P.1. n°12

68
7 E
14

DE VITIS SANCTORVM

AB ALOYSIO LIPOMANO, EPISCOPO VERONAE, VIRO DOCTISSIMO, OLIM CONSCRIPTIS:

Nunc primùm à F. LAVRENTIO SVRIO CARTHV-*ſiano emendatis, & auctis,*

TOMVS TERTIVS.

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

Maij, & Iunij.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, M D LXXXI.

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO,

D. MARCO ANTONIO AMVLIO VENETO, S. Romanæ Eccleſiæ Cardinali, Reatinenſis Epiſcopatus Adminiſtratori perpetuo &c. Domino ſuo multa obſeruantia colendo, S. P. D.

MEMINI ante annos aliquot, Reuerendiſſime & illuſtriſſime Cardina-
lis, cùm me occuparent Tomi quatuor Conciliorum, Tuam Celſitu-
dinem ſtudio iuuandæ Chriſtianæ Reip. id quibuſdam dediſſe negocij,
vt quædam Concilijs adiungenda Romæ deſcriberent, deinde cu-
raſſe etiam, vt ea mihi communicarentur. Etſi autem pro ſingulari il-
la humanitate & erga me quoquè prompta beneuolentia, nullas ha-
ctenùs T.C. gratias egi, non tamen id ea cauſa prætermiſſum eſt, quòd
eſſem tanti beneficij immemor, cuius apud me erit memoria ſempiterna, ſed quòd cer-
tæ rationes me à ſcribendo diſtinerent. At nunc verſanti mihi in edendis Sanctorum hi-
ſtorijs egregia ſeſe obtulit opportunitas grati animi haud obſcurè declarandi. Cùm enim
priores duos Tomos, alterum Pontifici Maximo, quòd id mihi æquiſſimum uideretur,
alterum ampliſſimo Cardinali Auguſtano, præcipuo patrono & fautori inſcripſiſſem
tertium ſub T.C. auſpicijs volui in lucem hominumque conſpectum prodire, vt eoip-
ſo teſtarer promptam animi mei voluntatem & ſtudium T. C. gratum me exhibendi,
quandò reuerà ingratitudinis valdè turpis eſt nota, ità vt non deſint qui ſentiant huic tan
to crimini nullam legibus pœnam conſtitutam, quòd ſit deteſtabilius, quàm vt ab ho-
mine poſſit vindicari. Continet verò hic tertius Tomus, quemadmodùm & duo ſupe-
riores, multas Sanctorum vitas inſignes, quarum cognitio tantam habet vtilitatem, his
præſertim perditiſſimis temporibus, quibus virtutis & ſanctitatis ſtudium apud Catho-
licos pleroſque iacet, aut certè friget plùs ſatis: apud hæreticos verò etiam magno odiō
& contemptu laborat, vt pro dignitate ſatis explicari non queat. Viua enim ſunt exem-
pla, & ad promouendum longè efficaciora, quàm verba: nec poſſumus timere, nè,
dum ad Sanctorum imitationem pro noſtro modulo nos componimus, in errorem in
ducamur, quandò videmus præpotentem Deum illos pleroſque omnes clariſſimis or-
naſſe miraculis in teſtimonium eximiæ ſanctitatis, atq; ea re declaraſſe euidentiſſimè il-
lorum Vitam gratam ſibi eſſe. Nec tamen hoc ità accipiendū eſt, quaſi illorum omnia, li-
cèt Deo haud dubiè grata, nos quoque indiſcriminatim imitanda ſuſcipere debeamus.
Id enim non poſſit non eſſe cum ſumma ſtultitia & temeritate coniunctum, cum uidea
mus in pleriſque prope incredibilem uitæ auſteritatem, ieiunia perpetua & in multos
dies producta, uigilias naturæ humanę intolerabiles, corporis caſtigationes & afflictio-
nes reuerà ſtupendas, multaque id genus alia, quæ ſobrius & prudens Lector in illis qui-
dem venerari, ſuſpicere & admirari debet, imitari certè leuiter & inconſultò non debet,
niſi ſentiat eam, qua illi præditi fuere, adeſſe ſibi ſpiritus uim & fortitudinem: tum præte-
reà inſtinctum non dubium Spiritus ſancti, qui diuidit & elargitur ſingulis ſua dona,
prout uult. Sunt tamen permulta in illis, quæ & ſine ullo periculo poſſumus, & tum ex di 1. Cor.
uinæ uoluntatis, tum rectæ rationis præſcripto imitari & colere debemus, cuiuſmodi 12.
ſunt, quæ ad Galatas enumerat Apoſtolus, Charitas, gaudium, pax, patientia, longanimi Gala. 5.
tas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas: quæ ſanè, ſi ob
ſeruentur, non euertunt mentem, nec ſenſus celebrumque perturbant, quod ſolent uigi-
liæ, inedia, & pleraque alia, vltra modum uireſque cōtinuata. Quanquàm prohdolor ho
rum temporum ea labes & ſocordia eſt, ut hac præmonitione non admodum opùs ſit:
ſed neque tamen ſuperuacanea eſt, quandò non deſunt etiam hodieque homines ſpiritu
feruentes: qui ſi non utantur duce aliquo benè perito in conſectandis vitæ ſpiritalis exer-
citijs, ſed putent quicquid alij potuere, ſe quoque & ferre & efficere poſſe, cùm non ſit ab

breuia-

breuiata manus Dñi, & illos æquè, atque nos, homines mortales fuiſſe conſtet, nę illi citra Eſa. 59. dubiũ non poſſint nõ eſſe maximis ſuæ ſalutis periculis expoſiti. Facilè enim etiã priùs q̃ id ipſi animaduertãt, adeò uires eneruabũt ſuas, cerebri præſertim, vt deinceps per omnẽ uitã & ſibijpſis & alijs oneri ſint. Ij ergò ieiunia, vigilias, lectiones, preces, cæteraq; eiuſmodi exercitia ea moderatione ſuſcipiẽt, quã uiderint ferre ſe poſſe, aut certè qua cõſulet vir prudẽs, in rebus diuinis & ſtudijs ſpiritalibus probè exercitatus, aut deniq;, quod longè optimũ & tutiſſimũ eſt, qua Superioris ſentẽtia præſcribet. Sed hæc quidẽ prorſus nihil attinẽt ad noſtræ ętatis præcones Euangelicos, (ſic enim per antiphraſim illi appellantur) qui dũ docẽt miſeros mortales, ſola fide omnia confici apud Deũ, in eaq; ſola omnẽ ſalutis noſtræ vim & rationẽ cõſtituũt, non obſcurè ad omnẽ deſidiã, bonorũ operũ & uirtutis neglectũ, deniq; ad flagitia omnia miſeris feneſtrã aperiũt, longè hac in parte, vt in alijs multis, pleriſq; ethnicis Philoſophis cæciores, qui ſummoperè hortati ſunt ad conſectandã honeſtatẽ, quo nomine virtutes omnes illi contineri voluerũt. Quibus ſanè ſi comperta fuiſſet ea futuræ vitæ uera & ſempiterna beatitudo, à Deo parata omnibus, vt Apoſto-

2. Ti. 2. lus ait, legitimè certantibus, etiam lõgè maiora haud dubiò & ipſi præſtitiſſent, & ab alijs præſtanda docuiſſent. Quod certè illis turpe inprimis eſt, qui poſt tantam cæleſtium rerum cognitionem, quam ipſi ſibi uendicant, & ampliſſimas Chriſti promiſſiones, audẽt homines ad ſummam deſidiam & inertiam reuocare, ſola fide prædicanda, quãdò ethnici præclarè id, ſolo rationis præeunte lumine, intelligere potuerunt, homines ad ſeueritatem ſtudiaque grauiora atque maiora à natura generatos eſſe. Quæ quidem ſtudia ità elucent in ſanctis Dei hominibus, quorum Vitas euulgamus, ut, quemadmodum iam diximus, pleraque admiranda potiùs in illis ſint, quàm imitanda. Sed docent tamen illi nos

Gal. 5. ſua illa uitæ ſeueritate, & uiuẽdi ſanctiſſima ratione rectiſſime dictum ab Apoſtolo: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixere cum uitijs & concupiſcentijs: vt meritò ediuerſo intelligere debeamus, Qui uitijs & prauis cupiditatibus laxãt habenas, ijs cũ Chriſto nihil eſſe commercij. An non uerò laxant flagitijs omnibus habenas, qui palàm docent, ſola fide nos iuſtificari, bona opera ad ſalutem eſſe pernicioſa, impia eſſe vota & inſtituta monaſtica, vitæ monaſticæ profeſſores rectè facere, ſi etiam poſt nuncupata Deo perpetuæ continentiæ vota ducant vxores, nec quicquam eorum præſtent, quæ palàm ſe facturos ſanctè iurarint? Nõ opùs eſt, cætera id genus illorum paradoxa hic cõmemorare. Magna eſt profectò in nos effuſa ira præpotentis Dei, quòd tolerari à nobis potuere tam portentoſa mendacia. Nec tamen tolerata duntaxàt ſunt, ſed etiam ab innumeris non alio, quàm puræ doctrinæ & uerbi Dei loco habentur. Ea eſt, inquam, certè horrenda Dei ira, ad id cęcitatis deuolui potuiſſe homines è religione Chriſtianos. Longe aliter docent nos, quotquot in Dei Eccleſia uitæ ſanctitate illuſtres unquam extitere: ſed illorum uita, quando carni & ſanguini moleſta eſt, non multos habet ſectatores: hæreticorum dogmata iucundiſſima & quantumlibet etiam flagitioſis & ſceleratis hominibus plauſibilia, tantos poſt ſe hominum miſerorum greges in innumeras propè, eaſque mirè diſſectas, ſectas abducunt, ut numerari uix poſſint. Eiuſmodi uerò fuit etiam perditiſſimi nebulonis Mahometis doctrina, quam uidemus in totum ferè orbem mirabiliter propagatam. Sed reſipiſcant tandem homines male perſuaſi, malintq; eſſe ſanctorũ hominum ſimiles, quàm Mahometis & eius conſimilium noſtræ ætatis tenebrionum. Non putent ſibi ad ſalutem ſolam fidem ſufficere, quando uident Sanctos omnes tãtos pro Chriſto & vita æterna obtinẽda exãtlaſſe labores. Legant libenter ſacras hiſtorias, quas ea cauſa nos omnibus communicamus, vt earum lectione ad veræ pietatis ſtudia excitentur deſides: qui verò iã feruent ſpiritu, magis magiſque inflammentur. Equidem non paucas rudiuſculo ſtylo, ut ferebant illa tempora, conſcriptas, aut prorſus deſcripſi meo qualicunq; ſtylo aut locis ſuis nonnihil expoliui, vt etiã eruditi Lectores libẽtiùs nõ nunquàm aliquid tẽporis ijs legẽdis impertiãt, quibus nõ dubito tædiũ allaturas eſſe, ſi ſic ederẽtur, ut conſcriptę fuere. Quicquid uerò toto hoc tertio Tomo mihi ſudatũ eſt, id T. C. ampliſſime Cardinalis Patrone obſeruãdiſſime, dedicatũ volui: orãs & obſecrans, ut gratũ habere velit quod deditiſſimo animo offertur. Poterit illa pro ſua tũ authoritate, tũ doctrina facilè tueri hos qualeſcunq; labores meos aduerſũ maledicos obtrectatores. Virtutes tuas egregiaq; decora celebrabũt alij eruditione & eloquentia inſtructiores: ego præterq̃ q rarò ſoleo in eiuſmodi encomijs verſari, quæ plerunq; maximos viros moleſtia potiùs, q̃ uoluptate aliqua afficiũt, etiam illis celebrandis adeò ſum impar, ut mihijpſi potiùs ignominiã, q̃ illis vel tenuem ſim ſplẽdorem allaturus. Chriſtus Deus & Dominus noſter T. C. in vtroq; homine cõſeruet in annos multos, illuſtriſſime Cardinalis, Patrone colendiſſime. Ex Carthuſia Agrippinenſi, 9. Calen. Martij. Anno M. D LXXII.

T. C obſeruantiſſimus

F. Laurentius Surius Carthuſianus.

INDEX GENERALIS VITARVM IN TOMO HOC TERTIO

Comprȩhenſarum.

XXX. April. De S. Mariano Lectore. & Iacobo Diacono. 1.

MAIVS.

I. DE S. Philippo Apoſtolo. 2

De S. Iacobo Apoſtolo Fratre Domini. 3

De SS. Eremitis, Zoerardo confeſſore, & Benedicto Martyre. 4

II. De S. patre & confeſſore Athanaſio epiſcopo Alexandrino. 5

De S. Antonino archiepiſcopo Florentino. 10

III. De S. Crucis inuentione. 17

De SS. Martyribus, Alexandro Papa, & Euentio atque Theodulo presbyteris item Quirino & alijs. 21

De SS. Martyribus, Alexandro & Antonina virgine. 22

IIII. De S. Martyre & virgine Pelagia Tarſenſi. 23

De S. Syluano Gazæ epiſcopo, & alijs quibuſdam martyribus. 25

De S. Floriano martyre. 26

De s. Monica vidua. 26

VI. De s. Iohanne Damaſceno. 29

VII. De Crucis ſigno. 32

De s. Iohanne Haguſtadenſi & Eboracenſi epiſcopo. 33

VIII. De s. martyre Acatio centurione. 34

De s. Victore Mauro martyre. 36

De S. Vuirone epiſcopo Scotia. 37

De s. Petro archiepiſcopo Tarentaſiæ. 38

IX. De s. Gregorio Nazianzeno Epiſcopo. 43

X. De s. Gordiano martyre. 49

XI. De ss. martyribus Gliceria & Laodicio. 49

De ss. martyribus, Anthimo presbytero, Siſinnio diacono &c. 51

De s. Mamerto epiſcopo Viennenſi. 52

De s. Gangulpho martyre. 53

De s. Maiolo abbate. 54

XII. De ss. Martyribus, Nereo, Achilleo, Domitilla &c. 56

De s. Pancratio martyre. 58

De s. Epiphanio epiſcopo Constantia in Cypro 58

De s. Mõdoaldo epiſcopo Treuirenſi. 67. 68

De s. Rictrude Martianenſi. 74

XIII. De s. Alexãdro martyre quodam altero. 77

De S. ſeruatio epiſcopo Tungrenſi. 80

De s. Iohanne epiſcopo Silentiario. 80

XIIII. De ss. Martyrib. Victore & Corona. 83

De s. Pachomio abbate. 84

De s. Bonifacio epiſcopo Ferentino. 94

De ss. martyribus, Petro, Andreo, Paulo, & Dionyſia. 95

XV. De s. Dympna virgine & martyre. 96

XVI. De s. Domnolo epiſcopo Cenomanenſi. 97

XIX. De s. Dunſtano Archiepiſcopo Cantuarienſi. 99

De s. Petro Celeſtino. 108

De s. Iuone presbytero & confeſſore. 114

XX. De s. Auſtregiſilo archiepiſcopo Bituricenſi. 115

De s. Bernardino Senenſi. 117

XXI. De s. Hoſpitio Recluſo. 120

XXII. De s. Guiberto confeſſore. 121

XXIIII. De s. martyribus Donatiano & Rogatiano. 123

XXV. De s. Zenobio epiſcop. Florentino. 124

De s. Anthelmo epiſcopo Schireburnenſi. 128

De s. Auguſtino Anglorum epiſcopo. 129

XXVIII. De s. Germano epiſcopo Pariſienſi. 131

XXIX. De ss. martyribus Siſinnio, Martyrio, & Alexandro. 136

De s. Maximino epiſcopo Treuirenſi. 137

XXXI. De ss. Martyribus, Canto, Cantiano, & Cantianilla. 139

IVNIVS.

I DE ss. martyrib. Pamphilo, Valente, Paulo, Seleuco, Porphyrio, Theodulo, Iuliano, &c. 139

De Simeone monacho Treuirenſi. 141

II. De ss. Martyribus, Photino ſeu Phorgino epiſcopo, Sancto diacono; Epagatho, Maturo; Attalo, Blandina &c. 143

De ss. martyribus, Marcellino & Petro. 145

III De ss. martyribus Pergentino & Laurentino fratribus. 146

De s. Li-

De s. Liphardo presbytero & abbate 147
De s. martyre Quirino epiſcopo Sciſciano. 148
V. De s. martyre Bonifacio. ibid.
De s. Bonifacio archiepiſcopo Moguntino, & martyre. 150
VI. De s. Gudualo archiepiſcopo & coſeſſore. 163
De s. Norberto archiepiſcopo Magdeburgen. 165
VII. De s. Confeſſore Paulo archiepiſcopo Conſtantinopolitano. 175
(Caſtigetur ibidem titulus initialis ad hunc modum, De s. Paulo archiepiſcopo Conſtantinop. eodemque modo & pagina ſequenti)
De s. Roberto abbate Anglicano. 177
VIII. De s. Medardo epiſcopo Nouiomenſi. ibid.
De s. Gildardo Rothomagenſi epiſcopo. 181
IX. De ss. martyribus Primo & Feliciano. ibid.
De s. martyre Pelagia Antiochena. 184
X. De ss. martyribus, Getulio, Cereali, Amantio, & Primitiuo, &c. 184
De s. Margareta regina Scotiæ. 185
XI. De s. Barnaba Apoſtolo. 188
XII. De s. Honofrio eremita & alijs patribus. 190.
De ss. martyribus Nazario & Celſo, 192
De s. Odulpho presbytero, 193
De ss. martyribus, Iuſtino Philoſopho, Charitone, & eorum ſocijs. 194
XIII. De s. martyre Aquilina virgine. 194
De s. Antonio Vlyſbonen. 195
XIIII. De s. Eliſeo propheta, & muliere Sunamitide. 100
XV. De s. virgine martyre Febronia. 190
De s. Dula martyre. 204
De ss. martyribus, Vito, Modeſto, & Creſcentia, 205
De s. Landelino abbate. 205
De s. Abraha abbate. 208
XVI. De ss. martyribus Quirico & Iulitta. 208
De s. Lutgarde virgine. 209
XVII. De ss. Martyribus Manuel, Sabel, & Iſmael. 215
De s. Auito presbytero. 217
De s. Vulmaro abbate. 219
XVIII. De s. Leontio martyre, eiuſque ſocijs. 219
XIX. De s. Soſimo martyre. 220
De s. martyribus, Nazario, & Geruaſio, Protaſio, & Celſo. 221
De s. Romualdo abbate. 224
XXII. De s. Albano martyre Anglicano. 232
De s. Paulino epiſcopo Nolenſi. 233
XXIII. De s. Edilrude ſiue Edildreda regina virgine. 235
De s. Maria Oegniacenſi. 235. 237
De s. Chriſtina virgine mirabili. 247
XXIIII. De S. Iohanne Baptiſta. 250
De s. Romula virgine. 256
De s. Lupicino Recluſo. 257
De s. Simplicio, epiſcopo Auguſtodunenſi. ibidem.
XXV. De s. Proſpero Aquitanico epiſcopo Regienſi. 258
De s. Adalberto confeſſore & Leuita. 259
XXVI. De ss. martyribus, Iohanne, & Paulo & Gallicano. 261
De s. Anthelmo epiſcopo Bellicenſi. 262
XXVII. De s. Samſone Hoſpitum exceptore. 268
XXVIII. De ss. martyribus, Plutarcho, Sereno, Heraclide, Heroë ſeu Heronex, Sereno alio, Potamiæna &c. 270
XXIX. De ss. apoſtolis Petro & Paulo. 271
De s. Caſſio Narnienſ. epiſcopo. 278

INDEX COPIOSVS IN TERTIVM HVNC, DE SANCTORVM

VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI recens ex diuerſis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menſes Maium ac Iunium complectitur: in quo A primam, B ſecundam, C tertiam, D quartam paginam deſignat.

Aoronis martyrium 223.a
Abbas nercellenſis 199.a
S. Abdon 125.126.
abendonia 103.a
abiron 90. d
S. Abrahæ abbatis uita 108. b
abſalon 89. d & ſeq.
abſtinentia in S. Iacobo prædicanda 2. d
abuſus in ſua Eccleſia diligenter corrigit Petrus Tarentaſius Archiepiſcopus 39. c
S. Acatij centurionis martyrium 34. b
acacius in carcerem ducitur 35. c
acacius extra Byzantium capite truncatur 36. b
acacius arrianus 8. d
S. Achilei martyrium 56. b
achileus ob fidem Chriſti relegatur in Pontiam inſulam 57. a b
Adalbaldus interficitur 75. d
S. Adalberti Confeſſoris & Leuitæ uita 259. c
S. Adalbertus cur uelit ſua oſſa eleuari 261. b c
adalmanus quidam Treuirenſis Epiſcopus 143. a
adalſendis S. Rictrudis filia 75. c
adamanaburgum 162. b c
adamantinus Epiſcopus 7. a
adamarus tertius abbas Cluniacenſis 55. a
adelbero Metenſis epiſcopus 125. a
adelheidis coniunx Ottonis Imperatoris 56. a
adelnius 250. & ſeq.
adelphius Epiſcopus 8. d
S. Adelredus abbas 185. a b
adeſcancaſter monaſterium 150 c
adrianopolis ciuitas 80. a
adrianus ſextus Pontifex Rom. 17. d
adrianus tyrannus 259. c
ado Treuirenſis Epiſcopus 221. a
ad adulatorem præclarum Antonini reſponſum 15. b
adulteram uxorem relinquit Gangulphus 53. c
Aedificiorum ſuperfluos ſumptus improbat Petrus Tarentaſius Archiepiſcopus 39. c
S. Aegidius 166. a
ægina 44. b
ægyptij martyres 140. a
æmilia alias Romandiola 196. b
æmilianus martyr 1. b
æneas paralyticus à B. Petro curatur 272. d
æſculapius gentilium Deus 79. a
æthereus Lugdunenſis Epiſcopus 155. c
ætheria monacha 201. c
Aetius Valentinianorum Epiſcopus hæreticus 65. d
ætius Romæ præfectus 61. c
Afflictionum utilitas 94. a
Agamphus Epiſcopus 8. d
agapius Epiſcopus 1. a
agareni 29. c
agatha Hungarorum regis filia 185. a
agathon Epiſcopus 8. d
agendarum celebratio antiqua 131. d
agenoldus Gorzienſis abbas 222. a
aglais nobilis fœmina monaſticæ ſe dat uitæ 156. a
agnus ueteris legis typicus 80. a
agricola Cabilonenſis Epiſcopus 131. a
agrippa 4. a
s. Agrippinus 131. d
s. Agritius 137. c
Ahelorus s. Iuonis pater 124. d
Airaldus Maurienneniſis epiſcopus 40. d
aiſtulphus Longobardorum rex 68. d
Alamundarus Sicices in Romanos irruptionem facit 81. d
s. Albani martyrium 231. d
s. Albani monaſterium Moguntiæ 73. a
albæ Ripæ monaſterium 42. b
albero Primicerius Metenſis, poſt epiſcopus Treuirenſis 172. d
albianus quidam locus 116. a
albigenſes hæretici 235. d
albinus præceptor Caroli Magni Imperatoris 55. b
albitij & Albitia 11. d
albizeſchorum proſapia 117. c
aldeberti hæretici hiſtoria eiuſdem condemnatio 157. d
alemani uicti 52. b
alera Diaconus 8. b
aliſienſis pagus 132. b
aloyſius Veronenſis epiſcopus 221. c
alphonſus rex 195. c
alpium iuga 37. a
alſatia regio 42. a
alſus fluuius 7. d
alta Bruería monaſterium 43. c
altaris ad miniſterium qui non admittendi 159. b
altaris ſacri hoſtia Deus placatur 279. a
altare conſecrat Petrus Archiepiſcopus Tarentaſius, 43. c
altaria thurificant ueteres 224. c
altaria & calices conſecrat Antoninus 12. d
altaria Philippus in Aſia erigit 2. a
althelmi Schireburnenſis epiſcopi uita 128. d
alta tumba cœnobium 42. d
alexander pontifex 265. a
aleaander tertius Papa 41. d & ſeq.
aleaander rex 44. b
aleaander Conſtantinopolitanus Epiſcopus 7. b
aleaander præeſt Alexandrinæ Eccleſiæ 5.
alexandri quinti à B. Petro Papæ martyrium 21. c
s. Alexandri alterius cuiuſdam martyrium 77. b
S. Alexandri alterius martyrium 21. d
alexandri militis Chriſtiani martyrium 77. b
alexandri cuiuſdam Phrygis martyrium & extremum ſupplicium 145. a
s. Alexandri oſtiarij martyrium 136. c
aleaandriæ Chriſtianorum Eccleſia diruitur 9. c

amalatus presbyter 260. a
amalecitæ 44. b
amanaburgum 151. d
amandus Traiectenſis Epiſcopus 68. c
s. amandus ab exilio reuocatur;& Dagobertus Veniam delicti ab eo petit 75. c
amantij martyrium 184. c
amatus epiſcopus Senonenſis exulat 76. c
ambitio dignitatum quantopere fugienda exemplo Antonini demonſtratur 11. d
ambitioſi taxantur 137. d
ambroſius Mediolanenſis epiſcopus 125. b
ambroſiana uia Florentiæ 13. d
ambroſiana baſilica 119. b
ambroſiani hymni quidam uerſus 19. a
amedei principis liberalitas. 38. d & ſeq.
S. Ammon 157. b
ammonienſis pagus 133. d
ammonius epiſcopus 8. d
ammonius & Marcus diuerſi à citatis epiſcopi ibid.
amnon formoſus 89. d & ſeq.
amor hominum mundanorum fallax 237.
amphipolis 274. a
anagnia regio 112. a
anaſtaſius Imperator 81. c
S. Anaſtaſiæ templum 46. c
ab anathemate quis non ſit abſoluendus 266. b
ancelmus Belicenſis epiſcopus 40. d
ancyra Galatiæ ciuitas 272. d
S. Andreæ martyrium 95. d
andreas Florentinus epiſcopus 127. b
anſleat ſinus maris 131. ab
angelus frater S.Bernardini 157. d
angelus Nouatianorum epiſcopus 176. c
anianus urbis Romæ præfectus 58. a
S. Aniani Baſilica 136. a
anima ut ſe erga corpus debeat gerere 95. b
aniſolæ monaſterium 98. b
s. Anthelmi epiſcopi Bellicenſis uita 562. d
anthemius Salaminæ urbis epiſcopus 189. a
anthimi presbyter uita 51. a
antiſthenes 44. c
antiochia Syriæ ciuitas 565. b
antipater Boſtrorum epiſcopus 551.
antoninæ uirginis Martyrium 21. d
S. Antonij Vlysbonenſis uita 195. c
antonini inſignia coram pontifice Romano oratio 15. c
antonini ſcripta 10. d
S. Antonius Vlysbonenſis lubrico homini tanquam futuro martyri exhibet reuerentiam 197. a
s. Antonij uita 84. d
a. Antonini Archiepiſcopi Florentini uita 10. c
antoninus imperator eiusque ſuperſtitio a 49. c 63. crudele edictum 81. d
antoninus ſcriba. 34. c
antuuerpiæ B.Mariæ templum ædificatur 171. d
anubion Epiſcopus 7. a
annunciatæ templum 13. d
appeninus mons 13. a
apis 6. b
apollinaris archiepiſcopus Bituricenſis 116. a
apollinarij hæretici diſcipuli Epiſcopos in Cappadocia creant 48. d
apollinarius Syrus hæreticus eiusque dogma 46. c
apoſtolorum primus martyr Iacobus Zebedæi 5. b
aprio Tenyrorum Eccleſiæ Epiſcopus 87. a
apulia 108. b
aquarum inundatio grandis 10. c
aquam expiat Clino antequam baptizet 24. b
aquæ Syluiæ pagus 49. b
aquæ benedictæ (quam luſtralē uocant) uis & uſus 15. d 33. c 98. b
aquæ benedictæ ui & efficacia grauibus languoribus liberatur mulier 33. c
aquæ benedictæ ſeu luſtralis uſum inſtituit s. Alexander Papa 54. b
aqueuillate locus Alſatiæ 41. b
aquila S.Medardum à pluuia tuetur 178. a
aquila in ripa fluminis Vuag per integrum annum conſpicitur 5. c
aquila ciuitas 141. a
Aquila Iudæus Epiphanij diſputationibus uictus, fit Chriſtianus 29. d
aquila 128. b
a. aquilinæ uirginis martyrium 194. c
aquilinus præſes 56. a
aquitania 75. b
arbeſtion Epiſcopus 7. a
arca ueteris legis quomodo typus Crucis Chriſti 50. a
arcadius Imperator 3. a
ardaricus Gepidarum rex 80. d
ardeatina uia Romæ 57. c
areopagus 27. d
aretium urbs 124. d
aribertus frater Dagoberti Francorum regis 75. b
ariminum
arianzum 48. d
arnulphus Metenſis epiſcopus 68. d
arnulphus imperator 125. a
arnus fluuius 13. b
arrius Eccleſiam infeſtat 5. d
arrius exilio mulctatur ibid.
arrius Conſtantinum Magnum corrumpit 6. a
arriani Athanaſio ſtruunt inſidias 6. a
arriana hæreſi Alexandria & Aegyptus labefactantur 7. a
arriani Athanaſio falſo crimina intentant 6. a
arrianorum dolus à probis deprehenditur 6. d
arrij horrenda mors 7. b
arriani & Euſebiani nouas in Athanaſium comminiſcūtur technas ibi.
arriani apertè negant ſcriptis Chriſtum homonſiū 8. b
arriani à Sinodo Sardicen. condemnantur ibid.
arriani in exilium mittunt ex Aegypto epiſcopos plurimos 8. d
arriani pelluntur Alexandria 9. c
arriana de filio Dei hæreſis 137. d
arriani ſæuiunt in Catholicos 45. a
arrianorum impius de s. Trinitate error 46.
arrianorum inſignis malitia 47. d
arrianorum turbulenta ſeditio 176. a b
arrogantia quam periculoſa 85. b
artaba menſura Aegyptiorum 92.
arthemius credit in Chriſtum gladio perimitur 146. b & ſeq.
arthemia doctiſsima uirgo 261. d
arzun fluuius 79. d
aſcalo ibid.
aſceterion interpretatur locus exercitij 87.
aſculum 15. d
attalus martyr 144. d
athanarici Gotthorum regis perſecutio 80. c
B. athanaſii epiſcopi Alexandrini uita 5. c
athanaſius & Alexander literis Conſtantinum increpant, quod Arrium ab exilio reuocaſſet 5. d
athanaſius arrii hæreſim impugnat ibid.
athanaſius Conſtantinum ad arrii hortatur ultionem 7. a & ſeq.
athanaſio Synodus antiochena molitur necem ibid.
athanaſius Conſtantii petitione arrianis Alexandriæ

unam

unam concedit Eccleſiam ibi. c
athanaſius Alexandrinus epiſcopus 46. d
athanaſius archiepiſcopus 84.c
athanaſius patriarcha Alexandrinus 124. b
athelmus Cantuarien. epiſcopus 100. a
atheluuoldus Vuentanus epiſcopus 105. c
athenæ 44. c
athenodorus epiſcopus 8. d
atherius archiepiſcopus conuenit angelica adactus admonitione Ioannem Silentiarium 82.
attica doctiſsima uirgo 261. d
attila Hunnorum rex 88. d
auabenſe territorium 53. c
auallo caſtellum 133. c
auaritiæ idolum 39. c
auernum 37. a
S. Auiti presbyteri uita 217.
augelerius pater Ioannis Cœleſtini 108. b
S. Auguſtini Anglorum epiſcopi uita 129. b
auguſtinus lachrymarum filius 20. c
S. Auguſtinus Manichæorum hæreſim deſerit 27.
S. auguſtinus uerbum uitæ Anglis enunciat, Miſſas celebrat &c. 129. d
a. Auguſtinus tradit s. Norberto monaſticam in uiſione regulam 175. b
auguſtodunum 231. d
aurelia uia Romæ 58. d
aurelianus malè perit 22. d
aunarius epiſcopus Antiſsiodoren. 116. a
aurelianus comes 125. b
auſpicius Nerei, & Achilei martyrum corpora ſepelit. 57. d
auſtodius Niceſi epiſcopus 120. d
auſtrebatum pagus 75. c
s. Auſtregiſili Archiepiſcopi Bituriceſi uita 115. b
auſtregiſilus fit presbyter & abbas Nicetij 116. a
autbertus Cameraceñ epiſcopus 107. b
auximum oppidum 51. c
Axona fluuius 179. c
azo Iuonis mater 114. b

De Litera B.

Bacchanaliorum uituperium 284. b
bacchi ſacrificia 51. d
baioarij populi 151. b
bainaria 153. b c
baireium uilla 75. d
bairum ciuitas 42. b
balsdo uilla 92. d
bancor monaſterium 131. c
baptiſma ab hæreticis collatum non reiterandum 157.
ex baptiſmate ſuſcipiendi ritus peruetuſtus 65. a
baptiſmus ſanguinis & fluminis 2. a
baptiſmus per ludum à puero collatus fit ratus 5. d
baptiſmus ab Ethnico collatus, reiterandus 153. c
baptiſmi cæremoniæ antiquæ 34. b
baptiſmo innouata Pelagia notabili dotatur faciei pulchritudine 24. d
baptizantur tria hominum millia uno die 75. b
baptizati per ludum pueri inunguntur 5. d
baptizati participant corpori, & ſanguini Dominico 59. c
baptizatos candidis ueſtibus induebant Maiores 21. d
Barieu pſeudopropheta 273. e
S. Barnabæ encomium authore quodam Alexandro monacho 186. a
S. Barnabæ reliquiæ inueniuntur, 89. b
bartholomei encomium 119. b
S. bartholomæus una cum Philippo Hieropoli patitur 3. a
barthomæus è cruce ſoluitur 3. b
S. Bartholomæus de Legio 112. a
bartholomæus Lugdunenſis epiſcopus 168. b
baſſeria cœnobium Ciſtertienſ. ordinis 42. b
baſsianus Laudenſis epiſcopus 125
baſilides martyr 271. b
baſilius Cæſareen. epiſcopus 45. d
baſilius Magnus 44. c
baſilius Cappadox epiſcopus 124. d
S. baſilij Archiepiſcopi Seleuciæ laudatio in Eliſeum prophetam & mulierem Sunamitidem 100. a
bauariam ut in eccleſias partiarur S. Bonifacius 154
S. Beatrix præfocata in carcere à Sancta Lucina ſepelitur 52. a
begga filia Pipini 68. c
bellæuallis cœnobium 42. c
bellegradum ciuitas 142. a
belis idolum 50. a
S. benedicti martyris uita 4. d
benedictus Papa IX. 143. b
benedictus VII. Pontif. Opt. Max. 125. d
benedictus XII. Pontifex Opt. Max. 115. a
S. benedictus 54. b
beneficiorum eccleſiaſticorum coaceruatores reprehenduntur 243. 244
beneuentanum territorium 238. b
berechtun diaconus Ioannis Haugulalden. 65. b
beretualdus Cantuarien. Archiepiſcopus 101. a
a. bernardinus epiſcopus 15. a
s. bernardinus impensè ueneratur B. Mariam uirginem eiuſque imaginem 118. c
a. bernardinus canonizatur 120. c
a. bernardini Senen. uita 117. b
s. bernardini de monaſtico inſtituto uiſio 119. b
bernardus epiſcopus Mauriennen. 40. d
s. Bernardus Clareuallen. abbas 39. b
bernardi prioris Carthuſiani encomia 264. c
bernelinus orator 105. d
berno abbas in Burgundia 55. a
bertha regina Angliæ 97. d
bertherus hæreſiarcha Thuringiæ 153. a
bertradus abbas 117. a
s. Bertuaræ monaſterium 116. b
bertulphus confeſſor 166. a
bethania cœnobium 41. c
Biblon urbs 195. b
biblos Paleſtinæ urbs 174. c
bindus miles 317. c
biſchofesheimium 153. a
bithynia 9. c
bitumen cœnobium 41. d
bituricus pagus 134. b
bituricen. urbs 115. b
bixtelinus Doroberuen. archiepiſcopus 104.
bixtelinus Dorſeteñ epiſcopus ibidem b
bizyen 10. c
Blandinæ martyris conſtantia in tormentis capitis ſupplicium 143. 145.
blanbinum 166. a
blaſphema mulier in uirum Dei Romualdum, à Deo punitur 231. a
blaſphemiam in ſanctis ulciſcitur Deus 52. a
blaſphemus quidam epiſcopus in Antoninum, morte te meritatis luit pœnas 17. b
bonum quid ſit 3. a
boni ſpecie ut fallat homines dæmon. 242. deinceps
boni principium quod 3. a

boni natura 30. a
bona opera poſt baptiſmum neceſſaria eſſe 20.
S. Bonifacius monaſterium condit, multos in Haſsia cõuertit, ac tandem epiſcopus à ſummo pontefice concratu; 151. d
S. Bonifacios Romanum ponrificem inuiſit, iuſiurandũ eidem præſtat 151. forma iuſiurandi ibid.
S. Bonifacij ad Zachariam pontificẽ literæ 116. a 157. b
S. Bonifacius trucidatur, corpus eius Traiecten. deportatur, inde mox Moguntiam defertur, ac tandem in Fuldrñ. cœnobio ſepelitur 163. b. c
bonifacij epiſcopi Florentini uita 94. d
S. Bonifacij archiepiſcopi Moguntini uita 150. a
bonificij martyris reliquias habent Ruſsi 715. a
boniuillus hæreſiarcha conuerſus 196. d
bonomaſium caſtrum 70. a
bononia ciuitas 13. a
brancornaburg cœnobium 131. a
breitteobrunnon 162. d
brioderus uicus 116. a
britanni 44. b
britonum error 131. a
broylum monaſterium 76. c
brienna monialium præfecta 100. d
Bucciacus uicus 134. b
buchonia ſolitudo 162. a
buda 10. c
burgundia 41. d
burgundiam Clodoueus ſobigit 52. d
burchardus Cameraceo. epiſcopus 167. d
burtodexion locus quidam 80. a
buſclaninus rex fit monachus 127. d
Byzantium 35. c

De Litera C.

CAieta 11. b
caius epiſcopus 8. d
calabria 61. a
callinicus Arrianus 6. a
caliſtus præfecti urbis Romæ filius Epiphanij monachus 61. b
calixtus Viennen. epiſcopus fit Papa 168. a
calixtus tertius Pontifex Maximus Nicolao Quinto ſufficitur 15. c
campanarum ſonus diuinitus editus 110. b
campania 41. d
campora monaſterium 49. b
canutus rex Angliæ 185. a
candida credit in Chriſtum 144
canonici regulares fiunt monachi 173. a
canonicorum & eccleſiaſticorum incontinentium mulcta 104. c
canonicorum diſſolutam uitam coarguit Nortbertus 166. c
canonicos regulares pro ſecularibus inſtituit Petrus Tarentaſius Archiepiſcopus 39. c
cantabrica herba 57. d
S. Cantianilla 139. a
S. Cantianus 131. a
cantiones laſciuæ quam pernicioſæ 139. 140.
S. Cantus 139. a
cantus Eccleſiaſtici qui cælitus hominibus traditi 104. & deinc.
capadocia 8. d
cappadoces 9. b
capenberg fit monaſterium 171. a
capenbergenſium monachorum appendix ad uitam S. Nortberti 175. b
caraſura caſtrum 79. b
carbonaria ſylua 153. a
cariacum uilla 135. b
carlomanus fit monachus 68. d
à carnium eſu perpetuo Auitus abſtinet 58. b
carnona caſtellum 135. b
carobeias uilla 116. c
carolomanus 150. b
caroli Magni pietas, potentia & religio, liberalitas in monaſteria 155. a
carolus Francorum princeps. 151. b
carolus Martellus cur Tudetes dictus 68. d
carolus octauus Gallorum rex 17. c
carpaſium 64. c
carthagini docuit Auguſtinus 26. c
carthaginenſium Scholaſticorum importunitas ibid.
caſsij Narnienſis epiſcopi uita 176. d
caſinenſe monaſterium 112. d
caſsinus mons 68. d
caſiriacum monaſterium 38. b
caſtitas Lutgardis uirginis poſt ipſius obitum miraculoſe declarata 215. b
caſtitas laudata 1. b
caſtitatis uotum 56. b
caſtitatis præclarum exemplum Aemilianus 1.
caſtitatis ſeruandæ cauſa fugit mulierum colloquia Antoninus 11. a
caſtitatis ſtudio iuniorum adoleſcentum conſortia fugit Antoninus ibid.
caſtitatem prædicat animam exhalaturus Antoninus ibidem
caſtitatem ſeruantem in Matrimonio epiſcopum, quomodo Deus tuetur 258. a
caſtrametatio emporium 79. b
caſtriken pagus 261. a
S. Catharina Senen. 117. d
des. Catharina uirgine & martyre 210. a
catholica Iacobi epiſtola 4. b
catholica fides eſt mater martyrij 192. c
cœleſtinorum ordo confirmatur à Gregorio decimo 111. c
cælius mons Romæ 58. b
cæſar procurator Iudeæ 4. d
cæſarea 7. a
cæſareenſis Eccleſia 45. b
cæſareenſium Metropolis 48. d
cæſarius Diaconus 58. a
cæſarius frater Gregorii Nazianzeni moritur 45. a
s. Celſij uita & martyrium 192. b 221.
s. Cercalis martyrium 184. c
cereorum in eccleſia ad ſanctorum memorias uſus antiquiſsimos 138. b
cereris ſacrificia 52. a
Charinus diaconus repentina morte mulctatur 63. b
charini diaconi uxor omnia ſua offert Epiphanio, eccleſiæ fit diaconiſſa, & à paralyſi liberatur 63. a
s. Charitonis & ſociorum eius martyrium 194. a
chæremon è diabolo arreptus expirat 51. a
cenoboſcia uici ſuperioris Thebaidis nomen 85. d
chenoboſciorum monaſterium 88. d
childeberti Francorum regis inſignis in pauperes liberalitas 132. a
childericus rex Franciæ 68. d
childomerus 32. d

chilpericus Francorum rex 97. d
chiodrita mater Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis 99. c
chriſmus reuocatur ſemper in faſto Cœnæ Dominicæ 155. a
Chriſtus ſummus ſacerdos 242. a
Chriſtus cur homo factus 1. d
Chriſti inſignis patientia 7. d
Chriſti paſsio dæmonis uires eneruauit 10. a
Chriſti corporis ueritatem in Euchariſtia doctrina ſua confirmat S Dunſtanus 106. b
Chriſti amore languent uirgines 236. b
Chriſto multi credunt 204. a
Chriſtiani multi in mare merguntur 22. c
Chriſtiani ut ſe publica pœnitentia affligant 197.
Chriſtianorum priſcorum exercitia 26. a
Chriſtianorum ad martyria deſiderium 2. b
Chriſtianorum ingens cædes 1. c
S.Chriſtinæ mirabilis uita 247. b
chryſopolitana eccleſia 41. c
Ciardus perditæ uitæ ſacerdos 14. b
cilicio carnem domant ueteres 4. b
cineres benedicere in Quadrageſima, apud ueteres uſitatum 43. b
cinerum dies 244. b·c
cirthenſium in fideles perſecutio & debacchatio 1. b
ciſterrienſe monaſterium 4. b
Claraualliſ cœnobium 42. d
clariacus uicus 210. d
Clarus Eugenii Florentini pater 126. d
cladius imperator 272.
claudiopolis Honoriadis ibid.
Ex clauis Crucis Chriſti galeam conficit Imperator 18. c
clauorum Chriſti unum diademati intexuit Helena. 181. ex altero frenos mandat confici. ibid.
clodonius pater Pancratii 58. b
s. Clemens epiſcopus 56. d
clemens V. Pontifex Opt. Max. 115. a
clemens VI. Pontifex Opt. Max. 113. 114.
clementis hæretici hiſtoria 155. b. Eiuſdem doctrinæ cōdemnatio 158. b
clementianus tribunus 49. c
clerici contumaces diuina ultione puniuntur 105.
clericus fornicator 53. c
clerum impenſe ueneratur Chriſtina mirabilis 249. d
clerum reformat Antoninus 13. a
clino epiſcopus peruenit Tarſum, multos in fide confirmat, ipſam ciuitatem clam omnibus exit 23. d
S.Clinoni apparet Spirituſſanctus 25. b
cliſura urbs. 79. a
clodoneus Francorum rex, uictis Alemanis, fidem ſuſcipit. 52. d
clotarius Francorum rex 75. b
clotarius Imperator fit monachus 69. a
clotarius rex Granum filium ſuum cum uxore & filiabus comburit 179. c
clotarij regis mors 180. a
clotilendis S.Rictrudis filia ſuſcipitur ex ſacro fonte ab Amando epiſcopo 75. c
cluniacum 55. a
concilium Frireslarienſe 166. c
concilium Lugdunen. 111. c
Concionatoris ueri munus graphicè depingitur 196. d
coenburg uirgo Veſtalis 33. c
collegium S.Martini Florentiæ ab Antonino inſtitutum 13. c
colonia fit Metropolis 159. c
colonia ſanctarum reliquiarum diuitiis affluens 83.
columba ueteris legis typica 200.
columbarium cœnobium 119.
comes quidam Vueſtphaliæ conuerſus fit monachus 171. a
comes Bleſeñ Theobaldus ibidem. b
confeſsio non ſyncera quam periculoſa 107. b
Confeſsio ſacramentalis uis 107. b. uſus peruetuſtus 198. d
in confeſsione non reuelata peccata, improperat homini dæmon 170. d
in confeſsione quippiam tegere, periculoſum 213. d
confeſsiones audit Bernardus Maurienneñſis, uirginum Bituminis cœnobij 41. d
confirmationis ſacramentum 162. d
confirmationis ſacramentum ſumit Maria Oegniacenſis 278. c
confraternitas laicorum antiqua 118. c
conradus Hungarorum dux 125. a
conradus rex frater Adelheidis Imperatricis 56. a
conſentinus Archiepiſcopus 81. c
conſortia malorum quantopere ſint uitanda 243.
conſtans Imperator Occidentis 137. d
conſtans Imper. à fratre Conſtantio petit Athanaſium ac Paulum ſuis ſedibus reſtitui 8. b
conſtantia urbs 64.
conſtantia Conſtantini Imper. filia 125. c
conſtantini Magni encomium 130. d
conſtantini pro eccleſia zelus 6. a
conſtantinus cuidam presbytero ſuum teſtamentum cōmittit 7. a
conſtantinus è uiuis excedit ibidem
conſtantini tres filij ibidem. b
conſtantinus I. filius Conſtantini Imperatoris ibid.
conſtantini Imper. Arrianæ ſententiæ ſubſcribit 7.
conſtantinus confirmat exilium Athanaſij 6. d
cōſtantinus acerbe literis Athanaſij & Alexandri reſpōdet 7. b
conſtantinopoli incēdium diuinitus extinguitur 569. b
de Conſtantinopolitana ſede contentio 48. a
conſtantius Imper. Arrianus 124. 125.
conſtantius Italiæ epiſcopos cogit Hetereuſio ſubſcribere 45. d
conſtantius exilio quoſdam mulctat orthodoxos epiſcopos 9. a
conſtantius contra Perſas pugnat ibid. b
Conſtantius contra Iulianum conſcribit manum ibidem
conſtantij dictum de Athanaſio 8. c
conſuetudinis quanta uis 27. d
contemplatio & actio hominem ad perfectionem ducunt 3. c
contemplationis uis 3. c
conuerſari cum bonis quam utile 163 a
cornelius Centurio à B. Petro conuertitur & illic epiſcopus conſtituitur 262. d
corona capitis in clericis quid ſignificet 44. d
S.Coronæ martyrium 83.
corpora ſanctorum, quæ Chriſto paſſo ſurrexerunt, nūquam poſtea in puluerem reuerſa aſſerit Maria Oegnicen. 246
coriona 10. d 11. a
coſmas monachus doctiſsimus 30. a
s.Coſmas medicus 270. d
coſmus Medices, eiuſque præclara laus 15. b
cotiliæ Victorini martyrij locus 54. d
creſcentij laudes & miracula 127. a
s.Creſcentiæ martyrium 206. b
creta 274. b

criſiacum uilla 98. d
crodegandus Metco.epiſcopus 122. a
crux Chriſti ueſtigium hominis dicitur 25. a
crux Chriſti mortuum ad uitam reuocat 18. c
crux in die iudicij apparebit in cœlo 33. a
crux Hieroſolymis uiſa in cœlo ibid.
crux Chriſti quid nobis contulerit 59. a
crux Chriſti ſanat mulierem moribundam 18. c
crux adoranda 19. a
crucifixionis Chriſti locus inuenitur 18. c
S.crucis ſigni uis & efficacia 13. b 24. c 18. d
S.crucis inuentio 17. d
de s.crucis inuentione ſermo B.Petri Damiani 59. b
crucis Chriſti titulus inuenitur 18. c
a.Crucis inuentio ex Sozomene 18. b
s.Crucis inuentio facta ſub Conſtantino Imp. 33. a
crucis ſignum quid indicet 19. b
crucis oſores Chriſtum non amant 20. c
crucis præconiom in ipſum Chriſtum reddundat ibi. d
crucis imago definitiua ſententia miraculoſe incontinē tes canonicos arcet ab eccleſia 105. d
crucis ſigno frontem munire Chriſtianum 21. a
a.crucis ſigno domat leonem s.Vitus 206. d
crucis ſigno pugnaturus ſe munit 115. c
crucis ſigno dæmon pellitur 197. c
crucis Chriſti figura adoranda, non materia 19. a
crucis Chriſti maxima pars Hieroſolymis in argentea capſa cuſtoditur 2. a
crucis Chriſti forma myſtica 19. a
crucis imaginem ueneratur Antonius 12. c
crucis trina ſignatio myſtica 78. c
crucis Baſilica 134. b
crucis typi in ueteri teſtamento 19. c
de s.Cruce oratio diui Ephræm 18. d
de s.Cruce oratio Ioann.Damaſceni 56. b
de cruce Chriſti Sibyllæ carmen 18. c
cruce munire ſuaque antiquum 18. d
cruces ſolenni proceſsioni anteferri facit Anthemius epiſcopus 189. b
cruces 3.inueniuntur 18. b
s.Cruces antiquitus erectæ 129. a
cruſillas oppidum 42. c
Cubitum iturus Crucis ſigno ſe munit Zachæus 94. b
cunibertus Pipini regis ex ſorore nepos 139. a
cuno Apoſtolicus legatus 166. c
cupiditas habendi repræhenſibilis in monacho 93. a
Cynica philoſophia 46. d
s.Cyprianus Carthaginen. 221. c.
cyprus 25. c
cyrillus conſtituitur ab arrianis Hieroſolymitanus epiſcopus 8. d
cyrus rex 44. b
cytria ciuitas 62. b

De Litera D.

Dagobertus Galliarum rex Clotarii regis Francorum filius 69. d
dagobertus nimium ueneri indulgens 75. b
damaſci cœnomium 29. c
damaſci fidem recipit Paulus 29. c
damaſus pontifex 125. b
S.Damianus medicus 270. d
dani monaſteria euertunt 128. d
daniel Vuintoniæ epiſcopus 129. a
dæmon Chriſtum Crucifixum fatetur 170. c
dæmonis præſtigiæ 530. a 170. a
dæmon ſimpliciores quô illudat, & in prauas opiniones abducat ibid.
decii perſecutio 146.
dedicationis Eccleſiarum uſus antiquiſsimus 33. d 81. b
demophilus arrianus, Eudoxio Antiochiæ epiſcopo, ab arrianis ſufficitur 10. c
deodatus presbyter hiſtoriæ s.Lupicini fide digniſsimus author 257. 258.
deus quam inuite in homines animaduertat 249.
deus dator bonorum 3. d
deus immutabilis 3. c
dei potentia in miraculis faciendis non minus etiam nū quam olim efficax 235. b
deo curæ ſunt res humanæ 5. d
defunctorum in Miſſa memoria 28. c
defunctorum officium peragit Antoninus 12.
defunctis noſtræ impertiendæ preces 211. b
deſiderius diaconus 116. a
detractionis natura 6. b
detractores execratur Petrus Tarentaſius archiepiſcopus 39. b
deuotio populi benedictionem ab Antonino expectantis 11. d
diabolus ſcelerum noſtrorum ſedulus explorator 177. b
diabolus cœnobiorum ædificationi inuidet 231. a
diabolus in S. Trinitatis ſpecie cuidam apparet 168. c
diaboli in pios homines inſidiæ 168. c
diaboli aſtutia in fraudando genere humano 2. c
diaconorum primus martyr Stephanus 5. b
dianæ ſacerdos 96. a
dianæ ſacerdotem uult conſtituere Antoninum Feſtus 22. d
didymus Alexandrinus 125. 126.
dinoth abbas 131. a
diocletiana perſecutio 58. b
diocletianus Imperator 25. b
diocletianus æneum bouem Pelagiæ pro tormento adaptat 25. b
diocletiani in Chriſtianos impia lex 58. b
diocletij cædes 51. d
diogenes 44. d
s.Dionyſiæ martyrium 95. d
dionyſius uita defungitur 58. b
dionyſius Corinthiorum epiſcopus 272.
dionyſius Areopagita 274. a
S.Dionyſi martyris monaſterium 55. d
dionyſij liber de cœleſti Hierarchia ibid.
dionyſij ædes Alexandriæ conflagrat 8. a
dioſcorus presbyter 8. d
diploma Pontificium Antonino confertur 11. c
doctrina ſine opere inutilis 258. d
domerius epiſcopus 51. a
s.Domitillæ martyrium 56. b
domitillæ uirginis in Pontiam inſulam relegatę exilium 56. d
domnolus occulta aliorum nouit peccata 98. d
domnoli epiſcopi Cenomanen. uita 93. c
S.domnoli meritis cæcus, ab aqua, qua ipſe manus abluerat, uiſum recipit 66. b
donatianus fratrem ad fidem adducit 123. d
S.Donatiani martyrium 123. d
donatus epiſcopus Aretinus 124.
S.dulæ martyrium 204.
dunlinus ſylua 36. d
dunſtanus mirus in ſcribendo, ſculpendo pingendoque artifex 100. a
dunſtanus Glaſconiæ monaſterium ædificat, ibidemq́ue fit abbas 102. c
dunſtanus dentem S.Andreæ Apoſtoli auro incluſum geſtat in ſummitate baculi contra inſultus dæmonum 103. b
dunſtanus inceſtas nuptias copulantem excommunicat 104. b

dunſtanus generale concilium conſcripſit in Anglia ibi.
S.Dunſtanus prædicit mortem duobus epiſcopis 106.a
dunſtani genus, parentes ac inſigne futuræ idolis omen. 99. c
dunſtani Archiepiſc.Cantuarien uita 99.c
S.Dunſtani mira cum B. Andrea Apoſtolo familiaritas 126.a
S.Dunſtani & Elphegi regis corpora transferuntur 107
S.Dympna baptizatur 96.b
S.Dympna à patre impie matrimonio expetitur 96.b
S.Dypnæ martyrium 96. b
SS. Dympnæ & Gereberni corpora à Xantenſibus auferuntur 97.a

De Litera E.

EAta epiſcopus Haguſtalden. 33.b
eamberbertus Thuringiæ hæreſiarcha 113.
eaconbertus rex Cantuariorum 135.b
Eboraca ciuitas 130.a
eboracenſis eccleſia 33.b
Ecelinus Romanus Tyrannus conuertitur 198.
Eccleſia fidei negocium decidit 3.b
ob eccleſiæ res ablatas Clotarius rex punitur 78.d
eccleſiæ procerum ordo 54.b
eccleſias ut ornaret Petrus Tarentaſius archiep. 39.c
eccleſiaſticorum bonorum abliguritor, & uiris Dei uim inferens, à Deo grauiſsimè punitur 180 d
eccleſiaſticorum bonorum direptor, horrenda morte mulctatur 98.b
eccleſiaſticorum diſſolutæ uitæ, egregius caſtigator Norbertus 168.a
eccleſiaſticorum bonorum direptores, à Deo puniuntur 162.b
eccleſiaſticã libertatem fortiter tuetur Antoninus 14.a
eccleſiaſticarum rerum uſurpatores perſequitur Northbertus epiſcopus 173.a
eccleſiaſticarum rerum direptor à Deo punitur 175.
Eccleſiaſticarum rerum iniquus poſſeſſor diuinitus punitur 98.b
eccleſiaſtica quæ priſci Chriſtiani elargiti ſint 117.a
edeſa 189 a
edgarus regnum Angliæ obtinet 103.b ipſiusque encomium ibidem
edgarus rex moritur eíque filius Eduardus in regno ſufficitur 61.b
edgina regina Angliæ 102.d
edilbertus rex Cantus baptiſmo abluitur 129. c
edilfridus rex Anglorum 131.c
S.Edilterudis ſeu Ediltridæ uita 135. b
edmundus rex Angliæ occiditur 102.d
edouardus Edmũdi regis Angliæ filius 153.a
edredus Edmundi regis Angliæ frater 10.b
eduardus Londonien. eccleſiæ archidiaconus 107.c
S.Eduardus 105.d
eduardus rex nouercæ fraudibus è uiuis eximitur, eíque Ethelredus frater ſuccedit 106.a
eduenſis diœceſis 42.b
eduini regis diſſolutus & mollis animus 103. b
eduini regni iniqua adminiſtratio 103.a
egbertus abbas 150.b
egbertus Treuirorum epiſcopus 26. d
egemonius epiſcopus Auguſtudunen. 257.d
egfridus rex 235.b
eggo quidam S.Adelberto familiaris, 259.d
egmonda locus 161.d
S.Eguuinus 129.a
eleemoſyna quid conferat 135.a
eleemoſyna charitatis proles 163.a
eleemoſyna ſpiritualis docere ignorantes 11.b
elemoſynam angelus in pauperis forma ſumit 177.a
eleemoſynæ peccatores conciliant Deo 248.
eleemoſynis impiorum ueſcens Chriſtina mirabilis, grauiter torquetur ibid.
eleemoſynis largioribus quædam inſoleſcunt puellæ. 23. d
eleutheropolis 59.d
S.Eleutherius Tornacen.epiſcopus 177.d
elfinus Vuentanus epiſcopus 102.d
elfleda Candida Edgari Anglorum regis uxor 105.c
eliſei prophetæ laus, & cuius rei ſignandæ typus fuerit 100.
aliud S.Seruatij auus 88.d
elizabeth mater Ioannis Baptiſtæ ibid.
S.Elizabeth. Lantgrauia Thuringiæ 215.c
eloquentiæ ſtudioſus Gregorius Nazianzenus 43.d
Encœnia Hieroſolymis peraguntur 6.b
encœnia celebrat Conſtantius templi Conſtantinopolitani Sophia dicti 9.b
encratius Ioannis abbatis Lauræ pater 81.
engelbertus Marchio 171.b
enemiu S.Seruatij pater 88.d
Eobanus Traiecten.archiepiſcopus 162.d
eorichus Gothorum rex 308.c
epagathus martyr in carcerem ducitur 143.c
epheſus 174.a
S.epimachus 49.c
epiphanij Conſtantiæ epiſcopi uita, patria & parentes 18.d
epiphanius filiam regis perſarum dœmonio uexatam liberat 60.b
epiphanius oblatum ſibi inſignem loco honorarij theſaurum deſpicit, ac ſententioſè grauiterq́; ad regem loquitur ibid.
epiphanius diſcedit è monaſterio Spanydrioo dicto ad partes Aegypti 91.c
epiphanius Eudæmonem philoſophum conuertit ad Chriſtum 62.b
epiphanius Salaminæ epiſcopus 225.226.
epiphanius cœlibes uult eſſe Diaconos 63.a
epiphanius ordinatur Salaminiorum epiſcopus diuina Pappo ſacta reuelatione 62.d
epiphanius philoſophus ab Hilarione baptizatus, preſbyter per epiſcopum Eleutheropolitanum conſtituitur 61.c
epiphanius Aerio hæretico os obſtruit 65.d
epiphanius cur calceos toto uitæ tempore geſtare nolit 59. c
epiphanius Archadium & honorium Imperatores baptizat, cum ſorore eiuſque filio 65.a
epiphanio quidam imponens diuinam ultionem ſubita necæ mortis mulcta experitur 64.
epiphanij diploide arrepta, mulier ab immundo ſpiritu liberatur 61.c
epiſcopus coniugatus continenter uiuit cum uxore uirgine 257.b
epiſcopus contemplatione delectari debet 3.a
epiſcopi ueri ſtudia 179.d
in epiſcopo creando quem morem Scoti ſeruent 37. c
epiſcopi à S.Petro ordinati 272.273.
Epiſcoporum uitæ præclarum exemplar Trigeſimonono in deinc.
epiſcoporum noſtrorum à prædeceſſoribus degeneratio 47.b
epiſcoporum luxus reprehenditur 11.d
epiſcoporum aliquod nomina 158 d
epiſcopis propter populi ſcandalum non licet habere uxorem 153.a

epiſto-

epiſtola Catholica Iudæ 3. b
epiſtolæ à leone III. ad principem Damaſcenum falſo Ioanni Damaſceno imputatæ exemplar 30. e
epiſtolæ Leonis ad principem Damaſcenum exemplar ibidem
epiſtolæ Ioannis Damaſceni pro uenerandis imaginibus ibidem b
epiſtola Cyrilli Hieroſolymorum epiſcopi ad Conſtantinum Imperatorem de Crucis ſigno quod in cœlo apparuit 32. e
epiſtolæ à Firmo ad Bibianũ de Acacio miſſæ exemplar 34. e
epiſtolæ Bibiani Imper. ad Flaccinum Proconſulem ſcriptæ exemplar 36. b
epitaphium Lutgardis uirginis 315. e
eremitarum uita potior cœnobitica 190. d
eremus Montis Pauli 296. b
ergina fluuius 80. a
erinnys 44. e
euchariſtiæ ſacramentum ſingulis Dominicis diebus ſumit Chriſtina mirabilis 248. d
Euchariſtiæ Sacramenti ueritas, miraculo declarata 198. a
in Euchariſtiæ ſacramento Chriſtus corporaliter apparet 244. d
euchariſtiæ ſacramentum conſolationis plenum 345. a
euchariſtiæ frequentem ſumptionẽ negans Lutgardi abbatiſſa, punitur 212. a
euchariſt. ſacramentum in pueri ſpecie apparet 345. b
euchar. ſacr. morituris uiaticum 54. a 250. c
eudæmon Arrianus 6. a
eudo Aquitaniæ princeps 116. e
eudoxia 66. a
eudoxius Arrianus occupat Conſtantinop. ſedem 9. b
eudoxij blaſphema in Deum uox ibidem
euentij presbyteri martyrium 22. b
S. Euentius admouetur eculeo 52. c
S. Eugendi monaſterium 40. a
eugenius Pontif. Max. 11. b
eugenius archidiaconus Florentinus 126. b
eugenij uirtutes 126. d
eugenij uita patria, parentes, literarum ſtudium ibidem
eugenij obitus 357. b
euinuſum caſtellum 138. b
eulalius epiſcopus Nazianzenus 48. d
eulogiorum uſus 132. b
eunuchi Conſtantini 7. a
euphemia Ioannis abbatis Lauræ mater 81. a
euſebia uirgo moritur 77. a
euſebiæ uirginis ſanctimonialis encomium ibidem
euſebiana teſtibus Macharij accuſatio examinanda committitur 6. d
euſebius Nicomedien. 6. a
euſebius Vercellen. epiſcopus 125. b
euſebius Arrianus ad Iulium Pontificem contra Athanaſium ſcribit 8. a
euſebius exilium Athanaſio intentat 6. a
euſebij nominis interpretatio ibidem
euſtorgus 64. a
eutropia uirgo duodennis, martyrium paſſa 303. b
eutychetis epiſtola 57. c
eutychetis ſedes ſepultura, & baſilica in honorem ipſius extructa 57. d
eutychians hæreſis 188. d
eutychus archidiaconus 66. a
euzoius Arrianus conſtituitur Antiochen. epiſc. 9. b
excommunicationis efficacia demõſtratur ab Antonino miraculo 14. e
excommunicationis ſententiam Florentino magiſtratui minatur Antoninus 14. a
excommunicationis uinculo obſtricti, quomodo ſe publica pœnitentia apud Chriſtianos expiarint 10. d.
excommunicationis anathemate non facile quenquam, nec in leuibus cauſis feriendum 14. c
excommunicatorum grauis pœna 14. a
exemplorum quanta ſit uis 335. d
exequias celebrare, antiquia non inuſitatum 199. d
exonauicus 132. d
exorciſmis demoniacæ illuſiones fugantur 14.
expiatur eccleſia 174. a
extremæ Vnctionis ſacramentum 106
exuperantius epiſcopus 233. d
exuperius martyr 121. a

De Litera F

FAbij cædes 52. a
fabrianum oppidum 16. c
fæſulana ciuitas 10. d
fames ingens Babyloniam infeſtat 141. c
fauſtinianus Epiphanij obtrectator. 64 b
fauſtinianus malè perit 65. c
in fauſtinianum ultio diuina 65. a
fauſtus morte mulctatur 52. a
S. Febroniæ uirginis uita & martyrium 100. d
S. Feliciani martyrium 181. b
Felicula uirgo 57. e
felix martyr 17. a
ferdinandus Aragoniæ rex 17. c
ferentis Tuſciæ ciuitas 94. d
feriam ſextam ieiunijs conſecrat Antoninus 12. a
ferraria 120. b
feſulana diœceſis 126. e
feſtum Purificationis B. Mariæ uirginis 99. e
feſtum diem uiolantis pœna 132. d
feſtus à dæmonio excruciatus animam efflat 24. d
feſto mortuo, ceſſat perſecutio ibidem
fides ſine actione mortua 2. d
fides miraculis confirmatur 42. e
fidei in martyrio religionis & Eccleſiaſticarum functionum conſtans confeſsio 12.
fidei nis 19. a
fidelibus diabolus infeſtus 1. a
fidem ueram deſerunt plurimi 45. a
filicarij proſapia nobilium in Florentina urbe 13. b
firmanus Cardinalis 11. e
firmilianus diuina ultione punitur 140. d
firmus Tribunus Martinorum 34 b
fiſciliacum rus 267. c
Flaccinus Thraciæ proconſul 36. b
flaccini Thraciæ proconſulis uxor Chriſtiana ibidem
flaccus comes Petronillam petit ſibi coniugem 57. e
flamerus abbas 135. b
flandreñ comes 43. b
florentia 11. b
florentius Craſſus octauus comes Hollandiæ 261. a
S. Floriani martyrium 26. a
florinus martyr fuſtibus cæditur ſcapulæ eius acutis ferris confringuntur tandem in Aniſo fluuio ſubmergitur ibidem
floſtat fit monaſterium 171. d
Fornicariorum presbyterorum monachorum, clericorum aut monialium pœna 151. a
fortunatus s. Germani contemporaneus 13. d
fortunæ ſtatua Alexandriæ 9. e
forum nouum 51. d
forum Liuij 196. b
s. Franciſcus 197. a
franciſcus Paiſius. quæſtor Pontifie. Florentiæ capitur 14. a

francorum, quæ prima origo & ad fidem conuerſio. 75. b
fredericus Colonien. archiepiſcopus 165. c
fredericus Traiecten. epiſcopus 193. b
fredericus dux gallorum 122. a
fridericus Cæſar 15. c
friſiæ Eccleſiæ uaſtantur 134. b
Fulco Toloſanus Epiſcopus 255. d
fuldenſe monaſterium 150. c
fumonis caſtrum 113. b
funebrem pompam non magnoperè curandam eſſe 29. b
fur diuinitus punitur 219. a
furius Simonis Magi diſcipulus 56. d

De Litera G.

GAlatia 275. d
galeriti patres 15. a
galerius dux 216. a
S.Galli ædes. 31. d
gallia à Barbaris uaſtatur 179. a
gallias depopulantur barbari 68. d
gallicanus 5000. ſeruorum manumittit 262. b
S.Gallicani martyrium 261. d
galienus Auguſtus 51. a
gallio præſes Alexandrinus 7. d
galliola fluuius 179. a
gamaliel Pauli magiſter 270. d
gangra Paphlagonum ciuitas 272. d
S.Gangulphi martyris uita 53. a
S.Gangulphi Baſilica. ibidem. b
gaza 62. b
gebennenſis Eccleſia 263. a
geiſa dux Chriſtianiſsimus 5. a
gelaſius Papa 168. a
gelaſius Epiſcopus Salaminiorum 62. b
gemini cum matre paſſi 2. a
geneſium S.Samſon uerberat 269. d
gentiles Alexandriæ Chriſtianos multos trucidant 9. b
gentilium ſacrificulum furentem curat Anthimus, & ad Chriſtum conuertit eum uxore & liberis 50. d
gentilium immolandi morem immutat Gregorius Papa in pium ritum conuiuandi Chriſtianorum 130. c
genuflexione aſsidua Iacobo genua callo obdureſcunt 3. b
genua flectenda orationis tempore ex Chriſti traditione 3. b
georgius Arrianus occupat Alexandriam 8. d
georgius Arrianus à gentilibus camelo alligatus dilaniatur primum: dein rogo ſuccenſo impoſitus concrematur 9. c
gerardus abbas Blandinienſis 166. a
gereberta filia S.Gertrudis 75. c
S.Gerebernus interficitur 96. d
S.Gereonis reliquiæ inuentæ, & cuiuſdam uirginis è numero undecim millium Virginum 169. c
Germanus fit abbas ad S.Symphorianum 131. c
germani Pariſienſis Epiſcopi uita 131. c
S. Germani miracula 132. d & deinceps.
germanum mater uult extinguere, nec ualet 131. c
germanum ueneno conatur extinguere auia ibidem.
germiniacum uilla 116. a
geroldus Moguntinus Epiſcopus 155. c
S. Gertrudis filia Pipini miraculis poſt obitum fulget 68. c
gertrudis moritur 76. d
S Geruaſij uita & martyrium 221. & ſeq.
geruaſij corpus integrum ex reuelatione diuina inuentum 27. c
S.Geruaſij & Protaſij Baſilica 135. c
de SS.Geruaſij & Protaſii martyrio libellus 223. b
de eorundem inuentione epiſtola S. Ambroſii ad ſororem ſuam 223. c
de SS. Geruaſij & Protaſii corporum inuentione ſermo D.Ambroſii 223. d
geruilio Moguntinenſis Epiſcopus 155. c
S.Getulii martyrium 184. c
Ghele pagus 96. c
S.Gildardi encomium carmine conſcriptum 181. b
S.glyceriæ martyrium 49. a
S.Godrici de S.Roberto abbate uiſio 177. b
golgotha 81. c
gordianus cum quinquaginta tribus, è ſua familia baptizatur 49. a
S.Gordiani martyrium ibidem
gorzienſe cœnobium à quo extructum 122. a
gosbertus Epiſcopus 138. & ſeq.
gonuuiboldus Ratiſponenſis Epiſcopus 154. b
Gratia Dei quomodo dignis tribui dicatur 283. b
gratiæ diuinæ efficacia 87. c d
gratianopolitanum territorium 267. b
gratianus monachus 196. b
gratianus ſe uouet Chriſtianum fore, & uincit Scythas 262. a
gregorius duodecimus pontifex Maximus 20. c
gregorius quid de Iuliano prædixerit 45. c
gregorius Nazianzenus Saſimis conſtituitur Epiſcopus 45. d
gregorius Apollinarem hæreticum oppugnat 46. c
gregorius Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præficitur ſolus poſt Ioannem dictus Theologus ibi & ſeq.
gregorius Nazianzenus creatur Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus 47. d
gregorius Turonenſis 52. b
gregorius decimus pontifex Opt. Max. 211. c
gregorius Nyſſenus Epiſcopus 225. d
gregorius ſecundus pontifex 151. b
gregorij ſecundi pontificis pro S. Bonifacio literarum ad diuerſos Auguſtos & principes ſcriptarum exemplaria 152. & ſeq.
gregorius tertius pontifex 153. a
gregorius nonus pontifex 200. a
gregorius Archiepiſcopus 229. b
gregorius quidam Arrianus in ſedem Alexandrinam intruditur 8. a
S.Gregorii Nazianzeni Epiſcopi uita 43. d
S.Gregorii uotum 44. c
gregorii & Baſilij amicitia ibidem
S. Gregorij Nazianzeni oratio inuectiua, in Iulianum 45. b
S.Gregorij ad Auguſtinum literæ ibidem
gregorij pontificis ad S.Auguſt. literæ 130. c
gregorij Papæ ad Edilberthum regem literæ 130. d
grimoaldus Pipini filius duo condit monaſteria 68. c
Guarnerius quidam improbe in Auſtregiſili ſumptuoſum tumulum debacchans, miſerè perit 226. c
Guduualdi miracula 162. b uiſiones eius obitus ſepultura. ibidem
guiardus Cameracenſis Epiſcopus 214. a
S.Guiberti uita 121. a
S.Guibertus militiæ (cui operam nauabat) renuncians, ædificat monaſterium & fit monachus 121. b c
S.Guibertus Hungaros quoſdam conuertit 123. a
S. Guibertus moritur & apud Gemmelacenſes in templo Saluatoris & Petri Apoſtoli ſepelitur 123. d
guido archiepiſcopus, poſtea ſummus Pontifex factus, Calixtus dictus eſt 38. b
guido Aretinus medicus 128. b
guilhelmus Aquitanorum Chriſtianiſsimus princeps 35. a

Guilhelmus Aquitanorum & Normanorum dux 56. a
Guilhelmus abbas 55. d

De Litera H.

HAdeuuigis mater S.Nortberti 165. a
hadrianus Imperator Chriſtianos perſequitur. 184. c
haduinus præſul.97. c
haguſtaldenſis Eccleſia 33. b
halla caſtrum 174. b
hallen locus quidam 260. b. c
hamaticum monaſterium 75. c
hartbertus Traiectenſis Epiſcopus 261. d
hasbania 247. b
hauuidis abbatiſſa Aquiriana 209. d
hæreſiarchæ aliquot Thuringiæ 153. a
hæreſis Albigenſium 211. a
hæreſes Iudæorum de carnis reſurrectione & Chriſti aduentu 7. d
hæreticus conuertitur 82. d
hæreticum comburit Antoninus Florentiæ 14. 3
hæretici Cypriorum, Ophitæ, Sabelliani, Nicolaitæ, Simoniaci, Carpocratiani 34. a
hæretici expelluntur ibidem
hæretici ſcripta igni comburenda adiudicantur 158. b
hæretici nouitatum ſeminatores 188. d
hæretici unam in Chriſto naturam improbè aſſerentes, qui 258. b
hæreticorum quorundam arrogantia 79. c
hæreticorum uitanda communio 94. b
in hæreticos Epiſcoporum & presbyterorum, ſententia 158. b
hæreticos, qui martyrum miraculis derogabant, reprehendit Ambroſius 224. a
Hedda Epiſcopus 129. a
hellarius Archidiaconus 138. d
helena crucem Chriſti inuenit 17. d.
helenæ Encomium ibid.
helmuuardeshuyſen cœnobium 73. d.
heluidis incluſa, inſignis uirgo 244. a
henricus rex Angliæ ſummè Petrum Tarentaſium archiepiſcopum ueneratur 41. b
henricus Albanenſis epiſcopus 42. d
henricus Dux Burgundiorum 56. a
heracleon 35. b
S.Heraclidis martyrium 171. a
herbertus Chryſopolitanæ Eccleſiæ præſul ſchiſmaticus 41. c
herbertus apoſtata moritur 41. d
hercules Alexiacus 46. c
hereburg. abbatiſſa 33. c
heribrandus affinis S.Guiberti, uaſtat Gemblacenſe cœnobium 152. d
hermeas 63. c
hermes Epiſcopus 8. d
hermes urbis Romanæ præfectus, ab Alexandro pontifice baptizatur, cum uxore ſorore & filijs & cum ijs pariter 1250. ſerui eorumque uxores & filii 21. b
hermis præfecti filius à morte excitatur 51. c
herodes Agrippa 272. d
herodio decollatur 273. a
S.Herois ſeu Heronea martyrium 271. a
heſſorum quos Cattos uocant errores 153. a
heſsis uerbum Euangelij prædicatur ibidem
Hieracapollon monachus moritur 86. ab
Hieraces presbyter 8. d
hierapolis ciuitas Phrygię 2. d
hierapolitæ colunt uiperam ibid.
S.Hieronymus contemporaneus S. Maximini 137. d
S. Hieronymus ſtudioſus ſanctorum uitæ indagator 235. d
hieroſolyma capitur à Saracenis 277. b
S.Hilarion 62. c
hilarionis monachi Ephiphanij præceptoris mira abſtinentia 59. d
hilarini martyrium 262. b
hilarius Pontifex Romanus 259. a
hilarius epiſcopus Pictauenſis 154.d
hildebrandus de Manetis 119. a
hippolytus martyr 5. a b
hiſpanis Chriſtum prædicat Paulus 274.
hiſtoriæ ſanctorum cur mutilatæ nonnunquàm in ſcriptoribus inueniantur 3.b.
Homouſion è medio conatur tollere Euſebius Arrianus 175.d
homouſion patris & filij damnatur in ſynodo Sardinenſi 176.c
homouſion in Nicena Synodo fictè qui ſubſcribant 6. d
honor, & aura popularis, ſpirituali homini fugienda. 40.b
honores ac dignitates non ex affectu conſanguineis aut minus idoneis tribui uult Coſmus Medices 15.c
honorius Imperator 32.a
honorius Papa 173.c
S. Honofrij Eremitæ uita 190.a
horariarum precum penſus 15.d
horariarum precum penſum perſoluit Antoninus 12. d
horæ canonicæ à quo inſtitutæ 163.d
horæ nonæ preces 203.d
hormiſda papa 179.b
hortus appellatum B. Michaelis templum 10.c
hoſpitalitas ſingularis 39.c
hoſpitalis domus de la ſcala 118. c
hoſpitia Chriſtianorum carceres 2.a
hoſpitia ædificat Dunſtanus 104.d
hoſpitius Longobardorum in Gallias aduentum prædicit. 120.c
hoſpitij recluſa uita 120.b
hoſpitij abſtinentia ibid.
hœdus ueteris legis typicus 20.a
Huardus Leodienſis Epiſcopus 210.d
huchuilla 35.c
hugbertus Dux Baioariorum 153.c
hugo Gallorum rex 56.a
hugo Thuringus donat S. Bonifacio prædium 115.a
hugo Gratianopolitanus epiſcopus 40.d. poſtea Vienenſis archiepiſcopus 262.
humanitatem Chriſti impugnat Apollinarius Syrus. 46.c
humedus Thuringiæ hæreſiarcha 153.a
humilitatis uis 91.a
humilitatis mirum exemplum in Ioanne Damaſceno. 31.d
humilitas ſanctorum in præcipiendo quippiam, eiuſdemque efficacia 1.a
hungari Italiam & Germaniam populantur 153.a

De Litera I.

IAcobus Achonenſis Epiſcopus 514.b
iacobus frater Domini 3.b
iacobus in utero materno ſanctificatur ibid.
iacobus ſolus ſancta ſanctorum perpetuò ingreditur ibid. & ſeq.
Iacobus Apoſt. princeps eccleſiæ Hieroſolymitanę. ibid.
S.Iacobus à pinnaculo templi deijcitur 4. c.
iacobus primus Epiſcoporum martyrio coronatur 4. d
S. iacobi Apoſtoli & fratris Domini uita 3. b
iacobi honorifica à Paulo facta mentio 3. c

S. Iacobi mortis ex Ioſepho ſeuera citatur ultio 3. c
iacobi laudata epiſtola 3. d.
iacobi mortem Dominus ulciſcitur 4. d
s. iacobi diaconi martyrium 1. a
iannottus Pandolfinus eques 15. c
ianuarius Epiſcopus 233. d
s. ianuarius presbyter in ædibus Gordiani habetur in cuſtodia 49. b
ianuarij presbyteri uiſio 116. b
ialo Theſſalonicæ conſtituitur Epiſcopus à Petro Apoſtolo 273. a
iconium ibid. d
iconomachorum hæreſis 29. c
idrael pſeudoepiſcopus 39. a
Ieiunant Chriſtiani Alexandriæ 8. b
ieiunij ardui exempla 1. c & alibi frequenter 5. a 211. a
ieiuniorum ab Antonino accurata obſeruatio 12. a
ieiuniis Deus placatur, & aliis piis operibus 53. a
ieiuniis & litaniis placandus Deus 127. d
iericho 44. b
ieſuatorum inſtitutum 118. c
iezabel 66. a
illyria 79. a
Imagini B. Mariæ uirginis ſupplicat Ioannes Damaſcenus 62. d
imaginem B. uirginis ueneratur Maria Oegniaceñ. 246. a
imaginum cultus & ueneratio pia 118. c
imaginum adorationem tuetur Ioannes Damaſce. 62. c
imaginum uſus tempore S. Ambroſij 223. b
imprecationis ſpeciem quæ apud ſanctos plerunque feruntur, non imprecationes, ſed præſagia quædã eſſe malorum 49. c
imprecationum malarum uis 127. d
Inderauda monaſterium, ſilua Deirorum interpretatum 33. b
indi populi 44. b
indulgentiarum uſus peruetuſtus 15. d & ſeq.
infans 9. dierum loquitur 128. d
iniqui Iudices talionis iure in aduerſarios non animaduertunt 7.
iniuriam iniuria non recompenſandam 47. b
in inobedientem monachum quam ſeuere animaduertat Romualdus 231. a
inobedientiæ crimen quam periculoſum ſit 34. a
inobedientiæ pœna 227. c
innocens Cenomanorum epiſcopus 97. d
innocentius primus Pontifex 127 b
innocentius Papa à rege Lothario in ſuam ſedem reſtituitur 174. d
innocentius tertius Papa 211. c
inuocandi martyres poſt mortem 67. c
inuocatio martyrum, Dei honor eſt 192. d
Ioculatorem execratur S. Bonifacius 95. a
F. Iohannes Dominicus, legatus in Pannoniam miſſus, Budæ diem ſuum obit. 10. c
F. Iohannes Dominicus in Cardinalium numero cooptatur ibid.
iohannes Turrecremata Cardinalis 15. a
iohannes martyr 25. c
iohannes Damaſcenus ſua ſcripta caſtigat & recognoſcit 32. b
iohannes Eboracenſis Epiſcopus, ſanat ſua benedictione & oratione puerum 34. a
iohannes Eboracenſis Epiſcopus, Herebaldum ab equo deiectum, ea eoque lapſu grauiter læſu ſanat 34. b
iohannes Haguſtaldenſis & Eboracen. Epiſcopus 33. b
iohannes Valentinus epiſcopus 40. d
iohannes Hieroſolymitanus Epiſcopus 64. a
iohannes Bonæuallenſis abbas fit Pontifex Opt. Max. & Valentinus dicitur 38. b
S. Iohannes Baptiſta 250. d
iohannes Conſtantinopolitanus dictus Chryſoſtomus 65. d
iohannes Alexandrinus Imperatricem Eudoxiam, ab Eccleſiæ ingreſſu, arcet 66. a
s. iohannes Epiſcopus ſilentiarius, Eccleſiam Nicopolis B. Virgini ſacram, ædificat 80. d
iohannes Silentiarius dæmoniacum precibus & Vnctione olei ſanctiſsimæ crucis curat 82. d
iohannes Pontifex Opt. Max. 105. c
iohannes Spoletanus S. Bernardini præceptor 117. d
iohannes Lyrannus uir eximiæ ſanctitatis 511. a
s. Iohannes Archiepiſc. Conſtantinopolitanus 252. b
S. Iohannis Damaſceni uita 29. b
iohannis Damaſceni morum informator qualis fuerit 29. 30.
iohannis Damaſceni parentes 29. c educatio & inſtitutio ibid. d
iohannis Damaſceni amputata manus, in foro ſuſpenditur 30. d
iohanni Dam. leges à Seniore cęnobii præſcriptæ 31. b
iohannis Duniacenſis ſanctiſsimi uiri obitus 241. a
in laudem s. Iohannis Baptiſtæ oratio 252. & deinc.
s. iohannis martyrium 261. d
Ionas propheta 48. c
ionæ monachi abſtinens & rigida uita, mortis item genus & ſepultura 88. d
ioppe ciuitas 61. c
ioſephus Iudæus ueritatis ſtudioſiſsimus 4. d
iouatus abbas 76. a
iouianus 9. c
iouinianus in Galatia moritur 10. a
iouinianus Chriſtianiſſ. Imperator 162. c
iouiniano confertur poſt Iulianum imperium 10. a
Iſaac legiſperitus catechizatur ab Epiphanio 64. b
iſmaelis martyrium 115. d
iſmidion Denſis Epiſcopus 40. d
iſio Arrianus 6. a
iſchyras Mareotæ Epiſcopus 8. b
iſchyras improbiſsimus Arrianus 6. a
iſchyræ contra Athanaſium calumniæ 6. b
itta ſoror Modoaldi Epiſcopi, Pipini uxor 68. c
itta ſecundas recuſat nuptias, & monaſticum induit habitum 68. c
iudas 46. d
iulianus maleficiis ſe ſperat Alexandrinum regnum conſecuturum 10. b
iulianus ſe Macedonem mentitur 10. b
iulianus iaculo ictus perit 10. a
iulianus Cæſar ab Eudoxio creatur 9. b
iulianus Galliarum præfectus ibid.
iulianus miles Chriſtianus 24. a
iulianus apoſtata uetat Chriſtianos diſciplinis politioribus erudiri 45. b
iulianus imperator 49. a
s. iulianus Cenomanorum epiſcopus 98. a
iuliani apoſtatæ perſecutio 45. b
iuliani apoſtatæ interitus 217. c
iuliani phyſiognomia quid portenderit 45. b
s. iuliani martyrium 139. c
iuliano Auguſti nomen tribuitur 9. b
iulii martyrium 233. a
iulius Pontifex Opt. Max. 7. d
iulius Papa Athanaſium reſtituit 8. a
s. iulittæ patria ac martyrium 208. c
iuſiurandum deuitari uult Iacobus Apoſtolus 31.
iuſtina mater Valentiniani regis 27. c
s. iuſtini Philoſophi martyrium 194. a
iuſtinianus imperator 91. b

iuſtiniani Imperatoris Viſio 206. d
iuſtus arrogantiæ & ſuperbiæ accuſator 3. a
iuſtus rectefactorum nil ſibi,ſed Deo totum tribuit ibi.
iuſtus s.Nicomedis corpus ſepulturæ mandat 57. c
iuſti memoria iucunda & utilis 2. d
iua occidentalium Saxonum rex 128. d
iuera incluſa 249. c
iuo iudicis fungitur officio 85. c
iuo Eccleſiaſticæ immunitatis ſtrenuus tutor 114. d
iuo ob defenſionem pupillorum,orphanorum, uiduarũ &c. Aduocatus.pauperum uocatur ibid.
iuo à Clemente VI. Pontifice Max.canonizatur 115. a
iuo præſcit obitus ſui diem, & ſe ſacra muniens unctione,ad beatos cælites commigrat ibid.
iuo ſe iudicis functione abdicat, Eccleſiamque de Lohaneto adminiſtrat 114. b
S.Iuonis presbyteri & Confeſſoris uita 114. a
S.iuonis abſtinentia 114. b
iuonis quædam miracula 114. d

De Litera K.

K Ariulphus 132. a
Kentenus pater S.Anthelmi 128. d
Kinſinus Epiſcopus 103. b
Kiſsinga 153 a

De Litera L.

L Achrymarum inundantia commendata 288. & pluribus aliis locis
s.lambertus epiſcopus 68. d
lambertus abbas Caſtriaci monaſterii 38. b
lambertus comes 56. a
lampſacum 64. a
S. landelini abbatis Chriſtpinienſ. uita 207. b
lanfrancus Cadomenſis cœnobii abbas ,fit Cantuarienſis epiſcopus 10 . a
laodicius credit in Chriſtum,& capite plectitur 50. d
lapo ſacerdos 128. b
lateranenſe Concilium 210. d
latina uia prope Romam 58. a
læſionis mons 39. d
lauandi cadauera conſuetudo 5. c
laurentia 16. c
s.laurentini martyrium 146. d
s.laurentius martyr 97 d
laurentius Melphitanus Epiſcopus 255.
laurentius presbyter 129. d
s.Laurianus 117. c
lauſanna ciuitas 40. a
Legionum ciuitas , aliis dicta Legaceſtir & Carlegion 131. c
leo ſecundus Imperator 151. b
leo III iſauricus imperator Iconoclaſta 29. c
leo III. imperator impie à ſe conficta Epiſtola Iohannẽ Damaſcenum apud Damaſci principem proditionis inſimulat 30. c
leo primus Romanus Pontifex 258. d
leo decimus 15. c
leodium 122. d
leodii uaſtatio 241. d
leonis martyr 202. a
S.Leontii martyrium 219. c
leontopolis 62. a
de Lereto monaſterium 119. b
libellus aduerſus Macarium admittitur 6. d
liberalitatis in pauperes exempla præclara 39. b
liberius pontifex Romanus , iulii ſucceſſor , damnatur exilio 9. b
libia martyr 201. a
libias 82. c
lichia mater S. Richtrudis 75. b
s.Linus 57. c
linus Romanus epiſcopus à Petro conſtituitur 273. b
s.Liphardi abbatis patria miracula, uirtutes ac reliqua uita 147. b c
lirenenſe monaſterium 121. a
litaniarum uſus peruetuſtus, & cur inſtitutæ ſint uigiliæ ac Rogationes 52. b
literæ Zachariæ pontificis ad uarios epiſcopos 158. a
literarum Gregorij ſecundi ad Bonifacium exemplar 152. b
literarum à Gregorio III. ad Bonifacium miſſarum exẽplaria 153. b
literarum Conſtantini iunioris ad Alexandrinos exemplar 7. b
Lobienſe cœnobium 97. c
loca ſancta quantum uenerentur S.patres 64. a
loca ſacra religionis ergo uiſitare & antiquum & pium 61. c
locus Euangeli Matth. 17. explicatur 74. 2 a
loen caſtrum 249. d & ſeq.
longinus 65. a
longinus miles Chriſtianus 24. a
longiuadum cœnobium 41. d
longobardorum in Gallos expeditio 120. c
loſſum Hasbaniæ oppidum 210. d
loth uxor 76. a
lotharingia 41. d
lotharius rex coronatur imper. Romanus 174. d
S. Lubentius 138. b
Lucianus monachus cælitus candida ueſte contegitur 59. c
luciæ monaſterium Florentiæ 16. c
lucilla uirgo 146.
lucinæ religioſæ matronæ apparet S.Sebaſtianus 52. a
lucinæ ætas & uitæ integritas 52. a
lucius ab arrianis Georgio ſubſtituitur 9. c
lucretius à Satana diuexatus animam exhalat 52.
ludouicus rex Francorum 43. b
lugdunum 55. a
lugdunum à Comite Forenſi uaſtatur 264. d
luidardus epiſcopus 129. d
luitprandus Longobardorum rex 151. c
lundeuic locus quidam 152. a
lundonia 130. a
S.Lupicini Recluſi uita 257. b
lupus inſolite gregis fit cuſtos 172. a
luſus illiberales quantopere execrandi , docet exemplo ſuo Antoninus 14. c
S.lutgardis uirginis patria ac reliqua uita 209.
Libia 8. b

De Litera M.

M Acarius presbyter 6. b
macarius uinctus ad ſynodum adducitur ibid.
macarius epiſcopus Hieroſolymorum 18. c
macedonia 48. c
macedonianorum de S.ſpiritu hæreſis 46. b
macedonius 8. d
magauelda 104. d
magdunenſis ciuitas 147. d
magdunum mons ibid.
magellanus ager 13. a
magicis incantationibus refertum librum comburit Antoninus 14. c
magnentius Conſtantem interficit 8. d
magnentius Arrianus imperium per tyrannidem inuadit 176. c

S.Maioli abbatis Cluniscenſia uita 54.a eadem proſa & carmine conſcripta 55.d
s. Maioli ſolennitas 54.a
s.Maiolus omnium ſuffragiis abbas eligitur 55.d
maior domus 68.d
malcolini Scotorum regis cædes 186.a
malmundarium monaſterium 68.c
malua fluuius 147. d
S.Mamerti Viennenſis epiſcopi uita 52. d
manna ueteris legis typicum 52. b
maniuæ connenius à Pio II. celebratur 16. a
manuelis martyrium 215.d
mannum impoſitio ab Apoſtolis originem traxit 6.b
maram edulcat Dominus 44.b
marcella martyr 271. b
S.Marcellianus martyr 219.c
marcellinus presbyter ab Angelo è carcere educit 146.d
S.marcellinus capite plectitur ibid. d
a.marcellini martyrium 145.d
marcianus abbas 81. b
a. Marcus Romæ ſcribit Euangelium 188. c
a. Marcus martyr 219.c
Marcus Euangeliſta, à Petro Alexandrinus ordinatur Epiſcopus 273. c
margareta fluuius 179.a
S.Margaretæ Reginæ Scotiæ uita 185.a
maria ſoror Moyſi 19.d
Maria mater Iohannis Cæleſtini 108.b
S.Mariæ de Ocgnies uita 235.d
mariamna Philippi ſoror 2. b
marina ruſticorum ſeruituti addicitur 49.d
s.Mariani lectoris martyrium t. a
mariani matris ulrilis animus i.c
S.Marini Eccleſia 171.b
maris Chalcedoniæ Epiſcopus 9.c
maronis epiſtola 57. c
maronis cædes ibid. d
s. martianus 188.c
martianus Chriſtianus Imperator 81. a
martinus quintus Pontifex Max.10.c
martinus Turonenſis Epiſcopus 55.a
s. Martinus Treuiros inuiſit 138. a
a. Martini Turonenſis feſtum 133.c
martini pagus in Britannia minori 114.b
martij Romani milites 34. b
s.Martyrius lector pro Chriſti confeſsione trucidatur 136. 137.
martyris Alexandri uincula oſculantur Chriſtiani 79.a
martyres 40. in carcerem mittuntur 26.a
martyres triginta capitis pœna uno die mulctati ibid.
martyres mundi interceſſores 192. d
martyrum tortores diaboli ſacerdotes 12.
martyrum hiſtoriæ quid conferant 84. d
martyribus cura corporis uilis 11.
martyrium temerè expetens monachus, decertandi data occaſione, negat Chriſtum 93.a
martyrium corona dicitur 1. a
martyriũ mentis ſeu uoluntatis & ſanguinis 1.a & 2. d
martyrij honos & utilitas 1. a
a.Maternus 138.b
s.Matthæi Euangelium, Barnabæ manu deſcriptũ 189. b
mathildis Conradi regis coniunx 151.c
maticenſis ciuitas 55. a
matrimoniũ comiti uolenti religionem ingredi, ſuadet Norbertus 171.a
matrimonii finis ac ſcopus 75. c
maurus martyr immaniter cruciatus, ſecuri cæditur 144.d
matutinæ præces 249. d
matuuuolt uicus 122. d
mauritius Florentinus epiſcopus 127. d
mauricius Imperator 129. a
maurienna 38. d
maurienenſis Eccleſia 40. d
mauronțus abbas & leuita S. Rictrudis filius ſuſcipitur ex ſacro fonte a Richario ſacerdote 75.c
mauronti abbatis hiſtoria 76. b
maurus Epiſcopus 5.b
a.Maurus S.Benedicti diſcipulus 54. b
maximiana perſecutio 58.b
maximianus imperator 26.a
maximiani immania edicta 34.b
S.Maximinus diuino oraculo Treuirorum fit Archiepiſcopus 137. d
S.Maximini Epiſcopi Treuirenſis uita 137.c
S.Maximini reliquiæ à Treuirenſibus ex Aquitania abſportantur 138.b
S.Maximini reliquiarum translatio ibid.
maximus Epiſcopus & confeſſor 8. b
maximus epiſcopus Hieroſolymitana ſede expellitur 8.d
maximus Tauromenij conſtituitur epiſcopus 272.
maximus, Conſtantinopolitanus Epiſcopus ſubdole creatur 46.d
maximus Aegyptius ibid.
maximus baptizatus perfidioſe deficit à S.Gregorio ibi.
S.Maximus 148.a
s.Medardus Viromandenſis Epiſcopus 178. d
s.Medardi epiſcopi Nouiomenſis, parentes, patria & reliqua uita 177. d
s.Medardi encomium carmine conſcriptum 181. a
s. Medardi cadauer Clotarius rex ſuis humeris geſtat 179.c
mediolanum 197.d
meldunenſe monaſterium nunc dictum Malmesberia 128.d
meletiani hæretici 127.b
meletius hæreticus 6.b
meletius epiſcopus Antiochenus, de ſede deponitur & damnatur exilio 9. b
meletii epiſcopi uirtutes 48.a
meletium Valens deponit de ſede Antiochena 10. a
melioracus mons 36.d
menardi ſententia allegata 7.a
mendici duo fraudulenti 13. d
mendicorum duorum pecuniæ quandam ſummam pauperis cuiuſdam ciuis filiabus, pro dote diſpenſat Antoninus ibid.
menſæ diuturna nimis accubatio uitio datur 12. a
menſam cruce ſignare, non nouum 85. d
ſub menſam diuina legere eloquia, pius mos 12. a
meritum aliquod eſſe bonorum operum 20. d
merita ſanctorum 5. c
merita noſtra Dei dona 29. a
meritorii operis inficiatores taxat Ambroſ. 224.
meritoria martyrũ opera, præmiorumq; differẽtia 12. a
miracula amicorum Dei irridens, diuinam experitur uindictam 267. a
miracula cur plerunque non perpetrentur 163. b
miraculorum proprietas 55.c
miſſa incruentum ſacrificium 81. c
miſſa ſacrificium propitiatorium pro mortuis 244. a
in miſſa uult pro ſuis parentibus orari Auguſtinus 29. b
in miſſa filius patri offertur 244. b
miſſæ ſacrificii mentio 52. a. 53. a. 57. c
miſſæ quotidianæ apud ſanctorum tumulum celebrantur 22. d
miſſæ ſacrificiũ, angeli ſua præſentia cohoneſtant 164. a
miſſæ ſacrificii uis 278. d
miſſæ ſacrificio diuinitus reuerentia exhibita 228. d

miſſam de die ſæpius audit Margareta regina 186. a
miſſam celebrat Philippns 2. d
miſſam celebrat Petrus Tarentaſius 41. c & ſeq.
miſſam celebrat S. Barnabas 188. b
miſſam pro defunctis celebrari, minime nouum 29. a
miſſam ad lectum ſuum celebrari uult Paulinus epiſcopns 233. c
miſſas pro ſe poſt mortem celebrari uult Margareta regina 186. a
mithras deus gentilinm 9. b
mithræ myſteria & ſacrificia ibid.
S. Modeſti martyrinm 206. b
S. Modnaldus Treuirornm epiſcopus 67. d nobilis præſapia laudata 68. a. b
modoaldi Treuerinſis Archiepiſcopi Epitaphium 70. a
modoaldi genus quantum Galliarum Eccleſias auxerit 69. b
de S. Modoaldi translatione epiſtola 73. d
moganus fluuius 153. a
moguntia fit metropolis 161. c
mnguntinæ ciuitatis encomium 73. b
moguntina eccleſia fit metropolis reliquiarum Gormaniæ Eccleſiarum 155. c
mois Epiſcopus 8. d
monacharum regula 87. b
monachiſmum olim etiam pueri amplexi 88. a
monachus negligens redit ad mundum 90. c
monachi in eccleſia non ſolent loqui 107. c
monachi quidam diuinitus puniuntur 227. a
monachi, etiã ipſius Apoſtnli s. Barnabæ tempore 188. c
monachorum inſtitutum commendatur 54. b
mnnaſterium B. Martini 5. a
monaſterium Eritum 190. d
monaſterium de Columbria 195. c
monaſterlum fœminarum Sibapoli 204. c
monaſterium S. Michaelis 225. b
monaſterium Laubienſe 207. d
monaſterium S. Vincentii 230. d
monaſterinm S. Catherinæ 209. d
monaſterium Mictianenſe 217. d
monaſterinm Claſſenſe 224. c
monaſterinm s. Benedicti 226. c
monaſtica uita un le orta 84. a
monaſticæ nitæ deſertor, luit pœnas Purgatorias 246. d
monaſticæ regulæ à Pachomio traditæ 86. c
monaſticæ diſciplinæ olim iugo infantes etiam & innẽculæ monachæ traditæ 201. b
in Monaſticæ re uſurpatores diuina ultio 261. c
monaſticam diſciplinam ſtricte collentes monachi, martyres ſunt 93. a
monaſticus canon Pachomio ab angelo traditur 85. b
monaſtici canones à Grego. Naaiãz. & Baſilio editi 45. a
monetam adulterinam eacudentis grauis pœna 104. c
monetariorum ſuppliciumi ibid.
a. Monica cur s. Ambroſium amarit 27. a
monica defuncta, Euodius pſalmum cantat 29. a
monica us in matrimonio ſe geſſerit 27. d
monicæ, matris S. Auguſtini, uita 26. b
S. monicæ uirtutes 27. a
monicæ in erudiandis liberis dillgens cúra 27. d
mons congregationis 25. b
mons Petri 381.
monnlphus epiſcopus templum in honorem s. Seruatii ædificat, eoque corpus eius transfert
mopſi fontes 9. b
morbi corporis, incrementa ſæpe ſunt uirtutum animæ 257. a
morientes ſunt præcibus iunandi 212. b
mortem bonorum non nimium lugendã 28. c. 23. b
mortui uiuornm iuuantur ſuffragiis 194. a
mortuorum cadauera, canibus deuoranda obiiciunt Perſæ 60. c
mortuorum corpora ablnunt ueteres 147. b
mortuis orationes impertiendæ 29. b
moſa fluuius 166. d
moſella flumen 70. c
moſes 46. d
mulieres tantopere deuitat Pachomius, ut propriam eſiam matrem uidere non uelit 89. c
mulierum fugiẽda colloquia s. Bernardini exẽplo 118. a
mundanorum hominum uita mortua 26. c
mundi erga ſuum creatorem ingratirudo 249. c
muneribus non corrumpitur Antoninus in eccleſiaſticis perſonis eligendis aut beneficiis conferendis 12. d
munio flumen ibid.
murmur in monacho execrandum 31. c
muſicis inſtrumentis ut ntendum ſit 100. a

De Litera N.

NAbal 46. d
Nnabor martyr 37. a
nannetum 123. d
de Mathanaele inſigne Chriſti præſaginm 2. d
naturalium rerum contemplatio hominem ad Dei admirationem & amorem rapit 30. a
s. Nazarii uita & martyrium 192. b. 221. d
nazianſum urbs Cappadociæ 44. b
Neapolis 11. b
a. Nectarius 131. d
nectarius Epiſcopus Conſtantinopolitanns creatur 48. c
nemauſenſe territorium 79. d
nera mater s. Bernardini 117. a
s. Nerei martyrinm 56. b
nero Simeone mago utitur familiariter 57. c
nero Petri uitæ inſidiatur 271. c
nero ſuam conficit matrem patris ſororem, & octauiã ſuam uxorem 274. c
nerone regnante docent Petrus & Paulus Romæ 271. b
nerua 57. d
neſtoriana hæreſis 258. b
neſtorius Auguſtalis 8. b
Nicaſius Comes 132. a
nicenum concilium confirmatur, & heterouſium Arrianorum condemnatur 8. c
nicea 120. c
s. Nicetius epiſcopus 116. a
nicolaus Biliottus, penè exanimis, ab Antonino priſtino uigori reſtituitur 17. a
nicolans quartus Pontifex 112. b
nicolaus quintus Rom. Pontifex 150. c
nicolaus quintus moritur 15. c
nicomachus in ipſis tormentis à Chriſto deficit, arreptusque à dæmone miſere perit 95. d
nicomedia Bithyniæ ciuitas 6. b
a. Nicomedis presbyteri martyrium 57. c
Nicnpolis 81. a
nilus fluuius 28. d
nilus Epiſcopus ob Chriſtiani nominis profeſsionem igni traditur 55. c
nitria ciuitas 5. c
nitriæ mons 54. c
nitrienſe territorium 5. a
Nocturnæ preces S. Iacobi 2. d
nocturnæ preces Vuironis 37. b
nonna Gregorii Naaianzeni mater 46. a
nonnus præſes Phœniciæ 7. c
noricum Ripenſe 26. a
s. Nortberti Magdeburgenſis Archiepiſcopi uita 165. c
s. Nortberti corpus diu inhumatum iacens, nulli fœtoſi aut putredini eſt obnoxium 175. a
normannia 43. b

nouiomus uicus 131.d
Numentana uia Romæ 21. 53
numerus duodenarius myſticus 139.d
numeri denarii myſterium 20. a

De Litera O.

OAſis 8.d
obedientia potior aliis bonis operibus 91.d
obedientia Iohannis Damaſceni erga ſeniorem 31. c
obedientiæ uirtutis uis 170. d
obedientiæ & humilitatis ergo ſportulas diuendit Iohãnes Damaſcenus 31. c
oblationum in Eccleſiis uſus antiquus 132. b
oblationes in ſanctorum honorem piæ & antiquæ 191. c
oblationes inter miſſarum ſolennia ueteribus conſuetæ 42.b
obliæ nominis interpretatio 3. d
obtrectantes uehementer execratur Pachomius 87.b
occidunt ſeipſas uirgines, ut pudicitiam tueantur 236. a
occidere ſeipſum an liceat, & quid fecerint, quomodo item excuſentur 282. c
ocium literarum ſtudio & orationibus fugat Antonius 10. d
Octauianus ſe in Romanam ſedem ingerit 265. a
octouiri 14. d
Odo Archiepiſcopus Cantuarienſis moritur, eique Belfinus ſubſtitutus mox uita defungitur 114. a
odo Comes Canciæ epiſcopus Baiocenſis 107. b
odo ſecundus abbas Cluniacenſis 55. a
s.Odulphi Presbyteri uita 193. a
Oedipodis inceſtus 143. d
Officii celebrandi mos in Eccleſiam 64. a
Oilbaldus abbas 123. c
Olei ſacrati atque exorciſati antiquus ritus & uſus & deinc.
oleum de s. Samſonis ſepulcro ſcaturiens, ſanat infirmum 270. d
olympa 275. c
olympus Philippis à Petro ordinatur epiſcopus 273. a
onophrius præceptor S.Bernardini 117. d
opera orationi ſunt auxilio 4. a
opera noſtra quatenus celanda & prodenda 95. a
opibus quatenus utendum ſit 29. d
opſis diſcipulus Pachomii 86. c
Oracula gentilium 51. d
oraham flumen 153. a
orat extenſis manibus Pachomius 89. c
oratio ſereni & tranquilli animi laudata 3. b
oratio in laudem ss. martyrum Cantii, Cantiani, & Cantianillæ 139. a
oratio Gregorii Nazianzeni de amore pauperum 46. a
oratio Gregorii ad Conſtantinopolitanos 47. a
oratio Gregorii Nazianzeni ad Theodoſium Imperatorem 48. c
orationibus ſe mutuis iuuare, pium & Chriſtianũ 56. b & ſeq.
ordinatio nulla quæ non ex Eccleſiæ conſuetudine & inſtituto procedit 6. b
ordinerus Anglorum dux 102. d
ordo montis Oliueti 118. c
orientem uerſus orat s.Zenobius 126. c
origenes taxatur 87. b
origeniſtarum errores 82. c
originalis peccati labi minime obnoxius B. Iohannes Baptiſta 255. b
orontes fluuius 10. c
orphici hymni 32. b
oſtienſis uia Romæ 272. a
s.Oſuualdus Epiſcopus Vuigornienſis & Eboracenſis 105. d
Orgerus Leuita 3. c
otho Nicolinus Iureconſultus 15. c
ottho rex Gemmelacenſe inſtitutum confirmat, multiſque priuilegiis donat 122. d
otto Cæſar & eius filius itidem Otto dictus 56. a
Ouis grauiſsima premente ſenecta, interdum tantum ueſcitur Antoninus 12. a
Oximenſis pagus 135. a

De Litera P.

PAchomius uariis dæmonis ludibrijs exagitatus, ſigno crucis ſe muniens, maligni inſultationes uincit 135. d
pachomius caſtitatis amator 84. d
pachomius inobedientem monachum corripit 90. b
pachomius monachi inobedientiam punit 91. d
pachomius monachum mortuum uult ſine pſalmodia, ut animæ conſulatur, ſepeliri, non ut Eccleſiæ conſuetudo infringatur 91. b
pachomii de Origene ſententia 91. d
pachomii inſigne facinus erga defunctum negligentem monachum 91. a
s.Pachomii uita 84. b
pachomij ſumma religio 88. c
B. Pachomii monaſterium inuiſit s. Athanaſius 87. a
padua 198. d
palamon Anachoreta 85. c
paleam flumen Antoninus traijcit 75. c
palæſtina 8. c
pallii uſus antiquus 130. a
S.Pamphili encomium & patria 139. d
s.Pamphili eruditio & ſapientia, item genus & functio 139. c
s.Pancratii martyris uita 28. b
pancratius Tauromenius Epiſcopus.
panis benedicti & ſacrati uſus uetuſtus, uis & efficacia 88. c
pannonia 5. b. 10. c
s.Panſophius à s. Ambroſio excitatur à mortuis 126. b
panuarius epiſcopus 91. a
paphnutius monachus, Antonij diſcipulus 192. a
paphus 63. c
pappus Epiſcopus ibid.
parentibus interdum ut pareat quis, aliquid inuite ſuſcipiendum 45. d
parentium ciuitas 228. c
parricidarum pœna 153. c
paſchalis Papa 166. a
paſchæ ſolenne feſtum 81. d
paſtoris boni exemplum in Antonino 13. c
patauium 14. d
patermythius ob Chriſtiani nominis confeſsionẽ igni demandatur 25. c
paterna nobilis matrona 116. b
patientiæ laus 3. a
patricius S.Monicæ opera credit in Chriſtum 28. a
patrophilus Arrianus 8. d
patrum ſcripta inuiſa hæreticis 157. d
paulus Conſtantinopolitanus epiſcopus, à ſede depoſitus, Romam uenit 9. a
paulus Epiſcopus relegatur in Cucuſum, & ibi ſtrangulatur 176. c
paulus à Feſto uinctus, Romam in Neronem mittitur 4. a
paulus ut crebro mortuus 178. d
paulus Neronis pellicem conuertit 224. c

paulus prophetis ſuperior 278. a
ſpauli Conſtantinopolitani Archiepiſcopi uita 175. d
.Pauli Epiſcopi reliquiæ transferuntur 176.
B. Pauli ſententia allegata 7. a
S. Pauli Apoſtoli uita 271. & deinc.
B. Pauli martyrium 95. d
S. Pauli conuerſio deſcribitur 187. b
s. Pauli Apoſtoli ſcripta 272. a
B. Pauli encomium 274. d
s. Pauli labores 276.
s. Pauli enconiium 40. d
pauli cum B. Iohanne Baptiſta collatio 578. c
paulina credit in Chriſtũ 145. a 146. d gladio perimitur
s. Paulini ædes conflagrat, nec Modnaldi reliquiæ comburuntur 72. d
s. Paulini Nolani epiſcopi nita 233. c
paulinus Treuirenſis Epiſcopus 138. a
pauper reprehenſibilis monẽdus, non deſpiciẽdus 256.
pauperum ingens numerus paſcitur 172. a
paupertatis uotum 173. b
peccatum plerique erroneè à natura eſſe diaerunt 3. a
peccatum ueniale quam grauiter accuſet in ſeipſa Maria Ogniacenſis 537. d
peccati cauſa 3. b
peccati occaſiones non uitare, quam noxium & periculoſum ſit 242. b
peccatis etiã minimis obuiare quam fructuoſum 540. a
pelagia ſeipſam interficiens laudatur 182. d
s. pelagiæ Virginis laus ibi. 184. a
s. Pelagiæ Virginis martyrium 23. d
in Pelagiam amoris uim non ferens, Diocletiani Imperatoris filius ſeipſum gladio enecat 25. a
peregrinatio ad loca ſacra 30. c
peregrinationes ad ſanctorum ſepulcra antiquitus uſitatæ 224. b
pergamius s. Iohannis Silentiarii frater 81. a
pergentina uirgo 147. a
s. Pergentini martyrium 146. d
periurum quendam ob Sacramentum ad tum ulum ſnũ præſtitum S. Auſtregiſilus punit 117. c
perſecutio fidelium à Cirthenſibus 1. a
perſecutio Chriſtianorum ſub Taciano Aegypti præfecto 10. c
perſecutio Eccleſiaſticorum 41. c
perſecutio Tyrannorum 84. c
perſecutio Diocletiani & Maximiani 181. b
perſecutio Chriſtianorum ſub Diocletiano 202. b
perſecutor Chriſtianorum Selenus 204. a
perſecutio Maximi 204. c
perſecutio Diocletiani Imperatoris 206. b
perſecutio Iuliani apoſtatæ 215. d
perſecutio ſub Veſpaſiano Romano Imperatore 219. c
perſecutio Chriſtianorum Traiani Imperatoris tempore 220. 221.
perſecutio & tyrannis Neronis Imperatoris 221. c
perſecutio Chriſtianorum ſub Maximiano Herculeo & Diocletiano Auguſtis 232. d
perſis 88. d
petrus Apoſtolorum primus, religionis negocio præeſt 4. b
s. Petrus Epiſcopus & martyr 8. d
Petrus Barbus Cardinalis, qui poſtmodum Pontifex Opt. Maa. factus, Paulus dictus eſt 13. a
Petrus Epiſcopus ob Chriſtianæ fidei profeſsionem, ignibus traditur 55. c
petrus ſtamedienſis abbas creatur 38. d
petrus ſtamedienſis, Tarentaſius eligitur Archiepiſcopus 39. b
petrus Archiepiſcopus Tarentaſius imittitur à Papa ad conciliandam pacem inter reges Francorum & Anglorum 42. d
petrus Alexandrinus epiſcopus 46. d
s. Petrus Apoſtolus Plautilam ad fidem conuertit & baptizat 56. d
petrus Alexandriæ Epiſcopus 84. c
s. petrus Exorciſta capite plectitur 146. d
petrus Aleaandrinus epiſcopus 221. c
petrus Leo ui Romanam occupat ſedem 173. plurima mala Romæ perpetrat 174. d
petrus magiſter Apoſtolorum 274. d
petri Archiepiſcopi Tarentaſii uita 38. b
petri Archiepiſcopi Tarentaſii ingenii felicitas, diſcendi celeritas, morum maturitas, parentum uita religioſa ibid.
petri Alexandrini temeritas 46. d
s. petri cuiuſdam martyrium 95. d
s. petri Cæleſtini uita, patria, parentes, ſigna futuræ indolis 108. b
petrus diuinitus quid ſentire debeat de inuoluntaria pollutione, edocetur 109. b
petrus Cæleſtinus creatur Pontifex Opt. Maa. 115. b
petri Cæleſtini in Papatu inſignis humilitas, & uti ſe in eo geſſerit, itemque de eiuſdem coronatione 115. b
petri abbatis ſanctitas, poſt obitum eius, miraculosè ignotis (apud quos reconditus erat) innoteſcit 131. a
s. Petri Exorciſtæ martyrium 145. d
petri Fullonis impietas 188. c
s. petri Apoſtoli uita 271. b
B. petri martyrium 272. a
B. Petri encomium 274. d
petro (dum Chriſtianorum rogatu cedit Roma) obuius fit Chriſtus Dominus 271. c
B Petronius de Petroniis 118. c
petronii obitus 62. c
petronilla uxor Florentii Craſsi, octaui Hollandiæ Comitis 261. a
s. Petronillæ hiſtoria 57. c
s. Petronillæ obitus & funeris iuſta ibid.
philippus particeps eſt manifeſtationum Chriſti poſt reſurrectionem 2. d
philippus Rex Franciæ 513. c
philippi Apoſtoli res geſtæ 2. b
philippi Trachiæ ciuitas 8. b
philoſophi cuiuſdam quæſtiones, ſoluit Theodorus monachus 59. d
philoſophi huius mundi à s. Scriptura reiiciuntur 57. b
philoſophia Chriſtiana 30. a
philoſophiæ uirtus ibid.
philoſophiæ ſumma ara, mortem contemnere 27. c
philoſophiæ laus nominiſque etymoligia ibid.
phœnicia 58. d
photini Lugdunenſis Epiſcopi martyrium, & pro Chriſti confeſsione mors 143. c
phrygia 58. b
phthiſi laborat Antoninus 11. a
phygellus Epheſinus à Petro conſtituitur Eps 573. a
pibi uicus 88. d
picenum 16. c
pictaui 137. c
pietas eruditioni coniuncta, quantum poſsit 14. c
pinianus in Chriſtum credit 51. c
pipinus Anſigiſi filius 68. d
pipinus Breuis ibid.
pipinus rex Gallorum 53. b
pipinus dux Francorum 38. a
pipinus dux ut ſe ſub Dagoberto geſſerit 8. d
pipini ducis obitum tota luget Auſtria 68. c
pipini encomion ibid.
pipini regis ad Boniſacium literæ 162. b

piſanus

piſanus ager 10. d
piſtoria Thuſciæ ciuitas 13. a
piſtorium 10. d
plautilla 56. d
s. Plutarchi martyrium 269. d
pœmenia angeli hortatu ad martyrium contendit ſequens filium 78. b
pœnæ ambitioſorum 249. a
pœnitentia poſt confeſsionem à ſacerdote iniuncta, explenda 41. b
pœnitentia publica expiantur publica delicta, à Ludouico Pio & Theodoſio Auguſto 69. a
pœnitentia ſeptenni, Edgarus rex adulterij peccatum expiat 105. c
pœnitentia homicidarum à ueteribus conſtituta 524. c
pœnitentia cuiuſdam Imperatoris 257. e
pœnitentiam grauem monacho iniungit Pachomius 93. b
pollutionis nocturnæ aliquæ cauſæ, & quando ſacram impediat uel non impediat communionem 109. c
polybii epiſcopi Epiſtola ad Sabinum epiſcopum Conſtantienſem 67. a
pontifici pueri martyrium 145. a
pontificiæ pompæ & ornamenta laudantur, eorumque demonſtratur antiquitas 112. e
pontificis Alexandri oſculatur pedes Quirinus 51. d
poppo Treuirenſis Archiepiſcopus 141. a
s. Porphyrius s. Pamphili famulus 139. e
s. Porphyri martyrium ibid.
porta Appis Romæ 271. c
portarum Carthuſia 263. a
portuenſis uia 52. a
s. Porsmicœnæ martyrium 271. a
præmonſtrsren. templum ædificant 169. d
preces populo Aleſandrino publicæ in morem Catholicorum (ut uocant) proceſsiuum uiſitatæ 81.
preces cur Deus, etiam in re leuiſsima, exaudiat plerunque 95. d
precum s. Virorum 258. c
presbyter 20. ætatis anno, ordinatur Euentius 22. c
presbyterum ordinat Epiphanius 64. a
presbyterorum aliquot nomina 162. d
s. Primi martyrium 181. b
s. Primitiui martyrium 184. c
proceſsionis ſolennis apud priſcos Chriſtianos cum crucibus uſus 115. b. eiuſdem cũ reliquiis ſanctorũ 204. b
proconeſiæ tabulæ 46. d
prochorus epiſcopus Nicomediæ à Petro conſtituitur 272. d
procliſia uxor patricii cuiuſdam uiri Romæ 200. a
s. proculus martyr 63. a
prophetæ Chriſtum prænunciant 561. d
prophetiæ ui puri homines ut plurimum pollent 45. b
s. proſperi Aquitanici epiſcopi Regien. uita 218. b
B. proſperi orationes duæ 258. d
s. protaſij uita & martyrium 221. e
protaſii corpus integrum ex reuelatione diuina inuentum 27. c
purgatorius ignis 15. d
purgatorii pœnis mancipati, iuuandi noſtris orationibus ſuffragiis, ſacrificiorumque oblationibus 238.
purgatorij pœnæ deſcribuntur 247. d
purgatorii ob pœnis afflictas animas, quam ſe grauiter affligat Chriſtina mirabilis 248. a. & deinc.
in purgatorio puniuntur animæ pro peccatorum qualitate 241. b
ex purgatorio animam cuiuſdam liberat s. Lutgardis 211. b

De Litera Q.

Quadrageſima ſancta dicta Athanaſio 8. d
quadrageſimale ieiunium obſeruat Andreas 5. b
quadrageſimale ieiunium tempore Ambroſii obſeruatum 523. b
quadrageſimale ieiunium antiquitus obſeruatum 111. a 168. c
quiriacus 137. c
s. quirici patria ac martyrium 208. c
quirici infantis laudanda in tyrannum rebelio 209. b
quirini martyrium 21. b
s. Quirini Sciſciani martyrium 148. a

De Litera R.

Radeguudis monaſterium 248. a
Radunt capita ſua Apoſtolus Paulus & alii quatuor 3. c
Rais fœmina martyrio baptiſmum ſupplet 271. a
raptores alienorum, puniuntur diuinitus 226. c
rauenna 63. c
recham & Rechabim 4. d
redempta monialis 256. a
reditus eccleſiaſtici ut diſtribuendi 152. b
Rodouen. Eccleſia 114. b
reliquiæ ſanctorum aſſeruantur 17. c
reliquiæ ſanctorum ueneratæ à rege Luſitaniæ 196. a
reliquiæ ss. cur uenerandæ 278. b
reliquiæ s. Febroniæ aromatibus & odoramentis condiũtur 503. d
reliquiæ Lutgardis uirginis miraculis claræ 215. c
reliquiarum loco S. Gangulphi arma aſſeruantur 53. b
reliquiarum contemptores uti puniantur 135. b
s. reliquiarum ulolatores à Deo puniuntur 261. c
reliquiis ſanctorum uim ineſſe, homines ſanandi, ideoque uenerandas eſſe docetur tunica D. Antonini 16. c
reliquiis ſanctorum latens quædam uis ineſt, 13. b
reliquiis non tantum, uerum (quod magis eſt) ipſis etiã rebus, quæ ipſarum contactu fruuntur, miram efficaciam ineſſe 73. a
ex reliquiis s. Modoaldi furtim ſublatis, copioſus manat ſanguis 72. e
reliquis martyrum ingentes defert honores Theodoſius Magnus Imperator 223. a
ex reliquiis S. Nicolai apparet lac manare 244. d
ad reliquias martyrum, orat Epiphanius 65. a
reliquias ſanctorum debito honore priuare, quam periculoſum ſit 67. c
reliquias ſanctorum debito cultu & honore proſequi, & piũ & antiquum, & priſcis Chriſtianis uſitatiſsimum 72. d 81. 22. c
reliquias ſanctorum fugit dæmon 107. b
de reſurrectione carnis Hieracis errores redarguit Epiphanius, ipſeque Hierax linguæ priuatur officio, errorémque fatetur 62. a
Rhaguſinæ eccleſiæ præficitur F. Ioannes Dñicus 31. b
rhetorica quid à philoſophia differat 47. c
s. rictrudis uita 75. a
rictrudis nubit Adalbaldo 75. c
rictrudis proles ibid.
rictrudis Martisuen. cœnobium ingreditur 76. b
rictrudis filiæ monaſticam uitam ſuſcipiunt ibid.
rictrudis moritur & coruſcat miraculis 77. b
riſus immodicus uituperatur 524. d
Robertus Salentin', diſcipul' s. Petri Cæleſtini 113. d
s. Roberti abbatis uita 177. a
roda regularium monachorum cœnobium 166. c
rodora fœmina nobilis 138. d
ruffenſis eccleſia 104. b
s. rogatiani martyrium 123. d

romanæ Eccl'æ à Chriſto dictũ, Ego ꝓ te rogaui &c.ibi.
romæ Chriſtum primus prædicat Barnabas 187.d
romæ inſigne ob ss Petri & Pauli reliquias encomium 278.b
romæ extra portã Appã ſacellum dictũ Dñe quo uadis (271.d
s.Romulæ uirginis uita 256.d
s.Romualdi abbatis uita 224.e
roricus Barbarorum 260.b
rotegiacus pagus 133.d
rothomagum 142.a
Ruſcium uilla 42.b
ruffinus diaconus 65.b
ruffus, Thebanus à Petro conſtituitur epiſcopus 273.d
ruſsi in Chriſtum credunt 228.a

De Litera S.

SAbas ſanctus moritur, atque poſt obitum Ioanni Silentiario apparet 82.b
ſabaudia 38.d
ſabbati uiolator punitur à Deo 116.b
s.ſabbæ Laura 30.c
ſabelis martyrium 215.d
ſabinus præſes Greciæ, edictum promulgat de ſacrificãdo diis 50.a
ſabinus diaconus 65.a
ſacerdotii dignitas, officiumque quanto cum tremore obeundum 109.b
ſacerdotio qui initiandi 161.b
ſacerdotes in crimine deprahenſi, ad Florentinum epiſcopium deducuntur 14.a
ſacerdotibus coniugium interdictum 156.d
ſacra loca pietatis ergo inuiſere antiquum 19.a
ſacramenti euchariſtiæ frequens à martyribus perceptio 2.d
ſacramenta immortalia 36.e
ſacrarum ueſtium in eccleſia uſus 167.d
ſacrificant generales diis humanis hoſtiis 9.a
ſacrificanti ſacerdoti, aranea in calicem delapſa, nil nocet 166.c
ſacrificium ſuiipſius 278.b
ſacrificium offert quotidie Antoninus 11.b
ſacrificia pro defunctis Catholicis celebranda 153.b
ſacrificia ethnicorum Germanorum ibid.
ſacrificia ueteris legis, fuerunt typi nouæ legis ſacrificiorum 20.a
ſacrilega quædam oculorum caligine punitur, mox reſtitutione facta, uiſum plenarie recipit 41.d
ſacrilegus quidam cucullam, quam dum efferre cœnobio conatur, nec poteſt, reſtituit 42.a
ſacrilegus anathemate feritur, nec poteſt diſcedere niſi reſtitutione facta 41.a
ſacrilegi pœna 260.a
ſal exorcizatur 170.d
ſalis benedicti uis 175.d
ſalem conſecrat s.Alexander 22.d
ſalamina 62.c
ſalaria uia 51.d
ſaliſburgen. oppidum 154.b
ſalomonis templum 71.a
ſaluſtius Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Pontifex 81.b
ſambra fluuius 219.c
s.Samſonis hoſpitum exceptoris uita 268.a
ſanctus diaconus uarijs tormentis affectus, ſecuri cæditur 143.d
ſancti Dei cur poſteris innoteſcere ſua facta uelint 1.
ſancti in Paleſtinam in metalla condemnantur 25.e
ſancti Symphoriani caſtrum 41.b
ſancti non deſunt nobis præſentia ſpiritali 106.e
ſancti urbium ſunt defenſores 179.d
ſancti in cœlis noſtri ſunt memores, & pro nobis orant 32.c probatur idem exemplo Agapij, qui pro Tertulla & Antonia orauit 1.d
ſancti ſunt noſtri propugnatores 223.d
ſancti uiuunt, curamque noſtrarũ rerum gerunt 107.c
ſancti res mortalium probe norunt ibid.
ſancti quid etiam poſt mortem poſſint 121.a
ſancti uiri ſcipio ac cera, ab igne non læduntur 193.d
ſancti cur plerunque poſt mortem, ſua aliis reuelent corpora, terræque mandari cupiant 222.b
ſancti uitã habẽt in patientia, mortẽ in deſiderio 245.c
ſãcti in corpore militãtes, angelis ſunt maiores 274.d
ſanctorum Dei ad martyriũ expeditus animus 1.a
ſanctorũ uitæ cõmemoratio, quid cõmodi ꝑſtet 5.d
ſanctorum ad aras & monumenta munuſcula, precioſas ueſtes aut alia ornamenta offerre, peruetuſtũ 16.d
ss.corpora quanto honore à maioribus, & quibus proceſsionibus in urbes introducta 97.a
ſanctorum acta quam ſtudioſe ueteres conati ſint uindicare ab obliuione ibid. b
ſanctorum geſta ad poſteros tranſmittenda ibid.
ſanctorum feſta quàm officioſe pieque colẽda 108.d
ſanctorum ſepulcra ornare, priſcum 116.a
ſanctorum è tumulis pulueres pietatis ergo accipere, antiquum 121.a
ſanctorum ſpernere præcepta periculoſum 132.d
ſanctorum inuiſere limina, ad eorumque confugere aras & ſepulcra, antiquum & pium 37.c
ſanctorũ martyrũ corpora aromatibus condiũtur 207.a
ſanctorum metuenda parimenta 218.b
ſanctorum inuocatio quam efficax 232.b
ſanctorum uita, Euangelicorum panis fragmentorum nomine, intelligitur 235.d
cur ſãctorũ hiſtoriæ tã multos hñt obtrectatores 236.b
ſanctorum honori Deo nihil derogari 255.a
ſanctis uouere pium 108.a
ss.dedicare altaria pium & antiquum 244.
ſanctis non ingratũ, ſuas a nobis reliquias uenerari ibid.
ſanctis quã gratũ ſit ſtatos illis feſtos dies celebrare ibid.
ſanctitas unde naſcatur & confirmetur 208.c
ſanctos inuocare, pium & catholicæ religioni conſentaneum 5.c 16.e
ſanctos honore debito priuare quam graue ſit 107.
ſanctos uiros conuiciari, periculoſum 128.d
ſanctos in Chriſti laudem honoramus 262.
ſanguinis Chriſti ſtilla apparet 175.b
ſaracenorum inſignis ſtrages 68.d
ſchiſma in eccleſia Romana 41.e
in ſchiſmaticum diuina ultio 41.b
ſclaui 68.d
s.Scopilio 131.d
s.Sebaſtiani corpus, Lucina matrona ſepelit 52.a
ſecundinus epiſcopus 1.a
ſolenus tyrannus Diuina ultione miſere perit 203.d
s.Seleuci martyrium 139.c
ſenenſis uras dicta 117.e
s.¦ſcennes 125.& ſeq.
ſepeliendi ueterum Chriſtianorum ritus 257.
ſeptimianus abbas 15.d
ſequana fluuius 42.d
ſerenus iudex 146.a
s.utriuſque ſereni martyrium 271.a
ſermo B.Petri Damiani, in feſto S.Anthimi mart. 52.a
ſermonis quanta moderatio eſſe debeat, præſertim in monacho 89.e
s.ſeruatius prope Traiectum moritur 80.c
ſeruatii Tungrorum epiſcopi uita 80.b
s.ſeruatii ſepulcrum mira Dei prouidentia nec aquæ nec niuis experitur iniurias 88.d
ſeruilianus credit in Chriſtum 58.a
ſeruire Deo cupientes, à mundo irridentur 242.
ſeua fluuius 13.a

ſeuera ſoror Modoaldi abbatiſſa 71. a
ſeueræ uirginis uirtutes 71. a
ſeueriacum uilla 135. c
ſeuerus Sulpitius ſacram contexuit hiſtoriam 88. d
ſeueri hæreſis 82. d
Siagrius Auguſtuduneñ. epiſcopus 135. c
ſigebertus ab Ariberto rege, ea ſacro fonte ſuſcipitur 75. c
ſigebertus monachus Chronicorum ſcriptor 88. d
ſigeberti regis cædes 180. a
ſigna non eſſe expetenda 71. a
ſilentium Pythagoricum 31. c
S. Simeon canonizatur 143. b
S. Simeonis monachi Treuireñ. uita 141. a
ſimon s. Nicolai abbas 170. a
ſimon abbas Foniacen. 211. b
ſimon Magus laceratur à cane 57. b
ſimonis Magi uita 57. a
ſimonis Magi impietas 271. c Romæ impiæ ſuæ diuulgatæ ſuperſtitiones ibidem dum uolare conatur, in terram corruit, ſicque moritur ibid.
ſimonia hæreſis 229. b
ſimoniacorum quàm difficilis conuerſio, ob obfirmatum in malis animum ibid.
ſimoniacos caſtigat acriter Romualdus 259. b
S. Simplicianus 156. b
s. Simplici Auguſtudunen. uita 157. d
in Sinæ montis monaſterio frumentum miraculoſe augetur 141. d
s. Siſinnij diaconi martyrium 136. c. martyrium 51. a
s. Sixtus 184. d
ſolon legiſlator 45. a
s. Sophiæ templum extruitur 176. c
mortes ab Antonino explodúntur 14. c
s. Soſimi martyrium 520. d
ſoteris uirginis martyrium 58. d
ſpanydrion locus ſolitariæ habitationis Epiphanii 60. a
ſtamedienſium humanitas laudatur 38. d
ſtamedium 43. d
ſtaurius locus ſepulturæ Acacii 36. c
s. Stephana ardorib⁹ duabus allegata deſcerpitur 84. b
ſtephanus rex Chriſtianiſſ. 5 b
ſtephanus abbas Leodien. 67. d
ſtephanus Papa 68. d
ſtephanus epiſcopus Meten. 73. a
ſtephanus abbas 73. d
ſtephanus epiſcopus Cameracen. 75. a
ſtephanus alius quidam epiſcopus 91. a
B. Stephani oratorium Metis manet illæſum ab incendio 78. a
ſtœchioticus Damaſceni liber 30. b
ſtolam Romæ ab Epiſcopis ferri, priſcis non inuſitatum 104. a
ſturmis abbas 161. a
ſubditi ut regi debeant 47. b
ſulpitius credit in Chriſtum 58. a
ſulpitius Diaconus poſtea Bituricen. Archiepiſcopus 116. a
ſumma quædam fidei Chriſtianæ 51. c
ſunamitidis mulieris encomiũ, & quid pfigurarit 210. a
s. Syluani Gazæ epiſcopi uita, & aliorum quorũdam ſanctorum martyrum 25. c
ſyluani monachi mira conuerſio 90. d
ſyluani lucus deſtruitur & uaſtatur 51. d
ſyluani ſacrificia 223. c
ſylueſter Papa 9. b
ſyluiniacum 56. a
s. Simphorianus martyr 70. c
ſyneſius 63. c
ſinodus Tyri ubi accuſatur Athanaſius 6. b
ſinodus Sardiceñ. plus quam trecentorum epiſcoporum Occidentalium, Orientalium autem Septuaginta 8. b
ſinodus Conſtantinopolitana 48. a
ſinodus Arimineñ 124. d
ſynodus in Anglia 131. a
ſynodus Colonieñ. contra Euphratam epiſcopum hæreticum 138. a
ſinodus tempore Carolimanni coacta & celebrata eiuſdem canones 154. c
ſinodus Rhemen. 168. a
ſinodus Antiochena 176. a
ſinodus Sardiceñ. 176. b
ſinodus Conſtantinop. contra Macedonium 176. d
ſinodus Chalcedonen. 188. c
ſinodus Nicena 558. b
ſinodum Mediolanen. Conſtantius congregat 9. a
ſiria 8. b
ſitianus dux 81.

De Litera T.

T Abeniſeuicus 85. b
tabernaculi Moſaici myſtica interpretatio 87. c
tres tabernæ 574. b
tabulæ Decalogi poſteriores, nouæ legis typus erant 10. a
tabularum Decalogi priorum effractio, ueteris legis abolendæ typus ibid.
tacianus in miſera egeſtate uitam finit 10. c
taciani ſtatua ignominia ab Alexandrinis afficitur ibid.
tanchelinus hæreticus ſeducit Antuuerpieñ. 171. d
tanetos inſula 159. c
tarracina 57. d
tarſus urbs Ciliciæ 53. d
tarſi multi Chriſtiani ac baptizati, Diocletiani iuſſu in carcerem coniijciuntur 53. d
tartarorum in uarias regiones incurſiones 214. c
s Taurecus epiſcopus 116. b
taurinus mons 14. d
s. Teca 573. d
templa uiſitat Antoninus 12. c
templis ſummum honorem uult deferendum eſſe Antoninus 14. c
tentat neminem Deus 4. a
tentatur homo à propria concupiſcentia ibid. b
tentyrorum eccleſia 84. b
terræmotus ingens 30. a
terræmotus in morte Philippi inſolitus 3. a
tetrarchia Herodis 4. d
Thamiſia fluuius 10. c
thammus Theuto conuertitur 557. c
theodorus mira arte ſeruat fratrem de fuga cogitantem 89. d
theodorus uiginti annos natus, docet monachos, quod ægrè ferentes fratres à Pachomio corripiuntur 87. b
theodotus nobilis puer, fit monachus S. Pachomij ibi. c
theodorus Florentinus epiſcopus 12‸. d
a. Theodorus 127. b
theodori Mopſueſtiæ hæreſis 83. a
s. theodori ſtuditi de s. Ioanne Baptiſt. oratio 251. a
theodoſius Imperator orthodoxus 47. a. 176. d
Theodoſij Imperatoris erga Gregorium beneuolentia 44. c
theodoſij Imperatoris ad Epiphanium literæ 65. d
s. Theoduli martyrium 51. b
theognis 7. a
theognoſtus 66. a

theologia Græcorum erronea 30. a
theophilus Alexandrinus Epiſcopus 66. b
theſſalonica 47. a
thietmarus abbas Helmuuardieen. 67. d
thinus flumen 33. b
thomas Aquinas 16. a
Tiberina oſtia 27. c
S. Tiburtius martyr 146.
tiburtius tyrannus ibid.
toloſa 75. a
tornacen. barbari mores & ad fidem conuerſio 179. b
torneamentorum ludus 238.
totila Gotthorum rex 127. d
Traianopolis 49. c
traianus Imperator 58. a
tranſſubſtantiatio 106.
trecorenſis urbis epiſcopus 114. b
treuiris Galliæ Metropolis 63. a
treuiris Belgicæ Galliæ adſcribitur 137. c
tribuuus martyr 79. d
trina ſignatio myſtica 64.
trinitatis myſterium Bibiano Acacius enodat 38.
S. Trudonis oppidum 147. c
tryphon moritur 59. a
Tuba ductilis 53. a cornea ibidem
tube menſis 87. c
tumen ciuitas, alias Tunem ſeu Tunetum 14. d
tungrenſis epiſcopatus Traiectum tranſfertur 88. d
tuſcia 41. d
tutela, Ionis templum 65. a
Tyanæ Cappadociæ ciuitas 45. d
tyberianus 77. b
tyberianum terret angelus 79. a
tyberis 51. d

De Litera V.

Valencenæ 103. d
Valens Arrianus Imperatori 55. d
ualens conatur Arrianorum prouehere impietatem 10. b
ualens perſequitur Catholicos 10. b
ualens Antiochiæ uexat orthodoxos 10. c
s. ualentis diaconi Hieroſolymitani martyrium 139. c
ualentiniana hæreſis 67. a
ualentinianus Imperator 9. e
ualentinianus in ſocietatem imperii admittit fratrem Valentem ibid. d
ualerianus præſes Tyrannus 206. b
s. Valeriæ martyrium 223. e
s. Valerius 138. b
uallo caſtrum 131. d
uanæ gloriæ cupiditas caſtigata 94. b
uanæ gloriæ contemptus laudabilis 541. d
uandalica perſecutio 232. b
uantſumu fluuius 129. c
uarennæ 53. b
uarlarenſe monaſterium 171. a
uaſconia 75. b
Velari uirgines antiquum 68. c
uelari uirgines tempore Antonini conſuetum 13. b
ueneficæ cuiuſdam malitia 41. b
ueneficos & arriolos neceſsitatis tempore, adire ac ſciſcitari, impium ibid.
uenerandæ pleræque res non quatenus tales, ſed quatenus habentis eas, res ſunt 19. a
ueneris templum in monte Caluariæ á gentilibus ædificatur 18. c
uenerius eremita 553. c
Venetiæ 14. d
uerbum Dei, cibus dicitur 1. d
uerbum Dei panis angelorum 9. a
uercellina porta 36. d
ueromanduorum oppidum 76. c
ueronica uirgo 59. d
uerſa fluuius 179. a
ueſtæ uirgines Romæ 57. e
ueſtia ciuitas 112. a
ueſtimentorum faſtus reprehenditur 12. a
ueſtiū indecorus cultus ab Antonino uituperatur 14. c
ueſtibus ſacris quæ reuerentia competat 104. e
ueſtes ſacras Benedicit Antoninus 12. d
uhngo Traiecteñ. epiſcopus 122. d
uia uirtutis qualis ſit 2. b
uia Latina Romæ 49. e
s. Victor ſecuri percutitur, atque ex eius uulneribus lac cum ſanguine promanat 260. a
s. Victoris martyrium 83. b
s. Victoris Mauri martyrium 36. c
uictorini epiſtola 57. c
uictorini cædes, ſepultura, & baſilica eius in honorem condita ibid. d
uictorius dux prope Romam urbem occiditur 37. a
uictorium monaſterium 98. a
uidualis continentiæ fructus 68. e
uienneñ. Diœceſis, poſtmodum Mauritii dicta eſt 38. b
uiennenſium urbs 52. d
uiennenſium clades ibid.
uigiliæ monaſticæ 39. b
uigiliæ obſeruantur in eccleſiis in ſanctorum feſtis 37. a
Vigiliæ nocturnæ 226. a
Vigiliæ natalis Apoſtolorum 278. d
uigiliarum celebratio antiqua 51. d
s. Vincentij martyris reliquiæ aſſeruatæ 97. d
uincula Petri oſculatur & Alexandri boias Balbina 52. c
uindocineñ pagus 134. c
uino modico utendum monet Lucinam matronam a. Sebaſtianus 52. a
uirga Aaronis typica 20. a
uirgilius epiſcopus 130. a
uirginalis continentia laudata 76. a. 56. e
uirginitas nuptias Chriſti & Eccleſiæ condecorat ibi. d
uirginitatis amiſſæ & matrimonii incommoda 56. b
uirginitatis patronus angelus ibid. d
uirginitatis ſeruandæ cauſa quæ ſe puellæ peremerint 181. d
uirgo diuinitus lac præbet 247. d
uirgo quæ manet in coniugio 135. b
uiſitare ſanctorum templa pium & antiquū 238. 539.
uiſurgis flumen.
uita beata in cælis 16. d
s. Vitalis martyrium 223. b
s. Viti pueri martyrium & miracula 206. b
uitia induunt uirtutum ſpeciem 142. b. e
uitiis á quibus impugnamur, cur non ſtatim ac ſatis reſiſtamus 89. b
uitulus ueteris legis typicus 20. a
uiuilus Paſſauieñ epiſcopus 154. b
ultanus abbas 76. e
ulysbona ciuitas ab Vlyſſe condita 195. e
unctio extrema ſeu oleum ægrotorum 4. b
unctionis extremæ ſacramentum ſumit uicinus morti Antoninus 15. d
unctionis extremæ ſacramēto morieñtes ſe muniūt 108. a
unctionis extremæ præclare uirtutes 243. b
uoluſianus Paleſtinæ præfectus 194. c
uotum patentum pro liberis 44. b
uotum uirginitatis 101. b
uota religioſorum quæ nam ſint 10. 11. d
uota ſanctis præſtita 16. d

uota explenda 260. d
Vrbanus VI. pontifex 10. c
urbanus præſes à Deo punitur 140. d
urbanus Tarſen. à Petro conſtituitur epiſcopus 273. a
urbicius S. Liphardi diſcipulus 147. d
urbinas 120. b
S. Vrſicini martyrium 223. b
Vienna 143. c
uuag flumen 5. c
uualameris Oſtrogotthorum rex 88. d
uuarinbertus Suueſsionis epiſcopus abutitur monaſterij rebus 180. c
uuilhelmus Angliæ 107. c
uuinbertus abbas 151. a
uuinbertus Archimandrita ibid.
s. Vuironis epiſcopi Scotiæ uita 37. b
uuirone utitur Pipinus loco confeſſarij 38. a
uuitmaris prædium 138. d
S. Vulmari abbatis uita 219. a
uuolfhardus abbas 150. c
Vxorem fratris defuncti, ducit ſuperſtes frater in Anglia 185. d

De Litera X.

X. literæ myſterium 211. a
Xantenſes 97. a
Xantenſibus concionatur Nortbertus 166. b
xantippe ad Chriſtum conuertitur 274. b
Xenocrates 12. a. b

De Litera Z.

Zacharias Papa 68. d
zachariæ Romani Pontificis ad Bonifacium literæ 156. 157.
zachariæ uerba citantur 48. c
zachæi mira abſtinentia 94. b
zeno imperator 81. a
zenobius ſubdiaconus factus, mox creatur Archidiaconus Florentinus 125.
S. zenobius inuiſitur à s. Ambroſio 93. b
s. zenobius contra iulianum apoſtatam publice concionatur 125. b. c
s. zenobii Florentini archiepiſcopi uita 124. b
zenobij obitus, morientis ad ſuos oratio, corporis translatio, ac denique præclara poſt mortem miracula 126. a & deind.
zephyrirarum urbs 204. c
zephyrinus pontifex Romanus 272. a
zioncellus fluuius 80. a
zobor monaſterium 4. d
zoerardus fit monachus & Andreas nominatur ibid.
zoerardi confeſſoris & eremitæ uita ibid.
zozimas abbas ibid.

F I N I S.

DE SANCTO MARIANO LECTORE ET IACOBO DIACONO.

MARTTRIVM SS. Mariani Lectoris & Iacobi Diaconi, præclarè conſcriptum ab eo, qui interfuit. Eſt perantiqua hiſtoria & lectu digna. Etſi autem in Aprilem, non in Maium, horum martyrum natalis incidit, tamen ne lector tam egregia fraudaretur, quam tu necdum inueneramus, maximè cùm ultimo Aprilis die eorum in Martyrologijs mentio habeatur, quo die nos non niſi Epitomen, cuius hiſtoriæ poſuimus, hoc loco putauimus collocandam, qui proximè ad Maij initium accedit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

30. April.

QVOTIES aliquid beatiſsimi Dei martyres, feſtinantis ad promiſſa regna cœlorum, chariſsimis ſuis uerecundius mádant, memores ſunt humilitatis, quæ ſemper in fide ſcla facere ſolẽt maiores: & quanro modeſtius petierunt, tanto efficacius impetrauerunt: & nobis hoc prædicandæ gloriæ ſuæ munus teſtes Dei nobiliſsimi reliquerunt: Marianum dico, unum ex dilectiſsimis fratribus noſtris, & Iacobum, quos ſcitis præter communem ſacramenti religionem uitæq; ſocietatem, domeſticis affectibus inhæſiſſe: qui contra ſæuientes ſeculi preſſuras & gentiles impetus habituri tam ſublime certamen, prælium ſuum, quod inſtinctu ſpiritusſancti inierunt, in notitiam fraternitatis per nos uenire iuſſerunt: non quod in terris uellent coronæ ſuæ gloriam prædicari, ſed ut præcedentibus experimentis, multitudo plebis & Dei populus ad exẽplū fidei poſſet amari. Quis.n. dubiter, q̃ nobis in pace uitæ coitas fuerit, qñ nos īdiuidua dilectione niuentes unà, tp̃s perſecutionis inuenerit? Nā pergebamus in Numidiā ſimul, ut ſemper anteà, ſocio pariq; comitatu uiam ingreſsi, quæ nos ad exoptatum fidei & religionis obſequium, illus iam ducebat ad cœlū.

Habes hinc hiſtoriã huius certam fidem.

Colonia Cirthẽſis.

Et uenerunt in locum, qui appellatur Muguas cui eſt Cirthenſis Coloniæ ſuburbana uicinitas: in qua tunc maxime ciuitate, gentilium cœco furore, ex officijs militaribus perſecutionis impetus, quaſi fluctus ſeculi tumeſcebant, & auidis faucibus ad tentandam fidem iuſtorum, rabies diaboli infeſtantis inhiabat. Vndè Marianus & Iacobus Beatiſsimi martyres, certiſsima & exoptata diuinæ in ſe dignationis ſigna tenuerunt, qui in ea ragione, in qua perſecutionis tempeſtas turbulentius fureret, hora iam maturãte ſua, Chriſto gubernante, ad ipſum coronæ locum direxerunt ueſtigia. Nanque omnes dilectos Chriſto, cruenti & cæcati Præſidis furor per militares manus requirebat. Nec in hos ſolos crudelitatis exercebatur inſania, qui in ſuperioribus perſecutionibus inconcuſsi Deo uiuerent: ſed in illos quoq; manum diabolus inſatiabilem porrigebat, quos iamdudum in exilia ſubmotos, & ſi nõ ſanguine, mẽte iā martyres, ferox Præſidis amẽtia coronauit. In his ab exilio perducebant ad Præſidẽ Agapius & Secundinus ep̃i, p̃dicandi tam

Perſecutionis immanitas.

bo ſpāli dilectione, alter ẽt carnalis continentiæ ſanctitate. Perducebantur, inquā, nõ à pœna, ſicut Gentilib. uidebat, ad pœnā, ſed à gloria potius ad gloriā, à certamine ad certamen aliud: ut qui captiuos à ſeculi põpis in obtinendo Chr̃i noĩe ſubegiſſent, ẽt mortis aculeos conſummatæ fidei uirtute calcarent. Neque.n. fas erat, ut tardius q̃rerent in terrena colluctatione uictoriā, quos iam Dn̄s ſecum habere properabat. Et contingit, ut fratres Agapius & Secundinus, ex illuſtri ſacerdotio martyres glorioſi, i eo tranſitu, quo ad beatum paſsionis ſuæ prælium, Præſidis quidem tẽporanea poteſtate, ſed Chriſti electione pergebant, noſtrum interim dignerentur hoſpitiū. Quibus tantus inerat ſpiritus uiuificationis & gratiæ, ut tam ſanctis & præclaris Dei teſtibus iam parum eſſet, ꝙ ipſi martyrio precioſum ſanguinẽ deſtinaſſent, niſi etiam alios martyres fidei ſuæ inſpiratione feciſſent. Horum tanta charitas fuit & tanta dilectio, ut licet taciti poſſent iam deuotæ & obſtinatæ uirtutis exẽplis fidem fraternitatis extruere, tamen ad ſtabilitatem perſeuerantiæ latius conſulentes, pectoribus noſtris rorem tractatus* ſalutarius infunderent. Neque enim tacere poterant, qui Dei ſermonem uidebant. Nec mirum, ſi paucis illis diebus tam largè noſtrum omnium mentes eorū tractatus ſalubris animauit, in quibus iam Chriſtus, micante gratia, de proxima paſsione fulgebat. Denique ita proficiſcentes illi, Marianum & Iacobum exemplo & magiſterio ſuo diſpoſitos reliquerunt, ut recentiſsima gloriæ ſuę ueſtigia dimitterent ſecuturis illorum uiam. Dum enim biduum fluxerat, eccè Marianum & Iacobum chariſſimos noſtros ſua palma quærebat, nec, ut alijs in locis, unus hoc aut alius ſtationarius miles agebat ſubcenturio. Nam uiolenta manus & improba multitudo ſic ad uillam, quæ nos habebat, quaſi ad famoſam ſedem fidei conuolarat. O exoptandi nobis incurſio. O felix & digna exultatiõe trepidatio. Sic quidem ad nos uentū eſt propter hoc tantum, ut Dei dignationem, Mariani & Iacobi iuſtus ſanguis expleret.

Agapius & Secundinus Epiſcopi, quos Martyrologia habẽt. 29 Aprilis.

** ſalutaris.*

Vix hoc in loco poſſumus, fratres dilectiſsimi, gaudia cumulata frenare: qui alios ante biduum ad ipſum paſsionis exitū à noſtris amplexibus miſeramus, alios adhuc nobiſcum futuros martyres habebamus. Quos cum iā matura dignatione fortis Deus quæreret, etiā nos aliqua fraternæ gloriæ pars perſtrinxit, q̃a pertrahebamur à Muguis in Cirthẽſem Coloniā. Sequebant aūt chariſsimi nobis, & ad palmam paſsionis electi, quos & noſtri amor ducebat, & Chr̃i matu

ra dignatio. Itā miro mō & immutato pergēdi ordine, ſequebanť illi, qui fuerant anteceſſuri. Deniq; illis non fuit longa dilatio. Nanq; dū nos exultandus adhortantur, ſe quoq; Chtiſtianos eſſe liberiori gaudio ptodiderunt. Mox interrogati, cum in fortiſsimos nominis Chriſti confeſsione perſtarent, deducuntur ln carcerē. Tunc attentantur numeroſis duriſq; cruciatibus per ſtationarium miliē, iuſtorū piorumq; carnificem, adhibitis in auxilium crudelitatis eius centurionum & Cirthenſium magiſtratibus, hoc eſt, diaboli ſacerdotibus, tanquam membrorum laceratione frāgeretur fides, cui cura corporis uilis eſt. Et Iacobus quidem, ſicut erat in uirtute fidei ſemper auſterior, qui & infeſtationes iam ſemel uariæ perſecutionis euicerat, affectauit ſe, non Chriſtianum tantum, ſed Diaconum confiteri: Marianum autem fecit tormentis obnoxiū, quòd ſe, Lectorem tm̄, ſicuti erat, fatebatur. Quænā illa rormenta, q̄ noua q̄ diaboli uenenato ſenſu & deijciendi artibus esquiſita ſupplicia? Pependir Marianus ad uulnera, & quæ martyri etiam in ipſis lacerationibus affuit gratia, ſic tortus eſt, ut illum exaltaret & pœna. Nexus autē, qui pendentem gerebat, non manus, ſed ſummos apices pollicum uinxerant, ſcilicet ut digitorum tenuis exilitas plus in ferendis membris cæteris laboraret. Addita etiam pedibus iniuſta pōdera, ut diſcordantibus pœnis utrinque diſtracta, & uiſcerum conuulſione reſoluta, de neruis ſuis totius corporis cōpago penderet. Nihil egiſti iuxta tēplū Dei, iuxta Chriſti cohæredē nequitia gentilis. Suſpendideris licet mēbra, cōcuſſeris latera, diuulſeris uiſcera: Marianus nī ī Deū fidēs, quantum corpore patiebatur, tantū mente creſcebat.

Marianus & Iacobus ducuntur in carcerē, & dirè torquētur.

Immanes cruciatus.

Victa denique feritate torquentium, rurſus in carcere de triumpho ſuo multum lætatus includitur, ibique cum Iacobo & reliquis fratribus gaudium uictoriæ Dominicæ frequenti oratione celebrauit.

Quid nunc gentiles creditis Chriſtianos ſentire carceris pœnas, & ſeculares horrere tenebras, quos manet gaudium lucis æternæ? Spiritus cum fida ſpe uenientis gratiæ cœlos mente complexus, ſuis iam nō intereſt pœnis. Secretam licet ſupplicijs quæratis & abditam ſedem grauesque antri caligantis horrores, domumque tenebrarum, fidentibus in Deum nullus ſqualidus locus, nullum tempus triſte ſentitur. Fouet illos, Deo patri dicatos, fraternitas Chriſti diebus ac noctibus. Et enim Marianus poſt illam uexationem corporis altius in ſoporis tranquilla reſolutus, quid diuina dignatio ad fiduciam ſpei ſalutaris oſtenderit, expergefactus ſic ipſe nobis narrauit: Oſtenſum eſt, inquit, mihi fratres tribunalis excelſi & candidi nimium ſublime faſtigium, in quo ad uicem unus præſidebat. Illic erat cataſta non humili pulpito, nec uno tm̄ aſcenſus gradu, ſed multis ordinata gradibus, & longè ſublimis aſcenſus. Et admouebanť confeſſorū ſingulæ claſſes, quas ille iudex ad gladium duci iubobat. Tū exaudiť mihi uox clara & imenſa, dicētis: Marianū applica. Et aſcendebā in illā cataſtā: & ecce ex īprouisò mihi, ſedens ad dexterā eius iudicis, Cyprianus apparuit, & porrexit manū, & me leuauit ī altiorē cataſtæ locum, & arridenx, dixit: Veni, ſede mecū. Et factū eſt, ut audirenť aliæ claſſes, me quoq; aſsidēte: & ſurrexit ille iudex, & nos ducebamus eū ad ꝑtoriū ſuū. Iter aūt nobis erat ꝑ locū pratis amœnū, & uiridantiū nemorū læta fronde ueſtitū, opacū cupreſſis ſurgentibus in excelſum, & pinnis pulſantibus cœlū, ut putares eū locū, ꝑ oēm circuitus ambitū, lucis uirētibus coronatū. Sinus aūt in medio per lucidi fontis uberantibus uenis & puris liquoribus redūdabat. Et ecce ſubitò ab oculis nr̄is ille iudex receſsit. Tunc Cyprianus phialā, q̄ ſuper marginē fontis iacebat, arripuit, & cū illam de fonte impleſſet, hauſit, & iterū implens, mihi porrexit, & libenter bibi. Et cū Deo gratias agerem, excitatus, inquit, mea uoce ſurrexi.

Viſio S. Mariani.

Item S. Iacobi uiſio

Tūc Iacobo quoq; in recordationē redijt, q̄ ſibi hāc ſignificaſſet coronā diuinæ dignationis oſtenſio. Nā ſuperioribus diebus, cum eiuſdem cartucæ uehiculo Marianus & Iacobus, & cum his ego, uiam communiter caperemus, ad medium ferè diem, inter illa itineris confragoſa, mirabili & alto ſopore correptus, poſtquàm à nobis interpellatus & excitatus eſt, euigilauit: Perturbatus ſum, inquit, non ſine gaudio meo fratres, ſed & uos mecum gaudere debetis. Vidi, inquit, iuuenem incomparabili & ſatis ampla magnitudine, cuius ueſtimentis diſtinctus erat intantum candida luce, ut oculi in eum conſtanter uidere non poſſent: cuius pedes terram non calcabant, & uultus oris ſuper nubes erat. Is cum tranſcurreret, unam tibi Mariane, & unam mihi, zonas purpureas in ſinus noſtros iaculatus eſt, & ait: Sequimini me citò. O quietem, uigillis omnibus fortiorem. O quietem, in qua feliciter dormit, quiſquis in fide uigilat, quæ terrena tantum membra ſopierat; quoniam uidere Deum, niſi ſpiritus, non ualebit. Quantum exultantes, quamque ſublimes animos martyrum eſſe credendum eſt, quibus in ſui nominis confeſsione paſſuris, & audire Chriſtum ante contingit, & uidere offerentem ſe ſuis quocunque tempore? Non fuit impedimentum uehiculi promouentis inquieta iactatio, nec dies medius, qui ſub calore tunc fulgebat Solis. Nulla noctis expectata ſecreta ſunt; nouo genere gratiæ martyri ſuo Dominus nouum opus uiſionis elegit: nec in unum aut in alium fuit illa dignatio.

Nanque Aemilianus, quamuis equeſtris ordinis haberetur, ad quinquageſimum prope ætatis annum carnis continentia peruenerat, continuatis in carcere gemina ſuperpoſitione ieiunijs, & orationibus ſæpè repetitis, per quas deuota mens paſta, in alium diem & ſacramento Dei parabatur: in ſomnum media die reclinatus, quiete diſcuſſa, talia nobis ſuæ uiſionis patefecit arcana: *Perducto me, inquit, de carcere, homo gentilis, hoc eſt, frater meus carnalis occurrit. Is res noſtras admodum curioſus inſultabunda uoce perquirit, ſciſcitans, quatenus nos pœnalibus tenebris in illis, & inedia carceris haberemus. Cui reſpondi: Milites Chriſti & in tenebris clariſsimam lucem, & in ieiunio cibum ſaturabilem, Dei habere ſermonem. Et cum hæc audiret: Scitote, inquit, quòd uos, quicunque in carcere habemini, ſi obnixè perſtabitis, maneat pœna capitalis. At ego, qui uerebar nè compoſitum luderet fraude mendacium, confirmare uotum meum uolui: Verè, inquam, patiemur omnes? At ille rurſum affirmans, dixit: Gladius uobis & ſanguis in proximo eſt. Sed uelim ſcire, an omnibus uobis, qui uitam cōtemnitis indiſcretè, æqualia munerum cęleſtium præmia rependantur. Cui reſpondi: Non ſum idoneus tam magnæ rei proferre ſententiam. Attolle, inquam, ad cœlum oculos: iam uidebitis innumerabilem turbam micantium ſiderum. Nunquid ſtellæ omnes pari luminis honore præfulgent? Et tamen omnibus lumen eſt. Ad hæc ille iterum, quid interrogaret, inuenit. Ergo ſi qua diſcretio eſt, inquit, qui ueſtrum ſunt in promerenda Dei uoluntate potiores? Nimirum, inquam, præ cæteris duo, quorum nec tibi dicenda, & Deo nota ſunt nomina. Illo acrius incumbente, atque perſcrutante moleſtius: Hi ſunt, inquam, qui quo difficilius & tardius uincunt, glorioſius coronantur. Et propter hos ſcriptum eſt: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, & cæt.

Aemilianus martyr.

** Productio. Viſio Aemiliani.*

Matt. 6.

Poſt has oſtenſiones in carcere diebus pauculis cō morati,

morati, perducuntur in publicum, ut eos Cirthenſium magiſtratus, eulogiis confeſsionis ſuæ honoratos, tranſmitteret cum parte damnationis ad Præſidem. Et eccè unus è circunſtantibus noſtris, omnium in ſe gentilium cōuertit oculos, quòd iam per gratiam proximæ confeſsionis Chriſtus in ore eius, & facie relucebat. Cumque ex eo turbulentis & feruentibus animis quæreretur, an eiuſdem & ipſe eſſet religionis & nominis, rapuit tam dulcem promptiſſima confeſsione comitatum. Sic eulogiis ſuis beati martyres, plures Dei teſtes, dum ipſi ad martyrium parantur, acquirunt: & iam tranſmiſsi ad Præſidem, negocioſum ac difficile iter cum uoluntate properauerunt. Tunc eos Præſidi admotos, iterum Lambeſitanus carcer accepit. Hæc enim ſola apud gentiles hoſpitia iuſtorum. Iterum per dies plurimos effuſione ſanguinis tranſmittebatur ad Dominum numeroſa fraternitas, nec peruenire ad Iacobum & Marianum Clericorumque uictimam rabies inſanientis Præſidis poterat, laicorum tam multis occupata uulneribus. Nam ita inter ſe noſtræ religionis gradus artifex ſæuitia diuiſerat, ut laicos à clericis ſeparatos, tentationibus ſeculi & terroribus ſuis putaret eſſe ceſſuros. Ergò chariſsimi noſtri & fideliſsimi milites Chriſti, cæterique de Clero, cōtriſtari aliquantulum cœperunt, quòd Laicis certaminis ſui laude perfunctis, ſeruaretur ſibi tam lenta & tam fera uictoria. Tunc Agapius, qui iamdudum martyrio ſuo conſummatæ fidei ſacramenta perfecerat, qui & ipſe, cum pro puellis duabus Tertulla & Antonia, quas ſibi chariſsimas ad uicem pignorum diligebat, repetitis frequenter precibus oraret, ut ſecum & illæ Dei dignatione martyres fierent, retulerat meritorum ſuorum tali reuelatione fiduciam: Quid aſsiduè petis, quod una oratione meruiſti? Is ergò Agapius agenti Iacobo in carcere per tempus quietis apparuit. Nam ipſa, inquit, nocte Agapium noſtrum uidebam inter omnes alios lætiorem, quos unà nobiſcum Cirthenſis carcer incluſerat, ſolenne quoddam & lætitiæ plenum celebrare conuiuium. Quo cum ego & Marianus quaſi ad agapen ſpiritu dilectionis & charitatis raperemur, cucurrit obuius nobis puer, quem conſtabat eſſe alterum ex geminis, ante triduum cum matre paſsis, corona roſea collo circundatus, & in manu dextra palmam uiridiſsimam præferens. Et, Quò properatis, inquit? Gaudete & exultate: cras enim nobiſcū & ipſi cœnabitis. O Dei magna in ſuos & præclara dignatio. O uerè paterna pietas in Ieſu Chriſto Domino noſtro, qui dilectis ſuis & indulgentiam larga beneficia, & clementiæ ſuæ numera præſtaturus ante declarat. Dies à uiſione primus illuxerat, & iam promiſsis Dei ſententia Præſidis ſeruiebat: quæ Marianum & Iacobum & cæteros clericos, tandem patriarchis cum gloria redditos, è preſſuris ſeculi ſententia animaduerſionis emiſit. Et perducti ſunt ad coronę locum, qui riparum collibus hinc & indè ſublimis, media fluminis conualle ſubſederat, ſed & ſpectaculo erat celſa utrinque altitudo aggeris. Alueus ipſe medio ſinu fluorem beati ſanguinis hauriebat. Nec deerat utriuſque ſacramenti genus, cum & baptizarentur ſuo ſanguine, & lauarentur in flumine.

Hoſpitia Chriſtianorū, carceres.

Nota multā cadem Chriſtianorum.

Agapius martyr.

Alia Iacobi uiſio.

Gemini cum matre paſſi.

Baptiſmus ſāguinis & fluminis.

Mira tunc ibi cernere poſſes & exquiſita compendia ſæuiendi. Nam cum manum carnificis gladiumq; ipſum, tot ceruicibus debitum, numeroſus iuſtorum populus urgeret, artificis feritas diſpoſitas agminum ſeries in ordinem dirigebat, ſcilicet ut ſacrilegi percuſtoris ictus, uelut impetu quodam furoris pia colla percurreret. Deindè, ut ne expectabile fieret cruentum illud & barbarum miniſterium, hāc ſibi expeditionem ſceleris inuenit. Nam ſi uno in loco percuſſurus ipſe cōſiſteret, immenſam ſtruem corporum cumulus aceruaret, & ipſum denique ſpatiū tanta ſtrage completus alueus denegaret. Tunc oculis ſub ictu fieri de more uelaris, nullæ tamen aciem liberæ mentis clauſere tenebræ, ſed largus atque inæſtimabilis ſplendor immenſæ lucis affuit. Nam plerique cum proximis atque aſsiſtentibus ſibi fratribus, quamuis in uiſum carnalis aciei pars non pateret, uidere ſe tamen & mira quædam loquebantur, quòd ſibi apparerent equi deſuper, niueo colore candentes, inueherentur iuuenes candidati. Nec defuere ex eodem martyrum numero collegarum quidam, qui reuelationem atteſtarentur auribus, & ex auditu æquorum fremitus ac ſonos recognoſcerent. Ibi & Marianus, prophetico ſpiritu iam repletus, fidenter ac fortiter prædicabat proximam iuſti ſanguinis ultionē, uariasque ſeculo plagas uel de cœli iam culmine minabatur luem, captiuitatem, famem, terræque motus, cynomiæ uenena cruciantia. Qua prædicatione non tantum gentilibus inſultabat fides martyris, ſed etiam fratribus uigorem æmulandæ uirtutis & quaſi claſsicum præcinebat, ut inter tantas ſeculi plagas iuſtis Dei tam bonæ atque piæ mortis raperetur occaſio. His peractis, Machabæico gaudio Mariani mater exultans, & paſsione perfecta iam ſecura de filio, non illi tantum cœperat, ſed & ſibi, quæ tale pignus ediderat, gratulari. Complectabatur in filij corpore ſuorum uiſcerum gloriam, & in ipſa ceruicis uulnera, frequens oſculum pietas religioſa figebat. O te meritò Mariani, ò tu beatam & filio tuo matrē & nomine. Quis in ea tanti uocabuli felicitatem credat erraſſe, quam ſic uteri ſui fœtus ornauit? Inæſtimabilis uerò Dei omnipotentis & Chriſti eius in ſuis miſericordia, qui fidentes in ſuum nomen, non ſolum gratiæ dignatione confortat, ſed & ſanguinis redemptione uiuificat. Nam quis digna æſtimatione poſsit eius beneficia metiri, qui in hoc paterna indulgentia ſemper operatur, ut in nos hoc ipſum quo Dei noſtri ſanguine rependi credimus, conferatur à Cōi eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Mariani prophetia.

Matris Mariani virilis animus.

COMMENTARIVS RERVM gestarum Sancti Apoſtoli Philippi, Auctore Simeone Metaphraſte.

Maij 1.

DBI uerbum, quod cum patre eſt æternum, & caret tempore, uoluit aliquando fieri ſicut nos, & uenire ſub tempus, propter lapſum noſtræ naturæ. Hinc factū eſt, ut uirginis carne circunſcriberetur, & id quod aſſumpſerat, Deum redderet communicatione. Cum autem eius cum corpore aduentu, omnibus acquirente ſalutem, oporteret eum habere ſpectatores diuinæ illius & ineffabilis diſpenſationis, & participes myſteriorum: ut uniuerſo generi per ipſos ſuppeditaret affatim renocationem: poſtquàm per totā finitimam, & quæ circum Iordanem ſita erat, regionem peruaſiſſet Iohannis prædicatio data autē fuiſſet gratia ſpiritus, & multi ab illo baptiſmum accepiſſent, quo tempore meus quoque Chriſtus fuit baptizatus, mittens uerſari in ciuitate idem Dei uerbum, quod comprehendi non poteſt, (uerſabatur enim Hieroſolymis) degit in Galilæa. In ea aūt agebat Philippus ille admirabilis, qui erat quidem ex Bethſai-

Mat. 3

Iohā. 1

da ciuitate Andreæ & Petri, tunc uerò aderat in Galilæa: qui ſtatim ab ineunte ætate traditus eſt à parentibus, erudiendus diſciplinis.

Cum autem rectè fuiſſet educatus, & in omni laudabili diſciplina iam inſtitutus eſſet & eruditus, libros perlegit Moſaicos, & quæcunque fuerant prædicta de Chriſto myſteria, imbuit: quemadmodũ nouiſſimis tẽporibus ſit uenturus, & ſit oĩbus cõiter ſalutẽ diſtributurus. Ijs enim, qui tunc erudiebant, nõ erat

Ibidē.

permiſſum, diſcipulos in alia erudire doctrina, niſi libros Moſis prius legiſſent. Cũ ergo ueniſſet Ieſus in Galilæam, & hunc magnum inueniſſet Philippum, iuſsit ei, ut ipſum ſequeretur. Ille autem cum audiſſet, ſtatim recordatus eſt eorum, quæ ab ineunte ætate de Chriſto accepit & legit: & eum eſſe illum agnouit, quem Moſis libri eſſe poſteà uenturum declarabant. Exhinc ergò is cum eo, qui uocauerat, magiſtro uerſabatur, & habebat uirtutem, quæ cum tempore procedebatur: & connumerabatur cum præcipuis diſcipulis.

Philippus adhæret Christo

Iohā. 1.

Cum autem ita boni effectus fuiſſet particeps, aſſumit etiam alios ſocios participationis: nec eam celat, ſed cum in primum incidiſſet Nathanaëlem, qui longo ante tempore ei fuerat amicus & familiaris, ueniẽtis aduentum, non tãquam adhuc futurum, ſed tanq̃ qui iam eſſet, annunciauit: Non amplius, dicens, in ſpe ſita eſt ſalus Iſraelis: ſed quem linguæ ſpiritu præſignificantes Saluatorem, prædixerunt in ultimis diebus Iſraeli ſurrecturum, is adeſt. Enim cum nos inueniſſemus Ieſum ex Nazareth, & eius admirabilibus & quæ naturã ſuperant, miraculis, non poſſemus non credere, omnes alios multum iubẽtes ualere, cum eo degere conſtituimus. His cum ſummoperè cepiſſet

Ibidē.

Nathanaelem, etſi rem ægre ferentem, & non ex Nazaret eſſe boni aliquid contendentem, à tuendis quidem rebus Iſraelis eum abducit, Chriſto autem adducit obedientem. Cumque eum primum* adiuuxiſſet, liberius exclamauit: Rabbi, dicens, tu es Rex Iſraelis. Quo quidẽ ipſe quoq; Chriſtus delectatus, ut quod

*aduenisset.

Ibidē.

profectum eſſet à mente intus rectè affecta, id aperit, quod erat ei conueniens, futurum eum myſtã maiorum myſteriorũ, & regni Dei ſpectatorem. Quid enim dicit? Amen dico uobis, cœlum apertum uidebitis, & angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis. Ab illo ergo tempore ſanctiſsimus Philippus aures præbens ſacris myſteriorum inſtitutionibus, tota mente in illis uerſabatur, nulla eũ cura attrahente ad alia: & luce diuinioris cognitionis expurgabat cogitationẽ, priorem depellens ignorationem, & internum hominem renouans.

Cum itaque ad uirilem ætatẽ perueniſſet, in Chriſtum quidem perfectiorem aſſumpſit charitatem, ut reputaretur perindè atq; filius, & locũ obtineret hæ-

Pſ. 44.

redis, & aduentu ſpiritus conſtitueretur princeps ſuper omnem terram. Cum autem aduenſſet tempus ſalutaris paſsionis, per quam patibili generi ſuperior extitit impatibilitas, is inſeparabiliter uerſabatur cũ Magiſtro. Oportebat uerò illo tempore aliquos ex ijs, qui tenebant falſam gentium religionem, proficiſci Hieroſolyma ad feſtum contemplandum. Ij ijs, quæ de Ieſu præter opinionem annunciata fuerant, obſtupefacti, (ipſis quoque magna de eo nun-

Io. 11. & 12.

ciabantur, & quæ fidem ſuperabant, quòd Lazarum quidem ſuſcitaſſet à mortuis, & uniuerſus populus eum laudibus & bonis uerbis eſſet proſecutus, & alia

Io. 12.

innumerabilia feciſſet miracula) eum conueniendi magno capti ſunt deſiderio. A quo ſuperati, ueniunt ad ipſum Ieſum: & cum acceſsiſſent ad Philippum, annunciant cur uenerant. Ille autem cum Andrea, qui fuerat primus uocatus, de eis communicaſſet, Ieſu ſimul cum ipſo eorum aduentum annunciat. Ieſus

Ibidē.

uerò de ſua paſsione & gloria ei ſignificat, dicẽs: Niſi granum frumẽti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: mortuum autem, affert multum fructum. Atque hæc quidem Chriſtus illis diſeruit. Quando autem poſt paſsionem & reſurrectionem ſe ſæpè oſtendit diſcipulis, & illos fecit eorum ſpectatores, quæ erant maiora, quàm ut caderent in cogitationem, hic ipſe quoque magnus Philippus, ut qui eſſet condiſcipulus & ſocius arcanorum, aderat ijs, quæ fiebant, & erat unus ex eorum numero.

Cũ uerò Dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, uniuerſam, quæ fiebat per carnem, pro nobis

Act. 1.

peregiſſet diſpenſationem, & terrena uniſſet cœle-

Act. 2.

ſtibus admirabiliter & præter opinionem, & cum gloria fuiſſet aſſumptus in cœlos, & ad maieſtatis Patris cõſediſſet dexteram, & ſpiritum paraclytum ijs, qui ipſi eum uiderant, ſuis myſtis miſiſſet, ut erat pollicitus, in ſpecie ignearum linguarum, eo quoque repletus Philippus, ſe parabat ad curſum Euangelij. Cum autem ex ijs alij quidem partes orientales, alij autem occidentales, eas ſortiti obirent, Borealesque & Auſtrales peruaderent regiones, implentes præceptum, quod eis datũ fuerat, admirabili quoque huic Apoſtolo ſorte obtigit Aſia. Quam quidem in orbem obiens, & in omnibus quidem uerſans ciuitatibus & regionibus, innumerabilem multitudinem fecit ueræ pietati conſentire. Quos cum etiam obſignaſſet luce regenerationis, obtulit patri cœleſti. Quinetiam eos quoque, qui affectationibus aliquibus & morbis opprimebantur, & eos quoque, quos inhabitans dæmonium malè afficiebat, uerbo ſolo & impoſitione ſacræ manus curabat: mente quidem & intelligentia eos, qui inſultabant & aduerſabantur, fundens ac fugans: ſenſiliter autem eos, qui ab illis fuerant decepti, conſeruans: quos & prædicationis ſublimi oratione, & quæ opinionem ſuperabant, inſignibus miraculorum effectionibus, tanquam retibus quibuſdam capiens, paulatim deduxit ad agnitionem ueritatis.

Philippus prædicat Christũ ĩ Asia.

Cum autem ſacerdos & altaria ubique in illis locis ſtatuiſſet & conſtruxiſſet, pro ſacrificijs illis, quæ fiebant in dæmonum altaribus, ſacroſanctè fecit in eius peragi ſacram myſterij celebrationem, adeò ut in eis ſeruaretur ritus Euangelij. Atque ſic quidem magna multitudo eorum, qui per ipſum crediderunt, ad Chriſtum fuit adducta. Cum autem oporteret eum quoque hinc excedere, & ad Dominum migrare, tale quid ei accidit circa finem huius uitæ. Eſt ciuitas in Phrygia inſignis, quæ uocatur Hierapolis. Ea cum aliarum omnium populo eſſet frequentiſsima, & appellata eſſet mater aliarum ciuitatum, ſanctiſsimum accipit Philippum poſt innumerabiles pro Chriſto ſuſceptos labores. Cum ergo acceſsiſſet magnus hic Apoſtolus, ut in ea quoque prædicaret Euangelium, uidiſſet autem eam ſimulacris, & uenenatis quibuſdam ſerpentibus, utporè prodigioſæ cuidam uiperæ, proh dolor, cultum diuinum tribuere, zelo diuino eius animus accenditur, & intentius ſe dans precibus, Chriſti nomine inuocato, hanc pernicioſam & quæ multis fuit cauſa interitus, ſtatim oſtendit mortuam. Cum autem aduerſus terram hanc belluam tã pulchrè ei ceſsiſſet Domini interpellatio, omnes deindè ualdè admonuit & eis conſuluit, ut eum, qui eſt in cælis, unum Deum exiſtimarent, is enim eſt uerè Deus: nec ſerpentibus in terra animalibus animum adhiberent. Qui cum ſit ſemper Deus, perfectus, & qui nec poſsit cõpræhendi, poſtq̃ produxit hunc mũdum,

Missa celebratio.

Hierapolis colit uiperam.

dum, tam qui eſt adſpectabilis, quàm qui non cadit ſub adſpectum, hominem formatum ad imaginem ſuæ maieſtatis, & libero honoratum arbitrio, fecit eſſe participem bonorum, quæ erant in paradiſo, iubens ab hoc ſolo abſtinere, quod erat lignum cognitionis. *Gene.2* Cum uerò mandatum transgreſſum, & lapſum ab ea, quæ eum ipſo intercedebat, coniunctione Dei, non eſſet deſpicere, cum eum prius per legẽ, tanquam per pædadogum, & per Propheras erudijſſet, poſtremis tẽporibus ei placuit, ut Verbum, quod eſt eiuſdem cum eo naturæ, à caſta uirgine nobis ſimile naſceretur. Ille autem cum ad ſimilitudinem hominum apparuiſſet, & cum perpeſsionibus concertaſſet, qui erat impatibilis, & tertio die ſurrexiſſet à mortuis, ſua benignitate & elemẽtia ſe nobis manifeſtum reddidit, & in cœlos aſcendit, undè deſcenderat. Eum autem rurſus quoq; uenturum credimus. Qui figmentum quidem ſuum ſuſcitabit: reddet autem unicuiq; factis ſuis conuenienter. Hæc uerò uos quoque ſcietis, diuina luce dignati regenerationis: & ab omni quidem execrando uitio uobis pura erit cogitatio, & ad ſatietatẽ, etiamſi his nulla ſit terminata ſatietas, gratiis eius replebimini, & eritis hæredes annorum promiſſorum.

Hæc & his plura & priuatim & communiter uerba faciens diuinus Apoſtolus, quos ſciebat magis, q̃ alios, uerbum ſuſcipere ueritatis, eos adduxit ad lucẽ regenerationis: & in Pontificum & ſacerdotum numerum retulit, & templa animata & ſancta Chriſto excitauit. Sic directè procedentem ueritatem uidens eius inimicus, non ferendum eſſe ducebat, niſi eum labefactaret, & prohiberet pergere ulterius: Hinc cũ eos, qui eo tempore gerebant magiſtratus, ſubijſſet, eis tanquam ignem aſcendiſſet æmulationem, efficit, ut Philippus quidem ab eis compræhenderetur, magnam manum in eis repentè commouens: ei autem infert, quicquid eſt moleſtum & exitioſum.

S. Philippus capitur & dirè excruciatur.

Nam qui eum quidem comprehenderant, acerbè deponunt in carcere: acerbis uerò flagris cædũt & uerberant. Deindè cum funibus eum à talis uinxiſſent, ſublimè ſuſpendunt præcipitem. Illud aũt tacitè ſignificabat directum eius mẽtis aſcenſum ad ſuperiora, ut eſt conſentaneum, etiamſi non eum uſque ad ultimum reliquit Deus abſque conſolatione. Sed cum illo tempore Bartholomæus quoque diuinus Apoſtolus ſimul cum eo uerſaretur Hierapoli, & ſimul prædicaret Euangelium, quomodo prædicationis, ita ẽt perpeſsionis ſit ei ſocius: & illo à talis ſuſpenſo, ut diximus, ipſe cruce condemnatur. Porrò autem ſoror Mariamna, quæ non minus erat una mente quam natura quæ erat uirgo & corpore & animo, patiẽti quidem Philippo fratri aderat: perpeſsionẽ autem, quoad eius fieri poterat, uoluntate & animi propoſito ſimul attrahebat, & cum eo patiebatur.

S. Bartholomæus socius p̄ peſſionum eius.

Interim uerò, dum hæc fierent, fit res quædam noua. Mouetur quidem repentè terra, & non ſolitam ſuſcipit agitationem: metus autẽ inuaſit illorum animos, qui ea ijs, quæ uidebantur, cupiebant uoluptatem. Circumagitur autem uniuerſus ille locus, & in profundum, quod minimè apparebat, dimittitur. Simul autem cum ſolo populus quoque attrahebatur, & in maximum ueiebat periculum, ne periret miſerabiliter. Erant ergo omnes hoc malo perplexi, & incerti quid agerent, aut quid conſilij caperent. Cum autem uix tandem ſenſiſſent ſe luere pœnas Philippo illati ſupplicij & contumeliæ, cum circunſiſtentes inuocabant Saluatorem, & petebant, ut eis dexteram porrigeret ad ſalutem: neq; proderet animas, quæ propter eum ſolum tantis agitabantur fluctibus. Dicitur autem, cum ij ſic inſtarent precibus, & ad miſericordiã mouendam multa dicerent, & nõ ceſſarent, Ieſus eis deſuper aures benignas inclinaſſe, & eius quod fiebat, miſertus, eis repẽte apparuiſſe: & cum apparuiſſet, mala illicò ceſſaſſe: & ſolum, quod tunc mouebatur, ſtabile & firmum extitiſſe: & ijs, qui miſerabiliter ueniebant in mortis periculũ, uiſam eſſe diuinam uirtutem, quæ locũ ſcalarum obtinebat, & aſcenſum præbebat facilem. Hoc fuit uia fidei ad ſalutem infidelibus: & ſimul quidem magnum eſſe Philippum, maiorem autem illum quoq;, quẽ ipſe annunciabat, Dominum prædicarunt.

Ex hinc autem, qui ſeruati quidem fuerant, ut Diſcipuli liberarentur à uinculis, magno ſtudio contendebant: feſtinabant autẽ, ut è ligno citò demitterentur. Et ſoluunt quidem Bartolomæum, Philippus aũt eorum repreſsit conatum. Iam enim ad eum, quem deſiderabat, erat mox migraturus. Vndè etiam in ligno ſublime pendens, cum ijs, qui erant in ciuitate, de ijs, quæ erant eis futura utilia, toto die diſſerebat, & fiducia ad Dominum confirmans eorum animos, & pro eis ſupplicans, & ſacroſanctè cum ſacris exceſſit eloquijs: & migrauit ad eum, quem dilexit Dominum cum in manu eius ſuam depoſuiſſet animã. Precioſum autem eius corpus à Bartholomæo & Mariamna ſanctè elatũ, & quæ in ſepultura de more fiunt, præclarè aſſecutum, cum ſacris hymnis & honoribus in loco inſigni & ſacro eſt depoſitum quartodecimo Nouemb.

S. Bartholomeus abſoluitur.

S. Philippus exit e uita.

Bartholomæus autem & Mariamna, cum breui tẽpore in eo loco manſiſſent, & precioſis his reliquijs hymnos & honores tribuiſſent, & rurſus præclarius & firmius eos, qui aderant, in fide cõfirmaſſent, in ſuã patriam redierũt, prædicantes Chriſti Euangelium, Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principij experte, & ſanctiſsimo eius ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amẽ.

COMMENTARIVS RERVM geſtarũ S. Iacobi Apoſtoli, Fratris domini, authore Simeone Metaphraſte.

1. Maij.

Nihil eſt uiro bono, & uirtutis amatori æquè iucũdum, & quòd nulla minus ſatietate offendatur, atq; iuſti memoria, & maximè, ſi paſſus ſit propter Chriſtũ. Ea enim illum magis excitat ad lætitiam, quàm aurum pecuniæ amatores, & quæcunque ſunt uiſu delectabilia eos, qui pulchrarum rerum tenentur amore. Adde quòd ipſa iuſti memoria non ſolum eſt iucunda, ſed etiam ualdè utilis, cum aliquem zeli & & æmulationis ſtimulum immittat animis, & ad ſimilia aggredienda excitet. Agedum ergò nos quoq; magnum Iacobum in medium adducentes, qui uerè eſt Iuſtus, & nominatur, & ut Chriſti frater uocaretur, eximiè eſt aſſecutus, cõem ex rebus illius utilitatem capiamus & uoluptatem. Nam licet multi alij, qui in Eccleſiaſtica ſcribenda hiſtoria ſtudium poſuerunt, de hoc Iuſto narrauerint, & ante omnes Hegeſippus & Clemens: quorum ille quidem in quinto ſuo libro, hic autem ſexta earum, quę uocantur hypotypoſes, nonnulla ex ijs, quæ ab ipſo geſta ſunt, aſſumentes, poſteris tradiderint: nemo tamen ſe extendit ad omnia, neque cõtendit de eo dicere ſingulatim. Cauſa autem eſt, quòd non fuit eorum inſtitutum de ipſo ſcribere: ſed erat quidem eis aliud propoſitum

argumentum:in parte autem, cum ita accidiſſet illius meminerunt.

Iacobo ergo diuino patria fuit Iudæa, pater Ioſeph, qui propter inſignem uirtutem & morum bonitatem, fuit ſponſus Virginis, quæ Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum peperit. Erant autem eius actiones nomini conuenientes. Aiunt enim eum fuiſſe uocatũ Obliam:quod quidem uult ſignificare Iuſtum. Oculus eius lenis & placidus, & uerè dignus, qui conſequeretur à Deo miſericordiam. Aures diuinis uerbis omnino apertæ. Os, in quo, tanquam aliquæ deliciæ, lex erat perpetuò. Manus, quæ ſemper mouebantur ad beneficiendum. Venter, qui omninò ſuis reſiſtebat appetitionibus. Nam ab animatis & uino tota uita uſque adeò abſtinuit, ut aquam quidem exiſtimaret potum ſuauiſſimum, quemadmodum & alimentum panem, lachrymarum guttas abundanter miſcens cum potione. Genua eius precationis aſsiduæ cauſa penitus obduruerant, & pellis erat in eis ueluti mortua. Pannus erat ei gratum indumentum, & ſindon, quandò erat ad ſacra aſcenſurus. Inter noctem & diẽ nullum erat ei diſcrimen: ſed noctu quoque lucis exercebat opera: & dies, uitæ tranquillitate & turbarum uacuitate, imitabatur planè noctis ſilentiũ. Suis erat iucundus, alienis uenerandus. Tãtam enim laudem uirtutis, non ſolum apud amicos, ſed etiam apud eos, q̃ non erant initiati myſterijs pietatis, is fuit aſſecutus, ut nonnulli quoque eorum eius conſcripſerint martyrium, & dixerint, non eos ſolum luiſſe pœnas, qui Iuſtum interemerunt: ſed ciuitatem quoq; magnam accepiſſe calamitatem, in qua execrandum illud contingit facinus. Et quòd dico, fert teſtimoniũ Ioſephus, in uigeſimo libro antiquitatum id referens.

Quomodo autem & alia, quæ ad Iuſtum pertinẽt, nobis uirtutis amantibus pro dignitate recẽſebimus?

Contẽplatio & actio, pfectionis inſtrumẽta. Nuper quidem Dominus fuerat nobis particeps magni ſecundum carnem myſterij, & magnus hic Iacobus tenebat clauum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ. Cum duo autem ſint, quæ hominem ducunt ad perfectionem, contemplatio, inquam, & actio, ex quibus uim accipiunt uirtutes: examinandum eſt, quam hic eſſet in utroque eximius. Sed quoniam maximè per contẽplationem ad Deum eſt aſcenſus, quoad eius fieri poteſt, prius narremus de illius contemplatione, deinde etiam eius actionem ponderemus pro uiribus. Exiſtimo enim oportere Epiſcopi oculum ante alia delectari ui contemplandi, etiamſi actionem quidam putarunt eſſe aſſcenſum ad contemplationem. Cõcedatur ergo, quòd contemplatio præcedat actionem, quandoquidem iuſti actioni coniunctum eſt etiam martyrium. Sed quomodo Epiſcopus gregem cum ſcientia paſcere debeat, is apertè poteſt intelligere, qui catho-

Iaco. 1. licam eius legit Epiſtolam. Et primum quidem id, qđ eſt in inſcriptione egregium, non eſt prætermittendum. Protinus enim, &, ut dicitur, à carceribus, ſignificatur ſancti modeſtia. Sic autẽ habet Iacobus Dei & Dñi Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem. Nam cum ei liceret ſeip-

Gal. 1 ſum uocare Apoſtolum, aut Epiſcopum, aut quod maius eſt, Fratrem Dñi, quibus nominibus ipſum quoque Paulus ſignificauit ſcribens ad Galatas: uidetur delectari humilioribus, ſe eſſe ſeruũ Chriſti Dei ſignificauit tribubus Iſraelis, uel maximè proprium magiſtris inſigne, habens moderationẽ, & ea ſibi magis placens, quam Epiſcopatus dignitate atq; fraternitatis.

Sed agè nonnulla, quæ leguntur in Epiſtola, quantum cõceditur, perſequamur, per quæ erit manifeſta illius mentis puritas, & accurata doctrina. Nam cum fuiſſet in principio Epiſtolæ, & contemplante animi oculo conſideraſſet, ut eſt conſequens, ꝙ quiſquis ad Deum accedit, incidit in tentationes: (Boni enim principium & radix, eſt Deus: bonum autem eſt, uirtus. Via autem, quæ fert ad uirtutem, eſt aſpera & difficilis, & quæ multa habet aduerſa: & ideò euenit omnino, ut qui ad Deum accedunt, in res incidant inæquales) exhortatur ſanctos ad inuictam patientiã & nunquàm credentem, bonos imitans puerorum præceptores, & qui conuenienter legibus decertationis

ſciunt decertare. Dicit enim: Omne gaudium exiſti- *Iaco. 1*
mate, fratres mei, quando in tentationes uarias incideritis, ſcientes quòd probatio fidei ueſtræ patientiã operatur. Patientia autem perfectum opus habeat, ut in nullo deficiatis. Si cui autem ueſtrum deeſt ſapientia petat à Deo, qui dat omnibus abſolutè, & non exprobat. Conſidera autem eum quanta hortatur ſapiẽtia. Non enim ſolummodo ſuſtinere, ſed etiam gaudere ingruentibus iubet tentationibus: nec ſolum gaudere, ſed id etiam omne gaudium ducere. Neq; uerò dicit quaſlibet tentationes: ſed, Quando in uarias incideritis tentationes. Cauſa autẽ eſt: Scientes, inquit, quòd probatio fidei ueſtræ patientiam operatur. Deindè ſubiungit, in fide debere eſſe firmitatem, & con-

ſtantiam, & nullam dubitationem, dicens: Vir animo *Ibidẽ.*
duplex, eſt inſtabilis in omnibus uijs ſuis. Quod autẽ *Ibidẽ.*
poſteà dicit, quantam cum uenuſtate habet etiã profunditatem? Glorietur enim, inquit, humilis quidem in ſua altitudine: diues autem in ſua humilitate. Nã cum diuitiæ quidem alliciant ad ſuperbiam, paupertas autem ad humilitatem & animi deiectionem: ille contra iubet facere, diuitem quidem ſuam conſtituere altitudinem in modeſtis actionibus: Pauperem uerò hoc ipſum exiſtimare dignitatem non cõtemnendam, ſi magno & excelſo animo ferat paupertatem. Ita paupertatẽ & diuitias, quæ ſunt ſæpe multis materia ad peccãdũ, utraq; materiã efficit ad Dei cultũ.

Deinde rurſus cum ſciret, cuius gloriæ, & quàm *Ibidẽ.*
multorum bonorum ſint tentationes conciliatrices ijs, qui ſe fortiter gerunt, repetens dicit: Beatus homo qui ſuſtinet tentationẽ: quoniam cum fuerit probatus, accipiet coronam uitæ: beatitudine & ſpe coronarum efficiens, ut ſint uiris bonis acceptæ tentationes, & eas propemodum tanquam lucrum exiſtimẽt, & cum uoluptate excipiant. Sed neque multorũ morbum, qui ſuas defendentes cupiditates, peccatum dicunt eſſe à natura, & neque uerẽtur exiſtimare, Deũ eſſe cauſam malorum, reliquit incuratũ: ſed tanquã medicus præſtantiſsimus, auxilijs utens præſeruantibus, huic morbo reſiſtit, dicens: Nemo, qui tentatur,

A Deo tentaŧ. Deus enim non tentatur à malis: ipſe *Ibidẽ.*
autem tentat à neminem. Vnuſquiſque uerò tentatur à propria cõcupiſcentia attractus & ineſcatus. Deinde cõcupiſcentia cum concepit, parit peccatum: peccatum autem perfectum, parit mortem. Sic uir iuſtus iuſtè iudicauit inter homines & Deum: illi quidem ſuo teſtimonio tribuens, quòd non eſſet author malorum, & linguis loquacibus perſuadens, ut tacerẽt: efficiens aũt, ut hoĩes ſuam agnoſcerẽt imbecillitatẽ & ſua peccata, & ut ſibi, & non Deo, aſcriberent delicta, q̃ ex mala cõſuetudine proueniũt & ſoccordia; & ſic diſcerent ſe humiliter gerere, & petere ueniam. *Peccatorum cauſa.*

Præterea uidebis Iuſtum ſapienter perimentem arrogantiam & ſuperbiam, quæ ſequitur bonum rectè geſtum, & perſuadentem Deo potius, quàm ſibijpſi aſcribere, quod fuerit rectè factũ. Ne erretis igitur, inquit, fratres mei dilecti. Omne donũ bonũ, & om- *Iacob. 1*
ne datum perfectum, deſuper deſcendit à patre luminum, apud quem non eſt uiciſsitudo, nec mutationis obumbratio. Volens enim genuit nos uerbo ueritatis, ut ſimus nos primitiæ quædam eius creaturarum. Hæc & exinaniunt arrogantiam, & oſtendunt

dunt Deum eſſe datorem bonorum, & eſſe immuta-
bilem, nec in eum cadere alterationem: quodq; is eſt
eximius, ſi conferatur cum rebus creatis, & maximã
uideri gerere curam hominis.

Ibidẽ. . Poſt hæc accedit ad admonitiones, quæ ad mores
magis pertinent: Sit, dicẽs, omnis homo uelox ad au
diendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram. Si
Ibidẽ. enim uelox ſermo eſt cauendus, quanto magis adhi-
benda eſt cautio, nè citò iraſcaris? Vide autem, quo-
modo figuram ueri exprimit Chriſtiani. Religio pu-
ra & immaculata patri & Deo hæc eſt: Viſitare orpha
nos & uiduas in afflictione eorũ, & immaculatum ſe
ipſum cõſeruare à mundo recedere, & ad propinquũ
accedere. Tunc enim uerè ac ſyncerè fratrum miſere
Iaco. 2 bimur, quãdò nos ſeparabimus ab affectione in mun
dum. Dicendo autem, Nè in perſonarum acceptioni
bus habeatis, fratres, fidem Domini noſtri Ieſu Chri
ſti gloriæ: tollit id, quod fit ad oſtentationem, docẽs
ne uiuamus, ut placeamus hominibus, neque quæra-
mus gloriam ex hominibus, humilia & abiecta cogi-
tantes: ſed Deum ſolum amemus, & eius, quod ſit,
Ibidẽ. habeamus ipſum laudatorẽ, & remunerationem ab
eo expectemus. Dicendo uerò eum legem implere re
giam, qui diligit proximum ſicut ſeipſum, excitat ad
fratrum dilectionem, ex eius, qui lege tulerat, digni-
tate ſciens huius præcepti magnitudinem & pulchri
Rom. tudinem: & quòd planè legis adimpletio, eſt dilectio
13. in proximum: & hoc ipſum eſt ſumma bonorũ. De-
in mouet ad miſericordiam, terrens immiſericordi &
ineuitabili, quod illic eſt, iudicio. Iudicium enim, in-
Iaco. 2 quit, ſine miſericordia ei, qui nõ fecit miſericordiam:
per hoc concedens ut miſericordia glorietur plus, q̃
Ibidẽ. iudicium, quatenus illi dat uictoriã. Quin etiam ita
dicit fidẽ opus habere actione, ſicut corpus eget ſpi-
ritu: abſq; ea autem eſſe mortuam & inutilem, ut nõ
Gẽ. 22 confidamus in eo ſolum quòd credimus, & inaniter
Ioſu. 2 gloriemur. Hoc autem probat, ſtatim Abraham &
Raab adducens in teſtimonium; illum quidem, qui
cum fide Iſaac quoque obtulit: hanc autem, quæ ſpe-
culatores per aliam uiam tranſmiſit.

Et quid opus eſt, ut ſingula enumerem? Vix ullam
prætermiſit ex uirtutibus moralibus, ad quam nõ in-
Iaco. 3 citauerit uirum pium ac religioſum cum multa pro-
babilitate, gratia ac iucunditate. Is linguæ legem de
dit, ut qui & in tempore tacendum, & in tempore di
Iaco. 4 cendũ accuratè doceret. Is paternè docet ſequi qui-
dem ueritatem, à falſo autem abſtinere. Porro autem
linguam quoque maledicã & calumniatricem pluri-
mum accuſat. Et de propinquo clanculum detrahe-
Iaco. 5 re, aut etiam eum iudicare, ab animis hominum pro
cul propulſat. Tuum opus eſt, ò Iuſte, diuites quoque
rurſus & pauperes admonere: illos quidem, ne confi-
dant in diuitijs: hos autem, ut mala ferant patienter,
ut qui ſint tolerantiæ accepturi mercedem, quæ non
poteſt auferri: & illis quidem infidelitatis argumentũ
diuitias obijcere, ut qui in eis confidant, & nõ in Dei
ſinu, qui nunquam exhauritur: his aũt, tanquam pro-
phetam annunciare, quòd pro foribus ſtat is, quis iu
dicat. Illud autem, non periurium ſolum, ſed uel ip-
ſum omninò iuſiurandum declinari debere, cuiuſnã
alterius, quàm linguæ iuſtæ fuerit admonitio, dicen
tis: Ante oĩa, fratres mei, nolite oĩno iurare, neq; p
cœlũ, neq; per terrã, neq; ullum aliud iuramentum.
** Cer-* Sic autem ueſtrum *, Certè certè, &, Nõ non, ne ſub
tè. Cer iudicio decidatis. Eos, qui ſunt ſereno & tranquillo
te: & animo, docet, ut ſe muniant oratione: eos, qui ægro-
Non, tant, ut oleo utantur cum oratione ſacerdotis ad un-
Non: ctionem. & id habeant pro morbi medicina, utpote
quòd oratio, cui opera ferunt auxilium, maxima poſ-
ſit efficere. Quid opus eſt omnia perſequi, quæ hæc

continet Epiſtola, cum eam poſsit, qui uelit, legere &
illinc haurire, tanquam ex fonte, & guſtando factis
probare, & itã fide dignus eſſe teſtis eorum, quæ pul
chrè dicuntur à Iacobo?

Porro autem hinc quoque ſciri poteſt, quãta eſſet
eius authoritas & dicendi facultas. Fuit aliquando
quæſtio Antiochiæ, an oporteret eos, qui ex gentibus
ad uerbum ueritatis accedebant, more Moſaico dein-
ceps circundere. Fratres ergo, qui erant Antiochiæ, *Actu.*
Apoſtolis commorantibus Hieroſolymis permiſerũt *15.*
iudicium, Paulo & Barnaba uſi miniſtris ad proponẽ
dum id, de quo quærebatur. Cum uerò quæ Hieroſo-
lymis erat Eccleſia, ad hoc eſſet cõgregata, & Petrus
primus Apoſtolorum præeſſet fidei, & deijceret ſemi
na pietatis: Viri fratres, inquit Iacobus, Simon expo-
ſuit, quomodo primum Deus uiſitauit ſumere ex gen
tibus populum nomine ſuo. Et ei cõſentiunt Prophe
tæ. Deinde cum ſubiunxiſſet uerba unius Prophetæ,
de ijs, quæ quærebantur, hanc tulit ſententiam: Iudi
co ego dicens, non eſſe moleſtia afficiendos eos, qui
ex gentibus ad Deum conuertuntur: ſed ſcribendum
ad eos, ut ſe abſtineant à contaminationibus ſimula-
crorum, fornicatione, & ſanguine, & ſuffocato. Sic di
xit, & quod dixerat, deductum eſt ad effectũ & quod
à Iacobo fuerat decretũ, ſcriptum eſt ab Apoſtolis: &
Eccleſiæ pro forma fuit traditum. Tanta apud Apo-
ſtolos fuit eius reuerentia.

Sed licet etiam audire, quidnam Paulus de eo ſcri-
bat ad Galatas: Aſcendi, inquit, Hieroſolima ad ui-
dendum Petrum. Alium autẽ Apoſtolum non uidi, *Gala. 1*
niſi Iacobum fratrem Domini: Vtpote quòd res eſſet
magna, & digna quæ mandaretur memoriæ, uidere
Iacobum. Qualibus autẽ monitionibus ad Paulum
uſus ſit Iacobus, apertè ſciet, qui legerit Actus Apo- *Actu.*
ſtolorum. Cum nos enim (inquit Lucas) ueniſſemus *21.*
Hieroſolyma, exceperunt nos omnes fratres. Sequen
ti autem die ingreſſus eſt Paulus nobiſcum ad Iaco-
bum, & omnes acceſſerunt presbyteri. Quos cum ſa-
lutaſſet, expoſuit ſingulatim unumquodq; eorum, q̃
Deus fecit gentibus per miniſterium ſuum. Illi autẽ
cum audiſſent, glorificauerunt Deum, dicentes Pau-
lo: Vides, frater, q̃ multa millia ſunt inter Iudæos eo-
rum, qui crediderunt: & ſunt omnes legis æmulato-
res. De te autem audierunt, ꝙ tu doces à Moſe defe-
ctionem Iudæos omnes, qui ſunt in gentibus. Sed fac
hoc, quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor, uotũ
habentes ſuper ſe: his aſſumptis, ſanctifica te cum il-
lis, & impende in illis, ut radant capita: & cognoſcẽt
omnes, ꝙ quæ de te audierunt, nihil ſunt. Oportet au
tem omninò exiſtimare hæc uerba eſſe Iacobi, ut qui
eſſet princeps illius Eccleſiæ. Propterea enim hoc e-
gregiè à Luca eſt additum: Paulus nobiſcum ingreſ-
ſus eſt ad Iacobum. Tantum inter Apoſtolos tribue-
batur Iacobo, & adeò erat clarus, & habebatur in tã
to honore, partim quidẽ hoc habens ex uirtute, par
tim autem hoc nactus ex eo, ꝙ eſſet frater Domini.
Iudas autem, qui Catholicarũ ſeptimam ſcripſit Epi-
ſtolam, quonam ex re, ſeipſum ſignificat, & quomo-
do facit inſcriptionem? Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, fra
ter autẽ Iacobi, ijs, qui ſunt dilecti in Deo patre. Non
ex imperatorijs & inanibus dignitatibus ſibi tantum
claritatis tribuunt, qui ſunt in mundo ſplendidi, quã-
tũ ille ſciebat gloriari ex eo, quòd eſſet & diceretur
frater Iacobi. Si autem eſt Iudæ gloria, dici fratrem
Iacobi, quãto eſt ipſi Iacobo maior, quòd Chriſti fra
ter nominetur? Ipſe enim ſolus aſſecutus fuit hæc
priuilegia: & dignus eſt habitus, qui ſolus uocaretur *Hæc*
frater Domini. *ex He-*

Hic ergò magnus & diuinus Iacobus erat ſanctus *geſippi*
(ut ſacra dicunt eloquia) ex utero matris ſuæ. Quam *libro. 5*

obrem ſtatim poſt Deum primum Pontificem acci-
pit clauum Eccleſię Hieroſolimitanæ,& ſolus in San
cta ſanctorum perpetuò ingreditur. Nõ enim ſemel,
ſic ut ijs,q legi & umbræ cœleſtium ſeruiebant,con-
cedebatur ingreſſus:ſed ſic ingrediebatur, ut qui ſo-
lus poſſet ingredi ꝓpter puritatem. Ingrediens autẽ,
ſe inclinabat in genua:& populo melius conciliabat
remiſsionem peccatorum,q̃ quõ fecit Moſes:adeò ut
inſtar camelorum ei genua obdureſcerent, eo ꝙ is ea
flecteret aſsiduè. Sic enim nobis Deus, qui homo fa-
ctus eſt,orandum tradit. Propter inſignem autem iu
ſtitiam uocabatur,ut dictum eſt, Oblias, quod lin-
gua noſtra ſignificat comprehenſionem populi, &
iuſtitiam.

Actu. 27. Cæterũ quomodo Prophetæ prius ſignificauerũt,
quidam ex ſeptem hæreſibus, quorum una erat Ana-
nus,(Erat aũt Ananus tunc ſacerdos, quando Paulus
appellato Cęſare, Romã à Feſto uinctus miſſus eſt ad
Neronem)cum eſſent fruſtrati ſpe inſidiarum, quas
ſtruxerant aduerſus Paulum,conuertuntur contra Ia
cobum fratrem Dñi. Hæc autem in illum facere auſi
ſunt. Cum Iuſtum inter cepiſſent medium, petebant
ab eo negationem fidei in Chriſtum coram toto po-
pulo,& ex ipſo ſunt ſciſcitati:Dic nobis, O Iuſte, di-
centes,quid tibi uidetur de Ieſu? Ille aũt eis conuenien
ter reſpondens,& qualis dicebatur,nempe Iuſtus,ta-
lis quoque uolens uideri, iuſtam ſimiliter uocẽ emit
tit:Is eſt,dicens,filius Dei Ieſus Chriſtus. Atque non
nulli quidem credebant ijs, quæ dicebãtur à Iacobo:
alij autem minimè credebant,& contradicebant, cõ
Matt. 22. uenienter nõ rectæ traditioni & errori. Quædam.n.
hæreſes apud Iudæos(ut diuina dicunt eloquia)neq;
Act. 23. tenebant reſurrectionem,neq; credebant Deũ uentu
rum,ut redderet unicuique ſecundum opera ſua. At-
que multi quidem propter Iacobum relati ſunt in nu
merum credentium:magna autem murmuratio exor
ta eſt inter principes Iudæorum, utpote quòd di-
cerent Phariſæi & Scribæ in periculum uenire uni-
uerſum populum,expectantem Ieſum Chriſtum. Cũ
ergo acceſsiſſent ad Iacobum: Te ualdè rogamus, ò
Iuſte, dicebant, cohibe populum. In errorem enim
inductus eſt de Ieſu,quod ipſe ſit Chriſtus: & fac,ut
ijs,qui die Paſchæ conuenerint, de Ieſu perſuadeas,
ne de ipſo fallantur. Tibi enim nos credimus, & tibi
ferimus teſtimonium,& uniuerſus populus,quòd ſis
iuſtus,& perſonam non accipias:(hoc teſtimonium,
quòd eſſet iuſtus,& perſonam non acciperet, ideò il
li tribuentes,ut ex hoc Iuſti nomine cum ad ſe allice
rent, & perſuaderent, ut illorum perſonas acciperet,
corruptus aſſentatione.) Aſcende ergo templi pin-
naculum,ut cernaris à toto populo, & uerba tua au-
diantur. Nam propter Paſcam conuenerunt omnes
tribus cum gentibus. Statuerunt ergo Scribæ & Pha
riſæi Iacobum ſupra templi pinnaculum, & alta uo-
ce dixerunt:Iuſte,debemus omnes tibi credere. Quo
niam igitur populus errat poſt Ieſum, quem omnes
ſcimus paſſum eſſe mortem ſub Pontio Pilato,nobis
enuncia,quid tibi uideatur de Ieſu.

Præclara. Iacobi cõfeſſio. Cum ergo tempus uacaret, ut uir fortis reſiſteret
mendacio,nõ eſt cunctatus,neque metu prodidit ue-
ritatem:ſed & animo & lingua liberrimus, & magnã
protinus uocem emittens: Quid me rogatis, inquit,
de Ieſu? Ipſe ſedet in cœlo ad dexteram uirtutis pa-
tris ſui,uenturus poſthac in nubibus cœli,ut iudicet
orbẽ terræ in iuſtitia. Cum multi autem fuiſſent per
ſuaſi ab hoc Iacobi teſtimonio, clamarentq; & dice-
rent,Oſanna filio Dauid: Scribas & Phariſæos ſubijt
magna eius,quod factum fuerat,pœnitentia,& inter
ſe dicebant:Malè fecimus, qui tale teſtimonium Ieſu
præbuerimus. Agedum ergo Iacobum deijciamus,
ut populus ſic metu retardatus,nõ credat Ieſu. Cum
ſic dixiſſent,magna uoce clamarunt:O ò, Iuſtus quo
que errauit. Cum ergo aſcendiſſent in templi pinna
culum,eũ ſtatim deijciunt. Et ne ſic quidem deſiſten-
tes ab inſania,dicebant:Iuſtum obruamus lapidibus.
Et cœperunt in eum iaculari lapides,quoniam deie-
ctus non erat mortuus. Sed conuerſus, (O ſanctam
animam) figit humi genua,dicens. Domine Deus pa-
ter,dimitte eis,neſciunt enim quid faciunt, eandem *Act. 7*
uocem,quã Stephanus,diuinitus quoq; emittens Ia-
cobus. Cum ſic ergò eum appeterent lapidibus,unus
ex ſacerdotibus,qui erant filij Recham, filij Recha-
bim,de quibus fert teſtimonium Ieremias Prophe-
ta,clamauit,dicens:Ceſſate: quid facitis? Iuſtus pro *Ier. 35*
nobis precatur. Quidam autem ex eis, accepto fuſte
ex officina fullonis,quo comprimebat ueſtes, ualidè *Cædes*
inſligit eius capiti:& ſic Iuſtus tradidit animam. Quẽ *S. Iaco*
acceperunt & ſepelierunt prope templum Dei. *bi.*

Quicunq; autem erant in ciuitate moderati & pro
bi,& uidebantur leges accuratè ſeruare, hoc tulerũt *Ex Io-*
grauiter, & clam mittunt ad Agrippam, (erat enim *ſephi li*
is ſucceſſor tetrarchiæ Herodis)rogantes, ut ſcribe- *br.25.*
ret ad Ananum,ne talia auderet. Neq; enim rectè fe- *Anti-*
ciſſe dicebant,quod fecerat magno Iacobo. Quidam *quitat.*
autem ex eis Albino quoque procedentes obuiam ue
nienti Alexandria, (Ipſum enim poſt Feſtum elegit
Cæſar procuratorem Iudeæ)eum docent, non licere
Anano abſque eius ſententia ſedere in concilio. Albi
nus igitur,credens ijs,qui dixerant,iratus ſcribit ad
Ananum, minans eum daturum pœnas admiſsi fa-
cinoris. Rex uerò Agrippa, Anano depoſito à ſacer-
dotio, cum fuiſſet Pontifex non plures, quam tres
menſes,alterum eius loco conſtituit. Mala autem ex-
trema inualerũt: Iudæos poſt mortẽ Iacobi. Horũ te
ſtis eſt Ioſephus Iudæus, qui nihil celauit ueritatis.

Hæc ita euenerunt, & ſanctus additus eſt ſanctis,
martyr martyribus, iuſtis qui Iuſtus erat & nomina-
batur, quiq; primus inter epiſcopos fuit martyrica
corona redimitus. Nam inter diaconos quidem præ-
ceſsit Stephanus, inter Apoſtolos Zebedæi Iacobus:
nunc autem Pontifex Chriſtum primũ Pontificẽ eſt
ſecutus martyr eum, qui pro uniuerſo mundo pro-
prium præbuit ſanguinem. Quàm multarum diuina
rum dignitatum, quàm multæ tibi debitæ ſunt coro-
næ,diſcipulo,Pontifici,iuſto,Dei fratri, martyri? qui
quicquid boni dixerit quiſpiam, habet ex abundan-
tia: ad gloriam patris, filij & ſpiritus ſancti, quæ eſt
una & inſeparabilis diuinitas, & quam decet omnis
honor & magnificentia,nunc & ſemper, & in ſecula
ſeculorum, Amen.

VITA SANCTORVM EREMItarum,Zoerardi confeſſoris et benedicti martyris, Authore B. Mauro Quinqueccleſienſi Epiſcopo.

TEmpore illo, quo ſub Chriſtianiſ
ſimi Stephani regis uiuo,nomẽ
& religio Deitatis in Pannonia
rudis adhuc pullulabat, audita *1. Maij.*
fama boni rectoris,multi ex ter-
ris alijs canonici & monachi ad
ipſum quaſi ad patrem confiue-
bant,non quidem alicuius cauſa
neceſsitatis coacti, ſed ut nouum ſanctæ conuerſatio
nis gaudium ex eorum conuentu adimpleretur. In-
terquos quidam ſancti ſpiritus inſtinctu tactus,ex ru
ſticitate quaſi roſa ex ſpinis ortus, nomine Zoerar-
dus, hanc in patriam de terra Polonorum aduenit,
& à Philippo Abbate, cuius monaſterium,Zobor no
minatum,

Zoerardus fit monachus & Andreas appellatur.

minatum, in Nitrienſi territorio ad honorem ſancti Hippolyti martyris ſitum erat, habitu accepto, & Andreas nominatus, eremiticam uitã agere ſtatuit. Ibi uerò quanta contritione cordis & corporis maceratione afflixerit ſeſe, ea reuelatione diſcipuli eius B. Benedicti cum ipſo conuerſantis, quæ audiui, paucis literis mandare decreui. Ego quidẽ Maurus, Deo miſerante nunc epiſcopus, tunc autem puer ſcholaſticus, uirum bonum uidi: ſed quæ eſſet eius conuerſatio, nõ uiſu, ſed auditu percepi. Ad noſtrum ergo monaſterium, in honorem B. Pontificis Martini conſecratum, cum iam dictus monachus Benedictus ſæpè ueniſſet, mihi hæc, quæ ſequuntur, de eius uita uenerabilis narrauit.

Eius ieiunia.

Mat. 4

Poſtquàm idem uenerabilis uir Andreas eremi ſolitudinem petijt, magna quidem corporis defatigatione, ſpiritualis autem uitæ corroboratione ieiuniũ ſemper obſeruauit. Tribus diebus ab omni re, quæ mãdi poteſt, abſtinuit pro dilectione gratiæ ipſius, qui ꝑ hoĩes homo factus, quadraginta dieb. ieiunauit. Cum autem Quadrageſimale tempus adueniret, eaẽplo uitæ regularis, ſub qua Zozimas abbas degebat, ubi quadragintaquinque Quadrageſimam deduxit ipſe à patre Philippo, à quo habitum religionis perceperat, quadraginta nuces accepit, & eo exiſtens uictu contentus, diem ſanctæ reſurrectionis cum gaudio expectauit. Iiſdem uerò & alijs diebus licet eſus ad corpus reſocillandum non ſolum non ſufficeret, uerumetiam ſpiritum ipſum ad defectũ perduceret, ipſe tamen, excepto tempore orationis, nunquàm à labore ceſſauit, ſed accepta ſecuri, quendam laboraturus ſyluæ locum ſolitarium intrauit. Vbi cum præ nimio labore & ieiunij diſtrictione corpore & ſpiritu deficiente, quadam die præmortuus iaceret, quidã iuuenis pulcherrimus adſpectu & uiſionis angelicæ aduenit, & impoſitum uehiculo, ad cellam eius adduxit. At ecſtaſi, in qua erat, decedente, poſtquàm ad ſe reuerſus, quid erga ipſum miſericordia Dei egiſſet agnouit, ſupradicto diſcipulo ſuo Benedicto, qui mihi hæc narrauit, id confeſſus eſt, conſtringens eum iuramento, ne ante diem obitus ſui uotum cuiquam faceret.

Modus quieſcẽdi moleſtiſſim⁹

** recreatione.*

Poſt laborem autem diurnum corpori quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti & afflictionis, quàm requiei nomen mereatur. Planatum equidem truncum quercinum ſepe circundedit, & per ipſam ſepem arundines acutas ex omni parte infixit. Ipſe uerò in trunco ſedens, tali ſeſſorio uſus eſt artuum * reiteratione, ne ſi fortè corpus ſopore grauatum, qualemcunque in partem ſe flecteret, arundinum acie lauciatum grauiter, euigilaret. Inſuper & ex ligno coronam factam capiti ſuo circumponebat, ad quam in partibus quatuor totidem lapides ſuſpendebat, ut ſi caput ſopitum quocunque inclinaret lapide percuteretur. O beati uiri Andreæ merces, q̃ beata & æterna uita corona, quæ in cælo recompenſat, quod in terra grauiter emptum fuerat. O inauditum genus confeſsionis, quod precioſius facit regnũ promiſsionis. Non cibus, non requies auferre potuit dulcedine uana uitam æternitatis, & nequam ſpiritus aditum inuenire nequiuit deceptionis. Hæc, quæ iam dicta ſunt, diſcipulo eius Benedicto referente, cognoui: qui & ipſe, patre ſuo defuncto, locum eundẽ inhabitare decreuit. Cumq́ue per tres annos eaẽplo magiſtri diſtrictè uitam ageret, latrones ſuperuenientes, & multam apud ipſum pecuniam eſſe ſperãtes, ductum ad ripam fluminis Vuag, iugulauerunt, & in ipſam aquam demerſerunt. Diu uerò corpore eius quæſito & non inuento, per integrum annum uiſa eſt aquila in ripa fluminis Vuag, quaſi quædam obſeruatura, ſedere: per quam de corpore certi effecti, quendam in aquas immergi fecerunt, & ſic integrũ, quaſi nuper obijſſet, inuenerunt. Conditus eſt autem Benedictus in baſilica B. Emmerami martyris, in eodem ſepulchro, in quo aſſeruabantur oſſa B. Andreæ, eius ſancti patris. Iam quæ ſequuntur, Philippus Abbas mihi Abbati conſtituto narrare conſueuit.

Benedictus iugulatur à latronib⁹.

Catena aenea iã carni penitus impreſſa.

Cum igitur tempus reſolutionis ſui corporis immineret, indicans eis hoc, qui aderant, nè ab ullo ueſtimentorum ſuorum exueretur operimento, præcepit, donec Abbas Philippus quem miſerat accerſitũ adueniret. Qui pater adueniens, ubi corpus uenerabile iam mortuum iacebat lauandum, catenam æream uiſcera iam attingentem inuenit. O mira res & inaudita. Catena carnes intus putreſaciens, cute foris eſt obducta. Sed neſciri hoc genus martyrij poſſet, niſi ad umbilicum ligati nodus appareret metalli. Soluta uerò catena dum ex corpore trahitur, ſonus coſtarũ eliſarum grauiter auditur. Cuius catenæ partem mediam ab eodem patre impetraui, & nunc uſque cuſtoditam, petitioni Ducis Chriſtianiſsimi Geiſæ, cum deſiderio mihi pro ea inſtanti, negare nequiui. Sepulto quoque B. uiri corpore, quæ per reuelationem Abbatis Philippi cognoui, & cognitu digna eſſe uidebãtur, memoria notaui. Tẽpore quodam latrones, quorum collegia maxima ex parte ſolitudinem inhabitant, in ſylua congreſsi ſunt. Quibus confligentibus unus ex eis multum ſauciatus eſt. Conflictu dirempto, cum hunc ſoci uulneratum nequaquam in ſylua dimittere uellent, conſilio inito, ad cellam ſuperius dicti uiri Andreæ cuius fama iam ad omnes circunquaque diffundebatur, eum defferre ſtatuerunt. Sed cum adhuc locus longe abeſſẽt, latro in uia defunctus eſt. Corpore uerò eius ad cellam deportato, & in eadem poſito, media iam nocte cum oſſa commendare uellent humo, ſubitò, ſpiritu reuerſo, mortuus reſurgere cœpit. Illis autem, qui aderant, ualdè præterritis, & præ pauore fugientibus, reſuſcitatus ille reuocabat eos, dicens: Nolite fratres formidare, neque fugere: S. enim Zoerardus me à morte ſuſcitauit ad uitam. Illis autem præ gaudio plorantibus, & ut diſcederet cum eis rogantibus, dixit ſe nunquàm ab ea cella diſceſſurum, ſed ibi in perpetuũ Deo & ſancto Zoerardo ſeruiturum. Fecit itaque, quod promiſit, & uſque ad obitum ſuum ibi permanſit.

Latro defunctus redit ad uitam.

Suſpenſus à patibulo ſoluit.

Aliud quoque eius miraculum nequaquàm reticere uolui, quod eodem Philippo Abbate narrante cognoui. In ciuitate Nitria quidam reus damnatus, ſuſpenſus eſt. Qui poſt ſolutus Dei miſericordia, ad Abbatem uenit Philippum, & qualiter per merita B. uiri Andreę liberatus eſſet, indicauit. Dixit enim quòd eum damnatus eſſet, ſemper nomen ipſius implorasset: & cum ſubleuaretur in patibulum, ſtatim manibus ſuis B. uir Andreas eum ſuſtentauerit. At illi, cum eum omnes mortuum putantes, domum reuerterentur, ipſe eum manu ſua ſolutum abire permiſit. O quanti meriti uir ante Deum, qui uiſibilis apparens, homines ſoluit, cũ inuiſibilis inter angelorum choros locum poſsideat.

VITA S. PATRIS NOSTRI ET confeſſoris Athanaſij Epiſcopi Alexandrini, authore Simeone Metaphraſte.

2. Maij. ſecundū Latina Martyrologia.

ALij quidem alia beatorum uirorum monimēta, ad uirtutis exēplar demonſtrandum, & ad eius amorem incitandum perſequantur, piurumque ea tradant auribus. Ex eo enim, quòd aſsiduè fiat mentio eorum, qui ea uirtute uitam inſtituit, euenire ſolet naturaliter, ut & uirtutem perſequantur, & eius uehementi amore inflammarentur. Ego autem omniū optimam, ac præſtantiſsimam, & quam maximè ei ſtimo ex Deo eſſe actam, alioqui autem difficilem, & quam nullus quidem perfectè poſsit imitatione conſequi, ſi eam autem aliquantiſper rectè ſequamur, nobis non paruum lucrum afferet: magni, inquam, illius Athanaſij uitam perinde ac quādam animatam & immortalem uirtutis columnam, omnibus manifeſtam & cognitam conabor efficere. Talis enim uiri uita, & qui tot propter Deum calamitatibus eſt impetitus, totque ramq; crebras ac uarias ſuſtinuit mutationes, non ſolum poteſt, ſi uel tantummodò audiatur honeſti amantibus animis ſimul cum uoluptate afferre admirationem: ſed ad philoſophiam quoque cum alia uirtute docendam, ſpem magni animi uirtutem, & tolerantiam eſt accommodatiſsima. Atque omnia quidem, quæ ab illo geſta ſunt, non eſt facile perſequi. Non ſolum enim ea difficile eſt imitari propter magnitudinem, ſed etiam oratione complecti propter multitudinem. Verumenimuerò quęcunque ſunt ad audiendum utiliora, ea uulgo quoque ſunt notiora cum alijs.

S. Ataſis patria.

Athanaſio ergo fuit quidem patria, Aegypti ciuitatem clariſsima Alexandria. Parentes uerò, qui alios quidem uirtute ſuperabant, ſolo autem filio erant inferiores: adeo ut ea fructu arbor, & radix ea germine magis beata iudicaretur. Cuius generoſum & liberale ingenium, morumque probitas & conſtantia, ad Deumque propenſio, & ad ea, quæ ſunt ſpiritalia, inclinatio, ſtatim ab ineunte ætate apparuit. Cum ergò iam infantiæ ſuperaret ætatem, quæ ſolet natura delectari luſionibus & æqualium congreſsionibus, propter temeritudinem, uenit hic quoque cum ęqualibus ad quoddam litus maris. Ac uidebatur quidem in litore ludere cum æqualibus: ludus autem fuit tenera res ſeria: & non ſolum figura futurorum, ſed etiam occaſio & primitiæ Athanaſio eius, quæ illi fuit cum Deo, coniunctionis. Pueri enim per ludum imitantes ea, quæ aguntur à ſacerdotibus. Athanaſium quidem manibus impoſitis ordinant Epiſcopum. Ipſi autem ueluti in Presbyteros & Diaconos allecti, ad eum adducebant alios pueros, qui diuini baptiſmi ſignaculo nondum erant obſignati, ut ab ipſo baptizarentur. Ille autem eis de more omnia peragens, & aqua marina pueros tingens, uiſus eſt uelle etiam aliquam tangere adhortationem.

Vide ludū puerilem.

Qui itaque tunc alexandrinæ præerat eccleſiæ, diuinus Alexander, cum eſſet à negociorum tractatione uacuus, & ſe ad moderatam aliquam dediſſet remiſsionem, & ad maris iucundiſsima oculos conieciſſet ſpectacula, & tali ludo utentem uidiſſet Athanaſium, & in eo ſpectando diu eſſet immoratus, & apud ſe ualdè eſſet admiratus ſtatim adducit pueros: & quibuſcunque quidem ex ijs puræ manus Athanaſij, quæ diuinorum præceptorum erant ab infantia adminiſtrę, ueluti quādam in Chriſto ſignaculi figuram impoſuerant, eos prompta & alacri manu ipſe quoque inungit, egregiarum illarum Athanaſij manuum impoſitionem uel ante ætatem reueritus, & non irritam cenſeri oportere arbitratus. Ipſos ergo inungit, & per baptiſma perficit. Eos enim nondum fuiſſe myſterijs initiatos prius diximus. Ipſum autē Athanaſium, ſuauem uirtutis florem, & iucundam illius plantam iam maturis ſpiritus ſcatentem fructibus uel ante tempus, tradit parentibus, ut eum interim curent inſtituendum literis. Cum autem ad ætatem peruenerit, ad eum rurſus filium adducant, uel potius ad eccleſiam & Deum, ſicut etiam Anna duxit Samuelem. Sic ergo Athanaſius cum eſſet in diuinis mediatus diſcipulis, & ſe etiam in aliquibus exercuiſſet liberalibus, eſſet autem iā puber ætate, rurſus ad Pontificem adducitur à parentibus. Ille uerò eum libenter acceptum (ſciebat enim, quantum Eccleſię bonum futurus eſſet Athanaſius) ſacerdotali eum ueſte induit, & in clerum cooptat, in pugna ſocium ijs, qui decertant, & uirum fortem in inſtructa acie.

Inunguntur pueri per ludū baptizati

1. Re. 1

Atque erant quidem in Athanaſio multa & in moribus eximia, in doctrinaque & dicendi facultate multa præclara: ex quibus nihil hominem reddit æquè inſignem, atque quæ pro rectis dogmatibus ſuſcepit certamina, & quæ iuueniliter geſsit aduerſus impietatem, quæ quidem ordine omnia enumerare, perinde eſſet, atque aquam maris metiri acetabulis. Sed nobis ſunt omninò pauca ea ijs, quæ geſsit aſſumenda. Quemadmodū enim fieri non poteſt, ut omnia perſequamur: ita rurſus omnia prætermittere, fuerit planè impium, & inuidorum potius, quàm eorum, qui bonis lætantur, proprium. Rabie quidem agitabatur inſaniſsimus Arius, & uniuerſam labefactabat Eccleſiam. Iam autem & ipſum orbem terrarum & omnia perualerat improbitas, eiusque ille nullum nec finem, nec modum ſtatuebat. Quinetiam exilio damnatus, & à Chriſti parte abdicatus cum eſſet dracō ſemimortuus, per ſuos eadem ſentientes caudam mouit diſcipulos. Per eos ergò cum Magni quoque illius Conſtātini magnos ad ſe ſpiritus attraxiſſet, (nihil enim dolum minus ſuſpicatur, quam animus ingenuus.) Cum ergo Imperatorem iureiurando & literis, quæ multum illecebrarum habebant & probabilitatis, per ſuos diſcipulos uel potius impietatis magiſtros & legiſlatores corrupiſſet, & ſuum dogma expoſuiſſet, uerbis quidem nudis, & quod ipſa quidē auditione ſimiliter ſe habebat atque noſtrum, re autem ipſa, & quę in profundo latebant, ſententijs multum differens, ea ratione procurat, ut reuocetur ab exilio. Sic autem ſceleratum illum, qui ad Alexandrinam ciuitatem ad publicum Eccleſiæ redierat exitiū, fortis Chriſti miles, rectorumque dogmatum & pietatis defenſor ſtatim magnus inuaſit Athanaſius. Qui etiam crebro commouebat Pontificem, & ad bellum in eum gerendum incitabat, ueluti generoſiſſimus quidam Imperator auxiliaris. Iam enim Archidiaconatus gradu & ordine dignus erat habitus. Quibus de cauſis perturbabatur quidem Aegyptus: perturbabatur autem, quicquid erat in religione contentioſum, diuerſæque & à uerò diſcrepantis ſententiæ. Scribebant autem ad Imperatorem, & imponebant eius ſimplicitati. Athanaſio uerò non licebat quieſcere, ſed & lingua & manu præclarè utebatur: nec ceſſabat ipſe cum Alexandro ſcribere ad Imperatorem, & literis acrioribus inſectari eius in peruerſos facilitatem, quod eum, qui rectam Chriſtianorum fidem infirmaret & nihil duxerat, & ab ipſo Deo & Patribus omnibus fuerat abdicatus, figmentis rurſus & fabulis deceptus admittat, & patrum moueat terminos,

Arij furor Eccleſiā exagitat.

Arius imponit Cōſtantino.

Pro. 22.

nos, qui, ut ſcriptum eſt, ſunt immobiles.

Euſebiũ Nicomedieſem dicit.

Quo quidem tempore Imperator non moderatè ferens ſe increpari, ſed ab Euſebio accenſus, dat acerba & aſpera reſponſa, minatus ſe eos eſſe depoſiturũ ſi non ijs acquieſcerent, quæ fuerant ab illis decreta. Hæc autem faciebat, non iræ ſeruiens, neque circa fidem aliquid innouans & amplectens Arianiſmum: ſed zelo potius utens, etſi non ſecũdum ſcientiam, & ſpeciæ procurans, ne diuilleretur & diſtraheretur Eccleſia. Atque Alexander quidem cum Athanaſio tales ab Imperatore literas accepiſſet, pauco tempore ſuperſtes, honeſto fine uitam concludit. Athanaſius autem ſtatim & morum ſedis fit ſucceſſor, totiusque populi ſuffragio ei mandatur ſacerdotium, declaratus dignum talis unguenti receptaculum, hoc nõ humanæ gratiæ munus, ſed donum ſpiritus, & uirtutis præmium conſecutus. Impietatis autem præſides, occulti zizaniæ ſatores, ardẽtes miniſtri improbitatis, ſe quidem aliquandiu continuerunt, nihil omninò mouentes, nec perturbantes: ſed eorum conquieuere impetus, & Athanaſio apertè bellum indicere diſtulerunt. Deinde uerò, tanquam à maligno ad cor eorũ loquente, accepto ſigno, in id, quod parturiebatur animus, erũpentes, aperta quæ prius latebat improbitate, undiquè in eum grauiſsimas intenderunt inſidias. Non ſolum ſede, ſed ipſa etiam ciuitate expellere eum, qui cæleſtibus tabernaculis uerè erat dignus contẽdentes. Sed ille manebat immobilis, unà canẽs cum Dauid: Si conſiſtant aduerſus me caſtra, non timebit cor meum.

Athanaſius obtinet ſedem Alexãdrinã.

Infeſtatur ab Arrianis.

Pſ. 26.

Has autem primum cœpit moliri inſidias, qui nomine tantum pietatis fuit particeps, mores enim eius nomini apertè repugnabant: impietatis, inquam, inſtrumentum Euſebius. Is enim cum ſuis in Imperatoris ſimplicitatem ſe inſinuans & irrepens tempus opportunum eſſe ratus, omnia mouebat & conturbabat, ut Athanaſius de ſede exturbaret. Sic enim fore putabat, ut & alios ſuperaret, & opinionem Arrij cõfirmaret. In eum ergo moliuntur & ſtruunt inſidias, magna, ut eis uidebatur, ueriſimilitudine & probabilitate. Conducunt autem Meletij quoque hæreſis ſectatorem Iſionem, & improbitatibus diuitem Eudæmonem, & in ſcelere uictorem Callinicum. Crimina autem, quæ intendebantur Athanaſio, unum quidẽ erat, quòd coegiſſet Aegyptios lineam ueſtem pendere Eccleſiæ Aleaandrinæ. Alterum autẽ, quod non benè uellet Imperatori, ſed etiam pararet inſidias literis Imperatoriis. Tertium uerò auaritia, quòd & arcam quandam auro plenam miſiſſet ad quendam ex ſuis amicis. His quartum accedebat quidã Iſchyras, qui turpiſsima quidem & grauiſsima perpetrauerat & nõ ſolum dignus erat accuſari, ſed etiam nullo modo merebatur conſequi miſericordiam: uerſutus autem & uafer moribus, & qui crimina quorum accuſabatur, poterat refellere, ac ipſa in eos qui accuſabant, conferre. Is cum ſibi affinxiſſet ſacerdotium, & ſibi Presbyteri nomen impoſuiſſet, & myſtagogus ex myſterijs nondum initiato, & eruditus in diuinis ex inſipiente & inerudito repente apparuiſſet, æquum cẽſebat, ut faceret quæcũque facit ſacerdos, idque cum ne in ſomnis quidem eſſet affectus honore ſacerdotij. Vndenam enim eſſet ſacerdos, qui ſemper egiſſet uitam ſacerdotio contrariam?

Crimina ei intentata.

Cautè locũ lege. Nõ enim non erat ſacerdos, quia egerat uitam ſacerdotio contrariã ſed quia nõ fuerat more Eccleſia ordinatus.

Cum hæc autem de illo reſciuiſſet Athanaſius, ut qui eſſet accuratus talium hominum examinator, & Lydius quidam lapis, ut dicitur, Presbyterum Macariũ mittit ad Marenten, (illic enim uerſabatur Iſchyras) ei permiſſa rei inquiſitione. Poſtquàm autem deprehenſus Iſchyras agnouit, nec habuit quid ageret, illinc aufugiẽs uenit Nicomediam, & accedit ad Euſebium aduerſus Athanaſium impudenter uociferãs, & ei in omnibus detrahens, eiq; acerbè maledicens. Eſt enim uitium eiuſmodi, ut cum ſpecioſus ei defuerit prætextus, ad falſum iurandum procedat, & apertè armetur aduerſus ueritatem. Illi autem eum honorant tãquam ſacerdotem, & perindè ac uerum & germanum ſuſcipiunt eum, qui à Deo & ſacris legibus defecerat. Natura enim delectamur ſimilibus, prout unuſquiſque eſt affectus uel ad uirtutem, uel ad uitiũ. Illi ergo propter ſuum ab Athanaſio diſsidium animis æſtuantes, quanta putas lętitia exceperunt Iſchyram? Illam animam, arrogantia & confidentia plenã ſpe honorum propoſita acuerunt, & magno Epiſcopalis dignitatis honore eum ornaturos ſunt polliciti, ſi modò in iuſtum poſſet aliquam ſtruere accuſationem, pro talibus factis eiuſmodi præbentes remunerationes, & tot animarum præfecturam conſtituẽtes mercedem calumniæ. Is autem (erat enim non ſolum ad crimina ſtruenda ac comparanda, ſed etiam ad confundenda & in aduerſarium conuertenda calidiſsimus, ut iam antè diximus) in Athanaſium uiciſſim crimẽ intẽdit, quòd ſcilicet illius uoluntate Preſbyter Macarius eccleſiam iſtar prædonis inuadens, ipſum magno furore ab altari detraxerit, illam autẽ ſacram menſam euerterit, & myſticum calicem contriuerit, & ſacros libros igne exuſſerit. Atque huiuſmodi quidem actus ab Iſchyra eſt adornatus.

Iſchyre columnie.

Iam uerò per alia quoque perfectè ab eis inſtructis inſidijs, accedunt ad Imperatorem Conſtantinum, hæc dicentes de Athanaſio, & iram Imperatoris in eum accendentes. Hoc autem erat, quod eum maximè iritabat. Id enim inuenit improbitas, ſciens laudis cupiditatem eſſe natura inſitam hominibus: Ne ueſtras quidem, inquit, admiſit literas, neque Arrij ſuſtinuit communionem. Quæ cum audiſſet Conſtantinus, primum quidem parum fuit conturbatus. Deindè uerò rem apud ſe conſiderauit, fuitque adeò perplexus & animi dubius, ut neſciret quò inclinaret & cui ſe adiungeret: cum Athanaſii quidẽ uirtus ſuperaret omnem ſuſpicionem. illorum aũt rurſus calumnia uerisimilis permultũ haberet & probabilis. Cum ergò ſic ſe haberet, media uia ingreſſus eſt, ut neque Athanaſium condemnaret, neque rurſus denegaret examinationem. Sed quĩ tũc Hieroſolymis peragebantur Encænia, & omnes ferè ſimul conuenerãt Epiſcopi, iubet ut cum Tyrum ueniſſent, de magno quoque Athanaſio obiter inquirerent, nihilo ſecus autem Arrium quoque examinarent: ut ſi quidem, ut ipſe dicit, manens intra terminos rectorum dogmatũ ueritatis abdicatus fuerit per inuidiam, rurſus admittatur in clerum & ſynodum, & cõiungatur membrũ reliquo corpori. Si autem nihil ſit in ſumma aliud, quàm uerborum perſuaſio, quæ clanculum pro ueritate obrepit, iudicetur ſacris legibus, & ueritas luat pœnas quòd dogmata peruerterit.

Synodus Tyri, ubi accuſatur Athanaſius.

Erat hic triceſimus annus imperij Conſtantini. Et aderant quidem ex diuerſis ciuitatibus Epiſcopi. Adducebatur autẽ Presbyter quoque Macarius uinctus manibus militum. Aderat uerò ipſe quoque Præſes iudicaturus unà cum Epiſcopis, atque etiam quidam magiſtratus. Aderant autem etiam calumniatores. Et apertum quidem fuit tribunal iudiciale: uocatus eſt autem Athanaſius. Et primum quidem lineæ ueſtis, deinde etiã auaritiæ illata eſt aliena criminatio. Sed protinus quoquè eſt conſecuta criminis abſolutio apertum argumentum illorum inhumanitatis. Literæ enim ab imperatore illo tempore ueniunt in iudicium, quæ non leuiter quidem tangebant accuſatores, Athanaſium autem liberabant crimine, comiterque & benignè ad eum acceſſebant. Apis enim &

Macarius

Macarius, non is, quem iam prius diximus, (ille enim erat ab Euſebio relatus inter reos,) ſed alius, qui erat eiuſdem cum eo nominis, ambo Alexandrinæ eccleſiæ presbyteri, cum Nicomediam non conſultò, ſed caſu ueniſſent, & Imperatorem côueniſſent, omnia, ut rei ſe habebat ueritas, retulere, & falſum crimen ſancto obiectum, & iniquas in eum ſtructas inſidias, diſſoluere. Quibus cum fidem habuiſſet Imperator, uel potius argumenta à ueritate profecta eſſe reueritus quoniam nihil probabile, neque quod rei cohæreret conſequentiæ, ſed ſolummodo inuidiæ ſçrus re uera eſſet calumnia, tales edidit literas. Quæ cũ in ipſo ingreſſu accuſationis lectæ eſſent in iudicio, Euſebianos protinus inuaſit metus & angor animi, neque ſciebant, quidnam facerent.

Cæterum ne ſic quidem deſtiterunt ab inſania, neque ſatis duxerunt, quod eſſent ſemel conuicti, ſed etiam accuſatione conuerſa in contrarium, ut quæ ſtolidos potius reddidiſſet obnoxios criminibus in Imperatorem, illi etiam conuerſi ſunt ad alias, & moueri cœpit quæſtio de Macario. Et productus quidem eſt accuſator Iſchyras, teſtes autem Euſebiani: quos primum quidem Athanaſius reiecit ut inimicos, & ipſis legibus & ijs, quas leges afferunt, neceſsitatibus arcuit à ferendo in ſe teſtimonio. Deinde etiam çquum cenſebat, ut oſtenderetur, num re uera eſſet ſacerdos accuſator Iſchyras, & tũc ipſe quoque dicebat ſe redditurum rationem ei obiecti criminis. Hæc ille quidem dicebat, Iudices autem non patiebantur: ſed admiſſus quidem fuit libellus aduerſus Macarium, eiuſque cauſa agitabatur, iamque peruenerat ad contentiones & ad probationes. Quæ cum eſſent minus ualidæ, dilata eſt auditio, utpotè quòd opus eſſet, ut res ipſa in loco ipſo quæreretur. Cum autem quos reiecerat Athanaſius, eos uideret mitti ad examinationẽ, tunc non tacendum eſſe cenſuit nec ferẽdum, ſed uociferatus eſt: Ius extinctum eſt, conculcata eſt ueritas, perit illa accurata legum iudicumque ratio. Quemadmodum enim, inquit, non fuerit abſurdum, ut reus quidem ſe defenſurus tutò ſeruetur in uinculis, accuſatori autem & inimico ferenda permittatur de eius cauſa ſententia: quinetiam ij producuntur criminum teſtes, de quibus ipſi ſunt iudicaturi. Hęc cum Magnus apertè clamaret Athanaſius, publiceque & toti ſynodo hæc proteſtaretur, ubi nec iuſti, nec eorum, quæ dicebat, eos uidit ullam habere rationem, ipſe quidẽ de receſſu cogitat, & clam uenit ad Imperatorem. Statim autem concilium, uel improbum, ut ita dicã, conciliabulum, eum abſentem condemnat.

Iſchyras accuſat Athanaſiũ.

Athanaſii proteſtatio.

Dãnatur abſens.

Poſtquàm autem finem quoque cœperunt, quæ acta ſunt Mareotæ, & omnia inimicis ſucceſſerunt ex ſententia, decernunt ut omninò deponatur Athanaſius. Ij, inquam, deponendum decernunt, qui, ſi ueritas iudicaret, eſſent potius deponendi, q̃ eũ, in cuius animæ pulchritudine nulla erat macula: in eo deponendo criminationibus contumelijsque & maledictis ſupra modum redundantes, & uehementi impetu in eum inuehentes. His ſic peractis ita ut ſe habebant, recta cucurrerunt Hieroſolyma, ubi etiã Arriũ, qui in Deum furebat, admiſerunt; quicunque lingua ſolum pietatem colere elegerunt, & in Nicena ſynodo fictè ſubſcripſerunt homouſio. Qui autem rectæ erant fidei, cordeque & labiis ſani erant, cum ſtatuiſſent ut examinaretur Arrius in ſynodo Alexandrina, uerbiſque & ſententijs animum adhibuiſſent, eaque diligenter perpendiſſent, deprehendunt dolum, qui latebat ſub multis uelamentis uerborum & ſententiarum, & eum eſſe conuincunt inimicum ueritatis, & uulpem illaqueant. Deinde rurſus ueniunt literæ ab Imperatore, quæ iubent, ut Athanaſius quidem ad ipſum ueniat, & ipſi quoque quamprimum adſint. Hæc magnum timorem incuſſere ſynodo, ne conuincerẽtur ab Imperatore, partim quidem gratia, partim uero odio adducti iudicaſſe, ut qui apertus fuerant falſi defenſores, & proditores ueræ fidei. Quibus de cauſis complures quidem ad ſua redierunt: Euſebius autẽ, Theogni & reliqui cauſas fingentes probabiles, ut in eo loco manerent, non paruam attulerunt dilationem temporis: & interim Imperatori reſpondere literis.

Dum hæc autem agerentur, rurſus Nicomediæ in conſpectum Imperatoris ſe ſiſtens Athanaſius, de auro obiectum crimen iuſtè & apertè diluit. Cum uerò adhuc magis differrent Euſebiani, Imperator Athanaſium cum literis dimittit Alexandriam, & ei tradit Epiſcopatum, ſignificans uiſas eſſe omnes accuſationes infirmas & inualidas. Cum ſic ergo Alexãdrię fuiſſet Athanaſius, conſpirarent autem & confirmarentur Arriani, magna quædam confuſio & perturbatio populum inuaſerat: utpotè quod multi ferre non poſſent, uidere rurſus ea iudicio retractari, quæ iam probata fuerant à tot Epiſcopis. Aegrè ergo ferens Athanaſius, quod non ſolam Alexandriam, ſed etiam totam ferè Aegyptum uideret labefactari, ſignificat omnia Imperatori, & ad ultionem Arrii adhortatur, uolens eum de illo aliquod ſumere ſupplicium: protinuſque literæ ueniunt Alexandriam, ut accerſitus duceretur Arrius, intemperantis animi & linguæ pęnas daturus. Cum ergo ab Alexandria ad Imperatorem deduceretur Arrius, fuit Cæſareæ, & cum Euſebio, Theognique & Mari, ei fuit conſuetudo.

Conſtãtinus reſtituit Athanaſium ſuæ ſedi.

Hic mihi conſidera difficilimam irruptionem, & undenam Athanaſio ſit exhortus maximus fluctus tentationum. Cum eis quidem communicat ſermones qui erat morum quoque ſocius, menſam quoque communicant, qui communem aduerſus Deum pugnam cum eo ſuſceperant, ſuaque ei narrant omnia, & inter ſe capiunt conſilium, ut nec Deo (o inſaniã) parcãt, nec Athanaſio. Aduerſus eum ergo alias quoque rurſus ſtruunt illi calũnias, qui ex maximi Eſaiæ ſententia, laborem concipiunt, & pariunt iniquitatẽ qui ſpem poſuerunt mendacium, & dixerunt mẽdacio, Tegemur: & omnem rudentem mouent, ut eſt in prouerbio ut de ſede sãctũ detrahat, & belli in Chriſtianos gerendi tutam ſedem faciant Alexandriam. Iuerũt ergo ad Imperatorem, Arrius quidem ſe defenſurus: Euſebius autem & eius aſſeclæ, patroni futuri mẽdacij: Athanaſium autem & ueritatem, apertè laturi teſtimonium. Poſtquàm autem ſe Imperatori ſtetiſſent, & de iis, quæ geſta fuerant à ſynodo, ea, quæ par eſt, interrogati fuiſſent, ſtatim: De aliis quidem, ò Imperator, inquiunt, non adeo cruciamur: ſacra autem menſa & calix myſticus, quòd illam quidem euertit, hunc autem confregerit & in partes minutas diuiſerit, & quod frumentum, quod ex Alexãdria ad urbem pro more emittitur, minatus ſit ſe prohibiturum, hæc malè non habent, hæc mordent, hæc cuius non tangant animum uel adamãtinũ? Horum ſunt teſtes Adamantius & Anubion, Arbethionque & Petrus Epiſcopi: à quibus de his omnibus cõuictus iuſtum quidem effugit ſupplicium, effugere tamẽ nõ potuit, quo minus abdicaretur: ſed communiter ab uniuerſa ſynodo, ut nefariorum & impiorum eiuſmodi facinorum perpetrator, eſt abdicatus.

Eſaia 59.

Arriani accuſant Athanaſium apud Conſtãtinum.

Hæc cum adhuc dicerentur, Imperator primum tacitè apud ſe perturbabatur: tandem autem, cum penderet ab eorum auribus, in iram erumpit, & iuſtum condemnat, ut in Galliam mitteretur in exilium, hic quidem ſolum corruptus ſententia & moribus, cum utraſq; aures præbuiſſet Euſebianis, (tenera enim bo

Iubet exulare Athanaſius.

nos mores peruertunt & corrumpunt, ut ait ille ſapiens, colloquia praua) licèt reo ſemper alteram ſeruaret integram: quod quidem ei fuit ueluti quædam ruga & macula, cum ſe alioqui ſeruaſſet purum & ab omni labe alienum. Sũt autem qui dicũt, accuratiùs fortaſsè eius ſcopum perpendẽtes & conſiderantes, quòd non propter condemnationẽ aliquam hoc exilium ſtatuit in Athanaſium, ſed potiùs ad unionem & concordiam eccleſiarum, ut earum ſedaret tempeſtatem, & ſopiret tumultum. Quoniam enim non leuis ſeditio totam, quanta erat, Alexandriam, & maximam partem Aegypti inuaſerat, ille hoc moliens, & procurans, ut res componerentur, ſtatuit in præſentia procul amandare Athanaſium. Sic enim futurum eſt arbitratus, ut curaret mentes aliorum Epiſcoporum, & omnes in unum conciliaret, ſi uirum apertè relegaſſet extra terminos ciuitatis.

Menãder.

1. Cor. 15.

Conſtãtini obitus.

Cęterum ille quidem in his uita excedit, triceſimo quidem anno imperij ætatis autem ſexageſimoquinto, filiis relictis ſucceſſoribus imperij, eoque inter ipſos diuiſo. Nam Conſtantino quidem maiori ex filiis maius quoque relinquit imperium: teſtamentum autem cuidam commendat presbytero, qui clam in animi penetralibus laborabat morbo Arrij, qui id quoque ſimul cum morbo celauit. Et cum à multis rogaretur, facto ne teſtamento deceſsiſſet Imperator, diſtulit id dicere, in rei tam arcanæ ſocietatem adhibitis intimis Imperatoris Eunuchis. Cum autem diutius aduentum prorogante Conſtantio, tertius ex filiis Conſtantinus primus ueniſſet Antiochiam, ei clã in manus tradit teſtamentum patris: hancque ſolam ab eo petit gratiam, ut ille quoque accedat Arrianis: Regique immortali dat hanc regni remunerationẽ, quòd non ſit ipſe Deus, ò amentiam, nec uniuerſi Dominus. Hoc autem captum unà cum eis aggreſſus eſt is, qui prius fuit Euſebius, & omnes eius Aſſeclę, tũc eſſe arripiendam arbitrantes occaſionem. Vna autem uidebatur ratio conſtituendi ſtabiliendique Arrii, ſi hic quoque Athanaſii confirmaret exilium, tanquàm iure optimo in eum conſtitutum. Ad quod eis manus utiliſsima fuit ille quoquè ſceleratus ſacerdos: qui cũ una cum aliis regiæ quoque præpoſitum corrupiſſet, ipſum quoque reddidit partem non minimam illius improbæ Arrij ſentẽtiæ. Ab eo enim in reliquos quoque Eunuchos peruaſit moribus Arrij, qui ſunt in natura faciles, aptique ad ſumendum uitium, & ad communicandum. Porrò autem uxor quoque Imperatoris paulatim blaſphemijs corrupta colloquijs, ipſa quoque ſimili repleta eſt exitio. Haud ita multò poſt ipſe quoque Imperator fecit, quod Semei nequam, (qui, inquam, aduerſus ſuum dominum inſurrexit, & improbè ſuum regem inceſsit maledictis) & Arrii acceſsit ſententiæ, adeò ut in eo impletum ſit illud diui ni Hieremiæ: Paſtores quoque in me fuere impij. Iuber ergo ea, quæ ille ſentit, firma eſſe ac ualere, & Epiſcopos tanquàm ea mandato malè ſentire, & non perſuaſos, ſed potius perterritos, amplecti impietatem.

De Euſebio Archieunucho dicit.

2. Reg. 16.

Gubernatores autem eccleſiarum in tam magna tempeſtate & tantis fluctibus, erat Maximus quidem Hieroſolymorum, Athanaſius autẽ Alexandriæ: qui etſi eſſet in exilio, clauum tamen non dimittebat, & Alexander ciuitatis Conſtantinopolitanæ. Euſebius uerò calidum quid ſpirans & audacia plenum pro impietate, temporaq; ac loca, non ſecus ac prudẽtes Imperatores, ad ueritatem inuadendam obſeruãs, tamen quid excogitat. Introducit Arrium in Conſtantini ciuitatem cum ualdè magna authoritate, ut inquiſitio fieret in aliena regione, cum in exilio quidem eſſet Athanaſius, nullus autem adeſſet, qui poſſet recta tueri dogmata: ſed & Imperator & Magiſtratus ei eſſent, qui reſiſteret. Hæc quidem apud ſe conſiderabat: aliter autem rurſus ſapiens, hæc deſuper ordinauit & transſmutauit Oeconomus, dans quandam paruam interruptionem uehementi impetui ſceleris & quò magis Atrio fluxit lingua aduerſus pietatem eo magis ei una quoque ſua paulopòſt fluxerunt inteſtina: & inanis quidem erat is, inanis autem uiſceribus in locis profanis proiectus eſt Arrius. Supplicium iuſtum oris intemperantis, & mali uaſis pleni putredine digna exinanitio.

Arrij horrenda mors.

Cum ergo corpus & animam tam miſerabiliter abrupiſſet, Euſebius & eius aſſeclæ totum bellum & pugnam uniuerſam ſuſceperunt, & omnia conturbare ſunt aggreſsi, in his tanquam manus habentes Eunuchos aulæ regiæ. Sunt autem hi improbi & uerſuti, rerumque ſemper gaudentes mutationibus & confuſionibus. Et illi quidem ſuum olim ſuſceptum urgebant inſtitutum, ſtudebãtquè ut Athanaſius excluderetur ſimul à ſedibus & ſermonibus, doctrinaque & omni loquendi libertate. Alia autem rurſus ſapiens prouidentia Conſtantini animum uariauit & cõmouit, qui ex magni Conſtantini filijs primus erat ætate & imperio. Veteris enim Romæ tũc obtinebat imperium. aggreditur quidem eius ſoluere exilium, ſcribere autem ad Alexãdrinos, atque ipſum etiam Athanaſium una mittere cum literis, quæ ſic habent: Victor Conſtantinus Alexandrinorum eccleſiæ & populo: Neminem ueſtrum arbitror ignorare, quæ magno ueritatis præconi, adorandæquè legis interpreti nuper accidere Athanaſio: & quemadmodum communiter aduerſus ipſum excitatum eſt bellum ab inimicis ueritatis, & quemadmodum iuſſus ſit mecum degere in Gallijs, ut poſſet utcunque ſuo capiti imminens declinare periculum. Nõ tamẽ eſt omnino perpetuo damnatus exilio. Quinetiam interim ei eſt à me pulchre conſultũ ac prouiſum, ut nihil ei, quod nollet, accideret, etiãſi alioqui eſt tolerans & laborũ patiens pro ueritate, ut ſi ullus alius, & qui diuino zelo incitus, poſsit ferre quoduis onus quantumuis graue. Porrò autem beatus quoque Conſtantinus pater meus, nolebat eum ſedi ſuæ ſtatim reſtituere. Qui cum ad uitæ finem perueniſſet, & quod ſtatuerat antea, implere non potuiſſet, mihi per ſucceſsionem reliquit negocium, extrema de hoc uiro dans mandata. Vobis ergo iubemus, ut nunc quidem illum omni reuerentia, præclariſquè ei obuiam procedẽtes honoribus excipiatis, poſteà autem cum rurſus ad nos trãſmittatis. Qui poſtquam ad noſtrum conſpectum redierit, quantam à nobis curationem & reuerentiam ſit conſecuturus, uos quoque ſcietis.

Litera Conſtãtini iunioris ad Alexandrinos.

His literis fretus Athanaſius, uenit Alexandriam. Et eum quidem ſuſcipit lubẽtiſsimè populus Orthodoxorum. Quicunque autem erãt partium Arrij, per ſodalitates coeuntes & conſpirantes, rurſus bellum & turbas in eum ſuſcitabant, & Euſebianis alias calũniandi anſas præbebant aduerſus ſanctum, tum quod ei cum ſynodus non decreuiſſet reditum ab exilio, eo ea ſe ſibi permiſſo occupaſſet eccleſiam. Deindè etiã cuiuſdam mortuæ manus ſanctum inſimulabant, dicentes eum illius ope uti ad miracula & pręſtigias, cum illi eſſent reuera ſcelerati, planeque perditi & corrupti præſtigiatores: manum autem eſſe cuiuſdã Arſenij, unius ex Alexandrinis, arte quadam amputatam ab Athanaſio. Quibus aures præbuiſſet Imperator, (ſolent enim narrationes, quæ habent eiuſmodi nouitates & prodigia, probabiliter compoſitæ facilè animos inducere) non primum perpetuo condẽnat exilio Athanaſium, (hoc enim inimici omninò cõtendebant) ſed ut re permiſſa legibus & iudicibus ipſe legitimum ſubiret ſupplicium, ſi conuinceretur talium

Athanaſius redit Alexãdriam.

Calũnia amputatæ manus Arſenij.

talium peccatorum. Archelaum ergo quendã ex ſuis familiaribus, ſimul cum Nonne Præſide Phœniciæ emittit ad ea quærenda. Poſtquàm autem hi Tyrũ uenerunt, (ibi enim manebat Athanaſius, de præſtigijs expectans iudicium) examinatio eſt paululum dilata ut uidebatur quidem, quòd expectabantur ab Alexãdria accuſatores, qui ſcelus ſuis uiderant oculis: reuera autem, ut finis indicauit, quòd Deus deſuper omnia intuebatur, hancque ſua clementia procurabat dilationẽ, ut ipſe adeſſet Arſenius, cuius mortua manua, & iniqua amputatio, ueluti tragico quodam actu iactabatur. Nam hic Arſenius fuit quidem unus ex gradu lectorum: Cum autem propter nefandũ aliquod facinus eſſet non leue ſupplicium daturus, fugã comparat, & euadit fugitiuus ab Athanaſio & eccleſia. Illi ergo in uitio eruditi, mala pars aduerſarii, tam non modò in iudicium non auſurum eſſe uenire Arſenium, ſed nec pauliſper extra domum egreſſurum, propter nefarium & execrandum facinus, propterea & ei manum adſcribebant, tamque impium & abominandum ſcelus eum admiſiſſe contendebant, & Arſenii nomen continenter proferebant.

Cum ergo iam fama in omnem partẽ peruaſiſſet, fore ut propter Arſenium maleficij dãnaretur Athanaſius. Deindè uerò etiam ad ipſum iam perueniſſet Arſenium, ille miſertus Athanaſii & ueritatis, (nam illa quoque ante generoſum animũ erat interitura) malo bono medetur, & latentem illam fugam manifeſta dicendi libertate reparat & reficit. Suaquè omnia nihili ducens, breui Tyrum occupat: & ſolus ad ſolum accedit Athanaſium, & cum eo ſeorſum loquitur. Is autem hoc ſolum conſulit & ſuggerit Arſenio, ne ſe oſtendat ante iudicium, nè fortè aliquid mali ei faciant improbi, aut certè interim iudicium declinent. Atque ſic quidem fecit Arſenius, & latuit ſecuriſsimè. Non quieſcebat autem inuidia, nec ullam capiebat ſatietatem malorum Athanaſii. Quinetiã ad alias proceſſerunt inſidias, & cum ſederent Iudices in tribunali, intenderunt crimen adulterij uiro impatabili. Fuit autem actus huiuſmodi: Producunt mulierem quandam uultu impudentem, anima ſceleratam & abominandam, in ſycophantijs præclarè exercitatam. Hæc ergo calumniatrix empta pecunia, dicebat ſe domi ſuæ excepiſſe Athanaſium pietatis & uirtutis gratia. Cum autem media nox aduentaſſet, cum referret accuſatrix, aderat etiam audiens Athanaſius una autem cum eo quoquè aderat Timotheus preſbyter, foris ſtãtes ad portam, qui aduerſus calumniã callidum quid & præclarum excogitat. Nam cum repètè irruiſſet una cum Athanaſio, eiuſquè perſonam pulchrè egiſſet Timotheus: Mulier, inquit, Egone tibi noctu uim intuli, ut ipſa dicis, egone? Illa uerò ualdè impudenter ad Iudices, ita ut erat, ſtatim conuerſa: Hic, inquit, eſt, qui mihi uitium attulit, hic eſt, qui inſidiatus eſt meæ pudicitiæ. Hic, & nõ alius, qui eſt apud me diuerſatus, & pro beneficio ui illata me eſt remuneratus. Illa ergo impudica ſic ſuis uerbis conuicta, ut quæ, ut fertur, domo teſtis eſſet producta, cũ nec ipſum quidem noſſet, qui ab ea accuſabatur, quis eſſet, & figmẽtum palam fuiſſet apertum: Iudices neſcientes, quid deinceps agerent, quieto ac ſereno uultu ſubrident: quod quidem ſolet fieri à perplexitate & hæſitatione, quæ quærit tegere uultus pudorem. Iidem enim erant omnia Athanaſio, & iudices, & teſtes & accuſatores.

Crimẽ adulterij ipſi obiectũ mira arte diluit.

Quocirca prætermittentes ferre ſententiam & lege conſtitutum aduerſus cãlumniatores, conuertuntur ad crimen maleficii, ſecundis ſtolidi ſtudentes aliquod inuenire remedium prioris dedecoris. Quod autem id eſſet falſum, fuit probatio euidentior. Producunt itaque manum, ſcelus, quod miſericordes oculi ne intueri quidem ſolum pati poterant. Hanc illi immaniter & impudenter ſancto uiro conquaſſantes: Hæc, inquiunt, Athanaſi te uel tacẽs accuſat. Hæc te ineuitabiliter & acriter inſequitur. Hanc non uerbis, non arte, non aliqua alia ratione poteris effugere. Sciunt omnes Arſenium, cuius tu ò iniuſte & impiè, hanc manum execuiſti. Dicas iam deinceps, ad quid ea uſus ſis, & quanam de cauſa eam exſecueris. Ille autem leni uoce, & tali, ut quis dixerit, anima, & Chriſti omnia imitari contendente, qui cum iniquè è Iudæis cõdemnaretur, non litigabat, nec clamabat, ſed tanquam ouis ducebatur ad cædem, partim quidem omninò tacens, partim uerò placidè reſpõdẽs: Quis eſt ergo, inquit, ex uobis qui nouit Arſenium? aut quis hanc eius eſſe dexteram ſcit perfectò? Cum autem non pauci ad hæc è cathedra ſurrexiſſent, & Arſenium ipſum, & manum, & omnia apertè ſe noſſe affirmarent, ſoluto protinus tabernaculo, Athanaſius iubet Arſenium prodire in medium. Poſtquàm uerò hic uiuus & ſanus eſt introductus, ambas manus protẽdens accuſatoribus & iudicibus, beatus Athanaſius eos acrius intuens: Non eſt hic, inquit, Arſenius? Non eſt hic, inquit, qui eſt apud nos, & manũ ut uos uultis, amiſit? Non eſt hic, qui eſt notus omnibus Alexãdrinis? & ſimul cum eum attraxiſſet in medium iudicij, ut manifeſtus eſſet omnium oculis, extẽdit primum dexteram: Deinde iubet ſiniſtram quoque in altum tollere: & magna uoce exclamans, ne qui eos reuocaret, qui procul eſſent à ueritate: Hic quidem, inquit, ò uiri & Arſenius. Hæ ſunt autem manus illius, quæ minimè norunt amputationem. eum autem, qui eſt apud ipſos Arſenium, reſpiciens ad accuſatores: O egregij, inquit, Iudices, rogo ut oſtendatis quis nam ſit, & cuius uam ſit manus, quæ eſt amputata, quæ nos quoque criminatur, ut qui eam amputaueritis. Tũc ne ipſa quidem cathedra potuit amplius tolerari à Iudicibus: ſed ea quoque relicta cum lictoribus, admodũ mœſti & triſtes, pudoris ſigna uultu apertè præ ſe ferentes, receſſerunt.

Iniqui iudices

Eſa. 53.

Arſenius in mediũ producitur, & hoſtes Athanaſii pudefiunt.

Cum autem populus eos ſic uidiſſet perturbatos, & cum pudore & animi angore iudicio excedentes, tanquàm pro illis & communi impietate zelo percitì, (iam enim Arriana pernicie ſatis erat refertus) & alioqui gratificantes Epiſcopis & Imperatori, aggreſſi ſunt lædere Athanaſium, & eum undique circunſiſtunt, uerbis impetentes, manus afferentes, augatorẽ, maleficum & præſtigiatorem, malequè perdendum & multa alia peiora eum uocantes, quæ cum illo quidem nihil habebãt omninò commune. aduerſus eos autem, qui dicebant, fuiſſent uel longè, quam par eſſet, benigniora iis, quæ merebantur audire: ipſoſquè Iudices maledictis inſectãtes, quòd nõ pœnis potius & ſupplicijs, quam legitimis probationibus calculũ permiſiſſent, & mortem ipſi rurſus per ſe minantes iuſto Athanaſio. Tanta tamen excitata ſeditione, cũ ea confuſio uerſaretur in populo, nihil omninò curæ fuit Gallioni, qui tunc præerat ciuitati. Quamobrem malum quoque proceſsiſſet ulterius, niſi deſcendens Archelaus, blandis uerbis & ad Perſuadendum accõmodatis mitigaſſet populum, & iam diſcerpendum Athanaſium, ex medijs populi manibus rapuiſſet, & ex ciuitate clanculum ſubduxiſſet. Erat autem hic Archelaus, Præſes quidem iudicij, alioqui uerò temperantiſsimus & moderatiſsimus, & magna dicendi facultate præditus. Quod ſi etiam oporteret mortẽ contemnere: promptiſsimus. Hic ergo cedens furenti populo, perſuadet Athanaſio, ut clanculum excedat è ciuitate. Cum is autem propter hæc ciuitatem reliquiſſet: iuſtiſsimi conuenientes Iudices, aduerſus

Iniuria in ſanctũ uirum.

ſanctum

ſanctum capiunt conſilium, ferunt ſententiam, reum eſſe pronunciant criminum, quorum fuerat accuſatus: acta conſcribunt, & mittunt in omnem partem, ei interdicũt uniuerſa regione, ciuitate, eccleſia: omnibus modis oſtendunt filii tenebrarum, ſe uelle procul eſſe à tali lumine.

Vide inſignem malitiam.

Porrò autem Conſtantinum quoque in ipſum incitant, adeo ut & pecunias & honores offerret iis, qui uel uiuum uirum eſſent iudicaturi, uel perempti caput allaturi. Is uerò perinde, ac ſi nõ à finibus Romani imperij, ſed etiam extra ipſum orbem terrarum eſſet damnatus exilio, ſex quidem annis in ſicca quadã ciſterna & aqua penitus uacua delituit. Cum autem ne ſic quidem poſſet perpetuo latere, ſed futurum erat, ut die ſequenti caperetur, (ubiquè enim accuratè quærebatur & inueſtigabatur) diuina quadam prouidentia ueſperi è ciſterna egreſſus, tranſit aliò: Deindè ueritus, nè illinc rurſus captus eſſet cauſa periculi iis, qui eum exceperant, ab Oriente tranſit ad Occidentem. Ei autem tunc imperabat Conſtans frater Conſtantij, qui Conſtantino fratri nuper ſucceſſerat. Is cum ſic adminiſtraſſet imperium, ſicut dicitur, uitæ finem accipit iuxta Aquileiam apud fluuium Alsũ cæſus ab exercitu. Cum ergo in Europam ueniſſet Athanaſius, conueniens Iulium Romanum Epiſcopũ, & ipſum etiam Imperatorem Conſtantem, eis exponit ea, quæ ad ipſum pertinent. Cum autem audiuiſſet, ad ſuum interitum & ad fidem orthodoxam euertendam, Antiochiæ fuiſſe congregatam, quæ utinam non fuiſſet congregata, ſynodum, & Georgium quendam improbum, aduerſarij agricolam, mox eſſe in illius ſede loco ſuo collocandum, non potuit ferre, ſed ubique ſcripſit ad clerum Aegypti, ad magiſtratus, & ad populum rogans, minans, admonens, nullam non uiam uerſans in literis, ut nullo modo ſuſcipiant zizania Arrii, & immixta ab omni blaſphemia conſeruent ſemina fidei orthodoxæ.

Sex annis in ciſterna latitat Athanaſius.

Euſebiani autẽ, qui ad ſe inſinuandos & homines in ſuas partes pelliciendos miri erant artifices, poſtquàm rei ſe defenſuri, magnam uidetũt ſolitudinem totam linguam apud Imperatorem exercentes in Athanaſium, cum facilem illum & ſimplicem Conſtantium ad ſuas partes totum attraxiſſent, ut & eorum ſententiæ aſſentiretur, effeciſſent, deponendum eſſe Athanaſium etiam non præſentem decernunt: quẽdam autem Gregorium, rabie Arriana refertum in Alexandrinam eccleſiam eius loco introducunt. Cum uerò pro eorum arbitratu hæc ſic adminiſtraſſent, magna iam libertate ſuum dogma inferunt. Gregorius autem cum nondum aſcẽdiſſet Alexandriam, acſi iam præeſſet eccleſiæ ſedem ſibi uendicans, & tãquam penes ſe habere expectans id quod nec in ſomnis quidem ſperabat habere, literis manus propriæ ipſe quoque confirmabat, quæ decreta fuerant. Eiuſmodi enim eſt impudentia ac leuitas. Videntur ſemper habere in manibus ea, quæ expectantur. Iã uerò Euſebius, q erat ſtrenuus impietatis propugnator, poſtquam ea ſui animi ſentẽtia res præſentes adminiſtrauit, mittit legatos ad Iulium, uehementer in epiſtolis inuehens in Athanaſium: mittensque, quas in eum ſtruxit inſidias & calumnias, eius ſimul iudicẽ & punitorem Iulium conſtituens. Is autem, (non poterat enim facilè illici figmentis & dolis, immo uerò ad ea depræhendenda & intelligenda erat acutiſſimus) cum Euſebij literas accepiſſet, & ualdè eas diligenter & attentè perlegiſſet, & apertas eſſe nugas animaduertiſſet, ipſe contrariam ſtatuens, literiſque Athanaſium muniens, emittit Alexandriam, nõ paucis nec leuiter inſectans eos, qui depoſuerant. Cum is autem ad ſuam deduceretur eccleſiam, eos, qui Antiochiæ congregati fuerant, non paruus cœpit tumultus & metus, nè ſi ab Athanaſio præoccupata fuerit eccleſia, ſibi deinceps intercludatur aditus Alexãdriam. His de cauſis illum quidem conabantur intercipere, uel potius interimere, Gregorium autem in ſedem introducere. Quocirca eum quam celerrimè deduxerunt Alexandriam: Gregorio uerò reditũ procurabat etiam Dux exercitus Syrianus cum manu, quæ ei ſubiecta erat, præcedens, ſic iubente Imperatore, ut Athanaſio quidem mortem, illi autem procuret epiſcopatum. Quomodo autem ex medio rapi potuerit effugere Athanaſius, oſtendet oratio.

Gregorius in ſedem Alexãdrinã intruditur.

Iulius Papa reſtituit Athanaſium.

Cum ſol iam eſſet in occaſu, feſtum quidem diem agebat & celebrabat ciuitas: uenit autem tanquàm ad prælium dux ille exercitus, ordinata acie, & eccleſia in orbem circundata. Hæc ergo caſtra uidens Athanaſius, & curis plenus, nõnè ipſe caperetur, ſed potius, nè propter ipſum populus aliquid damni acciperet, iubet quidẽ Diacono preces ſignificare. Preces autem excipiebat quoddam populi canticum. Deindè eum, ut par eſt, eſſet clamor & concentus, iuſsit magnus Athanaſius omnes exire per eãdem portam. Atque Duci quidem exercitus & ſuis intercedebat amicitia cum multitudine, neque cuiquam ex ijs manus attulerunt, ſed omnes omnium oculi ad ſolum reſpiciebant Athanaſium, ut ſi eum uidiſſent, de medio tollerent. Is autem cum pars populi factus eſſet, & tanquàm unus ex multis, tranſiens per medium tumultum & multitudinem, & ſic militum oculos latens, abijt. Ille ergo Romam, cum ſic effugiſſet, reuerſus eſt: Gregorius uerò iam tenens eccleſiam, etiam aduerſus rectam fidem ſecurè armabatur. Quæ cum ferre non poſſet Alexandrinus populus, & graue excitauit ſeditionem, & quæ Dionyſij uocabatur, ædem incendit. Huius autem propter Chriſtum confuſionis fuit particeps magnus quoque inter ſanctos Paulus, qui tunc Conſtantinopolitanæ præerat eccleſiæ qui ipſe quoque eſt à ſede depoſitus, & Romam ueniens, fuit Athanaſij pietatis & periculorum ſocius. Illic ergo Conſtantem & Iulium conuenientes, quæ ipſi paſſi eſſent, & quæ aduerſus ipſos & ueritatẽ Euſebiani feciſſent, narrant omnia. Certè ipſe quidem Imperator Conſtans de his protinus ſcribit ad fratrem. Cum autem nihil proficeret, rogãt Athanaſius & Paulus, ut alia fiat communis ſynodus. Non aliam enim ob cauſam aiunt fuiſſe excogitatos, niſi ut recta & ſana fides ſimul cum eis deponeretur. Vtriuſque ergo Imperatoris ſententia, cõi ſimul & Oecumenica rurſus Sardicæ congregatur ſynodus: & Occidentalium quidem, ut ipſe quoq; ſcribit Athanaſius, conuenerunt plus quàm trecenti Epiſcopi: Orientales autem, ut ait Sabinus, ſoli ſeptuaginta: inter quos annumeratus eſt etiam Iſchyras Mareotæ Epiſcopus. Et qui ex Aſia quidem confluxerant, ne in Occidentalium quidem conſpectum uenire ſuſtinuerunt, affirmantes ſe non aliter cum eis eſſe ſermones collaturos, niſi prius Paulum & Athanaſium à conuentu expellerent.

Præſẽs mortis diſcrimen euadit Athanaſius.

Synod. Sardicenſ.

Cum autem Occidentales ne auditione quidem accipere hunc ſermonem ſuſtinuiſſent, illi ita, ut ſe habebãt, rurſus reuerſi ſunt, & cum Philippos Thraciæ ciuitatem perueniſſent, atque utinam prius ueniſſent ad inferos, illic deinceps priuatum faciunt cõciliabulum: & Homouſium quidem, qui erant manifeſtæ impietatis, (O tuam Rex Chriſte patientiam) apertè feriunt anathemate: in epiſtolis autem exponunt ſententiam Heterouſii, id eſt, quod filius ſit diuerſæ à patre eſſentiæ, & chirographa impietatis ad ſuos in omnes partes tranſmittuntur. Hæc cum reſciuiſſent ij, qui erant Sardicæ, primum quidem eos abſentes,

ſentes, ut qui ſe non ſtitiſſent, iure condemnant. Deinde etiam Atanaſij accuſatores ſuis extuabant gradibus, & decretum fidei Nicenæ confirmantes, & ἀνόμοιον, id eſt, filij à patre eſſentiæ diſsimilitudinē ſerientes anathemate, lingua expreſsiori prædicant homouſion: & ipſi quoque ea mandantes monimentis literarum, totum ferè orbem terræ his occupant. Quæ quidem cum Conſtans Imperator reſciuiſſet, & Conſtantio fratri ſignificaſſet, rogabat, ut Athanaſius & Paulus ſuis reſtituerentur ſedibus. Cum is autem hoc recuſaret & differret, ille rurſus uſus eſt literis acrioribus, ſcribens, niſi concederet, ſe eo uel inuito utrunque ſuæ reſtituturum eccleſiæ. Conſtantius ergo non amplius differens & tergiuerſans, ſed fratris minas pertimeſcens, ſuis protinus literis accerſit Athanaſium. Cum ei autem eſſet ſuſpecta uocatio, (neque enim eum confidere ſinebant, quæ præceſſerant) ille eum ſecundis interpellat literis, quæ multum habebant humanitatis & benignitatis. Cum uerò nē propter eas quidem eſſet uacuus à ſuſpicione, ne ſic quidem eius aduentum neglexit Cōſtantius. Sed rurſus quoque ad eum ſcribit, in literis præterea adijciens ſubmiſsionem & manſuetudinem: quinetiam de iis, quæ * prius fuerant, excuſationem, & quòd uolebat quidem tunc aliquem ex ſacerdotibus mittere, ut ei obuiam procederet, ſed nullus fuit, qui eius ſignificaret aduentum. Nunc autem dicit ſe miſiſſe Diaconū Aletam cum epiſtola, qui ad noſtram tibi ſignificabit affectionem, & fide iubebit, ut confidas de reliquis.

Conſtā te urgē te, Conſtātius reuocat Athanaſiū.

**prius acta.*

Cum has epiſtolas accepiſſet Athanaſius, ſi quis erat metus, eum animo expellit, & quicquid ei malā ſpem in futurum intendebat. Cum autem eas oſtendiſſet ipſi Conſtanti & Iulio, ipſos & uniuerſam regionem, quæ Romanis ſuberat, gaudio implet & lætitia, & unuſquiſque proprium diem feſtum celebrauit de reditu Athanaſij ad ſuam ſedem. Statim antē Imperator Conſtans & ipſe Iulius, ille quidem regijs ſatellitibus, ille autem omnibus ferè, qui erant in Aegypto & Alexandria, Clericis & laicis, Athanaſij reditum honorarunt. Cum autem ueniſſet, eum admodum libenter excepit Conſtantius, ciuitatique & Clero & populo Alexandrino eum lubētiſsimè reſtituit illam tamen fugam ei comiter exprobrat, & quod clāculum iudicio aufugerit, & latenter ſeceſſerit, amicè inſimulat pro his tamen omnibus, ò Athanaſii, unam è te peto gratiam, inquit, ut unam Eccleſiam Alexādriæ concedas ſectatoribus Arrii. Is uerò ſe prompto & alacri animo pollicitus eſt impleturum, quod petierat, ſi ipſe quoque Orthodoxis aliam tribueret Cōſtantinopoli, ad aliquod exiguum ueræ fidei fermentum. Cum is autem poſtulato facilè annuiſſet, non tolerandus dolor deinceps inuaſit aduerſarios, quòd Conſtantinopoli daretur Athanaſio aditus, & ijs, qui cum eo communicabant. Conſtantio autem magis prudentia quoque admirabili niſus eſt Athanaſius. Fertur uerò aliquando admirans Imperator dixiſſe cum ſtupore: Non abs re Arriani omnes mouere machinas aduerſus uirum talem. Sic ergo eius admiratus prudentiam, eum deducit humaniſsimè, ſcribitque ad populum Alexandrinum, Epiſcopoſquè & Magiſtratus Aegypti: Quinetiam ad Neſtorium Auguſtalem, Ducesque Thebaidis & Libyę, ut eum benigniſsimè excipiant & honorificentiſsimè, & non ſolum ei ſua ſedes, ſed etiam omnibus, qui cum eo cōmunicarunt, unicuique ordo proprius & munus reſtituatur.

Conſtātij dictū de Athanaſio.

His ille munitus epiſtolis, & ueluti confiſus, uenit per Syriam & Palæſtinam, peruenitque Hieroſolyma, & cum Maximo Epiſcopo & confeſſore colloquitur, auditque quot & quanta ille paſſus ſit propter Chriſtū: narratquè rurſus ipſe, quæ & contra ſe prius & nunc pro ſe facta ſunt & decreta, & ab ipſa ſynodo confirmata & ab Imperatore. Quæ cū audiuiſſet, Maximus protinus nihil cunctatus, accerſit oēs Epiſcopos Orientis, & omnes communiter Athanaſio communionem reddiderunt & dignitatem. Cum ſic ergo tertio & cū tanto honore & celebritate ad ſuā rediſſet ciuitatem, & ab illis innumerabilibus ueluti fluctibus & laboribus reſpiraſſet, deinceps quidem uideri poterat eius uita eſſe quieta & tranquilla. tūc autem re uera maximum mare calamitatum in eum fluctuabat. Nam cum in Conſtantem Magnentius inſurrexiſſet, & ei uitæ finē attuliſſet, graue rurſus ab Arrianis bellum accendebatur, & rurſus Athanaſio parabantur inſidiæ & calumniæ apud Imperatorem, magnumque & uetus ei malum imminebat Conſtantius. Rurſus ergo edicta, rurſus minę, exilia, terrores, & per totum mare & terram inquiſitio. Rurſus zizaniorum ſeminator Georgius occupans Alexandriam Aegyptum dilacerans, Paleſtinam depopulans, tumultu implens totum Orientem, cuiusque inſania & impietas minimè capi poterat. Rurſus qui erat ſumma improbitate Acacius, & Patrophilus, Arrij impietatis patris amicus, Hieroſolyma uenientes, & Maximum extrudentes, & eius loco Cyrillum conſtituentes: qui quantum pietate magnus erat Maximus, tantum erat pietati impietatis zelo aduerſarius. Quidnā tragicè recenſuerit quiſpiam omnia, quæ à Georgio deinceps facta ſunt eo tempore in ciuitate Alexandrina? Cæterum quoquè modo facienda eſt mentio: uel potius illi ipſi uere dulci eius linguæ eſt concedendum, ea ſubmiſsè & moderatè, cuiuſmodi erant in omnibus eius mores, narranti.

Tertiò redit ad ſuā eccleſiā Athanaſ.

Iterum expellitur.

De Cyrillo alij aliter ſentiunt.

Etenim rurſus, inquit, aduentarunt quidam Alexādriam, qui nos quærebant occidere, fueruntque quæ nunc ſunt, deteriora prioribus. Repentè enim milites circundederunt eccleſiam, quæ ſolent hoſtes facere fuerunt pro precibus. Deinde ingreſſus ſancta Quadrageſima, qui à Macedonio & Arrianis è Cappadocia miſſus fuerat, Georgius auxit mala quæ ab eis didicerat. Nam poſt hebdomadem Paſchæ, coniectæ ſunt & uirgines in carcerem, Epiſcopi uincti ducti ſunt à militibus, orphanorum & uiduarum domus diruptæ fuere, panesque uiatici facti ſunt in ædibus, & noctu deferebantur Chriſtiani, obſignatæque ſunt domus, & fratres Clericorum in periculum ueniebant pro fratribus. Et ſunt hæc quidem grauia: ſunt autem grauiora, quæ facta ſunt poſtea. Hebdomada enim poſt ſanctam penteconſten populus, qui ieiunauerat, egreſſus eſt ad orandum circa cęmeterium ſancti Petri Epiſcopi & martyris, propterea quòd omnes aduerſarentur communionem cum Georgio. Sed cum hoc reſciuiſſet hic ſceleratus, concitat Ducem exercitus Sebaſtianum, qui erat Manichæus. Is autem cum multitudine militum, arma & nudos enſes, arcusque & tela ferentium, in ipſo Dominico irruit in populum, & cum paucos inueniſſet orantes, (iam pridem enim complures propter horā tardiorem receſſerāt) fecit res omnium grauiſsimas. Rogo enim accenſo, cum uirgines ad ignem adduxiſſet, cogebat eas dicere, ſe eſſe fidei Arrij. Poſtquam autem eas uidit uincere, & ignē nihili facere, eis nudatis ſic earum uultus concidit uerberibus, ut longo poſt tempore uix agnoſcerentur à ſuis. Viroſque numero quadraginta detentos, nouo modo cōſcidit. Nam cum ſtatim uirgas ſeciſſet ex palmis, ipſis etiam ſtimulos habentibus terga illorum ſic cecidit, ut nonnullis quidem caro ſæpè ſit execta propter ſtimulos ſibi infixos: nōnulli autem non ferentes, ſic plagis ſunt mortui. Atque omnes quidem, qui remanſere, &

Immania. Georgij facinora.

re, & prӕterea eas, quӕ dictӕ ſunt, Virgines, in exilium mittit circa magnam Oaſim. Corpora autem mortuorum ne ſuis quidem fecit reddi in principio: ſed ipſi ut noluerunt ea abſconderunt inſepulta, ut uiderentur eis tantam celare crudelitatem. Hӕc uero fecerunt animo aberrantes, ut qui eſſent emotӕ mentis. Nam cum propinqui mortuorum gauderent quidem propter confeſsionem, lugerent autem propter corpora, impietatis & crudelitatis eorum maior ſe effundebat probatio. Etenim protinus ex Aegypto & Libya in exilium miſerunt quidem Epiſcopos, Ammonium, Moin, Caium, Philonem, Hermen, Paulinum, Pienoſirim, Linamonem, Agathonem, Agamphum, Marcum, alterum Ammonium & Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorum, & presbyteros Hieracem & Dioſcorum: & eos tam acerbe exegerunt, ut nonnulli quidem eorum in itinere, alij uerò etiam in ipſo exilio ſint mortui. Perpetuo autem exilio condemnarunt pluſquam triginta Epiſcopos, Studebant enim ſicut Achab, ſi poſſent, ex uniuerſa terra auferre ueritatem: Hӕc magna Eccleſiӕ tuba, acer prӕſes ueritatis, ſua uoce perſequitur de malis, quӕ erant Alexandriӕ. Noſtra autem oratio uult ijs quӕ dicta ſunt, reliqua adijcere.

Epiſcopi in exilium miſſi.

Conſtantius ergo, fratre mortuo, Imperator declaratus, & purè uniuerſam poteſtatem aſſecutus, cùm nullum haberet, qui eius animo & uoluntati reſiſteret, non potuit amplius pati celare improbitatem; ſed magna ſua authoritate eam produxit in medium: & cùm totum Orientem grauiſsima impietate repleuiſſet, non ſtatuit eſſe ſibi quieſcendum: ſed niſi etiã ſimul corrumperet Occidentem, paruum eſſe ſuum dicebat imperium, idque ſuӕ gloriӕ detrahere. Ea ratione Epiſcopos quoq;, qui erant in Occidente, ad dogmatum Arrij communionem magno ſtudio euocabat, ſolamq; illorum ſecuritatem ſtatuebat eſſe depoſitionem Athanaſii. Quamobrem congregauit ſynodum Mediolani, quӕ eſt ciuitatis Italiӕ, & multos hei mihi, ex fortibus & ſtrenuis, alios quidem metu, alios blanditiis, alios uerò donis, & alios fraude, & alios aliter inductos, ad ſuam traduxit uel potius deduxit uoluntate, per quam ille fodit foſſam animis miſerorum. Hunc inſultum Euſebius & Dionyſius, Rhodanuſq; & Paulinus & Lucifer libenter declinarunt. Athanaſii enim depoſitionem arbitrati eſſe ueluti depoſitionem rectӕ fidei, ſimul & fraudem fugerunt, quàm potuerunt longisſimè, & iure condemnarunt eos, qui decreuerant. Sed eos quidem Ariminũ relegat Conſtantius. Athanaſius autem cùm reſciuiſſet, quid ſtatueret Imperator, & quemadmodum corruptum fuerat iudicium, & iam aduenire Prӕfectorum ſatellites, ut eum comprehenderent, rurſus quoque diuina uiſione admonitus, media nocte Epiſcopatu egreſſus, ad iuuenem quandam confugit uirginem, quӕ tunc agebat annum ӕtatis uiceſimũ. Erat autem uirgo ualdè ſpecioſa & amabilis, & cum qua non poterant uiri habitare abſque ſuſpicione. Ea uero, rei inopinatӕ nouitate ſtupefacta, quӕrebat cauſam. Ille uerò reſpondens ei, narrauit: Quoniam, inquit, qui ſunt communionis Arrij, me ubiquè curioſè perſcrutantur, timens ego, nè ab eis comprӕhenſus & interfectus, eis immortale ſupplicium conciliẽ da fuga cogito, & me ſoli Deo permitto. Hac nocte autem mihi apud te ſolam eſſe me ſalutem iuuentuum reuelat.

Synodus Mediolanẽſis.

Hӕc poſtquàm uirgo audijt, ex animo ſtatim omnem eijciens ſuſpicionem, gaudio repleta, totis domus uel cordis potius oſtijs apertis, ſupinis, ut dicitur, manibus excipit Athanaſium. Quem quidem ex illo die ſex annis, quandiù ſcilicet fuit ſuperſtes Cõſtantio, in domus abſcondit penetralibus, communẽ quotidie ſalem apponens, libroſque aliunde tollens, & ei ad exercitationem prӕbens & meditationẽ, & ſic pio & religioſo conuiuio corpus eius & animam excipiens: hanc quidem ſermonibus, quos credimus eſſe panem angelorum, illud autem menſa quotidiana, & quibuſcunque alijs manus illa liberalis hoſpitem potuit excipere, & proprijs manibus pedes lauans, uel potius manus ſuas ſanctorum pedum contactu ſanctificans, magnoque & uehementi ſtudio quӕcunque erant ei uſui, ſubminiſtrans, & etiã ſe cõparans, ut quӕcunque habebat, illius eſſent potius, quàm ſua.

Vir ſanctiſsimus latitat apud uirginẽ ſex annis.

Intereà autem Alexandrina ciuitas & populus quoquo uersùs obibant, quӕrentes Athanaſiũ adeò diligenter, ut uel ipſa anima libenter emiſſent uiri inuentionem: ſed carebat ciuitate, carebat ӕdibus, eratque planè incognitus: cognitus autem ſoli Deo & uirgini. Quamobrem illo tempore in eccleſia magna erat triſtitia, & filiӕ Sion licebat uidere pulchritudinem repentè efflorescentem & planè mareſcentem. Nã prӕter admodũ paucos, alij quidem & re & nomine ueluti quandam artem perſequebantur impietatem. Alij autem nomine tantum honorantes Chriſtianiſmum, re uera autem primos longe ſcelere ſuperantes, prӕterquàm quòd nõ aperte, quos oportebat etiam cauere tanquàm hoſtes: ſed latenter, ſub ſpecie Chriſtianiſmi, blaſphemum impij dogma ſtudebant confirmare. Talis aũt impietatis pars erat nõ minima Conſtantius, quatenus habebat etiã imperij poteſtatem ei opem ferentem, omneſq; protinùs cedentes eius uel ſoli nutui. Iuſſit ergo morbum peruadere & ad Epiſcopos, qui erant in Italia, & ad oẽs, qui erant ubiq; terrarũ: aut ſi nollent ſubſcribere Heterouſio, quòd filius ſcilicet eſſet alterius à patre eſſentiӕ, ipſos quidem expelli ab Eccleſiis, alios autem eorum loco in ſedibus ipſorum conſtitui. Quo tẽpore celeber in ſanctis & magnus Liberius, qui poſt Iulium, magni Syluestri ſucceſſorẽ, ſedem Romanam eſt adeptus, cõdemnatur exilio: Felix autem quidã eius loco electus ab hӕreticis, protinus diuino iudicio luit pœnas: Hũc quidem uiſu priuatus miſerabiliter, nũc autem peſtilenti morbo diu corruptus, & malus malè perditus, diuina iuſtitia ſit puniẽte ſceleratos.

Nota, quam commẽdet Liberium Papam

Georgius autem Alexãdrinorum, ut ita dicã, Erinnys, rurſus ciuitati faciebat ea, quӕ conſueuerat, ut qui uiſus ſit ipſe ſeipſo uehementior, & maiori ira & impetu ferri aduersùs rectam fidem. Interea autem Meletius quoque Epiſcopus Antiochenus, aperte defendens homouſion, de ſede deponitur, & damnatur exilio, quem conſequebatur magna multitudo Orthodoxorum, qui aduerſariorum communionem ſuſtinere non poterant. Euzoius autem, qui re uera uitӕ erat improbӕ, conſtituitur in ſede Antiochena (ei enim prӕfuerat Meletius) & Eudoxius, qui erat peſſimӕ ſententiӕ, inuadit ſedem Conſtantinopolitanã. Sic improbitas, ſic inuidia, quӕ Eccleſiã omni ex parte conturbarat & confuderat, ad reipublicӕ quoque adminiſtrationem incipit procedere, & Iulianum creat Cӕſarem, Gallijs prӕfectum ab ipſo Conſtantio. Cùm ergo Conſtantinopolim ueniſſet Conſtantius, & Eudoxium, ut priùs iam diximus, ordinat, & templi, quod cognominatur Sophia, quod ipſe tũc recẽter fuerat fabricatus, celebrat encӕnia, decimo quidè anno ſui imperij, tertio autem Iuliani conſulatus, quintodecimo uero Februarij. Ille autem re uera peſſimӕ opinionis Eudoxius, cùm ſedem aſcendiſſet, dum iam peragerentur encӕnia, hanc primam

Arriani occupãt primarias quaſdã eccleſias.

ἀσεβὴς, non colens. Εὐσεβὴς, bene colens.

uocem emiſit, atq; utinam cum illa emiſiſſet animam ὁ πατὴρ ἀσεβὴς, ὁ υἱὸς εὐσεβὴς, i. Pater impius, filius pius. Cum autem tumultus & ſeditio, ut par eſt, propterea orta eſſet in eccleſia, ille rurſus repetens, & ueluti uolens ſe dare tempeſtatem: Ne uos, inquit, conturbet id, quod dictum eſt. Pater enim, inquit, eſt impius, nempe ἀσεβὴς, quod neminem colat: Filius autem eſt pius, nempe εὐσεβὴς, eo quod patrem recte colat. Ea bis ortus eſt riſus inter eos, qui aderant, adeò ut multi eius nugis condemnatis, receſſerint ab eccleſia. Ergo Conſtantio quoque res erat male ceſſura, & iuſtas pœnas erat daturus ſuæ in Deum contumeliæ. Hinc impius Iulianus rerũ oĩum potiundi motus deſiderio, cum in Gallia magnam manum ſibi conciliaſſet, induit ſe purpura, & ab exercitu Auguſtus appellatur. Conſtantinum autem Perſicum quidem bellũ adhuc detinebat. quæ de Iuliano autem ſparſa erat, famam non moderate ferebat: alioqui uerò etiam à Dei

Conſtãtij mors

inimico Euzoio ad bellum aduerſus eum gerendum incitatus, mouet exercitum aduerſus conſobrinum, & bellum ciuile ſuſcitat. Cum autem inter Cappadoces & Cilices eſſet in loco, qui dicitur, Mopſi fontes, excedit uita una cum imperio, laborans apoplexia, cum quadragintaquinque uixiſſet annos ætatis, uigintiquinque annos autem patri fuiſſet ſuperſtes. Sed eum quidem diuina ſic ultra eſt iuſtitia. Quemadmodum autem ſceleratum quoque ultra ſit Georgium, & impium, ut ſcriptum eſt, ſimilibus percuſſerit manibus, non eſt æquum prætermittere.

Erat quidam locus in urbe Alexandrina, olim quidem Mithreæ Deo gentilium, ſacrificijsque illius & myſterijs dedicatus, nunc autem fimo & ſtercore plenus, ciuitati & publico ad nullam rem utilis. Eum ergo Conſtantius, ut qui eſſet omnino inanis & nulli uſui, attribuit eccleſiæ. Nunc autem uolens templum in eo conſtruere, iubet efferri illum fimum & quiſquilias. Cùm autem iam repurgaretur locus, inuenitur quoddam adytum in intimo ſinu terræ, in quo celata fuerant myſteria Gentilium. Ea uero erant crania nuda carnibus, alia quidem uirorum, alia uero puerorum, quos fama erat fuiſſe ſacrificatos Mithræ, quãdo Græci utebãtur illis diuinationibus, quæ fiebant per uiſcera, diſſectionibusque & præſtigijs, quæ fiebant per animas. Cúm quidam ergo Chriſtiani in ea incidiſſent, ea aperte riſum mouere populo, ijque triumphum agebant in oculis omniũ. Quod quidem cùm non tuliſſent Gentiles, ſed pro dijs ſuis & ſacris eſſent miſere zelo perciti, ad ipſos accurrerunt, alij quidem enſe ferientes, alij uero fuſtibus, ut ex Chriſtianis multi ſint interempti, alij autem crucifixi, quoſcunque uiuos tenere potuerunt, & alij alio genere mortis, & uarijs ſuppliciorum generibus ſint affecti. Impium autem Georgium, ea eccleſia ita ut habebant eductum, & cuidam camelo alligatum, ut camelus eum ualde laniaret & diſcerperet, cum ſatis materiæ congeſſiſſent, & ignem in communi theatro accendiſſent, una cum camelo exuſſerunt. Sic uno quidem modo, ſed diuerſis cauſis, illi quidẽ beato fine, hic uero miſer, morte uitam commutarunt. Et eorum quidem caſus ita habuit.

Georgius Arrianus epiſcop. dire necatur ab ethnicis.

Iulianus autem cùm uniuerſi dominatũ ſic fuiſſet aſſecutus, uelletque euertere, quæ acta fuerant à Conſtãtio, ſtatuit eos reuocare, qui erant in exilio. Quod quidem cum reſciuiſſet Athanaſius, timuiſſetque ne qui partes Arrij ſequebantur, Iulianum prius introducerent, (adhuc enim ignorabatur eius animi impietas, infidelitasq; & amor prauitatis) nocte profunda diſcedens domo, in quam confugerat, inuenitur in media eccleſia Alexandrina. Quid uero ea, quæ deinceps ſunt conſecuta, recenſuerit quiſpiam, quàm libenter eum adſpexerint, quemadmodum undique ſunt congregati ad illud ſpectaculum, clerus, ciuitas, populus: alij quidem de reditu magnas agentes gratias, alij autem diuturnæ, quæ interceſſit, abſentiæ inſimulantes, eique & damnum & priuationem exprobrantes. Deinde tanquam ſatis argumenti præbentea ſuæ in eum beneuolentiæ, & alioqui uel ea ſola præclari illius paſtoris præſentia, animis audacia & fiducia repletis, expellunt protinus Arrianos, ciuitatẽq; & ſe tradunt manibus Athanaſii. Illi uero uel iam turpiter expulſi, & in locis deſertis & obſcuris deliteſcẽtes, ne ſic quidem ab illa inſania & rabie deſtiterunt. Sed & cum Georgius meritas pœnas dediſſet, ut iam diximus, eius loco ſibi Lucium conſtituunt, & totam curam ſtudiumque hæreſum rurſus ad eum deferũt, talem aſſecuti præſidem, qui impietate & inhumanitate illo nihil erat inferior.

Athanaſius ſe reddit eccleſiæ ſuæ.

Volo autem obiter meminiſſe malorum ſeu impiorum Iuliani facinorum, & ſimul ea, quæ ad magnum Athanaſium pertinent, coniungere, & quemadmodum nulla erat ei pars uitæ libera à certaminibus & laboribus, qui propter Chriſtum ſuſcipiuntur. Nam cum nuper hic impius ſuſcepiſſet imperium, & dæmonibus, qualis ille eſt, & deorum nominibus potius, quã dijs ſacrificaret, diruebatur quidẽ uniuerſa eccleſia Chriſtianorum: omnis autem locus gentiliũ ſacra ſuſcipiebat, & eorum templa, alia quidem aperiebantur, alia uero rurſus extruebantur: & ubique erat nidor, & fumus, & ſacrificia, animaliũmque diſſectio & ſanguis. Quinetiam in ipſa, hei mihi, Conſtantinopoli, erat Fortunæ ſtatua, eique publicè fiebant libamina & ſacra, & quæcũque alia, accepto ſimul ſtudio & poteſtate ea imperio moliebatur aduerſus pietatem, quando Maris Chalcedonis, quæ eſt in Bythinia, Epiſcopus, ad eum ueniens, apertè eum conuicijs eſt inſectatus, impium & defectorem, & à Dei religione alienum, & quæ ſunt huiuſmodi, appellans. Is autem, (erat enim iam Maris in ipſa ſenectute, & ideo paſſus erat orbitatem oculorum) probra iure in ſe illata non iuſtis ultus eſt maledictis, nugatorem ipſum & cæcum nominans, & qui nec ab ipſo quidem Deo Galilæorum poſſit ullam conſequi medicinam. Ille uero ueluti Deo afflatus, acriore dicendi libertate reſpondens: Deo, inquit, ago gratias, qui utiliter prouidit, ut ego orbarer oculis, nè ego os tuum uiderem impudens, qui tam inuerecundè lapſus ſis in impietatem. Eandem ſunt imitati dicendi libertatem Iouianus ſimul & Valentinianus, qui Tyranno apertè cingula abiecerunt, dicentes: Nos quoque propter Chriſtum parati ſumus ipſa uita cedere.

Iuliani Apoſtatæ impietas.

Imperator ergo, & quicunque erant eiuſdem cum eo ſententiæ, & cum eo conſpirabant in impietate, cum quotquot erant illo tempore ſapientes, quoſdamq; aruſpices, præſtigiatoreſque & uates coegiſſent, quemadmodũ Chriſtianos ſuperarent, uolebant eos ſuam dicere ſentẽtiam. Omnibus autẽ uiſum eſt, procul eſſe amandandum Athanaſium. Nam ſi auulſum, inquiebant, fuerit fundamentum, reliquæ quoque illorum fidei partes facile diruentur. Rurſus ergo conſtituuntur iudicia, & Iudices condemnant, & exercitus emittitur, & populus conturbatur, & Alexandria circundatur, & eccleſia diripitur, & ab ea poſtulatur Athanaſius. Cæterum tunc quoque per eos medios proceſſit, nec erat ullus, qui retineret. Quinetiam rurſus illum uidentes ignorabant, propter quẽ hei mihi, eccleſiam tanta manus circundedit, propter quem armis eius exitus undique obſepſerant. Poſtquam ergo ille ſic ſuperna manu munitus, non potuit capi manibus hoſtiũ, & perindè ac nullo prohibẽte ita liberè egreſſus è ciuitate. Alexandrina qui

Noua in Athanaſium excitãtur turba.

de ciuitatē rurſus inuaſit luctus & eiulatus propter uiri abſentiam. Is autem, cum noctu ueniſſet ad Nilum, & cōſcendiſſet quandam nauem onerariam, rurſus magna cōtentione ferebatur Thebaidem. Eum uerò à tergo urgebat quidam ſatrapa, iuſſus à Tyranno eum interimere ubicunque depræhendiſſet. Cum autem quidam ex ijs, qui nauigabant unà cum Athanaſio, procul nouiſſet perſecutorem, & remiges hortaretur ad celeritatem, paululum ſubſiſtens Athanaſius, & occultum quid, ut uidetur, internis cernens oculis, iubet remiges proram obuertere, & rurſus curſum dirigere Alexandriam. Ij autem cum, ut par eſt, fuiſſent conturbati, & uererentur nè inciderent in ſatrapam, ille eis animum addens, & dicēs eſſe aliquid diuinum, quod gerebatur, perſuaſit. Deinde conuerſa antemna, nauem agentes in partes anteriores, nauigabant rectà Alexandriam, perſequentes, quod eſt maximè nouum, eos qui perſequebātur. Cum autem iam fuiſſent prope ſatrapam, barbari quidem, ueluti quadam eorum oculis offula caligine, tanquām eorum, qui uidebantur, neminem uidentes, prænauigabant. Athanaſius autem quemnam quærerent, non ſecus, ac in Eliſæo uſu uenit, percontatur. Cum uerò reſpondiſſent, Athanaſium: Vos, inquit, nauigans parum præcedit, ueluti fugiens quoſdam qui eum perſequuntur. Sic decepti, qui erant mente cæci, perſequebantur eum, quem non ſentiebant ſe habere in manibus. Is autem celerrimè delatus Alexandriam, & repentè ueniens in ciuitatem, eam replet maxima lætitia, is apparens conſpectus, qui tantoperè deſiderabatur. Deinde dans ſeipſum quieti & ſilentio, quandiu fuit acerbum tempus imperij Iuliani, deliruit.

Vide miram Dei prouidentiā.

Poſt hæc autem Iulianus quidem omnium, qui ipſum præceſſerunt, in impietate clariſsimus, & qui omnes ipſos paruos reddidit in ſcelere, poſt bella innumerabilia, quæ geſſit aduerſus pios, inuenit finem improborum ſtudiorum, non planè quidem qualem merebatur, ut qui infernis reſeruaretur ſupplicijs: ſed neque ſemitam impiorum oſtendens omnino dirigi. Nam cum ſe quibuſdam præſtigijs, maleficijs & magorum artibus permiſiſſet, & deceptus ſibi perſuaſiſſet fore, ut Alexandri ſibi pararet imperium, ut cuius mores ſemper magno gloriæ tenerentur amore, uel potius ſeipſum eſſe perſuaſiſſet Macedonem in alio corpore, & aduerſus Perſas duxiſſet exercitum, primoq; ſpes ei luculenta fuiſſet oſtentata, quādo ſe magnum aliquid & præclarum geſſurum exiſtimabat, tūc etiam, quod habebat, turpiter perdidit imperiū, & ſimul cum eo uitam. Fraude enim cuiuſdam tranſfugæ cum naues, quæ flumine frumentum conuehebant, & multa, quæ erant exercitui ad uſum neceſſaria, importabant, fluuio amandaſſet, in terramque aridam & aqua carētem ac torridam deueniſſet, fameq; ac ſiti ſuos oppreſsiſſet, & maximam partem exercitus amiſiſſet, & omnibus indignantibus, probriſque ac maledictis eum inſectantibus ipſe eques adeſſet, ut dolorem conſolaretur, & exercitus laborem recrearet, (Quale tuum eſt opus, ò diuina iuſtitia?) iaculū neſcio unde emiſſum, peruadens medium brachium, cadit in illius dexterum latus. Et ille quidem miſer iacebat, ſiue à transfuga percuſſus, ſiue ab aliquo ex ſuis. (Vtrunque enim de eo dicitur) ſiue etiam diuina plaga ictus, quod quidem dicitur à pluribus, hunc tamen uitæ finem nactus poſt imperij annum unum & menſes octo.

Iuliani Apoſtatæ dira mors.

Deindè Ioniniano totius exercitus ſuffragiis committitur imperium: qui cum ſolos ſeptem menſes imperaſſet, & ad octauum ueniſſet, in Galatia uita repētè excedit, ſomno morte contemperato. Valentinianus autem poſt eum renunciatur, qui fratrem ſuum Valentem in ſocietatem admittit imperij: & cum illi habenda tradidiſſet ea, quæ ſita ſunt ad Solem orientem, ipſe triginta poſt diebus ad Occidentem perrexit & in Gallias. Cum ergo Valens accepiſſet imperium, non fuit de theſauris ſolicitus, non curauit pecuniam, neque quomodo rectè ordinaretur exercitus: ſed quomodo Arrianorum quidem res amplificaret, Orthodoxorum autem res diminueret, & omnino dirueret, totū ſui imperij ſtudium conferebat: idq; ſolum ſibi ducebat ſufficere ad ſplendorem & gloriam. Ea de cauſa omnes ferè Pontifices, Sacerdotes & Diaconos, & quicunque uitam degebant monaſticam, in mala extrema coniecit. Et Meletium quidem uirtute incomparabilem, depoſuit de ſede Antiochena, & hunc quoque magnum inter athletas Athanaſium quærebat capere. Et exilio quidem condemnatus eſt Meletius: uniuerſus autem, qui cum eo erat, clerus, fuit eccleſia expulſus. Multi quoque alij Pontifices & omnes, ut ſemel dicam, qui nolebant exitio Arrij communicare, exturbabantur quidem ab eccleſijs, expellebantur autem à patrijs, à propinquiſq; & à conſanguineis.

Valens perſequitur catholicos.

Poſtquam ergo uenit hoc quoque magnū bellum Alexandriam, & Præſidum edicta ſtudio Eudoxij omnem in partem mittebantur, & rurſus in hunc magnum & uerè uirum fortem Athanaſium exercebatur perſecutio, & iam futurū erat, ut mox caperetur: clam quidem urbe egreditur, patrium autem quoddam ſepulcrum ſubiens, & quatuor menſes in eo manens, ſic belluinum impetum & furorem declinauit. Nam cum Tatianus tunc præeſſet Aegypto, Chriſtiani omnes grauiſsima ſubibāt ſupplicia, multique per ipſum, martyrij finem accipiebant. Sed ille quidē ſtatim meritas luit pœnas. Nam facultatibus & dignitate priuatus, & morbo oculos miſerabiliter excæcatus, emendicās publicè, uitam finijt. cum nec ei mortuo libaſſent Alexandrini, ſed in eius etiam ſtatuam & figuram admodum inſultaſſent, & fuligine oculos illiuiſſent, qua ſola erat ille re uera dignus. Sed hæc quidem, cum iam fraus marceſceret & efflorèſceret. Quæ autem Conſtantinopoli aduerſus Orthodoxos fecerit Eudoxius, quænam lingua & narraſſe & meminiſſe ſuſtinuerit? Cum ergo in primo conſulatu Valentiniani & Valētis tot & alia mala facta ſint, meritò homines ſupernis quoque plagis caſtigabantur. Nam & ingruens terræmotus, qualem nec prius tulit tempus, nec futurum ſperatur laturum, & multas alias euertit urbes, & Creta ſuarum pluſquam centum graui uidit caſu dirutas, & mare ſuis relictis terminis, quædam quidem loca ſic inundauit, ut etiam multa ex ijs, quæ prius erant arabilia, fecerint nauigabilia, rem admodum nouam. Alibi autem rurſus tantum receſsit, ut etiam in media nauigatione in medio ſolo inuenti ſint nauigantes. Sed ne quidem caſtigabantur improbi cōmunibus terræ flagellis & mutationibus elementorum: ſed etiam in ſcelere erant feruentiores, grauiuſq; & uehementius bellum excitabatur aduerſus Chriſtianos.

Athanaſius latet diu in ſepulcro.

Immanes terræmotus.

Quoniam autem propter deſiderium Athanaſij, populus Alexandrinus erat infenſo animo in eos, qui dominatum obtinebant, & iam apertè uidebatur res ſpectare ad arma & ſeditionem: id cum reſciuiſſet Valens, eorumque rebellionem timuiſſet & audaciam, neceſsè habuit ei quoque rurſus permittere eccleſias. Hoc autem fecit, non quod ei faueret, ſed quod nullum haberet ex ſubiectis, qui in ijs, quæ oportet, pareret Imperatori. Quod quidem cauſa fuit, ut à continuis illis bellis & perſecutionibus tunc reſpiraret Athanaſius. Inualeſcebat enim per totum Orientem malorum calamitas, & Chriſtiani ſui generis

ſanguine polluebantur. Cum autem contenderet Valens Antiochiam, è uita quidem migrat Eudoxius, Arrianorum dogmatum æmulator, confirmator & præfectus, nonumdecimum agens annum à perſecutione fidei Orthodoxæ. Eius autem loco cõſtituunt, qui improbæ quidem Arrij erant, communionis, Demophilum. Qui autem ſanæ & Orthodoxæ, Euagrium, uirum & uita & doctrina moribus inſignem. Atque eum quidem ſacris initiarunt, ſacræ manus Euſtachij, uiri inſignis, & qui olim quidem fuerat promotus ad ſedem Antiochenam, poſtea autem fuerat exilio condemnatus, à Iouiniano autem rurſus fuerat reuocatus, & tunc Conſtantinopoli agebat inter Orthodoxos, quem nec latere potuit magna illa Valẽtis in Orthodoxos immanitas. Sed eum non exigua manus militum, breui tempore, poſtquàm ordinauit Euagriũ, relegat rurſus Bizyen, nec Euagrium ſinens frui ſecuritate, ſed illum quoque aliò abducens, utrunque propter parem in fide libertatem. Valens autem cum perueniſſet Antiochiam, homouſij ſectatores impudenter obſidebat & expellebat, non ſolum ab Eccleſijs & à ſynaxi & communione, ſed etiam à gradibus & domibus, & tota ferè ciuitate, atque adeò ab ipſo Oriente. Ad hæc uerò ſæua quoque imminebant ſupplicia, & mors acerba eos excipiebat. Scit hæc fluuius Orontes, Antiochiæq; uici, fora, uiæ & ſuburbia: ille quidem tinctus ſanguine ſacerdotum, hæc uerò referta cadaueribus.

Valens Antiochiæ uexat. Orthodoxos.

In eam magna ergò & tam uehementi tempeſtate, hic præclarus, diuinaq; reipublicæ adminiſtratione & uirtute magnus Athanaſius, poſt longos illos propter Chriſtum ſudores, & pro recta fide certamina, glorioſasque fugas & exilia & inſignia trophæa, cum Petro ſedis ſucceſſori multa futura prædixiſſet, quadrageſimoſexto anno ſacerdotij, octauodecimo menſis Iannarij, Gratiani & Probi ſecundo conſulatu uita excedit: utpotè quòd iam ſatis functus eſſet laboribus & perpeſsionibus, & ideò agonotheta eum ad ſe è ſuperis euocaſſet, ut ille rurſus eum ſuis ſplendoribus, coronis & ineffabilium bonorum remunerationibus pro meritis remuneraretur. Quæ nobis quoque detur conſequi, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & potentia nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Athanaſius andẽ feliciter migrat à corpore.

VITA S. ANTONINI ARCHIepiſcopi Florentini, Authore Vincentio Mainardo Geminianenſi, Procuratore Ordinis Prædicatorum.

2. Maij.

Patria & parentes S. Antonini.

ANtonius ſiue Antoninus (ita.n.q; ſtatuta puſillus eſſet, uocabatur) Florẽtiæ honeſtis parentibus Nicolao & Thomaſia natus eſt anno ſalutis milleſimo trecenteſimo & octogeſimonono, Vrbano VI. Pontifice, Vuenceſlao Cæſare. Nicolaus pater, uir probatis moribus, Tabellionatus collegio, quod in urbe Florentina non contemnendo loco habetur, quater præfuit. Vt primum infantiã exceſsit, uiſus eſt longe plus ſapere, quàm puerilis ætas pateretur. Nam ludos fugere, garrulitates odiſſe, excurſus uitare: contra, ſeriis incumbere, taciturnitatem amare, ſe ad ſe colligere ſeleb at. Inprimis uerò templa ac religioſas ædes frequentans, ad ſanctas conciones cor æquè ut aures arrigebat, tantus adhuc puer in orationibus, ut diuertens quotidiè ad angeli Michaelis templum, cognomento Ad Hortũ, atq; ad crucifixi imaginem procũbens, totius pene ciuitatis ora in ſe cõuerterit, quòd tam diu tamq; feruenter in orationis ſtudio perſiſteret. Si quandò ſupplicationes per urbem haberẽtur, Prædicatores ponè ſequebatur: quos iam tum uideba tur præ cæteris amare. Annos natum quindecim cupido inceſsit Chriſti ſe iugo inter Prædicatores addicendi, ſacris allectum concionibus integerrimi uiri ac planè docti Ioandominici Florentini ex eodem ordine: cuius laudum præconium longè eſt uberius, q̃ ut nunc carptim exprimatur. Is enim ille eſt, qui primus collapſas uitæ regularis obſeruationes, quæ abſumptis patribus in uaſto illo infandæ luis incendio ac peſtilentiſsima contagione, quæ ſub annum ſalutis milleſimum trecentiſimum & quadrageſimumoctauum contingit, prorſus conciderant, in aliquam ſpem ac lucem dicendo & agendo reuocauit: tanti à Gregorio duodecimo habitus, ut Rhaguſinã illi primum eccleſiam crediderit; inde etiam in Cardinaliũ numerum cooptauerit: mox apud Conſtantiam, (ubi de tollendo ſchiſmate, quod tres Pontifices ducere uidebantur, totius Eccleſiæ & Chriſtianorum principũ conſenſu agebatur) egregiam laudem reportauit, dũ ſummopere cõtendit, ut Gregorius, cuius ille partes tuebatur, Põtificatui cederet: tandem à Martino quinto, qui depoſitis uel cedentibus cæteris, ſumma orbis confeſione Pontifex in ea ſynodo declaratus fuerat, ad conuellendam Boemorum hæreſim, quæ tunc ſerpere incipiebat, legatus in Pannoniam miſſus, Budæ diem obijt. Ad hunc Antoninus (ita enim deinceps appellabitur) ad radices Fæſulanæ ciuitatis, quæ iam funditus interijt, cœnobium diui Dominici à fundamentis excitantem profectus eſt, ut in cõtuberinum fratrum, diuinum quiddam iam ſpirans, admitteretur. Sed Ioandominicus quanq̃ adoleſcentis indolẽ, acutumq; ac diuax ingenium perſpexiſſet: tenerã tñ ætatulam cauſatus, præſertim cũ gracili eſſet corpuſculo, & magis neruis & oſsibus, q̃ carne ſuffulto, iubet expectare, dum adoleſceret, & regularibus inſtitutis, quæ ſupra ætatem illam uidebantur eſſe, ſufficere ualeret. Fando autem, ut fit, num literarum ſtudijs operam daret, & quænam illa eſſent, cum ea eo quæreret, audiretq; Pontificis ſanctionibus, quas in uolumen digeſſas, Decretum uocitant, maximè delectari: Heus, inquit, fili, reuertere nunc ad paternos lares, mox inter noſtros admittendus, cum Decretum totũ ita excuſſeris, ut planè uidearis imbibiſſe. Putauit enim ſe pater pueri petentis uehementiam tantiſper temperaſſe, quòd non tam properè tot canonum poſſet immenſitatem & uolumina deuorare: Sed puerilis ardor, Ioandominici cogitatus ſi nõ eluſit, ſuperauit. Receſsit Antoninus, atque ita ſe totum ad ſtudia contulit, diurna Decretũ ac nocturna manu uerſans, ut elapſo ſtatim anno propoſiti ſui tenax, Fæſulas reuerſus, quacunque uoluminis parte quæſitus, promptè ac memoriter ad omnia, ſumma facilitate reſponderet. Tum uerò iam non excluſus, ſed iniecto regulari habitu attonſus, annum agens ſextumdecimum, intra Prædicatorum ordinem eſt admiſſus. Domi uerò cum iuſſus fuerat adhuc paululum expectare, quanti eſſet, & an carnibus abſtinere poſſet, (quod Prædicatoribus de more eſt) uolens experiri, acceptas de mẽſa carnes, quibus quòd veſceretur, uideri parentibus uolebat ſcitus puer, clam felibus & catulis porrigebat.

Virtutes adhuc pueri.

F. Iohannes Dominicus.

Petijt admitti Antoninus puer in ſodalitatem Dominicanorum.

Nota memoriam miram tenacitatem.

Cucullatus tandem Cortonam, regularibus diſciplinis imbuendus, mox mittitur, cum nouum cœnobium Feſulanũ nondum eſſet abſolutum: ubi ſub uiro integerrimo Laurentio Ripafracta (id uiculi nomen eſt in agro Piſano, unde oriũdus erat) oium opinione celerius

Induit habitũ S. Dominici.

celerius ita profecit, ut iã tũ radios quoſdã doctrinæ ac ſãctitatis emittere uideretur: quibus poſteà, procedentibus annis, quaſi iubar ſplendidiſsimum tenebricoſas hominum mentes illuſtrauit. Laurentius ipſe, de quo nũc loquimur, uel teſtimonio eiuſdẽ Antonini (nam longa illum uita functum, epiſtola adhuc extante proſequitur) uir longè ſanctiſsimus fuit, Piſtorij ad Prædicatores conditus, ubi poſcentibus opem non denegat ſalutarem. Quòd ſi bona arbor fructus

Matt. 7.

bonos facit, quid aliud ex Antonino ſperãdum erat, q̃ abſoluta quædam & numeris omnibus doctrinæ ac probitatis forma, cum, ſi Ioandominicum & Laurentium ſpectemus, quos ipſe authores & inſtitutores eius uitæ, quæ eſt in Chriſto, habuit, nihil non ſanctũ, abſolutum, conſummatiſsimum, ex eiuſmodi formatoribus & initijs prouenire potuerit? Exacto anno, iurauit (quod religioſi ſolent) ac nomen dedit in Prædicatorũ inſtituta Fęſulani cœnobij noĩe, q̃q̃ Cortonæ cõſtitutus, undè demũ Fæſulas reuerſus eſt. Quanta uerò ſedulitate qđ Deo promiſerat, reddere niteretur, ut in obedientiam, caſtitatem, paupertatem incumberet, ut reliqua omnia, quæ religioſum decent ordinem, diligenter obiret, non eſt noſtri propoſiti dicere: in uirginitatem quidem etiam adhuc puerulus ita exarſit, ut in eo templo, quod D. Michaelis ad hortum diximus appellari, cum aſsiduis Deum precibus pulſaret, illud imprimis propemodum extorqueret, ut quo ſimilior agno ſponſo uirginum redderetur, uirgo ſine tabe aliqua corruptionis duraret. Id quod cum ſe aſſecutum cælitus intelligeret, ne qua daretur anſa tantum theſaurum prædonibus rapiendi, mulie-

Studio caſtitatis fugit mulierum colloquia.

bres congreſſus fugiendos ſibi eſſe penitus perſuaſit. Itaque nullam omnino fœminarum, aut quam rariſsime fieri poterat, ad colloquium admittebat: niſi forſan aut peccatorum confeſsio, ut arcanum aliquod magni ponderis exegiſſet. Nam pueros & comatulos adoleſcentes ità ſibi eſſe cauendos cenſuit, ut ne Pontifex quidem, atque adeò ſenex, iuniores diaconos & miniſtros, ſed adulta iam ætate uiros & ſacerdotes domi habuerit, ut abundè in ea epiſtola, quam ad Laurentium, Ripafractã ſcripſit, quæque adhuc extat, planè perſpicitur. Quod autem ad ſummam uſq; diem in eadem integritate perſtiterit, non uulgare fuerit illud indicium, (præterquam quòd ex confeſſoribus etiam eſt idipſum acceptum) quòd quo tempore animam efflabat, crebriter illud (effœta licet uocula) ſuauiſsimè repetebat, Sancta & immaculata uirginitas, quibus te laudibus efferam, neſcio.

Ocio perpetuum bellum indixerat, ſtudio literarũ & orationibus ultra etiam, quam ualetudo corporis permitteret, dedititſsimus. Somni ac cibi parciſsimus. Primus inter pſallentium choros ità uigilias adamabat, ut perſolutis nocturnis laudibus (quas nunquam

Vigilia, ſtudia, preces eius.

cum licuit, intermiſit) ne tunc quidem, quod pleriq; omnes faciunt, defeſſos artus lecto componeret, ſed ſi ſomnus irruiſſet, poſtquam non iacens, ſed ſic ſedens in parietem paululum caput inclinaſſet, aut in orationibus pernoctaret, aut certè lectioni, aut conſcribendis, quos nobis tanta omnium ordinum atque adeò totius orbis utilitate reliquit, libris incumberet, de quibus quoniam latius cogniti ſunt, quàm ut neceſſe ſit à me nunc ad aliquid dici longius, uerba non faciam. Illud certè poſſe mihi uideor affirmare, ſcripſiſſe multos acutius, nullũ Antonino utilius ſua ſcripta digeſſiſſe. Quis enim (obſecro) eſt, qui ſe in eius libris uelut in ſpeculo non perſpiciat, ad quod ſui cultus, id eſt, animæ lapſus & uitia non emendet? Quis tã ſublimi ingenio, quis tam obtuſa acie, ut non poſsit uterque pro ſuo captu ſatur abire? Monet ut nemo, alius, delectat ut quiuis, docet ut alium non deſideres. Nuſquam leuis ſemper tutus, ubiq; incorruptus, & ne ſuis quidem, ſicubi labuntur, parcens. Ac mirũ profectò eſt, ut tantulus homo, & grauiſsimis morbis crebrò ad mortem quoque confectus, hernioſus, in

Multa ſcripſit.

phthiſim ineunte ætate inclinans, potuerit non dicã tot conſcribere, ſed tot omninò pellegere, præſertim cum præfecturis plerunque fungeretur, quæ ſolum hominem & curatum uacuum uidentur exigere. Nã ut primum uiri uirtus illuxit, non permiſſus eſt intra cellulam latitare, ſed modò hęc eſt illi, modo illa adminiſtratio domorum concredita.

Itaque non in gurguſtio, aliquo, ſed in theatris, ut ità dicam, Italiæ regendis cœnobijs eſt præfectus. Romæ. n. Neapoli, Florentiæ, Senis, Caietæ, Cortonæ, Fæſulis Priorem egit. Mox etiam Romanæ prouin-

Multis cœnobijs p̃fuit.

ciæ ac Neapolitanæ Vicarium generalẽ, quod illi munus demandatum fuerat, ut collapſas à regulari obſeruatione domos in priſtinum uitæ candorem reuocaret: quod multis ille laboribus anuixus eſt, pedibus ut plurimum ſe portans ſuis, dum prouinciã obiret, aut aſelo inſidẽs, ætate iam & mala ualetudine cõfectus, aut certè ſi qñ longiora ac ſalebroſa itinera, uel hyemis aſperitas aſelli uſum adimeret, ualentiore iumento, ſed tamẽ quod religioſum uirum deceret, uehebatur. Inſtitutorum ſui ordinis erat ſeruãtiſsimus, ut ad lineã, ad apicẽ minima quæq; tũ in ſe tum in ijs quos regendos, ſuſceperat, obiri uellet. Carnium eduliο ſemper abſtinuit, niſi ob aduerſas ualetudines, quas multas & grauiſsimas paſſus eſt, interdum à medicis cogeretur. Cilicio ſemper eſt uſus, ſed & zona

Vita auſteritas.

interdum ferrea ad uiuam cutem incinctus. Humi ac cubans, aut tabulato illiſus dormiuit. Si quandò molliuſculè recubaſſet, eas delicias ſaccus paleis infertus exhibuerat, ſed & frequenter intorto ſemet funiculo uerberauit. Vt ſacerdotio initiatus eſt, quotidie & ipſe ſacrificabat, & ſacrificio etiam alteri deuotus adſtabat. Eo ſe humiliatis abiecit, ut pręfectus etiam cœno-

Inſignis eius humilitas.

bijs & prouincijs, culinam adiret, cacabos, ollas, aliena mundaret, uerriculo accepto domum purgaret, famulis etiam ſeruiret. Quod ipſum dum pontificẽ ageret, conſtat etiã feciſſe. Iam uero quo charitatis ardore flagrabat? quo incendio fraternæ ſalutis æſtuabat? Quanto uſui monita illius non ſolum ſuis fratribus, ſed paſsim omnibus extitere? Et conſulendo enim, tũ pœnitentes, auditis eorum cõfeſsionibus, expiando, ſed & conciones ad populum habendo, in uinea Domini cultor indefeſſus ſupra fidem deſudauit.

Miſericordia uero tanta agebatur, ut initium illi uirtutum extiterit, quod quo pacto geſtum ſit, breuiſſimè narro, ut iam ad eius pontificatum tranſeamus. Diſtat cœnobium Fæſulanum, quod ad dirutæ urbis radices, loco tamen edito ſitum eſt, quingentos ſupra mille amplius à Florentina urbe paſſus. Hinc dũ in ciuitatem deſcenderet, aut ex Florentia illuc exiret (non enim perſpicuè conſtat) eo itinere, quòd ad ripam eſt Munionis fluminis, in torrentis uerſus morem præterlabentis, puellam imauè lachrymantem & querulas uoces edentem conſpicatur. Cognita eiu latens cauſa, quòd ſcilicet à matre miſſa lotum lintea, capiſterium, quo capiti cum linteis iam lotis impoſitum ceciderat, diffregiſſet, ac propterea maternam iram (bilioſa enim erat & difficilis, & quæ ob leuiores culpas de ſe ſupplicia ſumpſiſſet) maximè timeret: affari blandè illam Antoninus cœpit, & ut domũ ad matrem reuerteretur, ſuadere. Quod cum illa in propoſito pertinax nõ admitteret, ſed potius fugam meditari ſe diceret, miſericordia motus, nè quid labis miſella contraheret ac periret, acceptas capiſterij partes, cum Ieſu nomen inuocaſſet, facto ſigno crucis ita coagmentauit, ut diſciſſum fuiſſe nunquàm crediſſes.

didiſſes. Hæc illi ante initum pontificatum prima uirtutum tyrocinia fuere, magno illi monachorum patri Benedicto nequaquàm diſsimilia: quibus etiã in hoc conuenit, ut quamuis uterque tuſſerit, ne cui proderentur, conſultius tamen, ità Deo prouidente, tulit, ut paſsim res geſta uulgaretur: ut quando unus ad formandos monachos, alter ad regendos populos deſtinatus erat, authoritate quadã ſupra huiem maiore in publicum prodirent.

Eius egregiũ miraculum.

Intereà Bartholomæo Zabarella humanis rebus exempto, complures tum Florẽtini, tum exteri, qui Romæ uerſabantur, ut quiſque pecunijs, fauore, gratia pollebat, in Florentinam eccleſiam inhiabant: ut longè maior eſſet candidatorum numerus, quàm eſſe debuiſſet. Itaque certatim Eugenij quarti aures tundebãt, rati ſe poſſe pollicitis ac precibus (vt eſt noſtrorum temporum calamitas) in ſuas partes eius animum inclinare. Poſcebant Florentini unum aliquem ex ſuis præfici, qui literatura & moribus inſignis eſſet: Pontifex, nè iuſta petentibus uideretur reluctari, extero eam ſedem credere non audebat. Cui autem è ciuibus ea prouincia demandari tunc poſſet, non uidebat. Quanquàm enim fœcunda ingenijs & culta moribus Florẽtina ciuitas, ut quæuis alia Italarũ, ſit: qui tamen eo cumulo eruditionis & probitatis ſplendeſceret, ut inſtabant, Eugenium latebat. Ita factum eſt, ut nouem totos mẽſes animi penderet: cum tandẽ probatis uiris Antonini peritiã, integritatẽ, uſumque rerũ ad memoriã reuocãtibus, (nouerat.n. probè illũ Põtifex) Archiepiſcopũ Florentinũ, ſenatu Cardinaliũ mirante quidẽ, ſed tñ maximè probante, declarauit. Iter tum fortè Antoninus arripuerat, ut de more cœnobia uiſitaturus, Neapolim ſe conferret cum in ipſo itinere de pontificatu intellexit: quod grauiter accipiens, fugam ſtatim cœpit animo uolutare. Vir enim, qui tota ſanctum Spiritum mente cõceperat, adduci non poterat, ut ſe huius mundi curis implicaret. Primum itaque à recto itinere diuertere, in aliquem ſe terræ angulum abdere: mox & ſeſe ad inferum decreuit mare recipere, ut inde in Sardiniã nauigaret, quo intra inſulam tandiu poſſet delitere, quoád Florẽtinæ ſedi antiſtes alius daretur. Hæc ex ſororis filio Petro poſtea ſunt accepta, qui auunculũ quæritans, ea parantem reperit. Petrus uerò cum euectũ illum ad id faſtigij nunciaret, ac moliretur, qua poterat arte, in patriam reuocare: ille cõtra reniti, ac nunquàm ſe id oneris ſubiturũ affirmare: quin uti domum rediret, & terrere minis, & precibus adhortari. Quod cum ille (ut ſunt hominum ingenia, qui in aliena plerunque laude gloriantur) non admitteret, expugnatus tandem, q̃ hærentem nepotem & obfirmato animo perſpiceret, Senas deduci ſe paſſus eſt, alias cõtra delati honoris molem machinas paraturus. Itaque tanta animi conſtantia ac fere pertinacia ſeipſum aduerſus oblatam dignitatẽ comparauit, ut obſtructis ad blandientum ſuaſorumque uoces auribus quauis firmiſsima turri (niſi diuina quædam uis intercederet, cui demum parere cogimur) conſtantior extitiſſet. Non eſſe eum ſe dicebat, qui tanto poſſet oneri ſuccedere, non poſſe partes pontificis adimplere, ualidioribus humeris eſſe ſarcinã imponendã, ſe perexiguis uiribus & imbecillioribus, quàm ut poſſet tantæ moli ſufficere: doctioribus, ſanctioribus id muneris tribuendum. Cum eccè Apoſtolicæ literæ, dũ adhuc Senis eſſet, perferuntur: quibus de Pontificis uoluntate in accipienda dignitate monebatur, & quòd ad Fæſulanũ ſtatim cœnobium ſe reciperet. Quò cum tandem peruenisset, quaſi nũquàm repugnaſſet, renaſci ad bellum ac propemodum reuiſcere uidiſſes. Ciuium, qui ad eũ frequentes nouam dignitatẽ gratulatũ uenerant, alios rogare, prænſare alios, monere, hortari, ut ſe ea moleſtia liberum eſſe paterẽtur: denique nihil non dicere, facere, quo eiuſmodi, ſe iugum à ceruice excutere permitterent: tum ſcribere ad Eugenium literas acres & uehementes, utque à primoribus, atque inprimis à Coſmo Medice, ut ſcriberetur, ſedulo curare: ſe multis rationibus impediri, quo minus in ſummi antiſtitis ſententiam inclinaret: difficilem eſſe curam animarum: arduum, liberam ciuitatem ac laxam, ad formam benè uiuendi redigere: deinde, aſſuetum placido uiuendi generi, non poſſe ad fori ſtrepitus atque ad turbulentas actiones, præſertim annis uergentibus, proſilire. Sed fruſtra fit omne, quod aduerſo diuino numine molimur, & irritos demum neceſsè eſt habeat conatus. Romanus Pontifex, conſcius uirum ſe optimũ delegiſſe, pertinaciſsimè in ſententia perſtitit. Cumque illum non flecti ſuaſorijs literis, quas cõplures dederat, perſpexiſſe: iam incaleſcens & commoto propior, iubet quoſdam ex præſulũ ordine, & inprimis grauiſsimũ uirũ Dñicũ Cardinalẽ Firmanũ, ad Antoninum ſcribere, ut ſe tandem, quo diuina uis uellet, trahi fineret: ita enim ſemel placuiſſe, nullaque ratione futurum, ut quod pontifex ſtatuiſſet & ſenatus approbaſſet, humanis uiribus conuelli poſſet. Quo plus reniteretur, eo ſe magis ſciret præceptis Apoſtolicis atque anathematis alligandum. Ad hæc miſit diſplomata pontificia, ut mos eſt, ad ineundos præſulatus, gratuita, & omni ferè pecuniaria mercede libera.

Declaratur Archiepiſcopus Florentinus

Meditatur fugam

Valdè recuſat epiſcopatum.

Tum uerò Antoninus, nullũ eſſe reliquum perfugium ad euſdẽdum uidens, præreptumque fugæ ac precibus locum, intelligensque non poſſe iam ſine piaculo reluctari: quandoquidẽ id demum placere Deo exiſtimandũ eſſet, quod ſummo Põtifici, quod omni ſexui atque omni ordini probaretur: ueritus p̃tereà, ne Saluatorem Chriſtum parum diligere uideretur, cui ut oues ſuas paſceret iubẽti, nõ pareret: tandẽ licet inuitus & fermè eiulans, manus dedit. Ac ne tunc quidem pede libero concurrit. Nam antequàm omnino in pontificatum conſentiret, quoſdam uerẽ dos ſacerdotes & Abbates, tum ferè omnes totius ciuitatis eccleſiaſticos ac religioſos præſides, nõnullos etiam ciuium, qui authoritate, prudentia & conſilio pollerent, ad ſe Fæſulas uocauit: quos cum propoſitũ & obfirmatũ animũ Põtificis docuiſſet, ac ſingulos ut ſententiam dicerẽt, rogaſſet, uiderentque num ſaluo capite repugnare poſſet, an præſulatum inire: ad unũ omnes, non poſſe abſque piaculo reſpuere demandatam ſibi prouinciam, acclamarunt. Quod ubi ex eis accedit, expenſo iam hominum iudicio, ut exactius quoque Dei uoluntatem cognoſceret, uoluit ut una ſecum, quo loco conſederant, procumbentes humi, Dominum præcarentur: probe noſcens, ubi duo uel tres fuerint in Dei nomine congregati, ipſum in medio pro euangelico elogio conſtitutum. Exactis precibus cum aſſurgerent, Deum, cælites hominesque teſtatus, inuitum ſe ac nihil eiuſmodi cupientẽ, quin toto pectore ac uiribus reluctantẽ, uiolenter (ob incõcuſſam Põtificis uoluntatẽ, & nè diutius quàm par eſſet, diuinis nutibus reſiſtere uideretur) ad præſulatus molam, uelut in piſtrinum trahi: in faciem procidẽs, ac toto corpore proſtratus, paſsis manibus & collachrymãs, paſtoralem demum ſarcinam in humeros reclinauit. Vidiſſes hic adſtantium lachrymis ora cõſperſa. Illuſtre enim ac rarum noſtra tempeſtate facinus, ſuaues quaſdam & dulces lachrymas cunctis expreſſerat, animo reputantibus illa olim tempora, quibus Gregorius, Martinus, Ambroſiꝰ ac Nicolaus eaſdem pugnas pro fugiendis, tantoperè nunc concupitis cathedris, commouerant: reuixiſſeque in Antonino

Tãdẽ non ſine multa difficultate cedit

Matt. 18.

no tam celebria ſanctorũ pectora demirãtibus: quos ꝑfectò oẽ hic pſul, ut dignitate declinanda, ita oẽ qđ charitatis Chri diſsiduũ pareret, inadeuoda fuerat æmulatus. Geſta hæc eſſe conſtat ad Calẽdas Martias.

Ad põtificatũ ut acceſſerit.

Interiectis mox diebus aliquot, dũ ea, quæ ad ineũdum præſulatum comparantur poſt natalitium diui Gregorij ſolennem diem, qui ad ſecundam Quadrageſimæ Dominicam eo anno cecidit, hoc modo, ut ab ijs eſt proditum, qui literis mandarunt, Pontificatum adijt. Profectus Fæſulis, ad D. Galli ædem, quæ portæ ciuitatis accubat, benè manè uenit: ubi cum diluculo ſacrificaſſet, prodeunte obuiam clero in ſolennis pompæ morẽ, effuſoq; populo, cymbalis per turres reſonantibus, nõ equo inuectus, (quod alij ſolẽt) ſed pedes & humilis Florentiam ingreſſus, ad diui Petri, cognomento Maioris, eccleſiam proceſsit: ubi peractis, quæ epiſcopali ritu peragenda erant, indè, ad primarium ciuitatis phanum, auguſta facie conſpicuum & admirando fornice celebratum, non modo pedibus, ſed nudis pedibus collachrymans identidem profectus eſt. Quę res ipſis etiam propemodum duris, cautibus, nedum hominibus, lachrymas excuſſiſſet. Id autem propterea ab Antonino factum conjectare licet, quod ea uia, quæ ab Albitijs illic habitantibus Albitia nuncupatur, qua tunc iter faciebat, D. Zenobium Florẽtinum præſulẽ, filium mulieris Gallicæ ab inferis olim reuocaſſe, ſecum animo reputaret. Ad tranſeuntem magna uis populi egreſſa domibus currebat, ut omni ancillitis, cuius iam ſanctitatis (quanquam antea perſpectæ) maior tunc fama uolitauerat, benedictione muniretur: ad quam porro genu ac iunctis manibus ardentius, quam ſi Romanus

Nota populi deuotionem.

Pontifex illac præteriret, inhiabat. Perſolutis in maximo tẽplo, quæ ritus exigere uidebatur, ad ueſperã demũ à prælatis aliquot & ciuibus, præſertim qui ꝑſulatus cuſtodes appellãtur, adhuc ieiunius & laſſus ad Epũm diſtans aliquãtulũ deductus eſt: ubi tandẽ peracta cœna pro deducẽtiũ dignitate, conquieuit.

Virtutes eius in epiſcopatu.

Ad pontificatum euectus, qualẽ ſe præſtiterit quantumq; ſui temporis prælatos uigilantiæ, prudentiæ, manſuetudinis, iuſtitiæ ac cæterarum ſole uirtutum obſcurauerit, non eſt noſtræ facultatis exponere. Ita enim totos tredecim in epiſcopatu exegit annos, ut in cæteris quoq; Magnum Gregorium, qui tantundẽ Romanæ Eccleſiæ præſedit, ſit uiſus imitari. Primũ

Anguſta familia & res familiaris.

omnium in familia modeſtiam præ ſe tulit. Plures non quàm ſex, eosque frugi ac temperatos, domi non habuit, qui uix obeũdis negocijs præpoſiti poſſent ſufficere, omni luxu tam in uictu ſuo ſuorumque quàm in amictu reſecato. Supellex aut inſtrumentum aliqđ quid eſſet, neſciuit. Lautitias & munditias ignorauit: aurea & argentea uaſa, patinas, calices, & precioſum abacum non poſſedit. Canes & equos non pauit. Monſtrum, deniq; aliquod domi non aluit: unum tantum mulum, eumq; paruulũ ac ne coemptum putes, dono acceptum, ad extremas neceſsitates ad præſepe habuit: quo non intra ciuitatem, ſed cum aliquò proficiſcẽdum eſſet, iam ſenex & occulta ægritudine cõfectus, uehebatur. Dicebat enim, bona pauperum nõ eſſe ad alendas beſtias aut alios luxus eroganda. Familiam tamen, quã crebrò ad Dei cultũ & obſeruantiam hortabatur, ali, etſi non ſplendidè, non parce tamẽ imperabat. Ipſe parabili facilíq; cibo ueſcebatur, ganeas & cætera gulæ iritamenta non amans: tũ nulla ad menſam uoluptate raptus, ſed ut uectigali hoc perſoluto, durum exactorem & inexorabilem placaret. In prandio breuis & parcus: in cœna tenuiſsimus & rarus. Semper quid inferendum eſſet in menſam, ignorauit: cõtentus ijs, quæ apparaſſent, quaſi nil minus quam eſculenta cogitaret. Cum diſcumberet, le-

Lectio ad mẽ-

ctorẽ adhibuit: in quẽ, cũ eſitare crederes, ita utranq; aurẽ ſurrigebat, ut minimũ labẽtẽ, emẽdationis ſtatim baculo caſtigaret. Quibus diebus ieiunia obſeruãtur, ſemper, niſi grauiſsimus morbus intercederet, abſtinuit.

ſam ... sus

Ieiunia diligẽter obſeruat.

Aduẽtũ quoq; Saluatoris religioſo cultu ieiuniorũ ueneratus: ouis tñ interdum tuoc tñ adhibitis, cum iã ætate ingraueſcẽte premeretur. Sed & ſexta feria (ita enim diem Veneri dicatam nuncupant) non ipſe modo, ſed familiã quoque in necis Chriſti memoriã abſtinebat. Splendidiorem nullum in ueſtitu cultum, q̃ ſoleret, factus iam pontifex, non ſolum non admiſit, ſed laneas interulas & caligas uix poſt multos mẽſes, uti iam ſordidas & ſqualore obſitas eaueret, compelli potuit. Vitæ regularis inſtituta, quatenus præſulatus cura permitteret, non reiecit. Cum primũ pontificatum inijt, duos ad dicẽdum ius uicarios ſtatuit: quos cum aliquandò inter ſe diſsidere competiſſet, ſatius duxit uni eam prouinciam demandare, qui & probatis eſſet moribus, & iuris pontificij conſultiſsimus. Gratuito famulatu nullum domi eſſe uoluit: pro laboris modo ſingulis mercedem ſtatuit. Nam & uicario nummos centum aureos in annum ſtipendium, cœnomo triginta aſsignauit: in quẽ prouentuum colligendorum curã & rei familiaris ſtrepitum, ipſe uacaturus altioribus, reiecerat. Quod conuenerat, ità ad obolũ repræſentari ſtatim uoluit, ut nullas illorũ querimonias auditas conſtet, q̃ immodicius, aut præfixo iam tempore ſeruia ſatis unicuique feciſſet. Sed longum eſt ire per ſingula. illud dixiſſe ſatis eſto, domum Antonini, domum fuiſſe totius ſanctitatis, inter quam & regulare monaſterium nihil propemodũ intereſſet, niſi quòd illa tanto capitis iubare ſplendidius radiabat. Et cum talem domi & erga familiã ſe gereret, Deo ſemper hæſit, & nunquam non paſtoralis muneris partes adimpleuit.

Aula eius nihil diſcrepat à monaſterio.

Putant complures, cum ad gradum aliquem dignitatis aſcenderint, poſſe iam uentri ac plumis partẽ ſui aliquem dedicare, atque in opulento ſacerdotio ſecuros, uelut in molli lectulo, ſomnos ſtertere, qui quantopere à recto itinere labantur, uel noſtri põtificis exemplo poterũt admoneri. Is enim ſe ad otia intelligens non uocatum, noctu ſemper antè etiam, q̃ cymbala principis templi reliquos excitaſſent, ad matutinas laudes uigilauit, quas cum unà cum ſuis ſacerdotibus, collectiſsimus in Deum, perſoluiſſet, reliquum, quod ſupererat, temporis ad horam diei tertiam aut lectioni ſacræ, aut cudendis libris impẽdebat.

Quotidiana eius occupationes.

Hora tertia ſacrificabat, quod nũquã, niſi coactiſsimus, intermiſit. Peracto ſacrificio, quod totum diei erat reliquum, in obeundo paſtorali munere atq; audiendis ijs, qui multi alij aliam ob cauſam acceſſiſſent, abſumebat, idque fermè ad crepuſculum, tantum, quod denegari corporis non dico cõmodo, ſed neceſsitati non poteſt, ſpatium demebatur. Nemo erat tam uulgaris, cui ad eum non pateret aditus. Si minus re poterat, uel ipſa in audiendo patientia, uel in reſpondendo comitate, omnibus faciebat ſatis. Ingenio nãque fuit humaniſsimo, ut nullum unquam ne domeſticos quidẽ, qui ob oculos quotidie uerſantur, quamuis ob culpam acerbiore uerbo proſciderit, ſic ut ne paululum quid commoueri, ne dicam excandeſcere, etiam ſi maxime id uellet, poſſe uideretur.

Ingeniũ placidiſsimum.

Conſtat, cum adhuc inter Prædicatores uiueret, eum cuipiam ex fratribus, quo utebatur familiariter, dixiſſe, ſi quandò in aliquem ob culpam, uti fit, aliquam commeritum acriua inuectus eſſet, nõ aliqua cõmotione animi, ſed ex ui, quam ſibi intulerat, effeciſſe. Deniq; ſi quibus cum ieiunijs affeciſſes, ſi quas contumelias aut conuicia irrogaſſes, addam, & ſi quid ex te iacturæ reportaſſes: facilius uidiſſes gelidum marmor,

ꝗ patrem mitiſsimum, incaleſcere. Omnes omnium cauſæ, non ſacerdotum tm̃, ſed prophanorum quoq; ad eum uertebantur: quas unanimi conſenſu ad eum ex agro & ciuitate, quaſi ad æquilibrium & iuſtiſsimum cognitorem, aſſerebant. Aedes aſsiduo religioſorum uſu terrebantur: qui frequẽtiſsimi aut eleemoſynas accepturi, (cuncta enim in pauperes, pater pauperum erogabat) uel de rebus dubijs conſulturi, quaſi ad cœleſte oraculum confluebant. Vndecunq; enim erat peritiſsimus, atque omnifaria ſacrarum literarũ copia inſtructiſsimus. Tanta uerò prudentia & mentis acumine atque adeò conſilio pollebat, ut paſsim ciues, exteri, priuati, principes, de rebus grauiſsimis conſulentes, eius ſententiam, ut qua nihil eſſet actius ac rurſus, maximè probarent, ita ut nouum cognomen indiderint: nam quod conſultor eſſet optimus, etiam ante pontificatum Antoninus Conſiliorum uocabatur.

Antoninus, Cõſiliorũ cur ſit dictus Eius preces.

Sicubi uerò ab illis negociorum fluctibus eſſet feriatus, mirum quanto ardore literarum ſtudia ſacrarum, atque ad orationis ancoram recurrebat. Mitto nũc, quòd præter horarum munus, quo ſepties Deus quotidie laudatur, eos etiam pſalmos, qui pœnitentiæ dedicantur, tum litanias ac Deiparæ Virginis horas, cum etiam liceret, nullo unquã die deſtitit, quin ſedulò recitaret. Mitto nũc, quòd recurrentibus hebdomadis, bis ſemper defunctorum animas uſitato illo pſalmorũ, quo paſsim utimur, officio expiabat: ꝙ integrum pſalterium, ſi qua ſolennis celebritas incurriſſet, ad calcem uſque ac memoriter (quod mirere etiam magis) repetebat. Hæc enim quanquam maxima in illo nobis & ardua uideri poſſent, illi tamẽ exilia & fermè, ut ita dicam, minima fuere. Illum mẽtis aſcenſum, qui nullo labiorum motu, nulla genuũ flexura eget, quis (quæſo) ſatis explicabit? Nulla fuit unquam tanta negociorum moles & incurrentium cauſarũ implicatio, ut uel tantillum hominem Deo plenum retinere poſſet, quin in ſublime totus ſpeculatũ cœleſtia raperetur, atque ita etiam raperetur, ut corporis moles non modò mentem ſublatam non turbaret, ſed ſimul rapta (quod mirum ſit) in aere pendula maneret. Quod quidem contigiſſe conſtat, dum noctu ad imaginem crucifixi intra cubiculum abditus oraret. Quin idipſum cubiculum ſplendore quodam ſolari, dum oraret, quidã ex miniſtris intempeſta adhuc & atra nocte nõ ſine lachrimis referebat illuſtrati. Ad hæc nocte quadam ad quandam uocem, ut uidebatur, ꝙ putaſſet ſe à præſule uocatum, lecto repẽtè proſiliſſe: cum accuriſſet, ſublatum eum longè à terra, ac multo illuſtratum lumine uidiſſe: expectaſſeque dum orare (orare nanque exiſtimauit, qui ſenſibus exceſſerat) deſiſſet. Quærenti mox, quid uellet, & cur ſe aduocaſſet reſpondit, non modò non uocaſſe: ſed ꝙ uenerat, moleſtè nimium tuliſſe: in poſterũ cubiculum irrumpere, cum ſe ad orationis ſecreta cõferret, aut quippiam eorum, quæ uidiſſet, prodere nõ auderet. Quod ipſum tamen poſt, cum humanis rebus exceſſerat, inuulgauit. Tum illud etiam adiecit, inſpectum fuiſſe interdum ſublimẽ ad Crucifixi ſimulacrum raptum: quod dulciter alloquens, amplexibus ſtringeret, & oſcula lateri defoſſo figeret. Hinc illa inter tot rerum fluctus animi tranquilitas: qua uſqueadeò præſtabat, ut nulla unquam tanta poſſet perturbatione ac mundi tricis irretiri, ut quoties uellet, ad diuinarum rerum theoremata ſtatim non rediret, & interna quadam mentis dulcedine frueretur. Stomachanti ſemel Franciſco Caſtiliono, qui noſtri præſulis fuit à ſecretis, ad tot rerum moleſtias, quas cura ſecũ paſtoralis trahit, & quibus ipſe Antoninus in primis premebatur, ut nunquam in ocio, ſemper in negocio ſit uiuendum: nunquam ſui, ſemper aliorum futuri ſint, qui ad epiſcopales cathedras euecti fuerint: Fieri, inquit, fili non põt, ut inter tot huius ſeculi ſolicitudines pacato animo conſiſtamus, niſi reconditum quendam & occultum mentis angulum intactum habeamus, ad quem negociorum ſtrepitus & curarũ anxietas non irrepat: ut ubi ab actitandis cauſis deſtiterimus, eo tanquam ad aſylum tutiſsimum, & ab hoc exteriore homine ad eum, quam Paulus interiorem appellat, recurramus.

Eius miræ ecſtaſes.

Rapitur ſublimis ad Crucifixi imaginem.

Rom. 7 Ephe. 3.

Antoninus uerò cum tanta cordis ſerenitate frueretur, nõ commiſit tamen, ut paſtoralis muneris partes uel exiguas minus adimpleret: tametſi cõuellit ab altiſsimarum rerum ſpeculatione, atque ad mũdi huius moleſtias reuocari, longe eſſe duriſsimum intelligeret. Nulla non templorum ac ſacrarum uirginum collegia uiſitauit, nulla ſacrificij ſolennia, nullas altarium aut calicum conſecrationes prætermiſit. Cum uſus poſceret, ſacros omnes amictus ac ueſtes benedixit. Quæ munia dum obiret, nullam non diligentiam ſemper adhibuit. Quoties initiandi ad eum conueniſſent, quoties ſacerdotia contuliſſet, aut collata ab alijs probaturus eſſet, ne obolum quidem: quid obolũ? ne floſculos quidem, ut ità dicam, in domum intulit, aut ꝙ caperentur à ſuorum quopiam, permiſit. Quã quoque abſtinentiam ità in cæteris rebus præſtitit, ut nullis poſſet machinis ac pollicitis aduerſus integritatem ac iuſtitiam expugnari. Seueritati tamen ſummam humanitatem & miſericordiam copulauit: qua inprimis in erratis ſacerdotum utebatur. Ita factum eſt, ut oleo clementiæ ad rigoris uinum adiecto, neque ad delicta prorſus conniueret, neque etiam ad uiuum uulnera reſecaret. Quod temperamento peritus artifex uſus, Clerum, quem in omne flagitiorum genus ferè prolapſum acceperat reſumpto quodam probitatis ac modeſtiæ nitore, in meliorem formam reſtituit. Id quod complures quoq; ciuium, ad fœnorum uoraginem præcipites (Mercatura enim, q ex Florentinis in literarum ſtudia non incumbunt, in primis delectantur) ad ſalubriora & probata commercia reuocauit. Et quãdò huc uenimus, ut diligẽtiam illius & inuictum in laboribus pectus oſtendamus, nõ ſupprimam, cum primum Pontificatũ inijt, ſolitum Dominicis diebus nunc hoc, nunc illud ciuitatis templum adire, ac ſacras conciones ad populũ habere. Quod ubi uileſcere intellexit, ꝙ egregij concinatores erudiendæ ciuitati nõ deeſſent: id totum in alios reiecit, priuatis ipſe hortamentis & colloquijs uſurus.

Oĩa põtificis munia per ſe obit.

Concionatur ad populum.

Non frigora, non æſtus, non pluuiæ, nõ turbines, nulla denique pericula præſulem morabantur, quo minus omnia ſedulò & ſtatim obiret: ita ut robuſtiſſimos iuuenes in perferendis laboribus ſenex ipſe & tenui ualitudine ſuperaret. Rurales eccleſias uiſitantem, cum ſub ardentem crebrò ſolem iter arriperet, conſtat in aſcenſu iumenti ſemiſepultos quoſdam gemitus frequenter edidiſſe, quos tabefactus comprimere non potuerit: cumque ſubſiſtere & tantiſper quieſcere rogaretur: Sine modo, aiebat: iter, quod cœpimus, proſequamur. Triennio ferè: antequàm mundo excederet, cum cõperiſſe: in maximo templo matutinas laudes implicatius, quàm par eſſet, & confuſius celebrari: ſtatuit eò ſingulis noctiſsimis, ad modeſtiam exemplo magis, ꝗ edicto docendam, ſe conferrè. In propoſito perſiſtentẽ, nullis precibus & hortatibus potuerũt duo ex domeſticis ſacerdotibus auocare, quin nocte quadam, quæ uentorum turbine ac pluuijs ſolito aſperius inhorruerat, ad eccleſiam, quæ non parum ab Epiſcopio diſtat, fidei zelo & charitatis igne feruidus properaret. Omnia ſui epiſcopatus tem-

templa, non per uicarios, ſed ipſe uiſitauit. Fæſulanã quoque ac Piſtorienſem diœceſim adiecit, quibus ut Metropolitanus præſidebat. Quas omnes obiret, ſignis numero non paucis ac magnitudine præſtantibus illuſtrauit.

Eius miracula.

Ad Mugellanam uallem cum ueniſſet, (ea Bononiam uerſus ad radices Apennini iacet) cognitio plebanum quendam graui ægritudine conflictari, acceſſit: lectulo innixus, quoddam euangelium legit, ac certas preces fudit, & ſanauit. Traiicientem Seuam fluuiũ (is ex Apẽnino incurrentibus riuis iã factus auctior, Arnũ influit) Boninſegna Maelanell9 Canonicus Florẽtinus ſequebatur: qui mulę, cui inſidebat, uitio in flumen lapſus (ea.n.in altum ſe gurgitẽ conſecerat) cũ ſancti præſulis iam ſummergendus præſidium implorasset, mox paterna benedictione communitus mortis periculo eſt exemptus, aridis omnino ac ne minorum quidem madefactis ueſtibus: quæ res ſigno maieſtatem addit. Nondum agro Magellano exceſſerat, cum ecce querulis uocibus pauper occurrit: narrat aquatium priſtinum, uitæ ſcilicet pręſidiũ aquæ impetu fuiſſe diſsipatum: non eſſe, quo pacto reſtituat, niſi uir ſanctus opem tulerit. Miſeratus pauperem Antoninus, Confide, ait: paruo negocio priſtinum concinnabitur. Reuerſus domum quaſi nihil unquam detrimenti cepiſſet, reperit nulla humana ope reparatum.

Ad Cornicariã, (id uiculi nomen eſt) cũ plebanus torqueretur animo, quòd pro uoto ac dignitate tãtum non poſſet præſulem accipere, reticulum ſtatim in proximum fontem iecit: ubi paucos eoſque minimos piſciculos nouerat luſitare. Paulò poſt reuerſus, cum uidiſſet magna ui piſcium degrauari, gratias Deo egit, quòd tantum hoſpitem iam poſſet commodius accipere. Piſtorienſis ciuitas fertiliſsimo & amęno agro gaudet, ſed & lætiſsimis montibus, qui urbi prominent, quaſi Apennini brachijs ad plagam Borealem cingitur. Huc Antoninus cum uiſitatum aſcẽdiſſet, (Numeroſis nanque populis, & non contemnendis oppidis habitantur) in officinam ferrariam, ubi liqueſcens ferrum fundebatur, una cum ſociis rei nouitate ductus penetrauit. Quos cum quidam ex fuſoribus tecto ſuccedentes inſpiceret, (& ambiguũ calorene fornacis igneus, an labore diutino affectus aut certè ſuopte ingenio rabie ſuccenſus) cœpit ſtatim uirulento ore in eos blaſphemias iaculari. Vix ea immanium uerborum procella in antiſtitem celſauerat, cum repentè ferrum, quod antea in aquæ morem fluere ſolebat, cępit congelaſcere, ſic ut nullis ignibus, nullis follibus poſſent per inſequentis noctis ſpatium ad fluxum reuocare, quoadusque præfectus fabrorum poſtridè ſanctum præſulem adiret, atque uel ad ferrariam rediens, benedictionis ſignum adhiberet, multis ex eo precibus impetraret. Id ubi factum eſt, ilico ferrum fundi & liqueſcere, quaſi cõcretam glaciem, ubi ſol incaluerit, uidiſſes.

Piſtoria, Tuſcia ciuitas.

Sed antequàm, relicto rure, in urbem redeamus, appingam hoc loco, quod de ſua familia, tunc propemodum effœta, Franciſcus Caſtilionus literis mandauit. Cum adhuc operam ruralibus eccleſiis Antoninus daret, rogauit Franciſcus, uir & moribus & literis, ut illa erant tempora, cultiſsimus: ut ad uillam Caſtilionem, quæ genti nomen dederat, diuerteret. Annuit uir mitiſsimus. quid enim probo & erudito uiro, & quo familiariter utebatur, denegaſſet? Itaque Caſtilioni noctem unam egit. ubi poſtridiè illuxit, ac iam ſe ad iter apparaſſet, Franciſcus paucis aperuit euaneſcentis iam nobilis familiæ calamitatem, quæ unum Dantem (is germanus erat) reliquum haberet uxori ſterili copulatum. Paternam itaque ſufficiẽdæ proli benedictionem daret. Mariettæ (ita enim uxor uocabatur) ad pedes procumbenti, impreſſo in fronte crucis ſigno, benedixit: ex illo fœcunda reddita, fęminam primò, mox ſeptem mares, conſpicua omnes forma, peperit.

Sterilẽ matronam, impreſſo ei ſigno Crucis efficit ualde fœcundam

Florentiæ Elizabeth, tertium diui Dominici ordinem profeſſa, quæ per ſexennium morbo intercutis laborauerat, ad Antonini pedes prouoluta, eius benedictionem flagitauit accepit, ac dubium, utra prior in eam, ſalus, an benedictio deſcenderit. Quæ nanq; tumido corpore procubuerat degrauata, ſurrexit erecta cute leuiſsima. Ea poſtea ſacrarum uirginũ collegio in diuæ Luciæ æde diu præfuit, cum nondum numeroſus cœtus uelatarum uirginum, ut nunc eſt, intra monaſterium abderetur.

Vicus Florentia eſt, præterfluenti Arno prominẽs incertum cur Ricorbolus appellatus. Hac cum fortè Antoninus præteriret, quoſdam uidet lintre conuehi, qui aquarum impetu ab ultimo periculo longius non abeſſent. Eiulãtes ac benedictionis præſidio ſubnixi cupientes, iubet, bono eſſent animo & confiderent. Ad ſalutare ſignum fluctus ſtetit: mox linter, ſaluis omnium capitibus, ad ripam placidè annauit.

Efficacia S. Crucis

Benedicto Tempo Florentino filius erat adhuc è maternis uberibus pendens: quo morbo conflictaretur, ne ipſis quidem medicis ſatis compertum: ut cõplures ſentiebant quem ſtriges compreſſum faſcinauerant. Nunc enim è lectulo nunc & cunis raptus, interdum a nutricis complexibus auulſus, nudo in pauimẽto locabatur: quæ quis faceret, nullus unquam potuit explorare. In hunc ad uſque ferè medullas arefactum cum fruſtra medicorum tentata remedia uidiſſet, Antonini curatoris optimi orationum præſidia mater implorauit. Ea enim cum dæmonum & magorum artes, ad quas & muliebri leuitate, & pluſquã materno affectu ducta fugerat, inanes inueniſſet, iam tandem reſcipiſcẽs, ad Antoninum, à quo ſolita erat, dum ſua crimina fateretur, expiari, rubore poſito properauit. Ex eo cum acceptum linteolũ, quo ad emungendas nares utebatur, oratione ipſa ſuper cubãtem filium inieciſſet, ſtatim reſtituta ſalute, omnes illæ dæmonum præſtigiæ diffugerunt. Infantili ſigno puerile illud adiungatur. Aridum puerum, maternis precibus & genuina pietate uictus, benedictione illa, qua plerunque potenter quaſi præſentiſsimo remedio ad curas indigorum, utebatur, ita tenacibus morbi nexibus ſoluit, ut poſſet & liberè ingredi, & ſtatim Comprimam tantiſper ſtylum à ſignorum numero ſi uel unum tantum enarrauero.

Vide rẽ mirã.

Non contemnenda nobilitate ſunt in Florentia urbe Filicarii. Ex iis cuidam (nomen ſcriptores nequaquam prodidere) filiolus erat ut unigenitus unicè dilectus: Is, dubium quo morbi genere correptus, (nã ne hoc quidem conſtat) miſellus tandem expirauit. Pater, quanquam paternis affectibus uictus, dolori & lachrymis indulgeret, non tamẽ uſque adeo inſaniit, ut ſe non mollem fœminam, ſed debere conſtantem eſſe uirum, intelligeret. Itaque in cubiculo cadauere relicto, armatus fide, ad Antoninum aduolat. (Is tũc in diui Marci cœnobio nondum põtifex habitabat) Vbi acceſsit, ac uirum Dei uidit, conatus eloqui (quod ſolent maximo dolore perciti) miſer hæſit. Immenſa eñ ui doloris tenebatur, quo minus ſuam patri calamitatem aperiret. Itaque totus in ſuſpiria, totus in lachrymas uertebatur. Iuſſus eloqui ſtatim ad gemitus recidebat. Rurſum rogatus, quid ueniſſet, lachrymas eiulatibus augebat. Denique quo plus taceret, eo magis, quod intra pectus dolor ſerperet, torquebatur. Vix tandem ex lachrymis impetrauit, ut interitum filii, & unigeniti filii pietiſsimo patri detegeret, quẽ

ut ſibi uiuum reſtitueret, flagitabat. Quid hic quæſo faceret Antoninus, qui rem tantam, & paucis Deo dilectis datam, ſupra naturæ leges & fœdera peteretur? Num tantum ſibi arrogaret, ut naturæ poſſet iura diſſoluere? Contra, ferreuſne ac tam ſeuerus eſſet, ut ad paternas lachrymas & eiulatus non molleſceret? tam impius, ut fidem petentis patris eluderet? Itaque miſeratus hominem, obortis lachrymis orauit: mox blandè affatus patrem: Ne te, ait, plangore amplius conficias, ne te maceres. I domum, ini cubiculum, filium ad uitã iam reuocatũ amplexare. Affuit dicto fides. Rediit, iniit, uiuẽtẽ eſt filiũ amplexatus.

Inſigne miraculum.

A teneris unguiculis, immo à matris aluo cum Antonino creuit miſeratio. Si quis enim uoluerit uitæ illius curſum diligentius contemplari, per ætatis incrementa maiores ſemper inſpiciet ad miſericordiam cumulos auxiſſe. Id quod etiam cumulatius in pontificatus dignitate fecit. Florentina ciuitas, tametſi multas Italiæ urbes ingeniis, nobilitate, religioſo cultu, opibus, pecuniis uel æquet, uel ſuperet: fieri tamẽ nõ poteſt, ut quanquam latè dominetur, inter tot Italiæ principes & populos conſtituta, tum Apennino propemodum concluſa, ob confertam populi multitudinem agri anguſtia non prematur. Hinc fit, ut qui mercaturæ ſtudio non iuuantur, (quæ pars eſt populi multò maxima) aut nullis omnino, aut exiguis agrorum prouentibus fulti poſsint pro ſplendore natalium uitam agere: præſertim ſi quæ fuerint (quod ſolet) filiæ iam maturæ uiro, maritis collocãdæ. Huic urbis incommodo Antoninus in primis eſſe putauit occurrendum. Itaque duodecim uiros ſtatuit, quos diui Martini collegium nuncupauit. Ii quod ex collatione ciuium non pauca & exilia in opus piiſsimũ erogantium, aceruaſſent, totum in pauperes, ut quiſque plus minus rerum inopia premeretur, ſine dolo ſine fraude, nulla carnis & ſanguinis, ſed neceſsitatis habita ratione diuidebant, in eos præſertim, qui nobili prognati ſanguine, emendicare ſtipem per urbẽ erubeſcerent. Hoc inſtitutum, mirum quantum labẽtibus annis coaluit, ut eo ſexcentis etiam familiis in totum uel ex parte ſuccurratur: in quod & bonã prouentus ſui partem ipſe contulit, & magiſtratum, * tũ alios, tam ciues, quàm exteros, uti conferrent, ſuis hortatibus excitauit. Ipſe præterea ſi quando aliquid Chriſti nomine adiecto peteretur, nunquàm denegabat. Si domi non haberet, à proximis mutuò capiebat: qui ſi recuſaſſent, ueſtes, caligas, calceos, domeſticam ſuppellectilem, ocularia demum ſua ſpecilla tribuebat.

Collegiũ S. Martini.

** Aliosq; tã*

Begnignitas mira in pauperes.

Orator gratulatum Pontifici Romano à Florentino populo miſſus, cum propinquus iam eſſet urbi, Martinum ſuperauit. neque enim dimidiam chlamydem, ſed totam ependitem (ea noſtris cappa dicitur) petenti pauperi, Chriſti nomine adactus, dedit. Mox priuſquàm ad urbis portas aduenisset, incertum quo modò, ſed tamen conſtat aliam, nulla humana arte conquiſitam, præſuli fuiſſe datam. Si quando in ciuitatem peſtilentia graſſaretur, non relicta urbe, ad ſalubriora loca fugiebat: ſed uerè bonus paſtor, animã pro ſuis ouibus poſiturus, affectos morbo, non per alios, ſed ipſe intrepidus, inſtrato aſino & onuſto munuſculis, adibat: ne qua ex ouibus ſibi creditis, deſtituta corporis adminiculis, aut certè ſacris minus armata, morerentur. Cum annonæ caritas deſæuiſſet, tunc omnes liberalitatis ſinus explicabat. Sub tonſore olim erat, (is Petrus uocabatur) cum ſtatim egentiſsimus ciuis pro foribus adſtare, & uel unum panẽ petere nunciatur. refert tum unus ex miniſtris, tres tantum eſſe domi, neque tũc eſſe commodũ, ut alios pararet. Antoninus uti petenti ſatis fieret, imperauit mox duobus quoquè, qui mendicatum uenerant, ſubindè alios qui reliqui erant, dari: ſic ut præfectus panariæ cellæ, mirum in modum bile actus, ſeu tunc nõ poſſet, aut ueris iratus nollet panem in prandium nõ pararet. Tonſus, cum recedere uellet, Petrum ad prãdium inuitauit. Is, Ecquid me ait, detines, qui pane cares? Admonitus tunc eſt à præſule, nè diffideret: futurum, ut qui dat eſcam iumentis, homines quoque paſceret. Mox cum menſam apponi iuberet, contra in futurum fruſtra, deficiente pane, miniſter affirmaret: Antoninus uerò uti faceret, quod iubebatur, indomitus inſtaret, panariam arcam, accepta tandem claue, audiens, mirum dictu, candido refertam pane reperit, quem angelico miniſterio miſericors & miſerator Dominus, qui dat eſcam ſe timentibus, collocarat. Præter quotidianas eleemoſynas, nummos aureos centum in paſchalibus celebritatibus in ſubſidia pauperum & pietatis uſus erogabat, uſqueadeo cauens, ne quid intra arculas reconditum, ad futuri temporis uſum cuſtodiret, ut uita functo nihil omnino, præter tenuem reculam, ſine qua omnino uiui nõ poteſt, ſupereſſet quin funeri ſumptus etiam deeſſet. Aedificandi curam omnem ſucceſſuris præſulibus (ita enim dicebat) dereliquit, Concuſſam tamen & hiantem domum, quod terra ſupra famam mouerat reſarciuit, & noua quædam habitacula, ſic poſcente uſu, condidit.

Pſal. 146.

Panes diuinitur dati.

Pſalm. 110.

Ac nè prodegiſſe fortunas Antoninum, ſed pauperes recreaſſe cognoſcamus, breuibus rem geſtã enarrabo. Ambroſianã fortè uia ſolenni die de more iter faciens in pauperis tecti culmine adeſſe angelos contemplatur. Rei admiratione perculſus, cum domum introiſſet, uiduam ac tres unà filias reperit, nudis omnes pedibus & laceratas: quæ ut paupertatis extremam iniuria propulſarent, lanificio, ſeu textrinæ, (non enĩ habeo exploratum) certè operi, neſcio cui honeſtæ uirgines incumbebant. Antoninus, qui totus miſericordia redundabat, ne celebri die operam lanificio cogerentur dare, ſimul ex proximè commorantibus edoctus, eſſe probis moribus & ingenuis, ſtatim iubet quãtum ſat eſſet, non modò ad inopiam fugandã ſed ad commodos quoque uſus erogari. Labente tempore cum illac rurſus iter faceret, iam non angelos, ſed dæmonem uidet faſtigio domus inſidere: ac tum ſubeſſe mali aliquid ſuſpicatus, quærit quid id eſſet, num prolapſæ in ſcelus aliquod florem uirgineum delibaſſent, aut dedecoroſum quippiam admiſiſſent. Cognito, quòd refertæ eleemoſynis, iam cum inopia non pugnarent, quòd lanificio nõ intenderent, quòd multum à religioſo illo uiuendi more concidiſſent, quòd delicias demum in ueſtibus, tum reliquos ornatus corporis adamarent: ingratitudinis maximæ coarguit, quod in muliebres luxus, quæ ad fugandam inopiam dederat, conuertiſſent. Tum quòd angelos primum, mox dæmonem uidiſſet, explicuit: malam eſſe rerum conuerſionem factam: nempe, quod ſimplici cultu, amico angelis, anteà uixiſſent: nunc inſolentiores factæ, ad luxus & illecebras dæmoni aures præberent. redirent itaque ad ſe, antiqua uiuendi inſtituta reſumerent, & nullum ocio, nullum dæmoni locum darent. Ex illo peritus artifex, tametſi nunquã non inopiam ſubleuauit, non commiſit tamen, ut alerentur pinguius, & ueſtirentur cultius, quàm par eſſet.

Largioribus eleemoſynis eius quædã inſoleſcunt.

Florẽtino ciui pauperi complures erant filiæ iam nobiles & natu grandes. Is Antonini monitis, Annũciatæ templum, in urbe atque adeo tota in Italia celebratum, petiturus opem filiabus à Deipara Virgine, ante lucem plerunque properabat. Dum quotidianus in officio duraret, duos fortè captos luminibus

(in ueſtibulo enim templi ac pro foribus dè more, adeuntes templum petituri ſtipem, accubant) de quæſtu pluſquam maximo colloquentes (dum ſe latere putant) audijt, uter maiora lucra reportaſſet. Cum uerò alter in capitio aſſutos ſibi eſſe ducentos nummos aureos, alter in galero trecentos affirmaret: bonus ille uir, utroque arrepto, ad Antoninum ſtatim conuolauit. Is ilico aduocatos cæcos ut mendaces ac fures increpauit, quod inopes ſe eſſe ſimulantes, eas pecunias egentioribus abſtuliſſent: non poſſe tuto eam ſummam retinere. Ita factum eſt, ut tota, conſentientibus cæcis, ad præſulis arbitriũ cauſa uerteretur: qui uiginti & quinque uni, triginta alteri nummos aureos: quod erat reliquum, pauperi ciui ad filiarũ dotes fidelis diſpenſator aſsignauit.

Nota de mendicis fraudulentis.

Pene fugerat, quod eius etiam nuda uerba, diuina quadã liberalitate redundabant, Fiſcellã pomis refertam ſancto Antiſtiti uir forte pauper donauit, ſperãs pro boletum ac pinge aliquod ſe munus relaturum. Antoninus hilari uultu & uerbis dulcibus agens, cũ poma & donantis animum laudaſſet: Retribuat, inquit, tibi Deus. Ille autem tam anguſtus animo, quam fortunis tenuis, amiſiſſe ſe & oleum & operam putãs, mœrens & querulus abijt, quod nihil plus quàm uerba reportaſſet. Id ubi præſuli renuntiarunt, reuocari ad ſe hominem, cum atramentum, papyrum, calamũ, & præter hæc trutinam afferri iuſsit. Mirantibus cunctis, quid ageret: tria illa uerba papyro perexigua inſcripſit: tum in altera lancium papyrum, in altera poma omnia compoſuit: ac ſublata trutina, ſtatim papyrus, tanquam ſi ferri maſſam adieciſſes, deſcendens, pomis in ſublime uolitantibus præpõderauit. Perculſum rei admiratione hominem blande Antoninus cõſolatur: Ne me, inquit, ingratitudinis argue. Diſce uel ſerò, diuina tuis munera prægrauare.

Nota rẽ miram.

Neque uerò inter tot miſerantis dulcedines defuit animi magnitudo, ut cùm res poſceret, & ire obuiam magiſtratibus, & intrepidus iniqua conſilia & conatus euertere non auderet. Nulla enim tanta ui perterrebatur, quam zelo iuſtitiæ non contemneret. Inprimis uerò Eccleſiaſticam libertatem ad uſque dignitatis & uitæ pericula tutatus eſt. Octouiri (is magiſtratus Florentiæ, quanquam nõ ſupremus, uitæ & necis imperium habet) duos forte ſacerdotes in crimine deprehenſos, ac noctu à ſatellitibus captos, cum diluxiſſet, ad epiſcopium, clangentis tubis, deduci ad præſulem imperarunt: ſatis eſſe pœnarum ſumptum rati, qđ eos publica ignominia affeciſſent: ſi quid acrius eſſent commeriti, eſſe ab antiſtite caſtigandos. Antoninus mirum quam moleſte tulerit. Dimiſsis uerò ſacerdotibus, quos tunc puniri non eſſe commodum putauit, ſtatim ad publicas ſupremi magiſtratus ædes ꝓficiſcitur. (eſt namq; ubi Octouiri quoque ſua iudicia exerceant.) Cum ubi aſſederant, igne quodam iuſtitiæ percitus, ad eos irrupiſſet, temeritatis grauiſsimè coarguit, tum eſſe illos anathemate illaqueatos, ſeque nexibus, quibus ſe irretiſſent, non expediturũ. Irent Romam, ſummum Pontificem adirent: ad eum eſſe rem totam deuolutam. Diſcerent in poſterũ aut nullo pacto, aut certè conſideratius alienas cauſas tractare. Erant Octouiri, quanq̃ lapſi fuerant, non tamẽ ingenio perdito & complorato. Vbi antiſtitis conſtãtiam cognouerunt, conſcientia ducti, ſupplices literas, quibus expediri ſe petebant, ad Pontificem dedere. Qui cum ſe totum relaturos ea curia putarent, ecce Pontificijs literis iubentur, uti Antoninum conuenirent, ac ultro ſupplices faſsi culpam, pro canonum inſtitutis, anathemate ſoluerentur. Antiſtes, quoniã publice peccauerant, zona collo indita, ad fores templi iuſsit procedere: atque ibi ſpectante populo, conuerberatos terga, uinculo excommunicationis liberauit. Ea res, uix dici poteſt, quantum omni ſexui, omni ordini terrorem præ ſui magnitudine incuſſerit.

Fortiter tuetur Eccleſiaſticam libertatẽ

Nota.

Nota genus pœnitẽtia.

Sed neque ſupremum illũ magiſtratum, à quo nulla eſt prouocatio, quanquam puſillus, timuit. Franciſcus Patauinus, quæſtor Pontificius, Florentiam ab Eugenio miſſus ad componendas res, quod ciues quidã Romæ in cuſtodia tenebantur, magiſtratus imperio ueluti obſes capitur. Aberat tum forte Antoninus: qui ubi captum eſſe legatum Pontificium reſciuit, propere Florentiam reuerſus, Magiſtratum uerbis acribus territauit: niſi cœpto abſiſterent, excommunicationis ſe illos gladio percuſſurum. Alias ẽt, cum cõtra ius aliqđ tẽtaſſet, anathematis erat uinculis irretitus. Quod cum contemnerent, uel ita eſſe non putarent, ſolenni in die in publicum ad ædem ſacram ſub ipſa ſacrificij primordia proceſſere. Antoninus cum primum eos adſtare ſacrificio intellexit, ſtatim in templum proficiſcens, iubet ſacerdotẽ à ſacris abſtinere, clerum omnem à choro protinus abſcedere. Magiſtratus tanta ignominia affectus, ſero tandem erratum intelligens, in ædes publicas ſe recepit. Sed neq; tunc præſul contentus ſacris excluſiſſe, armatus zelo, ad eos progreditur, oſtendit quantopere Deum & Pontificem læſerant, ut iura Eccleſiæ uiolarant: non licere eccleſiaſticis uim inferri: niſi ab incepto deſiſterent, maiora ſe in eos fulmina perſtricturũ. Carpẽti acrius quidam è magiſtratu minitatur: uideret, ne ſe doleat quandoque ſummorum præſulatu: ac niſi iam latrare ceſſet, abreptum è prætoriis feneſtris præcipitem in forum dandum. Ad ea Antoninus, tanti non eſſe ſe, ut cum martyribus mereatur laurea coronari. Nam ſi dignitate, quam inuitus inierat, amouerent, nihil ſibi gratius effecturos: habere angulum, quo confugiat: ac ſimul clauem cellulæ, quæ ſibi in cœnobio diui Marci pateret, oſtentabat.

Zelus ſanctè uiri.

Sed hæc uerbotenus ꝓſulẽ pupugere. Quòd annectam, ad ipſam uoluit cutem adeo intimum ſanguinẽ penetrare. Sacerdos Ciardus, uir fama & moribus ꝑditiſsimus, cum ad tribunal præſulis citaretur, arreptus furijs, falcato gladio ſe accinxit: Mox in epiſcopium profectus, exerto ferro, Antonini caput, qui ſolus tunc in ſella quieſcebat, petijt, ut diſciſſum bifariã aduſque dentes aperiret, ſed flexu capitis dũ ictũ uitat, ſellæ tergo gladius inhæſit. Ciardus furore ebrius, ob id impreſſum capiti uulnus putans, ex epiſcopio in proximam ſe domũ proripuit, ex muliercula latibulũ ad præſentem caſum rogans, necubi occiſo præſule caperetur. Fęmina ad ſceleratum facinus inardeſcens, furore muliebri accepto ſubſellio perfregit caput ſacerdotis & expulit. Qui ſtatim fuga uerſùs Fæſulas arrepta, ſeu metu actus, ſeu poſt culpam reſipiſcens, ad Ducciam in D. Michaelis cenobiolo, accepto habitu Minorum, uixit innocentius. Antoninus tantum abeſt, ut in Ciardum quoquomodo deſæuierit, ut etiam maxime exhilaratus ſit, occaſionem illi præſtitam ad ineundam uitæ melioris formam.

Vir ſanctus parũ abeſt à ſummo periculo.

Vt uerò anathematis gladium in rebus maxime arduis, & quibus non aliter occurri poterat, diſtrinxit: ſic ad leniſsimos caſus, cum ſit excommunicatio pœnarum maxima, cõdebat. Ad ea enim iam tempora deuenimus, ut ſi quis raſtros, marram uel bidentẽ amiſerit, putet ſe non poſſe commodius, quã à ſacris excluſione, reperturum. Quibuſdam forte iacturam, neſcio quam, omnino leuem paſsis, atq; in authores dãni anathematis arma flagitãtibus, conſtanti pectore præſul facturũ ſe negauit. Tum inſtantibus ac maxime commotis, quod deſpici ſe putarent, quantum à recto itinere deuiarent, qui ad minima cenſuris uterentur,

Nõ facile ſulminãda excõicationis ſnĩa.

rentur, huiuſmodi noluit exemplo declarare. Candidus panis in medium allatus, cum anathematis uerba in eum maieſtate illa ſua protuliſſet, ſtatim, ſpectãtibus illis, in carbonis atredinẽ eſt conuerſus. Ecquis eſt, inquit, quantũlibet famelicus, qui panem hũc nõ dicam deglutire, ſed uel dentibus audeat tentare? Quis ſtatim uel in ſpectum non proijciat? Quanto peiore conditione animas, cenſuræ laqueo detentas, Deus, cælites atque homines ſtomachantur? Abite iam, ac nolite candorem animarum pro tenui lucello in tantas ſordes ac nigredinem transformate. Mox nondum profectis, conuerſus ad panem: Heus, ait, iſthoc nexu anathematis te libero. ac ſtatim, quaſi excuſsiſſet atredinem, candore uiderunt priſtino renidere.

Nullus fuit locus, in quo ſe fortem & intrepidum non oſtenderet. E templis, in quibus maxime munditiam & ſanctitatem diligebat, non dico ſemel, ſed ſæpe fœminas impudico ac meretricio habitu, quaſi inſtrumenta dæmonum ad perdendas & in uenerem alliciendas animas, effugauit. Iuuenes, qui ſpectatum uenerant, quantacunque nobilitate & gratia pollerent, caſtigatos uerbis acriter extruſit. Tum urbem inambulans cruce præuia, aleatores, uel ſolo adſpectu perteritos, ad fugam compulit. Ad Bondelmontum porticum, quo nobiles, dum feruet æſtas, ad remittendos animos conueniunt, dum maxime iocale ſcere aleam uidiſſet, ſpiritu maiore ſupra hominem inſtinctus, non ſplendidos natales, non poteſtatẽ ueritus, alueolos, teſſeras, chartas, nummos admotis ipſe manibus, euertit, quòd liberis tantundem audendi ſuo exemplo anſam daret, grauiter increpuit. Dardanum Acciaiolum, nobiliſsimo ſanguine ortum, innectum acrius & contumeliis furentem, patienter ſuſtinuit. Eundem paulo poſt, dediſſe impudẽtiæ pœnas intellexit. Angina nanque ſuffocatus, amiſſo uſu linguæ, qua præſulem pupugerat, diem obijt. Nouũ ludi genus, ſortẽs, in urbe tũc exortum, quod uſqueadeo breuiſsimo tp̃e, coaluit ut turmatim, occluſis, tabernis ad perdendam pecuniam curreretur, q̃ celeriter aduenerat, tam propere exploſit. Mille nummos aureos, qui ex eo ludi genere ſacerdoti cuidam obuenerant, intercepit: quos pauperibus commodiſsimè (nam tũc quoque fames ſæuiebat) erogauit. His nulla in re non uigil illa addidit: Iohannem Caninũ medicum, exterum quidem, ſed Florentiæ commorãtem, necromanticum, in Deiparam uirginem latrantem, tum hæreticis dogmatis pertinaciter inquinatũ, quanquam reclamantibus multis ex ciuibus, concremauit. Tonſoris Petri liberi nocte, nemine uidente, è lectulo ad uarios domus angulos non ſine magno diſcrimine ac terrore omnium ferebantur. Cognito hoc Antoninus, preces quaſdam & exorciſmos membranula inſcripſit, atque in cubiculo ante Deiparæ Virginis imagunculam affigi iuſsit. ex illo non ſunt infantuli uexari. Mox eùm rem totam oriri coniectaret, quod Petrus libro quodam, ubi erant bonis remedijs incantationes & carmina dæmonum permixta, (chirurgus enim erat) quanquam ut imperitus, nihil ſubeſſe mali putans, utebatur: eundem librum in diui Marci periſtylio, cum eo pranſum acceſsiſſet, adſtantibus aliquot ciuibus, edacibus flammis tradidit. Obſeruatum eſt, quo tempore eſt liber igni datus, cœlũ, quod antea ſerenum arridebat, repente fuiſſe atris nubibus obſcuratum: exuſto, priſtinam ſubito lætitiam arriſiſſe.

Egregium facinus, & tanto paſtore dignũ.

Hæreticũ cõburit.

Iam quanto ſplendore tantam in cæteris uiri præſtantiam immenſa illa doctrinarum lux & fulgor illuſtrauit? Egregium quiddam eſt, uitæ innocentiam & morum integritatem in uitæ curſu retinere: ſed ſi ad morum ſanctimoniam fax literarum adiungatur: quid, quæſo, abſolutius, quid conſummatius omni ex parte poteſt cogitari? Præſtitit utrunque Antoninus tam egregiè, ut omnes æquauerit, multos etiam exceſſerit. Scripta illius quod à ueritate non cadant, fidem faciunt tam frugifera, tam omnibus expetita, ut iam nullo in precio bibliotheca quantumuis nobilis habeatur, quæ Antonini uigilias nõ habuerit: nullus, quantamcunque congeriem librorum aceruarit, putet ſe aliquid abſque illius lucubrationibus poſsidere. Ea omnia quoniam ita parata ſunt ad manum, ac tantopere quotidiano uſu trita, ut notiora per me nunc fiant, nequaquam laborabo. His paulò antè, quã uita excederet, extremam manum impoſuerat. Nam quanquam maximam eorum partem ante Pontificatum contexuerat, præſul tamẽ, ſi quando poſſet ociũ ſuffurari, & expungendo quædam, & addendo alia, recoxerat. Quod maximè eſt in homine mirandum, cũ omnia omne genus doctrinarum adyta penetrarit, nullius fuit præceptis inſtitutus: tantum puer grammatico eſt traditus: mox aliquandiu, interrupto tempore, ſub præceptore dialecticis incubuit. Cætera per ſe, nullo hominum tradente, hauſit. Quę quidẽ quanquam in eius diligentiam & operas ad ſtudia literarum aſsiduas cõferamus, nihil tamen abſurdum fuerit, ſi inſtillatam quoque cœlitus bonam eorum partem crediderimus. Superno enim lumine colluſtratus, multa potuit cognoſcere, quæ aut nullo modo, aut certè monſtrante aliquo neceſſe eſt ut capiantur. Nil uerò mirum uideri in Antonino debet, qui aduſque etiam arcana, quæ ſoli Deo ſunt cognita, & quæ multo poſt tempore futura erant, penetrauit. quod, nè longum faciam, pauciſsimis expedio, cum non digna ſint, quæ prorſus omittantur.

Præclara eius eruditio & ſcripta.

Abſq; præceptore euaſit doctiſſimus.

Amicum mercaturæ deditum blandè monuit, ne ſe tanta lucri cupiditate trahi pateretur, tantoue animi angore in parandis opibus uexaret: partis, quibus abundabat, diuitijs acquieſceret: ingens enim illi periculum ob eam ſolicitudinem aliquãdò in aquis imminere. Paulo poſt cum inter Venerias & Paranium nauigio ueheretur, ſubita procella facto naufragio, iã ſubmergendus pelago ferebatur, cum ſtatim Antonini monita memoria repetens, eius præſidium implorauit. Vix uotum nuncuparat, & ecce Antoninus celer adſtans, capillamẽto eductum ex aquis liberauit. Cum prior diui Marci cœnobio præeſſet, quendã cognominem ſuũ (Antoninus enim uocabatur) oriundum ex Ripolis (qui uiculus eſt ad Alpium radices ultra Taurinum) ad diui Dominici habitum admiſit, qui mox inconſtantiæ ſpiritu agitatus, traiectum in Siciliam cogitauit. Antoninum tamen ea de re conſulens, ne faceret, ab eo eſt maximè diſſuaſus. Nam ſi in propoſito perſtãs transfretaret, futurum, ut graui corporis & animi periculo premeretur. Sed fruſtra ille conſilium popoſcit, qui contra patris monita in inſulam traiecit. Rem, quoniam literis mandata eſt, longius non traho. Cum mox ex Sicilia (ut is, qui ſemel inconſtantiam pleno poculo biberat) Neapolim nauigaret, à Saracenis captus & * Tumẽ ductus, exutus regularem habitum, accepta etiam uxore, Chriſti fidẽ abiurauit quanquam paulò poſt, cum Antoninum olim eſſe functum non ſine ſanctitatis teſtimonio Itali mercatores nunciarent, memor eorum, quæ ſibi prædixiſſet, collecto animo ac forti pectore, mortem pro Chriſti nomine lapidibus obrutus tolerauit.

Prædicit mercatori periculum.

Itẽ monacho inconſtanti.

*for. * Tumẽ, ſeu * Tunetum*

Erant Neapoli ſorores duæ, quas Antoninus, D. Petri martyris cœnobio præfectus, calore ſuarum concionum ductas, ad quandam uitæ ſanctioris formam in religioſo habitu, intra domum tamen, excitauerat. Has rogat, uti hoſpitibus, qui Florentia uenerant, & quos

quos acceptos menſa, hilarius uolebat recreare, placentam, farina & oleo ſubactã, cum melle illitam paratẽt. Negãtibus, non ꝙ non cuperent patri gratum facere, ſed ꝙ nil ferè olei, nil mellis, & quod ad parandam placentam ſufficeret, in uaſis eſſet: mandauit, bono eſſent animo, atque id tantillum ſumerent, ſcirẽt abunde habituras ſe ad præſentem uſum, & in poſterum manantium liquorum in eiſdem uaſis copiam futuram. Quid plura? Paruerunt ſororculæ. Oleum uerò in lecyto, mel in dolio diuina quadam ſcaturigine ſic creuit, ut integrum ſeptennium ad uſus domeſticos non deeſſet. In earum hortulis cum rigente cælo mali citreæ ad unam omnes ſtirpitus aruiſſent, limonem (ea eſt arbuſcula ex eodem genere) quam ſuis præſul manibus pãxerat, proditum eſt, ſolam ab illa uredine atque intemperie ſeruatam. Iniurius eſſem, ſi à ſuis ſororibus tertiam ſepararem. Huic cum iam orbatam uiro conſolaturus uiſitaſſet, diuino ſpiritu afflatus, prædixit filiarum duas Chriſti iugum in monaſterio ſubituras, tres ante exactum annum uita exceſſuras, mares in uiros magnos, doctos ac locupletes euaſuros. Quid multis moror? Fœminarũ duabus Chriſti ſe famulatui addicentibus, tres ad condictum obiere, ex maribus unus Archiepiſcopus, duo reliqui ad confertas opes, iuris quoque peritiam addiderunt. Antoninus igitur, quanquam ſemper amauit intra humilitatis caueam latitare, non potuit tamen inter tot prodigia uirtutum & præclaros doctrinæ ac morum radios non ſplendeſcere. Iam fama ſanctitatis ſe non poterat intra Florentiæ muros cohibere. Totã eſt latè Italiã peruagata. Ad Principes Epõs, Cardinales, ad ipſos Põtifices penetrauit. Ea eſt.n. natura ſanctitatis, ut quo plus occulit, eo latius delata ad cõſpectũ hoĩum, ipſa ſibi uiam aperiens eluceſcat. Tanta ſanctitatis eius mentes hominum hac tam cõſtans opinio perſuaſerat, ut quacunque tranſeuntem illum cognouiſſent, paſsim currerent, ad flexo poplite mares, fœminæ, diuites, inopes, ſenes, paruuli, plebeij, nobiles, ad benedictionem præſulis curuarẽtur. Atque in tam peruulgata ſanctitatis fama dici non poteſt, quàm ſe intra ſe, hoc eſt, intra humanæ conditionis limites coercuerit. Cum quidam ſanctum eum appellaſſet: Sancti, ait, in cœlo commorãtur, nos peccatores terram colimus. A Romanis pontificibus nõ ſolum amabatur, ſed etiam ſumma quadam obſeruãtia colebatur. Eugenius quidem, qui eum ad præſulatum Florentinum, ratione tantum uirtutis habita, euexerat, paulò poſt Florentia ad ſe Romam conuocauit, ut uberius poſſet eius familiaritate recreari. Statuerat enim, ut fama erat, ampliore eum gradu dignitatis honeſtare, niſi obitus conſilium interrupiſſet. In graui illa quidem ægritudine, qua deceſsit, cubanti ſibi eũ ſemper aſsidere uoluit: mox etiam ad mortem properanti ab Antonino tantum ſacramenta pœnitẽtiæ, euchariſtiæ, atque extremæ unctionis exhiberi. Non minoris eſt à Nicolao quinto, qui Eugenio ſucceſsit, habitus: cui non ſat fuit coluiſſe Antoninum, niſi etiam ſanctitatem eius cæteris amplo laudum cumulo prædicaſſet. Illud enim conſtat eruditum grauemque Pontificem protuliſſe: Non minus, ait, archiepiſcopum Florentinum in diuorum catalogum adhuc uiuentem referendum eſſe cenſeo, quàm Bernardinum mortuum: quem compluribus ac probatis teſtibus, conſenſu totius Eccleſiæ, eiuſmodi honore decorauit. Id quod non ad D. Bernardini taxationem aliquam, ſed totum eſt ad noſtri præſulis celebre preconium conferendum. Idem expẽſo & acri iuditio Põtifex tantam eſſe Antonini integritatem & exactam peritiam conſpicatus, audiẽdos nullo eſſe pacto ſtatuit, quicumque à iudicijs & cauſis, ab Antonino iã cognitis ad curiam Romanam prouocaſſent. Immota enim eſſe uoluit, quæcunque abſoluendo uel damnando uir integerrimus, & qui nec falli nec fallere poſſet, peregiſſet. Nihil uero unquam ex Nicolao ad ſua uel aliorum commoda quæſiuit, quod non facilè ac ſtatim reportaret. Cum annonæ caritate ciuitas laboraret, ac ſæpius à ſummo magiſtratu pecunias in pauperes erogandas accepiſſet, & mox, inualeſcente malo, ſuis non poſſet prouentibus, tenuibus admodum, pauperes, qui loco filiorum erant, recreare, ex eodem Pontifice magnam pecuniæ ſummam impetrauit.

Olei & mellis exigui mira incrementa.

In multa apud omnes ueneratione eſt.

Etiam Romanos Põtifices.

Secundum Pontifices maxima beneuolentia eum complectebantur Romanæ eccleſiæ Cardinales, Dominicus præcipuè Firmanus, uir uirtute præſtans & authoritate magnus, qui celebre ſanctitudinis & integritatis nomen poſteris reliquit. Petrus quoque Barbus, Eugenij nepos, in pontificatu Paulus. Tum Ioannes * ille Turrecremata, tot ingenij & ſcriptorũ monimentis clarus: omnes prçterea galeriti patres, tenera ſunt quadam dulcedine ac beneuolentia præſulẽ proſecuti. Id uerò nullis ſibi artibus aut ambitu parabat, cum nullus eſſet hominum, qui minus ad gloriã aut ambiendos dignitatum gradus duceretur. Quacunque enim illum tractaſſes, immotus & inuictus ad omnes ictus perſiſtebat. Non auri ſacra uis hominem expugnauit, non uoluptatibus eſt raptus, non contumelijs incenſus, non humanarum laudum illecebris eneruatus. Vt etenim habitum ſui ordinis, ita ne uultum quidem nedum animum atque illam in retinenda uirtute conſtantiam, factus Pontifex immutauit. Tantum uerò abeſt, ut aucupãdæ maiori dignitati operam daret, ut etiam ad ſuam cellulam, in qua honeſto illo & literario ocio fruebatur, frequenter ſe hiaret Cardinalem breui futurum adulatori cuidam impudenter blandienti: De ſepulcro, reſpondit, nobis eſt ac propinquo interitu, non de ſublimiore gradu, cogitandum. His ille ſibi artibus omnium gratiam conciliabat: miſeratione, iuſtitia, rectitudine ad aucupandos homines utebatur: quibus ita ſuorum ciuiũ ſibi animos colligauit, ut beatos ſe, quod talem accepiſſent præſulem, acclamarent. Coſmum quidẽ Medicem, ut cætera omnia prudenter, illud etiam ſapiẽtiſsimè dixiſſe conſtat: Magnis ſua tempeſtate Florentiam urbem calamitatibus, maioribus tumultus bellici periculis, tum peſtilentia, annonæ caritate, terræ motibus, atque inprimis fuiſſe inteſtinis ſeditionibus uexatam, quæ nobilem potuerant euertere ciuitatẽ: Ea omnia ſanctitate ac precibus Antiſtitem ſummouiſſe. Is ille Coſmus eſt, quo nullus ditior, nullus prudentior, nullus denique in religioſum cultum ſuo tẽpore propenſior. Is tantum in ciuitate potuit, quantum uoluit, ſed ipſe ſibi modeſtiam imperauit. Cuius quonã dicta factaque præterquam ꝙ paſsim celebrãtur, ab illuſtribus authoribus & pluribus ſunt monimentis literarum tradita: tantum, quod ad præſentem locum ſpectat, delibabo. Mortuo Bartholomæo Zãbarella, (quod dixi) complures ad præſulatum adſpirabant. Coſmus uerò & quoniam in ciuitate plus cæteris poterat, & apud Eugenium quãta quiuis gratia pollebat, nulli dubium, quin potuiſſet è ſuis aliquem, deturbatis cæteris, proficere. Noluit ſanguini & carni dare, quod uirtuti, quod Chriſto uir prudens & integer deberi iudicauit: ſed magnus ingeniorum & hominum ſpectator, ad Antoninum rem totam deferri apud Eugenium curauit. Quanquam enim adactus eius precibus literas ad eundem dederit, ut eo faſce leuaretur: clam tamen, ne quem alterum præficeret, cautius & ex iudicio perſcripſit. Quod ſi ea metimus, quæ ſeminamus: immo ſi unum dantes, centuplum

ItẽCardinales

** ille à*

Præclarum adulatorem reſponſum.

Coſm⁹ Medices egregiè prædicatur.

Leonē X. & Clemētem VII. dicit.

tuplum accipimus: quid impedit, ne dicam in Coſmianam domū pro uno præſulatu, Pontificatus duos maximos rediſſe? Iam tum, cum tot religioſas ædes ac templa à fundamentis excitabat, uidebatur prone potum tiaras præſagire, qui Leoni X, qui tibi etiam Clemens ſeptime eccleſias, Eccleſiæ principibus parabat.

Sed Coſmum alij: nunc ad Antoninū redeamus. In quo etiam facundiam, ut illa ferebant tempora, nō deſideramus. Tunc enim exeruiſſe caput uidētur cultiores literæ, quæ tot ſeculis obrutæ ac ſepultæ propemodum iacuerāt: quod ipſum magna ex parte Coſmo magno ingeniorum fautori referre acceptum, ſi grati eſſe uolumus, debemus. Itaque Nicolao quinto uita functo, & in demortui locum Calixto tertio ſuffecto, Florentinus populus legatos, qui de more gratulatum Romam profecturi eſſent, deligit. Ij fuere Ianottus Pandolphinus eques, Otho Nicolinus iureconſultus, Antonius Ridolphus, & Iohannes Medices Coſmi filius, uiri proculdubiò præſtantes. Quo tamen legationi maior authoritas ineſſet, Antoninū primo eſſe loco uoluerunt. Admiſsis in conſiſtorium publicum certa die, in conſeſſu illo totius orbis celeberrimo cum ſe Antoninus orando præſtitit, tanto ſententiarum pondere, tanta uerborum copia redūdauit, adiecta actionis gratia, cum dulci quodam uocis ſono ac totius oris uenuſtate: ut ſtupore omnes maximo percellerentur, quòd non theologus aut orator, ſed miſſus è cælo quidam fuiſſe angelus uideretur. Quæ res alterum ſubindè illi laborem iam confecto ſenio conflauit. Cum enim celebre per ſe ciuitatis nomen, celebrius ſua legatione reddidiſſet, mox ad Pium ſecundum, qui Calixto ſucceſſerat, collegis additis gratulatum miſit. Eos fuiſſe conſtat Angelum Acciaiolum equitem, Aloyſium Guicciardinum, Petrum Pactium, Guilielmum Oricellarium, ac Franciſcum Medicem. Neque uerò ſibi ipſi nunc etiam orando ceſsit, ſed pari eſt etiam cunctorum plauſu celebratus. Pius uerò quanti illum fecerit, uel ex eo licet coniectare, quòd cum ad Pontificatum euectus, uellet conuulſis quibuſdam, quæ paulatim ad publicam iacturam & morum lapſum irrepſerant, Romanam curiam in antiquum candorem ac formam reuocare, mādaſſetque eam prouinciam grauibus aliquot Cardinalibus, Antoninum quoque, ut peritum rerū & integrum, illis eſſe addendum indicauit: quanquā ea res, urgente tunc bellico ſtrepitu, in pacatiora tēpora ſit dilata. Ad Fridericum quoque Cæſarem in itinere excipiendum, quem in Italiam rumor erat aduētare, legatus eſt à ſupremo magiſtratu deſignatus: Quod ille munus, fractus ſenio, reiiciendum eſſe in alterum dicens, recuſauit.

Inſignis eius oratio corā Pontifice.

Et hæc eo pertinent, ut quanta uir prudentia fuerit, & quàm conſtans opinio omnium, poſſe Antoninum dicendo plurimum, cognoſcamus: Neque profectò in ea ſententia fallebantur. Nam ut cætera nunc ſileamus, cum defuncto legationis ad Calixtum munere reueiſus una cum collegis, ſupremum uellet magiſtratum (tota enim uis legationis in eum incubuerat) quæ geſta ac dicta eſſent edocere: tam dilucidè omnia narrauit, ſic memoriter minutiſsima quæque extulit, tam ſtrictim, quæ ſparſa erant, adunauit, ut diuinum quoddam, non humanum, eſſe ingenium dixiſſes. Neque uerò non altera ex legationibus ſignis fuit honeſtata, ut nuſquam fuiſſe ocioſum præſulem ſciamus. Nam cum uentum eſſe ad flumen Paleam, ſolito tumidiorem, rogareturque ab uno ex collegis ut dimiſſo mulo paruulo, cui inſidebat, generoſo ac ſublimi equo ad traiectum uteretur. Mulillus meus nuſquam, ait, ueſtigio fallitur. Mox ſigno crucis facto, tutò ac facilè tranſmiſit. Affirmabant collegæ aquas, dum tranſiret, in ſtagni morem quieuiſſe, ſe non citra periculum, altioribus iumentis inſidentes, ad ulteriorem ripam fluminis delatos.

Iā tempus appetebat, ut quod in hoc uitæ curriculo in lachrymis ſeminarat, in exultatione, ad celeſtē uitam tralatus, tandem meteret. Itaque cum annos tredecim ac menſes duos Florētinæ eccleſiæ præfuiſſet, ad quam quinquageſimo & ſeptimo ætatatis anno fuerat euectus, in morbum incidit, correptus febricula quadam, quæ phlegmatica à phyſicis uocatur: ita ut non ignea & acri, ſed lenta, ac propterea lōga ægritudine laboraret. Erat in ſuburbano Antoniano, quod epiſcopale hærediolum portæ diui Galli adiacēs, à ciuitate non totos mille paſſus abeſt, quo ſolent præſules ſecedere, ſi quando animum remittere atque urbanos placeat ſtrepitus uitare. Cum iam cœperat morbus augeri, ac febris facta uiuacior, medullas ſenis & artus tenuis corpuſculi depaſci, fortè Frāciſcus Caſtilonus acceſſerat, (quanquā à patris latere parum aberat.) Is uti fit, cubantem ſolabatur. benè ſperandum eſſe nihil ſubeſſe diſcriminis: poſtremo redituram ualetudinem bonam & celebrem promittebat. Vir uerò intrepidus ac Martino ſimilis, utra ſibi & ouibus tunc uita eſſet commodior, non deliberās: Fiat, inquit, uoluntas Dei: ac ſtatim diuino quodam ſpiritu illuſtratus: Dies: ait, annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta annis: quaſi ſummam uitæ diem præcinens, cum iam ſeptuageſimum ætatis annum attigiſſet. Sacro itaque Euchariſtiæ, mox etiam, morbo ingraueſcente, Calendis Maijs paulo ante quàm obtenebreſceret, extremæ Vnctionis clypeo munitus, integram illam peccatorum condonationem, quam indulgentiam uocamus, liberalitate Pontificia acceptam, legi ſibi & impedit petiit: adſtantibus ſui ordinis cœnobitis, qui frequentes, & quandiu laborauit, certatim omnibus charitatis officiis lateri paterno hæſerant. His ritè ac ſedulo peractis, circunfuſi lecto fratres, matutinum officium decantarunt: iamque ad eum locum uenerāt, quem, perſoluto triplici nocturno, laudes appellamus, cum uir ſanctus iam cum morte luctans feruore quodam actus, quo potuit conatu in ea uerba, quæ præcinūtur Laudibus, erupit: Deus, ait, in adiutorium meum intende. Id quod aſsidentes qui luctui ac gemitibus uacabant, ad nouas ſubindè lachrymas excitauit. Cum uerò modicus iam calor teperet in corpore, atque ad ipſum iam ferè limen uitæ proceſsiſſet, nihilque poſſet niſi fortè truncatum quiddam eloqui, illud tamen moribundus defecta, ut poterat, uocula crebrò repetebat: Seruire Deo, regnare eſt, quaſi iam laborum præmium ob oculos uideret. Tū illud quoque (quod mihi eſt initio dictū) frequenter iterabat: Sancta & immaculata uirginitas quibus te laudibus efferam, neſcio: incertum, an ad Deiparam Virginem conuerſus, quæ ſe luctantem cum morte uiſitaſſet, an hilaratus, quod inuiolatum ad illum uſque diem corpus uirgo ab omni obſcœnitatis putredine ſeruaſſet.

Febre phlegmatica corripitur.

Pſ. 89.

Veriſſima ſancti uiri in extremis ſententia.

Inter hęc fratres poſt matutinas Laudes cum totū pſalterium percurriſſent, eoſdem pſalmos à capite reſumpſerāt: iamque ad eum uigeſimi & quarti locum uenerant, quo dicitur: Oculi mei ſemper ad Dominū ipſe tunc ſublatis in cęlum oculis ac manibus, eadem uerba repetens: Oculi mei, ait, ſemper ad Dominum quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Vix deindè percipi aliquid potuit: tantum ex continuo labiorum motu, cum ex præceptis paucis, intellectum eſt in pſalmodia quadam ſic agentem animam uerſari. Inprimis uerò poſtremum pſalmum, Laudate Dominum de cælis, crebrò uidebatur iterare: quo in om

ni uitæ curſu, ut cœnobitæ aſſerebāt, erat ſolitus oblectari. Si quid à pſallendo ceſſaſſet, complexus crucifixi effigiem, quam fratres obtulerant, tanto ardore oſculabatur, ut qui aderant, non poſſent à lachrymis temperare. Sexto itaq; Nonas Maij, pridiè quàm tūc Aſcenſio Domini coleretur, anno a natali Chriſtiano Milleſimo quadringēteſimo & quinquageſimonono, ſub auroram fermè, amicus ille Deo ſpiritus, effracto corporis clauſtro, ad uitam perennem euolauit.

Obdormiit feliciter in Domino.

Qua hora ad cœlum emigrauit, Florentiæ in monaſterio Ciſtertienſi religioſus uir Tuttius, ex eo monachorū genere, qui ſacris non initiantur, cum eſſet in periſtylio, quod nunc clauſtrum uocamus, nubeculam uidit ſplendidam pyramidali forma, intraque illam infantulum liquido in aere pendere: quæ Antoniano ſuburbano, ubi ſanctus præſul obierat, adſtans paulatim ad ſidera tollebatur. Intellexit uir Deo plenus, Antoninum humanis rebus exceſsiſſe: ac ſtatim Abbati Septimiano re ſoli ac ſilenter patefacta, uterq; cum iam diluxerat, cognouit in eodem ſuburbano ea ipſa hora præſulem obiiſſe.

Viſionesquadā de eius gloria.

Aſculi Conſtantius Fabrianenſis ex Prædicatorum ordine, uir magnæ ſanctitatis, eadē hora, dum orans in templo uigilaret, Antonini animam uidit multo gloriæ lumine ueſtitam, cœlū ſcandere: quo etiam temporis articulo, alterius cœnobitæ ad ignes purgatorios deſcendere: inſpectæ rei diē & horam annotauit: compertum eſt eodem momento temporis utrunque deceſsiſſe Florentiæ duæ mulierculæ, tertium Diui Dominici ordinem profeſſæ, in eodem ſimul cōtubernio uiuebant. Harum iunior ut è lectulo ſurgeret, quo poſſet parata domo ad eccleſiam procedere, à ſeniore excitatur. Cum id parat, in latus, ut fit, recidens, à leui ſomno iterum occupatur: dormiens uidere uiſa eſt apertos cœlos, ac Saluatorem ſublimi ſolio conſidere: hincinde angelorum ac diuorum hominum magna copia in quis Thomas Aquinas, inſtipatum: tum proximè ad Aquinantem ſellam inanem, adſtantibus tamen angelis, collocatam. Ad hæc miniſtros quoſdam, qui pararent uiam, ac dicerent: Heus uos, aperite uiam, accedite. Antoninus nanque antiſtes Florentinus, ima deſerens, nunc cœlos aſcendit, in ſede hac inſtrata conſeſſurus. Dū hæc muliercula iunior ſpectat, atq; ab importuna ſeniore rurſus excitatur, tota illa ſimulacri ſeries euanuit. Paulò poſt cum ad eccleſiam proceſsiſſent, qua hora iunior ea uiderat, fato eſſe functum cognouere. Res profectò rationi conſentanea, ut doctori & uirgini Thomæ Aquinati, Antoninus quoque doctor & uirgo iungeretur.

Quo tempore ſanctus præſul animā efflauit, Pius ſecundus Romanus Pontifex Florentiam appulerat, ad Mantuanum conuentum, quem de communi re aduerſus Turcas indixerat, profecturus. Is maximè Antoninum, uti diximus, obſeruans, nihil nō ſibi de uiri integritate ac literis pollicitus, quantoperè uiuentem coluiſſet, officijs in defunctum præſtitis declarauit.

Pius II. Rō. Pontifex ſancti uiri funus, curat magnificè.

Funus itaque diligenter ac magnifice pro uiri ac ciuitatis dignitate uoluit curari. Neque enim quicquam ea de re ſtatuerat Antoninus. Tantum dū morbus ingraueſceret, ſi qd domi fuerat, diuidi pauperibus imperauerat: ſic ut quæ elato iam funere in epiſcopio reſederant, nummis quatuor aureis redemiſſes: atque ea quidem, ſi cochlear demas argenteū, quo ad potiunculas æger utebatur, erant omnia uiliſſima. Voluit itaque complures epiſcopos & aliqua inſignes dignitate, dum deduceretur, funus ſequi. Ad hæc defuncti antiſtitis familiares, longas pullaſque indutos ueſtes, intereſſe. Hos ponè magna eſt pars clariſsimorum ciuium, & qui plurimum authoritate poterant, ut honeſtarent uiri ſancti funus, inſecuta. Primum itaque ad primarium templum ciuitatis cadauer extulere: ubi in conſpectu Cardinalis ſancti Marci, mox Pauli ſecundi, qui extremo illo officio noluit amiciſsimo præſuli deeſſe, quæ de more ad funerales pompas adhiberi ſolent, perſolutis: indè ueſperi ad diui Marci templum, ubi Prædicatores habitant, magna ui populi circunfuſa, deduxerunt. Ita enim teſtamento Antoninus cauerat, uti non operoſo monumēto, ſed humi proximè ſuos fratres conderetur. Iam uerò hic uniuerſam uidiſſes commotam ciuitatem. Tota enim, ueluti in publico luctu, iuſtitio indicto, ad ducendum ſancti funus properabat. Non ſenes, nō paruuli, nō mares non fœminę domi cōſtiterunt. Ad unū oēs ad diuū Marcū currere: Ibi ſancti uiri manus lābere, ac pedes certatim oſculari: Pars gemere, quidā lachrymari, nōnulli ex alto pectore ſuſpiria trahere, multi etiam querulis uocibus eiulari. Neque uerò ciuitas ac ſuburbana tantum, concurſu frequentiſsimo ad rei famam conuolarunt: ſed & ipſi ſe non potuerunt montes ac remota loca coercere. Paſsim itaque ruebatur ex uicinis urbibus, oppidis, uicis, locis campeſtribus & montaneis, turmatim confluebant, quo poſſent, antequam ſepulcro inderetur, oſculari. condonauit Pius, ad eius ſanctitatis teſtimonium, ſeptem annorum ac totidem quadragenarum pœnam ijs, qui ſanctum cadauer & manus oſculatum acceſsiſſent.

Pius II. quid de eo ſenſerit.

Hinc factum eſt, ut alijs ſuper alios aceruatim ad cadauer oſculandum confluentibus, non niſi octauo ab interitu die conderetur: quo toto temporis ſpatio nō modo graue aliquid ac fœtulentum nō oluit, ſed ſuauem quandam fragantiam ſpirans, populos recreabat. Ore autem uenuſtior & hilarior defunctus, quàm uiuus fuerat, uidebatur. Quin manus ac pedes adhuc mobiles & tractabiles, quaſi tunc recens expiraſſet, rigor nullus contraxerat, ſicuti nullus quoque liuor reliquū corpus inquinauerat. Quæ uel ſola magnam poterant oſtendere ſanctitatem: quam tamen maioribus indicijs adhuc inconditum declarauit.

Nam quo die ſunt in diui Marci templo exequiæ celebratæ, fœmina inualido latere & quo non utebatur, ſancti corpus attigit. Nondum templi limine pedem extulerat, cum redeuntibus uiribus, uſum quoque lateris integrū rediſſe prædicauit. Matthæus quoq; Ciachus, multos iam annos altero brachio impeditus, quod ne mouere quidem poterat, nedum ſublime tollere, omni medicorum ſubſidio deſperato, ſanctum cadauer adijt. Poſtqnā oſcula manibus impreſſiſſet, timore poſito, earum alteram arenti brachio admouit, illicò ſalute reddita, ad lanificium, in quod incūbere ſolebat, incolumis remeauit. Laurētiæ quoque, cuius manus & pedes excreſcēs tumor deturparat, ſaluti fuit ſancti manuum cum ſuis confricatio.

Vt autē ardor ille currentium populorum paulum refrixit, ſepulchro tandem intulerunt.

Miracula poſt obitū eius.

Ne uerò ultimam illius uoluntatem infringerent, qui teſtamento cauerat, uti eodem conditorio, quo cœnobitæ, clauderetur: (Id uerò pro chori foribus excauato antro, humili ac depreſſo loco ſitum eſt) aliud choro aſsidens, temporarium ac paulo eminentius, ad læuam extruxerūt: ità factum eſt, ut uoluntati eius obuiam non iretur, & ſanctitatis aliqua ratio ac dignitatis haberetur. Occluſus tumulo, quot ſignis fulſerit, nō eſt noſtri conſilij recenſere. Plura enim ſunt, quàm ut eorum nunc numerus iniri poſsit: præſertim cum in rebus Antonini, quantula ſit iſta laudatio, uiri prudentes nō ignorent: qui cæteras iuſtitiæ, manſuetudinis, pietatis ac totius ſanctimoniæ uirtutes, ac demū cœleſtem illam conuerſationem ſignorum prodigijs anteponunt. Quia tamen curioſis quoque eſt auribus conſulendum, appingam pauca de multis, quæ fuiſ-

ſe

ſe conſtantiſsima comperero. Nam ingentem illam uim, qua fulſiſſe ſcriptores prodiderunt, quicunque uoluerit, ea illis petat. Non enim ſum neſcius, ſi quæcunque referuntur, extremo huic operi uelim addere, huius lucubrationis pedes futuros toto corpore lōgiores. Tunc enim ſcribendorum ſignorum finis eſſet, cum à patrandis ipſe demum abſtineret: qui quaſi hactenus non ſplenduerit, nunc toto ſole prodigiorum terras uidetur illuſtrare.

Fabrianū oppidū.

Fabrianum oppidū eſt in Piceno, quanquā nouum, non ignobile. Hic fœminæ cuidam (ambiguum cur) tota facies & caput intumuerat, ut penè orbes oculorum, adepto fermè cernendi uſu uiderentur. Quaſi uerò hoc morbi genere, quo diu laborauit, non ſatis uexaretur, acceſsit contractio totius corporis ut eſſet officio membrorum omnium deſtituta. Non ſtare non iacere poterat, non * unde ſemel collocata fuerat, moueri. Sedebat tantum, obtorto toto corpore, & in ſeipſum uelut in ſpiram miſero quodam membrorum flexu redeunte. Tota erat in angoribus & ærumnis: non interdiu, non noctu quieſcebat. Habebat hæc germanum Andream, qui ea Prędicatorum ordine apud beatum præſulem diu adusque obitum perſtiterat. (is enim ſancto Antiſtiti mos erat, ut unum ſaltem è ſuo ordine apud ſe morari permiſſu præſidētium uellet.) Is paucis menſibus, poſtquàm eceſſerat, uiſum matrem ac ſororculam hanc ægrotantem, utranque mendiciſsimam, pertransit Fabrianum. Nè uerò ſolo adſpectu miſerās, ſed aliquo munuſculo recrearet, Antonini tunica ea, quæ non ad cutem, ſed ī̄n proſpectu geſtatur, ſuperpoſita cæteris ueſtibus, donauit. Conuerſus deindè ad ſororem, dum blandis uerbis ad patientiam hortatur, in Antoninum incidit: atque ut humanis exceſſerat, ut plures ſaluti reſtituerat, ut quotidiè ſignis emicabat, longa oratione declarauit. Ad eum, quādo hominum auxilia deeſſēt ſe conuerteret, illius præſidium imploraret: futurum ut ſancti miſericordiam præſenti remedio experiretur. Miſera muliercula, quæ ſe deſtitutam omni humana ope uidebat quid non faceret? incenſa fratris adhortatione, Deum ſe ſancti meritis iuuaret, maximè præcabatur. Cum aduelperaſceret, fide iam incaleſcens, acceptam ex matre tunicam, materno adminiculo ad carnem induit, ac inſequente nocte tota etiā geſtauit. Vbi diluxit, detumuerat faciens, membris ac neruis uigor redierat. Quid plura? Eo ipſo die, ne putes paulatim ualetudinem rediiſſe, quæ antea non ſtare, non iacere poterat, ad flumen ad lauanda lintea, integra ualetudine atque in totum libera, cucurrit.

** inde, ubi*

Præclarum miraculū ex tunica ſancti uiri.

Iam quando à fœmina exorſi ſumus, in eo ſexu adhuc aliquantulum perſiſtamus. Florentiæ in monaſterio Diuæ Luciæ, ubi ſub ſignis Diui Dominici nobilis uirginum cœtus militat, uirgo Charitas (ita enim adhuc uiuens appellatur) Guidonis Tholoſini filia, toto erat corpore attonita & contracta: quin ſpina dorſi adeò curuata, ut in arcus morem os ipſum genibus iungeretur. Ad hæc ſtare nullo modo poterat; ac denique monſtrum, aut monſtro ſimilem appellaſſes. In ea, ita toto ſexennio laborante, omnes ſuas medici fruſtra artes & remedia tentarant, poſtremò abiecto curationis tædio, ſalutem penitus deſperauerant. Charitas uerò, quæ quanquam tabefacta erat corpore, ſalutis deſiderio ardebat, ad Antonini charitatem conuolauit. Cum itaque ſub noctem die quodam delaſſata intra cubiculum ſederet, atque ad præſulis immagunculam, propè affixam, ſolito uehementius oraret, ardore quodam ſenſit interius & cor & corpus totum commoueri: mox uiſa ſibi eſt ſanctum antiſtitem, nō ſubiectum tamen oculis, intueri, qui admota una manu pectori, & tergo altera blandè contrectans, ita, ut diximus, inflexam & obtortam emendaret. Nec uanum fuit, quod inſpexerat. Nam ſe ilicò reſtitutam intellexit: ac penitus correcta, nunquam in poſterum in id genus morbi recidit.

Relicta Florentia, quanquam Senenſem urbem adeamus, intra eundem tamen ſexum atque eundem ordinem conſiſtemus. Iohanna Petri Libri filia, uſq; ab incunabulis morbo comitiali uexabatur. Cum deindè in monaſterio Paradiſi ad campum regiū uirgo inter uirgines habitaret, bis ferè ſingulis menſibus eiuſdem morbi furiis immaniter agebatur: ſic, ut inſaniens ac benè ſtulta, cogeretur per dies aliquot, quouſquè reſipiſſerat, compedibus & uinculis coerceri. Cum reſipuiſſet, & de referendo inter ſanctos Antonino (quæ res tunc agebatur) cognouiſſet: audito etiam, quod ſignis coruſcaret, confeſſoris hortatu eius prę̄ſidium, pollicita ceream ſtatuam, implorauit. Breuibus rem claudo. Vidit uirgo præſulē in Prędicatorum habitu, angelis compluribus ſtipatū, qui ſe non conflictandam in poſterum eo morbo pollicebatur: tum ut Florentiam iret, atque ad ſepulcrum ſtatuam erigeret, admonebat. Saluti reddita, ac mox cum licuit, Florentiam profecta, ſtatuam ac tabellam pro ſepulcro, reportatæ ualetudinis indicium, appendit.

Placet, ut antequam Florentiam remigremus, Piſas ēt accedamus. Vbi prę̄fectus erat arcis ueteris, Matthias Fedinus Florentinus. Huic erat filius Raphael, adhuc puer, qui cū cacumen arcis aſcendiſſet, pede lapſus, ad ſolum ſpatio cubitorum quinquaginta cecidit, & quod magis miſerandum fuit, impegit in aceruum lapidum, ſeu uerius globorum, qui tormētis æneis ſeu bombardis (tantum potuit furor hominum in homines) emittuntur. Ilicò mater, illico ad famam complures aduolarunt: omnes puerum, in quo uitales ſpiritus introrſum receſſerant, aut mortuum, aut moribundo proximum putarunt. Meliorus Creſcius, qui & ipſe, neſcio quam in ea arce perſonam publicā gerebat, illuc capitio accepto (id birretum Hetruſca lingua dicimus) quod diui Antonini fuerat, accurrit: quod ubi capiti pueri exanguis indiderunt, ſtatim reuiuiſcere, & collecto ſpiritu uiſus eſt melius habere, integram ſalutem diebus poſt paucis adeptus. Eodem capitio dyſurian, febres, dolorem capitis, maniam, nè longum faciam, curata omnia: tum puerperium facilius fuiſſe, conſtat. Florentiæ Iacobus Hieronymi, quatuordecim annis morbo elephantino correptus, fruſtra admotis medicorum præſidijs, conualuit poſt octauum ab emiſſo uoto diem. Ibidem Simoni Perozio non paucis annis inteſtina non abſque dolore defluebant. hoc olim familiariter utebatur Antoninus, qui & ipſe eo morbi genere fuerat affectus. Humana itaque uidens adminicula deeſſe, ſpei plenus, ſepulcrum adiit: poſteaquàm flexo poplite, quanto ardore potuit, oraſſet, (mirum) adhuc ſepulcro incubanti inteſtina ſteterunt, quaſi iam certo loco conſuta eſſent ac prorſus deligata. In eadē ciuitate Paulus Operarius ad cætera in hanc lucem prodeuntium incommoda illud etiam adiecit, quod ſurdus & mutus à matris aluo, nihil omninò eſt uſque in ſeptē nium locutus. Cum ſuos omnes conatus medici ad aperiendum os & aures adhibuiſſent, Laurentius pater ad Antoninum, quem dum uiueret, intima amicitia coluerat, nuncupatis uotis filii calamitatem miſerans, confugit. Breui dicam: ſtatim reſeratæ ſunt aures, & ſoluta lingua. Leonardus Reatinus gemina eſt liberalitate prę̄ſulis donatus, & quod ipſe in Porrectanis balneis ignea & periculoſa febre leuatus eſſet, & quod filiolum, è ſublimi loco ad ſolum lapſum, cuius iam medici uitam deſperarant, eius patrocinio incolumen

Miraculū ingens ex ſancti uiri capitio. Item aliud.

Curatur hæmorſus.

Itē ſurdus & mutus.

lumen recepiſſet. Aloyſius Florentinus, & ipſe olim præſulis domeſticus, patrem habuit, qui mente lapſus, noctu ſolus urbem non abſque graui periculo circuibat. Integro biennio, quid in eu curando medici poſſent, uoluit experiri. Poſtremo cum omnia in irritum cedere uidiſſet, emiſſo uoto, ad Antoninum iam defunctum fugiens, recepit patrem, qui tam ſaperet quam qui nunquã in mentis inopiam incidiſſet. Ioannes Marigriollus ex ordine Prædicatorum, in diui Marci cœnobio ſarciendis ueſtibus præfectus, integrum diem de ateriore oculo laborans, ut quaſi ſubularum cuſpide uellicari ſe putaret, nocte inſequente occluſo oculo (non enim tum dolor ſinebat aperiri) ad matutinas uigilias profectus, ac pro ſepulchro præſulis in orationem toto ardore animi collectus. Pater, ait, ne (quæſo) obliuiſcere te nunquam denegaſſe mihi aliquid, cum uiueres, ſeu quid ad matrem meam inopem & ſenio confectam ſubleuandam, ſeu ad meos uſus popoſciſſem. Et nunc obſecro, affecto oculo tuæ clementiæ collirium adhibe, tantũ de tua mihi miſericordia polliceor, ut nunquam niſi uoti cõpos ſim ab hoc tuo ſepulcro receſſurus. Mox cum ſe dicturum quotidie quaſdam eius nomini preculas, uoto alligaſſet, ac pene loqui deſiiſſet, omnis, aperto ſtatim oculo, morbus & dolor aufugit. Nicolaus Bl lioctus, diu formandis nouitijs in D. Marci cœnobio præfectus, quod eſt numero fratrum & uitæ ſanctimonia conſpicuũ, è ſublimi ſcala, dum in D. Marci natalitio feſta fronde templũ ornat, ad ſolũ deturbatur. Territus, quod ſe uidebat in uitæ periculo uerſari, adhuc ſui compos, Antonini ſe muniri præſidio rogauit. Accurrunt fratres, & exanimẽ putates uolebant, ad ualetudinarium portare: cum ſubito reſumpto ſpiritu, petiit uti ſe ſancto præſuli ad ſepulchrum præſentarent. Ibidem cum oraſſet, tam celerem, quam integram ſalutem reportauit. Marcus Pecbius fortè cum iam annis auctus equitaret, in foueam deuolutus, equi etiam ſuperſtantis pondere premebatur. Antonini præſidio, quem, dum ille in præceps rotaret, inuocarat, utroq; periculo eſt exemptus.

Item amens.

Itẽ ex oculo laborans.

Item penè exanimis.

Neque uero, quanquam ad ſuſcepti operis finem properemus, ſilentio inuoluendum eſt, & nubiles fœminas & nuptas, paterna pietate ſanctum præſulem ſubleuaſſe. Feus Belcarus, boni uir nominis, & Heruſca lingua poeta non uulgaris, cuius hodieq; nonnulla monumenta extant, reſperſa pietate Chriſtiana, ex uxore filias complures tulerat: quas, quanquã rerum inops, ſuis maritis ſingulas honeſte collocauit. Defuncto Antonino, una adhuc domi, matura iam uiro, ſuperabat: quam miſer, quod fortunis deſtitutus eſſet, uiro non poterat perindè ac alias, copulare. Seceſſerat forte ad monaſterium ſuburbanũ, cognomẽto Campora (Religioſas enim ædes religioſus freqnẽtabat) Cum abſoluto prandio de rebus ſalutaribus cum monachis ſuaui colloquio tractaſſet, intra cubiculum, uti aliquantulum cõquieſceret, eſt deductus. Hic cum obdormiſceret, uidebatur ſibi eſſe in eccleſia diui Marci, atq; Antoninum quaſi tunc uiueret, intueri. Tum uero maxime inſtare, ne filiæ cauſam poſt haberet: poſtremo, an ſe uoti compotem faceret, rogaſſe: Antoninum uero inclinato capite, ſe facturum annuiſſe. Reuerſus intra urbem, & iam agens hilarius paucis poſt diebus filiam deſpondit uiro nobili: qui eas ultro nuptias petens, in exigua dote quieſcebat. De nubili diximus: nunc ad nuptam ueniamus. Conſtantia, Lucæ Panzani filia tribus maritis fuit, alio ſuper alium obeunte, coniugata: cum omnibus uiginti & duorum annorum ſpatium peregit, è quibus totos decem & octo infœcunda & ſterileſcens, nihil liberorum tulit, quanquam præcepta medicorum omnia & balnea tentarat. Peracto demum apud tertium maritũ quadriennio, Antonini nomen iis legibus inuocauit, iniecturã ſe ſcilicet proli toto ſeptẽnio Prædicatorũ habitũ: tũ ſepulchro ſtatuã cereã erecturã, ſi demũ, ſterilitate poſita, marẽ peperiſſet. Quis (quæſo) credat, nuncupatis illico uotis Antoninum affuiſſe? Nam nouem ab emiſſo uoto exactis menſibus ſtatim filium peperit, & cum tota uicinia partũ ſuppoſititiũ putaret, quos ſubindè peperit, eius fœcunditatem declararũt. Quatuor enim liberos, duos ſcilicet mares, ac totidem fœminas, nono quoque menſe unum, intra triennulum procreauit. Eiuſdem nominis & ſexus aliud uno fere uerbo perſtingemus. Conſtantia Thomæ Benicaſæ cum fœminas octo peperiſſet, audito, quod tantis Antoninus ſignis emicaret, ad ſepulchrum orans, ex eo marem triduo, poſtquàm orauerat conceptum, mox ſuo tempore editum, impetrauit.

Sterilis fœmina impetrat fœcunditatem.

Iam quis minuta illa & quotidiana, depulſas dico febres, dolores capitis ſedatos, oculorum aciem & uſum reſtitutum, doloris dentium rabiem placatam, phthiſim radicitus cõuulſam, eruptiones ex tuſsi ſanguinis cõpreſſas, plures à naufragio ſeruatos, ad hæc fœtum mortuum, qui edi non poterat, eductum, tum tres inſanas fœminas (rem profecto paucis tentatã) ſibiipſis redditas, energumenum, cilicio impoſito, occupantis dæmonis tyrannide liberatum, præterea dyſurian, apoplexiam, paralyſin curatam, puerperium appoſitu pilorum barbæ leuius effectum, tum libidinis incendia reſtincta, ac deſperatas mẽtes ad animi tranquilitatem reuocatas. Poſtremò tot quotidiè petentium, quis ſibi ſatisfactum eſſe prædicant hilaritates, hæc, inquam, & id genus infinita quis narrabit? Si quis hæc uberius noſſe uoluerit, ea eis commentarijs petat, quos, dum de aggregando eo Sanctis tractabatur, conſcripſerunt, aut certè ad diui Marci templum Florentiã contendat, ubi quot tabellas ac ſtatuas (quarum numerus eſt multo maximus) inueniet, tot ſe putet ſignis præſulis uirtute factis intereſſe. Quod ſi quis ea animi malignitate fuerit, ut non modo his fidem nõ adhibeat, ſed uoluerit etiam ſancti uirtutibus obtrectare, caueat ne duriore aliquo ſupplicij baculo quatiatur, ſicuti contigiſſe cuidam noſtra tempeſtate non ignoto. Nam quo tempore Carolus octauus Gallorum rex tanta felicitate Italiam ad repetendum regnum Neapolitanum peragrauit, totis copijs Florentiam aduenit, (ea enim iam ab Ferdinando Aragone deſciuerat ad Gallum) ruſtica plebs, ne quid in tãto belli ſtrepitu detrimenti pateretur, intrà urbem omnia conuexerat. In ſuburbano Antoniano lecticæ pars, in qua Antoninus & dormierat uiuens, & etiam deceſſerat, maximo cultu ad memoriam ſancti Antiſtitis ſeruabatur, quam & ipſam, ob aduentantẽ Gallum, cum alijs aliò deportarant. Ac neſcio qui factũ ſit, ut in cauponam, quæ eſt ad portam diui Galli, tranſmigraret. Super hanc Laurentius caupo crudam carnem quaſi lanius, nulla ſancti ratione habita, in fruſtra concidebat. Quod intuitus Marcus Radda, ex eo uoluit penſa pecunia redimere, quo reuerentius haberetur. Nolentem grauiter contempti præſulis increpuit. Laurentius uero commotabile in furorẽ actus, infandum morbum canceris non modo eſt in Marcum, ſed in Antiſtitem pluſquam bellua factus, contemptim imprecatus. Ecquibus, ait, ſignis tuus iſte Antoninus unquàm enituit, ut ſit ſanctus? Tum Marcus. Etſi ſigna, inquit, quibus effulſerit, me lateant, publico tamen conſenſu & fama omnium, uir magnus uitæ ſanctimonia celebratur. Vbi hæc dixit, Marcus abijt. Triduo poſt eo carcinomate, quod ſibi & ſancto fuerat imprecatus, affectum eſſe

Varij depulſi morbi.

Pars lecticæ eius religioſè aſſeruata.

Vltio diuina in blaſphemum.

in ore miſerum, accepit: quo bt eui etiã afflictus, expirauit. Recentius adhuc illud, quod, cum de conſecrãdo agebatur, Romæ contigiſſe, eſt ad me perlatum. Epiſcopus (& cuius ordinis, & quod, nomen illi eſſet, nè cui forſan moleſtias ingeiã, non piodo) opera unius cardinalium, quos trutinandæ Antonini uitæ Leo decimus preleceraт, cuius in contubernio etiam uinebat, tam pio operi liuore, ut puto, ductus, ſubdolis rationum nodis repugnabat. Erar enim uir doctrina ſingularis, qui & commentarios in theologiã iam ediderat, & tunc etiam in dialecticen ſcribebat. Miſer oblitus illud Dauidicum, non eſſe tangẽdos Chriſtos Dei, cum extremam iam manum uellet dialecticis imponere, feſſus, ut fit, cubitum proceſsit. Ea ipſa nocte, paulum abſuit, quin repentino, ſed tamen accelerato interitu ſublatus: antequàm tamen extremũ ſpiritum efflaſſet, mandauit Cardinali, nè ſuo uellet ſuaſu & conſilio rem interturbare: debitis Antoninũ honoribus nè fraudaret: errati ſe nunc, quòd reluctatus eſſet, & ipſum quoque ad id ſua garrulitate ſtеaiſſet, pęnas dare. Et ille quidem extremum diem clauſit: Cardinalis uerò eius obitu terrefactus, quanto anteà ſtudio conſecrationẽ eius impugnarat, tãto mox ardore impendendis illi honoribus inſudauit. Aiebat enim, etſi nulla conſtarent alia indicia ſanctitatis, uel uno hoc ſibi eſſe magnitudinem eius exploratam.

Pſal. 104.

Item in Epiſcopum ſancti uiri ob trectatorem.

Sed narrandis iam tantandẽ ſignis finem imponamus: quæ qui uoluerit, poteſt & debet admirari. Ego illa potius admiror, quorum ſibi partem fides mortalium non decerpit, quæ frequenter cum ſanctorũ munificentia in reportanda ſalute & aſſequendis uotis uel ex æquo, uel parte ſaltem aliqua concurrit. Scio enim humilitatẽ, innocentiam, charitatẽ ac cæteras uirtutes Antonini, eſſe Antonini proprias, quas quidem, quanquàm longe maximas, & omni cultu & admiratione dignas, illud quidem ſententia uidetur lõgo ſpatio ſuperare, quòd gloriam potuit humanam atque humanos potuit honores cõculcare. Quotuſquiſque enim eſt, qui ultro oblatam dignitatem, inter noſtri temporis ambitus & inexplebilem honoris ſitim, recuſarit? Neque tam imperitus rerum ſum, ut factũ eſſe hoc ab alijs antiquis patribus denegarim, ſed mores noſtrorũ tẽporũ intueor, quæ tãtopere ab illo naſcentis Eccleſiæ pudore deciderũt. Eſto, demus Antoninũ lõgè infra illos priſtini tpis patres numerari, ſed natũ eſſe hoc tpe, atq; hoc tpe eiuſmodi probitatis & contemptæ gloriæ radijs enitere, uidetur priſcam illam ſanctimoniæ maieſtatẽ, omnium benè ſentientum ſuffragijs, æquare. Sed quanta eſt, quæſo, uis de induſtria depreſſæ ſanctitatis? Ecce Antoninus, quanquam in cœlis gloriæ lumine ueſtitus radiaret, in terris etiam debito honoris titulo non priuatur. Quod enim ille nunquam cogitauit, tua diligentia Clemens ſeptime, qui ei longo poſt tempore in Florentina eccleſia ſucceſsiſti, in diuorum numerum eſt relatus. Id quod eum patruelis tuus Leodecimus propemodum, paratis iam omnibus, quæ eiuſmodi conſecrationis ritus exigit, effeciſſet, eo mox altiore quodam conſilio ad Deum euocato, fortè ne datum aliquid patriæ quis putaret. Adrianus ſextus eius nominis, eatei, pridiè Calendas Iunias, quo die tunc ſanctæ Trinitatis celebritas colebatur, Anno Põtificatus ſecundo, & ab exceſſu Antonini ſexageſimo & quarto, conſummauit.

Antoninus ſanctorum catalogo adſcriptus.

DE INVENTIONE S. CRVCIS

Ex oratione S. Ambroſij Epiſcopi De obitu Theodoſij Imperatoris.

3. Maij. S. Helena encomion.

Beatus (eſt) Conſtantinus tali matre (Helena,) quę imperanti filio diuini muneris quęſiuit auxiliũ, quo inter prælia quoq; tutus aſſiſteret, & periculũ non timeret. Magna fœmina, quæ multo amplius inuenit, quod Imperatori conferret, quàm quod ab Imperatore acciperet. Anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani ceſſerat, feſtinauit Hieroſolymam, & ſcrutata eſt locum Dominicæ paſsionis. Stabulariam hanc primo fuiſſe aſſerunt, ſic cognitã Conſtantio ſeniori, qui poſteà regnum adeptus eſt. Bona ſtabularia, quæ tam diligenter præſepe Domini quæſiuiſſet. Bona ſtabularia, quæ ſtabularium non ignorauit illum, qui uulnera curauit à latronibus uulnerati. Bona ſtabularia, quæ maluit æſtimari ſtercora, ut Chriſtum lucriſaceret. Ideo illam Chriſtus de ſtercore leuauit ad regnum, ſecundum quod ſcriptum eſt: Quia ſuſcitat de terra inopem, & de ſtercore erigit pauperem. Venit ergo Helena, cœpit reuiſere loca ſancta: infudit ei ſpiritus, ut lignum Crucis requireret: acceſſit ad Golgatham, & ait: Ecce locus pugnæ, ubi eſt uictoria? Quæro uel uexillum ſalutis, & inuenio. Ego, inquit, in regnis, & Crux Domini puluere? Ego in aulis, & in ruinis Chriſti triumphus? Ille adhuc latet & palma uitæ æternæ? Quomodo me redemptam arbitror, ſi redemptio ipſa non cernitur? Video quid egeris, diabole, ut gladius, quo peremptus es, obſtrueretur. Sed Iſaac obſtructos ab alienigenis puteos erudérauit, nec latere aquam paſſus eſt. Tollatur igitur ruina, ut uita appareat. Promatur gladius, quo ueri Goliæ caput eſt amputatũ. Aperiatur humus, ut ſalus fulgeat. Quid egiſti diabole, ut abſcõderes lignum, niſi ut iterũ uincereris? Vicit te Maria, quæ genuit triumphatorem, quæ ſine imminutione uirginitatis edidit eũ, qui crucifixus uinceret te, & mortuus ſubiugaret. Vinceris & hodiè, ut mulier tuas inſidias depræhendat. Illa quaſi ſancta Dñm geſtauit: ego Crucem eius inueſtigabo. Illa generatũ docuit, ego reſuſcitatum. Illa fecit, ut Deus inter homines uideretur, ego ad in medium peccatorũ, diuinũ de ruinis eleuabo uexillũ.

Luc. 10.

Pſal. 112.

Gẽ. 28.

1. Reg. 17.

Aperit itaque humum decutit puluerem, tria patibula confuſa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus abſconderat. Sed non potuit obliterari Chriſti triumphus. Incerta hæret ut mulier, ſed certam indaginem ſanctus ſpiritus inſpirat, eo ꝙ duo latrones cum Dño crucifixi fuerint. Quærit ergo medium lignũ. Sed poterat fieri, ut patibula inter ſe ruina confunderet, caſus mutaret & inuerteret. Redit ad Euangelij lectionẽ, inuenit, quia in medio patibulo prælatus titulus erat, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hinc collecta eſt ſeries ueritatis, titulo crux patuit Saluatoris. Hoc eſt, quod petentibus Iudæis Pilatus reſpondit, Quod ſcripſi, ſcripſi, id eſt, Nõ ea ſcripſi, q̃ uobis placerent, ſed quæ ætas futura cognoſceret. Non uobis ſcripſi, ſed poſteritati, propemodũ dicens. Habeat Helena, q̃ legat, undè Crucem Domini recognoſcat. Inuenit ergo titulum, regem adorauit, nõ lignũ utiq;, quia hic gentilis eſt error & uanitas impiorum, ſed adorauit illum, qui pependit in ligno, ſcriptus in titulo. Illũ, inquam, qui ſicut ſcarabeus clamauit, ut perſecutoribus ſuis peccata donaret. Auida mulier feſtinabat tangere remedium immortalitatis, metuebat calcare ſacramentum ſalutis. Læto corde & trepidanti ue-

Inuenit S. Helẽa Crucẽ Chriſti.

Iohan. 19.

ci ueſtiglo quid iaceret, neſciebat. Pertendit tamen ad cubile: ueritaris lignum reſulſit, & gratia micuit. Et quia iam fœminam uiſitauerat Chriſtus in Maria, ut ſpiritus in Helena uiſitaret: docuit eam, qđ mulier ignorabat: & deduxit in uiam, quam mortalis ſcire non poterat. Quæſiuit clauos, quibus crucifixus eſt Dominus, & inuenit. De uno clauo frænus fieri præcepit, de altero diadema intexuit: unum ad decorem, alterum ad deuotionem. Viſitata eſt Maria, ut Euam liberaret: uiſitata eſt Helena, ut Imperatores redimeret. Miſit itaque filio ſuo Conſtantino diadema gemmis inſignitum, quas precioſior, ferro innexans crucis, redemptionis diuinæ gemma connecteret. Miſit & frænum. Vtroque uſus eſt Conſtantinus, & fidem tranſmiſit ad poſteros reges.

Inuenit etiam clauos.

Vide Cōſtantini pietatem.

Alludit ad caput 14. Zacharia.

Principium itaque credentium Imperatorum, ſanctum eſt, quod ſuper frænum: ex illo fides, ut perſecutio ceſſaret, deuotio ſuccederet. Sapiens Helena, quæ Crucem in capite regum leuauit, ut Crux Chriſti in regibus adoretur. Non inſolentia iſta, ſed pietas eſt, cum defertur ſacræ redemptioni. Bonus itaque clauus Romani Imperij, qui totum regit orbem, ac ueſtit principum frontem: ut ſint prædicatores, qui perſecutores eſſe conſuerunt. Rectè in capite clauus, ut ubi ſenſus eſt, ibi præſidium. In uertice corona, in manibus habena. Corona de cruce, ut fides luceat: habena quoque de cruce, ut poteſtas regat: ſitque iuſta moderatio, non iniuſta precatio. Habeant hoc etiā principes, Chriſti ſibi liberalitate conceſſum, ut ad imitationem Domini dicatur de Imperatore Romano: Poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo. Ex illo gratulatur eccleſia, erubeſcit Iudæus: nec ſolum erubeſcit, ſed etiam torquetur, quòd ipſe ſibi author confuſionis eſt. Dum inſultat Chriſto, confeſſus eſt eum regem: dum regem Iudæorum appellauit, ſacrilegium ſuum, qui non credidit, confitetur. Ecce, inquiunt, crucifiximus Ieſum, ut Chriſtiani & poſt mortem reſurgant, & mortui regnent. Nos crucifiximus, quem reges adorant. Quem non adoramus, ipſi adorant. Ecce & clauus in honore eſt: & quē ad mortem impreſſimus, remedium ſalutis eſt, atque inuiſibili quadam poteſtate dæmones torquet. Putabam nos nos uiciſſe, ſed nos uictos fatemur. Iterum Chriſtus reſurrexit, & reſurrexiſſe eum principes agnouerūt. Iterum uiuit, qui non uidetur. Nunc maior nobis contentio, nunc pugna nobis uehementior aduerſus eum. Cui regna famulantur, cui ſeruit poteſtas, illum contempſimus: quomodò regibus reſiſtemus? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant, & Photiniani diuitatem eius negant? Clauum Crucis eius diademati ſuo præferunt Imperatores, & Arriani poteſtatē eius imminuunt? Sed quęro, quare ſanctū ſuper frænum, niſi ut Imperatorum inſolentiā refrænaret, cōprimeret licentiam tyrannorum, qui quaſi equi in libidines adhinnirent, ꝙ liceret illis adulteria impunè committere? Quę Neronum, quæ Caligularum, cæterorumq́; probra comperimus, quibus nō fuit ſanctum ſuper frænū. Quid ergò aliud egit Helenæ operatio, ut fræna dirigeret, niſi ut omnibus Imperatoribus ſancto dicere ſpiritu uideretur, Nolite fieri ſicut equus & mulus: ſed in fræno & camo maxillas eorū conſtringeret, qui ſe non agnoſcerent reges, ut regerent ſibi ſubditos? Prona enim poteſtas in uitium ferebatur, & more pecudū uaga ſeſe libidine polluebat. Ignorabant Deū: reſtrinxit eos Crux Dñi, & reuocauit à lapſu impietatis. Leuauit oculos eorū, ut Chriſtum in cœlo quærerent. Exuerunt ſe camo perfidiæ, ſuſceperunt fræna deuotionis & fidei, ſecuti dicentem: Tollite iugum meum ſuper uos. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt.

Pſ. 20.

Clauus in honore eſt, et remedium ſalutis eſt, &c.

Pſ. 31.

Mat. 11

ITEM DE EADEM S. CRVCIS

Inuentione, ex lib. 11. Cap. 1. Eccleſiaſticę Hiſtoriæ Sozomeni: cui planè conſentanea ſcribunt Socrates lib. 1. cap. 13. Theodoritus lib. 1. cap. 18. & Ruffinus lib. 10. ca. 7. & 8. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ. Deſcripſimus autē hæc ex uerſione doctiſſimi uiri Iohannis Criſtophorſoni.

CVM iam Concilium Nicenū ueniſſet ad exitum, & ſacerdotes omnes domum reuertiſſent, Imperator ſupra modum ideò lætatus eſt, ꝙ Eccleſiā uniuerſam de doctrina fidei conſentientem uideret. Atque ubi pro epiſcoporū concordia, pro ſe, pro liberis, pro Imperio deniq; Deo gratias egiſſet, templum Hieroſolymis circiter locum, qui dicitur Caluariæ, ad honorem Dei illuſtrandum ædificare inſtituit. Per idem ferè tempus Helena Imperatoris mater uenit Hieroſolymam, cum precandi cauſa, tum ſancta illa loca uiſendi. Quæ quoniam pio animo erga religionē Chriſtianam erat affecta, uiſa eſt ſibi operæ precium factura, ſi lignum Crucis uenerandæ inuenire poſſet. Verum neque illa, neque diuinum Domini ſepulcrum tam facile repertū erat. Nam ueteres Gentiles, qui Eccleſiam perſecuti fuerant, quoniam Chriſtianam religionem, recens iam ortam, concidere comprimereque omnibus opibus uiribusque laborabant idcirco eum locum, ingenti aggere ſupra iniecto, obruerunt, inque maiorem altitudinem, uti etiamnum apparet, erexerunt, Qui etiam uniuerſo loco tum ſepulchri, unde Chriſtus reſurrexit, tum Caluariæ muro undique circundato, eum pro ſuo arbitratu exornare cœperunt, Nam primum ſternunt lapidibus, deinde fanum Veneris ſupra extruunt: poſtremo ſimulacrum in eo ſtatuūt, ad eum ſanè finē, ut & qui Chriſtū in eo loco adorarent, Venerē uiderentur colere, & temporis diuturnitate uera cauſa, cur homines eum locum uenerarentur, ueniret in obliuionem: quippe cum Chriſtiani neque eò tuto ipſi accedere poſſent, neque aliis indicare auderent: ſed contra, omnibus pro certo confirmaretur, in eo loco aliud eſſe nihil, præter fanum Gentium & Veneris ſtatuam.

S. Helena inuiſit Hieroſolymā religionis ergo.

Tēplū Veneris in loco Caluariæ.

At uero tandem locus erutus eſt, & error, in quo ſtabiliendo tantopere laboratum fuerat, manifeſto depræhenſus, indicio, uti quidam memorāt, Hebræi euiuſdam uerſus Oriētem habitantis, qui à uiro quodam ſcripto admonitus, locum commonſtrauit: ſed, quę uerior eſt opinio, monſtratione Dei opt. max. qui quibuſdā & ſomnijs hoīes ad loci memoriam excitauit. Nam res diuinæ, mea quidē ſententia, humano iudicio non egent, cum Deo uiſum ſit eas pateſacere. Itaque ut primū locus ille Imperatoris mandato fuit perpurgatus, in profundo quadam in parte illius antrum, undè Chriſtus reſurrexit, emerſit: in altera aūt parte eiuſdem loci tres inuentæ ſunt cruces, & aliud ligniculū ſeparatim, qđ tabulæ geſſit ſimilitudinē, uerbis & literis non Hebraicis ſolū, uerumetiā Græcis & Latinis inſcriptū: q̄ uerba ac literæ nō aliud cōplectebantur, q̄ Ieſum Nazarenum regē Iudæorum. Hæc ipſa uerba, ſicut in ſacro Euangeliorū libro cōmemoratū eſt, mandato Pilati Præſidis Iudææ, ſupra caput Chriſti ſcripta fuerunt. Cæterū adhuc erat perdifficile, Crucē Dñi à reliquis duabus internoſcere diſcernereq́;, præſertim cū non illius modo inſcriptio ab ea diuulſa diſtractaq́; eſſet, uerumetiā ipſe tres cruces promiſcuè proiectæ, ordine earū, ut eſt uerſimi-

Tres cruces inuētæ.

Iohan. 19.

ſe,eo tpe, quo corpora illis ſoffixa oblata erant, penitus conluſo & pertorbato. Nam cum milites Ie-

Matt. 27. Iohan. 19.

ſum in cruce mortuum reperiſſent, eum inde ſublatum, primum uti literis ſacris proditum eſt, ſepeliendum tradiderunt. Deindè quò latronibus utrinque ſuſpenſis mortem maturarent, eorum crura confregerunt. Poſtremo cruces nullo ordine, aliam alio in loco proiecerunt. Nam quid curæ putes illis fuiſſe de crucibus ordine, quo prius erant, reponendis, præſertim cum ſinguli feſtinarent domum antè redire, quā aduesperaſceret, & non ducerent operæprecium, in crucibus hominum per uim interfectorum, ordine collocandis aliquid temporis cōſumere? Quare cum diuinum Crucis Dominicæ lignum hac de cauſa adhuc etiam ignotū eſſet, & diuiniore quodam, quàm quod ſit in humana ſitum poteſtate, egeret indicio, eiuſmodi quiddam accidiſſe conſtat:

Nobilis quædā mulier Hieroſolymis in morbum grauiſsimum, eumque planè inſanabilem fortè inciderat, ad quam id lecto decumbentem Marcarius Epiſcopus Hieroſolymorum, ſibi Imperatoris matre & alijs, quos ipſe circum ſe habeat, aſſumptis uenit, atque ut primum precatus eſt, dederatque ſpectantibus iſtud ſignum, nimirum eam eſſe Domini Crucē, quæ mulieri adbibita, morbo illam liberaret, ſingulas cruces allatas mulieri admouit. Verum duabus illarum appoſitis, factum quidem ineptum & plane ridiculum uiſum eſt, quippe mors nihilo minus mulierem erat iamiam occupatura. Sed ſimul ut tertia itidem fuit ei adhibita, derepentè aperuit oculos,; & collectis uiribus, extemplo è cubili ſana exilijt. Fertur item, mortuum Crucis uirtute ſimili ratione ad uitam reuocatum. Huius autem Crucis ſalutaris, iam tum inuentæ, maxima pars adhuc etiam Hieroſolymis in capſa argentea cuſtoditur, reliqua uerò ab Imperatrice ad filium Conſtantinū deportata eſt. Quod ad clauos attinet, quibus corpus Chriſti confixum erat, memorant Imperatorem ex illis ſibi confeciſſe galeam & frænum equi, ut ſcriptum eſt à Zacharia propheta, & à quo prædictum, quòd in tempore iſto illud, quod ſit in frænum equi, (his enim ferè uerbis utitur propheta) ſanctum eſſet Domino omnipotenti. Iſta quidem ut olim præcognita à ſanctis Prophetis præuiſaque fuere, ſic poſteà factis planè admirabilibus tum cōfirmata, cum Deo tempus uiſum eſt eiuſmodi rebus opportunum. Neque certè tantoperè mirandum, præſertim cum ipſi Gentiles ingenuè fateantur hoc eſſe Sibyllæ carmen.

Crux Domini ſanat fœminam moribūdā, itēq; mortuum.

Zach. 14.

Carmē Sibyllæ de Cruce Chriſti.

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.

Iſtud enim ita eſſe, nemo etiamſi acri ſtudio cōtrapugnare uoluerit, pernegabit. Quare & lignum crucis, & eius ueneratio à Sybilla præſignificata eſt.

Sunt hæc quidem à nobis, ſicuti accepimus, cōmemorata, quandoquidem ea ex uiris, qui illa accuratè norint, & ad quos eorum cognitio à patribus ad liberos ſucceſione quadam deriuata, peruenerit, & qui eadē ipſa pro facultate literis prodere poſteriſque relinquere ſtuduerint audiuimus.

DIVI EPHRAEM SERMO DE Sancta & Viuifica Cruce.

Galat. 6.

NOS Chriſtiani à Gentilibus ac Iudæis declinemus, poſteſque noſtros precioſa ac uiuiſica Cruce coronemus, dicentes cum Apoſtolo Paulo. Mihi abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Pingamus in ianuis, atque in frōtibus noſtris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus, uiuificum ſignum. Armemur inſuperabili hac Chriſtianorum armatura. Ea enim uictrix eſt mortis, fidelium ſpes, lux orbis terræ, paradiſi reſeratrix, profligatrix hæreſeum, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna ſalutariſque cuſtodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc ò Chriſtiane, armaturam diebus ſingulis & noctibus, horis atque momentis, in omni loco circunferre non deſinas, nihilq; ſine ipſa perficias: ſed ſiue dormias, ſiue iter agas, ſiue euigiles, ſiue operi inſiſtas, ſiue manduces, ſiue bibas, ſiue maria nauiges, ſiue tranſmittas flumina, hac te lorica circuntege, membraque tua omnia ſalutari ſigno exorna, atque circunſepi, & non accedent ad te mala. Hoc enim ſigno conſpecto, aduerſariæ poteſtates conterritæ trementeſque recedunt. Crux ipſa Chriſti ueraciter ſanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucemque reuexit. Hæc eliminauit errores, uiamque monſtrauit. Hæc ab Ortu Solis & Occaſu, à Septentrione & Meridie collegit gentes, atque in unam Eccleſiam, in una fide, ſub uno capite in charitate connexuit. Hęc Orthodoxorum inexpugnabilis murus eſt.

Nota ritū antiquitatis.

Efficacia ſigni S. Crucis

Quod os, quæ labia, quæ lingua dignè pro merito laudare poterit uictricia arma ęterni Imperatoris noſtri Chriſti? Crux Caluariæ in loco defixa, mox uiræ noſtræ feliciſsimum botrum ſine opere humano pullulauit. Hoc denique precioſiſsimo ligno, Chriſtus Deus noſter inferni uoraciſsimum dirupit uentrem, nimiſque patulum diaboli obſtruxit os. Eo conſpecto, contremuit mors, omneſque, quos à primo homine uſque ad id temporis ſub ditione ſua tenuerat uinctos, dimiſit. Crucis armis accincti ſancti Apoſtoli, omnem inimici calcauere uirtutem. Hac ſe, thoracis uice munientes milites Chriſti, beatiſsimi martyres, omnes artes & inuentiones, atrocitateſque tyrannorum ſuperarunt. Hanc baiulantes ſancti monachi, ſeculo ualefacientes, ſummo cum gaudio & alacritate in ſolitudinibus, & mōtibus, & ſpeluncis, cauerniſq; terræ ſibi ſedes elegerunt. O ineffabilem immenſamque bonitatem benigniſsimi Dei, qui tam magna, tamque præclara munera, humano generi Crucis indulſit uexillum. Hæc autem ſancta Crux rurſus in conſummatione ſeculi, cum ſecundus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingenti & Angelicorum exercituum infinita multitudine, apparebit in cœlo, inimicos quidem terrena ac uexans, fideles autem illuminans atque lætificans, aduentumque cœleſtis Imperatoris annuncians.

Matt. 24.

De precioſiſsima & uiuifica, diuinaque Cruce hactenus diximus, etſi plura his dici poterant, ac fortaſſe debuerant.

IN LAV-

IN LAVDEM SANCTAE ET Viuificæ Crucis ſermo Beati Iohannis Damaſceni: lib. 4. cap. 12. de Orthodoxa fide.

1. Cor. 1. SErmo Crucis, ijs qui pereunt, ſtul
titia eſt: nobis autem, qui ſalute
reſpiramus, uirtus Dei eſt. Nam
1. Cor. 2. ſpiritualis omnia diiudicat: Ani
malis uerò homo non ſuſcipit
ea, quæ ſpiritus ſunt. Stultitia
enim ijs, qui fidem nõ ſuſcipiũt,
& bonitatem & omnipotentiam
Dei non exiſtimant, ſed humanis & naturalibus co-
gitationibus diuina ſcrutantur. Omnia nanque Dei
ſunt ſuper naturam, adhuc & ſuper ſermonem & mẽ
tem. Quis enim cogitauerit, quo pacto ex nihilo ad
eſſe, & cuius gratia deduxerit Deus uniuerſa? Si natu
ralibus cogitationibus inuenire uoluerit, non appræ
hendet. Animalis enim eſt hæc indagatio, & dæmo-
niaca. Si quis uerò fide manuductus, bonitatem, om-
nipotentiam, ueritatem, ſapientiam, iuſtitiam & di-
uinitatem cogitet, inueniet omnia leuia, & plana, &
uiam rectam. Sine enim fide impoſsibile eſt ſaluari:
nam fide omnia, & humana, & ſpiritualia, conſtant.
Neque enim agricola ſine fide incidit terræ ſulcũ, ne
que mercator paruo ligno ſuam ipſius animã inſano
maris pelago committit: non nuptiæ fiunt, non aliud
quicquam in uita ſine fide. Fide intelligimus, ex nihi
lo ad eſſe omnia Dei uirtute deducta eſſe. Omnia &
diuina, & humana, fide dirigimus. Fides autem eſt in
ſcrutabilis conſenſus:

Crux Chriſti quid nobis contulerit. Omnis igitur actio & miraculifera operatio Chri
ſti, maxima, diuina & ſumme admiranda: omnium
tamen admirabiliſsimũ, eſt precioſa ipſius Crux. Per
nullũ enim aliud mors primi parentis deſtructa eſt,
& primi parentis peccatũ ſolutũ, infernus ſpoliatus,
reſurrectio donata, uirtus nobis contẽnendi præſen-
tia, mortẽq; ipſam elargita, ad antiquam beatitudi-
nem regreſsio reparata, portæ paradiſi patefactæ, na-
tura noſtra in dexteris Dei ſedens, filij Dei & hære-
des nos facti, niſi per Crucẽ Domini noſtri Ieſu Chri
Rom. 6. ſti. Per ipſam enim hæc omnia mirificè ſunt imple-
ta. Nam quicunq; baptizati ſumus in Chriſto, ut
inquit Apoſtolus, in morte eius baptizati ſumus,
Galat. 3. & quicunque in Chriſto Baptizati ſumus, Chriſtum
induimus. Chriſtus autẽ eſt Dei uirtus & ſapientia.
1. Cor. 1. Ecce mors Chriſti, id eſt, Crux, hypoſtatica Dei uir-
tute, & ſapientia circundedit nos. Virtus ſiquidem
Dei eſt uerbum Crucis, aut quia potentia Dei, id eſt,
contra mortem uictoria, per ipſam nobis manifeſta
ta eſt, aut quia, quemadmodũ quatuor extrema Cru
cis per mediũ centrum continentur & cõſtringun-
tur, ſic per Dei uirtutem altitudo & profunditas, lon
gitudo & latitudo, id eſt, omnis uiſibilis & inuiſibi-
lis creatura continetur.

Hæc nobis ſignũ data eſt ſuper frontẽ, quemadmo
dũ Iſraeli circũciſio. Per ipſam enim fideles ab infide
libus & diſtamus, & diſcernimur. Ipſa eſt ſcutũ, & ar-
ma, & trophæum aduerſus diabolũ. Ipſa ſignaculũ,
ut non tangat nos exterminator, ut inquit ſcriptura.
Exod 12. ipſa iacentiũ erectio, ſtantiũ firmamentũ, baculus de
biliũ, paſtorũ uirga conuertentiũ manuductio, profi-
cientiũ perfectio animæ ſalus & corporis, omniũ ma
lorũ auerſio, omniũ bonorũ cauſa, peccati deſtructio
arbor reſurrectionis, lignũ uitæ æternæ: ipſum nimi-
Crux adorãda. rũ precioſum lignũ, & perquàm uerè uenerandũ, in
quo ſemetipſum in hoſtiã pro nobis Chriſtus obtulit
atque ut ſanctificatum tactu ſancti corporis & ſan-
guinis, decenter adorandum. Clauíque, & lancea, &
indumenta, & ſacra ipſius tabernacula adoranda,
quæ ſunt præſepe, ſpelunca, golgotha, Saluatoris ui-
Pſalm. 131. uificum ſepulcrum, Sion Eccleſiarum propugnaculũ
& ſimilia: ut Deiparens ait Dauid: Introibimus in ta-
bernaculum eius, adorabimus in loco, ubi ſteterunt
pedes eius. Quod autem Crucẽ dicam, oſtendit quod
ſequitur: enim Crucem reſurrectio. Si enim amato-
rum deſiderabilis domus, & lectus, & amictus: multo
magis Dñi & Saluatoris nrĩ, per q̃ & ſaluati ſumus.

Adoramus etiam figurã precioſæ, & uiuificæ Cru-
cis, tametſi ex alia materia facta eſt, non materiam
uenerantes, (abſit enim) ſed figuram, tanquàm Chri
Matt. 24. ſti ſignum. Dixit enim Diſcipulis ſuis conteſtans: Tũc
apparebit ſignum filij hominis in cælo, Crucem di-
Mar. 16. cens. Et idcirco mulieribus dixit reſurrectionis An-
gelus: Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. Et
1. Cor. 1. Apoſtolus: Nos autem prædicamus Ieſum Chriſtũ,
& ipſum crucifixum. Multi enim Chriſti & Saluato-
res, ſed unus crucifixus. Non dixit, lancea perfoſſum
ſed crucifixum. Adorandum eſt igitur ſignum Chri-
ſti: ubi enim fuerit ſignum eius, illic & ipſe erit. Ma-
teria autem, ex qua figura Crucis exprimitur, ſiue ſit
aurum, ſiue lapides precioſi, aut alia quæuis materia
poſt figurationem, ſi contingat diſſolui, non adoran-
da. Omnia igitur, quæ Deo adiacuerunt, adoramus
ipſi reuerentiam pietatisq; cultum exhibentes.

Gen. 2. Hanc precioſam Crucem præfigurauit uitæ lignũ
quod in paradiſo plantatum eſt à Deo. Nam poſtea
quàm per lignum mors allata eſt, oportebat per li-
Ge. 48. Hebr 11. gnum donari uitam, & reſurrectionem. Iacob ado-
rans ſummitatem uirgæ, alternatis cancellatisque
manibus filios Ioſeph benedicens, ſignũ Crucis ma-
niſeſtiſsimè deſcripſit. Virga Moſaica in ſimilitudine
Ex. 14. Crucis mare percuſsit, & ſaluauit Iſrael, Pharaonem
Ex. 17. autẽ ſubmerſit. Manus cruciformiter extenſæ, Ama-
Ex. 15. lech repulerunt. Ligno amara aqua dulcis facta eſt,
Nu. 17. & petra rupta, & profundens fluenta. Virga Aaron,
Nu. 21. ſacri Põtificatus inſigne fuit. Serpens in ligno triũ
phatus, qui mortuus eſt, ligno mortuum uidentes ini
micũ ſaluante, & credentes, quòd Chriſtus in carne
Deut. 28. peccati, peccatum non ſcientẽ, in Cruce peccata af-
fixit. Magnus Moſes clamat: Videbitis uitam ueſtram
Eſ. 65. pendentem in ligno ante oculos ueſtros. Et Eſaias:
Tota die expandi manus meas ad populum diſcredẽ
tem, & contradicentem. Qui hanc igitur adorant,
participes fiunt Chriſti crucifixi, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI Sermo de inuentione Sanctæ Crucis.

HOdie, fratres chariſsimi, quia
Crucis inuentionem colimus,
quaſi reperto cõmuni totius mũ
di theſauro, cõmuniter in Chri
ſto gaudere debemus: & ſicut il-
le, inuenta perdita oue, uel dra-
chma conuocatis amicis & uici-
Lu. 15. nis, cõgratulatus eſt: ita & nos,
inuẽto eo, nõ quod ipſe perdiderat, ſed quo nos per-
ditos acquiſierat, iuſtũ eſt gloriari, præſertim cũ Apo
ſtolus dicat: Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce
Galat. 6. Domini noſtri Ieſu Chriſti: tantoq; propenſius ſpi-
ritualem lætitiã alacri debemus mente cõcipere, quã
to nõ ignoramus & ipſum humanæ ſalutis inimicũ
amarius ſuſpirare. Gaudebat nãq; diabolus ad euadẽ
dũ ignominioſæ ſuæ cõfuſionis opprobriũ, quod trium-
phale uexillũ, ſub quo perdiderat, ſub quo proſtratus

& captiuatus fuerat ,eatenus maneret occultum , &
ruinæ ſuæ dedecus , quod ſuccumbendo pertulerat ,
ſuppreſſo ſigno uictoriæ ,compenſabat. At ubi reper-
Signũ tum eſt, ubi cũ tanta gloria Chriſtianæ deuotioni &
Crucis pietati perpendit eſſe conſpicuum, erubeſcit ſe ubi-
quid in que iam uidere proſtratum, quia ubique titulum di-
dicet. uinæ uictoriæ cernit erectum. Vbicunque enim ſignũ
Crucis erigitur, illic proculdubio & Chriſti uictoria
& diaboli captiuitas denotatur.

Porrò aũt ueternoſus hoſtis per lignũ primũ homi
nẽ uicerat, omnemq; illius progeniẽ per quinq; millia
Pſ. 18. ferè annorũ, tanq̃ ſeruũ ſub iugo ſuæ tyrãnidis oppri
mebat. Venit aũt Dei filius, tanq̃ gigas adcurrẽdã uiã
ut debellaret aereas poteſtates, & lignũ ligno oppo-
ſuit, dũ per Crucis amaritudinẽ expuit uenenatã po
mi illius ueciti uoluptatẽ. Primus.ſ. homo cũ manũ ad
arborẽ, diabolo ſuadẽte, porrexit, tanq̃ ligneæ tabulæ
chirographũ deditit iæ ſeruitutis inſcripſit. Secũdus
homo cũ in Cruce manus extendit, cautionẽ illã le-
thiferæ paſsionis obliterando deleuit. Per lignum er
go ſerui facti, per lignum ſumus libertati priſtinæ re-
ſtituti. Per lignum de Paradiſo fueramus eiecti , per
lignum ſumus ad patriam reuocati . Et qui per lignũ
inimici deputati fuimus , per ſacramentũ Crucis in
Eph. 2 amicitiam Dei, & in Angelorũ concordiã reconcilia
ti ſumus, teſtante Apoſtolo, qui de Chriſto ad Ephe-
ſios loquens: Ipſe eſt, inquit, pax noſtra, qui fecit utra
que unũ, & mediũ parietem maceriæ diſſoluens ini-
micitias in carne ſua, legẽ mandatorũ decretis eua-
cuãs, ut duos cõdat in ſemetipſo in unũ nouũ homi-
nẽ, faciẽs pacẽ, ut reconciliet ambos in uno corpore
Deo, per Crucẽ interficiẽs inimicitias in ſemetipſo.

Hoc deniquè ſalutis humanæ uexillũ non ſolũ lex
per quaſdam typicas intelligentias & ænigmata præ
figurat, ſed & omniũ Prophetarũ oracula, & cuncta
ueteris inſtrumenti ueneratur authoritas. Quæ eſt. n.
S. Cru ſacri eloquij pagina, quæ Crucis myſteriũ non redo-
cis typi leat, & ad hoc, quaſi ad totius humanæ ſalutis caput
Gene. atq; principiũ nõ intẽdat? Ex q̃bus nimirũ nõ ocioſũ
22. credimus, ſi aliqua hic teſtimonia, q̃ Crucis myſteriũ
innuant, ꝓferamus, ut per ea, quæ hic breui ſermone
perſtringimus, ad illa etiam, quæ tacentur , facilioris
intelligentiæ aditũ præbeamus. Primus igitur Abra-
ham accedat in medium , qui dũ immolare Deo filiũ
uoluit, cũcta pene per ordinem paſsionis Dominicæ
ſacramenta ſignauit. Sicut n. Abrahã, qui Pater excel
ſus dicitur, unicũ & dilectũ filiũ offerre Deo non du-
bitauit: ita & ſummus Pater unigenitũ dilectumque
Filiũ pro nobis omnibus tradidit . Et ſicut Iſaac ipſe
ſibi ligna portauit, quibus erat imponendus: itaquo-
que Chriſtus Crucis ſuæ geſtauit in humeris lignũ,
in quo erat pro noſtra ſalute paſſurus . Duo aũt ſerui
illi procul dimiſsi, Iudæos ſignificãt: qui cũ ſeruiliter
uiuerẽt, & carnaliter ſaperent, nõ intellexerũt altiſsi
mã paupertatẽ Chriſti: atq; ideo nõ aſcenderũt in mõ
tẽ, locũ uidelicet ſacrificij. Cur aũt duo ſerui, niſi q̃a,
peccãte Salomone, ex una Iſraelitica plebe duo facti
ſunt populi? Quibus utriſq; ſæpe per Prophetas dici
tur: Aduerſatrix Iſrael, & præuaricatrix Iuda. Aſinus
Ierẽ. 5. aũt ille, quo tunc utebatur Abrahã, inſenſata erat ſtul
Rõ. 11. titia Iudæorũ. Illa planè bruta ſtultitia omnia ſacra-
menta portabat, quæ tñ quid ferret, uelut irrationale
animal, ignorabat. Iã uerò quid eſt , quod dictum eſt
eis: Expectate hic cum aſino: poſtquàm aũt adora ue
rimus, reuertemur ad nos? Audi Apoſtolũ: Cæcitas
inquit, ex parte Iſrael facta eſt, ut plenitudo gentium
intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret . Quid eſt
enim, quod dicitur: Cæcitas ex parte Iſrael facta eſt?
Hoc eſt uidelicet: Expectate hic cũ aſino. Vt plenitu-
do gentium intraret: hoc eſt : Poſtquàm adoraueri-
mus. Vbi uidelicet ſacrificium Dominicæ Crucis
impletum, per omnes gentes fuerit prędicatũ. Quod
aũt ſequitur, Et ſic omnis Iſrael ſaluus fieret : hoc eſt:
Reuertemur ad nos. Quid eſt aũt, ꝙ aries inter ue-
pres hærens cornibus inuenitur, qui pro Iſaac immo
latus offertur? Crux nempe cornua habet : duo ſiqui-
dem ligna inuicem componuntur , & ſic Crucis ſpe-
ciem reddunt. Hinc eſt enim , quòd de Chriſto ſcri-
ptum eſt: Cornua ſunt in manibus eius. Hærens ergò *Haba.*
cornibus aries Chriſtus, eſt crucifixus inter aculea- *3.*
tas & uulnificas Iudæorum iniquitates, ſicut ipſe per
Hieremiã conqueritur, dicens: Spinis peccatorũ ſuo
rũ circundederũt me populus hic. Peracto ſacrificio,
dicitur Abrahæ: In ſemine tuo benedicẽtur omnes gẽ
tes : & poſtquàm Dominus dicit : Foderunt manus *Pſ. 21.*
meas, & pedes meos, paulopòſt in eodẽ pſalmo ſubie
cit, Reminiſcentur & conuertentur ad Dominũ uni-
uerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius uni
uerſæ familiæ gentium: quoniam Domini eſt regnũ,
& ipſę dominabitur gentium. Oblato itaq; Abraham
filio, & pro eo ariete immolato, appellauit nomen lo
ci illius, Dominus uidet, quia Redeptor noſter, poſt-
quàm in ara Crucis oblatus, mortis noſtræ debitum
ſoluit, uidendum ſe deinceps fidelium ſuorum obtu-
tibus præbuit , ut nimirũ redempti oẽs illũ iã per fi-
dem uideant, qui eatenus fidei oculos non habebant.

Verum nos, dum ſacrificantem Abraham aliquan-
to longiori ſermonę proſequimur, ab alijs, quæ dicẽ-
da ſunt, diutius prępedimur. Hoc nempe Crucis my-
ſterium & Iacob figuraliter expreſsit, cum de Chri-
ſto inter reliqua uerba benedictionis intulit, dicens:
Lauabit in uino ſtolam ſuã, & in ſanguine uuę palliũ
ſuũ. Stola Chriſti & pallium, multitudo eſt gentium: *Gẽ. 49.*
quas tunc Dominus induit , quando ſibi eas per gra-
tiam redemptionis adiunxit, ſicut per Prophetã pol
licetur, dicens: Viuo ego, dicit Dominus, niſi hos om
nes induam ſicut ueſtimẽtum. Stolam ergo ſuam Do *Eſ. 49.*
minus in uino, & pallium in ſanguine uuæ lauit , qñ
ſicut botrus in Crucis ligno pependit. Tunc enim ex
latere eius ſanguis & aqua profluxit . Sed aqua nos *Eph. 5.*
abluit, ſanguine redemit : nimirum ut exhiberet ſibi
ſponſam non habentẽ maculam, neque rugã. Crucis *Gẽ. 48.*
myſterium idem Iacob tunc etiã patenter exhibuit,
quãdo iuniorem Ephraim Manaſſe primogenito prę
ferens, in modum crucis ſuper eos brachia permu-
tauit. Per Crucem nanque factum eſt, ut populus gen
tium, tanq̃ primogeniti iure prærepto, populum præ
cede.. Iudæorum. Illud quoque, quod in Exodo legi
tur, ac Dominicæ Crucis refertur proculdubio ſacra *Ex. 3.*
mentum. Dixit enim Dominus ad Moyſen : Proijce
uirgam, quam in manu geſtas, in terram: & proiecit,
& uerſa eſt in colubrum. Expauit ilico Moyſes, & fu-
git. Et ait illi Dominus: Appræhende caudam eius:
& appræhendit, factusq; eſt iterum uirga. Cuncti li- *Gen. 3.*
quido nouimus, q̃a ſerpens ſuaſit homini mortem. Er
go mors a ſerpente. Quis aũt uirga, niſi Chriſtus , de
quo Propheta dicit: Quia egredietur uirga de radice *Eſ. 11.*
Ieſſe? Virga itaque in ſerpentem , Chriſtus in mor-
tem. Moyſes autem expauit & fugit : quia ſuſpenſo in
Cruce, uel moriẽte Domino, omnis ille Apoſtolorũ
numerus tremefactus expauit , & à certæ ſpei ac fir-
mæ fidei ſoliditate receſsit . Quia uerò cauda, extre-
ma pars corporis eſt , quid niſi finem Dominicæ ſi-
gnificat paſsionis ? Moyſes igitur caudam appræ-
hendit, & nihil in uirga ultra ſerpẽtis apparuit, quia
completo Dominicæ paſsionis, Cruciſque myſterio,
& fidelis quiſque tunc ad fidem redijt , & Chriſtus,
conſumpta morte, idipſum in ſe, quod fuerat, per re-
ſurrectionis gloriam reparauit.

Iam uero quid eſt, quod Iſraelitica plebs poſtibus *Ex. 12.*
domorum

domorum de ſanguine agni iubetur imponere, niſi
ut nos præſiguret Crucẽ Chriſti, qui uerus eſt agnus,
in fronte portare? Ad ueſperam ſiquidem immolaba
tur agnus, & in ueſpera mundi paſſus eſt Chriſtus. Li
niuntur utrique poſtes, nè naſtator Angelus audeat
inferre perniciem: & nos Crucis uexillum in corde
geſtamus & fronte, nè repentinus hoſtis irruens, ua-
Pſal. 4. leat auferre ſalutem. Vndè & ſecuti canimus: Signa-
tum eſt ſuper nos lumen uultus tui Domine. Quod
tamen ſecurius digniuſque cantamus, ſi rubro iam
mari tranſmiſſo, & hoſte demerſo, tympanum cum
Exo. 15 Maria Moyſi ſorore deferimus. Quid eſt autem, tym-
panum portare? Audi Dominum dicentem: Qui uult
Luc. 7. uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ
ſuam quotidiè, & ſequatur me. Qui enim carnem
ſuam cũ uitijs & concupiſcentijs crucifigit, qui mem
bra ſua, quæ ſunt ſuper terram, abſtinẽdo mortificat,
ille uere cum Maria tympanum portat, quia ſemetip-
ſum à noxijs terrenæ uoluptatis humoribus aridum
ſeruat. Iuxta rationis igitur conſequentiã, & hic tym
panum Crucis myſterium non obſcurè deſignat. Præ
terea & illud non inconuenienter occurrit, quod ui-
delicet Iſraeliticus populus in Marath aduerſus Moy
Exo. 15 ſen murmurat, uociferans ſcilicet, nõ poſſe reperire,
quod bibat. Tunc oſtendit Moyſi Dominus lignum:
quod cum ille miſiſſet in amariſsimas aquas, in dulce
dinem protinus ſunt conuerſæ. Quid enim amaræ il-
læ aquæ, niſi occidentis literæ, & duræ atque inſipi-
dæ legis ſpeciem tenent? Scriptum eſt enim: Conſti-
Ibidẽ. tuit populo ſuo Dominus legem & iudicia, & tenta
uit eum. Et alibi. Ego dedi eis præcepta non bona, &
Ezec. 13. iudicia, in quibus non uiuent. Cui tamen legi ſi con-
feſsio Crucis & Dominicæ paſsionis myſterium co-
pulatur, protinus quod amarum fuerat, in ſpiritalis
intelligentiæ dulcedinem uertitur.
Exod. 15. Notandum autẽ iuxta ueritatem hyſtoriæ, quod
aqua in dulcedinem uerſa, ſubindè populus uenit in
Helim, ubi erãt duodecim fontes aquarum, & ſeptua
ginta palmæ. Quid .n. duodecim fontes, niſi duode-
cim ſunt Apoſtoli, quos Dñs ad hoc conſtituit, ut a-
rida & ſqualentia humani generis pectora, ſuę ꝑdica
tionis inũdationibus irrigarẽt? Quid uerò ſeptuagin
ta palmarũ arbores, niſi totidem ſunt Diſcipuli, quos
ante faciem ſuã idcircò miſit, ut per eos uictoriæ ſuæ
Lu. 10 palmas mundus agnoſceret? Et certè ſatis cõgruè ui-
detur conſequentium rerum ordo diſpoſitus, ut pri-
mò populus duceretur ad literam legis, à qua nimi-
rum, dum amara fuit, tranſire non potuit. Ad poſt-
quàm eſt per lignum uitæ dulcis effecta, & intelligi
ſpiritualiter cœpit, illicò Dei populus de ueteri te-
ſtamento ad Apoſtolicos fontes & palmarum arbo-
res, id eſt, ad Euangelij gratiam tranſijt. Et benè poſt
acceptum Decalogum ſeptuplus prædicatorum nu-
merus conſtituitur, quia perſeptiformem ſancti ſpi-
ritus gratiam omne mandatum diuinæ legis imple-
tur. Nec immeritò planè prædicatores Crucis, pal-
marum uidentur nomine figurari, dum & ipſa Crux
iurè dicenda ſit palma, quia in ea ſcilicet facta eſt de
proſtrato mundi hoſte uictoria, ſicut de ipſa Cruce
Can. 7 ſponſus ad ſponſam. Dixi, inquit, aſcendam in pal-
mam, appræhendam fructus eius, & erunt ubera tua
ſicut botri uineæ, & odores tui ſicut malorum, gut-
tur tuum ſicut uinum optimum. Fructus nempe Cru
cis, omnes electi ſunt.
Aſcendit igitur Dominus palmam, & apprehẽdit
fructus eius, quia mox ut in Cruce pro noſtra ſalute
pependit, omnes electos ad ſemetipſum per amoris
deſiderium traxit. Et tunc ſancta Eccleſia per duorũ
teſtamentorum ubera, ſpiritalis cœpit lætitiæ uina
diffundere, atque odorem cœleſtis cõcupiſcentiæ na
ribus humanarum mentium inſpirare, ut incitata ad
obſequendum mens noſtra, ſibi gratulans dicat. Tra- *Can. 1*
he me poſt te, curremus in odorem unguentorũ tuo- *Exod.*
rũ. Quod profecto & petra illa Horeb in Raphidim, *17.*
ſatis expreſſe denunciat, quam uirga Moyſes, Domi
no iubente, percuſſit, & aquas elicuit. Hanc ſanè pe-
tram Chriſti tenuiſſe figuram & Apoſtolus teſtatur,
cum dicit. Bibebant autem de ſpiritali conſequente
eos petra. Petra autem Erat Chriſtus. Huic itaque pe *1. Cor.*
træ lignum Crucis acceſsit, & mox tanquàm aquæ *10.*
profluentis inundantiam, ſancti Spiritus larga dona
profudit. Ad quas nimirum hauriẽdas aquas omnes
ſitientes inuitat ipſe, cum dicit: Si quis ſitit, ueniat ad
me, & bibat, & de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc *Iohã. 7*
autem (inquit Euangeliſta) dicebat de ſpiritu, quem
accepturi erant credentes in eum.
Sed quid in reliquis diutius immoramur, dum cõ
ſtet eſſe perſpicuum, quòd & ipſæ tabulæ, quæ DEI
digito ſcriptæ ſunt, Crucis Dominicæ prætulerint ſa
cramentum? Decem nanque præcepta in eis ſcripta
ſunt, & denarius numerus per X. literã, quæ Crucis
exprimit ſpeciem, deſignatur. In hac ſanè litera, quæ
denarium in ſe continet numerum, ſic unus apex à
ſummo in imum per obliquum ducitur, ut alter quo
que non diſpar per tranſuerſam lineam, productis
utrinque brachijs, compingatur. Et ſic apicis utriuſ-
que facta complexio, non ſuum exteriorem Crucis
prætendit imaginem, ſed & myſticam eius quandam
uidetur indicare uirtutem. Dicit enim Dominus. Nõ
ueni ſoluere legem, ſed adimplere. *Mat. 5*
Per Crucis itaque ſacramentum, præcepta ueteris
inſtrumenti Euangelicæ gratiæ copulauit, & (ut ità
loquar) duo teſtamenta uelut unius doctrinæ corpus
effecit. Et primò quidem datæ ſunt tabulæ, ſed proti
nus ſunt, populo præuaricante, effractæ: ſecundò ue- *Ex. 32*
rò dantur tabulæ, ſed perpetuò permanſuræ. Planè
priores tabulæ priſcæ legis tenuere figurã, quæ à ſui
cultus obſequio erat poſtmodum defectura. Poſteà
uero dantur tabulæ, ſed non franguntur: quia noui te
ſtamenti gratia, quæ per Crucis eſt ſolidata myſteriũ,
nullum nouit habere defectum. Porro autem nec ar-
ca illa ueteris teſtamenti, beatæ Crucis credenda eſt
caruiſſe theſauris. Crucis nanque incomparabiles di-
uitias occultabat, quia & Cruci iam per cuncta figu-
rarum ſuarum atq; ænigmatum myſteria militabat.
Eius quippe extunc iam erat miniſtra, imago ſcilicet
ueritatis, & initium plenitudinis. Arca ſcilicet, ſancta
erat Eccleſia. Tria uero continebantur in arca, duæ ui *Heb. 9*
delicet lapideæ tabulæ, quæ profecto duorum teſta-
mentorum innuunt perpetuam firmitatem, quas ẽt
Crucis in ſe myſterium continere ſupra docuimus.
Vrna quoque aurea, habens manna. Hæc profecto pu
ram atq; ſinceram carnem Redemptoris exprimit, q̃
proculdubio dulcedinem perpetuæ diuinitatis inclu
dit. Quæ dulcedo extunc in palato noſtrarum men-
tium ſapuit, ex quo miles pendentis in Cruce Do- *Ioh. 19*
mini latus aperuit, cum botrus uidelicet expreſſus
eſt, qui dum calcaretur, torcular calcauit ſolus. Ter-
tio in arca fuit uirga Aaron, quæ poſt ariditatem flo
ruit. Quæ nimirum quid aliud ſignificat, niſi ſummi *Nu. 17*
uerique Pontificis noſtri illud ſalutare uexillum, im-
mortalis memoriæ ſemper uiriditate floridũ, & exu-
berantiũ fructuũ fertilitate fœcundum? Crux enim
ſemper uiret in ſpe, floret in fide, fructificat in chari-
tate. Et poſtq̃ a terreno cæſpite præciſa eſt, frondet:
quia quiſquis per amorem Crucis à terrenis deſide-
rijs ipſam mentis radicem præcidit, ad hæreditatem
immarceſcibilem capeſſendam, & ſemper uirentia
æternæ uitæ paſcua conualeſcit.
Verum quid amplius de laude beatæ Crucis ediſſe

ram, quandoquidem omnia illa ſacrificia, quæ ſub le
galium cæremoniarum ritu offerri iubentur, ad hoc
unum ſingulare uerumque ſacrificium, quod in ara
Crucis oblatum eſt referantur? Per uitulum nanque,
qui de arméto offerri præcipit, Redemptor noſter,
Exod. qui de Patriarcharum deſcendit progenie, figura-
29. tur. Hic nimirum aratro Crucis ſuæ terrā carnis no-
ſtræ perdomuit, & ex Spiritus ſancti ſemine uirtutū
nos fruge ditauit. Hic uitulus ſine macula non in ta-
bernaculo, ſed ante oſtium eius á filijs Aaron offere-
batur: quia & Dominus, qui ſine peccato eſt, ſub An-
na & Caipha extra portam eſt crucifixus. Ipſe agnus,
quia mundi peccata deterſit. Ipſe hœdus, quia au-
Mat. 3 thorem peccati diabolum Crucis gladio iugulauit.
Ipſe columba, in cuius nimirum ſpecie Spiritus ſan-
ctus ſuper eum ad Iordánis fluenta deſcendit. Ipſe ēt
turtur, quia perpetuæ caſtitatis author exiſtit, ſicut
Cant. 1 ſibi á ſponſa dicitur: Specioſæ genuæ tuæ ſicut tur-
turis. Eandem porrò uiuificæ Crucis hoſtiam deſi-
Nū. 19 gnabat & uitula illa ruſa, quæ ætate quidem inte-
gra, ſed iugi eſſe iubetur ignara. Ruſa nimirum ui-
tula, caro eſt Saluatoris, roſea ſcilicet ſanguine paſ-
ſionis. Perfectæ quidem ætatis Dominus ad paſ-
ſionem uenit, ſed eius collum iugum peccati cu-
iuſlibet non attriuit. Qui uitulam offerunt, immundi
ſunt: & qui Chriſtum crucifigunt, undè mundus ab-
luitur, ipſi damnabiliter inquinantur: Qui uerò cine
rem colligens extra caſtra proijcit, mundus eſt: quia
quicunque Crucis Dominicæ paſsionisque myſteriū
per mundi latitudinem prædicant, à peccatorum le
contagio per ædificationis fraternæ miniſterium pur
gant.

Sed quibuſdam fortaſſe diſpliceat, ꝙ nos ad laudē
Crucis tot ſacri eloquij exēpla cōgerimus, & uelut ī-
ſtructam inſtrumenti ueteris aciem huic regio uexi-
1. Co. 1 llo prorſus intentam parere mōſtramus. Quibus cer
tè quid aliud dicendum eſt, niſi quod Apoſtolus per
hibet, dicens: Verbum Crucis pereuntibus quidem
ſtultitia eſt, his autem, qui ſalui fiunt, id eſt, nobis, uir
tus Dei eſt. Quicquid enim de Crucis laude d fferi-
mus, in eius non ambigitur redundare præconium,
qui Crucis illuſtrauit propria morte uexillum.

Per hæc itaque, fratres mei, quę dicta ſunt, liquidò
colligere poſſumus, quia hoc cœleſtis uictoriæ ſi-
gnum, per quod mundus erat de captiuitatis antiquę
uinculis abſoluēdus, ab ipſo mundi principio patres
adorant, Prophetæ prænunciant, omnesq; ſacrarum
ſcripturarum paginæ præfigurant. Quippe quod nos
adoramus in munere, illi iam uenerabantur in fide:
Et quod apud illos erat quibuſdam ænigmatibus fi-
guratum, nos per Mediatoris grām iā uidemus: ſple-
** præ-* tū: ue quod illi * præſagabantur per ſpūm, nos iā per
nuncia corporalem cernamus & amplectamur obtutum. O
bant admiranda Conditoris noſtri pia clementia, ò prædi
canda ſingularis noſtri Redēptoris humilitas. Atro-
ciſsimæ mortis ſubire dignatus eſt pœnam, ut nos
proueheret ad coronam. Turpiſsimum Crucis elegit
propria uoluntate ſupplicium, ut nos de ſeruitutis iu
go ſublimaret ad regnum. Maledici non reſpuit, ut
Gala. 3 nos de maledicto legis abſolueret. Probroſam mortē
pertulit, ut nos ab æternæ mortis opprobrio libera-
Deute. ret. Vndè & Apoſtolus: Chriſtus, inquit, nos redemit
21. de maledicto legis, factus pro nobis maledictum,
quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis, qui pendet in li
gno: ut in gētibus benedictio Abrahæ fieret in Chri
ſto Ieſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per
fidem.

Quia ergo, fratres mei, ſeruitutis iugo ſoluti, be-
nedictionem Abrahæ in Chriſto iam ſumus adepti,
quid reſtat, niſi ut ea, quæ gratia præueniente perce-
pimus, etiam per ultæ meritum Redemptoris noſtri
dona ſeruiemus, ne qui per baptiſmum in Chriſto re *Pſ. 118*
naſcimur, ſecūdum ueterem rurſus hominem uiuen-
tes, ad damnationis eius ſniam reuocemur? Nā & ho
diè in Eccleſiæ illud Dauid canimus: Maledicti q de
clināt á mandatis tuis. Conſideranda nēpe ſnia, quia
non dicitur: Maledicti, qui non renaſcuntur in ſacra-
mentis tuis: ſed, Qui declinant á mandatis tuis, quia
uidelicet non ſolum illi maledictionis nexibus ſunt
obnoxij, quos in Chriſto aqua baptiſmatis non rege-
nerat: ſed illi etiam, quorum prauitas à rectitudine
mandatorum Dei per uitiorum abrupta declinat.
Quid ergò prodeſt, quia de uinculis qui uetuſtæ ma-
ledictionis abſoluitur, ſi per uitam reprobam eiſdem
uinculis denuò retrudatur? Nam & Apoſtolus ait: *1. Cor.*
Qui nō amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, *16.*
ſit anathema, * & marantha. Vbi æquè notandum, **mara*
quia non dicit, Qui non renaſcitur in Dominum no *natha.*
ſtrum Ieſum Chriſtum: ſed, Qui non amat, ut etiamſi
baptiſmo probetur quis in Chriſto renatus, ſi non ſit
etiam ex conuerſatione commortuus, nequaquam ſit
à maledictionis omninò uinculis abſolutus. Si enim *Rom. 6*
(iuxta Apoſtolum) complantanti ſumus ſimilitudi-
ni mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Et rur-
ſus. Si compatimur, & conregnabimus: ſi commori- *2. Ti-*
mur, & conuiuemus. Sed quis ille eſt, qui non amat *mot. 2*
Chriſtum? Quis enim noſtrum, ſi de Chriſti dilectio
ne conſulitur, non protinus conſtanter immò prom-
ptiſsimè ſe Chriſtum diligere fateatur? Verum ille
non amat Chriſtum, qui non amat Crucem Chriſti.
Et qui ſunt, qui Chriſti Crucem non amant? Audi
Paulum, manifeſta eos uoce notantem: Multi, in- *Phili. 3*
quit, ambulant, quos ſæpè dicebam uobis, nunc autē
& flens dico, inimici Crucis Chriſti, quorum finis in
teritus, quorum deus, uenter eſt, & gloria in confu-
ſione eorum, qui terrena ſapiunt. Loquatur & Iaco- *Iacob. 3*
bus, Qui amicus, ait, eſt huius ſeculi, inimicus Dei
conſtituitur.

Quiſquis ergo deſiderat ab omni uinculo male-
dictionis abſolui, & plenam nouæ gratiæ benedictio
nem conſequi, Crucem diligat, ex qua uidelicet om-
nis plenitudo benedictionis emanat. Per Crucem ſe
Dei mandatis adſtringat. Per Crucem effrænis car-
nis incentiua cohibeat. Sicut enim conſentiendo
carni, ſententiam maledictionis incurrimus: ſic refræ
nando carnem, benedictionis gratiam promeremur.
Ex torculari nāque Crucis, largiſsima benedictionis
unda profluxit, quæ maledictionis antiquę uirus om
ne deterſit. Inde nimirum ſtillicidia chariſmatū cœ-
leſtiū proruperunt, quæ ariditatem humanarum mē
tium ſalubriter irrigant, omniumque uirtutum felici
fruge fœcundant. Hæc eſt enim nubes illa, quæ Eliæ *3. Reg.*
ſub ueſtigio hominis in tempore ſiccitatis apparuit, *18.*
& mox inundantis pluuiæ copia abundanter erupit.
Sic enim ſcriptura commemorat: Ecce, inquit, nube-
cula parua quaſi ueſtigium hominis aſcendebat de
mari. Quia.n. non quaſi homo, ſed quaſi ueſtigiū hois
aſcendiſſe dicitur, rectè per hoc Crux, quæ membris
eſt aptata Dominicis, deſignatur. Et bene Crux ueſti
giū hois dicitur, quia per eam Deus homo trāſitum *Iohā. 13*
fecit, cum ad Patrem redijt, ſicut per Iohannem dici
tur: Sciens Ieſus quia uenit eius hora, ut tranſeat ex
hoc mundo ad Patrem. Paſcha quippe, tranſitus dici *1. Co. 5*
tur. Et hic tranſitus per Crucem factus eſt, ſicut dicit
Apoſtolus: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.
Sicut ergo per Virginem deſcendit ad noſtra, ſic per
Crucem eſt reuerſus ad propria. Quod congruenter
expreſsit illud factum ſub Eliſęo miraculum. Nam cū *4. Re. 6*
iuxta Iordanem ligna cæderentur, repentè ſecuris cu
iuſdam, materiam ſuccidentis, in aquam cecidit. Tūc

Pro-

Propheta lignum in aquam miſit, & mox ferrum natanit, atque ad manubrium redit. Quid eſt autem ſecuris, niſi ſapientia Dei, operata per corpus? Quid ferrum, niſi diuinitas? Quid lignum, niſi humanitas? Et rectè corpus Chriſti lignum dicitur, quia in ligno pe pēdit. Securis igit iuxta Iordanē arbores ſuccidebat, quia Dei ſapientia iuxta fluidum mortalitatis noſtræ decurſum, dignata eſt impios Iudæos ſuæ prædicationis auſteritate corripere, & uelut infructuoſas arbores à ſtatu rigidæ ſuperbiæ deſecare. Vnde & Ioannes dicit: Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur *Luc. 3.* & in ignem mittetur. Itaque dum ligna cæduntur, ferrum in aquam de manubrio cecidit: quia dum ſylueſtres Iudæorum mentes Veritas corripit, Diuinitas carnem deferens, ad inferni profunda deſcendit. Sed lignum in aquam mittitur, & ferrum redit: quia corpus Domini, quod in ligno pependerat, in ſepulcro ponitur, deindè ex profundis inferi ſpiritu redeunte ſurrexit.

Vnde notandum eſt, fratres mei, & diligentiſsimè perpendendum, quia ipſe Redemptor noſter ante per Crucem tranſiit, & ſic humanitatem ſuam in paternæ dexteræ gloriam ſublimauit. Exemplum quippe nobis exhibuit, ut undè caput præceſsiſſe cognoſcitur, per eandem uiam & membra ſubſequentia gra *Exod. 12.* diantur. Præferimus igitur Crucem in fronte, ſed eandem Crucem multo ſalubrius recondamus in corde. In utroque poſte ſanguinem percuſſor angelus uideat, ut excluſus euadat, non perempturus irrumpat. Nec ſibi quiſpiam de ſolo ſigno Crucis applaudat, ſi ueritatem Crucis in operibus non exhi *Gal. 6.* beat. Crucem nempe ille in ſuis moribus ſignanter expreſſerat, qui dicebat: Ego enim ſtigmata Ieſu in corpore meo porto.

Mundantes igitur noſmetipſos, chariſsimi, ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, accingamur aduerſantium uitiorum impetus frangere, carnalis illecebræ paſsionibus obuiare piè proximorum neceſsitatibus condeſcendere, illatas etiam contumelias, ſeruata charitate, perferre. Sit mens noſtra ab omni terrenæ cupiditatis pondere libera, ut ſancti deſiderii librata pennis, iam iam deſerat, atque ad authorem ſuum rediens, in eius amore ſuauiter requieſcat. Faſtidio nobis ſint cuncta, quæ cernimus. Ad illa uerò quæ credimus, continui laboris inſtantia ſuſtinemus. Hæc eſt, quam iubemur quotidiè poſt Dominum ba *Luc. 9.* iulare. Qui hanc portat, paſsioni Redemptoris ſui uerè communicat. Hoc ſignum oues ab hœdis in extremo examine ſegregat, & Iudex, qui reprobos ne *Matt. 25.* ſcit, hunc in ſuis characterem recognoſcit. Quibus autem impreſſum propriæ mortis ſtigma conſiderant, mox ad æternæ uitæ præmia gratus remunerator in *Ibidē.* uitat: Venite inquiens, benedicti Patris mei percipite regnum: Cum quo ipſe uiuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum Amen.

MARTYRIVM ILLVSTRE Alexandri Papæ & Euentij atque Theoduli presbyterorum. Item Quirini & aliorum. Habetur autem in uetuſtis MS. codicibus, & adſtipulantur ei antiquiſsima Martyrologia. Stylum paſsim mutauit nonnihil F. Laur. Surius, ſed modice tantum.

Quidā uolunt Theodulum fuiſſe diaconum.

QVinto loco à B. Petro Apoſtolo Romanæ Vrbis cathedram obtinuit Alexander ſanctitate incomparabilis, ætate quidem iuuenis, ſed fide canus. *3. maij.* Totius autem populi affectum & beneuolentiam illi gratia diuina conciliarat, ita ut & Senatorum maximam partem conuerterit ad Dominum, & Præfectū quoque Vrbis Hermen cum uxore, ſorore & filiis baptizarit, & cum iis pariter 1250. ſeruos eius, eorumque uxores & filios: quos quidem Hermes in die ſancto Paſchæ prius libertate donatos, ità demum curauit baptizari, baptizatiſque multa eſt dona largitus. *Hermes Præfectus Vrbis credit cū aliis multis.* Cum autem hæc ad Traianum principē perlata fuiſſent, miſit is Aurelianum Comitem utriuſque militiæ e Seleucia, ut Chriſtianos omnes interficeret, Vndè nutu Dei eodem anno mortuus eſt Traianus. Vbi autem ad Vrbem acceſsit Aurelianus, uniuerſus Senatus non minus ei obſecutus eſt, atque ipſi principi Traiano. Adierunt autem illum templorum pontifices, & ea, quæ geſta erant, inuidioſè criminantes, adeò eius animum iracundia inflammarūt, ut & Hermen Præfectum in uincula conijci, & Alexandrum Papam in carcerem abduci iuſſerit. Indè uerò orta eſt grandis in populo Romano ſeditio, quibuſdam clamantibus, Viuus ardeat Alexander: Aliis uociferātibus, Hermes debet flammis exuri, qui tot hominū milia à deorum cultu auertit, docuitque templa noſtra uitare, & deos noſtros confringere.

Cum autem Hermes Præfectus apud Quirinum tribunum haberetur in uinculis, dixit ei Quirinus: Quæ ratio eſt, uir illuſtris, ut uice ſacra iudicans, nō ſolum ad iſtam iniuriam te redigi uelis, uerumetiam Præfecturæ honore abdicato, uinculis tanquam priuatum onerari æquanimiter feras? S. Hermes ait: Ego præfecturam non amiſi, ſed mutaui. Nam terrena dignitas à terrenis hominibus tollitur & mutatur: dignitas uerò cæleſtis, æterna ſublimitate ſubſiſtit. Dicit ei Quirinus: Miror te prudentem uirum ad tantā ſtultitiam deuolutum, ut credas te extra hanc uitam aliquid habiturum, cum humana corpora uſqueadeò in puluerem redigantur, ut oſſa ipſa uix perdurent. Hermes ait: Et ego ante hos annos ridebam hæc omnia, & ſolam hanc mortalem atque carnalem uitam eſſe putabam, eamque in precio habendam exiſtimabam. Dixit Quirinus: Certiorem me, quæſo, effice aliam eſſe uitam poſt hanc, ut rectè te credidiſſe cognoſcam. Hermes dixit: S. Alexāder epiſcopus, qui habetur in uinculis, hæc me docuit. His auditis, Quirinus cœpit maledicere Alexandro, atque: Domine mi, uir illuſtris, redi ad ſanitatem, recipe Præfecturā recipe patrimonium & familiam & ornamenta domus tuæ. Hac enim cauſa miſit me dominus meus Aurelianus, Comes utriuſque militiæ, ut ſi ſacrificare diis uelis, maneat tibi Præfectura, poſsiſque te ulciſci de inimicis tuis, qui inſultant caſibus tuis. Hermes dixit: Non me permiſiſti id tibi explicare, quod ex me audire uoluiſti. Reſpondit Quirinus: Ego ex te ſcire uolebam, num rectè credidiſſes: & tu mihi nominaſti

naſti hominem maleficium, quem ego in uinculis habeo in imo carcere cuius ſcelerati hominis, qui te euertit, cum ex te nomen andiuiſſem, te amplius audire non ſuſtinui. Video enim te inſtar ruſtici cuiuſdam ab illo indutum, qui & te & ſe decepit, homo miſerrimus, in uinculis & teoebris conſtitutus, atque pro ſuis ſceleribus forſitan flammis eaurendus. Sed ſi quid tamen poteſt, liberet & te & ſe. Hermes diait:

Matt. 27. Luc. 23.

Domino meo Ieſu Chriſto in cruce pendenti Iudæi inſultantes dicebant: Si poteſt, deſcēdat nunc de Cruce, & credimus ei. Ille autem ſi non abominatus eſſet eorum pectora, perfidiæ ſqualore plena, uidiſſetque ea animo illos uelle credere, ſine dubio deſcendiſſet. Et tu igitur ſi uera loqueris, abi ad enm, & dicito illi. Si uis ut credam te uerum eſſe Dei præconem, & uerum Denm eſſe quem colis, aut te apud Hermē inueniā, aut Hermē apud te: & oīa quæcūq; diaeris mihi credam. ait Quirinus: Iam quidem ſuper illum & te uincula triplicabo dicamque ei, ut inueniam eum apud te hora cœnandi. Et ſi hoc efficere potuerit uel tota nocte, credam quod & me poſsit edocere.

Cum ergo abiiſſet Quirions, & hæc indicaſſet Alexandro, cuſtodesque & ſeras triplicaſſet, S. Alexander in preces incubuit, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui me in cathedra Apoſtoli tui Petri ſedere uoluiſti, præſta, ut ſalua paſsione, ueniat ad me angelus tuus, qui me hodiè ueſpertino tempore perducat ad famulum tuum Hermen & iterum matutino huc reuocet, nemine ſciente, donec ego huc reuerſus ſim. Primo igitur noctis ſilentio adſuit puer, faculam ardentem ferens in carcerem, dixitque S. Aleaandro: Sequere me. At ille reſpondit: Viuit Dominus meus Ieſus Chriſtus, niſi fleaeris mecum genua, & orationem Domini Ieſu dixeris, non ſequar te. Puer autem, qui uidebatur non amplius quam quandoque annorum, fleais genibus orauit dimidia ferè hora, ſurgens diait orationem Dominicam. Deinde appræhēſa manu deatera San. Aleaandri, duait eum ad feneſtram, qui erat clauſa, eamquè ceu oſtium aperiens, cum illo exiit ad Hermen, in ædibus Quirini intra clauſum cubiculum manentem. Poſtea autem eo adueniens Quirinus, eosquè inueniens ſimul catenſis manibus orantes, facemquè ardentem cōſpiciens, terrore correptus eſt. Cum uerò illi uiderent eum propè amentem, diaerunt ei: Quandoquidem ita apud te conſtitueras, ut ſi nos, qui corporibus quidem ſeparari, animis autem coniuncti eramus, etiam corporibus coniunctos cerneres, fidem amplecteris, iam crede, quia uides nos. Sed nè fortè putes, ea cauſa nos tibi à uinculis abſolutos oſtendiſſe, ut poſsimus euadere, manè ruſſus nos uinctos inuenies. Tuæ enim liberationis cauſa id fecimus, ut credas Chriſtum Dei filium, uerum eſſe Deum, qui etiam exaudiuit in ſe credentes, & tibi quoque præſtabit, quicquid ab eo precatus eris. Dicit ei Quirinus. Iſthuc uero efficere potuerūt etiam artes magicæ. Reſpondit Hermes: Num uoluntate noſtra perrupimus carceres? Tu te crediturum dixiſti, ſi nos pariter uideres in eodem loco. Eccè nides nos, quibus cuſtodes triplicaſti. Crede igitur. Nā & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus beneficiis conferēdis ſeſe manifeſtauit, cum illuminaret cæcos, mūdaret leproſos, curaret paralyticos, purgaret dæmoniacos, mortuos excitaret. Deniquè hinc adeò factū eſt, ut ego huic ſancto Papę Alexandro crederem.

Angelus S. Alexādrum è carcere educit ad ædes Quirini.

Cū.n. unicus mihi eſſet filius, iſquè nimio lāguore uexaretur, cum adhuc literarum ſtudiis incumberet, à me in Capitulum ductus eſt & à matre ſua: ubi cū Diis omnibus ſacrificaſſemus, & pontificibus munera elargiti eſſemus, ille nihilo minus mortuus. Increpante autem me eius nutrice atque dicente, Tu ſi ad limina S. Petri duaiſſes eum & Chriſto credidiſſes, hodiè filium tuum haberes incolumen: ego illi reſpōdi, Tu ipſa cæca es & minimè curata: quo ergo pacto filium meū mihi ſanum reſtitues? Illa ait: Si ante hos annos quandoque, quibus cæca ſum, crediſſem Chriſto, reſtituti mihi eſſent oculi mei. Cui ego: Vade inquam, & crede, & ſi tibi oculos aperuit Alexander, credam quod & meum mihi poſsit unicum filium reſtituere. Abiit illa circa horam tertiam, & eccè hora diei ſexta reuerſa eſt ad me ſana, imponensque humeris ſuis mortuum filium meum, ita cœpit currere, ut eam iuuenes uix aſſequerentur. Et cum ad Alexandrum hunc ueniſſet, iactauit puerum ad pedes eius, dicens: Domine, redeat cæcitas ad me, modo iſte reuiuiſcat. Ait autem Alexander: Sic Chriſtus hunc excitabit, ut tibi ſemel reformatos non auferat oculos. Cum autem facta oratione ipſe per ſe ueniens reddidiſſet mihi filium meum uiuum & incolumen, abieci me ad pedes eius, rogans, ut me faceret Chriſtianū Et ſic ego credidi Chriſto filioque meo tutorem inſtitui, omneque ei contuli matrimonium illius, quædam etiam de meis bonis addidi: cætera uerò ſeruis meis, qui una mecum facti ſūt Chriſtiaui, ſimul cum libertate donaui, quidquid autem reliquum fuit, pauperibus erogaui. Nunc planè eapeditus, nec confiſcationem timeo, nec offenſionem hominis petituri reformido, credēs me partem habiturum cum illis, qui pro Chriſti nomine martyrium obierunt, & ad martyrij coronam peruenerunt.

Mulier cæca uidet.

Filius Præfecti mortuus excitatur

His auditis, Quirinus diait: Lucretur per nos Chriſtus animam meam, ſed hoc modo: Habeo filiam adultam, quam uolo tradere uiro: & illa quidem uenuſto eſt adſpectu, ſed collum eius ſtruma circundat. Hanc nos curatè, & ego ei conferam facultates meas omnes, uobiſcumque Chriſtum confitebor. Dicit ei Aleaander: Adducito eam ad me in carcerem, & tolle boias de collo meo, & impone ei maneātque apud illam boiæ, & mane ſaluam illam inuenies. Ait ad eū Quirinus: Cum tu ſis hic in domo mea, quomodo te in carcere inueniam? Reſpondit ei Alexander: Feſtinus abi. nam qui me huc adduait, priuſquām uenias ad carcerem, me eo reducet. His dictis, egreſſus eſt Quirinus, & cum uellet apertum relinquere locum, in quo Hermes clauſus tenebarur, dixit ei Alexander & Hermes: Claude more ſolito: ſed cum nollet, coactus tandem clauſit. Cum autem ſibi inuicem uale dicerent & precarentur, puer ille cum face adſuit, apertaque feneſtra, dixit Aleaandro: Sequere me. ſequentemque intra horæ punctum reuocauit in carcerem, xepoſitisque uinculis abſceſsit. Poſt horam unam uenit Quirinus ad cuſtodes quatuor quos ad unam carceris cellam collocarat, & cum eos inueniſſet uigilantes, & clauſtra omnia integra & obſignata, ſicut ea reliquerat, oſtium aperiens, ſanctum uidit Alexandrum. Itaque pręcidens ad pedes eius, clamauit, dicens: Quæſo Domine, preceris pro me, ne ira Dei, cuius tu es Epiſcopus, in me concitetur. Reſpondit Aleaander: Deus neminem uult perire, ſed potius cōuerti peccatores. Ita cum in cruce penderet, pro iis qui ipſum crucifixerant, deprecatus eſt. Ait uerò Quirinus: Ecce ancilla tua, filia mea. Dicit ei Alexander Quot homines in hoc carcere incluſi habentur? Reſpondit Quirious: Fermè uiginti. Ait Alexander: Perquire, num ſint inter eos aliqui, qui pro Chriſti nomine patiantur. Abiit Quirinus, & mox renunciauit Alexandro teneri illic Euentium presbyterū, & Theodulum, qui diceretur ab Oriente ueniſſet presbyter. Dicit ei Alexander: Propera, quæſo, & cum honore eos ad me adducito. Interim tolle boias de collo meo & impone in collum filiæ tuæ: Fecit ita Quirinus, & oſcu-

Angelus reducit Alexādrū in carcerē

Luc. 23.

oſculatus pedes S. Alexandri, dixit: Tuis manibus illi
boias impone. Quod cum feciſſet Alexander, urgere
cœpit Quirinum, ut iret. Illo abeunte, eccè puer ite
rum cum facula ſubito apparuit, dixitque Balbinæ
puellæ. Salua eſto, & permane in uirginitate, & ego
efficiam, ut uideas ſponſum tuum, qui tui amore fu-
dit ſanguinem ſuum. Qnibus dictis, diſparuit.

Venit autem pater puellæ Quirinus cum Euentio
& Theodnlo, & cernens filiam ſuam ſanam, ita excla-
mauit: Exi ab hac cuſtodia Domine mi Alexãder, nè
forte te moras nectente, ignis lapſus è cælo, me con-
ſumat. Dicit ei Alexander: Si uis mihi præſtare benefi
cium, hortare omnes, qui ſunt in carcere, ut præcepto
baptiſmo fiant Chriſtiani. Reſpondit Quirinus: Vos
Chriſtiani, ſancti eſtis, horum autem alii ſunt effra-
ctores, alii adulteri, alii malefici, & diuerſorum cri-
minum rei S. Alexander ait: Propter peccatores Dei
filius Dominus meus Ieſus Chriſtus è cælis deſcen-
dit, & natus ex uirgine, omnes uocat ad ueniam. No
li ergo dubitare, ſed cura, ut omnes ueniant ad me.
Tum uerò Quirinus dixit omnibus clara uoce: Quiſ-
quis unlt, poteſt fieri Chriſtianns, eique baptizato p

Oratio S. Alexandri ad incluſos in carcere.

mittitur ire quocunque libitum erit. Venerunt ergò
omnes ad Alexandrum, & ille, Deo aperiente os e-
ius ſic locutus eſt; Filioli, audite me, & credite. Deus,
qui fecit cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis
ſunt, qui fulgura uibrat & tonat, qui occidit & uiuifi
cat, cui ſeruiũt ſol & luna, & ſtellæ, ſerenus aer & nu
bilus, itemquè pluuiæ: is Deus filium miſit e ſummo
cælo, ut ex uirgine naſceretur, qui nullum unquam
habuit naſcendi initium. Hic uerò ad fidem ſuam cœ
pit inuitare omne genus humanum. Sed cum morta-
les duri & ferrei eſſent ad credendum, noluit miracu

Iohã. 2.

lis eos permouere. Itaque cum in nuptiis uinum de-
feciſſet, aquam mutauit in uinum. Enunciauit uerò
etiam occultas hominum cogitationes, cæcis refor-
mauit uiſum mutis eloquium, claudis greſſum, pro-
fligauit dæmones, curauit uexatos morbis, excitauit
mortuos, uentis imperans ſedauit tempeſtates, ſiccis
mare calcauit ueſtigiis. Cum autem his uiſis plurimi
in eum crederẽt, zelo perciti phariſæi & Iudæi, eum
fecerunt crucifigi. Nec ille mori recuſauit, cum id fa-
cilè poſſet, ut mortis noſtræ authorem diabolum ca-
ptiuum abduceret. Mortuus autẽ, tertia ſurrexit die,
& coram multis teſtibus in cęlum aſcendit, collata di
ſcipulis ſuis eadem miracula efficiendi facultate. Su-
premo uerò mundi die uenturus eſt ad Iudicium, &
bonis bona, malis mala redditurus. Vos igitur, ſi cre-
didiſtis, date nomina ueſtra, ut poſsitis effici Chri-
ſtiani.

Capti- ui oẽs credũt, & baptizantur cũ Quirino &c.

Cum autem omnes ſe credere affirmarent, præce-
pti Euentio & Theodnlo, ut manus eis imponerent,
facerentque eos cathecumenos. Poſtea uerò Quiri-
nus cum Balbina filia & omni domo ſua baptizatus
eſt, & pariter alii omnes, qui erant in cuſtodia. Bapti
zatis autem Quirinus ueſtes albas, eaſque nouas do-
nauit, apertuſque carcer, non multum uiſus eſt ab ec
cleſia diſcrepare. Tum uerò commentarienſis abijt ad
Aurelianum, narrauitque ei omnia, quæ geſta erant.
Iratus Aurelianus, iuſsit ad ſe adduci Quirinum, di-
xitque ei, Ego te haud aliter atque filium dilexi, tu au
tem me irriſiſti, deceptus ab Alexandro. Reſpondit
Quirinus: Ego Chriſtianus factus ſum. Vis occidere,
uis fuſtigare, uis incendere & ignibus concremare?
aliud ego non ero. Quinetiam eos omnes, qui in car
cere erant, curaui Chriſtianos fieri, feciq́ue eis copiã
recedendi, ſed noluerunt uſquam progredi. S. quoq;
Papam Alexandrum & uirum illuſtrem Hermẽ ro-
gaui, ut abſciderẽt, & noluerunt. Itaque omnes ſunt
in carcere, dicuntquè qui pro ſceleribus ſuis erant
in eum coniecti. Si pp crimina noſtra eramus mortẽ
oppedituri, atq; perituri: quanto ęquius eſt pro Chri
nos nomine hac uita priuari? Ego uerò rogaui eos
omnes, ut baptizarent, & baptizatos candidis iiſque
nouis indui ueſtibus. nam & hoc religio Chriſtiana
exigit. Et eccè adſtant omnes parati ad obeundũ mar
tyrium, perinde ut famelici ad eſcam inhiant. Tu igi
tur fac, quod tibi uiſum erit. Ira autem inflammatus
Aurelianus, iuſsit eius excindi linguam, ita dicens.

Mos antiquiſſimꝰ baptizatos albis indui ueſtibus.

Linguam tuam aufero, quod non es ueritus tam con
fidenter tua mihi pandere ſecreta, ut te tacentem iu
beam in eculeo torqueri. Quirinus ait: Miſer & infe-
lix, conſule animæ tuæ, ne æterna te tormenta ſuſci-
piant. Cum igitur in eculeo torqueretur Quirinus &
iniurijs Aureliani non cederet, iuſsit tyrãnus manus
& pedes eius amputari, atque ita demum capite ple
cti, & corpus eius canibus proijci: quod à Chriſtianis
raptum humanum eſt uia Appia in cœmeterio Præ-
textati.

Quirinus capite plectitur.

Filia autem eius Balbina in ſancta uirginitate per
manſit: cui ſæpè oſculanti boias S. Alexandri, quibus
curata fuerat, dixit Alexander: Deſine has oſculari bo
ias: inquire autem domini mei Petri Apoſtoli uincu
la, & ea potius oſculare. Albina his auditis, cum mul
to ſtudio ac deſiderio peruenit tandem ad illa uincu
la, iiſquè inuentis, gratias egit Domino noſtro Ieſu
Chriſto proſternenſquè ſe in orationem, dixit: Bene-
dictum ſit nomen tuum omnipotens Deus, quòd per
famulum tuum Alexãdrum mihi ancillę tuę theſau-
rum ſpiritalem indicaſti: cœpitque ea uincula cum
multo tremore oſculari & gratias agere regi cœlorũ
deditque ea Theodoræ religioſiſsimę fœminæ, ſoro-
ri S. Hermetis Præfecti urbis, cuius ab Aureliano dè-
collati corpus illa collegerat, & Salaria uetere ſepe-
lierat non longè ab urbe Roma V. Calend. Septemb.
Porrò beatiſsima uirgo Balbina cum fiducia reuer-
tens ad carcerem, B. Alexãdri Papæ & ſociorum eius
cœpit adhærere ueſtigiis, ut pro ipſa Dominum de-
præcaretur, & ſuis eam colloquiis confirmaret.

Vide antiquitatis pietatẽ & religionem

Eodem tempore ira percitus Aurelianus impiiſsi
mus, miſsis militibus ſuis, iuſsit Chriſtianos omnes
in carcere baptizatos duci ad mare, & naui uetuſtæ
impoſitos atque in altum perductos, alligatis collo
ſaxis mergi in profundum. Abiit autem cum illis etiã
Chriſti uirgo Balbina, glorificans Deum. Deindè Au
relianus præcepit exhiberi ſibi Alexandrum, dixitq;
ei; Ego hoc inprimis à te requiro, ut mihi omnia ſe-
ctæ ueſtræ myſteria exponas, ut ſciam, quamobrem
pro Chriſto neſcio quo, optetis potius occidi, quàm
uinci. S. Alexander dixit: Quod quæris, ſanctum eſt.
nos autem non permittitur à Chriſto, ſanctum dare
canibus. Aurelianus ait: Ita ne canis ego ſum? S. Ale-
xander reſpondit: Vtinam uerò canis eſſes. nam, quod
peius eſt, etiam cane deterior es. Canis enim propter
malefacta nõ luit pœnas ignis æterni, ſed ſemel mor
tuus, nihil uitę reliquum habet. Homo autem ad Dei
ſimilitudinem factus, ſi per flagitia à Dei ſimilitudi-
ne deflectat, reus erit æterni ſupplicij quemadmodũ
apud te reus haberetur, ſi quis auſus ſit imaginem
tuam ſiue ſculptam, ſiue fuſam, ſiue pictam uiolare &
conſpurcare. Sed hoc intereſt, quod tu quidem, cum
ſis temporalis, temporariis homines pœnis afficis:
Deus autem, cum ſit æternus, pœnas æternas in igni
bus ſempiternis à peccatoribus repetit. Aurelianus
dixit: Si quæſtioni meæ non ſatisfeceris, noueris te
uerberibus attrectandum. Alexander ait: Quid auſu
temerario hæc à me requiris Aureliane tyranne, quã
do ego præter regem meum, qui in cælis eſt, nullum
alium timeo? Erras ſi putas te non credendo, ſed di-
ſcutiendo, à Chriſtianis poſſe erudiri. Aurelianus di
xit:

Chriſtiani multi ĩ mare mergũtur.

Matt. 7.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

ait: Ceſſet iam artificioſa loquacitas. Nō enim apud iudicem qualemcunque loqueris, ſed apud eum, cuius potētiam totus orbis expertus eſt Alexāder ait: Noli iactare potētiā tuā. Prope enim ē, ut deſinat, eſſe potens, qui de ſua potentia gloriatur. Aurelianus dixit; Ideò tibi permittitur adhuc loqui homo miſerrime, q̃ uario tormentorum genere cito aīa tibi extorquenda eſt. Alexander ait: Nihil nouum facturus es. Quis enim innoxius tuas euaſit manus? Soli illi apud te uiuūt, qui ſe negauerunt ſeruos eſſe Domini mei Ieſu Chriſti. * Ego autē, quia certus ſum me nunquam negaturum Dominum meū, neceſſe erit, ut à te interficiar, ſicut & Hermes uir ſāctus qui modo renera illuſtris eſt: & Quirinus, qui iam uerè tribunus eſt: denique illi omnes, qui nuper illuminati, migrauerunt ad regia ſiderea. Aurelianus ait: Hoc eſt, quod abs te ſcire uolo, quid tandem in cauſa ſit, ut optatius tibi ſit occidi, quam ſuperari: Alexander reſpondit: Iā dixi tibi, non licere ſanctum dare canibus. Aurelianus ait: Num igitur canis ego ſum? Faceſſant uerba tua: iam. n. preſto ſunt uerbera. Alexander dixit, ego non timeo uerbera, quæ cum tempore tranſeunt, & celeriter finē accipiunt: illa autem tormenta æterna ego timeo, quæ tu non formidas. Tūc iratus Aurelianus, iuſſit eum leuari in eculeo & torqueri, attrectarique ungulis, & lampadibus inflāmari. Cumque diù id facerent, & ille nullā ederet uocē, dixit ei Aurelianus: Cur ita taces? Reſpondit Alexāder: Quia orationis tempore homo Chriſtianus cum Deo loquitur. Dicit ei Aurelianus: Reſpōde ad ea, quæ ex te ſciſcitor, & iubebo ceſſari à uerberibus. Alexander reſpondit: Stultiſſime, ego te reprehendo: non. n. curo crudelitatem tuam. Aurelianus ait, Vide ætatem tuam, quæ annum 30. non excedit, quare tam pulchram uis perdere iuuentutem? Alexāder dixit, Vtinam tu animam non perderes tuam. Pendente aūt in eculeo Alexandro, miſit ad Aurelianū uxor eius * Seuerina, qui ei diceret, Conſule tibi, & miſſū fac uirum iuſtum Alexandrum. alioqui & tu mala morte periturus es, & me uiduam relinquens. Aurelianus ait, Amicus eſt coniugis meæ, idcirco hæc pro eo uerba facit. Iuſſit tamen deponi Alexandrum, & applicari Euentium atq; Theodulum. Rogauit autē Alexandrum, qui nam illi eſſent. Alexander reſpondit ei Ambo uiri ſancti, ambo preſbyteri ſunt. Admoto autem Euētio, dixit Aurelianus Ecqs uocaris? Euentius reſpondit, Nomine carnali Euentius dicor, ſpiritali autem Chriſtianus ſum. Dixit ei Aurelianus, Quando primum cœpiſti eſſe Chriſtianus? S. Euentius reſpondit: Ante annos ſeptuaginta. Nam undecimo ætatis anno baptizatus ſum, uiceſimo presbyter ordinatus ſum. At nunc annū ago octogeſimum primum, & ſecundus iam annus eſt, quòd in carcere dego, & lætor in uinculis. Dicit ei Aurelianus: Conſule ſenectuti tuæ, & nega Chriſtum eſſe Deum tuum, & efficiam te amicum meum & diuitē & comitem. Euentius ait: Vbi eſt ſenſus tuus? Putabam ego te ſapere: ſed cæco pectore es, nec potes uidere quod Dei eſt. itaq; miſer uel ſerò intellige te hominem eſſe mortalē, & age pœnitentiam, & crede Chriſtum Dei filium, uerum eſſe Deum, ut poſſis ad eius miſericordiam peruenire. Tum uerò Aurelianus iuſſit, amoto Euentio, deduci ad ſe Theodulum, eiq; dixit: Tu ne es ille, qui iuſſa mea ducis pro nihilo? S. Theodulus reſpondit: Ego teipſum quoque ſemper nihil pendo, quod ſanctos Dei uarijs ſupplicis afficis. Quid enim peccauit Alexander, ut tot eum tormentis ſubiiceres? Aurelianus dixit: Quaſi tu immunis ſis. Theodulus ait: Credo, fretus Dei miſericordia, me à conſortio martyrij eius minime ſeparatum iri. Tunc Aurelianus præcepit furnum uehemēter accendi, & Alexandrum atque Euentium ad dorſum pariter colligatos, ſimul in ardentē furnum iactari: Theodulum uerò ſiſti ad furnum, ut eorū fractus cruciatu, in dæmonum ſacrificia conſentiret. Porrò S. Alexander clamauit ad eum: Frater Theodule, feſtina: ueni huc, & eſto nobiſcum. Nam quartus ille, qui inter tres Hebræos pueros apparuit, etiam nobis adeſt. Exiliens ergo in furnū Theodulus, gratias egit Deo, ita dicens: Igne nos examinaſti, & non eſt inuenta in nobis iniquitas. Id cum nunciatum eſſet Aureliano, iratus ingemuit, & pre furore angi cœpit. Iuſſit autem Euentium & Theodulum decollari: Alexandrum aūt per tota membra punctis creberrimis cōpungi, donec deficeret. Cumque eis tā quàm mortuis inſultaret, repente lacta eſt ad eum uox de cœlo: Aureliane, his, quibus tu inſultas, apertus eſt paradiſus: tibi uerò patet tartarus. His auditis, Aurelianus tremore corripitur, dicitq; Seuerinæ uxori: Venit ad me iuuenis quidam cum uirga ferrea, eaque ignita, iactansque eam ad pedes meos, dixit: Habes Aureliane, quod egiſti. atque ex eo tempore totus contremui, incidiq; in febres, & quid agam ignoro. Ora pro me domina Seuerina Deum tuum, ut ignoſcat mihi: Seuerina reſpondit: Ego uerò abibo, & per meipſam illos ſepeliam, nè mihi ſimiliter accidat. Itaque abiens ſeptimo milliario ab urbe Roma, uia Numentana, in prædio ſuo Alexandrum & Euentium in uno condidit monumento: Theodulū uero alibi ſepeliuit. Porro omnes Romani clerici & uiri religioſi, qui ad ſanctorum corporum exequias uenerant, illic remanſerunt. Seuerina autem feſtinans domum, inuenit Aurelianum mente alienatū, ardentemque febribus, & mala omnia ſibi imputātē. Cui dixit Seuerina. Noluiſti audire me iam male peris, & me uidua relinquis. At ille mox reddidit ſpiritum, mandens linguam ſuam. Seuerina autē induit ſe cilicio, & tandiu iacuit ad limina ſanctorum, quos ipſa ſepelierat, donec ab Oriente ueniſſet S. Sixtus Epiſcopus. A quo impetrauit, ut in eodem loco ordinaretur epiſcopus, qui omni die, quæ ſunt ſancta, martyribus celebraret. Itaque locus ille habet proprium ſacerdotem uſque in hodiernum diem. Sanctorum autem horum natalis, eſt V. Nonas Maij: beati autem Hermetis martyris, V. Calend. Septembris: ac per hoc benedictus Deus i ſecula ſeculorū, Amē. Hactenus ex MS. codice. Porro Damaſus de hoc Pontifice Alexandro inter cætera ſcribit in Pontificali eum conſtituiſſe aquam aſperſionis cum ſale benedici in habitaculis hominum: unde conſtat, aquæ ſacratæ in Eccleſia uſum eſſe antiquiſſimum.

S. Alexāder dire cruciatur.

** Seuera.*

S. Euētius grandæuus.

Alexāder & Euentius mittuntur in furnū.

Dā. 3.

Pſ. 16.

Occidūtur.

Aurelianus malè perit.

Miſſa quotidiana.

Aqua Benedicta uſus per uetuſtus.

MARTYRIVM SS. ALEXANDRI & Antoninæ uirginis, authore Simeone Metaphraſte.

CVM eſſet temporibus illis perſecutio, & multi fratres pro Chriſti pietate interfecti fuiſſent, poſt multos dies oblata eſt Feſto Præſidi, homini omnis miſericordiæ experti, Chriſtiana quædam uirgo, quæ Antonina uocabatur, è caſtello quodam, cui nomen erat Crodamnū. Virgo autem illa honeſtā uitam egerat, quam & Chriſtus ipſe perfectā reddidit in perferendis pro pietate certaminibus, quo diabolum aduerſariorum expugnare poſſet. Cum enim uirgo illa crudeliſſimo Præſidi Feſto tradita

3. maij.

fuiſſet,

fuiſſet, cœpit Feſtus ipſe inſidijs uirginem aggredi, atque ita illam hortabatur. Domina Antonina, nolo te uirginem ita honeſtam & pudicam Dianæ ſacerdotem conſtituere: quinetiam munera & honores tibi conferam, ut & domui meæ imperare poſsis.

Verſutia Satanæ. Illa cùm diù tacuiſſet, uix tandē reſpondēs: Quid inquit, huiuſmodi munera inania mihi largiri uis? At ſi tu, Feſte, mearum diuitiarū particeps eſſe cupis crede Domino meo Ieſu Chriſto, & diuitias ſempiternas conſequeris. Tum Feſtus: Auertant hoc dij, ut tali Deo ipſe credam, homini præſertim in cruce ſuffixo. Non ego, inquit Antonina, in crucefixum, & ſepultum fuiſſe inficior; ſed eundem illum, Deum fuiſſe confiteor, quippe qui tertia die reſurrexit, & nunc

Pſal. 109. ſedet ad dexteram Patris ſui, ſicut ſcriptum eſt in pſalmo centeſimo nono: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Ad hæc Feſtus: Multæ iſtæ tuæ ſermonum machinæ, inanę ſunt. Cur nō potius mihi obtemperas, & dijs ſacrificas, ut multa libertate fruaris. Tum uirgo illa reſpondit: Ego iſtiuſmodi dijs ſenſu carentibus non ſacrifico: dæmones enim ſunt, cum in lege Dei mei ſcriptum ſit: Omnes

Pſalm. 95. dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. At Feſtus: Tù ne deos noſtros uocas dæmones? Maximè, inquit illa. quibus enim uis nulla ineſt, quique non conſiſtunt, hi non dij, ſed dæmones ſunt. His

Cæduntur Antoninæ maxillæ. uerbis Feſtus iratus, militibus dixit: Eius maxillas multis alapis uerberare, ut paululum erubeſcat. Statimq́ue hæc addidit: Per deos omnes, niſi edicto Imperatoris tu Antonina obtemperaueris, peſsimis modis te uerberatam, in lupanar mitti iubebo, ac ſic igne te comburendam eſſe decernam. Interea liceat tibi tres dies cogitare, recuſes ne facere, quod iubeo, an uelis reſpicere, & diis ſacrificare. Hoc enim plures alii agere cœperunt, quod tu nunc audes: ſed poſteà mutato conſilio, diis ſacrificarunt. Tum Anto-

Abijt ī carcerem. nina: Fac, inquit, quod uis, impie Tiranne.

Tradita igitur quatuor militibus, lætanti animo & uultu hilari in carcerem abiit. Tunc Pręſes carceris Præfectum clam ad ſe uocauit, & iuſſit, ne quid mali omnino ei faceret, ſed potius illam admoneret, ut ſententiam mutaret, & diis ſacrificaret, Difficulter enim, inquit, Chriſtianorum genus de ſententia depelli poteſt. Præfectus igitur carceris cum uirginem illam incluſiſſet, his uerbis admonere eam cœpit: Antonina uirgo honeſtiſſima, cur ita permanes in iſta tua ſententia? Cur non potius conſilium mutas, & diis ſacrificas, ut ſalua eſſe poſsis? Illa uerò nihil omnino reſpondebat, ita ut cuſtos carceris ſecum dubitaret, quorſum hoc faceret. Tunc uirgo, genibus in ſolo poſitis, nocte & die deum precabatur. Cum uero tres dies præteriiſſent, repente tonitru factum eſt tam magnum, ut clauſtra ipſius carceris perfracta ſint, & fores patefactæ, magnumq́ue lumen in carcere ipſo effulſerit, & uox hæc è cœlo demiſſa ſit: Surge Antonina, & cibum ſume: panis & aquæ particeps ſias, & eſto fortis, neque nefariam iſtum Præſidem Feſtum timeas, quoniam ego tecū ſum. Surrexit illa, cum diuinas preces compleuiſſet, & Amen addidiſſet: cumque panem & aquam, cibū & potum ſumpſiſſet, ſomno ſe dedit.

Poſtea uero, quam dies illuxit, Præſes pro tribunali ſedens, dixit: Adducite ſacrilegam illam fœminā, ut uideamus, quæ nam ſit eius ſententia. Ducebant igitur illam milites, ante Feſtum Præſidem ſiſtendā. Tum beata uirgo in cælum intuens: Gratias, inquit ago tibi, Domine Deus meus, quod in me uoluntatē tuam exequaris: quæſo, ut nè me derelinquas uſque ad mortem. Tum uox è cœlo uenit, quę dixit: Fac iter tuum, ego enim tecum ſum. Cúm uero eò ueniſſet, ubi Feſtus ſedebat, riſit beata uirgo Antonina. Quam cum Feſtus ridentē uidiſſet: Quid eſt, inquit,

Ridet præſidem, et flagellatur. quod riſiſti? Tum illa reſpondit: Dicam riſus mei cauſam: præuidi ſolium iſtud tuum euertendum, ob idq́ue teipſum riſi. Senſit Præſes uirginis contumeliā, & iuſſit illam flagellis uerberari. Quæ cum mentis oculos in cœlum erexiſſet: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Deus meus, quod dignatus ſis facere, ut ego miſera & peccatrix cum ſanctis tuis ſortem habeā, hunc autem nefarium, & ſanguine fœdatū celeriter ad inferos demittes, ut cognoſcat inanes eſſe deos illos, in quibus ſpem ſuam collocauit.

Hæc cum humani ſanguinis appetens Præſes ille audiſſet, magis turbatus, dixit militibus, Sceleſta hæc & impura mulier non ſolum deos noſtros ad iram prouocat, ſed etiam nos contumeliis afficit. Quamobrem illam in lupanar intromittite, ut eius libido expleatur. Itaque milites in cellam quandam eam adduxerunt. Angelus autem Domini apparuit uni ex militibus qui tertium & uigeſimum annum agebat, atque Alexander appellabatur. Cui angelus ille: Alexander, inquit, loquere cum Præſide, & ingredere ad Antoninam, & indue illa chlamyde tua, ut exiens, à ſceleſto Præſide non agnoſcatur. Tū bonus ille Chriſti milles Præſidem adiit, & dixit, Iube me introire ad Antoniam: & ſi quidem illi perſuaſero, bene erit, ſin minus, fac quod libet. Permiſit Præſes, & ait: Fac quicquid uis. Ingreſſus Alexander in eam cellā in qua erat beata uirgo, abiecit ſe ad eius pedes, & ait: Dei ſerua uirgo Antonina, Dominus miſit me ad te, ut nunciē tibi quęcunque ille mihi dixit, & quomodo ſeruari poſsis. Illa ea re perterrefacta, ualde timuit. Repente uero lux magna circa illos effulſit, & uox hæc ad eos uenit: Ne timeas, Antonina. qui enim te ad hunc ſtatum uocauit, idem cū ſit admodum benignus, & Alexandrum ipſum ad eiuſdem brauii conditionem uocauit. Quamobrem eius chlamyde te induas, & capite, uultuq; in terram demiſſo, exeas iſthinc, & ſic à Præſide non cognoſceris. ego enim te ita occultabo, ut ab eo agnoſci non poſsis. Sumpſit igitur uirgo. Alexandri chlamydem,

Antonina habitu mutato exijt e carcere & illa caput ſuum inuoluit, cumq; foras progreſſa eſſet, manu annuens Præſidi, Fac, inquit, quod uis. Et uelut dama quædam è laqueis liberata, iter ſuum hilaris effecit.

Præſes uero cum exiſtimaret Alexandrum eſſe, qui hæc diceret, miſsis quatuor militibus, Abite, inquit, & muliere ipſa utamini, ut uultis, eamq́ue foras educite, ut illam multa ignominia nos afficiamus. Milites igitur ingreſsi, ut turpitudinem aliquā uirgini afferent, eam non inuenerunt, ſed ſolum Alexandrum. Qua re perculſi, dixerunt: Et ubi nam eſt illa? Et unde nam tu hic es? Illum itaque manu appræhenſum, cum ad Præſidem duxiſſent, Hunc, inquiunt, ſolum intus inuenimus. Quem cum Feſtus uidiſſet, ea re perculſus, ſic Alexandrum eſt allocutus, Age, miſer atque infelix, dicas, Quomodo illud contra nos facere auſus es? Vbi nam eſt nefaria illa meretrix? Tu omnino eam uitiaſti, & idcirco chlamyde tua contectam dimiſiſti, quam & uxorem te ducturum promiſiſti. Sed non ita erit, non enim manus

Alexāder flagellatur. meas effugies. Cumq́ue Alexander taceret, & Præſes ipſe diu ſecum cogitaſſet, iuſſit illum ſuſpendi, & flagellis uerberari.

Cum igitur uerberaretur, ab eo quærebat Præſes, ubi nam eſſet ſceleſta illa mulier. Alexander uero nihil reſpondebat, ſed cœlum tantum intuebatur, demiſſa que uox eſt è cœlo ad præſidem, quæ ait, Scelerate Feſte, cur innocentem hominem ita crucias?

Qua

Qua uoce audita, deſiit Præſes illum cruciare, & iuſſit è ligno dettactum cuſtodiri, tempusque præſcripſit, quo daret operam, nt ſceleſta iila mulier inueniretur. Cum uero dies quinque præteriiſſent, Præſes Aiexandrum ad ſe accerſitum interrogans, Quid nã inquit,, deliberaſti? Tunc Alexander reſpõdit: Quid nã aliud deliberem, fœdiſsime & crudeliſsime Præſes? Tum Feſtus: Vbi nam, inquit, eſt mulier, ad quã tu ingreſſus es? Ei autem Alexander Neſcio ubi illa ſit. Adhuc illis ioquentibus, Deus ipſe Antoninæ uirgini dixit: Eſto fortis, & uade in eum locum, in quo ſedet impius & ſceleratus Præſes. Venit illa, & ſtetit coram Præſide, ac dixit: Scelerate & impure Feſte, quem quætis? An meipſam? En præſto ſum, ut potentiam tuam euertam.

Antonina rurſus uerberatur.

Eam cum Feſtus uidiſſet, confuſo & perturbato animo eſſe cœpit, miſsisque militibus, iuſsit eam ſuſpendi & uerberari, ut diligẽter inquireret, num uirgo eſſet, an corrupta. Iila uerò cum uerberaretur, uocem nullam amittebat. Cumque è ligno depoſita eſſet, quæſiuit ab ea Præſes, uirgo ne eſſet, an corrupta. Tum ille ſcelerate & crudelis, nos tuæ ſæuitiæ & libidinis participes non ſumus: nam Deus ipſe ſua miſericordia me incorruptam ſeruauit. Tunc Feſtus in illam intuens, miratus eſt, & dixit: Cum igitur uirgo ſis, agè diis ſacrifica una cum Alexandro, & ſalui eritis. Tunc Alexander & uirgo Antonina uocem hãc, tanquam ex uno ore prolatam, ediderunt: Non tales cruciatus iſti tui, miſer Feſte, qui nos adducere poſſint, ut diis iſtis uanis ſacrificemus, in quibus uis nulla ineſt. At Præſes: Amborum inquit, ſummas manus abſcindite. Illi uerò generoſi milites Chriſti manus extendentes, dixerunt: Antea uos tibi, ſcelerate & fœdiſsime homo diximus, nullis tuis artibus fieri poſſe, ut piæ noſtræ cogitationes expugnentur. Quamobrem fac quicquid uis.

Præciduntur martyrũ manus.

Prolato igitur gladio, milites extremas manus amborum abſciderunt. Illi uero factum non ſentiẽtes, diuinam gloriam concinebant, & ad Preſidem conuerſi: Seuiſsime, inquiunt, & ſceleſtiſsime Feſte, neq; ſic cruciatus, quos tibi nobis inferre libuit, ſentimus. Te uerò Deus ipſe celeriter ad iferos dertuder, ineuitabilibus ſuppliciis puniendum. Tunc ira percitus Feſtus, quòd ſe contumelioſis uerbis appellari audiuiſſet, iuſsit profundam foueam parari, & ait: Suſpendantur iſti, & tandiu uerberentur, quoad ſupplicium ſentiant. Quinetiam foueam ingenti pyra compleri iuſsit, ut ſancti illi martyres in ea comburerentur. Illi

Verberantur

uero cum uerberarentur, neque id ſentirent, ſed Dei gloriam celebrarent, iuſsit iniquus Preſes faces accẽſas eorum lateribus admoueri. Tunc Alexander & Antonina uoce magna clamabant: Nos, miſer Feſte, propter Chriſti pietatem hæc patimur; futurum credentes, ut poſt mortem noſtram ab ipſo mercedem recipiamus: te uerò Deus celeriter perdet, quod eius ſeruos ita crucias.

Furore percitus Feſtus: Accendite, inquit, in fouea pyram uehementiſsimè, ut iſti celeriter in illam conilciantur. Fecerunt milites, quod iuſsi fuerant, & Feſto id factum retulerunt. Tum ille immiſericors Præſes iuſsit militibus martyres ipſos pice illinire, & in piram coiicere. Fecerunt ipſi quod Præſes iuſſerat & Alexandrum & Antoninam illuc coniecerunt, Iuſſit autem Præſes & aridam picem ſupra pyram imponi, ut illi omnino comburerentur, atque ut ipſorũ etiam oſſa in cinerem redigi poſſent. Iuſsit deindè foueam ipſam obrui, dicens: Ne mulierculæ iſtorum oſſa colligere poſsint, ſicut mos eſt Chriſtianis hominibus facere. Cum igitur Feſtus in ignem illos conieciſſet, & foueam obruiſſet, rediit in domum ſuam:

In ignẽ conjciũtur.

qui non amplius cibum aut potum ſumpſit, ſed mutus remanſit. Spiritus enim malignus per angelos immiſſus, uſque ad ſeptimum diem eum cruciauit. Itaque poſt ſeptem dies uehentiſsimis cruciatibus, detentus, animam efflauit. Quo ſepulto, perſecutio ſedata eſt.

Vltio diuina in præſidẽ

Martyrium autem compleuerunt ſancti martyres Alexander & Antonina V. Nonas Maij, hora nona, die ſabbato, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTAE uirginis & Martyris pelagiæ tarſenſis, ex Simeone Metaphraſte.

4. maij.

CVm eſſet nuper à Diocletiano Imperatore per totum orbem terrarum Chriſtianorum perſecutio renouata, multi, ac ferè innumerabiles uiri furorem Imperatoris extimeſcentes, ad mõtes ipſos aufugerunt. Verum qui erant in fide ſtabiliores, & Deum magis, quam homines metuebant, permanſerunt in ſanctis Eccleſiis, Deum ipſum precantes, ut certamen pro Chriſto ſubeuntes, uictores fierent.

Clino Epiſcopus multos in fide confirmat.

Eo tempore beatus & religioſus Epiſcopus, qui Clino dicebatur, baptizabat multos, ac ſingulos, qui ſupernæ uocationis brauium perſequi uolebant, hortationibus ſuis magis magisque excitabat. Eius autem fama per totum Orientem celebrabatur. Poſtea & Tarſum urbem Ciliciæ, Epiſcopus ille ſe contulit in qua urbe multos baptizauit. Tertio autem die poſt beati eius uiri in eam urbem aduentum, audiuit Imperator quicquid Epiſcopus ille faciebat, quodq; multos à diis ipſius auertens, proprio Deo adiungebat. Itaque urbis portas claudi iuſsit, & eum uirum compræhendi. Beatus uerò Epiſcopus Clino, diuina reuelatione admonitus, exiit ex urbe illa, nemine ipſum uidente. Cumque per totam urbem quæſitus, non inuentus fuiſſet, iratus Imperator omnibus illis, quos Epiſcopus Clino baptizauerat, iuſsit eos in carcere cõcludi. Erant enim multi, quos Dominus ſingulatim acceperat.

Virgo autem quædam nomine Pelagia, Dei timore admodum excellens, cuius pulchritudinem pro dignitate explicare non poſſumus, cum in ea urbe habitaret, quæ ſupra dicta eſt audiuit de Epiſcopi fuga, & ipſum uidere cupiit. Eius uirginis pulchritudinem & decoram ſpeciem cum Diocletiani filius audiuiſſet, miſit procuratores ſuos & multos milites, qui uirgini perſuaderent, ut ſe illi in matrimoniũ collocaret. Beata uerò Pelagia, cum ſe Chriſti ſigno muniuiſſet, eos à ſe repellẽs: Deſpõſata, inquit, ego ſum Dei filio. Redierunt illi, & quæ audierant, Imperatoris filio retulerunt, qui maximum furorem in eam cõcepit, ſed tunc quidem tacuit, iracundiam in aliud tempus reſeruans. Sancta uero Pelagia ad matrem ingreſſa: Volo, inquit, mater, nutricem meam uiſere: illam enim iamdiu non uidi. Nimirum uolebat ſancta illa uirgo per nutricis occaſionem, ad Epiſcopum illum diuinum hominem accedere. Audierat enim à quibuſdam, quo loco ille tunc uiueret.

S. Pelagia recuſat cõiugium filij Imperatoris.

At eius mater praui dæmonis inſtinctu non conceſsit, quod filia petierat, ſed omnino prohibuit illam diſcedere, dicens: Non potes nunc, o filia, illuc ire, ſed alias opportunius ire poteris. At Dominus Ieſus Chriſtus noctis tẽpore beati Epi Clinonis ſpeciẽ reuelatione diuina Pelagiæ oſtendit, cuius uiri adſpe-

ctum

ctum & honeſtam formam uirgo ipſa admirata eſt. Cum uerò ſe à matre prohiberi uideret, nè ad nutricem iret, clam ſeruos ſuos ad carcerem miſit ad eos, quos ab Epiſcopo illo baptizatos Imperator coerceri iuſſerat, ut ab illis ipſis de Clinonis Epiſcopi forma certior fieret: quo ſcire poſſet, an uerum fuiſſet, quod nocte per uiſum côtemplata fuerat. Cum igitur pueri ueniſſent, & Epiſcopi formam atque characterem nunciaſſent, cognouit omnia conuenire cum forma illa, quam per nocturnam uiſionem didicerat. Itaque sâcta Pelagia gaudio magno affecta: Tuorum inquit, Domine, bonorum nuncius eſt homo ille precor te oè myſteriis tuis indignam me facias. Cumquè hæc precata eſſet, ad matrem ſuam introiuit, eique dixit: Rogo te nunc domina ac mater mea, ut præſtes mihi, quod pollicita es, cum dixiſti, opportuno tempore me ad nutricem meam ituram. En tempus nunc præſto eſt, age, mitte me ad illam.

Apparet hîc ualdè illuſtrē hãc fuiſſe uirginem.

Cum eius uerba mater audiuiſſet, ſecum cogitabat dubitans, nè ſi filiam ire prohiberet, præ mœrore in morbum illa incideret. Statim igitur exurgens, regalem purpuram, gemmis precioſis & uariis diſtinctã, omniaque ornamenta illuc proferri iuſsit, perindè ac ſi filio Diocletiani deſponſata eſſet: eamque ſic indutam, cum puerorum & multorum militum comitatu miſit. Tum mater: Vade, inquit, filia, & meis uerbis nutricem tuam ſaluta. Cum igitur iumento impoſita fuiſſet, ibat gaudens, & eo, quod expectabat, admodum læta & exultans. Cum uerò miliaribus ferè decem proceſsiſſet, unus è militibus, qui ſimul ibant, Longinus nomine, uidit quendam uenіẽtem ſub môtis cuiuſdam arboribus, quem cum ex habitu & decora faciei ſpecie cognouiſſet, ad commilitonem ſuum conuerſus: Iuliane, inquit, frater, noſti ne uirum hûc ante nos uenientem? Hic eſt ille Dei homo Clino, ille, inquam, miraculorũ effector per totum Oriẽtem, cuius fama uſque ad Imperatorem peruenit, & propter quem Chriſtianorum perſecutio commota eſt. Milites autem illi Longinus & Iulianus erant ea eorum numero qui Chriſto ſeruiebant. Quidam uerò ex Eunuchis cum audiuiſſent, quæ milites dicebant, nunciauerũt dominæ ſuæ. Quæ cum audiuiſſet, rem cognouit: & iumentum ſiſti iuſsit, è quo deſcendit, & pedibus ſancto illi uiro iuit obuiã, militibus, & pueris præcipiens quietè ſe gerere, neque homini moleſtos eſſe: uerum ſecedere, & ſub umbra illarum arborum ſe continere, quoad ipſa cum illo Dei uiro loqueretur. Erant enim illis plerique Chriſti myſteriorum expertes, ob idque non ſinebat eos myſteria Dei audire.

Loquit̄ cum S. Clinone.

Cum igitur omnes ſeceſsiſſent, ſancta uirgo Pelagia diuinum illum Dei uirum allocuta eſt. Qui eius uiſu perculſus, dixit: Tecum ſit Chriſti pax, ò adoleſcens fœmina. Tum illa Benedictus, inquit, Deus, qui in iſta imagine tua mihi reuelatus eſt quoniam te miſit ad me, ut ſeruens animam meam ab interitu. Nunc igitur per Deum, cui ſeruis, te precor, ut uerè mihi dicas, quis tu es, & quodnam eſt nomen tuum quæ ve tua côditio. Cui beatus Epiſcopus dixit: Ego, quod mihi præcipuum, & omnibus rebus precioſius eſt, Chriſtianus ſum, rationalium Chriſti ouium paſtor, qui Clino appellor. Tunc illa cum exiſtimaſſet paſtorem eorum pecorum eſſe, quæ ſacrificantur, ei dixit: Precor te Domine, ut dicentem me audire non graueris. Multæ ſunt oues in domo patris mei, itaq; ſi placet, ueni, & ipſas paſce, & ego tibi mercedẽ multam tribuam. Tunc Epiſcopus: Non ſum ego pecorũ paſtor, quæ tu opinaris, ſed rationalium Chriſti ouiũ hoc eſt, hominum, qui uitam æternam conſequi ſperant. Et quid nam, inquit ſancta Pelagia, agnis tuis ipſe das quare uitam æternam habere poſsint? At beatus Clino: Illis nuncio cognitionem Patris, Filij, & ſancti Spiritus. Agè, inquit illa, domine mi Pater, dic quid nam magis neceſſarium ſit iis, qui uolunt eſſe cũ Deo tuo. Da, quæſo, mihi hoc. Cui Chriſti ouium paſtor reſpondit: Annuncio tibi baptiſma in remiſsionem peccatorum, & in uitam æternam. Hoc ipſo nihil magis neceſſarium. Id cum audiuiſſet Pelagia, & ad beati Epiſcopi Clinonis genua ſe deieciſſet: Miſerere, inquit, mei domine, & da mihi donum iſtud. Ex quo enim tempore mecum locutus es ipſius Dei lumen in corde meo effulſit. Itaque ſatanæ, & angelis ac machinis ipſius, hoc eſt, uita carentibus idolis, renuncio. Illa ego huculque colui, ab his miſericordiã quærens, ex quibus non utilitas proficiſcitur, ſed pernicies & mors ſempiterna. Nûc igitur Deum precor ut ego quamuis indigna, ipſius filio deſpondear, qui occultas cordis mei partes illuminauit: ipſe enim eſt iuſtitiæ ſol.

Cum tam admirabilem uirginis orationem beatus Epiſcopus Clino audiuiſſet, eam admiratus, manus ſuas in cœlum ſuſtulit, ac dixit: Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſedes ſuper cœlos, & uirginem hãc ad tui cognitionem uocaſti, emitte ipſi ſanctum illuſtre baptiſma dilecti filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cum ita ille Deum precaretur, repente fons aquæ uiuæ ante ipſos ſcaturiit: cumque beatus Epiſcopus uidiſſet ſe celeriter à Deo exauditum, cõtinuo eum laudans: Magnus es, inquit, Deus noſter, Pater, & Filius, & ſanctus ſpiritus, quoniam dediſti hæreditatem filiis hominum, baptiſma in uitam ſempiternam. Et nunc, Domine, tu qui noſti corda hominum, ſcis humilitatem ſerui tui, quod uereor uirginem hanc ſic baptiſmate lauare: ſed tu, qui potens es in omnibus, prouide quidnam fieri oporteat. Cum ſic ille Deum precatus eſſet, Pelagia dixit: Domine, & Pater, exaudita eſt in hoc oratio tua: eccè enim mi ſit Deus lumen, ſicut precatus es. nam uideo duos milites ſupra fontem ſtantes, & in manibus linteum ita ſplendidum habentes, ut huius fontis aquæ, uelut ſol fulgeant. Ne igitur uerearis baptiſmate me lauare. Beatus Epiſcopus cum Pelagiam hæc dicentem audiuiſſet, Deo gloriam reddidit, & ad fontem acceſsit, ut aquas ipſas expiaret, & ſanctas faceret, qui cum Deum precaretur, factum eſt ut & ipſe Angelos ſupra fontem ſtantes uideret, ea figura, qua Pelagia illos uiderat.

Aquã ante excipit, q̃ uirginẽ baptizet.

Cum igitur Angelos uidiſſet, uocem ad Deum ſic extulit: Gloria tibi ſit, Rex uniuerſarum rerum, qui feciſti Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignẽ urentem. Tu me dignum efficias, qui hanc uirginem quam ipſe mihi obtuliſti, tibi offeram hoſtiam uiuẽtem in memoriam & odorem ſuauitatis. Fac & ipſam dignam, quæ in grege electorum tuorum numerari poſsit, ut in die regni tui, & ipſa cum quinque illis uirginibus prudentibus in thalamum Chriſti tui, lampadem ſuam accenſam habens, ingrediatur. Cũ preces compleuiſſet, exultans Spiritu ſancto ob ea, quæ uiderat mirabiliter facta, uirginem ipſam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti illuminauit. Quæ cum baptiſmate renouata eſſet, communionem de Chriſti menſa Epiſcopus accepit, eique impartiuit. Poſteà ſancta Pelagia Epiſcopum adorauit, eiusque ueſtigia exoſculans: Domine, inquit, ac pater benedicte, precare Deum pro me, ut à ſancto Spiritu fortis efficiar. Cui beatus Epiſcopus dixit: Deus ille, cui dediſti pignus animæ tuæ ipſe mittat tibi auxilium de ſancto habitaculo ſuo, & det tibi, ut aduerſarium ſuperes.

Pſ. 103

Matt. 35.

Adulti baptizati, & ſacram Euchariſtiam accipiebant.

Ex hac ſancti Epiſcopi oratione cum uirgo per Spiritum

ritũ ſanctum multam uoluptatem & lętitiam accepiſſet, Epiſcopum ſic affata eſt: Pater, per Deũ illũ te precor, qui per teipſum mihi ſalutem dedit, ne me deſpicias, neque quod à te petiero, mihi deneges. Quoniã à ſanctis manibus tuis illam Domini & æterni Regis purpurã accepi, poſthac fragilem terrenamq́ue hanc ueſtem, & reliqua hæc omnia habere nõ licet. Tu igitur hæc accipe, & in longinquam regionem feras, ubi uendi poſſint, eorumq; precia cape, & indigentibus diſtribue: mihi enim ex hoc tempore hæc ipſa ſunt execrabilia. Tum Epiſcopus Clino: Mihi quidem, inquit, non liceret id facere: ſed nè tibi moleſtũ ſit, quoniã me per Deum obteſtata es, capiam iſta. Tum Pelagia: Ego audiui, cum diceres, Dominum noſtrũ dixiſſe: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. *Matt. 6.* Cum uirginis illius prudentiam beatus Epiſcopus admiraretur & pro ipſa Deum precatus eſſet, illi benedixit, eamq; dimittens, ut ad ſuos rediret: Vade, inquit, in pace. Sãcta uerò Pelagia gaudio affecta per ſpiritũ ſanctum, Dei gloriam laudabat, quòd digna effecta eſſet, quæ cæleſtia bona perciperet.

Rediit igitur ad pueros ſuos, qui eam ſecuti fuerãt uiditq́ue ipſos tenebris & caligine detentos: cæcitas enim eis acciderat, ob idque ambulare non poterant. Pelagia cum illos ipſos, tãquam uinctos detineri animaduertiſſet, cognouit diaboli arte atq; inſidiis id factum. Itaq; & ſibi & pueris Crucis ſignum adhibuit, ac ſtatim illa tentatio ab ipſis remota eſt. *Efficacia ſigni S. Crucis* Cœperunt autem ab ea quærere, ubinam eſſet homo ille qui lumen ei præbuerat, & mulier ualdè ſpecioſa, quam inter ipſam & eum uirum ſtantem à ſe uiſam dicebant, in capite ipſo duo diademata, & ſup ea Crucis ſignũ tenentem. Pelagia hæc audiens: Silete, inquit. Verum poteſtis ne, & nos accedere, quò & ego acceſſi, ad bonam, inquam, illam ſpem, & regnum ſempiternum? Reſponderunt iuuenes illi: Quare non poſſumus & nos, hera noſtra, illi credere, qui poteſt à pœnis ſempiternis nos eripere, & in altiſſimo cælo uita donare? Pelagia igitur cum feciſſet, ut idola tenuerent, quæ ad illum uſque diem coluerant, eos tales præparauit qui cæleſtis eruditionis participes fieri poſſent.

Deinde cum in iumento ſediſſet, abijt ad nutricẽ ſuam, quæ (ut conſueuerat) obuiam illi uenit, ſanctæq́ue Pelagiæ uultum lætum & longè pulchriorẽ uidit, quàm antea uiderat. Vidit etiam in ea multa alia mutata: antea enim ſumptuoſis ueſtibus ornabatur: tunc uerò modeſto habitu induta erat. *Hæc mutatio dexteræ excelſi* Antea elato animo fuerat: tunc ſumiſſimè & humiliter ſe gerebat: Antea ſuperba, tunc abiecta ueſte corpus tegebat: antea uarijs & delicatis cibis ueſcebatur tunc, ut fama erat, & ea macie cognoſcebatur, precibus & ieiunio diligenter uacabat. Cum hæc nutrix intelligeret, illam Chriſtianam factam eſſe animaduertit: cúq́ue recordata eſſet, quot modis Diocletianus Imperator eos cruciabat, qui eiuſmodi mentem haberent, & tamen illis perſuadere non poſſet, ut Chriſtum negarẽt, hæc ſecum cogitabat: Si huic conſilium do, nè ſit Chriſtiana, quemadmodùm Imperatoris edicto p̃cipitur, illa nequaquàm mihi obtẽperabit: particeps enim facta eſt gratiæ illius, quam Chriſtiani profitẽtur, cum dicunt unum ſolum eſſe Deum. Cœpitq́ue nutria ipſa ſic Pelagiam affari: Filia, ſicut nimiæ tuæ pulchritudinis atque honeſtæ formæ admirationem attuliſti Diocletiano Imperatori, & eius filio, omnibusq́ue optimatibus, & toto exercitui, iis denique Regibus, qui longe hinc abſunt: ita uera pulchritudine prædita, placeas Dei filio, cui teipſam ſponſam dediſti: æterno enim Imperatori, ut præ te fers, tu crediſti. Ille præbeat tibi uim & patientiam contra aduerſarios, & uictrica præmia certamini tuo tribuat. Redi autem cum pace, quoniam in domũ meã te intromittere nõ audeo, nè fortè hoc audiat is, qui te ſpõſam ambit & cum toto meo genere ac familia me deſtruat. Equidem id mea cauſa non facio, quoniã ſi me periculis traderem, mercedem tecum una perciperem: uerus enim eſt Deus, in quem tu credidiſti. Cũ hæc audiuiſſet Pelagia, demiſſo uultu nutrice ſua diſceſſit: cumq́ue ad matrem rediret, & prope eſſet, mater obuiam illi uenit, ut conſueuerat. Verum cum eius ueſtem mutatam uidiſſet, eius rei cauſam nõ quæſiuit, ſed clamorem magnum cum eiulatu atque ululatu emiſit. Pelagia uerò riſit illa quidem, ſed nihil reſpondit. At mater furore percita, iacuit ſemimortua, & ſine uoce diu manſit. Poſtea cum animum collegiſſet, & ad ſe reuerſa eſſet, ſurrexit, ac nihil dicens filię neque quod factum erat, ab ipſa exquirens, properauit ad militum & armatorum equitum multitudinẽ adducẽdam. Quibus cum iudea præcepiſſet, ut in omnibus his, quæ ipſa uellet, ei obtemperarent, uenit cũ militibus, ſed filiam ſuam non inuenit, cum ea interim receſſiſſet.

Exeuntes igitur illinc, omnes & uias & ſemitas circumeũtes, omnia loca perſcrutabantur uſque ad milliaria quadraginta peruestigãtes, & tam eã inuenire ſtudentes, quàm illum, qui talem iniuriam ipſi Pelagiæ intulerat. Audierat enim ipſius mater à pueris, q̃ ad Epiſcopum quendam ſe contuliſſet: obidque illis militibus, qui miſſi fuerant, præceperat, ut ſi Epiſcopum inuenirent, & ipſum uinctum ad ſe ducerẽt. Milites igitur abeuntes, & longinqua loca perſcrutantes neminem inuenerunt. Sãcta uerò Pelagia cum famulis ſuis, qui Chriſto crediderant, ſedebat trans flumẽ & ipſa quidem milites uidebat: illi uerò, qui eã quærebant neminem uidere poterãt. Quamobrem ipſius animus exultauit in Domino, ac ridens adoleſcentibus, qui cum illa erant: Videtiſne, inquit, ut Dominus Ieſus charos habet omnes ad ſe uenientes, & ſpẽ ſuã in ipſo collocantes? Itaque milites fruſtra laborantes, ad ipſius matrem redierunt: cui cum dixiſſent, neque uirum, qui filiæ iniuriam (ut ipſa dicebat) intulerat, neque filiam ipſam à ſe inuentam, ipſa hæc audiens, graui mœrore affecta eſt.

Sed Pelagia una cum iis, quos ſecum habebat euenit ad matrem, eique dixit: Cur inſania & rabie percita es? Cur non uis reſipiſcere? Non uerita es mittere, qui ad te ducant uirum ſanctum, qui colit uniuerſæ naturæ ſpiranti & omnis potentiæ Dominum? Non te pudet bellum aduerſus Deum ipſum aggredi? *Magna fortitudo tam illuſtris puellæ.* A quo ſi eius ſeruus Epiſcopus petierit, Angelum ipſe mittet, & temporis momento omnem exercitum à te miſſum diſſipabit, quoniam Deum ipſum Epiſcopus colit: quamobrem & ab illo exauditur. Reſpondens eius mater: Et quis nam, inquit, hic eſt, de quo iſta dicis? Rex, inquit filia, regnantium, cui & meipſam tradidi, priorem ſponſum meum execrans. Tunc eius mater filiam Chriſtianam factam uere cognouit, addensq́ue: Age, inquit, dic: Ecquiſnam eſt Chriſtianorũ Deus, cui teipſam tradidiſti? Tunc filia, Cur, inquit, curioſè inquiris de diuinitate illa, quæ uerbis explicari non poteſt? Scito enim ipſum eſſe Dominũ cæli & terræ, montium & collium, qui & firmamentum creauit, abyſſos conſtituit, terminum mari poſuit, ne tranſiliret, & continentem terram uaſtaret. Quæris de Deo meo? Hic eſt, qui portas æreas contriuit, & uectes ferreos confregit, & mortuos in uitam reſtituit. *Pſal. 106.*

Hæc cum eius mater audiuiſſet, ſtatim ad Diocletiani filium miſit, dicens: En ſponſa tua, Chriſtianorum Deo coniugata eſt. Ille hoc audiens, ægre tulit, atque recordatus eſt, quemadmodũ antea ipſius pa-

ter

ter Diocletianus Chriſtianos capiebat, & multis modis ipſos cruciabat. Secedens ergo, ſecum ita loquebatur: Propterea quod adoleſcentula hæc Deum Chriſtianorum concupiuit, non poterit de cætero illum relinquere, & mihi uxor eſſe. Num igitur poſt hac ego Chriſtianos adſpicere potero? Num ſeipſos pro Deo ſuo trahentes, eumque non negantes? Itaque nè illam ac meipſum tormentis ſubiectum uideam, iuſtum cenſeo eius cauſa meipſum interficere. Gladio igitur ſumpto, paratus erat ſe interimere, cum Pelagiæ deſiderium propter admirabilem eius pulchritudinem ferre non poſſet. Quamobrem lugens ita dicebat; Væ pulchritudini, qua ego priuatus ſum: Væ manibus, in quibus ipſe non requieui. Væ ori, cuius amore mihi frui non licet. Hæc lamentans, neque furoré ſuſtinens, in gladium incubuit, & mortuus eſt.

Amoris inſania perdit filiũ Imperatoris.

Pelagiæ uerò mater cum audiuiſſet filiæ ſponſum ipſius cauſa ſibi mortem intuliſſe, filiam apprahẽdit, & ad Diocletianum adduxit, nè ipſam cum tota familia Imperator perderet. In palatium igitur ingreſſa, in medio conſtitit. Diocletianus uero cum matré unà cum filia ſtantem uidiſſet: Quidnam, inquit, eſt iſtud, quod feciſti? Pelagiæ uero mater ei reſpondit: En filiam meam adduxi, cuius cauſa filius tuus ſeipſum interfecit. Nunc igitur hanc puniens, filij tui eædem ulciſcere. Diocletianus cum Pelagiam pulchriorem uidiſſet, quàm omnes uxores & pellices ſuæ eſſent, non cogitauit filij eædem ulciſci, ſed quo pacto illam adduceret, ut Chriſtianorum fidem negaret, & eius coniunx fieret. Statim igitur iuſsit ſatellitibus, qui præſto erant, ante uirginem illam afferre infinitã uim auri. Volebat enim multa ſui auri copia Chriſti ſponſam & ſanctam Dei puellam capere. Cumque ipſius matri centum auri talenta dediſſet, illam dimiſit: quæ domum ſuam redijt à filia ſeiuncta, & diaboli gaudio affecta.

Diocletianus uero iuſsit Pelagiam manè duci corã exercitu ſuo, ut illam ad fidei negationem impelleret, & coniugem duceret. Itaque illam coram omnibus ſic affatus eſt: Vnum hoc a te peto, ut Chriſtum neges, & mecum matrimonio copuleris, totoque Imperio meo potiaris. Quod ſi feceris, filius, quem ex te ſuſcipiam, poſt me regnabit. Deniq; ſi uoluntati meæ obtemperaueris, capitis mei diadema capiti tuo imponam. Ad hæc Pelagia: Inſaniens tu quidem temerè ita locutus es: ſed ſcito uoluntati tuæ me non obtemperaturam, neque tibi uſui futuram in his, quæ dicis neque capitis tui diadema capiti meo impoſitum iri: noui enim tria diademata in altiſsimis cœlis præparata & iam adornata mihi eſſe. Primũ diadema erit regni cœlorum diadema, quoniam ipſum expecto. Tertium mihi propoſitum eſt pro ærumnis atque tormentis, inter homines à me ſuſcipiendis, quorũ cauſa cœleſtis gratia excipiet me apud Deum. Illud igitur ſcito quòd uoluntati tuæ non morem geram, neque Deum meum negabo.

Diocletianus Pelagiã cupit habere cõiugem.

His auditis, Diocletianus Imperator iuſsit militibus, qui aderant, bouem æreum, ligna bitumen & ſaginam ſui iam afferre, bouemq; illum ſubiecto igne incendere. Cum igitur æreum bouem, ut ab Imperatore iuſsi fuerant, ita incendiſſent, ut eius adſpectus, inſtar ignis, lõgius reluceret, (aberat autẽ bos ille ab Imperatore quinquaginta ulnis) adoleſcẽtulã illã in mediũ produxerũt. Quàm cum ſeniores & Chriſtiani homines uidiſſent, pro ipſa Deum precati ſunt, ut uires & patientiam ei ipſe Dominus ſufficeret, Imperator autem: Exue, inquit, adoleſcentula, ueſtes, quibus induta es. Pelagia uerò cum uidiſſet paratos eſſe, qui illam exuerent, magna uoce atque clamore Imperatorem appellans: Recordare, inquit, uxores & pellices tuas, ipſas etiam, ut me, carne indutas eſſe.

Imperator cum hæc audiſſet, & amoris inſaniã ferre non poſſet, iuſsit multo magis quamprimum exui. At illa eum ſe crucis ſigno muniuiſſet, & ultrò ſe ipſa exuiſſet, ſuas ueſtes in conſpectu Imperatoris abiecit & ait: Fortaſſe tu es doloſus ille ſerpens in arbore inuolutus, & in Euam irrepens. Tu illam corrupiſti, qui per eam Adam etiam ipſum cepiſti: quamobrem uterque fuit à Paradiſo eiectus. Tu es doloſus ille, qui olim in cor Cain te inſinuaſti, & in eius mente inuidiam inſeruiſti, ut uirginem & conſanguineum fratrem interficeres. Tu es, qui propria tua libidine ac petulantia confiſus, coram Deo ſtetiſti, & expetiuiſti iuſtum illum uirum Iob, quem tentares: cuius & filios interfeciſti, & omnes facultates perdidiſti. Sed hoſtes Chriſti deficient gladio conſumpti: è quorum numero te fore ſcias, qui demum periturus es. Impegiſti.n. in ipſius Ieſu nomen, cui meipſam tradidi. Hæc ſancta illa uirgo dixit Imperatori, quibus etiam aſsiſtentem diabolum conuicit. Tunc diabolus ipſe inops cõſilij ſubterfugij, & qui à ueritate alienior eſt, à lõginquo loco ſic clamabat: O quanta eſt Chriſtianorum me expugnantium uiolentia.

Gen. 3.
Gen. 4.
Iob. 1

Puella uerò Pelagia ſancto Spiritu corroborata cucurit, & æreum bouem apprehendit, ſtatimq; manuũ ipſius carnes, uelut cera, liqueſactæ ſunt: illa uerò nihil omnino ſentiebat. Deindè caput ſuum in os bouis iniecit, ac ſeipſam intra bouem collocauit: ſtatimq; ex eius facie, uentre ac lateribus, totoque corpore, cum ipſa penitus in bouem introiuiſſet, carnes, inſtar olei, effluxerunt: & per totam urbem hora illa odoris ſuauitas, uelut unguenti cuiuſpiam, perfuſa eſt. Cumq; adhuc paululum ſpiraret, Dominum Deũ uoce magna ſic laudabat: Gloria tibi ſit, Domine unigenite fili altiſsimi Dei, cuius aduentu factum eſt, ut qui antea decepti fuerant, ad manus tuas redirẽt, &, uicta atque conculcata hoſtis potentia, in teipſo perfecti euaderent. Sic puella Pelagia in Domino fuit conſummata.

Vide quid poſſit Chriſti gratia.

Tunc duobus militibus prope bouem ſtantibus, Imperator: Videte, inquit, an adhuc uiuat Pelagia. Vnus militum Theonicus, alter Iulianus appellabatur. Hi cum uictricem puellam in Domino cõſummatam uidiſſent, dixerunt Diocletiano: Non mortua eſt puella, ſed martyr facta, cuius pulcherrimam confeſsioné confeſſa ſit, & ſuum Dominum non denegauerit. Imperator cum illos hæc reſpondentes audiuiſſet, iuſsit eos ligari, & in carcerem conijci: alioſque milites miſit, qui uiderent, an uerè puella mortua eſſet. Illi cum eam mortuam uidiſſent, retulerũt Imperatori, quòd mortua eſſet. Tunc Diocletianus furens, magna uoce clamauit, & manibus purpuream ſuam ueſtem diſcindens, ait: O Chriſtianorum animos. En ut illi ad mortem uſque perſeuerant Deum non negantes, neque uoluntati noſtræ obſequentes. Nunquid illi ſunt poteſtate mea ualidiores? Egone inimicis meis nõ ſatiabor? Cum hæc dixiſſet, iuſsit ſanctæ Pelagiæ reliquias nulla ſepultura honorari. Itaque proiectæ ſunt in montem, Linatum nomine. Deſcenderunt autem quatuor leones, & circa Pelagiæ oſſa conſederunt, à feris atque uolucribus ea ſeruantes.

Sãcta uirgo reddit ſpiritũ.

Apparuit autem Spiritus ſanctus beato Epiſcopo Clinoni, qui Pelagiam catechiſmo inſtruxerat, eique dixit: Nuncio tibi optatum nuncium. Hodie puella Pelagia martyrium ſuſtinuit, quemadmodũ tu Deũ pro illa precatus fueras. Surge igitur, & oblationem Deo ipſi offeras, quòd uirgo conſtantem & firmam confeſsionem præſtiterit. Indicauit autem ipſi & locum, ubi ſancta martyr Pelagia iacebat. quo abijt beatus Epiſcopus Cino: cumque uidiſſet locum beatæ

Pelagiæ, uidit & leones quatuor illi aſsidentes. Qui cum Epiſcopum illum beatum intuiti eſſent, ei obuiã proceſſerunt, & ipſum ſubmiſsis corporibus adorarunt: Beatus uero Epiſcopus ea re gaudens exultãſq́; ſanctæ Pelagiæ reliquias ſuſcepit, & in montis ſublimiorem partem tulit. Cumq́ue ſtadijs fere decem proceſsiſſet, ad eius montis uerticem aſcendit: quem cũ, uelut marmor, politum eſſe uidiſſet, conduxit qui lapides inciderent: & ſacellũ quoddam ædificauit, ſanctæque Pelagiæ reliquias illic repoſuit: & montem illum appellauit, Montem congregationis, ſanctæque Pelagiæ nomen ſic inſcripſit. Sancta uirgo Pelagia, quæ Deo ſeipſam obtulit, & ad finem uſque pro ueritate certauit, quòd ad corpus pertinet, hic requieſcit: eius autem anima in cœlis regnat cum angelis. Ita martyrium compleuit ſancta martyr Chriſti Pelagia in Patris & Filij & Spiritus ſancti gloriam, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Mons congregationis.

DE S.^TO SILVANO GAZAE EPIſcopo, & aliis quibuſdam ſanctis & præclaris martyribus: qui etſi nõ omnes hoc die paſsi ſint, tamen quod breuis hiſtoria in aliquot particulas commode diſtrahi non poſſet, hic collocare integram maluimus. Habetur autem in Eccleſiaſtica Hiſtoria Euſebij Cæſarienſis lib. 8. cap. 22. Interprete Iohanne Chriſtophorſono, Angliæ doctiſsimo Epiſcopo.

Maii. 4. quodad Syluanum & quoſdã attinet.

CVm ſeptimus annus perſecutionis contra nos intentatæ iã prope eſſet confectus, & res noſtræ ſenſim & quaſi tacito greſſu ad quandam tranquillitatem ſecuritatemq́ue prolaberentur, & ad octauum annum deflecterẽt, in quo non exigua confeſſorum multitudo apud metalla in Palæſtina cogebatur, qui magna iam in ritibus religionis perfungendis utebãtur libertate, adeo ut domos in eccleſias exædificarent: Præfectus prouinciæ, uir ſæuus & improbus, qualem ſcelera eius, in martyres Chriſti admiſſa, ipſum planè commonſtrabant, eo ſtatim profectus, ſimulatque facta & uitæ inſtitutionem eorum, qui ibi degebant, audiuerat, Imperatorem facit per literas certiorem: & in iiſdem ea, quæ ad eorum famam uiolandam maxime ualere putabat, ad eum perſcribit. Vnde qui metallorum uenis præerat, eo acceſsit, & tanquam ex Imperatoris mandato, confeſſorum ſegregauit multitudinẽ, ſicque diſtribuit, ut deinceps alij Cyprum, alij Libanum incolerent: alios etiam in alia Palæſtinæ loca diſpertiens, omnes uarijs laborũ moleſtijs uexari conteriq́ præcepit. Deinde quatuor ex eorum numero eximens, qui principem locum inter eos tenere uidebantur, ad magiſtrum equitum mittit: quorum duo Petrus & Nilus appellabantur, Aegyptiorum epiſcopi: tertius preſbyter fuit. His etiam quartus acceſsit Patermythius, uir propter ſingulare erga oẽs pietatis ſtudiũ facile clariſsimus. Ea q̃bus magiſter equitum religionis & fidei in Chriſtũ inficiationem poſtulat: atque haud compos uoti factus, eos ignis incendijs cremandos tradit.

Horum martyrum incidit in 19. Septẽbris diem

Alij rurſus ex confeſſoribus, qui aut propter ingraueſcentem ætatem, aut membra inutilia, aut alias corporis infirmitates erant illo operum miniſterio ſoluti, ibi in locum ſeparatum ad incolendum amandati. Quorũ primas tulit Syluanus epiſcopus Gazæ, q̃ piũ uirtutis ſpecimen & egregium exemplar Chriſtianiſmi oĩbus oſtendit. Iſte a primo die perſecutionis (prope dixerim) ad extremum uſque, per totum temporis ſpatium uarijs certaminibus, pro crebra fidei confeſsione decurſis, nobilitatus, ad illum temporis articulum reſeruabatur: ut omnia certamina martyrum, in Palæſtina interfectorum, poſtremus quaſi ſigillo cruoris obſignaret. Cum eo coniuncti erant ex Aegypto complures: inter quos erat Ioannes, qui memoriæ bonitate facile omnes noſtri temporis ſuperauit: & quãquam antea luminibus orbatus erat tamẽ tortores adeò ſæui, truculenti, crudeles & immanes fuerunt, ut propter egregiam in Chriſti nomine confitendo conſtantiam, qua magnopere excellebat, tum ignitis cauterijs eius pedẽ pari ratione cũ alijs prorſus labefactarent, tũ pupillam oculi, quæ uiſum amiſerat, candente ferro exurerent. Eum autem ob morum probitatem, & piam uiuendi rationem præſertim cum cæcus eſſet, non eſt cur quiſquam tãtoperè admiretur: quandoquidem illud non tantum habet admirationis quantum memoriæ uis, qua quidem integros ſacrarũ ſcripturarum libros, non in tabulis lapideis, ut ait diuus Apoſtolus, neque in animaliũ pellibus, membranis aut charta, quæ uel tineæ conficiunt, uel tpis conſumit diuturnitas: ſed in tabulis reuera cordis carneis, id eſt in animo ſolerti & ſincera mentis intelligentia tãquam ſcriptos habuit: adeo ut quando uiſum erat interdum legis & prophetarũ teſtimonia, ſæpè hiſtorias, nonnunquam Euangelia, aut Apoſtolorum ſcripta memoriter ex animi domicilio, tanquam ex quodam literarum theſauro, proferre potuerit. Ipſe equidem fateor, me, cum primum hominem in media Eccleſiæ multitudine ac frequentia ſtantem, & quaſdam diuinæ ſcipturæ partes recitantem animaduerterem, penitus obſtupuiſſe. Nam quandiu uocem illius ſolum audire licebat, tam diu aliquem uti in populi conuentibus in Eccleſia mos eſt, ex ſcripto legiſſe putabam. Sed ubi quam proximè ad eum accedens quod factum erat euidenter cõſpicabar, & alios omnes integris oculis & apertis undique circunſiſtentes, hunc autem ſolis mẽtis luminibus utentem, & reuera non pauca uelut prophetã proloquentem & multis partibus eos, quibus corporis ſenſus ſani & ualentes erant, ſuperantem, non potui non Deum ea de re tum ſummis laudibus efferre tum inprimis admirari. Et euidens certe ac firmum argumentum mihi uidere uidebar, eum re ipſa & ueritate hominem eſſe, nõ qui in externa corporis forma & ſpecie oculis ſubijcitur, ſed qui ipſo animo & interiore cogitatione reſidet: qui quidem in iſto, licet corpus deformatum mancumque eſſet, maiorem tamen interioris facultatis ſuæ uirtutem declarauit.

S. Siluanus, egregius martyr. *Iohannis martiris ex cæcati mira memoria.* *2. Co. 3*

Illis autem, quos diximus, in loco ſeparato commorantibus, & conſueta ipſorũ uitæ inſtituta in orationibus in ieiunijs, in reliquis exercitationibus exequentibus Deus ipſe dextram benignam & propitiã porrigens, largitus eſt, ut per martyrium ſalutarem, uitæ exitum conſequerentur. Hoſtis nãque & aduerſarius noſter diabolus eos quidem, utpotè precibus attentiſsimè ad Deum fuſis, cõtra ipſum armatos nõ amplius ferro poterat: ſed ſicuti putabat, moleſtiam ipſi exibẽtes trucidare & è terra tolere inſtituit. quippè Deus illi hoc agere moliẽti poteſtatem conceſsit ut pariter nec ipſe ab improbitate, quam dedita opa decreuiſſet, ulla ex parte carceretur & hi pręclara p̃ multis ſuis ac uarijs certaminibus pręmia iam tandẽ acciperent. Ea de cauſa ex ſceleſtiſsimi Maximini Imperatoris mandato, uno die unde quadraginta martyres capitis pœna mulctantur.

uide priſcorum Chriſtianorũ exercitia. *39. Martyres.*

MARTYRIVM S. FLORIANI,

Cui fidem cōciliant Vetuſtiſſima Martyrologia. Dictio hincindè nonnihil limata eſt per F. Laurentium Surium.

May. 4.

IN diebus Diocletiani & Maximiani Imperatorū, diuerſis agonibus concertantes Chriſtiani, deuota mente pro Chriſto ſupplicia tolerabant, ut promiſsionū eius participes efficerētur. Cum ueniſſet ergo ſacrilegorum principum præceptio in Noricum Ripenſe, præſes Aquilinus ueniens in caſtrum Laureacenſium, cœpit uehementer inquirere Chriſtianos. Compræhenſi autem ſunt non minus quadraginta, qui diutiſsimè concertantes, & multis ſupplicijs macerati, miſſi ſunt in carcerem. Ad quorum confeſsionem beatus Florianus gaudēs acceſsit: cūq; accepiſſet hæc Laureaci fieri, eò cœpit ire, ut pro Chriſti nomine uaria ſupplicia perferret. Vbi autem uenit eò ad commilitones ſuos, cum quibus anteà militauerat, audiuitq; ex eis, Chriſtianos ad idolorum ſacrificia perquiri, dixit ad eos: Quem alium quæritis? Eccè ego quoque Chriſtianus ſum: ite, nunciate Præſidi hic me adeſſe. Præſes Aquilinus his auditis, uocauit eum ad ſe, & iuſsit dijs ſacrificare. Quod ut faceret cum nulla poſſet ratione adduci, præcepit eū fuſtibus cædi. Ille iterum iterumque cæſus, permanſit fidelis. Deindè mandat Præſes ſcapulas eius acutis ferris confringi. Id uerò B. Florianus cum ingenti gaudio perferrens, glorificabat Deum. Videns autem ſe ſuperatum Præſes iniquiſsimus, iuſsit eum duci ad Aniſum fluuium, & ibi præcipitari de ponte.

Laureacū.

S. Martyr fuſtibus cæditur

Beatus Florianus, lata in ſe ſententia, gaudens & exultans ibat ad mortem, credens ſe ad uitam proficiſci ſempiternam. Ligato autem ad collum eius ſaxo, iuuenis quidam læuus nimis præcipitauit eum de pōte in fluuium, cuius oculi mox crepuerunt. Fluuius autem ſuſcipiens martyrem Chriſti, expauit, & eleuatis undis, in quoddam eminentius ſaxum corpus eius expoſuit, quod aquila, nutu Dei eò aduolans, expanſis alis protegebat. Apparuit autem in uiſione beatus Florianus cuidam matronæ Deo deuotæ, indicauitq; ei, quo loco corpus eius humaret. Illa hac uiſione admonita, mox ad fluuium abijt, & præ gentilium metu uirgultis illud inuoluit, perduxitque ad locum ſepulturæ deſtinatum. Cum autem inter eundum iumenta, quæ ſacrum corpus uehebant, delaſſarentur, matrona tremens rogauit Dominum, ut ipſe ferret opem: ſtatimque erupit illic fons, cuius aqua reficiens iumenta, ſuſceptum confecit iter, & corpus ſepeliuit. Eo autem loco multæ fiunt diuinitus curationes, & quicunque ex fide petierint, miſericordiam Dei impetrabunt. Vitæ enim ſanctitas & conſtantia fidei athletas Chriſti coronat, & cum palma martyrij ad uitā perducit æternam, auxiliatore rege æterno, Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum.

Iactatur in flumē, ſed non ſubmergitur.

VITA S. MONICAE MATRIS

S. Auguſtini, quam ex libris confeſſionum eiuſdem Beatiſſimi epiſcopi, collegit doctiſ. antiſtes Aloyſius Lipomanus.

May 4. Ex confeſſione Auguſtini li. 3. cap. 11. & 12.

ET miſiſti manum tuam ex alto domine Deus, & de hac profunda caligine erroris Manichæorum eruiſti animam meam, cum ꝓ me ploraret ad te mater mea, fidelis tua, amplius quàm flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & ſpiritu, quem ex te habebat, & exaudiſti eam Domine. Exaudiſti eā, nec deſpexiſti lachrymas eius, cum profluentes rigarent terram ſub oculis eius, in omni loco orationis eius, & exaudiſti eam. Nam undè illud ſomnium, quo eam conſolatus es, ut uiuere me ſecum crederet, & habere ſecum eandem menſam in domo, quod nolle cœperat, auerſans & deteſtans blaſphemias erroris mei? Vidit enim ſtantem ſe in quadam regula linea, & aduenientem ad ſe iuuenem ſplendidum, hilarem atque arridentem ſibi, cum illa eſſet mœrens & mœrore confecta. Qui cum cauſas quæſiſſet ab ea mœſtitiæ ſuæ quotidianarumque lachrymarum, docendi, ut aſſolet, non diſcendi gratia, atque illa reſpondiſſet, perditionem meam ſe plangere, iuſsiſſe illum, quo ſecura eſſet, atque admonuiſſe, ut attenderet & uideret, ubi eſſet illa, ibi eſſe & me. Quod illa ubi attendit, uidit me iuxta ſe in eadem regula ſtantem. Vndè hoc, niſi quia erant aures tuæ ad cor eius? O tu bone omnipotens, qui ſic curas unumquenq; noſtrum, tanquam ſolum cures: & ſic omnes, tanq̄ ſingulos. Vnde illud etiam, quòd cum mihi narraſſet ipſum uiſum, & ego ad id trahere conarer, ut illa ſe potius non deſperaret futurā eſſe, quod eram: cōtinuò ſine aliqua hæſitatione, Non, inquit, non. n. mihi dictum eſt, Vbi ille, ibi & tu: ſed, Vbi tu, ibi & ille. Confiteor tibi Domine recordationem meam, quantum recolo, quòd ſæpè non tacui, amplius me iſto per matrem uigilantem reſponſo tuo, quòd tam uicina interpretationis falſitate turbata nō eſt, & tā cito uidit, qđ uidendū fuit, qđ ego certè, anteq̄ dixiſſet, nō uiderā, ēt tū cōmotū fuiſſe, q̄ ipſo ſomnio, quo fœminæ piæ gaudiū tanto poſt futurū, ad cōſolationē tūc ꝓſentis ſolicitudinis, tanto antè prædictū eſt. Nam nouem fermè anni ſequuti ſunt, quibus ego in illo limo profundi ac tenebris falſitatis, cum ſæpe ſurgere conarer, & grauius allideret, uolutatus ſum: cū tamen illa uidua caſta, pia, & ſobria, quales amas, iā quidē ſpe alacrior, ſed fletu & gemitu non ſegnior, non deſineret horis omnibus orationum ſuarum de me plangere ad te: & intrabant in conſpectum tuum preces eius; & me tamen dimittebas adhuc uolui & inuolui in iſta caligine.

Vide erga nos prouidentiā Dei.

S. Auguſtin. diu Manichæus.

Et dediſti alterum reſponſum interim, quod recolo. Nam & multa prætereo, propter quod propero ad ea, quæ me magis urgent confiteri tibi, & multa non memini. Dediſti ergo alterum per ſacerdotē tuum, quendam epiſcopum, nutritum in eccleſia, & exercitatum in libris tuis. Quem cum illa fœmina rogaſſet, ut dignaretur mecum colloqui, & refellere errores meos, & dedocere me mala, ac docere bona, (faciebat enim hoc, ſi quos fortè idoneos inueniſſet) noluit ille prudenter ſanè, quantū ſenſi poſtea. Reſpondit enim, me adhuc eſſe indocilē, eo ꝙ inflatus eſſem nouitate hæreſis illius, & nōnullis quæſtiunculis iā multos imperitos exagitaſſem, ſicut indicauerat

ei.Sed ſine, inquit, illum ibi,& tantum roga pro eo
Dominum:ipſe legendo reperiet, quis ille ſit error,
& quanta impietas.Simul etiam narrauit, ſe quoque
paruulum à ſeducta matre ſua datum fuiſſe Mani-
chæis,& omnes pene non legiſſe tantum,uerumetiã
ſcriptitaſſe libros eorũ,ſibique apparuiſſe, nullo con-
tra diſputante & conuincente,quàm eſſet illa ſecta fu
gienda,itaq; ne fugiſſe.Quæ cũ ille dixiſſet, atque illa
nollet acquieſcere,ſed inſtaret, magis deprecando,
& ubertim flendo,ut me uideret, & mecũ diſſereret,
ille iam ſubſtomachatus tædio:Vade,inquit,à me,ita
uiuas:fieri enim non poteſt,ut filius iſtarum lachry
marũ pereat.Quod illa ita ſe accepiſſe inter colloquia
ſua mecũ ſæpe recordabatur,acſi de cælo ſonuiſſet.

Auguſtinus lachrymarũ filius

Ex li. 5.Confeſſ. ca. 13. 1X. x.

Egiſti etiam mecum Domine,ut mihi perſuadere
tur Romam pergere,& potius ibi docere,quod doce
bã Carthagine.Et hoc unde mihi perſuaſum ſit, non
præteribo confiteri tibi, quoniam & in his altiſsimi
tui receſſus,& præſentiſsima in nos miſericordia tua
cogitanda & prædicanda eſt.Non ideo Romam per-
gere uolui,quod maiores quæſtus,maiorq; mihi digni-
tas ab amicis,qui hoc ſuadebant,promittebatur: quã
quàm & iſta ducebant animũ tunc mecũ:ſed illa erat
tunc cauſa maxima & pene ſola, quod audiebam quie-
tius ibi ſtudere adoleſcentes,& ordinatiore diſcipli
næ coerctione ſedari,nè in eius ſcholam, quo magi-
ſtro non utuntur,paſsim & proterue irruant, nec eos
admitti omnino,niſi ille permiſerit.Cõtra apud Car
thaginem fœda eſt & intemperans licentia ſcholaſti
corum:Irrumpunt impudenter,& prope furioſa fron
te perturbant ordinem, quem quiſque diſcipulis ad
proficiendum inſtituerit.Multa iniurioſa faciunt mi-
ra hebetudine,& punienda legibus, niſi conſuetudo
patrona ſit,hoc miſeriores eos oſtendens, quo iã qua
ſi liceat,faciunt,quod per tuam æternam legem nun
quã licebit:& impune ſe facere arbitrantur,cum ipſa
faciendi cœcitate,puniantur,& incomparabiliter pa
tiantur peiora,quàm faciunt.Ergo quos mores,cum
ſtuderẽ,meos eſſe nolui,eos,cum docerẽ,cogebar p-
peti alienos:& ideo placebat ire, ubi talia non fieri
omnes,qui nouerant,indicabant. Verum autem tu
ſpes mea & portio mea in terra uiuentium,ad mutan
dũ terrarũ locũ pro ſalute animæ meæ, & Carthagi
ni ſtimulos, quibus inde auellerer, admouebas, &
Romæ illecebras,quibus attraherer, proponebas mi
hi per homines,qui diligebant uitã mortuam, hinc
inſana facientes,indè uana pollicentes: & ad corrigẽ
dos greſſus meos utebaris occultè & illorum & mea
peruerſitate.Nam & qui perturbabant ocium meũ,
fœda rabie cæcierant:& qui inuitabant ad aliud, ter-
ram ſapiebant.Ego autem,qui deteſtabar hic ueram
miſeriam,illic falſam felicitatem appetebã.Sed qua-
re hinc abirem,& illuc irem,tu ſciebas Deus, nec in
dicabas mihi,nec matri, quæ me profectum atrociter
planxit, & uſque ad mare ſequuta eſt: ſed fefelli eam
uiolẽter me tenẽtẽ,ut aut reuocaret,aut mecũ perge-
ret:& finxi me amicũ nolle deſerere,donec uẽto facto
nauigaret.Et mẽtitus ſũ matri,& illi matri & euaſi.
Quia & hoc tu dimiſiſti mihi miſericorditer,ſeruans
me ab aquis maris,plenum execrandis ſordibus uſque
ad aqua gratiæ tuæ,qua me abluto, ſiccarẽtur flumi-
na maternorũ oculorũ,quibus pro me quotidie tibi ri
gabat terram ſub uultu ſuo: & tamen recuſanti ſine
me redire,uix perſuaſi,ut in loco, qui proximus no-
ſtræ naui erat memoria beati Cypriani, maneret ea
nocte.Sed in ea nocte clanculo ego profectus ſum:il-
la aũt remanſit orando & flendo. Et quid à te pete-
bat Deus meus tantis lacbrymis,niſi ut nauigare me
non fineres?Sed tu alte conſulens,& exaudiens cardi
nẽ deſiderij eius,non curaſti quod tũc petebat,ut in me

Scholaſticorũ Carthaginen. importunitas

Vita mortua hominũ huic mundo deditorum.

faceres,quod ſemper petebat.Flauit uentus,& imple
uit uela noſtra, & litus ſubtraxit adſpectibus noſtris.
In quo manè illa inſaniebat dolore,& quærelis ac ge
mitu implebat aures tuas,contemnentes iſta: cum &
me cupiditatibus meis raperes ad finiendas ipſas cu-
piditates, & illius carnale deſiderium iuſto dolorum
flagello uapularet. Amabat enim ſecum præſentiam
meam more matrum,ſed multis multo amplius,&
neſciebat,quid tu illi gaudiorum facturus eſſes de ab
ſentia mea.Neſciebat:ideo flebat & eiulabat, atque
illis cruciatibus arguebatur rea reliquiarum Euæ,cũ
gemitu quærens,quod cum gemitu,pepererat,Et ta-
men poſt accuſationem fallaciarum & crudelitatis
meæ, conuerſa rurſus ad deprecandum te pro me,
abijt ad ſolita,& ego Romam.

Inſaniebat dolore, id eſt immodice dolebat

Et ecce excipior ibi flagello ægritudinis corpora-
lis,& ibam iam ad inferos,portans omnia mala,quę
commiſeram & in te, & in me, & in alios, multa &
grauia ſuper originalis peccati uinculũ, quo omnes
in Adam morimur. Non enim quicquam eorum mi-
hi donaueras in Chriſto, nec ſoluerat ille in carne
ſua inimicitias,quas tecum cõtraxerã peccatis meis.
Quomodo enim eas ſolueret in cruce phantaſmatis,quod de
illo crediderã? Quàm ergo falſa mihi uidebatur mors
carnis eius,tam uera erat animæ meæ: & quàm erat uera
mors carnis eius,tã falſa uita animæ meæ, quæ id nõ
credebat.Et ingraueſcentibus febribus, iam ibam &
peribam.Quò.n.item,ſi tunc abirẽ hinc, niſi in ignẽ
atque tormenta digna factis meis in ueritate ordinis
tui?Et illa hoc neſciebat, & tamen pro me orabat ab-
ſens.Tu autẽ ubique præſens,ubi erat exaudiebas eã,
& ubi eram miſerabaris mei, ut recuperarem ſalutẽ
corporis mei,adhuc inſanus corde ſacrilego. Neque
enim deſiderabam in illo tanto periculo baptiſmum
tuum,& melior eram puer, quando illum de mater-
na pietate flagitaui, ſicut iam recordatus atque con-
feſſus ſum:ſed iam in dedecus meum creueram,& cõ
ſilia medicinæ tuæ demens irridebam, qui me non
finiſti talẽ bis mori.Quo uulnere ſi feriretur cor ma-
tris,nunquàm ſanaretur.Nõ enim ſatis eloquor,quid
erga me habebat animi,& quanto maiore ſolicitudi
ne parturiebat me ſpiritu,quàm carne pepera. Non
itaque uideo, quomodo ſanaretur, ſi mea talis illa
mors tranſuerberaſſet uiſcera dilectionis eius. Et ubi eſ
ſent tantæ preces, & tam crebræ ſine intermiſsione?
Nuſquam niſi ad te. An uerò tu Deus miſericordia-
rum ſperneres cor contritum & humiliatum uiduæ
caſtæ ac ſobriæ,frequẽtantis eleemoſynas,obſequen-
tis atque ſeruientis ſanctis tuis,nullum diem præter-
mittentis oblationem ad altare tuum,bis in die,ma-
nè & ueſperè,ad eccleſiam tuam ſine ulla intermiſsio
ne uenientis, non ad uanas fabulas & aniles loquaci
tates,ſed ut te audiret in tuis ſermonibus,& tu illam
in ſuis orationibus? Huius ne tu lachrymas, quibus
nõ à te aurum & argentum petebat,nec aliquod mu-
tabile aut uolubile bonum, ſed ſalutem animæ filij
ſui,tu cuius munere talis erat, contemneres, & re-
pelleres ab auxilio tuo? Nequaquam Domine: immò
uerò aderas,& faciebas ordine, quo prædeſtinaueras
eſſe faciendum. Abſit,ut tu falleres eam in illis uiſio-
nibus & reſponſis tuis, quæ iam commemoraui, &
quę non memoraui,quæ illa fideli pectore tenebat,&
ſemper orans, tanquã chirographa tua ingerebat ti-
bi.Dignaris enim,quoniam in ſeculũ miſericordia tua,eis,
quibus omnia debita dimittis,etiam promiſsionibus
tuis debitor fieri.Recreaſti me ab illa ægritudine, &
ſaluũ feciſti filiũ ancillæ tuæ,tunc interim corpore,ut
eſſet, cui ſalutẽ meliorem atq; certiorem dares. Spes
mea à iuuẽtute mea,ubi mihi eras, & quò receſſeras?
An uerò non tu feceras me? & diſcreueras me à qua-
drupe-

Virtutes S. Monica.

Ex li. 6. Cõfeſſ. ca. 1. et 2.

drupedibus & uolatilibus cœli? Sapientiorem me feceras, & ambulabam per tenebras & lubricũ, & quærebam te foris à me, & non inueniebam Deum cordis mei & ueneram in profundum maris, & diffidebã & deſperabam de inuentione ueri. Iã uenerat ad me mater pietate fortis, terra mariq́ue me ſequens, & in periculis omnibus de te ſecura. Nam & per marina diſcrimina ipſos nautas conſolabatur, à quibus rudes abysſi uiatores, cum perturbantur, conſolari ſolent, pollicens eis peruentionẽ cum ſalute: quia hoc ei tu per uiſum pollicitus eras. Et inuenit me periclitantẽ quidem grauiter deſperatione indagandæ ueritatis. Sed tamen ei cum indicaſſem, non me quidem iam eſſe Manichęum, ſed neq; catholicum Chriſtianum, nõ quaſi inopinatum aliquid audierit, exiluit lætitia, cũ iam ſecura fieret ea ex parte miſeriæ meæ, in qua me tanquam mortuum, ſed reſuſcitandum tibi, flebat, & feretro cogitationis efferebat, ut diceres filio uiduæ: Iuuenis, tibi dico, ſurge. & reuiuiſceret, & inciperet
Luc. 7 loqui, & redderes illũ matri ſuæ. Nulla ergo turbulenta exultatione exultauit cor eius, cũ audiſſet ex tanta parte iã factum, quod tibi quotidiè plangebat, ut fieret, ueritatem me nondũ adeptũ, ſed falſitati iam ereptum: immò uero quia certa erat, & qđ reſtabat te daturum, qui totũ promiſeras, placidiſsimè & pectore pleno fiduciæ reſpõdit mihi, credere ſe in Chriſtũ, ꝙ prius, q̃ de hac uita emigraret, me uiſura eſſet fidelẽ catholicum: & huc quidẽ mihi, tibi aũt fontis miſericordiarum preces & lachrymas denſiores, ut accelerares adiutoriũ tuum, & illuminares tenebras meas, & ſtudioſius ad eccleſiã currerẽ, & in Ambroſij ora ſuſpenderet ad fontem ſalientis aquæ in uitã æternã. Diligebat autẽ illum uirum ſicut angelum Dei, quòd
S. Monica cur amarit S. Ambroſiũ. per illum cognouerat me interim ad illam ancipitẽ fluctuationem iam eſſe perductum, per quã tranſiturum me ab ægritudine ad ſanitatem, intercurrente acriore periculo quaſi per acceſsionem, quam criticã medici uocant, certa præſumebat.

Itaq; cum ad memorias ſanctorum, ſicut in Aphrica ſolebat, pultes & panẽ & merũ attuliſſet, atque ab oſtiario prohiberetur, ubi hoc epiſcopum uetuiſſe cognouit, tam piè atque obedienter amplexa eſt, ut ipſe mirarer, ꝙ tam facilè accuſatrix potius conſuetudinis ſuæ, q̃ diſceptatrix illius prohibitionis effecta ſit. Non enim obſidebat ſpiritum eius uiolentia, eãq; ſtimulabat in odium ueri amor uini, ſicut pleroſque mares & fœminas, qui ad canticum ſobrietatis, ſicut ad potionem aquatam madidi, nauſeant. Sed illa cũ attuliſſet caniſtrum cũ ſolennibus epulis prægustandis atque largiendis, plus etiam quam unum pocillũ pro ſuo palato ſatis ſobriè temperatum, unde indignationem ſumeret, non ponebat. Et ſi multæ eſſent, quæ illo modo uidebantur honorandæ, memoriæ defunctorum, idemipſum unum, quod ubiq; poneret, circunferebat, quo iam non ſolum aquatiſsimo, ſed etiam tepidiſsimo cum ſuis præſentibus, per ſorbitiones exiguas partiretur: quia pietatem ibi quærebat, non uoluptatem. Itaq; ubi competit à præclaro prædicatore atque antiſtite pietatis præceptum eſſe, iſta non fieri nec ab eis, qui ſobriè facerent, nè ulla occaſio ſe ingurgitandi daretur ebrioſis, & quia illa quaſi parentalia ſuperſtitioni gentiliũ eſſent ſimillima, abſtinuit ſe libentiſsimè, & pro caniſtro pleno terrenis fructibus, plenũ purgatioribus uotis pectus ad memorias martyrum afferre didicerat, ut & quod poſſet, daret egentibus, & ſi communicatio Dominici corporis illic celebraretur, cuius paſsionis imitatione immolati ſunt martyres. Sed tamen uidetur mihi Dñe Deus meus, & ità eſt in conſpectu tuo de hac re cor meũ, non facilè fortaſſe de hac amputanda cõſuetudine matrem meam fuiſſe ceſſuram, ſi ab alio prohiberetur, quem nõ ſicut Ambroſium diligebat, quẽ propter ſalutem meam maximè diligebat: eam uerò ille propter eius religioſiſsimam conuerſationẽ qua in bonis operibus tam feruens ſpiritu frequentabat eccleſiam, ità ut ſæpe erumperet, cum me uideret in eius prædicatione, gratulans mihi, quòd talem matrem haberem, neſciens qualem illa me filium, qui dubitabam de illis omnibus, & inueniri poſſe uiam uitæ minimè putabam.

Atque interea mater ingreſſa eſt, quæſiuit à nobis, *Ex li. 1. de Ordine, cap. 11.*
quid promouiſſemus. nam & ei quæſtio nota erat. Cuius & ingreſſum & rogationẽ eum ſcribi noſtro more iuſsiſſem: Quid agitis, inquit: nunquidnam in illis, quos legitis, libris, etiam fœminas unquàm audiui in hoc genus diſputationis inductas? Cui ego: Non ualdè curo, inquã, ſuperborum imperitorumq; iudicia, qui ſimiliter in legendos libros, atque in ſalutandos homines irruunt. Non enim cogitant, quales ipſi, ſed qualibus induti ueſtibus ſint, quanta pompa rerũ fortunæq́ue præfulgeant. Iſti enim in literis non multum attendunt aut unde ſit quæſtio, aut quò peruenire differentes moliantur, quidve ab eis explicatum atq; confectum ſit. In quibus tamen quia nõnulli reperiuntur, quorum animi contemnendi nõ ſunt (adſperſi ſunt. n. quibuſdã cõdimentis humanitatis, & facilè ꝑ aureas depictaſq; ianuas ad ſacroſãcta philoſophiæ penetralia perducuntur) ſatis enim fecerũt & maiores noſtri, quorum libros tibi, nobis legentibus, notos eſſe uideo. Et his temporibus, ut omittam cæteros, ut & ingenio & eloquentia & ipſis inſignibus muneribus fortunæ, & quod ante omnia eſt, mẽte præſtantiſsimus Theodorus, quẽ bene ipſa noſti, id agit, ut & nunc, & apud poſteros nullum genus hominum de literis noſtrorum temporum iurè conqueratur. Mei autem libri, ſi quorum forte manus tetigerint, lectoq: meo nomine non dixerint, Iſte quis eſt? codicemq́ue proiecerint: ſed uel curioſi, uel nimium ſtudioſi, cõtempta uilitate liminis, intrare perrexerint: me tecum philoſophantem non moleſtè ferent, nec quenquam iſtorum, quorum meis literis ſermo miſcetur, fortaſſe contemnent. Sunt enim non ſolum liberi, quod cuiuis diſciplinæ liberali, nedũ philoſophiæ, ſatis eſt: ſed ſummo apud ſuos loco nati. Doctiſsimorum autẽ hominũ literæ etiã ſutores philoſophatos, & multo uiliora fortunarum genera cõtinẽt. Qui tamen tanta ingenij uirtutiſque luce fulſerunt, ut bona ſua cum qualibet huiuſcemodi nobilitate nullo modo uellent, etiã ſi poſſent, ulla cõditione mutare. Nec deerit, mihi crede, tale hominum genus, cui plus placeat hoc ipſum, quia mecum philoſopharis, quàm ſi quid hic aliud aut iucunditatis, aut grauitatis inuenerit. Nam & fœminæ ſunt apud ue- *Philoſophia.*
teres philoſophatæ, & philoſophia tua mihi plurimum placet. Nam nè quid mater ignores, hoc Græcum uerbum, quod philoſophia nominatur, Latinè amor ſapientiæ dicitur. Vndè etiã diuinæ ſcripturæ, *Philoſophi qui nam in ſcripturis reie cti.*
quas uehementer amplecteris, nõ oĩo philoſophos, ſed philoſophos huius mũdi, euitandos atq; irridendos eſſe præcipiũt. Nã quiſquis oẽm philoſophiã fugiendam putat, nihil nos uult aliud, quàm non amare ſapientiam. Contemnerem te igitur in his literis meis, ſi ſapientiam non amares: non autem contemnerem, ſi eam mediocriter amares: multo minus, ſi tantum, quantum *ego, amares ſapientiam. Nunc cũ ** Me, legendũ puto.*
eam multo plus, quàm meipſum, diligas, & nouerim quantum me diligas, cumq́ue in ea tantum profeceris, ut iam nec cuiuſuis commodi fortuiti, nec ipſius mortis, quod uiris doctiſsimis dificilimum eſt, horrore deterrearis, quam ſummam philoſophiæ arcem

omnes eſſe confitentur, egone me non libenter tibi etiam diſcipulum dabo? Hic illa cum blandè ac religioſe nunquam me tantum mentitum eſſe dixiſſet, & uidere tam multa nos uerba fudiſſe, ut neque ſcribenda non eſſent, & iam libri modus eſſet, neque tabulæ reliquæ forent, placuit quæſtionem differri: ſimul ut meo ſtomacho parcerem. Nam eum plus, quã uellem commoueram ea, quæ mihi euomenda in illos adoleſcentes neceſſario uiſa ſunt. Sed cum abire cœpiſſemus, Memento, inquit Licentius, quàm multa, & quàm neceſſaria nobis abs te accipienda, per occultiſsimum illum diuinumq́ue ordinem, etiam te neſciente, ſubminiſtrentur. Video, inquam, & ingratus Deo non ſum, uoſq́ue ipſos, qui aduertitis, ob idipſum præſumo fore meliores. Hoc fuit tantum illo die negocium meum.

Ex lib. 9. Confeſſionum, à cap. 7. uſque ad 13. incluſiuè.

Non longè cœperat Mediolanenſis eccleſia genus hoc conſolationis & exhortationis celebrare, magno ſtudio fratrum concinentium uocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut nõ multo amplius, cum Iuſtina Valentiniani regis pueri mater, hominem tuũ Ambroſium perſequeretur hæreſis ſuæ cauſa, qua fuerat ſeducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in eccleſia, mori parata cum epiſcopo ſuo, ſeruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, ſolicitudinis & uigiliarum primas partes tenens, orationibus uiuebat. Nos adhuc frigidi à calore ſpiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc hymni & pſalmi ut canerentur ſecundum morem Orientalium partiũ, ne populus mœroris tædio contabeſceret, inſtitutũ eſt, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus.

Inuẽta corpora integra SS. Geruaſii & Protaſii.

Tunc memorato antiſtiti tuo per uiſum aperuiſti, quo loco laterent martyrum corpora, Protaſij & Geruaſij, quæ per tot annos incorrupta in theſauro ſecreti tui recondideras, undè opportunè promeres ad coercendam rabiem fœmineam, ſed regiam. Cum enim propalata & effoſſa digno cum honore transferrentur ad Ambroſianam Baſilicam, non ſolum quos immundi uexabant ſpiritus, confeſsis eiſdem dæmonibus ſanabantur: uerumetiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatiq́ue notiſsimus, cũ populi tumultuantis lætitiæ cauſam quæſiſſet atque audiſſet, exiliuit, eoq́ue ſe ut duceret, ſuum ducem

Pſ. 115

rogauit. Quo perductus, impetrauit admitti, ut ſudario tangeret feretrum precioſæ in cõſpectu tuo mortis ſanctorum tuorum. Quod ubi fecit atque admouit oculis, confeſtim aperti ſunt. Indè fama diſcurrẽs, indè laudes tuæ feruentes lucentes, indè illius inimicæ animus etſi ad credendi ſanitatem non applicitus, à perſequendi tamẽ furore compreſſus eſt. Gratias tibi Deus meus. Vndè & quo eduxiſti recordationem meam, ut hæc etiam confiterer tibi, quæ magna oblitus præterieram? Et tamen tunc, cum ita fragraret odor unguentorum tuorum, non currebamus poſt te: & ideò plus flebam inter cantica hymnorum tuorum, olim ſuſpirans tibi, & tandem reſpirans, quantum patet aura in domo fœnea.

Cap. 8

Quid habitare facis unanimes in domo, conſociaſti nobis & Euodium iuuenem ex noſtro municipio. Qui cum agens in rebus, militaret, prior nobis ad te conuerſus eſt & baptizatus, & relicta militia ſeculari, accinctus eſt in tua. Simul eramus, ſimul habitabamus placito ſancto: quærebamus quiſnam locus nos utilius haberet ſeruientes tibi: pariter remeabamus in Aphricam. Et cum apud Oſtia Tiberina eſſemus, mater defuncta eſt. Multa prætereo, quia multũ feſtino. Accipe confeſsiones meas & gratiarum actiones, Deus meus, de rebus innumerabilibus etiam in ſilentio. Sed non prætenibo, quicquid mihi anima parturit de illa famula tua, quæ me parturiuit: & carne, ut in hanc temporalem, & corde, ut in æternam lucem naſcerer. Non eius, ſed tua dicam dona in ea: neque enim ſeipſam fecerat, aut educauerat ſeipſam. Tu creaſti eã, nec pater nec mater ſciebat, qualis ex eis fieret illa. Et erudiuit eam in timore tuo uirga Chriſti tui, regimen unici filij tui in domo fideli, bono membro Eccleſiæ tuæ. Nec tanta erga ſuam diſciplinã diligẽtiã matris prædicabat, quãtã famulæ cuiuſdã decrepitæ, quæ patrem eius infantem portauerat, ſicut dorſo grandiuſcularũ puellarũ paruuli portari ſolẽt. Cuius rei gratia, & propter ſenectam ac mores optimos, in domo Chriſtiana ſatis à dominis honorabatur. Vndè etiã curam Dominicarum filiarum commiſſam ſibi diligenter gerebat, & erat in eis coercendis, cum opus eſſet, ſancta ſeueritate uehemens, atque in docendis ſobria prudẽtia. Nam eas, præter illas horas, quibus ad menſam parentum moderatiſſimè alebantur, etiamſi exardeſcerent ſiti, nec aquam bibere ſinebat, præcauens conſuetudinem malam, & addens uerbum ſanum: Modò aquam bibitis, quia in poteſtate uinum non habetis: cum autem ad maritos ueneritis, factæ dominæ apothecarum & cellariorum, aqua ſordebit, ſed mos potandi præualebit. Hac ratione præcipiendi, & authoritate imperandi frænabat auiditatem tenerioris ætatis, & ipſam puellarum ſitim formabat ad honeſtum modum, ut iam nec liberet, quod non deceret. Et ſurrepſerat tamen, ſicut mihi filio famula tua narrabat, ſurrepſerat ei uinolentia. Nã cũ de more, tanquàm puella ſobria, iuberetur à parentibus de cuppa uinum depromere, ſubmiſſo poculo, qua deſuper patet, priuſquàm in lagunculam funderet merum, primoribus labris ſorbebat exiguum, quia non poterat amplius, ſenſu recuſante. Nõ enim ulla temulenta cupidine faciebat hoc, ſed quibuſdam ſuperfluentibus ætatis exceſsibus, qui ludicris motibus ebulliunt, & in puerilibus animis maiorum pondere premi ſolent. Itaque ad illud modicum quotidiana modica addendo, quoniam qui modica ſpernit, paulatim decidit, in eam conſuetudinem lapſa erat, ut propè iam plenos mero caliculos inhianter hauriret. Vbi tunc ſagax anus, & uehemens illa prohibitio? Nunquid ualebat aliquid aduerſus latentem morbum, niſi tua medicina, Domine, uigilaret ſuper nos? Abſente patre & matre, & nutritoribus, tu præſens, qui creaſti, qui uocas, qui etiam per præpoſitos homines boni aliquid agis ad animarum ſalutem quid tunc egiſti, Domine Deus meus? Vnde curaſti? Vnde ſanaſti? Nonne protuliſti durum & acutum ex altera anima conuicium, tanquàm medicinale ferrum, ex occultis prouiſionibus tuis, & uno ictu putredinem illam præcidiſti? Ancilla enim, cum qua ſolebat accedere ad cuppã, litigãs cũ domina minore, ut fit ſola cũ ſola obiecit hoc crimen amariſsima inſultatione, uocans meribibulam. Quo illa ſtimulo percuſſa, reſpexit fœditatem ſuam, confeſtimq́ue damnauit atque exuit. Sicut amici adulantes peruertunt, ſic inimici litigantes plerunque corrigunt. Nec tu, quod per eos agis, ſed quod ipſi uoluerunt, retribuis eis. Illa enim irata, exagitare appetiuit minorem dominam, non ſanare, & ideo clanculo: aut quia ita eas inuenerat locus & tempus litis, aut ne fortè & ipſa periclitaretur, ꝙ tam ſero prodidiſſet. At tu Domine rector cæleſtium & terrenorum, ad uſus tuos contorquens profunda torrentis, fluxum ſeculorum ordinãs turbulentũ, etiã de alterius animæ inſania ſanaſti alterã, ne quiſquam, cũ hoc aduertit, potentiæ ſuæ tribuat, ſi uerbo eius alius corrigatur, quẽ uult corrigi.

Mala conſuetudo ẽt in minimis, niſi mox reprimatur, ad peiora adducit.

Cap 9.

Educata itaque pudice ac ſobriè, potius à te ſubdita parentibus, quàm à parentibus tibi, ubi plenis annis

S. Monica ut in matrimonio ſe geſſerit

dita parentibus, quàm à parentibus tibi, ubi plenis annis nubilis facta eſt, tradita uiro ſeruiuit ueluti domino, & ſategit eum lucrari tibi, loquens te illi moribus ſuis, quibus eam pulchram faciebas, & reuerenter amabilem atque mirabilem uiro. Ita autem tolerauit cubilis iniurias, ut nullam de hac re cum marito haberet unquàm ſimultatem. Expectabã enim miſericordiam tuam ſuper eum, ut in te credens caſtificaretur. Erat uerò ille præterea, ſicut beneuolentia præcipuus, ità ira feruidus. Sed nouerat hæc non reſiſtere irato uiro, non tantum facto, ſed ne uerbo quidem. Iã uero refracto & quieto, cum opportunum uideret, rationem facti ſui reddebat, ſi forte ille inconſideratius commotus fuerat. Denique cũ matronæ multæ, quarũ uiri manſuetiores erant, plagarum ueſtigia, etiam dehoneſtata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebãt maritorum uitã, hæc earũ linguam, ueluti per iocũ grauiter admonẽs, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales uocantur, recitari audiſſent, tanquàm inſtrumenta, quibus ancillæ factæ eſſent, deputare debuiſſent: proinde memores conditionis, ſuperbire aduerſus dominos non oportere. Cumque mirarentur illæ, ſcientes quàm ferocem coniugem ſuſtineret, nunquàm fuiſſe auditũ, aut aliquo indicio claruiſſe, quòd Patritius cecidiſſet uxorem, aut quòd à ſe inuicem uel unum diem domeſtica lite diſſenſiſſent, & cauſam familiariter quærerent, docebat illa inſtitutũ ſuum, quod ſuprà memoraui. Quæ obſeruabant, expertæ gratulabantur: quæ non obſeruabant, ſubiectæ uexabantur. Socrum etiam ſuam primò ſuſurris malarum ancillarum aduerſus ſe irritatam, ſic uicit obſequijs, perſeuerans tolerantia & manſuetudine, ut illa ultro filio ſuo medias linguas famularum proderet quibus inter ſe & nurum pax domeſtica turbabatur, expeteretque uindictam. Itaque poſteaquàm ille & matri obtemperans, & curans familiæ diſciplinam, concordiæ ſuorum conſulens, proditas ad prodentis arbitrium uerberibus coercuit, promiſit illa talia de ſe præmia ſperare debere, quæcunque de ſua nuru ſibi, quò placeret, mali aliquid loqueretur: nullaque iã audente, memorabili inter ſe beneuolentiæ ſuauitate uixerũt. Hoc quoquã illi bono mancipio tuo, in cuius utero me creaſti, Deus meus, miſericordia mea, munus grande donaueras, quòd inter diſsidentes atque

Inter diſcordes ut pacem ſolita ſit conciliare.

diſcordes quaslibet animas, ubi poterat tam ſe præbebat pacificam, ut cum ab utraque multa de inuicem audiret amariſsima, qualia ſolet eructare turgens atque indigeſta diſcordia, quando præſenti amicæ de abſente inimica per acida colloquia crudelitas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet, niſi quod ad eas reconciliandas ualeret. Paruum hoc bonũ mihi uideretur, niſi turbas innumerabiles triſtis experirer, neſcio qua horrenda peſtilentia peccatorum latiſsime peruagante, non ſolum iratorum inimicorum iratis inimicis dicta prodere, ſed etiam quæ non dicta ſunt, addere: cum contrà animo humano parum eſſe debeat, inimicitias hominum nec exagitare, nec augere malè loquendo, niſi eas etiam extinguere benè loquendo ſtuduerit: qualis illa erat, docẽte te magiſtro intimo in ſchola pectoris. Denique ẽt

Patritius S. Monicæ opera credit in Chriſtum.

uirum ſuũ iam in extrema uita temporali eius, lucrata eſt tibi, nec in eo iam fideli planxit, quod in nondum fideli tolerauerat. Erat etiã ſerua ſeruorum tuorum. Quiſquis enim eorum nouerat eam, multum in ea laudabat, & honorabat, & diligebat te: quia ſentiebat præſentiam tuam in corde eius, ſanctæ conuerſationis fructibus teſtibus. Fuerat enim unius uiri uxor, mutuam uicẽ parentibus reddiderat, domum ſuam piè tractauerat, in operibus bonis teſtimonium habebat. Nutrierat filios, toties eos parturiens, quoties

1. Ti. 5

abs te deuiare cernebat. Poſtremò nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo ſinis loqui ſeruis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam conſociati uiuebamus, percepta gratia baptiſmi tui, ità curam geſsit, quaſi omnes genuiſſet: ità ſeruiuit, quaſi ab omnibus genita fuiſſet.

Cap. 10.

Imminente autem die, quo ex hac uita erat exitura, quẽ diem tu noueras ignorantibus nobis, prouenerat, ut credo, procurãte te occultis tuis modis, ut ego & ipſa ſoli ſtaremus incumbentes ad quandam feneſtram; unde hortus intra domũ, quæ nos habebat, proſpectabatur, illic apud oſtia Tiberina, ubi remoti à turbis, poſt longi itineris laborẽ, inſtaurabamus nos nauigationi. Colloquebamur ergo ſoli ualde dulciter & præterita obliuiſcentes, in ea, quæ ante ſunt, extenti, quærebamus inter nos apud præſentem ueritatem quod tu es, qualis futura eſſet uita æterna ſanctorum, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Sed inhiabamus ore cordis in ſuperna fluenta fontis tui, fontis uitæ, qui eſt apud te, ut inde pro captu noſtro adſperſi, quoquo modo rem tantam cogitaremus. Cumque ad eum finem ſermo perduceretur, ut carnalium ſenſuum delectatio quantalibet in quãtalibet luce corporea præ illius uitæ iucunditate, non comparatione, ſed ne commemoratione quidem digna uideretur: erigentes nos ardentiore affectu in idipſum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, ipſum cælum, undè ſol & luna, & ſtellæ lucent ſuper terram. Et adhuc aſcendebamus interius cogitando & loquendo te & mirando opera tua, & uenimus in mentes noſtras, & tranſcendimus eas, ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi paſcis Iſrael in æternum ueritatis pabulo, & ubi uita ſapientia eſt, per quam fiunt omnia iſta, & quæ fuerunt, & quæ futura ſunt: & ipſa non fit, ſed ſic eſt, ut fuit, & ſic erit ſemper: quin potius fuiſſe, & futurum eſſe, non eſt in ea, ſed eſſe ſolum, quoniam æterna eſt. Nam fuiſſe & futurum eſſe, non eſt æternum. Et dum loquimur, & inhiamus illi, attigimus eã modicè toto ictu cordis, & ſuſpirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias ſpiritus, & remeauimus ad ſtrepitum oris noſtri, ubi uerbum & incipitur & finitur. Et quid ſimile uerbo tuo Domino noſtro in ſe permanẽti ſine uetuſtate, atque innouanti omnia? Dicebamus ergò: Si cui ſileat tumultus carnis, ſileant phantaſiæ terræ & aquarum & aeris, ſileant & poli, & ipſa ſibi anima ſileat, & tranſeat ſe non ſe cogitando, ſileant ſomnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne ſignum, & quicquid tranſeundo fit, ſi cui ſileat omnino: quoniam ſi quis audiat, dicunt hæc omnia: Non ipſa nos fecimus, ſed fecit nos, qui manet in æternum. His dictis ſi iam taceant, quoniam erexerunt aurem in eum, qui fecit ea, & loquatur ipſe ſolus, non per ea, ſed per ſeipſum, ut audiamus uerbum eius, non per linguam carnis, neque per uocem angeli, neque per ſonitum nubis, neque per ænigma ſimilitudinis, ſed per ipſum, quem in his amamus, ipſum ſine his audiamus: ſicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternã ſapientiam ſuper omnia manentem: ſi continuetur hoc, & ſubtrahantur aliæ uiſiones longe imparis generis, & hæc una rapiat & abſorbeat & recondat in interiora gaudia ſpectatorem ſuum, ut talis ſit ſempiterna uita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui ſuſpirauimus: Nonne hoc eſt, Intra gaudium Domini tui? Et iſtud quandò? An cum omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur? Dicebamus talia, & ſi non iſto modo & his uerbis, tamen Domine tu ſcis, quòd illo die, cum talia loqueremur, & mundus iſte nobis inter uerba uileſceret cum

Eſ. 64. 1. Co. 2

Pſ. 35.

Matt. 25. 1. Cor. 15.

omnibus delectationibus ſuis: tunc ait illa: Fili, quantum ad me attinet, nulla re iam delector in hac uita. Quid hic faciam adhuc, & cur hic ſim, neſcio, iam cõſumpta ſpe huius ſeculi. Vnum erat, propter quod in hac uita aliquantum immorari cupiebam, ut te Catholicum Chriſtianum uiderem, priuſquam morerer: cumulatius hoc mihi Deus meus præſtitit, ut te etiam contempta felicitate terrena, ſeruum eius uideam. Quid hic facio?

Cap. 11.

Ad hæc ei quid reſponderim, non ſatis recolo. Tũ interea uix intra quinque dies, aut non multo amplius decubuit febribus. Et cum ægrotaret, quodam die defectum animæ paſſa eſt, & paulolum ſubtracta à præſentibus, nos concurrimus, ſed citò reddita eſt ſenſui, & aſpexit adſtantes me, & fratrem meum, & ait nobis quaſi quærenti ſimilis: Vbi eram? Deindè nos intuens mœrore attonitos: Ponetis hic, inquit, matrem ueſtram? Ego ſilebam, & fletum frænabam. Frater autem meus quidam locutus eſt, quo eam non peregrè, ſed in patria defungi tanquam felicius optaret. Quo audito, illa uultu anxio reuerberans eum oculis, quod talia ſaperet, atque indè me intuens: Vide, ait, quid dicit. Et mox ambobus: Ponite, inquit, hoc corpus ubicunque: nihil uos eius cura cõturbet. Tantum illud uos rogo, ut ad Domini altare memineritis mei, ubi fueritis. Cumq; hãc ſententiam uerbis, quibus poterat, explicaſſet, conticuit, & ingraueſcente morbo, exercebatur. Ego uerò cogitans dona tua Deus meus inuiſibilis, quę immittis in corda fidelium tuorum, & proueniunt indè fruges admirabiles, gaudebam, & gratias agebam tibi, recolens quod noueram, quanta cura ſemper æſtuaſſet de ſepulcro, quod ſibi prouiderat & præparauerat iuxta corpus uiri ſui. Quia enim ualdè concorditer uixerant, id etiam uolebat, ut eſt animus humanus minus capax diuinorum, adiungi ad illam felicitatem, & commemorari ab hominibus, conceſſum ſibi eſſe poſt tranſmarinam peregrinationem, ut coniuncta terra amborum coniugum, terra tegeretur. Quando autem iſta inanitas plenitudine bonitatis tuæ cœperat in eius corde non eſſe, neſciebam, & lætabar admirans, ꝙ ſic mihi apparuiſſet: quanquam & illo ſermone noſtro ad feneſtrã, cum dixit: Iam quid hic facio? non apparuit deſiderare in patria mori. Audiui etiam poſtea, ꝙ iam, cum Oſtijs eſſemus, cum quibuſdã amicis meis materna fiducia colloquebatur quodam die de contemptu uitæ huius & bono mortis, ubi ipſe nõ aderam: illiſque ſtupentibus uirtutem fœminæ, quã tu dederas ei, quærentibuſque utrum nõ formidaret tam longè à ſua ciuitate corpus relinquere: Nihil, inquit longè eſt Deo: neque timendum eſt, ne ille non agnoſcat in fine ſeculi, unde me reſuſcitet. Ergo die nono ægritudinis ſuæ, quinquageſimo & ſexto anno ætatis ſuæ, trigeſimo & tertio ætatis meæ, anima illa religioſa & pia corpore ſoluta eſt.

Memoria defunctorum in Miſſa.

Obitus S. Monica.

Cap. 12

Premebam oculos eius, & cõfluebat in præcordia mea mœſtitudo ingẽs, & transfluebat in lachrymas, ibidemque oculi mei uiolento animi imperio reſorbebant fontem ſuum uſque ad ſiccitatem, & in tali luctamine ualdè malè mihi erat. Tum uero ubi efflauit extremum ſpiritum, puer Adeodatus exclamauit in planctum, atque ab omnibus nobis coercitus tacuit. Hoc modo etiam meum quiddam puerile, quod labebatur in fletus, iuuenili uoce cordis coercebatur & tacebat. Neq; enim decere arbitramur funus illud queſtubus lachrymoſis gemitibuſque celebrare, quia his plerunque ſolet deplorari quædam miſeria morientium, aut quaſi omnimoda extinctio. At illa nec miſerè moriebatur, nec omnino moriebatur. Hoc & documentis morum eius, & fide nõ ficta, rationibuſq; certis tenebamus. Quid ergò erat, quod intus mihi grauiter dolebat, niſi ex conſuetudine ſimul uiuendi, dulciſsima & chariſſima, repentè ſimul dirupta, uulnus recens? Gratulabar quidem teſtimonio eius, ꝙ in eaipſa ægritudine, obſequijs meis interblandiens, appellabat me piũ, & cõmemorabat grandi dilectionis affectu, nunquàm ſe audiſſe ex ore meo iaculatũ in ſe durũ aut contumelioſum ſermonem. Sed tamen quid tale Deus meus, qui feciſti nos, quid cõparabile habebat honor à me delatus illi, & ſeruitus ab illa mihi? Quĩ itaque deſerebat tam magno eius ſolatio, ſauciabatur anima mea, & quaſi dilaniabatur uita, quæ una facta fuerat ex mea & illius. Cohibito ergò à fletu illo puero, Pſalterium aperuit Euodius, & cantare cœpit pſalmum, cui reſpondebamus omnis domus: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Audito autem hoc, conuenerunt multi fratres ac religioſæ fœminæ, & de more illis, quorum officium erat, funus curantibus, ego in parte, unde decenter poteram cum eis, qui me nõ deſerendum eſſe cenſebant, quod erat tempori congruum, diſputabam: eoq; fomento ueritatis mitigabam cruciatum tibi notum, illis ignorantibus & intentè audientibus, & ſine ſenſu doloris me eſſe arbitrantibus. At ego in auribus tuis, ubi eorum nullus audiebat, increpabam mollitiem affectus mei, & conſtringebam fluxum mœroris: cedebatque mihi paulolum, rurſusque impetu ſuo ferebatur, non uſque ad eruptionem lachrymarum, nec uſq; ad uultus mutationem: ſed ego ſciebam, quid corde premerem. Et quia mihi uehementer diſplicebat tantum in me poſſe hæc humana, quæ ordine debito & forte cõditionis noſtræ accidere neceſsè eſt, alio dolore dolebam dolorem meum, & duplici triſtitia macerabar. Cum eccè corpus elatum eſt, imus & redimus ſine lachrymis. Nam neque in eis precibus, quas tibi fudimus, cum offerretur pro ea ſacrificium precij noſtri, iam iuxta ſepulchrum poſito cadauere, priuſquàm deponeretur, ſicut illic fieri ſolet, nec in eis precibus ego fleui: ſed toto die grauiter in occulto mœſtus erã, & mente turbata rogabam te, ut poteram, ꝙ ſanares dolorem meum, nec faciebas: credo commendans memoriæ meæ, uel hoc uno documento, omnis conſuetudinis uinculum, et aduerſus mentẽ, quæ iam nõ fallaci uerbo paſcitur. Viſum etiam mihi eſt, ut irem lauatum, ꝙ audieram indè balneis nomen inditum, quia Græci βαλανεῖον dixerint, ꝙ anxietatẽ pellat ex animo. Ecce & hæc confiteor miſericordiæ tuæ pater orphanorum, quoniã laui, & talis eram, qualis prius, ꝙ lauiſſem. Neq; enim exudauit de corde meo mœroris amaritudo. Deindè dormiui, & euigilaui, & nõ parua ex parte mitigatum inueni dolorem meum, atque ut eram in lecto meo ſolus, recordatus ſum ueridicos uerſus Ambroſij tui: Tu es enim Deus creator omnium, Polique rector, ueſtiens Diem decoro lumine, Noctem ſoporis gratia, Artus ſolutos ut quies Reddat laboris uſui: Menteſque feſſas alleuet, Luctuſq; ſoluat anxios. Atque inde paulatim reducebã in priſtinum ſenſum ancillam tuam, conuerſationẽq; eius piam in te & ſanctam, in nos blandam atque morigeram, qua ſubito deſtitutus ſum, & libuit flere in conſpectu tuo de illa & pro illa, de me & pro me. Et dimiſi lachrymas quas continebã, ut effluerent quantum uellent, ſubſternentes eas cordi meo: & requieuit in eis, quoniã ibi erant aures tuæ, non cuiuſquam hominis ſuperbè interpretantis ploratum meum. Et nunc Dñe confiteor tibi in literis. Legat qui uolet, & interpretetur ut uolet: & ſi peccatum inuenerit fleuiſſe me matrem exigua parte horæ, matrẽ oculis meis interim mortuã, ꝗ me multos annos fleuerat, ut oculis tuis uiuerem, nõ irrideat, ſed potius, ſi eſt grandi chari-

Pſal. 100.

Miſſa pro defunctis antiquiſſima conſuetudinis.

Ex hymno Ambroſiano uerſus.

charitate, pro peccatis meis fleat ipſe ad te pater omnium fratrum Chriſti tui.

Cap. 13. Ego autem iã ſanato corde ab illo uulnere, in quo poterat redargui carnalis affectus, fundo tibi Deus noſter pro illa famula tua longe aliud lachrymarum genns, quod manat de concuſſo ſpiritu conſideratione periculorum omnis animæ, quæ in Adam moritur. Quanquam illa in Chriſto uiuificata, etiam nondum carne reſoluta, ſic uixerit, ut laudetur nomen tuum in fide moribuſque eius: non tamen audeo dicere, ex quo eam per baptiſmum regeneraſti, nullum uerbum exiſſe ab ore eius contra præceptum tuum. Et dictum eſt à ueritate filio tuo: Si quis dixerit fratri *Matth. 5.* ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Et uæ etiam laudabili nitæ hominum, ſi remota miſericordia diſcutias eam. Quia uerò non exquiris delicta uehementer, fiducialiter ſperamus aliquem apud te locum inueni- *Merita noſtra, Dei dona.* re indulgentiæ. Quiſquis autem tibi enumerat uera merita ſua, quid tibi enumerat, niſi munera tua? O ſi cognoſcant ſe omnes homines, & qui gloriantur, in Domino glorientur. Ego itaque, laus mea & uita mea, Deus cordis mei ſepoſitis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis matris meæ deprecor te: exaudi me per medicinam uulnerum noſtrorum, quæ pependit in ligno, & ſedens ad dexteram, te interpellat pro nobis. Scio miſericorditer operatam, & ex corde dimiſiſſe debita debitoribus ſuis: dimitte illi & tu debita ſua, ſi qua etiam contraxit per tot annos poſt aquam ſalu- *Matt. 5.* tis. Dimitte Domine, dimitte obſecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexaltet miſericordia iudicium, quoniam eloquia tua uera ſunt, & promiſiſti miſeri- *Exod. 33.* cordiam miſericordibus. Quod ut eſſent, tu dediſti eis, qui miſereberis, cui miſertus eris: & miſericordiã tuam præſtabis, cui miſericors fueris. Et credo iam feceris, quod te rogo: ſed uoluntaria oris mei approba Domine. Nanque illa, imminente die reſolutionis ſuæ, non cogitauit ſuum corpus ſumptuoſe contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum *Miſſa quotidiana.* concupiuit, aut curauit ſepulcrum patrium. Non iſta mandauit nobis, ſed tantummodo memoriam ſui ad altare tuum fieri deſiderauit, cui nullius diei prætermiſsione ſeruierat, unde ſciret diſpenſari uictimam ſanctam, qua deletum eſt chirographum, quod erat *Coloſ. 2.* contrarium nobis, qua triumphatus eſt hoſtis, computans delicta noſtra, & quærens quod obiiciat, & nihil inueniens in illo, in quo uicimus. Quis ei refundet innocentem ſanguinem? Quis ei reſtituet precium, quo nos emit, ut nos auferret ei? Ad cuius precii noſtri ſacramentum, ligauit ancilla tua animam ſuam uinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non ſe interponat nec ui, nec inſidijs leo & draco: neque enim reſpondebit illa nihil ſe debere, ne conuincatur & obtineatur ab accuſatore callido: ſed reſpondit dimiſſa debita ſua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Sit ergo in pace cum uiro, ante quem nulli, & poſt quem nulli nupta eſt, cui ſeruiuit, fructum tibi afferens cum tolerãtia, ut eum quoque lucraretur. Et inſpira Domine Deus meus, inſpira ſeruis tuis, fratribus meis, filijs tuis, dominis meis, quibus & uoce, & corde, & literis *Vult in Miſſa S. Auguſt. orari pro parentibus ſuis.* ſeruio, ut quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ tuæ, cum Patricio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxiſti me in hanc uitam, quemadmodum neſcio. Meminerint cum affectu pio parentum meorum in hac luce tranſitoria, & fratrum meorum ſub te patre in matre catholica, & ciuium meorum in æterna Hieruſalem, cui ſuſpirat peregrinatio populi tui ab exitu uſque ad reditum, ut quod à me illa popoſcit extremum, uberius ei præſtetur in multorum orationibus, tam per confeſsiones, quàm per orationes meas.

VITA SANCTI PATRIS IOhannis Damaſceni, à Iohanne patriarcha Hieroſolymitano conſcripta.

Conſueuerunt homines ſtatuas erigere & ſimulacra ſtatuere in honorem eorum, qui animum diuina præditum imagine, uel in primæ conditionis puritate ac innocentia cõſeruarunt, uel dilapſum & inquinatum, in ſtatum priſtinum reuocarunt. *maij 6.* Quicunque aũt huic cultus generi deditiones ſunt, precioſioribus materijs, coloribuſque præcipuis, quatenus opibus ac artificio præſtant, ad formas eorum expoliendas & lineamenta ſignantius exprimenda, contuntur, exiſtimantes hac ratione maieſtatem illorum honeſtius conſecratum iri. Igitur ſi circa imaginum effigiaturas tantopere probatur id genus ſtudij, dignumne fuerit, quod ipſorum benè præclareque geſta negligãtur, & incultæ iaceant hiſtoriæ? Non profecto. Nam ut interim concedatur ſimplicioribus uenia, qui qua poſſunt opera, tumultuario diuorum acta conſcribũt diſerti tamen, ingenioque pollentes, nequaquam dignandi ſunt uenia, ſi, quod faciunt, contempui habent Vitas ſanctorum: præſertim ſi illorum ſpiritus ac uita inuigilauit libris, ſi curæ illis fuit, mentem ab ignorantia & obliuione, aĩam uerò à perturbationibus motibuſque omnibus uindicare, ſi mundum lucubrationibus ſuis adornarunt, ſi mentes omnium illuſtrarunt, denique ſi non ſolum externarum diſciplinarum gratia commendati, ſed paraclyti iubar ubertim adhuc effundant.

Illorum unus uel præſtantiſsimis annumerandus eſt percelebris ille Iohannes, cui cognomen à Dama- *Iohannes à Damaſco patria Damaſcenus dictus.* ſco ciuitate patria inditum. Erat ille firmamenti Eccleſiaſtici luminare haud paruum, immo plane ingẽs atque perquàm fulgidum. Neque in nocte hæreſeos (quæ ſe ubique locorum diffuderat) tantum lucebat, ſed & prorſus omnes male ſentientium caligines diſpellebat, libris uidelicet ac epiſtolis. Ingruerant autem uniuerſo orbi nox horrida atque profundæ tenebræ, ita ut obſcurarentur uenerabilium imaginum præclaræ figuræ. Illarum author fuit, non à triuio ali- *Iconomachorum hæreſis.* quis ac plebeius, qui in exigua tantum parte orbis, malitiam ſuam diſſeminaret, ſed uir ille (ut ſic dicã) manu fines orbis complectens, Romanorum uidelicet princeps. Is potentia inflatus, ui ſumma nitebatur, ut ad unam uenerandas imagines omnes, & locis *Leo 3. Iſauricus.* in omnibus demoliri poſſet. Et ea propter imaginum cultores partim dilaniari faciebat, ſicut leo rapiens & rugiens. Vere tam animo quàm corpore Leo partim in diuerſa rugitu ſuo fugabat, atque adeo ſæuiebat, ut fidelium plerique in ſubterraneis ſpeluncis ſeſe occulerent, exiſtimarentque tutius leonibus ac draconibus conuenire, quam cum illo illiuſque familiaribus habitare. Nonnuli etiam metu perterriti, uſque in extremos orbis terminos procurrerunt. Leo enim *Amos 3.* rugiet, & quis non formidabit? Ab ipſo, inquam, quaſi à conſpectu colubri fugiebant. At Iohannes ille nõ à Leonina feritate, ſed gratia nomen ſortitus, ſpiritalique gratia plenus, aduerſus ſingularem hunc ſerpẽtem ut ſtomachari & exardeſcere cœpit, (ita autem ſtomachabatur, ut recte & uirtutem & zelum dixeris ſtomachationem) non ad Sauromatas cum Thracibus,

bus,neque ad columnas Herculis cum Conſtantioopolitanis profugit,neque ad deſertiora loca ex palatiis tranſiit,propter rugitum leonis. Sed & cum uerſaretur Damaſci, & cum monaſticam in ſolitario Palæſtinæ loco exerceret,ſtrenuus & impauidus aduerſus Leonem pugnabat.Quanuis autem ille ſtrenuiſſimus mens athleta tanto locorum interuallo abeſſet à tyrranno,libris tamen & ſermonibus cor illius diſſecabat uelut tricuſpidibus haſtis, quas igne ſpiritusſancti fabricabat,uitali aqua ſolidans. Cæterum hæc congruentiore loco dilucidius explanabit Sermo.

Tantine ergo uiri memoriam atque uitam,quæ ruſticè ac tumultuario, & quod amplius , Arabicis & uerbis,& literis comprahenſa, ſic deſpectui habēdā permittemus? Nullo pacto.Recēſeamus itaque,è qua radice(fœcunda nimirum eſt,quæcunque illa eſt) exortum ſit germen hoc florentiſsimum & quæ patria nobis ſe protuliſſe illud glorietur. Damaſcus ciuitas illa eſt,quæ ſicut primum uidit Paulum magnanimū

Act. 9 cæloqueagumque impietatem deſerere, & ex olore amatorē fieri Chriſti: ita & in uenerabili hoc uiro nō nihil decoris atque honeſtatis conſpicata eſt, idque aliquanto felicius:neque enim ex aliena, in orthodoxam noſtram religionem trāſlatus eſt. Vnde ciuitas, hæc quia huius etiam radicem protulit,& à cunabulis deditiore opere in his,quæ ad pietatem , quā quæ ad corporalem uitam ſpectant,enutricata eſt,piis alōdo ſermonibus,rectè de hoc ſuo germine gloriatur, extollitur & gaudet,longequè iuſtius , quam de omnibus aliis, quæ illi magnum nominis ſplendorem

Damaſci encomion. afferre uidentur. Nam licet commemores mihi perpetuum clementiſsimi cæli temperamentum,amœna dulcium aquarum fluenta, & generoſorū fructuū copiam,quibus illa dotibus gaudet,nihil tamen attuleris,quod eam ita exaltet,glorioſamque reddat , ut generoſa uiſuquè pulchra arbor illa,quam produxit quæ propter aquarum exitus creuit , & ſancti ſpiritus fructus in tempore dedit. Quorum adhuc aliqui reſtant recētes immarceſcibileſquè ſemper,uiſu pulchri,guſtatu dulces,quiquè non ſolum lætificāt eos à quibus tanguntur,& guſtantur,ſed & ueſcentes impinguant,ac creſcere faciunt, uirumquè ſpiritualem & conſummarum perficiunt. Adeò fœtu hoc ſuo glorioſa effecta eſt Damaſcus ciuitas, ut in ullis aliis delitiis,quibus luxuriat.Ipſa enim tantum hunc uirum nobis dedit.

Parentes Ioānis Damaſc. Fuerunt autem illi & progenitores admodum pij, quiquè in medio ſpinarum pietatis florem,Chriſtianæquè ſcientiæ fragrantiam cuſtodiebant unicè. Ab eo enim tempore,quo in Agarenorum manus ciuitas uenit,ſoli ipſi Chriſtianum nomen, ut præclaram inuiolabilemque hæreditatem aſſeruabant , rectitudinem fidei nulla ex parte erumpentes. Itaque in medijs hoſtibus conſpicuos atque uenerabiles effeci uirtus,uel quod amplius,ſicut apud Aſſyrios Deus uerā

Dan. 2 *Ge. 41.* pietatem commendaturus,Danielem ad ſummos honores euexit,& ſicut Ioſephum in Aegypto, cum captiuus eſſet,præfectum & dominum inter alienos inimicoſque conſtituit:ita & pios Iohannis progenitores(quia perſeuerabant in his, quæ Dei erant,nec cū alijs ſicut arcus paruus ſubuertebantur) glorificator Dominus egregia gloria remunerauit inter Sarracenos,ipſos in uulgarium operum iudices ac præfectos ſublimans.Ita & hoc loco captiui pietatem colentes imperium in eos,qui ſe ceperunt,obtinuere. O ſtupēda prodigioſaque Dei miracula. Nihil uirtute ſublimius,nihil pietate excelſius. Enimuero ſicut ſigna in colle,immo ſicut lumen in nocte,& ſicut ſemē Iſrael & ſicut ſcintilla in cineretita genus progenitorum Iohannis in Damaſco relictum eſt , quod præclaram hanc facem,totum orbem olim illuſtraturam,proferret. Et tale quidem inclyto illi progenitorum ſtemma fuit.

Pater uero mirū quam bona radix, pietati uirtutibuſque aliis deditus, maiorem in Deum charitatem declarando,parentes antecellere ſtudebat & congruebat,ut eum,qui in tantum uirtutis faſtigium peruenturus erat,illuſtris quidam natiuitatis ſuæ author uicinior eſſet.Nam ſicut in progreſsiuis ſtructuris, ſeruata proportionis ratione.ad apicem aſcenſus eſt, ita & quæ circa magnum & magni nominis illum contigerunt,ſuperna diſpenſatione & diuina prouidentia eueniſſe uideotur. Id quod in Iohanne Baptiſta uſu uenit:Quia enim præ aliis prophetis refulſurus , ut operaretur ſacramentum , quod omne ſacerdotium excelleret,nempe baptiſma Domini mei,præordinatum eſt à diuina prouidentia,nè ex uulgaribus parentibus naſceretur , ſed ex ſacerdotali tribu , & ut propheta eſſet,qui eum gigneret.Pari modo & Iohanni *Luc. 1.* noſtro diuina prouidentia patrem Conſtituit,uirum maximè & religioſum & humanum. Equidem & ipſe per uniuerſam circuncirca regionem generalis uulgarium negociorum diſpenſator & præfectus conſtitutus eſt,tum quòd uirtute totiuſque uitæ honeſtate conſpicuus,tum quod diuitijs plurimum abundabat.Quas non expendebat in libidines,ebrietates,intempeſtiuoſque alios ſumptus,ſed quantum ſibi auri erat,& quicquid ex rebus aliis facile diſtrahere poterat,id totum in redēptionem captiuorum Chriſtianorum impendebat.Erant autem ſibi poſſeſsiones

Opib. ſuis ut ſit uſus parens Damaſceni. aliæ immobiles plurimæ,tam in Iudæa, quàm in Paleſtina.Ex quibus quantum ſatis erat,in uitæ ſuæ uſum reſeruabat.Porro Chriſtianis,quos emerat , liberum ſinebat,uel apud ſe in locis,quæ diligebant, habitare uel libero lumine & pede, quoquo collibitum eſſet, proficiſci.Taliſque erat humaniſsimi uiri uirtus , ut multa poſsidens,ipſa haberet perindè ac poſsideret nihil,magis die noctuque ſolicitus de his quæ Deo conueniebant.In hunc modum ſe gerens,mercedem à Deo accepit,non hoſpitalitatis ui Abraham,ſed humanitatis,partum ſcilicet admirabilem.Licet autem non ex promiſsione, ea diuina tamen præſcientia & prædeſtinatione.Prænouerat enim Deus qualis futurus erat Iohannes , atque prædiffinierat ex hoc uiro naſcendum,ut ſic mercedem daret ei pro miſericordia,qua graui captiuitate tentos,numero ære,libertati reſtituebat.

Naſcitur igitur ei puellus ille præclarus, quem adhuc tenero corpuſculo regeneratione per ſpiritualē matrem,filium lucis fecit,rem agens tam difficilē,& quam pauci inter gentes illas attentare ſunt auſi.Pro

Educatio et inſtitutio pueri Ioānis. xima dein cura erat,ne puer littoralia piratarum ſtudia addiſceret,ne haſtam dextra uibraret,ne ſagittā ea arcu iacularetur,ne cum beſtiis pugnaret,aut luctaretur, ſicque natiuam manſuetudinem in ferinā commutaret ſæuitiam,ut ſolent, qui turbatioris ſunt animi,& furibundis aguntur motibus. Ad hæc non quærebatur à patre Iohanne alius quidam Chiron in montibus educatus, medullisque ceruorum paſci aſſuetus: ſed uir inquirebatur, omnigenis diſciplinis exercitatus, eloquentiaque animæ utili præditus, ut qui talium inſtitutionum alimentis puerum enutriret. Cui ſancto uiri uoto Deus clementer adſpirans,effecit ut inueniret,quod deſideranter quærebat. Modus autem inuentionis eius, quod quærebatur,is erat:

Barbari Damaſcenorum , iuxta morem ſuum , in maritima uicina incurſionē fecerant , Chriſtianis cō pluſculis in prædam abactis.ingreſsique nauibus mare,ſimiliter plurimos ceperant.Eos ergo ſecum in ci

uitatem

ultatem adducentes, partim emptoribus uenales proponebant, partim ad exitium gladio petebant. In horum ſorte connumeratus eſt uir quidam, habitu monachali ueſtitus, abactus ab Italia, adſpectu quidem decenti, animo autem decentiori, id quod & nomen atteſtabatur: Coſmas enim uocabatur: licebatque ab honeſtate uultus internam mentis conditionem æſtimare. Iam qui ad mortem rapiebantur, ad huius etiam pedes procidebant, obſecrantes, ut ſua intercesſione Deum ſibi conciliaret, & a clementisſimo remisſionem peccatorum conſequerentur. Id ubi animaduerterunt Barbari, deſtinatos morte ſupplicare uiro, tam benè honeſtèque morato, acceſſerunt & rogauerunt, an quæ illi mūdata dignitas, & cuius apud Chriſtianos authoritatis fuerit. At ille reſpōdit: Non ſum ſacerdotio initiatus, neque dignitate aliqua functus, ſed inutilis monachus ſum, ac philoſophiæ profeſſor, non noſtræ tantum, quæ Deum amare docet, & qua Deum amamus, ſed & eius, quæ ab exteris ſapiētibus tradita eſt. Hæc locutus eſt, lachrymis ſupplebantur oculi.

Philoſophia Chriſtiana.

Non autem longè ſtabat pater Ioannis, qui uiſo uiro ſic lachrymante, accesſit, calamitoſumque conſolaturus, ait: Homo, qua de cauſa defles amisſionem mundi, cui iampridem renunciaſti, & quantum ex habitu coniectare licet, mortuus es? At monachus: Non huius, inquit, uitæ amisſionem deploro: ſum enim, ut dixiſti, mundo mortuus. Hoc autem me contriſtat, quòd omnifariis ſcientiis imbutus ſum, præmiſſo externarum diſciplinarum fundamento. Linguam oratoriam exercui: ſermones dialecticis compendijs ac demonſtrationibus doctus ſum: moralia & quæ Stagyrites, & quæ Ariſtonis filius tradidit, tractaui. Naturalium conſiderationes, quantum homini ſatis, contemplatus ſum. Arithmetices quoquè rationes didici. Ad geometriæ faſtigium ſtudio perueni. Muſicæ proportiones conuenientesque rationes probè & cum laude percepi: ſed nec omiſi intacta, quæ de motu cæli, circunferentiaque ſtellarum produ͂tur, ut cognita magnitudine pulchritudineque ſtellarum, inde ad conditoris contemplationem, illis reſpondentem, aſſurgerem.

Coſmas monachus doctisſimus.

Nam qui limpidiorem creaturarum notitiam tenet, is & earum opificem clarius intelligit, & ob miraculum, maioris facit. Hinc & ad ſacramenta tranſiit Theologiæ, tam eius, quam Græci tradiderunt, quàm eius, quæ abſque errore ullo à noſtris theologis manifeſtata eſt. Hanc cum mihi ſuppellectilem abundè pararim, hactenus tamen mihi denegatum eſt, ut alteri eam communicarem, & per philoſophiam filium mihi ſimilem generarem. Nam quē admodum cæteri ad propagandam generis ſucceſsionem amant naturalium filiorum partus, ſic & philoſophia dignè instructi, filiorum deſiderio tenentur, quos eruditione diſciplinarum ſuarum regenerent, ut & aurea illa philoſophorum progenies, in ſeculū uſque ſalua conſtet. Cæterum authores admirabilis eiuſcemodi partus, immortalem indè gloriam aſſequuntur. Alioquin etiam bonitatis proprium eſt, ut bona quibus quis abundat, promptè & liberaliter in alios transfundat. Verum qui ſecus agit, & renuit communicare alijs, quo abundat, nequaquàm bonitatem amplexatur, ſed malitiæ adhæret, utpotè ſuperbia inuidiaque turgidus. Et idcirco etiam quod uidetur habere, tolletur ab eo, ſicut à ſeruo illo nummularis talentum non credenti. Atqui ego bonam partem delegeram, uehementer optans, ſi qua poſſem & alijs tradere, quantulum mihi datum eſt ſapientiæ: ſed notis fruſtror, & nec ſeruis illis fidelibus connumeror, talentis ſuis uſuram facientibus, nec filium philoſophum genui. Vnde hinc abeo, quaſi quis dicat, miſer & orbus, & ut uides, hac de cauſa lachrymis faciem fœdo, lugensque ac triſtis incedo.

Natura boni

Matt. 25.

His auditis, pater Ioannis, quia diu talem theſaurum deſiderabat, reſpondit: Beate, fer æquo animo, & ipſe conſolare animam tuam: fortè dabit tibi Dominus petitiones cordis tui. Quæ ſimul atque dixit, pater Iohannis, quàm uelocibus potuit pedibus ad principem Sarracenorum cucurrit, & ad pedes eius prouolutus, Coſmam illum, κοσμὸν & ornatum expetiit. Et ſtatim factus compos uoti & ingentis precii donū accepit, ductumquè in domum ſuam uirum, ob itineris difficultates aliasque uarias moleſtias malè habitum, benignè conſolabatur & refocillabat, adijciens inter cætera hęc uerba: Eccè poſthac non ſolum liber eris, ſed conſtituo etiam te ſocium domus meæ, & ſecundum te dominum parem gaudij, mœroris, fortunæquè meæ omnis participem, modo hoc unum à dignitate tua mihi exorare liceat, ut Ioannem illū meū naturalem filium, & illum quoque cognominem tuum, quem ab Hieroſolymis pulſum & tenello adhuc corpore pupillum, in filium adoptaui, omnem, quam tenes diſciplinam ac philoſophiam, ſiue peregrina ſit, ſiue ea, quam ſpiritus ſancti gratia dignos edocet, inſtruas & doceas quam diligentisſimè. Ad quæ uerba ſapiens ille exultabat, ceu equus ruptis uinculis per campos diſcurrens, uel ſitibundus ceruus ad fontes aquarum contēdens. Diceres illum alterum Midam quendam, ingentibus auri theſauris potitum, tanta alacritate ad opus ferebatur. Suſcepit adoleſcentum curam, & illorum agit præceptorem.

At Ioannes uelut aquila, beneficio egregiæ indolis, ſtudioque promptæ uoluntatis, quaſi pennis, quibus in altum ſubuolaret, utebatur. Coſmas uerò condiſcipulus, & ſecundum ſpiritum frater, ſimilis erat naui, quæ alata uelis, pondere per aquas fertur, aura ſecunda, zephyrisque à puppi flantibus. Ita ingenij uelocitate, ſtudijque pertinacia breui ab eis collectū eſt, quicquid difficile uel in grammaticis, uel dialecticis demonſtratiuisque habetur. Moralem autem philoſophiam ita didicerunt, ut non ſolum mentem diligenter exornarent, ſed & animæ perturbationes comprimerent. Quin & in naturæ candorem, aliorū oculis uix tolerabilem, ſicut perſpicaces aquilæ citra conniuentiam intenderūt. Arithmeticas autem proportiones non minus feliciter aſſecuti ſunt, quam Pythagoras, uel Diophantes ipſe. Geometricen ita edocti ſunt, ut Euclides quidam putarentur, & ſi qui alij his ſimiles. Muſici item tales euaſerunt, quales eos docti ex carminibus & hymnis, quos compoſuerūt, fuiſſe liquido agnoſcunt. Deniquè in ſiderali ſcientia, quam ualuerit Ioannes, ex his, quæ ſcripſit, manifeſtum eſt: tametſi obiter egerit de partitionibus & figurationibus & adſpectibus & interuallis ſubſiſtentiarum cæleſtium, tamen etiam breuis illa cognitio, prius eruditis ac rudibus ſatisfacit. Talis item erat & Coſmas, ſed de his agant alij. Nobis Iohannes ipſe ſermonis huius thema eſt & argumentum. Et quis non agnoſcat, admireturque ſtudium illius in diuinis literis, dogmatumque diligentia, præſertim ſi ad Stœchioticon illius librum dirigat quem elementarium interpretari licet ceu, qui omnifaria doctrina refertus ſit? Nec aberrabit quis à uero, ſi dicat admonitionem omnis recti ſermonis, tabulasque Moſaicas. Sed erant (ſcio) huius libri præconia non hoc, ſed alio loco dicenda: dicta tamen ſint, ut cognoſcatur, quàm feliciter inſtitutus ſit, nullamque reliquerit diſciplinam, quàm diligentiſſimè tractarit.

Ioānes multū proficit in literis.

Stœchioticus Damaſceni liber.

Interim

Humilitas eius.

Interim admirabile eſt & hoc, quod tanta ſcientiæ magnitudine inflatus non ſit, ſed ut fœcunda arbor tanto magis deorſum tendit, quanto fructibus magis oneratur: ita & humiliabatur, non quidem ad terram, ſed ad profundiora philoſophici pelagi ſpectabat. Et adhuc mundano uaſe dimittendo aliquando opus eſſet, ut exutis ſemel humanarum affectionum ueſtibus omnibus, nuda mente pelagus intrare, & & ad fundum ingredi poſſet, inuenturus repoſitum illic precioſum margaritum. Huius ſcopi deſiderio, ad fundum profunditatis ſeſe demittebat. Et habita ſcientia tam non inflabatur, ut amore arcanioris philoſophiæ obtinendæ, etiam magis atque magis humiliaretur. Eratque lampas animę eius ſic plena mundanæ ſciẽtiæ oleo, ut & ſuperne accederetur immaterialis ſcientiæ lumine, ſicque totus luculentus appareret Iohannes.

Poſt hæc magiſter eius ad amanda meliora per diſcipulum, ut apparet inductus, acceſsit patrem pueri, & dixit: Ecce deſideriis tuis ſatisfactum eſt, & nunc pueri ſapientia me antecellunt, nec ſatis illis eſt, eſſe ut magiſter eorũ eſt, ſed ingenii magnitudine, & laboribus impenſis, ad apicem philoſophiæ meipſo ſublimiores euaſerunt: ſpero autem adhuc Deum illis ſapientiæ donum adaucturum. Proinde cum poſt hac illis uſui eſſe non poſsim, peto ut à te ueſtitus, in monaſterium monachorum concedam, illic ſummam ſapientiam indagaturus, ad quam me tranſmittit philoſophia, quam hactenus colui. Enimuerò cum duo proponuntur, conſultum eſt, ſi liceat, utroque frui. Vnde & mihi ſummum lucrum erit, ſi ad priorem philoſophiam ediſciam illam, quæ totius expers materiæ & cogitationis metam tranſcendit, quam mens nuda, & à corpore penitus alienata, doceri poteſt.

Valde doluit ſuper ſermone illo pater Iohannis, quamuis uirum retinere non poſſet, ut nè uideretur friuolam illi pro eruditis pueris mercedem reddere. Inſtructum itaque largiſsime omnibus, quę ad iter pertinebat, & quibus opus habebat, in pace dimiſit. Qui in deſerto ſancti Sabbæ Lauram audiens, illic perſeuerando uſque ad uitę finem, ad ipſammet Dei ſapientiam tranſmigrauit. Non multo autẽ poſtea, fato conceſsit etiam pater Iohannis.

Ioãnes præfectura honeſtatur.

Tũ Saracenorum dux Iohannem acceſsitum, inter primos conſiliarios conſtituit. Qui licet renueret, deſiderio eius aliorsùm tendente, attamẽ ui multa adactus, repugnare tandem deſtitit, & maioris præfectura, quam pater ſuus, honeſtatus eſt.

Moderabatur ea tempeſtate Leo Iſaurius, qui aduerſus uenerandas imagines, & orthodoxe Eccleſiæ multitudinem, leonem agebat rapientem & rugientem & imagines quidem efferus & furibundus exurebat: ipſarum uerò cultores rapiens & perdens, tyrãnicæ impietatis dentibus miſerabiliter dilacerabat. Peruenerunt hæc ad aures Iohannis, & mox imitatus eſt zelũ Eliæ, & reprehendendi libertatem Baptiſtæ cognominis ſui, prout inuiſibiliter ipſum ſpiritus docebat. Et antequam iniret certamen, præmiſit ſermonem oppugnatorem impietatis, ceu gladium quendam, & ſpiritualem armaturam, qua dogmatis efferum caput deſecaret. Dein epiſtolares libellos pro uenerandarum imaginũ honore ad notos familiaresque dedit, clare ſapienterque indicans, neceſſariam eſſe diuinarum effigierum adorationem, illisq; demandauit, ut ſimilia docerent & alios, commonſtratis omnibus epiſtolis ſuis. Ita per omniũ ora uolitabat nouus ueritatis athleta, epiſtolęq; eius in omniũ manus quaſi per circulũ ueniebãt, & inualeſcebat pietas. Anhelabat enim exemplo Pauli, & ſi non pedibus, per epiſtolas tamen ueritatem prædicando, totum orbis circulum capere. Id ubi comperit Imperator Leo, quia ægrè ferebat impietatem ſuam traduci per ſcripta Iohannis, acceſsitis quibuſdam ſententiæ ſuæ participibus, præcepit eis ut aſſumpta pietatis perſona, magno ſtudio, uariiſque commentis curarent, ut epiſtola Iohannis quam manu ſua ſcripſerat, inuenta ſibi redderetur. Miniſtri ergo & propugnatores impietatis, parentes dicto regis, nullum nõ dolum ſub pietatis ſpecie excogitabant, donec inuentam offerrent.

Scribit ꝓ imaginibus De adoratio ne imaginum unde alteram Synodũ Nicęnam.

Porrò ignominioſus Rex conuocat notarios, & epiſtolarum Iohannis exemplaria proponens quærit ſi qui ſcripturæ characterem, tam in uerbis, quam ſententijs, imitari poſsint. Qua in re & inuenit ſibi morem gerentes, & qui ſcriberent epiſtolium, in hunc modum ſe habens.

Vide fraudẽ hæretici.

Salue ò Rex, gratulor & ego imperio tuo, maximè quòd eiuſdem es fidei. Verum quia & imperatoriam tuam excellentiam ſingulari prudentia & honeſtate præcellere intelligo, ideo hæc illi ſignificanda duxi, nempe ciuitatem hanc noſtram negligentius cuſtodiri, & Agarenorum præſidium (quantum hic eſt) imbelle, & exigui numeri. Itaque propter Deum miſerere ciuitatis huius, mitteque omnium nobilium tuorum manum, inexpectatò aduenientem, ac ſimulantem ſe aliò proficiſci. Es enim eſuitatẽ citra omnem laborem potiturus. Ad quod negocij, & ego tibi non mediocri adiumento ſum affuturus: nam in manu mea tota fermè & ciuitas, & regio eſt.

Hoc itaque primo actu abſoluto, Rex impius pari malignitate aliam ad Sarracenum Damaſci principẽ epiſtolam ſcribi fecit, quæ huius formæ erat.

Quum nihil ſciam pace beatius, amicitiaque felicius, & alioqui pacis fœdera ſeruare laudatiſsimum, gratiſsimumque ſit Deo, nihil & ego tanti facio, quam ut pacis fœdera, quæ cum generoſitate tua iniuimus, indiſſoluta cuſtodiantur: quamuis à Chriſtiano quodam familiari tuo crebris euocer epiſtolis, ut ipſis diſſolutis, doloſe induciarum iura uiolem: polliceturque mihi multa, & cum primis, ſi copioſum aduerſus ciuitatem tuam exercitum mittam, ſeſe mihi affuturum, ut ſecurè illam occupem. Vnde unas ſuarum, quas ad me dedit, literarum tibi mitto, ut cognoſcas, quam comperta ſint, quæ ad te ſcribam, & quam uerax & conſtans in amicitijs fœderibusque ſeruandis perſeuerem. Tu obſerua doloſum malignumque illum, qui ad me talia ſcribere ueritus non eſt.

Ambas has epiſtolas Rex, nomine Leo, animo ſerpens, per quendam doloſe ad Barbarum miſit. Quas ubi ille accepit, mox ad ſe uocato Iohanni eas commõſtrat. Tum Ioannes haud ignarus doli, lectis, quæ ad Regem datæ erant, literis, ſtatim animaduertit literarum characteres imitatione ſuarum effictos. Verum his, quę pro ſui excuſatione apud principẽ Chriſti hoſtem dicebat, tam proficiebat, quam ſolet lyra apud aſinum. Obmutuit enim a bonis quamuis non ita ſiluerit, quo minus iniuſtam proferret ſentẽtiam.

Ioãnis amputatur dextra manus

Etenim quamprimum dexteram Ioanni iuſsit abſecari, & ne paruum quidem tempus ad reddendam rationem, & inſanias Regis declarandas, Barbarus totus furore ſtupefactus, concedebat. Itaque abſecatur dextera, quæ inter orthodoxos ſcriptione ſua tantas uirtutes operata eſt, & pro atramento, cui prius intingebat, ſcribendo libros de adorandis imaginibus diuinis, nunc proprio ſanguine tingitur. Abciſſam dein a domino (ut ſic uocem) manum, in foro ſuſpẽderunt. Et cum ueſper factum, coniectabat Ioannes furorem tyranni reſediſſe, & miſit ad eum legationem, quæ huiuſcemodi uerbis placaret: Incrudeſcũt dolores mei, intolerabilesque fiunt, neque mitigatur uehe-

uehementia doloris,quandiu amputata manus in aere ſuſpenſa manet.Iube,obſecro, ut mihi reddatur, & recondam eam in humo,quo ſæuire deſinat doloris uehementia.

Annuit protinus precatui tyrannus,& reddita eſt tuſto manus.Qui mox ut eam recepit, lararium ſuũ ingreditur,& pronus ante diuinam quandam imaginem,gerentem figuram genetricis Dei, procidit,& congrue abſecta manu adaptata, orabat è profundo pectore,lachrymis & gemitibus miſericordiſſimam inuocando,dicens: Domina & ſanctiſsima mater,quę Deum meũ peperiſti, amputata eſt dextera mea ob ſanctas & diuinas imagines. Tu qua de cauſa Leo ſeuiat,non ignoras:proinde quantocyus ſuccurre. Dextera enim altiſsimi, quæ de te incarnata eſt, per tuas interceſsiones multas facit uirtutes.Sanet,oro,& hãc meam dexteram tuis precibus,ut tuas & eius,qui ex te incarnatus eſt,laudes,ſicut dederis, numeris rhythmicis & melodiis perſcribet & ortodoxi cultus ſit cooperatrix,ò Deipara. Hæc orans Iohannes, & lachrymans,in ſomnum uertitur: uidetque ſanctã Dei genetricis imaginem, miſericordibus ac lætis oculis ad ſe reſpicentem,& dicentem:Ecce ſana facta eſt manus tua:caue poſt hac,ne ſegnis fueris, ſed calamum eam fac ſcribæ uelociter ſcribentis, quemadmodum nunc pollicitus es.

Reſtituitur ei per Dei genitricẽ.

Vt autem reſtitutus euigilauit,& manum curioſè contemplans,curatam uidit,tum exultare cœpit ſpiritu in DEO ſalutari ſuo & matre eius: quia fecit ſecum magnalia, qui potens eſt. Stansque manibus in cælum ſublatis,diuinum carmen accommodatiſsimũ tempori cecinit:Dextera manus tua,Domine, glorificata eſt in fortitudine,dextera manus tua,Domine hanc meam fauciam ſanauit: propterea uulnerabit inimicos,qui ſanctam imaginem tuam, genitricisq; tuæ non uenerantur, & per manum meam aduerſarios illos imaginum incendiarios,in multitudine gloriæ tuæ conteres.Erat ei illa nox, non nox, ſed dies: non tenebræ,ſed lux,ut commutem illud prophetæ dictum.Erat ibi uox pura feſtos dies agentiũ, & uox exultationis in tabernaculis uiri iuſti. Neque in occulto,neque clam ſunt hæc acta, ſed in circuitu uſque in uicinas domos admirabilis ille clam ſunt hæc acta,ſed in circuitu uſque in uicinas domos admirabilis ille clamor & harmoniaca iubilatio peruaſit. Vnde & Sarraceni quidam Chriſtianis infenſiores, continuo ad principẽ ſuum abierunt,dicentes non eſſe abſectam manum Iohannis,ſed alterius cuiuſdam, ſerui fortaſsè,uel alitercunque ſubornati, qui ſe pro domino per beneuolentiam obtulerit,ſpiculatores item muneribus corruptos, in alium pœnam tranſtuliſſe. Interim Iohannes domi ſedens, adeo iucundè canebat,ut diceres nuptiales ferias agi, & epithalamiorum hymæneos reſonare: immo longe amplior huius uidebatur exultatio.

Ex.15.

Zach. 14.

Ad horum autem denunciationem accerſitur Iohannes,iubeturque abſectam oſtendere dextram.Sed cum oſtendiſſet,uiſa eſt lineola quædam deſectionis, quam ita ordinarat Dei genitrix, ut amputationis certitudo efficatius comprobaretur. Barbarus ergo ait:Quis ille,qui te curauit,Iohannes?& quæ tibi adhibita ſunt medicamenta? Cui ille diuini miraculi præco,clara uoce reſpondit: Dominus meus ille potentiſsimus omnium medicus, cuius uirtus uoluntate nec poſterior,nec inferior eſt.Et Barbarus reſpondebat: Quantum coniecto, iniuſte paſſus es homo, quicquid eſt paſſus.Veniam ergo nobis da,quod accuſationibus iniuſtis nondum examinatis, ſupplicio te affecimus.Reliquum,eſto poſthac primus à conſilus noſtri principatus, & abſque conſilio tequiſitio-

Honor auctior Iohãni defertur.

neque tua præuia nihil agetur. At Iohãnes procidẽs adorabat humi & pronus iacens obſecrabat illum,ut ſecedendi copiam ad aliquantum tempus faceret, quo uiam illam multo amabiliorẽ incederet,& imitaretur dicentem:Ego ſum uia. Diù Barbarus obluctabatur, & ſeceſſum abnuebat. Eratque uidere, quaſi ſingulari certamine contendentes. Barbarum & iuſtum. Barbarus omni ſtudio uinculis mundi retinere, Iohannes autem ea magno impetu & uiolentia diſrumpens, angelicis uolabat alis. Apertum itaque ſtadium magnum erat, præſidente ſpectaculi inſtitutore Chriſto, & ſpectantibus angelis. Dicet autem forte quis ex altera, hoc eſt,ex ſiniſtra parte,Barbarum & ab impiis incitatum, & ad perſuadendum armatum. Denique ſingularis meus pugil,multa renunciatione uicit, omniaque aduerſarii argumenta,ceu tela puerorum refutauit,uictorq; caput inſigni uitta redimitus,redit domum uultu hilari,qui antea triſti exierat.

Iohã 14.

Mat 11.

Verum cum duo in manibus haberet,unũ, ut iuxta mandatum Domini uenderet omnem ſubſtantiã ſuam,& diſtribueret pauperibus:alterum,ut dimitteret agros,domos, & alia omnia propter nomen Domini:in utroque diligens fuit, & circa primum quidem,ne mora in periculo eſſet.circa ſecundum uero, ne(ut fieret aſſolet) prætextu aliquo iuris orirentur lites ac pugnę conſanguineorum, dum uarias quiſque cauſas afferunt,quaſi iuſti hæredes ſint ipſi. Facultates enim,ut potuit,diuiſit pauperibus,captiuis, ſeruis ſuis,quos cognatis, templisque ſanctis obtulit,libertate ue donauit.Ipſe uero ſicut exiuit nudus de uentre matris ſuæ,ita nudus exiuit mundum,exceptis his,quæ maxime neceſſaria erant. Et primum profectus Hieroſolymas, factaque in uenerabilibus locis adoratione decenti, mox uelut ceruus ſitiens Deum,in deſerta abiit, & ad beati Sabbæ monaſterium perrexit,comite,eiuſdemq; inſtituti ſocio beatiſſimo Coſma,qui antea & conuictu,& diſciplinatu coniunctus fuit. Recte diceres ipſos ſacrum par, currere ad iugum Dei,ceruicibus ſuis ferendum.

Diſtribuit facultates ſuas.

Itaque Iohannes ipſe (qui ſermonis noſtri argumentũ) ingreſſus eſt ſanctum illud monaſteriũ & procidens paſtoris, ſuppliciter obſecrabat, ut ſe inter oues ſuas adlegeret. Vocabat autem ſe erraticam & perditam illam ouem,& ex deſertis montibus nuper reuerſam ad Dominum Chriſtũ. Quæ res Perfectũ gregis magno gaudio afficiebat, beatum hunc uocãrem,ob inſtitutum ſuum,Operæprecium uiſum eſt illi,ut ob uitę claritudinem ſcientiæque præcellentiã, tantum nouitiũ præſtantiſsimo ſeni cõmendaret,ſub quo ut Vicępræfecto conſtitutus, certius in uiã Domini inſtrueretur.Eam ob rem primo accerſit ſenẽ, quem bonis omnibus inter monaſtas præcellere arbitrabatur, conabaturque illius manibus formandũ aſsignare Iohannẽ.Verum is renuebat,imparẽ ſeſe aſſerens regiminis talis uiri,qui tanta ſapientiæ gloria præditus eſſet.Poſt hunc uocat alterum, qui & ipſe eadem,quæ primus,reſpondit, Acceſsit poſt hos tertius,& deinde alii non pauci, cœperuntque ſimili uoce omnes ab inſtruendo Iohanne abhorrere. Denique poſt multos ingreſſus quidam ſ[illegible]x,moribus ſimplex,ſcientiam expertus, hic alacris alacrem Iohannẽ amplexatus, ſecum in priuatam cellam abduxit. Et principio bonũ fundamẽtũ ſubſtruens, præcepit:

Fit monachus. Math. 18.

Ne quid propria uoluntate faceret.

Vt ſudores laborum, perſeuerantiam precum, & oculorum lachrymas DEO offerat.

Vt uitæ ſuperioris maculas lachrymis abluere & purgare ſtudeat.lachrimæ enim,ſi pure ſacrificentur, ſuper omne aliud thymiama à Deo acceptantur.

Leges ei à Seniore præſcripta.

Et

Et ad hæc quidem quaſi ad corporalia primũ hortatus, ſnbiunxit & de his, quæ ad animam pertinent;

Nè imaginetur mundana phantaſmata.

Nè ſibi rerum indecentium figuras præpingat.

Vt mentem ab animi nana inflammatione præſeruet.

Nè ſcientiarum magnitudine extollatur, ut perſuadeat ſibi ea quæ didicit, ex toto appræhendiſſe.

Nè admittat deſiderium uiſionum aliquarum, abſconditarnm ve reuelationem.

Caueat ne unquam ſibi perſnadeat menti ſuæ poſſe confidere.

. Nullam ſecuram putet ſcientiam, usque dum ſeparetnr mens à corpore

Liquido & diligenter agnoſcat cogitationes ſnas.

In periculis capret conſilia.

Nè permittat cogitationes ſuas diuagari: Incnmbat autem in hoc, ut quàm diligentiſsimè coaduniat quo mens à Deo illuſtretur, purificetur anima, ſanctificetur corpus. In ſumma, corpus cum anima coadapretur menti: ut cum duo moderabilia, corpus uidelicet & anima, transferantnr & tranſelemententur in tertium & primum, nempe mẽtem, fiat triplum illnd ſimplex per unionem ad trinitatem ſimplicíſsimam, & fiat homo non carnalis, neque animalis, ſed ſpiritualis totus. Ita pater filio, & magiſter diſcipulo præſcribebat, adijciens ſimul & hæc monita:

Nè ad aliquem miſeris epiſtolam.

Nè omnino loquaris aliquid externæ diſciplinæ.

Silentium Puhagoricũ
Pſ. 38.

Silentium cum intelligentia exerce. Nam hoc ſcio non noſtrorum duntaxat philoſophorum eſſe præceptum. Nam & Pythagoras ille Samius, diſcipulis nuper ad diſcenda philoſophiæ ſuæ myſteria admiſsis, multornm annorum ſilentium imperauit. Ne putes bonnm eſſe, bona intempeſtiuè loqui. Et ad hoc te inducat Dauid, dicens: Quia ſilui à bonis. Et addẽs poſt hoc, quid indè emolumenti conſequutus ſit, audi: Concaluit, ait, cor meum intra me igni omnis amoris ad Deum. In meditatione autem mentis, ignis ille propheticus accenſus eſt.

Obediẽtia Iohannis erga Seniorem
Philip. 2.

Hæc Iohanni ſenior mandabat, nequaquàm uel in aquã ſcribẽs, uel ſuper petrã ſeminãs, ſed planè in terram bonam. Cæterum præterijt tempus aliquantum, & Ioannes uarijs a ſene tentationibus eruditus, in omnibus obedientiam (quæ ſola citra periculum eſt) declarauit. Non contradicebat, ſi quid iniungeretur non obmurmurabat lingua ſed neque cogitatu interno aliquo his, quæ præpoſitus decreuiſſet, oblnctabatur. Vnum hoc, quod Paulus præcepit ut abſque murmure & diſceptatione perficiantur imperata, in omni opere, in medio pectore, uelut profunde in tabula ſcriptum, occulitè gerebat ac meditabatur. Qnod enim lucrum facienti bonum qualecunque, ſi reſederit in labiis obmurmuratio, inſidieturque in pectore ſicur ſerpens, deſceptatio maligna? Quando melius habebit anima ſic miniſtrans? Et hęc cauſa eſt, quòd multi laborant, & fruſtra ad ea, quæ ante ſunt, greſsũ malè promouent. Laborant enim ideò, ut & ipſi inter uirrute claros habeantur.

Egregiè probatur eius obedictia.
Egregia tanti uiri obediẽtia.

Deindè ſenex, ut athletam maioribus obedientiæ certaminibus exerceret, tale quiddam commentus eſt: Multos corbes comportauit, quos labore manuũ ſuarum monachi parauerant: & ſumpta inde probandi occaſione, ſic ait ad Ioannem: Filij, ut ſcis, pluribus nobis opus eſt: & quia accepimus Damaſci corbes pluris uenundari, quàm in Palęſtinę regionibus, itaque tolle illos omnes, & uade illuc quam uelociter potes. Verum non aliter, neque minoris illas uenundes, quàm tibi præcipio. Dẽfiniebat autem precium ultra duplum, quàm par erat. Non contradicebat Ioannes, neque ſermonem imperantis iudicabat, obedire uſque ad mortem paratus: ſed ſublato in humeros onere, quaſi alatus obedientia, Damaſcum proficiſcitur. In qua pridem ſpectabilis, nunc uiliter ueſtitns, pallidus & obſoletus, obambulabat foro ſportulas uendituriens. Verũ cum nimio precio ſua æſtimaret, ab omnibus ridiculus eſt habitus, & nihil præter iniurias & connicia accepit, donec tãdem unus ex his, qui ei olim miniſtrarant, faciem eius diligentius intuens, agnoſceret quis eſſet, & qualis olim fuiſſet ille, qui iam tam malè ueſtitus, tam demiſſus, tam contrito corde. Is quaſi nihil conſcius rei, rogabat preciũ ſportularum, ſtatimqne quantum indicabatur dinumerauit. Ioannes autem accepta pecunia ad ſuos regreſſus, & aduerſatio (qui uanæ gloriæ parens eſt ac author) in puluerem proiecto, ſtrenuus & quaſi uictoria potitus, domum pernenit.

Vicinus quidam monachus, terreno Incolatu pro cæleſti manſione commutato, ad Deum migrauerat. Huic erat frater ſecundum carnem, qui mœrore grauatus, parnm æquiter mortem fraternam ferebat, & cum à Ioanne conſolatorijs ſermonibns affectiones eius ſiſterentur, orabat eum lugens, ut uerſiculum aliquem ſibi excuderet, quo animum refocillaret, & dolorem excluderet. Verebatur autẽ Ioannes mandatum ſenis & petitionem refellebat. Sed enim ille inſtantius efflagitabat, & dicebat: Vtquid nõ miſereris animæ afflictę? Cur nõ uel parnum aliquod ad mitigandum dolorem ordinas remediũ? Si corporum medicus eſſes, & corporali ualetudine laborarem, tuque renueres pro facultate tna mihi pharmacum adminiſtrare dolenti grauiter, & forte lethaliter, noone me deſpiciens, pœnas à Deo ſuſcepturus eſſes? Nunc uerò cum maiori dolore laboro, & me deſpicis, nonne pœnas à Deo longè maiores expectabis? Scias repoſitum fore: ſiue feceris, ſiue nõ exaudieris. Flexerunt preces illę Ioannem, qui & uerſiculum ſuper mortuo compoſuit, qui in hanc uſque diem omnium ore canitur. Eſt autem talis: πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα. Omnia uanitas, quæ humana.

Digreſſus fortè à cella ſua, præceptor Ioannis aberat. Ioannes uerò intra cellam modulatius uerſiculũ de ſancto Ioanne cantabat. Quod ſenior adhuc foris exiſtens audiens, uehementer ſuccenſus eſt, & ait: Oblitus ne es primarum promiſsionum tuarum, & pro lugente ac tetrico, diſſolutus ſedes & delicianis? Enarrat Ioannes ſeni cauſam, præmittensque luctũ quaſi magnam uim paſſurus, prono caſu ueniã flagitat. Verum ſenex ſtans ut lapis uel circus, nihil mouebatur precibus, ipſum protinus foras cellã eiiciẽs. Tum uir ille admirabilis in memoriam referens primorum parentum inobedientiam, quàm propter è paradiſo fuere expulſi, ignorabat uel quid ageret, uel quo ſe uerteret. Amplius autem lugebat & fratrem, qui ſe eiecerat, talia dicens: Ille quidem fratrem à ſe abiecit, ego autem per inobedientiam perdidi animã meam. Tãdem acceſsit ad ſenes quoſdam uirtute præſtantes, quos ad magiſtrum ſuum nuncios mittit, ut illum orent, placent, demulceant, & ut Ioanni hanc noxam condonet. Quibus adeuntibus, & rogantibus ſenex quaſi ſtatua nihil flectebatur, negabatque omnino diſcipulo reditum in cellam. Et dicebat monachorum quidam: Poſſes ſaltem ei, qui peccauerat, aliud mandatum iniungere, & non mox à contubernio tuo expellere. Tunc placatus, inqnit: Si uolet hãc inobedientiam ſibi dimitti, id mãdati faciat oportet, ut tranſiens per circuitum noſtræ lauræ, id eſt, monaſterij, per ſeipſum in ſingulis monachorum cellis ſordium domnnculas & latrinas expurget.

Rurſus mire exercetur à ſene.
Vide mirabilem tãti uiri humilitatem.

Perfudit hic ſermo patres rubore, undè & ob rigorem

rē ſenis ſtupefacti & ſubtriſtes abierũt. Qnibus Ioannes occurrens, ſeruataq́ue ſolita pœnitentiæ hmilitate, interrogabat de patris ſententia. Illi autem reſponderunt, adeo ſe ſtupefactos auſteritate ſenis, ut uereantur ſententiam eius eloqui. non ceſſabat tamen rogare Iohannes, quanuis multum erubeſceret. Vnde patres perinaſi, deformem illam expurgationem narrant. Ipſe uero ſententia (præter ſpem omniũ) ualde lætatus, inqnit: Id mihi facile erit, atque adeo uoluptati ſummæ. Igitur e ueſtigio abit, & conquiſitis acceptisque ſcopis, necnon aliis inſtrumentis, cellam eius, qui propius ſenem habitabat, accedit, eamq; ingreſſus, manns illas inquinare cœpit, qnæ multis antea aromaticis odoribus fragrabãt: dexteramq́ue illam à Chriſto medicatam, luto ac ſterco re cõſperſit. O mirã uiri demisſionem. Vt ergo ſenex probauit multifariam Iohannis obedientiam & profuoditatem, immo altitudinem magnæ ueræque humilitatis, occurrit, in brachia ſuſcepit, ceruicem eius amplexatus eſt, oculos & faciem demulſit, humeros deoſculatus eſt, & ait: Quam beatæ obediētiæ athletam ego genui in Chriſto? Iohannes autem ſenilibus ſermonibus adhuc magis erubeſcebat, iterumq́ue pronus cadens quaſi coram Deo proſtratus, lacbrymis terram rigauit. Non enim ſermonibus paternis inflabatur, neque ſenilibus præconiis intumeſcebat, Ita enim ſe rem habere ſcio, iotelligentes laudibus hnmiliari, præconiis cõtriſtari, & ad Deum magis extolli. Poſt hæc pater filium ſubleuat, & arrepta manu in cellam cum gaudio inducit. Diceres recte, Iohannem in Eden reſtituit, in quo prius primum Adam per inobedientiam figurabat, iam nouum effigiabat Chriſtum, per ſummam illam, quam in ſeipſo declarabat, obedientiam.

Exo. 17. Num. 20. 2 Reg. 23. Iohan. 4.

Noo multo poſt uidit ſenex inſomnium puriſſimum, & audiuit uocem: Vt quid fontem obturaſti, qui profundere poſſet tam dulce flumen, tanquam nectarem aqnam? aquam ad reſocilandas animas: aquã, quæ gratior ea, quæ raro miraculo è petra ſcaturijt: aquã quam bibere Dauid deſideraret: aquã quam Samaritanæ Dñs dedit: permitte fonti curſum. Fluet largiter, & in omnem orbem terrarum ueniet aqua copioſa, quæ hæreſium maria obteget. Sitientes ad aqnam hanc feſtinanter ueniant, & quibus non eſt argentum uitæ puræ, diſtractis affectionibus ſuis, à Iohanne mercentur omnem in doctrinis & operibus ſynceram puritatem: Hic accipiet propheticam citharam, & Dauidicum illud Pſalterium, & cantabit cantica noua, cantica Domino Deo: traſcendet carmen Moſi, & modulationib. choraulian Mariç: fabulę erunt Orphei ſtultæ melodiæ. Hic cantabit hymnos Cherubĩcos, hic imitabitur eccleſias & filias Hieruſalem. Hic adoleſcentulas faciet tympaniſtrias, cantantes canticum nouum Domino, annunciantes mortē Chriſti & reſurrectionē. Hic recte docebit fidei dogmata, & hæreſiũ diſtortas obliquitates infamabit, eructabitque cor eius ſermones bonos, & dicet mirabilia opera Regis. Sub diluculum autem ipſum pater, qni noctu arcanis initiatus, Iohannem ad ſe uocauit, & inquit: O fili obedientiæ Chriſti, aperi os tuum, ut attrahas ſpũm: imò quē prius in corde tuo cõcepiſti, per os tuũ eructa. Os.n. tuũ loquetur ſapiētiam & intelligētiã, quam nunc multo tpe in corde tuo meditatus es. Aperi os tuũ, non in parabolis, ſed uerilogs non in ænigmatis, ſed dogmatis. Loquere ad cor Hieruſalem, quæ uidet Deum, pacificæ ſcilicet illius Eccleſiæ, non ſermones temere & in aerem fluentes, ſed qnos in pectore tuo ſpiritus ſanctus ſcripſit. Aſcende in montem Sina uiſionum & reuelationum Chriſti, & ſicut te humiliaſti in abyſſos uariæ humilitatis, ita nunc aſcende in montem ſanctæ Eccleſiæ, & prædica euangelizans Hieruſalem, in fortitudine exalta uocem. Glorioſa enim dicta ſunt de te. Ignoſce autē mihi, ſi qua in re obſtaculo tibi fui.

Hymnos & cantica ſcribit, multaq́ alia.

Ex ea hora cœpit Iohannes hymnorum cantinelas, & melliflua cantica concinnare, quibus adhuc lætificat Eccleſiam, & locum tabernaculi admirabilis, ubi auditur ſonitus feſta celebrantium. Præterea autem & panegyricos ſermones tradidit, ſacramq́ue paginam à Deo conſcriptam exarauit. Inſuper in myſteria theologiæ, & aliorum ueræ fidei dogmatum, ſuccinctiorisque tam intelligibilium, quam ſenſibilium conſiderationis, ianuã introductionis, & egregiã inuitationē ſcripſit, quam ego cælum uoco: quia tanquam ſtellis fulgebat, rectis demonſtrationibus collectis, à ſcientia tam naturæ, quam ſcripturæ. In eum librum qui non reſpicit, & eius pulchritudine non oblectatur, is nimirum uel cæcus uel excæcatus eſt. Miſerum autem dico, qui tam diuinitus inſpiratũ indigne tractat. Præterea longos aliquot ſermones conſcripſit. Item libros de præclara adoratione uenerabilium imaginum. Habebat huius laboris adiutorē Coſmam, fraterna fide adiuuantem, quē & alias fratrem in diuino ſpiritu ſortitus eſt, qui & ſtudiorum & educationis, & monaſticæ exercitationis locius fuit. Qui & ipſe Iohannem in ſpiritualibus canticis feliciter imitatus, & canora eccleſiæ cantica ſuccinuit in cithara & uoce pſalmi, corpus ſuum (affectus mortificando) Deo in tympanum exhibens, ſeipſum autē in pſalterium decachordum, in chordis quinque ſenſum, & patris numeri animi uirtutum. Coſmas ille epiſcopus Maiumanus à patriarcha Hieroſolymitano ordinatur, licet ui adactus. Qui ubi commiſſum gregem rexit bene, & omnino ſicut Deo gratum, deinde in ſenectute bona, ad patres ſuos abiit, immo ad Deum migrauit.

Ordinatur presbyter. 1. Tim. 5.

Idem Hieroſolymorum gubernator diuina inſpiratione etiam Iohannem uocat, & ut ex cathedra ſeniorum Deum laudet, presbyterum ordinat, qui tamen mox ad diuini Sabbæ ſpeluncam rediens, & in ſuum nidum (ut dicitur) ceu ſublime uolans aquila, ingreſſus, non hoc ſapiens dictum ſecum uerſabat: Presbiteros gemino dignandos bonore, ſed dictum ipſum aliquatenus immutabit, contraqne ſe uertens dicebat: Presbiteris curæ eſſe debere geminam humilitatem: presbiteris in duplum eſſe laborandum, nēpe & in his q̃ aĩæ, & in his q̃ corporis. Sunt aũt in nobis perqnam multa, q̃ ēt ab his, qui ſe multum exercent, incognita ſunt, niſi ualde ſobrii ſint, maxime ſi internum hominem contemnant. Occulta igitur illa (qualia ſunt fraudes, Inuidia, ſuſpicio, latens arrogantia, uana mentis occupatio, mores iotrinſecus tabidi & corrupti, inflatio ex humilitate corporis, continentia cum uoluptate, propriæ uoluntatis uendicatio) Iohannes ut è mente ſua radicitns euelleret, labores laboribus adijciebat, & inprimis ſpirituales. qnippe ea, quæ prius lucubrauerat, dennò ſub incudem reuocans, diligenter conſiderabat & recognoſcebat, corrigens & uerba & ſententias, caſtigans diſpoſitionem, honeſtans ſi quid luxurians & immodice floru lentum occurreret, cauens magnoperè, ne ſermones ſui uel oſtētatione uel leuitate uolutarentur. Etenim ſapienti cuiq; uidere licet, modo lucubrationes eius adſpiciat, quomodo ſermonis grauitati decorem, ſententiarumq́ue ſublimitatem coniunxerit.

Caſtigat ſcripta ſua

Iam quis zelum eius pro pietate, ex ſermonibus eius ſatis laudauerit, quòd omnibus ſapientiæ diuitias tam liberaliter diſtribuerit? Adeptus enim ſcientiæ talentum, ipſum non in duplum modo, ſed & in decuplum multiplicauit. Parcior ſum augendo nu- *Luc. 19*

merum

merum, ne terminos euangelicos tranſgredi uideat. Nam quòd ex Damaſco, & poſtea ex Palæſtina in eos, qui uenerabilium imaginum in Conſtantinopoli direptores erant & contemptores, inuectus eſt, nihil eum aliud impulit, quam zelus diuinus. Vnde Megapolitanum illud egregium decus, cui cum protomartyre Stephano nomen commune: qui & ſicut ille * lapis pro Chriſto, & pro imagine eius, ad cælum recurrit. Is meminit ſermonum & contradictionum aduerſus impios abſentes, uocans eum uenerabilem atque deiferum. Et licet ſummo ſacerdotio initiatus non ſit, ſi tamen ueritatem ſcrutaberis, uidebis & martyrij redimiculis uiri caput einctum: Propter quam enim cauſa manus ſibi defecta, quàm quòd ob pietatis zelum oborta ſibi fuit calumnia?

** for. lapidatus.*

Poſtremum, poſtquam ſic uiuens conſummauit monaſticæ exercitationis curſum, tenuit fidem, immo dilatauit lucubrationibus, confirmauit doctrinis & apud poſteritatem, cui profuit, ſolidauit, continuauit & conſeruauit, tandem ad Chriſtum, quem diligebat, aſcendit: & nunc illum non in imagine uidet, nec in effigie adorat, ſed detecto uultu gloriam beatæ Trinitatis facie ad faciem ſpectat.

Quapropter oportebat hunc athletam, hunc aſcetam, hunc Eccleſiæ adornatorem, ueritatis aſſertatorem, exercitationeque ac dogmatum ſcientia conſpicuum, dantem intelligentiam non intelligentibus, præſcribentem decreta rudibus: hunc, inquam, oportebat pro uirili noſtra laudatoriis ſermonibus efferre, non quaſi ei aliquid gloriæ dicendo addamus, ſed ut ipſe noſtri uiciſſim memor ſit in cælis, utque nos adhuc in terris peregrini, cælesti gloria precibus ſuis adimpleamur: illa, inquam, gloria, quã Dauidis teſtimonium filiæ regis tribuit, & intra regiam animam habitare perhibet, dicens: Omnis gloria filiæ regis intrinſecus.

Sancti in cælo ſunt noſtri memores & precibus ſuis cæleſti nos gloria adimplent. Pſ. 44.

Et ò beatiſsimè, ignoſce mihi, proque me apud Deum feruens & irrepudiabilis interceſſor eſto, eò quòd bonum hoc conuiuium ab alio inſtructum, licet tumultuariò, & ut potuit homo ille, ego ingenti deſiderio & ſumma diligentia in hunc ſermonem tranſtuli, dolens hunc Arabum ſermone iacere neglectum. Incitatus autem ſum, quòd & Ego tuo nomine gaudeo. Diligentiam autem tua benigna uiſitatio adiuuit plurimum. Fac, obſecro, & me (tametſi corpore adhuc peregrinum) Trinitatis adoratorem non craſſum & carnalem, ſed ſpiritualem. Fac totum hinc corpore abſcedentem, totum contemplationis amore peregrinum, totum holocauſto amoris Diuini conſecratum: & cum è carne migrauero, nullis adhærentibus affectionibus, fiducia bona tecum coram Deo ſtatuar: quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

EPISTOLA CYRILLI HIEROſolimorum Epiſcopi ad Conſtantium Imperatorem de Crucis ſigno quod in cælo apparuit. Habetur in Simeone Metaphraſte.

IMperatori religioſiſsimo, & pietatis amantiſsimo Conſtantio Auguſto, Cyrillus Hieroſolimorum epiſcopus in Domino ſalutem. Hanc primam ex urbe Hieroſolyma epiſtolã ad te mitto, religioſiſsime Imperator, quam & tibi accipere, & mihi conuenientiſsimum fuit ad te mittere, non aſſentationis alicuius ſermonibus refertam, ſed cæleſtium ſignorũ & diuinæ uiſionis nunciam: neque confictas Rhetoricæ dictionis probabilitates continentem, ſed ſanctorum Euangeliorum prædictionem ac ueritatem ex ipſarum rerum euentu reſtantem. Alij quidẽ his, quæ habent, te ſæpiſsime honorant, & coronas auro ac pellucentibus gemmis compoſitas capiti tuo imponentes, proni te adorant: nos uerò non terrenis rebus te coronabimus (terrena enim dona terram ipſam finem habent) ſed cæleſtium rerum diuinum opus, quod, te Imperatore, in urbe Hieroſolyma perfectum fuit pietati tuæ ſtudioſe nunciamus: non ut nũc tanquam inſcius, ad Dei notitiam uenias, cum longè antea hanc acceperis, & pietate præditus, alios eam doceas: ſed ut quæ noſti, in illis ipſis confirmeris, cũque Imperij paternam hæreditatem acceperis, & à Deo ipſo maioribus ac cæleſtibus coronis honoratus fueris, Deo noſtro omnium Imperatori etiã nũc dignas gratias agas. Maiore autẽ fiduciæ Imperiũ tuũ aduerſus hoſtes ipſos afficies ex ijs miraculis, quę tẽporibus tuis Deus oſtẽdit, te ab ipſo diligi cognoſcẽs.

7. may

Quo quidem tempore Diuinæ pietatis amantiſsimus, & beatæ memoriæ Conſtantinus pater tuus imperabat, ſalutare Crucis ſignum Hieroſolimis inuentum fuit, diuina gratia ei uiro, qui pietatis erat ſtudioſus, quique res ad pietatem ſpectantes diligenter exquirebat, occultam antea ſanctorum locorum notitiam aperiente. Te autem imperatore, religioſiſsime Domine, propter tuam in Deum pietatem cæleſtia etiam miracula ſunt edita, ipſius, inquam, Domini, & Saluatoris Ieſu Chriſti unigeniti filij Dei trophęũ contra mortis uictoriam erectum, beata ſcilicet illa Crux lucis multæ ſplendoribus effulgens, Hieroſolymis apparuit.

S. Crucis inuẽtio ſub Conſtãtino.

His enim ſanctis diebus ſanctæ Pentecoſtes Nonis Maij circa tertiam diei horam, ingentis magnitudinis Crux quæ tota ex luce conſtabat, ſupra ſanctiſſimum Golgothæ locum, uſque ad ſanctum montem oliuarum extenſa in cælo apparuit, non uni aut duobus hominibus, ſed ab uniuerſa urbis illius multitudine manifeſtiſsime uiſa: neque, ut aliquis putaret, repentè apparens ſtatim euanuit, ſed pluribus horis ſupra terram ſpectantium oculis uiſa eſt, ſplẽdoris fulgore Solis radios uincens. Niſi enim ſplendorem ſuũ his, qui Crucem illam aſpiciebant, Solis ipſius radijs efficatiorem præbuiſſet, Solis ſplendore ſuperata & contecta fuiſſet. Quamobrem uniuerſa Hieroſolymorum multitudo, præ diuinæ illius uiſionis terrore ac lætitia, repente ad ſanctam Eccleſiam cucurrit. Itaque ſenes mulieres, ipſæ etiam puellæ, quæ in thalamis antea ſeruabantur, & cuiuſuis ætatis homines, tam indigenæ, quam peregrini, tam Chriſtiani, quã qui ex diuerſis nationibus illinc erant, concordi animo, &

Crux luculenta apparet in cælo.

mo,& tanquam ex uno ore cuncti Chriſtum Ieſum
noſtrum Dominum Dei filium unigenitum miracu
lorum effectorem collaudabant, cum re ipſa & expe
rientia edocti eſſent, Chriſtianorū dogma omni pie-
tate refertum, non probabilibus humanæ ſapientiæ
uerbis, ſed Spiritus ſancti demonſtratione ac poten
tia conſtare: neque ab hominibus ſolum prædicari,
ſed è cælo ipſo diuinis teſtimonijs confirmari.

Nos igitur, qui urbem Hieroſolymam incoli-
mus, & miraculum ualde magnū noſtris oculis uidi-
mus atq; cōpræhendimus, Deo ipſi uniuerſorū regi,
& unigenito Dei filio, ut decebat, grãs egimus atq;
agemus quē adoramus & adorabimus, aſſiduasq; pro
religioſo Imperio tuo in ijs ſanctis locis preces ad il
lum ipſum mittimus, ac mittemus. Decuit autem hu
iuſmodi uiſiones cœleſtes non ſilentio præterire, ſed
pietati tuæ, recenti adhuc eius rei memoria, ſignifica
re, ut ad fidei, quæ in te ineſt, bona fundamenta, earū
rerum, quæ nuper oſtenſę ſunt, cognitionem adiun-
gens, firmiorem in Dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum fiduciam aſſumas, ſimulque omni fortitudine
conſueta undique roboratus, ut Deum ipſum adiuto
rem habens, Crucis trophæum ſalutare, & omni glo
ria ſublimius præferas: ſignum, inquam, illud, cuius fi
guram cœlum ipſum hominibus oſtendens, maxime
glorioſum eſſe docuit.

Miraculum quidem ipſum, Imperator religioſiſſi
me, Prophetarum teſtimonijs, & ſanctis Chriſti uoci
bus in Euangelijs ipſis prędictum, iure ac rite & nūc
oſtenſum eſt, & iterum maiore quodam modo oſten
detur. Cum enim in Euangelio, quod à beato Mat-
thæo ſcriptum eſt, futurarum rerum notitiam Salua-
tor ipſe beatis Apoſtolis ſuis, ac per illos ijs qui po-
ſtea futuri erant, clariſſime impertiret, hęc prædixit:

Matt. 24. Crux in die iudicij uidebitur in celo.

Tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo: Hunc
diuinum Euangelij librum conſueto more in manū
ſumens, quæ de hac ipſa re teſtimonia illic ſunt, ſcri-
pta inuenies. Quibus maxime te hortor, ut crebro
mentem adhibeas, eo quod reliqua eodem ordine co
tenta, & à Saluatore noſtro prænunciata, multam pie
tatem atque obſeruantiam requirant, ut ab aduerſa-
rijs dæmonum potentijs dãno aliquo nō afficiamur.

Has, Imperator pietatis ſtudioſiſſime, noſtrorum
ſermonum primitias tibi offero, has primas uoces ex
urbe Hieroſolyma ad te pronuncia, qui nobiſcum una
ueriſſime, & omni cum pietate Chriſtum unigenitū
Dei filium, & ſaluatorem noſtrum colis, qui, ut diui
nis literis ſcriptum eſt, ex urbe Hieroſolyma orbi ter
rarum ſalutem dedit: quique mortem ipſam in hac re
gione conculcauit, & propria certoque loco homi-
num peccata multo ſuo ſanguine deleuit: & ijs omni
bus, qui fidem ipſius acceperunt, Vitam, immortali
tatem, & cœleſtem ac diuinam gratiam elargitus
eſt: cuius potentia & gratia te ſeruari cupimus, illu-
ſtrioribus ac maioribus pietatis operibus decoratū,
& legitimo filio auctum, quem etiam ipſum Cæſarē
lætus uideas. Vtrique autem ipſe omnium rex & Do
minus Deus, omnis benignitatis largitor, multos an-
norū circuitus, eoſque pacatos concedat, & in Chri
ſtianorum gloriam te uniuerſo terrarum orbi proſpe
ris rebus utentem ac ualentem, omnique uirtute or-
natum conſeruet, conſuetam in ſanctas Dei eccleſias
& Romanorum Imperium humanitatem exercen-
tem, ac maioribus pietatis diuinæ factis glorian tem
per multos, inquam, annorum ambitus, tranquillus
atque pacatus, ipſe uniuerſarū rerū Dominus Deus,
Auguſte Imperator religioſiſſime, te cum tota famí-
lia tua nobis incolumem ſeruet.

VITA IOANNIS HAGVSTALDENSIS Eccleſiæ primùm, deinde Eboracenſis Epiſcopi, per uenerabilem Bedam presbyterum ſcripta, Eccleſiaſt. Hiſtoriæ Anglorum lib. 5. cap. 2. &c.

PRincipio regni Alfridi, qui poſt *7 Maij*
fratrem ſuum Ecgfridum genti
Nordanhimbrorum pręfuit, de
functo Eata epiſcopo. Iobannes
uir ſanctus Haguſtaldenſis eccle
ſiæ præſulatum ſuſcepit, de quo
plura uirtutum miracula, qui eū
familiariter nouerunt, dicere ſo
lent, & maxime uir reuerendiſſimus ac ueraciſſimus
Berechtum, diaconū quondam eius, nunc autē Ab
bas monaſterij, quod uocatur Inderauuda, id eſt, In
ſylua Deirorum: ex quibus aliqua memoriæ tradere
commodum duximus.

Eſt manſio quædam ſecretior, nemore raro & ual-
lo circundata, non longe ab Haguſtaldenſis eccleſiæ
diœceſi, id eſt, unius fermè milliarij & dimidij ſpa *In Quadrageſima petit locū ſecretū.*
tio, interfluente Tino amne ſeparata, habens cœ-
meterium ſancti Michaelis Archāgeli, in qua uir Dei
ſępius, ubi opportunitas arridebat temporis, & maxi
me in Quadrageſima, manere cum paucis, atque ora-
tionibus ac lectioni quietius operam dare conſueue-
rat. Cumque tempore quodam, incipiente Quadra-
geſima, ibidem manſurus adueniret, iuſſit ſuos quæ-
rere pauperem aliquem, maiore infirmitate uel ino
pia grauatum, quem ſecum habere illis diebus ad fa-
ciendum eleemoſynam poſſent. Sic enim ſemper face
re ſolebat. Erat autem in uilla non longe poſita quidā
adoleſcens mutus, epiſcopo notus, (nam ſæpius ante
illum percipiendæ eleemoſynæ gratia uenire conſue
uerat) qui ne unum quidem ſermonem unquām pro-
fari poterat. Sed & ſcabiem tantam ac furfures babe
bat in capite, ut nil unquam capillorum ei in ſuperio
ri parte capitis naſci ualeret: tantum in circuitu hor-
ridi crines ſtare uidebantur. Hunc ergo adduci præce
pit epiſcopus, & ei in conſeptis eiuſdem manſionis
paruum tugurium fieri, in quo manens, quotidianam
ab eo ſtipem acciperet. Cumque una Quadrageſimæ
eſſet impleta ſeptimana, ſequenti Dominica iuſſit ad
ſe intrare pauperem. Ingreſſo linguam proferre ex
ore, ac ſibi oſtendere iuſſit: & appræhendens eum, ſi
gnum ſanctæ Crucis linguæ eius impreſſit, quam ſi-
gnatam reuocare in os, & loqui illum præcepit: Dici
to, inquiens, aliquod uerbum: dicito, Gegę: quod eſt,
lingua Anglorum, uerbum affirmandi & conſentien- *Ad ſignū S. Crucis linguæ impreſſum, mutus loquitur.*
di, id eſt, Etiam. Dixit ille ſtatim ſoluto uinculo lin-
guę, qđ iuſſerat. Addidit epiſcopus nomina literarū.
Dicito, A: dixit ille, A. Dicito, B. dixit ille, B. Cumq;
ſingula literarum nomina dicente epiſcopo reſpon-
deret, addidit & ſyllabas & uerba illi dicenda propo
nere. Et cum omnibus conſequenter reſponderet, præ-
cepit eum ſententias lōgiores dicere, & fecit. Neque
ultra ceſſauit tota die illa & nocte ſequente, quantū
uigilare potuit, ut ferunt, qui præſentes fuerunt, lo-
qui aliqd, & arcana ſuæ cognitionis ac uoluntatis, ꝙ
nunquam antea potuit, alijs oſtendere: in ſimilitudi
nem illius diu claudi, qui curatus ab Apoſtolis Petro *Act. 3.*
& Ioāne, exiliens ſtetit, & ambulabat, & intrauit cū
illis in tēplū, ambulans, & exiliens, & laudans Domi

num, gaudens nimirum uti officio pedum, quo tanto tempore erat deſtitutus. Cuius ſanitati congaudens epiſcopus, præcepit medico etiam ſanādæ ſcabredinī capitis eius curam adhibere. Fecit ut iuſſerat: & iuuante benedictione ac præcibus Antiſtitis, nata eſt cum ſanitate cutis, uenuſta ſpecies capillorum. Factusque eſt iuuenis limpidus uultu, & loquela promptus, capillis pulcherrimè criſpis, qui ante fuerat deformis, pauper & mutus. Sicque de percepta lætatus ſoſpitate, offerente ei etiam epiſcopo, ut in ſua familia manendi locum acciperet, maluit domum reuerti.

Ex capit. 3.

Narrauit idem Berechtus & aliud de præfato antiſtite miraculum: quia cum reuerēdiſsimus uir Vulfridus poſt longum exilium in epiſcopatum eſſet Haguſtalden. eccleſiæ receptus, & idem Ioannes, defuncto Boſa uiro multæ ſanctitatis & humilitatis, epiſcopus pro eo Eboraci ſubſtitutus, uenerat ipſe tempore quodam ad monaſterium uirginum, in loco qui uocatur Vetadun, cui tunc Hereburg Abbatiſſa præfuit. Vbi cum ueniſſemus, inquit, & magno uniuerſorum gaudio ſuſcepti eſſemus, indicauit nobis Abbatiſſa, quia quædam de numero uirginum, quæ erat filia ipſius carnalis, grauiſsimo languore teneretur, quòd phlebotomata erat nuper in brachio, & cum adhuc eſſet in ſtudio, tacta erat infirmitate repentini doloris: quo mox increſcente, grauatum eſt magis brachium illud uulneratum, ac uerſum in tumorem, adeò ut uix duabus manibus circunplecti poſſet. Itaque cum iacens in lecto, præ nimietate doloris iam moritura uideretur, rogauit epiſcopum Abbatiſſa, ut intraret ad eam, ac benedicere illam dignaretur: quia crederet eam ad benedictionem uel tactum illius mox melius habituram. Interrogans autem ille, quando phlebotomata eſſet puella: & ut cognouit quia in luna quarta, dixit: Multum inſipienter & indoctè feciſtis in luna quarta phlebotomando: Memini beatæ memoriæ Theodorum archiepiſcopum dicere, quia periculoſa ſit ſatis illius tēporis phlebotomia, quando & lumen lunæ, & rheuma Oceani in cremento eſt. Et quid ego poſſum puellæ, ſi moritura eſt, facere? At illa inſtantius obſecrans pro filia, quam oppidò diligebat, (nam & Abbatiſſam eam pro ſe facere diſpoſuerat) tandem obtinuit, ut ad languentem intraret. Intrauit ergò, me ſecum aſſumpto, ad uirginem, quæ iacebat multo (ut dixi) dolore conſtricta, & brachio intantum groſſeſcente, ut nihil prorſus in cubitu flexionis haberet. Et adſtans, dixit orationem ſuper illam, ac benedicens, egreſſus eſt. Cumque poſt hæc hora competente cōſederemus ad menſam, adueniens quidam clamauit, me ducens foras, & ait: Poſtulat Coenburg. (hoc enim erat nomen uirginis) ut ocyus regrediaris ad eam. Quod dum facerem, reperi illam ingrediēs uultu hilariorem, & uelut ſoſpiti ſimilem. Et dum aſsiderem illi, dixit: Vis petamus bibere? & ego: Volo, inquam, & multum delector, ſi potes. Cumque oblato poculo biberemus ambo, cœpit mihi dicere, quòd ex quo epiſcopus, oratione pro me & benedictione completa, egreſſus eſt, ſtatim melius habere incipio: Etſi necdum uires priſtinas recepi, dolor tamen omnis & de brachio, ubi ardentior fuerat, & de toto meo corpore, uelut ipſo epiſcopo foras eum exportante, funditus ablatus eſt: tametſi tumor adhuc brachij manere uidetur. Abeuntibus autem nobis indè, continuo fugatum dolorem, fuga quoque tumores horrendi, ſanitasque ſequuta eſt: & erepta morti ac doloribus uirgo, laudes Domino Saluatori unà cum cæteris, qui ibi erant, ſeruis illius referebat.

Efficacia benedictionis ſancti uiri.

Ex capit. 4.

Aliud quoque non multum huic diſsimile miraculum de præfato Antiſtite narrauit idem Abbas, dicēs: Villa erat Comitis cuiuſdam, quæ uocabatur Huch, non longe à monaſterio, id eſt, duorū fermè milliarium ſpatio ſeparata, cuius coniunx quadraginta fermè diebus erat acerbiſsimo languore detenta, ita ut tribus ſeptimanis non poſſet de cubiculo, in quo iacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore uirum Dei illo ad dedicandam eccleſiam ab eodem Comite uocari. Cumque dedicata eſſet eccleſia, rogauit comes eum ad prandendum domum ſuam ingredi, ſed renuit epiſcopus, dicēs ſe ad monaſterium, quod proximum erat, reuerti debere. At ille obnixius precibus inſtans, uouit etiam ſe eleemoſynas pauperibus daturum, dummodo ille dignaretur ea die domum ſuam ingrediens, ieiunium ſoluere. Rogaui & ego una cū illo, promittens etiam me eleemoſynas in alimoniā inopum dare, dum ille domum Comitis pranſurus, ac benedictionem daturus intraret. Cumque hoc tardè ac difficulter impetraremus, intrauimus ad reficiendum: Miſerat autem epiſcopus mulieri, quæ infirma iacebat, de aqua benedicta, quam in dedicationē eccleſiæ conſecrauerat, per unum de his, qui mecum uenerant, fratribus, præcipiens ut guſtandam illi daret, & ubicunque maximum ei dolorem ineſſe didiciſſet, de ipſa eam aqua lauaret. Quod ut factum eſt, ſurrexit ſtatim mulier ſana, & non ſolum ſe infirmitate longa carere, ſed & perditas dudum uires recepiſſe ſentiens, obtulit poculum epiſcopo ac nobis: cœptumque miniſterium nobis omnibus propinandi uſque ad prandium completum non omiſit, imitata ſocrum B. Petri, quæ cum fuiſſet ardoribus fatigata, ad tactum manus Dominicæ ſurrexit, & ſanitate ſimul ac uirtute recepta miniſtrabat.

Vſus dedicationis eccleſiarū antiquiſſimus. Nota uſum aquæ benedictæ

Luc. 4.

Ex capit. 5.

Alio item tempore uocatus ad dedicandam eccleſiam Comitis, uocabulo Addi, cum poſtulatum compleſſet miniſterium, rogatus eſt ab eodem Comite intrare ad unum de pueris eius, qui acerrima ægritudine premebatur, ità ut deficiente penitus omnium membrorum officio, iamiamque moriturus eſſe uideretur. Cui etiam loculus iam tunc erat præparatus, in quo defunctus condi deberet. Addidit autem uir etiam lachrymas precibus, diligenter obſecrans, ut intraret oraturus pro illo, quia multum neceſſaria ſibi eſſet uita ipſius: Crederet uerò, quia ſi ei manum imponeret, atque eum benedicere uoluiſſet, ſtatim melius haberet. Intrauit ergo illò epiſcopus, & uidit eum mœſtis omnibus iam morti proximum, poſitumque loculum iuxta eum, in quo ſepeliendus poni deberet. Dixitque orationem ac benedixit eum: & egrediens, dixit ſolitum conſolantibus ſermonem: Benè conualeſcas, & citò. Cumque ſederent poſt hæc ad menſam, miſit puer ad dominum ſuum, rogans ſibi poculum uini mittere, quia ſitiret. Gauiſus eſt ille multum, quòd bibere poſſet, & miſit ei calicem uini benedictum ab epiſcopo: quem ut bibit, ſurrexit continuò, & ueterno infirmitatis diſcuſſo, induit ſe ipſe ueſtimentis ſuis, & egreſſus indè, intrauit & ſalutauit epiſcopum & conuiuas, dicens quòd ipſe quoque delectaretur manducare & bibere cum eis. Itaque iuſſerunt eum ſedere ſecum ad epulas, multum gaudentes de ſoſpitate illius. Reſidebat, ueſcebatur, bibebat, lætabatur, quaſi unus de conuiuis agebat: & multis poſt hæc annis uiuens, in eadem, quam acceperat, ſalute permanſit. Hoc autem miraculum memoratus Abbas non ſe præſente factum, ſed ab his, qui præſentes fuerunt, ſibi perhibet eſſe relatum.

Sanatur puer ad orationē et benedictionē epiſcopi.

Ex capit. 6.

Neque hoc ſilentio prætereundum, quòd famulus Chriſti Herebaldus in ſeipſo ab eo factū ſolet narrare miraculū: qui tunc quidem in clero illius conuerſatus, nūc in monaſterio, qđ eſt iuxta oſtiū* Tini fluminis,

** Thini*

minis, abbatis iure præeſt. Vitā, ioquit, illius quātum hoībus æſtimare fas eſt, quā præſens optime cognoui, per oīa epiſcopo dignam eſſe comperi. Sed & cuius meriti apud æternū iudicē habitus ſit & in multis alijs & in meipſo maxime expertus ſū, quippe quē ab ipſo (ut ita dicam) mortis limite reuocans, ad uiā uitæ ſua oratione ac benedictione reduxit. Nam cum primæuo adoleſcentiæ tempore in clero illius degerem, legendi quidem canendiqꝫ ſtudijs traditus, ſed non adhuc aoimum perfectè à iuueoilibus cohibens illecebris, contigit die quadam nos iter agentes cum illo, deueniſſe in uiam planam & amplam, atqꝫ curſui equorum aptam. Cœperuntqꝫ iuuenes, qui cum ipſo erant, maximè laici, poſtulare epiſcopum, ut curſu maiore equos ſuos inuicē probare liceret. At ille primo negauit, ocioſum eſſe dicens, quod deſiderabant. Sed ad ultimum multorum unanima intentione deuictus: Facite, inquit, ſi uultis: ita tamen, ut Herebaldus ab illo ſe certamine abſtinear. Porrò ipſe diligentius obſecrans, ut & mihi certandi cum illis copia daretur, (fidebam nanque equo, quem mihi ipſe optimum donauerat) nequaquā impetrare potui. Ac cum ſæpius huc atque illuc, ſpectante epiſcopo, concitatis in curſum equis, reuerterentur, & ipſe laſciuo ſuperatus animo, non me potui cohibere, ſed, prohibente licet illo, ludentibus me miſcui, & ſimul curſu equi cōtendere cœpi. Quod dum agerem, audiui illum poſt tergum mihi cum gemitu dicentem: O quam magnū uæ facis mihi ſic equitando. Et ego audiens, nihilominus cœptis inſtiti uetitis. Nec mora, dum feruens equus quoddam itineris concauum ualentiore impetu tranſiliret, lapſus decidi, & mox uelut emortuus, ſenſum penitus motumqꝫ omnem perdidi. Erat enim que in loco illo lapis terræ æqualis, obtectus cæſpite tenui, neque ullus alter in tota illa campi planitie lapis inueniri poterat. Caſuqꝫ euenit, uel potius diuina prouiſione, ad puniendam inobedientiæ meæ culpam, ut hunc capite ac manu, quam capiti tuens ſuppoſueram, tāgerem, atque fracto pollice, capitis quoque iūctura ſolueretur, & ego, ut dixi, ſimilimus mortuo fierem. Et quia moueri non poteram, tenderunt ibidem papillonem, in quo iacerem. Erat autem hora diei circiter ſeptima, a qua ad ueſperam uſque quietus & quaſi mortuus permanens, tunc paululum reuiuiſco, ferorqꝫ domum à ſocijs, ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem ſanguinem, eò quòd & interranea eſſent rendo conuulſa. At epiſcopus grauiſſimè de caſu & interitu meo dolebat, eò quod me ſpeciali diligeret affectu. Nec uoluit nocte illa iuxta morem cum clericis ſuis manere, uerum ſolus in oratione perſiſtens, noctē ducebat peruigilem, pro mea (ut reor) ſoſpitate ſupernam pietatem ſupplicans. Et mane primo ingreſſus ad me, & dicta ſuper me oratione, uocauit me nomine meo, & quaſi de graui ſomno excitatum interrogauit, ſi noſſem quis eſſet, qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos, aio, Etiam: Tu es antiſtes meus amatus. Potes, inquit, uiuere? Et ego, Poſſum, inquam, per orationes ueſtras, ſi uoluerit Dominus. Qui imponens capiti meo manum cum uerbis benedictionis, redit ad orandum. Et poſt puſillum me reuiſens, inuenit ſedentem, & iam loqui ualentem. Cœpitqꝫ me interrogare, diuino (ut mox patuit) admonitus inſtinctu, an me eſſe baptizatum abſque ſcrupulo noſſem. Cui ego abſque ulla me hoc dubietate ſcire reſpondi, quòd ſalutari fonte in remiſſionem peccatorum eſſem ablutus, & nomē preſbyteri, à quo me baptizatum noueram, dixi. At ille: Si ab hoc, inquit, ſacerdote baptizatus es, non es rectè baptizatus: Noui nanque eum, & quia cum eſſet presbyter ordinatus, nullatenus, propter ingenij tarditatem, potuit catechizandi uel baptizandi miniſterium diſcere. Propter quod & ipſe illum ab huius præſumptione miniſterij, quod regulariter implere nequibat, omnino ceſſare præcepi. Quibus dictis, eadē hora me catechizare ipſe curauit. Factumqꝫ eſt, ut exufflante illo in faciem meam, confeſtim me melius habere ſentirem. Vocauit autem medicum, & diſſolutam mei cranei iuncturam componere atque allegare iuſſit: tantumqꝫ mox accepta eius benedictione conualui, ut in craſtinum aſcendens equum, cum ipſo iter in alium locum facerem. Nec multo poſt plenè curatus, uitali etiam unda perfuſus ſum. Manſit autē in epiſcopatu annis trigintatribus, & ſic cœleſtia regna conſcendens, ſepultus eſt in portico. S. Petri in monaſterio ſuo, quod dicitur, In ſylua Deirorum, anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimo uigeſimoprimo. Nam cum præ maiori ſenectute minus epiſcopatui adminiſtrando ſufficeret, ordinato in epiſcopatū Eboracenſis eccleſiæ Vuilfrido presbytero ſuo, ſeceſsit ad monaſterium præfatum, ibiqꝫ uitam Deo digna conuerſatione compleuit.

Pœna non obtemperantis monitis ſancti Epiſcopi.

Vide antiquas baptiſmi cæremonias.

MARTYRIVM S. ACACII Centurionis, Authore Simeone Metaphraſte.

8 maij

CVm tertio bonorum omniū hoſtis, & omni ex parte improbiſſimus draco diabolus, aduerſus Dei ſeruos turbinem commouiſſet ſub Maximiano Diocletiani genero, & ipſius ſatanæ filio ac propugnatore, ſtatim impia eius edicta per omnes regiones miſſa ſunt. Edictis autem illis id præcipiebatur, ut in omni urbe, ſi quis eſſet, qui nollet deorum culturā obire, ſine remiſsione aliqua omnibus ſupplicijs ac tormentis ſubijceretur. Edicta uerò ipſa omni terrore & regalibus minis ac periculis referta erant. Ad hæc & exercitus ducibus præceptum fuit, ut ſi quis è militibus Imperatoris edicto, quod ad deorum uel ad dæmonium potius culturam pertineret, non obediret, ille uinculis adſtrictus, tribunalibus ad ſupplicia perferenda traderetur.

Crudelia edicta.

Tempore illo ſancti Acacij martyris facta effloruerunt, qui re ipſa nomen ſuum comprobauit, cum nihil omnino malorum dæmonum particeps fuerit, neque quicquam egerit, quod cum malitioſi diaboli machinis conueniret. Hic uir ſanctiſsimus fuit genere Cappadox, & conditione quidem miles, at propoſito & uoluntate, Chriſti athleta: itaque & genus, & ordinis dignitatem exornauit. Eius factum hoc modo ſe habuit: Cum Firmus quidam militaris ordinis eſſet Tribunus eorum, qui Romanorum lingua Martij, Græcè uero Ἀρῆοι dicebantur, & ſub eo Tribuno centurio eſſet Acacius, Firmus ipſe ſingulos milites ad ſe accerſitos tentabat, ut quem animum quiſque haberet, experiri ac ſcire poſſet. Cumqꝫ multos partim aſſentationibus, partim minis ad idolorum ſuperſtitionem atque interitum allexiſſet, poſteaquam Tribuni tentatio ad Acacium peruenit, tunc beatus ille clara uoce: Chriſtianus, inquit, ego natus ſui: itaque Chriſtianus & ſum, & ero, Domino meo Ieſu Chriſto hoc approbante: nam & ex parentibus, & ex maioribus Chriſtianis natus ſum. Hoc cum ille dixiſſet, & Firmus tertio eum tentaret, ac modo grauibus minis, modò promiſsis ingentibus promptam animi alacritatem & eius conſtantiam debilitare, & illum ad ſe trahere conaretur, ita conſtans & immobilis in

Acacius Cappadox, cēturio.

Cōſtantia eius.

Chriſti confeſsione beatus ille perſtitit, ut deinceps Firmus coactus fuerit, prout edicto regio iubebatur, uirum ſanctum Acacium uinculis adſtrictum, ad Bibianum quendam mittere, qui totius exercitus imperiū adminiſtrabat.

Cum igitur hic pro tribunal ſederet, & eos interrogaturus eſſet, qui Dei confeſsionem profitebantur, Antoninus ſcriba ad Bibianum hæc detulit: Pridie huius diei, Bibiane Præſes, Firmus eorum, qui Martij dicuntur, tribunatum gerens, Acacium Centurionē uinctum miſit ad poteſtatem tuam, quippe qui dominorum noſtrorum & inuictorum Auguſtorum edicto parere noluerit, eò quòd Chriſtianorum religionem ſequatur. Diligenter quoquè cauſam ipſius ad te ſcripſit. Bibianus tūc dixit: Recitentur, quæ ad me ſcripta ſunt ab optimo uiro Firmo Tribuno. Recitata autem ſunt, quæ ſcripta erant in hanc ſententiam. Flaccus Firmus Bibiano Duci ſalutem: Acacium Cēturionem ſub me Tribuno militantem, multumque à nobis partim illecebris, partim promiſsis, partim etiam minis prouocatum, ut à Chriſtianorum ſecta diſcederet, cum ſe Chriſtianum eſſe aſſeueraret, & in ea confeſsione conſtanter permaneret, ego inuictorū ac triumphantium Imperatorum noſtrorum iuſsis obediens, illum uinctum ad te miſi, qui tormentis ac ſupplicijs ſubijci debet, ut legibus ipſis obediat.

Siſtitur coram Bibiano Duce.

Hęc epiſtola recitata, Bibianus dixit. Adducatur Acacius, quem Tribunus dicit. Adeſt ille, inquit Antoninus Commentariorum præfectus. Acacius uerò tunc illic ſtetit ridenti uultu: quæ res futurum eius uiri gaudium figurabat. Iudex igitur illi dixit, Quodnam tibi nomen eſt? Reſpondit ille: Optabile & mihi & toti generi meo nomen eſt à Chriſto deriuatum: illud uerò, quo humano uſu appellor, Acacius eſt. Ad hæc Iudex: Quare, inquit, Acacius nominatus, ut ipſe dicis, malus nunc es, nō obediens edictis Imperatorum? Hoc enim ſignificant, quæ nobis à Firmo Tribuno ſcripta ſunt. Tum Acacius: Captioſis ſermonibus mecum agis, ò Iudex: Verum ego tibi affirmo ob eā rem iuſtius me Acacium nominari, quòd nolim dæmonum iſtorum ſanguinem uorantium malitiæ particeps fieri, neque cum Græcis communicare, qui talibus obtemperant. At Iudex dixit: Vndenam tu es, qui tam temerario ſermone te iactas? Quorſum, inquit Acacius, de patria me interrogas Cui Iudex: Quoniam rerū uſum habemus, & patriarum mores rectè nouimus, propterea hoc à te quæſiui, ut pro eius patriæ, ex qua tu es, moribus ac dignitate me in hac quęſtione præſtem. Tum Acacius: Genere, inquit, Acbiuus ſum, in Cappadocia uerò natus: quo loco cum parentes mei habitarent, ad exercitum ueni. ubi & multos ex meis commilitonibus ante me Chriſti martyres fuiſſe accepi: quinetiā uicinos & æquales meos, tales fuiſſe cognoui: quibus & ſignorum gratiā poſt ipſorum mortē à Deo ipſo impartitā uidimus. Illos igitur ſequi malui, quàm eas, quas uos leges dicitis, cū humanæ illæ ſint, & unà cum hominibus poſt uitæ huius exceſſum corrumpantur.

Ad hæc Iudex: Ne putes mediocres cruciatus tibi parandos eſſe: etenim iſta patria tua nugacitas & mera temeritas hoc expoſtulat. Nè igitur hæc patiaris, abijce omnes iſtas cogitationes, & Imperatorum legibus obtempera, deorū cultui ſeruiens, quorum nutu omnium uictores ac rectores Auguſti rerum potiuntur: nos etiam & tribunal hoc noſtrum reuerere, neque putes te omnium eſſe prudentiſsimum, temeritate iſta importuna nunc abutentem, & in homine illo, quem pœnis ſecundum legē decretis ſubiectum fuiſſe aiunt, ſpes tuas collocantem. Erras, inquit Acacius, ò Iudex grauiſsimis ſatanæ fallacijs deceptus: non enim propter eorum deorum, quos tu dicis, cultum Imperio Cæſares Auguſti potiuntur, ſed benigni Dei omnia gubernantis cōceſsione hoc efficitur. Quòd autem dicis, in homine condemnato (ut ipſe ais) me ſpem collocaſſe, ſcito Ieſum Dominum noſtrum hominem noſtri cauſa factum, in mundū hunc ueniſſe, ut nobis ſalutem daret: qui cum idē eſſet uerus Deus, mira quadam & immenſa prouidentia humanam ſuſcepit naturam. & eam in ſe habuit, Iā uerò tu neque cognoſcere, neque audire poteris, niſi prius teipſum fidei Chriſtianæ accommodaueris. Cum enim natura, ut dixi, eſſet uerus Deus, & Verbum à Patre non diuiſum, ſed cum illo ſemper coæternum, propriis, quibus ipſe uoluit, temporibus noſtræ ſalutis opus perfecit, & à ſatanæ ipſius, qui ab initio nobis inuiderat, condemnatione ac ſeruitute nos liberauit.

Ad hæc Iudex dixit: Si Imperatores ipſi contra eū faciunt, cur & illos non punit Chriſtus iſte tuus, qui ut ipſe dicis, humanam naturam noſtri cauſa ſuſcepit? Facile enim Imperatores punire poteſt, ſi eſt Deus uere potens. Ex hoc ipſo, inquit Acacius, eum, ac eius bonitatem & potentiam cognoſcere potes, quòd cum iniuriæ illi fiant, non ſtatim pœnas uobis refert, ſed diutius expectat, ut uos Græcos pœniteat, qui, cultum & uenerationem Deo congruentem, dæmonibus aſſertis. Ad hæc & ſeruorum, qui ei grati ſunt, electionem ac progreſſum hoc modo complere uult. Itaque hac prouidentia utitur. Nam ſi ſtatim uobis pœnam inſerre uellet, & uos ipſi in perpetuum perijſſetis, & ipſius ſerui manifeſti non fierent: quin etiam gratiæ ipſius potentia ocioſa permanſiſſet. Quomodo enim Dominus noſter glorioſè laudari poſſet, niſi diuturna in ueſtris ſceleribus puniēdis patientia uteretur? Nunc uerò hæc ita fieri permittit, ut & uos, qui non reſipiſcitis, ſed diuturnam ipſius patientiam reſpuentes, in ueſtra ſæuitia perſiſtitis, & ab eo magis magiſque diſciſcentes, ad interitū properatis, ueſtra culpa condemnemini: & nos, qui eius imperiū agnouimus, perpetuò cū illo uiuamus. Quinetiā ipſius gloria in illis hominibus manifeſtior fiet, qui ſcelera ſua recognoſcētes, uitā emendauerint.

Cur Chriſtus permiſerit Tyrannos diu impunè ſæuire in Chriſtianos.

Tunc Bibianus: Literas forſan didiciſti, ob idque ſic diſertè reſpondes. Nam per deos ipſos ſermonem rationi conſentaneum habuiſti, ut hominum ſalutem ſub Dei potentia eſſe oſtenderes. Ex hoc ipſo, inquit Acacius, Dei omnium dominatoris potentiam & gratiam agnoſcere potes, quòd cum nō didicerim literas illas, quæ uobis ualdè optabiles uidentur, niſi tantum pauca quædam ad diuinarum literarum lectionem neceſſaria, ipſe Deus pro nobis miſerabilibus ſuis ſeruis reſpondet, facitque ut ab omnibus hominibus, quinetiam ut & à uobis ipſis, qui eruditi eſtis, laudemur. Nam & ab initio cum diſpenſationis diuinæ opus perficeret, & ſuum ipſius Regnum orbi terrarum prædicandum curaret, non hominibus genere aut diuitijs, orationiſue aut literarum facultate præſtantibus ad Euangelij ſui prædicationem, ſed piſcatoribus & publicanis, ac pauperibus quibuſdā uſus eſt. Hoc autem fecit, ut eius potentia, quæ mētem omnem exuperat, cognoſceretur, ſancto ac diuino Spiritu eius diſcipulos adiuuante.

Poſt hæc Iudex: Omittens ego, quod opportunè mihi faciendum eſt, tecum nugor, qui talia diſſeris Tu ſcis Imperatorum edicta omni terrore plena uobis propoſita eſſe, ut uos Chriſtiani homines uel ſacrificetis, & deos ipſos colatis, in omnibus rebus uos illis ſubijcientes, atque eo modo honores ab illis reporteti: uel, ſi ſacrificare nolueritis, cōdemnemini, & ſupplicijs ac pœnis ſubijciamini. Velim igitur di

cas

eas, num diis ipſis ſacrifices, & legibus obtemperes, an te id ſacturum neges. Reſpondit Acacius: Sæpè & à Firmo interrogatus, Chriſtianum eſſe confeſſus ſum. Quod ergo dixi, iterum dico, me Chriſtianum eſſe, & impuris dæmonibus non ſacrificare. Ego, inquit Iudex, etiam nũc ætatem iſtam tuam miſericordia proſequor. Video enim te non amplius, quàm uigintiquinque annos natum. Quinetiam militarẽ dignitatem ueritus, nolui te ſtatim tormẽtis ſubijcere. At ſi diutius in iſta tua inſania perſiſtes, coges me ineuitabilibus tormentis te ſubijcere. Ad hæc Acacius: Quod uolo facere, non ſtultum, ſed ualdè prudens & Deo gratum opus eſt, ut eum, qui me creauit ad hunc uſque diem prouidentia ſua proſecutus eſt, non deſeram: illum, inquam, ipſum, qui ſolus eſt uerus Deus. Quomodo, inquit Iudex, dixiſti ſolum eſſe uerum Deum, cum dicas Chriſtum Dei filium eſſe? Omnino enim neceſsè eſt, ut ſi Filius eſt, & Patri par ſit, & ita non unus, ſed duo ſint dij. Cum igitur & ipſi duos deos dicatis, quare nunc unum Deum profers? Cogis enim me tecum nugari, cum iſta tu nunc abſurda & inconcinna dicas.

Aetas Acacij.

Tum Acacius: Ego credo, & in Ieſu, qui ſub Põtio Pilato crucifixus fuit, ſpem habeo, futurum, ut mihi per ſanctum eius Spiritum ſermonis facultas ſuggeratur, qua interrogationi tuæ reſpondere, & quæſtionẽ tuam explicare poſsim. Nõ uulgaris quæſtio hæc eſt, quare cum duos nominemus, unum Deum à nobis coli profiteamur. Dico igitur tibi & Spiritum ſanctũ à Patre & Filio eſſe inſeparabilem, ac tres quidẽ perſonas eſſe in tribus appellationibus, ſed unam tamẽ horum nominum potentiam eſſe ac diuinitatem. Vnum autem dicimus Deum, habẽtem & Verbum, & Spiritum sãctum. Abſurdiſsimum enim eſſet, Deum ſine Verbo, & ſine uitali Spiritu dicere. Idque exemplo tibi oſtendam; ad hanc ipſam rem explicandam accommodato, quatenus humanæ facultatis cõditio patitur. Quemadmodũ Imperator, qui nunc eſt, quẽ tu dominum, ego uerò hominem dico, & maiori iudicio ſubiectum, & filius eius (quorum qui pater eſt, Maximianus dicitur, filius autem Maxentius appellatur) duo quidem illi ſunt, ſed ipſorum tamen naturæ humanæ, inquam, conditionis ratio una eſt, Imperiũque patris & filij unum & inſeparabile: honoratur enim filius per patrem, & pater per filium: eodem modo & Deus conſideratur: nam cum diuina Patris, Verbi, & Spiritus ſancti eſſentia, una eadẽq; ſit immutabilis, propterea unus, & uerè Deus eſt, q à nobis colit.

De perſonarũ Trinitate in ſubſtãtia unitate.

Ad hæc Iudex: Sæpè, ĩquit, te hortatus ſum, ut ad rem propoſitam reddeas, at tu iſtis tuis ſermonibus nullam tibi utilitatem afferentibus, ſtudes me à propoſito abducere. Fac igitur, quod ipſe dico, & ſacrificium offeras, ac patrios deos agnoſcas, per quos omnia hęc conſtituerunt. Diutius enim tibi peperci. Cui Acacius: Nè putes, terroribus iſtis me perculſum iri. En habes corpus meum ad flagella excipienda paratiſsimum: utere illo, ut libet: mentem uerò & animi mei propoſitum neque tu, neque Imperator tuus, neque dæmonum tuorum præſentia unquàm peruertere, & ad ſcelus compellere poterit. Tunc illi: Iudex: Ergo, quando tu ita uis, omnino neceſsè eſt uerberibus ac tormentis te ſubiicere, & Imperatoris edictũ exequi. Nam fieri non poteſt, ut tali quæſtioni ſubiectus, ſic redeas, iudicium noſtrum illudens. Tũc Præſes furore percitus, & cohortem affatus: Figite, ĩquit, quatuor ueſtes, & illis Acacium alligate, crudisque neruis ipſius terga & uentrem uerberate, ut diſcat talia non nugari, neque putet ſe aliquid ſcire, cum nihil ſciat. Videamus an ipſius Deus auxilium ei afferat eiusque mens ac propoſitum quàm firmum & immutabile ſit, experiamur. Cum igitur Acacius in illis ueſtibus alligatus eſſet, & eius terga undique uerberarentur, hanc ſolam uocem ille emittebat: Chriſte, opem feras mihi humili ſeruo tuo. Domine Deus, ne me derelinquas.

Crudeliſsime uerberatur.

Cum uerò ſex carnifices uiciſsim illum uerberarẽt & eius ſanguis in terram abunde diffunderetur; totũque corpus uulneribus acerbiſsimis laniatum eſſet, Iudex ipſe cũ miſerabiles illas plagas uideret. & martyris mentem ac uoluntatem conſtantem atque immobilem eſſe animaduerteret: Num inquit, nunc ſacrificabis? Itane miſer dici, quàm amicus Imperatorum eſſe maluiſti? Ad hæc dixit Acacius: Nequaquã ego ſacrifico: habeo enim Dominum meum Ieſum Chriſtum opem mihi ferentem: itaque iſtis tuis cruciatibus robuſtiorem ac promptiorem me reddidiſti. Hactenus enim tormentorum expectatio aliqua ex parte cogitationes meas perturbabat: cum uerò uis illata eſt, & hęc pati cœpi, per Ieſum Chriſtum mihi potentiam ſuggerentem, robuſtiſsimus factus ſum & ad omnia tormenta ſuſcipienda paratiſsimus, Deo ipſo ſine dubitatione aliqua confiſus. Tum Iudex: iſta inquit, dicis, quoniam maiora tormenta tibi non intuli. Sed ego temeritatem iſtam tuam deijciam. Eo enim, quod hactenus tibi peperci, audacem, ut dicis, te reddidi. Cui Acacius. Fac celerrimè quicquid uis. Quos enim cruciatus mihi afferre cogitas, illi utilitatem mihi afferrent: & quo maiora tormenta adhibebis, eo maiorem Domini mei gratiam inuitus mihi conciliabis. Hæc, inquit iudex, loqueris, quoniam corpus tuum nõdum uerberibus laceratum eſt. Tum Acacius: Iam dixi, ut faceres, quicquid uis. nõ enim impuris dæmonibus ſacrifico, neque uoluntati tuæ, aut patris tui ſatanæ morem gero. His auditis, Iudex commotus dixit, Plumbeis laminis eius maxillas contundite, ne iſte noſtra diuturna in eum patientia temerario modo abutatur. Poſt hæc Acacius, En factũ eſt, quod uoluiſti, neque quicquam amplius profeciſti, non enim malæ artes tuæ meam in Chriſtum charitatem ſuperabunt. Sacrifica, inquit Iudex, & ab imminentibus reliquis tormentis liber eſto. Reſpondit Acacius, Nunquam (ut dixi) ſacrificabo, tãtum enim imminentes cruciatus deſpicio, quantum & antecedentes non curaui, Deo ipſo mihi animos ſuggerẽte.

Maxillæ eius cadun tur.

Ad hæc Iudex, Quomodo, inquit, tu miles atque illiteratus, ita cauſam tuam agis? Cui Acacius: Putaſne propria uirtute nos hęc reſpondere? Minimè inq̃ nos hęc facimus, ſed locuples & ſanctus Dei Spiritus ſeruis ſuis liberam orationem & patientiam ſuppeditat, illis prouidens, quemadmodum Saluator ipſe diſcipulos ſuos docuit, cum ſic dixit: Quando uos tradiderint Principibus propter nomen meum, nè ſolliciti ſitis, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora, quid dicatis: non enim uos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus patris ueſtri, qui loquitur in uobis. Antoninus ſcriba dixit ſancto Martyri: Et quænam tibi, miſer, utilitas futura eſt, ſi de talibus rebus admonitus perſuaderi non uis, ac poſtea grauioribus tormentis adductus, Imperatorum edicto parebis? Vbi, & teipſum admoneas, inquit Acacius. nam ſi neq; Præſidẽ ipſum, neq; minas illius, neq; cruciatus in me illatos, Dei ope adiutus curaui, putasnè me tailẽ eſſe, qui te audiam? Tum Iudex miniſtris dixit: Acacium impium hominem olim militem, in carcere interiore tribus lignis alligatum cuſtodite & grauibus catenis eius collum ac totum corpus circundi tate, ſequentis diei iudicio reſeruandum: neque à ſuæ gentis hominibus illum uideri permittite, nè fortè ab ipſis beatus prædicetur, & ad futuras quæſtiones conſtantior inueniatur.

Ma. 10

Ducitur in carcerem.

Ductus igitur fuit beatus Acacius in carcerem, tū ꝓterita cōfeſsione, q̄ ꝓfeſſus fuerat, tū futuris bonis, q̄ à Deo uero accepturus erat, ualdè lætus: māſitq́; ī carcere in urbe Perintho ſeptē dies. Intereà Bibianus accepit literas à Flaccino, ut Byzantiū ſe cōferret: iuſsit aūt & eos, qui erant in carcere, illum ſequi. Beatus igitur martyr Acacius, & uulnerum tumore, & corporis labore afflictus, ad hæc & illis multis ferreis catenis grauatus, militumque in uia urgentium importunitate, & itineris laſsitudine, ac ciborum inopia, denique notorum hominum, è quibus neminem uidere permittebatur, abſentia ualde mœrens, & de uira ipſa deſperās, cum & alij uincti eum ſequerentur, & carnifices urgerent, petijt à carnificibus, ut orandi Dei poteſtatem illi facerent. Cum igitur quodam in loco ſteriſter, ità Deum precatus eſt: Gloria ſit tibi, Deus, qui pro tua clementia in eos miſericordem te præbes, qui diligunt nomen tuum: gloria, inquam, tibi ſit, qui & me in peccatis uiuentem, ad hanc ſortem tuam uocaſti: gloria tibi, Ieſu, qui noſtræ carnis infirmitatem nouiſti, & ut tormenta fortiter ferrem, patientiam mihi præbuiſti. Quoniam igitur uides, mi Domine, multis malis me oppreſſum, ità ut anima ipſa è corpore meo exceſſura uideatur, tu, ipſe, Domine, mitte Angelum, qui me curet, & ab anguſtiis, quibus opprimor, me ſanet: ac uelis mihi hoc cōcedere, ut quacunque ratione, modo Iudicis ſententia decretum ſit, martyrium compleam, & apud te ſim. Cum ità Deum oraret, uox è nube demiſſa eſt: (erat enim aer ipſe nubibus contectus) Eſto, Acaci, robuſtus & fortis. Vox autē illa fuit ità clara, ut carnifices & alii uincti eam audientes admirarentur, ac dicerent: Nunquid & nubes loquuntur? An unquam tale quid auditum eſt, ut nunc ipſi audiuimus? Hæc dicentes, de ea re ambigebant. Multi uerò ex iis, qui uincti ducebantur, cum hęc audiſſent, in Dei filium crediderunt, & ad martyris pedes ſe abijcientes, eum rogarunt, ut Chriſtianæ fidei doctrinam ipſis exponeret.

Prædicat Chriſtum cū captiuis quibuſdā.

Tunc igitur martyr Acacius unà cum illis iter faciens: Ego, inquit, paulùm tēporis miles fui, ſed apud ſacerdotes educatus, quinetiam genus è ſacerdotibus ducens, memini audire ipſos hæc docentes, quemadmodum Deus ipſe, cum homini, qui è Paradiſo exciderat, ſalutem dare, & ab inferis eum educere uellet, miſit in hunc mundū coæternum Verbum ſuum. Veniens igitur filius Dei, carnem ſuſcepit ex ſancta uirgine Maria, & figura apparens ut homo, Crucem ſuſtinuit, ut Adami, qui Deo non obediuerat, peccatū per Crucis lignū emendaret, & condemnationis remiſsionem ei condonaret, ipſe pro nobis noſter Dn̄s debitū ſoluēs. nam eo ꝙ in Crucifixus fuit, chirographum, quod cōtra nos erat, diſcidit, & peccatum diſſoluit, & propria morte deleuit mortem, & inferos expoliauit, omnemq́; diaboli poteſtatem confudit atq́; infirmauit. Cumque totum diaboli exercitum profligaſſet, portasque æreas confregiſſet, ac uectes ferreos contriuiſſet, triduò è mortuis reſurgens, humano generi reſurgendi facultatem præbuit, ut omnes omnibus futuris ſeculis uiueremus. Hic enim mundus ad breue tēpus manet, & nihil eſt. Hæc omnia cum illi audiuiſſent, ad Chriſti fidem conuerſi ſunt. Poſtridiè uerò noctis tempore eo in loco, in quo erant, uiderūt quoſdā ſplendida ueſte indutos, & militari habitu ornatos cum Acacio ipſo loquentes. Quidam autem ex his, qui eos uiderant, exiſtimabant Acacij commilitones atque amicos eſſe, qui metuentes Imperatorē, noctis tempore Acacium uiſerēt, alij uerò uiſionem aliquam diuinam eam fuiſſe dicebant. Cum autem poſtera nocte Byzantium ueniſſent, & ſimul in unā domum coniecti eſſent, rurſus uiderunt eoſdem Angelos cū Acacio loquentes, & uulnera, quę erant in illius corpore, aqua feruenti abluētes, eumq́; curantes, ita ut omnes, qui & tunc, & ſuperiore nocte illos uiderant, dicerent, uerè ſanctorum Angelorum uiſionē Martyri oblatam fuiſſe.

Poſtridiè uero cum Martyr in carcerem interiorē coniectus, & Iudicis iuſſu ligno ac ferreis uinculis ligatus fuiſſet, alijque uincti in exteriore carcere ſeruarentur, rurſus multa lumina nocte accenſa apud martyrem ipſum & uiros alios uiderunt, è uinculis eum ſoluentes atq́; curantes, alios uero cibum ipſi afferentes, idque cum ſæpius uidiſſent, carceris cuſtodem adduxerunt, ut ipſe quoque proprijs oculis factum uidens, de re illa certior fieret. Eam rem cum cuſtos carceris uiſam obſtupuiſſet, multis amicis narrauit. Præſes uero ſeptimo die poſtquam Byzantium uenit, Martyrem ad ſe duci iubens. Vocetur, inquit, Acacius, impiæ Galilæorum religionis patronus. Cui Antoninus ſcriba. En præſto eſt ille, quem quæris. Cum igitur ante tribunal Martyr conſtitiſſet, eiusque uultum hilarem, uelut Angeli alicuius adſpectum, Præſes uidiſſet, obſtupuit, ſperabat enim futurum, ut tum uulneribus corporis, tum uinculorum ærumnis, ac ciborū penuria corpore cōſumptum & de uia multa feſſum uideret. Cum igitur aliter ſe habentem uidiſſet, eius pulchritudinem atque hilaritatem ſic admiratus eſt, ut cohorti diceret. An nō uobis, milites peſsimi, præcepti, ut hominem iſtum in interiorem carcerem cōiectum in ligno ligaretis, ferreisque & grauiſsimis ac multis uinculis eius collum & totum corpus conſtringeretis, ità ut ipſius florens ætas ijs ligaminibus angeretur ac langueſceret, neque ſineretis aliquem ipſum uiſere, niſi qui cibum illi afferret? Quomodo igitur ipſum, uelut athletam quendam pinguem factum uideo, quinetiam longè pulchriorem ac uenuſtiorem, quàm antea fuerat?

Byzantij ad iudicis tribunal ſiſtitur.

Tum Antoninus ſcriba. Ita quidem factum eſt, ut iuſsiſti, in omnes enim ærumnas illas, quas dixiſti, cōiectus, & ex urbe Perintho hucuſque per totam uiā ferreis uinculis adſtrictus fuit. Quod ſi amplitudini tuæ uiſum fuerit uincula ipſa ferrea uidere, eaq́; ponderare, en illa hic ſunt. Nam uſq́; ad hoc tribunal homo iſte his ferreis uinculis exutus non fuit. Quære à carceris cuſtode minas adhibens, & uide, an ità illi iuſſum ſit, quemadmodum tu pręcepiſti. Tum Iudex; Veniat, inquit, huc cuſtos carceris. Cum ueniſſet ille, Iudex ità eum interrogauit. Quare, ſceleſtiſsime cuſtos, facere noluiſti, quod iuſſus es, ſed ita nutritū atq́; inſtauratum iſtum ad nos duxiſti, quaſi bellator quidam futurus nobis eſſet? Ad hæc Acacius: Mea, inquit, pugnandi uirtus è cœlo à uero illo certaminis Præfecto Ieſu Chriſto ſeruata eſt, qui & robur mihi attulit. Dominus enim meus ita curat ſeruos ſuos ſolo uerbo. Tum iudex: Confringite eius dentes, ut non loquatur, niſi cum interrogatus fuerit. Iterum autem cuſtodem carceris interrogans; Quidnam, inquit, ſceleſtiſsime reſpondes?

Maxilla eius cōteruntur.

Tum Caſsius cuſtos carceris reſpondit; Per tuā amplitudinem iuro, executum me fuiſſe, quæcunque tu iuſsiſti, & inſuper alia mala bis addidiſſe: ſed fuere alij, qui hunc hominem curauerunt, ut ſciunt omnes, qui unà cum ipſo uincti erant. Quod ſi rem aliter ſe habere cognoueris, en caput meum præſto eſt: poteſtatem habes: quæſo facias quicquid uis. Videbamus enim ſæpius quoſdam ueſte ſplēdida ornatos milites, aliosque urbanis uiris, alios Medis quibuſdam ſimiles eſſe cenſebamus, qui una cum ipſo uerſabantur, quiq́; eius uulnera curabāt, & diligēter abſtergebāt, multisq́; cibarijs propoſitis, una cum eo ueſcebātur. Hæc omnia homines, qui ex urbe Perintho una cum

eo

eo uincti ducti ſunt, tum in uia, tum hic cum ſæpius uidiſſent, mihi retulerunt: ita ut ego, cum ipſis non crederem, & uerum ſcire cuperem, meis oculis uidẽs id cognouerim. At ſi quando repente, cum hæc ſpectarem, ingredi ad eum uoluiſſem, & ab illis quærere undenam illuc ingreſsi eſſent aut quinam forent illi, quos una cum ipſo uidiſſem, ſæpius ad eum ingreſſus neque quenquam illorum, neque quicquam è cibarijs illis uidebam, ſed hũc ſolum ligno alligatum preces ad Deum fundentem, & diuinam gloriam laudantem, interdum uerò dormientem.

Crudelis iudex carceris cuſtodem immerentem punit.

Tum Iudex: Pecunias, inquit, ab Acacij conſanguineis accepiſti, ob idque iudicium nis eludere. Ac ſtatim furore percitus, plumbeis uirgis eius terga pulſari iuſsit. Qui cum cruciaretur, uociferans dicebat: Quæſo, Iudex, ut ſi res aliter ſe habet, quàm dixi, me interficias. Tum ille: Veneficum igitur hominẽ hunc eſſe affirmes opus eſt. Cui carceris cuſtos: Ego, inquit, quod uidi, dico, neque ſcio, ueneficus ne ſit, an non. Hæc cum beatus Acacius audiret, illorum ſtultitiam irridebat, quanuis fractis eſſet maxillis. Itaque Iudex ipſe rurſus furore accenſus, Acacio dixit: Tunc ueniſti, ut nos derideres, præſtigijs ac ueneficiis tuis confiſus? Ego, inquit Acacius, non rideo, quòd ueſtra pernicie gaudeam: imò ſempiternam ueſtram condemnationem multum doleo. Vos autem ipſi noſtram uitam irridetis, qui uerum illum Deum & cæli & terræ, maris & omnium, quæ in eis ſunt, effectorem dereliquiſtis, & lapides ipſos adoratis. Tum Iudex ei dixit: Ne putes iſta tua conſtantia me uictum iri, non ſinam te uiuere, niſi diis ſacrifices, & inuictorum Imperatorum edictis obedias. Cui Acacius: Si timerem minas tuas, ſtatim tibi obtemperans, feciſsẽ quod iubes: quoniam uerò ſententia mea melior eſt, quàm tua, minas iſtas nihil timeo: fac, quod lubet.

Tunc Iudex furore percitus: Sacrificanſne, inquit, an adhuc pergis inſanire? Reſpondit Acacius: Tu pergis id facere, qui homines, à quibus nihil mali commiſſum eſt, neque aliquid in te peccatum fuit, ſic iniuſtè conſumis. Hæc cum audiſſet Iudex, iuſsit uirgas quernas afferri, & eius terga ac uentrem uerberari.

S. Acacius virgis quernis flagellatur.

Cumque decem homines uiciſsim Acacj corpus uerberarent, Martyr ipſe tormentis afflictus, ſic clamabat: Chriſte, adiuua humilem ſeruum tuum. Iratus autem Iudex, iuſsit uentrem amplius uerberari. Cumque decem illi homines hoc feciſſent: & beatus martyr doleret, uoce magna dixit: Domine Ieſu Chriſte, adiuua ſeruum tuum Acacium. Hoc cum ab eo dictum fuiſſet, ſtatim uox de cælo uenit, ac dixit: Nè timeas, Acaci, ſed eſto bono animo: decet enim te cũ patribus tuis eſſe, & cælo uerſantem oblectari, eo, quod nunc nominis mei confeſsionem profitearis. Cum hæc uox audita eſſet, homines illi qui Martyrem uerberabant, torpeſcentes tanquam muti effecti ſunt, neque manus ipſas amplius mouere poterant, ita ut Iudex ipſe ambigeret, & furore accenſus, ſanctum illum martyrem Acacium ad maiora iudicia, hoc eſt, ad Flaccinum Proconſulem Thraciæ mitteret, qui & reuelationẽ talem ad eum ſcripſit:

Admirabili & maximo Iudici Flaccino Proconſuli, Bibianus Imperatorum deuotiſsimus ſalutem: Acacium impiæ Chriſtianorum religionis patronum, à Firmo Martiæ legionis Tribuno ad me miſſum, neque uolentem ijs parere, quæ ab inuictis Imperatoribus noſtris præcepta ſunt, cum uiginti diebus antè ad me miſſum acceperim, & uehementer de ipſo inquiſiuerim, nihil amplius profeci: propoſiti enim ſui tenax eſt. Quoniam uerò poteſtas tua plus timoris afferre poteſt, propterea hominem hũc cum actis, quæ de illo à me compoſita ſunt, cum te præſtantiſsimum uirum eſſe ſciam, ad te miſi. Cum igitur Flaccinus has literas accepiſſet, iuſsit Martyrem in carcere quidem concludi, ſed ſeruari tamen ſine uinculis, & remota cuſtodia illa tam atroci. Vxorem enim Chriſtianam Flaccinus habebat, à qua rogatus, & iureiurando clam adſtrictus fuerat, ut qui propter Chriſti fidẽ ab ipſo inquirebantur non diu, neque multum ab eo cruciarentur.

Iuſsit igitur Flaccinus poſt quinque dies Acacium martyrem ad ſe duci, & eius acta recitari, quæ Bibianus confecerat. Quibus recitatis, inquiſitionis, quæ à Babiano facta fuerat, auſteritatem, & Martyris conſtantiam, ſtabilemque confeſsionem, & miracula per ipſum facta cognouit, Bibianumque accuſauit, quòd non celeriter eum interfecerat, ſed tam exquiſitè aduerſus militarem hominem ſe geſſerat: iuſsitque martyris caput abſcindi ante urbem Byzantium, ita pronuncians: Acacium Galilæorum adiutorem, & noſtrorum Imperatorum trophæis inſignium deſertorẽ qui operam dedit, ut quamprimum uitæ ſuæ finem talem uideret, ſicut quæſtiones de eo factæ docuerũt, hunc, inquam, hominem legibus non obedientem, tribunal noſtrum iubet gladio percuti, & capite priuari.

Sententia mortis fertur in martyrem.

Poſtea uerò quàm beatus Acacius uocationis ſuæ opus iamiam perficiendum cognouit, Spiritu ſancto ita decernente, clamans ſic ait: Quam multis linguis te laudare uellem, Chriſte Dux uitæ, & fili Dei, quoniam ita miſericors & benignus es in me peccatis obnoxium, qui & tali ſorte me dignatus fuiſti. Cumque ductus fuiſſet extra urbem Byzantium in eum locum, ubi martyrium obeundum illi erat, rogauit carnifices, ut pauliſper Dei orandi facultatem ei concederent. Itaque poſitis in terra genibus, has preces ad Deum miſit: Gloria tibi Deus, & immenſæ tuę magnificentiæ conuenit laudatio, qui ſic glorioſum in nobis peccatorum onere grauatis te oſtendis. Quo.n. maiora beneficia nobis largiris, & quo magis iniquitates noſtras remittis, eo abundantius benignitatis tuæ gloria relucet. Benedictũ ſit nomen gloriæ tuæ, quòd ita faciendum probaſti, ut in Filio tuo unigenito & Spiritu ſancto hominem ipſum honorares, & nunc me tantis beneficiis indignum propter bonitatem tuam ad talem gloriam inuitaſti, non propter mea opera. Benedico igitur tibi, Domine Deus ſanctus Iſrael, cum unigenito Filio tuo, & ſancto Spiritu, quoniam tua eſt gloria, tuus honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Hæc cum dixiſſet gladio percuſſus fuit, & capite truncatus.

Itaque martyrium perfecit ſanctus Acacius octauo die menſis Maij, Imperatore Maximiano. Eius autem corpus uiri pij ac religioſi collegerunt, & omni ſtudio ac diligentia funus ipſius curauerunt eo in loco, qui Staurius appellatur, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui gloria ſit & Imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. VICTORIS Mauri, ex uetuſto MS. codice deſcriptum, & à Maximiano notario conſcriptum, fultumq; præclaris teſtimoniis antiquiſſimorum Martyrologiorum. Stylus hincinde per F. Laurentium Surium nõnihil expolitus eſt.

8. maii

REgnante impio Maximiano Imperatore, in ciuitate Mediolanenſi ingens fuit perſecutio Chriſtianorum. Erat autem illic quidam miles, natione Maurus, Victor nomine, Imperatori notiſsimus, apud quem delatus eſt à quibuſdam, ità dicentibus: Clementiſsime Imperator, Victor Maurus, Chriſtianus effectus eſt, & blaſphemat deos noſtros, dicens eos dæmones eſſe. Indignatus itaque Imperator, iuſsit eum compræhendi & ad ſe adduci, eique dixit: Ecquid uerò tibi deeſſe putaſti Victor, ut Chriſtianus fieres? Victor reſpondit: Non ego nuper Chriſtianus effectus ſum, ſed ab ineunte ætate mea fui. Imperator ait: Ergo, ut aſſeris, manifeſto Chriſtianus es? Victor reſpondit: Chriſtianus planè ſum, & Chriſtum Ieſum filium Dei uiui, de Maria uirgine per ſpiritum ſanctum natum, adoro, corde credo, & ore laudare non ceſſabo. Tunc Maximianus ira percitus, iuſsit eum trudi in carcerem, & diligenter cuſtodiri, dicens ad eum: Tecũ ipſe Victor pertracta, quemadmodum poſsis horrenda lucrifacere tormenta, quæ te atrociter laniabũt ſi ſacrificare nolueris. Miſſus itaq; in carcerem, manſit ibi ſex dies, nihil interim neque edens, neque bibens. Septimo autem die iuſsit Imperator ſibi tribunal apparari in hippodromo circi, ſanctumque Victorem adduci: cui dixit, Ecquid Victor de tua ſalute cogitaſti? S. Victor reſpondit: Salus & uirtus mea Chriſtus eſt, cuius Spiritu nutrior, quẽ in uiſceribus meis accepi. Tum Imperator præcepit adferri fuſtes, & in conſpectu ſuo illum extendi & cœdi, præcone ſic clamante: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Cæſo autem Maximianus: Victor, audi conſiliũ meum, & accedẽs cole deos iſtos, quos nemo dignius te colere poteſt, præſertim cum canities te exornet. Victor reſpõdit: Beatus rex & propheta Dauid Chriſtianos omnes inſtituens, ità dicit: Omnes dij gentiũ dæmonia. Si ergo ab initio illi dæmones dicuntur, quo pacto ego eos adorabo? Imperator ait: Ego tibi deferam honorem magiſtri militum, dabo aurum & argentum & poſſeſsiones multas, ſi uelis ſacrificare dijs. Sanctus Victor reſpondit: Iam dixi tibi, iterumque dico non me ſacrificare dæmonijs: offero autem meipſum Deo ſacrificium laudis: quia ſcriptum eſt: Omnis ſacrificans dæmonijs, & non Deo, eradicabitur.

Victor ſiſtitur coram Imperatore.

Mittitur in carcerẽ

Fuſtibus cæditur.

Pſ. 95.

Spernit honores

Ex. 21.

Anolinus conſiliarius Imperatoris dixit: Oblati ſunt tibi honores à clementiſsimo Imperatore: quare non ſacrificas dijs, quos Imperator adorat? Sanctus Victor reſpondit: Ego præmia à uobis promiſſa non accipio, ſed à Deo quotidie accipio uires & robur. Tunc Imperator iuſsit eum iterum abduci in carcerẽ ad portã, quæ dicitur Romana, & illic cuſtodiri. Vbi cum fuiſſet diebus tribus incluſus, iubente Imperatore eductus eſt, dixitque ei Imperator: Immola dijs noſtris, quos uera commendat diuinitas. Sanctus Victor reſpondit: Ego dijs paganorum non immolo. Turpe eſt mihi, ut quod in baptiſmatis ſanctificatione percepi, id, à te homine corruptibili, & nulli non calamitati obnoxio coactus, deleram. Non ſacrificio: tu porro fac, quod facturus es. certus enim ſum, te fortiorẽ illum eſſe, qui pugnat pro me. Tunc Imperator & Anolinus iuſſerunt fuſtes apportari, extenſumque martyrem uerberari, eique acclamari: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Sanctus autem Victor iis pœnis ſubiectus, dolores non ſenſit, ſicque Dominum precatus eſt: Domine Ieſu Chriſte, cuius annona quotidie nutrior, adiuua me in pœnis. Imperator dixit: Victor, conſule ſanguini tuo, & immola dijs, quos alij adorant. Nam per deos, & per ſalutem & ſtatum Reipublicæ, mortalibus omnibus exemplum te ſtatuam. Nec eſt, quòd ſperes, ubi à me punitus fueris, Chriſtianos ſeruum meum martyris loco habituros. Nam eum in locum cadauer tuum projci iubebo, ubi nunquàm poſsit inueniri. Victor ait: Ego non ſacrifico: tu fac, quod tibi uiſum eſt. Non enim ſeruo tuo id faris, ſicut dixiſti, ſed ſeruo Ieſu Chriſti.

Iterum fuſtibus cæditur

Tum ira incenſus Imperator, rurſus eum præcepit conijci in carcerem ad portam Romanam, & pedes eius in cippo colligari. Miſit autem ad eum Anolinus conſiliarius Imperatoris, qui ei dicerent: Homo, conſule ſanguini tuo, & uide ne amplius in te concites iram Imperatoris: ſed audi conſilium meum, dijsque ſacrifica, accepturus ab eo honores, quos uolueris. nã alioqui multa tibi tormenta parantur. S. Victor ait illis, qui ad ipſum miſsi erant: Ite, dicite Anolino: Ego dijs paganorum non immolo, cum ſcriptura dicat: Confundantur omnes, qui adorant ſculptilia. Ego Deum uiuum & uerum adoro, ut non confundar in æternum. Altera die iuſsit eum Imperator produci è cuſtodia, dixitque ei Anolinus: Adeone induratum eſt cor tuum Victor, ut non obtemperes Imperatoris edicto, & ſacrifices? S. Victor reſpondit: Ego dijs impuris & nullo ſenſu præditis non ſacrifico. Tunc Imperator iuſsit omnia genera tormentorum coram illo adduci, aitque illi: Vides Victor, quæ te tormenta maneant, quibus ſubijciendus es, niſi ſacrifices? Sanctus Victor reſpondit: Tormenta, quæ tu mihi minaris, longe tibi maiora parantur à Deo meo in illo iuſti iudicij die. Imperator non ferens ſe palam ab illo, ut ipſe quidem putabat, contumelia affici, præcepit bulliens adferri plumbum, eoque totum martyris corpus perfundi. Cumque perfunderetur, orauit Dominum, ita dicens: Domine Ieſu Chriſte, propter cuius nomen hæc patior, adiuua me & libera me: ſicut liberaſti tres pueros immaculatos de camino ignis, & confudiſti tyrannum: ita & me quoque nunc libera, ut erubeſcat Maximianus cum ſatellitibus ſuis. Mox autem adfuit angelus Domini, plumbumque ita refrigerauit, ut eſſet inſtar aquæ è fonte manantis, nec ulla in parte corpus martyris aduſtum eſt. Expandit itaque S. Victor manus ſuas, Dominumque benedicens, ait: Benedico te Chriſti Ieſu, qui dignatus es miſereri ſeruo tuo, & mittere angelum tuum, qui & plumbum refrigerauit & plagas ab impio Maximiano mihi impoſitas, unguento miſericordiæ tuæ perunxit.

Pſ. 96.

Bullientẽ plũbo perfunditur.

Dan. 3

Ad Imperator ualdè admirans, iuſsit eum duci ad portam Vercellinam. Milites autem expectantes, quid fieri mandaret Imperator, ſomno ſe dederunt. Exurgens igitur ſanctus Victor aufugit, & abſcondit ſe in ſtabulo ante theatrum. Expergefacti uerò milites, inſecuti ſunt eum, & cum inueniſſent muliérculam quandam, ſciſcitabantur ex ea, num uidiſſet hominem canum, ſciſſa ueſte. Illa reſpondente, uidiſſe ſe canum hominem, eumque fulgentem: perquiſierunt ſanctum martyrem in uia, quæ dicitur ſtabuli: cumque ad theatrum ueniſſent, ingreſsi ſtabulum, inuenerunt eum ante ora equorum latitantem. Tum uerò iniuria eum afficientes, foras eduxerunt. Vt autem reſciuit

ſciuit Imperator eum fugam inijſſe, ira commotus in milites, iuſsit ab alijs eum duci extra ciuitatē ad hortum, qui Lyſippi appellatur. Ipſe uerò inambulans in hippodromo circi, miſit ad eum curſores, qui ei dicerent: Deſperaſti uitam tuam, nec uis ſacrificare? Per deos, ſi non feceris ſacrificium, capitalem ſententiam excipies. Sanctus Victor ei remandauit: Quod facturus es, fac ocyus. iā.n. deſidero adipiſci mercedē meā à Deo meo. tempus enim eſt, ſi tamen illi ſic uiſum eſt, qui dedit mihi corpus & ſpiritum. Tunc Imperator præcepit acciri carnifices, ijſque S. Victorem tradidit, educendum ad ſyluam, quæ Dunlious uocabatur, ubi uiridarium habebat Imperator, illicque capite truncandum. Cum autem duceretur, ait ad milites: Dicite Imperatori Maximiano, hoc anno illum abiturum à uita. Ventum eſt deinde ad locum deſtinatum cædi eius, & cùm dixiſſet, Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, quòd me non ſeparaſti à ſanctis tuis, & Nabore ac Felice ciuibus meis, caput ei à carnifice amputatum eſt.

Fuerūt hi martyres etiā Afri: idcirco ciues ſuos uocat.

Vetuit autem Imperator, ne quis corpus eius humaret, ſed beſtiis uorandum relinqueretur. Poſt dies ſex miſit Quæſtorem ſuum cum militibus, ut uiderēt num à feris belluis aut ſerpentibus eſſe deuoratum. Venerunt illi, & corpus eius prorſus intactum & inuiolatum inuenerunt, ſimulque duas beſtias, alteram ad caput, ad pedes alteram, corpus conſeruantes: regreſsique ad Imperatorem, id illi indicarunt. Tum uerò iuſsit ſepeliri.

** Maternus.*

Abiens igitur ſanctus *Marinus epiſcopus, inuenit illas beſtias corpus ſeruantes, non aliter affectum, ac ſi hora eadem fuiſſet truncatum. Vt autem uiderunt belluæ Marinum, ceſſerunt loco, & tam diu illic hæſerunt, donec ablutum eſſet corpus, & non longè ab ea ſylua humatum in pace. Per id tempus Anolinus iuſsit comprehendi omnes exceptores palatij, eosq; iurare per deos ſuos, ſi quis eorum haberet chartam aliquam aut ſcripturam, non ſe idipſum celaturum. Cumque ad eum allatæ eſſent chartæ omnes, iuſsit eas coram ſe incendi & cremari. Eam rem probauit etiam Imperator. Ego uero Maximinianus notarius, ab infantia Chriſtianus, iuraui quidem per paganiſmum eorum, & tamen noctu ad luminaria ſcripſi in circi hippodromo, prout memoria complecti potui. Illic enim manebam, & adiuraui, ſi quis inueniret, ne homini Chriſtiano negaret. Hæc autem omnia oculis meis inſpexi, Deo teſte & ſancta Trinitate. Paſſus eſt igitur ſanctus Victor in urbe Mediolanenſi, 8. Idus Maij, & ſepulturæ mandatus eſt à S. Marino epiſcopo pridie Idus Maij, ſub Maximiano Imperatore, regnāte Domino noſtro Ieſu Chriſto ſine fine. Amē.

DE EODEM S. VICTORE APpendix, ex S. Gregorii Turonenſis De gloria martyrum Lib. 1. cap. 45.

MAgnificatur etiam apud Mediolanenſium urbem Victor inclytus martyr, quod ſæpius uinctos ab ergaſtulis diſſoluat, captiuoſque liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio Duce Italiam petijt: quo, ut aiunt, apud urbem Romam interfecto, Apollinarem incolæ loci quaſi captiuum retinebant, dicentes: Non uidebis patriam tuam, ſed dignas, ut ſatelles tuus, pœnas exolues. Hæc autem comminati, miſerunt eum in exilium apud urbem Mediolanenſem. Factum eſt autem, ut adueniente feſtiuitate ſancti Victoris, conuenientibus populis, & hic uigilijs intereſſet, (ſub libera enim cuſtodia abſolutus attendebatur) proſtratusque coram ſancto ſepulcro ſancti, cum impenſius orare cœpiſſet, ut eum uirtus martyris ab hoc exilio liberaret, circa mediū noctis egreſſus ab æde, audiuit unū de egenis loquentem ad alium, & dicentem: Quid putas, ò pauper, quæ uirtus ſit huius martyris? Verum dico, nec fallor, quia in hac nocte quiſquam captiuus domino per fugam dilabitur, abſolutus in patriā accedit, nec amplius ultra reperietur. Hæc Apollinaris uerba, quaſi auſpicium ex Dei nutu miſſum accipiēs, iterum atque iterum pronolutus ad tumulum martyris, orat ut uirtute eius adiutus, abſque impedimēto poſsit abſcedere. Moxque uocato puero, equum ſterni præcepit, dicens: Hodie abſoluendi ſumus à uinculo iſto cuſtodiæ. Et aſcendentes, inter Alpium iuga, * congeriorum completa multitudine, pertranſierunt, atque Auernum perlati ſunt, uirtute beati martyris præeunte, ut à nullo interrogarentur, quo tenderent, uel unde uenirent: manifeſtumq; eſt, eos præſidio beati martyris ab hac ærumna fuiſſe liberatos.

Vigilia in eccleſiis in feſtis ſanctorum

VITA S. VVIRONIS EPISCOpi Scotiæ, ex quodam egregio MS. codice deſcripta, ſed in gratiam lectoris mutato ſtylo per F. Laurentium Surium. Vtrū autem hæc integra ſit hiſtoria, aut potius integrę hiſtoriæ epitome, incertū habeo.

PRAEFATIVNCVLA.

SAnctorum patrum memoriam oratione ſiue ſermone & literarū monumentis celebrare, eosq; ita, ut par eſt, laude & prædicatione efferre, illū procul dubio laudare eſt, qui in Sanctis ſuis eſt mirabilis. Ille enim ſanctitatis eorum author eſt, in quo & per quem, quicquid ſanctum eſt, ſanctificatur: & ſine quo nihil ſanctum, nihil laude dignum eſſe, certa fide tenendum eſt. Nos itaque uitam & conuerſationem beati Vuironis ſuccincte exponendam ſuſcipimus, pauca e pluribus commemoraturi: nec dubitamus Chriſto, à quo ſanctitas ei collata eſt, rem gratā nos facere. Non enim quicquam derogat principi, qui militis eius res præclare & fortiter geſtas, poſt uictoriā decantat.

Pſ. 67.

VITAE HISTORIA.

SCotia, fertilis ſanctorum uirorum inſula, & ſtellarum numerū prope æquās patrociniјs ſanctorum, in multorum ſalutem produxit beatum Vuironem, non infimæ ſanæ conditionis parentibus ortum. Is poſtquā ablactatus eſt, literis diſcendis adhibitus, & cæleſtis gratiæ adſpiratione præuentus, ante ætatem animo & moribus plane uirilis eſſe cœpit, puerulusque iam maiorum exēpla ſibi proponens, longè ante præſignificare uidebatur, quis poſtea futurus eſſet. Creuit interim annis, ſed plus animo, nullis unquam cedens illecebris, nec pedem ſemel poſitum in uirtutum ueſtigijs, inde retrahens, pro nihilo ducens terrena caducaque omnia, porro ad cæleſtia totis uiribus feruenter anhelās.

8. Maij

Pueri mores cani.

Hæc

Hæc etſi breuius dicantur, quam pro tantæ ſanctitatis merito, qua floruit adhuc adoleſcentulus, tamē cum nobis propoſitū ſit breuitati operam dare, prolixius hæc proſequi noluimus, maximè quòd & ſermo incultior facile poſſit faſtidium adferre lectori, & rerum magnitudo omnē ſuperet dicendi facultatem. Porrò cum ætate pariter creſcente in dies uite ſanctitate, coram Deo ut palma floruit, & ut cedrus Libani in Domo Domini multiplicatus eſt, & Deo & hominibus charus & amabilis. Cœpit autem mox in lucem proferre re ipſa & opere, quod puerulus clam mortalibus, Deo, ſecretorum inſpectori, multa animi ſedulitate impenderat. Itaque nihil de propoſito remiſit, ſed in uirtutum itinere fortiter progrediens, nec frangebatur aduerſis, nec efferebatur proſperis ſacris non fatigabatur uigiliis, paſcebatur precibus, ieiuniis letabatur, denique nullo rerum euentu à uirtutū ſtudio retrahebat. Proponebat ſibi ſanctos Patres, præſertim admiranda uirtutum ac meritorum ſublimitatē eminentes, Patritium, Cuthbertū Columbam, egregias patriæ columbas, orbis luminaria: eorumque ueſtigiis cupiebat inſiſtere, religionemque & ſanctimoniam imitari, idque non lento gradu & ſegniter: immo uero, diuino incitante amore, etiam peregrinandi laborem alacriter eorum exēplo ſuſcipere uolebat. Sed hanc eius uoluntatem nō abſque nutu diuino res quædam incidentes retardarunt. Et ille quidem noctes impendebat precibus & pſalmodiis, dies ieiunus exigebat, ſanctorum ambiebat patrocinia, ſibique è cœlis opem implorabat peruigil, ne malignorum hoſtium machinamentis irretiretur, aut à proſequendo animi ſui deſiderio caruis aliquo impedimento diſtineretur.

Eius uirtutes & exercitia.

Non longe poſt eccleſia regionis illius paſtore orbara fuit. Vno oēs aio Vuironem ſibi paſtore depoſcunt: idē clerus, idē populus poſtulat: clamant uniuerſi, illū ſolū cognatæ genti è cælo deſtinatū antiſtitē. At uir ſanctus lōge alienus ab terreni moxq; periturí honoris ambitu, in humilitate fortiter perſiſtēs prorſus reclamat, ait diſcipuli partes ſibi potius, quā doctoris, tribui oportere. Erat uero eius inſulæ conſuetudo, ut primo eligerent incolæ epiſcopum, deinde electum Romam mitterent, ſummi Pontificis manibus conſecrandum, atque ita demum rediturum ad ſedem ſuam. Itaque licet multum refragaretur S. Vuiro, non tamen à ſua ſententia diſceſſit plebs fidelis, ſed etiam inuitum illum eligens, compulit tandem aſſentiri. At ille hac occaſione nactus opportunitatem è patria emigrandi, piæ peregrinationis amore, urgentis populi ad tempus ceſſit uoluntati, licet coram Deo longe alia eſſet animi eius intentio, quæ tandem etiam nō eſt uoto fruſtrata ſuo. Abit igitur Romam, non terrenæ dignitatis ambitione, ſed diu cupitæ peregrinationis deſiderio impulſus. Comes autem illi & itineris & uoti accepit Plechelmus ſacerdos, uirtute uenerabilis, nec ætate maior, nec meritis multo minor. Erat ambobus cor unum & aīa una in oībus. Cum aūt per Angliā iter facerēt, diuinitus illis adiunctus eſt Otgerus Leuita, qui præ feruenti cæleſtis patriæ deſiderio terrena contēnēs, beato uiro adhæſit. Tum uerò iter optatum ſecurius uir ſanctus cum ſocijs proſequens, Chriſto duce proſpero curſu mare emēſus, tandem Romam peruenit: ubi beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & pauli limina labijs tres illi premunt, pauimentum lachrymis rigant, precibus & uotis altaria cumulant, in cœlum preces trāſmittunt, loca ſancta crebro inuiſunt. Nec deſpicit Chriſtus gemitus ſeruorum ſuorum: quod quęrunt, diuinitus illis non negatur.

Recuſat epiſcopatū.

Cedit tandē, ſed peregrinationis ſtudio.

Vbi autem Romanus Pontifex eos aduenisse cognouit, beatum Vuironem ad ſe acciuit. Ille uero ſine dilatione cum ſocijs ad Pontificem acceſſit. Intuitus autem illum Pontifex, ex uultu animum eius cognouit, moxque in eius ruens amplexus, obſculatus eſt eum non ſine lachrymis. Deinde oblata colloquendi opportunitate, Pontifex nomen & patriam animique propoſitum ex illo percontatus eſt. Ille uerò oſor falſi, tenaxque ueri, primo expoſuit cauſam aduentus ſui, & cur à ſuæ regionis hominibus eò miſſus ſit: deinde animi ſui uotum tantæ ſanctitatis Pontifici expromens, eius pedibus aduolutus, quanta poteſt inſtantia petit, ut ſuum uelit præbere aſſenſum. At Pontifex nihil motus eius precibus, populo Dei potius conſulere uoluit & eius electioni ſuffragari. Inuitum igitur diuque reluctentem epiſcopum illū ordinat eundem honorem etiā impertiens Plechelmo ſancti uiri ſocio, amboſque complexus, multis auctos muneribus remiſit in patriam, ſua authoritate præcipiens beato Vuironi, ne ſe ulli peregrinationi daret, donec eſſet reuerſus ad ſuos. Cuius pręcepto uir ſanctus obtemperans, repetit Alpium iuga, & traiecto demum mari, in patriam incolumis magna ſuorum gratulatione peruenit. Claruit inde bonorū operum & optimæ conuerſationis egregijs exemplis reſpondebantque eius mores & uita doctrinæ. Et quanuis non ſegniter uitæ ſemina ſpargeret in populos, manebat tamen ſemper illi peregre proficiſcēdi deſiderium, hominibus quidem occultum, ſed notum Deo, qui etiam ſua gratia illi præſto fuit, ut poſſet quandoque uoto potiri ſuo. Nam oblata opportunitate, rurſus aſſumens Plechelmum coepiſcopum & Otgerum diaconum ualde religioſum, poſthabitis parentum blandimentis, delicijs, opibus, neglecta populari gloria, iter ingreſſus eſt, quod diu animo erat meditatus, iam in opus collaturus. Peragratis autem uicinarum regionum finibus, ad mare Gallicum peruenit, ibique nauem offendens, proſpero curſu ſulcans maris furentis undas, in oppoſitū euaſit litus. In portum autem egrediens, cum reflexiſſet oculos ad pelagus, gratias egit Deo, quòd tumentes illas procellas citra periculum penetraſſet, fluctus illos marinos comparans animarum naufragiis, litoris ſoliditaté quietis ęternę trāquilliſſimæ firmitati.

Rom. Pontifex cogit eū cedere electioni.

Deſerit epiſcopatū & abit in Gallias!

Porrò ulterius proficiſcens, cum incertus adhuc eſſet, quò potiſſimum ſe conferret, licet diuinum ſibi nihil ambigeret adfuturum auxilium, certus nō derelinqui à Deo ſperantes in illum: iam tamē apud ſe plane decreuerat non redire ad patrium ſolum, ſed libenter exilii quoſcunque tolerare labores. Malebat enim inter alienos & exteros pauper & uilis haberi, quàm inter ſuos diues & glorioſus. Venit interim in Franciam, & à Pipino duce Francorum, cū is didiciſſet Vuironem & Plechelmum inſignes uiros, in regno Franciæ peregrinari uelle, illorumque ſanctitate totam patriam illuſtratam, celeriter accitus eſt, & unà cum ſociis honorificè ſuſceptus. Cognita inde cauſa aduentus eorum, B. Vuironem mox inter ſuos habere uoluit, quem omnes inprimis colerēt ac reuererentur: eiusque commendans, ſumma ueneratione ut patronum illum proſecutus eſt. Locū etiam à mundi ſtrepitu & turbis remotum illi attribuit, quo liberius cum ſuis illic poſſet rerum cœleſtium contemplationi uacare. Is locus uulgo Mons Petri dictus eſt, in quo oratorium in honorem beatiſſimę & perpetuæ uirginis Mariæ conſtrutum & conſecratum eſt, itemque S. Petri monaſterium præclaro opere, quod uſque in præſens perdurat. In hunc ergo locum, qualem diu cōcupierat, uir ſanctus ingreſſus, ſe ſuoſque multis imitandos exhibuit. Non oculos uoluptati, nō aures ludibris, non animum leuita

Honorificè accipitur à Pipino.

ti

ti adhibuit:ſed ſemper grauitate quadam & morum honeſtate extitit uenerabilis. Chriſtus illi in corde, Chriſtus in ore:nec alium præter Chriſtum diligẽs, quotidie in ara cordis ſui illi ſe amactabat, uigiliis, precibus, ieiuniis ſeſe macerans: pauper quidem rebus,ſed meritorum opibus locuples: fortis aduersũ uitia & peccata,ne illis ſuccumberet:facilis autem ad ueniã, ſi qui in uitia lapſi eſſent:ſibi parcus,aliis largus & benignus, ubique humilitatis & charitatis de ſe præbens exempla. Populo tum doctrina,tũ uita prætulit. Et cum multis eſſet ornatus uirtutibus, corpore quidẽ degebat in terris, ſed animo totus uerſabatur in cælis. Denique ſanctæ crucis munitus clypeo, nihil formidabat rerum labentium uarios caſus:hoſtis antiqui nouerat machinamenta cõterere, ſubditis & ſociis optima in ſe uiuẽdi exhibeat exempla, ſauciis peccati morbis manũ medicã adhibebat:damnis aliorum magis,quã ſuis dolebat.

Pipinus conſeſſarij loco eũ habet, itque ad conſeſsionẽ diſcalceatus.

Dux autem Pipinus tantæ eum uenerationi habuit,ut tanquam præſuli animæ ſuæ,uitæque patrono propter eximiam ſanctitatem,ſua illi peccata cõfiteri ſolitus ſit,nec erubuerit ad faciendam confeſsionem detractis calceis eum adire, eiuſque oris imperio parere. Sæpius etiam uolebat eum intereſſe communibus conſultationibus maiorum. Erat enim cõſilio maturus,nec futilis eloquio:non accipiebat perſonam,ſed ueritatem palam enunciabat. Nunquam uiſus eſt præ indignatione aut liuore corrugaſſe frõtem,nec adulationi unquam ſtuduit, ſoli Deo placere deſiderans. His atque alijs uirtutum ornamentis in dies auctus,ad multam peruenit ætatem: nec eum pœnituit ultrò ſuſcepti exilij, ad ueram illam patriã cæleſtis Hieruſalem propediem abiturum,nec laboris exactu piguit quiete fruiturum ſempiterna: frangebatur ſenio,ſed animi uirtute conualeſcebat. Aduentabat diu expectatus dies,laborum propinquabat terminus, gaudium inſtabat præmiorum. Tempus, inquam, miſerendi aderat, quod Dominus militem emeritum præmijs afficere decreuerat, & ad ſe euocare in illud palatium felicitatis æternæ, non deinceps iam moriturum unquàm, ſed mutãdum in melius: quia precioſa in cõſpectu Domini mors ſanctorũ eius.

Pſ. 115

Modica igitur febre corripitur & carnis occubitum cum uitæ ſempiternæ ortu commutans, felicem Chriſto reddit ſpiritũ, in ſinum Abrahæ angelicis manibus transferendum.

Mors ſancti uiri.

Ad exequias autẽ beati uiri non parua religioſorum hominum turba confluxit,dolentium tanto ſe patre deſtitutos. Sacrum uerò corpus eius intra oratorium ſupradictum beatiſsimæ matris Dei, à fidelibus cum hymnis & pſalmodiis digne conditum eſt,odorque miræ ſuauitatis, hominibus incompertus, qui tum ab adſtantibus hauriebatur,declarauit adeſſe eius ſepulturæ ſpiritus cæleſtes. Celebratur eius ſolennitas octauo Idus Maij.

Ad ſepulcrum quoque eius plurima diuinitus conferuntur beneficia, nec abſque conſolatione hodieque recedit,quiſquis dignè eius poſcens ſuffragia, ueniam ſuis peccatis & gratiam à Deo implorat, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat Deus per infinita ſecula, Amen.

VITA S. PETRI ARCHIEPIſcopi Tarentaſii, authore Gauerido Abbate Altætubæ,cui eius ſcribendæ negotium datum fuit à Ciſterſienſ. & Claraualenſ. Abbatibus, cum Lucius Romanus Pontifex illis mandaſſet,ut eam conſcribendam curarent.

PROLOGVS AVTHORIS.

VT à uerbis Apoſtoli præfaciuncula noſtra ſumat initium, Chriſtus Ieſus heri & hodiè, ipſe & in æternum: *Heb. 13.* Et quemadmodum nullis retrò generationibus ſine teſtimonio ſemetipſum cognoſcitur reliquiſſe, *Acto. 14.* nec noſtro credendus eſt tempore in hac ſibi parte deeſſe. Nec ſolum ſibi uel nunc reliquit Eliam cuius theſaurus chariſmatum nulla diſtributione minuitur,cuius opes gratiæ ſpiritualis ſicut defectum neſciunt,ita nec detrimentum. Sanctus olim Hieronymus cauſabatur contemporaneos ſuos ſic ingenia quaſi uina probare, *Præfatione in Pentatheucũ Moyſi.* quibus uidelicet gratia ex uetuſtate ſuccreſsit. Quid putas diceret,ſi uideret merita quaſi uina probari? Viuentium tamen eatenus prædicare uirtutes prouerbialis doctrina prohibuit. *Ec. 11.* Quod non modo cauere neceſſe eſt ob humanæ conditionis incertum, ſed propter illud quoque Poeticum, quia Paſcitur in uiuis liuor, poſt fata quieſcit. *Ouid. 1. Amo Ele 15* Nouit Dominus, q̃ ſunt eius, & ſtellas ſuas diſtribuit in ſigna & tempora, dies & annos. Nemo itaque dixerit: *Pſ. 73.* Iam non eſt propheta, & nos nõ cognoſcet amplius. Et ueritati contraria eſt talis opinio, & inimica ſaluti. Neceſsitatem patientibus ſubtrahit opportuna ſuffragia,& proficientibus ingerit ex perfectionis deſperatione teporem. Necdum nobis ſuperueniſſe credenda eſt admiſſura ſerotina,uel cõceptus extremus. *Gen. 30* Necdũ ceſſat luctator ſtrenuus & fidelis uarias ĩponere uirgas aquarum canalibus, uel ſcripturarum codicibus,uel,quia aquæ ſunt populi, decurſibus tranſeuntium generationum. Virgas ex populis, undè ſuauia ad refrigendum conficiuntur unguenta, miſericordiæ uiros poſſumus intelligere, in populus commendantes. Virgas ex platanis,quarum ſolida pulcritudo & leuigata planities ædificiis præſtat gratiam & decorem,& religioſorum hominum irrepræhenſibilem accipimus ſanctitatem, quæ probabilibus domum Dei ædificat & illuſtrat exemplis. Virgas ex amygdalis,quarum utinam ſingula quæque die altera *Num. 17.* poſt præſentem uitam ſcilicet, ut illa quondam Aaronica,fœcundior innoteſcat, in tertio ordine prælatos accipimus. Quæ utinam frondes proferant ad obunbrandum reis utilius, quam ex foliis ficuum perizomata primi texuere parentes. *Gen. 3.* Vtinam flores gratiæ & deuotionis exhibeant,quibus interim fulciantur amore languentes. Vtinam producant amygdala id eſt,nuces,longas uidelicet,non breues: fructum, qui non tranſeat,fructum ſalutis & ſatietatis æternę. Quanuis & aliter intelligere liceat, & referre frondes ad uerba doctrinæ,& flores ad exempla uitę,ſummum etiam fructum ad orationis effectum. Deniquè huic,uirgæ quam ſuæ generationis hominibus diuino exhibitam munere, propoſiti noſtri eſt poſteris etiam redhibere,tam excellenter affuit in eleemoſynarum exercitiis unctio miſericordiæ, in conuerſatione ſua monaſticæ ſolidus nitor profeſsionis & puritas diſciplinæ, in prælationis officio fœcunditas multiplicis gratiæ,ut difficile dixerim, q̃d inter populeas,

puleas aut plataneas, uel amygdalinas debeat reputa
ri. ſic nimirū uixiſſe eum, & cuilibet horū triū uelut
ſpecialiter fuiſſe deditum conſtat, ut tranſeuntē ex
hoc mundo ad patrem omnes uiri miſericordiæ, om
nes filii diſciplinæ, omnes etiam ſponſæ Domini fide
les & ſtrenui paranymphi, ad ſua certatim mœnia
merito rapuiſſe credantur, ſibi quique proprium uen
dicantes. De quibus ſingulis uel pauca quedam, reli-
gioſorum fratrum teſtimoniis comperta, ſequēs nar
ratio comprehendet, quantum ſcriptori inſcio tan-
ti pontificis merita contulerint.

VITAE HISTORIA.
CAP. I.

VEnerabilis huius Petri parentes
maij 8. prædium proprium in Viennen
ſi incoluere diœceſi, quod poſt
modum idem ipſe, priori muta
to nomine, S. Mauritij nuncupa
uit. Illic & iuſtis ſuis laboribus
uictu mediocri uitam ſobriam
tranſigebant, ſecundum ſecu-
li præſens humiles, ſed erga pauperes eleemoſynis
& compaſſione, erga uiros religioſos obſequiis &
affectione deuota, apud Deum ingenui & ſublimes.
Eo tempore Ciſtercienſis monaſterij uinea iam fru
ctificans, ad illas etiam partes dilatauit palmites
ſuos, quos reuerendiſſimus Archiepiſcopus Guido,
in ſummum pontificem Calixtum, ſecundum muta
tionem dexteræ excelſi poſtmodum aſſumendus, feli
citer plantauit in monaſterio Bonæuallis, fidelium
multitudo rigauit, ad benedictionem ſuā dedit Do-
minus incrementum. Huius cœnobij primus abbas
Iohannes, multiplici præditus ſanctitate, pontifex
demum factus eſt Valentinus, & maxime poſt glorio
ſum ab hac uita diſceſſum miraculis claruit quā mul
tiplicibus & immenſis: Parentes quoque prædicti
Petri, à primordiis monaſterij multimoda cum de-
uotione colebant: Quorum primogenitus, Lamber-
tus nomine, literarū ſtudijs traditus, in puerili eru
Felici- diebatur ætate: Petrus uero ſecūdus natu, officio fue
tas in- rat alteri deputatus: fraterna tamē æmulatione, uel
genij et potius inſpiratione diuina, ipſe quoque ad eadem ſtu
diſcēdi dia uehementer adſpirans, proficiat eatenus, unctio
celeri- ne magis quam eruditione magiſtra, ut mirari inci-
tas. perent, qui uidebant puerū, literas rapiētē, amplius
diſcere quam doceri. Nec ingenio memoria, immo
neutri gratia defuit. Denique pſalmos omnes Daui-
dicos ſic apprehendit, ſic tenuit, ut anno primo cor
Morū detenus una die pſalleret uniuerſos Præuentus in be
maturi nedictione dulcedinis, à pueritia grandiuſculam ſibi
tas. induit grauitatem, lectionis amator, ludorum fugi
tans, quibus illa conſueuit ætas potiſſimum delecta-
ri. Eo tempore, iam legitima liberorum procreatio-
ne completa, uitam in ſeculo eremiticam præoccu-
Paren pare parentes, abſtinentiæ dare operam, à coniugii
tū eius opere penitus abſtinere, & amplius ſolito eleemoſy
uita re nas exercere cœperunt. Deputauerant meliora ful-
ligioſa. cra pauperibus, ipſi in palea recubantes. Et cum to-
ta domus xenodochiū uideretur, aſſignata erat pau
peribus & peregrinis propria cella ſeorſum. Religio
ſos non modo ſuſcipere, ſed & petere ſatagebant. Ma
xime uero Carthuſienſibus & Bonæuallenſibus, in qui
bus maxime complacebant, congrua ferre cibaria,
& ſalutis conſilia ab eiſdem non modo ſibi ſectan-
da, ſed pluribus communicanda referre. Pacem habe
re cum omnibus, pacem omnibus ſuadere, & ad pa-
cem reuocare diſcordes. Iniuriam patientibus opem
ferre, opportune arguere, quos licuit, inferrentes. Ci
licio pater utebatur ad carnem, quod ſub ueſtibus ſi
bi congruis occultabat. Ambo pariter magis ac ma-
gis innocentiam conſeruare, ſectari iuſtitiam, colere
pietatem, in fide & operibus bonis liberos educare.
Filijs clericis nulla uolebant beneficia eccleſiaſtica
tribui, licet adhuc in ſeculo conſtitutis, quod uix ſo
lent etiam religioſi præter uitare parentes.

CAP. II.

IA M Petrus iunior (nā & genitor ipſo nomine
uocabatur, Apoſtoli pinde Petri cultor officio-
ſus & affectuoſus amator) Pythagoricæ literę bi
uium & ambiguum adoleſcētię tempus attige-
rat: Iā pro ętate & religione ſua in ea quidem litera
li doctrina, quæ competere utrique uidebatur, fru-
ctum potius conſcientiæ eligens, quam infantis ſciē *Petrus*
tiæ folia uana ſectari, ſuadente abbate Iohanne, ad *fit mo-*
quem pater propter hoc ipſum, ſed alia occaſione, *nachus*
accedere eū fecerat, prędicto Bonæuallis cœnobio *Bonæ*
ſeſe contulit, ibi ſeſe offerens Deo ſub regula & Abba *uallis.*
te fideliter ſeruiturum. Votum uouit, & uotum ſol-
uit, ſupplicem Deo & miſerentem animę ſuę, corpo
ri durum caſtigatorem, prelatis obedientiſſimum,
humilē cunctis fratribus, cunctis amabilē, nec mul-
to poſt etiam utilem, imitabilem, uenerabilem, rap
tim potius, q̄ paulatim, proficiendo, incipiens exhi
bere. Iā tunc firmiter locabuntur in eo ſublimiū ſoli
da fundamenta uirtutum, & radices deorſum mitte
bant, ſurſùm fructificatura genimina gratiarum. Lā
bertum quoque germanum ſuum ab eodem conuer
ſionis ſuæ initio ſecum traxit. Qui nimirum & ipſe
laudabiliter conuerſatus, in cœnobio, quod Caſiria-
cum dicitur, Abbatis officio ſtrenue ſunctus eſt, &
defunctus in eo. nec longe poſt, quàm Petrus noſter
tyrocinij ſui tempus expleuerat, reuerendiſſimus
Abbas Iohannes intelligens, quoniam uas electio-
nis eſt iſte, per diuerſos eum gradus ad officia diuer
ſa promouit, ſemper ſeipſo inueniens quanto perfe
ctiorem, tanto humiliorem.

CAP. III.

INterea tempus affuit, ut nouus aligeretur Ab-
bas, cū nouo fratrū examine in nouo Stamedij
monaſterio ordinādus. Dicitur uero Stamediū,
quaſi ſtans medium, quòd circa eundem locum,
prouinciæ duæ & duo conueniant comitatus. Votis *Crea*
communibus & abbatis Iohannis arbitrio Petrus e- *tus Ab*
ligitur, ut ſupra illam petram, illam fundaret Domi *bas Sta*
nus, illam ædificaret eccleſiam. Ad locum mittitur *medun*
arduum, locum aridum, locum arctum, & q maius *ſis.*
incommodum uidebatur, iuxta publicam ſtratā, pe
ne iugiter a multudine cōmeantium frequentatā.
Sic certamen forte fortiori datum, ut uinceret & ſci *Sa.10.*
ret, quoniam ſit fortior omnium ſapientia. Quantis
humanitatem ieiunus hoſpes exhibuit, quantos ſe
minudus & algens ipſe ueſtiuit? Inter excelſas rupiū
fauces, ſicut cernere eſt, ſibi ſuiſque cęnobium, xeno
dochiū alijs conſtruebat. Sed exteriora grauamina
paruipendens, ſecum grauius luctabatur, admirans,
quòd tale ſibi officium Dominus, & tantum nomen
permiſiſſet imponi, nullum ſeſe ęſtimans, nullum ge
rens. Obſequiis potius, quam iniuris mouebatur. Pe
des ibat ad longius poſita tuguriola fratrum, &
ad remotos in Alpibus reptitabat agellos. Pane
arcto & aqua* graui, incondito & uix ſalſo ole- *breui
re ueſcebatur. Dedit tamen Dominus benedictio
nem, & illuſtratus eſt ædificij, donatus paſcuis
agris,

agris, uineis, locus, licet remotis, & unde ad monaſterium non ſine multo labore uel nunc queant cibaria qualiacũque deferri. Nihilominus etiam humanitatis & compaſsionis erga pauperes & peregrinos hæreditariam gratiam eiuſdem cœnobij fratribus dereliquit, ut celebris hodieque fama pronũciet, Stamedienſes, ſupra multos abundantiores, magis humanos, amplius liberales. Iam tunc panes & caſei fruſta circunferens, in ſinu miſerabilium perſonarum, dum occurrerent, abſcondebat. Quod in epiſcopatu magis exercuit, locijs etiam ſuis onera pia communicans. Si prandendum foret iter agenti, ut ſit aliquãdo, diuerticula declinabat, iuxta callem publicũ reſidens, ut menſa eius etiam tunc cum pauperibus foret & peregrinis. Illuc quanto pauperior, tanto acceptior hoſpes uel infirmior aduentabat. Prouiderat autem Dominus ulmum cõgruam huic uiti & alijs, in eadem tunc fructificantibus regione, illuſtrẽ principem & bonorum memoria dignum Marchionẽ Italiæ, Sabandiæ & Mauriennæ comitem Amedeũ. Hic deuotus amodum uiro Dei, præter alia beneficia, horreum quoque cum uineis, quod Montem Melioracũ uocant, eius cœnobio contulit, ut infra arduos montes haberet, quo diuerteret, quando eum, in quo ſibi plurimum complacebat, conſilij gratia accerſiret. Iã mundo cœperat innoteſcere, iam lucere in operibus ſuis, ut glorificaretur pater cæleſtis in eo, cuius cor ardens erat in ſemetipſo ex ignito eloquio ſapientiæ, de qua legitur, quoniam cum ſimplicibus ſermocinatio eius. Ad meditandum enim, cum Iſaac Patriarcha egrediebatur in agrum: & ſapientiam concupiſcens, mandata ſeruabat, ut daret illam Dominus ſibi, & intelligeret à mandatis, piæ deditus actioni, ſacræ contemplationis obtentu.

Vide animũ in pauperes ualde benignum.

Amedei principis liberalitas.

Pro. 3.

Ge. 24.

CAP. IIII.

INterea uidens eum Rebecca, uultum operuit, & deſilijt de camelo. Siquidem Tarentaſienſis eccleſia uirum ſibi a Domino præparatum & prædeſtinatum conſiderans, ab Idraele quodam, moribus magis quam nomine, barbaro, de priore errore confuſa, receſsit. Ille enim prædictam eccleſiam nequiter occuparat, nequius detinuerat, ambitioſe ingrediẽs, & pernicioſe progrediens, ut prauo inchoata principio, ſimilis exitus cõſummaret. Hunc præceſſerat cũ reuerentia nominandus alter Petrus, ex Abbate primi monaſterij, quod ex Ciſtertio prodijt, Firmitas nomen illi: & ex eodem ordine ad Pontificium primus aſſumptus, uir Deo dignus, in uita ſua optimis præditus ſtudijs, & poſt obitum, ſicut aiunt, pluribus uſque hodie fideliter accedentibus, ad memoriã ſuam ægrotantibus conferens ſanitatem. Hunc ſecutus eſt hydræ ſoboles Idrael ſupradictus, ſed temporis ſorte, non imitatione uirtutis. Quod enim ille correxit in moribus, qđ acquiſiuit in poſſeſsionibus, qđ eccleſiaſticis addidit ornamẽtis, hic corrupit, diſtraxit dilapidauit in breui. Propter hæc & ſimilia arbor inutilis Apoſtolica falce præciſa, & Dominus Petrus Stamedienſis, ad regimen eccleſiæ Tarentaſienſis electus eſt, cæterorum omnium uotis conuenientibus, ſed non ſuis. Nullatenus enim potuit ad conſenſum electionis induci, donec cõuentum Ciſtertij Capituli generalis eiuſdem eccleſiæ clerici præſtolantes, illic eum intercepere, ubi ſubterfugium deinceps nõ haberet. Ibi authoritate totius ordinis eſt oppreſſus, maxime uero ſancti Bernardi Claræuallis, cui reuerentiam ſemper exhibuit ſingularem, & uenerabilium patrum ſuorum Ciſtertienſis & Bonauallenſis Abbatum. Ab ijs angariatus, & manualiter clericis aſsignatus, obtemperauit inuitus.

Idrael pſeudo epiſcopus.

S. Bernardus Abbas Claræuallis.

CAP. V.

SIc promotus eſt in Tarentaſienſem Archiepiſcopum uenerabilis Petrus, ſed parum motus a forma uitæ, in qua fuerat conuerſatus, manſit habitus humilis, uictus tenuis, ſomnus breuis. Si meliuſculam ueſtem quæcunque perſona attulit, non lõgam fecit cum eo morã: ſed ad alterum tranſijt poſſeſſorem. Victus eius, panis cibarius cum legumine & talibus erat oleribus, ut ex eadem olla miniſtraretur egenis: niſi quòd melius condita, frequenter illis præcipiebat offerri. Id dico, quod mihi ſæpius datum eſt experiri. Ad Romanam curiam cum eo aliquãdo profectus ſum: & quia ieiunãtibus nobis pauperes prius prãdere uolebat, & iterum atque iterum ſuperueniẽtibus erogari, pluries accidebat, in ſuperfuſa aqua & iure ſecundo uix modicum oleris aut leguminis inueniri. Et licet plurimum mihi ſanctus ille deferret indigno, ſæpius tamen cum ſua prius cibaria ſuperuenientibus porrexiſſet, uel clamitantibus miſiſſet egenis, noſtra quoque tollebat quaſi murmuranti, ſed ut ſatis cognouerat, ſuper huiuſmodi rapina potius gratulanti. Pro uigilijs prolixioribus monaſterij, à quibus ſe deplorabat auulſum, ſecretis orationibus inſiſtebat. Opera manum, labore compẽſabat itinerum: ſed & manus impoſitionis, id eſt, confirmationis non modo infantum, ſed & perſonarum cuiuſcunque ætatis, ubique ad eum & undique confluentium, aliquando de mane uſque ad crepuſculũ noctis & ultra protrahebat: diſciplinam ſilentij, prædicationis inſtantia redimebat. Subtilioribus tamẽ eloquijs animum minus apponens, perſonis potius alijs imponebat, quoties auditoribus diſertis competere talia uideretur. Ipſe magis doctrinam ſimplicem ſectabatur, ſtudens eruditioni, conſolationi, exhortationi, obſecrationi, & quamuis minus libenter & minus frequenter, interdũ tamen increpationi. Volebat enim & ipſe quinque uerba magis in ſenſu, quam in lingua decem millia, loqui. De mãdatis Dei erudiebat ignaros, & fidei ſacramenta ad diſcuſsionem minus idoneis, ſermonibus paucis inuoluta tradebat: quemadmodum olim filijs Caath utenſilia tabernaculi non licuit, niſi tecta, deferre. Conſolabatur magnifice pœnitentes, nõ modo in locutione cõi, ſed multo magis in collocutione ſecreta: flere ipſe cũ flẽtibus, & præuenire minus adhuc ſua crimina, ſua diſcrimina ſentiẽtes, monitis excitare uiã ſalutis ingreſſos, nunc parata fidelibus præmia, nunc priorum exempla proponens: obſecrare deuotionis capaces animos, diuinam erga homines charitatem affectuoſè commendans, & commemorans beneficia, uel ſingulariter aliquibus perſonis, uel communiter uniuerſis exhibita. Improbos etiam durius arguens, increpare, horrorem malitiæ, flagitiorum maculans execrans, & futura uelut ſub oculis ponens ſupplicia, terribili proſecutione depicta. In colloquijs etiam familiaribus, quemadmodum uentus Aquilo diſsipat niues, ſic uerba detractoria, noxia, ocioſa, non modo facie triſti, ſed & repræhenſione congrua præcidebat. Sed ut uerborum fructus ex operibus innoteſcat, ad ea deinceps accedendum.

S. Petrus fit Tarentaſius Archiepiſcopus.

Eius uictus

1. Co. 14

Nu. 4.

Pro. 25

CAP. VI.

IN eccleſia ſua reſidens nouus Pontifex, inuenit quod uehementer doluit, negligenter in ea fieri opus Dei, ut non tam remuneratio præſtolanda, quam metuenda maledictio uideretur. In moribus clericorum non ſatis ei placuit, quia nec Deo credidit

In ſua Eccleſia quæ inuenerit merito corrigẽda

didit complacere. Epiſcopij & clericorum incultæ uel ruinoſæ domus, priſtinos habitatores negligentiæ arguebât. Parochiales eccleſias & decimationes diœceſis ex magna parte uiri potentes laici, uel ab eis alij poſſeſsione ſacrilega detinebant. Sacerdotum uita minus probabilis, & ſibijpſis plurimum noxia, & plebibus pernicioſa exiſtebat. His & huiuſmodi rebus intendit & ſuperintendit epiſcopus, ſuum ſibi nomen diligenter interpretans. Orationi inſtitit deuotione fideli, & prælatus in ſolicitudine ſubditis operam ſedulus & circunſpectus impendit. Super omnibus tamen confiſus eſt magis orationi, quàm induſtriæ propriæ uel labori. Denique, quod uix aggrediendû fuerat, uix ſperandum, de eccleſia ſua magnos & nobiles uiros amouit clericos ſeculares, & pro eis regulares canonicos introduxit, neutrum ſibi imputans, ſed diuinæ ſapientiæ, fortiter & ſuauiter omnia diſponenti, ſine graui ſcandalo utrunque opus perfecit. Ordinatos quoque canonicos, in diſciplina morum diligẽter inſtituens, egit ut diuina officia dignius & honeſtius celebrarent, ut eorum conuerſatio regularis & opinio acceptabilis, ad ſalutaria ſtudia cæteros quoque tam clericos quàm laicos excitaret. Cum quibus intrans & exiens fidelis antiſtes, pſallebat in choro, in clauſtro, uel capitulo reſidens, de ſpiritalibus ſtudijs ſiue etiam temporalibus cõferebat agendis, quẽadmodum magiſter diſcipulos erudit, nutrix fouet paruulos ſuos. Nec non prouidit eis ad tempus, ſed in poſterum quoque de redditibus epiſcopii non modicam contulit portionem: ut merito ſimul & numero clerus Domino ſeruiens augeretur. Et ſuæ tamen domui reſtituit ampliora, pręſertim ex parochiarum ſtipendijs & ex decimis, quas de manibus tyrannorum per cenſuram Eccleſiaſticam potenter eruit, uel liberaliter pecuniarum collatione redemit. Cæteros etiã ſacerdotes & corripuit & correxit, eccleſias neceſſarijs utenſilibus, pallijs, libris & ueſtibus competenter ornauit: nullam penè capellam in toto epiſcopatu ſine argenteo calice dereliquit. Vbi aliam competit nõ ſuppetere facultatem, (Siquidem ualdè inops eſt regio) ex ſingulis domibus oua ſingula per hebdomadam colligi & uenundari fecit, donec ad precium calicis peruenirent. Pecunias non repoſuit, auaritiæ idolum deteſtans. Annonas annotinas eſſe, & ſuis annis uoluit deſeruire. Debita grandia non contraxit, nec qualibet occaſione ſeruus fieri noluit fœnerâris, ſua ſemper mediocritate contentus. Comites religioſos & paucos, in ſua præſertim diœceſi, circunducẽs, eccleſijs fieri noluit onerosus, obſecrãs hoſpites ſuos, ut quod minus in familia uel equitaturis cõſumerẽt, fratribus ſuis, qui nuſquã illi deerãt, erogare pauperibus nõ pigeret. Cathedralẽ baſilicã texit lapidibus, caput & campanaria plumbo operuit: Quam multipliciter pro qualitate prouinciæ decoratam, ornamẽtis etiam competentibus illuſtrauit: Exteriorem quoque decorem, ut decuit, domus Dei diligens & procurans, ſuas & clericorum domos uel renouauit, uel nouas condidit, non admirationem intuentium captans, ſed moderata inhabitãtium commoditate, uel mediocri amœnitate contentus. Specialis ſiquidem cura extitit præſuli & ſollicitudo permaxima ſuper egenis & ægris utriuslibet ſexus & cuiuſcunque ætatis. Domus omni tempore xenodochium fuit. Maxime tñ ante meſſem menſibus tribus, qñ maxime ſolẽt illis præſertim in montibus, illis in rupibus, alimẽta deficere, ſingulis annis ſtatuerat agapẽ fieri generalẽ, & quotidie multitudinẽ undiq; concurrẽtiũ pane reſici & pulmento. Nihilominus quoque per uniuerſam diœceſim ſuam inualidos & deſperata ægritudine decubantes ſtudioſè perquirens, in uictu & ueſtitu neceſſaria prouidebat, per ſeipſum, quos poterat: quos non poterat, per fideles nuncios ſæpius uiſitãs, & erga eorum curam ex contingentibus nihil omittens. Quibus cubicula propria uel ſuorum ſolatia deerant, dabat operam, ut perſonis committerentur fidelibus & deuotis, apud quos humanitatem eis faceret idoneam exhiberi. Ipſe uero, quacunq; pergeret, tanta libertate, tanta affectione coram gerebat huiuſmodi miſerabilium perſonarum, ut nũmos, cibos & ueſtimenta non poſtulantium importunitas extorqueret, ſed charitas ultro porrigeret. Pluris etiam æſtimabat occaſionem ſibi præſtitam miſerendi, quàm exhibitum a ſe beneficium quodlibet indigẽti: Quoties eius munera lachrymæ præuenerunt, ut pleratis adeps holocauſto pontificis non deeſſet? Furabatur quæ ſua erant, etiam quæ ſuorum, uel ſibi adeò familiarium, ut certus foret, in ſuo eis damno fore complacitum.

Sap. 8

Eccleſias ut ornarit.

In ædificijs quid ſpectant.

Hoſpitalitas inſignis

Erga ægros cura & benignitas ſingularis.

CAP. VII.

EST mecum frater, qui in ſua ei adoleſcentia notus extitit & acceptus. Eo didici referẽte, quod apud matronam aliqñ deuotiſsimam, uelut alteram ſibi Mattham miniſtrantem, recumbens, panes abſcondit in ſacculo, quem ferebat. Aduertit mulier, & panes alios & alios frangens, atque declinans, dabat opportunitatem, donec ſacculus impleretur. Surgitur iam à menſa, ſed pietatis furtum epiſcopus ferre non præualet. Adſtantem denique, quẽ prædixi, tunc ſecularem, nunc monachum, in conſenſum huius operis adſciſſens innuit ut cadentem ſacculũ clam ſuſcipiens, abſportaret. Suſcepit, tulit, & reſignauit iam ſedenti ſuper humile animal ſuum.

Exemplũ rarum in Archiepiſcopo.

CAP. VIII.

ALpem quandoque grauiſsimam, cui nomen Columna * Iouis, tempore hyemis pertranſibat. Occurit anicula ſeminuda, debilis, algẽs, & lachrymis uſquequaque reſperſa. Videns ſacerdos, im mo Samarites, nõ tranſijt: ſubſtitit, & cõuenit ſocios ſuos, dicens: En mater mea. Nec ſine ſingultu & lachrymis compaſsionis adiecit: Me miſerum: perit frigore mater mea. Quid faciemus ei? Si damus nummos, nihil proderunt morienti. Quis noſtrum poteſt ſibi ſubtrahere, unde poſsit iſta uitã protrahere? Quæſiuit, & non inuenit, quòd omnes ſibi in periculo poſiti uiderentur, uix à facie frigoris ſuſtinentes. Hyberno quidem, ut prædixi, tempore loca peſsima pertranſibant, ubi frigus uix tolerabile inuenitur æſtiuo. Sed nõ fuit, qui faceret bonum, non fuit uſque ad unum: diſsimulante eo, iuſsi præcedunt cæteri: ipſe nõ ſubſequitur, ſed ſubſtitit. Deſcendit, unicam exuit tunicam, qua ſuper cilicium induebatur: & cucullam reſumens, miſerabilem induit fœminã, & procedit. Attamen pedes graditur uiam difficilẽ, inter frigoris & laboris moleſtias conſtitutus.

Luc. 10

Vide eximiã charitatem.

CAP. IX.

IN eadem Alpe tam graui, xenodochium inops ac penè nullum reperiens, efficacẽ adhibuit operam & impenſam, ut ædificijs dilatatum, prædijs & animalibus locuples, tranſeuntium neceſsitati ſubſidia oportuna miniſtret. Sic in monte, qui meritò dicitur Læſionis, licet extra prouinciam ſuam conſtituto, uiam uix commeabilem, multo labore rupibus ſciſsis, ex magna parte correxit, & hoſpitalem in eo domum cum fratribus religioſis inſtituit. Tertium

Aliquot xenodochia inſtituit.

**Viren ſibus.*

tiū in * Iurenſibus ſolis xenodochium ordinauit, ut non modò præteritas eius eleemoſynas enarret ſanctorum eccleſia, ſed in futurum ſentiat & præſentes.

CAP. X.

Mira charitas.

ALtera hyeme nimis horrida ſimilem ſupradictæ mulierculam, in una tantum ueſte lintea tremulam, & lachrimoſam, idem ſanctus inuenit. Huic etiam, alio non occurrente ſolatio, quod impenderet, non ſine corporis ſui periculo ueſtem ſimiliter propriam, occultè ſibi detractam miſerculæ tradidit, & celerius declinare præcepit. Ipſe uerò pro ea durius algnit, expalluit, tremuit. & ignorantibus ſuis, inter eos diſsimulans, incommodum pariter & periculum tolerauit. Ventum eſt ad hoſpitium, & intuitus eum frater, expauit: Et heu, inquit, pater quid accidit? Conſiderans denique frigoris acerbitate confectum, & inueniens ſub cuculla tunicam non habere, ſuam tradidit illi, & operuit pannis in lectulo collocatum. Ibi demum refocillatus, recaluit & ſurrexit. Ipſo fratre narrante, hoc didici, & quod ſequitur alterum pietatis opus, cum uirtutibus etiam multis quibus præſens interfuit, & diligentius explorauit. Plurimis enim annis eius obſequijs deſeruiuit.

CAP. XI.

IN regione Prouinciæ per Nemauſenſe territoriū pater ſanctus iter agebat. Cui obuiam puer ſemi nudus, immo etiam ſemiuiuus, exiit ex tugurio uili, & intuitus eum, interius ſe recepit. Intelligens itaque uir miſericors oblatam ſibi diuinitus miſericordiæ facultatem, puerum ſequitur, intrat tugurium, miſeram inuenit & miſerabilem fœminam, ægritudine & inedia laborantem. In palea modica recubabat, uno tecta panniculo, non tam uilis precij, quam nullius. Vniuerſa ſuppellex, olla una non grandis erat. Lachrymæ uerba præueniunt. Accedit tamen, alloquitur, audit ſeptimam diem eſſe, ex quo panem miſella non nouit. Ibi ſuis ille non parcens, ueſtes alias atque alias tollit, ueſtit & puerum, pecuniā ſufficientem ad totius menſis uictualia coemenda largitur. De ſacratiſsimo patriarcha Ioanne legimus multas ei pecunias quam frequenter oblatas, & ab eo quàm liberaliter reſignatas eſſe pauperibus. Qui iuxta illud Cantici canticorum, Dilectus meus mihi, & ego illi, tactis implebat, quod quidam ex miniſtris eius poſt ipſius tranſitum non eſt ueritus dicere de eo: Sic, ſic: Tu mittendo, & ego diſpergendo: uidebimus uerò, quis uincat. Sic noſter quoque eleemoſynator canalem ſeſe exhibuit, influentem iugiter aquam, iugiter refundentem, nil retinentem ſibi de plenitudine ſua.

S. Ioannes Patriarcha Alexandrinus.
Can. 2

CAP. XII.

DEſcendente eo aliquando ad partes Galliæ, religioſus quidam frater, œconomus epiſcopi, per nuncium ſupplicans ſupplicabat, aliquatenus ſibi quoquè ſuper quibuſdam agendis anxio ſubueniri, & de his, quæ tribuerētur, aliquam reſeruari benedictionem. Subriſit pontifex ad hoc uerbum, propoſitum gerens aliud, aliam uoluntatem. Ipſo denique firmiter aſſeuerante cognoui, per cuius manum pecunia penè tota tranſiuit, quòd erogatis in eodem itinere duobus milibus ſolidorum, ne unum quidem reſeruauit, ne unum miſit uel attulit ad domum ſuam.

CAP. XIII.

VNdique iam ad eum & ubique confluere cœperat innumerabilis & intolerabilis multitudo, animarum & corporum remedia quæritans, tangi poſtulans, flagitans benedici. Interea cauſa extitit, ut in monaſterio ſancti Eugendi in locis * Iurenſibus moram faceret menſibus duobus & ultra: Vbi tantas per eū præſtitas ſanitates regio tota cógnouit, ut incredibilis turba concurrens ac ſi iurata foret in eius necem, non modo comprimeret, ſed opprimeret imbecillem. Vix tandem locus idoneus, locus tutus potuit inueniri, turris baſilicæ ſancti Eugendi, per duas hincindè cochleas aſcendenda. Illic poſita ſedes, lignis fortioribus circunſepta, ut ſolam manus impoſitionem, uel auditum & reſponſa perciperent, qui per alteram ſeriatim cochleam aſcendentes, per alterā exinde deſcendebant, ut nec illi, nec ſibi inuicem poſſent eſſe moleſti. Tam multis inibi cæcis uiſum, ſurdis auditum, mutis loquellam, claudis greſſum, & incommodis uariis laborātibus contulit deſiderata remedia, ut difficilè quis dinumerare, nedum ſcribenda ſeruare potuerit ſigna uirtutum, quibus in ſeruo ſuo glorificatus eſt Deus. Omnes tamen ad ſacram Eugendi beati memoriam tranſmittebat, ut gratiarum actionem Deo & uenerabili ſoluerent confeſſori.

**Viren ſibus.*

Innumeri ꝑ ſanctū uirū curantur

CAP. XIIII.

INter crebras aduentantium multitudines, horribilis quædam matrona prægnans, ſuper equum minus quietum, minus domitum properabat. Offendens equus in uia, & exacerbatus ad mulieris ruinam, grauiter fremere & calcitrare cœpit atrociter circa eam. Adhærentem deniquè carni interulam multis in locis, pedibus ſcindens, nihil nocuit nomē præſulis inuocanti. Cui demum exhibita gratias egit periculum referens, quod euaſerat, & oſtendens omnibus ueſtem laceratam, corpus illæſum.

Fœminā ſeruat illæſam.

CAP. XV.

AFfuerunt tres uiri de ciuitate Lauſanna, ſub obteſtatione diuini nominis firmiter aſſerētes uerbum dignum memoria, dignum reuerentia, dignum admiratione, ſed quod in ore trium teſtium ſtare debeat. Clauſos ſiquidem in ergaſtulo perhibebant aliquandiu ſeſe fuiſſe detentos. Interim cœpit in ciuitate illa uirtutum, quas per beatum Petrum Dominus actitabat crebrius, fama crebeſcere. Ad cuius nominis inuocationem fideli ſupplicatione conuerſi ſunt, eius ſibi meritis poſtulantes diuinitus ſubueniri. Contigit igitur die clara cuſtodes ſuos ludere alea ante oſtium carceris obſeratum, illos clauſos & compeditos interius lamentari ſuæ calamitatis ærumnas. Adeſt interea pontifex inuocatus, ſoluit compeditos, manum porrigit, aperit oſtium, iubet ut exeant. Sic manifeſtus apparens, uiros extrahit & educit. Et cum nulla foret mora uel opportunitas diuertendi, ſequentes præuium ducem ſuum, ſuper tabulas, quibus ludebant, inter medios tranſiere cuſtodes. Nec mirum, ſi uideri ab hoſtibus præſentes ipſi non poterant, qui ſibi uidere uidebantur abſentes. Nec ab eis pontifex ante diſparuit, quā euaſiſſe pericula, & ad locum ſeſe cognoſcerent perueniſſe ſecurum. Vndè etiam uoto ſeſe obligantes, nō guſtauere cibum donec ad ſui præſentiam liberatoris accederent, noua & mira Dei magnalia prædicantes.

Educit tres uiros è carcere ſtupēdo miraculo.

CAP.

CAP. XVI.

VErumtamen ſicut multis innotuit, locus ille admodum ſterilis eſt, & nihilominus granis acceſſu, ut cibaria uix ex ſe proferat, uix aliunde recipiat. Cōpatiens proinde uir miſericors multitudini confluenti, quæ à domo uel à diœceſi ſua per fideles nūcios poterat obtinere, quæ quid ab aduentantibus ſuſcipiebat oblatum, in cibos pauperum erogabat. Accidit autem, ut die quadam ſabbati propter aeris intemperiem ad uenundandum conuehere ſolitis negaretur acceſſus, & miniſtri ſuggererent nullam penitus facultatem, conſilium nullū ſuppetere, ut inſtanti Dominica poſſet refectio conſueta pauperibus exhiberi. Erant enim plura millia, & una tantum porcina ſibi perna, cum modica uiciarum quantitate remanſerat, ut totum ſimul caperet olla una grandis quidem, ſed hæc quid inter tantos? Imperat tamen, ut quod poſſunt, id faciant: quod habent, hoc præbeant, quandoquidem ſpes nulla ſuppeteret aut facultas ampliora quærendi. Manè facto, coctis cibarijs, in atrium introducta pauperum multitudo, cui uiderentur præparata poſſe ſufficere. Refectis illis cum adhuc eſcæ ſuppeterent, alij ſunt introducti: & ipſis itidem ſatiatis, mirabantur quòd cibus adhuc ſupereſſet. Ne prius ceſſauere, quàm dies cum eſcis ſimul & pauperum numeroſitate deficeret. Nec mihi fateor mirum uideri debet, lectorem meum nō mediocri ſuper hoc admiratione moueri. Alioqui ſi ſic factum credere quis detrectat, ſic creditum nō diſcredat. Videat tamen, cui potius ſit credendum, præiudicio ſuæ negationis, an illorum narrationi, qui præſentes fuerunt, uiderunt oculis, manibus tractauerunt. Sed tranſeundum nobis ad alia, ne ſuper miſerationibus huius uiri miſericordiæ, parturire incipiat copia congeſta faſtidium.

Paſcit plurimos cibo modico.

CAP. XVII.

COEpit inter hæc uir Domini fidelis, ad tantū ſibi à tot & tātis exhibitum fauorem pauere & tædere, cępit cōtriſtari & mœſtus eſſe, cępit talia meditari, taliter conuenire ſeipſum: Quid eſt, quod actitas? Nullum tibi lucrū, lucrari mūdum, & animæ tuæ facere detrimentum. O doxa, doxa, inflatio auriū, q̄ perniciosè miſeris, cū quibus ludis, illudis? Riſui tuo dicerē, ſi nō deſiperē, Quid fruſtra deciperis? immo quid decipis? In errorē inducis quos beatificas: allidis, quos eleuas: deijcis, quos exaltas. His & ſimilibus longè affectuoſius & efficacius, q̄ nr̄a queat imperitia capere uel effari, futurū iudiciū, dijudicando ſeipſum, præueniens & declinans, quaſi de nouo ſtatuit mundum fugere, ſibi grauius imminentem. Per uias igitur difficiles, per loca potius inuia ſub medio noctis ſilentio cum uno tantum comite, cæteris ignorantibus, exiit fugiens ſeculum & ipſius honores. Perueniens denique ad cœnobiū quoddam ſui ordinis Ciſterſienſis, in Germania conſtitutum, ubi quodammodo ſurdus eſſet & mutus, nec intelligēs cæterorū uerba, nec intellectus ab eis, quamdiu licuit, inter eos intrans & exiens, ut ſimplex Monachus habitauit. Mutauerat enim in uia ſocios, unum poſt alterum, occaſione quæſita, donec haberet, qui eſſet ignotus. Quis illas cogitet ferias, illud gaudium, illam ſolemnitatem? Sabbatizabat Deo iuxta deſiderium cordis ſui, & in ſuo ſibi Sabbato complacebat. Sed interim ille ſic maneat, cui bonum eſt ibi eſſe: ad eos potius redeundum, quos clandeſtinus deſolatur & uehementer affligit abſceſſus. Mane facto, cum minimè apparet, repleti ſunt domeſtici eius ſtupore & ecſtaſi in eo, quod contigerat illis. Quæſitus in cubiculo nec inuentus, quem meritò diligebant: per eccleſias, uicos & plateas quæritur, & minimè reperitur. Paſsim interrogant occurrentes, & non eſt, qui iudicet, qui uiderit eum, qui audierit uerbum quodcunque de eo. Non eſt qui dicat, Deſcendit in hortum aromatum, ut paſcatur deliciis ſpiritualibus, & gratiſsima cæleſtium colligat lilia gaudiorum. Egreditur ſermo in populum, quod receſſerit paſtor bonus, lumen oculorum ſuorum, dereliquerit eos & ſublatus ſit, in quo erat theſaurus ſuus & cor ſuum. Solennis illa frequentia in mœrorem, & uniuerſa deuotio uertitur in lamētum. Exeunt, qui perquirant, circumeant regionem ad loca etiam remotiora procedant. Sed quis unam in toto repetiat orbe perſonam, tam ſtudioſe fouentem latebras & ſecreta captantem? Veruntamen diſponente eo, à cuius facie in immenſitate creaturæ nullus abſconditur, inuentus eſt, agnitus eſt: tandem aliquando eccleſiæ ſuæ redditus eſt & reductus ad ſuos: Siquidem inter cæteros undique quæritantes, iuuenis quidam, quem à puero ipſe nutrierat, ad monaſterium illud adueniens, egredientibus fratribus ad laborem, dum ſingulos intuetur, in eum repente iniecit oculos, & agnitum protinus appræhendit, & tenuit & exclamauit. Mirari omnes, & nomine eius audito conqueri, quod lucerna ſub modio tam diu latitaſſet. Sacris eius ueſtigijs congregatio tota proſternitur, & ſibi poſtulat indulgeri, quod nullam ei reuerentiam exhibuiſſet ignara. Fleuere ſinguli, & dignis magnificare præconiis obedientię eius & humilitatis exempla cœperunt. Flere & ipſe præ cæteris quòd indignus foret frui diutius iucunditate conceſſa, & quod guſtatam dulcedinem ſapientiæ magis eſuriens magiſque ſitiens, retraheretur ad negocioſæ uitæ pericula & labores. Auditum eſt in terra illa, & celebri ſermone uulgatum, quòd apparuit uir propheta, potens in opere & ſermone. Iterum turba ruit & irruit: iterum fit concurſus moleſtior ab uberibus deſideratæ quietis auulſo. Iam uerò enarrari non poteſt, & ſuperfluum eſt conari, cum quanta deuotione & exultatione uniuerſæ terræ tanquàm rediuiuus apparuit, quoniam ſicut diſcipuli uiſo Domino, gauiſi ſunt. Nec minus uberes, & ſi magis breues, lachrymas ſuccedens gaudium, quàm præcedens mœſtitia parturiuit.

Vir ſanctus mundi fauores pertimeſcēs, fugit ad Germania cœnobium.

Reducitur ex monaſterio ad Eccleſiam ſuam.

CAP. XVIII.

PRiuſquam uir ſanctus officio fungeretur Abbatis, utrunque parentem de ſeculo nequam eripuit: fratrem uerò ſe minorem Andream, ad Ieſum Petrus trahens, recompenſauit quodammodo, quod primum Petrum adhuc Simeonem, ad eundem præueniens frater eius Andreas adduxit. Hic itaque Patrem in Bonaualle conſtituit, matrem in collegio ſanctimonialium fœminarum, loco, qui dicitur Sancti Pauli, pro facultate ſui ſexus & ſupra, Ciſtertienſis æmulantium ordinis inſtituta. Cui adhuc nouellæ plantationi, ad fundatoris inſtantiam & præceptum Abbatis ſui, ſenior Petrus pluribus annis profuit magis, quàm præfuit. Ad eiuſdem tamen diſciplinæ cœnobium, quod Bitumen uocant, ad liniendam arcam, uidelicet intus & foris, in uirginibus corpore & ſpiritu ſanctis, eandem poſtea filius ma-

Parentes & fratrē ad cœnobium adducit.

Ioan. 1.

trem

trem tranſtulit cum ſorore, quæ ipſius cœnobij multo tempore fideliter & utiliter curam geſsit. Non nullas etiam alias ſui generis idem ſanctus uirgines ſeu uiduas ordinauit. Proximus eſt Stamedio Tarentaſienſis diœceſis locus: cui perindè, ſicut cæteris quoque religioſis, beneficia plurima ſedulus impendebat.

CAP. XIX.

SCribi fecerat libros beati Auguſtini ſuper Pſalmos, & nulli adhuc eccleſię deputauerat, ſed ſudabat eleemoſyna in ſinu eius. Præſidebat uerò Maurienenſis eccleſiæ magni meriti Bernardus epiſcopus ſicut in ea potiſsimum regione, fœcũda uirorum paupertas, plures ſibi penè cõtemporaneos inſignes edidit ſacerdotes: Sanctum uidelicet Hugonem Gratianopolitanum, Ioannem Valentinum, Iſmidionem Dienſem, Airaldum & Bernardum Maurienneſes, noſtrum hunc Tarentaſienſem Petrum, & Ancelmum Beliceſem, ſuper cuius tumulum, dũ ſepeliretur, diuinitus ignis illapſus, accendit lampades, ſuper eundem locum coram ſigno Crucis appenſas.

Aliquot inſignes Epiſcopi.

CAP. XX.

ACcedens ſanè prædictus epiſcopus Maurienenſis Bernardus ad Bitumen, ſuæ diœceſis monaſterium, confitenti ſibi ſuas offenſiones, ut ſæpius actitabat, genetrici uenerabilis Petri Tarentaſienſis, iniunxit huiuſmodi pœnitentiæ fructum, ut ſupra commemoratos beati Auguſtini libros ſuis donari ſororibus impetraret. Poſt breue tempus archiepiſcopus affuit, & accedens ad eum mater, interrogabat an neceſſe ſit peccatoribus iniunctam ſibi pœnitentiam adimplere. Reſpondenti, Vtique: ſupplicat, ut miſereatur animæ matris ſuæ, cui ſuus huiuſmodi pœnitentiam præſul iniunxit. Sic eoſdem ſibi collatos codices eiuſdem cœnobii uirgines, ob reuerentiam largitoris, charius amplectuntur.

CAP. XXI.

Exod. 20. VTrunque uero parentem, dies ſuos in ſenectute bona & religioſa conuerſatione feliciter cõſommantẽ, deuotus ad Deum in officiis omnibus Eccleſiaſticis, ſed in huiuſmodi deuotiſsimus, ſepeliuit: quibus, iuxta mandatum Domini, honorem debitum uiuis exhibuit & defunctis.

CAP. XXII.

Mat. 5 Pacis cõponẽda quã ſuerit ſtudioſus. BEatitudinum cauſas & præmia in Euangelio ueritas ſermone commendans, inter cætera ait; Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Quod huic ſacro præſuli exercitum ſeu meritũ omnia non defuit, ſine ulla ambiguitate aſſerimus, ꝙ in ſpiritu adoptionis, filij Dei nomen hæreditauit. Implacabiles ſiquidem inimicitias & odia inueterata frequenter extinxit, grauia admodum bella compeſcuit, deſperatas reconciliationes inter maximos etiam principes, Domino cooperante & ſermonem eius confirmante ſequentibus ſignis, effecit. Inter principem ſuum Comitem Hymbertum & Hildefonſum Comitem Tholoſanum, in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non ſolum multis incendijs, ſed & homicidijs guerram diutius agitatam, multo labore ſedauit. Cuius occaſione negocij, ad illuſtrem Anglorum regem Henricum uehementer deſideratus acceſſit, & tam reuerẽter exceptus eſt, ut excedere modum omnem humanum deuotio uideretur. In ipſo quoque itinere diuina per eum uirtus miraculum ſingulare perfecit, quod diligentius proſequi teor operæprecium fore.

Henrici Angliæ regis erga eum reuerẽtia.

CAP. XXIII.

SANCTI Symoboriani dicitur caſtrum Lugdunenſis eccleſiæ, paucis ab urbe millibus diſtans, ubi uir fidelis & religioſorum officioſus ſedulusque ſuſceptor, magne conuerſationis pariter & opinionis Abbatem ad hoſpitium ſuum aliquãdo quaſi uim faciendo pertraxit. Huic iuuencula erat filia, miſerabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam inuidæ ſocrus inducta, ut languore tabeſceret deſperato, nec uiri ſui præſentiam, nec adſpectus ullatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix perſuaſa, ut ſatanas ſatanam eijceret, famoſum quendam maleficũ accerſiuit. Affuit, explorauit, agnouit, & muliérculã aſſerens inſeratam, terit arborum cortices, pocula uerbis & herbis infecta propinat. Mordet etiam dentibus proprijs brachium miſeræ mulieris. Res mira, res noua, res, ni fallor, hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit, ſed interdum uelut ex corde procedere ſentiens acus, cruciabatur atrociter, donec per morſuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret uis occulta. Crudele remedium, ſed huiuſmodi congruebat authori. Plures in hunc modum, quam triginta per temporum interualla prodierant: quædam, ut uulgo dicitur, excapſatæ, quędam admittendis filijs idonea foramina præferẽtes. Præterea prædictus Abbas ad domum, ubi hæc actitabantur, aduenit. Celebris eſt perſona, cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: ſed parcẽdũ adhuc ſuperſtiti, & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miſerabilem exhibet filiam nec ſine lachrymis lugubrem explicat tragœdiam. Eadem hora fit fides dictis, & ſentiens acum, mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, ſolitus iam præceſſerat cruor, iam cœperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens unus ex fratribus Laicis, eidem Abbati, deſeruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad teſtimonium conſeruandum. Orat Abbas, & locum uulneris tangens, in uirtute fidei pollicetur, ne ferrũ ultra, nec chalybem exinde proceſſurum. Factum eſt: ſed mutata materia eſt, malitia nec dum prorſus extincta. Cœperunt lignei ſudes paruuli, quales uulgo brocas appellãt, ex quercino robore uel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, craſsiores ſpinis & modice lõgiores. Nec unus tamen omnes, ſicut nec acus fuerant, longitudinis uel craſsitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menſes ex muliere lingua prodierunt. Affuit demum reuerendus Petrus antiſtes, cui diuinitus ſeruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier Miſſarum ſolennia celebranti, ſicut præceperat ueſpere præcedenti. Eadem hora ſeptimum decimum, lignum ex muliebri carne egreditur, quod ſub oculis omnium ſacellanus, extraxit. Confitentem, itaque mulierem abſoluit, & ſacram pręſul ei tradens Euchariſtiam, ab omni deinceps cuiuſcunque materiei progreſſu iubet eſſe ſecuram. Sic ab omnibus iam præſtigijs liberata, adhæſit uiro, filioſque procreauit.

Res ualde mira.

Et,ut dicitur,hodieq́ue ſuperſtes,uirtutem prędicat, quã in ſeipſa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto,dicitur pater,notus, etiam honoratus inter conuincaneos ſuos:ut ſi quem dubium nouitas tanta reddiderit,probare forſitan liceat, quod credere detrectarit.

CAP. XXIIII.

Schiſma uexat Eccleſiã.

IN diebus eiuſdem præſulis,uicinas prouincias & Romani Imperii ex maxima parte eccleſias ſchilmatica rabies occupauit. Solus ipſe ex metropolitanis uel prope ſolus regionum illarum & ſchiſmaticis palam reſtitit,& immunis perſtitit in eccleſia ſua. Sed plurimos ex circumpoſitis reuocauit ad catholicam unitatem,uicinas undique prouincias libere penetrans, libere prædicans cleris & populis, plenis authoritate ſermonibus improbos & obſtinatos hæreticæ arguens prauitatis.

Imperatoris erga ſanctũ uirum reuerẽtia.

Nihilominus tamẽ deuotis eum colebat Imperator officijs, non minori ei reuerentia obſequens,quàm ſæuitia catholicos perſequens cæteros circunquaque. Nec deerant,qui indignarentur,qui cauſarentur,qui conarentur animũ principis aduerſus eum potius exacerbare,dicentes: Quid ſibi uult, Imperator bone, quod actitas? Nunquid deſtruere eſt cauſam tuam, ſic colere, ſic honorare eum, qui ſic impugnat, qui ſic impetit eam? Ille nos deteſtatur, execratur, hæreticos nos denunciat, nos anathematizat: & tu uelut angelum Domini eum ſuſcipis,publicè & priuatim eius prædicans ſanctitatem? His & huiuſmodi uerbis, quantum tamen audiebant, crebro pulſabant ariete imperatorij robur pectoris filij diffidentiæ,filij ſcelerati. Cui ſuggeſtioni Herbertus quidam Chryſopolitanæ incubator eccleſię,præ cæteris inſiſtebat, iterũ atque iterum aſſeuerans,non ſeſe ſatis mirari poſſe, quibus ille præſtigijs Imperatorem, tanta præditum ratione,taliter dementaſſet.

Imperator Eccleſiaſticos perſequitur.

Multos enim archiepiſcopos, epiſcopos & abbates, etiam ſibi quondam chariſsimos, pro eadem cauſa idem Imperator in exilium egerat. Ciſtertienſis ordinis fratrum non modo perſonas aliquas, ſed numeroſa collegia ab eodẽ Herberto & ſimilibus,ſi quos tamen ſimiles habuit, ſuis extrudi cœnobijs non prohibuerat,& huius unius ſeſe ſuffragijs quam ſuppliciter commendabat. Fertur etiam,quod eidem nequiſsimo,monita peſsima ſuggerenti,dignum memoria, dignum dederit admiratione reſponſum: Si hominibus,ut merentur, contrarium me exhibeo,tunc uelis,ut euidenter opponere me incipiam Deo?

CAP. XXV.

EXtat in diœceſi Chryſopolitana cœnobium, quod Bethania nominatur. Illo uenturum Tarentaſienſem archiepiſcopum Herbertus audiens,præmiſit,nuncians eadem die ſeſe uenturum. Expauit Abbas, & cum multa anxietate in occurſum properans uiri ſancti, ignorare ſeſe, quid ageret, cauſabatur. Cui ille: Angulus, ait, nobis quantuluſcunque ſufficiet:ne turberis. Veruntamen diuina pro eo ultio militauit, & ægritudine occupatus apoſtata, quod diſpoſuerat, non impleuit. Exinde uir beatus ad Imperatorem acceſsit, in ciuitate Chryſopoli conſtitutum. Vbi etiam ab oppreſſione Catholicorum, maxime religioſorum, quantum potuit, eius animum reuocauit, regis iram, rugitui ſimilem leonino, monitis ſimul & interceſſione compeſcens. Conuenit autem ſolita deuotione populus ciuitatis ad eum, & innumera etiam de uicinis locis undique multitudo confluxit. Quibus inter cætera de prædicto hæretico uerbum faciens, nec ipſius malitiam ueritus, nec præſentiam Imperatoris,per quem erat intruſus,orationem indixit omnibus generaliter, ut manus Domini accelararet ab illius tyrannide eccleſiam liberare, uel mutando hominem,uel mulctando:ut conuerteretur ad pœnitẽtiam,uel de medio tolleretur. Oratũ eſt,& infra quatuor aut quinque dies miſeram idem ſchiſmaticus animam exhalauit.

Herbertus Epiſcopus ſchiſmaticus miſere perit.

Accidit tamen,ut interea uiſitatus à reuerendo Belleuallenſi Abbate, ad primum gratulari uideretur aduentum. Conuentus autem de confeſsione peccatorum,& admonitus de pœnitentia,pugillum ſtrinxit,& applicans ori, buccinabat in eo. Poſt modicum uero deponens manum, quam ſtrinxerat,ore canebat. Erubuit abbas,quod non poſſet aliud obtinere reſponſum: & agnoſcens iudicium Dei,non ſine multa confuſione receſsit. Necdum uir ſanctus de ciuitate exierat, & iam in plauſtro boum Herberti cadauer afferebatur infauſtum, clamante populo & dicente: Benedictus Deus, qui tradidit impium.

CAP. XXVI.

Confirmat Catholicos per Italiam.

IDem quoque uir ſanctus,à catholico Papa reuerendiſsimo Alexandro tertio accerſitus, per Italiam & Tuſciam magnifice conſolabatur catholicos, & ſchiſmaticorum facies ignominia & confuſione replebat,cum in ipſis urbibus, ubi pſeudoepiſcopi præſidebant, palam & publice eandem hæreſim condemnaret uniuerſo populo deuotiſsimis illum obſequijs proſequente, immò etiam Domino ſignis uarijs ſermonem confirmante. Nec perſonæ alterius ſummus Pontifex tantum honorem exhibuit, nec Romana eccleſia eo tempore epiſcoporum aliquem ſic admirata eſt,ſic reuerita,ſic amplexa. Soli reſpiciebant ad manus eius,ut munera conſequerentur egeni. Nam ſpiritalis gratiam muneris omnes pariter affectabant. Et quemadmodum multo tempore per Burgundiam & Lotharingiam actitaret, per regiones Italiæ, Tuſciæ & Campaniæ in aduentu, in ſtatu, in reditu ſuo celeberrimæ ſanctitatis eius authoritas in conſcientijs proprijs coram Deo fiduciam maximam, coram hominibus reuerentiam & conſtantiam præbens catholicis, ſchiſmaticos nihilominus confundebat intus & foris. Auſus eſt tamen tyrannus quidam perſequi redeuntem, perſonam eius iniurijs afficere cogitans, uel de equitaturis circiter quinque, uel de ſupellectili tenuiſsima facere prædam. Cuius inter currendum ruit equus in præceps, & fracto crure ſolo decubuit. Expauit homo,& in ſe rediens, gratias egit pro damnatione,quam meruit,damno ſeſe potius eſſe mulctatum,non minori deuotione procedens ad proſequendum & obſequendum, quam furore prius ad perſequendum fuerat animatus. Secutus denique, & tunc primum conſecutus eſt. Pedibus eius aduoluitur, humiliter ſatisfacit,nec ſatis illi,quicquid facit,miſericordiæ eius tribuens, quod profeſſores equus occubuit.

CAP. XXVII.

IN cœnobio poſitus Longiuadi, morem gerere teneor chariſsimis mihi fratribus & Abbati. Indè eſt,quòd ſtilum reuocans à propoſitis,quæ multorum mihi multum credibili teſtimonio ſuggeruntur

tur, inſerenda putaoi. Ex petitione* Lugdunenſis epiſcopi, & ueoerabilis Abbatis ac totius congregationis inſtaoria, ad prædictum monaſterium, ut in memoria ſancti Beroardi Claræuallis oouum dedicaret altare & cœmeterium benediceret, uir beatus acceſſit. Summis etenim expetebatur uotis, à quibuſcunq; eius præſentia poterat obtineri, & accerſiebatur ondique, oodiq; trahebatur ad celebranda eiuſmodi ſacraměta. Affuit certa die pootifex expectatus, & multitudo tanta conuenit, ut oegareot uiri grandes atq; graodæui, ſimilem uſpiam ſe uidiſſe. Veruntamen affuit tentator, opportuoitate inueota, cuidam perſuadens argenteam furari crucem, modici quidem ponderis, ſed particulam ligni Domini continentem. Aduertitur à fratribus ſacrilegium, & ſacro præſuli ſine dilatione ſuggeritur. Nec cunctatur anathematixare ſacrilegum, in uirture Chriſti præcipiens, ne prius liceat homiui mooaſterij egredi fines, quàm reſtituerit ſigoum crucis, firmiter conteſtatus, quòd uullateous poſſet auferri. Perſtitit tameu improbus uſque in diem alteram, douec epiſcopus receſsiſſet. Sed nec tuoc egredi potoit, niſi prius reddita cruce, & altari ſacro, ubi fuerar, impoſita. Viderat mulier ſcyphum ligneum, coocupiuit uiſum, rulerat & abſconderat concupitum, abſconditum adſportabat infelix. Nec mora: puoitur in oculis, per quorum feneſtras mors introierat. Expetit unum è frattibus, oecdū penitus, ſed penè cæca uaſculum profert, cum ſatisfactiooe reſtituit, & ultricem crimiois caligině mox euadit. Sic accedeos uouſquiſpiam ad monaſterij ianitorem, coram eo cucullam, quam malè tulerat, in hæc uerba proiecit: Tolle tibi cappam hanc manicatam, quam frequěter attentans efferre uon potui, neſcio qua uirtute prohibitus. Phreneticum iuuenem, uel potius eoergumenum, ſicut creditum eſt, & credibile erat, plurimi baiulabant, à die iam ſeptima oec ſumeutem cibum, nec uerbum aliquod proferentem. Iuſſus quieſcere, iuſſus loqui, in neutro obtemperabat ſacerdoti. At ille ſub pectore pulſat hominem, coutra dæmonem iodignatus. Nec mora, per fluxuot oeorris obſcœnom, ut uiſum eſt, alter dæmonum exijt, & alter manſit, quod miſerum oon omninò talis egeſtio liberauit. Nec moram fecit epiſcopus propter populum comprimenrem: ſed cum foris ſtaret, oratorium iotroiuit, ubi rurſus exhibito iuueni impoſuit manus: & odoris diriſsimi uomitu reporgatus, ad modicum requieuit, ac deinceps loqui cœpit, cibum ſumpſit, & officia reliqoa ſanæ mětis impleuit. Iu eiuſdem baſilica monaſterij iam tribus annis ſurdum & mutum filium mater afferens uito Dei, ad ipſius benedictionem ſine mora loquentem liberè & audientem gratulabunda recepit.

** Lingonēſis.*

Excommunicat ſacrilegū & ille fugere non poteſt.

Dæmoniacus curatur.

Itē ſurdus & mutus.

CAP. XXVIII.

MOnaſterium Albæ Ripæ à proximo flumine oomě accepit. Huius uicioom oppidum Bairum ouocupatur. Cuius præpoſiti uxor ſterilis cohabitabat aonis quiodecim oiro ſuo. Adueniente demum archiepiſcopo, lachrymabiliter obſecrabat, ut auferet ſterilitatis opprobrium ab ea. Cui ſolita pietate compaſſus, poſt oratiooem & couceptum promiſit & partum.

Concepit itaqoe mulier, & peperit filium, & iuxta uerba archiepiſcopi, Ioaunes eſt nomen illi. Siquidě adhuc hodie mater & filius ambo ſuperſtites, ambo teſtes uirtutis exiſtuot. Claudum etiam uirū, nec ſuis pedibus accendentem ſed oblatum manibus alienis, ibidem ſanctus erexit, & ea ſibi nuncuſque perſeue-

Sterilis parit.

Claudus ambulat.

rat gratia, ut libere gradiatur. Interea cæcus clamans ad eū, ut illuminaretur orabat. Cui ille: Noli, inquit, deſiderare, ut uideas: uacares latrocioiis, ſi uideres. Quod de homine prorſus ſibi ignoto, non ab homine, neq; per homioem, ſed ſpiritu ſuggerente cognouit. Qui licet non uidear, quantum ualet, in latrocinijs hodie perſeuerat. Oblationes fidelium in eccleſia quadam inter Miſſarum ſolennia ſuſcipient, diſtribuebar egeois, more ſuo reſtituěs plura pauperibus, quàm offerrenr. Iuterea quidam improbus uehemeoter iuſtabar, & ſæpè rediens, uihil poterat obtinere, ſolus teferens ſolam oblatione repulſam. Et dum ſeſe famelicum carere cibarijs clamitaret, chlamyde reuoluta, placentam integram, qoam ferebat, ſanctus oſtendit, dicens: Hanc comede, & ab huiuſmodi petitione deſiſte. De cuius uita & peſsimis actibus corripiens hominem, tanta propoſuit, ut mirareotur, qui aderant, & cogoouerant eum, quòd uon eſſet opus, ut qois ei teſtimooium prehiberet.

CAP. XXIX.

IN dedicatioue oratorij de Buſſeria, quod eſt cœnobium Ciſtertienſis ordinis in Eduenſi diœceſi conſtitutom, puer auuorum circiter nouem ſurdos & mutus, ad orationem uiri Dei & maous impoſitionem, auditum pariter & loquelā recepit. Duo ět fratres, alter ſurdus, alter ſurdus & mutus, ab eiſdě incōmodis ambo liberari ſunt. Sed & monachus eiuſdě monaſterii, per annos ſeptě oculos haběs opertos albugioe, & omuinò cæcus, audiuit: Ne timeas fili: in proximo eſt, ut à Deo cureris. Et factum eſt ità. Siquidem iotra dies uigioti aduenit clericus, qui eandem detraxit albuginem: & deinceps clarè uidit. Alſatia dicitur regio prope Rhenum populoſos admodū uicos habens. Hanc iugreſſus aliquando pontifex reuerendus, in uilla, cui Nomen Rufeium eſt, Miſſarum ſoleunia celebrabat, Cui mulier eſt oblata, ex graui præcipitio iuncturis oſsium diſsipatis, per annos circiter nouem uix duobos baculis ſuſtentata proceděs. Poſt orariooem & manus impoſirionem, modicū ſubſtitit, & uirtutem ſeotiens, exclamauit. Nec mora baculos in ſublime porrectos baiulans, iocolumis facta eſt, & libere gradiebatur: populuſque uociſerans, Kyrie eleiſon, ſuſpenſis inter lapides baculis, Dominum collaudabat. Ibi etiam claudi duo protinus ſout erecti: prior, ad tactum eius: poſterior, priuſquam obtinere poſſet acceſſum in medio plebis, diuina unctione præuentus. Poſt oblationem hoſtiæ ſalutaris, ſacerdos oblatum ſibi per ſignū crucis cæcū illumioauit, oculos eius liniens ex aqua adſperſiouis digitorum ſuorum.

Miracula eius alia

Rufeiū, quod hodiè, ut puto, Rubeaquum dicitur

CAP. XXX.

EX relatione Stamediěſis Abbatis accepi, quòd aliquando patrem ſanctum familiari ſoggeſtione conueuiens, ait illi: Nonoullos mooet, ut cōperi, pater ſancte, ꝙ ita paſsim & iocunctanter ſuper ægros manus imponis. Arbitraotur enim & aſſeruut, qoòd iam olim tempore miraculoſa tranſierint. Cui tale dedit ſanctus ille ſolita benignitate reſpooſum: Multorum iam non modò charitas refrigeſcit, ſed fides etiam infirmator. Exigit proindè uelut de nouo rigari miraculis, foueri beoeficijs fides marcida, fides ægra.

Fides miraculis confirmatur.

C A P. XXXI.

** Puſil lu.*

Epilepſia multos liberat.

CRuſillas * uocatur oppidum Comitis Gebennenſis, ubi uir ſanctus cũ Comite ipſo, & pluribus ea eadem regione perſonis ſuper quibuſdam negociis conferebat. Ibi tres Epilepticæ mulieres miſerabiliter corruentes, altera quidẽ poſt alteram, palpitabant & elidebantur in terra. Ad ſupplicationem adſtantium per ſingulas orationem fecit, & incunctanter erectas reſtituit ſanitati. Quanto miſerior & mirabilior talis ægritudo uidetur, tanto ſpecialior uiro miſericordiæ aduerſus eam efficacia ſuppetebat, ut multos ab ea curauerit, etiam quos nõ uidit, & uix perſona aliqua, poſt impoſitionem manus eiuſdem, eandem miſeriam ſit experta.

C A P. XXXII.

EST locus in Alſatia regione, cui nomen Aquę uillare, ubi ſignatam epilepticam ſub celeritate pertranſijt, & tam crudeliter miſera uexabatur, ut continuo uideretur animam reddıtura. Conuerſus pontifex & mulierculam erigens, in aurẽ eius ſubmiſſa uoce dicebat: Neceſſe eſt, ut egrediaris ab ea. Sanata eſt ergo mulier ab illa hora, & deinceps nihil tale perpeſſa. Contigit altera uice. Miſſarum ſolenoia celebrante uiro Dei, uexatum hominem epilepticum exclamare. Compaſſus ille, & uice ſua ſacellanum dirigens ſuum, erigi uiſum præcepit & ſanari. Quod utrunque effectui mancipatum eſt ipſa hora.

CAP. XXXIII.

Puer claudus ſanatur.

VIſitauit aliquando ſanctus monaſterium Bellæuallis in abundantia ſuauitatis & gratię, deuotam ſibi cõgregationem ſua benedictione lætificans. Oblatum etiã puerum, qui languore corporis diuturno debilitatus, & maximè pedum deſtitutus erat officio, orando & manus imponendo ſanauit, ut liberè gradiens exultaret, uidentibus etiã cæteris gaudia ſua communicans. Mulier prægnans, cum pariendi tempus adeſſet, periclitabatur, decem diebus parturiens, nec obliuiſcebatur preſſuræ, nullo gaudio ſuccedente. Erat ei uicinus & notus Abbas quidam, cinctorium ſacri præſulis cum multa deuotione cuſtodiens. Accerſitus itaque, & tam miſerabili neceſſitate comperta, prædictum cingulum protulit, & ut nudum eaindẽ uterum cingeret, perſuaſit. Factum eſt, & uix exierat ille cubiculum, ſubitò mulier eſt enixa, & à periculo cruciatuq; penitus liberata. Non tranſeamus cœnobium Bullionis, ne cauſari incipiant fratres illi, quòd contra morem illius, quẽ ſcribimus, uideamur humiles aſpernari. Gratanter uiſitabat & ipſos amicus pauperum, nec mediocriter in ædificijs mediocribus complacebat. Apud quos etiam, ſicut firmiter aſſeuerant, per ſignum Crucis illuminauit cæcum collyrio ſputi ſui.

Prægnans partus difficultate abſoluitur, cingulo ſancti uiri ſe ſtringens.

CAP. XXXIIII.

Ioã. 15

QVanto magis uirum Dei mundus proſequebatur obſequijs, præconijs extollebat, tanto magis metuebat ipſe, quod legerat: Si de mũdo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret. Cœpit ergo cum uiris perfectioribus ſpiritualis collationis habere tractatum, utilius fore exiſtimans, pauculos, quos habebat, equos uenundari, & preciũ dari pauperibus, ut pedes gradiens, quod conſumere illi cum ſuis cuſtodibus conſueuerant, miſericordiæ magis operibus deputaret. Feciſſetq; uoto ſatis, niſi ſuggeſtio rationalis & confeſtim occurrens neceſsitas obſtitiſſet. Siquidem perſuaſum eſt ei, in ſua quidem prouincia id obſeruari poſſe: ſed excipiendũ ab eiuſmodi profeſsione propoſiti, ut ſolito uteretur animaliũ uehiculo, ſi remotas adire prouincias pro cauſa ineuitabili cogeretur. Nec ſine diuino nutu exceptionem eiuſmodi ſacro præſuli perſuaſiſſe uidetur uir eximius, & inter amicos chariſsimus, tunc Altætubæ, poſtmodum Claræuallis Abbas Henricus, nunc Albanenſis epiſcopis, inter inſignes columnas Romanæ Eccleſiæ loco celebri conſtitutus. Adhuc enim ſermo manebat in eiuſdem deliberationis ambiguitate ſuſpenſus, & eccè nuncius domini Papæ, ecce literæ, ecce mandatum, ut ad reges Francorum & Anglorum ſibi reconciliandos ſub quanta poterit acceleratione feſtinet. Ex quorum inimicitiis eccleſiarum deſtructio, depopulatio regionum, & innumerabilium ſtrages hominum procedebat. Nec uidebatur aliud præſtolandum, quàm quod dicitur: Fortis impegit in fortem, & ambo pariter corruerunt. Huius neceſsitatis intuitus, & Apoſtolicæ authoritatis reuerẽtia, cui in omnibus & per omnia ſemper obtemperauit, præſulem ſanctum deſcendere fecit in Gallias. Ingreſſus itaque monaſterium Senonenſis diœceſis, quod Pruliacum dicitur, & in eo circa ſpatium menſis unius infirmitate detentus, plurimis tamen ægrotis beneficia præſtitit ſanitatum. Et cũ maximus undique & ubique ad eum concurſus fieret populorum: Nolite, ait ſanctus ad fratres, de uictualium diſtributione moueri. Dabit Dominus horreis ueſtris benedictionem, ut cognoſcatis eius uirtutem, qui pro beneplacito ſuo multiplicat, quæ pro ſui nominis gloria erogantur. Sic audiſſe, ſic credidiſſe, ſic experimẽto tum probaſſe ſeſe teſtati ſunt, per quorum manus conficiebantur panes & diſtribuebantur: ut cum uix uiderentur duplicati poſſe ſufficere, minor ſolito numerus abundaret. Semel ſiquidem in hebdomada minus coquebant in clibano, quàm cæteris menſibus ante ſolebant.

Mittitur à Papa ad pacem cõciliandam inter reges. Ierem. 46.

CAP. XXXV.

MIles quidam regionis illius, impetrandæ benedictionis obtentu & ſignorum gratia, ad hominem Dei multos concurrere uidens, compaſſus filio non uidenti, optat, ut eius ſuffragantibus meritis, uidens fiat ex cæco, qui ſuis, ut uerebatur, promerentibus culpis, cæcus factus eſt ex uidente. Cæcum itaque filium extulit domo ſua, ſed Pruliacenſi cœnobio intulit iam uidentẽ. Obuius enim factus eſt uir fidelis eunti, panem refetẽs à beato præſule benedictũ. Nec moras tulit, magnanimus factus in fide: ſed de mica panis collyrium nouum cõficicẽs, oculos filij cum diuini nominis & eiuſdẽ præſulis inuocatione liniuit. Cooperantibus ergo ſibi uirtute fidei & benedictionis effectu, ad unctionem primam ſacri collyrij aperti ſunt oculi eius: & uidit, & gauiſus eſt ſe uidere. Sic gratulabundus illuminatum filium pater oſtendit, quem ſperauit illuminandum fore: & qui ueniebat oblaturus preces, exhibiturus peruenit gratiarum potius actiones.

Cæco redditur lumen.

CAP. XXXVI.

COrbolium dicitur oppidum regis Franciæ, qđ Sequana fluuius alluit, in Pariſiacenſi diœceſi conſtitutum. Huius præpoſito grandis erat non modo gratia apud dominum ſuũ, ſed & in

palatio

Regis Franciæ reuerētia erga ſanctū uirum.

palatii locus. Quem in occurſum præſulis ſancti mittere ſtuduit rex deuotus, præcipiens non modò humanitatis officia, ſed debitam reuerentiam à ſuis omnibus ei in locis omnibus, quantum pateretur, impendi. Sic in oppido ſupradicto humilis ſeruus Chriſti de mandato regis in regia domo ſuſcipitur. Nec poterat uſpiam, licet debili, præ multitudine concurrentium, neceſſaria requies exhiberi. Erat autem ſpiritus fortis, ſpiritus promptus in infirma carne, & ætate iam pigra. Eidem ſanè præpoſito erat clauda à natiuitate filia, iam quinquennis, ſicut apparuiſſe uideretur. Sic nata fuerat ad gloriam Dei, & ſerui fidelis honorem. Cuius ſacris oblata ueſtigiis, poſt orationem & manus impoſitionem erecta eſt, & nouos faciens greſſus pedibus ſuis, ambulauit, pro ętate magnificās Deum, & ſuo gratias referēs erectori. Sic deuotos hōſpites exhilarauit dupliciter hoſpes bonus: nec modo ſubiit admiratio pro uirtute, ſed familiarius gaudiū pro perſona. Tranſeamus Pariſienſium uota permaxima, concurſus intolerabiles, & moleſtos, qui exhibebantur, honores. Expectant Reges, expectant principes, multitudo incredibilis præſtolatur pro uerbo pacis, & aduentu tanti præſulis, iuxta Caluum montem in confinio Franciæ & Normanniæ congregata.

Itē regis Angliæ.

In cuius occurſum non tam currit, quàm aduolat, rex Anglorum, & ad conſpectum longius poſiti equo deſilit, immò ruit, amplectitur pedes, cappam detrahit undique laceratam, undique decurtatam. Nec particulas tollit, ut cæteri conſueuerant, quanuis ægre ferret antiſtes.

Vide quid tātus rex tribuat eius lacerę ueſti.

In hoc ſolo nil ſua ſibi authoritas poterat ſuffragari, nil prohibitio, nil indignationis oſtenſio, nil interiatio maledicti. Caulari fratres, qui ſimul uenerant, & dicere, (ſiquidem animum regis exploratum ire uolebant.) Inter regias gazas ſemicinctia quid facient uetuſta? Quibus ille tale dedit non ſine multorum atteſtatione reſponſum: Aliter uobis loquendum fuerat, ſi ſciretis de ipſius cingulo, quod præteritis annis accepi, quantis ægrotantibus remedia, quanta prouenerint beneficia ſanitatum.

Nota lector.

CAP. XXXVII.

CIrca eadem loca conſederat Archiepiſcopus, cum perſonis magnis habens de reformanda pace tractatum. Et ecce uidua pauper ſuum magis & ſuæ filię incommodum ſentiens, quā regum inimicitias, uel pericula reputans regionum, increpantibus aliis, aliis prohibentibus, irruit, mutā à natiuitate filiā ſecum trahens. Nec in tanta frequentia perſonā humilem Archiepiſcopus aſpernabatur, non altum ſapiens nec in alto. Inclinatur ad ſupplicē, & oratione præmiſſa, infuſum proprio ſputo pollicē mittit in os puellæ, linguæ eius & labiis imprimens ſignum crucis. Si præcipiente eo, uerba, quæcunque prædiceret, poſt eū ſimiliter reſonabat: ſic deinceps eſt locuta, ſic loquens, reddita matri ſuæ. Nec mora, neceſſitudinem matri redhibens alteri filius, claudā attulit in aſello. Cuius ille renes & debilia membra conſignans, in partem ſecedere fecit, & diuinam miſericordiam præſtolari. Poſt paululum, filio ſuadente, ut aſcenderet aſinum & rediret: Mina, ait, potius, mina aſinum, & præcede. Sic præceſſit ille, & ſanata illa, ſecuta eſt, multis cum multa admiratione proſequentibus eam.

CAP. XXXVIII.

ALtera die eum rege Francorum Ludouico & Anglorum iuniori rege, & Flandrenſi Comite, multis undique circonſtantibus, ſuper eodem negocio, pro quo uenerat, familiariter cōferebat. Interim mater filii iam duodennis, ſed ab annis ſeptem eadem matre cæci, ad cuneum illum cum filio ſupplex & gemebunda peruenit. Videns autem uir ſanctus, quòd à miniſtris regum miſeræ muliherculæ negaretur acceſſus, ab eiſdem potius eam ſibi cum filio præcepit exhiberi. Cuius neceſſitate cōperta, tenens pueri crinem, & miſericorditer blandiens, quid optaret, interrogabat. Cui ille: Domine, ut uideam. Protulit nummum pōtifex, & in manum pueri dedit illum. Intinctis etiā digitis in ſaliua oris ſui, ſuper oculos eius & uerticem capitis ſignum crucis edidit, & paulisper orauit. Intuebantur reges cum cæteris, & mirabantur, inuicem colloquentes, inuicē conquirentes, an iocus foret, quod uir ſanctus ſerius actitabat. Intereà cœpit puer paulatim uiſum recipere, cœpit nummum quem tenebat, cœpit homines intueri, cœpit gratulabundus & laudans dicere matri ſuæ: Video mater, uideo, uideo arbores, uideo omnes & omnia, quæ circunſtant. Ad hæc illa uelut ad altare ſacroſanctum conuerſa ad præſulem, flexis genibus, porrectis manibus & directis in eum oculis, orationi ſtudioſius inſiſtebat.

Cæcus puer illuminatur.

Auditum eſt & compertum, quia cæcus uiſum recepit. Ipſe quoque Francorum rex, diligentius inquiſita & cognita certius ueritate, non diſſimulauit flexo genu uirtutem in puero adorare diuinam, caput eius oculoſque deoſculans, & honorans oblatione propria manum eius. Nec mirū, quòd mira deuotio in cæteris etiam ſecuta eſt tanti regis exemplum, tantum miraculum proſecuta.

Vide deuotionē regis Gallorum.

CAP. XXXIX.

ADuenit interea caput ieiunii Quadrageſimalis, & in cœnobio mortui maris officium illud ſolenne reuerendiſſimus celebrauit antiſtes. Impoſuit etiam cineres capiti regis Angliæ benedictos, & ſuorum, qui propter hoc ad monaſterium illud aduenerat ipſo die.

Cineres benedicti.

Cæterum miles quidam, ante multum tempus baliſtæ iaculo in tempore uulneratus, & extunc altero oculo nihil penitus uidens, multa precum inſtantia poſtulabat eius reſtitutionem. Excuſare cœpit uir Dei, & grauius ſolito homini diſſuadēre, ne ſupra uires ſuas uel merita ſua exigeret tale aliquid ab humilitate ſua. Inſtitit tamē & perſtitit, nulla diſuaſione deſperans, ſed magnanimior factus in fide. Itaque tangitur, benedicitur, & emittitur, præſtolaturus miſericordiam Dei. Exiit, expectauit, aduertit, & paulatim luce reddita, utroque uidit oculo, ſicut olim. Feſtinauit quoque ad regem, gaudium ſuum domino ſuo ſine dilatione communicans. Sermo procedit in publicum, & opus bonū pulchrius eluceſcit in commune deductum: ex multarū denique perſonis facierum deuota reſonat & ſolennis gratiarum actio & uox laudis.

CAP. XL.

QVod deuotus frater Hugo de Aceruilla, monachus Ciſtertienſis, licet ignorās ipſam mihi in manibus eſſe materiam, præſentialiter ſuggerit, nullatenus decet omitti. Nempe adſtruit fidem religioſitas hominis non ignota, & præſertim credibilitas ueraciſſima, & credibilis ueritas teſtimonii eius in conuerſatione etiam ſeculari. Dum ueniſſet Archiepiſcopus ad oppidum primum Normaniæ, quod Giſortium nuncupatur, prædictus Hugo, ſub rege Francorum militans, à ianitoribus & cuſtodibus oppidi uix impetrauit ingreſſum. Eadem hora uidit oblatum Archiepiſcopo puerum, ab im-

minentis mortis periculo liberari. Fluxu ſiquidem nariũ totus uidebatur corporis eius cruor exhauſtus, ut uix uitalis caloris aut coloris aliquid appareret in eo. Sic non erat uox neque ſenſus, non motus aliquis niſi quantum mouebatur à ſuis. Orauit homo Dei ſuper exanguem puerum, cui ſolum uidebatur ſupereſſet ſepulchrum, & ex ſputo ſuo tetigit labia uix tenuiter reſpirãtis. Nec mora: apuit labia, apuit oculos, & tanquam rediuiuus apparuit in momẽto. In agro Pariſiacẽſi cœnobio cuidam Edera nomen dedit, ubi multæ ſanctimoniales habitant mulieres. Ibi quoque per ſanctum præſulem duobus reddidit Dominus ſurdis auditum, & uiro media corporis parte præmortuo, aridæ manus & pedis reſtituit ſoſpitatem. Alta quoque Brueria monaſterium dicitur alterum, religioſi ad modum ordinis fontis Ebrandi, ducentas circiter ſanctimoniales feminas Domino deuotiſſimas habens. Illic aliæ pœnitentes uelut in ergaſtulo præteriti tẽporis commiſſa deplorant, aliæ uirgines implorant in thalamo ſponſi ſui gratiam, modis omnibus contẽdentes, ut ſiue præſentes, ſiue abſentes, placeãt ei. Ad petitionẽ ergo Reginæ Francorum uiſitat ancillas Chriſti, merito deſiderabilis & plurimum deſideratus antiſtes, ubi etiam nouum conſecrauit altare, & ibidem per ſignum Crucis puellam cæcam illuminauit.

Puer pene exanimis reſtituitur.

Brueria inſigne cœnobium.

CAP. XLI.

Tricesimumtertium annum, partem uidelicet tertiam numerorum, quos leua continet, in pontificatu uir beatus implebat, & à patribus ei duabus reliquis parcens, filium dexteræ trãsferre diſponebat ad dexteram diuina uocatio. Nam & numerum ipſum creditur conſecraſſe Saluatoris ætas in carne. Accedentem igitur ad cœnobiũ Bellæualis, in Chryſopolitana diœceſi conſtitutum, ardor febrium uiolentus inuaſit, & iuxta uicum proximũ, qui domini Martini dicitur, aliquandiu requieuit. Vbi poſtmodum ab incolis ſignum Crucis erectũ, & fideliter quamplurimis implorantibus ægris præſtita prædicantur remedia ſanitatum. Perueniente demum antiſtite ſacro ad monaſterium congregatio omnis exultauit in gaudio, & per loca uicina de ipſius aduentu celebris & iucunda admodum fama percrebuit. Aegritudine tamen eius audita, qui multorũ ægritudines ſuis orationibus depellebat, metus ingens & mœror ſubijt omnes pariter occupans intus & foris. Quos ſupra uires, iã iamq; deficiẽtis corpuſculi animus cõſolabatur inuictus, ſolitæ benignitatis & hilaritatis gratiam ſingulis exhibens, ſuam diſſimulans ipſe fr[illegible]xurã. Cuius omnis ſemper actio, omnis affectio, & ipſe totus humilitas & deuotio, totus charitas & compaſſio fuit. Interea ſolẽnitas inuẽtionis ſanctæ Crucis aduenit, in qua Dominus diſpoſuerat eiuſdem Crucis fideliſſimum adoratorem, feruentiſſimum amatorem, præconem ſedulum exaltare. In qua etiam triceſſimustertius annus à ſuſceptione electionis impletus eſt, ut dies nulla ſuperexcreſceret, nulla deeſſet. Et forſitan minus id fuerat attendẽdum, niſi quia Saluator quoque, ut quidam ſapiunt, ipſum ſibi numerum à conceptione ad paſſionem uſque compleuit. Præuenerat autem Dominicis ſacramentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tẽpore deuotiſſimus executor. Omnibus tandem ritè completis, in medio pſallentium & orantiũ filiorũ, quibus paternę benedictionis hereditatẽ legauerat locupletem, feliciter eſt appoſitus ad patres ſuos. Ad quem multæ prius eccleſiaſticæ & ſeculares perſonæ, humiles & honorabiles, ex eadem regione conuenerant: ſed ad eius præſertim exequias innumeroſior, ſi tamen numerabilis, multitudo concurrit. Excubias ergo peruigiles circa ſacratiſſimum corpus diebus noctibusque duabus in pſalmis & canticis ſpiritualibus celebrarunt. Tertio demum die ab Archiepiſcopolitano, per ipſius opem & operam iam catholico, cum Abbatibus plurimis coram ſacro altari, in honore beatæ Mariæ ſemper uirginis dedicato, ſepultus corpore, uirtutibus uiuere comprobatur. Et quoniam annos natus ferme uiginti, ad monaſterium ſeſe contulit Bonæuallis, ubi circiter decem annos, & tantundem in Stamedio conſummauit, additis triginta tribus in epiſcopatu completis, ad ſeptuagintatres numerus annorum uitæ eius aſſurgit. In cuius tranſitu annus erat milleſimus cẽteſimus ſeptuageſimus primus ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto unus eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula, Amen. Octauo Idus Maij, dies natalis eius: tertio Idus Septembris, Tranſlatio eius.

Nota preclarum en comiũtanti us ri.

Vir beatus migrat à corpore

Obijt anno Chriſti 1171. ætatis ſuæ 73.

VITA S. GREGORII NAZIANZENI Epiſcopi, patris Celleberrimi atque doctiſſimi, Græcæ conſcripta à Gregorio presbytero: ſed non ita pridem Latine conuerſa per Iacobum Billium Prunæum, S. Michaelis in Eremo Abbatem inprimis eruditum.

Maij 9

Ad ſpirituale ſermonum conuiuiũ uiri auditores, egregius ille Gregorius, cognomentum à Theologia conſecutus, uos inuitat, atque ipſe in cibum materiæ expertem offertur, epulumque corruptione omni ſublimius. Nec uero mirum uobis uideatur, me eò audaciæ progreſſum eſſe, ut & meæ imbecillitatis, & excellentis illius ingenij animique magnitudinis memoriã abiecerim: qui propter incomparabilem uirtutis præſtantiam, ad hunc ferme diem ſilentij honore apud omnes ornatus eſt, nec quiſquã adhuc extitit, qui uitam ipſius expoſuerit, ac ſeriè quadã & ordine præclara illius facinora ad poſteros tranſmiſerit: quẽadmodũ ipſe & in Baſilio Magno, & in alijs beatis epiſcopis & martyribus fecit, uitam ipſorum argumẽto integro proſecutus. Primũ enim nulla ratione ueneràdo huic patri uobiſcum conſidenti aduerſari poterã: qui orationem uelut aliud quoddam debitum exigebat, meque ad prædicandas diui Gregorij laudes admodũ paterna & herili authoritate concitabat, ſibi que ut morẽ gerem imperabat, ſeque alioqui nullũ me urgendi finem facturum minabatur, atq; hãc pro creationis educationisq; mercedem efflagitabat. Deinde ne pium quidẽ & fas mihi eſſe uidebatur, nullã tantę uirtutis rationem habere: quæ ſi uitæ humanæ ad imitãdum proponeretur, multos fortaſſe ad æmulationem cohortari atque excitare poſſet, nec honeſtum ipſum dilabi atque euaneſcere fineret, quotidianis nimirum ſermonibus ſubinde efflorеſcens. Age igitur cunctatione omni abiecta, ſermonũ meorũ primitijs, quaſi fructibus quibuſdam recens decerptis, coronam Theologo nectam, ſiquidem illius merito ac dignitati imparem, at certe uiribus noſtris animique alacritate haudquaquàm inferiorem. Ac futurum opinor, ut uir ille, quemadmodum in omnibus rebus undique perfectus & abſolutus erat, ita quoque laudationem hanc noſtram æquo animo accipiat: quandoquidem & balbutientium infantium,

S. Gregorius ſcripſit uitas quorundam ſanctorum.

fantium ſermunculi, præſertim à ſimplici animo prodeuntes, parentibus iucundiores eſſe ſolent, quam robuſtiores adultorum ſermones, & faſtuoſæ ac phaleratæ orationes. Quin ipſi quoque uerborum honor pulcherrimè congruet. Quibus enim rebus quiſque delectatur, iiſdem quoq; profecto honorari mirificè gaudet. Cumq; corporeā adhuc uitā agens, doctrinæ & eloquentiæ ſtudia omnibus opibus facultatibusq; prætulerit, ſapientiamq; complexus atque amore proſecutus, ab eaque ut eſt in Prouerbijs, cōſeruatus fuerit: eccui tandem dubium eſſe poteſt, quin nunc quoque, cū res humanas reliquerit, ac præſentem uitā cū pura illa prudentiæque propinqua cōmutarit, orationibus impenſius geſtiat & exultet? A uobis autem peto ſacroſanctè cœtus, ne uirtutum illius multitudinē accuratius exactiusque perſcrutandā atque indagandam putetis. Primum, quia non eæ ſunt uires meæ, ut uel hoc polliceri queam, uel uos a me exigere debeatis. Deinde quia nec illius uitam quiſquam literis cōſignatam nobis reliquit: uerum mihi res ipſius ex ipſius ſcriptis ſparſim colligere neceſſe eſt, latomoſque imitari, qui poſteaquā lapides paulatim aggeſſerunt, ita demum ad unam eandemque domum conſtruendam & abſoluendam, eos omnes accommodant. Orationis porro initium hinc ducimus, undè eam auſpicari maximè decet.

Doctrinæ & eloquentiæ quā fuerit ſtudioſus.

Prou. 4

Patriam igitur ipſe ſecundam Cappadocum prouinciam habuit, urbem Nazianzum, quæ quidē ab eo adeo nobilitata eſt, ut apud extremos etiam orbis terrarum fines propter eū clara atque illuſtris extiterit. Neque enim Pella ob Alexandrum celebrior eſt, aut Perſæ propter Cyrum ad tantam gloriæ ſplendoriſq; magnitudinem euecti ſunt, quantam hęc propter magnum Gregorium aſſecuta eſt. Quocirca ipſi quoque ob educatum Gregorium abunde perſolutā eſſe mercedem exiſtimo, quippe quæ & Indis & Britannis, ex diametro inter ſe oppoſitis, æquè inclaruerit. Parentibus ortus eſt nobilibus iuſtitiaque præditis, animorumque puritate, quam corporum nexu, arctius inter ſe coniunctis. Ac pater quidem, Abrahæ cuiuſpiā inſtar, paterna terra idoliſque relictis, ad pietatis cultum migrauit: excuſſaque Hypſiſtariorum ſuperſtitione atq; impoſtura, ſyncerus diuinæ gratiæ diſcipulus extitit, ouis quidē primū, poſtea uerò peritus quoq; eccleſiæ Nazianzenæ paſtor inſtitutus. Mater aūt & ipſa ſacra, & à progenitoribus ſacris originē trahit, atq; ut aliarum bonarum, ita pietatis quoq; patrimoniū hæreditate accepit. Quæ cum maſculæ prolis cupiditate flagraret, ſupplex Deum huiuſmōi beneficiorum authorem precata eſt, ut ſe deſiderij compotē faceret, eique ante conceptionem (ò fidem incredibilē, ò prædicandum animi feruorem) ſe naſciturum filium oblaturam pollicetur, quemadmodum Anna Samuelē. Quid igitur ille, qui uoluntatem timentium ſe facit? Per nocturnum uiſum ei filium nondum procreatū oſtendit, puerique uultum & nomen indicat. Hæc uerò ipſum haud ità multò poſt, quàm in lucem editus fuerat, Deo conſecrauit, maternos partus dolores fidei alacritate, & mulierum ſocordiam largiendi liberalitate ſuperans. At puer cum parentum moribus imbueretur, egregia naturæ indole ingenijque dexteritate æquales omnes adeò præcedebat, ut immatura ætas nullo ipſi ad eorum, qui adulta ætate erant, mores diſciplinaſque percipiendas impedimento eſſet. Ac ludos quidem & pueriles laſciuias, curſuſque & ſaltationes, ut inutiles, & meliorum rerum ſtudio moram afferentes, prorſus contempſit. Vt enim præſens fœtor unguenti ſuauitatem inficit & obſcurat, ità uitium quoque uirtutis adeptionem interſcindit.

Patria eius.

Parentes.

Votum matris eius.

1. Re. 1.

Pſ. 114.

Felicitas ingenij eius.

Cum autem ætate iam adoleuiſſet, literarum amore ſuccenſus, Cæſaream profectus eſt illicque cū præſtantiſsimis quibuſque magiſtris conſuetudine habita doctrinaque non exigua collecta, in Palęſtinam migrauit: non ille quidem, ut Rhetorum mores, ſed ut uerborum elegantiam dicendique artem addiſceret. Hinc Alexandriam, quæ ad Pharum ſita eſt, perrexit, ut multas urbes multorumque hominum prudentiā, ſapientiæ doctrinæque colligendæ cauſa, ut eruditus quidam dixit, cognoſceret. Qua etiam ea urbe cum plurimum utilitatis percepiſſet, Athenas tandem, literarum parentem, petit naui Æginea uectus. Itaque Parthenium mare turbulento tempore atque ad nauigandum incommodo nauiganti, coortus repentè grauiſsimus uentus ſummum uitæ periculum intulit, atque & mare & æthera & cœlum obducere caligo cœpit, nona illa Aegyptiorū plaga nihilo leuior. Omnibus igitur corporis mortem deflentibus, ipſe animæ exitium atque internecionem extimeſcebat. Nondum enim baptiſmo obſignatus erat, ac mors aquoſa ſalutem eam, quæ aqua comparatur, anteuertebat. Quid igitur facit magnus ille uir, quique etiā ante regenerationem ſeſe ad ueritatem informarat? Veſtem lacerat, tantiſque clamoribus & querelis uectores omnes exterret, ut nemo eſſet, qui non, omni ſui ipſius cura abiecta, illius luctui ſocium ſeſe adiungeret. Ipſe autem Deo miracula ea omnia in memoriā reuocans, quæ iā in Aegypto, quàm in deſerto ac pleriſque alijs terræ uel maris locis ediderat, (uelut rubri maris diuiſionem, eiuſdem rurſus eluuiem, quoq; modo aquam ex petra uelut ex fonte expreſsiſſet, & Maram edulcaſſet, Amalecitas inermibus manibus crucem indicantibus oppreſsiſſet, muros Iericho nullis etiam admotis tormētis euertiſſet, Prophetam ex ceti uiſceribus ſaluum & incolumen extraxiſſet, cæteraq; omnia, quæ ſacroſanctis libris continentur) ſimulq; ſe facturū recipiens, ut ſi maris periculo liberaretur, atque expetito baptiſmo frueretur, ei à quo ſalutē accepiſſet, ſeipſum cōſecraret: precibus ipſum flectit, quippe benignū & facilem, preceſque noſtras naturæ ſuæ ſuauitate peruertentem. Ita tempeſtas ſtatim conquieuit, & procella in auram commutata eſt, & mare prius ferum & truculentum, conſopitur. Atque hic eo rerum ſtatu erat. Parentes autem ipſius, quem in caſum adductus eſſet filius, per ſomnium certiores facti fuerunt, atque ut parētes (quid enim pluribus uerbis opus eſt?) orationibus & lachrymis Deū obſecrabant, ut filio in mari periclitanti opem ferret. Confeſtim itaque poſt orationem filium in ſomnis uidebant Erinnym quandam ac dæmonem peſtiferum, qui ipſi perniciem intentabat, ſubactum tenentem. Quæ cum ipſe domum reuerſus ex eorum cōmemoratione intellexiſſet, laudes & gratias Seruatori agebat. Sed hæc poſterius. Ex iis autem, qui eadem naui uehebantur, adoleſcens quidam ipſi chariſsimus, in ipſa periculi flamma beati uiri matrem conſpiciebat mare cōſcendentem, arreptamque nauem in terram pertrahentem. Qua uiſione perſpecta & narrata, tranquilitas ſtatim conſecuta eſt, uectoreſque omnes fide ad Gregorij Deum accurrerunt, periculi tanti depulſorem eum agnoſcentes atque confitentes. Hoc uero quid magni illius Eliæ miraculo cedit, qui Sidoniæ reginæ, ueſanę idolorum cultrici, obſiſtens ſacrificio, noua & cœleſti flamma conſumpto, Iſraelitas ad ueri Dei fidem induxit, ità ut admiratione correptus populus, diceret: Verè Dominus eſt Deus: Hic eſt Deus? Talis ferè Gregorius erat, per inſperatam ex tempeſtate ſalutem eos, qui uariis & multifidis erroribus tenebantur, ad unam fidei ſemitam ducens.

Diſcendi cauſa peregre proficiſcitur.

Homerum intelligit.

Exo. 10

Exo. 14

Exo. 17

Ioſ. 6

Ion. 2

Votū S. Gregorij.

3. Reg. 18.

Poſteaquam autem in Græciam ac nobilem & florentem Athenarum urbem ſe contulit, quid referre neceſ-

Athenis ut ſit exceptus.

neceſſe eſt,qua hominum lætitia exceptus fuerit,præ
ſtantisſimum ſtatim in literis & a præceptoribus,&
á diſcipulis iudicatus?Non multum tempus fluxerar,
quum Baſilius Magnus Bizantin,eiuſdem eruditionis
Baſilij & Gregorij amicitia.
gratia,Athenas appulit.Itaque & uitæ conſuetudiné
& contubernij neceſsitudinem inter ſe contraxerút.
Ex mutua porro eorum coniunctione animorumq;
concordia ne exprimi quidem oratione facile poteſt,
quantum emolumenti ad utrunque redierit. Etenim
qui ſolus eſt,quãuis acutius quidam animo perſpexe-
rit,ſibi tamen ipſi minimè fidit: ac proinde circuiens
aliquem quærit,quo fulciatur & confirmetur. At cũ
duo ad una eruditionis cupiditaté coniunguntur ac
uelut coaleſcunt,tum uero mutuo adminiculo nitun
tur,duas nimirum perſonas in ſeſe complexi, nempe
& eius,qui ueritatem inuenit, & eius, qui eandem
confirmat:Atque ut multa breui ſermone contrahã
præclarum quoddam amicorum par efficitur. Nam
& una eademque fide colluſtrati erant, & pari uirtu
tis amore flagrabant,concordi motu currẽtes, & quẽ
admodum aratores aut agricolæ, pari animi prom-
ptitudine ſapientiæ aruum proſcindentes & ſerentes
Eorũ animi fortitudo.
multiplicemque meſſem colligentes.Fortitudine qui
dem & in aduerſis rebus perferendis conſtantia, om
nes ferme æquales ſuos anteibant. Hoc enim fere iu
uentutis uitium eſt,ut quemadmodum equulei ſtrepi
tus & umbras, ſic ipſa quoq; ingruentes aduerſos ca
ſus egre ac moleſte ferat.Ipſi cõtra ea firmitate erãt,
ut ea,quæ repente plerunque ac præter morem acci-
debant,tranquillis atque immotis animis exciperẽt:
adeo ut etiam terræmotu Græciam inuadente, for
tes animique magnitudine præſtantes apud omnes
inuenti ſint,dignique qui propheticis uerbis uteren
Pſa.45
tur:Propterea non timebimus dum turbabitur terra.
Victus parſimonia.
Frugalitatem porro iaminde ab ineunte ætate colue
runt, neceſſario uictu contenti, quẽadmodum Elias
& Iohannes locuſtis nictitautes, atq; omnia,quæ ad
Mat.3
luxum uentriſque lenocinium ſpectabant, reſpuen-
Caſtitas
tes,uoluptateſque longum ualere iubente. Nam quid
de caſtitate dicam, quæ toto uitæ curriculo eos pu-
ros & ſanctos Deo conſeruauit?Vt propemodum hac
parte Xenocrates ille & Polemon ipſis cedere cogan
tur:quorum alter ſcorto ad latus illius cubante, nul
lis libidinis ſtimulis ad uenerem incitatus eſt: alter
uitę aſperitate ita meretrices perterrefaciebat,ut uix
etiam ad eum propius accedere auderent. Verũ his
quidem fortaſſe uirtutibus illi tantoperè floruerunt,
Iuſtitia & contẽptus pecuniæ.
cæterum iuſtitiæ & paupertatis curam non perindè
habuerunt.Minimè uerò.Nam hic quoque, quod de
Ariſtide memoriæ proditum eſt,non uirtutem pecu-
nia commutabant, nec philoſophia ad quæſtum abu
tebantur:ſed gratuitam omnibus prohibitatem ſuam
benignitatemque proponebant, putidam ſubmiſsio-
nem, improbamq; plus habendi cupiditatem æquè
fugientes,atque intra uirtutis fines conſiſtentes. Ino
pia autem ita excellebant, tantoque Antiſthenem &
Diogenem & Craterem interuallo præcedebant, ut
eorum laudes magnificique tituli promeris nugis ha
berentur.Neque enim minus,quam illi, opes aſper-
nabantur,& oſtentationem interim inaniſque glorię
ſtudium procul ablegabant: quo uitio admirandi illi
canes tenebantur,publicis præconijs reliquorumque
hominum contemptione, philoſophiæ grauitatem
Prudẽtia.
labefactantes atque obterentes. Iam de prudentia
quid dicere attinet, cum ipſi toto uitæ curriculo ni-
hil aliud meditati ſint, cupiditatemq; omnem ſuam
in eius adeptione noctu atque interdiu defixam ha-
buerint,non ſecus atque ij,qui theſaurum effodiunt?
ut uerbis Iob utar.Probè etenim norant egregii uiri,
Iob.3
laborem in meditatione prius impenſum,in perſeue
rantia ſcientiæque ubertate & copia uim ſuam pro-
ferre.Ex quo hoc aſſequebantur,ut non modò æqua-
les ſuos, ſed etiam natu multo maiores nominis ſplẽ
dore ſuperarent,tum propter laborem & induſtriam
naturæque bonitatem,tum etiam, quia in honeſtarũ
tantum laudabiliumq; rerum ſtudium incumbebãt.
Artiũ multarum cognitio.
Atque in tota quidem Grammatica nihil omnino eos
fugit:non metrorum ſcientia, non poetici ſcopi &
tropi,non hiſtoriæ copia, non forenſis dictionis puri
tas.In Rhetorica autem eam rationem habuerunt,ut
uerborum elegantia decerpta atque collecta, falſita-
tem ipſius mentiendique libidinem euitarent. Philo
ſophiam portò tam eam,quæ in moribus,quam quæ
in placitis & doctrina medicinæque * indicatione &
ratiocinatione uerſatur, non liberali tantum erudi-
tione tenus perceperunt, ne indoctis duntaxat ſupe-
riores eſſe uiderentur:uerum quemadmodum præce
ptores quidam, præſtantiſsimique doctores. Iam in
Muſica ita ſe compararunt,ut quicquid in ea antiqui
& cõcinni eſt addiſcentes,eam animæ partem,in qua
irarum exiſtit ardor effrenatuſque impetus, emolli-
rent. Quicquid autem ad uoluptatem impellit, ad
theatra relegarent.Quinetiam numerorum ſupputa
tiones & Geometriæ æquitatem, aſtrorumque ſitum
2. Cor. 10.
ac motũ uelut noui Moyſes & Danieles edocti ſunt:
ita tamen,ut nõ tam ab illis ducerentur, quàm, quod
ait ſcriptura, intellectum omnem in captiuitatem re
digerent in obſequium Chriſti, atque hanc primα-
riæ ſapientiæ pulchritudinem tẽgumentumque ſta-
tuerent. Ac per omnia,ut ita loquar, tã meliora quã
deteriora graſſati ſunt,ut cum iudicio ea partim fuge
re,partim amplexari poſſent.Mihi enim magnoperè
probatur, quod quidam, licet a noſtra cauſa & reli-
gione alienus,dixit, minimè turpe atque ignominio
ſum eſſe,aliquid eorum,quæ minus honeſta ſunt,co-
gnitum habere: quin potius curationem ex eò cõtin-
gere ijs utique,qui non inuido, ſed candido ac bene-
uolo animo ea,quæ dicuntur, accipiunt. Sed quid
mihi accidit, ò amici?Interea enim progrediens ora
tio,ut equus ſeſſorem, ſic me hæc dicentem abripuit,
atque in beati Baſilij laudibus collocauit. Quocirca
me reprimam, ac uelut quibuſdam habenis oratio-
nem reſtringam,temeritatemque compeſcam,nè ul-
terius præceps feratur. Etenim qui uiribus maiora
concupiſcunt,ne mediocria quidem aſſequuntur.

Ergo Baſilius præclarè negociatus, domum ſe re-
cepit: Gregorius autem á ſtudioſa Athenienſium iu-
uentute conſertis,ut dici ſolet,manibus retinebatur,
ne deſcendendi quidem poteſtatem ipſi faciente, &
ut docendi prouinciam ſubiret,ac ſophiſticam cathe
dra acciperet,obnixè rogante atque obſecrante. Ille
uerò, ne in ipſorum gratiam nihil facere uelle uide-
retur,aliquantiſper manſit.Verum haud multo inter
iecto tempore, cum omnes amicos, quos in ea urbe
habebat,exoraſſet, ſuæque ad parentes profectionis
neceſsitatem ipſis probaſſet,ita demum, triceſimo iã
anno lo artium ſtudijs exacta,patriæ ſeſe reſtituit.Ac
Baptizatur in patria, & nouet ſe nũquã iuraturum.
primum diuino baptiſmo tingitur, ui & facultate iã
ante colluſtratus,legemque ſibi indicit nunquam iu-
randi,quandiu in hac uita uerſaretur:quam etiam ad
extremum uſque diem ſeruauit.Deinde ut parentum
& amicorum, qui ipſum uerba facientem audire ge-
ſtiebant, cupiditati ſatisfaceret, (neque enim id ipſe
ambitioſè affectabat) hoc quoque munere defungi-
tur.Verum cum ijdem authores ipſi eſſent,ut publi-
cis domeſticiſque malis (ſic enim rerum terrenarũ
ſplendorẽ amplitudinẽq; uoco) ſeipſum inuolueret,
ipſe cõtra ſibi cõſulebat,ut quẽadmodũ in uitę diſcri
mẽ adductus promiſerat,Deo ſeſe offerret, & à mun
do ſeparatus,cũ eo,qui ſolus puriſsimus eſt,uitę con
ſuetudine

ſuetudine ingereretur; atque ex librorum ſacrorum familiari lectione ueritatis ſplendorem hauriret. Id quod etiam per omnem uitam facere nõ deſiicit, monachus eſſe potius habens, quàm mundanus, & pauper, quàm quæſtuarius. Ac ſæpenumero ipſi accidit, ut Chriſtum quoque perſpicuè in ſomnis, nocturnaque, ut ſcriptura loquitur, meditatione intueretur, eamque puritatis mercedem ferret. Beati enim, inquit, mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt. Purum enim eũ dicit Dominus, qualis erat magnus ille Gregorius, qui urbes, forum, theatra, ſophiſtarũ faſtum, principum & magiſtratuum amentiam, iudicum iniquas cauſarum inflexiones, litigantium rixas & contentiones, Rhetorum mendacia, furũ inſidias, inexplebilem negociatorum auaritiam, diuitum arrogantiam, pauperum fraudes & facinora, ingluuiem, temulentiam, gloriam fluxam & fragilem, ueſtes magnificas, egregiam ſupellectilem, auro & argento confectam, domos pictura & marmoreis tabulis inſignes ac gemmis exornatas, aliaque omnia reliquerat, quæ animi puritatem turbant, puriſſimæque luci aditũ omnem intercludunt. Atque in iuuenili ætate huiuſmodi erat Gregorius.

Chriſtũ ſæpè uidet. Matt. 5.

Poſteaquàm autem pater filium, quem inuitum & repugnantem ægreque cedentem presbyterum creauerat, præſulem quoque inſtituere aggreſſus eſt, quid fecerit, audite. Ab eccleſia clam ſe proripit, ut curas mentẽ hominis detorquentes ac deprimentes effugiat: atque in Pontum profectus, cum egregio illo Baſilio philoſophatur. Nam cum ſimul in literis inſtituti, atque ad breue tempus alter ab altero diſtracti fuiſſent inter ſe rurſus mira celeritate iuncti ſunt: nempe & morum concordia, & mutua pollicitatione impulſi atque incitati, adeo ut in ipſis dictum illud impleretur: Vbicunque duo uel tres in nomine meo congregati fuerint, illic ſum in medio eorum. Hic porro cõmorantes, & mutua extimulatione uirtutem augebant, & uitæ monaſticæ leges pijs Deoque deuotis hominibus, atque à mundi ſocietate diſiunctis, ferebant, Lycurgi legibus pacatiores, Solonis grauiores, Minois æquiores. Imò uerò, ut de his uiris ſublimius aliquid dicam, Moſem imitantur, nubeque obtecti, atque ut à tumultuaria & turbulẽta hac uita procul ſe remouerent, in montem ſecedentes, legislatoris officio fungebantur. At uerò pater & canitie & curis grauis, ac præterea Cæſarij filij interitu mœſtus, & luctu profligatus, orbitatemque ſuam & ſolitudinem ægerrimè ferens, eas ad Gregorium epiſtolas ſcripſit, quibus ipſum pudore quodam & reuerentia ad reditum impelleret. Ipſe igitur horrendum eſſe cenſens patri non obſequi, præſertim ſacerdoti & natu & grandi, ad reditum ſe accingit, partim inuitus, partim æquo animo ac lubenti. Vt enim tranquillæ uitæ amor eũ, ut in Ponto maneret, hortabatur: ita eundem altera ex parte pietas trahebat, inſeruiendum patri eſſe præſcribens. Cum autem Cæſarius, cui prouincia maxima commiſſa ac theſaurorum cura, publicarumq; pecuniarũ quæſtura mandata fuerat, magiſtratus ſui tẽpore uitã cũ morte cõmutaſſet, ac patrẽ, ut leges ferebant, ſimul & filij hæredẽ declarari, & actiones eorũ, qui litem defuncto mouebant, excipere atque in ſe transferre neceſſe eſſet, magnis grauibuſque tumultibus Gregorio Magno inuolui contigit, permultis uidelicet inſtar canum ad prædam accurrentibus, ac mortui facultates, nullo obſiſtente, ſe arrepturos exiſtimantibus. Nã pater & ſenectute & morbo fractus, (nonaginta enim iam uitæ annos expleuerat) iudiciorum turbas moleſtiaſque perferre non uolebat, ob idque ad hunc tota curarum moles deuoluebatur. Cæterum parentum cultus moleſtias leuabat, ſpem eorum præmiorum afferens, quæ filijs parentes officioſè pieque colentibus promiſſa ſunt.

Fugit epĩs dignitatẽ

Matt. 18.

Cum Baſilio monaſticos canones edit.

Hic quoque huiuſmodi quiddam ab Arriana hæreſi, quæ per nequitiæ ſpiritus Eccleſiam obruebat, accidit. Plerique antiſtites ciuitatibus pulſi ſunt, multiplicibuſque tormentis calumnijſque uexati, ſacerdotes ac numeroſiſſimi populi cœtus ſub dio afflictabantur, ne domos quidem orationis habentes, nec legum æquitate cum impijs ex æquo fruentes, hæreſi nimirum omnes ferè orbis fines peragrante, impijſque Imperatoris ope atque auxilio ſubnitente ac teſociente. Conceſſa eſt itaque licentia pernicioſis paſtoribus, & ſub orthodoxorum pelle lupum tegentibus, fideles epiſcopos & Chriſto primo paſtore dignos exturbandi. Quo factum eſt, ut alij metu perculſi, alij uerborum illecebris deliniti, aut pecunijs expugnati, alij morum ſimplicitate decepti, hæreſis eſcam ſuſceperint, chirographo ſuo & communione cum aduerſarijs cõiuncti. Quo in numero beati quoque huius uiri pater erat, animi ſimplicitate in hamum prolapſus. Quod illius factum cum prouinciales monachi ferre non poſſent, ab ipſius cœtu & cõſortio ſeſe abſtraxerunt, ſimulque abſceſſit pars populi haud exigua, monachorum authoritatem aperte ſecuta. Quid igitur hic conſilii capit Dei ſeruus? Primum orationibus & peruigilijs Deum placare ſtudet, ab eoque impetrare, ut hoc malum extinguat, diſſidiumque exortum cicatrice obducat: ſilentiumque ſibi indicit, ut animi mœſtitiam hac ratione declararet. Poſtea patrem ad ueniam culpæ petendam, ueritatemque pure & ſyncere profitendam hortatur, atque eos, qui ſeceſſerant, ad conſenſum & concordiam adducit: ſicque ſuum Eccleſiæ ornatum reddit, ueneratione nimirum ſui utroſque permouens, patrem nempe ac pium gregem. Quinetiam orationibus de pace habitis collectam multitudinem exhilarat, diſtracta ac diuulſa membra conglutinans, & medendi celeritate obliuionem morbi afferens. Crates quidam Thebanus ſolitus eſſe fertur diſſidentes domos adire, controuerſiaſque lenibus & pacificis uerbis diſceptare. At hic noſter longe ſuperior non enim priuatim quibuſdã, ut ille, ſed uniuerſæ patriæ concordiam reduxit: quodque maximum eſt, non de pecunijs aut iniurijs contendentibus iudicem ſe interpoſuit, ubi perſæpè uel leuis cohortatio facile prodeſt: ſed de fide pugnantibus, ubi rei magnitudinem rixandi ſtudium æquare ſolet, ac proinde quãtumuis prudens & erudita oratio, ad componenda diſſidia parem ægreque proficit. Enimuerò poſtquàm Chriſtianorum peruerſitas ac diſſoluta ignauia, Dei mandatorumque ipſius contemptu, quaſi morbo quodã laborans, imperatorem Chriſti hoſtem nobis incitauit: (tyrannum Iulianum dico, qui auitam Conſtantini Magni fidem uirtutemque contrarijs uitijs ſuperare obnixe laborauit, eamque ob cauſam Chriſtianos omnibus iuris præſidijs ſpoliare inſtituit, non quidem publico edicto Chriſtianorum inſectationẽ promulgans, ſed uoluntate, iiſque rebus, quas tacitus aduerſus eos perpetrabat, profana eruditione atque doctrina ipſis interdicens) ac Dei æquanimitas, quæ nefarium & execrandum hominem diutius efferri atque inſoleſcere permiſerat, poſtquàm ipſius improbitatem nulla omnino pœnitentia frangi perſpexit, exacuto gladio, quas ipſius impietas merebatur, pœnas exegit, in Barbarorum finibus barbaram ipſius & belluinam uitam abrumpens: tum uerò magnus Gregorius ipſius ſcelus & impietate inuectiua oratione proſcindit, ac Sybariticas Græcorum obſcœnitates ueteresque fabulas, multiplicisque diuinitatis errorem detegens, atque omnibus ob oculos ponens, cõ

mune

Arriani ſæuiunt in Catholicos

Multi deficiunt à recta fide.

Sedat Eccleſiæ Nazianzenæ turbas.

Iuliani apoſtata perſecutio.

Oratio S. Gre. inuectiua in Iulianum.

mune ludibrium cordatis uiris propoſuit. Sed quid magnas & excelſas huius uiri laudes orationis breuitate imminuere, contumelioſeque deprimere conor, planeque in contrarium ire, quam orationis inſtitutū ferat, idque laudationis tempore (quo in hoc potiſsimum elaborandum eſt, ut is, cuius laudes prædicantur, rerum geſtarum commemoratione clarior fiat) cum cuius liceat ea inuectiuarum orationum lectione tum hiſtoriarum copiam, tum orationis concinnitatem, eiusque in dicendo uim & facultatem admirari? Iam egregiam illam tyranni legem, qua Chriſtianos Græcorum disciplinis imbui uetuerat, uidete quæſo, quàm ſcitè & prudenter uir beatus eluſerit. Heroicis, & iambicis, & elegiacis, & trimetris, alijsquè multis uerſibus, & Tragœdiæ & comœdiæ charactere, atque omni conſcriptionis genere uſus eſt, in eoque labore ità ſe geſsit, ut uix ullum doctrinæ ſit genus, quod non libris ſuis expreſſerit, pia argumenta ubique inſtituens, uel laudem uirtutis, uel animæ & corporis purgationem, uel Theologiam, uel precationem, uel alia eiuſmodi uerſibus complexus, obſcœnitates & fabularum deliramenta, Deūmque præſtigias omnino, ut par erat, fugiens, ac ſapientiſsimam doctrinam Chriſtianis proponens. Ita impius homo, Chriſtianis doctrinæ nomine inuidens, ex ſcelerata lege nihil utilitatis eſt conſecutus: quin potius ipſe ſuperatus eſt, grauiorique damno affectus. Huiuſmodi enim eſt inuidia: parum aut nihil eos lædit, quos laceſsit: grauem autem noxā parentibus affert.

Gregorius porro, Athenis adhuc agens cum Iuliano admodum adoleſcente, necdum ad imperium euecto, ſed ludimagiſtris operam dante congreſſus, qualis aliquando futurus eſſet, amicis tanto ante ſignificauit, ſubdolum uidelicet & impium & infidum: atque ad omne ſcelus procliuem eum fore prædicens: coniecturam huius rei faciens ex perturbatis oris lineamentis, & riſu petulante, & ſeruo adſpectu, & toto corpore uago temereque ſubſultante, & progreſsibus uecordiæ plenis, & diſputationibus impietate plenis, etiamſi ille exercitationis diſputationisque prætextu tegerentur: ex eo denique, quòd improbos cōplecteretur, & uirtutis laudatores cultoreſque contemneret, ac pro nihilo putaret. Hæc ille perſpiciens, omnibus fore prædicebat, ut in grauiſsimum ſcelus tandem erumperet, atque in apertum prodiret. Puræ enim naturæ, mira futuri conijciendi facultate ualētes ingenijque ſagacitate atque ſolertia, ea obſcuris etiā indicijs id, quod euenturum eſt, coniectura aſſequūtur. Ac ſceleratus quidem ille depræhenſus eſt, fruſtraque iniquè ac ſcelerate ſe geſsit, nihilquè aliud profecit, quàm ut pœnarum materiam ſibiipſe congereret. Gregorius autem haud multo poſt tempore, hæreticorum agmine Cæſareenſem eccleſiam populante, Euſebio quidem pio uiro adhuc metropolis clauum gubernante, cæterum cū magno Baſilio, presbyteri dignitate ornato, atque in Ponto philoſophāte, inimicitias gerente, hæreticorum coniurata arma impetumque reformidans, quòd antiſtes aciem contra educere non poſſet, (quanquàm enim ille uitæ integritate præſtabat, Theologiæ tamen rudis erat & imperitus) ad Baſilium, illuſtre, inquam, illud ſidus ſcribit, eumque obteſtatur, nè ullam inimicitiarum rationē habeat, ſed animarum periculum animo & mente perpendens, metropolitanæ eccleſiæ ſine ulla mora ſuppetias ferat: ſimul etiā ſe affuturum, bellique ſocietatem cum eo coiturū pollicetur. Qua oratione eximiū ducē ad bellū ſuſcipiendum impellit. Profectus igitur ipſe quoque, ſuſceptaque cum eo expeditione, in hæreticorum præſidium & arcem irrūpit, concisiſquè impiorum hominum ac profligatis dogmatibus, trophæum ſimul cum Baſilio erigit, hoſtibus ignauiæ ſuæ imbecillitatisque conſcientia in fugam uerſis. At talia Deus per ſeruos ſuos efficit: qui cum immodice exereſcentem atque exundantem hominum iniquitatem uidet, præſtantiſsimi figmenti miſeratione permotus, uiros omnibus uirtutis numeris abſolutos excitat, auxilium quoddam diſciplināque ijs, quorum ſalus periclitatur, procurans, ne fulturæ atque adminiculi penuria humanum genus labefactetur & opprimatur: quemadmodum tum quoque fecit, hos uiros excitans, ac uelut coagulum quoddam lacti iniectum in medium ponens, atque ita eos qui multifida improbitate & impietate plurimum inter ſe diſsiti erant, in unam amicitiam concordiamque conſtringens.

Gregorius quid de Iuliano prædixerit.

Cum Baſilio profligat hæreticos.

Non multum temporis interceſſerat, cum prædictus Eccleſiæ Cæſareenſis antiſtes ad meliorem uitā migrauit. Magnus porrò labor Gregorio ſubeundus fuit, tum priuatim quibuſdam, tum publicè uniuerſis urbis ciuibus ſcribenti, atque & patris & ſuo nomine ſuadenti, ut Baſiliū in Archiepiſcopatus throno collocarent. Præclare id quoque atque perfectè. Neque enim ut amici commodis inſeruiret, hāc operam ſuſcipiebat, ſed ut publicæ utilitati proſpiceret. Norat eum perſpicuè, uirtat opitulatorem ſpiritusāncto dignum. Ob eamque cauſam non ante conquieuit, quàm quod rectè propoſuerat, ad exitum perduxiſſet, quemadmodum etiam perduxit. Ac Baſilius quidem Cæſareenſium gubernacula tenebat: Inuidia autem dominandique cupiditate gliſcentibus, Cappadocia, quæ ante id tempus pro una agnoſcebatur, in duas partes diuiſa eſt, ac Tyanenſis ciuitas à Cæſarea diſtrahitur, eique opponitur, adeo ut deinceps de oppidis quoque inter eas cōtrouerſia moueretur, inter ſe contendentes, utri potius metropoli ea aſſerenda eſſent. Atque hinc magna contentio exorta eſt, hoc quidem obtentu & prætextu, quaſi fidei negocio atque animarum cura mouerentur: re autem ipſa propter auaritiam dominandique libidinem, hominibus nimirum res turpes & fœdas honeſtis nominibus obuelare conantibus. At uerò magnus Baſilius nouo atque inuſitato exemplo ſuis oppidis ſpoliatus, epiſcopum Saſimis conſtituere proponit, ut communi facto ſegmento, detrimentum aliunde acceptum hac ratione ſarciret, ſimulque regione epiſcopis obfirmata, Eccleſiarum adminiſtrationi melius conſuleret. Nemo porro ei ad moderandas epiſcopatus recens creati habenas Gregorio commodior ac fortior uidebatur. Ac proinde, conſilio cum ipſius patre habito, inuitum hominem ac repugnantem electioni admouet, negotiumque conficit. Cæterum ille, ut ſæpe diximus, tranquillitatem negociorumq; immunitatem ſibi propoſitam habens, angebatur animo, permoleſteque rem huiuſmodi ferebat, ſibiipſi animum attentum habere ac priuatā uitam colere neceſſarium eſſe exiſtimans. Huc accedebat loci incommoditas, utpote procellis urbicisque tumultibus pleni. Saſimorum enim oppidum, in regiæ & militaris uiæ medio ſitum, ac ueredariorum equorum ſtationes habens, prætereuntium tumultibus undique perſtrepit & agitatur; atque ingentem quidem moleſtiam hominibus tranquillæ uitæ ſtudioſis gignit, fructum autem atque utilitatem ne minimam quidem propemodum affert. Quod cum ille perſpiceret, ad ægrotorum domicilium confugit, miniſterio ſuo paternaque oratione morbi difficultatem grauitatemque leniens: ac philoſophiæ exercitamentum tempus illud ſibi conſtituit. Fuerunt aūt eū nec oblationē, nec ordinationem, nec quicquā aliud eorum, quæ apud epiſcopos in more & inſtituto poſi

Baſilius Magnus fit Cæſareenſis Epiſcopus.

S. Gregorius Saſimis datur epiſcopus.

ta

ta ſunt, Saſimis peregiſſe, uerũ ſimulatque epiſcopus deſignatus eſt, fugam animo concepiſſe. Hic uero pater multum quidem diuque eum, ut Saſima teneret, obſecrauit. Cum autem quod proponebat, aſſequi nequiret, hoc ſecundo egit, ut pro ſe ille Eccleſiæ Nazianzenæ curam adminiſtrationemq; ſuſciperet. Ad eamque rem non admonitionem tantum & cohortationem afferebat, ſed iam etiã imprecationem quandam admiſcebat, ea ſenectutis cõtemptu naſcentem. Hic autem ſimul & quietem nullis occupationibus interpellatam ſibi procurans, & magni momenti eſſe cenſens morem patri gerere, his uerbis eum alloquitur: Pater, tametſi mihi moleſta ſunt, quæ imperas, in gratiam tamen tui haudquaquam recuſo: Nazianzi curam ſuſcipio. Hoc tamen uelim ſacroſancta tua & pia prudentia cognoſcat, nulla ratione fieri poſſe, ut te ea hac uita egreſſo, Eccleſiam retineã. Subiungens igitur pater: Ita ſanè, inquit, ò fili, mihi uiuenti ſcipionis uice eſto, ſenectutem meam fulciens, paternisque precibus uiciſsim fultus. Cum autem è uita exceſſero, pro animi arbitratu res tuas cõſtitue. His auditis, aſsiduus ipſi adhærebat, præclariſsimè curans, tum ipſius canitiem, iam ad centeſimum annum accedentis, tum matris ſenectutem, non multum ab ea ætate diſtantis: quorum uterq;, ut probabile eſt, magna cura & refocillatione opus habebat, præſertim iam mortuo Cæſario & Gorgonia ſorore, ſanctiſsima muliere, atque ambobus ad uitam ſenij expertẽ æternãque beatitudinem tranſlatis, quos etiam funebribus orationibus decorauit, ſolus relictus ſenectutis ſolatiũ, infirmitatis medicina, piorum parentum, ſi ita loqui fas eſt, melior hæres, abundeq; ampla maioribus ſuis gloria ad propagandam eorũ memoriam, ſimulque cũ orbis incolumi ſtatu porrigẽdam. Ecquis autem maiori pietatis laude domeſticis præfuit, ſcientia & pietate domum moderans, uelut optimus quiſpiam diſpenſator, quæ cuique commoda erant, diſtribuẽs, cognatis, amicis, famulis, hoſpitibus: atque ità rurſus Eccleſiæ negocia adminiſtrans, ut eius paſcendi gregis ratio omnibus, uelut recta amuſsis, propoſita eſſet? Commodè autem à Paulo dictum eſt: Si quis domeſticis præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei curã habebit? Etenim qui unum prudenter rexerit, hic utique & domum ſeruare queat: qui autem domum, idẽ & Eccleſiam: qui rurſus Eccleſiam, is & ciuitatẽ. Nã & domus, contracta quædam reſpublica eſt: & ciuitas, perfectior quędam domus deſcriptio. Eiuſdem.n. ſcientiæ eſt, & multos, & paucos, aut unum ſeruare nec in totum & uniuerſum, ſed ſola quantitatis ratione huiuſmodi res inter ſe differunt.

Eccleſiæ Nazianzenæ curam ſuſcipit.

1.Timo.3.

Enimuerò cum Gregorius pater (ſic enim ipſe quoque uocabatur) ex hac migraſſet, funebris orationis eum honore affecit, Deoq; dilectam matrẽ. Non nam adhuc uiuentem laudibus proſecutus eſt: piè id quidem faciẽs, atque ut hominem decebat, & patris & matris & Dei amantem, ipſiusque curam amplectens, in uiduitate & profunda canitie ſumma ope & quiete opus habentis. Qua fato perfuncta, ex Eccleſia ſe proripuit. Seleuciamque profectus, in urgineo ſanctiſsimæ Teclæ cœnobio cõmoratus eſt: ut uidelicet interim, dum ipſe abeſſet, Epiſcopus quidam Nazianzenæ urbi præficeretur. Vt autem Nazianzum reuerſus, eodem ſtatu omnia reperit, nec paſtorem ullũ inſtitutum, tametſi plebs cum lachrymis ipſum obſecraret, precibus tamẽ minimè flectitur: ſed firmus & immobilis manet, non ſecus ac quercus, uentorũ impetus inconcuſſa excipiens. Quod autem mihi penè memoria effluxit, hoc iam commemorabo, utpote maximum momentum habens tam illi ad laudem, quàm uobis ad utilitatem. Quicquid enim honeſtũ & præclarũ eſt, id quoq; æmulationẽ gignit: quicqd aũt æmulationis ſtudiũ affert idem uirtutis quoque comparandæ facultatem affert. Virtus porrò ſui ſtudioſos ad Deũ ducit. Magnus itaque Baſilius fratres lepra ſine infectos, licèt admodum calamitoſos & cõmiſeratione dignos minima tamen miſeratione animos hominum permoueri, imò etiã pleriſque, qua erant ſtoliditate & immanitate, uelut neſas quoddã & piaculum horrendumque ſpectaculum haberi perſpiciens, naturæque humanæ conditionem animo uoluens, pium conſilium, dignumque ipſius charitate in medium profert. Ampliſsimis enim ædibus extructis, atque annuis prouentibus conſtitutis, quos à diuitibus & copioſis hominibus, prudenti oratione ad largitionem impulſis, collegerat, ægrotos omnes in unum coegit, pauperum gymnaſia hæc loca appellans. Huic in ea re adiutor laborisque particeps fuit Gregorius. Ex ea quippe, quam de pauperũ amore habuit, oratione liquidò patet, quanto ſtudio in eam rẽ cum Baſilio incubuerit, maximum omnium mandatorum eſſe oſtendens, alendorum pauperũ ſtudium, Deique magnificẽtia & benignitate dignum. Atque hæc quidem hactenus, ne adeo præclarum facinus prætermiſiſſe uideamur. Arriana uerò hæreſi iampridem Eccleſiam opprimente, imperatoriæque manus ope, Dei præſidia ſubuertente (ſimplicioribus nimirum animis ad impietatem furtim abſtractis) magnũque Deum Patrem, & paruum Filiũ, & creaturã Spiritumſanctum affirmante: exortum eſt uelut ex hydra quadam nouum caput, hoſtium Spiritusſancti hæreſis, de filio quidem candide ſentiens, eumq; Patri æqualem ſtatuens: cœterum Spiritumſanctum blaſphemis uerbis impetens, idque bifariam. Alij enim meram creaturam eſſe, apertè aſſerebant: alij nec creaturã, nec Deum, ſed liberũ: quos proinde Semitrianos ille uocabat, nomen ſcilicet eorum dogmati congruũ & appoſitũ ipſis imponens: quippe qui ita filium honorarent, ut interim Spiritumſanctum aſpernarentur. Igitur huiuſmodi contentione per totam Romanorum ditionem gliſcente, magiſque etiam Byzantij uigente ac dominante, Deus eos, qui peſtifera hac doctrina extinguebantur, miſeratus, ſanctum Gregorij Theologi ſpiritum excitat, ac uelut ad Moſen ait: Videns uidi afflictionem populi mei, qui in Aegypto eſt: (Aegyptus autem Hebræorum quidem lingua tenebras ſonat: nunc uerò ſuffuſam ab hæreſibus caliginem ſignificat) & gemitum eorum audiui, atque ad eos liberandos deſcendi. Quocirca nunc ueni in Aegyptum te mittam. Atque hac cohortatione permotum, ſpiritusque S. numine impletum, Byzantium mittit, ut pro ſpiritu certamen iniret. Protinus igitur ille, Baſilio, luminari magno, ipſius cupiditati alacritatique quaſi faces quaſdam ſubdente, atque ad ſpiritus certamina ipſum inungẽte, alijsque compluribus epiſcopis, principiſque urbis ciuibus, fidei pietate præditis, ab eo obniae contendentibus, ut ipſis auxilio egẽtibus quaſi Herculem quendam Alexicacum ſe præberet, Conſtantinopoli ſtatim affuit, terrena quidem omni materia & luxu ac diuitijs carens cæterum ſpiritu plenus. Exceptus autem à quibuſdã, & generis & pietatis cognatione cum eo coniunctis, Eccleſiam offendit, quaſi malum in monte, aut quaſi ſignum in colle, ut prophetæ uerbis utar. hoc eſt, numero pexiguã atque obſcuram, (quòd uidelicet piis uiris libertas omnis ob temporis tyrannidem erepta eſſet) ſacras etiam omnes domos ſpoliatas ac per uim occupatas. Vnum ſanctæ Anaſtaſiæ templum orthodoxis patebat, fortaſsè etiam, quia propter ambitus & circunſcriptionis anguſtiam contemptui habebatur, quemadmodum norunt, qui uetus hoc templum per-

Gregorij pater abit è uita.

Relicto Nazianzo, abit Seleuciã Gregorius.

Domus hoſpitalis ægrorum & pauperũ à Baſilio & Gregorio extructa.

Hæreſis Macedonianorum.

Ex. 3.

Gregorius it Conſtãtinopolim, pugnaturus cũ Macedonianis.

Eſ.30.

Multos ab errore reuocat.

perſpexerunt. Confeſtim itaque ipſe Dauidis cuiuſdā more ad prælium ſe comparat, atque argumentis firmis ac ſolidis Philiſtæa dogmata fundit, libertatéq; pijs hominibus pie reducit, quotidie nouam aliquam copiarũ acceſsionem faciens, Deoque eos, qui aduerſus ueritatem ſcelerate inſurrexerant, captiuos adducens. Perexiguo itaque temporis curriculo exacto, tantum multitudini incrementum attulit, ut nulla iam cum priori rerum ſtatu comparatio relinqueretur, atque hic illud Scripturæ impleretur: Domus Dauid ibat, & increſcebat: Domus autem Saul ibat, & uiribus minuebatur. Ac uarium quendā eorũ, qui ſalutarem doctrinam amplectebantur, ordinem cernere erat. Alij enim iam euerriculo tenebantur, alij iamiam capiendi erant: alij etiam iam perfecti & abſoluti, aliorum piſcatores magiſtroſque ſe profitebātur. Verũ enimuerò quis alius hinc Arrianorum irā, hinc propinquorum inuidiam perferre potuiſſet? Qui quidem quum ipſi opem ferre ac decertantem adiuuare deberent, ipſius rectè factis offendebantur, Eccleſiæ incrementum liuoris facem & incentiuum facientes: & quum iiſdem rebus ſuperiores ipſo eſſe uel nequirent, uel nollent, uirtutem ſcelere ſuperare contendebant.

1. Reg. 3.

Hereſis Apolinaris.

Nondum hoc malũ ſedatũ erat, cum exortus Apollinarius Syrus, propriā quandā & nouā hæreſim in lucem effert. Humanitatē enim Chriſti nequaquàm neram eſſe ſentiens, carnem tantum animāque rationis expertem, ab eo aſſumptā eſſe docebat, animā ratione atque intelligentia præditā, ab ipſius humanitate abſcindens. Cumque profana eruditione excelleret, multos uerborum lenocinio in fraudē inducebat. Aderant ubique terrarum hæreſis diſcipuli, indoctos homines quaſi hamis quibuſdam in exitium pertrahentes. Rurſus igitur difficili certamine conſtrictus tenebatur Gregorius, arguēs, increpans, obſecrans, alios in fide retinens, alios eò undè exciderant, reducens.

Eam oppugnat Gregorius.

Vt autē in huiuſmodi rebus accidere ſolet, perfectæ incarnationis confeſsio ab imperitis itá accepta eſt, quaſi Chriſtus in duos filios diuideretur. Ac proinde Apollinarij diſcipulis, plebi nunquàm non aſsidētibus, piumque uirum accuſantibus, uim habuit calumnia. Gutta enim continenter fluens, petram tandem excauat. Et quoniam huiuſmodi diſputationes multitudinis captu ſublimiores erant, quippe quæ incarnationis diuinæ profunditatē aſſequi non poſſet, idcirco lupi fide & authoritate apud uulgus ualebāt, paſtor cōtra ueritatem docens, ſuſpicione laborabat. Quocirca Arrianæ ſententiæ propugnatores, qui uelut apri truculenti iram ſuam iampridem aduerſus ſanctum acuerant, accedente iam eo tumultu & calumnia, quæ ipſi ab Apollinarii ſtudioſis conflata erat, falſis ſermonibus inflammata plebe, lapidibus hominem, quemadmodum olim Iudæi Stephanum, inſectantur. Verum Deo militem ſuum cauſæque ſuę defenſorem, tegēte, fruſtra in eum ſaxa conijecerunt. Tum uerò correptum ipſum conſulari iudici ſiſtunt, uelut quendā tumultuum & ſeditionum authorem. O ſtuporem admirandũ: ò uim mendacii inſignem, ſi Gregorius de his rebus cauſam dicendam habebat: ille inquam, etiam alienæ iræ & perturbationis leniſſimus medicus, ille pacis arbiter, ille Chriſti manſueti & humilis, manſuetudinemque nobis lata lege promulgantis, diſcipulus. At uerò ipſe, tametſi tot tantiſque rerum acerbitatibus premeretur, hæc tamen ſentiebat ac proloquebatur: Propter nomen tuũ Chriſte etiamſi ambulauero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es. Atque à iudice ſine uerberibus & tormentis miſſus factus, eſt martyr ſine periculis, & ſine uibicibus laureatus, quũ hoc unum præſtitiſſet, ut ea animo & uoluntate perferret, quæ ipſum pati Chriſtus minimè permiſit.

Act. 7.

Impetitur lapidib. Greg, inde rapitur ad tribunal.

Matt. 11.

Huiuſmodi porrò certaminibus clariſsimè perfunctus, iā apud oēs clarus erat, beatuſque tum ob liberā ueræ doctrinæ promulgationē, tum ob uirtutē, totq; exātlatos labores cenſebatur: illuſtris ēt & conſpicuus ob Eccleſiæ multitudinem. Quo factum eſt, ut Petrus, magnæ urbis Alexandrinæ epiſcopus, egregiique illius Athanaſii ī paſtorali munere ſucceſſor, ad Gregorium magnũ ſcripſerit, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præfecturam ei confirmans. Et quidem rectiſsimè & æquisſimè eũ Epiſcopũ eſſe uoluit, qui labores ante impenderat, quàm ad dignitatem perueniret, thronumquè non humano fauore, ſed pro ſudorum præmio & mercede acceperat. Quanquàm autem rerum ab eo geſtarum copia, repente in animum ſubiens, orationis ſeriem perturbat, ac uelut in reciproca fluctuum agitatione, ſequētium impetus priuta obruit: quoniam tamen ad dicendum ſemel aggreſſus ſum, nō prius abſcedam, quàm ad finem peruenero, Gregorii Deum infirmitatis meæ ſubſidium aſſumens, ueſtraque humanitate facilitateque ſubnixus.

Præficitur eccleſiæ Conſtantinopolitanæ.

Erat in regia ciuitate Maximus quidā, genere Aegyptius, moribus barbarus, nouus quiſpiam Iamnes aduerſus Gregorium, uelut aduerſus Moſem, aciem inſtruens. Hic quum Cynicā philoſophiam amplexus eſſet, baculoque & coma & pallio grauitatis ſpeciem præ ſe ferret, hactenusq; philoſopharetur, cæterũ ingluuie & cupiditate atque impudentia canis potius, quàm Cynicus eſſet, Antiſthenisque ſectatoribus contrarius, taliſque, qualem ſcriptura Nabal deſcribit: ad ſacrum paſtorem accedit, atque ab eo fidei Chriſtianæ rudimentis imbutus atque inſtitutus, impietatem dediſcit, baptiſmoque regenitus, pars Eccleſiæ efficitur, fictaque pietatis ſpecie itá Epiſcopum cœpit, ut eadē cum eo domo, eademque menſa uteretur, atque ipſi quiduis eſſe cenſeretur, fidiſsimus miniſter, doctrinæ ſermonumque laudator, nec uulgari beneuolentia erga Chriſtianos affectus. Vt autem progreſſu temporis experimento ſui dato dignus iam iudicatus eſt, qui in Eccleſiaſticum ordinem cooptaretur, tum uerò in clerum aſcribitur, ac Iudam æmulatus, à præceptore ſuo perfide deficere, atque aduerſus eum expeditionem ſuſcipere in animum inducit: ac cuiuſdam Eccleſiæ presbyteri opera utens, qui cum non modo nunquàm à Gregorio obiurgatus, duriuſque appellatus, uerumetiam inter ſingulares amicos habitus fuiſſet, fabulām hanc cum Maximo cudebat, hoc uidelicet agens, ut Maximus Byzantij Epiſcopus conſtitueretur. Ac quoniam ad eiuſmodi res auro opus erat, undè id ſuppeditatum fuerit, audite. Presbyter quidam inſulanus Thaſſo Byzantium appulſus, pecunias ferebat, ut marmoreas tabulas Proconeſias emeret. Hoc arrepto, ac pollicitationum illecebris deliniro, (leues enim homines credulitate facile in fraudem impelluntur) aurum ſceleris adminiculũ accipiunt, atque Alexandriam mittentes, Petrum eò adducunt, ut certos homines ad Maximum Epiſcopum creandũ Conſtantinoplim mittat. Et quidem hæc citius, quàm quiſquam uerbis ullis exprimere queat, gerebantur. Aderant ab Aegypto, qui Epiſcopatum Maximo darent. Talis Petrus ille erat: qui cum prius Gregorium in throno collocaſſet, poſteà Maximum epiſcopum inſtituebat, ne literas quidem eas, quas ad Gregorium ſcripſerat, ueritus, nedum ipſius uirtutē nominiſque ſplendorem. Poſtquàm igitur aduenere, qui ab eo miſsi fuerant, ſub exortum diei eccleſiam ingrediuntur: ſeque nec paſtori, nec presbyteris, nec clero, nec cuiquā ex magiſtratibus, nec deniquè piæ plebi patefacta, ſtatim in electionem incumbunt,

2. Tim. 3.

1. Re. 25.

Maximus perfidioſe deficit à S. Gregorio.

Petri Alexādrini temeritas.

Vo-

rum huius rei fama per urbem ſparſa, repente adue re ſacerdotes, clerus, plebs ſelecta & orthodoxa, hæreticorum etiam examen. Omnes enim amici iuxta & inimici, præ animi furore exarſerant, temeritate eorum peruerſitateque obſtupefacti. Perdita enim & profligata peruerſitas, hoſtes etiam perſæpe eius, qui iniuria afficitur, ad ultionem excitat. Vt autem conſilia ſua infecta relinquere coacti ſunt, (petulantia enim ſua populi fauorem ſibi præcluſerant) quid faciunt? Eccleſia egreſsi, in choraulæ cuiuſdam domũ ſe conferunt, illicque Maximum Epiſcopum creant, plebei ordinis quoſdam, qui ob perturbatum ordinem ab Eccleſia proſcripti fuerant, ſocios habentes, facinorisque participes. Huius enim generis homines repentinis mutationibus delectantur, tranquillũ compoſitumque rerum ſtatum ægrè ferentes, perpetuoque nouarum rerum ſtudio flagrantes. Vrbs porrò ira æſtuans, dici non poteſt, quot conuiciorum plauſtra in Maximum effuderit, ipſi quoque Gregorio ſuccenſens, qui tanta beneuolentia & familiaritate ueſanum hominem complexus fuiſſet. Itaque iam eo res ipſi reciderat, ut facti ſui purgationem quærendam haberet. Ac proindè, ut exulceratos plebis animos orationis medicamento leniret, ita eos affatus eſt: Nolite, ò uiri, mihi patri ueſtro ſuccenſere. Si enim ego, qui me benignum illi ac liberalem præbui, ideo culpæ obnoxius ſum, quia malitiam non præſenſi: quid tandem ille fuerit, qui benignitate mea & beneficio uſus, hanc mihi gratiam rependit, ut uitæ meæ inſidias ſtrueret? Neque enim fraudem non præuidiſſe, crimini dari debet. Hoc enim ſolius Dei eſt. Ac præterea legis præſcripto uiſcera omnibus aperire iubemur, paternoque affectu ac beneuolentia eos, qui fide præditi ſunt, amplecti ac tueri. Eum enim, qui uenit ad me, ait Chriſtus, non eijciam foras. Magnum quiddam mihi & plaudendum uidebatur Maximus, à Græcorum ſuperſtitione ad baptiſmum accedens, & Trinitatem loco Herculis adorans. Amplum ac præclarum uidebatur, homo uirtutem capeſſens, etiamſi in poſtremis rebus prioris uitæ hypocriſim luculenter oſtendit. Sed noſtrum non eſt hæc explorare. Non enim in hominum cogitationes penetramus nec futuros euentus perſpectos habemus, niſi Dei prudentia & beneficio hoc nobis conceſſum fuerit. Nos enim uidemus in faciem, Deus autem cor ipſum intuetur, quemadmodum à ſcriptura audijſtis. Hac oratione multitudinis iracundia ſedata atque repreſſa eſt, maiorique beneuolentia Pontifici adiuncta.

Gregorij ad Coſtantinopolitanos oratio.

Ioa. 6.

1. Reg. 16.

Iam uerò Imperatore Theodoſio, qui genus ex Hiſpania ducebat, in Macedoniam cum exercitu profecto, bellumque cum Occidentalibus quibuſdam barbaris gerente, Maximus Aegyptiorum præſulum, à quibus Epiſcopus deſignatus fuerat, agmẽ accipiẽs, ac Theſſalonicam profectus, Imperatorem adit, Imperatricisque urbis Epiſcopatum ab eo petit. Quoniam enim in legibus ſanctionibusque Eccleſiaſticis nihil habebat, quo niteretur, imperatorio edicto ſacerdotium uendicare cogitabat: ut qui non ſacerdotem, ſed tyrannum agere decreuiſſet. Verum illinc eijciuntur, Imperatore eos ira minisque uehementibus inſectante. Quid igitur Maximus? (uit enim frangi & expugnari poteſt ambitio) Alexandriam naui petit, cumque iiſdem technis quoſdam Petri familiares auro pellexiſſet, ipſum quoque pari improbitate aggreditur. Aut enim mihi, inquit, principis ciuitatis Epiſcopatum aſſere, aut à tuo non abſtinebo. Et quidem in perſpicuũ malũ audax hominis facinus deſiiſſet, niſi Alexandriæ Præfectus, ſeditionis & cędiũ metu, Maximum urbe exturbaſſet. Atque ille quidẽ præmia temeritate digna tulit: Gregorius autẽ laborum multitudine fractus, curis confectus atque obrutus, in patriam reditum parabat, plebem extremum allocutus atque hortatus, ut fidem, quam acceperat, conſeruaret · uirtutem, quam & re & ſermone ipſis oſtenderat, coleret. Quæ cum & clerus & populus audijſſent, unus clamor ab omnibus excitatus eſt, Paſtoris diſceſſum deplorantibus: ac triſte ſpectaculum cernere erat, uiros & mulieres, iuuenes & ætate prouectos, eruditos & indoctos, principes & priuatos omnes concordi fletu detentos, orbitatemque adeò ægre atque acerbe ferentes, ut quiſpiam ſublata uoce dicere non dubitaret: O pater, Trinitatem tecum eijcis. Qua uoce audita, uir egregius diſcedendi cupiditatem repreſsit, tantiſperque ſe apud eos manſurum recepit, quoad epiſcopi, quorum aduẽtus in ſpe & expectatione erat, aliquem Epiſcopatu dignum elegiſſent, ſibique curis liberato poteſtatem abeundi feciſſent. Atque ita dimiſsi ſunt, nihil omnino dubitantes, quin ille pro ſua grauitate morumque conſtantia promiſsi ſui fidem, licèt nullo iureiurando confirmatam, expleret. Depulſis itaque periculis, & quiete rebus reſtituta, Trinitatis dogma rurſu effulgebat, ac beati uiri doctrina & laboribus fides ad omnes porrigebatur: quam pulcherrime excolebat præſtantiusque, quàm ut agricultura Nũc cum ea comparari poſsit. Eccleſiæ enim aruum excolens, animas quaſdam uelut aratro perſtringebat, impietatis ſpinis eas liberans: alias, ut Prophetæ uerbo utar, complanabat alijs diuinum uerbum inſerebat: aliæ recens enaſcebantur, radicesque agebant, aliæ iam herbeſcebant, ac uelut geniculis diſcingebantur, aliæ ad culmum informabantur, aliæ matureſcebant, atque ad meſſem paratiores erant, aliæ in area erant, aliæ in aceruo quodam, aliæ uiles & contemnendas dogmatum paleas per uentilationem excutiebant, Chriſtoque purgabantur: aliæ iam domi erant, horreoque condebantur, aliæ denique in panes iam elaboratæ erant. Hic enim agriculturæ finis eſt, quippe quæ alimoniæ perceptionem pro ſcopo habeat, ob idque labores ſuſcipiat, meſſemque prompte & alacriter colligat.

Ac labor quidem hominis Dei tantus erat, tantæque multitudinis ſalutem ſibi proponebat: cæterum fructus nequaquàm labori reſpondebat. Non enim agricolæ more fructus percipiebat, ſed gratuito benignus erat: Labores quidem ferens, uerum ſine ſumptibus Euangelium ſibi conſtituens. Ex quo hoc aſſequebatur, ut ardentius amaretur, atque ex ardentiori amore libentius audiretur: pluresque ad Deũ adduceret, non iracundè feriens, ſed lenitate ſua ignorantiam & ruſticitatem euellens, animisque plenam ſanitatem oratione afferens. Alij enim uerborũ ſuauitate capiebatur, alij accuratam & exactam dogmatum pertractionem amplectebantur, alij ob ſimplicem & inelaboratam philoſophicamque uitæ rationem arctius ipſi adiungebantur: alij quòd ipſum acciuiſſent, uelut prædam ſuam conſertis manibus retinebant, eoque tuendo iudicium ſuum ſouebant. In hoc porro clarius lucebat ipſius ſolertia animique perſpicacia, quòd non omnibus omnia committebat: uerum uniuſcuiuſque uires, non ſecus ac præſtãtiſsimus medicus ægrotantium habitudinem explorabat, congruentem cuiuſque morbo medicinam diſtribuens, eamque rationem tenens, ut nec profanis aut infirmis auribus perfectiſsima myſteria concrederet, nec perfectis quicquam occultum haberet, quaſi ipſorum utilitati inuidens. Alios publicè arguebat, nimirum quibus pœnitentiam pudor exprimebat: alijs rurſus priuatim errata commonſtrabat. Alios obiurgabat, cum id è re ipſorum eſſe arbitrabatur: alios contra, quos officio fungi uidebat, paternè conſulteque

1. Cor. 9.

Eius prudentia in moderãdis ſubditis

ſulteque laudabat. Nec enim hoc agebat, ut eos adulatione permulceret, ſed ut uiam uirtuti ſtrueret, ac recte lectorũ approbatione uirtutẽ eorũ proueheret. Hoc quippe nomine Rhetorica à philoſophia differt.

Rhetorica ut differat à Philoſophia.

Illa enim ſordida & cauponaria aſſentatione ac laudatione ad beneuolentiam hominum irrepere ſolet: hæc contra eorum utilitatem ſpectans, laudibus quaſi melle ſermonem edulcat, ac laudum uoluptate ad uirtutem auditores trahit. Dogmatum porrò ſublimitate ac Theologia uſqueadeò excellebat, ut quãuis permulti uiri, doctrinæ laude celebres, uarijs ſeculis Diuinitatis doctrinam explicarint, hic tamen ſolus poſt Iohannem Euangeliſtam Theologi nomine inſignitus ſit, atque hoc cognomentum ipſi uelut proprium & peculiare attributum.

Theologus Gregorius ſolus poſt Iohanẽ

Enimuerò quem admodum alias omnes laudes atque uirtutes animi complexu tenebat, ità ne à Prophetiæ quidem gratia deſerebatur. Nec uerò, dubito, quin apud nos, qui ipſius ſapientia maiorem in modum oblectamini, fidem hæc oratio inueniat. Sed tamen operæprecium fuerit, hanc laudem ipſiuſmet uerbis, rerumque ab eo geſtarum conſcriptione ornari. Sic autem ad uerbum habetur in ea oratione, quam in præſentia centum quinquaginta Epiſcoporum pronunciauit: Talis ante lite grex noſter erat, taliſque in præſentia tamque ſucculentus lateque porrectus, ac ſi nondum perfectionem aſſecutus, ad eam tamen quotidianis incrementis progrediens, atque etiam, ut augutor, progreſſurus. Hoc mihi uaticinatur Spiritusſanctus, ſi quid uaticinandi arte ualeo, futuraque proſpicio. Nec uerò longo poſt tempore, quod prædixerat, explebatur. Eccleſia nimirum arenæ maris multitudinẽ propemodum æquante, Propheticamque fidem penè excedentem, euentus miraculum comprobabat.

Cum autem pio Theodoſio, cuius iam à nobis mẽtio facta eſt, Imperatore creato liberum Eccleſiæ lumen affulſiſſet, quid commemorem, quot publicos conuentus orationibus ſuis exhilararit, quot orthodoxorum mitigarit iracundiã, qui ueterem hæreticis peruerſitatem iniuriamque rependere, atque eos, à quibus, cum rerum potirentur, afflicti & excruciati fuerant, conuerſis iam temporis uicibus, ijſdem acerbitatibus calamitatibusque mulctare contendebant? Qua igitur oratione uir beatus utebatur? Non hæc, ò grex, Chriſtus poſtulat: non ita nos euangeliũ docet. Hoc tempore aberrantes in uiam reducere conuenit. Curandum, ut peccata ſua intelligant, Domini pedibus aduoluantur, impietatem prodant, gregique admiſceantur. Hoc ego pro ultione habeo, ut ij, à quibus iniuria laceſſiti ſuimus, ſalutem conſequantur, præclaraque ea eſſe confiteantur, quæ non ità pridem inſectabantur. Aequanimes eſtote filij. Vir æquanimis affluit prudentia. Beneficio afficite eos, qui uos oderunt, ijſque omnia delicta condonate. Quod ſi nimium ira inferueſcit, nec coerceri ulla ratione poteſt, quod ſecundum eſt, præſtate: Chriſto hæc relinquite, atque ad futurum tribunal tranſmittite. Mihi enim uindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Hac illi oratione permoti, conquieuerunt.

Mat. 5.

Deut. 32.

Cum autem bellum illud, quod cum occidentalibus barbaris geſtum fuerat, ſopitum atque Imperatori ex animi ſententia confectũ fuiſſet, ab ijſque ille, quas eorũ audacia merebatur, pœnas expetijſſet, captiuoſque cepiſſet, & uictis tributa impoſuiſſet, ad imperatoriam urbem adfuit, triumphis elatus & geſtiens. Ac tum põtificem Gregorium pro eo, ac laboribus illius dignũ erat, honorifice accepit, prolixiorique alloquio ſuã erga eum beneuolentiam animique alacritatem declarauit, ac poſtremo hæc ad eum uerba habuit. O pater, Deus tibi tuiſque ſudoribus per me Eccleſiam committit. En ſacram ædem & thronum tibi trado

Theodoſij Imper. erga Gregoriũ beneuolentia.

At beatus Gregorius mirifica lætitia perfuſus, cũ Imperatorem ſalutaſſet, ac uotis precibuſque remuneratus eſſet, pedem aula extulit. Arriani autem, qui ad hoc uſque tempus ſacroſanctam domum tenuerant, ſicariorum manum parabant, pro ea cũ beato uiro armis decernere conſtituentes. Itaque ab Imperatore quidem precibus contendebant, nè templum ſibi eripi ſineret, quòd uidelicet ipſius imperio reſiſtere uererentur: cæterũ pio uiro, ijſque, qui partibus ipſius ſtudebant, mortis metum intentabant, tum publicè armis inſtructi, tum priuatim ſubornato quodam qui ad pontificem accederet, eiuſque pectus enſe traijcere. Atque hæc erat hoſtium conſpiratio.

Arriani minas atroces intẽtãt Gregorio.

Poſtero itaque die, cum illuceſcente die populus Dei ſimul cum paſtore ad ſacram domum recipiendam perrexiſſet, non minus grauis, quàm ſi ciuitas hoſtili impetu expugnaretur, tumultus excitatus eſt, pleriſque hominibus in uicis tectiſque cum armis ſtantibus, mulieribuſque & pueris grauem eiulatum permixtim edentibus. Ipſe quoquè Imperator templum unà cũ beato Gregorio ingreſſus eſt. Vt autem multa in rebus humanis caſu euenire ſolent, nubibus Solis orbẽ ſub diluculũ ſubeuntibus, tenebræ, repente coortæ ſunt. Quæ res, ut à feſto atque huiuſmodi lætitia aliena, Arrianos nõ parua lætitia afficiebat, perindè acſi Deus templi tranſlationem minus gratam haberet: pias contra animas intolerabili dolore cruciabat. Verum ſimul atque Epiſcopus & Imperator ſacras ualuas ingreſsi ſunt, atque omnes unam eandemque laudationis uocem ſuſtulerunt, manuſque cum lachrymis extenderunt, confeſtim Dei prouidentia ſubducta nube, fulgentes Solis radij ſacroſanctam domum ſplendore perfuderunt, aereque colluſtrato, homines animi mœrorem in lætitiam commutarunt, principemque obſecrare atque obteſtari cœperunt, ut Epiſcopum in throno collocaret. At Gregorius cum ab illa ſede abhoreret, nec præ uitæ continentia & corporis infirmitate uocem in tanto hominum numero mittere poſſet, per quendam his uerbis multitudinẽ affatur: O filij, nunc tempus eſt, ut beneficium à Trinitate acceptum agnoſcamus, gratiaſque ipſi agamus. De throno alias agemus. Hæc uerba audiens populus mireſcebat: Imperator uerò hominis modeſtiam ad ſtuporem uſque mirabatur. Sic cõcio ſoluta eſt, Chriſto lætitiam ſummam ſecuritatemque afferente, ità ut & armorum apparatus conſopitus fuerit, & furoris ardor extinctus, atque unus duntaxat enſis exertus, ſine ulla cruoris effuſione rurſus uagina cõditus. Cæterum ei ad extremum uſque obſiſtere non licuit, quo minus throno inſideret, Pontificum enim multitudo eum, quanuis nolentem uehementerque recuſantem, in Archiepiſcopali ſede collocauit: ſed hæc aliquanto poſterius.

S. Gregorius creatur archiepiſcopus Cõſtantinopolitanus.

Interea Imperator hominis conſuetudine delectabatur, eumque pro parente colebat. Quanuis enim doctrinæ expers eſſet, pius tamen uir erat, morumq; lenitate præditus, ut ſi quiſpiam alios. Verum Gregorius Deo quàm Imperatori operam dare præclarius exiſtimans, haud frequenter in aula uerſabatur, eos, qui principis latus cingebant, auaritiæ morbo teneri, atque ut eos, qui munera afferebant, charos habere, ita ſui ſimiles admodum aſpernari perſpiciens. Quocirca precationibus & peruigilijs, ægrotiſque curandis & inuiſendis incumbebat, Deo ſeſe his rebus gregemque purgans: interdum etiam ex urbe in agros ſecedebat, ſolitudinem expetens, eaque perpetuis laboribus afflictum corpus recreans, nè ad ſequẽtes labores laſſeſceret. Ad aulam autem raró commeabat, illud Prouerbiorum rectè congrueque permeditatus: Raro pedem tuum infer ad amicum, nè fortè ſatiatus, oderit te. Amplisſimæ porro eccleſiæ præſul

Prou. 25.

inſti-

Inſtitutus, prouentusq́; & infioitã omnis generis eaimiamque ſupellectilem conſecutus, ne unica quidem drachma hinc facultates ſuas auxit, cum tamen maximam taleotorum copiam, ſi ita ipſius uoluntas tuliſſet, colligere potuiſſet. Nec redituũ quidem & administrationis rationem ab ijs, qui Eccleſiæ negocia procuraſſent repetiuit, nec ſupellectilis ſacræ deſcriptiooem: cauponum uerius, quam Eccleſiaſticorum uirorum id eſſe ſtatuens, ac præfectorum, non Epiſcoporum: atque his rebus omnes erudieos, ut conſcieotiæ puritatẽ potius Deo offerente, quàm ut orationibus teferendis, muneris ſui adminiſtrationem hominibus probare niterentur. Tandem aſſiduis laboribus & ſenio, corporisque imbecillitate fractus, urgente ui morbi, grabbato ſe tenebat, Ac multitudo populi ingens cubiculum, io quo iacebat, repẽte ingreſſa eſt. Ipſe igitur, ut ſolent, qui ſtrepitu aliqoo commouentur, coouerſis io ſela pedibus, io pauimento ſedebat, quid ſibi eorũ aduentus uellet, percõtans. Illi autem cum & ob ea, quæ acciderant, gratiam Deo egiſſeot, ac pro Imperatoris ſalute, ob receptum templum aliasque ædes ſacras, orthodoxorũq́; eccleſiã uota feciſſent, ipſumque omniũ harũ rerũ authorem & architectum profeſſi fuiſſent, ſeri cubiculo exceſſerunt. Adoleſcens uero quidam relictus, maoibusque ſuis beati uiri pedes comprimens, ab eo cum lachrymir & lamentatiooibus ſceleris ueniam ſupplex poſtulabat. Gregorio autem ſciſcitante, quid ſibi hoc ſermone uellet, nihil reſponſi dabat ſed tantum lugebat, ac ueoiam petebat. Tum quidã ex ijs, qui adſtabant, ita locutus eſt: Hic eſt ille carnifex tuus, ò pater, qui à nonnullis ſubornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, niſi Chriſtus perſpicue tibi auxilio fuiſſet. Quod autem ad eorum uoluntatem attinebat, facinus perpetratum eſt. Proinde nuoc ad pedes tibi procumbens, clamat, ſuſcepti ſceleris pœnitudine affectus. Confeſtim ille, ut patrem æquum erat, adoleſcentem ita alloquitur: Propitius tibi Chriſtus ſit, iuuenis chariſsime, tibique ipſe ignoſcat, qui me quoque ſeruauit. Hoc ſolum ad facinoris excuſationem & purgationem à te peto, ut hæreſim execreris, meusq́; fias, atque ad Deũ accedas, ipſiq́; ſynceram & uoluntariam ſeruitutem ſeruias. Cuius tam lenis reſpooſi quum certior facta eſſet ciuitas, ardentiori erga eum amore incenſa eſt.

Facile ſigno ſcit ſiccario, qui necem illi moli tus erat.

Sub id uero tempus ex omni Romanorum imperio, præterquam ex Aegipto & Occidnis partibus, ſancta Epiſcoporum centum & quinquaginta ſynodus coacta eſt, tum ut pium preſulem imperatrici ciuitati præficerent, tum ut hæreſes, quæ ioterim, dũ Arriani rerum potireotur, exortæ fuerant, œcumenici concilij decreto ab Eccleſia extruderẽtur. Enimuero quæ ad hæreſes profligãdas pertinebãt, multo ante Gregorius præſtuaerat, uelut inſidias beſtias ab Eccleſiæ ouili arcens: atque in ipſa etiam ſacroſancta ſynodo pari animi contentione cum alijs decertauit. Sancta autem ſyoodus eum epiſcopus conſtituit, ſententiæ ſuæ ducem & aoteſignaoum habens magnum illum aotiochenſium paſtorem Meletium, uirum fidei probitate inſignem, quique florentibus Arriaoorum rebus ab Eccleſia pulſus fuerat, multisq́; calamitatibus exhauſtus, diuturno exilio mulctatus. Quibus autem moribus præditus eſſet, quid referre neceſſe eſt? Idem enim & manſuetus erat & induſtrius, moderatur, iuſtus, fortis, ſapiẽs, atque omni uirtutũ genere ꝑpolitus. Huius cõſilio atq́; hortatu, Gregorio regiæ urbis Epiſcopatus Cõcilij decreto cõfirmatus eſt. Ipſe aũt, quanuis alioqui ab Ep̃atu alienũ animum haberet, gregis tñ amore, & quia futurũ exiſtimabat, ut ſi imperatricem ciuitatem teneret, contentiones, per orbem terrarum oboriẽtes, uelut è ſpecula quadã ꝑſpectas extingueret, diſſidentesq́; Eccleſias ambabus, ut dicit, maoibus ad unionẽ concordiãq́; adduceret, Ep̃atum accipere non recuſauit.

Synodus Cõſtantinopolitana.

Meletij epiſc. mirtutes.

At uero Meletius extremo uitæ die Conſtantinopoli ꝑfunctus, adeo celebri atque honorifico funere effertur, ut ad ipſũ urbis tota ſeſe effunderet, maximamque lachrimarum uim profunderet, ac tum inprimis, quanta ciuium multitudo eſſet, agooſceretur: Rurſus itaque de throno contentio excitata eſt, atque inter ſe pugnabaot Epiſcopi. Alij enim, quæ ſuffragiis ſtatua fueraot, iuſta eſſe iudicantes, firma ea manere uolebant. Alij ijs, quæ iam recte decreta fuerãt, aduerſabantur. At Gregorius, ut qui ſemel cathedram admiſiſſet, eam uendicabat, atque huiuſmodi oratione utebatur: Ego, paſtores ſacri & uenerabiles, primum regiæ urbis præfecturam accipere recuſabam, ac licet hæc Eccleſia laboribus ſudoribusque meis coagmeotata atque amplificata fuiſſet, mihi tameo ſatis ſuperque erat hæc deo theſaurizare, atque ab eo mercedem expectare. Poſtquã aũt & gregis amore, & cõmuoibus ueſtris calculis cathedram accipere coactus ſum mihi haudquaquam recte agere uidemini qui quod ipſi feciſtis, conuellitis atque abrogatis: ut interim taceam, quod ne inter omnes quidem ſatis conuenit: uerum alij ea, quæ iam cõſtituta ſuot, rata eſſe debere cenſeot: Alijs ſecus uidetur. Nec uero hæc eo à me dicuntur, quod uel opes uel ſublimem cathedram expetam, uel imperatricis urbis Epiſcopus nominari concupiſcam: ſed primũ filiorum orbitatem tranquillo animo ferre difficillimum eſt, nec niſi uecordis cuiuſpiam hominis planeque ſtupidi. Deinde illud metuendum, ne inuidia quadam aut leuitate res nuper decretas immutare uideamini. Quod ſi uobis præſentia magis cordi ſunt, ac res haud pridem cooſtitutas uelut obſoletas & friuolas cootemnitis, haud mœſto animo Epiſcopatu me abdico. Cooſilium inite, res ueſtras agite, & quicquid uobis io mentem uenerit. Mihi quidem ſolitudo & olim chara fuit, & nunc eſt. Non enim à Deo quoque nos arcebunt, qui thronum eripuerint.

Cõmẽtio de ſede Cõſtantinopolitana.

Hac oratiooe habita, cum pleroſque in alius Epiſcopi creationem ſtudioſe incumbere ſenſiſſet, ipſe domo ea, in qua mãoebat, deſerta, aliã ab Eccleſia procul diſſitam circunſpectat, ut tumultus moleſtoſque & importuoos homioum coogreſſus affugeret. Permulti quippe ex plebeo ordine illuc confluebant, cũ lachrymis eum orantes atque obteſtantes, ut gregẽ, quem tot tantisque laboribus ac ſudoribus aluerat atque prouexerat, miſeraretur. Da hoc chariſſimis tĩbi homioibus, ioquiebaot, & quibus uitæ florẽ prius impendiſti, ijſdem quoque, quod temporibus ſupereſt largire: ut qui doctrina tua colluſtrati ſumus, tui etiam corporis reliquias habeamus. His uerbis molliebatur quidem iodulgeotiſſimus pater, cæterum ancipitis erat animi quid ageret, Deumque ſupplex orabat, ut quod ſibi maxime conueniret, procuraret. Quæ cum ita ſe haberent, affuere Epiſcopi tum ex Aegypto, tum ex Macedonia Byzaotium uocati, cum adhuc ſupradicta ſynodus in urbe eſſet. Et quidem illi, quooiam Gregorius citra eorum ſententiam throoo impoſitus fuerat, humano affectu obſeſſi, electiooi obſiſtebaot: noo quod eum odio haberent, (quemadmodum ei occultis ſignificatiooibus confirmabãt) ſed ut eos, à quibus creatus fuerat, ulciſcerentur, ut qui ſine eorum ſententia Archiepiſcopali ſede Gregorium donaſſeot. At uir beatus omnibus Epiſcopis in uoum coactis, io medio concilio ſtans, ad huoc modum uerba facit: Viri collegæ & compaſtores ſacroſancti gregis Chriſti, turpe fuerit, prorſusque à uobis alienum ſi qui pacis documentum alijs præbetis, inte-

Præclara S. Gregorij ad Synodus oratio.

Inteſtinum ipſi bellum inter uos excitetis? Quonam enim modo alios ad concordiam adduxeritis, ipſi circa ſententias ueſtras & decreta diſcrepantes? Ac uos

Ioan. 1.

per Trinitatem etiam ipſam obſecro, ut mutua ueſtra negocia præclare & pacifice conſtituatis. Quod ſi uobis ullo modo diſsidij cauſa ſum, Ionam Prophetam uitæ integritate non ſuperu: proiicite me in mare, & tumultum tempeſtate agitari deſinetis. Quicquid uobis uiſum fuerit, tametſi à culpa immunis, libenter perpetiar, ſi quidem hac ratione concordia ueſtra repræſentari ac reſarciri poſsit. Throno exturbare, urbe eiicite: tantũ ueritatem & pacem, ut cum Zacharia loquar, amate. Valete ſacri Paſtores, meorũq; laborum memoriã perpetuã conſeruare. Hæc en prolocuto, pudore quodã ipſi tenebãtur, eius oratiõe cõpuncti. Tũ ipſe in Cappadociã perrecturus, è Concilio exceſsit, uoluptate ſimul & mœrore affectus: illud, quod laborũ requiẽ inueniſſet: hoc, propter gregem, quem quo modo relinqueret, incertus erat. In aulã aũt profectus, beneficiũ ab Imperatore poſtulabat,

Oratio eius ad Theodoſ. Imperat.

his uerbis prius eũ affatus: Tibi quidẽ, ò Imperator, pro tuis erga eccleſiã meritis retribuat Chriſtus in die retributionis: beneficiũ aũt, ꝙ nunc à te peto, potẽtiſsime princeps, dare ne graueris. Nõ pro pecuniis tibi ſum ſupplex, nõ precioſa altariũ tegumenta cõcupiſco, nõ cognatis dignitates ambio, ſed ut laboribus liberer, obſecro. Ceſſet ẽt inuidia, pacẽ colant Epiſcopi: eo maxime in eã rẽ adnitere: ſacerdotũ bellũ cõprime, q barbarorũ audaciã cõpeſcuiſti: maxima iperij tui trophæa una re exorna, nimirum Epiſcoporũ cõcordia. Hoc ego donũ à te peto, ultimũ hoc beneficiũ porrige. Hac orõne Imperator, & qui ſenatorij ordinis erant, in admirationẽ rapti, utpote acerrimo ipſius amore contabeſcentes, uix diſcedendi poteſtatem ipſi fecerunt.

Nectario ei ſubrogato, abit in Cappadociã.

Cæterũ eo adhuc Cõſtãtinopoli agente, Nectarius quidã, Tarſo Ciliciæ ciuitate ortus, Eccleſiæ ipſius à Synodo Epiſcopus cõſtituitur. Ipſe aũt cùm clerũ ac præſtantiſsimũ quenque ex populari multitudine ad uocaſſet, eoſque ut fidei depoſitũ ſeruarent, Deique præcepta exequerentur admonuiſſet, cõplexusq; fuiſſet, multasq; omnibus lachrymas extorſiſſet, itineri ſe dedit, tandemq; Arianzũ peruenit. Capadociæ aũt is locus eſt, quẽ ex paterna hæreditate ad ſe deuolutũ poſsidebat. Cum aũt multũ temporis fluxiſſet, ex quo Baſilius Magnus ex hac uita ad Deũ euolarat, ac præſentia cum ſublimiore uita commutarat, funebri oratione in ipſius laudẽ cõſcripta, ſacrã Cæſarenſiũ metropolim adijt, Eccleſiæq; nũcupata ac dicata ea oratione domũ ſe recepit. Sed cũ perdiu ipſe à patria ꝑ Conſtãtinopolitanã cõmorationẽ abfuiſſet (duodecim nanq; ipſum Byzãtii annos egiſſe ferũt) accidit, ut quidã Apolinarij diſcipuli in ſecũda Cappadocũ præfectura ſermonibus ſuis multos in fraudem inducerent, eoque audaciæ progrederentur, ut ad hunc quoque accederent, atque Epiſcopos in ea regione crearent, ne ipſi quidem Nazianzo parcentes. Ipſi uero Nazianzum hoc piaculo quã cellerime purgauit. Cumque obnixis precibus rogaretur, ut patriæ antiſtes eſſe uellet, adduci non potuit, ut Epiſcopatum acciperet: (trãquillã enim uitã mirifice conſectabatur) uerum Eulaliũ quendã, quem, ut ſui cultorẽ moderatumque hominẽ, in primis charũ habebat, Nazianzi Epiſcopũ cõſtituit. Ipſe aũt infirmitate preſſus, Ariãzi corpus refocillabat. Cumq; iam iter facere non ualeret, Cledoniũ presbiterũ, piũ uirũ minimeq; fictũ Dei cultorẽ, aliosq; nõnullos per literas admonuit, ne hæreſis peſtẽ ſuſciperẽt, neu Apolinariſtrũ electiones, ut nefarias & ab Eccleſia Catholica alienas, pro irritis haberent. Nec uero ſatis habebat nuda & ſimplici conteſtatione ad eos uti, uerum plenius uberiusque ſcribebat, ſingula abortiuæ Appollinarii hæreſis impietatisque capita euertens atque opprimẽs:

Electiones Apollinariſtarum docet irritas eſſe.

quemadmodum liquidò oſtendunt tum duæ illæ ad Cledonium epiſtolæ, tum præcipuè tractatus poetici, quos reliquit. Porro in poeticis lucubrationibus, quarum etiam ante memini, duplex illi ſcopus propoſitus erat: alter, ut impiam tyranni Iuliani legẽ, qua Chriſtiani à profanis diſciplinis arcebantur, puerilẽ atque infirmã & ridiculam eſſe oſtenderet: alter, quoniam Apollinarium multos libros uarijs carminum generibus ꝯſcripſiſſe, iiſq; utpote eruditũ hoiem, dicendique facultate præſtantem, multos ad hæreſim ſuam illexiſſe perſpiciebat, neceſſariò ſibi faciendum putauit, ut Arianzi poſt reditum ſuum quieſcens, atque ab omnibus negocijs occupationibusq; feriatus, cudendis uerſibus animũ adiiceret.

Eius poeſes.

Atque hinc uberrima mihi huius orationis materia collecta eſt. Cum autem nonnihil temporis illic quietus egiſſet, uitãq; philoſophiæ opera purgaſſet, ſpeculationique animũ impẽſius addixiſſet, in extrema tandem ſenectute caducam hanc uitam cum meliori & præſtantiori rerũ ſtatu, cuius hic pertenues etiam ſpecies uix reperiri queant, permutauit.

Sancti uiri obitus.

Accõmendationis quidem Gregorianæ munere pro uirili mea perfunctus ſum, quæ tum ad id attinebat, ut & boni patris, & eorũ, qui uitam illius audire geſtiebant, cupiditati ſatisfacerem, atque ut exiguam quandam uitæ deſcriptionem breuiter compræhenſam haberemus. Nam omnes illius laudes uitæque ornamenta exponere, aut pro rei dignitate tractare, adeò difficile atque arduum fuerit, ut haud ſciam, an quiſquam eorum etiam, qui ſummam eruditionis laudem conſecuti ſunt, hoc præſtare poſsit. Tu uero pater beate, uerique illius tabernaculi ſpectator & conſcie, in quo exultationis & ſalutis uoce angeli ac ſancti diuinas laudes canunt, Gregorij tui, qui exiguam hanc oratiunculam tibi elaborauit, memor eſto. Quanuis enim ob uirium imbecillitatem uirtutibus tuis parem orationem non attulerim, idque de te uerba faciens, promptitudinem tamen animi haudquaquam accuſabis. Tua enim uox illa ſacra eſt, Deo id gratũ eſſe, quod uiribus reſpondet.

EIVSDEM BEATISSIMI PAtris Gregorij Nazianzeni Vita contractior, authore Ruffino presbytero in Præfatione in eius Apologeticum.

PRoficiſcenti mihi ex Vrbe, magnoperè iniungebas Aproniane fili chariſsime, ut tibi abſens quoque aliquid operis impenderem, nè uos à conſuetis ſtudijs neceſsitas meæ perfectionis inhiberet. Petebas ergo Gregoriũ tibi in Latinum uerti, uirum per omnia incõparabilem, qui & uerbo & operibus clarus, ſplendidiſsimum lumẽ ſcientiæ Chriſti Eccleſijs præbuit, dum ea docuit, quæ fecit, nec ſeipſum condemnauit agendo contraria, quàm docebat.

Is Cappadocia, domo, epiſcopo patre, matre quoque ſatis religioſa oriundus fuit, Athenis & alitus & eruditus, ut pauci: nec tñ in cõuerſatione ſcholari, uel ætatis uel ſodalium illecebris cedens, perdidit pudicitiam: ſed tanq̃ à Deo ſibi cõmiſſum theſaurum, ad domum caſtam reportauit integrũ ſignaculũ caſtitatis.

Manſit uirgo.

Denique cum Philoſophiæ ſtudijs apud Athenas uacaret, uidit per ſoporem ſedenti ſibi & legẽti duas

Viſio in ſomnis.

decoras

decoras ſatis dextera læuaque fœminas conſediſſe. Quas ille caſtitatis inſtinctu oculo toruiore reſpiciés quænam eſſent, uel quid ſibi uellent, percontabatur. At illæ eum familiarius & ambitioſius complectentes, aiunt: Ne moleſte accipias, iuuenis: notæ tibi ſatis & familiares ſumus. Altera enim ex nobis Sapientia, altera Caſtitas dicitur: & miſſæ ſumus à Domino tecum habitare, quia iucundum nobis & ſatis mundum in corde tuo habitaculum præparaſti.

Eius uita, eloquētia, fides ſciētia.

Huius uiri neque uita aliquid probabilius & ſanctius, neque eloquentia clarius & illuſtrius, neque fide purius & rectius, neque ſcientia plenius & perfectius inueniri poteſt. Qui ſolus ſit, de cuius fide ne diſſidentes quidem inter ſe, ut fieri ſolet, partes & ſtudia diſputare potuerint: ſed id obtinuerit apud Deum & Eccleſias Dei meriti, ut quicunque auſus fuerit doctrinæ eius in aliquo refragari, ex hoc ipſo, quia ipſe magis ſit hæreticus, arguatur. Manifeſtum nanque indiciũ eſt, non eſſe rectæ fidei omnem, qui in fide Gregorio non concordat.

ITEM DE EODEM EX SIMEOne Metaphraſte.

MAGNVS hic Gregorius Theologus uitam ipſe ſuam expoſuit in ijs funebribus orationibus, quibus Baſilium Magnũ, Gregoriũ patrẽ, Cæſarium fratrem, & Gorgoniam ſororem ornat: Ac proinde qui uitam illius conſcripſerunt, nõ aliunde, quàm ea ipſius operibus dicendi argumentum acceperunt. Hoc unũ neceſſario dicendum, quod ſi quidem apud homines exiſtere neceſſe erat effigiem quandam & collumnã, ex omnibus uirtutibus conflatam, hoc erat Gregorius. Nam cum uitæ ſplendore eos qui actionis laude florebant, ſuperaſſet: eo rurſus contemplationis progreſſus eſt, ut omnes illi ſapientiæ doctrinæq; laude cederent, tam eius, quæ in uerbis, quam quæ in fidei dogmatibus uerſatur. Vnde etiam Theologi cognomentum adeptus eſt. Quantum autem ad corporis formam attinet, ſtatura mediocri erat, pallidus aliquantum, non tamen citra uenuſtatem, depreſſo naſo, ſupercilijs in rectum protenſis, adſpectu blando & ſuaui, altero oculo, nempè dextero, ſubtriſtis, quem etiam cicatrix quædam contrahebat: Barba non promiſſa, denſa tamen. Qua parte caluus erat, (nam ſub caluus erat) albos crines habebat: ſummas item barbæ partes uelut fumo obſitas oſtendebat.

Forma corporis eius

MARTYRIVM S. GORDIANI Clariſſimi uiri, ex MS. Egregio codice deſcriptum. Cõſentiunt autem antiquiſſima Martyrologia. Dictio in gratiam Lectoris paſſim nonnihil expolita eſt per F. Laurentium Surium.

Mai. 10.

TEmporibus Iuliani impijſſimi Imperatoris, multorũ Chriſtianorũ delata ſunt nomina. Furore autem percitus Iulianus, iuſſit eos comprehenſos in publicã cuſtodiam abduci. Inter eos fuit ẽt Ianuarius presbyter ſenex. Poſt diem tertium impijſſimus Iulianus uocauit ad ſe Gordianum uicarium, iuſſitque ei, ut Ianuariũ presbyterũ ſibi ſiſtendum curaret. Itaque Gordianus Ianuarium presbiterum è carcere euocatum, ſibi iuſſit præſentare, atque ad illum: Quis uocaris, aut cuias es facundiſſime orator? Reſpondit S. Ianuarius: Si quidem patriam noſſe cupis, Antiochenus ſum: ſi uero genus, ex Chriſtianis parẽtibus Chriſtianus ſum. Gordianus uicarius ait: Quid nos multis uerbis in fraudem impellere conaris? Audi me, & è duobus alterum elige: aut ſacrifica dijs immortalibus, & eſto amicus inuictiſſimi principis noſtri Iuliani: aut excipe ſententiam neſandorum criminum. Ianuarius dixit: Si mihi id præſtiteris, ego quidem meipſum opto offerre Deo meo ſacrificium. Alioqui quicquid propter peccata mea mihi intuleris, merito id patiar: propter peccata, inquam, mea, nõ propter iuſtitiam. Gordianus ait: Si pro maleficijs tuis, ut ipſe fateris, omnibus ſupplicijs affici dignus es, funde dijs libamina, ut dignus fias expiatione, atque à nobis conſeruis. Ianuarius presbyter dixit: Ego quidem in nomine Domini mei Ieſu Chriſti ſaluus fui, ſemperq; ſaluus ero: atque inſuper etiam alios per baptiſmum ſaluos feci, qui ſalutis adipiſcendæ deſiderio tenebantur. Tu uerò ſi ſaperes, toto corde illum ea peteres, optareſque requiem inuenire animæ tuæ poſt tantas huius uitæ tempeſtates, & ad uitam peruenire ſempiternam.

Ianuarius presbyter.

Tunc Gordianus præcepit eum domi ſuæ in cuſtodia haberi, noctuque eum ad ſe accerſiens, dicebat ſe eius uelle ſermonibus oblectari. Cui dixit ſanctus Ianuarius presbyter. Fili, noli perdere tempus tuũ, ſed potius age pœnitentiam propter trucidata corpora ſanctorum, quos interfeciſti, & baptizare, ut poſſis frui requie æterna, & immunis eſſe à tormentis ignis æterni. Gordianus uicarius dixit: Itáne certus ero, ſi dictis tuis obtemperauero, immunem me fore à ſupplicijs illis ſempiternis? S. Ianuarius presbyter reſpondit: Ego tibi polliceor in nomine Domini mei Ieſu Chriſti, ſi toto corde credideris, & baptizatus fueris omnium facinorum tuorum ſordes expiatũ iri, adeo ut teipſum quoque Domino Ieſu Chriſto ſacrificium offeras. Gordianus uicarius dixit: Præſcribe ergo mihi credendi formam quandam ſiue modum. Ianuarius presbyter ait: Confitearis in nomine Patris & Filij & ſpiritus ſancti unam diuinitatem, & agens pœnitentiam, oſtendas te agnoſcere peccata tua. Tum Gordianus uicarius lachrymans abijt ad uxorem ſuã nomine Marinam, dixitque ei omnia, quæ S. Ianuarius eum hortatus eſſet facere. Eadem itaque noctis hora uxor Gordiani, tenens manum eius, iuit cum illo ad S. Ianuarium presbyterum, pariterq; ſe in terram abiecerunt ad pedes eius, rogantes ut ipſos baptizaret, ſeque peccaſſe clamantes, & ei dicentes: Effice, ut liberemus à peccatis noſtris. S. Ianuarius presbyter reſpondit: Etiam atque etiam uidete, num toto corde credatis, num quod tegumentũ intus retineatis. Scio enim uos ab Imperatore haberi in honore. Reſpondit Marina: Vnam Iouis effigiem habemus reconditam, ab Imperatore nobis datam, propter quam ſancti cruciabantur. De ea uerò quid faciemus? Neque enim id te dominum meum celatum uolui, ut mereamur adipiſci coronam uitæ, ubi à nobis conflata fuerit. Eadem hora adduxit Marina S. Ianuarium presbyterum in cubiculum ſuum, & oſtendit ei Iouis ſimulacrum æreum, ſed inauratum, & tripodem æream. Sanctus autem Ianuarius presbiter ſimulacrum cum ara accenſo igne conflauit, proiecitq; in cloacam: atque deinde cum ingenti gaudio catechizauit Gordianum & Marinam uxorem eius, atque è familia promiſcui ſexus quinquaginta tres, quos etiam omnes baptizauit.

In aedibus Gordiani habet in cuſtodia.

Gordianus cũ uxore & 53. è familia ſua baptizatur.

Eodem tempore poſt dies quatuordecim Iulianus impijſſimus ad Gordianum uicarium miſit Clementianum tribunum, dicens ei: Abi uiſum, num tandem

appulerit animum Ianuarius presbyter ad offerendum ſacrificiũ magno deo Ioui. Quòd ſi id facere detrectat, ſub præconis uoce in Traiani foro fuſtibus cædatur. Et ita quidem factum eſt, ut iuſsit Imperator. Dixit autem Gordianus ad Clemẽtianum: O Clemẽtiane, ſi cognoſcas eſſe Dominum Ieſum Chriſtum, minas & terrores hominis mortalis non timebis, ſed potiùs uitam contemplaberis ſempiternam, quam & ego mihi paratam intueor. Porrò ſanctum hunc preſbyterum ego non ſolum non afficiam iniuria, ſed honore ẽt proſequar. Cuius ego utinam uel pedes oſculari merear, per quem me ſentio ſalutem aſſecutum. His auditis, Clementianus ad palatium ſe conferens, uociferabatur: O magum illum omnium deterrimũ, qui tuum Imperator uicarium Gordianum ſuis magicis artibus dementauit, illumq; & uxorem eius baptizauit, deosq; noſtros publice conflatos & in maſſam redactos abſcondit. Tum uerò Iulianus impiiſsimus, iracundia inflammatus, iuſsit in ſcriptis damnari S. Ianuarium presbyterum & beatum Gordianum, cui etiam ſucceſſorem dedit Clementianum, ut is loco eius eſſet uicarius: ipſumque Gordianum in publicã tradi cuſtodiam, & uxorem eius Marinam in pago quodam, quem Aquas Syluias uocant, ruſticorũ ſeruituti addici præcepit, ut ea ſeruitute opprimeretur: denique Gordianum iudici Clementiano ſiſtendum mandauit. Iuſsit igitur Clementianus in tellure templi tribunal apparari, & B. Gordianum catenis uinctum ſibi exhiberi, cui ſic dixit: Adeò ne Gordiane cõtemnis præcepta principis noſtri ſemper Auguſti, qui te dignitatis functione cohoneſtauit, ut magicis artibus imbutus, contra Reipub. & inuictiſsimi principis noſtri ſalutem deos confles & abſcõdas? B. Gordianus reſpondit: Immò uerò pro ſalute Reip. potius id feci: & certè ſi in mea poteſtate haberem idola omnia, itidem ea cõfringerem & conflarẽ. Et tamen dic, oro, quemnam potius adorandum tu cenſes, eum ne qui fecit, an eum qui fingitur? Ego planè illum adoro, per quem facta ſunt omnia. Clemẽtianus uicarius dixit: Et quiſnam ille eſt, per quem facta ſunt omnia? B. Gordianus reſpondit: Chriſtus filius Dei uiui: Clemẽtianus uicarius dixit: Si ille fecit omnia, cur à principe Reip. Iuliano ſemper Auguſto proiectus eſt? B. Gordianus ait: Immò uerò Iulianus potius à Deo proiectus eſt, qui Dei timore contempto, adorat dæmonum idola, cum quibus periturus eſt.

S. Gordianus ſiſtitur coram Clemẽtiano.

Clementianus dixit: Sacrifica dijs immortalibus: alioqui iubebo tibi caput amputari. B. Gordianus ait: Nunquam bene ſit tibi miſer, nec principi tuo Iuliano, qui ad tenebras damnatus eſt. Tum ira incenſus Clementianus, iuſsit eum plumbatis cædi: cumq; diù cæderetur, B. Gordianus alta uoce dicebat: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte. Quod ut audiuit impiiſsimus Clementianus, præcepit ei caput amputari ante templum in tellure, corpusque eius proiici ante Palladis ędem in locum ſupradictum, uetuitque illud ſepeliri intra dies quinque, ut a canibus deuoraretur. Cum autem accurriſſent canes, ululatus edebant, nec auſi erant illud attingere, ſed potius cuſtodiebant. Venit itaque unus ex familia eius noctu cum aliis Chriſtianis, corpusque uenerandum ſancti martyris abſtulit, & non longe ab urbe Roma, plus minus milliario uno, uia Latina condidit in Crypta 6. Idus Maias, ubi iampridẽ S. Epimachus ſepultus fuerat. Quo in loco beneficia eorum ac uirtutes florent uſque in hodiernum diem, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Prædicentis uox eſt, nõ imprecantis.

Cæditur capite S. Gordianus.

MARTYRIVM SS. GLYCERIÆ & Laodicij, authore ſimeone metaphraſte.

Maij. 10.

ANno primo Imperatoris Antonini, Præſide Græciæ Sabino, multa erat conſenſio Chriſtianorũ, qui habitabant in urbe Traianopoli: per ſingulos autem dies in unum locum conueniebant, & multo labore ac ſtudio a Deo pacem petebant: pauci enim erant Deum metuentes. Antoninus uerò Imperator, cùm Græcorum ſuperſtitionem ſequeretur, omnibus idolis ſacrificabat, ijs uidelicet, qui falſo nomine dij appellabantur: ſed multo diligentius ac frequentius Ioui ſacra faciebat, & in eius ſuperſtitionis errore aſsidue uerſari uidebatur.

Antonini ſuperſtitio.

Quodam autem die in templo ipſius Iouis cũ execrandis illis ſacerdotibus conſultauit, & in omnes urbes, regiones ac prouincias miſit, ut uniuerſi homines accederent, & dijs ſacrificarẽt; Ioui præſertim: ac quicunque dijs ipſis ſacrificia offerre nollet, is acerba morte interfici deberet. Cum edictum illud tam iniquum ubique diuulgaretur, in Græciam quoque perlatum eſt. Quod cùm Præſes accepiſſet, primum ſacrificium in templo apud Maxianopolim offerebat, Imperatoris legem oſtendens, neminem uerò adhuc cogens. Poſtero autem die mane Traianopolim profectus, ſimiliter & ijs, qui illic erant, legem oſtendit, & hoc edictum propoſuit: Sabinus fortiſsimus Præſes, & ualde illuſtris, omnibus populis & regionibus illuſtribus ſalutem. Vna mente ac ſententia omnes conuenientes, intra tres dies nosipſos purgemus, & in Iouis templum ingrediamur, atque Imperatoris natalem diem agentes, magno deo Ioui ſacrificium offeramus. Qui uerò non obtemperauerit, neque lãpadem tenens ſacrificium obtulerit, grauibus ſupplicijs cruciatus moriatur.

Eius crudele edictũ.

Tunc omnes in urbe illa Chriſtiani homines Deũ precabantur, pacem petentes. Glyceria uerò quædam Romana fœmina, filia Macarij ter Conſulis, cum eſſet in urbe illa, & ſingulis diebus atq; horis in eam paruam domum ingrederetur, in quam homines Chriſto eius purgabat, omnibus ita dicens: Fratres, ſorores, filij, patres, & quæcunque matris loco mihi eſtis, uidete & nobis cauete, ac diligẽter animaduertite, qualis eſt Imperator ille, cuius characterẽ habemus, & quali forma in frõte ſignati ſumus, qualis deniq; monetæ inſcriptionẽ accepimus. Hæc igitur cũ ſciamus, demus operã, ut quã diligentiſsime Dñi noſtri præcepta ſeruantes, apud illũ ipſum æternũ Regẽ ſalutem conſequamur, characterem etiam, quem accepimus, ab omni labe uacuum ac purũ cuſtodientes. Id cùm fœmina illa dixiſſet: Optamus, inquiunt oẽs, horum omnium, quæ dixiſti, compotes fieri. Tum illa: Veſtræ igitur preces Deo ipſi offerantur.

Glyceria illuſtris fœmina.

Poſtea uerò, quàm tres dies præterierũt, ciues omnes cum lampadibus inſanientes concurrebant. Venit autem & Glyceria, quæ Crucis Chriſti ſignum in fronte inſcriptum habebat, quo animam illuminare poſſet: Ad Præſidem igitur cucurrit: cumque ante illum ſtetiſſet, ſic eſt locuta: Clariſsime Præſes, en ſacrificiorum, quæ Deo ipſi offerenda ſunt, ipſa initium faciam. Prima enim ſum, & eo patre nata, qui fuit tertio Romanus Conſul. Et ubinam, inquit Præſes, lampas tua eſt, qua te id facturam ſignifices? Cui Glyceria: In fronte ſcriptam habeo lampadem meam, quæ cũ extingui nõ poſsit, ſyncera noſtra, q̃ Deo ipſi offerimus,

Mira eius animi fortitudo.

rimus,ſacrificia illuminat, & æterno Regi offert. Tũ Præſes dixit: Age,lampadem lumens Ioui ſacrifica. Minime,inquit Glyceria, æterno Regi & Deo lampadibus lumium eminentibus opus eſt: ſed iube ipſas extingui, ut ſacrificium meum non labeſactetur. Iuſſit igitur Præſes,& extinctæ ſunt lampades. Quibus extinctis,ſancta illa fœmina Glyceria,pectus tēperantia & fortitudine præcinctum habens, oculos ad cælum intendit, & manu ad populum extenſa, Videtisne,inquit, illuſtrem hanc lampadem in fronte mea inſcriptam? Cumque hæc diceret, Crucem Chriſti oſtendit,ac dixit: Deus omnipotens,qui per Chriſti tui Crucem à ſeruis tuis glorioſe collaudaris,qui ſanctis illis tribus pueris te oſtendiſti,eosque ab ignis fornace liberaſti, qui leonum ora clauſiſti, & ſeruũ tuum Danielem uictorem effeciſti, qui Belo euerſo & dracone interfecto, dæmonum imaginem confregiſti,Ieſu Chriſte,potiſsimus Dei agnus, ueni,quæſo,& mihi humili atque abiectæ fœminæ opitulare, & dæmonem hunc, arte humana erectum, comminue, nouaq; & inania illorum ſacrificia diſperge ac diſsipa.

Dan.3
Dan.6 & 14.

Cum ſancta illa fœmina Glyceria huiuſmodi preces ad Deum miſiſſet,repente magnum quoddam tonitru auditum fuit, & Iupiter ipſe corruit atque cōminutus eſt:erat enim lapideus. Hæc cum uidiſſet Præſes, furore percitus unà cũ ijs ſacerdotibus, qui cum illo erant,iuſsit Glyceriam lapidibus in eam iactis interfici. Itaque nefariorum hominum multitudo deſcendit,& lapides in Glyceriam coniecit. Lapides uerò ipſi, tanquam in locum quendam repoſiti, eam circundabant quidem,ſed non tangebant. Cum uero Dei beneficium hoc eſſe illi non intelligerent, pharmaceutriam,hoc eſt,ueneficam mulierem eam eſſe dicebant, ob idque lapidibus non percuti. Tum Glyceria; Recte: inquit, dicitis me pharmaceutriam eſſe: Chriſti enim pharmaca, per me uim ſuā operantia,ueſtrum errorem redarguunt, eiusque auxilium iniurias ueſtras diſpergit. His auditis, Præſes dixit: Ad craſtinum uſque diē in carcere cuſtodiatur mulier iſta, ne forte ueneficis ſuis utens effugiat, & à Deo ſuo ſe adiutam fuiſſe dicat, & ita multos decipiat. Tum Glyceria: Stultæ, inquit, excæcate atque impuriſsimè homo, non animaduertis me præceptis Dei ligatam eſſe,& eius legi affixam, e quibus ſolui non poſſum? Ipſius enim uinculum eſt indiſſolubile,quo ſuperborum uincula diſſoluuntur, & eorum,qui Deo ipſi reſiſtunt,conſilia diſsipantur.

Ducitur in carcerem.

Hæc cum dixiſſet, in carcerem abijt. Ad quam Philocrates presbyter acceſsit. Illi autem dixit Glyceria: Signa me Chriſti ſigno,& precioſo ueritatis Chriſmate me ipſam exorna,& Deo illi atque Imperatori,cui tu militas, & cuius arma ipſe geris, me commenda,ut eo ſigno munita, prauiſsimi dæmonis malitiam ſuperem. Ad hæc Philocrates presbyter: Signum,inquit,Chriſti uota tua expleat,& preciosum Chriſti unguentum faciat,ut,quod cupis, id aſſequaris. Hæc cum dixiſſet pacem ei precatus,diſceſsit. Eo autem die,qui conſecutus eſt, Pręſes ipſe mane ad domum regiam uenit, ad Glyceriam ſanctam illam fęminam ad ſe duci faceret,eamque interrogaret, an dijs ſacrificare uellet. Quod ſi facere,noluiſſet,pluribus tormentis afficiendam,ac morte deniquè condēnandam eſſe cenſuit. Ducta igitur fuit & ante Præſidem ſtetit hilari uultu. Cui Præſes: Dic, inquit, Glyceria: Num adhuc perſuaſum non habes, ut magno deo Ioui ſacrifices,cui & Imperator ipſe ſacrificat? Quomodò,inquit Glyceria,illi ſacrificem, qui fractus eſt,& in multas partes comminutus? Quique ſibi ipſe opem ferre non potuit,huic ne me uis ſacrificium offerre? Habeo notitiam illius magni Dei, qui ſedet in cœlis, quique mihi opem tulit & nefariam ueſtram potentiam diſſoluit. Illi me ſacrificia offerre decet,illi me gratam eſſe conuenit.

Egregie ſemper reſpondet Præſidi

Cum hæc audiſſet Præſes: Sacrificia,inquit, antequam te cruciem. Tum Glyceria: At cruciabit me Deus meus,ſi te audiam. Ecquisnam, inquit Præſes, te à morte liberabit? Reſpondit Glyceria: Ego ſtudeo & propero corporis mei labore animæ uulneribus mederi. Tunc Præſes iuſsit Glyceriam crinibus ſuſpenſam ac dilaniatam interfici. Illa uero ſuſpenſa dicebat: Gloria tibi ſit, Deus omnipotens,qui ſtolido huic Præſidi oſtendiſti,non alia illi eſſe tormenta,niſi crines illos à tua benignitate mihi datos,quibus caput meum circundatur. Iis, inquam, crinibus, per quos Præſes me cruciat, ipſe redarguitur. Illi enim pro corporis tegumēto,& gloria tua mihi à te adiutore meo dati ſunt, & illi ipſi nunc aduerſus bonarũ rerum inimicum Præſidem hunc adiumento mihi ſunt. Hæc cum illa dixiſſet, iuſsit Præſes eam laniari. quæ dum laniaretur: Nefarie,inquit, & omni malitia referte miniſter diaboli, nihili ſunt iſta tua tormenta,quæ ipſa non ſentio. Habeo enim omniũ Dominum Deum, qui per Ieſum Chriſtum me ſeruauit,qui & nunc mihi opitulatur. Para igitur maiora aliqua tormenta: hæc enim nulla ſunt.

Non ſentit immania tormenta.

Talia dicebat Glyceria, & carnificũ manus ipſam laniando defatigatæ iam erant. Præſes uerò cùm ſe a fœmina illa ſuperatum uideret,eam deponi iuſsit,& eius oculos contundi. Tum Glyceria. Lux mea, inquit,Deus,& firmamentum meum Chriſtus eſt,qui ſua bonitate ancillæ ſuæ cogitationes confirmat. Te precor, Domine ut uultum meum illumines, & ad iniurias, quæ propter diuinitatis tuæ confesſionem mihi afferuntur, excipiendas paratiorē me reddas. Tu, Domine,in patientia tua me corrobora: tu enim es Deus, qui per Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum ſancti Spiritus tui theſauros ijs conferre ſoles,qui nominis tui confesſionem oratione firma ac ſtabili profitentur. Qui omnibus tuis uiris ſancti opem tuliſti,per quos & ipſa tui notitiam accepi,eamque amplexa ſum, exaudi nunc ancillam tuam: quoniam nominis tui cauſa ſtudeo è laqueis diaboli & ab ore ſerpētis liberari. Hæc cum diceret, à carnificibus uerberabatur. Angelus autem Domini Dei repente illic adſtitit,& carnifices illos ita proſtrauit, ut mortui uiderentur. Tum Præſes: Dic,inquit,Glyceria: Quare Imperatori non obtemperas? At illa: Cuinam Imperatori uis obtemperare? Dico,inquit Præſes,ut illi obedias,qui rerum habet imperium,& legem hanc ſeruandam iuſsit. Reſpondit Glyceria; Ego omnium rerum Imperatori Deo, & eius legi obedio, eamque ſeruo. Tum præſes: Obtempera,inquit,& dijs ſacrifica. Illi autē Glyceria: Nolo ſacrificium offerre, quod iubes,cum inane illud ſit: ſed ſacrificium offerā Deo meo,quod ipſe in Spiritu ſancto requirit, quodque pater Abraham ſacrificauit, cum Iſaac filium ſuum obtulit,& uero Deo gratus fuit,à quo beneficium accepit,ut eſſet pater multarum gentium. Fac, inquit Pręſes,ò mulier,quod dico, & ſacrifica,ne ſic decepta,graui ac turpi morte pereas. At illa dixit: Chriſtus noſtri certaminis præfectus, in ſpirituali ſtadio non ſolum uiros certantes, ſed etiam mulieres ipſas contra diabolũ patrem tuũ prælіantes ſplendide coronat. Commune enim ueritatis ſtadiũ ijs, qui in eo currunt, propoſitum eſt. Iuſsit autem Præſes ipſam in carcerem duci, neque cibos ab aliquo ad eam ferri.

Gen.22
Gen.17

Rurſus ducitur in carcerem.

Abijt igitur illa ualde læta,& diuinam gloriam celebrans,in carcerem ingreſſa eſt. Cuſtos autem ipſe

multo timore illam iu carcere cuſtodiebat, quæ Deũ
ita laudabat: Benedictus es Domine Deus patrum no
ſtrorum, qui cognitus es à ſanctis uiris præcepta tua
qui te obſeruantibus: qui ſancto illi uito Petro Roma di-
ſcedenti oſtendiſti, qui & aduerſarium tuum Simonẽ
illum magum per eundem Petrum Apoſtolum tedar
1. Reg. guiſti, qui magno Dauid adiumento fuiſti, & Goliath
17. aduerſarium ipſius ſub eius pedibus conculcaſti. Tu
ueoerandus & putiſsimus Deus exaudi me, & eſto ſi-
mul cũ ancilla tua, eamq; eripe à prauiſsimo Præſide.

Cum tres dies præterijſſent, dixit Præſes Prætori,
ut annulum ipſius caperet, & carcerem ſigillo muni-
ret, in quo maga illa fœmina ſeruabatur: ſic enim eã
uocabat. Prætor igitur abijt, & in carcerẽ ingreſſus,
Glyceriam ipſam inuenit diligenter cuſtoditam, &
Deum laudantem. Sigillo igitut clauſtris impreſſo,
iuſsit & exteriora carcetis loca cuſtodiri. Cum autẽ
illa intus eſſet, & Deum laudaret, Angeli cibum
ei afferebant. Præſes uerò cũ poſt aliquot dies in ur-
bem Heracleam profectutus eſſet, carcerem uiſere no
luit, ut ſi uiuam Glyceriã inueniſſet, eam poſt ſe du-
ci iuberet. Cum autem ad carcerem ueniſſet, licet ia-
nuam ſigillo munitam, ut iuſſerat, uideret, ueque ad
eam quenquam ingreſſum fuiſſe certò ſciret: patefac
tis tamen foribus, eam uinculis ſolutam uidit, & lan
cem ipſi appoſitam, in qua erant panis, atque lac, &
aqna in cratere. Itaque ſtupore affectus illam eduxit,
uon intelligens, Deum eſſe, qui eam nutriebat. Illa
uerò ſic Deum precabatur: Domine Deus, qui ueri-
tatis cognitionem nos doces: qui populum tuum pro
Da. 14 uidentia maxima proſequeris, qui Danieli per Ange
3. Reg. lum cibos præbuiſti, & ad ſanctũ illum uirum Eliam
17. in fluuio Iordane prandiũ ac cœnam miſiſti, qui errã-
tes conuertis, & cæcos illuminas: tu, inq̃, Deus recor
datus es & mei humilis ancillę tuę, & ex illis tuis the
ſauris, qui diripi non poſſunt, beneficentiam depro-
mens, me humilem ancillam tuam adiuuiſti. Hæc cũ
dixiſſet, abijt in urbem Heracleam, Dei gloriam
laudans.

Cùm uerò Præſes ipſe illic eſſet, in templo Iouis
immolabat. Chriſtiani autem, qui erant in illa urbe,
audierunt de muliere, quæ propter Chriſti confeſsio
nem tam fortiter certauerat, omnesque una cum ue
nerando Epiſcopo Domerio ei obuiam uenerunt tri-
bus milliaribus longe ab urbe. Tunc Epiſcopus ipſe
orationem hãc ad Deum miſit: Chriſte lux, quæ nun
quam extingueris, ſol iuſtitiæ, lux eorum, qui ſunt in
tenebris, & errantium dux, qui Moyſem duxiſti, &
Pharaonem in mare præcipitaſti, tu, quæſo, eſto dux
& ſeruæ tuæ Glyceriæ in confeſsione nominis tui.
Hæc cum dixiſſet Epiſcopus, ſancta Chriſti martyr
Glyceria in urbem ingreſſa eſt. Poſtero autem die iuſ
ſit Præſes ſanctam mulierem ad ſe duci, & ſi dijs ſacri
ficare noluiſſet, igne cõburi. Ducta igitur illa eſt. Cui
Præſes dixit: Num, Glyceria, certum aliquid delibe-
raſti? Tum illa: In lege ſcriptum eſt: Non tentabis
Deut. Dominum Deum tuum: &, Sit neſter ſermo, Non,
6. Non. Dixi enim tibi, me Deo meo adiunctam eſſe, &
Matt. diabolo, cui tu ſeruis, renunciaſſe. Quomodo igitur
5. Chriſto adiuncta, poſſum aliquando ab eo ſegregari,
& pro uita mortẽ eligere? Fac igitur quicquid iubet:
ego enim parata ſum breuia iſta & caduca deſpice-
ret, ut bona illa cœleſtia conſeqnar. Tunc Præſes eã
in fornacẽ ignis conijci iuſsit. Accenſa igitur forna-
ce, ſancta mulier Crucis ſignu ſeipſam muniuit, ac di
xit: Domine Deus omnipotens, benedico tibi, & no-
minis tui gloriam celebro, quoniam præſentem diẽ
atque horam hanc, mihi ancillæ tuæ in exultatio-
nem æternam conceſsiſti. Scripſi, & prouinciaui
confeſsionem tuam coram Angelis & hominibus.
Exple animæ meæ deſiderium, & iniquo atque impio
Præſidi oſtende, quòd ſis adiutor meus.

Hæc cum dixiſſet, & in fornacem coniecta eſſet, *Lacta-*
repente ros è cœlo demiſſus ignis flammam extin- *tur in*
xit, & ſancta mulier in fornace ipſa, uelut pura quæ- *forna-*
dam agna, ſtetit canens uerba hæc: Sanctus es Deus, *cem, ea*
qui diuinitate tua ad humilem ancillam tuam Glyce *que di-*
riam de cœlo auxilium miſiſti, ut omnia tibi & uolũ *uinitus*
tati tuæ ſubiecta, te cognoſcerent. Huius flammæ ra- *extin-*
dij, horribilia iuſſa tua non ferentes, aufugerunt, & *guitur.*
nunc iniqui atque improbi Præſidis mentem combu
runt. Hæc cum dixiſſet, exijt è fornace ſine læſione a-
liqua. Tunc Iudex: Cuiusnam, inquit, auxilio cõfiſa,
dijs non ſacrificas? Reſpondit Glyceria: Deo meo, &
Chriſto ipſius obediens. Tum præſes: Ne uerbis ar-
tificioſis amplius oraris, & omnes decipias. Cui Gly
ceria: Nõ uerbis, inquit, artificioſis, ſed operibus bo-
nis ac ſermonibus fidem omnibus facio. Tum Præſes
iuſsit, capitis eius pellem à uertice uſque ad frontem
detrahi. Itaque ſatellites cum manibus ac pedibus *Detra-*
mulierem uinctam tenerent, fecerunt id, quod à Præ *hitur*
ſide iuſsi fuerant. Sancta uero Glyceria, dum pellis *pellisca*
ei ſecaretur, ita Deum orabat: Domine Deus, qui *pitis e-*
effulgentem lucem emittis, & iuſtitiam facis efflore- *ius.*
ſcere, per hanc pellis meæ detractionem, ſceleſto Præ
ſidi Sabino illud oſtende, quòd quicunque ſpem
ſuam in te collocarunt, ſtudent per maximas quaſ-
que ærumnas confeſsionis coronam à te percipere.
Quamobrem gratias tibi ago, quòd per huius meæ
carnis pellem detractam, omnia, quæ in me ſunt,
detexiſti, ut lumine tuo illuſtrata, poſsim illud dice *Pſ. 118.*
re: Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de
lege tua.

Cum eius mulieris conſtantiam non ferret Præſes,
(putabat enim ſibi iniuriam ab ea fieri) iuſsit eam in
carcerem duci, ut uſque ad craſtinum diem manibus
& pedibus uincta ſeruaretur, & ſuper acutos lapides
proſterneretur, quo ſuper illos agitata, ærumnoſe ac
peſsime interiret. Fecerunt miniſtri, quod iuſsi fue-
rant, & ita eam diſpoſuerunt. Media uerò nocte An-
gelus Domini uenit, & à uinculis Glyceriam diſſol-
uit, & illam faciei ſpeciem, propter pellem detractã
inhoneſtiorẽ factam, ita curauit, ut talis eſſet facies
ipſa, qualem Deus effecerat. Poſtridie uerò mane
Præſes, cum progreſſus eſſet, iuſsit ad ſe duci ſanctam
mulierem Glyceriam. Itaque cuſtos carceris, nomi-
ne Laodicius, cum, patefactis foribus, eam ſolutam ui
diſſet, neque agnouiſſet, in deſperationem uenit, &
ſeipſum interficere noluit. Illa uerò: Caue, inquit, *Laodi-*
iſtud facias, ſed tibi ipſi parcas: ego enim ſum illa, *cius cre*
quam tu quæris. Tum cuſtos tremens, dixit: Miſere- *dit in*
re, quæſo, mei, ne moriar. Credo in Deum illum, *Chri-*
qui tibi opem tulit. At illa: Sequere igitur Chri- *ſtum.*
ſtum, qui ſalutem affert. Tunc Laodicius Glyceriam
eduxit, & eius uinculis ipſe illigatus eam ſequeba-
tur. Id cùm Præſes uidiſſet: Quidnam, inquit, iſtud
eſt, quod feciſti, Laodici? Vbi eſt mulier illa, quæ
deuincta tibi commiſſa fuit? Tum Laodicius: En
tribunali aſsiſtit, quæ proxima nocte diuino lumine
illuſtrata, inſignem ac ſplendidam faciei ſpeciem per
manum Angeli à Deo miſsi recepit, & ab eodem uin
culis exoluta fuit. Eius autem uincula, cum Dei
miracula perſpexerim, ipſe accepi. Credo igitur
id, quod ipſa credit, & eiuſdem mortis uolo fieri par
ticeps.

Tum Præſes: Feriatur, inquit, iſte, & capite priue-
tur. Sine, uideamus, an illi Chriſtus opem ferat. Ille
uerò cũ ſecuri feriendus eſſet, hæc uerba protulit: Tu
Chriſtianorũ Deus, connumera me, quæſo, cum ſer-
ua tua Glyceria. Itaque illa ſic Deum orauit: Præter

Domini

Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui mortis dolorem diſſoluiſti, & captiuos liberaſti: tu, quæſo, libera ſeruum tuum Laodicium, & da, ut in Chriſti tui confeſsione perficiatur, & illum in pace ad te collige. His auditis, Laodicius addidit, Amen. Cumque hoc dixiſſet, ſecuri percuſſus eſt, & eius corpus à Chriſtianis ſublatū fuit. Tum Præſes ad Glyceriam conuerſus, eam ita affatus eſt: Scis Glyceria, te patre natam, qui Romæ ter Conſulatū geſsit, & matre, quæ nihilominus, quàm pater, & ipſa nobilis eſt. Dic igitur: Quiſnam eſt ille, qui tibi opem affert? Chriſtus, inquit Glyceria, mundi ſaluator, & Deus totius conſolationis, qui mihi prandium miſit in carcerem, & à uinculis me liberauit, & faciei meæ honeſtam ſpeciem reſtituit: is, inquam, eſt adiutor meus. Hæc cum audiſſet Præſes, iuſſit ipſam feris obijci, & eum eis pugnare. Illa uerò ad feras, quaſi ad iucundiſsimas aliquas epulas acceſsit.

Capite plectitur.

Sedente igitur Præſide, ingreſſa eſt Glyceria compoſito inceſſu, & hilari uultu, & ſtetit in medio ſtadio, Chriſtum adiutorem ſuum expectans. Cumque illa ſic ſtetiſſet, ferarum Præfectus repagula ſuſtulit, & leæna ingenti corpore fremens exijt, quæ ad Glyceriam accurrit, & ad eius pedes reuoluta eſt. Tunc illa cum oculos ſuos ad cælū erexiſſet: Gratias, inquit, tibi ago Deus omnipotens, Deus patrum, Deus miſericordiarum, qui agreſtes feras māſuetiores effeciſti ad diuinitatis tuæ potentiam comprobandam: qui aſpera & difficilia, mihi lenia & plana reddidiſti: qui arida loca aquarum multitudine compleuiſti. Exaudi me Deus, & redde maligno Præſidi cōſilijs ipſius congruētia. Da, quæſo, mihi, ut quæ tibi grata ſunt, ea faciam, & mandata tua obſeruem, quo uenerandam coronam cum ſanctis Patribus aſſequar. Hæc cum dixiſſet, uox è cælo demiſſa eſt, quæ dixit: Exaudiui orationem tuam: ueni cum pace: patefactæ ſunt tibi fores regni cælorum. Tunc alia quędam leæna in Glyceriā immiſſa fuit: quæ cum egreſſa eſſet, ipſam momordit, neque morſus ueſtigium aliqđ reliquit. Itaque ſancta illa bellatrix Glyceria, in ueritatis confeſsione perfecta, obijt, leænæ illius morſu tacta. Tunc ferarum præfectus atque educator repagulum ſuſtulit, & feræ illæ triſtes in ſtabulum ſuum redierunt. Præſes uerò illa ipſa hora hydropicus effectus, & in platea, omnibus rebus indigens, & alijs exemplo propoſitus, mortuus eſt.

Leæna mānſueſcit.

Feliciter S. Glyceria exit è uita.

Cum uerò beata Clyceria, beati martyrij cōfeſsione perfecta, obijſſet, eius corpus Dometius epiſcopus accepit, & in loco quodam uenerando prope urbem repoſuit. Cuius memoriam piè ac religioſè agimus decimo die menſis Maij, Deum precantes, ut eius ſocij eſſe cum gloria mereamur. Martyrium autem obijt S. Glyceria unà cum Laodicio, Antonino Imperatore & Sabino Præſide: in nobis autē regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: cui gloria unà cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

GESTA ANTHIMI PRESBYTERI, Siſinnii Diaconi, Et aliorum Sanctorū Martyrum, ut in antiquis MS. Codicibus habentur, quibus etiam adſtipulantur uetuſtiſſima Martyrologia & Sermo Petri Damiani, quem huic hiſtoriæ ſubiunximus. Stylus hincinde nōnihil caſtigatus ē p F. Laurentiū Suriū, omiſſis quibuſdam, quæ parū ad hiſtoriā facere uidebantur.

SErgius Terentianus illuſtris uir, ſecundò urbis Præfectus, *Protinam neptem Galieni Auguſti, natam ex Galla filia eius, accepit uxorem, quæ peperit Claudium, Pompeianum & Lucinā, quam uoluit nubere Falconi Piniano. Is uero Pinianus, cū Lucinam duxiſſet uxorem, miſſus eſt acceptis à Diocletiano & Maximiano Auguſtis codicillis, ut ageret Aſiæ proconſulem. Habuit uerò a conſilijs Chæremonem quendam, hominem mente ſacrilega & ualde peruerſum: qui cum multiuarijs tormentorum generibus interimeret Chriſtianos, à malo dæmone arreptus, de carruca publicè corruens, per multa horarū ſpatia uexatus eſt a nequam ſpiritu, & tādem ſanctos inuocans, quos interfecerat, expirauit. Quod ut uidit Pinianus, nimio terrore correptus, in morbum incidit, quem medici dicerent nullam prorſus admittere curationem. Cernēs autem Lucina prudentiſsima matrona hunc ei morbum accidiſſe, quòd Chriſtianorum cædibus eſſet pollutus, & aditum in ſe patefeciſſet inimico, perquiſiuit Confeſſores Chriſti, qui tenebantur in uinculis, curauitque eos ad ſe clam adduci: in quibus erāt S. Anthimus presbyter & Siſinnius diaconus, aliique religioſi uiri, Maximus, Baſſus, Fabius, Diocletius & Florentius: iiſque dixit Lucina: Detis operam, ut maritus meus liberetur hac ægritudine, & ego uobis ampliſsimo munere honoratis, libere hinc abſcedendi faciam poteſtatem. Ait ad eā Anthimus. Si uis uirum tuum ſaluum & incolumen, hortare eum ut fiat Chriſtianus, & continuo ſoſpitē uidebis. Illa mox ingreſſa ad Pinianū, dixit ei: Quotquot te hactenus non ſolum medici, ſed etiam archiatri uiderunt, omnes uno ore teſtati ſunt, nulla te ratione poſſe euadere. Ego uero quoſdā inueni uiros, qui ſe quidem nihil abs te accepturos affirmant, ſed hoc tantum aſſerunt, ſi uelis fieri Chriſtianus, illico te poſſe optata gaudere ſalute. Pinianus his auditis: Oportet, inquit, ualde illū deſipere, qui nō credat eū uerū eſſe Deū, qui poteſt deſperatā reddere ſalutē, & ad uitā illos reuocare, quibus iā ſepultura parata eſt.

maij. 31

Chæremon à diabolo arreptus, expirat.

Lucina itaque egreſſa, introduxit Anthimum preſbyterum & Siſinnium diaconum, hortabaturque eos ſedere in cubiculo, ubi iam ſemianimis decumbebat Pinianus. At illi dixere Piniano. Nō huc ſedendi cauſa ingreſsi ſumus, ſed aliquid faciendi, unde cureris. Ait Pinianus: Detis ergo operam, ut poſsim his febrium doloribus liberari. Anthimus presbyter dixit: Faceſſant hinc artes medicorum, ubi ſola Chriſti uirtus operabitur. Pinianus ait: Succurrat ille mihi per uos, ut poſsim credere, eum ſolum eſſe omnipotētem Deum. Anthimus dixit: Præpara pectus tuum, ut credas ea quæ dicturus ſum tibi: & ubi credideris, ſaluus eris. Pinianus ait: Ego ſi non toto corde credidiſſem, non uos ad me ingredi paſſus eſſem. Anthimus dixit: Audi ergo, quid credere debeas. Is, quē nos colimus, unus Deus eſt, qui fecit cœlum terrā, & omnia *Pſa. 32*

Summa quædam fidei Chriſtianæ.

quæ in eis ſunt. Et hic Deus, Verbum ex ore ſuo protulit uirtute plenum, quo uerbo cœli firmati ſunt, ſicut ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum: à quo congregatæ ſunt ſicut in utre aquæ maris, & poſitæ quaſi in theſauris abyſsi. Cum ſit autem trinus Deus, in quem oportet credere, tamen unus eſt: Pater qui eru- *Pſ. 44.* ctauit ex corde Verbum bonum: Filius, qui eſt Ver- *Iohã. 1.* bum, quod eructauit, per quem facta ſunt omnia: ſanctus quoque Spiritus, à quo uniuerſa animantur. Ex omnibus autem creaturis Deus hominem creauit ad *Gen. 3.* ſimilitudinem ſuam, cui etiam legem præfixit, quam ſi ſeruaret, uita frueretur ſempiterna. Sed inuidus dæmon peſtifera ſuaſione effecit, ut legem illam trãſgrederetur: quæ res mortem ei attulit. Itaque Verbum Dei, per qđ facta ſunt omnia, id eſt, filius Dei, dignatus eſt humanã naturam ſuſcipere, naſci ex uirgine: & cum eſſet ei par omnino cum patre poteſtas & uirtus, omnes diaboli tentationes uicit, & tandẽ ad Crucis uſque lignum perduci & in illud ſuffigi ſe paſſus *Act. 1.* eſt, ut lignum præuaricationis ligno paſsionis exclu- *Matt. 10.* deret, & uitam, quam homo peccando amiſerat, pro peccatoribus moriendo repararet. Surrexit autẽ tertia die à mortuis, & diſcipulis ſuis per dies quadraginta apparens, dedit eis poteſtatẽ in ipſius nomine pellendi dæmonia, ægris manuum impoſitione reformandi ſalutem, dolores & morbos omnes curandi, mortuos quoque ad uitam reuocandi. Ad extremũ cum illos ad montem perduxiſſet, uidentibus illis a- *Act. 1.* ſcendit in cœlum. Stupentibus aũt eis, apparuere angeli, qui & dixerunt: Quid ſtatis adſpicientes in cœlũ? Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à uobis in cœlum, ſic ueniet, quemadmodum uidiſtis eum euntẽ in cœlũ. In eius ergo nomine manum tibi imponimus, credẽtes completurum eum promiſſa ſua.

Tum uerò Pinianus, extendens manus ſuas in cœlum, ita dixit: Chriſte, quem hactenus ignoraui quis eſſes, quem nunc demum cognoui ex horum ſermone, qui te nouerunt: en etiam antequam fiam Chriſtianus, te confiteor, & credo te mihi redditurum ſanitatem, quam medici omnes aſſeuerant nullo pacto mihi poſſe reſtitui. Proſtrauerunt autẽ ſe Anthimus presbyter & Siſinnius diaconus, & unanimiter in preces incubuere. Atque ecce illis orantibus, ſubito fulgor luculentus emicuit, & dimidia fere hora illic per- *Pinianus curatur.* manens, paulatim abſceſsit. Surgentes autem Anthimus & Siſinnius, dixerunt Piniano: Exurge, Viſitauit enim te Chriſtus filius Dei, cui credidiſti. Et ſtatim erigens ſe, ſedit in lecto ſuo, & quaſi pede tentans, deſcendit ex illo, cœpitq́; ſtans mouere ſeſe: cumq́; incolumẽ ſe ſentiret, uoce clariſsima dixit: Verus Deus tu es Chriſte, qui me deſperatum ſaluti integræ reſtituiſti. Acciti ſunt aũt ẽt illi, qui in carcere adhuc erãt, Maximus, Baſſus, Diocletius & Florentius: ſimulque orantes, Pinianum & Lucinam coniugem eius ſermone ueritatis & perfectionis imbuerunt. Exactisque ſeptem diebus, quibus eos docuerunt myſteriũ Chriſti, baptizauerunt eos & omnes eis familiaritate coniunctos. Manſit autem Pinianus poſt recuperatam ſanitatem in functione ſua annum unum: atque interim Chriſtianos omnes à metallis & ergaſtulis atque cuſtodijs ad ſe curauit adduci, eorũque ex Anthimi & Siſinnij inſtitutione pedes lauit, manus oſculatus eſt, & ſuppeditato ſumptu atq; uehiculis, ad propria dimiſit eos gratulabundos. Iam aũt fama eius in uulgus ſeſe diffundente, in urbe dicebatur: Pinianus huc ſecum Chriſtianos adduxit. Et quia multi erant, & ſimul uno in loco degere non poterant, diſtribuit eis manſiones per prædia ſua & uicinam prouinciã, ubi ampliſsimas habebat poſſeſsiones apud Auximũ oppidum. Et prædium quidem unum attribuit Siſinnio diacono, Diocletio & Florentio, quibus permulti alij aderant, pariter uacantes Deo, & ſine ulla moleſtia in Chriſti laudibus triennio uerſantes. Hoc autem ordine Siſinnius, Diocletius & Florentius ad *Cædes Siſinnij, Diocletij et Florentij.* palmam martyrii peruenere. Erat ibi conuentus hominum eorum, qui ſacrificantes ſemel poſt annos tres, dicebant ſibi reddi reſponſa. Cum ergo illi conueniſſent, & ſolitas impietatis ſceleratis offerendis ſacrificijs exercerent, talia feruntur accepiſſe reſponſa: Niſi ſacrificarent Siſinnius, Diocletius & Florentius, nõ poſſe illos ſolito more oraculo edere. Itaque è populo tracti uiolenter, cum ſacrificare contemnerent, lapidibus interfecti ſunt, & ſub ipſo monte ſic, ut erant lapidibus obrupti, derelicti. Eum autem locum poſt diſceſsũ malignæ plebis repurgarũt Chriſtiani, & ſãctos martyres illic cõdiderũt: ubi ſane orationes eorũ exuberant beneficiis ſuis uſque in præſentẽ diẽ.

Porro Anthimus presbyter non longe ab urbe uia Salaria latitabat apud prædia Piniani. Accidit autẽ, ut ruſticis Syluano ſacrificantibus, is, qui erat eorum ſacrificiorum author, à diabolo arreptus fureret, omnes ipſi occurrentes gladio cæderet. Cumque omnes fugerent, perlatum eſt ad Anthimum, iam multos ab illo homine furioſo peremptos & cæſos eſſe. Anthimus itaque orans & commendans ſe Deo, occurrit ei & dixit: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti ſta uinctus catenis ſpiritalibus, & abijce gladium, quem ad hominum faciendas cædes corripuiſti. Ad hanc uocem ſtetit ille fixus, ſtatimque tenuit eum Anthimus presbyter, & duxit ad ſuum domicilium, precibusq́ue & ieiunijs uacans, intra tres dies ita eum mẽti ſuæ reſtituit, ut etiam Chriſtianum efficeret. Credidit autem etiam uxor eius & filij, multique alij eius opera conuerſi crediderunt, adeo ut lucum illum Syluano dicatum ſecuribus cæderent, & aras eius ſubuerterent, hanc ei uicẽ reddentes, quod dæmone inſeſtante homines innoxij fuiſſent iugulati. At uero populus incredulus illac tranſeuntem Priſcum Conſularem tenuit, indicauitque ei ab Anthimo presbytero euerſa eſſe ſimulacra omnia, lucosque omnes incenſos. Iuſsit igitur Priſcus eum comprehenſum ad *Anthimus iactatur in Tyberim, ſed ab angelo reducitur.* ſacrificandũ compelli. Sed cum importunitatem & minas eorum contemneret, ligato ad collum eius ſaxo, in medium Tyberim eum iactauerunt. Angelus autem Domini apparuit ei, & ruptis uinculis, reduxit eum in cellam oratorij ſui. Altero mane uiderunt gentiles more ſolito uenire Chriſtianos ad eum, illisq́ue inſultantes & illudentes, dixerunt: Ite ad Anthimum ueſtrum, iacet enim merſus in profundo Tyberi. Reſpondebant Chriſtiani: Nos Anthimum Chriſti ſeruum ſanum uidimus, nobisque pro more bene precatus eſt prorſus incolumis & illæſus. Dixerunt ergo ethnici illi intra ſe: Nos eum ita traximus, ut membris omnibus attritus ſit, noſtrisq́ue manibus ligato ad collum ſaxo in Tyberim eum præcipitem egimus: quid eſt igitur, quod hæc iſti affirmant? Ingreſſi uerò ad eum, uiderunt eum ſaluum & ad populum concionantem. Eo ſpectaculo attoniti plerique omnes, qui eũ in Tyberim demerſerant, ad genua eius ſeſe abijciunt, ductiq́ue pœnitentia, baptizantur. Cum autem reuertiſſet Priſcus conſularis, delatus eſt apud illum Anthimus presbyter, quod non modo non potuerit interfici, ſed etiam omnes illos, qui eũ extinguere conati eſſent, ad Chriſti religionem tra- *Anthimus interficitur.* duxerit. Iuſsit ergo Priſcus illum ſibi ſiſti, & cum tribus uinculis & minis atque terroribus illum pertentaſſet, nec ulla poſſet ratione eò permouere, ut idolis immolaret, iuſsit eum capite cædi. Tulerunt autem corpus eius illi, quos conuerterat ad Dominum, & in oratorio ipſius condiderant.

Eo uita functo, Maximum uenerari cœperunt, qui Anthimi fuerat amicus perquam familiaris, dixerúntque Priſco conſulari: Inimice Dei & chriſtianorum, ecquid inde lucri nactus es, q̃d Anthimũ peremiſti? En plures ad ſe inuitat Maximus, eius amicus. Miſit ergo Priſcus apparitores, qui Maximum cõpræhenderet. Reſiſtente autem populo & prohibere uolente, dixit eis Maximus: Nolite filioli impedire profectionem meam. ſicque conſtanter & intrepidus abijt ad Priſcum, qui hunc in modũ ei locutus eſt: Tunc es ille, qui principum cæremonias euertis, & prouinciales omnes à deorum cultu abſtractos, ad tuum Deum adducis? ſimulq́; ira commotus, iuſſit eum fuſtibus cædi & ad ſacrificia compelli. Sed ut uidit eum in Dei timore fixum permanere, itidem capite damnauit. Rapuerunt autem Chriſtiani corpus eius, & in loco, ubi orare conſueuerat, tumularunt. In eodẽ uero loco Baſſus permanens, hortabatur Chriſtianos, ut in Sanctorum paſsionibus lætarentur potius quam lugerent. Accidit inde, ut multi confluerent ad mercatum, qui tum habebatur eo loco, quẽ Forum nouum uocant, fierentque ſacrificia Baccho. Quidam igitur Baſſum apprehendentes, dixerunt ei: Sacrifica deo Libero, qui nobis dat uberes uineas, & deæ Cereri, quæ meſſes fertiles largitur. Quibus Baſſus reſpondit: In cælo Deus eſt, qui dat pluuiam matutinam & ſerotinam, idemque ipſe ſuppeditat nobis omnia, uitæ degende neceſſaria. Hæc autem ſimulachra prorſus inanima & muta ſunt, & neque ſibi poſſunt, neque alijs opitulari. Atq; hæc dicẽs, inſufflauit in illa, & mox ceciderunt & confracta ſunt. Id ut populus uidit, irruerunt in eum, & pugnis, calcibus, fuſtibus tam diu eum ceciderunt, donec exalaret ſpiritum. Fabium uero tradiderunt Priſco, à quo diuturna maceratus cuſtodia, cum omnino ſeſpueret ſacrificia dæmoniorum, item capite punitus eſt. Atque ita omnes iſti, Anthimus, Maximus, Baſſus & Fabius illis locis cæſi ſunt, in quis orare cõſueuerant uia Salaria, quæ mittit ad Picenum. Porro Siſinius & Diocletius & Florentius eo in loco humati ſunt, quo lapidibus obruti fuere, iuxta Auximum oppidum. Eorũ autem martyrio multum gratulabatur Pinianus illuſtriſſ. & Chriſtianiſſimus, qui cum bona fide migrauit ad Dominum.

Maximus uerberatur, & inde capite plectitur.

Fauſti cædes.

Item Faby

Lucinæ religioſa uita.

Lucina autẽ cõiunx eius, iã marito orbata, diu noctuque in precibus & lectione perdurans, caſtiſſimũ Deo exhibuit famulatum. Et erat illa quidem elegãs corpore, ſed elegantior ſanctitate. Cum autem ſupra uires ſe afficeret inedia, & triduanis ieiunijs maceraret, apparuit ei S. Sebaſtianus martyr Domini, indicauitque ei locum, in quem ipſius corpus ſacrilegi abiecerant. Quod ubi ex eo loco extractum ſepeliuit, referebat ſe à S. Sebaſtiano admotam, ut iuxta Apoſtolicam præceptionem uino modico uteretur, & quotidiano eſſet contenta ieiunio, tumque cibum ſumeret quando ad eam uenientes ſacerdotes Domini, qui cauſa perſecutionis latitabant, Miſſas facerent, & ipſa ab eis benedictionẽ percepiſſet. Cũ antẽ cæſi eſſent Simplicius & Fauſtinus uia Portuenſi, ſoror eorum Beatrix eos ſepeliuit, atque deinde ſe contulit ad uenerabilem Lucinam, manſitq́; cum ea mẽſibus ſeptẽ.

1. Tim 5.

S. Beatrix præfocatur in carcere.

Interea prædium quoddam Beatricis huius & fratrũ eius Simplicij & Fauſtini, uicinus quidam poſſeſſor Lucretius nomine, concupiuit. Curauit igitur cõpræhendi Beatricem, & duci ad ſacrificandũ. Cum illa conſtanti animo recuſaret, iuſſit eam noctu à ſeruis ſuis præfocari: eam uero S. Lucina apud fratres ſepeliuit. Porro Lucretius occupato illo prædio, fecit in eo conuiuium amicis ſuis, inſultans ſanctis martyribus. Ecce aũt inter epulas cuiuſdã fœminæ infans in has uoces erũpit: Audi Lucreti. Occidiſti, & inuaſiſti: itaq; datus es ĩ manus inimici. Ad q̃ uerba expalluit Lucretius, & tremore correptus eſt: moxq́; ſatanas in eũ ingreſſus in ipſo conuiuio, per tres horas uexauit eum, donec impium exhalaret ſpiritum. Tantus aũt timor inuaſit eos, qui illi conuiuio interer ant, ut ſimul omnes ad Chriſtianos cõfugerent, & fierent etiam ipſi Chriſtiani, paſſimq́; omnibus narrarent, cædem S. Beatricis in conuiuio uindicatam.

Lucina autem ſugam meditante propter perſecutionis acerbitatem, apparuit ei S. Beatrix, hortataque eſt ne fugeret, dicens illo ipſo menſe pacem Eccleſiæ Dei reſtitutum iri. quod etiam factũ eſt. Vixit autem S. Lucina ad annos nonagintaquinque, ſemper eleemoſynis præcibus, ieiunijs, hymnis, & canticis uacans, in fide, caſtitate & omni ſanctitate perſeuerans, præſtãte Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

SERMO B. PETRI DAMIANI in feſtiuitate eiuſdẽ S. Anthimi martyris.

Maii. 10.

CVm beati Anthimi, fratres chariſſimi, triumphalia geſta recolimus, triumphantis in eo Chriſti uictorias celebramus. Ille ſiquidẽ in eo pugnabat, qui & fidei conſtãtiam præbebat animo, ne ſupplicij cederet, & uerba uitæ labijs ſuggerebat, ut infideles & perditos, ab errore ueteris perfidiæ reuocare. Non enim, inquit, uos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris ueſtri, qui loquitur in uobis. Stringebatur corpus loris nexum, ſed uerbum Dei non erat alligatũ. Horrebat tenebris carcere anguſtus, ſed mens atria ſupernæ claritatis inhabitans, beato lumine fruebatur, dicens cũ Paulo: Quos reſuſcitauit, conſedere fecit ſecũ in cœleſtibus. Liuebant membra plagis uerberũ, ſed aiebat: Licet is, qui foris eſt, noſter homo corrumpatur, ſed is qui intus eſt, renouatẽ de die in diẽ. Cũ talibus armatis noſter Ieſus aſcendit in prælium, defuncto Moyſe, & Iordane transmiſſo, ceſſante ueteris legis obſeruãtia, & pcepto baptiſmatis ſacramẽto. Lex enim & Prophetæ uſq; ad Iohannẽ, ut uidelicet illic legi ueteris teſtamenti finis occurreret, unde nouæ gratiæ lauacrũ profluendi ad ſalutẽ hominũ originẽ inueniret. Ieſus itaq; ille Iſraeliticæ plebis dux, noſtrũ uerum Ieſum humani generis Saluatorẽ, & uocabulo præfigurauit, & facto. Mittitur ille ad perdendas gentium nationes: uenit hic ad debellandas aereas poteſtates. Mittit ille Hierico duos exploratores dirigit iſte in hunc mundum ſub eiuſdem numeri ſacramento ſuos prædicatores. Miſit enim (teſtãte Euãgelio) binos ante faciem ſuam in omnẽ ciuitatem & locũ, quo erat ipſe uenturus. Mittebantur illi, ut locorum ſitus ſolicita curioſitate perquirerent: miſſi ſunt iſtij, ut uenienti Ieſu uiam fidei in humanis cordibus prępararet. Illi in Rahab meretricis hoſpitio ſuſcipiuntur: Iſti apud Eccleſiam Gentium, quæ cum idolis fornicata erat, requieſcunt. Porro Rahab coccineum funiculum, ſanguinei uidelicet coloris, in feneſtra propriæ domus appendit: & ſancta Eccleſia in feneſtra ſuæ domus quodammodo ruborem ſanguinis ponit, dum & paſſionem Chriſti publice confitetur in uoce, & ſignum Crucis palam portat in frõte. Vnde bene ſponſus ad ſponſam dicit in Canticis: Sicut uitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Quid enim labia ſponſæ, niſi doctores intelliguntur Eccleſiæ? Coccus autem ſangui-

Ephe. 2. *2. Cor. 4.* *Luc 19.* *Ioſ. 2.* *Luc. 10.* *Ioſ. 2.* *Cant. 4.*

nis habet roborem, uel ignis ſpeciem, quod ſignifi-
cat charitatem. Labia ergò Eccleſiæ, hoc eſt, prædica
tores ſancti, coccineæ uittæ ſunt ſimiles, quia mortẽ
Chriſti iugiter prædicant, eumq́ue, pro charitate ge
neris humani, Crucis ſubiiſſe patibulum conſtanter
affirmant. Et benè, per uittam coccineam, prædicato
rum ordo ſignatur. Vitta ſiquidem capillos ligat, in
unumq́ue conſtringit: & ſancti Doctores in unitatẽ
fidei prædicatione ſua fidelium colligunt multitudi
nem, atque in unum redigunt ſub mutuæ charitatis
compage decorem. Poſtremo quiſquis extra domum
illam inuentus eſt, gladios non uitauit: quicunque e-
tiam ab eccleſiæ limite, qui fides eſt, exterior fuerit,
periculum proculdubiò mortis incurrit.

Extra hanc domum ſacrilegus ille Chæremon in-
uentus eſt, qui acceptis ab imperiali tyrannide codi-
cillis, dum contra Chriſtianos ueſana rabie fureret,
eorumq́ue necem cruẽtis dentibus eſuriret, à dæmo
nio repente correptus, de uehiculo corruit, diuque
uexatus, dum ſanctos inuocaret, quos ipſe laniauerat
expirauit. Ad hanc domum Pinianus confugium fe-
cit, qui mox ut per beatum Anthimum uerbum ſalu-
tis audiuit, credens in Chriſtum, omnem moleſtiam
deſperati languoris, quem patiebatur, euaſit. Et benè
factus trãsfugat, dum uictoris Ieſu caſtris applicuit,
peregrinus in domeſticum tranſiit, & Iſraeliticam
dignitatem alienigena ſubintrauit. In ore quippe bea
ti martyris Anthimi, tanquam ex feneſtra domus,
coccineus quodammodo funiculus depẽdebat, quia
trophæum Crucis Chriſti omnibus notũ facere nõ
ceſſabat. Præterea beatus Anthimus, cuius iam per
multa certamina teſtabatur terra uictorias, ut & in
alio elemento nobilis eius palma clareſceret, in Ty-
berini gurgitis fluenta demerſus eſt. Et ut artifex car
nificum rabies nihil dimitteret intẽtatum, ſaxea cor
da geſtantes, pondus alligant ſaxi, minus fidentes
corporeæ grauitati. Sed fruſtra lapidea moles aggra-
uat, quem penna meritorum leuat. Aliena peruerſi-
tas inaniter deprimit, quem ſublimia petens ſanctita
tis propriæ uirtus extollit. Felix ille uinctus, qui dũ
humano ſolatio deſtituitur, nè puſillanimis fiat, *An
gelitus uiſitatur. Felix, inquam, naufragus, qui ut de
uoragine pelagi ad ſtationem litoris reportetur, non
terreni remigis officio fruitur, ſed cæleſtis nuncij ue
hiculo baiulatur. Angelus enim Domini ueniens (ut
in ipſa paſsionis eius narratur hiſtoria) & uinculum
ſoluit, & beatum martyrem ad orationis ſuæ cellu-
lam reuocauit.

Imitari debemus ſãctorum martyrũ opa.

Imitemur hunc egregium uirum dilectiſsimi, ſan
ctè uiuendo, carnis incentiua frenando, mundi glo-
riam contemnendo. Beati nos martyres in operatio-
ne præcedant, ut ſancti Angeli nobis in tribulatione
ſuccurrant. Delicatus ſiquidem miles eſt, qui ante
uult triumphare, quàm arma conſerere: prius trituͣ
re, quàm rura proſcindere. Deſunt nonnulla.

Inter hos ſanè principes & cæleſtis militiæ bella-
tores beatus Anthimus inſignis enituit, quòd & cruẽ
tis impiorum manibus in perſecutione non ceſsit, &
in pace poſitus, inſurgentium portenta uitiorum ſpi
ritali uirtutum mucrone truncauit. Carnis ſuæ mem
bra tormentis expoſuit, interioris hominis uiſcera: il
læſa ſeruauit. Caput non timuit ſæuienti gladio ſub-
dere, ut Chriſto capiti mereretur inſeparabiliter ad
hærere. Hic deeſt aliquid.

Heb. 11

Imitemur, dilectiſsimi, fidem martyrum, per quã
uincentes regna terrarũ, adepti ſunt præmia promiſ
ſa cælorum. Sit ergo fides noſtra ſolida, ſit uera, ſit ro
buſta, ut nunc eundo per fidem, perueniamus ad ſpe-
ciem: nunc uidendo per ænigmatis ſpeculum, quan-
doque perducamur ad ipſius ſummæ ueritatis obtu-
tum, ubi nunc beatus martyr Anthimus, depoſita
ſarcina corruptibilis carnis, ſtolam adeptus eſt An-
thimus, depoſita ſarcina corruptibilis carnis, ſtolam
adeptus eſt Angelicæ claritatis. Ecce enim inter igni-
tos ſupernæ Hieruſalem lapides emicat. Ecce inter
purpuratas martyrum legiones uictor & coronatus
exultat. Conſummato quippe glorioſi certaminis cur
ſu, eundem ipſum in præmio remunerationis acce-
pit, qui factus eſt & pretium cum redemit, Ieſum
Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

DE S. MAMERTO VIENNENſi Epiſcopo, ex Adone æque Viennen. epiſcopo, et Gregorio Turonenſi. Non eſt autem, quod putet lector, nos hic uitam eius edere, ſed propter Litanias illas ſolennes, quæ ante Chriſti Aſcenſionem fiunt in Dei Eccleſia, pauca hæc eſt memoratis Patribus deſcripſimus, quæ tum ad eius declarandã ſanctitatem faciunt, tum etiam ad Litaniarum harum oſtendendam antiquitatem.

MAmertus Viennen. epiſcopus in- *maij. 11*
ſignisſimus habetur. Qui inter
alia mirifica, ob imminentẽ cla-
dem ante Aſcenſionem Domini
ſolẽnes inſtituit litanias. Sic Ado
in Chronicis Aetate 6. Anno.
396. Idem rurſus eadem ætate,
anno 452. Clodoueus rex poſt ui *Clodoueus rex baptizatur.*
ctoriam Alemanorum, 15. anno regni ſui credẽs ba
ptizatur. Inde Burgundiam ſibi ſubegit, & Gundegi-
ſilum fratrem eius ad tributa coegit. Hoc tempore
beatiſsimus Mamertus Viennenſis epiſcopus cladem
imminentem lachrymis & precibus ſuis à Viennen- *Clades Viennẽſium.*
ſium urbe remouit. Siquidem incendia crebra, terræ-
motus aſsidui, nocturni ſonitus cuidam totius urbis
funeri prodigioſum quiddã, ac ferale minantes: po-
puloſis hominum conuentibus domeſtica ſyluestriũ
ferarum ſpecies obuerſabatur: lupi, urſi, ac cerui nam
taliter pauidi, per anguſta portarum uſque ad fori la
ta penetrabant. Quid multis? Imminente ſolennita-
te uigiliarum, qua celebrari feſtum Dominicæ Reſur
rectionis annua conſuetudo poſcebat, ædes publica,
quam præcelſo ciuitatis Viennenſium uertici ſubli-
mitas in immenſum faſtigiata ſuſtulerat, flammis ter
ribilibus conflagrare crepuſculo cœpit. Interpolatur
nunciis diſcriminis iucunditas * ſublimitatis: pleno **ſolennitatis legendũ puto*
timoribus populo, eccleſia uacuatur. Omnes nanque
ſimilem facultatibus uel domibus propriis caſum de
quadam præminentis incendij arce metuebant. Per-
ſtitit tamen coram feſtiuis altaribus inuictus anti-
ſtes S. Mamertus, & calorem fidei ſuæ accedens flumi
ne lachrymarum, permiſſam ignibus poteſtatem in-
cendio abſcedente compeſcuit. Deſperatione depoſi
ta, reditur ad eccleſiam, in eaque uigiliarum nocte
ſancti Paſchæ concepit animo Rogationes, atque ibi
cum Deo tacitus definiuit, quicquid hodie pſalmis *Litaniarũ inſtitutio.*
ac precibus mundus inclamat. Hactenus Ado, cui ual
de conſentanea ſcribit Gregorius Turonenſis lib. 2.
Hiſtoriæ Francorum, cap. 34. in hæc uerba:

Magnæ facundiæ beatus Auitus refert in quadam
Homilia, quam de Rogationibus ſcripſit, has ipſas
Rogationes, quas ante Aſcenſionis Dominicæ trium
phum celebramus, a Mamerto, ipſius Viennen. urbis
epiſcopo, cui & hic eo tempore præerat, inſtitutas fuiſ
ſe, dum urbs illa multis terreretur prodigijs. Nam
terræmotu

terræ motu frequenti quatiebatur: ſed & ceruorum atque luporum feritas portas ingreſſa, totam, ut ſcripſit, urbem nihil metuens oberrabat. Cumque hæc per anni circulum gererentur, aduenientibus Paſchalis ſolennitatis diebus, expectabat miſericordiã Dei plebs tota deuote, ut uel hic magnæ ſolennitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipſa glorioſæ noctis uigilia, dum Miſſarum celebrarentur ſolennia, ſubito palatium regale intramuraneum diuino igne ſuccẽditur. Pauore omnibus præteritis, & eccleſiam egreſsis credentibus ne aut hoc incendio urbs tota conſumeretur, aut certè diſrupta tellure dehiſceret: ſanctus ſacerdos proſtratus ante altare, cum gemitu & lachrymis Domini miſericordiam imprecatur.

S. Mamertus ſuis precibus Deum placat

Quid plura? Penetrauit excelſa poli oratio pontificis inclyti, reſtinxitque domus incendium flumen profluentium lachrymarum. Cumque hæc agerentur, appropinquante Aſcenſione, ut iam diximus, maieſtatis Dominicæ indixit populis ieiunium, oſtendit orãdi modum, edendi ſeriem, erogandi hilarem diſpenſationem. Ceſſantibus quoque exinde terroribus, per cunctas prouincias diſperſa facti fama, cunctos ſacerdotes imitari cõmonuit, quod ſacerdos fecit in fide. Quæ uſque nunc in Chriſti nomine per omnes eccleſias in compunctione cordis & contritione ſpiritus celebrantur. Ita Gregorius Turonenſis. Meminit harum Rogationum etiam Sidonius lib. 5. Epiſt. 14. inter cætera dicens: Rogationum ſolennitatem primus Mamertus pater & pontifex reuerendiſsimo exẽplo, utiliſsimo experimento inuenit, inſtituit, inuexit, in quibus ieiunatur, oratur, pſallitur, fletur. Vide plura apud eundem lib. 7. Epiſt. 1.

VITA S. GANGVLPHI MARtyris, ſcripta à quodam Ex fideli aliorum Relatione, ſed interdum uerboſius. Itaque & ſtylus paſsim nonnihil mutatus eſt, & pleraque compræhenſius reddita per F. Laur. Surium: Extat in antiquis iiſque egregiis MS. Codicibus.

PROLOGVS AVTHORIS.

Veneranda beatiſsimi Gangulphi Confeſſoris Chriſti & martyris commemoratio, literis nunc conſignanda: qui poſt priſcos illos ſanctos eorum imitatione clarus exiſtens, tanquam iubar ſplendidiſsimum in orbe refulſit. Et licet inſtituto laicus fuerit, attamen contra antiqui hoſtis tentationes pugnauit uiriliter, & tandem ut emeritus miles, cum triumpho bonorum operum migrauit ad illam patriam uerè beatam, felicitate fruiturus ſempiterna. Verè beatum illum & glorioſum, qui mundo iam in deteriora prolabente, & plurimis & uia ueritatis exorbitantibus, à iuſtitiæ recto itinere non deflexit. Cuius tota conuerſatio rectè uiuendi, aliis exemplum fuit; cui, cum Apoſtolo, uiuere Chriſtus fuit, & mori lucrum: qui deniquè conuenienter Propheticæ admonitioni, ſpiritale canticum in tuba ductili & uoce tubæ corneæ iugiter Domino modulatus eſt. Tuba ductilis, quæ crebris ictibus ex metalli maſſa producitur, carnis mortificationem ſignificat: Itaque ille Deo in tuba ductili canit, qui carnem ſuam crucifigit cum uitijs & concupiſcentijs, qui caſtigat corpus ſuum & in ſeruitutem redigit, ut diſciplinis cœleſtibus extenuatum & productum, ſupernam poſsit edere melodiam. Tuba autem cornea, cœleſtem deſignat conuerſationem. Cornu enim ex carne naſcitur ſed carnem excedens, carneam mollitiem mutat in oſſeam firmitatem. Pſallit ergò Deo in tuba cornea, qui in carne ambulans, non ſecundum carnem militat: qui ea, quæ ſurſum ſunt, ſapit & quærit, non quæ ſuper terram. Talis certè huius B. Gangulphi noſtri conuerſatio, talis eius tota uita fuit: nempe ſancta, innocens, fide integra, ſpe robuſta, charitate affluens, cunctis deniquè uirtutibus conſpicua. Quam ſanè multum dolemus nuſquam nos ſcriptam reperire potuiſſe, cum non dubitemus non defuiſſe, qui eius miracula literis mandarint: ſed crebris barbarorum incurſionibus, omnia longè lateque uaſtantium, ſicut multorum aliorum, ita huius quoque ſancti uiri credimus res geſtas interiiſſe, unoquoque in eam potius curam incumbente, ut fuga ſibi conſuleret, quã ut codicibus conſeruandis aſsideret. Interim tamen ea, quæ poſterum fideli relatione nobis de illo comperta ſunt ipſius adiuti precibus, conabimur explicare.

Philip. 1. Pſ. 97. Tuba ductilis. Tuba cornea

HISTORIA.

maij. 11

IGitur uir Domini Gangulphus, præclaris in Burgundia ortus natalibus, a parentibus adhuc puer diſciplinis Chriſtianæ religionis apprimè eruditus eſt: & in tenera illa ætate, cum eſſet egregia indole, & forma eleganti, conſueſcebat crebris intereſſe piorum conuentibus, fauoſque diuinorum eloquiorum ſuſcipiens ab ore illorum, Catholicas ſententias mandabat memoriæ, ita ut in fragili pectuſculo impreſſam iam liceret cernere effigiem & exemplar ſanctitatis.

Pietas puerilis.

Creſcente ætate fuit uultu reuerendus, ſermone affabilis, prudens in opere, facundus ore, deniquè nulla non morum honeſtate præditus. Ludicra hominum malè ocioſorum ſpectacula tanquam uoraginem quandam deuitabat, & petulantium iuuenum lubrica conſortia & obſcœna colloquia, quæ animi puritati uehementer officiunt, reſpuebat: Euangelicæque præceptionis non ſurdus auditor, cum ſerpentis prudentia columbinæ ſimplicitatis manſuetudinem coniungebat. Poſtquam autem ampliſsimæ opulenti patrimonij poſſeſsiones & facultates ad eum deuolutæ ſunt, quàm liberalis & benignus in egenos fuerit, dici uix queat. Potuit dicere ex ſententia cum B. Iob: Oculus fui cæco & pes claudo, & oſtium meum patuit uiatori.

Matt. 10. Iob. 29

Vbi autem ad uirilem peruenit ætatem, uxorem duxit generis quidem nobilitate ipſi non imparem, ſed moribus longè diſsimilem. Permiſit hoc fortaſsis idcirco præpotẽs Deus, ut per illam beati uiri probaretur patientia & innocentis uita ſimplicitas: qua uſqueadeo ſtuduit uirtutum ſuarum merita occulere, ut ab inuidis inertia quadam torpere diceretur. Solebat uerò etiam uenationi operam dare, quòd prædia illius, in quibus demorabatur, denſis eſſent cincta nemoribus, quę diuerſis ferarum generibus abundabãt id quod hodieque teſtatur locus, in quo ſacræ eius corporis exuuiæ aſſeruantur. Vacabat autem plerunque uenationi, ne ocio torperet, quod ut uirtutes eneruat, ita uitiis alimenta miniſtrat: & ut hac ratione ſeſe exerceret. Ea nanque tempeſtate regnum Frãcorum Pipinus præclare gubernabat, cui hic ſanctus uir militari officio coniunctus, ſtrenuam nauabat operam

peram, atque inter fortiſsimos eius exercitus uiros numerabatur. Erat enim acer animo fortis uiribus, in armis ſtrenuus, & in omni deniq; re militari exercitatiſsimus. Cui rei argumento eſt inſignis eius armatura, quæ hodieque aſſeruatur in eccleſia, eius honori & nomini dicata, quam ſacratiſsima reliquiarũ eius præſentia illuſtrat, ubi habetur eius galea, lorica gladius & brachialia: quibus ille quidem forinſecus ſeſe communicbat, ſed intus longè potioribus ſplendebat armis, galea fidei, thorace iuſtitiæ, clypeo inexpugnabilis æquitatis, & gladio uerbi Dei, quo mentis eius penetralia mirificè erant illuſtrata.

Eius arma aſſeruãtur in eccleſia

Cum antem quodam tempore, perfunctus regio miniſterio, in patriam redire uellet, iter habuit per Campaniam. Vbi ſumpturus ientaculum, & equis pabulum præbiturus, nonnihil ab itinere deflexit, incidit que in locum perſpicuo fonte irriguum & læto gramine amœnum: in quo poſtquam conſedit cum ſuis, is, cuius erat locus ille ſuperuenit, eumque uir beatus, ut erat humaniſsimus, ad pariter ſumendum cibum inuitauit. Inter edendum autem agere cœpit cum eo de fonte ipſi uedendo. Id uerò ut ille audiuit intra ſe tacitus riſit ſanctum uirum, non id ab animi puritate & innocentia, ſed quadam ſtoliditate proficiſci exiſtimans. At tamen facilè ſibi perſuadens, & pecuniam ſe poſſe adipiſci, & nihilo minus fontem retinere, quòd fieri non poſſet, ut aliò transferretur fons, neque cogitans dixiſſe Dominum, Amen dico uobis, ſi habueritis fidẽ, & non hæſitaueritis, ſi monti huic dixeritis: Tolle, & iacta te in mare, fiet: indicat precium fontis, nẽpe ſolidos centum, eosque uir beatus ei iuſsit numerari. Inde ſumpto cibo, equis aſcenſis cœptum cum ſuis proſequitur iter, tãdemque Varennas uenit, ubi tum quidem morabatur, & ubi baſilica extructa eſt in eius honorem.

Matt. 21.

Emit fontem isq; diuinitus alio transfertur

Narrauit autem uxori, quid egiſſet. At illa malignè eius facta omnia interpretans, clam illum & hebetem atque uecordem & rerum ſuarum prodigum dicere cœpit. Non diu poſt exiit uir ſanctus uiſurus loca domui ſuæ propinqua, ſcipionemque manu tenens ſolo finxit, domumque rediit. Altera die cum ſurrexiſſet mane, aqua manibus & faciei abluende deerat. Tum ille plenus fide, iuſsit famulum propere ire ad eum locum, ubi defixus erat ſcipio, eoque extracto haurire aquam, quæ illic eſſet emerſura. Fecit famulus, quod erat iuſſus: & mox euulſum e terra ſcipionem magna aquarum uis ſecuta eſt, ex imis terræ uiſceribus ſcaturiens. Atque ita auarus ille uẽditor fonte ſuo priuatus eſt, nec unquam poſtea illic aqua manare uiſa eſt. Translatus autem fons diuina uirtute, hodieque ſaluberrimè exundat, & per beati Gangulphi ſuffragia multis adfert ſanitatem.

Fõs ille morbis medetur.

Vxor autem beati uiri, rupta coniugij fide, cũ quodam è Clero nefaria commixtione ſeſe polluit. Et ille quidem clericus dicendus non eſt, ſed perfidioſus potius apoſtata, qui à iuſtitiæ uia & ſorte Domini deflectens, non erubuit tantum ſcelus in ſe admittere mente obſtinata. Et primo quidem iſtuc clanculo gerebat: deinde multorũ ore iactatum, tandè ad aures Gãgulphi perlatum eſt. Ille rei indignitate permotus, aliquandiu uaria animo uolutabat, nec rarò in ea ſententia fuit, ut meritas ab ea pœnas exigeret, ne ad generis ſui ignominiam, in tali turpitudine diutius hæreret. Sed rurſus uerebatur, ſi illi cauſa necis eſſet, ne ſuperioris uitæ innocentiam alieni ſceleris næuo obſcuraret. Memor itaque ſentẽtiæ illius, Mihi uindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: tandem ſtatuit rem totam diuino iudicio permittere. Cum autem die quodam familia eius diuerſis eſſet miniſterijs occupata, cum ſola coniuge Prædij ſui fines luſtrando circuiuit. Interim ad quendam ueniunt fontem, ubi his uxorem uocibus compellat: Multa quidem de te, coniunx, paſsim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non conſtat, uerene, an falſo illa dicantur. Tum illa, etiam intrepidè iurando, falſos de ſe rumores ſparſos ait, nec ſe unquam alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: Diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, ut ſe res habeat, iam certis declarabit indiciis. En fons hic propoſitus eſt, nec frigidus ualdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahe: & ſi quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris: ſin autem polluta es, non ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa beati uiri, ſicut alios omnes ita hos quoque ſermones uecordiæ adſcribẽs, incũctanter manum iniecit in fontem. Eccè autem, ſimul atque lapillum ad ſe retrahere conata eſt, membris ferè omnibus obrigeſcit, & in digitis & brachio quouſque aqua pertigit, abſtracta cute, nuda caro cernitur, nihilq; aliud miſera illa niſi repentinũ interitum expectat. Tum Gãgulphus eam: Optaram quidem, inquit, ſi fidem ſeruaſſes, & legi diuinæ conuenienter te geſsiſſes, omnia tecum uitæ huius diſcrimina perpeti, & proſpera atque aduerſa omnia, utcunque ſors tuliſſet, æquo animo pariter ſuſcipere, ſimul æquabiliter uiuere, ſimul iucunde ab hac uita emigrare. Sed quãdo hoc te ſcelere obſtrinxiſti, morte quidem digna es, ſed meis manibus nolim tibi necem adferre: diuino potius te iudicio relinquo. Et ſi quidem dignos pœnitentiæ fructus egeris, ueniam à Deo impetrabis. Si autem tantæ nequitiæ finem non impoſueris, cum authore eius diabolo flammis gehennæ inextinguibilibus cõcremaberis. Meo ſanè deinceps contubernio nequaquam frueris: Habeas autem tibi, unde poſsis uitam ſuſtentare, meam propter nuptias donationem. His dictis, cum ſuos conuocaſſet, aſcenſo curru, ad prædia ſua, procul in Auabenſi territorio ſita, profectus eſt pietatis illic & miſericordiæ uacans operibus, nullumque tempus ſolitis uirtutum ſtudiis uacuum abire ſinens.

Diuinitus proditur cõiunx adultera.

Diſcedit ab adultera uxore.

At mulier infelix, datam à beato uiro poſſeſsionẽ adiit, & iam ſuæ relicta libertati, cum deteſtando illo Clerico ſolitæ libidini indulſit. Interim ueteri cœperunt, ne fortaſsis zelo inflammatus Gangulphus, ambos repente interficeret. Valdè igitur in eam curam & cogitationem incubuere, quomodo illum poſſent è medio tollere.

Totus igitur iam malo dæmone obſeſſus Clericus cum optimè noſſet ſecreta omnia illarum ędium, in quibus uir beatus degebat, diligenter explorauit tẽpus, quo poſſet illum ſolum inuenire, & famulorum miniſterio deſtitutum. Tandem opportunum nactus tempus, clam in eius cubiculum ingreditur, gladium ad eius caput pendentem corripit: ſed dum è uagina illum educit, Gãgulphus expergiſcitur, ictumq;, quo ceruicem homo nefarius ferire inſtituerat, declinãs, in coxam accepit. Tum profanus ille, proiecto gladio & equo conſcenſo, ne caperetur, aufugit. Gãgulphus autem atrociter uulneratus, aliquod dies ſuperuixit, & ut ſenſit adeſſe uiuendi finem, Dominici corporis & ſanguinis perceptione ſuum muniuit exitum, feliciterque migrans à corpore, ad Dominum, uti diu optauerat, profectus eſt. Porrò duæ amitæ eius, religioſæ fœminæ, eo in loco, qui Varennas dicitur, ſanctitatis & caſtitatis ſtudijs uacantes, Vuildetrudis & Vuillegoſa, comperto eius obitu, multis è clero & populo conuocatis, ad funus acceſſerunt, ablatumque corpus cum crucibus & cereis, diuinorumq; hymnorum melodia ad eum, quem diximus, locum nõ ſine miraculorum gloria deportarunt, atque in baſilica condi-

Dt. 32

Atrociter uulneratur.

Reddit ſpiritũ.

condiderunt,quam uir ſanctus in S.Petri Apoſtolorũ
principis honorem cõſtruxerat:in quem ſanè locum
ante obitum ſuum admodum benignum,beneuolum
ac liberalẽ ſeſe declararat, & neceſſarios reditus illic
Deo ſeruituris ſuppeditarat. Vt autem de eius ſancti-
tate & beatitudine certiores fierent mortales, ad cõ-
munem omnium utilitatem & profectum uirtutibus
& ſignis Dominus eum celebrem reddidit,& mirabi
liter illuſtrauit.

Quæ uerò pœna ſit cõſecuta authores cædis eius,
non eſt ſilentio prætereundum. Itaque Clericus cum
propere tam atrox facinus ſuum deteſtabili mulieri
tanquam nuncium lætiſsimum indicaſſet,& mutuò
ſeſe ea immanitate oblectaſſent,miſer abijt uentrem
Vltio diuina in percuſſionẽ ſancti uiri.
exoneraturus. Mox adeſt cœleſtis uindicta,& cum fæ
cibus corporis uiſcera quoque in cloacam depouit,
negatoq; ipſi pœnitendi ſpatio, infelicem animã in
tartarum præmittit. Fœmina autẽ,ut audiuit ex qua-
dam puella ſua multa diuinitus collata eſſe beneficia
ijs in locis,per quæ S. Gãgulphi exanime corpus fuiſ
ſet deportatum,furore & amentia percita,dixit: Per-
inde efficit uirtutes & ſigna corpus Gaugulphi, atq;
anus meus. Dixit illa,& nefariam impuri oris uocem
Item in adulterã uxorem.
mox obſcœnus quidam ani crepitus conſecutus eſt.
Erat autem dies Veneris,quem Chriſtiani ſextam di-
cunt feriam,quo id accidit:ſemperque deinceps quo
ad uixit,quot illo die uerba protulit,totidem à parte
corporis poſteriori fœdos reddidit ſonos, inaudito
quodam diuinæ animaduerſionis exemplo. Cuius rei
tam celebris fama toto regno diffuſa eſt, ut is, quem
diximus,rex Pipinus illac iter faciens, aliquos miſe-
rit percontatum,num hæc ita ſe haberent. Illi autem
ad regem & proceres quæ auditione & oculis compe
rerant,bona fide retulerunt.

VITA S. MAIOLI IIII. ABbatis Cluniacen. Ab odilione Presbytero conſcripta. Sermo interdum nonnihil expolitus eſt per F. Laur. Surium: quædam etiam compræhenſius reddita ſunt,omiſſis nonnullis,quæ ad hiſtoriam parum attinere uidebantur.

PROLOGVS AVTHORIS.

S. Maioli ſolẽnitas.
HVgoni & chariſsimo fratri Almanno, Odilo presbyter in Domino
ſalutem. Cum ad proximum Pa
ſca reſiderem in Romano mona
ſterio, pridiè eius diei, quo Pa-
tris noſtri Maioli celebrãda erat
ſolennitas,unus ex fratribus Ioã
nes nomine,qui ſecũdum nomi-
nis ſui interpretationem,Dei gratia ditatus eſt,inqui
rere cœpit, quo in codice eius noctis lectiones deſi-
gnare & annotare deberet. Cui ego reſpondi: Cõſen
taneum eſt, in huius Patris memoria beatiſsimi Pon
tificis Gregorij dicta recitari,quę Maiolus pater,quo
ad uixit, crebrò & legit & audiuit ſtudioſiſsimè, &
cum libitum fuit, de eiſdem facundo ſermone diſſe-
ruit. Abſoluto indè Veſpertinarũ precum officio,&
diurnæ ſeruitutis atque operis penſo peracto, tam or
dinis monaſtici inſtitutum, quàm naturæ neceſsitas
inuitabat nos ad captandam ſomni quietem. Ego ue-
ro per id tempus lugebam & deplorabam non mo-
do damna rei familiaris, ſed etiam inuſitatæ calami
tatis & inauditæ miſeriæ ingens periculum, atque a-
deo,quòd magis urgebat,totius patriæ & pauperum
omnium clades immanes & magna diſpendia. Cũq;
tantorum diſcriminum tantique mœroris anxia co
gitatio per plures iam noctes inſomnem me reddidiſ
ſet, atque ea nocte ſolito more ſenſibus meis impor-
tunè ſeſe ingereret,beatum cœpi rogare Maiolum,
ut à Domino poſceret mihi supernæ cõſolationis au
xilium. Paulo pòſt ſuggeſsit mihi tanti patris dulcis
memoria,& quodammodo promittere uiſa eſt,ſi ani
mum eius laudibus occupare uellem, cœleſtis conſo
lationis præſidia mihi proculdubio ocyus adfutura.
Itaque dilectiſsimi patres & fratres, opus hoc ſcribẽ
dum ſuſcepi, non quidem pro illius patris dignitate
& excellentia,ſed pro ingenioli mei tenuitate. Qua-
lecunque autem eſt, equidem igni ſpiritalis ſenius
ueſtri id examinari, diſcerni & corrigi & opto &
obſecro.

VITAE HISTORIA.

Maij 11.
POST Apoſtolorum & Euangeliſta-
rum ſacroſanctas diuinas & ſalutares
Apoſtoli. Martyres.
inſtitutiones & doctrinam,inuictiſsi
maque & glorioſiſsima beatorum
martyrum certamina,tertio,ut ita di-
Doctores.
cam, loco præſtitit diuina dignatio
Eccleſiæ ſuæ noua ſolatia, nempe luminaria amo-
re ardentia, ſermone radiantia & lucentia: Apo-
ſtolicos dico ſacerdotes, & illuſtriſsimos uiros, hu
mana ſcientia non uanè, ſed ſalubriter eruditos,di
uina ſapientia refertos, per quorum ſpiritalem in-
telligentiã & diuinarũ ſcripturarũ perſpicaciſsimam
indagationẽ legis umbra luceſceret,& cũ ſermo pro-
pheticus,ſui profunditate altiſsimus, ſpiritaliter in-
tellectus,tum Euangelici quoque luminis gloria, uir
tus ac maieſtas totius mundi denſiſsimas profliga-
ret tenebras. Horũ enim,ſynceriſsima induſtria Apo-
ſtolici actus exponuntur prædicanturque fidelibus.
Horum deuotiſsima opera beatorum martyrum triũ
phi & merita ſanctæ Eccleſiæ commendantur. Ho-
rum fide & ſapientia cõtra fidem Catholicam debla-
terantium & oblatrantium murmur & ſuſurria com
peſcuntur & opprimuntur,ſchiſmaticorum ſtrepitus
ſedantur,& os uana loquentium obſtruitur, idolorũ
poteſtas deſtruitur, gentiliũ crudelitas proculcatur,
philoſophorum inſanna commenta proteruntur,ex-
ſibilantur & exploduntur,hæreticorum uanitas,perfi-
dia,errores,rabies tãquam fœtor turbidus & fumus
putidiſsimus, ita ut nec uſquam nec unquam poſsint
apparere,diſsipantur & rediguntur in nihilum: poſt-
quam autem tales & tantos uiros, utpotè ciues ſuos
Monachi.
& domeſticos regis ſui,aula cœleſtis lętabunda ſuſce
pit,& è ſuperna illa cœleſtique republica diuina pro
uidentia congruo ordine paruulis Eccleſiæ conſule-
re uoluit,ità ut gratiam, quã præſtare dignatus erat
per ſublimes & fortes,deinde præſtaret per humiles,
innocentes & ſimplices: quarto loco monaſticus or-
do pullulare,aut,ut uerius dicamus,reflorere & reui
uiſcere cœpit, quippe quem beatos Eliam & Ioannẽ
Baptiſtam authores habuiſſe cognouimus, & ità de-
inceps per Apoſtolicam conuerſationem & uitam,
incrementaque uirtutum & exercitia ſpiritualiũ Pa
trum,ad nos uſq; perueniſſe lætamur. Per iſtos enim
& ab iſtis perfectiſsimè impleta eſt ſingularis illius
ac ſpecialis Euangelici præcepti perfectio, à qua lon
gè aberat adoleſcens ille,de poſſeſsione uitæ æternæ
Matt. 19.
Dominum Saluatorem interrogans, cui ille ſic reſpõ
dit: Si uis perfectus eſſe, uade & uende omnia, quæ
habes,& da pauperibus,& habebis theſaurum in cœ
lo:&

lo:& ueni,ſequere me. Inter cuius quidem ſalutiferi præcepti intentiſſimos & auditores & ſtrenuiſſimos executores,beatiſſimus pater & merito Benedictus & nomine,quaſi quoddam ſidus cœleſte,præclarè enituit:qui talis & tantus uita,moribus & miraculis extitit,ut eius ortum,uitam & obitum deſcribendo,ſanctiſſimus Gregorius,per omnia uir Apoſtolicus,& Apoſtolicæ ſedi, Pontifex,atque inter præcipuos Eccleſiæ primates inſigne quoddam priuilegiũ uita & doctrina obtinens,teſtimonium ei perhibuerit.Poſt eius aũt pijſſimi patris ex hac uita migrationem,per B. Maurum illius diſcipulum omnis penè Gallia eius inſtitutionis & religionis inſtituta ſuſcepit,atq; p eundem Maurum,eosque,quos ille ad iuſtitiam erudiuit,per longa temporum ſpatia eadem religio ad perfectionis cumulum excreuit.Illis autẽ ab hac luce ſubtractis,areſcente iam iuſtitia, nequitia crebeſcente,& matre uirtutum omnium diſciplina tepeſcente, priorum patrum ſtudia in poſteris deficere cœperunt:& ſicut per religioſos uiros ſanctiq; ſpiritus feruore plenos,ſanctæ inſtitutionis profeſſio gradatim ad perfectionis faſtigia excreuerat : ita per negligentes& deſidioſos paulatim prolapſa eſt atque defecit.

S.benedictus. *S.Gregorius Papa.* *S.Maurus.*

Salutaris igitur propoſiti pernicioſa remiſſio atq; prolapſio,ad illud uſque tempus latenter irrepſerat, quo fauente Guilelmo,Chriſtianiſſimo Aquitanorum principe, beatæ memoriæ Abbas Berno in Burgundiæ regione,Maticenſi cæſpite, pago,quem Cluniacum uocant , monaſterium cœpit extruere , atque in ea ſtructura quantum potuit operæ & ſtudii poſuit,tandemque piæ deuotionis affectu & multo labore ad laudabilem perduxit exitum.Eius.n.& merito & exẽplo cõplures inuitati,tranquillũ uitæ monaſticæ portum expetunt , & ad Deum,contempto ſeculo,conuertuntur.E quibus unum nobis commemorandum ſuſcipimus,quem multorum ſaluti deſtinatum fuiſſe compertum eſt.

Is Berno fuit Comes.

Odo ille dictus , eſt uir ſane per omnia laude dignus,beatiſſimo Martino Turonenſi epiſcopo deuotiſſimus,& Turonenſis eccleſiæ clericus , atque Canonicus.Is igitur uir honeſtus & ualde utilis, in regulari exercitatione probe inſtitutus,poſt ſupradicti Patris Bernonis obitum,ad monaſterij regimen multorum fidelium electione ſucceſſit:ut uero idem ipſe ad uirtutum faſtigia conſcenderit , ſtudijs eius id palam teſtantibus,Romanus orbis cognouit. Ei ſucceſſit felicis memoriæ Adamarus, beatæ ſimplicitatis & innocentiæ filius,qui ſtudioſe ſane monaſteriũ auxit prædijs & bonis temporarijs,atque in obſeruãtia regulari deuotus fuit , & cùm eſſet luminibus orbatus,ſicut & cætera aduerſa omnia,abſq; ullo murmure & indignatione patientiſſime id tulit.Ob meritum autem patientiæ & ſimplicis atque innocentis uitæ ſuæ hoc præclaro eſt à Chriſto dotatus munere,ut eius tempore Maiolus,inſtituti monaſtici amore incenſus,ad monaſterium ipſius ſeſe, Chriſto noſtræ ſalutis authore uocante , contulerit . Ad huius autem Maioli conuerſionem non parum momenti attulit uenerabilis uiri Hildebrandi amica congreſſio & ſpiritalis inſtitutio. Et is quidem Hildebrandus,cum eſſet ex prioribus Cluniaci monachis , & eiuſdẽ cœnobij præpoſitus,bis inuitatus eſt, ut Abbatis officium ſuſciperet:ſed ut faceret , adduci non potuit,ſemper magis appetens parere quàm præcipere,potiusque ſubeſſe quàm præeſſe. Hic iam forìaſſis deſipere atque delirare me quiſpiam dicturus eſt qui cum inſtituerim de beato Maiolo narrationem texere,tam multa de illis,qui eum anteceſſere , commemorẽ . Sed nemo id putet caſu aut temere factũ, ſed ſtudio atque de induſtria id feci.Quiquid enim hactenus de iuſtis & ſanctis uiris diximus, id uel integre omnino , aut ſaltem ex parte,in hoc beato patre redolere didicimus.

Odo 2. Abbas Clunia cen. *Adamarus 3.* *Hildebrandus.*

Fuit item beatiſſimus Maiolus pater noſter præclaro ſtemmate ortus,& à nobilibus parentibus ab ipſa infantia peruigili cura nobiliter educatus.Deinde accedente pueritia ſtudijs eccleſiaſticis traditus eſt, literis ſpiritalibus religioſe imbuendus. Factumque eſt nutu & prouidentia Dei, ut optimæ ſpei puer diuinis actionibus accurate intentus , totum adoleſcẽtiæ tempus ſine caſtitatis diſpendio tranſegerit : atq; ita deinceps toto uitæ ſpatio uirginem decus in ſuo retinuerit corpore. Iuuenili autem accedente ætate, altiora & præſtantiora in diuinis,acriora atque maiora & difficiliora in humanis ſtudijs attentans , cum in utraque literatura eſſet exercitatus,Lugdunũ profectus eſt,philoſophiæ matrem & altricem,totiusq; Galliæ ex more antiquo & iure Eccleſiaſtico arcem: ubi Antonio,uiro ſapiente & erudito,uoluit præceptore uti , poſtea magni illius Antonii eremitæ & Chriſti diſcipuli exempla longe acrius ſectaturus, quam huius Antonij,mundana profeſſione philoſophi, ſtudia & diſciplinam . Poſtea uero Lugduno ad ciuitatem Maticẽſem à proceribus patriæ & ciuibus ſuis,nempe cognatis & amicis reuocatus,ut erat uir religioſus , religioſe aliquandiu apud illos uerſatus eſt:nec potuit eius laudabilis uita & ſtudium admirabile eius ciuitatis latere epiſcopum:quo hortante , cum clerici & ciues conſuluiſſent,eius eccleſiæ ſe paſſus eſt archidiaconum conſtitui. Humilitatis.n. gratia præditus,noluit eſſe immorigerus iubenti epiſcopo,per cuius miniſterium id ſibi diuinitus ſentiebat impetari . Vt autem res ipſa poſtea declarauit , erat hoc maioris cuiuſdam utilitatis cauſa ita à Domino ordinatum .

Genus B. Maioli. *It Lugdunum ſtudij cauſa.* *Fit archidiaconus.*

Habet enim ea,quam diximus,urbs,uicinum monaſterium , multis ſpiritalibus ſtudiis decentiſſime ornatum,cuius profectus& fratres crebro eũ ad ſe inuitabant,eratque ei cum illis frequens colloquium & ſpiritale contubernium.Inter ipſa autem dulciſſima colloquia,& mutua ſynceriſſimæ charitatis officia & obſequia, uidentes fratres interioris hominis obtutibus angelicam eius faciẽ , & cordis auribus haurientes mellifluã facundiã ,ualde eũ cupiebãt ſibi fratrẽ adſciſcere,quẽ poſtea ẽt patrẽ habere mererentur.Et huc quidẽ erat omnis ille Domini grex , ſed inprimis ſenior ille Hildebrandus, cuius ſupra facta eſt mentio,ut id eueniret,ardentiori ſtudio cõnitebatur.Iam uero gratia Dei pariebat in eius animo contemptum ſeculi.Quid multa? Poſito eccleſiaſticæ dignitatis officio,ſpreto mundanæ nobilitatis faſtu & ſupercilio, poſthabito blandiſſimo illo parentum & amicorum cõſortio,ut libere poſſet ſeruire uero regi Chriſto,totum ſe ſubdidit cęleſti magiſterio.Non.n. multo poſt,certo die ad monaſterium ueniens , officioſiſſime ſuſcipitur , ex canonis monaſtici præſcripto introducitur,& ut moris eſt ,honorifice & amanter habetur.Quàm uero gaudiũ ingens eius aduẽtus fratribus attulerit , nos nullis uerbis ſatis explicare ualemus.Adfuit aũt illi ad contemnendum mundum prompta uoluntas,ad amandũ Deũ inuicta charitas, ad diligendos proximos fraterna beneuolentia ,ad exequenda uitæ monaſticæ inſtituta non difficilis promptitudo, ad exhibendam non ſolũ Abbati , ſed etiam fratribus obedientiam impigra alacritas, denique ad præſtandum omnibus de ſe uirtutum exemplum pura ſimplicitas.

Fit monachus

Qualis autẽ fuerit eius inter fratres in ipſis cõuerſionis initijs cõuerſatio, ſatis docere poteſt uel ſolus

fratrum

fratrum affectus, quem erga eum tempore celeberrimæ electionis eius haud obſcure declararunt. Nec erat neceſſe, ut in ijs, quæ ad regularem obſeruantiam attinent, quiſpiam eum inſtrueret, quem ut ſanctus Euangeliſta Ioannes dicit, unctio gratiæ cœleſtis de omnibus docebat.

1. Ioã. 2

Cœpit intereà uita & doctrina tã præclare celebris haberi, ut in domo Dei in fidelium omnium laudibus primum & præcipuum locum facile ſibi uendicarit. Sic enim placuit præpotẽti Deo, ut per diuerſos humilitatis gradus aſcenderet ad culmen monaſticæ perfectionis, ut iam non unus è cæteris, ſed inter cæteros præcipuus uideretur. Secto namque, ut fertur, anno conuerſionis ſuæ, ſupradictus felicis memoriæ abbas & pius pater Adamarus, cuius monachus erat beatus Maiolus, cuiusque monitis & iuſsis tota animi intentione & pro uirium corporis facultate parebat, ſemperq; parere decreuerat, aduerſa correptus ualetudine, non ſolum uiribus deſtitutus, ſed ẽt luminibus orbatus eſt.

Adamarus luminibus orbatus, ſucceſſorem accipit Maiolum.

Cumq; ſe nõ ignoraret tendere ad huius uitæ occaſum, nec poſſe diu tãti cœnobij tãtarumq; tũ ſpiritaliũ tũ temporalium rerum curã ſuſtinere, de monaſterij gubernatione & ſucceſſoris electione cum ſpiritalibus fratribus tractare, & animo tranquillo patiente diſponere cœpit. Facta autem ea omnibus inquiſitione, ad Maiolum, quẽ fratres omnes cupiebant, peruenit electio: de qua quidẽ electione pro illius excellentia & dignitate dicere nõ ſufficio, ſed ut ſermone utar breuiſsimo, ad illam functionẽ nec ibi, nec alibi beato Maiolo qſquã potuiſſet magis idoneus inueniri. Electus igiť accipẽ, inuitatus ut aſſentiat, reſiſtit, rogatus contradixit, adiuratus cõtremiſcit: tandemque interdicto adactus, acquieſcit. Itaque Deo laudes gratesque agimus, quòd contra dicendi decretũ uicit obedientiæ prædicandum exẽplũ. Eligitur ergò à fratribus, à populo acclamatur, à pontificibus benedicitur, à ſupradicto patre monaſterij in loco ſublimi celeberrimè collocatur, a fratribus officioſiſsimè ſalutatur, atque ab omnibus ut Abbas & dominus honoratur & colitur. Neque eum ſui duntaxat, ſed etiã alij omnes, qui eum uidere & noſſe potuerunt, ultra mortales omnes ſui temporis honore & ueneratione proſecuti ſunt. De cuius ſanè ortu & uita, moribus, miraculis & obitu, quæ a maioribus noſtris præclara oratione dicta ſunt, poſſunt ſufficere.

Maiolum mite omnes uenerantur.

Qui enim de magnis maxima dicere potuerunt, clariſsimos eius actus & merita, a Domino illi collata, magnifice conſcripſerunt. Ego uerò ultimus ſeruorum eius ſeruulus, non quidem alia, ſed quæ ab illis dicta ſunt, humili ſtylo ſuccinctè annotaui, ſecutus Albinum, Magni Caroli Imperatoris magiſtrum, licet multum ei impar, quantũ peccator iuſto, illiteratus erudito, dicẽdi imperitus facundiſsimo. Ille enim ſummi & incomparabilis uiri, ſanctiſsimi ſacerdotis Martini uitam, à Seuero Sulpitio ſublimi ſtylo deſcriptam, planiori ſermone explicans, ad meam meique ſimilium notitiam tranſmiſit. Sed ſicut poſt Apoſtolos nemo beatiſsimo exæquatur Martino, ita ego longe me Albino imparẽ confiteor. Dixit ille, utpote magnus, magna de magno: dicam ego paruus parua de magno. Dixit ille de ſuo Martino, ſicut de ſummo ſacerdote, & incomparabili uiro: dicam ego de Maiolo, ſicut de patre pijſsimo, & Abbate ſanctiſsimo, atque uiro illuſtriſsimo & uere catholico.

Fuit igitur ille, ſicut iam antè diximus, clariſsimis ortus natalibus, & ex utroque parente gemina nobilitate cõſpicuus. Vt autem multi per eum illuminarentur, ageote ipſo æterno lumine luminum, uelut ſidus lucidiſsimum, in hanc lucem editus eſt, ac deinde ut erat genere nobilis, ita quoque nobiliter enutritus & ſolerter ac præclarè inſtitutus & eruditus eſt. Atque ut ab inferioribus ad altiora ſcandere queamus, erat is uir iam dictus, ſæpeque dicendus, ſæpeque commemorandus, inceſſu grauis, uoce ſublimis, ore facundus, aſpectu iucundus, uultu angelicus, facie ſerenus, in omni motu, inceſſu, actu corporis ipſam honeſtatẽ repræſentans.

S. Maioli uirtutes & dotes corporis & animi.

Omnium membrorum conuenienti diſpoſitione decentiſsime comptus, mortalium omniũ mihi facile uidebatur pulcherrimus. Erat fide firmus, ſpe certus, gemina charitate refertus, clarus ſapiẽtia, intellectu admirandus, conſilio prouidus, animi fortitudine robuſtus, ſpiritalis ſcientiæ cultor aſsiduus, & pietatis amator egregius: repleueratque eum ſpiritus timoris Domini, qui teſte Propheta Dauide, initium ſapientiæ eſt, illius, inqua ſapientiæ, cuius ſplendoribus perfuſus beatus Maiolus, cœleſtium beatitudinum munus adeptus eſt.

Pſ. 110.

Cuius muneris lumine accenſus noſter Maiolus, cum pauperibus ſpiritu uoluit etiam ipſe pauper fieri, ut à rege cœlorum cæleſti regno donari mereretur. Cum beatis mitibus ſtuduit eſſe mitis, ut cum illis poſſet terram uiuentium poſsidere.

Mat. 5

Cum beatis lugentibus cupiebat filiorum ſuorũ culpas, & totius mundi crimina atq; diſcrimina plangere, ut ad æternam cõſolationem cum ſuis omnibus poſſet peruenire. Eſurientibus & ſitientibus iuſtitiã, eandem eſuriendo & ſitiendo iuſtitiã, ſtuduit ſociari. Erga miſeros ſp ſe conatus eſt exhibere miſericordẽ, ut cũ beatis miſericordibus poſſet diuinam experiri miſericordiã. Quãtũ humana ſinebat fragilitas, cœleſtibus iugiter inhians deſiderijs, iuſtis meritis & oratione aſsidua diuinæ contemplationis obtinuit gratiam, ut cum beatis mundo corde præditis dignus fieret ſummi Dei beatiſsima uiſione: atque ut eius ueriſſime & dici & eſſe mereretur filius, pacificus eſſe didicit: ut nõ modo ad ſuam poſsidendam animam inſtructus eſſet patientia, ſed ut etiam diſcordantes omnes ad pacem & concordiam pro uiribus reuocaret. Propter iuſtitiam perſecutiones & afflictiones, ab hoſte antiquo & malis hominibus illatas, æquo tulit animo, ut beatis propter iuſtitiam patientibus, & pauperibus ſpiritu ad percipiẽdum & poſsidendum regnũ cœlorum poſſet adiungi. Ita ergo tribus ſupradictis uirtutibus, fide, ſpe & charitate ornatus beatiſsimus pater Maiolus, & octo euangelicis benedictionibus circunſeptus undique, etiam quatuor illas uirtutes, quas Cardinales uocant, feruenti deſiderio adipiſci conatus eſt, adeptasque ſanctis operibus excolere nõ deſtitit: ut per prudentiam ſuę ſuorumque in poſterũ ſaluti proſpiceret, per temperantiam iuſtæ diſcretionis moderamine negocia ſpiritalia curaret, per fortitudinem diabolo & uitijs reſiſteret, reſiſtendoque & uiriliter decertando uitiorum ſatorem ſatanam ſuperaret. per iuſtitiam, quæ ſe per uirtutes omnes diffundit, & uirtutum quaſi quoddam condimentum eſſe uidetur, ſobriè, piè & iuſtè uiuendo, bonum certamẽ certando, curſum conſummando, fidem ſeruando, repoſitam ſibi iuſtitiæ coronam ab illo mereretur percipere, qui eſt uirtutum omnium largitor & author. Cuius benedictionis largitas & clemens benignitas contulit nobis, ut tanto ac tali frueremur paſtore, in quo habemus exemplum, quod ſequamur, & in quo appoſita nobis forma eſt, cui imprimamur.

Erunt autẽ fortaſsis, qui cum tam multas eius uirtutes cõmemorari audiunt, etiam miracula eius noſſe uelint. Miraculis enim cõfirmatur eorum fides, qui de ſanctorum hominum meritis & præmijs dubitare ſolent. Sed ne quis de huius beati uiri ſanctitate & gloria ambigat, diſcat ab eis, qui eius res geſtas & uiſu & auditione habuere compertas, quemadmodum uixerit, docuerit, & ut plenus dierum, uirtutibus præclare inſtructus, ab hac luce migrarit. Et eum cognouerit

uerit eum fidelium hominũ atteſtatione, & ſancte ui xiſſe, & recte docuiſſe, credat eũ procul dubio ad ſanctorum gloriam, Chriſto duce, perueniſſe. Quanta autem per eum Dominus & ante & poſt obitũ eius miracula patrarit, ſatis teſtantur à doctiſsimis uiris conſcripta uolumina, ſenſu catholico, ſermone rhetorico, partim etiam carmine. Et quia Deus omnipotens nullum tempus abire patitur ſine teſtimonio ſuæ benignitatis, ad corrigẽda errata & teporem noſtræ fragilitatis, ſæpè renouat, exempla ſanctitatis. Et in ijs quidem, qui noſtra ætate uirtutibus conſpicui earitere, beatus Maiolus præcipuus eſſe uiſus eſt, in cuius actione honeſtas, in conſuetudine ſobrietas, in ſecundis rebus modeſtia & humilitas, in aduerſis patientia reluxit. Mitibus & manſuetis affabilem, ſuperbis & elatis terribilem ſe exhibuit: itemque parcum, ubi debuit: liberalem, ubi decuit. Non habitu uarius, non actione confuſus fuit. Vnus idemque ſemper permanens, deuotus eſſe ſtuduit imitator ſanctorum, & eorum in primis intentus auditor, quorum diſciplinis & imperio ſeſe ultrò addixerat. Septenariã illam copulam, ab Apoſtolo Petro in ternario & quaternario numero ordine mirifico luculenter diſpoſitam, non aure ſurda audiẽs, audiendo perdidicit, & ut alij quoque diſcerent, lingua ac manu eos perdocuit: miniſtrans in fide uirtutem, in uirtute ſcientiam, in ſcientia abſtinentiam, in abſtinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore fraternitatis, charitatem. Præferebat autem dialecticorum ſyllogiſmis, argumentis rhetorum, atque omnibus philoſophorum argutijs illam Apoſtolicæ ſimplicitatis inſignem doctrinam, dicens cum eodem Apoſtolo: Ego enim didici in quibus ſum, ſufficiẽs eſſe. Scio & humiliari, ſcio & abundare: ubique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.

Vita eius proſa & carmine conſcripta.

2 Pet. 1

Phil. 4

Prӕterea ſanctorum Patrum diuinorumque noſtrę religionis philoſophorũ ſapiẽtia imbutus, totiusque Eccleſiaſticæ diſciplinæ eruditionibus & uirtutibus illuſtratus, quemadmodum de Moyſe dicit Eccleſiaſticus, Dilectus fuit Deo & hominibus, atque idcirco eius memoria in benedictione eſt. Verumenimuerò ſic ille ſtuduit charus eſſe & placere hominibus, ut Deo non diſpliceret: ità Deo, ut hominibus prodeſſet placere Deo, benè & ſancte uiuendo rectèque docendo: placere hominibus, ſpiritalia & tẽporaria beneficia in eos pro uiribus conferendo. Et ſanè eſſe in benedictione memoriam eius res ipſa declarat, quando perſpicuè cernimus in præſenti, & de prӕterito recordamur, quò per eum & per illos, quos in Chriſto genuit, ædificia cæleſtis ſtructuræ excreuerint, hodie excreſcant. In quibus, (quod pace ſpiritalium artificum, in eadem ſtructura laborantium, dictum uelim) unus præcipuè fulſit, atque plus omnibus laborauit, dominus & Abbas Guilelmus, nuper rebus humanis ſubtractus, de cuius clariſsimis actibus & uita laudabili, admirandaque conuerſatione non poteſt noſtra paruitas id, quod ſentit, ſermone explere. Quàm ſit, inquam, beatiſsimi Maioli, eiusque diſcipulorum memoria in benedictione, teſtantur monaſteria, ab ipſis partim a fundamentis extructa, partim ab interitu uindicata, & cum uirtutum incremento ad meliorem ſtatum reuocata. Quantũ autem uir ſanctus Deo placuerit, docere poſſunt ſigna & miracula, quæ eius meritis Dominus effecit: quando, ut multorum fidelium fidiſsima affirmat relatio, multi diuerſis affecti morbis, plerique etiam, quorum iam deſperata erat uita, ab eo uiſitati, per gratiam Dei priſtinæ ſunt incolumitati reſtituti: complures oculorum deterſa caligine, lumen recuperarunt: non pauci multiuarij uexati febribus, eius precibus ſunt liberati: multi, ut ferũt, ſerpentum, luporum, canum morſibus infeſtati, dæmonum quoque ludibrijs exagitati, Dominicæ Crucis ſigno eius dextera expreſſo, ſalutis remedia perceperunt. Multi in periculis fluminum, ictibus fulminum, aliiſque incommodis, eius orationibus ſunt ſeruati. Nonnunquam candelæ uel negligentia cubicularij, uel euentu aliquo ante eius lectum extinctæ, diuinitus accenſæ ſunt, ſicuti teſtantur, qui præſentes adfuere.

Eccle. 45.

Guilelmus Abbas.

Miracula S. Maioli.

Cum eſſet aliquãdo in monaſterio ſanctiſsimi martyris Dionyſij, & pro conſuetudine nocturnis horis legeret eiuſdem martyris & admirabilis philoſophi librum de Hierarchia cœleſti, graui in eum incidente ſomno, cereus è manu eius in libri paginam decidit: & ecce rem ſtupendam. Ignis naturę ſuę officium perſequens, ellychnium & ceram conſumpſit, paginã uiolare non eſt auſus. Etſi autem non excitauit corpore mortuos, alia certè potiora, præſtantioraq; per eũ Dominus miracula edidit. Quod ſi uero anima plus eſt, quàm corpus multo excellentius eſt animas ſemper uicturas à peccati morte excitaſſe, quàm extincta corpora ad uitæ huius pericula & ærumnas reuocaſſe. Porro eorũ, quos ab animæ horrenda morte & immani uitiorum uoragine ad uità reduxit, & ſuis exẽplis in uitæ uias perduxit B. Maiolus, tantus eſt numerus, ut ſoli Deo cognitus ſit. His ergo atque id genus alijs clarus uirtutibus, Deo & hominibus charus fuit. Multi catholici & uenerabiles clerici, religioſi monachi, reuerendi Abbates uenerabantur illum ut ſanctiſsimũ Patrem: ſancti & ſapientes epi tractabãt illũ ut chariſsimum fratrẽ. Imperatores: Imperatrices, reges, principes ſeniorem illum appellabant & dominum. Honorabant illum Apoſtolicę ſedis Pontifices, ut qui reuera eſſet eo tempore monaſticæ religionis princeps. Ille diuus Cæſar & Maximus Otto diligebat eum pectore toto. Proſequebatur eum Cæſaris illius coniunx Adelheidis Imperatrix Auguſta charitate ſyncerisſima deuotione mirabili. Nec parũ amabat eum illorũ filius Otto Imperator. Conradus quoque rex nobilis & pacificus, iam dictæ Imperatricis frater, non impari affectu & uoto eum complectebatur, atque eius nobiliſsima coniux Mathildis quãto crebrius eſſet uultum eius contemplata, tantu maiori eius feruebat amore. Quid ego hæc commemorẽ illuſtriſsimum Burgundionum Ducem Henricum? quid Lambertum clariſsimum comitem? quid Guilelmum & Richardum Aquitanorum & Normanorum fortiſsimos duces? quid Italiæ principes & Marchiones? Qua illum ueneratione proſecutus ſit Guilelmus Prouinciæ gubernator, & uita & exitus illius oſtendit: quippe qui per ſancti uiri merita & fida obſequia, B. Benedicti habitum induere meruit. Erkenboldus etiam, Syluiniacenſis loci prouiſor fideliſsimus, idemque inter ſuos clariſsimus, & adiacentis patriæ pater, pauperumque tutor fortiſsimus, quàm inſigni erga B. Maiolum animi deuotione fuerit, locus, quem diximus, abundè confirmat, ab illo & ante & poſt obitum ſemper memorandi patris, & ædificijs, & diuitiis, & multiplici ornamento excultus ac nobilitatus, ita ut regiam quandam ea in re liberalitatem exhibuiſſe uideatur. Quique nunc adhuc ſupereſt, & honoris eius & nominis hæres, benigne ſe gerit erga locũ illũ, nec eius habitatores damno ullo afficit.

Mat. 6

Innumeros conuertit ad Chriſtum.

Quam charus omnibus fuerit & uenerabilis.

Ita nimirum glorificatus & magnificatus eſt B. Maiolus, Chriſti eum gratia præueniente, in conſpectu regum & principum & coram omni populo, ut poſſit etiam in ipſum quadrare, quod de Moyſe dicit Eccleſiaſticus: Glorificauit illum in cõſpectu regum, & oſten-

Eccle. 45.

Hugo rex Gallorum.

oſtendit illi gloriam ſuam. Hugo quoque Gallorum rex, quoties illum uidit, humiliter ac deuotè eum ſuſcepit, & ualdè honorificè tractauit: idemque quodã tempore rogauit eum, ut ad ipſum ueniret, idque eo animo, ut ſancti Dionyſij monaſterium eius conſilio & ope rectius poſſet conſtitui. Non recuſauit uir ſanctus, iterque lætus ſuſcepit, regiæ uoluntati obſecundans. Sed cum Syluiniacum perueniſſet, Deo uacante, plenus dierum & ſanctitatis, ea hac uita migrauit quinto Idus Maij, ſexta feria illuceſcẽte poſt ſacratiſſimam ſolennitatem, qua Chriſtus aſcendit in cœlũ & fideli ſeruo ſuo Maiolo poſt ſe ſcandendi uiam oſtendit. Quod ubi comperit Hugo rex, ſua præſentia & regijs muneribus eius exequias cohoneſtauit & tumulum, ubi præſtante Domino, multa facta ſunt & fiunt miracula, permultiſque plurima & præſtita ſunt & præſtantur beneficia, quæ præ nimia & multitudine & magnitudine commemorari non poſſunt. Sanantur illic morbidi omnes, paralytici, claudi, febricitantes, cæci, demoniaci, & incerto quodam igne terribiliter & miſerabiliter inflammati. Quiſquis etiam cum deuotione in quacunque afflictione & neceſsitate opem illic poſcit fideliter, uoti ſui compos effectus, redit ad ſua ſoſpes & gaudens, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui uiuit & regnat cum patre in unitate ſpiritusſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Beati uiri feliciſſimus obitus. Multa ad eius ſepulcrum facta miracula.

SS. NEREI ET ACHILLEI,

item quæ S. Domitillæ & quorundam aliorum illuſtre martyrium. quod quidam anonymus ſe ſcribit de Græcis conuertiſſe, probaturque etiã à doctiſſimis uiris & conſentiunt uetuſtiſſima Martyrologia, quæ non paucis locis etiam ad uerbum quædam hinc mutuata ſunt. Dictio plerunque in gratiam Lectoris nonnihil expolita eſt per F. Laurent. Surium.

PRAEFATIO INTERPRETIS.

NIſi ſtudia Catholicorum ſecuritatis ſuæ ſomno torperent, nulla poſſet ratione impietas hæreſeos, limites inuadere pietatis. Sed ad euigilandum nos ſtimulis ſuis illi excitant: & tamen faſtidioſi, dum ſtrenuè & ſolicitè illis obuiare nõ curamus, agnos negligimus, & ea ouili amittimus, luporum morſibus ſine dubio lacerandos & deuorandos. Itaque ſolicitudinem orthodoxorum, qui ante nos fuerunt, imitari cupiens, aliquot prouinciæ noſtræ martyria collegi, & ea Græcis Latina feci, exemplum proponens aliarum prouinciarum ſtudioſis, ut ſicut nos in noſtra, ita illi in ſuis prouincijs transferant peracta martyria: ut populi excolentes & uenerantes eos, quos pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti paſſos cognoſcunt, diſcant, quo bellandi ſtudio uictoriarum triumphos agentes, ad regem ſuum lætantes atque ouantes peruenire meruerint. Primam itaque ad ædificationem omnium qui cupiunt placere Deo ſumamus Domitillam nobiliſsimam uirginem, neptem Domitiani Imperatoris.

Hic locus in MS. codicibus ualde obſcurus eſt.

HISTORIA.

HAEc Domitilla habuit Nereum & Achilleum eunuchos cubicularios, quos beatiſsimus Petrus Apoſtolus Chriſto lucratus fuerat. Cum uiderent autem illi dominam ſuam gemmis ornari, & purpureis atque auro textis ueſtibus indui, dixerunt ei: Si id ſtudij & operæ, quod ponis in ornando corpore, ut filiũ conſulis Aurelianum maritum accipias, ad animæ ornatum transferres, immortalem Dei filium regem omnium ſeculorum poſſes ſponſum & maritum habere, qui te quoque efficeret immortalem, & neque tibi, neque ornamẽtis tuis quicquam unquàm de perpetuitate decedere pateretur. Reſpondit Domitilla: Ecqua uerò hominis poteſt eſſe maior charitas, quã complecti matrimonium, ſuſcipere liberos, per quos dulciſsima poſteritas propagetur, & tam generis dignitas, quam nominis memoria conſeruetur? Cõtra autem, quam aſperum & immane eſt, delectationes contemnere, uitæ ſuauitate non perfrui, & perinde quaſi non ſis editus in hanc lucem, quæ corpori iucũda & plauſibilia ſunt, faſtidire? Nereus dixit: Tu quidem momentaneas delectationes uides: quæ uerò poſtea ſequuntur, diuturna pericula non uides. Primo enim, cum integritatem, cum qua nata es, tibi eripuerint, amiſſo nomine uirginis, mulier uocaris: & quæ nunquam ingenuitati tuæ ne ipſos quidem parentes dominari paſſa es, corporis tui dominum patieris hominem extraneum, qui te ceu uiliſsimo mancipio abutatur, nec æquo ferat animo ullius unquam te colloquio perfrui, ne ipſos quidem notos, non affines, non nutrices, non uernaculos tecum nutritos, ſibi ſinat eſſe affabiles. Periclitabitur uiſus itemque auditus, & quicquid etiam ſimplici & candido animo feceris, ſuſpicioni erit obnoxium. Reſpõdit Domitilla: Scio matrem meam habuiſſe patrem meum uirum zelotypum, & his iniurijs longo tempore eſſe exagitatam. Sed num ego propterea quoq; talem ſum habitura maritum? Achilleus dixit: Sponſi plerique omnes ante nuptias modeſtos & per quã humanos ſe ſimulant: at poſtea totos ſeſe produnt & ſi ſint libidinoſi, ancillas amant, eaſquè etiam rũ, cum dominas ſuas contemnunt & ducunt pro nihilo, ſuperba & iracunda contentione defendunt, & non uerbis duntaxat, ſed etiam uerberibus ulciſcuntur: cumque iniurius ſermo, etiam à pia parente dictus, uix æquabiliter toleretur, horum & pugnos duriſsimos & truces calcium ictus ferre oportet.

Maij 12. quòd ad Nereũ & Achilleum attinet

Virginitatis amiſſa & matrimonij incõmoda.

Sed eſto, neque libidinibus deditus, neque zelotypus ſit ſponſus, ſed blãdus etiã & cõmodus uerũ etiã tum, quæ ſint coniugi expectanda incommoda, uideamus. Conceptum uteri pondus die noctuque geſtabit inuita: quo pondere ſit, ut ſit meticuloſa, ægra, pallida, uix ſuis pedibus ualens ingredi, ciboſque ſalubres faſtidiens, noxiis delectetur. Iam ſi ſinus ipſe interior aut calore immodico, aut nimio frigore, ſiue etiam macie aut pinguedine plus ęquo, affectus ſit, inde tot morbi exiſtunt, cum quibus ſolent multi edi in hanc lucem, quales ſunt nocturni, claudi, ſtrabi, muti, ulceroſi, dæmoniaci, quibus plerunque prius adhibendus ſit exorciſta, quàm nutrix: ut nihil dicamus de parturibus illis, qui ſuas matres necdum editi perimunt: ubi non ſolum obſtetricibus, ſed etiam uiris ignotis, puta medicis, ſæpe eiuſmodi naturæ ſecreta incommoda, cum multa uerecũdia detegi neceſſe eſt. His ab Achilleo dictis, Nereus ſubiunxit: O quam beata eſt ſancta uirginitas, harum calamitatũ expers, amabilis Deo,

Encomia ſãcta uirginitatis.

chara

chara ſpiritibus angelicis: quam qui obtinet, ſimilis
Deo eſt: ea autem deſtitutus, hactenus Dei perdidit
ſimilitudinem, quatenus integritatem perdidit, &
corruptioni obnoxius eſt. Et poteſt quidem mulier,
ſi corrupta ſit, culpam pœnitentia abolere, integri-
tatem uerò recuperare nunquam poteſt. Quantæ igi
tur amentiæ eſt, alienæ uelle ſubdi libidini: quātæ im
prudentiæ, qui poſsit cum gaudio, angelorumque &
hominum applauſu expectare integritatis præmia &
coronam ſempiternam, eum per lamenta pœniten-
tiæ poſtea eo conniti debere, ut poſsit pollutionis ob
tinere ueniam. Et quidem ſanctitas omnis, ſi uel uo-
luntate uel neceſsitate aliqua amiſſa ſit, ad ſtatum ſuū
& priſtinam gloriam per pœnitentiam reuocari po-
teſt: ſola uirginitas, ſi ſemel prodita ſit, manet irrepa-
** ad-miſſa,* rabilis. Culpa eius* amiſſa, lachrymis pœnitentiæ po
teſt elui: ipſa uerò in priſtinum gradum reſtitui non
poteſt. Denique perdita omnia recuperare licet: uir-
ginitas, ſi proſtituta ſit, nullam admittit inſtauratio-
nem. Nam etiamſi mulier corrupta, per pœnitētiam
poteſt ad culpæ indulgentiam peruenire, nulla tamē
ratione cōſequi id poteſt, ut uirgo ſit, ſicut creata eſt,
ſemel amiſſa integritate, in qua nata fuit. Eſt autem
certè ſancta uirginitas grata in primis & familiaris
Deo patri, & filio, & Spiritui ſancto. Vt enim regina,
omnium nobilium & illuſtrium matronarum perſo-
nis anteferturː ita uirginitas cæteras uirtutes antecel
lit, proximumque à martyrio locum obtinet. Blandi-
tur ei fides, amplectitur eam ſpes, oſculatur charitas,
patientia, mundi contemptus, perſeuerantia, uigilan
tia, conſtantia, hoſpitalitas, miſericordia, pia ſolicitu
do, ſcientia, probitas ei obſequuntur: quæ ſunt para-
diſi flores immarceſcibiles, & in angelicis pratis atq;
Vita beata in cœlis. nemoribus ſanctos ſpirant odores, ubi uita æterna ua
ribus hauritur, ubi aer ipſe tantam ex ſe diffundit
odoris ſuauitatem, ut quiſquis eum naribus attraxe-
rit, deinceps non poſsit mœrore affici, non morbo
ullo corripi, ſed lætus ſemper ſit, de uitæ immortali-
tate ſecurus.

Cum hæc eſſent à Nereo dicta, Achilleus ait: Quæ
frater meus iam commemorauit, perexigua ſunt, tan
quam ſi quis ex immenſo flumine ſextarium unū hau
riat, qui poteſt quidē copioſiſsimi fluminis eſſe quæ-
dam delibatio, ſed nullo pacto aquarum eius copiam
omnem compræhendere poteſt. Ita etiam uitæ illius
infinita gaudia & uoluptates ſermo nullus explicat,
nulla capit cogitatio, nulla diſputatio complectitur.
At uerò neque in hoc ſeculo uirginitas perdit decus
& ingenuitatem ſuam. Non timet uiri inſultus, non
eſt ſubdita homini corruptori, qui mundā contami-
nat, reſignat obſignatam, uiolat integram, liberā re-
digit in ſeruitutē, & quæ a Deo condita eſt ingenua,
eidemque & ſanctis omnibus chara eſt, eam uiolen-
ter cogit eſſe ſuæ libidinis ancillam: deinde intrà do-
meſticos parietes, haud aliter atque in priuata cuſto
dia, ſeruat incluſam, non patitur ab alijs ſalutari, nec
parētibus eam inuiſendi facit copiam: nutritores, nu
trices, affines uelut hoſtes quoſdam ab eius conſola-
tione & colloquio excludit, & ne ipſis quidem infan
tibus liberam facit cum ea loquendi poteſtatem, ueri
tus ne illi parentibus ſuis prodant, quibus ea ab ipſo
afficiatur iniurijs, qui eum adhuc eſſet ſponſus, uirgi
ni fallaciſsime blandiri conſueuerat. Mentior, ſi non
hæc ita acciderint, & nō minora etiā à me dicta ſint,
quam ſoleat exercere in coniuges maritorum ſuper-
bia, agente partim angelo Dei ſancto, uirginitatis pa
trono, ꝙ hanc proſtituere uoluerit, atque è ſuo exclu
dere prædio eam, quæ una cū ipſa nata fuit, in eiuſq;
locū ſuccedere permiſerit inimicā corruptionē, quæ
ad id uſq; temporis nunquā ibi locum habuit. Facia-
nius aūt angelū Dei ita eā cōpellantē: Dic mihi mu-
Angelus ſanctus patronus uirginitatis. lier, in quo te læſit uirginitas, ut illā à te ejicias, & e-
ius inimicā corruptionē admittas? Cū è matris utero
prodires tecū perpetuo permanſit, tecū lactata eſt, te-
cū inter infantiæ uagitus, inter blandimenta & nutri
menta, inter tædia & moleſtias perſeuerauit. Cum æ-
grotares, cum uigilares, dormires, ſurgeres, aſſideres,
ueſtireris, ornareris, eſurires, epulareris, ſemper tibi
præſto fuit. Non deſeruit operam literis dantem, non
catechumenam, non baptiſmate ablutam, non Chri
ſti ſanguine conſecratam. Tecū uenit ad nuptias Chri
ſti & Eccleſiæ, ubi thalamus eius, gemmis uirtutum
Nuptiæ Chriſti & Eccleſiæ. inſtructus, mundarum mentium ornamentis quoti-
die decoratur. Ex quibus nuptiis quotidiè naſcuntur
innumeri, patre Chriſto, matre Eccleſia: nec tamen
amouetur thalamus, quandoquidem Chriſtus pater
nunquam deſinit ſponſus eſſe, nunquam mater Eccle-
ſia ſponſa. Semper enim Chriſtus & pater & ſponſus
eſt: ſemper Eccleſia & mater & ſponſa eſt, nec parere
ceſſans, nec immaculatæ uirginitatis ulla ſentiens di-
ſpendia. Ex Chriſti enim caſtiſsimis amplexibus inte
gritas non minuitur, ſed augetur: & Eccleſia pa-
riens, augmenta potius capit, quàm ulla detrimenta
uirginitatis: cuius ornamēta uario gemmarum ſplen
dore coruſcant: ex cuius ora mellita diuinæ legis elo-
quia manant, & perpetua ſcatens uirginibus blandi-
menta. O felix & ſancta uirginitas, quæ etiam in ter-
ris degens inter homines peccatores, magnis frueris
gaudijs: quibus tandem potieris inter angelos in cœ
lis? qua te illi complectentur beneuolentia? quis illic
erit decor tuus, gemmas uincens omnes quamuis pre
cioſiſsimas? Semper illic aderit tibi iuuenis ſpecioſiſ-
ſimus, Chriſtus rex, regis omnipotentis filius, ſplen-
didus, auricomus, diadematus, ſolis radios ſuo fulgo-
rē obſcurans, tibi perpetuo blandiens, & gaudia ſem
piterna cōcilians. Elige nunc igitur Domitilla, quem
uelis: uel hunc æternum, perpetuas adferentem deli-
cias & bona ſempiterna: uel hominem mortalem, cū
quo eius pariter deliciæ ſint interituræ.

Hæc & id genus alia multa proſequentibus Nereo
& Achilleo, Domitilla uirgo prudētiſsima dixit: Vti-
nam iam olim diuina hæc ſcientia mihi obtigiſſet:
certè nunquam ſponſæ nomen ſuſcepiſſem, & ſine la-
bore mihi hunc titulum ſumerem: & ſicut baptizata
idolorum cultui ualefeci, ita hac ratione inſtructa,
carnale hoc commerciū reſpuiſſem. At nunc quando
Deus ſermone oris ueſtri uoluit lucrari animā meā,
non dubito quin etiā rationem uobis indicaturus ſit,
qua poſsit per uos effici id, quod pro eius amore opta
mus. Deinde Nereus & Achilleus abierunt ad S. Cle-
mentem Epiſcopum, eique dixerunt: Licet gloria tua
ſit omnis in Domino Ieſu Chriſto, nec humana di-
gnitate glorieris, attamen non ignoramus, Clementē
Conſulem, Patris tui germanum fratrem fuiſſe. Cu-
Plautilla mater S. Domitillæ. ius ſoror Plautilla uos infantulos emit. & quādo à Pe
tro Apoſtolo uerbum uitæ audiens, credidit & bapti
zata eſt, nos unà cum filia ſua Domitilla ſacro baptiſ
mate noluit initiari. Eodem anno Petrus Apoſtolus
per martyrium migrauit ad Chriſtum, & Plautilla
quoque diem ſuum obijt. Porro Domitilla filia eius,
cum Aurelianum illuſtrem haberet ſponſum, à no-
ſtra paruitate didicit ſermonem, quem nos ab ore
Apoſtoli accepimus, quòd uirgo, Chriſti amore in
uirginitate perſeuerās, ipſum habeat ſponſum, & cū
illo delicijs & gaudijs fruatur ſempiternis. His itaq;
& eius generis alijs à nobis acceptis, cupit uirginitā-
tis ſuæ uotum manus tuæ uelamento ſacrari. Reſpon
dit Clemens Pontifex. Tempus adeſt, ut uideo, quo &
Matt. 10. mea, & ueſtra, & illius uocatio ad martyrii palmā per
tingat. Sed quia præceptū Domini eſt, ne timeamus
eos,

eos, qui corpus occidunt: cõtemnamus hominẽ mortalẽ, & principi uitæ ſempiternæ modis omnibus parere nitamur. His dictis, abijt ad Domitillam, eamque cõſecrauit. At quia longũ eſt ordine cõmemorare, quæ mala paſſa ſit à ſponſo Aureliano furijs exagitato, ad huius hiſtoriæ calcẽ ea reijcimus. Impetrauit autẽ à Domitiano principe, ut ſi ſacrificare nollet, in * Pontiam inſulam relegaretur, ſperans ſe illo in exilio animum uirginis à perſeuerantiæ propoſito deducturũ.

S. Domitillæ exiliũ.
** Pontianũ.*

Cum igitur in ea inſula exularet, adeſſentque ei Nereus & Achilleus, erant illic etiam duo malefici, Simeonis Magi diſcipuli, Furius & Priſcus, propter artes magicas eò relegati. Hi magicis præſtigijs pene omnes inſulæ incolas eo adduxerant, ut Simeonem Magum ceu Dei filium colerent, Petrum aũt Apoſtolũ præter meritũ inimico in illum animo fuiſſe ſentirent. Opponebant aũt ſe illis Nereus & Achilleus, dixeruntq; hominibus in inſula illa degentibus. Marcellum noſtis, Marci præfecti urbis filium? Reſponderũt illi: Ecquis uero illum ignoraret? Nereo rurſus & Achilleo dicentibus, Admittis ne huius de Simone & Petro teſtimoniũ? aiebant: Nimis ille delirat, qui tanto uiro fidem adhibere non uult. Nereus & Achilleus dixerunt: Date ergo hoc ſaluti ueſtræ, ut donec illi nos ſcribamus, & ille nobis reſpondeat, ab horum uos doctrina ſubducatis. Vbi autem nos ſcripſerimus, eligatis unum ex uobis, qui epiſtulam noſtram ad eum perferat, quam nos quidem uobis præſentibus cupimus recitari, ſicut & illius reſponſum. Nerei autem & Achillei epiſtola hæc eſt:

Furius & Priſcus malefici.

Nereus & Achilleus ſerui Chriſti Ieſu, fratri & cõdiſcipulo Marcello æternam ſalutem. In Pontiæ inſulæ ergaſtulum relegati propter nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, gaudemus quidem, ſed gaudium noſtrũ perturbant Furius & Priſcus, diſcipuli Simonis, qui propter artes magicas huc in exilium deportati ſunt. Aiunt illi à culpa alienum fuiſſe Simonem, porro Apoſtolum Petrum ſine cauſa eum execratum eſſe. Cumque diceremus nos inſulæ habitatoribus, ne cõmodarent eis fidem memorauimus illuſtrem & idoneam perſonam tuam, quæ poſſit ſcriptis ipſos efficere certiores cuiuſmodi fuerit Simonis Magi uita, & quemadmodum, cum eius fueris diſcipulus, res eius omnes bene cognitas & exploratas habeas: quas oramus ut perſcribere ne graueris, ut homines innoxij ab horum fraudibus & impoſturis liberentur. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti tecum.

Epiſtola Nerei & Achillei ad Marcellũ.

Marcellus ſeruus Chriſti, ſanctis confeſſoribus Nereo & Achilleo: Lectis literis ueſtris, gaudio ſum repletus, quod intelligerem uos in fide conſtantes eſſe, & pro ueritate certare uiriliter: Et quia ſcribitis obiectam uobis Simonis innocentiam, retexam partim uitam illius, ut ea paucis cætera colligãtur. Ego quidẽ, cum in eius me diſciplinam tradidiſſem, poſteaquam animaduerti hominem eſſe malignum, & infantium trucidatorem, itemque maleficum & perfractorem, diſceſſi ab illo, & me ad dominum meum S. Petrum Apoſtolũ adiunxi: quem cum Simon magum diceret, & populum Romanum eius odio inflammaret, derepente eo loco, ubi Petrum Simon inſimulabat, uidua tranſijt cum multa populi frequentia, filium unicum efferens triſtiſſima. Id ut uidit S. Petrus, ait ad populum Simoni credentem: Deponatis è feretro defunctum hominem, & qui eum excitarit, eius ueram eſſe fidem ſentiatis. Cum populus ita feciſſet, Simon dixit: Si ego hunc uitæ reddidero, num nos Petrum interficietis? Reſpondit omnis turba: Viuum eum concremabimus. Mox Simon dæmonum opera id effecit, ut nonnihil moueretur cadauer. Eo uiſo, ſublatis uocibus populus Simonem prædicat, Petro exitium minatur. At Petrus uix impetrato ſilentio ait: Si uiuit, loquatur, ambulet, cibum capiat, reuertatur ad ædes ſuas. Si id non fecerit, non dubitetis fallacem eſſe Simonem. Tum una uoce clamauit populus: Niſi id effecerit Simon, pœnam, qua uoluit affici Petrũ, ipſe luat. Simon uerò irã ſimulans, fugere uoluit: ſed populus cum multa exprobratione eum detinuit. Porro Apoſtolus Petrus ad cælũ manus tollẽs, ait: Domine Ieſu Chriſte, qui nobis dixiſti: In nomine meo dæmonia eijcite, infirmos curate, mortuos ſuſcitate: excita puerum hunc, ut omnis hæc turba cognoſcat te eſſe Deum, nec alium præter te: qui cum Patre & Spiritu ſancto uiuis & regnas in ſecula ſeculorum. Mox puer exurgens, & ad Petri Apoſtoli pedes ſe abiiciens, ait: Vidi Dominum Ieſum Chriſtum iubentem angelis, ut propter præces ſuas me orphanum reſtituerent uiduæ matri meæ. Tunc populus exclamans, Vnus, inquit, eſt Deus, quem Petrus prædicat. Simon autem per præſtigias caput canis ſibi fingens, fugam capeſſebat, ſed eum retentum cum populus uellet flammis comburrere, Petrus ita dixit: Præceptor noſter docuit nos pro malis bona reddere: affecitque, ut Simon dimitteretur. Is uero ut ad me uenit, putans me quid actum eſſet, neſcire, canem ingentem ligauit ad aditum domus meæ, dicens: Videamus, num ſit pro more ad te ingreſſurus Petrus. Poſt horam unam ueniens Petrus, ſigno crucis edito ſoluit canem, iuſſitque eum dicere Simoni, ut ceſſaret dæmonum opera fallere populum, pro quo Chriſtus ſanguinem ſuum fudiſſet. His ego uiſis, accurri ad Petrum, eumque reuerenter excepi in domum meam: Porro Simonem cũ cane expuli. Et canis quidem omnibus ſe blandũ exhibens, ſolum Simonem perſequebatur, cumque eum proſtrauiſſet, Petrus in Chriſti nomine præcepit ei, nè ullum corpori eius morſum inferret. Et corpus quidem non attigit, ſed ueſtes adeo lacerauit, ut nulla pars corporis tecta maneret. Populus uero, & inprimis pueri una cum cane eum inſectantes, extra urbis mœnis ceu lupum expulerunt, quam ille ignominiam non ferens, toto anno delituit. Poſtea Neroni commendatus eſt, qui eum in ſuam amicitiam admiſit, homo improbus ſeipſo nequiorem. Apparuit autẽ in uiſione Dñs Petro Apoſtolo, dicens, Simon & Nero, pleni malo dæmone, aduerſum te cogitant, ſed ne timeas, ego tecũ ſum, adiungamq; tibi Paulum Apoſtolum, cras urbem ingreſſurum, pariterque poſt menſes ſeptem cum Simone confligetis, eoque ſuperato & in tartarum detruſo, ſimul ad me uictores peruenietis. Altera die uenit Paulus Romam. quo autem pacto cum Simone congreſſi ſint, cum uos ipſi coram ſitis intuiti, ſuperfluo mihi uiſus ſum apud uos uelle referre: maximè cum S. Linus ad Orientis Eccleſias omnem paſſionis eorum ſeriem Grecè perſcripſerit. De Petronilla uero filia Petri Apoſtoli, domini mei, quando ſolicite perquiritis, quis eius uitæ finis fuerit paucis annotabo.

Marcelli reſponſum.
Simonis Magi hiſtoria breuis.
Mat. 10.
Puer reuiuiſcit.
Math. 5.
Simon Magus laceratur à cane.

Petronillam itaque benè noſtis uoluntate Petri Apoſtoli clinicam factam. Memini enim interfuiſſe nos, cũ permulti eius diſcipuli apud illus ederemus, & Titus diceret ad eum, Quando omnes à te curantur, cur Petronillam pateris ea paralyſi decumbere? Cui cum Petrus reſpondit, Sic enim ei expedit. Ne quis tamen putet me his uerbis indicare uoluiſſe, fieri non poſſe ut ſanetur, uolo ut ſurgat & miniſtret nobis. Et mox illa ſurrexit incolumis, expleto autem miniſterio, iuſſit eam Apoſtolus redire ad lectum ſuũ. Poſtquam autem in Dei timore cœpit eſſe perfecta, nõ modo ipſa curata eſt, ſed ẽt permultis alijs ſuis ꝓcibus obtinuit ſanitatem. Cum autem eſſet præſtanti

S. Petronillæ hiſtoria.

Flaccus Comes eã uult habere cõiugem.

Miſſa uſus antiquiſſimus.

forma corporis, Flaccus Comes uenit ad eam cum militibus ſuis ſibi eam coniugem aſſciturus. Dixit uero illi Petroailla. Itane ad puellam inermem cum armato milite uenis? Si me uis habere coniugem, da operam, ad matronæ & uirgines honeſtæ poſt triduũ ad me ueniant, ut ego cum illis pariter accedam ad tuas. Trium itaque dierum ſpatio impetrato, ſancta uirgo ieiuniis & orationibus uacauit, habens apud ſe ſanctam uirginem Felicolam in Dei timore perfectam. Tertio indè die uenit ad eã S. Nicomedes preſbyter, Chriſtique myſteria celebrauit, cumquè uirgo ſacratiſsima Chriſti Sacramentum accepiſſet, reclinans ſe in lectulum, emiſit ſpiritum. Matronæ autẽ & uirgines, quas Flaccus ad eam miſerat, exequias funeris eius celebrarunt.

S. Felicula martyrium.

Porrò Flaccus animum alio transferens, dixit ad Feliculam, Unum è duobus elige, ut aut ſis mea coniuux, aut diis ſacrifices. S. Felicula reſpondit. Nec uxor tua ero, quia Chriſto ſacrata ſum nec immolabo idolis, quia Chriſtiana ſum. Tunc Flaccus tradidit eam cuidam Vicario, incluſaque eſt in obſcuro quodam cubiculo, & manſit illic dies ſeptem abſque cibo. Dicebãt autem ei uxores cuſtodum: Cur uis mala morte perire? Accipe uirum hunc nobilem, diuitem, formoſum, florente ætate, Imperatoris amicum & comitem. At felicula nihil ijs reſpõdit, niſi hoc ſolum: Virgo Chriſti ſum, & præter eum nullum alium accipio. Poſt dies ſeptem ducta eſt ad Veſtæ uirgines ubi curſus totius hebdomadæ inedia ſe affecit. Nulla enim ratione eò potuit adduci, ut ex illarum manibus cibum caperet. Deinde ſublata in eculeum, dicebat alta uoce. Iam cœpi uidere Chriſtum amatorem meum, in quem totus amor meus defixus eſt. Cumq; dicerent ei tum alij omnes, tum etiam tortores eius. Nega te Chriſtianam, & dimitteris. illa clamabat: Ego amatorem meum non nego, qui mea cauſa fel edit, acetum guſtauit, ſpinis coronatus & cruci affixus eſt. Poſt hæc ab eculeo depoſita, & in cloacam ꝓiecta eſt. Sanctus autem Nicomedes preſbyter in ſpelunca degens clam abſtulit corpus eius, noctu in biroto uehens illud ad caſulam ſuam ſeptimo milliario ab Vrbe Roma uia Ardeatina, ibique eam ſepeliuit, quo in loco fructificant orationes eius uſque in hodiernum diem. Peruenit autem ad Flaccum, quid egiſſet Nicomedes presbyter, iuſsitque eum comprehenſum duci ad ſacrificandum.

S. Nicomedes perimitur.

Sed dicente illo, Ego non ſacrifico, niſi Deo omnipotenti, qui regnat in cęlis: non iſtis ſanctis dijs, qui in templis quaſi in carceribus cuſtodiuntur: plumbatis diutiſsime cæſus, migrauit ad Dominum. Corpus autem eius in Tyberim demerſum eſt, quod quidam: eius clericus, re & nomine Iuſtus, collegit, birotoque impoſitum, tranſtulit ad hortulum ſuum iuxta muros uia Numentana, atque illic humo condidit: ubi Dominum orantes, ea, quæ petunt, aſſequuntur eius martyrij interuentu.

Epiſtola Eutychetis &c. de nece Nerei & Achillei.

Eutyches, Victorinus & Maro, ſerui Domini noſtri Ieſu Chriſti, Marcello: Quando uenerunt literæ tuæ, ad ſanctos Nereum & Achilleum ſcriptæ, illi iã ante dies triginta peruenerant ad coronam. Cũ enim Flauia Domitilla, uirgo illuſtriſsima, immo Chriſtianiſsima, ab ipſis eius eunuchis docta uirginitatẽ ſuã Chriſto conſeruare, Aurelianum ſponſum ſuum contemneret, is propter Chriſti profeſsionem in hanc inſulam fecit eam relegari, atque etiam huc ueniens, Nerei & Achillei animos cœpit muneribus peruertere. At illi dona eius execrantes, Domitillæque fidem magis magiſque in Domino confirmantes, grauiſsimis uerberibus ſunt attrectati & Taracinam miſsi, Memmio Ruſo conſolari traditi ſunt: qui cum eos eculeo & flammis ad immolandum idolis compelleret reſponderunt ſe B. Petro baptizatos, nulla ratione poſſe idolis immolare: ſicque capite cæſi ſunt. Eorum autem corpora rapuit Auſpicius diſcipulus eorum, nutritor ſanctæ uirginis Domitillæ, & in crypta arenaria ſepeliuit uia Ardeatina, milliario uno & dimidio ab urbis muro, iuxta monumentum, quo condita fuerat Petronilla, Apoſtoli Petri filia, quemadmodũ Auſpicius ipſe nobis retulit. Erat igitur charitatis tuæ, ſolicitè curam noſtri gerere, & eiuſmodi aliquẽ ad nos mittere, qui & tua & noſtra ſoſpitate nos exhilaret. Dies natalis martyrum horũ eſt 4. Idus Maias.

Cruciatus conſtantia & cædes SS. Nerei & Achillei.

His literis acceptis, Marcellus miſit germanũ ſuũ ad inſulam, qui cum his Chriſti confeſſoribus egit illic animum unum: ac deinde reuerſus ad Marcellum hæc ei narrauit. Cum Aurelianus cæſis Nereo & Achilleo, Domitillam ad ſibi conſentiendum inducere moliretur, dictum eſt illi à quodam, maiorem ei intercedere amicitiam cum Eutyche, Victorino[1], & Marone, quam cum Nereo & Achilleo interceſsiſſet. Itaque à Nerua principe impetrauit eos ſibi donari ſi ſacrificare nollent. Sed illis uiriliter agẽtibus, & minas Aureliani contemnentibus, ea inſula amotos, tanquam ſeruos ſuos per ſua prædia diuiſit, Eutychen decimo & ſexto miliario ab urbe uia Numentana, Victorinum milliario ſexageſimo uia Salaria, Maronem centeſimo triceſimo eadem Salaria uia: iuſsitque eos tota die terram fodere, & cantabrum edere ad ueſperam: (Sic enim habet hiſtoria: quid autem cantabrum uocet ignoro, niſi fortè Cantabricam herbam uelit accipi cuius meminit Plinius lib. 25 cap. 8.) Sed Deus omnipotens fecit illos gratioſos in locis peregrinis. Eutyches enim filiam conductoris loci illius à dæmone liberauit: Victorinus loci uicedominum, triennio ex paralyſi decumbentem, præcibus ſanauit: Maro hydrope uexatum curauit. Loquebãtur interea populis, multoſque ad Chriſti religionem traduxere, ornatique presbyterio, credentium numerum egregio auxerunt. Id non ferens ſatan, Aureliani animum ira inflammauit, iſque multos eo miſit, qui multiplici pœnarum genere illos interficerent: & Eutycheo quidẽ media uia cædi iuſsit, donec exhalaret ſpiritum: cuius corpus Chriſtiani cum multo honore ſepeliẽrũt, & ſuper illud baſilicam in Chriſti nomine extruxerunt.

Cædes Eutychetis. Itẽ Victorini.

Victorinum autem apud Cotilias, ubi putentes & ſulphureæ emanant aquæ, in ipſas aquas capite deorſum uerſo, trium horarum ſpatio deprimi mandauit, iterumque ſuſtolli. Quod cum triduo uir ſanctus pro Chriſti nomine ꝓtuliſſet, migrauit ad Dominũ. Etſi autem Aurelianus uetuerit, ne quis illud terra conderet, at tamen poſtridie uenerunt Amiternenſes rapiumquè in ſuum territorium tranſtulere, mandarũtq; ſepulturæ.

Itẽ Maronis.

Denique Maronem uoluit ab amico ſuo Turgio ingenti ſaxo opprimi. Itaque in eius humeros impoſita eſt petra immaniſsima, quam homines ſeptuaginta ægre poſſent trochlea adducere. Eã autem uir ſanctus tãquam leues paleas ad duo millia ria portauit illæſus, eoque loci eam repoſuit, ubi ſolitus erat Domino præces offerre: cuius ſane facti admiratione eius prouinciæ populus adductus eſt ad fidẽ Chriſti, & ſacro baptiſmate expiatus. Porrò Conſularis, acceptis ab Aureliano muneribus, S. Maronem occidit. Populus uerò in ea petra, quam humeris ſuis geſtarat excidit ſepulcrũ, ibiq; eum condidit, & in eius nomine Chriſto eccleſiã fabricauit, in qua pręſtantur beneficia Dñi uſque in præſens in ſui nominis gloriam.

Poſtquam igitur ſanctos omnes, qui S. Domitillæ erant ſolatio, è medio ſuſtulit Aurelianus, dixit ad Sulpitium & Seruilianum Illuſtres iuuenes: Scio collactaneas Domitillæ Euphroſynam & Theodorã uos habere ſponſas, uirgines ſapientiſsimas. Vbi ergo

go Domitillam ego ex inſula in Campaniam reuoca uero, illæ inuiſendi gratia ad eam accedãt, ut ſua perſuaſione inducant eam ad obſequendum mihi. Itaq; Domitilla ex Pontia inſula Taracinas perducta, Euphroſyna & Theodora uenerunt ad eam, pariterque magno ſunt gaudio affectæ. Cum autem uẽtum eſſet ad epulas, illis prandentibus, Domitilla ieiunijs & precibus dabat operam. Dixerunt autem ei Euphroſyna & Theodora: Dum prandemus nos & uiris nubimus, non poſſumus colere Deum tuum? Reſpondit Domitilla: Vos quidem ſponſos habetis, uiros nobiles. Quod ſi uerò alij ignobiles, & humili loco nati, ab illis auocare uos uellent, ſibique matrimonio iungere, num uos illis pareretis? Euphroſyna & Theodora dixerunt: Auertat hoc Deus à mentibus noſtris. Tum Domitilla, Auertat, inquit, & à mente mea. Magnum enim ego ſponſum habeo filium Dei, qui de cœlo deſcendens promiſit ſe illarum fore ſpõſum, quæ uirginitatem amant, ſuique amore in uirginitate permanentibus daturum ſe uitam æternã, & è corpore abeuntes ducturum in cœlos, in thalamũ ſuum ſempiternum, ubi cum angelis exultent, & inter flores aromatum in medio paradiſi uitam uiuant iucundiſsimam, & ſine fine ſplendidiſsime epulentur. Cum autem ille hæc promitteret, & dictis eius fides nõ haberetur, cæcis uiſum reformauit, leproſos curauit, morbos omnes depulit, mortuos excitauit. Atque hunc in modum uerum ſe Dei filium declarauit, & multi in eum crediderunt.

S. Domitilla Taracinas perducitur.

Ait autem ad illam Theodora: Fratrem habeo iuuenem, Herodem, iam annum unum oculorum lumine orbatum. Si ergo uera loqueris, ſana illum in Dei tui nomine. Ait uerò etiam Euphroſyna: Tu quidem Romæ habes fratrem cæcum: ego autem hic habeo filiolam nutricis meæ, quæ ex morbo loquẽdi beneficiũ perdidit. Auditus quidẽ integer eſt, ſed lingua uoces & uerba formare non põt. Et hæc dicẽs, curauit puellam eò acciri. Domitilla igitur proſternens ſe in orationem, fleuit diutiſsimè. Deinde ſurgens, & manus expandens in cœlũ, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti, Ecce ego uobiſcũ ſum omnibus diebus uſque ad conſummationẽ ſeculi: oſtende me uerum tibi dixiſſe teſtimoniũ. His dictis, ſignum Crucis in os mutæ expreſsit, & ait: In nomine Dñi mei Ieſu Chriſti loquere. Mox puella in has erupit uoces: Verus eſt Deus tuus Domitilla, & uera ſunt omnia, quę tuo ore depromiſiſti. Tum ambæ ſe abiecerunt ad pedes Domitillæ, & credentes, myſterijs Chriſti initiatæ ſunt. Frater etiam Theodoræ cæcus eò adductus, Domitillæ precibus & mentis & corporis lumẽ obtinuit. Porro oẽs utriuſq; ſexus homines, tũ ſerui, tum ingenui, qui ea urbe eò aduenerant, uiſis his ſignis, in Chriſtũ crediderunt, & baptizati ſunt: domuſq; illa, in qua manebant, inſtar eccleſiæ cuiuſdam erat.

Matt. 28.

Muta puella loquitur. Cæcus uidet.

His ita geſtis, Aurelianus cũ duobus ſponſis, quos diximus, uenit, adducens ſecum tres, qui organis canerent, tanquam uno die triplices nuptias celebraturus. Sulpitius autem & Seruilianus ut uiderunt mutá loqui, & Herodem Theodoræ fratrẽ uiſum recuperaſſe, cognitis ẽt omnibus, quæ dicta factaq; fuerãt, crediderunt: cumq; Aurelianus multa inſtantia hortaretur eos, ut uno die nuptias celebrarent, illi ut homines ſapientiſsimi, dixerunt ei: Da honorem Deo, cuius uirtute & muta loquiſ, & cæcus uidet? At ille neglectis ijs, quæ ab eis dicebantur, per uim iuſsit includi Domitillam intra cubiculum, ut poſſet ſecurus facere, quod ei libitum eſſet: poſitiſq; organis, à cæna cœpit lætus ſaltare inter eos, ut eſt mos in nuptijs. Porro cæteris ſaltando defatigatis, ille ſine intermiſſione duos dies & noctes totidem ſaltauit, donec cor-

Sulpitius & Seruilianus credũt in Chriſtum.

Aureliani interitus

rucos expiraret. Ea re perterriti omnes, in Dominum crediderunt. Frater autem Aureliani Luxurius petijt ab Imperatore Traiano, ut liceret ipſi omnes hos ad ſacrificandum compellere, nolenteſque quibus uellet pœnis affectos interimere. Itaque Sulpitium & Seruilianum Præfecto urbis Aniano tradidit, qui nõ ignorans eos nuper Chriſtiana religione initiatos, cũ nullo pacto uellẽt, deinceps idolis immolare, eos decollari præcepit: quorũ corpora Chriſtiani poſuerunt in prædio eorum uia Latina milliario ſcdo: quo in loco exuberat uirtus martyrij eorum uſque in præſentem diem. Poſt hæc Luxurius abijt Taracinas ad uirgines Chriſti, & ut uidit prorſus eas ad ſacrificandũ induci non poſſe, ablatis omnibus, quæ habebant, in eo cubiculo, in quo pariter morabanẽ, eas incluſit, igneque ſuppoſito combuſsit. Altero die ſanctus Cæſarius diaconus eò ueniens, ſanctarum uirginum corpora nihil læſa reperit. In facies enim ſuas proſtratæ, orantes Dominum deceſſerunt. Ea igitur nouo ſarcophago condens, in humo altius effoſſa ſepeliuit.

Sulpitij & Seruilianica des.

Item Domitilla &c.

MARTYRIVM S. PANCRATII, ex peruetuſto MS. codice deſcriptũ cui ſuffragãtur antiquiſsima Martyrologia. Stylum nonnunquam modice elimauimus.

TEmporibus illis immanis fuit perſecutio Chriſtianorũ, quos diis thura ponere nolebant Diocletianus & Maximianus ſceleratiſsimi Imperatores. Fuit tum apud prouinciam Phrygiã Cledonius quidã, uir nobiliſsimus. Is habuit filium nomine Pancratium ex amiſſa coniuge. Vocauit autem ad ſe fratrem ſuum Dyoniſium, commendauitque ei filium Pancratium, dicens: Coniuro te, frater chariſsime, per omnipotentem Deum & per magnam uirtutem eius, ut omne patrimonium meum, quod ſiue hic, ſiue in urbe Roma uideor habere, nepoti tuo Pancratio fideliter & accurate conſerues. Ita mortuo Cledonio, Dionyſius erga Pancratium pijsſimum ſemper animum declarauit, adeoque eum dilexit, ut in nullo eum offendere uideretur. Poſt triennij autem tempus Romam cum Pancratio profectus, in monte Cælio cum omni familia & cum dijs ſuis manſit. Propter nimiam uero perſecutionem, Pontifex Romanus in uico Dionyſi & Pancratij latitabat, cuius egregias uirtutes cum Dionyſius cognouiſſet, & ut omnem populum à cultu idolorum reuocaret, & ad uiam rectam æternamq; uitam perduceret, cum Pancratio nepote ad eius notitiã ſtuduit peruenire. Itaq; quadam die uenerunt ad oſtium Pontificis, & ſciſcitante Euſebio Oſtiario, totius ſanctitatis uiro, quidnã uellent, illi eius genibus aduoluti rogarunt, ut ad Põtificis conſpectum, adduci mererentur. Euſebius nunciauit hoc Pontifici, ita dicens, Domine pater, quidã clariſsimi uiri pro foribus ſtant, orantes, ut tuæ beatitudini præſentari mereantur. Iis auditis, ſanctus Pontifex, magno affectus gaudio, in orationem ſe proſternens, dixit, Domine Ieſu Chriſte, rex regum & Dominus dominantium, qui mihi ultimo ſeruorum tuorum aduentum eorum reuelare dignatus es, confirma in eis opus tuæ miſericordiæ. Deinde iuſsit eos quamprimũ ad ſe introduci. Illi uerò miſ-

Maij. 12.

Cledonius pater Pãcratij.

ferunt ſe ad pedes ſancti Pontificis, rogantes, ut Chriſtum ipſis indicaret, quem hactenus ignoraſſent.

Dionyſius & Pancratius poſt catecheſin baptizantur.

At ſanctus Pontifex eos complexãs, declarauit eis cœleſtem diuinitatem: porro poſt dies uiginti baptizauit eos. Facti igitur Chriſtiani, adeo cæpere feruentes eſſe in timore Dei, ut etiam ultra perſecutoribus ſeſe offerrẽt. Non poſt multos dies migrauit ad Dñm Dionyſius cum præmijs cæleſtibus, charus & dignus Deo. Cum autem nimius eſſet paganorum in Chriſtianos furor & inſania, debachantes uociferabantur: Inuictiſſimi & pijsſimi Imperatores, tollite ex hac urbe magnos & crudeles Chriſtianos, per quos uniuerſo mundo, & omni regno ueſtro imponitur. Tunc ira incenſus Diocletianus Imperator, legem tulit, ut ſi quis huius ſectæ cultor inueniretur, etiam inauditis ſubderetur pœnis. Inter alios ergo cõprehenſus mox eſt Pãcratius: cumq́ue didiciſſent perſecutores, qui eum tenebant, magnis eſſe natalibus ortum, nunciarũt Diocletiano Auguſto, qui iuſſit eũ cum omni celeritate duci ad palatiũ ſuũ: ueq; uidit faciẽ Pancratij, obſtupuit ad tantam pulchritudinẽ, & quod in tã tilla ætate modis oĩbus paratus eſſet mori pro Chriſto: aitq́ue ad eum: Infantule, ego conſulo tibi, ut omiſſa uanitate, qua teneris, mihi conſentias, ne mala morte pereat. Video enim ætatem tuam non excedere quindecim annos. Et quia nobili genere natus ex patre Cledonio, mihi amicisſimo & charisſimo, uolo hoc à te extorquere, ut ab hac Chriſtianorum inſania diſcedas, reddasq́ue te natalibus tuis: & ego te honoribus & diuitijs auctum, loco filij habebo, meoq́ue ſemper lateri adhærebis. Quod ſi uero pietatis meæ monita contempſeris, iubebo te interfici, & corpus tuum flammis exuri, nè fortè ueniant Chriſtiani, & illud cum honore ſepeliant, teq́ue pro martyre colant.

S. Pancratius puer annorũ. 14.

Beatus Pancratius reſpondit: Noli fruſtrà errare, domine Imperator, ut dum me uides puerum annorũ quatuordecim, credas mihi minus aut ſenſus aut ſciẽtiæ ſuppetere. Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus eam nobis mentem & intelligentiam cõtulit, ut nullos prorſus aut principum, aut iudicum terrores timeamus. Porro dij tui quos me hortaris colere, plani & impoſtores fuere, qui nec ſuis pepercere parentibus, & fratrum ſuorum ſe ſtupris contaminarunt: ita ut ego ſatis mirari non poſſim, quomodo non fedum & turpe ſit apud te illos colere, quorum ſi ſimiles eſſe ſcires famulos tuos, iure in eos animaduerteres. Diocletianus his auditis, iuſſit eum duci in uiã Aureliã, atque illic capite plecti. Turpe enim ipſi uidebatur, ut à puero uictus, ignominia notaretur. Itaque miniſtri Pancratium ab eius conſpectu auferentes, duxerunt eum ad locum deſignatum, moxque illi caput amputarunt.

Capite truncatur.

Octauilla autem corpus eius ſublatum noctu occulte, cum aromatibus & dignisſimis linteaminibus cõdidit in ſepulchro nouo 4. Idus Maias. Eodem tempore paſſa eſt ſacratiſſima uirgo Soteris, nobili genere orta, Diocletiani ix. & Maximiani viij. (Incertum, utrum Imperij anno, uel conſulatu) regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Martyrium Soteris uirginis.

Gregorius Turonenſ. De gloria martyrum lib. 1. cap. 39. ita ſcribit de hoc martyre. Ad ſepulcrum Pancratij martyris ſi cuiuſquam mens inſana iuramentum inane proferre uoluerit, prius quàm ſepulcrum eius adeat, hoc eſt, antè quam uſque ad cancellos, qui ſub arcu habentur, ubi clericorũ pſallentium ſtare mos eſt, accedat, ſtatim arripitur à dæmone, aut cadens in pauimento, amittit ſpiritum.

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Epiphanii conſtantie Epiſcopi, excerpta ex uoce Iohannis, unius ex eius diſcipulis. Habetur autem in Simeone Metaphraſte.

Maij. 12. ſecũdũ Latina Martyrologia.

Epiphanius erat quidem genere Phœnix, ex ea regione, quæ eſt circa Eleutheropolim: diſtat uero à ciuitate ac tria milliaria. Fuit autem pater eius Agricola: matris uero eius ſtudium erat, ſe in lino exercere. Is autem fuere duo filij, Epiphanius, & una filia Calitropes. Accidit autem ut eorum pater è uita excederet: Manſit uero Epiphanius decem annos natus matri ſuæ, quando mortuus eſt pater eius. Cruciabatur autem animo eius mater, dum ſolicita eſſet, quomodo Epiphanium aleret, & eius ſororem, quando quidem erant modicæ eorum facultates. Cũ unũ uero iumentum haberent ad uſum ſuum, dixit mater Epiphanio: Fili, quoniam familia noſtra in ijs, quæ ad corporis uſum pertinent, nobis præbet anguſtias, & cibo indigemus, accipe iumentum, quod eſt intra domum noſtram, & uade ad nundinas, & uende: & ità id, quod erit ad nos alendos uſui, ſuppeditabimus. Epiphanius autem dixit matri ſuæ: Scis iumentum noſtrum adhuc eſſe indomitum, fietq́ue, ut ſi eam ad id uendeodum, qui circa ipſum congregati erunt, uidentes eius inſolentiam, me pœna afficiant, dicentes: Cũ malum habeas, male patieris ex lege. Dixit ei mater: Abi, fili. Deus patrum noſtrorum Abrahæ, Iſaac & Iacob, iumentũ dabit intelligentiam: ut per eius preciũ nos noſtro uſui ſeruiamus. Epiphanius aũt, Deo inuocato, qui dedit Moſi gratiam, ut maxima ſigna faceret coram Pharaone, profectus eſt, uolens obedire matri ſuæ.

Epiphanij patria & parentes.

Cùm ad nundinas autem eſſet ingreſſus, accidit ut iumentum indomitum fieret placidum, & ualde manſuetum. Affuit autem quidam Iudæus negociator, nomine Iacob, qui dixit Epiphanio: Vis, ò fili, uendere hoc iumentum? Dixit Epiphanius: Maximè, pater, ea enim de cauſa id adduxi. Reſpondens autẽ, dixit Epiphanio: Cuiuſnam es religionis? Dixit Epiphanius: Iudæus. Dixit ei Iacob: Cum ſimus eiuſdem generis, nõ debet inter nos peccatum intercedere: ſed cum ſit Deus noſter iuſtus, conſtituamus iuſtum iumenti precium, ut neque tu iniuria afficiaris, nec ego damnum patiar: nè maledicta poſtea nobis inferamus, & Deus nobis iraſcatur: ſed potius benedictiones. Quoniã dixit: Qui benedicit, benedicetur: & qui maledicit, eſt maledictus. His autem auditis, Epiphanius ualde timuit cõdemnationẽ Iacobi, & dixit ei: Nolo tibi amplius uendere hoc iumentũ. Iacob uero dixit Epiphanio: Quanã de cauſa, ò fili? Epiphanius dixit ei: Hoc iumentum, ò Pater, eſt inſolens & indomitũ: acerbiſſimę uero famis anguſtię ſubiere domum meã. Eſt autem mihi mater & ſoror: Pater enim meus exceſſit è uita humana. Mater mea iuſſit, ut uenderem hoc iumentum, propterea quod cibo indigeremus. Nunc autem audiui ex te, Pater, quod malum ſit damnum afferre: & Deum timui, nè fortè tu mihi maledicas, & ille me puniat propter tuam in me maledictionem.

Epiphanius Iudæus.

Nu. 24

Cum hæc autem audiſſet Iacob, miratus eſt reſpõſum pueri: accepitq́ue tres nummos, & dedit Epiphanio, ſimul etiam eum docens uerbis huiuſmodi: Fili, hanc accipe benedictionem, & uade ad matrem tuã, & inferres panes in domum tuam: Tecum quoque accipe hoc iumentum: & ſi ſuum quidẽ mutet uitiũ,

& mores

& mores inſolentes ac proteruos, maneat domi tuæ: Sin autem in hac perſeueret inſolentia, eijce è tuis ædibus, ne alicui ea ruis mortem afferat. Cum hæc audijſſet Epiphanius, & à Iacobo tres nummos accepiſſet, accepto iumẽto, profectus eſt in uicũ ad matrem ſuam. Priuſq; autẽ ipſe ingrederetur in uicũ circiter mille paſſus, occurrit ei homo Chriſtianus, nomine Cleobius, qui ei dixit: Vis uendere iumentum, ò fili? Reſpondens dixit Epiphanius: Nolo, Pater. Dixit autem Cleobius: Si uis eum uendere, cape eius preciũ, & ipſum mihi relinque. Cum hæc autem Epiphanio diceret Cleobius, animal inſolenter irruens & impetum faciens, Epiphanium excuſsit, humiq; alliſit, & abijt extra ſemitam. Epiphanius autem ea iumenti inſolentia grauem accepit dolorem, humique iacebat, flens amare, & non ualens ſurgere. Cleobius uero accedens ad Epiphanium, & femur eius tenens in eo loco, in quo affectus fuerat ab inſolenti beſtia, cum eũ ter ſignaſſet, ſtatim erexit nihil mali in ſe habentem.

Signi Crucis efficacia.

Cleobius autem dixit iumento: Tibi dico, iumentum plenum omni inſolentia, quoniam uoluiſti tuum dominũ occidere, in nomine Ieſu Chriſti crucifixi, non amplius excedas ex hoc loco. Quod poſtquam dixiſſet Cleobius, iumẽtum ſtatim cecidit in terram mortuum. Cleobium autem interrogauit Epiphanius, dicẽs: Quis eſt, ò pater, Ieſus crucifixus, quòd talia fiũt per eius nomen? Reſpondit Cleobius, & dixit Epiphanio: Hic Ieſus eſt filius Dei, quem crucifixerunt Iudæi. Epiphanius uero timuit ſignificare Cleobio ſe eſſe Iudæum. Cleobius autem perrexit ſuum iter ingredi, & Epiphanius in uicum uenit ad matrem ſuam. Quem uidens mater, excepit cum gaudio. Matri uero ſuæ expoſuit Epiphanius omnia, quæ ſibi euenerant propter inſolentem & peſsimam beſtiam. Aliquanto autem poſt tẽpore dixit mater Epiphanio: Ecce, fili, terra inculta nihil producit, neque nobis ex ea eſt aliquid ſolatij. Erat autem eis quoddam prædiolum, qđ pater eius diligenter colens, ex eo habebat aliquid ſolatij. Dixit ergo ei mater: Vendamus prædiolum noſtrum homini agricolæ: & tu uade ad aliquem hominem Deum timentem, & diſce artem qua poſsis & te alere, mihique & tuæ ſorori panem ſuppeditare.

Erat autem quidam Iudæus legiſperitus in ciuitate Eleutheropoli, uir admirandus & religioſus congruenter legi Moyſis. Is habebat poſſesſionem in uico, in quo natus erat Epiphanius, qui iam cognoſcebat eius patrem & matrẽ, ſimiliter autem & Epiphanium, & eius ſororem. Is cũ ueniſſet ad uiſendas ſuas poſſeſsiones, dixit matri Epiphanij: Mulier, uis dare mihi filium tuum in filium? tuque & tua filia parabitis è domo noſtra, quæ erunt uobis uſui. Mater autẽ Epiphanij, cum hæc audiſſet à legiſperito, ualdè læta eſt, & cũ accepiſſet Epiphanium, eum legiſperito ſtatim dedit in filiũ. Erat legiſperito illi nomen, Tryphon, qui habuit filiam unigenitam, uolebatq; eam iungere Epiphanio.

Tryphõ ad optat Epiphaniũ.

Cum itaque Tryphõ Epiphanium accepiſſet in filium, quæcunque ſunt legis, eum diligenter docuit, & elementa Hebraica accuratè. Mortua eſt autem filia Tryphonis, ſolusq; Epiphanius erat in domo eius, proficiens ætate & ſapientia Hebraica. Accidit uerò, ut Tryphon quoque decederet: omnesque facultates ſuas reliquit Epiphanio. Mortua eſt autem mater quoque Epiphanij. Qui accepit ſororem ſuam in domo, quæ a Tryphone ſibi relicta fuerat. Erantque ambo domi in magna uitæ tranquillitate, conuenienter doctrinæ, quam acceperant à Tryphone. Egreſſo autem Epiphanio in uicum, in quo natus fuerat, in quo etiã habebat poſſeſsiones relictas à Tryphone, occurrit ei uir quidam Chriſtianus, nomine Lucianus, admirandus & eruditus, qui uitam exercebat monaſticã, & elegantis librarij artem apprime tenebat, eiq; illæ nuè nauans operam, ex ea panem quærebat quotidianum: & quod ſupererat, impartiebat egentibus.

Lucianus monachus inſignis.

Atq; Epiphanius quidem iumentum cõſcenderat: beatus autem Lucianus in uia ambulabat, & ambo ſibi inuicem occurrerunt. Accidit uero, ut pauper quidam pedes Luciani præhẽderet, & ei diceret: Homo Dei, miſerere mei: iam enim tres dies permaneo ieiunus, ut qui nihil habeam. Beatus autem Lucianus, cum nihil aliud poſſet dare pauperi, ſe amictu exuens, eum illi donat, dicens: Ingredere ciuitatem, & uende, & eme tibi panes.

Aduertit autem Epiphanius, quod cum ſe exuiſſet Lucianus, & dediſſet pauperi, ueſtis candida de cœlo deſcendẽs eum texerat. Magno itaque timore fuit affectus Epiphanius, pronusq; in faciem cadens è iumẽto, dixit Luciano: Rogo te, ò homo, dic mihi: quiſnam es? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Dic mihi tu, cuiusnam ſis religionis, & ego meam tibi referam. Reſpondit Epiphanius, & dixit: Sum Iudæus. Nouit itaque Lucianus gratiam Dei cecidiſſe ſuper Epiphanium. Nam præſcientiam quoque habebat Lucianus. Reſpõdit ergo Lucianus, & dixit Epiphanio: Et quomodo tu cum ſis Iudæus, rogas Chriſtianum, quiſnam ſit? Abhorrent enim Chriſtiani Iudæos, & Iudæi Chriſtianos. Ecce audiuiſti me eſſe Chriſtianum: Non licet tibi audire ex me aliquid aliud. Epiphanius autem dixit Luciano. Et quid obſtat, quo minus ego quoque ſim Chriſtianus? Reſpondit Lucianus, & dixit. Id unum obſtat, quod nolis, licet enim, ſi uelis. Luciani autem uerbis cõpunctus Epiphanius, nõ perrexit amplius ad uidendam ſuam poſſeſsionẽ, ſed accepit Lucianum, & introduxit in domum ſuã, quæ ei relicta fuerat, & oſtendit ei omnia, quæ domi erant, dicens, Hæ ſunt meæ facultates, o Pater. Volo autem fieri Chriſtianus, & uitam exigere monaſticã. Eſt uero mihi quoque hæc ſoror. Quid de his iubes? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio. Non potes, ò fili, ſi has habeas terrenas diuitias, uitã exigere monaſticam, ſed prius ſororem quidem tuam da nuptũ, & da ei, quæ ſunt neceſſaria. Deinde ſic pulchre poteris eſſe monachus. Dixit Epiphanius Luciano. Primum, Pater, fac me Chriſtianum. Deinde ſic faciam, quæcunque tu me iuſſeris. Dixit autem ei Lucianus. Non licet mihi abſque Epiſcopo facere Chriſtianũ, ſed eſto in ijs, quæ ad Deum pertinent, & ego annunciabo epiſcopo, qui te faciet Chriſtianum.

Cumque hæc dixiſſet Lucianus, egreſſus eſt è domo Epiphanij, & iuit ad epiſcopum. Epiphanius aũt nõ cunctatus, ſtatim dixit ſuæ ſorori: Volo fieri Chriſtianus, & uitã agere monaſticã. Cui dixit ſoror eius: Volo qđ tu uis, & faciã, ut tu facis. Lucianus aũt renũciauit epiſcopo de Epiphanio. Epiſcopus uero dixit Luciano: Vade, & eum catechiza, hoc eſt, inſtitue. Cumq; nos ingrediemur in eccleſiam, fac, ut ipſe procidat benigno & miſericordi Deo. Iuit Lucianus in domum Epiphanii. Eum autem uidentes Epiphanius & eius ſoror, ceciderunt proni in faciem, & Luciani pedes præhenderunt, clamãtes & dicentes: Rogamus te, Pater, fac nos fieri Chriſtianos. Diuinis autem acceptis ſcripturis, Lucianus eos ſatis inſtituit. Et ipſi inſtabant, rogantes & dicentes: Fac nos Chriſtianos. Cum autem Lucianus ambos ſimul accepiſſet, iuit una cum ipſis in eccleſiam. Et cum ingrederetur epiſcopus, ceciderunt proni in faciem, & rogauerunt confidenter, ut ipſi illuminarentur. Qui iuſsit ipſos ſurgere. Ingrediente uerò epiſcopo in eccleſiam, ambulabant ipſi quoque poſt Lucianum, ut audirent diuinas ſcripturas.

Ante baptiſmum Epiphani⁹ cum ſorore inſtituũtur catecheſi.

Cum autem appropinquaſſet Epiphanius portis, quæ ſunt extra eccleſiam, ubi ædis primum gradum aſcendit, cecidit ei calceus ſiniſtri pedis. Qui cum ſiniſtro aſcendiſſet ut figeret dexterum, cecidit quoq; dexter calceus: & inuenti ſunt ambo extra gradus eccleſiæ: & ea de cauſa miratus eſt Lucianus. Non amplius itaque propoſuit Epiphanius appræhēdere calceos, qui ei è pedibus ceciderant, ſed neq; ullos alios calceos ſuſtinuit induere ſuis pedibus toto uitæ tempore. Cum ergo ſtarent, & diuinas audirent ſcripturas, aduertit Epiſcopus, ita ut in throno ſedebat, glorificatum eſſe uultum Epiphanij, & coronā eſſe eius capiti impoſitā. Poſt abſolutum itaque Euangelium, ingreſſus eſt epiſcopus in baptiſterium, & iuſſit Epiphanium ingredi, & eius ſororem, & cum ipſis Lucianum: qui etiam fuit pater eius in ſancto baptiſmate. Epiſcopus autem cum eos totam docuiſſet conſequētiam, baptizauit. Cum ij uero eſſent particeps diuinorum & immortalium Sacramentorum, iuſſit epiſcopus eos prandere, ſimiliter & manere ſeptem dies in epiſcopatu. Poſt ſeptem autem dies accepit Epiphanius Lucianum, & Veronicam ſanctam uirginē, quæ quidem fuit ſoror matris ipſius Epiphanij, & introduxit eos in domum ſuam: Accepitque mille nummos, & dedit ei, & ſororem ſuam (nam ea quoque alijs præerat uirginibus) miſit cum ea. Epiphanius autem, cū omnia uendidiſſet, dedit indigentibus, relictis ſibi quadraginta nummis ad diuinos uitalesque libros cōparandos. & è ciuitate egreſſus eſt cum Luciano, quoniam is conſtruxerat ſibi monaſterium. Habebat autem ſecum decē monachos, qui quidem libros diligenter ſcribentes, ea ijs ſibi uictum parabant. Erat uero Epiphanius, quando fuit monachus, ſeadecim annos natus.

Baptizatis datur antiquo more Eucharistia.

Epiphanius fit monachus.

Erat autem in monaſterio Luciani quidam monachus, nomine Hilarion, ſecundus a Luciano, ætate iuuenis. & omnibus ſignis ornatus. Ad cuius imitationem ſequebatur etiam alius, nomine Claudius. Eos cum uidiſſet Epiphanius, pulchrè eſt æmulatus. Magnus enim Lucianus dedit Epiphanium maximo Hilarioni, ut doceret eum ſcribere diuinas ſcripturas. Epiphanius autē laborioſo ſtudio deditus, & bonos mores Hilarionis effingens traditione, proficiebat in Dei gratia & arte pulcherrima. Contigit uero, ut magnus Lucianus è uita humana excederet. Præfuit autem Hilarion choro fratrum, uereque licebat uidere eum locum, non tanquam in eo homines habitarēt, ſed tanquam ſancti Angeli miniſtrarent ſanctiſſimo & miſericordi Deo. Erat enim beati Hilarionis cibus, panis & ſal, & modicum aquæ. Comedebat autem poſt duos dies: ſæpe etiam poſt tres: ſepiſſime uerò poſt quatuor, uel poſt hebdomadam. Hoc uitæ inſtitutum elegit Epiphanius toto tempore uitæ ſuæ. Erat autem ille locus ſine aqua.

Hilarionis mira abſtinētia.

De uino in aquam mutato.

Cum aūt aliquando uiatores ingreſſi eſſent monaſteriū, uinū afferētes, quo tēpora erat æſtus uehemētiſſimus, ſiti ſerè enecabātur, & petierūt aquā ad bibendū, nec inuenta eſt aqua in illo loco. Aberat enim aqua ad quinque milliaria. Ibāt uerò noctù, & aquabantur fratres. Cum autem uiatores propter ſitim deficerent, fratres propter eos lugebant: Epiphanius autem cum manum extendiſſet, & utrem præhendiſſet, ubi erat uinum: Credite, inquit, fratres, quod qui aquam fecit uinum quoque aquā faciet. Et propter ſermonem Epiphanij, utres qui uino pleni erant, inuenti ſunt aqua pleni. Quam cum accepiſſent uiatores, biberunt, & etiam iumenta eorum ſtetitque anima eorum in ipſis. Omnes autem obſtupuerunt, & uiatores, & fratres. Ab illo uero die noluit Epiphanius habitare amplius in illo loco, eo q̄d de ipſo audiſſent uiatores. Subripiens aut ſeipſum a fratribus, profectus eſt in locū magis agreſtē. Qui cū neſcirent, in quo loco habitaret, omnes fratres lugebāt Epiphaniū. Permāſit autē in illo loco ieiunus tribus diebus. Et ille quoque locus aridus erat, & ſine aqua.

Vinum Epiphanius in aquā mutat.

De Saraceno, qui unum tantum habebat oculum.

Accidit aūt, per illum locum tranſirent quadraginta Saraceni. Qui cum in eo loco, & in eo ſtatu uidiſſent Epiphaniū, oēs eum ducentes eſſe ridiculum, irridebant. Vnus autem ex ipſis, qui unum habebat oculum (erat enim alter clauſus) cum ferinis eſſet moribus, enſe ſtricto è uagina, uenit ad Epiphanium: cumque eum ſuſtuliſſet, ut percuteret Epiphaniū, apertus eſt eius, qui clauſus erat, oculus. Ille uero perterritus, enſe in terrā proiecto, cōſtitit immobilis. Alij autem cū uidiſſent eſſe apertum oculum, qui clauſus fuerat, cœperunt ſtupore affici. Cūque uidiſſet Epiphanius eos eſſe anxios, ſermones cum eis contulit. Illi uero cū uerbis Epiphanij euaſiſſent, ſedato & tranquillo animo mutati, eū dicebant eſſe Deum: uimque ei afferentes, trahebant eū ſecum dicentes: Tu es Deus noſter: ſequere nos & ſerua nos ab omni ui eorum, qui in nos irruent. Epiphanius autem eos ſequens tempore trium menſium, prohibebat eis omnem inſolentiā & immoderationem. Cum uidiſſent uerò ſe eius admonitionibus adduci in anguſtias, omnes uno animo eius pedibus deuoluti, petierunt, ut in ſuum locum reuerteretur. Qui cum eorum auribus maximas ingereret admonitiones, dicens: Niſi ab ijs abſtinueritis, non eritis in hac uita felices, acceperūt eū, & deduxerunt in locum, in quo habitabat. Cūque ei ſua opera & miniſterio domum ædificaſſent, & eum ualere iuſſiſſent. oēs abierūt in pace. Ego aūt, qui eram unus ex ipſis, manſi cum Epiphanio, ab eo inſtitutus in uerbo ueritatis. Cum autem præteriiſſet tempus ſex menſium, me accepit ille, & iuimus in monaſteriū magni Hilarionis. Cū uero uidiſſent Epiphanium oēs fratres, magno ſunt affecti gaudio. Et manſimus quidem tres dies in monaſterio: rogauitq; Epiphanius magnū Hilarionem, ut mihi daret in Chriſto ſignaculū, quandoquidem acceperat Hilarion gradum presbyteratus. Cum me autem magnus accepiſſet Hilariō, & omnē docuiſſet conſequentiā, baptizauit me in noīe patris, & filij, & ſpiritus ſancti & trāſegimus deīde apud ipſos decē dies fratresq; rogabāt Epiphaniū, ut nos in eo loco habitaremus: Ipſe autē noluit, ſed uoluit habitare, ubi habitabat antea.

Hic habes authorem hiſtoriā huius.

De adoleſcente dæmoniaco.

Cum autem nos egreſſi eſſemus è monaſterio, uiā noſtrā iniuimus. Ad ſecundū uerò lapidē à monaſterio, occurrit nobis quidā adoleſcēs, qui habebat dæmonē ei imperantem: & in ſolitudine ab eo diſcerpebatur. Cū eum uidiſſet Epiphanius nudū inſolenti & incompoſito curſu uexari ab immundo ſpiritu, clamauit magna uoce: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti crucifixi, ut à Dei figmēto exeas. Statim autem eum exagitauit immundus ſpiritus, & humi affixit: atque ab eo eſt egreſſus. Immundus autem dæmon clamauit magna uoce: O Epiphani, tu me expellis è loco meo poſt ſpatiū uigintiduorū annorū: ego ibo ad Regē Perſarū, & mouebo eū cōtra te: & faciam, ut cum magna afflictione coram eo ſiſtaris. Adoleſcens autem uenit modeſtus, & procidit

Eijcit ab homine demonem.

procidit ad pedes Epiphanij. Qui eũ erexit, dicens: Surge, fili, & in pace uade in domum tuam. Et ſurrexit protinus.

De Rege Perſarum.

Immundus autem dæmon iuit in Perſidem, & adhæſit filiæ Imperatoris, & eam eodem torquebat ſupplicio, quo prius adoleſcentem: & clamabat, dicẽs: Niſi uenerit Epiphanius, q̃ huc me miſit ad tuam filiam, ab ea non recedam. Rurſusq; dicebat dæmon: Epiphani Phœnix genere, ueni huc, ut exeam à filia Regis. Rex aũt, cùm à dæmone audiſſet de Phœnicia, miſit multitudinem diſertorũ hominũ ad quærendum Epiphanium. Porrò autem cùm quæſiuiſſent totam Phœnicam regionem, eum non inuenerunt: ſed reuerſi ſunt ad Regem re infecta. Nonnulli uero etiam ex eis male paſsi ſunt à Romanis, tanquam ſpeculatores, & qui callide uellent conſiderare totam regionem Phœnicum. Cùm autem ad Regem ueniſſent ij, qui effugerant, renunciauerunt ſe non inueniſſe Epiphanium. Dæmon autem magna uoce clamauit, dicens: Habitabat in loco, qui dicitur Spanydriõ. Rurſus ergo Rex, accerſitis XXX. uiris, dixit eis: Exuite uos ueſtito Perſico, & induite ueſtitum Romanorum: & euntes in Phœniciam, & quærentes locum, qui dicitur Spanydrion, adducite ad me Epiphaniũ. Abierunt qui miſsi fuerant, mutatis ſuis ueſtibus, & uenerunt in Phœniciam. Cumque ipſi multum quæſiſſent, declaratus fuit eis locus, & Epiphanius. Qui noctu ad locum acceſſere. Epiphanius autem emittebat Deo nocturnas preces. Cum ueniſſent uerò ad oſtium cellæ, & pulſaſſent, nihil animo perturbatus fuit Epiphanius: ſed ipſe Dei opus peragebat. Ipſi autem in animo habuerunt frangere oſtium. Cum uero unus ex ipſis ſtrinxiſſet enſem, & in ſeram oſtij eum inſertaſſet, manſit manus eius immobilis, & tota arida. Aliis autem metu perterritis, per aliquod interuallum receſſerunt à cella. At Epiphanius cum ſpiritalis cultus omnem peregiſſet conſequentiam, aperuit oſtium cellæ. Cum autẽ eũ uidiſſet is, cui manus aruerat, humi cecidit in faciem, dicens: Miſerere mei, ſerue Dei immortalis. Dicit Epiphanius. Quid quæris ab homine peccatore? Is uero dixit: Sanus ueni in hũc locum, & ecce manus mea exaruit. Epiphanius autẽ dixit: Sanus uenisti, ſanus fias. Cumque ipſe manum eius tetigiſſet, reſtituta eſt ut alia. Poſtquam autem uiderunt omnes ſignum, quod factum fuerat, ueniũt omnes, & procidentes ad pedes Epiphanij, confeſsi ſunt cauſam, propter quam ad eum uenerant. Is uero, iis auditis, quæ dixerunt homines, cognouit quod ſpiritus, quem ipſe eiecerat ex adoleſcente, eò profectus, affligebat puellam. Dixit autem mihi Epiphanius: Surge fili, ſequamur hos hoĩes, qui ei dixerunt: Miſsi ſumus, ò Pater, à rege: ad te etiam egregiũ animal adducimus, ut ei inſideas. Eo autem dicente, Venîam pedes: neque enim hic ſolum meum relinquam diſcipulum: Ipſi rurſus dixerunt cũ magno metu: Adſunt pro utriſque cameli: ſolummodo lubenter ſequere. Quidam autem lepidus adoleſcens in faciem cecidit, & adorauit, dicens: Ignoſce mihi, Pater. Et tunc Epiphanius ei placido uultu dixit: Surge, Deus te benedicat, fili. Tũc adoleſcẽs magna affectus animi tranquillitate, duabus manibus acceptũ Epiphaniũ impoſuit dromocamelo. Ad me aũt ueniẽs, mihi quoq; fecit ſimiliter: Ipſeq; anteibat primus dromocamelos.

Spanydrion, laborans, aquæ penuria.

Ad tactũ ſancti, manus arida ſanata eſt.

Cùm uero confeciſſemus trigintaquinque manſiones, peruenimus ad regiam, & manſimus in loco, qui dicitur Vrion. Tres autem ex eis ingreſsi, regi renunciarunt. Cumque rex iuſsiſſet ad eum ingredi Epiphanium, perindè fuit tranquillo & compoſito animo, atque ſi regem non eſſet conuenturus. Tunc me eum ſequentem inuaſit magnus timor & tremor. Nam cũ uidiſſem multam turbam adſtantem, in uarias partes uerſabam animum. Cum autem regi appropinquaſſet Epiphanius, rex ſtatim ſurrexit à ſede. Regi uero dixit Epiphanius: Sede, fili, ſuper thronum, nec propter tuum luctum angaris animo. Habeo enim Deum, qui ferat auxilium. Solùm crede Deo benigno & clementi, & uidebis cito Dei gratiam. Ne aberres à ſcopo eorum, quæ dicuntur, & uidebis filiã tuã ſanam in medio. Peſsimus enim dæmon fugatus à loco ſuo, uenit ad filiam. Si Deo credideris, fugabis eũ à tua filia. Time crucifixum, & uidebis eum expulſum. Duc eam ad nos in medium, & uidebis gratiam benigni & clementis Dei. Cum autem in medium ueniſſet Regis filia, dixit Epiphanius filiolæ: Eſto ſapiẽs ac modeſta, & adorato tuum patrem. Lupus enim tuis non dominabitur amplius. Hæc cum dixiſſet Epiphanius, & eam ter ſignaſſet, dixit ſpiritui, qui eam affligebat. Cucurriſti, ſceleſte, ad filiam Regis: Fuge ab ea in loca, ad quæ non patet aditus. Et ſtatim ad ea receſsit. Cum autem uidiſſet Epiphanius Regem in magna ecſtaſi, dixit ei uultu ſubridens: Lætare, Rex: de tua filia fugit lupus in loca inhabitabilia. Vade, filia, in tuam aulam, & attende deinceps tuo corpori: neque malignus tibi appropinquabit amplius. Cùm hæc autem audiſſet filia regis ab Epiphanio, iuit in aulam. Tunc Rex inclinauit collum Epiphanio. Cum uidiſſent uerò omnes Regem, ipſi quoque ſe in terrã inclinant, dicentes Epiphanio: O plurima exornate gratia, mane prompto & alacri animo apud Regem. Eſto pater eius potentiæ, & eris nobiſcum perpetuo: Vexauit dæmon regiam huc uenisti, eum fugaſti.

Sancti patres ſoliti erant ſignare male habentes ſigno Crucis

Vnus autem ex eis primus ex Magis, dixit ei benignè & amanter: O beate Epiphani, Mage deſiderate: Veniſti huc, ut nos afficeres beneficio. Mane hic, doce nos: Omnes Magi tibi obedient. Cum hæc autem audiſſet Epiphanius, dixit Mago inſipienti: O Mage inimice ueritatis, diſce nõ loqui uerba inſolẽtia. Ori tuo immitte repagulum, & non loqueris aſsiduè. Noli exiſtimare ſeruũ Dei eſſe magum iniuſtitiæ. Hæc cũ dixiſſet Epiphanius, ſtatim ille manſit in loco mutus & immobilis. Hæc autem cum Rex uidiſſet, & turba, quæ eum circunſtabat, omnes metu oppreſsi, ceciderunt in terram.

Cum eos autem uidiſſet cadentes Epiphanius, manu ad Regem extenſa, dixit ei benigne: Surge, ſis bono & tranquillo animo, & eris ſanus in tuo cubiculo. Hoc dicto ab Epiphanio, ſurrexerunt omnes ſupra pedes. Dixit autẽ Epiphanius Mago: Vide quid uideas, & quid audias, & attendes ueritati. Ne mihi attendas tanquam Mago: Sum enim ſeruus crucifixi: loquere, & audi, quomodo eras prius: Eſto amicus ueritatis. Tunc Magus ſe excuſauit, dicens, ſe eſſe lapſum in Epiphanium. Rex autem iuſsit ad ſe aurum afferri & argentum, margaritas & gemmas in conſpectu omnium, & poni ad pedes Epiphanij, ei dicens: Accipe hæc, ò Pater, mei memineris. Cui dixit Epiphanius: Nos omnia contemnimus, ut ueritatem teneamus. Ne in his mihi exhibeas moleſtiam. Chriſtus enim me docuit his non egere. Hæc tu accipe, ſepeli in aula, & erunt mortua perpetuò. Tu ijs ſolum attendis, & diſtraheris, cum iuuari nequeas. Habes uitium in tua cogitatione, ut qui perdas animam per aurum tibi datum à Domino, ut id præbeas egentibus. Eſto iuſtus apud Deũ uniuerſorum, ne forte iudiceris in condemnatione, & cuſtodiaris in tenebris exterioribus, & tunc meorum uerborum recorderis. Sed quæ dico modo,

Præclara Epiphanij uox

recipe, & tunc lætaberis. Nè habeas opus hoc mũdo, & totus mundus tibi ſubijcietur. Noli attendere Magis inconſtantibus, qui tenebricoſa te lege decipiunt. Venit hora prandij, uade alacriter ad menſam. Multa enim uerba ſemioo, ſed non es ullius horum particeps. Scio enim tuam cogitationem à menſa non abſiſtere. Comede, exple te ſecurè delicijs: es enim horum omnium redditurus rationem.

Rex autem dixit Epiphanio: Adesdum, Pater, ſimul conſideamus, & cibos comedamus: Is uerò dixit ipſi: Vade, ſede in menſa, comede omnia, quæ ſoles. Tantum te contine ab immoderatione. Nam mihi panis furfuraceus, & parum ſalis propter imbecillitatẽ præbebit id, quod eſt uſui corpuſculo. Hæc autem dixiſſet Regi Epiphanius, dimiſit Rex omnes ex aula & nos iuſsit ingredi in cubiculum. Miſit uerò ad nos in mẽſam diuerſa ciborum genera. Aduerſatus eſt aũt omnia Epiphanius, ſolum triticum panem nobis retinens: quo uſi, ſatiati ſumus, gratias agentes Deo uniuerſorum. Poſtridè autem imperator accerſiit Epiphanium: qui modeſte & compoſitè incedens, uenit ad Regem. Ipſe autem Rex de ſede ſurgens, ſceptrũ ponit in terra. Epiphanius uerò dixit Regi: Accipe regni dignitatem, & ſis grato in Deum animo. Rex dixit: Manè hic nobiſcum, Pater, & ſeruabo ueſtros ſermones. Epiphanius autem Regi: Si meos, ò rex, ſermones ſeruaueris, tui meminero ubicunque fuero. Manſimus autem decem dies in aula Regis. Quibus elapſis, Regi dixit Epiphanius: Curſu curram in meã patriam. Quæro enim omnes, qui illic ſunt. Tu ſede ĩ throno tuo, nihil excitans aduerſus Romanos. Si enim ſis inimicus Romanis, eris inimicus Crucifixo. Quod ſi ſ eris inimicus Crucifixi, malè peribis à tuis aduerſarijs. Hæc cum Regi dixiſſet Epiphanius, ibat Rex cum ſua caterua, nos primus deducentes in noſtram regionem.

De adoleſcente mortuo.

CVm egreſsi autem eſſemus ex aula, eccè, erat adoleſcens mortuus io grabbato, qui erat filius unius ex proceribus. Eum uerò ferebant ad canes, ut proijcerent exedendum. Dixit autem Epiphanius ijs, qui ferebant mortuum: Quò itis ad eum ſepeliendum? Dicunt Epiphanio. Qui nita excеſsit, uorabitur à canibus. Epiphanius autem tenens grabbatum, dixit eis: O filij, humi deponite. Videamus nos quoque mortuum. Hic uero puer necatus fuerat arte magica à quodam malefico. Mos eſt autem apud Perſas, ut qui ſunt mortui, deuorentur à canibus. Cum ij ergo protinus grabbatum depoſuiſſent, Regi dixit Epiphanius. O Rex, qui regis malos & iniquos homines, oportebat hunc, qui è uita excеſsit, in terra ſepeliri, ut qui cælitùs tuba caner, eum hinc poſsit traducere ad ipſum adorandum. Es autẽ Rex aden improborum & ſceleratorum hominum, ut uel ante tempus ſibi mortem afferant. Hic, quem uides mortuum uita excеſsit necatus à malefico: Sed Deus meus qui fuit extenſus ſupra lignum: eum exciiabit coram omnibus. Cum hæc autem dixiſſet Epiphanius manibus ſuis tenens mortuum, benigno & clementi Deo clamauit, Fili Dei, qui quatriduanum Lazarum ſuſcitaſti, hunc quoque ſuſcita adoleſcentẽ. Cumquè ſuum accepiſſet indumentum Epiphanius, eo induit mortuum. Mos eſt enim Perſis, mortuos nudos educere. Statimque ſurrexit adoleſcens, & amplexus eſt Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adoleſcenti: Vade fili in domum tuam & fer neſtes conſuetas, & refer ad me meum indumentum. Poſtquam autem uidit Rex miraculum, quod factum eſt ab Epiphanio, exiſtimauit eſſe deũ. Cui dixit Epiphanius:

Vide morem barbarorum.

Epiphani⁹ excitat mortuum.

Noli, noli hæc de me exiſtimare, qui ſum homo obnoxius ijſdem perturbationibus, & ſimiliter paſsibilis. Deus meus, cui credo, hæc præbet ſuis famulis. Cum hæc autem & his plura dixiſſet Epiphanius, dicit Regi. Reuertere fili in aulam. Nos enim imus in patriam. Rex autem dixit Epiphanio: Quot uis ſatellites tecum mittam, qui te cuſtodiant? Dixit ei Epiphanius: Habeo Regem Deum, qui eſt in cælis, qui me cuſtodit, & ſatellites habeo ſanctos eius Angelos. Tunc Rex Epiphanium amplexus dixit uoce magna. Vade in pace, Epiphani, gloria Romanorum. Fac autem, ut noſtri quoque memineris, qui ſumus in Perſide. Recedentes uero a Perſide, uenimus in Phenicіam: & cum partem Pheniciæ tranſiiſſemus, uenimus in Spanydrion. Inuenimus autem cellam, ut erat prius. Et cum illic fuiſſemus tres dies, non erat aqua ad bibendum.

De aqua penuria.

STans autem Epiphanius adſpiciendo ad orientẽ orauit Deum, qui eſt in cælis, dicens: O tu, qui petram præruptam impreſsiſti, & ex ea aquam ſcaturire feciſti, & populum, qui deficiebat, aqua potaſti, hanc quoque terram imprime, & fac, ut aqua ex ea ſcaturiat propter fidelium hominem habitationem. Cum hæc dixiſſet Epiphanius, bonus quidam odor fuit in illo loco. Cumquè ſe rurſus ter ſuper terram inclinaſſet, & oraſſet Epiphanius, accepto ligone turbauit terram, & eccè parum aquæ ſcaturijt. Deindè cum rurſus turbaſſet, uberibus fluuij aquis noſtra abundauit habitatio. Eramus autem in eo loco quietem agentes, & ipſe & ego. Deus nerò, qui producit fœnum iumentis, & herbam ſeruituti hominum, irrigante aqua totam illam terram, iuſſu eius, qui ſemper curam gerit humani generis, produxit è terra multitudinem olerum, quibus nos frueremur & aleremur. Cum quædam autem feræ ad ea uenirent animalia, & uirorem omnem earum tollerent, Epiphanius ſtetit ſupra olera, & diſſeruit cum feris tanquam cum hominibus, dicens: Nolite mihi exhibere moleſtiã: Sum enim homo peccator & pauper. Propter multitudinem autem meorum peccatorum ſum lugens in hoc loco, ſi fortè mihi Deus mea peccata condonet. Ipſe, qui hoc mihi olerum præbuit ſolatium ad alimentum, uobis præcipit, ne amplius ueniatis in hunc locum, nec meas herbas lædatis. Agreſtes autẽ feræ cum hæc audijſſent ab Epiphanio, protinus receſſerunt, & ex illo die non appropinquarunt amplius loco noſtro. Audierũt uerò Saraceni, qui cellam nobis extruxerant, ueniſſe Epiphanium ex Perſide, & acceſſerunt, ut benedictionem ab eo acciperẽt. Aedificauerunt autem nobis tres alias domos, quippe qui nobiſcum uerſati ſunt quatuor menſes, & receſſunt in ſua loca. Auditũ eſt autem io tota Phœnicia, Epiphanium habitare in Spanydrio. Congregati ſunt itaque alii quoque fratres in monaſterio. Eramus uero omnes numero quinquaginta.

Exod. 17 nu. 10.

Pſalm. 146.

Feræ obediũt.

De malignis ſpiritibus, qui abierunt.

QVodã autẽ die iuit Epiphanius in monaſteriũ magni Hilarionis ad uiſendos fratres, & ego ſum cum eo profectus. Exceperũtq; nos fratres cum magno gaudio & nos multos dies retinuerunt. Diabolus aũt, qui ab initio eſt Dei ſeruorũ aduerſarius, accepit habitũ Epiphanii, & uenit in monaſterium quod uocatur Spanydrion. Cui factus obuiã frater exiis, qui erãt paulo negligentiores, cucurrit ae eũ adoradũ: neq; poterat ferri à fratribus: Dixit autẽ Epiphanius magno Hilarioni: Pater,

ter, lupus ingreſſus eſt monaſteriũ, & turbauit fratres. Cũḣçcaũt dixiſſet Epiphanius, & oẽs eſſet amplexus, uiã inijmus. Nobis uerò iogreſsis monaſteriũ, dæmonem immundum unus habuit. Duo autem rogabant pro eo, qui habebãt immundum ſpiritum, diceotes: Fer opem fratri ooſtro. Tunc Epiphanius dixit eis: Accipite, filij, ueſtrum amicum, & item in pace. Io oomine enim Ieſu Chriſti oihil eſt in eo mali. Cum ipſi autem credidiſſent ei, quod dixerat Epiphanius, abijt homo ſanus in locum ſuum.

De fera extincta, & Philoſopho conuerſo.

CVm eſſet autem aliquando leo in ſolitudine ad ſexaginta lapides à noſtro monaſterio, latebat io ſylua, & occidebat multos ex ijs, qui prætерibant. Eratque hic locus aptus uiatoribus. Coacti omnes, qui ſolebant per illum locum ingredi, ueoerunt ad Epiphanium in monaſterium, dicentes ei de animali, & de eius ſæuitia, & quod locus euaſerit inhabitabilis, & quòd nemo per eum poſsit traoſire propter metum leonis, & quòd cum ipſe multos homines perdiderit, reliqui perterriti, non audẽt amplius per locum tranſire. Qui cum de leonis inſolentia audijſſet, dixit omnibus, qui aderant: Eamus io nomine Domini, & uideamus leonem. Me autem accepto. Epiphanius, quidem profectus eſt cum hominibus. Et cum ueniſſemus ad locum, incidit magnus timor in oẽs, qui erãt nobiſcũ. Eis aũt dixit Epiphanius: Vbi eſt, ò filij leonis habitatio? Cumq́ locũ oſtẽdiſſent, iuit primus Epiphanius ad locũ. Et cũ leo nondũ uideretur, dixit magna uoce Epiphanius: Vbi eſt leonis habitaculũ? Leo uerò exijt è ſylua, ut iret obuiã Epiphanio. Is autem cum uidiſſet Epiphaniũ, ſtatim in terram cecidit, & manſit mortuus. Cadaueri uerò appropinquauit Epiphanius: ſed reliqui omnes effugeruot, magno metu affecti. Epiphanius aũt magna uoce dixit eis: Venite ſecurè, filii, & uidebitis cadauer feræ. Si itaque fidem habueritis io Saluatorẽ Chriſtum, ſic cadent omnes noſtri inſidiatores. Cum nos autem omnes accepiſſent homioes, reſtituerunt monaſterio: Ipſique benedictiooem aſſecuti ab Epiphanio, ingreſsi ſunt uiam ſuam.

Leo crudelis eo cõſpecto moritur.

Gloria autem inſignis fuit locus, qui prius uocabatur Spanydrio, propter Epiphanium. Fuit enim aliquando locus inuius, & iohabitabilis, & aquæ carẽs. Quamobrem cogoominatus quoque fuit Spanydriõ eò quòd aquã nõ haberet. Effectus eſt aũt Paradiſus, in quo erant bona omnia: In eoque abundabãt aquæ, & eſculenta diuerſi generis. Cum iis ergo omnibus, quibus à Deo dignus fuit habitus Ephiphanius, hoc quoque magnum & admirabile donum ei Deus eſt largitus, quòd cum omni ueritate diuinas interpretaretur ſcripturas. Diuinos enim libros ſumens, & legens fratribus, eorum uim quoque declarabat. Cum autem Epiphanius magnus orator & Philoſophus, qui habitabat Edeſæ, audiſſet Epiphanium eſſe eruditum, deſiderauit eum conuenire. Cum autem in monaſterium acceſsiſſet Epiphanius, ſtabat multitudo fratrum, & Deo mittebat hymnodiam. Erat uerò Epiphanius quoque preces per ſe peragens. Porrò autem cum eas perfeciſſet, uiſus eſt à fratribus Epiphanius. Stabat itaque Philoſophus, & attendebat multitudinem, & neminem ſalutabat. Poſtquàm autem uidit Epiphanium, eum agnouit: & currens, eum adorauit. Dixit autem Philoſopho Epiphanius: Quid tu, qui es magnus orator & Philoſophus, & habitas Edeſæ, acceſsiſti ad minimũ & peccatorem Epiphaniũ? Præterea miror, quòd Philoſophus ueneris ad hominem planè rudem: & maximè propter quam nam cauſam, ò Philoſophe? Philoſophus autem: Nè hoc mireris, inquit, ò magiſter deſiderate. Dicebat enim Dionyſius Halicarnaſius: Si perſonæ cum perſonis collatæ conſiderentur, poſſunt pulchriores apparere. Boni cum malis confuſi, in uno ligno extenduntur. Nullus enim homo unam fereos tunicam, ita cuſtodit corpus, ut non laceretur. Plurima nanque congreſsio plurimos præbet ſermones. Vbi autem ſunt plurimi ſermones, eſt magna diuerſarum rerum experientia. Hæc cum dixiſſet Philoſophus, & plura alia tacuit.

Epiphanius Philoſophus uenit ad S. Epiphaniũ

Accipiens autem Epiphanius primum librum de mundi creatione, interpretatus eſt ad uerbum Philoſopho. Ille uero aliis quidem aſſentiebatur, contra alia autem dicebat. Manſerunt itaque tres dies inter ſe differentes. Quæ ab ipſis uerò dicebantur, nequaqã inter ſe conueniebant. Cum uidiſſet autem Philoſophus, quomodo uitam agebat Epiphanius, eum ualde dilexit, & quarto die dicit ei: Magiſter, pulchra eſt huius loci habitatio. Volo, ſi iubes, hic habitare. Is uerò dixit ipſi: Hoc ſitum eſt in libero uniuſcuiusque arbitrio. Philoſophus autẽ: Quinetiam libros meos, inquit, huc fero. Dicit Epiphanius, Si quid tibi ueniat in mentem, æquum & beneuolum habebis Epiphanium. Dixit autem Philoſophus: Omnino ibit Caliſtus ad meos libros. Dixit Epiphanius: Agè uade ſanus cum Caliſto. Dicit aũt Philoſophus: Res omnes dicam Caliſto, nec ex hoc loco exibo. Erat uerò hic Caliſtus Aetii magni Romæ præfecti filius. Is cum malignum haberet ſpiritum, uidit Epiphanium dicẽtem ei in uiſione: Vis, Caliſte, expellam à te ſpiritum? Dixit Caliſtus: Et quis tu es, domine mi, quod poſsis eum expellere? Dixit autem Epiphanius Caliſto: Ego ſum, inquit, Epiphanius Phœnico palæſtinus, qui in Spanydrio habito in monaſterio. Si ergo, inquit, malum à te ſpiritum expulero, uenies ad me, & habitabis mecum in Spanydrio? Dixit Caliſtus ad Epiphanium: Domine, expelle a me immundum ſpiritum, & habitabo tecum. Tunc dixit Epiphanius Caliſto: Vide ne feceris aliter, rurſus enim tibi adhærebit. Excitatus autem Caliſtus, narrauit omnia patri ſuo Præfecto. Ab illo ergo die non eſt amplius afflictus Caliſtus ab immundo ſpiritu. Poſt tempus autem trium mẽſium dixit Caliſtus Aetio patri ſuo: Pater, uolo ire in regionem Phœnicum, & quærere Epiphanium, & habitare cum ipſo in Spanydrio. Statim pater eius, datis ei multis pecunijs, miſit cũ præſidio. Cumq́ ueniſſet in Phœniciam, & inquiſiuiſſet, uenit ad Epiphanium, & ei expoſuit omnia, & habitauit nobiſcum. Miſit ergo Philoſophus Caliſtũ, iuſſu Epiphanij, cum duobus pueris, & tribus camelis Edeſam ad libros adducendos. Cumque ueniſſet Edeſam, accepit libros Philoſophi, & impoſuit camelis, & uenit in monaſterium.

Caliſt⁹ Præfecti Vrbis fili⁹ monachus Epiphanij.

Quotidiè ergo Epiphanius & Philoſophus plurimum inter ſe cõtendebant. Dixit autem Epiphanius Philoſopho: Dicit Daniel, ò Philoſophe. Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Agedum profer tuos libros, & ego meos, quos, mihi Deus dedit, ſedeamusque & diſſeramus inter nos. Poſuit autem Epiphanius a dexteris ſcripturas diuinitus inſpiratas, & alius Epiphanius libros ſuos à ſiniſtris. Cum ij autem cœpiſſent ab initio mundi creationis, Epiphanius quidem à Geneſi, id eſt, ab ortu, quem conſcripſit Moyſes. Philoſophus autem ab eodem ortu, quem conſcripſit Heſiodus, ad uerbum duos libros exponentes, inter ſe contendebant. Erat autẽ lux lux, & tenebræ tenebræ. Moſes enim ſcripſit, Deo opem ferente. Heſiodus autem ex Deo quidem uitam habuit, errorem uero à dæmonibus. Toto autem anno manſit Epiphanius differẽs cum Philoſopho. Aliquando uero homines numero

ſeaa-

ſexaginta ferunt Agricœtum quendam adoleſcentē, qui uexabatur ab immundo ſpiritu. Quem cum non poſſent ſexaginta illi ſuperare, eum alligarunt catenis, & tulerunt ad Epiphanium. Dixit autem Epiphanius Philoſopho: Agè Philoſophe, qui contendis cū peccatore Epiphanio: inuoca tuorum deorum multitudinem, ut expellant ſpiritum ab adoleſcente. Ille uerò exiſtimabat Epiphanium ſuperatum, & qui nō haberet quod diceret. Cum hoc autem cognouiſſet Epiphanius, iterum dixit ei: Quid dicis, ò pater Philoſophe, de adoleſcente? Aut cura ægrotantē, & ego in tuis dij habebo fidem: aut Deus expellet immundū ſpiritum ab adoleſcente, & credes in Crucifixum. In his autem non credidit Philoſophus Epiphanio, ſed exiſtimauit eum eſſe ridiculū. Surgens uerò Epiphanius, & tenens adoleſcentem, dixit ei: Tibi dico, adoleſcens, uix expellam catenas ferreas?

Cum autem audijſſet Philoſophus, ſtatim cucurrit in cellam, & uecte foribus adhibito ſe munijt, dicens, & ſuſpicando ita apud ſe conſiderans: Bonus hic ſenex, ut rudis & indoctus, uult amentem ſoluere, & niſi nos ut prudentes, caſum effugiamus, ab execrando illo malè ſumus paſturi. Cum autem Epiphanius ferreis catenis leuaſſet adoleſcentem, & eū ter ſignaſſet, dixit immundo ſpiritui: Præcipit tibi Epiphanius peccator ſeruus Domini in nomine Ieſu Chriſti crucifixi filij Dei, egredere ex hoīe, & ne amplius in ipſum ingrediaris. Et egreſſus eſt ſtatim immundus ſpiritus. Eratque adoleſcens ualde quietus & cōpoſitus. Cum autem eſſe pacem uidiſſet Philoſophus, ſeorauit repagulum, & è cella proſilijt ad adorādum Epiphanium, ſic dicens: O, inquit, qui geſtas coronam, Epiphani: Credo, & credidi ijs, quæ dicuntur per ea, quæ fiunt. Volant enim uerba ſine fructu, opera autem cernuntur habere fructum. Volo ergo quoq; eſſe ex ijs, qui ſeruiūt Crucifixo. Philoſopho uerò dixit Epiphanius: Quid hoc miraris, ò Philoſophe, tanquam id nos fecerimus? Nequaquam: ſed eſt Dei filius, qui hæc præclara facit per eos, qui ipſi credunt. Cum hæc & his plura Philoſopho dixiſſet Epiphanius, rogauit eum Philoſophus, ut daret ei id, quod eſt in Chriſto, ſignaculum. Ipſum ergo & me accepit Epiphanius, & iuimus ad magnum Hilarionem, qui eum baptizauit: egimusque uiginti dies in monaſterio magni Hilarionis, quem rogauit Epiphanius, ut cū Epiphanio Philoſopho mitteret ex fratribus unum Eleutheropolim, ut eum Epiſcopus faceret presbyterum. Quod etiam fecit. Et rurſus iuimus Spanydrion. Epiphanius autem cum omnes aduocaſſet fratres, ſic eis dixit: Hic, qui ſibi aliquando uidebatur eſſe aliquid, cum nihil eſſet, dicebat ſe eſſe Philoſophum: nunc autem Dei gratia uerus eſt factus Philoſophus. Ipſeque à Deo gratiam eſt conſecutus, & præerat toti choro.

Dæmonem ab adoleſcente cogit exire Epiphanius, & Philoſophus credit.

De fuga in Aegyptum.

INgredientes autem multi monaſterium, non ſinebant quieſcere Epiphanium. Cum itaque in animo haberet locum relinquere, proficiſci uerò in partes Aegypti, dixit mihi: Sequeriſne me fili? Ego uero dixi ei: Sequar te, quocunque ieris, Pater. Cum omnes autem fratres aduocaſſet, & eis ualē dixiſſet, dixit: Vado, ò filii, ad uidendum fratres, qui ſunt in monaſterio magni Hilaronis. Cum ij autem intellexiſſent eum uelle recedere propter magnam moleſtiam eorum, qui accedebant, omnes cadentes in faciem, cum fletu & planctu eum rogabant, ne exiret. Epiphanius uero ipſe quoque magna ductus miſericordia, perſuaſit eis, dicens ſe nō eſſe amplius receſſurum. Cum decem autem dies præterijſſent, accepit me noctu, egreſsique ſumus, & iuimus Hieroſolyma, noſtrāque uitam adorauimus, nempe uenerandam Domini crucem. Fuimusq; in ciuitate, loca obeuntes & orantes, decem dies. Cūque nos egrederemur è ciuitate, ut ueniremus Ioppen, & nauigaremus in Aegyptum, occurrit nobis quædam mulier inſana, ut quæ uexaretur à ſpiritu immundo: Ipſa autem cum Epiphanij accipiſſet diploidem, eam dilacerauit, & ex ea exijt immundus ſpiritus. Quæ procidens ad pedes Epiphanij, eum rogabat, dicens: Ignoſcas mihi, Pater, & ne ſuccenſeas. Is autem dixit ei: Vade ſana in domū tuā. Ruptus enim eſt, qui te ruperat. Et iuit mulier in pace. Et cum nos deſcendiſſemus in Ioppen, inuenimus nauem paratam, quæ uolebat ire Alexandriam. Cūq; nauigaſſemus ab Ioppe, poſt tres dies ingreſsi ſumus Alexandriam. Nobis autem naue egreſsis, & ingrediētibus ciuitatē, occurrit qdā Iudæus noīe, Aquila, legisperitus ac magiſter. Cœpit uerò Epiphanius quoque cum eo de lege diſſerere. Toto ergo illo die plurimum contenderunt. Rurſusque die ſequenti cum ueniſſent ad congreſsionem, diu diſſeruerunt. Credensque Aquila interpretationi Epiphanij, deſiderauit fieri Chriſtianus. Epiphanius autem deduxit eum ad Athanaſium Epiſcopum, & nos egreſsi ſumus Alexandria. Cum iremus autem nos in partes ſuperioris Thebaidis, occurrit nobis quidam monachus, diſcipulus magni Antonij, nomine Paphnutius. Cui dixit Epiphanius: Benedic nobis, Pater. Dixit autē Paphnutius, Benedicti uos a Dño. Cūq; orōnem feciſſet Paphnutius, nos inuicem ſalutauimus, & nos in eo loco parum refrigerauimus. Epiphanius uero interrogauit Paphnutium de omnibus, quæ fecit magnus Antonius, ipſeque ei narrauit omnia. Dixit autem Epiphanius Paphnutio: Volo habitare in eo loco, qui dicitur Nitria. Paphnutius uero dixit Epiphanio; Vade ſanus, ſinere patribus, & collige fœnum æſtiuum, & uade in inſulam Cypriorū, & ale oues ad ueſtimenta, & bonorā puellos, ut tibi ſint agni. Hæc aūt cū dixiſſet Paphnutius, facta rurſus orōne, & nos mutuo cōplexi, iuuim' ſinguli ſuū iter.

Vide priſcorum Chriſtianorū deuotionem.

Athanaſius Alexādriæ Epiſc.

De malo doctore Hierace.

IN locis autem, quæ ſunt circa Leontopolim, erat uir quidam, qui apud aliquot exiſtimabatur bonus, & Dei habere præſcientiam: uocabatur uero nomine, Hierax. De eo in Paleſtina audiuit Epiphanius, & eū deſiderauit uidere. Similiter Hierax quoq; audiuit de Epiphanio. Erat aūt eius domus ad unum lapidem extra Leontopolim. Is docebat hanc carnē non reſurgere, ſed pro ea aliā, & hanc in terrā diſſolui. Scriptum eſt enim, inquit, Terra es, & in terram reuerteris. Rurſusque dicebat, infantes non futuros perfectos in futuro ſeculo. Ingreſsis autem nobis in eius monaſterium, inuenimus magnam multitudinē, quæ ab eo docebatur. Etenim à cibo quoque & potu abſtinebat. Neque enim oleum ſumpſit, nec uinū bibit, ex quo mundo renunciauit. Poſtquam ergo uidit Epiphaniū, rogauit cuiuſnam eſſet. Cumq; ſciuiſſet eum eſſe Palæſtinum, nomen quoque rogauit. Cū autem didiciſſet eum uocari Epiphanium, fuit ualde anxius. In Aegypto enim dicebatur Epiphanius eſſe uir doctus, & habere præſcientiam. Poſtquam uero rogauit Epiphanium, cuiaſnam ſit, & qui uocetur, turbam rurſus docebat. Cum autem ueniſſet ad exponendum de reſurrectione, de carne dixit, eam non reſurgere: Quibus auditis, ægre ferens Epiphanius, dixit Hieraci: Oſtij tuo cōmitte repagulū, & diſce ſpē noſtram

Hieracis errores.

Gen. 3.

ſtram non blaſphemaat. Quod cum dixiſſet Epiphanius, manſit Hierax in locu mutus & immobilis. Cū uerò omnes, Epiphaniu, obſtupuerūt. Ex diuinis autem ſcripturis accipiens Epiphanius, cœpit omnes docere de reſurrectione. Præterijt igitur aliquod horarum ſpatium, & mutus permanebat Hierax. Poſt hæc autem dixit ei Epiphanius: Loquere uerum ſermonem, & audi firmam ac ſtabilem fidem. Tunc ſe excuſauit Hierax, dicens ſe eſſe lapſum: pœnitere autem proteruæ illius ſententiæ.

Priuatur linguæ officio.

Agnoſcit errorē ſuū.

De Iohanne, qui erat in Thebaide.

Dìſcedentes uerò Leontopoli, iuimus in ſuperiorem Thebaidem. Erat autem illic uir iuſtus, Iohannes nomine. Et cū ad eum ingreſſi eſſemus, nos benignè accepit. Fuerunt autem quidam ex iis, qui in illis locis habitabant, qui ei quendam alligarant adoleſcentem, ut maneret. Is uerò uexabatur ab immundo ſpiritu. Poſtquam autem uidit Epiphanium, dixit ei magna uoce: Cur huc acceſsiſti, Epiphani Dei ſerue? Manſitque ab hora ſexta uſque ad nonam ſic clamans, & repente rupto uinculo, cucurrit ad Epiphaniū. Præhenſis autem pedibus Epiphanii, clamabat, dicens: Libera me, rogo per Deum, quem colis. Dixerat uero Epiphanius immūdo ſpiritui, ut exiret ab homine, ita ut non cognoſceret Iohannes Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adoleſcenti: Homo ſurge: Quid mihi exhibes moleſtiam? Statim aūt ſanus ſurrexit adoleſcens, cū immūdus exiiſſet ſpiritus. Tres uero dies manſimus apud Iohannem, uirum admirabilem, & uita, quæ ex uirtute agebatur ornatum. Illinc autem recedentes, uenimus ad Bubilia, & ſeptem annos illic tranſegimus, magnáque illic Epiphanio moleſtiam præbuere per congreſſionem.

Epiphaniꝰ curat dæmoniacum

De Eudæmone Philoſopho.

Aliquando quidam Philoſophus, nomine Eudæmon, acceſsit ad Epiphaniū, & ſermones inter ſe cōtulere: Epiphanius quidem ex ſcripturis diuinitus inſpiratis, Eudæmō autem per inutilem contentionem diſſerebat contra ea, quę dicebat Epiphanius. Habebatque Eudęmon puerum eiuſque oculus erat clauſus. Dixit autem Eudæmoni Epiphanius: Eccè, ò Philoſophe, ſupra omnes eloquētia polles & diuitiis, ſuntque apud te dij complures, Cur pueri ergo curam non geris, ut eius quoque fiat ſani oculi? De hoc riſit Philoſophus, dicens Epiphanio: Si ſub cælo eſſet ſolus filius Eudæmonis, qui unū haberet oculum, iure eſſem de eo ſolicitus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Quod ſi ſolus, inquit, eſſet, o Philoſophe, quidnam agere poſſes ad eum curandum? Nihil aliud, inquit Eudæmon, niſi ratiocinari & dicere, nullum unquam ſic fuiſſe affectū, ut eſt nollet puer. Dixit Epiphanius Eudæmoni: Nè ea, quę dicuntur, attēdas perindè ac ridicula. (Deus enim eſt in medio amborum) adhuc puerum, qui laborat, & uide gloriam Dei. Hæc cum dixiſſet Epiphanius, & Eudæmonis puerum manu tenuiſſet, & eius oculum, qui non uidebat, ter ſignaſſet, ſtatim reſpexit. Cū aūt uidiſſet Eudæmon, quod fecerat Epiphanius, rogauit eum, dicens: Si uobis placet, magiſter, uolo ego quoque fieri Chriſtianus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Audi, ò Philoſophe, de bono & miſericordi Deo, cui credunt Chriſtiani. Iſraelem, qui aliquando ſeruiebat Pharaoni Regi Aegypti, liberauit, & eum eripuit, & per mare rubrum eum traduxit, tanquam per terram aridam, atque per ſolitudinem, & introduxit eum in terram fluentem lacte & melle: cumq; cum aliquando nō paruiſſet, & Dei fuiſſet immemor per Prophetam ſic adhortatus eſt, dicens, Popule mi quid feci tibi, aut qua in re tibi fui moleſtus? reſponde mihi. Quamobrem, ò docte Eudæmon, paratus eſt Deus eos, qui bono modo accedūt, excipere, & ſi quis fecerit peccata quàm plurima, illa ei remittentur. Vade ergo, o erudite Eudæmon, & ingredere ciuitatem & ne te pudeat accedere ad Epiſcopum. Chriſtus enim amat humilitatem. Quocirca ad nos quoque uenit in magna humilitate.

Signo crucis ſanat cæcum puerū.

Mich. 6.

Audiuit autem Eudæmon uerba Epiphanij, & ingreſſus eſt in ciuitatem, & procidit ad pedes Epiſcopi, & factus eſt Chriſtianus. Fuitque Epiphanius magni nominis in tota Aegypto. Quęrebant enim Epiſcopi eum tenere, & facere Epiſcopum: Et iam à quodam ducebatur Epiphanius. Id ille animaduertens, dixit mihi, Agedum fili, reuertamur in patriam. Et rurſus in noſtram ſumus profecti regionem, & ingreſsi ſumus in monaſterium magni Hilarionis. Receſſerat autem magnus Hilaron è monaſterio propter magnam, quæ ei exhibebatur, moleſtiam. Cumque in Cypriorum nauigaſſet regionem, uerſabatur in his locis, quæ ſunt circa Paphum. Cum autem fratres uidiſſent Epiphanium, magno ſunt affecti gaudio. Lugebant enim propter magnum Hilarionem. Fuimus uero quadraginta dies in monaſterio. Indè egreſsi fuimus in noſtrum Spanydrion. Cum autem uidiſſent & Præfectus Edeſinus, & fratres Epiphanium, magnam accepere lætitiam, Tres uero dies fuimus illic in hoſpitio ego & ipſe. Quarto autem dixit mihi, Fili, accipe cellam, & in ea quietem age. & ſic feci, & quietem agebamus in monaſterio. Hoſpitis autem locum obtinebat Epiphanius.

Eudæmon philoſophus credit.

De *fame, quæ erat in Phœnitia.*

Cvm uero in regione Phœnicum eſſet fames in illo anno, magna multitudo congregata eſt ad Epiphanium, quæ eum rogabat, dicēs. Fer nobis opem, Pater, ne pereamus, & roga Deū ut det nobis pluuiam ſuper terram, & terra fructus producat. Dixit autem hominibus Epiphanius. Quid mihi, inquit, exhibetis moleſtiam? Sum enim homo peccator. Rurſus eū rogabant, ut benignum & clementem Deum oraret. Is autem dixit eis. Dixi tam uobis me eſſe peccatorem. Iis magis rogantibus, uenit hora nona diei. Dixit autem Epiphanius Præfecto: Permitte, ut menſa apponatur his hoībus, comedantque & bibant, & lætentur, & rurſus abeant. Appoſuitque menſam, & ingreſſus eſt in ſuam cellam. Ipſis autem comedentibus, Sol ſuum emittebat ſplendorem, ut in æſtate: & repente factæ ſunt tenebræ, fulgura & tonitrua, & magnus imber cecidit in terram. Præ metu uero omnes ceciderunt à menſa. Non fuit autem locus in tota Phœnicia, qui non acceperit benedictionem. Manſitque pluuia tres dies continuos. Accedentes autem uiri in domum Epiphanij, rogabant eum, ut ſiſteret pluuiam, quæ cadebat de cęlo. Tunc dicit eis Epiphanius: Quid me eſſe exiſtimatis, o filij? Nam ego quoque homo ſum, ſicut uos. Scit autem benefactor, quidnam uobis opus ſit. Vultiſne ueſtram uiam redire? Illi uero dicunt. Certè pater. Eo autem è cella egreſſo, omnes congregati eum circunſteterunt. Dixit autem rurſus Præfecto: Apponatur eis menſa. Cumque conſediſſent, ab Epiphanio petebant, ut benediceret. Cum autē dixiſſet Epiphanius, Benedictus Deus, ſtatim à terra repreſſa eſt pluuia. Vidit uero Epiphanius magnam perturbationem & rurſus quæſiit recedere.

Impetrat pluuiam ſuis precibus Epipha.

De

De fuga in Cyprum.

Siſtit pluuiā.

CVm autem aliquando conueniſſent Epiſcopi procreando Epiſcopo, mentionē fecerunt Epiphanij. Erat enim quidā Monachus in medio Epiſcoporū, uir pius, ætate iuuenis, perfectus in temperantia ac moderatione, nomine Polybius. Is nouerat Epiphanium. Ei autē dixerunt Epiſcopi. Accipe equum, & uade in monaſterium, & uide, an ſit illic Epiphanius, & currens annuncia nobis. Nemini uero dixeris, & nec ipſi quidem Epiphanio. Cum autem Polybius ueniſſet in monaſterium, ſalutauit Epiphanium. Cui ille dixit; Cur, fili Polybi, huc ueniſti? Dicit Polybius: Ego, Pater, uolo concurrere cum ueritate. Dixit Epiphanius. Accurriſti, ueniſtique huc, ò fili Polybi, miſſus à ſanctis ſacerdotibus ad ſpeculandum, noli celare, ò fili, mala res eſt mendaciū, dic ueritatem. Deus eſt in medio, eſto probus miniſter ueritatis. Epiphanis enim uenit de loco ad locum, gemēt & tremens propter multa ſua peccata. Sed agedum, Polybi, mane hic, & remitte iumentum, & ſine ſacerdotes quęrere eos, qui digni ſunt locis. Paruit Epiphanio Polybius, & cum ualere iuſsiſſet comitem, remiſit equum ad Epiſcopos. Qui autem ducebat Epiphanium, eum duxit in regionem Cypriorum. Illa ergo nocte accepit me & Polybium, & egreſsi ſumus proficiſcentes Hieroſolyma. Fuimusque illic tres dies. Dixit autem nobis Epiphanius. Agedum, filii, eamus & accipiamus benedictionem à patre noſtro magno Hilarione. Audio enim eum eſſe in Cypro. Qui autem ducebat, duxit illò Epiphanium.

Hilarion in Cypro.

Cum uero ueniſſemus Cæſaream, inuenimus illic nauem Cypriam, & nauigātes Paphum, peruenimus ad magnum Hilarionem. Fuit autem magna in congreſſu lætitia, & illic manſimus duos dies. Magna uero rurſus eſt exhibita Hilarioni moleſtia ab iis, qui ad ipſum accedebant. Cum autem Papho egredi ſtatuiſſet Epiphanius, dixit Hilarion Epiphanio. Quò uadis, fili? Dixit Epiphanius. Aſcalonem, Gazam & ulterius, etiam in ſolitudinē. Dixit ei Hilarion. Vade Salaminam, ò fili, & illic inuenies locum ad habitandū. Epiphanius autem nolebat audire uerba Hilarionis. Rurſus ergo dixit Hilarion. Oportet te eò ire, & illic habitare. Noli ergo aduerſus uerba mea contendere, ne forte in mari uenias in periculum. Valere itaque iuſſo Hilarione, cum ad mare deſcendiſſemus, inuenimus duas naues. Vnam, quæ tranſmittebat Aſcalonē, alteram uero, quæ nauigabat Salaminam. Cum autē aſcendiſſemus nauem, quæ erat itura Aſcalonem, fuit in mari magna tempeſtas. Fuitq; nauis in periculo, ne frangeretur à ui undarum. Fuimusque in mari tres dies animo ualdè anxio. Quarto autem die ſuperauit nauis fluctus, qui ingruebant, & in Salaminiorum nos egit ciuitatē. Naue uerò egreſsi omnes, humi iacebant mortui ob uim fluctuum, magnamq; afflictionē & toediam. Manſit autem in eo loco nauis, ut reficeretur. Erat enim à ui undarū conuulſa. Cūq; tres dies illic fuiſſemus, Dei gratia in priſtinum ſumus ſtatum reſtituti. Rurſusque uolebat Epiphanius ex eo nos loco nauigare.

De ordinatione eius in Epiſcopum.

ERant autem congregati omnes inſulæ Epiſcopi ad ordinandum eum, qui poſſet paſcere gregem Chriſti. E uita enim humana exceſſerat illius loci Epiſcopus, ciuitatis, inquam, Salaminiorum. Iamque aliquot dies precabantur, & Deum orabant, ut uellet eis reuelare, quiſnam ad hoc futurus eſſet utilis. Erat ex Epiſcopis quidam uir ſanctus, qui fuerat ordinatus in miſerabili quadam ciuitate, quæ uocabatur Cytria: diſtabat autem Salamina ad quintum lapidem. Eum dicebant fuiſſe quinquaginta annos in Epiſcopatu. Fuerat uero is quoque dignatus martyrio, & cum multa paſſus fuiſſet propter Chriſtum, abſolutus fuit in confeſsione filii Dei. Eum dicebant fuiſſe captum cum Gelaſio Epiſcopo ciuitatis Salaminiorum ad hoc, ut eſſent martyres. Erat autē ei nomen ab ortu Pappus, qui ipſe quoque erat cum epiſcopis. Eum epiſcopi omnes habebant ut patrem, propter cōfeſsionē in Chriſto, & propter annos epiſcopatus. Porro is habebat etiam Dei præſcientiam. Et reuelatum fuerat de Epiphanio, ut ordinaretur Salaminiorum eccleſiæ epiſcopus. Erat autem tempus æſtiuum, quod uuas maturas iam perurebat. Cum ergo ſtatuiſſet Epiphanius nauigare à ciuitate Salaminiorum, dixit mihi & Polybio: Eamus, filii, in forum, & emamus uuas. Cumque è naui in forum abiiſſemus, & uenditorem conueniremus, Epiphanius, acceptis duobus botris pulcherrimis, dixit uenditori: Quid uis tibi dem pro his duobus botris? Epiphanio autem mos erat non contradicere. Cum uero uenditor dixiſſet precium uuarum, Epiphanius accepit pecuniam, ut ſolueret uenditori. Tunc accedit ſanctus Pappus, ſuffultus à duobus Diaconis, Erāt autem tres quoque cum ipſo Epiſcopi: Qui cum appropinquaſſent Epiphanio, Epiphanius botros habebat in manibus, & eorum precium. Dixerunt autem quidam ex adſtantibus: Ecce hic adſunt Epiſcopi. Incipiens autem Pappus, dixit Epiphanio: Dimitte, ò Abba, botros apud uenditorem, & ſequere nos in eccleſiam. Recordatus uero uerbi diuini, quod dicit, & eloquitur. Lætatus ſum in ijs quæ dixerūt mihi, In domū Domini eamus, ſecutus eſt in eccleſiā. Pappus autē dixit Epiphanio: Fac orationem, ò Pater. Quod dicebat Pappus Epiphanio, ut ſe ſignificaret clericū. Pappo autē dixit Epiphanius: Ignoſce mihi, Pater: Nō ſū enim ī clero. Dixit Pappus Epiphanio: Vide, ò fili, ne neges corā tot ſanctis patribus, & condemneris, ut qui abſcondit talentum. Dixitque Epiphanius: Non, Pater, non ſum clericus. Hæc autem cum dixiſſet Epiphanius, Pappus dedit pacem.

Pappus Epiſcopus.

Pſ. 121

Vnus uero ex Diaconis, capite apprehenſo Epiphanio, eū ui duxit ad Pappum ad altare, adeo ut multi quoque alij cōuenerint, ut eum ſeruarēt ad altare. Eū itaq; ordinat Diaconū: & rurſus dat ei pacem, & ipsū ordinat Presbyterum. Rurſusque fit conſequentia, & eum ordinat Epiſcopum. Poſt dimiſsionem autem ab eccleſia, aſcendimus in Epiſcopatum. Dixit autē Pappus Epiphanio: Age fili, adhortare patres, ut fruamur & lætemur tua paternitate. Cum hoc grauiter ferret Epiphanius, & angeretur animo & fleret, dixit Pappus: Oportebat quidem nos tacere: ò fili Epiphani. Fio autem, cum tu non quæſieris, inſipiens. Nam cum patres hic eſſent congregati, Dei uoluntate mihi dederunt hoc negocium ad ſignificandum Epiſcopum. Idque omnes mihi exhibebant negocium dicētes mihi peccatori: Ora prompto & alacri animo, & tibi reuelabitur

Epiphanius ordinatur Epiſcopus.

Reuelatio de Epiphanio.

CVm ego autem me in hoſpitio incluſiſſem, & de eo Saluatorem rogarem, fulgur in cella reſplenduit: audiui uero uocem dicentem mihi peccatori: Pappe, Pappe, audi. Ego autē dixi territus. Quid iubet Dominus meus? Dixit mihi benigne. Surge, accipe unum ex Diaconis, & deſcende in forum. Ecce illic apud uenditorem monachus emit uuas, qui duos ſecum habet monachos, &

Eliſæi

Eliſæi caput illius habet effigiem. Eum ordina Epiſcopum. Sed ne ei renuncies, ne fortè effugiat. Eſt autem ei nomen Epiphanius. Factus ſum inſipiens, fili: ipſe me coegiſti. Vade quid facias, & attende tibi ipſi. Ego enim miſſus ſum, & feci quod debui facere. Sum inſons, & poſt hæc omnia uidebis. Cum hæc autẽ audiſſet Epiphanius, cecidit in faciem, & adorauit Pappum, dicens: Ne iraſcaris, Pater. Sum enim homo, nec ſufficio implendæ menſuræ ſacerdotij. Cumque omnes adoraſſet, inuitauit eos ad prandium. Et cum prãdiſſent, iuit unuſquiſque in ſuam eccleſiam.

De debitore Romano.

TRibus autem poſt diebus uir quidam uenerãdus nomine Eugnomon, à quodam clariſsimo illius ciuitatis coniectus fuerat in cuſtodiam pro ſumma centum nummorum. Nomen eius, qui ipſum coniecerat, erat Draco. Is cum eſſet Romanus, nullum habebat, qui eum liberaret à cuſtodia. Cum audiiſſet Epiphanius, & iſſet ad Draconem, & eum rogaret, ut Eugnomonem Romanum liberaret à cuſtodia: Vade, Draco inquit, tu in hanc introducte ciuitatem, & affer centum nummos, quos tuus mihi debet amicus, & da mihi eos: & eum recipe. Erat autẽ hic Draco gentilis, & diues admodum, ſæuisque moribus. Epiphanius autem iuit in Epiſcopatum. Erantque centum nummi repoſiti in Epiſcopatu in miniſterium eccleſiæ. Ijs acceptis, iuit Epiphanius, & eos dedit Draconi, & liberauit hoſpitem. Quidam autem Diaconus nomine Charinus (multi in eum teſtimonium ferebant, quod eſſet inſolens) incitabat omnes clericos aduerſus Epiphanium, dicens: Agitè perſequamur hunc hoſpitem, ne comedat quæcũque ſunt eccleſiæ, & ſimus nos peccato obnoxij. Erat autem hic Charinus ualde diues, & quærebat perſequi Epiphanium, ut ipſe ſederet in throno. Surrexeruntque omnes clerici aduerſus Epiphanium, dicentes hæc uerba Charini: Non ſatis eſt ò Epiphani, quod huc ueneris, cum non haberes indumentum, & acceperis eccleſiam, ſed etiam tanquam hoſpes, diſpergis res eccleſiæ? & quis hoc ferre poterit? Aut da centum nummos, aut uade in tuam patriam. Iuit autem Romam Romanus, liberatus ab Epiphanio: & omnibus ſuis uenditis, ei attulit pecunias. Quas cum accepiſſet Epiphanius, diſtribuit ijs qui opus habebant. Manſit uerò Romanus cum Epiphanio uſque ad mortem ſuã. Accepit autem Epiphanius alios quoque centum nũmos, & dedit Charino, dicens ei: Accipe centum nũmos, quos dedi pro hoſpite. His uerò centum nũmos accepit ab Epiphanio. Omnibus autem accerſitis clericis, Charinus dixit eis. Agitè, accipite cẽtum nummos, quos diſperſerat Epiphanius: eos enim ab eo exegi. Clerici uerò non comprobarunt malum animum Charini, ſed ei dixerunt: Abi, eos redde ei, à quo accepiſti: Ita is eos reddidit Epiphanio. Atque is quidẽ multa grauia & indigna fecit Epiphanio. Epiphanius autem nunquam omnino meminit acceptæ à Charino iniuriæ.

Liberat debitorẽ è carcere.

Charinus Epiphanij inſectator.

Cum aliquando quidem eſſet ad prãdiũ in Epiſcopatu, habebat Epiphanius omnes clericos in menſa. Mos autem erat Epiphanio nocte & die habere in manibus ſancta Euangelia, & docere uerbum diuinũ. Cumque in menſa doceret prandentes Epiphanius, auis, quæ dicitur coruus, in menſe uocem emiſit. Dixit autem Charinus prandentibus: Quiſnam ex uobis nouit, quid locutus ſit coruus? Verbum autem diuinum exponebat Epiphanius. Eandem uocem rurſus emittit coruus. Dixit autem rurſus Charinus: Quis eſt uobis nouit, quid dicat coruus? Epiphanius uero rurſus omnes docebat in prandio. Porro autẽ rurſus quoque tertiam uocem emittit coruus. Dixitque rurſus Charinus ijs, qui erant in prãdio: Dixi uobis, Quiſnam ueſtrũ nouit, quid dicat coruus? Dixit quoque Charinus Epiphanio: Annuncia mihi, & eris omnium meorum dominus. Cui reſpondit Epiphanius: Dixit coruus, te non futurum amplius Diaconũ. Poſt orationem autem tremor inuaſit Charinum. Nec locutus eſt amplius, aut comedit, aut bibit: ſed eũ portantes eius pueri, tulerunt in domum ſuam, & poſuerunt in lecto. Mane uerò mortuus eſt in lecto ſuo. Habebat autem uxorem fideliſsimam, nec erat eis filius. Ea obtulit omnia Epiphanio: Quam etiam fecit Diaconiſſam eccleſiæ. Laborauerat autem eius manus paralyſi tempore decem annorum. Poſtquam ergo eam tenuit Epiphanius, ut eam ſignaret, ſtatim conualuit, & liberata fuit à doloribus. Ab illo ergo die, quo Charino ſermonem locutus eſt Epiphanius, & una cum ſermone ipſe accepit ſententiam à Domino, omnes clerici timore & tremore ſubiecti erant Epiphanio.

Charini repẽtina mors.

De Diacono uentilante.

POrro autem hoc quoque ſeruabat Epiphanius. Tempore oblationis nunquam perficiebat oblationem, donec uidiſſet uiſionem. Cõſueueratq; beatus præfari uerba quædam, & ei ſtatim reuelabatur. Cum itaque aliquando ter dixiſſet ſermonẽ, nulla ei ſe obtulit uiſio. Cum is autem lugeret & oraret, ut ſibi cauſa ſignificaretur, primus obſeruat Diaconum, qui à ſiniſtris tenebat uentilabrum miniſtratorium. Quem cum obſeruaret, cõſiderat Epiphanius in eius fronte apparere lepram. Nulli autem erat manifeſtum, diaconum eo morbo laborare. Epiphanius itaque manum extendit, & inſtrumentum leuauit miniſtratorium, ei benigne dicens; Vade, fili, in domum tuam, & ne modo ſumas diuina myſteria. Ipſe autem ſtatim egreſſus eſt, & iuit in domum ſuam. Datq; Epiphanius uentilabrum alij Diacono. Cumque diuina uerba incepiſſet cũ metu & lachrymis, ubi perfecit, ſtatim uidit uiſionem. Poſt eccleſiæ autem dimiſsionẽ, accerſito Diacono, ex eo ſciſcitatur cauſam. Cũq; is diceret, quòd illa nocte dormierat cum uxore: accerſito toto ordine ſacrato, eis benignè dixit Epiphanius: Quicunque, ò fili, clero digni eſtis habiti, ſoluite calceamenta ueſtra, ut non in ijs ingrediamini, & ut colatis uirum ſanctum, qui in eccleſia prædicat & dicit: Et habentes uxores, tanquam nõ habentes. Exhinc ergo non amplius ordinabat Epiphanius eos, qui haberent uxorem, ſed uiros ſanctos, qui uitã exercebant monaſticam, & uiduos uiros probatos. Licebat enim uerè uidere eccleſiam, tanquam pulchram ſponſam ornatam ſacerdotio.

Idẽ de carpo ſcribit Dionyſi Areopagita.

1. Cor. 7.

Nota quales uoluerit habere Diaconos.

Polybij Epiſcopi de Epiphanio Epiſcopo.

GLoria Deo, qui nobis pbet ut uiuamus, & glorificat eos, qui ipſum glorificant: quemadmodum dicit uerbum diuinum: Glorificãtes me, glorificabo: & qui me ſpernit, ſpernetur. Accidit, ut Iohannes ſanctus Pater laboraret morbo, quo etiam eſt mortuus. Cumque ægrotus iaceret in lecto, accerſito mihi dixit: Fili Polybi. Ego uero ei dixi: Quid iubes, Pater? Dixit autem mihi: Quoniam prohibet Epiphanius, ne nos literarum monimẽtis mandemus, quæ Deus per ipſum peragit miracula, accipe has chartas. Nam in hodiernum uſque diem, quæ ipſum uidi facientem, conſcripſi, eo inſciente. Tu quoque, ò fili, quæ cõſequentur ab hodierno die, manda literis.

literis. Deus enim tibi annos adijciet, ut toto tempore uitæ permaneas apud Epiphanium. Sed uide, ne negligas. Nam ego quoq; à Deo motus hæc conſcripſi. Ego enim uado ea uia, qua omnes, qui ſunt ſuper terram. Poſt hæc autem dixit Iohannes: Voca mihi ſanctum patrem noſtrum Epiphanium. Iuique, & uocaui ipſum. Eo autẽ ingreſſo, dixit Ioanni Epiphanius: Non curas, inquit, ò Pater, Deum precari pro miſero peccatore Epiphanio: Dixit uero Ioãnes Epiphanio: Fac orationem, ò Pater. eſt enim quod tecum loquar. Epiphanius itaque fecit orationem. Cum nos autem dixiſſemus, Amen, dixit Ioannes Epiphanio: Accede propius ad me, Pater. Et acceſsit propius. Dixitque Ioãnes Epiphanio: Impone manus tuas oculis meis. Et uale ei dixit Ioannes, & tradidit ſpiritum. In Ioannis autem collum cadens Epiphanius, fleuit, & eum eſt oſculatus, & magno dolore affectus eſt Epiphanius propter mortem Ioannis.

De templi ædificatione.

CVm autem Epiphanius aliquando cecidiſſet in faciẽ, ut Deum oraret, ut eum adiuuaret ad ædificandam domum nomini eius, (erat enim prima eccleſia parua pro multitudine eorum, qui ingrediebantur) cum pronus, inquam, iaceret in faciem Deum orans, uox ad eum facta eſt: Epiphani, inquiens. Eam autem uocem ſæpe erat ſolitus audire Epiphanius. Dixit itaque non conturbatus: Quid eſt, Deus mi? Rurſuſque dixit uox eadem: Incipe ædifica ſe ædem. Epiphanius autem protinus id non negligens egit, & fecit orationẽ, & totam loci conſequentiam deſignauit, & adhibuit artifices. Aedis uerò ædificationi ꝑerãt ſexaginta uiri, & magna multitudo, quæ ei rei miniſtraret. Erant autem tunc in ciuitate gentiles uiri diuites & pecuniis, & poſſeſsionibus.

De Dracone.

ERat autem quidam, qui uocabatur Draco, qui à plurimis dicebatur magnus Draco. Is habebat filium. Vocabatur uerò ipſe quoq; Draco. Is in dextero latere laborabat graui* cauſone. Cumque pater eius multa cõſumpſiſſet in medicos, id ad ſanitatem nihil ei profuerat. Magnus ergò ille Draco ſe malè gerebat in Epiphanium & uerbis & factis. Epiphanius autem ſi quando eum uidebat primus ſalutabat. Cumque aliquando tranſiret Epiphanius per locum, ubi in ſedibus ſedebant omnes diuites, erat magnus quoque Draco, & eius filius ægrotus in eo loco. Cum autem Epiphanium uidiſſent, eũ irridebant. Cum uero appropinquaſſet Epiphanius, & eos ſalutaſſet, manu tenuit ægrotum Draconem, ſic dicens. Draco, tu quoque eſto ſanus. Et ſtatim cum oratione Epiphanij factus eſt ſanus. Draco autem, & qui uiderunt, omnes obſtupuerunt. Cum autem uidiſſet Draco, quod fecerat Epiphanius, præ timore & tremore non potuit amplius, ut ſolebat, ire domum, ambulans ſuis pedibus, ſed portatus. Fuitque poſitus ſupra lectum. Mane uero uenit uxor Draconis, & rogat Epiphanium, ut ueniens & emittens orationem, eum faciat ſurgere. Epiphanius itaque iuit in ædes Draconis Cumque ipſe eſſet precatus, Draco ſurrexit protinus. Qui accepit quinque millia numerorũ, & eos obtulit Epiphanio. Dicit autem Epiphanius. Mihi, fili, non ſufficit tunicella ſuper hoc corpuſculũ, & panes uulgares cum potu aquæ. Cur mihi, inquit, onus imponis, cum ego nolim grauari? Sed ſi uelis gloriam conſequi, uade, & mane in templo Dei, & præbe eos laborantibus. Sic autem fecit Draco. Rogauitque Epiphanium, & baptizauit ipſum, & uxorem eius, & filium.

*id eſt, ardore uel æſtu.

Vide tenuẽ ueſtitum, & pauperẽ ui

Opus ſancti uiri.

De puero mortuo.

QVidam autem alius, nomine Syneſius, qui ipſe quoque erat diues, ſed gentilis, habebat filium unigenum, tredecim annos natum. Eũ morbus inuaſit, & collum eius circundedit, & eum ſuffocauit, & eſt mortuus. Eratque magnus luctus & planctus in domo eius. Quidã uerò Hermeas nomine, Chriſtianus, dixit matri pueri: Domina, utinam adeſſet magnus Epiphanius: Is puerum ſuſcitaret. Ea autem credens, ſtatim Hermeam miſit ad Epiphanium. Erat enim Hermeas ei familiaris. Cumque ueniſſet Hermeas, dixit Epiphanio: Domine mi, dominus meus Syneſius miſit me ad tẽ, ut te ducam in domum ſuã, & roges Deum pro filio eius, qui eſt mortuus, ut reſurgat. Tunc me accepit Epiphanius, & iuimus in domum Syneſij. Cumq; domum eſſet ingreſſus Epiphanius, cecidit humi uxor Syneſij, hæc uerba dicens Epiphanio: Veniſti huc, qui es magnus medicus Chriſtianorum uideamus artem tuam in filiũ, & accipiamus curati experientiã, & ſic ad tuũ Chriſtum accedamus. Cum hæc dixiſſet mulier, dixit ei Epiphanius. Si credideris Crucifixo, uidebis filiũ tuũ ambulantem. Dixit autẽ muliercula. Sed nihil aliud cogito in animo, niſi mentẽ adhibere Crucifixo. Cũ itaque Epiphanius ad lectũ acceſsiſſet, & collum pueri contrectaſſet, & eius ceruicẽ fricaſſet, dixit ei uultu hilari: Euſtorgi, Euſtorgi. Is aũt protinus aperuit oculos, & ſedit ſuper lectum: & admiratione perculſi sũt, qui erant in domo. Cũ uero uidiſſet mater Euſtorgij id, quod factũ fuerat per Epiphaniũ in puero, accepit tria millia nũmorũ, & obtulit Epiphanio. Dixit autẽ ei Epiphanius: His ego non utor, ò mulier ingenua: ſed maritus tuus eos accipiet, & ibit ad domum eius, qui tuum excitauit filium, & dabit ijs, qui laborant. Sic aũt fecit. Syneſius. Fuitq; illuminatus ipſe, & uxor eius, & filius, quem mortuum ſuſcitarat Epiphanius.

Excitat puerũ mortuum.

De ordinatione Polybij.

CVm aliquando eſſemus in æde, & nullus eſſet alius, dixit mihi Epiphanius. Fili Polybi, quoniam opus habet eccleſia Presbytero in locũ patris noſtri Ioannis, uolo, ò fili, ut ſis in illius ordine. Cum ego autem ea, quæ dicebantur, ægrè ferrem, & uerbis plurimis recuſarem, uenit tempus eccleſiæ, ut diuinum faceremus officium. Ingredientibus uerò nobis omnibus cum Epiphanio in eccleſiã, in animo habui aufugere. Presbyteri onus graue eſſe exiſtimans. Quando autem peruenimus ad ſuggeſtũ, Epiphanius me manu tenẽs, dixit mihi. Mane in hoc loco uſque ad tempus. Admirati ſunt, qui hunc ſermonem audierunt. Ego certè non potui amplius ex eo loco pedem leuare, ſed eram ueluti ferreis clauis confixus. Quando autem fuit cõpleta tota conſequentia, tunc miſit unum ex Diaconis, & me duxit ad altare, & ordinauit presbyterum. Poſt eccleſiæ uerò dimiſsionem, præ metu cecidi in lectũ, & ualdè in grabato comprimebar, donec Epiphanius ingreſſus eſt, & orauit: & ſtatim ſurrexi.

Vidẽ morẽ celebrandi officiũ in eccleſia.

De Ioanne Epiſcopo Hieroſolymitano.

ALiquando autẽ uenit quidam Diaconus Hieroſolymis, & renunciauit Epiphanio de Ioãne Epiſcopo Hieroſolymitano, q̃d eſſet auarus, & includeret pecunias, & non ſuppeditaret in-

ret indigentibus. Habitauerat autem hic Ioannes in monaſterio magni Hilarioois: quo factum eſt, ut una quoq; cũ eo habitarit Epiphanius. Epiphanius itaq; ſcripſit epiſtolã ad Ioannẽ de miſericordia in eos, qui indigent. Ioannes autem epiſtolæ nullam habuit rationem. Non ita multo poſt tempore dixit mihi Epiphanius. Age fili, eamus Hieruſalem, & cum adorauerimus, reuertemur. Cum Cypro autem ſolniſſemus, nauigauimus Cæſareã Philippi, & illinc aſcendimus Hieruſalem. Cumque ingreſsi eſſemus & oraſſemus, aſcendimus in Epiſcopatum. Viditque Ioannes Epiphanium, & magno fuit affectus gaudio. Ioanni autẽ dixit Epiphanius: Da mihi, Pater, domum ad manendum. Deditque nobis domum pulcherrimã. Quotidiè autem uocabat Ioannes Epiphaniũ ad menſam: ſumptuoſoſque cibos & potus nobis in menſam ferebat, multumque argenti cõmutando afferebat in mẽſam: quo fiebat, ut pauperes non eſſent participes. Aliquando uero dixit Ioanni Epiphanius: Da mihi, ò Pater Ioannes, argentum ad uſum meũ: Sunt mihi alendi uiri Cyprij: eis exhibebo magnificã tui argenti ſpeciem. Præbe ſeruo tuo, quæ ſunt pulcherrima in domo tua ad tuam gloriam, & de tuis factis gloriabor, ut qui ſim perpetuo monſtrandus digito. Meminetis tantum eorum, quæ dantur: & quod oportet, poſtea tibi reddetur. Ioannes autẽ produxit multum argenti in conſpectum Epiphanij. Qui dixit ei: Habesne aliquid aliud argenti repoſitum, ò Pater? Dixit aũt Ioannes Epiphanio: Hoc utique ad tuum uſum tibi ſufficiet, ò Pater. Dixitque Ioanni Epiphanius: Adhuc illud quoque, Pater, ut magnificè accipiantur. Cum is autem aliud quoque attuliſſet, dixit Ioanni Epiphanius: Da mihi, quæ ingenuis pulchram præbent ſpeciem. Dixit ei Ioannes: Accipe quæcunque ſunt tuis hominibus delectationi, & eis utere in prandio.

Accepit itaq; Epiphanius argenti pondus circiter librarum mille quingentarum, & iuimus in domum, quæ data nobis fuerat à Ioanne ad manendum. Erat autem quidam argentarius, nomine Aſterius. Is Roma uenerat Hieruſalem negocij obeundi gratia. Eum cum accerſiuiſſet Epiphanius, & ei oſtendiſſet argentum, cum eo conuenit, & pactum iniuit, uendiditq;, auro ab eo accepto, quod nocte & die diſtribuit egentibus. Interiectis autem aliquot diebus, dixit Ioãnes Epiphanio: Redde mihi meum argentum, quod tibi ad uſum commodaui. Dixit Ioanni Epiphanius. Patientiam in me habe, ò Pater. Sunt enim adhuc, quos alam, & omnia reddam. Cum ergo dies aliquot rurſus interceſsiſſent, dixit Ioannes Epiphanio, cum eſſemus in templo, ubi repoſitum eſt lignum ſalutare. Iã dixi tibi, Redde mihi argentum, quod tibi accommodaui. Epiphanius autem leniter & placidè dixit Ioanni. Dixi tibi, Pater, me eſſe redditurum. Ioannes uerò ita plenus, appræhendit & tenuit diploidẽ Epiphanij, ipſum in ea conſtringens, eique dixit. Nõ exibis, non ſedebis, non ages in pace, donec reddideris argentum, impoſtor Epiphani. Da argentum, quod à me accepiſti commodato, eccleſiæ redde, quæ ſunt eccleſiæ. Epiphanius uero poſt hæc omnia conturbatus non fuit, ſed erat idem in eo ſtatu. Manſit autẽ Ioannes ſpatio duarum horarũ tenens & iniuria afficiens Epiphanium. Quotquot uerò aderant, triſtitia ſunt affecti, eo ꝙ adeſſent, & audirent aſpera uerba Ioannis. Epiphanius autem nihil cõmotus, expuit in eius faciem, & ſtatim fuit excæcatus, ceciditque metus ſuper omnes qui aderant. Ioannes uero pronus cecidit ad pedes Epiphanij, orans, ut uiſum reciperet. Eo autem dicente. Vade, & crucẽ adora uenerandam, eaq; id tibi præbebit, perſeuerabat ipſe rogãs Epiphaniũ. Epiphanius uero cum eum docuiſſet, manum ei impoſuit & apertus fuit dexter eius oculus. Orauit autem Ioannes etiam pro ſiniſtro dixitquè Epiphanius Iohanni: Non eſt meum, ò fili. Deus enim occluſit, Deus aperuit: Fecit, ut uoluit ut ſimus modeſti. Ioannes autem caſtigatus & conuictus à uiro iuſto, fuit ſanctus in omnibus.

De duobus illuſoribus.

NObis uerò aliquando exeuntibus è ciuitate, ut nauigaremus in Cyprum, erant duo illuſores in eo loco. Cum autem per locum trãſiret Epiphanius, ei dixit unus ex duobus. Sancte pater, uiſe mortuum, & ſuper eum inijce tegumentum. Cum hęc ergo audijſſet Epiphanius, ſtetit ad Orientem pro mortuo offerens orationem. Cumquè ſe ſuo exuiſſet indumento, proiecit ad induendũ mortuum. Iter autem faciente Epiphanio, is, qui ea uerba dixerat, dixit ei quĩ ſe mortuum ſimulabat: Surge, præterijt uir rudis & indoctus. Cum is autem nõ reſponderet, rurſus eum uocabat. Poſtquam uerò animaduertit eum eſſe mortuum, dicit apud ſe: Currã & hoſpiti meam dicam culpam, ut eum excitet. Qui nos aſſecutus, in terram cecidit rogans Epiphanium & ei dicens uerba huiuſmodi: Rogo, & ſupplicio tuę paternitati: Fer opem, & parce noſtræ inſipientiæ. Quando enim te ſum allocutus, dicens, Indue mortuum, eius conſenſu ſum locutus, cumquè tu non lõgè præteriiſſes, allocutus ſum meum amicum, & in eo non erat uox, nec auditus. Sed agè, inquit Pater, ſuſcita mortuum, & quam à te accepimus tunicam, eam accipe. Dixit autem Epiphanius ei, qui loquebatur: Vade fili, & ſepeli eum. Primum enim eſt mortuus, & tunc ipſe petijſti indumentum. Cum autem rurſus ueniſſemus Cæſaream, in Cyprum nauigauimus. Fratres uero nos cũ magno gaudio exceperunt.

Punitur fraudulenta ſimulatio.

De Iſaac legiſperito.

ERat autem quidam legiſperitus. Iudæus, Iſaac nomine, uir pius, & qui accuratè legem ſeruabat Moſaicam: Is cum ſectatus eſſet Epiphanium, & catecheſi fuiſſet inſtitutus, eſt ab eo illuminatus. Eramus autem tres domi manentes.

De filia Theodoſii Imperatoris.

ALiquando uero cum ſoror Archadij & Honorij Imperatorum ægrotaret, eſſet autem Romæ, audiit de Epiphanio, quòd Deus per eũ ſanaret ægrotos. Ea ergo miſit in Cyprũ, qui Romam adducerent Epiphanium: Qui autem miſſi fuerant, cum in Cyprum perueniſſent, oſtenderunt literas Epiphanio. Erat uerò quidam uir diues, linguæ admodum impeditæ, nomine Fauſtinianus: Is exceperat uiros miſſos ad Epiphanium, qui aduerſabatur admodum illi. His autem dicebat Fauſtinianus: Quid huic prædoni, tanquam Deo, adhibetis animum? frigida enim uerba loquitur, & nihil aliud: eſt autem peſsimis moribus. Quodam uero die cum adeſſet Epiphanius, eſſentque opifices operantes in eccleſia, erãt etiam illic uiri, qui miſsi fuerant, prope Epiphaniũ. Erat autem Fauſtinianus quoq; ſtans in eo loco. Cum ex alto ergo cecidiſſet unus ex ædificatoribus, & deſcendiſſet ſupra caput Fauſtiniani, qui ceciderat quidem, nihil mali eſt paſſus: Fauſtinianus uerò in faciẽ cecidit, & manſit mortuus. Epiphanius autem appropinquans Fauſtiniano, cum tenuit manu, dicens: Surge, fili, in nomine Domini: Vade ſanus in domum tuam. Statim autem ſurrexit, & iuit in domum ſuam

Fauſtinianus Epiphanij obtrectator.

Subito moritur.

cum

Cum autem audiuiſſet uxor eius, quod factum fuerat, accepit mille nummos, & obtulit Epiphanio. Qui ei dixit: Vade, filia, da eos ijs, qui laborant in eccleſia, & habebis theſaurum apud altiſsimum. Sic autẽ fecit mulier.

Qui uerò miſsi fuerant ab Imperatoribus, urgebant Epiphanium, ut nauigaret Romam. Erat autem quidã ex oratoribus clericus, Philo nomine, uir ſanctus. Opus autem erat, in ciuitate Carpaſij in ſede collocare Epiſcopum. Eratque is Diaconus. Hunc ergo ex Dei reuelatione Epiſcopum ordinat Epiphanius in ſede ciuitatis & eccleſiæ Carpaſij. Cum ergo eſſet Romam profecturus Epiphanius, accerſit prius dictum Philonem Epiſcopum, datq; ei authoritatem eccleſiæ Conſtantiæ, ut ſi fuerit opus clericis, ipſe ordinaret. Accepit autem Epiphanius me, & Iſaac, & Romã nauigauimus. Erat uerò magnus luctus & plãctus in aula regia. Cum enim ſoror Imperatorum Archadij & Honorij laboraret in manu dextera, multa fecerant medici, nec ei quicquam profuerant. Morbus autem iam de cætero depaſcebat eius carnes. Præ multa uerò afflictione inſtabant Imperatoribus, Archadio, inquam, & Honorio, ut permitterent medico ei dare uenenum, ut breuiter uitam finiret. Qui ergo nos Romam deduxerant, ingreſsi ſunt, & renunciarunt Imperatoribus. Ipſi autem iubent, ut ingrediatur Epiphanius. Nobis uerò in aulam regiã intrantibus, omnes qui aderant, ſalutarunt Epiphanium. Qui perindè ac ſi non tales conueniret homines, intrepide ingreſſus eſt in aulam regiam, & appropinquauit Imperatoribus. Erat autem eorum ſoror in lecto recubans.

Huius Philonis extãt cõmentaria in Canticum cãticorũ.

Cùm uero Imperatores uidiſſent Epiphanium, & protinus è ſedibus ei aſſurrexiſſent, dixit Epiphanius Imperatoribus: Hunc honorem, inquit, ò filij, date benefactori Deo, & uidebitis ſororẽ ueſtram in optima ſanitate. Ne confidatis, filij, in maieſtate, & conſeruabimini à Domino. Quoniam autem propter uerba Epiphanij dubitabant & conturbabantur Imperatores, dixit illis Epiphanius. Quid dubitatis, filij, de ijs, quæ dico? Videbitis Dei gratiam per ea, quæ dicuntur. Cum autem Epiphanius appropinquaſſet lecto, in quo iacebat ſoror Imperatorum, dixit ei uultu leui & placido: Ne de morbo dubites, ò filia. ſpera in Deum uiuum, & hac hora uidebis ſanitatem. Crede filio Dei, qui fuit crucifixus, & ſtatim ambulabis. Ceſſabit, inquit, ò filia, dolor tui corpuſculi. Redde gloriam Deo, qui dat gratiam: eum habe perpetuò in memoria, & erit tibi murus omni tempore. Cum hæc diceret Epiphanius, tenuit manum mulierculæ, & eam ter ſignauit, & ilico leuata eſt doloribus. Cum autem uidiſſent Imperatores, quod fecerat Epiphanius, inclinatum eſt cor eorum, ut ipſum diligerent, audirentque & crederent ijs omnibus, quæ ab ipſo dicebantur. Rogaruntque Epiphanium, ut Romæ cum eis uerſaretur, & eſſet eis in patrem. Epiphanius autẽ totum diem Imperatores docebat aſsidue.

Nota', Ter ſignauit eam, et leuata eſt ilicò doloribus.

De conſobrino Imperatorum.

ALiquã cũ filiũ haberet ſoror eorũ, q̃ cũ is ægrotaſſet, mortuus ĩ lecto mãſerit. Fuitq; magnus luctus in aula Imperatorũ. Epiphanio aũt laborarat, & curata fuerat ab Epiphanio, accidit ut dixerunt Imperatores: Ora, Pater, pro infante, ut eum reddas ſanum matri. Dixit Epiphanius: Creditis, filij, me hoc poſſe facere? Dixerunt autem Imperatores: Credimus, quòd ſicut matris eius morbum fugaſti, ità etiam infantẽ ei uiuum præbebis. Dixit uerò Epiphanius Imperatoribus: Si ſurrexerit filius ſororis ueſtræ, creditisne, & baptizabimini ĩ nomine Crucifixi? Dixerunt Imperatores Epiphanio: Si ſuſcitaueris infantẽ, nos credemus, & baptizabimur. Accedẽs autem Epiphanius ad lectũ, in quo infans iacebat mortuus, cũ totũ eius corpus cõtrectaſſet, & eũ oraſſet, q̃ mortificat & uiuificat, dixit puero: In nõie Dñi nr̃i Ieſu Chriſti crucifixi ſurge: & ſtatim puer ſedit in lecto. Cũ aũt uidiſſent Imperatores, q̃ Epiphanius p oratione ſuſcitarat puerũ, rogarunt Epiphaniũ, ut illum ĩnarentur. Tunc dixit Epiphanius Imperatoribus: Ecce pietatẽ ueſtram in omnibus ſuſcipio. Deus eſt n. qui nos ad hoc excitat. Sed hoc non poſſum facere iniuſſu Epiſcopi Romanæ Eccleſiæ, nè nobis iraſcatur. Accerſunt itaq; Imperatores Epiſcopum, & ei omnia expoſuerunt. Epiſcopus autem magno fuit affectus gaudio, cùm hæc audijſſet ab Imperatoribus, & permiſit Epiphanio, ut baptizaret & Imperatores, & eorum ſororem, & filium eius, quem ſuſcitauit Epiphanius, cùm eſſet mortuus.

Cum ingreſsi autem eſſent in baptiſterium, ut illuminarentur ab Epiphanio, eis omni exhibito miniſterio, ingreſſus eſt primus Archadius, qui quidẽ ante ſe habuit tres uiros ueſtes geſtantes candidas, & tenentes Epiphanium, unum quidẽ a dextris, & unũ a ſiniſtris, & alterum ponè. Is autem magno timore eſt affectus. Cognouitq; Epiphanius ex uultu Archadij, quòd uiderat uiſionem, & dixit Imperatori: Attende tibi, ò fili, & caue. Solebat enim Epiphanius neminem mittere in piſcinam, donec aqua turbaretur. Poſtquàm uerò fuit illuminatus Archadius illuminatus fuit etiam Honorius, & eandem quoq; uidit uiſionẽ. Similiter etiam filius ſororis eorum. Iuſſu autem Epiphanij, ſuſcepi ego Archadiũ ex baptiſmate: Iſaac uerò Honorium, & quidam Eunuchus Chriſtianus & pius, filium ſororis eorum. Ipſam uerò ſororem Procliſia, q̃ erat uxor unius ex patricijs. Poſtq̃ aũt ij fuerũt illuminati, ſeptẽ dies ibi peregit Epiphanius poſt illuminationẽ, eos docens de baptiſmate. Poſtq̃ uerò eos ſubleuauit in ijs, q̃ ptinent ad illuminationem, Imperatoribus dixit Epiphanius: Manete deinceps, ò filij, bono animo. Lupus enim ad uos nõ accedet. Abijt luctus, & dolor, & gemitus. Expectate reſurrectionem, & nolite affici triſtitia ob eos, qui ex hac uita excedunt. Chriſtumq; habentes, Chriſtum induimini. Puer enim, qui fuit aliquando mortuus, eſt reſurrecturus, & accepta gratia iturus ad Saluatorem. Videbitis Angelos eum in magna gloria conſolari. Manè ergò, cùm eſſet Epiphanius docẽs in aula Imperatorum, oritur quidã ſuauis odor in medio omnium. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Surgite, orate filij lucis. Iacebat aũt puer in lecto. Cũ autem Epiphanius feciſſet orationem, audierũt omnes, qui erant in aula regia, uelut multitudinem quãdam dicẽtem, Amen: & puer ſtatim tradidit ſpiritũ. Manſimus uerò unum annum Romæ. Multa autem alia quoq; Romæ fecit Epiphanius. Poſtquàm uerò decreuit nauigare in Cyprum, Imperatores dixerũt Epiphanio. Accipe, Pater, id quod eſt uſui eccleſiæ, ut præbeas indigentibus. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus. Vos, filij, facitis id, quod à uobis poſtulatur: & gaudeo de ueſtro incremento. Quid uerò mihi onus præbetis? Suppeditat mihi Deus, qui omnes alit in hac uita. Obtulerunt ergò Imperatores multum auri, ſed nihil accepit Epiphanius, præter paucos panes, ut nos omnes ijs ueſceremur. Roma autem profecti, peruenimus in Cyprum quadraginta diebus, & nos ſuſceperunt fratres cum magno gaudio.

Nõ eſt recens inuẽtũ, ſuſcipere ĩ baptiſmate alienos filios.

De fame.

Nota preces ſancti uiri ad reliquias martyrum.

MOS autem erat Epiphanio noctu ingredi in Cœmeteria, ubi ſitæ ſunt reliquiæ ſanctorum martyrum, & rogare Deum pro unoquoque eorum, qui affligebantur. Et quomodò bonus amicus bonum amicũ rogans, non fraudatur eo, quod petit: ita ſi quando is à Deo aliquid petijſſet, præbuit ei omnes petitiones. Aliquando quidem cum eſſet magna fames, & panis non afferretur in forum, erat quidam Fauſtinianus immiſericors, qui multas habebat domos clauſas, plenas hordeo & frumento. Is accipiens aurum, dabat uolenti. Dabat autem pro nummo tres menſuras, qui uocantur modij. Erantq; magnæ anguſtiæ in ciuitate. Dixit ergò Epiphanius Fauſtiniano: Da mihi, ò optimè, frumentum ad alendos homines, & à me accipies horum omnium debitum. Immiſericors autem & barbarus & ſceleratus Fauſtinianus hæc uerba dixit Epiphanio: Roga Ieſum, quem colis, & præbebit tibi frumentum ad alendos tuos amicos. Epiphanius itaq; una nocte ingreſſus eſt cœmeteria ſanctorum martyrum, & rogauit Deum, ut daret frumentum ijs, qui fuerant redacti in anguſtias. Erat autem templum obſignatum, quod uocabatur Tutela Iouis. Huic templo ſi quando quis ex hominibus appropinquaſſet, à multis ferebatur, ꝙ à morte ſtatim arriperetur. Cùm ergò Epiphanius Deum oraret pro ijs, quæ affligebantur, ad eum uox facta eſt Epiphani, inquiens. Epiphanius uero nihil conturbatus: Quis es, inquit, Domine? & dixit ei: Vade in templum, quod uocatur Tutela Iouis, & ſoluentur ſignacula portarum, & inuenies multũ auri. Cùm tu id acceperis, eme frumẽtum & hordeũ Fauſtiniani, & da alimentum egentibus. Epiphanius autem iuit protinus in templum, & cũ fuiſſet prope ingreſſum templi, ſtatim ceciderunt ſignacula, & portæ apertæ ſunt. Ingreſſus uero Epiphanius, inuenit multum auri. Cum ea eo ergo accepiſſet, dedit Fauſtiniano, & dixit: Accipe pecuniam, & da mihi frumẽtum. Epiphanius autem id præbuit indigentibus. Non defecerunt ergò pecuniæ, donec Epiphanius emit omnia, quæ habebat Fauſtinianus ad alimentũ. Impleuit autem Epiphanius multas domos frumento & hordeo, quod emerat à Fauſtiniano.

Vltio diuina in crudelem Fauſtinianũ.

Defecerunt autem eſcæ in domo Fauſtiniani. & inter omnes homines lautæ erant epulæ, & magnæ anguſtiæ in domo Fauſtiniani. Malus uerò, & uiolẽtus, & immiſericors Fauſtinianus, probrum eſſe ratus, cibos domui ſuæ petere ab Epiphanio, cum ſex haberet propria nauigia, alia quoq; quinque conduxit: & cum dediſſet pecunias Longino, totius familię ſuæ fideliſſimo, miſit eum ad emendum frumentum. Illi autem cum nauigaſſent in Calabriam, & frumentum illic emiſſent, poſt tres menſes adnauigant id habentes. Cẽtum uero ſtadijs longe à Conſtantia, ea aduerſo, eius, quod dicitur Dianeuterium, oritur in mari maxima tempeſtas, & uenerunt in periculum naues Fauſtiniani, quæ afferebant frumentum, totumq; ſtramentum mare ad litus impulit. Cum hæc autem audijſſet Fauſtinianus, & ſtatim ad mare acceſſiſſet, & oculis uidiſſet, quę facta fuerant, ſepulchrum habẽs os ſuum apertum, ſtatim cœpit ſceleratus blaſphemare in altiſſimum, & probris appetere Epiphaniũ, dicens uerba huiuſmodi: Hic magus & prædo nõ ſolum in terra maleficit domui meæ omni tẽpore, ſed etiam in mare mittens dæmones, prohibet, ne ingrediatur id, quod eſt uſui familiæ meæ. O quis uenenis emiſit hũc prædonem? Cumque hæc dixiſſet, & plura his, iuit in domum ſuam minitãs Epiphanio. Omnes aũt, qui erãt congregati in ciuitate, uiri & mulieres, unà cum ſuis liberis, colligebant frumentum, & ferebant in domos ſuas, congregantes ſumptũ, alius quidem unius anni, alius uero duorum annorum. Habebat uero Fauſtinianus uxorem, quæ faciebat bona opera. Ipſa ergo, inſciente Fauſtiniano, miſit bis mille nummos Epiphanio, ut domui eius præberet alimenta. Dixit autem mulieri Epiphanius: Tene pecuniam in domo tua, & accipe eſculenta, quibus indiges: & quando terra produxerit, tunc reddes, quæ acceperis. Sic autem fecit uxor Fauſtiniani.

De ecdici Sabini iudicio.

ERAT in Epiſcopatu quidam Diaconus nomine Sabinus, cuius ſtudium erat pulchrè ſcribere. Is erat moderatus, & recta uita prędictus. Eramus autem in Epiſcopatu omnes monachi octoginta. Is uero Sabinus excellebat inter omnes. Eum conſtituit Epiphanius primum ecdicũ, hoc eſt defenſorem eccleſiæ. Cum uero aliquãdo duo homines apud Sabinum iudicio contenderent, unus diues, & unus pauper: uolebat Sabinus habere rationẽ pauperis, quamuis cauſa diuitis iuſtior eſſet, quàm cauſa pauperis. Cum itaq; in medium ueniſſet Epiphanius, Sabino placido uultu dixit: Vade, fili, & ſcribe rectè, & memento uerborum diuinorum, & ſis perfectus in iudicio, & audies benefactorem loquentem & dicentem: Noli miſereri pauperis in iudicio, & ne reſpicias perſonam potentis. Ab eo itaq; tempore omnibus, qui ueniebant, iudicium reddebat Epiphanius. A matutina enim uſque ad horam nonam audiebat eos, qui diſceptabant. Ab hora uero nona uſque ad tẽpus matutinũ, à nullo uideatur amplius.

Exod. 23. Leuit. 19.

De ijs, quæ facta ſunt in Epiphanij ſede, inſidijs.

ERat autem ex fratribus, qui erant in Epiſcopatu, quidam Ruffinus nomine, cuius ars erat rectè ſcribere, uultu impudens. Vnacum eo inſurgebat Fauſtinianus, & quotidiè multis cõtumelijs afficiebat Epiphanium. Epiphanius uerò cum ſumma manſuetudine eius reprimebat audaciam: Suggeſtione autẽ Fauſtiniani, & dæmonis, qui eis opem ferebat, is quæſiuit interficere Epiphaniũ, cum Fauſtinianus hæc uerba cõtuliſſet cũ monacho, & ei diceret cacodæmon: Si occidas prædonem, ſedebis ſupra thronum. Hic autem tam audax, & tam inſolens, erat ſecundus Diaconus eccleſiæ, ad quem pertinebat ornare thronũ Epiſcopi. Cum uerò gladium acutum accepiſſet ſceleratus, poſuit eum tectum in eo loco, ubi ſedetur ſupra thronum, & ſupra eum ueſtes ſtragulas. Cũ igitur Epiphanius ad ſede aſcẽderet, dixit ei, qui fecerat inſidias: Tolle, fili, ſedis tegumentũ, qđ tegebat gladiũ. Gladius uerò cecidit in pedes Ruffini, cacodæmonis potius, quã Diaconi, & infixus eſt eius pedi dextero. Dixitque Epiphanius Ruffino: Ceſſa deinceps, ò fili, ab inſolentia, ne uenias in periculum.

Ruffinus necẽ molitur Epiphanio.

De paralyſi Theodoſii Imperatoris.

VRgebant autem Epiphanium, ut ueniret in Regiam. Nam cum Theodoſius Imperator neſcio qua occaſione laboraret pedibus, inferne eum à genibus inuaſit paralyſis, iacuitq; in lecto ſeptẽ mẽſibus. Is ad Epiphaniũ miſit in Cyprũ, ut ueniret in Regiã, & opẽ ferret ſibi. Cum ei aũt occurriſſent, qui miſſi fuerant ab Imperatore, urgebãt Epiphaniũ, ut exiret è terra Cypriorũ. E aqua cũ opus eſſet illi nauigare, omnes fratres uolebãt mori, quã

priuari ſuo patre. Cum ij autem, qui miſsi fuerant ab Imperatore, ſolicitarent Epipbanium, ut aſcenderet in Regiam, dixit eis Epiphanius: Ite, ò filij, ad Imperatorem: ego enim poſt uos ueniam. Cum ij uerò dicerent, Ne indigneris, ò Pater: ſic enim iuſsit Imperator: nec poſſumus aliter facere, ne forte ueniamus in periculũ, maximè cũ ægrotet, & tuum aduentum expectet, o Pater. Vix perſuaſum eſt Epiphanio, ut cũ eis nauigaret. Epiphanius itaque accerſito religioſiſsimo Epiſcopo Philone, iuſsit eum curam gerere uſus Eccleſiaſtici. Cõgregati ſunt autem omnes patres & fratres, & qui catecheſi inſtituti fuerant ab Epiphanio: quos omnes ualere iuſsimus, & nauigauimus ad Regiam.

Nobis autem ingreſsis Conſtantinopolim, ipſe ingrediebatur cum ſumma quiete & trãquillitate, quã oſtendebat omnibus, quibus occurrebat. Erat igitur Theodoſius Imperator mutus præ dolore, iacens in lecto. Poſtquam autem acceſsit Epiphanius ad Imperatorem, dixit ei Epipbanius: Fili, crede Crucifixo, & habebis ſanitatem. Habe ſine intermiſsione Deum in unto tuo, & omne malum tui non dominabitur. Miſerere eorum, qui affliguntur, & Dominus tui miſerebitur. Eſto tanquam Rex, qui honorat eum, qui dat ei poteſtatem, & ipſe adiiciet tibi maiorem gratiam. Cum autem Epiphanius hæc dixiſſet Imperatori, & ei appropinquaſſet, & tetigiſſet eius pedes, eumq́ue ter ſignaſſet, dixit ei: Fili, ſurge è lecto. Hęc cum Imperator audijſſet ab Epipbanio, ſurrexit è lecto ſupra pedes, nihil omnino habẽt mali. Dixit autẽ Imperator Epiphanio: Pater, mihi ſemper iubeto, & ego tua iuſſa exequar. Dixit Epiphanius: Habeat Dei uerba in animo tuo, & nõ opus habebis Epiphanio. Cum hæc autẽ, & his plura Imperatori dixiſſet Epiphanius, uenit tempus prãdij. Dixit ergo Epiphanius Imperatori: Vade, fili, ad mẽſam, & benedices benefactori. Erat aũt Epiphanius lepidus & urbanus, & habens ſermonem conditũ diuina gratia. Et quãdo in morbum quidem Romæ incidit filia Theodoſij, tunc Arcbadius & Honorius fuerunt Romæ, & uerſati ſunt cum ea longo tempore, quoniam illic erat uiro coniuncta. Cum uero audijſſet Theodoſius Romam ueniſſe Epiphanium, & curaſſe eius filiam, & filio eius, qui erat mortuus, uitã reddidiſſe, Arcbadiumq; & Honorium poſtea illuminaſſe, magna eſt affectus lætitia. Quo factũ eſt, ut deinceps ad eũ ſcriberet, tanquam ad patrem. Porro cum nos eſſemus Conſtantinopoli, Roma uenerunt Archadius & Honorius, & lætati ſunt, quod inueniſſent Epiphanium.

Ter ſignat Imperatoris pedes, & pellit paralyſim.

De fine Fauſtiniani.

IVſſu autem Imperatoris Fauſtinianum quidam adducunt in regiam, ut qui eſſet accuſatus, quòd maledixiſſet Imperatori. Iuſſu ergò Imperatoris tenebatur in cuſtodia. Quod cũ audiiſſet Epiphanius, uenit in locũ, in quo detinebatur Fauſtinianus. Dixit igitur Epiphanius Fauſtiniano: Licet tibi per nos loqui Imperatori, & liberaberis ab his anguſtijs? Dixit autẽ Fauſtinianus Epiphanio: Abi plane, & homines incautos decipe, nec hæc uerba loquere Fauſtiniano. Venisti huc mihi uerbis inſultãs, fugies deinde in Cyprum: Vade hinc in Phœniciam, & malos dies ages perpetuo. Poſtquam hæc dixit in Epiphanium furens Fauſtinianus, accepit me Epiphanius, & iuimus in aulam Imperatoris, ut regem iuberemus ualere, & iremus in Cyprum. Imperatore uero rogante Epiphanium, ut aliquot dies uerſaretur in regia, dicens cauſam cur quæreret, rurſus retinuit Epiphanium. Mane autem ingreditur quidam ex iis, qui reſponſa referunt, in aulam regiam, dicens Fauſtinianum Cyprium uitam finijſſe. Cum hæc audijſſet Epiphanius, luxit Fauſtinianum. Decreuit autem Imperator, ut deferrentur in aulã quæcunq; erant Fauſtiniani, maximè q ſemen nõ reliquiſſet ſuper terrã. Dixit uerò Epiphanius Imperatori; Vide, ò fili, ne pecces. Eſt enim uxor Fauſtiniani Deum ex corde colens. Crede uerbis Epiphanij, & erit tibi gratia apud altiſsimum. Tunc tradidit Imperator authoritatem Epiphanio in omnibus rebus Fauſtiniani. Dixit autẽ Epiphanius Imperatori. Habeo Deum, ò fili, qui mihi præbet, quæ ſunt neceſſaria, ſed hæc omnia ex illius mulieris ſententia dabimus egentibus. Cum hæc igitur Imperatori dixiſſet Epipbanius, Imperator dixit ei, Pete, pater, ea quibus indiges, & ea lubenter tibi dabo. Imperatori reſpondit Epiphanius; Perpetuo ſerua meos ſermones, & me habe, fili, in animo tuo. Cum hæc dixiſſet Epipbanius, una nobiſcum ex aula egreſſus eſt Imperator, & rogauit Epipbanium, ut ei benediceret. Cumq; orationem feciſſet Epiphanius, benedixit Imperatori, & eum ſalutauit. Et reuerſus eſt Imperator in pace in aulam ſuam: Nos uerò ſpatio quinque dierum nauigauimus in Cyprum, & fratres cũ magno nos gaudio exceperunt: Inuenimusq; uxorem Fauſtiniani lugentem maritum ſuum. Conſolatus eſt igitur eã Epiphanius in tota ſua afflictione. Quæ paruit uerbis Epiphanij, rogauitque illum, ut daret ei id, quod eſt in Chriſto ſignaculum, & baptizauit eam, & ordinauit eam Diaconiſſam eccleſiæ: & omnia eius bona ex ſententia Epiphanij data ſunt indigentibus.

Plane, id eſt, impoſtor.

Epiphani benedicit Imperatori.

De Aetio epiſcopo Hæretico.

ALiquando autem ſermones contulit Epiphanius cum Aetio, qui erat, ut aiunt, epiſcopus Valentinianorum. Erantque Conſtantiæ multi huius hæreſis. Cum igitur multis uerbis cõtenderet Aetius, & de altiſsimo multas diceret blaſphemias, dixit ei Epipbanius. Accipe, ò impie Aeti, in ore tuo repagulũ, & non loqueris uerba inſolẽtiæ. Cũ primũ hoc dixiſſet Epiphanius, Aetio os fuit obſtructum, & ab illo die non potuit amplius loqui. Cum autem uidiſſent, qui erant eius ſectæ, quòd uerbum ei os obſtruxiſſet Epiphanius, proni omnes ceciderunt, & anathemate percuſſerunt ſuam religionẽ, & facti ſunt Ortodoxi. Manſit uerò Aetius ſex diebus non loquens, & ſeptimo die uitam finijt. Erant autem aliæ quoque plurimæ hæreſes in inſula Cypriorum, hæ ſcilicet, Ophitarum, Sabellianorum, Nicolaitarum, Simonianorum & Carpocratianorũ. De his ſcripſit Epiphanius epiſtolam ad Theodoſiũ Imperatorem, ut conſtitutione regia eos expelleret ex inſula. Erant enim inter eos uiri diuites, quibus mandata fuerat cura rerum publicarum: & deprimebant Ortodoxos. Cum autem accepiſſet Imperator literas ab Epiphanio, ſcripſit in hanc formã: Si quis patri Epipbanio epiſcopo regionis Cypriorum non paret per uerba diuina, exeat ex inſula, & habitet ubi uelit. Si qui autem ſunt amici, & filij pœnitentiæ, & confitentur communi patri, quòd, cum ſint decepti, uelint uenire ad ueritatem, maneant, ut doceantur à communi patre. Quod edictum cum eſſet à militibus allatum & publicatum, multi ex eis crediderunt Epiphanio. Qui uerò non crediderunt, ſtatim eiecti ſunt ex inſula.

Impio hæretico obſtructũ os.

Literæ Theodoſii Imperat.

De Theophilo Alexandrino & Ioanne Conſtantino politano, qui dictus eſt Chryſoſtomus.

ERat autem Alexandriæ quidam epiſcopus nomine Theophilus. Is habuit magnam Epiphanij notitiã. Erant uerò tres fratres Alexandriæ, filij Herculis, qui imperauerat in ea ciuitate. Mortuo uero patre eorum, tres ex conſenſu uoluerũt eſſe monachi. Qui profecti in ſolitudinem, quietem agebant in ſilentio, & honeſta uita erant præditi. Ij erant ualde noti Theophilo Alexandriæ epiſcopo.

Theophilus Alexãdrinus perſtringitur.

Quos ipſe cũ fraude induxit in ciuitatem, atque adeo effecit, ut ibi ſtarent. Fecit autem ex ijs maiorem epiſcopum in una urbe Aegypti. Alios uerò fecit Diaconos & Oeconomos eccleſiæ. Cum autẽ tempore triũ annorum fuiſſent Oeconomi eccleſiæ, ſenſiſſentq́; ſe eſſe mortuos, (quod ad diuinã attinebat gratiam) ex conſenſu duo rogauerunt Theophilũ, ut eos illuc dimitteret, ubi prius habitabant. Teophilus uerò eos trienoio priuauit communione. Cumq́ue multum rogaſſent, ut ſibi permitteretur, diuina ſumere ſacramẽta, hoc non conceſsit Theophilus. Ij autem aſcenderunt in regiã, & prociderunt ad pedes Ioannis. Ioannes uero cum didiciſſet cauſam, ſcribit epiſtolam ad Theophilum, rogãs eum, ut fratres dimitteret. Theophilus autem Ioanni roganti non paruit. Iterum ergo ſcripſit Ioannes adhortationẽ Theophilo, & nec ſic paruit. Ioannes itaque liberauit duos fratres à ſegregatione. Exorta eſt itaque diſcordia inter Ioannẽ & Theophilum.

De agro Viduæ.

FVit autem aliquãdo uir quidam ſenatorius, nomine Theognoſtus. Hic cum eſſet Chriſtianus, habuit aſsiduè timorem Dei ante oculos, & diligebatur ab Imperatore. Erat autem alius, qui ipſe quoque erat ordinis ſenatorij, Dorotheus nomine, Atrianus. Is accuſauit Theognoſtum, quod Imperatorẽ affeciſſet contumelia: & produxit duos falſos teſtes, qui præſentem conuicerunt Theognoſtũ, quòd contumelia affeciſſet Imperatorem. Imperator itaq; Archadius iuſsit Theognoſtum relegari, & bona eius publicari. Vxori autem Theognoſti manſit unũ ſuburbanum, ex quo habebat alimentum. Deceſsit Theognoſtus, cum eſſet in exilio. Eudoxia autem aliquãdo egreſſa ad uindemiã, cum prope eam eſſet poſſeſsio & uitis ſuburbani uxoris Theognoſti, neſcio quanam de cauſa, cum egreſſa eſſet de uinea ſua, ingreſſa eſt uineam uxoris Theognoſti, & botrum execuit. Dixerunt autem aliqui ex ijs, qui aſsiſtebant: Domina, ſecuiſti botrum alienæ uineæ: Mos eſt Imperatoribus & Imperatricibus, ſi uel pedem intulerit in terrã alienam, & ſi fructum acceperit ex aliquo ex ijs, quæ fructum ferunt, ut nullus alius in ea poteſtatem habeat, niſi Imperator. Cum Theognoſti autem uxor audijſſet, quòd ſuus ager ab ea ſit auulſus, id ſcripſit in pugillaribus, & miſit ad Ioannẽ. Valdè enim amabatur Ioannes ab Imperatore & ab Imperatrice. Cum hæc didiciſſet Ioannes, miſit ſuum Archidiaconũ, uirum eruditum & recta uita præditum. Nomen autem eius uocabatur Eutychus. Ingreſſus autem Eutychus ad Imperatricem, cum ea diſſeruit iuſſu Iohannis. Dixit uerò Imperatrix Eutycho: Hæc eſt lex regia, ubicunque autem uelit in alia prouincia, dabo ei prædiũ. Egreſſus Eutychus, annunciauit Ioãni uerba Imperatricis. Iuit autem Ioannes in aulam regiam, & dixit Imperatrici: Redde agrum uiduæ. Dixit Ioannis Imperatrix: Pater, diſce cauſam, & tunc intende crimẽ, quod

Vide Zelum iuſtitiæ in beatiſsimo

me dicis commiſiſſe in uiduam: Dixit autem rurſus Ioannes: Dixi tibi, redde uitem uiduæ. Dixit Imperatrix Ioanni: Noli, pater Iohannes, noli ſic coram arguere Imperatores. Dixit Ioannes: Rurſus dico tibi: Redde agrum uiduæ. Audiuiſti, quanta notetur ignominia Iezabel propter uineam, & uſque in hodiernũ diem in malum digito oſtendatur, propter uineã ſancti uiri? Cum hæc autem ab Ioanne audijſſet Imperatrix, iuſsit Ioannem eijci ex aula regia. Qui egreſſus, uenit in eccleſiam. Dixit autem Ioannes Eutycho: Quando uenerit Imperatrix in eccleſiam, accipe tecum, qui tibi ſeruiant, & ſta in aditu, ubi ſolet ingredi in eccleſiam, & ne ſinas eam ingredi, dicens: Ioannes iuſsit, ne ingredereris in eccleſiam. Sic autem fecit Eutychus: Ab eo ergo tempore irritata eſt Imperatrix aduerſus Ioannem, ut eum mitteret in exilium.

Chryſoſtomo.

2. Re. 2

Cum autem audiuiſſet Theophilus, uelle Imperatricem mittere Ioannem in exilium, hoc ipſe quoq; mirandum in modum eſt machinatus. Scripſit autẽ Theophilus ad Epiphanium fictas literas aduerſus Iohannem, quòd ſentiat Ioannes eadem, quæ Origenes. Mota igitur eſt Imperatrix ad eum mittendum in exilium. Epiphaniusq; citò credidit Theophilo. Neſciebat enim, Theophilum eſſe Ioanni inimicum. Accidit uerò, ut Epiphanius uellet etiam pro re alia nauigare ad urbem regiam. Cum autem de Ioanne audiuiſſet à Theophilo, multo magis ſtuduit eò uenire, ſed non ut Ioanni malefaceret. Me igitur accepit & Iſaac, & nauigauimus Conſtantinopolim. Porro cum nos ueniſſemus in ciuitatem, erat de Ioanne magna perturbatio, quoniam multum amabatur à ciuibus. Erant autem quædam monaſteria & martyria, quæ, quia accipiebant annonas ab Imperatrice, Ioannem minime accipiebant. Nobis autem ingreſſus in unum ex illis monaſterijs, coegerunt Epiphanium, ut ordinaret (quoniam ita opus erat) eum, qui præeſſet reſponſis eccleſiæ: quod etiam fecit. Audiuit autẽ Ioãnes, & ualde ſuccenſuit Epiphanio, & ſcripſit epiſtolam ad Epiphanium, quæ ei attulit moleſtiam. Similiter Epiphanius quoque reſpondit ad ea, quæ ſcripta fuerant. Audiuit autem Imperatrix Ioannem iraſci Epiphanio. Quæ cum arceſsiuiſſet Epiphanium dixit ei: Pater Epiphani, totum eſt meum Romanorum imperium, & totum ſacerdotium eccleſiarum, quæ ſunt ſub meo imperio, eſt tuum. Quoniam Ioannes, qui eſt alienus à dignitate ſacerdotij, inſolenter ſe gerit aduerſus Imperatores, & dicunt eum habere aliquam aliã hæreſim præter noſtram: ea de cauſa multis ab hinc diebus in animo uerſo, facere de eo ſynodum, & eum tanquam indignum abdicare a ſacerdotio. In ſede autem collocare aliquem alium, qui poſsit obtinere ſacerdotium: ut meum imperium ſit quietũ in omnibus. Cum Imperatrix hæc diceret Epiphanio, ira tota, quanta erat, commouebatur. Ei ergo rurſus dixit: Cum tua hic ſit cum Deo paternitas, non opus eſt, ut alijs patribus moleſtiam exhibeamus. Sed quem tibi Deus reuelauerit, eum fac epiſcopũ: Hunc autem expelle ab Eccleſia. Imperatrici autem dixit Epiphanius: Audi, ò filia, patienter tuum patrem. Dixit autem Imperatrix Epiphanio. An tua paternitas aliquid iubeas, enuncia, & ego colam & obſeruabo meum patrẽ. Dixit Epiphanius imperatrici. Si eius, quam dicis, hæreſis reus eſt & conuincitur Ioannes, nec ſe fatetur peccaſſe, indignus eſt ſacerdotio: & ſi quid iubet ueſtrum imperium, faciet ueſter ſeruus. Si autem pro ueſtra iniuria quæris Ioannem expellere ex eccleſia, ſeruus tuus Epiphanius in hoc non aſſentietur. Eſt certè maximè Imperatorũ, iniuria affici, & ignoſcere, quandoquidem nos quoq; habetis Imperatorẽ in coelis, cui aſsiduè peccatis, & is uobis remittit,

Theophili machinationes contra Chryſoſto.

Nota S. Epiphanij modeſtiã & integritatem.

Qui quidem dicit in Euangeliis: Eſtote miſericordes, ſicut pater ueſter, qui eſt in cælis. Dixit autem

Luc. 6

Imperatrix Epiphanio: Si fueris impedimento, pater Epiphani, quò minus mittatur Ioannes in exilium, aperiam templa idolorum, & faciam ut homines ea adorent, & faciam ultima peiora prioribus. Cumq; hæc acerbè diceret, ex eius oculis fluebant lachrymæ. Ei uero dixit Epiphanius: Ego quidem, ò filia, ſum innocens ab hoc iudicio.

Cùm hæc dixiſſet Epiphanius, accipit me, & egreſſi ſumus ex aula Imperatoria. Aegrotabat aũt Iſaac, & non ingreſſus eſt nobiſcum ad Imperatricem. Peruaſit uero fama per totam ciuitatem, dicentium: Magnus ſacerdos Epiphanius Epiſcopus Cypriorum, ingreſſus eſt ad Imperatricem, & fecit, ut in exilium mitteretur magnus Ioannes. Cum hoc autem audiuiſſet Iſaac, aufugit ab Epiphanio, & ingreſſus eſt monaſterium, nobis inſcientibus. Aegrè uero ferebat Epiphanius, & Deum rogabat, ut ei ſignificaret, ubinam manſiſſet Iſaac. Quod ei ſignificauit, & iuimus ad ipſum. Auerſabatur autem Iſaac Epiphanium, dicens: Nolo amplius eſſe tecum propter peccatum, quod feciſti in Ioannem. Cùm nos autem in monaſterio fuiſſemus tres dies, uix perſuaſit Iſaac. Quo accepto, egreſſi ſumus. Sibi quoque perſuaſit Ioannes, quod eius exilio fuiſſet aſſenſus Epiphanius. Accepta igitur charta, ſcripſit ad Epiphaniũ: Sapiẽs Epiphani, aſſenſus es meo exilio? In tuo throno non ſedebis amplius. Ad Ioannem autem reſcripſit Epiphanius: Athleta Chriſti, uerberare & uince. In locũ aũt ad quẽ ſuiſti relegatus, nõ uenies. Hęc ſcripſi, ò fratres, nè quis hoc probiũ cõferat in Epiphaniũ. Qui.n. tot & tanta bona fecerat, erat in tm malorum profundum deſcenſurus? Ingreſsis autem nobis in aulam Imperatoriam, iuſsit Epiphanius ualere Imperatores, ut nauigaremus in Cyprum. Interrogatus uerò Epiphanius ab Archadio Imperatore, quot annos eſſet natus, dixit centum & quindecim, & tres menſes. Sic autem dixit: Fui Epiſcopus, cùm eſſem ſexaginta annos natus. Fui uero in Epiſcopatu quinquagintaquinque annos, & tres menſes. Eo uero die, quo fuit nobis aſcendendum in nauẽ, tunc eum interrogauit. Cum autem nauẽ aſcendiſſemus, & nauigaremus in Cyprum, ſedit Epiphanius in concauo nauis, & nos cum eo. Eratque mos Epiphanio ſancta Euangelia aſsiduè tenere in manibus. Cumque ter ingemuiſſet & fleuiſſet, explicatis Euangelijs, & ijs rurſus plicatis, lachrimatus eſt. Cumque ſurrexiſſet, orauit: & poſt preces rurſus dedit in concauo nauis: cæpitque flere & nobis dicere.

Epiphanius ualde grãdæuus.

Si me diligitis, ò filij, mandata mea ſeruate, & dilectio Dei manebit in uobis. Scitis per quot afflictiones tranſiui in hac uita, & non reputaui eſſe ullam afflictionem, ſed eram ſemper lætus in ijs, quæ ad Deum pertinent, & Deus non me dereliquit, ſed ipſe me ſeruauit ab omnibus maligni inſidijs. Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum. Aliquando autem, ò filij mihi deſiderati, cùm ego eſſem in loco deſerto, & Chriſto preces peragerem, ut liberarer ab omnibus inſidijs aduerſarij, me inuaſit multitudo dæmonum: qui cùm me dilaceraſſent, & pedibus arripuiſſent, attraxerunt in terram. Nonnulli autem ex ipſis mihi plagas quoque intulerunt. Hoc uero fecerunt mihi decem diebus. Nec amplius uidi dæmonem in propria perſona omnibus diebus uitæ meæ, ſed p̃ hoĩes in me ſuã exercuere malitiã: cuiuſmodi mihi mala euenerunt in Phęnicia ab inſolentibus Simonianis: qualia in Aegypto ab immundis Gnoſticis: qualia in Cypro ab iniquis Valentinianis & aliis hæreſibus. Aduertite ergo animum ò filij mei, & audite uerba Epiphanij peccatoris. Pecunias ne concupiſcatis, & multæ pecuniæ adiicientur uobis nullum hoĩem odio habeatis, & à Deo diligemini. Nolite loqui aduerſus fratrem, & affectio diaboli uobis non dominabitur. Auerſemini omnes hæreſes, tanquam feras plenas ueneno mortifero. De quibus etiã uobis tradidi in libris, qui appellantur Panaria. Auerſemini, & cauete à mundi uoluptate, quæ corpus & mentem ſemper titillat. Experimini eam eſſe Satanę acceſsionem. Sæpè autem uel carne quieſcente, mens incautorum turpia apprehendit uiſione. Quando uero mens noſtra eſt ſobria, & Dei ſemper habet memoriam, tunc facilè inimicum poſſumus proſternere. Cùm hæc & his plura dixiſſet Epiphanius, oĩbus qui erant in naui accerſitis, dixit eis: Oportet nos ò fratres, totis uiribus rogare benignum & clementem Deum, ut nos conſeruet, & nemo pereat ex iis qui ſunt in naue. Eſt enim futura in mari magna tempeſtas. Sed eſtote bono animo: Nulla enim afflictio labore opprimet ullum ex eis, qui ſunt in naui. Quæ cũ dixiſſet, dixit mihi: Fili Polybi. Dixi ei: Quid eſt, pater? Dixit ille mihi: Si nauigauerimus uſq; in Conſtantiam, mane ſeptem dies in ciuitate, & nauiga in Aegyptum, & aſcende in ſuperiorem Thebaidem & paſce oues Chriſti. Sed attende tibi, fili: Teſtor tibi cœlum & terram, ne aliter facias. Nam ſi mea uerba neglexeris, & non penetraueris in ſuperiorem Thebaidem, peribis: & fruſtra à te fient, quæcunque ædificaueris: & eris inutilis coram quouis homine. Sed ſi mea uerba audieris, & Dñi mãdatũ cuſtodieris qđ mihi mãdauit Ieſus Chr̃s filius Dei, eris benedictus corã ipſo oĩbus diebus. Quæ cũ dixiſſet, me eſt amplexus. Cõuertitq; ſermonem ad Iſaac.

Inſtitutiones optimæ S. Epiphanij.

Is autem dixit ei: Quid eſt, Pater? Ei dixit Epiphanius: Tu quoque fili mane in ciuitate Conſtantienſi, donec iubearis inire uiam Citienſium. Quæ cũ Epiphanius dixiſſet Iſaac, eum eſt ſimiliter complexus. Nautas quoque omnes acceſſens, dixit eis: Nolite cõturbari, o filij. Magnum enim motum faciet mare, ſed attendite Deo, & ipſe uobis feret opem. Erat autem hora diei undecima, quando hæc nos docuit Epiphanius. Dixit uero uni ex nautis: Noli tentare, ne tu tenteris. Circa occaſum autẽ ſolis fuit magna uenti procella in mari. Epiphanius uero erat in infima parte nauis paſsis manibus: & eius pectori impoſita erant Euangelia, & erant aperti eius oculi, & uox eius non audiebatur. Nos autem omnes magno metu affecti, exiſtimabamus Epiphanium Deum orare propter tempeſtatem maris. Mãſit autem illa tempeſtas duos dies & duas noctes. Tertio uero die dixit mihi Epiphanius: Fili Polybi. Reſpondi ego: Quid eſt, Pater? Et dixit mihi: Dic nautis, ut accendant ligna, & faciant carbones, & accipe ſuffitum, & affer huc. Et ſic feci. Qui dixit: Fili, admoue propius. & admoui. Et dixit mihi: Iace ſuffitum ſuper carbonem: & ieci. Et dixit: Orate, filij. Et fecit orationem ut recũbebat. Et poſt orationem nos eſt complexus, dicens: Salui eſtote, filij. Epiphanius enim non uos amplius uidebit in hac uita. Et ſtatim tradidit ſpiritum. Statimque ceſſauit tempeſtas maris.

Obdormiuit pius & ſãctus in Domino. Vide ſtupendum miraculum.

Cadentes autem ſuper collum eius & Iſaac, amare fleuimus. Cecideruntque tenebræ in noſtros oculos illo die. Vnus uero ex nautis, cui dixerat Epiphanius adhuc uiuus: Noli tentare, ne tenteris: currens ad pedes Epiphanij, uoluit aperire ueſtem Epiphanij, & uidere, an eſſet circuncilus. Epiphanius autẽ, ut iacebat mortuus, dextero pede ſublato, eum impegit in faciem, & iecit eum uſq; ad puppẽ nauis, & mãſit mortuus. Tertio uero die nautæ, qui eũ portabãt, tulerunt eum prope Epiphanium. Poſtquam autem

eum

cum ad pedes eius, & tetigit eos, ſtatim ſurrexit: Et cecidit timor ſuper omnes, qui erant in naui. Cum nos autem nauigaſſemus Conſtantiam ad locum, qui dicitur Dianeuterium, egreſsi ſunt nautæ è naui,& circumierunt totam ciuitatem, & clamauerunt cū magnis uocibus: Viri fratres,qui utris frequentem habitatis Conſtantienſium ciuitatē, deſcēdite ad mare in locum, qui dr Dianeuterium, & accipite reliquias ſancti & longe beatiſsimi patris noſtri Epiphanij. Finijt enim uitam humanā. Tunc quidem ceciderunt tenebræ ſuper uniuerſam ciuitatē, & ſe manibus tenentes deſcendunt ad mare, magnū planctum afferentes. Sed omnes quoque ruſtici ueniebant in ciuitatem,per totam uiam fluētes lachrymis. Quocirca tres quoq; cæci, qui erāt in Parœcia, quæ appellatur, Torti, ſe ſic in uiam cōiecerunt, nec ullus dabat eis manum,ut citius uenirēt in ciuitatē. Dixit autem unus ex eis nomine Proechius: Digne Dei ſancte Epiphani, Fac nos,adſpicere, ut nos quo-

Tres cæci illuminātur. q; adoremus tuas uenerabiles reliquias. Et ſtatim adſpexerunt:& ingreſsi in ciuitatem,adorarunt uenerandas ſancti patris reliquias: & annunciarunt id, quod tres dies,neq; ſepeliebatur propter magnā cōtentionem. Quarto aūt die ipſum in loculo, melle ſuperfuſo, compoſuerunt. Cogitabant. n. enim ſepelire in eccleſia. Manſi uero ſeptem dies in eccleſia prope reliquias,& ne ſic quidē eſt ſepultus. Octauo itaque die,cū,ut iuſſerat ſanctus pater, nauem inueniſſem, quæ traijciebat in Aegyptū,aſcendi in ſuperiorē Thebaidem,& manſi anno uno. Cum autem deſcenderet magnus Heracleon, Præſes totius Aegypti,Rhinocurura,(Eam enim urbē ædificarat)& audiſſet me fuiſſe diſcipulū magni Epiphanij, me nolentem rapuit per milites, impoſitumque camelodromadi detulit Rhinocururam. Accidit autem, ut Epiſcopus illorum decederet. Fecitque,ut ordinarer Epiſcopus Rhinocururorum.

EPISTOLA POLYBII EPISCOPI ad Sabinum Epiſcopum ciuitatis Conſtantienſis.

DOmino in Deo uenerando,digno ſacerdotio, ſancto patri Sabino Epiſcopo ciuitatis Con-

Math. 2. ſtantiæ Cypri, Polybius peccator in Domino ſalutem. Magi ſingularis gratia, uel antequā ſtella eis Dominum ſignificaſſet,participes facti,uadunt Hieruſalem, atque Bethleem, ad adorandum cœleſtem regem Chriſtum Dominum noſtrum. Niſi enim ij fuiſſent prius participes diuinæ cognitionis, Dei uiſionem minime fuiſſent aſſecuti. Sed illa quidem de Deo,qui quærebatur à Magis, & ſignificabatur per ſtellam ipſis Magis in Bethleem. Ego autem nunc quæro de ſancto patre, qui Deum quæſitum à Magis, & inuentum in Bethleem, & adoratū, coluit: De Epiphanio magno ſacerdote, muro & propugnaculo Cypriorum. Quoniam ergo, ſancte pater, propter meorum peccatorum multitudinem, non fui dignus, qui uiderem locum illorum bonorum, ubi ſunt ſepultæ precioſæ reliquiæ ſancti patris noſtri Epiſcopi Epiphanij, & perpetua huius rei memoria & dolor grauis meo inſidet animo: ea de cauſa rogo tuam ſanctam paternitatem, ut nobis ſignificet per literas, quonam die, & quomodo ſit ſepultus. Miſi autem ad te uirum prouidum, & diuina gratia dignum habitum: Dico uero uenerandum Diaconum Calippum, qui mihi quoque ſignificauit de ueſtra ſanctitate,quod ipſe ſederis ſup thronū eccleſiæ Conſtantiæ. Nam cum ego flerem, & quærerer de ſepultura ſancti patris,nec noſſem quiſnam ſediſſet ſuper thronum,idque ſcire per literas cuperem,prædictus dixit Callippus,quòd Sabinus præfectus monaſterii, ſucceſsit noſtro ſanctæ memoriæ patri & Epiſcopo Epiphanio. Quocirca eum miſimus per tantum ac tam difficile iter & mare,ut ea,quę prius dicta ſunt, conſequamur per tuam ſanctitatem. Puriſsimum autem clerum meo nomine digneris ſalutare, & omnes,qui ſunt ſub ueſtra ſanctitate. Ora pro me,digne ſacerdotio,ſancte pater.

EPISTOLA SABINI EPISCOPI ad Polybium Epiſcopum.

DEo ago gratias,& ueſtræ alacritati animi,ſerue Dei,& digne ſacerdotio,ſancte pater Polybi, quòd per te excitor ad pulchram memoriam. Sanctitatis enim ueſtræ literis,quas ſecūdum Deum ſcriptas accepi, ita uiuificata eſt anima mea,quemadmodum ſi terra ob longam ſiccitatem areſacta fuerit,morientes herbæ pluuia cœlitus demiſſa reuireſcunt. Quis tuam habens memoriā, ſancte pater, unquam dolore afficitur? Quis autem,ſancte pater, non emiſit lachrymas propter tuum diſceſſum? Fuit enim multus planctus & luctus intolerandus propter te,ſancte pater. Non ſolū enim Cypriorum inſulam obitantes Cyprij, requirentes tuam ſanctitatem,ut ſederes in throno eccleſiæ,ſed etiam per mare multi nauigantes in Phœniciam te quærebāt, adeo ut quatuor menſibus uidua manſerit eccleſia in tui inquiſitione.

De die autem,& loco, in quo ſepultus eſt ſanctæ memoriæ pater noſter Epiſcopus Epiphanius, per *Multi contactu*
has meas literas ſignifico patri meo. Decem diebus *ſacrarū*
fuerunt eius precioſæ reliquiæ in Eccleſia, in melle *reliquia-*
iacentes in loculo:multique qui ægrotabant, & tangebant reliquias,à morbo ſtatim ſunt liberati. Longi- *rum S.*
nus autem & Petronius Diaconi,qui ab hæreſi Valē- *Epipha-*
tiniana ſpecie tantum conuerſi erant, ipſi prohibe- *nij ſunt*
bant,ne pater ſanctus ſepeliretur,dicentes non licere mortuum in ciuitate poni in eccleſia, ne forte per *curati*
ipſum quoque ueniret ciuitas in periculū. Venit autem fama,& uehemens quædam in ciuitate perturbatio,quòd ſint nonnulli ablaturi reliquias. Fuitque magnus ſtrepitus in tota ciuitate. Eramus uero omnes quoque monaſteriorum præfecti in ciuitate. Decimo autem die,cùm accepiſſet ligonem maxime uenerandus Sabinus Diaconus,cœperunt fodere locū, in quo erant reponendæ precioſæ ſancti patris reliquiæ. Cumque hoc uidiſſet reuerendus Draco, ipſe quoque conſenſit. Rurſus autem dixerunt Longinus & Petronius: Non licet eum ſepeliri in eccleſia. Accepto uero ligone, uenerandus quoque Draco fodiebat una cum Sabino,dicens: Sepeliantur ſancti patris reliquiæ in hoc loco: ego de eo precabor Imperatorē. Venerunt autem artifices, & fecerunt thecam precioſarum reliquiarum ſancti patris noſtri & Epiſcopi Epiphanij diligentiſsime & accuratiſsime: maxime quod dicebatur à multis,fore,ut furto auferretur à Romanis,aut à Conſtantinopolitanis,aut à Phœnicibus. Facta uero theca à dexteris ſanctæ eccleſiæ, ubi ceciderat ædificator ſupra Fauſtinianum, acceperunt precioſas reliquias ſancti patris noſtri uiri pij, ut eas in theca deponerent. Impij autem & indigni, Longinus, inquam, & Petronius, appræhenderunt reliquias, alios quoque,qui male ſentiebant, commouentes, & non ſinebant eas ſepeliri. Cum ego eſſet magna contentio,uenerandus Diaconus Sabinus dixit cum magna uoce & luctu ama-

Vide quid poſſint ſanctis poſt mortē, & ſi in uocati cum fide, adſint inuocantibus.

riſsimo: Sancte pater Epiphanij, ſcio, & credo, quod ſicut cùm in hac uita degeres, Deum exorabas, ita etiam nunc quoque potes, & aliquid amplius. Percute Longinum & Petronium, qui defecerunt, quod propter iniuſtum aelum non ſinant te ſepeliri in hoc cū dixiſſet Diaconus Sabinus, factum eſt à Deo iudicliſ. Nam Longiuus quidem, qui in terram ceciderat, mā ſit mortuus: Petronio autem manus ſuere diſſolutæ, & manſit mutus in eo loco. Et cum Longinum quidem compoſuiſſent, ſepelierunt: Petronium autem portantes, domum tulerunt, & poſuerunt ſupra lectum: quarto uerò die uitam finijt. Acceperunt itaque precioſas reliquias ſancti & beati patris noſtri & Epiſcopi Epiphanij, & cum omni honore eas in eo loco depoſuere.

Mane autem ſtatim uenerandus Draco, acceſsitis omnibus clericis cum multis patribus familias ciuitatis, obtulit preces Imperatori. Miſsi uero ſunt tres clerici, & tres patres familias. Ex clericis inprimis honorandus Sabinus Diaconus, & maxime honorandus Diaconus Paulus conſobrinus Draconis, & honorandus Diaconus Athanaſius. Ex patribus autē familias reuerendus Marianus frater Syneſii, & reuerendus Iohannes eius conſobrinus, & filius Draconis, qui ipſe quoque uocabatur Draco, & quem Dei gratia curauit Epiphanius à morbo grauiſsimo. Hi autē ineruut in ciuitatem regiam, & obtulerunt preces Imperatori. Imperator uero Archadius, cùm preces accepiſſet & legiſſet, ualde magno dolore eſt affectus, quòd è uita exceſsiſſet Epiphanius. & dixit eis, qui preces ſibi obtulerant: Sedete in hac urbe regia quadraginta dies, ut lugeam meum patrem, & uos mittam in pace. Illi autem ſic fecerunt. Et luxit Archadius Imperator ſanctæ memoriæ patrem noſtrum & Epiſcopum Epiphaniū pium militantē, uomine Maaimum. Is habebat ſpiritum immundum. Cùm ij autem perueniſſent Conſtantiā, ſtatim Maaimus accepta conſtitutione, ingreſſus eſt in locum, ubi ſunt poſitæ reliquiæ ſancti patris noſtri. Cumque pronus cecidiſſet in faciem, & preces poſuiſſet ſupra thecam, dixit: Deo digne ſancte Epiphani, expelle à me malignum ſpiritum, & tunc aperiā hanc formatam ſcripturam cum magna gratiarum actione. Statimque exijt immundus ſpiritus à Maximo. Maneque patefacta fuit ſcriptura formata in loco publico, & omnes propterea magna ſunt affecti lætitia. Formatæ autem ſcripturæ uim inſero in mea epiſtola, quam ad ueſtram mitto pietatem: quę in uerſu ſecundo ſic continet. Sic enim dicit Imperator Archadius de ſancto patre: Eum, qui uiait ſupra noſtras leges, nolumus iacere conuenienter noſtris legibus. Ecce ergò, ò ſancte pater Polybi, uniuerſam conſequentiam, quæ fuit tam uerbis quàm factis, expoſui ueſtræ apud Deum honoratæ & ſanctæ animæ per literas, quæ à nobis miſſæ ſunt per uenerandum Diaconum Calippum. Habe autem perpetuam mei memoriam in tuis ad Deū orationibus, ſancte pater. Tuum uerò ſanctum Clerum meo nomine ſalutare digneris, ò digne ſacerdotio, ſancte pater. Ora pro me, ò uir maximè pie.

Maximus inuocans S. Epiphaniū mox à dæmone liberatur.

VITA S. MODOALDI TREVIrorum Epiſcopi, edita à Stephano Abbate Leodinenſi.

PRAEFATIO AVTHORIS AD Thietmarum Abbatem, in uitam beati Modoaldi Archiepiſcopi Treuirenſis.

DOmino Thietmaro, Helmuuardicenſis cœnobij Abbati reuerendo, & ſanctis, qui ſub ipſius cura degunt, fratribus, Stephanus Abbas humilis congregationis beati Iacobi in Leodio, æternam in Domino ſalutem. Quoniam gratiarum diſtributor Deus in diuidendo ſingulis, prout uult, ſuper omnia donat charitatem, qua diligamus bona in alijs, quæ deſunt in nobis, ut omnia ſingulorum, & ſingula fiant omnium: neceſsè eſt, ut in proximis ſtudeamus amando poſsidere, quæ uidemus in nobiſmetipſis operando minùs prouenire. Vndè bonum ſtudij ueſtri trahentes odorem, admodùm læti & delectati ſumus, ſuper his uidelicet, quæ de ueſtri laboris profectibus innotuerunt nobis per quendā ex ueſtris, quo ad tps uſi ſumus: in quo uno oim ueſtrū cōuerſationē bonā imaginantes, gaudemus iā ea charitate uos prænoſcere, quos corporeo intuitu necdùm contingit uidiſſe. Spe enim ad ſupernam tendentes patriam, illuc precum lachrymarumque legatione præmiſſa, rogare debemus, quæ ad pacem ſunt Hieruſalem, & ad perpetuum cum illius ciuibus habitādi fœdus componendum, leuare potiùs fidei oculos ad montes, undè uobis interceſsionis auxilium ueniat, q̄ pręſumere de principibus, in quibus ſalus nulla eſt. Huius itaque cæleſtis habitationis obtinendæ pia accenſi deſiderio, ad arcem tanti roboris ueſtros prouexiſtis animos, ut theſaurum Treuirorum, à plūribus annis reconditum, pia importunitate aggredi cemini ſpoliare, pignora uidelicet ſancti Modoaldi Archiepiſcopi, & duorum corpora Thebæorum, cū alijs reliquijs auſi poſtulare, digni impetrare, abſportare, honorificare & patrocinijs eorum exultare. Et quoniam deſiderium pauperū ſuorum exaudiuit Dominus, tam Dei & ſanctorum uoluntate præeunte, quàm ueſtra ſubſequēte induſtria illud obtinere meruiſtis, quod nulla argenti uel auri copia ualeret comparari, quod nulla regia potentia præſumeret attentare. Quantum autem temporis, quantum laboris ad hæc adipiſcenda expenderitis, qualibus ſuffragantibus perſonis ad hanc bonę uoluntatis efficaciā perueneritis, qualiter huius, ut ità dicam, uictoriæ brauium apprehenderitis, ſatis diligenter uſque ad unguem deſcripſit ille uir ſupradictus, immo iā noſter & frater & amicus præcordialis, & quicquid ex charitate meretur appellari, uir ſynceræ iucunditatis, qui tali negocio ſemper labore ſuo & conſilio interfuit. Qui corpore quidem ad tempus uobis abſens, ſpiritu autem ſemper pręſens, dum pro inueſtiganda patroni ſui generoſitate, ordinis noſtri loca plurima inuiſeret: & quaſi apis argumentoſa, florum dulcedinem in melius liquorem comportans, tam geſta pontificum, quàm annales regum Francorum, famamque antiquorum ſapientium diligenti inquiſitione percurreret: tandem ad nos omnium ultimos diuertit obſecrans non perfunctoriè, ſed infatigabiliter & inſtantiſsimè, ut de uita & miraculis beati Modoaldi in lectionibus & reſponſorijs aliquod ingeniolj

1. Cor. 12.

Pſal. 145.

gebioli noſtri xenium domum deſerendum, à nobis mereretur accipere. Cuius precibus opportunè importunis, cum hinc humilitas profeſsionis noſtræ, ob declinandam præſumptionis notam obuiare perſuaderet, illinc charitas internæ obdurationis in proximum nos argueret, ſupereminenſioris uiç latitudinem timore abiecto conſiderantes, quoniam id, quod ſumus, quod uiuimus, quod ſapimus, totum Deo & proximo debemus, tandem amicipio deſiderio acquieuimus ſatisfacere. Sed cum ad

Nu. 22 hæc nos idoneos fore deſperaremus, ipſa noſtri deſperatione robuſtiores, ad illum protinus ſpem erexi mus, qui etiam immenſos brutoſque aſinæ ruditus, per ſeníatos humani colloquij diſtinxit modos. Huius ergo robore conſiderationis accincti adorſi ſumus authore Deo enarrare, quæ de uita & miraculis beati Modoaldi pontificis tam ex antiquorum relatione, quàm ex authenticorum librorum lectione colligere potuimus: in quibus uerborum folia requirenda non ſunt, quia infructuoſæ loquacitatis leuitas in ſacris paginis compeſcitur, dum in templo

Deute. 16. Dei per Moyſen nemus plantari prohibetur. Hic ſiquidem ſanctitatis uiam à puero ingreſſus, eouſq; de uirtute in uirtutem per ſpirituales proceſsit aſcenſus, ut iuxta uocabuli præſagium, quo apud homines appellatus eſt Modoaldus, apud Deum nominetur & ſit modo altus. Cuius ſanctitas atque nobilitas in tanta celſitudinis parilitate conueniebant, ut nos ipſa ſui magnitudine ambiguos reddant, quam earum in exordio narrationis alteri præponamus: quia cum plerunque in huiuſmodi perſonis nobilitas ſanctitatem impediat, in hoc ſancto uiro altera alterius dicebatur ornamentum. Sed quia hac tempeſtate perſpicuũ eſt, nobilitatem in omnibus negocijs præcellere, priuatam uero ſanctitatem & ſi Deo paucisque fidelibus acceptam, à filijs tamen ſeculi paruipendi: ideo huius nobiliſsimæ poſteritatis linea, ſi tanto plixiore, quanto diligentiore ſtylo percurratur, obſecramus lectorem, ne prolixitatem faſtidiat, quæ multorum continet utilitatem: quæ etiam ab auis & parentibus inchoanda, & certius deſcribenda nobis fuerat, niſi barbarica depopulatio nobilium Gallorum titulis olim

Barbarorum in Gallias incurſiones. inuidiſſet. Fertur enim barbarorum gens tũc per omnes Galliarum fines furoris ſui frena laxaſſe, diuina & humana pari abolitione contemptui habuiſſe, urbes ditiſsimas ſubuertiſſe, ſanctuaria Dei prophanaſſe, præclaros hominum labores exinaniſſe, monumẽta ſanctorum, titulos & nomina antiquorum heroum omnino deleuiſſe, nulla ueſtigia uirtutum, nulla uictoriæ, nulla laudis aut probitatis auorum noſtrorũ nobis reliquiſſe, omnia gladio & incendio extermi naſſe. Verum ſupra omnes urbes, tanto ſubiacentes

Treuerica urbis ante euerſionem, præſtãtia. excidio, facta quaſi uidua domina gentiũ; cum Threnis Hieremiæ lamentanda erat illa metropolis glorioſa Treueris, urbium nobiliſsima, quæ dignitatis prærogatiua meruit appellari altera Roma: in quá cum amplius exuberaſſent diuitiæ & gloria, felicitas & exultatio, ſuperueniente exterminio, acrius redundabat egeſtas & deſolatio, dolor ac mœſtitia: tantoq; in ea miſerabilius plangenda erant antiquarum uirtutum monimenta, quanto damnoſius multorum profectibus ſunt ablata. Vbi cum antiquorum factos exemplariorum abſumeret ignis, & ob hoc omnis ueterum genealogiarum ſeries abolita fuiſſet, contigit etiam omnem beati Modoaldi retroactam parentelam uſqueadeò poſterorum ſubtrahi memoriæ, ut ex qua conſanguinitatis uena, licet nobiliſsima, ipſe & duæ ſorores eius, Ita ſcilicet & Seuera, deſcenderint, uel, ut uerius fatear, aſcenderint, non ſatis com-

Lu. 10. pertum habeamus. Sed quoniã Dominus, qui de ſubiectione dæmonũ uanum diſcipulorum corrigit gaudium, monet de cœleſti nominum inſcriptione potius eſſe gaudendum: deſiſtat fraterna ſolicitudo conquerit noſtris paginis deeſſe, quos opera iuſtitiæ in libro æternæ aſcribunt memoriæ. Dignetur ergo ſuſcipere ſanctitas ueſtra hoc noſtræ paruitatis munuſculum, penſet & amplectatur in eo ſolius charitatis affectum: quia etſi non uideamur ſatisfeciſſe utilitati fraternæ, quantulumcunque tamen laborem impendimus amicitiæ.

VITAE S. MODOALDI ARCHIEPISCOPI.

LIBER PRIMVS

De eius generis nobilitate. *Cap. 1.*

INter præcipuos & ꝑclaros ſumma ſanctitate & ingenuitate uiros, quorũ fide, doctrina & moribus, ſignis & uirtutibus ſancta fulget Eccleſia ſicut ſol & luna, uir uenerandæ memoriç Modoaldus, gemina ingenuitate non mediocriter inſignitus, ea inclyta Aquitanorum proſapia, luna pulchrius, ſole ſplendidius ad honorem Dei & Eccleſiæ refulſit. Cuius generoſitatis linea quibus parentibus, quibus auis aut maioribus deſcenderit, uel quàm digna radice tàm inſignis arbor prodierit, etſi nobis propter uetuſtatem aut ſcriptorum abolitionem minus ſit compertum, tamen ex propinquis & cognatis, nomine, gloria & honore terra mariq́ue celeberrimis, quorum uirtute publica res floruit, quorum potentiá totus orbis extimuit, quorum pace Eccleſia lætata, quorum triumphis exaltata eſt, tam charta quàm fama genus eius incognitum non eſt. *Maij. 12.*

De Itta, ſorore eius, Ducis Pipini coniuge. *Cap. 2.*

NAm ſicut ex fideli antiquorum traditione, in quibus eſt ſapiẽtia, compertum habemus, fuit ſoror eius, Itta nomine, mulier admodum uenerabilis, ac Deo deuota in fide & operibus bonis. Quæ quidẽ matrimonio iuncta clariſsimo Duci Pipino, genere & opibus, & quod in potentibus tã to extat mirum, quanto rarũ, ſublimitate ſcilicet honorum & humilitate morum æquè nobiliſsimo, diuina prouidentia in omnĩ pietatis ſtudio ſibi unanimẽ ſortiri meruit tori legalis cõſortem. Cuius exemplo ut diſcant potentes humiliari, qui de inani ſolent potentia gloriari, non dedignentur quæſo audire, quod dè ipſius mariti laudibus repertum, huic operi nõ indignũ duxi utiliter inſerere. Tempore, quo Dux egregius ac ueriſsimus pater patriæ rebus humanis exceſſit, tãto *Auſtriam totam dolore perculit, ut planctui eius planctus regum nequaquam conferri poſſit, fuit nanq; probatiſsimæ uitæ ac puriſsimæ famæ, ſapientiæ domicilium, conſiliorum theſaurus, defenſio legum, controuerſiarum finis, munimentum patriæ, decus curiæ, nia ducum & diſciplina regum. Audiant ergo nunc duces, ſereniſsimi ducis Pipini tot præclaras poſt finẽ eius laudes, & intelligant reges æquitatem eius & prudentiã, fortitudinẽ ac temperantiam: erudiantur huius exemplo potentes, qui iudicant terrã. Quod ſi uxores nobilium uel etiam regũ, quibus familiaris ſolet eſſe elatio, uenerabilis Ittæ, uxoris pſa

** Hãc alij Auſtraſiam uocant.* *Pipini Ducis præclarum encomiũ.*

 ti prin-

ti principis, exemplodiguarentur auimum applicarn, pnſſent utique perpendere ex eo, quod fortiter & ſanctè egit ſub uiduitate iã libera, quòd deuota Deo uixerit ſub tanti meriti diſciplina. Nanque dum poſt obitum pij conſortis, tum propter mnrum elegantiã, tum propter generis excellentiam, aut etiam ob multiplices prædiorum poſſeſsiones & numeroſam familiam à multis nobilibusq; procis ſtudioſiſsimè peteretur, illa ſecundum uitans matrimoninm, quæ alteram ſanctæ coutiuentiæ palmam aſſequi cupiebat, à ſancto Amando Traiectenſi epiſcopo, diuinitus ad eã directo, ſacrum uelum ſanctæque religionis habitum ſuſcepit, ſpemq; nuptiarnm inr procis inſipientibus ſapiens mulier abſtulit. Miranrur omnes eam inſperate propriæ domus faſtigia in eccleſiam cõmuraſſe, totamque illius ſpeciem non in alicuius proci amorem, ſed ad cœleſtis ſponſi bonorem diuerſi generis ornamentis decoraſſe, ipſamque redactam in numernm ſanctimonialinm, quas ibidem ad ſeruiendum Deo exemplo ſuo collegerat, obedire magis humiliter, quàm imperare. Diſcant marronæ huius nobiliſſimæ mulieris exẽplo, quid Deo, quid mariris debeant diſcanr & uiduæ, quæ cultu ſuperbo delectatæ, terna & quaterna uel eo amplius matrimonia omni ſtudio affectant, nec ſecundis quidem acquieſcere, ur ſexageſimum uidualis continentiæ fructum cum iſta Deo ſtudeant referre.

Itta ſecundas recuſat nuptias & monaſticũ induit habitũ.

De Itta tribus liberis. *Cap.* *3.*

IAm uerò genus & nobilitas beati Modoaldi, ut ex liberis & nepotibus nenerandæ ſororis eius quanto uerius, tanto clarius eluceſcat, producantur in medium tres ſumma digni memoria liberi, quos ad laudem & honorem ſanctæ Trinitatis pio cõſorti Pipino felicitet edidit: Grimoaldus uidelicet, paternæ digniratis ac pietatis hæres dignisſimus ad totius regni firmamẽtum: tum duæ ſorores eius Gertrudis & Begga, geminum quaſi precioſiſsimarũ decorem gemmarum ad cœleſtis ſponſi gloriam & Eccleſiæ ſanctæ decus & gratiam teferentes.

Grimoaldus.

Gertrudis
Begga.

De Grimoaldo. *Cap.* *4.*

QVarum frater illnſtris Grimoaldus, dum in palatio Sigeberti paternam dignitarem ſua probitate eſſet adeptus, præter illam, qua uiguit domi militiæque, induſtriam, magnum etiam erga Deum ſuæ deuotionis dedit indicium. Nã illa duo præclara monaſteria, Stabulaus & Malmundarium, ex proprio conſtruxit: quæ peractà pia ſolicitudine, & exornata omni pulchritudine, facta quoq; ibi legirima adiacentium terrarum aliarumq; poſſeſſionum traditione, beato Remacln, ad iuſtituendam illic mnnaſticam uitã, ſub firma adſtipulatione & regij ſigilli impreſsione contradidit.

De S. Gertrude. *Cap.* *5.*

QVid autem de ſorore eius clariſsima Deoq; deuotiſsima Gertrude dixerim? Laudem in ea pulchritudinem, diuitias, nobilitatem, familiam, quæ cuncta pro Christo ut ſtercora deſpexit? Ipſe laus eius eſt, quẽ in cœlis ſponſum elegit, quem in carne poſita, tota deuotioue dilexit. Contempſit enim ſponſum babere in terris, qui eam delerer cum moreretur: eumq; ſibi elegit, cũ quo, quia mori nõ poteſt, ſemper lætaretur. Hunc amans ut ſpõſum, adorãs ut dñm, nouas domos, alta palatia in terris conſtruere non curabat, quia iucundum in ſua uirginitate habitaculum Chriſto iam præparauerat. Vnde cum generis ſui nomen & gloriam magnificè auxerit, tum etiã beato auunculo ſuo Modoaldo ingens contulit gaudium, dum in Eccleſia bulci odore redolens, & ut monile precioſum refulgẽs, uirginitatis ſeruandæ coæuis tam nobile reliquit exemplũ. Hæc itaque cum illo, quem tãta charitate dilexit, ſponſo, tanto uerius regnare iam creditur, quanto ſæpius cunctis, qui locum ſepulturæ eius, quæ apud nos floret, humili deuotione requiruut, plurima per eam beneficia conferuntur.

Miracula ad ſepulcrũ S. Gertrudis.

De Begga. *Cap.* *6.*

AT uero ſoror eius uenerabilis Begga, & ſi ſpõſum in terris, diuina diſpenſante prouidentia cum timore Dei conſenſit ſuſcipere, bioo tamen ordine ſanctitaris, hinc triceſimum fructum pudiciriæ matronalis, illinc ſexageſimum referens contiuentiæ uidualis, duplicem beatitudinis palmã meruit obtinere. Cuins etiã ſanctitatis pia apud nos clarent monimẽta in loco, in quo ex diuina reuelatione ſeptẽ conſtruxit eccleſias, ubi & corpus eius à ſacris uirginum choris honoratur, quæ ex tempore ſuo die noctuque Deo ibidem famnlantur. Ibi quoq; dux egregius & coniunx eius piiſsimus, nomine Anſigiſus, ab ea conditus eſt, qui ab alumno ſuo, quem idẽ Dux puerum fortè inuentum, & ſacro fonte ſuſceptũ alnit in filiũ & exaltauit, crudeliter in uenatione peremptus eſt propter appetitnm honoris ſui, quẽ tamẽ impius ille conſecutus non eſt. Sciendum eſt, iſtum Anſigiſum fuiſſe filium beati Arnulphi ex Maiore domus, Metenſis epiſcopi: cui uenerabilis Begga felici iuncta matrimonio, generoſæ ſobolis & uobiliſsimorum regum mater extitit.

Anſigiſus Dux, Beggæ marit⁹.

De Pipino Anſigiſi filio. *Cap.* *7.*

HVius ſiquidẽ filius, nomine Pipinus, quẽ præfato Duci peperit, ſicut nomẽ aui, ita & uirtutem cum dignitate teferẽs, mortuo rege Childerico, ſub quo beatus Lambertus eximia claruit ſanctitate, eo magnitudinis excreuit & potẽtiæ, ut ĩ tota * Auſtria etſi non regio nomine, regia tamẽ dominarerur poteſtate. Nam mulra præclara bella gerens, de omnibus fortiter triumphauit, ipſumque regem Francorum Theodoricum bello ſuperans, in fugam uertit: ſed & beatum Lambertum, factione iniquorũ de epiſcopatu eiectum, in cathedra ſua decentiſsimè relocauit.

** alij Auſtraſiam uocant.*

De Carolo Martello. *Cap.* *8.*

ET ut tam glorioſæ ſobolis, quæ hinc ex radice ſancti Arnulphi, illinc ex cognatione beati Modoaldi prodijt, fortia & præclara geſta liceat aliquatenus intueri, immo non paruo ſtupore admirari: Videamus Carolum, quẽ idem Pipinus ſibi ſuperſtitem, tam dignitatis q̃ & uirtutis ſuæ reliquit hæredem, qui patrios tranſiliẽs limites, antiquas patrum uictorias nouis excedens, mirabiles triumphos de ducibus ac regibus, de populis & barbaris nationibus reportauit. Nam & Saracenos, tribus eorum regibus peremptis, uſque ad internecionẽ fudit, urbesq; eorum famoſiſsimas expugnans, uſque ad fundamenta ſubuertit: Vnde & cognomen Tudetes, a tundendo accepit, eò quod à Sclauis uſque ad Hiſpanos, tot regna, tot urbes, tot caſtra & oppida tam Saracenorũ, quàm Chriſtianorum, ferrei inſtar mallei tundens,

Carol⁹ Tudetes cur dictus.

propi

propitio Deo, tranſuolaſſe dicitur potius quam ſuperaſſe.

De Carlomanno & Pipino Breui. Cap. 9.

QVid uerò de filijs eiuſdem Caroli Carlomanno ſcilicet ac Pipino, dixerim, è quibus Carlomannus poſt plurima bella & nobiles triumphos, ſecularem deſereus militiam, factus monachus in monte Caſsino, cæleſti ſe militię mācipauit, Pipinus uerò, uirtutū ſuarū meritis excreſcens, primus in hac ſtirpe regium nomen obtinuit? Nam cum merito prudentiæ ſuæ & uirtutis, acclamātibus ducibus & populis à ſancto Bonifacio Moguntinenſi epiſcopo, authoritate Zachariæ Papæ in regē eſſet conſecratus, poſtmodum à Stephano Papa, ſucceſſore Zachariæ, quia Romanam rempublicam ab Aiſtulphi regis Lōgobardorum incurſibus defendit Apoſtolica benedictione tam ipſe, quam uxor eius ac liberi, in regnum perpetuò eſt confirmatus.

De Carolo Magno. Cap. 10.

IAm tandem, ſi placet, ueniamus ad illum glorioſiſsimum Imperatorem Carolum Magnum, huius Pipini filium, qui paternas uirtutes cæteris magnificentius auxit, & regio nomini, quod pater eius promeruit, Romani nomen imperij & dignitatem feliciter adiecit. Ipſe eſt enim, cui in die natalis Domini Leo Papa cum Apoſtolica benedictione imperij coronam impoſuit, & à cuncto Romanorum populo ter acclamatum eſt: Carolo Auguſto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorū uita & uictoria: Huius nomen & gloria uirtus & uictoriæ, per tanta tempora adhuc quaſi recens, ore uniuerſorum cum tanto ſtudio & admiratione celebratur, ut ſi litera ſileat, ſola fama quaſi uiuere credatur.

De Ludouico Pio. Cap. 11.

AT uerò de filio eius Ludouico quid dignū referre ualeam, qui poſt patris obitum imperialia ſceptra, ut nullus dignius ſuſcipiens, præter cætera, quæ bello fortiter geſsit, maxima ſuæ pietatis monimenta exhibuit? Ad faciēdas enim iuſtitias, & oppreſsiones eccleſiarum ſeu populorum releuandas, legatos idoneos in omnes regni ſui prouincias mittens, quæquæ corrigenda inuenire potuit corrigere atque emendare ſapienter curauit. Sed &, quod magis in imperatoria dignitate ſtupeas, de cunctis, quæ publicè perperam geſsit, Theodoſij Auguſti exemplo, publicam agit pœnitentiam.

De Clotario Imperatore. Cap. 12.

QVid etiam de Clotario, huius Ludouici filio, dixerim, cuius potentiæ fuerit, uel quale humilitatis exemplum poſteris reliquerit? Ipſe maior natu, maior uirtute & imperio, diuidens regnum cum duobus fratribus Carolo & Ludouico, regnum, quod hactenus ex eius nomine nuncupatur, ſortitus eſt, necnon & omnia Italiæ regna cum ipſa Romana urbe Auguſtus Imperator obtinuit. Qui etiam paternæ religionis hæres extitēs poſt plurima tam ſapienter quam & fortiter geſta, regnum filiis ſuis diuiſit, relictoq́ue ſeculo ac ſanctæ cōuerſationis habitu ſuſcepto, in hac monaſtica profeſsione curſum uitæ feliciter conſummauit.

Fit monachus ex Imperatore.

De huius ſtirpis eximia nobilitate. Cap. 13.

SEd iam conſiderata horum potentia & nobilitate quid ultra tot Carolos & Pipinos, tot Clotarios aut Ludouicos, alioſq́ue reges & Imperatores, qui de hac glorioſa ſtirpe uſque ad noſtra profuſi ſunt tempora, neceſsè eſt commemorare, cū ex his, quos enumerauimus, præclara beati Modoaldi ingenuitas luce clarius eniteat? Hoc tantū in ſumma narrationis noſtræ dixiſſe ſufficiat, de nulla ſtirpe, quam nouerimus, tam præclarum, tamq́ue nobile germen regum pullulaſſe, qui tantum potentiæ Gallico regno addiderint, totq́ue & tam mirabiles triumphos de ducibus & regibus & barbaris nationibus reportauerint, adiuuante eos & protegente diuina miſericordia ſanctorum ſuorum Modoaldi & Arnulphi meritis, ut credimus, de quorum affinitate tantam ſtirpem fructificaſſe cognoſcimus.

Quantum auxerint Galliarum eccleſias. Cap. 14

POſtremo, quantū religionis, potentiæ & honoris Gallicis contulerint eccleſiis teſtantur libri ſanctorum decreta patrum continentes, quos ipſi in ſynodis ſua corroborauerunt authoritate: teſtantur & eccleſiæ, quas cum diuerſi generis ornamentis, tum etiam prædijs & regalibus ſuis caſtris ſcilicet & comitatibus, teloniis, monetis & bannis, cum iure ciuitatum conceſsis, magnificè extulerunt ne ſancta Dei eccleſia huius ſeculi potentibus ſubiaceret, aut tyrannide eorum paueſceret: immo ſuperborum colla, Dei uirtute ſuperior, calcaret. Indè eſt, quòd nuſquam gentium æqualis potentiæ pontifices inueniri queant, uel quòd à regio comitatu & opulentia parum differant: Quos certe beatos fore dixerim ſi pro hac potentia ſanctius uiuerent, ſi pro hac opulentia ditiores uirtutibus eſſe ſtuderent, ſi bonū opus non dignitatem, appeterent, ſi lucra non pecuniarū, ſed animarum quærerent, ſi ſuper egenos & pauperes benignè intelligerent, ſi ſobrietatem, ſi iuſtitiam, ſi humilitatem ſectantes, in omnibus, ſicut decet Epiſcopum, irrepræhenſibiles ſe exhiberent. Sed quod ualde graue eſt, dum quidam eorum ex honoris ſublimitate intumeſcunt, dum lucri temporalis amore animarum damna poſtponunt, dum ſua quęrentes, iuſtitiam niſi pro nummis non faciunt, dum Eccleſiaſtica dona gratis non tribuunt, dum ſonitum æris dulcius quàm clamorem pauperis audiunt, dum ſecularem militiam pluſquam Dei Eccleſiam diligūt: indè elati pontifices Deo diſplicent, undè Imperatores humiles Deo placuerunt. Et quam indignum eſt, ut in cordibus Imperatorum regnet humilitas morum, & in mente pontificum uanitas uitiorum: dum in illis familiaris ſoleat eſſe elatio, & in iſtis amica debeat eſſe religio? Sed quorſum ab hoc opere aliena tendit oratio? Talia Hieronymo ſeu beato Gregorio relinquamus: nos autem incepta melius proſequamur. Et quoniam exteriorem beati Modoaldi generoſitatem ex nobiliſsima & multiplici ſobole uenerandæ ſororis eius ſatis apertè monſtrauimus, in ſequenti uolumine mentis eius ingenuitatem ex uita & cōuerſatione eius ſanctiſsima declarare tentemus, meritis illius ipſo nobis adſpirante, in quo ſignati ſumus in die redemptionis noſtræ.

Libet

LIBER SECVNDVS.

De pueritia & inſtitutione S. Modoaldi. Cap. 1.

IGitur glorioſus ac uenerabilis Modoaldus, dum clariſsimis ortus eſſet natalibus, nobilitatē ipſam carnis digniore mentis nobilitate ſciens neſciebat, nec parentū diuitias aut potentiam, ſed humilitatem Chriſti & paupertatē euangelicam, quam imitaretur, iam à puero, ſed non pueriliter, attendebat. Denique non laſciuia puerilis, non uanitas aut ambitiō ſecularis in eius ſtudiis aliquatenus apparebat: ita ut in puero diuinam iam poſſes admirari gratiam, quæ eum uas electionis ſibi futurum præuidebat. Nam cum liberalibus ſtudijs & ſpiritualibus diſciplinis erudiendus traditus eſſet à parentibus, qui eum tenere diligebant, tantam breui tempore geminæ conſecutus eſt ſcientiæ efficaciam, ut omnes gloria anteiret, & tamen omnibus eſt affectu charus eſſet. Nullum quippe per tumorem deſpiciens, immò per humilitatem cordis omnes ſibi præferens, obſequium, quod pares amicos, piè omnibus exhibere, nulli iniuriam inferre: quinpotius, accepta iniuria, ignoſcere, quàm perſequi malle: ſed & inferentem pro Chriſto diligere ut fratrem amplecti ut amicum. Ita Chriſti tyrunculus inuidiam uirtute ſuperabat. Et ne fortè uirtus concepta deſidia aut ocio teperet, teneræ ætati nequaquā parcere, non membra quieti, non animum ſocordiæ aut ignauiæ dare, ſed ſemper aut ſacræ lectioni, aut piæ meditationi inſeruire. Cum ludentibus non ſe admiſcebat, ſed uel tutorum diſciplinæ, uel maiorū dictis ſedulus adhærebat, ut ab ore eorum pendens, quam ſuauis eſt Dominus, deguſtaret, ac poſtmodum memoriam abundantiæ ſuauitatis eius, ad ædificationem multorum eructaret. Quippe qui ſecūdum propoſitum uocationis Dei ad ſummum apicem gradus ſacerdotalis & ad paſtoralem curam Dominici ouilis fuerat promouendus, iam talibus uirtutum ſtudiis, talibus ſanctarum inſtitutionum rudimentis ſub cæleſti magiſterio adoleſcebat, iam digito Dei ad boni paſtoris officium informabatur & proficiebat.

Vt in ætate uirili creuerint in illo uirtutes. Cap. 2.

AT uerò tam præclara tyronis Chriſti adoleſcētia ubi in uirile robur cœpit excreſcere, quādo conuerſis ſtudijs, ætas animusque uirilis quærit opes & amicitias, inſeruit honori, ipſe à priori intentione animum nequaquam diuertit: ſed ad fortioris militiæ ſtudia ſeſe uiriliter accingēs gradus ætatis diuerſarum gradibus uirtutum ſublimiter tranſcēdebat. Non ſeculares inire amicitias, autē opes aggregare quærebat perituras. Non honoribus cum ambitioſo, non ſublimitate cum ſuperbo, ſed cū ſtrenuo uirtute, cum modeſto pudore, cum innocuo ſimplicitate, cum manſueto patientia, cum abſtinēte parſimonia, cum pio charitate & miſericordia certabat. Videres eum crebris ieiuniis & uigilijs uoluptatem carnis frangere, pro honoribus ſuimet abiectione delectari, paupertatem pro diuitiis amplecti, conuentui nobilium conſortia ſeruorum Chriſti & humilium præponere. Vnde animus eius aut circa eccleſiam, aut erga pauperum curam ſemper occupatus erat. Cumque in eius pectore iamdudum accenſa inualuiſſet flamma cæleſtis deſiderij, nihil ocij, nihil quietis patiebatur, ut ad ocium & quietem diuinę contemplationis perueniret. Quamobrem omnes carnis affectiones, omnes ſeculi occupationes funditus à ſe decernit extirpare, deſiderans gloriari cum Apoſtolo, dicente: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. *Galat. 6.* Solitudinem quam Iohannes & Paulus cum beſtijs in deſerto, iſte deliberat exigere ſibi in ſemetipſo. *Matt. 3.* Ibi ſecū proponit habitare, ibi calcato ſecularium curarū ſtrepitu, remotis ab animo terrenarum phantaſijs cogitationū, illi ſoli, qui ſpecioſus eſt forma præ filiis hominū, in quem etiā deſiderāt angeli proſpicere libero mentis adſpectu contendit iugiter inhærere. Ipſe illum in ſua, uirtutum floribus adornata, tanquam in lectulo, præoptat ſuſcipere amplectique cōſcientia, *Pſ. 44* *1. Pet. 1* ut poſsit cum ſponſa iucundari & dicere: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noſter floridus. *Cant.* Sed ecce uelut ex inſidijs plurima ſuæ intentioni contraria uidet ex hoc mundo ſuccreſcere, hinc ſecularium curam negociorum, illuc illuſtriū frequentiam proximorum: quæ dum inopinatè mentem eius impugnant, ab huius lectuli quiete & dilecti ſui dulcedine nolentem ſuſcitant. Quamobrem remotiora ſibi loca quærere, & ab horum tumultu ſeſe occultare omnibus modis elaborat, ut quanto occultius, tanto liberius pulcherrimæ ſibique dilectæ Rachelis amplexibus poſsit inhærere. Cuius ſororem, ſcilicet Liam, etſi fœcundam tamen lippam, minusq; uidentem deſpicit, ne mentem tanto in diuinam contemplationem minus tendere ualeret, quanto plures ex labore prædicationis filios generaret. *Gene. 29.* Rachelem uerò pulchram, benè uidentem, licet infœcundā, toto affectu concupiſcit, in cuius amore tanto ſuauius ſub ſilentio requieſceret, quanto ad generandos labore prædicationis filios minus exiret.

Inditus cogitur palatio ſuam nauare operam. Cap: 3.

VErum quia non eſt in hominis poteſtate uia eius, ſed contra ſpem uotumque ſæpè à Domino greſſus eius diriguntur, beatus Modoaldus Liæ laborioſæ in nocte huius uitæ nolens iungitur, *Eccle. 8.* dum primoribus regni & maioribus palatij quaſi utilis in uerbo, prouidus in conſilio, diuina prouidentia, licet repugnans ſocius accitur. Clarebant tunc temporis in palatio uiri ſtrenuiſsimi, idēque religioſiſsimi, inter quos eminebat Pipinus, Carlomanni filius dux clariſsimus & maior domus ſub Clotario, Dagoberto & Sigeberto potentiſsimis regibus cuius laudum præconia quia in ſuperiori libello breuiter perſtrinximus, nunc ubi res exigit, de ipſius conſilio & æquitate, prudētia & fortitudine paulo latius diſſeramus.

Vt Pipinus Dux ſub Dagoberto præclare ſe geſſerit. Cap. 4.

EA tempeſtate Dagobertus rerum potiebatur, ſub quo idem Dux dignitate, modicum à ſublimitate regia diſtare, præditus, omnia regni negocia prudētiſsima diſpoſitione ordinabat præſtabatq; tam in bello fortitudine, q̄ iuſtitia in pace. Erat enim erga regum fidei ſeruantiſsimus, erga populū uerò tenaciſsimus æquitatis, & in diſceptanda utroruṇque cauſa fortiſsimo animi iudicio perſiſtens, nec munera populi ad ſubuertendum ius regiū reſpiciebat, nec gratiam regis ad obſeruandam populi iuſtitiam attendebat. Siquidem regem Deū regi Domini præferebat cuius mandato prohibitū nouerat, *Leuit. 19* nullum potentis honorare, uel perſonam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo quæ plebis erant,

plebi

plebi defendebat: quam quæ Cæſaris, Cæſari reſtituebat. Tali huius Ducis induſtria & conſilio Dagobertus eo celebritatis ſplendore euituit, ut liberalitate, iuſtitia, manſuetudine alijsque artibus, quibus regem decebat, plures ante ſe reges præcelleret.

Sed hanc regiam uiam, hanc uirtutis lineam tenuit, quandiu ſanam doctrinam ſapientisſimi præceptoris ſuſtinuit, & non ad ſua deſideria coacerua- *Eccle. 6.* uit ſibi magiſtros. Felix, ſi ſecundum uiri ſapientis monita, de mille pacificis ſuis unum hunc elegiſſet conſiliarium. Sed demum Salomonis exemplo deprauatum eſt cor eius ad tempus per mulieres, utque *3. Reg. 11.* ſolet in magna rerum copia ac ſoluta libertate prona eſſe in contenſum peccati natura mortalium, ob diuitiarum affluentiam ac ſecundos rerum ſucceſſus à bono honeſtoque in prauum abſtractus, ſalubribus monitis aures occluſit. Cœpit ergo tam auaritia quam li- *Dagobertus rex deprauatur.* bidine æſtuare, rebus eccleſiarum nouos theſauros implere. Cuius impudentiam dum Pipinus dolore permotus liberrimo ore increparet, exprobrans quod maximis Dei beneficijs ingratus exiſteret, ille obſcœnis libidinis potius, quam ſanis obtemperans conſilijs tentabat magis more phrenetici medicum quolibet modo extinguere, quàm à prauitatis ſuæ furore reſipiſcere. Sed benignus Dominus, qui quos ſaluare decreuit nunc à malis liberat, nunc etiam innoxios ſeruat, & pium Ducem à periculo mortis potenter eripuit, & *Redit ad ſanitatem.* maleuolum regem ab effuſione iuſti ſanguinis miſericorditer reuocauit. Nam ſaniore conſilio reputans dignitatis ſuæ ſtatum labefactari, ſi uirum nobilem, potentem, fide ac iuſtitia popularibus acceptum perimeret, paulatim animum reflexit, cœpitque egregiũ Ducem intantum revereri, ut conceptam malitiam in pacem & gratiam commutaret. Quod ſapientisſi- *Apo. 4.* mus Dux non ſuæ induſtriæ, ſed diuinæ aſcribens miſericordiæ, tanto magis in modum ſancti animalis, oculos ante & retro habentis, ſtudebat in cunctis ſe prudenter agere, & ad diuinæ iuſtitiæ lineam omnes iudiciorum ſuorum ſententias dirigere. Sed quia ſanctarum ſcripturarum ſcientia minus eruditus erat, prudentes quoſque uiros, quos in timore ac dilectio- *Arnulphus Metenſis Epiſco. Cunibertus Epiſco. Colon.* ne Dei nouerat exercuiſſe, omnium conſiliorum uel negociorum ſuorum ſocios aſſumebat. Nã & Arnulphum Metenſium pontificem, qui ante pontificatum hanc eandem dignitatem irreprænſibiliter adminiſtrauerat, & poſtmodum, eo defuncto, beatum Cunibertum Colonienſium antiſtitem, pari ſanctitatis fama illuſtrem, in hac negociorum adminiſtratione curabat adhibere participem. Perpendere potes, quo æquitatis ardore ſuccenſus fuerit, qui tam circunſpectos cuſtodes, tamque incorruptos arbitros conſilijs ſuis delegerit. Quia enim à prauitate auerſus, rectis & honeſtis ſtudijs attentisſimus extitit, in exercitio boni operis ſanctorum uirorum ſemper uſus eſt conſilijs. In quorum numero dum beatum quoque Modoaldum, non tam quidem pro ſororis affinitate, quam ipſius prudentia & eximiæ uirtutis claritate, diuina præeunte gratia, ſibi ſocium aſciſſet, tanto æquitatis & ſanctimoniæ decore aula illa regia ubique reſplenduit, quanta luce tenebris aurora fugatis terras omnes perfundis, dũ Solis ſuperuenientis radiis illuſtrat.

Quam gratioſus in aula fuerit Modoaldus. C. 5.

IAm uero æſtimari non poteſt, quãta lætitia ipſius regis & optimatum, quòue honore ſuſceptus, qua reuerentia, quo affectu apud omnes aulicos uelut angelus Dei habitus ſit. Deus ipſe diligeret, ſi ab hominibus diligeretur: aut quem repleſſet gratia ſua, ſi cunctis gratisſimus haberetur? Quid mirum, qui aulæ regiæ cauſa lætitiæ & honoris erat futurus, ſi ab omnibus aulicis cum lætitia & honore ſuſciperetur? Iuſte enim honorabilem dixerim aulam regiã, iure felicem rempublicam, cui Deus tantum donauerit uirum, cuius doctrina & exemplo rex & optimates cum ſapientiæ & religioni ſtuderent, tum ſapienter & religioſè omnia regni negocia diſponerent. Qualiter autem eum promouere, uel eius meritum declarare diuina prouidentia decreuerit, ſubſequenti narratione luce clarius patebit.

Treuericæ Modoaldus ſedi expetitur antiſtes. Cap. 6.

INterea uenerandus antiſtes Sebaudus eccleſiæ Treuerẽſis è rebus humanis excesſit. Cui ſucceſſor nõ impar ſanctitate dum ab omnibus cũ omni affectione quæritur, Dei gratia procurante, & certis indicijs præſignante, haud longe dignisſimus reperitur. Nam quocunque te uertas, Modoaldi fama celeberrime per ora omnium reſonat, Modoaldi nomen ceu oleũ effuſum odore ſuaui pasſim redolet. Modoaldi ſanctitas diffuſis radijs longe lateque ſole clarius relucet. Illum omnes uideas intueri, attendere, admirari: illum alios alijs digito oſtentare, illum omnes in commune puſillos cum maioribus ſacerdotem exoptare. Quod quidem non fortuito caſu, nec humani induſtria ingenij, ſed occulto agebatur conſilio diſpoſitionis Dei: qui ſicut quondam Dauid, ita & hunc ſi- *Pſal. 88.* bi iuxta cor ſuum quæſierat, quid dux fieret ſuper po- *1. Reg. 16.* pulum ſuum, & paſceret gregem ouium ſuarum.

De Epitaphio eius. Cap. 7.

VEruntamen ſanctitatis eius teſtimonium ne à populari aura, uel à noſtra tantum pagina expectetur, oſtenditur hodieque Treueris, in eccleſia ſancti Paulini, de ſepulcro eius aſſumpta, mirificeque ſculpta Parij marmoris tabula, in qua legitur exaratũ ad eius memoriã in generatione & generatione tranſmittendũ huiuſmodi epitaphiũ: Hoc eſt ſanctuarium Deo dilecti Treuirorum Archiepiſcopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus ſanctitatem, ſicuti in eius præcepto de Treueri continetur, inter Ligerim & Rhenum magnifice extulit & dilatauit.

Eligitur & conſecratur epiſcopus. Cap. 8.

ITaque concurrunt pariter omnium uota, Rex & Dux ille æquisſimus Pipinus, alijque optimates, Clerus & populus, omnis ſexus & ætas unanimi exclamant conſonãria: Modoaldum pontificem non tam eligunt, quàm à Deo iam dudum electũ, & ſibi promiſſum exigũt. Quid faceret uir ſanctisſimus? *Ioã. 6.* Quid niſi quod decebat imitatorem Chriſti? Quid, niſi quod fecerunt prædeceſſores, præſules ſanctisſimi, qui non aliunde, ſed per oſtium intrauerunt in ouile Chriſti? Fugit Chriſtus, cum eum uellent regem conſtituere: refugiebant illi humilitatis gratia, cum ad ſuſcipiendum uocarentur paſtoralis culmen regiminis. Quorum exemplo Modoaldus refugit, ſe indignum profitetur: reclamat, cogitque meretur. Nec tamen quiſquam ita exiſtimet uirum ſanctũ declinaſſe, ut diuinæ uoluntati, quam erga ſe intellexerat, obſtinatius decreuerit contraire: ſed utrobique humilis, utrobique ſubiectus: & præeſſe, prius ſemetipſum metiendo, noluit: & tamen de imperantis Dei uiribus præſumendo, poſtmodum conſenſit. Siquidem in uno eius pectore quaſi pugnabant duæ uirtutum ma-

ximæ

ximæ: hinc timor humilitatis, illinc dilectio charita
tis. Ea humilitate, honorē illū & onus refugiebat: por
ro ea charitate, deſolatis ciuibus ſubueniſſe iā cupie
bat. Iſtud dilectio ſuadet, illud timor prohibet. Inter
hæc duo ſibimet repugnantia Chriſti miles primum
cunctatus, ancipiti aliquatenus hæſit ſentētia: at pau
lo poſt, ut æquum erat, & charitas uicit humilitatem
& dilectio foras miſit timorem. Ita uirum Dei uictū
rapiunt, abducunt, ut exaltent eum in eccleſia plebis,
& in cathedra ſeniorum laudent eum. Induitur ergo
ſtola gloriæ, accingitur zona iuſtitiæ, diuinis benedi-
ctionibus Archiepiſcopus Treuirenſis eccleſiæ con-
ſecratur. Ieſu bone, quanta fuit lætitia illius diei? quæ
exultatio utrique ſexui? quod tripudium uniuerſæ æ-
Luc. 2. tati? Quam deuoto corde, quam ſublimi uoce cuncti
laudibus ingeminabāt angelicis, Gloria in altisſimis
Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis?

Illorum temporum felicitas. Cap. 9.

Conſideratione nunc libet, quale erat illud tem
pus, quam acceptabile, quam ſerenum, quan-
do regibus quidem regnantibus, ſed reges cū
regno iuſtis & timoratis uiris regentibus, iu-
ſtitia, fides, ueritas, modeſtia, cæteræque artes bonæ,
tam in bello quam in pace, cuſtodiebantur: quando
ad lineam æquitatis diuinæ omnia regiæ poteſtatis
negocia dirigebantur. Quale, quam ſanctum erat il-
lud palatium, ex quo tam claros, tamque illuſtres ſu
ſcipiebat Eccleſia ſacerdotes? ex quo procedebant ſe-
ctatores non Simonis, ſed Petri: non mercenarij, ſed
ueri miniſtri Chriſti, & qui curias regum non quære-
rent, ſed potius e regibus quærerent: non ipſi hono-
res per ſambitionem appeterent, ſed magis oblatos
Arnulphus per humilitatem refugerent. Ex quorum numero (e-
rant enim plurimi) fuit Arnulphus Metenſis, Cuni-
Cunibertus bertus Colonienſis, Tungrenſis Remaclus, Treuiren
ſis noſter Modoaldus, iſtis & omnibus alijs omni uir-
Remaclus tutum genere conferendus. Iſti ſunt plane, iſti ſunt ui
ri ſancti & amici Dei, quorum fide & ſanctimonia Ec
Modoaldus cleſia corroborata eſt, doctrina illuſtrata, humilitate
egregij epiſcopi. ſublimata, charitate fundata, uirtutib. iucundata. Tūc
certè reuerentia impendebatur religioni, amor pu-
doti, honor uirtuti. Tunc ambitio cæca, lethali, per-
foſſa uulnere, moribunda iacebat, auaritia, cupida ſē
per pecuniæ, uires penitus amiſerat: de iniuſtitia au-
tem, de libidine, cæteriſque malis artibus iam concla
matum erat. At uero noſtra tempeſtate huiuſce facies
Matt. 24. ſerenitatis tota immutata eſt, cū, iuxta ueritatis elo-
quium, abundante iniquitate, refriguit charitas mul-
torum. In qua peruerſis modis iuſtitia, fides, ueritas,
leges, diuina & humana omnia in manu, in gratia, in
lingua ſita ſunt. Et ut breuiter concludam ſecundum
illius hiſtorici ſententiam, nullus honor uirtuti da-
tur, ſed omnia uirtutis præmia ambitio poſſidet. Ex
quibus quæ mala conſequantur, quales Eccleſiæ re-
ctores, quales prouinciarum iudices, quanta eccleſia
rum calamitas, quę ſcelerum impunitas, nimium, ni-
mium experti ſumus. Itaque conquerendo compelli-
mur exclamare, O tempora, ò mores.

In epiſcopatu ut ſe geſſerit S. Modoaldus. Cap. 10.

Modoaldus igitur in domo Domini & in a-
trijs Dei noſtri plātatus, tanquam alma flo
ruit, & ut cedrus Libani multiplicatus eſt.
Nam ſicut palma uirēs & in altum tendēs
fidei uirore & uitæ altitudine ad profectum eccleſiæ
floiebat, & ſicut cedrus Libani multiplicabatur, dū
odore ſanctæ conſeruationis omne uirus ſerpentis ab
tiqui à ſubiectis expelleres, dum etiam multo uirtu-
tum candore dealbatus, per altitudinem contempla-
tionis ad cæleſtia euolaret. Siquidem occaſione paſto
ralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio a-
deo ſe ſtudebat innouare, ut tunc primum putares eū
incipere. Ad cuius laudem diceret alius, quicquid ani
mo occurriſſet, ſpiritū ſcilicer cœleſtibus iugiter in
hærentem, indefesſis eum orationibus uacantē, dies
ieiunijs, noctes continuaſſe uigilijs differeret, recte
& compoſite de ſingulis uirtutibus, de benignitate,
de parſimonia, de animi puritate profunderet in lau
dando, quicquid ingenij, quicquid eloquentiæ nnquā
hauſiſſet. Sed hanc compoſitam narrationem præri-
pit nobis ſupereminens meritum excellentisſimi præ
ſulis, qui ita uniuerſas has uirtutes habebat, ut in ſin
gulis eminebat, ut in omnibus æque reſplenderet.

De doctrina eius. Cap. 2.

Sed interim ommisſis illis, quæ in interiori homi
ne, Deo tantum teſte & ſanctis angelis eius, ope
ratus eſt: quis illam ſolicitudinem, qua pater
uigilantisſimus ſuis præerat ſubditis, digne ua-
leat explicare? Quos tanta docendi perfectione, tanta
magiſterij arte informādo inſtituebar, ut quaſi illa ꝓ
phetica menſa, intus labrū reflecteret, i. ad cor ſermo
nē reuocaret, qđ loquereť attenderet, operaretur qđ Exod. 25.
ꝑdicaret, Deniq; uerbū doctrinæ opere commendās
miſericordiæ, ſic erga interiora ſubditorū ſtudia fer-
uebat, quatenus eis exterioris uitæ prouidentiam nō
negaret: ne ſi cura exterioris uitæ ab eo negligeretur,
quaſi iure à percipienda prædicatione gregis animus
frangeretur. Nam quia Petri uicarius Petro commiſ- Iohan. 21.
ſis ouibus inuigilabar, generalem illam eius exhorta
tionem, tanquam ſibi ſpecialiter datam, ſolicite atten
debat: Seniores, qui in uobis ſunt, obſecro conſenior 1. Pet. 5.
& teſtis paſſionum Chriſti, & futuræ gloriæ, quæ re
uelanda eſt, particeps: paſcite, qui in uobis eſt, gregē
Dei, non ex neceſſitate, ſed uoluntate in Deum. Et cū
apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarce
ſcibilem gloriæ coronam.

Vt ad ſancta ſanctorum acceſſerit. Cap. 12.

Iam uero cùm infulatus, tanquàm pontifex ſum-
mus, introiret in ſancta ſanctorū, oraturus pro
populi ſalute, pro ignorantia uel aliqua neceſſi-
tate, ita per ſingulas ſpecies ſacerdotalis habitus
ſingulis reſpondebat uirtutibus, ut quot exterius ſa-
cris ornabatur ueſtimentis, tot interius anima ſpiri-
tualibus ueſtiretur ornamentis. Crederes in eius men
Exod. 28. te quaſi in Aaron pectore rationale iudicij uittis li-
gantibus imprimi, dum cor eius nequaquam fluxa co
gitatio poſſideret, ſed ratio ſola ſpiritualiter conſtrin
geret. Nec enim indiſcretum quid uel inutile cogita
re poterat, qui ad exemplum alijs conſtitutus, ex gra
uitate uitæ ſemper oſtendere ſtudebat, quātam in pe
Ibidē. ctore rationem gerebat. In quo etiā rationali duode-
cim patriarcharum nomina deſcripta putares, dum
exempla præcedētium patrum indeſinenter intueri,
& ſanctorum ueſtigia ſine ceſſatione uideres eū imi
tari, nè fortè extra ſacri ordinis limitem operis pedē
tenderet, ſi ab eorum ſubtili examine ſeu diſcretionis
ibidem ratione aliquo modo deuiaret. Et quia præcipitur
Moyſi, ut tabernaculum ingrediens, tintinabulis am
biatur, ut de eo ſonitus dulcedinis audiatur: non ceſ-
ſabat ſonum prædicationis quaſi ex tintinabulis fre
quenter emittere, dum ſuperni ſpectatoris iudicium
ex ſilentio metuebat offendere. Cum tali igitur ac tā

to diu

diuini ornatus decore pontiſea ſanctus ingrediens tabernaculum fœderis, & hoſtiam contriti ac humiliati cordis Deo offerens in odorem ſuaui uotis diuinã conciliabat clementiam, ut quaſi cum Moyſe mereretur audire: *Exod. 33.* Faciam ſecundum uerbum tuum. Nã quia ſecundum uerbum Dei innocẽter uixit, & mandatorum eius non ſurdus auditor, nec ſegnis executor extitit, idcirco miſericordem Deum ſecundum uerbum eius feciſſe credimus, quoties pro ſalute ſubiectorum pias coram eo preces humiliter effudit.

Monaſterium Virginum ut extruxerit. *Cap.* 13.

INterea cum domus eius decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentiſſimo ſemper amore flagraret, ſuper ripam Moſellę oratoriumĩ honore beati Symphoriani martyris extruxit, opere quidem exiguum, & artificioſi ſchematis decore minus ambitioſum: ſed, quod nobilius eſt, clariſſimis uirtutum gemmis ac pulcherrimis uirgineæ candoris margaritis, multo ſplendidius ac ſpectabilius, quàm fuerit illud famoſiſſimum Salomonis tẽplum, auro & argento ac tot mirificis expolitum argumentis. Ibi quippe congregationem ſanctarum uirginum, tanq̃ dulciſonos ad adoleſcentularũ choros, in nuptijs Chriſti & Eccleſiæ iugiter laudes canentiũ inſtituit, de quibus ſponſa in laudibus ſponſi uidetur illud in Canticis dicere: *Cãt. 1.* Oleum effuſum nomen tuũ: ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis uigorem diſciplinæ ſeruandum, ſororem ſuã præfecit, nomine Seueram, *Seuera ſoror eius Abbatiſſa.* quæ ſecundum nominis ſui præſagium & conuenientiam, digna præſidentis animi ſeueritate copulam carnis, opes, gloriam & cũcta, quæ peritura nouerat, cum ipſa ſui nobilitate & corporis ſpecie, quæ uermibus exaranda erat, paruipẽdenda eſſe dijudicãs, uirginitatem ſuam Chriſto illibatam obtulerat. In cuius fide & amore uirgineam aciem, quam ſponſo collegerat, tam materna pietate, quam magiſtra ſeueritate confirmans, omnem eis ſanctæ inſtitutionis diligẽtiam exhibebat. *Eius uirtutes.* Nihil illius ſeueritate iucundius, nihil iocunditate ſeuerius. Lætitia illius triſtis, triſtitia ſuauis. Inculta ueſtis, oculi demiſſi, caput inclinatũ, inceſſus grauis, cibus tenuis, ita ſanè, ut cum omnia Deo digna faceret, nihil tamẽ dignum ſe feciſſe crederet, comitesque ſuas plus exẽplis doceret, quam uerbis. Nec deerat ei uenerandi fratris ſui aſſidua conſolatio, qui in modum æris candentis ardens deſiderio, ſonans uerbo, per ſcintillas ſacræ exhortationis animum uirginis ad amorem Dei fortius accenderet, &, ut aiunt, oleum camino adderet. Benedictum & Scholaſticam crederes: idem deſiderium, non impar ſtudium, eandem erga Dei cultum deuotionem in iſtis uideres. Illum non magiſtrum, ſed diſcipulum putares: iſtam non dominam, ſed ancillam humilem æſtimares: niſi quòd eo magis ille ſeruus, hæc ancilla Chriſti eſſet, quod uterque ſubiectis non dominari, ſed miniſtrare uideretur. Quorum dignam fidei & laboris remunerationem, quia iam tempus eſt enarrare, prudentiſſimæ uirginis uocationem, ſic ut tempore præceſſit, ita noſtra præcedere narratione faciamus.

De obitu S. Seueræ. *Cap.* 14.

Cant. 4. QVæ dum uocem ſponſi uocantis audiret & dicentis, Veni de Libano ſponſa mea, ueni de Libano, ueni: coronaberis: Iſta nihil morata, pio reſpõdit affectu: *Cant. 7.* Ego dilecto meo, & ad me cõuerſio eius: Statimq; ſecuta uocantem eũ lampade accenſa & ornata oleo optime nitentis conſcientiæ, digno eſt cum honore ab eo excepta, & in illum æthereum thalamum cũ multa ſanctorum exultatione introducta. In quo tandem, quod diu optauerat, feliciter collocata, inter dulciſſimos dilecti ſibi ſponſi requieſcit amplexus, atque ſplendidiſſimis filiarum Sion agminibus adiuncta, delicijs beatiſſima perennibus delectatur. Cuius ſacratiſſimum corpus, uirgineis conclamatum lamentis, cum pſalmis & hymnis ſpiritualibus multo honore in eccleſia ſupradicti martyris, cui ſumma ſtrenuitate præfuit, officioſiſſimè eſt reconditum. O uerè beata & uenerabilis uirgo, quæ pro mortali ſponſo immortalẽ elegit, quæ pro lutea domo cæleſtem thalamum commutauit. Vere beata & glorioſa, quæ pro breui labore æterna beatitudine fruitur, pro uanis hiſtrionum cantinelis dulci angelorum concentu iucundatur. Nec de uita & tranſitu clariſſimæ uirginis paucis libauimus. Neque enim iuſtum erat, tam pro ipſius meritis, quam pro honore & reuerentia egregij fratris memoriam & laudem eius prætererire, de qua gaudent angeli, & collaudant filium Dei. Nunc autem, qualiter beatiſſimus pontifex dilectiſſimam ſororem ad brauium perpetuæ claritatis poſtmodum ſubſecutus ſit pro ſtyli modulo proſequamur.

Mortua ſorore, uir ſanctus ardentius adſpirat ad cæleſtia. *Cap.* 15.

POſt felicem ſanctiſſimæ ſororis tranſitum inſignis athleta Modoaldus, & æterni Regis miles iam emeritus, cũctis iuſtiſſimæ uitæ ſtudijs optimo fine compoſitis, ad præmium & palmam felicitatis æternæ cœpit ardentius anhelare, ad quã germanam cum exultatione angelorum translatam ſe nouerat præceſſiſſe. Gaudebat quidem de gloria & beatitudine ſororis, ſed de ſua adhuc quaſi imperfectione dolebat. Siquidem ſe imperfectum, ſe infelicem, ſe miſerum, ſe tardũ & tepidum iudicabat, quẽ, puellis ad regnum præcedentibus, moles carnis adhuc in ſeculo retinebat. Quid nos, inquit, miſeri, quid iam de nobis dicturi ſimus, qui in puellis tantam conſtantiam, tam incredibilem laborem, tam miram abſtinentiam uidemus? Nos membris corporis uiri ſumus, & tamen effœminati nihil uirile, nihil laude dignum patramus. Multa ſæpè fortia uirili animo proponimus, ſed paruo labore fracti, à propoſito citius reſilimus. Talia quidem uir ſanctus referens, humilia de ſe ſentiebat, qui iurè & abſque ulla iactantia gloriari poterat Apoſtolo, bonum ſe certamen certaſſe, curſum conſummaſſe, fidem ſeruaſſe: de reliquo repoſitam ſibi coronam iuſtitiæ, quam in illa die à iuſto ſibi iudice reddendam cõfideret. *2. Ti. 4.* Vnde cum ex fidei & operum ſecuritate & ſpei certitudine dignam iã poſſet miſſionem petere, tamen quaſi adhuc multa in ſe arguenda forent, nouis & acrioribus tormentis exquiſitis, de ſe ſuppliciũ ſumebat ſeque in ſe crudelis exactor perſequebatur in illa iam quaſi ultima ætate, quam profecto non tam natura, quam ipſemet continuis laboribus urgendo accelerauerat.

De eius felici obitu. *Cap.* 16.

INterea Chriſti miles indeficiens, ſuæ iam impatiens quietis, mira arte militiæ, recẽtem quotidie renouabatur ad pugnam: ſed rex immortalis & ſummæ æquitatis iudex, dignam ſuo militi nectebat in cœleſtibus coronam. Cum ergo ſub graui corporis labore die noctuque deſudaret, totoque mentis deſiderio ſuper ſe ad cœleſtia raperetur, tam deſi-

deranſ

derans in illam dilectiſſimam & inæſtimabilem ſu-
pernæ ciuitatis curiam intrare, illis hymnidicis ange
lorum choris intereſſe, & bis terque non ſine admi-
Pſ. 83. ratione inclamans, Quam dilecta tabernacula tua Do
mine uirtutum? concupiſcit & deficit anima mea in
atria Domini: pia tandem conſolatione diuinitus re-
fouetur, & de expectatione uicini obitus & præmij ſe
curitate præmonitus certificatur. Tum uero repentè
mutatur in quandam deificam & incredibilem exhi
larati cordis letitiam, conuocatiſque diſcipulis dum
ſui obitus diem lætum & horam iocundus exponit,
animos omniũ triſti merore ſaucios reddit. Nec mirũ
ſane uirũ ſanctũ de certitudine ſui trãſitus tantam cõ
cepiſſe letitiam, cui pura felixque conſcientia teſti-
monium ferebat, Chriſti familiæ menſuram tritici
ſuo in tempore fideliter ſe erogaſſe, commiſſamque
pecuniam gemino fœnore multiplicatam, ſuo iam
Domino reportare, quem peruigil expectans, para-
Vita tus erat pulsãti protinus aperire. Qui cũ iam deſidera
eius au ret diſſolui & cum eo eſſe, iam carnis oblitus & toto
ſteritas ſpiritu in cœlum ſuſpenſus, fatiſcentibus membris,
quaſi iam renouatis nouos ſuperaddere cruciatus,
ſeſe plus ſolito perſequi, ipſumque modicum quod
ſupererat, uitalis caloris extinguere. Cuius ar-
dentiſſimo labori cum etiam moleſtia corporis ex uo
to animi acceſſiſſet, non ſpiritu, ſed membris deficiẽs
fortis athleta lecto decubuit. Nec tamen idcirco ſibi
magis parcere, non mollibus ſtratis incumbere,
morbo quam cibo magis delectari: quippe uirtutem
2. Cor. perfici in infirmitate, conteſtari. Et cum aſſiſtentes di
12. ſcipuli flendo ſuggererent, ut fatiſcenti corpuſculo
aliquantulum miſereretur: Nolite, inquit, ſpiritum
ad Deum iturum fomento carnis impedire, cui ſci-
licet tunc maior miſericordia impenditur, cum ſpi-
ritu ſuperante mortificatur. Tali ſpiritus feruore pa-
ter amantiſſimus languoris moleſtiam exuperans,
animamque ſuo redemptori cum angelicis choris ex
pectanti reddere geſtiens, ſuos interim piè conſolaba
tur, ipſumque reſiduum & uix in ore pulpitantem
uitæ motum, doctrinæ & admonitioni filiorum to-
Adhor tum impertiebatur. De fidei integritate, de mandato
tatio rum Dei ſedula meditatione, de religionis amore,
eius ad de memoria mortis, de aduentu diſtricti iudicis quã
ſuos ſub dam ultimæ uocis efficaciam lingua moriens, apertè
mortẽ. tamen, exprimebat. Et cum multos uideret anhe-
lantes concurrere, hinc clericos dolentes, illinc mo
nachos lachrymantes, pauperes quoque, uiduas &
orphanos multo eiulatu clamantes, lachrymas om-
nium prohibens, dicebat eos gaudere magis debe-
re, quippe qui patrem non amitterent, ſed feliciter
Eucha ad Deum præmitterent. Itaque propinquante hora,
riſtia ſe delatis uiuificis Chriſti ſacramentis, oratione præ-
munit. miſſa, participat: dilectuſque filios læto uultu deo-
ſculans, ſupremo patri cum uotiua pacis & ſalutis
imprecatione ſæpius commendat. Tum uerò à ter-
renis oculos reiiciens, & conciues angelorum ſancto
rumque choros adeſſe ſentiens, toto corpuſculo ob
uiam dilecto exercitui ſe erigit, manus & oculos in
cœlum protendit, crucisque ſignaculo bis terque
ſe conſignans, ſplendidum caput in manus Saluato-
Felici- ris reclinauit, atque inter uerba orationis obdor-
ter abit miens, in pace requieuit. O beatum uirum, quem
è uita. cœleſtis illa Hieruſalem gaudens ſuſcepit, ad quem
deducendum rex ipſe regum Chriſtus angelico cœ-
tu ſtipatus, proceſſit, cui Maria cum uirginũ choro
eis occurrit, Petrus quoque cum Apoſtolorum nu-
mero, Symphorianus cum Martyrum choro, Eu-
charius cum ſanctis confeſſoribus totaque cœli mi-
litia, in hymnis & laudibus benedicentes Dominũ:
qui tali compare, tam claro pontifice eorum au-
xerit collegium.

De eius ſepultura Cap. 17.

INterim ſacrum funus de more componitur, & à
circumſtãte pſallentium choro nunc pijs lachry
mis defletur, nunc pſalmis & hymnis honoratur.
Cuius ad Chriſtum felix & liber tranſitus, ſicut
feſtiuo gaudio ſupernis ciuibus extitit, ita totam pe
ne* Auſtriam nimio quodã & inconſolabili mœrore
cõcusſit. Vnde tota penè prouincia ad tãti patris exe ** Alij*
quias anhelauit, nec ſolum ex urbibus aut oppidis, *Auſtra*
ſed etiam ex uicis turba ruſticorum luctuoſa funeri *ſiam uo*
occurrit. Multitudo quidem pauperum maximè con *cant.*
fluens, ſenes incurui, debiles baculo ſuſtentati, ui-
duæ ſparſis crinibus, pupilli laceris ueſtibus, omnes
æquè lugentes, & à feretro pendentes, ſuum patrẽ,
qui eos ueſtire, conſolari, alere conſueuerat, uoce
lachrymabili querebantur ſe amiſiſſe. His familiari-
bus baiulis cœlum ſuo clamore pulſantibus, chariſſi
mum corpus in dilectam ſibi eccleſiam defertur, qua
ſupra diximus ab eo fundatam, & in honore beati
Symphoriani martyris dedicatam. In qua etiam nõ
ſine graui gemitu multiſque lachrymis ſuorum; pro-
ut decebat tantum pontificem, cum dilecta ſorore
terræ mandatur. Quod quidem factũ eſſe credimus
diuina præordinante gratia, ut quos eadem deuotio,
eadem Chriſti charitas, idem affectus, non tam ſan
guinis quam ſpiritus coniunxerat, dum agerent in
carne, idem etiam ſepulturæ locus, locus, inquam,
quem iſte deuotè conſtruxit, illa fideliter rexit, con *Mira-*
iungeret in morte. Vbi in teſtimonium ſanctitatis *cula ad*
eius, tot & tanta miracula quotidie coruſcare uiden *eius tu*
tur, ut nunc demum uerius cum Chriſto uiuere cre *mulũ.*
datur. Viuere, inquam, uiuere certiſſimè probatur,
per cuius meritum ab ipſo Deo, qui ſalus & uita eſt
omniũ, cunctis fideliter petentibus multa ſalutis &
uitæ beneficia præſtantur. Atqui celeberrimum ha-
betur hodieque Treuiris, certiſque indicijs compér
tum, ſanctitate & meritis Modoaldi omni circa regio
ni ſalutem frequenter à Deo conceſſam, ſi quando
diuinæ ultionis animaduerſione, aut aeris inclemẽ
tia, uel fame, aut gladio uel cuiuſque aduerſitatis tri
bulatione incumbente, patrocinium eius incolæ fide
liter implorarent. Vnde pater & ſingulare refugium
miſerorum à ciuibus appellatur, eiusq; depoſitio quar
to Idus Maias cũ maxima deuotione & feſtiua totius
regionis exultatione & ad laudem & gloriam
diuinæ maieſtatis celebratur. Obſecramus
itaque, Vt beati Modoaldi celeberrima
apud homines pietas, & apud
Deum omnipotentem effi-
cax potentia, noſtris
quoq; miſerijs com
patiatur, pec
catorum
funes
dirumpat, & in illo dilecto & deſiderabili in
cœlis tabernaculo æternam nobis manſio-
nem obtineat, præſtante Domino no
ſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre
& ſpiritu ſancto uiuit & re
gnat per immortalia
ſecula ſeculorum,
Amen.

LIBER TERTIVS.

Cur miracula fiant ad ſanctorum reliquias.
Cap. 1.

QVoniam, adſpirante Deo, nobilē beati Modoaldi proſapiam, altiſſima regij ſanguinis linea productā, in primo huius operis libello dilucidauimus, in ſecundo uitam eius laudabilem paucisque imitabilem, qua Deo charus hominibusque uenerandus extitit, omni regiæ nobilitati prætulimus, tranſitumque eius glorioſum angelicis choris gaudium intuliſſe perorauimus: nunc iam in tertio non ab re iudicauimus per paucis explicare ipſius ſanctitatis indicia, qualia uidelicet miraculorū primordia omnipotentis Dei gratia poſt quietem famuli ſui dormitionem ea illius reliquijs in urbe Treuerenſi uoluit oſtēdere. Licet enim ſigna minimè ſint petenda fidelibus, ad corroborandam tamen infirmiorem plebis fidem, nonnunquam mortua ſanctorum oſſa atteſtari ſolent, quid eorum uiuens egerit ſpiritus. Infirmis quippe mentibus nō immerito diſſonantiam fidei tota præcedentis narrationis ſeries generare uideretur, ſi uir tam præclari apud ſeculum generis, tam eximię apud Deum ſanctitatis, abſque ſignorum atteſtatione inter homines languiſſet, ſi glorioſa illius pignora, ſuis plurimum profutura ueneratoribus, humani caruiſſent exhibitione honoris.

De Nortmannorum in Gallias & Germaniam irruptione. Cap. 2.

VErum ex quanta Barbarorum crudelitate, ex quanta præfatæ urbis deſolatione occaſio illa ſuborta fuerit, qua uiri Dei merita fidelibus primum innotuerint paucis libet perſtringere: quia quod in præfatiuncula huius opuſculi de ſimili calamitate, alio inducta tempore, diſſeruimus, argumentum cognitionis eſſe ualet his, quæ hoc in loco dicturi ſumus. Ibi enim commemorauimus Barbaras nationes generaliter per omnes Galliarum fines furoris ſui frena laxaſſe: hic uerò inducimus Nortmannorum gentem indomitam, de uagina ſuæ crudelitatis eductam, quaſdam Galliæ & Germaniæ partes occupaſſe. Quæ immanitate ſui ſceleris graſſata, in ceruices fidelium uelut urſa raptis catulis efferata, nulli ſexui, nulli ætati parcere, ſenes reuerendos necare, iuuenes & adoleſcentes, pro uiribus uel tempore ſe defendentes, confodere, paruulos matrum uberibus auulſos excerebrare, matronas caſtas, uirgines pudicas dehoneſtare, urbes nobiliſsimas flammis edacibus concremare, ſanctuaria Dei aut ſubuertere, aut prophanare, diuina & humana pari contemptu peſſundare. Erat in his omnibus miſeriam uidere, iudiciumque Dei mentibus hominum tanto formidale, quanto impenetrabile: niſi quia, ut datur intelligi, uolens Dominus iuſtam in reprobos exercere uindictam, qui nō cuſtodierunt mandata eius iratus in populum ſuum, tradidit eos in manus gentium, & dominati ſunt eorum, qui oderunt eos. Sed ſicut in uaſis iræ, duplici cōtritione ferendis, ira iuſtitiæ Dei hic inchoat, ut ea
Eſa. 26 in futuro irreparabiliter diſperdat: ita miſericordia eius diligentes ſe plerunque per compendioſam mar
1.Cor.2 tirij uiam migrare diſponit ad illam inenarrabilem gloriam, quam oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit: ut undè reprobi rapiuntur ad pœnam, inde electorum alij ducantur ad palmā,
alij caſtigatiores reddantur ad uitam & conuerſatio- Pro.
nem bonam, iuxta quod ſcriptum eſt: Flagellato peſ 19
ſtilente, *ſapiens ſapientior erit. *ſtult*

Sacræ uirgines metu Nortmanorū quid egerint apud Treuiros. Cap. 3.

HVius horrendæ tempeſtatis procella urbē inuadente Treuerenſem, omnes pauere, trepidare, neque fugæ, quam non parauerant, neque præſidij ullam ſpem habere, præ oculis omnium imago mortis uolitare, iucundæ populi urbanitates in planctum, chori pſallentium in luctum, choreæ puellarum in lamentationes migrare: totius ciuitatis faciem immutatā uideres, diuinæ religionis uix aliquas tenues reliquias remanere. Porro Deo dicatę uirgines, quas in oratorio beati Symphoriani martyris cœnobiali conuerſatione Deo ſeruire ſuprà expoſuimus, inter tot mortis genera ad conſueta orationum arma confugientes, pro caſtitate ſeruanda, quam deuouerant, non pro uita præſenti tuenda, quā deſpexerant, ſupernum cępere auxilium ardentiſsima ſpiritus contritione inuocare, ac beati Modoaldi ſepulcro omnes aduolutæ, ut eius patrocinio ab imminenti eriperentur periculo, talibus uel talium ſimilibus cœlum precibus feruntur penetraſſe: Domine Ieſu Chriſte, æterno patri fili coæternę, qui naſcendo de uirgine, illud maledictionis ſoluens elogium, Maledicta, quæ non fecerit ſemen in Iſrael, uirginitatis ſemen in plenitudine temporum mandaſti multiplicandum, ut tēpore meſſis fructum eius reciperes centeſimum, tu noſtris gemitibus, tu noſtris lachrymis & uocibus aurem accommoda ſolitæ pietatis, ut quā tibi deuouimus uitæ caſtimoniam, quam obtulimus carnis pudicitiam, confeſſoris tui Modoaldi precibus & meritis ab omni pollutione cuſtodias, & quam nullus animi noſtri meretur conſenſus, nulla Barbarorū uiolentia uirginitati noſtræ inferat corruptelam. Huiuſmodi precibus cum magna ſpiritus contritione, cum magno lachrymarum imbre profuſis, nō defuit operatio ſupernæ exauditionis, non defuit exhibitio miraculorum beati confeſſoris.

Intra 30. dies uirgines omnes moriuntur, magno Dei beneficio. Cap. 4.

NE ergo Deo ſacratæ uirgines mala uiderent, quæ pro ſexus fragilitate metuebāt, neve bona amitterent, quæ pro caſtitatis obſeruantia promeruerant, mirabile auditu, mirabilius uiſu: in pace lecto decubantes, intrà dies triginta omnes præſenti deceſſerunt uita, tantoque feliciter, quāto perenniter uicturæ, cum ornatis lampadibus ſponſo cœleſti occurrentes, ſempiternæ iucunditatis thalamum cū illo ingreſſæ ſunt. Quarum corpora in eodem ſunt oratorio recondita, in quo beati Modoaldi pignora: ut cuius patrocinantibus meritis animæ illarum cœlum cum ſuo poſsidebant patrono, ipſius exigentibus reliquijs, corpore in eodem humarentur loco: ubi florent orationes earum, & exuberant Dei beneficia ad memoriam uirginum extunc, & modo, & uſque in ſeculum.

CAP. V.

CVm igitur eiuſdem tempeſtatis adhuc reſiderent ueſtigia, longaque ſolitudo pleraque ſanctorum cohiberet loca fiebat nimirum, ut ille ſancti familiaris angulus pro ſui quidem dignita-

gnitate parum obtineret reuerentiæ, neglectu uerò ciuium omni cuſtodia deſtitutus, etiam pareret iniuriæ. Sed ea mortalium incuria, noſtro pontifici auctoris gloriæ facta eſt materia. Quidam enim uiri, genere Franci, ſuæ gentis haud ignobiles, animo & corpore quammaximè ualentes, ſanctæ deuotionis gratia urbem Treuerim acceſſerant, quam ſuorum ſanctorum numero ſuperbam, tum uetuſtatis dignitate celebratam, omni Gallia magis clarere comperĕrant. Eius aliquandiu laribus obſeruati, religione delectati, ſacra terebant limina, ex ignotis penè notiſsimi: cum interea uiros natura ſagaces flamma ſubiit pulcherrimi facinoris, ut quocunque modo, precibus aut precio, tot ſanctorum pignoribus cum maximo Treuirorum participarēt beneficio. Quæ ubi tardius procedunt, nihilque in illis bonæ ſpei aut gratiæ præſumunt, die noctuque animum fatigare, omnibus locis opportunitatem quærere, nec flagitium arbitrati quauis arte, dummodo nè ineſſicaces redeant, inceptum peragere. Itaque ſimulata deuotione eccleſiam ſancti Symphoriani ſubintrātes, eiusque omnia, quæ ſibi mox uſui forent, explorantes, uident domum incultam, iniuriæ opportunam, miniſtris ciuibusq; neglectā, merito quidem ſui, Crœſi diuitijs nobiliorem ſed rei familiaris inopia longè cæteris obſcuriorem. Et quis, inquiunt, tuas Modoalde reliquias hoc totius urbis angulo coarctauit? Indignum certè ſacrarium tuæ dignitati comparauit. Vbi enim ianitor frequens in limine? Vbi uaria ſupellex tuæ ornatus eccleſiæ? Nihil hic dignum tanto contuemur nomine. Quam ſanctè, quam utiliter tuorum hoſpitum poteras iter comitari, ut arentem noſtræ regionis eremum larga benedictione patereris irrigari, ubi nec decori tuo chori pſallentium, nec optimis uirtutibus laudes deeſſent celebrantium. Audebimus tamen, ſi pace tua liceat, aliquid huius negocij attentare, partemque uel exiguam tui corporis abſportare: ex quo Treuirenſi quidem populo detrimenti minimum, nobis emolumenti plurimum, Deo propitio, poterit euenire. Hac familiari collocutione uelut in bonam frugem animati, ſimul quia nihil ſatis feſtinatur animo cupiēti, optimum factu rati ſunt noctem proximam huic operi dedicare, ne dum noctes diebus, moras dilatandis conſultationibus innecterent: attentis ciuibus ſe cum ſuſpectos, tum repulſa dignos efficerent. Remotis ergo arbitris, noctis ingreſsi tempore, pia ſed audaci uiolentia mauſoleum effringunt, ſanctiſsimo fœcundum corpore: dehinc unus cæteris paratior, manum temerè iniiciens, & quicquid tenaci digitorum pectine cōcludere potuit, ſibi recondens, fugam cum ſociis maturat inuadere. Quod facinus licet amore ſancti licenter perpetratum ſit, non tamen ſancto placuiſſe, rerum ſequentium documento comprobari potuit. Simul enim cum illius extractis artubus, mirum dictu, ſanguis copioſus erupit. Qui dum abundè tanquam de patenti uulnere proflueret, tenebris tamen uiſum arcentibus, raptores ipſos nihil huiuſmodi aut uidentes aut ſentientes ante prodidit, quam à cœpto deterruit.

Ex reliquijs S. Modoaldi furtim ablatis, copioſus manat ſāguis

CAP. VI.

INterea die terris reddito, cum matutina plebs ad orandum cępiſſet ex more concurrere, animaduertunt eccleſiæ pauimentum largo perfuſum ſanguine, nec ſtatim recognita, diu multumque incerta ſuſpicione agitabantur, quænam illa eſſent cædis indicia, ubi nulla unquam mactari conſueuiſſet uictima. Sed exploratis diligenter omnibus, primo recentis fracturæ indicia, tum nocturnæ temeritatis damna luce clarius patuere quærentibus. Nec uiſus eſt labor difficilis fugitiuos inſequi, cum ſanguis à direptis emanans oſsibus, nuſquam locorum reos ſuos deſereret, donec illos conſcientia trepidos, nec ſatis periculi ſecuros, ſuis ueſtigiis, & quidem haud obſcuris, manifeſtos efficeret. Mittuntur ergo expediti equites iniuriam perſequi, temeritatem corrigere: qui celerrimè fugientium terga præmentes, eosq; facili negocio à fuga retrahentes, delicti quidem gratiam faciunt omnibus tamen bonis aduitentibus, receptas integre ſummi pontificis reliquias ad urbē referunt. Quis enarrare ſufficiat, relatis illis, quid gaudij, quid bonę ſpei ciuibus attonitis redierit? quā benignè, quàm exultanter beatæ memoriæ Archiepiſcopus cum ſummo cleri plebisque tripudio obuiam proceſſerit, ac ſi tunc primum totus ſibi ſanctus obuenerit? Videres totam ciuitatem in occurſum ruere, nullum in domibus, pauciſsimos in agris ut oppidis reſediſſe, ut in cælo ſe proximū arbitraretur, quiſquis ex occupatus, redeuntem ſaluatum ire mereret.

Priſcorum Chriſtianorum erga reliquias deuotio.

CAP. VII.

COEterum huius facinoris caſtigandi gratia, nè quid ſimile deinceps pernicioſa crearet licentia, decernunt in commune, corpus ſancti in propatulo poſitum, ab eccleſia transferre, cæleſtemque theſaurum firmioribus apothecis & tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmiſsimis tabulis compactam, ferreisque clauibus circunquaque munitam accelerant, eoque tranſlata confeſſoris pignora, in oratorium ſancti Paulini ſuper altare ſanctæ Crucis, ſumma cum ueneratione deportant: conſultè ſcilicet, ut par pari, ſacerdos ſacerdoti iungeretur, illoque adunantes, duplici patrocinio ſolatiarentur. His additur ex Pario marmore tabula ad extremam manum decoris, mira ſculptoris arte perducta, quæ propter ſepulchrum eius reperta, ſepulti nomen & meritum præferebat, hac ſerie exarata: Hoc eſt ſanctuarium Deo dilecti Treuerorum Archiepiſcopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus ſanctitatem, ſicuti in eius præcepto de Treueri continetur, intra Ligerim & Rhenum magnificè extulit & dilatauit. Quod etiam in ſuperioribus memoratum eſt.

CAP. VIII.

IGitur ſancti Paulini eccleſia, nouo illuſtrata hoſpite, in quantam breui claritudinem peruenerit quanto fidelium ſtudio priorem neglectum correxit, dum pauper cum diuite eo ſuas neceſsitudines mutarat deplorare, memoratu eſt incredibile. Sed poſtquam diuturna quies ocium, ocij uerò ſecuritas corruptos mores pepererat, totamque urbis faciē immutatam, pro religione diuinorum contemptus inceſſerat, inſtinenda erat neceſſario ſupernæ correctionis ſententia quę pollutam licentiam ſub freno diſtrictionis coerceret. Itaque iuxta ſententiam prophetæ A ſanctuario meo incipite: intempeſtæ noctis ſilentio idem oratorium ſubito conflagrauit incendio, id ſcilicet agente diuina cenſura, quo ne per diem accenſum, facili concurrentium reſtingueretur induſtria. Ferebantur undique globi ignium uentis urgentibus totisque habenis regnabat flammarum impetus, cū interea expergefacti cuſtodes, uident res ſuas in extremo ſitas, opes ad ſubueniendum ubiuis imparatas. Itaque quod in tanto conſtrictis licebat articulo, feſtinare, concurrere, ingenti metu trepidare, nec contra niti, nec poſſe quieſcere: poſtremo manerent, an fugē-

Ezech. 9. S. Paulini ædes cōflagrat.

fugerent incerti, malum improuiſum, anceps periculum clamore teſtari. Quorum uocibus excitis licet admodum pauci, ſi qui tamen ſub obſcura nocte confluxerant, aurum & argentum, quæ prima mortales putant, uariamque ſacri miniſterij ſuppellectilem ſumma ope tueri ſatagebant: De ſanctorum uerò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, ut ignis edax, dum nulli locorum parceret, nō ſolum arentem lignorum materiam penitus abſumeret, ſed tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circumquaque corrumperet.

CAP. IX.

IN tanta rerum difficultate quis tuas ſancte reliquias non æſtimaret iri perditum? Ruebat undiq; moles ædificiorum, diſsiliebat ui caloris ſoliditas marmorum, totaque ſacrarum ædium facies, una fauillarum erat congeries. Et quis omnium apothecā ligneam, contra uim ignis tenerrimam, quæ media templi rectitudine in edito poſita, omnem ruentis fabricæ excipiebat impetum, crederet periculum euaſiſſe: Sed quod actu difficilimū ægris uidebatur mortalibus, ſummo procuratori facilimum, rerum probauit euentus. Nam poſtera luce, cum pleriq; ciuium aduentare, & nocturnæ tempeſtatis ſpectaculum more humani ingenij proſpectare cœpiſſent, ſedatis tandē incendijs, propius acceſſere, id maximè curantes, ut uel modicas ſancti fauillas colligentes, ſaluti poſterorum reponerent. Quid enim aliud, quàm uſque ad cineres iam diuturna clade abſumptum crederent? Res mira, & noſtris ſeculis inuſitata. Remota enim, quæ omnem ſuperficiem contexerat, incendiorum congerie, cuncta præter ſpem, quæ ſancti erant, integra reperere; ipſumque loculum totius expertem iniuriæ, ut aurum crederes de fornace productum, purgatum, non corruptum. Quis ibi ſe à laudibus Chriſti continuit? Quis non glorioſum Deum in ſanctis ſuis repetito clamore prædicauit? Tuum Modoalde nomen, tuum meritū omnis ſexus & ætas ſuper aſtra leuauit. Sic Metenſem quondam Stephanum prodit antiquitas inter miſerorum cædes, inter barbaricę depopulationis atrociſsimas tempeſtates, ſolum oratoriolum, ſui martyrij ſanguine conſecratum, ignium exemiſſe diſcrimini, ut hinc tam præſentes colligerent quam futuri, quantam reuerentiæ deberent protomartyri.

Vide inſigne miraculum, & diſce, q. ā cura ſint Deo ēt oſſa ſanctorum eius.

CAP. X.

SEd quia Maiorum ingreſsi ueſtigiis, qualiter beatus cōfeſſor ſuarum reliquiarum defenſioni ſemper aſſuerit, monſtrauimus, libet cæteri eius carptim attingere, atq; ſuorum ſupplicum poſt id dierum nunquam ſaluti defuerit, paucis abſoluere. Mauſoleum illud lapideum, quod a quibuſdam temerarijs effractum, latenter expoliatum, ſicut ex præmiſsis claruit, ueterum memoria teſtabatur, poſtq̄ maioris cautelæ gratia, omnibus id conſulentibus, precioſo theſauro uacuatum eſt, pari nihilominus, atq; dudum, reuerētia in eadem eccleſia compoſitum, ſancte admodum reſeruabatur. Huius ſuperficiem docta manus artificis tabulis undique marmoreis à fronte præcinxerat, eisque ſolidè adinuicem compactis, decoré operi, uſum decori addiderat. His uero ex uicinitate ſancti corporis tantum uirtutis, tantumque gratiæ ſalutaris diuinitus acceſſerat, ut credi uix poſsit, quantis mortaliū incommodis, patrocinante ſancti beneficio, ſalus exindè procurata ſit. Quicunque enim longis febribus uſque ad oſſa depaſtus, quiſquis morbo diuturno confectus, huc cum fidei integritate ſuarum ærumnarum querimoniam detulerat, raſura eiuſdem marmoris aquæ mixta, & in potum ſumpta, celerrimum languoris remedium certiſsima curatione obtinebat.

Nota uim marmoris in manſoleo S. Modoaldi.

CAP. XI.

HVius opis capeſſendæ gratia cum hodieq; innumeros ex diuerſis mūdi partibus uideamus concurrere, nullumq; omnium fruſtra pij interceſſoris ſuffragium deſideraſſe, unum tamen fide & religione præſtantiſsimum ſilentio præterire non eſt cōſilium. Moguntia, ciuitas totius Germaniæ celeberrima, Rheni imminet litoribus, commercijs patens, egeſtatis inſolens, agrorū & uinearū fertilis, nulliusq; neceſſariæ rei indigēs, uiris & ædificijs ſatis exornata, ſed multo beatius, qđ p̄cioſiſsimū religionis genus eſt, reuerendo monachorum ordine illuſtrata. Horum in uno monaſterio, quod longè cæteris nobilius, ſancti Albani dicitur, noſtra memoria quidam præpoſitus Seueredus nomine, cœleſti philoſophia exercebat, uir optimis artibus à tenero ungue imbutus, Deoq; & hominibus ob multa ingenij bona charus & acceptus. Sed hos tam lætos succeſſus præpediebat ægritudo continua, lentisque febrium uaporibus non lentè uiri eminentis premebatur induſtria: qua peſte acerrima iam per triennium exhauſtis uiribus, nihil poſtremò credidit ſalubrius, quàm inutili medicorum opera ceſſante, cœleſtis manus ſuffragium quæritaſſe. Nam edoctus claritudinē Treuerenſis Eccleſiæ, eò profectus intendit, parsque factus ſupplicantis populi, humilis precator, ſed celeberrimus beneficiorum impetrator, tumulum ſancti acceſsit, potum abraſi marmoris ſyncerè participauit: nec fideli deſiderio fruſtratus, breui ex infirmo ſaniſsimus, pallorem rediuiuo colore mutauit. Is nō immemor beneficij, cum ſanctis omnibus purè deſeruiret, tum ſuo curatori familiarius inhærebat, eoque deuotionis circa illum profecerat, ut locum noſtrū, quo eius reliquias nuper tranſlatas didicerat, ſpeciali affectu multum & frequens expeteret, ante fraternitati noſtræ acceptus, tum uerò ea aſsiduitate commanendi acceptiſsimus fieret. Huius relatu uirtutē, quā expertus fuerat, fratribus ſui ſtudioſis compertam, haud iniuria noſtræ narrationi credimus inſerendā, nihil uerentes debili falſitatis calumnia pulſari, quæ tam ueracis uiri patrocinio facile poterit eneruari.

Moguntia encomion.

CAP. XII.

NE uero quibuſque ſui ſupplicibus & deuotis ſemper ea incumbere uideatur neceſsitas, ad obtinendum cuiuſuis incommodi ſuffragium & doloris, potum ire puluerem illius abraſi marmoris, operæpreciū erit præſenti exēplo animaduertere, q̄ facilis, quàm paratus fuerit ſibi famulantibus, ſe appellantibus nōnunq̄ ſine hoc potu, ſolo uirtutis obtentu reſpondere. Erat quædam ſanctimonialis Deo deuota in eadem Treuerēſi ciuitate, quæ pſalmis, orationibus & uigilijs uacans, non diſcedebat de templo, ut Annam uiduā crederes de euangelio. Sed cū illas atq; illas ſanctorū frequēs circuiret reliquias, & in tabernaculo Dei, Deo plena mulier, ſuauiſsima laudis & compunctionis ſacrificia offerret, tum ante omnes & ſuper omnes excellentiſsimi præſulis Modoaldi ſanctuarium uenerabatur & frequentabat, amplexabatur & honorabat, atque coram eo affuſa, immo affixa, quòd preces deuotas, quaſi tot acce-

Luc. 2

bus, & delectabilia uocis ueſtræ percipimus modulamina, quoties dulciſonam cantus eius melodiam ſiue concinimus, ſiue cõcinentes attendimus. Hæc utraque luculenter digeſta, tantam ſuper omnia aromata dulcedinem faucibus noſtris incidere, tantamque dilectionis plenitudinem cordibus noſtris infudere, ut nullius amaritudinis rancore ualeant aboleri, nullius moleſtiæ tædio euacuari. Pro talibus tantisque beneficijs iuſtiſsimum rati modis omnibus gratiarum præconijs piæ deuotionis ueſtræ ſtudio reſpondere, in nobis nihil laboribus ueſtris æquiparandum ex nobis ſufficimus æſtimare, quoniam ſuperãt omnem facundiam laudis noſtræ. Quapropter totis medullis conuerſi ad eum, qui ore ueſtro magnificatur & uoce glorificatur, noſtroque, licet exili, famulatu honoratur, indefeſsè ſupplicamus, quatenus ſuis meritis ac precibus nobis pro gratiarum actione perennis gloriæ coronam, pro mercede æternæ uitæ beatitudinẽ apud Chriſtum obtineat, cui procuidubio impenditur, quicquid ſanctis ſuis obſequij digne ac laudabiliter exhibetur. Igitur quoniam indagatione ſufficienti, nulla unquam abolitione delendam, ueſtri notitiã tenemus, par eſt, ut ſtudio noſtræ manus & linguæ nos quoque ad ueſtri notitiam perducamur. Offerimus itaque ueſtræ beatitudini translationis beatiſſimi patris noſtri Modoaldi libellum, humili ſtylo digeſtum, ueſtræ dignationis ſolertia corrigendum ueſtra authoritate corroborandum. Cuius ſeriem indagantes, cognoſcetis de ſitu loci & exordio cœnobij noſtri, quàm benigna & mirabili diſpenſatione Dei in proſperos ſucceſſus conualuerit, quàm deuota piorum adſtipulatione in augmẽtum religionis excreuerit. Patebit etiam, cuius occaſionis euentu, pio dudum accenſi deſiderio, larga omnipotentis Dei miſeratione, in tãtam animi fiduciam ſimus promori, ut precioſiſſima ſanctorum pignora, quæ nulla auri uel argenti copia digne ualerent comparari, pia importunitate poſtulata mereremur adipiſci. Quæ condigna ueneratione & honorificentia loco noſtro illata, diuerſis miraculorum ſignis diuina glorificauit dignatio, ut liquido clareret cunctis, cuius meriti, cuiusque magnificentiæ ſit eorum ſpiritus in cælis. In his omnibus agnitione noſtra totiusque rei noſtræ ſumma uobis ſufficienter patefacta, pater reuerentiſsime, ſanctitatem ueſtram ad congratulandũ nobis inuitamus cum omni charitatis deuotione, affectu deprecatorio uerbis utentes Pſalmiſtæ: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius idipſum. Hanc autem magnificationis ueſtræ ſeriem exigimus, ut ſicut eiuſdem beati patris noſtri Modoaldi nobilem proſapiam uitamque laudabilem luculenti ſtylo digeſſiſtis, ita quoque translationis eius ſchedulam, ingenij ueſtri ſcalpello elimatam, per cauernas pij cordis ueſtri traducatis, quæ impolitum quippiã uel admittere uel emittere nullatenus conſueuere. In hoc igitur fraternæ charitatis intuitu deſiderio noſtro ſatisfacite, ut ſacrificium præteriti operis, quod Chriſto per nos obtuliſtis, iam holocauſtum fiat, & hoſtiæ immaculatæ caudam medullatam, id eſt, boni operis perfectionem, authoritate piæ deuotionis ueſtræ roboratam à uobis denuo omnipotenti DEO per omnia placabilem exhibeamus, gratanterque ſuſceptam hoc ordine recitandam teneamus.

In Chriſtum redũdat, quicquid eius ſãctis impenditur.

Pſ. 33.

TRANSLATIO SANCTI MOdoaldi Archiepiſcopi.

BEATVS Modoaldus, uir uenerandæ memoriæ, ſummæ ingenuitatis linea præclarus, ſanctitatis excellentia præcipuus, generoſitatis normam, morum nobilitate commendabat. Literali quoque ſcientia, in domo Domini plantatus quaſi palma floruit, & ut cedrum Libani multiplicatus, totius ſuauitatis germina circumquaq; redolentia produxit. Vnde contigit, ut ordinatione diuinæ diſpoſitionis regali celſitudine procerumque cõſtantia concordante, totiusque Cleri ac plebis uoto conſpirante, uir Deo & hominibus acceptus, Treuirorum ſedi ſubrogaretur epiſcopus. Itaque pius pater, occaſione paſtoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeo ſe ſtudebat informare, ut cõtinuo uirtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cæleſtia euolaret. Interea dum domus Dei decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentiſsimo ſemper amore flagraret, ſuper ripam Moſellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyris extruxit, ibique congregationem ſanctarum uirginum, amplexibus ſponſi cæleſtis mente & habitu indefeſsè immorantium, inſtituit: Vbi etiam idem pater amantiſsimus, deſatigatum ſpiritualibus exercitijs ſpiritum Deo reddẽs, tumulatus quieſcit.

Interea Normannorum turmæ efferæ, de uagina ſuæ crudelitatis eductæ, quaſdam Galliæ ac Germaniæ partes occupantes, urbem Treuerenſium inuaſere. Qua immanitate ſui ſceleris graſſantes, nulli ætati, nulli ſexui pepercerunt, matronas caſtas & uirgines pudicas dehoneſtantes, ſanctuaria Dei prophanantes, diuina & humana pari contemptu peſſundantes. Porrò præfatæ uirgines Deo dicatæ, ne mala uiderent, quæ pro ſexus fragilitate metuebant: neue bona amitterent, quę pro caſtitatis obſeruantia promeruerunt: beati Modoaldi ſepulchro aduolutæ, crebertimis ſingultibus tandem obtinuere, ut, mirabile dictu, infra dies triginta omnes ex hac luce migrarẽt, & in eadem eccleſia in pace quieſcerent. Qua de re cum hunc tantæ ſanctitatis locum inhabitantium frequentia deſtitutum, repentina cohiberet ſolitudo, extranei quidam clerici animo ſagaces, quaſi laudabilis furti deſiderio ducti ſunt, nec id flagitium arbitrantes, ſi quauis arte ſanctorum reliquijs participarent. Remotis ergo arbitris, nocturno tempore ingreſsi, Mauſoleum beati Modoaldi effringunt, manumque temere mittentes, quicquid tenaci digitorũ pectine concludere potuerunt recondentes, fugam inierunt. Quod facinus licet amore ſancti perpetratum ſit, & ad declaranda ipſius merita Deus permiſerit, non tamen ipſi ſancto placuiſſe, rerum exitus cõprobauit. Nam ex membris eiſdem extractis, mirum dictu, ſanguis copioſus erupit: qui raptorum ſtillando denotans ueſtigia, nuſquam locorum fugitiuos deſeruit donec die tertia reddita, ab inſequentibus rei compræhenderentur: & omni negocio uacuatis euadendi gratia indulta, ex integro ſummi pontificis reliquiæ ad urbem cum omni honore transferuntur. Cæterum ne quid ſimile deinceps perniciosa crearet licentia, decernunt in commune corpus ſancti, in propatulo poſitum, ab eccleſia transferre, cæleſtemque theſaurum firmioribus apothecis & tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmiſsimis tabulis, compactam, ferreisque nexibus circunquaque munitam accelerant, eoque translata confeſſoris pignora in oratorium ſancti Paulini,

Normannorũ immanis crudelitas.

ſuper altare ſanctæ Crucis ſumma cum ueneratione deportant.

Inflammatur oratoriũ S. Paulini

Dehinc interiecto multi temporis interuallo, peccatis exigentibus, occulto Dei iudicio, idem oratorium ſubito conflagrauit incendio, intempeſtæ noctis ſilentio. Cuius fragore excitæ cuſtodes, uariam ſacri miniſterij ſupellectilem ſumma ope tueri ſatagebant: de ſanctorum uerò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, ut ignis, dum nulli locorum parceret, non ſolum arentem lignorum materiam penitus abſumeret, uerum lapides, tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circunquaque corrumperet. In tanta rerum difficultate quis tuas, ſancte, reliquias non æſtimaret iri perditum? Quis enim aliud, quàm uſque ad cineres, tam diuturna clade abſumptas crederet? Res mira & noſtris ſeculis inuſitata. Poſtera luce plerique propriùs accedentes, ut uel modicas ſancti fauillas colligerent, remota, quæ omnem ſuperficiem altaris contexerat, incendiorum cõgerie, cuncta præter ſpem, quæ ſancti erant, ſalua repetere, ipſumque loculum totius expertem iniuriæ. Quis ibi a laudibus Chriſti continuit? Tuum Modoalde nomen, tuum meritum omnis ſexus & ætas ſuper aſtra tulere, Deum glorioſum & mirabilem in ſanctis ſuis, reperito prædicantes clamore.

Poſt hæc uenit uir uenerandæ religionis, Abbas merito & nomine, de Saxoniæ partibus, diuturno iam accenſus deſiderio, ut patroni alicuius probatæ ſanctitatis corpus integrum, quod ſibi largiri dignaretur Dominus, honorificè ſuis inferret ſedibus. Hic nanque, prælibatis ſuis ſuorumque ieiunijs & orationibus, crebriſque uigiliarum ſingultibus, quaſi prærogatiuis apud Deum obtinuerat legationibus, ne uotis ſui deſiderij deberet fruſtrari. Quapropter ipſius gratia præeunte diſponente, & uenerandæ memoriæ Brunone Archiepiſcopo annuente, totiusque eccleſiæ concordi uoto adſpirante, glorioſiſsimi pontificis Modoaldi corpus precioſiſsimum meruit ſuſcipere. Quod cum inæſtimabili gloria & ſolenni ornatu ac melodia, uniuerſo clero comitante, & promiſcui ſexus ac ætatis plebe circunfluente, de loco ſuæ ſedis eductum, in Saxoniam decentiſsimè eſt tranſlatum, & in oratorio beati Petri Apoſtoli in cœnobio, quod dicitur Helmuuardeshuyſen, honorificè locatũ.

Bruno, Archiepiſcop. Treuiren.

Acta ſunt
hæc
anno Dominicæ incarnationis M. C, VII.
à uenerabili Thietmaro, huius nominis ſecundo, ſucceſsione autem ſexto eiuſdem loci Abbate, anno ordinationis eius xxvij. regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto cum Patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. RICTRVDIS MARtianenſis, per Hugbaldum Monachũ Elnonenſem, ad Stephanũ Epiſcopum Cameracenſem ſcripta Anno Chriſti 907. Stylus obſcurus & ſimplex, in gratiam Lectoris mutatus eſt per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIO AVTHORIS.

IN membrorum Chriſti compage uti excellentiori, ità merito quoque magis honorabili domino & præſuli Stephano, ſecundum nomen ſuum Apoſtolicæ reuerẽtiæ ſigno ab hominibus quidem coronato, ſed demum ob meritorũ inſignia cum eis, quorum inſtitit ueſtigiis ſanctitatis, à Deo coronando, Hugbaldus, ſacerdotum & monachorum omnium minimus, immarceſcibilem, uirtutumque floribus uernantem à Deo optat precaturq; coronam. Rogarũt me iampridẽ Clerici & Deo ſacratæ uirgines cõgregationis S. Rictrudis, ut tum illius, tum prolium eius geſta conſcriberem: ego uero diſtuli, uel quòd quantulamcunque ſcientiam meam tantæ materiæ ſcirem imparẽ, uel quod ob longitudinem temporum nulla certæ fidei ſcripta, quibus ea continerentur, mihi uidere contigiſſet: uerererque, nè dubia pro exploratis, & uana atque commentitia pro ueris annotarem. Sed cum renitenti mihi quaſdam offerrent hiſtorias, quæ cum dictis ipſorum conſentirent, & iam fidem mihi facerent illi, quorum non contemnendæ perſonæ uiderentur, quòd ea quæ ipſi aſſererent, olim literis conſignata fuiſſet, ſed Nortmãnorum ſæuiſsima rabie omnia depopulante interijſſent: demũ adiuratus per tremẽdum diuinæ maieſtatis nomẽ, ceſsit illis, fecique etſi non ut debui, attamen ut potui: nec mihi ſtudio fuit uerborum adhibere phaleras, ſed lectoris & auditoris conſulere utilitati. Cum autem opuſculum abſolutum ueſtræ excellentiæ examinandum traderetur, uiſum eſt illius prudẽtiæ quædam in eo deſiderari, quæ ad conciliandam libris authoritatẽ ſolent à ſtudioſis requiri, nempe, perſonæ, loci & temporis annotationem. Et mihi quidẽ ſatis ſuperq; ſufficere uidebatur, ſi tã præclara tantorum uirorum nomina, geſta & loca exprimente libello, ſupprimeretur locus & perſona ſcriptoris, ne per hæc ceu atram quandam nubẽ, obſcurari uiderentur aſtra tanti ſplendoris: at quia aliter uiſum eſt ſanctitati ueſtræ, celeberrima nominis ueſtri prælucente lampade, noſtras quoq; confidimus illuſtratum iri, quamuis terras, tenebras: dumque Stephanum inclytũ antiſtitẽ libelli huius loquetur Præfatio, noſtræ quoque exiguæ perſonæ mentio fiet. Locus autem, ut noſtis, non eſt mihi iam ſicut olim, in clariſsima urbe, ſed libẽter me gloriater uel poſtremũ monaſterij beatiſsimi Amandi, egregij confeſſoris Chriſti, monachum, niſi propter peccata mea tã crebro indè eijceret metu barbaricæ incurſionis. Quid uerò mihi tẽpus exprimere neceſſe eſt, quod omnium infeliciſsimum eſſe uidetur, ità ut non niſi cum Propheta ad Deum clamare libitũ ſit. Lætati ſumus pro diebus, quibus nos humiliaſti, annis; quibus uidimus mala: Reſpice Domine in ſeruos tuos & in opera tua: Ad nos quoq; pertineat illud Apoſtolicum: Redimentes tempus, qm̃ dies mali ſunt? Sed ne in hoc quoque uidear authoritatis ueſtræ iuſſa neglexiſſe, omiſsis regum nominibus, nouerit lector nos iſta cudiſſe anno a nato Saluatore, ſummo rege, 907. Ad profectũ Catholicæ Eccleſiæ opto uos feliciter ad uotum ualere.

Nortmannorũ depopulationes.

Pſa. 89

Eph. 6

VITAE

VITAE HISTORIA.

12. Maij. Vide Paulũ. Aemylium. lib. 1. de rebus geſtis Frãcorũ.

CVM Francorum gẽtem, cuius maiores è Phrygia prodijſſe ferunt, atq; e a regio Troianorum ſtemmate ortos, poſt phanaticum ſimulacrorum cultum ad ueritatis cognitionem diuina clementia uocare decreuiſſet, quemadmodum ea omni æternitate conſtituerat, ea tempeſtate, qua induſtrius rea Clodoueus eius gẽtis ſceptra tenebat beatiſſimi præſulis Remigij miniſterio id uoluit compleri. Is enim ſanctiſſimus pontifea & multa uitæ integritate, & admirabili ſignorum uirtute pollens, iam dictum regem & magnam exercitus eius partem doctrina Catholicæ fidei imbuit, & ut ferunt, accepto cœlitus chriſmate, ad tria circiter millia uno die baptizauit. Atque ex illo tempore magis magisque apud Francos creuit religio, & in exteros etiam fines eorum prolatum eſt imperium, quod maiores eorũ partim ſibi iam antè uẽdicarant. Nec hoc gentis eius feritati tribuendum eſt, cuius nomine putantur à nonnullis Franci dicti, tanquam quibus à natura quædam indita ſit ferocitas: ſed præſtitum hoc eis eſt, quod duabus ea mijs eſſent columnis fulti, quibus totius Eccleſiæ ſtatus inniti uideretur: authoritate ſanctorum Pontificum quorum eſt præcellens honor, & uirtute regum prepotẽtium, qui in adminiſtranda republica ſagaces inprimis fuere. His, inquam, rebus factũ eſt, ut diuina tũ præueniente, tum ſubſequente gratia, Francorum potentia magis magisq; aucta & propagata ſit: atque etiam ubi quondam abundauerat iniquitas, deinde in tantum Dei gratia ſuperabundarit, ut quemadmodum cœlum ornatur ſtellarum multiplici pulchritudine, ita Francorum regio, præſtante patre luminũ, à quo eſt omne donum perfectum, multiuaria tam indigenarum, quam aliunde aduenientium utriusq; ſexus & ordinis ſanctorum atque perfectorum hominum claritate illuſtrata ſit.

Colũnæ duæ Eccleſiarum. Gallia.

Iaco. 1.

S. Rictrudis parentes.

** Luſiam.*

E quorum uenerando collegio tanquã ſidus quoddam eximiũ extitit Rictrudis, deuota Chriſti ancilla, grata Deo ſuo, & chara hominibus atque laudabilis ob merita iuſtitiæ & ſanctitatis, quæ patrem habuit Ernoldum, uirum nobilem, &* Lichiam genitricem ea bellicoſa Vaſconum gente. Quæ gens licet ea tẽpeſtate magna ex parte dæmonũ cultui eſſet addicta, at tamen à Deo electa Rictrudis, ſic ab illis impijs traxit originem, quemadmodum è ſpinis naſcitur roſa: atque ab ipſis incunabilis cum teneræ ætatis incremento, honeſtis eſt moribus alta & inſtituta. Fuit autem temporibus Clotarij regis, qui à magno Clodoueo, quem iam diximus primum ad Chriſti religionem acceſſiſſe, quartus fuit, atque etiam huius Clotarij filij Dagoberti inclyti, qui à beatiſſimo Arnulpho Metenſium epiſcopi inſtitutus, dignus & induſtria & uiribus, fuit, qui una cum patre regnaret, eique in regno ſuccederet. Habuit autem Dagobertus fratrem Aribertum, non tamen germanũ. Et attribuit urbes & pagos citra Ligerim flumẽ & uſq; ad pyrenæos ſaltus: ſapiẽti uidelicet uſus cõſilio, pactusq; ab eo, nè quid unquã paterni regni ab ipſo repeteret. Itaque Aribertus Toloſanam obtinens ſedem, cum in Aquitania regnaret, non diu poſt totam Vaſconiã ſibi ſubegit.

Aribertus frater Dagoberti.

Dagobertus mulierosus.

At Dagobertus in adminiſtrando regno præclarus, uni uitio ſubiacuit, immodico deditus amori mulierum. Vnde accidit, ut legitima coniuge ſua ob ſterilitatem repudiata alteram ſibi copularit. Cumque id flagitium in eo pontifices, inprimis aũt uir ſanctiſſimus & mirabilium operũ patrator præſul Amãdus repræhenderet, ille indignatione & faſtu regio incitatus, eundem uenerabilem antiſtitem non abſq; iniuria è ſuo regno eiecit. Ille uero pro Chriſti ueritate perſecutionem patientiſſimè ferens, quippe qui etiã ſanguinem pro Chriſto fundere peroptaret, diuerſis in locis diuini uerbi ſparſit ſemina, atque tãdem etiã in Vaſconiam, Rictrudis patriam peruenit, ut cœlitus infuſo ſibi lumine eius regionis gentem illuſtraret, ſimul ſperans ob gentis eius ſæuitiam poſſe ſe illic martirij palmam promereri.

S. Amandi exilium.

Interim autem Dagobertus rex, cum non haberet filium, qui ipſi in regno ſuccederet, ea cauſa mœrẽs non mediocriter, tertiam ſibi aſſciuit uxorem. Atque tum demũ conuerſus ad Deum, multorumque expetens preces, & largas præſtans eleemoſynas, eodem anno ea illa coniuge ſuſtulit filium: quem cùm anxie cogitaret cuinam undis ſalutaribus ea piandum, diuinaq; lege imbuendum traderet, ut quemadmodum ipſe beatum Arnulphum habuerat pędagogum, ita hic quoque ab inſigni aliquo Dei ſeruo ad Chriſtianæ religionis præſcriptum inſtitueretur: memoria cœpit repetere, quanta iniuria uirum ſanctiſſimum Amandum affeciſſet, moxq; miniſtris ablegatis, eum ubiq; iuſſit ſtudioſiſſimè inquiri & ad ſe reduci. Ita ergo reuocatur ab exilio uerax præco & cultor Euangelij, antiſtes uenerandus. lætantur eius reditu rea & optimates & populus omnis: eiusque pedibus ſe ſternens rea, ueniam petit, nec difficulter impetrat: orat pro filio, ſed patitur repulſam, dicente uiro ter beato, militantem Deo non oportere negocijs implicari ſecularibus: moaq; è conſpectu regis celeriter ſe proripiẽte. At rea nihil de ſuo remittit deſiderio, Audoenum & Eligium uiros primarios, multaque prudentia & uirtute conſpicuos, beatoque Amando inprimis charos atque familiares, ad eum mittit, qui tandem inuitum eo ſuis precibus impulere, ut regis uoluntati ſeſe accomodaret. Adducitur infans dies natus quadraginta; adhibetur catecheſis à ſancto præſule, & cũ infinita prece ea tanta hominum frequentia nemo reſponderet, Amen, infans ille cunctis audientibus, clara uoce reſpondit. Amen. Inde baptizatur, & Sigeberti nomẽ ei imponitur, atq; ab Atiberto regis fratre è ſacro fonte ſuſcipitur Seqnẽti anno Aribertus rea, nec diu poſt etiam filius eius abeunte è uita, omnisq; ditio Ariberti ceſſit Dagoberto. Quæ quidem omnia idcirco huic hiſtoriæ uolui inſerere, ut lector facilius cognoſcat, q̃ Rictrudi cauſa fuerit in Frãciã uiuendi.

Reuocatur ab exilio S. Amandus.

2. Ti. 2.

Cum enim per id tempus Franci crebro commearent in Vaſconiam, Rictrudis puella bonæ indolis, ad nubiles iam perducta annos, conſpicitur, amatur atque appetitur à Franco quodam Abaldo, præclaris & iuſtis orto natalibus: cuius mater Geteberta filia fuit ſanctæ Certrudis, in monaſterio, quod Hamaticum dicunt, quieſcentis, quod ipſa conſtruxerat: fuerat q; is Adalbaldus à puero optimis inſtitutus diſciplinis, multisque pollebat opibus & fundis, nec uulgarem gratiæ locũ in regis aula obtinebat: dignus planè uir, qui Rictrudem haberet coniugem: cui etiam iuxta morem deſponſa & matrimonij lege ſociata fuit. licèt quidam uirginis cognati id moleſtè ferrent. Neq; ineundi coniugij huius cauſa fuit libido aut incontinentia, ſed amor charæ ſobolis. Nec deerant utrique dotes animi & corporis, quæ in ſponſo ſponſaue ſpectari ſolent. In Adalbaldo cernere erat generis nobilitatem, pulchritudinem, uirtutem & ſapientiam, quæ ad conciliandum amorem plus habet uirium. In Rictrude formæ elegantia, genus, opes, & mores, qui præ cæteris inquirendi ſunt, uiſcebantur. Itaq; cõuenienter illi ſententiæ Apoſtolicæ, erat

Rictrudis nubit. Adalbaldo.

Heb. 3.

Heb. 3. inter illos honorabile coniugium & thorus immacu
latus. Non enim ſurda acceperanr aure, quod idem
1. Cor. Apoſtolus dicit: An neſcitis, quoniam membra ueſtra
6. templum ſunt ſpiritus ſancti, quem habetis à Deo, &
non eſtis ueſtri? Empti eſtis precio magno: glorificate
& portate Deum in corpore ueſtro Fidem uero con-
iugij inter ſe accurate ſeruantes, compage fidei &
charitatis erant duo in carne una, unanimes, uno ore
& concordi operationes honorificantes Deum, &
omnibus diebus uitæ ſuæ ſeruientes illi in iuſtitia &
ſanctitate.

Ričtru- Nati quoque eis ſunt filij, & in ijs primogenitus
dis pro- Mauronius, poſtea Abbas & leuita factus, & tres fi-
les. liæ, ſanctæ uirgines: Clotſcendis, poſt obitũ matris
eius monaſterij moderatrix: Euſebia, bona Dei cul-
trix, & Adalſendis. Quos parentes eorum, cum eſ
ſent iuſti, tum per ſeipſos, tũ per familiares ipſis Dei
ſeruos in timore Domini erudierunt & educarunt,
ab infantia cœleſti benedictione auctos. Mauronius
patrem ſpiritualem habuit uenerabilem Deoque di-
gnum ſacerdotem Richarium, qui per ſacrum baptiſ
ma eum Chriſto regnauerit. Clotſendem egregius põ
tifex Amandus & ſacris manibus è fonte ſalutari ſu-
ſcepit: atque in omnibus Deo dignam reddidit: Euſe
biam Mathildis regina, Dagoberti coniunx ex ſacro
fonte ſuſcepit. Poteſt non immerito de hac progenie
dici illud Sapientiæ: O quam pulchra eſt caſta gene-
Sap. 4. ratio cum claritate.

Accidit autem, ut Adabaldus à pago Auſtrebaten-
ſi, ubi multæ ei erant poſſesſiones, in Vaſconiam tri-
ſte ſuis iter ſuſciperet. Proſequebatur eum tem aliquo
uſque beata Rictrudis, ſed iuſſa, cito domum ſe reci-
pit mœrens, quaſi iam animo præſagiret imminens
malum. Ecce autem malignorum hominum, quos
Adal- aiunt fuiſſe, quibus illud coniugium diſplicuerat, uir
baldi pius inſidijs appetitur, uulneratur, perimitur. Sed pla
cædes. nè non eſt ille mortuus, ſed uiuit feliciter in Deo, co
hærens ſpiritu illi, qui eſt uera uita: quodquidem ſa-
tis teſtantur ſigna, quæ ad eius ſacra oſſa non raro
fiunt. Cito autem triſtisſimæ rei nuncius perfertur ad
Chriſti famulum Rictrudem, quæ gemino eoq; atro
ci dolore corripitur, quòd & chariſſimo ſe ſentiret or
batam coniuge, & proles ſuas, tum etiam cognatos,
uideret eius nece grauisſimè diſcruciari. Tandem au
tem luctu illo ſpatio, cum ſeruis Dei familiaribus,
præſertim autem cum Amando ſanctisſimo præſule,
de ſuo ſtatu deliberat: audiuque ex illo fidisſimo con
ſultore illud Apoſtoli: Mulier alligata eſt legi, quanto
1. Cor. tempore uir eius uiuit. Quod ſi dormierit uir eius, li
7. berata eſt: cui uult, nubat tantum in Domino. Beatior
aũt erit, ſi ſic permanſerit ſecundum meum cõſilium.
Audiuit etiã illud Dñi Saluatoris: Si uis perfectus eſ-
Matt. ſe, uende oĩa, quæ habes, & da pauperibus, & habebis
19. theſaurũ in cœlo: & ueni, ſequere, me. Hæc & id ge-
nus alia uerba ſalutis non ſurda aure accipiens S. Ri-
ctrudis, ſed ijs diligenter animum applicans, omni
poſtpoſita ancipitis deliberationis mora, pollicetur
ſe eius ſalutaribus monitis obtemperaturam. Verum
antiquus ſerpens, inuidiæ ſtimulis percitus, tam ſalu-
bre propoſitũ modis omnibus impedire conatur. Cõ-
mouet regis animum, ut perſuadeat illi denuo nube-
re cuidam ex optimatibus ſuis. Illa aũt prorſus id re-
ſpuente, multa adhiberet blandimenta rex, ſed fru-
ſtra. Blanditijs ſuccedunt terrores & minæ, ſed tantũ
dem efficiunt apud animũ in Deo bene firmatum. Et
quia ex tribus Philoſophiæ partibus eam præcipuè
colebat, quæ in actiõe & rectè uiuẽdi ratione cõſiſtit,
nec immeritò uiuẽdi magiſtra dicitur, q̃ Greci Ethi
cẽ, Latini Moralem uocant, ad quam primariæ illæ
uirtutes pertinent, prudẽtia, iuſtitia, fortitudo, tẽpe
rantia: his ipſis accurate ſeſe cõiens, quemadmodum
per iuſtitiam Deo magis quam hominibus obedire,
atque per fortitudinem nullis cedere aduerſis conſti-
tuerat, ita per prudentiam regis indignationem amo
liri, & per temperantiam intra modeſtiæ & humilita
tis limites ſeſe continere decreuit. Itaque uſa conſilio
ſanctisſimi Amandi, ad tempus disſimulat immutabi
le animi ſui propoſitum, ſponderq; regi ſe ex eius cõ
ſilio facturam, quod ſibi conducibus uideretur.

Hunc in modum cum regi perſuaſiſſet, ſe ipſius di
ctis parituram, in prędio ſuo, in uilla Batrein opiparũ
& regia maieſtate dignum apparat conuiuium. Inui-
tat regem cum optimatibus, & inter epulas ſermoni-
bus ſale conditis omnes exhilarat. Poſt quàm aũt re-
preſſa fame, edendi auiditas remitti cœpit, eſſentq;
iam conuiuæ ſecundis calicibus comiter accepti, ſur
git matrona uenerabilis à menſa, & non trepidè, ſed
conſtanter: non tepidè, ſed ferueter: non ſegniter,
ſed ſagaciter: non muliebri, ſed uirili planè animo,
quod ſecum deliberarat, re ipſa exequitur.

Primum ſciſcitatur ex rege, num illius bona ue-
nia liceat ipſi in ædibus ſuis ꝙ uelit agere. Rege cũ
ctãter annuente, quippe qui putaret illã ſumpto pocu
lo, ut pleriq; ſolẽt, & ſe & cõuiuas alios ad portandũ
inuitaturã: è ſinu ſuo profert uelũ ab Amãdo põtifice *Vide*
conſecratũ, qui ẽt hoc ei conſiliũ dederat, & inuocato *precla-*
terribilis Dei nomine & auxilio, ſuo illud capiti im- *rum fa*
ponit. Tũ uero rex ira permotus, ingratas relinquens *cinus*
epulas, abſceſſit è cõuiuio. At illa iactãs cogitatũ ſuũ *uenera-*
in Dñm, totã ſe illius arbitrio permiſſit & commiſſit: *bilis*
facultatibusq; & poſſesſionibus prudẽter diſtributis, *matro-*
ſpinoſisq; huius mũdi curis è terra cordis ſui penitus *na.*
extirpatis: q̃ prius ſeruiendo Chriſto in mẽbris eius,
Marthæ geſſerat officium, iam ad pedes eius ſedens,
audiebat uerbum eius, optimam Mariæ partem, quæ *Lu. 10.*
ab ea non poſſet auferri, ſibi deligens.

Vt uero quod in interiori gerebatur hoĩe, id etiã
exterior præ ſe ferret: ſicut mentis mutarat habitũ,
ita mutauit & corporis: preciosisq; abiectis ueſtibus,
quibus fuerat uſa in matrimonio, ut placeret uiro,
una cum eis omnibus ſe exuit huius mũdi impedimẽ
tis, ut, ſolicita ſemper cogitatione ea ſola tractaret,
quæ Domini ſunt, ut illi uni deinceps placeret. Impo
ſuit autem capiti tetrũ quendã amictum, ut interio
ris hominis luctum & pœnitentiam deſignaret, poſ-
ſetq; pro luctu breui & merore momentaneo ea quan
doque conſolatione affici, de qua Dominus dicit in
Euãgelio: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabun *Matt.*
tur. Et ut quõdã expertas corporis uoluptates & mo *5.*
leſtas dæmonũ profligaret uexatione, in preces con-
tinuas & immodica prope ieiunia incubuit, carnẽq;
aſpero cilicio domans, illud ex Pſalmo canebat: Ego *Pſ. 34.*
autem, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio: hu
miliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in
ſinu meo cõuertetur. Porro locum, ubi ſpiritualibus
daret exercitijs operam, cum conſilio & auxilio ſepè
dicti antiſtitis Amandi, ualde ſibi congruum dele-
git, nempe monaſterium, quod Martianas uocant, *Mar-*
ab eodem antiſtite ad fluuium Scarbum exædifica- *tianen-*
tum, cui diſponendo & conſtituendo uir ſanctus Ab- *ſe mona*
batem præfecerat ſanctum Iouatum uenerabilem *ſteriũ.*
uirum, cuius adhuc in eodem monaſterio corpus con
ditum habetur. Et Amandus quidem monachos illic
haberi uoluit, ſed Iouatus ſanctimoniales ibi congre
gauit. Hunc ergo locum, ſatis opportune ab hominũ
ſtrepitu remotum, Dei famula Rictrudis expetijt. &
beato Amando non ſolum conſentiente, ſed etiam
inter regem & ipſam pacem conciliante, cum maie-
ſtatis regiæ priuilegio obtinuit, ut illic ſe totam re-
bus diuinis manciparet.

Vt

Vt autem omnibus palam innoteſceret, à quanta perfectione ſuam inchoaſſet conuerſionem, conuenienter illi Euangelicæ ſententiæ, *Matt. 5.* Luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrũ, qui in cœlis eſt: poſt abiectas à ſuis humeris oneroſas prædiorum & facultatũ ſarcinas, poſt nuncupatum Deo continentiæ uotum, poſt acceptum monaſticę religionis habitum, non cõtenta ſe ſolam Deo offerre oblationem uiuã, ſanctã, eiq; placentem: etiam tres filias ſuas, quas iam ſupra memorauimus, illi obtulit uirgines, corde & corpore immaculatas, ut perpetuam ſeruantes uirginitatẽ, agnum uirginem, uirginis matris filium, quocunque *Apoc. 14.* ierit ſequantur, cantentque ante Dei thronum canticum nouum, id eſt, cum agno æternũ exultent de carnis ſeruata integritate & incorruptione. Quod canticũ licet audire poſsint ſancti, nemo tñ dicere poterit, niſi illa candida turba incontaminatorum. Quod cũ ſit uериſsimum, audite, obſecro, & auribus percipite omnes, qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas eſt ad angelicæ caſtitatis priuilegia, & tam præclari contubernij frui ſodalitate, atq; cum eis noui cãtici *Gen 19* ſuauiſsimam depromere melodiam. Properate, curri- *Eſaia 4. & 40.* te, & memores uxoris Lot, retro reſpicere nolite. Putridas putidæ carnis concupiſcentias edomate. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Penetrent hæc intima cordis ueſtri penetralia, nec meam hanc eſſe putetis adhortationem, ſed beatiſsimi Patris Auguſtini, qui inter cætera ita dicit: *De ſãcta uirginitate c. 27* Pergite ſancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac fœminæ, cælibes & innuptæ: pergite perſeueranter in finẽ. Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis uberius: ſperate felicius, cui ſeruitis inſtãtius: amate ardẽtius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando ueniat a nuptijs. Vos afferetis ad nuptias agni canticum nouum, quod cantabitis in citharis ueſtris, quale nemo poterit dicere, niſi uos. Et poſt pauca: Merito eum ſequimini *1. Pe. 2* uirginitate cordis & carnis, quocunq; ierit. Quid eſt eum ſequi, niſi imitari? Quia Chriſtus pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius.

Itaque S. Rictrudis tres filias ſuas, ut diximus, in ætate adhuc tenera uni deſpondit uiro Chriſto, ut canticũ illud, quod iam per ſe non poterat, per illarũ citharas Domino depromeret: cunctiſque ſapienter diſpoſitis, & curis omnibus huius mundi procul abiectis, monaſterii gymnaſiũ adijt, ubi uitæ huius breue tempus tanquam in agone decurreret, contra tartareos dæmones certãdo uiriliter, nuda iã & expedita ab omnibus, ne poſſent eã ulla ex parte tenere illi maligni ſpiritus, unctaque oleo cæleſtis gratiæ, cuius ope freta, facile ex hoſtib. uictoriã reportaret. Porro Maurontus filius eius in laico habitu regis officijs & militaribus negocijs detinebat, ſed corpore potius, q̃ aĩ ſtudio aut uolũtate, de quo ſuo loco plura dicemus. *Adalſendis obit.* Per id tempus mortua eſt Adalſendis, inter filias poſtremo loca uata. Obijt autem in ipſa ſacroſancta Dominicæ natiuitatis ſolennitate, quando huic mundo in peccatis mortuo aduenit in Chriſto ſalus & remediũ præſentiſsimũ, quo profligatur mors cũ authore & principe ſuo: ut Adalſendis nõ tã mortua, ſit q̃ luci uitæq; perẽni edita. At pia Rictrudis, iter aduerſa fortis & lõganimis, cũ ſe illi uno eodemq; t pe ingens tũ gaudij, tũ mœroris materia offerret: hinc angelũ toti mũdo lętiſsimũ nunciũ adferentẽ audiret & dicentẽ; *Luc. 2.* Euãgelizo uobis gaudiũ magnum, quod erit oĩ populo: inde ſuæ ꝑ oculis haberet filiolæ triſte funus, qđ ſine dolore cernere ipſa naturę uis nõ ſinebat: uirili aĩ robore muliebrem ſuperauit affectum, nec paſſa eſt ſibi dominari luctum, quem extorquebat mors tam chari pignoris: nec uoluit dare locum triſtitiæ, ubi natalis celebraret uitæ. Itaq; explet ſepulturæ of- *Vide animi fortitudinem in matrona.* ficium more fidelium, premuntur lachrymæ, luctus faceſſere iubetur. Sic primus exactus eſt dies, ſic ſecũdus & tertius ſolennitatis dies. Vbi ad quartũ uentũ eſt, quo ſancta Eccleſia paruulos pro Chriſto cæſos commemorat, prudentiſsima Rictrudis ſciens quid cuique deberet impendere tempore, & omni nego- *Eccl. 8.* cio tempus eſſe & opportunitatem, tempus gaudendi, itemque tempus flendi ita diſtinxit, ut poſt ſacrorum expletionem myſteriorum, quibus ad Dei lau- *Ier. 31 Mat. 2* dem eiſdem ſanctis martyribus nõ luctus exhibetur, ſed honor, uotaque præſtantur lachrymarum, ſed cæremoniarum: cum iam parata eſſent, omnia quæ ad corpora cibo potuque reficienda pertinerent, conuocatis ſororibus ait: Eat iam charitas ueſtra, ſorores meæ, & dona Dei percipiat cum gratiarum actione: me uerò exemplo matrum, quarum hodie ploratus & ululatus auditus eſt multus, ſinat innocentem filiolam meam, immatura morte præreptam, materna pietate lugere. His dictis, amicum męrori locum ſecretum petijt, dolorique ut natura poſcere uidebatur, indulſit O uerè laudabilem & admirandam fæminã, quæ fortitudine accinxit lumbos ſuos.

Iam ueniamus ad Maurontum, cuius ſupra meminimus, S. Rictrudis filium primogenitum, ab egregio Chriſti ſacerdote Richario per ſacrum baptiſma regeneratum. Accidit aliquando, ut idem uenera- *His cõſimilia habentur in uita S. Richarij Tho. 2. 26. April.* bilis presbyter Richarius tum pro ſanctitate, tum pro familiaritate equo uectus, beatam Rictrudem inuiſeret: cumque poſt ſancta colloquia uir Dei conſcẽſo equo uellet abſcedere, illam, filiolum Maurõtũ in ulnis geſtans, paululum è domo progreſſa, eum proſequebatur, ut benedictione illius filiolus ſuus muniretur. Poſtquam autem uir Dei equo ſedens infantẽ in manus accepit, ſiue ut illi bene precaretur, ſiue ut oſcularetur eum, equus, agente malo dæmone, cœpit ferocire, dẽtibus frendere, pedibus calcitrare, magno impetu ſurſum deorſum calcitrare. Itaq; ſacerdos & ſibi & puero metuebat mater pro utroq; anxia, & iam pene exanimis, q̧ putaret certum utriq; exitiũ impendere, auerſo uultu, tã triſte ſpectaculum uidere non ſuſtinuit. Flebat ẽt familia nõ mediocriter. At uir Dei tenens fortiter paruulum, ne laberetur, preces fudit ad Dñm: quibus complectis, & puer inſtar auiculæ illæſus in terrã perlatus eſt, & equo priſtina redijt manſuetudo. Tum uerò mater, recepto ſpiritu, filiũ ipſi arridentẽ in ſuas ſuſtulit ulnas, & ingens mœror omnium uerſus eſt in gaudium haud uulgare: nec debet ambigi utrorunque meritis id ita eueniſſe. Et quia tã infinite benigna eſt Dei clementia & bonitas, ut qđ malignus dæmon ſanctis in perniciem machinatur, ille ad eorum profectum conuertat: tentatio hæc beato uiro ceſsit ad uirtutis augmentum. Cogitãs enim apud ſe, humani generis Saluatorem, cum ad nos re- *Matt. 21.* dimendos iret Hieroſolymam, non phalerato ſediſſe equo, ſed humili potius aſello, deinceps cum aliquò eſſet proficiſcendum, non equo uſus eſt, ſed aſello manſuetiſsimo.

Poſtquam autem Maurontus ad uiriles peruenit annos, cum eſſet uir nobilis, regis lateri adhærebat, qui perpetuis eius officijs & miniſterijs utebatur. Data autem eſt opera, ut ſponſa ei aſciſceretur: ſed Amã- *Mauronti breuis hiſtoria.* do pontifice ſpiritalis amoris ſuauitates & æternæ uitæ inæſtimabiles iucunditates ei prædicante, uoluptuoſos carnalis amoris compedes, quibus iam ferè pedem iniecerat, dirupit. Cum autem matri indicaſſet ſe nolle ſponſam admittere, illa metuens ne per abrupta laſciuiæ præcipitia, ut pleriq; ſolẽt adoleſcẽ-

res,iret in profunda gehennæ, non mediocriter do-
lere cœpit,oratq; S.Amandum, ut ipſam ea in re iu-
uare uelit.At uir ſanctus eius precibus annuens,Mar
tianas uenit, optimisq; ſermonibus eam demulcens,
priſtinæ in Deum alacritati reſtituit.Acceſſit indè ad
Miſſarum peragẽdam celebritatem,& cum illic Mau
rontus adſtaret,uidit ſanctus epiſcopus apẽ , ter eius
uerticem circunuolantẽ:nec ignorãs quid ea res por
tenderet,eum aduocat, hortatur ut quamprimũ ope
re perficiat , quod iampridem animo uelle cœpiſſet,
Nec defuit Maurontus ſancti uiri monitis: eumq́ue
idem beatus antiſtes more Eccleſiaſtico totondit,de-
ciſa coma capitis eius,ut coronæ ſignum uel effigiem
ferret in capite:per id,quod exterius fiebat, innuens,
quid eius ſignificatione intus ſeruari oporteret:nem
pe ut uertice capitis nudato deſignaretur, præpoten
ti Deo nuda & aperta eſſe etiã arcana pectoruniq́ue,
nihilq́ue uel abditiſſimis uerſari cogitationibus , qđ
fugiat oculos cuncta cernentis:Porro crebra capillo-
rum refectio indicaret aſſiduè reſecandas malarũ co
gitationũ ſuperfluitates. Deniq; corona & ſummi ſa
cerdotis tiarã, & regiæ dignitatis diadema exprime
ret, ut indè admoneretur ad regale ſe pertinere ſacer
dotium,& poſt uictoriã,ex multinariis mortalis ui-
tæ tentationibus reportatã, meritò ſe recepturum uĩ
Coro-na capi tis in clericis quid ſi gnificet tæ immortalis coronã,quam Deus promiſit diligen-
tibus ſe.Quæ quidem ſanctus uir Maurontus,non ſo-
lum ex beatiſſimi præſulis huius traditione, ſed etiã
ex diuinarum ſcripturarum lectione ſuſcipiens & me
moriæ commendans , ſtuduit ſemper diligentiſſimè
re ipſa cõplere.Factus enim poſt ea diaconus,illi mu
neri congrua uiuendi ratione & optima conuerſatio
ne reſpondit.In aula etiam regis,quippe clara editus
proſapia,præclarè functus eſt officio regiorum cõſcri
bendorum diplomatum,ſiue edictorum.Et ut ad ſan-
ctæ conuerſationis eius cumulum nõ parum accede-
ret , ſancti Amati epiſcopi ei conuictus obtigit : qui
beatus uir cum Senonen. eſſet epiſcopus , falſo apud
Theodoricũ regẽ,qui per id tempus tyrannidẽ exer-
cebat,inſimulatus fuit,tanquã in regem perfidiæ cri-
men admiſiſſet: atq; ea cauſa in Perona monaſterio, ĩ
Veromanduorum oppido ſito , cui tũ ſanctus Abbas
S. Amatus Senon. epiſcopus. Vltanus præerat,iuſſus eſt exul degere . Mortuo autẽ
Vltano,traditus eſt Mauronto abbati,ut is eum in cu
ſtodia aſſeruaret in Broylo monaſterio,quod ipſe nu
per admodum conſtruxerat in Lætiæ territorio . At
Maurontus illo ad ſe recepto,ut eius religioſam com
petit conuerſationem,haud aliter atque cœleſti aſſer
uando theſauro cunctis uitæ eius diebus omnem ei
curam & miniſterium impendit , gaudens habere ſe
in illo & ſibi & fratribus ſuis uitæ & ſanctitatis pro-
poſitũ exemplar.Interea Dei famula Gertrudis , auia
Sigebert⁹ in Chron. anno Chriſti 672. Adalbaldi, iam prouecta admodum ætate , & multis
cumulata operibus bonis, in Hamatico monaſterio,
quod ipſa ędificauerat,ubi etiam ſacra uirgo Euſebia,
eius proneptis,educabatur,uiam uniuerſæ carnis in-
greſſa eſt:cui in monaſterij regimine eadem Euſebia
ſucceſſit,bonæ quidem indolis puella, ſed adhuc te-
neræ ætatis,utpote duodennis.Itaque mater eius Ri
ctrudis,altiori uſa conſilio atque prudentia, nõ igno
rans multos etiam in uirtutibus exercitatos , hoſtis
tartarei aſtutia decipi,tum etiam metuens ætati illi fi
liæ ſuæ,ne præproperam adepta libertatem,illius ma
ligni ſerpentis fraudibus circumſcriberetur : ad ſe eã
acciuit,ſecumq; habitare uoluit . Recuſante uero il-
la,& in Hamatico cœnobio permanere uolente, ma-
ter eius regias compulſa aures appellare , facultatem
obtinuit illam regis authoritate reuocandi . Atq; ita
coacta Euſebia , ad matrem uenit mœrens ſecumq́ue
adduxit totam congregationem ſuam & proauiæ ſan
ctæ Gertrudis corpus cũ reliquiis ſanctorũ , quæ illic
conditæ fuerant.Mater autẽ eius , uoti cõpos effecta,
hortabatur illã multis uerbis,ut cum ipſa in ſpiritali
militia Deo inſeruiret.Et illa quidem maternis admo
nitionibus libentiſſimè parebat , diuinis miniſterijs
iugiter ſeſe mancipans : ſed tamen non potuit amor
eius & deſideriũ reuocari ab Hamatico monaſterio,
quæ ei quaſi innata uidebantur . Quamobrem flebat *Euſebia amor erga Hamaticũ cœnobium.*
ſæpiſſimè , & propè ſingulis noctibus poſt abſolutã
ueſpertinã ſynaxim, cum eã putarent ſe dare cũ aliis
quieti,illa,relictis ante lectum ſandalijs , ibat ad Ha-
maticum monaſteriũ intẽpeſtæ noctis ſilentio,cũ eo,
quæ ante diximus,ſanctiſſimo epiſcopo & monacho
Amato,& cum collactanea ſua,aliisq; fidis, ut puta-
bat,ſui ſecreti ſocijs.Ibiq́ue celebratis uigilijs & om-
nium horarum officijs.Martianas reuertebatur,fideli
illo peracto furto, ne illis nocturnis precibus non in
terfuiſſe depræhenderetur.Nec defuit tamẽ, qui hæc
ad matris notitiã perferret: quæ eam ad ſe uocans &
blandis mulcebat,& aſpertis terrebat ſermonibus, ut
eam ab hoc propoſito retraheret , ſciens eam magis
carnis propinquitate q̃ ſpiritus permoueri.Sed cum ne
que per ſe,neque per amicos quidquã proficeret,ini-
to cum filio Mauronto,Leuita & Abbate uenerabili,
conſilio,utriſq; placuit, ut pro hmõi inobedientia &
pertinacia , uerberibus Euſebia caſtigaretur . Itaque
Maurontus,tenente eam famulo,uerberauit eam:ſed
interim ad capulũ enſis, quo famulus accinctus erat,
grauiter attriuit latus teneri corpuſculi , ita ut mul-
tis,quibus poſtea ſuperuixit annis,putulentam & ſan
guine mixtam ab ore ſaliuam eiecerit. Verum neque
hoc pacto eius compreſſo deſiderio & conatu, con-
uocant e propinquis locis epiſcopos, abbates & illu-
ſtres uiros:qui omnes uariis modis eã nitebantur ab
hoc ſtudio reuocare,ſed fruſtrà.Tandem igitur conſi
lium hoc illius matri dedere,ut fineret eam optatum
repetere locum:quibus etiam aſſenſit mater, quamuis
inuita.Confirmabat autem eius religioſam conuerſa
tionem maternis adhortationibus, & Deo eam pre-
cibus commendans, à ſe dimiſit. Ea igitur uoto peti-
ta ſuo ,cum omnibus ſuis læta abiit ad Hamaticum
cœnobium , ſecum eò reducens corpus proauiæ ſuæ
cum uenerandis ſanctorum reliquijs:ibiq́ue ſanè an-
gelicam ducens uitam, in medijs adoleſcentiæ annis
rapta eſt ad cœleſtis ſponſi thalamum, ne malitia mu
taret intellectum illius, aut fictio deciperet animam
illius: & conſummata in breui, expleuit tempora
multa.

Nõ deſunt autem,qui dente rodant canino , quòd
diximus ſanctam uirginem tam malè acceptam à ma
tre Rictrude & fratre Mauronto:ſed nouerint illi,Ri
ctrudem non ullo odio inſectatam filiolam ſuam,ſed
eius immaturæ timuiſſe ætati . Sciebat enim ſcriptũ
a ſapiẽtiſſimo Salomone: Puer,qui dimittitur uolun *Pro.29*
tati ſuæ,confudit matrem ſuam: nec illud Eccleſiaſti
ci ignorabat:Filiæ ſunt tibi?ſerua corpus earum. Vo-
luit igitur filiam apud ſe manere, ut ſuis & adhorta-
tionibus & exemplis ad perfectiora eam proueheret:
& Euſebia,licet ſe ſciret cœleſti regno deſponſatam, *Eccl.7*
non tamen ſanctam matrem proteruè aſpernabatur,
ſciens ſponſi ſui illud de eſſe præceptum:Honora pa- *Exod. 20.*
trem & matrem ,ut ſis longæuus ſuper terram:ſed in
nitens gratiæ eius,qui ipſam ſibi deſponderat,eiusq;
unius flagrans amore , nec maternum quidem affe-
ctum ſibi patiebatur ullum ſeruoris ſui adſerre de-
trimentum . Et Maurontus quoque frater eius , non
odij crudelitate id fecit,quòd eam flagellauit:ſed ma
tri immorigeram & propè inſolentem uolebat coer-
cere. Etſi autem uterque & mater & frater in illa
caſtiganda humano quodam errore lapſi ſunt , igno-
rantes

rantes gratiam, Dei, quæ illi inerat: non debent tamen temerè repræbendi, cnm non poſsint ea numerari io operibus iniqnitatis, qnæ ex charitatis radice proficiſcnntur, dicente ipſe ueritate Chriſto: Si oculus tuns fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidũ erit.

Matt. 6.

Quod nerò hac occaſione in morbum incidit ſacra uirgo, quo etiam non caruit quandiu ſuperuixit qnis non nideat hoc illi ad collatæ gratiæ cumulũ acceſsiſſe, ui dum corpore deficeret, ſpiritu roboraretur, conuenienter illi Apoſtolicæ ſentẽtiæ: Cũ enim infirmor, tunc potens ſum? Et certè eius conuerſatio talis fuit, ut uerbis eaptimi uix queat.

2. Cor. 12.

Præbebat talia de ſe ipſis exempla, quæ aliæ omnes meritò ſibi imitãda proponerent. Erant uirginis prudentiſsimæ tales mores, taliſque babitus, ut uirtutes omnes ex ipſa relncerent: prudentia in nerbis, iuſtitia in decernendis indicijs, temperantia in licitis & uetitis, fortitudo io rebns duris & aduerſis.

Euſebiæ encomiũ.

Cum neceſsitas interdnm cogeret negocijs intereſſe ſecularibus, nihil ex his eius animo inhærebat. Et ut paucis expediã, uirtutes omnes obtinere ſtuduit, & tamen eaſipſas ſapienter occultauit. Ita annos nata plus minns uigintitres, cum diuinitus cognouiſſet diem obitus ſui, omnes in ſancta profeſsione ſub ſe militantes acciuit, hortabatur eas in mutua perſeuerare charitate, io propoſito inuiolabiliter permanere, obedientiam promptiſsimè exhibere, nec de diuina quicquam diffidere prouidẽtia, licet ipſa eis ſubtraheretur. Hæc atq; alia cum dixiſſet, omneſque Domino commendaſſet, repẽte domus, in qua decumbebat, immenſo eſt lumine perfuſa. Quo recedente, ſancta illa anima pariter migrauit à corpore, ad uitam eſt profecta ſempiternam, 17. Caleod. April.

Euſebia felix obitus.

Poſtquam autem ſanctum epiſcopum & monachum Amatum Dominus ab hnc exilio ad cæleſtem patriam Idibus Septemb. euocauit, ſacrum eins corpus Mauroutus io ſua poſſeſsione tumulauit, omnia què prædia ſua per cbartarum inſtrumẽta tradidit * & licet matri ſuæ fuerit ſuperſtes, tameo etiam ipſe poſt expleta piæ adminiſtrationis munia felicem Chriſto ſpiritum reddidit tertio Nonas Maij.

**hic deeſt in exemplari MS. monaſterio, aut aliquid eiuſmodi.*

Sed iam ad S. Rictrudẽ noſtra ſe recipiat oratio: quæ ſanè omni mentis ſtudio & toto corporis conatu bonis operibus dedita, & de uirtute in uirtutem proficiens, dilatato corde infatigabiliter cncurrit uiam mandatorum Dei in ſtadio fidei & iuſtitiæ, patulis hauriens auribus illud Apoſtoli: Sic currite, ut compræheodatis, nempe brauium cæleſte. Et ut perfectiſſimam ſe exhiberet illius imitatione, qui dixit: Non ueni facere uoluntatem meam: alterius regimini ſe ſponte ſubdidit, iuſſa eius promptiſsima obedientia capeſſens, & famularum ſeſe famulam exbibẽs ſemper ob oculos uerſans illa Saluatoris uerba: Filius hominis non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare: nec uoquã extra monaſterij ſepta ꝑgreſſa eſt, eunctiſque bonorum operum ſe exemplum præbuit in humilitate, in patieotia, in obedientia, in caſtitate, in ieiunijs, in uigilijs, in orationibus perpetuis in longanimitate, in manſuetudine, in modeſtia & benignitate. Et ne ſim longior, ut filia lucis ſemper ambulauit io luce, cuius fructus eſt in omni bonitate & iuſtitia & ueritate: ſicquè io ſanctarum nirtutum ſtudio perſeuerans, cum ad annos perueniſſet quatuor & ſeptuaginta, 4. Idus Maij corpuſculum terræ, ſpiritum uerò reddidit cœlo: ſepultaquè eſt honorificè à Dei ſacerdotibus alijsque Eccleſiaſtica dignitate ornatis uiris, & permultis ad eius funus concurrentibus.

1. Cor. 9.

Ioha. 6

Matt. 20.

Eph. 5

Nè quis autem de eius meritis & ſanctitate poſsit ambigere, multa diuinitùs coruſcant uirtutum & miraculorum ſigna ad eius ſacras reliquias, ſicut teſtantur, qui ſuis oculis conſpexere. Te igitur ſancta ac Deo dilecta Rictrudis toto cordis affectu obſecramus, ut tuis ſanctis precibus & meritis, quibus uariarum ſoluis ægritudinum nexus, nos à peccatorum noſtrorum uinculis abſoluas, ut benignisſimi Salnatoris gratia his expediti, in tremendo iudicij die cælis & terris ardentibus, ipſe nos à gehennæ flãmis ereptos, tecum ad æternæ felicitatis gaudia deducat, cuins miſericordiæ nullus eſt finis: Cui cũ patre & ſpiritu ſancto eſt regnum, uirtus honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

S. Rictrudis decedit è uita.

MARTYRIVM SANCTI ALterius Alexandri, Authore Simeone Metaphraſte.

QVo tempore impius Maximianus imperabat, perſecutio multa contra Chriſtianæ religionis ſectatores per omnes regiones commota erat. *13 maij* Centnrio autem quidam, dæmonum amiciſsimus Maximiani Imperatoris iuſſu erexit templum Ioui longè ab urbe Roma ſtadio uno. Edixit igitur Maximianus Imperator ut quicnnque Chriſtianam fidem ſequebatur, dijs ipſis ſacrificare cogerentur: iuſsitque omnes præſto eſſe in templi dedicatione, ac præcones ipſos per totam urbem iodicere, ut quicunque illic eſſent deorum ſtudioſi, craſtino die omoes in templi dedicatinne cum Imperatore conueoirent. Itaq; omnes, audita præconum uoce & tubæ ipſius clangore parati erant unà cum Imperatore in Iouis templo præſtò eſſe. Multi ergò, rebus omnibus omiſsis, templum adierunt, & Ioui ſacrificarnnt. Quidam uero admodum diues, Tyberianus nomine ſub imperio ſuo habens milites, à Felice tribuno ſibi commiſſos, omnes illos conuocauit, eiſque hæc dixit: Andite, fratres. Scitis uos omnes, quemadmodum Imperator præcepit, ut bodierno die i templo Ionis cuncti unà cum ipſo præſtò ſimus. Parate igitur uos, ut mecum una io templum ueniatis. Hæc cum militibus ſuis diceret, nunciatum illis fuit, Imperatorem In templum ueniſſe. Tunc celeriter cum Tribnno ipſo milites omoes properabant, ut Imperatori aſsiſterent.

Vnus uerò ex illorum numero, nomioe Alexãder, cum è puero pietatem ſeruans, Denm ipſum timeret Tribnno reſpõdit: Si ad Denm illum, qui uerè Deus cæleſtis eſt, nobis eundum eſſe dixiſſes, eumque adorandum, rectè quidem locutus fuiſtes. Quos enim nos deos eſſe dicitis, dæmones illi ſunt, non dij.

Alexãder miles Chriſtianus

Tum Tyberianus: Nõ oĩbus, inqnit, diis, ſed nni deo Ioui oobis nunc ſacrificandũ eſſe dixi, licet ſint alij, quos & Imperator, & nos colimus. Ad hæc Alexander: Iouem ipſum deum nominaſti: at ille talis eſt, qualis & cæteri, qui dæmones ſunt ualdè fallaces, cum eos à quibus coluntur, circunuenire atque omnino perdere ſoliti ſint: quemadmodum & uos ipſi aſſeritis, illũ ipſum Iouem aliquando mulierem appetiuiſſe, & cũ illam iuxta mare inueniſſet, ipſam deceptam corrupiſſe. Quis ueſtrum unquam uidit, aut aliquando audiuit, Deum impuris facinoribus labefactati? Nõ ſolum igitur, ut dixi, dæmones, ſed etiam fallaces illi ſunt. At noſter Deus corporeis oculis non cernitur, qui cæli & terræ effector eſt: neque iis indiget ſacrificiis, quæ uos impuris dæmonibus offerre conſueuiſtis: ſed ſacrificium poſtulat purum ac ſine ſanguine.

Iupiter impurus.

Hæc cum Tyberianus audiuiſſet: Omitte, inquit, inſaniam iſtam Alexander, & deos ipſos beneficiorũ au-

thores

ſthores ne cõtemnas, ne fortè Imperator hæc audiat, & aduerſus me indignetur, q te talia dicentem feram.

Hæc cum dixiſſet, feſtinabat unà cum Imperatore in templo eſſe: erat enim tēpus quo Imperator diis ſacrificia offerret. Memor uerò eorum uerborũ, quæ à milite ſuo audiuerat, Maximianum adiit, & ita eũ allocutus eſt: Milites omnes, Imperator, quos mihi maieſtas tua commiſit tuo edicto inſeruientes uidi, unus uerò è militibus non ſolum mihi repugnauit, ſed deos etiam ipſos contumelioſis uerbis affecit, affirmans deos illos, quos tu Imperator, & nos colimus dæmones eſſe impuriſſimos: neq; cogitat eos, q edictis imperij tui aduerſantur, mea manu interfici. Hæc cum Maximianus accepiſſet, militi, de quo hæc audiuerat, ualdè iratus fuit: &, Vbinam, inquit, ille eſt, de quo hæc dicis? Agè duc illum ad me, ut ſciam quid ille ſentiat. Tũ Maximiano Tyberianus: Ità edictum tuum, Imperator, & meipſum miles ille pro nihilo fecit, ut huc uenire neglexerit. Ilico Maximianus iuſsit tres milites abire, & illum ferreis catenis uinctum ad ſe ducere. Beatus uerò Alexander domi ſuæ in lecto requieſcebat: erat autē hora quaſi ſexta.

Angelus confirmat ſanctũ uirum

Tunc Angelus Domini in ſomnis illi apparuit: & ait, Eſto fortis, Alexander, quoniam multa paſſuros es pro nomine Chriſti crucifixi: parata enim tibi ſunt tormenta multa. En ueniunt ad te Imperatoris milites: ſed ne timeas, neque cor tuum expaueſcat: ego enim miſſus ſum, ut tibi opem feram aduerſus omnia tormenta illa, quæ ab Imperatore afferēda ſunt. Surge igitur, & Deum tuum ora: ego enim tecum ero, quoad curſum confeceris. Hæc cum beatus Alexander ab Angelo audiuiſſet, ſurrexit, & Deo pſalmum illum cecinit.

Pſ. 90.

Qui habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dicet Domino, Suſceptor meus es tu, & refugium meum in die tribulationis meæ: Et quæ deinceps ſequuntur. Cumque pſalmum totum abſoluiſſet, domo ſua egreſſus, militibus illis occurrit, quos olim ſodales habuerat. Qui cum Alexandrum uidiſſent, præ timore in terrã ceciderunt: erat enim eius adſpectus, tanquã fulgur.

Tunc beatus Alexãder dixit: Surgite, fratres: quid nam timidi eſtis? Cui milites reſponderunt: Vidimus Dei potentia te circundatum, & præ timore in terrã cecidimus. Ad hæc Alexãder: Audite, inquit, fratres. Deus ille cæleſtis prouidit ſeruo ſuo. Facite igitur uos, quod iuſsi eſtis in eum, contra quem miſsi fuiſtis, & me uinctum ducite. Tum milites reſponderũt. Nos decreueramus nihil tibi dicere: quomodo igitur tu hæc ipſa cognouiſti? Non neceſſe habeo, inqt Alexander, uobis multa loqui, quoniam propero ad certamen mihi propoſitum, quod cæleſtis Imperator mihi præparauit. Ego enim ab urbe Roma Byzantiũ uſque iturus ſum. Hæc cum dixiſſet beatus Alexander, flexit genua, & has preces ad Deum miſit: Domine Ieſu Chriſte, Deus patrum noſtrorum, laudabilis & benedictus es in ſecula. Nunc te precor, Domine, ne ſepares me à conſortio iuſtorum tuorum, neque me ad te uenientem repellas, quoniam nomen tuum ſanctum & terribile mihi totum feciſti, qua tu es adiutor & ſuſceptor meus. Mitte, quæſo, Domine, Angelum tuum, qui mihi opem ferat, & coram Maximiano Imperatore orationem expeditã linguæ meæ ſuppeditet. Has preces cum Alexander compleuiſſet milites in ipſum manus coniecerunt, eumque uinctum ad Maximianum Imperatorem duxerunt. Mater autem ipſius Pœmenia eam rem ignorabat. Milites igitur feſtinabant quamprimum in Imperatoris tribunal Alexandrum ducere. Turbæ uerò cum eum uidiſſent, magnopere obſtupuerunt, erat enim ætate ualdè robuſtus, annum agēs quaſi decimumoctauũ; adſpectu ita formoſo, ut Angeli alicuius ſpeciem præ ſe ferre uideretur.

Ducitur uinctus Alexãder ad Maximianũ

Cum uerò & adſpexiſſent illum ualde hilarem, ſtupore magno perciti, dixerunt: An non iſte, qui talia eſt, multo ante debebat apud Imperatorem deferri? Hæc cum beatus Alexander audiuiſſet, exardeſcēs, & uultum inſtar ignis accenſum habens, ad ſceleſtos illos homines conuerſus: Vos, inquit, de me Imperatori ueſtro nunciate. Maximianus igitur cum audiuiſſet Alexãdrum præſto eſſe, Tyberianum accerſiri iuſsit. Qui cum ueniſſet: En, inquit Imperator, adeſt ille cuius cauſa milites miſimus. Cũque hæc dixiſſet, iuſsit Alexandrum ante tribunal ſiſti. Tunc Maximianus. Verè tu Alexander, maieſtatem meam contempſiſti quia ita ſtulte atque inſolenter Tribunum unà cũ ſocijs tuis ad templum ſequi noluiſti, ut mecum ſimul magnũ Deũ Iouem coleres? Ad hæc Alexander: Ego inquit, Deum meum, qui in cœlis eſt, colo, & eius filium Ieſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum, aliũ enĩ ipſe neque noui, neque confiteri poſſum, cum nullus alius ſit, Deus, niſi quem ipſe colo. Cum igitur præter cæleſtem hunc Deum alius nõ ſit, ne me amplius de Deo alio interroges. Quod uerò ad maieſtatē tuã pertinet, ego neque minas, neque tormenta tua extimeſco, quæconque à te mihi afferenda ſunt.

Alexãdri confeſſio.

His auditis, iratus Maximianus, dixit. & quidnam poteſt facere Deus iſte, quem tu dicis? Reſpondit Alexander, Deus meus corporeis oculis non uidetur; ſed omnia poteſt facere, neq; quicquã eſt, quod eius potentiæ ſubiectũ nõ ſit. At Maximianus: Eſt ne Deus qui ab hominibus in cruce ſuffixus atq; interfectus fuit? Obmuteſce ſatana, inquit Alexander, non enim dignus es, qui Chriſtum crucifixum nomines. Stulte quem crucifixum ac mortuum fuiſſe dixiſti, an non eundē audiuiſti à mortuis etiam reſurrexiſſe, & multis, qui mortui fuerant, uitã reſtituiſſe? Ad hæc Maximianus: Miſeret me iuuentutis tuæ, quod ætate admodũ iuuenili te eſſe uideo. Miſereat te, inquit Alexander, conditionis tuæ & reſipiſcens eripe teipſum a laqueis diaboli. Tum Maximianus dixit, Accede miſerrime, & Ioui deo ſacrifica, ne morte peſsima intereas. Teipſum, inquit Alexander, miſerrimũ appella, qui dæmones impuros ueneraris, ego enim neque minas tuas, neque tormenta, quæcunque ipſe allaturus es, extimeſco, cum uerum Deum adiutorem habeam. Maximianus aũt, Iam dixi, me tui miſericordia commotum eſſe. Accede igitur & diis ſacrifica. Idquè ſi feceris, ſcito te unum ex eorum numero futurum, qui in palatio meo regali primas tenent. Et quisnam, inquit Alexander, deus ille eſt, cui à me ſacrificium offerri uis? Cui Maximianus, Magno Deo Ioui ſacrificium offeres. Tunc beatus Alexander, elatis in cœlũ manibus, ità Deũ precatus eſt: Dñe Ieſu Chriſte ne derelinquas me humilē ſeruũ tuũ, ſed opem feras mihi peccatori & indigno. Cumque preces compleuiſſet, oculos ac cœlum erexit, & uidit cælos apertos, & filium Dei ſedentem ad Patris dexteram, ac tunc Maximianũ rurſus interrogauit: Cui nam deo tuis ſacrificem? Ioui magno, inquit ille. Ad hæc Alexãder. An ignoras, dæmonem & fallacem iſtum eſſe, quem tu deum appellas, quoniam mulierem quandã cõcupiuit, & eius amore captus, tauri forma ſe induit, & præſtigijs ſuis mulierē miſerã decepit ac fœdauit.

Blanditiæ diaboli

Hæc Maximianus cum audiuiſſet, ridens ait, Hoc noſtrorum deorum potentiam demonſtrat, quod hominibus tales ſe oſtendunt, quales ipſi uolunt. Propterea, inquit Alexander, laudas illorum turpia facinora, quia cum illis conuenis, neque Deũ illum cognouiſti, qui te honore & Imperio iſto donauit. Tum Maximianus, Mihi quidem dij

Impe-

Imperium hoc largiri ſunt. Cui Alexander: Tu quidē inquit, neritatem odiſti, ob idque Deum agnoſcis: & quamuis prudens uidearis, teipſum tamen perdidiſti, dæmonibus fidem habens. Iterùm diait Maaimianus: Multùm profectò me miſeret tui, oñ idq; te ſuſtineo, cùm me contemnas, & ità mecum loquaris, quaſi tui ſimilis ego ſim. Propterea, inquit Alexander, te ipſum contemno, quòd prudens cùm appareas, ſtultus factus es, colens idola muta & ſenſu carentia. Cū enim immortalem Deum & ſemper uiuentem impiè dereliqueris, patrem tuum ſatanam diabolum ſecutus es. Relinque igitur tenebras, & ad lucem te conuerte, ne pereas, & in ſempiternum ignem tradaris. Tum iratus Maaimianus, iuſſit ad ſe accerſiri Tyberianum Tribunum. Cumq; Alexandrum eieciſſet, tradens eum Tyberiano: En, inquit, hominem hunc poteſtati tuæ trado, quinetiam præcipio, ut ab urbe Roma Byzantium uſque diligenter inquiras de noſtris dijs, & de Ieſu, qui dicitur, quem colit Alexander: cuius ſectatoribus, quoſcunque inuenies, nolim parcas, neque iſti Alexandro, ſed & ipſum, & omnes Chriſtianos affligas, utcunque tibi uiſum fuerit, ut omnes edicto meo aduerſantes, cognoſcāt manu mea ſe poſſe interfici. Tunc beatus Aleaander: Gratias ago tibi, Tyranne, quòd me per multas regiones celebrem fieri iuſſiſti. Per deos ipſos, inquit Maximianus, non effugies manus Tyberiani. Non enim ille tui miſerebitur, quemadmodum ego miſertus ſui. Cui Alexāder: De hac etiam te Deo meo gratias agā, ſi fortè dignus inueniar, qui ubique gentium pro Chriſti nomine labores & ærumnas patiar.

Siſtitur ſanctus martyr coram Tyberiano.

Hæc cùm audiuiſſet Maaimianus, iuſſit Alexandrum extra tribunal eijci: quem cùm Tyberianus eieciſſet, & poteſtati ſuæ traditum haberet, poſtero die ſedens in tribunali, iuſſit ipſum illuc duci. Cum autē duceretur, riſit ac dixit: En ut rurſus ſatanas ſe inſtruxit, & contra me armatus eſt. Poſtquàm autem ille ingreſſus fuit, Tyberianus ita eum affatus eſt: Quid eſt, ò Aleaāder? An adhuc in illa temeritate tua perſiſtis? Fac, quod dico: dijs ſacrifica, & teipſum à tormentis libera. Reſpondit Alexander: Vidi ego ſempiternam gloriam mihi præparatam: qua re delectatus ſum, & exultauit ſpiritus meus. Ad hæc Tyberianus: Si facies, quod iuſſit Imperator, & dijs ſacrificabis, tunc magis lætari & exultare poteris. At ſi perges temerè agere, illud tibi prædico per deos omnes, per omnes urbes ac regiones oſſa tua à me diſpergenda eſſe. Ego, inquit Alexander, facio quod iubet Dominus meus cæleſtis, neque minas tuas timeo, neque tormēta tua formido. Hæc cū audiſſet Tyberianus, ira percitus, iuſſit Alexandrum ſuſpendi, & eius carnes laniari. Cum uero laniaretur, uocē nullam emittebat: ſed erigēs oculos in cœlum, Deo ipſi gratias agebat. Quod cum uidiſſet Tyberianus, iuſſit militibus Alexandrum è ligno depoſitum extra urbē educere, grauibusq; catenis uinctum in Thraciam perducere.

Laniātur eius carnes.

Angelus autē Domini eius matri apparuit in ſomnis, & ait: Surge Pœmenia: quam celerrimè præpara pueros tuos & iumenta, nihil moleſtiæ in animo habens, ac filium tuum ſequere: martyrium enim pro Chriſti confeſſione illi obeundum eſt. Hoc igitur, ut dixi, tibi moleſtū non ſit, neq; prius deſiſtas, quàm ad locum ei propoſitum perueneris. Aleaandri mater cū hæc audiuiſſet ab Angelo, magnopere lætata eſt: cūq; ſurrexiſſet, ſicut diait illi Angelus, iter faciens ſequebatur filium. Quæ in urbem ingreſſa, in quam perductus fuerat, illic eum inuenit, quo tempore à Tyberiano præſide interrogabatur. Cum igitur optima illa fœmina eū uidiſſet, miſſa uoce magna: Deus, inqt, ille altiſſimus paſtor bonus, cui tu credidiſti, adiutor tibi ſit, fili mi. Poſtquàm uerò Tyberianus fœminæ illius uocem audiſſet, quæſiuit, quænam eſſet uox illa neque quiſquā ex illa turba, quæ multa illic aſſiſtebat potuit dicere, undenàm ea uox aduenerat. Tū Aleaandro diait Tyberianus: Age, miſer, dijs ſacrifica. Sacrifico, inquit Alexander, ſacrificium laudis cœleſti Deo meo. Ad hæc Iudex. An nō diaiſti mihi, Alexander, ueſtrū illū Deū ſacrificijs non egere? Talibus, inquit ille, ſacrificijs, qualia uos offertis, Deus meus non eget: ſed ſacrificium iuſtitiæ ac ſanctitatis requirit, quoniā Deus noſter ſanctus eſt. Tunc iuſſit Tyberianus faces accenſas eius maxillis admoueri dicens: Videamus, an ueniat Deus ipſius, & liberet eū de manibus meis. Itaque miniſtri ſatanæ fecerunt, quod iuſſi fuerant, & faces accenſas Alexandro admouerunt. Ille uero, elatis in cœlum oculis, hæc dicebat: Gloria tibi ſit, Domine Ieſu Chriſte, qui Archangelum Michaelem in Babylonem miſiſti, & tres illos pueros ab ignis fornace liberaſti. Tu, Domine, libera me ab hora hac & præſenti anguſtia, & Tyrannū hunc ſubijce poteſtati tuæ, ut & ego cum Dauide illud dicam. Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduaiſti nos in refrigerium. At cùm Tyberianus uidiſſet, ignem ipſum nullā uim habere contra Alexandrum, erubuit, & ſeruis ſuis p̄cepit ut eum uinculis adſtrictum ducerent: quibus & diait: Interim præite uos: ego uerò ſequar. Mater autem Alexandri, cùm filium à Iudicis conſpectu abductum uidiſſet, rogauit milites, ut eam ſinerent filium adire atq; alloqui. Cùm igitur illa prope acceſſiſſet, & Aleaander matrem uidiſſet: Benè, inquit e mater domina mea, huc ueniſti, ſequere me uſque ad eum locum, qui propoſitus mihi eſt, quemadmodum Chriſtus Dominus hoc mihi reuelauit. Quidam uerò è militum numero cùm hæc uiderēt, dicebant: Tu quidem, Aleaander beatus es, quoniam magna eſt fides tua magnus enim Deus eſt Chriſtianorū. En ut multa tormenta paſſus pro nomine ipſius, nihil mali accepiſti. Hæc dicentes iter faciebant, ut à Tyberiano iuſſi fuerant. Cùm uero ad fontem ueniſſent, & apud illum conſediſſent, cæperunt unà cibum ſumere: & beatum Alexandrum hortabantur, ut ipſe quoque id faceret: erāt enim dies quadraginta, quibus uir ille beatiſſimus neque panem neque aquam guſtauerat. Tūc Chriſti athleta, flexis in terram genibus, cæpit pſalmum illum canere, Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Domine Ieſu Chriſte, ſerua me ouem tuā ſine peccati labe, ne gaudeat inimicus meus ſuper me: quoniam cognoui nomen tuum ſanctum & terribile. Ne me confundas ante Tyrannum hunc, ſed emitte Angelum tuum, & deateram tuam, & eſto adiutor & protector meus. Cumq; preces compleuiſſet, illa ipſa hora adſtitit Angelus Domini, eique dixit: Ne timeas, Alexander, quoniam exaudiuit Dominus preces tuas, & me miſit, ut tibi opem feram.

Facibus accenſis inflammatur.

Dā. 3.

Pſ. 65.

Pſ. 120

Cùm uerò ij, qui cum illo erant, Angeli cum eo loquentis uocem audirent, & neminem uiderent, ualde timuerunt, & in terram proſtrati ſunt. Tum Alexander: Quidnam, inquit fratres, uidiſtis, quod uos in terram proſtrauerit? Illi autem reſponderunt, Audiuimus Dei uocem tecum loquentis, & timore perculſi ſumus, talem ſonum non ferentes. Hæc cùm illi dicerent, uenit Tyberianus cū ſatellitibus ſuis. Erant autem cum illo & eius urbis optimates. Quæſiuit Tyberianus à miniſtris ſuis, quo nomine locus ille appellaretur. Reſponderunt illi, Iudicij locum appellari. Ducite, inquit Tyberianus, huc Alexandrum, qui Chriſtianum ſe eſſe dicit, ut interrogem, quodnam ſit eius conſilium, ſi fortè mutata ſententia, dijs uelit

ſacrificium

ſacrificiũ offerre. Cũ igit Iudex ipſe ꝓ tribunali ſederet, adſtiterunt quatuor conſiliarij. Tũc beatũ Alexandrum interrogauit: Adhùcne in temeritate illa tua praua & inſania perſiſtis, neque dijs ſacrificas? Sed, ut uideo, corpus tuum robuſtum eſt, propterea non uis ſacrificia dijs offerre. Me certè miſeret tui, ob idq; ad eos ipſos omnium dominos te conuertere uellem. Tum Aleaander reſpondit: Impie & excæcate filij ſatanæ, cùm teipſum diabolo tradideris, quomodò te miſeret mei? Satanas enim pater tuus nemini miſericordem ſe præbet: ſed uult omnes ſecum unà in gehennam ignis attrahere ac perdere. Itàne, inquit Tyberianus, homo ſceleſtiſſime, mecum loqueris, quaſi ego ſim tui ſimilis? An propterea contumelioſis uerbis me afficis, quòd te benignitate & miſericordia ꝓſecutus fuerim? Id quidem te hortari debebat, ut me honore potius, quàm contumelia, proſequeris. Tum Aleaander: Vere ſimilis es patri tuo ſatanæ, qui tanquàm ſilex aliqua duriſſima, omni plane ſenſu cares. An ignotas locum hũc, Iudicium appellari? Quæ res

Ro. 2. manifeſtè ſignificat, tibi Dei iudicium imminere. Ve-
Apoca. 22. niet enim, qui iudicaturus eſt uiuos & mortuos, & unicuique operum mercedem redditurus. Tum cognoſcere poteris, an hæc quę tibi dixi, uera ſint. Nam Deus ipſe te quoque iudicabit, quòd ſine miſericordia ſeruum ipſius iudices. Ille enim uidet, q̃ impiè mecum agas, & quibus tormẽtis me crucies. Sed hæc mihi gloriam, tibi uerò perniciẽ maximã afferrent.

His auditis, Tyberianus magnoperè iratus eſt, iuſſitque tribulos in terram ſpargi, & Alexandrum ſuper illos ſterni ac diſtrahi. Has ærumnas cùm uir ille beatiſſimus pateretur, ne uocem quidem emittebat. Tyberianus uero, cùm animaduerteret Alexandrum eos cruciatus non ſentire, magis iratus, fraxineis uirgis eum cædi iuſſit. At ille cũ à militibus cæderetur: Iſtàne, inquit, homo impuriſſime, tormẽta tua ſunt? Adde alia, ſi qua habes his acerbiora: ego enim diuina ope adiutus, nihil iſtorum tormentorum ſentio, cùm Dominus meus Ieſus Chriſtus præſto mihi ſit, & opem ferat. Habes igitur corpus meum in poteſtate tua: fac illi quod libet: animæ autem meæ, neque tu, neque pater tuus ſatanas unquàm dominabitur, ſed Dominus meus Ieſus Chriſtus. Ad hæc Tyberianus: Iamiam te in ignem conijciam, ut uideam, ueniat Chriſtus iſte tuus, quem dicis, & te è manibus meis eripiat: Illud enim uelim anſcias, carnes tuas & oſſa per ſingula regiones, per quas ego tranſiturus ſum diſſipatum iri: &, ne mulieres ipſæ aliquid è carnibus tuis & oſſibus inueniãt, quod poſtea unguentis odoratiſſimis perfundant, & ut ſanctas aliquas reliquias uenerẽtur, iubebo cineres tuos in fluuium proijci: ſicque ne ueſtigium quidem aliqđ memoriæ tuæ ſupererit. Tunc Alexander: Perdet, inquit, te Chriſtus ipſe, & carnes & oſſa tua ſub cælo ità diſperget, ut monumentum tuum quamprimùm diſpereat: futurum enim eſt, ut, Domino meo Ieſu Chriſto ità prouidente, non redeas, neque Imperatoris tui ſceleſti adſpectum uideas, & delebit Deus memoriam tuam de terra, quoniam eum non cognouiſti, neque miſer illum honoraſti, qui honorem & poteſtatem iſtam tibi largitus eſt. Nam ſi ipſum cognouiſſes, in cælo uiuere potuiſſes. At nunc uiuentem Deum reliquiſti. & patrem tuum ſatanam diligis, cũ quo in gehennam ignis detruſus peribis. Ego autem ſemper Domino meo & Saluatori I E S V Chriſto benedicam, qui me ea manibus tuis iniquis eripiet, quoniam ipſius eſt gloria & imperium in ſecula.

Per tribulos trahitur.

Ceditur uirgis fraxineis.

Hæc cùm Tyberianus accepiſſet furore magno ꝑcitus, uultum mutauit, & iuſſit miniſtros ſuos eo in loco manere, & cœnam parare. Cubuit autem illic ipſe cùm toto ſatellito ſuo, Alexandrum uerò milites ipſi ſub arbore quadam collocatum ſeruabant. Cùm autem Tyberianus cubaret, adſtitit illi angelus Domini ualdè terribilis, qui gladium tenens: Tyberiane, inquit, aduerſum te ego ueni, quoniam cum Aleaandro Dei ſeruo tam inique te geris, ut uideas ac ſcias, quàm facilè hoc gladio te interficere poſſim. Surge igitur, & per Illyricam regionem Byzantium quamcelerrimè propera, tempus enim Alexãdri Deo ſeruientis, iam propè eſt. Cùm Tyberianus rem ità terribilem uidiſſet, ità tremore correptus fuit, ut eius carnes ferè liquefierent. Cùm igitur totus tremẽs ſurrexiſſet, cohortibus ſuis & principibus uiris conuocatis, uiſum illud narrauit. Tum illi dixerunt. Volebamus quidem nos te admonere, ne male atque iniuſte Dei ſeruum cruciares, ſed timebamus, audiuimus enim & nos, magnum eſſe Chriſtianorum Deũ, & eos, qui eius ſeruos cruciant, igne conſumendos eſſe. His auditis, Tyberianus ualde timuit, & illa ipſa noctis hora omnes iter facere, & beatum Alexandrũ pręire iuſſit. Cùm uero multas urbes prætergreſſus fuiſſet, in nullam introiuit, ut ſeruaret, quod ab Angelo per uiſum audiuerat, à quo admonitus fuerat, ut per Illyricam regionem quamprimùm Byzantium properaret. Per multos igitur dies nõ auſus eſt à beato Alexandro aliquid quærere, cuius corpus nulla ex parte debilitatũ fuerat, ſed integrũ & robuſtum erat.

Angelus terret Tyberianum.

Præteriens igitur per Illyricam regionem, uenit in urbem Sardiniam, in quam neque ipſe, Iudex ingreſſus eſt. Cùm uero eius ciuitatis optimates eum aduentare audiuiſſent, obuiam illi cùm multo comitatu proceſſerunt. Chriſtiani etiã homines, qui illic erant, cùm audiuiſſent Tyberianum uenire martyrẽ quendam ſecum habentem, egreſſi ex urbe, Aleaandrum ſeorſum in uia ſtantem inuenerunt. Quẽ cùm uidiſſent, ad eius pedes ſe abijcientes, dixerunt. Precare Deum pro nobis, ſerue Dei altiſſimi. At ille. Vos etiam, inquit, fratres, pro me Deum precemini, ut curſum meum in Chriſto perficiam, & coronam, quã promiſit mihi Dominus, ab eo recipiam. Poſtea uerò, quàm urbem tranſierũt, quæ Cliſura nominatur, & ad caſtrum quoddam, Bonamaſium nomine aduenerunt, quod eſt ſupra Philippi urbem fere milliaribus quadraginta, illic conſtiterunt. Tunc Tyberianus Alexandri memor fuit, & illum ad tribunal duci iuſſit, quem ſic interrogauit. Nũ, Aleaander, adhuc permanes in temeritate tua, neque uis ab ea deſiſtere, & ad magnos deos ac miſericordes accedere, Iouem, inquam, & Aeſculapium, qui omnem terrarum orbem gubernant? Tum beatus Alexander, Excæcate, inquit, & ſtulte fili ſatanæ, adhucne uis à me aliud audire, quàm quòd dæmonibus non ſacrifico? Ego enim initio dixi, me Chriſtianum eſſe, & Dei cæleſtis cultum ſeruare, neque impuros dæmones uobis ſimiles à me coli. Ad hæc Tyberianus. Auertat Deus, ut ego id faciam, non enim præcipio, ut dæmones, ſed Iouem & Aeſculapium, ſummos illos deos, colas. Obtumeſce, ſatana, inquit Alexander, nihil enim lapis. Tum Tyberianus dixit. Si dijs ſacrificium uis offerre, quamprimùm dicas, ſin minus, cur me & deos ipſos, ſceleſte, conuiciaris: Vide Alexãder, quid agas, & te miſereat tui, rurſùs enim per deos omnes futurum tibi prædico, ut per omnes terras de te ſermo diuulgetur. Hoc, inquit Aleaander, ualde cupio, & precibus à Chriſto meo expoſco, ut omnes, qui terrarum orbẽ incolunt, ad Deum & Chriſtum Dominum per me humilem & abiectum eius ſeruum gloriam referant. Tunc ait Tyberianus, Auferte hinc hominem iſtum, & à conſpectu meo remouete, non enim eius cõtumelias ferre poſſum. Abducite ipſum in urbem Philippi, & conijcite

conijcite

nijcite in carcerem: ego enim uos ſequar. Itaque cum
beatum Alcaandrum Tyberianus præmiſiſſet, ipſe
quoque in Pbilippi urbem profectus eſt.

Cum uerò eius urbis incolæ audiuiſſent, Tyberianum cum ſuis cohortibus aduentare, optimates multo cum comitatu obuiam illi prodierunt: qui in urbẽ illam ingreſſus eſt, Ioui & Aeſculapio ſacrificium oblaturus. Audierunt & Chriſtiani, qui erant in urbe illa, quemadmodum Tyberianus martyrem quendã in carcerem miſiſſet. Itaque omnes in eum carcerem conuenerunt, & cuſtodem illius precati ſunt, ut ſineret illos ad Chriſti martyrem introire, & eum uidere. Id permiſit cuſtos, quippe qui & ipſe Deum timebat. Cum igitur omnes ingreſſi, beatum Martyrem in ligno ſedentem, & uinculis adſtrictum uidiſſent, ad eius pedes ſe deiecerunt, eumque & ipſius uincula exoſculabantur, ac dicebant: Verè fauſtus & felix nobis fuit aduentus tuus, ſerue Dei: urbem enim & patriã noſtram hoc ipſo felicem futuram ſcimus. Patientiã igitur ſerua, ut curſum tuum conficias. Non autem Chriſtiani multo metu ac tremore hanc terram incolimus. Nam huius loci Præſes ſingulis diebus nos Chriſtianos inquirit, ut puniat: ſed ille quidem nobis minatur: at poteſtatem tamen nullam habet, qua nos detinere poſſit, quo minus Chriſtiani ſimus multi enim, diuina ope adiuuãte, in hac urbe ſumus qui Chriſti fidem tenemus, ex quorum numero ſunt & urbis huius optimates. Iidem ſperamus Chriſti potẽtia Græcos ipſos, malè de fide Chriſtiana ſentientes, ita ſuperatum iri ut omnes fiant Chriſtiani. Eſto igitur patiens Chriſti martyr, & quicunque ab impio Iudice cruciatus aſſerẽtur, eos forti animo perferas.

Chriſtiani ſancti martyris uincula oſculant.

Interea Tyberianus recordatus fuit, ſuo iuſſu Alexandrum fuiſſe miſſum in carcerem. Itaque ciuitatis illius optimatibus dixit: Scire debetis uos, Chriſtianum hominem ab Imperatore ea urbe Roma fuiſſe mihi traditum, quem per totam uiam admonerem atque hortarer, ut deorum religionem ſe conuerteret Verum nihil adhuc in eo profeci: dura enim quædã reſpondens, & me & deos ipſos contemnit: cumque multis cruciatibus eum ſubiecerim, nihil illis læſus eſt. Si placet igitur, uobis præſentibus, huc illum accerſiri iubebo: fortaſſe multos reueritus, ad deos ipſos beneficiorum authores ſe conuertet. Alexandrũ igitur eductum è carcere, illuc accerſiri, & ante tribunal ſiſti iuſsit. Cum igitur eo ductus eſſet, Tyberianus cum ciuitatis Præſide: Alexandrum ſic interrogauit Agè Alexander, an adhuc perſuaſum non habes, ut à priore ſententia diſcedas? Cumque Chriſtiani homines, qui in hac urbe ſunt, omnes diis ſacrificent, tune ſolus nobis repugnas, & deos contemnis? Age ſaltem nunc mecum una & cum Præſide templum ingredere, & dijs ſacrifica. Tum beatus Alexander. Excecatæ mentis homo, fili ſatanæ tecum una ſedentis, quid à me uis amplius audire? Sæpiſſimè tibi dixi, me Chriſtianum eſſe, & demonibus impuris non ſacrificare.

Rurſus ſiſtitur coram Tyberiano.

Nunc igitur his omnibus audientibus profiteor, me cæleſtis Dei cultorem eſſe, neque Domini mei Ieſu Chriſti nomen à me negari. Scito nihil prætereà te à me auditurum. Hæc cum Tyberianus unà cum Præſide audiuiſſet, iuſsit Alexandrum illinc amoueri, dicens. Abducite iſtum, milites, & uinctum per plateã ducite, ego enim uos ſequar. Cum uerò milites unà cum illo ad fluuium quendam ueniſſent, cui nomen eſt Seruius, beatus Alexander manus & faciem lauit & ad orientem ſolem cõuerſus, his uerbis Deum precatus eſt, Domine Ieſu Chriſte, laudo glorioſum & ſanctiſsimum nomen tuum, quod mihi dediſti, ut & in urbe Philippi nominis tui confeſſionem ſeruarẽ.

His dictis, milites eum abduxerunt: cumque ad locum quẽdam ueniſſent, ubi emporium erat, quod Caſtrametatio dicebatur, eos Tyberianus conſecutus eſt. qui cum Alexandrum uocaſſet, ei ita dixit: Scis Alexander, crebrò te fuiſſe à meipſo admonitum, neque tamen dijs ſacrificium offerre uoluiſſe? Rurſus, inquit Alexander, fili ſatanæ, uis à me audire, quòd non ſacrifico? Sæpius dixi me Chriſtianum eſſe. Tum Tyberianus ira percitus, iuſsit Alexandrum, ad quatuor palos alligatum & extenſum, à quatuor militibus ducentis uerberibus pulſari. Hos cruciatus cum ſanctiſſimus ille Martyr fortiter ſuſtineret, uocem nullã emittebat, ſed oculos in cœlum ad ſuum Dominũ Ieſum Chriſtum erectos tenebat. Tum uox audita eſt, è cœlo demiſſa: Eſto bono animo, Alexander, neque tormenta iſta timeas: breuia enim ſunt: egoque tecũ ſum. Hac uoce audita, Tyberianus ualde timuit, iuſſitque carnifices ab Alexandro abſtinere. Abduxerũt igitur illum milites. Poſtea uerò ad caſtrum quoddã cui nomen eſt Caraſura, quod quadraginta milliaribus ab urbe Philippi, & decem & octo piſtabat a Berœa, Alexander & Tyberianus peruenerunt. Cumque Tyberianus illuc ingreſſus eſſet, in caſtro illo diuerſatus eſt hora ferè ſexta. Milites uero ſanctum martyrem Alexandrum ſecum habentes, una cum ipſo prope caſtrum aliud ad locum arboribus conſitum diuerterunt.

Duriſſimè uerberatur

Tum martyr Aleaander dixit militibus: Eamus, fratres, ad arbores illas. Cum enim eum locum uidiſſet, ualdè oblectatus eſt. Itaque cum eò ueniſſent: Verè, inquit, fratres, ego ſitio. Illi uerò: Et undenã hic aquã habebimus? Expectate paulſiper, fratres, inquit Alexander, poteſt enim Deus meus etiam hoc in loco nobis aquam ſuppeditare. Cumque hæc dixiſſet, flexis genibus, ita Deum orauit: Domine Ieſu Chriſte, qui lapidẽ in ſolitudine olim diſcidiſti, & populus tuus Iſrael ſiti deficeret, nunc tu miſericors reſpice ſeruum tuum, & hoc in loco aquam præbe, ut ego ſeruus tuus bibam, nomini tuo gloriam reddam. His dictis, ſtatim tellus, quæ infra arbores illas erat, aperta eſt, & gelidiſsima ac puriſsima quædam aqua erupit, undè & Aleaander, & milites, qui erant, biberunt Id cum uidiſſent milites, quod tam mirabiliter ſanctus martyr fecerat, mirati ſunt, & inter ſe dicebant: Verè magnus eſt Deus Chriſtianorum, quoniam ſic ſeruos ſuos exaudit. Tunc Tyberianus ſedens pro tribunali, iuſsit beatum Alexandrum illuc duci: quẽ interrogans: Age inquit, dic Aleaander: Faciſne quod iubet Imperator, an non? Reſpondit ille. Ego cœleſtis Imperatoris mei edicto parere uolo, neque te aliquid eſſe puto, neque Imperatorem tuum, mortalem & caducum hominem. Hoc reſponſum cum Præſes ab eo accepiſſet, non amplius illũ eum interrogare uoluit ſed conuocatis militibus, Celeriter, inquit, iſtum cõprehendite, & in urbem Berœam abducite. Cęperũt igitur illum milites, & ad fluuium quendam uenerũt cui nomen erat Arzon. Cum autẽ eſſent feſsi de uia, ſeipſos apud flumen illud refrigerant. Illic quoque beatus Alexander manus & faciem lauit. Cumq; arbores quaſdam celſiores uidiſſet. Venite, inquit, fratres, & parumper ſub arboribus illis quieſcamus. Cũ igitur illic milites cum Alexandro ſederent, uenit Tyberianus, qui cum eos ita ſedentes uidiſſet, Cur, inqt, ſceleſtiſsimi ſerui hoĩem iſtũ ſedere pmittitis? Poſtea uerò ꝙ in Berœã urbẽ Tyberianus ingreſſus eſt, eius ciuitatis optimates illũ acceperunt. Quanuis eñ pleriq; ipſorũ Chriſti fidẽ ſeruarẽt, Imperatoris tñ metu eã tẽ diſsimulabãt. Qui aũt Chriſtianã fidẽ pfitebãtur, audientes Chriſti martyrẽ Aleãdrũ illuc uenire, magno gaudio affecti, illũ acceperũt, quem & ita ſalutarunt. Felix & fauſtus eſt aduentus tuus in urbem

Exod. 17.

Precibus à Deo aquã impetrat.

beni & patriam noſtram, ſerue Dei Alexander: ſuo enim aduentu omnes res noſtræ feliciores factæ ſũt. Eſto igitur fortis pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, neque quicquam dubites. Cum adhuc illi uerba facerẽt, iuſſit Tyberianus Alexãdrũ ante tribunal ſiſti. Quẽ cũ ꝓpe ſe haberet. Age, inqt, Alexãder, mihi obtempera, tanquam patri tuo, & mecum ueniens dijs ſacrificium offeras: id enim ſi facies, audientibus his omnibus, tibi polliceor, ſe ſtatim abſoluẽdum eſſe: ac, ſi ea illa ipſa hora mecũ eſſe uolueris, eris ut unus ex ijs, qui principẽ locũ in exercitu ipſo tenent: at ſi mecum eſſe tibi non placuerit, liceat ire quocunquelibet. Hæc cum beatus Alexander audiuiſſet, ridens dixit: O acerbam & triſtem conſolationem, qua in me uſus es. Verba iſta tua acerbitatis plena ſũt: iſta enim admonitio maiorem cruciatum animæ meæ offert. Sed auertat hoc Deus, ut ego conſilium tuum ſequar. Sæpiſſimè tibi dixi me Chriſtianum eſſe, & impuris dæmonibus non ſacrificare. Illud igitur ſcito, me nihil aliud, niſi quod audiuiſti, poſthac dictutũ. Tũc Tyberianus egreſſus ab urbe, pręcepit militibus ut Alexãdrum uinctum per uiam publicam ducerẽt, & ipſum Tribunum Martyr ſequeretur.

En ut ſancti aſpernantur uitæ huius blãdimenta.

Cum igitur Tyberianus ad fluminis, quod ſupra diximus, uadum alterum ueniſſet, qui locus quadraginta ferè milliaribus diſtabat à Beroea urbe, ubi & hoſpitia multa erant, illic Martyrem expectabat. Poſtea uerò quam Alexander martyr eo uenit, ubi erat Tiberianus, eum rogauit, ut tempus ſibi concederet, quo Deum orare poſſet. Cumque illic uidiſſet, magnã arborem nucem, ad illam acceſſit, ſub qua, flexis genibus, ſic Deum orauit: Domine Ieſu Chriſte, mitte Angelum tuum, & accipe animam meam, quoniam nihil amplius ferre poſſum. Cum uero Tyberianus Alexandrum precantem uidiſſet: Rurſus, inquit, magicas præces aggreditur. Miror ego ualde, undenam iſte has prudentes orationes didicit: ſcio enim manibus meis illum educatum, & militem creatum fuiſſe: neque unquã noui, quòd ille hæc ſciret. Hoc igitur eſt, quod ualde miror, undenam hæc didicerit. Illum igitur ad ſe uocauit, & his uerbis affatus eſt: Age iam, Alexander, dijs ſacrifica. Ad hæc ille: Vere mens tua tenebris perfuſa eſt, qui cogis me denuo tibi dicere, quod ſæpiſſimè dicẽtem me audiuiſti? Hæc ubi audiuit Tyberianus, iuſſit oleum calidiſſimum fieri, & ſupra illius terga effundi. Angelus autem Domini uenit, & uas, in quo oleum erat, confregit, & oleum ipſum in miniſtros Tyberiani effudit. Id uero cum ille uidiſſet, furore accenſus, ac miniſtros increpans: Itane inquit, nihil potuiſtis iſti facere? neque quicquam Alexander paſſus eſt? Tunc nervibus eum cædi iubens, aiebat: Sacrifica dijs, Alexander. Ad hæc ille: Obmuteſce, ſatana, qui ueritatis es inimicus, & patris tui diaboli amicus. Hæc præſes audiens, iratus illi eſt, & dẽtibus frendens, iuſſit, facie in terram uerſa, proſterni ſub nuce illa, & à quatuor carnificibus uerberari. Cũ ille autem uerberaretur, uocem nullam emittebat. Tunc uidens Tyberianus, quod nihil proficeret, iuſſit milites deſinere. Alexander uerò cum ſurrexiſſet, has preces ad Deum fudit: Domine Deus, benedicas, quæſo, arbori huic, quoniam ſub eius ramis nomen ſanctũ tuũ confeſſus fui. Hæc ubi Alexander dixiſſet, Chriſtianorum hominum multitudo, quæ uſque ad arborem, quam diximus, comitata eum fuerat, ſalutato illo, in regiones ſuas reuerſi ſunt.

Cæditur nervibus.

Verberatur atrociter.

Milites autem, cum ſanctum martyrem appræhendiſſet, abierunt per uiam illam, per quam à Præſide iuſſi fuerunt: Præſes uero ſequebatur, cæteruam ſecum habens: cumque milites illos unà cũ beato martyre conſecutus eſſet, ſimul in locũ quendam uenerũt Bortiam nomine. Quęſiuit autem Præſes ab eius loci hominibus, quanã uia compendioſius ad Europolitarum prouinciam peruenire poſſent. Illi reſponderunt, compendioſius iter futurum, ſi tranſeuntes per montes, in campum quendam deſcenderunt, in eum locum, qui dicebatur Burrodexion. Cum enim Tyberianus multos Chriſtianos in urbe Adrianopoli eſſe audiuiſſet, deflexit de uia publica, ne in urbem illam ingrederetur. Cum igitur eam urbem à dextera, & caſtrum à ſiniſtra reliquiſſet, tranſijt per montẽs illos, ſicut ab eius loci hoibus didicerat, & uenit in Burrodexion. Cum uero beatus martyr Alexander illuc ueniſſet, matrẽ ſuam inuenit. Quæ, uiſo filio, ad eius pedes ſe deiecit, & flere cepit. Poſtea uero ſurrexit, & filiũ oſculata eſt. Tum beatus Alexander illi dixit: Noli, mater mea, flere: ſpero enim futurum, ut Domini mei Ieſu Chriſti ope adiutus, craſtino die curſum meum perficiam. Manſit autem Tyberianus apud caſtrum illud, & Octaua noctis hora illinc diſceſſit, & milites ſuos ſequi iuſſit, Alexandrũ uinctũ ducẽtes.

Adrianopoli multi Chriſtiani.

Orto autem ſole, uenit ad fluuium quendam, apud quem erat hoſpitium. Fluuium aũt illum eius loci homines Zioncellum uocari dixerunt. Illic beatum Alexandrum Tyberianus ab ſe accerſiuit, eiq; dixit: Age, Alexander, audi me, deoſque ipſos confitere. Tũ Alexander: Vaniſſime, inquit, homo, & patri tuo ſatanæ addicte, rurſus me interrogas, & deos uocas, qui non ſunt? Ad hæc Tyberianus: Multos cruciatus tibi adhibui, neque quicquam adhuc profeci, & ab urbe & patria mea peregrinatus ſum, neque adhuc aſſequi potui, ut te ad deos conuerterem. Nunc igitur ſcito, hodierno die rerum tuarum finem futurum. Idque cũ dixiſſet, ad eum locum properabat, in quo Chriſti martyr certamen ſuum confecturus erat. Celeriter igitur ad locum peruenit, qui Drizipera uocabatur. Sedit uerò in ſublimi quodam loco ultra fluuium Erginam, ad orientem ſolem conuerſus. Cumq; Alexandrum accerſiuiſſet: En, inquit, finis tuus hodierno die præſtò eſt. Iubeo corpus tuum in fluuium proijci, ut feræ illæ ſunt in aquis, carnes tuas conſumant. Gratias, inquit Alexander, tibi agam, Tiranne, ſi uerè facies quod dixiſti, ut eripiat me Dominus de manibus ſuis iniquis. His auditis, ſententiam aduerſus illum Tyberianus pronunciauit. Cumque quatuor militibus eum ſecuri feriendum tradidiſſet, illos dimiſit, & illuc abijt.

Milites igitur illum appræhenderunt, & ad dexterã partem eius uiæ ad Boream uergentem feſtinabant, ut facerent quod iuſſi fuerant. Beatus uerò Alexãder cum huc atque illuc circũſpexiſſet, & turbas, quæ ad eius ſpectaculum conuenerat, uidiſſet, petijt à carnifice, ut Dei orandi facultatem ei præberet: idq; cum carnifex conceſſiſſet, aquam petijt. Tunc unus ex iis, qui ad ſpectaculum uenerant, uaſe quodam aquam è fluuio Ergina celeriter ad beatum Alexandrum attulit. Ille uerò manus & faciem lauit, ac totum corpus Cruce ter ſignauit, & ad Orientem conuerſus: Gloria, inquit, tibi ſit, Deus patrum noſtrorum, Abrahã, Iſaac & Iacob, quẽ omnia contremiſcunt & adorant, cœli & terræ opificem, & totius cœleſtis potentiæ effectorem. Te quoque uniuerſarum rerum Deum corporeis oculis non ſpectabilem, incorruptum & inuiolatum Seraphini magno cum timore adorant, qui nõ audentes erectis oculis te intueri, clamant: Sanctus, Sanctus, Sanctus: plena eſt omnis terra gloria tua. Sol ipſe per ætherem quadrigam ſuam ducens, tibi benedicit. Terra & hoies, qui in terris ſunt, iumenta & ois ſpiritus tibi gloriam canunt, qui ſolus es in omnia ſecula Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Recordare, dñe illorum, qui te metuentes, tibi grati ſunt, & ſanctum nomen

Totũ corpus Cruce ter ſignat.

Eſa. 6.

nomen tuum decantant. Ne deſpicias me, Domine benigniſsime, ſeruum tuum peccatorem & indignum. His dictis, ſe ad eam turbam, quæ illuc uenerat, conuertit ac dixit: Admoneo uos fratres & patres, Deiq; mei nomine uos hortor, ut labores meos recordemini, quos pati non recuſaui, neque enim piger fui pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut propitius fiat peccatis meis, & genti noſtræ, quoniam miſericors eſt & clementiſsimus ipſe Dominus Ieſus Chriſtus. Scitis enim, fratres, quantum iter fecerim cum impio & iniquo Tyberiano, qui per totam uiam nunquam mihi parcens, multos cruciatus in me intulit. Sed hæc omnia ſuſtinui propter nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut curſum meum perficerem, & Tyrannum contra me bellum gerentem, & diabolum concertantem ſuperarem: ipſe enim fuit adiutor Tyberiani.

Cumq; hæc turbis dixiſſet, ad carnificem conuerſus: Mane, inquit, frater, parumper, ut adhuc Deum orem: ac, flexis genibus, ita Deum precatus eſt: Domine Ieſu Chriſte, exaudi ſeruum tuũ, qui nominis tui cauſa laborauit, & da gratiam corpori meo, ut quo loco illud repoſitum fuerit, illic ſigna, prodigia & curationes ad tui nominis gloriam edantur. Statim autẽ uox hæc è cœlis demiſſa eſt: Quæcunque petiſti, dilecte & perfecte martyr Alexander, omnia faciam, neque quicquã denegabo. Iam uerò ueni, & cum patribus tuis requieſce: paratum enim eſt tibi Regnum cœlorum, teque Michael Archangelus excipiet, coronam recepturum, quam concupiuiſti. Hac uoce audita, beatus Martyr ſurrexit è terra, & milites hortatus: Citò, inquit, fratres, facite quod iuſsi eſtis. Cœleſtinus autem quidam (ſic enim appellabatur unus ex iis, qui illic ſtabãt) ei dixit: Ego ſum, Martyr Chriſti, cui negocium hoc impoſitum eſt: ſed precare Deum pro me, ne mihi peccato ea res ſit. Tunc beatus Alexander: Age, inquit, fili, fac quod iuſſus es: peccatũ enim non eſt facere, quod iuſſus fueris. Hoc cum ille dixiſſet, gladiũ eduxit Cœleſtinus, & linteo ſumpto, oculos beati Alexandri contexit. Cum uero illũ percutere uoluiſſet, Angelum aſsiſtentem uidit, neque amplius auſus eſt manus in ipſum inferre. Tum beatus Alexander: Age, frater, fac quod iuſſus es. At carnifex Timeo, inquit, ſerue Dei: Video enim uiros quoſdam terribiles circa te ſtantes. Tum beatus Alexãder Deũ ita precatus eſt: Domine Ieſu Chriſte da, ut hac hora martyrium complere poſsim. His precibus ad Deum miſsis, Angeli parumper ab ipſo receſſerunt. Itaque carnifex Alexandri caput gladio abſcidit: eiusque beati uiri animam Angeli ad cœlum ſuſtulerunt, Deum ipſum magna uoce laudantes, turbis omnibus, quæ illic erant, audientibus. Itaque B. Alexander martyrium compleuit in Patris, Filij, & Spiritus ſancti nomine.

Gladio percuſſus migrat ad Dominum.

Eius autem mater cum properans ad eum locũ ueniſſet, qui Zorolus dicebatur, quærens à militibus Tyberianis: Vbinã, inquit, eſt filius meus? Tum illi unus è militibus reſpondit: Sententia hodiè filio tuo decreta eſt in loco quodã, qui appellatur Driaipera: diſtat autem hinc locus ille (ut opinor) ferè decem & octo miliaribus. Cum igitur mater rem ita ſe habere didiciſſet, publicam uiam ingreſſa, uenit in eum locum, qui Driaipera nominabatur. Dum uero iter faceret ac lamentaretur, & tanquam bos aliqua proprium uitulum quærens, ingemiſceret, occurrit militibus. Illi n. cũ ſancti Martyris caput abſcidiſſent, eius corpus in fluuiũ proiecerant. Diuina uero prouidentia factum eſt, ut quatuor canes in fluuium illum uenirẽt, & ſancti martyris corpus inuentum, è fluuio extraherent, ſuisque linguis illud lambentes, ac propè ſedentes cuſtodirent. Vt autẽ beati Alexandri mater duobus miliaribus prope locum illum ueniſſet, in quo Martyris corpus ſitum erat, duo illi canes accurrentes, ipſi obuiam uenerũt, & uterque, unus à dextera parte, alter à ſiniſtra, mulierẽ ipſam ad eius filium rectà deduxerunt. Illa uero ſancti martyris corpus accepit, & unguentis multis ac precioſis linteis inuolutũ, depoſuit in monumento quodã inſigni ultra fluuium Erginã, occidentem ſolem uerſus, quemadmodum Spiritui ſancto uiſum fuit. Poſteà uerò, quod Spiritum ſanctũ adiutorem habens, omnia quæ cupiebat, expleuit, Domini noſtri Ieſu Chriſti præſtante gratia, Angeli multi una cum ea pſalmos canebant.

Magna uero quædam miracula beatus martyr Alexander edens, adiuuat eos, qui uexãtur, & his, qui diuturnis morbis affliguntur, curationem affert, Chriſti ope auxiliante, cuius ipſe particeps factus eſt. Martyrium autem cõpleuit factus Alexander xiij. die menſis Maij, ſub Tyberiano illo homine ualdè impio, imperante Maximiano, iniquo & impio tyranno, in nobis autẽ regnante Dño noſtro Ieſu Chriſto Saluatore: Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorũ, Amen. Apparuit autem ſanctus Alexander, completis rebus omnibus, matri ſuæ, eique dixit: Bene, mater, laboraſti, & per totam uiam defatigata es, ut proprium filiũ ſequereris. Det tibi Dominus meus Ieſus Chriſtus in Regno ſuo, ut mecum una mercedem habeas. Ne igitur mœrore afficiaris, ſed pueros tuos tecum habẽs, cum pace redeas in locum tuum: ſpero enim à Domino meo Ieſu Chriſto me impetraturum eſſe, ut citò te quoque aſſumat in eum locũ, in quo ego ſum. Hæc cum beata illa Pœmenia audiuiſſet, & Dei gloriam celebrans, ipſi gratias egiſſet, unà cum pueris ſuis læta reuerſa eſt, perſuaſum illud habens, quòd beatum Alexandrum Domino noſtro Ieſu Chriſto magnum donum obtuliſſet. Magna igitur gratia eo in loco ineſt, ubi repoſitæ ſunt ſancti & glorioſi Martyris precioſæ reliquiæ, in gloriam & laudem Chriſti Dei noſtri: quoniam ipſi gloria eſt in ſecula ſeculorum, Amen.

Beatus Martyr, Chriſti ope miracula magna edit.

Nota de reliquijs ſancti martyris.

DE S. SERVATIO TVNGRORUM Epiſcopo, Ex Gregorij Turonenſis hiſtoria Francorũ: Lib. 2. cap. 4. 5. & 6.

MVltæ hæreſes eo tempore Dei eccleſias impugnabant, de quibus plerunque ultio diuina data eſt. Nam & Athanaricus Gotthorũ rex magnam excitauit perſecutionem: qui multos Chriſtianorum diuerſis pœnis affectos, gladio detruncabat. Vndè factũ eſt, ut exigente iudicio Dei, propter effuſum iuſtorũ ſanguinem, regno depelleretur, & eſſet exul à patria, qui Dei eccleſias impugnabat. Sed ad ſupiora redeamus.

13. maij. cap. 4

Igitur rumor erat, Hunnus in Gallias uelle prorumpere. Erat tunc temporis in Tungris oppido Seruatius, eximiæ ſanctitatis Epiſcopus, qui uigilijs ac ieiunijs uacans, crebro lachrymarũ imbre perfuſus, Dei miſericordiam deprecabatur, ne unquam gentẽ hanc incredulam, ſeque ſemper indignam, in Gallias ueni re permitteret. Sed ſentiẽs per ſpiritum ſanctum, pro delictis populi hoc ſibi non fuiſſe conceſſum, conſilium habuit petendi urbem Romam, ſcilicet ut adiunctis ſibi Apoſtolicæ uirtutis patrocinijs, quæ humiliter a Deo flagitabat, facilius obtinere mereretur.

Cap. 5.

Acce-

Accedēs ergo ad B. Petri Apoſtoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis eius, in multa abſtinentia, maxima inedia ſe conſumens, ita ut biduo triduoque ſine ullo cibo & potu permaneret, nec eſſet interuallum aliquod, quo ab oratione ceſſaret.

Cumq; ibidem per multorum dierum ſpatia in tali afflictione moraretur, fertur hoc a beato Petro Apoſtolo accepiſſe reſponſum: Quid me uir ſanctiſsime inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorſus ſancitum eſt, Hunnos in Gallias aduenire, eaſq; maxima tempeſtate debere populari. Nunc igitur ſume conſilium meum: accelera uelociter, ordina domum tuam, ſepulturam compone, require linteamina munda. Ecce enim migrabis à corpore, nec uidebunt oculi tui mala, quæ facturi ſunt Hunni in Gallijs, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter.

Hoc à ſancto Apoſtolo pontifex reſpōſo ſuſcepto, iter accelerat, Galliasque uelociter repetit: ueniēſq; ad urbem Tungrorum, quæ erant neceſſaria ſepulturæ, ſecum citius leuat: ualeque dicens clericis ac reliquis ciuibus urbis, denunciat cū fletu & lamentatione, quia non uiſuri eſſent ultra faciem illius. At illi cū eiulatu magno & lacrymis proſequentes, ſupplicabant humili prece, dicentes: Ne derelinquas nos, pater ſancte, nè obliuiſcaris noſtri paſtor bone. Sed cum eum fletibus reuocare non poſſent, accepta benedictione cū oſculis, redierunt. Hic uero ad Traiectenſem urbem accedens, modica pulſatus febre, receſsit à corpore: ablutusque à fidelibus, iuxta ipſum aggerem publicum eſt ſepultus: Cuius beatū corpus qualiter poſt multorum temporum ſpatia ſit translatum in libro miraculorum ſcripſimus. (nempe de Confeſſorum gloria, cap. 72.)

Apud Traiectum s. Seruatius moritur.

Igitur Hunni, à Pannonijs egreſsi, ut quidam ferunt, in ipſa S. Paſchæ uigilia ad Metenſem urbem omnia depopulando perueniunt, tradentes urbem incendio, populum in ore gladij trucidantes, ipſoſq; ſacerdotes Domini ante ſacroſancta altaria perimentes. Nec manſit in ea locus inuſtus, præter oratorium B. Stephani primi martyris ac Leuitæ. De quo oratorio quæ à quibuſdam audiui, narrare non differo. Aiunt enim, quia priuſquā hi hoſtes uenirent, uidiſſe ſe uirum fidelē in uiſu quaſi conferentem cū ſanctis Apoſtolis Petro ac Paulo B. Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicētem: Oro domini mei, ut non permittatis obtentu ueſtro Metenſem urbē ab inimicis exuri: quia locus eſt, in quo paruitatis meæ pignora continentur: ſed potius ſentiant populi aliquid me poſſe cum Domino. Quod ſi tantum facinus populi ſupercreuit, ut aliud fieri non poſsit, niſi ciuitatis tradatur incendio, ſaltem uel hoc oratorium non cremeretur. Cui illi aiunt: Vade in pace, dilectiſsime frater: oratorium tantum tuum carebit incendio: pro urbe uerò non obtinebimus, quia Dominicæ ſanctionis ſententia ſuper eam iam proceſsit. Inualuit enim peccatum populi, & clamor malitiæ eorum aſcendit corā Deo. Ideo ciuitas hæc cremabitur incendio. Vnde procul dubio creditur, quia horum obtētu, urbe uaſtata, oratorium permanſit illæſum. Hactenus ex Gregorio Turonenſi: cuius quidem ea, quæ de Metenſi urbe habet idcirco huc adſcripſimus, quòd pertineant ad eam reuelationem, quæ Romæ facta eſt beatiſsimo Seruatio de Galliarū excidio. Iam quædam ſubijciemus ex eiuſdem Gregorij Turonenſis libro, quem de Confeſſorū gloria ſcripſit, cuius capite 72. hæc continentur.

Metis uaſtatur, ab Hūnis &c.

S. Stephani oratoriū manet illæſum.

Seruatius uerò Tungrenſis Epiſcopus tēpore Hunnorum, cum ad irrumpendas prorumperent Gallias, fuiſſe memoraretur, qui & ſepultus refertur iuxta ipſum pontem aggeris publici: circa cuius ſepulcrum quamuis nix defluxiſſet, nunquā tamē marmor, quod ſuperpoſitū erat, humectabat: & cum loca illa nimij frigoris gelu ſtringantur, & nix uſque in tritum & quatuor pedum craſsitudinem terram operiat, tumulum ullatenus non attingit. Datur enim intelligi, uerum Iſraelitam hunc eſſe. Nam illis inter muros aquarum aquæ non erant perniciei, ſed ſaluti: ita & circa iuſti huius tumultum nix decidens, nō humoris cauſa eſt, ſed honoris. Videaſque in circuitu montes niueos eleuari, nec tamen attingere terminum monumenti. Et non miramur, ſi terra operiatur niue: ſed admiramur, quòd attingere auſa non eſt locum beati ſepulchri. Plerunque etiam deuotio ſtudiumque fidelium oratorium conſtruebat de tabulis ligneis leuigatiſque, ſed protinus aut rapiebantur à uento, aut ſponte ruebant. Et credo idcirco illa facta eſſe, donec ueniret, qui dignam ædificaret fabricam in honorem antiſtitis glorioſi. Procedente uero tempore adueniens in hanc urbem Monulphus epiſcopus, tēplum magnum in eius honorem conſtruxit, compoſuit, ornauitque in quod multo ſtudio & ueneratione traslatum corpus, magnis uirtutibus pollet. Hæc Gregorius Turonenſis, antiquus & grauis author. Præclare autem Seruatij Tungrorum epiſcopi meminit etiam Seuerus Sulpitius Hiſtoriæ ſacræ libro ſecundo, Seruationem eum uocans. Meminit etiam eius Athanaſius in Apologia ad Conſtantium: ad quæ loca lectorem remittimus. Quæ autem in Chronicis ſuis de eodem annotauit Sigibertus monachus ea huc adſcribemus.

Exod. 14.

Monulphus epiſcopus.

Seruatius decimus Tungrenſis Epiſcopus Domini noſtri Ieſu Chriſti conſanguineus, non ſolum ex eo, quòd uoluntatem Dei patris faciebat, ſed etiam ſecundum carnem. Qui natus quidem in Perſide, filius fuit Emiui, cuius pater fuit Eliud frater Eliſabeth, quæ peperit Ioannem Baptiſtam. Mater uero Eliud & Eliſabeth Eſmeria, ſoror fuit Annę, quæ genuit Mariam matrem Domini. Et rurſus.

An annum Chriſti 399.

Attila Hunnorum rex, Vualameris Oſtrogotthorum regis & Ardarici Gepidarum regis & multarū Aquilonarium gentium ſibi ſubiectarum auxilio fultus, à Pannonijs egreſſus, Occidentale imperium inuadit cum quingentis millibus armatorum. Et primo per totas Gallias per eos tanta efferbuit Dei indignatio, ut nullam omnino ciuitatem, caſtellū uel oppidum aliqua à furore eorum potuerit tutari munitio. Et poſt pauca: Hoc excidium Gallijs impendere Seruatius Tungrenſis longè ante in ſpiritu præuiderat, & Romæ a Petro Apoſtolo hoc iudicium Dei ineuitabile fore didicerat. Ideoque relicta Tungrenſi urbe, quæ euertenda erat, ad Traiectum ſedem Epiſcopalem tranſpoſuit.

Ad annum Chriſti 453.

Hunni uaſtant Gallias

VITA SANCTI IOANNIS EPIſcopi Silētiarij Lauræ Abbatis Sabæ, ex Simeone Metaphraſte. Scripta eſt autem à Cyrillo monacho, qui etiam Sabæ Abbatis uitam conſcripſit. Stylum autem fortaſsis Metaphraſtes expoliuit.

PRIMVM mihi propono dicendum de Ioanne Abbate Lauræ, beati Sabæ Silentiario, ut qui & tempore & uitæ ſplendore omnes alios antecedat. Hic ergo illuminatus pater noſter Ioannes, ducit quidem originem ex Nicopoli, quæ eſt in Armenia, natus ex parentibus, qui nominabantur Encratius, & Euphemia. Erant autem inſignes opibus & clarita-

13 Maij.

Eius patria. Parentes.

te

te generis, multoſq; præclarè magiſtratus geſſerant, duceſque, fuerant exercitus, & populi rectores, & in aula regia magnam habuerant potentiam. Quorum res plurimas pulchrè geſtas Byzantini narrant & Armeni, quas quidem lubens prætéribo, ne à procœmio afferam ſatietatem: illa ſola de eo narrans, quæ ſunt propemodum nota omnibus, qui illum nouere.

Natus eſt itaque, ut ipſe mihi narrauit, octauo mẽſis Ianuarij, ſeptima indictione, quarto anno imperij pij ac religioſi Martiani. Cumque eſſent Chriſtiani, qui eum genuerãt, fuit Chriſtianè cum ſuis fratribus educatus. Cum autem præteriſſet aliquantum temporis, & eſſent conſummati in Chriſto eius parentes, & diuiſæ eſſent parentum facultates, hic uir diuinus Deo ſeipſum conſecrauit, & ædificauit in ipſa Nicopoli eccleſiam ſemper laudandæ & ſemper uirginis Mariæ, & huius uitæ rebus renunciauit, octauodecimo anno ſuæ ætatis. Aſſumptiſq; decẽ fratribus, qui uolebant eſſe ſalui, illic conſtruxit cœnobium. Toto autem tempore ſuę iuuentutis multum poſuit ſtudij, ut uentri imperaret, & ſuperbiam contemneret. Vt qui ſciret quòd uentris quidem ſatietas neſciat uigilare, neq; eſſe temperans, & quietẽ minimè patiatur ſuperbia. Abſq; uigilijs autẽ, caſtitate & humilitate nihil poteſt rectè gerere exercitatio. Sic ipſe quidem in iuuenili ætate contendebat, ut mentem ſeruaret minimè ſublimem, & ſermonem nulli repræhenſioni affinem, ut qui diuino eſſet ſale conditus. Eos autem, qui erant ei ſubiecti, uerbo & opere componebat, ac formabat ad ſe rectè gerendum in exercitatione: neque eos onerans iugo regulæ, ut qui recenter compacti fuerant: nec permittens, ut manerent ocioſi, & ſe nullo labore exercerent: ſed eos paulatim ducens, & diuinis fluentis irrigans, effecit ut fructus producerent pro dignitate ſuæ uocationis.

Fit monach⁹.

Cum autẽ intraſſet trigeſimusoctauus annus ſuæ ætatis, quæ in eo reſplendebat, Sebaſtiæ Metropolitanus à bona eius fama commotus, & à ciuitatis, quę dicitur Colonia, habitatoribus rogatus, cum eum tanquam ad rem aliam acceſſiuiſſet, ut qui eccleſiaſticorum graduum iam omnem perſuaſiſſet cõſequentiã, ordinat Epiſcopum, dictæ ciuitatis mortuo Epiſcopo. Cumq; ſic Pontificatum ſuſcepiſſet inuitus, monaſticæ diſciplinæ nõ mutauit regulam, ſed decertabat in Epiſcopatu, tanquam in monaſterio, ut qui maximè uitaret balnea, nec ſe unquam lauaret, non ſolum cauens, nẽ uideretur ab alio, ſed etiam ne ſeipſum uideret nudum: in animo cogitans Adæ nuditatem, & quæ ſcripta erant in illa parte: & exiſtimabat eſſe unã ex maximis uirtutibus, nunquam lauari, & ut ſemel dicam, omne ſtudium ponebat, ut Deo placeret in ieiunijs, & orationibus, & caſtitate corporis, & puritate cordis, cogitationes ſemper purgans, & omnem, quæ extollitur, altitudinẽ aduerſus Dei cognitionẽ.

Ordinatur Epiſcopus.

Pudicitia eius

Quinetiã frater eius Pergamius, qui apud utrunque Imperatorem, nempe Zenonẽ & Anaſtaſium, in magna fuit exiſtimatione, & plurimos geſsit magiſtratus, ab eius uirtute illuſtratus, omne adhibebat ſtudium, ut Deo placeret. Iidem & eius patruelis Theodorus ſcriba uel clariſsimus, cũ huius ſui patrui, qui in uirtutibus conſenuerat, famam audiret, & per auditionem ſuam illuminaret animam, Deo ualdè placuit cum tota ſua familia. Qui quidem Theodorus nunc apud omnes, nempe Senatum, & in primis pium noſtrum Imperatorem Iuſtinianum, propter prudentiam & uitæ honeſtatem, rectamque fidem & miſericordiam, habetur in admiratione. Atq; hæc quidem poſtea. Ego autem redeo ad temporis conſequentiam.

Pergamius frater eius.

Cum hic ergo diuinus Ioannes tranſegiſſet iã decem annos in Epiſcopatu, accidit ut maritus ſororis eius, qui uocabatur Paſinicus, Armeniorum haberet adminiſtrationẽ: qui inſtinctu ſatanico incipit damno afficere & cõturbare eam, quæ illi credita fuerat, eccleſiam. Is quidem, qui eam adminiſtrabant, nõ permittens, ut eccleſiaſticarum rerum curam gererent. Eos autem, qui intra eius fines confugiebant, ui auellens, & ius aſyli ſoluens ac uiolans. Qui cum ſæpe rogaretur & *à Dei ſeruo, euadebat deterior, Maria eius ſorore iam mortua. Cum autẽ ex eo uir iuſtus in grauiſsimam incidiſſet afflictionem, cogitur uenire Conſtantinopolim. Cum uero illic fuiſſet, & quæ erant eius eccleſiæ utilia, peregiſſet circa finem Imperij Zenonis, Euphemio Archiepiſcopo Conſtantinopolitano pro ipſo decertante, Deo gratum init conſilium, nempe ut in ſanctam ſecedat ciuitatem, & per ſe quieſcat ab omnibus huius uitæ negocijs. Cumque dimiſiſſet eos, qui cum ipſo erant, presbyteros & clericos, ac diuinis iuſsis peractis, & omnibus inſcientibus, ſolus nauem aſcendiſſet, uenit Hieroſolyma, & manet in primo ſanctæ ciuitatis gerocomio. In quo gerocomio eſt oratorium ſancti Martyris Georgij. Cumque illic fuiſſet, & mundanam illic turbã adſpexiſſet, magno animi dolore eſt affectus, Deumque rogauit cum lachrymis, ut deduceretur in locum ſibi gratum, & quietum, & aptum ad ſalutẽ conſequendam. Poſtquã autẽ in dicto gerocomio manſit uenerandus pater noſter Ioannes, in fundendis noctu ad Deum precibus uerſans longo tẽpore, cum una nocte ex omnibus ſolus gerocomij impluuium & cœlum ſuſpexiſſet, adſpicit repẽtè ſtellam lucis, quæ habebat figuram crucis, & ad ipſum ueniebat, & audit uocem ex illa luce dicentem. Si uis eſſe ſaluus, ſequere hanc lucem. Is autẽ cum credidiſſet, protinus eſt egreſſus, & illam lucem ſecutus, uenit in maximam Lauram ſancti patris noſtri Sabæ, cum eo tẽpore eſſet Hieroſolymitanæ eccleſiæ Pontifex Saluſtius, quartadecima indictione, triceſimooctauo ſuæ ætatis anno. Quo quidem tẽpore à Deo conſtructæ maximæ Lauræ eccleſiæ celebrata ſunt encænia, ſeu dedicatio. Anaſtaſius autem, mortuo Zenone, ſuſceperat Imperiũ, ut eum audiui ſua lingua narrantem.

ſor.

**moneretur à*

Abit uir ſanctus Hieroſolymã

Eccleſia dedicatio

Cum ueniſſet ergo ad Maximam Lauram, inuenit B. Sabam, qui habebat conuentum centum & quinquaginta Anachoretarum, qui degebant quidem in magna penuria eorũ, quæ ad corpus pertinent, erant uerò diuites ſpiritalibus gratijs. Cum eum autẽ ſuſcepiſſet B. Sabas, tradit eum Lauræ Oeconomo, ut ei mandaretur miniſterium unius ex arcarijs, ignorans theſaurum, qui erat in eo reconditus. Ne miretur autem quiſpiam uenerabilem ſenem Sabam latuiſſe theſaurum bonorum factorum Ioannis, ſed potius is reputet, quòd quãdo uult Deus ſuis ſanctis reuelare, ij ſunt prophetæ. Quando uerò noluerit reuelare, uident ad omnium ſimilitudinem. Fertq; orationi teſtimonium propheta Eliſæus, dicẽs de Sunamitide. Triſtis eſt anima eius, & Deus id me celauit. Diuinus autem Ioannes omnem implebat obedientiam, Oeconomo & reliquis patribus inſeruiẽs cum omni humilitate, promptitudineque & alacritate animi, aquam ex torrente afferens, coquens ijs qui ædificabant, eiſq; miniſtrans in lapidibus & cæteris miniſteriis ædificationis, quando conſtruebatur Lauræ xenodochiũ. Secundo autem anno eius in Lauram aduentus, purgato caſtello ab habitatione dæmonum, ut iam à me dictũ eſt in uita ſancti Sabæ, multũ cum patre noſtro Saba hic laborauit cum quibuſdã aliis, ut ipſe mihi narrauit. Quo tẽpore ſanctus quoque Abbas Marcianus per diuinã reuelationem ad eos miſit alimenta,

4. Re. 4

Degit in monaſterio Sabæ.

eſurientes & nihil habentes, qđ eſſet ad uitã neceſſariũ. Cum uero tẽpus mutationis miniſteriorũ ueniſſet in prima indictione, qui creatus fuerat Oeconomus, hoc magnum lumen præficit excipiendis hoſpitibus & culinæ. Quod miniſterium cum alacri & læto animo ſuſcepiſſet, omnium patrum curã gerebat, cũ omni humilitate & manſuetudine unicuique miniſtrans & inſeruiens.

Vide tãti uiri humilitatem.

Cumque hoc obiret miniſterium, accidit ut conderetur cœnobium, quod uergit ad ſeptentrionem extra Lauram: ut qui uitæ mundanæ renunciabat, in eo prius monaſticam accurate docerentur diſciplinam: deinde ſic in Laura habitarent, cum uitam cœnobiacam perfectè didiciſſent, beato Saba affirmante & dicente, quod ſicut flos fructum præcedit, ita uita cœnobiaca uitam anachoreticam. Cum hoc ergo cœnobium conſtrueretur, cogebatur hic uir iuſtus, qui hoſpitium excipiendorum curam gerebat, præter alia xenodochij miniſteria, coquere artificibus, & ſecunda ferre onera, portareque cibaria, & reliqua ad eos, qui laborant, qui pluſquã decẽ ſtadia aberant à xenodochio. Cum autem hoc anni eſſe impletum miniſterium, omnibus patribus ædificatis ex eius moderatione, & honeſtate, & ſpirituali prudentia, dat ei pater noſter Sabas cellam ad ſilentium. Venerandus itaque Ioannes, accepta cella, cum iuſſus eſſet ſilere, manſit tres annos per quinque dies hebdomadæ à nullo omnino homine uiſus, neque aliquid ſumens. Sabbato autem & Dominico ante oẽs intrabat eccleſiam, & exibat omnium ultimus, ſtans cum grauitate, & timore, & omni pietate ac reuerentia, implensque pſalmodiæ regulam, prout dictum eſt in pſalmis: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Tanta uerò ei aderat compunctio, ut ipſe uehementer lachrymaretur in tempore incruenti ſacrificij, & non poſſet ſe continere: adeo ut patres, qui uidebant gratiã lachrymarum, obſtupeſcerent, & laudarent Deum datorem bonorum. Impleto autem tempore triennij, præficitur Lauræ Oeconomiæ, eumque Deus adiuuat in omnibus: benedictaque ſunt Lauræ: creuitque ualde conuentus eius miniſterio.

Degit in magno ſilẽtio.

Pſ. 2.

Incruẽtum Miſſæ ſacrificium.

Cum autem ſuum impleſſet miniſteriũ, uoluit beatus Sabas eum ordinare, ut uirtute præditum & perfectum monachum. Cumque eum accepiſſet, & duxiſſet in ſanctam ciuitatem, ſexta indictione, adduxit ad beatum Eliam Archiepiſcopum. Cumque narraſſet eius uirtutes, rogauit, ut ordinaretur presbyter. Et Archiepiſcopus quidem, cum hæc de eo audiuiſſet, procedit ad ſanctum Cranium, uolens eum proprijs ordinare manibus. Cum uero hic magnus pater ſic teneretur, ut non poſſet effugere, cum ea, quæ ſibi inerat, ſapientia, dixit Archiepiſcopo: Venerande pater, quoniam me quædam oportet dicere, rogo, ut tuæ beatitudini ea ſeorſum exponam. & ſi me dignum eſſe exiſtimaueris, accipio ordinationem. Cum eum autem aſſumpſiſſet ad aſcenſum ſancti Golgotha, dicit ſeorſum. Parce uitæ meæ, rogo tuam ſanctitatem, & nemini annuncies myſterium, ne ego ab hac recedam regione. Cum autem pollicitus eſſet, dixit: Ego, pater ſum unius ciuitatis ordinatus Epiſcopus, ſed propterea quod multiplicata eſſet mea iniquitas, procul aufugi, & habitaui in ſolitudine, expectans Dei uiſitationem. Iuſtum autem eſſe putaui, dum ſum adhuc robuſto corpore, miniſtrare & ſeruire patribus, ut quando ero imbecillus, minimè condemner, ſi mihi miniſtrent alij. Cumque hæc audiſſet Archiepiſcopus, & eſſet admiratus, uocat beatum Sabam, & dicit: Quædam mihi ſecreta confidenter apperuit, & fieri nõ poteſt, ut ipſe ordinetur. Sed ab hodierno die ſilebit, ei nemine moleſtiam exhibente. Et cum hæc quidem ſolum dixiſſet Archiepiſcopus, eos dimiſit.

Beatus uero Sabas magno animi dolore affectus, receſſit circiter triginta ſtadia à maxima ſua, Laura, ab Occidente Caſtelli in ſpeluncam, ubi poſtea conſtruxit cœnobium. Cumque ſe pronum in terram deieciſſet coram Deo, dixit cum lachrymis: Cur Domine, me tantum deſpexiſti ut ego deciperer, & putarẽ ſacerdotio dignum eſſe Iohannem? Et nunc Domine de eo quid ſit, mihi aperi: triſtis enim eſt anima mea uſque ad mortem) an uas, quod à me fuit exiſtimatũ ſanctificatũ, & utile, & dignum, quod diuinum ſuſciperet unguentum, ſit inutile coram tua maieſtate. In his & huiuſmodi cum lachrymis ſermonibus totam noctem traducente beato Abbate Saba, Angelica quędam apparet forma, dicens: Non eſt inutiles uas Iohannes, ſed uas electionis. Epiſcupus autem iam ordinatus, non poteſt fieri presbiter. Et eouſque quidem fuit uiſio. Pater uero noſter Sabas, ut qui Dei apparitioni & uiſioni Angelicæ eſſet aſſuetus, non timuit, ſed lætitia affectus, uenit in cellam diuini Iohannis, & eum complexus, dixit: O pater Iohannes, tu quidem Dei in te donum me celaſti, Dominus autem mihi aperuit. Et diuinus quidem dixit Iohannes: Triſtitia afficior, ò pater: Neminem uolebam hoc ſcire myſterium. Nunc autem non potero habitare in hac regione. Senex uero ei promiſit per uerbum Dei, ſe hoc nemini omnino enunciatorum. Ab eo autem tempore ſiluit in cella, neque procedens ad eccleſiam, neque ullum omnino conueniens, ſpatio quatuor annorum, eo excepto, qui ei miniſtrabat, ac niſi ſolum die dedicationis, quæ fuit in Laura, noua indictione, uenerabilis domus ſanctisſimæ Deiparæ & ſemper uirginis Mariæ. Tunc enim ſolum ad Archiepiſcopũ Eliam, qui acceſſerat ad dedicationem, coactus eſt exire, & eum ſalutare. Qui quidem Patriarcha cum eum conueniſſet, & ſpiritalis eius prudentiæ, & ſuauis collocutionis amore eſſet captus, eum in honore habuit toto tempore ſui Pontificatus.

Abbati Saba diuinitus reuelatur quis eſſet hic uir ſanctus.

Impleto uero tempore quadrieunij, cum beatus Saba à Laura receſſiſſet ad partes Scythopolis, propter inſulentiam eorum, qui nouam Lauram poſtea habitauerant, hic inprimis uenerandus Iohannes fugiens concilium inſolentiæ, receſſiſſet in deſertum Rubæ, quinquageſimo anno ſuæ ætatis, undecima indictione. Siluit autem illic nouem annos, remotus ab omni humana conſuetudine, cupiensque cum Deo quiete conuerſari, & mentis contemplandi facultatem longa purgare philoſophia, ad hoc ut reuelata facie Domini gloriam contempletur: omne etiam ſtudium adhibens, ut à gloria in gloriam proficeret, deſiderio eorum, quæ ſunt præſtantiora. Poſt duos autẽ aut tres dies, ſe demittens ad naturalem uſum corporis, exibat e ſpelunca, & obibat ſolitudinem ad colligendo melagria, quæ ſua ſponte naſcuntur, quibus aluntur Anachoretæ, qui ſunt in ſolitudine. Quodã uero die cum illic uerſaretur in principio, antequam eſſet eam expertus ſolitudinem, egreſſus ad ea colligenda melagria, aberrans incidit in inuia quædam præcipitia. Cũque non inueniſſet uiam, per quam rediret in ſpeluncam, neque poſſet ingredi, cecidit propemodum exanimis. Ecce autem repente diuinæ uirtutis uiſitatione in altum ſublatus, non ſecus ac Propheta Abacuc, inuentus eſt in ſua ſpelunca. Procedente uero tempore, cum uaſtam illam expertus eſſet ſolitudinem, & locum didiciſſet, ex quo ſublimis eſt euectus, inuenit id eſſe ſpatium quinquies mille paſſuum.

Degit in deſerto Rubæ 9. annos.

Dan. 14.

Frater quidam, qui uenerat in Rubam, manſit apud eum paruo tempore, uitam cum eo exercens anachoreticam: Quem fratrem cum cepiſſet ſatietas talis philoſophiæ, dicit ſeni: Paſchali iam feſto appropinquare,

Dies feſtus Paſcha.

te, eamus ad Lauram, pater, & diem feſtum Paſchæ peragemus cum fratribus. Nam hic nihil habemus, quod edamus, præter hæc melagria. Diuinus autem Ioannes nolebat illuc ire, cum nõ eſſet illic pater noſter Saba, ſed à Laura, ut dictum eſt, receſsiſſet. Fratrẽ uero, qui ut eò iret, urgebat, admonuit, dicens: Quieſcamus, frater, & credamus, ꝙ qui ſexcenta hominũ millia quadraginta annos aluit in ſolitudine, ipſe quoque nos non alet ſolum neceſſarijs, ſed etiam ſuperfluis. *Ioſ 1.* Ipſe enim ſic dixit: Non te dimittam, non te derelinquam. *Mat.6* Et dicit in Euangelio: Nolite ſoliciti eſſe dicentes: Quid comedemus, aut quid bibemus, aut quo induemur? Nouit.n. pater ueſter cœleſtis, quoniã ex his omnibus opus habeatis. Sed quærite regnum Dei primum, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Suſtine ergo, ò fili, & anguſtam uiam præpone latæ. Nã quæ eſt hic relaxatio ac remiſsio, æternum parit ſupplicium. Præſens autem afflictio præparat bonorum perceptionẽ. His & huiuſmodi uerbis frater minimè perſuaſus, receſsit & inijt uiam, quæ fert ad Lauram. Cum is uero receſsiſſet, uenit homo quidam omnino ignotus ad ſenem, qui habebat aſinũ multis bonis onuſtum. Habebat autem eius ſarcina panes mundos & calidos, uinum & oleum, & recentes caſeos, & oua, & urnam mellis. Cumque eum exoneraſſet, receſsit. Et uenerandus quidẽ pater noſter Ioannes exultauit ſpiritu propter Dei uiſitationem: Frater autem qui receſſerat, cũ à uia aberraſſet, ualdeq; fractus fuiſſet & afflictus, tertio die redijt eſuriens & reſolutus, & fructum capiens ſuæ inobedientiæ. Cumq; tot bona inueniſſet in ſpelunca, & ſe damnaſſet incredulitatis & inobedientiæ, pudore affectus, procidit ad pedes ſenis, petẽs ueniam. Senex autem miſertus humanæ imbecillitatis, & fratris motus miſericordia, eum erexit & admonuit, dicens. Planè ſcias Deum poſſe menſam parare in deſerto.

Eodem uero tẽpore Alamundarus Sicices, qui acceperit Regis authoritatem in Saracenos ſubiectos Perſis, inuaſit Arabiam & Palæſtinam cum magna ira in Romanos, omnia diripiens, & multa hominum millia abducens in ſeruitutem, & multa faciens nefaria, poſtquam capta fuerat Amine. Cumque multitudo Barbarorum diſperſa eſſet per hãc ſolitudinem, ijq; quibus mandata fuerat cuſtodia ſolitudinis, denunciarent, ut caueretur barbarorum irruptio in monaſteria, maximæ Lauræ patres ſignificarunt uenerãdo patri, ut deſiſteret quidem in Ruba uitam degere, ueniret autem ad Lauram, & quieſceret in ſua cella. Et diuinus quidem Ioannes, qui per quietem diuinã guſtarat dulcedinem, eam lubenter ſequebatur, & nõ poterat in animum inducere, ut eam relinqueret, apud ſe hæc reputans & dicens. Si Deus mei curam non gerit, quid uiuo? Et ſic altiſsimum ſuum ponens refugium, manſit minimè obſtupefactus. Deus autẽ, *Pſ. 90.* qui ſemper curam gerit ſuorum famulorum, Angelis quidem ſuis mandauit (ut dicit ſcriptura) ut ſanctum ſuum conſeruarent. Volens autem eum ſecurum reddere, ut qui paululum eſſet territus, miſit ſenſilem cuſtodem, leonem maximum & terribiliſsimum, qui eum diu & noctu cuſtodiret ab immanium barbarorum inſidijs. Atque prima quidem nocte, cum leonẽ aſpexiſſet propè dormientem, parum extimuit, ut ipſe mihi narrauit. Cum autem uidiſſet diu noctuque ſequentem leonem, & ab eo non auelli, & propulſare *Pſ. 124* barbaros, quibus ageret gratias Deo, emiſit cantica, qui non dimittit uirgam peccatorum ſuper ſortẽ iuſtorum. Atque B. quidem pater noſter Saba cũ ueniſſet Nicopoli, & nouam Lauram conſtituiſſet, & ueniſſet ad ſpeluncæ ædificium, ut à me dictum eſt in ſecunda oratione, & in mentem reuocaſſet eam, quæ in ipſo fuit aliquando, uiſionem de S. Ioanne, iuit ad eũ in Rubam, & dicit ei: Ecce Deus te ſeruauit ab incurſione Barbarorum, teq; reddidit ſecurum, ad te miſſo ſenſili cuſtode. Surge, & tu quoq; fac id, quod eſt humanum, & fuge, ſicut patres. Multiſque alijs ad eum *Reducitur ad Laurã* uſus admonitionibus, deduxit eum ad maximã Lauram ſecunda indictione, & incluſit eum in cella, cum ageret quinquageſimũ ſextum annum ſuæ ætatis, nullo alio ex conuentu cognoſcente, eum eſſe Epiſcopum. Cum autem plurimum temporis præterijſſet, prouidit Deus, ut aperiretur, qui occultus erat, Ioannis theſaurus hoc modo:

Vir quidam, qui erat profectus ex regione Aſiæ, uocabatur autẽ Atherius, & Archiepiſcopatus honorem conſecutus, ut eum gradum decebat, uitam agebat: cum ueniſſet Hieroſolyma, & loca ueneranda cũ uiuifico ligno Crucis adoraſſet, & multas diſtribuiſſet pecunias pauperibus & monaſterijs, egreſſus eſt è ſancta ciuitate, properãs redire in patriam. Qui cum nauem conſcendiſſet, & parum maris nauigaſſet, propter quendam uentum contrarium cum magno periculo reuerſus eſt Aſcalonem. Cumque poſt duos dies uellet rurſus nauigare, ei in ſomnis apparet Angelus Domini, dicẽs: Non licet tibi nauigare, niſi reuerſus *Proditur eius dignitas ab angelo* in ſanctam ciuitatem, iueris in Lauram Abbatis Sabæ, & conueneris Abbatem Ioannem Silentiarium, uirum iuſtum & uirtute prǫditum, qui eſt Epiſcopus, & habet uim magnã opum ſpiritualium, & propter Dei metum & deſiderium, omnia quæ ſunt huius uitæ, contempſit, & uoluntaria paupertate & exercitatione ſeipſum humiliauit. Tunc ergo cum à ſomno ſurrexiſſet Atherius, & eſſe uiſionem iudicaſſet, diligentiſsimè inquirẽs, uenit in Lauram Abbatis Sabæ. Cumque uiſionem renunciaſſet patribus, deductus eſt ad Silẽtiarium. Quem cum ſalutaſſet, & duos dies apud eum manſiſſet, & eum ampliſsimè conueniſſet, iureiurando adigit, ut ſua ei planè & liberè narret & enunciet. Sicque compulſus, genus enunciauit, & patriam, & ſacerdotiũ. Quæ cum cognouiſſet Atherius, & ſupra modum eſſet admiratus, dixit: Verè nũc quoque ſancti lapides in terra uoluuntur. Cumq; ſic iuſto uale dixiſſet, iuit ad B. Sabam, eique & patribus expoſuit omnia de B. Ioanne: & ab eo tempore cognitum fuit patribus Ioannis genus & Epiſcopatus, ſeptuageſimo anno ætatis ſancti Ioannis, uiceſimo autem quarto ſuæ in cella incluſionis.

Obitus S. Sabæ. Sanctus uerò pater noſter Sabas eodem anno in pace dormijt, die quinto menſis Decembris decimæ indictionis. Tunc magnum animo accepit dolorem precioſiſsima hæc margarita Ioannes, quòd non eſſet egreſſus è cella, & adfuiſſet cõſummationi ſancti Abbatis. Ei autem, cum eſſet adeo anxius animo, & ſe eſſe patre priuatum defleret ac lugeret, in ſomnijs apparet Pater noſter Sabas, dicens: Ne ſis de meo deceſſu triſtis, ò pater Ioannes. Nam etſi ſim à te carne ſeparatus, ſum tamen tecum ſpiritu. Eo autem reſpondente: Roga Dominum, ut me quoque aſſumat, dicit B. Sabas: Hoc nunc non poteſt fieri. Grauis enim tentatio eſt inuaſura Lauram. Deus autem uult te eſſe in carne, ad eos conſolandos & confirmandos, qui ſe pro fide fortiter gerunt & decertant. Hæc cum uidiſſet & audiuiſſet diuinus Ioãnes, euaſit quidem lætus, ut qui de Patre ægritudinem animi excuſsiſſet: ſed ſollicitus erat de tentatione, quæ ei fuerat ſignificata. Eum autem inuaſit deſiderium uidendi, quemadmodum anima ſeparatur à corpore. Dumque de ea re Deum rogaret, mente raptus fuit in ſanctam Bethleem, & uidet in imis ambonis ſubſellijs uenerandæ, quæ illic eſt, eccleſiæ iacentem uirum ſanctum hoſpitem, qui conſummabatur: & aſſumeba-

tur eius anima ab Angelis, & cum diuina quadam hymnodia & ſuauiolentia ferebatur in cælos: & perijt, ut ipſis oculis uideret, an ita eſſet: ſit ſurgés eapſa hora, iuit in ſanctam Bethleem, & inuenit, quòd eapſa hora homo deceſſerat: & eius ſanctas amplexus reliquias, cum in eodẽ loco ei iuſta feciſſet, in ſãctis thecis ea depoſuit: & ſic in ſuã cellã eſt reuerſus.

Illuminati huius ſenis diſcipuli Theodorus & Ioannes mihi narrarunt, dicentes: Poſtquam dormijſſet S. Sabas, miſit nos ſenex, ut præiſſemus reſponſis in Libiade. In uia autem, cùm tranſijſſemus Iordanem, occurrerunt nobis quidam dicentes: Videte, leo eſt ante uos. Nos uerò cogitauimus poſſe Deum nos per preces ſancti Abbatis cuſtodire. An non enim eius uoluntate hoc mandatum exequimur? Hæc cogitantes, ambulauimus: & ecce uenit nobis leo in occurſum, & ualde timuimus, nec nobis uires remanſerũt: ſtatimque adſpicimus ſenem in medio noſtri uenientem, & iubentem nos eſſe bono animo. Tunc leo, tanquàm qui eſſet actus flagello, receſſit fugiens à nobis: noſque ſine damno ambulantes, uenimus ad ſenem, qui prior dixit nobis: Videtis, quemadmodum inuentus ſim uobiſcum in neceſsitate? Sed hic quoq; multùm pro uobis Deum rogaui, & ecce fecit miſericordiam. Hoc aũt mihi quoq; dixit unus ex diſcipulis, eum multos annos uixiſſe ſolo pane ueſcẽtem, & ei admiſcuiſſe cinerem thuribuli, & ſic comediſſe. Eum uero hoc facientẽ deprehendi hoc modo: Oblitus erat ſemel ſuam obſerare feneſtram. Cumq; uellem ei dare ientaculum, & tetigiſſem feneſtram, ea aperta eſt, & inuenio eum eiicientem thuribulũ in calicem. Cùm is propterea magno eſſet dolore affectus, uolens ego eius reprimere moleſtiam, dixi: Non tu ſolus hoc facis, ò pater, ſed plurimi quoq; huius
...l. Lauræ, implẽtes ſcripturã, quæ dicit: Cinerẽ tanq̃ pa
101. nem mãducabã, & uix poſui his uerbis mutare ſenẽ.

Nonageſimo anno ætatis huius ſancti ſenis, menſe Nouembri ſextæ indictionis, egrediens ego è Metropoli Scythopolitanorum (ut iam à me quoque dictum eſt in oratione de ſancto Euthymio) accepi mãdata à mea matre Chriſti amante, ut nihil facerẽ ex iis, quæ ad meam pertinent animam, abſq; ſententia & iuſſu diuini Ioannis, dicendo: Ne forte abductus ab errore Origeniſtarum, excidas ab initio à tua ſtabilitate. Cùm itaque ueniſſem Hieroſolyma, & peregiſſem encænia nouæ eccleſiæ omni ex parte laudandæ Deiparæ & ſemper uirginis Mariæ, ueni in Laurã beati Sabæ, & cõueni diuinum, ei meipſum dedicãs, & Deo gratũ conſilium uolens ab eo accipere. Cũq; ab eo audijſſem: Si uis eſſe ſaluus, magni Euthymij habita monaſterium: ego, utpote iuuenis & illuſus, contempto eius mandato, deſcendi ad Iordanem: uolenſque habitare unum ex iis, quæ illic ſunt monaſterijs, non ſolum iter non habui proſperum, ſed ẽt magna laboraui ægritudine in Laura arundineti. Cùm aũt fuiſſem in magno mœrore & triſtitia, tum quòd eſſem externus, tum q̃ ægrotus, & quod cõuentus iugum nondum ſubijſſem, apparet mihi in ſomnis hic illuminatus ſenex, dicens mihi: Quòd meo mandato minimè obedieris, fuiſtis ſatis caſtigatus; ſed nũc ſurge, & ingredere Hiericho, & inuenies ſeniculum quẽdam Monachum in Xenodochio Abbatis Euthymij. Sequere eum in monaſterium, & eris ſaluus. E ſomno uero excitatus, & protinus confirmatus, cùm fuiſſem intemeratorum particeps ſacramentorum, & cibum ſumpſiſſem, aſcendi pedibus in Hiericho, adeò ut mirarentur patres tantam mutationem. Cumque ſic ueniſſem in ſancti Euthymij monaſterium menſe Iulio ſextæ indictionis, ex eo tempore aſſidue ad eum ueniebam, omnia mea offerens. Iamdiu enim ex Scythopoli habebam notitiam cum eius diſcipulis, qui ad noſtras ædes diuertebant, tanquam ad proprium Xenodochium & annuam quandam benedictionem accipiebant à meis parentibus pro cœnobio & patribus Lauræ, ex quo præſentia ſancti Patris noſtri Sabæ dignata eſt noſtra domus. Quocirca mihi recedenti mater mea hæc dedit mandata. Quamobrem ego quoq; ad eum uadẽs confidentius, admonitione eius ſuaſu & precibus maxime nunc ab eo iuſſus ſinere nouæ Lauræ habitationem, & habitare maximam Lauram, quod quidem Deo quoque feci uolente. Et hoc quidem poſtea.

Aliquo aũt ante tẽpore conueni hunc ſanctum ſenem, grauatus à cogitatione aliqua ſatanica. Quam cùm ei expoſuiſſem, & preces ab eo accepiſſem, ſum ſtatim relaxationem ab ea conſecutus. Me uerò eius feneſtræ aſsidente, & diuina fruente doctrina, quidam Georgius adduxit filium ſuum, qui uexabatur dæmone. Quem cùm ante eius feneſtram proieciſſet, receſsit. Puero autem iacente & lachrymante, cùm cognouiſſet ſenex eum habere immũdum ſpiritum, motus eſt miſericordia, fuſiſque pro eo precibus, cũ eum unxiſſet oleo ſanctiſsimæ Crucis, eum ſanũ reddidit. Nam cùm malignus dæmon ſtatim receſsiſſet, mundatus eſt puer ab illa hora. — *Efficacia precum ſãctus uiri.* — *Precibus & ũctione olei ſanctiſsimæ Crucis dæmoniacũ curat.*

Abbas Euſtathius, qui paucis ante diebus ſucceſſerat præfecturæ ſpeluncæ huius beati Sabæ, mortuo Sergio, uir ſpiritu egregius, rectiſque dogmatibus & uitæ inſtitutione, narrauit mihi, ſic dicens: Me aliquando grauiter oppugnauit ſpiritus blaſphemiæ: ueniensque ad Abbatem Ioannem Silentiarium, expoſui ei meas cogitationes, rogauique, ut preces ab eo acciperem. Surgens autem ſenex, mihi fecit orationem, & dixit: Benedictus Dominus, fili mi, quòd tibi non appropinquabit amplius cogitatio blaſphemiæ. Atque ita factum eſt, ut ſenex dixerat, neque ab illo tempore ſenti amplius malam illam & blaſphemam cogitationem.

Mulier quædam genere quidem Cappadociſſa, Regina autem uocatione, Diaconiſſa uero magnæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, uenit Hieroſolyma, habens ſecum conſobrinum, qui locum obtinebat præfecti: qui erat quidem alioqui uir pius catholicæ autem minime communicabat Eccleſiæ, ut qui Seueri à recta diuerſam, ſuſcepiſſet opinionem. Atq; Diaconiſſa quidem multum ponebat ſtudij, ut mens illius mutaretur, & eum catholicæ uniret Eccleſiæ. Quamobrem unumquemque uirum ſanctum rogabat, ut pro eo oraret. Quæ quidem mulier, cùm audijſſet de gratia diuini Ioannis, deſiderauit quidem eum adorare. Cùm autem didiciſſet non licere mulieri in Lauram accedere, accerſito Theodoro eius diſcipulo, rogauit, ut eum acciperet, & ad ſanctum ſenem deferret, credens fore, ut per eius orationem Deus conuerteret eius cordis duritiem, & dignum redderet, ut communicaret Eccleſiæ Catholicæ. Quem quidẽ cũ accepiſſet Theodorus diſcipulus uenit ad ſenem. & cùm pro more pulſaſſet feneſtram, & ſenex eſſet aperturus, iniecit uterque pœnitentiam. Cùmque dixiſſet diſcipulus, benedic nos pater: ſenex aperiens, dicit diſcipulo: Tibi quidem benedico, hic autem non eſt benedictus. Cùm autem diceret diſcipulus, Non hic, ò pater: Reſpondit ſenex, Reuera ei non benedicam, donec à mala ſchiſmatorum ſententia deſtiterit, & ſe Catholicæ Eccleſiæ confeſſus fuerit communicare. Hæc cũ ille audijſſet obſtupuit ſenis perſpicacẽ gratiam, & miraculo mutatus, certo eſt pollicitus ſe cõmunicaturũ Catholicæ Eccleſiæ. Tũc ſenex, cũ ei benedixiſſet, & eũ erexiſſet, primus ei intẽperata impertijt ſacramẽta abſterſa ex eius corde oĩ dubitatione. — *Hæreticum cõuertit.*

Hæc

Hæc cum didiciſſet Regina, uenit in maius deſiderium ſenem uidendi ſuis oculis, & in animo habuit ſe uirili amictu induere, & ad eum uenire in Lauram, ſuaq; ei exponere. Hoc cū ei ab Angelica eſſet apertū uiſione, ei ſignificat, dicens: Scias, q ſi uenias, futurū ſit ut me non uideas. Noli ergo uexari: ſed potius mane. & ubicunque degeris, apparebo tibi in ſomnis, & tua à te audiam, & quæ mihi Deus in mentem immiſerit, ea tibi renunciabo. Illa cum audijſſet, & aperte credidiſſet uiſionem, ipſe ei apparet in ſomnis, dicēs: Eccè Deus me miſit ad te: enuncia mihi, an uelit aliquid. Ea uero cum dixiſſet quæ ad ſe pertinebant, reſponſum accepit conueniens, & ſurrexit Deo agens gratias. Cumque ſcois uenisset diſcipulus, tunc ei formam & figuram renunciauit. Ego, qui hæc ab illa audiui Diaconiſſa Regina, ea mando literis.

Locus autem, in quo fuit incluſus hic ſanctus ſenex habuit altisſimum ab Occidente præcipitium, quod inſtar muri erat, in quo fixum erat cellæ tectum. Præcipitij autem petra eſt adeò ſicca & ſucco uacua, ut nullo modo posſit cellæ ingenerare humiditatem. Quodam uero die, cum hic ſanctus ſenex accepiſſet ſemen unius caricæ, dicit ſuis diſcipulis Theodoro & Iohanni: Audite me. Si Dei clementia donauerit huic ſemini & huic petræ uirtutem, ut fructum ferat, cognoſcetur, quod mihi Deus dono largitur regnum cælorum. Cumque hoc dixiſſet, infractæ illi petræ admouit caricam. Deus autem, qui Aaronis uirgā, quæ

Num. 17. erat ſicca, pullulare & germinare annuit, ipſe quoq; iuſſit hanc infractam & aridam petram germinare,

Res ſane ſtupenda. ut oſtenderet poſteris, qualem eius ſeruus gratiam ſit aſſecutus. Cumque ſenex uidiſſet germen, gratias egit cum lachrimis. Quod quidem germen paulatim creſcens in altum, peruenit uſque ad tectum, quod etiam operuit, & (ut ſemel dicam) poſt aliquod tempus ecce tres ficus produxit. Quos cum accepiſſet hic ſenex, & cum lachrimis eſſet deoſculatus, comedit, Deo agens gratias, qui eum certiorem fecerat: ex eis quoque parum dans ſuis diſcipulis. Et ecce arbor clamat, teſtans uirtutem ſenis. Ex quo autem comedit ficus hic diuinus ſenex, ſe parabat ad exitum.

Quoniam uero iam ad profundam proceſſerat ſenectutem, aperuerunt diſcipuli locum ipſum, ut ei miniſtrarent. Ego itaque ad ipſum ingreſſus, & germinis terribile ſpectaculum contemplatus, diligenter conſiderabam, quemadmodum radices egerit, & an rimas fiſſurasuè ullas habeat petra: nec potui inuenire, adeo ut ego obſtupefactus dixerim: O altitudo diuitiarū ſapientiæ & ſciētiæ Dei: quā ſunt imperſcrutabi-

Ro. 11. lia iudicia eius & inueſtigabiles uiæ eius. Sciūt. n. qui diuturnā Lauræ huius beati ſabæ habēt experientiā, qđ nulla in area aut horto ficus naſcatur, aut ulla alia arbor, propter multam caliditatē & ſiccitatem aeris Lauræ. Quod ſi quis adducat arbores parui cœnobij quæ ſunt in uia, ſciat eas quoque fuiſſe opus orationis beati Sabæ. Cūq; terrā inueniſſent profundā, & pluuiarū torrentis aquarum copiā, multique aggresſi eſſent in profunda terra plantare iuxta torrentem, & tota hyeme irrigarent, uix uno anno potuerūt tenere arbores propter multam, ut dictum eſt, aeris ſiccitatē & æſtus uehementiam.

Hæc quidam pauca ex multis ſelecta mandaui literis, mittens narrare eius de fide certamina, quæ ſuſcepit aduerſus Origenis & Theodori Mopſueſtiæ dogmata, & eorum, qui ea defendebant, & perſecutiones, quas congruenter Euangelio pro decretis ſuſtinuit Apoſtolicis. Sed quæ ab eo in ijs geſta ſunt, relinquo narranda alijs. Scio. n. fore, ut multi (ſicuti eſt conſentaneum) poſt eius deceſſum ſtudeant ſcribere eius certamina & perſecutiones & pericula, quæ ſuſtinuit pro fide Orthodoxa, uictoriasque & res ab eo glorioſè geſtas in tota noſtra (ut ſemel dicā) uita: ut qui propter uitam & coruſcantes eius uirtutes fuerit inſignis & celebris.

Vt autem audiui ſanctam eius linguam narrantē, trigeſimooctauo ſuæ ætatis anno fuit ordinatus Epiſcopus, ut ſuperius dictum eſt, & tranſegit decem annos in Epiſcopatu. Manſit autem in Laura prius nouē annis: & in cella ſedens, in qua ſilet uſque in hodiernum diem, impleuit Dei gratia quadraginta ſeptem annos: & ecce iam peruenit ad centeſimumquartū annum ſuæ ætatis. Eſtque, licet ualde ſenex, læto uul-

Grādis ætas eius adhuc in carne degentis. tu, promptoq; & alacri animo, & diuina plenus gratia. Oramus autem nos quoq; humiles & abiecti, ut Deus eum adhuc magis confirmet, & corroboret, & eius curſum in pace conſummet. Deo autem noſtro gloria in ſecula ſeculorum Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM Victoris & Coronæ, Authore Simeone Metaphraſte, cui concordant antiqui. MS. codices Latini, ſicut & in alijs permultis hiſtorijs.

QVO tempore Antoninus, gentiū ſuperſtitionem ſequens, Roma- *14.*

Maij. ſecundum Latina Martyrologia. num tenebat Imperiū, Sebaſtiano Duce, perſecutio aduerſus Chriſtianos homines commota eſt. Erat autem miles quidam genere Italus & Chriſtianus, qui Deum ualdè reuerebatur ac metuebat, huicq; nomen erat Victor. Eum uirū Dux ille, quem ſupra diximus, ſic affatus eſt: Venerunt ad nos literæ ab Imperatore, quæ iubent uos Chriſtianos dijs ſacrificare: illos uero, qui edicto nō obediūt, ſupplicijs grauisſimis ſubijci oportere. Sacrifica igitur, Victor, nè animæ periculum ſubeas. Tum ſanctus Victor: Ego, inquit, miles ſū magni Regis Ieſu Chriſti, immortalis, inquā, illius Imperatoris, neq; mortali Regi obediam: Huius enim imperium tempore circumſcribitur, & caducum eſt: Dei autē mei & Saluatoris Ieſu Chriſti Regnum, eſt immortale atque æternum: cuius qui particeps efficitur, æternæ uitæ ſortem percipiet. Tunc ait Dux: Cum Imperatoris noſtri miles ſis, obtempera Imperatoris edicto, & dijs ſacrifica. Ad hæc reſpondit ſanctus Victor: Si ego quo tempore ſub Imperatore militabam, tunc etiam Domino & Deo meo occultè ſeruiebam: quomodo nunc committere poſſum, ut, illo derelicto, idolis ueſtris ſacrificem? Itaque fac quicquid libet, En corpus meum in manu tua eſt: animæ uerò poteſtatem Deus habet, qui ſalutem & ruinam afferre poteſt.

Tum Dux ille: Video te multa ſapientia ornatū, eaque in reſpondendo ualdè utentem. Mea, inquit Vi-

S. Victoris conſtantia. ctor, ſapientia non eſt ex me, ſed Deus meus illam mihi contulit. Ad hæc Præſes: Libera teipſum à multis cruciatibus, & dijs ſacrifica. Quinimmo libenter, inquit Victor, cruciatum quemuis patiar, nè ſacrificia talia offeram: ſed & illud affirmo, uehementer me gaudere, quod dignus factus ſim, qui pro Chriſti nomine tormenta patiar, & cœleſti illo Rege frui ſperem. Ad hæc Dux ille: Nunquid Chriſtianorum ſacerdos es tu, qui tam prudentes nobis reſpondens? Hoc, inquit Victor, munere indignus ſum ego: ſed Chriſti mei gratia me talem effecit, hæc enim his, qui re-

ſto eorde ſunt, & Chriſti mandata obſeruant, ſapientiam & omnium bonarum rerum copiam ex ſuis illis *Gratia efficacia.* immenſis diuitijs largitur. Quemadmodum enim agricola ipſe cum terram colit, paratam eam reddit ad fructus ferendos: ita & Dei ſapientia ac gratia eos à quibus obſeruatur, fortes, ſapiẽtes, ac tales reddit, qui Deo ipſi fructum ferre poſſint: neque permittit, ut ab hoſtibus ſuperati queant.

Tum Dux ait: Num tu mori decreuiſti? Reſpondit Victor: Huiuſmodi mors his uitam conciliat, qui breuia hæc tormenta fortiter ad extremum uſque perferunt. Ad hæc Dux illæ: Sententiam ne iſtam firmam *Crudeliſſime torquetur S. Victor.* habes? Maximè, inquit Victor. Tum Dux digitorum Victoris compages eouſque confringi iuſſit, quoad è pelle ipſa exirent. Quo facto, Victor ait: Gratias ago Deo meo, quod gratiam ſuam propiorem mihi oſtẽdit. Tunc quæſiuit ab eo Dux, quare cibum non fu- ieret. Cui reſpondit Victor: Habeo ipſe ſpiritualem cibum, quo fit, ut non eſuriam in æternum. Tum ille iuſſit fornacem accendi, & Victorem in eam cõiectũ ad tertium uſque diem ſeruari. Factumque fuit, quod Dux iuſſit. Tertio autem die cum ille opinaretur Victorem ab igne conſumptum fuiſſe, iuſſit fornacem aperiri, & Martyris cineres in flumen demergi. Patefacta igitur fornace, inuenerunt Victorem ipſum uiuum, & Deum laudantem, quod ignis eius corpus non tetigerat. Mox iuſſit Dux uenena peſtifera cum carnibus commixta edenda illi proponi. Quæ cum à ueneficoquodã homine porrecta ei fuiſſent, ſanctus *Vide abſtinentiam a carnibus.* martir Victor ait: Mihi quidem non liceret carnes guſtare, ſed ut cognoſcas ueneficia tua nihili eſſe, en iſtas carnes comedam. Cumque illas è manibus ueneficihominis accepiſſet, Chriſtum precatus, eiuſmodi carnibus ueſci cœpit, neque quicquam mali paſſus eſt.

Veneficus aũt ille pro ſuis ueneficijs erubeſcens, alia quædam obtulit prioribus illis peiora: Hæc inquiens, accipe: quæ cum comederis, ſi nihil mali paſſus fueris, ſtatim artem magicam derelinquam, & credã etiam ipſe Deo, quem tu colis. Cum igitur B. Victor uenena illa comediſſet neque qoicquam mali paſſus fuiſſet, ueneficus ille magna uoce clamãs: En, inquit, uiciſti, & animam meam iamdiu perditam, ab inferis eduxiſti. Sicut enim ſtatua ærea, quæ iam inueterata eſt, à fabro aliquo expolita renouatur: ita & me miſerum, in malis inueteratum, Deus ipſe ſua gratia renouans conuertit, & ad ſalutem traduxit: Itaque ueneficus ille omnes ſuos libros magicos igni combuſſit, & omnibus rebus renuncians, Chriſtianus factus eſt.

Cum hæc ita ſe haberent, Dux ad beatom Victorẽ conuerſos: Sacrifica, inquit, dijs maximis, & eſto prudens. Victor reſpondit: Ego prudens ſemper ſum, cũ Deum cognoſcam. Non eſt, inquit Dux, prudentiæ, *1. Co. 1* ſed ſtultitiæ ſignum, nole dijs ipſis ſacrificare. Ad hęc ſanctus Victor: Stulta mundi elegit Deus, ut ſapientes confundat. Tunc ait Dux. Et ubinam hoc ſcriptũ *1. Co. 3.* legitur? Cui reſpondit Victor: Paulus Apoſtolus nos hæc docuit. Num, inquit ille, Deus erat Paulus? Cui Victor: Minime Paulus Deus eſt, ſed Dei Apoſtolus, & ſapiens architectus: ędificauit enim ſuper fundamentom, quod poſitum fuerat, & doctrina ſua orbem terrarum repleuit: qui cum ſapientiã ſibi à Deo traditam accepiſſet, diuinarum literarum plenam perfectamque notitiam in ſe habuit, & his, qui ſalui eſſe cupiunt, uiam oſtendit. Tunc ait Dux: Deſine in poſterum ab iſta inſania, & dijs ſacrifica: non enim tibi proderunt uerba iſta tua. Minime, inqoit Victor, inſanus ego ſum, ſed ualde prudens, cum Deum meum non negem. Inſani & dementes ſunt, qui te audiunt, *Ioan. 8.* & dæmonibus uictimas offerunt. Et enim pater ueſter diabolus mendax eſt, & in ueritate non ſtetit. Sicut & uos, qui eſtis illius miniſtri. Quinetiam corda ueſtra excæcata ſunt, ueritatis notitiam non habentia.

Tunc furore accenſus Dux ille, iuſſit totius corporis Martyris neruos diuelli. Quo facto, dixit ſanctus *Nõ ſentit immaniſſimos cruciatus.* Victor: Cum omnia hæc à te patior, nullum omnino ſenſus dolorẽ præcipio propter Dei grãm, quæ me corroborat. Quemadmodum enim aculeus à pede alicuius euulſus, ſecum una & dolorem omnẽ aufert, & corpori deinde requiem præbet: ita & ego, neruis meis diuulſis, maxime recreatus ſum, diuina gratia me corroborante. Tunc Dux magis magiſque iratus, iuſſit oleum uehementer calefieri, & in occultas partes corporis infuodi. Qno facto, beatus martyr ait: Tã ſuaue mihi feruens hoc oleum uiſum eſt, quam gelida aqua, cum ei datur, qui propter nimium æſtum ſiti laborat: com eam enim biberit, ualde recreatur. Tonc Dux furore intolerabili correptus, iuſſit in ligno Martyrem ſuſpendi, & igneas eius corpori faces admoueri. Ille uero diuina gratia msgis corroboratus, earum lampadum faces non ſentiebat. Mox ad illum Dux Sacrifica, inquit, dijs. diu enim te pertuli. Reſpondit Victor: Minime faciam, quod uult Deus meus. quem precor, ut ſacrificium purum atque caſtũ meipſum illi offerre poſſim, in cuius poteſtate anima & corpus meum eſt.

Tunc iuſſit Dux uenenom cum aceto mixtum in eius fauces inijci. At beatus Victor ait: Acetum & uenenum hoc mihi uidetur mel & fauus eſſe. Id autem facit Chriſtus ipſe. Cum autem Dux liberam eius orationem non ferret, illius oculos compungi iuſſit. Cui *Compũguntur eius oculi.* dixit Victor: Cum corporis mei uiſum excæcaueris, tunc interiori animæ ſenſu acutius uidebo. Corporei enim oculi mundi huius uanitatem adſpiciont: at cordis acies ueram illam intuetur lucem. Cogis me, inquit Dux, multa & magna tormenta tibi afferre. Ille autem: Et ego gratias ago Deo meo, qui facultatem & robur mihi præſtat ſuſtinendi tormenta tua. Vt igitur libet, me crucies, neque ulla in re mihi parcas: paratus enim ſom omnes ęrumnas, quaſcunque mihi attuleris, libenter perpeti, Deo ipſo mihi uires ſuggerente.

Tunc ait Dux: Suſpendite hominem iſtum, accipi- *Tres dies inuerſo corpore manet ſuſpenſus.* te in terram reuoluto, quoad ſanguis ex eius naribus in terram defluat. Illo igitur ſuſpenſo, milites diſceſſerunt, eumq; tres dies ita ſuſpenſum dereliquerunt. Cum uero tertius dies præterijſſet, illuc reuerſi, cum uiuum reperiſſent, quem mortoũ fuiſſe crediderãt, ſtatim excæcati ſunt. Sed beatus Victor miſericordia commotus, Deum orans: In nomine, inquit, Domini mei Ieſu Chriſti uiſum recipite. Itaqoe reſtituta militibus uidendi facultate, abierunt illi, & Duci omnia, quæ facta fuerant, retuleront. Tunc ille magis iratus eſt, & militibus præcepit, ut Victorẽ deglubereñt. Cui beatus martir: Licet, inquit, ſi corporis pellẽ ab- *Cutis ei detrahitur.* ſtuleris, mentem tamen ipſam & cogitationes meas non ſuperabis. Tunc militis cuiuſdam oxor, Stepha- *Stephãna Grece, Latine Corona.* na nomine: cum illic præſens eſſet, annos ſexdecim nata, uoce magna clamauit: Beatus es, Victor, & beata ſunt opera tua ſancta. Sacrificium tuum Deo acceptum eſt, ut Abelis uictima, quoniam teipſum obtuliſti recto corde. Sic Deus te accepit, ut Ennoch illom uirum iuſtum, qui translatus eſt, nẽ guſtaret mortem, quoad certum præterierit. Iuſtus factus es, ut Noe, bonorum operum fructibus refertus. Perfectus ac iuſtus tu es, ut ille fuit in generatione ſua. Crediditi, ut Abraham: Obtuliſti te Deo, ut Iſaac. Tentationes ſuſtinuiſti, ut Iacob. Sapiens effectus, es ut Ioſeph, cui rerũ futoratũ pnotio cõceſſa fuit. Certamina ipſa, ut Iob ille, fortiter pertuliſti, qoi multas

tentationes

tentationes perpeſſus, hoſtem diabolum expugnauit. Eſaiam æmulatus es, qui a rege Manaſſe medius ſectus eſt. Te ignis flamma non attigit, quemadmodum nec Nabuchodonoſoris flammæ tres illos pueros attigerunt. Spem tuam in Deo ipſo collocaſti, ut Dauid filius Ieſſe. Vidi duas coronas è cœlo demiſſas, unam maiorem, alteram minorem: & maiorem quidem illam tibi allatam ab Angelis duodecim, minorem uerò ad me miſſam audiui. Nam etſi uas infirmum ego ſum, nihilominus tamen & ipſa parata ſum certamen ſubire, ac cœleſte Regnum aſſequi ſtudeo.

Hæc cum Dux ille audiuiſſet, ualdè iratus eſt, & iuſsit fœminam illam ad ſe duci, quam ſic affatus eſt: Quænam es tu? Chriſtiana, inquit illa, ego ſum. Tum Dux ab ea quæſiuit, quot annos nata eſſet. Cui Stephana, quindecim annos & menſes octo ſe natam eſſe reſpondit. *Vide fortem animũ iuuenculæ.* Quæſiuit præterea Dux, quandiu uixiſſet cum uiro, qui coniuncta fuerat. Cui reſpondit illa, ſe annum unum & menſes quatuor cum eo uixiſſe. Et quare, inquit Dux, tam cito mundum reliquiſti? Ad hæc ſancta Stephana: Reliqui breuem & fragilem mundi huius decorem, & terrenas ac fallaces corporis uoluptates, ut fidenti animo Saluatori meo Ieſu Chriſto, quem expectamus occurrere ualeam, illi uidelicet diuino & cœleſti ſponſo: terreſtris enim ſpõſus ad tempus eſt & mortalis. Tum Dux: deſiſtas, inquit, ab iſta nugacitate inutili, & ad deos accedens, illis ſacrifices, ne nouis & grauioribus tormentis te cruciatã conſumam. At illa dixit: Ego uocor Stephana, cui corona in cælis repoſita eſt. Quamobrem ſacrificia iſta ueſtra non offeram, ut à uero illo certaminũ Præſide Chriſto coronam recipere poſsim.

His auditis, Dux ille furore nimio accenſus, iuſsit Stephanam duabus palmarum arboribus incuruatis alligari, & repentè arbores illas dimitti. *Diſcerpta abit in cœlis.* Quo facto, bellatrix & martyr Stephana duabus illis palmis in duas partes diſcerpta eſt: itaque in pace martyrium perfectè in Chriſto compleuit. Sanctum uerò Victorem iuſsit ſecuri percuti. Qui cũ eiuſmodi ſñiam de ſe latam audiuiſſet, ſic ait: Gratias ago Deo meo, qui tali & tanto dono me proſequitur. Cum igitur martyrium beatus Victor obiturus eſſet, hæc dixit Quæſtoribus: Poſt ſeptem dies ueſtri oratores morientur, & uoſipſi poſt duodecim moriemini: Dux uerò poſt uigintiquatuor ab aduerſarijs captiuus ducetur. Noſtri autem homines poſt tres annos uenient ad tollendũ corpus meum: habeo enim & loculos iampridem mihi paratos. Vos igitur rogo, ne in alienis loculis me ponatis, neque reliquias meas detineatis, quò minus in proprium locum reportentur. *S. Victor ſecuri pcutitur.* His dictis, ſecuri percuſſus eſt, ſtatimq́; ſanguis & lac ex eius uulneribus effluxit, ita ut omnes mirarentur. Multi uerò ex Græcorum numero, cum factum illud uidiſſent, & Victoris martyris patientiam, & conſtantem atque immobilem fidem animaduertiſſent, conſilium & ſententiam priorem mutauerunt. Itaque Chriſtiani facti ex ijs, quæ uir ille ſanctus prædixerat, magis confirmati ſunt. Omnia enim, quæ à beato illo martyre prædicta fuerãt, cõpleta ſunt, ita ut alij cõplures ex ea regione ad Chriſti fidem conuerſi fuerint. Martyrio autem functi ſunt S. Victor & beata Stephana quartodecimo die menſis Nouembris in urbe Damaſco, imperãte Antonino, & Sebaſtiano Duce. Quare ſit gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amẽ.

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Pachomij, Ex Simeone Metaphraſte.

DOminus noſter Ieſus Chriſtus fons ſapientiæ, uera lux cognitionis, uerbũ Dei, qui creauit omnia, *14. maij.* ſciens noſtram naturã ſemper inclinari ad lubrica barathra peccatorum, & oſtendens ſuæ clementiæ multas in nos miſerationes, in fine, quando ei placuit, *Gē. 22.* Abraham in oblatione unigeniti filij, per ſeipſum iurauit, dicens: Certè benedicẽs benedicam te, ut aſtra cœli. Et rurſus: In ſemine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes, quæ ſunt ſuper terrã: *Ibidē.* Vt qui, ut Deus, ſciret fore, ut hinc germinaret ſecundum carnem myſterium Chriſti œconomiæ. Hanc ſalutarem promiſſionem cum ſciret unuſquiſque ex prophetis, & noſſet fieri nõ poſſe, ut Deus unquam mentiretur, ad humanos morbos & affectiones multifariam multiſque modis eum uocabat, qui ſolus eſt medicus. Ille autem noſtras præueniens petitiones, qui nunquam eos repellit, qui purè ac ſyncere eum, ut Deum requirunt, impleuit promiſſum in diebus nouiſsimis, natus ex ſancta Maria uirgine. Carne enim paſſus, cum per noſtræ mortis ſimilitudinem eum uiciſſet, qui mortis habebat poteſtatẽ, ipſe quidẽ manſit id, qđ erat, diuinitate impatibilis: Nos aũt à morte liberat, & a uinculis tyrannidis inferorum, quæ diſſolui nequeunt.

Cum ergo ſuſceptæ carnis impleſſet œconomiam, & per lauacrũ regenerationis dediſſet cuilibet genti remiſsionem peccatorum, omnibus ad eius fidẽ per ſanctos Apoſtolos, conuenienter eius mandato, accedentibus. Dicit enim: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: & in omni orbe terrarum creſcente Euãgelicà prædicatione, *Matt. 28.* multiſq; deductis ad filiorum adoptionem, eſt in nos uehemẽtius iritatus efferatuſque diabolus, grauioreſq; machinas aduerſus Dei ſeruos adhibere ſtuduit, nobis uiam ad ſalutem moliens obſtruere. Sed in hoc quoque iis, qui ſunt ſobrij & attenti, irritus euaſit multiplex eius conatus: Dei enim permiſsione, ad fidei probationem & tolerantiam eorum decertationis, qui uolunt pio eo legitimè certamen ſuſcipere, gentilibus Imperatoribus maximam perſecutionem in Chriſtianos tyrrannice excitantibus: *Perſecutio Tyrannorum.* multi quidem martyres ſtatim per multa & uaria tormenta permanſerunt in Chriſti Saluatoris noſtri confeſsione, immortaleſque & æternas ſimul cũ Petro Alexandriæ Archiepiſcopo coronas ſunt conſecuti. In dies autem creuit & inualuit in eum fides in omni regione, eccleſiæque plurimæ & templa oratorio tũ in omni loco erigebantur: adeò ut deinceps conſiſterent etiam monaſteria: & eorum, qui ſe in eis exercebant caſtitate & poſſeſsionum renunciatione, ornarentur ſolitudines.

Nam cum qui erant fideles ex gentibus uidiſſent martyrum certamina, eorumq́; germanam ac ſynceram in Chriſtum confeſsionem, cœperunt ipſi quoque Domini gratia roborati, ſequi uitam ſanctorum Prophetarum. De quibus dicit Apoſtolus uas electionis: *Heb. 1* Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, afflicti, uexati, in ſolitudinibus errantes & montibus, & ſpeluncis, & foraminibus terræ: quibus dignus non erat mundus. *Vita monachorum unde orta.* Per ſapientem enim quietem & ſeceſſum, & ſuæ ſalutis fructum percipiebant, & multis alijs præbebant exemplum rerum meliorum ac præſtantiorum, quæ ex Deo geruntur: omnibus qui-

dem terrenis & quæ prætereunt, ſe ipſos nudantes, incorporeorum autem uitam in carne imitantes: per quam ad ſummum uirtutum faſtigium exercitatione & pietate, lenitateque & iræ amotione ſeipſos prouehere ſedulò ſunt conati: adeo ut prioribus ſanctis nulla in re uiſi ſint inferiores: certaminibus uerò ad eos quoque pertingerent, qui pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti legitime certauerunt. Nam ij quoque, cùm aduerſus inſolentes, & qui ſub oculos non cadunt, pugnaces hoſtes fortiter ſtetiſſent in acie, & eorum uiciſſent copias, conuenienter ei, qui dicit: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinē, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus principes tenebrarū huius ſeculi, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus: æterna & immortalia bona ſunt conſecuti. De quibus dictū eſt: Quæ oculus nō uidit, & auris nō audiuit, & in cor hōis non aſcēderunt, quæ præparauit Deus in ijs, qui ipſum diligunt

Ephe. 6.

Erat enim re uera præſtantiſsimi exercitatoris patris noſtri Antonij uita ad imitationem magni Eliæ & Eliſæi, & Ioannis Baptiſtæ, qui erant ciues ſolitudinis, & amatores cæleſtium æternorumque bonorum. De quo etiam ſingulatim fert teſtimonium ſanctiſſimus Archiepiſcopus Athanaſius, ipſe quoq; dignus uita Antonij. In quibus ſcriptis meminit etiam ſancti patris noſtri Ammon, qui ipſe quoque per Domini gratiā fundauit exercitationem fratrum, qui ſunt in monte Nitriæ. Facta etiam mentione uiri, qui cum ipſo ſe præclare exercuit, nomine Theodori, qui egregie admodum & fortiter per fidem in Chriſtum & ſummam exercitationem, expugnauit multiplices machinas inimici. In omnes ergo partes abunde diffuſa fuit Dei gratia, conuenienter ei, quod ſcriptum eſt: Viſitaſti terram, & inebriaſti eam. Pacificus enim defenſor noſtrarum animarum pro gemitu dedit gaudium & lætitiam, & pro cura, quæ fuit ad tempus, præbuit æternam exultationem ijs, qui ipſum quærunt in ueritate. Ex eo ergo tempore extiterūt Monachorum patres admirabiles: quorum ſunt nomina in libro uitæ. Cùm autem in Aegypto & Thebaide nondum eſſent multi Monachi, tunc primum, cum Diocletiani & Maximiani perſecutionibus impleta eſt gētium pœnitentia, & plenitudo Eccleſiæ, ſanctis eas ad Deum deducentibus epiſcopis, conuenienter doctrinæ Apoſtolorum, plurimum fructum produxit. Inter quos quidam quoq; Pachomius, qui erat gentilis à maioribus, & degebat in Thebaide, à Deo miſericordiam & clementiam conſecutus, factus eſt Chriſtianus. Is ab ipſa iuuentute laſijt ad ſummum modum exercitationis. Neceſſe eſt ergo ad gloriam Dei, qui nos uocauit ex tenebris ad lucem ſuā admirabilē, & ad utilitatem eorum qui legūt hāc narrationem, à puero ſingulatim narrare eius uitam. Fide .n. digna ſunt eius procemia in ipſa gentilitate.

Eſ. 64.

1. Cor. 2.

Vita S. Antonij.

Pſal. 64.

Accidit ut is, cum eſſet ualde iuuenis, ueniret una cum ſuis parentibus ad ripam fluuij, qui erat in eo loco, quòd illic eſſet locus idolorum. Ibi autem ſolebant ſacrificare uiſis dæmonum. Et cum uellet quidem ſacerdos peragere execrandum ſuum ſacrificiū, fuit irritum eius hac in re ſtudium, & dæmonum effectu caruit operatio. Cùm autem non ſecus, ac dij ſui, diu maneret mutus, nouumque & alienum ei uideretur, quod omnino euenerat, idoli ſilētium. (Idola enim gentium os habet, & non loquentur: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum) animaduertit ſacerdos non alia de cauſa ad fanum ſimulacbri non accedere dæmones, quàm quod adeſſet iuuenis. Cœpit itaq; clamare. Cur inimicum deorum huc adduxiſtis? Expellite ipſum. Parentes uero eius cum hæc audiuiſſent, & eum expelli uiderent ex ea re magnum dolorē acceperunt: ut qui uiſus eſſet inimicus deorū qui dicebantur. Differētes autem & dubitantes, inter ſe dicebant: Quid hoc fuerit, quòd cum etiam alias guſtaſſet uinum libaminū, id ſtatim euomuit? Cūq; nō potuiſſent id, quod factū fuerat diſcernere quieuerunt, eum ſtudioſè erudientes in literis Aegyptiacis.

Pſ. 134

Literis Aegyptiacis imbuitur.

Cùm autem poſt perſecutiones magnus imperaſſet Conſtantinus, & aduerſus tyrannum bellum gereret, iuſſi ſunt in aliquibus prouincijs plurimi iuuenes referri in numerum tironum, inter quos fuit etiam ipſe Pachomius, qui, ut ipſe affirmauit, agebat annum uiceſimum. Omnibus ergo uno animo nauigantibus cum ijs, qui ipſos aſſumpſerant, militibus, appulerunt in quoddam oppidum Thebarum. Veſpere autem cùm ciues uidiſſent eos in ſatis tuta eſſe cuſtodia, & de eis audiuiſſent uiri Chriſtiani & miſericordes, attulerunt eis omnia, quæ erant ad uſum neceſſaria, & ualde eis magnum prębuere ſolatium, cū eſſent in maxima afflictione. Ego uero cùm uidiſſem inquit, quod ab eis factum fuerat, & hoc ualde eſſem miratus didici ab eis, qui unà mecum erant, Chriſtianos erga omnes quidem, pręcipue aūt erga hoſpites, eſſe benignos & miſericordes. Rogante me autē inquit, quidnam eſſet appellatio Chriſtianorum dicebant: Sunt homines pij, & Deum colentes, credentes in nomine unigeniti filij Dei ſui Ieſu Chriſti, & omnibus benefacientes, ſperant ab eo mercedem remunerationis. Ipſis autem hæc ei dicentibus, mente illuminatus, & fidem Chriſtianorum admiratus, & metu Dei corde inflammatus, & ſpiritu exultās, cùm parum ſucceſsiſſet, & apud ſe fuiſſet, manus ſuas in cęlum extendit, & dixit Dn̄e Deus, qui feciſti cęlum & terrā, ſi reſpiciēs reſpexeris humilitatē meā, & mihi tuæ diuinitatis dederis cognitionem, & me liberaueris, ex hac afflictione, tibi ſeruiā oēs dies uitæ meæ, & conuenienter tuis præceptis uitam inſtituam.

Nota de Chriſtianis.

Cùm ergo eſſet precatus, & ſic Deo eſſet pollicitus, uno die poſtea egreſſus è cuſtodia cum ijs, qui cū ipſo erant, & nauem ingreſſus nauigauit ex illo oppido. Interea autem dum in aliena regione uerſaretur, ſi quando eum carnis uoluptates, aut rerum aliquarum mundanarum uexarent cupiditates, ualde auerſabatur, precum memor, per quas mēte illuminatus, Chriſtum fuit profeſſus, & eius qui in ipſum crediti, diuinæ gratiæ aduentus. Valde autem amabat caſtitatem uel ab ineunte ætate. Quamobrem cū magnus & pius Conſtantinus per fidem in Chriſtum uiciſſet ſuos aduerſarios, miſſi fuerunt tyrones, inter quos fuit etiam ipſe Pachomius. Qui ſtatim profectus in ſuperiorem Thebaidem, uenit in eccleſiam uici, qui dicitur Chenoboſcia. Cumq; à ſanctis patribus fuiſſet catechiſmo inſtitutus, fuit illic baptizatus. Nocte uero, qua dignus fuit habitus, ut eſſet particeps ſanctorum myſteriorum, uidet in ſomnis rorem deſcendentem cælitus, & implentem manum eius dexterā. Qui cum concreuiſſet in mellis craſsitudinem, audiuit uocem ei dicentem: O Pachomi, id quod fit intellige, erit enim hoc tibi indicium gratiæ, quæ tibi à Chriſto data eſt. Hinc ergo charitate in Deum magis ſauciatus, & ſuprà modum compunctus, prompto, & alacri animo conſtituit fieri Monachus.

Caſtitatem impendio amat.

Baptizatur.

Cùm autem fuiſſet ei indicatus Anachoreta quidam, nomine Palamon, qui ſcorſum habitabat, acceſſit ad eum, uolens eſſe cum eo. Cumque perueniſſet uſque ad eius cellam, quæ erat propinqua ſolitudini, cœpit pulſare oſtium. Is autem oſtio aperto, dixit ei: Quid uis, & quem quæris? eò enim, quòd ſolus exerceretur erat ſenex auſterior. Reſpondens autem ei, dixit Pachomius: Deus me miſit ad te, ut me facias monachum. Dicit ei ſenex: Nō potes fieri monachus:

Non eſt enim parua res Monachi officium. Quocirca cum huc multi ueniſſent, ij claudicarunt, neque ſuſtinuerunt. Dicit ei Pachomius: Non ſunt oĩum hominũ ſimiles ſuiæ. Suſcipe me, & tẽps te reddet certiorẽ. Dixit uero ei ſenex: Dixi te non poſſe: Vade in aliquem alium locum, & te exerce aliquanto tempore: Deinde ſic accedes, & ego te accipiam: Etenim ego hic dego, me duriter exercens, nec Dei gratia aliquo alio ueſcor, niſi pane & ſale. Ab oleo autem & uino omnino abſtineo, & dimidium noctis uigilans, perago preces, & meditationem Dei eloquiorum, & non nunquam etiam totam noctem. Hæc cum audiſſet Pachomius, & propter uerborum grauitatem eum eſſet reueritus, non ſecus atque magiſtrum nouus diſcipulus, maiore fuit promptitudine & alacritate animi, diuina gratia confirmatus. Cumque propoſuiſſet animo omnem laborem ferre fortiter, et dixit: Credo fore, ut Deus mihi uires præbeat & tollerantiam, ut dignus habear, qui per tuas ſãctas preces hic initier.

Mira ſenis abſtinẽtia, uigiliæ, & preces.

Tunc cum perſpicaci oculo animaduertiſſet ſanctus Palamon certam de ſalute fidem, & promptitudinem animi Pachomij, aperto oſtio, eum introduxit indutum ueſtitu monachorum: & deinceps ambo ſimul degebant, ſe exercentes, & uacantes orationibus. Eorum autem opus erat nere pilos, & ſaccos contexere. Operantes uero, laborabant ex ſententia Apoſtoli, non ut ſe recrearent ac reficerent, nec ut pecunias colligerent, ſed ut pauperes alerent.

Pachomius induit monachi habitũ.

Dum autem uigilarent, & preces nocturnas peragerent, ſi quando uidebat ſomno grauari Pachomiũ, eum aſſumens, cum ipſo egrediebatur, & montis arenam in corbes inijcientes, ſic de loco ad locum transferebant, eam exinanientes: & ea eo efficientes, ut & corpus & mens grauata, eſſet intenta orationibus. Dicebat autem ei ſenex: Sis ſobrius & attentus, Pachomi, ne te tentet, qui tentat: & ne ſit inanis labor noſter. Videns uerò Palamon eius ad omnia obediẽtiam, & profectum exercitationis, ualde exultabat, & Deum glorificabat. Sancto autem die Reſurrectionis, nempe Paſchatis, dicit ei: Quoniã eſt hodie dies feſtus omnium Chriſtianorum, nobis quoque para frater, quæ ſunt neceſſaria. Is uero uolens prompto & alacri animo facere, quod iuſſus fuerat, ſumens oleum, iniecit in tritum ſalem, quod quidem nequaquam ſolebat facere Palamon. Semper enim comedebat agreſtia olera, abſque oleo & aceto. Poſtquàm autem parauit omnia, dixit Pachomius: Eccè pater, feci ut iuſſiſti. Cum ſenex autem mẽſæ appropinquaſſet, & uidiſſet oleum in ſale, ſuum frontem pulſans, dixit cũ lachrymis: Dominus meus fuit crucifixus, contumelijs affectus, colaphis appetitus, & ego oleũ comedam? Eo autem rogante, ut ueſceretur ijs, quæ erant appoſita, non ſuſtinuit, donec ſublatus eſſet ſal, & alius eſſet poſitus. Cum ſediſſent uero, ut comederent, pro more Palamon fecit ſignum crucis ſuper cibos, Deo agens gratias, quem etiam corde humilis ſequebatur.

Vide antiquiſſimum morem mẽſam cruce ſignãdi.

Quodam autem die eis uigilantibus, cum ignem accendiſſent, quidam frater, qui foris aduenerat, ut apud eos maneret, ſurgens dicit ſeni: Si quis inter uos habet fidem, ſtet ſuper hos carbones, & congruenter dicto Euangelico fundat preces. Intellecta eius arrogantia Palamon, eum increpauit, dicens: Ceſſa, ò frater à tua inſolentia, nec ea dicas. Falſus enim es. Is autem maiori elatus ſuperbia, à nemine iuſſus, aſcendit carbones. Videt uerò dæmon uim operationem ei permiſſione diuina concedentem, ut non combureretur. Ei itaque rurſus facta eſt acceſſio inſolentiæ, prout ſcriptũ eſt: Ad peruerſos peruerſas uias mittit Dominus. Cum hoc autem factum eſſet, & is eſſet è cella receſſurus, ueluti exprobrãs, eis dicebat: Vbi eſt fides ueſtra?

Cum itaque uidiſſet dæmon eum plane eſſe deceptum, & ſibi facile fidem habere, ſuſcepta figura formoſæ mulieris, indutæ ſplendidis ueſtibus, accedit, pulſans oſtium eius cellæ. Cum aperuiſſet autem, ei dicit dæmon: Quoniam mihi moleſtiam exhibent fœneratores, & uereor, nè uiã in periculum, (neq; enim poſſum ſoluere debitum) rogo te, ut me in cellam ſuſcipias. Deus enim me miſit ad te, ut ſalua ſiam. Is uerò cum propter mentis ſuæ cæcitatem non potuiſſet diſcernere, quiſnam alloqueretur, ipſam excepit. Cũ autem cognouiſſet dæmon eius ad uitium propenſionem, malam iniecit ei cupiditatem: Victusque cogitatione, peccare propoſuit. Quando uerò ei appropinquauit, ſtatim eum percuſſit: iacuitque mutus in terra tanquam mortuus. Porro autem cùm poſt aliquot dies ſuam ſenſiſſet amentiam, acceſſit ad ſanctum Palamonem, ita lamentans & dicens: Scias, pater, me fuiſſe cauſam mei interitus, nec te audijſſe. Quamobrẽ rogo, ut tuis ſanctis precibus mihi opem feras miſerabili, qui uenio in periculum, ne interimar à dæmone. Eo autem adhuc loquẽte, ipſiſque ea, commiſeratione de eo lachrymantibus, repente à demone inuaſus, è cella exilijt, currens per montem: & à dæmone agitatus, peruenit in urbem, quæ dicitur urbs Panis. Cũque aliquanto poſt tempore fuiſſet emotæ mentis, proiecit ſe in fornacẽ balnei, & ſtatim cõbuſtus periit.

Arrogantis monachi miſerabilis interitus.

Hæc uidens & audiens Pachomius, magis ac magis ſtuduit cor ſuum, ut ſcriptum eſt, conſeruare in exercitatione, & omni cuſtodia, adeo ut bonus ſenex eum admiraretur. Non ſolum enim manifeſtam, & quam de more habebat intenſam exercitationem, prompto & alacri animo peragebat: ſed ſtudebat etiam cõſcientiam, Dei legi conuenienter, ſemper habere purã: expectans magnam ſibi ſpem eſſe in cœlis repoſitam. Neque enim legens, aut etiam memoriter recitans diuina eloquia, id inconſiderate ac temere faciebat: ſed unumquodque præceptũ diligenter & accuratè perſcrutans, idq;, ut Dei conuenit maieſtati, proferens, accreſcens quotidie uirtutibus, decertabat, humilitate & manſuetudine, & in Deum & in omnes charitate uel maxime inſignis, ſicut ullus alius. Hæc autẽ & multa alia nos cognouimus: ut qui ab antiquis Patribus, qui longo tempore ſunt cum eis uerſati, audierimus. Sæpe enim quædam eis exponebat poſt diuinas lectiones ad ædificationem & eorum utilitatẽ. Quæ quidem cùm ſint multa, non potuimus mandare literis, propter noſtram imbecilitatem. Neque.n. ſumus idonei narrandis tot & talibus rebus præclare geſtis.

Prouerbio. iiij.

Circa illum autem montẽ erat ſolitudo plena ſpinis. Cùm itaque ſæpè mitteretur ad ligna colligenda, eſſetque nudis pedibus, ei dolebant pedes, eos ſtimulis ſæpe penetrantibus. Suſtinebat uerò lętus, memor clauorum, qui confixi fuerant in manibus & pedibus Domini. Amplectebatur autem ſeceſſum, & lubẽtius uerſabatur in ſolitudinibus, perſeuerans in precibus & Deum rogans, ut liberaretur ipſe & omnes homines ab omni fraude inimici. Sic autẽ hic uir pius ſemper lubentius uerſabatur in illa ſolitudine. Cumq; aliquando proceſſiſſet è cella ſatis magnum ſpatium, peruenit in uicum, quid dicitur Tabeniſe. Cumq; (ut ſolebat) longo tempore perſeueraſſet in oratione, audiuit uocem ei dicentem: Mane hic, Pachomi, & fac monaſterium. Ad te enim uenient multi, uolentes ſalui fieri, quos deduces conuenienter formæ, quæ tibi à me data fuerit. Protinus ergo illi apparet Angelus, & dat ei tabulam, in qua ſcripta erat tota uitæ conſtitutio eorum, qui erant ad ipſum uenturi. Ex qua, ab eo accepta, in hodiernum uſq; diem uitam inſtituunt

S. Pachomii patiẽtia

Canon monaſticus ab angelo traditur Pachomio.

Taben

Tabenneſiotæ, eadẽ habitũ geſtantes, & eandẽ habentes conuerſationem. Neque enim mores habent mutatos ueſtimentorum, neque mutatas regulas.

Cùm ergo & puritate intelligentię, & diuinitus inſpiratarum ſcripturarum contemplatione, uocem quidem eſſe diuinam iudicaſſet Pachomius, & conſtitutiones admirabiles, reuerſus eſt ad ſuum Patrem, & ei narrauit uocem, quæ ad ſe delata fuerat, rogans & ſupplicans, ut ſecum conueniret ad Dei implendam uoluntatem. Is autem nolens ei afferre moleſtiam, ut qui eſſet germanus ſuus ex Deo filius, perſuaſus, cum eo acceſſit ad uici locum definitum. Cumque ædificaſſent paruam cellam in formam & figuram monaſterij, ualde eſt lætatus Dei promiſſione. Dicit itaque ſanctus ſenex Pachomio: Quoniam perſuaſum habeo hanc gratiam eſſe tibi a Deo datã, & hic deinceps es uitam acturus, agedum ineamus pactum, nos non eſſe à nobis inuicẽ ſeparandos, quandiu uerſamur in hac uita, ſed ſemper & aſſidue nos inuicem inuiſere. Placuit hoc utriſque: ſicq; fecerunt, quandiu fuit in uita ſuperſtes uere beatus & perfectus exercitator Palamon. Interim autem cum ſplene laboraret ſenex, propter nimias exercitationes, haberetque totum corpus imbecillum, (Nam aliquando quidem comedebat, ne aquam quidem ſumens: aliquando autem bibebat, nihil omnino comedens) rogatus ab aliquibus fratribus ſpiritalibus, qui ad ipſum uenerant, ne corpus ſuum tantopere cruciaret, ſed eius aliquam curam gereret, ne ſi id nimis intenderet, afferret ei dolores, uix tandem eſt perſuaſus, ut aliquot dies ea ſumeret, quæ morbo conuenirent. Cum autem cognouiſſet, quòd ſic quoque dolor magis augeretur, reliquit illos cibos, ſic dicens: Si martyres Chriſti, dum membra ſunt eis amputata, & abſciſſa capita, dumque comburerentur, in fide Chriſti permanſerunt uſque ad mortem; quomodo ego in minimo labore, ignauo & puſillo animo euadens, mihi ipſi detrimentum afferam, & metu eius, quæ eſt ad tempus, afflictionis ero effœminatus, etſi fuerim perſuaſus? Rurſus ergo utar priori exercitatione: in qua ut ego quidẽ perſuaſum habeo, eſt omnis recreatio, per quam etiam ſanabor. Non enim propter hominẽ me in ea exerceo, ſed propter Deum decerto. Cum

Præclara S. Palæmonis uox.

ſic ergo ſtrenue exerceretur, poſt unum diem laborauit infirmitate: in qua eum etiam uiſitauit Deus. Cũ autem ad eum ueniſſet Pachomius, eum fouebat, eius pedes deoſculans, eumque complectens alloquebatur, tanquam iubens ualere. Ipſe uero, cum ſe honeſte ac decore compoſuiſſet, quieuit in bona ſenectute. Pachomius autem diligenter ei factis exequijs, terræ corpus mandauit, anima in cælum euecta à choro angelorum. Sicque rurſus rediit ad proprium locum habitationis.

Eius obitus.

Aliquanto autem poſt tempore, eius frater Ioannes ſecundum carnem, cum de eo audiuiſſet, illuc uenit ad eum quærendum. Cum uero eũ uidiſſet, & amplexus, magna eſt affectus lætitia. Ex quo enim Chriſto illuminatus, mundo renunciauit, & uitam elegit ſolitariam, nunquàm uenit ad ſuos. Cumque eiſdem fuiſſet ſcopus, qui Pachomio, ambo ſimul manſerunt, Dei quidem legem perpetuo meditantes, omnium autem rerum terrenarum nullam ducentes rationem. Si quid enim eis ſupererat ex opere manuum ſuarum, diſtribuebant egentibus, confidentes, quoniam, ut eſt uox domini, non oportet eos eſſe ſolicitos de craſtino. In ueſtimentis autem erat eorum paupertas, ut nunquàm ferrent alium lebitonem, niſi forte eum uellent lauare, qui erat ualde ſordidus. Pachomius uero aſſidue induebatur cilicio, ut carnem redderet humilem. Qua de cauſa tempore quindecim annorum, poſt magnum exercitationis & uigiliarum laborem ſedebat etiam in medio cellæ, ne parieti quidem dorſum ſuum inclinans. Cùm autem affligeretur, id forti ferebat & excelſo animo, gaudens ſpe reſurrectionis, quę manebat, & erat ei in cęlo repoſita. Cum uero uideret etiam alia plura præclara ſanctorum facta, ea cum fratre ſuo ſtudebat per agere, ad augendam uirtutem & ſalutem ſuarum animarum. Poſt hæc autem ſibi quoque fecerunt quædam ſedilia. Vnuſquiſque enim pro uiribus ſe exercebat cum tolerantia & fide perfecta.

Nota mira auſteritatem.

Deinde recordatus Pachomius promiſſi, quod ſibi factum fuerat de innumerabilibus animabus, quæ ſaluæ erant futuræ per ipſum, cœpit unà cum fratre ædificare latius monaſterium, ad hoc, ut qui uellent uitæ mundanæ renunciare, & ad Deum accedere, ipſe eos ſuſciperet. Eis autem ædificantibus, Pachomius quidem hunc habens ſcopum uolebat dilatare formam domus, faciens maiorem ambitum. Eius autem frater meditans receſſum, habitationem faciebat anguſtiorem. Succenſensque Ioannes, qui erat eo maior ætate ſecundum carnem, dixit ei: Deſine perperam agere & teipſum dilatare. Is uero cùm hoc audiiſſet, fuit quidem commotus, ut qui fuiſſet inconſiderate affectus contumelia: nihil tamen contradixit, ſed cum eſſet mitis & manſuetus, ſe continuit. Sequenti autem nocte cùm deſcendiſſet in habitaculum domus, cuius partem ædificauerat, cœpit uehementer flere, & in oratione Deo confitens, dicere: Hei mihi, adhuc eſt in me prudentia carnis, & adhuc ſecundum carnem ambulo. Tanta enim ſuſcepta exercitatione, rurſus me ira arripit, etiamſi propter bonum. Miſerere mei, Domine, ne peream. Si enim me non confirmaueris in tua patientia, ſuarum autem actionum in me aliquid inuenerit inimicus, ero ei ſubiectus: ſicut ſcriptum eſt: Si quis omnem legem impleuerit, in uno autem ceciderit, factus eſt omnium reus. Credo autem eſſe multas tuas miſerationes, Domine: fer mihi auxilium, & docebor ambulare uiam ſanctorum tuorum, ad anteriora me ſemper extendens, poſteriorum uero obliuiſcens. Qui enim tui ſunt ſancti à ſeculo, à tua adiuti gratia pudore affecerunt inimicum, ualdeque clari & inſignes fuere. Ego autem quomodo docebo Dominu eos, quos per me pollicitus es uocare ad uitam monaſticam, niſi prius uicero affectiones, quæ per carnem cum mea luctantur anima, & tuam legem ſeruauero citra repræhenſionem? Sed credo Domine, quod ſi tuum mihi adſit auxilium faciam, quæ ſunt grata tuis oculis, & condonabis mihi omnia mea peccata.

Iaco. 2.

Hæc autem, & quæ ſunt huiuſmodi, cum fletu confitens, totam noctem uſque ad mane tranſegit lachrymans: & præ multo ſudore (erat enim æſtas, & locus calidiſſimus) ſub plantis pedum eius effectum erat uelut lutum. Conſueuerat enim ſtatus in oratione extendere manus ſuas, & nullo modo eas dimittere: ſed in earum tanquam crucis extenſione perſiſtens, & ſic corpus affligens, ad ſobrietatem & attentionem animam deduceret. Cum itaque talis eſſet & tantus, in magna quiete & manſuetudine uitam egit una cum fratre: qui haud ita multo poſt moritur. Cui cùm, ut par erat, Pachomius feciſſet exequias in pſalmis & hymnis & canticis ſpiritalibus, & etiam uigilaſſet, eius quidem ſpiritum commendauit Domino, in quo habebat fiduciam. Cùm autem eius corpus mandaſſet ſepulturæ, rurſus perſecutus eſt laborioſam ſolitariæ uitæ exercitationem, contendens ſeipſum integrum conſeruare in omnibus, & expellere omnem irruentem turpem cogitationem. Meditabatur itaque ſemper habere timorem Domini in ſeipſo, habens

Orans, ſemper in crucis forma extendit manus.

beos in memoria æternum ſupplicium, & tormenta æterni ignis, & uermis uenenati.

In his autem ſe exercente Pachomio, & cum magna animi alacritate ædificante monaſterium ad plurimam excipiendam fraternitatem, cœperunt dæmones ei repugnare, dentibuſq; in eum ſtridens immanis diabolus, multas in eum mouit tentationes, conans eum lædere, qui munitus erat clypeo fidei. Sed ipſe fortiter ferens inſultus aduerſarij, prolata ex ſcripturis capita, memoriter perpetuo recitabat. Sæpe certè eo orante, & genua Deo inclinaturo, hoc agebant, ut ante eum apparentem ciſternam, eorum obiecta uiſione, appræhenderet. Se enim ſtudebant conferre in tam uanas, & quæ conſiſtere non poſſunt, imagines, ut timore ac formidine retardatus, minimè puras preces Deo perageret. Ipſe autem eorum, qui ipſum tentabant, artes Dei gratia intelligens, cum ſidei genu flectebat, eos quidem probro & dedecore afficiens, Deo autem benedicens. Cum uero rurſus ſoleret ultra monaſterium ire ad partes magis ſolitarias, & ſic rurſus reuerti ad monaſterium, redeunti ſæpe uelut impedimentum afferentes, peruerſi iſti præcedebant, ſe inuicem adhortantes, tanquam ſub duce aliquo, & dicentes: Date locum homini Dei. Pachomius autem fretus fide & ſpe in Saluatorem, irridebat eos, tanquam canes ad latrandum inutiles, eorũ uiſiones exiſtimãs ludibria, & in Deum habens amorem perpetuum.

Ludibria dæmonum.

Videntes autem eum eſſe fortis & excelſi animi, & qui non poſſet perterreri, rurſus cum magno tumultu in eum congregantur. Cumq; domum appræhendiſſent, ſpeciem præbuerunt, quod eam concuterent; adeo ut exiſtimaret ſanctus moueri domum ex fundamentis. Ipſe uero minimè conturbatus, rurſus chordam pulſauit ſpiritalem, & cum uoce cecinit, dicens: Deus refugium noſtrum & uirtus; adiutor ualdè in afflictionibus: propterea non timebimus, dum turbatur terra. Hæc autẽ cum is dixiſſet, repente fuit quies maxima. Ipſi uerò tãquam fumus defecerunt: & paulo poſt tanquam canes, qui abiguntur, recedunt, & rurſus impudenter accedunt. Sic etiam poſt preces beato illi ad opus ſedenti, malignus, ſuſcepta figura galli maximi, ualdè ante ipſum clamabat, continuas ſæuaſque uoces edens, & ſimul etiã in eum inuolans, & acerbè eum feriẽs unguibus. Is autem cum rurſus in eum ſufflaſſet, & ſignum Crucis in fronte feciſſet, effecit, ut is ſtatim euaneſceret. Intelligebat ergò in omnibus dæmonum inſidias, & Dei timore erat confirmatus aduerſus eorum fraudes. Sed ne ſic quidem à ſancto abſtinebant. Et quoniam erat ualens in certaminibus, alia ratione rurſus eum conabantur decipere. Videbantur enim uno conſenſu concutere multa folia arboris, allatiſque (aiebat) funibus ea fortiter alligabant. Vtrinque autem ſtantes, ſe inuicem hortabantur trahere folia, tanquam maximum aliquem lapidem. Hoc uerò faciebant, ſic exiſtimantes eos ſanctũ ad riſum diſſoluere, ut uel in hoc poſſent de eo gloriari: Videns autem Pachomius eorum impudentiam, ingemuit in eos ad Dominum: ſtatimque uirtute Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti euanuit ea phalanx.

Pſ. 45.

Signo Crucis mox pellit dæmonem.

Eo autem ſæpè ſedente ad comedendum, & Deo agente gratias, ad eum ueniebant in habitu mulierũ inſignium pulchritudine, quæ impudenter uolebant una cum eo ſedere, & ea attingere, quæ erant appoſita, & in eo moleſtia afficiebant egregium athletam. Ipſe uerò externos claudiens oculos, mentis oculis conueniebant Chriſtum agonothetam, ſicque efficiebat, ut immundi dæmones euaneſcerent, nihil omnino aduerſus eum proficientes. Benignus enim eſt & clemens Dominus, qui dicit rectis omnibus. Nolite timere: ſum enim uobiſcum uſque ad conſummationem. Porrò autem cum aliquandò plurimum ab eis tentaretur, & corpus eius ualdè torqueretur, & dolore afficeretur à ueſpera uſque ad manè, & nulla eſſet ei conſolatio, niſi ſola Dei recordatio, uenit quidam monachus ad eum uiſitandum, nomine Hieracapollon. Quem cum eſſet complexus, & ea dixiſſet, quæ pertinent ad ſalutem, & quòd eſſent multæ diaboli inſidiæ, cœpit ei quoque ſua exponere, & narrare ſingulatim grauiſſima, quæ ſibi ab eo inflicta fuerant, uerbera. Cui dixit monachus: Eſto fortis & ſtrenuus: Sciens enim diabolus, quod ſi te propter negligentiã uicerit, fortaſſe nos quoque, qui tua certamina pro uiribus imitamur, & ex te maximam accipimus utilitatem, ſibi habebit ſubditos, ea de cauſa te uehementer inuadit. Quocirca cum tibi Dominus non deſit auxilium, ſuſtine, ò pater, ne de nobis quoq; des rationẽ, ut qui uictus fueris à ſocordia, & nobis exemplũ dederis negligentiæ. Cum hæc autem audiſſet Pachomius, euaſit ualentior aduerſus inimicum, & Deum laudans de præſentia fratris, rogauit eum, ne ipſi unquam inter ſe inuicem ſepararentur. Aſſiduè itaque ad eum ueniebat.

Matt. 28.

Aliquo autem poſt tempore, cum, ut ſolebat, ad ipſum acceſſiſſet Hieracapollon, & paucos dies una cũ eo tranſegiſſet, decedit congruenter precibus Pachomij in bona ſenectute, & perfecta exercitatione: ſepeliturq; à ſanctis Patris manibus, pſalmis & hymnis & canticis ſpiritalibus unum Deum laudantis. Tanta autem erat eius in Deum fiducia, & tã magnus erat in fide, ut ſæpè ambularet ſuper ſerpẽtes & ſcorpiones, & permaneret illæſus. Crocodilis quoque ſæpè utebatur ad fluuium tranſmittendum, qui tranſuehebant eum quam celerrimè. Agens itaq; gratias, quòd ipſum conſeruaſſet Dominus à contrariis poteſtatibus, orabat, dicens. Benedictus es Domine, quoniam non deſpexiſti humilitatem meam, neque permiſiſti, ut mea imbecillitas deciperetur ab inimico, te ſubmittens ad meam ignorationem, & me tuã docens uoluntatem. Nam ego quidem ſum humilis & inſipiens, ipſe autem me, Domine, prudentem feciſti ad tui timorem. Cum autem in ſe uideret dæmonum inſultus perpetuos, ut generoſus & perfectus athleta ueritatis, petiuit à Domino, ut ſomnus à ſe diſcederet, ad hoc, ut nocte diuq;, quoad eius fieri poſſet, in ſomnijs fugaret aduerſarios, conuenienter ei, quod ſcriptum eſt. Non auertar, donec deficiant. Opprimã ipſos, & non poterunt ſtare, cadent ſub pedes meos. Et; Accinxiſti me uirtute ad bellum. Conceſſa ergo fuit ei hæc petitio. Sicque perſeuerabat perpetuo uelut uidere eum, qui non cadit ſub aſpectum, & eius meditans eloquia abſque intermiſsione, ad certamina quidẽ ſemper ſurgebat fortis & ſtrenuus. Perpetuũ autem erat ei uotum, ut ipſo fieret Chriſti uolũtas, & nulla rerum humanarum eum ſubiret cogitatio.

Fiducia eius eximia in Deũ.

Pſ. 17.

Propè inſomnis uiuit.

Poſt aliquantum autem temporis ei uigilanti & eadem oranti, uiſus eſt angelus à Domino miſſus, ei dicens. Pachomi. Ille uero dixit. Quid eſt, Domine mi? Dei eſt (ait) uoluntas, ut ipſi ſeruias, & hominum genus Deo reconcilies. Cum autem hoc ter dixiſſet, ab eo receſſit. Cũ Deo ergo gratias egiſſet Pachomius, & rurſus factus eſſet certior de ea, quæ illi apparuerat, uiſione, cœpit eos excipere, qui ex pœnitẽtia per ipſum ad Deum ueniebant, & eum magna probatione eis dabat monachorum habitum: eis quidem ea, quæ ſunt mundanæ uitæ, prohibens, ſingulatim autẽ proueheus in exercitatione. Et primum quidem eis ſuadebat, ut toti mundo renunciarent: deindè etiam proprijs: conuenienter autem Euangelio, etiam ſibi ipſis, ut ſic poſſent & ſuam crucem portantes, ſalutẽ conſe-

Multi ſub eo fiunt monachi.

Lu. 24

conſequi. Ipſi autem ex eo diſcentes, quotidiè fructũ ferebant, conuenienter ſcripturis, dignæ eorum uocationis, uidentesq; ipſum in maximè prouecta ſenectute, non ſolum ſeipſum affligere laborioſa exercitatione: ſed per ſe etiam ſtudere omnẽ curam gerere monaſterii. Licebat enim uidere ſenem eis, qui certa hora conueniebant, prompto & alacri animo parantẽ menſam ad conuiuandum. Similiter autem in horto quoque ſeminantem olera, & ea per ſe rigantem, & pulſanti oſtium promptè reſpondentẽ, & ægrotis noctu diuq; inſeruientem, eoſque reficientem, & in his omnibus eum pulcherrimum exemplum præbentem diſcipulis. Nam cum hoc magnoperè cuperet, ut qui recenter uenerant ad exercitationem, & nondum haberent diſcernendi poteſtatem, poſſent honeſtè, &, ut Dei ſeruos conuenit, ſibi ſeruire, eos primum remouens ab omnium huiuſmodi negociorum ſolicitudine, eis dicebat: In quo uocati eſtis primum, fratres decertare, pſalmos meditantes: deinde doctrinã, quæ ex aliis libris diſcitur, præcipuè autem ſanctum Euangelium: Sic enim Deo ſeruiens & nobis, congruenter diuino præcepto, & ego recreabor, & uos eritis perfecti, diuina diſcentes præcepta.

Erant autem nomina eorum, qui primi ad eum acceſſerunt, Spſenthaeles, & Surus, & Opſis. Eis ergò aſſiduè loquens uerbum Dei, multum eis proderat, eos inducẽs ad bonorum operum æmulationem. Nã cum illi quoque ipſi uiderent ſancti ſilentium, quod erat uirtutis actio & oratio, admirabantur, dicentes inter ſe inuicem: Erramus nos, exiſtimantes omnes ſanctos immutabiles, & natos eſſe ſanctos, & non à Deo eſſe factos, libera arbitrij poteſtate præditos: & rurſus non poſſe peccatores conuerſos uiuere ex uirtute: quoniam ij quoq; ſic ſunt ab eo creati. Videmus autem Dei bonitatẽ nunc maximè in hoc ſancto noſtro patre, quòd cum ortus ſit ex parentibus gentilibus, ad tantam peruenerit pietatem & religionem, ut omnia Dei præcepta peragat. Quamobrem apertè oſtenſum eſt, quòd & nos, & quicunque uolumus, eũ ſequi poſſumus, ſicut ipſe quoque ſecutus eſt ſanctos patres, qui eum præceſſerũt. Hoc eſt enim, quod ſcriptum eſt: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos: qui libera ueſtri arbitrij poteſtate quæ ſuns mala reliquiſtis, ut ad bonum accurratis. Vna ergo commoriamur, ut ſimul uiuamus cum hoc homine: quoniam nos rectè ducit ad uitam. Accedentes autem ad Pachomium, ei dicebant: Cur in operibus monaſterij ſolus laboras, Pater? Ille uerò dicit eis: Quis iugum ſuum coniungit ad opus, & id protinus deponit? aut id lædit, ut cadat, cum id reddiderit imbecillum, & non id prius portat? Deinde ſic poſtquam aſſueſecerit, eu utitur ad perfectam operationem? Eodem modo nos quoq; Chriſtus fecit idoneos ad una decertandum uobiſcum ad ueſtram confirmationem, ò dilecti. Deus autem miſericordiarũ, qui ſemper reſpicit ad humilitatem meam, confirmabit corda ueſtra, & in tolerantia uos bonum peragentes conſumabit: adeò ut alij quoque uidentes ueſtrum uitæ inſtitutum, quod congruenter Dei uoluntati ex uirtute agitur, ſint congregandi, qui me poterunt adiuuare in cura monaſterij. Deſcribit itaque eis, tanquam regulas, quaſdam formas & utiles animæ traditiones, uile indumentum, uictum moderatum, decoramque in ſomno quietem.

Matt. 11.

Liberũ arbitriũ, diuina gratia fretũ, quid poſſit.

Regulæ monaſtica

Voluntate autem Dei, qui omnes uocat ad ſalutẽ, & dat eis incrementum, alij quoque ad ipſum conuenerunt, unà uolentes exerceri. Inter quos fuit Pecuſus, & Cornelius, & Paulus, & Ioannes, & alij cõplures, qui ſanam ſcilicet & rectam eius fidem & doctrinam audiuerant. Eos itaque, qui poterant ſuſtinere, apertè præfecit curæ monaſterij. & breui tempore uſqueadeo creuit fratrum numerus, ut eſſent ſupra centum. Quando autem oportebat eos unà cum ipſo immortalia ſumere ſacramenta, accerſebat unum preſbyterũ ex ijs, qui in uicis erant propinquis, & ſic ſpiritalem diem feſtum peragebat. Neque enim inter eos ſuſtinebat eſſe aliquem, qui ordinationem fuiſſet conſecutus. Dicebat autem eſſe admodum bonum & ualde utile Monachis, non quærere honorem, uel principatum, uel gloriam, & maximè in cœnobio, ne forte propter hanc occaſionem orirentur lites, æmulationes & diſſenſiones. Quomodo enim, inquit, minima ignis ſcintilla ſi in aream inciderit, niſi cito extinguatur, ſæpe perdidit fructus totius anni: ita etiam principatus ambitionis, aut cleri cogitatio, ſi inciderit in monachos, nec cito extinguatur, facile corrũpet uniuerſum laborẽ exercitationis. Oportet autẽ, inquit, potius æquo animo eccleſiæ Dei communicare. Etenim hoc quoque conducit monachis. Quod ſi inuenerimus aliquem ex monachis, qui à ſanctis Epiſcopis acceperit ordinationẽ, oportet eum accipere miniſtrum ſacri huius miniſterij. Neque enim in ueteri teſtamẽto erat populus uniuerſus Leuitæ. Et alioqui eum, qui foris conſtituitur, ut hic ſacrificet, non reijciemus, tanquam ambitioſum, aut qui uendicarit ſibi ſacerdotium. Quomodo enim, quem nos noſtra ſponte elegimus, aut etiam acceerſiuimus? Sed potius eũ, tanquam patrẽ reputabimus: ut qui etiam in eo fuerit obediens, & imitator ſanctorum: maxime ſi circa repræhenſionem Deo ſacrum peregerit miniſteriũ. Quod ſi alicuius etiam delicti, ut homo, fuerit apud nos ſuſpectus, non eſt noſtrum eum iudicare. Deus.n. cum ſit iuſtus, eorum ſtatuit iudices, imitatores ſanctorum Apoſtolorum, qui poſſunt iuſto iudicio diſcernere ſpiritalia. Vult autem Dominus noſter, nos eſſe inter nos clementes & miſericordes, Deum ſemper orantes, & ab ipſo petentes, ne incidamus in tentationem. Cum hæc ab eo ſic pulchre dicerentur, & fierent, ſi quando contigiſſet aliquem clericum ad ipſum uenire, qui cum eo eſſe uolebat, propter dignitatem quidem ex regula eccleſiaſtica ei ſubijciebatur Pachomius: Ille uerò cum rurſus ex regulis exercitationis fratrũ fuiſſet imitator, ſe ſua ſponte ſupra modum ſtudebat demittere, humilemq; reddere.

Eucharistia, immortalia ſacramẽta.

Erat autem hic ſanctus clemens & miſericors, & amans fratrum, ut ſi quis alius: Miſerebatur enim admodum ſenum, & eorum, qui erant corpore imbecillo. Ijs uerò, qui adhuc teneram agebant ætatem, ſe accommodans, & ſe demittens, eorum ducebatur miſericordia, inter omnia maximam curam agens eorum animarum. Fide autem proficientibus, & in maximũ numerum augeſcentibus fratribus, extiterunt multi boni ſectatores. Rurſus ergo præfecit aliquos curæ ſuſcipiendarum animarum, quę congregabantur. Nam cum multi, ut dictum eſt, ad ipſum cõuenirent, & uariè in ſpiritalibus proficere cõtenderent, magna erat differentia eorum uitæ & inſtituti. Porrò autem ipſe Pater, qui in omnibus ducebatur à gratia, dabat unicuique uitæ inſtituto formas, menſuras & regulas. Nam aliis quidem operatio manuum ſuppeditabat alimentum. Alij uerò miniſtrabant, & inſeruiebant communi fraterni: Et unuſquiſque cõuenienter regulæ, quæ ſibi data fuerat. Non eadem autem hora cibũ ſumebant, ſed unuſquiſque ſe exercebat congruenter operi & abſtinentiæ. Atque præfecit quidem Oeconomum ijs, quæ erant neceſſaria fratribus & hoſpitibus ad uſum corporis: & cõſtituit etiam alium, qui ſecundum ab eo locum obtineret. Hortabatur uerò eos, ut eſſent prompti ad omnem obedientiam: iubebatque in nulla re habere propriã cordis uoluntatẽ,

Erga monachos quaſi uſus prudentia & moderatione

alios Deo fructum ferret, & nõ ſibi ipſis. Cum autem eſſet occupatus, uel ſæpe aliens, qui ſecundum eius locum obtinebat, alioque ulla ſuperbia & arrogantia, ad ornandum monaſterium conſtituebat, & & faciebat omnia ad ſtructum utilitatem & ædificationem, & ſic ut rarius pater ad ipſo acceſſiſſet. Sic aũt cum gerens ſtructuritatis, ualde lætabatur de eorum profectu.

Cum uero ei uenisset in mentem pauperum, qui prope paſcebat, & cogitaſſet eos priuari & communione, & doctrina quæ dabatur laudato & Dominico, conſtituit ex ſententia Aprionis, Tentyrorum eccleſiæ Epiſcopi, eis eccleſiam ædificare in ipſo paupere & deſerto eorum pago, ut in eam conuenientes, diuinam doctrinam acciperet. Cum nondum autem eſſet, qui eos deberet co igregare tempore ſynaxis, ua dens ipſe cum alijs fratribus, diuinas eis legebat ſcripturas, propterea quod nondum eſſet eis lector ordinatus. Porro autem ipſe quoque dabat aduenientibus hoſpitibus, quæ erãt neceſſaria: donec conſtituit presbyterum in eadem eccleſia. In legendo uero tantam piæ ſe ferebat pietatem & reuerentiam, oculoſque & cor habebat tam co oporuo ut, ut mundani, qui uidebant, putarent Dei Angelum, & non hominem uerſari in medio eorum. Quocirca multis a ſeratprõptus & alacer animus, ut fierent Chriſtiani & fideles. Tanto enim fratrũ teuebatur amore, & adeo erat clemẽs & benignus, ut ſæpe reſpiceret homines, qui ſatanam ſequebantur, & eu niebant, qui ſolus eſt uerus Deus ingemiſceretq́ue & fleret propter eorum interitũ, & eorum deſideraret ſalutem.

Hoc autem tempore uenit ad Alexandrinũ Epiſcopatum ſanctiſſimus Athanaſius, qui cum magno ſtudio cuperet ſuperioris Thebaidis & Sienes Dei eccleſias uidere, & eas per ſpiritualem ſuam doctrinam confirmare, præternauigauit Tabenisi. Cum hoc autem cognouiſſet Pachomius, egreſſus eſt cum fratribus in gaudio & exultatione animi cum pſalmis & hymnis, ut ſuſciperent Pontificem. Erat autem circa eum magna turba fratrum, Deum laudantium propter eius aduentum. Pachomium uero non apperiebat ſeipſum, ſed ſe ſubtrahebat & occultabat in fratrum multitudine. Tentyrorum enim eccleſiæ epiſcopus pro ipſo rogabat ſanctum Athanaſium, dicens: Habeo patrem monachorum in locis mihi ſubiectis, uirum admirabi em & magnum, & uere hominẽ Dei. Quamobrem rogo tuam ſanctitatem, ut eum conſtituas patrem omnium monachorum, cum ſuſceperis munus Pontificatus. Et ideo ſe ſubtrahebat ſenex, & celabat inter fratres, donec uenit Athanaſius. Audiẽs autem eius ex Deo zelum & uitam, quam agebat ex urriute, & perſecutiones, quas ſuſtinuit pro Saluatorem in fide ueræ confeſſionis, & eius quidem charitatẽ in omnes, præcipuè autem in fratres, ualde gaudebat. Et eum quidem amplectebatur, Deum laudans.

Athanaſius, Epiſcopus inuiſit monaſteriũ S. Pachomij.

Origenẽ autem, ut blaſphemum, & qui defecerat, ualde odio habebat, & abominabatur, ut Arrium & Meletium, qui ab Heracla Alexandriæ Archiepiſcopo fuerat eiectus ex eccleſia. Is enim, cum in ſuis operibus ea, quæ uidebãtur probabilia, rectis diuinæ ſcripturæ uerbis coniunxiſſet, tanquam quædam uenena, ad interitum ſimpliciorum, multos libros congeſſit. Et quomodo medici amariſsima medicamẽta mel le miſcentes, iis præbent, qui cibum non ita facile capiũt, eodem modo, ipſe quoq; ſuũ errorẽ contegens, eum porrexit imbecillioribus. Fratribus itaque uehementer præcepit, ut non ſolum non legerent nugas Origenis, ſed neque legentes alios auderent audire. Dicitur itaque aliquando eius librum inueniſſe, & iſta cum in aquam iniecisse, ſic dicendo: Niſi ſcirem nomẽ

Origenes taxatur.

Dei in eo ſcriptum, eius blaſphemias & nugas combuſsiſſem. Sic erat bo norum quidem amator & laudator: auerſabatur autem inimicos ueritatis. Fideque & profectu Orthodoxorum ſemper gaudebat & ſeraba tur. Etenim ipſum Saluatorem in throno Eccleſiæ per ipſos uidebatur uidere.

Si quando autem in aliquo ſermone, aut negocio de eis aliquem audiuiſſet male loquentem, non ſolum non patiebatur, ſed etiam ab eis abalienabatur, tanq̃ à ſerpentibus, aſſidue eis cantans, quæ dicuntur à Pſalmographo, & dicens: Clam de proximo ſuo detrahentem, hunc perſequebar. Nullus enim, inquit, bonus profert malũ ea ore ſuo, maxime aduerſus patres ſanctos: eis ſemper in memoriam reuocãs ea multis alijs ſcripturis, Dei propter hoc indignationem, maxime autẽ ex obtrectatione Mariæ aduerſus Moyſen. Eratque rectus & utilis omnibus, qui eum conue niebant. Cum autem eius quoque ſoror ſecundũ carnem audiuiſſet de eius uita, quam gerebat ex uirtute, & deſideraret uidere fratrem ſuum, uenit in monaſteriũ. Cũ uero eam ad eſſe cognouiſſet, miſit fratrẽ, cui ianuæ monaſterij cura erat credita, ut ei diceret: Ecce audiniſti me uiuere: abi ergo, & ne tibi ægre ſit, quod te non uideam. Quod ſi tu quoque uelis hanc meam uitam imitari ad hoc, ut inueniamus à Domino miſericordiam, cellam tibi dabunt fratres, ut per te poſſis agere quietem & ſilentium. Fortaſſe autem alias quoque tecum uocabit Dominus: & illæ per te ſaluæ fient. Nullam enim aliam recreationem habet homo in terra, niſi hoc, ut faciat bonum, & Deo placeat. Hoc cum reſponſum accepiſſet, fleuit, & compuncta, to cor ſuum immiſit, ut ſalua fieret. Cum uero eius animi promptitudinem didiciſſet Pachomius Deo laudato, præcepit fratribus, qui erant paulo religioſiores, ut aliquanto interuallo remotum à monaſterio paruũ facerent Aſceterion, id eſt, locũ, in quo ſe exer ceret. Ea autem, ut Deus poſtulat, ſe exercente, aliæ quoque conuenerunt: & creſcentes earum multitudine, fuit mater ipſarum, eas docens, & eis oſtendẽs omnes uias ad ſalutem. Petrum autem quendam, uirum pium & ætate ualdè prouectum, iuſſit eas uiſitare. Nam cum impatibilitate, erat etiam eius ſermo ſale conditus. Erant autem cum animo eius quoque uenerandi oculi. Sæpè itaque ſtans cum ſororibus, ſermocinabatur de iis, quæ pertinebant ad ſalutem ea diuinis ſcripturis. Porro autem regulam quoque ſcriptã ad eas miſit Pachomius: ut ex ipſa inſtructæ & informatæ, inſtitutum uitæ ea Deo ſequerentur.

Pſ. 100.

Nu. 12.

Soror Pachomij fit monacha, & multæ ſedl li adiungunt.

Si quis uerò ex fratribus habebat in Aſceterio aliquam, quæ ad eum attinebat, ueniſſet ad eam uiſitandam, mittebat una cum eo quendam ex ſenibus & ſpiritalibus fratribus, & ita prius perfectãm, deinde, ea præſente, & iis, quæ erant præcipuæ ex fraternitate, eam, quæ ſibi erat nota, conueniebat frater cum hone ſtate magna & reuerentia, eoque ad eam aliquid acci piens. Neque enim habebant aliquid proprium: ſed utriſque ſola ſufficiebat memoria & ſpes bonorum futurorum. Quod ſi quando uel ædificandi, uel alicuius alterius gratia, opus haberent fratribus, ſciebant aliquem & pium inter alios ad hoc mittebat ſimiliter. Hora autem comedendi reuertebantur ad monaſterium, illic neque cibum, neque potum omnino ſumẽtes. Quando autem conſummatur ſoror, uſque in hodiernum diem congreganrur fratres in aliquo loco definitio: & ita iis pſallentibus, cætera in alia parte, cum eam pulchre ad ſepeliẽdum cõpoſuerunt, ponunt in medio. Deinde ſic eam accipientes fratres, cũ graui & ueneranda Pſalmodia in monte ſepeliunt cum magna pietate ac Dei metu, ut decet ſeruos Chriſti.

Regula monachorũ.

Cum hæc uitæ inſtitutio in omnibus partibus ſer

mone celebraretur, & nomen ſancti Pachomij ad omnes peruenirer, multi quidem laudabāt nomen Chriſti: Non pauci autem rurſus res mundi cootēpſeruot, & ad uitam acceſſerunt monaſticam. Inter quos fuit etiam quidam Theodorus, quatuordecim annos natus, Chriſtianis parentibus, & ualde illuſtribus. Is enim, cum eſſet dies feſtus ondecimo menſis Tubę, cōtemplatus domum ſuam, quæ erat admirabilis & magna, & cuius io mundo res erant proſperæ, compuoctus fuit corde diuina gratia, & dicit apud ſeipſum: Quid mihi proderit, aut quid miſer lucrifaciam, ſi cū huius uitæ momentaneis frui mihi licuerit uoluptatibus, eacidam ab æterois? Nemo enim, qui eas fuerit conſecutus, æternæ gloriæ poterit eſſe particeps. Cumque propter hæc ingemuiſſet, ingreſſus eſt in quandam occultam partem domus: & cum in faciem cecidiſſet, cum lachrymis dicebat: Domine, qui occulta cognoſcis, ſcis me nihil eorum, quæ ſunt in hoc mundo, tuo amori prætuliſſe. Quamobrem rogo te Domine, deduc me ad tuam uoluntatem: & illumioa meam, ut te perpetuo laudem & glorificem.

Theodori nobiliſſimi pueri admiranda conuerſio.

Cum hæc autē dixiſſet, aduenit mater eius, ſuisq; in eum defixis oculis, uidet eius oculos lachrymantes, & dicit ei: Quid tibi fuit moleſtum, ò fili? & cur fuiſti à nobis ſeparatus? Noi autem te triſtes quærebamus. Ille uero ei dixit: Abi, mater, & comede: ego enim nolo ounc comedere. Neque eam ſuſtinebat. Recedens autem in hac mora ieiunabat uſque ad ueſperam: Sæpe uero duas quoque coniungens ueſperas. A ſumptuoſis autem cibis duos annos ſua ſponte abſtinuit, ſeipſum aſſueſacieos ad perfectam eaercitationem. Cum autem ei ueniſſet in mentem, ut ingrederetur monaſterium, receſſit omnium propriorum oblitus. Cumque ioueniſſet fratres, quorum erat honeſta uitæ cōuerſatio, habitauit cum eis. Sedentibus autem monachis poſt preces ueſpertinas, & diuinas ſcripturas apud ſe meditantibus, audiuit unum ex eis diſſerentem de tabernaculo, quod erat in ueteri teſtameoto, & de Saocto ſanctorum, & ioduceotem ſolutionem io duobus populis, & dicentem: Exterius quidem tabernaculum, eſt prinus populus Iudæorum: Sancta autem Sanctorum, eſt uocatio gentium: quæ habet magis myſticum, magis glorioſum ingreſſum. Nam pro ſacrificio aoimalium, & thuribulo, & menſa, & arca, quæ habebat panes mannæ, & libros legis, & quæcunque illic erant, & pro candelabro, & propitiatorio, uiſus eſt nobis Deus uerbum, qui in carne a ſe ſuſcepta nos illuminauit, effectus lumen cognitionis, & propitiatio noſtrorum peccatorum. Cū hæc autem ſoluiſſet frater fratribus, qui cum ipſo ſedebaot, ipſe rurſus dixit: Hanc ſolutionem didici à ſancto patre noſtro Pachomio, qui congregauit in Tabenniſe fratres proficientes in Domino. Credo uero fore, ut nobis à Domino peccata condonentur, quòd uiri iuſti hac hora memini. Cum hæc autem audiuiſſet Theodorus, corde fuit inflammatus, & dixit: Domioé Deus, ſi eſt hic uir ſanctus ſuper terram, dignare mihi concedere, ut eum uideam, & ſequar in omni præcepto: ut ego ſaluus fiam, & dignus euadā bonis, quæ promiſiſti iis, qui te diligunt. Hæc dicens, fuodebat lachrymas, ut cui diuino amore uolnerata eſſet anima.

Tabernaculi Moſaici myſtica interpretatio.

Poſt aliquot autem dies uenit ad ipſos Pecuſius quidam uir pius, & maxime Chriſtianus, ſenex admodum, ipſos uiſurus, & uolens ſcire, quomodo agerent. Rogauit eum Theodorus, ut ipſum ſecum duceret. Is uero nihil cunctatus, ipſum accepit & duxit. Qui cum perueniſſet ad locum adorauit Dominum, dicens: Benedictus es Deus, quoniam me peccatorem celeriter eaaudiſti, & impleuiſti petitionem meam, quam à te petij. Cum autem eum Pachomio congreſſus eſſet Theodorus, cœpit uehementer flere in foribus, & uultum irrigare lachrymis. Cum uero Pater eum uidiſſet, dixit ei: Noli flere, fili. Nā ego quoque etſi ſim peccator, ſuſcepi opus Domini. Cumque hæc dixiſſet, introduxit eum in monaſterium. Cum autem adſpexiſſet fratres fuit mente illuminatus, zelumq; pietatis accepit eius aoima: procedeosque abundat iis, quæ ſunt ex Deo, uirtutibus. Nam cum eſſet prudens & intelligens, magnam & admirabilem poſſidebat obedientiam: muniebatq; Dei gratia io ieiunijs & uigilijs & perpetua oratione perſeuerans, nō ceſſabat ſemper maiores deſiderare gratias. Nam cum multi moleſtia afficerentur, fuit conſolator & corrector eorum, qui quomodocunque labebantur. Videns autem inſignem eius eaercitationem, eum ualde amauit Pachomius, & eum in coede poſuit.

Theodorus fit monachus S. Pachomij.

Cum uero audijſſet eius mater eum illic agere, uenit in monaſterium, afferens Epiſtolas Epiſcoporum, quæ iubebant ei reddi ſuum filium. Ea uero hoſpitio accepta in mulierum aſceterio, quod eſt prope monaſterium, miſit epiſtolas ad Pachomium, rogans ut ei permitteret uidere ſuum filium. Tunc ipſe accerſito Theodoro, dixit ei: Audiuimus, fili, matrem tuam huc ueniſſe, uolentem te uidere: & ecce ad nos attulit epiſtolas Epiſcoporum. Abi ergo, & imple eius deſiderium, & maxime propter ſanctos uiros, qui ad nos ſcripſerunt. Dixit ei Theodorus: Fide iubebas mihi, ò pater, quòd ſi eam uidero poſt tantam cognitionem, non reddam rationem Domino in illo die, quòd ego reliquerim eam me conuenire in fratrum offenſionem. Si enim ante gratiam, filij Leui ſuos parentes & fratres ignorauerunt, ut ſeruarent Dei iuſtificationes: multo magis ego, qui ſum tanta dignatus gratia, non debeo præferre genus & parentes Dei dilectioni. Dicit enim Dominus: Qui diligit patrem ſuum aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus. Dixit ei Pachomius: Si tibi uidetur, ò fili, id tibi non expedire, ego non te cogo. Hoc autem eſt eorum, qui perfecte mundo renunciarunt, & ſeipſos omnino abnegauerunt. Oportet enim monachos, inutiles quidem fugere mundanas congreſſiones: eos autem, qui ſunt membra Chriſti, & credunt, omnes ex æquo diligere & admittere. Si quis autem, qui mundana tenetur affectione, dicit: Caro mea ſunt, & ego eos diligo: audiat ſcripturam, quæ dicit: A quo quis eſt ſuperatus, eius eſt etiam ſeruus. Cum ipſe ergo noluiſſet uideri à matre, illa quoque cōſtituit manere in aſceterio apud ſorores, quæ Chriſto ſeruabant uirginitatem, apud ſe cogitans: Omnino ſi Deus uoluerit, uidebo ipſum cum ſororibus, & meam animam propter ipſum lucrifaciam. Sic id quod eſt ea Deo acerbum, ſi fiat ad Dei gloriam, poteſt conciliare utilitatem iis, qui in id inciduot, etiā ſi aliquantiſper moleſtum uideatur.

Deut. 33.

Math. 10.

2. Petr. 2.

Theodorus nō uult uidere matrē ſuam.

Quomodo autem hunc uirū bonum & induſtriū produximus in medium eos incitandos, qui uolunt quæ ſunt bona & honeſta, imitari: ita etiam par eſt meminiſſe prauorum & ignauorum: ut ſint cauti, qui audiunt. Quidam enim ex fratribus, qui carnalem habebant prudentiam, & hominem ueterem non exuerant, magna moleſtia ſanctum afficiebant. Sæpe quidem eorum animæ utilem afferens admonitionem, nihil quidem proficiebat. Animo autem anxius & ualde triſtis abiens, Deum pro eis orabat, dicens. Deus, tu præcepiſti nobis, ut proximos diligeremus ut nosipſos. Quoniam ergo noſti promptum meum animi ſtudium & propoſitum, rogo te, ne deſpicias ſalutē eorum animarum, ſed eorum miserearis,

Matt. 19.

ris, & des timorem tuum in corde eorum, ut te cognoſcant, & tibi ſeruiant in ueritate & uitæ puritate: ut ipſi quoque in te habeant ſpem germanam: & ſynceram. Valde enim triſtis eſt anima mea, & omnes mei ſenſus de ipſis dolent. Hæc cum dixiſſet, ſiluit. Paucis autē poſt diebus, cum animaduertiſſet, quòd ne poſt preces quidem euaſiſſent meliores, rurſus ſtās orauit, & dedit eis quandam regulam & orationis, & reliquæ eorum uitæ inſtitutionis: ut ſaltem tanquam boni ſerui præſcriptum implentes, paulatim introducti, ea poſtea facerent libere & confidenter. Illi uero rurſus cùm uidiſſent eum non permittere, ut ſuam ſequerentur uoluntatem, ſeducti fuerunt à ſpiritu timiditatis, & retroceſſerūt, extrema & accurata uitæ forma obſtupefacti. Cum ij autem receſſiſſent, fuit deinceps grex purus, magiſque profecerunt in ſua exercitatione: ut frumentum quod in agris pulchre germinat, radicitus euulſis zizanijs. Hæc autem retuli, uolens per utrunque oſtendere, quòd ſicut mundanos nihil lædit, ſi aduerſentur, auſteritas monachorum: ſed potius eis prodeſt: ita monachos nihil iuuant neque preces, neque demiſſio patrum, ſi in ipſis ſint ignaui & negligentes.

Quidā quoque confeſſor, Dyoniſius nomine, œconomus eccleſiæ Tentyrorum, qui erat amicus Pachomij, cum audijſſet ex aliquibus, quòd qui ex alijs monaſterijs ad ipſum ueniebant, non ſinebat uerſari cū iis, qui cum ipſo erant fratribus, ſed manere in alio loco in foribus monaſterij: ad ipſum acceſſit, magna affectus moleſtia: & ipſum grauius increpando diſſerens, dixit: Non rectè facis, ò Abba, qui non eandem in omnes fratres habeas affectionem. Is autem cum magna patientia grauem ferens reprehenſionem, ei reſpondendo dixit: Nouit Deus meum propoſitum, ſcitque tua paterna affectio, me nunquàm tuam uoluiſſe animam moleſtia afficere, aut negligere. Quomodo ergo nunc auderem hoc facere, & Dominū meū aduerſus me irritare, qui aperte clamat: Quodcunq; feceritis uni horum fratrum meorum minimorum, mihi feciſtis? Excipe ergo, ò Pater, me tibi ſatisfacientem. Non enim hoc feci, ò Pater, quòd nihili faciam eos, qui huc ueniunt: ſed quoniam cœnobium habet multos, qui recenter aduenerūt: quorum ſunt diuerſi mores, & nondum ſciunt nec ipſum quidem monachi habitum: inter quos ſunt etiam pueri adeo ſimplices, ut ne ſuam quidem norint dexteram aut ſiniſtram, exiſtimaui magis expedire, ut fratres ſeorſum agerent, & ſimiliter ut qui accedunt, ſint ſeparati, & per ſe degant. Hoc autem exiſtimo potius eſſe honori iis, qui ad nos accedunt, patribus & fratribus, ut hora quidem orationis nobiſcum congregentur, poſtea autem unuſquiſque ſuum adeat locum, & illic quietem agat & ſilentium, me uidelicet propter Deum eis ſubminiſtrante, ea quæ ſunt neceſſaria. Hæc cum ex ipſo audiſſet presbyter Dionyſius, ei magis conceſſit, ſciens eum omnia ex Deo agere, & ualde lætatus ea defenſione, lubens rediit ad ſuos.

Matt. 25.

Etiam pueri olim fuere monachi.

Quædam autem mulier ex iis, quæ illic uitam agebant, cum laboraret profluuio ſanguinis, qui morbus eam longo tempore detinuerat: intellexiſſet autem de Pachomio, eum eſſe pium & religioſum, & uitam degere admirabilem: eiuſque ſyncerum ac germanum eſſe amicum Dionyſium, eum rogauit, ut eius miſereretur, & tanquàm necessaria aliqua de cauſa, accerſeret ſanctum in eccleſiam. Ille uero abductus precibus mulieris, eum ſtatim accerſijt. Cum autem acceſſiſſet, & poſt orationē amplexus eſſet Dionyſium in eccleſia, ſedit cum ipſo. Pauca uero cū ſancto Pachomio diſſerente Dionyſio, confirmata & roborata mulier animi promptitudine, & credens ei, qui dixit: Confide filia fides tua te ſaluam fecit: cum ſenſim ei à tergo appropinquaſſet, & tetigiſſet cucullam, quæ erat in capite eius, fuit ſtatim curata. & cadens in faciem flexis genibus, ipſum Deum laudabat propter beneficia, quæ per eius ſeruos fiunt in eos, qui credunt in ipſum. Ipſe autem intellecta arte Dyonyſij, benedixit mulieri: & rurſus rediit in ſuum monaſterium.

Math. 9.

Tactu cuculla S. Pachomij ſanat morbida mulier.

Cum autem poſtularet uſus, ut ageretur foſſa pro tutela monaſterii, ipſe quoque laborātibus fratribus opem ferebat lubentiſſime, & cū magna gratiarum actione. Aliquot uero poſt diebus quidam exercitator, Pater multorum fratrum, qui etiam ſolebat frequentius ad ipſum accedere, uenit ad ipſum cū uno fratre, propterea quòd talis exorta eſſet controuerſia in ſuo monaſterio. Is frater, qui una cum eo aderat, urgebat & moleſtiam afferebat eidem Præfecto monaſterii, ut aſſequeretur dignitatem clericatus. Præfectus autem cum uideret eum eſſe indignum tali munere, uarie differebat. Cum uero non poſſet amplius ferre fratris moleſtiam, accedit ad ſanctum Pachomium, & ei narrat quēadmodum res ſe haberet, pſuaſum habēs, eū ſolū eſſe ſoluturū fratris cōtentionē. Ille autē poſtquàm didicit cauſam, dicit presbitero. Non uenisti, ut à me exquireres Dei uoluntatem? Audi ergo me, & concede ei ſuam petitionem, ne diſperet. Fortaſſe per id abſtrahemus eius animam ab inimico. Contingit enim uirum quoque malum, ſi beneficio afficiatur, uenire ad ſenſum boni. Meliorum enim rerum deſiderium, ſolet animabus minimè diſſolutis & ignauis eſſe ueluti certum pignus, quòd ſe gerent ex uirtute. Nobis quoque frater, oportet hoc facere. Quæ eſt enim ex DEO dilectio, in eo conſiſtit, quòd alter alterius moueatur miſericordia. Cum hoc reſponſum accepiſſet præfectus, fecit quod fuerat iuſſus. Frater autem id, quod petierat, aſſecutus, reuerſus ad ſanctum cum lachrymis & multa compunctione, in faciemque cadens confeſſus eſt, dicens. Homo Dei, ualde fuiſti in altum ſublatus à Domino, ut qui uincas in bono malum. Si.n. nō fuiſſes in me leni animo, ſed aduerſus me dixiſſes aliquid, reliquiſſem habitum, & à Deo fuiſſem alienatus. Nunc autem benedictus es tu à Domino, quoniam per te ſalua eſt anima mea. Cum ille aūt eū iuſſiſſet ſurgere, & hortatus eſſet ut oſtēderet uitā dignā profeſſione, ne deteriores pœnas lueret in futuro, eū cōplexus dimiſit deducens uſq; ad oſtiū monaſterii.

Prudētia ſua ſeruat monachum turbantem.

Eo uero adhuc ſtante, ecce uir curſim procul adueniens, procidit ad eius pedes, rogans & obſecrans, ut eius filia, quæ uexabatur à dęmone, curaretur, à Chriſto ei data gratia. Ille autem, eo relicto ſtante foris, ingreſſus eſt monaſterium, miſitque ad eum per ianitorem, dicens: Non eſt quidem mos nobis loqui cū mulieribus: ſed mitte ad me unā ex ueſtibus tuæ filiæ, & cum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ei benedixerimus, eam rurſus remittemus: & ſpero quidem fore, ut ſalua fiat puella. Allatam autem tunicam torue intuens ſanctus, dixit: Non eſt eius tunica. Affirmāte aūt eius Patre, & dicēte eā eſſe eius, dixit ei. Eā q. dē illius ego quoq; eſſe ſcio: ſed nō cōſeruat ſuā caſtitatē, cū profiteatur ſe eſſe uirginē. Et ideo cū eam adſpexit ſenſi illā non eſſe caſtā: & propterea dixi eā nō eſſe ipſius. Promittat ergo tibi fore, ut deinceps ſe purā conſeruet coram Deo, eiuſque miſertus clemēs & miſericors Dñs, eam ſanabit. Cū aūt cū ira & dolore Pater interrogaſſet filiā, cōfeſſa eſt puella, & cū iureiurando dixit, ſe nō amplius ea eſſe facturā. Deinde ſic precatus ſanctus, ad eā miſit oleum: quo quidem cum uſa fuiſſet in fide ſtatim fuit ſanata, & Deum laudauit, quòd cum ſæuo dęmone uita quoque commutata,

Nouit occulta aliorū peccata.

Oleo ſanat dæmoniacam.

tatæ, magnam caſtitatis curam geſſerit in poſterum.

Cum hæc fama in omnem partẽ peruaſiſſet, alius rurſus filium, qui immanem habebat dæmonem, quotidie lugens, cum eum non poſſet ad ſanctum deducere, uenit ipſe genuflectens & rogãs, ut pro eo oraret. Is uero cum eſſet precatus, & illi panem dediſſet, præcepit, ut tempore uelcendi eum comedendum præberet laboranti. Ei itaque eſurienti Pater panem obtulit. Dæmon autem id ſentiens, non permiſit ei, ut ipſũ guſtaret, nec ut tangeret: ſed cum multa alia accepiſſet, expleuit appetitũ. Rurſus ergo pater eius, cũ hũc panem accepiſſet, & minutatim fregiſſet cum minutiſſimis partibus caſei, iniecit fragmenta in medium dactylorum, eaque ſola ei appoſuit: ut actum ignorans, acciperet benedictionem. Ipſe autem rurſus ea aperiens, & humi iecit fragmenta, & dactylos abhorrens reliquit, nolens nihil omnino guſtare. Cum ergo pater eius cum multis diebus reliquiſſet ieiunum, nihil aliud præter hunc panem reliquit in eius poteſtate. Is uero ſame oppreſſus, ex eo ſumpſit: & cũ primum fuiſſet refectus, dormiuit, & receſſit ab eo malus ſpiritus. Tunc pater accepto, qui curatus erat, filio rurſus cum ipſo acceſſit Deum laudans, qui per ſuos ſanctos facit magna mirabilia, glorioſaq; & inſignia, quorum non eſt numerus.

Benedicto pane pellit dæmonem ab homine.

Porro autem cum plurimas quoque alias curationes per ſe uideret hic beatus fieri uirtute ſancti ſpiritus, corde non efferebatur. (Habebat enim hanc quoque gratiam à Domino) ſed manebat ſemper idem, cogitabundus & ſeuerus. Si quando autem precatus, petitionem non fuerat conſecutus, hoc ei non uidebatur nouum & alienũ: ſed diuinam illam & magnã, quã didicerat, doctrinã habebat ſemper in ore: Fiat, dicens, Pater, uoluntas tua. Theodorus autem, de quo paulo ante dictum eſt, cum eſſet iunior, confirmabatur ſpiritu, in omnibus imitans patrem, qui ipſum deducebat: qui quidem nulli erat culpæ affinis, aut reprehenſioni, & proficiebat uirtutibus, magno illi uero ſe ſubmittẽs & cedens in omnibus, propter Deum, tã quam ipſi Domino. Quoniam uero ſolet ut plurimũ anima contrarijs exerceri ad patientiam, ſępenumero eum probat in iis, quæ ipſe præcipiebãt, iubens quidem ei aliqua facere opera: deinde rurſus eum iubẽs deſiſtere, & uituperans ea, quę ipſe faciebat, cum magna claritate animi transferebat ad alium, dicens, nõ recte prius ab eo facta eſſe, & indicebat cogitationem uanæ de ſe perſuaſionis, qua ſibi nimium placebat, cũ eo bellum gerere. Ipſe autẽ paternam increpationem prudenter accipiens, manebat minime conturbatus, nihil audens omnino contradicere, aut ſe apud eum defendere. Aliis uero uerbis ſibi ſatisfaciens, dicebat: Eſt optimus artifex & probus Chriſti ſeruus. Multa autem, quæ apud imperitos feruntur aliter, accipiũt a ſcientibus aliam correctionem. Ego itaque peccator meipſum debeo lugere, donec Dominus cor meũ dirigat ad bonũ, & euadã dignus ſanctorũ patrũ obedientia. Nam abſque Domini auxilio, opera hominis, & quæ in ſe eſt maximè fiducia, eſt puluis & cinis.

Theodorum obediẽtiſſimũ uarie exercet.

Cum autem fratres aliquando profecti eſſent in quandam inſulam, nomine Thræam, ad metendum, & eis Theodorus pararet quæ comederent, quodam die uenit pater ex opere, (erat enim cum eis) & laborabat morbo corporis. Ei uero horrenti iniecit Theodorus ſtragulã ueſtem ex pilis contextam, nempe cilicium. Ille autẽ id ualde ægrè ferẽs. Tolle, inquit, hoc à me & ſtoream mihi inijce, ſicut mos eſt fratribus. Eo aũt facto, rurſus ueluti oblitus exactæ illius & accuratę uiuẽdi formę ſenis, accepit pugillus dactylorum, & dedit ei, hortatusq; eſt, ut eis ueſceretur. Ille at id uidens, dixit ei lachrymans: Itane igitur, frater, quõ in

Vide ſancti ſenis religionẽ.

fratrum labores habemus poteſtatem, & ea diſpenſamus, quæ ſunt eis neceſſaria, propterea debemus nos abſolutè & temerè quibuslibet frui indiſcriminatim aut pter id, qđ uſus poſtulat, aut pter tps, aut pter morem aliquid facere? Vbi eſt ergo timor Dei? Dic.n. mihi frater: Peruaſiſti omnia tuguria, & tibi perſuaſiſti, non eſſe in eis aliquos ægrotos? Nè fallaris, Theodore. Perinde enim eſt in re parua, atq; in magna, ſe inique gerere. Illis enim, Deo opem ferente, lubenter ſuſtinentibus afflictiones, quomodo nos non feremus? Ea autẽ, quæ ſibi data fuerat, gratia morbos probabat, quinam eſſent. Aperte enim ſciebat, dęmones quauis ratione conari impedire fideles.

Eum certè aliquando inuaſit uehementiſſima febris in monaſterio, fuitque ieiunus quinque dies. Cũ autem intellexiſſet hanc eſſe artem maligni, qui ſemper uult ſanctis afferre impedimentum, non intermiſit ſurgere ad præces: ſed Deo, quem deſiderabat, uehementer ſupplicauit: ſtatimque morbo leuatus, in eorũ qui ſani erant, fratrum menſa conſedit, Deo agens gratias, qui ei concesserat ut poſſet diſcernere, quæ ſunt præſtantiora. Cum uero talis eſſet, nullo modo curã negligebat ægrotorum: ſed erat bonus & miſericors in fratres, ſi nullus alius.

Iam uero cum uidiſſet Dei prouidentiam multiplicari fratres, & in arctum cogi monaſterium, traduxit ex ijs aliquos in uicum, qui dicitur Pibi: & extructo illic monaſterio, eis præfecit œconomum, ut diſpenſaret quæ opus erant fratribus. Cum autem eis ſcripſiſſet regulas, & arrham dediſſet orationem, & plurimas ſpiritales adhortationes, eiſque accuratè præcepiſſet, ut nullos eorum uel uerbo, uel facto omnino lęderet proximum, ſed ſequeretur unuſquiſque præſcriptum exercitationis, quoniam & apud Deũ & apud homines ordo eſt in honore: curam gerebat ſenex uiſitans aſſiduè noctuque diuque, hæc duo monaſteria, ut ſeruus principis paſtorum Chriſti Domini, & Saluatoris animarum noſtrarum. Rurſus autem multiplicatis in ſecundo monaſterio fratribus, poſt aliquod tempus ad eum uenit ſenex aliquis, qui ſe maximè exercebat, nomine Eponychus: Qui ipſe quoque erat præfectus alterius monaſterij, antiquiſſimorum fratrum & perfectorum. Is magnum rogabat Pachomium, ut ipſum aſſumeret, & ſibi cõiungeret: & eius monaſteriũ, quod dicebatur Chenoboſcia, ipſius quoque fratres acciperet, & ſuo coniungeret monaſterio. Ille uero ei acquieſcens, illuc quoque fratres adduxit ex proprio monaſterio. Cumque Deum pro eis oraſſet, & præcepiſſet fratribus, qui prius illic erant, ut hi ſuas omnino regulas ſequerentur: & eis quoque formas, priore pbuiſſet, & eis cõſtituiſſet, ut uiuerẽt cõuenienter, regulis primi monaſterij, ipſe Domino agebat gratias propter ſalutem fratrũ. Eodẽ modo rurſus a fratribus, qui degebant in monaſterio Muchonſe, ut eorum curam poſt Deũ ſuſciperet, ceſſit pater: & cum eis quoque feciſſet eaſdem conſtitutiones, & eos cooptaſſet inter proprios fratres, ipſos ẽt cõmendauit Dño, qui facit mirabilia, & eos, q uolũt ſalui fieri, tradit & committit ſuis ſanctis.

Mire augentur monachi ſub eo.

In hoc monaſterio erat quidam antiquus & ualdè ſanctus, diligens Dominum, nomine Ionas, exercitator perfectiſſimus, cuius etiam uiuendi rationem ad multorum utilitatem, Deo adiuuante, narrabo. Nam cum magnus Pachomius ſtudioſe ac diligẽter in unoquoque monaſterio conſtituiſſet fratres potentes ſpiritu ad reliquos gubernandos, ipſeque certis intereiectis interuallis uiſitare monaſteria: & illuc quoque uenisset: dum ipſe ingrederetur in monaſterium, ſtabat ficus alta admodũ, in qua ſolebant quidam pueri clã aſcendentes, ex ea ſumere fructus & comedere.

Ionas, ſenex. & perfectiſſimus monachus.

Cum

Cum hoc antem uidiſſet ille magnus, & ei appropinquaſſet, uidet ſpiritum quendam immundum, qui ſedebat ſuper ipſam. Cum uero cognouiſſet hunc eſſe dæmonem gulæ, & exploratũ habuiſſet hũc eſſe, qui maxime decipiebat iuuenes, uocat prædictum fratrẽ, qui erat hortulanus monaſterij, & dicit ei: Excinde frater hanc ficũ. Eſt enim indecorum, eã ſtare in medio monaſterij, propterea quod ea afferat offenſionẽ ijs, qui cognitione nequaquam ſunt ſtabiliti. Is autẽ cum hoc audijſſet, magno dolore eſt affectus, & dicit illi magno: Nequaquam, ò pater, magnum enim fructum ſolemus ex ea percipere. Cum eum autem uidiſſet affectum moleſtia, ſciretque eius uitam admirabilem & utilem, noluit quidem eum amplius cogere, nè afficeretur maiori triſtitia. Sequenti uero die uiſa eſt arbor adeo ſicca, ut nec folium uiride, neque fructus in ea omnino inueniretur. Cum ergo uidiſſet beatus Ionas (ita enim uocabatur ſenex) id, quod factum fuerat, maiorem accepit dolorem ex inobedientia, quòd cum dixiſſet ſanctus, non eam ſtatim omni ſtudio & alacritate animi exciдiſſet.

Vide ad mirandã abſtinẽtia. Is cum octogintaquinque annos egiſſet in monaſterio, & uitam exercuiſſet admodum honeſtam & uenerandam, ſolusque horti curam gereret, & frugiferas ipſe plantaſſet arbores, nullum unquam omnino fructum guſtauit uſque ad mortem, omnibus fratribus, hoſpitibus, & ijs qui circuncirca incolebant, veſcentibus fructibus uſque ad ſatietatem. Indumentũ autem eius erat huiuſmodi: Cum tres ſolas ouis pelles coniunxiſſet, ijs ſolis fuit contentus ad omnẽ amictum corporis, nihil aliud induens, nec hyeme, nec *Veſtem.* æſtate. Habebat uero unum lebitonem, quo induebatur tempore diuinorum & intemeratorũ ſacramentorum corporis Domini noſtri Ieſu chriſti, & cũ primum communicaſſet, eum rurſus exuebat & reponebat, mundum ſeruans octogintaquinque annos. *Victũ corporis.* Quid ſit autem corporis quies, neſciebat quidem, quod ipſe lubenter ſemper operabatur, & cum magno ſtudio & animi alacritate. Sed neque cocti aliquid unquam ſumpſit, ſed totò tempore uitæ ſuæ, cruda olera comminuta comedebat cum aceto. Aſſerebant autem quidam ex fratribus, quod nec nouerat quidem domum noſſenoſocomij. Accedit his omnibus, quod nunquã recubuit ſupra dorſum uſque ad mortem, ſed interdiu quidem hortum operabatur, circa occaſum autem Solis, cum cibum ſumpſiſſet, ingrediebatur in ſuam cellam, & ſellæ inſidens, in medio cellæ iunes contexebat uſque ad conuentum nocturnum, & ſic contingebat ei ſomnum parumper uidere propter naturalem neceſſitatem corporis, ſedenti & in manibus habenti iuncos, qui ab eo texebantur. Hoc uero faciebat non ad lucernam, aut ad ignem aliquem, ſed in obſcuris ſedens tenebris, & ſcripturas memoriter recitans. Alia quoque plurima laude digna faciebat beatus ſenex Ionas, quæ ſcribere non eſt præſentis *Mortis genus.* temporis, ne ſi in infinitam longitudinem produxerimus orationem, negligentioribus auditoribus tædium afferamus. Hunc nouo quodam modo fama eſt obdormiiſſe. Sellæ enim ſuæ inſidens, & iuncos texens, ut ſolebat, ſic requieuit, ut ipſo mortuo, inuenirentur iunci in eius manibus. Narrant autem fra*Sepultura.*tres de eius ſepultura rem uere admirabilem, & dignam quæ mandetur ſcriptis. Nam cum eius pedes non potuiſſe extendi, propterea quod inſtar ligni obduruiſſent in ea, in qua deceſſerat, figura, neque eius manus poſſent contrahi, aut appropinquare reliquo corpori, neque rurſus concederet, ut tunica exueretur pellicea, eum inuoluentes perinde, ac lignorum ſarcinam, ſic coacti ſunt eum mandare ſepulturæ. Sed reuertamur ad propoſitum.

Cũ in hoc monaſterio oratorium ſanctus ædificaſſet Pachomius, porticusque & columnas numeroſè conſtruxiſſet lapidibus, delectatus eſt opere, propterea quod id pulchre ædificaſſet. Cum autem apud ſe conſideraſſet, non oportere hominum opera admirari, & delectari ſpecie pulchrorum ædificiorum, recenti adhuc opere, acceptis funibus, & columnis alligatis, iuſſit fratribus, ut eas traherent totis uiribus, do*Cauenda uana gloria in ijs, quæ facim⁹.*nec inclinatæ, non fuerunt amplius decoræ. Deinde uerò cœpit dicere: Nec uos quoque fratres, multum contendatis iactare & magnificare opus manuum ueſtrarum: ſed orate potius, ut gratia Chriſti & dono sãcti ſpiritus integra maneant ueſtra opera, & nè mẽs lapſa propter laudem artis, fiat præda diaboli: Sunt enim multæ eius inſidiæ. Ita in unum quodque ueniens monaſterium, eis proderat, & ſedens, eis ſanctas exponebat ſcripturas, & hortabatur, primum quidem, ut nulli eſſent affines reprehenſioni, ſcirent autem, & non ignorarent aſtutias inimicorum: Ipſi uero in eos pugnarent uirtute ſancti Spiritus, & continenter dicerent: In Deo faciemus uirtutem, & ipſe ad nihilum rediget inimicos noſtros.

Eum uero rogauit quidem ex fratribus, cur, cum ante aduentum quidem moleſtiam exhibentis dæmonis, ſaluum habentes ſenſum cogitationis, philoſophemur de continentia, humilitateque & alijs uirtutibus. Tempore autem poſtulante, ut oſtendamus opera, de quibus philoſophamur, ut uerbi cauſa, in tẽpore iræ, patientiam, in tempore odij, iniuriæ acceptæ obliuionem, laude propoſita, animum ab inani *Cur à uitijs impugnati, non ſatis illis reſiſtamus* gloria alienum, & alia multa eiuſmodi, non poſſumus? Cui ſanctus ſic reſpondit, dicens: Quoniam uirtutem perfectè non exercemus, propterea omnem dæmonum habitum & tortuoſos anfractus neſcimus ad hoc, ut nos poſſimus eius, qui nos uexat, aduentũ acriore contemplantis animæ facultate amouere, & talium cogitationum circonſiſtentem repellere confuſionem. Quocirca neceſſe eſt unoquoque die & hora, contemplanti animæ parti, tanquam oleum, infundere Dei merum: qui cum ſit agendi facultatis efficiens, & lucerna ad contemplãda ea, quæ ſubiiciũtur, efficit quidem, ut mens noſtra concuti & labefactari nequeat, ad iram autem, & odium, & iniuriæ acceptæ recordationem, & aliquam aliam ex ijs affectionibus, quæ nos protrudunt ad uitium, nos non rapiat, contemplantemque & in ſublime ſe extollentẽ ad regionem incorporeorum ei, quem tales uexant *Lu 10.* dæmones, addit animum, & eum incitat, ut contemnat, efficitque, ut (ſicut ſcriptum eſt) ambulet ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici.

Hæc cum ipſe ſoluere fratribus, & inimici bella aperte deſcriberet, hęretici quidam exercitatores, in*Arrogantia quorundam hæreticorum.*terna cilicio occultantes, uenerunt, & fratribus, qui erant in foribus, dixerunt, à ſuo patre ad magnum illum miſſi: Ingredimini, & ei dicite: Es ne uerè homo Dei, & credis te à Deo exaudiri? Agedum communiter noſtris pedibus fluuium hunc tranſmittamus, ut cognoſcant omnes, qui ex nobis habet maiorem apud Deum fiduciam, nos, an tu. Cum hæc autẽ Pachomio fratres renũciaſſent, ſuccenſens, dixit eis, An uos, inquit, omnino hæc ueſtris auribus accepiſtis? Neſcitis huiuſmodi queſtiones eſſe plane à Deo alienas, & quæ non ſolum abhorrent, non dico à noſtræ uitæ inſtituto, ſed etiam à mundanis, qui rectè ſapiunt, & ſunt uerè Chriſtiani? Quæ enim lex nobis pmittit hæc dicere, uel ꝓponere? Quid eſt aũt miſeri us hac cogitatione, ut ego mittens lugere mea pecca

ta, & animo eſſe inſtar pueri, quo æternum effugiam ſupplicium, talibus utar quæſtionibus? Is uero rurſus dixerunt: An cum illi ſint hæretici, & à Deo alieni, te ad hoc uocare auſi ſunt? Is uero reſpondens, dixit eis: Certe hæc eſt quæſtio hæreticorum. Non legiſtis autem id, quod dicit Apoſtolus: Secundum duritiam autem eorum, & cor impœnitens, tradidit eos Deus in reprobum ſenſum, ut ſint ipſi inexcuſabiles? Et nunc hi ſorte Dei permiſsione potuiſſent fluuium traijcere, tanquam per aridam, opem eis ferente diabolo ad hoc, ut hæreſis huius impietas confirmetur ijs, qui ei innituntur: & hoc *actu fidem faciat aliquibus ex ijs, qui iam ſunt ab eo decepti. Mihi uerò non eſt nunc hoc neceſſarium. Ite ergo, & dicite ijs, qui hanc uobis uocem proponunt: Hæc dicit homo Dei Pachomius: Meum certamen & totum meum ſtudium eſt, non ut pedibus fluuium tranſmittã, aut feris imperem, quas ab initio Deus ſubiecit homini: ſed ut Dei in me comprehendam iudicium, & Domini uirtute diabolicas tranſiliam inſidias: qui me iuſsit ambulare ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem inimici potentiam. His enim mihi datis à Domino, reliqua quoque omnino conſequentur. Hæc cum dixiſſet, rurſus præcipit fratribus, de bonis ſuis operibus non ſibi nimium placere, nec eo nomine pręclare de ſe ſentire, neque Deum tentare per has petitiones. Inueniuntur enim multæ machinæ aduerſarij, ſuntque ea, quæ sũt huiuſmodi, & ſuperuacanea, & periculoſa, cum inimico dixerit Verbum ſalutare: Non tentabis Dominum Deum tuum.

Præclarum S. Pachomij reſponſũ.

** ex.*

Lu. 19

Mat. 4

Poſt hos omnes ſermones, orauit ſurgens ſenex, & rogauit Dominum, ut eius uerbi ſemper meminiſſet ad ſalutem: & ſic receſsit unuſquiſque ex fratribus ad opus ſibi conſtitutum, meditans diuinas ſcripturas. Fieri enim non poterat, ut ullus eorum aliquod uerbum loqueretur ocioſum & mundanum: ſed, prout ſcriptum eſt: Os meum meditabitur ſapiẽtiam, & meditatio cordis mei prudentiam. Vnuſquiſque ergo cõferebat cum proximo, uel de ſolutione ſcripturæ, uel de patris bonis operibus & uitæ ſanctitate. Mundi autem uanitas adeo ab eis conculcata fuerat, ut quidam ex eis obdormierint, nec argenti, nec auri omnino ſcientes ſpeciem. Cum uero cum fratribus quibuſdã nauigaret ad monaſterium, peruenire autem non potuiſſet, quòd iam dies inclinaret ad ueſperam, dixit eis: Vultis uigilemus hac nocte? Ij uero dicunt ei: Vt tibi uidetur, Pater. Is rurſus dicit eis: Didici duas formas orationis à ſancto Patre noſtro Palamone: Aut oremus uſque ad mediam noctem, & deinde quieſcamus uſque ad matutinum: aut dormiamus uſque ad dimidiam noctem, & ſic orabimus uſque ad matutinum. Cum ij autem ultimum elegiſſent, mãſit ſenex, horas ſapienter coniectans ſomni & orationis. Erat enim ſenex peritus uigiliarum, & promptus apud ſocios. Ipſi uerò cum ea in re longe ab eo abeſſent, in conuentu officio minime ſatisfecerunt. Nã unus quidem omnino eum latuit. Erat enim defatigatus, & tota nocte dormijt. Alter autem cum ſe conieciſſe in ædem, manſit diu, ſomno remedium afferens. Quẽ quidem cum mane uocaſſet ad preces, fecit ut ſecum ſtaret. Ipſe autem cum, ut conſueuerat, tota nocte manus in formam crucis extendiſſet, manſit immotus, donec peregit orationem. Cum uero rurſus multa cõfeciſſent ſtadia, uenerunt in monaſterium.

Pſ. 36.

Tota nocte erat extenſis manibus.

Cornelius autem œconomus, cum audijſſet magnum acceſsiſſe Pachomium, rogauit unũ ex ijs, qui cum eo erant fratribus, dicẽs: Quid agit Pater noſter, aut ubi uerſatus eſt ijs diebus, qui interceſſere? Dicit ei frater: Virum quidẽ noſti, & eius ſtudium. Hac nocte autem ſatis nos erudijt. Cum uero is narraſſet omnia, dicit eius Cornelius: O imbecillitas: Et permiſiſti, ut te ſenex uinceret, qui es adoleſcens? Ipſis autem loquentibus, audiuit magnus Pachomius ſpiritu. Cum itaque fuiſſet ueſpera, dicit Cornelio: Quoniam me heri quædam inuaſit ſocordia, uis hodie impleamus debitum, ſtantes ad orationem? Scriptum eſt enim: Vouete, ac reddite Domino Deo noſtro Sed uigila nobiſcum. Cum is autem dixiſſet, Vt uis pater: ſtatim in cella peragit, quod deſiderabat, diu quidem trahens preces: Cornelium autẽ ad ea, quæ dicta ſunt, ſatis erudiens, docensque commiſerari, & antiquum ducere meliorem. Poſt generale enim fratrum officiũ eius, qui ſimul fit, conuentus, cum ijs ceſſauiſſet à precibus, dixiſſetque ei frater: Quid feciſti, Pater? Ne aquam quidem guſtaui, cum cibum ſumpſiſſe ueſperi: Ille dicit ei: Et permiſiſti, ò Corneli, ut ſenex imbecillus te uincat in oratione? Tunc cum cognouiſſet ſe nõ latuiſſe, ſed magnum Pachomium eius uerba attendiſſe, quæ fratri dixerat: Peccaui, inquit, ignoſce mihi. Neq; enim rectè cogitaui, nec rectè ſum locutus. Eſt enim in te ſanctus ſpiritus inhabitans, & Dei uirtus eſt tecum. Cum ergo eum quoque ſic pulchre docuiſſet, dimiſit.

Pſ. 75.

Fratres aũt rurſus cœpit hortari, nè attendant ad pulchritudinem & ſpeciem huius ſeculi, nõ pulchrũ cibum, aut indumentum. Eorum enim pulchritudinẽ oſtendebat eſſe in mandatis Dei, conuenienter Pſalmographo, qui dicit: Domine, in uoluntate tua præbuiſti pulchritudini meæ uirtutem. Sola ergo quærendã uirtutum pulchritudo, quod etiam eſt utile. Dicite enim mihi, inquit, Ioſeph non erat adſpectu ualde decorus? Verum non rex extitit ex ea, quæ uidebatur, pulchritudine: ſed ex eo, qui in eo habitabat ſplendore uirtutum, euaſitque ea, quæ erant grauia & aſpera, turpeque ac uitandum uicit & fugit peccatum: cuius tenebras ac caliginem deſcribere non eſt præſentis tẽporis. Sed non erant tales Amnon, aut Abſalon, qui ſolius corporis confidentes pulchritudini, ſe diuerſis malis omnino transfixerunt, & non diuinam tuerunt iuſtitiam. Verum nos nobiſipſis attendamus, ò dilecti, ab omni cupiditate carnis noſipſos remouẽtes, ut ſic ęternorum bonorum ſiamus participes, rurſus recipientes ueram pulchritudinem. Eo hæc dicente, uenit illuc Paphnutius, frater Theodori, qui ipſe quoque petebat fieri Monachus. Cum eo autem nollet omnino uti ut fratre, (ueterem enim hominem nondum plene exuerat) magno afficiebatur dolore Paphnutius, & perpetuo flebat. Cum uerò hoc magnus intellexiſſet Pachomius, dicit ei: Bonum eſt ſe demittere, & accommodare ijs, qui ſunt huiuſmodi in principio, ò frater. Quomodo enim recenter plantatis arboribus conuenit magnum adhibere ſtudium & ſolicitudinẽ, ita etiam ei, qui incipit ſe exercere, donec ipſe Dei gratia actis radicibus, fide fuerit confirmatus. Cum hæc audiuiſſet Theodorus, ceſsit Patri, ut ei fuerat conſtitutum, fratrem in omnibus confirmans. Intelligebat enim ea quę dicebantur.

Pſ. 29.

Ge. 39.

2. Reg. 13. & 18.

Aegre ferente autem fratre aliquo, quòd frequentius à Patre reprehenderetur, dum eum, quod bonũ eſt, doceret, & paratus eſſet ad fugam, ſimulans Theodorus, dicit ei: Noſti frater, ſenis orationem eſſe ſupra modum aſperam: Neſcio, an hic poſsim amplius ſuſtinere. Ille uerò, ueluti proprium onus deponens, & recte ad alium reſpiciens, ei dicit: Et tu hoc pateris? Dicit autem ei Theodorus: Et ualde quidem ægre patior. Sed ſi uelis, ſimus unà ad noſipſos conſolãdos donec adhuc ſemel experiamur. Si in nos quidem euadat benignus, hic maneamus: ſin minus, abeamus, & ſimus ſeparati. Hæc cum audijſſet frater, fuit confirmatus ex imbecillitate ſuarum cogitationum. Theo

Theodorus mira arte ſanat fratrẽ de fuga cogitãtẽ.

dorus

dorus autem ueniens ad Pachomium, rem ei narrauit, ut potuit. Ille uero dixit ei: Recte feciſti, fili. Sed adhuc eum tecum, & eius rurſum conſilium ueluti repræhendere. Quã dat ille admonitionem, plenius accipit frater. Cumque ii ſimul ueniſſent, & Theodorus conuenienter doctrinæ patris eum repræhenderet, ſe inclinans Pater: Ignoſcite mihi, inquit, fratres. nam ego peccaui. Debetis ipſi quoque tanquam germani filij ferre Patrem ueſtrum. Et ſic callido inuento eis profuit.

Huius Theodori prudentiam cum uidiſſet Pachomius, & quod poſſet confirmare & corroborare imbecilliores, eo ualde lætabatur. Mos autem erat omnibus, ut ſingulis ueſperis in unum monaſterij locum conuenientes, audirent magni Pachomij doctrinam. Simul uero congregatis omnibus, iubet Theodoro, qui erat uiginti annos natus, loqui fratribus uerbũ Dei. Is uero protinus citra ullam contradictionem. aut inobedientiam os aperiens, locutus eſt eis multa, quæ pertinebant ad eorum utilitatem. Nonnulli autem ex ſenibus antiquioribus, cum uidiſſent quod factum fuerat, noluerunt eum audire, dicentes inter ſe inuicem: Quoniam hic rudis & ignarus nos docet, eum non audiemus. Et relicta congregatione, receſſerunt unuſquiſque in cellam ſuam. Cum ducendo autem finem impoſuiſſet, miſit magnus Pachomius ad eos accerſcẽdos. Cum ipſi autem ad eũ ueniſſent, eos interrogauit, dicens: Quanam de cauſa relicta auditione receſſiſtis in cellas ueſtras? Illi uero dicunt: Tantillum puerum, ſenum & qui ſunt in monaſterio prouectorum, doctorem conſtituiſti? Hæc cum audiſſet, ualdè ingemuit: triſtitiaq; affectus, dicit eis: Scitis, unde principium malorũ in mundum introiit? Cum ij autem dixiſſent, Vnde? Reſpondẽs, dicit eis, Ex ſuperbia, propter quam Lucifer quoque, qui mane oriebatur, cecidi è cœlo, & fuit contritus ſuper terram, propter quã cum feris quoque habitauit Nabuchodonoſor Rex Babylonis. An non audijſtis id, quod ſcriptũ eſt. Abominatio eſt Domino uir omnis alto corde; & quod omnis, qui ſeipſum exaltat, humiliabitur; Qui autẽ ſeipſum humiliat, exaltabitur? Vos ergo inſcientes ſpoliauit diabolus, ut qui omnem ueſtram uirtutem perdideritis. Mater enim & principiũ omniũ malorũ eſt, ſuperbia. Non enim Theodoro relicto receſſiſtis, ſed cum uerbum Dei effugeritis, ſeparati eſtis à ſancto Spiritu. Verè digni eſtis omni commiſeratione. Quomodo non intellexiſtis fuiſſe ſatanã, qui uos impulit, ut eò recederetis? O magnum miraculũ. Deus ſeipſum humiliauit, factus obediens propter nos uſque ad mortẽ, & nos, qui ſumus ſecundum naturam humiles, efferimur? Qui eſt natura excelſus, & omnẽ ſuperat magnitudinem, mundũ acquiſiuit per humilitatem, cum poſſet uel ſolo aſpectu omnia comburere: Nos autẽ, qui ſumus reuera terra & cinis, & ſi quid eſt his uilius, intumeſcimus, neſcientes quod nos ex eo demittimus ad infimas terræ partes? Non uidiſtis me uel attentiſſimè audientem; Dico autem uobis, me in eo audiendo magnam accepiſſe utilitatem. Nõ enim, ut qui uos probarem, permiſi ei loqui uobiſcũ, ſed ut qui ipſe quoque expectarem commodum. Quãto ergo magis oportuit uos eum cum magna audire humilitate? Vere dico, quod ego, qui ſũ ueſter Pater in Domino, ita audiui, ut qui neſcirem dexteram, uel ſiniſtram. Vobis ergò dico coram, quod niſi pro hoc magnam oſtenderitis pœnitentiam, ut uobis condonetur delictum, id uobis afferet interitum, & cum in uobis peſſimum fuerit initium, non ceſſabitis, donec perueneritis ad ultimã ſententiã condẽnationis. Cũq; his uerbis ſuperbiæ uulnus latis adſtrinxiſſet, ſedauit morbũ, eos moderatè corrigẽs. Erat enim & ſeruus, quando oportebat, & rurſus benignus, quãdo tempus poſtulabat. Repræhendebatque peccantes, ad id, quod bonum eſt, incitans.

Eius obediẽtia.

Eſaia. 14.

Da. 4.

Matt. 23.

Philip. 2

Fratrem certe quendam non rectè ambulantem, ſed propriam ſequentem uoluntatem, cum ſeorſum accepiſſet, eum admonebat, dicens, Frater, Dominus dicit: De cœlo deſcendi, ut faciam uoluntatem eius, qui me miſit. Ipſe quoque debes non audire. Video enim te eſſe inuiſum inimico, eumque tuos labores per multa populari. Ingredere ergo ſequens regulam, & quando te uocat ad cibũ ſumendũ, nè permaneas ieiunus, ſed conueniens cum fratribus, pane uiſcere modicè, & ſume obſoniũ, quod tibi apponitur. At neque ualde ſatieris, ſi ſis admodum robuſtus corpore: Neque rurſus, ſi ſis imbecillius, corpus ualde cõſumas, ſed te rege pro uiribus corporis, donec uiceris dæmonem gloriationis. Is enim tibi ualde imminet. Qui cum hæc audijſſet, in præſentia quidem paruit conſilio, errorem autem rurſus eſt ſecutus, dicens, Quid hoc? Vbi ſcriptũ eſt. Noli ieiunare, noli te exercere? Cum ergo ſic ſequeretur ſuam animi impulſionem, dominatum in eum obtinuit inimicus. Et cum Theodorum uocaſſet ille magnus, dicit ei: Scis hunc fratrem mihi magnam afferre moleſtiam? Vade ergo uiſita illum, & fac ut ſcias, quid agat. Cum ueniſſet. autem, inuenit illum tanquã orantem, ſed uerba emittentem immutata, & quæ nihil omnino ſignificarent. Reuerſus uero, narrauit eius nugas magno Pachomio. Conſiderans autem Theodorus diaboli operationem, eiuſque uarium & multiplex in nos bellum, admiratus eſt & ualde timuit, cogitans cum quãta ſobrietate oporteat Monachum decertare aduerſus infeſtos impetus aduerſarij. Cum autem ueniſſet ſanctus, & pro eo feciſſet orationem, qui eſt omni ex parte miſericors, Dominus noſter Ieſu Chriſtus eum curauit. Ipſeque caſtigatus, deinceps ſe cuſtodijt, ad ea, quæ ſunt ante, ſe extendens.

Ioan. 6.

S. Pacomius corrigit fratrẽ propriè uolũtati obſequentẽ.

Dicebat uerò ijs, qui conuenerant, fratribus Pachomius: Magna uigilantia & attentione opus eſt, ò fratres, ad hoc ut ſalui ſimus. Et enim ſæpe malos audio iactantes dæmones, quod decipiant eos, qui ſe exercent, & alioqui ululantes: Talis eſt aſſiduus in orationibus, & cum ardorem ferre non poſſemus, receſſimus. Vos ergo ſemper cuſtodite, & munite nomine Chriſti. Vobis enim eius uoluntatem ſequentibus, aduerſus uos nihil poterunt inimici. Sunt enim cinis & fumus, & non eſt in eis ſtatus à facie timentium Dominum. Hæc cum dixiſſet, fuit ueluti à Deo afflatus, ſtetitque ſatis magno tẽpore. Deinde uocat œconomum monaſterij, & dicit ei ſenſim: Vade in hanc cellam & cognoſce, quiſnam ſit, qui illic ſuam negligit animam, & ſis teſtis damni illius apertè ſciẽs id, quod ex eo euenerit. Iſte enim non acceſſit ad audiendum uerbum Dei, ut uires ſumeret aduerſus eum, qui ipſum affligit, & trahit in mundum, cur non illic precatur, ſed dormit? Neſcio, an is ſit Monachus. Is autem paulo poſt ſeparatus à fratribus, reuerſus eſt in mundum, ut qui non poſſet ferre leue iugum Domini.

Monachus negligẽs, redit ad mũdum.

Adijciens quoque pater, hoc rurſus dicit: Docite mihi, fratrès, ſi ſit domus habens centum manſiones, pertinens ad patremfamilias, emat autem alius ab eo interiorem manſionem, nonne prohibetur à ſuo habitaculo; Ita.n. fidelis, habeat oẽs fructus ſpiritus, ſua aũt negligentia & inſidijs diaboli ab uno eorũ abalienetur, uirtute uendita per dolũ, non erit imbecillus ĩ ea parte, cui ſua ſponte ceſſit; Niſi enim ſurrexerit, uigilantemque & attentã habuerit aĩam, & ſe munierit ad diligẽter cuſtodierit, ꝑ paruũ illum inimici ingreſsũ, ꝑdit oẽm ſuã uirtutẽ. Vt q in bello ſtãt in pſi

dio aduerſus aduerſarios, eer minimam partem, quã oeglexerint, ſæpe certum uulnus accipiuot, & in magnum uitæ ueoiunt periculum. Oportet ergo unumquenque noſtrum ſe munire, & omnibus ornare uirtutibus. Non eſt enim paruum damnum ei, qui paruã deſpexit uirtutem.

Viſio S. uiri. Aliquando autem contigit, ut cum ipſe ageret cũ fratribus, frondes ficum ſecantibus, & ea eis iam ſemel, quantum portare poſſent, tuliſſent in nauigium, ille ſanctus eſſet repente in ecſtaſi, & omnes uideret ſuos fratres, aliquos quidem igne ardente contineri, & nõ poſſe effugere, alios aũt ſtare nudis pedib. ſupra ſpinas, & implicari palis, nec poſſe illinc omnino euadere, alios ſtare ſupra partem altiſſimi præcipitij, ſub quo erat circumcirca fluuius latiſſimus, refertus crocodilis, ut nec poſſent recedere à præcipitio, nec ſeipſos iacere fluuium propter belluarũ multitudinem. Eo autem adhuc ſic ſtante, fratres, qui onera depoſuerant, ei aſſiſtebant in oratione. Cumque ipſe dixiſſet, Amen, uia receſſerunt. Cum ergo aduentaſſet ueſpera, & ipſe uiſionem narraret, ut poteret omnes lachrymabantur. Rogatus autẽ à fratribus, quid eſſet hoc, dicit eis: Noui poſt meum deceſſum hoc futurũ in fratribus, adeo ut non poſſint inuenire, qui eos cõfirmet & corroboret, ſicut eos oportet conſolari in multis afflictionibus, & deducere ad id, quod eſt melius ea ueris præceptis. Tunc Theodorum, qui ſatis habebat ſpiritus, & poterat multis prodeſſe, cõſtituit œconomũ monaſterij, quod eſt in Tabenniſe. Ipſe autẽ habitauit in alio monaſterio, ubi erat œconomia aliorum monaſteriorum: Theodorus uero nulla in re propriam ſequebatur uoluntatem, quandoquidem eum inflamauerat uerbum Dei & confirmauerat, ut ea, quæ ſupra ſunt, animo agitaret, & proficiens fratribus proderat, ut ſolebat.

Accidit autem quodam die poſt officium matutinum, ut deſcendens Pachomius uocaret fratrem, qui erat in foribus, & ei diceret: Suntne aliqui, qui uelint mundo renũciare? Dicit ei: Sunt. Vnus ſenex, & ex hiſtrionibus alius, nomine Syluanus. Dicit aũt magnus Pachomius: Voca eos huc. Introductus uero ſenex, procidit ad pedes eius, & magna uoce confeſſus eſt, dicens: Rogo uos: Veſpere. cum unus ex fratribus deſcendiſſet in puteum, uidens ualde ſum miratus, & male de te cogitaui, dicẽs apud me: Hic homo eſt homicida, qui fratres inducit hac hora, ut deſcendant in puteum, (Iuſſerat enim, ut ſe mundaret ueſpere) Vidi uero in ſomnis, me quidem in medio fratrum: uirum autem quendam in ueſte ſplendida eis dicentẽ: Accipite uos ſpiritum obedientiæ: Mihi autem dicit: Accipe ſpiritum incredulitatis. Rogo ergo uos, ut oretis pro me. Cum itaque oraſſet, & eum inſtituiſſet, ipſum quoque in conuentum ſpiritalem cooptauit. Et cum Syluanum uocaſſet, dicit ei: Vide frater: Labor eſt, & opus eſt ſobria & attenta anima, & modeſta cogitatione ad hoc, ut poſſis poſt Dei gratiam ei, qui affligit, reſiſtere, maximè cum priſtina conſuetudo reuocet ad id, quod eſt deterius. Cumque is promiſiſſet ſe omnia facturũ eſſe ex doctrina magni Pachomij, eum Pater admiſit.

Seueritas eius in monachũ diſſolutum. Is cum longo tempore decertaſſet, ſuam cœpit ſalutem negligere, & trahi ad delicias, & ſcurrilibus facetijs delectari. Quinetiam in hunelta ſcenæ uerba ſecurè inter fratres, tanquam tragœdiam agens, proferebat. Eum cum uocaſſet ſanctus pater, poſt uiceſimũ annum ſuæ exercitationis, iuſſit præſentibus fratribus ueſte exui monaſtica, & acceptis ueſtibus mundanis, expelli monaſterio. Is autem procideus ad pedes ſancti ſenis, eum rogabat, dicens: Hoc adhuc mihi condona pater: Credo in eum, qui imbecillos ſaluos facit, Dominum Chriſtum, fore ut me habeas agẽtem pœnitentiam, propterea quòd uitam egerim in negligentia: adeo ut tu mea gaudens pœnitentia, ſis Deo acturus gratias. Ei autem dicit magnus reſpondens Pachomius: Scis, quandiu te tulerim, adeo ut ſæpe mihi neceſſe fuerit te efficere uerberibus, cum in nullum alium hoc fecerit, & nec in aliquem manum extendere uoluerim. Quod itaq; in te ſolum cogerer hoc facere, animo magis dolebã, quam tu, quẽ uerberabaris, id dictante lege miſericordiæ. Nam propter nullam aliam cauſam hoc uidebar facere, niſi propter tuam ſalutem, ut ſic poſſem tua delicta corrigere. Si ergo tot acceptis admonitionibus, noluiſti uenire ad id, quod eſt melius, neq; plagis affectus eligere id, quod eſt utile: quemadmodum poſſum diutius permittere, ut membrum morboſum congregetur cum grege Chriſti? Nè forte unius omnibus affricata ſcabies, nõ paruã eius partẽ inficiat & perdat. Cũ is ſic reſiſteret, & ille magis rogare pergeret, & affirmaret fore, ut ſe deinceps corrigeret, petiit ab eo Pachomius fideiuſſores, qui ſponderent fore, ut non amplius in eodem perſiſtere. Cum itaque Petronius, uir ſanctus & admirandus; eum ea quæ ſpondebat, factorum eſſe recepiſſet, conceſſit ei beatus Pachomius: & facta oratione, eum tradidit Petronio.

Syluanus mire ſe corrigit, cũ eũ uellet Pachomi⁹ expellere. Is autem hanc ueniam aſſecutus, ita ſeipſum deiecit, & tam humilem prebuit, ut ipſe multis fuerit exẽplar in omni quidem uirtute diuinæ pietatis, præcipuè aũt in ijs, quæ ex Deo emittuntur, lachrymis toti fraternitati, adeo ut uel eo comedẽre, ſæpè non poſſet reprimere impetum lachrymarum, quæ fluebant inſtar fluuij, ſed eas etiam commiſceret alimẽto neceſſario, & impleretur in eo illud Dauidicum: Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meũ cum fletu miſcebam. Cum autem ei dicerent fratres, nè præſentibus hoſpitibus, aut aliquibus alijs, hoc faceret, affirmabat ſæpè ſe uoluiſſe hac de cauſa continere, ſed minime potuiſſe. Cum ij uero rurſus dicerent, eum id poſſe per ſe facere in compunctione & in oratione, in menſa autem, dum comedit, abſtinere: Poteſt enim, aiebant, animal uel abſque externis lachrymis ſemper eſſe in compunctione, & cogerent eum dicere, quanam de cauſa irrigaretur lachrymis, uel potius prohiberent: Dicebant enim ſe erubeſcere, quòd multi ea nobiſte adſpiciẽtes non comedãt, dicit eis: Non uultis, o fratres, me flere, cum uideam ſanctos mihi miniſtrantes, quorum uel pedum puluis à me magni fit, nec eo dignus ſim, qui cum eis ullo modo conferat? Non debeo ergò (dicite mihi) lugere, quòd mihi ſcenico artifici tales uiri miniſtrant? Lugeo ergo, fratres, timẽs quotidie, nè deuorer, quomodo profani Dathan & Abiron, qui mala mente & non mundis manibus aggreſſi ſunt ſancta ſuffumigate, quod cum talem acceperim cognitionem, animæ ſalutem negligam. Propterea eius me non pudet. Noui enim multa mea peccata. Quamobrem etiamſi ipſam traderem animam, nihil noui alienive facerem.

Pſ. 101

Num. 16.

Cum is diu ita decertaret, rurſus de eo teſtimoniũ ferebat magnus omnibus præſentibus: Ecce fratres, teſtor coram Deo, quòd ex quo factum eſt hoc cœnobium, nullum ex omnibus fratribus, qui mecum ſunt uerſari, noui meam imitatum eſſe humilitatem, niſi unum ſolum. Cum hæc autem audijſſent fratres, alij quidem exiſtimabant unum ex iis eſſe Theodorum, alij uero Petronium, alij autem Orſiſium. Cum rogaſſet autem Theodorus, de quonam diceret, nolebat magnus dicere Pachomius. Ipſo uero rurſus urgẽte uehementius, & alijs magnis fratribus rogantibus, quiſnam eſſet, reſpondit magnus ille. Si ſcirem eſſe

inancem

inanem concepturum gloriam enm, de qno ſum dicturns, ipſum non commendaſſem. Sed quia ſcio Dei gratia eum, dum landatur, euadere humiliorem, propterea ut nos eius mores imitemini, ſecurè uobis omnibus præſentibus illum eſſe beatum pronunciabo. Nam tu quidem, ò Theodore, & quicuuqoe ſicut tu, decertant in monaſterio, uiuctum diabolnm, tanquã paſſerem ſnbieciſtis ueſtris pedibus, & quotidie per Chriſti gratiam, tanquam aggerem conculcatis: Sed ſi fueritis negligenres ſurgens, qui iacet ſub oeſtris pedibus diabolus fugiet, & acrius aduerſus uos bellũ geret. Iunior autem Syluanus, qui non multo adhuc tempore erat monaſterio à nobis eijcieodus propter negligentiam, nunc omnioo ſnperauit diabolum, & de medio ita ſuſtulit, ut propter inſignem ſuam humilitatem non poſſit uou uideri eum perfecte uiciſſe. Et uos quidem, ut qui habeatis opera iuſtitiæ, confiditis ijs, qoæ iam feciſtis. Is autem quo magis decertat, eo magis omnibus ſe oſtendit reprobom, toto ſuo animo & cogitatione ſe uilem eſſe reputans & inutilem. Propterea enim in promptu qnoque habet lachrymas, qnouiam ſe uilipendit, & nihili ſacit quicquam ea ijs, quę ab ipſo recte fiuut. Nihil enim æquè eneruat diabolum, ut quæ cum agendi uirtute eſt, ea toto animo hnmilitas.

Illuſtre beati Pachomij de Syluano teſtimonium.

Humilitatis uis.

Sic ergo decertans Syluanus, iu alijs octo annis poſt uiginti curſum peregit: de cuius quidem deceſſu Dei ſeruus tulit teſtimonium, quòd cùm multitudo Angelorum eius animam cnm magno gaudio accepiſſet, tauquàm hoſtiam electam eam Chriſto obtuleruut. Sed cum hanc pulchram in Chriſto uiuendi ratiouem intelleaiſſet etiam ciuitatis epiſcopus, oomine Panuarius, in omnibus alioqui uir bouus, & rectæ fidei amator uehemens, miſſis literis, eum ad ſe accerſijt, pluribus uerbis rogans, & diuina adhortans perſuaſione, ut ĩ illa ciuitate eatrueret monaſteria. Cum ipſe ergo eſſet ab eo multis de cauſis perſuaſus, & illuc eſſet uenturus, æquum putauit primum uiſitare ea, quorum curam gerebat monaſteria. Cum eſſet autem prope unum ex ijs, occuraiт ſuneri cuiuſdam fratris mortui qui efferebatur, (uixerat uero in ocio & laſciuia) & fratribus illius uionaſterii, qni funus proſequebantur cura multa & numeroſa pſalmodia, cum illic eſſent etiam pauperes & cognati omnes, & amici defuncti. Qui cnm uidiſſenc ſanctũ, depoſuerunt lectum, ut pro ipſis & fratre mortuo faceret orationẽ. Cum ergo obtuliſſet plus quàm rogatus fuerat, eam, quę Deo deberur, ſupplicationem & adoratiouem, couuerſus ad eos, iuſſit quidem eos ceſſare pſallere. Cum autem iuſſiſſet efferri neſtimeuta mortui, insſit ea comburi coram omuibus. Deinde ſic rurſus iuſſit tolli, & abſque ea, quæ de more fit, pſalmodia ſepeliri reliqnias. Fratribus autem & patentibus, & omnibns coguatis eins qui deceſſerat, hoc nono ſpectaculo obſtupeſactis, & rogautibus, ut ei conſneta fieret Pſalmodia, ipſe nou ſuſtinuit. Ipſis uero rurſns eiulantibus & dicentibus: Quodnam eſt hoc nouum ſpectaculum, ò Pater? Quis nou iacẽris mortui fuerit miſertus, etſi ſit inimicus, cum ſufficiat calamitas ad hoc inducere uel eum, qui ſit beſtia? Neq; hoc tuã decet ſanctitatẽ, & nobis hoc maaimũ affert dedecus, & multa alia. Et rurſus: Vtinã uô progenuiſſemns, utinam uõ factus eſſet hic mouachus. Non .o. nobis reliquiſſet æternum hunc dolorẽ. Rogamus ergo, ut mortui ſancto ſuneri reddatur Pſalmodia.

Vide sãctis uiri erga defunctũ negligentem monachũ facinus mirabile.

Ille uero reſpondens, dixit eis: Re uera, ſtatres, iaceutis plus, quàm ueſtri, miſereor: quandoquidem uos quidem id curatis, quod uidetur, taberuaculum: à me autem ratio habetur animæ, cuins cauſa, ut Pater, hoc præcepi. Et uos quidem maiorem illic paratis dolore m per eum, qui exiſtimatur, honorẽ: egn autem ei ſingularem defenſionem & relaxationem comparo per ignominiam, ea de cauſa nou curam gero mortui corporis, ſed animæ immortalis, quæ etiã id rurſus recipiet incorruptũ in reſurrectione in extremo die. Alioqui autem ſi hoc fieri permiſero, iudicabor, tanquàm qui ſtudeatu placere hominibus, & qui pro eo, qui ſit ad tempus, appararu, contempſerim utilitatem animæ, quæ eſt examinanda in iudicio. Dens enim, qui eſt ſons bonitatis, quærit occaſiones, ꝑ quas poſſit efficere, ut abunde iu uos ſuã deriuet beniguitatẽ, & remittat peccata: ut non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam io futuro ueniam cõſequamur. Qui etiam uobis dedit tacite cogitandum, quòd ſi ulla deberet eſſe uenia, poſt uitam præſeutem eam daret. Si autem uos, qui digni ſumus habiti diuinæ eius medicæ ſcientiæ accipere experientiam, uou unicuique id, quod conuenit, auxilium adhibeamus, meritò tanquam contemptores au diemus id, quod ſcriptum eſt: Venite contemptores & admiremiui admirabilia, & delebuntur. Propterea rogo uos, quo is, qui deceſſit, liberetur à malis immineutibus, & requiem couſequatur, eum ſepelite ſine pſalmis. Poteſt enim Deus, cum ſit bonus & multæ miſericordiæ, ẽt præter noſtram rogationem, eum, qui ad ipſum receſſit, ſuſcipere. Cumqne is hæc diaiſſet, abductus eſt in montem, ſicut iuſſit ſanctus, & fuit ſepultus.

Habac 1.

Vult eũ ſepeliri ſine pſalmodia, ex ea ignominia eiꝰ anima conſulatur nõquod Eccleſiæ morem negligendum putet.

Cũ aũt illic moratus eſſet duos dies, & doceret nnũquãq; ex fratribus de timore Dei, & quẽadmodũ oporteat decertare aduerſus diabolũ, eiusq; inſidias & dolos: & quẽadmodũ oporteat Chriſti uirtute iuſirmare, quas in nos magno ſtudio parat, machiuatioues, fuit ei renũciatum, ꝙ quidã frater in monaſterio, qđ uocatur Chenoboſciorũ, qui in morbũ iuciderat, & eo tenebatur, deſiderabat frui ab eo data benedictione. Hęc cum uir Dei audijſſet, ſurgens eſt eos ſecutus. Cum autem abeſſer ſanctus ad duo aut tria milliaria à loco, ad quem tendebat, audiuit ſacram uocẽ in aere. Cumq; ſiais ſuſpeaiſſet oculis uidit animam fratris, quæ læto curſu à pſallentibus Angelis deducebatur in beatam Dei nitam. Cum uero fratres, qui eum ſequebantnr, oeq; uocem ſenſiſſent, neqne alium uidiſſeut, ipſe autem ſæpè fixis adſpiceret ad Orieutẽ oculis, dicuut ei: Stas Pater? curramus, ut cõpræhendamus. Is autem dixit eis: Illuc curramus. Eum enim ab eo tempore adſpicio, qui abducirur ad uitam beatam. Cumq; rogarenr, ut diceret eis, quemadmodum oiderat animam, eis omnia uarrauit, ut potuit. A[illegible] nõnulli qoidem ea eis, qui ad ipſum acceſſerant, profecti ad eorũ monaſterinm, com diligẽter quæſijſſent horam, in qua frater dormierat, cognoueruut eſſe uera, quæ à ſancto eis dicta fuerant. Ego autem hæc uarraui, duo ſimul uolens oſtendere, & quòd erat uir ui perſpiciendi prędicus: & habebat domum prophetiæ, & quæcuoqne procul ſiebant, præuidebat puriſſimo meutis oculo: & quòd oportet uos ſemper imitari ea, quæ ſunt bona & houeſta, & procul abeſſe à noaijs. Et hæc quidem hactenos.

Magnus autem ille cum uiam confeciſſet, & ad antedictum ueniſſet Epiſcopum cũ ijs, qui erant cũ ipſo fratribus, iuſſit Epiſcopus diẽ feſtum agi propter aduentum ipſius. Qui cùm eũ eſſet compleaus, & ei dediſſet dexteram, dedit ei locum ad ædificandũ maaimè eapeteudum monaſteriũ, quod uolebat. Cùm autem ſanctns prompto & alacri animo hoc eacitaret, ualloq; & foſſa id tuto muniret extrinſecus, ne uolẽtibus facile id uidere liceret: quidam iuſtiuctu diabolico, cum noctu coactione facta: eò ueuiſſent, deiecerunt ædificiũ. Sed non ita multo poſt andacis ſui cœpti dignas pœnas dederunt. Nam cnm ipſe fra-

tres quotidie hortatus eſſet ad patientiam, & quodam die illi aduenientes, ſceleri, ut ſolebãt, inſtarẽt, ſtatim adueniens Angelus Domini, eos omnes combuſſit, arcens eos de cætero ab illo audaci facinore. Sicut enim cera à facie ignis, ſic ſunt ſoluti. Conſtituit ergo illic quoque uir ſanctus uiros pios, & ualde admirabiles: duce eorum conſtituto quodam Samuele, Hilaro & quodam Encrate: quoniam monaſterium erat prope oppidum.

Puniũtur diuinitus monaſterij euerſiones.

Eo ergo apud illos tandiu manente, donec confirmati eſſent gratia Domini, quidam Philoſophus eius ciuitatis, cum de eis audijſſet, acceſſit illuc eos tentans, quinam eſſent. Cumque unum ex fratribus conueniſſet, dicit ei: Vocate mihi patrem ueſtrum, de rebus neceſſarijs mecum diſputaturum. Cum autem intellixiſſet ſanctus eum eſſe Philoſophum, mittit ad ipſum Cornelium & Theodorum, promittentes eos eſſe reſpõſuros ad ea, quæ ab ipſo dicerentur. Eis uero egreſſis, dicit Philoſophus: Magna fama eſt uos eſſe ſapientes, quietemq; & ſilentium agentes cõuenienter ueſtræ religioni: & prætereà uos ſapienter reſpondere ijs, qui nobiſcum congrediuntur. Vos ergo examinabo, ex ijs, quas habetis, ſcripturis ſyllogiſmos faciens. Cui dicit Theodorus: Dic id, quod uis dicere. Reſpõdit Philoſophus: Si es nobiſcũ uerba facturus, ſolue quod quæritur. Dic, ait ei Theodorus. Philoſophus uero dixit ei: Quis eſt, qui non natus, eſt mortuus: aut quis natus, nõ eſt mortuus? Quis autem mortuus, minime fœtuit? Dixit autẽ ei Theodorus: Non eſt magna tua interrogatio, ò ſapiens: dicam tamen. Qui non fuit quidem natus, ſed eſt mortuus, ut dixiſti, is eſt Adam. Qui autem natus eſt, & non mortuus, is eſt Enoch. Qui uero mortuus eſt, & nõ fœtuit, eſt uxor Lothi: quæ quidẽ mutata fuit in columnam ſalis, quæ ad oſtẽdendum infidelibus ſtat uſq; in hodiernum diem. Conſulo autem tibi ò Philoſophe, ut relictis his propoſitionibus & importunis ſyllogiſmis, accedas ad Chriſtũ, cui ſeruimus, & accipias peccatorum tuorum remiſſionem. Ad hæc cum mutus manſiſſet Philoſophus, receſſit, admirans acutam eius reſponſionem, & obſtupeſcens.

Ad Philoſophi quæſtiones Theodorus ſcitè reſpõdet.
Ge. 19.

Cum autem multis poſt diebus reuerſus eſſet pater ex monaſterio, quod ædificauerat, ueniſſetq; in unum ex ſuis, & fratres ei proceſſiſſent obuiã, & cũ ſalutaſſent: egreſſus puer ex eodem grege, cœpit ad ipſum clamare: Reuera, Pater, ex quo hinc abiiſti uſque in hodiernum diem, neq; olus, neque pultis nobis eſt cocta. Ad quod lepide reſpondens, dicit ſanctus. Ne ęgre feras, ò fili, ego efficiã, ut coquatur, & cum ueniſſet in monaſterium, ingreditur etiam in culinam. Cumq; inueniſſet illic fratrẽ, quẽ ei rei præfecerat, facientem ſtoream, dicit ei: Dic mihi, frater; Quandiu ab hinc fratribus non coxiſti olera? Is autem dixit: Sunt iam duo menſes. Pater uero dixit ei. Quanam de cauſa contempſiſti mandatum? Ille uerò reſpondens, dixit ei: Volebam, Pater, quotidie hoc facere. Cum autem ſcirem id, quod coquitur, non cõſumi, propterea quòd omnes fere fratres abſtineant, (ſoli enim pueri comedunt) ne ſumptus, qui fiebat cum tãto labore, foras eiiceretur, cũ nullus eſſet eius particeps, arbitratus id eſſe ineptum & intempeſtiuum, propterea non coxi, & ne otij damner, facio ſtoream cum fratribus, ſciẽs unum ex ijs, qui mecũ ſunt deputati, poſſe ad talem uſum ſufficere, & ad parandos paucos cibos, qui ſunt oleæ & comminuta olera. Cum hæc autem ſanctus audiſſet, dicit ei. Et quot ſunt ſtoreæ, quas feciſtis? Is uero dixit, Quingentæ. Dicit uero eis ſanctus: Afferte eas huc. Eis autem allatis, iuſſit ipſas ſtatim in ignem coniici, & dicit eis: Sicut uos uobis datam contempſiſtis regulam de fratrum diſpenſatione, ita ego non peperci ueſtrũ opus comburere, ut ſciatis non eſſe honeſtum contemnere leges Patrum, datas ad ſalutem animarum. An neſcitis, quòd cuius rei data eſt fruendæ poteſtas, ſi ab ea abſtinet quis, maiorem à Deo mercedem percipit? Quod autem in ſua non habet dominatu, coactus uero ab eo abſtinet, propterea quòd non habet, pro eo fruſtra mercedem poſtulat. Quando enim à pluribus & diuerſis ad ueſcendum appoſitis ipſi propter Deũ abſtinent, tunc magnam habent mercedem. Cuius autẽ frui uoluptate ne fuit quidem in poteſtate, quomõ cenſebitur eſſe eius abſtinentiã? Propter exiguũ ergo olei ſumptũ, abſtuliſtis à fratribus tãtã utilitatẽ.

Ecce ut punit uir ſanctus monachi inobediẽtiã.

Cum hæc eis referret, & ad eorum correctionem ſatis eſſet iratus, qui foribus præerat frater, ingreſſus dixit ei. Maximi quidam huc uenerunt Anachoretæ, quærentes nos conuenire. Is autem iuſſit eos quamprimum ingredi, qui cum acceſſiſſent, eos ſalutauit, & poſt preces eos aſſumens, deduxit ad eos omnes, qui illic erant fratres, & poſtea ad loca, in quibus circũſcriptũ erat monaſterium. Ij uero magnũ rogarũt Pachomiũ, ut ſeorsũ cũ eis, & de eis q̃ uolebãt, diſſereret. Cũq; eos accepiſſet ĩ cella apta & quieta, ſedit una cũ eis. Cum ij autẽ cœpiſſent uerbũ proferre propheticũ, & habitũ exercitatũ in ſcripturis, dubitabat apud ſe cogitans, undenam oriretur quidam fœtor intolerabilis. Poſtquàm autem & ipſi cum ſancto plurima, & ſanctus ex ſanctis ſcripturis cum eis diſſeruiſſet, & hora nona præteriiſſet, ipſi quoque ſurrexerũt, ut uiam ſuam inirent. Inuitati uero à magno Pachomio ad conuiuium, non aſſenſi ſunt, dicentes ſe feſtinare, ut ante ſolis occaſum uenirent in locum ſuum. Et cum uale dixiſſent, ab eo receſſerunt. Magnus autem Pachomius cum uellet ſcire cauſam tetri illius odoris, Deum rogauit, & ſtatim cognouit, quòd erãt dogmata impietatis, quæ ex eorum anima emiſſa, tã tam afferebant moleſtiam, & non cunctatus, uiros eſt perſecutus. Quos cum eſſet aſſecutus, dixit eis. Volo unum uerbum ex uobis ſciſcitari. Illi uero dixerunt, Dic. Origenis, qui dicitur, uos opera legitis? Ij uero, cum hoc audijſſent, negarunt, dicentes. Nequaquã. Sanctus autem dixit. Ecce teſtor uobis coram Deo, quòd omnis homo, qui legit Originem, & ſuſcipit eius dogmata, deſcendet in profundum inferorum, & eius hæreditas erunt tenebræ exteriores. Ego autem uobis ſum proteſtatus, id quod eſt à Domino mihi ſignificatũ, & ſum de ea re innocens. Vos uidebitis. Ecce audiuiſtis ueritatem. Si autem mihi credideritis, uolentes uero Deum eſſe uobis propitium, accipite omnes libros Origenis, & proijcite in fluuium. Et cũ hæc dixiſſet, ipſos reliquit, & reuerſus in gymnaſiũ ueritatis, inuenit quidem fratres congregatos ad preces, & ſtans cum ipſis, impleuit hymnodiam.

Cũ hæreticis diſſerẽs tetrum ſentit odorẽ.

Eiuſdẽ Origene ſententia.

Cum illi autem conueniſſent ad comedendũ, manſit ipſe in quodam loco, in quo conſueuerat offerre preces Domino, & cum clauſiſſet oſtium, recordans uiſionis, quæ aliquã illi facta fuerat, Deum rogauit, ut ei rurſus ſignificaretur de ſtatu fratrum, qui erat poſtea futurus, & quænã eſſent poſt eius deceſſum euẽtura fratribus, qui erant poſtea futuri. Produxit autẽ preces ab hora nona, donec frater uocaturus fecit fratres ſurgere ad hymnos nocturnos. Is uero uehementer orans, repente circa mediam noctem uidet uiſionem, quæ ei ſignificabat, iuxta eius petitionem, de ſtatu fratrũ, qui erat poſtea futurus, & quòd aliqui quidem ex ijs ſe pie & religioſe exercebunt, maiusq; & amplius euadet monaſterium, claudicabunt autem non pauci, & ſuæ ſalutis curam abiicient. Vidit uero (ut ipſe dicebat) multitudinem fratrum in ualle profundiſſima & ſicca, & multos quidem ex ijs uolen-

Viſio eius.

tes

tes ex ipſa aſcendere, & non poſſe, cum ſibi inuicẽ aduerſi occurerẽt, neq; profundiſſimas tenebras eua dere: Alios autem lapſos præ imbecilitate, uerſari apud inferos: Alios clamantes uoce miſerabili: Paucos uero ex ipſis uix cum magno labore potuiſſe aſcendere, quibus poſtquam aſcendiſſet, lua occurit. Cumq; ad ſe rediſſet, Domino egit gratias. Tunc cognouit beatus ea, quæ uerè erant euentura fratribus in ultimis diebus, & quæ in ipſis futura erant, negligentiã & magnam eorum cæcitatem & errorem, & bonorũ defectum, & quod uincent, qui ſunt negligentiores, propter inopiam eius, quæ illis minimè placeat, multitudinis, ſolusque erit locus in ijs poſtea: adeo ut improbi imperent fratribus, & qui neſciunt cognitionẽ in monaſteriis dominatum obtineant, & de principatu decertent: & mali perſequantur eos, qui ſunt meliores, & boni non habeant dicendi libertatẽ: & (ut dicitur) diuina in humana conuertantur. Et exclamans, dixit Domino cum fletu: Domine omnipotẽs, ſi ita futurum eſt, quanam de cauſa permiſiſti, ut omnia fierent cœnobia? Si ij, qui in poſterum ſunt præfuturi fratribus, erunt mali, qualea nam futuri ſunt qui ab eis paſcentur? Nam ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadent. Temere & fruſtra laboraui. Memento, Domine, præclarorum, quos ipſe peregiſti, laborum, & ſeruorum tuorum, qui nunc toto animo uitæ rectè agendæ dant operam. Memento teſtamenti quod te tuis ſeruis ſeruaturum es pollicitus uſque ad conſummationem. Tu ſcis, Domine, quemadmodum ex quo ego accepi habitum monaſticum, me coram te ſemper demiſerim, humilemq; reddiderim, & nec pane, aut aqua, aut ulla re terreſtri fuerim ſatiatus.

Matt. 15.

Hæc eo dicente, uox ad eum facta eſt, dicens: Noli gloriari, ò Pachomij, cum ſit homo, ſed tibi pete ueniam. Conſtant enim uniuerſa mea miſericordia. Ille uerò ſe ſtatim humi deiecit, & miſericordiam à Deo petiuit, dicens: Domine omnipotens, demitte in me tuas miſerationes, & nè unquam à me tuam auferas miſericordiam. Nã ego quoque ſcio, ò Domine, quod abſque tua defenſione ſint omnia claudicatura. Cũq; hæc dixiſſet, ei lucidi adſtiterunt Angeli, & in medio eorum iuuenis, qui, quæ dici non poteſt, reſplendebat pulchritudine, & inſtar ſolis fulgorẽ emittebat. Erat autem eius capiti impoſita corona ex ſpinis. Quem cum è terra feciſſent ſurgere, dixerunt: Quoniam petijſti, ut ad te à Domino mitteretur miſericordia, eccè ipſe eſt miſericordia, Deus gloriæ Ieſus Chriſtus unigenitus Patris, quem miſit in mundum, & cruci fuit propter nos affixus, geſtans coronam ex ſpinis in capite. Dixit autem Pachomius: Rogo intemeratam tuã naturam Dñe: Non ego te cruci affixi. Ipſe uero læto uultu dixit: Scio, quod tu me non crucifixeris, ſed patres ueſtri me crucifixerũt. Eſto ergo bono animo, & confirmeris: Semen enim tuum non deficiet in ſeculum, & conſeruabitur uſque ad conſummationem ſeculi. Quinetiam ipſi, qui poſt te ſalui fient ex profundiſſima caligine, uidebuntur eos ſuperare, quorum ſummum nũc eſt uitæ inſtitutum. Nam nũc quidem reſplendent illuminati exemplo tuarum uirtutum, qui autem poſt te ſunt futuri, in loco arido & inculto, in bona ſententia & uoluntario uitæ inſtituto, nullo eos deducente ex conſanguineis, ex tenebris reſilientes ad ueritatem, exercebunt iuſtitiam: amen dico tibi, inuenientur cum ijs, qui nunc præclarè & citra ullam reprehenſionem uitam agunt, & eandem conſequentur ſalutem. Hæc cum dixiſſet, rurſus aſcẽdit in cœlum, aere ita illuminato, ut gloria illius lucis non poſſit ullis uerbis humanis explicari.

Chriſtus ei apparet ſpiniscoronatus, eũque confirmat.

Cum autem, quæ uiſa fuerant, magnus ille eſſet admiratus, uocat quidem fratres ad nocturnam congregationem is, cui id munus fuerat demandatum. Impleto autem officio, conſtiterunt, ut ſolebant, diſcipuli ad audiendum ſermonem. Is uero os aperiens, dixit eis: Filij, pro totis ueſtris uiribus decertate pro ueſtra ſalute, antequam ueniat tempus, in quo ſi fuerimus negligentes, futurum eſt ut noſtram defleamus miſeriam. Virtutem prompto & alacri animo operemini. Dico enim uobis, ſi uideritis bona, quæ ſunt in cœlis, & promiſſionem, quæ eſt ſanctis repoſita, & quemadmodum puniuntur, qui à Deo exciderunt: & tormenta, quæ ſunt parata ijs, qui negligunt, & maximè ijs, qui ueritatem agnouere, & non ut par erat, uitam inſtituere, ut eſſent hæredes, quæ ſanctis parata eſt, beatitudinis: ſed aufugerunt, nullius alterius nos teneret deſiderium, iam ſublime euectos, & de præteritorũ malorum ignoratione aſſidue lugentes, donec Dei gratias obumbrans unumquenque cum gratia ad ipſũ ſum deduxiſſet in die deceſſua, quando hic manente puluere, anima id, quod eſt cognatum, conſeruans, ad immortalem luminum recurrit ſpiritum. Cur inanẽ ſectatur homo gloriam, cum ſit puluis? Quid autem ſuperbis terra & cinis: Lugeamus noſipſos, dum tempus habemus, nè cum uenerit nobis præfinitus terminus, inueniamur tunc à Domino petere tempus ad pœnitentiam, cuius tempus apertè tranſierit. In inferno enim, inquit, quis confitebitur tibi? A Dauide didicimus. Verè miſera eſt anima, & digna omni commiſeratione, quæ, mundi negauit ſeruitutem, & eidẽ rurſus quærit ſeruire. Ne concedamus, ò fratres, huic ſeculo, quod eſt breuiſſimum & uile, ut à nobis rapiat illam beatam & immortalem uitam. Extimeſco enim, & horreo, nè fortè patres noſtri ſecundum carnem, qui in hoc mundo uerſantur, & in huius mundi negocijs implicantur, & nos hinc exiſtimãt beata iã uita frui, inueniantur nos condemnare: Quomodo dicentes, afflixiſtis uos in ueſtris ſemitis? Magna eſt ueſtra afflictio. Ignis accenſus eſt ſuper nos. Inutiles facti ſunt rami ueſtri. Et rurſus ex Propheta: Propterea in prædam fuiſtis dilecti, ut abominandi, & corona capitis ueſtri à uobis eſt ablata. Ciuitates, quę eſtis ad Auſtrum, quomodo fuiſtis concluſæ? Non eſt, quĩ uos aperiat. Tollatur enim, inquit, impius, nè uideat gloriam Domini. Propterea ex toto animo decertemus, animam ſemper ante oculos habentes, & omni hora terribile ſupplicium uiſione appræhendẽtes: per quæ mens deduci ſolet ad ſenſum: & fert quidem opem lachrymana anima prono corpori: id autem rurſus calefactum, eam reddit ui contemplandi præditam, eamque in ſublime extollens ex rebus terrenis, efficit, ut Deum ſemper uiſione appræhendat. Et ſic humilitas, & inanis gloriæ uacuitas, & ab omnia prudentia humana alienatio, hinc erit ei infracta & ualida.

Eius ad fratres adhortatio.

Ec. 60.

Pſ. 6.

Ie. 13.

Eſai. 26.

Philoſophetur ergò quotidiè, fratres, anima aduerſus craſſiſſimum corpus quouis ſtudio & admonitione: & ueſpere, cum ad dormiendum conceſſerimus, dicat quilibet unicuique mẽbro corporis: Quã diu ſum in medio ueſtrum, prompto & alacri animo uenite ad Dominum ueſtrum, manibus quidem dicens: Erit tempus, quando ceſſabunt ueſtræ exultationes: Non amplius pugni uobis ad iram deſeruient, non uos extendetis paratæ ad rapinam. Pedibus autem: Erit tempus, quando non curretis ad ea, quæ ſunt iniuſta. Cuncta quoque membra ſua ſimiliter alloquatur, & dicat eis: Priuſquam nos mors occupet, & diſiungat, quæ ex peccato facta eſt, diſſolutio, decertemus, ſtemus ſtrenue, & impigre Dominum adoremus, donec ipſe rurſus adueniens, & ſuſcepto ſudore, qui oritur ex labore, qui eſt ad tempus, tranſmittat ad uitam immortalem. Fundite lachry-

Anima ergã ſuũ corpus ut ſe debeat gerere.

mas oculi. Declara caro Domino tuam ingenuam ſeruitutem, collabora mecū in precibus, quibus Deo confiteor: ne, cum requieſcere uis atque dormire, me deducas in æternum ſupplicium. Erit enim tempus, ſi ſis ſobria & uigilans, quando ueniet tibi copioſa bonorum remuneratio: & rurſus iudicium, ſi fuerimus pigri ac negligentes. Tuncque licebit audire animam ſic dicentem corpori: Hei mihi, quòd tecū fui colligata, & tua cauſa condemnor. Si ſic quotidie uoſ ipſos intendamus, uere templum Dei erimus: & in nobis inhabitabit ſpiritus Sanctus: & in nobis figet Chriſtus tabernaculum, neque ullæ inſidiæ ſatanicæ nos poterunt decipere. Dei enim timor, & hæc conſilia, quæ ſunt à nobis propoſita, inſtar innumerabilium pædagogorum & doctorum, nos magis docebunt & erudient: & quæcunque mens humana non poteſt comprehendere, ea oſtendit ſanctisſimus diuinus ſpiritus intemeratæ naturæ. Quid enim, ut oportet oremus, ex Apoſtoli ſententia, neſcimus: ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et quæ deinceps conſequuntur.

Rom. 8.

Cùm autem fuiſſet aliquando fames, & fratres nō haberent frumentum, uel potius frumentum non inueniretur in tota fere Aegypto, miſit ſanctus ſenex quendam ex fratribus ad obeundas ciuitates & uicos, quærentem emere frumentum, cum ei dediſſet ad emendum frumentum centum nummos. Is autem, cui mandatum fuerat hoc negotium, cū multa loca obiiſſet, acceſsit in quandam ciuitatem, quæ uocabatur Hermothen, & Dei prouidentia inuenit illic degentem quendam ualde pium hominem, & Deum timentem, qui audierat de uita ſancti Pachomij & eius fratrum. Huic autem, qui ſic uitam agebat, frumentum publicum fuerat commiſſum. Ad eum itaque accedens frater, rogabat, ut ei uenderet frumentum centum nummorum. Ille uero dixit ei: Reuera frater, ſi haberem meum frumentum, accipe ſem id ex meis filijs, & darem uobis. Audio enim de diuina ueſtra uita, & quæ à uobis ex uirtute agitur. Audi autem, quod ſum tibi dicturus. Habeo frumentum publicum repoſitum, & hucuſq; non petitur à præſide. Si uis ergo id accipere uſque ad tempus trituræ, poſſum differe publica. Si ergo ſcis te poſſe reddere frumentum illo tempore, accipe quantum uelis. Cum dixiſſet autem frater, Nolo te ſic mihi facere: Non poſſumus enim reſtituere quantitatem, quā ſum accepturus. Sed ſi uelis dare mihi centum nummorum frumentum, aut cuiuſuis alterius precij, ſi potes differre publica uſque ad tempus trituræ rectè facis. Ille uero dixit ei: Certe poſſum differre non ſolū precium centum nummorum, ſed ſi uelis etiā accipere frumentum aliorum centum nummorum, gratum mihi facies, ſi ſolum pro me oraueris. Cum autem dixiſſet frater, Hoc aurum tantum habemus: Ille hoc audito, Ne ſit, inquit, tibi curæ: cape frumētum: & quando habueris precium, affer ad me.

Tres artabæ efficiūt decem modios

Cùm hac ergo conditione impleſſet nauem frumento tredecim Artabarum, cum nuſquàm in tota Aegypto inueniretur frumentum precij quinq; Artabarum, nauigauit frater in monaſterium cum magna lætitia. Cum autē audijſſet magnus Pachomius ueniſſe nauem frumento onuſtam, & quemadmodum emptum fuiſſet frumentum, ſtatim mittit ad nauem, dicens: Vnum huius frumenti granū nè importaueritis in monaſterium, neque, qui emit frumentū, ueniat in conſpectum meum, donec in ſuum locum frumentum reſtituerit. Valde enim peccabit, qui hoc fecerit: Nec hoc ſolum, ſed etiam aliorum centum nummorum frumentum acceperit: quod quidem nō iuſſit eum facere, ſed ſuæ ſeruiens prudētiæ, plura habendi amore laborauit, & inflammatus lucri cupiditate, nos redegit in ſeruitutem, debitores conſtituens, & inſatiabiliter quidem abutens eius, qui dedit, benignitate: auari autem inſtar ſe gerens, & pluſ quàm nobis opus eſſet frumentum afferens, propriaque authoritate ab eo commodato accipiens, quod non habemus, ex quo reddamus. Iam uero ſi contigiſſet, ut inter ueniendum ei humani aliquid accidiſſet, & nauem fregiſſet, quid potuiſſemus facere? Non eramus omnes futuri ſerui? Quamobrem quantum attulit frumenti, uendatur mundanis, qui ſunt in his partibus, ut accepit ab eo, qui ei credidit, precio tredecim Artabarum: & poſtquàm id uendiderit, accipiat aurum, & referat ad eum, qui ei credidit. Centum autem noſtris nummis, ut ubique uenditur, ſic ipſe quoque emens, afferat. Sic autem fecit, ut dixerat illi magnus, & attulit frumentum, quod emit precio quinque Artabarum & dimidij. Ab illo autem tempore nō ſiniuit amplius eū egredi ex monaſterio, ut ſeruiret fratribus: ſed ſinens eum intus ſedere, conſtituit alium, qui præeſſet adminiſtrationi eorum, quæ ad fratres pertinebant.

Vide ſancti uiri zelum & religionē.

Hic frater cū aliquando accepiſſet à Scytenſi multa ſandalia, & quaſdam alias ſpecies ad uendendum, attulit maius precium, quàm Scytenſis ei dixerat. Accepta autem pecunia, Scytēſis dimenſus eſt precium pellis, & cum laboris magnum eius precium conſtituiſſet quinquaginta minuta pro illo die, quo eas laborauit ſpecies, triplam autem inueniſſet pecuniam, ſtatim ueniens ad magnum Pachomium, dixit ei: Reuera, ò Pater, male feciſti, qui hunc fratrem præfeceris talibus negocijs monaſterii, Habet adhuc in ſe mundanam prudentiam. Cum autem magnus dixiſſet Pachomius: Quidnam male facit? Reſpondit Scytenſis, & dixit: Dedit ei ſandalia, & quaſdam alias ſpecies ad uendendum, dicens ei quantitatem precij: Is uero pluris ea uendidit: & triplum mihi attulit preciū eius, qđ illi dixerā. Cū hæc aūt magnus audiſſet Pachomius, uocauit fratrē, & dicit ei: Cur ſic feciſti? Is uero dixit illi: Precium, ò Pater, quod frater uocauit dixit, ut acciperem, dixi hominibus, qui emebant. Illi uero dicebant mihi: Si nō ſunt furtiua, ea ſunt maioris precij. Ego uero conuerſus, dixi eis: Non ſunt quidem furtiua, ſed iuſſus ſum ea tanti uendere. Vos autem date, quantum uultis dare. Illi uero tantum dederunt, quantum eis placuit, me minime dimetiente eam, quæ dabatur, pecuniam. Magnus autem ille cum audijſſet, dixit ei: Valde peccaſti, quem pluris habendi amor ceperit: ſed curre cito, & redde id, quod ſuperat, precium iis, qui dederunt: & ueniens, age pœnitentiam pro hoc tuo delicto: & ſed in monaſterio, proprium tuum opus operans. Nō.n. tibi expedit hoc opus amplius facere. Sic aūt fecit frater, ſicut magnus ille dixerat. Præfecit uero deinceps ſenex miniſterio oīum negociorū monaſterij ſanctū Tachæum, uirū bonum, & omnē hoīum laudē uincentē in bonis faciendis operibus.

Cupiditatem fratris caſtigat nec eū ſinit ſungi æconomi officio.

Quidam frater ualde inſignis ſe per ſe exercuerat. Is cum audiiſſet uitam ſancti patri noſtri Pachomij, rogauit eum, ut ipſum acciperet in cœnobium. Cum eum autem magnus accepiſſet Pachomius, paruum tempus cum fratribus uerſatus, deſiderauit eſſe martyr, cum mundus in pace ageret, & Eccleſia proficeret, & gratia Dei eſſet in pace, beato Conſtantino & Chriſti amantisſimo tunc imperante. Is ergo beatum Pachomium continenter orabat, dicens. Roga pro me Abba, ut fiam martyr. Magnus autem ille eū admonebat, ne ſineret hanc cogitationem in eius ſubire animum. Dicebat uero ei: Frater, Monachi certamen ſtrenue & fortiter ſuſtine, cum uitam tuam

Boni monachi, ſūt martyres.

nulli

nulli repræhenſioni affinem ita geſſeris, ut Chriſto placeas, habebis in cœlis communionem martyrij. Cum illius autem indies augeretur deſiderium, & ſancto exhiberet moleſtiam, rogando, ut pro eo precaretur: uolens ille magnus hanc eius importunam excutere uexationem: Eſto, inquit, ego orabo: ſed ſi uelis, hoc tibi eueniet. Sed caue, ne quando uenerit hora, pro eo, quod te oporteret ferre teſtimonium, inueniaris negare Chriſtum. Tu enim reuera falleris, qui uis tua ſponte fugere ad tentationem, cum Dominus noſter & Saluator Ieſus Chriſtus iubeat nos orare, ne incidamus in tentationem. Cumque hæc dixiſſet, iuſsit eum cauere, & non amplius hoc cogitare. Accidit autem poſt duos annos, ut mitterentur quidam ex fratribus à magno Pachomio in uicum ſuperiorem, ad ſcirpos colligendos pro conficiendis monaſterij ſtoreis. Hic autem uicus eſt ſitus prope Barbaros, qui dicuntur Blemmyæ. Cumq; illic eſſent fratres in quadam inſula, in qua erant multi ſcirpi, mittit ad eos beatos fratrē, qui cupiebat eſſe martyr, ut paucos ſumptus afferret fratribus, iubens ut ſibi caueret, & ſe muniret, & dicēs per ænigma id, quod ſcriptum eſt: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis: nullam in aliquo demus offenſionem, ut non uituperetur miniſterium noſtrum. Is autem cum accepiſſet aſinum onuſtum ijs, quæ erant ad ſumptus neceſſaria, proficiſcebatur ad fratres. Cum eſſet autem in ſolitudine, Barbari qui de mōte aquarum deſcenderant, ei occurrerunt. Quem cum ab aſino demiſiſſent, uinctum manibus, accepto aſino cum uaſis, abduxerunt in montem ad alios Barbaros.

Matt. 26.

2. Co. 6

Cum uerò eum uidiſſent Barbari uenientem cum aſino, cœperunt eum irridere, dicentes: Veni monache, & adora deos noſtros. Cum ij autem mactaſſent animalia, fecerunt libamina ſuis ſimulacris, & adductum monachum cogebant libare una cum eis. Cum ipſe autē hoc nollet facere, irati ad eum acceſſerunt, nudos enſes tenentes, ac minantes ſe eum eſſe interfecturos, niſi uellet eorum dijs ſacrificare, & eis libare libamina. Is autem cum uidiſſet nudos enſes, & feros eorum mores, ſtatim uino accepto, libauit eorum ſimulacris, & cum eis comedit de carnibus, quæ fuerant immolatæ idolis: & cum timuiſſet mori morte corporis, interemit animam, negans Deum Dominū. Cum hoc autem feciſſet, eum demiſerunt Blemmyę. Ille uero poſtquā deſcendit de monte, & ad ſe rediit, cognouit ſuam iniquitatem, uel impietatem potius, quam fecerat: ſciſsiſq; ſuis ueſtibus, poſtquàm ſuam multum uerberaſſet faciem, uenit in monaſterium. Cum autem cognouiſſet beatus id, quod ei euenerat, egreſſus eſt ei obuiam, magna affectus triſtitia. Ille uero cum eum uidiſſet uenientem, ſe humi proiecit in faciem, clamans cum lachrymis: Peccaui Deo & tibi, ò Pater, quòd tuum non audiens conſilium & admonitionem, hic non reſtiterim.

Monachus temerè ad martyrium adſpirās, oblata occaſione, Deū negat.

Magnus autem Pachomius cum hoc audijſſet, dixit ei: Surge miſer, teipſum, ò infelix, excluſiſti à tantis bonis. Fuit reuera tibi corona impoſita, & eam à te abieciſti. Paratus fuiſti cooptari in numerum ſanctorum martyrum, & teipſum ſeiunxiſti à beata eorū communione. Aderat Dominus Chriſtus cum ſanctis ſuis Angelis, uolens tuo capiti imponere diadema, & tu eum negaſti propter horæ momentum, & mortē timens, quam uel nolēs es ſubiturus, à Deo excidiſti, amittens uitam æternam. Vbi ſunt uerba, quæ tu antè dicebas? Vbi eſt tuum deſiderium? Cum ille autem dixiſſet: Pater, peccaui in omnibus, nec poſſum faciē meam amplius ad te attolere. Perij pater. Non eſt mihi amplius relictus locus agēdi pœnitentiam. Quid faciam Pater? Non expectaui fore, ut hæc ita fierent.

Hæc eo dicente & lachrymante, dixit ei Magnus: Tu quidem, ò miſer, te omnino alienum à Deo conſtituiſti. Eſt autem bonus Dominus, & nunquam iram ſuā cōtinuit in teſtimonium, quòd uelit miſericordiam, & peccata noſtra poſsit obruere mari profundiſsimo. Quoniam quantum diſtat cœlum à terra, tā procul à nobis noſtra amandabit peccata. Non enim uult peccatoris mortem, ſed pœnitentiam, & eum qui cecidit, non manere in delicto, ſed reſurgere: & eū, qui eſt auerſus, non diu perſeuerare, ſed ad eum quamprimum conuerti. Propterea ne de te ſpem abijcias. eſt enim ſpes ſalutis. Si abſciſſa enim, inquit, fuerit arbor, rurſus florebit. Si uelis ergo me audire in oībus, quæ tibi dixero, habebis à Deo ueniā. Ille uero flens, dicebat: Te decætero, Pater, audiam in omnibus.

Pſ. 101

Ezec. 18.

Iob. 14

Iubet autē magnus Pachomius, ut in quietam cellam ſecedens, ſe includat, & neminem conueniat uſque ad mortem ſuam, & ut, cum uno die abſtinuerit, ueſcatur ſolo pane & ſale, & aquam ſolummodo bibat toto uitæ ſuæ tempore. Duas uero paruas ſtoreas faciat quotidie, & uigilet quantum poteſt: oret autē pro uiribus, à lachrymis uerò non ceſſet penitus. Ille uerò ſecedens, ut ei beatus iuſſerat Pachomius, conduplicauit omnia, quæ ei dixerat ut faceret. Nullum autem omniū conueniebat, niſi ſolum magnū Theodorum, & paucos ex magnis ſenibus. Cum ſic autem decertaſſet decem annos, dormiit, de eius requie bonum Dei gratia ferente teſtimonium magno Pachomio.

Vide quā ſatisfactionē ei indicat S. Pachomius.

Veniēs autem ſanctus Pachomius in monaſteriū, quod dicitur Tabenniſſe, cū Theodoro & Cornelio, & compluribus alijs fratribus, paululū ſtetit in uia. Qui cum ab aliquo quandam audijſſet accuſationem, & cognouiſſet a fratre fuiſſe neglectum, quod ei datum fuerat mandatū, (mandarat enim, ut qui in panis officina operabantur oblationē, nunquam loquerentur ſuperflua: ſed quod decebat mandatum, per ſe meditarentur) uocat Theodorum, (ipſe enim curam gerebat illius monaſterij) & dicit ei: Vade, & paulatim diligenter intellige, an aliqui in panis officina noctu ſint ſermocinati. Et cum certa ſciueris, fac mihi renuncies. Ille autē ſuſcitatus, ita quidē eſſe inuenit, & præfecto ſignificauit. Dicit autem Pachomius: Exiſtimant fratres humanas eſſe traditiones, ignorantes quòd uel pro minimis non paruum immineat periculum negligentibus. Cum ſeptem dierum ſilentiū Iſrael lubenter in Hiericho ſuſcepiſſet, deinde tempore terminato exclamaſſet, & urbē expugnauit, & Dei mandatum, quod ab homine datum fuerat, non eſt tranſgreſſus. Et nunc decæterò ſeruent ipſi hoc noſtrum mandatum, & peccatum eis cōdonabitur. Etenim nos quoque doctrinā, quæ eſt utilis, tradidimus. Ipſe autem ingreſſus, aſsidebat operi ſtorearum, quæ texebantur. Veniens autem puer, qui erat deputatus miniſterio hebdomadæ, uidet Magnum operantem, & ei dicit: Noli ſic uertere texta, ut rectè opereris: Abbas Theodorus texit alio modo. Is uero ſurgens, dicit ei: Doce me, quomodo, ò fili. & cum didiciſſet, ſedit rurſus cum magna animi alacritate, in hoc reprimens ſpiritum arrogantiæ. Nam ſi carnis habuiſſet prudentiam, non ei paruiſſet, ſed etiam reprænendiſſet puerum: ut qui in loquendo cum eo, pueri modum exuperaſſet.

Nota quam periculoſum ſit maiorum iuſſa negligere.

Mira ſancti uiri humilitas.

Cum ei autem exhiberetur moleſtia ab hoſpitibus & fratribus, accedit dæmon, & ſtans ex aduerſo: Gaudeas, inquit, Pachomi, ego enim ſum Chriſtus, & ueni ad te meum amicum. Ipſe uero ſancti Spiritus diſcretione, maligni declinās uiſiones, apud ſe diſceptabat, dicēs. Chriſti ſanctitatis aduentus eſt plenus gaudio, & eſt liber ab omni metu, humanis oībus cogitationibus

Diſcretio ſpirituum.

tionibus ſtatim euaneſcentibus ad eius, qui apparet, contemplationem. Ego autem nunc ſum plenus perturbatione, & ſum dubius animi. Cum ergo ſurrexiſſet protinus, per fidem Chriſti accepta audacia, ſtatuit eum uincere. Et à ſpiritu inſpiratus, dixit ei. Recede a me, diabole, es execratus, & tua uiſio, & ars tuorum conſiliorum. Cum autẽ factus eſſet, tanquam puluis, impleuit domum tetro odore, & ipſum aerẽ conturbauit, magna uoce ei dicẽs. Meos offendiſti pedes, ſed magna eſt Chriſti uirtus, & à uobis illudor quotidiè. Sed non ceſſabo bellũ gerere. Oportet enim me meum munus implere. Pachomius autẽ confirmatus ſpiritu, Domino, contra cõfitebatur, gratias agẽs propter immenſa eius in ipſum beneficia.

Viſio diabolica. Porro autẽ cum una nocte ambularet hic Magnus in hoc monaſterio, repentè procul uidet quandam uiſionem magnam, & plenam multa deceptione. Erat enim ſpecies mulieris ſumma pulchritudine, adeo ut narrare non poſſet neque ſpeciem, neque poſituram, nec ſpectaculum eius, quæ ei aderat, uiſionis. Cum hanc autem uidiſſet Theodorus, fuit ualdè conturbatus, & uultu eſt mutatus. Quem cum beatus uidiſſet ſic extimeſcentem. Cõfide, dixit ei, in Domino Theodore, & ne angaris animo. Cumque hæc dixiſſet, ſteterit in oratione ad hoc, ut ſtupenda illa expelleretur uiſio. Illis uero ſupplicantibus, ea magis magiſq; aduerſus eos procedebat, ſe impudenter gerens. Ea autẽ appropinquante cum multitudine dæmonũ præcurrentium, cum adhuc preces funderet Pachomius, ad eos ueniens, dicit eis. Cur fruſtra laboratis? Contra me nihil poteſtis facere. Accepi enim à Deo omnipotente tentandi, quos uolo, poteſtatem: & hanc petitionem iamdiu abhinc ſum à Deo conſecuta. Eam autẽ interrogauit ſanctus Pachomius, dicens: Dic mihi, Tu quis es? Et undè ueniſti, & quem quæris tentare? Illa uerò dixit: Ego ſum uirtus diaboli, mihi ſeruit tota phalanx dæmonum. Ego ſum, quæ Iudam abripui à cœtu Apoſtolico. Accepi ergo, ò Pachomi, ut aduerſus te bellum gererem. Non potui enim ferre probrum dæmonum. Nullus enim me unquam ita eneruauit, ut tu, Pueris enim, ſenibus & adoleſcentibus per tuam me doctrinam ſubijcis, & efficis, ut ab eis conculcer, & tanta contra me congregata multitudine, infracto eos muro circundediſti, nẽpe timore Domini, adeo ut decætero non poſsint noſtri miniſtri ad aliquem ueſtrum liberè accedere. Hæc autem omnia uobis euenerunt propter Deum Verbum, qui homo factus eſt. Qui quidem dedit uobis poteſtatem conculcandi omnem noſtram potentiam.

Ad hæc uero dicente Pachomio, Veniſti ad me ſolum, ut dicis, tentandum, an etiam alios? illa ei dixit. Et te, & omnes tui ſimiles. Ei autem rurſus dixit Pachomius. Et Theodorũ igitur? illa uero. Et aduerſus *Vide dæmonũ imbecillitatem.* te, inquit, & aduerſus Theodorum accepi poteſtatẽ. Sed non poſſum omnino uobis appropinquare. Cum ipſi autem dixiſſent, Quanam de cauſa? dixit eis: Si uobiſcum bellum geram, ſum uobis cõmodi potius cauſa, quam damni, & maximè tecum, Pachomi, quoniam dignus es habitus, qui corporeis oculis uideres gloriam Dei. Sed non in æternum cum eis habitabitis, quos nunc munitis ueſtris precibus. Erit enim tẽpus poſt ueſtrum deceſſum, quando in eis ducam choream. Vos enim feciſtis, ut ego conculcarer ſub pedibus tantæ multitudinis Monachorum. Magnus autẽ ei dixit: Qui ſcis, quòd qui nos ſunt conſecuturi: non ſint ſyncerè & germane, pluſquam nos, ſeruituri Domino, ut poſsint munire poſteros timore Domini? Hoc ſcio, inquit. Mentiris impio tuo capite, inquit Pachomius, cum nullam omnino habeas uim præſciendi. Hoc.n. Deum ſolum ſequitur, & eſt eius poteſtatis proprium: Tu autem ſoli mendacio imperas. Illa uerò dixit: Per præſcientiam quidem, ut tu dicis nihil ſcio: Conjectans autem dico tibi me ſcire. Dicente autem beato: Et quomodo conijcis? Dicit ei: Ex ijs, quæ præceſſerunt, ea etiã, quæ ſunt futura, conijcio: Is autem rurſus, dixit ei: Quomodo? Illa uerò dixit ei:

Cuiuſuis quidem rei principium intenſo & uehementi quodam deſiderio fertur ad ea, quorum ſtudio tenetur, maxime uerò cupiditatis, plãtationis & cœleſtis uocationis, quæ diuina uoluntate prodigijs, & ſignis, & uarijs uirtutibus confirmat eos, qui eã exercent. Cum autẽ iam in tuto fuerit collocata, & ſe exercendo peruenerit ad ſenectutem, ceſſat ab incremento, ut quæ uel tempore conſumatur, uel flaceſcat ſocordia, uel hebes & obtuſa reddatur contemptione. Magno autem Pachomio eam interrogante: Quid eſt ergò, ꝙ (ut dicis) ueniſti ſolum ad magnos tentandum, nõ autem omnes fratres, ſi proprium, ut ais, tuũ munus eſt exitium animarum, & in uitio, & improbitate ſuperas omnes dæmones, & tãtum uales uiribus aduerſus uiros tantos? Illa reſpondens, dixit: Iam quidem tibi prius dixi, ꝙ ex quo ab omnipotẽti Chriſto *Chriſto homo, factus uires dæmonũ eneruauit.* in terra facta eſt ſalutaris humanæ naturæ ſuſceptio, nos euaſimus imbecilli, adeo ut tãquam paſſer ab eis, qui credunt in ipſum, illudamur & irrideamur. Sed etſi effecti ſumus imbecilli, minimè tamen ceſſamus, in quibus poſſumus, à noſtra operatione. Sed neque deſiſtemus nobis aduerſari, conueniens quidem ſeminantes uitium in animis athletarum: Et cum aliquẽ ſuaui aliqua titillatione moueri & uoluptate affici cognouerimus, uoluptates magis accẽdimus, & quã maxima, & maximè inexpugnabili poſſumus ui ei inſultamus. Quod ſi contra uiderimus eum noſtra non admittere, neque à nobis lubenter teneri, ſed ſe fide in Chriſtum, & ſobria & uigilanti mẽte munire, tanquam fumus, qui diſſoluitur, recedimus in aerem. Ea autem de cauſa non permittitur, ut totis uiribus omnes aggrediamur, eo ꝙ bellũ, quod à me geritur, non poſsint omnes perfectè ferre. Si enim concederemus aduerſus omnes hoc facere, ueſtra protectione non multos abduxiſſetis. Sed quid agam, cum crucifixi poteſtate prouidendi & proſpiciendi per ueſtras preces cuſtodiantur? Tunc ſanctus magna uoce & cum magno gemitu dicit ei: O ueſtram, quæ nequaquã ſuperari poteſt, improbitatem. Non ceſſatis decætero in genus hominum inſanire, donec rurſus diuinus & immortalis uertex de cœlo ueniens, uos omnino conſumet. Quæ cum dixiſſet, dæmonum phalangem increpauit, & Chriſti nomine eam protinus diſsipauit, & fecit euaneſcere.

Mane autẽ exorto, conuocatis omnibus fratribus, qui & uita, & ſpe antecellebant, narrauit omnia, quæ uidit & audiuit à pernicioſo dæmone. Narrauit uerò ijs etiam, qui aberant, per proprias literas timore Dei muniens, & docens nihili ducere uila improborũ dæmonum. Qui quidem cum audijſſent, & uiderẽt quæ ab ipſo per Chriſti gratiam fiebant miracula, ualde confirmabantur, & laborem exercitationis ferebant prompto & alacri animo. Fratrem quidẽ certè ſectatorem & æmulatorem eius tolerantiæ, cum ſtaret in oratione, in pede pupugit ſcorpius, & cor eius uſque adeo dolor tetigit, ut ſpiritum propemodum emitteret. Ipſe autem, licet ex ictu dolorem ſenſiſſet, non prius ſurrexit, quã finijſſet orationẽ. Rurſus uero quidam morbus, qui inuaſerat caput Theodori, ei grauiſsimos afferebat dolores, & ipſe quidem petebat, ut ſibi liceret decedere. Dicebat uero Pachomius: Putaſne, o frater, morbum, uel aliquid aliud eiuſmodi euenire abſque Dei permiſsione? Quamobrem patere, frater, & quando uolet Dominus, te curabit. Ecce

nunc

nunc probaris, ut Iob perfectus: age gratias, & ſuſtinens afflictiones, uide ut benedicas Dño, & habebis requiem maiorẽ laboribus. Pulchra eſt enim exercitatori, quæ eſt ex Deo, tolerantia in precibus & abſtinentia. Poteſt autem, qui ægrotat, maiorẽ accipere mercedem patientia & tolerantia.

Afflictionũ Vtilitates.

Rurſus autem accipit, ut cum beatus fratres uiſitaret in cellis, & ſenſum uniuſcuiuſque corrigeret, accederet etiam ad quendam Romanum, qui erat maxime authoritatis, callebat uero pulchrè quoque Linguam Græcam. Cum ergo ad eum ueniſſet Magnus, ut eorum admoneret, quæ futura erant ei utilia, & cognoſceret motiones cordis eius, allocutus eſt eum Aegyptiacè. Neſciebat autem frater, quid ei magnus diceret Pachomius: neque ſciebat Pachomius, quidnam diceret Romanus, propterea quod beatus Græcè loqui neſciret. Neceſſe autem habuit magnus Pachomius uocare fratrem, qui poſſet interpretari, quæ dicebantur ab utriſque. Cum uero ueniſſet frater ad interpretandũ, nolebat Romanus magno dicere Pachomio cordis ſui delicta per alium, & ſic ei dicit: Te ſolũ uolo poſt Deũ eſſe cognitorẽ malorũ cordis mei neq; uolo ea tibi dicere ꝑ aliũ: ſed neq; ullũ aliũ ea audire, præter te. Cum hæc autem magnus audijſſet Pachomius, iuſſit ſecedere fratrem, qui uenerat ad interpretandum. Cum uero non poſſet ei ea uerba dicere, quæ afferent utilitatem & ſalutem, quod omnino Græcè neſciret, poſtquam ei manu annuiſſet ut expectaret, donec ad eum ueniret, abijt beatus, ut per ſe oraret, & extenſis ſuis in cœlum manibus, Deum precatus eſt, dicens: Domine omnipotens, ſi non poſſum iuuare homines, quos ad me miſiſti à finibus terræ, ꝙ eorum linguas neſciam, quid opus eſt, ut ipſi ueniãt? Sin autem uis eos hic per me eſſe ſaluos, da mihi, Domine omnipotens, ad eorum corrigendas animas, ut ſciã eorum ſermonem. Cumque ipſe tres horas oraſſet, & Deum multum rogaſſet, & ſuæ orationi finem impoſuiſſet, repentè de cœlo in dexteram eius manũ miſſa eſt ueluti epiſtola chartacea conſcripta. Quam cum legiſſet, ſtatim didicit ſermones omnium linguarum: & cum gloriam rediddiſſet patri, & filio, & ſpiritui ſancto, cum magna lætitia uenit ad illum fratrem & citra ullum errorẽ cœpit cum eo Græcè & Romanè diſſerere, adeo ut cũ frater audijſſet, cœpit de magno dicere: Oẽs ſcholaſticos ſuperat in elocutione. Cum eũ ergo correxiſſet, ut oportuit, & ei pro peccatis conſtituiſſet pœnitentiam, & eum commendaſſet Domino, ab eo abiit.

Diuinitus impetrat Pachomius notitiam enim linguarũ.

Accidit, ut cum ſederet aliquando magnus in quodam loco monaſterij cum quibuſdã aliis magnis fratribus, quidã frater monaſterij duas, quas eo die fecerat, paruas ſtoreas poneret ante ſuam cellã, ex aduerſo eius loci, in quo magnus Pachomius ſedebat cum fratribus. Hoc autem fecerat elatus uanæ gloriæ cogitatione, exiſtimans ſe in hoc eſſe laudandum à magno Pachomio; quod tali eſſet uſus diligentia, cum regula hoc contineat, ut unuſquisque frater unam in die faciat ſtoream. Cum autem uidiſſet magnus Pachomius eum fratrem hoc feciſſe ad oſtentationem, & animaduertiſſet illius eo tendere cogitationem, ualde ſuſpirans, dixit fratribus, qui cum eo ſedebant: Videte hunc fratrem, qui à manè hucuſque laborauit, diabolo totum ſuum donauit laborẽ, & ſui operis nihil reliquit, quo ſuam recrearet animã: quoniã magis amauit hominũ gloriam, quam Dei: & labore quidem ſuum corpus conſumpſit, fructu uero laborum uacuam rediddit animam. Vocatumque illum fratrem increpauit, & præcepit, ut orantibus fratribus, duas tenens ſtoreas ponè eos, diceret: Rogo uos fratres, ut oretis pro infelici mea anima, ut ſummè miſericors Deus ueſtris precibus eius miſereatur, quæ has duas paruas ſtoreas eius regno ꝓtulit. Et eius dũ fratres comederent, iuſſit eũ eodẽ modo ſtare in medio eorum cum ſtoreis, donec fratres à menſa ſurgerent. Et poſtea iuſſit eum includi ſolum in cella, & tẽpore quinque menſium quotidie facere duas ſtoreas, & uesci pane ſolo cũ ſale, & nullũ fratrẽ cũ eo uenire.

Caſtigat fratrẽ uanæ gloriæ cupidum.

Poſt hæc autem neceſſe eſt, antequã finiamus orationem, meminiſſe unius uiri, qui uel omnem hominum laudem ſuperabat, ad ædificationem & utilitatẽ eorum, qui hæc legent; nomine Zachæi. Is poſt longum tẽpus exercitationis corpore mutilatus, habebat quidem cellam ſeparatam è fratribus, in ſale & pane totam uitã ſuam tranſigens. Quotidie autem conficiebat ſtoream, tanquam ſuſtinens contritionem, ut ſæpe, dũ connecteret funes ſtorearum, manus, quæ pungebantur, ſanguinis guttas emitterent, & in ipſo opere oſtenderent uiri tolerantiam. Cum ergo eſſet in tãta imbecillitate corporis, nunquam abfuit a fratrum congregatione, nec interdiu unquam dormijt uſque ad ſuum deceſſum. Solebat autem noctu, antequam ipſe dormiret, apta quædã dicere memoriter ex ſcripturis, & cum totum corpus ſuum ſignaſſet, & Deo dediſſet gloriã, ſic recũbere, deinde media nocte expergiſci, & uſque ad mane implere hymnodiã. Cum eius manus uidiſſet aliquando frater cruentas propter uehementiã operis, dicit ei: Frater, cur in operando ſic laboras? & maxime cum tanto morbo uexeris? Nunquid eſt peccatum tuum ocium, & à Deo condemnaberis, ſi non operis? Scit ipſe te ægrotare, nec ullus ſic afflictus opus unq̃ tetigerit, maxime ſi non cogatur. Aliis, Deo uolente, opẽ ferimus hoſpitibus & tibi proprio nr̃o, & tãto patri non prõpto & alacri animi ſtudio ſeruiemus? Cũ is aũt rurſus reſpõdiſſet. Fieri non põt, ut ego nõ operer: Si tibi, inquit, ſic uĩ, unge ſaltẽ ueſpere oleo manus tuas, ut non tantũ defatigeris, nèue illæ ex ſanguinis profluuio areſcãt. Ille uero ꝑſuaſus quidẽ ſic fecit, ut fuerat rogatus. A ramis aũt pũctæ manus adeo læſæ fuerãt, ut nõ poſſet ille amplius ferre dolores quos ex eo ſentiebat. Veniẽs aũt in cellam Pachomius, cum de dolore audiuiſſet, dicit ei: Exiſtimas, ò frater, tibi prodeſſe oleũ? Quis aũt te ſic coegit laborare, ut prætextu operis, in lenſili potius oleo, quã in Deo ſpẽ haberes ſanitatis? Nũ fieri non poterat, ut Deus te curaret? Si ignorat noſtras imbecilitates, opus etiam habet, ut admoneatur. Num nos deſpicit habẽs odio, qui natura eſt clemẽs & benignus in homines? Sed Deus utilitatem animæ ædificans, permittit afflictiones, ut fortiter ferentes, oſtendamus tollerantiã, ei omnia permittentes: quãdo ſcilicet uelit & ut uelit, largiri quietem à malis. Is autem reſpondẽs, dicit: Condona mihi, Pater, & ora pro me, ut hoc & omnia peccata mea condonet Chriſtus. De eo autem affirmarunt nonnulli, quod anno integro ſeipſum luxit, poſt duos dies cibum ſumens. Eum miſit ad fratres beatus Pachomius, ueluti archetypum & fundamentum bonorum operum. Erat enim admonendi & exhortandi poteſtate præditus ut ſi ullus alius. Qui cum uſque ad finem legitime certaſſet, egregium finem & propter labores remunerationem, regnum cœlorum meruit accipere.

Mira Zachei abſtinẽtia.

Cubitũ iturus, ſignat ſe cruce Habes antiquũ Chriſtianorũ morem.

Cum ergo exploratum habuiſſet ſanctus Pachomius ſe non abſcondiſſe talentum, ſed & hunc, & cõplures alios perfectos miſiſſet ad Dominum, feſtum egit in ab ipſo plantatis Saluatoris tabernaculis, in quibus horum ſanctorum habitauit catalogus. Poſt ſanctum autem & uenerandum Paſchæ feſtum, cum multi fratres uariè eſſet conſummari, tandem ipſe quoq; ægrotauit. Ei uero miniſtrabat Theodorus cuius ſæpe meminimus. Breuaſit. q dẽ cope tenuiſſimus:

manſit

cemos colligit,ad calcatorinm detulit omnes exinde egredi præcepit, ſolusque ibi cum uno paruulo puern remanſit,quem in eodem calcatorio depoſuit, & calcari ipſos paucisſimos racemos fecit. Cumque ex eiſdem racemis parum aliqnid uini deflueret, cœpit hoc uir Dei ſuis manibus in parno uaſe ſuſcipere: & per cuncta dolia omniaque uaſa,quæ parata fuerant, pro benedictione diuidere:ut ea eodem uino omnia uaſcula uia infuſa uiderentur. Cum uero ex liquore uini parum aliquid in uaſis omnibus miſiſſet uocauit protinus presbyterum,iusſique pauperes adeſſe.Túc cœpit uinum in calcatorio creſcere,ita ut omnia, q̄ allata fuerant,pauperum uaſcula impleret. Quibus cum ſe idoneè ſatisfeciſſe conſpiceret, ea calcatorio iusſit puerum diſcedere:apothecam clauſit:atque impreſſo ſigillo proprio,munitam reliquit:mox ad eccleſiam redijt. Die uero tertia prædictum Conſtantium presbyterum uocauit,& oratione facta,apothecam aperuit,& uaſa, in quibus tenuisſimum liquorē infunderat,ubertim uinum fundentia inuenit:ita ut panimentum omne excreſcentia uina inuaderent, ſi ad hæc epiſcopus tardius intraſſet.Tunc terribiliter presbitero præcepit,ne quouſque ipſe in corpore uiueret,hoc miraculum cuiqnam indicaret: pertimeſcens uidelicet, ne uirtute facti, fauore humano pulſatus, inde intus inaneſceret, unde foris hominibus magnus appareret.Eaemplum magiſtri ſequens, qui ut nos ad uiam duceret humilitatis,de ſemetipſo diſcipulis præcepit,dicens,ut ea quæ uidiſſent minimè dicerent, quouſque filius hois à mortuo reſurgeret.

Vide insigne miraculum.

Matt. 17.

Petrus:Quia occaſio apta ſe præbuit, libet inquirere, quidnam ſit, quòd redemptor,cum duobus cæcis lumen reddidit, insſit ut nemini dicerent: & illi abeuntes,diffamauerunt eum in totam terram illam. Nunquidnàm unigenitus filius,patri & ſancto ſpiritui coæternus, hac in re uelle habuit, quod non potuit implere:ut miraculum,quod taceri uoluit, minime potuiſſet abſcondi?

Matt. 9.

Gregorius:Redemptor noſter per mortale corpus omne, quod egit, hoc nobis in eaemplum actionis præbuit ut pro noſtrarum uirium modulo eius ueſtigia ſequentes, inoffenſo pede operis, præſentis uitæ carpamus uiam.Miraculum namque faciens, & tacere iusſit,& tamen taceri non potuit:ut uidelicet electi eius,exempla doctrinæ illius ſequentes,in magnis quæ faciunt,latere quidem in uoluntate habeant,ſed ut proſint alijs,prodantur inuiti:quatenus & magnæ utilitatis ſit, quòd ſua opera taceri appetunt: & magnæ utilitatis ſit, quòd eorum opera taceri non poſſunt. Non ergo uoluit Dominus quicquam fieri, & minime potuit: ſed quid uelle eius membra debeant, quid ne de eis etiam oolentibus fiat, doctrinæ eius magiſterio exemplum dedit.

Opera noſtra quatenus celanda & prodenda.

Petrus: Placet quod dicis.

Gregorius: Adhuc pauca aliqua de Bonifacij epiſcopi opere ſuperſunt:quia eius memoriam facimus, exequamur. Alio nanque tempore beati Proculi martyris natalitius propinqnabat dies, quo io loco uir nobilis, Fortunatns nomine, manebat: qui magnis precibus ab eodem uenerabili uiro poſtulauit, ut eū apud beatum martyrem Miſſarum ſolennia ageret, ad benedictionem dandam in ſuam domum declinaret. Vir autem Dei negare oon potuit,quod ab eo ex Fortunati mente charitas popoſcit. Peractis igituc Miſſarum ſolennijs, cum ad prædicti Fortunati uenisſet menſam,priuſquàm Deo hymnum diceret, ſicut quidam ludendi arte cibum ſolent quærere, repente ante ianuam eum ſimia uir adſtitit, & cymbala percusſit. Que ſanctus uir dedignatus audieos ſonitum,dixit:Heu heu:mortuus eſt miſer iſte. Ego ad menſam refectionis ueni, os adhuc ad laudem Dei non aperui:& ille eum ſimia ueniens,percusſit cymbala.Subiunxit quoque & ait:Ite,& pro charitate ei cibum potumque tribuite:ſcitote tamen, qnia mortuus eſt.Qui infelix uir,dum panem ac uinum ex eadem domo percepiſſet, egredi ianuam uoluit:ſed ſaxum ingens ſubito de tecto cecidit, eique in uerticē uenit. Ex qna percusſione proſtratus, in manibus iā ſemiuiuus leuatus eſt. Die uero altera, ſecundum uiri Dei ſententiam,funditus finiuit uitam. Qua in re, Petre, penſandum eſt,quantus ſit uiris ſanctis timor exhibendus.templa enim Dei ſunt.Et cum ad iracundiam uir ſanctus trahitur,quis alius ad iraſcendum, niſi eiuſdem templi inhabitator excitatur? Metuenda ergo tanto eſt ira iuſtorum, quanto & conſtat, quia in eorum cordibus ille præſens eſt,qui ad inferendam ultionem, qnam uoluerit inualidus non eſt.

Vir ſanctus abominatur ioculatorem.

Alio quoque tempore prædictus Conſtantius presbyter nepos eius, equum ſuum duodecim aureis uēdidit: quos in propria arca ponens,ad eaercendum opus aliquod diſcesſit. Tunc ſubito ad epiſcopū pauperes uenerunt, qni importune precabantur, ut eis ſanctus uir Bonifacius epiſcopus ad conſolationem ſuæ iopiæ aliquid largiri debuiſſet.Sed uir Dei qnia, quid tribueret,nnn habebat, æſtuare cœpit in cogitatione,ne ab eo pauperes uacui exirent. Cui repente ad memoriam redijt, quia Conſtantius presbyter nepos eius equum,quē ſedere conſueuerat,uendidiſſet,atque hoc ipſum in arca ſua precium haberet. Abſente igitur eodem nepote ſuo,accesſit ad arcam, & pie uiolentus, clauſtra arcæ comminuit, duodecim aureos tulit,eosque indigentibus,ut placuit,diuiſit. Itaque Conſtantius presbyter reuerſus ex opere, arcam fractam reperit,& caballi ſui precium,quod in eam poſuerat,non inuenit. Cœpit itaque uoce magna perſtrepere,& eum furore nimio clamare: Omnes hic uiuunt: ſolus ego in domo hac uiuere non poſſum. Ad euius nimirum uoces uenit epiſcopus, omnesque, qui in eodem epiſcopio aderant. Cumq; eum locutione blanda uir Dei temperare uoluiſſet, cœpit ille cum iurgio reſpondere,dicens. Omnes tecum uiuunt:ſolus ego autem hic uiuere non poſſum: redde mihi ſolidos meos. Quibus uocibus commotus eſt epiſcopus:beatæ Mariæ uirginis eccleſiam ingreſſus eſt,& expanſis manibus ſtando cœpit orare, ut ei redderet,unde presbyteri furenti, inſania mitigari potuiſſet.Cumque ſubito oculos ad ueſtimentū ſuum inter extenſa brachia reduxit, repente in ſinu ſuo duodecim aureos inuenit,ita fulgentes, tāquàm ſi ex igne producti eadem hora fuiſſent.Qui mox de eccleſia egreſſus, eos in ſinum furentis presbyteri proiecit, dicens: Ecce habes ſolidos,quos quęſiſti: ſed hoc tibi notum ſit, quia poſt mortem meam in huius eccleſiæ epiſcopum non eligeris propter tuā auaritiam.Ex qua ſententia ueritatis colligitur,quia eoſdem ſolidos presbyter pro adipiſcendo epiſcopatu præparabat:ſed uiri Dei ſermo præualuit:nam idē Conſtantius in presbyteratus officio uitam finiuit.

Mira benignitas in pauperes.

Diuinitus ei redduntur 12. aurei.

Alio quoque tempore duo ad eum Gotthi hoſpitalitatis gratia uenerunt, qui Rauennam ſe feſtinare profesſi ſunt. Quibus ipſe paruum uas ligneū uino plenū manu ſua præbuit,quod fortaſſe in prandio itineris habere potuiſſent,ex quo illi quoadusque Rauennam uenirent,Gotthi biberunt. Aliquantis autē diebus in eadem ciuitate morati ſunt, & uinū,quod à ſancto uiro acceperant,quotidie in uſu habuerunt. Sicque uſque ad eundem uenerabilem patrem ferentes reuerſi ſunt, ut nullo die ceſſarent bibere, & tamen uinum eis ex illo uaſculo nunquàm deeſſet,acſi in illo uaſe ligneo, quod Epiſcopus eis dederat,ui-

Vinum in uaſculo augeſcit.

num

num non augeretur, ſed naſceretnt.

Nuper quoque de eiuſdem loci partibns ſenex quidam Clericus aduenit, & ea, quæ ipſe de eo narrat, ſilentio non ſunt prætereunda. Nam dicit, quòd quadam die ingreſſus hortnm, magna hunc erucarũ multitudine innenit eſſe coopertum, qui omne olus in eo deperire conſpiciens, ad eaſdem erucas cõuerſus, dixit. Adiuro uos in nomine Domini Ieſu Chriſti, recedite hinc, atque hæc olera comedere nolite. Quæ ſtatim ad Dei uerbnm ita omnes egreſſæ ſunt, ut nec una quidem intra ſpatium horti remaneret. Sed quid mirum, quòd hæ de epiſcopatus eius tempore narramus, quando iam ab omnipotente Deo ordine ſimul & moribus creuerat: dum illa magis miranda ſint, quæ eum hic ſenex clericus adhuc puerulum feciſſe teſtatur? Nam ait, quòd eo tempore, quo cum matre ſua puer habitabat, egreſſus hoſpitio, nonunquam ſine linea, crebrò etiam ſine tunica reuertebatur, quia mox ut nudum quempiam inuenit, ueſtiebat, hic ſe expolians, ut ſe ante Dei oculos illius mercede ueſtiret. Quem mater ſua frequenter increpare conſueuerat, dicens, quòd iuſtum non eſſet, ut ipſe inops pauperibus ueſtimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingreſta, penè omne triticum, quod ſibi in expendium totius anni præparauit, inuenit à filio ſuo pauperibus erogatum, cumque ſemetipſam alapis pugnisque tunderet, quòd quaſi anni ſubſidia perdidiſſet, ſuperuenit Bonifacius puer Dei, eamque uerbis, quibus ualuit, conſolari cœpit. Quæ cum nihil conſolationis admitteret, hanc rogauit, ut ab horreo exire debuiſſet, in quo ex omni eorum tritico parum, quod inuentum eſt, remanſiſſet. Puer autem Dei ſe illic protinus in orationem dedit. Qui poſt paululum egreſſus ab horreo, matrem reduxit: quod ita tritico plenum inuentum eſt, ſicut plenum anteà non fuerat, undè mater illius totius anni ſumptus ſe congregaſſe gaudebat. Quo uiſo miraculo compuncta mater, iam ipſa cœpit hortari ut daret, qui ſic celeriter poſſet, quæ petijſſet, accipere.

Erucas iuſſu pellit exhorto.

Adhuc puer q̃ fuerit largus in pauperes.

Precib' obtinet magnã tritici copiã.

Hæc itaque in hoſpitij ſui ueſtibulo gallinas nutrire conſueuerat: ſed eas ex uicino rure uulpes ueniẽs auferebat. Quadam uerò die, dum in eodem ueſtibulo puer Bonifacius ſtaret, uulpes ex more uenit, gallinam abſtulit. Ipſe autem concitus eccleſiam intrauit, & ſeſe in orationem proſternens, apertis uocibus dixit: Placet tibi Domine, ut de nutrimẽtis matris meæ mandncare non poſsim. Ecce enim gallinas, quas nutrit, uulpes comedit. Qui ab oratione ſurgens, eccleſiam eſt egreſſus. Mox autem uulpes redijt, gallinam, quam ore tenebat, dimiſit, atque ipſa moriens, ante eius oculos in terram decidit.

Precib' uulpem interficit.

Petrus. Valdè mihi mirnm uidetur, quòd audire preces in ſe ſperantium etiam in rebus uilibus dignatur Deus.

Gregorius. Hoc Petre, ex magna conditoris noſtri diſpenſatione agitur, nt per minima, quæ percipimus, ſperare maiora debeamns. Exauditus nanqne eſt in rebus uilibus puer ſanctus & ſimplex, ut in paruis diſceret, quantum de Deo præſumere in magnis petitionibus deberet.

MARTYRIVM SANCTORVM Petri, Andreæ, Pauli & Dionyſiæ ex antiquis MS. codicibus. Stylũ mutauit F. Lauren. Surius, nonnullis etiam redditis paraphraſticos.

15. Maij.

TEmporibus iniquis, quando ſernis Chriſti certamina excitabantur, & totus orbis beatiſsimo martyrũ ſangnine florebat, apnd Lampſacum compræhenſus fuit Petrus quidam, egregiè fortis in fide, animoq; & corpore ſpecioſus. Cumq; oblatus eſſet Proconſuli, ait ad eũ? Procõſul. Quis uocaris. Ille reſpõdit. Petrus. Proconſul dixit. Chriſtianus es? Petrus reſpõdit. Planè Chriſtianus ego ſum. Proconſul ait. Non tibi uenit in mẽtẽ, quæ decreta fecerint inuictiſsimi principes? Sacrifica igitur magnæ deæ Veneri.

Petrus adoleſcentul' Chriſtũ conſtanter cõfitetur.

Reſpõdit Petrns. Demiror equidem, Optime Proconſul, te mihi id perſuadere uelle, ut turpiſſimæ & impudicæ mulieri ſacrificem, cnius res geſtæ nõ poſſunt ſine uerecundia commemorari, cuius hiſtoria, quæ apud nos eſt, eius arguit impudicitiam. Quam cũ uos publicum fuiſſe ſcortum non negetis, qua obſecro uel fronte uel mente eam me adorare, eique ſacrificium facere compellitis, & nõ potius ſuaſores & authores mihi eſtis, ut Deo uiuo & uero, Chriſto regi omnium ſeculorum, & ſacrificia offeram ſanctarum precum & laudis? Audiens hæc Proconſul iuſsit adoleſcentulum in rotis extendi, & lignis in orbem circumpoſitis, ferreis uinculis totũ corpus eius adſtringi. Indè autem conſecuta eſt corporis contritio & cõquaſſatio, oſsiumque dira comminutio. Sed quanto maioribus Dei ſeruus afficiebatur tormentis, tanto robuſtior exiſtebat. Itaq; conſtanti & intrepido uultu, ridens Proconſulis ſtultitiam & ſuſpiciens ad cœlum, ita ait: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, quod hanc mihi dare dignatus es tolerantiã, ut poſſim ſuperare iniquiſsimum hunc tyrannum. Vt uidit autem Proconſul eius inuictam animi conſtantiam, nec eum tam immanibus cedere aut ſuccumbere cruciamentis, iuſsit eum gladio percuti.

Dirè torquetur.

Gladio caditur

Abeunti autem Proconſuli Troadẽ cum multa ambitione, tres alij oblati ſunt, Andreas, Paulns & Nicomachus, è quibus Nicomachus importunè & impatienter exclamauit. Chriſtianus ego ſum. Proconſul uerò dixit Andreæ & Paulo. Vos autem quinam eſtis? Reſponderunt. Nos quoque Chriſtiani ſumus. Tũ ad Nicomachum Proconſul. Sacrifica, inquit, dijs, quemadmodum iuſſere Principes. Nicomachus reſpondit. Chriſtiana religione initiatus cum ſim, non ſacrifico dæmonibus. Iuſsit igitur Procõſul eũ ſuſpenſum torqueri. Cumq; tormentorũ atrocitatem ferre nõ poſſet, & iam propè eſſet ut ſpiritum exhalaret, magna uoce miſer & perditus clamauit. Ego Chriſtianus nũquam fui, ſed dijs offero ſacrificium. Tum uerò Proconſulis mandato depoſitus eſt. Cum autẽ ſacrificaſſet, arreptus eſt à malo dæmone, eliſusque ab illo in terram, ſuis dentibus linguam ſuam manducans, expirauit. Turbis interim expectantibus, puella quædã Dionyſia nomine, annos nata ſexdecim, in has proru pit uoces. Miſeret me tui, homo infeliciſsime, qui ꝓpter unius horæ ſpatium ſempiternos eosque ineffabiles tibi cruciatns peperiſti. Quod cũ audiuiſſet Proconſul, uolnit eam coram ſe adduci, perconatusq; eſt ex ea, num Chriſtiana eſſet. Illa reſpondit. Ea cauſa etiam hunc miſerum & infelicem lugeo. Cur enim ille non parumper ſuſtinuit, ut poſſet ad requiem peruenire

Nicomachi temeritas.

Deficit à Chriſto.

Arreptus à dæmone, moritur.

uenire

uenire ſempiternam? Proconſul dixit. Ille uero iam requie potitur, quando inuictiſsimorum principum uoluntati, dijs ſacrificando, ſatisfecit: Quòd autē celeriter abijt è uita, id fecit magna dea Venus, ne noſtris improperijs & conuicijs exagitaretur. Tu uerò ſacrifica, ne te turpiter illuſam, flammis uiuam concremem. Dionyſia reſpondit: Maior eſt Deus, quàm tu ſis: iſque poteſt mihi in omnibus, quæ abs te illata erunt, præſtare tolerantiam. Procōſul dixit: Tradatur hæc puella duobus iuuenibus, qui ea ad ſuam libidinem abutantur. Porrò Andream & Paulum iuſsit duci in cuſtodiam. Iuuenes autē caſtiſsimā uirginē Dionyſiam ad ſuum abduxere hoſpitiū, & eum de afferenda illi ui inter ſe certarent, uiribus deſtituebātur, maximè quòd tota nocte ſplēdidus quidam illis appareret, qui ſua præſentia domum illam illuſtrabat. Quem ut illi uiderunt, timore correpti, ad pedes puriſsimæ uirginis ſe abiecerunt. Illa autem manibus extenſis, eleuauit eos, dicens: Nolite timere. Hic eſt enim Dominus & cuſtos meus, propter quē à nequiſsimo procōſule uobis tradita ſum: At illi rogabant eam, ut pro ipſis apud Dñm intercederet, nè quid mali paterentur.

Dionyſiæ puellæ conſtantia.

Manè facto, omnis turba Proconſulem magnis uocibus compellauit, ut Andream & Paulum ipſis traderet, Macedonio & ſocio eius, Dianæ ſacerdotibus, in populo ſeditionem excitantibus. Cum autem Proconſule iubente producti eſſent, ait is ad eos: Andrea & Paule, ſacrificare admirabili deę Dianę. Andreas & Paulus reſponderunt: Nos neq; Dianam, neque alios dæmones, quos colitis, pro dijs habemus, neque quenquam omnino, præter unum Deum, adoramus. Hæc cum turba audiuiſſet, petierunt ſibi eos tradi. Proconſul itaque fruſtra ſe conatus ſuos ad eos ſuperandos intendere ſentiens, flagellis cæſos tradidit populo. Tracti igitur pedibus ſunt extra oppidum, ut lapidarentur: cumque lapidibus opprimerentur, peruenit eius rei fama ad aures Dionyſiæ: quę ea cuſtodum manibus elabens, cucurrit ad eos, iactansque ſe ſuper corpora eorum: Viuam, inquit, & ego una uobiſcum beatiſsimi ſerui Dei, nè ab hoc ueſtro certamine inueniar aliena. Mox indicatum eſt Proconſuli, Dionyſiam quæ iuuētum libidini fuiſſet addicta, à quodam ſplendidiſsimo eſſe ſeruatam, ſeque iactaſſe ſuper corpora Andreæ & Pauli, ut cum illis lapidibus obruatur. Iuſſit igitur Proconſul eam gladio interfici; atque ità hi quatuor uenerabiles Dei martyres, in uno agone decertantes, diabolum cum Proconſule uincere meruerunt: Petrus quidem diuerſis pœnis affectus, Andreas & Paulus lapidibus oppreſsi, Dionyſia gladio perempta. Acta ſunt hæc Idibus Maij, Decio Imperatore, Optimo Proconſule, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Andreæ & Pauli cædes.

MRRTYRIVM S. DYMPNAE, Regis Hyberniæ Filiæ, ex eiuſdē Sanctiſſimæ uirginis hiſtoria deſcriptum, quā edidit Petrus Canonicus S. Autberti Cameracenſis. Stylum nōnihil aliquot locis elimauit F. Lauren. Surius.

15. Maij. quo die trāslata eſt, & eius feſtū celebratur.

POſt reſurrectionis & aſcenſionis Domini cōpleta myſteria, ſicut antè prædixerat per prophetas, cum in toto terrarum orbe per apoſtolos iam diffuſa proficeret religio Chriſtiana, fuit in Hybernia rex gentilis. Qui licet, timore Dei cōtempto, ſuperſtitioſis ac uanis idolorum cultibus deſeruiret, tamen opū gloria & militiæ ſecularis uigore potenti cæteros antecellens, omnibus glorioſior apparebat. Erat autem ei uxor ex illuſtri orta progenie, quam rex ipſe uehementi diligebat affectu: quippe quæ pro humanæ carnis forma tanta eſſet pulchritudine, ut faciei & corporis elegantia mentes alliceret ipſam aſpicientium. Hi uerò filiam genuerāt, decoris nonnullâ te matri ualdè conſimilem, meritis & nomine Dympnam, ut ipſo uocabuli præſagio poſtmodum Deo digna fore indicaretur. Quæ in domo patris nobiliter educata, cū annos pueritiæ tranſegiſſet, chorearum aſſultus & ioculatorias cantilenas, & quæ illa ætas expetit, & poſcit celſitudo regalis, mente deſpiciens, occultè baptiſmum ſuſcepit, & ſe corde & corpore Chriſto, deuouit perpetuo ſeruituram. Interea matre eius regina defuncta cum rex ea cauſa ſuper uacuis doloribus laboraret, tandem conſilio, ſibi aſsiſtentium per ſingulas regni ſui prouincias & eidem propinquas nationes legatos miſit, qui uirginem adoleſcentulam, genere ſpectabilem, & decore iam defunctæ ſimilem tanto regi matrimonio coniugendam inquirerent, & ei cum honore adducerent. Milites ergo moribus & eloquentia præſtantiſsimi, iter arripiunt, patrias, peragrantes & urbes cōtemplantur nobilium facies puellarum. Cumque diu morando regiones plurimas circumiſſent, & quod optabant, minime reperiſſent, redierunt ad regem: Et ingreſsi palatium, ſalutato eo ſic fari cœperunt: O rex excellentiſsime, quod tua iuſſit maieſtas lōgius profecti reperire nequiuimus. Sed ſi placet, ecce filiam tuam Dympnam decoram ualde & adeo matri ſuæ conſimilem, ut in eius imagine propemodum reuixiſſe iam mortua, uideatur, iube tibi feliciter matrimonio copulari. Quid plura? Deteſtabile hoc uerbum uix finierāt, cum mox diabolus, qui ſanctam uirginē ad idolatriā reducere uolebat, regē amore inceſto & impudicitiæ facibus inflammauit.

lebratur.

S. Dympna clā ſe curat baptizari.

Itaque cœpit rex molliter blandiendo puellæ uotum ſuum detegere, & omnem mundi gloriam promittere, ſi eius matrimonio conſentiret. Audiens autem hoc uirgo Chriſti, reſpondit illud ſe nunquam, facturam. Non eſt enim, inquit, neque iuſtitiæ, neque legibus conſentaneum, imò abominabile prorſus eſt ut filia maculet torum patris. Cumque ille uehementius inſtaret precibus, & illa fortius negaret, tandem rex iratus dixit, eam uel īgratis acquieſcere oportere. Tunc illa quaſi obtemperatura, quadraginta dierum petiuit ad cautelam inducias. Interim ornamenta & cætera, quæ ſpectabant ad cultum puellarem, ſibi dari depoſcit perinde acſi nitidius accurata, patri uellet gratioſior apparere. Rex hoc audiens, lætus efficitur, & omni ambitione iuſsit, quæ uirgo poſtulauerat procurari. Interea uirgo ſe Chriſto orationibus iugiter cōmendans, ut patris libidinem effugeret, patriā, ſuam relinquere cogitabat. Erat tunc temporis in Hybernia eximiæ ſanctitatis & doctrinæ ſacerdos quidam, nomine Gerebernus, qui occultè in illa gentilitate, quos poterat, ad Dñm conuertebat, reginæq; defunctæ, Chriſtū colentis in hac uita genetricis ſanctę Dympnæ, confeſſarius fuerat. ipſam quoque Dympnam pridem baptizauerat, & eam fidem catholicam ſacramque ſcripturam docuerat: Denique ab illo regina defuncta & Dympna eius filia ſacramentum Euchariſtiæ recipere conſueuerunt. Hunc accerſiens ſecrete beata uirgo, quemadmodum pater ſuus in horrendæ turpitudinis barathrum ipſam demergere cōſtituiſſet, ei cum multis lachrymis, explicauit. Tunc uir ſanctus cōſuluit uirgini, ut ad partes fugeret alienas, & pauper ſpiritu Chriſtum pauperem ſequeretur. Quid plura? Cū horā fugæ opportunā nacta eſſet, uirgo ſancta, adiūctis ſibi S. Gereberno & ioculatore

Eius pater uult eā habere cōiugē.

Gerebernus inſignis presbyter.

patris ſui cum eius uxore, ut ſub ioculatorum ſpecie ſecretius proficiſci poſſent, propoſitum iter ingreſſa eſt: perueniensque ad portum, nauem conſcendit, & auris ac uentis proſperantibus, ad quoddam caſtrum, quod Antuerpia dicitur, Cameracenſis diœceſis, applicuit: ubi aliquantulum commorati, quærebant locum, ubi poſſent ſecretius Domino famulari. Nam ſtrepitus ſeculares ferre mens Chriſto deuota nequibat. Inde igitur abeuntes, per nemoroſa deuia ad pagum, cui nomen Ghele eſt antiquitus impoſitum, peruenere, atque illic locum uitæ ſolitariæ aptum inuenerunt. Porro altera die pagum circumeuntes, unicã repererunt eccleſiam, in honorem beati Martini pontificis dedicatam, in qua Dympnæ ſacrum corpus iã requieſcit. Et non longe ab ea eccleſia in loco, qui Zammale appellatur, conſtruendum ſibi habitaculum elegerunt, in quo per contemplationis dulcedinem Deo debitum redderent famulatum. Extirpatis igitur arboribus & ſpinis, domicilium ſibi congruum extruxerunt, in quo tribus menſibus commorantes, & ieiunijs & orationibus uacantes, uitam quodammodo angelicam ducebant. In prædicta autem eccleſia beati Martini, ſanctus ſacerdos Gerebernus Miſſas celebrabat. Excolebatur enim tunc temporis uilla de Ghele raro inhabitatore: quia erant in ea non niſi quindecim domus. eæque nemorum denſitate fere per ſex milliaria circunſeptæ.

S. Dympna fugit è patria.

Interea rex pater uirginis, qui filiæ nuptias cũ gaudio expectabat, audiens fugam eius, turbatus eſt, & omnis aula cum illo: ſciſsiſque ueſtibus, poſt gemitus & dolores diu repetitos, ambitione militum ſtipatus, filiam ſuam per ſeipſum requirere deliberauit. Itaque perquirens eam per ciuitates & montium ſolitudines cum non inueniſſet, mare adijt, & ad caſtrum, quod Antuerpiam nominant, peruenit cum ſuo multiplici comitatu. Egrediente autem illo de naui, fit concurſus populi, ut moris eſt, uidere cupientis regem. Moram autem ibi faciens, legatos mittit per adiacentes prouincias, ſi forte de filia ſua rumorem aliquem percipere poſsit. Proficiſcentibus igitur diuerſis per loca diuerſa, quidẽ illorum ad uillã rurenſem, cui Vueſterlo nomen eſt, peruenerunt: & cum mane hoſpiti expenſas ſoluerent, ille nummos illorum inſpiciẽs, ait: Habeo nummos iſtis ualde conſimiles, quorum precium penitus ignoro. Et requiſitus ab eis, à quo talem pecuniam recepiſſet, ipſe neſciens cur hoc peterent, reſpondit: Virgo alienigena, adſpectu & corpore pulcherrima, prope in deſerto habitans, quæ de Hybernia huc aduenit, uenerandum ſacerdotem ualde ſenem, & ioculatorem cum eius uxore ſecum habens, pro emendis alimentis id genus nummos mihi ſemper mittit. Cumque illi ſe eo adduci curaſſent, ſanctam uirginem protinus cognouerunt inter cæteros procul ſtantem. Et Antuerpiam ſtatim regreſsi, uiſa & audita regi cum gaudio retulerunt. Tunc rex ſpiritu reuiuiſcens, iter cum ſuis atripuit ad locũ, in quo uirgo ſanctiſsima habitabat. Quam cum repeiiſſet, & comiter ſalutaſſet, cernens eius faciem minus formoſam, libidinis igne accenſus, eam affari cœpit blandiſsime, dicens: O unica filia mea Dympna, amor meum, deſiderium meum & dulcedo: quæ te compulit neceſsitas, ut regali dignitate cõtempta, inter gentes extraneas habitares, & terram tuæ natiuitatis relinqueres, innatæque ab ipſa natura dilectionis oblita, patrem regem deſereres, iſtique ſeni ac decrepito ſacerdoti tanquam filia adhæres, & ipſius in omnibus obtemperares mandatis? Cur regni Hyberniæ unica hæres poſt patrẽ, aulam regiam ſpreuiſti? Noſtro igitur acquieſce conſilio, & nobiſcum ad Hyberniam reuertere: quoniã ſi paternis affectibus aſcensũ præbueris, diademate regali coronaberis, & ſuper omnes principes, matronas ac uirgines regni mei principatum obtinebis. Inter deas quoque tibi templum de marmoribus candidiſsimis ædificari præcipiam, & in eo ex auro & lapidibus precioſis effectam ſtatuã tibi collocari iubebo ab omnibus adorãdam. Ad hęc cum uellet uirgo reſpondere, beatiſsimus Gerebernus reſponſionem eius anteuertens, regem dura ſeueritate redarguit, eum ſceleratiſsimum & abominabilem clamans, quippe qui propriam filiam fœdare uellet, quod etiam impuri ſcortatores ne cogitare quidẽ ſuſtinerent. Monuit inſuper uir ſanctus uirginem, nè unquàm regi conſentiret, ne æterni regis, ſponſi ſui, cuius dulcedinem iam guſtaſſet, indignationem incurreret. Tum uerò rex & omnes, qui cum eo erant, ſanctum Gerebernum morte dignum clamauerũt, tã quam fugæ uirginis authorem, & illius euerſorem: amouentesque eum à uirgine, omnes in eum irruerunt, manusque uiolentas ei attulerunt, & exagitatũ iniurijs, peremerunt. Sic glorioſus martyr Domini ex tyranno triumphum referens, uitæ curſum capitis amputatione compleuit, & coronam martyrij à Domino accepit. Ita cultor Dei Gerebernus, forma iuſtitiæ, caſtitatis exemplum, inceſtas nuptias deteſtans, dum regem incredulum de inceſtu repræhendit: non odio, ſed amore, pro ſtudio caſtitatis, regis iram odium, & tandem mortem incurrit.

S. Dympna à patre ſuo inuenitur.

S. Gerebernus interficitur.

Tunc rex iterum conuerſus ad uirginem, roſeo decore nitentem, ut ſibi acquieſceret, acrius inſtare cœpit, ſic dicens ad eam: O filia mea Dympna, cur pateris patrẽ tuum tantis angi doloribus? miſereri cur renuis, & illum ſpernis, quem allicit amor tui? Tantummodo conſenti mihi, & quicquid petieris, dabo tibi. Inſuper & nomen tuum inter deas ſacratiſsimas per totius regni mei fines iubebo celebrari. Tunc uirgo Deo deuotiſsima, quæ potius eligebat affligi pro Domino quàm temporalis peccati habere iucunditatem, patri cum indignatione reſpondit: Cur infelix tyranne promiſsis fallacibus a pudoris propoſito auertere me conaris? Putas miſer, quod à ſtabilitate propoſiti reſiliam, corpusque meum polluendo, Chriſtum unicum amatorem meum offendam? Tuas regales delicias tota mente cõtemno, & illas promiſsiones Domini mei Ieſu Chriſti, quæ cuncta ſuperant deſideria, iam totis uiſceribus concupiſco. Pro dea haberi reſpuo, & honorem ſtatuæ uilipendo. Talem mihi deinceps noli fruſtrà adhibere ſermonem. Tunc rex animo ferus, libidini deditus, atque cultor idolorũ præcipuus, quanto magis fidem Chriſti in ea feruere cognouit, tanto magis in eam totis uiribus incurrit, dixitque ei: Vide malitioſa, ne decætero nos fatiges: ſtatim exple, quod opto, uel tui patris iam incurres, ſicut ille malignus doctor tuus Gerebernus: cui propterea caput amputatum eſt. Flori igitur parce iuuentutis tuæ, & mihi aſſenſum præbe: etiam dijs noſtris ſacrifica, aut certa ſis te morituram, tuæque mortis exemplo effecturam ne regnum filiæ paternis imperijs contradicere auſint. Tunc uirgo Chriſto deuotiſsima reſpondit: Qua de cauſa, crudelis tyranne occidiſti egregium Domini ſacerdotem, nulli crimini affinem? Dei omnipotẽtis iudicium non euades. Deos deasque tuas ego ut figmenta deteſtor, & Domino Ieſu Chriſto tota me deuotione committo. Ille ſponſus meus, gloria mea, ſalus mea & deſiderium meum. Pœnas omnes, quas inferre potes, læta mente parata ſum pro Domino meo perpeti.

S. Dympna egregia conſtantia.

Hæc audiens rex, quaſi demens effectus eſt, & nimio furore incenſus, ſui fruſtrationem & deorum ſuorum iniurias uindicare uolens, iuſsit eã celeriter decollari. Sed cum nullus eorum, qui erant in regis

colle-

collegio,tam crudele preceptum exequi auderet, ne regis, poſtea fortaſsi dolituri, iram incurreret:ipſomet crudelis rex,antiquæ nobilitatis & regalis clemẽtiæ oblitus,gladio,quo fuerat accinctus, ſacrũ caput præclaræ uirginis,diuinam implorantis miſericordiã amputauit.Eam uerò Dominus Ieſus Chriſtus ſponſus eius ſumma cum lætitia in cœlis coronauit. Deinde rex impius,cum ſuo comitatu remeans ad propria ſanctorum corpora uolatilibus cæli & beſtijs terræ deuoranda reliquit.Cumque ea dies aliquot à feris & auibus intacta in nuda humo iacuiſſent, à quibuſdã iuxta habitantibus,erga ſanctos martyres pia gerentibus uiſcera,in ſpecu condita ſunt.

S. Dympna à ſuo patrẽ ſe iugulatur.

Poſt multa uerò annorum curricula pro ſtupenda ſignorum exhibitione,quæ fiebant illic erga quibuſcunque languoribus occupatos,Clerus & populus cõgregati in loco ſepulturæ ſanctorum,eorum corpora quæſierunt.Res mira,& à nullo mortalium alias uiſa uel audita.Cum enim fodientes,terram eiecissent,angelicis manibus præparatos niue candidiores ſarcophagos duos,è petra exciſos repererunt, cum tamen non eſſent in regione illa tota,niſi petræ fuligine nigriores. Mirum in modum extractas ſine difficultate tumbas circunquaque accuratius contemplantes,nullum in eis uel iuncturæ uel fracturæ ſignum conſpiciunt,immo uero ſanas & integras comperiunt, ſanctorum corpora continentes. Tunc ea re ualde attoniti,conferebant inter ſe,quo pacto ſine ulla diſsipatione & lapidum læſione poni potuerint in eis reliquiæ precioſæ. At tandem angelorum opus id eſſe cognoſcentes,non hominum:per tumbas niue candidiores, ſanctorum caſtitatem ſignificari intelligunt. Ex eo tẽpore quiſquis illuc deuotus precator acceſsit, ſi quid mali patiebatur,protinus ſanabatur.

Vide rẽ admiratione dignam.

Igitur cum ad Xanthenſe oppidum quod ad Rhenum ſitum eſt,fama uirtutum & miraculorum huiuſmodi perueniſſet,eius incolæ quidam ad locum, ubi ſanctorum corpora aſſeruabantur,acceſſerunt:Factaque oratione,ſub peregrinationis prætextu ſitum loci ſagaciter explorantes,per aliquot dies coram ſanctis corporibus excubarũt,& illis,qui ſacras reliquias cuſtodiebant,aliorſum intentis, precioſa corpora cũ tumbis lapideis imponentes quadrigæ,ſugerunt. Quo comperto,incolæ de Ghele uehementer commoti,mox ad arma concurrunt,accenſiſque animis, à tergo uiriliter inſequuntur.Sed ut ſonum immenſæ multitudinis,qui fugerant,audierunt,exterriti martyrum geſtatores,rem uidẽtes illis eſſe pro uita, duas illas tumbas,quas aſſumpſerant, de quadriga citius ſuſtulerunt,eaſque deponentes in terram, unam ſolam redegerunt in fruſtra, ſanam & integram relinquentes alteram,in qua erat corpus S. Dympnæ,& cum B.corpore Gereberni effugerunt.Cumque ad Xãthenſe oppidum proprius acceſsiſſent, tam ex uia q̃ metu perſequentium delaſſati ſteterunt,& quibus ꝑperum aduentum ſuum per nuncium indicarunt. Qui confeſtim eis obuiam exierunt,acceptiſque luminaribus cereorum,thuribulis ac cruce cum ingenti multitudine populi,corpus ſanctum,exultantes in Domino,cum hymnis & canticis ſpiritualibus ad eccleſiam deportauerunt,ibidemque honorifice collocantes,ad propria redierunt.Tunc ruricolæ Ghelenſes,qui inſecuti eos fuerant,accedẽtes ad locum, ubi iacebant reliquiæ precioſæ,fracta tumba B.Gereberni,S.Dympnæ tumbam lapideam abſque ullo læſionis ſigno repererunt.Quam cum uellent ad propriã eccleſiam reportare,corpus ſtetit immobile quaſi lapis,nec ullo conamine potuit moueri,ac ſi fixum radicitus teneretur in terra.Et cum illi ignoratẽt, quid facto opus eſſet,nocte quadam uox facta eſt ad quandam anũ de uilla illa,præcipiens,ut uitulum,quem habebat in ſtabulo,nouellum iungeret bigæ, & reduceret uirginis corpus,quod multi, culpis eorum exigentibus,laborantes inuanum,mouere non poterãt. Cumque expergefacta eſſet mulier,& de his, quæ audierat,miraretur,mane facto ſurrexit,& uocato filio uiſionis ſeriem,quam in ſomnis didicerat, enarrauit, iubens ei,ut citius à Domino iuſſa compleret. Quod cum puer audiſſet,matrem ſuam delirare credens,ut ſileret ea de re,illam deprecabatur,aſſerens,ſi hoc attentare uelit,ipſos ambos in ridiculo fore apud omnes.Ei uerò nolleus obtemperare mater eius, ſtatim iuſsit uitulum nouellum, nondum cornua producentem,applicari.Sicque uiam aggredientes, quæ ducebat ad locum,in quo Ghelenſes,ad corpus afflicti adſtabant,peruenit. Sequebantur autem eam & magni & parui,delirare & deſipere eam exiſtimantes. Interim deridendo eam tacite,rei exitum ſuſtinebant. Quid plura?perueniens tandem ad locum, ubi tam ſuis, quàm equorum uiribus diſſiſi, ſolam Dei clementiam inuocabant: ſalutatis illis, cum gaudio, quam in uiſu noctis audierat, retulit iuſsionem, orans,ut bigæ ſuę impoſitum uenerabile corpus, debitæ uenerationis ad locum celeriter reportarent. Ridebant nonnulli, atque eam deſpectui habentes,deſipere credebant:ſed tãdem uicti precibus eius, ſine ullo grauamine corpus beatiſsimum ſuſtulerunt & per uitulum,nulli aptum operi,cum magna leuitate pondus ingens cum ſumma lætitia ad propriam eccleſiam reduxerunt.In qua per uenerandæ uirginis & martyris Dympnæ merita quotidie innumerabilia coruſcant miracula.

S. Dympna corpus loco moueri nõ põt.

Nota miraculum.

Poſtea uerò nobiliores & ditiores incolæ Ghelenſes in unum congregati, thecam ex auro & argento ac lapidibus precioſis conficiendam curarunt,in qua corpus uenerabilis uirginis reponeretur. Itaque epiſcopus Cameracenſis cum clero & caterua populorũ, & cum nobilibus perſonis utriuſque ſexus atque cũ immenſo uulgi comitatu ſacrũ corpus ſanctæ Dympnæ de tumba lapidea in thecam illam, ex auro & argento fabreſactam tranſtulit.Cum autem aperiret tũbam epiſcopus,inuentus eſt in ea lapis ruber, iacens ſuper pectus uenerandæ uirginis, in quo ſcriptum erat,Dympna:Per quem lapidem,ab Angelis Dei pectori ſanctiſsimæ uirginis impoſitum ,eius martyriũ deſignatur.Prædicta autem corporis uenerandæ uirginis tranſlatio facta eſt decimaquinta die Maij,quo eius feſtum celebratur. Decollata uerò fuit eiuſdem menſis die triceſimo.

Et quoniam diuerſa conſcripta miracula,omni admiratione digna, quæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus per hanc glorioſam uirginem & martyrem ſponſamque ſuam dignatus eſt mundo oſtendere,longum eſſet ennarrare,breuitatis cauſa omittũtur. Certè obſeſsi à dæmonibus,quotidie per eam liberantur,cum ad eius uenerabile templum in Ghele afferuntur:ubi mortem perpeſſa eſt,& corpore requieſcit. Porro ſuis deuotis cultoribus alia infinita impetrat beneficia apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſempiterna, Amen.

VITA SANCTI DOMNOLI

Epiſcopi Cenomanenſis, Haduini præſulis iuſſu conſcripta à quodam beatiſſimi Domnoli familiari amico. Stylum nõnihil emendauit Frater Laurentius Surius, ubi uiſum eſt expedire.

PROLOGVS.

SAnctæ & indiuiduæ Trinitatis freti auxilio, omniumque ſanctorum precibus fulti, tum etiam præcedentium patrum incitati ſtudiis, denique reuerendiſsimi præſulis noſtri Haduini hortatu cõfirmati, beatiſsimi patroni noſtri Domnoli, Cenomanicæ urbis epiſcopi nitam illuſtrem, multorum utilitati profuturam, ipſo oobis opitulante, ſcribendã ſuſcipimus. Non enim ſumus oeſcij, ueteribus in ſtudio fuiſſe, ut ut ſuæ ætatis egregios uiros ſcriptorum ſuorum monimeotis ad poſterorum notitiam tranſmitterent, eorum præclarè dicta & ſacta aut literis conſignarent, aut picturis exprimenda, aut æri inſculpẽda, uel marmoris ſpectato opere repræſentanda curarent. Putabant enim ſe opere preciũ facturos, ſi qua in ijs uel alijs utilia, uel cogoitione digna, uel ad imitationem præclara uiderentur, ea ſua induſtria & labore poſteris innoteſcerent: ut ita neque ſuo ſeculo alieni à ſtudio religionis & pietatis, neque erga poſteritatẽ parum officioſi cenſerentur. Quòd ſi uerò hoc pleriqoe ex illis oon modo in ſanctos, ſed etiam in quoſdam alios ipſis charos homines declararunt: quãto magis nos ſagaciter & accuratè ſanctorum res geſtas inueſtigare, atque ad aliorum quoque ootitiam perferre debemus, nt eorum prouocati exemplis, doctrinaq; informati, ad ea oos ſemper intendamus, qoæ ſint grata & accepta Deo? Canendum certè nobis eſt, ne militum Chriſti fortia & facta & præclara trophæa, ea præſertim, quibus noſtra ætate inſignes & illuſtres fuere, ſilentii carcere premamus: ſed potius quantum ille dederit, qoi eſt author omoìs boni, qui ora mutorum aperit, & linguas infantium diſertas facit, quæ poſsint ſucceſſoribus noſtris eſſe uſui, ea uel mediocri ſtylo conſcribamus. Etſi autem oos einſmodi operi impares eſſe non ignoramus, quippe quibus eſt ingenij, eloqueotiæ & eruditionis anguſta ſupellex: at tamen ſatius fore arbitrati ſumus uel exiliter dicere ea pauca, quæ nouimus, quam cũ ſeruo pigro & deſidioſo, pro retenta Dõi pecunia in damnatioois diſcrimen adduci. Quæ igitur ab illis egregiè perpetrata ſunt, nos licet indigni, ſaltem utcunque commemoremus. Neque enim id facimus noſtra temeritate adducti, ſed, ut iam antè dictum eſt, uoluntate & mandato ueoeraodi pontificis ooſtri Haduioi: qui nos beatiſsimi Domnoli Epiſcopi uitam iuſsit uel rudi exarare ſtylo. Cuius, taoquam urbis noſtræ antiſtitis, iuſsiooi libeoter morem gerentes, eius fulti precibus, ad ſcribeodum nos acciogimus, ſuppliciter inuocantes beatiſsimi Domnoli habitatorem Spiritũ ſanctum, ut qui illi gratiam largitus eſt miracula & adoirandas patraodi uirtutes, nobis copiam tribuat & facultatem eas eoarrandi ad laudem & gloriam ſuam & fidelium ædificationem: ut facta eximij patroni noſtri, ſi tamen id fieri poteſt, dictis exæquemur, qui cũ eo in hac uitæ mortalis peregrinatione plurimũ conuerſati ſumus: quanquam ſane tantæ eius uirtutes ſunt, ut eum pro dignitate laudare humana fragilitas nequaquam poſsit.

Sanctorũ hiſtoria ad poſteros tranſmittenda.

Sa. 10

Matt. 25.

Cum ſit autem aliud, teſte Diuo Hieronymo, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare uirtutes: nos hoc opuſculum ad bonorum exemplum ab illo tempore auſpicabimur, quo oos glorioſo aduentu ſuo illoſtrare, nobiſcumq; manere ex Dei prouidentia iuſſus eſt.

In uita s. Hilarionis.

VITAE HISTORIA.

ITaque beatiſsimus Domnolus, urbi Cenomanicæ à Deo deſtinatus epiſcopus, uirtutum omnium floribus redimitus, in alia regione ex generoſis parẽtibus, quod eius probi mores & nobilis conuerſatio teſtabantur, eſt procreatus. Vt enim ex radice fructus proficiſcitur,ità ex fructus ſapore radicis oatura intelligitur: & quemadmodum fructus arboris, etiamſi procul abſportetur, non tamen amittit ſuauitatem, quam ex radice accepit: ſic etiam hic ſacratiſsimus uir, undecuoque ſiue quibuſcunqoe ex partibus ad nos aduenerit, ſanctæ nobilitatis ſuæ dulcedinem oos celare noo potuit. Etſi uerò apud nos in Epiſcopum cooſecratus oõ fuit, ad nos tamen in multorum ſalutem diuinitus eſt tranſmiſſus. Nam ad imitationem Abrabæ patriarchæ, cui a Deo dictum eſt: Egredere de terra tua, & de cognatiooe tua, & de domo patris tui, & ueoi io terram, quam monſtrauero tibi: iam ordinatus alibi Epiſcopus, relicta patria & parentibus, cunctiſq; rebus, qoas poſsidere uidebatur, Romam profectus eſt, limina beatiſsimorum Apoſtolorum orationis gratia uiſitaturus. Vbi cum animi ſui deuotioni feciſſet ſatis, poſt longa itineris emenſa ſpatia, Domino gubernãte, ad Ceoomanos appulit, quos propter obitum ſui pootificis magno offendit animi mœrore affectos. Iampridem enim beatus Innocens ad Dominum migrarat, & laboris ſui erat præmia conſecutus: in eius uero locum oecdum alius ſubrogatus fuit. Cum igitur huoc uirum ſanctiſsimum cõſpexiſſent, eumque iam epiſcopum ordinatum didiciſſent, tam proceres & principes, quàm Clerus uniuerſus & populus nou ſolum urbaous, ſed etiam ruricola, diuioo id ioltinctu agente, uno ore eademque animi ſententia obnixe eum deprecabantor, uellet ipſos ipſorumque ciuitatem & patriam ooo iouitus gubernandam ſuſcipere. Quamuis autem ea in re ualde ſe difficilem præberet, ad extremum tameo aliud agere non potuit, quàm quod populus Deo inſpirante poſtulauit.

Maij 16 ut habent quadã Martyrologia licet obierit 1. Decẽbris.

Ge. 12.

It Romã orationis cauſa Innocẽs, Cenomanorũ epiſcopus.

Suſcepit igitur, ſed ſane iooitus & compulſus, epiſcopi miniſterium cum multa humilitate, Dominoque conperante, toto uitæ ſuæ tempore, ooo parum illis, quibus præerat, contulit. Denique quale ſe quantumque illic præſtiterit, eius uitæ finis declarauit, io quo laus omnis tuto canitur. Erat uero hoc eius nobilitatis inſigne, quòd Chriſto die ac nocte alacri & iucundo animo gratam exhibebat ſeruitutem. Neque tamen uel à generis nobilitate, uel ab operum ſanctitate glorioſæ & laudis fumos captabat: ſed præclara de ſe præbeos uirtutum exempla, intra ſe ſuos theſauros depoſuit, & Dominom mundo corde complectens, pompam omnem mundi huius toto pectore contempſit. In cooſeruatione erat humilitate cooſpicuus, charitatis dulcedine feruens, caſtitatis ſplendore illuſtris, ieiuniorum pinguedini deditus. Diſciplinæ uerò cœleſti adeo ſe totum addixit, nt pontificale miniſterium pro dignitate, & qui

S. Domnolus fit Cenomanorũ antiſtes.

dem

Germanus Epiſcopus Pariſienſis, magnꝰ S. Domnoli amicus

dem piè & deuotè, ſit exequutus. Porro aūt ſocia charitate ac mutua beneuolentia coniunctus fuit Germano, ſanctiſsimo Pariſiorum antiſtiti: quem & creberrimè inuiſere conſueuit, & ab illo itidem non raro uiſitatus eſt: cumque ſe inuicem diuinis inflammarent adhortationibus, ſubiectis populis tam uerbis, quàm exemplis haud uulgariter profuere. Non enim immemores erant illius Dominicæ ſententiæ: Quòd ſi duo ea uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quam cunque petierint, ſiet illis à patre meo: itemq; illius: Vbi ſunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

Mat. 18. Ibidē.

Conſtruit monaſteriū.

Extruxit autem ſanctæ Eccleſiæ amator deuotiſsimus monaſterium quoddā in ſuburbio ciuitatis ſuæ, tum ut eius urbis eſſet munimentum, tum ut poſſet Domino animas lucrifacere: idq; in honorem ſanctorum martyrum Vincentij & Laurentij conſecrauit. Ipſi autem conſecrationi adeſſe uoluit memoratum Germanum Epiſcopum, ut amborum ſolenni dedicatione ad maiorem populus deuotionem incitaretur. In eius uerò conſecratione de rebus eccleſiæ ſuæ multa teſtamento ei legauit atq; confirmauit, permittente & fauente Chilperico Francorum rege, eiuſque principibus, multis etiam id ei ſuggerentibus epiſcopis, inprimis autem S. Germano, clero quoque populoque, ut id faceret, adhortante: quemadmodum in eius actis annotatum eſt. Subſcripſit autem ſua manu & approbauit beatus Germanus, pluresque alij epiſcopi. Porro in eadem eccleſia caput beati Vincentij martyris, & magnam craticulæ partem, in qua ſanctus Laurentius aſſatus eſt, honorificè repoſuit: monachos etiam ſub cura & moderatione Leuſi Abbatis, quem ipſe præfecit, ad regulæ præſcriptum illic degere, Dominoq; ſeruire uoluit. Tanto autem amore beatiſsimum Germanum epiſcopum complectebatur, ut in ea ipſa ſanctorū Vincentij & Laurentij martyrum eccleſia, ſepulturæ locum ei præpararit: ubi tamen poſtea, ob certas quaſdam cauſas, non S. Germanus, ſed ipſemet dignè humatus eſt.

Studiū ſancti viri erga monaſticā religionē promouendam.

Cumque religionis monaſticæ propoſitum mirificè complecteretur, in ea cellula, in qua S. Iulianus, primus Cenomanorum epiſcopus corpore requieſcit, iuxta monaſterium Victurij, quod ſitum eſt ad flumen * Sartam, monaſticum inſtitutum quod iampridem illic florere cœperat, mirifice augmentauit, adeo ut quinquaginta fere monachos illic regulariter degere uoluerit, eaque, quæ ad uictum pertinent tam illorum, quàm peregrinorum & aduentantium, magnificè ſuppeditarit. Aliud quoque monaſteriolum & xenodochium ultra * Sartam flumen in honorem beatiſsimæ matris Dei & uirginis Mariæ ſapiēter ædificauit, atque ſuæ Eccleſiæ rebus dotauit, accuratè conſtituēs, ut illic pauperes & peregrini, egeni tesque omnes, qui intra urbem propter eius ingem cuſtodiā admitti nō poſſent, reciperentur. Porro monachos uigintiquatuor illic ad regulæ monaſticæ præſcriptū uiuere uoluit, qui & perpetim ſeruirent Deo, & aduentantes pauperes recrearent, atque hoſpites comiter & congruenter acciperent. Is autem monachis quendam è ſuis probatiſsimæ uitæ uirum, Paduinum nomine, eccleſiæ beatorum martyrū Vincentij & Laurentij per id tempus Præpoſitum, Abbatem præfecit, locumq; ipſum & ſibi & ſucceſſoribus ſuis ſubditum eſſe debere decreuit, adhibita etiam adiuratione, & deteſtatione, ut hoſpitale eius urbis, perpetuis temporibus in Pontificatum ditione eſſet.

Exercitia ſancti uiri.

Quanta autem apud nos degens uir ſanctus corpus ſuum abſtinentia affecerit, quam ipſe perpetuis cōfecerit uigilijs, quā in præſtāda eleemoſynis liberalis & pfuſus fuerit, ſolus ille ad plenū nouit, cui cognita ſunt omnia: nec puto quenquam mortalium facile omnia explorare & indagare potuiſſe, quandoquidē eiuſmodi ille clam potius, quàm palam faciebat. Et ut paucis multa expediamus, qualis quantusque fuerit, quæ & quanta geſſerit, non poteſt mortalis lingua explicare, quòd ſupra hominem fuerit, quicquid fere geſtum eſt ab eo. Macerabat ſe & uigilijs & continua inedia, adeo ut etiā fortiſsimi iuuenes eius parſimoniam ferre non poſſent. Ita corpus ſuum redigebat in ſpiritus ſeruitutem, adeoque illud mortificabat ut poſſet illud Apoſtolicum non immerito illi accommodari: Viuo ego iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus. Cum equitaret in itinere, ſemper de Deo aut loquebatur, aut canebat. Curſum uero ſuum (ſic enim loquitur) id eſt, penſum precum Canonicarum per horas legitimas perſoluens, reliquo diei tempore, quando opportunum uidebatur, ſtudium pſallendi diuina eloquia, aut lectitandi, aut in preces incumbendi non omittebat. Ad menſam ipſo accedēte, mox aderat lector, recitans diuina eloquia: ut inter epulas, quibus caro fouebatur, ſpiritualibus alimonijs potius conuiuæ explerentur. Nullum omnino ſibi tempus præterlabi ſinebat, quo non aut prodeſſet alijs, aut ad ſuos profectus aliquid adijceret. Quod ſi quis eius facta curioſius inquiſierit, innumera magnarum uirtutum miracula inueniet, e quibus nos uel pauca promemus.

Gala. 2

Cecus abluqua qua manus ablu it uir Dei, uiſum recipit.

Quodam die Dominico, cum peracto officio ſolenni ad menſam pranſurus ex more accederet: allatāque aquam miniſter in eius manus infunderet, & lotis manibus malluuium abſportaret, cæcus quidam, Seagrius nomine, ei uenit obuiam, & aquam, quæ de manibus Pontificis defluxerat, ſibi dari petijt, ea ſuos oculos abluturus. Miniſter id paruipendens, dedit ei aquam, ut petierat. Ea cæcus ſuos perfudit oculos, & in Chriſti nomine, meritis S. Domnoli mox reſtituto uiſu lætus abſceſsit. Quem quidem cæcum ſæpius ego uidi, multique e ſocijs noſtris: atque ab illo tum iſthuc, tum plura alia ſancti uiri miracula didici. Perlata eſt autem huius rei fama ad multorū aures, & inuito pontifice longe lateque diffuſa. Erat enim ſanctiſsimus ille ſenex ſingulari præditus animi munditia & humilitate. Nec dubium, quin apud omnipotētis Dei ſingularem miſericordiam multum ualeat humani cordis puritas & ſimplicitas, conuenienter illi ſententiæ Saluatoris: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deū uidebunt.

Matt. 5.

Punitur diuinitus uendicans ſibi res eccleſiaſticas.

Vir quidam nobilis genere & opibus prædiues, regiusque conſiliarius, in uillam eccleſiæ, cui uir Dei præerat, Tridentem uocabulo, ſitam in Condita Diablentica, obſtinato animo inuaſit, eam ſibi uendicans. Crebro autem illum admonuit uir ſanctus, ut à ſuis maleficiis reſipiſceret, & ad meliorem frugem ſe reciperet. Videns autem ſe nihil hac ratione proficere, ad precandum Dominum ſe contulit, ut res, pro expiandis peccatis olim à fidelibus eccleſiæ donatas, ipſi reſtitueret. Interim ſacrilegus rerum Deo dicaturum occupator, diuina ultione in eum animaduertente, febre corripitur, eaque continenter laborat. Sed neque ſic tamen res male uſurpatas reddere uoluit, ut eius pœna fieret cumulatior. Cum autem febre dire affligeretur, lecto decumbēs, uiſus eſt ſibi quadam nocte uidere matrē Domini (cui res ab ipſo uſurpatę, unaq; beatis martyribus Geruaſio & Protaſio dicatæ erant) ferreo malleo ipſum in fronte percutientem. Mox igitur multo terrore correptus, ad S. Domnolū miſit, qui eum rogarent, ut res ipſis ablatas cum fœnore reciperet: nec tamen potuit ſanitati reſtitui, donec Domnolus ad eum ueniret. Vbi autem ille aduenit, & omnia in duplum reſtituit eccleſiæ miniſtris, & poſt

N 2 dies

dies paucos meritis & precibus beatí uirí ſalus ei reddita eſt, ſed uu lneris, eius fronti malleo impreſsi, quo ad uixit, ueſtigia permanſere. Quod idcirco factum eſt, ut ille ſ o exemplo á ſimili facinore alios abſterreret. Quas autem ees ille duplicatas tum ſancto uiro reſtituit, eas eccleſia noſtra hactenus poſsidet.

Quodam Quadrageſimæ tempure in cellam Aniſolæ monaſterij uir ſanctus ſeſe abdiderat, Domino in ſilentio & ſolitudine uacaturus. Eccè autem Francus quidam, nobilis genere, regi ualde familiaris, quã dam eius eccleſiæ uillam, Bonallam nomine, in Pago Stadinſe ſitam ad ſe rapuit. Vbi Paſchalis ſolemnitas præterijt, eam iniquitatem uir Dei moleſte ferens, dolensque ſe uiuentem ſuam eccleſiam nudari facultatibus ſuis, duos diaconos miſit ad Francum illum ſacrilegum & mire iam obſtinatum: ſed diaconi nullum ab eo, quale uellent, retulere reſponſum. Tum uerò ſanctus uir, corde compunctus, animo intrepidus, eo ſe contulit, ut res ſuæ fidei creditas recuperaret, fretus auxilio præpotentis Dei: cum igitur die quodam Francus ille ſolemnes celebraret epulas in uilla per ſacrilegium ablata, haberetque apud ſe parentes & amicos nunciatum eſt ei præ foribus adeſſe ſanctum epiſcopum, resque ipſi à Domino commendatas repetere. Id ut audiuit ille, ualde animo commotus, iuſsit eũ à tota uilla prorſus excludi & eijci. At Epiſcopus non

Rõ. 13.

recalcitrãs, quamadmodum Apoſtolus monet, dedie locũ iræ: ſed ita ultio diuina in ſacrilegum exeitata é.

Horrẽda mors bona eccleſiaſtica uſurpantis.

Cum enim nocte illa iuxta morem ſanctus Epiſcopus in oratione perſiſteret, ſacrilegum uirum innaſit febris, quæ infelicem animam altero mane extorſit ab illo: ſicque miſerrime excedens è uita, abſque luctu & ſine precibus in biuio ſepultus eſt. Et quidem dignus erat tali morte, qui ſanctum uirum auſus fuit conti iſtare, & oblationes fidelium resque Deo dicatas ſibi uendicare. Factum eſt hoc meritis beati antiſtitis ut exteri ab huiuſmodi facinore abſterreantur, nè ſimilia ipſis accidant. Cum ſic autem ille perijſſet,

Multis eccleſijs res ablatæ redduntur.

multis eccleſijs res ipſarum reſtitutæ ſunt. quas tyranni iampridẽ per temeritatem inuaſerant. Nam timore perculſi, non fuerunt auſi retinere illas atque ita unius horrenda damnatio multis profuit ad reſipiſcentiam, reddiditque pœnitentia emendatos. Sic nimirum omnipotens Deus per fidelem ſeruum ſuum ſuas reſtaurauit eccleſias, multique ſerui Dei ingentes Domino laudes & grates egere, iucundis uocibus cantantes. Adiutor & protector factus eſt nobis Dominus in ſalutem.

Oleo benedicto et Crucis ſigno ſanat cæcũ &c.

Puerulus quidam, Raigacins nomine, à parentibus oblatus eſt ſancto uiro. Is puer & cæcus & ſurdus & mutus & claudus erat. Vnxit autem eum uir Dei oleo benedicto, & crucis ſigno eum communiuit, & totus reualuit. Clericus quidam Oſimenſis, Eleutherius nomine, uidens tot admiranda fieri à ſancto uiro, obtulit ei filium ſuum, quem diuturna febris uehementer aſflictabat. Miſericordia motus uir Dei, aquam iuſsit adferri, allatam, cum prius Chriſti nomen inuocaſſet & eam cruce conſignaſſet, puero bibendam obtulit, Bibit ille, & Chriſto propitio, meritis epiſcopi continuo ſanus effectus eſt.

Vir quidam Andegauenſis, Stritius nomine, in maxilla mire cruciabatur ex puſtula magna. Occurrit ſancto epiſcopo, petijt tanto malo medicinam: ſaliua ſua puſtulam tetigit uir ſanctus, & homo curatus eſt.

Nota unum ſabbati.

Quodam die in uilla noſtræ eccleſiæ, quam Baladonem uocant, ſancto epiſcopo pontificale exequenti miniſterium Magnarius quidam oblatus eſt, qui die Dominico intra ipſius uillæ fines ab opere ſe non abſtinens, Deo ulciſcente, luminibus orbatus fuerat. Vir ſanctus ſacroſanctã inuocãs Trinitatẽ, expreſſo ſigno Crucis, cæcitatem depulit, uiſum reformauit, monuitque hominem, nè quiſquam eiuſmodi deinceps admitteret.

Carcere ſuis precibus aperit.

Exijt quandoque uir beatus extra urbem noſtram, audiuitque damnatorum uoces è carcere. Miſit itaq; miniſtrum ſuum ad cuſtodem carceris, qui ei diceret ut uinctos illos abſolutos pateretur abire. Reſpondit cuſtos, non ſe id auſum eſſe. ne ipſe cogeretur in illorum locum ſuccedere. Tum uir Dei cum lachrymis rogauit Dominum pro illis: & ecce die tertio ſua ſponta pateſcit carcer, exeuntque qui illic detinebantur, & ad noſtram eccleſiam ſeſe conferunt. Clericus quidam, Ragnoinus nomine, uenit ad ſanctum pontificem, rogans ut ſacerdotio initiaretur. Percontatus eſt autem ex illo uir ſanctus, num caſte uineret & à fœminis ſe ſeruaret incontaminatum. Illo conſtanter reſpondente, ſe hactenus impoſito corpore Domino ſeruiuiſſet, uir beatus ei & locum & tempus & mulierem, libidinis eius ſociam, indicauit. Cernẽs clericus, ſe latere hominem Dei non poſſe, propria conuinctus conſcientia, ad pedes eius procidit, & culpam ſuam confeſſus eſt. Id ubi ad aliorum notitiam

Aliorũ occulta peccata nouit.

peruenit, multi ſacris initiandi, ab eius ſe conſpectu ſubduxere, maleque ſibi conſcij, non fuere auſi ſacros ordines ab illo petere, certò perſuaſum habentes, non eum latere etiam ſecreta cordium.

Eſt uilla eccleſiæ noſtræ, quam Criſiacum uocant. In ea cum eſſet uir Dei, adducti ſunt ad eũ duo dæmoniaci, rogabantque eum parentes eorum, ut ſuis precibus illos ſanaret. Siſcitabatur autẽ ex eis ſanctus antiſtes, cur id ipſis accidiſſet, & per eorum ora reſpondebant immundi ſpiritus, ſe torqueri ab ipſo, nec poſſe coram eo celare præſtigias ſuas. Rogabant autem eum, ut ſi ipſos inde uellet eijcere, ſaltem ſineret migrare in porcos. Permiſit hoc uir ſanctus, & Crucis

Crucis ſigno curat dæmoniacos.

ſigno edito, profligauit illos, ità ut omnes adſtantes laudarent Dominũ, mirabilẽ in ſanctis ſuis. Sũt uerò etiam multi alij, à dæmonibus obſeſsi, ab eo liberati. Hac autẽ miraculorũ aſsiduitate fama eius ubiq; diuulgabatur, & iã quadã die reuertenti ab expeditis quibuſdã negocijs, quæ ad populi, ipſius curæ commiſsi, utilitatẽ pertinerent, multa plebs ei occurrit, adducẽs ægros & male affectos, diuerſiſq; languoribus laborãtes, qui oẽs ab eo incolumes receſſere. Etſi aũt celebre eſſet nomen eius & ſublimis gradus honoris, at tñ maior erat & inſignior uirtus eius. Seruiebat ſine offenſione ei, qui prope eſt omnibus inuocantibus eum in ueritate, & qui uoluntatẽ timentiũ

Pſ. 144.

ſe facit, & deprecationem eorum exaudit. Poteram quidẽ plura eius cõmemorare miracula, ſed multa prætermiſi, ne lectori faſtidium parerem. Magna autem in eo uirtus inerat & multa uerborum uis ex eius ore promebatur, cum populis uerbum Domini annũciaret. Vix quiſquam tam ferreo uiſebatur pectore, quẽ eius conciones ad lachrymas non mouerent. Mirabantur auditores ſpiritales ſermones eius, qui plerunque adeo humanum captum excedebant, ut angelo proferri uiderentur.

Efficacia concionum eius.

In epiſcopatus functione ità ſe geſsit, ut celebres maiores ſuos ipſe celebriori uiuendi ratione et illuſtrarit: nec tñ uel ex generis ſplendore, uel põtificia dignitate eius animũ ulla inflauit elatio. Spiritu pauper prius moribus egit põtificẽ, q̃ ad põtificis gradũ eſſet uectus. Collatus honor tantus eũ meritis cõſpicuũ nõ fecit, ſed inuenit. Virtute inſtructus erat antequàm eſſet ſacerdos: cum ſacerdotio uirtus pariter ſua accepit incremẽta. Tota eius in pontificatu uita talis fuit, q̃ põtificis officiũ & uerbo & exemplo pſtaret: nec culpa uacare putauit, iudicioq; diuino obnoxiũ ſe fore timuit, ſi qui ſibi uni anteà priuat⁹ uixiſſet

iam

iam epiſcopus non uiueret uniuerſis. Inde adeo factum eſt, ut ipſe ſemper aliquid adijceret ad uirtutes ſuas, & Dominus ad coronam. Cantans itaque Canticum graduum, in eam curam intentus fuit, ne ad illã ſupernam ciuitatem ſolus aſcenderet, ſed ſocios eò ſecum permultos adduceret. Atque in hac uia ſeruus *Animarũ lucris ſtudet.* Dei ſimpliciter prudens & ſeueriter lenis, doctrinam uita, mores comitate ac manſuetudine, zelũ legis ſciẽtia comendauit. Vnde factum eſt, ut illum populi fauor & gratia principum, ſermones uerò illius non mediocris conſecuta ſit authoritas. Inter hæc autem ille humilis & ſibi conſtans permanebat, aduerſus ea omnia peruigil & circunſpectus, quæ ſuffurari ſolent animi bene compoſiti puritatem. Eodem uultu & immoto pectore inter proſpera & aduerſa perdurabat. Cũ *1. Cor. 9.* Apoſtolo caſtigabat corpus ſuum, ieiunijs & multiuaria illud afflictione perſequens, unde & confirmari ſpiritus aſſueſceret, & caro carnis obliuiſci. Addebat his etiam ſacras uigilias, quarum perpetui fuere comites & altigemitus, & fęcũdarũ gratia lachrymarũ. Atque id genus ſtudijs potiorẽ noctis partẽ attribuẽs in ſpiritu humilitatis & animo contritio pinguiſsimũ Deo cremabat holocauſtum. Si quid interdiu minus feciſſet, quàm par eſſe putaret, idque negocijs ſecularibus impeditus, noctu ſupplebat. Nox ſecretis precibus & diuinæ contemplationi acommodatior, ad litandas eiuſcemodi hoſtias uiro Dei optatam adferebat opportunitatem & copiam: diem autem uel ſacra concio, uel publica ſibi uendicabat utilitas, ita tamen, ut & noctes & dies in eius expenderet obſequijs, qui & noctes & dies condidit.

Sẽper ſecũ in menſa pauperes habuit. Nihil in eius actionibus cernebatur, quod ad Deũ non pertineret: nihil in ſermonibus eius ocioſum percipiebatur. Ad altare raro ſine lachrymis, ad menſam nunq̃ ſine lectore, nũq̃ ſine conuiuis pauperibus acceſſit. Periculosè corpus paſci arbitrabatur, niſi pariter & Chriſtum in eius membris paſceret, & ipſe intus uerbo Dei paſceretur. Qualis uerò putandus eſt fuiſſe erga proximos, qui ſuarum iniuriarum immemor, etiam inimicorum iniurijs dolebat? Quẽ ille unquàm aut facto aut uerbo læderet, qui etiam læſus, ultro ignouit, nec iratus ſolem uidit occumbentem? Quid illa anima manſuetius, quæ nulli obeſſe, omnibus prodeſſe cupiens, charitatis & pacis erat domicilium? Multa animi deuotione opera benignitatis & miſericordiæ proſequebatur, ſtudebatq́ue adeſſe deſolatis, egentes alere, ueſtire nudos, & ſi re ipſa non poſſet, prompta animi beneuolentia omnibus ferre opem. Conuerſans nonnunquàm cum ijs, qui gloriantur in malitia, & ſermones Domini proijciunt retrorſum, Chriſti bonus odor permanſit, unus idemque perſeuerans ſiue cum eis, ut ad meliorem ſe frugem reciperent, blandiretur: ſiue cum obſtinatos ſeuerius obiurgaret. Omnia ea charitate faciebat diſcipulus charitatis. Nihil illi cum peruerſorum uitijs rei erat, præter odium & caſtigationem uitiorum: quæ & animo inſectatus eſt, & pontificali authoritate correxit. Bonos & obſeruatores mandatorum Dei, ſancto & ſyncero complectebatur affectu, mutuiſq́ue ea hortationibus & profuit, & profecit. Germano Pariſien. ſanctiſſ. epiſcopo, ut iam ante dictum eſt, ualde familiaris fuit, crebroq́ue & inuiſebatur ab illo, & ipſe illum uiſitabat. In eorum colloquijs & actionibus nihil uerſabatur, niſi quod ad animarum ipſis commiſſarum ſalutem pertineret. Inuicem ſe Chriſti milites armabant, non ignorantes aduerſarium noſtrum diabolũ circuire & quærere quem deuoret: cui reſiſtebant fortes in fide, ueriti non ſe habituros pontificum merita *1. Pe. 5* ſi de principe tenebrarum, de quo iam ipſi triumpharant, etiam alij per ipſos non triumpharent. Itaque uiri illi miſericordiæ ſolicite eo connitebantur, ut quotidianas infeſtationes & inſidias maligni hoſtis eliderent. Atque in hoc uterque totus erat, ut ſiue cũ Martha ſedulo miniſtrarent, ſiue cum Maria ſedèrẽt ad pedes Ieſu, regnum diaboli imminuerent, & Dei ciuitatem augerent. Quam etiam ob cauſam B. Domnolus ex eiuſdem S. Germani conſilio, in ciuitatis ſuæ *Monaſteriũ ĩ ſuburbio cur extruxerit.* ſuburbio monaſterium cõſtruxit, in quo & illi, quos tempeſtas huius maris magni & ſpatioſi iactauerat, monaſticæ tranquillitatis portum adepti, reſpirarẽt, & ipſe certis temporibus ſolicitudinis, quæ ex miniſterio ſuſcepto incumbebat, laborem, ſanctæ contemplationis ocio & refrigerio releuaret. Et, ut ſupra quoque diximus, ei monaſterio de eccleſiæ ſuæ poſſeſsionibus quaſdam donauit, nihil ſe feciſſe exiſtimans, niſi illis, quibus domum orationis conſtruxerat, etiã uitæ degendæ res neceſſarias aſsignaret.

Porrò autem militiæ certamine iam peracto, & impendente reſolutionis eius tempore, cœpit uir pius morbo laborare, nec tamen os eius morbi uis à laudando Deo potuit cohibere. Conuocans autem diſci- *Obdormiit in Dño.* pulos ſuos, diem & horam obitus ſui illis prædixit imminere, docuitq́ue eos, quemadmodum antiqui hoſtis inſidias cauerent, & à malo ſe abſtinentes, bonis operibus inhærerent. Deinde ipſis Calendis Decẽbris in ſenectute bona uir beatiſsimus in pace quieuit, humatusq́ue eſt à diſcipulis ſuis in eccleſia beatorum martyrum Vincentij & Laurentij, ubi longe ante ſepulcrum B. Germano ipſe condiderat. Eo in loco meritis & precibus eius multi morbidi gratiam ſanitatis obtinent. Nam tertio die tranſlationis eius, ad *Miraculũ ad ſepulcrũ eiꝰ.* ſepulcrum eius energumenus quidam, qui ſeipſum diſcerpebat, adductus eſt, & poſt triduum curatus, domum cum parentibus ſoſpes abſceſsit, multiſq́ue annis nobiſcum ſanus permanens, Dei ſe deuotum ſtuduit exhibere cultorem. Deinde menſe Februario, die ſabbati cuiuſdam noſtræ eccleſiæ famuli uxor, quartana febre diuexata, ad eius monumentum ueniens, ut in ſomno admonita erat, oransq́ue illic cum luminaribus & triduo excubans, meritis beati uiri ſalutem impetrauit. Quarto etiam die cæci tres ad eius tumultum nobis adſpectantibus uenere, atque inde luce redintegrata incolumes abire. Multos alios diuerſis afflictos morbis ad eius ſepulcrum uenire conſpeximus, eoſdemq́ue beati uiri meritis ſanos inde recedere uidimus. Nimis autem prolixi erimus, ſi audita & uiſa omnia referre uelimus. Poſſunt ea, quæ diximus, ad fidem faciendam fidelibus ſufficere: & nunc obſecramus eundem beatiſsimum patronum noſtrũ, ſanctum Domnolum, ut pro ſuperioris uitæ peccatis noſtris Dei clementiam uelit exorare, gratiamq́ue nobis ab illo impetrare, ut deinceps à malis nos abſtineamus: ut ſacroſanctæ Trinitati recõciliari, etſi eius gloriæ participes eſſe non meremur, ſaltem peccatorum remiſsionem adepti, ab impiorum conſortio ſeparemur: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & glorificatur Deus per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. DVNSTANI ARCHIepiſcopi Cantuarienſis, edita ab Oſberto Monacho Cantuarienſi. Claruit is Oſbertus Anno Chriſti 1020.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

Pſ.150

QVia Deum in ſanctis ſuis mirabilem, prophetica uoce laudare iubemur, eum in his, quæ in B. Dūſtano, primæ metropolis Anglorum pontifice, mirabiliter operari dignatus eſt, quorundam ſimplicium in bono fratrum non deſpiciendæ uoluntati obtemperātes, uſitato more loquendi, ſtyli officio laudare decreuimus, ſcriptis, quæ alio quodam elocutionis genere ipſa geſta commemorant, ſapientium uirorum conſiderationi relictis.

VITAE HISTORIA

mai 19

BEatus ergo Dunſtanus ex nobiliſſima gentis Anglorum proſapia originem ducens, eo nobilius in huius mundi lucem prodijt, quo ſub materni ſinus ipſo adhuc anguſtia clauſo, diuino miraculo deſignatum eſt, præclarum mundo per eum lumen oriturum. Cum etenim mater eius eo grauida, ſpe prolis futuræ lætaretur, dies purificationis B. matris Dei feſtiuus illuxit. Multitudo ergo utriuſque ſexus hominum, pro excellentia tantæ feſtiuitatis circunquaque coacta, fluxit ad eccleſiam, quæ antiquitus Glaſconiæ de lignis miro opere ædificata, in honorem erat eiuſdem Dei genitricis cōſecrata. In qua multitudine multos nobilitate dignitateque præcellens pater ſancti Dunſtani, Herſtanus nomine, cū Chinedrita matre eius, ad Dei ſeruitium properabat, ambo cereos, quos pro ritu ipſius diei Deo offerrent, deferentes. Iam Miſſæ officium celebrari cœperat, & immenſus populus immenſa luminum claritate refulgens, in domo Dei laudibus diuinis intendebat. Tunc ſubito in ſua ſerenitate cælo manente, admirantibus cunctis cuncta ſimul luminaria extincta ſunt. Adſpiciunt igitur ſinguli ſuper ſe inuicem ad pro nouitate inſueti prodigij, metu nimio percelluntur. Verum dum attoniti ſtarent, & quid certi de tali euentu ſentire deberent, ignorarent, erectis uultibus, intuentur flammam ignis cælitus labi, & cereum, quem mater Dunſtani in manu tenebat, ex ea accendi. Qui ergo prius de luminarium extinctione magnopere fuerant admirati, nunc tam de cœleſtis flammæ emiſsione, quàm & de cerei prægnantis mulieris accenſione, maiori ſunt admiratione perfuſi. Accedunt itaque ſinguli ad lumen cælo demiſſum, & inde recipiunt lumen amiſſum. Ex eo tempore cultus & reuerentia omnium circa Chinedritā ac uirum eius magnificè aucta eſt. Nam ſicut eos nobilitate, diuitijs & gloria mundi inter homines eminere ſciebant, ita ſanctitate uitæ in conſpectu Dei ex ſigno, quod acciderat, enitere intelligebant. De prole etiam, quæ expectabatur, ſpe magni boni tenebantur, & Deum, ut in gaudium atque lætitiam parentibus ſuis & omnibus bene uolētibus eam naſci, creſcere, dilatarique concederet, deprecabantur.

Feſtum Purificatiōis B. Mariæ.

Ritus offerendi cereos.

Mira res.

Dūſtanus naſcitur.

Dehinc inſtante partus tempore, puer eleganti forma naſcitur, & poſt dies paucos ſacro fonte regeneratus, Dunſtanus, uidelicet, montanus lapis, nuncupatus eſt. Is ubi teneros annos infantiæ exiuit, à parentibus ad præfatum ſacratiſsimæ uirginis templum ducitur, ac pro uita eius atque prouectu Deo preces & munera offeruntur. Ob quæ deuotionis obſequia ipſis in loco pernoctantibus, apparuit uir quidam angelico ſpecioſus amictu, qui puerum corā eis per manum accipiens, & eum hincinde modeſto diſcurſu per atrium ducens, dixit illis: Sic ædificabitur locus iſte ad conuerſationem illorum, qui ſiue à pueritia in ſeruitio Dei nutriendi, ſiue à prauitate ueteris uitæ in nouitatem gratiæ Chriſti per hunc puerum ſunt conuertendi. Hæc illi uidentes & audientes, ualde gauiſi ſunt, & miſericordi Deo uberes gratias ſuper admirabili gratia eius retulerunt. Deinde puero diligēti ſtudio in ipſa eccleſia ſub cura magiſtri commendato, tum ut literas diſceret, tum ut Dei ſeruitio ſedulus inhæreret, ipſi in ſua reuerſi ſunt. Dunſtanus igitur literis traditus, & eis ultra, quàm ætas ſua ferre poterat, die ac nocte intentus, languore graui corripitur, & gemebunda in dies ueſatione tortus, uſque ad exhalationem ultimi flatus producitur. Sed cum iam uelut morti contiguus iaceret, & confluens cœtus uicinorum mortem potius, quàm ullum ſanitatis remedium expectaret: en circa mediæ noctis ſilentia per gratiam Dei uiſitatur, & integræ ſanitati contra omnium opinionem donatur. Ilico ſtupētibus cūctis lecto deſilit, domum exit, ad eccleſiam, pro reddita ſibi ſanitate Deo gratias acturus, impiger tendit. Cuius deuotioni diabolus inuidens, eumque à propoſito deflectere nitens, ſimulato teterrimorum canum globo immani latratu ac terrifico impetu in eum ruit. At ille ſciens dæmonum eſſe figmenta, inuocato nomine Chriſti, ſigno ſe ſanctæ Crucis armauit, arreptamque uirgulam, quæ forte iacebat in uia, contra illorū malignorum incurſus uibrauit, & ſicut uentus fumum ſic omnes à facie ſua fugauit. Poſt hæc ad eccleſiæ ianuas ueniens, eam undique obſeratam inuenit. Huc igitur illucque deambulans, & oratorium intrare deſiderans, ſcalam ad parietem templi erectam offendit quæ in ſuperiora tecti nitentibus aſcendendi uiā præſolebat. Quam puer Domini neſcienter aſcendens, atque ad faſtidium eccleſiæ aſcendendo pertingens, nullum, quo ingredi poſſet, aditum reperit, indeque ſtatim ex altera tecti parte deſcendere cœpit. Deus autem, qui delectabatur innocentiam cordis eius, uiam inter inuia ipſa diſponebat greſsibus eius. Tunc repēte angelico miniſterio ſublatus, intra eccleſiam, omni ex parte clauſam, ipſo puero, quid circa ſe diuinitus ageretur, ignorante, coram altari depoſitus eſt. Hi autem, qui prius in domo ægrotanti deſeruiebant, ipſum egredientem ſecuti ſunt, contemplantesque rei euentum, fidele teſtimonium diuino miraculo perhibuerunt. Puer uerò, cum mane ante altare leui ſopore quieſcens inuentus, & quali modo illuc ueniſſet qui ſero morti proximus habebatur, interrogatus fuiſſet, hoc ſe neſcire pia ſimplicitate profeſſus eſt. Omnes ergo, qui tunc temporis rem audiere, mirati ſunt, & Deum, ut gratiam ſuam multiplicaret in puero, deuoto affectu deprecati ſunt.

Viſio parentū.

Adhibetur ſchola.

Diuinitus ſanatur.

Profligat dæmones.

Videmirā rem

Iā adoleſcentiæ decus Dunſtanus induerat, & ipſe humilis atq; ſubmiſſus oībus erat. Nā cū illū oēs honorare, illi ſuū obſequiū exhibere ſatagerent, & affabilitatē ſibi ab illo exhibitā magni æſtimarent, ille ecōtra nihil in ſe dignū honore, nihil alicuius dignū obſequio iudicabat: Imò quicquid affabilitatis ſeu cōmodi quiuis exhibebat, gratiæ exhibētis, non ſuis meritis, aſcribebat. Prōptus itaq; erat ad miniſtrandū oībus, & ipſe ad ſuſcipiendū aliorū miniſterium tardus. Inter hæc rogatur à ſuis, quatenus in ſororem Domini tranſeat, & in quibus ſeruiat Chriſto, ſacros ordines ſuſcipiat. Annuit ipſe petentibus, atq; ut liberius oratoriū frequētare, luminaria accēdere, manibus ſacer-

Humilitas egregij adoleſcentis.

ſacerdotum ac Leuitarum aquam fundere, uinum & aquam in Euchariſtiam corporis Chriſti ſubminiſtrare, legere atqne cantare in nfficio diei ac noctis poſſet, minores gradus ſuſcepit. Videres igitur illum omnia mundi oblectamenta calcare, ludicra iuuenũ fugere, maiorũ collnquijs delectari, in fouendis pauperibus aſsiduum eſſe, & ad quæque pietatis opera ſolicitiùs inuigilare. Si autem aliquãdò, ut fit, à coætaneis ſuis ad mũdi uanitates inuitabatur, obrẽdebat potius neceſſario opnrtere ſe illis & illis eccleſiaſticis miniſterijs curã adhibere, & ea, quæ in ſeruitio Dei legenda erant uel canenda, præuidere. Sic ſeruus Dei ſe & à mundi contagijs purum cuſtndiebar, & propoſita ratinnabili occaſione, nulli ſcandalum, nulli, in qua Deum quis offenderet, aliquam cauſam ſuggerebat. Summum itaque ſtudium in oratione, in ſacra meditatione, in diuinorum librorum lectione habebat: in ijs ſemper Deo adhærere, Deum in mente habere, quid uoluntati Dei potiſsimum placeret, edíſcere geſtiens. Vnde factum eſt, ut & quæ Dei ſunt inueſtigaret, & eius iugi conſideratione fretus, cuncta peccati inquinamenta deuitaret. Proximus ergo ac familiaris Deo effectus, omnibus in ipſo pie uiuentibus charus factus eſt & acceptus.

Minores ordines accipit.

Declinat mũdi uanitates.

Audita inter hæc fama uenerabilis Athelmi Cantuariẽſis Archiepĩ, fratris ſ. patris ſui, eũ adire atq; cũ eo habitare diſpoſuit. Vidẽs. n. laſciuias ſeculi, & iter adoleſcẽtis, uiã uitæ retinere uolẽtis, ualde lubricũ, & laqueis undiq; plenum, illudq; Apoſtnli meditãs. Qui ſtat, uideat ne cadat: timebat, nè ſi luco, quem laſciuijs & uoluptuoſis delicijs affluere in circuitu ſuo, & hoc inter notos ſuos uidebat, non cederet, à ſtatu rectitudinis, aliquo euentu deceptus, miſerando caſu decideret. Hac ergo intentione ductus, accepta à parentibus ſuis licentia, præfatum antiſtitem adijt, & quo uitæ ſuæ qualitas ad mndum cõuerſationis eius iugiter informaretur, ſedulns ei adhæſit. Verum cum elapſo aliquanto tempore põtifex in moribus adoleſcentis omnia, quę ueræ religioni congruerent, perciperet, & ea donę gratiæ Dei, qua fuerat adſpiratus, Deum multa ſuæ maieſtatis opera per eum in futuro facturum præuideret, ipſum ad ſolarinm regis Ethelſtani ſecum duxit, & ei magno affectu fouendum, nec non à cunctis aduerſis ſuo nutu protegendum, pio ſtudio commendauit. Quem ipſe benigna mente ſuſcipiens, iuuenem dulciter amplexus eſt, & multo ſynceri affectus amore percoluit. Dunſtanus itaque licet in palatio regis terreni conuerſaretur, ac pro ſua induſtria & ad omnes affabilitate charus haberetur, nunquàm tamen religionem, quam à puero conceperat, quemlibet defectum in ſuis actibus pati ſinebat: ſed quo labilius inter uitiorum fomenta gradiebatur, eo firmius, ne ab ipſis aliquo modo deijceretur, præcauebar. Sciens quoque ocioſitatem inimicam animæ eſſe nunc iſtis, nunc illis operibus intendebat. & diuerſitate eorum, ſubrepens faſtidium ſibi tollebat. Peritia nanque ſcribendi, pingendi, quicquid uellet, in cera, ligno uel oſſe ſculpendi, & ea auro, argento, ferro uel ære fabricando ità claruit, ut à multis quam maximè admirationi haberetur. Super hæc inſtrumentis muſici generis, quorum ſcientia non mediocriter fultus erat, non tantum ſe, ſed & multorum animos à turbulentis mũdi negocijs ſæpe demulcere, & in meditationem cœleſtis harmoniæ, tam per ſuauitatem uerborum, quæ modo materna, modo alia lingua muſicis modulis interſerebat, quàm & per concordem concentum, quem per eos exprimebat, concitare ſolebat. Propter hæc igitur à multis frequentabatur, & ab eo multa fieri petebãtur. Ille autem, quoniam erat ad omnes charitate diffuſus, nulli negabat, quod uellet ab alio ſibi concedi.

1. Cor. 10.

In aulã regis Angliæ adducitur

Vt ſit uſus muſicis inſtrumentis.

Hæc inter opera ſua rogatur à quadam matrona, religioſa quidem & ſtudium habente placendi Deo, domum ſuam uenire, & orarium ſibi, quod ad ornatum & miniſterium eccleſiæ inaurare uolebat, artificioſa, quam in auri opere imitaretur, arte præpingere. Iam Dunſtanus in manibus opus habebat, & cithara eius, quam ad domum ueniens, ſecum forte detulerat, parieti affixa, iuxta pendebat. Cœpit ergo ipſa cithara nullius hominis attactu pulſata, per ſe antiphonam illam diſtinctis uocibus reſonare: Gaudẽt in cælis animæ ſanctorum, qui Chriſti ueſtigia ſunt ſecuti: & quia pro eius amore ſanguinem ſuum fuderunt, ideo cum Chriſto gaudebunt in æternum. Ad hæc, admiratio non parua compræhendit omnes, qui in domo conſiſtebant. Singuli ergo deflexis oculis ab opere iuuenis, quo prius intenderant, uultus & aures ad citharam erigebant: & alij quidem ſimplicem uocem chordarum aure captabant: Dunſtanus uerò, quid ſonus depromeret, quidve moneret, ſolus intelligebat. Intelligebat enim, in eo, quod citharizabatur quia ſi cum Chriſto uellet in æternum gaudere, non formidaret, ſi neceſsitas urgeret, pro eo ſanguinem fundere: nec anima eius gaudium in cœlis adipiſceretur, ſi Chriſti ueſtigia non ſequeretur. Itaque citharœdum iſtum, uerè angelico modulamine adminiſtratum, ita accepit, quaſi ex ſenſibili præſentia Dei doceretur, quid ſibi deinceps foret agendum.

Nota mire quiddã

His ita ſe habentibus, ij qui primo uirum ualde ſe diligere demonſtrabant, & ei quaſi fidelem ſocietatẽ in cunctis conſeruabant, nunc prouectibus eius inuidere, & eum ſiniſtris artibus uti, ac manſuetũ ad omnes habitum eius, hypocriſi & quorunque ſimplicium deceptioni magis, quàm alicui religioni inſeruire, conuiciari cœperunt. Ad cuius calumniæ firmamentum id, quod in cithara factum fuit, uelut quoddam argumentum inducunt. adſtruentes in huiuſmodi inſtrumento nil tam inſolitum fieri potuiſſe, niſi conſtaret, aliquo diabolico carmine ilico per eum, cuius erat, antea tactum fuiſſe. Quid plura? Creſcit iſte nequiſsimus rumor, & indies fit ſeipſo deterior. Spargitur per aulicos, & perducitur uſque ad principis aures. Rex ergo & multi ex primoribus, qui hominem paulo ante magni pendebant, uultus ſuos, utpote ab illo, qui iam ipſis deſpectui eſſet, auertebant. Quod Dunſtanus aduertens, & ne in peius proficerent, nonnihil metuens, malignorum hominum iracundiæ ceſsit, & ad cognatum ſuum Elphegum Vuentanum epiſcopum, cognomine Caluum, profecturus, curia regali deceſsit. Quod præfatæ malitiæ commentatores agnoſcentes, uiam obſeruant, eumque cum ſocijs compræhendentes, equo deijciunt, iniurijs multis afficiunt, & acriter flagellatum ac uinctum, in horrido cœno præcipitatum relinquunt. Nè autem penitus ab eis perimeretur, per gratiam Dei, quæ illum ſuis in poſterum reſeruauit, quædam ingens moloſſorum multitudo obſtitit, quæ ex inſperato in eos horridis latratibus irruens, adoleſcentem defendit. Quod ille percipiens, prauorum hominum miſeratus errorem, canes eis factos humaniores gemens, erubuit. Verumtamen Deo ſuper ineffabili gratia ex intimo corde gratias agens, ſenſu ipſe percepit, in ſe cantum citharæ nonnihil ſibi ſignificaſſe. Interea uicini, prædicto moloſſorum latratu audito, perterriti accurrerunt, quid accidiſſet diſcere geſtientes. Et agnoſcentes quod factum eſt, illos nequam homines, iam fuga dilapſos, deteſtati ſunt, & Dunſtanum de cęno educentes, fouendum ad ſua perducunt. Profectus dehinc, uenit ad memoratum epiſcopum & aliquanto tempore degit apud

Patitur obtrectatores.

Rex ſe ab eo auertit

Ab æmulis multa patit.

Canes eum tuẽtur.

Monachi uita, uia perfectionis.

ipſum. Erat autē epiſcopus idem magnæ in Chriſto religionis, & apud omnes id locorum conuerſantes magni nominis. Egit igitur induſtria, qua uigebat, ut Dunſtanus monachus fieret. Propoſuit ei inter alia, monachi uitam, uiam eſſe perfectionis, de qua Dominus illi, qui ſe omnia legis mandata dixit ſeruaſſe: Vnum, ait, tibi deeſt: Si uis perfectus eſſe, Vade, uēde omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ueni, ſequere me. Et adiecit: Ita fili, ſi uis, ut ea, quæ in re iam magni boni ſpem præſtant, perfectionis culmen attingāt, neceſſè habes oīa: quæ in ſeculo poſsides, relinquere, & Chriſti ueſtigia nudus ſequi. Ad hæc ille quædam, quæ ſibi rationis uidebantur, cum obijceret, nec ſubito aſſenſu his, quæ dicebantur, animum ſubmittere uellet, tamen non parum in ipſo uerba Pontificis operata ſūt. De nuptijs quippe, quas ſe facturum certò ſibiipſi antè promiſerat, iam utrum eas faceret, an non, dubius fluctuabat. In qua dubietate conſtitutum, nutu Dei, ualida febris inuaſit, & intantum corpus eius attenuauit, ut nihil minus, quàm de ducenda uxore cogitaret. Cum iam aliquantum ſopito languore, uerba pōtificis, & duritiam ſui cordis, in ſe reuerſus, ad mentē reduceret, ſuſpirans grauiter erubuit, ꝙ potentior in eo fuit tertianæ febris igniculus ad extinguēdam carnis ſuæ concupiſcentiam, quàm ille ignis, quem, ut in fidelium cordibus uehementer arderet, Dominus uenit mittere in terram. Verſa igitur uice, ardorem ignis diuini in ſe ſuccēdens, carnalibus illecebris funditus renūciauit, ſeque perpetuò uirginē perſeueraturum, diuinitatis conſiſus auxilio, uouit. Mittens itaque, epiſcopum fecit ad ſe uenire, & apud eum pœnitentiam egit, ꝙ illi uiam perfectionis ſuadenti, nō ſtatim obtemperarit, quòd habitum religionis monaſticæ ad uerbum eius non ſuſceperit. Quibus antiſtes auditis, gaudio gauiſus eſt magno, & de conuerſione iuuenis immēſas grates perſoluit largitori omnis boni Deo. Dunſtanus ergo monachus ſine dilatione factus eſt, & deinde legitimo tempore per canonicos ſacrorū ordinū ſucceſsiones, etiam ad ſacerdotij gradum ab eodem epiſcopo prouectus.

Matt. 19.

Lu. 12

Votū ꝑpetuæ uirginitatis Deo nuncupat.

Fit monachus

Poſt aliquantos nouæ conuerſionis ſuæ dies Glaſconiā Dunſtanus pertexit, & ibi iuxta eccleſiam ſanctæ Dei genitricis & uirginis Mariæ, in qua lumē, ut ſupra meminimus, cælitus emicuit, ſibi domunculā adeo paruulam fecit, ut mirum habeant, qui eam nouerunt, qualiter ibi uiuus homo degere potuerit. Ipſemet enim eā menſus ſum, & nihil ultra quatuor pedes in longitudine, nec plus, quàm duos ac ſemis habet in latitudine. Altitudo autem ſtaturam hominis concipit. In medio oſtij, feneſtra eſt. Illic ego conuerſari, orare, pſallere, nonnulla, quæ loci anguſtia patiebatur, manibus operari, & uni Deo ut placeret per omnia & in omnibus, operam dare uiſus eſt. Quibus eius exercitijs antiquus humani generis aduerſarius inuidens, ſicut eum à curia regis nuper expulit, itá qualiter à loco iſto expelleret, malignus ſolicitus fuit. Quadam igitur uice, cum uir ipſe iam die aduesperaſcente fabrili intenderet operi, adſtitit feneſtræ ipſius dæmon unus, humana effigie tectus, rogans ſibi neſcio quid operis ab homine fieri. At ille pietatis affectu ex more permotus, intermiſsis his, quæ faciebat, parabat ſe ad ſatisfaciendum poſtulanti. Interim is, qui uenerat, formā ac uerba mutare, ut nunc ſenis, nunc pueri, nunc laſciuæ puellæ æſtimares te uultus cum uoce uidere. Quod Dunſtanus audiens, protinus quis eſſet cognouit: & ſedens, motus eius patiēter ſe ferre ſimulauit. Sumptis intereà tenaculis, quibus calida ferra tenere ſolebat, fortiter ea igniuit, & candētia de fornace ſubito proferens, monſtrum per naſum arripuit, & ſtrictiſsime tenuit. Videres itaque

In arctiſſimo degit domicilio.

Egregie tractat dæmonē, ipſi illudere uolentem

pulchrum certamē inter amicum Dei & inimicum. Ille ardorem ſentiens, ac detectis inſidijs, ſuperbiam ſuam deiectam non ferens, totis niſibus conabatur euadere: Iſte illum retinens, & intro uiriliter trahēs, lætabatur quod in nomine Chriſti poterat de inimico eius triumphare. Tandē eum dedecore à uiro abiectus, fugit, & per plateā currens, querula uoce clamitabat, dicens: Væ, quid ille caluus fecit? Væ, quid ille caluus diabolus fecit? En me miſerum, miſericordiæ opus ab eo petentem, miſere afflixit, & nil mali de eo narrantem, ille malignitatis ſuæ longo cruciatu combuſſit. Has uoces multi audientes, & eas mane uiro referentes, ſciſcitati ſunt, quidnam hoc eſſe potuerit. Quibus ille: Dæmonum, ait, inſidiæ ſunt, qui ſuis fallacijs nos uolunt inquietare, ſi poſsint. Sed ſi in ſeruitio Chriſti ſtabiles fuerimus, leuiter eos illius adiutorio deuincemus, & confuſi fugient à nobis. Hæc dixit & ſecurus poſtmodum in ſua domuncula habitauit. Nec enim in ipſo loco unquàm amplius eum inimicus aggredi auſus eſt, in quo talem belli apparatum in primo congreſſu ſortitus eſt. Ex eo igitur tempore cum munditia cordis tanta claruit in Dunſtano pudicitia corporis ut omnes, qui uitam illius nouerunt, ſimilem angelo iudicarent. Vnde complures utriuſque ſexus homines, tam diuites, quàm non omni ea parte locupletes, ad eum properare, eum de ſalute conſulere, ab eo de uia uitæ feſtinabant informari. Ipſe autē ſingulis, prout quiſque opus habebat, ſua uerba diſpertiens, quenque ad uoluntatem Dei inſtituebat.

Inſignis eius pudicitia.

Cum hæc fiunt, uenit ad eum mulier quædā Elſgina nomine, quæ ab ineunte ætate grata fuit & accepta regibus Angliæ, tum quia bonis moribus & caſtis actibus erat prædita, tum quia filios eorum educando & nutriendo, gnara fuit atque ſolicita. Hæc ergo, audito Dunſtano, habitationem ſibi prope oratoriū ſanctæ Mariæ inſtituit, ubi ad eam Dunſtanus uenire eam de prouectu bonorum operum, de ſpe retributionis futuræ, de gaudio regni cœleſtis imbuere poſſet. Et factum eſt: quicquid ei Dunſtanus dixit, ita opere implere ſolicita fuit, acſi ab ore Dei corporeis auribus id acciperet. Quapropter diebus ac noctibus eccleſiam frequentare orationibus inſiſtere egenis de facultatibus ſuis, quibus affluebat, largiter miniſtrare, & prorſus ijs, quæ Deo placere poſſe ſperabat, ſedula ſtudebat operam dare. Circa uenerationem uerò beatæ matris Dei quàm deuota extiterit, ex eo aliquantum aduerti poſſe putamus, quòd ipſa nonnullos clericos in templo eius fecit: quibus, ut die noctuque ſeruitio ipſius liberè inuigilarent, omnia,* quorum opus habebant, abundanter ſubminiſtrabat. Ipſa quoque pia domina pro fideli famula ſua multa faciebat, quando ab ea quippiam rationi conſentaneum poſtulabat. Verbi gratia: Rex Ethelſtanus cum quadam uice Glaſconiam ueniſſet, diuertit propter loci religionem ad præfactam ſanctæ Mariæ eccleſiam. Quod illa ſciens, rogat eum, quatenus dignetur in domum ſuam diuertere, & aliquantulum quieti indulgere, ac modicum cibi potuſque in uera charitate ſuſcipere. Concedit rex, licet inuitus, nolens ſcilicet eam, quam & ſibi ex antiquo familiarem habebat, & nunc deuotam Deo nouerat, contradicendo in aliquo offendere. Læta igitur non parum effecta, ſe ad regium miniſterium totam impendit: & præuidēs ea, quæ tali negocio conuenire ſciebat, nihil eorum, quæ uolebat, minus eſſe aduertit, illo duntaxat potu excepto, qui medo uocatur, quo Angli quam maximè uti ſolebant. Verens ergo, ne huius inopia aliorum copiam obnubilaret, oratorium piæ Mariæ, ipſius ſuffragium de re poſtulatura, ingreditur. Et ſolo proſtrata, orat eam, quatenus ſua prece à Deo obti-

Multos ad pietatē inſtituit.

quib

obtineat, ut memorato liquori, unde parum habebat
diuinæ ſuæ benedictionis augmentum infundat. Mi-
ra res: Rex, magna ſuorum multitudine ſeptus, ad prã
dium ſedet, & prandentibus de præfato potu copio-
ſè hincinde defertur ſemperq; uaſculum, unde hau-
Beatiſſima mater Dei auget potũ ad preces religioſa matrona.
riebatur, ſolito plenum inuenitur. Factumque eſt, ut
rege a loco diſcendente, in uaſculo minime appare-
ret, quod inde quicquam ſumptum fuiſſet. Hæc idcir
co hic inſeruimus, ut quantum uerba uiri Dei conſi-
liaque profecerint, huius exemplo intelligamus. Igi
tur cum ipſius ſuæ famulæ merita Deus uellet æter-
na quiete renumerari, paterno eam uerbere percuſsit
uolẽs ſcilicet illam, hoc ordine ab omnis peccati ma
cula caſtigatam, numero filiarum cæleſtis Hieruſalẽ
celerius aggregare. Quam ubi Dunſtanus ægrotare,
cognouit, uenit ad eam, ac de ſalute animæ eius, de
gloria uitæ æternæ, de pœnis gehennæ & harum in
finito fine ipſi locutus, illã ad ſectanda ueſtigia Chri
ſti, nuncio remiſſo huic ſeculo & rebus ſeculi, exhor
tatus eſt. Ad quæ illa cũcta, q̃ mei iuris ſunt Chriſto
relinquo, atque ut ea diſtribuas, ſecundum quod illi,
melius placere cognoueris, tibi impono. Nec enim in
hac uita aliquem æque charum habeo, nec alicui, ſi-
cut tibi, per omnia credo. His ille auditis, omnia ferè
quæ i mobilibus ipſa habebat, pauperibus ſine mora
diſtribuere cœpit. alijs interim ad eccleſiarum conſo
lationem pro temporum qualitate ſeruatis. Iam dies
in ueſperã declinabat, & Dunſtanus, ne à nocte extra
cellulam depræhenderetur, illuc properabat. Ibat ita
que ueſpertinum officium pſallens, & cum ante fores
eccleſiæ perueniſſet, nec eam intrare, quia clauſa erat
ualeret, ſubſtitit, uolens pro foribus perficere horam,
quam inceperat. Tunc ſubito ex dulcedine pſalmodiç
uti plerumque occidere ſolet, mente compũctus, ocu
los ad cœlum ſubleuat, & conſpicit inde columbam,
miri candoris præpeti uolatu deſcẽdere: quç aëra ſcin
tillantis radij fulgore diuerberans, domum morien-
tis matronæ, ipſo conſiderante, ſubintrat. Ilico refle-
xo greſſu, concitus redit, & ante cubiculi introitum,
ſtans, totum habitaculum incredibili uidet affectum
nitore, eamque interius audit cum quodam de iucun
ditate patriæ cæleſtis ſermonem conferentem, & eidẽ
innumeras gratias perſoluentem. Cuius rei fine patiẽ
ter expectato, tandem ingreditur, & præter eam ne-
minem inueniens, quis fuerit, interrogat cum quo lo
quebatur. Ille idem, ait, quid tibi ante fores eccleſiæ,
pſallenti priuſquam ad me uenires, apparuit. ille, in-
quam, me uiſitare dignatus eſt, & ſuæ mihi conſola-
Pia matrona, certa de beatitudine, petit extremã unctionẽ & eucariſtiam
tionis gratiam prærogare. Quapropter dico tibi ami
corum chariſsime, ne tu, uel aliorum quis de meo di-
ſceſſu doleat: quia non pœna infernalis, ſed gloria me
ſuſcipiet regni cœleſtis. Tantum precor, ut cras mane
ad me uenias, & mihi cum ſacramento ſacræ inũctio-
nis, uiaticum Dominici corporis tradas. Annuit ille,
& diluculo reuerſurus, triſtis ſimul & lætus in ſuam,
domunculam abijt. Humanitatis nanque affectu con-
triſtabatur, quia tanto ſolatio deſtituebatur ad præ-
ſens: ſed altera conſideratione magnam in corde læti
tiam concipiebat, propterea quod ipſam, cui ęternam
ſalutem unice concupiſcebat, eandem ſalutem appræ
henſuram iam iamque uidebat. Mane igitur iuxta cõ
dictum reuerſus eſt, & ipſa ſacramentorum, quæ deſi-
derauerat, pro ritu Eccleſiæ compos affecta, beatum
finem adepta eſt, & in ſæpè dicto oratorio decenter ſe
pulta. Poſt hæc Dunſtanus, non ſolum de poſſeſsioni
bus, quas ut diximus, ab ipſa matrona commendatas
ſuſceperat, ſed & de illis, quas ſui parentes, de hac ui-
ta ad Chriſtum migrantes, ei, quem unicum genuere
dimiſerant, ſolicitus tractabat apud ſe, quemadmodũ
Chriſti membra commodius poſſet ſuſtentare. Et his
quidem, qui Deo ſub patrocinio beatæ Mariæ in eius *Quĩq; monaſteria, Dũſtani opera, conſtructa & dotata.*
eccleſia ſeruiebant, uel ſeruituri erant propinquiores
terras perpetuo iure poſsidendas donauit: remotio-
res uerò ad opus quinque eccleſiarum, quas conſtrue
re diſpoſuerat, iuxta locorum poſitionem dandas re
ſeruauit. Quæ nimirum eccleſiæ poſtmodum inſtitu-
tæ, ac ſubſequenti tempore intantum ſunt mobilibus
ac immobilibus rebus illius inſtãtiæ, auctæ, ut in ſin
gulis multiplex monachorum cœtus, ad nutum pa-
tris Dunſtani, ſub regularis uitæ cuſtodia militaret.

Exinde uir Dñi infatigabili deſiderio ad ſupernã
patriam mentis obtutum dirigere, & ciuibus eius,
quibus conuerſatione necdum poterat, iugi medita-
tione ſatagebat intereſſe. Vnde contigit, ut quadam,
in contemplationis potius dulcedine, ſubito rapere-
tur ſuper ſe, & patris ac matris ſuæ animas inter cho
ros angelorum conſpiceret in cœlorum regno gaude
re. De qua uiſione ualdè gauiſus, immenſas Deo om-
nipotenti gratias egit, & deinde, iuxta Apoſtolũ quæ *Phil. 3.*
retro erant, obliuiſcens in ea, quæ ante ſunt, quotidiè
ſeſe extendit. Inde quoque ſemper animo ſecum uo-
luebat, ſe uidelicet parentum ſuorum legitimum fi-
lium nullatenus eſſe, ſi minus illis uoluntati Domini
obſequendo, propter ſuam deſidiam perderet hære-
ditatem, quam eos uiderat in terra uiuentium acqui
ſiſſe. Hac meditatione quadam nocte illi uehementiſ
ſime occupato apparuit iuuenis quidam uultu ſplen
didus, amictu decorus, quem ipſe adoleſcens adole-
ſcentem olim nouerat, & ſancto ſanctis amoris feruo
re multum dilexerat. In quem oculos Dunſtanus defi
gens, pauliſper expauit, ea antiqua ſcilicet notitia,
quis eſſet, aduertens, ſed iamdudum huic uitæ exem
ptum reminiſcens. Tunc ille hominem, ne timeret,
hortatus, & ipſe ab eo de uita, in qua erat tunc, fami
liari alloquio rogatus, cœpit ei de gaudijs regni Dei
multa diſſerere ac demum ea, quæ illi erant euentura
prædicere. Ait ergo, eum multas malignorum homi- *Prædicuntur ei à quodam defuncto ipſi euẽtura.*
num aduerſitates & inſidias dæmonum plurimas per
peſſurum, ad ſummos eccleſiæ gradus promouendũ,
multas populorum multitudines ſua prędicatione &
exemplo Chriſto Domino, acquiſiturum, cũ quibus
ſciret ſe poſt hanc uitam perennem gloriam adeptu-
rum. Quibus dictis, uirum foras in atriũ eccleſiæ du-
cit, eique locum quendam carnous incontaminatum
oſtendens, dicit: Vt de his quæ audiſti omnino certus
exiſtas, hoc in loco ante triduum presbyter unus ſe
pelietur, qui nondum aliqua corporis infirmitate te
netur. Dixerat, & ab oculis eius euanuit. Manè facto
clericos ad locum Dunſtanus ducit, & eis quid de pre
sbytero, inibi ſepeliendo audierit, edicit. Eadem die
uenit ad eoſdem clericos presbyter, qui dominæ, cu
ius actus paulo antè paucis tetigimus, in ſeruitio
Dei aſsiduus eſſe ſolebat conuentionem cum eis fa-
ciens, quatenus eum in prædicto loco cum defectus
eſſet, tumularent. Illis uerò acquieſcentibus, ſanus &
alacer domum reuerſus, ſtatim eſt infirmatus, ac ſe-
quenti die defunctus iuxta uerbum ſerui Dei, in præ
ſignato loco ſepultus eſt. Omnes ergo, qui rẽ geſtam
audierunt, mirati ſunt, & opera Dei mira in Dunſta-
no prædicauerunt.

Sublato de hac uita rege Ethelſtano ſucceſsit ei in
regnum Edmundus frater eius. Hic poſt aliquot con
ſecrationis ſuæ dies, miſsis nuncijs, rogat Dunſtanũ,
uenire ad ſe. Sciens quippe, qua ratione, qua pruden-
tia, quam omnis probi conſilij gratia præditus fuerit
magnopere deſiderabat illum ſibi proximum eſſe cu
ius induſtria fultus, tam ſe, quam regnum ſibi cõmiſ
ſum ſub æquitatis uirga facilius gubernaret. Dunſta
nus itaque regi quaſi præcellenti, ſecundum Apoſto *2. Petr. 2.*
li præceptum, obediendum eſſe perpendens regem,
adijt,

adijt,& ſalua in omnibus reuerentia ordinis ſui,eius imperio ſe ſubiecit.Ipſe ſuo conſilio regni negocia diſponebat,ipſe lites & contiones ſi quando oriebantur deſtruebat,ipſe pacem & cócordiam inter omnes non tenebat. Nullus in qualibet cauſa unquam de iniuria ſibi illata conqueſtus eſt, niſi ad comprobandam iudicij ſententiam Dunſtanus mediator aut arbiter, ſederet.Rex ipſe & principes quique ei ſubmiſsi erát ut contra id,quod ipſe iuberet,ordinaret,nemo quicquá faceret.Magnus itaque habebatur a cunctis.Hęc omnium bonorum inuidus hoſtis attendens,& quonã modo ea turbaret,ſua arte perquirés,inuenit quoſdam,quorum corda bene nouerat uirum non ſincere diligere,ſed ei ſpecietenus obſequij ſui amorem prætendere.Hos ad diſsipandum bona,quæ non amabat ardenter contra uirum inflammat,ac primo clam,poſtea palam in detractionem eius illorum ora relaxat.

S. Dunſtanus regi Edmũdo egregium ſe exhibere adiutorẽ.

Quid dicam?in tantam diſcordiam profecerunt uerba malignantium,ut ſubuerſa omni pace,Dunſtanus non ſolum priſtino honore priuaretur ſed & curia depelleretur.Quo facto die tertia rex in ſyluam uenatũ iuit.Sylua autem ipſa montem magnæ altitudinis occupat.Qui mons in ſummitate ſui interruptus,ingẽs præcipitium & horridam abiſſum ſpectãtibus aſſert. Cum ergo ſugitantem ceruum hac illacque rex inſequeretur. ceruus ad præruptum montis hiatum perueniens,introrſum ruit,ac in partes diſciſſus interit. Inſectantes canes par ruina inuoluit. Equus,quẽ rex ſedebat ruptis habenis effrenis effectus obſtinato curſu regem poſt beſtiam portans,ad ultimam ſortem regi præceps patens barathrum intentat. Ille trepidat & anguſtiatur. Occurrit interim animo eius iniuria Dunſtano illata.Ingemit,& ſe quantotiſsime illa multiplici emendatione correcturum(ſolummodo imminentem ſibi mortem,eius meritis,ad horã Deus auertat) Deo celeri mentis ſponſione promittit.Cuius cordis præparationem auris Dei e ueſtigio audiens,illius miſertus eſt.Equus namque ilico ſubſtitit,& regem à periculo mortis liberatum,ualde glorioſum Deo reddit.Inde ad hoſpitium rex reuerſus,adunatis principibus ſuis rei,quæ occiderat,ordinem pandit,& Dunſtanum cum honore & reuerentia adduci præcepit, actaque coram eo pœnitentia pro iniurijs,quas ei intulerat,ueniam ab eo cum humilitate poſtulat. Qua potitus,fidum ſe amicum uiro deinceps omni tempore futurum,nec ulterius cuiuſquam maledicis uerbis de eo crediturum pollicitus eſt.At ut Maledicorũ oĩa inter eos perpetim obſtruerentur,ſcirentque omnes, quo uinculo,qua ſtabilitate amicitia eorum copularetur,ei locum,in quo natus fuerat atq; nutritus perpetuo iure poſsidendum dedit eo pacto,ut quod ſibi tiij eius tenor magis eligeret,inde potiſsimum ordinaret,Et ſic(inquit)tibi placuerit illic tuæ profeſsionis uiros multiplicare,tanta eis regia liberalitate per miſericordiam Domini tribuam,ut multitudini eorum ſemper ſuperabundet multitudo meorum donorum.

Opera obtrectatorũ à regis aula pelluntur.

Rex in ſummũ diſcrimen adductus ut euaſerit.

Pro quibus Deo & regi Dunſtanus gratias agẽs & Glaſconiam in dominium ſuum accipiens, ſecundũ exemplar parentibus ſuis ſibique oſtenſum,ut prædiximus,in augmentum maioris eccleſiæ fundamenta iacere,clauſtra, & officinas conſtruere, & quæque poterant eſſe monachis, Domino Chriſto inſeruientibus,accõmoda,inibi cœpit ædificare. poſt quæ,plurimis fratribus ſibi ſociatis loci ipſius Abbas effectus eſt.Creuit itaque monaſterium ipſum intus & extra tam in ſancta & monachali religione,quã & in multimoda terrenarum rerum poſſeſsione.Et quidem de poſteſsione terrenarum rerum uſque hodie ſcitur,ꝙ ita ſit:de religione uerò ex eo probatur,quod ita fuerit,quoniã inde ad Epiſcopatus ad Abbatias,ad quæ que officia Eccleſiaſtica perſonę eligebantur accipiebantur,& ad eruditionem aliarum eccleſiarum cõſtituebantur.Factumque eſt , ut ſicut quod ſupra diximus,ea cereo matris Dunſtani totus eccleſiæ conuentus lumẽ amiſſum recuperauit:ita ea hoc loco ipſius Dunſtani doctrina inſtituto, omnes eccleſias Angliæ conſtet ueræ religionis lumen ſumpſiſſe.

Extruit monaſteriũ Glaſconiæ Dũſtanus, eiuſq; Abbas fit.

Inter hæc uita & conuerſatio Dunſtani magnum contra ſe generabat odium diaboli. Qui gemens nequaquam inconuulſa manſiſſe ea,quæ per ſuæ uoluntatis miniſtros in eũ aduerſa coniecerat,per ſeipſum illum aggredi tentat, ratus uel ſic eum à bonis, quibus die ac nocte inſiſtebat deterrendum.Quadam itaque nocte,dum ſolus ex more oraret,in lupi effigiem demutatus,coram eo aperto ore & diſtectis dentibus ringẽs,horridus apparuit.In qua forma quoniam uirum nec ad punctum quidem ab intentione ſua deflectere ualuit,ſtatim in uulpeculam uertitur:& quo illũ, ad ſe intendere faceret uarijs infractibus & iocoſis motibus huc illucque perlabitur.Tũc Dunſtanus modicum ſubridens:Verè,ait,oſtendis quod agere ſoles Iocando namque blandirijs incautis, ut eos deuores, ut tibimetipſi blandiaris.Sed iam diſcedę miſer,quoniam Chriſtus qui leonem & draconem conculcauit ipſe te lupum & uulpeculam per me ſua gratia ſuperabit.Sentiens ergo , Dunſtanus prophetiam amici ſui iam ea rerum euentibus partim demonſtrari uerã eſſe ſemper quaſi nouus accederet ad ſeruitutem Dei ſtabat in timore,& præparabat animam ſuam ad tẽtationem, iugiter ad exequendam uoluntatem Dei, operam dans,nec ulla hora,ullóue momẽto ocio uacans.Vnde contigit uno dierum, ut intra cellam ſuã corde & opere intentus,ſubito angelos Dei in ſublimi congratulando audiret pſallentes in hunc modũ atque dicentes , Pax anglorum Eccleſiæ,exorti tunc pueri & Dunſtani noſtri tempore. Regina ſiquidem, regi Edmundo filium, qui Edgarus appellatus eſt,eodem tempore peperit atque hocipſum,ſimul & quòd pacis ſectator eſſet futurus, per angelicas uoces atq; concentus Dunſtano Deus innoteſcere uoluit.

Dæmõ in lupi forma ei apparet,ſtẽque uulpecula.

Angelorum canticũ audit.

Per idem ferè tempus ſeruus Dei Bathonieñ.eccleſiam uiſitare perexit. Vbi poſt refectionem corporis, in oratione detẽtus,leuatis in altum oculis,uidit animam cuiuſdam iuuenis quem ipſe à puero Glaſconiæ in ſancta cõuerſatione nutrierat,multis angelorum, fultam agminibus,in cœlum deferri. Qui pro tanta gloria fratris ultra,quam dici queat , exultans & immenſas,corde & ore Deo gratias agens , ſocijs quid occiderit manifeſta uoce expoſuit,& diem ac horam tranſitus eius notari præcepit:illis autem ad hæc obſtupeſcentibus,& uerbis eius non ex toto fidem accõmodantibus,uenerunt quidam ad patrem , qui & de fratris obitu & obitus hora ſic,quemadmodum dixerat,accidiſſe teſtati ſunt. Dehinc ſanctus à loco digrediens,& ad regem ſecum loqui deſiderãtem,celerius tendens, in medio itinere diabolum ſibi obuiam habuit.Qui mimo ſimilis,coram eo ludere, ſubſilire & multis modis cœpit lætitiæ frena laxare. Quod Dunſtanus intuens,& quid tantum dæmonis gaudiũ portenderet,per ſpiritum præuidens,iuſsit monſtrum tale ſe cunctis,qui ſecum erant , uiſibiliter demõſtrare, quale ſibi apparebat.Quod & factum eſt. Requiſitus ergo Dunſtanus , quid ſibi uellet illa laſciuientis hoſtis lætitia, regem in proximo reſpondit moriturum, & regnum non multò poſt multas tribulationes perpeſſurum.Quæ ſententia ueritas facta eſt,ut ea , quæ poſt dicentur,declarabunt.Super hęc tamen,quæ uir Dei de petulante inimici gaudio dixit, ut alijs quibuſdam uiſum eſt, nonnulla eiuſdem cauſa fuit , hoc ſcilicet,quia ſperabant defuncto rege,qui Dunſtanũ

Videt animã monachi in cœlos euntem

in magna

in magna reuerentia ſemper habebat, alium regem mox ſurrecturum, qui nec eum reuereretur, nec eius, prudentem ſanctitatem, qua ſe & alios innumeros in Dei ſeruitio conſtringebat, regali prouidentia tueretur.

Edmũdi regis cædes.

Sed in hoc ad tempus deceptus eſt. Regi nanque in palatio, antequam dies ſeptem tranſirent, occiſo, & à uenerabili Dunſtano Glaſconiæ ſub immenſa populi lugentis frequentia honorifice ſepulto, ſucceſsit in regnum Edredus frater eius, uir quidem egregius, & ad exercenda quæ Dei ſunt feruido mentis affectu ſubnixus. Hic Dunſtanum non minori cæteris regibus amore percoluit: imò ut ei maiora dilectionis ſignam monſtraret, operam dedit. Elphego ſiquidem Vuentano epiſcopo, cuius, ſupra meminimus, de hac uita tranſlato, multis eum precibus, ut in epiſcopatũ ſuccederet, poſtulauit. Cui cum ille nulla ratione acquieſcere uellet, rex non modico mœrore ſuffuſus, matrem ſuam Edginam reginam, regioam dico, omnis bonitatis titulo inſignem de negocio conuenit, atque ut illa Dunſtano perſuaderet, quod ipſe nequiuerat, ſummo ſtudio deprecatus eſt. Tũc illa hominẽ, ad ſe euocatum, & ad prandium ſuum inuitatum, inter epulas de epiſcopatu ſuſcipiendo cœpit interpellare, & ne colum ſuũ à iugo Domini alienaret, multa ſuaſione inſiſtere. At ille perpendens, quid ſibi recondant, qui epiſcopatum loco perſpicui & honoris, non officio tenent morum & prædicationis, Obſecro te domina, inquit, ne tali prece te amplius fatigãdo, me fatiges. Nam teuera noueris, quia in diebus domini mei, filij tui regis, me pontificali cathedræ nemo præſidere uidebit. Dicebat hæc, tum quia ſibimetipſi, ne ſub tanto onere deficeret, formidabat, tum quia impium fore iudicabat, ſi ſe à rege, qui frequenti corporis languore uexabatur propter epiſcopatum elongaret maxime quia totum regnum ſuum in illius prouidentia & diſpoſitione poſuerat.

Et de Pontificatu nunc inter eos quidem res ita remanſit, & Elſinus quidam in pontificatu ipſius eccleſiæ ilico aſſumptus eſt. At Dunſtanus, qui ex uoce ſacri eloquij ueraciter dicere poterat: Ego dormio &

Cãt. 5.

cor meum uigilat, cum ſequenti nocte quieti ſeſe dediſſet, uidit in ſomnis ſe Romam perrexiſſe, ac in ſua

Viſio S. Dũſtani.

eccleſia beatiſsimum Petrum, in ſua quoque ſanctiſsimum Paulum adoraſſe, ac demum urbe delicta, in patriam reditum acceleraſſe. Itaque cum montem gaudij attigiſſet, apparuerunt ei principes regni Dei beatiſsimus uidelicet Apoſtolorum principes Petrus & ſanctus Paulus atq; Andreas, ſinguli in manibus ſuis ſingulos gladios auro inſcriptos præferentes eiq; pro munere Apoſtolicæ benedictionis conferentes. Et in

Iohã. 1.

gladio quidem B. Petri ſcriptũ erat: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat uerbum. At gladius Pauli, nomen Pauli: gladius Andreæ nomen Andreæ continebat. Beatus ergo Andreas in hominem blando intuitu oculos dirigens modulata

Matt. 11.

uoce ex Euangelio cecinit, dicẽs: Tollite iugum meũ ſuper uos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde & inuenietis requiem animabus ueſtris. A glorioſo autem principe Apoſtolorum, ut manum extenderet, iuſſus, læuam extendit, & in palma leui ictu ab eo uirga percuſſus, ne ulterius abijceret iugum Domini ipſo eſt ſigno præmonitus. Ad quem ictum ille expergefactus, fratrem, qui coram eo quieſcebat, interogauit, quis ipſum percuſſerit. Quo reſpondente,

Rex prudẽter eã uiſionẽ interpretat.

Nemo Iam à quo ſit percuſſus, ſcire ſe dixit. ſicque reſiduum noctis in ſeruitio Dei peruigil expendit. Mane narrauit regi, quæ uiderat. At ille non modica admiratiõe permotus, & quid uiſio ſignificaret, magna ex parte per ſpiritum edoctus, hoc modo reſpondit, Si, quemadmodum recepi, per gladium nonnunquã, intelligitur uerbum Dei, cũ tibi B. Apoſtoli gladios ſuos contulerũt, nimirum uerbum Dei, quod acceperunt, uice ſua diſpenſandum tradiderunt. Et quoniã epiſcopos uicem Apoſtolorum ad erogandum uerbũ Dei agere ſcimus, epiſcopatus honore te ſublimandũ certiſsimè ſcias. autẽ in gladio B. Petri, In principio erat uerbum &c. ſcriptum accepiſti: fixum tene, quia ſicut ipſa uerba nobis ſpecialiter innuunt filium Dei, ita tu in ipſa Eccleſia archiepiſcopatu ſublimaberis, quæ ſpecialiter Cantuariæ dedicata ſubſiſtit in honorẽ ipſius filij Dei, Domini noſtri Ieſu Chriſti. In qua etiam uices eiuſdem Apoſtoli agẽdas ſuſcipies, & poteſtatem ligandi atque ſoluendi, quam ille à Deo ſuſcepit ſuper totum orbem terrarum, tu ab eo accipies ſuper omnes totius Angliæ prouincias & adiacentiũ inſularum.

Poſt hæc Dũſtanus deſiderio uidendi fratres ſuos, Glaſconiam adijt, ibique aliquantos dies inter eos habitauit. Interea rex Edredus lethali morbo correptus mandans, rogauit ſub celeritate Dunſtanum uenire ad ſe. Ille audito, nuncio ſiue imbecillitatis, quam ex inedia atque uigilijs, necnon aliarum uirtutum exercitijs contraxerat oblitus, protinus aſcenſo equo, ad

Edredi regis felicem obitum diuinitus cognoſcit.

ægrotum feſtinat. Iam fere medium iter exegerat, & ſuis comitatus, reſiduum quod erat uiæ, explere laborabat. Et eccè ſubito audiuit uocem de cœlo, quæ dixit rex Edredus in pace quieſcit. Ad cuius uocis ſonitum equus, cui uir Dei inſidebat, ſine omni inſidentis leſione ad terram corruens, extinctus eſt. Stupefacti comites de ſubitaneo animalis interitu, quidnã hoc eſſe potuerit, perauidi percũtantur. Quibus Dũſtanus & de uoce Angelica, & de regis obitu, quæ latebant, aperuit, ac ut ſpiritum defuncti una creatori omnium Deo commendarent, admonuit. Inde lugentis palatij mœnia ſubiens, regem quem ante paucos dies purpuratum, & toti Angliæ imperantem reliquerat, modo inuenit cadauer ſtupidũ, iam terræ puluere operiendum, & eſcam uermium mox futurum. His ergo, qui uiuo aſsiſtere, uiuum ſuis ſolebant ambitibus delinire, ſe ab exequijs defuncti ſubtrahentibus. ille cum ſuis exanime corpus ſuſcepit, & decentiſsime matri omnium terræ conſignauit.

Poſt hunc Eduinus, filius Edmundi regis, obtinuit regnũ corpore quidem iuuenis, ſed nulla, qua regnũ,

Eduini regis infauſtum imperium.

gubernaret, præditus induſtria mentis. Hic omiſſo ſenum conſilio, ſatellites ſibi & conſiliarios de adoleſcentibus fecit. Ibat ergo ſecundum deſideria cordis ſui, & iniqua gerens, laudabatur à ſuis & benedicebatur. Vnde quid mali circunquaque ſuccreuerit, quam infamis fama populorum aures & ora repleuerit, facile eſt & me tacente uidere. Ipſe nanque poſſeſsiones, quorumque diripere, hos & illos exhæredare, maiores natu, qui nequitijs eius aduerſabantur, proſcribere, totumq́ue regnum innumeris oppreſsionibus conturbare feſtinauit. Acceſsit his malis, eius nimis deteſtabile malum. Matrem quippe totius regni Anglici auctricem & nobilitatricẽ eccleſiarum cõſolatricem & ſuſtentatricem oppreſſorum & inopum, Edginam dico ſupra memoratam reginam in immenſum afflixit, ac uaſtatis rebus ad eam pertinentibus, ab eo ſtatu, in quo eſſe ſolebat, ſæuus & crudelis deiecit. Gemebat Dũſtanus in iſtis, & eo amplius gemebat, quo correptionem ſuam rex non ſolum non admittebat, ſed inſuper furioſi more, irrationabilibus eam obiectionibus contradicendo deridebat. Quid ergo circa talem hominem faceret ignorans, ad monaſterium, ſuum Glaſconiam, curia relicta, ſeceſsit. Ea tempeſtate ſtructura eccleſiæ in fabrica tecti perficiebatur. Ad cuius tecti ſuſtentationem dum trabes una prægrandis multiplicibus funibus in ſublime raperetur, ſubi

to funes rumpi, & trabes deorſum uergens, nonnullis cœpit interitum minitari. Tunc Dunſtanum, qui præſens aderat, ingenti ſtrepitu plebs inclamitans, ac ut extenſione dexteræ ſuæ imminenti periculo obuiet, obſecrat. At ille ſtatim ſignum ſalutiferæ Crucis ruenti machinæ objiciẽs, eam ſine lumibus & ſine omni humano conamine in ſuperiora redire, ac in loco, ad quem prius cum magno labore trahebatur, iacere coëgit.

Vide inſigne miraculum & uim ſanctæ Crucis.

Inter huiuſmodi opera accidit, ut ipſe quadã die officinas monaſterij ſociato ſibi uno ex monachis ſuis circumiret, & quid in unaquaque domo ad ſupplendas fratrum neceſsitates haberetur, diligẽti cura proſpiceret. Quo facto, iter reflectens, ac iuxta oratoriũ trãſiens, repente audiuit uocẽ de cœlo clare ſonãtem, & fratrem, qui cum eo ibat, ex nomine hoc modo uocantẽ: Veni Elffi, ueni, ueni. Ilico Dũſtanus rem intelligens: Eia frater, ait, audiſti, quõ uocaris? Præpara ergo te, quatenus conuerſatione illa, unde appellaris, quãdo hinc migraueris, dignus habearis. Nã pro certo noueris, ꝙ in hac uita nõ diu manebis. Quæ uiri uerba uelox fratris obitus, qui cito poſt accidit, declarauit eſſe uera. In ipſo itaq; loco in quo uocẽ de cęlo Dunſtanus audiuit, oratoriũ in modum turris non multum porrectæ ſublimitatis ędificauit, & illud ſub patrocinio B. Ioannis Baptiſtæ fecit conſecrari. Hæc uidens omnis boni inimicus diabolus, ingemuit, non ob hoc ſolum, quòd pro tantis uirtutibus uirum coram hominibus magnum haberi, ſed quia de die in diem uidebat tam ipſum, quam & alios per ipſum, in Dei ſeruitium exinde promoueri. Licet ergo iam ſæpè ab eo ſe confuſum & uictum meminiſſet cohiberi tamen ab eius infeſtatione non potuit. Nam adhuc de ſuarum uerſutijs artium confiſus, eum orantem in urſi effigie hiſpidus aggreditur, & hianti rictu ſuper eum inſurgens, horrore ſui ab oratione deterrere molitur. At ille zelo diuino correptus, arreptum baculũ quem manu ferre ſolebat, in hoſtem uibrat. & eum cędendo tam diu inſequitur, donec idem baculus in tres partes comminutus confringeretur.

Verberat ſcipione diabolũ

Inter quæ hunc uerſum miles Dei pſallere cœpit: Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum a facie eius.

Pſ. 67.

Tunc Dunſtanus uidens baculum ſuum ſic inhoneſtè contritũ, dixit: Si uiuit Dunſtanus, ſcias inimice, huiuſmodi baculum faciet, ut, ſi amplius ueneris, nequaquam, ſicut iſte cõfractus eſt, pro ſua gracilitate aut imbecilitate contringatur. Fecit itaque ſibi alium ſcipionem craſſum & fortem ac illius ſummitatem argento circumpoſito decorauit. Quod argentum in ſuprema parte ſui in modũ concauæ ſphæræ formatum, dentem beati Andreæ Apoſtoli geſtat incluſum. Quem dentem Dunſtanus inibi poſuit, tũ ut inſuperabile munimen ſibi præſtaret contra incurſus malignorum ſpirituum, tum quia præ cæteris ſanctis dulci affectu diligebat eundem Apoſtolum. Propter quę ſepiſsimè illius familiari fouebatur alloquio muniebatur conſilio, & auxilio reuelabatur.

Vide quantũ tribuerit uir tãtus reliquijs ſanctorum.

Sentiens ergo diabolus ſuam pugnam, qua Dunſtanum à bonis operibus arcendum putabat, ſemper ſibi ad confuſionem, & Dunſtano procedere ad gloriam & exaltationem, continuit ſe a corporali illius acceſſu, aliã uiam ad conturbandum illum perquirens.

Erat in illis diebus mulier quædam ex magna & alta progenie nata filiam adultam ſecum habens. Vtraſque quãtum ad corpus ſpectat, formoſa ſpecies decorabat: ſed, quod pudicis mentibus non paruæ offenſioni erat libidinoſus animus & habitus, qui iuxta in eis operabantur, eandem ſpeciem ualdè decolorabãt Hæ præfato regi Eduino aſsiduè adhærebant, ſuis blanditijs & nutibus illecebroſis pro uiribus operam dantes, quatenus unam illarum ſibi in coniugium copularet. Ad quas ille impudico illiciti amoris deſiderio feruens, indecenti amplexu nũc hanc, nunc illã, neutrius aſpectum in hoc erubeſcens, deſtringebat

Eduinus rex taxat.

Præterea die, quo ipſe Eduinus in regem eſt conſecratus, à loco conuiuij, in quo cum archiepiſcopis, Abbatibus, totiusque regni principibus ſedebat iam pranſus exilit, & relictis omnibus, in cameram, ubi præfatæ fœminæ erant, ſolus ſecedit, capitique corona ſublata, ſe inter illas mediũ iecit. Quod optimates agnoſcentes, oppido indignati ſunt, & rem tractantes inter ſe Odonem archiepiſcopum Cantuarienſem, qui dignitate cæteris eminebat unanimiter hortari cœperunt, quatenus uiros, qui regem ſiue uolentem, ſiue nolentem feſtinè reducerent, deſtinarãt. Ad quod agendum cum hi & illi, regiam iram metuentes ſe excuſarent, tandem ſuper Dunſtanum Abbatem & eius conſanguineum Kinſinum epiſcopum ſententia uerſata eſt. Qui ex præcepto ſummi Pontificis & aliorum omnium ad regem ingreſsi, eum, ut dixi in medio illarum duarum decubantem repererunt. Tunc Dũſtanus primo in ignominioſas mulieres aſperę increpationis uerba uultu & uoce contorquens, laſciuias earum, ſicut uerum caſtitatis amatorem decuit, deteſtatus eſt. Deinde regẽ, ut ſe tanti opprobrij exortem faceret, monens, ad proceres eum redire, eosque ſua præſentia exhilarare ſubmiſſa uoce præcatus eſt. Qui animi ſui furore, ſimul & uultus ſui rubore perfuſus, dum ſe rediturum omnino negaret, Dunſtanus manum illius arripuit, & à loco uiolenter abſtractũ impoſito capiti eius diademate, ad conuiuãtes introduxit.

Vide sãcti uiri Zelum.

Quod mulieris ignominia nullatenus æquanimiter ferens, ſæuis uerborum inuectionibus in uirũ ſurrexit, & ſe eũ confuſioni perpetuę tradituram, garrula conſtellatione deuouit. Et hoc quidem deteſtabile uotum, non tepeſcente malitia eius, facto exercere ſolicita poſtmodum fuit. Effecit nanque apud regem ut cuncta, quæ in monaſterio Dunſtani habebantur diripi ac deuaſtari, & ipſum à regno eliminatum, in exilium pelli iuberet.

S. Dũſtanus proſcribitur.

Qua tempeſtate ſæuiente, contigit quoddam lachrymabile malum. Quidam enim ex fratribus monaſterij, qui uirum cõtra omnes æmulos tueri, & ei uſque ad mortem, more bonorum filiorum, obſequi deberent, propria nequitia magis, quã ipſius doctrina imbuti, ſe medios ad prouocandum regem contra illum clanculo iniecere, & quo edictũ, de expulſione eius immobile faceret, quantum poterant, inſtitere.

Dehinc miniſtris impij principis in direptione rerum eccleſiaſticarum, ſicut iuſsi fuerant occupatis, & multis exinde graui mœrore conſternatis, audita eſt uox cuiuſdam in atrio templi, excuſſum riſum edentis, & more laſciuæ puellæ ſummo gaudio & exultatione perſtrepentis. Quæ Dunſtanus audiens, & dæmonem eſſe, qui pro ſuo diſceſſu petulanti lætitia iocabatur, aduertens uerſus ad illum dixit: Eia, eia author & amice omniũ malorum, modo de exilio meo lætaris, & pro tribulatione plurimorum, uodè me dolere conſpicis, iam gratularis. Sed abſque dubio fixũ, habere potes, quia nihil eſt gaudium, quod nunc habes me recedente, comparatione triſtitiæ, quam habiturus es me reuertente. In his uerbis dæmon aufugit. Ad Dunſtanus uidens ſuos in direptionem datos pietate permotus, qua ſupra quam dici queat, fretus erat ad omnes, prout ſibi poſsibile fuit exilium inire diſtulit cogitans ne forte Deus cor principis aliquo modo tangeret, & à concepto furore mitigaret. Verũ ubi eos, qui ſe hoſpitio uel aliquo humanitatis officio cõfouebant, uidit in immenſum affligi, deprædari, pręſcribi,

ſcribi, damnari, ratus eſt melius malignitati hoīs cedere, quam tot innocentes pro ſuo commodo indebita pœna uexari. Ponens itaque eccleſiam Angliæ ſub tuitione regis omnium Chriſti, mare petijt, ad ignotam ſibi regionem tranſiturus, nauem conſcendit, ductuque diuino proſperrimo curſu in Flandriam uenit.

Abitin Flandriam.

Igitur adhuc mulieris ira, in immanem ueſanniam, inſtinctu dæmonis acta, miſsis, nūcijs, ubi Dunſtanus eſſet: perquiri fecit: & ſi comprehendi ualeret, ſine ullo reſpectu miſericordiæ oculos ei erui præcepit. Sed Deus qui ſua ſapiētia & bonitate priuari nequit prius ſeruum ſuum per marinos fructus placido lapſu euexit, quam miniſtri crudelitatis ad portum maris eum inſequendo pertingere poſſent.

Vide ſemitam deteſtabilis fœminæ.

Cum itaque Dunſtanus in Flandriam ueniſſet & principis terræ notitia potitus fuiſſet, magni habitus eſt, & ab eo ualdè dilectus. Quem quoniam uirtutis uirum eſſe, mundique contemptum funditus habere cognouit, Gandaui eū ut conuerſaretur rogauit, utpote loco, qui præcipua religione in omni ſua ditione eo tempore præditus eſſet.

Gandaui degit uir ſanctus

Venit ergo Dunſtanus ad locum, ibique in omni ſanctitate degens omnibus eſt charus factus & admirabilis. Exilium itaque in patriam ſibi uerſum eſt, Tamen in hoc, animo ſæpè deficiebat, quod corpore remotus eſſet ab eis, quos in hac uita chariores habebat. In quo defectu cōſtitutū, dilectus dilectior eius B. Andreas Apoſtolus crebra uiſitatione conſolabatur, nec eum aliquo incommodo ultra, quam facilè ferre poſſet, grauari patiebatur.

Præterea accidit, ut ipſe Dunſtanus quadam uice in oratione proſtratus, ingenti cordis cōtritione ſuos quos in Anglia reliquerat filios Deo commendaret. Et eccè dum orationis prolixitas tenditur, mœrore grauatus, ſomno opprimitur. Viſum ergo illi eſt, ſe Glaſconiæ in oratorio cum fratribus ueſpertinam horam pſallentibus, pro conſuetudine ſtare.

Viſio eius.

Qui fratres cum dicto euangelij cantico, antiphonam, Quare detraxiſti ſermonibus ueritatis, ſubiunxiſſent, & eam uſque ad id, quod dicitur. Quæ cogitaſtis, explete, percantaſſent, conticuerunt, nec ullo modo ipſa ultima uerba dicendo, eam finire potuerunt. Quibus dum Dunſtanus uultu uoce, ſignis inſiſteret, ut parum, quod de antiphona reſtabat, perficerent, & ipſi econtra muta uoce confuſi ſtarent audita eſt uox de trāſuerſo in ſublimibus, ita dicens: Nequaquam, nequaquam fiet hoc, ut quæ cogitauerunt, opere expleant. Neque.n. unquam ſe à tua poteſtate Dunſtane euellent, aut te ab iſtius cœnobij prælatione deponent. Ad hæc Dunſtanus euigilans, intellexit uiſionem: & quia nonnullos, quos uerbis uitæ imbuerat & de quibus, nil mali ſe meruiſſe ſciebat in ſuo damno ſtetiſſe aduertit, grauiter ingemuit, & eis Deum propitium fore ſupplici prece orauit.

Poſt hæc miſertus eſt pius & omnipotens Deus gēti Anglorum, ac ut illis ad perpetuam conſolationē, patrem ſuum Dunſtanum redderet, tali conſilio, dictante æquitatis ac miſericordiæ ſuæ cēſura, uſus eſt. Excitauit quoſq; potentes à terminis magni fluminis Hūbræ, uſq; ad terminos fluminis Tamiſiæ, cōtra īpietatē regis Eduini, & eū, quia talē ſe fecerat, qualē uti diximus, regem neutiquam eſſe decebat, unanimiter perſequi, & aut uita, aut regno priuare moliti ſunt. Et ipſum quidem ultra Thamiſiam fugauerūt: nefandam uerò meretricem eius iuxta ciuitatem Gluuornenſem mala morte, quod breui & ſummatim dictū accipiatur, perdiderunt.

Eccè tibi ultio diuina in impium regem & ſcortū, impurū

Quibus partatis, Edgarum fratrem illius ſuper totam terram à prædicto Humbræ fluuio uſque ad flumen Thamiſiæ regem fecerūt. Regnum itaque, quod prius erat unum, in duo diuiſum eſt, Thamiſia ſuo illud alueo diſterminante. Vndè frequentes lites, ſeditiones nonnullæ, uarij conflictus hominum ſuborti, totam terram grauiſsimis; tribulationibus cōcuſſerunt. Ex quibus omnibus patuit uerum eſſe, quòd ſupra diximus per laſciuum diaboli gaudium Dunſtanum intelleſiſſe. Veruntamen Edgarus de die in diem erat in melius proficiens, & Eduinus econtra deterius quotidie deficiens.

Edgari regis encōion

Erat enim Edgarus ipſe ſtrenuus & prudens, ac mandatis Dei intimo corde adhærens, propter mala, quæ in Anglia per fratrem ſuum emerſerant, non modico mœrore tabeſcebat, eaque modis, quibus poterat, reſtringere geſtiebat. Hic itaque percepta regali dignitate prauos quoſque & qui alios iniqua dominatione ſolebāt opprimere, poteſtate, qua gloriabantur, cœpit priuare, atque illos, qui ſuis rebus iniuſte ſpoliati fuerant, fecit amiſſa recuperare. Omnibus ergo eccleſijs Angliæ quæ in regno illius erant, pax & concordia orta eſt, & iuxta quod uox diuina, ſicut ſupra meminimus hoc rege nato prænunciauit, donec ipſæ uitæ præſenti ſuperfuit, in melius aucta & roborata eſt. Ad hæc miſsis in Flandriam uiris, Dunſtanum patriæ cū honore reſtituit ingenti, ac ſe ſuaque omnia eius ſapientiæ atque conſilio diſponenda commiſit.

S. Dunſtanus reuocatur in Angliam.

Deinde ut maior authoritas facta eius in cunctis comitaretur, eum Vuigornienſis eccleſiæ epiſcopatum ſuſcipere petijt, nec à precibus deſtitit, quoad eum ſuæ uoluntati conſentaneum fecit. In ſummum ergo ſacerdotium conſecrandus, ex more Cantuariam uenit.

Fit epiſcopus Vuigornien.

Regebat eo tēpore Chriſtianitatem in Anglia paulo ſuperius nominatus Odo, ipſius ciuitatis Archiepiſcopus, uir equidem & ſanctus, & magnarum uirtutū prærogatiuis apprimè ornatus. Hic Dunſtanum in pontificatum Vuinciorum conſecraturus, admirantibus qui adſtabant, eum, omiſſo ipſius eccleſiæ titulo, ad archiepiſcopatum Cantuarienſem titulauit, & quaſi ſucceſſorem ſeu conſortem ſibimetipſi conſecrauit. Vnde à præſentibus, cur hoc faceret, rogatus, reſpondit: Non conſtringitur lege donum uocatio Dei. Et utique uir iſte ſcio, quis ſit, & ex dono gratiæ Dei uideo, ad quid eum ſpiritus ſanctus elegerit. Ex quibus uerbis meritum utriuſque turba, quæ circunſtabat, præclarum eſſe coram Deo aduertit. Indè uir Dei ad eccleſiam, ad quā primo electus fuerat, regreſſus, & ab ea pclare ſuſceptus, ſummopere nitebatur opere perficere, quod ſe ante exitum ſuum de Anglia, meminerat exultanti diabolo ſpopōdiſſe.

Verum ſe præſtat epiſcopum

Omnes ergo, in quorū moribus aliquid eum habere intelligebat, arguere, monere, caſtigare, corrigere ſatagebat, nihil uſquam à correctionis uoce uacuum relinquens, undè gauderet aduerſarius, qui circuit, quærens quē deuoret. Nec ullius perſona in iſtis ab eo conſiderabatur, ſed quiſque iuxta meritum ſuum, obſeruata rationabili diſcretione; tractabatur. In omnibus itaque & per omnia perquitebat Dei honorem & diaboli confuſionem. Interea rex Eduinus uitæ præſenti ſubtractus eſt, & anime ipſius, Dunſtano orationibus occupato, à quibuſdam teterrimis hominibus curſim eueſtigio eſt præſentata. Cuius miſeriam miſeratus, ſuarum iniuriarum immemor, pro liberatione eius immenſos omnipotenti Deo lachrymarum imbres effudit, nec ab eis deſtitit, donec ſe pro eo exauditum agnouit. Facto igitur non grandi interuallo, Mauri illi ad Dunſtanum, ſua præda uacui, redeunt: & quia ipſius iniurias ſuperuacuè ulciſci uenerint, calumnioſa uoce furibundi depromunt. Quorum ille furores nihilipendens, Deo ſuper ineffabili miſericordia eius ineffabiles gratias egit.

Precibus ſuis liberat animā defuncti regis Eduini

Poſt hæc Edgarus partem regni, quā diximus Eduino remanſiſſe, obtinuit, regnumque ſui unitatem recepit, bellis ac ſeditionibus, quæ ex eius diuiſione emer-

enicrſerant, quaquauerſum ſedatis. Exin defuncto epiſcopo Londonienſi, quæſitum eſt, quis in epiſcopatũ dignè ſuccedere poſſet. Et cum in hoc aliquantulum temporis expenderetur, nec decens perſona & idonea reperiretur, tandem electio omnium ſuper Dunſtanum uerſa eſt, & ipſe pontificatum prædictæ eccleſiæ ſuſcipere communi cunctorũ conclamatione coactus eſt. Vtraque igitur eccleſia, Vuigornienſis uidelicet & Londonienſis, eo præſule gloriabatur, quandoquidem ipſe ſumma neceſsitate compulſus, utriuſque pontifex per nonnullum temporis ſpatium erat, utrique ſolicitudinis ſuæ curam impendens, utranq; intus & extra ſua defenſione contra omnes æmulos muniens, in utraque officium pontificale opportuno tempore ſedulus exequens. En uiſio, quam ſupra deſcripſimus in gladiis Apoſtolorum, partim impleta eſt, cum in epiſcopatu Londonienſi, qui ex nomine beatisſimi Pauli celebris habetur, cõfirmatus eſt. Profecto nanque gladium ipſius Apoſtoli ipſi eccleſiæ prælatus accepit, quia uerbum Dei, morem illius ſecutus, ſubditorum cordibus infudit excellenter, & poteſtate, qua ille in uirtute Domini Chriſti gloriatus eſt, ipſe ad terrendum impios, ad demulcendum pios circunquaque uſus eſt. Quod & in eccleſia Vuigornienſi ſtrenuus egit, quam in gladio beati Petri regendam ſuſcepit. Siquidem epiſcopatus idem per id tẽporis in honorem ipſius Apoſtoli glorioſi fundatus habebatur. Sed Oſualdus uir ſanctus & religioſus, quem in regimen ipſius eccleſiæ beatus Dunſtanus, Cantuarienſis antiſtes effectus, ſibi ſuccedere fecit, quia clericos ibi degentes nec à prauitate ſũa conuertere, nec inde, eo quod nobiles iuxta ſeculum atque potentes erant, quibat eliminare, conſtruxit penè contiguam ipſi eccleſiæ eccleſiam beatæ Dei genitrici Mariæ, in qua ipſe cũ monachis, quos ſe propoſuerat adunaturum, Chriſto ſeruiret. Quod & factũ eſt. Religio itaque monachorum contemptũ clericis peperit, & uulgi conuentum ab eis alienatum, ſibi aſſiduũ fecit. Quid plura? Numerus clericorum paſſim minuitur, monachorum conuentus in dies augetur. Quidam inſuper ex ipſis clericis conuerſi, numero illorum additi ſunt. Hoc modo ſedes pontificalis mutata eſt in eccleſiam beatæ Mariæ ſemper uirginis.

Creatur Londonienſis Epiſcopatus.

Memorato itaque Odone archiepiſcopo Cantuariorum ad perrennis uitæ gaudia tranſlato, immenſum omnibus Anglorum eccleſiis luctum ſuus tranſitus intulit, & innumeros populos acerbo mœrore percuſſit. Poſtulatus Dunſtanus Odoni in patriarchatum ſedis Anglorum ſuccedere, abnegat, ſuſcepti regiminis* ſatis graue ſibi ad portandum, etiamſi maius non addatur, proteſtans. Vnde Belſinus, Vuentanæ ciuitatis antiſte, per regni principes, quorum alios re præſentium, alios ſpe munerum futurorũ ad hoc ſibi fautores effecerat, archiepiſcopatum, rege annuẽte, obtinuit. Qui poſt aliquot adeptæ dignitatis dies Romam, pro archiepiſcopatus ſtola petens, in Alpibus nimia frigoris aſperitate correptus, ultimum flatum ibidem emiſſit. Poſt quem ſubſtitutus eſt in ſummum eccleſiæ Dorobernenſis pontificatum Bixtelinus Dorſetenſis populi præſul, uir totus ex manſuetudine, humilitate & modeſtia factus. Verum ubi compertum eſt, nihil in corrigendis uitiis, nihil in exercendis Eccleſiaſticis diſciplinis, nihil denique uirtutis ſeu conſtantiæ in eo eſſe ad tenuendos bonos, uel exercendos malos, ad eccleſiam ſuam rediit, & ita ſedes Cantuarienſis pontifice aliquantis diebus uacua ſtetit. Itaque unanimis omnium electio Dunſtanum inclamitat, illum ſolum ſe noſſe uociferans, quem tanta ſedes digne ualeret habere rectorem,

**onus.*

Dorobernenſis ſedes eſt eadẽ quæ Cãturienſis.

præſertim cum à primæuo ætatis flore uitæ ſanctitas, morum grauitas, & cui nemo contrairet, eum perluſtrauerit inuicta, conſtans & ſequenda authoritas. Hac ergo Dunſtanus acclamatione quaſi uoce uerè diuina conſtrictus, primatem totius Britanniæ ſedem regendam ſuſcepit, & in eam immenſa omnium adiacentium eccleſiarum ac populorum exultatione & gloria deductus aſcendit.

Fit Archiepiſcopus Catuarienſis.

Poſt hoc, temporis opportunitate accepta, beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli limina petiit, & eum ſummæ ſedis pontifex magno ſynceræ dilectionis affectu illo uenientem excepit: ſecumque poſtea familiarius agens & agendo templum Sancti ſpiritus eſſe cognoſcens, magnifice illum honorauit, ac ſtola ſui Apoſtolatus, pro qua uenerat, decentisſimè decorauit. Sicque delegata ei legatione Apoſtolicæ ſedis, genti Anglorum paſtorem ac ſalutis eorũ prouiſorem deſtinauit. Itaque uir Dei Roma reuerſus, & in patriarchatum primæ ſedis Britanniorum receptus, in ipſum mũdi principem quaſi gigas ſurrexit, & armaturam uerbi Dei à dextris & à ſiniſtris conſtãti uirtute in eum uibrare, & membra eius circunquaque debellare & proſternere cœpit, & eneruare.

It Romam.

Inter hæc uiſionem, quam ſibi in Apoſtolicæ armaturæ oblatione dudum apparuiſſe deſcripſimus, mente reuoluens, & eam iam in adminiſtratione regiminis duarum eccleſiarum, Vuigornienſis uidelicet & Londonienſis, ferme impletam conſpiciens, dicendũ exiſtimo, per quid archiepiſcopatus Cantuarienſis, qui hos dignitate præcedit, & in quo ipſe excellentius ſedit, ei præſignatus ſit, nimirum per uerbum Dei, quod ſcriptum ſuſcepit in gladio beatisſimi Petri, ſecundum quod illud rex Edredus expoſuit, quando ei uiſionem ipſam ipſe Dunſtanus, ut prædiximus, retulit. Sicq; gladius Petri eccleſiã Petri: & uerbũ Dei eccleſiã uerbi Dei, quæ Cantuariæ ſita eſt, ſignificauit. Exin uidetur ſoni conſentaneum dicere, quid gladius B. Andreæ cum cæteris oblatus, portenderit, quãdoquidẽ ipſe in nulla eccleſia, quæ ſub nòmine ipſius Apoſtoli conſecrata ſit, ſicut in prædictis tribus eccleſiis, ſedit. Quod quidem, quãtum attinet ad nos Anglos, quibus quid hoc ſit, luce clarius patet, ſuperfluum reor dictu commemorare uel ſcripto. Propter externos tamen, ſi forte aliquãdo caſu iſta eccidérint inter eos, breuiter dico, illum merito cum gladio Petri, uerbo inſcripto Dei, gladium ſuſcepiſſe Andreæ: nam qui eccleſiæ Cantuarienſi per pontificatum præſidet, Roffenſis eccleſiæ, q̃ ſub patrocinio B. Andreæ ſubſiſtit, per epiſcopi inſtitutionem, per horum intus & extra, cum res exigit, diſpoſitionem, utpote ſuo domino præſidet. Quis ergo in cunctis, quæ religioni competunt, Dunſtanus fuerit, uidelicet, cuius uirtutis ad omnes omnium perſonarũ iniuſtitias deprimẽdas, atque bona opera fouenda & munienda extiterit, uſque hodie tota Anglia canit, nec opus eſſe arbitror, ut me illis ſcribendis fatiget grandis labor. Nonnulla tamen, quæ ab illis, qui ex eius tempore uſque ad nos per ſucceſſus ætatem fluere, accepimus, compendioſo relatu ſubiiciam, quatenus inde percipiatur ueritas uerborum, quæ propoſuimus.

Comes quidam præpotens cognatam ſuam illicito ſibi matrimonio copulauerat, & à Dunſtano ſemel ſecundo & tertio redargutus, inceſtum ſuum diuortio expiare nolebat. Quapropter gladio ſpiritus ſancti à uiro Dei percuſſus, à liminibus eſt ſanctæ eccleſiæ ſeparatus. Qui typho tactus ſuperbiæ, regem adit, Dunſtanum immoderate & impiæ ſeruitatis accuſat, regia ſanctione ſe ab eius tyrannide liberum cõſtituit querula uoce precatur & obſecrat. Cuius uer

bis

bis rex acquieſcens, Dunſtano mandat, ut hominem
eum ea, quam duxerat, in pace manere ſinat, & à qui
bus ipſum ſuſpenderat, liminibus ſacris reſtituat. Mi
raturille ad audita, & dolet religioſum regẽ per men
dacem hominis linguam, ante rei inquiſitioñe & exa
minationem, eſſe ſeductum. Ponit tamen homi-
nem ad rationem, & tam pro cõmiſſo crimine, quã
& propter iniuſtã ſui criminationẽ apud principem,
terræ factam, paulò durius increpat, cupiens eo mo-
do ad pœnitentiam & correctionem cor illius emol
lire. At ubi uidit ipſum non ſolum uerbis ſuis non cõ
ſentire, ſed inſuper contumaci ſpiritu contra ſe fure-
re minarique, ſupra id, quod eum ab ingreſſu domus
Dei ſuſpenderat, ut dixi, omnem ei communionem fi
delium donec à ſua prauitate diſcederet, interdixit.

Excommunicat hominem contumacem

Tunc ille ſeipſo deterior effectus, immani eſt furore
correptus: & nihil eorum, quę poſsidebat, alicuius eſ
ſe momenti reputans, ad hoc ſolum ſe totum ſtude-
bat impendere, ut Dunſtano excitaret ſcandalum, &
Chriſtianæ legis iugũ, quod à ſua libidine coërceba
tur, ſibi faceret alienum. Legatos itaq; ſuos Romam,
deſtinat, & talibus aſſueta quorundam Romanorum
corda & ora in ſuam cauſam largo munere largiori,
ſponſione permutat. Quid Deinde? Præſul Apoſtoli-
cæ ſedis Dunſtano peccatori homini condeſcendere
uerbis ac literis mandat & eum eccleſiæ gremio in-
tegrè conciliare monet, hortatur, imperat. Ad quæ
Dunſtanus ita reſpõdet: Equidem cum illum, de quo
agitur ſui delicti pœnitudinem gerere uidero, præce
ptis domini Papæ libens parebo. Sed ut ipſe in pecca-
to ſuo iaceat, & immunis ab Eccleſiaſtica diſciplina
nobis inſultet, & exinde gaudeat, nolit Deus. Auertat
etiam Deus à me, ut ego cauſa alicuius mortalis ho-
minis, uel pro redemptione capitis mei, poſtponam
legem, quam ſeruandam ſtatuit in ſua Eccleſia idem
Dominus meus Ieſus Chriſtus filius Dei. Hæc ſibi re-
lata ille audiens, & Dunſtanum ab his, quæ certo di-
ceret, inflexilem eſſe certiſsimè ſciens, excommunio
nis ſuæ pœna cum pudore hominum conſtrictus, tũ
timore periculorum, quæ talibus nonnunquam acci
dere ſolent, perterritus obſtinationem ſuæ mentis de
poſuit, & abdicato illicito coniugio, pœnitentiæ ſi-
bi cultum impoſuit. Dunſtano namque generale to-

Vide notabile exẽplũ publicæ pœnitẽtiæ.

tius regni concilium de obſeruantia Chriſtianitatis,
celebrante, ipſe ſuimet oblitus, nudis pedibus, laneis
indumentis corpus amictus, uirgam manu ferẽs, Cõ-
cilio ſeſe medium ingeſsit, & ante pedes Dunſtani ge
mebundus & eiulãs corruit. Quo uiſo, moti ſunt om
nes, qui aderant, ad pietatem, & ipſe pater omnium,
maiori præ cæteris pietate motus eſt. In uultu tamen
ſeruato diſciplinę rigore, oportè hominẽ Deo recon
ciliare deſiderans, lachrymas eius ad horam ſeuerus
ſuſtinuit: ac demum à toto Cõcilio poſtulatus, lachry
mans & ipſe, culpam indulſit. Itaque ab excommuni
cationis uinculo abſolutum, communioni fidelium,
gaudentibus cunctis, eum reſtituit.

Alio tempore monetarij tres, qui in poteſtate uiri
erant cum falſa moneta capti, ad ſubeundam pęnam,
hominibus per totum regnum promulgatam, ſunt,
adiudicari. Quæ res Dunſtano abſcondi non potuit.
Die ergo Pẽtecoſtes idem pater Miſſarum ſolennia ce
lebraturus, percontatur, utrum Dei populo ſtatu-
ta iuſtitia de ipſis monetarijs facta fuerit, an non. Re
ſpondetur, eam ob reuerentiam tanti diei, in alium
diem eſſe dilatam. Nequaquam, inquit, ita fiet: Mone
tarij nanque, qui falſos ex induſtria denarios faciũt,
fures ſunt, & eorum furto nullum eſſe nocen-
tius cognoſco. Nam in falſa moneta, quam fa-
ciunt, totam terram ſpectant, ſeducunt, pertur-
bant. Ipſi diuites, ipſi mediocres, ipſi pauperes
in commune lædunt, & quantum ad eos pertinet,
omnes aut in opprobrium, aut in egeſtatem, aut in
nihilum redigunt. Qua propter noueritis, quia ego

Nota ſeueritatem ſancti uiri in eos qui monetã adulterarant.

hodiè ad ſacrificandum Deo non accedam, niſi pri
mo illi, qui depræhenſi ſunt, eam, quam in ſedu
ctione totius populi promeruerunt, ſubierint pœ-
nam. Si enim in ultione tanti mali cum nego-
cium me reſpiciat, Deum placare ſuperſedeo, quo
modo illum de manibus meis ſacrificium ſuſce-
pturum ſperare queo? Sed hoc licet crudelita-
ti poſsit aſcribi, DEO tamen pater intentio
mea. Lachrimæ, gemitus, atque ſuſpiria uidua
rum ac pupillorum, clamor quoque uulgi totius mi-
hi incumbit, & correctionem huius mali deſpicit.
Quorum afflictionem, ſi quantum in me eſt, mitigare
non intendo, & Deum, qui gemitibus eorum compa
titur, nimis offendo, & alios ad idem malum exerceo
dum promptiores & audaciores facio. Dixerat, & pro
pœna illorum, qui manus erant perdituri, pietate
motus lachrymis madxit, ut ſatis eſſet uidere, de quo
fonte procedebat edictum, quod nonnullis uideba-
tur credere. Vbi uero audiuit præſtituram iuſtitiam
factam, ſurrexit, ac lota facie, ad oratorium exhilara
to uultu abiens: ait: Quia Dominum, obediendo ſtatu
tis iuſtitiæ legibus, audiui hodie, confido quod & ip
ſe per miſericordiam ſuam ſacrificium de manu mea
ſuſcipiet hodie cuius confidentiæ effectu priuatus
non eſt. Eo quippe inter ſacroſancta Miſſarum ſolen-
nia ſacras manus extendente, & Deum patrem omni
potentem, ut eccleſiam ſuam catholicam pacificare,
cuſtodire, adunare & regere dignaretur toto orbe ter
rarum, interpellante, niuea columba multis intuenti

Columba cœlitus ueniens, ſacrificantis capiti inſidet.

bus de cœlo deſcendit, & donec ſacrificium conſum
ptum eſſet, ſuper caput eius expanſis alis & quaſi im
motis ſub ſilentio manſit inter hæc quid animi gere
ret ſeruus Dei, quo amore, qua dulcedine, quod deſi-
rio putas in Deo paſcebatur, qui ex præſenti gratia
Dei, tali uiſitatione fouebatur? Conſumpto ſacrificio
columba eadem in Auſtralem altaris partem declina
uit, & ſuper tumulum B. Odonis, cuius ſupra mentio
nem fecimus, ſe reclinauit, alis ſuis hinc inde illum
complexans, & quaſi roſtro deoſculans. Quod B. Dun
ſtanus intuens, & inde meritum iacentis appendens,
in tanta eum deinceps reuerentia habuit, ut quoties
ſepulchrum eius tranſiret, genua flecteret. Cognomi
ne quoq; boni in materna lingua poſt hæc ſemper eũ
nominare conſueuit, uidelicet, Odo ſegode, quod La
tine ſonat, Odo bonus. Quo cognomine ex eo tempo
re uſque ad hanc noſtram ætatem ſolet ab Angelis,
maxime tamen in Cantuaricis, nuncupari. Percanta
ta Miſſa, Dunſtanus ab altari digreditur. Miniſtris au
tem eius pro ſigno, quod acciderat, his & illis innuẽ
tibus, & alios ex fratribus miniſterio pontificis affu-
turos ſuſpicantibus, ipſi ſe in diuerſa tollunt, ac uirũ,
immenſis adhuc ex præſentia gratiæ Dei lachryma-
rum imbribus madentem, ſolum relinquunt. Et ecce
dum caſulam, quia inter ſacra ueſtiebatur, deponere,
nec ullus ad eſſet, qui eam ſuſciperet, diſponẽte Deo,

Nota.

ſuſpenſa pependit in aere, ne cadens in terram, ſeruũ
Dei à ſua turbaret intentione.

Per id ferme temporis rogatus à quodam uiro no
bili & religioſe dedicauit ei eccleſiam unam, quam ip
ſe in fundo ſuo conſtruxerat. Vbi ad miniſteriũ aqua
deficiente, & ob hoc homini nonnulla mœſtitudine
ſubripiente, famulus Dei pręmiſſa prece terrã baculo
percuſsit, ilicoque fons limpidiſsimus erumpens, om
nes, qui præſentes erant, non modicũ lætificauit. Qui
fons uſque hodiè manans, Dunſtani nomen & meri-
tum

tum celebre facit. Idem pater à Cantuaria in remotiores uillas ſuas opportunis ſpatijs hoſpitia ſua diſponẽs, apud Magaueldam, ſicut & in alijs hoſpitiorum ſuorum locis, ligneam eccleſiam fabricauit. Quam ipſemet dedicans, dum ex more circumiret, & eam ad æquinoctialem ſolis ortum minime uerſam perciperet, ferrur ꝙ tranſiens humero ſuo illam aliquantulũ preſsit, moxq; mutatam à proprio ſtatu, in medium orientis tramitem pro uoto conuerrit. Quod ipſum facile potuiſſet efficere, nemo ambigit, niſi qui uerbis Domini Chriſti, quibus fidem ſicut granum ſinapis habentibus promittit, quòd etiam montem dicto trãsferrent, incredulus exiſtit.

Matt. 17.

Inter huiuſmodi opera Dunſtanus Deum ſemper in mente habere, Deo, quicquid boni perficiebat, nõ ſibi, adſcribere: magnum humilitatis, minimum elationis cor per omnia & in omnibus poſsidere. Cũ autem à ſecularium negociorũ occupationibus ei quies arridebat, modo contemplationi diuinæ & orationibus incumbebat, modo ſacrarum ſcripturarũ lectioni & earum expoſitionibus intendebat, modò fratrum exhortationi, ſeu librorum emendationi ſedulus operam impendebat. In compunctione uerò lachrymarũ tanta gratia præditus erat, ut quoties eum ſacris altaribus ſiſti, uel aliquo officio pontificali fungi conſpiceres, ſpirituſſancti feruore mentem eius accendi, & quæ ipſe exterius adminiſtrabat, illum interius operari per indices ex oculis illius decurrentes lachrymas nõ dubitares. Hæc inter ſibi & ſucceſſoribus ſuis competentia, tam intra muros urbis, quàm & in quibuſque uillis, ad archiepiſcopatum pertinentibus, ædificia conſtitui, uel conſtituta, ſi qua ex parte diruta eſſent, renouari faciebat, ſe ſcilicet in iſtis non modò ſibi, ſed & multorum utilitati natum uiuereque perpendens. Prætetea cunctarum eccleſiarum totius Britaniæ adiacentiumque inſularum ſolicitudinem ſtrenuus gerebat, & earum cauſas, quæ ad eum, ſicut ad primatem & patriarcham quotidie ferebantur, diſponebar. Et quia uigilanti ſtudio Dño Chriſto per omnia famulabatur, ſæpè ciuium ſupernorũ gaudiis atque concentibus angelorum, ad quos ſuſpirabat, miſcebatur, aliqñ corpore uigilans, aliqñ ſancto ſopore quieſcens: Quodque fortaſsis non minus ſtupens, per uiſum quædam à ſpiritibus didicit, quæ poſtea in ſeruitio Dei cauenda ſuos edocuit.

Exercitia eius ab occupationibus uacui.

Quadam etenim nocte, cum membra quieti dediſſet, per uiſum in ſuperna raptus eſt. Conſpexit itaq;, & eccè mater ſua cuidam regi potentiſsimo in coniugium ſub immenſa confluentium magnatum lætitia & exultatione copulabatur, reſonantibus undique hymnis ac laudibus in gloriam eiuſdem regis, organis quoque ac diuerſis melodijs cõcrepantibus in his regalibus nuptijs. Quibus dum ipſe magnificè delectatus intenderet, atque ad ea totum ſui cordis affectum arrigeret, acceſsit ad eum iuuenis quidam, candidiſsimo tectus amictu, dicẽs illi: Cum uideas & audias iſtos lætantium ac iubilantium choros, cur te illis non copulas? cur laudibus eorum non commiſces laudes tuas? Et quidem ſi in deſpõſatione matris tuæ à uoce laudis & exultationis cuncti ſilerent, tu ſilere non deberes, nedum illis non tacentibus ſolus tacere. Ad hæc uerba, quid in laudem tanti regis cantaret, ignorare ſe reſpondit. Sciſcitatur ergò iuuenis, an à ſe, quod decenter canere poſſet, inſtrui uellet. Quod cum ſibi acceptiſsimum fore profiteretur, docuit eũ antiphonam iſtam: O rex, gentium dominator omnium propter ſedem maieſtatis tuæ da nobis indulgentiam, rex Chriſte, peccatorum, alleluia. Quam pater per uiſum ſæpius repetens, & in laudem præfati regis frequentius canens, mira iucunditate paſcebatur. Expergefactus autem à ſomno, ſurrexit gemens, eo quòd a tantis gaudijs tam ſubito ſe in huius mundi ærumnis inuenit. Antiphonam uerò ſtatim, ne obliuioni daretur, ſcribi præcepit, eamq́ue à ſuis poſtmodum cantari ſæpius in ſua præſentia fecit. Ex qua etiã magnæ ſuauitatis feruor ob recordationem glorioſæ uiſionis ipſi generabatur, & grande deſiderium pertingendi ad tantum bonum in animo illius multiplicabatur. Hanc uiſionem quæ præter illam, qua olim patris ſui & matris animas inter choros angelicos uidit, ei apparuit quidam, qui ante me de iſtis ſcripſit, uult myſticè referri ad matrem Eccleſiam, quæ Chriſto ſummo regi per bona opera deſponſatur, & ex qua. Dunſtanus & quiſque fidelium per ſacri baptiſmatis undam renatus, alimentis paſcitur atque nutritur. Quod autem Dunſtanum angelus docuit à dominatore gentium petere indulgentiam peccatorũ, oſtendit quid põtifices agere debeant, quoties ad exorandam maieſtatem Dei pro ſuis populique delictis ſancta ſanctorum introeunt.

Viſio cæleſtis.

Antiphonã diſcit ac munitur.

Alio quodam tempore rex in die Dominica manè uenatum iuit, & Dunſtanum, qui tunc fortè ſecum erat, Miſſam ſuam, donec ueniret, differre petiuit. Appropinquante ergo hora tertia, uir Dei ad eccleſiam procedit, & indutus ſacris ueſtibus, regẽ, ſicut ei promiſerat, expectabat. Stabat ergo cubitis innixus altari, orationi ac lachrymis deditus. Tum ſubitò ſopore leuiter preſſus, in cœlum rapitur, & beatis angelorũ agminibus aſſociatus, audit eos ſummæ Trinitati in laudem modulatis uocibus decantantes, Kyrie eleiſon. Quorum melodiam cœleſtium cõtemplator edoctus, ad ſe reuerſus eſt. Et conuerſus ad ſuos, interrogat, rex ne uenerit, an non. At ubi eum nondũ ueniſſe accepit, ad ſuas preces ſeſe conuertit. Factoque nõ grandi interuallo, iterum extra ſe ductus, audiuit in cœlis altiſona uoce dici: Ite, Miſſa eſt. Ad quod cum, Deo gratias, reſponderetur: accurrentes clerici regis, regem adeſſe uociferantur, ſacerdotẽ ut feſtinantius Miſſam celebret, obſecrant. At ille uerſus ab altari, Miſſam ſe habere pronunciat, & aliam ſe ea die celebraturum abnegat. Depoſitisq; ueſtibus ſacris, à ſuis de re inquiritur: quod latebat, aperitur. Ex hoc itaq; ſumpto ſermone, regem in diebus Dominicis deinceps à uenatu prohibuit. Kyrie eleiſon uerò, quod in cœleſtibus didicit, ſuos docuit, idque multis in locis hodiè ſancta Eccleſia inter Miſſarum ſolennia canit.

Ecſtaſin patitur, & audit cæleſtia

Moris erat uiro loca ſancta, quando Cantuariæ morabatur, uno tantum fideli ſocio comitatus, noctu peragrare, & ſe inibi per compunctionem & contritionem cordis Deo mactare. Quadam igitur uice ad monaſterium beatiſsimorum apoſtolorum Petri & Pauli, in quo beatus Auguſtinus & alij nonnulli de patribus Eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis tumulati ſunt, ex more circa mediæ noctis ſilentium perrexit, ibique Deo ſe diutius in oratione proſtrauit. Egreſſus uero ad oratorium beatæ Dei genitricis & perpetuæ uirginis Mariæ, quod in orientali ipſius monaſterij parte ſitum erat, eadem facturus diuertit. Cui appropinquans, audiuit intus uoces pſallentium atque dicentium: Gaudent in cœlis animæ ſanctorum, qui Chriſti ueſtigia ſunt ſecuti: & quia pro eius amore ſanguinem ſuum fuderunt, ideo cum Chriſto regnabunt in æternum. Ad hæc ille obſtupefactus, adſtitit oſtio, ac per rimas illius introſpiciens, (erat enim obſeratum) intuetur oratorium totum immenſa luce ſplendere, & quendam cuneum candidatorum perſonarum ipſam antiphonam lætis concentibus reſonare. Alio item tempore præfata paſtorum Eccleſiæ limina ſimi

Noctibus loca ſacra inuiſit.

li ho.

Cælesti bus afficitur cõſolationibus & uiſionibus.

li hora pari uoto requirens, ubi inde diſceſſit, memoratam ſacratiſſimæ uirginis ædem, preces Deo illic fuſurus, adire cœpit. Ecce autem ipſa beatiſſima uirginum uirgo, comitata numeroſo uirginum choro, uenienti uiro occurrit, & ſummo cum honore ſuſceptum, ad ſuam eccleſiam, quo tendebat, ducere, cœpit, præcinentibus duabus de choro puellis illud Sedulii carmen atque dicentibus: Cantemus ſociæ Domino, cantemus honorem: Dulcis amor Chriſti perſonet ore pio. Quos uerſus cum chorus uirginum reſumendo percantaret, prædictæ binæ præcentrices binos, qui ſequuntur in ordine, uerſus proſecutæ ſunt: Primus ad ima ruit magna de luce ſuperbus: Sic homo cum tumuit, primus ad ima ruit. Sicq; donec uir Dei in oratorium perductus eſſet, uirgineus chorus primos, & uirgines binæ binos, iuxta quod leriens hymni ſeſe habet, uerſus modulatæ ſunt. Propter hæc & horum ſimilia inſignis pater Dunſtanus quanti honoris, quãtæ reuerentiæ uel magnificentiæ apud oẽs bonos extiterit, æſtimo, quod qui talia Dei dona amplecti nouit magna ea parte & me ſilente uidebit. At his, qui potius in malitia, quam in bonitate uitam agere ſatagebant, horrorem atque terrorem uultus ejus incutiebat, ut ab eo fugere, quam ad eum accedere, mallent. Oẽs uero, qui peruerſa acta ſua deſerere, & ad recta opera cupiebant tranſmigrare, ueræ pietatis ac miſericordiæ uiſceribus eum redundare ſentiebant, & ultra humanam æſtimationem conſilium ſimul & auxiliũ ſuæ ſalutis in eo reperiebant. A remotis itaque terrarum partibus ad eum paſſim currebatur, & quo illum præminere notum erat, ſpiritus ſancti conſiliũ ab eo petebatur. Sed ad iſta diaboli odium & inuidia ſæuiebat, nulli mirandum. Sed quia ſe in perturbatione uiri nihil poſſe, niſi quod iam certo ignominiam ſibi & illi maiorem gloriam adferret, ſciebat, ab ea, qua illum ſæpè fatigare ſolebat, impugnatione ſeſe cohibuit. Verum, ut eum conturbatum redderet, Edgaro regi, quem multum pro ſua reuerẽtia diligebat, laqueũ miſerandæ deceptionis tetẽdit, & irretitum grauis peccati næuo inuoluit.

** Multumia.*

Quadam enim uice idem rex in monaſterium uirginum, quo *Vuiltoniæ ſitum habetur, uenit, ibique captus in ſpecie cuiuſdam puellæ, quæ de nobilibus Anglorum nata, inter ſanctimoniales non uelata nutriebatur, cuſtodiebatur, eam ſuo colloquio adduci ſecretius iuſſit. Illa cum duceretur, timẽs pudori ſuo raptum ab una ſanctimonialium capiti ſuo uelum impoſuit, eo modo ſe protegi ſperans, ſi forte rex q̃d inhoneſti à ſe exigere uellet. Quam ipſe uelatam intuẽs: Quam ſubito, inquit, ſanctimonialis effecta es? Arreptumq; ue uelũ detraxit capiti eius, illa conatu, quo poterat, fruſtra obnitente. Abuſus ſiquidem ea eſt, & graui ſcandalo quique per Angliam religioſi ex hoc mente uulnerati ſunt. Quod ſcandalum eo uehementius fuit, quod rex idem legitimam uxorem habebat, Elfledam uidelicet, cognomine Candidã, Ordineri præpotentis orientalium Anglorum Ducis filiã, de qua & ſanctum Eduardum genuerat. Vbi uero res Dunſtano innotuit, acerbo mœrore percuſſus eſt. Igitur cum in re nõ ſegnis ad regem ueniret, & illi uenienti pro more occurreret, eumq; ue per manum ad ſolium ſuum perducere uellet, manum Dũſtanus turbato uultu retraxit, nec eam ab homine contingi paſſus eſt. Ad quod ille attonitus (non enim illum ſcire putabat, quod clanculo à ſe factum exiſtimabat) cur manum ſibi non dimitteret, inquiſiuit. Ait: Tu poſtpoſito omni pudore, adulterium commiſiſti: tu deſpecto Deo, ſignum caſtitatis nõ ueritus, uirgini ſuã integritatem præripuiſti. & cur manũ, ſummo patri uirginis filium immolantem, impuris manibus non tradã

Vir ſanctus grauiter caſtigat regis libidinem.

quæris? Laua prius per pœnitentiam manus tuas à ſordibus ſuis: & tunc demum, quo gratiæ Dei reconcilieris, honora & amplectere manum pontificis. Tertius ille ad hæc, terræ procumbit, pedes antiſtitis petit, ſe peccaſſe, gemitu uerba interrumpente, cõteſtans. Quod Dunſtanus uidens, tantum in rege humilitatis exemplum uehementer amplectitur: Velocius ergo illum erexit, & pacato uultu cum eo familiariter, quæ ſalutẽ animæ eius operarentur, loquẽs, ſeptennem ei pœnitentiam iniunxit. At ille pontificali abſolutione potitus, omni ſtudio iniunctæ ſibi pœnitentiæ operam dare, multa, quibus Deum placaret, pietatis opera ipſi pœnitentiæ, inſtinctu & conſilio patris ſui, ſolicitus cœpit ſuperaddere. Ipſe præterea omni ordini hominum, in ſuo regno cõſiſtentiũ, legibus ſibi in Chriſtiana religione ſancitis uti præcipiebat: ipſe ſecus agentes indicta uindicta corripiebat: ipſe in prauitate perſiſtentes, condigno examine puniebat. Exempli cauſa: Ordo clericalis ea tempeſtate plurimum erat corruptus, & canonici cum presbiteris plebiũ, uoluptatibus carnis plus æquo inſeruiebãt. Quod malum Dunſtanus corrigere cupiens, authoritate Ioannis, Apoſtolicæ ſedis antiſtitis, apud regem obtinuit, quatenus canonici, qui caſte uiuere nollent, eccleſijs, quas tenebant, depellerẽtur, & monachi loco eorum intromitterentur. Præſidebat ea tempeſtate Vuentanæ eccleſiæ præſul Athelunoldus uir eximiæ ſanctitatis, & educatione patris Dunſtani non parum inſignis. Hic cognita de canonicis eccleſiæ ſuæ, qui nimium ſeculares exiſtebant, uoluntate Dunſtani, monuit eos ſemel & ſæpius mores & actus mutare, correctioris uitæ ſemitas, relictis fœminis, arripere. At in præſentiarũ quidẽ id ſibi poſſibile eſſe negantes, uoce coruina ſemper in craſtinum correctionem ſui pollicebantur. Quod ipſe gnarus non diu ſuſtinuit. Paratis nanque quam plurimis monachorum cucullis, die, quo Communio, Seruite Domino in timore, cantabatur, chorum intrauit, ueſtes, quas parrauerat, ſecum deferri faciens. Et proiectis illis in medium, canonicis ait: Animaduertiſtis, quid modo cantaueritis? Animaduertimus, inquiunt. Igitur: inquit, ſi ſeruire Domino in timore, & ei uultis exultare cum tremore, appræhendite diſciplinam, ueſtem uidelicet monachalem, ne pereatis, ſicut cantaſtis, de uia iuſta. Ad quod illi obſtupefacti, more ſolito inducias petunt, id ſe facturos in futuro promittunt. Tunc ille: Mihi credite, amplius non credam huic ueſtræ ſponſioni coruinæ: ſed aut diſciplinam in præſenti appræhendetis, aut loci iſtius beneficijs & conuerſationi, hinc eliminati, iamiamq; ue cedetis. Itaque nonnulli ea illis ſtatim, abiecto clericali habitu, monachi facti ſunt, cæteris uerbo pontificis de eccleſia eliminatis. Cæterum quia iſti, qui ita nouiter fuere conuerſi, regularis diſciplinæ normam ſine aliorum magiſterio docte ſeruare nequibant, monachi de Abendonia illuc ab eodem pontifice adducti ſunt, qui monaſticæ inſtitutionis tramitem ibi docerent. Clerici uero, qui eiecti ſunt, citato greſſu regem adeunt, iudicium atque iuſtitiam ſibi de expulſione ſui fieri poſtulant. Refertur negocium ad audientiam Dunſtani, & ipſe eos ęqua poſtulare pronunciat. Igitur ex præcepto regis & archiepiſcopi coit Vuintoniam nobilitas regni totius, & rex cum ſua coniuge adeſt, ad determinandas querelas negocij huius. Surgunt hincinde lites, quas Dunſtanus propoſitis rationibus deſtruit omnes. Rationabiliter per prauitatem uitæ ſuæ diſſiliunt, nil per rectitudinem ſibi uendicare poſſe ea ijs, quæ eccleſiis data ſunt ad ſubſidium eorum, qui in celericatu pura con-

Vide ſeptennem pœnitẽtiam tanti regis.

Vide pœnã incontinentiũ Canonicorum.

Athelunoldus ſanctus Epiſcopus Canonicos incõtinentes mutat in monachos, cæteros expellit.

uerſaıione ſeſe cuſtodiűt. Quibus audicis, omiſſa om
nis controuerſia eſt, & rea atque ex principibus pleri
que, clericorum precibus ad pietatem uſque permo-
ti, Dunſtanũ interpellant, quatenus hac ſola uice par
cat, & clericos iam, quid amodo, ſi ſe non correxe-
rint, incurſuri ſint, re ipſa edoctos, de eccleſia ſua re-
ueſtiat. Silet ille ad iſta, quidq; potiſsimum de nego-
cio ſit agendum, demiſſo capite, mente pertractat. Si-
lentium ingens occupat omnes, & ſuſpenſi, ad reſpõ-

Ecce rem ſtupendã.

ſum põtificis erigunt aures. Tunc ſubito crucifixi Dei
imago, ſigno Crucis in edito domus affixa, audienti-
bus cunctis, dixit: Non fiet, non fiet. Iudicaſtis benè,
mutaretis non benè. Tremefacto in his ſimul uniuer
ſo conuentu, intulit pater Dunſtanus, & ait: Quid
amplius uultis fratres mei? Diuina ſententia defini-
tum audiſtis negocium præſens. Aiunt: Audiuimus
uerè. Reſederunt ergò monachi Vuintoniæ ſecuri,
& quoad clerici ipſi uixerunt, qui eos ſuper cauſa iſta
inquietaret, nemo fuit.

Illis autem huic uitæ ſubtractis, filij eorum cupien
tes recuperare, quæ perdiderant in parentibus ſuis,
in Scotiam miſerunt, inde quendam prægrandis, ut fa
ma ferebat, eloquentiæ uirum, Bernelinum nomine,
magno conductum precio, in tuitionem ſuæ cauſæ cõ
tra Dunſtanũ adduxerunt. Conglobati ergò ſub uno
clericorum filij, regem atque Dunſtanum apud uillã,
quæ dicitur Calne, in quodam cœnaculo cõſiſtentes
reperiũt, & armati rhetore illo, qui ſuæ uictoriæ ſpes
maxima erat, antiquæ calumniæ coram eis iurgia pro
munt. Ad quæ Dunſtanus his uerbis breui reſpondit:
Calumniam iſtã, quam moueris, diuino ore olim defi
nitam nouimus, nec eam nouo conflictu amplius in
medium reuocãdam exiſtimamus. Ego quoque gran
dæuus ſum, & uitæ meæ reſiduum, quod pauci tem-
poris eſſe non neſcio: in pace, ſi licuerit, tranſigere cu
pio. Laboraui, dum potui; amodo totius laboris im-
patiens, Domino Deo cauſam Eccleſiæ ſuæ contra in

En iterum rẽ admirandã.

ſurgentes hoſtes tuendam committo. Dixit, & ecce
ſolarium ſub pedibus eorum, qui aduerſus uirum cõ
uenerant, e ueſtigio cecidit, omneſque pariter præci-
pitatos, in ſuo caſu nõ modicum læſit. Vbi uerò Dun
ſtanus cum ſuis conſidebat, nulla ruina domus, nul-
lus emerſerat caſus. Hoc ergò modo calumnia clerico
rum eſt ſopita, & uſque hodiè monachorum conuer-

48. monaſteria ſub Dũſtano inſtituta.

ſatio in ipſa eccleſia ſtabilita. Eiecti nihilominus per
id temporis & alij complures clerici horum ſimiles
de ſuis eccleſiis ſunt, & monachi in locum eorũ ſub-
ſtituti. Aucta eſt igitur religio per Angliam intantũ,
ut quadraginta & octo monaſteria monachis uel ſan
ctimonialibus inſtruerentur, cooperantibus B. Dun
ſtano in hoc uiris uenerabilibus, Oſuualdo uidelicet,
qui primo Vuigornienſis, poſteà fuit epiſcopus Ebo
racẽſis, & Atheluuoldo epiſcopo Vuitonienſi, quorũ
ſupra meminimus. Vitam itaque Dunſtani & actus
formidabãt omnes, qui incedere uolebant in ata uias
adinuentionum ſuarum.

Inter hæc ſopito negocio, quod regem Edgarum,
ne regio more coronaretur, detinuerat. Dunſtanus
adunatis Epiſcopis, Abbatibus & cæteris principibus
cum tota regni ingenuitate, coram eis adſtante innu
mera populi multitudine, impoſuit illi coronam re-
gni, gaudentibus cunctis & iubilantibus Deo in uo-
ce laudis & exultationis. Ipſo autem poſt biennium,
quo hæc facta ſunt, immatura morte præuento, Edu-
uardo filio ſuo totum regnum hæreditario iure reli-
quit. Qui Eduuardus cum in regem conſecrari debe
ret, nonnulli de principibus terræ contraire, ne rex
fieret, niſi ſunt: tum quia morum illius ſeueritatem,
qua in ſuorum exceſſus acriter ſæuire conſueuerat: ſũ
quia matrem eius, licet legaliter nuptam, in regnum
tamen non magis quàm patrẽ eius, dum eum genuit,
ſacratam fuiſſe ſciebant. Sed Dunſtanus diſcretione
& induſtria confiſus adoleſcentis, unum non metuẽs,
& obſeruato paternæ hæreditatis & teſtamenti iure,
aliud contemnens, arrepto ſanctæ Crucis uexillo, me

Eduardus creatur Angliæ rex.

dius conſtitit, & per rationem cunctis, quæ obijcieba
tur, eliſis, Eduuardum regem conſtituit, & conſtitu-
to paternum affectum, conſilium & auxilium in om-
ni negocio, dum uixit, exhibere curauit. Rex quoque
ita mores ſuos in omnibus & per omnia cõponebat,
ita totum regnum ſanctis legibus diſponebat, ut &
actus eius Deo placerent, & eo quod in ſuſcipiendo

Eduardi cædes.

regno ei contradixerant, ſibimetipſis quique diſplice
rent. Sed illo poſt aliquot annos per fraudem nouer-
cæ ſuæ interfecto, Ethelredus filius illius malæ mulie
ris, in regnum ſubſtitutus eſt, matris ignominia ma-
gis, quàm patris ſui ſolertia præditus. Cuius proue-
ctio non uſquequaque ſedit Dunſtano: ideo tamen, quia
proximus regni hæres exiſtebat, compleuit ei ius re-
gium, ſciens ſe inoffenſis legibus terræ atque princi-
pibus id non poſſe transferre in quenquã alium. At-
tamen illum ſolio regali pofitum, ſeuero quodã uer-
borum tonitruo, quia per ſanguinẽ fratris ſui regnũ
obtinuerit, increpauit, & quòd in ſanguine uicturus,
& poſteri illius crudeli Barbarorum incurſu deuaſtan

Prophetia S. Dunſtani.

di, tota etiam terra per plurima ſecula ſæuo illorum
dominatu foret depopulanda, prædixit. Quæ licet ſe
uiuente euentura negarit, euentura tamen omnino
eſſe, nimis ueraci, ut & in Chronicis legimus, & ho-
diè uidemus, prophetia aſſeruit. Accelerabit, cum ſi-
bi placuerit, omnipotens Deus, quam ſubſecuturam
promiſit liberationem per tanti uatis ſui merita &
interceſsionem. Et quidem illum ſpiritu Prophetiæ
claruiſſe, non tantum hinc, ſed & ex nonnullis alijs,
conſtat eum ueraciter prædixiſſe, confirmamus, & id
ſubiecto exemplo probamus.

Quodam tempore uenit Cantuariam ſuprà memo
ratus Atheluuoldus Vuentanus epiſcopus, & aliquot
diebus ibi detentus eſt. Detentus eſt etiam Roffenſis
epiſcopus, qui illo ſimul uenerat, detinente utrunque
patre Dunſtano charitatiua affectione, dulciflua uitæ
perennis contemplatione, diuini uerbi collatione, &
ſacrorum morum exhortatione & inſtructione. Cũ
autem ipſe pontificum pater, comitatus ipſis duobus
epiſcopis, Cantuaria decederet, & pariter longius re
motos quenque ab altero deſtinati hoſpitij uia diri-
meret, ambo pontifices à Dunſtano benedici peten-
tes, ab eo diuertere & ſuum iter cupiebant accelera-
re. Verum ipſo manum extendente ad benedicendũ,
ſubito in lachrymas acerbas erupit, cœptæque bene-
dictionis uerba ſingultus ſubſequens interrupit. Illis
uero grandi ad rem ſtupore perterritis, quidnam ha-

Prædicit mortẽ duorũ Epiſcoporũ.

beret, quòd tam anxiè fleret, ſciſcitati ſunt. Reſpon-
dit: Fleo, quia uos, quos modo ſanos & alacres uideo,
in hac uita non amplius me uiſurum admodum do-
leo. Nam in proximo eſtis morituri, & ad gaudia re-
gni cœleſtis tranſeuntes, me in huius uitæ miſeriis
relicturi. Cui cum ipſi dicerent: Ne, pater oramus, de
noſtra morte ita loquaris: Fixum, ait, quod dixi, tene-
te: quoniam ſic eſt, & non eſt mutabile. In his dato al-
trinſecus oſculo pacis, ab inuicem diuiſi ſunt. Igitur
antiſtes Roffenſis mox, ubi ſui põtificatus ciuitatem
ingreſſus eſt, elanguit, & euolutis in infirmitate die-
bus paucis, defunctus eſt. Vuintonienſis uero, priuſq̃
ad ſedem ſuam uenire poſſet, languore corripitur, &
iuxta uerbum uiri Dei, non longa mora interuenien
te, finitur. Ex cuius obitu grauis mœror Dunſtanum
corripuit, tum quia tanti uiri ingens ſolatium amiſe
rat: tum quia cui potiſsimum teneræ adhuc ſtatum
eccleſiæ gerendum committeret, dubius fluctuabat.

Quos

Quos fluctus ingerebant animu eius, hinc munachi nuper intromiſſi, binc clerici ab eccleſia illa eiecti. Munachi quippe ſuæ profeſſiunis uirum habere epiſcopum præoptabant: clerici ueru ſui urdinis hominem ſibi præfici deſiderabant: illi uidelicet per munachum in eccleſia ſibi cullata cupientes ſolidari: iſti per clericum eccleſiæ ſibi ablatæ ſperantes reformari. Sed bæc prouidens ſapientia & ſapiens prouidentia Dei citius determinauit. Nam per B. Andream apoſtolum, cui ſpeciali quudam dilectiunis affectu Dunſtanum adhærere Deus conceſſerat, Dunſtanu mandauit, quatenus mihi hæſitans Elphegum Abbatem Abthonienſem conſtitueret Vuentanæ eccleſiæ ſummum ſacerdotem. Lętaus eſt Dunſtanus in iſtis, & reddita Deo gratiarum actione pro ſuis beneficiis, in Elphego perſecit, quod ei per apoſtolum ſuum Deus ipſe præcepit.

Multa de hoc niro, iuxta quod multorum non ſpernenda teſtimonia ferunt, adhuc literarum memoriæ ueraci ſtylu commendare poſſemus: uerum ue incultæ narratiunis prolixitate quenquam granemus, prætermiſſis illis, ad ſacrum tranſitum eius enarrandum cor & linguam præparemus. Sed quia noſtræ upis iſt huc nun eſt, uremus ut ipſo, de quo agimus, interueniente, perficiatur ab eo, cuius hoc donum & gratiá ſcimus eſſe.

Viſio iucundiſſima S. Dunſtano oblata.

Dies igitur, quo Dominus noſter Dei filius, deuicta morte cœlú uictor aſcẽdit, celebris illuceſcebat; & Dunſtanus, expleto noctis officio, ſolus in eccleſia Saluatoris Cantuariæ, pro tanti gaudij conſideratione, Chriſto totus inhærebat. Interea conſpexit, & ecce innumera candidatorum multitudu uirurum, corouas aureas in capite geſtantium, inæſtimabili fulgore micantium, per eccleſiæ ianuas irrumpens, coram ipſo conglubata conſtitit, & una uoce ei huiuſmodi ſalutatiunis alloquium perſoluit: Salue Dunſtane noſter ſalue. Mandat tibi, quem pie deſideras, filius Dei quatenus ſi paratus es, uenias, & diem hanc, ad cuius gaudium unica dilectione ſuſpiras, nobis aſſociatus, in ſua curia gratioſus & hilaris celebres. Ad quorum uultus & uoces ille imperteritus manens, ſciſcitatus eſt, quonam eſſent. Cherubin, inquiunt, ſumus & Seraphin: quicquid uelis, ad bæc reſpondeas uolumus. Tunc ille facto cordis ac mentis affectu, cum ſupplici uoce pro tanta gratia grates debitas agens: Hac, inquit, die, qui honor, quæ ſpes, quod gaudium in aſcenſione Domini Ieſu Chriſti omni generi humano prouenerit, ò ſancti & beati ſpiritus, noſtis. Noſtis nihiluminus officii mei eſſe, oues ipſius Domini mei mihi commendatas, hacq; die uitæ eternę pane reficere, & eas, quo tramite illum ſequi debeãt, quo proceſſit, informare. Cuius etiam rei gratia plurimi cunuenere nec meum eſt in tali negocio illos decipere. Propter hæc quu me innitatis, non poſſum hodie uenire. Dixerunt: Fiá proui de, ut die ſabbati præſto ſis hinc uobiſcum Romam tranſire, & coram ſummu pontifice, Sanctus, Sanctus, Sanctus æternum canere. Annuit ipſe dicto, & illi in inuiſibilia ab oculis eius dilapſi ſunt.

Vide ſãctiſſimi uiri ſummã perfectionẽ.

Huius admirandæ uiſiunis presbiter quidam, Elfragus nomine, qui in excubiis dumus Dei aſſiduis eſſe ſolebat, quique poſtmudum ſicut referente ſcriptura accepimus, inſignis in Elinham epiſcopus claruit, cunſcius eſſe promeruit. Nam nocte eadem peruigil ſacris meditationibus deditus, illuſcente aurura, extra ſeipſum per uiſum raptus eſt, uiditque B. Dunſtanũ cathedræ pontificali præſidere, & ei canonica iura clero dictanti, ſurmoſorum iuuenum immenſum agmen aſſiſtere. Audiuit ẽt ea, que proxime digeſſimus, eoſdẽ iuuenes ei dixiſſe, quæque retulimus, ab eo illis reſponſa fuiſſe. Quod, ut reor, ea de re uiro illi Dominus patefieri uoluit quatenus & gloriã tranſituri fideli teſtimunio commendaret, & ipſe ad eandẽ gloriam tanto iudicio uehementius anhelaret, necnon antiſtes quandoquè futurus, eam ſuis, utpote cognitam, certius prædicaret.

Dunſtanus itaque de gaudio Domini ſui, ac de imminente ſibi æterna felicitate ſecurus, gratulabundus in Domino lætabatur, & ſpirituali ad omnes iucunditate replebatur. Iam diurni officii hora inſtabat, & pontifex illud celebraturus, feſtinus ad altare proceſſit. Populorum turba quaſi deitatis inſtinctu ad aliquid noui audiendum ſolito numeroſior aduolans eccleſiæ parietes, uix multitudini ſufficientes, undique complet. Lecto igitur ad Miſſam euangelio, procedit epiſcupus populu prædicaturus, & regente cor eius & linguam ſpiritu ſancto, locutus eſt, qualiter ante nuuquam fuit locutus. Reuerſus deinde ad altare, panem & uinum in corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti, immaculata benedictiune conuertit. Vbi uero ad benedictiunem ſuper populum uentum eſt, iterum populo prædicaturus, ab altari digreditur, & debriatus ſpiritu Dei, ſic de ueritate corporis Chriſti, ſic de futura reſurrectione & uita perenni tractauit, ut ipſius perpetis uitæ ciuem loqui putares, ſi perſonam luquentis cugnitam prius non haberes.

Tranſubſtãtiatio. Nota de ueritate corporis Chriſti.

De obitu tamen ſuo nullam mentionem fecit inter loquẽdũ, pia uidelicet animi teneritudine & tenera pie ętate præuẽtus, nolens eis triſtitiæ malũ duplicatum ingerere, quibus diem mortis ſuæ indicabat ſimplici triſtitiæ malu poſſe ſufficere. Sermone finito, altare repetijt, & pontificalẽ benedictiunẽ ſuper populũ edidit. Interea nimiũ mente uulnerabatur, metuẽs uidelicet, ne charisſimi ſui, quos deſerebat, improuiſo mortis ſuæ iaculu perculſi, atrocius dolerent q̃ ſi antequ ad ictũ uenirent, illud præuiderent. Vnde data bñdictione, tertio populũ, cunctis ſtupẽtibus, adiit. Mox aũt ut os alloquendũ apuit, tanta claritate uultus eius reſplẽduit, ut in toto illo cõuẽtu nemo eſſet qui radios oculorum irreuerberata acie in eum figere poſſet.

Quæ ergo dulcedo, quæ ſuauitas quæ iucunditas repleuerit corda & ora cunctorum, qui præſentes quę dicebantur meruerunt intelligere, uerbo ſeu ſcripto exponere ſcio nulli eſſe poſſibile. Sed ubi ſeruus Dei inſtãtem ſui obitus diem detegere cœpit omnis exultatio mœrore concutitur, & tali mœrore, ut ipſe pater, qui iam gaudiis perennibus inſerebatur, motus admiranda pietate, qua præditus erat, unus de mœrẽtibus eſſe uideretur. Verũ iniecta ui ſpiritui ſancto lachrymans lachrymantes cõſolabatur, dicens inter alia, Nequaquã debere eos de tranſitu eius dolere, quem non labor aut pœna, ſed quies & gloria perpes exciperet. Dicebat enim neminẽ in ueræ charitatis radice fundatum, qui magis ſuum temporale cõmodũ, quam proximi perpetuum. Ad firmamentũ quoque conſolationis ipſorum promiſit in ſpe gratiæ miſericordis Dei, quod licet illis corpore abſens fieret, nunquam tamen eis præſentia ſpiritus ſui abeſſet. Finitis eiuſcemodi dictis, commendauit oẽs Chriſto, & demũ illis adhuc glorioſum uultũ eius deſiderantibus, ad mẽſam Dñi uitam ſuã epulaturus aſcẽdit. Ipſa die cũ à mẽſa ſũpto cibo ſurrexiſſet, uenerãdo ſuorũ cœtu ſtipatus, oratoriũ petiit, deſignatoq; loco, in quo ſepeliri uolebat ſepulcrũ ſibi p̃parari pcepit. Inde iã lãguor ſacri corporis artus inuadit, & ſua Dũſtanus inualida mẽbra quieti tradit. Itaque ſexta ſequẽti feria lectu decumbit, & inceſſabili mentis deuotione Deo intentus, omnes aduentantes ad ſectanda Ieſu Chriſti ueſtigia incitabat.

Ecce non deſunt ſãcti nobis præſentia ſpiritali.

Cũ lecto in quo decumbebat, ſurſum tollitur

Sic dies ille defluxit, & laboris Dunſtani ultimus, beatæq́; quietis primus dies illuxit. Cõfluit clerus & populus omnis, trepidi præſtolantes euentum, quem de ſe prædixerat paſtor communis. Et iam Dunſtanus gaudium Domini ſui intrare auidus, horam, angelica ſibi uiſitatione prædictam, corpore Chriſti ſaginatus & ſanguine, lætus expectabat.

Tunc ſubito inuiſibili quadam deitatis uirtute cũ lecto, in quo iacebat, uſque ad domus ſuperiora leuatus eſt: ſed trabibus, ne ultra ueheretur, obſiſtentibus, leniter eſt ad terram demiſſus. Fauore percuſsi nonnulli circunſedentium, in diuerſa diſsiliunt. Sed illo iam demiſſo, cum quaſi ad quieſcentem reuerterentur, iterum, ſicut prius ad trabes rapitur, eiſque offenſis, ad ſolum demittitur. Hoc & tertio factum eſt. Tunc pius pater, congregatos circa ſe conſpiciens filios ſuos, dixit: Fratres mei dilectiſsimi, oues paſcuæ Dei, uoſipſi oculis ueſtris intuiti eſtis, quo uocor, quo uaddam. Noſtis uiam, qua inceſsi: noſtis opera, quibus inſudaui, dum uixi. ecce conſummatio illorum in ſuperna me tollit. Quapropter breuiter moneo, hortor & conſulo, ſi quo uado, uultis uenire: uia, qua inceſsi, non pigeat nos ire. Ipſe benignus Deus, qui direxit iter meum ad ſe, dirigat ad omnem uolũtatem ſuam corda & corpora ueſtra in pace. Et reſponſo à cunctis, Amen, tranſijt: & angelicis eum choris ducẽtibus, migrauit ad Chriſtum, qui ei factus eſt corona & perenne præmium.

Feliciſſimè migrat ad Chriſtum.

Sepultus eſt ſanè, in quo ipſe diſpoſuerat loco, loco ſcilicet, ubi quotidie diuinum officium à fratribus celebrabatur, qui fuit ante gradus, quibus ad altare Domini Chriſti aſcendebatur. Quod ab eo grandi pietatis affectu diſpoſitum non dubitamus. Volebat enim benignus pater filijs ſuis, quos ueraciter diligebat, quosque im mundi turbine poſt ſe relinquebat, etiam defunctus corpore iugiter intereſſe, quatenus quæ uellent, ſicut uiuo, fiducialiter coram eo depromere poſſent, cuius ſpiritum ex promiſsione, quam ipſis fecerat, ſemper affuturum non dubitarent. Et hoc quidem ita dixerim, ſecundum quod ex eo tempore factum ſcimus, & uſque hodie fieri à monachis ipſius circa ſacratiſsimum corpus eius conſpicimus. Quotidie namque de ſuis neceſsitatibus tam corporis quàm animæ leuamen deſiderantes, illuc currunt & ſicut à pijſsimo patre inter eos corporaliter conuerſante, ſuffragia petunt. Vt autem iuſtæ petitiones alicuius coram eo fuſæ inefficaces exiſtant, & miracula, quæ poſt hæc de multis pauca ſcribimus, & ipſi, qui eius beneficia experiuntur ſingulis diebus, penitus negant.

Non ergo dubitandũ, hoc illum ante obitum ſuũ preſciſſe, & idcirco ſe ſuis ſpiritu affuturum promiſiſſe, hisque de cauſis corpus ſuum inter eos pietate plenum uoluiſſe potiſsimum poni. Miſeriam præterea, quæ poſt deceſſum eius Angliam totam inuoluit, & inuoluendo peſſundedit, ſatis eſt in chronicis & in noſtris tribulationibus, me tacente, uidere. Vnde, cur quid inde ſcribam, non uideo, quoniam ſine omni litera res ipſe euidens eſt, ut ueras miſerias non poſsit ibi cernere nemo. Finis illarum quis uel quando ſit euenturus, ignoro: ſed tantum procul dubio ignorare non queo, quòd omnia, quæ fecit nobis Deus, in uero iudicio fecit, quia peccauimus ei, & mandatis eius non obediuimus. Quapropter quid aliud dicatur aut agatur (uis enim humana & conſilium omne ſublatum eſt) non intelligo, niſi ut humiliato corde rogetur Deus, qui nos cõtriuit, quatenus det gloriam nomini ſuo, & faciat nobiſcum ſecundũ multitudinem miſericordiæ ſuæ, ac per merita & interceſsiones beatiſsimi patris noſtri Dũſtani, qui hæc euentura prædixit, eruat nos in mirabilibus ſuis. Quod ſiue tu bone Domine & pie omnipotẽs Deus aliquando propter immenſam miſericordiam tuam feceris ſiue propter inſcrutabilem iuſtitiam tuam minimè feceris, ſit nomen tuum Deus Iſrael benedictum in ſecula, Amen.

SEQVVNTVR ALIQVOT MIracula quæ poſt obitũ Beatiſsimi Dũſtani eius meritis edita ſunt, quæ ab eodem Oſberto fuſius ſcripta, à F. Laurentio Surio in compendium redacta ſunt ob uitandam prolixitatem.

Cæcus lumen recipit.

ALiquot miracula hoc loco uiſum eſt ſubijcere, q̃ uenerabilis Oſbertus, p̃cedẽtis hiſtoriæ author fide dignus, partim ſcripto, partim ueraciũ hominũ relatu, partim ſuis oculis ſe didiciſſe teſtatur.

Cæcus quidam in ſomnis admonitus eſt, ut ad beatiſsimi Dũſtani ſacrum corpus ſe curaret adduci. Factum eſt ita. Manſit illic cæcus pernox in precibus: & ecce à monumento ſancti uiri ſuauiſsimus manat odor, loca amiſſorum luminum uehemens currit pruritus, eaque fricante cæco, mox recipit lætus uiſum, quem ſe doluerat perdidiſſe. Id ubi repente apud omnes peruulgatum eſt, Dunſtanus mundo reuixiſſe uiſus eſt.

Itẽ tres cæcæ.

Tres inopes fœminæ pariter degebant, quas præter paupertatem cruciabat etiam perpetua cæcitatis nox. Aluerat illas inter cæteras beatiſsimus Dunſtanus, cum eſſet adhuc in humanis. Vbi ad illas perlata eſt cæci eius, quem iam diximus, curatio, una properarunt ad ſepulcrum ſancti Dunſtani, & illic inter orandum pariter ſe uidere lumen cœli gauiſæ ſunt.

Paralyticus curat.

Præsbyter quidam prædiues & nobilis totius corporis uexabatur paraly. Hortabantur eum amici, ut ad tumulũ beati Dunſtani ſe iuberet deportari. Recuſabat ille, quòd indignũ ſe arbitraretur, ſi uir opulentus & nobilis, admixtus uili turbæ, ſalutẽ illic ſibi reſtitui precaretur. Verum doloris ui cogente, eo perlatus eſt. Altera luce ſenſit quendã ſurſum deorſum manus ducere per corpus ſuũ. Itaque confeſtim ſanatus, ſtetit exiliens, & alta uoce laudans Deum.

Vide pœnam indignæ de S. Dunſtano loquentis

Non diu poſt amplum conuiuiũ apparauit amicis & uicinis, ut ipſius ſaluti congratularentur. Inter epulas laudabant illi Deum, quod potentes non abijceret, ſed inter mites & pauperes illis quoque gratificaretur. Tum uero homo ſuperbiæ ſpiritu tumidus, nõ ferens ſe inter pauperes commemorari, ità ait: Non ſum ego inſtar inopis cuiuſdam curatus à Dunſtano. Nam etiã ſine Dunſtano mihi fuiſſet reſtituta ſalus. Vix ea uerba miſer compleuerat, cum eccè priſtinus morbus redit, & acerrima ui extorſit animam infelicem ab ingrato & inflato. Ea res effecit, ut metus & reuerẽtia erga beati uiri ſacras reliquias excreſceret, & ex longinquis etiam locis multi eo confluerent, tum ut morbis liberarentur, tum ut per eius merita ueniam obtinerent peccatorum. In iis iuuenis quidã & claudus & mutus ab ortu ſuo, & qui annis undecim contractus ſcapulis, ſurſum reſpicere nequiuiſſet, poſtquã ſepulcrũ ſanctiſsimi uiri attigit, totus ſonus effectus, excelſa clamauit uoce Gloria in excelſis Deo alleluia. Sanata eſt etiam paruula quædam puella, quam mater cæcam ediderat in hanc lucem: ſed cũ aliquot dies fruſtra in precibus conſumpſiſſet mater

eius,

eius,randem cum fratres eius eccleſiæ cum illa pariter oraſſent , decimo die filia eius uidit. Recepie etiamlumen anus quædam , quod in inuentute perdiderat.

Epiſcopus quidam excômunicauerat hominem,libidine & arrogantia deprauatum,& miſer ille traditus ſatanæ in interitum carnis annis ſeptem toto corpore tremebat. Tandem ad ſepulcrum beatiſsimi Dûſtani, pertractus, dæmonem,qui illum occuparat,cû multo ſanguine euomnit,& integerrimę ſanitati redditus eſt.Curatus quoq; eſt Alſuuordus quidam,qui triginta annis contracto corpore humi reptabat:itẽque alius qui ligneo crure & pede utebatur: & cæca uirgo,& puella miſere contracta,paruulus quoque à natiuitate claudus,& alius quidam,ſcipionibus utês pro pedibus.

Multi curantur.

Dum hæc miracula fierent,Lanfrancus,Cadomẽſis cœnobij Abbas,uir præſtanti ſapientia pollês, Cãtuarienſis epiſcopus creatus eſt:cumque 4. Calendas Septembris conſecratus fuiſſet,eccleſiam Cãtuarienſem partim incendio , partim uetuſtate uaſtaram, à fundamentis auguſtiorem condere uoluit. Indixit itaque triduanum ieiunium,& beatiſsimorum antiſtitũ Dunſtani & Elphegi corpora tranſtulit in occidentalem eius eccleſiæ partem. Aderant illic duo eius milites,qui nuper occiderant nepotem Abbatis Scolandi. Ij coram frequentiſsima populi multitudine ad corpus beatiſsimo Dunſtani, ab Abbate illo cædis eius, ueniam pręcabantur. ille negabat ſe daturum,negabant etiam fratres cæſi hominis qui illic adſtabant. Aderat uerò etiam mulier ab infantia nihil audiens, Ea cum S. Duuſtanum rogaret,non tam ſenſit illum inexorabilem ut milites Abbatem. nam integerrimè ſanauit eam coram omnibus. Iam corpora ſacratiſsima Duuſtani & Elphegi decentiſsime tumulabantur & cum dies totus feſtiuus duceretur, Abbatis duritia publicum gaudium interturbat. Sed eccè ſequenti nocte coram ſe uidet quendam reuerendi habitus ſacerdotem,irato uultu mandantem quiſdam teterrimis, uiris, ut ipſum eum nepotibus eius iactarent in cacabum feruentem. Percontantibus illis cur tam immani ſupplicio ſubijcerentur , reſponſum eſt: Vos furoris flamma accenſi,necem germani ueſtri,pro Domini Dunſtani amore & reuerentia, côdouare noluiſtis atque is dictis,rapiuntur ad cacabum. Tum illi incredibili côſtricti anguſtia,edunt uoces miſerabiles,promittunt ſe quamprimum ad beati Dûſtani monumẽtum ituros,illatam ipſi iniuriam congrua ſatisfactione expiaturos : tantum ut poſsint ipſius miſericordia præſenti miſeria liberari. Hac ſponſione facta terrentur tetri illi miniſtri,& ad nutum ſacerdotis cum ſuis ignibus diſparent. Noudum ſol terris ſe reddiderat, & Abbas cum ſuis nepotibus adit ſepulcrum ſancti uiri,monachos eius loci lachrymabûdus orat,uelint, celeriter ipſi opitulari illisque accurrentibus narrat, quid uiderit:remittitur militibus homicidium,& ab omnibus Deus laudatur in meritis ſancti ſui.

Lãfrãcus fit epiſcop⁹ Cantuariæ.

Alio tempore idem Abbas pridie eius diei quo ſancti Dunſtani feſtum colitur, hora ueſpertina,erectis ſurſum luminibus,uidit ingentem ſplendorẽ cælitus lapſum,in eccleſiam Saluatoris , ubi ſacrum beatiſsimi patris corpus quieſcit,penetrare. Cûque id alijs quibuſdam indicaſſet,iique pariter uiderẽt,ait: Verè pius pater Duoſtanus,qui in ſuis feſtis intereſſe uult officio,quod hac nocte Deo & ipſi perſolnẽt filii eius Vera autem illum dixiſſe, experti ſunt fratres ex dulci & ſancto affectu,quo ea nocte in Deum & beatum Dunſtanum ferebantur.

Monachus iuuenis eius monaſterii quodam die legit euangelium ad Miſsam Laufranci Archiepiſcopi Cum autem dicta oratione Dominica, patenam ex more epiſcopo offerret, uidit coram ſe teterrimos dęmonum uultus. Itaque uehementer exterritus , epiſcopum inter manus ſacra tenẽtem,utroque brachio ſtrictim amplectitur , horrida uoce clamans : Chriſtus uincit,Chriſtus regnat,Chriſtus imperat. Ea res omnes perterruit , arreptumque iuuenem milites in Pontificis cubiculum abducunt, iam dæmone plenũ. Cum autem communes pro illo preces fierent , & ab archiepiſcopo pro gratijs agendis (uidebatur enim iam reſtitutus)ad ſepulcrum S. Dunſtani adductus eſſet,tota die illa quietum ſe præbuit inter fratres. Sed fratribus Completorium in Eccleſia perſoluentibus, ille cum impetu accurrit ad Priorem Henricum, manus illi iniecturus. At ille hominis manus corripuit, ducensque eum ad lectum,tota nocte ſolicitus apud eum uigilauit. Sub mediam uerò noctem horridis clamoribus omnia perturbat iuuenis ille accurrunt fratres,ligatumque poſtridie ducunt in ualetudinariũ, loris adſtrictum,ubi dies non paucos miſere cruciabatur. Inuiſebant eum alij , ſed ſi quid haberent grauioris culpæ intra conſcientiæ receſſus, quod conſeſſi non eſſent, id illis obijciebat, eoſque ſe pœnarum ſuarum apud inferos ſocios habiturum gratulabundus iactitabat. Ea res quibuſdam non mediocrem attulit ignominiam,ſed mox à pura peccatorum ſuorũ confeſsione remedium petebant. Accepta itaque abſolutione & ſatisfactione,redibant ad dæmoniacum fratrem. Tum ille tranſuerſum illos intuens , Vnde, inquit,uos uenitis ? quo lauacro tam cito expurgati & à meo contubernio abſtracti eſtis ? & hæc furibundus,ſpumãs & eiulans dicebat. Voluit ſane Chriſtus hac re monachos eius eccleſiæ ad ſanitatem reuocare,quippe qui à tempore Damnorum,à quibus beatus Elphegus perenptus fuit,remiſſa diſciplinæ ſeueritate,plus ſatis ſeculariter & diſſolute uiuebant. Iã uentum erat ad eam eccleſiæ partem inſtaurandam, ad quã memorata beatorũ Dunſtani & Elphegi corpora translata erant, Rurſus igitur omnes cum feſtiua proceſsione reuerenter & honorifice eadem ſacra corpora alio deportauimus : & ecce dum è regione oſtij,per quod inferenda erant, dæmoniacus iuuenis ille,toto corpore fortiſsimè colligatus,cû lecto deponitur, horrendos eminus dat clamores,& cum ipſo lecto exiliens,fugere uolebat ſanctorũ præſentiam dæmoni intolerabilem. Sed illatis ſanctis intrà domum illatus eſt etiam ipſe & in medio poſitus. Ibi tum miſeriam uidere erat. Cernebatur dæmon in eius uentre ſurſum deorsũ curſitare,quaſi qui uel per os , uel per inferiores corporis partes fugam appararet. Adueniente interim prãdij hora,fratres pranſum iere,mãſitque cum dæmoniaco unus ex ſenioribus Elſunnus nomine,qui ab infantia ſingulari quodam amore erga beatum Dunſtanum affectus fuerat . Is miſeratus uicem iacentis,crucem,quam B. Dunſtanus in corpore degens tanquàm archiepiſcopus coram ſe ferri uolebat,dæmoniaco impoſuit,dicens cum lachrymis : Chare Domine,ſancte Duuſtane,miſerere. Mirum dictu:ilico pulſo dæmone,æger leuatis pie ſurſum oculis,lachrymaus dixit: Gratias tibi ago pijſsime pater, gratias tibi quoque chariſsime frater: quia tuis meritis ſanctiſsime Domine , & tua frater benigna interceſsione hoſtis perterritus abſceſsit. Id ut ſenior audiuit,incredibili lætitia affectus,eius uincula diſſoluit. A prandio reuerſi eò fratres, ut uiderunt eũ ſuauiter quieſcẽtẽ,immẽſas Deo & S. Dunſtano gratias egerunt. Is frater tandem ſancto fine migrauit à corpore. Eius caſtigatio plurimũ côtulit illius loci fratribus ad uitę emẽdationẽ. Nã qui prius omni mũdi gloria,auro,argento , uarijs ijsq; elegantibus ueſtibus,

Monachum iuuenẽ dæmon occupat

Vide cõfeſsionis ſacramẽtalis uim

Dæmõ nes ferũt ſanctorũ reliquias.

Dæmõ profligatur cruce & meritis S. Dũſtani.

lectorum precioſis operimentis, diuerſis inſtrumentis muſicis ſeſe oblectabant, equos, canes, accipitres alebant, denique Comitum potius quàm monachorum inſtar uitam degebant, huius flagello, Chriſti miſericordia id agente, & boni patris Lanfranci archiepiſcopi induſtria cooperante, eo perducti ſunt, ut omnibus illis mundi pompis & uanitatibus, haud ſecus atque ſtercoribus quibuſdam propudiatis, planè monaſticam uiuendi rationem complexi ſint. Et nos quidem, qui nouimus earum rerum ſtatum, incunctanter affirmamus, haud quaquam ad tam felicem, tamque repentinam mutationem eas perduci potuiſſe, ſi non accidiſſet illa horrenda, quæ omnes perterruerat, unius fratris uexatio. Per idem fere tempus Odo Comes Canciæ, idemque Baiocenſis Epiſcopus, fratri ſuo Vuilhelmo regi magnam pecuniæ uim promiſit, ſi daretur ipſi facultas exagitandi Lanfrãcum Archiepiſcopũ Cantuarienſem, eique propter bona & conſuetudines eccleſiæ Cantuarienſis contra morem ac leges terræ illius lites intentandi. Rege annuente, Odo è toto regno uiros prudentiſsimos legum & conſuetudinum regni, ad certam diem Cantuariam acciuit, eiſque mandauit, ut intrepide, ipſo tutore ac patrono freti, Cantuarienſis eccleſiæ libertatem oppugnarent. Aduentante die, quo Lanfranco tam multis contra ipſum armatis reſpondendum erat, ille ad ſacratiſsimum B. Dunſtani tumulum preces fudit, ut eum ſibi in tam moleſto negocio patronum aſciſceret: ac deinde quieti ſe dedit. Dormienti apparet pater Dunſtanus, ità dicens: Lanfrance, noli animo frangi propter hanc multitudinẽ, quæ coacta eſt aduerſum me & te. Securus tuere cauſam eccleſiæ Saluatoris & meam: ego ad omnia præſto tibi ero. Quod ſi non uiceris eos, qui ſe tibi opponent, me Dunſtanum, qui tibi loquor, nec uiuere, nec meorum negocia curare, nec uera tibi dixiſſe certo tibi perſuadeas. Expergefactus Lanfrancus, confirmatus eſt animo: inde uenitur ad certamen, multæ querelæ in medium adferuntur à tam multis è toto Angliæ regno. Procedit pater Lanfrancus, & diuinitus armatus, omnia ipſi obiecta diluit, ut omnes obſtupeſcerẽt. Manſerũt igitur Eccleſiæ Cantuarienſis iura inconuulſa: ſi qua uerò nonnullã haberẽt ambiguitatẽ, ea & irrefragabili ratione & antiquorum exemplorum authoritate Lanfrancus in poſterum plane confirmauit.

Viuunt ſancti, et curã gerunt rerũ noſtrarũ.

Incidit poſteà idem antiſtes in morbum grauiſsimum, ut uita eius deſperaretur. Itaque iuſsit ad ſe uenire præcipuos e fratribus, nolens ſine illis abire è uita, quos paterno amore proſequebatur. Decumbebat cum in uilla quadam. Cum iam multi eius obitum in foribus adeſſe putarent, ſub aurorã leuiter obdormiens, uidet permultos in albis equis coram ipſo binos tranſeuntes, uultu iucundiſsimo, & modeſta alacritate. Percontanti Lanfranco, cuius eſſet tam inſignis comitatus reſponſum eſt, Magni ac præclari patris Dunſtani. Illo porro interrogante, Et ubinam ille eſt? dictum eſt: Haud procul abeſt. Et ecce inter ſenes ueneranda canitie ſpectabiles Dunſtanus cæteris ſublimior aduehitur: cuius cum pedem Lanfrancus oſculari uellet, & S. Dunſtanus pedem retrahere niteretur, interim Lanfrãcus euigilat, & ſe ſentit integerrimæ ſanitati reſtitutum, conſolanſque fratres lugentes, iuſsit eos ſeſe præparare, dicens ſe ad Miſſam celebrandam. Deoque & ſancto Dunſtano gratias agendas abire uelle. Eius rei fama multos multo gaudio affecit. Curatus eſt eadem hora quidam Lanfranci clericus meritis S. Dunſtani, qui menſibus octo quartana febre laborauerat.

Lãfrãcum ſanat S. Dunſtanus.

Cum iam autem, ut diximus, in eccleſia & monaſterio S. Saluatoris uita monaſtica eſſet reformata, multi clerici eo ſe contulere, ut monachi fierent. Inter eos aduenit etiam Eduardus quidam bene literatus, Londonienſis eccleſię archidiaconus. Is propter multam religioſæ uitæ ſignificationem paulòpoſt factus eſt templi cuſtos. In eo officio aliquanto maiorem adeptus libertatem, cœpit fieri negligentior & remiſsior. Cum autem eũ & publice & priuatim fratres corriperent, qui ſcientia & dignitate ipſi eſſent impares, ægrè tulit, & iam plane deliberauit aufugere, allecto iuuene quodam, qui ſe ſociũ fugæ erat præbiturus. Pridie uerò illius diei, q erat abitioni deſtinatus, fratribus à prandio quieſcentibus, ille in oratorio ex officio uigilabat, animoſque fluctuans, tamen ſtatuit non diſcedere, niſi permiſſu S. Dunſtani. Adijt igitur eius ſepulcrum: humi ſtratus, deponit apud eũ querelas iniuriarum, orat uelit ſuum iter paterna benedictione proſequi pollicens ſe ſemper illius futurũ quocunque perueniret. Inde è templo exiturus, à tergo chori uidet monachum reuerendo uultu, toruos in ipſum oculorum radios uibrantem, ſcipioni innixum. eo uiſo, cum neſciret, quis eſſet, expauit, ac nihilo minus cœptum carpebat iter. At ille ſcipione obiecto, Quo uadis? inquit. Non ſolent autem monachi in eccleſia loqui. itaque digitis innuebat, illum loqui non debere. At contra monachus: Quod ego loquor, nihil ad te attinet: tu uerò dic mihi, quo tendas. Ait ille: Eo daturus operam ijs, quæ mea interſint. Monachus dixit: Nihil eſt: redi ad ſepulcrum, unde uenis, & ora attentius, hac tua uoluntate mutata. Stupefactus ille, redijt ad monumentum, ſed nihil mutauit prioreſ, precandi formulam. Inde rediens & monachum æque ut ante, obuium habens cũ iterum rogaret, quo tenderet, duriuſculæ dixit: Quid hoc tua refert? Monachus autem, Permultum mea intereſt, uti etiam tuipſe breui experieris, niſi te correxeris. At nunc uel ſecundo admonitus, abi ad ſepulcrum, & mentem pariter cum prece muta. Illo uerò potius progredi quam redire nitente, monachus ſcipionem ſuſtollens, uibrabat in illum, compulitque inuitum redire. Multo igitur pauore perculſus, repetit priores preces ſuas: atque inde reuertens, nõ inuenit monachum. Arbitratus ergo, ſe iam rectè feciſſe, ad oſtium cœnobij properauit. Ibi tum ſtantẽ inuenit monachum uultu concitato, rurſuſque quo iret ſciſcitantem. Sed & ipſe commoto animo, quis eſſet uel cuius authoritatis, interrogat, qui hanc ſibi moleſtiam exhiberet. Reſpondit ille, qui monachus eſſe uidebatur: Itane ſcire uis, quis ſim ego? Dunſtanus ego ſum, prouiſor & archiepiſcopus loci huius, amator & adiutor omnium bonorum filiorum eccleſiæ huius. Tu uerò peruerſa uoluntate contra quàm, deceat bonum filium, uis deſerere eccleſiam matrem tuam, uis deſerere Deum patrem tuum: & ad hanc rẽ me tibi uis ſuffragari. Stulte id quidã, dũ tibi de me talia perſuades. Ego tali uia non perueni ad Deũ. Monui aũt te ſemel atq; iterũ, ut reſipiſceres & noluiſti. Noueris ergo cum mea bona uenia nũquàm te hinc exiturum, ſed nolis, hic te permanſurum, hic etiam moriturum. Et quia me monentem audire noluiſti, ſentiens re ipſa, te perperam feciſſe. His dictis, ſcipione eum grauiter cecidit, atque humi proſtrauit: moxque diſparuit. Ita ille relictus eſt ualde debilis, & à fratribus in ualetudinarium deportatus. Accidit hoc intra duo feſta Aſſumptionis & Natiuitatis beatiſsimæ Mariæ. Creſcebat autem dolor eius in dies, & ſẽper deterius habebat: nec quiſquã ſcire poterat, quo morbo laboraret, nec ipſe quid paſſus eſſet, cuiquam aperire uolebat. Tandem ſacram unctionem & Euchariſtiã percepit. Ipſis ferijs S. Martini i terrã ſuper ſtratum

Videntũ ſancti ignorẽt res mortalium

Percutit S. Dũſtanus monachũ fugere uolentẽ

ſtratum cilicium, tanquam mox moriturus, depoſitus eſt, & fratres ex more dicebant ſeptem pſalmos, quos pœnitentiales uocant, & litanias pro felici eius obitu. Cum uentum eſt ad eum locum, ut fratres dicerent, S. Dunſtane, intercedere pro anima eius, idq́ue ſpe impetrandi auxilii, quam erga ſanctiſſimum illũ patrem ſuauius conceperant, iterarent, cœpit æger, iam prope animum exhalans, reſpirare, & circunſtãtes pie intueri. Nos igitur, qui proprius adſtabamus inclinauimus nos ad illum, ſcire uolentes, quid peteret. Tunc ille: Ponite me, quæſo, inquit in lectũ meũ, Eo facto, Henricum Priorem, cuius ſupra meminimus, accerſit, ei rem totam explicat, malæ uoluntatis ſuæ agit pœnitentiam, petit ueniam & abſolutionem dicit ſe nullo pacto mori poſſe, niſi id notum prius feciſſet, & pœnitentiæ remedio atque abſolutione potitus eſſet. Prior admiratus Dei miſericordiam, eum abſoluit, & iniunxit pœnitentiam. Tunc ille mente exhilaratus, & quod nihil peccati intra conſcientiam ſentiret, quod confeſſus non eſſet, Deo gratias agens, petiit ut iam ſibi liceret abire à corpore. Dixit autem ei Prior: ꝙ Proficiſceret cũ benedictione omnipotentis Dei: Comes itineris tui ſit beatus & pius pater Dunſtanus, & ſuſcipiat te in regnum filius Dei, Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

In his uerbis prius, quam è lecto deponi poſſet, reddidit ſpiritum. Deinde Priore omnia in fratrum conuentu referente, iuuenis, quem fugæ ſocium delegerat Eduardus, ſurrexit, & humi ſtratus cum lachrymis confeſſus eſt, ſe in fugam quidem illi conſenſiſſe, ſed prorſus ignoraſſe, quid ei S. Dũſtanus feciſſet.

Monachus quidam eiuſdem loci, nomine Egeluuinus, ea tempeſtate, qua, ut diximus, comitum potius more, quam pauperum monachorum, nihil rei propriæ habentium, illi monachi uiuebant, cum bona uenia Archiepiſcopi & fratrum, profectus eſt Hieroſolimam, commendans ſe beato Dunſtano, eiq́ue pollicens, ſi ſaluum ipſum duceret & reduceret, precioſum pallium ſe illi empturum, ſecumq́ue allaturum. Iuit proſpere, rediens per Conſtantinopolim, illic pallium magni precii emit. In Gallia ciſalpina incidit in exercitum Imperatoris: & honeſti quidem uiri eum reuerenter ſalutabant: ſed ubi ad poſtremos uenit, homines uiles & ignauos, mula ſua cum ſarcinis ſpoliatas eſt, ſed ipſe cum ſociis illæſus dimiſſus eſt. Valde autem dolens ſibi pallium ereptum Dunſtanum obnixe præcabatur, ne illud ita auferri pateretur. Et ecce tibi, uix ea prece finita, mula inter manus prædonum incipit ferocire, ore & pedibus eos lacerare, & tandem cum ſarcinis aufugere ad dominum ſuum, qui cum ea lætus rediit in patriam, & S. Dunſtano obtulit pallium, quod ex uoto debebat. Cætera miracula, ne ſimus oneroſi prætermiſimus.

VITA B. PETRI COELESTINI AVTHORE PETRO DE ALIACO, CARDINALE CAMARACENSI.

Primus liber ea continet, quæ ab ipſo Cœleſtino de prima ſua conuerſione & conuerſatione manu propria conſcripta, in eius cella reperta ſunt.

PROLOGVS PETRI ALIACENSIS.

CHaritatiuis quorundam uenerabilium patrum ueſtri ſacri ordinis, fratres chariſſimi, precibus inclinatus, timens licet ac trepidus, ſcribere præſumo, quis, de quo? Sanè Petrus de Petro, epiſcopus de epiſcopo: ſed paruus de maximo, infimus de ſummo, ſceleſtus quoque ac peccator indigniſſimus, de cœleſti ac digniſſimo ueſtri ſancti gregis paſtore primo atque præcipuo, immo totius olim Chriſtianæ eccleſiæ ſanctiſſimo præſule Cœleſtino. Cuius uitam geſtaq́; mirifica, uniuerſum iam per orbem radiantia, dum literis commendare, uerbisque meis pollutis potius, quam pollitis laudibus illuſtrare geſtio, rem utrique meis uiribus, meis quoque imparem meritis aggredior: uereorq́; ne pondere laudibus, quã meruit, obrutus, magis imbecillitatem ingenij mei & eloqui ruditatem detegam, quam uirtutes ſuas, ſicut æquum eſt, repræſentem. Sed de ſuperno confiſus auxilio, ſãctiq́ue huius ac orationum ueſtrarum ſuffragio, hiſtoriam ordior. *10. Maij.*

De ortu & ſancta indole. *Cap. 1.*

FVit itaque uir eximia uirtute laudabilis, re ac nomine Petrus, in Petra, quæ Chriſtus eſt, firmiter ſtabilitus, ſtabiliterque firmatus Qui ſuper huius ſolidæ petræ indiſſolubili fundamento à puerilibus initiis per incrementa uirtutum proficiens, uſque in uirum perfectum meruit peruenire. *Patria S. Petri.* Hic ergo Abrutii in partibus Apuliæ natus, ſpiritu quam carne, & animo quam origine nobilior, ex parentibus mundana generoſitate humilibus, ſed Chriſtiana uirtute nobilibus ortus eſt. *Parentes.* Fuerunt autem patri eius, Angelerio nomine, ex Maria uxore ſua, inſtar patriarchæ Iacob, filii duodecim. Vacabant deuoti parentes, quantum eis facultas erat, hoſpitati pauperum, & eleemoſynarum largitioni, aliis quoque piis operibus: & Deo, ut de data ſibi ab eo prole unum aliquem deligeret, ſuis ſeruitiis ſpecialius mancipandum, aſſiduis ſuſpiriis & indefeſſis orationibus poſtulabant. Nec ſua ſpe fruſtrati ſunt: quia non deſerit Deus ſperantes in ſe. *Signa futuræ ſanctitatis eius.* Hunc nempe ex duodecim fratribus uelut alterum Ioſeph à Deo ſingulariter dilectum, & ſuis prælectũ obſequiis, diuina prouidentia, ſapienter cuncta prouidens, multis indiciis, ſignis mirabilibus ac memorabilibus declarauit. Nam in natiuitate ſua Matri eius, dum puer egrederetur ex utero, quaſi quadam religioſa ueſte idutus apparuit. Cumq́; uix ſextũ atti-

giſſet annum, tanta, tãque mirabilis in eo diuina gratia relucebar, ut nihil ſanctum ac religioſum auditu perciperet, quod in corde reconditum non ſeruaret. Vnde & de cordis ſui theſauro bona proferens, matri ſuæ ſæpe dicere ſolitus erat, Volo eſſe bonus ſeruus Dei. Sic ſpiritus libertatis ubi uult ſpirans, *Ioã. 3.* diuinam huic puero ſeruitutem ſuauiter inſpirabat. Sic puer ſanctus proficiebat ætate, ſed ſupra ætatem, ſpiritu ſancto cooperante, magis magisque proficiebat ſapientia & gratia apud Deum & homines. Quamobrem magnificabat mater eius Dominũ, & in Deo ſalutari ſuo ſpiritualiter exultabat.

De ſchola eius & diabolica aduerſus eum inuidia.
Cap. 2.

IAm uero defuncto patre ſuo in ſenectute bona relicta uxore cum ſeptem filijs, (tunc enim alij obierant) beata mater, & uerè tali prole beata, filium hunc ſuum tradere ſcholæ ac ſtudio literarum decreuit. In ea autem nocte, qua priore die puer legere cœpit, defunctus pater cuidam commatri ſuæ in ſomnis apparuit, dicens ei: Conſtituit uxor mea filium noſtrum Petrum literalibus tradere ſtudiis, O quam bene mihi, ſibique ac aliis multis. Dic ergo ei, ut ſi unquam me uere dilexit, nunc in hoc oſtendat, quod conſtanter perficiat, quod incepit. Nec hoc abſque ſpeciali Dei prouiſione factum eſſe credendum eſt. Nam humani generis inimicus, ſelicibus huius pueri ſucceſſibus inuidẽs, ſanctũ matris propoſitũ per ſe ſuosq; miniſtros impugnare ſatagebat: Tẽtabat ĩ primis puerũne ſtudio aim atque operã daret. *Dæmonis aduerſus eũ machinamẽta.* Tentabat etiam inuidia fratres eius, ſicut olim fratres Ioſeph, improperabantque matri, quod ipſis laborantibus, ille ocio uacaret & quieti. Tentabat rurſus quendam illius terræ diuitem, qui puero blandiens, dicebat quod ſuorum omnium eum hæredem conſtitueret, ut ſic per ſecularia deſideria animum ab amore religionis abduceret. Tentabat denique matrem eius per quendam diũinũ, ſeu uerius diabolicum uirum, qui ſuadebat ei hunc à ſtudio tollere, & alium minorem filium literis inſtruere, quia hic cito moriturus eſſet, nec fieret, ut ipſa ſperauerat, ſeruus Dei. At nec ſic tamen potuit conſtans ac fortis mulier à ſuo mutari propoſito. Recordabatur quippe atque inde confortabat, cogitabatque ac ſepius animo reuoluebat, quæ dicta fuerant de puero, & uerificabatur in ancilla, quod de domina Euangeliũ loquitur: *Luc. 2.* Maria conſeruabat omnia uerba hæc, conferens in corde ſuo.

De diuinis conſolationibus ac miraculis circa eum oſtenſis. *Cap.* 3.

FIdelis autem Deus, qui neminem ultra, quam poſſit ferre, tentari permittit, poſt memoratas tentationes diabolicas, etiam diuinas conſolationes adhibuit, deditque, ſicut ipſe in ſcriptura promittit, *1. Cor. 10.* cum tentatione prouentum. Si modum quæris, audi mirum dictu, audituque nouum atque inſolitum. Erat puer iſte ſimpliciſſimus adhuc, & iam primũ breui Pſalteriũ didicerat legere. *Diuinis fruitur conſolationibus adhuc puer.* Cũ beatiſſimã Virginẽ & ſanctum Ioannem Euangeliſtam ſtantes iuxta crucem Ieſu ſæpe uideret, uiſus eſt ad ipſum deſcendere, eumque conſolando Pſalmos cum ipſo dulciſſime decantare. Angelos quoque de cœlo lapſos, uelut pædagogos ſuos eum inſtruendo, uidit in ſomnis ſibi aſſiſtere. Et ſi quid forte puerili more cum ſuis coætaneis minus decens aut dicere aut facere à diabolo tentatus fuiſſet, ſuaui eum increpatione piaque caſtigatione corrigere. Vidit præterea mater eius in ſomnis, quod puer iſte cuſtos erat multarum ſicut nix, candidarum ouium, quod ipſa nimis literaliter intelligens, non paruæ turbationis ſibi primitus cauſa fuit, ſed poſtea turbatio hæc in admirationem & admiratio in conſolatione uerſa eſt. Nam filius, cũ uix eſſet duodecim annorum, iam quaſi prophetico ſpiritu ſomnium ſpiritualiter exponens, ſe multarum bonarum animarũ futurum paſtorem eſſe prædixit.

De miraculis matri & filiis diuinitus exhibitis.
Cap. 4.

SEd nec ſilenda ſunt ſtupenda miracula, quæ ad conſolationem matris & filii Dominus facere dignatus eſt: fuerat mater triginta annorum ſpatio & amplius iã graui infirmitate detenta, quod dexteri lateris debitum uigorem uſumque perdiderat. Ipſa, ut Deo deuota & fide plena, ſpe curationis ad locum quendam ſanctum peregere proficiſcitur, & una nocte priori ſanitati reſtituta curatur. Hic quoque filius eius, dũ adhuc trium annorum puer eſſet, ligno acuto in dextero oculo percuſſus, excæcatur. Deſperantibus autem medicis de naturali cura, non deſperabat mater de ſpirituali medicina, ſed de beata *Oculus eius læſus, à matre Domini curatur.* Virgine confidens, ad quandam eius eccleſiam puerũ deferens, ubi una nocte uigilat & orat, & dum mater nos oculos inter deuota precum ſuffragia lachrymatur, oculus filii ipſo mane ſanus & abſque macula reſtauratur. Quid plura? Alius etiam filius iam adultus, dum meſſem componeret, ariſta frumenti eius oculo inhærente, multis diebus huc atque illuc diſcurrens, quærensque auxilium, & non inueniens, die ac nocte præ dolore nimio clamitabat. *Item frater eius.* Cui mater compatiens, ad priorem medicam conuertitur, & ut huic filio, ſicut & alteri, medelam adhibeat, humiliter deprecatur. Et ecce adueniente diei luce, minor filius in fratris oculum reſpicit, & ariſtam, quæ erat in oculi medio, ſine ullo medicamine, ſolis eam apprehendẽs digitis, foras mittit, ſanitatemque reſtituit. Rurſus deuota mater, quodam magnæ famis tempore deficiente ſibi pane, cum pro ſua ſuorumque ſuſtentanda uita nullum humanum ſupereſſet remedium, ad diuinũ, & iam in ſe ac ſuis filiis expertum, refugit ſubſidium conuertitque ſe ad Dominum, & ſuppliciter orat, ut huic neceſſitati miſericorditer prouideat. Mane autẽ imperat filio, ut falcem tollat, & in agrum uadat: Recuſabat ille, dicens: Ad quid uadam? Meſſis quidẽ adhuc uiret: nihil proficiam. *Miraculum.* Nondum enim tempus erat meſſis. Tandem tamen agrum ingreditur, matri obediens, in cuius medio tanta meſſis alba & matura, quanta eis erat neceſſaria, inuenitur. Nec prætereundum arbitror aliud memorabile, quod eidem muliérculæ cõtigit, miraculum. Cum enim eſſet ad Dei ſanctos deuotiſſima, & eorum feſtiuitates magno cũ honore coleret, in feſto Decollationis beati Ioannis Baptiſtæ, quia ſequenti die panem facere opus erat, *Vide quid acciderit religioſæ fœminæ.* ſero illo fermentatũ diſponere uolens, cœpit cum ri more aquam in farinam mittere. Et ecce tota farinæ maſſa ſubito uiſa eſt uermibus ſcatere. Tunc illa tremens, & in terram cadens, à Deo ueniam precatur, & ſtatim farina in ſtatum priſtinum reuertitur. Magna ſunt hæc & mira opera tua Chriſte, & ſiue matris, ſiue filii, ſiue (ut pie credimus) utriuſque meritis facta ſint, ad tui nominis gloriam, & in huius ſancti reuerentiam, perpetuis erunt ſeculis prædicanda.

De

De uita ſolitaria deſiderio,& abitione eius ad eremum. Cap. 5.

HActenus ergo peractis pluribus annis, deinceps ad prouectioris ætatis geſta progredimur. Itaque puer ſanctus factus adoleſcens, adeo eremiticæ uitæ & ſolitudinis feruebat amore, ut cordi eius diuinitus illud prophet cum merito crederetur inſcriptum: *Pſ. 54.* Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Et rurſus illud: *Pſ. 83.* Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Sed quia eo tempore nullus erat in patria ſeruus Dei, cum quo ſui propoſiti exequendi conſilium poſſet habere cognitum, ultra uigeſimũ ſuę ætatis annum ęſtuanti deſiderio ſuo ſatisfacere diſtulit. Tandem uero cuidam ſocio ſuo cordis ſecretũ aperuit. Quid, inquit, facimus? Eamus de patria noſtra, & relictis parentibus rebusque, omnibus, nudi nudum ſequamur Chriſtum, & ad ei ſeruiendum liberius, longinquam ſolitudinem adeamus. Verum ut nihil temere & ſine eccleſiæ conſilio aggrediamur, Romæ ſedem Apoſtolicam conſulamus. His ſuaſionibus acquieuit ille & cœperunt pariter ambulare. Sed expleto unius diei itinere, male tenax propoſiti pœnituit, & ad patriam conſanguineosque reuerti perſuaſit. Cur ita? Sane quia non ſatis tractus erat ab eo, *Ioã. 6.* de quo ueritas ait: Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater meus traxerit eum. Sed hic noſter Petrus, à patre cœleſti tractus & inſpiratus, inconſtanti ſocio conſtãti animo ita reſpondit: Confido in Domino, quia ſi tu me dimittis ipſe me non dimittet, qui ſperantes in ſe non deſerit. Solus ergo & humano deſtitutus, licet non diuino, conſortio, propoſitum iter aggreditur: quo poſt multos labores, terrores atque pericula, unũ ei præ cæteris relatu dignum contigiſſe legitur. Erat in monte quodam eremita, ad quem dum lætus & gaudens accedere diſponit, eo maxime, quod is Romam ſe iterum diceret, antequam eremiticam cellã intraret ſpiritus Domini illum prohibuit, ne ei cordis ſui ſecreta panderet, eique illius hypocritæ uitã inhoneſtam oſtendit, & ab eius conſortio perículoſo prohibuit. In eodem uerò loco altera quadam die, dũ ſanctus adoleſcens, abſente eremita, cellam eius intraſſet, & per noctem non ſine multo timore, quam *Viſio ei.* diu potuit, in oratione uigilaſſe, aggrauatus ſomno, in terram cadẽs, obdormiuit: & eccè ſubito turba magna angelorum & ſanctorum ipſi adeſſe uidebatur, & in hore cuiuslibet eorum roſæ rubeæ apparebant, cœleſtesque modulos ſuauesque cantus, ſupra modũ delectabiles, reſonabãt. Mira res: ſed quæ ſequitur, mirabilior. Ipſe nanque huiuſcemodi cantus per aliquãtum ſpatium, etiam poſtquam à ſomno fuerat excitatus, audiuit, adeoque lętus & ſecurus factus eſt, ut ſpirituali gaudio ſatiatus, duobus tantum ſuſtentatus panibus duobusque piſcibus, quos ſecum detulerat, ſolus ibidem decem diebus permaneret.

De principio ſuæ conuerſionis, & prima eius habitatione in eremo. Cap. 6.

POſt hęc autem Deus uiarum eius cuſtos, comesque præcipuus, propoſitum itineris Romani diſtulit, oſtenditque illi in monte alio locum, in quo ſaxum, magnũ inuenit, & ſub eo fodit paruam, in qua tegeretur, foueamque uix ad ipſum eri- *Degit triẽnio in foſſula.* gendum atque extendendum poterat ſufficere: & ibidem trium annorum ſpatium in magna uitæ auſteritate pegit. Hoc ergo in loco, inter multas diuinę bonitatis cõſolationes, uix crederes, quãtas in ſuę cõuerſionis principio uigilando & dormiendo diabolicæ malignitatis tentationes inuictus miles pertulerit, & quam patienter, uelut alter Iob, ſicut bona de manu Domini, ita & mala ſuſcipiens, cum diuini nominis *Iob. 1.* benedictione diuerſa & aduerſa mundi carnis & dæmonis pręlia ſuperarit. Sed omnia narrare longum eſſet, & ad alia feſtinat intentio.

De eius ſacerdotio & tranſitu ad montem Muronis. Cap. 7.

HIs itaque tribus annis in loco memorato peractis, quibus ipſe tanquam aurum in fornace probatus eſt, ſuadebant illi, qui eius nouerant ſanctitatem, ut ordinem ſuſciperet ſa- *Roma ſacerdotio initiatur.* cerdotalem. Cuius rei cauſa Romam pergit, ibique Dei ſacerdos efficitur: ac deinde ad montem Muronis accedit, ibi quandam cryptam inueniens, in qua ei habitare complacuit. Cuius ſancti hoſpitis uirtus mirabilis etiam ſigno mirabili declaratur. Nam cum primo locum intrauit, ecce ſubito coram eo magnus ſerpens egreditur: qui uirtutis eius non ferens præſentiam, ab eo loco diſcedẽs, penitus diſparuit. Ibi er- *In Crypta habitat quinquennio.* go uir ſanctus per quinquennium manens, ab eo, cuius omne datũ optimũ & oẽ donũ perfectũ deſurſum eſt, plurima recepit munera gratiarum: & tamen ſe magis ac magis coram Deo humiliãs, & indignũ peccatorem exiſtimans, aliquando cogitauit relinquere Miſſæ officium, tractare formidans tanti miſterii ſacramentum, exemplo ſummi eremitæ, quo inter na- *Matt. 11.* tos mulierum non ſurrexit maior: exemplo quoque beatorum cõfeſſorum Pauli, Antonij, Benedicti, aliorumque ſanctorum, quibus amica fuit eremi ſolitudo. Itaque eo ſæpè & multum hæc ſecum cogitante, ut ſalubre poſſet ſuper his accipere cõſilium, Romæ, ſedem Apoſtolicam adire diſpoſuit. Sed eccè appropinquante die, quo debebat iter arripere, de nocte uenit ad eum i uiſione quidam Abbas nuper defunctus qui primo illi religionis habitum cõtulerat. Quem ille per Deum uiuum adiurans, quid ſibi agendum ſit humiliter poſtulat. Ipſe uerò ei Miſſam cum timore, & tremore dicere perſuaſit, & ita diſparuit. Eodẽ quoque die quidam ſanctus monachus, cui confiteri conſueuerat, idem quod Abbas in uiſione dixerat conſulens, eum ad ſacri myſterij celebrandi traxit fiduciã. Heu bone Ieſu, heu cum quanta cordis amaritudine & frontis erubeſcentia hæc merito audituri ſunt, qui magnis adhuc uitijs obuoluti tantum ſacramentum intrepide miniſtrare præſumunt.

De eius ſcrupulo & perplexitate propter pollutiones nocturnas. Cap. 8.

SAne ab hac temeraria damnabileque præſumptione quam ſtudioſè ſibi præcauerit, humilis ſeruus Dei, non ſolum præmiſſa, ſed ea etiam, quæ ſequuntur, oſtendunt. Nam ob ſacri huius myſterij reuerẽtiam magna ei rurſus perplexitas oritur, quidnam ſibi agendum eſſet, cum nocturna pol- *Diuinitus edocetur de nocturna inquinatione.* lutione corpus ſuum maculare contingeret, licet tamẽ animus eius mundiſsimus, tali immunditiæ pronitibus reſiſtere niteretur. Et cũ à religioſis fratribus quæreret conſiliũ, ſi eodẽ die celebrãdũ eſſet, uel à celebratione ceſſandum, nec eſſet una omnium ſententia, alijs ſic, alijs aliter ſentientibus: pia mens eius in dubio fluctuans, ad auxilium recurrit diuinũ. Et eccè in ſomnis aſsiſtere ei uiſus eſt Chriſtus, huius dubietatis perplexitatem diſſoluens, eũq; parabolica ſimitudine inſtruens, quòd ſi aſinus ſuus, id eſt, brutale & irrationa

irrationale corpus pro innara conſuetudine ſuam faceret immundiriam, non propter hoc rector eius, id eſt, rationalis animus, à conſenſu immundæ carnis illecebræ alienus, deberet ab aſcenſu cœleſtiũ, hoc eſt, à contemplatione diuinorum, uel ab exercitio ſpiritualium myſteriorum, rorpere. Qua uiſione conſolatus ſeruus Dei, mentis qnierem ſpiritualemque lætitiam reſumpſir, intelligens ob inuoluntariam legiq; mentis ſuæ repugnantem exrois pollutionem, non eum oportere à diuini ſacramẽti cõmunione ceſſare.

De diſcretione in nocturnis pollutionibus, exẽplo ipſius, adhibenda. Cap. 9.

SEd hoc exemplum non ſine magna diſcretionis moderatione debemus ſuſcipere, quippe qui huic ſacerdoti ſanctiſsimo ualde diſsimiles ſumus, longeque à ſua perfectione & animi ſui puritxte diſtamus. Quamobrem diligenter cõſiderandum nobis eſt, quod nocturna pollutio ex quxdruplici cauſx poteſt procedere. Aliquando ex crapula, aliquando ex peccati xliqua cogitatione prxuix, aliquando ex ſuperfluitate uel debilitate narurx, & xliquando ex diabolica illuſione. Et licet nulla iſtarum de ſe uideatur eſſe peccatum, quia cum in ſomnis ligatus ſit uſus rationis, non poteſt tunc proprie fieri peccxtum quod non eſt uoluntarium. Aliquando txmen huiuſmodi pollutio poteſt eſſe effectus, conſequens ad peccatum, Ideo ſummopere debemus in nobis aduertere, ſi in cauſa pollutionis inueniri poſsit aliquod peccatum præcedere, ſiue ueniale, ſiue morrale. Veniale autem dicimus, ſi peccatum in ſolx delectatione ſine conſenſu deliberatiuo finitur. Mortale uerò, ſi delectationi deliberatus cõnſenſus adiungitur. Hac igitur conſideratione præuia, triplex eſt à nobis regula obſeruanda. Prima, quòd quxndo certitudinaliter conſtat, uel etiam probabiliter dubium eſt, quòd pollutio ex peccato morrali ortum haber, tunc à communione abſtinendum eſt de neceſsitate. Secunda, quòd quando conſtat, aur uériſimiliter creditur pollutionẽ non habuiſſe ortum ex peccato mortali, ſed ſolum ex ueniali, quia expreſsè inuenitur non præceſsiſſe conſenſum in delectatione, tunc abſtinendum eſt de honeſtate, ita quòd non mortaliter peccar, qui communicat, ſed uenialiter: niſi quando urgens neceſsitas, uel alia rationabilis cauſa excuſat. Tertia, quòd quando certum eſt aut ueriſimile, pollutionem ex peccato non conſurgere, ſed ex naturali debilitxte, uel ſuperfluitate, uel diabolica illuſione, non conſentiente animo, ſed potius renitente: tunc in arbitrio eſt communicare uel abſtinere, ita quòd communicans non eſt uituperandus, ſed etiam abſtinens propter ſxcramenti reuerentiá, lxudandus eſt, & ſecurius agere uiderur quia non eſt facile diſcernere ex qua cauſa procedac pollutio, & an ſine peccato acciderit, uel ex mortali, aut ueniali peccato. Speciale tamen eſt in ſancte & religioſè uiuentibus, quemadmodum hunc uixiſſe conſtar, de quo nobis ſermo eſt. Si enim tales ſentiant per feruorem pœnitentiæ & deuotionis cor ſuũ à tali macula & eius ſequela, ſpiritualis guſtus infectiua, purgatum, non neceſsè habent dictis coarctari regulis, quo minus ſalubriter ualeant accedere ad altare. Si etiam ex illuſione diabolica cuiquam talium accidxt pollutio, non præcedente in eo huius illuſionis cauſa, ſed magis præueniente cauſa contraria, & hoc ei frequenter acciderit, & illis præcipue diebus, quibus maxime communicare tenetur, propter hoc à cõmunione ceſſare non deberet: quia ſignum eſt, quòd diabolus fructum Euchariſtiæ, quem communicando perciperet, auferre conatur. Et ad hoc trahendum eſt illud ſancti huius exemplum, quod ſupra narrauimus: aliud quoque exemplum, quod de alio quodam ſancto monacho legimus in collxtionibus patrum. Cui conſultum fuir in caſu præmiſſo communicare, & ſic dixbolus uidens inrentum ſuum conſequi non poſſe, ab illuſione confuſus & illuſus ceſſauit.

Nocturnæ pollutionis ratio quadruplex.

Pollutio nocturna quãdo impediat uel non ſacram cõmunionem.

De eius migratione ad montem Magellæ, & loci eius aſperitate. Cap. 10.

HIs itaque, occurrente incidenter occaſione, interpoſitis, ad hiſtoriã reuertamur. Igitur uir ſanctus, peracto in monte Muronis quinquennio, quia adiacentes ſyluæ deſtructæ fuerant & ab hominibus cultæ, maiorem ſolitudinẽ cupiẽs, ab eo loco xd montem Magellæ ſe tranſtulit, & ibi ſub quadam magnx crypta habitare decreuit. Diſcedentibus autem xb eo duobus ſocijs, qui cum illo aduenerant, quia eix minimè placebat locus ille, ipſe nihilominus ſolus remanſit. Illi uerò poſt paucos dies, eum quem in Chriſto medullitus diligebant, ſecuti ſunt, neque id mirum. Quomodo enim non diligerẽt & ſequerentur eum, qui eos uiceuerſa diligens, ſi infirmi erant corpore, ſupportabat: ſi puſilli corde, confortabat: ſi pigri aut negligentes, excitabxt: ſi obliuioſi aut improuidi, admonebxt? O felix illa ſocietas, mutuæ charitatis uinculo copulata, cui cum eſſet trinitas corporum, ei tamen erat unitas animorum. Cui congruebat illud Apoſtolicæ lxudis preconium: Erat eis cor unum & anima una, & erxnt eis omnia communia. Cui denique dignum erat pſallere illud Dauidicum: Ecce quàm bonum, & quam iucundum, habitxre fratres in unum: His ergo tribus fratribus in ſanctæ Trinitatis nomine congregatis, non loci amœnitas, ſed animi charitas, habitationem illam deſertam fecit eſſe iucundxm. Memoratam ſiquidem cryptam montis illius hiſpidx penitus & prærupti, ſed unde plxnum iter eis eſſet ad ſupernam patriam, nõ faſtuoſo murorum xmbitu, ſed humili clauſura, de faſciculis ex frutetis ſpiniſque compoſita, uallauerunt, & in ea pauperrimum ac modicum ſibi fecerunt habitaculum, ut ex eo tandem ampliſsimum cæli palatium diuites ingredi mererentur.

Act. 4.

Pſ. 132.

De incendio cellæ eius et propoſiti ſtabilitate. Cap. 11.

SEd aduerſarius fraternæ charitatis diabolus nouam eis tentationis occaſionem ſuſcitare nititur. Nam menſe Iunio, dum terram illam feruida torruit æſtas, ecce nocte quadam uiſum eſt uiro Dei, totam cellam per circuitum igne ſuccendi. At ille fratres ſuos euocans: Surgite, inquit, uelociter, & omnia foras proijcite. Illi autem ſurgentes, & uidentes cellam ardere, ſecum deferentes, quæ poterant, quantocyus effugerunt, & rurſus aduerſus eum murmurare cœperunt, quòd ad tàlem locum inhabitandum ueniſſet. Credebant enim ignem ab alto mõtis uertice deſcendiſſe. Sed uir ſanctus à Deo confortatus, in corde ſuo propoſuit locum illum nullius aduerſitatis occaſione relinquere, etiamſi corpuxeius ignibus adureretur. O magnum uirtutis opus. Statim ut hic ignis charitatis in cordis eius ſecreto accẽſus exxrſit, alius ignis ab exterioris hxbitaculi loco, quaſi ſomnium fuiſſet, euanuit. Licet autem plures ex deuotis amicis eius, cauſa ſpiritualis conſolationis eum quxndoque uiſitantes, hxbitxtionem illam, tanquàm eis grauem & difficilem, diſſuaderent ſeruo Dei, ille

Infeſtatio malignãdæmonis.

tamen arguentes eum nō redarguens, ſed ut erat mitis & humilis corde, uultu placido, mente tranquilla per mitia uerba eos temperans, reſpondebat: O chariſsimi, tunc ad hunc locum libenter & faciliter uenietis, cum ueniendi uoluntas ex magno deuotionis feruore proceſſerit. Quod uerbum, quaſi à ſpiritu ſancto propheticè dictum, efficaciter impletum eſt.

Multi ad eū in eremo degentem cōfluūt.

Nā citò poſt, multos ex ijs, tum etiam alios Deo deuotos tantus accendit ardor, ut certatim ad eremum & ſacram illam ſolitudinem properarent, & ad eum, deinceps mundum relicturi, uenirēt. Qui licet, quantum poterat, eos ſuſcipere renueret, imperfectum ſuū humiliter allegans, & dicens ſe ad aliorum paſtorale regimen ſimplicem eſſe, minusq; peritum, & ideo deſiderare ſemper manere ſolitarium: tamē charitate uictus, aliquando aſſenſum præbuit, & quoſdam ad cōſortium eremiticæ ac monaſticæ uitę recepit.

De ſignis, quod ſpirituſſanctus locum illum elegerit. Cap. 12.

MVltis autem magnis ac mirabilibus ſignis ſpirituſſanctus declarare uoluit, quòd locū illum, tanquā ſpeciale habitaculum ſibi elegerit. Primum ſiquidem, cum fratres ibi habitare cœperunt, quædā columba apparuit, quæ ſemper cibum capere uidebatur in eo loco, in quo poſtea altare oratorij poſitum fuit. Et ibi ſæpius habitans, etiam dum officium cantabatur, adeo fratribus erat domeſtica, acſi ab eis fuiſſet enutrita.

Mat. 3

Et ut hæc apparitio uera, nō ſophiſtica crederetur, operante illo ſpiritu ueritatis, qui ſupra Chriſtum in columbæ ſpecie apparuit, hæc columba non ibi paruo tempore, ſed trium annorum ſpatio, in ſanctæ Trinitatis nomine ſub ea, qua dictum eſt, domeſtica conſuetudine permanſit. Nec hoc ſignum digno affectu caruit. Nā poſteà ad honoré ſancti ſpiritus pulchrum ibidem oratorium conſtructum eſt, & ad impetranda eius ſpiritualia dona, illuc plurimi cum ingenti deuotione etiam de longinquis partibus aduenerunt, quibus paracleti conſolatio & munificæ largitatis eius gratia non defuit.

De aduentu fratrum ad eum, & miraculoſo ſono cāpanarum Cap. 13.

QVanta uero & quàm munifica munera gratiarum ſpiritus ſanctus in eo loco poſteà cōtulerit, admirari magis poſſumus, quam referre. Pauca tamen ex multis ſequens narratio declarabit. Quadam enim die, cū aliqui de patria uicina addictum oratorium cōueniſſent, & eis ſeruus Dei de uerbo uitæ loqueretur, ſuperuenerūt quatuor uiri de alia patria, in quorum aduentu tam uehemēter in eo ſpiritus charitatis exarſit, ut ægrè ſe poſſet continere. Vndè uelociter excluſis à ſe prioribus conuicinis, & illis, qui ſuperuenerāt, receptis, cum fratribus ad reddendum Deo laudes oratorium pariter intrauerunt.

Cāpanarum ſonus diuinitus editus.

Et dicentibus illis diuinum officium, eccè ſubito audire cœperunt ſonum multarum & magnarum ac ſuauiter reſonantium campanarum. Vndè illi ualdè attoniti mirabantur. Erat enim locus ille ab omni hominum habitatione tam remotus, ut nullus indè campanæ ſonus poſſet audiri. Exeuntibus autē illis ab oratorio, erectis auribus & eleuatis oculis in cœlū, tanta rei nouitate permoti, deuotas præ gaudio lacrymas fundunt, & Deo debitas gratiarum referunt actiones. Quid plura? Poſt habita cum uiro ſancto ſalutaris eruditionis colloquia, diſperſis & datis pauperibus omnibus bonis ſuis, Chriſtum pauperes ſecuturi, ſacræ religionis habitum ſuſcipiunt. Sed nec illud eſt ſub ſilentio tranſeundū, quod huiuſcemodi cāpanarū ſonus ac ſtrepitus nō tūc, aut ſemel ſolū, ſed ſæpenumero nocte, dieq; horis præcipuè diuini officii, auditus eſt.

Nota de campanarū ſono mira quædam.

Nec ſolū ab illis fratribus, ſed à pluribus ēt alijs in uicinis urbibus & adiacētibus locis. Nec æqualis ſēper, nec ab oībus æqualiter: ſed in maioribus feſtiuitatibus maior audiebatur pulſatio. In ipſa quoq; Dominici corporis eleuatione maior campana, & quæ dulcius cæteris reſonabat. Et cum tantus eſſet ille ſonus, & adeo repleret auditū, ut uix poſſet quādoq; ſine læſione tolerari, tn̄, qd̓ eſt dictu mirabile, quanto quis aures ei accōmodabat attentius tanto remiſsius audiebat. Vnde ſi uera ſunt, hæc, imo quia uera ſunt, ſatis agnoſcere poſſumus ſonū illū non phantaſticum fuiſſe, ſed uere cœleſtem, diuinoque formatum miraculo. Quod etiam ex hoc euidenter cognoſcimus, quod per hunc ſonum conſtat aliquos à duplici, mentis ſcilicet & corporis, infirmitate fuiſſe ſanatos, & ab infeſtatione diabolica liberatos. O igitur uerum, & ueræ ac miræ uirtutis ſonum: quia non ſolum corporis, ſed etiam cordis aures, cæterorumque uiros membrorū, animorū quoque uirtutes tam efficaciter penetrauit.

De cantibus cœleſtium ſpirituum, & miraculoſa oratorij dedicatione. Cap. 14.

IAm uero nos, qui cœleſtium campanarum ſonos narrauimus, etiam cœleſtium ſpirituum uoces ſilere non debemus:

Cantationes angelica audiuntur.

Audiebantur enim ibi ſæpius dulciſſimæ uoces, ſuauiſsimiq; cantus angelici, quādoq; in cella una, quādoq; in oratorio fratrum, ipſis diuinum officiū cantantibus: quandoque uero etiam ceſſantibus ipſis atque pauſantibus: quaſi eis ferētes auxiliū, fortius reſonabant. Vidit uero & audiuit uir ſanctus multa ſecreta cœleſtia, quæ ſingulatim exprimere lōgum eſſet. Sed unum inter cætera iure ſubticeri non poteſt.

Viſio eius.

Cum enim ille quandoque in aurora diei ſolitarius ſederet in cella, & aperta feneſtra in libro ſuo legeret, ecce ſubito apparuerunt extra cellam cōplures ſpiritus glorioſi, qui euntes per circuitum loci, dedicationis officium decantabant. Quo finito, eorum uiſio ſtatim euanuit. Poſtea tamen cuidam fratrum uir quidam ſplendidus apparuit, dicens: Scias, quia hoc oratorium à Deo ædificatum & dedicatum eſt. Et hoc tibi dabo ſignum in teſtimonium ueritatis Hoc enim mane, cum ſacratum locum intraueris, lampas, quæ ante altare accenditur, nullo apparente, qui eam deferat, huc atq; illuc oleo plena mouebitur. Quod & factum eſt, uidentibus & admirantibus fratribus uniuerſis.

De odio diaboli aduerſus locum illum & habitantes in illo. Cap. 15.

SEd ſicut locus iſte à Deo ſpecialiter electus & dilectus fuiſſe, præcedentibus ſignis pluribusq; alijs indiciis declarat̄, ſic diabolo non ambiguū̄ fuiſſe ſingulariter odioſus. Vnde plures fratrum ſæpe uiderunt turbas dæmonum, in ſylua circa hunc locum rugientium, uolentiumque, ſed non ualentium introire. In quadam inſuper Quadrageſima, cum fratres multo ieiunio & orationi cæteriſque operibus bonis, quantum poterant, ſe dediſſent, tanto magis malignus ille ſpiritus tentabat eos ſubuertere. Sed adiuuante eos ſpiritu ſancto, nullatenus potuit præualere: cumque eos interius in corde lædere nō poſſet, ſicut de beato Iob legit̄, exterius ipſos lædere tētauit

in

in corpore. Nã Dominica In Paſſione de nocte, antequam ad uigilias ſurgerent, aperte eis apparuit, nec facile exprimere, quanto eos tremore affecerit. Vnus autem illorum, euerſis manuum digitis, earum uſum perdidiſſe credebatur. Clamabat ille, & cum illo cæteri. Non eis erat alicubi ſecuritas, non in cella, non in choro, non in eccleſia: quia ubique teterrima uidebant dæmonia. Sed uir ſanctus hæc ſentiens, in cella ſua orans, miſit ad eos, dicens quod in diuino perſeuerarent officio, nec his diabolicæ fraudis machinamẽtis ſuccumberent, ſed reſiſterent fortes in fide. Facto autem mane, hæc omnia euanuerunt phantaſmata. Sic ergo diſpenſante optima Dei prouidentia, hi ſerui eius ad ſuæ probationem fidei & uirtutis exercitiũ inter uarias ſpiritus ſancti conſolationes, etiam has aliaſque plurimas maligni ſpiritus tentationes perpeſſi ſunt, ſicut & magnus Chriſti athleta, qui ait: Ne magnitudo reuelationum extollat, me datus eſt mihi angelus ſatanæ, qui me colaphizet.

Iob. 2. Dæmõ fratribus infeſtus eſt.

2. Cor. 2.

De fide præmiſſis firmiter adhibenda, idq; eo magis, quod ab ipſo ſcripta ſunt. Cap. 16.

HAEC autem, quæ huc uſque piè ac fideliter, Chriſto teſte, retuli, ideo certiori fide maioríque deuotione me reuereri fateor, quia ab hoc ſancto uiro, non ad ſui gloriam, ſed ad Dei laudem & proximi ædificationem, pure & ſimpliciter narrata hiſtoriæ ueritate, ac propria ipſius manu ſcripta, in cella eius inuenta ſunt. Non enim arbitror quenquam, qui uel tenuẽ ſenſum religionis habeat, tantum ſacrilegij crimen uelle committere, ut putet eum in hoc ſcripto fuiſſe mentitum. Abſit à quolibet, qui ſub Deo uiuit, iſta ſuſpicio: horreſcat hoc credere animus Chriſtianus, quia non eſt hominis uox iſta, ſed dæmonis. Neq; enim uir iſte ſanctus hoc quæſiuit, aut indiguit, ut uel à ſe, uel ab aliis mẽdacijs laudaretur. Nam licet multa illius geſta innotuerint in mundo, quia non potuerunt celari: tamen innumerabilia eſſe dicuntur, quæ, ſicut & de beato Martino legitur, dum ipſe iactantiam uitauit, occultauit, nec in hominum paſſus eſt notitiam peruenire quippe qui humanam laudem ſupergreſſus, & mundi gloriam calcans, uirtutis ſuæ conſcientia, cœlo teſte, frueretur. Cæterum ſi fortè in his, quæ ipſo authore de geſtis eius ſuperius memoraui, offendat aurea quorundam nimium delicatas ſermo ruſticiæ, ſuper uos, fratres chariſsimi, mea erit excuſatio. Nam qui mihi tribuiſtis huius ſancti geſta narrare, illud etiam concedere debuiſtis, ut mihi liceret, exemplo illius, ſermonum phaleras & uerborũ ornamẽta contẽnere.

LIBER SECVNDVS, DE IIS, que ab eo uſque ad mortem geſta ſunt, & à fratribus eius aliiſque fide dignis authoribus approbata.

PROLOGVS.

COgor nunc fratres chariſſimi, & merito compellor dicere cũ propheta: Domine, audiui auditionem tuã, & timui. Audiui quippe Dominum ſapientis uoce docentem, quod non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Audiui rurſus per Prophetam peccatori dicentem: Quarè tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamẽtũ meũ per os tuũ. Audiui ergo Dñe Deus hanc tuæ eruditionis atque comminationis auditionẽ, & ſi cordis, ſicut corporis, aure perceperim nimirũ timui. Quomodo enim non timerem peccator indignus, cum ſe timere aſſerat propheta ſanctus? Quomodo, inquam, nõ uehementer timerem, aut quomodo tam obliuioſus præmiſſorum auditor, uel meæ cõditionis tam immemor eſſem, ut abſq; timore & erubeſcentia mihi timerè arrogarem huius ſancti Petri confeſſoris laudes exprimere, & illius, immo nimis glorioſi Dei in ſancto eius uirtutes enarrare, qui multis & magnis oneratus peccatis, & adhuc carnis paſſionibus obnoxius, ſuauitatem ſpiritus necdum ſenſerim, tantarum indignus ſapere dulcedinem? Ideo nõ immerito propoſueram manum a calamo retrahere, & in his, quæ ſuperiori libello narrata ſunt, ſcribendi audaciam terminare. Sed iam uideo, dilectiſsimi fratres, quòd ueſtris deſiderijs præmiſſus meæ narrationis ſermo nõdum ſatisfacere ualuit, niſi etiam illa ſcribam, quę de hoc uiro ſancto à deuotis eius fratribus, ueridicis utiq; ac fidelibus authoribus, tradita ſunt, & in ueritatis teſtimonium etiam Apoſtolica authoritate firmata. In hoc ergo nõ meæ, ſed ueſtræ uoluntati, obtemperans, cui reſiſtere charitas uetuit, de ueſtris etiam, non de meis orationibus & meritis, confiſus, ad illa ſcribenda ſecurus & audax, utinam nõ præſumptuoſus & temerarius, progredior.

Haba. 3.

Ec 15. Pſ. 49.

De frequentia & feruore orationis eius. Cap. 1.

SEd unde potius exordiar, quam ab oratione, cuius in hoc ſancto uiro tam feruens & tam iugis & frequens fuit deuotio, ut eam magis mirari ualeam, quàm referre? Vacabat enim nocte dieque deuotis orationibus, & licet terram corpore, cœlum tamen mente habitans, iam quaſi diuinis frui uidebatur colloquijs. Surgebat media nocte cum Propheta, ad confitendum nomini Domini: & expleto matutinali officio, legebat* Pſalmos pœnitentiales cum litanijs & ſuffragijs quampluримis, nec deerant oris uocibus, cordis gemitus & abundantes fluuii lachrymarum. In aurora uerò Miſſam tam deuotè celebrabat, ut etiam mentes adſtantium quodam ardore charitatis accenderet. Qua finita, iterum, ut prius ad pſalmodiam & orationũ ſuffragia recurrebat. Ac deinde ſingulis horis Deo debitum perſoluens officium, nõ ſolum ſepties in die, ſed quaſi cõtinuè diuinis laudibus cum lachrymis & genuflexionibus inſiſtebat. Si quid uerò temporis ſupereſſet, quo ab oratione ceſſaret, non illud dabat ocio uel quieti, ſed aut neceſsitati naturæ, aut utili exercitio ac labori. Scribebat enim libros & compingebat, uel ſuebat ueſtes ſuas, aut ſuorum confratrum, ut tentator malorum diabolus, in bonorum operum labore ſemper eum inueniret occupatum.

Aſſiduitas precũ eius

Pſ. 118

** Pſalterium*

Miſſam ac notiſſimè celebrat.

De uſitata eius abſtinentia & ieiunijs. Cap. 2.

VT autem ſanctus uir Dei orationi ac contemplationi uacaret liberius, carnem ſuam miris modis ſpiritui ſubijci & ſeruire cogebat. Vnde eam uelut hoſtem domeſticum totis uiribus domare ſtudens, nec ſanus, nec infirmus carnibus ueſcebatur. Vinum quoque rariſsimè bibebat, ſic tamen aqua mixtum, ut uideretur uini ſpeciem perdidiſſe. Semper etiam, niſi in Dominicis diebus, ieiunebat, nec ea, quæ guſtui ſaperent, ſed quæ uix debilitatem corporis eius ſuſtentarent, aſſumebat in cibum. Et cum hæc ageret quotidiè, ſpecialiter tamen ſexta feria arctiori ieiunio, in pane ſcilicet & aqua, carnem

Carnibus nũquã ueſcitur.

ſuam

ſuam affligebat, in ſe compaſsionem exercens Dominicæ paſsionis. Sed licet cibo & potu parciſsimo uteretur, de eis tamē, uelut de magnis Dei beneficijs, deuota- & largiſſuas gratiarum actiones Domino exhibebat. Et ut corpus ſuum parce, ſic animam abundanter paſcebat, tam ſacræ ſcripturæ & aliorum ſanctorum librorum lectione, uelut ſpirituali cibo & potu, iugiter reficiens, illud firmiter gerens in animo: *deut. 8.* Non ex ſolo pane uiuit homo, ſed ex omni uerbo, quo procedit de ore Dei.

De ſpeciali ſeruantia Quadrageſimalium ieiuniorum. Cap. 3.

Licet uerò ipſa, quam diximus, abſtinentia potuiſſet merito ſufficere, ea tamen uir Dei minimè contentus, quatuor annis ſingulis, quadrageſimas obſeruabat, in quibus uno tantū, inſipido ferculo utebatur. Et in tribus earum in pane & aqua ieiunans, quandoque ſolis folijs caulium; abſque pane, quandoque ſolis crudis fructibus ueſcebatur. Nec enumerari facile aut narrari poteſt, quāta auſteritate die noctuque maioribus ſe abſtinentię frenis conſtrinxerit, quibus humanam fragilitatē quaſi inhumaniter refrenās affligebat, ita ut inſectari ipſam mortem & rapere uelle uideretur. Vnum quippe ab eo geſtum traditur, quod pluribus fortaſſe, ut de Origine ait Euſebius, minus perfecti ſenſus eſſe uidebitur, ſed perfectæ fidei indicium continens. *Nimio ſe rigore affecit uir ſanctus* Quodā enim Quadrageſimæ tempore, quaſi fortiora, tormētorum genera excogitans, ut ieiunium auſterius adimpleret, & diuinę contemplationi uacaret attentius in foueam quandam deſcendens, ſolum panes decem & octo cepas pro ſuſtentatione intulit. Et ecce cum ibi imbrium & niuium frigoriſque nimia inualuiſſet aſperitas ueſtimenta eius glacierum tenacitate ſic adhæſerunt circunſtantibus foueæ parietibus, ut uiginti diebus immobilis permaneret, in Dei laudibus tamen perſeuerans. Et expleta huiuſmodi Quadrageſima, cum ſuperueniſſent quidam deuoti, qui pro tanta eius benedictione accipienda ad eum tunc accedere ſoliciti erant ipſum quaſi ſemiuiuum repererunt. Et inde cum fletu & planctu eum trahentes, & accenſo igne reſocillantes, adhuc ibi quinq; panes, qui ſuperfuerant, inuenientes, mirati ſunt. O quam mirabiliter tanto tempore eum quinque panibus pauit in antro, qui multa hominum millia quinque panibus *Ma. 14* ſatiauerat in deſerto. Poſtea tamen audiuit uocem ſibi dicentem, eumque diuinitus docentem: Frater Petre, inquit, noli iam graue onus aſello tuo imponere; quia ſi eum perimis, inde coram Deo redditurus es rationem. Quo audito ſe deinceps à tā grauibus & importabilibus corporeæ fragilitati oneribus aliquatenus temperauit. Sed hic te alloquor, ò mira Dei prouidentia. Qui enim cuncta ſapienter ſuauiterque diſponis, cur huius ſerui tui animum in tantam & immoderatam, ut ita dicam, pęnitentiam attrahere uoluiſti, à qua eum poſtea tuo pio moderamine retrahere decreuiſti? Sane hoc ideo, ut magnum fidei eius zelum oſtenderes, & per hoc arduum & magis admirandum, quam imitandum, exemplum nos molles nimia & deſides, ad qualencunque pœnitentiam pro- *Ge. 22.* uocares. Sic Abraham ad immolandum filium excitaſti, non ut immolando occideret, ſed ut occidere uolendo, obedientiæ iuſtitia innoteſceret, & iuſti obdię̄tia cæteris exemplum demonſtraret.

De mira eius auſteritate in omni pœnitentiæ genere. Cap. 4.

Nec ſolum fidelis Dei ſeruus in abſtinentia plurima, in ieiuniis indeſinētibus, in uigiliis penè iugibus: ſed etiam in rebus cæteris admirandam cunctis ſeculis pœnitentiæ auſteritatem obſeruare ſatagebat. *Veſtes eius.* Ipſe namque uilibus multū & aſperis ueſtimentis indutus, cilicijs de pilis equorum reticulatis & nodoſis utebatur. *Ma. 3.* Fuit ille magnus doctor & prædicator pœnitentiæ, iſte uerò magnus, eius imitator & diſcipulus. Magna tamē quædam de diſcipulo narramus, quæ de magiſtro non legimus. Hic namque ad nudam carnem catenam ferream, uel quandoque ferreum circulum ferebat: *Lectus eius.* hic ſtrati molliciem ſpernens, ſuper terram ac nudis tabulis uel cācellatis craticulis, ueſtitus cilicio, & præcinctus lumbos ferreo cingulo aut catena, dormiendo iacebat & *Puluinar.* pro puluinari lignum aut lapidem, uel aliquid huiuſmodi capiti diſponebat. Et quod mirū eſt, dictu, etiā infirmus nunquam molliori lecto uſus fuiſſe perhibetur. Quid plura? Hic in quibuſdā prædictarum Quadrageſimarum temporibus ſolo cilicio pro omni ueſte uſus eſt. In quibuſdam uerò cilicio, ſuperimpoſita lorica, cuius pondere caro eius per ſubintrantes cilicij nodos ſæpius uulnerata, ſanie & uermibus ſcaturiens putreſcebat. Quid hic dicimus? Vnde tanta in mortali & fragili corpore fortitudo. Vnde tam fortis in homine debili tollerantiæ uirtus? Sanè tam longū tamq; auſterum martyrii genus homo Dei ſupra hominem, non humana, ſed diuina uirtute ſibi ſpecialiter aſsiſtente, tolerare potuiſſe credendus eſt, Ideoq; fieri potuit, ut tam oneroſum iugum non ſolum fortiter & libēter, ſed leuiter & ſuauiter toleraret illius *Ma. 11* gratia, qui ait: Iugū meū ſuaue eſt, & onus meū leue.

De congregatione fratrum, & Apoſtolica eius ordinis confirmatione. Cap. 5.

Congruebat igitur, ut lucerna hæc ardens & lucens non abſconderetur ſub modio ſed ſupra candelabrum poneretur, ut luceret omnibus qui in domo ſunt. Ideoq; cum aliquandiu latuiſſet in eremo poſtea palam innotuit. Virtutum nāque ſuarum ſplendor & rutilans charitatis flamma, *Multi ſe in eius tradūt diſciplinam.* & odorifera omnimodæ ſanctitatis fama ita generaliter diſpergi, longeque ac latè diffundi meruerunt, ut ad ſanctæ uitæ ſocietatem eiuſque imitationem multos allicerent. Vnde factum eſt, ut tanta ad eum multitudo fratrum ſuo ſubdenda magiſterio & exemplo docenda confluerent, ut ad eorum conuenientem habitationem uaria oportuerit loca conſtruere. Quæ cum pauperrima eſſent, non deſinebat uir ſanctus fratrum paupertatem ſua uiſitatione conſolari, & beatæ paupertatis Chriſti eis documenta atque exempla proponere, cæteraque præcepta & Euangelica conſilia, quæ ipſe ſingula ſummo amore & ſtudio impleuerat ſumma diligētia implenda docere, & ne puſillus grex quem ſic ouili Chriſti aggregauerat, diſperſus periret, *Concilium Lugdunenſe.* cum audiſſet uir Dei omnes ordines, per Apoſtolicam ſedem non approbatos, debere caſſari, in generali Concilio Lugdunenſi, tūc ſub Gregorio Papa X. celebrando, ipſe ut pius & uerus paſtor, animam ſuā ponens pro ouibus, nō ſibi nec laboribus ſuis parcēs, licet debilis & confractus, non equitando, ſed pedibus eundo, aſſumptis ſecum duobus fratribus, iter illud longum & aſperum cum magno uitæ ſuæ periculo arripuit. Sed Dei auxiliante gratia illuc perueniēs ultra quam ſperat, quā i oculis ſummi Pontificis gratiam

tiam inuenire meruit, & priuilegium confirmationis ſui ordinis ſub beati Benedicti regula impetrauit. Quod benedictus Deus pia diſpenſatione fieri noluit, nt benedicta Benedicti patris regula, tunc multum, & nunc magis á quibuſdam probdolor ſolo nomine monachis conculcata, per nouam huius ſancti ordinis inſtitutionem reuelata, in melius reformetur.

Ordo eius cō firmatur.

De augmentatione ordinis, & monaſteriorum eius multiplicatione. Cap. 6.

NEc proſpero fine & fructuoſo euentu fruſtrata eſt regulatiſsima ordinatrix, & ordinatiſsima omnium ordinum regulatrix Dei uolunras atque diſpoſitio. Nam poſt immenſos illius itineris labores, poſt innumera uiæ pericula, poſt latronum inſidias, à quibus miraculosè, miſſo diuinitus nuncio in effigie militis, ſuper equum album ſedentis, & eius uiam dirigentis, ereptus atque liberatus eſt, poſt alias quoque uarias tribulationes & moleſtias, quas non ſolum in ſe, ſed in ſua abſentia etiam in fratribus ſuis & eorum monaſteriis & bonis, à quibuſdam illorum locorum epiſcopis pertulit: poſt hæc, inquam, tam diuerſa & aduerſa laborum atque periculorum genera, tandem, diuina eum protegente gratia, ad propria reuerſus, cum ingenti gaudio & omni exultatione ſuſcipitur. Et cito poſt, congregatis undique fratribus ſuis, in monaſterio ſancti ſpiritus de Magellis, generale Capitulum celebrat: ubi eodem ſpiritu inſpirante multa cum eis de obſeruatione mandatorum Dei & dictæ regulæ pertractans, plurima ſtatuta ualde ſalutaria ad reformationem monaſticæ diſciplinæ utiliter ordinauit. Et extunc & deinceps multa loca & monaſteria, etiam quędam, quæ monachorum nigrorum fuerant, ſuo ordini mancipauit. Creuitque adeo eius ſancta religio, ut in breui trigintaſex loca Domino dedicarit, in quibus fere ſexcenti fratres ei oblati, cum multa deuota familia, uarijs uirtutum & bonorum operũ exercitijs inſudabant. Et quia multi deuoti ſeculares, habitum religionis aſſumere non ualentes, ſocietatem & participationem ordinis habere ſummopere auebant, conſtituit quandam confraternitatem, in qua ſub certis ſalutaribus obſeruantijs, in pluribus ciuitatibus & locis, innumera utriuſque ſexus multitudo ĩ miſericordiæ aliarumque uirtutum operibus proficiens, Chriſto & membris eius pia exhibebat obſequia. Sic Deus nouellæ uineæ, quam per ſeruum ſuum plantauerat, magnum in tam breui tempore dare uoluit incrementum, ſimulque multiplicauit gentem, & magnificauit lætitiam. Nam de huius religionis multiplicatione & magnificatione totus exultabat orbis, & uirũ Dei ac fratres eius, tanquam ſanctos, uniuerſus exaltabat populus: Quippe cùm Deus non ſolum per eum, ſed etiam per complures fratres eius multa & magna miracula ſua mirabili gratia edere dignaretur.

Seruatur à latronibus miraculoſe.

Cæleſtinorum inſtitutũ ualde proficit

De magno eius Zelo erga ſalutem animarum ſubuentionem pauperum. Cap. 7.

NEc ſolum ita, ut prædiximus, ſed alijs miris & inenarrabilibus modis fuit ei magnus charitatis zelus: non ſolum erga ſuorum fratrum, ſed etiam erga cunctarum animarum ſalutẽ. Nec enarrare facile eſt, quot de faucibus diaboli animas extraxerit, quot à uia prauitatis ad uitam pietatis, à uanitate ad ueritatem, à cupiditate ad charitatem, á ſuperba elatione ad humilem ſubiectionem attraxerit. Vnde factum eſt, ut eius doctrina & exemplo, uiri & mulieres circumadiacẽtium locorum omnes pene religioſi uiderentur. Quod ſi inter eos lis aliqua aut diſcordia oriretur, ſi quod ſcandalũ, ſi quid bonis moribus aduerſum naſceretur, eius authoritate & conſilio quaſi diuino quodam oraculo territi, cogebantur ad emendationem ſeſe conferre. Sed quis exprimare ſufficiat miſericordiæ zelum, quem ille ſpecialiter gerebat erga pauperes? Eos quippe non ſolũ ſpirituali, ſed etiam corporali refectione fouebat. Vnde cum ad eum undique confluerent, eis ultra, quam dici poſsit, compatiens, eleemoſynas erogabat. Cumque multa ei & pauperibus eius fratribus donarentur, ipſe tanquam fidelis diſpenſator, Prophetæ doctrinam ſecutus, diſperſit omnia & dedit pauperibus: & ideo iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Sic ergo omne, quod ipſe poſsidebat, omnium quaſi commune patrimonium erat. Nam ut inopibus alimenta, dotes uirginibus, remedia infirmis, & oppreſsis ſubſidia largiretur, plerunque præcepit ſuis fratribus oues & boues, & alia monaſteriorum ſuorum animalia, cũ audiret ea multiplicata, uendere: & ex ea pecunia & noua conſtruebat monaſteria, & pauperibus largiebatur. Argenteos autem calices & ſericas ueſtes aliaque precioſa eccleſiarum ornamenta uendi aut alijs eccleſijs donari curabat, ne fratres rebus precioſis delectarentur. Multa enim ei donabantur, aurum, argẽtum, ueſtes, cera, & alia complura: quæ ille per ſui ordinis monaſteria, aliorum quoque religioſorum & per ſeculares eccleſias ſolicitè diſtribuebat.

Benignitas eius in pauperes.

Pſ. 111

De doctrina eius efficacia erga ſingulos hominum ſtatus. Cap. 8.

COnfluebant autem ad eum non ſolum pauperes, ſed etiam diuites, & omnium ſtatuum homines, & eccleſiaſtici, & ſeculares: quos pro ratione conditionis ſuæ, de more, reuerenter ac humiliter ſuſcipiens, ſpirituali eleemoſyna, uerbo ſcilicet ſuæ doctrinæ, uelut cibo ſpiritualis alimoniæ, paſcere & abundanter reficere ſatagebat. Et licet uir ille ſimplex & rectus, non multum foret peritus, aut magna literarum ſcientia præditus, illa ſcilicet, quæ ſtultitia eſt apud Deũ: quia, ut ait Apoſtolus, quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, ut confundat fortia: tamen diuina ſapientia repletus, omnes ſalubriter inſtruebat, ſingulos congruenter ſtatui eorum ſpecialibus monitis erudiens. Cumque non ſolum ſimplicibus & popularibus, ſed etiam diſertis & ſapientibus de diuinis rebus loqueretur, non tentabat uerba proferre diſerta, ſed fortia: nec ad audientiæ popularis illecebram fucata, ſed ad diuinam gratiam & gloriam conſequendam rudi ueritate ſimplicia, & ſimplici puritate utilia. Vnde quia doctrinæ ac uocis eius puritas & pura ſynceritas non eloquentiæ uiribus utebatur ad uirtutis argumenta, ſed rebus, ideo manifeſte & euidenter aderat ei diuina gratia, per quam innumeros ſui imitatione ad uirtutũ opera prouocabat: quippe qui non ſolum in uerbo, uerum etiam in opere conſummatæ diſciplinæ præberet exempla. Hoc autem de eo ſingulariter admirandum narratur, quod nullus erat tot uitiorum laqueis irretitus, aut tãtorum peccatorum pondere preſſus, qui ſancta facie eius proſpecta, & auditis eius mellifluis, ad conſcientiæ compunctionem non rediret, uel ab eius præſentia abſque cõſolationis gratia recederet. Et qui eum ſemel uiderat, illum reuidere cupiebat ardentius. Ideoque tanta ad eum populorum frequentia concurrebat, quod non erat ei omnibus loquendi facultas, ſed ut eius uiſione conſolarentur, locum aliquem eminentiorem aſcen-

1. Co. 1

Efficacia ſermonũ eius.

debat

debat, ut data ab eo benedictione recederent, Vbi quandoque plures infirmi & dæmoniaci eius precibus & meritis ſanabantur.

De abitione eius ad loca ſecretiora, ut frequentiam hominum fugeret. Cap. 9.

LIcet autem uir Dei quarta & ſexta feriis totius anni, ac in quatuor Quadrageſimis ab hominibus ſequeſtratus, Deo & ſibiipſi uacans, nullius admitteret colloquium: hoc tamen non contentus, illam quam prædiximus, inquietudinem & popularis frequentiæ moleſtiam non ferens, ſed ut indeſinenter diuinis meditationibus inhæreret, uitã ſecretiorem habere deſiderãs, deliberauit fugere multitudinem, & à communi conſenſu fratrum, quem ipſe fundauerat, ad alium locum deſertum diſcedere. Quod cum ille fratribus indicaſſet: Cur nos, inquiũt pater deſeris, aut cui nos deſolatos relinquis? Ipſe uero eos flentes & gemẽtes conſolans: Non uos, inquit, filioli relinquo, ſed quod facere diſpono, pro mea & ueſtra utilitate facio. Ego quippe ſenex ſum, & cõlue te hactenus onera portare nõ poſſum: ſed à uobis abſens, ſemper auxilio & conſilio præſens ero. Igitur cũ aſſumptis ſecum paucis fratribus, ſeceſsiſſet ad locũ ſecretiſſimum ſancti Bartholomæi de Legio, ubi crederet ſe ab hominibus ignoratum iri, abſcondi tamẽ non potuit lucerna ſuper candelabrũ poſita. Sed multo plus, quam antea, ibi à populo quæſitus & frequentatus, uirtuoſæ lucis ſuæ opera mundo declarare cõpulſus eſt. Ipſe uero terrena faſtidiens, cogitauit adhuc ad locum altiorem atque difficiliorem aſcendere. Et aſſumpto ſecum uno ſocio, ad montis Magellæ uerticem ueniens, deſcendit ad quandam cryptam ad quam ſine periculo non poterat haberi acceſſus, ut ubinam degeret, nullus agnoſceret, uel agnoſcens, illuc aſcendere formidaret. Ibique ad honorem ſancti Ioannis Euangeliſtæ cõſtructo oratorio, pro ſe & duobus ſociis cellas ædificans, per plures annos mãſit. In quo loco multa per eum miracula Dominus oſtendere dignatus eſt. Cumque nec ſic latere potuiſſet, & maior illuc hominum multitudo concurreret, & eorum laboribus parceret atq; periculis, redire diſpoſuit ad montem Muronis, ubi primo ſuæ conuerſionis tempore manere conſueuerat. Quem loci illius incolæ mentes eorum inſtigante Deo, cum innumera utriuſque ſexus multitudine, cum proceſsionum ſolennitate, cum oblatione deuota munerum, ad Dei cultum pertinentium, cum iubilo laudum & exultationum, quaſi angelum de cœlo, miſſum, officioſè & honorificè ſuſceperunt.

Perit locum ſecretum ſed latere non poteſt.

Alium ſecretiorẽ adit.

De electione eius ſummum Pontificem, & ut eam effugere uoluerit. Cap. 10.

IGitur uir ſanctus ibi in cella recluſus, pluſquã unquam alibi, magna cum auſteritate uiuebat, ſeq; ad finem appropinquare conſpiciens, holocauſtũ Deo odoriferum magis ac magis offerre ſtudebat. Sed cum ibi per anni & menſis unius ſpatium habitaſſet, placuit diuinæ prouidentiæ eum de cella extrahere, & ad noui certaminis campum dirigere, ut fortis athleta maioris gloriæ coronam perciperet. Nam cum ſedes Apoſtolica poſt obitum Nicolai Papę quarti, propter Cardinalium diſcordiam, biennio & amplius uiduata paſtore uacaſſet, & ipſi apud Peruſium congregati, iterum de celebranda electione tractarẽt, unus eorum, qui primæ uocis honore fungebatur, fratrem Petrum de Murone, in ſummum nominauit, Pontificem. Ad quam uocem cæteri ſtupefacti, inſpirante ac inſtigante ſpiritu ſancto, eum concordia elegerunt. Quod rariſsime alias contigiſſe legitur. Impedit quippe ſæpe huius electionis concordiam malignus ille ſpiritus diſcordiæ, qui cæca ambitione ſuperbos homines ad huius honoris culmen imprudenter ac impudenter deſiderandum impellit. Facta igitur illa tam mira & manſueta electione, cum de ea ſinguli ingenti lætitia & inenarrabili gaudio exultarent, ſolus ipſe uir ſanctus nimio mœrore grandique lamento repletus eſt. Et cum de hoc eius honore totus populus lætus, inſpirante Domino, proſiliret, humiliter ille recuſare ſatagebat, indignum ſe titulo tanti honoris exiſtimans, ut dignus magis fieret. Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recuſat. Nec ſibi ſe excuſare ſatis erat, ſed latenter cum uno ſocio, cui cordis ſui ſecretum prodiderat, fugam capere attentauit. Verum ſubita populi multitudine circumuentus, cùm euadendi ſpes non eſſet, Papalem dignitatẽ magis ui adactus quam uoluntarius, acceptauit. Non enim tanquàm idoneũ ſe ad illud officium teſtabatur aſcitum, ſed uelut indignum, ab illa uitæ monaſticæ diſciplina querebatur expulſum.

Eligitur in ſummũ Põtificẽ.

Fugã capeſſit, ſed retinetur.

De conſueta humilitate in ipſius etiam ſublimi ſtatu ſeruata. Cap. 11.

IPſe ergo à monachorum cœtu ad ſummum pontificium raptus, tanta diſtrictione omni ęuo ſuo propoſitum ſolitudinis cuſtodiuit, ut nihil de præteritæ humilitatis tenore laxauerit, aut de adiecto ſibi honore blanditus ſit. Vnde cùm audita electionis eius fama reges Siciliæ & Hungariæ ueloci curſu ad eum perueniſſent, & relicta cella, ad monaſterium ſancti ſpiritus cum eis deſcendiſſet, & peractis ibi aliquot diebus, ire Romam diſponeret, non magnum equorum apparatum, ſed paruum aſellum ſibi adhiberi præcepit. Quod reges admirantes ac alij Cardinales, uiæ eius comitantes ueſtigia, ſuadebant ne hanc Eccleſiæ Dei inferret iniuriam. Sed ab incepto humilitatis propoſito eum fruſtra conantur abſtrahere. Nam uſque ad ciuitatem Aquilæ ſuper aſellum ſedẽs, honorabili ac innumerabili turba comitatus acceſsit. Hoc autem ab eo factum eſt, non quidem ſuperba ſingularitate, quaſi alios, qui aliter fecerant, reprobare uoluerit: ſed ſingulari humilitate, quã ſanctæ ruſticitatis monaſtica conſuetudine nec facile, nec cito auelli potuit. Hos quippe magnificos apparatus, ſiue in equis, ſiue in ueſtibus ac alijs exterioribus ornamẽtis, quos plerique pompas uocant, à tẽpore beati Sylueſtri Papæ ſancti patris, non ſolum ſummi pontifices, ſed & alii minores epiſcopi, non ad ſuam, ſed ad Chriſti & Eccleſię eius gloriam extollendam introduxiſſe credendi ſunt: quos exterius cum temperantiæ moderamine obſeruare, interius tamen ſeruata humilitate, non eſt uanitatis aut uitij, ſed eſt uirtutis ac meriti. Vnde grauiter increpandi ſunt illi, & præcipuè monachi, qui ſub prętextu humilitatis, propter huius conſuetudinis obſeruantiam, ſtatui epiſcopali ſuperbe detrahunt. Multa nanque in talibus decent epiſcopos, quæ non decent monachos, aut eorum Abbates uel prælatos, ſicut B. Bernardus teſtatur, dicens: Alia equidem eſt cauſa epiſcoporum, alia monachorum. Scimus enim, quòd illi ſapientibus & inſipientibus debitores cum ſint, carnalis populi deuotionem, quia ſpiritualibus non poſſunt, corporalibus excitant ornamentis. Quod autem Chriſtus illam ſingularem huius ſerui ſui humilitatem non ſibi ac Eccleſiæ ſuæ imputaret ad iniuriam, ſed ad honorem,

Vide humilitatẽ in tanto ſtatu.

Num liceat Pontificibus quoſdã magnificos præſeferre apparatus.

ſingulari

ſingulari uoluit declarare miraculo. Nam cũ multi poſt eum infirmi portarentur, ut ſaltem poſſent eius tangere fimbriam ueſtimenti, (erat enim totius populi mira erga eum fidei deuotio) homo quidam filium ſuum, ambobus pedibus claudum, portans, cũ ad uirum ſanctum præ multitudine non ualeret accedere, aſello, de quo deſcenderat, puerũ impoſuit: qui ſanitate recepta, ab illa hora firmiter ambulauit.

Nota miraculum inſigne.

De eius coronatione, & de his, quæ in Papatu geſſit. Cap. 12.

IN dicta igitur ciuitate Aquilæ, uocato Cardinalium cœtu, pater ſanctus in feſto Decollationis S. Iohannis Baptiſtæ coronam, aliaque Apoſtolica ſuſcepit inſignia. Et quia in terris habitãs, iam cæleſtis erat, & cum Apoſtolo uerè dicere poterat, Noſtra conuerſatio in cælis eſt: in ſua coronatione, Deo (ut credimus) inſpirante, Cœleſtini nomen accepit. Ipſe quoque, ut uerè Cœleſtinus, cęleſtem theſaurum Indulgentiarum Apoſtolicarum liberaliter aperuit. Cumque prælati & principes eſſent ei ad petenda beneficia Eccleſiaſtica importuni, cogitauit non ſolùm diuitibus temporales, ſed etiam pauperibus ſpirituales diuitias impartiri. Deindè uerò, cùm ad preces regis Siciliæ ueniſſent Neapolim, ibi cũ ſua curia aliquandiù reſidens, fecit ordinationem unã duodecim Cardinalium: inter quos ex ſuo ordine duos fratres elegit, ut cum illis in pontificio ſpirituale haberet conſortium, cum quibus ab ipſo tyrocinio militiæ ſpiritualis, ſeu in cœnobio, ſeu in eremo, contubernium ei fuit. Ipſe nãque cœnobitica profeſsione, & anachoreticæ ſublimitatis perfectione ità diligenter inſtructus atque inflammatus erat, ut etiam in Papali camera, & anguſto palatio cellã ligneam anguſtumque ſibi, & eremiticum fieri uoluerit habitaculum, ut in alto humilis, inter turbas ſolitarius, inter diuitias pauper uiueret, ſicque liberiùs orationi ac contemplationi uacaret.

Phil. 3.

Anno Domini. 1294.

Ex ſtudium ſolitudinis.

De renunciatione Papatus, & eius commendatione. Cap. 13.

IBi ergo aſsiduè cogitare cœpit, qualiter huiuſmodi pontificali honore, uelut importabili onere depoſito, abiectaque temporali ſolicitudine, ad antiquam ſolitudinem repedaret. Cumque peritorum conſilio id iure ac ſine animæ ſuæ diſcrimine fieri poſſe comperiſſet, ita in hoc cor ſuum animumque firmauit, ut ab illo propoſito nullus eum amouere potuerit. Quid plura? Cum ipſe anno quaſi dimidio ſedi Apoſtolicæ præfuiſſet, tandèm in uigilia ſanctæ Luciæ, celebrato fratrum ſuorum cõſiſtorio, ibi liberè ceſsit Papatus oneri & honori. Et depoſitis pontificalibus inſignijs, de alta Petri ſede deſcendens Cœleſtinus, ut cœleſtem ſedem conſcenderet, ad pedes eorum, quibus præfuerat, humiliter Petrus proſternitur. O humilitas ſingularis, rara utiq;, ſed ideò meritò precioſa, non ſolùm in cęlis ſublimibus pręmijs exaltata, ſed etiam in terris ſingularibus extollenda præconijs. Vndè ut inter executioné huius facti & ipſius laudem & admirationem, nulli dubio mentis iudicio fluitarent, miraculum, quod prima die poſt eius renunciationem Dominus per eum facere dignatus eſt, certum indicium fuit. Nam cùm poſt eius Miſſam quidam claudus membris cõtractis ſeſe ad pedes ipſius proſterneret, accepta ab eo benedictione, ſanus erectus eſt. Quod profectò non fieret, ſi quod ab eo geſtum erat, tanquàm indignum Dominus reprobaret. Erubeſcant itaque, qui huic humilitati ſuperbè detrahentes, temerariè dicere auſi ſunt, hoc non ex uirtute, ſed ex utilitate animi, proceſsiſſe. Nam (ut ait Ambroſius) non ut dilectores huius ſeculi putant, parui cordis, aut ſegnis eſt animi, terrenas opes ſpernere, honores occiduos faſtidire, nec ibi gloriam quærere, ubi laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ. Huius ergò præconis laude quis dignior Cœleſtino? Nam, ut quidam eleganter inquit, reliquerũt alij nauiculas ac retia, alij poſſeſsiunculas, alij telonium, alij etiam regna, uel regnorum ſpem, ſecutique Chriſtum, facti ſunt apoſtoli & ſancti amici Dei. Papatum uerò, quo nihil eſt altius, rem tam exoptatam, tãque mirabilem, ut ab admiratione ac ſtupore dictam ferant, quis ulla ætate, præſertim ex quo tanto in precio eſſe cœpit, tam mirabili & excelſo animo contempſit, ut Cœleſtinus iſte, priſtinum & nomen & locum & amicam bonis moribus egeſtatem appetens, atque dum cælũ proſpicit, terræ immemor? O dignam igitur Papatus renunciationem, quæ quantùm ad ſolidam gloriam pertinet, multis Papalibus dignitatibus præferenda eſt. O glorioſum uirum, qui ſi nihil aliud dignum honore memoriæ geſsiſſet, hoc tamen facto tam admirando & à paucis prohdolor imitando, abundè ſe poſteritati commendaſſet. Multo plus ſiquidem commendationis & glorię reiecta, quam recepta, dignitas attulit: & ei ipſa abiectio honoris, quàm acceptio, honorabilior fuit. Atque ideò felicior, quia non ſolum temporali, ſed nec æterna mercede carere potuit. Heu heu utinam hoc honorandę humilitatis exemplum hi imitati meruiſſent, qui in hoc noſtro tam miſero tamque luctuoſo tempore, ſuperbi honoris culmen inſectari niſi ſunt: non iam ferè triginta annis Eccleſia Chriſti eorum horrẽdo diſsidio ac nefando ſchiſmate lacerata maneret.

Abdicat ſe Põtifica tu.

Miraculum.

Epi. 84 quæ putatur eẽ Proſperi Aquitanici.

De fuga eius ad cellam ſuam. Cap. 14.

SEd omiſſa nunc lachrymabili querela ſuper hoc miſerando pariterque erubeſcendo ſtatu Eccleſiæ, ad propoſitum redeamus. Poſtquàm igitur Papali honori, quem miſeri ſuperbè rapere, aut adeptum retinere cupiunt, uir ille felix humiliter renunciare cupida auiditate ſtuduerat, illo honore maximo, uelut onere mortifero depulſo, ad ſuaue iugũ Chriſti, in priſtina ſolitudine ferendum, lætus redire ſatagebat. Vnde, ut narrauerunt, qui uiderunt, tanto ille fugiebat cum gaudio, tanque ſigna lætitiæ ſpiritualis oculis ac fronte geſtabat, dum ſibi redditus liber abſcederet, ut in uultu eius neſcio quid angelicum relucerer. Ideò, ut a quodam egregio dictũ eſt: Eius aſcenſus quàm mœſtus, quamque contra animum ſuum fuerit, deſcenſus lętus & ſpontaneus declarauit. Sed quàm indignam his tam dignis meritis ac moribus ſuis procellam exceperit, audiamus. Ille nanque Bonifacius, qui ei in ſede Apoſtolica ſucceſſerat, quam non mœſtus, ut ipſe, ſed lætus, ut porè ambitioſus, aſcenderat, & quem uir ſanctus ſibi ſucceſſurum prædixerat, cùm licentiam redeundi ad cellam ſuam, ab eo pedibus eius proſtratus reuerenter & humiliter poſtulaſſet, terribilibus ei uerbis negauit. Timebat enim, nè fortè uir ſanctus a deuoto ſibi populo tanquam ſummus pontifex coleretur, maximeque in dubium uertebatur, utrum ipſe Papatui reſignare potuerit. Igitur eùm ab illius timidi ac territi, ideoq; terribilis hominis cõſpectu uir ſimplex & rectus a Neapoli clãdeſtinè fugiẽdo abſcederet, ut propoſitũ, quod ante renũciationẽ diſpoſuerat, implens, Deo pacificè ſolitarieq; deſeruiret,

nè uel

ne uel ipſe uel alius hanc fugam inobedientiæ aut alterius culpæ uiam eē crederet, Deus per eum miraculum facere dignatus eſt: Nam in uia, aſsiſtente eī Abbate monaſterij Caſsinenſis cum pluribus alijs, mulier quædam filiam ſuam, ambabus manibus paralyticam, lachrymoſè clamans, eiuſque auxiliū poſtulans, præſentauit. Cui ille, ut piua erat, miſericorditer compatiēs, ſanctæ Crucis ſignū fecit. Et ex illa hora ſubitò ſanata, perfectum manuū ſuarū uſum recepit, Poſt hoc uerò cū tādē ad cellā ſuā perueniſſet, corā altari humiliter & deuotè proſtratus, Deo gratias referebat. Quem etiam ſinguli cū gratiarū actione, tantaque exultatione & ueneratione ſuſceperunt, ut eius præſentiā, uel aſpectū quaſi cœleſte aliquod beneficiū amplectētes, nō minus ei, q̃ angelo, ſi ē cœlo delapſus, hoībus ſe offerret, uenerationis ipēderit.

Signo Crucis edito ſanat paraliticam.

De fuga eius a cella ſua, et illius perſecutione. Cap. 15.

AVdiens itaque Bonifacius ille tumidus, & tumore adeptæ gloriæ turgidus, & timore adimendæ turbatus: audiens, inquam, uirū Dei abſque ſua licētia diſceſsiſſe, timuit eū nō ad cellā ſuam, ſed ad aliū migraſſe locū, ad Papatū, cui renūciauerat, reſumēdū. Ideoque properè miſit poſt eū camerariū ſuū & Abbatē Caſsinēſem: qui eū reperiētes in cella, rogauerūt, ut ad Papā citò rediret, nè eius indignationem incurreret. Ipſe uero proteſtationē allegās, quā ante renūciationem fecerat, ſupplex orabat, ut ſummus Pontifex eū in ſolitudine pacificè uiuere permitteret, pollicitus ſe nulli hominū, oīſi ſolis ſuis fratribus locuturū. Qua promiſsione recepta, camerarius iſta Papæ relaturus diſceſsit. Sed ecce alius ſuperuenit nūcius, Apoſtolicas literas camerario deferēs, ut abſque mora uirum ſanctū etiam inuoluntariū reduceret. Cūque idem Camerarius ad cellā nō ſine impetu & furore rediret, hæc ille fide digno relatu præſentiens, abſcondit ſe & clādeſtine fugit, exemplo Chriſti, qui Herodis perſecutionē fugiēdo, in Aegyptum deferri uoluit, & in Euangelio a Iudęis, ipſum lapidare uolētibus, ſe abſcōdiſſe legitur, & diſcipulos ſuos docuiſſe, ut cū perſecutionē paterentur in una ciuitate, fugerēt in aliā. O miranda & miſerāda perſecutio: ipſe corporis uiribus deſtitutus, & propter ultimā ſenectutem ocio & quieti, q̃ itinerum labori habilior, ad partes Apuliæ in obſcuram ſyluam, ubi quidam ſerui Dei habitare dicebantur, p loca abſcōdita & ignota, uno tantū fratre comitatus, latitādi cauſa fugere cogitur. Sed quod ſtupendū eſt, quāuis mutato habitu conſueto, uiliſsima chlamyde indutus, alijs quoque, quibus poterat, modis abſconditus incederet, tamē quocūque pergeret, agnoſcebatur: quādoque a pueris, qñque a prouectis uiris, qui nūq̄ eum uiderant, proprio nomine uocabatur. Cūq; in ſylua cū fratribus tpe Quadrageſimæ remāſiſſet, ſuperuenietibus illis, qui ut inuenirēt & captiuū ducerēt, perſequebātur eū, inde abire compulſus eſt. Et uidens ſe in illis partibus occultari non poſſe, mare trāſire diſpoſuit: paratoque uehiculo, ſed male proſpero uēto, cū per quindecim milliaria nauigaſſet, ad terrā iterū impellitur, & iuxta ciuitatem, cui nomen Veſtigia eſt, applicuit.

Mat. 2
Ioā. 8.
Matt. 10.

De comprehenſione eius, & honore in uia ei exhibito. Cap. 16.

POſtquàm uerò circa maris litus aliquot diebus uir ſanctus fruſtrà tranquillum nauigādi tempus expectaſſet, capitaneus dictæ ciuitatis hæc audiens, eū captum detinuit, & hoc Papæ, ac pluribus principibus intimauit. Rex aūt Siciliæ, tūc Romæ degens, a Papa mandatū accepit, ut de regno ſuo eum ad ſe uenire, & ſecure ac celeriter duci faceret. Ad quod exequēdū, patriarchā Hieroſolymitanum & Priorem ſanctæ militiæ cū quibuſdā religioſis & nobilibus uiris regia authoritate miſit. Ipſe uerò, cū tam reuerēter & tanto honore ducerētur, ubique etiam occurrente ſibi innumerabili multitudine, cū tāta cordis alacritate a cūctis ſuſcipitur, ut uix de die, obſtāte populi importunitate, exire ualētes, nocte media iter aggredi cogerētur: nec tamē ſic euadere poterant, quo minus ante diluculum rurſus circundarētur a populo. Erant tūc multi, qui uiro Dei ſuadebant, ut ſe Papam faceret nominari, dicentes eū de iure nō potuiſſe renūciare Papatui. Ipſe uero conſtantis animi, & iuſti rectique indeclinabiliter tenax conſilij, licet ſuper hoc iterum deinde ac ſæpius interpellatus, firmus in propoſito perſtitit, aſſerens id quod iuſtè fecerat, etiam ſi non feciſſet, uolūtariè eſſe facturum. O uocem hominis uere conſtanter humilis, qui honorē, per quem tam cōtemptibilē perſecutionē euadere potuerat, perſeueranter contēnit, & ſummum ſibi honorem in ſumma humilitate conſtituit. Ideo Chriſtus, qui humilia exaltare promittit, ſeruum ſuum in hac perſecutione clarū fecit, ac multis miraculis glorioſum: quæ omnia hic tacere contētus eſſem, niſi unū me referre cogeret admiratio. Poſtquam.n. de regno Siciliæ exiuerat, poſtq̃ a dictis regalibus nūcijs Camerario Papæ traditus, Cāpaniā intrauerat, de nocte occultiſsimè in Anagniam miſſus, propè Camerā Papæ in quadam domo arctiſsimè recluſus eſt. Quo in loco, ut quantus eēt, qui ibi captiuus tenebatur, oſtenderet, uoluit Dominus hoc eum miraculo declarare. Erat in illa Papæ curia Archiepiſcopus Conſentinus, tam intolerabili dolore calculi uariaque grauatus infirmitate, ut eo a medicis derelicto, ipſe & omnes, qui eū uidebāt, de ipſius corporali ſalute deſperarent. Iamque familia eius & ſibi ueſtes lugubres, & magiſtro ſuo parauerat exequias: dum ille deuotas preces Deo fundens, per ſancti uiri merita ſalutis auxilium poſtulabat. Et ecce ſubito, oratione facta, perfectè ſanus effectus eſt, ac ita plene conualuit, ut ſequēti die hoc domino Thomę, quem pater ille ſanctus de ordine ſuo Cardinalem aſſumpſerat, ad Dei, & ſerui ſui gloriam nunciaret.

Matt. 23.

Arctiſsimè includitur.

Cōſentini archiepi repētina curatio.

De arcto eius carcere et mira eius patiētia. Cap. 17.

SEd quem Chriſtus ſic honorauit & mūdo glorioſum oſtendit, qualiter, ille Chriſti uicarius inhoneſtè ac iniurioſè tractauerit, audiamus. Habuerat.n. multa cū uiro Dei colloquia, & tā ſancta & humilia reſpōſa ab eo receperat, ut merito deberet ad eius cōpaſsionē moueri. Sed obduratus cæca ambitione animus, difficile flectitur. Igitur in cōſiſtorio Cardinaliū fingebat conſilium quærere, quid de illo uiro ſibi agēdū eēt. Cui cū plures dicerēt, ut ad cellā, quā ſemp deſideraucrat, eū, prout humiliter poſtulabat, libere redire permitteret, ipſe nō pię charitatis, ſed propriæ crudelitatis uſus cōſilio, deliberauit in arcto cū carcere detinere. Miſſus eſt itaque ad caſtrū Fumonis, & fortiſsima turri recluſus: & adhibitis ſex militibus, & alijs triginta ſatellitibus ad eius cuſtodiam, die noctuque ita tenebatur a rctat*, ut nulli hominū ad eū patere poſſet acceſſus. Perijt autem, ut duo ſibi darētur fratres, cū quibus diuinū ageret officiū. Qui ei conceſsi, illius carceris anguſtiā diu ferre nō ualētes, inde extrahebātur infirmi. Erat.n. tāta ipſius carceris arctatio, ut uir ſanctus, ubi hēbat pedes, dū Miſsā

**Illū.*

In caſtro Fumonis uir ſanctus detinetur.

celebraret,ibi caput reclinaret, dũ dormieodo quie-
ſceret.Sed prohpudor ſic Boniſacius ille,alter Hero-
des,Perrũ ſeruabat in carcere:ſic iniuſte decernit uir
ionocẽs iu carcerẽ,& talẽ carcerẽ cuſtodiri , qui nu-
per cuſtos erat & paſtor rotius ouilis Chriſtiani . O
uere horrenda ſenteotia, immo uere Herodiana ſæuit
tia.Qua igitur procella uerborum tam impium ne-
fas obrui meretur? Certe ad hoc monſtruoſum faci-
nus inualida noſtra deficit lingua,ad quod etiam Ci-
ceronis eloquẽtia nõ ſufficeret.Sed admirãda & ſum-
mis laudibus eatollenda eſt uiri ſancti uirtuoſa con-
ſtanria,qui non ſolum patienter,ſed etiam gaudenter
huius carceris ignominiã multo magis,q̃ antea Papa
lis aulæ gloriã ſuſtinuit. Nec propter improbitatẽ cu
ſtodum aut aliam moleſtiam murmur in eo aut que-
rimonia reſonuit,uel aliud impatientiæ ſigoũ appa-
ruit:ſed illud porius ſpiritualis lætitiæ uerbum pro-
tulit:Cellã,inquit,deſideraui,cellã habeo.O ineffabi
lẽ.uirũ nec labore uictũ,nec morte uincendum:cuius
uirtus carcete,cuius patientia dedecore uinci uon po
tuit.Sentiãr igitur alij,qđ libuerit:ego uerò cenſeo,ra
lem in tali uiro carcerem,non indigne æqui parandũ
eſſe martyrio.Nec æſtimare queo in eo, qui ram hor-
rendum opprobrium tam æquanimiter ferre uoluit,
etiam martyrium ſuſtinendi defuiſſe uoluntarium
animi propoſitum.Et hoc,quam illud,ei tolerabilius
fuiſſe arbitror, quo breuẽ q̃ longum. cruciatum eſt
tolerare facilius.Itaque quid de eo rectius q̃ quod de
alio ſanctiſsimo confeſſore ſcriptum legimus: Et ſi ei
gladius perſecutoris defuit , palmam tamen marty-
rij non amiſit.

De glorioſa eius morte & uenerabili ſepultura. Cap. 18.

POſtquam antẽ fidelis athlerã diu ac legitime
certauerat, iuſtus & miſericors Dominus , uo-
lens ei pugne ſuæ palmã & uictoriæ coronam
reddere, hoc modo laboribus, quos per ſexagin
taqninque uitæ ſuæ annos pertulerat , finẽ imponere
diſpoſuit.Conſueuerat uir ſanctus ab Aſcenſione uſ-
que ad Pentecoſtem ob reuerentiã Spirituſſancti,ieiu
nio,oroni atq; ſilẽtio inſtãtius ſolitouacare,&ad om
nẽ ſe deuotionẽ eaercere ſeruẽtius. Quã obſeruantiã
ẽt in illo carcere,quo decẽ menſiũ ſpatio arctatus fue
rat , cuſtodiuit . Cumque ita die ſancto Pentecoſtes

Predicit obitũ ſuũ.

Miſſam deuotiſsime celebraſſet,milites ad eius cuſto
diam deputatos,ad ſe uocari fecit ,eisque diſſolutio-
uem ſui corporis infra proaimã Dominicam immi-
nere prædixit.Ab illa aũt die cœpit grauisſime infir-
mari,& certus de morte,fecit ſibi miniſtrari eatremę
Vnctionis ſacramentum.Quo recepto,iacebat uir ſã

Accipit ſacram Vnctionem.

ctus nou ſuper culcitrã aut paleam,ſed ſuper tabulam
ſolam,cum rapeto uili coopertur chlamyde. O mira
in infirmo corpore ſani animi fortitudo.O fortis & in
ſuperabilis paupertatis & humilitatis dilectio . Ap-
propinquante uero mortis ſuæ agone , eaitum ſuum
Pſalmis & orationibus , quantum poterat , aduerſus
diaboli iuſidias munire ſtudebat.Et ut ſecum in eis aſ
ſidue uacarent,ſratres ſuos inſtãter & humiliter hor

Pſ.150

tabatur . Vode cum ipſi in diuinis pariter perſeuera-
rent laudibus,ipſo die ſabbati hora ueſpertina,eo di
cente Pſalmum , Laudate Dominum in ſanctis eius:

Feliciter excedit è uita uir ſanctiſſimus.

ſtatim complero uerſu,Omnis ſpiritus laudet Domi
num:c m flatu tenuisſimo emiſit ſpiritum,cum ſan-
ctis & beatis ſpiritibus Deum in perpetuum lauda-
turus.O beata mors.O felix glorioſiusq́,uitæ finis:im
mo uero nõ finis uitæ ſuæ, ſed alterius melioriſq; ini
tiũ.Nunc .n. naſcitur,qui ſic moritur. Auditis igitur
nouis de morte ipſius.Bonifacius Papa,licet plurimũ
inde gauiſus fuerit,triſtitiã tñ fingẽs,exequias eius in
eccleſia ſancti Petri de Vrbe,cũ Cardinalibus ſolen-
niter celebrauit.Miſitq; unũ Cardinalẽ & Camerariũ
ſuum,qui cum omnibus epiſcopis & plurimis religio
ſis de prouincia Campaniæ corpus eius ad eccleſiam
ſancti Antonij de Ferẽtino,quam ipſe nouiter cõſtru
xerat,honorifice tranſtulerunt: ubi iuxta maius alta-
re cum debita ueneratione ſepultum eſt . Non .n.tan
tas ſãcti illius reliquias iacere ĩhonoratas decuit,quẽ
admiratio purę ac ſincere uitę adeo admirabilẽ fecit.

De miraculis & eius canoniZatione. Cap. 19

VT autem uitæ eius ſanctitatem omnipotens
Deus ſibi gratam & acceptabilem eſſe proba-
ret,idipſum multiplici nobis inſinuauit mira
culo.Sed ſolũ duo hic recitare ſufficiat , quæ

Multa poſt eius obitum fiunt miracula.

eius comitata ſunt obitũ Primũ: Quidã milites, Qui
eũ cuſtodiebant in carcere,tã Papæ,q̃ alijs pluribus
retulerunt,ꝗ à feria ſeata uſque ad horã mortis eius,
uiderũt ante ianuã camerulæ eius crucẽ coloris aurei
nõ affiaã alicubi,ſed mirabiliter pẽdẽtẽ in aere. Quo
miraculoſo Crucis ſigno palẽter oſtenſũ eſt,pœniten
tiã,q̃ ille per carnis mortificationẽ iugiter portaue-
rat,Dño placuiſſe . Sed & quãti meriti apud Deũ ſit,
aliud miraculũ declarauit. Erat.n.diſcipulus quidam
eius Robertus Salentinus, ille uidelicet,cum quo uir
ſanctus,dum primum ad Papatum fuiſſet electus, fu
gã tẽtauit.Sed cũ euadere nõ ualeret,ab eo quæſiuit ,
an ſe ad eacelſa tractum, & coactum ſequi uellet.
Ipſe autem, qui à magiſtro didicerat mundum ſper-
nere, Chriſtum uero & ea , quibus ad Chriſtum per
uenitur, diligere:Quæſo, inquit , ut & labori & pe-
riculo meo parcas,meque potius celle inopis & tutẽ
ocij ſucceſſorẽ,q̃ diuitis & ſolicitæ gloriæ participẽ
uelis. Quod & factum eſt.Nam illo Romã abeunte,
iſte in ſolitudine perſtitit. Hic ergo dignus eius diſci
pulus,nõ multo poſt,beatã ipſius aĩam,è carcere ge-
mino ereptã,ad ſidereas ſcãdẽtẽ ſedes uidere meruit.

Anima eius uiſa eſt celos petere.

Qui tãto miraculo ſtupẽs , interrogauit an ſe tunc ẽt
ſequi,an quid aliud agere iuberet.Ille uero ut in ſoli
tudine maneret,admonuit: & ſic cœlũ petens , inter
uerba diſparuit. Hic aũt cõſilij memor,tandẽ lõgo cõ
fectus ſenio , poſt magiſtrũ abijt , magna ſanctitatis
opinione & mirabiliũ fama operũ relicta. Alia uero pe
ne innumera uirtutũ atq; miraculorũ ſigna,q̃bus uir
ſãctus ante & poſt mortẽ claruit,hic narrare omitti-
mus, & ad ea q̃ ſu p his diffuſe ſcripta ſũt , & diligẽtẽ
examine certis authoribus & ueridicis teſtimonijs ap
probata,lectorẽ remittimus . Ea quibus hoc conclu-
dere ſufficiat,ꝗ p p miraculorũ ac meritorũ claritatẽ,

Sanctorum Catalogo adſcribitur.

poſt longã de eius canonizatione facienda diſcepta-
tionem ,tandẽ per clementem Papam quintũ, ſancto
rũ confeſſorum catalogo annumeratus eſt,Anno Do
mini 1313.tertio Nonas Maij , ab eius aũt trãſitu,an
no circiter xj. Fuitq́;eius feſtiuas ĩſtituta 14.Calen.Iu
nij , qua die poſt labores huius uitę, in Chriſti quie
uit pace .

De generali uirtutum ac laudum eius recapitulatione. Cap. 20

HAEC igitur, auailiante Deo,ad ſuam & glo-
rioſiſſimi confeſſoris ſui laudẽ cõſcripſi.Quic
quid aut:m minus dixero,neceſſe eſt ignorã
tiæ meę potius,q̃ illius glorię,derogeſ.Latius
n.uirtutũ eius mèrita laudũq; pręconia diffundũtur.
quàm ut meo ualeant ſermone concludi.Si uero q̃s
uoluerit eius opera honoreſque operum , literarum
tradere monimentis,certum eſt , quia tanta ſunt de

eo ac talia, quæ & maius opus, & maiorem requirãt opificẽ. Ego tamen hic, quanta potui breuitate, inſerui pauca de multis: inter quæ etiã nonnulla ſunt, q̃ penè ueritatis fidem excedere iudicari poſſent, niſi ea vera ac certa teſtimonia approbaſſent. Sed ut huic operi finis in eius adhuc laudibus imponatur, ſingulos ſanctorum titulos, quos ſingulariter in ſe cõplexus eſt, breui ſub compendio colligamus. Igitur ut apoſtolus, doctrinam Chriſti uerbo & exemplo populis prædicauit: ut martyr, corporis tormenta carcerisque ſupplicia pertulit: ut confeſſor, die noctuq; orationibus & pœnitentiæ operibus feruentiſsime uacare ſtuduit: ut uirgo, concupiſcentiã carnis robuſto ac integro munditiæ ac ſanctimoniæ tenore calcauit. Quid plura? Vt pontifex & paſtor bonus, ouili Chriſti prodeſſe cupiuit, ſed præeſſe cõtempſit: Vt electus ſacerdos, dignũ Deo ſacrificium obtulit: Vt doctor egregius, diſcipulorum mores ſalutaribus documẽtis inſtruxit. Denique ut eremita ſanctiſsimus, ſolitudinẽ, paupertatẽ atque humilitatẽ, pœnitentiæ quoque auſteritatẽ ſingulari feruore zelauit. In hoc autẽ ultimo cunctos ita præceſsit, ut cũ Aegypti monachos prædicari, laudari anachoretas, eremitas mirari audiam, hunc tamen ſemper excipere audeam, nec ei monachorum quẽpiã comparare. Ab infantia quippe, poſt prima fidei rudimẽta, cũ maiorẽ perfectionis gratiam deſiderare cœpiſſet, in monaſtica diſciplina, præpoſtera uelocitate charitatis, penè cœpit ante perfectus eſſe, q̃ diſceret. Denique tantam in ea perfectionẽ adeptus eſt, quã nullæ unq̃ literæ dignis laudibus proſequentur. Quæ in re cùm diſcurrere per ſingula & numerare cuncta, onerosũ ſit, ad probationẽ huiuſmodi perfectionis hoc ſolũ arbitror ſatis eſſe, q̃ ſummum ſacerdotij gradum ad quem Dei iudicio & cum uniuerſæ plebis fauore ſublimatus fuerat, ob amorem ſolitariæ & monaſticæ uitæ deſeruit. Illa tamen ſancta & contemplatiua ſolitudo, quam actiuæ ſolicitudini, optimã cũ Maria partem eligens, prætulit, non ipſi ſoli, ſed plurimis profuit, totique Eccleſiæ Dei utilem fructum fecit. Nam ea his, quos in ſolitudine ſpiritualiter genuit, durat hodiè religioſa ſucceſsio, quæ continuè non ſolũ numero, ſed & merito creſcens, fructuoſis uirtutum operibus & exemplis, nedùm militantem Eccleſiam paſcit & recreat, ſed etiam triũphantẽ lætificat. Ad cuius lætitiæ participationem ille nos peruenire cõcedat, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

Sũma uirtutũ eius.

Luc. 10 Cœleſti norũ inſtitutũ monaſticum.

VITA S. IVONIS PRESBYTERI & confeſsoris, grauiter & fideliter conſcripta, adſtipulante ei Diplomate Clementis VI. Pontificis maximi. Dictionẽ paſsim mutauit F. Laur. Surius.

Maij 19.

TEmporibus noſtris, in quos fines ſeculorum deuenerunt, nouam quandam ſtellam creauit Deus in firmamento cœli, cuius ſplẽdore ornarentur cœleſtia, illuſtrarentur humana: nempe ſanctiſsimum Iuonem presbyterũ & confeſſorem, è Britannia minori ortum. Cuius præclaris meritis cœleſtis gratulatur Ieruſalem, Eccleſia militãs triũphat, ſatanæ poteſtas proteritur, humanum genus ſubleuatur, dum ubique terrarum eius egregia, coruſcant miracula. Et quidẽ cũ adhuc inter mortales in terris degeret, illius meritis cœperunt ſalutis exempla exiſtere, quẽadmodum & literiſ Pontificis maximi, & multorũ Eccleſiæ prælatorum, ac principum, cõpluriumque aliorum Chriſtianorum fide dignis eſt teſtimonijs cõprobatum. Fuere autem illi parentes nobiles, è quibus eſt legitimo matrimonio procreatus. Pater Ahelorus dicebatur, filius Cancieri militis: matri, Azonis nomen fuit. Editus autem in hanc lucem eſt beatus Iuo in pago, quem vulgò Martint appellant, non longè ab urbe Trecorenſi. Quàm uero Deo charus futurus eẽt, eius genitrici dormiẽti diuinitus eſt reuelatum. A primis ætatis annis uſque ad ſupremũ uitæ diem, conuenienter doctrinæ Apoſtolicæ, ſobriè & iuſtè & piè uixit in hoc ſeculo.

Clemẽ tẽ VI. dicit.

Parentes S. Iuonis.

Tit. 2.

Vbi ad quartumdecimum plus minus ætatis peruenit annum, diuinis literis cupiebat inſtitui, ut quẽadmodũ Propheta ait, In lège Domini poſſet meditari die ac nocte. Itaque Pariſios profectus eſt, cauſa amoris Chriſti libenter carens parentũ amicorũque ſolatijs, & apud ignotos & exteros degens. Neque uerò bonis literis oſcitanter incubuit, ſed eũ diligentẽ illis nauaſſet operam, neque contẽnendos in ijs feciſſet progreſſus, ut ſacræ Theologiæ, & Iuris Pontificij grauioribus ſtudijs ſeſe traderet, Lutetia Aureliam ſe contulit. Vbi ſanè uino & lautioribus ferculis, uitæque huius oblectamentis & delicijs, quantũ potuit, ſibi interdixit, corpusq; ſuũ uarijs modis macerauit. Corporis & animi pudicitiam accuratè in ſe tueri nitebatur, ſecum penſitans illud Sapiẽtis, In maleuolã animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Cũ autem in his ſtudijs iam diu uerſatus eẽt, a quodam Redonẽſi Archidiacono accitus eſt, ut iudicis eccleſiaſtici officio apud illum fungeretur. Ille uero memor illius Propheticæ ſententiæ: Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore: eam functionẽ gratis in ſe recepit, & quæ faciẽda erant, benignè, amanter & abſque dilatione exequi conatus eſt: nec tamen cõmittere uoluit, qui in ſacræ Theologiæ prælectioni quotidiè intereſſet, & corpus ſuum multiplici abſtinentia afficeret. Orphani, afflicti, calamitoſi homines, eius fouebãtur humanitate & patrocinijs: inter diſcordes cõciliabat pacem & amicitiam: eos, qui carceribus tenebantur, hortabatur ad patientiã: & cũ proferenda ab ipſo eẽt in iudicio ſententia, ſine lachrymis id non faciebat. Eccleſiaſticã libertatẽ, & immunitatẽ pro uiribus tuebatur, in miſericordiæ opera tãtum ſe impendebat, iamque toto pectore cœpit ea, quæ ſunt huius mũdi, deſpicere, & ardẽti deſiderio cœleſtibus ſemperque manſuris bonis inhiare. Interim autem famæ eius ad Trecorenſis Epi aures perlata, ab eodem Epo generalis eſt iudex, ſiue officialis, ut uocant inſtitutus. Sed neque tic immemor fuit eorum, quæ ante diximus: immo uero ad ſublimiora pietatis ſtudia ſe accingens, ibat de uirtute in uirtutem, & ſemper ſeipſo melior euadere nitebatur. Cũ autem id officij aliquandiu ſtrenuè & fideliter eẽt executus, cuperetque totum ſe dare contemplationi rerum diuinarum, & uiuendi perfectiorem ſectari modum, eo officio ſe abdicauit, atque ad Eccleſiam de Lohaneto, cuius erat moderator, ſe cõtulit, totũq; ſe diuinis mancipauit reb. beatiſsimæ Mariæ Magdalenæ illectus exemplo, quæ partẽ optimam elegit, & Dominum habuit ſui inſtituti approbatorem. Ibi tum ueſtes molles & delicatas, quibus pro ratione ſui ſtatus antea fuerat uſus, ilico abiecit, pãnoque colorio ſiue albo, eoque rudi & exigui precij contentus, inſtar pauperum monachorum, ſculponeis utebatur. Carnem uero edomabat cilicio, qđ indusio craſsiſsimo tegebat, nè ſub cuiuſquã cõſpectũ ueniret. Porrò ieiunia oĩa ab Eccleſia inſtituta & indicta

Pſal. 1.

pariſijs dat operã literis.

Abſtinet uino &c.

ſap. 1.

pſ. 105.

Iudicis officio fungitur.

Abdicat ſe iudicis functione.

Lu. 10

dicta

dicta, ita obſeruabat, ut pane, & aqua contentus eēt, Eſcis delicatis ſemper abſtinebat, rudi cibario pane, & pulmento uiliſsimo ueſcebatur. Quando erat domi, nunquam non orationi, & contemplationi clàm uacabat, neque tū alimenti alicuius corporei percipiendi ulla ei cura inerat, quemadmodum ſequētia docebunt.

Septem diebus ꝑpetuo orat nihil comedēs.

Accidit enim quodam tempore, ut in cubiculo ſuo ſeptem dies ſolus maneret, perpetuò in precibus perſeuerans, neque ullum expetens, neque ſumens cibum corporeum: ac nihilominus bona corporis habitudine & facie iucunda poſteà indè exiuit, perindè ac ſi diebus illis opipare uictitaſſet. Non patiebatur ullum ſibi præterire diem, quo non ſummo cū deſiderio, & animi deuotione ſacrificaret, niſi legitimè eſſet impeditus. Quodam die illo ſacrificiū offerēte, cùm ex more ſacram hoſtiam eleuaret, globus igneus magni ſplēdoris ipſam ambiebat hoſtiam, cxliceque eleuato ac rurſus depoſito, repētè diſparuit.

Pſ. 118

Preces horarias, quas horas Canonicas uocant, ſtudioſè perſoluebat. Media nocte cum Propheta ſemꝑ ſurgebat, preces nocturnas, quæ matutinæ dicuntur, Deo offerens, neque a cæteris diurnis Canonicis precibus abeſſe uolebat.

Somnus eius.

Somni erat parciſsimi, rarò uel nunquam illi indulgens, niſi uel lectione, uel itinere fatigatus: tunc enim neceſsitate adactus, detractis calceis, dabat membra quieti, cæteris ueſtibus indutus.

Stratū.

Cubabat autem uel in nuda humo, uel glebis, craſsis nodoſiſque uirgis, uel ſtipitibus conſtratis: moliſsimum capiti ceruical ſupponens, nempe aut Biblia ſacra, aut ſaxum præduiū.

Ceruical.

Hoſpitalitatis erat præcipuè ſtudioſus, ita ut rarò uel nunquam a mēſa ſua pauperes & hoſpites abeſſe noluerit. Hominem quēdam inopem cum uxore & quatuor liberis eius, plus minus nouem annis habuit domi ſuæ, ijſque ea, quæ ad uictum cultúque corporis pertinent, benignè ſuppeditauit. Erat ſanè cū primis miſericors, & liberalis, & ad præſtandas eleemoſynas ualdè attōtus.

ſtudia erga pauperes & peregrinos.

Ex quo benignitatis fonte manauit, ꝙ etiā alienigenas pauperes, item egenos, mala affectos ualetudine, deformes, haud ſecus atque fratres ſuos humaniter excepit, affabilem, comem, familiarem ſe illis exhibuit, ad menſam ſuam ſibi aſsidere uoluit, de cibis ſuis illis appoſuit, lectos apparauit, proprijs manibus illorum pedes abluit. Eiuſmodi autem pietatis officijs certas aſsignarat ædes, in quibus ijs ſemꝑ uacare poſſet.

Et ut charitati, qua feruebat, abundè ſatisfaceret, ipſe ſibi ultro ſubtrahebat uitæ degendæ res neceſſarias, & ut pauperibus benigne faceret, ueſtes & alimenta ſua illis impertiebatur. Accidit quandoque illis in locis magna frumenti caritas, nec erat beato uiro plus, quàm unus panis. Quem cum uellet pauperibus elargiri, uicarius eius rogauit eos, quos uir ſanctus inuitarat, nè id permitterent, ꝙ nullum aliū panem domi haberent. Vt ergo ſenſit uir Dei murmur uicarij ſui, mox dimidium panem dedit illi, reliquam partem pauperibus diſtribuit. Cum iam ad menſam eundem eēt, & uicarius dimidium panem apponere uellet, quæſitum diligēter eo loco, quo eū repoſuerat, reperire non potuit. Eccè autem nutu diuino muliercula quædam ilico adeſt, tres magnos apportat panes, offert eos ſeruo Dei, & eius menſæ imponit, nec ultra a quoquam uideri poteſt.

Panes diuinitus augentur.

Alio die complures inopes ab eo ſtipem petiere: ſed cum non haberet niſi paucos panes, diuino implorato auxilio, omnibus abundè ſatisfecit. Alio rurſus tempore cū uiro Dei non niſi unus eēt panis exigui precij, & multi ad eum confluxiſſent pauperes, illo uno pane, diuina fauente gratia, omnibus fecit ſatis. Viſitabat quandoque parœciam ſuam: occurritque illi homo egentiſsimus, petens ab eo ſtipem. Sed cū nihil haberet, quod illi largiretur, capitium ſibi detraxit, & pauperi dedit. Vix dimidij autem milliaris confecto itinere, capitium illud ſuo ſenſit capiti reſtitutū. Iniunxit quoque duobus familiaribus ſuis, ut quandā ciſtam frumētariam in ſuos & pauperū Chriſti uſus ſeruarent. Poſteà autem illi apertam eam uiderunt, & ſeram prorſus amotam, parumque in ea frumēti relictum. Mox igitur ad beatum uirum id referunt, qui ſic eis reſpondit: Faceſſat timor: Deo benignè nobis opitulante, ſatis habebimus. Redeunt inde ad ciſtam, & eam conſpiciunt frumento plenam.

Itē frumentū.

Matronā precibus ſanat.

Multū cōpatiebatur uir pius ægrotis, præſertim pauperibus, eoſque libenter uiſitabat, & pro illis Deum fideliter deprecabatur. Matrona quædā nobilis male ualebat, nec potuit medicorū arte reſtitui. Itaque non parū ſibi pollicens de precum & meritorum beati Iuonis efficacia, illum inuitat ad cōuiuiū. Cernens autem uir ſanctus eam cibum capere non poſſe, panem miſit in calicem aquæ, unde ipſe potabat: cūque ad Deum fudiſſet preces, panem illum obtulit matronæ. Comedit illa, & uſque adeo repente conualuit, ut poſteà annis uiginti ſuperuixerit.

Itē dæmoniacum.

Alius quidam triennio grauiter laborauit, & a dæmone per illum loquente, mirè uexabatur. Eum igit beatus Iuo ad ſe curauit adduci, & nocte illa apud ſe manere iuſsit. Manè ſurgens dæmoniacus, ſe liberatum ſentit, Deoque & beato Iuoni gratias agit. Cōſolabaf uir Dei afflictos omnes pro uiribus, eiſque quantum licuit ſubueniebat. Volebant quidā pontē facere in flumine magno, ꝙ multi illud non ſine præſenti periculo quotidiè tranſirent. Iam trabes multæ & uaria materia ex artificum conſilio cōportata, & præparata erat, ſed prorſus inutiliter. Vbi hoc reſciuit beatus Iuo, illorum damnis afflictus, preces fudit ad Dominum, & eccè ligna, quæ nullū uiſa erāt uſum habitura ad pontem efficiēdum, mox apta, & opportuna cernebantur.

Incēdiū precib. extinguit.

Domū quandā uaſtabat flāma uorax. Accurrebāt uicini & propinqui, ut adferrent remedium, ſed nihil efficere potuere. Indicatur periculū uiro Dei, & ille precibus ſurētes extinguit flāmas. Pacis cōciliādæ Eccleſiaſticæque libertatis aſſerendæ fuit perq̄ ſtudioſus, adeo ut eius cauſa non dubitarit mortis adire diſcrimen. Maligno concitante dæmone, inter mulierem quādam & eius filiū atrox emerſit diſcordia, nec ullis amicorum precibus potuit inter eos cōcordia ſarciri. Audiuit hoc uir ſanctus, mox ſacrificiū offert pro pace inter eos reformāda; & ecce ambo ſe permittunt eius arbitrio & uoluntati, ipſiuſq; opera pax redintegrata eſt.

Eccleſiaſticā immunitatē egregiè tuetur.

Venerūt quoq; miſsi a rege Frāciæ ad urbem Trecotēſem, qui ab Epiſcopo & eius collegio ſubſidij nomine quippiā extorquerēt. Formidāte aūt Epo & Canonicis, nè eccleſiæ theſauros illi abſportarent, ſanctus Iuo ad ſacrariū ſe cōtulit, illos theſauros defenſurus. Cū aūt miniſtri regis ex epi domo equū abſtuliſſent, eūq; uellēt abducere, beatus Iuo illos adijt, equūque ex illorū manibus ereptū, ad antiſtitis ædes reduxit, cū prius acriter illos obiurgaſſet, ꝙ ea facerēt, q̄ ipſos minimè deceret. Abierūt aūt illi, nec qcq̄ ex ijs, q̄ diximus, tulere ſecū. Pupillos, & orphanos, egregiè tuebaf, & eorū cauſa diuerſis in locis adibat iudicia, patronū ſe illis exhibens: neque id tā ſpe alicuius muneris aut præmij, ſed pietate & iuſtitia permotus: immo uero ſuis impendijs illorum cauſas defendebat apud iudices, ut poſſet a Domino audire: Quod uni ex minimis meis feciſti, mihi feciſti. *Matt. 25.* Inde adeo factū eſt, ut in illa regione merito appellatus

pellatus ſit Aduocatus pauperum.

Aduocatus pauperum.

Fuit uero etiam inſignis concionator, & uerbi Dei zeloſus inprimis ſeminator: neque in una ſua parœcia, ipſius curæ cõmiſſa, ſparſit uerbũ Dei, ſed in tota illa regione. Ibat autem non ſublimis equo, ſed pedibus ſuis. Chriſti exemplo inductus, de quo ſcriptura dicit: Quam pulchri pedes annunciantis & prædicãtis pacem. Ibat quandoque cum famulo ſuo, per diuerſa loca diſſeminãs uerbum Dei. Venit autem ad quoddam magnum flumen, per cuius pontem tranſire ſolebat: ſed eum iam aquæ planè operuerant. Edit igitur Crucis ſignum, & aquæ ſe diuidunt, liberumque præbent iter trãſeunti cum famulo rurſusque ad priſtinum redeunt locum, poſtquam illi à ponte abierant. Gentes autem eius regionis, cum eius conciones audiuiſſent, conuerſæ ſunt.

Eſa. 52.

Crucis ſigno diuidi aquas.

Erat præterea contemplator egregius. Non raro accidit, ut cum eum putarent alij rebus terrenis occupatum, animo totus eſſet ad cœleſtia ſuſpenſus. Sæpe etiam à beatis ſpiritibus uiſitabatur. Sedebat quodam die ad mẽſam: ſuperuenit autem quidam, ut uidebatur, pauper miſerabilis, uili habitu indutus: quem ille comiter & cum multa humanitate excepit, ſibiq; in menſa aſſidere atque è ſua ſcutella cibum capere uoluit. Sed cum pauper ille parum ſumpſiſſet cibi, mox ſurrexit à menſa, & dixit: Dominus uobiſcum. & ecce, qui uiſus fuerat abiecto habitu & deformis, iam pulcherrimus & multa luce conſpicuus, candidaque ueſte amictus conſpicitur, ita ut eius lumine tota illa ſplẽderet domus, ſeque eorũ aſpectibus ſubduxit.

Alio die, ſedente beato uiro in ſacrario Trecorenſis eccleſiæ, columba quædam aduolauit mire illuſtris cuius ſplendore tota eccleſia una cum ſacrario mirifice illuſtrabatur. Sedebat quandoque ad menſam cũ multis pauperibus: & ecce inſidet eius capiti exigua, ad pectus colore niuea, ad tergum uiridi. Apprehendit autem eam uir ſanctus, & manibus blanditer demulces, paulo poſt dimittit, dicens. Abi in nomine Domini. & illa confeſtim diſparuit.

Iam multis ieiunijs & laboribus intollerandis, cruciatuque multiplici uir beatus corpus ſuum ualde extenuarat, cupiebatque cum Apoſtolo diſſolui & eſſe cum Chriſto. Itaque diuinitus præſtitum illi eſt, ut obitus ſui tempus ante præſciret. Quæ cauſa fuit, ut etiam tum, cum ſe ſentiret plus ſolito uiribus debilitari, nullum uellet remedium admittere, ſed perinde acſi rectè ualeret, humi cubaret, non multis ſubſtratis paleis, uerſusque ad Crucis imaginem, quam perpetuo in ſuo aſſeruabat cubiculo, cum multis lachrymis & ſuſpirijs Dominum precaretur. Cum autem extremæ Vnctionis ſacramentum percepiſſet, Crucis ſigno ſe muniuit, ſpiritumque ſuum præpotenti creatori humiliter commẽdans, deinceps nihil locutus eſt. Tota aũt nocte ſabbati uſque ad diem ſequentẽ oculis apertis, & in Crucis imaginem defixis tacitus iacuit. Illuceſcente Dominica die, qui tunc fuit proximus ab aſcẽſione Chriſti, & incidit in decimum & nonũ Maij diem, ſpiritum reddidit, eiusque ſacrum corpus in Trecorenſi eccleſia humatum eſt. Infinita autem poſt eius meritis eximia reddente teſtimonia: uiſitaturque ſepulchrum eius quotidie cũ multa deuotione & ab illis, qui aliunde ex diuerſis orbis regionibus ad illud confluunt propter multa beneficia, quæ ſancti uiri meritis & precibus illic diuinitus conferũtur. Surdi enim audiunt, cæci uidẽt, claudi ambulãt, muti loquuntur, leproſi mundantur, ad uitã mortui reuocantur, profligãtur ex hominum corporibus nequam ſpiritus, ad pœnitentiã promouẽtur peccatores, res amiſſæ recuperantur, bella ſopiuntur, captiui ex infidelium manibus eripiuntur: in cuſtodias & carceres coniecti, ſubito expediuntur: inter diſcordes ſarcitur pax, malignæ conſpirationes diſſipantur, qui nauigant mare, ad portum incolumes pertingunt. Nimium prolixi erimus, ſi particulatim omnia perſcribere uelimus.

Phi. 1.

Accipit extremã unctionem.

Excedit è uita.

Miracula ad ſacras eius reliquas.

Clemens, eius nominis VI. Romanus Pontifex, eo tempore, quo Clemens V. & Benedictus XII. Romanæ Eccleſiæ præerant, ſæpe diligentem nauauit operam, ut beatus Iuo in ſanctorum numerum referretur. Ei iter agenti apparuit uir ſanctus, ſcipionem manu tenens, iuſſitque ut ſuſceptum illud negocium accurate, & ad effectum perduceret. Itaque admodum ſolenni ritu poſtea acceſsit ad aſcribendum illius nomine catalogo ſanctorum, eumque pro ſancto habendum pronuncians, ſolenniter, ut uocant, canonizauit anno Saluatoris Chriſti 1347. die 19. menſis Maij. Grauiſ tum morbo affectus erat nepos eius Pontificis idemque Archiepiſcopus Narbonenſis, ſpemque uitæ eius medici & periti homines abiecerant. Sed cũ illius amici, Dei & beati Iuonis opem implorassent, certumque uotum beato Iuoni nũcupaſſent, ſtatim illi inſtaurata ſalus eſt. Permulta alia miracula ſtudio breuitatis prætermittimus.

Clemens VI. eum in ſanctos refert.

VITA B. AVSTREGISILI ARchiepiſcopi Bituricenſis, ab eius quodam æquali conſcripta, ſimplici ſtylo, quẽ propterea mutauit in gratiam lectoris F. Laur. Surius.

Maij. 20.

BEatus Auſtregiſilus apud urbem Bituricenſem patre Gundiuo natus eſt. Facultates ei mediocres fuere, quæ ad uitam degendam abunde ſufficerent. In pueritia literis diſcẽdis admotus eſt: ſed cum ei corporis uires accreuiſſent, parens eum adduxit ad Gũtranum regem, ut ei ſuam nauaret operam. Itaque tẽpus non exiguum in eius regis aula exegit, prudenter ſe gerens in ijs, quæ ex officio ei facienda incũberẽt. Et erat ſane regi gratiſſimus, eique manus abluenti offerebat linteum, quo eas extergeret: quo factum eſt, ut eum mapparium id temporis uocitarent. Erat quidem habitu adhuc ſecularis, ſed eleemoſynis, precibus, uigilijs de noctuq; grauiter incũbebat, atq; ad cœleſtẽ patriã incredibili deſiderio anhelabat: itaque in ſeculo fideliter illi inſeruiebat, cui in cellis inſeparabiliter inhærere per optabat. Cœperunt aũt illi moleſti eſſe parentes deducenda uxore, at ille pudicitię ſtudio & amore, nuptiarum onera & moleſtias deuitans, differebat ſemper, & in aliud tempus reijciebat eius rei cogitationem, ita dicens: Hac in re Dei nobis inquirenda & expetenda eſt uoluntas. Et incertum ualde eſt, bonamne, an malam habiturus, ſim coniugem. Si bonam, metus erit, ne perdam: ſi malam, rurſus metus erit, ne non poſſim carere. Quid igitur in hunc me uultis ancipitem laqueum conijcere, eoque me adigere, ut inani cura & ſolicitudine ijs me implicem, unde placeam mulieri? Cum uero poſſim mea uti frui libertate, cur me in alterius redigitis ſeruitutem? Audiebat hæc parentes, ſed non æquis animis itaque etiam maiori contentione urgebant, ut ipſis obſecũdans, in matrimoniũ cõſentiret. Ille uero ne eis mœrorẽ adferret, quos mallet hilaritate pfundi, ſe quod hortabant, factură recepit, mõ oẽum ita uelle ſẽtiret.

In aula Guntrãni regis degit.

Eius exercitia.

Cũ igit in regis miniſterio, ut diximus uerſaret, cœpit huius rei aliq̃ cogitationẽ ſuſcipere, ſecũq; tractare quidnam ipſi potiſsimum faciendum eſſet. Venit autem ei in mentem, haud procul habitare tres uiros eiuſdem nationis & pari facultate. Eorum itaque nomina in tribus chartulis deſcripſit, eaſq; altari impoſuit, palla eas operiens in baſilica S. Ioannis, quæ prope Cabilonenſem urbem ſita eſt, ſimulque uotum fecit ſe tres noctes in precibus perpetuis exacturum, ac deinde manum miſſurum ad chartulas & quam primam appræhendiſſet, eius uiri filiam ſe ſibi coniugẽ petiturum, cuius in ea nomen exaratum eſſet primam igitur noctem non difficulter ſine ſomno peregit: altera uerò cœpit ſomno prægrauari cumq́ue nocte intempeſta importunitatem eius ferre non poſſet flexo, poplite, ad aſſerem incubuit, & obdormiuit. Eccè autem per uiſum aſsiſtunt ei ante altare duo ſenes decoro uultu, aitque alter ad alterum: Cuius filiam hic Auſtregiſilus ducturus eſt uxorẽ? Reſpondit alter: Itàne ignoras, quia iam ſibi deſponſam habet? Cuiuſnam filiam? inquit alter. Reſpondit: Iuſti iudicis. Sub his uerbis Auſtregiſilus expergefactus, cogitat ſecum, quis ille ſit iuſtus Iudex, cuius filia necdum nupta ſit. Sed cũ certi aliquid conſequi non poſſet, animi dubius, ibat more ſuo ad aulam regis, peruenitque ad diuerſoriũ, quodam, ubi hoſpites inuenit, ſenem pauperem cum uetula coniuge. Dixit autem ad eum uetula: Subſiſte, parum & referam tibi ſomnium, quod hac nocte habui de te. Videbar mihi audire magni cuiuſdam ſoni fragorem, quaſi pſallẽtium uoces, & aio hoſpiti tuo: Quid eſt iſthuc, quod hic audio? nũ feſtus hodie dies agitur à ſacerdotibus, & proceſsio ſolennis futura eſt? Ille uerò dixit: Hoſpes noſter Auſtregiſilus uxorẽ ducet. Tum ego mirifice exhilarata, cum multa alacritate progredior ad plateam, uiſura uultum ſponſæ tuæ. Cum autem præterirent clerici in albis ueſtibus, ferẽtes cruces, & ut fit in proceſsione, pſalmos canentes. tu poſtremus ueniebas, teq́ue à tergo ſequebatur populus: conſiderante autem me curioſius, nulla ſe mihi obtulit noſtri ſexus perſona, neque potui uidere, puellam, quam te ducturum audieram. Dico ergo hoſpiti tuo: Vbi eſt puella, Auſtregiſili futura coniunx? Reſpondit ille: An non uides illam in manibus eius? Cumq́ue reſpicerem, non potui quicquam uidere in manibus tuis, præter euangelij codicem. intellexit itaque uir beatus tum ea uiſione ſua, tum ex ſomnio mulieris, diuinitus ſe ad ſacerdotij miniſterium uocari. Cum uerò ad palatium ueniſſet, & pulſanti forea ianitor aperuiſſet, intrante ipſo ædes regias, magna uoce dixit rex: Poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo & cætera quæ ſequuntur. Ex eo tempore con[fi]rmata eſt in eius animo ſententia ea, qua ſe credidit à Domino ad ſacerdotium uocari, cœpitq́ue enixius in bonis operibus proficere, porrò nuptiarum cogitationem omnem ad ſolas terras relegare.

Viſio eius dormientis. *Proceſsiones iã olim cũ crucibus &c.* *Pſ. 20.*

Sed totius malitiæ architectus, liuidusq́ue humani generis hoſtis diabolus, cum uideret eum toto deſiderio ad illam ueram uereq; beatam æternæ patriæ gloriam adſpirare, fraudulentis machinationibus cœpit excitare ſcandala, quibus à ſancto propoſito Dei ſeruũ retardaret. Erat per id tempus in palatio regis Betellinus quidam, homo potens, qui per fraudem ex fiſco regio quippiam ſibi magna temeritate uẽdicarat. Cum autem eum argueret rex, ille per calumniam & mendacium in Auſtregiſilum culpam conferre nitebatur. Accerſitus ergo à rege Auſtregiſilus & ea de re interrogatus negauit ſe in culpa eſſe. Illis ita diſceptãtibus, rex ira uehementer commotus, iuſsit eos duello inter ſe certare, ut falſa à diuino iudicio demonſtraretur. Iam certaminis aderat dies, & Auſtregiſilus mane ſurgens, clypeum cum iaculo per pueros ſuos miſit in agrum, ubi rex inter ſe confligentes expectare conſueuerat: ipſe autem ad ædem S. Marcelli, precandi cauſa ſe conferens, pauperem obuiam habuit, cui, quid daret præter trientem unum, non habuit. Nam ſi qui alij prius apud eum luere, in ſimilem uſum expenſi erant. Succurebat ei illud Propheticum: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, & non tradet eum in animã inimicorum eius. Dato triente, ingreditur in baſilicã factaque oratione, crucis ſe ſigno muniuit, quod eſt armatura Dei. Deinde fretus conſcientia innocentiæ ſuæ, & nihil hæſitans adfuturum ſibi iuſtum iudicem Deum, imperterritus properabat ad certaminis locũ ubi cum ſuſtineret aduerſarij aduentum eccè quidã è Betellini miniſtris adeſt, nũciat regi anhelus & uultu lugubrim, [m]ortuum eſſe Betellinum. Rex tam celerẽ eius obitum certius indagare uolens ſciſcitatur ecq[ui]d illi acciderit. Reſpondit miniſter: Cùm Betellinus ſeruus tuus heſterno die ad palatium ueniret mãſit quodam loco: die autem hodierno, illuceſcente, equum, manſuetiſsimum ſibi iuſsit apparari: quem ubi aſcendit, manſit equus immotus. Betellino autem calcaribus eius lathera fodiente, uelociſsimo curſu exiliens, ingenti impetu ſeſe contorſit, caputq́ue iungens pedibus, anteriores pedes ſurſum extulit, & eosq́ue Betellinum miſerandum in modum exagitauit atque concuſsit, donec ab alto preceps in terram rueret. Nec ſic tamen cõtentus fuit equus, ſed innexis pedibus caput illius calcauit & protriuit ita ut ſanguis e naribus & auribus erumperet, citiusq; animam efflaret, quã poſſet leuari è terra. Accidit ergo illi, quod propheta dicit: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. His auditis, rex Auſtregiſilum ad ſe uocat, dicitq́ue ei: Deus omnipotens, cuius tu opem fideliter implorasti, pugnauit pro te. Mortuus eſt enim Betellinus, diuina eũ ultione perſequẽte. At ille inimici interitu nequaquã lætabatur, ſed gratias agebat Deo, quod ipſius manus ab eius hominis ſanguine ſeruaſſet impollutas. Sic ergo benigna Saluatoris potentia, famulum ſuum, quẽ dignum ſibi ſacerdotem degerat adhuc in ſeculari habitu degentem, ab intentatis illi teterrimi dæmonis inſidijs liberauit.

Duello certare num liceat, lector Theologos conſulas. *Pſ 40.* *Crucis ſignum armatura Dei.* *Horrẽda morte calumniatoris.* *Pſa. 5.*

Creſcebat in interim in amore Dei Auſtregiſilus, & bonis operibus quotidiana adijciebat incrementa, ualdèque cupiebat in Clerum adſcribi, ſed cuius opera id à rege impetraret. necdum compertum habebat Erat autem apud regem id tempòris inter alios aulæ proceres uir præſtantiſsimus, idemque prudentiſsimus, Aethereus nomine, cuius fidei archana ſua omnia rex cõmittere non dubitabat: qui tunc dignus qui dem epiſcopatu, poſtea Lugduni quæ eſt Galliæ nobiliſsima ciuitas, epiſcopus ordinatus eſt. Is Auſtregiſilum inprimis charum habebat, eumq́ue rogauit Auſtregiſilus, ut ageret apud regem, quo eius permiſſu liceret ipſi in clerum tranſire. Egit ille cũ rege & rex, aſſenſit. Acceptis inde literis, abiit Auſtregiſilus Antiſiodorum, & à B. Aunario epiſcopo decisa cæſarie, clericus effectus eſt, & ordinatus ſubdiaconus. Deinde ad memoratum Aethereum profectus eſt, qui iam Lugduni factus epiſcopus, eũ cum ingenti gaudio humaniſsimè accepit presbyterumq́ue & Abbatem B. Nicetii Epiſcopi & confeſſoris ordinauit, atque in amoris teſtimonium & augmentum, de rebus eccleſiæ quendam ei locum, quem Albianum uocant, attribuit.

Aethereus Lugdunẽ. epiſcopus. *S. Auſtregiſilus fit presbyter.*

Quodam uendemiarum imminẽte tempore, cum iam præcoque eſſent uuæ, adiit S. Auſtregiſilus ad uindemiam ſed prius iuſsit adorari uaſa, quibus uinum conderetur. Cum autem muſto iam uas unum, impletum, eſſet aliud quoddam, uacuum ſupererat,

quod

quod ad uiginti menſuras caperet. Eadem autem nocte ex torculari expreſſa eſt uini una fere amphora, quam iuſsit uir ſanctus in illud uas uacuũ infundi: ac deinde in cellam uinariam ingreſſus, poſt orationem ſignum crucis expreſsit, atque mane ad eccleſiam abijt. Cuſtos illius uaſis, cùm ueniſſet in cellarium, uel letiq; ne inſpicere, num uaſa à muſto ſalua eſſent, uidet uas uacuum, inſtar aliorum, quæ muſto plena erant, uſqueadeò redundare uinũ, ut permultum in terram dilaberetur. Ille rei nouitate obſtupefactus, ilico cucurrit ad baſilicam, nunciatque uiro Dei, quid accidiſſet. Iuſsit autem uir ſanctus eum rem apud ſe tacitam habere, hominemque à ſe dimiſit.

Vinum auctũ diuinitus.

Cum iam autem Dominus, quemadmodum decreuerat, manifeſtum uellet reddere ſeruum ſuum, eo tẽpore, quo erat cum beatiſsimo Aetherео epiſcopo in uilla quadam Gebennenſis territorij iuxta locum, haud procul ab ea uilla aberat caſtellum quoddam deſertum, & omni habitatore uacuum. Erant uerò illic etiam eccleſiæ quædam, ſed prope ſemirutæ. Ibat ergo B. Auſtregiſilus ad eum locum, orandi cauſa, & cum neque cuſtodem ullum, neque clericum illic repetiſſet uigilantem, patentibus oſtijs, ſed ſacrario obſerato, Miſſam in eccleſia celebrare uoluit. Deerat autem aqua, qua manus ablueret, & quam ſacrificio miſceret. Dixit igitur amico ſuo Marculpho, id temporis lectori, nunc uero Abbati eius baſilicæ, ubi corpus eius humatum eſt: Perquirite pauxillum aquæ, ut hic Miſſas celebremus. Quæſierunt illi, ſed nihil inuenerunt. Reuerſi autem ad eum in eccleſiam, uiderunt oſtia ſacrarij aperta, quæ ante clauſa conſpexerant: cumque ingreſsi eſſent, inuenerunt ipſum uirũ Dei ſtantem, & coram ſe habentem duas crateras, alteram uino, alteram aqua plenam: quæ res non mediocri eos admiratione & pauore affecit.

Huic ideo hiſtoria huius antiquitatẽ

Tempus aderat, quo ad ſublimiorem honoris gradum eum Dominus ſubuehere uoluit. Mortuo Bituricenſi Epiſcopo Apollinari, in eius locum omnium unanimi conſenſu, rege quoque annuente, ſuffectus eſt Auſtregiſilus: quam functionem duodecim annis præclare adminiſtrauit, quẽadmodum ab angelo ei fuerat ante prædictum. Cum enim urbis Bituricenſis primos fines eſſet ingreſſus, nocte illa manſit in uilla, quæ Germiniacum dicitur: porro diluculo uocauit ad ſe Sulpitium diaconum, qui ei poſtea in epiſcopatu ſucceſsit, itemque Deſiderium diaconum, eiſq; dixit: Hac nocte Dominus mihi reuelare dignatus eſt, me annis duodecim ad huius eccleſiæ gubernacula ſeſſurum. Per id tempus mulier quædam in einſdem ciuitatis ſuburbio iamdiu laborabat membrorum ariditate, neruorumque contractione, ita ut membrorum fere omnium officio eſſet deſtituta, aliorumque manibus ad loca neceſſaria eam deportari oporteret. Ea ſe petijt à uicinis ad uirum Dei deferri. Tulerunt illi eam ad altare: ubi cum eam conſpicatus eſſet uir ſanctus, diuinum officium in eccleſia perſoluturus, audiuiſſetque eam dicentem ſibi: Sancte Auſtregiſile, adiuua me: ei ait, Domini uirtus & pietas ſanare te poteſt: ſublatiſque ad cœlũ oculis & manibus, Extende, inquit, ad me manum tuam. Illa reſpondente, ſe id facere non poſſe, ipſe manu eius appræhenſa, primo digitos, deinde cætera eius membra extendit, tandemque in pedes erectam integerrime ſanitati reſtituit, dixit illi: Vide, ne in priſtina relabaris uitia, & deterius aliquid tibi accidat. Ferebatur enim mulier illa ante morbum impure & luxurioſe uixiſſe.

Biturricẽſis fit Epiſcopus.

Huius Sulpitij uitã habes Tomo 1. die 17. Ianuarij.

Contracta mulier fit ſana.

Eodem tempore apud Bituricenſes erat Bercoara, ſancta Chriſti famula, illuſtris genere, ſed mente longe nobilior. Ea cùm ſuo more nocturnas in precibus uigilias ageret, in platea ſua ſtillicidio domus uidit hominem inopem iacentem, Beroaldũ nomine, pannis obſitum, membris omnibus contractum. Miſerta hominis, perquiſiuit quid ita illic iaceret. Reſpondit ille: Morbo hoc iamdiu premor, nec eſt qui mihi opem ferat. Vellem libens ire ad eccleſiam, & me S. Auſtregiſili conſpectibus præſentare, ſed uires non ſuppetunt. Tum illa ingemuit, & erga afflictum cõmiſeratione permota, iuſsit pueris ſuis, ut eum à terra leuarent, & ſuppoſitis manibus tanq̃ ſuo us exanime ferrent ad eccleſiam, deponerentque iuxta altare, ubi iam erat uir Dei: qui ut uidit hominem contractum, ſenſit in ſpiritu, propter peccatum accepta poteſtate, nequiſsimum ſpiritum hoc mali ei intuliſſe. Iuſsit ergo eum alio transferri, & aliquamdiu in prece proſtratus, deinde ad pauperem acceſsit, &, ſi recte memini, præcepit ut in balneum mitteretur: contrectanſque eius membra & extẽdens, diuino implorato auxilio, eum morbo liberauit, ita ut multis poſtea annis ſuperuixerit.

Itẽ contractus uir.

Matrona quædam nobilis & religioſa, Paterna nomine, in miniſterio ſuo habuit puellam familiarem, quæ Auguſta dicebatur. Ea cæca fuit. Scripſit autem Paterna literas ad B. Auſtregiſilum, orans ut à puella cæcitatem depelleret. Vir ſanctus uiſa puella, ſuſpexit ad cœlos, Dei opem implorans, oleumque benedicens, cæcæ perunxit oculos: & mox oculis eius reddita lux eſt.

Cæca benedicto oleo curatur.

Per idem tempus fuit illuſtris matrona Deoque dicata Auſtreberta, coniunx quondam Cranoaldi illuſtriſsimi uiri. Hæc referre ſolet, quod ipſa præſente geſtum fuit. Vnus è piſtoribus eius, Leodemarus, morbo atrociſsimo uexabatur. Habebat autem ipſa panẽ, à ſancto Auſtregiſilo benedictum, ipſique ab eo pro eulogijs tranſmiſſum. Seruabat ea hunc panem, ut ſi quis male affectus uideretur, illi integra fide ſumendum præberet. Rogauit ergo quoſdam, ut piſtorem hunc appræhenderent, & in eius os ex illo pane aliquid inferrent. At ille prorſus recuſauit, nec quicquã eius ſumere uoluit: ingeſtus eſt tamen ipſo etiam inuito in os eius panis, moxque ille malum omne, quo cruciabatur, euomuit, & redditus ſanitati, hodieque officium ſuum facit.

Molitor quidam Monulphus Dominico die uoluit molam corrigere, magna temeritate ductus: arreptoque inſtrumento ferreo, cœpit terere molam. Et ecce diuina in eum ſeueritate animaduertente, manubriũ eius inſtrumenti adeo manui eius adhæſit, ut nullus id inde poſſet amouere: prorupit uerò etiam ſanguis inter digitos eius, qui computreſcens, fœtore ſuo nauſeam mouebat aſpectantibus. Acceſsit autem ad B. Auſtregiſilum, & ab eo remedium petijt, neque id fruſtra. Nã uiro ſancto manus illius cõrrectante, & ferrũ auferẽte, dolor omnis abſceſsit, & manus ſanata eſt.

Vide effectũ panis benedicti.

Frioualam puellam, parẽtibus chariſsimam, apud uicum Brioderum improbiſsimus dæmon ualde cruciabat, ita ut ceu phreneſi cõpræhenſa, noctu diuque perpetuo uociferaretur, atque inde mente capta, nec ſe nec parentes cognoſceret, diuerſaſque uoces, auium garritus, boum mugitus horrido clamore ederet. Lugebant parentes, uicini condolebant, mirabantur omnes tantillam ętatem in tanta acerbitate durare poſſe. Adducitur tandem ad uirum Dei. Ille ſentiens hoſtis uerſuti uexatione puellam exagitari, iuſſit eam altari propius admoueri. Deinde cum corpus Domini prius ipſe confeciſſet atque ſumpſiſſet, etiam puellæ dedit. Et ecce ſumpta Euchariſtia, confeſtim clamare deſijt: porro uir ſanctus ueſtes eius benedixit, præcepitque parentibus, ut religioſo habitu eam induerent, ipſamque iuſsit à uino & carnibus abſtinere. Factum eſt ita, atque ab ea hora pro-

Vide ut tractet dæmoniacã puellã.

 fligato

ſligato dæmone, puella illa priſtinæ incolumitati reſtituta eſt, hodieque in monaſterio beatæ Bertuaræ incluſa, inter alias Dei famulas laudabili conuerſatione degit.

Obitus eius, Iam tempus aderat, poſt labores quiete ſempiterna perfruendi. Itaque ſeruum ſuum Chriſtus iuſsit è tempore exire. Cumque ſacrum eius corpus ad eccleſiam humandum deportaretur, iuuenis pauperrimus Leonaſtus, multo iam tẽpore contractus, ita ut plantæ pedum eius ad poplites adductæ cernerentur, ad eam eccleſiam allatus eſt, atque ad uiri Dei ſepulcrũ ea nocte iacuit, membriſque laxatis, ſuis pedibus ſanus domum reuerſus eſt.

Viſio Ianuarij preſbyteri. Non poſſumus non commemorare hoc loco, quod uenerabilis presbyter Ianuarius refert, qui præſens interfuit, quando uir Dei à B. Taureco Epiſcopo ſepulturæ mandatus eſt. Cum ex more tumulus eius iam humati componeretur, Taureco Epiſcopo ſtante ad pedes eius, presbyter Ianuarius uidit Auſtregiſilum ad dextram Taureci Epiſcopi adſtare in candidis ueſtibus, eleganti facie. Mirante autem Ianuario, quid hoc ſibi uellet, ſubitò ab eius oculis diſparuit. Longũ eſt omnia beati uiri miracula annotare, cum eius precibus permulti ex diuerſis ſint erepti morbis: complures capite damnati & in carceres coniecti, magno miraculo à uinculis abſoluti, ad eccleſiam nullo reſiſtente confugerint: innumeri pauperes, uiduæ, orphani, eius benignitate & eleemoſynis ſuſtentati ſint. Obijt autem plenus dierum in confeſsione bona. Eius interceſsione utinam conſequamur, ut ſi meritis eius æquari non poſſumus, ſaltē imitatores eſſe conemur, præſtante illo, qui in Trinitate perfecta uiuit & regnat Deus unus per infinita ſecula, Amen.

Cum adhuc in humanis ageret B. Auſtregiſilus, tanquam paſtor bonus curam eccleſiæ & plebis ſibi commiſſæ quotidie peruigilem gerebat, atque eam à luporum faucibus ſeruare ſtudebat. Accidit autem, ut ex palatio Theodorici regis, ipſo rege permittẽte, ad urbem Bituricenſem accederet Guarnerius homo ſæuiſsimus, auaritiæ & turpi lucro addictus, ſuperbia tumidus, ab ea urbe pecuniam regis nomine, quã dare non conſueſſet, exacturus. Permoti ciues inſolito onere, omnes ad B. Auſtregiſilum cõfugiunt: orãt, ut hanc uim ab ipſis propulſare uelit. Vir ſanctus ad Deum ſe confert, diurnis atque nocturnis precibus eius aures continenter pulſat, ut populum ſuum hac uexatione liberet. Iam ad urbem aduentabat miſer ille Guarnerius, & ad eũ exit ſanctus epiſcopus, atque pro commiſſa ſibi plebe murum ſe opponit, paratus etiam, ſi res ita poſtulet, Chriſti exemplo pro ouibus ſuis animam ponere. *Nõ patitur plebem ſuã inſolita exactione premi.* Dicit Guarnerio: Vnde uenis homo improbe? Ecquid facere inſtituiſti? Nõ permittat Deus, ut in hanc intres urbem, & ciuiũ cenſum agas. Tum uero Guarnerius, acri ira commotus, ꝙ inuito epiſcopo nõ eſſet regis & ſuam explere uoluntatem, furibundus ad regem abit, nunciat illi, renitente Auſtregiſilo epiſcopo, quod ipſe iuſsiſſet, ſe facere non potuiſſe. Interea uerò beato fine Auſtregiſilus quieuit in pace, eiuſque diaconus Sulpitius illi ſucceſsit. Redit poſtea Guarnerius, exacturus ſub Sulpitio, quod ſub Auſtregiſillo non poterat. Sulpitius uero anxius, ad Dominum confugit, ab illo conſilium rei bene gerendæ petens. Erat enim uir mitis & lenis, hominiſque uiolentiæ ut reſiſtere poſſet, non uidebat. Deinde Guarnerium adit: orat ut qui ſub ipſius deceſſore ab eiuſmodi onere immunes fuiſſent, illos etiam ſuis temporibus pateretur ſolita gaudere libertate. At Guarnerius homo ferus uiri Dei preces contempſit. Dixit itaque illi Sulpitius: Si quidẽ contra ius & fas tua eris potitus uoluntate, non diu tamen impunè feres. Ille uero in urbẽ ingreditur, facit ut erat iuſſus, omnibuſque pro uoto expeditis, corpore, nõ animo, adit S. Auſtregiſili eccleſiam, tanꝗ preces illic oblaturus. Vt uidit autem monumentum ſancti uiri à fidelibus Chriſtianis auro argentoque mirificè exornatum, dixit arrogantiſsime: Auſtregiſilus aurũ ſuũ & argentũ in pauperes erogare debuit, non iubere ut ſuũ ſepulcrum illo tegeretur. *Etiam antiquitus ornabãt ſepulcra ſanctorũ.* Non hoc ille dicebat, ꝙ ei curæ eſſent pauperes: ſed inſtar Iudæ proditoris auaritia æſtuabat. Poſt à ſepulcro uiri Dei diſcedens, orationis cauſa altaria circumibat. Cumque in ipſa baſilica ambularet, lignum quoddã, ad quod uela ſuſpenſa erant, ab alto ruit ſuper caput eius. Manauit igitur ſanguis per oculos & barbam, & ad terram uſque defluxit. Et miſer ille clamauit uoce, qua potuit. Auſtregiſilus, dum uixit, ſemper in me hoſtili animo fuit, & iã mortuus me propè interfecit. Ita infelix nec culpã agnouit ſuam, nec à beato uiro ueniã petijt: immo uero feruens malitia, Auguſtudunum ire inſtituit, ut loci epiſcopum perderet. In ipſo autem itinere in pago quodam, cum omnes recubuiſſent, ſurrexit à menſa, & ad exonerandum uentrem ſeceſsit. Interim ſomno correptus, obdormit. euigilans dicit aſsiſtentibus: Auſtregiſilus & Sulpitius hac hora urceum aureum miſerunt mihi. Quis ueſtrum habet illum? Negantibus illis ſe quicquam eiuſmodi uidiſſe, ſua uerba repetijt, neſciens quid diceret. Mox autem inteſtina eius & uiſcera omnia in cloacam deciderunt, eaq; nocte uitam perdidit. Ex eo tẽpore nemo auſus fuit regiorum miniſtrorum ab urbe Bituricenſi eiuſmodi pecuniam extorquere, abſterrente oẽs tam diro interitu illius, q talis exactionis primus author fuiſſet.

Poſtea cum Pipinus Francorum princeps aduerſus Eudonem Aquitaniæ principem pugnaturus ad Bituricenſe oppidum ueniſſet, Barbari in uilla, quæ Carobeias dicitur, domũ S. Auſtregiſili, in qua ille crebro dormierat, inflammare uoluerunt, nihil fracti admonitionibus uicinorũ, qui illis dicebant, diuinitus multa illic edita miracula. *Vide ultionẽ cæleſtẽ.* Sed ſimulatque domum incẽderunt, arrepti à dæmonibus, partim ſe in ipſas flammas iniecerunt, partim dentibus ſe laniarunt, partim membra ſibi corporis truncarunt. Vbi Pipinus id cognouit, exercitu eius ex re ualde exterrito, edicto cauit, nè quiſquam res aut uillas S. Auſtregiſili attingeret. Non multo poſt Eudo eandem urbem obſidens, Agnum, uirũ primarium in monaſterio B. Auſtregiſili manere iuſsit. Ille uero res monaſterij omnes, illic repertas diſtribuit comitibus ſuis. Poſtquam autem urbs ſe Eudoni dedidit, eſſetque pax proclamata, Abbas eius monaſterij Bertradus, cum muneribus profectus eſt ad Agnum, dixitque ei: Accipe exiguum munus argenti, quod fratribus relictũ eſt, miſericordẽq; te præbe ſeruis Dei, ut poſsint uiuere, & pro te rogare Deum. At ille nimium ſuperbus, Abbatem irridẽs, ait: Eudo dominus meus iuſsit, ut teipſum uel in carcerẽ conijciam, uel captiuum abducam, & tu me rogas pro monachis tuis? Redit Abbas ad fratres ſuos, narrat fruſtra ſe rogaſſe Agnum: monet, ad Dominũ & S. Auſtregiſilum preces fundant. Eunt monachi ad ſepulcrum beati uiri, cum multo dolore & lachrymis preces Deo offerunt, ita dicentes: Vides omnipotens Deus, res, quas dediſti nobis, ut tibi ſeruire poſsimus, improbum hominem uſurpare ſibi. *Expilator rerum eccleſiaſticarũ diuinitus punitur.* Interim Agnus omnes S. Auſtregiſili uillas perluſtrans, quicquid inuenire poteſt, ſecum abducit. Porrò iter agenti apparet S. Auſtregiſilus in ſomnis, dicitque ei: Cur tam immaniter me deprædatus es, & fratres meos tanto mœrore affeciſti? His dictis, grauiter eum uerberat in capite. Euigilat miſer, altaque uoce clamitat: Succurrite mihi, en Auſtregiſilus epiſcopus me cecidit,

eldit, nec mihi ſpes uiuendi ulla relicta eſt. Ocyus ite ad Eudonem principem, qui me iuſsit res S. Auſtregiſili occupare, rogetisque eum, ut me ſuis facultatibus redimat. Ego enim dum illi pareo, hac me calamitate implicaui. Eudo, his auditis, ualde extimuis iuſsitque omnia confeſtim reddi, quæ Agnus erat prædatus ex uillis beati uiri, uetuitque ne quis deinceps quicquam ex eius rebus ſibi uſurparet. Deinde menſæ aſsidens, memor Agni, miſit ad eum quoddā uaſculum argenteum, ut in ſcelerum ſuorum emendationem offerret Deo. Agnus autem ut uidit tam exiguum munus, ait: Quantillum eſt hoc, ut offeram pro innumeris maleficijs meis? & his dictis, expirauit.

Paulò poſt à monaſterio S. Auſtregiſili Fredegiſilus unus ex proceribus Eudonis, abegit iumenta.

Itē aliꝰ, Cumque ea multamque aliam prædam ad ſuas ædes adduxiſſet, iamq; homo ſuperbiſsimus ea inter ſuos partiri uellet, mox acri correptus febre, uitam deſperat ſuam. Venit autem illi in mentem: S. Auſtregiſilū monachos ſuos ab omni ſecularium hominum iniuria tueri ſolere, nec ferre, ut quiſquam impune eos lædat. Itaque Salomoni Abbati monaſterii & fratribus eius remittit ea, quæ abſtulerat, multumque orat ut Dominum pro ipſo deprecetur, ut & ſalutem corporis, & ſceleris ſui ueniam obtinere queat. Abbas monaſterij cum eulogij mox nuncios mittit ad eum qui ei S, Auſtregiſili benedictionem offerant. Ille gratias agit, inuocat S. Auſtregiſilum, cum multa reuerentia percipit ea ijs, quæ Abbas miſerat: ſtatimque uigore recepto, à miniſtris ſe iubet deportari ad iumenta, ut ſuis manibus reddat ablata. quod cum feciſſet, illico priſtina illis ſalus reddita eſt.

Per idem tempus Adroaldus, unus ex Eudonis comitibus, Abbatem S. Auſtregiſili Bertradum captiuū detinuit, uoluitque ut auro & argento ſe redimeret, Compulſus Abbas, quicquid auri & argenti habere potuit, atque inſuper ualde inuitus calicem unum aureum aliaque ſacrata uaſa ipſius cœnobij, illi dedit: atque ita dimiſſus, ad fratres mœſtiſsimus redijt. Ille uerò nocte ac die rogabant S. Auſtregiſilum, ut

Adroaldus eādē ob causā punitur ablata curaret reddi. Et ecce magnus timor peruadit Adroaldum, & neque edere, neque bibere, non dormire, non ſtare, non ingredi poteſt. Aderat illic ſeruus Dei Iulichannus, à quo petijt conſilium, quid agere deberet, cum illi morbum ſuum aperuiſſet. Ille uero homo doctiſsimus & ualde ſapiens, quæſiuit ab eo, num quid ex rebus S. Auſtregiſili uſupaſſet inique. Fatebant Adroaldus, ſe calicem aureum Auſtregiſili & permulta alia apud ſe habere. Tum ait ad eū uir Dei: Non audiuiſti, quemadmodum S. Auſtregiſilus punit hoſtes ſuos? Si uis uel in craſtinum protogari uitam tuam, actu tū reſtitue ablata illi. Adroaldus multo terrore correptus, remiſit omnia, & ſanitas redijt: ac deinde quoad uixit, uota B. Auſtregiſilo perſoluens, pro ſui caſtigatione gratias illi egit. Id temporis apud Bituricenſes erat quidam uir bonus, Lupus nomine, bene moratus, humilis, ſapiēs, caſtus, ſobrius. Is ardenti deſiderio precandi cauſa Turones profectus eſt: ubi cum diutiſsime in baſilica beatiſsimi Martini in preces incubuiſſet, quidam Dei ſeruus eum ad ſe accerſit, quærit qui uocetur, unde uenerit, quid ſibi uelit. Reſpondit ille: Lupus ego uocor: apud Bituricenſes dego, ueni autem huc pro peccatis meis preces oblaturus. Dixit ei alter ille: Eſt quod indicatum uelim monachis S. Auſtregiſili. Ego

Viſio cuiuſdā boni uiri. in Bituricenſi urbe corpore nunquàm fui, ſpiritu autem fui per hos dies in eccleſia B. Auſtregiſili, ubi intra ſancta ſanctorum uidi beatiſsimum Petrum Apoſtolum, inuitante B. Auſtregiſilo, ſtantem, & cum eo S. Sulpitium & S. Laurianum, aliosque multos eius urbis incolas, & corpore illic quieſcentes. Procul autem coram illis ſtabant Adroaldus, Bladegiſilus, Sophronius, Guntaldus & plerique alij, qui caſas Dei prædati fuerant & euerterant. Vidi autem B. Auſtregiſilum procidentem ad pedes S. Petri, ſicque dicentem: Vlciſcere nos, beate Petre, de hiſce malignis prædonibus, qui caſas noſtras diripiunt, & ſeruorū Dei facultates expilant. Tum B. Petrus iuſsit in eos omnes animaduerti, quoſdam uerò æternis ſupplicijs addici. Ad extremum, Adroaldum uirga, quam manu geſtabat, in capite percuſsit, uolēs eum interficere. At B. Sulpitius, quippe uir mitis, orauit ne occideretur. Sed ei ſe opponens S. Auſtregiſilus: Itanè, inquit, æquum tibi uidetur, frater, ut negligamus preces fratrum noſtrorum, qui iniuria affecti ſunt? His dictis, uiſio illa ablata eſt à me. Cum autem Lupus hæc audiuiſſet, ad Bituricenſes reuerſus, expoſuit cūcta fratribus monaſterij S. Auſtregiſili. Porrò Adroaldus, quem diximus, poſteà immani febre correptus, è uita exceſsit: reliqui ſine emendatione male perierunt.

Eudo princeps, cuius ſupra mentio habita eſt, ad monaſteriū S. Auſtregiſili precandi gratia uenit. Abſolutis precibus, cœpit expoſtulare cum fratribus, ita dicens: Quis ueſtrum, ò domini, de Auſtregiſilo feret ſententiam? Ego illi fidem habui, & cum hoc in loco Cuchianus mihi ſacramentum diceret, S. Auſtregiſilum fideiuſſorem accepi. Ait porrò Eudo ad ipſum beatum uirū: Sancte Auſtregiſile, tu de teipſo profer ſententiam. Si tibi fidem non adhibuiſſem, nō fugiſſet Cuchianus à me. Tu igitur iuſtum in illum exerce iudicium, & ego fratribus monaſterij tui multa largiar. (Cuchianus iſte cum ad S. Auſtregiſili ſepulcrum iuraſſet Eudoni, in Franciam ad Carolum principem tranſfugit) Eodem ergo tempore, quo Eudo contra illum appellauit S. Auſtregiſilum, lethaliter percuſſus eſt, & exclamauit: Propter fidem Eudoni ad monumentum ſuum datam & poſtea falſam, Auſtregiſilus me multis modis excruciat. Et niſi fallor, ſeſe dentibus lacerare uoluit, ſi non fuiſſet catenis conſtrictus. Tandem cum multo cruciatu uitam finiuit. Alia beatiſsimi uiri miracula, nè ſimus longiores, commemorare nolumus.

VITA S. BERNARDINI SENENſis professione Franciſcani, ad eius quodam Contemporaneo fideliter conſcripta, ſed ſtylū F. Laurētius Surius mutauit.

IN Senenſi urbe, quæ Virginis ciuitas dicta eſt, ut ait author, ex nobili familia Albizeſchorum ortus Tollus eſt, uir humanus, ſimplex, prudens & bonæ exiſtimationis. Is in iuuētute ad Maſſanam urbem ſe contulit, quæ in Senenſium ditione ſita eſt. Cernens autem eius loci ciues erga familiam ſuam & maiores ſuos amico eſſe animo, (Patruus enim eius Tollus ter eius ciuitatis præſes fuerat cū bona ciuiū gratia) ibi ſedem fixit, charus omnibus, & curabat argētum erui ex Maſſanis fodinis, uti plerique alij egregij mercatores. Erat tum illic miles generoſus, jam grandæuus, Bindus nomine. Is ut uidit Tolli mores ingenuos uitamq; honeſtam, Neram filiam ſuam illi deſpondit, cupiens illum habere hæredem, cum alios liberos non haberet, præter Dianam filiam Neræ ſororem, quæ ante complures annos alteri nupſerat.

Maij. 20.

Parentes S. Bernardini.

rat. Sicut ergo Domino placuit, ità factum eſt. Non diu poſt Bindus obijt. Tollus autem & Nera erga Deum & Deiparam Virginem deuoti & religioſi, ac Deum timentes, maſculam ſibi prolem diuinitus dari optabant ad honorem Dei. nec fruſtrati ſunt ſpe & expectatione ſua. Ediderunt enim in hanc lucē filium die octauo Septembris (in quem accidit etiam natalis dies beatiſsimæ matris Dei) anno Chriſti 1380. quo anno ſanctiſsima uirgo Catharina Senēſis migrauit ad cælos, dictusq́ue eſt Bernardinus. Nera mater eius anno ætatis ſuæ uiceſimoſecundo obijt, qui erat annus ab orbe redemptio 1383. cum Bernardinus iam trimulus eſſet. Tollus autem pater eius pijſsimus & Diana matertera, quantū ea potuit ferre ætas, bonis eum inſtruebant moribus, excitabantq́ue eius animum ad deuotionem concipiendam erga ſacratiſsimā Virginem, Chriſti Ieſu matrem. Interim Tollus moritur anno Saluatoris 1387. Bernardino filio ſexenni relicto: cuius curam itemque facultatum eius ſuſcepit Diana matertera, & haud ſecus atque filium eum enutriuit annis quinque, magnoq́ue opere & bonis moribus & deuotione erga Chriſti matrem eum imbuere conata eſt. Et ſi autem inſtar puerorum in quibuſdam etiamnum pueriliter ſeſe gerere uideretur, attamen cæteros condiſcipulos in multis excellebat, in Grammaticis inſtitutionibus & literis perdiſcendis longo poſt ſe interuallo eos relinquens: eratq́ue ea indole & ingenio etiā ad ea conficienda, quæ arte & manu fiunt, ut Maſſani omnes eum admirarentur, certoq́ue ſibi perſuaderēt illum in uirum inſignem euaſurum.

Vtroque parente orbatur

Singulari autē ſtudio ferebatur ad pręſtandas eleemoſynas, nec ulla re adhuc puer magis delectari uidebatur, quàm ſi poſſet pauperibus benigne facere. Caſu quandoque accidit, ut parum in ædibus Dianæ relictum eſſet panis. Eum autem ipſum pauperi mēdicanti Diana dare nolebat. Dixit ergo illi pius puer: Quæſo, demus pauperi ſtipem: alioqui ego hodie neque prandium, neque cœnam ſumpturus ſum. malo enim pauperem refici hoc pane, quàm me. Lætabatur ualde Diana ea pueri bonitate & optima indole. Cœpit uerò etiam ad ieiunia prouocare, quantum quidem illius ætatis fragilitas patiebatur. Etſi autē annis tener eſſet; attamen ad honorem beatiſsimæ matris Dei diebus ſabbati ieiunauit, & quandiu laicus fuit, illud ieiunium nunquam intermiſit.

Mira pueri beneuolentia erga egenos.

Cum ad tertium decimum ætatis perueniſſet annum, & in Grammaticis ſic ſatis profeciſſet, à neceſſarijs amicis Chriſtophoro & Angelo Albieſchis fratribus Senas accitus eſt, ubi cura Chriſtophori & honeſtiſsimæ cōiugis eius, re & nomine, Piæ, uixit: quæ matrona, cum nullas haberet proles, haud ſecus eū atque filium dilexit, eiusq́ue mores cōfirmauit: porro in ſcholis triuialibus præceptorem habuit Onuphrium, miraque diſcendi celeritate ſuperauit omnes coætaneos ſuos, omnibus affabilis & charus, honeſtus quoque & pius ac deuotus. Aras ſibi in teneri ætate ſemper extruebat domi, easq́ue ut potuit ornabat. Ductus interdum à Pia ad ſacras conciones, cum domum reuertiſſet, conuocabat pueros, eisq́ue tanquam pro concione puerili ſimplicitate dicebat, quæ ex auditis ſermonibus memoria retinere poterat. Faciebat autem hoc ea ratione & ea dexteritate, ut multi iam eum animis præſagirent, eum quandoque eccleſiaſten fore. Poſtquàm autem Senas uenit Iohannes Spoletanus, totius honeſtatis ſpeculum, & moralis philoſophiæ præceptor egregius, (qui licet grandæuus, eſt tamen etiamnum ſuperſtes) inter getrimos adoleſcens Bernardinus, uirtutis & doctrinæ auidus, ad illum ſe contulit, nec ab eius, quantum licuit, latere unquam diſceſsit: hæſitque apud illū annis aliquot, & mirabiles habuit in literis progreſſus, ita ut ab eodem Iohanne, quondam etiam præceptore meo, crebrò audierim, è ſuis ſcholis nūquam quēquā Bernardino doctiorem prodijſſe, nec uidiſſe ſe vnquam ſtudioſum ullum, qui tam omni eſſet honeſtate & integritate præditus, quippe ex cuius ore nunquā ſermo turpis profectus eſſet, & qui neq; uerbo, neq; nutu, neque ſigno, aut ulla ſignificatione quicquā præ ſe ferret aliud, quàm puriſsimā honeſtatē. Teſtantur uerò etiā eius coæui literarū ſtudioſi, ea morū probitate & honeſtate eū fuiſſe, ut ſi quid audiuiſſet turpiter dici, adeò cōmotus fuerit, ut robore haud aliter in uultu perfunderetur, quàm ſi quis colaphū ei infregiſſet. Inde factū eſt, ut ſi forte pueri & adoleſcētes inter ſe de rebus parū honeſtis uerba miſcerēt, uiſo Bernardino, mox dicerēt: Faceſsāt hi ſermones. ecce enim Bernardinus adeſt: uſque adeò ab omnibus ille quoddā honeſtatis & integritatis exēplar hēbat. Ciuis quidā nō infimæ conditionis, turpe uerbū q̄nque ad illū protulit, Sētiēs autē pudiciſsimus adoleſcēs quorſum ille tēderet, ſub mēto grauiter illū percuſsit, cū alioqui ſtatuiſſet in facie illū cædere. Tāto aūt impetu eū percuſsit, ut procul ēt ſonus audiret. Ciuis itaque illi corā adſtātibus tū propinqs, tū alijs indigenis pudefactus, repēte ab eius cōſpectu ſe ſubduxit. poſteà uero cū iā multi eſſent euoluti anni, eodē loco Bernardino ad populū cōcionē hñte, uidi ego hūc ipſum ciuē adeo corde cōpūgi, & ubertim lachrymas fundere, perinde ac ſi durus eſſet flagellis cæſus. Alius quidā improbus ciuis per idē tempus erga Bernardinum adoleſcētem uerbis & nutibus inhoneſtis ſuum incidauit impurum & nefarium animi deſiderium, idq́ue non ſemel, ſed crebrò ſanè. Itaque Bernardinus rogat quoſdā ſuæ ætatis honeſtos adoleſcentes, ut ipſi eſſent adminiculo, quo ab illius ſceleſti hominis uexatione ſe excuteret. Cōſicato autem inter ipſos cōſilio, monet eos, ut lapides ſibi colligant. Deinde inquirunt hominē illum: quē cū inueniſſent loco parū opportuno, Bernardinus iuſsit eos dare operam, ut poſſet aliò pertrahi. Vt aūt miſer ille uidit Bernardinum, nefanda cupiditate cōmotus, multos ei aureos oſtendit, ut alliceret pudiciſsimū adoleſcentē. Tū ille annuit, ut e platea excederet. Quod cū ille feciſſet, illicò exclamat Bernardinus. Inique, ſceleſte, flammis exurēde: Ad eum, ad eū, ad eum: ſimulq́ue illū percutere cœpit. Mox ſocij eius iungunt uoces ſuas, pariterq́ue lapides in eum conijciunt: Ille ita ſe accipi cernens, in pedes ſe conijcit, illis eum inſequentibus, donec ab eorum oculis euaneſceret. Ita demū eius praua uoluntas cōpreſſa eſt, & Bernardinus ea moleſtia abſolutus eſt. His aūt rebus effectū eſt, ut tanta apud oēs uirtutis, pudicitiæ & integritatis eius fama crebreſceret, ut non ſolùm nihil ipſo audiente quiſquam ex domeſticis eius auderet impudicè eloqui, ſed ēe oēs eum uenerarentur, nemo turpe aliquid circa illū attētare uellet. Et ſi aūt ſemper iucundū, alacrē, affabilē, cōmodū, officioſum omnibus ſeſe exhiberet, nō tamē niſi bonis, maximè aūt ſpiritalibus & religioſis uiris familiaris eſſe uoluit, idque tā in ſcholis, quàm alibi. Poſtquam aūt adoleuit, relictis ſcholis triuialibus & ſtudijs philoſophicis, in quibus præ cæteris excellebat, ad ſacros Canones diſcendos ſe contulit, in eoq́ue ſtudio triennio accurate uerſatus eſt. Plurimū uerò delectabatur ſacris literis: quas ubi deguſtare cœpit, alia ferè ſtudia ſua oīa ꝓ nihilo putauit, nec quicqnā ei iā ſapiebat extra ſcripturas diuinas.

Degit Senis

Pietas puerilis

Ioānes Spoletanus.

Pudicitia Bernardini.

Impurū quendā ciuē pugnis & lapidibus læte accipit.

Vbi decimū & ſeptimum ætatis annū attigit, Tobiam conſobrinam ſuam crebrò uiſitabat. Erat illa

Tobia uirtutes.

filia

filia Dianæ, quam ſuprà diximus, Neræ matris Bernardini ſororem fuiſſe: excedebat aũt Tobia Beroardinũ annis ampliùs triginta, eratque uidua tertij ordiois beatiſsimi patris Frãciſci, cuius maritus fuerat uir nobilis, Guido de Ptolomæis. Porro ob morũ integritatem ſtudiumque deuotionis, & pietatis, Tobia hæc omnibus uenerationi erat. Perpetuis.n. ieiunijs, uigilijs, corporis calligationibus uacabat, ſemper in ſuis cubabat ueſtibus, alijsque exercitijs ſeſe cõtinẽter macerabat. Ipſa fœminarũ peregrinarum, quæ aduerſa laborarẽt ualetudine, ſæuiſsima illa peſte graſſante, curã ſuſcepit in domo hoſpitali de la Scala. Illi ipſi Bernardinus, ao ætatis ſuæ tricesimo primo Senis peſte laborãs, cũ iam medici ſpem ſalutis eius oẽni abieciſſeot, in ipſo propè mortis articulo cõfeſsus eſt, ſe corporis integritatẽ prorſus inuiolatã ſeruare. Huic uni Beroardinus loqui ſolebat, cũ aliarũ fœminarũ colloquia deuitaret. Denique eius animam ad cælos proficiſcẽtẽ uidit Bernardinus, cũ Mediolani primo Quadrageſimæ die ad populũ concionaretur. Quæ illi cauſa fuit eã cõcionẽ præter morẽ ſuũ abrũpẽdi. Sciſcitãtibus.n. poſteà alijs, cur id feciſſet, primò quidẽ dicere noluit: deinde uero cõpulſus, rem, ut erat, explicauit. Miſsi aũt ſunt Senas, qui de obitu Tobiæ cognoſcerẽt: cõpertũque eſt, eadem hora, qua dixerat Bern. eã ridẽtẽ migraſse a corpore.

Bernardinus fœminas uitat.

Cũ hac igit̃ Tobia Bernardinus adoleſcẽs crebro ſermones cõſerebat, eãque idẽtidẽ inuiſebat. Haud aliter.n. inter ſe diligebãt, atque ſolẽt mater & filius. Contigit ioterim Bernardinũ q̃nque dicere Tobiæ: Ibo uiſum amicã meã. Itẽque rurſus alio die: Adibo amicã meã, ſanè pulcherrimã. Tobia hęceũ per iocũ dicere putabat. et nihilo minus percõtabatur ea eo, quænã illa eẽt ipſius amica, & ubi moraretur. Reſpõdit ille: Amica mihi eſt lõgẽ formoſiſsima, cuius ego amore planè captus ſum, eſt autem extra portam Camolliæ, eamque ego quotidiè ſoleo reuiſere, nec uideor mihi ſomnum poſſe capere, niſi priùs mihi cõſpecta ſit. Tobia hæc audiens, cœpit quadã ſuſpicione teneri: ſed cũ cerneret Bernardinũ creberrimis ſe afficere ieiunijs, quotidiè ſacrificio intereſſe, uacare precibus & deuotioni, ueſtibus indutũ ſe dare quieti nocturnæ, multaque alia de ſe dare haud obſcura probitatis ſigna, non exiſtimabat ſiniſtrè propter ea uerba de illo ſentiẽdũ eẽ. At rurſus cõtẽplans adoleſcẽtis formã egregiã, dæmonis uerſutias, carnis fragilitatẽ & hominis in deteriora propenſionẽ, uerebatur nè fortaſsis captus eẽt amore alicuius mulieris, maximè ꝙ extra Camolliæ portã eẽt cœnobiũ fœminarum. Itaque acerbo intrinſecus animi dolore cruciabatur, metuens ſe laborem ſuum omnem perdidiſſe, quem ei optime inſtituendo diu impenderat. Vt autem rem certius exploratam haberet, altera luce abijt extra illam portam, manſitque in loco quodam, unde Bernardinum conſpicere ipſa poſſet, ſed ab illo minime uideri. Ecce autem aduenit Beroardinus ſolus, & corã imagine beatiſsimæ matris Dei, quæ ſupra portã illã elegãtiſsime picta habetur, nuda curuat genua, eique piiſsimas offert preces, ijsque completis, mox domum redit. Mirabatur Tobia, ſed non contenta ſemel uidiſſe, redit ſecundò, & idem conſpicatur. At nec ſic animo ſuo ſatisfactum ſentiens, mittit tertio fidiſsimam ſociam ſuam: quæ cum idem omnino ſuis oculis eſſet intuita, quod ſemel atque iterum Tobia: iam è ſuo pectore prorſus amouit ſuſpicionem omnem Tobia, dixitque læta ad Bernardinum: Pridem dixiſti mihi fili chariſsime, te amore captum eſſe: quæſo mihi rem certam exponas, nec me in dubio hærere patiaris. Reſpondit Bernardinus: Quando ſic iubes, dicam tibi quod hactenus nulli alij indicare uolui: Captus ſum amore beatiſsimæ Virginis & matris Dei Mariæ, quam ſemper amaui in qua poſt Deum omnes meæ ſpes collocatæ ſunt. Illam uoice diligo, illam inquiro, illam uidere concupiſco: quod cum in hac uita non liceat, conſtitui eius amore quotidie inuiſere eius imaginẽ, quæ in Camollia eſt, quod ea mihi & cæteris huiusurbis elegantior, & eius maieſtate dignior uideatur. Itaque illam quotidie, flexis genibus beatiſsimæ Virgini me commendo, ſperans per eam me conſecuturum gratiam & miſericordiam, quam præcipue expeto. Hæc eſt igitur amica illa mea & ſpes mea, piiſſima uirgo Maria. Hæc ut audiuit Tobia, cum lachrymis illum complexa, dixit: Reuerà, fili mi, non obruouit mentem meam ſiniſtra ulla de te ſuſpicio, ſed nõ nihil cœpi hæſitare propter fraudes & machinas antiqui ſerpentis, quas debemus modis omnibus cauere. Sed tu fili à Deo benedicte, egregiam tibi & inſignem delegiſti amicam, optimum ſalutis tuæ præſidium, peccatorum omnium nequaquam dubiam ſpem: illam quæras, illam ſequaris, omnique animi deuotione illi confidas. Nullum enim poſt Deum ſalutis tuæ fulcimentum ualidius habere potes, quã ipſam pietatis & miſericordiæ matrem, à qua nemo unquàm, qui illi bene confideret, uacuus receſsit.

Flexis genibus quotidie orat coram imagine matris Dei.

Amat impẽſe beatiſſimam Virginem.

Perſeuerauit autem Bernardinus in hac imaginis huius uiſitatione multis annis, & etiam iam in monaſtica religione conſeuuiſſet, teſtibus eius ſocijs, non raro inuiſiuit eam. Potuit ſane ex multis euidentiſsimis argumentis colligi, eum toto uitæ ſuæ tempore ſingulari erga matrem Dei deuotione fuiſſe: & certe ego ipſe, concionem illo habente Senis de illa, anno Chriſti 1427. in die natiuitatis eius, ita eum audiui dicentem: Ego frater Bernardinus ſemper ſui deuotus beatæ Virgini. In die enim natiuitatis eius ego natus ſum, eodem die baptizatus ſum, illo ipſo die monaſticum habitum indui, itemque profeſſus ſum monachum, & primum ſacrificium feci. Eodem die cupio exire ex hac uita. Ita ille. Ego uero hoc affirmare poſſum, nunquam quenquam me audiuiſſe de beatiſsima hac uirgine deuotius, libentius, feruentius concionantem.

In iuuentute ſua, cũ adhuc laicus eſset, ut poſset piam Deo impendere ſeruitutem, ſuaque pietatis ſtudia augere, adiectibi uoluit in ſpectatæ religioſis ſodalitatẽ benè moratorũ, quã vulgo uocant Confraternitatẽ diſciplinatorũ beatæ Mariæ uirginis, quæ eſt in domo hoſpitali de la Scala. Non admittuntur autem in eam ſodalitatẽ, niſi quorum eſt fama integra & bona exiſtimatio. Fuit.n. locus ille multo tempore ſpeculum & exemplar Deo deuotorũ ſeculariũ hominum. Itaque Beroardinus fratrum omnium cõſenſu & prompta uolũtate, tanquam ualdè idoneus, hilariter receptus eſt, precesque, corporis flagellationes, aliaque tum iucunda, tum aſpera exercitia, noctù diuque illic uſitata, præ cæteris ipſe copioſiùs ſectatus eſt. Hic nimirũ uetuſtus ille locus eſt, ex quo omnes ferè Italiæ benè moratorum, ſiue, ut author uocat diſciplinatorum laicorum piæ exercitationes uel deuotionis ſtudia manarunt. Ex illo complures ſancti uiri prodiere: puta, Ioannes Columbinus, primus ille idemque feruentiſsimus Ieſuatorum inſtitutor, & eius chariſsimus ſocius Franciſcus, Vincentinus: itemque ordinis Montis Oliueti fundatores: B. Petronius de Petronijs, poſteà Carthuſianus effectus: Andreas de Galleranis ſpeculum ſanctitatis, alijque permulti ſublimes contemplatores, & innumeri ferè religioſi, uel monaſticæ uitæ profeſsores, ut mirum non ſit, Bernardinum, beatiſsimæ matri Dei deuotiſsimũ, in eius domo illis adiũgi uoluiſſe,

Fraternitas diſciplinatorũ.

Encomion Domus hoſpitalis de Scala. Ieſuati. Ordo montis Oliueti

ex qua

ex qua domo tot præclaras ſtellas, totque diuinos nouerat exiiſſe uiros: tametſi eandem ipſam domum præ alijs omnibus ipſe præclarius illuſtrauit. Cum autem feruenti eius deuotioni necdum ſufficerent exercitia domus huius, quemadmodum fide digniſsimo relatu didici, ob macerandum & edomandum corpus ſuum, longo tempore flagellis è funiculis confectis ſe cecidit, crebro etiam urtica & cilicio ſe affligebat. Quæ quidem licet ſanctus iuuenis faceret occultiſsimè, ſoli Deo ea nota eſſe uolens: attamē diuina efficiente prouidentia, non de induſtria, ſed prorſus ab improuiſo ad aliorum, qui etiamnum ſuperſunt, notitiam peruenere.

Cadit corpus ſuum.

Multis annis in ueſtibus ſuis dormiuit non tam in lecto, quàm ſcamno uel capſa. Cibus & potus eius cō munis quidem, ſed parcus erat, neque in uenio uel in delicatis eſcis exceſſum, uel in uilibus ſingularitatē. Iucundus, hilaris, affabilis, humilis ſemper fuit, omnibus ſe accōmodans, triſtitiæ, torporis, ignauiæ hoſtis. In actione ſtrenuus & aſsiduus, iraſci malo animo nunquā uiſus eſt, ueritatis amicus, charitate præcipuus, erga miſeros miſericors, prudens in omnibus & circunſpectus ualdè: nec uidebatur mœrori ullus relictus locus, ubi Bernardinus aderat. Ante omnia autem uel maximè in eo excelluit laus pudicitiæ & honeſtatis, quam præ ſe ſemper ferebat nutibus, uerbis & factis, ita ut nullus hac in parte adoleſcens ei poſſet æquiparari, & ipſe non tam carneus quàm ſaxeus eſſe uideretur. Habitu utebatur, quo ſolent ſcholaſtici, & quidem honeſto.

Sæuiente illa peſte terribili & generali anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo, in quem incidit Iubileus, innumeri peregrini, Romam euntes atque inde redeuntes, ad celeberrimam illam toto orbe Chriſtiano domum hoſpitalem beatiſsimæ Mariæ uirginis, quæ Senis eſt, & de la Scala dicitur, confluxere, augebaturque ualde numerus ægrotorum, è quibus plurimi moriebantur, ita ut tribus menſibus & dimidio quotidie amplius duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, interdum octodecim uel etiam uiginti, è uita decederent: præter* quos ex eius domus familia obierunt fratres uigintiduo, octodecim fœminæ pauperibus mulieribus inſeruientes, nouem ſacerdotes, quinque clerici, ſeptem pharmacopolæ, qui morbidis medicamenta parabant, pueri triginta ſex, in ea domo enutriti, & famuli ſexaginta, ægrorū miniſterijs deputati. Cum autem tam multi illic & morbo correpti iacerent, & è uita abirent, locus ille ꝑ fœtorē intolerabilē oībus inſpectantibus horrori erat, nec quiſquā ferè reperiri potuit, qui quamuis magna propoſita mercede, ægrotantibus illic inſeruire uellet: Ita fiebat, ut tum maximè locus ille neceſſaria miniſtrorū opera deſtitutus eſſet, cū maior incūberet neceſſitas. Magiſter quidē & gubernator domus illius Ioannes Landarnus erat uir optimus, multa beneuolentia & charitate præditus, & quem nemo dubitaret uirginem eſſe: & licet ſenio grauaretur, non ceſſabat tamen pro uiribus præſtare quicquid poſſet. Sed cum ignem peſtiferum iam omnia uaſtantem cerneret, ualde affligebatur, metuens idoneos miniſtros neque pecunia, licet larga eſſet manu, poſſe comparari, quod nemo non peſtis contagionem reformidet. Rogabat ergo Deum & beatiſsimam uirginem, domus eius cōſeruatricem, ut pauperibus miniſtri mitterentur. Itaque pijſsimus Deus excitat Bernardini animum, qui iam ferè uiceſimum agebat ætatis annum, ut in illa piiſsima domo ægrorum & pauperum miniſterium ſuſciperet. Vt uidit enim ſummam neceſsitatem, maximo incitatus zelo, peſtiferam cōtagionem nihil metuens, immò uero etiam ultro morti ſe offerre cupiens, modo poſſet Chriſto gratum exhibere in eius pauperibus ſeruitium, multis hebdomadibus ægris illis accuratiſsimè & officioſiſsimè miniſtrauit. Cernens autem ad tantā morbidorum multitudinem ſufficere non poſſe tā paucos miniſtros, duodecim religioſos & pios adoleſcentes ad ſe uocat: hortatur illos, uelint una cū ipſo curare pauperes Chriſti, dicit eos, qui pauperi ſeruiant, ipſi Chriſto ſeruire: & ſi tali occaſione decedant e uita, pro Chriſto eos mori: nihil uerò hoī Chriſtiano debere eſſe antiquius & optatius, quàm Chriſti cauſa uitam ſuam profundere, cum ille ſuam noſtra cauſa profuderit: deinde addit: Simus omnes fratres: Deus ſua ope aderit nobis. Videtis fratres ignem accenſum eſſe, iam pene urbis illo conflagrat, ſecuris arbori admota eſt, ſalx meſſem ſolicitat: quid nobis de uitæ noſtræ prorogatione polliceri poſſumus, cum & alios quotidie uideamus mori, & pleroſque etiam intimos ſodales, propemodum ante exire è corpore, quàm morbo correpti uideantur? Nos ſi in his charitatis officijs obierimus, ad Dominum euolabimus: ſin autem ſuperſtites manſerimus, quoad uicturi ſumus, ſemper lætabimur nos Deo noſtro in eius pauperibus hęc officia præſtitiſſe, memores ſententię illius, Nullum opus bonum apud Deum ſua carere mercede, uel irremuneratum abire. Siue igitur uiuamus, ſiue moriamur, non poſſumus Deo ſeruiendo non lucrari.

** eos, qui ex.*

Sæuiſſima peſtis.

Seruit in domo hoſpitali tempore periculoſiſſimo.

His Bernardini perſuaſionibus allecti adoleſcētes, in eius mox ſententiam iere: è quibus ſanè hodieque nonnulli ſuperſunt: cumq; eſſent confeſſi ſua peccata, & ſacram Euchariſtiam ſumpſiſſent, ita Bernardino conſulente, iucundis animis & magno feruore curam ægrotorum cum Bernardino, ipſorum magiſtro & capite, ſuſcipiunt. Porro hoſpitalis domus moderator ſtatim totius penè domus claues tradidit Bernardino, commiſitque ei munus morbidos & peregrinos aduentantes curandi, & omnes ferè eleemoſynas diſtribuendi, adeo ut propemodum pro ſua uoluntate omnia diſponeret ac diſpenſaret, perinde ac ſi ipſe eius domus dn̄s eſſet. Eius autem & ſociorum feruor & charitas ſuo exemplo permultos alios ciues & adoleſcentes inuitauit ac permouit ad ſeruiendum morbidis illis, licet non pauci ex illis, è uita decederent. Itaque Bernardinus charitate feruens, domum illam ita moderatus eſt, ut officia, miniſteria, exercitia, laborum uices pro ratione loci, temporis, & perſonarū opportune & congruenter diſtribuerit. Dabat uerò operam, ut quoad eius fieri poſſet, ipſe ſemper omnibus coram adeſſet. Adſtabat diu noctuque ægrotantibus, pharmaca parabat, cibos pro ſingulorum qualitate porrigebat, ſordes omnes in illis neceſſario ferē das, ipſe ante omnes ſua uoluntate amouendas ſuſcipiebat: non labore, non uigilijs, non intolerandis fœtoribus, non incōmodis ullis frangebatur: ſed ea ſemper alacritate & ſpiritus uiuacitate illis ſeruiebat, ac ſi uel parentes, uel fratres aut filij eius eſſent. neque id ſanè mirum. Cum enim Dei amor horum omnium faciendorum ac perpetiendorum præcipua ei eſſet ratio, Deo utique ſeruiebat, qui patre, fratre, liberis omnibus potior nobis eſſe debet. Aegrotis ex animo cōdolebat, adeo ut etiam cum illis una ploraret: interdum uero etiam ridebat, canebat, blandiebatur, taſemque ſe illis exhibebat, quemadmodum pro illorū conſolatione expedire putabat. Nihil autem fere illius charitati ſatis ad uota ab alijs curatū uidebatur, niſi omnia ipſe uidiſſet & cōtrectaſſet. Cum erant ex hac uita migraturi, ſacramenta ut illis porrigerentur effecit: uita functos, ueſperi ſepulturę mandabat. Peregrinis fere innumeris ad ueſperā aduētantibus cibos & lectos apparabat: ſi lecti alioqui multi, non ſufficerent,

cerent, ſternebat humi pannos, ita ut nulli deeſſet cõmodus captandæ quieti locus: crebros quoque excitabat ignes & ſuffitus grati odoris, ſpargebat multum aceti tota fere domo, ut corruptus aer ſaltem aliqua ex parte corrigerentur, libentiusque miniſtri ſuã operam ægrè affectis nauarent. Non eſt autem paſſus benignus Deus, ut inter tot labores, uigilias, incommoda infinita Bernardinus unquam aduerſa laboraret ualetudine: ſed ſemper promptus, alacer, uigil & indefeſſus, dictis & factis confirmabat tum ægros, tum illorum miniſtros.

Corripitur febre acerrima.

Cum iam autem menſibus quatuor & eo amplius in ea domo ſedulo miniſtraſſet, peſtisque ſopita eſſet, domum ſe recipit. Ecce autem, quemadmodum ipſe Chriſtum Dominum in pauperibus eius morbo laborantibus, ſicut diximus, crebro uiſitarat: ita Chriſtus, bonus & pius Dominus, rurſus illum uiſitat. Nam ubi ab hoſpitali illa domo receſsit, paulo poſt acerrima cœpit exerceri febre, idque de improuiſo in ædibus nobilis uiri Hildebrãdini de Manetis, qui ei erat amore & beneuolentia coniunctiſsimus: ubi ſane ad menſes quatuor decubuit, patientiſsime eam morbi moleſtiam, uel potius Domini Ieſu uiſitationem ferens: in qua hoc præcipuam ei moleſtiam adferebat, quod uideret alios ipſi miniſtrantes moleſtia affici, licet illi promptiſsima charitate ei inſeruirent: Inter quos Tobia, tanquam pia mater, & Iuſtina de Manetis, matrona nobilis, ab eius fere nunquam receſſere. Cum eſſet autem ea febre liberatus, non remiſit ſtudium pietatis & humanitatis. Amita eius Bartolomæa, matrona uenerabilis, uxor quõdam nobilis uiri Trogliardi de Ptolomæis, iam prope nonagenaria, & cæcitate & neruorum diſſolutione laborabat, nec ex lectulo ſurgere poterat. Hanc ut cognouit obitu cuiuſdam pij ſocij ſui neceſſaria opera & miniſterio deſtitutam, religioſus & delicatæ alioqui habitudinis iuuenis ſtatuit illis ſuis manibus neceſſaria officia impendere: id quod re ipſa quoque præſtitit, nullaq́; habita ratione earum rerum, quæ nauſeam ſibi & tædiũ adferre poſſent, tanquam parenti ſuæ officioſe illi in omnibus inſeruiuit. In quo miniſterio anno integro & eo amplius uerſatus eſt, donec optima matrona, perſoluto naturæ debito, migrauit ad cœlos. Fuit hęc Bartholomæa comprimis ueneranda, ſpiritalis & Deo deuota fœmina, quam etiam multi pro ſancta haberent. Vixit longo tempore in S. Auguſtini inſtituto & regula, ieiunijs, uigilijs, precibus & ſui corporis macerationibus uacans, Deoque perpetim gratias agens. In ſacris concionibus cum audiret nomen Ieſu exprimi, non potuit continere ſeſe, quin crebro illud mellitiſsimum nomen expeteret cum ſingultu, rauca uoce, accentu ſtridulo. Quanuis autem eſſet ſapiẽtiſsima, attamen uidebatur nonnunquam præ ſpiritus feruore quaſi inſanire ad recordationem nominis Ieſu, qui illi ſemper in corde, ſemper in ore erat, cui etiam ſæpè in lecto iacens, laudes alta & clara uoce promebat. Sunt plerique in ea ſententia, quemadmodum lachrymis beatæ Monicæ S. Auguſtinus conuerſus eſt ad Dominum: ita huius à Deo benedictæ mulieris preces & lachrymas, quas multis annis pro Bernardino ipſi chariſsimo fudit, id diuinitus impetraſſe, ut in uia Dei magis ille proficeret, magisque confirmaretur. Hortabatur eum ſemper, ut monaſticum inſtitutum complecteretur, præſertim Eremitarum, ſub regula B. Auguſtini Chriſto militantium in cœnobio ualde religioſo, qđ de Lereto uocant, in quo erant patres uenerandi & ſpiritales. Porro Bernadinus eius admonitionib. illectus, cũ illis religioſis uiris libenter conuerſabatur, placebantque ei uſqueadeo mores illorum & uita laudabilis, ut probabilis coniectura ſit, cum monaſticum habitum apud illos induturũ fuiſſe, niſi illum retinuiſſet amor erga hanc Bartholomæam: quam, donec eſſet in humanis, dilexit ut matrem, nec eam deſerere uoluit.

Barto lomea, egregia fœmina.

Poſtquam autem illa uita functa eſt, Bernardinus ad ſanctiorem uiuendi rationẽ adſpirans, cùm necdũ deliberaſſet, quod genus monaſticæ religionis potiſſimum deligeret, decreuit habitare ſecum, ut ita priuatim commodius & certius experiretur ea, quæ oporteret non ignorari ab eo, qui regularem, ut uocãt uel monaſticam Deoque magis gratam uitam eſſet amplexurus. Elegit autem domum quandam iuxta portam de Triſis, & in loco occulto ſacellum exiguũ ſibi conſtituit, poſuitque in eo altare cum imagine Chriſti à cruce pendentis. Ibi precibus, uigilijs, ieiunijs, flagellorum ictibus, cilicio, alijsque pietatis exercitijs ſeſe afficiens, idque & crebrius & ſeuerius, quẽ antea conſueuiſſet, accuratiſsime uires explorauit ſuas, etiam uſque ad herbarum uictum & aquæ potũ ſeſe periclitans. Lectiones eius, cum fere omnes ſtudio haberet, in ſacris libris, deuotione plenis, conſummabantur: illis lætabatur, illas iam toto pectore complectebatur. Piorum hominum, quorum eſſet ſpiritalis, conuerſatio, plus ſolito conſuetudine delectabatur, illorum inprimis, in quibus uirtutũ exempla relucebant. Interim ſæpe animo pertractans, ad qđ uitæ genus ſe potiſsimũ conferre deberet, nõ raro toto corpore proſtratus, crucifixum Dominum rogauit, ut ipſi largiretur gratiam, uiam & uitam potiorem deligendi, quam eius benigno fretus fauore ſectaretur. Puto autem planeque mihi perſuadeo, ita ei reſpondiſſe crucifixum: Fili Bernardine, en tu ipſe cernis hic me nudum à cruce ſuſpẽſum. Si ergo amas me & me imitari uis, affigaris & ipſe nudus cruci tuæ, ſicque me ſequaris: meque hauddubio inuenies. Atque hoc ille intelligens, & ſæpius expendens, cum aduerteret Chriſti crucifixi hoc longe optimum eſſe conſilium, quo nullũ aliud melius, nullum ſalubrius poſſit reperiri, illud toto pectore ſtuduit in opus conferre. Cum autem Seraphicum illum Patrem Franciſcum, Chriſti nuditatem, paupertatem & crucem excellentiſsime ſectatum non ignoraret, ſub eodem beatiſsimo patre, Chriſto militare conſtituit.

Priuatim periclitatus uires ſuas multis modis.

Sub hac autem mentis deliberatione adhuc poſito, cum necdum certo perſpiceret, quam uitam ingredi deberet, pijſsimus Saluator, qui confugientes ad ſe non deſerit, ſed ad ſalutarem deducit uiam, poſt ſolitas preces ſerotinas obdormienti hanc uiſionem obtulit: Videbatur ſibi Bernardinus apud fontem quendam, extra urbis muros non longe à patrum Franciſcanorum cœnobio diſtantem, uidere palatium quoddam ualde elegans & amplum, feneſtris luculentum, in ipſoque intus ignem accenſum, qui omnia ferè palatij uiſcera inflammaret, perque feneſtras omnes flammas erumpentes, una duntaxat dempta feneſtra, quæ ſola cum uno cubiculo ſeruata uidebatur. Tum præterea per feneſtram illam uidere ſibi uiſus eſt intus uirum quendam, S. Franciſci habitu indutum, eumque, ut ignis præſens periculũ deuitaret, ad feneſtram accedentem, & ex illa præcipitare ſe uolentem: porro ob ingẽs præcipitij diſcrimen clamantem magna uoce, Franciſce: ſicque ſecundo & tertio intro reuertentem, rurſusque ad feneſtram uenientem, & præcipitio dare ſe uolentem, ſed præ timore minimè auſum, clamantem, Franciſce. Ad extremũ uidit totum illud palatium ignibus abſumptum, præter cubiculum & feneſtram illã, ad quã uir ille Franciſcum inclamitans, ſaluus manſit. Hanc uiſionẽ ſecum penſitans Bernardinus, ſic eam interpretatus eſt, quod Dominus ea id ſignificare uoluerit, poſſe ipſum

Viſio Bernardini.

beatiſ-

beatiſsimi patris Franciſci ope obnixum, carnis, mũdi & dæmonis flammas euadere.

Vt igitur tandem uota ſua in rem conferret, operam dedit, ut ex ſancti Franciſci familia uirum probatiſsimum reperiret. Incidit igitur in religioſiſsimũ patrem Iohannem* Triſtorium Senenſem Franciſcanum, magni conſilij uirum, uita integerrimũ, iamque grandæuum & diuturna experientia inſtructum, pœnitentiæque exercitijs maceratum. Is in Boſna annis triginta contra hæreticos pugnans, innumeros eius regionis homines ad fidem Chriſti traductos baptizauerat. Accedente autem ſenio, cum terram ſanctam peragraſſet, ad patriam rediјt, ubi fere ab omnibus pro ſancto habebatur. Huic ergo uenerabili patri Bernardinus totum pectus ſuum explicauit, eiusque ſe arbitrio, omni propria calcata uoluntate, totum permiſit, ſolidumque ab eo conſilium reportauit. Itaque poſt multos ultro citroque habitos ſermones, eius fretus conſilio, habitum beatiſsimi patris

Vendit facultates ſuas

Franciſci ſuſcipere decreuit. Abijt ergo, & conuenienter dictis Euangelicis, omnia ſua uendidit, & in pauperes diſtribuit, partim etiam puellis matrimonio collocandis impertijt, ut nudus nudum Chriſtum expeditius ſequeretur: præfixoque die, qui fuit natalis beatiſsimæ ſemperque uirginis Mariæ, in cœno-

S. Franciſci inſtitutũ amplectitur.

bium Franciſcanorum Senenſium ingreſſus, ex manibus eius, quem diximus, ſancti patris Ioannis Triſtorij cum ingenti gaudio & animi deuotione habitum monaſticum accepit, anno ſalutis 1401. Erat uero tunc annos natus duos ſupra uiginti. Cumque eſſet ad altare oblatus, idem reuerendus pater de eo ſic prophetice loquebatur: Ordo noſter ex multo tempore non recepit aliquem eiuſmodi, unde maior fructus exiterit, noſtroque Ordini maior gloria accreuerit, atque ex hoc Bernardino, quem nos hodie in noſtram ſodalitatem admiſimus.

Poſt dies inde non multos, eiuſdem patris conſilio & benedictione fretus Bernardinus, Senis profectus eſt iucundus & hilaris ad religioſum inprimis locum quem Columbarium uocant, in agro Senenſi ſitum, ubi beatiſsimus pater Franciſcus olim moratus fuit: Illic enim patres optimi, & paupertatis regulam, à B. Franciſco editam, conſectantes, degebant, ſed non ita multi numero. Inter quos Bernardinus, ceu probus tyro, tanto ſpiritus feruore & uitæ aſperitate Domino ſeruiebat, ut hominum mundo deditorum inſulſo iudicio, non tam Deo ſeruire, quàm delirare uideretur. Erat enim multis modis uſqueadeo ſeuerus & rigidus ſui corporis caſtigator, ut uires humanas

1. Co. 3

prope excederet. Sed cum ſapientia huius mundi ſtultitia ſit apud Deum, & quæ mundus ſtulta putat, ſæpe diuino iudicio cum multa ſapientia ſint coniuncta: Bernardinus tanquam cæcus & ſurdus, nec uidere, nec audire uoluit, quid de ipſo ſentiret mundus: in id unum intentiſsimo feruore incumbens, ut quę Deo eſſent grata & accepta, ea conſequi poſſet & ſectari.

Hucuſque ſecuti ſumus authorem anonymum, qui eius uitam ſcripſit. Quæ ſequuntur, ex quodam MS. codice, mutato ſtylo, deſcripſimus.

IN eo autẽ cœnobio (puta Columbario, cuius iam iamq; mentio habita eſt) uſqueadeo profecit, ut non ſolum Deo charus, ſed etiam populo eſſet uenerabilis. Sed diabolus, totius boni hoſtis hãc eius deuotionẽ & ſanctitatẽ non ferens, mirã ei excitauit tẽtationẽ. Erat Senis matrona quædã, quę una cũ marito ſuo fratres illos ſpiritaliter amare uidebatur ſed zizania ſua ſpargente hoſte maligno, amor matronæ illius in carnalem mutatus eſt erga fratrem Bernardinum. Cumque ille ex more apud Senenſes oſtia-

Impudica mulier inſidiatur caſtitati eius.

tim panem mendicaret, illa miſera ardens turpi concupiſcentia, anxie eum expectabat, & ad oſtium eius panem mendicanti dixit, ut, quemadmodum habet Italiæ cõſuetudo, gradum aſcedens, panẽ abſportaret. Fecit ille ſimplici aio, nihil mali ſuſpicatus: ſed cũ iam eſſet intra oſtiũ, mulier deteſtabilis illud clauſit. eique turpem amorem ſuum explicauit, aperte illi aſſeuerans, ſi nollet ipſi conſentire, ſe uociferaturã, uim ſibi ab ipſo intentari. Tum Bernardinus in tantas ſe anguſtias coniectum cernens, tota animi deuotione intra ſeſe rogabat Dominum, ut in tam præſenti periculo ipſi non deeſſet. Facinus enim illud ualde execrabatur. Non neglexit autem Deus preces ſerui ſui. Suggeſſit mox conſilium Bernardino, ut diceret mulieri, ſi uellet ita fieri, ut ſe ueſtibus nudaret. Quod cum illa faceret, ipſe flagellum, quod clam apud ſe ferre ſolebat, corripuit, eamque egregie cecidit, donec omnis illa tentatio euaneſceret. Quod ubi poſtea

Egregie ab illo flagellatur.

maritus eius percepit, multo amplius, ſicut & ipſa coniunx, eum amauit, nec alio, quam ſancti uiri loco eum habuit.

Poſt hæc ſacerdotio Bernardinus initiatus eſt, ſimulque ei concionandi munus demandatum eſt. In concionibus uero eo feruore utebatur, ut populum admirabiliter Dei amore inflammaret. Perſpecta itaque eius rara deuotione & eximio in Deum feruore, fratres ad Miniſtrum ordinis de eo retulerunt. Is uero diuinitus inſtigatus, eum inſtituit Miniſtrum terræ ſanctæ, ut non modo apud Chriſtianos, ſed etiam à Chriſtiana religione alienos, fructum ferre poſſet.

300 monaſteria reformat.

Deinde Italiæ fratribus Ciſmontanis præfectus eſt: quo in officio uel functione ita ſua uſus eſt poteſtate ad gloriam Dei, ut amplius trecenta monaſteria ſui Ordinis reformarit. Itaque Romanus Pontifex, feruorem & eruditionem eius non ignorans, in quodam difficili negocio ſuum eum Legatum eſſe uoluit: Ita autem ea eſt legatiõe perfunctus, ut celeberrima paſſim eius fama diffuſa ſit. Erant igniti ſermones eius, & uita uirtutibus illuſtris: in cuius argumentum, ſolem manu geſtans, pingi ſolet: quod tamen etiã alia ratione contigiſſe uidetur. Cum enim in quadam ampla ciuitate tanto cum feruore ad populum conciona-

Efficacia concionum eius.

retur, ut homines corde compuncti, tabulas luſorias & teſſeras confringerent & flammis abſumerent, indignatus faber, qui eas tabulas conficere ſolebat, ad beatum uirum acceſſit, conqueſtusque eſt apud illum, ſe iam ad inopiam deſtitutum. Sciſcitante Bernardino, num aliud calleret artificium, illoque negante, Bernardinus circino circulum expreſſit, in eoque Solem pinxit, & in medio Solis, ſacroſanctum nomen Ieſu, cuius, ita ut par erat, præcipuus fuit uenerator & cultor: immo, ut quidam affirmant, Romæ tam ſublimiter de illo dulciſsimo nomine concionatus eſt, ut quidam eius uerba non capientes, hæreſim ei impingere uoluerint: poſtera die illo concionante, ut ſuperioris concionis ueritas miraculo indicaretur, nomen Ieſu in eiuſmodi forma qualem eum pinxiſſe diximus, ſupra illum apparuit. Hanc igitur effigiem iuſsit illum fabrum deinceps ſua arte imitari. Fecit ille, & diues effectus eſt.

Multus ex eius ſacris concionibus fructus manauit, ita ut etiam non paucas publicas meretrices ad eam uitæ integritatem reuocarit, ut miraculis coruſcarint. Porro quando concionem habiturus erat, ho-

Nota

mines in urbibus, poſtpoſitis negocijs & commercijs ſuis, clauſisque domibus, ad eas accurrebant. Poſt cõcionem autem ad certum tempus ſecum manebat ſele-

ſeſeque colligebat, nec tunc cuiquam patebat ad eum acceſſus. Eo tēpore abſoluto, accedentibus dabat opportuna conſilia. In accipiendis autem rebus, corpori ſuſtentando neceſſarijs, omnem inter fratres uitabat ſingularitatem: eamque præ ſe hilaritatem, comitatem, & affabilitatem ferebat, ut præ cæteris nulla poſſet in eo ſingularis ſanctitas deprænhendi.

Offendit ſua libertate Ducē Mediolanēſis.

In concionibus nulli blandiebatur, nullius uitia palpabat: quæ res Mediolanenſem Principem in ipſum concitauit. Solebant enim eius principis literæ ita accipi, ut propemodū diuinus quidam cultus eis impendi uideretur. Quod Bernardinus deteſtatus, in publica concione reprehendit. Dux uerò id reſciſcēs, minatus eſt ei, ſi deinceps tale quid diceret, ſe mala morte ipſum mulctaturum. Tum uerò Bernardinus infracto animo proxima concione coram totius populi frequētia eum morem taxauit. Ducemque adeò perfregit & perterruit, ut non fuerit auſus ulla eum moleſtia afficere.

Reſpuit pecuniam.

Poſtea idem Princeps explorare uoluit, num eius animus pecuniæ amore caperetur. Miſit enim illi, per quendam bene nobilem uirum, poculū nummis aureis plenum. Illo recuſante recipere, iterū idem nuncius remittitur ad illum cū eadem pecunia, multisq; ſermonibus nobilis ille animum eius pertentat. Tandem Bernardinus iubet illum ſe ſequi, dicens ſe eo ipſum perducturum, ubi poſsit eam pecuniam præclare expendere. Duxit igitur eum ad carcerem, in quo uincti tenebantur ære alieno grauati: cumque ex ſingulis eſſet percontatus, quantum deberent, iuſsit eis tantundem numerari. Ita omnes, duobus exceptis, redempti ſunt: qui duo rogabant eum, ut ipſorum quoque miſereri uellet: quibus uir pius & miſericors promiſit, ſi nemo ipſos liberaret, ſe in illorum locum ſucceſſurū. Id ut ciues cognouerunt, tanta eius charitate & humanitate permoti, illos à uinculis dimiſerūt.

Tribus locis Epiſcopus eligitur, ſed recuſat.

Cum autem eius fama ſanctitatis longè lateque di manaret, à tribus ciuitatibus, * Senenſe, * Ferrarienſe & * Vrbinate epiſcopus electus eſt: ſed ille, ut poſſet animarum lucra concionando facere, eos honores recuſauit. Non enim terrenos, ſed cœleſtes expetebat honores. Sentiens hoc Eugenius Pontifex maximus, mitram ei ſuis manibus reuerenter impoſuit, uolens ut unius ex his tribus ciuitatis eſſet Epiſcopus. Sed Bernardinus cum multa humilitate & modeſtia mitram è ſuo capite deponens, & Pōtifici gratias agēs, ita dixit: Sanctiſsime Pater, noueris me mūdanos honores ea cauſa reſpuere, ut uberius poſsim Chriſti ſanguine redemptorum ſalutem procurare. Quod ut Pontifex audiuit, multum iis uerbis ædificatus, eum miſſum fecit.

Claudum ſanat.

Ibat quandoque Romæ ad certum locum concionem facturus, & in ipſo itinere uidit claudum ſedentem, qui medullitus ita eum compellabat: Pater ſancte, diu optaui intereſſe concioni tuæ, ſed non ſinit me hic morbus. Dicit ei Bernardinus: Credis poſſe me tibi in Chriſti nomine reddere ſanitatem? Ille reſpondit: Credo utiq;, poſſe me à Deo per preces tuas ſanitatem adipiſci. Tum Bernardinus porrigēs ei manum, è terra ſubleuauit hominem, prorſusque incolumem reddidit. Multa eius alia miracula non ſunt in ſcripta relata.

Ioculator quidam à ſancto uiro admonitus, ut ipſum ſequeretur, reſpondit: Venerande pater, multum inter ſe diſcrepant uita mea atque tua, nec poſſum tuos ferre labores, neque tam parce ac duriter me habere. Bernardinus rurſus eum, ſi uelit, ut experiatur monet. Aſſentit ioculator, & aliquandiu periculum facit, num poſsit ſic uiuere. Sed accedentibus tentationibus, dicit ſancto uiro, ſe uelle redire ad priſtina ſua ſtudia. Tum Bernardinus: Præſtaret, inquit, fili nō te cognouiſſe uitæ & ueritatis uiam, quàm ea cognita abire retrorſum. Sed certò ſcias, niſi ad meliorem te frugem receperis, ante triceſimumſecundum ætatis annum te ex hac uita deceſſurum. Ille rediijt ad uomitum, & ſicut uir Dei prædixerat, ante illud tempus, quod diximus, ſubitanea morte extinctus eſt.

Prædicit ioculatori malam mortē.

Iam uerò etiam Bernardinus, poſt multa miraculorum ſigna morti propinquabat. Ibat tum ad Apuliā, illic quoque prædicaturus: ſed in ipſo itinere Aquilā ueniens, cum ſe ſentiret morbo prægrauatum, ad cœnobium Franciſcanorum, qui necdū reformati erāt, deportari ſe curauit. Non fuit id temerè: ſed ſicut in ſua uita multa ſui Ordinis monaſteria reformauerat, ita etiam illud poſt obitum ſuum reformare uoluit; id quod res ipſa declarauit.

Cum iam autem ſupremum traheret ſpiritum, ita dixiſſe fertur: Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus. Nam ſanctiſsimum illud Ieſu nomen, ut quidam de illo ſcribunt, languentis Italiæ urbes, oppida, caſtra, uillasque perluſtrans, Chriſtianis uitam tepide agentibus annunciauerat, & à fidei tramite deuios, huius ſancti nominis præſidio miſericordiam conſecuturos, ad pœnitentiam prouocarat. Prolatis autem iis uerbis, quæ diximus, Domino ſe commendans, ſpiritum ridens reddidit, anno Chriſti 1443. menſis Maij die 20. ætatis uero ſuæ anno 63. Corpus eius ad monaſterium Franciſcanorum extra urbem illam ſitum deportabatur, ſed interim ſurdus quidam ea aqua, qua defuncti corpus erat ablutum, ſuas lauit aures, & audire cœpit: cucurritque poſt fratres corpus extra urbem efferentes, dixitque eis: Quid feciſtis fratres? Hic uir ſanctus eſt, & miraculū in me editum eſt per aquam, qua corpus eius lotum fuit. Mox igitur, his auditis, corpus in urbem relatum eſt in cœnobium Franciſcanorum, ubi ſtatim multa extitere miracula, claudi, cæci, ſurdi, muti reſtituebantur, atque etiam iuuenis quidam uita functus, excitatus eſt. Quæ ubi ad notitiam fratris Ioannis Capiſtrani peruenere, eò profectus eſt, ut uideret aliquod miraculum, eius ſanctitatis non dubium argumentum. Poſtquàm autem eò uenit, e ſancti uiri naſo ſanguis erupit: quem ille reuerenter admodum colligens, miſit inde ad fratres Obſeruantes, præſertim Colonienſis Prouinciæ.

Vir ſanctus decedit.

Multa ad eius ſacrum corpus fiūt miracula.

Tandem de omnibus certior factus Nicolaus V. Romanus Pontifex, cum ſuis Cardinalibus cuncta diligenter examinauit, ſanaque comperiens, eum ſanctorum catalogo inſcripſit anno ſalutis 1451. menſis Maij die 19.

Adſcribitur catalogo Sanctorū.

DE HOSPITIO RECLVSO, Ex Gregorii, Turonen. hiſtor. Francorum Lib. 6. cap. 6. & 7.

Maij. 12.

Vide raram abſtinentiam.

FVit autem apud urbē Nicenſem eo tempore Hoſpitius recluſus magnæ abſtinentiæ, qui conſtrictus catenis ad purum corpus ferreis, indutus deſuper cilicio, nihil aliud quàm purum panem ſumebat cum paucis dactylis. In diebus autē Quadrageſimæ de radicibus herbarum Aegyptiarum, quibus Eremitæ utuntur, exhibentibus ſibi illas negociatoribus, alebatur. Et primum quidem ius, in quo coctæ erant, hauriens, ipſas ſumebat in poſterū. Magnas aūt per eū Dñs uirtutes dignatus eſt operari. Nam quodam tempore, reuelante ſibi Spiritu ſancto, aduentum Longobardo

Longobardorum in Gallias aduantus.

bardorum in Gallias hoc modo prædixit: Venient, inquit, Longobardi in Gallias, & deuaſtabunt ciuitates ſeptem, eo quod increuerit malitia Gallorum in conſpectu Domini: quia nullus eſt intelligens, nullus eſt qui faciat bonum, ut ira Dei placetur. Eſt enim omnis populus infidelis, periurijs deditus, furtis obnoxius, in homicidijs promptus, à quibus nullus iuſtitiæ fructus ullatenus gliſcit. Non decimæ dantur, nó pauper alitur non tegitur nudus, nó peregrinus hoſpitio recipitur, aut cibo ſufficiente ſatiatur: ideo hęc plaga ſuperueniet. Nunc autem dico uobis congerite omnem ſubſtantiam ueſtram intra murorum ſepta, ne à Longobardis diripiatur, & uoſipſos firmiſſimis communite in locis. Hæc eo loquente, omnes obſtupefacti, & ualedicentes, cum magna admiratione ad propria ſunt regreſsi. Monachis quoque dixit. Abſcedite & uos à loco, auferentes uobiſcum, quæ habetis. Ecce enim appropinquat genus, quod prædixi. Dicentibus autem illis: Non relinquemus te, ſanctiſsime Pater, ait: Nolite timere pro me, futurum eſt enim, ut inferant mihi iniurias, ſed non nocebunt uſque ad mortem. Diſcedentibus autem monachis, uenit gens illa: & dum cuncta, quæ reperit, uaſtat, peruenit ad locum, ubi ſanctus Dei recluſus erat. At ille per feneſtram turris oſtendit ſe eis. Illi uero circumeuntes turrem, aditum, per quem ingrederentur ad eum, inuenire non poterant. Tunc duo aſcendentes, detexerunt tectum, & uidentes eum catenis, indutumque cilicio, dicunt: Hic malefactor eſt, & homicidium fecit: ideo in his ligaminibus uinctus tenetur. Vocatoq; interprete, ſciſcitantur ab eo, quid mali fecerit, ut tali ſupplicio arctaretur. At ille fatetur ſe homicidam eſſe, omniſque criminis reum. Tunc cùm unus extraxiſſet gladium, ut caput eius tolleret, dextera eius in ipſo ictu ſuſpenſa diriguit, nec eam ad ſe potuit reuocare. Itaque gladium laxans, terræ deiecit. Hæc uidentes ſocij eius, clamorem in cœlum dederunt, flagitantes à ſancto, ut quid agi oporteret, clementer inſinuaret. Ipſe igitur impoſito ſalutis ſigno, brachium ſanitati reſtituit. Ille autem in eodem loco conuerſus, tonſurato capite, fideliſsimus monachus nunc habetur. Duo uero duces, qui ſanctum audierunt, incolumes patriæ redditi ſunt. Qui uero contempſerunt præceptum eius, miſerabiliter in ipſa prouincia ſunt defuncti. Multi autem ex ipſis, dæmonijs correpti, clamabant: Cur nos ſancte & beatiſsime ſic crucias & incendis? Sed impoſita ipſis manu, ſanabat eos.

Signo Crucis ſanati brachiū

Cap. 7. Poſt hæc homo erat Andegauenſis incola, qui per nimiam febrem loquelam pariter auditumque perdiderat. Et cùm febre conualuiſſet, ſurdus permanebat ac mutus. Igitur Diaconus quidam ex prouincia illa Romam directus eſt, ut beatorum Apoſtolorum pignora, uel reliquorum ſanctorum, qui urbem illam muniunt, exhiberet. Qui cum ad parentes infirmi illius perueniſſet, rogant ut eum ſibi comitem itineris ſumere dignaretur, confiſi, quod ſi beatiſsimorum Apoſtolorum adiret ſepulcra, protinus poſſet aſſequi medicinam. Euntibus autem illis, uenerũt ad locum, ubi ſanctus Hoſpitius habitabat. Quo ſalutato ac deoſculato, cauſas itineris Diaconus pandit, proficiſci Romam indicat, ſeſeque his, qui ſancto uiro de naucleris amici eſſent, commendari depoſcit. Cumque ibi adhuc moraretur, ſenſit uir beatus per ſpiritum, Domini adeſſe uirtutem. Et ait Diacono: Infirmum, qui comes tui nunc eſt itineris, rogo ut meis conſpectibus repræſentes. At ille nihil moratus, uelociter ad metatum uadit, inuenitque infirmum febre plenum, qui per nutum aures ſuas dare tinnitum indicabat. Eleuatumque duxit ad ſanctum Dei. At ille appræhenſa manu cæſarie, attraxit caput illius in feneſtram. Aſſumpto uerò oleo benedictione ſanctificato, tenens manu ſiniſtra linguam eius, ori uerticique capitis infudit, dicens: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti aperiantur aures tuæ, reſeret que os tuum uirtus illa, quę quondam ab homine ſurdo & muto noxium eiecit dæmonium. Et hæc dicẽs, interrogat nomen, Ille uerò clara uoce ait: Sic dicor. Cum hæc uidiſſet Diaconus, ait. Gratias tibi immenſas refero, Chriſte, qui talia ſeruum tuum dignaris oſtendere. Quærebam Petrum, & quærebam Paulum, Laurentiumque, uel reliquos, qui Romam proprio cruore illuſtrant: hic omnes reperi, hic cunctos inueni. Hæc eo cum maximo fletu & admiratione dicente, uir Dei omni intentione uanam uitans gloriam, ait: Sile, ſile, dilectiſsime frater. Non hæc ego facio, ſed ille, qui mundum ex nihilo condidit, pro nobis hominem ſuſcipiens, cæcis uiſum, ſurdis auditum, mutis præſtat eloquium, qui leproſis cutem priſtinam, mortuis uitam, & omnibus infirmis affluentem medicinam indulget. Tunc Diaconus gaudens & ualedicens, abſceſsit cum omnibus ſuis.

Oleo benedicto, inuocatione ūj domini nominis adhibita, ſurdum et mutum curat. Marc. 9.

Quibus diſcedentibus, homo quidã Dominicus (ſic enim erat uiro nomen) à natiuitate cæcus, aduenit ad iſtius miraculi ueritatem probandam. Qui dũ in monaſterio duobus aut tribus menſibus reſideret, orationi ac ieiunijs uacans, tandem uocat eum ad ſe uir Dei, & ait: Vis recipere uiſum? Cui ille: Voluntas, inquit, mea erat ignota cognoſcere. Nam quæ ſit lux, ignoro. Vnum tantum ſcio, quòd ab hominibus collaudatur. Ego autem ab initio ætatis meæ uidere non merui. Tunc cum oleo benedicto ſuper oculos Crucem ſanctam faciens, ait: In nomine Ieſu Chriſti Redemptoris noſtri aperiantur oculi tui. Et ſtatim aperti ſunt oculi eius, & erat admirans cernenſque mirabilia Dei, quæ in hoc mundo uidebat. Dehinc mulier quædam, ut ipſa declamabat, tria habens dæmonia, ad eum adducta eſt. Quam cum tactu ſacro benedixiſſet, atque ex oleo ſancto Crucem fronti eius impoſuiſſet, eiectis dæmonibus, purgata diſceſsit. Sed & aliam puellam, à ſpiritu immundo uexatam, benedictione ſanauit.

Oleo benedicto & Crucis ſigno uidet quæ ſa ciat.

Cum autem iam dies obitus eius appropinquaret, uocauit ad ſe Præpoſitum monaſterij, dicens: Exhibe ferramentum, & irrumpe parietem, & mitte nuncios ad Epiſcopum ciuitatis, ut ueniat ad me ſepeliendũ. Die enim tertio ab hoc egredior mundo, & uado in requiem deſtinatam, quam mihi Dominus repromiſit. Hæc eo dicente, miſit Præpoſitus ad Epiſcopum ciuitatis Nicenſis, qui et hæc nunciarent. Poſt hæc Creſcens quidam uenit ad feneſtram, & uidens eum catenis uinctum, & uermibus plenum, ait: O domine mi, qualiter tam ualida tormenta tolerare potes? Cui ipſe ait: Confortat me ille, pro cuius nomine hęc patior. Dico autem tibi, quia iam abſoluor ab his uinculis, & uado in requiem meam. Adueniente autem die tertio, depoſuit catenas, quibus uinctus erat, & proſtrauit ſe in orationem: & cum diutiſsime cum lachrymis oraſſet, collocans ſe ſuper ſcamnum, extenſis pedibus, eleuatiſque ad cœlum manibus, gratias agens Deo tradidit ſpiritum. Et ſtatim omnes uermes illi, qui ſanctos artus perforabant, euanuerunt. Adueniens autem Auſtodius Epiſcopus, beatum corpus ſtudioſiſsime ſepulturæ mandauit. Hæc omnia ab eius ore cognoui, quem ſuperius mutum & ſurdum ab eo ſanatum expoſui. Qui multa mihi & alia de eius uirtutibus narrauit. Verum ea non recenſui, quia audiui uitam eius à multis fuiſſe conſcriptam.

De eodem Hoſpitio, ex eiuſdem Gregorij Turonenſis libro de Gloria Confeſſorum, Cap. 97.

FVit in regione Nicenſi Hoſpitius magnus Dei famulus, qui multis uirtutibus prædicus, ab hoc mũdo migrauit. Cũque ſepeliretur, quidam iuxta ipſum ſepulcrum manum ponens, parum pulueris eleuauit: quod in linteo inuoluens rudi, ſecum tulit. Progreſſusque poſtridiè, nauem, quæ Maſsiliam ire parabat, offendit in litore: ſed hic Lirinenſe monaſterium expetere cupiebat. Viri igitur, quorum erat nauis, Iudaica erant à ſtirpe progeniti. Qua exiſtente cauſa, noluit uir indicare naucleris, quæ ferebat. Denique poſtquàm progreſsi, contra Lirinenſe monaſteriũ deuenerunt, nauis in medio pelagi reſtitit, flantibusque uentis, nulla mouetur in parte. Stupentibus uerò Iudæis, quid hoc eſſet, homo ille ueritatẽ aperuit, dicẽs: Reliquias beati Hoſpitij mecum habeo, & nunc Lirinum adire deſidero: quod nobis indicare metui. Nũc autem ſcio, quia eius uirtute retinetur nauis ueſtra, nec hinc moueri prorſus poterit, niſi conſenſum illuc præbeatis, quo ego ire diſpoſui. Quod audientes uiri, ſtupore permoti, mutatis uelis, flante uento ſecundo, iam uiro in inſula Lirinenſi depoſito, quo uoluerunt, libere abierunt.

Nota quid poſſint ſancti.

VITA S. GVIBERTI CONFESſoris, Fundatoris ac Patroni monaſterii Gembalcenſis, edita a Sigeberto, eiuſdem cœnobii monacho.

CAP. I.

Mai. 23.

Patria S. Guiberti. Parẽtes

INſignis pater Guibertus in pago Germienſi feliciter natus, hominibus illius temporis ad exemplũ creditur eſſe datus. Cuius auum Rediugum, & auiam Giſlam, Patrem quoque Lietoldum & matrem Oſburgam omnes, qui huius antiquitatis retinent notitiã, fatentur longam antiquæ nobilitatis traxiſſe lineam. Porrò mater eius Oſburga, abutens Apoſtolica indulgentia, qua dicitur, Melius eſt nubere, quam uri: poſt mortem prioris mariti Lietoldi, de quo ſuſceperat dominum Guibertum & Remundem eius germanam, dum gaudens polygamia, ſecundi, tertij; & etiam quarti mariti non refutat copulam, ex multis maritis prolem genuit numeroſam: Helluinum ſcilicet, Oilbaldum, Raginardum, Dodam, præter eos, quorum nomina obliterauit obliuio. Quorum longe lateque pullulante proſapia, ſe pene tota repleri & nobilitari gaudet Lotaringia. Siquidem ex proſapiæ numeroſitate, accreſcebat poteſtatis eminẽtia: ex poſſeſsionum multiplicitate, rerum affluebat opulentia: per quas cumulari & prouehi ſolet mundanæ nobilitati, potentia. Hoc tamen in ſeruo Dei nullus ducat ſatis prædicabile, cum ſecundum Dominicam uocem, non in abundãtia cuiuſquam uita eius eſt ex his, quæ poſsidet: &, ſecundum Apoſtolum, non eſt perſonarum acceptio apud Deum. Sed hoc in eo nimis debet eſſe commendabile, quia cum ueritas dicat, Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem in regnum cœlorum intrare hic tandem gibbi ſarcina ſuper excreſcente terrenæ nobilitatis & facultatis depoſito tumore, hoc * hominum impoſsibile, per pronam animi uoluntatem redegit ad poſsibile.

1. Co. 7.

Lu. 12

Ro. 2.

Matt. 10.

CAP. II.

HIc ergo iuſtus plantatus, & fidei firmitate radicatus in domo dñi, iam inde à teneris annis flores uirtutum emittere cœpit, in atrijs domus Dei noſtri eminẽs ut palma altitudine nobilitatis, utque cedrus Libani multiplicandus ſuaueolenti ubertate ſanctitatis. At poſtquam de floribus bonę eius indolis pulchritudo & ſuauis odor pietatis ſe lõge lateq; effudit & tẽpore primi Hẽrici, glorioſi & uictorioſi regis, in fructũ gẽmas erupit, tandẽ circa tempus Otthonis primi, quaſi oliua fructifera in domo Domini ubertim matureſcere cœpit. Qualis autem per prima ætatis incrementa eius uita fuerit, non eſt diſcutiendum nobis. Nam ſuperflue quæritur de arbore, qualis ſit radix eius, quæ latet humo obruta, cum ex ſolo ſapore fructus, cognoſcatur arboris natura. Veritatis etiam uoce dicitur: Vnaquæque arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. Non enim de ſpinis colligunt ficus, neque de rubo uindemiant uuã. Hæc ergo arbor in agro Domini plantata, nec ſpina, nec rubus fuit: de qua nulla punctionis aſperitas, nulla amaritudinis acerbitas proceſsit: ſed tanta dulcedo fructus effluxit, ut prouentus eius etiam nunc in Eccleſia Dei fructificet. Siquidem fratribus eius de carnalis poſteritatis prouentu cogitantibus, ſolus ſanctæ memoriæ Guibertus ſpiritualis generationis hæredes ſuſpirabat, bene monitus ab Apoſtolo: Qui ſine uxore eſt, cogitat quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Ideo de patrimonio ſuo non quæſiuit carnalis copulæ ſponſam dotare, ſed matrem ſuã Eccleſiam unico affectu ditare: quæ ſibi non fratres breui uicturos aleret, immo cœleſtis filiationis prolem nunquam morituram augeret: quam nec cum dolore pareret, nec cum dolore amitteret, ſed quæ eum æternali gaudio filio Dei cohæreditaret. Militabat interim mundo ſpecietenus, ſed quantum patiebatur huius negocijs uſus, a militię uitijs erat extraneus. Et nè curram per ſingula uitiorum genera, à Deo auxiliante deſtitit, aut per ſingula uirtutum officia, quibus diligenter inſtitit: hoc in egregie præter cætera laudabile fuit, quod cum huius generis hominis familiare, ſit res alienas & maxime pauperum & eccleſiarum Dei inſolenter rapere, hic profecto neſciuit aliena diripere uiolenter, qui ſua tam hilariter pauperibus & eccleſiis Chriſti nouit diſtribuere.

Lu. 6.

1. Cor. 7.

Militia uacat inculpatis moribus.

CAP. III.

POſtquam ergo diu ſub chlamyde militaris habitus latuit, q̃a lucerna ſub modio poſita, diutius latere non debuit, nõdum & impedimẽtũ diuini ſeruitij à ſe quantocyus diſſoluit, & militiæ ſecularis cingulum depoſuit. Ita mundi ueteranus, terrenæ militiæ rude donatus, cœpit eſſe nouus Chriſti tyrũculus, & longæuus mundi ſeruus, per uindictam diuinæ libertatis factus ſuus, effectus eſt Dei libertus. Igitũ poſt multi formes ſpatioſæ uiæ anfractus, ad anguſtã uitæ portã directus, ut cãtaret nudus uiator corã huius mundi latronibus, deliberauit ẽt à cunctis nociuæ poſſeſsionis ſe expedire oneribus. Ne enim poſt plenam legalium præceptorum obſeruantiam, cumulo ſuæ perfectionis deeſſet illud unum Dñicæ ſentẽtiæ, Vade, & uende oĩa, quę habes, & da pauperibus: & ueni ſequere me, & habebis theſaurũ

Renunciat militia.

Matt. 19.

in cœlo:hic omnia ſua non quidem uendere, ſed fide
li debitori Chriſto commendare ad uſuram ſtuduit,
gaudens quòd eius fœnerator exiſteret, de quo non
dubitaret, quin ſibi fideliter menſuram ſolueret. Vt
2.Co.6 enim unus eſſet illorum, de quibus Apoſtolus dicit,
Tanquã nihil habẽtes,& omnia poſsidentes:uolebar
ſua habere,& nõ habere:Habere, bene diſpenſando:
Luc.12 non habere,auare conſeruando.Fidelis nanq; & pru
dens ſeruus,conſtitutus à Dño ſuper familiã ſuã,tam
prouide & lucroſe ſategit locare peculij ſui ſummã,
ut cum nihil ſibi de ſumma decreſceret, de mercede
tamen fœnoris ſumptũ eximeret,unde conſeruis ſuis
tempore tritici mẽſuram erogaret. Quid enim lucro
ſius fideli œconomo,quàm ſua in ſeruis Domini pro
fundere,quę ipſe Dñs gratanter dignatur refundere?
Præterea & alio Dominicæ uocis hortatu incitabat,
ut & alios exemplo & auxilio ad bene agendũ illice-
Matt. 10. ret,dum non negligenter dictum à Domino recole-
ret:Qui recipit prophetam uel iuſtum ĩ nomine pro
phetæ uel iuſti, mercedem prophetæ uel iuſti acci-
Da.11 piet.Et illud Danielis: Qui ad iuſtitiam erudiũt mul
tos,fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.
Vnde ut mercedem iuſtitiæ multorum acciperet, nõ
ſatis eſſe uiſum eſt ſibi,ſi ipſe ſolus ad iuſtitiam tende
ret,niſi & alios ſecum currere ſuo exemplo & horta-
tu moneret,& ipſe cauſa ſalutis multorum fieret, &
duplicem coronam remunerationis acciperet.

CAP. IIII.

HIc fratrum amator,qui ex alto cordis ſuſpirio
Eſ.26 ad Deo clamare poterat cum Eſaia: A facie
tua Domine concepimus & quaſi parturiui-
mus,& peperimus ſpiritum ſalutis tuæ,quem
fecimus in terra.Quod cogitando conceperat & qua
ſi longo deliberationis æſtu parturiuerat, piam ani-
Mona mi peperit beneuolentiã, per quã Deo filios ſalutis fa
ſteriũ ceret ſuper terram. De proprietate ſiquidẽ hæredita-
extruit tis ſuæ fundum Gemmelans dictũ delegit, & Deo &
ex bo- Apoſtolorum principi Petro,ſanctoq; Exuperio mar
nis ſuis. tyri glorioſo, ad conſtruendum in eorũ honorẽ mo-
naſteriũ,deuotiſsimè delegauit. Hic tabernacula di-
Pſ.83. lecta Deo & delectabilia hominibus conſtruens Dño
uirtutum,ut paſſer humilitatis uolatu directus, inue
nit ſibi domum,& ut turtur zelo caſtitatis & gemitu
cõpunctionis animatus,poſuit ſibi nidũ,ubi repone-
ret pullos ſuos,ſub alis matris Eccleſiæ confouendos.
Ibi monachorum collecta caterua, per eorum obſe-
quium diſponebat immolare Deo laudum ſacrificia,
& reddere altiſsimo uota ſua:qui ſeminantes ei ſpiri
tualia,ſua meterent carnalia. Hos ad rectam morum
uolens informari regulam, ad apoſtolicæ uitæ diri-
gi fecit lineam,per quam in initio fidei fundatam pri
mitiuam compererat eccleſiam. In quibus illud præ
cipuum erat,ut nulla eis propria,ſed omnia eſſent cõ
munia:ut quorum conuerſatio iam erat in cœlis,an-
gelicam quodammodo uitam degerent in terris. Por
ro ipſe ad eorum, tanquam ad Apoſtolorum pedes
ponens omnia,quæ habebat, ut uſibus eorum ad om
nem ſufficientiam neceſſaria ſuppeterent,ſolicita pa
ternitate diſponebat.Vnde legali traditione tra
didit eis uillam ſuperius nominatam Gem
melaus, & omnia ad eandem ap-
pendentia, & alia multa,
undecunque in parte
uel ſorte ſua iure
hæreditatis
ceden
tia.

CAP. V.

AD hoc opus felici auſpicio inceptum, animaba
tur non ſolum diuinitatis gratia,ſed etiam no-
biliſsimæ & Chriſtianiſsimæ auiæ ſuæ Giſlæ
pia conniuentia,quæ dulciſsimum nepotem ſuum ui-
dens iam ueritatis inſiſtere, collaborabat magnope-
rè, ut amoto ei impedimento a cœpto pietatis itine-
re,uiam mandatorum Dei dilatato corde poſſet cur-
rere.Quia non enim,ut Eſau piloſus,uenationum ua *Ge.25.*
nis aut nociuis exercitijs inſeruiebar, ſed ut lenis Ia-
cob domi habitans,ſimplicitati & innocentiæ ſtude
bar,totam ſe in eius dilectione transfuderat.Quippe *Ge.12.*
quem exemplo fidelis Abrahæ de terra,& de cogna-
tione ſua iamdudum animo exiſſe cognouerat et ter
ram repromiſsionis competere credebat:nec tamen
uolebat ſuo deſtituere ſubſidio,quem perpendebat p
omnia dirigi diuino auxilio.Ideo ſalubri reperto cõ
ſilio,omnes res hæreditatis ſuæ,quas ſibi uir ſuus Re
dingus dotis gratia impenderat, uel quas ipſi pari
æquitatis induſtria addiderant patrimonio ſuo,ad ꝓ-
ſidium Deo placitæ conſtructionis contulit legaliter
chariſsimo nepoti ſuo.

CAP. VI.

AD hæc omnia non parum ſolarij diuinitas ſi-
deli ſuo Guiberto contulerat,ꝙ in his omni- *Erlu-*
bus doctorem & patronum quendam uene- *nus. S.*
rabilem uirum, Erluinum nomine,præuide- *Guber*
rat,qui & ipſe canonicam, quam uiuebat,regulã ad *to eſt*
monaſticam uitam conuerterat. Is pro patrono no- *adiu-*
ſtro in omnibus utilium rerum cõſilijs exequendis, *mento.*
in eccleſia ædificanda,& officinis clauſtri conſtruen
dis,in fratribus ad ouile Dei conuocandis & regen-
dis aderat adiutor opportunus & unanimis.

CAP. VII.

ALij ad perfectionis culmen tendenti ſufficere
uidetur a malo declinaſſe,mundi pompis ab-
renunciaſſe;ſua omnia pauperibus erogaſſe.
At dominus Guibertus,quæ retro ſunt obli-
tus,in anteriora ſe extenderẽ nitebatur, ſemetipſum
arguens imperfectionis, niſi argumento Dominicæ
manus ad unguem expoliretur. Audiens nempe Do
minum dicentem: Si quis uult uenire poſt me, abne *Luc.9*
ger ſemetipſum,& tollat crucem ſuam,& ſequat me:
totum hoc imperium traxit ad ſe:abnegans ſemetip
ſum, tulit crucẽ mortificationis Ieſu in corpore ſuo,
caſtigãs corpus ſuũ & in ſeruitutẽ redigẽs, ne forte
alijs prædicans,ipſe reprobus inueniretur.Tulit cru
cẽ etiã fraternæ cõpaſsionis,qñ erutus de cribro dia
bolicæ tentationis,ipſe aliquãdo cõuerſus,confirma- *Mona*
bat fratres ſuos,pro quibus Chriſtus ipſe biberat ca *ſtica ſe*
licẽ paſsionis.Igitur accepto rõnis clauo,poſt rerum *uita*
ſuarũ iacturã nudus enatauit de mundi huius naufra *tradit*
gio,& tãdẽ potitus monaſticæ quietis portu, ancorã *S.Gui-*
ſtabilitatis de alto pectoris ſui iecit in clauſtralis ui *bertus.*
rę profundo.Videbat.n.ꝙ nuſquã alibi totius pfugiũ
eẽt fugiẽti a mũdi periculo, cũ in clauſtris monaſte
rij,eremi nõ deſit ſolitudo,& ſi quẽ aliquo modo dia
bolicæ incurſionis titillet inquietudo, præſtò adſit
prõpta fraternæ cõſolationis fortitudo.Videbat etiã,
ꝙ non altius poſſet aſcẽdere, ſi poſſet illũ religionis
gradũ attingere, ad quẽ omni quidẽ ordini Eccleſia
ſtico, omnique terrenæ poteſtati liceat accedere, a
quo nulli omnino, nulla oĩno occaſione liceat ĩpune
recedere.Præterea uir prudẽs, ante & retro oculat⁹,
nihil temere & ĩprouide ſibi agẽdũ eẽ attẽdebat dili
gentius.

gentius. Vt enim athleta ſtadium ingreſſus, ſolicite qualitatem loci circunſpicit, ne quod offendiculum ſibi pugnanti uel currẽti obſit: ita & hic noſter athle oportunitatem & qualitatem loci, ubi propoſitum, ſuum ſecurè exequeretur, caute diſpexit, ſcilicet ubi nec indulgeret ſibi diſciplina remiſſior, nec pro intuitu notæ nobilitatis, male blandiretur ſibi honorificẽtia impenſior. Timebat enim, ne ſibi diceretur à Domino: utinam calidus eſſes, aut frigidus ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. *Apo. 3.* Timebat. n. ne ſicut ille, qui contra flantem uentum flores portat etiam ipſe, inanitate elationis inflatus, collectos uirtutum flores perderet, & quaſi pulueris ſqualore, fœditate apoſtaſiæ ſorderet & cæcutiret.

CAP. VIII.

Denique columba Chriſti, nolens diutius ſnuolui mundanis fluctuationibus, dum non inueniret, ubi requieſceret pes eius, adijt arcã paratam à Deo multorum ſaluti, clauſtrum, ſcilicet Gorzienſis cœnobij. *Gorziẽſe cœnobium à quo extructũ* Id cœnobium olim uir, magni nominis, Pipini regis ea ſorore nepos, Crodegandus Meteñ. epiſcopus conſtruxit, & ad æternum ſanctitatis ſuæ monimentum opibus ditauit, &, quod maius eſt, religionis gratia decorauit. Sed proceſſu temporis, crebreſcente bellorum malitia, & per hæc crudeſcente malorum miſeria, & quia leges ſilent inter arma, ideo inualeſcente quaqua terrarum iniuſtitia, etiam ibi per notam temporis & prælatorum incuriam, diſciplinæ regularis cœpit emolliri cenſura. Et hæc cœleſtis iræ permiſſio tam diu permanſit, donec tandem diuinæ miſerationis oculus ſuper inhabitãtes terram proſpexit, qui & infidelitatis tenebras amouit, & lumen ueritatis reuocauit. *Adelberto Metenſis epiſcopus, monaſticam diſciplinam inſtaurat* Ad hæc inter primos à Deo miſſus eſt Adelbero, primus huius nominis Metenſis epiſcopus, qui nobiliſſimi Chriſtianiſſimus, & Chriſtianorum nobiliſſimus, (erat quippe frater Friderici Ducis) in hoc primum regiminis ſui dedit exercitium, ut & ſeculari potentia & epiſcopali cenſura exturbaret à ſua Diœceſi irreligioſitatis uitium. Huius bonæ intentionis oculum intendens primum ſuper monaſticam diſciplinã, elaborat eam ad Apoſtolicæ uitæ redigere normã. Et incipiens à Gorzia quæ cæteris monaſterijs erat prẽſtantior, in ſua parochia, ubi inſtitutæ religionis uix ipſa apparebãt ueſtigia, nõ prius deſtitit, quam monaſticæ uitæ profeſſores, à ſeculi uanitate retractos, rectæ uiæ reddidit, & ante omnia radicem malorum & malam monachorum nouercam, ſcilicet proprietatum concupiſcentiam, mucrone paſtorali extinxit, & qui in ſeculi compitis patebant luporum morſibus, Dominico ouili incluſit. Collaborabat ſibi ad hoc pius Gorzienſis Abbas Agenoldus, reſtaurandę ſanctæ religionis adiutor opportunus. Itaq; extirpatis nociuis radicibus de Dominici horti areola, Adelberone epiſcopo plantante, Agenoldo rigante, Deo autem incrementum dante creſcebant ſolito uberius uirtutũ plantaria. Quicumque ergo abrenunciantes ſeculo, ſuaue iugum Chriſti tollere uolebant quam mites & humiles corde exemplo Chriſti eſſe deberẽt, hic edi ſcebant. *Gorziẽſe cœnobium præclare reformatũ.* Quicumque ex militari habitu in timore Domini, fortitudinem ſuam mutabant, hic, quaſi in campo diuini tyrocinij experimentum ſui capiebant Quicunque ex clericali ſorte, ad altiorem humilitatis gradum optabant aſcendere, hic cum Iacob nõ in ſomnis, ſed re uera ſcalam cœlos attingentem merebantur uidere, per quam angelos aſcendentes & deſcendentes poſſent uidere. *Ge. 23.* Cum ergo hic tantus ſanctæ religionis feruor tã longe & tam late caloris ſui diffunderet flammas, huc ad diſciplinã Domini omnis confluebat, nobilitas, omnis dignitas, omnis ſine perſonarum diſcretione profeſſio cõcurrebat & ætas. Nec quiſquam uel initium conuerſionis ſe credebat arripuiſſe, cui non contigerat Gorzienſi regula initiatum eſſe. Hic inueniebatur lac, quod paruulus ſugeret: hic ſolidus panis, quem perfectus manderet, & aliquando quaſi nutrix in corpus ſuum traijceret, ut & alios rudes uel infirmos ide paſceret. Inter eos hic noſter patronus, Guibertus, non ultimę nobilitatis, immo non ultimæ humilitatis & ſanctitatis, ſpiritu, Dei agente, eſt adductus: ut qui iamdudum renũciauerat ſuis omnibus, hic etiam ſibimetipſi renunciaret, ut Chriſto perfectius adhęreret. Seipſum ergo & omnes, quos Chriſto lucrifecerat, Venerandi patris, Agenoldi committens manibus, adhærebat ei ſtudioſius, & ab ſhore eius pendebat intẽtius: utpote qui ex doctrina eius non ſolum paſci habebat, ſed & micis ex ea collectis per ſe Chriſti pauperibus ferre ſatagebat. Et ut id, ad quod uenerat, diligentius exequeretur, ſingulorum gratias ſoletter contemplabatur, & aliquid inde ad ſeipſum traijcere nitebatur. Erudiebatur illius patientia accendebatur iſtius orandi inſtantia, alterius delectabatur obedientia, Iſtius humilitatem, illius imitabatur ſobrietatem: In hoc actiuæ uitæ laborem, in illo contemplationis mirabatur ardorem. Fiebat proinde miro modo, ut dũ ipſe de ſingulorũ uirtutibus aliquid, decerpit, quod ſibi ſit pro exemplo, ipſe ſolus omnibus eſſet exemplo. Vt enim ſecundum Salamonis prouerbium, ferrum ferro acuitur: *Prou. 27.* ita alter ab altero ad bene agendum exacuebatur & ut homo confundit faciem amici ſui, ita & eos pia fraternæ æmulationis mouebat confuſio, niſi alter alterum quiret imitari.

CAP. IX.

Ipſe ergo qui mundi renunciauerat uanitatibus timẽs ne æternum eius illiceretur uoluptatibus, dũ ſub obtentu diſponendarum eccleſiaſticarum rerum adhuc ei deſeruiret ſpecietenus, ad hoc etiã timens illud Apoſtolicum, doctorem non debere eſſe neophytum, ne elatus, incidat in iudicium diaboli: induxit in animum, uenienti morbo quãtocyus occurendum. *1. Ti. 3* Venerabilem, cuius ſupra meminimus, Erluinum, uirum Deo placitum, hominibus acceptum in gymnaſio ſanctæ religionis laudabiliter exercitatum lucrandis Deo animabus intẽtiſſimũ, amicitijs principũ terræ & maiorum Eccleſiæ glorioſum exequẽdis rebus Eccleſiaſticis per omnia idoneum, hũc talem uirum, utpote patrem & intimum ſuum, conuenit amicabiliter, in eum ſe reiecit quam familiariter, in eo quaſi in reclinatorio animæ ſuæ tantum incumbit fiducialiter, ei ex ordine uelle ſuum aperiens ei ſeipſum magis, quam ſibi credens communicato, cum fratribus conſilio, eum Abbatem ſibi deligit, & fidelibus Chriſti adnitentibus, Dominico ouili præfici facit. Ille tanquam bonus paterfamilias, doctus, de theſauro ſuo proferre noua & uetera ſciens ſic adimpleri legem Chriſti, ſi alter alterius portet onera, ſuppoſuit humiliter humerum humerum ad ſuſcipiendum onus, ſatis quidem graue, ſed Deo ſibi cooperante, portabile: *Gala. 6* animatus illo prouerbio, quod per Sapientem dicitur. Frater qui à fratre adiuuatur, quaſi ciuitas, quæ non expugnatur. *Prou. 18.* Ita uir ſanctus Guibertus, ſtrenuo cooperatori ſuo Erluino Martæ miniſterio delegato, ipſe cum Maria ſedens ad pedes Domini pro audiẽdo ipſius uerbo, elegit optimam partem quæ nõ auferetur ab eo. *Luc. 10* Nam ad aluearium monachorũ, ſcilicet Gorziã, regreſſus, ieiuniis, uigiliis & orõnibus intẽtus, cõtẽplationis uirtuti uacabat liberius.

CAP. X.

IAm in laude Dei nouella plātatio fructificauerat, iam agricola, precioſum fructum terræ expectās, patienter ferebat: quia temporaneum & ſerotinū ſe accepturum non diſſidebat. Iam creſcebat Chriſti gloria, iam illorum, per quos benedicebatur nomē Dñi, multiplicatur gratia: qñ de Gemmelaus, nouellæ ſcilicet cōſtructionis cœnobio, boni odoris longe lateq; exibat fragrantia, ꝙ ibi ſanctæ religionis feruente flamma, & iuſti de uirtute in uirtutem indies proficiebant, & iniuſti ab erroris torpitudine conuerſi, iā in directum ibāt. Ex hac boni odoris ſuauitate repleta erat tota domus Eccleſiæ, & attigerat iam ipſa culmina imperialis aulę: ubi cunctis palatinis in ore erat pia nobiliſsimi uiri Guiberti ad Deū conuerſio, & de eius conuerſione nō minima in tota Dei eccleſia ædificatio, ꝙ eius exemplo multi renūciantes ſeculo, ſanctæ religionis ſe ſubijciebant propoſito. Sed inuidia ubi deſit, quæ nec in paradiſo deliciarum, nec in ipſo quoque cœlo defuit? Quidam, qui bona fidelis Chriſti Guiberti obliquo oculo limabant, aures Cæſaris aduerſus eum appellant, & inuidioſè ei derogantes, contra rempublicam eum egiſſe accuſant, qui Gemmelaus regalem fiſcum, maioribus ipſius munificētia imperiali loco beneficij attributum, in partem proprietatis ſuæ uſurpauerit, & iniuſſu regis, fundato ibi cœnobio, in forteni Eccleſiaſtici iuris iniuſtè transfuderit: quod fieri nullo modo lex publica ſinit. Pius cōſtructor & ſanctus prouiſor loci noſtri ad cauſam dicendā eſt dicto regis inuitatus: cauſa proponitur: de iniuſtitia expoſtulatur, in deliberanda ſententia alius alij uarię aſſentitur. Diſcipuli euāgelij à Domino docti, Cum ſtabitis ante reges & præſides, nolite cogitare, qualiter aut quid loquamini: Dabitur enim uobis in illa hora, quid loquamini: non ſophiſticā quærunt argumentationem, ſed ſimplicitatis Chriſtianæ prætendunt humilitatem. Scientes enim, quia periculoſum eſt contra torrentē brachia tendere, nec ignorantes ſententiam Apoſtoli: Qui poteſtati reſiſtit, reſiſtit Dei ordinationi: pedibus Imperatoris ſe humiliter ꝓuoluūt, & ne in ſe & in pauperes Chriſti terrena ſua potentia abutatur, ſuppliciter expoſcunt: dicentes, gaudendum eſſe maieſtati Imperatoris, ꝙ temporibus imperij ſui diuina miſeratio oſtium miſericordiæ ſuæ uoluerit patefacere, dum tales aliquot uiros dignatur mūdo tranſmittere, qui digni ſint exaudiri orantes pro ſtatu Reipublicæ: poſſe Imperatorē de alieno ſundamento laudem mereri, ſi ab alijs in honorem Dei conſtructa loca, ſua regali potentia uelit tueri: alieno labori eum poſſe participare, ſi res ab alijs Deo iure hæreditario legatas, dignetur authoritate imperialis manus corroborare: dignum eſſe, ut apud Imperatoriam cenſuram plus ualeat Deo placita ueritatis æquitas, quàm ſuſurronum & bilinguiū calliditas, uel adulantium doloſitas, de quibus Sapiētia dicit: Suſurro & bilinguis maledictus: multos turbauit pacem habentes: & lingua tertia (hæc lingua adulantium intelligitur) multos commouit. Hæc & alia in hunc modum locuti, a bona ſpe, quam in Deū habebant, non ſunt fruſtrati, illud Sapientis dictum eē uerum experti: Beatus, qui loquitur in auribus ſapientis. Pius.n. rex Ottho, uere ad reſtaurandam Rēpublicam & reparandam Dei Eccleſiā directꝰ a Deo, his ſalutis monitis aurem aduertit gratanter, & petitionem fidelium Chriſti accepit dignanter. Annuit enim cōmuni Palatinorū conſilio, & regali cenſuit edicto, ut rata & inconuulſa permaneret nouella Gēmelacen. cœnobij conſtructio: & quicquid illi Eccleſiæ ab ipſo domino Guiberto, uel etiam aliorum uenerabilium uirorum largitione fuerat conceſſum, ut nullus infidelium uel aliquis hæredū eius infringere audeat, omninò eſt interdictū. Inſuper permiſſa eſt eis poteſtas aduocatum & regularem Abbatē cū imperio regis eligendi, caſtellū conſtruendi, mercatum, percuſſuram monetæ, materiam faciendi. Ipſe locus ab omni omniū ſeruitio immunis eſt redditus in ciuitate, in caſtello, in uilla, ſuper aquas, in pontibus, in omnibus imperij ſui locis ab omni telonio & tributo eſt abſolutus, ſub ſolo regiæ defenſionis munimine ſubiectus.

Exemplo S. Guiberti, multi ſedāt uitæ monaſtica.

Defertur apud Imperatorem.

Matt. 10.

Rom. 13.

Eccle. 28.

Imperator ratā uult eē Guiberti donationem.

Immunitas cœnobij Gēblacē.

CAP. XI.

OMnis res iam compoſita uidebatur, omnia iā in tuto eſſe credebantur, nihil ex aliqua parte metuebatur. De rebus eccleſiæ traditis, & de libertate ipſius loci charta conſcripta, imperiali edicto erat confirmata, & annuli impreſsione imperialis authorizata. Quæ authorizatio facta eſt ſolenniter Leodij xij. Calend. Octobr. anno Dominicæ incarnationis Nongenteſimo quadrageſimoſexto, indictione iiij. regni domini Otthonis primi anno undecimo, cathedram Traiecten. Eccleſiæ regente* Vhogone. Ad hāc confirmationem imperialis poteſtatis, acceſsit etiam Apoſtolicæ ſedis authoritas, dum a* Benedicto VII. huius nominis Papa, decretum eſt, ut rata eēt in perpetuum Gēmelacēſis cœnobij prærogata immunitas. Decretum eſt etiam, ut de alio monaſterio ibi Abbas non conſtituatur, ſed ipſi ſerui Dei, ſecundum S. Benedicti regulam uiuentes, ex ſua propria congregatione Abbatem eligēdi poteſtatem habeant, & ut Abbas ipſe, priuilegijs ſedis Apoſtolicæ, inſulis decoretur, & ut ipſum monaſterium, ſub iuriſdictione San. Romanæ Apoſtolicæ ſedis cōſtitutū, nullius alterius eccleſię iuriſdictionibus ſubmittitur, interminando ex authoritate B. Petri Apoſtolorū principis ſub diuinis obteſtatione iudicij ac ualidis anathematis interdictionibus, ut nulla aliquā uel parua uel magna perſonæ aliquid de rebꝰ uel poſſeſsionibus, ad idē monaſteriū pertinentibus, auferre uel alienare præſumat. Hoc ſcriptum per manum Bonifacii notarij regionarij atq; ſcrinarij S. Romanæ Eccleſiæ, Datum eſt viij. Calen. Aprilis per manus Stephani epiſcopi ac Bibliothecarij S. ſedis Apoſtolicæ, anno Pontificatus Dñi* benedicti VII. Papæ *nono, imperante Otthone à Deo coronato, magno ac pacifico Imperatore anno xvj. qui eſt annus Domini *953.

** Agapeto II. legendum puto.*

** Agapeto II.*

** ſexto*

** 951.*

CAP. XII.

ITa aliquamdiu arridente ſereno cœlo proſperitatis, derepēte inhorruit maxima immiſsio diabolicæ tempeſtatis. Siquidem Heribrandus de uico Maniuuolt, qui inter nobiles Bratulpantiū genere & diuitijs eminebat, cuiꝰ nobilitatē alia nobilitas augebat. ei quippe Rēbidis, germana nobiliſsimi ſenioris nr̃i Guiberti nupſerat: Hic iniuſtitiæ gladio accinctus, cupiditatis armis cōfiſus, clamat Gēmelacenſis fiſcū hæreditaria lege ex matrimonio uxoris ſuæ Rembidis ſibi cōpetere, affinem ſuū Guibertū non legaliter egiſſe, qui ſub obtentu religionis, uxorē ſuā, germanā ſcilicet illius, uoluerit iniuſte exhæredare. Contempta ergo imperialis curiæ authoritate, contempto Apoſtolicæ cenſuræ anathemate, iunctis ſibi complicibus ſuæ iniuſtitiæ, non timet Abbatiā inſolēter inuadere, & ſubſtantiā fratrū uiolēter diripere. In officinis clauſtri equi ſtabulātur, per loca, monaſticæ ſolitudini cōpetentia, ſecularis perſonę militię uagantur, fratres ꝑ latibula ſanctuarij quocunque ſeſe tutantur, & in tantæ tribulationis articulo ſubſidium

Ab affine ſuo uir ſanctus infeſtatur

diuinæ pietatis præſtolantur. Videbatur nempe maleuolis implendæ iniuſtitiæ oportunũ eſſe tempus, quia ipſe ſanctus uir Guibertus mundo iam mortuus & ab eis longè remotus, cacuſſerat ſe à cunctis, ratiocinijs mundani tumultus. Porro Abbas Erluinus recens oculis priuatus, reſtaurandis rebus perditis putabatur eſſe minus idoneus. Hic ſiniſter tumor ut perculit aures ſancti uiri, cuius cõuerſatio iam erat in cęlis, quid ei tunc fuerit animi, non opus eſt exprimere uerbis: cui quamuis indignum uideretur de ſtiua Dominici aratri oculos retro conuertere, & graue eſſet, ſcemeritum militia, bello mũdanæ ſolicitudinis iterum inuoluere, non diſtulit tamẽ pro conſolandis fratribus iter accelerare, qui pro illis paratus erat etiam animam ponere. Veniens ergo deſideratus ad deſideratum locum, qui teſtimonium erat ſuæ deuotionis triſtes & deſolatos fratres confirmat uerbis conſolatorijs, & q̃bus potuit armis humilitatis & modeſtiæ occurrit aduerſarijs & feritatem & cupiditatem eorũ mitigare laborabat monitis ſuaſorijs. Illi præſentiam ſanctitatis eius aliquantulum reueriti, & aliud clauſũ in pectore, aliud in lingua promptum habentes, ceſſerunt, ad tempus eius uoluntati, ſe intuitu affinitatis, eius ab iniuſtitia iſta ceſſaturos polliciti.

CAP. XIII.

Hungari populantur Italiam & germaniã

Sæpe nominatus, & ſæpè nominandus nobis Dominus Guibertus, tam gratioſus fuit Deo, ut dignus fuerit etiam Apoſtolicæ prædicationis miniſterio. Gens ſiquidem Hungarorum, quæ quibuſdam munitiſsimis clauſis remota, nec ad meridianam, nec ad occidentalem plagam exeundi habuerat facultatem, per Arnulphum Imperatorẽ ruptis, clauſis emiſſa, mortuo Arnulpho Imperatore, totã italiã totã Germaniã, ut fera tẽpeſtas, uario uaſtationis genere depopulata eſt per annos circiter quinquaginta. Hæc gens etiam tempore primi Ottonis aggreſſa Lotaringiam, deducta eſt à duce Conrado uſque ad ſyluam Carbonariam, & uirtute Dei apud Lobieñ. cœnobium oſtenſa prohibita ultra prodire, redijt impunè. Hungaris ergo & eundo & redeundo, per uicum, Gemmelacenſem tranſeuntibus occurrit uir Dei Guibertus, nõ clypeo aut galea materiali protectus, ſed tantum gladio uerbi Dei accinctus paratus bibere calicem paſsionis, & ponere animam ſuam propter ſaluandas fratrum animas: quia ut dicit ueritas, non eſt maior charitas. Et primo miles Chriſti ſecundũ præceptum Euangelij offerens illis uerbum pacis, ingreſſus eſt uiam prædicationis, & paulaſim mitigata eorum rabie, cœpit iam agere de eorum ſalute. Nec deſtitit illis idolatriæ ſpurcitia lordentibus pandere fidei dogmata, & regis æterni, myſteria donec aliquos eorum à regno diaboli abſtraxit, eoſque abiurantes, ſacramenta diabolicæ malitiæ, tranſcripſis in nouum nomen Chriſtianæ militiæ. Benedictus Deus per omnia, qui Guiberto ſub ſignis ſuis militanti adſuit, eiq; ciuicam coronam tribuit.

Ioa. 15

S. Guibertus, Hungaros quoſdã conuertit.

CAP. XIIII.

Præuidens uir Deo plenus, non eſſe paratum ſibi à Deo patre, ut biberet primum calicem paſſionis, animum apulit, ut mereretur bibere ſaltem ſecundum, calicem confeſsionis, :& ideo ſentus in hoc, ut conſulendo ſibi conſuleret etiã alijs excogitauit opus, quod non ſibi ſolum ſed etiam alijs prodeſſet. Nam amplectens ſuper omnia charitatem quæ eſt uinculum perfectionis, & plenitudo legis: & ob hoc maxime, quod hoc ſpeciale mãdatum eſt Domini, dicentis: Mandatum nouum do uobis, ut uos inuicem diligatis: cœpit agere cum pluribus deuotis, & Dei fidelibus, ut per unum mutuæ charitatis conglutinati amorem fraternalem inter ſe ſtatuerent ſocietatem: ut cum omnes unum in Chriſto eſſent unũ diligerent: unum, in Chriſto uellens, unum nollent: nihil diabolica emulatione contractum, odio condignum, uel contrarietate inueniretur diuerſum, ut uerè pacifici mererentur beatitudinem filiorum Dei. Ad hæc etiam ut ſecundum Iacobi præceptum, peccata ſua alterutrum confiterentur, & orando pro inuicem ſaluarentur, & ſicut ueritas ait, Qui lotus eſt, nõ indiget, niſi ut pedes lauet, ſed eſt mundus, totus: ita loti baptiſmo alterutræ confeſsionis, lotis pedibus, quibus non poteſt ſine labe terra calcari, id eſt, expiatis actibus humanæ uitæ, quæ uix aut nullatenus ſine næuo peccati poteſt tranſigi, per fraternæ orationis auxilium redderentur toti mundi, eleemoſynis, ieiunijs, pſalmis, hymnis, canticis, ſpiritualibus, ad hoc conſtitutis, ab inuicem expiati. Delectabat enim eos illud B. Auguſtini, qui in laudem charitatis prorumpens, ait: Dulcis res & delectabilis, charitas eſt, quæ præſentes & abſentes in unum colligit fratres.

Coloſ. 3
Ro. 13.
Ioa. 13
Iaco. 5.
Ioã. 13

CAP. XV.

Sic uir Dei tactus quodam præſagio futurorum, quod propediem tendẽdum ſibi eſſet ad ſupernæ uocationis brauium, præuidit ſibi in futurum ut quando depoſito carnis onere, ingrederetur uiam uniuerſæ carnis aciem huius fraternæ ſocietatis hinc inde locaret ĩ ſubſidijs, quæ tartareorũ, cateruarum incurſus perturbaret orationũ telis. Huius negocij perficiendi ſecundas partes relinquens fideli uicario ſuo Abbati Erluino, cauens ſibi per omnia, ne ſub obtentu alicuius rei exequendæ quantulũcunque iterum implicaretur ſeculo ultimum uale dicens fratribus & amicis, & optabilẽ pacis & dilectionis memoriam relinquens eis maturauit uiam ad amicam ſibi quietem Gorzienſis, ſolitudinis. Sicut enim piſcis extractus ab aqua, non poteſt uiuere, ita ipſe timebat de uita animæ ſuæ, quoties a contemplationis eatrahebatur requie. Poſt tot & tantos labores, dum iamiamque expectaret dari ſibi à Deo deſideratã miſſionem militiæ ſuæ, tandem rex regum lætatus militem ſuum diu pro caſtris ſuorum uiriliter ſtetiſſe, tẽpus eſſe duxit ei p̃mia laboris reddere, & capiti, eius coronam laudis imponere.

CAP. XVI.

Et iam inſtante tempore reſolutionis ſuæ cœpit lãgueſcere, Summus enim artifex, qui ſemper inuenit in opere ſuo, quod adhuc tundat, & poliat electum ſuum tãquam aurum in fornace probabat, ut excoqueret ad purum ſcoriam peccatorum eius. Gemmelacenſes ut audierunt dominũ & patrem ſuum ad mortem infirmari non potuerunt ſuo temperare dolori. Hunc eorum dolorem nimis exaggerabat, ſi eum in terra peregrinationis ſuæ, ipſis abſentibus, contingeret obire. Vnde qui ea his, maiuſculi eſſe uidebantur, ſine mora. Gorziam, tendunt, & dominum ſuum uiuentem inueniunt & aliquantulum, diſsimulato dolore, agunt cum eo de reportando eius corpore. Ille accerſito ad ſe Abbate ſuo, cui nomen erat. Oilbaldus, aperit ei ſuum ſuorumque deſiderium, & hoc ab eo ultimum expetit, beneficium, ut liceat ſuis defun-

ctiſſimi corporis ſui glebam referre ad Gemmelacenſe cœnobium. Abbas ex cōſilio reſpondit, ut pater filio: Mi fili dulciſsimè, anguſtiæ mihi ſunt undique: ſanctitatem reuereor, animam tuam ad Deum euntem ſcandalizare uereor: ſed timeo ne illi ſuper hoc ſcandalizētur, qui te ut patrem uenerantur & amorem, quē exhibuerunt tibi uiuenti, uellent exhibere præſentialiter etiam morienti, Eccè uoluntatem meam poſtpono tuæ uoluntati, ſi adſpirauerit tibi & tuis uolūtas Dei. Si ſuppetit tuis facultas implendi deſideriū ſuū, non nego meum aſſenſum. *Feliciter reddit ſpiritum.* Tandem uir Dei conſummatus in uirtutum gratia quod maius eſt, quam ſi claruiſſet miraculorum gloria: (miraculis quippe nonnunquam uirtutes obfuſcantur, miracula uerò ſolis uirtutibus commendantur.) decimo Calen. Iunij reddidit ſpiritum fatigatum, nec uictum fructuoſis laboribus. & ad patres ſuos appoſitus, qui ſeminauerat in benedictionibus, meſſuit, etiam in benedictionibus cētuplum, & uitam æternam, ſecundum Domini promiſsionem, eſt adeptus. *Matt. 19.* Gemmelacenſes læti ab inuitis domini ſui corpus, ſuſcipiunt, & ſe uotiuo operi, accingunt. Qui præcauentes, ne æſtiui caloris nimietas faceret iniurias ſancto corpori interiora corporis eijciunt, ibique terræ infodiunt: cadauer uero ſale & uarijs pigmentorum odoribus cōſpergunt, quæ putredini corporeæ corruptionis repugnare poſſunt. Vnus autem eorum nomine Adecho, qui ſemper familiarius fuerat obſecutus ſancto uiro, ac per hoc ēt, ſancto corpori adhuc obſequebatur inſtantius: hic cō parato carro cum bobus, ſuperponit ſanctum corpus non quo honore dominum decuit, ſed quo amore ipſe debuit. *En q̃ti olim fiebant Sanctorum reliquiæ.* Iam præceſſerant longiuſculè, & eccè omnis Gorzienſium populus exarſit in ira & furore, ægre ferentes corpus illius abſportari, cuius meritis ſe credebant à Deo adiuuari, Ergo facto grege, perſtrepunt populari more & paucos multi inſequentes, cō clamant. Ad clamorem concurrentium Gemmelacēſes obſtupeſcunt & tacito cordis clamore auxiliū Dei quærunt. [Et qui pro filijs Iſrael pugnauit contra inſequentes Aegyptios, pugnauit etiam pro iſtis. *Ex. 14* Subito enim orta tempeſtate, aër inhorruit, & clara die nox aliena incubuit. Concrepant tonitrua, micant fulgura, cadunt fulmina. Illos tenebræ palpabiles ab itinere reuocant: iſti uno itinere gradientes, nec ad dexteram nec ad ſiniſtram declinabant. Ita illi diuinitus exterriti, retrocedunt: iſti adiuti diuinitus, libere incedunt. Tam prædicabili miraculo ſanctus Dei Guibertus illuſtratus, cum multa omniū ueneratione ad Gēmelacenſe cœnobium eſt relatus, & cum honore debito in eccleſia ſancti Saluatoris, ſancti Petri Apoſtoli ſepultus, ſe cum Deo uiuere oſtendit inuocantibus Credunt enim ſe eius tuitione protegendos perpetualiter omnes qui inuocant eum præſentialiter. Obijt autem hic ſanctus, Dei anno Dominicæ incarnationis, nongenteſimo ſexageſimoſecundo, decimo Calend. Iunij.

MARTYRIVM SS. DONATIANI & Rogatiani grauiter conſcriptum, incerto quidem authore, ſed adſtipulantibus ei antiquiſſimis Martyrologijs.

Salubre eſt Catholicis lectoribus de Martyrum triumphali certamine glorioſa geſta referre, & ſitienti populo de tam piè fuſo ſanguine quędā uitę pocula propinare, dum alij rebus cognitis ueneranda ſolennia fidelius complectuntur, alij deſiderijs incitantur, aduertentes quale pro Chriſto mori ſit lucrū. *Maij. 24.* Igitur cū Diocletianus & Maximianus Romanę urbis apicē gubernarent, & eorum præceptis in Chriſtianorum nomen beſtialis feritas deſæuiret: ut gratiam religionis Catholicæ gentili ſub lege calcarent e miſsis epiſtolis ad præſidē Galliarū, decreto ſanxerūt ut ſimulacra Iouis uel Appollinis, non deorū, ſed dæmonū, quaſi diuino cultu dēret uniuerſitas uenerari: ea ratione p̃mia pollicentes, ut is, qui eorum cæremonias coleret, uel ſacrificia deuotus offerret, publico ſe cognoſceret ſtipendio munerandum quo facilius, humanam mētem cupiditatis laqueus traheret in errorem: ut deciperetur munere qui ratione uinci non poſſet. *Fallacia maliſdæmonis.* Eorum uerò, qui Chriſtiani nominis in confeſſione perſiſterent, poſt illata tormenta iubent capitalem ſubire ſententiam, quo terrore compulſi magis, à recto tramite crudeliter deuiarent. Erat autē in urbe Nannetica iuuenis quidam, nomine Donatianus, clarus genere multo tamen clarior fide qui acerbitatem inquietis adoleſcentiæ domans freno maturioris animi, temperabat, qui in ipſo iuuentutis ſuæ tempore migrauerat in eum quaſi in ſenem: & inter procellas ſpiritalis nequitiæ ne lapſum incurreret timor Domini ſemper proſpere eum gubernabat. *Donatianus egregius iuuenis.* Qui deſpectis idolis, cum ad Catholicæ fidei gratiam cōuolaſſet, baptiſmatis unda purgatur: myſterio religionis imbutus doctrina diuinitatis armatur, & ſine metu aliquo triumphum Chriſti oris ſui buccina miles fortiſsimus in populo decantabat, nolens credita talenta negligendo infodere, ne culpa abſconditæ pecuniæ non careret, ſed quaſi bonus agricola in gentiliū pectora fruges beatæ fidei ſeminauit. Qua ſancti uiri opinione florente, germanum eius Rogatianum, adhuc in cultu idolatriæ conſiſtentem, ſuauiſsimi oris, blandus odor flagranter impleuit. *Rogatianus à fratre iuniore ad Chriſtum adducitur.* Qui ad fratrem, licet ætate minorem, ſeniorem tamen credulitatis ordine, feſtinus accurrit, deprecans, ut antequam perſecutionis colluctatio appropinquaret, Chriſtiani baptiſmatis munere dotaretur: ne tam felix certamē adhuc paganum uel catechumenum inueniret ut à fratre nihil minus in palma. Quod ad præſens ne ſuſciperet baptiſma, audita perſecutione, fecit ſacerdotis abſentia fugitiua ſed quod de fonte defuit, martyrij cruor fuſus impendit.

Interea Nannatenſem, ciuitatem gentilium turba fauente, perſecutor cum inſtrumento iniquitatis ingrediens, ab uno ex circunſtantibus ciuibus bis uerborum ſtimulis incitatur: Moderatiſsimè, iudicum, oportunè uenis, ad deorum religionem reducens eos qui poſt crucifixum à Iudæis uiſi ſunt aberrare. Noueris itaque Donatianum eius eſſe doctrinæ ſequacem in quem debeas ſeueritatis tuæ ſententiam promulgare: qui non ſe tantūmodo à deorū cultura ſuſpendit, uerumetiam germanū ſuū iiſdē uaniloquijs pertina

citer immutauit, ut Iouem uel Apollinem, quos inui ctiſsimi Imperatores uenerantur, & ab orbe terrarũ adorari prouidi conſueuerunt, & eorum feſta ita contemnant, ut dij noſtri, noua religione ſuccedente, deiecti ſint. Quorum interrogatione rei ueritas, cum iuſſeris, certius aperietur. Tunc Præſes dolore commotus, uirum beatiſsimum ſuis præcepit adſpectibus præſentari. Ad cuius inquiſitionem talibus uerbis exorſus eſt: De nomine tuo, Donatiane, currente relatione, comperimus, quòd Iouem uel Apollinem, qui nobis uitam naſcentibus contulerunt, & creſcẽtibus hucuſque cuſtodiunt, non ſolum contumaciter adorare recuſes, ſed etiam blaſphemijs ac conuicijs proſcindas, ac prædicatione inani populum ſaluari commemores, dum in crucifixi interitum credere diuerſos compellis. Donatianus reſpondit: Inuitus ueritatem locutus es, me cunctos errore peruaſos, ad eius uelle culturam reducere, cui ſoli competit uniuerſa ſeruire. Præſes dixit: Aut prædicationi ſuperfluæ moderatum finem impone, aut, ſi nolueris, iubeo uitam tuã celeri fine cõcludi. Donatianus rñdit: Minas, quas mihi prætendis, I eas caſurus es: & laqueum, quem mihi promittis, incurres. Qui dum falſa perſuaſione occupatus, tenebras lumini præfers, iuſti lumen Christi tenebroſus non adſpicis. Hinc Præfectus furore ſuccenſus, iubet ſanctum compedibus uinctum, in cuſtodiam retrudi, ut tormentorum uiolenta feralitas, aut perferentis fidem frangeret, aut expectantes, ne in Chriſtũ crederẽt, impediret.

Donatianus ſiſtitur coram Præſide.

Truditur in carcerẽ.

Tunc eius germano, in conſpectu populi conſtituto, cœpit Præſes ſub blandimenti dulcedine perſuaſionis iniquæ uenena miſcere, ut quia uirtute non cederet, oblectationis arte colla laxaret. Quem molliter appetens, ad hæc uerba prorupit: Audio Rogatiane à deorum cultu te uelle inconſulte recedere, qui tibi dignati ſunt uiuendi munera largiri, & uberis ſapientiæ multiplicia dona conferre. Vnde non ſine noſtro pudore fit, ſi poſt cauſas huius intelligentiæ noua proferens, incipias inſanire. Illud itaque tibi eſt maxime præcauendum, ne confeſsione unus Dei plures deos in tuam perniciem ire compellas. Sed quia adhuc neſcio quo baptiſmate non teneris infectus, ſi uoluntas obſtinata te non decipit, deorum indulgentia conceſſa recipies, ut in Imperatorum palatio & aula deorum, poſsis cum uitæ cõmercio ſortiri dignitatis augmentum. Rogatianus reſpondit: Optime promittis peruerſa, cũ ſis ipſe peruerſus: qui primum polliceris Imperatorum gratiam, poſt deorum. Sed qua ratione in arce diuinitatis colendi sũt qui ipſis hominibus uidentur eſſe poſteriores ordine licet habeatis inter uos participationem miſeriæ, cũ illi ſint de metallo, uos ad meliores habitus ſurdi, illi ſpiritu careant, nos ſenſu? Siquidem qui in laxis religionem ſuam conſtituit, non aliud fit ipſe quàm quod colit. Tunc iudex miniſtris imperans, dixit: Et hic inſenſatus, cum doctore inſipientiæ in carcerem detrudatur, ut ſequenti die deorum ac principũ illata iniuria, ultore gladio cenſura publica uindicetur. Sic tenebrarum in lecto duo fidei luminaria reconduntur: ſed plus carcer illuſtrabatur ex gloria, quàm martyres grauarentur ex pœna. Beatus autem Rogatianus ſine baptiſmatis gratia ſe præuentum eſſe contriſtatur: ſed hoc ſibi ex fide crediderat eſſe pro lauacro, ſi fratris ſui catholici oſculum mereretur. Quo comperto, beatus Donatianus pro germano his uerbis fudit preces ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, apud quem hoc obtinent prompta uota, quod facta, quia ubi non potuiſſe impedit, iuſſiſſe creditur uoluiſſe: cum nobis donaſti eligere, tibi ſoli poſſe ſeruaſti: ſit famulo tuo Rogatiano pura fides donum baptiſmatis, & ſi contigerit craſtina die nos feriente gladio interire, ſanguinis effuſio fiat ei chriſmatis ſacramentum.

Rogatiano blanditur præſes.

Precatio Donatiani.

Qua oratione cõpleta corde uoce, uigilijs noctis tranſcurſis, ſimul lumine cum die relato, & carnificis uulnera & præmia Domini ſui expectabant. Sequenti uerò die Præſes pro tribunali reſidens, confeſſores Chriſti in conſpectu populi præcepit aſsiſti. Educitur interea de carcere lugubri gaudium cœli, de ſterili ſede fructus Eccleſiæ, de ſpinarum germine flos coronæ. Conſtricti uinculis, liberi erant uotis, quos in Chriſto ipſa tormenta reddiderãt fortiores. Quibus coram poſitis, affatus eos eſt iudex: Cum indignatione, inquit, ordior, ne, dũ uos molliter alloquor, ſeueritatis publicæ uis frangatur: qui deorum religionem aut non colitis ignorãdo, aut (quod eſt grauius) non neſciendo calcatis. Tunc martyres reſponderunt: Scientia tua, quæ deterior eſt totius ignorãtiæ ſtultitia, ſimilis ſit dijs ueſtris, quos in metallis ſenſu carentibus adoratis. Nos uero pro Chriſti nomine parati ſumus excipere, quicquid terroris inueneris: quia non hinc uita noſtra diſpendium patitur ſi illi reddatur, à quo ſumpſit exordium, & in futuro multiplicatæ lucis fœnore muneretur. Tunc dolore Præſes impulſus, iuſsit eos in eculei catafta ſuſpendi ut etſi animos eorum non mutaret, tamen membrorum lineamenta ſoluerentur in pœna: credens furori ſuo lucõſultorum, ſi carnifex, licet ad animam non perueniret, uel per tormenta corpus mactaret: ad hæc miniſtris imperans, ut poſt expenſa ſupplicia à ſpiculatore eorum capita truncarentur. Tunc lictoris inſania ut de crudelitate iudici complaceret, uel magis ut creſcerent ornamenta martyrij, lancea militari perfoſſas ceruices beatiſsimorum, gladio uibrante præcidit. Sic ad Chriſti gloriam uenientes, dum B. Donatianus lucratur germanum, & meruit germanus martyrium: iſte fit illi cauſa ſalutis, ille fit iſti palma mercedis: & multiplicis gratiæ pignore redundãte, conſummatione felici, ſpe remunerationis ſuffulti, ad æterna præmia meruerunt accedere, per uulnera laureati: Præſtante Domino noſtro. Ieſu Chriſto, qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. ZENOBII EPISCOPI Florentini. Authore Iohanne Archipreſbytero Aretino.

PROLOGVS AVTHORIS AD IOhannem rectorem Eccleſiæ S. Michaelis.

CVm non ſolum eccleſiæ tuæ adminiſtrationem, Iohãnes pater optime, omni cura & diligentia & ſolertia proſequaris, nec eorũ quicquam omittas, quæ ad præſbyterij tui officium ſpectant: uerum tanta etiam ſacerdotum antiquorum, à quibus prima eccleſiarum inſtitura ſuſcepimus, laude inflammaris, ut nihil eorum abſconſum, nihil obſcurum, nihil denique inepte ſcriptum iacere patiaris: qua de re, cum Græci pro concilio celebrando ad hanc Florentinam urbẽ conueniſſent, laudes quaſdã & geſta beatiſsimi pñi nñi Zenobij ab illis pene incognita exterſiſti. Cuius uitã inclytã licet ex noſtris aliq cõſcripſerint, qm tñ ex his, q à ſingulo recitatur, q̃libet digna ẽt relatu omittit, aliaq; gratiſsima ex Græcis habeantur,

beautur,quæ eorum nullus conſcribi:uiſum eſt tuæ, charitati, me quidem inexpertum cogere,ut ea omnia recto ordine & unico ſermone contexam. Et quia negare nequeo,quicquid iniungis,nimia tua ductus dilectione experiar quæ hortaris. Malui enim excipere ruborem pudoris,quam nõ exequi iuſsionem tuã cuius precibus nonnunquam ipſe pater Zenobius, à Deo per te poſtulata impetrãdo,obedire uidetur:nec immerito,qui eius uirtutes ab ineunte pueritia imitari conatus es. Agam ergo exemplo legentium lapides,qui cũ paulatim eos coëgerint, in unè ſtructurã domus componunt omnes atque coaptant. Verum ſi non tale huiuſmodi opuſculum uideris, quale ipſum fore putabas,non mihi aſcribas,ſed tibijpſi qui bono operi miniſtrum minus idoneum ſubrogaſti. Scio tamen,quod hocipſum,quodcumque eſt, tibi dicatum gratiſsimè ſuſcipies, & auidiſsime perleges, cum ad hoc maximo rapiaris ſtudio,nec eorum quicquam te prętetire cupias,quę ſacerdotes ſancti in hac uita geſſere. Animaduertesque profecto admirabilem huius pontificis in regimine eccleſiæ curam,laborem inuictum,& ſingularia ſanctitatis inſignia: quæ uſque ad uitæ tuæ ultimum non ambigo, comitari conaberis. Vale pater optimè,& Deum pro me rogabis.

Mai.25

CLaram beati Zenobij extitiſſe ꝓgeniem, ſiue paternam,ſeu maternam intuearis,ſcriptorum uitæ ſuæ omnium literæ atteſtantur. Is Luciano patre claro inter Florentinos ciue, & Sophia inſigni fœmina natus eſt matre, vi. Calen. Februarij, anno ab incarnatione tricenteſimo triceſimoquinto , pontificatus Silueſtri Papę anno xvij.& imperij Conſtantini xxij.

Patria & parẽtes S. Zenobij.

Qui cum delicatiſsimè enutriretur , à teneris pueritiæ ſuæ annis literarum ſtudijs à parentibus traditus Grammaticam primum & poeticam atque Dialecticam & Rethoricam miro complexus eſt ingenio. Et quanquam per multa conſpicaretur ante oculos ſuos obiecta uitiorum exempla,& quaſi mundanæ cupiditatis fomitem,tamen uirili animo conſiderans uirtutum acquiſitionem à uitiis ſolere intercipi, ab his uitiis,quibus illa ætas adoleſcẽtiæ in illa plurimum patria ſolet implicari,integerrimus mãſit. Nec ullo unquam turpi amore pellectus. ſed pernicioſa quæque prorſus abijciens,corporis ſui integritatem, ſummo ſtudio ſeruauit. Nam nulla magis uires induſtria firmat,quam uenerem & cæci ſtimulos amoris auertere,ut Poeta inquit,clariſsimus. Cuius potentia,dicebant Gentiles patris ſummi tela Typhoëa temnit,& iubet cœlo ſuperos relicto , uultibus falſis habitare terras. Sed quod Zenobius futurus eſſet Chriſti robuſtiſsimus miles,euidentiſsima ſuæ indolis ſigna præbuerunt:quippe qui puer adhuc tantam in moribus, uerecundiam & uultu modeſtiam habuiſſe traditur ut ne ſemel quidem effusè riſiſſe conſpectus ſit:quod in omni ætate dedecere , gentiles etiam aſſeruerunt, cum riſu ſoluto nihil ineptius eſſe dicat Catullus,& Socrates riſum incontinentem eſſe demẽtis indiciũ.

Traditur literis.

Virgil. 3. Georgic.

Riſus quam dedeceat.

Quibus contigit,ut non ſolum ingenii felicitate polleret,ſed ſuæ patriæ adoleſcentes anteiret,euaderetque intelligentia facilis,ingenio acer,ſermone diſertus,lectione aſsiduus,diſputatione acutus, moribus, ornatiſsimus. Et præter hæc omnia inerat illi egregia quædam indoles, & ingenita uultus hilaritass,atque oculorum gratia,qua omnes homines mirum in modum ſui amore ac ſtudio capiebat. Et cum iam octauumdecimũ Zenobius contingeret annũ catecbumenus, conſentientibus parentibus à beato Theodoro epiſcopo Florentino ſtatuitur. Quo tempore Athanaſius patriarcha Alexandrinus,uir doctrina & ſanctitate admirabilis, ingentes ab Arrianis pro fide Chriſti perſecutiones patiebatur, Romamque confugiens ad Iulium Pontificem Max. uenerat. Zenobius uerò, ut diuina informari diſciplina cœptus eſt,illi toto incumbens animo,Poetica cuncta atque gentilia,quibuſcũ in teneris annis ſudere ad eruditionem decuerat,abijcienda omnino à ſe curauit,diiudicans ſequẽtem ætatem alios exigere mores,ut Chriſtiana quæque expeteret. Interea cũ uiceſimum ętatis ſuæ annũ ageret parentes eius puellam præſtantiſsimæ formæ prudentem uirginem & ſanguine claram deligunt,q̃ magna cum dote Zenobio deſponſare tractauerant. Quam rem ut primum Zenobius compertam habuit protinus in Theodori per id temporis , ut diximus, Florentini antiſtitis, ſinum gremiumque confugit.

Fit catechumenus.

Cui mentem ſuam ac deſiderium ſeruiendi Deo ſeq; totum inſinuans,ut uirgo permanens,quæ Dei ſunt, libere cogitare ualeat nec impedimentis detineretur uxoris:nil ſe magis aborrere,q̃ mulierum conſortiũ, & ſocietatem enarrat , atque inſtanter ſacras baptiſmatis undas expetit. Quod eius ſanctum deſiderium, ſacer antiſtes haudquaquam remoratus impleuit, ac protinus omni clero Florentino ad ſe accerſito,Zenobium propriis manibus honorifice ac celebriter terna baptiſmatis merſione comperſit, anno Pontificatus Iulij xi.

Baptizatur.

Quo tempore Donatus epiſcopus Aretinus ſanctitate uitæ & miraculorũ claritudine in Aretio,urbe propinqua Florẽtiæ florebat. Id præclarum, facinus ubi ad parentes Zenobii famæ ipſius celeritate delatum eſt,eueſtigio amicorum & conſanguineorum agmine facto,ſtipatique famulorum cuneis,Zenobium quæſituri , Theodorum epiſcopum adeunt, atque Zenobium , una cum preſule Theodoro atque canonicis Eccleſiæ cathedralis in Chriſti uiſceribus, aggregatum offendunt. In quos ob rei nouitatem ira & furore perciti,ſummis conuicijs & contumelijs exarſerunt. Nam optabant Zenobium poſt contractas, nuptias in longum differre baptiſma,cum & illi ætate iam decliui nondum ſancto lauacro regenerati eſſent. At Zenobius paternum furorem lenire cupiens epiſcopi benedictione atque licentia impetrata, & ſigno crucis edito pios in cœlum oculos ſuſtulit cuius linguæ ſanctus ſpiritus tantam extemplo eloquij vbertatem infudit,ut parentes ipſius,impio furore depoſito,eum,quem paulo ante in filio baptiſmum culpauerant,ipſi mox unda homo proſtrati ad pedes ſacri antiſtitis,ſumma prece contenderent:quem illico conſecuti benedicentes atque Zenobium , cum ſummo gaudio ac prope lætitia domum regreſsi ſunt Zenobium uerò ſanctus antiſtes unico ac ſingulari affectu diligebat,neque illum tempore ullo,quo id licuit à ſuo latere diuelli paſſus eſt. Ac primum clericũ dein de canonicum cathedralis eccleſiæ poſtremo ſubdiaconem ordinauit. Cuius uita cũ & religione in Deũ, & charitate in homines in dies excreſceret, ſemperq; ſeipſa fieret auctior, Archidiacono Florentino per id temporis uita hominum, functo,atque, ad meliora, translato,Zenobius Theodoro epiſcopo inſtituente nicẽ illius ſortitus eſt anno ætatis ſuæ triceſimoſc d̃o.

Donatus epiſcopus Aretinus.

Ordinatur Subdiaconus.

Fit archidiaconus.

Quo anno ſynodus illa magna octingentorum epiſcoporum fere omnium Arrianorum procurante Cõſtantino Imperatore apud Ariminum , celebrata eſt, in qua antiqua patrum fides dannata eſt. Et Hilarius epiſcopus Pictauenſis, Arrianorum factione in phrygiam pulſus libros de noſtra religione conſcripſit. Et cum penè omnes eccleſiæ toto orbe ſub nomine pacis Conſtantij tunc regis, Arrianorum conſortio pollucrent,eſſetq; multitudo non parua hæreticorum in

Synodus Arimin.

ciuitate

ciuitate Florētiæ, uir Dei Zenobius, diuini uerbi diſſeminator, & hæreticorum fortisſimus oppugnator effectus, aduerſus illos quotidianis uel prædicationibus, uel fortisſimis diſputationibus acriter inſiſtebat. Neque uero minus opere quàm uerbo catholicum populum inſtruebat. Nam ſibi exiguo admodum uictu & tenui reſeruato, quicquid ex reditibus ſuper, in uſus pauperum diſpertiebatur. Verum anno poſt illius promotionem elapſo, Conſtantius Arrianus Imperator moritur, & ad imperium Iulianus execrabilis tyrānus ſublimatur. Qui relicta maiorum fide, & Conſtantini magni uirtute, illius pietatem impietatis magnitudine ſuperare contendit: ac per id iura omnia Chriſtianis abſtulit, perſecutionemq́ue, etſi non publico edicto, blandam tamen & peſtiferā contra Chriſtianos exercuit, alliciēs potius, quā ad ſacrificandum dijs impellens. In qua multi ex noſtris uoluntate propria corruerunt, & alij quidam ſecreto interfecti, ut Iohannes & Paulus: qui beatisſimæ Conſtantiæ, Conſtantini filiæ, eunuchi fuerant: illius amicitiam ob Chriſti amorem reſpuentes pariter & munera, Romæ in eorum domo per Terentianum campiductorem martyrio coronantur. Et Gallicanus uir patritius & conſularis, ex Oſtia ipſius Imperatoris pcepto diſcedēs in deſerto Aegypti, datimō per Aurcianū comitē templorū gladio percuſſus Chriſti martyr conſecratur. Tum uerò Zenobij ſumma uirtus enituit. Nam illius perfidiæ impietatem, ingentemq́ue nequitiam publicis & priuatis prædicationis increpare non uerebatur, & non modo cōmiſſas non perdebat oues, uerumex paganis & hæreticis plures quotidie Chriſti eccleſiæ accreſcebant.

Iuliani Apoſtatæ perſecutio.

Ioannes & Paulus martyres.

Gallicanus martyr.

Interea mortuo iam tyranno, uir ſanctus Ambroſius ad epatum Mediolañ. aſſumptus, fama & crebro rumore Zenobianæ ſanctitatis excitus, Florentinam urbem Zenobij uiſendi ſtudio aduolauit: cui uera & ſingulari amicitia & Chriſti glutino deuinctus eſt. Inde cum recto itinere ad Damaſum, maximum Chriſtianorum pontificem, qui tūc aſſumptus fuerat, Ambroſius proficiſceretur, ſibi & uniuerſæ Eccleſiæ gratulatus eſt, ꝙ Chriſtiana religio tali uiro, qualis Zenobius erat, eſſet ornata, atque mores illius & inſtituta, uitamq́ue omnem ſibi enarrauit. Et cū per dies coram Pontifice fama eius magis increſceret, iuſſit Damaſus ad ſe acciri uirum. Qui quoniam obedientiſſimus erat, cum Ambroſio ad eum concite properauit: & cum illum benigniſſime Pontifex ſuſcepiſſet, ſecumq́ue detineret, plura multo atque maiora tum ſanctitatis, tum etiam diuinarum atque humanarum literarum eruditionis in eo comperiſſe teſtabatur, q̄ fama ipſa detulerat. Qua de re non multo poſt renitentem eum ac diutius reluctantem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ac ſedis Apoſtolicæ diaconem prorſus inſtituit anno ætatis ſuæ xxxviij. & principio ſecundi anni Pontificatus Damaſi. Ea dignitas calcaria quædam ac ſtimuli augendæ ſanctitatis Zenobio fuit. Cum enim alios moribus & ſanctimonia antea uiciſſet, ſeipſum in ea dignitate uicit. Quod etiam dominus, lucernam ſub modio ultra non paſſus, manifeſtis miraculis per Zenobium confectis, oſtendit. Nam die quadā ad eccleſiam S. Mariæ trans Tyberim cum Damaſo ibidem celebraturo contendens, à filio præfecti, qui forte paraclytus lecto iacebat, protinus accerſitur. A quo ſumma præce ac multis lachrymis exoratus, ut ægrotationi ſuis ſanctisſimis precibus illum eriperet, Zenobius primum humiliter recuſare cœpit, indignum ſe aſſeuerans, per quem Dominus miracula ederet. Inde uero precum improbitate laceſſitus, ſeſe in orationem dedit. Vnde ſimulatque ſurrexit, manu ægrotum cepit, & ſigno crucis edito ſuper ægroti corpore, ſanum hilaremque leuauit.

S. Ambroſius inuiſit S. Zenobium.

S. Zenobius accitur à Damaſo.

S. Zenobius Crucis ſigno ſanat paralyticum.

Alio quoque tempore, cum in Orientis partibus hæreſis quædam exorta fuiſſet, ad illam ſedandam à Damaſo pontifice maximo Zenobius Conſtantinopolim legatus mittitur, qui & acerrimis diſputationibus, & uitæ ſanctimonia, etiam ſequentibus miraculis (nam duos à dæmonibus miſerabiliter obſeſſos, coram omni populo ſuo oratione liberauit) errorem illum ita repreſſit, ut nemo eam hæreſim admodum aſſerere per omnia tempora auſus fuerit. Quibus rite peractis, Romam reuerſus eſt. Interea Theodoro Florentino epiſcopo luce mortalium functo, magna inter ciues hæreticorum quorundam factione de eligēdo antiſtite controuerſia & concertatio naſcitur. Ad quam ſedandam & comprimendam à Pontifice Damaſo Zenobius ueluti concilius dirigitur. Honorificētisſime à Florentinis excipitur, adeo ut illo uiſo tanta apud eos authoritate claruerit, ut à ciuitatis ingreſſu uſque ad diuerſorij locum, à cunctis tam fidelibus quàm hæreticis uiris & mulieribus ad unum mira cōcordia Zenobius epiſcopus acclamaretur. Fertur Thebanus Crates, ciuibus inter ſe disſidentibus, in concionem ueniſſe, orationeque de pacis laudibus habita, lites omnes contentionesque ſedaſſe. Sed iſtud profecto dignius tantoque nobilius fuit, quanto non paucos ciues, ut ille, ſed omnem patriam, non fucatis uerbis, ſed ſanctitatis in eius cōſpectu claritate lucēte: non pecuniarum aut prauitatæ cuiuſpiam ſimulatis gratia, ſed fidei ac religionis cā disſidētē populū pacatisſimum reddidit. Verum hæc pax illi, qui mentem in ſummo humilitatis lacuerat, contraria inimicaque uidebatur, & graui curarum atque animi fluctuatione perculſus, illorum precibus omnino diſſentiens, regreſſus Romam, authoritatem ſuam oil apud conterraneos ualuiſſe Pontifici ſummo referebat. Florentini ſtatim legatos uiros duos Romam mittendos deſignat, qui Damaſo Papæ nunciarent, ſeſe præter Zenobium præſulem admiſuros neminem. Damaſus quanquam ægre ferebat optatisſimo Zenobij conſortio ſe priuari, & indignum proclamabat matrem Eccleſiam Romam à filia ſpoliari: exploratoto tamen Florentinorum deſiderio, & ſancta illorum uictus pertinacia, ſuo cum mœrore atque angore, quem (neque enim immerito) de Zenobij ſeparatione capiebat, eum ipſum, ſeſe indignum proclamantē in Florentinum epiſcopū conſecrauit, & totius Thuſciæ metropolitanum, ut appellatus eſt Simplicianus, inſtituit anno ſuæ ætatis xli. & ab Domini noſtri Ieſu Chriſti incarnatione tricenteſimo lxxvi. imperantibus Valentiniano & Valente, & Damaſi Pontificis maximi anno fere. 4. Qua tempeſtate doctisſimi & ſāctisſimi uiri floruerunt. Ex quibus hi plurimo ſermone prædicabantur: Hilarius epiſcopus Pictauēſis, qui ſequēti anno mortuus eſt: Euſebius Vercellenſis epiſcopus, qui primus, ut Ambroſius in epiſtola ad Vercellenſes enarrat, in Occidentis partibus monaſterij continentiam & diſciplinam Eccleſiæ, diuerſa inter ſe, ut ille ait, coniunxit: ut & in ciuitate poſitus, inſtituta monachorum teneret, & eccleſiam regeret ieiunij ſobrietate. Hic ſecundo anno poſt Hilarium, moritur. Florebat & Tunc Dionyſius Alexandrinus, qui multa de noſtro dogmate, per notarios eſt commentatus. Nam poſt quintum ætatis ſuæ annum luminibus orbatus, elementorum quoque, ut Hieronimus ſcripſit, fuit ignarus. Gregorius Nazianzenus, cui à theologia cognomē fluxit, Pontum eo tempore profectus, una cum Baſilio, qui epiſcopus fuit eccleſiæ Cappadociæ, uiro ſanctitate & doctrina admirando, philoſophabatur. Gregorius epiſcopus Nyſſenus, ipſius magni Baſilij frater. Epiphanius Cyprius epiſcopus

Mittitur à Damaſo Conſtantinopolim.

Conſecratur Florentinus epiſcopus Eius ætatis uiri inſignes.

Epi. 82

pus Salaminæ. Ipſe beatiſsimus Ambroſius Mediolanenſis epiſcopus, cuius, ut ait Hieronymus, omnes ſententiæ, fidei Eccleſiæ & omnium uirtutum firmæ ſunt columnæ. Florebat & tunc Baſsianus epiſcopus Laudenſis, uir omni ſanctitate præditus, atq; magno Chriſti glutino Ambroſio deuinctus: de quo ipſe Ambroſius in epiſtola ad Felicem meminit. Erat & tunc Hieronymi presbyteri nomen per uniuerſum orbem celebre. Auguſtinus uero adhuc in Manichæorum hæreſi perſiſtebat. Aliique complures erant, quorum illa ætas letitiis magis ac magis erat.

Sed redeamus ad Zenobium noſtrum, cui Papa Damaſus præclarum munus, duo corpora ſanctorum, uidelicet Abdon & Sennem, dono dedit, quaſi mutuæ inter ſe amicitiæ futurum poſteris monimentũ. Quæ in maiori eccleſia, uidelicet ſancti Saluatoris, ſub altari Zenobius capſa plumbea collocauit. A Florentinis uerò tanta lætitia, animo geſtienti exultatione ſanctus epiſcopus exceptus eſt, ut ab eius ingreſſu ob ingentem lætitiam plures dies feſtos ſolenneſque agerent. At ſanctus Zenobius quanto magis à Domino exaltabatur, tanto ſtudioſius ſeipſum humili cogitatione deprimebat. Corpus etiam longa inedia, multis uigilijs, aſsiduis orationibus, hiſpidis hirſutisque cilicijs ſub clericali habitu, maiori quàm unquam caſtigatione macerabat, priuatis lectionibus, confeſsionibus, conſilijs, publicis prædicationibus, atque aduerſus hæreticos publicis diſputationibus incumbebat.

Corp^9 ſuũ ut afflixerit.

Omnes denique cathedralis eccleſiæ prouentus, præter exiguum ſui ac familiæ condecentem uictum, in Chriſti pauperes diſtribuebat. Habitabat autem iuxta eccleſiam ſancti Saluatoris, ubi & paſtorale officiũ exercebat. Sed cum à publicis curis & populari tumultu pro tempore, ut quietius orationibus uacaret, ſe reuocare uoluiſſet, ad baſilicam quandam paruam, uerſus Septentrionem, tunc parumper à ciuitate diſtantem, accedere conſueuerat, quæ ſub honore beati Laurentij martyris ab Ambroſio, ut atteſtatur Laurentius epiſcopus Melphitanus, effuſa Florentinorũ fidelium celebritate, dedicata fuerat, & ipſa Ambroſiana uocabatur. In qua pro tempore uitam pene eremiticam ducens, & duobus, Eugenio Archidiacono & Creſcentio ſubdiacono, comitibus, in Chriſto ſolabatur. Quorum conſortio Ambroſius ipſe pluries admixtus interfuit, & multa ibidem per utrunque, Ambroſium uidelicet atque Zenobium, æqualis uitæ, nec diſsimilis meriti, Dominus miracula fecit.

Baſilica Ambroſiana S. Laurẽtij.

Et, ut refert beatus Simplicianus, ab eodem Ambroſio ea eccleſia donata fuit corpore beatiſsimi Marci Papæ. Quod cum à Damaſo Pontifice maximo magnis precibus impetraſſe, in lignea capſula ſub altariolo, ad Orientem diſpoſito, quod ipſe idẽ in honore Vitalis & Agricolæ conſecrauerat, magna deuotione condidit. In eadem baſilica in ingreſſu cõtra meridiem, corpus Panſophij Panſophiæ filii requieſcit, quẽ Simplicianus olim ſe præſente Ambroſium à mortuis ſuſcitaſſe enarrat, & capiti eius ſuppoſitum fuiſſe libellum affirmat, quẽ Ambroſius, illius uitam ſalutiferis inſtituens documentis, ei conſcripſerat, atque ipſius matrem ibidem tumulatam, cuius uitam caſtam ſanctamque fuiſſe affirmat.

Panſophius à S. Ambroſio excitatus.

In eadem baſilica poſt tranſitum Ambroſij ex humanis, ſcripſit Paulinus, Nolanæ eccleſię ſanctiſsimus epiſcopus, Zenobium noſtrum animam illius ad altare pro Florentino populo, ut illis petentibus ſe uiſitaturum promiſerat, Deum orantem pluries uidiſſe. Nam Paulini uerba hæc ſunt: In Thuſcia etiam ciuitate Florentina, ubi nunc uir S. Zenobius eſt epiſcopus, quia promiſerat Ambroſius ſe petentibus illis, eos ſæpius uiſitaturum, frequẽter ad altare, quod eſt in baſilica Ambroſiana, quæ ibidẽ ab ipſo conſtituta eſt, uiſum orare, ſancto uiro ſacerdote Zenobio referente, didicimus. Hoc uir ille charitate plenus, de Ambroſio & Zenobio noſtro teſtimonium tetulit, quem in humanis adhuc degentem, ſanctum appellare non dubitauit. Nec immeritò, cum uitam ille duxerit angelicam, & ſtupenda per illum in hac uita Deus operatus ſit miracula.

In uita S. Ambroſ.

Nam cum mulier quædã pagana, illuſtris & diues ualdè, in hac Florentina ciuitate mortuo uiro duos ſuperſtites haberet filios, quos delicatiſsime enutrierat, & ad perfectam illi iam perueniſſent ætatẽ, quodam die in iram uerſi, matrem propriã pluribus uerberibus enormiter flagellarunt. Quod ſcelus ipſa impatienter abhorrens, corpora illorum horrendis imprecationibus deteſtata fuit, genibusque procumbẽs & terram manibus pulſans, Erynnem cæteraſque infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes congrediuntur, illos in furias exagitant. Qui ſtatim ut rabidi canes, mordaciter adinuicem ſua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingẽs. Alij funes, alij catenas ferunt. Ligantur iuuenes, nec rabie contineri ualent. Iam mater pietate commouetur in filios, iam facti pœnitet, & tantæ calamitatis euentum deflet: plangit, nec quid indè agat, cogitare ualebat. Interim occurrunt memoriæ, quæ de Zenobio audierat, & accepto conſilio ſpeque pro filijs recuperandæ ſalutis, licet pagana ſit, tamen credula, ad Zenobium filios abduci procurat. Cuius ipſa pedibus prouoluta, fatetur rem geſtam, Deum ſuum exorare dignetur, precibus & lachrymis fideliter orat. Ille infelicem iuuenum captiuitatem miſeratus, pieque cõmotus, ait ad mulierem: Conſtanter age mulier, & crede, ꝙ Dominus noſter Ieſus, qui illos modo poſt orationem meam ſanitati reſtituet, uerus eſt Dei filius, & omnium creator & Dominus. Et ſtatim in baſilica Saluatoris, ubi aderant, coram uexillo Crucis ſe proſternens componit: ubi cum duabus horis in oratione iacuiſſet, hoc eſt, à prima diei hora, qua illi aduenerant, uſque in horam tertiam, ſurrexit ab oratione, & iuuenes ſigno Crucis benedicens, dæmones ab illis prorſus effugauit, ut in eo cõpleretur, quod ſcriptum eſt: Perſequar inimicos meos, & compræhendã illos, & non conuertar, donec deficiant. Affligam illos, nec poterunt ſtare: cadent ſub pedibus meis: quia præcinxiſti me uirtute ad bellum. Illi uerò ſaniſsimi effecti, unà cum matre & omni familia conſtituto tẽpore baptiſmi gratiam ſuſceperunt: qui uſque ad Simpliciani tempora, ipſo atteſtante, in feruore fidei magna ſanctitate durabant.

Precibus & ſigno Crucis depellit dæmones.

Pſ. 17.

Nec multo tempore poſt, mulier quædam Gallica, nobilis & generoſa, Romam magno comitatu cõtendens, rumore admirabilium Zenobij uirtutum excita, ad eum inter iter agendum uiſendi ſtudio uenit. Cuius ſanctiſsimæ uitæ meritis ædificata, unicum filium ſuum, ex itinere debiliorem factum, iter inceptum peragens, uiro Dei ſtudioſiſsimè commendauit. Caſu uenit in natali die Apoſtolorũ Petri & Pauli, cũ de more Chriſtiano ſanctus Dei Zenobius una cum clero ſuo & fideli populo ad eccleſiam ſancti Petri maioris, ordinaria proceſsione commeaſſet, prætacta mulier inclyta reuerſa ex itinere, eadem hora, per quam ſanctus abfuerat, filium ſuum uita exceſsiſſe cognouit. Ilicò muliebres panduntur crines, fit lanea ueſtis: cum fletu & eiulatu dolor fœmineus uberes diſtillat in lachrymas. Quæritur Zenobius. Cui tandem redeunti cum clero & Chriſtiano populo à præfata eccleſia, magnis plangoribus ſe dat obuiam, atque pro pedibus ipſius puerile cadauer exponitur, & pro

filio

filio mortuo rediuiuus non minus fideliter quàm humiliter á pia patre repoſcitur. Nāque pro ſui exaggeratione dolori, unicum illum fuiſſe ſibi filium prætendebat, nobilem genere, honeſtiſsimum patrimonio, conſanguinea numeroſitate potentem. Quem præter omnium ſuorum mentem ſecum aduectum fuiſſe aſſerebat: unde, niſi per ſanctum uitæ redderetur, nunquam ſe ab integro uiſuram patriam, ſed ibidem perpetuo luctu & ſqualore permanſuram ſeſe, firmabat iuramento. Sanctus uerò rei nouitate & muliebri lamentatione tanquàm attonitus ac ſtupidus hæret, neſcio utrum magis miſeratus, an matris collachrymantis gemitum, an apud ſe depoſiti pignoris interitum. Quę res etiam ardentius ſanctum pro defuncto filio ad orandum impuliſſe debuit, ne uidelicet pignus, quod a matre acceperat, repetenti ſibi quoquo modo deterrius redderetur. Itaque Deū oraturus, uerſus Orientem genua ſacra deflexit, & iūctis duplicibus palmis atque in cœlum extenſis, oculis etiam in ſuperna porrectis, pias orando lachrymas fudit: & ſuper defuncto puero ſigno Crucis formato, manu puerum cepit, atque ab oratione ſurgés illum pariter rediuiuum erexit. Quo uiſo miraculo, populus omnis ſtupore pariter & timore perculſus, Deum una uoce collaudans & dicens, Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis & glorioſus in ſecula, qui per ſanctos tuos mirabilia operari non ceſſas: Epiſcopum domum uſque ſunt comitati. Illa uerò nobilis mulier una cum puero cæteriſq; itineris ſui comitibus, pluribus diebus apud ſanctum Dei uirum ſumma iucunditate peractis, in Galliam ſumma cum lætitia reuerſa eſt.

Oratione & Crucis expreſſo ſigno mortuū uitæ reddit.

Zenobius interim parentibus ſuis è corpore commigrantibus, quæcunque ſibi hæreditario iure debebantur, uendita, in pauperes erogauit, præter eas poſſeſsiones, quæ apud Paſtinianum habebat agri Florentini, diœceſis uerò Feſulanæ locum. Eas enim non uendidit: ſed amplo ibidem conſtructo cœnobio, duodenarium in eo numerum monachorum inſtituit, qui ſepti clauſtris, uitam ſub Abbate cœnobiticam ducerent. Sed nec illud tacēdum eſt, quod quidam multos annos cæcus, qui pro foribus templi mēdicare ſolebat, quadam die Zenobio eccleſiam egrediente, ut ſui miſereretur, ex orabat. Sanctus uerò ad eum conuerſus, ſciſcitabatur, an lumine ſibi reddito, Chriſtianā fidem profiteri uellet. Ad quem ille: Libentiſsimè, inquit, atque gratiſsime. Tunc ſanctus ſignum Crucis effinxit ſuper cæci oculos, & reſtituta integre luce corporea, interiorem quoque lucem, fidei, qui utroque cæcus extiterat, per baptiſmi gratiam conſecutus eſt. Tempus autem omne, quod accepto baptiſmo ſuperuixit, diuinis (ne ingratus conſecuti muneris haberetur) dedicauit obſequijs. Nec minus eius mater & ſoror ſimilem ob hoc gratiam ſunt conſecutæ.

Cœnobiū extruit.

Signo Crucis cæcū ſanat.

Quodam tempore cum ad uiſitandam Ambroſianam eccleſiam, prope muros ciuitatis uerſus Septentrionem, ut diximus, poſitam pedibus iret, forte illi data eſt obuiam multitudo ciuium, funus adoleſcentis cuiuſdam nobilis efferentium. Quam cum ſanctos Dei declinare uellet, citius præuētus nequiuit. Ea templo enim aſſunt, & circa ſanctum corona facta, ut conciuem reſuſcitaret, qui peregrinæ mulieris filium uitæ reddiderat, conclamare cœperunt. Sanctus ut euitaret arrogantiæ & præſumptionis maculam, multa excuſatione indignum ſe obtēdebat, qui Apoſtolorum ſanctorumque miracula conſequi quoquo modo poſsit. Suſcitatum uerò Gallicæ mulieris filiū, nō ſuis meritis, ſed matris fidei adſcribendum dicebat. Quā ille excuſationē cū nullo pacto acciperēt, ſanctus eorū fide pſpecta, ſeſe in orationē dedit. Et primo admonitis, ut kyrie eleiſon pia uoce clamarēt, ipſe cōtra Oriētē flexis de more genibus, cōiunctis manibus, luminibus in cœlū erectis, Deū intentius exorauit. Oratione completa, ſanctus pariter cū adoleſcente & ſtupore omnium conſurgit. Abijtque adoleſcens in pace, & laudans Deum, longo tempore ſuperuixit.

Vita functum ad ſuperos reuocat.

Quis etenim illud ſilentio præteribit, quod concedens ſanctus præſul quodam tempore quandam trās Alpes eccleſiam conſecraturus, quibuſdam obuiauit quàm miſerabiliter flentibus? Quos cum pater ſanctus, quanam gratia flerent, interrogaret, eorum relatu cognouit, miſſos illos à S. Ambroſio præſule cum martyrum reliquijs quibuſdam, ſanctorum Vitalis & Agricolæ, Nazarii & Celſi, atque Geruaſij & Protaſij ad ſe perferendis, & unum eorum, nomine Simpliciū qui inter illos uidebatur eſſe maior, ea uaſtiſsima * in miſerabile præcipitium, unà cum equo delapſum, atque horrenda morte defunctum eſſe: quem illi ipſi ita magnopere flerent. Quo audito, Zenobius pater ſubito ab equo deſcendens, magna ueneratione reliquiarum capſulam propriis manibus ſuſcipiēs, pie deoſculabatur. Deinde eorum deuotis precibus commotus, ut qui ad ſe miſsi fuerant, remiſſos incolumes ille reciperet, cum lachrymis in oratione ante Dominum ſupra defuncti corpus ſe proſtrauit, & orationi tamdiu defixus inhæſit, quouſque exurgens uiuum illum & omnino liberum ſecum erexit: nec ulla colliſionis ſigna in eius membris, ac ſi nunquam fuiſſent, penitus uidebantur. Quod alii proſpicientes, ſimulq; tanto ſtupentes miraculo, in laudes Dei proruperunt, ſteteruntque diebus plurimis cū beato Zenobio, atque læti deinde ad B. Ambroſium redierunt.

Icem alium.

Sed quóniam de Eugenio & Creſcentio, miniſtris S. Zenobij, mentionem fecimus, quos ut ſanctiſsimo præſuli miniſterium, ita uirtutes animi & cœleſtium gratiarum magnificentia concordabat: nō ingratum fore putaui, de illorum conuerſatione & uita, quæ à Simpliciano & aliis ſparſim conſcripta cōperi, uero ordine & noſtro ſermone hoc loco contexere. Nā opera magna fuerunt illis & uirtutes multæ, ſignaque plurima & prodigia fecit per illos Dominus: de quibus, quæ cum B. Zenobio operati fuerūt, aliqua enarrantibus. Habuit enim illos Zenobius non ſolum ad altare miniſtros, ſed & in alijs prodigijs magnis coadiutores. Eugenius igitur, genere Florentinus, locupletibus & generoſis parentibus natus eſt: primū ſecularibus literis eruditur: Deinde cum eius pater, Clarus nomine, in familiaritatem amicitiamque beatiſsimi Ambroſij deueniſſet, illic eccleſiaſticis diſciplinis erudiendus traditur. Nam quodam tempore, dum Mediolanum Clarus ob negocia propria petiturus eſſet, ad Zenobiū, ut eius patris benedictione muniretur, acceſsit. Cui cum cauſas etiam ſui itineris explicaſſet, adiecit interrogans, ſi ſancto epiſcopo Ambroſio per ſe aliquid portandum dicendumue iuberet. Cui pater Zenobius: Cupio illum iterum atque iterum reuiſere, atq; illius ſacris eloquijs ſæpiſsime recreari, quo haud iniuria ſatiari non poſſum. Verum cū ad illius ſanctitatis conſpectum intraueris, omni ueneratione ſalutem ex me dicito, atque promiſſa implere nō differat. Manumque deinde extendens, benedixit illi: & abijt in pace. Cum ergo Clarus Mediolanum peruenit, ſtatim ad epiſcopalem Ambroſij domum properat. Et quia uir erat nobilis & probus, conſtanter humiliterque ad epiſcopū ingreditur. Et ea more Chriſtiano, benedictione primum impetrata, magna deinde cum reuerentia, quæ à Zenobio acceperat, ſancto præſuli enarrabat. At ille ubi Zenobij nomen audiuit,

Eugenij hiſtoria.

uultu

uultu eahilaratus, Clarũ ipſum quã iucũdiſsime ſuſcipiẽs, & plura ſuper Zenobio rogitãs, cũ oĩa ꝓ uoto audierat, illũ, ne alibi, q̃ in epiſcopali domo ſecũ oi tpe, quo degereret Mediolani, hoſpitaret, benigne coegit. Et ꝑ illũ deinde, cũ ſuis pactis negocijs Florentiam rediret, pulcherrimam Zenobio direxit epiſtolam.

Contingit non multo poſt tempore Ambroſium, cum forte Romam peteret, Florentiam aduenaſſe, & ad Clari domum, multo ipſius rogatu multiſque precibus adſtrictum, conſentiente etiam Zenobio, diuertiſſe. Quem ille, uti talem decuerat uirum, magnificentiſsime ſuſcipiens, in pignus amoris & firmiſsimæ amicitiæ fœdus, unicum filium ſuum Eugenium ſibi, clericalibus diſciplinis diuiniſq; mancipandum penitus elargitur. Quem Ambroſius, inſpecta adoleſcentis egregia indole & docili natura, nõ abſque cõiectura futuræ ſanctitatis, gratiſsime ſuſcepit. Nam uigent acerrime ſanctorum ingenia, & ipſe animi puritas ad coniectanda, quæ futura ſunt, ea minimis licet indicijs, felicitate tamen animi atque ſapientia, rerũ ſolet euentus exitusq́ue colligere. Illum ergo ſecum duxit Mediolanum, & ſanctiſsimis documentis uitã illius inſtituens, Clericum primum fecit, atque ſacris lectionibus plurimum erudiuit. In quibus tanta induſtria, cura, ſtudioque inuigilauit, & in ſingulis ita illius patris uitam æmulatus eſt, ut ab omnibus pene alter Ambroſius diceretur. Nam erat largitate diuini muneris fultus, & in operibus ſuis ac uerbis prudens ualde, atque humilitate & contritione cordis admirabilis, in ieiunijs ſedulus, in uigilijs intentus, in oratione ſollicitus, nunquam penitus omittens, quo ſpiritalis gratiæ maiora munera ſectaretur. Deniq; tam præclarum atque fulgentem conuerſatione eius animum Ambroſius cernens, mirum in modum eum dilexit, & ſuum deinde ſubdiaconum ordinauit, atque illum, cum ad clericos ſermonem haberet, exemplũ edixit. Et in quadã epiſtola ad Marcellinam ſororẽ, ẽt de illo teſtatus eſt: Imitare Eugenium, ſequere illum, & inſtituta illius obſerua: quia & Chriſti diſcipulus, ac uir prudens ac cœleſtis habetur. Poſt quatuor uerò à tempore ſuæ ordinationis in ſubdiaconum annos, rogatu plurium Florentinorum, cum Florentiã Ambroſius peteret, ſecum eum duxit. Quem ſui conciues ſummo cum honore ac lætitia ſuſceperunt, & pater filium ſibi perſpiciens tot muneribus decoratũ incredibili geſtiebat gaudio. Quid plura? Nunquam ceſſauit, quin ſuis inſtantiſsimis precibus ab Ambroſio impetraret, illum Zenobio pontifici & Florentinę eccleſiæ ſubdiaconum tradi. Cedit Ambroſius uoluntati patris & ciuium: traditur Zenobio Eugenius. Quem pius pater magna alacritate & gaudio ſuſcipiens, pro eo orauit ad Dominum, dicens: Memento Domine ſtudiorum famuli tui, & ne auertas miſericordias tuas ab illo: ſed creſcant in illo miſerationes tuæ perpetuo, & uiuat. Et tractu temporis, cum iam triceſimum ætatis ſuæ annum duceret, & per omnia uir ſanctus haberetur, Florentinæ eccleſiæ archidiaconum ordinauit. Quod officium B. Eugenius incredibili ornauit religionis decore, & quibuſdam quaſi uirtutum gradibus ad perfectæ fidei conſtantiam aſcendere uidebatur: ut non ſolum eccleſiaſtica ſuæ eccleſiæ negocia, ſed etiam conuicinarum urbium diuino quodam eloquio tractare uideretur.

Eugenius a parente traditur S. Ambroſio.

Eugenij uirtutes.

Eugenius fit Florentinus Archidiaconus.

Creſcẽtius ordinatᷓ ſubdiaconus.

Eodem fere tempore Creſcẽtium canonicum ſuũ B. Antiſtes Zenobius in ſubdiaconum elegit, uirum uerè ſanctum, & plurimis uirtutibus atque miraculis illuſtratum, Quippe qui erat potentiſsimus fide, præditus innocentia, humilis conuerſatione, intellectu prudentiſsimus, & bonis moribus, atque diſcretione perfectus. Omni nãque uirtute præſulem ſuum æmulari nitebatur, & diuino igne ſuccenſus, meditabatur in lege Domini diebus ac noctibus. Plantatusque in domo Domini, florebat ut palma, & multiplicabatur, ſicut cedrus Libani, fructus eius. Nam cũ Mediolanum ſemel peteret, ut Ambroſium uiſitaret, plures à dæmonibus obſeſſos ſua oratione liberauit, paralyticos aliquot diuerſis temporibus in ciuitate Florẽtiæ penitus curauit, & duobus omnino cęcis, pluribus ad ſtãtibus, luminis claritate reſtituit. O uerè felix ætas, in qua Dei Eccleſia tot clariſsimis terſiſque luminibus ualuit illuſtrari. Fuerant prius Imperatores pagani, qui ubique contra Chriſtianos perſecutionum procellis deſæuiebant, & innumerabiles pene martyres in toto orbe per uaria & exquiſita ſupplicia uſque ad mortem in Chriſti nomine perdurarunt, nec minus fidelium multitudo per omnia loca cingebatur. Poſt perſecutionem uerò Diocletiani & Maximiani crudelium principum, plenitudo gẽtium, ut diuinitus pręordinatum fuerat, intrauit in mundum, & fœcunditas Eccleſiæ cœpit fructus ampliſsimos exhibere. Nã qui ætate illa in Chriſto credebant, cõſiderantes martyrum paſsiones, & eorum syncerum circa Chriſtũ confeſsionis affectum, cœperunt & ipſi per gratiam Domini ſanctorum uitam conuerſationemq́ue ſectari, & huius inſtitutionis fieri, ut in nullo prorſus antiquiſsimis patribus inferiores exiſterent. Aequi parantes etiam merita illorum, qui pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti certauerunt uſque ad ſanguinem: quippe qui inuiſibilium hoſtium molimina ſuæ uitæ integritate omnino deſtruxeront. De quibus ait Apoſtolus: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus & poteſtates; contra rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus: quorum multiformes illi præcauentes incurſus, & caput ſerpentis antiqui fortiter conterentes, ſempiternis præmijs ſunt beate potiti. Hinc illi, Alexander, Athanaſius, Nicolaus, Donatus, Martinus, Ambroſius, Zenobius, Auguſtinus, Epiphanius, Paulinus, Eugenius, Creſcẽtius, & mille alij ſanctiſsimi Epiſcopi & Leuitæ, qui eadem pene ætate florentes, fructus uberes mundo non ſolum ſanctiſſima doctrina, ſed mirificis etiam præbuerunt exemplis. Creſcebat indies fidelium multitudo, & per omnia loca mirabiliter augebatur, necnon eccleſiæ quã plurimæ & martyrum memoriæ conſtruebantur. Impenſius hinc monachorum cateruis ſolitudines & deſerta decorabantur loca. In ſolitudinibus erant errantes & montibus, in ſpeluncis & cauernis terræ. Quietem denique ſolitudinis appetẽtes, gaudia ſalutis propriæ ac fidem diuino ſunt munere conſecuti, cæteriſq́ue mox exẽpla ſublimioris uitæ ſacratioriſq́ue præbuerunt. Omnibus enim terrenis exuti negocijs, adhuc morantes in corpore, angelorum æmulati ſunt ſanctitatem, perq́ue faſtidia ſcandantes celſa uirtutũ, ultra admirationem excreuere mortalium. Nam erat per id tempus B. Antonij uita cunctis ad imitandum præclare poſita, qui magni Eliæ & Eliſæi, necnon & S. Iohannis Baptiſtæ exiſtens æmulator, ſecreta interioris eremi, ſtudio ſectatus eſt ſingulari. Cui ſanctus Athanaſius, ciuitatis Alexandrinæ antiſtes, proprio ſtylo teſtimonium perhibuit, dignus ſane relatione conuerſationis Antonij, qui fratrum precibus, uitam illius pro multorum utilitate deſcripſit. In quo opere S. Ammonis meminit, à quo, Deo dante, primum iacta fuerunt fundamenta conuerſationis millium ſanctorum monachorum, qui in monte Nitriæ commorabantur. Necnon & Theodori, ſancti admodum uiri, qui cum ſene preſato fuerat, ut idem nobis pontifex indicauit: quem ſingulari ac perfecto propoſito & fide non ficta Deo ſubditum, multiplicia retulit

Martyres.

Confeſſores.

Eph. 6

Monachi & Eremita.

S. Antonius.

S. Ammõ.

S. Theodorus.

diaboli

diaboli machinamenta ſuperaſſe. Quid de Paulo primo eremita dicemus? Cuius uitam a B. Hieronymo deſcriptam cum legimus, imitabilem pene ab humanis iudicamus. Quid de Hilarione? Cuius geſta ſi Homerus intelligeret, uel inuideret materiæ, ut ait B. Hieronymus, uel ſuccumberet. Hinc innumerabiles pene in omnibus regionibus ſanctorum monachorũ fluxerunt turbæ, quorum nomina deſcripta ſunt in cœlis. Vt id tunc non ſolum de ſanctiſsimis pontificibus, ſacerdotibus & Leuitis, q in ſeculo degẽtes, monachorum cõtinentiam & eccleſiaſticam obſeruabant diſciplinam: ſed & de monachis & Chriſtianis pene omnibus impletum uideretur, quod in pſalmis canitur: Viſitaſti terram, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam. Sed proh dolor noſtris temporibus pene defecerunt omnia. Iam non niſi auaritia luxuria & ambitio regnat. Iam in fece ſeculorum conſtituti uidemur, & inter paucos religio Chriſtiana ſeruatur. Sed hæc hactenus, nunc ad geſta ſanctorum reuertamur.

S. Paulus

S. Hilarion.

Pſal. 64.

Cum per quidã delicioſe enutritus atque unicus matris uiduæ, annorũ quinque, in uia iuxta cathedralem S. Saluatoris eccleſiam ludens, pueriliter uerſaretur, caſu auriga prætereunte, bóues in furias agitati, in puerũ irruerunt. Quorũ impetu oppreſſus puer, & à rota plauſtri miſerabiliter contritus, expirauit. Quẽ caſum ubi mœſtiſſima mater reſciuit, lamentabili plãctu deplorãs puerũ ſuſtulit, & pãnis inuolutũ ad Diaconũ Eugeniũ accurrens, attulit: ipſumque ut ſanctiſsimo patri Zenobio uitæ reſtituendum offerret, luctuoſiſsima prece obſecrabat. Eugenius uerò, uiduæ fide inſpecta, pietate magna commotus, oblatum puerum cum lacbrymis ipſe benignè ſuſcipiens, pedibus ſancti præſulis una cum mortuo puero ſe expoſuit, & ut matri uiduæ atque fideli miſereri uelit, puerumque magna cum fide oblatum ſuſcitet, exorabat. Tunc plus pater Zenobius, conuocato etiam Creſcentio ſubdiacono: Oremus, inquit, fratres, ut mulieris huius fidem precibus ſeruorũ ſuorũ reſpiciat Deus, & pietatis ac miſericordiæ ſuæ meritum illi oſtendere dignetur. Quod, cum ab oratione ſurgerent, factũ eſt. Nam eleuatus puer, ita ſanus factus eſt, ut nullum in eo læſionis ueſtigium penitus uideretur: & matri, quæ pro foribus cum pluribus cunctabatur, ab Eugenio uiuus puer pro mortuo ac ſaniſsimus redditur. Tunc qui cum ea triſtes aduenerãt, & quem mortuũ attulerant, uiuũ conſpicientes, exclamare cœperunt: Gloria tibi Dñe, qui mirabilia per ſeruos tuos operari dignatus es. Gloria ſit tibi & laus in ſecula ſeculorum, Amen. Verum ante Zenobium præſulem hi duo eius ſanctiſsimi miniſtri Eugenius & Creſcentius, & duobus ante Creſcentium annis Eugenius, ut perpetuo cum Chriſto quieſcerent, morbo incipiente, naturæ debitum reddiderunt. Et, ut quidam ferunt, tempore mortis Eugenij, Ambroſium Florentiã aduocatum, alij uerò forte affuiſſe deſcribunt. Sed qualitercunque hoc contigerit, compertum eſt, patrem Ambroſium tempore tranſitus ſui* Eugenij adſtitiſſe. Nam cum B. Eugenius, uir per omnia magnificus, graui morbo in lectulo detineret, & propinqui cuiuſdã abſq; pęnitẽtia, & cęteris ſacramẽtis mortẽ audiſſet grauiter cõmotus, cœpit ilico cõtriſtari ualde & męſtus fieri. Cuius religioſæ affectioni præſul Zenobius piè compatiens, aquam cum ſale iunxit, quam benedixit & dedit Eugenio, atque præcepit, dicens. Fili, cõfeſtim ſurge, & accelera ad domum amici defuncti, atque hanc aquam ſuper illius corporis membra conſperge, ut in nõie Ieſu ſtatim ille reuiuiſcat, & Deo gratias agat. Quo audito, ac ſi in nullo pateretur, ſtatim exurgens ſanctus miniſter, atque iniuncta exequens, ſuper defuncti cadauer aquam effudit. Qui cõfeſtim, ut à ſomno excitatus, à mortuis reſurrexit, & cum Eugenio ad domum epiſcopi adueniens, gratias dedit ingentes Deo & B. Zenobio, cuius meritis & miniſtrorum eius, non permiſerat Deus animã ſuam in barathrum damnationis immergi. Sed Eugenius cum primum domi applicuit, morbo ſtatim regrauatus, ſuper lectulum ſe compoſuit, & adſtantibus Zenobio & Ambroſio, diem ſui tranſitus edixit. Qui licet illi de requie ac gloria cum Chriſto congauderent, tamen quia ſolatio tanti uiri pro eo tempore priuabantur, quem ad Eccleſiæ regimen ſuperſtitem ſibi optauerant, non poterant non mœſti fieri: & cũ Creſcentio ac alijs quam plurimis clericis pſallẽtes, hoc pſalmo iam cœpto, Ad te Domine leuaui animam meam: cum illud decantarent, Deus meus in te confido, non erubeſcam: illius puriſsima anima, à corpore diſſoluta, ad Chriſtum factorem ſuum pie migrauit 5. Calend. Decemb. Anno ab Domini incarnatione CCCCXXI. Cuius ſanctiſsimũ corpus Zenobius & Ambroſius honorificentiſsime intra ciuitatem in baſilica Saluatoris ſepelierunt, & tricesimo à tranſitu illius die, eccleſiam ſuo nomine, ſeptimo ab urbe Florentina milliario, parte Orientali, in prædio cuiuſdã probi uiri conſecrarunt. Eodem anno & pijsſimus pater Ambroſius ad Dominum commigrauit. Et poſt duos à tranſitu B. Eugenij annos, ſanctus Creſcentius ex mortali hac & corruptibili uita ad præſtantiorem immortalemque translatus eſt, cuius hic uix uel umbra uel imago ipſa inueniri queat, 13. Calden. Maias. Cuius corpus Zenobius in eadem Saluatoris baſilica iuxta Eugenium honorifice ſepeliuit.

Puerũ rota curſus contritũ, ad uitã reducit S. Zenobius.

** Eugenio.*

Pſ. 24.

Eugenij felix obitus.

Cum ergo Zenobius hos ſuos miniſtros, & alios cõplures diſcipulos perfectæ conuerſationis, ad Chriſtũ ante præmiſiſſet, & certus iam, quod talenta ſibi credita nimime prorſus abſcondiſſet, diem feſtum cum ingenti gratiarum actione ſuper tantis ac talibus fructibus læta mente celebrauit. Et poſt annum trãſitus Creſcentij ipſe quoque B. Zenobius, iam dierum plenus & bona ſenectute, infirmatus eſt. Et morbo ingrauesſcente, cum iam certum ſuæ reſolutionis diem inſtare clericis miniſtrantibus prædixiſſet, & fama de hoc non ſolum per ciuitatem totam, ſed ad uſque uicinas urbes confeſtim conuolaſſet, accurrit clerus ſuus, accurrunt pontifices ex propinquis urbibus, accurrit & religioſus populus. Inter quos multi aduenerant, qui diuerſis languoribus oratione illius fuerant liberati, aliqui ex mortuis ſuſcitati. Plorant omnes, deflent ſe priuari tanti regimine patris. Recordãtur adinuicem beneficiorum & doctrinæ ſibi impẽſe: flent & geſtiũt illum ſaltem ante diſceſſum ex hac uita poſſe uidere. Et qui propinquiores lectulo adſtabant, amplexabantur eum quaſi iam de ſeculo receſſurum, Alij ſanctos illius oſculabantur pedes, alij manus, alij lectulum illum, in quo iacebat, poſſe contingere ſolabantur: omnes benedictionem paternam ante ſeparationem animæ expetunt. Et ille, quamuis eſſet toto corpore attenuatus ualde ac debilis, & modicus iam calor teperet in pectore, nec præter ſenſum uiui hominis quicquam ſupereſſet, faciem tamen habebat hilarem atque fulgentem, ut diuinum quid in illius mente uerſari uideretur. Et potens adhuc apertis oculis loqui, iubet lectulum aliquantulum ex ſuperiori parte eleuari, & ſic omnes alloquitur: Ego quidem, chariſsimi, uiam patrum ſecurus ingredior. nã uideo me à Domino protinus euocari. Vos autẽ mementote eorum, quæ ante frequenter audiſtis, & ſoliciti in precibus, ſobrij eſtote in operibus ueſtris. Nulla uobis ſit penitus cum Arrianis coniunctio, nulla cum Meletianis, aut quibuſcunque hęreticis & ſchiſmaticis.

Oratio S. Zenobij ſub uitæ finẽ.

maikis. Cuſtodite piam fidem in Chriſto atque religioſam patrum traditionem, quam ea ſanctis ſcriptu tis, & crebro meę paruitatis admonitu didiciſtis. Obedite prælatis ueſtris, & poſt diſceſſum meum, quia ad clerum & populum ſpectat, ſine contentione epiſcopum uobis eligite, qui poſt Deum præſit omnibus, & curam ueſtrarum gerat animarum. Iam zenobius noſter ad Deum ſuum migrat, cui crebras pro nobis propinquius preces effundet, & iam non erit amplius in præſenti ſeculo uobiſcum. Et eleuata aliquantulum manu, omnes benedixit, rogauitque adſtantes epiſcopos, ut ſacratiſsimis ſuis manibus eum Crucis ſigno communirent. Et paululum extendens pedes, mortem lætus adſpexit, annorum fere nonaginta, 8. Calend. Iunij, anno ab incarnatione Domini CCCC. XXIIII. Pontificatus Innocentij primi anno 8. imperij uerò Honorij & Theodoſij anno X. Tunc pontifices qui aderant, cum electis clericorum illius ſacratiſsimum corpus curantes, conditum aromatibus impoſuerunt feretro, & ceruicem ſubijcientes ipſi, ad eccleſiá Ambroſianam, ubi ſe uelle ſepeliri prædixit, portauerunt, & pſallentes pſalmos & hymnos, & honorificentiſsime in marmorea capſa ſepelierunt.

Videt eſſe mẽdũ in numeris annorũ id quod facile accidit.

Poſt Zenobium uerò Andreas uir ſanctus & Florentinus ciuis, ad epiſcopatum aſſumitur. Qui uidens miracula, quæ à Domino ob zenobij merita in Ambroſiana fiebant eccleſia, & hunc honorem eccleſiæ maiori, potius deberi iudicans, quinto præſulatus ſui anno, conſilio cum clericis & maioribus ſuæ urbis communicato, ſtatuit beatiſsimum Zenobij corpus ex Ambroſiana B. Laurentij, ad cathedralem ſancti Saluatoris tranferre. Et conuocatis ex uicinis urbibus epiſcopis, totoque ſuo clero, diem feſtum 7. Calend. Februar. cum præcedente ieiunio populo indixit: quo ſcilicet ſanctiſsimum zenobij corpus magna celebritate ad maiorem tranſportaret eccleſiam. Quo adueniente die, capſula cum corpore S. zenobij ornatiſsimè ſuper quodam lectulo componitur, illamque ſoli pontifices deportát, procedunt clerici & ceroferarij, quorum erat multitudo non parua. Sequitur fidelis populus, primum primi ciuitatis ac uiri omnes: poſt quos mulieres ſequuntur ac pueri: Hymni, pſalmi & cantica tam à clericis, quàm à deuoto populo decantantur. Quinetiam mulieres atque pueri cantilenas, eius impenſa beneficia recenſentes, mira uocis modulatione cátabant. Omnia in Dei laudẽ reſonare uidebantur. Procedútque pontifices, & ad plateam, quæ eſt iuxta baſilicam Baptiſtæ Iohannis, deueniunt: Multus illuc populus aduenerat, & ſtatim uiſo feretro, extollunt in iubilo uoces. Conatur quiſque pro uiribus loculum ipſum ſaltem contingere. Quo contingit, ut pontificibus portantibus ex nimia fieret deuotione compreſsio: cecidiſſentque cum ſancto corpore, niſi arida quædam & antiqua ulmus, cui cum loculo adhæſerunt, illos ſuſtentaſſet: quæ à tam ſacratiſsimo corpore contacta, admirata gratiam exultauit: & uidentibus omnibus, ſtatim orruit, miſitque folia & flores. Et indies cum à deuoto populo per fruſta diſcerperetur, Florentini ciues, in tantæ rei memoriam, marmoream cum Cruce in eodem loco columnam erexerunt, quæ in hodiernum diem uſque perdurat. Adiuti igitur epiſcopi & ſeipſos reſumentes, corpus ſanctiſsimum ad eccleſiam deferre contendunt. Sed cum ipſius eccleſiæ ianuam introire procurant, neſcio qua diuina impediti uirtute, illud omnino in eccleſiam inferre nequeunt, nec qualibet uia conniti, ualuas eccleſiæ ingredi poſſunt. Extolluntur clamores in populo, quidam hoc cauſam putant, quidam illud. Alij reportandum ad Ambroſianam eccleſiam proclamabant. Sed Andreas epiſcopus, uir ſanctus, magna animi fluctuatione perculſus, ad optimũ confugit orationis remedium, & coram omni populo procumbens genibus, & tenſis duplicibus palmis, oculiſque in cœlum ſuſpiciens, pie orauit ad Dominum, ne contriſtaretur populus ille: ſed liceret cum beatiſsimo corpore eccleſiam ingredi, & illud ſtatuto loco componere. Atque pro tanto beneficio duodecim ibidem conſtituere clericos uouit, qui in honorẽ ſanctiſsimi pontificis diuinis obſequijs perpetuo uacarent. Et oratione completa conſurgens, ſubmiſit & ipſe ceruicem feretro, hortaturque alios pontifices una ſecum ingredi eccleſiam. Qui Deum laudantes, omni ceſſante impedimento, cum iubilo totius populi Chriſtiani, eccleſiam Saluatoris intrarunt: & celebratis Miſſarum ſolemnijs, beatiſsimum Zenobij corpus iuxta corpora Eugenij & Creſcentij miniſtrorũ eius, in quadam eiuſdem eccleſiæ catatumba honorificentiſsime locauerunt. Vbi & idem pontifex Andreas altariolum ſub ipſius nomine mira deuotione conſecrauit. Ad quod plures diuerſis oppreſsi languoribus, quotidie concurrentes, continuo ſanabantur.

Insigne miraculum.

Voto nũcupato, patet aditus in templum.

Inter quos à cuncto populo ſpectatus fuit puer quidam à dæmone miſerabiliter obſeſſus: qui cum ad liberandum duceretur, nullatenus eccleſiam intrare permittebatur. Nam hic, cũ olim febribus laboraret, & ob contractam ſitim, matre offerente poculum, quadragies in nocte una bibiſſet, feſſa iam illa & ſomno oppreſſa, cum iterum à puero excitaretur, indignante animo & irato poculum cum illi porrigeret, inquit: Vna cum hoc diabolum bibe: quo nec minus ſecutum eſt. Præſto affuit diabolus, illius corpus obſedit, & miſerabiliter contorquebat. Et cum plura incaſſum adhibita fuiſſent remedia, tandem à religioſa quadam fœmina edocta mater, unà cum patre puerũ Florentiam ad ſepulcrum beati Zenobij deferunt, & cum religioſorum quorundam clericorum orationibus adiuti, illum tandem in eccleſiam intuliſſent, perduxiſſentque ad altare zenobij, tumefacto primom mirum in modum utero, poſt temporis modicum cũ fœtore horribili euanuit dæmon, nec unquàm, quoad uixit, ad illum reuerti auſus fuit.

Vide imprecationẽ crudelis fœminæ.

Interim mortuo Andrea uiro ſancto, ad epiſcopatum aſſumitur Mauritius Florentinus presbyter, uir multa ſanctitate præditus, & à pluribus creditur ſub Totila martyr effectus: ſicque mortuus, in catatumba beati zenobij iuxta Andream ſepultus fuit. Poſtquàm longis temporibus plures forte in hac Florentina eccleſia fuerũt epiſcopi, de quibus nulla apud nos mentio habetur, tãdẽ anno ab incarnatione Domini. 988. ad epiſcopatum fuit aſſumptus Iohannes Velletrẽſis, uir magnæ prudentiæ & conſilij: qui quindecim in epiſcopatu perdurans annis, moritur, & in baſilica beati Iohannis Baptiſtæ iuxta puteum ſe ſepeliri ordinauit. Cui beatus Podus, natione Longobardus, omni ſanctitate præditus, in epiſcopatu ſucceſsit, & plura oppida eiuſdem diœceſis muris cinxit, ſicut patet in tabula marmorea: moriturque duodecimo præſulatus ſui anno, & in catatumba zenobij, iuxta alios in capſa zenobii ſepelitur. Poſt hunc Gerardus Burgundus epiſcopatum geſsit, uir multæ ſcientiæ, prudentiæ & bonitatis. Is quinto ſui præſulatus anno in Romanum Pontificem fuit aſſumptus, anno uidelicet ab Dominica incarnatione * 1020. Fuitq; uocatus Nicolaus ſecundus. Cui in epiſcopatu ſucceſsit Petrus Florentinus, cathedralis eccleſiæ canonicus, homo uerſutus & Simoniacus, apud quem nemo uir bonus uiuere poterat. Nam hic B. Iohannem Gualbertum de eccleſia ſancti Miniatis ſupra collem, quæ Florentiæ adſtat urbi, ignominioſè expulit. Sed ſuorum cito ſcelerum pœnas dedit. Nam à præ-

Catalogus Florentinorum antiſtitũ.

Ioãnes

Podus.

Gerardus.

** 1059 iuxta Onuphriũ.*

facto

Rodulphus.

facto Nicolao Pontifice maaimo prioarus epiſcopatu, uitam priuatam ac miſeram duxit. Poſt hũc Rodulpus Archidiaconus Florentinus, uir optimus, epiſcopatum pie & caſte multo tempore geſſit. Cuius tẽporibus com quidam cathedralis eccleſiæ canonicus in medicina peritus, ſeruulum haberet dilectũ, & is caſu ægrotaret, ꝓ illo ad altare beati zeoobij ſepius ſolitus erat orare, oec tamen minus quicquam artis medicinæ obmittebat, qnin oimia forte curioſitate, quæ cogitauerat, illi remedia impenderet. Et cũ hoc diffidentiæ diuioi adiutorij habeatur indicium, exaudiri oon merebatur. Sed cum indies magis ac magis iograueſceret puer, omni remediorum curioſitate abiecta, ad Zenobium multa deuotione & prece confugit. Qui cum poſt deuotam oratiooem aliquantulum corriperetur ſomoo, uidit Zenobium adſtantem ſibi & dicentem: Quia io Domioo cogitatum tuom iactaſti, ſanatus eſt ſeruus tuus. Surge & uade, atq; in Domino confide. Et eacitatus à ſomoo, ſic reperit ut audiuit.

Seruum medici Zenobius ſanat.

Poſt Rodulphum uero Reinerus canonicus, multa prudeotia & ſanctitate præditus, aſſumitur ad epiſcopatum anno ab Incarnatione Domini 1063. Hic longo tempore geſſit præſulatum, uoluitque ſepeliri in baſilica B. Ioannis Baptiſtæ iuata locum, obi Bortholomæi Apoſtoli eſt imago. Cuius ſepulchrum uerſibus quibuſdam adhuc perdurat inſignitum. Huic ſucceſſit epiſcopus, nomine Iohannes. Quem ſecotus eſt Gabriel. Poſt quem Nicolaus. Poſt huoc ioaones alius. Cuius tempore reliqoiæ brachij ſancti Philipi Apoſtoli io eccleſiaio Bea. Ioannis Baptiſtę fuerunt delatæ anoo ab icarnatione Domini 1024. Hoic ſucceſſit Iulianus, qui quadraginta anois uixit iu epiſcopatu. Poſt quem Hardingus, qui 30. Poſt quem Iohanes de Mangiatorum familia, qui 13. anois geſſit epiſcopatum. Cui ſucceſſit Iacobus Florentinus ſimiliter, & ex ordine Prædicatorum fratrum, qui in epiſcopatu unico uiait anno. Poſt quem Andreas de Moteijs canonicus, qui ſimiliter unico uixit aono. Et illũ ſecutus eſt Lotarius de Doſignorum famlia, archidiacoous in ipſa cathedrali eccleſia, electus anno ab iocarnatione Domioi 1288 uiaitque in epiſcopato annos 8. Quẽ ſecutus eſt Franciſcus de Bagnoria, in ea eccleſia tunc archipresbyter. Præſulatus cuius anno ſecundo, uidelicet ab Dominica incaroatione 1298. iacta ſunt fondamenta oouæ cathedralis eccleſiæ iuxta illam Saluatoris, ut non ſolum intra ſe eam cooriueret, ſed & ioitia templi admirandi de ſe oſtentaret: quo nec minus ſecutum eſt. Nam eleuatis per tempora firmisſimis parietibus, ubi ad reuolutionem principalis rotundeque teſtudinis deuentum eſt, non uidebatur humano artificio poſſe compleri. Et cũ multa inuanum eacogitata fuiſſent remedia, ſolus Philippus quidam Brunelleſcus Florentious ciuis, id ſuo ingenio & architectoria arte potuit perficere. Nam imitatus antiqoos, ſine aliqua ligoorum ſeu alterius materiæ ſtructura, ingenioſisſimis artificijs, quibus ingentes lapidum moles commodè eleuabat, ædificium perfecte ad complementum deduait. Franciſcus uero cum io epiſcopatu tredecim annis duraſſet, morbo confectus, naturæ debitum reddidit.

Raynerus. Ioannes Gabriel Nicolaus. Ioannes. Iulianus. Hardingus Ioannes. Iacobus. Andreas. Lotarius. Franciſcus.

Poſt quem Antooius de Vrſis epiſcopus Fæſulanus, ad Florentinorũ epiſcoparum fuit tranſlatus. Coius tempore clericorum quoddam hoſpitale opportunum per multa tempora multis ioitiarũ fuit, cui ipſe plurimum adiutor & fautor extitit. Honc ſecutus eſt Franciſcus de Cingulo, electus ab Dominica incarnatione aono 1323. uiaitque in epiſcopatu annis 21. Hic caput beatisſimi Zeoobij ab aliis membrorum oſſibus ſeparans, ac de marmorea capſa extrahens, pulcherrimè, ut nunc uidetur, exornauit, atque ipſam cathedralem eccleſiam aliquibus alijs ornamentis, quæ in hodiernum uſque diem perdurant, quàm magnificentiſſime decorauit. Huius etiam præſulatus tempore clericos, cum iudicio Guidonis Aretini medici clariſsimi, mortem ob natum in gutture apoſtema uix per diem unicum euadere poſſet, oratione ad ſepulcrum B. Zenobij ac prece fideli eahibita, cum ſtupore omnium ſtatim liberatus euaſit. Simile cuidam ſacerdoti, nomine Lapo, ipſi patri zenobio dicatiſsimo, cõtigit. Qui cum eius feſtum in uigiliis ſolicitè præpararet, renes caſu confregit: & domum deportatus, magis ſe huiuſcemodi feſtiuitate priuari, quàm ſuorum renum confractione dolebat, oec ob hoc à fletu uſque in horas noctis matutinales ceſſare poterat. Qua hora per ſomnium uidit beatum Zenobium ſe eleuantem & dicentem: Surge fili, & matutinales in eccleſia Horas, ut optabas, decanta. Qui incolumis cum clericorum omoium ac ſuorum admiratione conſurgens, priſtinæ peoitus ſanitati reſtitutus euaſit.

Antonius. Franciſcus. Miraculum. Aliud.

Poſt Franciſcum uero de Cingulo, ad epiſcopatũ aſſumitur Angelus Acciarolus, ea ordine fratrũ Prædicatorũ. Qui duobus fere annis à ſoo præſulatu elapſis, mortem obijt, & ad epiſcopatum Fraociſcus Tudertinus aſſumptus fuit, io quo 14. aoois uiait. Cuius tempore mulier quædam formoſiſſima, à proprio uiro iniuſtè derelicta, qui in eius inoidiam, in Angliam uſque, non amplius, ut aiebat, eam reuiſurus, perreserat, in feſtiuitate ſancti zenobij ad eius altare cum lachrymis & multa prece confugit, & nè conſortio uiri iodigne priuaretur, magiſque ipſius meritis reducẽ eaciperet, piè eaorabat. Quod ut poſtulauerat, euenit. Nam eadem die compunctus uir conſcientia peccati, & in amorẽ uaoris reductus, iter pro reditu ſtatuit, reuerſuſque magoa ſecũ & charitate deuinctus, atque ex ea dulces oatos utriuſque ſeaus pluresq; ſuſcepit. Poſt hunc uerò anno ab Chriſti incarnatione. 1358. cepit præſulatum Philippus de Lancella, cathedralis eccleſiæ Præpoſitus, qui reliqoias precioſiſsimi digiti ſancti Sebaſtiani Roma ad ſuam detulit eccleſiam, uiaitque in epiſcopatu annis tribus. Quem ſecutus eſt Petrus Corſinus, electus anno 1363. Qui poſt ſeptimum ſui præſulatus annum in Eccleſiæ Romanæ Cardioalem fuit aſſumptus, & illi io præſulatu Florentino ſucceſsit Angelus de Rica ſolis: Cuius adhuc fratres eatant uiri clariſsimi, & nepos ea fratre Guidactio, nomine Aogelus, iuuenis quidem miræ humanitatis & modeſtiæ, liberalibuſque diſciplinis eruditus, & mihi dulci amicitia deuinctus, quo non minus præſul, quàm hic præſulis nomine illuſtratur. Poſt hunc Angelus Acciarolus tenuit præſulatum, nec multo poſt in Romanæ Eccleſiæ Cardinalem fuit aſſumptus. Queoi ſecutus eſt Bartholomæus Patauinus, qui ſimiliter à Booifacio IX. in Romanæ Eccleſiæ Cardinalem fuit aſſumptus. Illum Onuphrius ex fratribus, qui ſancti Auguſtini uocantur, ſuo tempore in theologia clariſsimus, io epiſcopatus honore ſecutus eſt. Cui ſucceſsit Iacobus de Teranio. Poſt quẽ Frãciſcus zabarelos de urbe Patauina, qui paulò poſt Romanæ Eccleſiæ Cardinalis aſſumitur. Hunc ſecutus eſt in epiſcopatu Ameticus Corſinus ea urbe Florentiæ, anno ab Domini incarnatione 1411. Cuius tẽpore Martinus Papa quintos, poſt longum ſchiſma in Concilio Conſtantienſi ad pontificatum maaimũ omnium obedientia aſſumptus, Florentiam deoenit, honorificentiſsimeque à populo ſuſceptus epiſcopalem Florentioam ſedem Archiepiſcopalem ſtatuit, deſignauitque illi ſuffraganeos Fæſulaoum & Piſtorienſem epiſcopos. Qoo tempore præfatus Philippus

Angelus. Franciſcus. Philippus. Petrus. Angelus. Angelus. Bartholomæus. Onuphrius. Iacobus. Franciſcus. Americus. Florentia fit metropolis.

Brunelleſcus ſabricæ maioris eccleſiæ tunc primum architector effectus, amplam illam teſtudinem pulcherrimo proſecutus eſt artificio, & ad complementum clauſura firmiſsima deduxit, anno ab incarnatione Domini 1433. Quo anno Eugenius quartus, Pontifex Maximus Roma Florentiam uenit, & Americus Archiepiſcopus moritur, uacauitque archiepiſcopatus circiter duos annos. Nam ſummus Pontifex Eugenius, cum apud Florentiam degeret, uoluit eo tempore huiuſcemodi eccleſiam regere, quã in pluribus reformauit. Et inter cætera, ſtatuit pueros clericos 33. qui in Miſſam ſolennijs & ueſperis eccleſiæ quotidiè deſeruirent, præeſſetque illis magiſter presbyter & uir dilectus, qui Grammatica eos atque Muſica inſtitueret. Et pro magiſtro centum aureos quotannis, & puerorum ſingulo nouem dari ex redditibus quibuſdam publicis ordinauit. Demum ad Archiepiſcopatum promouit Ioannem Vitelleſcum de Corneto, qui & titulum etiam Alexandrini patriarchatus obtinebat, nec multo poſt in Romanæ Eccleſiæ Cardinalem aſſumpſit. Huius tempore præſulatus ab Domini incarnatione 1436. menſe Martij, die annunciationis B. Mariæ uirginis, præfatus Eugenius ſanctiſsimus pontifex, baſilicam nouam magna celebritate conſecrauit, & ſequenti anno, menſe Octobri, idem Eugenius Ludouicum Patauinum cubicularium ſuũ ad Archiepiſcopatum promouit. Cuius tempore corpus B. Zenobij ea loco, ob diuerſam nouæ eccleſiæ diſpoſitionem, ignobiliori, ad digniorem aptioremque magno apparatu tranſlatum fuit. Nam cum forma & diſpoſitio magnificentiſsimi templi ad complemẽtum redacta fuiſſet, & Eugenius põtifex Concilium pro Græcorum unione celebraret, conueniſſetque Ioannes Palæologus Græcorum Imperator, Demetrius Deſpotus eius frater, Ioſeph Patriarcha Conſtantinopolitanus, magna Archiepiſcoporum Græcorum & Latinorum, atque epiſcoporum multitudo, uiſum fuit Ioanni Spinellino cathedralis eccleſię Præpoſito, uiro clariſsimo, canonicisque & ciuibus, eo potiſsimum tempore tranſlationem corporis beatiſsimi Zenobij celebrare, & cõuenienti illud ac præparato loco diſponere.

Ioãnes.

Ludouicus.

Transfertur ſummo cum honore corpus S. Zenobij.

Statuto igitur die 6. Cal. Maias, ab Domini Incarnatione anno 1439. conuenerunt in maiori baſilica cardinales omnes, qui curiam Eugenij ſequentes, ad Concilium uenerãt: & ornatiſsimè in medio eccleſiæ chorouarijs tapetis & auleis præparato, dexterã uerſus altare partem Cardinales inſederunt. Poſt quos Patriarcha Hieroſolymitanus, & patriarcha Gradenſis, aliaque ingens archiepiſcoporum & epiſcoporũ, Græcorum & Latinorum multitudo pulcherrimo ordine diſpoſita ſtabat. Ad ſiniſtram uerò ſedebat primus Demetrius Deſpotus: Poſt quem legati diuerſorum principum & comitum, Protonotarii Latinæ Eccleſiæ, nobilium Gręcorum ac Latinorum multitudo non parua. Tunc Ludouicus Archiepiſcopus in ueſte pontificia & mitra redimitus, cum ſex alijs delectis epiſcopis, & canonicis populoq; innumerabili, ad antiquam procedens catatumbam, marmoream capſulam, in qua oſſa erant beatiſsimi Zenobij, aſſumunt, & ſuos humeros ſex illi pontifices ſubijcientes, conſequente Ludouico Archiepiſcopo, cum totius populi iubilo, organisq; ac tibijs atque diuerſis muſicorum generibus, Dei laudem per totam eccleſiam reſonantibus, magna cum omnium deuotione & reuerentia ornatiſsimo altari ſuperimpoſuerunt: Et interim dũ Miſſarum ſolennia celebrarentur, digniſsimi omnes Florentinæ urbis ciues, accenſos cereos in manibus geſtantes, incedentesque conſpicuo atque ampliſsimo ordine, magna deuotione uenerati beatiſsimum corpus adueniunt, atque omnium primi hi fuerunt, qui ea eadem progenie cum Zenobio in hac Florentina ciuitate perdurant, uiri ut pluriſsimi clariſsimi ac nobiliſsimi, de Hieronymis hodierno tempore uocitati. Poſt hos ciuitatis primores ampliſsimo, ut ſolent, apparatu conueniunt, quos cæteri magiſtratus, necnon alij plerique ciues præſtantiſsimi ſubſequebantur. Demum peractis ſacris, aſſumunt capſulam ijdem illi, qui prius, pontifices ſacri, & ſequentibus Archiepiſcopo cum canonicis ac innumerabili populo, in noua catatumba, quæ apud primam eius eccleſiæ capellam, ut hodierno tempore nominantur, ſuo nomine conſecratam, magno cum honore locauerunt. Quo uidelicet in loco poſt paucos admodum dies marmoream capſam cum reliquijs integris beati. Podi, prænominati iam epiſcopi Florentini, ſoli canonici cum præpoſito & presbyteris aliquibus, paucisque ciuibus, & me præſente, tranſtulerũt.

VITA S. ALTHELMI EPISCOpi ſchireburnenſis, cuius etiam Beda præclare meminit, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglorum lib. 5. cap. 19. Eſt autẽ hæc, ut opinor, non niſi quædam Epitome uitæ eius, quam multi conſcribendam ſuſcepere. Stylum paſsim nonnihil correxit Fr. Laurentius Surius.

BEatus Althelmus ſplendidiſsimo Anglorum ſtemmate ortus eſt, cuius atauí reges fuiſſe feruntur. Patrem habuit Kentenum, uirum Deo deuotum, & Inæ occidentalium Saxonum regis fratrẽ germanum. Althelmus, Latinè poſsit dici uetus galea: pulchreque ſic ille dictus eſt, quod galea ſalutis protectus, optimam ea hoſte antiquo uictoriam in cœlos reportarit. Cum iam pueritiæ annos exceſsiſſet, liberalium diſciplinarum ſtudijs eſt admotus, in quibus tantos breui tempore progreſſus fecit, ut ipſis etiam magiſtris, quos Græcos Latinosque habuit, anteponendus uideretur. Poſtea uerò in Meldunenſi monaſterio, quod nunc Malmeſberiam uocant, primo monachus, deinde presbyter atque etiã Abbas effectus, cibo potuque parce utens, in preces & uigilias incũbebat. Interim creuit fama eius, multis præconijs illuſtrata, ultraque mare ſe transferens, & ipſas etiam Alpes excedens, Romam uſque perlata eſt. Ea uero incitatus Sergius Romanus Pontifex, ſcriptis eum ad ſe acciuit, uenientemque honorifice ſuſcepit.

Maij 25. Pater S. Althelmi.

Mire proficit in litteris.

Fit monachus

Cum autem quodam die in Lateranenſi eccleſia ſacrificaſſet ſiue Miſſam celebraſſet, caſulam exuens, porrexit eam retro ſe, exiſtimans alicui ex miniſtris eam ſe tradere. Nemo autem miniſtrorum illic aderat, ſed non aberat diuina prouidentia. Nam enim radius ſolaris per feneſtram penetrans, caſulam illam ſuſtinuit: in cuius miraculi memoriam caſula illa hactenus in Meldunenſi eccleſia aſſeruatur.

Miraculum.

Per idem tẽpus puer quidam ex inceſtu genitus, Romani Pontificis famam nõnihil contaminauit, quod uulgus, ut fieri ſolet, ſparſo rumore uano male perſuaſus, eũ Pontificem habere patrem exiſtimaret. Anxius igitur Althelmus, multumque dolẽs Pontificẽ, haud uulgari amicitia ſibi deuinctum, eiuſmodi infamia fœdari, puerũ non niſi nouem habentẽ dies, exhiberi iubet, eique in uirtute & nomine Ieſu Chriſti imperat, ut edicat, num Sergius Pontifex eo ſe ſcelere obſtrinxerit.

ſtrinxerit. Reſpondit infans abſolutiſsimo ſermone, Pontificem nequaquam illi crimini affinem eſſe, nihil illum cum fœmineo ſexu commercij babere. Atque ita Altbelmus & ab amico Pontifice depulit infamiam, & ſib. gratiam cumulauit.

Infans 9. derum loquitur.

Cum in cœnobio ſuo beatiſsimæ Mariæ uirginis eccleſiam conſtrueret, trabes una neceſſaria, cæteris breuior reperta eſt. Fudit ille preces ad Dominum, & mox pro uoto trabem longiorem intuitus eſt. Ea tempeſtate à Berthuualdo Archiepiſcopo ad colloquiū aſſcitus, cum ad litus maris iter haberet, nautæ quidam, ꝙ ſordido uiderent babitu indutum, illum habere ludibrio atque contemptui non uerebantur. Ecce autē aduerſo ſpirante uento mare intumeſcit, horrida tempeſtas ſæuit, & in ſummū uitæ diſcrimen nautæ illi conijciuntur. Cum iam nihil niſi mortem expectarent, culpam ſuam cum lachrymis confitentur, ſanctiq; Altbelmi ſuffragia implorant. Ille pro ferenda ope ſcapham ingreditur, quam ſimulatque corpore ſuo preſsit, ad omnem tranquillitatem iam pacatum mare ſe compoſuit, nautasq; cum naue ad litus incolumes appulit.

Vltio diuina in ſancti uiri contemptores.

Conſtruxit etiam uir ſanctus cœnobium iuxta flumen, quod* From appellant, ubi etiamnum perdurat eccleſia in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ ædificata. Porro tertium monaſterium extruxit apud Bradeford: ſed ea monaſteria poſtea à Danis euerſa ſunt. E monaſterio ſuo nunq̄, niſi magna neceſsitate adactus egrediebatur: pecuniarū minimè fuit auidus: oīa ipſi collata, in pauperes & uſus utiles expendebat. Vt uero carnem ſuam edomaret, in fonte monaſterio proximum, qui fons ſancti Althelmi dicitur, humerotenus ſe immergebat, nihilq; acerrimo frigore abſterritus per noctes illic durabat, totū Pſalteriū abſoluēs.

Vt carnem domaris.

Quodam tempore Roma ſecum attulit altare ex marmore candido, ſex pedum craſsitudine, quatuor longitudine, trium palmorum latitudine. Iam ad Alpes peruenerat, & iumentum illud ferens altare, ob itineris prærupta loca cecidit, contritumque eſt iumentum, & altare in duas ſciſſum partes. Id ut uidit uir ſanctus, ad Deum preces fudit, & cum benedictionem impertiiſſet, ſalus iumento reddita eſt, & marmor, nō directa linea ſed flexuoſo anfractu diruptū, redintegratum eſt: ſed ita tamen, ut in miraculi memoriam, etiamnum rupturæ eius ueſtigia appareant curioſius inſpicienti. Fertur autem hoc altare marmoreum nunc eſſe in prouincia Somerſitana, in quodam Canonicorum, ut uocant, Prioratu.

Miraculum.

Tandem uero Vueſtſaxoniæ plagæ epiſcopatus in duas parochias diſtributus eſt, præfectusque eſt Daniel Vuintoniæ, porro Althelmus apud Schireburniam ſubrogatus eſt Heddæ Epiſcopo, qui utrique loco præſederat. Deinde Althelmus in ſenectute bona, plenus uirtutibus & ſanctitate, migrauit ad Dominū octauo Calēdas Iunij, & in monaſterio ſuo Meldunēſi cum magno honore tumulatus eſt. Eius autem obitum S. Eguuinus, qui uitam eius conſcripſit, diuinitus cognouit, ſicut ipſe in quodam ſuo ſcripto teſtatur his fere uerbis: Poſt duos annos Althelmus religioſus epiſcopus migrauit ad Dominum: quod ego per reuelationem agnoſcens, conuocatis fratribus, exceſſum uenerandi patris eis aperui: concitoque gradu ad locum, ubi ſacrum corpus iacebat, quinquaginta ferè millibus ultra Meldunenſe monaſterium poſitum deueni, & ad ſepulturam adduxi, honorificeque ſepeliui: mandauique, ut quibuſcunque locis ſacrum corpus, dum aſportaretur, quieſceret, ſacræ Crucis ſigna ſtatuerentur: quæ quidem adhuc permanent, nec ullam uetuſtatis ſenſere iniuriam, poteſtque ex iis unum etiamnū uideri in cœnobio. Obijt autē uir ſanctus anno Domini ſeptingenteſimo nono, cum iam Abbas fuiſſet annis quatuor ſupra triginta, & Epiſcopus quatuor. Porro anno Chriſti 9n49. eleuatum eſt ſacrum eius corpus è terra, & in capſa magno cum honore collocatum.

Fit epiſcopus. Moritur.

Sacræ Cruces antiqui tus erectæ.

Beda uenerabilis Eccleſiaſticæ hiſtoriæ gentis Anglorum lib. 5. cap. 19. ita ſcribit de hoc uiro beato: Althelmus, cum eſſet adhuc presbyter & Abbas monaſterij, ſcripſit, iubente ſynodo ſuæ gentis, librum egregium aduerſus errorem Britonum, quo uel Paſcha nō ſuo tempore celebrāt, uel alia perplura Eccleſiaſticæ caſtitati & paci contraria gerunt: multosq; eorū, qui occidentalibus Saxonibus ſubditi erant, Britones ad Catholicam Dñici Paſchæ celebrationē huius lectione perduxit. Scripſit & de Virginitate librū eximiū, quē exēplum Sedulij geminato opere, & uerſibus hexametris, & proſa cōpoſuit. Scripſit & alia nonnulla, utpotè uir undecūque doctiſsimus. Nam & ſermone nitidus, & ſcripturarū, ut dixi, tam liberalium q̄ Eccleſiaſticarum erat eruditione mirādus. Hactenus Beda.

Scripta eius & eruditio.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI & confeſſoris qui miſſus à beato Gregorio Papa primus genti Anglorū Chriſti Euangelium prædicauit, authore uenerabili Beda presbytero in Hiſtoria Eccleſiaſtica ejuſdem gentis lib. 1. cap. 23. &c.

ANNO ab incarnatione Domini D.LXXXII. Mauricius ab Auguſto quinquageſimusquartus imperium ſuſcipiens, uiginti annos tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius, uir doctrina & actione præcipuus, pontificatum Romanæ & Apoſtolicæ ſedis ſortitus, rexit annos tredecim, mēſes ſex, & dies decem: qui diuino admonitus inſtinctu, anno quartodecimo eiuſdem principis: aduentus uero Anglorum in Britanniam anno circiter centeſimo quinquageſimo, miſit ſeruum Dei Auguſtinum, & alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare uerbum Dei genti Anglorum. Qui cum iuſsis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cœpiſſent, iamque aliquantulum itineris confeciſſent, timore inerti redire domum potius, q̄ barbaram, feram, incredulamque gentem, cuius ne linguam quidem noſſent, adire cogitabant, & hoc eſſe tutius communi cōſilio decernebant. Nec mora, Auguſtinū, quē eis epiſcopū ordinandū, ſi ab Anglis ſuſciperentur, diſpoſuerat, domum remittunt: qui à beato Gregorio humili ſupplicatu obtineret, ne tam periculoſam, tā laborioſam, tam incertā peregrinationē adire deberent. Quibus ille exhortatorias literas dedit, ac in opus eos uerbi, diuino cōfiſos auxilio, proficiſci ſuadet. Quarum uidelicet literarum iſta eſt forma: Gregorius ſeruus ſeruorū Dei, ſeruis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quia melius fuerat bona nō incipere, quàm ab ijs quæ cœpta ſunt, cogitatione retrorſum redire, ſummo ſtudio, dilectiſsimi filii oportet, ut opus bonum, qđ auxiliante Dño cœpiſtis, impleatis. Nec labor uos itineris, nec maledicorum hominū linguæ deterreant: ſed omni inſtantia omnique feruore, quę inchoaſtis, Deo authore peragite, ſcientes ꝙ laborē magnum maior æternæ gloria retributionis ſequitur. Remeanti autē Auguſtino præpoſito ueſtro, quem & Abbatem nobis cōſtituimus, in omnibus humiliter obedite: ſcientes hoc ueſtris animabus per oīa profuturū, quicquid à uobis fuerit in eius admonitione cōpletum. Omnipo-

Lib. 1. cap. 23

Auguſtinus mittitur cū ſocijs in Angliam.

Epiſtola S. Gregorij.

tens Deus ſua uos gratia protegat: & ueſtri laboris fructum in æterna me patria uidere concedat: quatenus etſi uobiſcũ laborare nequeo, ſimul in gaudio retributionis, inueniar, quia laborare, ſcilicet uolo, Deus uos incolumes cuſtodiat dilectiſsimi filij. Data die10. Calend. Auguſt. imperante dño noſtro Mauricio Tiberio pijſsimo Auguſt. anno 13. poſt cõſulatum eiuſdem Domini noſtri, Indictione iiij.

Ca, 34

Alia epiſtola S. Gregorij.

Miſit etiam tunc iſdẽ uenerandus Pontifex ad Aethereũ Arelatenſem Archiepũm, ut Auguſtinũ in Britanniã pergẽtẽ, benignè ſuſciperet, literas: quarũ iſte eſt tenor: Reuerẽdiſsimo ac ſanctiſsimo fratri Aethereo coepõ, Gregorius ſeruorum Dei. Licet apud ſacerdotes, habentes Deo placitã charitatem, religioſi uiri nullius cõmendatione indigeant, quia tñ aptũ ſcribẽdi ſe tempus ingeſsit, fraternitati ueſtræ noſtra mittere ſcripta curauimus, inſinuantes latorem præſentium Auguſtinũ ſeruum Dei, de cuius certi ſumus ſtudio, cum alijs ſeruis Dei illuc nos pro utilitate animarum, auxiliante Dño, direxiſſe. quem neceſſe eſt, ut ſacerdotali ſtudio ſãctitas ueſtra adiuuare, & ſua ei ſolaria præbere feſtinet. Cui etiam, ut promptiores ad ſuffragandum poſitis exiſtere, cauſam uobis iniunximus ſubtiliter indicare, ſcientes ea cognita, tota uos propter Deum deuotione ad ſolatiandũ, quia res exigit, cõmouendos. Candidum præterea presbyterum, cõmunem filium, quem ad gubernationem patrimonialis Eccleſiæ noſtræ tranſmiſsimus, charitati ueſtræ in omnibus cõmẽdamus. Deus te incolumẽ cuſtodiat reuerendiſsime frater. Data die calend. Auguſt. imperante Dño noſtro Mauricio Tiberio piiſsimo Auguſto, anno 14. poſt conſulatum uerò eiuſdem dñi noſtri anno tertiodecimo, indictione iiij.

Ca. 25

Roboratus igitur confirmatione beati patris Gregorij Auguſtinus, cum famulis Chriſti, qui erant cũ, eo redijt in opus uerbi, peruenitque in Britanniam. Erat eo tempore rex Edilberthus in Cantio potentiſſimus, qui ad confinium uſque Humbri fluminis maximi, quo meridiani & ſeptẽtrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperii tetenderat. Eſt aut ad orientalem Cantij plagam Tanetos inſula, non modica, id eſt, magnitudinis iuxta conſuetudinẽ æſtimationis Anglorum milliariũ ſexcentorum, q̃ à continenti terra ſecernit fluuius Vãtſumu, qui eſt latitudinis circiter trium ſtadiorũ, & duobus tantũ in locis eſt trãſmeabilis. Vtrumque.n. capit porendit in mare. In hac ergo aplicuit ſeruus Domini Auguſtinus & ſocij eius uiri, ut fertur, ferme quadraginta.

Regis, Edilberthi humanitas.

Acceperunt autem percipiente beato Papa Gregorio, de gente Francorũ interpretes, & mittens ad Edilberthum, mandauit ſe ueniſſe de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui ſibi obtẽperantibus æterna in cœlis gaudia, & regnum ſine fine cum Deo uiuo & uerò futurum ſine ulla dubietate promitteret. Qui audiẽs manere illos in ea, q̃ audierant, inſula, & eis neceſſaria miniſtrari, donec uideret, quid eis faceret, iuſsit. Nam & antea fama ad eum quoque Chriſtianæ religionis peruenerat, utpotè qui & uxorẽ habebat Chriſtianam de gente Francorum, nomine Bertham. Quã ea cõditione à parentibus acceperat, ut ritũ fidei & religionis ſuæ cũ epõ, quem ei adiutorem fidei dederat noĩe Luidhardo, inuiolatam ſeruare licentiã haberet.

Nota hac de Cruce argentea & imagine.

Poſt dies ergo aliquot uenit ad inſulam Rex & reſidens ſub diuo, iuſsit Auguſtinum cum ſocijs ad ſuũ ibidem aduenire colloquium. Cauerat enim, ne in aliquam domum ad ſe introirent, uetere uſus augurio, ne ſuperuentu ſuo, ſi quid maleficæ artis habuiſſent, eum ſuperando deciperent. At illi nõ dæmonica, ſed diuina uirtute præditi ueniebant, Crucem pro uexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam: litaniaſque canentes, pro ſua ſimul & eorum, propter quos & ad quos uenerant, ſalute æterna Domino ſupplicabant. Cumque ad iuſsionem regis reſidente, uerbum ei uitæ una cum omnibus, qui aderant, eius comitibus prædicarent, reſpondit ille dicens; Pulchra ſunt quidem uerba & promiſſa, quæ affertis; ſed quia noua ſunt & incerta, non his poſſum aſſenſum tribuere relictis eis, quæ tanto tempore cum omni gente Anglorum ſeruaui. Verum quoniam huc de lõge peregrini ueniſtis, & ut ego uideor mihi proſpexiſſe, ea, quæ uos uera & optima credistis nobis quoq; communicare deſideratis, nolumus moleſti eſſe uobis; quin potius benigno uos hoſpitio recipere, & quæ uictui ſunt ueſtro neceſſaria, miniſtrare curauimus, nec prohibemus, quin omnes, quos poteſtis, fidei ueſtræ religionis prædicando societis.

Auguſtino cũ ſocijs ſit copia prædicãdi

Dedit ergo eis manſionem ciuitate, Dorouerneſi, quæ imperii ſui totius erat Metropolis, eiſque ut promiſerat, cum adminiſtratione uictus temporalis licẽtiam quoque prædicandi non abſtulit. Fertur autem quia appropinquantes ciuitati, more ſuo cum Cruce ſancta, & imagine, magni regis, Domini noſtri Ieſu Chriſti, hanc litanniam conſona uoce modularentur Deprecamur te Domine in omni miſericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua à ciuitate iſta, & domo ſancta tua, quoniam peccauimus tibi, alleluia.

Ca. 16

Vita eorũ Apoſtolica.

At ubi ſibi datam manſionem intrauerunt, inceperunt, Apoſtolicam primitiuæ Eccleſiæ uitam imitari orationibus uidelicet aſsiduis, uigilijs ac ieiunijs ſeruiendo, uerbum uitæ, quibus poterant, prædicãdo cũcta huius mundi uelut aliena ſpernendo: Ea tamen, quæ uictui neceſſaria uidebãtur, ab eis, quos docebãt accipiendo: ſecundum ea, quæ docebant, ipſi per omnia uiuendo, & paratum ad patiendum aduerſa quæque, uel etiam ad moriendum pro ea, quam prædicabant, ueritate animum habendo. Quid mora? crediderunt nõnulli, & baptizabant, mirantes ſimplicitatẽ innocentis uitæ ac dulcedinẽ doctrinæ eorũ cœleſtis.

Miſſas faciunt &c.

Rex credit.

Erat autem prope ipſam ciuitatem ad Orientem, eccleſia in honore ſancti Martini antiquitus facta, dũ adhuc Romani Britanniam incolerent: in qua regina quam Chriſtianam fuiſſe prædiximus, orare conſueuerat. In hac ergo & ipſi conuenere primò ibiq; pſallere, orare, Miſſas facere, prædicare & baptizare cœperunt, donec rege ad fidem conuerſo, maioremque, prædicandi per omnia, & eccleſias fabricandi uel reſtaurandi licentiam acciperent. At ubi etiam ipſe inter alios, delectatus, uita mundiſsima ſanctorum, & promiſsis eorum ſuauiſsimis, quæ uera eſſe miraculorum quoque multorum oſtenſione firmauerunt, credens baptizatus eſt, cœperunt plures quotidie ad audiendum uerbum confluere, ac relicto gentilitatis ritu, unitati ſe ſanctæ Chriſti Eccleſię credendo ſociare. Quorum fidei & conuerſioni ita congratulatus eſſe rex perhibetur, ut nullum tamen cogeret ad Chriſtianiſmum, ſed tantummodo credentes arctiori dilectione quaſi cõciues ſibi regni cęleſtis amplecteretur Didicerat.n. à doctorib' authoribusq; ſuę ſalutis, ſeruitiũ Chriſti uolũtariũ, nõ coactitiũ debere eſſe. Nec diſtulit, quin ẽt ipſis doctoribus ſuis locũ ſedis eorũ gradui cõgruũ, in Dorouernia Metro. ſua donaret, ſimul, & neceſſarias in diuerſis ſpẽbus poſſeſsiones, cõferret.

Ex ca. 27.

S. Auguſtinus.

Interea uir Domini Auguſtinus uenit Arelas, & ab Archiepiſcopo eiuſdẽ ciuitatis Aethereo, iuxta quod iuſſa ſancti patris Gregorij acceperat, Archiepũs genti anglorum ordinatus eſt: reuerſusq; in Britanniam miſit continuo Romam Laurentiũ presbyterum, & Petrum monachum, qui beato Pontifici Gregorio, gentem Anglorum fidem Chriſti accepiſſe, ac ſe Epiſcopum factum eſſe, referrent, ſimul & de ijs, quæ

ac-

neceſſaria uidebantur, quæſtionibus eius conſulta flagitans. Nec mora, cõgrua quæſtionibus reſponſa recepit.

Epiſtolã uerò, quã ſe pro adiuuando in opere Dei Auguſtino, Arelatenſi epiſcopo feciſſet commemorat, ad Virgilium Aetherei ſucceſſorem dedit: cuius, hæc forma eſt.

Ca. 28 Alia S. Gregory epiſtola.

Reuerẽdiſsimo & ſanctiſsimo fratri Virgilio coepiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorũ Dei. Quantus ſit affectus uenientibus ſpõte fratribus impendẽs, ex eo, quo plerumq; ſolẽt charitatis cauſa inuitari, cognoſcitur. Et ideo ſi cõem fratrem Auguſtinum epiſcopum ad nos uenire contigerit, ita illũ dilectio uſa, ſicut decet, affectuoſe dulciterq; ſuſcipiat, ut & ipſum cõſolationis ſuæ honore foueat, & alios, qualiter fraterna charitas colẽda ſit, doceat. Et quia ſæpius euenit, ut ij qui de lõge poſiti ſunt, prius ab alijs, q̃ ſunt emendãda, cognoſcãt: ſi quas fortaſſe fraternitati uẽſtræ ſacerdotũ uel aliorum culpas intulerit, unà cũ eo reſidentes, ſubtili cũcta inueſtigatione perquirite, & ita uos in ea, quæ Deum offendunt, & iracũdiam prouocãt, diſtrictos ac ſolicitos exhibete, ut ad aliorũ emẽdationẽ, & uindicta culpabilẽ feriat, & innocẽtẽ falſa opinio nõ affligat. Deus te incolumẽ cuſtodiat reuerẽdiſſime frater. Data die x. cal. Iuliarũ, imperãte dño nr̃o Mauricio Tiberio piiſſimo Auguſto, anno xix. poſt cõſulatum uero eiuſdem domini nr̃i anno xvij. indictione iiij.

Ca. 29

Præterea idem Papa Gregorius Auguſtino Epiſcopo, q̃a ſuggeſſerat ei multã quidẽ ſibi eſſe meſſem, ſed operarios paucos: miſit cũ præfatis legatarijs ſuis plures cooperatores ac uerbi miniſtros, in q̃bus primi ac præcipui erãt Mellitus, Iuſtus, Paulinus, Rufinianus & p eos generaliter uniuerſa, q̃ ad cultũ erãt ac miniſterium eccleſiæ neceſſaria, uaſa uidelicet ſacra, & ueſtimenta altariũ: ornamenta quoque eccleſiarũ, & ſacerdotalia uel clericalia indumẽta, ſãctorum ẽt Apoſtolorũ ac martyrũ reliquias; necnõ & codices plurimos. Miſit ẽt literas, in quibus ſignificat ſe ei pallium direxiſſe: ſimul ei inſinuat, qualiter epiſcopos in Britannia conſtituere debuiſſet. Quarum literarũ iſte eſt textus.

Vide Studiũ ſanctiſſimi Papæ Gregory.

Reuerendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Auguſtino epiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei. cum certũ ſit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reſeruari, nobis tamen eis neceſſe eſt honorum beneficia tribuere, ut in ſpiritalis operis ſtudio, ex remuneratione ualeant multiplicius inſudare. Et quia noua Anglorum eccleſia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente & te laborante, perducta eſt, uſum tibi pallij in ea ad ſola Miſſarum ſolennia agenda concedimus, ita ut per loca ſingula xij. epiſcopus ordines, qui tuæ, ſubiaceant ditioni: quatenus Lundonienſis ciuitatis epiſcopus ſemper in poſterum à ſynodo propria debeat conſecrari, atque honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica, cui Deo authore deſeruio, ſede percipiat. Ad Eboracam uero ciuitatem te uolumus epiſcopum mittere, quẽ ipſe iudicaueris ordinare, ita dũtaxat, ut ſi eadẽ ciuitas cũ finitimis locis uerbũ Dei receperit, ipſe quoq; xij. epiſcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: q̃a ei quoq; ſi uita comes fuerit, pallium tribuere, Domino fauẽte, diſponimus quem tamen tuæ fraternitatis uolumus diſpoſitioni ſubiacere. Poſt obitum uero tuum ita epiſcopis, quos ordinauerit, præſit, ut Lundonienſis epiſcopi nullo modo ditioni ſubiaceat. Sit uero inter Lundoniæ & Eboracæ ciuitatis epiſcopos in poſteris honoris iſta diſtinctio, ut ipſe prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus: Communi autẽ conſilio & concordi actione, quæque ſunt pro Chriſti Zelo agenda, diſponant unanimiter: recte ſentiant, & ea quæ ſenſerint, non ſibimet diſcrepãdo, perficiant. Tua uero fraternitas nõ ſolum eos epiſcopos, quos ordinauerit, neq; hos tantummodo, qui Eboracæ per epiſcopum fuerint ordinati, ſed etiam oẽs Britanniæ ſacerdotes habeat, Deo Domino noſtro Ieſu Chriſto authore, ſubiectos. Quatenus ex lingua & uita tuæ ſanctitatis; & recte credendi, & bene uiuendi formam percipiant, atque officium ſuum fide ac more ſequentes, ad cœleſtia, cum Dominus uoluerit, regna pertingant. Deus te incolumem cuſtodiat reuerendiſſime frater. Data die decima Calend. Iulij, imperante domino noſtro Mauricio Tiberio piiſſimo Auguſto, anno decimooctauo poſt cõſulatum eiuſdem domini anno decimonono, Indictione iiij.

Epiſt. S. Gregory. Vſus pallij amiſſimus.

Ca. 30. Alia S Gregory litera.

Abeuntibus autem præfatis legatarijs, miſit poſt eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas in quibus aperte, q̃ ſtudioſe erga ſaluationem noſtræ gẽtis inuigilauerit, oſtẽdit, ita ſcribens: Dilectiſſimo filio Mellito Abbati, Gregorius ſeruus ſeruorũ Dei. Poſt diſceſſum cõgregationis nr̃æ, q̃ tecũ eſt, ualde ſumus ſuſpẽſi redditi, q̃a nihil de pſperitate ueſtri itineris audiſſe nos cõtigit. Cũ ergo Dñs omnipotens uos ad reuerendiſſimũ uirum fratrẽ noſtrum Auguſtinũ perduxerit, dicite ei ꝙ diu mecũ de cauſa Anglorum cogitans, tractaui: uidelicet ꝙ phana idolorũ deſtrui in eadẽ gente minime debeant, ſed ipſa, q̃ in eis ſunt idola deſtruant. Aqua benedicta, fiat in iiſdẽ phanis aſpergatur, altaria conſtruãtur, reliquiæ ponantur; q̃a ſi phana eadẽ bene conſtructa ſunt, neceſſe eſt, ut à cultu dæmonũ in obſequio ueri Dei debeant cõmutari: ut, dũ gens ipſa eadẽ phana ſua non uidet deſtrui; de corde errorẽ deponat, & Deũ uerũ cognoſcens ac adorãs ad loca quæ cõſueuerat, familiarius cõcurrat. Et q̃a boues ĩ ſacrificio dæmonũ multos ſolẽt occidere, dẽt eis ẽt hac de re aliqua ſolẽnitas immutari: ut die dedicationis uel natalitijs ſanctorũ martyrũ, quorũ illic reliquiæ ponuntur, tabernacula ſibi circa eaſdẽ eccleſias, q̃ ex phanis cõmutatæ ſunt, de ramis arborũ faciãt, & religioſis conuiuijs ſolennitatem celebrent: nec diabolo iam animalia immolent, ſed ad laudem Dei in eſu ſuo animalia occidant, & donatori omnium de ſatietate ſua grãs referant. Nam duris mentibus ſimul omnia abſcindere impoſsibile eſſe dubiũ nõ eſt: quia & is, qui ſummũ locum áſcendere nititur, gradibus uel paſsibus, non autem ſaltibus, eleuatur. Sic Iſraelitico populo Dominus in Aegypto quidem innotuit, ſed tamen eis ſacrificiorum uſus, quos diabolo ſolebant exhibere, in cultu proprio reſeruauit: ut eis in ſuo ſacrificio animalia immolare præciperet: quatenus cor mutantes, aliud de ſacrificio amitterent, aliud retinerent: ut & ipſa eſſent animalia, quæ offerre conſueuerant, uero tamen Deo, & non idolis immolantes, iam ſacrificia ipſa non eſſent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri neceſſe eſt dicere, ut ipſe in præſenti illic poſitus, perpendat qualiter oĩa debeat diſpenſare. Deus te incolumẽ cuſtodiat dilectiſsime fili. Data die Cal. Iul. Imperãte dño noſtro Mauricio Tiberio piiſsimo Auguſto, anno xix. poſt cõſulatum eiuſdem domini anno decimooctauo. Indictione iiij.

Nota de aqua benedicta etc.

Ca. 31 Auguſtinus. Magnis claret Miraculis.

Quo in tempore miſit etiam Auguſtino epiſtolã ſuper miraculis, quæ per eum facta eſſe cognouerat: in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his uerbis hortatur. Scio frater chariſsime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuã in gente, quam eligi uoluit, magna miracula oſtendit. Vnde neceſſe eſt, ut de eodem dono cœleſti & timendo gaudeas, & gaudendo pertimeſcas. Gau-

deas uidelicet, quod Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorẽ gratiã pertrahuntur: Pertimeſcas uero, ne inter ſigna, quæ fiunt, infirmus animus in ſui præſumptione ſe eleuet, & unde foras in honorem tollitur, inde per inanẽ gloriam intus cadat. Meminiſſe etenim debemus, quia diſcipuli cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum cœleſti magiſtro dicerent: *Lu. 10.* Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis ſubiecta ſunt, protinus audierunt. Nolite ſuper hoc gaudere, ſed potius gaudete, quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlo. In priuata enim & temporali lætitia mentem poſuerant, qui de miraculis gaudebant: ſed de priuata ad communem, & de temporali ad æternam lætitiam reuocantur, quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cælo. Nõ enim omnes electi miracula faciunt, ſed tamen nomina eorum omnium in cœlo tenentur aſcripta. Veritatis etenim diſcipulis eſſe gaudium non debet niſi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, & in quo finem lætitiæ non habent. Reſtat itaque frater chariſſime, ut inter ea, quæ operante Domino, exterius facis, ſemper te interius ſubtiliter iudices, ac ſubtiliter intelligas & temetipſum quis ſis, & quanta ſit in ea gente gratia, pro cuius conuerſione etiam faciẽdorum ſignorũ dona percepiſti. Et ſi quãdo te creatori noſtro, ſeu per linguam, ſeu per opera reminiſceris deliquiſſe, ſemper hæc ad memoriam reuoces: ut ſurgentem cordis gloriam memoria reatus premat: & quicquid de faciendis ſignis acceperis uel accepiſti, hæc non tibi, ſed eis deputes donata, pro quorum tibi ſalute collata ſunt.

Miſit & idem Papa beatus gregorius eodem tempore etiam regi Edilbertho epiſtolam, ſimul & dona in diuerſis ſpeciebus perplura, temporalibus quoque honoribus regem glorificare ſatagens, cui gloriæ cœleſtis ſuo labore & induſtria notitiam perueniſſe gaudebat. Exemplar autem præfatæ epiſtolæ hoc eſt: Domino glorioſiſſimo atque excellentiſſimo filio Edilbertho regi Anglorum, Gregorius epiſcopus. *Litera. S. Gregorij ad Edilberthum.* Propter hoc omnipotens Deus bonos quoſque ad regimina populorum perducit, ut per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona ſuæ pietatis impendat: quod Anglorum genti factum agnouimus: Cui ueſtra gloria eſt idcirco præpoſita, ut per bona quæ uobis concreſſa ſunt, etiam ſubiectæ uobis genti ſuperna beneficia præſtarentur. Et ideo, glorioſe fili, eam, quam accepiſti diuinitus gratiã, ſolicita mente cuſtodi, Chriſtianam fidem in populis tibi ſubditis extendere feſtina, Zelũ rectitudinis tuæ in eorum multiplica conuerſione, idolorum cultus inſequere, phanorum ædificia euerte, ſubditorum mores ex magna uitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo & boni operis exempla monſtrando ædifica: ut illum retributorem inuenias in cœlo, cuius nomen atq; cognitionẽ dilataueris in terra. *Præclarum de Conſtãtino magno teſtimonium:* Ipſe enim ueſtræ quoque gloriæ nomen etiam poſteris glorioſius reddet, cuius uos honorem quæritis & ſeruatis in gentibus. Sic etenim Conſtantinus quondam piiſſimus Imperator, Romanam Rempublicam à peruerſis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino noſtro Ieſu Chriſto ſecum ſubdidit, ſeque cum ſubiectis populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde factum eſt, ut antiquorum principum nomen ſuis uir ille laudibus uinceret, & tanto in opinione præceſſores ſuos, quanto, & in bono opere ſuperaret. Et nunc itaque ueſtra gloria cognitionem unius Dei patris & filij & ſpiritusſancti regibus ac populis ſibimet ſubiectis feſtinet infundere: ut & antiquos reges ſuæ gentis laudibus ac meritis tranſeat, & quanto in ſubiectis ſuis etiam aliena peccata deterſerit, tã to etiam de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei terribile examen ſecurior fiat. Reuerẽdiſſimus frater noſter Auguſtinus epiſcopus, in monaſterij regula doctus, ſacræ ſcripturæ ſcientia repletus, bonis authore Deo operibus præditus, quæcunque uos admonet libenter audite, deuote peragite, ſtudioſè in memoria reſeruate. Quia ſi uos eum in eo, quod pro omnipotente Deo loquitur, auditis, iſdem omnipotens Deus hunc pro uobis exorantem citius exaudiet. Si enim (quod abſit) uerba eius poſtponitis, quomodo eũ omnipotens Deus poterit audire pro uobis, quẽ uos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo uos in feruore fidei ſtringite, atq; annitum illius uirtute, quam uobis diuinitus tribuit, adiuuate, ut regni ſui uos ipſe faciat eſſe participes cuius uos fidem in regno ueſtro recipi facitis & cuſtodiri. Præterea ſcire ueſtram gloriam uolumus, quod, ſicut in ſcriptura ſacra ex uerbis Domini omnipotentis agnoſcimus præſentis mundi iam terminus iuxta eſt, & ſanctorũ regnum uenturum eſt, quod nullo unquam poterit fine terminari. Appropinquante autem eodem mũdi termino, multa imminent, quæ antea non fuerunt, uidelicet, mutationes aëris, terroreſque de cœlo, & *Lu. 21.* contra ordinationẽ temporũ, tẽpeſtates, bella, fames, peſtilentiæ, terræ motus per loca: quæ tñ non omnia noſtris diebus uentura ſunt, ſed poſt noſtros dies oĩa ſubſequentur. Vos itaque, ſi qua ex ijs euenire in terra ueſtra cognoſcetis, nullo modo animũ ueſtrũ perturbetis: quia idcirco ſigna de fine ſeculi præmittuntur, ut de animabus noſtris debeamus eſſe ſoliciti, de mortis hora ſuſpecti, & uenturo iudici in bonis actibus inueniamur eſſe præparati. Hæc aũt, glorioſe fili, paucis loquutus ſum, ut cũ Chriſtiana fides in regno ueſtro excreuerit, noſtra quoque locutio apud uos latior excreſcat, & tanto plus loqui libeat, quanto ſe in mente noſtra, gaudia de gentis ueſtræ perfecta conuerſione multiplicant. Parua autem xenia tranſmiſi, quæ uobis parua non erunt, cum à uobis ex beati Petri Apoſtoli fuerint benedictione ſuſcepta. Omnipotens itaque Deus in uobis gratiam ſuam, quam cœpit, perficiat atque uitam ueſtram, & hic poſt multorum annorum curricula extendat, & poſt longa tempora, in cœleſtis uos patriæ congregatione recipiat. Incolumem excellentiam ueſtram gratia ſuperna cuſtodiat, Domine fili, Data die x. Cal. Iul. Imperante Domino noſtro Mauricio Tiberio piiſſimo Auguſto, anno x xj. poſt conſulatũ eiuſdẽ anno xviij. indict. iiij.

Ca. 33 At Auguſtinus ubi in regia ciuitate ſedem epiſcopalem, ut prædiximus, accepit, recuperauit in ea regio fultus adminiculo, eccleſiam, quam ibi Romanorum antiquorum fidelium opere factam fuiſſe didicerat, & eam in nomine ſancti Saluatoris Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſacrauit, atq; ibidem ſibi habitationem ſtatuit, & cunctis ſucceſſoribus ſuis. Fecit autem & monaſterium non longe ab ipſa ciuitate ad Orientem, in quo eius hortatu Edilberthus eccleſiam beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli a fundamentis conſtruxit, ac diuerſis donis ditauit. In qua & ipſius Auguſtini & omnium epiſcoporum Dorouernenſium, ſimul & regum Cantij, poni corpora poſſent: quam tamen eccleſiam non ipſe Auguſtinus, ſed ſucceſſor eius Laurentius, conſecrauit.

Primum autem eiuſdẽ monaſterij Abbas, Petrus presbyter fuit, qui legatus in Galliam miſſus, demerſus eſt in ſinu maris, qui uocatur* Anfleat, & ab incolis loci, ignobili traditus ſepulturæ. ** Ampleat* Sed omnipotens Deus, ut qualis meriti uir fuerit demonſtraret, omni nocte ſupra ſepulcrum eius lux cœleſtis apparuit, donec animaduertentes uicini, qui uidebant ſanctũ fuiſſe uirum, qui ibi eſſet ſepultus, & inueſtigãtes unde

de & quis eſſet, abſtulerunt corpus & in Bouonia ci-
uitate iuata honorem tanto uiro congruum, in eccle
ſia po'uerunt.

lib. 2. cap. 2. Interea Auguſtinus adiutorio uſus Edilberthi re-
gis, conuocauit ad ſuum colloquium epiſcopos ſiue
doctores proximæ Britonum prouinciæ in loco, ubi
uſq; hodiè lingua Anglorum Saxonum, Auguſtinei-
zat, id eſt robur Auguſtini appellatur, cœpitque eis
fraterna admonitione ſuadere, ut pace catholica ſecũ
habita, communem euangelizandi gentibus pro Do
mino laborem, ſuſciperent. Non enim Paſchæ diem,
Errores Britonum. Dominicum ſuo tempore, ſed à quartadecima uſque,
ad uigeſimam Lunam obſeruabat. Quæ computatio
84. annorum circulo continetur: ſed & alia plurima,
unitati eccleſiaſticæ contraria, faciebant.

Qui cum, longa diſputatione habita, neque preci
bus, neque hortamentis, neque increpationibus Au-
guſtini ac ſociorum eius aſſenſum præbere uoluiſſet
ſed ſuas potius traditiones uniuerſis, quæ per orbem
ſibi in Chriſto concordant, eccleſijs præferrent: ſan-
Pſ. 67. ctus Auguſtinus hunc laborioſi ac longi certaminis,
finem fecit, ut diceret: Obſecremus Deum, qui habi-
tare facit unanimes in domo patris ſui, ut ipſe nobis
inſinuare cœleſtibus, ſignis dignetur, quæ ſequenda,
traditio, quibus ſit uijs ad ingreſſum regni illius pro-
perandum. Adducatur aliquis æger & per cuius pre-
ces fuerit curatus, huius fides & operatio Deo deuo-
ta atque omnibus ſequentia credatur. Quod cum ad-
uerſarij, inuiti licet, concederent: allatus eſt quidam
de genere Anglorum oculorum luce priuatus: qui cũ
oblatus Britonum ſacerdotibus, nil curationis uel ſa
nationis horum miniſterio perciperet: tandem Augu
ſtinus iuſta neceſsitate cõpulſus, flectit genua ad pa-
trem Domini noſtri Ieſu Chriſti, deprecãs, ut uiſum
cæco, quem amiſerat, reſtitueret, & per illuminatio-
nem unius hominis corporalem, in plurimorum cor
dibus fidelium ſpiritali gratia lucem accẽderet. Nec
mora, illuminatur cæcus, ac uerus ſummæ lucis præ-
co ab omnibus prædicatur Auguſtinus. Tum brito-
nes confitentur quidem intellexiſſe ſe ueram eſſe uiã
iuſtitiæ, quam prædicat Auguſtinus: ſed non poſſe abſ
que ſuorum conſenſu, ac licentia, priſcis abdicare
moribus.

Vnde poſtulabant, ut ſecundo Synodus pluribus,
aduenientibus fieret: quæ cum eſſet ſtatuta, uenerunt
(ut perhibent) ſeptem Britonum epiſcopi: & plures,
Auguſtinus cæcum illuminat. uiri doctiſsimi, maximo de nobiliſsimo eorum mo-
naſterio, quod uocatur lingua Anglorum Brancorua
burg, cui tempore hoc Dinoth Abbas præfuiſſe nar
ratur: qui ad prælatum ituri concilium, uenerunt pri
mo ad quendam uirum ſanctum ac prudentem (qui
apud eos anachoriticam ducere ſolebat uitam) con-
ſulentes, an ad prædicationẽ Auguſtini ſuas deſerere
Synodus in Anglia. traditiones deberent. Qui reſpondebat: Si homo Dei
eſt, ſequimini illum. Qui dixerunt, Et unde hoc poſſu
mus probare? At ille, Dominus ait: Tollite iugũ meũ
ſuper uos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis,
corde. Si ergo Auguſtinus ille mitis eſt & humilis cor
de, credibile eſt, quia iugum Chriſti & ipſe portet, &
uobis portandum offerat. Sin autem ſuperbus eſt, con
Ma. 11 ſtat quia non eſt de Deo: neque uobis eius ſermo cu-
randus. qui rurſus aiebant: Et unde uel hoc dinoſce-
re ualemus? Procurate, inquit, ut ipſe prior cum ſuis
ad locum ſynodi adueniat, & ſi, uobis appropinquan
tibus aſſurrexerit, ſcientes quia famulus Chriſti eſt,
obtemperanter illum audite, Sin autem uos ſpreuerit
nec coram uobis aſſurgere noluerit, cum ſitis nume-
ro plures, & ipſe ſpernatur à uobis.

Fecerunt, ut dixerat. Factum eſt autem, ut uenien-
tibus illis, ſederet Auguſtinus in ſella. Qđ illi uidẽtes
mox in iram uerſi ſunt, eumq; notantes ſuperbiæ, cun
ctis, quæ dicebat, contradicere laborabant. Dicebat
autem eis, quod in multis quidem noſtræ conſuetu-
dini, immo uniuerſalis Eccleſiæ contraria geritis: & ſi
in his tribus hic mihi obtemperare uultis, ut Paſcha
ſuo tempore celebretis, ut miniſterium baptizandi
(quo Deo renaſcimur) iuxta morem Romanæ ſanctę
Eccleſiæ & Apoſtolicæ compleatis, ut genti Anglo-
rum una nobiſcum uerbum Dei prædicetis: cætera,
quæ agitis, quanuis moribus noſtris contraria, æqua
nimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum ſe fa
cturos, neque illum pro archiepiſcopo habituros eſſe
reſpondebant: conferentes adinuicem, quòd ſi modo
nobis aſſurgere noluit, quanto magis ſi ei ſubdi cœ-
perimus, iam nos pro nihilo contemnet? Quibus uir
Domini Auguſtinus fertur minitans prædixiſſe, qđ
ſi pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab
hoſtibus forent accepturi. Etſi nationi Anglorum no
luiſſent uiam uitę prędicare, per horum manus ultio
nem eſſent mortis paſſuri: quòd ita per omnia, ut prę
dixerat, diuino agente iudicio, patratum eſt.

Siquidem poſt hoc ipſe, de quo diximus, rex An-
glorum fortiſsimus Edilfridus, collecto grandi exer-
citu, ad ciuitatem Legionum, quæ à gente Anglorũ
Legaceſtir, à Britonibus rectius Carlegion appella-
tur, maxima genti perfidæ ſtrage dedit. Cumq; bellũ
acturus, uideret ſacerdotes eorum (qui ad exorandũ
Monaſteriũ Bancor monachos plurimos habuit. Deum pro milite agente bellum conuenerant) ſed
ſeorſum in tutiori loco conſiſtere, ſciſcitabatur, qui
eſſent hi, quidue acturi illo conueniſſent. Erant autẽ
plurimi eorum de monaſterio Bancor, qui in quo tan
tus fertur fuiſſe numerus, ut cum in ſeptem portio-
nes eſſet cũ præpoſitis ſibi Rectoribus monaſteriũ di
uiſum, nulla harũ portio minus, quã trecentos hoĩes
haberet, qui omnes de labore manuum uiuere ſole-
bant. Horum ergo plurimi ad memoratam aciem pe
racto ieiunio triduano cum alijs orandi cauſa conue
nerant, habentes defenſorem nomine Brocmalium,
qui eos intentos precibus, à barbarorum gladijs pro
tegeret. Quorum cauſam aduentus cum intellexiſſet
rex Edilfridus, ait: Ergo ſi aduerſum nos clamant, pro
fecto & ipſi quanuis arma non ferant, contra nos pu-
gnant, ad Deum ſuum, qui aduerſus nos imprecatio
nibus perſequuntur. Itaq; in hos primum arma uer-
ti iubet, & ſic cæteras nefandæ militiæ copias non
ſine magno exercitus ſui damno deleuit. Extinctos in
eã pugna *fertur de his, qui ad adorandum uenerant,
uiros circiter mille ducentos, & ſolum quinquaginta
fuga lapſos. Brocmal ad primum hoſtium aduentum
cum ſuis terga uertes, eos, quos defendere debuerat,
inermes ac nudos ferientibus gladijs reliquit. Sicque
completum eſt præſagium ſancti Auguſtini, quanuis
ipſo iam multo ante tempore ad cœleſtia regna ſu-
blato, ut etiam temporalis interitus ultionem ſenti-
rent perfidi, quòd oblata ſibi perpetuæ ſalutis conſi-
lia ſpreuerant.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimoquar *Cap. 1.*
to, Auguſtinus Britanniorum archiepiſcopus ordi-
nauit duos epiſcopos, Mellitum uidelicet & Iuſtum:
Mellitum quidem ad prædicandum prouinciæ Oriẽ
talium Saxonum: qui tamen ſe fluuio dirimunt à *Cã
tia, & ipſi orientali mari contigui: quorum metropo-
lis Londonia ciuitas eſt, ſuper ripam præfati fluminis
poſita, & ipſa multorum emporium populorum,
terra marique uenientium. In qua uidelicet gente
tunc temporis Sabarethus, nepos Edilberti ex ſorore
Ricula, regnabat, quanuis ſub poteſtate poſitus eiuſ-
dem Edilberthi, qui omnibus (ut ſupra dictum eſt)
uſque ad Humbri fluminis terminos, Anglorum gen
tibus imperabat.

Vbi uerò & hæc prouincia uerbum ueritatis, prædicante Mellito accepit, fecit rex Edilberthus in ciuitate Londonia eccleſiam ſancti Pauli apoſtoli: in qua locum ſedis epiſcopalis & ipſe & ſucceſſores eius haberent. Iuſtum uerò in ipſo Cantio Auguſtinus ordinauit epiſcopum in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam illius, qui dicebatur, Rotſcheſter cognominat. Diſtat autem à Dorouerni millibus paſſuum fermè quatuor & uiginti ad Occidẽtem: in qua res Edilberthus eccleſiã beati Andreæ Apoſtoli fecit: qui etiam epiſcopis utriuſque eccleſiæ dona multa, ſicut & Dorouernẽſis, obtulit. Sed & territoria ac poſſeſsiones, in uſum eorum, qui erãt cum epiſcopis, adiecit.

Obitus S. Auguſtini

Defunctus eſt autem Deo dilectus pater Auguſtinus, & poſitum corpus eius foras, iuxta eccleſiam beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli: cuius ſupra meminimus: quæ necdum fuerat perfecta, nec dedicata. Mox uerò, ut dedicata eſt intro illatum, & in porticu illius Aquilonari decenter ſepultum eſt. In qua etiã, ſequentium archiepiſcoporum omnium ſunt corpora tumulata, præter duorum tantúmodo, id eſt, Theodori & Berethualdi: quorum corpora in iſta eccleſia poſita non ſunt, eo quod prædicta partibus plura capere nequiuit. Habet autem, in medio ſui penè, altare in honorem beati Gregorij papæ dedicatum: in quo per omne ſabbatum à presbytero loci illius, Agendæ eorum ſolenniter celebrantur. Scriptum uerò eſt in tuba eiuſdem Auguſtini epitaphium huiuſmodi: Hic requieſcit dominus Auguſtinus Dorouernenſis archiepiſcopus primus, qui olim huc à beato Gregorio, urbis Põtifice, directus, & à Deo operatione miraculorum ſuffultus, & Edilberthum regem, & gẽtem illius ab idolorum cultu ad fidem Chriſti perduxit, & completis, in pace diebus officij ſui, defunctus eſt vij. Cal. Iunij. eodem rege regnante.

Altare in honorem S. Gregory dedicatum.

VITA BEATISSIMI GERMANI Pariſienſis, Epiſcopi, authore Fortunato pictauorum epiſcopo.

CAP. I.

ma. 24 S. Germani patria, & parentes.

Beatus Germanus Pariſiorum põtifex, territorij Auguſtudunẽſis indigena, patre Eleutherio, matre quoque Euſebia, honeſtis honoratiſque parentibus procreatus eſt. Cuius genitrix pro eo, qđ hunc poſt alterum intra breue ſpatium concepiſſet in utero, pudore mota muliebri, cupiebat ante partum infantẽ extinguere. Et accepta potione, ut abortiuum proijceret, dum nocere non poſſet, incubabat in uentrem, ut uel pondere præfocaret, quem uenena lædere non ualerent. Certabat mater cum paruulo, renitebatur infans ab utero. Erat ergo pugna inter mulierem & uiſcera. Lædebatur matrona, nec nocebatur infantia. Obluctabatur ſarcina, ne mater fieret parricida. Vnde id actum eſt, ut ſeruatus incolumis, ipſe illæſus ꝓcederet, & matrem redderet innocentem. Erat ſane hinc futura prænoſcere, ante illum feciſſe uirtutem, quam naſci contingeret.

Mater eũ uult, nec poteſt extĩguere.

CAP. II.

Deinde dum à Vallone caſtro ſimul cum Stratidio propinquo puer adhuc ſcholis excureret, mater parentis, ut illius hæreditatem ſibi acquireret, de adoleſcentis* falliturа nece tractauit. Quæ temperatam potionẽ in ampullã condidit, uinũ quoq; in alteram poſuit, præcipiens puellæ, ut uenientibus ambobus, illi porrigeret de uino iſti de maleficio. Sed ignorans miniſtra, ampullã pariter mutat & pocula: uinũ q; ſancto Germano, uenenũ uerò dat Stratidio: & dũ inſonti præparatur interius author cadit in laqueum. Quo mater eius cognito, puellã increpat cũ fletu, ſibi eam extinxiſſe filiũ. Cui Stratidio ſolicite impẽſo ſtudio, facto de ipſis maleficijs uatio, & ſi mors uitam non abſtulit, tamen ſignũ mortis infixit.

Item auia.

CAP. III.

Fit diaconus, & de presbuter.

Hinc ad parẽtem ſuum ſanctũ Scopilionẽ Lauſiam ſe conferens, moribus honeſtis apud illũ alitus & inſtitutus eſt. Qui cum fere mille paſſus longe ab eodem uiro conſiſterent, iugiter ad matutinos currebant, ducti calore fidei, per tempeſtatẽ per hyemẽ. At dñs Germanus intra terni luſtri ſpatium à beato Agrippino Diaconus inſtituitur, & ſequenti triẽnio presbyter ordinatur. Dehinc à uenerabili põtifice Nectario Abbas ad S. Symphorianum merito dignus aſciſcitur. Sed quanta inibi abſtinentia uixerit, quantiſque uigilijs continuando durauerit, quis enarrabit?

Itẽ Abbas.

CAP. IIII.

Eius eleemoſyna.

Caeterum quibus illic eleemoſinis ꝓſulus extiterit illa res una teſtis eſt, cũ iã rebus reliqs pauperibus erogatis, nec panis ipſe reſideret, quatenus fratres reficeret: inſurgentibus aduerſũ ſe illis, retrudẽs ſe in cellulã amare fleuit & doluit. Inter hæc autem, ipſo orante, quædam Anna nobilis matrona duorum cum pane ſaumariorum dirigit onera. Sequenti etiam die cum annona deſtinauit plena nihilominus carpenti uehicula, ita uidelicet, ut exinde monachi cum ſaturarentur cibo, terrerentur miraculo. Cuius bonis operibus inflammatus epiſcopus, ſanctũ uirũ, neque adhuc iſta recuſantem, quẽ etiam prædicabant dæmonia, in cuſtodiam truſit. Cui fateor nutu diuino aperiebatur ergaſtulum, ſed non hinc egrediebatur, niſi * ſupplex & epiſcopalis daretur benedictio.

*for. * ſupplici*

CAP. V.

His ita celeber intentus officijs, non deſijt prædicandis manifeſtari miraculis. Igitur quadam die, dum cibum feſſus acciperet, ingrediente Amando monacho in fœnile cum lumine, carbone decidẽte, flamma fœnum corripuit, & arida nutrimenta uorax ignis allambit: Concurrentibus autẽ reliquis, nec tamen ſuccurrentibus, tardius ipſe proſiliens, rapta de foco cucuma, aſcendit ſuper fabricam concinens Alleluia: fundenſque paululum aquæ in Crucis imaginem, extinxit mox incendia, ac de manu ſancti imbre mox ſedata eſt ignis unda, quam multa uix extinguerent flumina. Quod tamen poſtero die, cuius inſidijs actum fuit, hoſtis ipſe confeſſus eſt.

Extinguit incendiũ.

CAP. VI.

ſo.& Vltio diuina in uſurpãtemres eccleſiaſticas.*

KArinlphus quidam Frãcus partem uillæ*einſdem baſilicæ res obſtinatus iouaſerat. Quem cum uir Dei ad reddendum aliquatenus cõmoneret, nec tamen proficeret, ad oratiõnẽ, ſe cõtulit, nec fides uindictam diſtulit. Statim deniq; ex uicioo ferus urſus exiliens, eius præfatæ hominis e, quos ioterfecit: nec ſic idem à duritia reſipiſcit. Sequẽti uerò nocte duplicauit ultor perniciem: ſex iumenda interemit: nec ſic quoque pœna ſufficit. Tertia uerò nocte nouem proſternit uehicula triplicato cadauere: ſicq́ue labor creſcebat in cladem. Deinde ad beatum uirum tardius dirigit puerum, & dum agrum reformat inualum, calamitas eius à Domino compeſcitur: idq́ue actum eſt, ut beſtia caſtigante, homo ſenſum, acciperet, & daret, non intelligenti, beſtua, rationem.

CAP. VII.

Agricola Cabilonẽ. epũs.

DEhinc beatus Agricola Cabilonẽ episcopus habens cubicularium grauiter us febrium feſſum, qui deſtinato iam animo totus pẽdebat, in tranſitu, dirigit ad ſanctum uirum intercedendi ſuffragio. Qui delegatis ſibi perceptis apicibus ad ſancti Symphoriani ſepulcrum progreditur: præterea uir inſtus oratiõi incubuit terram corpore premens, & ſidera mente tranſcendens, & quaſi, ante ſe habens præſcoriam Domini pro uoto ſupplicis obſecrator accedit. Nam mox uicini, redẽptoris auribus, exauditur: & adhuc iſto recubante io puluere, ægrotum cœleſtis medicina perfundit, ac iuſto iacente in pauimento languidus ſurgit de lectulo, ante currente medela, quàm perorat, qui ſupplicat: ita ut portitori redeunti obuiam puer occurreret, cui parabantur exequiæ & non eſſet ambiguum, eadem hora langui dum ſaluti fuiſſe redditũ qua uir beatiſsimus humo fuſus oraſſe comperitur.

Pellit febrem

CAP. VIII.

Nota uiſionẽ.

NEc illud omitti conuenit, quod ad domũ Ebronis pro fide iuſti collatum eſt: cuius ingrediẽte domum Germano, Anna eius matrona, rẽ mirabilem ſe uidere proclamat. Et inquiſita à coniuge, quid eſſet, quod inſpiceret, ait: Eccè beatus Germanus cornuta facie mihi uidetur incidere, & q penè uix ualeo aut intueri lumine, aut ſermone conferre, ſanctum uideo uirum nouo more cornibus radiantem. Conſternataque mirabatur mulier hominẽ noſtro tempore in figura Moyſi potuiſſe cõſpici. Credendum tamen, quod & iſte pro colloquio Domini meruit cornu exaltatus, agnoſci. Ebro uerò eadẽ die iuxta ſanctum ſedere nullatenus præſumpſit duplici pro cauſa, honoris pariter & terroris.

Ex.34

CAP. IX.

COntigit autem, ut pro utilis Auguſtodunenſis eccleſiæ Theodeberto regi Cabilone occurreret, memorq́ue S. Symphoriani, in ingreſſu palatij ita ſpiritu Dei in ſe redundante, piè locutus eſt, ut ante rea anoueret, quã uerba petitor explicaret. Cui & ore prophetico finẽ dixit de tranſitu. Nã paucis interim diebus, dũ Rhemis remeatet, in ipſo itinere rex extrema ſorte, defecit, quaſi ſancti uiri ſermo dictus fuiſſet ab angelo.

CAP. X

ET quoniam beatiſsimo uiro, erat familiare, in baſilica S. Symphoriani ſolum uigilias ducere euntẽ eũ aliquando monachus Syluester proſequitur ingreſsiq́ue pariter ad ſancti martyris tumulum, circa noctis medium ab altari tumultum frequẽtantem rumoris accipiunt, tanquam ſi ad rapinã collecta curreret multitudo. Credens enim uir Dei uerſari latronum incurſum, imperat monacho ante ſepulcrum pſallere: ipſe uerò accedit ad altare. Deindè illa turba ad monachum, qui pſallebat, alacriter properat. Quo mactato grauiter, & io terram proiecto, ac ſemiuiuo relicto uelocius effugiunt. Qui uix uoce flebili cladem ſuam replicãs, à dæmonibus ſe cæſum, graui congreſſu confeſſus eſt.

Vigilia eius.

CAP. XI.

ACcidit, ut cuiuſdam Sabarici famulus Eſarius nomine ad uirum de quo loquimur, iniuriam paſſus cõfugeret, ſupplicans, ut quolibet prætio eum de inſolentis domini ſeruitio liberaret. Quod indignatus Sabaricus, pro Eſario & coniuge uel unico eius filio octoginta ſolidos precij nomine petijt, quo minus famulos ſeruili ditione laxaret. Tamen non dubitauit miſericordia iuſti hoc uel perquirere, uel donare. Quo precio perſoluto, contigit, uacante baſilicam S. Symphoriani idem Sabaricus preteriret, nec tamen orationi, adhuc moleſtus, occurreret. Qui domum ſuam ingrediens, ſtatim uexatus affligitur, ligatur, & catenis uinctus, ad ſanctum perducitur. Neq; ſic à pio uiro miſericordia tollitur: ſed ſtatim miſſa prece, eius obtinente fide, purgatur. Tũc adiecit Sabaricus adhuc uiginti aureos ad precium, quod acceperat, & ſic decentum ſolidis crux ad ſepulcrum B. Simphoriani ab ipſo ſuſpenſa eſt: quæ uſque in hodiernum diem res eſt in teſtimonium. Qua occaſione eius filij, uel filiæ ita ſanctè conuerſati ſunt, ut per monaſteria nunc Chriſto diſponente, regant agmina monachorum. Sicq́ue hæc cauſa tam modo mirabili profuit patri uel germini, ut uidelicet paruum genitoris flagitium, poſteris etiam tranſiret in luctũ.

Vide ſancti uiri humanitatem.

CAP. XII.

INn pago Aliſienſi res geſta eſt. Coniunx nanque illuſtris uiri Vulfarij de Staſia nomine uitalis ſpei destituta ſolatijs, ac linguæ carens officijs, per biduum muta ſpiritu quoque deficiente decumbẽs, apparatis exequiis, iã palpitabat exanimis. Cui eulogiis à ſancto per presbyterum ſuum directis, ac uiolẽter adapertis præmortuæ dentibus in os tranſiectis mox ut fauces ſemiuiuæ liquor bñdictionis introiit, incipit mulier uitæ flatibus anhelare, atque oculi ne ce precluſi, lumẽ diei requirere, ita ut poſt funerum, pallorem facies in ruborem tranſiret, donec cunctis, ſtupentibus uiuificata conſurgeret, & circunſtantes autboris muneris gratiam prædicarent. Quæ ſingulis annis tributum ſancto uitæ ſoluet pro precio.

Pœne exanimisma trona curatur.

CAP. XIII.

CAeterum reuelationum ſuarum quis ſcrutator introeat? Cui etiã ante quatuor fere annorum curricula, ipſa epatus ſui cauſa nõ eſt abſcondita. Itaque poſitus in ſopore, inſpicit à quodã ſene claues ſibi portæ Pariſiacæ porrigi. Sed interrogans, Quid hoc fieret. accepit reſponſum, ut ſaluos, eos faceret, At poſt, ciuitatis epiſcopo, decedente, dum præcellentiſsimo regi Childeberto occurriſſet, in eius electione mox eſt ctum illa uox cœleſtis promeruit. Ordinatus uerò pontifex qualem quantũque ſe geſſerit, hoc expedire lingua mortalis nõ ſufficit, quoniã ſupra hoiem fuit, omne, quod edidit. Deniq; adeptus gradũ curæ paſtoralis, de reliquo monachus

Præuidet ſe fore epiſcopũ.

Fit Pariſieſis epiſcopus.

Exercitia eius

perſiſtebat immotus. Hinc ſe frequentibus exercebat uigilijs, inde continuis macerabat in edijs. Pernoctabat algida ſenectus per hyemem, ſuſtinens dupliciter frigus, ætatis & temporis, quod nec etiam tolerare poſſent *potulenti iuuenes: ſeque ipſum pene obliuiſceus, pro uictoria ſic ſatagebat corporis, tanquam ſimul acceſsiſſent dignitas & neceſsitas.

CAP. XIIII.

Eleemoſyna.

Quæ uerò eleemoſynæ tam de rebus eccleſiç, quàm populi oblatione, uel regio munere per manus eius ſanctificatç ſint, ſolus ille, qui omnia ſcit, nouit & numerat. Denique quadam uice præcellentiſsimus Childebertus rex, cùm ei direxiſſet ſex millia ſolidorum, pauperibus eroganda, expendens tria millia reuertitur ad palatium. Interrogatuſque à rege, ſi adhuc reſideret, quod egenis tribueret: reſpondit medietatem reſediſſe, nec inueniſſe ſe inopes, quibus mox totum expenderet. Cui rex inquit: Domine, dona quod reſtitit: nam, Chriſto largiente, quod donetur, non deficit. Incidens igitur argentata miſſoria, ac argentea uaſa comminuens, quicquid primum habuit, dat ſacerdoti, ne perderet. Erat ergo ſpectanda contentio inter ſacerdotem & principem. Faciebant apud ſe de miſericordia pugnam, & de pietate certamen: theſauros uidelicet ut ſpargerent, & de ſuis talentis egeni diteſcerent: ut feſtini ad futura lucra, * brateum ſemen ſererent, & poſt meſſores accederent aurulentam per ſegetem, ut & ſacerdos locupletaretur regalibus theſauris, & in rege floreret gratia ſacerdotis, qui ſolum ſuum hoc eſſe credidit, quod nudus aut egenus accepit.

Nota præclarũ in rege exẽplum.

CAP. XV.

Sed reuertamur ad ordinem. Quidam in Exona uico de fiſcalibus famulis, Childomerus nomine, cum die Dominico quiddam operatus ſit, ita cõtrahitur digitis, ut unguium acumen partem tranſiret in alteram. Qui Pariſijs ſancto uiro occurrit in oratorio, & oratione data, manuq; peruncta oleo, ungues ſtatim de palma retracti ſunt, digitis redditur organum, & in antiquum officium neruorum tela retexitur. Quem clericum poſt effectum, ut integrũ ſanum faceret, peſte liberauit & crimine.

CAP. XVI.

Vrſus quædam mulier, nomine Fauonia, in urbe Pariſiaca per nouem dies percipiens nihil præter pulticulam, ore aperto hians, ſancto uiro oblata eſt. Hæc uelut ferro oppoſito, nulla lege poterat iungere dentes aut labia. Quam is oratorio ſacro perungens oleo, palpato undique capite, ſine tarditate ſaluti reſtituit.

Sacro oleo ſanat fœminã.

CAP. XVII.

Accidit, ut puella quædam de domo Medardi Miglidunenſis familiæ, filans die Dominico, contracta manu, damnaretur ſupplicio. Qua à ſancto uiro contacta oleo, ilico uirtus infudit remedium. Hinc ſtupentes digiti rigorem priſtinum recipiunt, oblitumq; artis officium reducti meditantur articuli, manus ramoſa diſtenditur, atque purgata uitio, dextera ſaluti reducitur.

Item aliam.

CAP. XVIII.

Recte creditur inferendum illud quoque miraculũ. Bobolinus quidã de uico Noniomo, nequiter inimici peruaſus inſidijs, ad hominẽ Dei uinculis nexus adducitur: rebelli quoque ſpiritu rotatus excutitur, nec laſſatur. Qui, exorante ſancto uiro, quaſi de longo itinere ad ſe ſuamque mentẽ ſeptimo die reuertitur. Igitur dũ fugit umbra de ſenſibus, catena cadit de manibus: ſicq; ue dupliciter liberatus, ſanus redditur & ſolutus.

Sanatur Dæmoniaco.

CAP. XIX.

Hoc etiam memoriæ iure perpetuo eſt tradendum. Quidam ex Nantharici familia, ſeparatis abinuicem maxillarum iuncturis; ore aperto ad beatum uirum perducitur. Quem ſigno Crucis impreſſo ſanitati redditum, uetuit ne acciperet uini potum, aut carnis edulium. Qui præcepto poſtpoſito, ad normã ſui languoris ſtatim reuertitur. Sed ne præuaricantis negligentia iuſto ſubtraheret gloriã, in Spedo teno uilla rurſus ei oblatus eſt: cuius maxillarũ loca ſancto perungẽs oleo, ab beatis manibus mentum perſtringens & labia, inuocato Chriſti nomine, concuſſa ſanctis digitis ad ſe iuncta reuertatur, & ſuæ fidei merito ſaluus languens domum reducitur.

Vide pœnã præceptum ſancti uiri negligẽtis.

CAP. XX.

Item quidam faber Ligerius nomine, turbulenti dæmonis arreptus inſania, ſic beſtiali feritate proruperat, ut catenis collo manibusq; reuinctus, uix ad beati uiri traheretur præſentiam: inde miſerabilior factus, ut qui ſuſtinebat ab hoſte uiolentiam, ipſi adderetur & altera pœna per uincula. Quem tamen ſacerdos Dei apud ſe imperat detineri: & ſicut ſeptimo die Deus cuncto quieuit ab opere ita & opera Dei, tranſacta hebdomada, eripuit a dęmone: ſicq; ue in propria redire ſecurus meruit, liberatus ab hoſte.

Opera Dei pro op.

CAP. XXI.

Gvaddo uir illuſter ac conſilij regis particeps, typhum dupliciter incurrens, febris & frigoris, expurgandus ſancti uiri præſentatur obtutibus. Interea hora ſolita febre concuſſus grauiſsima, ut refrigeraretur, uel aquam inſtãter expoſtulat. Qua ſibi denegata, in ſancti pontificis inſoleſcit iniuriã. Vir tñ Dei hoc ſolo cõtẽtus, ut obtineret uictoriã, oratione explicita, potũ ei donaos in calida, hominẽ reuocauit ſalutẽ ad priſtinã: & imminẽs periculũ tali curauit antidoto, febrẽ. ſ. curãs per calidam.

CAP. XXII.

Nec illud eſt prætereundũ ſimilis cauſæ miraculũ. Reginæ Chrodoſindis miniſter Vlphus nomine, & ipſe typho uexabatur grauiſſimo poſcensq; ſuffragia medelæ, perrexit ad põtificem. Quẽ uir Dei cõprehẽſum, cõſtãter ducit ad baptiſteriũ: ſed exorante ſancto, cœpit affligi grauius liberandus in primo. Poſtulat ardens & æſtuãs aquæ modicum, ſed negatur. Illi Tunc felle amaritudinis ſuſcitatus acerrime, balteum ſuum ad ſancti ueſtigia proiecit, clamans, Tu me domine interficis, cum ſanare debueras. Sed & hoc tibi notum ſit, quia per te morior. Vita etenim mea à te erit regrẽda à regẽ uel parentibus

parentibus. Interdum uero nimio præ calore per baptiſterij pauimentum uolutabatur: ſed orante ſancto, in ſoporem mox conuertitur: hincque aliquantulum poſt ſomnum excitatus, ab ipſo in omnem incolumitatem reformatur. Inquiſitus autem à pontifice, cur tantum locutus ſit ad iniuriam ſui, reſpondit ſolum, ei gratias referens, nihil ſe de ſuis uerbis recordari.

CAP. XXIII.

Pauperis uox plus apud illum ualet, quā regis.

PRæcellentiſsimus denique rex Childebertus, cū equum neceſſarium ad beati uiri ſellam donaſſet, rogat ut eum ſibi retineret, nec cuiquā alteri tribueret. Interim beatus uir, poſtulāte captiuo, equum donat in precio: quoniam apud pontificē plus fuit, quam illa regis, uox pauperis. Iubet igitur, ut quindecim eum tantum, uenundaret ſolidis. Quē pauper ipſe cum duceret, negociator occurit, emitq́; prædictum equum duodecim aureis. Quo empto, duxit ad ſtabulum. Sed quoniam minus dedit, quam uir Dei præceperat, equus eadem ſub nocte moritur, nè ſancti uerbum iret in caſſum. Vnde ſequenti die ſellarem iunctis bubus retraxit emptor mortuum: qui uerſa uice capiſtro, non capite, ſed pedibus alligatus educitur.

CAP. XXIIII.

Deus ulciſcitur contemptū epiſcoporum.

EST operæprecium illud etiam memoriæ tradere, qualiter ſacerdos Chriſti ſolitus erat de ipſis quoque regibus triumphare. Igitur cum ad glorioſum Clotarium regem occurriſſet, nec tamen de ſancto uiro, ſtante ante palatium, ei fuiſſet indicatum, mora facta ante ueſtibulum, non præſentatus, domum reuertitur. At ſequens nox conſuetis in oratorio uigilijs ducitur, rex dolore atque febris infeſtatione torquetur. Via primo diluculo ad domū Pontificis à proceribus cōcurſatur, pœna regis exponitur, & ut ſua uiſitatione regi doloris uim mitiget, optimates deprecantur. Mox q́; apud pietatis uirum iniuriæ cauſa poſtponitur, & qui antè nec nunciabatur, intrat iam honoratus, & ex oratu palatium uiſitat. Tunc rex uix aſſurgens de lectulo, cæſum ſe diuino flagello conqueritur, amplexusq́; ſancti palliolū, ac ueſtem ſacerdotis deducit gaudens per loca doloris. Culpam nanque confeſſus eſt criminis, & ſic dolor omnis fugatur. Idq́ue actum eſt, ut cuius incurrerat de contemptu periculum, ſentiret de contactu remedium.

CAP. XXV.

Olei benedicti uis.

IN pago Pariſiaco uico nouo res geſta eſt. Quidā enim in eodem loco impetu lupi rabidi laceratus & extra ſenſum effectus, beato ſacerdoti eſt miſerabiliter oblatus. Hic ad illa ſuæ artis recurrens ſuffragia, mox brachio olei benedicti liquore circunlito, & ſacris digitis medicabiliter attrectato, peſtis illa, quæ uiſcera dolore graſſante peruaſerat, loca fugit obſeſſa, iamq́ue putredine reſoluta. Sicq́; uigori priſtino reſtituto ſine cunctatione, uelut experrecto de ſopore, dolor omnis receſsit, mens redijt.

CAP. XXVI.

Cæcaui det.

ITem de uico Mantola, Vualdulphi cuiuſdam ancilla, anno & nouem menſibus graui cæcitate percuſſa, per ſoporem admonita eſt, ut fimbriam ſancti tangeret, mox uiſum reciperet. Ita prorſus cōſtrictis luminibus, ut unde oleum intus benedictum ſanctus inijceret, luminum aditus non præſtaret. Attamen perungens palpebras deſuper, & reliqua capitis loca, oratione data, ac pane & ſale ſignato, mulieri præcepit ad manſionem ſe condere. Ipſe uerò à primo conſiſtebant ſomno in oratione peruigil. Circa mediū itaque noctis mulier clamat hoſpiti, ſe lachrymari profuſè. Tum accenſo lumine, ab oculorum eius compage multum cernit manare ſanguinem. Quæ cū eodem cruore mane ad ſanctum rediit, ſed cum aqua ipſo palpebras eiuſdem fouente & abluente, orationibus additis, oculus unus apertus eſt. Deinde altero peruncto, mulier domum rurſus reuertitur. Hinc eadem ſub nocte nimium fuſo ſanguine, appropinquante die iterum ſacerdoti ſe obtulit, Qui cum de regis occurſu domum reuertens ingreſſus oratoriū eſſet, ſtatim mulieri oculus alter aperitur. Et ſic præſtante Domino, gemello ſe lumine uidere gratulabatur.

CAP. XXVII.

Vide uſum et uim ſigni ſanctæ Crucis.

MAgneſledis quædam puella, cum talibus decepta illuderetur inſidijs, ut quoties ad eccleſiam uoluiſſet accedere, greſſum facere non ualeret, ſeruo Dei in uilla, quæ dicitur Sauara, præſentata eſt. Confeſtimq́ue ut ſancti manus ſuper caput puellæ titubantis imponitur, tali inueſtigatione occultus hoſtis detegitur, & ſe ibi diu latuiſſe, multo gemitu confitetur, nec in beati clamat præſentia proprio ſe poſſe celare præſtigio. Ergo ita ſe proditum & egreſſurum, graui miſer ardore conqueritur. Sed interim non ceſſante ſacerdote manu Crucis ſignum depingere, expectantibus omnibus, in muſcæ ſimilitudinem prorumpens cum ſanguine, de naribus mulieris inimicus egreſſus eſt. Quam ſanitati reſtitutam, ac monachali ueſte mutatam, Dei eam ſeruitio tradens, bis triumphare fecit, hoſte uicto uel ſeculo.

CAP. XXVIII.

Feſtum S. Martini.

QVid illud, quòd ſine mora curauit debilem dexteram? Cum igitur ad feſtiuitatem S. Martini Turones acceſsiſſet, egreſſo eo de monaſterio, offert ſe mulier barbara, manu neruis contracta, poſtulans medicinam. Quam uir Dei ſub cautelam dignanter receptam, ſuoque ſputo illitā, uelut ſparſum farinæ collectum commacerat. Hinc reſudante dextera, digitos tendit & replicat, atque torporem ueteratum ad uiuacitatem reſuſcitat: & priuſquā ueniret ad beati Martini ianuam, digitis ſuis explicatam reddidit incolumem dexteram: quam mox ſentiens eſſe directam, mulierē a ſe repulit, ingreſſus baſilicā.

CAP. XXIX.

Saliua & oleo mancā ſanat.

DEinde egrediens a prædicta domo, cum ſe ad manſionem ſeruus Dei reciperet, offert ſe mā ca altera, palma digitis affixa. Quæ prius ab eo tacta de ſaliua, atque dehinc oleo perūcta, peregrinæ ſanati de præſenti eſt reddita.

CAP. XXX.

ERat ſane mirabile, quia quoties famulus Dei Auguſtudunum uoluiſſet accedere, mox ad S. Symphorianū hoc dæmones nunciabant: & occurrentes per Moruinū, cū fletu gemituq́; clamabāt: Vir ſancte, ſi de locis cultis nos incōſideratè repellis, uel habitare cōcede p ſyluarū ſolitudinē, ut liceat miſeros ſaltem per deſerta ſecuros errare. Ante tuos enim oculos nec corpora nos celāt, nec nemora.

Qui

Vide ſancti ptātē in dæmones.

Qui deſſentes, & ſancti non tolerantes præſentiam, admota eius dextera, de obſeſsis corporibus paſsim uertebantur in fugam, & de ſalute populi, proiecta lamentabantur dæmonia.

CAP. XXXI.

PRoducatur in medium nobile illud miraculū. Cum enim regrederetur aliquando de S. Symphoriano, caſtello Auallone iter agens ingreditur, ubi reorum multitudo tenebatur in ergaſtulo. Hinc humiliter a Nicaſio, eiuſdem loci Comite, inuitatus ad prandium, ſtatim uir Dei cœpit cum eo de miſericordia habere colloquium, ut uidelicet datis fideiuſſoribus, qui tenebantur, laxarentur de uinculo, atque partim culpæ cederet pietatis intuitu. Quod ille facere diſtulit obſtinato admodum ſpiritu. Vnde antequàm perpranderent, ſe de menſa ſanctus ꝓripuit, & carceri, ut erat, ſubterraneo inſectus, diutius orauit cum fletu, ut diuino conferretur auxilio, quod a temporali iudice non fuiſſet obtentū. Sic curſus ille lachrymarum ſurgit in cœlum, & gemitus peruenit ad uotum. Itaque angelus deputatur ad effectum. Dehinc uir uenerabilis ſpē promittens, incluſos hortabatur: nec eius perdit ſermo, quod loquitur, & fides geſtis impletur. Eo nāque diſcedente, mox catenarum bacæ franguntur, uinctis ianuæ reſerantur, dies obſcurum in carcerem reducitur, damnati è tenebris in lucem procedunt: nec diutius pœna tenuit, quos torqueret. Sic erepti, Pariſijs ſancto occurrerūt pontifici, qui nuper Auallone caſtro tenebantur incluſi. Qui etiam, ut culpabilibus aliquid plus pietatis conferret, a rege, quicquid fiſco pro his debebatur, obtinuit.

Erga capti uos cō miſeratio.

CAP. XXXII.

DEhinc ad ſanctum uirum huius facti cauſa idē Nicaſius cum uellet occurrere iam præſentatus, grauiſsimo ſubito caſu in terram proſtratus corruit, omnibus penè ſalutis deſtitutus ſolatijs. Sed ipſo ſancto intercedente, homini deſperato mox uirtus & ſenſus regreditur. Tunc balteum, quo cingebatur, ac ſpatham pro munere beato Dei uiro cōtradidit: quod tamē ipſe, dato ꝓcio, poſt redemit. Actūque eſt, ut quod prius incarceratis concedere diſtulit, hinc duplicato fœnore debitor compenſaret, & aucta dote, damna ſarciret, prius uidelicet pro eis differens, & poſt ſeipſum redimens: ante non illis pius, modo de ſe trepidus. Qui uerè didicit caſu proprio ærumnis ſuccurrere alienis.

Nicaſium comitem ſanat.

CAP. XXXIII.

PRorſus illud ſtuporis retexatur in pagina. Eunte itidē ſancto uiro ad beati martyris Symphōriani occurſum, cū de uico Ceruedone in Moruinnum progreditur, habitatores loci occurrētes, ſuggerunt ut ſegetem panitiæ mulieris uiduæ, nihil habentis reſidui, quæ ab urſis naſtabatur, uiſitare præciperet, uel ſancto ſuo aduentu illa beſtialis repelleretur incurſio. Et concitus, miniſtris quidem irridētibus, ad locum perducitur, & oratione data, deſup fecit Crucis ſignaculum. Hinc itaque inſtinctu diuino in parentalibus ſolito aduentantibus beſtijs, feralis ira ſuccenditur, odium naſcitur in affectu, in pace pugna cō mittitur. Ergo furore bis armantur, & ſtatim præfocatur unus urſus ab altero. Ipſe uero, qui reſtiterat, dum uellet egredi, ilico ſepis palo transfoditur. Sic utrique uaſtatores uno perimuntur momento, atque ſibi arma mortis effecti ſunt. Poſt hæc autē ipſi redeūti mulier pelles urſorum obtulit ex ſtudio, quaſi uictori ſuum repræſentans ſpolium: quod omnino idem recuſauit accipere. Tunc qui prius riſerāt, pœnitere cœperunt, factum uidentes miraculum.

Crucis ſigno urſos interſicit.

CAP. XXXIIII.

ET quoniam dè Dei dono non debet eſſe faſtidium, illud etiam breuiter dignum ducimus explicandum. Beretrudis quædam mulier, Moſonouithi cuiuſdam matrona, dum tempore litaniarum præcæcatis oculis non poſſet ire cum populo, audiens chorum pſallentium, cum lachrymis domini Germani implorat auxiliū. Tertia uero hinc ſequenti nocte, per ſoporem uiſus eſt ei idem uir beatiſsimus prope lectulum, & quaſi cæcis eius oculis Crucis feciſſe ſignaculum. Euigilans mulier, marito narrat quæ geſta ſunt, moxq; ſtillante ſanguine, dies oculis reducitur, ac diuturnum poſt nubilum lumina ſereno radio micuerunt. Clareſcēte quoque die, ad Miſſam cum populo progreditur mulier in proceſſu, ita ut ſancti uiri, ſic uiſa per ſomnium, illi eſſet imago remedium.

Miſſa.

CAP. XXXV.

ADeſt nec minus laudabile, reddita uita infantulæ. Cum itaque in Turonico illuſtris cuiuſdam uiri, nomine Pientis, matrona expoſitæ filiæ lamentaretur extrema, & obſeratis iam oculis, nec anhelitum mobilem reſpiraret infantula; ad ſancti uiri præſentiam tota inde committit præſidia. Qui per miſſum celeriter inuitatus, quantum ualet, ad conclamatæ puellæ cadauer properat. Exceptus igitur multiſq; fletibus, utpote omni deplorante familia, appropinquat ſubſellio, in quo rigebat infantula, cœlo uim placidis faciens conqueſtibus. Ferè tranſacto inter hæc quaſi unius horæ ſpatio, mobili ſingultu flatus puellæ reducitur, a cuiſcerum uitalis calor per membra diffunditur. Dehinc paulatim animata, potum poſcit, ut biberet. Tunc a beato uiro pane ſignato uel calice deguſtato, infantula reuocata de funere, tota uertitur in ſalutem. Quæ etiā poſt in monaſterio beatæ Radegundis felicioris uitæ terminum conſummauit.

Redit ad uitā infantula.

CAP. XXXVI.

QVidam clericus de iuxta monaſterium, B. Syluestri Intermoderēſe, cū die Dominico, ut loquimur ex conſuetudine, caligas circinaſſet, debilitatem manuum ac pedum incurrit. Sed per B. Syluestrum greſſuum recepit officium. Deinde per ſoporem admonitus, occurrit Pariſijs S. Germano, poſcens reliquum ſalutis compēdiū. a quo interrogatus, cauſam culpæ confeſſus eſt. Tum imperat ſanctus clericum clamare per populum, nè quis temere die Dominico operaretur. Cui quinto die tranſacto, ſuperfuſo oleo, debilis palma erigitur, & ſic ad propria cum libertate eundi dimittitur.

CAP. XXXVII.

IN pago Amonienſe quod geſtum eſt, replicetur, ubi ei in Rotegiaco, uilla Pariſiacæ eccleſiæ, ſeptē uiri debachātes oblati ſunt. Quibus curatis, unus, qui quaſi grauiore uexabatur ſpiritu, dum exire cogeretur, homini Dei profeſſus eſt, expulſum ſe de illo loco, graué Pariſiacis lamentationē facere. Tūc

maligna

Rumor falſus ſparſus per dæmonem

maligna fugata peſtis, de ſancti uiri tranſitu famam fudit per populos, & paſtoris pro obitu gregem mouit in fletum. Qui fallax etſi ſeminauit mendacium, capulſus tamen, non ſibi defendit obſeſſum.

CAP. XXXVIII.

Sacro oleo pellit paralyſim.

ET quia iuſti opera creſcere cogebant miracula, item in prædicto loco offertur ei paralyticus, membris diſſolutus, carpento ſubuectus, greſſu omni deſtitutus & actu. Quem ſanctificati olei liquore perfundens, dum cutis ſumma retigiſſet, ſtatim uigor medullas introijt. Dehinc rediuiuæ manus ad uſum mobilem redeunt, thorax pectoris uitali appulſu fit fortior, genuum columnaris imbecillitas roboratur, plantæ pedum ſolidata baſi ſubriguntur. Inter hæc tota membrorum fabrica reparatur. Qui ſanitate recepta, redeunti ſancto uiro occurrit in itinere cum præparato xenio, gratias ſimul Chriſto referens de ſibi reddito corpuſculo.

CAP. XXXIX.

NEc hoc prætereundum, qualiter ſimili modo claruit uirtus in altero. Igitur Emmegiſilus de uico Bucciaco, quidã puer admodũ paruulus, ac membris omnibus paralyticus, in ſella Pariſios ad ſanctum uirum manibus baiulantiũ delatus eſt, nec dextera uigens mobili, nec planta ſurgens ſtabili, nec lingua ſonans uolubili, totiusque debilitatis marcore captiuus, quodam modo ſine naturæ ordine, in rerum uidebatur naturam profuſus. Quem ſanctus continuatim per triduum ſacro liniẽs oleo, ſanitati reſtituit, uno quidem ſub momento, uoce, manu pariter & ueſtigio. Vnde cunctos uehemẽs ſtupor amplectitur, clamor in cęlum educitur, oẽm uidelicet medicorum artem ſanctum ſuperaſſe Germanum.

Rurſus ſacro oleo utitur.

CAP. XL.

Item ſaliua ſua

ITem de eodem uico quidam ei homo occurrit Pariſijs, ita dũtaxat manu contracta, ut unguiũ acumen illi palmam iam foraret intimam. Quo tantummodo uir iuſtus oris ſui ducta ſaliua pollice, neruorum facta diſtenſione, manus ſtatim reformat imaginem.

CAP. XLI.

REtinet eius laureas & pagus Bitoricus. Igitur paſtor bonus cum de uico Nouigento ad uicũ nouum uiſitandi greges cura ſolita perueniſſet, offert ſe quædam uetula, annorum bis quaterna gerens in cæcitate curricula. Cuius ſuper oculos ſignum noſtræ redemptionis ſacerdos imponẽs, imperat, ut ſequens iret, quà ipſe pergeret. Altera quoque die cum prædicto occurreret pontifici, ex improuiſo ſanguine manante de lumine, quaſi largo fonte, ſalutem ſuam oculi lachrymabant. Quæ inter reliquos adſtantes a ſancto uiro conſpicitur. Qui tollens ſe de conſeſſu, mulierem, utpotè cæcam, trahit in diuerſorium, in quo ſibi tunc forte inerat cubiculum. Cuius luminũ orbes aqua tepida ſuis manibus abluens, diem refudit in oculos. Quæ mox lucem inſpicit, & ſancti uiri digitos, ueluti inſatiata gaudio oſculando, quaſi ſuas mergebat in fauces, pariter miniſtris præ compunctione flentibus ac dicentibus, uidere ſe hominem, qui cæcis pro pecunia in dono lumina diſpenſaret. Sed & hæc in cubiculo, præſente me geſta ſunt.

Cæca recipit uiſum. Fortunatus S. Germani cõtẽporaneus.

CAP. XLII.

CVm aliquando ad poſſeſsionem matris eccleſię, id eſt, Pariſienſis, quæ dicitur Methe', ſacerdos Chriſti accederet, quidã ei accurrẽs fit obuius. Quem inquirens, de quanam uilla præteriret, ille ſe ſolum incolumen eſſe reſpondit, uniuerſos uerò coaccolas graui tædio laborare. Cuius eulogijs ad infirmos partitis, ſtatim ab eis lãguor omnis fugatus eſt, & primo guſtu eulogiarum morbus cum pane conſumptus. Sic enim fuit ab illa turba cum eſca ſanitas manducata.

CAP. XLIII.

Baſilica S. Crucis

ITem cum Pariſijs ad baſilicam S. Crucis, in ſuburbio eiuſdem ciuitatis poſitam, uir Dei proceſſiſſet, mulier quædam paruulum in albis adhuc ultimo flatu palpitantem & iam migraturum, ante ſanctum expoſuit, dicens: Piè pater, ſi uelles ad lamentantem reſpicere, mater debilis non orbaret, neque hinc diſcedere malles plenam gemitu, uacuatam de fructu. Et niſi, ait, feſtines ſuccurrere, uides infelicem, extorquente morte, rapinatum ab ubere. Aut ergo filium reſtitue, aut pariter cum ipſo funeraturam me obtine. Indulge paſtor miſeræ, quam ſuus dolor audacem facit: Qua ſic flebiliter poſcẽte, mox ut beati dextera ſupra expirantem ſignum Crucis impreſſit, quaſi uigil de ſopore, infans lac matris expetijt, q; iam manifeſte rigebat in funere. Ita momento temporis, & filius de mortis fauce, & mater tollitur de mœrore. Hinc circunſtans populus ſtupore concutitur, fragor in partes attollitur, gratias creatori referentiũ de præconio ſacerdotis præcipui, à quo morbis iugiter & mortibus imperaretur.

Signo Crucis reddit uitam infanti

CAP. XLIIII.

DEinde accedente illo in Brandeiam, uicũ Pariſiaci, Miſſa ibi celebrata, ei in ſecretarium cathedra deportata eſt. Tũc offertur paralytica, uniuerſorum membrorum damnata gerens officia, nullum uigorem retinens plantæ uel dexteræ. Moxque uir Dei habens in eo fiduciam, qui dona ſibi larga præſtabat, eam ut uitalis olei benedictione ſuperliniuit, morbus omnis excluditur, atque ſalubris uigor illabitur: recreatisque uiſceribus, melius renaſcitur ſaluti, quàm germine: plus acquirens ex munere, quàm ſumpſiſſet origine: ita ut poſtea ſuis manibus tunicam ſancto faceret & offerret, quaſi medicinæ acquiſitæ tributaria.

Vitale oleum.

CAP. XLV.

TRadidi memoriæ, quod uiuat in laude. Itaque Andegiſilus, Maior domus regiæ, cum quartano febrium typho grauiter angeretur, occurrit beato uiro, fidens de beneficio. Quem homo Dei ſtatim in ſuam cellam deputans, cum uno ſolo diacono reſidere iubet incluſum. Tunc anxius & ieiunans miniſter quid faceret? Excogitat trepidus, unde curaretur infirmus. Idcirco febricitantem uiſum, Dei ſerui rachaena undique obuolutum, diligenter componit eius in lectulo. Quo facto, eadem die tactu ueſtis nobilis, quaſi impetu fluminis, ille quartanæ febris ignis omnis extinctus eſt. Et redeunte iam ſancto de prandio, ac reſerato cubiculo, ſanus homo ſurrexit è lectulo, exultante pariter miniſtro pro ſanitatis præmio, tuncque ſibi reſoluto ieiunio. Sic tactu beatæ ueſtis, ſalutem operatus eſt abſens.

Nota de ſanctis ueſte miraculũ.

CAP.

CAP. XLVI.

EXequamur arrepti itineris uiaticum. Deinde cum Pictauis uir Dei ad beatum Confeſſorem proficiſceretur Hilarium, quædam mulier, Baudefeiſa nomine, de Secotbiaco uilla, inter duos uix aduecta & repræſentata eſt, quæ erat muta, clauda uel manca. Lingua rigebat immobili, & anhelitu uia yalpitante: pars erat iam tota quaſi de funere pēdens, ut uidentibus oculis, reliquum eſſet cadaueris. Super quam miſericorditer ut ſignum S. Crucis expreſsit, confeſtim omnis uigor per membra diffunditur, uenarum ſleauoſi riuuli ſuſcitantur, neruorū imbecillis ſtupor excutitur, atque naturali motu ad uitalē uſum tota fabrica renouatur. Linguæ quoque plectrum reſoluitur, digitorum glomi tenduntur, pedū bales ſolidantur: totamque uiſcerum molem hoc fuit apud ſanctum uiuificare, quod tangere. Quæ conualeſcens tali medela, tertia die ad ciuitatē, ſancto gratias agens, ſuis occurrit ueſtigijs.

Signi S. Crucis uis.

CAP. XLVII.

OPeræprecium creditur etiam illud inſerere curationis præconium. Pagum quoque Vindocinenſem uir beatus dum præteriret, in Rauſidonem manēdi gratia declinauit. Vbi in eo tantum robur benedictionis inualuit, ut ſtipulam lectuli, in quo ibidem requieuit, quiſquis fideliter abſtulit, donum medelæ ſecum portaret, & de ſemine paleæ frugem meteret medicinæ.

Nota lectulis de lectuli ſtipula.

CAP. XLVIII.

REddat hic teſtimonium nobilis facti urbs Nānetum. Quo uir Dei accedens, religioſo admodum eaceptus eſt obſequio, occurritque ei Tecla, Damiani cuiuſdā matrona, hominis prōpti negocijs, ſupplicans ut eundem uirum ſuum, aut ipſe paſtor, aut ſui miſsi requirerent. Qui, quia illīc fuit acceſſus difficilis cum chriſmarijs, ſuū illuc diaconum direxit. Qui percurres ad hominem, ut ſibi iuſſum fuerat, infirmi uiſcera tangit. Altera quoque die eaoratus, ipſe accedit ad debilem, qui adhuc duplici ſub tortore, hinc preſtus ualetudine, inde podagræ uulnere cruciabatur, liberandus ad præſens. Tum ſacerdos altiſsimi infirmum oleo benedicto perunxit, eoque momēto debilis ſtatim manibus directis, longinquo de languore greſſu ſolidato proſiluit.

Oleum benedictum.

CAP. XLIX.

SĒd ut duplicaretur in una domo myſterium, & quæ præceſsit in patre, medela perueniret ad prolem: (Habebat. n. filiā) hæc offertur ei puella Maria, cæca, lurda & muta. Eaponūt nanque quaſi uiuum cadauer ante ſancti ueſtigia, dicētes bone paſtor, adhuc quod medicinæ reſtat, huic languidæ impende. Nam tibi credimus ex hoc reſeruatum, unde teneres præconium: ut uidelicet nunc reſtituta familia acquirat a ſacerdote, quod amiſit de germine. Tūc pietas inſignis aduocatur in lachrymas: moxque ad militiæ ſuæ belliger arma cōuertit, & ad obtinēdā uictoriā preces offert fortis orator. Deinde ſurgens ob oratione, ac oleo benedicto loca capitis puellæ perūgēs, in Trinitatis nomine trinum ab ea depulit lāguorē. Nā ſtatim patefactis auriū oculorumq; meatibus, muta loquax efficit, uniuerſis plaudētibus. Quo facto, negociatores ciuitatis Nāneticæ, quiſq; ſui remedij pecuniā, ut potuit, ſancto uiro diſpēſandā pauperibus, deuotē uel obtulit, uel direxit.

Rurſus adhibet ſacrum oleum.

CAP. L.

LEudegiſilus quidā, uir illuſtris, inata quod ipſe proleſſus eſt, cū aliquis ea familia ſuæ domus incurreret typhum cuiuſcūque febris, aut aliquid frigoris, ſtatim lauans illas literas, quas olim in ſubſcriptione, manus ſancti depinxerat, aquā languenti bibere dabat, & quamplures ſuos hac medela ſaluti reſtituit.

Vide rē reuera ad mirandā.

CAP. LI.

BReuiter his perſtrictis, proſequamur ex reliqs. Chuſinus quidam incongruè dum die Dominico equo curam impenderet, miſſa manu in uulnus, ilico digitus eius intumuit. Sed hinc graſſante feruore, tota pars brachij relaxatur putredine. Quippe per Belſam ſancto itinerante, ut ad domum ſuam diuerteret, precibus fuſis obtinuit. Mox eius brachium uir Dei aqua calida confouit, inſuper & oleo benedicto perungens, ſuperpoſitis caulis folijs, mirificus medicus alligauit. Sicq; quicquid inerat ulceris, precioſa huiuſmodi cura reſtrinxit. Poſt uero ipſe gratias referens, ſancto uiro occurrit, tali curatus malagmate.

CAP. LII.

Item ſeruus matris eccleſiæ, Libanius nomine, die Dominico ſepem inconſulte dum clauderet, manus ei contractæ ſunt ultione præſenti. Qui ad ſanctum uirum Pariſior, morbo caſtigāte, percurrit. Quem olei benedicti liquore perfuſum, ac myſterij potius unguento reſperſum, addita oratione, incolumitati reſtituit.

CAP. LIII.

PEr ſingulorum compendia currant rerum miracula. Nanque Andulphus, eccleſiæ Pariſiacæ clericus, dum die reſurrectionis in uineola ſua nuces ab arbore excuteret, ꝓ eo, quòd operatus in die illuminationis fuit, merito cæcitate percutitur & uultu tenebroſus perſtitit anni ſpatio. Dehinc uerò pontifici oblatus, & ſancto ab eo unguine perfuſus, diei rurſus eſt redditus. Sic ſacerdotis ſerenum, clerici purgauit nubilum: & quicquid miniſter amiſit medicabilis Præſul obtinuit.

Paſcha, dies illuminationis.

CAP. LIIII.

ET quia creſcunt genera miraculorum per tempora, cum aliquando regi præſentandus uir beatus occurreret, in uilla Rotegiaco clericus ei quidam, nequitiæ ſpiritu uexatus, adducitur. Vnde expulſo aduerſario, uidentibus circunſtantibus uel ut auis paruula, de capite energumeni umbra fugata egreditur. Quam cum reliqui per domum uolitātem inſequerentur, ipſe ſanctus ſuis eam contriuit ueſtigijs. Sed cum pede comprimeretur, conuerſus eſt repente ſallaa in ſanguinem, geminato uiri præconio ut nec quidem calcaretur, & ſui caſus indicio multifarius artifex fieret ſanguis, reus idem ſanguinum.

Dæmoniacum purgat.

CAP. LV.

PRoducit & pagus Oaimēſis inter*noſtra, quod ſuum eſt, ne teneatur in obſcuro poſteritati res luminis. Siquidem uir ſanctiſsimus ad uillam Taſiliacum dum declinaſſet, poſitus in itinere, offertur

** monſtra.*

offertur ei mulier, cui duplex inerat morbus, inde uetuſtas, hinc cæcitas. Hæc enim ſibi ſalutem deprecari uerbis trementibus incipit. Qua ſupplicatione idem motus, ſenis ſcilicet mulieris & debilis, oratione præcedente ac oleo ſuperfuſo, mox lucernę oculorum reddunt luminis radios, & datis ſpecularibus, tenebræ fugerunt. Qua illuminata, Deo reddentes gloriam, per quem ſanctus operabatur, adſtantes, illius quoque digna præconati ſunt merita.

Cæca illuminatur.

CAP. LVI.

Dinumerandi ſunt morbi, ut prædicetur fons medici. Daningus etenim, Aruulphi filius, ita capite, oculis, & totus hydropis morbo tenſus erat uiſceribus, ut inurris ſimilitudinem totus uenter eſſet: & penetratis iam uitalibus, uelut uitrum perluceret infecta cutis intrinſecus. Qui à medicis deſperatus, ad beati uiri in extrema ſorte confugit remedium. Quo mox ueſtibus exuto, ac ſacris manibus peruncto, hydropos inclusus liquor liquore cōſumitur, & aqua infuſione olei ſiccatur. Sic modo admirabili (nec enim humor ille foras egreſſus eſt, nec intus languor retentus) arte prædicabili humorem ex humore ſiccari.

Hydropicus reſtituitur.

CAP. LVII.

Itidem cum ad baſilicam beatiſsimorum Geruaſij & Protaſij uigilaturus accederet, quidam cæcus inſtitit miſericordiam poſtulare: Cui uir Dei præcepit, inter altare & ſanctorū reliquias ut iaceret. Quo peracto, primo diluculo mox ut ſuper oculos eius ſignum Crucis intulit, lux effulſit. Et ſic totus labor medici curā infirmo per uirtutē Crucis impēdit.

Enquāto facit uir ſanctus ſacras reliquias

CAP. LVIII.

Mulier quoque de ſupradicto pago * Oximenſe uenit, petens redemptionem à ſancto uiro quæ forte nihil accipere meruit. Dehinc Britannus quidam presbyter pro infirmitate rectoris patriæ ſuæ benedictionem ſanitatis, necnon & ab eo reliquias expetijt. Qui peracto negocio, iter ſuum lætus regrediens, fortuito manſionem in uilla, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam maritus alloquitur, ut ſicut alij, & ipſi ad reliquias domini Germani occurrerent. Quæ ire deſpexit, pro eo quòd ei ſanctus uir olim poſtulatam redemptionem non dederat. Sed ſtatim loco, quo ſterit, uelut ſtipite, greſsū mouere non potuit, manibusque contracta, ad reliquias ſancti, manu mariti deportata eſt. Inter hæc autem dicti pœnitens, miſerante pio uiro, ſaluti reducta eſt, confitens eius deſpectu ſibi hoc repentinum acceſsiſſe periculum.

Occurrere reliquijs nolens mulier punitur.

CAP. LIX.

Et quoniā ſuo merito ſemina ſalutis uſquequaque diſperſa ſunt, cōtigit ut uenerabilis Flamerus Abbas de Canone Turonico, manu ſancti ſubſcriptam accepiſſet epiſtolam. Qui cum ſuū monachum per duos ferè annos febribus decubantem, ad lectulum uiſitaret: requirit infirmus, undè ueniſſet pagina. Cui reſpondit Abbas, à domino Germano ſibi fuiſſe directam. Quam illicò petiit ſibi porrigi, & cum de ſubſcriptione eius lingua detergeret literam, ſalus deſcendit in uiſcera, ac atramēti pictura, cuncta mox deuicit unguenta. Et approbatum eſt languido recuperato, ut dicamus fideliter, de ſancti ſubſcriptione illum ſibi ſalutem hauſiſſe.

Nota inſigne miraculum.

CAP. LX.

Dehinc cum ad Carnonā caſtellum accederet, quidam ſe ei ingeſſerit manu contracta debilis, pro eo quòd die Dominico aliquid operatus ſit. Quem præcepit in uillam Cariacum poſt ſe feſtinum accurrere. Quo accedente, dum digitos eius ſacro perungeret oleo, ſubito ſicca palma reuireſcit ex altera, & adſtricta cutis oſsibus, intercurrente humore, mox relaxauit articulos: iuncturæ uero iam pene diſiunctæ, retenduntur in digitos, arriditas diuturna ſuffuſa refloreſcit in uena. Sicque uulnere clauſa dextera, inter manus medici ſana redditur & diſtenſa.

CAP. LXI.

Accidit ut itidem ſanctus olim remeans de Nanoetico, domum cuiuſdam illuſtris uiri, nomine Munichij, ſuo ſacro illuſtraret ueſtigio. De cuius ueſte eiuſdam uiri matrona rapto fideliter filo, recondit in oratorio. Quæ non multo poſt ualetudinem irruit: ſed uigilijs in honore ſancti eodem in oratorio deuotè celebratis ac Miſſa, de præſenti curata eſt. Ita beatiſsimus non ſolum manu ſanauit, quod tetigit, ſed etiā abſens nominatus, languentium ſæpè curas ſparſit.

Ecce antiquorū deuotio.

CAP. LXII.

Attila uir illuſtris, ac regalis aulæ domeſticus, corruens in balueum, læſit grauiter brachiū. Iamque computruerat ipſa quoque manus ab humero. Qui dehinc medico adhibito, dū curam ſibi uellet impēdi, rupta uena uiſcerum, penè omnis in momento uitæ ſanguis effuſus eſt. Nunciatur autem Pontifici, hominem eſſe in funere. Nec mora: pietatis impulſu occurrit ſenior. Quem lachrymis conclamatum, ſine ulla uidendi ſpe oculis iam clauſis oppreſſum inuenit atque expoſitum: cuius tamen uix adaperit fauces cum cultelli manubrio. Et oratione prius data, intulit ei in os paululum aquæ frigidæ ſemel, ſecundo uel tertio. Interim expectans, quis eſſet rei exitus, aſcendit circa lectulum: tranſactaque fere hora, rediuiuo ſingultu exanimatus concutitur, ac molli motu anhelitus euocatus reducitur, laucium quoque meatus, relaxatis uiſceribus, ſpiritu intercurrente recluditur. Itaque ſic conualeſcens, uita de morte reuertitur. Dehinc quaſi de ſopore expergefactus, interrogat, ad caput eius quis fuerit. Adeſſe quippe dominū Germanum, à circunſtantibus dicitur. Quo audito, poſtulat mox manū ſancti ſibi dignanter porrigi, ita eum incipiens alloqui: Domine, tu me reuocaſti longo euntem itinere: tu uitam donaſti, tuq; perditam mihi loquelā pius paſtor reformaſti. Statimq; obtulit ei ſaccum plenum pecuniæ, & balteum ampli ponderis, quod pauperibus erogaret, mercedem uitæ uel gratiæ.

Mortuus redit ad uitam.

CAP. LXIII.

Pergeusque Auguſtudunum uir ſanctus, Rotegiacum dum peruenit, cōperit ab Abbone quoſdam illuc retentos in carcerem. Igitur pro abſoluendis ſupplex Tribuno ſuggerit, ſed ille nimis durus, non annuit. Hinc ipſe cauto conſilio dum dicit ſe campum circuire, currit deuotus ad carcerem, atque ad exorandum prouolutus ſternitur. Itaque tēpore nocturno ibi catenæ diſcuſſæ ſunt, ac ualidus

tormeo-

Capti ui libe rātur dimini tus.

tormenti rigor ad fragmenta redigitur, ſera grauis illiditur, poſtis è cardine uellitur, feralis carcer recluditur: & damnati, ad uitales auras quaſi redeūt de ſepulcro. Itaque fit, ut ei Rotegiacum matutino tempore ingreſsi occurrerent, & qui ſancto non præſtitit, pro abſolutis reis Tribunus ipſe reus effectus eſt.

CAP. LXIIII.

IGitur cunctorum ſaluti ſemper inſtans ſolicitus, cum Bituricas acceſsiſſet pro ordinatione Felicis epiſcopi, prædicante illo, Sigericus quidā Iudæus, fidei ſacramento percepto, conuerſus eſt. Habebat n. in Iudaiſmo cōiugem, Mammonam nomine. Hæc de ſui conuerſione dum nec mentionem quidem reciperet, ſæpius per miſſos beati admonita: ſed magis refugeret, facta ad eam uigilia doctor ipſe profectus eſt. Quæ cum beatum uirum nec etiam uiſu uellet intendere, decantato curſu Tertiæ, manum ſuam pontifex ad mulieris frontem dignanter admouit pietatis ex opere. Statim à circunſtantibus de mulieris naribus, quaſi ſcintillante igne, fumus egredi uiſus eſt, ut cunctis clarum fieret, eiecto inſidiatore, mulierem uſque tunc repugnaſſe ſaluti ſuæ per obſidem. Tum exonerata inimici faſce, reſpirans confeſſa eſt, nunquàm ſe prius faciem beati uiri potuiſſe conſpicere. Inde petens ac humiliter ſupplicans, cum propria domo meruit effici Chriſtiana. Nam & exinde quaſi capite ſubdito, exemplo eorum multi Iudæorum ad fidem conuerſi ſunt.

Nota, De cātato curſu Tertia.

Obſidē id eſt, obſeſſorem.

CAP. LXV.

Siagrius Auguſtudunen. epiſcopus.

DEcet hic illud inſerere, qualiter peregrino ſit reuocata lux oculi. Itaque pergēs Auguſtidunum pro ordinatione Siagrij epiſcopi, illuc inter reliquos aduentantes ciues, Florentinus quidam uir * illuſtre pro conſenſu ſuorum delatus eſt. Erat enim habens næuum in oculo, qui ſpecioſitati eius derogaret aliquantulum, ne florens idem haberetur in uultu. Interea dum laudes acclamantur Epiſcopo, ille a quodam ignorante ex improuiſo percutitur eodem in oculo. Euulſusque de loco, cœpit ſupra maxillam dubio pendere cum uiſu. Qui curſu propero beatum Germanum cum clamore proſequitur, multa ſecum concrepitans, ut loqui ſolet calamitas. Tunc ſancti manu lumen in locum reducitur, atque interim ab eo ad S. Symphorianum dirigitur. Qui pro ipſo demum tam diu uigilijs inſtitit, donec amiſſus oculus, purgata priſtina macula, hoc addito beneficio, integrior redditur, & melior, inquā, redit poſt uulnera, quàm quod natus fuerat per naturam. Qui Florentinus deinceps Matiſcone ordinatus eſt epiſcopus.

Florentinus Matiſconen. eps.

CAP. LXVI.

QVanta uero fuerit uirtus eius ſignaculi, adeſt inter reliqua, res iſta teſtimonio: quæ producitur in ſequentibus. Cum igitur de baſilica. S. Martini ad uillam quandam Seueriacum recurreret, adiungit in itinere quendam Amantium iuuenem, quem etiam deprehendit a Iudæis duci nexum in ferreis. Requirit ergo, quid fecerit. Puer autem reſpondit ueraciter, ob hoc ſe duci in uinculis, quia recuſaret legibus ſubdi Iudaicis. Tunc imperat, diſsimulabant cum claui ijdem Iudæi uincula ferri reſerare. Sed dum illi huiuſmodi moras innecterēt, facto a ſancto uiro deſuper Crucis ſignaculo, mos ferri ſera euellitur, atque puer illæſus abire iubetur.

Impati id eſt iuſsi.

CAP. LXVII.

ITem cum Pariſijs ad baſilicā ſanctorū Geruaſij, & Protaſij orādi cauſa proceſsiſſet, ianuis obſeratis, ingreſſus illi negatus eſt. Tūc requiſitis clauib. nec tamen ipſis aperientibus, ſic ille reſerauit peſſulum facto ſignaculo Crucis. Stupor namque animos inuaſit præſenti miraculo, aperire ſcilicet potuiſſe de uirtute, quod claui duce non potuit. Hæc quoque ueneranda, præſente me, geſta ſunt.

Signo Crucis fores aperit.

CAP. LXVIII.

ET quia beato uiro nullum obſiſtit metallum, cum ligna, ſaxa, ferramenta etiam ante ipſum ſoluta ſint, accidit una dierum Pariſijs, orationem ut daret ad oſtium carceris, & ſequenti nocte intruſis ſubitum appareret lumen eodem in carcere. Vbi uiſus eſt idem beatus eos admonere ut ſoderent, quatenus indè foras procederent. Qui dicentes adinuicem, dominum Germanum ſe uidiſſe, hæc eadem ſigna ſinguli referunt. Tunc inuenta ſolummodo ſecum coſta de pecude, ſodientes amouent lapidem, atque prædicto occurrunt ad eccleſiam matutino tempore, cum tunc paulatim rediret ad requiem. Sic etiam multis cauſa ſalutis fuit imago Pontificis, & ad uicem beati Petri, dedit ſæpè noſtri ſacerdotis ipſa figura remedia.

Apparet captiuis.

Act. 5.

CAP. LXIX.

DEhinc illis ereptis, Tribunus ciuitatis ſæuire cœpit in milites, depuſans eorum fuiſſe negligentiam, quod uiro ſanctiſsimo dignè deputatur ad gloriam. Et cōuerſa in cuſtodes iracundia iudicis, qui ſolebant aſſeruare, tradidit ſeruandos in carcerem. Ablatiſque clauibus, iudex fit cuſtos cuſtodibus. Interim uir beatus Tribunū uocat ad prandium: ac dum pariter ſederent in conuiuio, ad menſam occurrunt & ipſi, qui fuerant miſsi pro eis in compedes. Claues uero habens in manibus, cum Tribunus de ereptis uix crederet, quod uidebat, agnoſcit ſe tandem ſic cuſtodiſſe, ſicut & milites, carcerem. Dataque uiciſsim uenia, culpa tranſit in gratiam.

Nota miraculum.

CAP. LXX.

INferat Aurelianis nobile uiri præconium. Qua de ciuitate uir Dei progrediens, damnatorum uoces exaudiuit è carcere, quo certè ſubterraneo habebātur ergaſtulo. Quod ſuperaſcendens, ac proſtratus accubans, orationem dedit amicus Chriſti cū lachrymis. hinc prorſus obtentu oraculi, inſequenti nocte, carcere patefacto, ad baſilicam S. Aniani confugiunt liberati. & ita beatus Pontifex poſt ſe reliquit ſuffragium.

CAP. LXXI.

NOn faſtidium ſit audire, quod Chriſtus ſuis præſtitit fidelibus, dum miraculorum ſimul uirtus creſcit & numerus. Itaque ſanctiſsimo occurrit quidam Pariſijs, cuius quaſi pugnua exuberauerat oculus, qui etiam uergere iam uidebatur in ruinam poſt uulnera. Quo ſuppliciter rogante, uir Dei tantum de ſaliua oris ſui eundem oculum liniens, medullam lumini mox reuocauit & gratiam.

Saliua ſua ſanat oculum.

Cap.

CAP. LXXII.

REferatur paruum & huic ſimile miraculum. Muliet quædam, Maoberta nomine, apud eandem urbem inflationis puſtulam habẽs in brachio, cruciata doloribus occurrit beato uiro. Quæ ſtatim pari medicamine, tactu ſcilicet ſaliuæ, curata, gaudens domum receſsit.

CAP. LXXIII.

Infinita eius miracula.

SEd ſi exequamur miraculorũ ſingula, quæ Inis geſtis in præſenti floruerunt uita, hæc ſine fine ſunt cępta, nec eſſet modus in pagina: quia quacunque pontificis ſe conuertit præſentia, nulla morborum generibus defuit medicina: & quotquot ſe obtulerunt languentium uulnera, tot ſalutis ſudie ſemina. Quænam ergo prima pontificis exequamur uel ultima, cum utique per ſeliuam oris ſui multa curata ulcera, purgata ſint energumena? Ante quamuis occulte ueniſſet hoſtis nequitiæ, ſtatim tamen ſe manifeſtauit fraudulenta fallacia, ac de conſpectu ſancti uiri, quia celari non poterant, nec eius tolerabant præſentiam, eiecti, terribili eiulatu ſua gemebant incendia paſsim per loca uolutati, exponebantq́; ſua crimina ſuſpenſi per aera: frequenter nec interrogati confitebantur & nomina, cũ etiam ſæpè, ſuo impulſu currebant ad ſanctum uirum crucianda ipſe dæmonia. Cuius miniſter * quo locum eius tangebat baculo, illic energumenus pendebat religatus aereo uinculo, & quaſi clauis affixo tenebatur ueſtigio.

Nota de ſaliua eius

ſor. * *quem.*

CAP. LXXIIII.

ET quoniam ſancto uiro ſæpe inimici tendebantur inſidiæ, ut aut equus illius lapſum incurreret, uel allidens eum ramus arboris tangeret, aut aqua uallis ſeu glacies illi periculum generaret, mox qui, aut quales, uel qualiter, totum energumeni à ſe factum, omnem etiam confitebantur & numerum. Cum uero pedem efferret de domo uel eccleſia, uideres ſtrages dæmoniorum ante tanti pontificis ac triumphatoris obtutus. Cadebant enim cateruatim circa ſancti ueſtigia, diuerſis modis effuſa: hæc muta, illa clamantia: illa fixa, hæc lubrica: & uelut ante iudicem dum ſua referunt geſta, eiecti, propria non effugiebant tormenta. Sed ad ſancti præconium quãta hæc laudatio, cum ineffabiliter multa & ſtupenda ab eo fierent ſub momento?

Nota

CAP. LXXV.

Largitas eleemoſynarum, ueſtes eius

CAeterum quantum eleemoſynis fuerit prodigus, explicari non poterit, nec ſi totius populi uos in unum ſe conglutinet. Qui frequenter poſt iuge cilicium, contentus una tantum caſula uel tunica, quicquid erat reſidui, nudo pauperi tribuebat, ut inops calefieret, largitore algente.

CAP. LXXVI.

Captiuorũ redẽptio.

QVanta etiam per illum fuerit redemptionis effuſio, nullatenus explicabitur uel loco, uel numero. Vnde ſunt nobis adhuc contiguæ gentes in teſtimonium, Hiſpanus ſcilicet, Scotus, Brito, Vaſco, Saxo, necnon & Burgũdio, dum ad nomen beati concurrerent undique liberandi iugo ſeruitij. Cum uerò aliquatenus quod daretur, nihil eſſet præ manibus, triſtis ſedens & anxius, ſeuerior in uultu, auſterior erat alloquio. Tum ſi fortaſsis ab aliquo inuitaretur ad prandium, compellebat conuiuas & miniſtros proprios, ut conferentes pariter agerent unde uel unum captiuum ſeruitio liberarent. & ſic aliquantulum ſacerdotis reſpirabat animus ex mœrore.

CAP. LXXVII.

QVod & ſi Dominus aliquid per manus ſancti diſpenſandum, aliũde dirigeret, mox in ſpiritu præuidens, ſolitus erat dicere: Gratias agamus diuinæ clementiæ: nam unde fiat redemptio, ecce appropinquat. Continuo autem eius ſine ambiguitate ſermo præſenti probabat effectu. Quod dum acciperet in manus, reſoluta mox ruga frontis, uult florebat ſerenior, greſſu pergebat alacrior, lingua fluebat iucundior: ut uidelicet crederes hominem pro redimendis alijs ſeipſum ſeruitutis uinculo liberare.

CAP. LXXVIII.

Concionũ eius efficacia.

QVis uero digne repetat, quãta uirtus uerborum ob ore rotabatur, dum prædicabat in populo? ita duntaxat, ut omni literaturæ naſceretur ſtupor, & fieret in commune generalis compunctio, atque omnino ex ore dicentis crederes, quòd uerba ſancto formarentur ab angelo, dum plus quàm homo loqueretur, translatus in mentis exceſſum, & abraſis uitiorũ maculis, ſynceritate dogmatis pectora plebis cogeret diuinis effragrante pigmẽtis.

CAP. LXXIX.

Curſũ dicit p̃ ceſsoras. Lectio ad menſã.

QVi equitans in itinere, ſemper de Deo aliquit aut uerbo contulit, aut cantauit, Curſũ nudo capite dicens, etiamſi nix aut imber urgeret. Cum uerò uenit ad menſam, confeſtim recitans adſuit miniſter diuina colloquia, ut inter cibi fercula, animi paſtus alimento, plus ſaturaretur conuiua: nullumq́ue tempus interpolans, quo non aut alijs prodeſſet, aut non ipſe proficeret.

CAP. LXXX.

Vigilia.

QVantam uero uigiliarum curam ſemper impenderit, quis enarret? aut quis toleratos algores ardore fidei prædicet, cum frequenter in lectulo, antequàm reliquos de ſopore * cõmoneret aſſurgere, quinquaginta pſalmos uel amplius indefeſſus in templo ſui pectoris Domino decantaret? Aut quis illud felix furtum uel auditu ſentiret, uel uiſu depræhenderet, cum ipſe de lectulo ſæpe etiã ſine caligis, ne ſentiretur ab aliquo, perrexit in oratorium, nullum ſibi in boccupiens præter Chriſtum occurrere? Quis celebrata uigilia, remeans ad lectulum, quaſi nil egerit, tunc primum reliquos excitabat.

CAP. LXXXI.

PRæterea longum eſt dicere, quanta ad pſallendũ fuit illi conſtantia, dum uelut ferri rigore gelu indurata eius caro ſubſiſteret, cum uidelicet ſæua frigus decruſtaret, & aquas in cruſtam uerteret. Qui cum ſuis uiſceribus ſic dimicaret ac uinceret, pene ſeipſum obliuiſcens, ac domeſtico tormento ſuperato corpore, de ſe triũphũ, in pace factus martyr acquirebat. Nam & ſe mutantibus clericis, ſine uiciſsitudine ipſe decantandi modulamina finiebat.

Cap.

CAP. LXXXII.

Nota de Cur ſu ex Canone abſoluẽ do.

DEnique cum penè incredibiliter dicitur hoc,
quod ſcitur: tertia noctis hora ingrediens ec
cleſiam, non eſt egreſſus ulterius pſallentium
ab ordine, donec clareſcente iam die, decãta-
tus ſolenniter Curſus uniuerſus, cõſummarentur ex
Canone. Tum uerò ſi domum regrederetur, ſatigatus
ætate uel frigore, aut illata eum diuerſorum inquieta
bat ſuggeſtio: aut certè ab ipſo requirebatur, ubi pr
beret ſuffragium: ut prorſus ad requiem reclinaret,
uel paululum, de querelis occurrentium afflictorum
uel pauperum crux pararetur in lectulo: poſtponenſ
que ſuas iniurias, ne uidelicet ſuggerentem preme-
ret illata neceſsitas, paratus pro miſericordia, ſemp.
currens pro uenia, pater & paſtor populi ad ſe alie-.
nas cauſas transferens & querelas, aut pro parte mi-
tigabat dolores compatiens, aut quantum poſſet, ex
toto curabat, corde ſubueniens.

CAP. LXXXIII.

Obitus feliciſsimus ſã ctiſsimi viri.

INtantum igitur ſacris amplificatus profectibus,
etiam diem beati ſui tranſitus ita prædixit, ut ſub
dimus: Ante aliquot dies uocans ad ſe notariũ, im
perat in cubiculo ſupra lectum ſuum ſcribere hoc
tantummodo. Quinto Calendas Iunias: omnibus ne
ſcientibus, quid hoc eſſet. Poſt tamen eius ſanctus di.
ſceſſus de ſeculo, manifeſtauit. Neq; enim hoc ei Do
minus ſibi familiari animæ abſcondere pertulit. De-
nique eadem die poſt peractum prælium beatus mi-
grauit ad Chriſtum. His & conſimilibus ſtudijs, dum
uixit, occupatus & ſemper intentus, ferè octogena-
rius, per orbem mirandis actibus Apoſtolis aggregã
dus, ſanctis omnibus glorificandus, meritis coronan
dus, raptus corporeo uinculo, immaculato ſpiritu, ac
beatæ fidei dotibus perpetualiter uicturus, uictor
euolauit ad cœlos: Regnante Domino noſtro Ieſu
Chriſto, cui eſt gloria, honor & poteſtas in ſecula
ſeculorum, Amen.

DE S. MARTYRIBVS SISINnio, martyrio & Alexandro, authore S. Vigilio, Epiſcopo Tridentino & martyre.

Domino ſancto ac uenerabili, patri bonis omnibus præferendo Simpliciano, Vigilius epiſcopus Tridentinæ eccleſiæ, ſalutem.

29. Maij.

QVanuis facta martyrum mentio-
ne, non uerbis merita, ſed uerba
meritis cõmendent, potiusq; ſit
cõſtantiæ ſilẽtio præterire, qui-
bus eſt probata uirtus: tamẽ qa
ſuggerere cauſas, loca, pugnaſ-
que martirij pietas impulit, ad-
monuit debitum, coegit officiũ,
trepidantem mœrore linguam paginæ non negaui:
quia nec abſcondi poterat lucerna ſub modio, nec
uox pij ſanguinis reticeri. Poſt multos nanque patiẽ
riæ gradus & ſedulas pugnas, recens perfidiæ acceſ-
ſit iniquitas. Quibus miniſtri in eccleſijs, quæ nuper
fundatæ fuerant, laceſsiti ſunt, ac martyrij titulos cõ
parauerunt, parati ad omnia, libenter omnia ſuſtinẽ
tes, nulli dantes occaſionem, occaſione gloriæ gloriã
meruerunt. Quorum uita, ut ſumma rerũ faſtigia* re
ferã, propter ſcientiæ notitiam fuit tã ſolicitudinis,
quàm propoſiti ſingularis. Nam omnes liberi nexu

** Referem. Siſinnius ethnicis*

Chriſtũ prædicat. Gen. 19

coniugij, Deo Immaculatas animas, ut ſanctas ho-
ſtias, præſtiterunt. Denique primus, uocabulo Siſin-
nius, nouam Chriſtiani nominis pacem intulit Bar-
baræ nationi: quam per annorum ſeriem, quòd in ſe fuit,
iugiter cuſtodiuit, nullum conſortium pollutæ ho-
ſpitalitatis agnoſcens, uelut Lot Sodomis ſtupendo
timore reuerentiam ſeruauit: ſed ouis tota, quamuis
in luporum medio conſtituta, ouile quæſiuit, quod
impenſis puſillæ fidei uotis, monſtrus primus in illa
regione fundauit. Cuius miniſter, ſi me eum recenſe
re dignaris, per hoc uelut ex debito eſſe promeruit,
ſenex ut æuo, ita merito præceſſerit.

Martyrius Lector, antea miles.

Lector quoque Martyrius, eius adminiculo ſocia-
tus, iam nominis pignore commendante, religioſæ
profeſsionis exordia poſt militiam temporalem cate
chumenus induit. Nam proiecto a ſe cingulo, reiecto
q́ue parentum uel fratrum carnalium cœtu, intelli-
geos ſeſe ueræ lucis authore Deo gratiam cõſecutũ,
inter Lectoris officium ſociatus, diuinæ laudis can-
ticum auribus primus ſurdæ regionis intonuit, atten
tus operibus iugiter ſpiritalibus, laſſatus ieiunijs cõ
tinuis, lectioni ſuæ pædagogus, in lucrandis anima-
bus anxius, quàm breui temporis impendio, tantum
fœnus ante præmiſit, ut illi corona merito crederet.
Quid liberatas animas referam, in ſinu ro Abrahę ple
na luce perfectas, quas ſuperſtitio perfida, dierũ ob-
ſeruantia, alienato iure naturæ, crudeli morte damna
bat? Verũ ille ſubductis maternis uberibus lacte tur-
gentibus, peregrinus nutritus, concedentem ſemper
matri quærebat affectum, reſurrectionem exemplis
prædicatam, uiuentibus oculis dicaturus. Hæc ſunt
pauca de multis.

Alexãder, frater martirij.

Alexander quoque, Martirij conſanguinitate ger-
manus, tertius Trinitatis hoſtiam complens, parẽ cõ
feſsioni ianuam reſerauit. Nam patriam, inquam, de-
inde peregrinus, parentesque deſeruit, comes in pro
bationibus fidus, fide magnanimus, miſeratione pro
penſus. Et ſi teſtimonio meo utcunque creditur, non
ſunt, niſi ipſi ſibi, alterinſecus præferendi: quos cõmen
dari non opus fuit, niſi forte quòd decuit. At uero hacte
nus ſunt alleuata faſtidia, ſi adhuc auribus libenter
admiſtitis. Nam fumoſa gentilitas contra uaporem
fidei zelo diaboli, flãma furoris incaluit, & inde iam
lentum fomitem ſerpens, quòd opibus (ut dixi) fidei, pau
pertate deuota, primus id loci diaconus eccleſiæ ta
bernaculũ poſuiſſet. Acceſsit quoque iuſtę ad titulos
cauſæ, quòd quondam hoſtias diabolo de Chriſtiana do
mo fideli miniſterio prohiberet, & luſtri feralis ue
xillo præferri uexillum meruit paſsionis. Nam inuita
ta ſub uno præmio manus, ad ſanguinem conualuit,
ac matutinis horis ſe, nimium antecedentis diei uul
neribus fatigatum, nec aliter lectulo deprehenſum,
emerita quiete ſepeliuit. Lector quoque haud unquã
impigre Deo ad miniſterium antelucanũ ſeruiebat,
cui in ſacrificio diaconus famulabatur, & medicinã
uulneribus * immoratus Martyrius eabibebat, quam
opere, quo deprehenſi ſunt, compleuerunt. Siquidẽ
ſecedens ad hortum lector, qui eccleſiæ cohærebat,
captus, uitæ ſuæ arborem a radice plantauit. Oſtia
rius etiam paſsioni adiunctus eſt: hoſpitio deprehẽ
ſus, animam ſuam ut non obtulit, non negauit. Verũ
omnes in unum collecti, aliquot ſpatia tracti, Deo
animas expirarunt. Et duorum quidem ductum eſt
corpus exanime: tertius uero, qui tenaci uita, ita ſuit
pęna ſenſibili. Nam unius ſuas expectauit exequias.
Præparatus eſt de ſacris eccleſiæ culminibus, ſeu tra
bibus rogus. Hæc flãma martyres uelauit. Reuertẽſe
aſit uoto, cogitamus nobiſcũ, ut id loci Baſilica con-
ſtruat, ubi primũ fidei glorioſę teſtimoniũ meruerũt.
Nũc me immeritũ, in utroq; cõſortẽ, paterno amore
conſolare.

Reddũt animas ſancti martyres.

conſolate,& cum iiſdem ſanctos apud ipſos exorator accede,quatenus poſsim die illa fimbriam aut ſacerdotum aut martyrum, iam omnibus ſepoſitis, peccator attingere. Salutamus ſpeciali ſeruitio ſanctitatem tuam: quæſo, ut mœrorem meum Domino cómendare digneris. Item alia manu: Denegare nõ potui,quod tuum in nobis erat,glorioſius fieret ſuſcipientis merito,non gratia largientis. Dies auté paſſionis ſanctorum, quarto Calendas Iunias, ſexta feria,luce naſcente.

EORVNDEM SS. MARTYRVM Siſinnij Martyrij & Alexandri hiſtoria, ab alio quodam aliquanto explicatius cõſcripta,idque grauiter & erudite,habetur in antiquis MS. codicibus.

Maij 29.

IN diebus illis, præſidente cathedræ ſanctæ eccleſiæ urbis Tridentinæ ſancto ac uenerabili Vigilio Epiſcopo, qui poſtmodũ ipsã ſedem glorioſa effuſione ſui ſanguinis decorauit:dum quandam regionem ſibi uicinam, cui uocabulum eſt Anagnia,quæ uigintiquinque millibus a ſupradicta ciuitate abeſt, error gentilis uetuſta caligine obcæcatam detineret,tres uiros in locum præfatum antiſtes direxit, a quibus Deus prædicaretur ignotus. Ex quibus unus fuit Siſinnius nomine,in quo erat uenerabilis ſenectus,ciuis Cappadociæ,genere Græcus. Cui etiam Diaconatus credidit officium,nec immerito: ut miniſter altaris miniſterium uerbi euangelici conſummaret: qui proprijs ſumptibus eccleſiam in ſupradicta regione in uico,cui nomen eſt Metho, fabricauit. Cui coniuncti ſunt Martyrius & Alexander, & ipſi aduenæ illis temporibus,nunc autem domini ciuium & patroni. Ex quibus unus Lectoris, alter Oſtiarij ſortiti ſunt gradum:ut recipientes uerbum Chriſti,ab uno uocarentur,& ab altero intra aulam regiam reciperentur.

Siſinnius Diaconus. Martyrius lector, Alexãder oſtiarius.

Igitur dum per temporis prolixa ſpatia facti cultores eccleſiæ,cuius ſtructores, paulatim ſemen uerbi diuini ſpargerent, indigne tulit turma gentilium eccleſiæ culmen erectum: hæc cauſa odij prima fuit. Cumque ſæpe turbatum clangoribus excitata fuiſſet truculenta gentilitas,ut aduerſus ſanctos Dei pugnatura conſurgeret(in hoc autem fuit ſanctis perfecta uictoria,omnia patienter ſuſtinere, & priuata manſuetudine publicum ſuperare furorem) dum quodã ritu gentilitas phantaſiam ſuam protenderet, atque agrorum ſpatia circũirent, ueluti prodeſſe ſibi credẽtes diaboli ludum,luctuoſis ornatibus & diuerſorum pecorum pompis erectis, nuper de gente ſua conuerſum uictimas dare cogebant operibus tenebrarum. Quod cum uidiſſent Dei miniſtri, in defenſione ouis Eccleſiæ adſtiterunt. Tunc uero & ipſi appræhenſi, operibus confuſis communicare iubentur. Quibus reluctantibus, tanta ſanctorum membra cæde funeſta ſunt dilaniata,ut merito coronam martyrij conſummarẽt. Vna interim nocte dilata, mox peruenitur ad præmium. Nam ſanctus Siſinnius in capite tuba percuſſus atque ſecuribus confoſſus eſt, lectulo iam penè exanimis decumbens. Cæteris uero matutinis horis hymnum Deo canentibus,iam aurora erũpente, conſpirata ſubito gentilium manus colligitur, armata ſecuri atque præuſtis ſudibus. Quibus ingredientibus,fit ſæua direptio,prophanantur omnia diuina myſteria,ſaxorum moles a inſenſibilibus hominibus diruuntur.

Cæduntur atrociter

Sanctus igitur Martyrius, qui nominis ſui natalẽ meritis conſummauit, circa curam S. Siſinnij depręhenditur:& dũ pene exhalanti ſpiritum aquæ calicẽ propinaret, in horti ſecreta, qui contiguus erat eccleſiæ,receſsit,non fide infirmus, ſed meritis ſe indicans inferiorem. Tunc uero a uirgine, cuius erat ipſe hortus,proditur.* Nam hæc uirgo typum futuræ eccleſiæ præferebat. Prodit eum,quem amittere nolebat: ut qui corpore & nomine iam martyr extiterat,corona capitis non priuaretur. Nã cõpræhenſus,ſtetit intrepidus,agens gratias uulneratus cælo capite,lotus iterũ baptiſmate proprij cruoris: nemoque illũ ſequi meruit de inſequentibus,qui fugere putabatur. Nam ideo martyr receſsit,ne in eius gloria perſecutor deperiret. Transfoſſus ergo ſtipitibus, ad idolũ ducebatur:in quo itinere pcioſam gẽmã reddidit Chriſto, & ñ uictima ꝓmeruit eẽ,q̃ ad arã diaboli pueniret.

** Non*

Martyrij cædes.

Tũc ergo ſtudioſè a militibus q̃ſitus, Alexãder cõpræhẽdit. Nã zelo fidei ſatis oibus notus, ut in terbuiris Trinitatis perfecta gratia cõpleretur familiarẽ inuenit aditũ confeſsionis (Nõ.n.poſt uenit ad gradũ honoris:ſed magis ad eccleſiæ ianuas indeſinẽter excubans,illuſis ſæpe gẽtibus, Chriſti notus diſcipulis) uiuaciore pœna. (Nã grauior eſt mors expectata, q̃ illata) ut quẽ gradus quaſi inferiorẽ dictabat, cõfeſsio auctior faceret coæqualẽ. Nã ꝙ in cæteris furor gẽtiũ tormẽta non diſtulit, hũc per lẽta tormẽta curſu ueIociore poſt comites ſuos cõtinua gloria ſuſcipiendũ trãſmiſit. Tũc uero appræhendentes corpora ſanctorũ, atque ad collũ S. Siſinnij tintinnabulũ ſuſpẽdẽtes,uelut animal trahebãt,inſultãtes atque dicentes: Nũc uindicet te Chriſtus. Nã & in his nõ defuit myſteriũ,ut uox illa rauca Chriſti dictaret pcõnẽ. Rauca.n.nõ per dubietatẽ fidei,ſed ſurdis clamãdo: necnon etiã ut uerbũ Dei indicem approbaret:quia ipſe primũ uerbum religioſæ uocis in his locis increpuit. Inter quos etiam uiuus Alexander uinctis pedibus trahendus apponitur,ut per ſcopuloſa itinera palpitantiũ mẽbrorũ partes dimitteret, donec ad uitæ terminũ perueniret. At uero poſt hæc uentum eſt ad tẽplum prophanũ ueteris Saturni, in quo igne copioſo conſtructo, & ſanctorũ præmiſsis geminis corporibus flagellatis, Alexãder iterũ confeſſurus ſtatuit, ut ſi nollet euadere flãmã pręſentẽ cæremonijs obediret. Verum uir ille impiorum munera reprobans, atque calorem fidei amplectens, glorioſæ paſsionis prometuit palmã. In tribus his impletum eſt myſterium Trinitatis. Nam maxima fidelium nõ defuerũt ſpectacula, quo nomine & a gẽtilibus ſunt increpati: qui etiam ſorte cõſimili pati potuiſſent, niſi trino nomine cuncti cenſerentur.

Locus obſcurus.

Trahitur S. Alexãder per loca aſpera.

Occiditur.

Taliter ergo,ut diximus, ſanctorũ cõſummata uictoria eſt, atque illis in cœleſti ſede collocatis, non defuit terror impijs. Nã cũ hæc ſexta feria completa fuiſsẽt myſteria, ut pridẽ in Saluator actũ eſt, ſumbra qdã nigræ nubis totã texit regionẽ ꝓximã terræ, fulmia diſcurrũt, coruſcationis rutilus ignis emicuit, ut eã ipſi impij non iniuſtè pro ſanctorũ nece ſe ſentirent ſuſcipere uindictã. Sed Apoſtolica in myſterijs una in ueritate cõpleta ẽ,ut ubi abũdarẽt tũc i hoc loco diuerſorũ ſimulacrorũ portenta, ſuperabũdarent nũc ſanctorũ martyrũ tẽpla:& oues, quæ in errore poſitæ, paſtorẽ non agnouerunt, poſtmodũ paſtoris ſanguine ditarentur. In quo etiam loco in ſanctorũ memoria baſilica conſtituta, atque fidelibus ad eorum limina cõcurrẽtibus, ut qs capacitatẽ fidei deſideret, tãtorũ uulnerũ lauacra & medicinã conquiret. Acta ſunt hæc ſub die quar. Calend. Iunias, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto in ſecula ſeculorum. Amen.

Abundant martyrũ templa.

VITA S. MAXIMINI EPISCOpi Treuirenſis, authore Lupo, qui eam ſcripſit anno Chriſti octingenteſimo triceſimonono.

PROLOGVS AVTHORIS AD VALDONEM.

LVpus Valdoni amico ſalutem. Amicos honeſtis certare officijs, ſeq́ue inuicē uelle ſynceris pręuenire obſequijs inter pcipua humanæ uitę negocia nō immerito deputatur. Quippe noſtra imbecillitas, mutuis freta ſubſidijs cooperante diuina gratia, nec lætis inaniter extollitur, & par effecta triſtibus; ab eis haud quaquã facile ſuperatur. Huius tantæ rei ſubtilis conſideratio me tibi, Valdo chariſsime, ſuaſit morigerari, & quod iam inde ab initio noſtrę cognitionis magnopere flagitaſti, ne tibi negarem, effecitt ſcilicet ut uitam B. Maximini meo ſtylo elucubrarē, & quæ res ad nos uſque qualibuſcunque literis decurrerunt, accuratiori ſermone cōuenienti reſtituerent dignitati. Huc acceſsit: quòd memoratum uirum clementi apud Deum interceſsione mihi plurimũ cōfido pfuturum, ſi eius actus, quanta poſſum diligētia, celebrãs, proponam neſcientibus imitandos. Verum in hoc opere illud me admodum coarctat, quòd multis, quæ, dum adhuc uiueret, egit, ut palam eſt ſilētio ſuppreſsis, uix patua geſtorum illius monimenta exſtant, & in his ipſis quædã fabuloſis inueniuntur ſimilia. Quò fit ut ampliſsimi uiri opinatiſsimæ maieſtati anguſta ſcribendi materia parum reſpōdere uideatur. Omiſsis itaque his, quæ fidem cæteris poterant derogare, non ingenij mei, uerũ diuinæ gratię fiducia, digna dũtaxat memoratu hinc narrare aggrediar.

Interceſſio ſãctorũ.

VITAE HISTORIA.

29. Maij.
Patria.

MAximinus urbis Aquitanicæ Pictauorũ indigena, clariſsimis eſt ortus natalibus. Siquidē antiquã proſapiam, à maioribus ſenatorij ordinis deductã, eius parētes ſortiti, Maxentiũ atq; hūc Maximinum felici auſpicio pcreatūt. Qui nobiliter ducati ſacris pariter literis inſtruebãtur, futuri qñq; Chriſtiani dogmatis egregij defenſores. Sed proceſſu tēporis Pictauorũ eccleſia Maxentiũ ſibi uendicauit pontificē, eã que idem poſtea florentiſsime gubernauit. Maximinus autē diuino inſtinctu genitale ſolum relinquēs, atque in Belgicam Galliam commigrãs, in Treuirorũ urbe ſubſtitit, & ſpectaſi præſulis Agritij magiſterio ſe informãdũ ſubmiſis. In quo tãta ubertas gratię ſpiritualis eminebat, ut apicē dignitatis titulo sãctitatis ornaret. Cuius rei fama tũ & alios diuerſis ex partibus, tũ etiã hunc Maximinum acciuerat. Ergo ad notitiã tãti uiri deductus, & eccleſiaſticis moribus aliquandiu diligenter aſſuefactus, clericatus honore donatus eſt.

Maxẽtius Pictauorũ eps.

Maximinus uenit Treuiros ad S. Agritium.

Cumq́ue augmenta uirtutum illi pararent incremēta cōſequentiũ dignitatũ, Quiriacus quidã, mira ſanctitate præditus, beati Eucharij eccleſiam nocturno tempore oratum de more ingreſſus, obſeruantem ſibi angelum, non per quietē, ſed uigilando intueri promeruit, eiusque uocem corporeis hauſit auribus præcipientis, ut Maximinum ex diuina iuſsione redderet certiorem, quòd Agritio epiſcopo, ad ſuperna gaudia intromiſſo, mox eſſet ipſe paſtorale miniſterium ſubiturus. Id Quiriacus propere dum compleuiſſet, beatus Maximinus huic honori modis omnibus ſe imparem fatebatur. Ita quem iã ſecretorũ inſpector probauerat, fragilitatis propriæ rigidus æſtimator, de ſe uilia ſentiebat. Hoc utinam homines nunc & intueri uellent & imitari: profectò nunquam Eccleſiaſticos honores, qui ſanctis & eruditis tantummodo competũt, corruptelis uitiorum obnoxij, oraculorumq́ue cęleſtium neſcij, pecunia mercatum irent, humeriſq; ſuis, uelut grauem ſeque oppreſſurã ſarcinam nolentes ac reclamantes, nequaquàm prorſus imponerent. Verum ut ab his quo paululum deflexit, noſtra reuocetur oratio, quòd ſēmel beatum Maximinum diuinitatis immutabile conſilium populo ſuo præficiendum decreuerat, Agritio per miniſterium reuelatur angelicum, ut ſibi eũ inſtituat ſucceſſorem: Qui abſque retractatione diuino parēs imperio, ſuis benedictionibus confirmatum, poſt ſe futurum deſignat pontificem. Nec multo poſt Agritius quidem momentaneam mortem ſempiternæ uitæ felicitate mutauit, & confeſſorum glorioſiſsimum cœtum commigrauit, Idibus Ianuarij,

In ambitioſos

S. Agritius decedit

Sanctus autem Maximinus, conſenſu ſacrorũ ordinum, totiuſq; plebis, adniſu, à uicinis epiſcopis pontificali eſt excellentia ſublimatus. Iã uerò quàm ſtrenue fit eo functus officio, ſummi authoris Hieronymi teſtimonio, qui aut cōtemporalis ei tametſi puer fuit aut proxime illius ætatem acceſsit, licet agnoſcere. Nãque is in præclaro Chronicæ opere, cum à ſecũdo anno Conſtantini, Conſtantij atque Conſtantis Auguſtorum, Arrianam impietatem, præfari Conſtantij regis fultam præſidio, perſecutam exilijs, carceribus & uariis afflictionum modis primũ Athanaſium, deinde omnes non ſuæ partis epiſcopos declaraſſet, paucis interiectis, ſexti anni, ſi quæ forte fuiſſent, res memorabiles notaturus: Maximinus, inquit, Treuirorum epiſcopus clarus habebatur.

Ei ſuccedit S Maximinus.

Hic ſiquis inſpiciat inſaniam Arriani principis tũ quam maxime efferbuiſſe, facile intelligit, perſecusionibus, quæ uulgo ueris importabãtur præſulibus, ſanctum quoque Maximinum alacriter participaſſe, ac uiolatæ fidei non declinaſſe modo contagia, ſed etiam aſſertorum eius peruerſis ac uiolentis molitionibus obuiaſſe. Nec adeo fuerat operoſum eas celeriter penituſque ſubuertere, niſi merito execrabilis impietatis miſerabiliter excæcati illius nefari ſceleris uel inuētores, uel defenſores, lumen rationis nequaquam, admittere conſenſiſſent. Nam quis unquam quæſo, de conſubſtantialitate patris & filij uel per quietem ſit auſus dubitare, niſi qui illam euidentiſsimam Dei ſententiam lurda præterierit aure, Ego & pater unum ſumus? Vnum dixit, tantum ſe profectò uolens intelligi, quantus pater eſſe cognoſcitur: ſcilicet myſterium baptiſmatis in nomine patris, & ſuo, ac ſancti ſpiritus non aliter tradi iuſsiſſet fidelibus, niſi æque ut patri ſanctoq́ue ſpiritui, ſibi quoque uoluiſſet deferri. Verum quis illos ferret non minus ſtultos, quàm impios? Denique cum ipſe filius dicat, Vt omnes honorificent filium ſicut honorificant patrem: in tantã imperitiſsimi homines proruperant audaciam, ut minorem patre filium eſſe contenderēt. Hi callidis argumentorum commentis ſua nitebantur adſtruere: contra, per Athanaſium atque Maximinũ, cæteroſq́ue propugnatores ac duces clariſsimos, Apoſtolicæ doctrinę ſemper ſuperabat authoritas. Laborioſe mendacium exquiſitis ornabatur ſententiis: per ſe ſatis decora ſimplex ueritas eminebat. Poſtremo poteſtas humana fortiſsimis bellatoribus turbulentam minaxq́ue conflauerat: diuina maieſtas animum, uires, arma, quibus illi uincerent, miniſtrabat.

Ioã. 10.

Ioan. 5.

Ex his, quæ præmiſsimus, beati Hieronymi uerba

etiã

eſti pauca ſint, tamen ſatis Maaimini ſanctitas poterit æſtimari. Sed eis ille no contentus, rem iotulæ maximis, meo iudicio, laudibus proſequendam. A quo, inquit, haud dubiũ quin Maaimino, Athanaſius Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopus, cum à Conſtantio quæreretur ad pœnam, honorifice ſuſceptus eſt. O uirũ beatiſsimum, ſummiſque principibus Eccleſiæ merito coæquadum, qui regiæ poteſtatis iniuſtum ſpreuerit impetum, & cum periculo, ſi non uitæ, certè dignitatis amplexus ſit cuſtodiam mandatæ diuinitus charitatis. Imperatorem furiata mente proditionis præmia proponentem, ſi opinari potuiſſet fore aliquem, qui cum ualeret, non ſolum Athanaſium minime proderet, ſed etiam ſtudioſe celaret: quas proſcriptiones, quæ exilia, quæ tormenta minaturus fuiſſet, depræhenſoque poſtmodum illaturus: & liquido apparebit quantum pondus iuſtitiæ tribui debeat huic ſancti Maximini conſtantiæ. Profecto fiducia, ex diuinis eloquijs concepta, docuit, quatenus ſit ſecularibus poteſtatibus obſequendum. Neque enim ipſe Deus iuſta præcipientem contemnendi hominibus, aut unquam Imperatores iniuſta iubentes, audiendi poteſtatem fecit. Nam etſi præſcripſit, ut Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei, reddamus: quòd tamẽ id citra uiolatione ſuorum fieri noluerit mandatorũ,

1 Pe. 2. Apoſtolus declarauit, qui dicturus, Regem honorificate: Deum timere, præmittendum curauit. Sed ò noſtri temporis mores degeneres. Omnes pene iam nerui priſtini roboris conciderunt: lenibus terroribus fracta ceſsit cõſtantia: pluris pecunia, quàm iuſtitia, æſtimatur. Quis iam Imperatoribus diuinorum præceptorum referare ſalutarem ſeueritatem nõ formidet? Quis eis ſua pericula, zelo diuini timoris accenſus, abſque fuco adulationis aperiat? Ego plane non ſum dubius, aut neminem, aut rarum nunc eſſe, qui ſi quẽ liber, ut quondam magnus fecit Athanaſius, iniquos motus Imperatorum fuga declinantem, uideret, ei, ut Maaiminus, gremium charitatis, Deo fiſus, aperiret: immo latebram præſtare uel remotiſsimus quiſque refugeret, ne, dum alium tegere moliretur ſemetipſũ laqueis calamitatis exponeret. At Maximinus in celeberrima eademque tunc regia ciuitate fortiſsimum excipiens confeſſorem, dũ eius ingenuè cõmunicauit periculo, participiũ ſibi peperit gloriæ ſempiternæ.

Synod⁹ Colonienſis cõtra Euphratã

Quanto autem ſtudio pro conſeruanda integritate fidei excubaret, alias etiam demonſtrauit, cum Agrippinæ ſynodali euocato conuentu, Euphratam epiſcopum, hæretica prauitate corruptum, cum his, qui frequenter conuenerant, pontificibus gradu mouit, Eccleſiaſtica uſus cenſura. Is enim inſanis accedens hæreticis, Ieſum Chriſtum non eſſe uerum Dei filium prædicabat. Nec miraculorum gratia defuit ſancto Maaimiano, quibus editis, ſuæ prædicationis fidem tardioribus faciebat. Siquidem cæcis lucem infundebat optatam, & paralyticorum ſolutos artus in priſtinum reformabat uigorem, & eos qui dæmonum perſuaſione humanam mentem exuerant, fœdo prorſus dominio liberabat. Quod ſi cui incredibile uideatur, ex his, quæ multa ad eius memoriam hactenus fiunt, poterit confirmari.

Miracula S. Maximini.

Nota tantius ricõſuetudinẽ.

Erat ei ſolemnis cõſuetudo ſanctorum luſtrare memorias, eorumque opem ſummis precibus flagitare. Cuius rei gratia cum Romam tenderet, opinatiſsimũ cõfeſſorem Martinum conuenit: iunctique ſummi põtifices, diuinis rebus intenti, laborem itineris non ut alij, ſentiebant. Illis itaque in ulteriora progredientibus, forte aſellum, qui ſarcinas beatorum ferebat, urſus offendit, eumque protinus deuorauit. hic Maximinus in nomine Domini feræ dicitur imperaſſe, ut quia iumentum non abegerat, ſed conſumpſerat, ipſa iumenti onus aſſumeret. Mira res ualde eſt, illam e ueſtigio ſucceſsiſſe oneri, & quoad reuerſi ad locum, qui Vriaria uilla dicitur, deuenirent, ſubuectioni manſuetiſsime famulatam. Ibi denique a ſancto uiro priſtinã uagandi poteſtatem recepiſſe, prius tamen licentia quenquam lædendi erepta. Verum quia ut praui ſibimet ſunt graues, ita boni ſuo ſemper delectantur conſortio, ſanctus Maximinus beatum Martinum Treuirorum urbem ſecum coegit inuiſere, ſuoque populo duplicata benedictionis reuexit commercia. Ibi Martinus ſpiritualem ſibi filium Lubentium Maaimino erudiendum commiſit. Cuius ille parens uoluntati, & eum ſacris inſtruxit literis, & impoſito gradu preſbyterij, in uico, cui Cubrino uocabulum eſt, præfecit.

S. Martinus Treuiros inuiſit.

Obitus S. Maximini

Ipſe autem pie memor propinquorum, patriam repetiuit, ſuorumque uſus contubernio, non multo poſt ibi uita exceſsit, ſanctorumque laborum ſuorum fructum, cumulata mercede, à Domino eſt conſecutus. Succedens in epiſcopatum Paulinus qui fidei ſuæ ueritatem exilij per peſsione firmauit, communicato cum clero & populo Treuirorum conſilio, ſanctum Maximinum ab Aquitania, ubi ſitus fuerat, reuehendum conſtituit. Itaque facto agmine, Clerus populuſque Aquitaniam uerſum tendentes, euenſis prolixis uiarũ ſpatijs, tandem haud longe à loco, ubi ille claudebatur theſaurus, admodum fatigati ſubſtiterunt. Ibi cæteris corpora curantibus, quidam ſeniorum proſtratu Domino ſupplicabat, ut illius exoptabilis loci, quem ipſe cum ſocijs penitus ignoraret, aliquod mererẽtur indicium. Vix orationis uerba finierat, cum puer gregem ouium ſequens, nomine beati Maximini iuratiue aſſumpto ouem, ſi quo ipſe uellet, accederet, ictu repellendam minatus eſt. Hic ſenior ſtupefactus, ubinam, quem nominaſſet, Maaiminus requieſceret, percontatur. Atqui puer uiciſsim quiſnam eſſet, qui tam clari uiri memoriam neſciret, admirando perquirens, poſtquam reſciuit aliunde aduentantes, eos ad locum deſideratum uſque perduxit. Ita illi laudantes Deum beatumq; Maximinum, etiã angelica reuelatione certiores effecti ſunt, illic, ubi monſtratũ fuerat, inueniẽdum quod quærerent. Verum cuſtos eccleſiæ ſuſpicatus id, quod euenit, ut eadem eccleſia excederent, quĩ aduenerant, & euentũ rei celauerant, imperauit. Mox celeberrima fama rem diſsipante, immanis excitata manus Aquitanorum, Treuiros moliebatur loco arcere: potuiſſetque cõmitti facinus peſsimum in Treuiri Chriſtianitatis fraternitatẽ opponentes, orando tãtũ ſtudio ſe conueniſſe firmaſſent. Aquitani Treuiros ſui timore perculſus arbitrantes, hinc remiſsi lætitia, uino indulgent, & quod erat conſequens, ſomno grauiori ſoluuntur.

Paulinus ei⁹ ſucceſſor.

Interea beato Lubentio, cuius eſt mentio ſuperius facta, imperat angelus, ut clauẽ eccleſiæ ad caput cuſtodis accipiat, & abſq; ſtrepitu eccleſiã introgreſſus, exoptatũ theſaurum abſportet. Ille cœtu aliorũ preſbyterorum adiuncto, ſumma cum properatione paret ac proſpero comitante ſucceſſu, clauis unde ſumpta fuerat cito refertur, & cateruis expectantibus quod tantopere cupiebant, infertur. Treuiris abitum maturantibus, Aequitani primo eos metu diſceſsiſſe dictitant, At ubi rei ueritatem comperiunt, coacto exercitu, recedentes triduo inſequuntur. Cumq; intra mutuũ cõſpectũ uterq; populus cõſtitiſſet, Aequitani crebris coruſcationibus tonitruiſq; atq; frequẽti emiſsione luminũ, quorũ nihil Treuiros contingebat, repulſi nõ ſine rubore ad propria rediere. Treuiris cœptum iter carpentibus, cæcus quidam ſpe recuperandi uiſus deduci ſe flagitabat ad feretrum. Cuius ut eum umbra tetigit, mox caligo cæcitatis abſceſsit. Ita unius incolumitate, gaudium multi ceperunt.

Treuirenſes ex Aquitania abſportat reliqas S Maximini

Cæcus uidet.

Paralyticus curatur.

Cumq; Moſomagũ caſtellũ p̃ueniſſent paralyticus quidam beato Maximino ſaluandus offertur. Nec irrita uota fuere fideliũ. nanque ut ſine dilatione optatæ redditur ſanitati, ſpecioſiſsimũ ſpectaculũ intuentibus præbuit. Vtque gratiã referre uiderentur eius loci habitatores, eccleſiã Deo ſub honore B. Maximini, ubi eius ſacræ reliquiæ fuerãt poſitæ, cõdiderũt. Emouiũ uocatur caſtellum, ad ditionẽ iam pertinens Treuirorum. Hoc ingreſsis *eæequiarũ baiulis, q̃dã fœmina maligno ſpiritu obſeſſa, quærebatur, quid ita Treuirorum populus beatũ illuc Maximinũ deportaſſet, cũ ei poſſent ſufficere ſancti Dei Eucharius, Valerius, & Maternus, necnon Agritius, quos dæmones ut uioſētos paterẽtur tortores. Nec diu teterrimus hoſtis miſeria infelicitate lætatus eſt. Siquidẽ poſt p̃miſſas uoces, meritis B. Maximini exire cõpulſus, ludibrij ſui p̃tãte priuatus eſt. Inde ad caſtellũ quod *Barlonis dicitur, ſancti perlatis reliquijs, duo accedẽtes leproſi, iã quãtum ualeret Maximinus, felici fama edocti, eius implorauere credula mente ſuffragium. Nec ſpes eos ſua fefellit. Denique mox diuinã experti medicinã, adepti ſunt integrã ſoſpitatẽ. Tot ac tãtis diuinis celebratis miraculis, Treuirorũ quõdã põtifex Maximinus, tũc autẽ apud Deũ certiſsimus iam patronus, urbi, quam olim egregiè rexerat, propinquabat. Iam uerò uix credibile fuerit, quanta tũc ad eũ multitudo cõfluxerit. Obuiam præſuli tota ſe ciuitas effudit. ruſticorũ ex agris frequẽs turba cõuenit: multi quoque ex uicinis urbibus occurrerunt. Cõpulerat hæc agmina in unũ ueneratio Maximini, q̃ Paulinus totius ſignifer pietatis ſua glorioſa decorabat p̃ſentia.

*for. *reliquiarum.*

**Arlonus.*

Vide priſcorũ Chriſtianorum erga ſanctos deuotionem.

Cremabant precioſi odores, cereorũ copia reſplẽdebat, diſtinctæ ſacrorũ acies ordinũ, feſtiua cantica perſonabant. Ita exceptũ deductũque ſacratiſsimum Maximinũ inſignis cõfeſſor Paulinus in eccleſia beatiſsimi Ioannis euangeliſtæ magnificè ſepulturæ tradidit. Huc poſtea cæcus quidã a natiuitate, ex territorio Beneuentano deductus. Creton uocabulo, monitũ ſe a principe apoſtolorũ Petro, dũ Romæ ſpe recuperandi luminis moraretur apud eius memoriã, fatebatur, ut Belgicã Galliã peteret, ubi ſanctus requieſceret Maximinus, q̃ illius meritis poſſẽt ei optatæ ſanitatis gaudia p̃uenire. Qui pergẽs, uenit ad locũ: & dum cuſtodi narraſſet eccleſiæ, nomine Gosberto, ad ſepulcri penetralia intromiſſus eſt: ubi ſe cõfeſtim lucis cõmerciũ repetiſſe miratus eſt. Poterat beatiſſimus Petrus cæco ſumma facilitate, quod petebatur, p̃ſtare: uerũ gloriã miraculi transferre ad Maximinũ maluit, ut meritorũ eius euidẽter cunctis panderet qualitatem.

Cæcus a natiuitate recipit lumen.

Præterea in crypta, ubi oſſa uenerandi põtificis cõdita fuerant interiectu temporis aqua ad altitudinẽ unius cubiti excreuit: dictuque mirabile, ita ſepulcrũ omne ſuo ambitu cinxit, ut tamen ab eius crepidine abſiſtens, non paruum intuentibus ſtuporẽ inijceret.

Trãſlatio reliquiarũ.

Igitur uenerabiles epiſcopi, Hildulphus, Clemẽs atque Gosbertus, conuenientes in unũ, & quod euenerat, diligenter examinãtes, trãsferenda beati uiri oſſa ex memorata crypta, & in loco, ubi nunc ſunt ſita, indicauẽre ponẽda. Quod q̃m ex diuina uoluntate decreuerant, procedens exitus indicauit.

His, ut opinor, non inconuenienter adijcitur, q̃ q̃dã fœmina, Franca natione, domique nobilis, Rodora uocabulo, cui tibiã atque pedem humor noxius areſecerat, ad memoriam beati uiri acceſsit, ibique preces magna cum obſtinatione continuans, ita ut a ſuis ad deſperationem obtinendæ ſanitatis impulſa, ut inde recederet, moneretur, diu deſperatam ſanitatem, ſtupentibus cunctis, recuperauit.

S. Maximini.

Iam uero illud quod eſt mirabile, quod Carolo principi obtulit. Nanque is, cum longa febrium vexaretur moleſtia, & cibi potuſque faſtidio, uitæ periculum incurriſſet, ei beatus Maximinus capienti ſomnum apparuit, utque ſe ad ſuam abeuntem ſequeretur memoriam, demonſtrauit. Expergefactus Carolus ſatellitem, qui ſibi forte aſsidebat, percontatur, ſi uideret beatum Maximinum, qui ſecum paulo ante contuliſſet ſermonem. Illo uerò negante: Modo, inquit, foras egreditur, atque imperauit, ut ſe cõtinuo ſequerer, apud eius tumulum ſalutis cõpos futurus. Ita illo lectica deportatum, & in ſoporem reſolutũ, ſanctus Maximinus iterum alloquitur, ſeque pro illo Domini poſtulaſſe clementiam oſtendit: illum uerò, ne ſe ultra dedat uitijs, admonet. Mox igitur, ut euigilauit, Carolus exurrexit, & pro uotis promiſsis in ſacrarium receſsit, ſibique offerendos cibos popoſcit, q̃ exiguta diebus proximis, ſumendorum alimentorũ ſibi poſsibilitate ſublata, uix ullam ſolius aquæ hauſtu retinuerit. Eſcis itaque ſumptis, amiſſas redire uires perſenſit: huiuſque non immemor beneficij, cœnobium ſancti Maximini prædijs auxit: quorũ unum. *Patrioſala, aliud Vuitmaris eccleſia, tertiũ Cõmiciacus uocat. Sãcto aũt Petro Andaclanã obtulit uillã.

S. Maximinus per uiſum iubet Carolũ principem ire ad reliquias ſuas.

Carolus prædia largitur monaſterio.

Apud ſæpedictam memoriam etiam duæ fœminæ, quarum altera Vueltrudis, altera dicebatur Elichildis, olim manuum atque pedum debilitate inutiles, interuentu glorioſiſsimi confeſſoris, cõmunia receperunt officia.

Vir quidam oriundus *Friſo, cui nomẽ Ibbo fuit, ſe ſuamque ſubſtantiam beato Maximino donauit. Quo facto, cum fratrum utilitatibus deſudaret, neceſſe fuit, ut negociandi gratia, tranſmarinam peteret regionem. Ita claſsi ſex nauium ſociatus, ingreſſus eſt mare. In altum autem cum proceſsiſſent, tempeſtas repente oborta, eaſdem ſex naues quaſſauit, ac undæ tumentes protinus ſolutas inuoluerunt. Hoc Ibbo depræhẽſus neceſsitatis articulo, nautas hortatus eſt, ut ſecum ſancti Maximini ſuffragium implorarent. Quibus, ut par erat, id ſubmiſsè agentibus, Ibbo uirum inſtar ſolis ſplendentem, & ſupra mare non infuſis pedibus ambulantem, ſubito adſpexit. Qui fiduciam confidenti reſumere iuſſo, cum formidine uocem pepulit, tum etiam ſua præſentia trãquillitatem reduxit. Sic facti reduces, authore tam manifeſtæ ſalutis Deo ſanctoque Maximino laudes cum ſumma exultatione fuderunt. Maxima ſunt hæc, & Deo, qui per ſeruos ſuos operatur, digna miracula, atque celebri præconio ad poſteros tranſmittenda. Verum illud ſcrupuloſius eſt conſiderandum, q̃ præter tantam ubertatem uirtutum, perinde quaſi ſpeciali gratia, fugandorum dæmonum poteſtas beato Maximino permiſſa eſt: quod ex conſequentibus facile apparebit. Dixerint hinc melius alij, quos uitæ ſynceritas cœleſtium fecit conſcios arcanorum: cæterum meæ tenuitati uidetur, hunc uirum ea cauſa illud priuilegium meruiſſe, quòd dum communem ageret uitam, ab his præcipuè fuerit uitijs alienus, quibus apoſtatæ ſpiritus elegerunt inconuertibiliter mancipari, ſuperbia uidelicet & inuidia: æquumque uiſum fuiſſe diuino conſilio, ut qui ſuperbiam humilitate deiecerit, inuidiamque charitate contriuerit, dominium poſsideat illorum, qui ſuo deprauati arbitrio, ad memoratas uirtutes nunquam adſpirare conſentiant.

**Freſce.*

Sedatur maris tẽpeſtas, apparente S. Maximino.

Eius poteſtas in dæmones.

Itaq; rex Pipinus, magni Caroli genitor, quẽdam ſuũ clericũ, q̃ Brũco uocabat, impuris obſeſſũ ſpiritib. p̃ Hellatium Archidiaconum ad tumulum B. Maximini deſtinauit. Is per diuerſas reliquorum ſanctorum luerat circumductus memorias, nec illa horribili paſsione meruerat liberari. Porrò ut beati uiri

limina

limina tetigit, illico purgatus, Dei circa ſe clementiam glorificate, & ſancti Maximini potentiam cœpit prædicare.

Idem Pipinus denuò Ericum, genere Alemannum eadem paſsione laborantem qua ſuprà, direxit. Quē cum catena uixinſſent, eamquè perfacilè alienis uiribus confregiſſet, uix à ſe cohibitum, clariſsimo confeſſori obtulerunt curandum. Ita diu fratribus pro miſeri corruptione certantibus, quadam die, cum rē diuinam agerent, ille confracta catena, prorupit ſe ad tumulum ſacri antiſtitis, & Non uidetis inquiēs aduerſarios, qui me ſibi uendicauerant, ut fugam uerſos beatus maximinus perſequitur? Hic ei finis proceſsit inſaniæ.

Dæmoniacus liberatur. Eiuſdem Pipini regis ex filia nepos, nomine Cunibertus, atrociter à dæmone uexatus, multis ante locis circumitis, ultimo ad ſanctum uirum perductus, tandem ab ea peſte purgatus eſt.

Ea ut à ſingulis ad turbam liberatorum tranſeamus, quondam ad feſtiuitatem beati pontificis (ſiquidem tunc maiorem depromit potentiam) trigintaſeptem homines oppreſsi à dæmonibus, confluxere: qui omnes eodem die curati ſunt. Ex eodem numero fœminam illam fuiſſe accepimus, quæ ferebatur quadraginta ſeptem annis polluto ſubiecta ſpiritui. Hac tandem tam diuturna excluſus poſſeſsione, ipſe uerò cruciandus igni, ſimulatum oculis adſtantiū obiecit incendium, ita ut putaretur tota domus conflagrare, ac digno ſe odore, hoc eſt, ſulphureo, templum reſperſit. Tam ſpecioſa ſuæ præſentiæ meritiq; monimenta præclarus ille angelus dereliquit. Sequēti anno eadem ſolennitate uiginti & duo mundati ſunt. porro tertio anno tredecim à ſancti uiri cœnobio ſalutis gaudia retulerunt.

His, ut arbitror, legere uolentes ſatis ſuperquè inſtruximus, quam efficax in ſacratiſsimo uiro pellendi ſpiritus perditos ſit gratia, & emineat ſemper potentia. Cæterum ſi uelimus & hac & multiplici aliarum uirtutum ſpecie quoties floruerit uſque ad hunc annum quo ſcribimus, hoc eſt, ab incarnatione Domini octingenteſimum triceſimumnonum, ſtyli officio deſignare, nec modū libri tenebimus, & erudito lectori minus erimus grati, dum ſimilia frequenter narrabimus. In fine igitur noſtri opuſculi, in commune beati Maximini clementiam flagitemus, ut qui ſubinde ab alijs infirmitates depulit corporum, multo magis liberare nos dignetur à languoribus animarū: oſtendens etiam in hac parte, quātum prævaleat, quo nunc peccatorum ueniam conſecuti, quandoque illius gloriam conſpicere, gaudentes etiam propria ſorte, mereamur, Amen.

DE SANCTIS MARTIRIBVS canto, Cantiano & Cantianilla ſermo, qui inter Ambroſianos eſt 75. Videtur autem potius eſſe maximi Taurinenſis epiſcopi.

Maij. 31. Hodiè beatiſsimorum Canti, Cātiani & Cantianillæ natalis eſt, Quam bene & lucidè tres martyres uno pene uocabulo nuncupantur? Nec mirum, ſi, ſimiles ſunt nomine, qui ſunt ſimiles paſsione: ſi una eſt illis apud homines appellatio, quibus apud Deum una eſt uocatio. Vniter enim uocati ſunt à Domino, non interpoſito tempore aliter & aliter paſsi ſed omnes eodem ictu pariter martyriū pertulerunt. Quod quidem illis parentina quadam à Chriſto affectione conceſſum eſt, ut congruerent meritis, qui uocabulis concordabant: & qui erant conſanguinitate fratres, fierent etiam ſanctitate germani, & quorū membra unius corporis ſubſtantia uegetabat, eorū animas eiuſdem fidei confeſsio coronaret. Refert autem de beatis ſupradictis hiſtoria, quòd tempore paſſionis, cum eos perſecutor inquireret aſcenſo uehiculo, iunctis mulabus, eos ſe cedere noluiſſe, & cum nō longe ab urbis mœnibus iter agerent, unum animal de ſubiunctis ſubitò corruiſſe, atque ita illos à perſecutoribus compræhenſos, tentos ad pœnam. Quod factum quam glorioſum ſit & à diuinitate diſpoſitū debemus aduertere. Semper enim Deus quos elegit, hos uictores ſubuectione ſublimi in aulam regni cœleſtis inducit. Nam ſicut Elias curru applicito quaſi aſcendit ad cœlum, ita & iſti uehiculo admoto ad martyrium peruenerunt, & quadriga ſicut illum euexit ad requiem, ita hos portauit ad gloriam. Et quamuis illa ignea quadriga fuerit, hæc tamen inferior non habēda eſt, quia illa unum geſtauit Prophetam, hæc tres martyres ſuſtentauit. Sed dicit aliquis: Glorioſius eſt geſtari quadriga ignea quam terrena. Nec hęc plane defuit ſanctis uiris. Nam ſicut Eliam ignea quadriga portabat: ita & martyres fides ignea iam ferebat. Ferebat, inquam, illos Chriſtus qui lumen eſt, qui ignis eſt, de quo ſcriptum eſt: Dominus noſter ignis conſumens eſt. Ergo cum beatos, de quibus loquimur, perſecutor urgeret, uehiculum conſcenderunt. Qua cauſa? ut fugerent? Abſit, non ut fugerent ſed ut ad martyrium citius peruenirent: non ut laritarent, ſed ut Chriſtianos ſe cunctis tranſeuntibus manifeſtius approbarent. Cæterum occultius inter plures in ciuitate latere potuerant, tutius per diuerſa ſinguli fugæ præſidium commendare. At uerò ubi quis congregatione habita, ſtratis uehiculis, apparatu diſpoſito per aggerem publicum egreditur, illic non fuga dicenda eſt, ſed profectus eſt. Sancti enim uiri hoc facto uelut in triumphali curru poſiti, conteſtabantur, dicentes: Ecce perſecutor, ecce proficiſcimur eccè præcedimus: quid reſides? quid moraris? Subſequere noſtra ueſtigia. Nolumus enim uideri inuiti ducti ad pœnam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

Sancti martyres comprehenduntur.

4. Re. 2

Deu. 4

Heb. 12.

S. PETRONILLAE HISTOriam quære ſupra xij. Maii in Martyrio SS. Nerei & Achillei &c.

FINIS MENSIS MAII.

Superius in fine pagina 67. poſt 22. lineam addantur hæc.

quod eis in uia euenerat. Quicunque autem audierunt, Deum laudabant, qui ijs, qui ſe ſunt digni, præbet talia.

Honorifice ergo e naui tollentes reliquias, introduxerunt in eccleſiam. Ibique manſit

trea

Oratus ſit lector ſedulus, monitiunculam præcedentem boni ut conſulat. nam turbatis eo tempore, quo ſupradicta pagina, in qua erroris accidit, excuderetur, mutatiſque præter ſpem operis typograficis lineolæ quatuor illæ, quarum hic reſtitutio innuitur tumultuario exemptæ, atque per occupationes ſerius, quam ut ſuo potuerint commode loco inſeri, animaduerſæ, de improuiſo interciderunt.

I V N I V S.

CERTAMEN SANCTORVM MARTYRVM

Pamphili, Valentis, Pauli, Seleuci, Porphyrij, Theoduli, Iuliani, & ſociorum. ex Simeone Metaphraſte, quem illud ex Euſebio Cæſarienſi deſcripſiſſe ſatis apparet.

Θεόδουλος 4. Iunij

TEmpus inuitat ad omnibus enarrãdum magnũ & glorioſum ſpectaculum Pamphili & ſociorũ, uirorum admirabilium, cum eo conſummatorũ, & qui oſtenderunt multiplicia certamina pietatis Atque cum plurimi quidẽ in nobis cognita perſecutione ſe fortiter geſſerint, eorum, de quibus agimus, rariſsimum certamen, quod nos cognouimus, conſcripſimus: quod in ſe ſimul omne genus ætatis & corporis & animi uitæque diuerſorum ſtudiorum eſt complexum, uarijsque tormentorum generibus, & diuerſis in perfecto martyrio fuit coronis exornatum. Licebat enim uidere quoſdam adoleſcentes & pueros, atque adeo plane infantes ex ijs, qui erant cum ipſis: alios autem pubeſcentes, (cum quibus erat etiam Porphyrius) corpore ſimul uigentes & prudentia: nempe mihi chariſsimum, famnitem Paulum, Seleucumque & Iulianum, qui ambo orti erãt ex terra Cappadocũ. Erant autem inter eos ſacris quoque canis & profunda ornari ſenectute, Valens quidam, Diaconus eccleſiæ Hieroſolimitanæ, & cui uerum nomen obtigerat, Theodulus. Atque hæc quidem fuit in eis ætatum uarietas. Animis autem inter ſe differebant: nam alij quidem erant rudiores, utpote pueri, & quibus erat ingenium adhuc tenerius ad ſimplicius: alij uerò ſeueri & morum grauitate præditi. Erant autem inter eos quoque nonnulli diſciplinarum ſacrarum non ignari. Aderat uerò omnibus congenita inſignis & admirabilis animi fortitudo. Veluti autem quoddam in die teſplendens luminare in aſtris fulgentibus, in medio eorum emicabat meus dominus. non eſt enim fas mihi aliter appellare diuinum & plane beatiſsimum Pamphilum. Is enim & eruditionem, quæ habetur apud Græcos in admiratione, non modice attigerat, & in diuinorum dogmatum & diuinitus inſpiratarum ſcripturarum eruditione, ſi quid audacius, ſed uerum, dicendum eſt, ita erat exercitatus, ut nullus æque ex ijs, qui erant ſuo tempore. Quod autem erat his longe maius & præſtantius, habebat donum, nempe domi natam, uel potius ei à Deo datam intelligentiam & ſapientiam. Et quòd ad animum quidem attinet, omnes ita ſe habebant.

Dei ſeruus.

Pãphili erudi tio & ſapiẽtia

Pãphili gen⁹ & functio.

Vitæ autem conditionis & conuerſationis erat inter eos plurima differentia: cum Pamphilus quidem duceret genus ſecundum carnem ex ijs, qui erant honeſto loco nati, fuiſſet autem inſignis in repub. gerendis in patria ſua. Seleucus uerò fuiſſet inſigniter ornatus militiæ dignitatibus: alij autem nati eſſent ex mediocri & communi loco. Non erat autem eorum chorus nec extra ſeruilem quidem conditione. Nam & ex Præſidijs domo in eorum numerum relatus fuerat Porphyrius: qui ſpecie quidem erat Pamphili famulus: is autem ipſum affectione habebat loco fratris, uel germani potius filij ut qui nihil omitteret, quo minus in omnibus imitaretur Dominum. Quid aliud Si quis dixerit in ſumma, eos Eccleſiaſtici cœtus typum eſſe complexos, is non procul abfuerit à ueritate: cum inter eos presbyterio quidem dignatus eſſet Pamphilus, Valens uerò Diaconatu, & alij ſortiti eſſent locum eorum, qui è multitudine conſueuerunt legere, & confeſsionibus per fortiſsimam flagrorum tolerantiam diu ante in martyrio præclariſsime ſe geſſiſſet Seleucus, & militaris dignitatis amiſsionem fortiter accepiſſet: & reliqui deinde per cathumenos & fideles, reliquam implerent ſimilitudinem innumerabilis Eccleſiæ, ut in praua imagine. Sic adeſpexi admirabilem tam multorum & talium Martyrum electionem: qui etſi non eſſent multi numero, nullus tñ aberat ex ijs ordinibus, q inueniũtur inter homines.

Porphyrius.

Quomodo autem lyra, quæ multas habet chordas, & ex chordis conſtat diſsimilibus, acutis & grauibus, remiſsiſque & intenſis & medijs, arte muſica concione adaptatis omnibus: eodem modo etiam in his, adoleſcentes ſimul & ſenes, ſerui ſimul & liberi, eruditi & rudes, obſcuri generis homines, ut multis uidebatur, & gloria inſignes: fideles ſimul cum catechumenis, & Diaconi ſimul cum presbyteris. Qui omnes tanquàm à ſapientiſsimo muſico, nempe Dei uerbo unigenito, uarie pulſati, & quæ erat in ipſis potentiæ, unuſquiſque per tormentorum tolerantiam, hoc eſt, confeſsionem oſtendentes uirtutẽ, & clariſsimos numeroſoſque & concinnos ſonos edẽtes in iudicijs, uno & eodem fine inprimis piam & longe ſapientiſsimam, per martyrij conſummationem, Deo uniuerſorum impleuerunt melodiam.

Operæprecium autem eſt admirari uirorum quoque numerũ, qui ſignificat propheticam quandam & Apoſtolicam gratiam. Cõtigit enim omnes eſſe duodecim, quo numero Patriarchas & Prophetas & Apoſtolos fuiſſe accepimus. Non eſt autem prætermittenda uniuſcuiuſque ſingulatim laborioſa fortitudo, laterum lacerationes, & cum pilis caprinis laceratarum corporis partium attritiones, & flagella immedicabilia, muluplicíaq; & uaria tormenta, grauesq; & tolerãtu difficiles cruciatus, quos iubẽte Iudice, manibus & pedibus infligentes ſatellites, ui cogebant Martyres aliquid facere eorũ, quę erãt prohibita. Quid opus eſt dicere memoriæ perpetuo mandandas uoces uirorum diuinorum, quibus, labores nihil curantes, læto alacri uultu reſpondebant Iudicis Interrogationibus, in ipſis tormentis ridentes uiriliter, & bonis moribus ludificantes eius percontationes? Cum enim rogaſſet undenam eſſent, mittentes dicere, quam in terris habebant ciuitatem, oſtendebant eam, quæ uere eſt eorũ patria, dicentes ſe eſſe ex Hieruſalem. Indicabant uero eadem ſententia Dei quoque cœleſtẽ, ad quam ten debant,

Martyres hi oẽs duodecim.

Conſtãtia eorũ in tormentis.

debant,ciuitatem:& alia,quæ ſunt eiuſmodi,ignota
quidem & quæ non poſſunt perſpici ab ijs,qui ſacras
literas non guſtarunt,eis autem ſolis & qui a fide di-
uina ſunt incitati,aperta, adducebant. Propter quæ
Iudea indignatus & ualde animo cruciatus, & pla-
nè quid ageret dubius, uaria, ne uinceretur, in eos
machinabatur,Deinde cum a ſpe cecidiſſet, conceſ-
ſit unicuique auferre præmia uictoriæ.Erat autẽ ua-
rius modus eorum mortis, cum duo quidem,q erant
inter eos catechumeni, conſummati ſint baptiſmo
ignis: alius uerò fuerit traditus figuræ ſalutatis paſ-
ſionis:qui autem erat mihi charus, fuerit diuerſis bra
uijs redimitus.

Pāphili encomium.

Atque hæc quidem dixerit quiſpiam, horum ma-
gis uniuerſam faciens mentionem. Singulatim autẽ
unumquenque perſequens, merito beatum pronun-
ciarit eum, qui in choro primum locum obtinet. Is
autem erat Pamphilus,uir reuera pius, & omnium,
ut ſemel dicam,amicus & familiaris, re ipſa nomen
ſibi impoſitum uerum eſſe oſtendens, Cæſareenſem
eccleſiæ ornamentum. Nam presbyterorum quoque
cathedram,cum eſſet presbyter, honeſtabat, ut qui
ſimul ornaret miniſterium,& ea eo ornaretur.Quin-
etiam alijs quoque erat diuinus,& diuinæ particeps
inſpirationis:quoniam tota ſua uita fuit maximè in-
ſignis uirtute,multum quidem iubens ualere deli-
cias & copiam diuitiarum,cum ſe totum dedicaſſet
Dei uerbo,renuncians quidem ijs,quæ ad ipſum re-
dibant a maioribus,nudis,mancis & pauperibus oĩa
diſtribuit:Ipſe autem degit in uita,quæ nihil poſside
bat,per ualentiſsimam,exercitationem,diuinam per
ſequens philoſophiam. Atque ortus quidem erat ea

Patria eius.

Berytenſium ciuitate, ubi in prima ætate educatus
fuerat in ijs,qui illic erant, ludis literarijs, Poſtquã
autem eius prouidentia ad uirilem perueniſſet ætatẽ,
tranſijt ab his ad ſacrarum literarum ſcientiam. Aſ-
ſumpſit uero mores diuinæ & ꝓpheticæ uitæ, & ipſe
ſe uerum Dei martyrem exhibuit etiam ante ultimũ
uitæ finem.Sed talis quidem erat Pamphilus.

Valens martyr.

Secundus autem poſt ipſum, acceſsit Valens ad
certamen,qui ſenili & quæ decet Sacerdotem, erat
ornatus canitie,ipſoque aſpectu uerandus & ſacro-
ſanctus ſenex: quinetiam diuinarum ſcripturarum
ſciens,ut ſi quis alius,eas quidẽ certè ita erat cõple-
xus memoria,ut a lectione nihil diſcreparent,q̃ me-
moriæ mandatæ ab eo conſeruabantur ſacroſancto-
rum diſcipulorum promiſsiones. Erat autem Diaco-
nus,etſi eſſet huiuſmodi,eccleſiæ Elienſium.

Paulus Iānites

Tertius in eorum numerum relatus erat Paulus,
qui uir acerrimus & ſpiritu feruens, agnoſcebatur
ea ciuitate Iamnitarum: qui etiam in martyrio per
cauterij tolerantiam ſuſceperat certamen confeſsio
nis.His in carcere duobus annis contritis, martyrij
occaſio fuit Aegyptiorum aduentus, qui etiam cum
eis fuere conſummati. Ij autem cum uel ſic ualde af
flicti,in metallis uſque ad loca perueniſſent, domum
reuertebantur.Qui cum ingreſſu portæ Cæſareenſiũ

Martyres qui q; Aegyptij.

interrogati eſſent a cuſtodibus,quinam eſſent & vn-
de uenirẽt,& nihil ueri celaſſent: dixiſſent autem ſe
eſſe Chriſtianos:perinde ac malefici in ipſo furto de-
præhenſi,uincti ſunt & cõpræhenſi: erant uerò qnq;
numero.Ad præſidem autem adducti, & coram eo li
berè locuti,in uincula quidem ſtatim conijciuntur:
die autem ſequenti, qui erat ſextusdecimus menſis
Peritij,more uero Romano quartusdecimus Calẽd.
Martij,hos ipſos cum Pamphilo & ſocijs adducũt ad
Firmilianum.Ille autem Aegyptiorum ſolum pericu
lũ fecit ante tormẽta,oĩ rõne eos exercẽs. Atq; eorũ
qdẽ principẽ cũ adduxiſſet in mediũ, rogauit qſnã
eſſet & unde.Qui cũ pro proprio noĩe quoddã ꝓphe-
ticũ audijſſet (hoc autẽ fiebat ante alia,) ut q pro
patrijs eis impoſitis idolicis noĩbus, ſibi prophetica
noĩa impoſuiſſent,ut qui Eliã,& Hieremiã, Eſaiã,Sa
muelẽ,& Danielẽ,ipſi ſeipſos nominarent, & qui eſt
in occulto Iudæũ & germanũ Iſraelitã, non ſolũ fa-
ctis,ſed ẽt uocibus proprie enunciatis indicarent.

Nota reſponſum martyris.

Cum tale ergo nomen Iudea audijſſet a Martyre,
uim aũt nominis non attẽdiſſet,ſecũdo rogauit, q̃nã
eẽt eius patria.Ille uerò cœleſtẽ Hieruſalẽ dixit eſſe
ſuã patriam,illã intelligens,de qua dictũ eſt a Paulo:

Gala. 4

Quæ ſurſum eſt Ieruſalẽ,eſt libera, quæ eſt mater no-
ſtra.& Acceſsiſtis ad mõtẽ Sion & ciuitatẽ Dei uiuẽ

Hebr. 12.

tis,Hieruſalẽ cœleſtẽ.Et hic quidẽ hãc cogitabat: ille
aũt humi ſuã abijciẽs cogitationẽ, q̃nam hæc eẽt,&
ubi terrarũ ſita eẽt, accurate ꝑſcrutabat,atque adeo
ei etiã inferebat tormẽta,ut uerũ fateretur.Hic uerò
dũ torqueretur,ſe uerũ dixiſſe affirmabat.Deinde eo
hæc rurſus & ſæpe ſciſcitante,q̃ñ eẽt & ubi ſita eẽt
dicta ciuitas Hieruſalẽ, ſolũ dicebat eam eẽ patriam
Chriſtianorũ:nullos.n.alios ꝑter eos eẽ eius partici-
pes.ſitam aũt eẽ ad Oriẽtẽ,& ad ipſam lucẽ, & ſolẽ.
Atque hic qdẽ rurſus per hæc mente ſua philoſopha
tur,nihil ſentiens eos,qui circũcirca ipſum tormẽtis
afficiebãt.Tãquã autẽ carnis expers & incorporeus,
nihil uidebatur pati moleſtũ.Iudea uerò animi du-
bius,odio cruciabatur,& exiſtimãs Chriſtianos hãc
ſibi ciuitatẽ,q̃ eſſet infeſta Romanis, cõſtituiſſe,ual-
de urgebat tormẽtis, & curioſè ſcrutabatur eã, q̃ di

Adoleſcentis fortitudo.

cta fuerat,ciuitatẽ,& q̃ eſt in Oriente, inquirebat re
gionẽ.Cũ autẽ adoleſcẽtem diu cæſum flagellis, ui
deret nõ poſſe dimoueri ab ijs,quæ prius dixerat,ſta
tuit in eũ ferre ſentẽtiã capitis. Et in eũ qdẽ res hoc
modo proceſsit:reliquos autẽ Aegyptios cũ ſimili pa
læſtra exercuiſſet,ſimilẽ quoque in eos fert ſentẽtiã.
Deinde cũ ab his trãſijſſet ad Pamphilũ,accepit ꝗ ij
iam prius eẽnt plurima experti tormẽta. Abſurdum

Pãphili cædes &c.

aũt eſſe arbitratus,eoſdẽ ijſdẽ rurſus afficere tormen
tis,& fruſtrà laborare,hoc ſolũ eſt percõtatus,an nũc
ſaltẽ obedirẽt.Cũ uerò ab unoquoq; eorũ audijſſet ul
timã uocẽ martirij,i eos ſimiliter fert ſnĩam capitis.

Nõdũ autem dictum uniuerſum abſoluerat, & ali
cũde exclamat quidã adoleſcẽs e a familia Pãphili:&
ea media turba accedẽs in mediũ eorum,q circũſide

Porphyrius adoleſcens inſignis.

bãt,iudiciũ,alta uoce corpora eorũ petijs ſepulturæ.
Is ãt erat B.Porphyrius,Pãphili germanũ pecus,nõ-
dũ totos octodecim annos natus, rectè ſcribẽdi ſciæ
peritus,modeſtia uerò morũ has laudes celãs,ut qui
a tali uiro fuiſſet inſtitutus. Is poſtquã aduerſus dñm
latam cognouit ſnĩam,exclamauit ea media multitu
dine:Corpora,rogo,ut humi mãdentur. Ille aũt non
homo,ſed fera, & quauis fera agreſtior, neque hone
ſtã & rõni conſentaneã admittens petitionem,neque
iuuenili ætati dãs ueniã, cũ hoc ſolũ intellexiſſet,eũ
fateri ſe eẽ Chriſtianũ, iubet tortoribus, ut totis ui
ribus in eũ uterentur. Cũ uerò eo iubente,ſacrificare
recuſaſſet uir admirãdus,non utique tãquam carnes
hominis, ſed tãq̃ lapides & ligna, aut aliquid aliud
inanimũ,uſque ad ipſa oſſa & ima uiſcera iubet eum

Immãniſſimè torquetur.

torquere & corpus eius cædere.Cum aũt hoc diu fie
ret, agnouit ſe hoc fruſtra aggredi, cũ propemodũ
mutũ & inanimũ effectũ eẽt corpus generoſo Marty
ri. Perſeuerãs uerò Iudea in ſæuitia & inhumanitate,
iubet latera tormẽtis excogitata, pilorum textis am-
plius atteri. Deinde cũ ſic eũ cepiſſet ſatietas,& furo
re eẽt exatiatus, ꝓnũciat ſnĩam,ut tradat lẽto & mol
li igni. Atque hic qdẽ,cũ ante Pãphili conſummatio
nem poſtremus acceſsiſſet ad certamen, prior & cor
pore exceſsit ad Dominũm.

Præclariſſimũ uirtutis exẽplũ.

Licebat autem uidere Porphirium non ſecus affe
ctum, q uictorem in ſacris certaminibus qui in om-

nibus puguis cuaſerat ſupprior,corpore puluerulentum, uultu lętū, audenter & exultando ad morrem progredientem,re uera plenum diuino ſpirirn. Philophico autem habitu, ſuo indumento amictus inſtar ſuperhumeralis,ſurſum adſpiciens, ſicut uitam mortales,quieto animo accedit ad rogum, cum iam flamma ei appropinquaret,& ranquā nihil ei adeſſet moleſtū,ſana mēte & nulla affecta perturbatione, de rebus ſuis mādauit ſuis neceſſarijs,adhuc uultū & uniuerſum coipus lætnm conſeruans & immutatū. Poſt quā antem notns ſuos ſatis allocutus, eos ualere iuſſit,iam decætera contendebat ad Dominum. Dnm uero rogus ſatis longo ſpatio diſiunctus, circa eum eſſet accenſus, hinc & illinc ore flammam arripiebat ipſe ſeipſum incitans ad iter propoſitum. Hoc autem faciebat, nihil aliud quam Ieſum inuocans. Tale eſt certamen Porphyrii. Cum eius autem conſummationis Pamphilo nuncius fuiſſet Seleucus,dignus habetur,cui ſors eadem cum eis obtingeret.

Seleucus con prehen ditur.

Cum primum itaque renunciaſſet Pamphilo eal tnm Prophirii,& uno oſculo ſalutaſſet Martyres,cōpræhendunt eum milites,& ducunt ad præſidem. Ille autem per inde ac urgens, nt ipſe abiret ſimul cum prioribns,iubet eum affici ſupplicio capitis. Is erat ea regione Capadocum. cum autem militiæ ſe præclare geſſiſſet,ad non paruos gradus dignitatum peruenerat in Romano exercitu. Quinetiam ſtarura,uiribusque & magnitudine corporis,reliquos omnes longe ſuperabat: ipſo quoque adſpectu erat omnibus ſuſpiciendus, & tota forma corporis admirabilis,tam propter magnirudinem, quā propter pulcbritudinē.

Eius encomium.

Atque in principio quidem perſecutionis, per flagellorum perpeſſionem clarus extitit in certaminibus confeſſionis. Poſtquam autem fuit liberatus à militia ſeipſum conſtituens æmulatorem eorum, qui ſe exercent in pietate, efficitur Chriſti germanus miles. orphanorum deſertorum, & uiduarum quæ carebant, præſidio,eorumque, qui paupertate opprimebantur & imbecilitate,tanquam epiſcopus quiſpiam & procurator, curam gerens, & inſtar diligentis & ſoliciti patris,omnium,qui abiecti erant,labores recreans & afflictiones. Quamobrem meriro Deo his magis lætāte,quam quæ per fumum & ſanguinem fiunt,ſacrificijs,dignus fuit habitus conſummatione,quæ fit per martyriū. Hic decimus athleta cū ijs, qui dicti ſunt, conſummarus fuit uno & eodem die: in quo,ut ex cōſentaneum,maxima Pamphilij martyrio porta cœlorum aperta,facilis & expeditus ei fuit aditus regni cœlorum.

Theodulus ſenex eximius. Euſebius proauunus dicit.

Seleuci inſtitit ueſtigijs Theodolus quidā,uenerandus & pius ſenex, qui primum honoris locum obtinuerat inter ſeruos Præſidis, & morum & ætatis gratia,& quod * trium filiorū eſſet pater: & maxime propter beneuolentiam,quam conſeruabat in ſuos. Is autem,cum ſimiliter feciſſet atque Seleucus,& quendā ea martyribus ſalutaſſet oſculo, adducitur ad dominum. Quem cum magis ad iram iritaſſet quam alij,ſalutaris paſſionis cruci tradirus, ſubijt martirium.

Iuliani præſtās uirtus.

Cum poſt hos unus adhuc reſtaret,qui inter eos, qui dicti ſunt,numerum impleret duodecim,eum impleturus aderat Iulianus. Is rum eaipſa hora rediſſet ex peregrinatione,ne in greſſusquidem ciuitatē, ita ut erat ex itinere,hoc audito profectus ad uidendos martyres,poſtquam adſpexit ſanctorum corpora humi iacentia,gaudio repletus, unumquenque amplectitur,omnes ſalutans oſculo. Eo autem hoc adhuc agente, eum compræhendunt lictores, & adducunt ad Præſidem. Impius uero ſuo inſtituto faciens cōſentanea,eū quoque tradit lento igni. Sic itaq; Iulianus lętans & exultans, & magna uoce Deo, qui tātis bonis eum erat dignatus,agens gratias, aſſumptus fuit in choros Martyrum. Erat autem is quoque genere quidem Cappadoa, moribus plenns quidem pietate, plenus & fide,uir mitis & manſuetus, & alioqui uir bonus, & ſpirans bonum odorem ſancti ſpiritus. Tanta turba comitatus, dignata fuir conſummatione martyrii cum beatiſſimo Pamphilo.

Cōburitur.

Et quatuor quidem dies & totidem noctes, iuſſu Firmaliani, ſanctiſſima martyrum corpora expoſita fuerunt beſtiis carniuoris. Cum autem Dei prouidentia nihil ad eos acceſſiſſet,non fera,non auis,non canis,non aliquid aliud, ſed ſalua permanſiſſent & integra,iuſtum & conuenientem honorem conſecuta,cōſecuta,conſuetæ mandata ſunt ſepulturæ,repoſita in pulchris templorum ædibus, & ſacris tradita oratoriis ad perpetuam memoriam, ut honorarentur á populo,ad gloriam Chriſti ueri Dei noſtri: Cui gloria & potentia ſimul cum patre & ſancto ſpiritu nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen.

Corpora ſanctorum honorāda.

HACCTENVS EX METAphraſte. poteſt autem Lector eadem ex ipſius euſebii eccleſiaſtica hiſtoria cognoſcere, puta libri 8. cap. 21. quemadmodū eſt ab Ioanne Chriſtophorſono conuerſa, quo in loco hec etiam habentur quæ Metārhraſtes prætermiſſit de ultione diuina in Firmilianum, quæ iam ſubiungimus una cum aliis paucis quibuſdam, que libro eodem, cap. 17. habet Euſebius de Pamphilo martyre & urbano impio pręfecto.

CAEterum operæpretium eſt, inquit Euſebius, hoc loco commemorare, quo pacto tandem idque longo tempore poſt, cœleſtis & diuina prouidentia eos in pios magiſtratur cum ipſis tyrānis ulta ſit. Nā Firmilianus,qui tam petulanter & contumelioſe in Chriſti martyres debachatus fuiſſet,cū alijs eiuſdem ſceleris participibus extrema ſupplicia ſubiens, gladio finem uiuendi fecit. Item ea capite. 17. Inter quos (martyres) erat Pamphilus,omnium neceſſariorum meorum mihi maxime deſideratur, uir ex omnibus martyribus noſtri temporis,propter cuiuſcunque generis uirturem facile præſtantiſſimus.

In Firmilianum ultio cœleſtis.

Huius in dicendi facultate & philoſophorum diſciplinis Vrbanus primum periculum fecit: deinde impulit ad ſacrificandum. Quem ut penitus renuentem, & minas pro nihilo putantem uidit,ad extremum bile & furore commotus, aſperioribus tormentis illum cruciari mandat. Quare immaniſſimus ille & maxime crudelis Preſes,continua acutarum nouacularum inciſione,martyris latera acerbe pungente, iam ferre ſatiatus, & tandem pudore ſuffuſus,in carcerem ubi reliqui confeſſores erant,concludi iuſſit.

Inciduntur latera S. Pamphilij.

Verum qualē mercedem Vrbanus ob tantam ſæuitiam & crudelitatem,qua tātopere in ſanctos Dei & Chriſti martyres inſultauit, ex iuſta Dei ultione & uindicta poſt mortem habiturus eſſet,ea ſuppliciis, illi in hac uita inflictis,quę erant tanquā futurorum prœmia,facile licebat animaduertere. Nam non longo tempore poſt facinora, quæ in Pamphilum nefarie conſciuerat, diuina ultio, dum adhuc præfecturam gerebat,eum exinopinato adorta eſt adhuc modū: q iādudū in ſublimi & excelſo ſedēs ſolio,iudicia dabat,q ſatellito milita

Egregie Deus punit Vrbanū Præſidem.

litari ſtipatus, qui uniuerſæ Paleſtinorũ gentis Præſectus, qui cõuictor tyranni, tanq̃ ei intimus, q eiuſdẽ menſæ cũ illo particeps erat, uindicta Dei, una nocte nõ ſolũ fuit tantis dignitatis ornamẽtis orbatus, ignominiæ & dedecori coram illorum oculis, qui eum ut principem admirati fuiſſent, expoſitus, timidus & ignauus factus, adeo ut uoces muliebres turpiter funderet, & abiecto animo uniuerſæ genti, cui præfuerat, ſupplicaret: uerũ etiam Maximino, de cuius gratia antea inſolens & ſuperbus arrogãter ſe extulerat, (quippe eum egregie præter cæteros ob facinora in nos crudeliter edita amplexabatur) duro & crudeli iudice uſus eſt, adeò ut poſt turpem ignominiam, quam pro ſceleribus, quorũ erat conuictus, ſubibat, ſententia ab eo pronunciata morti addiceretur.

VITA S. SIMEONIS MONAchi Treuirenſis, ab Eueruuino Abbate monaſterii Doleienſis conſcripta. Stylũ hincinde modice elimauit F. Laur. Surius, nihil mutata ſententia.

PRAEFATIO AVTHORIS AD POPponem Treuirorum Archiepiſcopum.

DOmino ſancto & uenerabili Popponi Archiepiſcopo, frater Eueruuinus, Abbatis nomine indignus, deuotos utrinſque hominis famulatus. Mones, immo iubes, ſanctiſsime pr̃ut inops ingenio, ſtultus eloquio, aliquid de uita & conuerſatione ac obitu uiri Dei Simeonis & de miraculis, quæ per eum Dominus operatur, ediſſeram, multiſque ad laudem & gloriam Ieſu Chriſti deſiderantibus ſcire, notum faciam. Fateor, magnum onus mihi infirmo imponis, maxime eum toto corpore debilis, tremendum Dei iudicium pertimeſcam, ſi aliquid falſitatis confingã. Confiſus igitur de Dei adiutorio, tuis iuſsionibus ue tremens obtemperabo, plano, breui & ſimplici ſermone deſcribens, quæ uel ipſe ex ore eius audiui, uel à fidelibus uiris ab ipſo audita, ſiue de miraculis uiſa didici. Tui igitur examinis eſt iudicare, num iſtud tãtillum opus iubeas in publicum uenire, ſiue tuis ſcholaſticis corrigendum, exornandum, dilatandumue tribuere. Quicquid enim in me reprahenditur, tibi præcipienti, quàm mihi obedienti, neceſſario imputabitur.

VITAE HISTORIA.

Iunij 1. Parentes & patria eius.

IGitur uir Dei Simeon patre Græco Antonio, matre Calabrica in Sicilia ciuitate Syracuſana progenitus, & nobiliſsimis & Chriſtianis parentibus, Chriſtiane eſt educatus. Cum uerò bonæ indolis puer ſeptem annorum eſſet, à patre, qui militaturus erat, Conſtantinopolim deducitur, ibique eruditiſsimis uiris ſacris literis imbuendus traditur, & in timore Domini diligenter enutritur. Adultus itaque, incrementis uirtutum indies cœpit augmentari, uidensq́ quoſdã ex noſtris partibus deſiderio infatigabili cõcurrere ad ſepulcrum Domini, deſiderabat & ipſe pro nomine Chriſti peregrinus fieri. Deſpectis ergo cũctis mundi uanitatibus, abiectis deſideriis carnalibus, domum, patriam, parentesq́ue relinquens, & pauper

Studit puer Conſtãtinopoli.

pauperem Chriſtum ſequi cupiens, ſanctorum gratia uiſitandorum locorum Hieroſolymam uenit: ubi deſiderio, quo uenerat, loca paſsionis, reſurrectionis atque aſcenſionis ſæpius frequentando, aliquandiu manſit. Poſt hęc cum quodam Hilario ſanctiſsimo uiro, qui hac de cauſa in Lycaonia habitabat, per ſeptẽ annos ductor peregrinorum fuit. Iam uerò in amore Chriſti totus fundatus, perquiſiuit ſi illis in locis aliquis inueniretur, qui pro nomine Chriſti ſolitarius degeret, cuius inſtrui moribus, cuius ſubdi inſtitutionibus poſſet. Audiuit autem quendam ad ripam fluminis Iordanis in quadam turri incluſum commorari, uirtutibus præclarum, ſanctitate conſpicuum. Illũ ergo tota mentis intentione ſitiens, illius alloquio atque conſortio frui concupiſcens, requiſitum reperit, inuentum dilexit, eique tota uoluntate inhæſit, & in quantum potuit, deuotiſsime miniſtrauit.

It Hieroſolymam. *Viuit apud quendã eremitam.*

De illo Chriſti ſeruo uir Dei Simeon multa ſolitus erat narrare, & quod prophetiæ ſpiritum habuiſſet, plenius his uerbis edicere. Cum quodam die in inferioribus eiuſdem turris partibus habitarem, & mulierculas, quæ camelos & cætera animalia in flumine adaquatum uenerant, inaniter & laſciue per feneſtrã adſpicerem, per ſpiritum, quicquid uanitatis in corde retinerem, uir Dei in ſuperioribus manens, & me omnino uidere non ualens, cognouit, factoq; ſigno in locum, ubi uerba loquentis audire poſſem, euocãuit, mihique ſtupenti, quę cogitaueram uel egeram, increpando retulit, atque tali ſermone dulciter corripuit: Quid tibi prodeſt, fili, patriam & facultates reliquiſſe, ſi mundi deſideria & carnis illecebras in corde uis retinere? Si ergo cupis diſcipulis Domini fieri, non debes deinceps mundi uanitatibus implicari. Decet enim ſeruum Dei ſpirituali uirtute eſſe circumſpectum, ne callidus tentator decipiendi inueniat aditum. Cumque inter hos & id genus alios ſermones uerecundo me uideret perfuſum rubore: Noli, ait, noli timere: bonam ſpem per Dei gratiam concipe de te. Tuum eſt contra hoſtem pugnare, Dei eſt auxiliũ præbere, ut poſsis uincere. Credo in Deo meo, quia maiora tibi parantur certamina: ſed confide, quia pręſens diuina aderit clementia. Inter cætera Deus retribuat tibi chariſsime pro ſeruitio, quod mihi per hos annos officioſe impendiſti: ego uero frequentiã populi amplius ferre non poſſum. Concedendum eſt mihi alio, ubi ſecretius poſsim uiuere. Inter turbas enim huc aduentantium, meum non poſſum implere propoſitum. Cumque multis lachrymis eum rogarem, ut quocunque iret, ſequi poſſem, non aſſenſit: ſed me ad alia occupato, aufugit, meque ignorantẽ, quo abiret, occulte reliquit.

Eremita indicat Simeoni, quid cogitauerit.

Igitur Simeon tanto patre orbatus, cogitare cœpit quid ageret, anxius quò ſe uerteret, nec erat, qui nutantẽ animum conſolaretur: unde magis magisq; turbabatur. Iam tunc eremiticam & ſolitariam uitã concupiſcebat, ſed quomodo inciperet, necdum perſpectum habebat. Igitur uitas Patrum frequenter legens, intellexit nullum in eremo ſibi præeſſe poſſe, niſi prius in monaſterio didicerit ſubeſſe: nec perfectũ aliquem fore in contemplatiua, qui exercitatus non fuerit in actiua uita. Conſolatione ergo accepta, Bethlehem, natiuitatis Chriſti præclaram ciuitatem, adijt, ſeque in monaſterium ſanctæ Mariæ admitti expetijt: quod & obtinuit. In omni uero monaſterij diſtrictione probatus, atque diaconi officio functus, poſt duos annos ad aliud monaſterium, quod eſt ſitũ ad radices montis Sinai, in eo ſcilicet loco, ubi ſãctus Moyſes ardentem uidit non ardere rubum, receſſit: ubi ab Abbate receptus, per aliquot annos in ſeruitio fratrum permanſit. Creſcente autem perfectioris

Degit in monaſterio mõtis Sinai.

uitæ

uitæ deſiderio, Abbatem humiliter togauit, nt liceſet ei in aliquo ſecretiori loco commanere, & impetrauit. Ad oram igitur rubri maris paruulam ſibi ſpeluncam in quadam rupe inuenit, ubi per quos fermè, habitauit annos ſolus. De monaſterio uero pro numero dierum Dominicis diebus numerus ei mittebatur panum Aqua ſtilans de rupe, ſitienti hauſtum præbebat. Hoc paſtus edulio, in eodẽ aliquandiu mẽſit loco.

Viuit in ſpecu.

Cum uerò à nauigãtibus, uel etiam ab his, qui propter uarios uſus ſanitatum oleum colligebant, quod de ſima petra prope ſpeluncam illius fluebant, uiſitari cœpiſſet, fratrem quoque, qui panem adſerebat, frequentatione & longioris itineris fatigatione triſtem uidiſſet ſciẽſque ſe homines latere non poſſe amplius ad monaſterium redijt, & iuxta cuiuſdam uiri ſancti habitationem cellulam ſibi acquiſiuit. Cuius fidei ſe, totum commendans, & magiſtrum eum poſt tantos, labores adoptans, illius uiuebat imperio quippe qui eum aliquando ab oratione, lectione uel opere uacantem paterne reptæhenderet, & quaſi recens conuersũ inſtanter argueret. In uertice autem montis Sinai, eo uidelicet loco in quo Moyſes gloriam Dei uidit, & legẽ in tabulis lapideis ſcripſit, aliud monaſteriũ erat, quod propter incurſantes Arabes, qui per illam eremum ſemper uagantur, omni habitatore deſertum remanſerat. Eo poſt hæc exercitia uir Dei Simeon mittitur & ut ibi moraretur præcipitur. Implet quod iubetur, & noua machinamenta antiqui hoſtis perpetitur. Nocturnis horis ut miſſam celebret, dæmon hortatur. Ipſe nec plane dormiens, nec perfecte uigilans, contradicit, non debere ſine presbyterij ordine aliquẽ hoc miniſterium implere. Contra inimicus inſtat, ſe Dei legatum eſſe Chriſtum hoc uelle nec decere ſanctum locum miniſterio tali diutius priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto ſibi conſortio alterius dæmonijs, de lectulo educũt ante altare iam, uigilantem ſtatuunt, alba induunt, de ſtola utrinque altercantur, hoſtis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat ſibi imponi debere. Tandem Dei famulus ad ſe reuerſus, uirtute orationis & ſigno Crucis inimicum repellit, ſeque deluſum ingemiſcit. Poſt hæc ad monaſterium regreditur, ſuo magiſtro iterũ, ſubditur cui cõfitens perpeſſas inſidias diaboli, diſtrictiori ſe continentia conſtrusit, per aliquod hebdomadas in die tantum Dominica cibum ſumens. Regula autem monaſterij talis erat: ut nõ prohiberetur, quicunque ieiunare uellet.

Monaſterium in uertice Sinæ montis.

Tentationes dæmonis.

Mira abſtinẽtia.

Dignum ergo duxi huic operí adiungere quod ſuis temporibus in eodem monaſterio mihi retulit contigiſſe. Per totam Aegyptum orta eſt fames ualida, ita ut in ſola ciuitate Babylonia mortuorum corpora numerarentur uſque ad centum millia ciuibus refertis, auro, gemmis, cæteriſque, ornamentis morientibus, præ inopia panis. Fratres igitur monaſterij hac calamitate, conſtricti ex, toto corde Deum inuocant, ut qui filios Iſrael in eodem deſerto pauerat pane cœleſti ſeruorum ſuorum dignaretur miſereri. Sicq́ue habito conſilio cum hymnis & orationibus ad tumulũ, quod ſuperfuerat, frumenti accedunt, & quia ab Abbate in mandatis acceperant, ut unuſquiſque quo uellet, abeundi copiam haberet, unanimiter ſe conſolantur, ut quam diu granũ unum ibi reperiri poſſet nullus recederet. Mira res. Ab illa die uſque ad nouas fruges non defecit illud frumentum cum quotidie inde ſumeretur, & non ſolum uictui fratrum pararetur, uerum etiam Arabibus, qui cum mulieribus & paruulis ſepta moneſterij obſiderant, abũdantiſsime diſtribueretur. Sed ad propoſitum redeamus. Vir itaque Dei Simeon omnes ſuos labores quaſi pro nihilo ducens, & amore ſolitudinis interius ardens, de monaſterio cau-

Nota famẽ ingentem in Aegypto Babylonia.

te exiens eremum peruagatur & ubi ſine humano auxilio ſolus uiuere poſsit, diligenter inquirit & ſpeculatur. Igitur itineris ſui ueſtigia molli ſabulo impreſſo, arte qua poterat diſtruebat ne aliquis eum inſequi poſſet uel inuenire. Panem, quem portabat laſſus frequenter reijciebat: ſed recogitans ſe diu non poſſe uiuere ſine cibi ſuſtentatione, gaudens reſumebat. Tandem de altiſsimis rupibus, deorſum proſpectans patuiſsimam planitiem contra morem eremi raro germine uirentem reſpicit, ſeque illuc non ſine magno periculo deponit. Paruum fontẽ inuenit Deo gratias reddit, ibique manere diſponit. Deliciæ quas ſecum detulerat, erant, Pſalterium, ſanctum Euangelium, uas ad potandum, panis ſemina caulium. Præter pauca ueſtimenta, nil aliud poſsidebat. Sata ſemina poſt triginta dies iucundum ſine igne præbuerunt uictum. Cum capreolis & alijs eremi beſtiolis, ne ſibi caules auferrent, cum pabulatum uenirent, frequens habebatur, prelium.

Viuit in loco ualdè ſolitario.

Poſt multos ergo dies ab Abbate requiritur ubi frater Simeon habeatur. Reſpõſum eſt à quodam fratre, in eremo illum eſſe ſe ſcire, ſed ubi locorum, neſcire. Ad requirendum ergo fratres circunquaque mittuntur, & ut ad monaſterium reuertatur, per obedientiã mandatur. Diu requiſitus uix poſt aliquot dies inuenitur, & ſecundum Abbatis præceptum, ad monaſteriũ regreditur. Interea fratres aliquot, pro neceſsitatibus loci in occidentales partes directi, moriuntur. Pecunia, cuius cauſa fratres abierant, quæ de terra richardi Comitis Nortumannici monaſterio debebatur, ab ipſo diligenter conſeruatur, utque aliquis fidelis mittatur, frater, qui ea ad monaſterium perferat, per legatos mandatur. Communi conſilio id negocij famulo Dei Simeoni committitur. Ille prius renuere, dicere aliud ſibi in animo eſſe multũ obeſſe ſibi uanitatibus huius ſeculi denuo immiſceri, quod propoſitũ, quod retineret animo, ut id liceret, re ipſa implere, quibus poterat uerbis humiliter precari cœpit. Cum uerò prædicaretur illi, non ſuam uoluntatem, ſed prepoſitorum ſequi ipſum debere, aſſenſum præbuit, dicens, ſe doctum per uiſionem, illud iter inutile fore multaque aduerſa in uia ſe perpeſſurum quod & contigit. Nam cum paraturus, quæ ad nauigandum neceſſariã eſſent, Babyloniam ueniſſet ab ianitoribus tenetur, & tanquam ignotus & patriæ delator cum ſua ſupellectili ad palatium trahitur, & per calumniam defertur. Expurgatus deinde ab ijs quæ falſo ei obiecta erãt liber abire iubetur: ianitor, quod uirum innocentem, ad ſedem regiam detuliſſet tunditur, colaphizatur, propellitur. Famulus ergo Dei Simeon libertate, donatus, per aliquod dies in ciuitate moratur.

Redit iuſſus ad monaſterium.

Interea nauis Venetijs cum mercibus aduenit: hãc compoſitis rebus cum quodã fratre monacho intrat. Cum itaque proſperis uentis per Nilum nauigatur, forte aliæ naues obuiant, & illis in locis piratas ad prædam congregatos nunciat illorum gladios non poſſe euadere, niſi per aliquod tempus dum ſegregentur, libeat eis nauigationem ſuſpendere. Cumq́ue aliæ atq; aliæ naues eadem referrent, & nauclerus in ſua confiſus uirtute & armis, non attenderet, famulus Dei Simeon proprio eum uocans nomine, dixit. Frater, ſi Dominus Chriſtus de cœlo angelum miſiſſet, tu territus adſpectum illius ferre non poſſes: nunc uerò quia hodie heri, & nudiuſtertius non unũ ſed plures legatos miſit tui ſimilis legationem Dei nõ negligẽter ſuſcipere deberes. Crede conſilijs meis, & uel per tres dies iſtos expecta fortaſsis ab iſto periculo liberabit, nos miſeratio diuina. Qđ ſi nõ feceris & te & nos perdis. Ille uero modis oĩbus ñ acq́eſcẽs ſequẽtidie ĩ latrones incidit, ab hora diei tertia uſq; ad nonam fere utrinq;

acriter

Nota fraudẽ & ſanitiam piratarũ.

Acriter certatur. Sed cũ latrones uiderẽt ſe pugna nihil proficere, ad dolos conuertuntur, ut in nauim recipiãtur, pugnaturi aduerſus alios latrones, humiliter expoſcunt. Cõtradicẽte Simeone famulo Dei, in nauim recipiuntur. Depoſitis itaq; armis, & omnib. quaſi poſt laborem quieſcentibus, (prædones autem nouẽ erãt) unanimiter inſurgunt, gladios impie ſtringunt, fit pugna atrox, inimica cædes exercetur. Ipſi nauclero primũ caput amputant, cæteros duriter mactant, omnes pariter occidunt, & iugulant. Solus Chriſti famulus in puppe ſtat, illum, qui non deſerit ſperantes in ſe, toto corde exorat ab omnibus acclamatur, ut inimicus conſultor perimatur: ut caput amputetur, ferus hoſtis adeſt. Ille reiecta ueſte, proijcit ſe in flumen. Multa poſt illũ iacula mittũtur: ſed non poteſt perire, quem Chriſtus uult ſaluare. Per profundum graditur, pſalmus in corde ruminatur: In mari uia tua Deus, & ſemitæ tuæ in aquis multis. Ergo per uices natãdo, per uices in fundo gradiendo, in litore tandẽ ualde laſſus, nudus exponitur.

Vir ſanctus mitit ſe in flumẽ.

Pſ. 76.

Poſt hæc ad uicum, qui proximus erat, tendit: homines illi Chriſtiani ne, an Pagani eſſent, ſcire non potuit. Inſtructus Aegyptia, Syra, Arabica, Græca, & Romana eloquentia, linguam gentis illius intelligere non poterat. Biduo ita nudus manſit. Tertia die quidã ex illis hominibus miſeratus, uiliſſimũ illi ueſtimentum proijcit. Quo indutus per multas tribulationes & anguſtias Antiochiam uenit: ubi à fidelibus uiris amanter ſuſceptus, induitur, ampleatur & honorifice ſuſtentatur. In breui Patriarchæ & ipſis principibus habetur notiſſimus. Omnes.n. qui eum nouerant, quaſi dulciſſimum patrem uenerabantur, & diligebant. Ea tẽpeſtate contigit Richardũ Abbatem, uirum perfectis uiris mirabilem, piæ deuotionis gratia Hieroſolymæ uelle uidere loca. Dum ergo iter per Antiochiam haberemus, ibique neceſſitate itineris cogente aliquãdiu moraremur, famulus Dei Simeon iunctus eſt nobis amicitia, prædictũ Richardum Abbatem adoptans ſibi in patrem. Cui cũ expoſuiſſet per ordinem, quæ ſibi iniuncta eſſent, uel quæ contigiſſent, addidit, nullis periculis uel anguſtijs ſe retineri poſſe, quo minus Abbatis ſui mandata exequatur pro uiribus. Imus ergo & redimus, eumq; nobiſcum paratum inuenimus. Cumque in comitatu eſſet noſtro, frequenter iniurijs atq; flagellis affectus, ceu ouis manſuetiſſima, patienter tulit. Peruenientibus aũt nobis uſq; ad ciuitatẽ Bellegradũ, quæ eſt in confinio Bulgarorũ atq; Hũgarorũ, à ciuitatis infeliciſſimo principe prohibitus eſt nobiſcũ tranſire. Igitur flens & Deo gratias reddens, reliquit nos triſtes atque flentes. Per multas denique anguſtias latronum inſidias reuertitur uſq; ad mare. Quo trãſito proſpere, iter faciẽs per Romã, uenit in Franciã. A quodã igitur ſibi noto comite benigne ſuſcipitur, & apud eũ aliquandiu moratur. In illis ergo patribus monachus, uir ſanctiſſimus, comes eius, quẽ ſecũ de Antiochia adduxerat, moritur: unde multũ cõtriſtatur. Cum recogitaſſet aũt, quia nihil fit ſine diſpoſitione Dei, poſt multas lacbrymas ſeſe conſolatur. Deſtitutus uerò omni humano auxilio, totam ſpem ſuam ponens in Domino, ſolus uenit Rothomagũ, quæ eſt ciuitas Nortmannorũ nobiliſſima ſancti Audoëni epiſcopi & confeſſoris corpore & meritis ualde præclara. Vbi cum Richardum Comitẽ iam mortuum comperiſſet, & de pecunia & cenſu, qui de terra illus pro eleemoſyna ſuo monaſterio dicebatur, nullus ei reſponſa redderet mœſtus aliquantulum, non pro ſuo labore, ſed quòd locus Sinai fruſtratus eſſet tãta utilitate, toto corde conuerſus ad Dñm, quid ageret, quęrit conſilium: Occurrit aũt animo, ut; ſuũ patrem charisſimum Richardũ .ſ. Abbatẽ, noſq; ſuos comites inuiſeret: quod & fecit. Per longũ aũt tẽpus moratus eſt nobiſcum: & ut breuiter concludam, quandiù apud nos manſit, irrepræhenſibiliter uixit.

Rothomagũ uenit ſãctus.

Interea dñs Archiepiſcopus Poppo, ſanctæ Treuirenſis ciuitatis ſtrenuus prouiſor, audiens prophetiã dicentẽ: Et erit ſepulchrum eius glorioſum: gratia orationis Hieroſolymã uenit, huncque famulum Dei eundo & redeundo ſecum conuiatorem habuit: cui poſt redditum in ſuo epiſcopatu, ſi uellet manendi facultatem præbuit, & libentiſſime conceſſit. Ex reuelatione igitur Dei proſpectans ſibi locum idem famulus Chriſti, ubi ſolus poſſet uacare orationi, in turri, quæ antea nigra porta uocabatur, paruulũ tuguriũ expetiit, ubi dominus præſul, præſente clero & populo, in feſtiuitate ſancti Andreæ illũ incluſit, & quaſi mortuum, ut uere erat, ſeculo, deuotiſſimè ſepeliuit. Recluſus igitur, ut uere credimus, uir Dei ſilentio & multis ieiuniis attenuauit corpus ſuum, in primis aliquando ſolo pane, aliquando autem reficiebatur aqua, infuſo legumine. In noſtra quidẽ terra, propter infirmitatem ſtomachi, uſus eſt ſemper modica potione uini. Illo etiam tempore non defuerunt graues tentatoris inſidiæ. Per noctes enim audiebat rugitus leonum, ululatus luporũ, grũnitus porcorum, cæterarumq; beſtiarum duras infeſtationes, quæ quaſi impetum facientes, ut eum deuorarent, illud tugurium, & ut uerius dicam, ſepulchrum immenſis clamoribus replebant. Etſi etiam uoces audiret & gemitus ſentiret, nihil tamen cernere ualebat. Expanſis denique manibus ſtans in oratione, cũ ſe nec inclinare, nec uertere auderet, nec ẽt ſomnũ capere poſſet, fideli mente conuerſus ad Dominum, dicebat orans: Domine, etiamſi totum corpus meum eſt traditum his feris deuorandum, credo tamen, quia tu miſereberis animæ meæ, quam tuo redemiſti ſanguine. Cõfidentem ergo in te, ſcio quia uiuum me non extrahent ea hac incluſione. Quicquid autem diſpoſuiſti de me, fiat mihi ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ.

Poppo Archiepiſcop⁹ Treuirenſis.

Eſ. 11.

S. Simeon apud Treuiros in turri degit ſolitarius

Tentationes dæmonis.

Reſpectu igitur diuinæ miſericordiæ liberatus ab hac infeſtatione, ſenſit in proximo ſibi aliam adeſſe. Videbatur nanque ei, uultures, coruos, aquilas, miluos, & oẽs cæli uolucres ad ipſum per feneſtras certatim irrumpere uelle. Sed cum ſæpius lacto impetu nihil ꝓualerent, ingẽti clamore locũ illũ cõplebatur. Voces igitur ille audiens, nihil penitus uidebat. Certus itaq; à diabolo hęc mõſtra immitti, ut terrorem ipſi incuteret, attentius orabat, & ſupra uires ieiunabat. Liberatus uero etiam ab hac tempeſtate, quadã nocte, dum peruigil in oratione maneret, ſenſit totã fabricam illius turris funditus concuti, & quaſi facto terræmotu, in profundũ mergi. Recognoſcẽs uero inſidias diaboli, fiducialiter pſallere cœpit. Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcẽdero in infernũ, ades. Si ſumpſero pennas meas diliculo, & habitauero in extremis maris. Et enim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Et ſic illa quoque commotio quieuit. Alia ẽt nocte cũ expergefactus oculos aperuiſſet, uidit cellã ſuã immẽſo lumine fulgere. Et primo miratus, cũ reccordatus eſſet illius ſuæ Apoſtolicæ, ẽt ſatanam traſfigurare ſe in Angelum lucis: Dñe Ieſu Chriſte, ait, non iſtud lumen quæro in terris, ſed tuum, quod eſt in excelſis. Sicq; clauſis oculis in oratione uſq; ad diem permanſit. Corporalibus quidem oculis ipſum antiquum hoſtem terminum & multiformę adſpiciebat, eumq; ſæuientem multis modis, oratione & ſigno Crucis repellebat. Sed cùm inimicus nullatenus per ſe nocere illi poſſet, inſidias aduerſus Dei famulum per ſua membra ei tetendit.

Dæmonis præſtigia.

Pſ. 138

2. C. 11

Ea

Ea tempeſtate, exigentibus peccatis noſtris, oimia aquarum abundantia excreuit. Eius mali cauſa Simeoni imputabatur ab omnibus, dicentibus eũ maleficum eſſe: pro eius ſceleribus hanc mundo cladẽ imminere. ut deponatur à pontifice, populus acclamabat, quotidiè. Ex urbe tandem conuerſus agitur, tugurij feneſtras obruunt, Simeonem lapidare contendunt.

Patientia ſancti uiri in perſecutione atroci.

Vidimus, fateor, feneſtrã fractam ſed athleta Chriſti Simeon fundatus ſupra firmam petram, immobilis perſiſtebat, atque Deo gratias reddens, pro perſecutoribus cum gaudio orabat. Quantas poſteà cruces, quantas ibi pertulerit moleſtias, quis dignè explicet? Solus hæc nouit ſcrutator cordium, qui illi fuit uiuere, ſicut mori lucrum.

Interea uoluuntur anni; & uir Dei reſolutionem præuidet corporis. Denique dominum Epiſcopum rogat, ut expenſas & operarios, qui ſibi lectum componant, mittat: ipſe in parte ſui diuerſorij locum ſepulturæ parat: hæc, inquiens, requies mea in ſeculũ ſeculi: hic expectabo diem Domini. Paucis poſtmodum tranſactis dieb us, ipſum ego humilis adij uocatus, & qui pedum illius oſculo eram indignus, in cellam ab eo ſum intromiſſus. Poſt orationem, amplexus, oſcula & fletus, conſedimus. Referuntur inprimis multa de theſauris ſacræ ſcripturæ, de orthodoxa fide, de ſalute animæ.

Prædicit obitũ ſuum.

Poſt hæc: Reuelãte Deo, inquit, diſſolutionem corporis mei adeſſe cognoui: peto humiliter, ut hoc corpuſculum meum his ueſtibus exuas, iſtis, quas mihi ad hoc paraui, ordinatĩ induas, & in hoc locello componas. Cui cùm obſtupefactus reſponderem, Quid ſi dominus Præſul ad domum ſancti Petri, uel ad aliud monaſterium te uelit ſepeliri? reſpondit: Indica illi ex noſtra parte, ut pro Chriſti nomine hæc peregrina membra conſentiat hic putreſcere, & me permittat hic diem Domini expectare. Cum autem porrò interrogarem, Quid ſi præſens non fuero? Eris, inquit, eris, & ſic, ut diſpoſui, de me ordinabis. Cumque ualde tremẽs attentius vultum intenderem, ſenſi fateor, odorẽ de corpore eius fragantem, omnibus aromatibus ſuauiorem. Miratus multum, alia ſecreta ex illius ore audiui, quæ hic ſcribere nolui. Interpoſitis ergo centũ & quinq; diebus, in octauis Pentecoſtes ægrotauit.

Stephano autẽ, qui ei miniſtrabat, iniunxit, ut per aliquot dies requiem ipſi daret, quo plus ſolito contemplationi uacare poſſet. Ille unum diem expectat, & tertia feria ad ueſperam ſigno facto, corbem cum pane ad feneſtram ſuſpendit: mane autem, ſicut miſerat, intactum reperit: multum anxius, ad eum aſcendit. Interrogatus, hoc ſolùm reſpõdit: Quid uis? Vade in pace. Ille timens, Gothelino clerico, qui uiro Dei ſatis familiaris erat, per ordinem pandit, dominum Simeonem ualde laborare, nec ſibi ut ſolitus erat, loqui. Clericus feria quinta illum uiſitat: famulus Dei nullum reſponſum dat. Sed tandem de manu eius potum ſuſcipit, ſeque in lectum ſuum recolligit. In die octauo, dum reuiſit illum diluculo, in extremis reperit, mihique notum facit. Concitus cucurri infirmus toto corpore, & maximè debilis pedum inualetudine, quaſi ſanus aſcendi ſine dolore. Inueni adhuc uiuentem, & iam ultimum ſpiritum trahentem. Exequias, quæ pro abſolutione animæ celebrantur, cum ſolis duobus fratribus, qui mecum aduenerant, prout potuimus, peregimus. Sicque animã ſanctam hora tertia, Calendis Iunij, benigniſſimo, cui ſemper ſeruierat, reddidit creatori.

Excedit è uita.

Subito fit cõcurſus omnium, monachi, clerici, Deo ſacratæ, vulgus promiſcui ſexus, quicunque audire poterant, ad tanti uiri funus properabant.

Igitur ſicut ipſe diſpoſuerat, immò prædixerat, corpuſculum more ſuæ patriæ componimus, & cum pſalmis & laudibus Dei in ſepulcro collocamus. Q d apertum dimittentes, qui in uigilijs & obſequijs, deputamus. In craſtino tota ciuitas quaſi uir unus congregatur, interior domus ornamentis eccleſiaſticis decoratur. Dum ergo exequiæ communiter celebrãtur, ſancti uiri corpus, ſicut ſolent homines in calidis balneis, ſudare cœpit. Miramur omnes. Aliqui ſudorem extergebant, uiuere eum credentes.

Corpus eius exanime ſudat.

Sed cum multis modis probatum eſſet, quia non è uiuo corpore ille ſudor procederet, nec ſine prouidentia Dei iſthuc fieret, uiſum eſt omnibus, ut illud tanti uiri corpus nõ negligeretur, ſed à clericis ꝑ proximos triginta dies uiciſſim cuſtodiretur. Deputatis igitur illis, poſt horam nonam ſepulcrum diligenter clauditur. Cùm autem clerici per uices in cellula, ubi humatum erat corpus uiri Dei, pſalmos canerent, unus negligentior dormitare cœpit. Qui grauis depreſſus ſomno, audiuit quaſi cælitus ingeotem ſonitum eo loco exiſtere. Quo territus, alijs excitantibus eſt expergefactus. Oculis uerò apertis, uix ſenſum recepit: ſed per aliquod horas linguæ officium perdidit. Admonitus ergò ab alijs, ut quam non poſſet ſermone, cõfeſſionem corde faceret, ante ſepulcrum uiri Dei, ueniam poſtulat, pectus tundit, atq; eius meritis abſolutionem linguæ obtinuit, & quæ ipſi cõtigerant, narrauit.

Miraculum.

Cumq; eadem accidiſſent iterum dormienti, omnibus nimio perterritis terrore, extra cellã ad pedes uiri Dei pſallere placuit. Credimus ſiquidem angelicam uiſitationem illuc adueniſſe, quam mortalia corpora ferre non poſſent.

Triceſimo deinde uiri Dei Simeonis die, multus populus cum cereis atque alijs donis ad ſepulcrum cœpit confluere.

Mulier contracta fit ſana.

Quædam anus de ciuitate, multis annis curua, ut ſe penitus erigere non poſſet, cum reliqua multitudine aduenit, & cæteris aſcendeodentibus ad ſepulcrum uiri Dei, & ipſa, ſi aſcendere poſſet, tentauit. Erecta igitur toto corpore, aſſcendit, uiro Dei Simeoni gratias reddidit, ſicque mirantibus, qui eam nou erant, ciuibus, ſana & incolumis domum remeauit. Multi etiam alij uarijs doloribus bus, & morbis affecti, eo ipſo die ſunt liberati. Ex eo tempore ſepulchrum uiri Dei populus ueneratur & inuiſit. Cùm autem commodus aſcenſus in ædificio turris pararetur, quoddam lignum a multis trahebatur: & cùm in altum iam eſſet ſublatum, rupto fune, multitudini, quæ conuenerat & ſubtus ſtabat, mortẽ cœpit minari. Exterritis omnibus, atque, Vir Dei Simeon adiuua nos, inclamantibus, mirabile dictu, quaſi manibus ſuſtentaretur, fluctuando paulatim deponitur, atq; multitudine perterrita utrinque locum daote, ad terram ſine periculo ſubmittitur. Qui periculum euaſerunt, Chriſto laudes referunt, & Simeoni tanti miraculi miniſtro gratias reddunt.

Hic duo miracula placuit inſerere, quę ijdem ipſi, qui ſanati ſunt, teſtificantur in eius uita eſſe patrata. Cùm per longum tempus quædam fœmina acri corporis ægritudine uexaretur, & præ nimia ualetudine oculorum uſu omnino priuaretur, quadam nocte in ſomnis admonetur, ſi de manu uiri Dei Simeonis cibum ſumeret, ab illo morbo liberã ipſam fore. Mane uirum interrogat, quis Simeon ille ſit. Saluti uxoris congaudens maritus, cœpit diligenter inquirere de uiro Dei Simeone. Dictum eſt ei à quodam Gothelone clerico, quia is eſſet, qui cum Domino Epiſcopo de Hieroſolymis ueniſſet. Deo gratias ille refert, viſionem ſuæ uxoris refert, & ut de manu eius cibum capere ei liceat, humiliter precatur. Clericus per ordinem uiro Dei nunciat, & quod petebatur, ut impleat, multum rogat, ſed uix impetrat. Cùm ergo panem,

panē & piſcem, à uiro Dei cum benedictione tranſmiſſum, iam deſperata & pene mortua mulier ſuſcepiſſet, panem comedit, de piſce oculos inunxit, atque ita obdormiuit. In gallicantu expergefacta, & cum lumine oculorum plena corporis ſanitate recepta, ad opus reſedit, & mirātibus amicis, Ieſu Chriſto gratias egit qui per merita ſui famuli Simeonis perfectam ſanitatem ipſi conceſsiſſet.

Inſigne in cæca & pene exanimi fœmina miraculum.

Quidam puerulus, Hydropis morbo miſerabiliter, diſtentus cū etiam à medicis deſperaretur (uenter.n. uirilia & quæque interiora ita intumuerant, ut uix incedere, uix ſtare uel ſedere ualeret) petijt ſe ad uirum Dei Simeonem deduci dicens, quod medici non poſſent, illum poſſe. Adductus igitur, per tres dies de potu illius bibens, quarta demum die cœpit melius habere: ſicque oratione uiri Dei reſtitutus eſt priſtinæ, ſanitati.

Item in hydropico.

Quædam mulier, quæ manum dexteram, digitis palmæ adhærentibus, aperire nunquam poterat, ad ſepulcrum uiri Dei uenit, manum cum fide ſuperpoſuit, moxque digitis extentis, meritis uiri Dei ſanam, retraxit.

In feſtiuitate ſācti Petri aduincula, alia mulier, quę ſiniſtrum brachium cum manu contractum habebat, ad ſepulcrum beati Simeonis uenitque extenſis uenis & rupta cute, ſub omni celeritate medelā promeruit. Eodem tempore puer quidam mutus ad ſepulcrū uiri Dei adductus officio linguæ eſt reſtitutus. Alius uiri militer mutus puerulus ad uiri ſancti ſepulcrū mittitȝ in uia loquitur domū reuerſus, mutus, ſicut antea efficitur. Iterum cum uotis ad ſepulcrum reuerſus, perfecte ſanatur.

Quadam die Dominica dum quędam puella, cuius brachium uentri inhærebat, ad ſepulchrū famuli Dei Simeonis ueniſſet, brachium, quod excreſcente carne uix uideri poterat, præſente populo exiliuit, & perfectam ſanitatem, q̄ petebat promeruit. Alia Dñica, mulier cū paruula filia, q̄ cæca à natiuitate fuerat, uenit ad beati uiri ſepulcrū. Dum ergo Miſſa celebratȝ, puella illuminatur. Matrē reſpicit, ſed nō cognoſcit. Illa interrogās, q̄d ſibi eſſet cognoſcitq; filia ſua uideret. Gauiſa, factā in ſe miſericordiā populo nunciat. Populus uerò uirtutem Chriſti in meritis ſancti Simeonis laudat. ſed cum Clerus magnitudinē tanti miraculi non crederet, ſubito parētes illius mulieris & miniſtri de uilla aduenitȝ, qui illā à natiuitate cęcā fuiſſet teſtabātur. Mox tota eccleſia Chriſtum laudat, qui famulum ſuum Simeonem tot miraculis illuſtret.

Cæca uiſum obtinet ſub Miſſa.

Quidam Adalmanus ciuis Triuireñ iter faciens hoſpitatus eſt in domo cuiuſdam, qui filium habebat cæcum. Suaſit ergo illi, ut filium ad ſepulcrum hominis, Dei duceret, miſericordiam inuenturus. Ille uotum, faciens, cenſum aliquod annorum uiro Dei promittit reddendum, moxque in domo eius puer lumen recipit. Videntem itaque ad ſepulcrum adducit, & gratias ſancto uiro Simeoni reddit.

Item cæcus puer.

Quædā mulier per multos annos uiſu oculorū priuata, dū ſepulcrum beati confeſſoris per aliquot dies, frequentaret, meritis illius illuminata eſt.

Ad idem ſepulcrum quædam dæmoniaca perducta, quæ, quos poterat, dentibus mordebat, & manibus laniabat, per noctem ligata manſit. Manè facto, dæmone, liberata, incolumis remeauit, ad propria.

Quidam ſeruus Palatini comitis habuit ancillam, cuius manus una arida, imbecillis & tam exilis erat, ut ad nullum opus ualeret. Cum ergo non eſſet ulli uſui, tradidit eam ad ſepulcrū uiri Dei Simeonis. Eadē nocte miro modo ipſa manus intantum creuit, ut alteri diſsimilis non eſſet.

Quidam miles quandam habuit famulam, adeo paralyſi corpore diſſolutam, ut nec de lecto ſurgere, nec in latus alterum ſe conuertere poſſet. In cophino igitur ad uiri Dei ſepulcrum deportata, per aliquod hebdomadas ibi hoſpitata eſt. Cū ergo in feſto quodā populum uideret ad Miſſas concurrere, & ipſa ſubito de lecto exiliens, cum eis cœpit ambulare. Ad ſepulcrū, igitur uiri Dei ueniens, & ſua uota coram populo nūcupans, quæ apportata fuerat aliorum manibus, ſana & incolumis proprijs repedauit pedibus.

In Calendis Nouembris cum placuiſſet Domino, Archiepiſcopo in ædificio turris, ubi corpus uiri Dei ſepultum erat, altare in honorem omnium ſanctorū conſtruere, multus undique populus cōſtruxit. Dum ergo apparatus fit, & dominus epiſcopus expectatur quidam puerulus contractus, ante ſepulcrum uiri Dei ſanus erigitur. Eodem die quidam iuuenis, cum ad tātam diei lętitiam aſcendere uellet cum reliqua multitudine, nullo modo ualet. Impingitur itaque à populo trahitur & portatur: ſed uires portantium deficiūt, & ipſe toto corpore ſanus magis magiſque fit ponderoſus. Conſulētibus quibuſdam peccatorum ſuorum, confeſsionem facit & tandem ad ueſperā leuis factus aſcendit, emendationem uitæ ſancto Simeoni promittit, ſicque lætus domum redit.

nota iſthuc de Confeſſione peccatorum.

Alio tempore quædā meretrix cum aſcendere ad ſepulcrum uiri Dei uellet, quaſi à quodam repellente, reiecta, de gradu cecidit, & facta exanimis, cum putaretur à populo ſtatim moritura, foras trahitur. Sed cum ex illo ædificio, exportata eſſet, quaſi nil malè paſſa, in pedes conſtitit, & de illa ciuitate, ocyus aufugit.

Quidam ruſticus cū debile corpus ac pene diſſolutum, manibus atque genibus, rependo miſerabiliter, traheret, & per quinque mēſes uiri Dei ſepulcrum indeſinenter frequentaret, quadam die profuſis lachrymis eum his uocibus interpellare cępit: Eia ſerue Dei Simeon quam durum & immiſericordem te mihi prębes: quotidie te requiro, quotidie te inuoco, & tamē ad miſericordiam non flecteris, mihique ſoli negas, beneficium, quod alijs impendis. Certè deinceps ad te uenire recuſo iamiam deſperans, domum repeto. ſed quid dicā amicis propinquis & uicinis meis? Noli noli ſancte Dei tam immiſericorditer me ſolum dimittere, ſaltē aliquid mihi largire. Toto ergo animo turbatus ad hoſpitium ſe retrahit, deliberat ut in craſtinum ad patriā reportari poſsit. Interim præ nimio, dolore graui ſomno oppreſſus, poſt gallicantum quaſi in ecſtaſi factus, uidet quendam uenuſto uultu cum magno lumine aſsiſtere, hiſque uerbis ipſum blandēter affari: Quid iaces homo? Surge uelociter, & ad uirū Dei Simeonis ſepulcrum cito accede. Cumque reſponderet, non poſſe ſe ire ſe iam ante illuc ueniſſe, & nihil profeciſſe: ille ait: Ego te adiuuo, ego ſuſtento, noli tardare, præſto ſum ut auxilium tibi feram. Excitatus ergo, ſenſit membrorum uirtutem redijſſe ſicq; qui ſolebat curuus atque proſtratus infirmis repere manibus, ad ſepulcrum uiri Dei, mirante populo, toto corpore erectus, ſolidatis aſcendit pedibus.

Ea tempeſtate cum Treuirorum ciuitas tantis polleret miraculis ad domini Simeonis ſepulcrum apportatus fuit puer octo annorum, cui morbus ambulandi eripuerat officium pro quo iam triduo Simeonē, interpellarat deuotio parentum. Forte erat apud nos, de Alemania monachus, nō mediocriter liberalibus, iſtitutus diſciplinis uerū tātis nō bñ credēs miraculis q̄ etiā tūc preſens, aderat, cū ibidē Dei effulgēt miracula, & exorabile B. Simeonis meritū uotis adſpirat adſtantium. Puer utriſq; manibus altari adherebat, donec mēbrorū reſoluta cōpage, ſano adſtitit erectus in corpore.

corpore. Itaque ingreditur pedibus, ſed tremuli titubant inceſſus, quos nondum naturæ docuerat uſus. Tandem ſanus redijt: isque, de quo diximus, uiſis credidit, Deum laudauit, hæcque commemorans, lætus abſceſſit.

EX CHRONICIS HIRSAVGIenſis Monaſterii, Ioahanne Abbate Ipanheimenſe authore.

EOdem anno (nempe 1035.) S. Simeon monachus & incluſus Treuiris moritur Calendis Iunij, qui tantis mox corruſcauit miraculis, ut à Benedicto Papa IX. Poppone Archiepiſcopo petente, ſtatim poſt mortem ſit canonizatus.

ILLVSTRE CERTAMEN CLARISSIMORUM Martyrum apud Lugdunum Galliæ, Photini uel Pothini uel eius urbis Epiſcopi, Sancti diaconi, Epagathi, Maturi, Attali, Blandinæ &c. quemadmodum illud luculēter deſcripſere Chriſtiani Viennenſes, & Lugdunenſes, quorum verba hic ſubiicimus ex Euſebii Cęſarienſ. Hiſtoriæ Eccleſiaſticę lib. 5. cap. 1. & 2. interprete Iohanne Chriſtophorſono, Anglię doctiſſimo Epiſcopo.

Iunij. 2 Ex c. 1 SERVI Ieſu Chriſti. qui Viennam & Lugdunum Galliæ incolunt, fratribus in Aſia & Phrygia, qui eadem nobiſcum redēptionis fidem & ſpem habent: Pax, gratia & gloria à Deo patre & Chriſto Ieſu Domino noſtro ſit uobis. Deinde cum in Epiſtolæ exordio alia iſtis deinceps adiecerint, hic uerbis initium narrandi faciunt: *Perſecutio īmanis in Gallijs.* Magnitudinem afflictionis, quæ hoc loco ingraueſcit, ingens gentiliū odium contra ſanctos incitatum, ſupplicia, quæ beati martyres placide ſuſtinuerunt, neque nos dicendo accurate exprimere, neq; ſcribendo facile à quoquā compræhendi poſſunt. Nam aduerſarius noſter aduentum ſuum (in quo audacter ac libere Eccleſiam Chriſti oppugnaturus ſit) iam quaſi proluſione quadam ac procemio breui futurum prænuncians, omnibus uiribus, ut dicitur, Chriſtianos adortus eſt: atque adeo ubique graſſatus, ſuos conſuefecit, & ad bellum contra ſeruos Dei gerendum uſu & exercitatione mire inſtruxit. Quapropter non ſolum ædificijs publicis, balneis & foro nobis interdictum eſt: ſed etiam ne quiſquam noſtrum uſquam locorum in conſpectum prodeat, ab illis uetitum. At gratia Dei pro nobis cum diabolo decertauit, & hos, qui ſunt paulo remiſſiore animo, eripuit è periculo: *Martyrum inuicta fortitudo.* illos autem, qui patientia armati, tanquā firmæ fidei columnæ, non modo impetum hoſtis noſtri diaboli, facile laturi uidebantur, uerum etiam in ſua ipſorum capita eundem quodammodo prouocaturi, exaduerſo oppoſuit: qui tam in acie fortiter cum aduerſario conflixerunt, omne opprobrii & ſupplicii genus toleranter ſuſtinendo: tum celeri gradu *Rom. 8* maturarunt ad Chriſtum, ea mala, quæ erant ingentia & grauia, exigua & pene nulla exiſtimando, perſpicueque reuera oſtenderunt, quod non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Ac primum cruciamenta, quę confertim erant, & tanquam cumulo à multitudine in illos coaceruata, uiriliter & magno animo ſubierunt: uociferationes, plagas, uiolentos tractus, dilacerationes, lapidū proiectiones, carceres, & quicquid denique ab agreſti, & furioſa multitudine contra nos, uelut contra hoſtes, & inimicos, fieri ſolet. Quotquot igitur erāt à Tribuno plebis alijsque magiſtratibus, qui ciuitati præerant, in forum deducti, cum coram uniuerſa multitudine eſſet ab illis de fide quæſitum, & eam libere ipſi confeſsi fuiſſent, uſq; ad præſidis aduentum in carcerem coniecti concluſique erant. Deinde cum ducerentur ad Præſidem, & ille in iudicando omni crudelitatis genere contra nos noſtrosque uteretur, *Mittūtur in carcerem.* Vetius Epagathus, unus ex fratribus, immenſo charitatis erga Deum & proximum ardore inflammatus, (qui quidem cum non modo ad omne officium erga proximum ſedulo exequendum impiger & propenſus eſſet, uerumetiam flagranti Dei amore & ſacroſancto ſpiritus inſtinctu exardeſcens, in omnibus *Vetius Epagathus Chriſtianorū aduocatus.* Domini præceptis & iuſtitiæ æquitatisque inſtitutis integre incederet, adeo ſane accurate uitam inſtituiſſet, ut quamuis eſſet adoleſcens, eodē tamen teſtimonio, quod ſcriptura ſeni Zachariæ ſacerdoti tribuit, dignus uideretur hic Vetius, inquam, iudiciū tam temere & iniurioſè contra nos pronunciatum, non poterat omnino æquo animo ferre: ſed ſupra modum ſuccenſebat, poſtulabatque ut poteſtas ei dare- *Luc. 1.* tur libere in illo conſeſſu pro fratribus reſpondendi, ſeque perſpicuè probaturum dicebat, nihil ſceleris, nihilve impietatis in nobis omnino poſſe reperiri. Contra quem cum multitudinis frequētia, quæ tribunal circunſiſtebat, admodū uociferata fuiſſet, (erat enim inter illos illuſtris atque eximius) cumq; Præſes etiam iuſtam ab eo propoſitam poſtulationē minime poſſet tolerare, ſed ſolum iſtum ab eo quæreret, utrum eſſet Chriſtianus: ille tum ſimulatque erat clariſſima uoce hoc ipſum confeſſus, & in ſortē & numerum martyrum relatus eſt, ac deinceps aduocatus Chriſtianorum appellatus, nec plane immerito. Habuit enim aduocatum Ieſum in animo commorantem, & Spiritum ſanctum multo, quàm Zacharias, feruentiorem: quem per ingentem charitatis quaſi cumulum, quo adductus, adeo alacri, & ardēti ſtudio pro fratrum propugnatione ſuam ipſius *Martyribus Epagathus adiūgitur* uitam profudit, ſatis perſpicue oſtendebat. Chriſti igitur & eſt & fuit uerus & germanus diſcipulus, qui agnum quocunq; eat, ſequitur. Inde igitur inter reliquos. Chriſtianos facile internoſcebatur. nam martyres, qui uidebantur cæteris facilè præſtare, in publicum prodibant, ſe paratos ad omnia tormenta oſtendebant: omni deniquè animi alacritate confeſsionem illam, quæ eſt martyrii propria, cumulate pleneque explebant.

Decem à Chriſto deſiciunt. Sed extabant alii imparati, inexercitati & animo fracto, qui acrē certaminis impetū ferre nō poterāt: ex quib. circiter decē numero, aiſ ignaue & muliebriter cōciderūt. Qui ꝑfecto nō modò magnū dolorē mētibus noſtris & immēſā acerbitatē inurebant: uerumetiam aliorum, qui hactenus non comprænhendebantur, quique martyribus etiam in acerbiſſimo cuiuſque generis cruciatu iacentibus præſto ſemper aderant, & eos non aliquando deſertos eſſe paſſi fuerant, alacritatem penitus retuderunt. Omnes igitur id temporis, propter incertum confesſionis euentū, eramus graui metu perculſi, non plagas quidē & ſupplicia, quæ illis poſt infligentur, ueriti, ſed ancipiti confesſionis exitu mente præuiſo, magnopere extimeſcentes, ne quis præ languida animi infractione prorſus ſuccumberet. Quotidiè tamen, qui digni corona martyrij habebantur, ad illorum numerum ſupplen-

plendum præhenſi erant, uſqueadeo, nt ex duabus
hiſce eccleſijs, omnes pij & ſtudioſi uiri (quorũ nir-
tute & doctuna inprimis ſtatus illarum rite admini-
ſtrari ſolet) eximerentur. Quidam etiam ethnici,
noſtrorum ſerui, una capiebantnr, (ſiquidem Præſes
omnes nos paſſim perquiri præceperat) qui tormen
ta, quæ ſanctos tolerare cernebant, reformidantes,
cõtra nos, militibus ſatanæ impulſu illos ad hoc idẽ
Calumnia in Chriſtianos. incitantibus, Thyeſtæas cœnas & inceſtus Oedipo-
dis, falſo commenti ſunt, & alia, quæ nobis nec elo-
qui, nec cogitare quidem fas eſſe indicatur? quin ta-
le facinus aliquãdo inter homines admiſſum fuiſſe,
ne credi quidem propemodum debet. Quæ ſanè cum
eſſent fama & ſermone hominum paſsim diſsipata,
omnes uelut immanes belluæ contra nos furere cœ-
perunt: ita ut ſi qui antea propter neceſsitudinẽ mo
deratè ſe erga nos geſsiſſent, tunc neluti rabie quadã
incitati, dentibus frendere, inſanireque propè uide-
rentur: atque id adeò, quod à Domino noſtro prædi-
cebatur, in eo eſſet impletum, tempus uenturum, in
quo omnis, qui nos occiderit, uidebitur obſequium
præſtare Deo. Vnde cætero ſancti martyres maiora
quædam cruciamenta, quàm quæ poſsint oratione ex
plicari, (idque, ſatana in illud pro uiribus incum-
Ioã. 16. bente, ut aliquid blaſphemię contra Chriſtum ex eo
rum ore educeret) ſufferre cogebantur.

Supra modum igitur lethale multitudinis uniuer-
Sanctus diaconus. ſæ, Præſidis & ſatellitum odium in diaconum, nomi-
ne Sanctum, Viennæ prognatum, & in Maturũ etiã;
recens quidem baptizatum, ſed generoſum tamen
Chriſti athletam, efferbuit: in Attalum porrò, gene-
Maturus. re Pergamenum, columnam & ſtabilimentum conti
nuum eccleſiarum, quæ hic ſunt: in Blandinam de-
Attalus. Blandina. nique, per quam Chriſtus euidenter oſtendebat eos,
qui apud homines, uiles, deſpecti & contempti ui-
deantur, apud Deum propter charitatem erga illũ,
non ſpecie iactatam & ſimulatione, ſed ui & uirtute
declaratam, magno ſplendore & gloria donari. Nam
cùm non nos ſolum pertimeſceremus, ſed etiam he
ra illius ſecundum carnem, (quæ etiam ipſa una in
martyrum pugna dimicauerat) nè cum in certamẽ
deſcenderet, præ corporis imbecillitate non liberè
& ingenue fidei ſuæ cõfeſsionem proloqui pergeret:
Blandina egregia conſtantia. Blandina tãto animi robore & uirtute imbuebatur,
ut tortores qui illam uiciſsim omni ſuppliciorũ ge-
nere à primo mane ad ueſperam uſque afflixiſſent,
propè labore defeſsi langueſcerent, ſeque tum ab il-
la uictos, tum nihil amplius habere cruciamenti reli
quum, quod ei irrogarent, faterentur: atque adeò ma
gnopere mirarentur, quo pacto, cùm totum eius cor
pus ita dilaceratum eſſet, perſeuerans ſpiritum duce
ret: palamque teſtarentur, unum tormenti genus ſa-
tis habuiſſe uirium ad uitam ei eripiendam, nedum
tam multis & uarijs opus fuiſſe. Verũ beata martyr,
ſicut generoſum athletam decet, in fide fidei confeſ-
ſione uires colligebat, atque prolatio iſtorum uerbo
rum, Chriſtiana ſum, &, Nihil apud nos admittitur
ſceleris: erat doloꝛum, qui eam urgebant, ſumma le
uatio, fomentum cruciatus, & cuiuſque moleſtiæ
depulſio. Diaconus ille, Sanctus nomine, ſuprà quã
Itẽ Sãcti. credibile eſt, & ſupra omnem humanum captũ, uer-
bera à carnificibus impacta toleranter ſuſtinens, cũ
ſcelerati illi carnifices propter aſsiduitatem & ma-
gnitudinem tormentorum, quæ ei infligebant, ſpe-
rarent ſe aliquid, quod indecorum & eius profeſsio
ni parùm conſentaneum uideretur, ab eo audituros,
ipſe tanta animi celſitate & conſtantia illis ex aduer
ſo reſtitit, ut ne nomen quidem uel ſuum, uel gentis,
uel ciuitatis, unde fuit, neq; utrum ſeruus an liber,
illis uellet dicere: ſed ad omnia rogata, ita Latino ſer
mone reſponderet, Chriſtianus ſum: iſtud pro nomi-
ne, pro ciuitate, pro genere, & denique pro re quaq;
iterum ac ſæpius eloqueretur: aliam autem uocẽ gen
tiles ab eo elicere audireque non poterant. Vnde iã
graui & acerbabile animus cùm Præfecti, tum torto
rum contra illum inflammabatur, ut cùm nihil ha-
berent ſupplicij, quod ei deinceps imponerent, ad
extremum laminas æneas feruentes & ignitas tener-
rimis corporis membris affigerent. At ille, quanquã
corporis membra exurebantur, firmus tamen, con-
ſtans & immutabilis in fidei confeſsione perſtitit:
quippe qui diuino & cæleſti fonte aquæ uitalis, quæ
ex Chriſti uentre profluit, tanquam rore cùm aſper
ſus, tum roboratus erat. Corpus autẽ teſtimonio fuit
eorum, quæ ipſi acciderant: ut pote uulneribus & ui-
bicibus totum cruentatum, quod quidem ſic in ru-
gas erat contractum, ut exteriorem hominis formã
prorſus abieciſſet, in quo Chriſtus afflictationis par-
ticeps, res præclaras ad ſuam ipſius gloriam geſsit,
cùm aduerſarium profligando, tum cæteris præcla-
rum exemplum oſtendendo nullum eſſe metum, ubi
Dei patris charitas, nec ullam moleſtiam, ubi fides
Chriſti uiget. Nam quanquam impij carnifices pau *1. Io. 4.*
cis diebus poſt, cùm martyrem denuo torquerent,
putabant, ſi corporis membris, ſuperiore iam crucia
tu timidis, & inflammatione quadam efferueſcenti-
bus, eadem ſupplicia accumularent, uel ſe illum fa-
cile euicturos, præſertim cùm nec manuũ prope tra
ctationem perferre iam poſſet: uel illum tormentis
tandem extinctum, grauem reliquis horrorem incuſ
ſurum: tamen tantum abfuit, ut in illo aliquid eiuſ-
modi contingeret, ut etiam præter omnium homi-
num opinionem, corpus in illis poſterioribus tormẽ *Vide miram Chriſti uirtutẽ*
tis recreatum, & in integrum reſtitutum, formã prio
rem atque uſum membrorum recuperaret: adeò ut
ſecunda illa carnificina, non inflicta pœna, ſed medi
cina per Chriſti gratiam adhibita uideretur.

Porrò Biblidem, unam ex eorũ numero, qui fidei
confeſsionem pernegaſſent cùm iam diabolus à ſe
prorſus abſorptã putaret, cupiens etiam per blaſphe
miam in Deum, condemnationẽ eis augere, ad ſup-
plicium deducendam curauit, eamque uelut fractam
& ignauam, impia in nos & flagitioſe probra loqui
impulit. Illa tamen in tormento redijt ad ſe, atque
(ut ita dicam) ex profundo ſomno excitata eſt præ- *Biblidis reſipiſcentia & conſtantia.*
ſenti ſupplicio quodammodò ſubmonita, ut de æter-
na gehennæ pœna ſeria cogitaret. At contra, quàm
diabolus expectabat, maleuolis Chriſtianorum ob-
trectatoribus ex aduerſo ſic reſpõdet: Quomodò eiuſ
modi uiri liberos ſuos deuorare in animum poterũt
inducere, quibus ne licitum quidem ſit ſanguinẽ ani
malium ratione carentium comedere? Et ab eo tem
pore ſe Chriſtianam ingenue confeſſa eſt, & ſorti
numeroque martyrum adiuncta. At cùm tyrannica
crudeliaque illa ſuppliciorum genera per beatorum
patientiam, Chriſti, uirtute firmatã fruſtra impoſita
erogataque uiderentur, diabolus alias quaſdam ma
chinas deintegro contra illos excogitauit, nempe ut
in carcerem coniecti, interdum in locis horrida ca-
ligine obſitis & plenis moleſtiarum, miſere iacerent:
nonnunquam illorum pedes in craſſas compedes im
poſiti, diſtenderentur, aliquando uexarentur alijs
plagarum modis, quos rabidi diaboli miniſtri, il-
liuſque maleuolentia ſuffuſi, hominibus in carcerẽ *Moriũtur quidã præ carceris fœtore.*
concluſis incutere ſolent, uſqueadeo, ut complures,
quos Dominus eo pacto è uita exire uolebat, ibi ob
fœtidum odorem & loci anguſtiam penitus ſuffoca-
rentur. Quinetiam non pauci (in quibus illic Dei glo
ria perſpicue oſtentata erat) quamuis ita acerbe ex-
cruciati fuiſſent, ut nulla curatione adhibita, uide-
rentur

ſentur amplius poſſe uitam protrahere, in carcere tamen ſuperſtites manebant, omni humana quidem cura & ſubſidio orbati ac deſtituti: a Domino tamen tum corporis tum animæ uiribus ita roborati confirmatique erant, ut cæteros & ad fidem conſtanter tenendam tuendamque incitarent, & grato admodum ſubleuarent ſolatio. Alij autem modo capti, & recentes in carcerem contruſi (quorum corpora ante hac tormentis ſubeundis callum haud contraxerant) pondus carceris & grauitatem minimè poterant ferre, ſed intus breui mortem oppetebant,

Pothini Epi martyrium.

Beatus item Pothinus, cui Lugdunenſis epiſcopatus miniſterium erat concreditum, cum nonageſimũ ſuæ ætatis annum præterijſſet, & corporis imbecillitate ita langueſceret, ut uix poſſet propter uirium infirmitatem, qua diſtinebatur, libere ſpirare, ſpiritus tamen alacritate propter ardentem, qua flagrabat, martyrij cupiditatem, plurimum recreatus, ad tribunal geſtabatur: & tametſi corpus eius iam præ decrepita ætate, & cruciatu morbi penè exhauſtum eſſet, anima tamen in ipſo ſeruabatur integra, ut per eam Chriſtus glorioſè triũpharet. Qui quidem ad tribunal, magiſtratibus ciuitatis cum comitãtibus, & uniuerſa multitudine uarias cuiuſquemodi uociferationes contra illum, utpote Chriſtianum, edente, a militibus deductus, præclarum fidei teſtimonium perhibuit. Cum enim a Præſide rogaretur, quis eſſet Chriſtianorum Deus, reſpondit: Si tu ea re dignus ſis, cognoſces. Inde igitur aſpere & immiſericorditer raptatus, uarias plagas excepit, cum ab his, qui ſtabant in proximo, qui nihil eius ætatem reuerentes, manibus pedibusque in illum contumelioſè inſultabant: tum ab illis, qui longius erant remoti: qui, quod ſinguli habebant in manibus, illud in illum coniecerunt: idque propterea, ꝙ omnes permagnæ culpæ & impietatis loco ducebant, ſi quiſquam petulanter illum inſectari ulla ea parte omitteret. nam deorum ſuorum, cauſam ita ſe uindicaturos arbitrabantur. Ille uix iã ſpiritum ducẽs, in carcerem coniectus fuit, ac biduo poſt efflauit animam.

Mala cõditio fidei deſertorũ.

Ibi uerò ſingularis Dei prouidentia apparuit, & infinita Ieſu Saluatoris miſericordia patefacta eſt: quæ ſanè talis fuit, qualis quidem rarò inter fratres Chriſtianos contigiſſet, a diuina tamen Chriſti uirtute ac potentia non omnino aliena. Nam qui ut primum erant compræhenſi, quidem inficiati fuiſſent, non modo in carcerem cum cæteris condebantur: (nihil enim illis, ut tempus ferebat, negatio attulit adiumenti) uerumetiam ſuppliciorum eorundem erant facti participes: atque ſicut illi, qui ingenuè faſſi ſebantur ſe eſſe, quod erant, nullo alio crimine obiecto, niſi ꝙ Chriſtiani eſſent, tradebãtur in cuſtodiã: ſic iſti, qui fidem pernegarant, de reliquo in carcere tanquam homicidæ & ſcelerati detinebantur, duplo grauiore cruciatu & angore, quàm cæteri, afflictati. illos enim ſubleuabat lætitia ea martyrio percepta, ſpes promiſſorum, charitas in Chriſtum, ſacer Patris ſpiritus: hos magnum & graue conſcientiæ pondus admodum uexabat, uſqueadeò, ut dum per hominum frequentiam palàm gradiebãtur, ipſo uultu ab omnibus alijs facilè internoſcerentur. Illi enim hilares in publicum progreſſi ſunt, in quorum uultu decor quidam, gratia & uenuſtate multa adſperſus, enituit, ſic ut uincula etiam, quibus uel ut ſponſa, aurearum fimbriarum uarietate decorata, mirè erant illuſtrati, egregium quendam ornatum illis adiecisse uiderentur: tam ſuauem item & fragrãtẽ, ex ipſo Chriſto egredientem, efflarunt odorem, ut nonnullis artificioſo quodã unguento & manu cõpoſito delibuti putarentur. Hi autem demiſſi, abiecti, adſpectu horridi, turpi ignominiæ labe deformati, a gentilibus porrò uelut ignaui effœminatique probris cõtumelioſè affecti, ac denique cum honoratum, glorioſum & ſalutare nomen Chriſti amiſiſſent, perinde acſi homicidij rei fuiſſent, homicidæ iam appellati. Iſta ubi cæteri coràm aſpexiſſent, magnoperè roborati erant & animo conſtabiliti. Qui enim præhendebantur, omni memoria diabolicæ cogitationis ex animo depoſita, abſque hæſitatione fidem ſuam profitentur: Iſti porrò, paucis uerbis obiter interiectis, rurſus, quæ ſequuntur, adiungunt.

His igitur rebus confectis, de reliquo martyrio, quæ in ipſorum uitæ exitu ſufferebant, in quæque ſuppliciorum genera diſpertiebantur. Siquidem unã coronam beati martyres ex uniuerſis & uarijs cuiuſque generis floſculis contextã cõplicatãque Deo patri obtulerunt. Quocirca par erat, generoſos & inſignes Dei athletas, ubi multiplex & uarium martyrij certamen ſubierant, illuſtremque ab hoſtibus reportarant uictoriam, præclara immortalitatis corona decorari. Maturus ergo, Sanctus, Blandina & Attalus die cum beſtijs dimicandi in noſtrorum hominum cruciatum de induſtria præſtitura, ad beſtias ducebãtur, quo publicum & cõmune gentilibus ſpectaculũ, plenum inhumanitatis & ſæuitiæ, exhiberent. Atqꝫ Maturus & Sãctus in amphitheatro omne genus tormentorum denuò ſubeunt, perinde acſi nihil cruciatus antea fuiſſent omnino perpeſſi: immo uerò ut athletæ, qui modo aduerſarium per uarias certaminum uices ſtrenuè profligaſſent, & pro corona uitæ ipſis propoſita poſtremum iam certamen haberent in manibus ad conficiendũ, deintegro tum uerberũ traiectiones, quibus homines illic plecti ſolent, ſuſtinent, tum crudeles ferarum tractus, tum alia omnia cruciamẽtorũ genera, q̃ inſana & furioſa plebs alij aliundè cum uociferatione illis infligi poſtulabant, tum ferreas denique cathedras & ignitas illorũ mẽbris ſuppoſitas, quibus corpora miſerè frixa & exuſta erant, & quanquàm gentiles peſtifero illorum nidore non abſque moleſtia ſaturabantur, tamen ne ea quidem re deterriti, ab inſania ſua deſiſtunt, ſed pergunt adhuc magis magiſque furere, quãdoquidem illis in optatis erat, eorum patientiam prorſus euincere. Cæterum ab ipſo Sancto nihil aliud elicere poterant, præter illam uocem, quam ab initio de fidei ſuę confeſsione proferre conſueuiſſet. Iſti autem martyres, quoniam in hoc ingenti certamine uita adhuc in ipſis reſidebat, ſingularium certaminum loco, quæ magna cum uarietate ibi fieri ſolebant, illo die ſpectaculum uniuerſo populo præbentes, ad extremum ſecuri percutiuntur.

Maturus & Sãctus denuò immaniter cruciãtur.

Securi cæduntur.

Ar Blandina trabi ligneæ ſublimis affixa, præda beſtijs incurſantibus obijcit, q̃ quoniam & in crucis ſpecie ſuſpenſa cernebẽt, & ardenter preces fundebat, magnam concertantium mentibus alacritatem iniecit, quippe in ipſo certamine, ea ſorore cruci ſuſfixa, ipſum Chriſtum qui pro nobis crucifixus eſt, oculis corporeis quodã modo uidebant, ut credentibus in illum pro certo perſuaderetur, ꝙ qui pro eius gloria quicquam perpetiatẽ, hæreditatis ſis cũ Deo uiuente cõſors & particeps futurus. At cũ nulla beſtia eius carnem tangere uellet, a trabe mox abrepta, in carcerẽ iterũ trudit, & ad aliud reſeruatẽ certamen, ut per uaria concertationum genera uictrix facta, tũ tortuoſum ſerpẽtẽ condẽnationi, quam ab ſe auertere nõ poſſet, iure addiceret, tũ fratres pariter ad cõſtãtiã incitaret, q̃ licet humilis, imbecillis & propè abiecta uirgo eẽt armatura, tũ Chriſti fortis athletæ induta, nõ ſolũ ꝑ multas cruciamẽtorũ uices aduerſariũ ſuperauit, uerũ etiã per illuſtre illud certamẽ, coronam im-

Blãdinæ præclara uirtus.

ronam immortalitatis tandem aſſecuta eſt.

Attali certamen.

Attalus item, clarus & magni nominis uir, importuno multitudinis rogatu ad ſupplicium euocatus, ob recte factorum conſcientiam (ſiquidem ingenue in Chriſtiana inſtitutione & diſciplina exercitatus, fidelis ſemper apud nos & conſtans ueritatis teſtis extitiſſet) alacri animo certamen ingreditur. Ac cum undique per amphitheatrũ circunducerent, tabula, in qua Latinis literis hæc inerat inſcripto, Hic eſt Attalus Chriſtianus, illum præcedente: cumque in eũ admodum petulanter populus inſultaret, Præſes, ubi Romanum eſſe didiciſſet, mandauit ut in carcerem denuo cum reliquis, qui in eodem erant, concludere rur: de quibus literas ad Cæſarem ſcripſit, eiusq; expectauit de illis ſententiam. Tempus uerò, quod interea intercedebat, illis quidẽ neque ocioſum, neq; infrugiferum fuit: ſed per mortẽ eorũ dilatã, immenſa Chriſti clementia quaſi lumen ſuum palam profudit. Nam intermortua Eccleſiæ mẽbra, uiuorũ ſubſidijs fuerunt ad uitam reuocata, & qui fidem confeſſi fuiſſent, ijs, qui tandẽ pernegaſſent, magna beneficia detulerunt. atque ideo permagna lætitia matri & uirgini Eccleſiæ exorta eſt, cũ eos, quos abortu tanquàm mortuos eieciſſet, uiuos & incolumes recuperaſſet. Illorũ enim hortatu & exẽplo cõplures, q fidẽ negaſſent, erãt tanq̃ in utero matris Eccleſiæ iterũ cõcepti iterũ in mẽbra formati, iterũ ad uitã reducta, iterum denuoq; ad fidẽ ſuã confitendã perducti. Atq; cũ ad uitã eſſent reſtituti, & uiribus cõfirmati, ſuauitatẽ Dei (qui non uult mortẽ peccatoris, ſed pro ſua benignitate eum ad pœnitentiã inuitat) animis haurientes, ad tribunal ſponte accedunt, ut iterũ à Præſide de fide denuo rogarentur. Nã cũ Cæſar reſpõſum per literas miſiſſet, illos, qui fidem Chriſti confiterentur, tympanis eſſe torquendos: hos autem, qui eandem inficiarentur, in principio mercatus (qui hic celebrari ſolet, quique eſt propter frequentiam hominum, ex omnibus eo gentibus commeantium, multorum ſermone nobilitatus) liberos dimittendos, Præſes beatos martyres, tanquàm ſpectaculum & glorioſam pompam de illis multitudini præſtaturus, ad tribunal deduci iubet, iterum in quæſtionem uocat, datque ſententiam, ut qui municipes Romani eſſent, ſecuri percuterẽtur: reliqui autem amandarentur ad beſtias. Chriſti uerò gloria in his, qui antea fidẽ abnuerant, tunc tamen præter Gentiliũ opinionẽ, eãdẽ ingenue confitebantur, magnopere illuſtrata fuit.

Resipiſcunt q à fide exciderant.

Ezec. 18. & 33.

Mercatus. Lugdunenſis.

Conſtantia eorum qui antea defecerãt

Etenim illi cũ priuatim in quæſtionẽ dati eſſent, quaſi pro certo abſoluendi, tamẽ ſe Chriſtianos uerè confitẽtes, martyrũ choro adijciebantur. Alij autem falſi Chriſtiani, à fide penitus lapſi, qui neque ueſtigiũ aliquando fidei, neque ſenſum & ſignificationem ueſtis ſpõſalis, neque cogitationem timoris Dei in animis inſidentem habebant, ſed per nequam eorum cõuerſationem, uiã ueritatis contumelijs affecerãt, hoc eſt, filij perditionis, foris extra Eccleſiam permanſerunt: cæteri uniuerſi fuere in Eccleſiã denuo aſcripti.

Alexandri mrtur & martyrium.

De quibus cum haberetur quæſtio, Alexander quidam genere Phryx, artẽ & ſcientia medicus, multis annis in Gallia commoratus, omnibus fere propter charitatem erga Deum, & liberam in uerbo prædicãdo alacritatem cognitus, (non enim doni & muneris Apoſtolici expers erat) cum adſtaret tribunali, & illos fratres nutu ad fidei confeſsionẽ hortaretur, (ijs, qui undique tribunal circunſiſtebant, uidebatur tanquàm parturiens) populi multitudo confeſsionẽ eorũ, qui antea inficias iuiſſet, ægre ferens, contra Alexandrum, tanquam eius rei caput & authorem, uociferari cœpit. Vbi uerò Præſes inſtabat, ſciſcitabaturque quiſnam eſſet, reſpondit ſe Chriſtianum eſſe. Vnde Præſes ad iracundiam prouocatus, illum condemnat ad beſtias. Poſtero autem die eandem cum Attalo dimicationem (Præſes enim, quo populo gratificaretur, Attalum denuo beſtijs obiecit) Alexander ingreditur. Hi duo in amphitheatro omnes machinas ad eorum cruciatum excogitatas, tanquam prætereuecti, maximumque certamen perpeſsi, ad extremum gladio feriuntur. Alexander autem neque ingemuit, immo uerò ne gry quidem ore extulit: ſed interiore mente & cogitatione quaſi cum Deo ſermones contulit. Attalus, ubi in ferrea cathedra iam candenti eſſet impoſitus, & eius incendio ambuſtus, quando nidor & fumus è corpore in ſublimi ferebatur, Latino ſermone multitudinem ſic affatus eſt. Ecce eccè, hoc, quod nos præſtatis, eſt homines uorare. Nos quidem neque uoramus homines, neque aliud quicquam ſceleris patramus. Rogatus tamẽ, quod nomen Deus haberet, reſpõdet, Deũ nomẽ nõ habere more hominũ.

Attali certamen.

Blandinæ & Pontici pueri

Quibus omnibus confectis, poſtremo die ſingularium certaminum aduentante, Blandina & adoleſcens Ponticus, circiter quindecim annos natus, (hi autem quotidie introducebantur ad reliquorum ſupplicia contemplanda) in amphitheatrum inferebantur, urgebanturque per gentilium idola iurare. Ac quoniã illi perſtabant conſtantes, & ea deſpicatui ducebant, ueſana multitudo contra illos aſpere & ferociter ſæuiebat: adeo ut neque adoleſcentuli commiſerarẽtur ætatem, neque mulierẽ omnino uererentur. Omnibus igitur tormentis eos obiectare, & per quoduis ſupplicij genus undique agitare cœperunt, & ſine intermiſsione nunc hũc, nunc illum per ipſorum deos iurare impellebant, Cæterum hoc nullo modo poterãt efficere. nam Ponticus, qui ita à ſorore erat exuſcitatus, ut gentes eam eſſe animaduerterent, quæ illũ cohortata fuiſſet, confirmaſſetq;, poſt omnia cruciamentorũ genera, uiriliter & magno animo tolerata, extremum ſpiritum edidit. Beata Blandina omnium poſtrema, tanquam nobilis & generoſa mater, ubi liberos animauerat ad pœnam, & uictores ad Chriſtũ regem præmiſerat, ipſa eoſdem cum liberis certaminũ curſus remenſa, ad eoſdem lætitia geſtiens, ac de ipſo uitæ ſuæ exitu permagno gaudio exultans, properabat, non quaſi ad beſtias crudeliter proiecta, ſed ad cœnam ſponſi amice inuitata. Atque poſt uerbera poſt beſtiarum laniatus, poſt ſartaginis exuſtionem, ad extremum in rete inuoluta, tauri ictibus obiectatur. Quæ cum ab animali illo diu multumque icta exagitataque fuiſſet, ac nullum ſenſum cruciamentorũ, quæ hactenus ei obtigiſſent, partim propter ſpẽ, qua Dei promiſsis firme adhæreſcebat: partim propter colloquia, quæ intra ſe cũ Chriſto conferebat, omnino haberet, tandẽ enſe iugulata fuit. Vnde gẽtes ipſæ palã teſtabantur, mulierem apud ſe nunquam tot tamque acerba tormenta tam cõſtanter pertuliſſe.

Verum eorum rabies & crudelitas in ſanctos, non ita exaturata fuit. Nam ab immani & furioſa bellua, diabolo, immanes illæ & barbaræ gentes exagitatæ, nia aut ne uix quidem a furore ſuo aliquando acquieuerunt, immo uerò in corporibus martyrum ſuam deintegro contumeliam cœperunt & maleuolentiã exercere. Nam quamuis martyrum conſtantia penitus eſſent ſuperatæ, tamen quia omnem humanam rationẽ omnino exuiſſent, illorum amentia minime fuit retardata repreſſaque: ſed acerba bilis cum Præſidis, tum populi (qui quidẽ in nos lethale odij ſui uirus euomebant) tanquam immanis belluæ magis magiſque incenſa, ſic ut ſcriptura uere impleretur; Impius adhuc impie agat, & iuſtus iuſtificetur adhuc. Etenim corpora eorum, quos carceris peſtifer odor & cruciatus ſuffocauerat, canibus laceranda obijciũt

Ap. . Corpora ſanctorũ obijciũtur canib^9.

T ſtudio-

ſtudioſeque nocte dieque obſeruant, ne quiſquam è noſtris illa tumulis mandet. Tandem uerò martyrũ in amphitheatro interfectorum membra, quæ nec beſtiæ adhuc norarãt, nec ignis abſumpſerat, partim minutatim dilaniata, partim inſtar carbonum ambuſta, quinetiã ſecuri percuſſorũ capita unà cũ corporũ truncis collecta, dies complures ſimiliter militũ excubijs inſepulta cuſtodiunt. Porrò alij fremere, & dẽtibus contra eos frendere cœperunt, tota animo connitentes aliquam grauiorem in ea exercere contumeliã. Nonnulli irriſione ludere, & falſos cachinnos tollere, ſummaque commendatione & præconio idola ſua efferre, quibus quidem tanquã authoribus pœnã & ultionẽ Chriſtianorũ acceptam retulerunt. Non pauci, quanquàm factis aliquanto modeſtiores erant & de illorũ afflictione aliquantum condoleſcere uidebantur, uerbis tamen acerbè eos uexare ad hũc modum: Vbi iam illorum Deus? Quid illis hæc profuit religio, quam luæ ipſorum uitæ præpoſuerunt?

Quæ ad gentilium crudelitatẽ pertinebant, talem habebant uarietatem. Quæ autẽ ad nos, uidebantur ſane magnum mœrorẽ propterea in ſe complecti, ꝙ martyrũ corpora humo tegendi nulla dabatur facultas. Neque enim nox ad hanc rem aliquid afferre præſidij, neque magna pecuniæ uis eorum animos flectere, neque preces ulla ex parte placare poterant. ſed nulla non ratione & uia corpora illa erant aſsidue ab illis obſeruata, & id quaſi in magno lucro deputatũ, ſi penitus inhumata iacerent. Paulo poſt etiã iſta addunt: Martyrũ corpora, ſex dies continuos ſub dio iacentia, & maxima ignominia affecta, poſt aũt ab impijs & illis & facinoroſis carnificibus exuſta, inque cineres redacta, in Rhodanũ fluuiũ, qui illic in ꝓximo defluit, ſpargebantur, quo nullæ quidem illorum reliquæ amplius ſuper terram reſtarent. Iſta eo conſilio patrabant, quòd Deũ ſe poſſe uincere, & illis regeneratione corporũ prorſus eripere arbitrati ſunt, quo ne ulla quidẽ (ſic enim dicebant) ſpes reſurrectionis reliqua ſieret illis: qua freti (inquiunt) non ſolũ peregrinam quandã & nouã nobis induxerũt religionẽ, uerũetiã neglexerunt penitus tormenta, & prompto atque alacri animo ad mortẽ properarũt. Iã uideamus, utrũ ſint reſurrecturi, & utrũ illorũ Deus ipſos iuuare, & è manibus noſtris eripere poſsit. Eiuſmodi perſecutionis tempeſtas, regnãte Imperatore, de quo docuimus, iſtis Chriſti eccleſijs obtigit. Vnde certe, quænam fuerint in reliquis prouincijs eodem tempore factitata coniectura aſſequi poterimus.

Non ſiuntur ſanctorũ corpora ſepeliri.

Antoninũ Verũ dicit

CAP. II.

Illas item uoces, ex eadem epiſtola depromptas, in hunc ſermonẽ includere operæpreciũ arbitramur, quibus modeſtia & ſingularis martyrum, quos diximus, benignitas hoc fere modo deſcriptaſit. Iſti uerò ipſius Chriſti (qui cũ in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, ſe eſſe æqualem Deo, ſed ſeipſum exinaniuit, formã ſerui accipiens) tã uere æmuli & imitatores erant, ut quãuis in tali gloria & ſplendore locarentur, & non ſemel & iterũ, ſed ſæpius, ut martyres decet, pro fidei confeſsione acerba tormenta perpeſsi, beſtijs obiecti, ab eiſdem denuo ablati, ignito ferro exuſti, uibicibus liuidi, uulnerib⁹ undique inflictis excruciati, non tamen ſe ipſi martyres eſſe prædicarent, neque cuiquã noſtrũ copiã facerẽt illos eo nomine appellãdi: ſed ſi quiſquã noſtrum eos uel per literas, uel per ſermonẽ ut martyres forte ſalutauiſſet, grauiter eũ repræhẽderũt. Libẽter enim martyris appellationẽ Chriſto fideli & uero martyri primogenito mortuorũ, duci & authori uitæ, quæ eſt ex Deo, conceſſerant, martyrũ ẽr, qui iam ad Chriſtũ ex hac corporis cuſtodia migrauiſſẽt, eos non grauate in memoriã redegerunt, dixerũtque. Illi iam uero ſunt martyres, quos Chriſtus propter fidei confeſsionem ad ſe recipere dignatus eſt, & quorũ martyrium ipſo præclaro uitæ exitu, tanquã ſigillo certiſsimo, obſignauit, nos autem tenues ſolum & abiecti Chriſti nominis confeſſores, atque fratres obſecrabant cũ lachrymis, ut preces pro illis ardẽter & obnixe Deo funderent, quo ipſo diſceſſu è uita opus, quod Deus tam benigne in illis icepiſſet, cumulate expleretur. Et quanuis non modo libera reſponſa gentilibus dando, ſed etiam patiẽtia, magnanitate, fidenti animi robore cõtra omnes cruciatus ſe generoſos ac ſtrenuos palam oſtendendo, uim & uirtutem martyrii perſpicue declaraſſent, tamen timore Dei referti, martyrũ appellatione, qua fratres illos donare uoluiſſent, à ſe repellere ſtudebant. Et iterum, paucis uerbis interiectis, ſequuntur iſta. Humiliauerunt ſe ſub manu potenti, qua iam ſatis exaltati ſunt. Dum in uita manebant, defendere omnes, neminem accuſare, omnes è uinculis eripere, colligare neminem conabantur. Pro illis, qui ſupplicia eorum corporibus inflixerant, exẽplo Stephani perfecti martyris imitati, benigne orare, dicentes, Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Quòd ſi pro eis, qui ipſos tã contumelioſè torſiſſent, precabantur, quanto magis pro fratribus idẽ ipſum præſtiterunt? Hæc item, paulo longius ſermonẽ producentes, adnectunt. Grauiſsimũ aũt bellum ab illis, propter ingenuam erga fratres charitatem, cum ipſo diabolo ideo ſuſceptum erat, ꝙ tantopere nitebantur, ut uoracem illius, tanquàm malæ beſtiæ, gulam ſtringendo, eos uiuos denuo euomere cogerent, quos prius tanquàm mortuos, ſe penitus deuoraſſe putauerat. Non enim illi fratrũ imbecillorũ lapſu gloriabantur, ſed quæ dona ipſis per Dei gratiã affatim ſuppetebant, aliis, qui maioris opis indigerent, benigne largiebantur, atque adeo uelut matris indulgẽtis miſericordia commmoti, multas lachrymas pro eorũ ſalute in conſpectu Dei patris profundebant, uitam illis flagitabant, uitam concesſit Deus, uitã etiã cum proximis cõmunicarũt, uictores in omnibus ad Deũ profecti ſunt, pacẽ amplexati, pacẽ nobis cõmẽdarũt cum pace denique ad Deum deceſſerunt, non matri Eccleſiæ moleſtiam & angorem, non fratribus bellum & ſeditionem, ſed gaudium, pacem, & concorcordiam & charitatẽ reliquerunt.

Phi. 2.

Notãſignem martyrũ modeſtiã.

Act. 7.

Diabolus cur eos tam atrociter inſectat⁹ ſit

MARTYRIVM SS. MARCELlini & Petri, Grauiter cõſcriptũ. Adſtipulantur ei antiqua Martyrologia, & habetur in uetuſtis MS. codicibus. Stylum aliquot locis nõnihil correxit F. Lau. Surius.

Benignitas Saluatoris noſtri, martyrũ perſeuerantia comprobata, eouſq; proceſsit, ut & fidei amicos coronaret, & inimicos eorũ ex ipſis inferorum clauſtris erueret. Deniq; cũ Romæ à paganis teneretur Petrus, Exorciſtæ officium gerens, & multis uicibus cæſus, miſſus in obſcuriſsimam habitationem, maneret in uinculis ferreis immotus, cuſtoſq; carceris, Arthemius Paulina, unicã filiã ſuã uirginẽ, q̃ impẽſius amabat, a dæmonio uexari quotidie plãgeret, dixit ad eũ uir Dei Petrus Exorciſta, Audi cõſiliũ meũ Arthemi, & crede in unigenitũ filiũ Dei uiui Ieſũ Chriſtũ qui eſt liberator omnium in ipſum credentium. Si enim uere credideris, mox erit ſalua filia tua: Reſpondit Arthemius: Miror ualde imprudens cõſilium tuũ, quo

Iunij 2.

S. Petrus cæſus.

quod cum te iſte Deus tuus liberare non poſsit, in ipſum licet credas, & quotidie pro eius nomine plagas & uincula perferas, mihi perſuadere uis liberaturum illum filiam meam, ſi ego in eum credidero. Dixit ei Petrus: Poteſt me liberare Dominus meus & de his uinculis, & de pœnis omnibus: ſed non uult impedire coronam meam. Vult autem, ut perficiam curſum meum perferendo hos cruciatos temporarios, ut poſſim adipiſci gloriam ſempiternam. Arthemius ait: Si uis me tuo credere Deo, da operam ut fiat quod dicturus ſum. Ecce ego hodie duplicabo ſuper te catenas, & clauſtra carceris omnia communiam, teque in ima hac & obſcura cuſtodia ſolum includam: & ſi ex his omnibus te eripuerit Deus tuus, credam equidē in illum, ſed tunc demum, cum uidero incolumem filiam meam.

Tum beatus Petrus ſubridens, ait: Infirmitas fidei tuæ poterit curari, ſi hoc, quod dicis, feceris. Arthemius dixit: Credam plane in illum, ſi & te his uinculis abſoluerit, & meam filiam curauerit. Petrus ait: Vade in domum tuam & præpara mihi manſionem, & te neque abſoluente me his uinculis, neque oſtiū aperiente, neque per iter deducente, ad te perueniam in nomine Domini mei Ieſu Chriſti. Cumque eo uenero, palpabunt me manus tuæ, conſpicient me oculi tui, atque hos eoſdem ſermones tecum conferam. Et ſi uel ſic credideris, habebis ſanam filiam tuā. Hoc uerò fiet, non pro libidine tentationis tuæ, ſed ad declarādam diuinitatem Domini mei Ieſu Chriſti. Hæc ut ille dixit, Arthemius caput agitans: Hic homo, inquit, nimijs confectus afflictionibus, delirat & aliena loquitur. ſicque diſceſsit. Veniens autem domum, narrauit ea Candidæ uxori ſuæ, quæ dixit ei: Miror te illum hominem exiſtimare inſanum, qui & tibi ſanitatem promittit, & noſtræ filiæ ſoſpitatem. An uerò longum ille tempus tibi præfixit? Hodie dicit ſe uenturum. Id ſi factum fuerit, quis dubitet Chriſtum uerū eſſe Deū, in quē ille credit? Arthemius dixit: Horrori eſt mihi fatuitas tua. Ipſi dij, ſi de cœlo deſcendant, non eum abſoluent à uinculis, imò ſi uel Iupiter ipſe ad eum ueniat, aperire illi carcerem non poterit. Candida reſpondit. Nimirum idcirco magnus habebitur Deus eius, & credendum illi erit, ſi hoc fecerit, quod nec ipſe, ut ais, Iupiter facere poſsit.

Hæc & pleraque alia cum inter ſe loquerentur, & occumbente diei lumine, nox initium ſuum ſtellarū ortu indicaret, adeſt homo Dei Petrus, Arthemio & Candidæ ſe offerens, candidis indutus ueſtibus, trophæum Crucis tenens in manu ſua. Mox igitur ad eius ueſtigia corruunt Arthemius & Candida, exclamantque, dicentes. Verè unus eſt Deus omnipotens Ieſus Chriſtus. Statimque filia eorum Paulina uirgo, ab immundo uexata ſpiritu, Deum confitens, & ad pedes eius prouidens, purgata eſt, ita ut dæmon clamaret in aere. Virtus Chriſti, quæ in te eſt Petre, me ligauit & expulit à uirgine. Cumque hæc fierent, omnes, qui in domo Arthemij erant, crediderunt. Peruenit autem fama ad eos, qui in uicinia morabantur, & conuenere uiri amplius trecenti, plures uerò fœminæ, qui omnes una uoce clamabāt. Præter Chriſtum non eſt alius Deus omnipotens. In conſpectu enim illorum, & à dæmonibus obſeſsi liberabantur, & infirmi omnes ſanabantur Cumq; omnes, qui ad ædes Arthemij, confluxerāt, cuperēt fieri Chriſtiani, abijt uir Dei Petrus, & adduxit ſanctum Marcellinum presbyterum, è quo oēs in domo Arthemij baptizati ſunt.

S. Petrus miro modo & carcere uenit ad Arthemium. Paulina ſanatur.

Multi credūt in Chriſtum.

Porro Arthemius ingreſſus ad eos, qui erāt in uinculis, dixit eis: Si quis uult credere in Chriſtū, exeat liber, ueniatque ad domum meā, & fiat Chriſtianus. At illi omnes promittētes ſe in Chriſtum credituros, egreſsi ſunt, uenientesque ad ædes Arthemij, à ſancto Marcellino presbytero baptizati ſunt, & ſancta conſecratione illuminati.

Interea dum hæc agerentur, peſtilentiſsimus iudex Serenus in morbum incidit, & toto ſpatio ægritudinis eius datum eſt tēpus baptizatis omnibus, ut ſermone quotidiano Marcellini & Petri, in fide Domini cōfirmarētur, p quadraginta & eo amplius dies.

Poſt hæc commentarienſis miſit ad Arthemium cuſtodem carceris, indicauitque ſeſſurum eſſe uicariū eumque iuſsiſſe, ut nocte proxima præſto ſit ipſe cū illis, qui erant in carcere. At ille baptizatorum omnium oſculabatur manus, dicebatque eis, ſi quis uellet uenire ad martyrium, faceret id intrepidus, ſi quis uero mallet recedere, abiret illæſus. Cum ergo ad primum pullorum cantum ſederet Serenus uicarius, iuberetque perſonas audiendas intromitti, ingreſſus Arthemius, coram omnibus dixit, Petrus Exorciſta Chriſtianorum, quem cæſum & tortum ac ſemiuiuū in carcere ſeruari iuſsiſti, in nomine Dei ſui omnium uincula ſoluit, oſtia omnia patefecit, cunctosque efficiens Chriſtianos, quo uellent, eis fecit abeundi poteſtatem. Ille uerò cum Marcellino presbytero nuſquā abſcedere uoluit, ſed quoties ego eum cuſtodire uolui, non comparuit. Tunc Serenus immani furore incenſus, iuſsit Arthemium plumbatis cædi, & trudi in cuſtodiam, ſanctos autem Dei martyres Marcellinum & Petrum, intromitti ſub uoce quæſtoria, iiſque intromiſsis, ait, Mitius uobiſcum agerent carnifices, ſi ſacrilegos religionis ueſtræ ritus abijceretis, neque homines noxios & criminū reos, è carcere egredi iuſsiſſetis. Marcellinus presbyter dixit: Tandiu criminū reus manet in ſuis criminibus, quā diu in Chriſtum non credit: porrò ſimulatque crediderit, mox omni culpa ablutus & abſolutus, ſummi Dei filius appellatur. Cū hæc & his ſimilia diceret Marcellinus presbyter, iuſsit eū Serenus pugnis cædi in arterijs. At ubi cedentes defecerunt, præcepit ſeparari Marcellinum à Petro, & mitti nudum in carcerem, illicque nitrum contritum ſpargi, ſicque uinctum incluſum relinqui, lumenque & aquam ei negari.

Arthemius cæſus, truditur ī cuſtodiam.

Marcellinus cæditur & dirè cruciatur.

Ad Petrum inde conuerſus, ait: Nolo te exiſtimes eculeo & lampadibus iterum eſſe torquendum: ſed ad palum cras ligaberis, ferarumque morſibus laceratus, uitam amittes, ſi hodie dijs ſacrificare contēpſeris. Reſpondit Petrus: Cum ſis Serenus nomine, totū te tenebroſum & tetrum atque nubilum factis oſtendis, & cum homo ſis mortalis, pœnas atroces intentas, minis & terroribus te perturbaturum ſperans immortalem fidem, quæ regnat in mentibus Chriſtianorum. Tum etiam ſummi Dei ſacerdotē Marcellinū quem te rogare oportebat, ut tui miſereretur, & oraret pro te ut incredulitatis tuæ criminibus poſſes abſolui, pugnis cædi uoluiſti, & diro carcere mancipaſti: quo quidē nomine ille gloriatur, & gaudet, te autem luctus excipiet ſempiternus. His dictis, etiam Petrum iuſsit Serenus in uincula conijci, & pedes eius in cippo arctiſsime conſtringi. Cum ſic autem abinuicem ſeparati eſſent, & Marcellinus quidem nudus in uitreis fragmentis iaceret, Petrus uerò in cippo teneretur: angelus Domini apparuit Marcellino orāti, induitque eum ueſtimentis ipſius, & dixit ei. Sequere me. Sequens ergo angelum, ingreditur eum eo ubi Petrus in cippo & ferro uinctus aſſeruabatur, & cum illum quoque abſoluiſſet angelus, iuſsit ambos ſe ſequi, atque ita pariter uenerunt in domum illam, in qua baptizati omnes unanimiter in preces incumbebant. Dixitque angelus ad eos, ut diebus ſeptem confirmarent populum, qui per ipſos crediderat, ac deinde oſtenderent ſe Sereno uicario.

Petrus in carcerē ducitur.

Angelus ambos liberat.

Poſtero die mittuntur quidam ad carcerem, & neque Marcellinum, neque Petrum inueniunt, idque iudici renunciāt. Tum iudex acciri iubet Arthemium & uxorem eius Candidam cum filia Paulina uirgine cumque ueniſſent, urgere eos cœpit, ut dijs ſacrificarent. At illi dixerunt: Nos Dominum Ieſum Chriſtū confitemur filium Dei uiui: & ideo nulla ratione poſſumus ſacrificiorum ueſtrorū ritu nos polluere. Eos igitur omnes Serenus iubet uia Aurelia immenſa ruperum mole obrui.

Ea autem hora, qua ad paſsionem ibant, in eodem loco Chriſtiani omnes occurrerunt ſanctis Marcellino & Petro. Videntes autem officiales & carnifices tam multum populum, fugerunt: currebant uerò poſt eos quidam iuniores è populo Dei, tenuerunt eos, & blandis ſermonibus inuitabāt ad fidem. Sed cum nollēt credere, tam diu à populo retenti ſunt, donec Miſſas faceret S. Marcellinus presbyter in crypta, in qua puniendi erant ſancti. Cumque completa eſſent, quæ Dei ſunt, iuſſu presbyteri omnis populus abſceſsit: factoque ſilentio, ſancti Marcellinus & Petrus dixerunt ad eos, qui credere nolebant: Ecce in poteſtate noſtra fuit, ut læderemus uos, neque tamen id fecimus: in poteſtate noſtra fuit, ut tolleremus è manibus ueſtris Arthemium & Candidam, filiamque uirginē, nec fecimus. Eſt etiam in poteſtate noſtra, ut ſi uelimus, hinc abire poſsimus, Dei gratia id agente: ſed neque hoc facimus. Quid uos igitur ad hæc? Tum illi frementes in homines Dei, Arthemium gladio percuſſerunt: porro Candidam & Paulinam per præceps in cryptam impellentes, lapidibus oppreſſerunt.

S. Marcellinus Miſſas facit.

Arthemius cū uxore & filia perimitur.

Marcellinum autem presbyterum & Petrum Exorciſtam manibus retro ad arborem alligauerunt, donec referrent de ijs ad uicarium. Qui ut res geſtas cognouit, iuſsit eos duci in ſyluam nigram, quæ hodie in honorem illorum ſylua Candida appellatur, atque illic ambos pariter decollari. Vbi ad mediam ſyluam uentū eſt, ipſi ſuis manibus mundauerunt locū à ſpinis: ac deinde orantes, & pacis oſculo inuiſem ſe ſalutantes; flexis genibus, capite plexi ſunt. Qui autē eos decollauit, teſtatus eſt ſe uidiſſe animas eorū exeuntes è corporibus, tanquā uirgines auro & gēmis ornatas, ueſtibus indutas ſplendidiſsimis, angeliciſq; manibus in cœlum ſublatàs, per auras iuiſte gaudentes.

Marcellin⁹ & Petrus capite puniūtur.

Per id tempus Lucilla & Firmina, Chriſtianiſsimæ fœminæ, propinquæ S. Tiburtij martyris, cuius nobilitas inter ſenatores inſignis fuit in terris, & inter martyres illuſtrior eſt in cęlis, amore beati martyris à ſepulcro eius non recedebant, ſed constructo illic cubiculo, die noctuque ibi permanebant. Ijs ergo in uiſu apparuit S. Tiburtius cum his duobus martyribus, edocuitque eas, quemadmodum corpora eorum è nigra ſylua abſportata, iuxta ipſum in parte inferiori in crypta ſepelire deberēt. Fuerunt autem eis adiutorio acolythi duo eccleſiæ Romanæ. Hæc omnia Damaſus, cum lector eſſet, puerulus dicit ab eo, qui eos decollauerat: & poſtea factus Epiſcopus, in eorum ſepulcro his uerſiculis * declarauit:

** limina decorauit*

Marcelline tuos pariter Petre, noſce triumphos
Percuſſor retulit Damaſo mihi, cū puer eſſem,
Hæc ſibi carnificem rabidum mandata dediſſe,
Sentibus in medijs ueſtra ut tunc colla ſecaret,
Ne tumulū ueſtrū quiſquā cognoſcere poſſet.
Vos alacres ueſtris manibus * mūdāſſe ſepulcra.
Cādidulo occulte poſtquàm iacuiſtis in antro.
Poſtea commonitam ueſtra pietate Lucillam,
Hic placuiſſe magis ſanctiſsima cōdere mēbra.

** fodiſſe*

Is uerò, qui eos decollauit, nomine Dorotheus, poſtea ſub ſancto Iulio Pontifice publicam egit pœnitentiam, & omni populo indicans, quæ uidiſſet, baptizatus eſt in ſenectute ſua, & per bonam confeſsionem peruenit ad miſericordiam Saluatoris, qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Dorothe⁹ baptizat.

PASSIO SS. PERGENTINI ET Laurentini Fratrum martyrū habetur in antiquis MS. codicibus, ſed per F. Laur. Surium ſtylus mutatus eſt, & pleraque reddita compræhenſius.

Iuny. 3

IMperante Decio Cæſare, grauis fuit perſecutio Chriſtianorum. Multa tum proponebātur edicta ut qui Chriſtum colerent, nec ſacrificare dijs uellent, uarijs pœnis interficerentur. Cum autem regiones peragraret Decius cum miniſtris ſuis, & Aretium ueniſſet, habebat apud ſe unum ex conſiliarijs ſuis, Tiburtium nomine, crudeliſsimum Chriſtianorum perſecutorem, Ibi tum ethnicus quidam ei ait: Sunt hic duo germani fratres Pergentinus & Laurentinus, nobiles genere, qui ſe Chriſtianos profitentur, & quotidie ſcholas adeuntes, literis inſtituuntur, ut poſsint Chriſti doctrinam plene cognitam habere. Quos ſi uos ita pergere ſineris, cedet id in exitium urbis huius, & populum omnem ad Chriſti religionem traducēt. His auditis, Tiburtius, furore percitus, iuſsit eos coram ſe adduci. Cum autem à militibus ducerentur dixit Pergentinus ad Laurentinum: Iam noſtrum propinquat certamen. Reſpondit Laurentinus: Frater mi, non formidemus hæc tormenta: illa uerò potius æterna timeamus ſupplicia & noſtrū redemptorem, qui nos iuſsit non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere, Pergentinus dixit: Eamus animo uirili, & perſtemus in fide, nihil tyrāni iuſſa formidātes. Sed tu iudici reſpōſa reddes, qui me ad dicēdū & reſpondēdum inſtructior es.

Deferuntur ſancti Martyres ad Tiburtium.

Matt. 10.

Vbi ad Tiburtij cōſpectū uenere, ait illis: Cur uos relinquitis deos, quos colūt pijſsimi Imperatores, & adhæretis Chriſto, quē Iudæi occiderūt? Reſpondit beatus Laurētinus: Nos præter Chriſtū, uiuēs Dei filiū aliū Deū prorſus ignoramus. Ille enim fecit cœlū & terrā, mare, & oīa quæ in eis ſunt. Quos uerò tu deos dicis, eos nos ſcimus omni turpitudine inquinatos, tum etiam ſurdos & mutos, nulla uel uidendi uel audiendi facultate præditos: quos niſi perdere uelitis, ſeruare uos oporteat, & ne forte cadant, ferro & plūbo cōfirmari neceſſe ſit: denique qui nec ſibi, nec alijs ullam poſsint ferre opē. Tiburtius ait: Propter generis ueſtri nobilitatē in præſens parco uobis. Abite igitur, & ab hac uana religione uos reuocate. Nam ſi denuo ad me delati eritis, multiuarijs uos ſupplicijs excruciatos interficiā.

Dimittuntur à iudice

Abierunt igitur ex eius conſpectu, magis etiam in fide Chriſti inflamati, quotidieque rogabant Dominum, die noctuque in genua incumbentes: creſcebatque in dies fides illorum in operibus multis, & exhortationibus ſuis non paucos ad Chriſtum adducebant. Quod ut ſenſere infideles, permoti rebus mirabilibus, quas per illos efficiebat Chriſtus, multorumque ad fidē conuerſionem moleſte ferentes, illos compræhenſos ad Tiburtium adduxerunt, ita dicentes: Nihil apud hos ualuit iuſsio tua. Nam non ſolum te non audiunt, ſed etiam magicis artibus totum euerterunt populum. Tum ait ad illos Tiburtius: Quid ita uos comparatis, ut nec pijſsimum Cæſarem, nec me propitium habere uelitis? S. Pergentinus reſpondit: Nos propitium habemus Chriſtum. Vos aūt propitios illi optent, qui Chriſtū propitiū habere nō merentur

Multos ad Chriſtū conuertunt.

reatur: & terrores ueſtros illi formident, qui regem æternum non meruunt. Tum uero Tiburtius è ſede exiliens, ſcidit ueſtimenta ſua, & ait: Ego uobis inducias dedi, ut reſipiſceretis quandoque: & ecce etiam me præſente Chriſtum ueſtrum prędicatis. Iuſsit porro leuari eos, & fuſtibus diutiſsime cædi. Inter uerbera autem pſallebant ſancti Domine Deus in adiutorium noſtrum intende: Domine ad adiuuandum nos feſtina. Subito ergo brachia cædentium areſacta ſűt, ſtupenteq; Tiburtio, clamabãt miniſtri præ dolore: Rogamus uos ſerui Dei, ut oretis Deum ueſtrum pro nobis: &, ſi nos ſanauerit, credemus in eum. Sanctis orantibus, brachia eorum reſtituta ſunt, multique id uidentes, ad Dominum conuerſi ſunt unà cum miniſtris illis, ſinguliqne omnes dicere, Non eſt alius Deus præter illum, quem prædicant Laurentinus & Pergẽtinus ſerui eius. Dixit uero Pergentinus ad eos: Audite nos fratres, & baptizemini, ſicque eritis liberi ab omni nexu peccati.

Cæduntur fuſtibus.

Multi credũt.

Hæc cernens Tiburtius, pertimuit, iuſsitque Pergẽtinum & Laurentinum in carcerem trudi, & neq; panem, neque aquam illi porrigi. Illi uero Dominũ inuocabant in carcere, & cum triduo ieiuni permanſiſſent, angelus Domini ſub noctis medium attulit ei panem cœleſtem, dicens, Surgite, & comedite panẽ, uobis à Chriſto tranſmiſſum. Splendore autem angelico totus illuſtratus eſt carcer, & cuſtodes carceris præ terrore pene exanimati ſunt. Interim ſancti pane illo refecti pſallebant, Miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Deinde illi, qui crediderant, una cum Pergentina ſorore eorum, munera attulere ad cuſtodes carceris, rogaturi ut ipſis copiam facerent ad ſanctos ingrediendi, & ecce carcerẽ apertum conſpiciunt, & cuſtodes uelut mortuos. Ingreſsi igitur ad ſanctos, ad eorum pedes ſe abijciunt, rogãtque cum lachrymis, quandoquidem pateret carcer, ut inde exirent. Vita enim ueſtra, aiebant, nobis adhuc neceſſaria eſt, & debemus de Chriſti nomine diligentius edoceri. At illi reſpõderunt, Abſit à nobis, fratres, ut hanc rem faciamus, & coronam, quam fide noſtra promeruimus, perdamus. Vos autem facite quod dicturi ſumus, Eſt hic Cornelius presbyter, qui Tiburtij timore latitat, ſed uos eum inquirite, & ſi eũ inueneritis, nunciate ei omnia, & quæ in nobis Chriſtus operatus eſt. Ille enim & nos & parentes noſtros & ſororem noſtram docuit de Chriſti nomine, noſque baptizauit. Ille & uos baptizabit, uos autem undis ſalutaribus expiati, in fide permaneatis.

Accipiũt panem ab Angelo ſancti martyres.

Pſ. 110.

His dictis, iterum ſe ad pedes eorum abiecerűt, & cum diutiſsime lachrymati eſſent, rogauerunt ut pro ipſis Chriſtum deprecarentur, ut poſſent ſalui fieri. Itaque ſancti illis prædicabant, hasq; ad Deum fundebant preces, Domine Deus rex immortalis, qui nobis id contuliſti, ut crederemus in te, præſta, ut etiam iſti pertingant ad miſericordiam tuam. Et cum eos conſignaſſent, a ſe dimiſerunt. Illi uero quærebant ſanctũ Cornelium presbyterum, & cũ inueniſſent, quæ Pergentino & Laurentino contigiſſent, ei indicarunt. At ille magno perfuſus gaudio, in fide prius inſtituẽs eos, baptizauit circiter ſexaginta uiros. Vbi hæc ad Tiburtij notitiam perlata ſunt, iuſsit repente ad ſuũ conſpectum ſiſti Pergentinum & Laurentinum, iisq; dixit, Maleficijs ueſtris totam hanc urbem euertiſtis. S. Laurentinus illi reſpondit, Non ſunt hæc maleficia ſed beneficia Dei, neque nos malefici ſumus, ſed ſerui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Tiburtius ait, Quid multis apud me uerbis utimini? Aut ſacrificabitis deo Ioui, aut uariis uos pœnis affectos tollam è medio. S. Laurentinus reſpondit: Tu cum tuis adora Iouẽ: nos Chriſtum adoramus. Tiburtius ira incenſus, iuſsit ad ferri prunas, & ſanctos nudis pedibus illis inſiſtere. Fecerűt hoc ſancti, & mox prunæ extinctæ ſunt: q̃ res populũ magis accendebat ad credendũ in Chriſtum.

Poſt catechesin baptizantur uiri 60.

Sancti martyres plãtis ſuis extinguunt prunas

Tum uero gentiles dixere ad Tiburtium: Cernis te nihil proficere. Si ergo eos diutius ſupereſſe paſſus eris, & urbem ſiane & omnem eius populum perdes. Iuſsit ergo Tiburtius Iouis ſtatuam coram ſe adduci, dixitque ad ſanctos: Sacrificate deo Ioui. Reſpondit ei ſanctus Pergentinus, Iam nos uidebis ſacrificantes. Acceſſeruntque ad idolum. Populus uero, murmure excitato, putabat eos Ioui ſacrificium facere. At illi flexis genibus, diutiſsime adorarũt Dominum, & cũ ſuſtuliſſent capita, mox idolum inſtar ceræ liquefactum eſt. Rurſus autem illi ſe in terram proſternentes, gratias egerunt Chriſto. Exiitit uero magnus clamor in populo, crediderun tque in Chriſtum uiri amplius ducenti. Gentiles itaque in ſanctos facto impetu, eos atrociter mactatos ac cœſos diutiſſime, ſemiuiuos reliquerunt. Porro Tiburtius ſtatim in eos mortis tulit ſententiam, cumque extra ciuitatẽ eſſent educti, rogarũt milites ut parumper ſinerẽtur orare. Sub ipſis autem precibus in terram proſtratus, miles quidam caput amputauit, reuerſique milites ad dominum ſuum Tiburtium, rem, ut erat geſta, illi expoſuerunt. Chriſtiani autem cum Pergentina ſorore eorum noctu corpora martyrum ad mille fere paſſus extra Aretium condiderunt. Paſsi ſunt beatiſsimi martyres Aretii 3. Nonas Iunii ſub Decio Imperatore, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Caduntur capite.

VITA S. LIPHARDI PRESBYTERI & abbatis, ab incerto quidem Authore, ſed ut apparet, non dubia fide edita: porro per F. Laur. Surium redacta in compendiũ, ſed ſine hiſtoriæ detrimẽto.

Beatus Liphardus apud Aurelianos inclyta ortus proſapia, in ipſa iuuentute ad iudicis eſt dignitatem euectus pro ſua prudentia & legum cognitione. In quo ſane munere adminiſtrando ita eſt rationem & æquitatem ſemper ſecutus, ut a iuſtitiæ rectitudine non deflecterit. Multa eum omnes ueneratione proſequebantur, quòd dignus Deo, ſine querela inter homines uerſaretur, moribus integer, ſermone ſuauis, uultu inſignis, ab omni fellis acerbitate alienus, denique inter homines cum degeret, perfectorum Clericorum uitam in ſe exprimens. Anno autem ætatis ſuæ quadrageſimo, diuino permotus inſtinctu, loci eius epiſcopum adiit, & ut in Clerum admitteretur, orauit. Cernens antiſtes magnum eius erga religionis cultum feruorem, primo eum adſcripſit in Cleri album, ac deinde honorem cumulans, Leuitæ ei miniſterium mandauit. Quo honore auctus uir Deo plenus, terrenarum rerum abiecta ſarcina, uerum monachum profiteri cœpit.

Iunij 3.

Patria S. Liphards

Eius in iure dicendo æquitas

Diaconus.

Mox monachus.

Eſt mõs apud Aurelianos, quẽ incolæ regionis illius Magdunũ uocãt, in quo antiquitus erat extructũ caſtrũ, qđ Vuãdalica barbaries ad ſolũ uſq; diruit. Ita nullo illic manẽte habitatore, nemoribus excreſcẽtibus, locus ille quõdã celebris, ĩ ſolitudinẽ uerſus eſt.

In eius uerò abſtruſos receſſus Liphardus penetrans, uno ſolo contentus comite, eoque ſuo diſcipulo, apud fluuium Maluam cellulam ſibi ex uirgis conſtruxit, cępitque illic habitare ſolitarius, ut ab hominum turbis & mundi honoribus ſeparatus, liberius ad diuinæ ſeſe legis præſcriptum accõmodare poſſet. Quãta uerò illic cõuerſationis eius ſanctitas extiterit

nemo uerbis aſſequi poteſt. Corpore degebat in terra, animo inter ſupernos cœli ciues uerſari uidebatur. Operibus Deo dignis uacans, ſtabat ſuccinctus & paratus ad confligendum aduerſus aereas poteſtates. Tanta uerò eius erat abſtinentia, ut panis hordeacei, quem ſuis ipſe manibus conficiebat, non niſi unciam unam in cibum ſumere diceretur: & cum præter aquam, nullum omnino alium potum admitteret, ea ipſa tertio duntaxat die parciſsime utebatur. Veſtes eius, ſaccus & ciliciũ: nam elegantiam & mollitiem omnem in ueſtitu plane aſpernabatur: aſperitatem contra & utilitatem amplectebatur. Sicut autē antea hominum ſecularium, inter quos uixerat, mores & uitam ſanctis ſtudijs longe ſuperarat: ita iam monaſticen cõpleans, in ſanctiſsimorũ monachorũ ueſtigijs, uitæ perfectione conſectanda, conſtantiſsimè inſiſtebat.

Mira eius abſtinētia. *Veſtes eius.*

Nec defuerunt ei miracula, quæ ſanctitatis eius nõ dubia eſſent documenta. In eremo illa, ubi morabatur, immanis erat ſerpens: nec longe fons aberat, gratiſsimas fundens aquas, ſed ad quas hauriendas, præ huius beſtiæ metu nemo auſus eſſet accedere, præter Chriſti athletam Liphardum & eius diſcipulum Vrbicium. Is ſerpens, malo eum perurgente dæmone, ſumma feritate ad uiri Dei habitaculum properabat eum plane perditurus. Nõ latebat id hominem Dei. Accitum ergo Vrbicium mittit ad eum locum, ubi iam nouerat eſſe ſerpentem, nec tamen indicat, cur ipſum eo mittat, ut eius fidem probaret. Vrbicius cito eo abiens, horridiſsimum ſerpentem ſibi cernit uenire obuiam, nimioque terrore correptus, in pedes ſe conijcit, refertq; ad uirum Dei, quid in uia uiderit. Tum Liphardus placidè ſubridens: Cur timuiſti, inquit, modicæ fidei? deditque illi uirgam, iubens ut imperterritus illam ſub ſerpentis adſpectu humi deſigeret. Abijt ille, Cruciſque ſigno munitus, fecit quod iuſſus erat. Porro Liphardus ad preces ſe conferens, rogabat Dominum, ut teterrimum draconem perimeret. Exaudiuit orantem Dominus. Simul enim ut adſpexit draco uirgam, furibundus accurrit, oſque ſuum ad caput uirgæ attolens, eamque mordens, conabaturque confractam in ſolum deijcere. Sed precibus uiri Dei id effectum eſt, ut nullo pacto incuruare eam poſſet: cumque immanis bellua ita penderet propter uaſti corporis graue pondus, ilico crepuit. Id ubi cognouit uir Dei, cum diſcipulo ſuo abijt uiſum belluam, & pro tanto miraculo gratias Chriſto egit. Habitauerant autem in illo ſerpente multi dæmones, qui illo extincto, terribiles dabant per aera clamores, ita ut uicini ruris habitatores exterriti, inter ſe perquirerent, quidnam hoc eſſet. Timebant autem draconem è ſuo antro progreſſum, omnia uaſtaturum uenire. Cum autem arrigerent aures, noſſe cupientes, quæ uoces ederentur, audiunt Liphardi nomen appellari: moxque ad ſolitudinem aduolant, taciti Liphardum requirũt. Verebantur enim, ne à dracone, ſi is ſupereſſet, ferirentur. Vt autem inuenerunt ſanctum uirum ſolitis precibus intentum, & draconem extinctum, omnes fleuere præ gaudio, & in Dei laudes prorumpentes, dicebant cœlitus ſibi impenſam ſalutem ea excidio draconis, diemque illum dixere celeberrimum.

Immanē draconem ſuis precibus interficit.

Interea Marcus Aurelianenſis antiſtes, in uico Claiaco, qui ab Magdunēſi oppido tribus diſtat milliaribus, ob certas cauſas tum reſidēs, cum uiri Dei uirtutes didiciſſet: Nõ potuit, inquit, Leuita Dei, ſanctis pollens operibus, diutius occultari. Declarant eius res geſtæ, quāti ſit meriti apud Deum. moxque exurgēs, ad domicilium uiri Dei propere acceſsit: & poſt ſalutaria colloquia, eodem die ſacerdotio eum initiauit, atque templum exiguum illic extruxit, quod hodieque extat. Creuit hinc fama ſancti uiri, & in regionem illam omnē propagata eſt, ita ut mire eum uenerarentur, eius meritis à dracone ſe dicerent liberatos eius precibus ſe apud Dominũ muniri cõfiderent. Per multi quoque mundo ualefacientes, ei adhærere, ut eius diſciplinis inſtituerentur. Accidit autem, ut hyeme quadam, ſæuiente frigore, quidā in ſupradictũ montis latere ſua abſconderet indumenta, à uiro Dei nudus ueſtē peteret. Sed iā diuinitus reuelata erat illi hominis nequitia. Miſit itaque unũ è ſuis, qui ueſtimenta illius adferret: locum ei indicans, ubi eſſent abſcondita. Ea allata dedit ei, qui ueſtē ſibi dari petebat, ita dicens: Cur uoluiſti miſer per mendacium tentare Chriſti ſeruum? An non præſens adeſtam, quando hoc facinus deſignaſti. Ille uero ſe deprehenſum ſentiens, pudefactus abſceſsit: qui uiro Dei illudere uoluit, ſe ſenſit illuſum.

Initiatur ſacerdotio. *Multi ſe ei adiungũt.* *Nota.*

Quædã puella nobilis, manus aridas & debilia habēs genua, ad eũ uenit, eadenſq; ad pedes eius, ſalutē ſibi reſtitui petijt. Ille humi ſe proſternēs, Dñm orogat: inde ſurgens, manus & genua puellæ benedicto oleo perũgit. Illa Chriſti benignitate mox reualeſcit. Nec mirũ, potuiſſe hoc tã facilè à Chriſto obtinere uirum Dei, cuius pectus ceu gratiſsimum eius templum, donis gratiæ eius exuberabat.

Oleo benedicto ſanat puellã.

Non eſt aũt prætermittẽdũ, quòd cũ Theodemirus Abbas Miciacenſis monaſterij, è corpore eſſet abiturus, beatus Liphardus in ſomnis eſt admonitus, ut ad officia funeris illi patri præſtanda properaret. Euigilans ergo, uno ſecũ è ſuis aſſumpto, ad monaſteriũ illud profectus eſt: cumque ad eius fores perueniſſet, uidet cœleſtiũ agminũ choros ſanctæ illi animæ pſallentes occurrere, eãque cũ ineffabili gaudio ad cœlũ deducere. Cantabatur aũt hic pſalmi uerſus: Beatus quē elegiſti & aſſumpſiſti: inhabitabit in atrijs tuis. Mox uir Dei in cellulã ingreditur, ubi corpus ſancti Abbatis exanime iacebat, fratribus debita officia decantantibus, eiuſque funus curat. Peracto ſepulturæ miniſterio, beatum Maximum, defuncti Abbatis nepotem, in eius locum ſubſtituit, fuſaque oratione ad Dominum, ad cellam ſuam reuerſus eſt: & cum tandem ſui quoque obitus diem imminere cognouiſſet, conuocatis diſcipulis eum ante prædixit, ſimulque eos optimis ſermonibus confirmans, hortabatur ut abſtinerent à carnalibus deſiderijs & mundi oblectamentis, ut ſeruarent præcepta euangelica: contenderent intrare per anguſtam portam & arctam uiam, quæ ducit ad uitam: reſiſterent diabolo & mille eius nocendi artibus, haud ſecus atque cruentis belluis, non deficerent in tentationibus, ſed memores eſſent ſcripturæ, dicentis, Beatus uir, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. His alijſque id genus ſermonibus cum diu apud illos uſus eſſet, Vrbicium accerſit, eumque corã omnibus ſibi deſignat ſucceſſorem. Nocte proxima inter preces & lachrymas ſancta illa anima feliciter è rebus exceſsit humanis. Id uerò poſtquam epiſcopo innotuit, celerrime ad eius funus accurrit. Iam in medio ſacrum corpus poſitum diſcipuli triſtes luctuoſis officijs proſequebantur, illudque epiſcopus una cum illis magno ſtudio tradidit ſepulturæ. Dedinde Vrbicius, ab eodem antiſtite in ſua functione confirmatus, poſt obitum ſancti uiri, eius monaſterij ſtructurã fecit ſublimiorem, ubi hactenus pro meritis beati Liphardi multa diuinitus ſigna eduntur, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Anima Theodemiri it in cœlos. *Pſ. 64.* *Matt. 7.* *Iac. 1.* *Obdormit in Domino S. Liphardus.*

DE S. QVIRINO EPISCOPO ſciſciano & Martyre, hym nus Arelii prudentii.

Peri Stephanon Hymnus 7. Iunÿ 4.

INſignem meritis uirum
Quirinum, placitum Deo,
Vrbis mœnia Sciſciæ.
Conceſſum ſibi martyrem
Compleau patrio fouent.
Hic ſub Galerio Duce,
Qui tunc Illyricos ſinus
Vrgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illuſtraſſe per exitum.
Non illum gladij rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant:
Sed lymphis fluuialibus.
Gurges dum rapit, abluit.
Nil refert, uitreo æquore,
An de flumine ſanguinis
Tingat paſsio martyrem:
Aeque gloria prouenit
Fluctu quolibet uuida.
Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Epiſcopus
In præceps fluuio datur,
Suſpenſum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.
Deiectum, placidiſsimo
Ammis uertice ſuſcipit,
Nec mergi patitur ſibi,
Miris uaſta natatibus
Saxi pondera ſuſtinens.
Spectant emious è ſolo
Doctorem pauidi greges:
Nam Chriſti populus frequens
Riparum ſinuamina
Stipato agmine ſepſerat.
Sed Quirinus ut eminens.
Os circuntulit, heu,* ſuos
*Extemplo trepidos uidet,
Nil ipſe proprij memor
Inter ſtagna periculi:
Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Neu conſtans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.
Dicentem fluitàntibus
Ammis terga uehunt nodis:
Nec ſubſtrata profunditas
Saxoque, & laqueo, & uiro,
Auder ſponte dehiſcere.
Senſit martyr Epiſcopus
Iam partam ſibi præripi
Palmam mortis & exitus,
Aſcenſumque negarier
Aeterni ad ſolium patris:
Ieſu cunctipotens, ait,
Haudquaquàm tibi gloria
Hæc eſt inſolita, aut noua,
Calcare & fremitum maris,
Prona & flumina ſiſtere.
Scimus diſcipulum Petrum,
Cum ueſtigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ ſubſidio tuæ
Subieciſſe ſalum ſolo.
Iordanem quoque nouimus
Tortis uorticibus uagum,
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluis retro
Confugiſſe meatibus.
Hæc miracula ſunt tuæ
Victuris Domine, ut modo
Suſpendar, leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo ſcopulo traham.
Iam plenus titulus tui eſt
Et uis prodita nominis,
Qua gentilis hebet ſtupor.
Abſoluas, precor, optime
Huius nunc animæ moras.
Quid poſsis, probat amnicus,
Qui uectat ſilicem, liquor.
Hociam quod ſupereſt, cedo,
Quo nil eſt precioſius,
Pro te Chriſte Deus mori.
Orantem ſimul halitus
Et uox deſerit, & calor:
Scandit ſpiritus ardua,
Fit pondus graue ſaxeum,
Corpus ſuſcipiunt aquæ.

E pōte trudi-ditur in flumen uir ſanctus nec poteſt mergi.

**ſuo *Exēplo*

Natāt in undis confirmat oues ſuas.

Mat. 14.

Ioſue. 3

MARTYRIVM SANCTI MARtyris Bonifacij, ex Simeone Metaphraſte.

Iunij 5.

Martyrū hiſtoria qd. cōferāt

ET aliorum quidem Chriſti martyrū certamina magnum lucrū uiris bonis afferunt, nam & cōmunis naturæ maxima & quæ naturā ſuperant, facta oſtendūt, & uincentem quidem Chriſtū, aperte autem uictum & probro ac dedecore affectum inimicū. Præterea impios quidem manifeſtiſsimè arguūt, pios uerò magis confirmant & corroborant, & ad ſpiritalem decertationem acriores reddunt & uehementiores. Et hæc quidem in illis, in quibus reliqua quoque uita congruit cum martyrio, & à pueris eis coaluit uirtutis exercitatio. Si quis autem ab initio quidem ignauam & diſſolutā uitā egerit, poſtea uerò bonis adeo reſplenduerit, ut repente martyrij coronam arripuerit, quidnam poteſt eſſe hac gratia præſtantius apud pios. Nam natura quoq; id quod præter ſpem boni euenit, eſt delectabilius eo, quod eſt conſuetū. Eo tendit ouis quoque perditæ à Domino inuentio. Talem ergo nouimus quoque fuiſſe hunc inclitum Chriſti martyrem Bonifacium. cuius non æquum eſt deſpicere certationem, ſed eam literarum mandante monimentis. Sic autem habet,

Lu. 15

Aglais mulier nobilis & opulenta.

Erat Romæ mulier quædam nominæ Aglais, hoc aūt nomen conſequebātur ēt alia congruētia, genus & ſpecies & diuitiæ, quæ ei magnū ſplēdorē & decus afferebant. Nam genus quidem erat Patritiorū, & eorū, qui Proconſularē honorē ſunt aſſecuti, ſpecies uero cū iuuentute, quæ efficere poſsint, ut mulier ſit amori uehementius dedita, luculentæ autem diuitiæ & quæ uel ad eis abutendum ſatis eſſent. His omnibus accedens libera uiuendi poteſtas, ignem ualide accendebat, & turpes amores incitabat. Cum eſſet ergo adeo diues Aglais, & terræ bonis floreret, & propterea incontinenter uteretur amoribus, ea cum quodam ex ſuorum bonorum procuratoribus (is erat pulcher Bonifacius nō ingenij ſolū ſolertia & in eā beneuolentia, ſed ēt ſpecie alios lōgè ſuperās) nō honeſtis utebat cōgreſsionibus: nō erubeſco. n. hæc dicere, cū paulopoſt poſsim oſtendere uere diuinam & admi-

Mala & bõa Boniſacij.

rabilem mutationem. Alioqui autem a uino quidẽ & amoribus uincebatur ab initio: ſed & pecuniæ erat contemptor magnificentiſsimus, & ad eas egentibus diſtibuẽdas lõge liberaliſsimus, & hoſpitalitati dedi tus, ſi ullus alius. Si quando ergo uidiſſet aliquos ex uiatoribus, aut æſtu & ſiti eliquatos, aut niue & frigore conceretos, aut alia ratione itinere grauatos, ipſe feſtinans hilariter eis ibat obuiam, & rogabat ut à labore requieſcerent: & cum ceſsiſſent, in domũ ſuã introductos hoſpitio benigne accipiebat, & uerbis & factis eorum omnem propulſabat moleſtiam. Hæc etiam ante martyrium ornabant Bonifacium. Neque eſt ille ſolummodo examinandus & ſpectandus ex alijs: ſed ſunt etiam coniungenda ea, quæ ſunt meliora. Boniſacius enim aliquid quidem uoluptati, pluri mam uerò partem tribuens uirtuti, & pulcherrimã genera uirtutis accurate exercens, ne eſſet perfectus, ex hoc ſolo prohibebatur, quòd non eſſet temperans.

Vehemens deſideriũ reliquiarum ſacrarũ.

Cæterum non multo interiecto tempore, hæc quoque labes, tanquàm in toto mundo & pulchro corpore, eluitur, & quod ex uitio ſuſcipiebatur dedecus, tegitur longe maiori gloria. Non ſuſtinuit enim Dominus deſpicere animam, adeo omni ea parte pulchram, perpetuo inquinari unius uitij turpitudine: ſed placuit omnino diuinarum rationum diſpenſatio ut, martyrico etiam ſanguine purpureum & regium ei colorem indere. Quonam modo autem hoc ſit effectum, & quodam ſit iactum fundamentum martyrij, parata eſt docere oratio. Adhuc quidem uigebat perſecutio in Chriſtianos, & profunda illa caligo ſimulacrorum totum ſimul occupabat Orientem. Subit autem illius dominam ſalutaris cogitatio, & cor eius penetrat uehemens quoddam & inuictum deſiderium reliquiarum martyrum. Quoniam uerò exiſtimabat Boniſacio nullum eſſe fideliorem, aut ad in his ſeruiendum diligentiorem, ei ſicut carnalem & turpem, ita etiam laudabilem & beatum amorem cõmunicat, & eum ſeorſum accipiens: Scis, inquit, frater, qualibus ſimus coinquinati peccatis, nec nobis curæ eſſe aliquid, quod expectamus futurum, ut ſiſtã mur ante Deum, & pro his grauia ſubeamus ſupplicia. Cæterum audiui à quodam uiro pio, quòd ſi quis eos, qui propter Chriſtum paſsi & affecti ſunt martyrio, in honore habuerit & coluerit, magna quædã & præclara eum illinc ex eo manet remuneratio, & eadem, qua illi, fruetur beatitudine. Multi autem nũ quoque, ut aiunt, pro Chriſto pulchra adeunt certamina. Tu uerò (etenim iam uenit tempus, ut meus oſtendat Boniſacius, qua ſit in nos affectione) ad hæc mihi inſerui, & omni ſtudio eo uadens, propera ad me afferre aliquid è ſacris his reliquijs: ut cum eas honorifice depoſuerimus, & ſacras ædes eis ædificauerimus, eos ſẽper habeamus cuſtodes & ſeruatores.

Nota quid antiquitus ſenſerĩt de reliquijs.

Hæc cum ei dixiſſet, & ſe lubenter id miniſteriũ promptoque & alacri animo obiturum oſtendiſſet, tradit ei multum auri. Neque enim licebat gratis accipere ullas Martyrum reliquias, ſed Chriſtianorũ magnus in eas amor, erat impijs cauſa lucri, & efficiebat ut non niſi magni eas emptas præberent. Ea de cauſa mittit multum auri, & ut etiam haberet, quod diſtribueret pauperibus. Mittit autem cum eo equos quoque duodecim, & unguentum, & ſindonas, & quæcũ, que alia uſui erant ad honorandos ſanctos. Sed eſt attendendũ. huc enim uenimus, ubi eſt narratio iucundiſsima Dũ iã Boniſacius eſſet iter ingreſſurus, ſtatim quaſi graphice uictoriã ſuã & coronã præſignificans: Vidiſti, inquit, ò dña, quẽmadmodum contigit, ut hoc quidẽ cœpto fruſtreris: ſecũda uerò, ut aiũt, nauigatio, meum ad te corpus afferat: fueritue hoc tibi mediocre tui inſtituti ac ſcopi ſolatiũ, & apud te habendũ in honore? Et hæc quidẽ ille fortaſſe magis ludens apud dominam, quam agens ſerio: Deus aũt id quod erat futurum prædixit per illius linguam. Aglais uero: Non eſt, ò Boniſaci, inquit, tẽpus ludẽdi, neque horũ uerborũ: à quibus abſtinerẽ iubeo, ut pie & honeſtè te geras. Nã ijs es inſeruiturus, quæ nos non ſolum tangere, ſed etiã adſpicere indignos, nimiæ eſt audaciæ & temeritatis. Cum his ſatis increpaſſet, & pudore affeciſſet, & pro ludo intempeſtiuo ad inſtitũ & rationi conſentaneũ metum illius animam traduxiſſet & dixiſſet. Deus, qui ſerui formam propter nos accepit, & ſuum effudit ſanguinem, ipſe ad mea non adſpiciat delicta, & mittat Angelum ſuum ante te, & dirigat greſſus tuos: deinde fauſtum ei precata reditum, eum emittit.

Mittit Boniſacius ad ſacras comparandas religas

Boniſacio uerò non mediocriter quidem profuerunt uerba dominæ, & ut res diuinas & religioſas reuereretur, effecerũt. Hinc factum eſt, ut in itinere ne carnes tangeret, nec uino uteretur. Subibat autem eius quoque mentem cogitatio, ueluti quidam bonus pædagogus: Qualia ſunt, quæ feci: & qualia ſum impuris manibus portaturus? Propter hanc uerò metum, ſenſim negligebat priſtinam ſuam in corpus, affectionem, & ut ſibi attenderet, ſibi perſuadebat. Nã metus quidem eſt pater attentionis, attentio autem eſt mater tranquillitatis & quietis: ea uero parit conſcientiam: quæ facit, ut anima tanquàm in pura aliqua & non turbata aqua, ſua intueatur dedecora: & ſic naſcuntur principia & radices pœnitentiæ. Iam tunc autem pulchre conceperat Boniſacius, & iam aperte oſtendebat, ſe inclinare ad uitam perfectam & accuratam, ut qui à craſsis quidem & ſuperuacaneis, ut diximus, abſtineret alimentis: aſsiduis uerò precibus & ieiunijs uacaret itinera. Poſtquàm autem aſcendiſſet in Aſiam, & ad celebratam in Cilicia perueniſſet Tarſum, quo in loco etiam decertabant Martyres, alijs quidem permiſit, ut ipſi & equi quieſcerent, apud quẽdam illic hoſpitio excepti. Ipſe uerò ne uiæ quidem excuſſo puluere, profectus eſt ad uidendum deſideratos martyres: & cum ueniſſet in ſtadium, uidet populi quidem magnum collectam multitudinem ad ea uidenda, quæ fiebant: ſanctos autem uarijs affici tormentis, & unum quidem omnibus crimen obijci, nempe pietatem ac ueram religionem, non eoſdem uerò ſubire cruciatus: ſed tam multos, ut nemo fere eodem damnaretur ſupplicio, etſi ſpiritu eſſent coniuncti, & ore nihilominus eadem loquerentur.

Aſſiduus precibus & ieiunijs uacat itinere.

Nam alius quidem pẽdebat capite, ſubter uero ignis erat ſubſtratus: alius autem erat extenſus quatuor lignis. Alius ſerra ſecabatur. Alius diſerpentium manibus comminuebatur: & illius quidem oculi effodiebantur, huius autem manus amputabantur. & huic quidẽ ꝑ collum palus tranſactus, terræ erat affixus: illi uero manus pene circumagebantur, pedes autem contra improbe refringebantur. & utrique ſic uinctis ſimiliter oſſa conterebantur. Alium (o magnam impiorum inſaniam) licebat uidere mutilatum manibus & pedibus, & humi inſtar globi deuolutũ. Sed etſi hæc paterentur uiri generoſi & fortes, tanquàm non ſubirent aliquid uiolentum & moleſtum, ſed perinde acſi eorum renouarentur corpora, & ſuſtinerẽt quandam in melius mutationem, ſicut erat re uera, lætabantur, eis diuina uirtute ferente auxilium, & cõfirmante ad certamen: non poterat enim aliter fieri, ut humana hæc pateretur natura, idque cum gaudio niſi ſuperna eos manus tangeret.

Horrenda martyrũ cruciatus.

Hæc uidens Boniſacius, & non ſolum uidens, ſed etiam ſedulo & diligenter ſingula conſiderans; & partim quidẽ ſtupens Martyrũ cõſtantiã, partim autem pares coronas conſequi deſiderans, totus Deo afflatus, de-

Vide in Boniſacio mirã mutationẽ.

rus, deſcendit theatrum: & cum ſe feciſſet manifeſtũ omnibus, Martyres, qui erant omnes uiginti, ſingulatim amplectitur. Deinde etiam omnibus audientibus magna uoce, Magnus eſt, inquit, Deus Chriſtianorum: Magnus eſt qui athletas ſua ope adiuuit. Hæc cum dixiſſet, rurſus lætus adhærebat martyribus, cũ magno deſiderio prænhenſabat & amplectabatur pedes. Quibus autem deerant pedes, eas, quæ reſtabãt, partes corporis: beatos quidẽ eos pronuncians propter animi fortitudinem, & propter ea, quæ paſſi fuerant, & quòd breue ſit id, quod eſt reliquum, & mox futura ſit liberatio à laboribus & æterna lætitia: pro ſe autem rogans, ut eſſet eis ſocius certaminum, & particeps coronarum, quas ſunt habituri à Chriſto.

Cum autem fieri non poſſet, ut hæc laterent, maxime eum uoce altius ſuſtuliſſet, Præſes per multitudinem acrius defigens oculos, & uidens Bonifacium. Quis hic eſt, inquit, qui nos uſqueadeo negligit, & magnos deos? Ille ipſe ergo dicat, accedens propius. Poſtquam autem ille adfuit, rogatus, Sum quidem, inquit, Chriſtianus: Domini uero mei fretus uirtute, ex conſeruis fideles quidem diligo, te autem & tuos tanquàm ingratos deſpicio. Præſes uero: Hęc quidem mitte dicere in præſentia. Dic autem nomẽ tuum & ſtudium. Bonifacius autem. Primum quidẽ mihi nomen, & quo maxime uocari gaudeo, Chriſtianus. Quod ſi uis etiam ſcire nomen mihi impoſitum à parentibus, Bonifacius. Præſes uerò ſancto ad hoc loquente, eum interpellans: Age ergo, inquit, ò Bonifaci, priuſquàm tangam carnes tuas & oſſa, pare & fac imperata, & accedẽs ſacrifica dijs propitiis. hoc enim tibi multa bona conciliabit: deorum amicitiam, à rebus grauibus & aſperis liberationem, diuitiarumq; & maximorum bonorum ſuppeditationẽ. Ad hęc Martyr. Ne tibi quidem, inquit, iuſtum eſt reſpondere, hoc tamen, inquit, dicam, quod ſæpe dixi. Sum Chriſtianus. hoc ſolum audi à nobis. Si hæc autem non feras, fac quod tibi libuerit.

Mira eius conſtã-tia.

Hęc cum dixiſſet, Præſes iubet eum ſuſpendi præcipitem, & fortiter quidem cædi. tormentum autem extendi, donec oſſa fiant manifeſta. Et hæc quidem, ſicut ille iuſſit, quamprimum facta ſunt à lictoribus. Dei autem Martyr, tanquam non dolens, quòd carnes diſtraherentur, ſed potius, quod ſepararetur à ſanctis in illos quidem defigebat oculos, ſimul & ipſam deſiderans uiſionem, & tanquàm ad pulchrum exemplar, intuens ad illorum propter Chriſtum certamina. Poſtquam ergo uidit eum Præſes hoc tormẽto nihil remiſiſſe de ſuo ſcopo, iubet eum paululum relaxari, & rurſus interiecto aliquo interuallo aggrediens Martyrem, & hoc modo uolens eum tentare: Sint tibi, inquit, ò Bonifaci, hæ perpeſſiones, documenta eius quod eſt melius, & intolerabiles hos iam expertus dolores, tandem ò infelix tui miſertus, propter ea, quæ te manent, ſupplicia, accedè ſacrificaturus. Sanctus autem. Mihi iubens ſacrificare, ò ſtolide, exiſtimas te ea aggredi, quæ poſſint fieri. Ego ad deos accedam, cum uel ſola eorum appellatio ſit auribus intolerabilis? Ira rurſus intolerãda inuaſit Præſidem, & acutæ mox arundines ei transfixæ ſunt per ungues. Scio uos ad ſolum auditum exhorruiſſe. eſt enim tormentum longe grauiſſimum. Sed Martyr fixis oculis cœlum intuẽs, perindè acſi totum ſenſum illic cum mente poſuiſſet, ne minimũ quidem curabat cruciatum, ſed ferebat ipſe facilius, quàm Præſes imperabat.

Cædi-tur cru delisſi-mè.

Dirè crucia tur.

Poſtq̃ ergo impio hoc tormentũ fuit inane & irritũ, aliũ rurſum excogitat acerbũ cruciatũ ex immanitate, & ex improbitate, & iubet Martyris ore aperto, plumbũ ualde candens ei infundi. Poſtq̃ ergo hoc

Plum-bũ fer-uẽs in os eius fundi-tur.

cognouit athleta, manus ſimul & animũ extollẽs ad Dñm: Dñe mi, inquit, Ieſu Chriſte, qui me feciſti fortiorẽ ijs, qui iã præceſſere, cruciatibus, nunc quoque adſis mihi, qui es ſola mea conſolatio, me leuans dolore: & aperte oſtende te mihi opem ferre ad parãdã uictoriã aduerſus ſatanã & hunc Præſidẽ. Pro te.n. & tua gloria, ut ſcis, decerto. Hæc dixit, & ſanctos ſimul rogauit, ut ei opem ferent ſuis præcibus ad decertationẽ. Atq; illi quidẽ ei præcabantur uictoriã & finẽ martyrij. extitit aũt tunc quoque Chriſti uirtutis opus eſt plane admirabile. Nã cũ tormentũ iã eſſet paratum, & Boniſacius tanq̃ quidã ſtrenuus athleta ſtaret, expectans aduerſariũ, alij uero Martyres, utpote non ſolũ decertatores, ſed eorũ ẽt, quæ in hoc fiebãt, acres ſpectatores, & magis quàm ille animo anxij, ei quidẽ, ut diximus, ſimul precarentur uictoriã: tunc quæ erat congregata populi multitudo, & alioqui ex iis, quæ præceſſerant, mota erat miſericodia Martyrum: partim autem ægrè ferẽbat nimiam Pręſidis crudelitatem, & propter utraque hæc ſanctorum in rebus aſperis, & grauibus non ſolum tolerantiam, ſed etiam lætitiam ſtupebat, & ſic deducebatur ad fidem in Chriſtum, uniuerſa repentè ſimul tollit confuſum clamorẽ, & mente & uoce conſentientem: Magnus eſt Deus Chriſtianorũ. magnus es Rex Chriſte. oẽs in te credimus. Hæc & oẽa clamabant, & ſimul aram quidem, quæ illic erat, euertebant. Præſidem autem lapidibus appetebãt. Ille uerò timore affectus & ſuæ uitæ metuens, ne qui ueniret in periculum, ne mox periret, fuga ſuæ ſaluti conſulit, turpiter dimiſſo theatro.

Plurimi trã-ſeũt ad Chri-ſtum.

Hæc alium quidem quamuis efferatum & immanem, ira tamen placabilem, perſuaſiſſent eadem ſentire, quæ alii, & effeciſſent ut ad Chriſtũ accederet. At non illum ſceleratum & execrãdum. Sed tñ abfuit, ut ipſe ex timore & ex hac admirabili populi cõſenſione, aliquam acceperit utilitatem, ut ſtatuerit etiam rem agere maiori contentione, & ira eum incitante, certamen inſtaurare. Mane ergo præſidens in tribunali, cũ curaſſet in ſuũ conſpectũ produci Martirẽ, & illius exprobrabat pietatem, & quòd Dñs noſter fuiſſet crucifixus, ridebat. Cum hæc autem non ferẽs Martyr, ꝑgeret grauiorib. ꝓbris uiciſſim inſectari Iudicẽ, ꝓ ueris, & iuſtis uerbis rurſus fuit ſupplicium, & ſtatim lebes pice repletus & ualde accẽſus ſuſcipit Martyrem. Sed cum hoc quoque fieret, non neglexit Deus ex alto facere conſueta miracula. Nam cũ Angelus e cœlo deſcendiſſet, illius quidem corpus, ſicut etiam corpora trium puerorum, conſeruauit illæſum, flamma autem repente in orbem circunfuſa, cum appræhendiſſet quoſdam ex iis, qui adſtabant, infidelibus, eadem fecit quæ olim Babylone. Tunc impius timens quidem Chriſti uirtutem, ſed ne ſic quidem quidquam de impietate remittens, ſed tanquàm ipſe quoque mutari erubeſcens, aut amplius ſanctum uidere uiuum, arguentium deorum illius imbecillitatem, eum morte condemnat, ſic dicens: Bonifacio, qui non paruit quidem legibus Imperatorum, uerbis autem noſtris nequaquàm ceſſit, & diis propitiis noluit ſacrificare, ſed crucifixum potius colere tanquàm Deum, iubeo caput enſe amputari. Et ita eum aſſumentes ſatellites, è iudiciali educunt tribunali. Victoria autem inſignis Chriſti Martyr, gaudebat quidem tanquàm non ad mortem, ſed ad uitam potius, ſicut etiam re uera ita habebat, proficiſceretur, cum petiiſſet ab iis, qui ipſum abducebant ut ei parum temporis concederent, ſtans ad Orientem precatus eſt domine mi, dicens, Dominus Deus, cito per me perueniant miſerationes tuæ, & nunc adſis mihi adiutor, ne mihi malignus aliquid afferat impedi-

Mitti-tur in feruen-tem pi cẽ mar tyr.

Da. 3.

pedimenti propter ea, quæ in inſipientia mihi præceſſerunt peccata: ſed ſuſcipe animam meam in pace, & inter eos, qui pro te ſanguinem effuderunt, & fidem uſque ad finem conſeruarunt, me quoque annumera. Libera autem tuoquoque precioſo ſanguine acquiſitum gregem tuum. populum mi Chriſte peculiarem, ab omni impietate & errore gentilium: quoniam es benedictus & manens in ſecula. Hæc eſt precatus, & preces ſtatim enſis eſt conſecutus, & amputatum fuit caput uenerandum.

Capite plectit.

Facit autem hic quoq; Deus aliquod miraculum, & ſanguinem cum lacte facit fluere ex uulnere: adeo ut ille quidem eſſet naturæ, hoc uero piæ fidei: & ſic miraculum, quod magnum uiſum erat ad ſtuporem, magis fuit ad utilitatem: quod quingentis & quinquaginta uiris infidelibus perſuaſit, ut Chriſtum ſequerentur, & errorem ſimulacrorum abominantes relinquerent. Hic fuit exitus uitæ Bonifacij. Ita quod illi timere uenerat in mentem, accepit eum finẽ, quẽ ipſe prædixerat. Qui autem cum eo miſſi fuerant ad quærendas reliquias, hæc quidem ignorantes, totam uerò ciuitatem obeuntes, quoniam quærentes ipſum non inueniebant, putantes eum non pulchris, ut ſolebat, operam dare uoluptatibus. Certe ille (dicebant apud ſe) modo uel omnino coit cum mulieribus, aut in ijs locis deſidet, ut id magna ex parte facit. Hæc animo uerſantes, ut ipſi poſtremo explicarunt, occurrunt cuidam ciui, qui erat frater Commentarienſis, & eum interrogant, an uidiſſet aliquem hoſpitẽ illuc accedentẽ. Ille aũt dicebat heri quẽdã hoſpitẽ in ſtadio martyricum decertaſſe certamen, & enſe fuiſſe conſummatum: ſe uero non certo ſcire, an is ſit, qui ab eis quæreretur. Sed dicite mihi, inquit, qualiſnam eſt aſpectu, quæ ſunt eius formæ inſignia? Cũ autem illi hominem uerbis deſcriberent, nempe quod breue quidem eſſet ei corpus, flaui uero capilli, & alia quæ ſatis erant ad exprimendam formam Bonifacii: Hæc eſt ille, inquit, quem uos quæritis. Illi autem in initio quidem non credebant, & eum putabãt eſſe deceptum, dicentes: Non noſti Bonifacium, qualiſnam ſit ei uita, & quàm propenſa ac procliuis ad uoluptates, & quàm ex diametro uitæ repugnet martyricæ.

550. credũt in Chriſtum.

Cum uero ille diceret, nihil obſtare, quo minus ipſi accederent ad ſtadium, & corpus ipſum adſpicerẽt. Illi cedentes, accedunt quidem in locum, uiro illo eos ducente. Qui cũ ẽt eis corpus oſtendiſſet, illi coniectis in corpus oculis quod iacebat ſine capite, uel ex hoc ſolo agnoſcebãt Bonifacium. Deinde ẽt cum in ueniſſent caput ſeorſum iacens, & eius corpori coniunxiſſent, illum ipſum eſſe credentes, obſtupuerũt: & timore contractus fuit eorum animus. Timebant enim, ne eis aliquid ſuccenſeret, quod eius mentem accuſaſſent, eum iudicantes ex eo ſolo, quod præceſſerant: & neſcientes, quali uitę principio qualem & quàm iucundum finem impoſuiſſet. Sed mox metũ ademit Martyr, ſe placide & benigne in eos gerens. Nam poſtquàm caput fuit coniunctum corpori, (Tu es omnium Dominus ò Chriſte Rex, qui glorificas eos, qui te glorificant) ſenſim quidem aperit oculos: eos autem intuetur amice & placide, loquentis ſpeciem præ ſe ferens, & oſtendens ſe eis bene uelle, & probrorum, quæ in eum ingeſſerant, minime meminiſſe. Illi uero acerbe flentes, & calidas lachrymas effundentes. Ne memineris, dicebant, ſerue IESV, noſtrarum iniquitatum, neq; probrorum, quibus te diuinum, & ſacroſanctum caput ſtulte ſumus inſectati. Cum ſic ſibi ſanctum placaſſent, & eius reliquias, corpus, inquam, & caput quingentis aureis emiſſent, & odoriferis aromatibus & unguentis unxiſſent, & candidis lineis inuoluiſſent, & in honorifica capſa impoſuiſſent, Romam reuerſi ſunt, ſua nihil intereſſe arbitrantes accipere alterius martyria reliquias, cum illum haberent, qui iam erat ſibi notus, & qui eos germane, & ſyncere amplectitur, & dat eis fidele teſtimonium ſupernæ defenſionis.

1. Re. 2

Interim autem, dum iſti domum proficiſcebantur, aduenit ad Aglaidem uiſio, nempe Angelus è cœlo, dicens. Suſcipe eum, qui aliquando quidem fuit tuus famulus, nunc autem eſt frater noſter, & conminiſter: ſuſcipe eum, qui prius quidem erat famulus, nunc autem eſt tuus dominus, & eum pie honora, ut qui ſit tuæ quidem ſeruator animæ, cuſtos autem uitæ. Illa autem ſurgens tremebunda, & ex eccleſiaſtico choro aliquos inſignes aſſumens, & cũ magno honore procedens obuiam corpori Martyris, id quidem ſuſcipit, & ualde honorifice deponit, & magnifice, ſtadijs quinquaginta procul à Roma, ſacram uero ei ædem inſtruit, materia inſignem & pulchritudine, & talem, qualem omnino oportebat ſuſcipere corpus talis animæ, ut non ſpiritus ſolus haberẽt æternum tabernaculum, ſed illius quoque corpus frueretur domo conueniente, in qua in hodiernum uſque diem fiunt multa admirabilia, & dæmones quidem repente fugantur, morbi uero expelluntur nutibus, qui non cadunt ſub adſpectum. Sunt autem nonnulli, qui cum non ſint ſani animis, fide fiunt meliores.

Viſio Aglaidis.

Priſcorum Chriſtianorum erga reliquias reuerẽtia.

Miracula ad S. Bonifacij corpus.

Porro autem beata Aglais, Martyre eius informãte animam, cum omnes ſuas facultates diſtribuiſſet, diuiſiſſet pauperibus, de cætero honeſte uixit, & è uirtute, non ſolum temperantem, & caſtam uitam amplectens, ſed etiam aſperrimam eligens exercitationem aduerſus præcedentem nequitiam, ut etiam digna haberetur dono miraculorum, & dæmones, quos prius habebat ipſam ſupplantantes, expelleret ex hominibus. Monaſtica autem eius uita durauit quindecim annis, & cum pulchrum ſic ſomnum obdormiſſet, adiecta eſt Martyri. Talis fuit Aglaidis finis & Bonifacii. Sic fuit quidem pulchra eorum mutatio, ut qui carnis quidem affectionib. humanitus ſeruierint: humanam uero ſuperarint naturam patiendo pro Chriſto, & aduerſus uitia ſe uiriliter & fortiter gerentes ad gloriam Patris & Filij, & ſãcti Spiritus, quem decet honor & gloria tunc nunc, & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Aglais monaſticã ſectatur uitam.

VITA S. BONIFACII, ARCHIEpiſcopi Moguntini, Germanorum Apoſtoli, & Martyris, poſt Vuillibaldum primum Eiſtetenſem Epiſcopum, copioſè conſcripta, idquè bona fide, à quodam docto viro, ſed qui nomen ſuum premere maluit. Vſus eſt autem pleriſque locis ſtylo ſimpliciori, quàm ferant huius ætatis homines. Itaque F. Laur. Surius in gratiam Lectoris ſuo ſtylo pleraque omnia deſcripſit, dēptis Romanorū Pōtificū & S. Bonifacij Epiſtolis, & quibuſdā alijs, in quibus ſtylus mutari nō debuit.

PRAEFATIO AVTHORIS, SED STIlo mutato, & omiſſis quibuſdam, parum huc facientibus.

TANDEM precibus ueſtris, Fuldenſes fratres, pro ſcientiæ meę exiguitate morem geſſi. Petijſtis enim, ut ſancti patris noſtri Bonifacij uitam eleganter quidem à ſancto Vuilibaldo olim conſcriptam, ſed pleriſque locis parum eruditis adeo obſcuram, ut difficile eius ſententiam poſſint aſſequi, ego ſermone apertiori magiſq; perſpicuo ſcribendā ſuſcipiā. Cū aūt initio non mediocriter admirarer, cur tot doctis patribus, tam apud uos, quàm alibi paſſim degentibus, hactenus poſthabitis, mihi hoī imperito, & liberaliū diſciplinarum ignaro, tam difficile & arduum munus demādaretis, preces ueſtras (fateor) negligendas putaui. Sed cum poſtea quidam ex ueſtris mihi retuliſſet, etiam apud ſanctum Leonē Pontificem eius rei cauſa laboratum eſſe, ipſumque Pontificem libros aliquot, ex quibus poſſet certius edoceri, ab Egberto Abbate tranſmiſſos accepiſſe eos autem libros, illo uita functo, opereque minime abſoluto, illic remanſiſſe: quadam motus miſericordia, animū ad ſcribendum appuli, cupiens ueſtræ parere uoluntati, ſi ſcientia ſuppeditaret. Cum autem diu & uelle me ſentirem, & tamen perficiendi facultatem deeſſe mihi animaduerterem, at uos nihilo minus, ut noſtis, urgere non ceſſaretis, eo uſi argumēto, modo cōſtans adeſſet uoluntas, reliqua Dominum præſtiturum: tandem ueſtris impulſus adhortationibus,
Pſ. 80. cœpi facere quod uoluiſtis, eius potiſſimum auxilio fretus, qui dixit: Aperi os tuum, & ego implebo illud: quique ſicut nō raro paucis uictoriam præbet, ita etiam imperitis ſcientiam ſuppeditans, uim ſuæ gratiæ declarat. Quæ quidem idcirco commemorata uolui, ne quis fortaſſis tantum opus ultro me per arrogantiam ſuſcepiſſe exiſtimet, aſſeratq; cum multa temeritate coniunctum eſſe, quæ à quolibet ſancto uiro utcūq; elaborata ſint, ea quēuis aliū tanq̄ caſtigatorē, alio ſtylo enarrāda ſuſcipere, quaſi nō ēt ipſa ſanctorū ꝓphetarū, ſanctiſſimaq; Euangelij uolumina, multis obſcuritatibus inuoluta, à pleriſque in
S. Vuilibaldū, diſcipulū S. Bonifacij dicit. aliud idioma, uel apertiorē ſniam, tranſlata ſint. His itaque contra obtrectatores omnes, quos nihil æquè iuuat atque dente canino lacerare alios, alijſque laqueos ſtruere in uia, qua ipſi nolint ingredi, breuiter præmiſſis, id lectorem meū admonitum uelim hoc in opere id mihi uel maximè ſtudio fuiſſe, ut q̄ prius ab alio dicta fuere, uerbis apertioribus redderem, ita exceptis, quæ propter difficultatem & obſcuritatem aſſequi nō potui. Nam quæ perſpicua ſatis uiſa ſunt, ea interdum, nihil mutatis uerbis, ſecutus ſum.

Porro autem etiam hoc dilectioni ueſtræ notum eſſe uelim, in libro illo, quem me explicatius reddere uoluiſtis, permulta tum miracula, tum Epiſtolas inſignes deſiderari: quæ ex alijs codicibus collecta, locis opportunis inſerere conatus ſum. Et fortaſſis ille uenerandus uir, qui uitam ſancti Bonifacij primus ſcripſit, multas eius & uirtutes, & Epiſtolas neſciens omiſit. Mihi uero cōſiderāti Epiſtolas eas oēs, q̄ extāt apud uos, nulla re, magis q̄ iis ipſis ſiue ab illo ad alios, ſiue ab aliis ad illū ſcriptis lr̄is, authoritas tāti pōtificis doceri, & cōfirmari uiſa eſt. Ex us. n. aptiſſime licet intelligi, quā ta ueneratione primū acceptus fuerit à Romano Pontifice, ut is eum ordinatum miſerit ad prædicandū cunctis Germaniæ populis, quo labore Germaniam ad Chriſti religionem traduxerit, ut non modo ab ethnicis, & hæreticis, ſed etiam pſeudochriſtianis & improbis ſacerdotibus ceu à luporum morſibus eam uindicarit, quāta gratia apud Francorum principes Carolomannum & Pipinum flagrarit (qui cum eum Moguntinæ eccleſiæ antiſtitē deſignaſſent, pro illius amore & honore eandem eccleſiam, quæ prius alteri eccleſiæ ſubiecta fuerat, totius Germaniæ metropolim, annuente Pontifice maximo, eſſe uoluerunt) tum præterea, quot Epiſcopatus inſtituerit, quę nonnullis eccleſiis priuilegia impetrarit: denique, quod ueſtra quoque ſcire intereſt ut locum ſui corporis, i. ueſtrum monaſteriū, poſſeſſionibus & decimis, q̄buſdā auxerit, & ſublimarit.

Tanti igitur uiri tanta authoritas, licet eam huius temporis ſacerdotes quidam eleuent & paruipēdant, erit tamen certè eis in teſtimonium damnationis: quòd cum non ignorent, terminos antiquos & ſanctorum patrum decreta tranſgredi nefas eſſe, ipſi nihilominus egregiè ea tranſgrediuntur, obliti uerborum Chriſti, quæ is dixit ad paſtores & doctores: *Lu. 10*
Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit, quæ non ſolum dicta ſunt ad ſuperiorum ætatū rectores, ſed ad illos etiam, qui uſque ad mundi conſummationem ſanctam Eccleſiam ſunt gubernaturi, non deſtructuri. Nam de peruerſis paſtoribus, qui Eccleſiam deſtruunt, idem Dominus ait: Væ uobis le *Lu. 11*
giſperitis, qui tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, nec alios intrare permiſiſtis. & iterum: Væ uobis hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum, *Matt.*
& cyminum, & grauiora legis præcepta reliquiſtis, *23.*
hoc eſt, iudicium, miſericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.

Verum, quod dicere cœperam, literas omnes huius beati uiri, quas inuenire potui huic operi neceſſarias, equidem diligenter collegi, ſperans æmulum aliquem earum lectione correctum iri. Et uos Fuldēſes fratres ea animo rogatos & admonitos uelim, ut ſumma attentione eas lectitetis, Deum rogantes, ut per eius preces, qui ſcripſit illas, quiquè, ut in eis habetur, ſanctam Germaniæ Eccleſiam ingenti labore a malis ſacerdotibus quondam uindicauit, nunc etiam a talium potentia uos locumque ueſtrum tueatur. Duos autem libellos, adiuuante Domino, qui tum beatiſſimi uiri uitam, tum memoratas epiſtolas contineant, ſcribere conſtitui: quorum prior explicet quis fuerit, quidque ante ſedis Moguntinæ acceptam dignitatem, in ſancta Eccleſia laborauerit: poſterior uerò ea commemoret, quæ deinceps uſque ad obitum ſuum egit.

Quia ſim, qui uobis fero munus tale laboris, *Authoris ſūt hæc.*
Vos quoniam ſcitis, nolite precor dare multis,
Ne perſona mei uilis faciat mea ſperni.
Sit magis hoc ſtudiū, nobis depoſcere Chriſtū,
Vt ſibimet placita maneant præſentia ſcripta.

VITAE

VITAE SANCTI BONIFACII Archiepiſcopi & martyris Liber 1.

Iunij 5.

Anglia ſanctorum uirorum ferax.

CVM gens Anglorum, ſub fidei iugum beatiſſimi Pontificis Gregorij ſtudio miſſa fuiſſet, & eius meritis ſuffragantibus, præ multis nationibus ſanctorum uirorum feras & fertilis inprimis eſſe cœpiſſet, quorum doctrinis tanquàm luminibus quibuſdã hominum pectora obcæcata illuſtrarentur: inter illos etiam ſanctum Bonifacium, ceu Luciferum quẽdam, cæteris ſyderibus illuſtriorem edidit. Is uerò magna parentum cura educatus, magnarum quoque uirtutum pro ætatis incremento factus eſt ſtudioſus. Et quidem cum adhuc puellus eſſet, ſi quem fortaſſis ſiue Clericum, ſiue Laicum audiſſet uerbi diuini notitiam adferentem, mox quantum ea permiſit ætas, ſecum expendere ſolebat, quidnam inde ad ſuos uſus & profectus accommodare poſſet. Cumque eiuſmodi meditatione diuturna ad ſuperna & cæleſtia appetenda ſe erigeret, patri aperuit mentem ſuam, orans uti ne deeſſet propoſito ſuo. Vt uero audiuit iſthuc, pater primo quidem obſtupuit: deinde eum obiurgans, nunc minis, nunc blandimentis ad mundi huius curas conatus eſt pertrahere: & ut animum tenerum facilius à ſententia deduceret, promiſit ſe eum poſt obitum ſuum omnium facultatum & prædiorum ſuorum hæredem ſcripturum. Addidit etiam, lubricæ ætati & fragilitati humanæ tolerabiliorem eſſe uitam eam, quæ in actione, quàm quæ in contẽplatione ducatur, ſatiusque eſſe inter mediocres uel etiam infimos regni cœleſtis ciues ſtudijs facilioribus contubernium ambire, quam ad ſublimia illa ac pene impoſſibilia perfectionis certamina primò quidem fidenter accedere, ſed poſtea difficultate abſterritum, a cœpto deficere.

Pater eum retrahit à uita Monaſtica.

At puer ſanctus, iam uirtute diuina plenus, quanto eum pater enixius reuocabat ad ea, quæ ſunt mũdi huius, tanto propoſito ſuo tenacius inhæſit, & ad ſacrarum ſtudia literarum ardentius adſpirauit. Itaque miro diuinæ moderationis iudicio factum eſt, ut pater, qui ſolus reſiſtebat, repẽtino correptus morbo, a ſua ſententia diſcederet, puerumque per idoneos homines ad monaſterium, quod priſco uocabulo Adeſcancaſter dicitur, mitteret, commendans eũ Vuolfhardo, uenerabili eiuſdem monaſterii Abbati. A quo ſane pro monaſticæ uitæ inſtituto, benigne ſuſceptus, fratribusque commendatus uniuerſa religionis exercitia, quæ illa ætas admitteret, & probe inchoauit, & in dies melius proſecutus eſt.

S. Bonifacius fit monachus

Pſ. 83.

Vbi autem è pueritia exceſſit, uſqueadeo in uenerabilium Patrum inſtitutis & ſacram lectionem incubuit, ut momentis omnibus ſua in illo uirtutes caperent incrementa, impleretur que illud Prophetæ cum. Ibunt de uirtute in uirtutem. Denique cum inceſſabili ſanctarum ſcripturarum meditationi deditus, omnem regularis uitæ diſciplinam ſub eius quẽ diximus, Abbatis gubernatione annis non paucis ſectatus eſſet, nec tamen illic propter doctorum uirorum penuriam, inexhauſto ſuo ſacras ſcripturas cognoſcendi deſiderio poſſet ſatisfacere, permiſſu Abbatis & fratrum ſuorum ad monaſterium, quod hodieque *Nutſcelle dicitur, ſe contulit, & beatæ memoriæ Vuinberti Abbatis, qui tunc illi præerat, magiſterio ſe ſubdit. Ibi uero tum Grammaticæ, & Poeſis, tum ſpiritalis intelligentiæ optata eruditione potitus, adeo cœpit haberi celebris, ut fama doctrinæ eius paſſim diffuſa, alios etiam alliceret, ut ſe in eius traderent diſciplinam. Interim ille, tanta licet præditus ſcientia, nihil efferebatur animo, neminem qui tenuiori eſſet ingenio, ſpernebat, ſed quanto maiori tum eruditione, tum uirtute præ cæteris diuitiis afficiebatur tanto humilior & deuotior, atque promptior ad totius commiſerationis & ſubiectionis ſtudium ſentiebatur. Memor enim erat ſententiæ illius. Quanto magnus es, humilia te in omnibus. *Eccl. 3*

for. *Nouacella.*

Diſcẽdi cauſa, aliud petit monaſterium.

Cum igitur ſic ille alios humilitate ac ſubiectione anteuerteret, & illum alij, partim ſapientiæ eius opinione incitati, partim ſaluberrima eius doctrina imbuti, honore ceu patrem afficerent, cunctique eum laude & prædicatione, efferrent, & ſingulis Eccleſiaſtici Ordinis gradibus dignum affirmarent, tandem ætatis ſuæ anno plus minus trigeſimo, ſacerdotio initiatus eſt. Eam uerò adeptus dignitatem, qualem ſe exhibuerit utrinſque hominis ſtudendo contritioni, ut ſacramenti cœleſtis participatione dignus foret, ex operum eius teſtimoniis certius ac melius, quam ullis uerborum indiciis colligi poteſt. Per id tempus regnante in Occidentali Angliæ regione Saxonum rege, nouus extitit tumultus, cuius compeſcendi cauſa, iam dicti regis iuſſu & procerum eius conſilio Synodus ſeruorum Dei indicta eſt: ad quam cunctis conſentientibus, & controuerſiam nuper ortã dirimentibus, uiſum eſt ſapientibus quibuſdam, ut quæ illic definita eſſent, ea omnia ad Beretvualdi uel brichtvualdi Cantuarienſis Archiepiſcopi notitiam perferrentur. Placuit idem etiam regi & Clero omni & laicis permultis: ſciſcitabatur autem rex, quiſnam huius rei cumprimis idoneus legatus uideretur. Tũ uerò præcipuus inter eos Archimãdrita Vuinbertus cuius iam ante meminimus, & Vuinta monaſterii Tiſſerburgenſis præfectus, itemque Beoruuardus, monaſterii Gleſtingaburgenſis moderator, tum præterea alii plerique uenerabiles uiri, S. Bonifacium ad ſe euocatum ad regem adducunt, eumque aiunt tantæ expediendæ rei idoneum. *Fit ſacerdos.* *Synodus Angliæ.*

Itaque ſanctus Bonifacius, eius legationis munere ſibi demandato, cum ſociis aliquot profectus eſt, & Archiepiſcopo, ita ut edoctus erat, cuncta per ordinem ſapienter expoſuit: ac deinde poſt dies non multos reuerſus, ea legatione præclare perfunctus, tum Regem ipſum, tum illos, quos diximus, ſeruos Dei magno gaudio affecit. Ea autem re nomen eius tam apud eos, qui in clero numerãtur, quam homines laicus adeo celebre euaſit, ut deinceps ſæpiſsime rogatus ſit, ut ſe in ipſorum ſynodis præſentẽ exhiberet. Sed quia animo erat Deo deuotus & addictus, atque ab omnium hominum fauore abhorreſceos, cœpit tractare ſerio, quemadmodum parentes & cognatos fugere, & ad loca remota Chriſti cauſa emigrare poſſet. Qua in cogitatione & deliberatione cum diu & quidem accurate uerſaretur, eam tandem ſupradicto Abbati aperuit, & ut ipſi ea in re aſſentiretur, multa precum inſtantia ab eo impetrare contendit. Ille uero etſi talia eum moliri admiraretur, diuque poſcenti aſſenſum negaret, ad extremum tamen, diuina agẽte prouidentia, preces eius admiſit, tantamque tum Abbatis, tum fratrum erga ſe beneuolentiam, ſtudiũ & curam Bonifacius ad optatum ſuſcipiendum iter expertus eſt, ut & neceſſarius ſumptus ab eis acceperit, multasque pro eo preces cum lachrymis illi profuderint, Deum rogantes, ut Angelus Domini bonus ei comes ubique adeſſet, eiusque iter proſperum efficeret: Tum etiam duos cum illo fratres, quorum & corporalibus & ſpiritalibus adminiculis fulciretur, una proficiſci permiſerint. *Legatione fungitur.*

Ita

Ita ergo utriuſque hominis ſolatijs inſtructus, proſpero curſu iter ingreſſus eſt, peruenitque ad locum, antiquitus Anglo ſaxonum uocabulo dicitur Lundenuuic: nec multò poſt abijt in Dorſtet: ubi aliquã diu moratus, die ac nocte debitas Deo perſoluit laudes. Ea tempeſtate inter Carolum Francorum principem & Ducem egregium, Friſonumq; regem Ratbodum hoſtilis orta diſſenſio, populos utrinque perturbabat, & maxima pars eccleſiarum Chriſti, quæ in Friſia ditioni Francorum ſubditæ fuerant, Ratbodo perſequente & ſeruos Chriſti profligante, uaſtata & deſtructa eſt, dæmonumque cultus prophanis extructis fanis, miſerandum modum inſtauratus. Cuius rei indignitate permotus uir Dei, ab illis locis receſſit, perueniensque Trecht, (ſic enim author habet, puto autem Traiectum ea uoce ſignificari) cum aliquot dies ibi feciſſet, eo uenientem regem Ratbodum allocutus eſt, orans, ut uel tandem à tanta impietate deſiſteret.

In Friſia Chriſti eccleſiæ deſtruũtur.

Deinde peragratis eius terræ locis, ſolicite explorauit, num alicubi in ea prouincia prædicandi uerbi Dei ſeſe opportunitas offerret. Vbi autem poſt multam inquiſitionem cognouit ſe fruſtra illic ſementẽ facturum, uacua ſpirituali fertilitate arua relinquens, ad natale ſolum ſe recepit. Interea monaſterij ſui pater migrauit à uita: cuius obitu ualde afflicti fratres, ſancti uiri ſpiritalibus colloquijs recreati ſunt, hortantis eos, ut in monaſticæ diſciplinæ obſeruatoria permanerent, & aliquem ſibi ſpiritalem patrem eligerent. Illi uero diligenter ea in re ab ipſo inſtructi, omnes eum unanimiter precabantur, (per id autem tempus Vuinfridus dicebatur) ut paſtoris erga ipſos uice fungi ne recuſaret. At ille altiora animo uolutans, non quidem illorum preces ullo ſuperbiæ faſtu contempſit, ſed animum ſuum illis expromens, ait ſe patriæ honoribus & facultatibus deſpectis, pro Chriſti amore & aliorum ſalute peregrinationes meditari. Quod ut illi audierunt, ſumma beneuolentia eius propoſito aſſenſere. Vt autem maior accederet authoritas, etiam loci eius reuerendum Epiſcopum Danielem adijt, petens ab illo, ut eius benedictione & literis commendatitijs, Romam iturus, frui mereretur. Epiſcopus libens annuit, & prouidi paſtoris officio fungens, Stephanum uirum bonum orbatæ congregationi præficiendum curauit, & Bonifacium Dei ſeruum longum, iter peregrinatione ſuſceptorum, ad loca optata cum ſuis literis à ſe dimiſit.

Abbatis functionẽ recuſat.

Ea igitur benedictione fretus, mox ualedicens fratribus, dat ſe itineri, terrarum & maris longa ſpatia & ignotas uias emenſurus. Collecta ſunt autem ad eum undique non pauci ſerui Dei, eodem ſpiritu feruentes, cunctique uno animo quotidie multa ſanctorum templa inuiſentes, rogabant, ut diuinius adiuti, tutius Alpium iuga ſuperare, & Longobardorum feros animos erga ſe lenes, & humanos ſentire mererentur. Cumque ſæuiſſimæ gentis regiones citra diſcrimen ullum pertranſijſſent, beatiſſimi Apoſtoli Petri limina adierunt, Chriſtoque prout par erat gratias agentes, peccatorum ſuorum abolitionem & itineris proſperos ſucceſſus petierunt, nec ſunt uotis fruſtrati ſuis. Nam ſimulatque uir ſanctus uenerabilem Apoſtolicæ ſedis Præſulem Gregorium ſecundum allocutus eſt, eique tum cauſam aduentus ſui, tum deſiderium, quo diu flagrarat, expoſuit, mox Pontifex hilari uultu eum intuens, percontatus eſt, num quas Epiſcopi ſui literas commẽdatitias apud ſe haberet. Ille uero ſtatim chartam pro more inuolutam, Pontifici obtulit. Qua perlecta, ſanctiq; uiri comperto deſiderio, ſedulo cum illo deinceps ſermones contulit, illicque commorantem reuerenter tractans, quaſcunque petijt ſanctorum reliquias, illi donauit: etiam per omnem Germaniam prædicandi ei munus demandans, ſuas ei literas tradidit, quarum hoc eſt exemplar.

Venit Romã cum ſocijs.

A Pontifice comiter accipitur.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei, Bonifacio religioſo presbytero. Exigit manifeſtata nobis religioſi propoſiti tui, piè in Chriſto flagrantis, intentio, & approbata ſynceriſſimæ fidei tuæ perlata relatio, ut ad diſpenſationem uerbi diuini, cuius per gratiam Dei curam gerimus, te comminiſtro utamur. Experientes proinde, te ab infantia ſacras literas didiciſſe, profectusque indolem ad augmentum crediti cœleſtis talenti, proſpectu diuini timoris extendere: uidelicet gratiam cognitionis cœleſtis oraculi, in laborem ſalutiferæ prædicationis, ad innoteſcendum gẽtibus incredulis myſterium fidei inſtanti conatu expendere, collætamur fidei tuæ, & adiutores effici cupimus gratiæ prærogatæ. Igitur quia præmiſſi conatus pium affectum uſque ad Apoſtolicæ ſedis modeſta prouiſione perduxiſti cõſultum, ut membrum ex membro proprii corporis caput requirens, motũ mentis probares, capitiſq; arbitrio humiliter te ſubmittens & eius directioni, iuſto tramite properans, ſoliditati compaginis plenitudo exiſtas: Ideò in nomine indiuiſibilis Trinitatis per inconcuſſam authoritatem beati Petri Apoſtolorum principis, cuius doctrinæ & magiſterio fungimur, & locum ſacræ ſedis adminiſtramus, modeſtiam tuæ religionis inſtituimus atque præcipimus, ut in uerbo Dei (quo igne ſalutifero, quem Dominus mittere uenit in terram, exurere uideris) ad quaſcunque gentes, infidelitatis errore detentas, properare Deo annuente potueris, myſterium regni Dei per inſinuationem nominis Chriſti Domini Dei noſtri ueritatis ſuaſione deſignes, & per ſpiritum uirtutis & dilectionis ac ſobrietatis, prædicationem utriuſque Teſtamenti mẽtibus indoctis conſona ratione transfundas. Diſciplinam denique ſacramenti, quam ad initiandos Deo præuio credituros tenere ſtudeas, ex formula officiorum ſanctæ noſtræ Apoſtolicæ ſedis, inſtitutionis tuæ gratia prælibata, uolumus ut intendas. Quod uero actioni ſuſceptæ tibi deeſſe perſpexeris, nobis ut ualueris, intimare curabis. Bene uale. Data* Idus Maii, imperante domino piiſſimo Auguſto Leone ſecundo. à Deo coronato, anno tertio Imperii eius, Indictione 2.

Literæ Gregorii 2. ad Bonifaciũ.

Lu. 12.

Prædicandi munus Põtifex ei demãdat.

ſo. Idibus. Alij hunc Leonẽ 3. uocãt*

His igitur literis acceptis à uenerabili Papa, profectus eſt inde ad Longobardorum regem Luitprandum. A quo honorifice ſuſceptus, aliquandiu apud eum hoſpitio uſus eſt. Porrò ab illo diſcedẽs, ardua, & prærupta Alpium iuga tranſcendit, ignotoſq; Baioariorum & Germaniæ fines perluſtrans, in Thuringiam peruenit, accurate explorans ubique inſtar apis prudentiſſimæ, ubi poſtmodum nectarea ſanctæ fidei mella colligere & comportare poſſet. Cumque dies aliquot in Thuringia hæreret, omnes interim illius prouinciæ principes uerbis ſpiritalibus alloquens, ad ſacram complectendam fidem & religionem inuitauit: Sacerdotes quoque, quos uariis deditos flagitiis comperit ſermonibus Euangelicis ad inſtitutionis Canonicæ normam correxit. Audita autem Ratbodi Friſonum regis morte, qui per id tẽpus magnam in Chriſtianos perſecutionem exercuerat, multo affectus gaudio, in Friſiam nauigauit, ibique uerbi Diuini ſemina ſpargens, ꝑ multos ab errore idololatriæ retraxit. Eodem tempore uenerabilis Vuillibrordus, Traiectenſis eccleſiæ præſul, buccinam cœleſtis doctrinæ in Friſia inflauit, cuius ſtudiis ſanctus Bonifacius mirificè gratulans & adhæreos,

Venit ad Thuringos.

Item in Friſiã.

Manet apud S. Vuillibordũ.

rens, triennio apud illum fuit, ſuam illi nauans operam, tam in idolorum ſanis deſtruendis, quàm extruendis eccleſijs, cæteriſque rebus diuinis exequendis. Erat autem Vuillibrordus ætate decrepita: ſuggetentibusque diſcipulis, ſenectuti ſuæ uolens aliquod comparare leuamentum & ſolatium, hunc Dei ſeruum ad ſuſcipiendum Epiſcopi munus, regendúmq; populum ſuæ curæ commiſſum, obnixe rogauit. At ille humiliter recuſans, tanta functione ſe indignum aiebat, ne ſibi necdum maturam adepto ætatem, tam grande onus imponeret, modis omnibus obſecrabat, ſimul allegans ſe necdum quinquageſimum impleſſe ætatis annum, quem canonicæ inſtitutionis decreta huius gradus culmini præfixiſſent. Vuillibrordo autem blandis illum uerbis increpanti, & ad eum gradum ſuſcipiendum adhortanti, cum multos ultro citroque hac de re inter ſe ſermones habuiſſent, uir ſanctus in eas coniectus anguſtias, placido ore ita tandem ſe excuſauit.

Recuſat Epiſcopatum.

Onus regiminis, quod mihi indigno ſancte Præſul imponere uis, in me recipere non audeo. Euangelizandi enim cauſa miſſus ſum à beato Gregorio Papa in Germaniã, & ea legatione functurus, in has barbaras nationes ueniens ſponte me tuæ ditioni ſubieci. Sed tanti pontificis mandato poſthabito, aliud quoduis negocium in me recipere non ſum auſus. Itaque ueneránde Pater rogatum te uelim, ut in illas regiones, ad quas Pontifex Apoſtolicus me miſit, cũ tua bona uenia mihi liceat proficiſci. His auditis, S. Vuillibrordus illi bene precatus, adeundi à ſe fecit poteſtatem.

At ille proficiſcens, uenit Amanaburgum, Deum ubique habens itineris ſui comitem: cuius uirtute & præſidio fretus, quocunque peruenit, ſalutaris doctrinæ ſemina iactauit: cumque ingentem populum in Friſia Chriſto lucrifaceret, multíque eius ſpiritali inſtitutione imbuti, ad ueritatis cognitionem uenirent, adeò ut eo quem diximus, loco, cui duo fratres gemini præerant, Dietichus & Dierolphus, Domino auxiliante, obtento, non paucos fratres colligeret, & monaſterium ædificaret: ijs ualefaciens, in Haſſiam ſiue Catthorum regionem, qui Saxonibus conterminí ſunt, profectus eſt prædicandi cauſa. Cumque ex iis etiam plurimos conuertiſſet, & multa hominum millia undis ſalutaribus tinxiſſet, quendam è ſuis fidelem, Binnam nomine, Romam cum literis miſit, indicans Apoſtolico Præſuli omnia, quæ per ipſum geſſiſſet Deus, & quantam hominum multitudinem, cœleſti gratia illuſtratam, ſacro baptiſmo abluiſſet: tum præterea de rebus uariis, quæ ad quotidianam Eccleſiaſticæ regulæ neceſſitatem populique recens conuerſi curam pertinerent, prudenter eum conſulens, perſcripſit. Nuncius autem ab eo miſſus Romam, omnia ipſi mandata fideliter exequens, Præſuli Apoſtolico literas eius obtulit, aliaſque ab illo, ad quæſtiones propoſitas reſponſa continentes, magiſtro ſuo referens, celeriter receſſit.

Extruit monaſterium.

Multos in Haſſia conuertit.

Poſtquàm autem uir ſanctus, lectis Pontificis literis, ſe inter cætera Romam acciri didicit, mox ad ſummum obedientiæ gradum contendens, fratrum agmine ſtipatus, Italiam petiit, conſpectiſque Romanæ urbis mœnibus, Deo gratias agens, beatorum Apoſtolorum patrocinio ſe commendauit. Vt autem eius aduentum didicit Romanus Pontifex, confeſtim illum ad ſe euocauit, ſalutatumque familiariter, honorifico xenodochio commendauit. Deinde opportuno ſe offerente ad colloquendum die, ad beatiſſimi Petri Apoſtoli eccleſiam uenire iuſſus eſt: cũq; ſe inuicem mutuis expleſſent ſermonibus, Pontifex de ſymbolo & fidei Catholicæ traditione ex eo ſciſcitatus eſt. Reſpõdit autem uir ſanctus: Tantæ quæſtioni, Domine Apoſtolice, in ſermone familiari non facile poſſim ſatisfacere. Oro itaque, ut fidei, quam à me exigis, conſcribendæ tempus mihi largiaris, ſicque eam ex ſcriptis poſſis habere perſpectã. Annuit Pontifex & intra breue tempus uir Domini, ſanctæ & Catholicæ fidei ſententiam, congruenter & erudite expreſſam in ſcriptis Pontifici obtulit. Pontifex poſtquam ea ſcripta perlegit, ſibi eũ aſſidere iubet, ut eam fidem conſtanter retineat, & accurate doceat, hortatur. Multa deinde de ſpiritalis uitæ religione cum illo conferens, ita ut nonnunquam penè integrum diem mutua inter ipſos colloquia abſumerẽt, ad extremum quot populi idololatræ eius opera crediderint, ex eo percontatur. Vbi ad ea reſpondit uir ſanctus, Pontifex ei ſuam aperit uoluntatem, quòd eum decreuerit Epiſcopum ordinare, ut eo maiori conſtantia errantes corrigere, & ad uiam ueritatis reuocare poſſit, quo ſit amplioris Apoſtolicæ dignitatis authoritate ſuffultus: tantoque apud omnes cõciones eius gratioſiores ſint, quanto certius conſtet, à Preſule Apoſtolico ipſum, ut concionetur, eſſe deſtinatum.

Roma Pontificem inuiſit.

Tum uir Dei omnia ſagaciter perpendens, metuensque ne illud Propheticum in ipſum competeret, Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: tantæ benedictictionis gratiam minime recuſauit. Vt autem adfuit dies ordinationis eius qui fuit pridie Calendas Decembris, id eſt, in ſancti Andreæ Apoſtoli feriis, Pontifex eum & conſecrauit Epiſcopum, & Bonifacium deinceps dici uoluit, cum antea Vuinfridus diceretur: & ut obedientiam ſibi ſuiſque ſucceſſoribus exhibendam, omnemque ſacræ fidei traditionem obſeruandam arctius eum adſtringeret, iuramentum ab eo exegit & accepit: quod quidem in antiquis exemplaribus ita ſcriptum habetur.

Pſ. 108

Conſecratur à Pontifice Epiſcop⁹.

In nomine Domini Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, imperante domino Leone magno Imperatore, anno ſeptimo poſt conſulatum eius: ſed & Conſtantini magni Imperatoris, eius filii anno quarto, Indictione ſexta, Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Epiſcopus, tibi beate Petre Apoſtolorum princeps, vicarioque tuo beato Gregorio Papæ & ſucceſſoribus eius, per Patrem, & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem inſeparabilem, & hoc ſacratiſſimũ corpus tuum, me omnem fidem & puritatem ſanctæ fidei Catholicæ exhibere, & in unitate eiuſdem fidei, Deo operante, perſiſtere, in quo oĩs Chriſtianorũ ſalus eſſe ſine dubio comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis & uniuerſalis Eccleſiæ ſuadente quopiam conſentire, ſed, ut dixi, fidem, & puritatem meam atque concurſum tibi & utilitatibus tuæ Eccleſiæ, cui à Domino Deo poteſtas ligandi ſoluendiq; data eſt, & prædicto uicario tuo atq; ſucceſſoribus eius per omnia exhibere. Sed & ſi cognouero Antiſtites contra inſtituta antiqua ſanctorũ Patrum conuerſari, cum eis nullam habere communionem aut coniunctionem, ſed magis, ſi ualuero prohibere, prohibeam. Si minus, fideliter ſtatim domino meo Apoſtolico renunciabo. Quòd ſi, quod abſit, contra huius promiſſionis meæ ſeriem aliquid facere quolibet modo ſeu ingenio uel occaſione tentauero, reus, inueniar in æterno iudicio, ultionem Ananiæ & Saphiræ incurram, qui uobis etiam de rebus proprijs fraudem facere præſumpſerunt. Hunc autem indiculum ſacramenti ego Bonifacius exiguus Epiſcopus manu propria ſcripſi, atque ponens ſupra ſacratiſſimũ corpus S. Petri, ita, ut præſcriptum eſt, Deo teſte & iudice, feci ſacramentum, quod & conſeruare promitto.

Iuſiurãdum S. Bonifacij nihil mutata phraſi.

Matt. 16.

Actor. 5.

Poſt-

Poſtquàm eiuſmodi iuſiurandum apud Gregoriũ Pontificem dedit, ille uiciſſim in omnibus eum iuuare, prouehere, & uenerari ſtuduit. Nam libellum, in quo ſacratiſſima Eccleſiaſticæ inſtitutionis iura, Pōtificialibus digeſta conuentibus, habebantur, ei dono dedit, præcipiens, ut tam clerus quàm populus eius regimini ſubdendus, ijs inſtitutis imbueretur. Familiaritatem quoque Sedis Apoſtolicæ tum ipſi, tum omnibus eius ſubditis perpetuam, dato priuilegio, confirmauit: literaſque ſuas ei impertiens, non ſolum Carolo illuſtri Duci, qui id temporis Francorum regnum moderabatur, ſed etiam cūctis uiris Eccleſiaſticis & principibus Germaniæ eum tuēdum commendauit. Literarum autem earum exempla hoc loco, quandoquidem ita res poſtulat, inſerere uolumus, primo illarum, quæ ad Carolum Ducem, deinde quæ ad principes omnes ſcriptæ ſunt.

Domino glorioſo filio Carolo Duci, Gregorius Papa.

Litera Gregorij 2. ad Carolũ Marcellũ.

COmperientes te, in Chriſto dilectiſsime, religioſæ mentis affectum gerere, in multis opportunitatibus, debito ſalutis præmiſſo, notum facimus Deo dilectæ tuæ dignitati, præſentem fratrem Bonifacium, fide & moribus approbatum, à nobis Epiſcopum conſecratum, atq; inſtitutionibus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, cui, Deo authore, præſidemus Eccleſiæ generali ſolicitudine, informatum ad prædicandum plebibus Germaniæ gētis, ac diuerſis in Orientali Rheni fluminis parte cōſiſtentibus, gentilitatis errore detentis, uel adhuc ignorantiæ obſcuritatibus præpeditis, neceſſario deſtinare. Pro quibus eum glorioſè beneuolentiæ tuæ omnimodo commendamus, ut eum in omnibus neceſſitatibus adiuuetis, & contra quoſlibet aduerſarios, quibus in Domino præualetis, inſtantiſsimè defendatis, certiſsimè retinentes Deo uos exhibere, quæcunque huic promptiſsimo impenderitis fauore: qui ſanctis Apoſtolis ſuis, ad lucem gentium deſtinatis, ſuſcipientibus eos ſe ſuſcipiendum prædixit: quorum inſtitutionibus per nos informatus præmiſſus antiſtes, in ſorte prædicationis procedit. *Ioā. 13*

Gregorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, uniuerſis reuerendiſsimis & ſanctiſsimis fratribus coepiſcopis, religioſis presbyteris ſeu diaconibus, glorioſis Ducibus, magnificis caſtaldis, Comitibus etiā uel cunctis Chriſtianis Deū timentibus.

Itē ad Epiſcopos & Principes etc.

SOlicitudinem nimiam gerentes pro ſpeculatione credita, quia in umbra mortis aliquas gentes in Germaniæ partibus, uel plaga Orientali Rheni fluminis, antiquo hoſte ſuadente, errare, & quaſi ſub religione Chriſtiana idolorum culturæ eos ſeruire cognouimus: aliquos uero, qui necdum Dei cognitionem habentes, nec baptiſmatis lacri unda ſunt loti, ſed comparatione brutorum animalium pagani, factorem non recognoſcunt: neceſſario pro utrorumque illuminatione, ad prædicandum rectæ fidei uerbum harum literarum portitorem Bonifacium, reuerendiſsimum fratrem noſtrum epiſcopum, ad eaſdem partes dirigere ſtuduimus, ut & illis prædicando uerbum ſalutis, uitam prouideat ſempiternam, & ſi quos forte uel ubicunque à rectę fidei tramite deuiaſſe cognouerit, aut aſtutia ſuaſos diabolica, erroneos repererit, corrigat atque ſui educatione ad portum reſtituat ſalutis, eosque ex Apoſtolicæ ſedis huius doctrina informet, & in eadem Catholica fide permanere inſtituat. Cui, hortamur, ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Apoſtolorum eius reuerentiam, ut omnibus ſolatia exhibeatis, eumque in nomine Ieſu Chriſti recipiatis, ut ſcriptum eſt de ſuis diſcipulis. Qui uos recipit, me recipit, prouidentes inſuper neceſſaria itineris eius, comitesque tribuentes, cibum etiam ac potum, uel ſi quid eguerit, largientes: ut uno labore, & locia uoluntate opus ſibi creditum pietatis & negocium ſalutis, annuēte Deo, perficiatur, atque premium laboris percipere mereamini, deque conuerſione errantium merces uobis adſcribatur in cœlis. Si quis itaque huic Dei famulo, ad illuminationem Gentium, ab hac Apoſtolica atque Catholica Dei Eccleſia deſtinato, aſſenſum uel concurſum præbuerit, exorantibus Apoſtolorum principibus, conſortium mereatur ſanctorum martyrum Chriſti Ieſu. Si quis uero, quod non optamus, aduerſari eius labori conatus fuerit, aut contrarius extiterit miniſterio ſibi credito, ſucceſſorumque eius, in eundem laborem intrantium, ex ſententia diuina anathematis uinculo ligatus, perpetuæ damnationi ſubiaceat. Data Calend. Decemb. imperante domino pijſsimo Auguſto Leone, imperij eius anno 7. & Conſtantini Imperatoris, eius filij, anno 4. Indictione 6.

Educatione, pro doctrina. *Ioā. 13*

Gregorius epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, clero & plebi dilectiſsimis filijs in Domino ſalutem.

Itē ad Clerū, & populum &c.

PRobabilibus deſiderijs nihil tarditatis præſtantes, fratrem iam & coepiſcopum noſtrum Bonifacium uobis ordinauimus ſacerdotem: cui dedimus in mandatis, ne unquàm ordinationes præſumat illicitas, ne bigamum aut qui uirginem nōn eſt ſortitus uxorem, neque illiteratum, uel in qualiber corporis parte uitiatum, aut ex pœnitente, uel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium notatumque ad ſacros ordines permittat accedere: ſed ſi quos huiuſmodi repererit, non audeat promouere. Afros paſſim ad eccleſiaſticos ordioes prætendentes, nulla ratione ſuſcipiat: quia aliqui eorum Manichæi, aliqui rebaptizati ſæpius ſunt probati. Miniſteria atque ornatum Eccleſiæ, uel quicquid illud eſt in patrimonio eiuſdem, non minuere ſtudeat, ſed augere. De reditu uero eccleſiæ uel oblatione fidelium, quatuor faciat portiones, quarum unam ſibi ipſe retineat, alteram clericis pro officiorum ſedulitate deſtribuat, tertiam pauperibus & peregrinis, quartam eccleſiaſticis fabricis nouerit reſeruandam, de quibus diuino erit redditurus iudicio rationem. Ordinationes uero presbyterorum ſeu diaconorum, non niſi quarti, ſeptimi & decimi menſis ieiunijs, ſed & in ingreſſu Quadrageſimali atque medio ueſpere ſabbati, nouerit celebrandas. Sancti aūt baptiſmi ſacramentū non niſi in Paſchali feſtiuitate & Pētecoſte nouerit eſſe præbēdū, exceptis his, quibus morte urgente periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remedijs ſubuenire. Huic ergo ſedis noſtræ præcepta ſeruanti, deuotis animis obſequi uos oportet, ut irrepræhenſibile placidumque fiat corpus Eccleſiæ, per Chriſtum Dominum noſtrum. Deus incolumes uos cuſtodiat, dilectiſsimi. Data &c. ut in Epiſtola præcedenti.

Reditus eccleſiaſtici ut diſtribuendi.

Has

Has quidē duas epiſtolas generatim omnibus Germaniæ principibus, duas uero ſequētes ſpeciatim ad Thuringos ſcripſit is, quem diximus, Gregor. Papa,

Viris magnificis Aſolpho, Godolao, Vuilario, Guntbario, Albeldo & omnibus Deo dilectis Thuringis fidelibus Chriſtianis, Greg. Papa.

Itē ad Thurīgos.

INſinuatam nobis magnificæ fidei ueſtræ conſtantiam agnoſcentes, quòd paganis compellentibus uos ad idola colenda, fide plena reſpondentis, magis uelle feliciter mori, quàm fidem ſemel in Chriſto acceptam aliquatenus uiolare: repleti nimia exultatione, gratias debitas perſoluimus Deo noſtro & redemptori, bonorum omnium largitori, cuius gratia comitante, uos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad confirmandum fidei ueſtræ propoſitum, ſanctæ ſedi Apoſtolicæ religioſis mentib. adhærere, & prout opus popoſcerit ſacræ religionis à memorata ſancta ſede Apoſtolica, ſpirituali oium fideliū matre, ſolatiū quærere, ſicut decet filios cohæredes regni. Miniſterio quoque præſentis fratris chariſſimi Bonifacij, quem ad uos epiſcopum conſecratum in ſorte prædicationis deſtinauimus, Apoſtolicis inſtitutionibus informatum ad inſtruendam fidem ueſtram, in omnibus uolumus, & hortamur obedientes ei conſentire, ad complementum in Domino ueſtræ ſaluationis.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei, uniuerſo populo Thuringorum.

Itē alia ad Thurīgos.

DOminus Ieſus Chriſtus filius Dei, Deus uerus, qui de cœlo deſcēdit, homo factus eſt, pro nobis pati & crucifigi dignatus eſt, & ſepultus, tertia die reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cœlum, diſcipulis etiam ſuis ſanctis ait: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti ipſe, in ſe credentibus uitam æternam promiſit.

Matt. 28.

Cupientes ergo uos in perpetuum nobiſcum gaudere, ubi finis nullus eſt, nec tribulatio, nec aliqua amaritudo, ſed gloria ſempiterna: ideo fratrem noſtrum ſanctiſſimum Bonifacium Epiſcopum ad uos direximus, ut uos debeat baptizare & fidem Chriſti docere, & ab errore ad uiam ſalutis adducere, ut ſalutem habeatis & uitam ſempiternam. Sed & uos ei in omnibus obedite, & ſicut patrem ueſtrum, illum honorate, & ad eius doctrinam corda ueſtra inclinate: quia illum non pro lucro aliquo temporali acquirendo direximus, ſed pro lucro animarum ueſtrarum ad uos eū miſimus. Diligite ergo Deum, & in nomine eius baptiſmum ſuſcipite: quia Dominus Deus noſter quod oculus hominis nunquàm uidit, nec in cor hominis aſcendit, præparauit diligentibus ſe.

Eſa. 64. 1.Co. 2

Iam recedite a malis operibus, & bene agite. Non adoretis idola, nec immoletis carnes, quia, Deus non recepit iſta: ſed in omnibus, ſecundum quod uos frater noſter Bonifacius docuerit, obſeruate & agite, & ſalui eritis uos & filij ueſtri in ſempiternum. Facite ergo & domū, ubi debeat ipſe pater ueſter habitare: & eccleſias, ubi debeatis orare, ut Deus uobis indulgeat peccata ueſtra, & donet uobis uitam perpetuam.

Gregorius Papa uniuerſo populo prouincia Altſaxonum.

Itē ad Saxones.

SApientibus & inſipientibus debitor ſum, fratres chariſſimi. Ideoque uolens uos ſcire, qualem ſolicitudinem habeam pro uobis, & pro his, qui uerbum exhortationis fidei Ieſu Chriſti Domini noſtri ſuſceperunt, & qui adhuc ſuſcepturi ſunt, ut conſolentur corda ueſtra in charitate & in oī plenitudine ſapientiæ: annuncio uobis, quoniam prope eſt regnum Dei, ut nemo uos amplius decipiat in ſublimitate uerborum, aut in quocunque metallo ſalutem ueſtram quæratis adorantes idola manufacta, aurea, argentea, ærea, lapidea, uel de quacunque materia facta: quæ falſidica nomina a pagania antiquitus quaſi dij facti ſunt, in quibus dæmones habitare noſcuntur, quoniam omnes dij gentium, ut ait ſcriptura, dæmonia ſunt, Deus autem noſter cœlos fecit. *Pſ. 95.* Quicunque autem in uobis ſuſceperunt Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, in ipſo ambulent radicati & ſuperædificati & confirmati in fide, abundantes in gratiarum actione. Videte, ne quis uos amplius decipiat per philoſophiam & inanem fallaciam. *Coloſſ. 2.* Aſtutiores enim ſunt filij tenebrarum, quàm filij lucis. *Lu. 16* Diſcedite ab idolorum cultura, & accedite & adorate Dominum Deum ueſtrum, qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & uultus ueſtri non erubeſcent. Vnus enim Dominus hominum, uolucrum, quadrupedum & piſcium, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. *Pſalm. 134.* Expoliate uos ergo ueterem hominem, & induite Chriſtum nouum, deponentes iram, indignationem, malitiā, blaſphemiam, turpem quoque ſermonem nolite de ore ueſtro proferre. Iam enim adueſperaſcit dies ſeculi, & tempus tenebrarum appropinquat. Ideoq; nolite eſſe ocioſi, ſed potius operamini opus bonū, Chriſtus habitet in uobis, & quodcunque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo & patri per ipſum *Col. 3.* reſpuentes gentilitatis ſectam, ſcientes uos Dominum habere in cœlis. Orationi inſtantes, ad ipſum Dominum cor erigite, quoniam magnus eſt Dominus noſter & laudabilis nimis, & terribilis ſuper omnes deos, qui uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis peruenire. *Pſ. 95. 1.Ti. 2* Hoc etiam commoneo, fratres, ut quicunque ex uobis uoluerit ad Chriſtum conuerti, nullo modo eū prohibeatis, nec uim ei faciatis ſculptilia adorare. Miniſtrum quoque & conſeruum in Domino, quem miſi ad uos, Bonifacium ac coepiſcopum meum ad hoc ipſum, ut cognoſcat quæ circa uos ſunt, & conſoletur corda ueſtra cum exhortationis uerbo, in Chriſto Ieſu Domino noſtro ſuſcipite, ut a diabolica fraude liberati, mereamini adoptionis filijs aggregari.

Tantarum itaq; literarum authoritate fretus ſanctus Præſul Bonifacius, proficiſcitur in Germaniam, ueniensque ad Carolum principem ſupra dictum, literas Romani Pontificis ei attulit, ſeque eius ditioni & patrocinio committens, illo annuente, ad Catthorum, quos Heſſos uocant, quibus iam ante prædicare cœperat, regionem abijt. Quo cum perueniſſet, complures illic reperit, Chriſtiana religione abiecta, in uarios incidiſſe errores. *Errores Heſſorum.* Alij enim lignis & fontibus clam uel palam ſacrificabant, alij haruſpicia, diuinationes, præſtigias & incantationes ſectabantur, plerique alijs nefandis ſacrilegijs erant addicti, pauci uero in uia ueritatis, quam ſemel didicerant, perſiſtebant, quorum quidem conſilio arborem quandam miræ uaſtitatis, quam priſca uoce Iouis arborem nuncupabant, in loco, qui Geiſmere dicitur, ſeruis Dei ipſi aſſiſtentibus, excindere tentauit. Accurrit autem magna ethnicorum multitudo, illum tanquàm hoſtem deorum ſuorum necare uolentium. *Oratoriū in honorē S. Petri.* Sed cū arbor paululū cæderetur, mox quaſi diuinitus agitata, in quatuor partes dirupta eſt. Qđ cernentes ethnici illi, Dominum laudantes, fidem complexi ſunt. Sanctus autem Præſul communicato cū fratribus conſilio, ex illa ingenti uaſtæ arboris

mole

mole oratorium conſtruxit, in beatiſsimi Petri Apoſtoli honorem illud dedicans.

His ita geſtis, in Thuringiam profectus eſt, eiusq; gentis principes, magna ea parte a Chriſtiana religione deficientes, corrigere ſtuduit. Cum enim religioſi principes apud illos imperare deſijſſent, ſimul etiam religio uacillare cœpit, & quidam pſeudochriſtiani, Dorihuuinus, Bertherus, Eanbertus, & Humedus, apud eos hoſpitio recepti, hæreſeos illis authores fuere. Cumque ijpſi impuri ſcortatores & adulteri ingens uiro Dei certamen eacitaſſent, ab illo egregiè confutati, dignam retulere ſuæ ueſaniç mercedē, excommunicati & eapulſi ab eccleſia. Manabat interim longè lateque fama prædicationis eius, & credentium numero magnæ fiebant acceſsiones, templa inſtaurabantur, monaſteria conſtruebātur, atque in ijs etiam illud extructum eſt, quod eſt in Ordorff, in honorem ſancti Michaelis Archangeli, congregata illic ſeruorum Dei multitudine, qui omnes Apoſtolico more uiuentes, laboribus ſuis ea, quæ ad uictum & ueſtitum neceſſaria ſunt, ſibi comparabant. Quòd autē in honorem S. Michaelis illud ædificatum fuit, eius hæc ratio eſt: Cum uir Dei in Thuringia uerſaretur, prædicans & baptizans, apud flumen Oraham tentorijs ſiais quadam noctē permanſit. Tota autē nocte illa lux cælitus ſparſa locū, in quo ille manebat, ambiuit, atque in ipſa luce S. Michael Archēgelus ei apparuit, eumque in Domino confortauit. Manè uir Dei laudans & benedicens dominum miſſarum ſolēnia illic celebrat, ac deinde eodem in loco prandium ſibi parari iubet. Dicente autem miniſtro deeſſe cibum, quo ueſceretur, ille reſpondit, Itane qui tot hominū millia in deſerto annis quadraginta pauit manna, mihi indigno ſeruulo ſuo non poteſt unius diei alimoniam ſuppeditare? His dictis, iubet apponi mēſam. Intereà quædam auis aduolat, & piſcem ore ferens, qui illo die ad cibum ſufficeret, ante menſam deponit. Tum uero ſanctus Præſul gratias agit Deo piſcemque mandat ocyus præparari. Cumque ex illo comediſſet, reliquias in flumen proijci iubet.

Hæreſis authores in Thuringia.

S. Michael ei apparet.

Nota rē mirā

Inde cœptum carpens iter, Thuringiamque peragrans, accurate perquiſiuit, cuius eſſet ille locus, ubi ea uiſio ipſi fuit oblata. Cumque comperiſſet Hugonem ſeniorem eius eſſe dominum, petijt illum ſibi dono dari. Non recuſauit Hugo, primusquè apud Thuringos hæreditatem ſuam tradidit uenerando Præſuli. Poſt eum Albolrus, pluresque alij prædia loco illi uicina donarunt, quibus adeptis, ſanctus Bonifacius frutices illic extirpari, terramque incoli mandauit, iactisque fundamentis, templum extruait. Hęc uerò in quodam antiquo codice ſcripta, hic inſerere uolui, ut cognita cauſa, cur ſupradictum monaſteriū conſtructum ſit, & locus ipſe & monaſterij fundator, angelica uiſitatione digni habiti, maiori honore, & ueneratione afficiantur.

Interim uir beatus prædicans & baptizans apud Thuringos, & Catthos, ſiue Heſſos, uidit multā quidem illic eatare meſſem, ſed operarios paucos, & qui tantæ credentium multitudini inſtituendæ non ſufficeret. Miſit igitur in patriam ſuam, aceiuitque non modo uiros religioſos & multiuaria eruditione prçſtātes, ſed etiam fœminas. In ijs præcipui fuere Burchardus, Lullus, Vuilliboldus, Vuinnibaldus, eius frater Vuitta, & Gregorius in fœminis autem religioſis, matertera S. Lulli Cunigildis, & filia eius Bertgitis, item Cunitrudis, Tecla, Lioba, & Vualtpurgis ſoror Vuilliboldi & Vuinnibaldi, S. Cunihildis & filia Bertgitis, liberabilibus ſcientijs eruditæ, apud Thuringos magiſtræ ſunt conſtitutæ. Cunitrudis miſſa eſt in Baioariam, ut uerbi diuini ſementem illic faceret. Teclam apud Moganum fluuium Kiſsingæ & Ochnofurti noluit manere. Liobam denique uirginibus ſacris apud Biſchofeshemium præfecit.

Ex Anglia acerſit adiutores.

Cumque multa hominū millia, tam per ſe, quàm ſuos Conterraneos ad Chriſti religionem traducta, baptiſmatis unda diluiſſet, defuncto beatæ memoriç Gregorio II. Sedis Apoſtolicæ Pontifice, tertioque Gregorio eadem ſedem obtinente Romam legatos miſit, qui cum nouo Pontifice prioris amicitiæ fœdera renouarent, & priſtinam humanitatem atque beneuolentiam eius erga ipſum eapeterent. ab ipſo uerò omnem obedientiam, Romanæ ſedi debitam, pollicerentur: denique plurimorum Germanorum ad fidem Chriſti adductorum conuerſionem indicarent. Legati cum Romam ueniſſent, & Pontifici ea retuliſſent, ille primum Deo gratias egit: deinde non ſolū omnia amicitiæ & beneuolentiæ officia a Bonifacio eapetita pollicitus eſt, ſed ea etiam, quæ non petijt, largitus eſt, nempe Archiepiſcopi palliū, & literas, quibus ad eius quæſtiones multiuarias reſpōdit. Earum literarum hoc eſt exemplum.

Archiepiſcopi palliū mittitur S. Bonifacio.

Reuerendiſsimo & ſanctiſsimo fratri Bonifacio coepiſcopo, ad illuminationem gentis Germaniæ, uel circūquaque in umbra mortis morantibus gentibus, in errore cōſtitutis, ab hac Apoſtolica ſede directo, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei.

MAgna nos habuit gratulatio, lectis ſanctiſsimæ fraternitatis tuæ literis, cum in eis relecta ſerie fuiſſet repertū, Domini noſtri Ieſu Chriſti gratia plurimos te a gentilitate & errore ad ueræ fidei agnitionem conuertiſſe. Quod quia diuina inſtitutione docemur in parabolis, cui quinq; talenta credita fuerant, alia quinque fuiſſe lucratum, in talis commercij lucro cum tota plaudimus Eccleſia. Hinc iure tibi ſacri palatij diaerimus munus, qđ beati Petri Apoſtoli authoritate ſuſcipiens induaris, atque inter Archiepiſcopus unus, Deo authore, præcipimus ut cenſearis. Qualiter autem eo utaris, ex mandato Apoſtolico informatus cognoſce. Itaq; dū Miſſarum ſolennia geris, uel Epiſcopū te contigerit conſecrare, illo tantūmodo tempore eo utaris. Quia uerò turbas Domini gratia in eiſdem partibus ad rectam fidem aſſeruiſti conuerſas, ideoque nequire te occurrere omnibus, quæ ſalutis ſunt, impendere aut intimare, cum iam lōge lateque, gratia Chriſti, eius fides in illis propagetur: præcipimus, ut iuxta ſacrorum Canonum ſtatuta, ubi multitudo eacreuit fideliū, ex uigore Apoſtolicæ ſedis debeas ordinare Epiſcopos, pia tamen contemplatione, ut non uileſcat dignitas Epiſcopatus. Presbyterū nāq; quē præterito aſſeruiſti anno ad nos ueniſſe, nr̄oq; iudicio fuiſſe a ſuis nefarijs abſolutū actionibus, credas, neq; nobis cōfeſsionē aliquā fecit, nec a nobis, ut ſuos expleat libitus, abſolutus eſt. Sed ſi eū errori dedituū repereris, hūc Apoſtolicæ ſedis uigore, ut iuxta ſanctorū Canonū cenſuram corrigas & emēdes, præcipimus, uel ſi quos forſan tales inueneris. Ille.n. ueniēs, Presbyterum, ait, & cōmēdatitias ad filiū noſtrū Carolū lr̄as expetijt. Nullā illi aliā cōceſsimus licentiā: quē uitari, ſi prauè cōuerſat cū reliquis, uolumus, eoſdemq;, quos a paganis baptizatos eē aſſeruiſti, ſi ita habet, ut denuo baptizes in noīe S. Trinitatis, mādamus. Inter cętera agreſtē caballū aliquātos comedere adiūxiſti, pleroſq; & domeſticū. Hoc nequaq̄ fieri deinceps ſanctiſsime frater ſinas, ſed qbus potueris, Chriſtu iuuā

Litera Gregorij 3. ad Bonifaciū Matt. 25.

Sacrificia pro Catholicis defunctis.

te, modis per omnia compeſce, & dignam eis impone pœnitentiam. Immũdum. n. eſt atque execrabile. Pro obeuntibus quoque conſuluiſti, ſi liceat oblationes offerri. Sãcta ſic tenet Eccleſia, ut quiſq; pro ſuis mortuis uerè Chriſtianis offerat oblationes, atque præsbyter eorũ faciat memoriam: & quãuis oẽs peccatis ſubiaceamus, congruit tamen, ut ſacerdos non niſi pro mortuis catholicis memoriã faciat & intercedat. Nõ. n. pro impijs, quãuis Chriſtiani fuerint, tale quid agere licebit. Eos etiã, qui ſe dubitant fuiſſe baptizatos, uel qui a presbytero Ioui mactante, & immolatitias carnes ueſcente baptizati ſunt, ut baptizentur præcipimus. Progeniẽ ſuã unũquẽq; uſq; ad ſeptimam generationem obſeruare decernimus: & ſi ualueris, deuitandum doce, ne cui uxor obierit, amplius quàm duabus debeat copulari. De his uerò, qui patrem, uel matrem vel fratrem aut ſororem occiderint, decimus ut toto uitæ ſuæ tempore corpus Dominicum non ſuſcipiãt, niſi in ſuo exitu pro uiatico: abſtineant etiam a ſe carnis * comeſſatione & potu uini, donec aduixerint. Ieiunent 2. 4. & 6. feria: ut ſic deflẽtes, poſsint diluere cõmiſsũ ſcelus. Hoc quoque inter alia crimina agi in partibus illis dixiſti, quòd quidã ex fidelibus ad immolãdũ paganis ſua uenũdẽt mancipia. Quod ut magnopere corrigere debeas, frater, cõmonemus, nec ſinas fieri ultrà. Scelus. n. eſt & impietas. Eis ergo, qui hoc perpetrauerunt, ſimilem homicidæ indices pœnitentiam. At quoties epiſcopũ conſecraneris, duo uel tres conueniant tecũ Epi, ut Deo ſit gratum, quod geritur: & eis cõuenientibus ipſis præſentibus conſecres. Hæc te frater charíſsime diligenter obſeruare uolumus, & ſtudio pietatis cœptum negocium ſalutis exequi, ut de lucro apportato ualeas a Domino Deo noſtro mercedem percipere in æterna beatitudine. Priuilegiũ uerò, iuxta quod petiſti facientes, his iunctum direximus, optantes te Domini Dei noſtri præſidio de conuerſione errãtiũ pleniſsimum apportare lucrum. Deus te incolumem cuſtodiat, reuerendiſsime frater.

Pœna parricidarum canonica.

Nota ſacrificia ethnicorũ Germanorum.

Redeuntes igitur nuncij, & Præſules Apoſtolici tũ ſcripta, tũ munera optata reportantes, ingenti S. Bonifacium gaudio afficiunt. Itaque ſicut par erat, Deo laudes gratesque agẽs, mox duas eccleſias cõſtruxit, alteram quidem * Friſlariæ, in honorẽ S. Petri Apoſtolorum principis: alteram uerò Amanaburgi, in honorem S. Michaelis Archangeli: Duo quoque monaſteriola duabus adiunxit eccleſijs, non minima illic adunata Deo ſeruientium congregatione: ubi etiam hactenus laudis & cultus diuini officia peraguntur.

**in Fritislar.*

His ita confectis, S. Bonifacius Baioariorũ regiones, quibus per id tẽpus dñabatur Hugbertus Dux, inuiſit, prædicationisque munus apud illos ſtudioſiſſime exercens, Ermuuolfum hæreticum peſtilẽtẽ, magno diuinę æmulationis feruore incenſus, ex Canonũ præſcripto damnauit, & ab eccleſia eiecit, ac deinde ad ſuæ diœceſis homines reuerſus, oĩa circũibat, inſtaurans ea, quæ eccleſiarum cura poſcere uidebatur. Eo etiam tẽpore Romã ire decreuit, tum ut Pontificis Apoſtolici, quem ex facie necdum nouerat, cõſpectu frueretur & colloquio: tum ut Apoſtolorum & aliorum illic quieſcẽtium ſanctorum ſeſe precibus cõmendaret. Itaque proficiſcens multa ſtipatus turba Francorum, Baioariorum, & Britannorũ, ubi Romã uenit, a Pontifice comiter acceptus eſt: porro Romani omnes tanta eũ ueneratione proſecuti ſunt, ut ad ſalutarem eius hauriendã doctrinam non pauci confluerent, illumque apud ſe diu retinerent. Cum autẽ diſcedere uellet, muneribus & reliquijs ſanctorum, quaſcũq; petijt, a Põtifice liberaliter & honorifice donatus eſt: quaſdam etiam ab eodẽ epiſtolas ad Epiſcopos, Abbates & omnes Germaniæ principes accepit, quarum exempla huc adſcribemus.

Ermuuolfus hæreticus.

Rurſus Romã uenit.

Gregorius epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectiſsimis nobis omnibus Epiſcopis, venerabilib. presbyteris, religioſis Abbatibus omnium prouinciarum.

Epiſto. Gregorij. ij.

DOmino cooperãte & ſermonem confirmãte, præſens ſanctiſsimus uir Bonifacius, frater ac coepiſcopus nr̃, a deceſſore nr̃o ſanctæ recordationis Gregorio Præſule, in Germanię partes miſſus prædicare uerbum Dei, poſt multũ tẽporis orationis cauſa liminibus ſacris beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli præſentandus aduenit. Qui perfecta oratione, ad acceptum laborem, Angelo domini præueniente, a nobis eſt abſolutus: cui ura omnium dilectio ſeu reuerentia & religioſitas propter Chriſti amorem iuuamina impendere dignetur: dũ & agnoſcitis, quæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus promiſit, dicens, Qui ſuſcipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & qui ſuſcipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Et ſi forſan quis ex ueſtris miniſtris ſeſe ipſi ſanctiſſimo uiro in miniſterio exhortationis ſanctæ Catholicæque fidei adiungere uoluerit, nullo modo prohibeatis chariſsimi, ſed magis concurſum præbete, & ex ueſtro ouili adiutores tribuite, qui poſsint per Dei gratiam ſufficienter gentibus miniſtrare uerbum prædicationis, ut omnipotenti Deo animas lucrifaciantur & neſtra communicat boni operis portione ſortiatur, atque illi mereantur Dominicam uocem audire: Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, centuplum accipietis, & uitam æternã poſsidebitis.

Mat. 10.

Matt. 19.

Gregorius Papa vniuerſis optimatibus & populo prouinciarum Germaniæ Thuringis & Heſiis, Borthariis & Niſtreſis, Vuedreuiis & Lognais, Suoduodis & Graueldis, uel omnibus in Orientali plaga conſtitutis.

Alia Euſdẽ epiſtola

QVoniam deceſſor noſter ſanctæ recordationis Gregorius Præſul, nutu diuino motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præſentium porritorem literarum Bonifacium, reuerendiſsimum fratrem noſtrum ac coepiſcopum ordinans, ad uos uſque deſtinauit, eumque regulam, & normam Apoſtolicæ, & Catholicæ fidei edocens direxit: & poſt temporum ſpatia orationis cauſa ad limina beatorũ Apoſtolorum ſeſe præſentauit, & quæ ad ſalutem animarum pertinent, à nobis poſcit imbui: nos Deo fauente, ut ſacra docet ſcriptura eum *educantes, ad uos chariſsimi remeandum abſoluimus: hortantes uos in Domino, ut digne ſuſcipiatis ab eo uerbum exhortationis, ut epiſcopos uel presbyteros, quos ipſe ordinauerit per Apoſtolicam ſibi datam authoritatem, in Eccleſiæ miniſterio recipiatis. Et ſi quos forſan deuiantes inuenerit a rectæ fidei tramite, ſeu canonica doctrina, eosque prohibuerit, a uobis nullo modo impediatur: & quod eis impoſitũ fuerit, obediendo propter Deum ſuſcipiant. Nam qui temerator extiterit ad obediendum, ſibimetipſi damnationem acquirit. Vos autem chariſsimi, qui in nomine Chriſti baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis, abſtinete ab omni cultu paganorum, non tantũ uoſmetipſos corrigentes, ſed & ſubditos ueſtros. Diuinos aũt & ſortilegos, uel ſacrificia mortuorũ ſeu lucorum,

** Educentes.*

Gala. 3

rum,uel ſontium auguria uel phylacteria,& incanta
tores, & maleficos, & obſeruationes uarias, quæ in
ueſtris finibus fieri ſolebant,omnino reſpuentes atq;
abijcientes,tota mentis intentione ad Deum conuer
timini,ipſum timere,adorare & honorificare,ſancto
rum memorijs communicantes, ut ait Apoſtolus. Si
enim fides ueſtra,iuxta Domini noſtri dicta,fuerit ſi
cut granum ſinapis,dicetis monti huic,Transfer, &
Lu.17 transferetur. Item ipſe Dominus & Saluator noſter
Matt. in ſuo ſacro eloquio docet,dicens: Diliges Dominū
21. Deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,
& ex tota uirtute tuę, & iterum: Qui me confeſſus
Lu.12 fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum co-
Ioā.14 ram patre meo,qui in cęlis eſt. Item alibi promittit,
Matt. dicens: Quodcunque petieritis patrem in nomine
meo,fiet uobis.&: Petite, & accipietis:quærite,& in
uenietis: pulſate, & aperietur uobis. Omnis enim, q
petit,accipit:& qui quærit, inuenit,& pulſanti ape-
rietur.Et uos chariſsimi, facite fructus dignos, ut in
die aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti ſidereas
mereamini adipiſci manſiones.

Dilectiſsimis nobis epiſcopis, in prouincia Bauaria,
& Alemania conſtitutis,Vuigoni, Ludoui,Ru
doto & Viulo ſeu Adda,
Gregorius Papa.

CAtholica ſanctorum Patrum authoritas iu-
bet,ut bis in anno pro ſalute populi Chriſtia
Alia ni,ſeu exhortatione adoptionis filiorum,ſy-
epiſtola nodalia debeant celebrari,ut cauſarum Cano
Grego- nicarum examinatio prouenire poſsit, atque ut ne-
rij.ij. ceſsitas uniuſcuiuſque popoſcerit, pia educatio agat.
Vnde ſecundum Apoſtoli doctrinā admoneo & hor-
tor uos chariſsimi, per miſericordiam Dei, ut digne
ambuletis uocatione,qua uocati eſtis, ut miniſteriū
Eph.4 ueſtrum perfectum ſit coram Domino. Opportunū
namque eſt uos noſſe fratrem ac coepiſcopum noſtrū,
præſentem Bonifacium,noſtram agentem uicem,cū
digno ac debito honore pro Chriſti nomine ſuſcipe-
re,& miniſterium Eccleſiaſticum cum fide Catholi-
ca ſecundum morem & normam ſanctæ Catholicæ
& Apoſtolicæ Dei Eccleſiæ, cui(miſericordia Dei ꝓ-
ueniente)præeſſe uidemur,ſicut Apoſtolica authori
tate a nobis deſtinatus eſt,ab eo ſuſcipientes,dignan
ter teneatis,& gentilitatis ritum & doctrinā uel ue-
nientium Britonum,uel falſorum ſacerdotum & hæ
reticorum, aut undecunque ſint, renuentes ac prohi
bentes abijciatis,& ut populum uobis a Deo com-
miſſum pijs admonitionibus edoceatis, & a ſacrifi-
cijs mortuorum omnino abſtineatis, & iuxta quod
fueritis a prædicto noſtro conſacerdote edocti, ita
Catholicam & Apoſtolicam doctrinam tenētes,Do-
mino Deo Saluatori noſtro placeatis, & in quo uo-
bis loco ad celebranda concilia conuenire mandaue
rit, ſiue iuxta Danubium, ſiue in ciuitate Auguſta,
uel ubicunque indicauerit,pro nomine Chriſti para
ti eſſe inueniamini: quatenus cognoſcamus per eius
mandatum de ueſtro conuentu, ut in die aduentus
Chriſti Ieſu,cum fructu boni operis ante eius tribu-
Eſa 8. nal aſsiſtere mereamini,dicentes: Ecce nos & pueri,
quos dediſti nobis Domine: non perdidimus ex eis
Matt. quenquam:ut et uos Dominicam uocem audire me-
25. reamini,dicentem: Venite benedicti patris mei,per
S.Boni cipite regnū,quod uobis paratū eſt ab origine mūdi.
facius Hiſce literis Pontificis inſtructus Bonifacius,Ro-
uenit ma diſceſsit,Ticinūque ueniens, apud regem Longo
Ticinū bardorū aliquandiu moratus eſt. Porrò inde recedēs,
ab Vtilone Duce inuitatus,Baioariorū terras uiſita-
uit,manſitque apud illos diebus multis,uerbū Dei prę *inde in*
dicās,ueraque fidei ſacramenta illic renouans. Inter *Baua-*
q̄ etiā quoſdā eccleſiarū deſtructores & populi euer- *riam.*
ſores profligauit, è quibus alij epōs ſe mētiebantur,
alij presbyterij miniſterium ſibi uſurpabāt, atq; alij
alia innumera improbè fingētes, magna ex parte po
pulū ſeduxerāt. Sed cum tantā ſacerdotū fallaciā at-
que malitiā aliter arceri nō poſſe cerneret, Baioariæ
prouinciā,Vtilone Duce cōſentiente,in quatuor pa-
rœcias diſtribuit,eiſque tres eximia uirtute uiros ꝓ- *Baua-*
fecit,cū eos prius epōs ordinaſſet. Ex his primus fuit *ria in*
Ioānes,quē uoluit Saliſburgenſis oppidi cathedram *qua-*
obtinere. Alter Erimbertus,qui Friſingēſi eccleſię ꝓ- *tuor pa*
fectus eſt. Tertius Gouuiboldus Ratiſponæ,q̄ eſt Ba- *rochias*
ioariæ metropolis, antiſtes inſtitutus eſt. Viuilus ue- *parti-*
ro,a Præſule Apoſtolico iā ordinatus,Patauiēſi eccle *tur.*
ſiæ epūs datus eſt:ſed eius parœcia,quę quarta erat,
a S.Bonifacio inſtar aliarū diuiſa eſt. His ergo epiſco-
pis ita inſtitutis,correctiſque ijs,q̄ in Baioaria emen
datione digna uidebantur, ad ſuas eccleſias ſe rece-
pit:nec diu poſt,quæ in Baioaria geſsiſſet, Romano
Pontifici per literas indicauit. Ille uerò eius facta ap
probans,hunc in modū ei reſpondit.

Reuerendiſsimo & ſanctiſsimo fratri Bonifacio et
epiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei.

DOctoris gentiū egregij & beati Pauli Apoſto
li uox eſt,dicētis: Diligētibus deū oīa coope- *Eiuſdē*
rant in bonū. Agnoſcentes itaque in ſyllabis *epiſtola*
fraternitatis tuæ,quia de Germaniæ gētibus, *ad S.*
quas ſua pietate deus noſter de ptāte paganorū libe- *Boniſa*
rauit,& ad cētū millia animas in ſinu ſanctæ matris *cium.*
Eccleſiæ,tuo conamine & Caroli principis Frācorū,
aggregare dignatus eſt:ſed & in Baioariorum prouin
cia q̄ a te acta ſunt,agnoſcētes,datori omniū bonorū
domino deo nr̄o extēſis ad cœlū manibus gratias re-
tulimus, quia ianuā miſericordiæ & pietatis in illis *100000.*
partibus Heſperijs ad cognoſcēdā uiam ſalutis ape- *Germa*
ruit,& miſit angelū ſuū, qui præparauit uiā tuā ante *norum*
te. Igiť quia indicaſti perreaiſſe te ad gētem Baioario *cōuerti*
rū,& inueniſſe eos extra ordinē Eccleſiaſticū uiuen- *t. Boni*
tes,dū Epōs non habebāt in prouincia,niſi unū,no- *facius.*
mine Viuilum,quē nos paulo ante ordinauimus, &
quia cū aſſenſu Vtilonis Ducis eorūdē Baioariorum,
ſeu optimatum prouinciæ illius tres alios ordinaſſes
epōs, & in quatuor partes illā diuiſiſti.i. in quatuor
parochias, ut unuſquiſq; epūs ſuā habeat parochiā,
bene & ſatis prudenter peregiſti frater, quoniā Apo
ſtolicam præceptionem ex noſtra uice impleſti,& ſi
cut tibi præcepimus,ita egiſti. Itaque non deſinas fra
ter reuerendiſsime docere eos ſanctam catholicam,
& Apoſtolicam Romanæ ſedis traditionem,ut illu-
minentur rudes, & uiam ſalutis teneant, per quam
poſsint ad æterna præmia peruenire. Presbyteros au
tem,quos ibidem reperiſti,ſi incogniti fuerint uiri il
li, a quibus ſint ordinati,& dubium eſt eos epiſco-
pos fuiſſe, qui eos ordinauerunt, ſi bonæ actionis &
catholici uiri ſunt ipſi pſbyteri,& in miniſterio Chri
ſti oīq; lege ſancta educati, ab epō ſuo bn̄dictionē ꝓ-
sbyteratus ſuſcipiāt,& cōſecrētur,& ſic miniſterio ſa
cro fungant. Illi uero, q baptizati ſunt per diuerſita
tē & declinationē linguarū gētilitatis, ſi tñ in noīe
ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt,oportet eos p manus
impoſitionē & ſacri chriſmatis cōfirmari. Nā Viui-
lus epūs a nobis eſt ordinatus. Hic ſi aliqd excedit
extra Canōnicā regulā,doce & corrige eū iuxta Ro.
eccleſię traditionē,quā a nobis accepiſti. De cōcilio
uerò ut iuxta ripā Danubij dēas celebrař nr̄a uice ꝓ-

ćipimus fraternitati tuæ Apoſtolica authoritate, te ibidem præſenteri;& inquantum Dominus tibi uires dederit, prædicare uerbum ſalutis non ceſſes, ut religio Chriſtiana in nomine Domini creſcat & multiplicetur. Nec enim habebis licentiam frater, pro incepti laboris utilitate, in uno morari loco, ſed confirmatis cordibus fratrum & omnium fidelium, qui tareſcunt in illis Heſperijs partibus, ubi tibi Dominus aperuit uiam ſalutis, prædicare non deſinas, & ubi locum inueneris, ſecundum Canonicam regulam Epiſcopos ordina ex noſtra uice, & Apoſtolicam atq; canonicam traditionem eos tenere edoce. Ea hoc.n. magnum mercedis præmium tibi præparabis, quoniam omnipotenti Deo noſtro facies plebem perfectam. Non pigeat, dilectiſsime frater, itinera capere aſpera & diuerſa, ut Chriſtiana fides longe lateque tuo conamine extendatur. Scriptum nãque eſt: Arcta & anguſta uia eſt, quæ ducit ad uitam. Operare itaq; frater opus bonum, quod cœpiſti, ut in die Chriſti Ieſu merearis dicere: Ecce ego & pueri, quos dediſti mihi: non perdidi ea eis quenquam. & iterum: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque ſuperlucratus ſum: ut ſubſequenter merearis audire uocem Domini, dicentis: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Deus te incolumem cuſtodiat reuerentiſsime frater. Data 4. Calẽ. Nouemb. imperante Domino piiſsimo Auguſto Leone, imperij eius anno 23. ſed & Conſtantini Imperatoris eius filij anno 20. indictione 8.

Matt. 7. Eſa. 8. Matt. 25.

Ea tempeſtate cum Carolus Dux inclitus ultę ſuę curſum exegiſſet, & filij eius Carolomannus, & Pipinus ei ceu patri ſucceſsiſſent in imperio, cum ad nutum Carolomanni, qui erat maior natu, omnia paterni regni cura diſponerentur, S. Bonifacius eum acceſſit, & Apoſtolici Præſulẽs ſcripta offerẽs, modis omnibus petijt, ut Chriſtianæ religionis cultum, quem pater eius animo promptiſsimo inchoaſſet & exercuiſſet, ipſe quoque pro Dei amore & regni ſui ſtabilimento, atque pro omnium ipſi ſubiectorum ſalute, eadem beneuolentia proſequeretur. Quibus ille uerbis haud aliter atque diuino oraculo permotus & compunctus, omnes ſuæ ditionis homines, tum clericos tum laicos, qui a Chriſtiana religione deflexiſſent, tam regia quàm Canonica authoritate ad uiam iuſtitiæ reuocare ſtuduit: iuſsitque ut coacta Synodo, omnia ad Canonum præſcriptum corrigerentur: cuius quidem Synodi decreta, q̃ nõ modo ſecularibus, ſed etiam eccleſiaſticis rectoribus plurimum utilitatis & ædificationis adferre poſſe uideantur, ſicut ea in antiquis codicibus ſcripta reperimus, hic inſerere uiſum eſt.

Bonifacius adit Carolomãnũ.

In nomine Domini Ieſu Chriſti, ego Carolomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimo quadrageſimoſecundo, vndecimo Calendas Maij, cum conſilio ſeruorũ Dei & optimatum meorũ, Epiſcopos, qui in regno meo ſunt, cum presbyteris ad Concilium & ſynodum pro timorẽ Chriſti congregaui, id eſt, Bonifaciũ Archiepiſcopum, Burchardum & Reginfridum, Vnittanũ, & Vuilliboldum, Dadanum & Adanum cum presbyteris eorum, ut mihi conſilium dediſſent, quomodo lex Dei & Chriſtiana religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum principum diſsipata corruit: & qualiter populus Chriſtianus ad ſalutem animæ peruenire poſsit, qui per falſos ſacerdotes hucuſque deceptus eſt. Itaque per conſilium ſacerdotum religioſorum & optimatum meorum ordinauimus per ciuitates epiſcopos, & conſtituimus ſuper eos Archiepiſcopum Bonifacium, qui eſt miſſus S. Petri, Statuimus quoque per annos ſingulos ſynodum congregari, ut nobis præſentibus Canonum decreta & Eccleſiæ iura reſtaurentur, & religio Chriſtiana emendetur. Fraudatas pecunias eccleſiarum, eccleſijs reſtituimus & reddidimus: falſos presbyteros & adulteros, uel fornicatores diaconos & clericos, de pecunijs eccleſiarum abſtulimus & degradauimus, & ad pęnitentiam coegimus. Seruos Dei per omnia omnibus armaturam portare uel pugnare, aut in exercitum, & in hoſtem pergere omnino prohibuimus: niſi illos tantummodo, qui propter diuinum* myſterium, Miſſarum ſcilicet ſolennia adimplenda, & ſanctorũ patrocinia portanda, ad hoc electi ſunt, id eſt, unum uel duos epiſcopos cum capellanis presbyteris princeps ſecum habeat, & unuſquiſque præfectus unum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus indicere pœnitentiam poſsit. Necnon & illas uenationes & ſyluaticas uagationes cum canibus, omnibus ſeruis Dei interdiximus, & ut accipitres & falcones non habeant. Decreuimus quoque, ut iuxta ſanctorum canones unuſquiſque presbyter in parochia habitãs, ſubiectus ſit illi epiſcopo, in cuius parochia habitat, & ſemper in Quadrageſima rationẽ & ordinem miniſterij ſuj, ſiue de baptiſmo, ſiue de fide Catholica, ſiue de precibus & ordine Miſſarum, epiſcopo reddat & oſtendat: & quandocunque iure Canonico Epiſcopus circumeat ad confirmandos populos, presbyter ſemper paratus ſit ad ſuſcipiendum epiſcopum cum collectione & adiutorio populi, qui ibi cõfirmari debet: & in cœna Domini ſemper nouũ chriſma accipiat ab Epiſcopo, & ut Epiſcopus ſit teſtis caſtitatis, & uitæ, & fidei, & doctrinæ illius. Statuimus quoque, ut ſecundum canonicam cautelam, omnes undecunque uenientes ignoti epiſcopi uel presbyteri, ante probationem ſynodalem in eccleſiaſticum miniſterium non admittantur. Decreuimus, ut ſecũdũ Canones unuſquiſque epiſcopus in ſua parochia ſolicitudinem gerat, adiuuante grauione, qui defenſore eccleſiæ eius eſt, ut populus Dei paganias non faciat, ſed ut omnes ſpurcitias gentilitatis abijciat, ſiue ſacrificia mortuorum, ſeu ſortilegos uel diuinos, ſiue phylacteria & auguria, ſiue incantationes uel hoſtias immolatitias, quas ſtulti homines iuxta eccleſias ritu pagano faciunt ſub nomine ſanctorum martyrum uel confeſſorum, Deum & ſanctos ſuos ad iracundiam prouocantes. Statuimus ſimiliter, ut poſt hanc ſynodum, quæ fuit undecimo Calend. Maij, quiſquis ſeruorum Dei uel ancillarum Chriſti, in crimen fornicationis lapſus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et ſi ordinatus presbyter fecerit, duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus. Si autem clericus uel monachus in hoc peccatum inciderit, poteſt tertiam uerberationem in carcerem miſſus, unum annum pœnitentiã ibi agat. Decreuimus quoque, ut presbyteri uel diaconi, non ſagis laicorum more, ſed caſulis utantur ritu ſeruorum Dei, & nullus in domo ſua mulierem habitare permittat: & ut monachi, & ancillæ Dei monaſteriales, iuxta regulam S. Benedicti uiuere ſtudeant. Statuimus: quoque cum conſilio ſeruorum Dei, & populi Chriſtiani, propter imminentia bella, & perſecutiones multarum gentium, quæ in circuitu noſtro ſunt, ut ſub precario aliquam partem eccleſialis pecuniæ in adiutorium exercitus noſtri, cum indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus ea conditione, ut annis ſingulis de unaquaque caſata ſolidus, id eſt, duodecim denarij, ad eccleſiã uel monaſteriũ reddatur eo mõ, ut ſi moriatur ille, cui pecunia cõmẽdata fuit, eccleſia cũ ꝓpria pecunia reueſtita ſit. Et iterũ ſi neceſsitas cogat ut princeps iubeat,

Synodus tpe Carolomãni.

S. Bonifacius archiepiſcopus, legatus S. Petri.

Lu. 10

** Miniſterium*

Nouũ chriſma sẽper in cœna Domini.

iubeat, precarium renouetur, & ſcribatur nouum, & omnino reſcribatur, ut eccleſiæ uel monaſteria penuriam paupertatemque non patiantur, quorum pecunia in precario præſtita ſit. Similiter præcimus, ut iuxta decreta Canonum, adulteria & inceſta matrimonia prohibeantur, & emendentur Epiſcoporum iudicio, & ut mancipia Chriſtiana paganis non tradantur.

Hæc nimirum religionis decreta ſiue ſtatuta, a neophytis (ſic enim author loquitur) principibus tunc promulgata, ſi conferantur cum ijs legibus, quas hodie condunt rectores quidam, à teneris annis uſque in ſenectutem omni Chriſtiana diſciplina imbuti & inſtructi, facile licebit intelligi, quanto prouectiores neophyti illi fuerint hiſce patribus doctiſsimis, qui non modo apud reges & principes, locorum ſanctorum utilitatem & commoda negligunt, ſed ipſi etiã loca ſancta ipſis commiſſa, modis omnibus deſtruũt. O mores, omni lachrymarum fonte plangendos: O miſerandã nimis eiuſmodi morum mutationem, qñ pueri ſenibus, cæci uidentibus, imperiti peritis, laici clericis religioſiores comperiuntur. Olim multis in prouincijs, ubi ſanctæ Eccleſiæ uineis recens plantatis, necdum uel notitia ſpiritalium fructuum ad oẽa perlata erat, permulti uiri ſeculares dicere ſolebant: Quandoquidem ob noſtram fragilitatem a mundi uoluptatibus, quibus aſſueuimus, necdum ipſi penitus nos continere ualemus, ſaltem alios congregemus, qui Deo ſeruiant, illoſquẽ noſtris opibus ſuſtentemus, ut illi ſuis precibus alijſque ſtudijs ſpiritualibus nos foueant, ne pereamus. At nunc, quando uirtutum omnium cognitio uel experientia, uel lectione comperta, penè omnibus innotuit, nec quiſquam è religione Chriſtianus dicere poteſt, Nemo nos conduxit: tum clerici, tum laici permulti dicere ſolent: Quorſum attinet tot extare monaſteria, tot agmina monachorum? Præſtaret ea prædia, ex quibus monachi nullo fructu ſaginantur, noſtris ſeruitijs aſsignari. Hæc, inquam, non pauci uerbis, plures re ipſa loquuntur: quaſi illorum improbitas & nequitia minus ſit datura pœnas, ſi nullus ſuperſit monachus.

Nota priſcorũ hominũ de monaſterys ſententia.

At illi, quem diximus, Carolomanno longè alia mens fuit: qui licet, antequàm eẽt S. Bonifacij concionibus inſtitutus, de Chriſtiana religione parum ſciuerit, at tamẽ illius adhortationibus in timore & amore Dei celeriter ita perfectus eẽ cœpit, ut humana ſimul & diuina ſapienter diſponeret, nihilque tutura ſecularia abſque cultus diuini adminiſtratione, cui monaſtica uita addicta eſt, proficere non ignoraret. Ita & Carolus Magnus, filius fratris eius Pipini, qui ab urbe Romana uſque in Phriſiam, ab Hungaria uſque in Britanniam regna omnia ſibi ſubegit, cum ijs in ſuam ditionem redigendis eẽt occupatus, non aliter ſibi uictoriam eſt auſus polliceri, niſi interim monaſteria omnia, in ijs regnis extructa, aliquo beneficio augeret. Qua in re ſi quis parum mihi credit, legat in primis geſta illius, deinde perluſtret monaſteria, quæ eius tempore fundata habuit Italia, Gallia, Germania, comperietque ea aliqua Caroli liberalitate prouecta, alia quidem priuilegio quodam libertatis, alia prædijs, niſi forte ea poſteriores reges uel Epiſcopi illis abſtulere. Et certe reges aliquot, Caroli ſucceſſores, licet alioqui præclaris moribus multiſq; laude dignis ſtudijs floruerint, ea tamẽ in re nõ mediocriter peccatum, quod nonnulla monaſteria uel ipſi cum immenſa quadam officiorum exactione, tũ prædiorum ablatione, deſtruxere: uel Epiſcopis, aut etiã laicis quibuſdam, nihil minus, quam monaſticã religionem curantibus, ea deſtruenda tradidere. At Carolus noſter non ſolum nihil horum feciſſe fertur, ſed contra potius, loca quædam etiam ad epiſcopi ditionem attinentia, prædijs duplicibus redditis, communi conſilio ab epiſcopi ditione abſoluiſſe, regiaque libertate extuliſſe: ſicut, uerbi gratia, S Emmerammi monaſterium: prophetico, uti reor, ſpiritu præuidẽs, quod & nos cernimus, & maiores noſtri iam pridẽ cõpleta uiderunt, nempe loca ſancta, rebus neceſſarijs omnibus abunde inſtructa ab ipſis fundatoribus, poſtquàm epiſcopis tradita fuerint, ad ſummam inopiam & totius regularis diſciplinæ euerſionẽ redactum iri. Neque tamen hoc ita accipi uelim, quod ſentiam monaſteria omnia, quæ Epiſcopis ſubiecta ſint, deſtructa eſſe: ſed ſanè partem maximam. Quod quidem eo magis dolendum & miſerandum eẽ uidetur, quod non ab illis hæc fiant, qui legis diuinæ præcepta ignorent, ſed a uiris doctiſsimis, qui monaſteria ipſis commiſſa deſtruentes, non ſolum ipſi peccant, ſed etiam laicis authores ſunt ad ſimilia perpetranda. Quis enim laicus ſibi putet non licere, quod clericos audere conſpiciat? Itaque in his omnibus Carolum nobis ceu quoddam exemplar proponere poſſumus. Nam ſicut inter reges ſucceſſores eius non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi: ita nullus eorum poſt eum tanta gloria tantaque potentia & imperij amplitudine potitus fuit, meritoq; de illo dicitur: Non recedet memoria eius, & nomẽ eius requiretur a generatione in generationẽ. Quando ergo ſe obtulit occaſio, ut dum commemoramus, quanta ſub priſcis principibus religio floruerit, & quàm ea ſub illis, qui noſtra ætate fuere, labefactata ſit, huiuſmodi contrarijs ſtudijs proponendis, (quo facilè, quid ſit melius, eluceſcit) quoſdam ad meliora prouocaremus: nemo, obſecro, putet hæc lectu, uel auditu indigna: ſed potius ſeipſum inſpiciens & colligens, ſi hac in parte reum ſe nouit, reſipiſcere & emẽdare ſeſe conetũr, dum ueniæ tempus, Domino præſtante, ſuppetit, ne forte ſubita occupati morte, pœnitentiæ ſpatia fruſtra expetamus. Sed iam ad narrationem reuertamur.

Carolomanni pietas.

Caroli Magni potẽtia & religio.

Libertas in monaſteria.

Eccle. 39.

Cum ita, ut diximus, Carolomanno iubente, S. Bonifacio conſulente, Synodus haberetur, multi illic nõ ſolum clerici quilibet, hæretica prauitate infecti, extra Eccleſiæ communionem pellebantur: ſed etiam epiſcopi, capitalium criminum maculis infames, deponebantur. Totius autem erroris, qui tum in Germania graſſabantur, præcipui authores duo fuere hæretici, Clemens & Aldebertus, quibus poſteà cum epiſtolas ad Zachariam Pontificem datas protulerimus, opportunius dicetur. In ijs enim illorum hæreſis exitialis commemoratur. Depoſitus tunc eſt etiam * Geruilio, Moguntinæ ſedis antiſtites: cuius quidem depoſitionis cauſa fuit hæc. Ea tempeſtate Saxonibus Thuringiam uaſtantibus, eius prouinciæ homines Carolomanni opem implorabant. Ille mox exercitum mittit, & cum eo Geroldum Moguntinum epiſcopum, Geruilionis patrem. In ipſo autem conflictu, Geroldus, cum pleriſque alijs cæſus eſt. Geruilio uero filius eius, qui tum adhuc laicus in palatio uerſabatur in clerum aſciſcitur leniendi doloris cauſa, quem ex patris morte conceperat, eidemque in Moguntino pontificatu ſubrogatur. Non diu poſt Carolomannus rurſus colligit militem, proficiſcitur contra Saxones, Geruilionem ſecum ducit. Exercitu utroque ultra citraque ripam fluminis Viſurgis (author uocat Uuiſaraham) confidente, Geruilio iubet puerum ſuum ire ad hoſtium caſtra, diligenter illic inquirere nomen eius, qui patrem ipſius interfecerat. Abit puer, diſcit ex quodam non ab longe abeſſe eũ quem quæreret: rogat, ut ad domini ſui colloquiũ

Clemẽs & Aldebertus hæretici.

**Geruilioh.*

Geruilio fit Eps Moguntia.

propetare uelit. Venit ille, & aduentu eius deuúciato, paratis equis Epiſcopus Geruilio ei procedit obuiam, & cum in medio flumine inter ſe colloqueren tur, Geruilio clàm fereos gladium, hominem conſodit, ita dicens: Accipe iam ferrum, quo patrem uindicobarum. Ille mox ex equo corruens, in flumine exhalat ſpiritum. Repente autem eius comperta cædæ, ſublato clamore utrinque ad arma concurritur, fit pugna atrox: Saxonibus uictis, Carolomannus ad ſua ſe recipit, nemine tum id, quod Geruilio fecerar, pro homicidio ei imputante. Itaque reuerſus domû, perrexit ſolito more Epiſcopi muoia obire. At ſanctus præſul Bonifacius inter cætera hoc etiam in Sinodo pronunciauit, neminem, qui hominis cæde pollutus ſit, ſacerdotio fungi poſſe. Tum etiam obiecit ei ſuis ſe conſpexiſſe oculis illum cum auibus & canibus ludentem, quod epiſcopo fas non eſſet. Geruilio his auditis, ſentiens ſe nullo pacto contra ſtimulum uel ſecularis potentiæ, uel Canonicæ authoritatis, q́ per S. Bonifacium in præſentes omoes proferebatur, calcitrare poſſe, omnium de ſe calculis ſubſcripſit, & exauthoratus eſt. Eo autem depoſito, S. Bonifacius a Carolomanno & Pipino fratre eius Moguntinæ ſedi præficitur, & ut eius dignitas eſſet eminentior, ſtatuerunt iJdem principes Eccleſiam Moguntinā, quæ tum alteri ſubiecta erat, in totius Germaniæ eccleſiarum metropolim prouehere: miſſaq; mox legatione, a Romano Pontifice id impetrarunt.

Geruilio interficit Saxonem.

S. Bonifacius primus Moguntinus Arciepiſcopus fit.

Ea uerò authoritate fretus S. Bonifacius, cœpit nbique ceu nouus quidam archimandrita plantare diuina, extirpare & profligare, quæ ſatanæ ſunt, cœnobia & eccleſias conſtruere, iJſdem eccleſijs paſtores ſolertiſsimos præficere. Nam præter multos iam ante ab ipſo inſtitutos epiſcopos, in quibus fuere Vuillibaldus Eiſtetenſis, & Burchardus Vuirciburgicus ſiue Herpipolenſis antiſtites, etiam Gregorium Traiectenſi urbi ordinauit epiſcopum, & Lullū ſibi adhuc uiuenti in ſede Moguntina ſubſtituit. Sunt uero & alia tum ab eo geſta in Germania, quæ nō niſi in epiſtolis habentur ſcripta. Itaque libet ea cauſa literas tū a Bonifacio ad Zachariam Romanum Pontificem, tū a Zacharia ad Bonifacium, uel pro illo ad Germaniæ principes datas, quas undecūq; colligere potuimus, huc adſcribere, omiſsis illis, quas ad Britanoos ſuos ſcripſit, ne lectori faſtidium adferamus alienis annotandis, cum nobis noſtra ſufficiant. Noſtra autem ea dico, quæ pro Germanorum, patrum noſtrorum ſalute ſcripſit, uel ab alijs ſcripta accepit. Ex quibus ſanè literis facile poteſt animaduerti, quāta cura, beneuolentia, humanitate proſecutus fuerit omnes illos ſanctæ Eccleſiæ filios, quos per Euangelium genuit, & ut omnib. omnia factus ſit, ut omnes faceret ſaluos. Quo fit ſanè, ut fidenter ego dicere non uerear, eos Germanos, nempe filios eius, qui tanti patris laboribus ſiue ex ſcriptis, ſiue ex fama cognitis, non eum ſummopere uenerantur, eos negligere honorem illū, quem parentibus habere iubemur. Quod ſi negligentia peccatum eſt, peccatum autem nullum manet impunitum, rectè & negligentia pœnas dabit. Tum præterea, ſi iuxta Apoſtolum, patres carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nonne multo magis obtemperabimus patri ſpirituum? Pater autem ſpiritualis nō ſolum Deus dicitur, ſed etiā illi omnes, quorum doctrina & exemplis ad ueritatis notitiam perducimur, ad religionis cultum ſtabilem incitamur. Sicut ergo Abraham, patrem fidei & obediētiæ merito omnibus imitando dictus eſt pater omnium in Chriſtum credentium, ita etiam ſanctus Præſul Bonifacius, Germanorum omnium pater dici poteſt. quòd eos prædicationis uerbo in Chriſto

Hebre. 12.

Gen. 17
Roma. 4.
Ioā. 15

genuerit, exemplo confirmarit, denique animā ſuā pro illis poſuerit, qua charitate nemo poteſt præſtare aut exhibere maiorem. Quæ cum ſit bonorum omniū origo & finis, nos eam prioris libelli huius uolumus eſſe clauſulam, ut ad tempus remiſſo labore legendi, & lectores & auditores uires ſibi colligant & inſtaurent.

VITAE S. BONIFACII ARchiepiſcopi & Martyris,

Liber II.

Ibro ſuperiori pro ingenioli mei uiribus, & ueterum ſcriptorum teſtimonijs, de conuerſatione, peregrinatione & prædicatione ſancti patris noſtri Bonifacij dixi: iam Deo nos benè iuuante, libello ſequenti explicare cupimus, quantum poſt Moguntinæ ſedis Pontificatum ipſi tributum, pro ſancta Eccleſia laborauerit, tum contra hæreticos, tum pſeudochriſtianos pugnando, & quali exitu cum martirij palma ex hac uita migrarit. Illud unum de epiſtolis dicendū uidetur, ſatis in ijs multa eſſe explanata, neque fas eſſe, ut omiſsis illis, quæ ſatis perſpicuè & eruditè prolata ſint, nos alia tanquàm ijs potiora componamus: cum id uitij nedum in ſacris, ſed etiam in prophanis literis merito repræhendatur. His ita præmiſsis, nunc ad epiſtolas quas promiſimus, deſcribendas accedamus, primo loco illam collocantes, quam primā ipſe ſcripſit Zachariæ Romano Pontifici. Etſi autem ea miſſa fuit ante Synodum, quam ſuprà retulimus, quando tamen ad ſequentes epiſtolas partim pertinet, & unius Pontificis tempore omnes poſteriores literæ ſcriptæ ſint, nos omnes in hunc librum pariter conferemus.

Domino chariſsimo, ſummi Pontificatus inſula prædito, uiro Apoſtolico Zachariæ, Bonifacius ſeruus ſeruorum Dei.

COnfitemur domine pater, quia per nuncios referentes, quòd uenerandæ memoriæ Apoſtolatus ueſtri præceſſor Gregorius, ergaſtulo, corporeo abſolutus, ad Dominum migrauit, quòd maiorem lætitiam non audiuimus, & expenſis ad æthera palmis Deo gratias egimus, ꝙ clementem Paternitatem ueſtram altiſsimus arbiter canonica iura regere, & Apoſtolicæ Sedis gubernacula tenere conceſsit. Ergo non aliter, q̄ ut ante ueſtigia ueſtra geniculantes, intimis flagitamus precibus, ut ſicut præceſſorum ueſtrorum, pro authoritate S. Petri, ſerui ſubditi diſcipuli fuimus, ſic & ueſtræ pietatis ſerui obedientes, ſubditi ſub iure canonico, fieri mereamur, optantes Catholicam fidem & unitatem Romanæ Eccleſię ſeruare: & quantoſcunque audientes uel Diſcipulos in iſta legatione mihi donauerit Deus, & ad obedientiam Apoſtolicæ Sedis inuitare & inclinare non ceſſo. Neceſſe quoque habemus indicare Paternitati ueſtræ, quia per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulum perculſis uel correctis, tres ordinauimus Epiſcopos, & prouinciam in tres parochias diſcreuimus & illa tria oppida ſiue urbes, in quibus & ordinati ſunt, ſcriptis authoritatis ueſtræ confirmari, & ſtabiliri precantes deſideramus.

En quā tū deferri Romano Pontifici uir ſanctus.

Epīatus 3. a S. Bonifacio inſtituti.

deramus. Vnam eē Sedē Epiſcopatus decreuimus in caſtello, quod dicitur Vuirtzburg: & alteram in oppido, quod nominatur Buriburg: terrism in loco, qui dicitur Erphesfurt, qui fuit olim urbs paganorum. Hæc tria loca propria authoritate Apoſtolatus ueſtri roborari & confirmari diligenter poſtulamus, ut ſi Dominus uoluerit, per authoritatem & præceptum S. Petri iuſsionibus Apoſtolicis fundatæ & ſtabilitæ ſint tres in Germania epiſcopales Sedes, & ut pſentes uel futuræ generationes non præſumant uel parochias corrumpere, uel uiolare præceptum Apoſtolicæ Sedis. Notum ſimiliter ſit P. V. q̃ Carolomannus, Dux Francorum, me accerſitum ad ſe rogauit, ut in parte regni Francorum, quæ in ſua eſt poteſtate, faciam Synodum congregari, & promiſit ſe de Eccleſiaſtica religione, quæ iam longo tempore, id eſt, nō minus, quàm per ſexaginta & ſeptuaginta annos calcata & diſsipata fuit, aliquid corrigere & emendare uelle. *Notas Duci petitionem.* Quapropter ſi hoc Deo ſoſpitante ueraciter implere uoluerit, concilium & præceptū ueſtræ authoritatis habere debeo. Franci.n. ut ſeniores dicunt, pluſquàm per tempus octoginta annorum Synodū non fecerunt, nec Archiepiſcopum habuerunt, nec Eccleſiæ canonica iura alicubi fundabant uel renouabant. Modo autem maxima ea parte ciuitates & Epiſcopales ſedes traditæ ſunt laicis cupidis ad poſsidēdum, uel clericis ſcortatoribus & publicanis ſeculariter ad perfruendum. Nam ſi per uerbum ueſtrum hoc negocium, donec rogante ſupradicto, amouere, & corrigere debeo, præceptum & iudicium Apoſtolicæ Sedis cum * canonicis eccleſiaſticis præſtò habere cupio. Si inuenero inter illos Diacones, quos nominant, qui a pueritia ſua ſemper in ſtupris, ſemper in adulterijs, & in omnibus ſemper ſpurcitijs uitam ducentes, ſub tali teſtimonio uenerunt ad Diaconatum, & modo in Diaconatu concubinas quatuor uel quinque uel plures noctu in lecto habentes, Euangelium tamen legere, & Diaconos ſe nominare nec erubeſcunt, nec metuunt: & ſic in talibus inceſtis ad ordinem Presbyteratus uenientes, in iiſdem peccatis perdurant, & peccata peccatis adiicientes, dicunt ſe pro populo poſſe intercedere, & ſacras oblationes offerre. Nouiſsimè, quod peius eſt, ſub talibus teſtimonijs per gradus ſingulos aſcendentes, ordinantur & nominantur Epiſcopi: ſi, inquam, tales inuenero inter illos, rogo ut habeam præceptum conſcriptum authoritatis ueſtræ, quid de talibus definiatis, & per reſponſum Apoſtolicum conuincantur & arguātur peccatores. Inueniuntur etiam quidam inter eos Epiſcopi, qui licet ſe fornicarios & adulteros dicant non eſſe, ſunt tamen ebrioſi, uel uenatores, & pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu ſanguinem hominum, ſiue paganorum, ſiue Chriſtianorū. Et quia ſeruus & legatus Apoſtolicæ Sedis eſſe dinoſcor, unum ſit uerbum & meum hic, & ueſtrum ibi, ſi contingat, ut ad iudicium authoritatis ueſtræ pariter miſſos dirigamus.

Præterea de vna re neceſſe habeo & conſiliū q̃rere & licētiā petere, eo q̃ uenerandæ memoriæ pceſſor ueſter, ſicut audiſtis, in præſentia ueſtra mihi pcepit, ut presbyterum ante obitum meum, Deo uolente in Eccleſiaſtico miniſterio hæredem & ſucceſſorē cōſtituere deberem. Et hoc mihi, ſi Dei uoluntas eſt, placet. Sed modo dubito, & neſcio ſi fieri poſsit: quia poſtea frater illius auunculum ducis Francorum occidit, & adhuc ignoramus, qualiter iſta diſcordia pacificari, & finiri ualeat. Sed obſecro, ut authoritatis ueſtræ licentia ſit, cum conſilio ſeruorū Dei de iſta electione facere, quod nobis in commune pro Eccleſiæ utilitate, uel fructu ſpirituali & defenſione religionis optimum eē uideatur: ut conſenſum ueſtrum habeam de hoc facere, quod optimum mihi inſpirare dignetur Deus: quia hoc non uidetur poſſe fieri, ſi contrarius Princeps fuerit.

Præterea quærere & interrogare paternitatis ueſtræ conſilium debeo de quadam confuſione, quæ nuper ad nos ueniens, mentem noſtram conturbauit, & ſacerdotibus eccleſiarum uerecundiam incutiebat. Nam laicus quidam magnæ perſonæ ad nos ueniens, dicebat ſibi ab Apoſtolicæ Sedis Pōtifice ſanctæ memoriæ Gregorio, datam fuiſſe licentiam, ut in matrimonium acciperet uiduam auunculi ſui, quæ & ipſa fuit uxor conſobrini ſui, & ipſa illo uiuente diſceſsit ab eo, & iſti uiro, qui nunc eam accipere deſiderat, affirmat ſibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua eſſe dinoſcitur. Hæc etiam uotum caſtitatis Deo uouens, uelata fuit, & iterum, abiecto uelamine, maritata. Tale enim matrimonium ſupradictus homo ſibi ab Apoſtolica ſede affirmat eſſe cōceſſum: quod non æſtimamus uerum: quia Synodus & Eccleſia in qua natus & nutritus fui, id eſt in tranſmarina Saxonia Lundunenſis Synodus, quæ in primis a diſcipulis ſancti Gregorij, id eſt, Auguſtino: Laurentio, Iuſto, Melito Archiepiſcopo conſtituta & ordinata fuit, talem copulam & matrimonium, maximum ſcelus & horribile flagitium ex authoritate ſanctæ ſcripturæ iudicabant. *Angliam dicit.* Quapropter Paternitas ueſtra huius rei ueritatem nobis indicare non dedignetur, ut Eccleſiæ ſacerdotibus uel populo Chriſtiano inde ſcandala & ſchiſmata non oriantur: quia carnales homines & idiotæ Alemani, uel Baioarij, uel Franci, ſi iuxta Romā urbem aliquid fieri uiderint ex his peccatis, quæ nos prohibemus, licitum eſſe putāt, & nobis impropertum deputant, ſibi uerò ſcandalum uitæ accipiunt: ſicut affirmant ſe uidiſſe annis præteritis in Romana urbe, & iuxta eccleſiam ſancti Petri in die uel nocte, quando Calendæ Ianuarij intrant, paganorum cōſuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes & cantiones ſacrilegas facere, & nullum de domo ſua uel ignem, uel ferramentum, uel aliquid commodi uicino ſuo præſtare uelle. Dicunt quoq;, ſe uidiſſe ibi mulieres, pagano ritu phylacteria & ligaturas in brachijs & cruribus ligatas habere, & publicè ad uendendum uenales alijs offerre. Quæ omnia eo, q̃ ibi a carnalibus & inſipientibus uidentur, hic impropertum & impedimentum prædicationis & doctrinæ efficiunt. *Gal. 4.* De talibus ait Apoſtolus: Dies obſeruatis & tempora: timeo, ne ſine cauſa laborauerim in uobis. Et ſanctus Auguſtinus dixit: *Ser. de Tẽpore. 241* Qui diuinationibus, & aruſpicijs, & phylacterijs, uel quibuslibet augurijs crediderit, etſi ieiunet & oret, etſi iugiter ad Eccleſiam currat, etſi largas eleemoſynas faciat, etſi corpuſculum ſuum in omni afflictione cruciauerit, nihil ei proderit, quandiu ſacrilegia illa non reliquerit. Nam ſi iſtas paganias ibi paternitas ueſtra in Romana urbe prohibuerit, & ibi mercedē, & nobis maximum profectum in doctrina Eccleſiaſtica acquiret. Epi quoque & presbyteri generis Frācorum, qui fuerunt adulteri uel fornicatores acerrimi, quos in gradu Epatus uel pſbyterij fornicationū nati filij arguunt, redeuntes ab Apoſtolica ſede, dicunt ſibi Romanū Pōtificē licentiā dediſſe, miniſterium Epale in Eccleſia uſurpare. Contra quos contendimus, quia Apoſtolicā ſedem contra decreta canonū nequaq̃ audiuimus iudicaſſe. Hæc omnia dōe charisſime propterea uobis nota fecimus, ut ueſtræ authoritatis reſpōſum talibus dare poſsimus, ut p cautelā ueſtræ doctrinæ oues Eccleſiæ non ſeducantur, ſed lupi rapaces conuicti, & ſuperati pereant. Interea munuſcula parua uobis direximus, non quia di-

ne in æternum pereant. Reminiſcantur ergo ſe Chriſti ſanguine eſſe redemptos & nō ſpōte ſe contradāt, diabolicæ poteſtati: ſed magis omnipotenti Deo, & Chriſto filio eius ſpirituique ſancto, in cuius nomine ab illius antiqui hoſtis erepti ſunt poteſtate. Labora igitur ſanctiſsime frater in eis, qui ſcriptum cognoſcis. Qui cōuerti fecerit peccatorem ab errore uię ſuę
Iac. 5. ſaluabit animam eius à morte, & ſuorum operit multitudinem peccatorum. Nos quoque ei per hoc commonitoria ſcripta direximus.

De Calendis uerò ianuarij uel cæteris augurijs, phylacterijs & incantationibus, uel alijs diuerſis obſeruationibus, quæ gētili more obſeruari dixiſti apud B. Petrum Apoſtolum, uel in urbe Roma: hæc & nobis, & omnibus Chriſtianis deteſtabilia & pernicioſa eſſe iudicamus, dicente Domino: Non augurabimi
Le. 19. ni. & iterum ſcriptura dicit: Nō ſint auguria in Iſrael
Num. 23. nec obſeruatio in domo Iacob. Igitur & à nobis cauē dum eſſe cenſemus, ut nullis augurijs uel obſeruationibus attendamus: quia omnia hæc abſciſſa eſſe à patribus edocti ſumus. Sed quia per inſtigationem diaboli iterum pullulabant, à die, qua nos iuſsit diuina clementia, quanquam immeriti exiſtamus, Apoſtoli uicem gerere ilico omnia hæc amputauimus. Pari & enim modo uolumus tuam ſanctitatem populis ſibi ſubiectis prædicare. Nam & ſanctæ recordationis pręceſſoris atq; nutritoris noſtri domini Gregorij Papæ cōſtitutione, omnia hæc pie atque fideliter amputata ſunt, & alia quamplura, quæ diabolo ſuggerente pullulabant in Chriſti ouili.

De ſacerdotibus uerò falſis, qui falſa opinantur, qui etiam adulteri & fornicatores eſſe probantur, & ſibi ab Apoſtolica ſede indultum eſſe teſtantur, hoc, nulla ratione credat ſancta fraternitas tua ſed ſimiliter in eis canonicam exerce uindictam quemadmodū de his quibus ſuperius à nobis edoctus mōſtraris. Nō enim aliud re agere uolumus, præter quod ſacri præcipiunt canones, uel etiam ab hac Apoſtolica ſede inſtructus eſſe dinoſceris. Tuæ quoque ſanctitatis petitionem implenimus, mittentes tribus Epiſcopis tuis,
Epiſcopi cōfirmati à Papa. ſingulas confirmationis epiſtolas quas per ſanctitatis tuæ manus eis largirj uolumus, & Carlomanno, filio noſtro, alia ſcripta direximus, ut adminicula, quibus indigens, adimplere feſtinet. Iam, frater chariſsime, de omnibus ſuperius compræhenſis capitulis, ut Dominus donauit, reſpondimus, ad amputanda omnia diabolicæ fraudis ſcandala: tua uerò ſancta fraternitas, ſi quid decętero euenerit, ut ſacri docent canones ſtudeat emendare in plebibus, ſibi à Deo commiſsis. Non enim aliud nobis conuenit prædicare, præter ꝙ à ſanctis patribus ſumus edocti. Si uerò noui aliquid inimici aſtutia agente acciderit, quod tua ſancta fraternitas minime, per canonum inſtituta diſcernere, poſsit, hoc nobis non pigeat inſinuare quatenus Deo iuuante, quæquæ ad emēdatione nouæ plebis eſſe poſſunt, tibi abſque tarditate reſpondere curemus. Cognoſcat ergo tua ſancta fraternitas ita dilectionem, tuam haberi in noſtris præcordijs, ut præſentialiter, quotidie uidere deſideremus, & ita te in noſtro conſortio habere ut miniſtrum Dei, & diſpenſatorem Eccleſiarum Chriſti. Confortare itaque in Domino, frater chariſsime, & eſto robuſtus, & labora in opere, ad quod te diuina uoluit clementia uocare. Magna et.n. te ſpes remunerationis expectat, quā promiſit Deus diligentibus ſe. Et nos, licet peccatores exiſtamus, tamen Dei noſtri immenſam clemētiam non ceſſamus exorare, ut qui cœpit in nobis, perficiat opus bonum uſq; in finem, & B. Petrus Apoſtolorum princeps cooperetur tibi in omnibus bonis, qui ei patere deſideras. Deus te incolumem cuſtodiat, ſanctiſsime frater Data Calen. Aprilis, imperante Dn̄o pijſsimo Auguſto Cōſtantino, anno 24. Imperij eius, Indictione 11.

Reuerendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Bonifacio coepiſcopo, Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

Virgilius & Sidonius religioſi uiri, apud Baioariorum prouinciam degentes, ſuis nos literis uiſitantes, intimarunt quod tua reuerenda fraternitas eis iniungeret Chriſtianos denuo baptizare. Quod audientes, nimis conturbati ſumus, & in admirationem magnam incidimus, ſi habetur, ut dictum eſt. Retulerunt quippe, quod fuerit in eadem prouincia ſacerdos, qui Latinam linguam, penitus ignorabat, & dum baptizaret, neſciens Latini eloquij linguam diceret. Baptizo te in nomine patria & filia & * Spiritusſancti: hac per hoc tua reuerē **Spiritus ſancta.* da fraternitas iuſſerit rebaptizare. ſed ſanctiſsime frater, ſi ille, qui baptizauit, non errorem, introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ locutionis infringēdo linguā, ut præfati ſumus, baptizās, dixerat, non poſſumus conſentire, ut ab eo baptizati denuo baptizētur: quia ſicut tua bene nouit ſancta fraternitas, quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, nullo modo rebaptizari debet ſed per ſolam manus impoſitionem purgandus eſt. Si ergo ita eſt, ut nobis relatū eſt, nolo amplius à te illis prædicet̄ hmōi doctrina: ſed ut ſancti p̄res docēt & prædicāt tua ſāctitas ſtudeat conſeruare Deus te icolumē cuſtodiat reuerētiſs. frater. *Ab hæreticis collatū baptiſma, nō iterandum.*

Romana Synodus ſub Zacharia Pontifice.

IN nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, imperante domino pijſsimo Auguſto Cōſtantino Imperatore, anno 26. imperij eius, menſe Octobr. die 25. Indictione 14. præſidēre Santiſs. dn̄o Zacharia Papa in patriarchio Lateranenſe, in baſilica, quę appellat̄ Theodori conſidentibus etiam eum eo ſanctis Epiſcopis Epiphanio Silua candida, Benedicto Nomento, Venantio Præneſte, Gregorio Portuenſe, Niceta Gabijs, Theodoro Oſtienſe, Gratioſo Velitras. ſeu uenerabilibus presbiteris, ideſt, Ioanne Archipresbytero, Gregorio, Stephano. Item Stephano, Dn̄ico, Theodoro, Anaſtaſio, Georgio, Sergio, Iordane, Leone: itē Leone, Gregorio, Stephano, Euſtachio, Procopio atq; Theophanio, propoſitis in medio ſacroſanctis Euāgelijs, adſtantibus quoque Diaconibus cunctoq; Clero, Gregorius Regionarius & nomenculator dixit: Denéardus Religio presbyter, legatus Bonifacij ſanctiſsimi Archiepiſcopi prouīciæ Germaniæ, directus ad ueſtrum ſanctum Apoſtolatum, præ uelo eſt, & petit ingredi: quid præcipitis? Dictum eſt. Ingrediatur. Cumque ingreſſus fuiſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit: Ante hos dies literas reuerētiſsimi fratris noſtri Bonifacij Archiepiſcopi nobis detuliſti, per quas nobis quæ oportuna ei uiſa fuerant, indicauit. Quid ergo denuo noſtris ſecretarijs te ingredi poſtulaſti? Deneardus religioſus presbyter dixit: Domine mi, dum iuxta ueſtri Apoſtolatus, præceptum dominus meus Bonifacius Epiſcopus, famulus pietatis ueſtræ in prouincia Francorū Synodum aggregaret, & reperiſſet, illic falſos ſacerdotes, hæreticos, & ſchiſmaticos, id eſt, * Adelbertum & Clementem, ſacerdotio priuans, una cum principibus Francorū retrudi fecit in cuſtodiam. Illi aūt non in pœnitentia degunt, ut iudicatū eſt: ſed econtrario adhuc populum ſeducunt. Pro quo & hanc epiſtolam præſati domini mei, quā manibus gero ueſtro ſancto Apoſtolatui miſſus offero, ut eā coram ſancto concilio legi faciatis. Dictum eſt: Suſcipiatur epiſtola, & coram noſtra præſentia relegatur. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & ſacellarius relegit in his ſermonibus.

Excel-

Excellentiſſimo patri atque Apoſtolico Pontifici Zachariæ Papæ Bonifacius exiguus ſeruus ſeruorum Dei optabilem in Chriſto charitatis ſalutem.

Poſtquam me ante annos prope triginta ſub familiaritate & ſeruitio Apoſtolicæ ſedis, annuente & iubente uenerandæ memoriæ Antiſtite Apoſtolico Gregorio, aoteriore uoto cõſtrinxi, quicquid mihi lætitiæ uel triſtitiæ acciderat, Apoſtolico Pontifici ſolebam iudicare, ut in lætis ſimul laudaremus Dominum, & in triſtibus eius conſilio roborarer. Ita & nunc mihi liceat uobis iudicare, precor: ſicut ſcriptum eſt: Interroga patrem tuum, & annũciabit tibi: ſeniores tuos, & dicent tibi. Notum enim ſit
Deut. 32. paternitati ueſtræ, quia poſtquam indigno mihi mandaſtis in prouincia Francorum, ſicut & ipſi rogarunt, ſacerdotali concilio & Synodali conuentui præeſſe, multas iniurias & perſecutiones paſſus ſum à falſis ſacerdotibus, & adulteris presbyteris, ſeu diaconibus & fornicarijs clericis. Maximus tamen mihi labor eſt cõtra duos hæreticos peſſimos & blaſphemos cõtra Deum & contra Catholicam fidem. Vnus qui dicitur
Aldebertus S. Clemens, heretici. Aldebertus, natione Gallus eſt: alter, qui dicitur Clemens, genere Scotus eſt: ſpecie quidem erroris diuerſi, ſed pondere peccatorum compares. Cõtra iſtos obſecro autoritatem ueſtram, ut me defendere & adiuuare, & populum Francorum & Gallorum per ſcripta ueſtra corrigere ſtudeatis, ne hæreticorum fabulas & uana prodigia ac ſigna præcurſoris Antichriſti ſectentur: ſed ad canonica iura & ad uiam ueræ doctrinæ conuertantur, & ut per uerbum ueſtrum iſti duo hæretici mittantur in carcerem, nulluſque cum eis communionem habeat, ne forte fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis pereat, ſed ſegregati
1. co. 5. uiuant, & iuxta dictum Apoſtoli, traditi ſatanæ in interitum carnis ut ſpiritus ſaluus ſit in die domini. Et ſi Eccleſiam non audierint, ſint nobis, iuxta Euangelicum
Mat 18 præceptum, ſicut ethnici & publicani. Propter iſtos enim perſecutiones & inimicitias & maledictiones multorum patior, & Eccleſia Chriſti impedimentum fidei & doctrinæ rectæ ſuſtinet. Dicunt enim de Aldeberto, quod eis ſanctiſsimũ Apoſtolum abſtulerim, Patronum & oratorem, uirtutumque factorem, & ſignorum oſtẽſorem abſtraxerim. Sed pietas ueſtra audiens uitam eius, iudicet ex fructu, utrum ueſtimẽtis ouium indutus, intus lupus rapax fuerit, an non. In prima ua igitur ætate hypocrita fuit, dicens quod ſibi Angelos Domini in ſpecie hominis de extremis
Aldeberti heretici historia breuis. finibus mundi miræ, & tamen incertæ ſanctitatis reliquias attulerit, & exinde potuerit omnia quæcunq; popoſcerit, a Deo impetrare. Hac ergo ſimulatione, ſicut Apoſtolus Paulus prædixit, penetrauit multorũ domos, & captiuas duxit poſt ſe mulierculas, oneratas peccatis, quæ ducebantur uarijs deſiderijs, & multitudinem ruſticorum, dicentium quod ipſe eſſet uir Apoſtolicæ ſanctitatis. Præterea conduxit Epiſcopos
2. ti. 3. indoctos, qui ſe contra præcepta canonum abſolutẽ, ordinauerunt. Vnde in tantam ſuperbiam elatus eſt, ut ſe æquipararet Apoſtolis Chriſti, & dedignatus in alicuius Apoſtolorum uel martyrum honore Eccleſiam conſecrare, in proprio honore dedicaret oratoria, uel, ut uerius dicam ſordidaret. Ad hæc etiam improperãs, cur uoluiſſent homines uiſitare limina ſanctorum Apoſtolorũ, fecit eis cruciculas & oratoriola in campis, & ad fontes, uel ubicunque ſibi uidebatur & iuſsit ibi publicas orationes celebrari, intantum, ut multitudines populorum, ſpretis cęteris Epiſcopis & dimiſsis antiquis eccleſijs in talibus locis conuentus agerent, dicentes: Merita ſancti Aldeberti adiuuabunt nos. Vngulas quoque ſuas & capillos dedit, ad honorificandum & portandum cum reliquijs ſancti Petri Apoſtolorum principis. Tantis itaque flagitijs, inuolutus, pręſumpſit, quoddam, quod maximum, quod ſcelus & blaſphemia contra Dominum eſſe uidetur, Venienti enim populo & proſtrato ante pedes eius, & cupienti cõfiteri peccata ſua dixit: Scio omnia peccata ueſtra, quia mihi cognita ſunt occulta ueſtra ideoque non eſt opus confiteri ea. Securi ergo & abſoluti de peccatis ueſtris præteritis, reuertimini ad domos, ueſtras cum pace. Hæc igitur atq; his ſimilia, quæ ſanctum Euangelium hypocritas facturos eſſe teſtatur, idem Aldebertus ſuo habitu & inceſſu moribuſque ſolet operari.

Alter autem hæreticus, qui dicitur Clemens contra Catholicam contendit Eccleſiam abnegans ſcilicet & refutans canones ſacros tractatus & expoſitiones ſanctorũ Patrum Hieronymi, Auguſtini, & Gregorij. Synodalia etiam iura ſpernens, affirmat ſe poſt duos filios, ſibi ĩ adulterio natos eſſe poſſe legis Chriſtianæ Epiſcopum. Præterea Iudaiſmum introducens iuſtum iudicat eſſe Chriſtiano, ut, ſi uoluerit uiduam, fratris defuncti accipiat uxorem. Ipſe etiam contra fidem ſanctorum patrum contẽdit dicens quod Chriſtus filius Dei deſcendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit, inde liberaſſet, credulos uidelicet & incredulos, necnon cultores idolorum. Multa quoque alia horribilia & contraria fidei Catholicæ de prædeſtinatione Dei affirmat. Quapropter precor, ut literas ueſtras de hoc hæretico mandare curetis duci Carlomanno, ut mittatur in cuſtodiam, ne ſemina ſatanæ latius ſeminans una ouis morbida totum gregem polluat. Valere ſanctitatem ueſtram & proſperis profectibus gaudere in lõgitudine dierum, optamus. *Clementis heretici historia succincta.*

Cumque lecta eſſet epiſtola, Zacharias Papa dixit, Audiſtis chariſsimi fratres, quid in iſta epiſtola lectũ ſit *ex ſacrilegis illis, qui ſe ad ſuam condemnationem, Apoſtolos nominare præſumpſerunt? Sãcti Epiſcopi & uenerabiles presbyteri reſponderunt: Audiuimus certe per omnia non Apoſtolos, ſed miniſtros ſatanæ & præcurſores Antichriſti quis enim aliquando Apoſtolorum uel quilibet ſanctorum ex capillis ſuis aut ungulis pro ſanctitate populis tribuit, ut iſte pernicioſus agere conatus eſt Aldebertus? Sed hoc ſcelus, à ueſtro ſancto Apoſtolatu reſecandum eſt, tam de illo, quam etiam de tranſgreſſore Clemẽte qui ſacros canones ſpernit, atque expoſitiones, ſanctorum patrum, Ambroſij, Auguſtini, cæterorumque reſpuit. Ambo itaque iuſtam dignãque trãſgreſsionibus ſuis ſuſcipiant ſententiam. Zacharias ſanctus *dixit: Quia iam tardior hora eſt, uenturo ſecretario de conſcripta uita & oratione, quam ſibi exponit Aldebertus, uel de cæteris eius geſtis, cum nobis lecta fuerint, cõmuni conſenſu, mediante Deo, quid fieri debeat, pertractemus. Cumque in eodem die ſanctus Zacharias, Papa, cæterique Epiſcopi, necnon presbyteri ſupradicti, alijque clerici conueniſſent in prænominatam baſilicam, Gregorius notarius regionarius, & nomenculator dixit: Iuxta ueſtri ſancti Apoſtolatus præceptum, quod in præterito ſecretario, iuſsiſtis, Denéardus religioſus presbyter adeſt præ uelo: quid præcipitis? Dictum eſt: Ingrediatur. Cumque ingreſſus eſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit: Actus illius nefandiſsimi Aldeberti, ſiue cætera eius ſcripta, quæ præterito ſecretario, in manibus gerebas, coram præſenti concilio porrige legenda. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & ſacellarius, legit uitam illius, cuius initium eſt: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, incipit uita ſancti

*sorde

*Papa

Vita be retici Alde berti, ab im poſtore quodã conſcri pta

ēti & beati Aldeberti Epiſcopi, ex electione Dei nati. De ſimplicibus parentibus fuit procreatus, & de gratia Dei coronatus: quia dum in utero matris ſuæ eſſet ibidem gratia Dei cœpit in eo retineri, & antequam perueniſſet beatiſsima natiuitas eius, uidit genitrix eius per uiſionem quaſi egrediētem nitulum de dextero latere ſuo. Qui nimirum nitnlus deſignabat illã gratiam, quam acceperat ab Angelo, antequam exiret de uulua.

Cumque hic libellus uſque ad finem lectus fuiſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit: Quid ad hanc blaſphemiam reſpondetis ſanctiſsimi fratres? Epiphanius Epiſcopus Eccleſiæ ſanctæ Syluæ candidæ, dixit: Domine Apoſtolicę, ea diuina profecto inſpiratione motum eſt cor ueſtri ſancti Apoſtolatus, ut prædictum Bonifacium ſanctiſsimum Epiſcopum & Francorum principes commoneretis, in partibus illis poſt longa tempora concilium congregare ſacerdotum, ne hæc ſchiſmata & blaſphemiæ ſancto ueſtro Apoſtolatui celarentur. Zacharias ſanctus Papa dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religioſus presbyter, nobis porrigere legendum porrigat. Deneardus preſbyter reſpondit: Ecce Domine epiſtola, qua utebatur Aldebertus, & quam diuulgabat eſſe Ieſu, ſibique de cœlo ueniſſe. Et accipiens Theophanius notarius legit. Cuius initium tale erat: In nomine Domini incipit epiſtola Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei, quæ in Hieroſolymam cecidit, & per Michaelem Archangelum inuenta eſt in porta Ephraim, & per manus ſacerdotis, nomine Icoræ, ipſa epiſtola fuit exemplata. & tranſmiſit ipſe eandem epiſtolam ad Germaniam ciuitatem alio ſacerdoti Thalaſio, & ipſe Thalaſius tranſmiſit illam ad Arabiam ciuitatem alio ſacerdoti Leoban, & ipſe Leoban tranſmiſit epiſtolam iſtam ad Verphaniam ciuitatem, & recepit eam Macrius ſacerdos Dei, & tranſmiſit in montem ſanctum Archangeli Michaelis, & per manus Angeli Dei peruenit ad Romanam ciuitatem ad ſepulcrum Sancti Petri, ubi claues regni cœlorum conſtituti ſunt. Et duodecim Papati, qui ſunt in Romana ciuitate, tridnanas fecerunt uigilias in ieiunijs & orationibus, & cætera uſque ad finem perlecta. Zacharias ſanctus Papa dixit: Pro certo chariſsimi fratres, & prædictus Aldebertus in inſaniam conuerſus eſt, & omnes, qui hac utuntur, commentata, epiſtola, paruulorum more abſque ſenſu ſunt, & muliebri errore inſaniunt. Sed ne leuiores amplius, decipiat, indiſcuſſam & abſque ſententia cauſam hanc relinquere non poſſumus. Sancti epiſcopi, & uenerabiles presbyteri reſponderunt: Ex diuina illuſtratione cognoſcimus cor ſancti ueſtri Apoſtolatus illuminatum, & quæ à uobis dicta ſunt, ex adminiſtratione Sancti ſpiritus emanarunt. Et idcirco ut à uobis præuiſum fuerit, in utroſque ſententia promulgetur. Zacharias ſanctus Papa dixit: Non ut à nobis ſolis præuiſum fuerit, ſed pariter cum ſanctitate ueſtra, ut Domino placuerit, in futuro ſecretario eſt pertractandum.

Vide impo ſtorem egregi um.

Cum autem tertia uice, in eodem die, Zacharias ſanctus Papa, cœterique Epiſcopi, necnon presbyteri ſupradicti, & alij clerici conueniſſent in prænominatam baſilicam Gregorius notarius regionarius, & nomenculator dixit: Secundum quod à ueſtro ſãcto Apoſtolatu præceptum eſt in præterito ſecretario, ut Deneardus religioſus præſentaret obtutibus, præſto eſt præ foribus: quid præcipitis? Dictum eſt. Ingrediatur. Cumque ingreſſus fuiſſet, Zacharias Papa dixit, Habes adhuc ex ſacrilegorum illorum conſcripto aliquid, quod coram concilio proferre debeas ad legendum? Deneardus religioſus presbyter reſpondit: Etiam Domine mi orationem, quam ſibi Aldebertus componere uiſus eſt, & ecce in manibus eam gero: iubete eam ſuſcipi. Moxque ſuſcepta eſt, & lecta oratio, cuius initium tale erat: Domine Deus omnipotens, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, & alpha, & omega, qui ſedes ſuper ſeptimũ thronum, & ſuper Cherubin & Seraphin, pietas magna & dulcedinis ſatis eſt apud te, pater ſanctorum Angelorum, qui feciſti cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt, te inuoco, & clamo & inuito, ſuper me miſerrimo, quia tu dignus fuiſti dicere. Quodcunque petieritis à Patre, in nomine meo, dabit uobis. A te peto, ad te clamo, à Domino Chriſto confido animam meam. Cumque per ordinem legeretur, peruenit ad locum, ubi ait? Præcor uos, & coniuro uos, & ſupplico me ad uos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simibel. Dum uerò hæc oratio ſacrilega uſque ad finem perlecta fuiſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit, Quid ad hæc ſancti fratres reſpondetis? Sancti Epiſcopi, & uenerabiles presbyteri reſponderunt. Quid aliud agendum eſt, niſi ut omnia quæ coram nobis lecta ſunt, igni concrementur, authores uero eorum anathematis uinculo percellantur? Octo enim nomina Angelorum, quæ in ſua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, ſed magis dæmonum nomina ſunt, quos ad præſtandum ſibi auxilium inuocauit. Nos autem, ut à ueſtro ſancto Apoſtolatu edocemur, & diuina tradit authoritas, non plus quam trium Angelorum nomina agnoſcimus, id eſt, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias ſanctus Papa dixit Optime prouiſum eſt à ueſtra ſanctitate, ut conſcripta illius omnia igne concrementur, ſed oportunum eſt, ut ad reprobationem eius in ſcrinio noſtro conſeruentur ad perpetuam confuſionem. Nũc uero, quia omnia peracta ſunt, de utrorumque ſententia, quorum ſuperius mentio facta eſt pertractandum eſt. Vniuerſum cõcilium, dixit, Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta ſunt, & qui ſe Apoſtolum cenſuit nominari, & capillos & ungulas ſuas populis pro ſanctitate tribuit, quique ſub obtentu Angelorum dæmones in ſuum auxilium inuocat, ſit ab omni officio ſacerdotali alienus, agens pœnitentiam pro commiſſis, & amplius iam populum minimè ſeducat, Sin autem in his erroribus perſeuerauerit, & populum, amplius ſeduxerit, ſit Anathema, & æterno Dei iudicio condemnetur, omniſque pariter, qui ei conſenſerit & eius doctrinam ſecutus fuerit, aut adiunctus fuerit. Similiter & Clemens, qui per ſuam ſtultitiam ſanctorum patrum ſtatuta omniaque Synodalia acta reſpuit inferens etiam Chriſtianis Iudaiſmum dum prædicat fratris defuncti accipere poſſe uxorem inſuper & Dominum Ieſum Chriſtum deſcendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde prædicat abſtraxiſſe, ab omni ſacerdotali officio nudatus ſit & Anathematis uinculo obligatus pariterque Dei iudicio, condemnatus, & omnis qui eius ſacrilegis conſenſerit prædicationibus.

Ora tio im pij Al deberti

Ioã. 16

Senten tia Cõ cilij in Alde bertum

Item in Clemẽ tem.

Adnotatio Epiſcoporum aliorum ſacerdotum, pro excommunicatione hæreticorum Aldeberti & Clementis.

Zacharias Epiſcopus ſanctæ Dei Eccleſiæ Catholicæ atque Apoſtolicæ urbis Romanæ his geſtis atque ſententia à nobis promulgatis, ſubſcripſit. Epiphanius epus ſanctę Eccleſiæ Syluæ candidæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Benedictus Epiſcopo ſanctæ Eccleſiæ Nomentanæ , his geſtis atque ſenrentiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Venantius Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Præneſtinæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Gregorius Eps, ſanctæ Eccleſiæ Portuenſis, his geſtis atque ſenrẽtiæ, à nobis promulgatis ſubſcripſit. Niceta, Epiſcnpus ſanctæ Eccleſiæ Gabinatis, his geſtis atq; ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Theodorus Epiſcopus ſãctæ Eccleſiæ Oſtienſis, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Gaatioſus Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Velitetnenſis, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Iohannes Archipreſbyter tituli S. Suſannæ, his geſtis atque ſentẽtiæ à nobis promulgaris ſubſcripſit. Gregorius humilis preſbyter tituli S. Clementis, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Stephanus gratia Dei presbyter tituli S. Marci, his heſtis atque ſentenriæ à nobis ꝓmulgatis ſubſcripſir. Stephanus ĩdignus preſbyter tituli S. Euſebij, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Dominicus humilis preſbyter tituli S. Priſcæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Theodorus humilis preſbyter tituli S. Laurentij, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Anaſtaſius indignus presbyter tituli S. Mariæ his geſtis atque ſenrentiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Georgius humilis preſbyter tituli SS. Ioannis & Pauli, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Sergius humilis presbyter tituli S. Potentianæ, his geſtis atq; ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Iordãnes indignus presbyter tituli S. Sabinæ, his geſtis atque ſententiæ è nobis promulgatæ ſubſcripſit. Theophanius humilis presbyter tituli ſanctorum Coronatorum, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit Leo indignus presbyter tituli S. Anaſtaſiæ, his geſtis atque ſentẽtiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Gregorius indignus presbyter tituli S. Balbinæ, his geſtis atque ſentẽtiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Stephanus presbyter tituli Sanctæ Chryſogoni, his geſtis atque ſententiſt à nobis promulgatis ſubſcripſit. Euſtachius humilis presbyrer ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Leo humilis presbyter tituli S. Damaſi his geſtis atque ſen ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Procopius. indignus presbyter tituli S. Cyriaci his geſtis atque ſententię à nobis promulgatis ſubſcripſit.

Dilectiſſimis nobis Reginfrido Rhothomagenſi Epiſcopo, Deodato Beluocanenſi Epiſcopo, Ramberto Ambianẽſi Epiſcopo, Dauid Spironenſi Epiſcopo Aethereo Teroanenſi Epiſcopo, Heliſeo Nouiomẽſi Epiſcopo, Treuuorto Camerocanenſi Epiſcopo, Burchardo Vuirciburgenſi Epiſcopo, Folerico Tũgrienſi Epiſcopo, Genebaudo Laudenſi Epiſcopo, Romano Meldenſi Epiſcopo, Agilolpho Colomenſi Epiſcopo Hattom Strarsburgenſi Epiſcopo, & cæteris amantiſſimis corpiſcopis, presbyteris etiã & diaconibus, cunctiſq́, orthodoxis Eccleſiarum Dei clericis, Apoſtolicam doctrinam tenentibus, Zacharias diuina gratia præditus, Apoſtolicæ ſedis Pontifex, ſeruus autem ſeruorum Dei, in Domino ſalutem dicit.*

* Belle uancẽſi.

Gratias ago Deo patri omnipotenti & Domino noſtro Ieſu Chriſto, unico filio eius, & Sancto ſpiritui, qui ueſtrum omnium corda inflãmare dignatus eſt per diffuſam à ſe gratiam, ut in unitate fidei & uinculo pacis ambuletis, & ſit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper uos dilectiſsimi, mihi & abundãs gratia pacis & charitatis, ut ſitis unũ corpus ſpiritualis matris ueſtræ ſanctæ Catholicæ, & Apoſtolicæ Dei Eccleſiæ, in qua Deo authore præſumus implentes illud Propheticum dictum. Ecce quã bonum & quam iucundum habitare fratres in unum (Pſ. 132) Quanuis. n. pro itineris lõgitudine corpore ſimus abſentes, in ſpiritu tamen dilectionis ſemper ſumus uobis præſentes, habentes uos in uiſceribus noſtris, & aſsidue orãtes, ut Deus & Dñs noſter Ieſus Chriſtus multo amplius confirmet corda ueſtra in exhortatione Euangelij, in miniſterio quo fungimini, ut credita uobis plebs ueſtris pijs admonitionibus adiuuãte Domino, à diabolica fraude liberata perſiſtat ſalua, uos que mereamini de eorum animabus in die Chriſti, aportare lucrum. Obſecro ergo uos, ut digne ambuletis uocatione, qua uocati eſtis, ut decet ſanctos, cum multa patientia, ſupportantes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruate unitatem ſpiritus in uinculo pacis & charitatis: (Eph. 4) quia finis præcepti charitas eſt de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Gaudeo, in uobis chariſsimi, quoniam fides ueſtra & unitas, (1. Ti. 1.) erga nos, precioſa eſt & manifeſta non ſolum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus, dum ad fautorem & magiſtrum ueſtrum a Deo conſtitutum, B. Petrum Apoſtolorum principem beniguiſsima uoluntate conuerſi eſtis & in hoc laudabilis eſt fides ueſtra quoniam idipſum ſapitis, quod oportet ſapere. Habetis itaque noſtra uice ad confortãdam dilectionem ueſtram ſanctiſsimum Bonifacium fratrem noſtrum Archiepiſcopum, Apoſtolicæ ſedis legatum, & noſtram præſentantem uicem. Si ergo, conſtantia ueſtra aduerſus contentionem eorum qui aduerſa ſapiunt, & non quæ Dei ſunt neque terreamini a facie eorum, ſicut ſcriptum eſt, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere ſed potius eum timete, qui poteſt animam & corpus mittere in gehennam. (Matt. 10.) Fratres mei in carne enim ambulantes, nõ ſecũdum carnem militamus. Arma enim militiæ noſtræ, non carnalia, ſed ſpiritualia ſunt, ad deſtruendam omnem exaltationẽ, extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei (2. Cor. 10.) Confortamini itaque in Domino & in potentia uirtutis eius. Pax uobis & gratia à Deo, & Dño nřo, (Eph. 6) Ieſu Chriſto miniſtraretur. Amplectimur & oſculamur, acſi præſentes, charitatem ueſtrã in unitate Spiritus, in uinculo pacis & charitatis Chriſti. Deus uos incolumes cuſtodiat.

Zacharias

Zacharias Papa uniuerſis Epiſcopis, presbyteris diaconibus, Abbatibus, cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibusq́ Deum timentibus, per Gallias & Francorum prouincias conſtitutis.

Referente uobis reuerendiſsimo fratre noſtrò Bonifacio Epiſcopo quod dum Synodus congregata eſſet in prouincia ueſtra iuxta noſtram commonitionem, mediantibus filijs noſtris Pipino & Carlomanno principibus ueſtris peragente etiam uicem noſtram prædicto Bonifacio Dominus inclinaſſet corda ueſtra cum principibus veſtris in prædicationem eius, ut omnibus commonitionibus eius obediretis, & ſchiſmaticos, & homicidas & ſornicarios à uobis expelleretis ſacerdotes omnipotenti Deo gratias egimus, & pro uobis ſumus, orantes, ut qui cœpit in uobis opus bonum, perficiat uſque in finem. obſecro enim omnes uos coram Deo, ut eius commonitionibus firmiter obediatis. Ipſum nanque uice noſtra in partibus illis ad prædicandum conſtitutum habemus, ut uos Deo propitio ad uiam perducat rectitudinis, & à cunctis facinoribus ſalui eſſe poſsitis. Habuiſtis enim peccatis facientibus, nūc uſque ſalſos & erroneos ſacerdotes: unde & cunctæ, paganæ gentes uobis pugnantibus prævalebant quia non erat differētia inter laicos & ſacerdotes, quibus, pugnare licitum non eſt. Qualis enim uictoria dabitur, ubi ſacerdotes una hora Dominica tractant * myſteria & Dominicum corpus conſecrant pro animarum ſuarum redemptione & poſtea Chriſtianos quibus hoc miniſtrare debuerant, aut paganos, quibus

Ma. 5. Chriſtum prædicare debuerunt ſacrilegis necant manibus, & fit ſecundum uerbum Domini, dicentis Vos eſtis ſal terræ: quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum ualet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Dum hæc ita fiunt, & tales in uobis fuerint ſacerdotes, quomodo uictores contra ueſtros inimicos eſſe poteritis? Nam ſi mundos & caſtos ab omni fornicatione & homicidio liberos habueritis ſacerdotes, ut ſacri præcipiunt canones & nr̄a uice prędicat p̄ſatus Bonifacius frater noſter, nulla gens ante ueſtrum conſpectum ſtabit ſed corruent ante faciem ueſtram omnes paganæ gentes, & eritis uictores inſuper & bene agentes, uitam æternam poſſidebitis. Vos autem fratres charisſimi qui eſtis ueri ſacerdotes, uel ſub regulari diſciplina conſtituti, ſic uos exhibete, ut decet Dei miniſtros & diſpenſatores myſteriorum Dei, ut non uituperetur miniſterium ueſtrum, ne fiat in uobis quod ſcriptum eſt. Erit ſicut

Eſ. 24. populus, ſic ſacerdos. Nam ſi hoc fuerit, qualis uobis erit ab hominibus laus, aut qualis à Deo expectatur retributio? Quamobrem ſic uos corrigite, ut ueri ſacerdotes, & tales ad ſacerdotium prouehite, ut & uobis & illis teſtimonium maneat bonum ab his, qui foris ſunt quatenus ab hominibus laudē & a Deo præmium in æterna beatitudine percipere mereamini, eo quod per uos ad rectā fidem perducti ſunt populi multi innoxios habētes ſacerdotes. Ad Synodū quoq; omni anno conuenite, ad pertractandam unitatē Eccleſiæ, & ut ſi quid aduerſi acciderit, radicitus amputetur, & Eccleſia Dei maneat inconcuſſa. Bene ualete.

Reuerendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Bonifacio coepiſcopo, Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

Cum nobis ſanctiſsimæ fraternitatis tuæ ſyllabæ delatæ fuiſſent, atque per ſingula legi feciſſemus, reperimus in earundem literarum ſerie, quod peccatis noſtris facientibus, dum Domini ulci tritici ſemina quæreres elaborárē ad augendam ſegetem ſpiritualem, ſubito inimici ſuperſeminauerunt zizania, ut ſanctitatem tuam in bono opère impedirent. Sed tua ſancta fraternitas inceſſanter, orationi inſter pariter cum fratribus, qui tecum laborāt, ut ſpirituali ſarculo eradicare poſsis zizania. Hoc opus ſi tibi ſemper erit in uoluntate, Deus ſine dubiò adiuuat ut beatus Gregorius Papa. Bonum opus inquit, uobis ſit in uoluntate. nam ex diuino adiutoriò erit in perfectione, Vnde chariſsime frater confortare in Domino, & ipſe erit adiutor tuus. De incurſione autem Gentium, quæ in ſuis plebibus facta eſt mœrēdum nobis eſt. Sed hæc aduerſitas nullatenus tuā fraternitatem conturbet: quia & Romana ciuitas ex accidentibus facinoribus ſæpiùs eſt depopulata, & tāmen omnipotens Dominus dignatus eſt eam conſolari. *Irruptiones barbarorum:* Sic etiam credimus, quia & uos conſolabitur, ſi fideliter ad eum clamaueritis, & ieiunium ſupplicationesque litaniarum in populis commiſtis agendas prædicaueritis. Nos quoque licet peccatores exiſtamus, precibus noſtris & conſacerdotum noſtrorum, inquantum poſſumus, adiuuamus. *Ieiunijs & litanijs placandus Deus:* De Sinodo autem congregata apud Francorum prouinciam, mediantibus Pipino & Carlomanno excellentiſsimis filijs noſtris, iuxta noſtrarum ſyllabarum commonitionem, peragente noſtram uicem tua ſanctitate qualiter egiſſes agnouimus, & omnipotēti Deo noſtrò gratias egimus, qui eorum corda confirmauit, ut in hoc pio opere adiutores exiſterēt: & quia omnia optime & canonice peregiſti, tam de falſis Epiſcopis fornicarijs & ſchiſmaticis. quā etiam de reliquis nomine ſacerdotibus, contra canonum inſtituta agentibus, uel cōtrá Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam, de quibus ſecundum tuam relationem reſpondemus.

De eo uerò, quod ſuggeſsiſti, quia elegerunt unam ciuitatem omnes Francorum principes, pertingentē uſque ad paganorum fines & in partes Germanicarū gentium, ubi antea prædicaſti, quatenus ibi ſedē metropolitanam perpetuo tempore habere debeas, & inde cæteros Epiſcopos ad uiam inſtrueres rectitudinis, & poſtmodum tui ſucceſſores perpetuo iure poſſideant hoc quia decreuerunt, nos læti ſuſcepimus, eò quod ex Dei nutu factum eſt. *De Moguntia dicit.* Quod uero falſi ſacerdotes & ſchiſmatici hoc impedire conati ſunt eorum uanum agonem. Dominus diſsipabit, & illa facier ſtabilita, quæ ſanctorum patrum ſtatutis uidentur concordare. Et quia principes Frácorum tibi etiā in hoc adiutores extiterunt, retribuat illis, omnipotens Deus adiutorij huius præmium, & innumera largiatur bona.

De illo etiā falſo Epiſcopo, quē dixiſti, quod adulterati clerici & homicidæ filius, in adulterio natus, & abſque diſciplina nutritus eſſet, & quod ſui ſimiles ſacerdotes conſecrauit de hoc meminit tua reuerendā fraternitas, quod etiam tibi ſæpè ſcripſimus, ut nullus homicida nullus adulter, nullus fornicator, ſacrum miniſteriū debeat tractare: ſed neq; ex pęnitente quis aut talis, qualem ſacri canones prohibent eſſe ſacerdotem. *Ad altaris miniſterium qui non admittēdi*

De baptizatis uerò ab illis, ſeu Eccleſijs conſecratis requirat tua fraternitas, ſi aut Eccleſias in nominē S. Trinitatis conſecrauerunt, aut paruulos ſimiliter baptizauerunt: & tunc conſecratio Eccleſiarū, & paruulorum baptiſma ſit rite confirmatum.

Hoc etiā pariter retuliſti quod illi, qui ante proiecti ſunt ſacerdotes, ſe à uobis abſolutos eſſe apud Frācorum prouinciam diuulgarent. Quod tua ſancta fraternitas nullo modo credat: quia impoſsibile eſt, ut ſi hoc feciſſemus, non tuæ charitatis per noſtras indicaſſem* literas. Impoſsibile ergo nullo modo credat

quia

quia nõ aliud prædicamus, & aliud agimus, aut aliud dirigimus, ut illi garriunt: ſed auxiliante Deo, illud ꝙ prædicamus finetenus obſeruandum cenſemus. Hoc autem ſanctitatem tuam firmiſsimè hortamur ut teneas, ut ſanctorum patrum inſtitutis, & conſultis ſacrorum canonum omnimodo parere ſtudeas.

Quod obſecraſti, ut Francorum principibus ſcriberemus, ſcias à nobis eſſe geſtum. Per ſingula enim eis ſcripſimus ut petiſti, ut tibi amici ſint & adiutores in Dominico opere exiſtant.

De cenſu uerò expetendo, ꝙ impetrare à Frãcis ad reparandas eccleſias uel monaſteria plus non potuiſti quã ut uertente anno ab unoquoque coniugio ſeruorum duodecim denarij reddantur, ex hoc gratias ago Deo, quia hoc potuiſti impetrare. Dum enim Dominus donauerit quietem, augentur & luminaria ſanctorum pro eo, quod nunc tribulatio accidit à Sarracenis, Saxonibus uel Friſonibus, ſicut tu ipſe nobis, innotuiſti.

De eis etiam, qui poſtquam depoſiti ſunt pro capitalibus peccatis de gradu ſacerdotali reperiuntur nec clerici eſſe uelle, nec monachi ſub pœnitentia ſed pergentes ad palatium regis Francorum rogant ut eis loca tribuat Eccleſiarum uel monaſteriorum, ut diſpergant ſanctorum loca: de his, inquam, quid fieri debeat Francorum principibus commonitoria direximus, ſcripta. in alia quippe tua epiſtola reperimus contineri omnia, quæ contra te egerunt falſi & ſchiſmatici Epiſcopi, id eſt, Aldebertus & Clemẽs, in qua omnia acta eorum & impijſsimum errorem ſingulatim indicaſti. Nos autem congregatis conſacerdotibus noſtris eorundem prauorum ſceleratiſsima acta in eorum præſentia legi fecimus & cum nobis coram concilio lecta fuiſſent, pio ſtudio omnes eadẽ ſchiſmatica dogmata & ſceleratiſsimam uitam, quam ſibi Aldebertus cõſcribi fecit, una uoce decreuerunt ut igne cremaretur. Sed nos hoc non fieri rectum iudicantes, pro eorum perpetua damnatione in ſcrinio ſanctæ Eccleſiæ reſeruari mandauimus. Ad hæc etiam dignam ſentẽtiam contra eorum errorẽ ſcribi fecimus. Cuius exẽpla epiſtolæ ad tuã direximus ſanctitatem, ut lecta in prouincia Francorũ, omnis ſchiſmaticus audiẽs taliter à ſancta & Apoſtolica Eccleſia iudicatum, à ſenſus ſui prauitate reſipiſcat.

In tertia uerò epiſtola tua intimaſti nobis de alio ſeductore, nomine Geuuiliobo qui antea falſo Epiſcopi honore fungebatur, & quia ſine cõſultu ad nos properat. Hic dum aduenerit, ut Domino placuerit, fiet. Tua aũt reuerentia ut auxiliãte Domino, cœpit uice noſtra petimus perficere ſtudeat. Volumus nãq; omni anno tẽpe apto in prouincia Frãcorũ concilium te celebrare ut frequẽtia ſacerdotũ per inſtituta ſacrorũ canonum correcta, illic nulla aduerſitas ualeat pullulare, ſed magis Ecclæ ſanctæ unitas & diſciplina Apoſtolica ubiq; in illis partibus dilatata exiſtat, & non amplius populi per falſos ſacerdotes, deprauati demergantur in interitu. Dum uerò concilium aggregaueris, ſic tua fraternitas conflictum habeat cum metropolitanis, ut nullus ſine commendaritijs ſuſcipiatur epiſtolis. Pro eadẽ quippe cauſa & pro oĩbus utilitatibus ſanctę Ecclæ Frãcorũ, principibus direximus literas, ut iã præfati ſumus. De ciuitate ẽt illa quę nuper Agripina uocabatur, nũc uero Colonia, iuxta petitionẽ Francorũ, per noſtræ authoritatis præceptum nomini tuo metropolim cõfirmauimus, & tuæ ſãctitati direximus eiuſdẽ metropolitanæ Eccleſiæ ſtabilitatẽ. Deus te incolumem cuſtodiat reuerẽdiſsime frater. Data pridie Calend. Nouembr. Imperante Domino Auguſto Conſtantino anno 27. Imperij eius, Indict. 14.

Coloia fit metropolis

Reuerendiſſimo Bonifacio coepiſcopo, Zacharia ſeruus ſeruorum Dei.

EGregius nos admonet Apoſtolus Paulus in eo ꝙ ait: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Hinc eſt ergo, quòd uidetur deeſſe, per ſpirituale charitatis uinculum, etſi corpore abſentes, ſpiritu tamen ſemper fraternitati tuæ ſumus præſentes, & in noſtris orationibus memoriam tui agere non deſiſtimus, petentes immenſam Domini noſtri pietatem, ut ad peragendum ſuum te confirmet miniſterium, quatenus in die aduentus eius illam placabilem merearis uocem proferre: Ecce ego & pueri quos dediſti mihi non perdidi ex eis quenquam: ut continuo cum cæteris ſanctis illa ſupernæ uocationis dicta audias: Venite benedicti patris mei percipite regnũ, quod uobis paratum eſt ab origine mundi. Agnoſcas igitur chariſsime flagitaſſe à nobis Pipinum excellentiſsimum Maiorem domus gentis Francorum per ſuum hominem, nomine Ardobanum, religioſum presbyterum aliquanta capitula de ſacerdotali ordine & quæ ad ſalutem animarum pertinent: ſimul etiã & pro illicita copula, qualiter ſeſe debeant cuſtodire iuxta ritum Chriſtianæ religionis & ſtatuta ſanctorum patrum, inquiſiſſe. Et quanquam de hoc iam experta ſit tua ſancta fraternitas, quæ à nobis ſunt decreta, illius tamen uotis aurem accommodantes, in breui elogio, conſcripta Apoſtolica documenta direximus, quæ ut in ſacerdotali collegio pandantur tuam ſanctitatem inibi euocari dedimus in mandatis. Cumque pro hac re aggregatum fuerit concilium ad medium deducantur illi ſacrilegi & contumaces Aldebertus, & Godalſacius, & Clemens, ut eorum denuo ſubtili indagatione cribretur cauſa. Quos ſi deuiãtes à rectitudinis tramite uſque quaque repereritis, & cõuicti fuerint nolle ad uiam rectam conuerti, ut bonũ atque placitum uobis uidetur, cũ principe prouinciæ diſponite ſm canonum ſacrorum ſtatuta. Si autem in ſuperbia perſtiterint contumaciter, proclamantes, ſe reos non eſſe, tunc cum probatiſsimis & prudentiſſimis ſacerdotibus tribus, uel duobus prædictos ad nos dirigite uiros ut profunda inquiſitione coram ſede Apoſtolica eorum inquiratur cauſa, & iuxta quod meruerint, finem ſuſcipiãt. Age itaque frater dilectiſſime in miniſterio tibi commiſſo, ut ab omnipotenti Deo præmium recipiens, æternam uitam conſequi merearis. Deus te incolumem cuſtodiat reuerendiſsime frater.

1. Cor. 11. — *Eſa. 8.* — *Io. 18.* — *Matt. 25.*

Reuerendiſſimo fratri Bonifacio coepiſcopo, Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

SAcris liminibus beati Apoſtolorum principis Petri & noſtris obtutibus præſentatus præſens Burchardus dilectus nobis Epiſcopus, ſanctitatis tuę attulit affatus, per quorum ſcripta agnouimus magnum te habere certamen in prædicatione Euangelij Domini, & exhortatione ſanctæ fidei, quam per beatum Petrum & uas electionis Paulum cæteroſq; Apoſtolos traditam ſuſcepimus. Quibus agnitis, omnipotenti Deo immenſas egimus gratias petentes eius ineffabilem diuinitatem ut multo amplius confirmet atque corroboret cor fraternitatis tuæ & ſoſpitem corpore annuat permanere, uſquequo eius diuinitas te ſuperſtitem in hac iuſſerit eſſe uita ad perficiendum miniſterium tibi impoſitum, & ad portandum lucrum animarum in diem Chriſti Ieſu, ut illã, merearis audire uocem deſiderabilem quam dicturus eſt Dominus diligentibus ſe: Venite Benedicti patris mei

Burcardus epiſcopus. — *Matt. 25.*

mei percipite regnum, quod nobis paratum eſt ab origine mundi. Erant autem inſerta in eiſdem tuis af fatibus diuerſa capitula, de quibus iudicium & conſilium atque ſolatium ſedis Apoſtolicæ tibi dirigi flagitabas. Primum capitulum pro Synodo prouinciæ, in qua natus & nutritus es, quam & ingentē. Anglorum & Saxonum in Britannia inſula primi prædicatores ab Apoſtolica ſede miſsi, Auguſtinus, Laurentius, Iuſtus & Honorius, nouiſsime uerò tuis temporibus Theodorus, Græcolatinus ante Philoſophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, pallio ſublimatos, ad Britanniā præfatam tranſmiſſus iudicabat & gubernabat. In illa tale decretū & iudiciū demōſtratū eſſe dinoſcitur, ut quicunq; inuocatione Trinitatis lotus fuiſſet, ſacramētum regenerationis non haberet. Quod omnino uerum eſt: quia ſi merſus in fonte baptiſmatis quis ſine inuocatione Trinitatis fuerit perfecte non eſt baptizatus. Quod autem per quoſdam affirmari ſcripſiſti, ut quamuis ſceleratiſsimus quiſq; hæreticus, uel ſchiſmatic⁹, aut latro, uel fur, ſiue adulter baptiſmum iuxta regulam à Domino impoſitam in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti conſecraret ſicque homini petenti miniſtraret, tamen Chriſti eſſet baptiſmum, Euangelicis uerbis conſecratum & econtra licet miniſter iuſtus fuerit, & Trinitatem iuxta regulam à Domino poſitam, in lauacro non dixiſſet, uerum baptiſma non eſſet, quod dedit: utrumque fraternitati notum eſt, quid de illis ſacrorum canonū ſeries cōtineat, quod & tenere te firmiter hortamur. Scriptum quippe eſt, dicente Domino. Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Quod ſuſcepiſti frater a noſtro prǽceſſore ſanctæ recordationis Gregorio, huius Apoſtolicę ſedis Pōtifice in eo permane, & ab Euāgelica & à Apoſtolica doctrina nullo modo declines, ſed indutus loricam fidei & galeam ſalutis, uiriliter, contra nequitiam diabolicæ fraudis reſiſtæ. Scriptum nanque eſt: Eccè dedi faciem tuam potentem aduerſus faciem eorum, & conſtantiam tuam confortabo aduerſus contentiones eorum, & erit fortior petra cōſtantia tua. Eos autem, quos reperiſſe ſe affata eſt fraternitas tua, pſeudoſacerdotes multo maioris numeri, quam Catholicos, qui nunquam ab Epiſcopis catholicis fuerunt ordinati, illudente populo, & miniſteria Eccleſiæ confundentes, qui ſine Epiſcopo, proprio arbitrio uiuentes, populares defenſores habentes, cōtra Epiſcopos, ut ſceleratos mores eorum non & prohibeant, ſeorſum populum conſentaneum cōgregant, & illud erroneum miniſterium non in Eccleſia Catholica, ſed per agreſtia loca & per cellas ruſticorum, ubi eorum imperita ſtultitia celari poſsit, perpetrant, nec fidem Catholicam paganis prędicāt, nec ipſi fidem Catholicam habent, nec quærunt ab eis, quos baptizare ſtudent, abrenūciationem ſatanæ, ſed neque ſignaculo crucis Chriſti eos muniunt, quę præcedere debent baptiſmum, ſed nec aliquam credulitatem unius Diuinitatis & ſanctæ Trinitatis docent. Hos itaque miniſtros ſatanæ, & non Chriſti, ubicunque repereris, chariſsime frater congregato prouinciali & ſacerdotali collegio, à ſacerdotio depoſitos, ſub regula monachica & pœnitentia ſubmiſſos, uitā finire decernas, ut carne afflicti quandoque redeāt ad uiam ſalutis. Si uero non fuerint conuerſi, tuæ prædicationis merces non peribit.

De hoc Theodoro uide Bedā hiſtoriā Eccleſ. gentis Anglorum

Leuit. 11. &c. Ierē. 1.

Nota de falſis ſacerdotibus, non rite ordinatis.

Cōfortare ergo in lege & in Euangelio Chriſti, & prædicatione Catholicæ fidei, quia ipſa glorificabit, te. Tribulatio enim corporis noſtri, temporalis eſt & finem habet, merces autem quæ pro hac tribulatione à Deo præparatur, ſempiterna eſt. Ideoque conſeramus mortem Ieſu in corpore noſtro, ut & uita Ieſu in corpore noſtro manifeſta ſiat, ſicut per eius diuinā edocti ſumus doctrinam: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Conforta etiam dilectiſsimos nobis orthodoxos Epiſcopos & ſacerdotes atque leuitas cæteroſque clericos religioſos Abbates & monachos, pariterque glorioſiſsimos Duces cunctoſque optimates Francorum, ut nobis ſint adiutores contra aduerſarios Orthodoxæ fidei, omneſque hæreticos, quatenus & ipſi de fructu boni operis gaudere mereantur, in cœleſtibus regnis. Scripſit quoque inter cætera reuerenda fraternitas tua reperiſſe te quendam presbyterum genere Scotum, nomine Samſon, errantem à uia ueritatis, dicentemque ſine myſtica inuocatione aut lauacro regenerationis poſſe fieri Catholicum Chriſtianum per Epiſcopalis manus impoſitionem. Hic autem qui dicit hoc, uacuus eſt Spiritusſancto & alienus à gratia Chriſti conſortioque ſacerdotali abijciēdus. Quis enim niſi baptizetur iuxta præceptum Domini, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, & ſic per manus impoſitionem, poteſt eſſe Catholicus, Hunc nequiſsimum uirum talia prædicantem, ab Eccleſia ſancta condemnatum, expelle. Illos autem uiros, qui ab hæreticis baptizati ſunt, & neſcitur an in nomine Patris & filij & Spiritusſancti ſint baptizati, inquiſita rei ueritate, ſi ab hæreticis ſacerdotibus baptizati ſunt, hos ſine dubio, iuxta prædeceſſoris noſtri beatæ memoriæ Gregorij Papæ & ſacrorum canonum traditum tibi mandatum, baptizari permittas, ne in æternum pereant, ſed potius Euangelica conſecratione ſaluentur. Intoiti autem ſumus & uolumus à te directum uniuerſis Epiſcopis, presbyteris cæteriſque religioſis de unitate fidei Catholicæ ſcriptum. Quod ualde nobis acceptabile eſſe cognoſcas, quoniam per Spiritusſancti gratiam in te diffuſam, hoc operari ſtuduiſti.

Error Sanſonis Scoti.

Matt. 28.

Inter cætera ſanctitatis tuæ ſcripta petiſti, ut ſacerdos à nobis dirigatur, in partes Franciæ & Galliæ: quod implere omittimus, quia dū Deo propitio tua ſanctitas ſuperſtes exiſtit qui ſedis Apoſtolicæ & noſtram illic præſentas uicem, alium illuc dirigere neceſſarium non eſt. Quos autem repereris, amantiſsime frater, habentes ſanæ doctrinæ ſcientiam uitęque puritatem, hos mittere ſtude in quibus præuideris locis ad prædicandum uerbum ſalutis. Cōcilia uerò aggregatis Epiſcopis prouincialibus, ubi tibi rectum uidetur, celebrari procura, & quos deuiantes inueneris confunde facies eorum ignominia, ut ſint coram omnibus ſine honore. Suſcepimus & chartam, de uera & Catholica fide conſcriptam, quam cum dilectiſsimis nobis Epiſcopis partis Francorum tua direxit reuerenda fraternitas. Hanc itaque reſerantes, nimio gaudio ſumus repleti, innumerabileſque gratias agimus Deo omnipotēti, quia unanimitatem eorum ad ſocietatem noſtram reuocare dignatus eſt. Noſtra autem uice chariſsime omnes in oſculo pacis ſalura. Intimatum eſt etiam à ſanctitate tua, quod Virgilius ille, neſcimus ſi dicatur presbyter, malignatus aduerſum te, eo quod arguebatur à te erroneus eſſe à Catholica doctrina, ſeminaret odium inter te & Otilonem Ducem Baioariorum, dicens, quod à nobis accepiſſet licentiam, ut unius defuncti ex quatuor illis Epiſcopis, quos tua illic ordinauit fraternitas, diœceſim obtineret. Quod nequaquam uerum eſt. quia mēſita eſt iniquitas ſibi: de peruerſa autem doctrina, quā contra Dominum & animam ſuam locutus eſt, quod ſcilicet alius mundus & alij homines ſub terra ſint, aliuſque Sol & Luna, ſi conuictus fuerit ita confiteri hunc accito concilio ab Eccleſia pelle, ſacerdotij honore priuatum. Sed & nos ſcribentes prædicto Duci euocatorias de prænominato Virgilio mittimus literas,

ras,ut nobis preſentatus & ſubtili indagatione requiſitus,ſi erroneus fuerit inuentus, canonicis decretis, condemnetur. Qui enim ſeminant dolores metunt eos. Pro Synodo autem ſupradicta & Virgilio preſbyteris, quod ſcripſit ſanctitas tua, agnouimus. Et illis quidem,ut decebat,comminãdo ſcripſimus:tuæ aũt fraternitati credulitas plus quã ipſis admittetur. Si autem Deo placuerit, uita comitante, ſedi Apoſtolicæ eos miſsis literis,ut prælatum eſt euocabimus Docuiſti enim eos, & non ſuſceperunt, & factum

Ec.22. eſt, in illis, ſicut ſcriptum eſt in libris Sapientiæ: Qui docet fatuum, quaſi qui conglutinat teſta arenam. Non ergo ad iracundiam prouocetur cor tuũ frater,ſed in patientia, ubi tales repereris, admoni-

Iaco.5. tione,obſecra, increpa,ut conuertantur ab errore ad uiam ueritatis. Et ſi conuerſi fuerit,ſaluaſti animas eorum:ſi uerò in malitia permanſerint,mercedes laboris tui non perdes.

Alia denique ſcripta fraternitatis tuæ continebãt quod iam olim de Agrippina ciuitate ſcripſiſti, quia Franci non perſeuerarent in uerbo quod promiſerũt, & nunc moratur fraternitas tua in ciuitate Moguntia. Petiſti etiam,ut cum noſtro conſultu,ſuperueniẽte tibi ſenectute atque imbecillitate corporis ſi inuenire potueris idoneum uirum ad ſedem Pontificalem in qua præes,pro te ualeas collocare. Pro qua petitione nos adiutore Deo conſilium damus tuæ ſanctitati ut ſedem ſanctæ Eccleſiæ Moguntiacenſis, quam pro ſalute animarum accepiſti, nequaquam relinquas,ut impleas illud Dominicum præceptum:Qui perſeue-

Matt. rauerit uſque in finem,his ſaluus erit. Si uero Dominus dederit iuxta tuam petitionem hominem perfectum,qui poſsit curam animarum habere, illum ordinabis pro te Epiſcopum, eritque in Euangelio tibi credito ad miniſterium, Chriſti portandum in omni loco requirens & confortans Eccleſiam Dei. Oramus itaque Dominum & redemptorem noſtrum,ut ſacris interuentionis ſanctæ ſuæ, genitricis ſemper uirginis Mariæ,& beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli orantem pro nobis ſanctitatem tuam ſoſpitem conſeruare dignetur. Data Calen. Maij imperãte piiſsimo Auguſto Conſtantino, Anno trigeſimo nono imperij eius, indictione prima.

Reuerendiſſimo patri & dilectiſsimo Domino, cum timore & honore uenerando Apoſtolica ſedis inſula ſublimato Zacharia Bonifacius exiguus ſeruus ueſter,licet indignus & ultimus,tamẽ legatus germanicus deuotiſsimus, optabilẽ in Chriſto immarceſcibilis charitatis ſalutem.

24.

Hic Lulius ſucceſſit S. Bonifacio in ſede Moguntina.

PAternæ pietatis ueſtræ ſanctitatem ſubnixis precibus obſecro,ut hũc presbyterum meum, portitorem literarum præſentiũ,nomine Lul,grato animo clementer ſuſcipiatis. Habet enim ſecreta quædam mea, quæ ſoli pietati ueſtræ profiteri, debet,quædam quidem uiua uoce dicens, quædam uerò per literas oſtendens. De quibuſdam uanque neceſsitatibus meis inquirere & interrogare paternitatis ueſtræ reſponſum & conſilium ex authoritate ſancti Petri Apoſtoli ad ſolatium ſenectutis repræſentare debet,ut his omnibus auditis & cõſideratis,ſi quæ

for au deã* ſint quæ uobis placeant facta, Deo auxiliante *ſtudeã

ſi quid autem,ut timendum eſt diſpliceat, ex præcepto ſancti Apoſtolatus ueſtri uel indulgentiam merear,uel dignam pœnitentiam perſoluam. Anteceſſor enim prædeceſſoris ueſtri, uenerandæ memoriæ Gregorius,dum me indignum ordinauit,& ad prædicandum uerbum fidei Germanicis gentibus miſit, ſacramento me conſtrinxit, ut canonicis & iuſtis Epiſcopis ac presbyteris in uerbo in facto,in conſenſu adſtipulator & adiutor fierem: quod cum diuina gratia implere ſtudui:falſos autem ſacerdotes, hypocritas & ſeductores populorum uel corrigerem ad uiam ſalutis,uel declinarem,uel abſtinerem à communione ipſorum,quod ex parte ſeruaui, & alicubi implere non

potui. Spiritualiter impleui ſacramentum,quia in cõ *Vitãda hæreticorum. communio.*

ſenſum & conſilium illorum non uenit anima mea, ueniens, ad principem Francorum cogente Eccleſiarum neceſsitate,tales ibi reperiſſem,quales nolui ſed tamen in ſancta communione corporis Chriſti illis non communicaui. Præcepit quoque mihi præfatus Apoſtolicus Pontifex,ut populorum, quoſcunque uiſitaſſem, conuerſationem & mores Apoſtolico Præſuli indicarem: quod in Domino confido me feciſſe.

De eo autem,quod iam præterito tempore de Archi *Palliũ Roma petẽdũ.*

epiſcopis & pallijs à Romana Eccleſia petendis, iuxta promiſſa Francorum ſanctitati ueſtræ notum feci indulgent iam à uobis flagito quia quod promiſerũt tardantes non impleuerunt,& adhuc differunt,& qd inde perficere uoluerint ignoratur. Eſt præterea lo

cus ſyluaticus in eremo uaſtiſsimæ ſolitudinis,in medio nationum prædicationis noſtræ in quo monaſterium conſtruentes, monachos conſtituimus ſub regula ſancti patris Benedicti uiuentes,uiros ſtrictæ abſtinentiæ, abſque carne & uino & ſeruis proprio manuum ſuarum labore contentos. *Fuldenſe monaſterium conſtructum à S. Bonifacio.*

Hunc ergo locum per uiros religioſos & Deum timentes, maximeque, per Carlomãnum principem Francorum iuſto labore acquiſiui, & in honore ſancti Saluatoris dedicaui. In quo loco cum conſenſu pietatis ueſtræ propoſui, aliquantulum uel paucis diebus feſſum ſenectute corpus requieſcendo recuperare,& poſt mortem iacere. Quatuor enim populi quibus uerbum Dei prędicauimus,in circuitu loci huius habitare noſcuntur quibus cum ueſtra interceſsione quandiu uel ſapio utilis eſſe poſſum. Cupio quippe, ueſtris orationibus intercedentibus, pariterque opi

tulante gratia Dei,in familiaritate Romanæ Eccleſię *Eccl 3*

& ueſtro ſeruitio inter germanicas gentes, ad quas *Ibidem*

miſſus fui,perſeuerare,ac præcepto ueſtro obedire,ſicut ſcriptum eſt: Iudicium patris audite filij dilecti, & ſic facite,ut ſalui ſitis. & iterum, Honora patrem tuum ut ueniat tibi benedictio à Domino.

Reuerendiſsimo fratri & coepiſcopo Bonifacio Zacharias Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

BEnedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,qui diſperſa congregat, & congregata conſeruat, augetque fidem & fiduciam ſeruis ſuis ad prædicandum Euangelium Domini no

ſtri, cum eodem Patre & Spiritu ſancto uiuentis in ſe *Ioã. 11*

cula ſeculorum. Ipſe enim dixit: Qui credit in me,ui *Ioã 14*

ra uiuet,& nõ morietur,quoniã ego ſum uia,ueritas & uita. Laudamus igitur & ſuperexaltamus ſanctũ nomẽ eius,læti quod per ſanctæ fraternitatis tuæ literas allatas ſuperſtitẽ in hac uita & in Domino te ualere cognoſcimus, petentes immenſam Dei noſtri pietatem ut ad prædicandum Euangelij atque ſanctæ fidei ſa-

crementum

cramentum, te longæuum conſeruet, ſuaque protectione à cunctis aduerſantium inſidijs te cuſtodiat. Suggeſsit itaq; fraternitas tua in ſuis apicibus, quòd prædeceſſor noſter beatæ memoriæ Gregorius, huius Apoſtolicæ ſedis Præſul, dum ad prædicandum te miſiſſet in Germaniæ partes, uerbo pollicitationis ab eo conſtrictus fuiſſes, ut Orthodoxos Epiſcopos ac presbyteros, uel quouſque reperire potuiſſes, in uerbo exhortationis confirmares, & communicares eis: ſi quos uero ſeductores Epiſcopos aut pſeudopresbyteros, uel quouſque à recto fidei tramite deuiantes reperiſſes, nulla tibi cum eis eſſet communio: quod te Domino auxiliante, uſque in præſens ſpiritualiter ſeruaſſe confeſſus es. Si autem, cogente aliqua neceſsitate, ad principes gentis Francorum accedens, corporaliter ab eis abſtinere non ualuiſſes, tamen in eorum conſilio & conſenſu communionis, anima tua non fuerit coinquinata. Propter hoc ergo, quòd cum eis conuerſatus es, non cõſentiens iniquitati eorum nullum tibi eſt detrimẽtum coram Deo. Te enim prædicante, ſi obedirent, ſalui eſſent: Si autem in iniquitate ſua permanent, ipſi peribunt: tu autem iuxta prophetæ dictum, ſaluaſti animam tuam. *Ezec. 33.*

Quod de principibus Francorum ſcripſiſti, quia in conſtitutione Epiſcoporum, quibus pallia miſimus promiſsionem ſuam nondum impleuerunt, illis magis quam tibi imputandum eſt. Si enim impleuerint uerbum ſuum, habebunt ex eo laudem. Si uerò aliter egerint, ipſi uideant: nos tamen quod, Diuina gratia largiente, gratis accepimus, gratis dedimus Tua etiam bona uoluntas mercede non priuabitur. Petiſti & hoc, ut monaſterium in uaſtiſsima ſolitudine & in medio gentium, quibus prædicas, conſtitutũ atque in honore Saluatoris noſtri dedicatum, ubi & monachos ſub regula ſancti Benedicti degere feciſti, nomini tuo priuilegio ſedis Apoſtolicæ munire deberemus. Id eoque uotis tuis acquieſcentes, deſiderium & petitionem tuam implemus. Congruit enim diuini miniſterij prædicatorem optimumque miniſtrum, ad deſiderata pertingere, & inchoatum opus bonum uſque in finem perducere. Præterea prædictus gerulus tuus Lul, cum cæteris ſuis comitibus, quæ iniuncta fuerant à tua ſanctitate, tam uerbo quã ſcripto omnia innotuerunt: de quibus reſponſum dãtes, tuæ reſcribere ſtuduimus fraternitati. Continebatur enim in pitaccio ab eis porrecto, quia nos flagitaſſes tibi innoteſcere, quæ recipienda uel quæ reſpuenda ſint, inprimis de uolatilibus, id eſt, graculis corniculis atque ciconijs, quæ omnino cauendæ ſunt ab eſu Chriſtianorum: equi etiam ſyluatici multo amplius uitandi. De his igitur omnibus, ſanctiſsime frater, ex ſacra ſcriptura ſatis inſtrui poteris. De igne autem paſchali, quod inquiſiſti, ita ſtatutum eſt à ſanctis patribus, poſtquam precioſo ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti Eccleſia eius dedicata eſt, ut 5. feria Paſchæ, quando ſacrum Chriſma cõſecratur, tres lampades magnæ capacitatis ex diuerſarum eccleſiæ lampadum oleo collectæ, & in ſecretiori loco eccleſiæ conſtitutæ, cum magna diligentia ardeant, ita ut oleum ipſum ſufficere poſsit uſque ad tertium diem id eſt, ad ſabbatum. Tunc pro ſacri baptiſmatis fonte ſumptus ignis lampadum remouetur. De igne uerò qui ex cryſtallis ſumitur, ut aſſeruiſti, nullam habemus traditionem.

De his etiam, qui regio morbo uexantur, inquiſiſti, ſiue homines, ſiue equi ſint, quid faciendum ſit de illis. Si ergo homines ex natiuitate aut genere huius morbi ſunt extra ciuitatem conuerſari debent: eleemoſynam uerò accipere à populo illis licet. Si autem contigerit magnum uel paruum quenquam non à natiuitate, ſed ſuperueniente ægritudine uexari, non eſt proijciendus, ſed ſi poſsibile eſt curandus. Attamẽ dum ad communionem uenerit in eccleſiam, poſt omnes accedere debet ad percipiendum ſacri muneris myſterium. Equi uerò qui præfato morbo fuerint coinquinati, ſi curari non ualuerint, in puteos & foueas proijciendi ſunt, ne eiuſdem contagione cæteri coinquinentur. Animalia autem, quæ à furentibus uel rapidis lupis & canibus fuerint lacerata, oportet ea à cæteris ſeparari, ne furentes & mordentes cætera coinquinent.

Inquiſiuit & hoc fraternitas tua, ſi liceat ſanctimoniales fœminas, quemadmodum uiri faciunt, ſibi pedes abluere tam in cœna Domini, quàm in cæteris diebus. *Ioã. 13* Hoc Dominicum præceptum eſt, quod qui per fidem impleuerit, habebit ex eo laudem. Etenim uiri & mulieres, unum Dominum habemus, qui in cœlis eſt. Pro benedictionibus autem, quas faciunt Galli, ut noſti frater, multis uitiis uariantur. Nam nõ ex Apoſtolica traditione hoc faciunt, ſed per uanam gloriam, adhibentes ſibi damnationem, quia ſcriptũ eſt: Si quis uobis euangelizauerit præter id, quod euãgelizatum eſt anathema ſit. *Gal. 1.* Regulam itaque Catholicæ traditionis, quam à ſancta Romana Eccleſia, cui Deo authore deſeruio, accepiſti omnibus prædica.

Inquiſiſti etiam, ſi ante trigeſimum annum liceat ſacerdotem ordinare. *Sacerdotio q. initiandi.* Bonum & congruum eſt, chariſsime frater, ſi fieri poteſt, ut prouectæ ætatis & boni teſtimonij uiri iuxta ſacrorum canonum decreta, ordinentur ſacerdotes. Si autem minimè reperiantur & neceſsitas expoſcit, à 25. annis & ſupra, Leuitæ & ſacerdotes ordinentur, quemadmodum in lege Domini continetur. *Nũ. 8.* Miloni autem eiuſque ſimilibus, qui Eccleſijs Dei plurimum nocent, ut à nefario opere recedant, iuxta Apoſtoli uocem, opportunè & importunè prædica. *2. Ti. 4.* Si acquieuerint admonitionibus tuis, ſaluabunt animas ſuas. Si uerò non obedient, ipſi peribunt obuoluti peccatis ſuis: tu autem, qui rectè prædicas, non perdes mercedem tuam. Hoc ſimul inquiſiſti, poſt quantum tempus debeat lardum comedi. Licet pro hoc à patribus inſtitutum nobis non ſit, tibi tamen petenti conſilium præbemus, quod nõ oporteat illud mandi, priuſquam deſuper fumo ſiccetur & igne coquatur. Si uerò libet, ut incoctum manducetur, poſt Paſchalem feſtiuitatem erit manducandum.

Epiſcopus autem condemnatus, de quo inquiſiſti, qui pugnator & fornicator extitit, atque res eccleſiæ poſt degradationem ſibi uendicare nititur: hic omnino reſpuẽdus eſt. Quæ enim portio infideli cũ fideli, aut quæ cõmunio Chriſto & Belial? *2. Co. 6* De ordinatione etiam presbyterorum & diaconorum, qui cogente neceſsitate & paupertate rogantium non legitimis temporibus ad te peruenerunt, ſi aliquam haberes offenſionem, inquiſiſti, Benè autem noſti frater, quòd ſacri canones docent, aptis temporibus ſacerdotes ordinandos. Attamen in eo, quod à te pro intentione bona actum eſt, à Domino Deo noſtro indulgentiam poſtulamus.

De cenſu etiam Eccleſiarum quid agendum ſit tibi dicimus: Nullam itaque hæſitationem habeas, ſolidũ de cauſa ſuſcipere: quia ex illo poteris eleemoſynã tribuere, & opus perficere ſanctarum eccleſiarum iuxta canonum inſtituta.

Si quis uerò presbyteros qui de laicis promoti fuerunt, & anteà capitalibus uitijs inuoluti, ſed celãtes ea ordinati ſunt, poſtmodum autem manifeſtata ſunt hos à ſacerdotali habitu priuatos, pœnitentiæ ſubmitte. Non enim odit Deus peccantem & confitentem, ſed peccantem & negantem.

Hoc etiã inquiſiſti à nobis, ſi liceat perſecutionẽ paganorum fugere, an oon. Pro hoc igitur ſalutare conſilium tibi damus. Si fieri poteſt, & locum inueneris, ipſta ad prędicandum illis. Si autem ſuſtinere oon ualueris eorum perſecutionem, habes præceptum Dominicum, ut in aliam ingrediaris ciuitatem. Inquiſiſti etiam, quid faciendum ſit de excommunicato Epiſcopo & Apoſtolicam authoritatem oegligente. Hic ergo deteſtabilis eſt coram Deo & hominibus, & quicunque eius condemnationi commuoicauerunt, ipſi non condemnabuntur in die reuelationis iuſti iudicij.

De Sclauis quoque Chriſtianorum terram inhabitantibus, ſi oporteat cenſum accipere, interrogaſti frater. Hoc quidem conſilio ooo indiget, dum res eſt manifeſta. Si enim ſine tributo ſederint, ipſam quandoque terram ſibi quaſi propriam uendicabunt. Si uero tributum dederint, norunt dominatorem eſſe illius terræ.

Flagitaſti etiam è nobis, ſanctiſsime frater, ut in ſacri Canoois prædicatione quot Cruces in locis quibuſdam facere debeamus, tuæ ſignificaremus ſanctitati. Quam petitionem libenter implentes, in rotulo dato prædicto Lul presbytero tuo, quot ſigna ſanctæ Crucis fieri debeant, inſiximus. In his igitur & in omnibus rebus ſanctitatis tua nota amplectentes diuinam clementiam deprecamur, ut ſuo te muniat & confortet auxilio, noſque annuat proſperitatis tuę ſemper læta ſuſcipere ouncia. Data pridiè Nonas Nouemb. imperante domino Auguſto Conſtantino, imperij eius anno XXXII. Indict. V.

Zacharias Papa Bonifacio Epiſcopo ſanctæ Eccleſiæ Moguntiæ perpetuam ſalutem.

QValiter Dominus Deus noſter ſanctæ Eccleſiæ ſuæ propitiatus ſit, & laboribus ſanctiſſimæ fraternitatis tuæ cooperator extiterit per ſingula edicere longum eſt: tameo ue hæc, quæ obijcimus, confirmemus, quæ ex parte, te oarrante, perſpeximus, enarramus. Igitur dum in Germaoia prouincia ſanctitas tua ad prædicandũ fuiſſet directa à ſanctæ recordationis prædeceſſore noſtro Domioo Gregorio Papa, & poſt inchoatum opus & ex aliqua parte ædificatum, Romam reuerſus ab eo Epiſcopus ordinatus, & ad prædicandum denuò remiſſus es, & elaboraſti, Deo prauio, nunc uſque per annos XXV. in eadem prædicatione, ex quo Epiſcopatum accepiſti: ſed & in Francorum prouincia noſtra uice concilium egiſti, & iuxta canoaum inſtituta omnes flexi ſunt tibi obedire: & dum in his pijs operibus occupata eſſet ſanctitas tua, nunc uſque Cathedralem ſedem ſibi minime uendicauit. At ubi Deus prædicationem tuam auxit, obtinere noluiſti, ut tibi Epiſcopalem eccleſiam uel ſucceſſoribus tuis confirmare debeamus, iuxta eorundem filiorum noſtrorum Francorum petitionem. Et idcircò authoritate beati Petri Apoſtoli ſancimus, ut ſupradicta eccleſia Moguntia perpetuis temporibus tibi & ſucceſſoribus tuis in Metropolim ſit confirmata habẽt ſub ſe has ciuitates, id eſt, Tungris, Colooiam, Vuormatiam, Spiratiam, & Trectis, & omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per ſuam prædicatiooem Chriſti lumen cognoſcere fecit. His à nobis definitis per huius ooſtræ confirmationis paginam io tua Eccleſia perpetuis temporibus pro ſui confirmatione hæç conſeruari mandamus. Data pridiè Non. Nouemb. imperante domino Auguſto Conſtantino, anno XXXII. imperij eius, Indictione V.

Moguntia Metropolitana ſedes.

Zacharias Papa Bonifacio Epiſcopo, & per eum fratribus in monaſterio ab eo conſtructo.

QVoniam ſemper ſunt concedenda, quæ rationabilibus congruunt deſiderijs, oportet ut deuotioni conditoris piæ conſtructionis oraculum in priuilegijs præſtandis minimè deoegetur. Igitur quia poſtulaſti à oobis, quatenus monaſterium Saluatoris à te conſtructum in loco, qui uocatur erga ripam fluminis Fuldæ, priuilegio ſedis Apoſtolicæ decoretur, ut ſub iuriſdictionis ſanctæ ooſtræ, cui Deo authore deſeruimus, Eccleſiæ conſtitutum, nullius alterius eccleſiæ poteſtati ſubmittatur: Pro qua re pijs deſiderijs fauentes, hac noſtra authoritate id, quod expoſcitur, effectui mancipauimus. Et ideo omnem cuiuſlibet eccleſiæ ſacerdotem, in præfato monaſterio ditionem ullam habere aut authoritatẽ, pręter ſedem Apoſtolicam, prohibemus: ita ut niſi ab Abbate monaſterij fuerit inuitatus nec Miſſarum ſolennitatem ibidem quiſquam præſumat celebrare, ut profecto iuxta id, quod ſubiectum Apoſtolicæ ſedi conſiſtit, inconcuſſe dotatum permaneat: locis quoque & rebus tam eis quas moderno tẽpore tenet uel poſsidet, quàm quæ futuris temporibus in ius ipſius monaſterij diuina pietas uoluerit augere ex donis & oblationibus decimiſque fideliũ abſque ullius perſonæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Conſtituimus quoque per huius decreti noſtri paginam, ut quicunque cuiuſlibet eccleſiæ præſul, uel quacunque dignitate prædita perſona, hanc priuilegij noſtri chartam, quam authoritate principis Apoſtolorum firmamus, temerare tentauerit, anathema ſit, & iram Dei incurrens, à cœtu ſanctorum omnium extorris fiat: & nihilominus pręfati monaſterij dignitas, à nobis indulta, perpetualiter inuiolata permaneat, Apoſtolica authoritate ſubnixa. Data pridiè Nonas Nouemb. imperante domino Auguſto Conſtantino, Anno XXXII. imperij eius Indictione V.

Exemptio Fuldẽſis monaſterij

HVcuſque cum Epiſtolarum ſerie ſufficiat indicaſſe, quos labores quaſve curas ſuſceperit ſanctus Bonifacius erga omnes illos quos ad Chriſti fidem traduxit. Si quem uerò moueat perplures ex ijs literis quarum ſit mentio in ijs, quas nos poſuimus, hic minime haberi: nouerit ea cauſa id accidiſſe, quod nullibi eas potuerim inuenire. Iam porro ante omnia commemoraturus ſum, qua deuotione erga Fuldenſe monaſterium fuerit Carlomannus princeps. Id enim rationi conſentaneum uidetur, eam hic deuotionem commemorare ut non modo tanti uiri declarentur beneficia, ſed etiam illorum profectui conſolatur, quos optima exempla ædificant: tum quoque, ut pudefiant illi qui licet optima quæque norint, uideant, audiant, at nihilominus in ſua nequitia perſeuerant, ſolum ore confitentes Deum, factis negantes: cordium aures libenter accommodantes ijs quæ mundi amorem reſipiunt, porrò ad Dei præcepta eas occludentes. Princeps ergo ille, quem diximus quanuis adiacentium regionum bellis infeſtaretur, non tamen ijs potuit à ſacrorũ locorum & ſeruorum Dei procuratione retardari, nimirum perſuaſum habẽs arma ſpiritualia, quæ

Carlomanni erga eccleſias & monaſteria ſtudiũ & deuotio

quæ ſunt uirtutes animi multo eſſe potiora ualidioraque armis manufactis: neque ullam habens fiduciā in multitudine exercitus, ſi uirtutes ſpiritales abeſſent, cōuenīrēt illi prophetica ſententiæ: Nō ſaluatur rex per multam uirtutem, & gigas non ſaluabitur in multitudine uirtutis ſuę. *Pſ. 32.* Itaque cum omnia Chriſtianę religionis iura ut ex ſuperioribus poteſt animaduerti, tum Pſeudochriſtianis, tum hæreticis profligandis, ad S. Bonifacij conſilium correxiſſet, illius etiam uotis in Fuldenſi conſtruendo monaſterio non defuit. Cum enim Abbas Sturmis locum illum, ubi nunc ſitum eſt idem monaſterium, cum fratribus quibuſdam incolere cœpiſſet, ſitumque loci S. Bonifacio commendaſſet, uir ſanctus ſupplices Carlomanno preces obtulit, ita dicens: Pro perpetua remuneratione tua omnipotentem Deum exoro, ſi mihi cum bona uenia tua liceat in orientali ditione tua monaſterium conſtruere, uitamque monaſticam inſtituere. Inuenimus enim locum in Buchoniæ ſolitudine apud Fuldam fluuium, ſeruire Deo uolentibus bene opportunum, qui ſit tuæ ditionis, petimusque ut tua pietas eum nobis donare uelit, ut in illo Chriſto ſeruiamus.

Sturmis Abbas primus Fuldēſis.

His auditis, Carlomannus lætatus eſt, cunctisque proceribus ſuis conuocatis, preces ſancti epiſcopi eis expoſuit, & coram illis locum illum tradidit epiſcopo, dicens: Quicquid eo in loco, quem petis, meæ eſt ditionis, ab hodierno die in ius Domini transfero, ita ut ab Occidente, & Oriente, Septentrione & Meridie ad tria millia paſſuum illi aſsignentur. Hoc facta traditione, miſit nūcios, qui nobiles omnes Grapfeldenſis regionis conuocarent, eosque obnixè precarentur, ut quicunque intra eos, quos diximus, limites iuris aliquid haberet, monaſterio à ſancto Bonifacio conſtruendo in Dei cultum largiretur. Vbi innotuit nobilibus Principis petitio mox cum omni deuotione Deo & ſancto Bonifacio, uenerandoque Abbati Sturmi quicquid illic iuris haberent, tradiderūt. Vt autem firma eſſet ad omnem poſteritatem ea traditio, Carlomannus, qui huius author erat, chartam ſuæ donationis ſcribi iuſsit, eique ſuum ſigillum impreſsit.

Fuldē monaſterio donata

Hæc & id genus alia faciens Carlomannus, cū in Dei amore magis ac magis proficeret, nec tamen in habitu ſingulari eam poſſet, quam uellet, uitæ ſeruare integritatem, partem optimam elegit, quæ nō poſſet ab illo auferri. *Lu. 10.* Nam relictis omnibus mūdi huius opibus & honoribus, ad Caſsinum montem, ubi tunc arctiſsima uitæ monaſticæ diſciplina uigebat, profectus eſt, ibique monachus factus eſt, Pipino fratri regni munia committens. Qui paterna fraternaque potitus dignitate, cum eſſet Maior domus, ut tunc dicebatur, eandem curam, ſolicitudinem, & deuotionem quam eius frater, tam erga diuina quam ſecularia negocia præ ſe tulit, per omnia ſe accommodans ad ſancti Bonifacij cōſilia. Vnde factum eſt, cum ſe Deo qui deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, ſubmittere iugiter ſtuderet, ut ad regiam dignitatem euectus ſit. *Luc. 1.* Nec tunc minus, quam antea, S. Bonifaciū & diligere & uenerari perrexit. Itaque fratris donationem ſuis literis confirmauit: quarum quidem exēplar hic inſerere uiſum eſt, ut fideles inſtruantur, raptores uerò ſcelerati pudefiant.

Carlomānus fit monachus

Litera Pipini ad S. Boniſacium.

Pipinus rex Francorum, uir illuſtris, Bonifacio Archiepiſcopo & Legato Germanico, ab Apoſtolica ſede directo: Quia ueneranda paternitas tua noſtrā excellentiam poſtulauit pro monaſterio, quod à te nouiter conſtructum eſt in ſolitudine Buchonia iuxta fluuium Fuldæ in loco, quem beatæ memoriæ Carlomānus germanus noſter legitima donatione tibi cōceſſit, ut ſicut ex authoritate S. Petri principis Apoſtolorū, pro quo legatione fungeris, priuilegio ſedis Apoſtolicæ ſublimatus eſſe conſtat, ita etiam noſtræ authoritatis præcepto roboretur: placuit nobis petitionibus tuis aſſenſum præbere. Et ideo hanc noſtræ præceptionis ſeriem, ob honorem Dei & uenerationem S. Petri conſcribi iuſsimus, per quam priuilegium ſedis Apoſtolicæ, e beato Zacharia tibi collatum, cum conſenſu Epiſcoporum cunctorumque fidelium noſtrorum, per omnia roboramus: Præcipientes, ut nullus ſacerdotum in regno noſtro, diuinitus nobis conceſſo, in præfato monaſterio ditionem aliquam ſibi uendicet, præter ſedem Apoſtolicam: ita ut niſi ab Abbate monaſterij fuerit inuitatus, nec Miſſarum ſolennia ibidem quiſquam præſumat celebrare: ſeu iuxta id, quod ſubiectum conſtat Apoſtolicæ ſedi firmitate priuilegii, inconcuſe roboratum permaneat: locis etiam & rebus, quas tam moderno tempore tenet uel poſsidet, quam quas futuris temporibus iuris ipſius monaſterij diuina pietas augere uoluerit ex donis & oblationibus decimisque fidelium, abſque ullius perſonæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Si autem quiſpiam noſtræ authoritatis præcepto repugnare noluerit ſententiam Apoſtolicæ diſtrictionis quæ in priuilegio expreſſa eſt, experiatur. Et tamen hoc, quod ob amorem Dei & uenerationem S. Petri authoritate noſtra firmauimus, ſtabile permaneat, manu noſtra roboratum, & tam annuli noſtri impreſsione, quam fidelium noſtrorum adſtipulatione ſubnixum.

Per idem tempus clericus quidam bonæ conuerſationis, Adalgerus nomine, S. Bonifacio adhęſit, eique fideliter miniſtrauit. Non diu poſt morbo graui correptus cum ſe in extremis poſitum ſentiret, ex conſilio uiri Dei prædia omnia, quæ ex paterna hæreditate ad ipſum deuoluta erant, S. Martino tradidit. Eo uero defuncto, fratres eius Aſpertus & Trutmundus omnia, quæ tradiderat ex Adamanaburgo, Breittenbrunnon & Selebeim, ſibi uendicarunt. Ea cauſa à defenſoribus Epiſcopi compellati, reſponderunt ſe cum iuramento aſſeueraturos, fratris predia iure ſe ſibi uendicaſſe. Ei autem iuramēto Epiſcopus ſe promiſit adfuturum. Adueniente igitur ſtatuto die cum multos è ſua familia & cognatione adduxiſſent, ut iuramentum præſtarent, adfuit etiam uir Dei. Cum autem eius iuriſiurandi ſocios ſecum ad altare traherent, dixit eis Epiſcopus: Vos ſoli iurate, ſi uultis: nolo, ut hi nobiſcum pariter pereant. At illi incunctanter iurarunt. Deinde ait ad illos Epiſcopus: Iuraſtis? Illis ſe iuraſſe affirmantibus, dixit Epiſcopus ad Aſpertum: Maior urſus te occidat. Deinde ad Trutmundum. Nunquàm, inquit, ex te proles naſcantur. Verumque hoc ita euenit. Nam paulo pòſt Aſperto ad menſam ſedenti dictum eſt, ingentem urſum per agrum diſcurrere. Tum ille aſcenſo equo non expectatis ſociis, cum uenabulo cœpit urſum perſequi. Sed ex equo delapſus, membris omnibus confractis, periit, ita ut ſerui ad illum properantes, iam extinctum inuenirent. Id ubi Trutmundus audiuit, cernens uiri Dei propheticam prædicationem in fratre completam, ualde pertimuit, moxque per nefas ablata prædia, ad altare S. Martini reſtituit.

Credendū eſt uirum ſanctū non imperādo ſed prophetico ſpiritu hæc dixiſſe.

Sentiens autem uir ſanctus uerbi diuini ſemina, quæ intra Germaniæ & Galliæ fines iactaſſet, in cordibus credentium iam germinare & creſcere, nec ignorans corporis ſui diſſolutionem non longe abeſſe, cum ardenti deſiderio cuperet apparere ante faciem Dei conſtituit redire ad Friſones, quos olim quidem ad Chriſti religionem traduxerat, ſed fallēte diabolo quoſdā ad ethnicismi errores relapſos didi-

e[illegible],quos cum Deo in gratiam reſtituere cupiebat, & iram in tam præclaro opere illic uitam finire: aut certe, ſi ſic Deo potius uiſum eſſet, pro eius nomine aduerſa & cruciatus omnes ibi fortiter tolerare. Sed antequam tam periculoſo ſe daret itineri, ſciens abſurdum id eſſe, ſi quis proprijs poſthabitis ouibus, alienas curandas ſuſcipiat, ſanctum Lullum, qui prædicationum & laborum eius fidiſsimus comes extiterat, cuiuſque uirtutes omni honore dignas nouerat, conſentiente tum Pipino rege, tum Epiſcopis, Abbatibus, Canonicis, & proceribus ad ipſius diœceſim pertinentibus, pro ſe Epiſcopum ordinauit: id quod iam ante à Romano Pōtifice impetrarat. Deinde manu ſua appræhenſum, commendauit illum cunctis principibus illic congregatis, ut ei tanquàm patri obedirent, & in omni neceſsitate adiutores illi ſe præberent.

S. Lullus fit Moguntinus Archiepiſcopus.

Poſtea ad Thuringos & Rheni accolas profectus ſimiliter fecit. Poſtremo ipſum S. Lullum adhortans ait: Quandoquidem reſolutionis meæ tempus appropinquat, decreui proficiſci, quocunquè diuinæ gratiæ uiſum eſt me mittere. Tu ergo, fili chariſsime, animatum tibi creditarum curam age: tu populum ab errore reuoca: tu inchoatam monaſterij mei baſilicam apud Fuldam abſolue, & illic corpus meum, ubicunque tandem deceſſero, trade ſepulturæ. Tum præterea da operam, ut habeamus itineri noſtro res neceſſarias, & linteum, quo hoc decrepitū corpus poſt obitum obuoluatur, in librorum meorum theca repone. Hæc cum uir ſanctus dixiſſet, tametſi Lullus ab imo pectore multa traheret ſuſpiria, & præ dolore nimio lachrymas cohibere non poſſet, non tamen auſus eſt quicquam illi ſe opponere. Paucis poſt diebus nauim cum delectis ad illud iter ſocijs uir beatus ingreſſus, per Rheni alueum ad Friſonum regionem incolumis perlatus eſt. Ibi tum circunquaque peregrē dies, uerbū Dñi cū multa fiducia p̄dicauit, & eccleſias ingenti ſtudio extruxit. Tantam autem gratiam contulit ei, Deus, ut intra breue tempus multa uirorum ac mulierum millia cum ſuo ſocio Eobano baptizarit. Eum autem Eobanum, ut ſuæ ſenectuti aliquod pararet leuamentum, Epiſcopum Traiecti inſtituit. Aderant uerò etiam ei presbyteri tres & totidem diaconi, puta, Vuintrugius, Vualterus & Adalherus, Stirebaldus, Hamunrus & Boſo. Porrò Vuaccarus, Gunderharus, Vuilliherus & Adulphus profeſsione erant monachi, eumque ſequebantur. Atque hi omnes unanimiter cum illo laborantes in prædicatione Euangeli, meruerunt etiam palmæ martyrij eſſe conſortes.

S. Bonifacius concionatur apud Friſones.

Eobanum ordinat Traiecti Epiſcopū.

Cum enim perlatas Friſonum terras diſcurriſſent & ad Bortnam flumen per ueniſſent, quod eſt in confinio eorum quos uulgari idiomate uocant Oeſter & Vueſter reiche, S. Bonifacius ſolis comitibus ſuis ſtipatus, iuſsit ibi tentoria figi uolens in eodem loco nuper baptizatorum ſuſtinere aduentum confirmationis gratia. Iam enim propinquabat dies, eidem cōfirmationi deſtinatus. Is poſtquam aduenit, ſole iam ſummos occupante gradus, omnes illi, qui haud aliter atque filij à patre expectabantur indigni percipere gratiam Spiritus ſancti, quæ illo die per ſacrā confirmationem illis offerenda erat, ex amicis in hoſtes & ex neophytis in lictores mutati, cum ingenti ſtrepitu armorum ad ſanctorum caſtra aduolant. Id cernentes, ſamuli, ſumptis armis, contra illam furentis populi multitudinem ſanctos tueri nitebantur. At S. Bonifacius audito tumultuantis turbæ impetu, primo quidem ad ſpiritalis præſidij aſylum confugit ſanctorum reliquias, quas ſemper ſecum circunferre ſolebat, arripiens: deinde accitis ad ſe clericis, è tentorio proceſsit, famuloſque ad reſiſtendum paratos compeſcuit, dicens: Nolite, queſo, pugnare filij mei: nolite aduerſarijs bellum inferre, quando ſacræ ſcripturæ uerbis docemur, non ſolum malum pro malo reddere, ſed etiam pro malis bona exhibere. Iamdiu optatus adeſt dies: iam tempus illud aduenit, quo de laborioſa ſeculi huius ærumna ad æternæ beatitudinis gaudia inuitamur. Cur ergo tantam gratiam, tantam gloriam à nobis excludere uultis? Imò uerò confortamini in Domino, & oblata cęleſtis gratiæ munera gratis animis nos excipere, patimini. Sperate in Domino, & ille nos à periculis omnibus eripiet. His & id genus alijs ſermonibus compeſcuit miniſtros ab armis hoſtibus inferendis. Deinde etiam Clericos cuiuſque ordinis patria ac libera uoce adhortās, Fratres chariſsimi inquit, ſi qua diuini cura amoris, ſi qua apud uos mearum admonitionum reſidet memoria, hac hora iam declarate, in animum reuocantes illa uerba Saluatoris: Nolite timere eos, qui corpus occidūt, animam autem non poſſunt occidere. Spei ueſtræ anchoram in Deo defigite, qui poſt uitam hanc momentaneam perpetuæ ſalutis brauium uobis rependens, ad ciuium ſupernorum conſortium uos perducet. Nolite, obſecro diuturna laudatarum mentium prælia in hoc temporis puncto amittere: nolite improbis gentilium blandimentis & adulationibus eneruari, ſed præſentiſsimum hoc mortis diſcrimen, quod nobis impendet, pro illius amore, qui noſtra cauſa paſſus eſt, conſtanter & uiriliter perferte, ut cum illo æternum gaudere poſsitis.

S. Sacramentū Confirmationis.

Nota de ſacris reliquijs.

Rom. 12.

1. Pet. 3.

Matt. 10.

Necdum uerò ſanctus, Epiſcopus huius ſalutiferæ exhortationis uerba abſoluerat, cum ecce furens illa paganorum turba, cum gladiis & omnis generis infeſta armatura in eos irruit, cruentibusque manibus barbara quadam feritate eos trucidat. Inde ad tentoria eorum properant, & tum libros, tum ſacrarum reliquiarum capſulas ſecum auferunt, arbitrantes ſe magnos in eis argenti & auri theſauros reperturos. Mox ad naues aduolant, alimenta omnia exportant, & cum aliquid uini illic reperiſſent, hilariter inde potirant. Poſtea inter ſe tractant de diuidendo inter ipſos theſauro illo, quem ſe inueniſſe falſo exiſtimabant. Cumque longa diſceptatione nihil inter ſe pacifice poſſent conſtituere, repente inter eos immanis extitit diſcordia, quæ euſque proceſsit, ut eodem furore, eadem ueſania, ijſdem armis, quibus ſanctos martyres ſuæ ſalutis miniſtros, iugularant, mutuo ſe conficerent. Ea cæde peracta, qui ex ijs ſuperant, iterum ſpe pecuniarum incitati, ad thecas illas properant, ijsque confractis, pro auro & argento codices & diuinæ doctrinæ chartas inueniunt. Tum furore & amētia perciti, codices illos partim per campi planitiem, partim per paludes diſpergunt, partim in loca incongrua abijciunt. Qui tamen beneficio Dei ut cuius eſſet meriti uir ſanctus, innoteſceret, poſt longa temporis ſpatia illæſi & inuiolati reperti ſunt, & ad eccleſias, in quibus hodieque manent, à ſingulis eorum inuentoribus reportati. In ijs autem repertus eſt ſancti Euangelij codex, quem uir beatus pro ſanctitate ſua iugiter apud ſe ferre conſueuerat: qui licet enſe acuto, ut etiamnum uidere licet, per medium ſectus ſit, nulla tamē litera ea ſectione abolita eſt. Eum librum fertur ſanctus Epiſcopus tum, cum in eius caput enſis uibraretur, ſicario obieciſſe, uel pro tuendo capite, ut tali in periculo fieri ſolet, uel pro ſpiritali clypeo. Et eſt ſanè illuſtre miraculū, quo & Dei uirtus & beati uiri ſanctitas declaratur, in ſecto libro nullius literæ abolitionem uideri.

S. Bonifacius cū ſuis trucidatur.

Codex S. Euāgelij.

Fruſtrati autem ſpe ſua carnifices illi domum triſtes abierunt. Vbi autem uicini Chriſtiani cā ſanctorum

rum

rum uirorum necem percepere terras latronũ illorũ armata manu inuaſerunt: & cum ſe ad repugnandum homines impij compararent, ſed tanti ſceleris conſcientia preſsi, nihil poſſent, in fugam acti à Chriſtianis interfecti ſunt. Cumque res illorum diripuiſſent Chriſtiani, ad ſua reuerſi ſunt. Ita qui ſalutis ſuæ miniſtros trucidare non ſunt ueriti, duplici cõtritione contriti ſunt, corporis in hac uita, animarum apud inferos.

Non diu poſt Traiectenſis eccleſiæ clerici corpus S. Bonifacij Traiectum deportarunt, & cum multa ueneratione tumularũt. Id poſtquàm reſciuis S. Lullus conuocatis permultis tam clericis quam laicis, uenerabilibus uiris, indicauit eis necẽ S. Bonifacij & quẽadmodum Traiecti humatus ſit, ſimul etiam exponẽs eis, quo in loco ſe adhuc uiuens iuſſeris ſepeliri, petijt ut ad eius exequendam uoluntatem ipſi uelint adiumento eſſe. Permultis autem ſeſe ad eam rem promptiſsimos offerentibus, elegit ex eis magis idoneos, miſitq; partim nauibus, partim equis ſubuectos, qui ſancti uiri corpus à Traiectenſibus repeterent. Sed cũ Traiectenſes illorum cognito aduentu ſeſe illis opponerent, nec tamen tantæ multitudini ſe pares eſſe uiderent, proteſtati ſunt, a Pipino rege iuſſum eſſe ne corpus S. Bonifacij inde tolleretur. Quod cum legati commentitium putarent, totis uiribus id aggreſsi ſunt ad effectum perducere, cuius cauſa eò uenerant, uirtute diuina eos confirmante, ut ſui uoti compotes fierent. Interim de corpore ſacro utrinque illis contẽdentibus, campana eccleſiæ, nullo mouente, inſonuit. Quod audientes incolæ, qui ad pugnam ſe parauerãt nutu diuino perterriti, ſancti uiri corpus petentibus reddendum cenſuerunt. Atque ita uenerabiles illi legati ſacrum corpus honorificè & ſine remigantiũ labore tricesimo ab obitu eius die Mogũtiã attulerũt: ad quem diem, perindeac ſi huic rei præſtitutus fuiſſet multi utriuſque ſexus etiam procul degentes, confluxerant eo animo, ut legatos expectarent, uel occurrerent uenientibus, nihil comperti habentes de ſancti corporis aduentu. Pariter etiam è regia cohorte aduenit uenerandus præſul Lullus, licet ignoraret reuertiſſe ſuos cum ſacro pignore. Factum eſt hoc diuinæ prouidentiæ diſpenſatione, ut pariter conuenientes illi, quibus amiſsio tãti patris & doctoris magnũ mœrorem attulerat, communi quoque lætitia perfunderentur, quod eum perpetuum apud Deum patronum eſſent habituri. Tanti igitur theſauri pignore accepto, permulti Moguntinenſes cenſebant illic humandum eſſe, ubi uir ſanctus Epiſcopum egiſſet. Aiebant id ius eſſe omnium eccleſiarum, ut apud ſedem ſuam cõdantur antiſtites. Et quidẽ uſqueadeo iſthuc affirmantium ſententia præualuit, ut propemodum etiam S. Lullus ipſis conſentire uideretur. Sed cuidã uenerabili Diacono Otberto S. Bonifacius per uiſum apparens, ait: Dic Epiſcopo Lullo, ut ſine ulla hæſitatione corpus meum ad monaſterium meũ traſferat. Multis autem huic uiſioni fidem non commodantibus, Lullus Epiſcopus ad ſanctorum reliquias uoluit Otbertum iurare, ſe non niſi uera loqui. Quod cũ ille incunctanter feciſſet, omnes mox in eam iere ſententiam, ut ad monaſterium transferetur. Itaque alij naues adducebant quibus ſacrum corpus ueheretur, alij ſanctum funus litania, pſalmodia, aliiſquè ſacris carminibus & canticis proſequebantur. Atque aliis recedentibus, alij ex uicinis locis ſuccedebant, lætantes ſe illius ſacro corpori poſſe exhibere comites, quẽ non dubitarẽt apud Dñm ipſis ſuffragari. Quæ uerò lætitia & animi compunctio de tanti uiri patrocinio permultis oboſta ſit, nos pro dignitate ſcripto complecti non ualemus. Et certe aliquot locis, ubi cum

Corpus S. Bonifacij deportatur Moguntiam.

Vide priſcorũ Germanorũ deuotionẽ

ſancto corpore uel pernoctaſſent, uel meridie fuiſſent poſtea eccleſias in eius honorem ædificarunt. Itaque cum tali celebritate & gaudio perductus eſt in Fuldẽſe monaſterium, ubi uir ſanctus ſæpe optauerat ſepeliri, & ut id fieret, non ſemel beato Lullo mandarat. Atque ille preces eius modis omnibus exequi contẽdens, ea, qua par erat, ueneratione ſacrum quidẽ corpus eius terræ mandauit, animam uerò cęleſtibus ſociandã gaudiis multis precibus cõmendauit. Ad eius autem tumulum, per merita eius multa congrua fide petentibus obtingunt beneficia utriuſque hominis: interioris quidem, dum ſuorum peccatorum ueniam obtinent: exterioris autem, dum ſe ſentiunt à morbis liberari. Si uerò contingat ea beneficia illic non impetrari, non id imputandum eſt uel diuinæ inclementiæ, uel inefficaci apud Deum S. Bonifacij patrocinio ſed ijs potius, qui propter ſuam incredulitatem non merentur exaudiri: ſicut etiam de Domino Chriſto ſacrum teſtatur Euangelium, quod non fecerit uirtutes multas in patria ſua propter incredulitatem illorum. Quanquam etiam ceſſans interdum miracula tum ob cultus diuini neglectum, tum ob incorrigibilem malitiam habitatorũ: tũ etiam quòd pro exhibitis miraculis non ſolum Deo & ſanctis eius debitæ laudes & grates non agantur, ſed nec memoriæ commendentur. Vixit in Epiſcopatu S. Bonifacius annos trigintaſex, menſes ſex, & dies totidem. Paſſus uerò eſt cum ſociis ſuis Nonis Iunij, Anno peregrinationis ſuæ quadrageſimo, incarnationis autem Dominicæ ſeptingenteſimo quinquageſimoquinto, regnãte eodem Domino: cui laus & gloria per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

S. Bonifacius Fuldã transfertur.

Matt. 11.

VITA S. GVDVVALI ARCHIepiſcopi & Confeſſoris, quam quidam, ſupreſſo nomine ſuo, tribus libellis conſcripſit ante annos plus minus quingentos.

Puto enim eam eſſe quæ citatur in uita S. Bertulphi Abbatis, cap. 27 quam lector offendet Tomo 1 die 5. Februarij iuſſu Abbatis Folcardi elucubratam. Vitandæ autem prolixitatis cauſa, hanc S. Guduuali uitam F. Laurentius Surius ſcripſit compræhenſius, ſalua hiſtoriæ & ueritate & integritate, & totam uno libello complectens. Nam author res non adeo multas multis uerbis proſequitur.

SAnctus Guduualus in Britannia ortus eſt. Parentes & cognatos habuit generis nobilitate inſignes. Eo autem naſcente, diuinæ iuſtitiæ ſeueritudo in elemẽtiã mutata eſt, ceſſauitque gladius, fames & peſtis, quæ eã gẽtẽ afflixerãt, ut quaſi pacis quẽdã filiũ Britãniæ editũ, ea rerũ mutatio prænunciare uideretur. Ablutus inde ſacro baptiſmate eſt, & cũ ętatis ꝓgreſſu creuit in eo gratia Spiritus ſacti, creuit ẽt paulatim ſciẽtia & cognitio cęleſtium doctrinarũ Vbi autẽ ad uiriles ꝓuenit annos, cũ ita de eo ſentirẽt plerique oẽs, domus Dei illum egregiã futurum eſſe columnam, Leuita & ſacerdos ordinatus eſt. Tum uerò cępit prodere ſapientiæ à teneris annis acquiſitæ theſauros, ſtudere lucris immortalis regis ſui, & humana ſcientia & diuina ſapientia alios imbuere, ex inexhauſto Euãgelici fontis abyſſo ſitientibus hauſtus

Iunij 6.

Patria S. Guduuali

Iniciatur ſacerdotio.

ſalutis ſuppeditare. Atque hac ratione quoſdam ita ueri ſolis radijs inflammauit, ut ipſi quoque aliis & illuſtrandis & inflāmandis idonei, facti ſint.

Promouetur in Epiſcopū.

Reddit autem præpotens Deus uicem tam præclaris eius ſtudiis, cumque ad principatum Eccleſiaſticum promouit. Factus igitur Epiſcopus quo altius in populo Dei caput extulit, eo latius de ſe ſparſit ſanctæ conuerſationis odorem, & quandiu quidem ſacerdotio functus eſt, opus gratiæ ſuæ per illum magnificè declarauit ſpiritus ſanctus, omni clero populoque lætante. Erat autem illi amplum patrimonium, ſed ille faſtidiens opes & copias omnes labentis uitæ, quicquid habuit facultarū, Eccleſię Chriſti elargitus eſt. Cernens etiam cura paſtorali ceu catenis quibuſdam ſeculo ſe illigari, cum primum potuit, illa ſe penitus expediuit. Itaque ſummo in primis paſtori, & deinde idoneo ſubſtituto ſucceſſuri eccleſiam commendans, ſuæ diœceſis quoddam monaſterium petiit, uitam illic monaſticam, immo angelicam uiuēs: uacānsque quieti & diuinarum rerum contemplationi, ſperabat breui fore, ut locus uotis ipſius opportunus, diuinitus ſibi reuelaretur. Interim cœpit etiam miraculis coruſcare. Accidit, ut cum die quodam in eo monaſterio cęleſtia ſuo more tractaret, repente latronū funeſta manus irrueret, & barbarica feritate res monaſterij diripere conaretur. Vbi id uiro Dei innotuit ad rogādum Dominum ſe contulit, humi proſtratus. Iam aduocabant, quibus ea officio id incumbebat, ad quos huius rei fama peruenerat, ut illorum nefarios conatus retardarent & comprimerent, ſed ultio diuina illos anteuertit. Magno enim terrore correpti prædones illi, in pedes ſe conijciunt, unusque ex illis fratrem ſuum iugulat: mox furore perciti, ita ſe mutua cæde conficiunt, ut ne unus quidem ſuperfuerit.

Abdicat ſe epiſcopatu & petit monaſterium.

Vltio diuina in prædones.

Erat autem monaſterio illi propinquum mare, in cuius ſinu rupem uaſtam extare uidit uir sāctus, quæ cuiuſdam inſulæ habitabilis ſpeciem præferret. Cingebatur quidem undique mari, ſed tumeſcentibus eius fluctibus nequaquam obruebatur. Ea conſpecta uir Dei gratias agit Chriſto, & locum ſuis uotis reſpondentem, ſibi obtigiſſe gratulatur. Itaque ſperans ſe illic ſecretius uni Deo uacaturum, & beatorum ſpirituum iucundiſsimam familiaritatem promeriturū Crucis ſigno ſe communiens, uno tantum comite cōtentus, eo ſe confert, & inſtar antiquorum eremitarū anguſtam ſibi in ipſa rupe domicilium excindit.

Viuit ſolitarius.

Fratres uerò monaſterij, quos iam ſalutari inſtitutione imbuerat, eius abſentiam non ferentes, ubique eum inquirunt pia ſollicitudine. Tandem repertum in foramine petræ, imò in Petra illa, quæ Chriſtus eſt, ſtudent etiam ipſi eius ſanctam ſimplicitatem & niuificam mortificationem hilariter imitari. Preſsi autē loci anguſtia, ferreis inſtrumentis aliquot ibi effecere habitacula quæ ſolis Chriſti ſeruis ſufficerent.

1. Cor. 10.

Non longe uerò aberat ſeceſſus quidam in quem mare cum certis horis naturali feruore exæſtuans, tū incertis ui quadam concitatum, magno impetu ferebatur, excidium ſedibus illis minitans. Ea res uirum ſanctum non mediocriter anxium habebat, & cum nulla humanitus tanto malo remedia poſſent apponi oculos ad cęlum ſuſtollens, diuina miſericordiæ uiſcera precibus pulſabat. Nec diſtulit pius Dominus admirabili quadam ratione præſens periculum amouere. Commouet piſces maris, & machinam magni roboris diuinitus præparatam, per ſpumantes pelagi fluctus ad illum ſeceſſum apportant, cuius obiectu & impetus omnis inſanientis maris repreſſus eſt, & uir ſanctus periculo omni liberatus. Manet hoc præſidium in huno uſque diem creatura ſuo creatori obſecundante.

Nota miraculum.

Erat etiam aliud eius rupis incommodum, nempe quod prę aquæ penuria ſerui Dei ſiti afflictarentur. Sed dum caro deficit, fides proficit: proficiente fide, mens ſurſum erigitur. Ita & ſanctus Guduualus hac moleſtia ſentiens fratres affici, rurſus ad precandum Dominum ſe recipit: precantem mox proſequitur larga benedictio, ex rupe erumpunt aquæ, ut olim è petra in deſerto, quæ diſtillantes ſæpe cadendo excauāt ſaxum & locū inſtar dolij efficiunt laticis capacem, ſicque ſalubri illo potu ſerui Dei ſitim facile depellūt. Itaque rupes quondam ſolitudine horrida, iā domus orationis, monachorum domicilium efficitur: ubi ſolennes agebantur excubiæ & cœleſtia concrepabant oracula in laudem Dei. Et ut uetuſtiora geſtorū eius exemplaria habent, diſcipulos ad centum octoginta octo illic uir ſanctus collegit: cui ſanctæ multitudini cum loci anguſtia ægre ſufficeret, uir beatus cū Deo tractans, & mirabilem erga illum fiduciam concipiēs nō p̄miſſa, ut ſolebat, prece, ſed magna Dei fretus potentia, cum mare ſuo more recedens, uaſta illic arenarum ſpatia retecta relinqueret, omnis more impariēs acceſsit propere, & uirga, quam manu geſtabat, certa arenis ueſtigia imprimens, in Chriſti nomine præcipit undis, ne illa unquam tranſgrederentur. Vidiſſes ad eas uoces ſancti uiri indomabile pelagus miteſcere, ſuos cohibere impetus, tumores remittere. Et certe in hunc uſque diem leges ſibi præfixas mare tranſgredi non audet. Patet hinc, etiam noſtris tēporibus ueteris legis miracula non deeſſe. Moyſes diuiſit mare: noſter Guduualus frenos illi iniecit.

Exod. 17. Nu. 20

180. monachi apud S. Guduualum

Exo. 14.

Solebat uir ſanctus Miſſas aſsidue celebrare. Quāta autem puritate ſe tanto miniſterio præpararet, diuinitus reuelatum eſt. Ieiuniis, uigilijs, precibus præmiſsis, cum ſacra altari uirginitatis byſſo & charitatis purpura adſtaret indutus, atque ad cœleſtia ſuſpenſus, cęli aperti ſunt, & uiſio mirabilis ei exhibita eſt. Deſcendunt ad eum ſancti angeli, adſtant conſolationis gratia ſacrificanti, tremendis interſunt myſterijs, una cum illo laudes depromunt Deo cum ingenti reuerentia. Ille ceu ſplendida lucis columna ſtat ſancta ſanctorum tractans, agnum Dei immolans: iunguntur cæleſtia terrenis, terrena cæleſtibus, mortalibus immortales; pro tanta gratia, diuinitus mortalibus collata, immortales gratulantur.

Sacrificanti apparēt angeli.

His & id genus aliis à Deo effectus beneficijs, uir ſanctus magis ac magis ferueſcebat ſpiritu: cupiens ſe illis gratum exhibere. Iam mundo & omnibus, quæ hic mundus offerre poteſt amicis ſuis ualefecerat, plaeque mundo crucifixus erat, atque adeo etiam animam ſuam perfecte oderat. Nec tamen his contentus ſemper perfectiora meditabatur. Itaque communicato cum fratribus conſilio, ex illa inſula peregre cōſtituit proficiſci. Interim ſeptem apparantur nauigia: quæ cum omnibus fratribus ingreſſus, dat ſe itineri. Inter nauigandum exit ipſe è naui, calcat pedibus fluctus maris, & Chriſti dextera, quæ olim petrū Apoſtolum, ne mergeretur, erexit, ſuſtentatus, non ſolum toto corpore incolumi, ſed etiam ueſtibus ſiccis graditur in undis multa alacritate perfuſus. Audita ibi uox eſt Domini (ſicut teſtantur fratres qui huic rei interfuere) ita eum confirmantis: Conſtans eſto Guduuale meus: conſtans eſto electe meus, ne uerearis. tecum ego ſum Deus tuus. Inter hæc ille Horis, Chriſti & Apoſtolorū eius authoritate (ſic enim author habet) inſtitutis, preces Deo perſoluturus, laudeſque & gratiarum actiones oblaturus, cum dixiſſet more Eccleſiaſtico, Deus in adiutorium meum intende, angeli ſubiunxerunt, Domine ad adiuuandum me feſtina: & ita totum officium alternis uicibus cū uiro

Ambulat miro modo in mari Matt. 14.

Horæ canonicæ à quo inſtituta.

uiro Dei expleuere. Denique proſpero curſu omnis ille Domini exercitus ad terras delatus eſt.

Egreſsi porrò è nauibus, magoa indigenarum homanitate excepti ſunt. Iam fama ſancti uiri per omneoi illam regionem diffundebatur. Ille uerò locum ædificando monaſterio aptum non ſine difficultate inquirit, nec tamen illa difficultate ab ſpe ſua deduci tur, qnippe quem ſuperiora Dei beneficia non ſinerent animo uacillare. Dum igitur per deſerta & inacceſſa loca locum opportunum inueſtigat, in agellum quendam incidit, non ſatis quidem ipſius propoſito congruum, ſed qui tamen aduenis ad neceſsitatem ſufficere poſſe uideretur. Ibi ergo labori ſe accingũt, ſed fruſtra. Eorum uero labores miſeratus Deus, eos conſolatus eſt. Cum enim die quodam Nonæ horæ preces feſtiua laude perſoluerent, quidam uir præpoſitus regionis illius multo ſtipatus milite ſuperuenit eoſque gaudio & ſtupore plenus reuerenter acceſsit. Cernens autem uirum Dei Guduualum in medio illorum ceu angelum Dei ſtantem, pſallentem, & ad ſingulos uerſus genua flectentem, corde compunctus: ſubmiſſo capite, tertiò eum adorauit, accedenſque cum tremore & reuerentia, benedictionem illius expetiit. Ea percepta, ſic ei locutus eſt: Patriam tuam, inclyte athleta Dei, ego noui, nec me fugit generis tui ſpectata nobilitas: gratulor etiam tibi hunc pro Chriſto ſuſceptum uoluntaria peregrinationis laborem: ſed quando hic locus nec monaſtico inſtituto, nec tantæ fratrum multitudini commodus eſt, fac quod tibi per me conſulit Deus. Eſt non ualde procul locus alius, quem ſi uelis excolere, laboris tui optato fructu perfrueris. Sed eas prius cum aliquod fratribus exploratum: ubi eum proprius inſpexeris, non dubito gratiſſimum fore. His auditis, uir ſanctus prorumpit in laudes Chriſti: deinde ducem itineris ſequens uirum, quem diximus, abit uiſurus locum. Eius autem cum amœnitate, tum commoditate lætatus, poſt gratias Chriſto dictas, complexus eſt locum, ſuæque habitationi planè deſtinauit. Mittitur inde ad fratres, ut eo omnes ſeſe conferant. Poſtquam illi aduenere, perpetuas illic ſedes figere conſtituunt, & monaſterium conſtruere feſtinant. Ita locus agreſtis & ferarum cubilia, mutantur in domum orationis & diuinæ contemplationis domicilia. Fratres inſtar apum ſedularum, diuinis ferment ſtudijs.

Exruit monaſteriũ.

Porrò beatus Guduualus inſtar animaliũ, quæ ſcriptura ante & retro oculos habuiſſe commemorat, & præſentia & futura penſitans, ſecum cogitare & cum alijs tractare cœpit, num locus ille tam amœnus certum aliquem haberet poſſeſſorem. Dictumque eſt illi, Meuorum quendam, Chriſtianæ religionis cultorem, illic paternas habuiſſe ſedes, ſed indigenarum id non ferentium infeſtatione compulſum repetere natiuum ſolum, ſicque Corminiam pacis ſtudio ſe ſuamque domum tranſtuliſſe. Tum uerò B. Guduualus dixit: Sic ſe res habet, fratres mei, etiam atque etiam uidendum nobis eſt, quid agere nos conueniat. Cum enim in cæteris, tum præſertim eiuſmodi in negocio, quæ ſancta & iuſta ſine ſectari oportet. Non enim debemus ita nos comparare, ut charitas proximi p nos uiolata eſſe uideatur. Itaq; fiat qđ dictat ratio, & ad fundi huius dominum legati mittantur, qui eum amice hac de re appellent. Spero enim in Domino, ſua illum gratia permoturum pectus Meuori, ut tam pro ſuæ animæ ſalute, quam pro noſtra utilitate locum hunc nobis largiri haud difficulter uelit. Mittamus quatuor ad eum fratres, qui hoc negociũ prudenter & bona fide expediant. Aſſenſere illi fratres omnes, & electi ſunt quatuor, qui mitterentur. Tandemque poſt longa itineris emenſa ſpatia, Corminiã illi ueniunt, illuſtrem Meuorum adeunt, ſalutem dicunt, legationis ſuæ ſummam explicant: aiunt patrẽ Guduualum in eius fines ingreſſum, nõ ut uiolentum inuaſorem, ſed quod ſperaret in Chriſti ius ipſo concedente tranſituros. Iam ſedes tuas, inquiunt, Chriſtus hæreditauit, iam illic templum ſuo cultui prouidit, ſuos illic milites collegit.

Apoc. 4.

Hæc ubi illuſtris Meuorus audiuit, magnas Deo gratias egit, quod nec publica authoritate, nec inimicorum uiolentia eius præclara hæreditas eſſet occupata: ſed quod Chriſtus potiùs eam ſibi dedicaſſet. Deinde fratres hoſpitio accepit, omnemque eis humanitatem impendit. Nec mercede caruit ea hoſpitalis benignitas, & benigna hoſpitalitas. Iam nouem annis cum uxore ita uixerat, ut matrimonij quidem ea, quæ decet coniuges, inter ſe beneuolentia & charitate eſſent coniuncti, ſed cubiculis diſiuncti. Erant uero ambo ſenes, nec eis ulla ex coniugio proles obtigerat. Hoſpites, ea re cognita, non immemores inſignium operum, quæ per S. Guduualum fecerat Dominus antequã irẽt cubitum; hunc in modum illos ſecreto compellant: Scimus à Domino directum eſſe iter noſtrum, & meritis patris noſtri cœleſti benedictione uos perfruituros. Noſtris igitur parete conſilijs, & hac nocte caſtum uos cubile pariter excipiat. Nos meritis patris noſtri preces noſtras iungemus, & bene ſperamus in miſericordia Dei; charæ prolis uobis munus ad futurum. Primo quidem illi opponunt ſenio graues annos, tandem tamen acquieſcunt. Et ecce intempeſtæ noctis ſilentio S. Guduualus in viſione adſtat matronæ illi, indicatque ei naſciturum ex ipſa filium. Iubet autem, ut Simeonis ei nomen imponat, & ipſi illum tradat educãdum, in diuino ſeruitio perманſurum. Mane proficiſci uolẽtibus ſeruis Dei, qui hæc prædixerant, occurrit matrona, gratias agit, uiſionem exponit. Occurrit etiam Meuorus, Deumque benedicens, ſpondet ſe filium, poſtquam natus fuerit cum omni hæreditate Deo & beato Guduualo ratis legibus oblaturum. His ita geſtis, fratres ad ſuum monaſterium proficiſcũtur, S. Guduualo ordine omnia referunt, & cum eo pariter benedicunt Deum & matrona quidem illa filium quidem illa filium peperit, Simeonemque dici uoluit.

S. Guduualus in ſpiritu apparet matronæ.

Aliquot inde euolutis annis, memor beatus Guduualus ſponſionis Meuori, legatos ad eũ denuò mittit qui in ipſo itinere per uaſtiſsimã ambulãtes ſyluã, ab impruiſo incidũt in latrones: qui in illos mox irruũt, prædã opimã ex illis capiti ſibi fruſtra pollicẽtes. Nã fratres imperterriti cœpto pergũt itinere, & pſalmos, hymnoſq; Deo offerẽtes, illius opem p Guduuali patris merita implorant. Et ecce teterrimi illi nebulones, tãq; ui quadã retro repulſi, fuga dilabũtur, ſimulque oculorũ lumẽ amittũt, frõtibus in arbores oppoſitas impingũt, & quadam amentia laborãtes, inconditos clamores edũt. Poterat ea res eis certum ſecire interitum, ſed fratres malum pro bono rependere uolentes, pro illis Chriſtum rogant, & ſic ſedentes ad ſanitatem: cumque Deo uotum nuncupaſſent, etiam amiſſum illis lumen redditum eſt. Fratres autem tandem ueniunt Dorminiam, admonentque Meuorum & eius coniugem uotis quod Deo præſtiterant: Illi eos lauto accipiunt conuiuio, Simeon paruulus in medio ſtatuitur, Chriſto laudes grateſque aguntur. Proxima luce Meuorus cum illis proficiſcitur, iturus ad patrem Guduualum, ſicut impridem optarat. Ecce autem nubes ſubito denſantur, cœlum omne nigreſcit, horrida imminet tempeſtas, imbres iam iamque ruituri ab aere timentur. Sed fratres à ſuo magiſtro edocti in rebus aduerſis clamare ad Dominum, & de eius miſericordia bene ſperare, tertio in genua

Latrones fugã uertuntur & excæcantur.

Inſigne miraculum.

ſe ſubmittunt, preces fundunt, ſacroſanctam Trinitatem, ut per merita S. Guduuali ſibi opituletur, orãt. Iam cum impetu è cœlo labebantur imbres, & omnia circunquaque inundabãt, ſolos hos Dei famulos publica gradientes uia non fuere auſi attingere, donec ad uenerandi patris ſui præſentiam uenirent. Ad quẽ ſane illuſtris Meuorus reuerenter accedẽs, Chriſtum in illo manentem humi proſtratus adorat. Ille uerò officioſiſsimè eum excipiens, diu optatam benedictionem & allocutionem ei impertit. Inter hæc Guduualus pius pater Meuorum haud aliter atque angelum hoſpitio exceptum amplectitur: Meuorus in Guduualo Chriſtum oeneratur, Simeonem filiũ ſuum, bonæ indolis puerum offert Chriſto, coram teſtibus omnem eius hæreditatem ſimul illi tranſcribens. Poterat tunc dicere Meuorus Domino: Tu es ſpes mea, portio mea in terra uiuentium. Tu ea, qui reſtitues hæreditatem meam mihi. Chriſtus enim in terra uiuentium illorum fit hæreditas, qui in hac terra morientium illum uolunt habere hæredem.

Pſ. 141
Pſ. 15.

Confirmatus eſt autem regius ille fiſcus eccleſiæ quam in ſua peregrinatione hic inclytus Põtifex, præclarus eremita & cœnobitarum dux egregius fundauit, in qua etiam uſque ad ſupremum uitæ diem Deo ſeruire decreuit. Vbi ſane degens, magna de ſe præbuit uirtutum exempla præſentibus, odorem ſuauiſſimum ſanctæ extimationis & ſame abſẽtibus. Quis uerò explicet, quantus fuerit coram Deo in ipſis animi ſui penetralibus? Totus flagrabat diuini amoris igne, quo ſe intus ceu pingue quoddam & medullatum ſacrificium cremabat Deo.

Cum iam autem fere abſoluiſſet ſtructuram templi, Dei & multorum auxilio fretus, nõ deerat ſatan: ſed præſentiens quæ illic damna eſſet accepturus, ad ſuas redit malignitatis artes, dat operam, poſsit ut ſanctum impedire opus. Inter hæc unum ex artificibus è pinna templi agit præcipitem: qui miſere contritus, animam exhalauit. At ſocij tanto eius incommodo afflicti, ad ſanctum uirum accurrunt. Properat uir Dei, ſed ille prius abijt è uita, quam poſſet ad eũ peruenire. Tum uerò oratorium ingreſſus, Domino preces coram altari fundit. Inde redit ad hominẽ extinctũ, iubet circunſtantes omnes abſcedere, incũbit pronus ſuper cadauer, alterũ Eliſæum exhibens. Redit anima in corpus, & homo in priſtinum ſtatũ reſtituitur. Viuum illum ſanctus pater nec ulla uulnerum ueſtigia retinentem ſocijs reddit. Soluuntur præ gaudio & admiratione in lachrymas oculi omnium, qui huic ſpectaculo intererant, & ad pedes uiri Dei aduoluti, magnas edunt uoces in cęlum, ita dicentes: Verè ſanctus Dei es, uere amicus Dei es. Hoc loco author hanc ad S. Guduualum precatiunculam ſubiũgit: Per hanc tantã gratiam, qua beatiſsime pater Goduuale animam reuocaſti in mẽbra defuncti, ampliori gratia reuoca, quæſumus, animas diabolica captiuitate abductas. Vitæ morientes, Chriſto uiuifica, & morti uiuentes, mũdo mortifica per eum qui uera eſt animarum uita, & uiuens permanet in ſecula.

4. Re. 4
Excitat mortuum.

Proficiente deinde monaſticæ ſanctionis ordine, patrum authoritate & beati Guduuali diſpoſitione conſtituto, neceſſarij quidem uſus ratio poſtulare uidebatur, ut hora nona, peractis ſacramentorum Chriſti ſolennijs, fratres cibo corpora reficerent. At ſanctus pater productiori inedia Chriſto ſe uictimã exhibens, illis edentibus, in oratorio precibus uacabat. Eadem autem hora fur quidam hortum monaſterij ingredi, herbasque inde exportare ſolebat Frater, cuius curæ is hortus commendatus erat, quotidiana laboris ſui diſpẽdia ferebat æquo animo ſperans ſe hominem nequam ſua patientia in uiam reuocaturum.

Eius abſtinẽtia.

Sed illo in dies peiora moliente, ad patrem Guduualum refert. Ille uero, ut erat mitiſsimus, Niſi hunc, inquit, ſumma compelleret neceſsitas, nequaquam hoc ſe ſcelere obſtringeret. Sed ſuſtine uſque in craſtinum, & gloriam Dei miraberis. Altera die redit fur ad ſua ſtudia, ſed diuinitus tandẽ proditur omnibus. Apparuit enim illi perſona terribilis, ſacerdotij dignitate uenerabilis, atque inter aſpera obiurgationis uerba paſtorali uirga ſiue pedo cædit improbum. At ille propè amens effectus, dum fugæ præſidium captare uult, immani uociferatione ſe potius prodit: dumq; ſepem tranſilire conatur, tanquam inuiſibili retentus catena, ſeſe loco mouere non poteſt. Fratres tanto clamore permoti, accurrunt ad hortũ, & re perſpecta, Deum mirabilem prædicant. Tãdẽ uenerabilis Pater Guduualus cũ grauitate quadam eo accedens, & hominẽ miſerum contẽplans, Oportet nos, inquit, chariſsimi, huius erroribus compati. Frater enim noſter eſt in Chriſto Oportet pro illo deprecari Dominum ut utriuſque hominis ei ſalutem reſtituat. Vt autem miſer ille ſanctum uirum audiuit loquentem, uultus eius gloriam non ferens, exãguis in terram collapſus eſt Fratribus autem orantibus, uir Dei manum extẽdens, Dominus, inquit, erigit eliſos: Dominus ſoluit compeditos. Ad quas uoces ille continuo ſurrexit incolumis, & omnes hæc uidentes atque audientes, ad Dei celebrandam gloriam inuitauit.

Fur miraquadã ratione diuinitus caſtigatur.

Pſalm. 145.

Mulier quędam fidelis filium habuit annos natum decem, ab ipſo primo ortu mutum. Hæc fide plena acceſsit ad uirum Dei, qui tum forte more ſuo cum fratribus de rebus utilibus conferebat, dixitque illi: Homo Dei, ſcio quia quæcunque popoſceris à Deo dabit tibi Deus. En habeo hic filiolum, iam decẽ annis nulla uerba ſonantem: quæſo te, precibus tuis laxentur diuturna uincula, ut erumpat lingua in uocẽ laudis & gratiarum actionis. Reſpondit uir ſanctus: Tu ipſa Deum omnipotentem fideliter ora, qui ſolus poteſt uirtute ſua ſanare filium tuum. Dixit hoc uir ſanctus, non quòd ſe in Chriſti nomine id præſtare poſſe diffideret, qui ſe ſciret maiora feciſſe, ſed quòd ſtudio humilitatis uellet omnem miraculorum ſuorũ gloriam in Deũ authorem refundi. At mulier multo etiam uehementius cœpit inſtare, ut filioli ipſius miſereretur. Cernens igitur uir Dei fidei eius cõſtantiam, digito tetigit linguam pueri, & ille mox in uerba prorupit.

Mutũ puerũ ſanat.

Habebat monaſterium uiri Dei caulas ouium, quibus lupi ualde erant infeſti. Accidit quodam die, ut ex ipſis penè faucibus lupi paſtor ouiculam ereptam, ad pedes ſancti uiri deponeret iam præfocatam. Ille mox ad precandum Dominum conuerſus, prece abſoluta, paſtoralis uirgæ extrema parte tangit ouem, & ipſo contactu reducit ad uitam. Quæ cum ad ſuũ gregem cunctis mirantibus abijſſet, orauit uir ſanctus Dominum, ut lupum illum iuberet ad ſe uenire. Et ecce aduentat lupus domeſtico cane blandior, recentis adhuc prædæ ſanguine infectus, & male ſibi conſcius ad pedes hominis Dei ſe proſternit; tanquam pro maleficio ſatisfacturus. Stupent præſentes omnes, & erectis in cœlum manibus, Deum laude & prædicatione efferũt. Tum uir ſanctus: Recede, inquit, cruẽta beſtia, & deſine eſſe infeſtus ouibus noſtris. Ilico lupus tanquam in ouem mutatus, recedit manſuetus, & qui prius oues diripuerat, iam illis fit præſidio contra lupos & feras belluas, fortiter illas propugnans. Alium etiam lupum uir ſanctus in agro uidit ægerrime incedentem. Miſertus beſtiæ, ſciſcitabatur ex eo alta uoce, quid ipſi mali accidiſſet. Lupus tanquam eius uerba eſſet aſſecutus, ut potuit acceſsit uenerabundus, pedemque ſpina compunctum oſtendens, uidebatur

Ouam mortuã uitæ reſtituit.

Lupus manſueſcit.

Item alius.

tur opem poſcere. Tum uir Dei pedum admonens pedi eius, quo ouem excitarat, ait ad Dominum. Homines & iumenta ſaluabis Domine: & eueſtigiò ſanatus eſt lupus. Iuſſit autem uir Dei, ne ullam deinceps creaturam infeſtaret: uictum ſibi caperet ex fœno & ſiliquis, atque ita ſeruata innocentia, tenderet ad commune mortis debitum perſoluendū. Et certè poſteà permulti teſtati ſunt, ſe belluā ex eo tempore manſuefactam uidiſſe. En obediunt feræ belluæ ſanctis uiris, & homines non modo illis non obediunt, ſed etiā ſuum contemnunt creatorem. Beſtiæ Deū in ſanctis uenerantur: homines & Deum & ſanctos eius deſpiciunt.

Pſ. 35.

Mendici quodam tempore ſtipem petituri, ad ſanctum uirum monaſterium uenere. Motus ille miſericordia, perquirit num quæ eleemoſynarum reliquiæ in monaſterio ſuperſint. Vt Audiuit nihil eſſe reliq, (iam enim uir pius penè omnia elargitus erat) equū agriculturæ deſtinatum, iubet ocyus adduci & dari pauperibus. Illi equum hilariter accipiunt, demiſſo capite gratias agunt. Deinde hoſpitio recepti, humaniſsime tractantur, & ea nocte illic dormiunt. Mane ſurgentes agricolæ, inter ſe conferunt de equo pauperibus dato, & tanto ipſis erepto laboris ſubſidio. Interim uident equum herbam in agro depaſcentem, per omnia illi ſimillimum, quē pridie in pauperibus ſuis Chriſtus acceperat. Itur ad monaſterium, rogantur pauperes, num equum ſibi datum habeant apud ſe. Illi confeſtim equum oſtendunt. Mox tam inſigne miraculum longe lateque diſsipatur, & omnes rei nouitate ſtupent monachi, laici, populus omnis utroque conſpecto equo, tantam utriuſque ſimilitudinē impenſe mirantur. Denique agricolæ equum prioris equi uicarium accipiunt, Deoque gratias agunt pro ſui laboris leuamento.

Equū diuinitus accipit pro equo pauperibus dato.

Poſt hæc aliaq; miraculorum ſigna, quibus uir ſanctus maria nobilitauit, terras ſanctificauit, Eccleſiā Dei illuſtrauit & ſublimauit, optatiſſimum uitæ huius finem Deo reuelante impendere cognouit. Nam cum die quodam ſacroſancti Quadrageſimalis ieiunij, immolata iam in menſa altaris redemptionis noſtræ uictima, ſignum crucifixi Domini noſtri ſupplex uiſitaret, pijſsimamque Chriſti paſsionem & mortē quam ſui mortificatione iam utcunque in ſe expertus erat, & mente coleret, & laudibus celebraret, angelus Domini iucundo adſpectu illi ſe uiſendū obtulit, hortanſque illum ad conſtanter in fortiſsimo uirtutum certamine perſeuerandum, ait breui illum cū palma uictoriæ ſuo regi Chriſto occurſum. Inde cælos, repetens, tantam illic odoris ſuauiſsimi fragrantiam reliquit ut uir Dei & anima & corpore, quod totius ſeptimanæ inedia extenuarat, mire recreatus, in Dei laudes deuote prorumperet. Erat ea quædā prægustatio immortalis illius conuiuij, quod uir beatus ardenter ſuſpirabat: iam magis ac magis æternas ille in ſe concupiſcentias excitabat, Chriſtumque uidendi deſideria acrius incitabat: ipſumq; obitus ſui diē, ad epulas cœleſtes, quas in regno patris ſui prædiues Chriſti benignitas, ipſum diligentibus præparat, inuitatus, feruenti deſiderio expectabat.

Videt Angelum.

Die autem decimo ante obitum ſuum, cum ſacro altari adſtaret cæleſtibus intentus, beatiſsimus Michael Archangelus ei apparuit, & certū tempus ſuæ ex hac luce migrationis indicauit. Adhuc autem illo loquente gloria accreſcit gloriæ, & gratiam cumulat gratia. Adueniunt etiam præclari Apoſtoli Petrus & Paulus cæleſti lumine circundati, confirmant Archāgeli iucundiſſimum nuncium propinquum imminere mortis diem etiam ipſi aſſeuerāt: hortantur ut more ſuo ad illum diem hymnis, precibus, ieiunijs ſeſe præparet. Ita enim, inquiunt coronam regni cæleſtis obtinebis. Eiuſmodi gratiſsimis nuncijs uiro Dei tāquam in ecſtaſim rapto, illi redeunt ad cælos, & templum incredibili odoris ſuauitate complent. Ille uero anima & corpore eo odore optime affectus, preces ardentius fudit ad Deum.

Apparet ei S. Michael.

Itē SS. Petrus & Paulus.

Altero autem die iubet fratres omnes ad ſe uenire recitat illis quæ uidiſſet & audiuiſſet, interim lachrymis ora rigans. Fratres, ijs auditis, de eius quidem gloria exultāt in Domino, ſed tāto patre ſe orbādos impenſius dolēt. At ille iubet eos cohibere lachrymas, gaudere potius, quòd ſciant illum proficiſci ad laborum ſuorum capeſſenda præmia: tum etiam ſuum deceſſum precibus ſuis tueri. Deinde morbo corripitur & cùm ad extrema tenderet, conueniunt ad eum fratres, cantica animæ eius è corpore abituræ congrua depromunt: Gaudebat ille in Domino, & optimis ſermonibus eorum animos inſtruebat: hortabatur, ut mundum hunc contemnerent, & cæleſtis regni deſiderijs feruerent. Cumque diuinis myſterijs iturum ſpiritum roboraſſet, uale ultimū eis dicēs lætus obdormiuit in Domino, uiſaque eſt a fratribus ſanctiſsima anima eius in colūbæ ſpecie ad cælus euolare. Obijt uir ſanctus octauo Idus Iunij, & ad ipſas ſacri corporis reliquias mirifica lux tota nocte reſplenduit, quæ omnes noctis tenebras profligans, cellam illam, ubi corpus ſacrum repoſitum erat, immenſa luce compleuit.

Obdormit in Domino.

Ad ſacrum eius obitum inter cæteros aderat etiam uenerabilis mater eius, aderant & ſorores eius, ſacris uigilijs cum gaudio communicantes. Quæ quidem pio defuncti amore adductæ, in omnes preces deſcendunt, ut liceat ipſis corpus eius ad natale ſolum abſportare. ut illie in Eccleſia ſua honore tanto pontifice digno ſepulturæ mandetur. Principio autē fratres ſe præbent inexorabiles, ſed tandem rem totam diuinæ uoluntati permittentes, ſacrum corpus in loculo reponunt, & plauſtro imponunt. Per uiam omnis generis homines obuiam ſe effundunt, ſacro corpori debita officia impendere geſtientes. Interim ad collem quendam peruenitur, qui ob memorabile miraculum illic tum perpetratum, collis S. Guduuali, ab eius accolis appellatus eſt. In eo colle iumēta, quæ plauſtrū trahebant, adeo obriguere, ut penitus loco mouere ſe non poſſent, cogerētq; ſimul conuentū ſe illum omnem ſecum illic ſubſiſtere. Adhibiti ſunt adhuc duodecim boues, ſed etiam illi hæſere fixis ueſtigijs. Tum ad ſe reuerſi, dixerunt: Cur fruſtrà nitimur contra uoluntatem Dei? Non noſtra de hoc ſacro corpore, ſed Domini uoluntas fiat. Mox communi conſilio iubēt duos indomitos uitulos illo ſacro uehendo oneri deputari, eoſque libere ire, quò illos ducere uiſum ſit diuinæ prouidentiæ. Vituli adducti, alia gradiuntur uia, rectaque tendunt ad inſulam, quam Plet uocant quæ, niſi tamen fallor, ea eſt, in qua ſanctus pontifex ex egregio cœnobita, præclarus anachoreta enituit. Atque ibi non ſine multa multorū admiratione illud ſacrum corpus tumulatum eſt, etiam accedentibus miraculorum ſignis. Nam cæcus quidam caſu feretrū tangens, mox uiſum ſe recepiſſe mirum in modum lætabatur.

Viſum recipit cæcus tactu feretri.

Et hoc quidem in loco glorioſum inclyti præſulis corpus multo tēpore conditū manſit, multis coruſcāa miraculis. Poſtea uero barbaris incurſationibus, cōplures Britāni relictis auitis ſedibus, in exteras regiones diſperſi ſunt: & fratres monaſterij ſupradicti, abſportato ſacro corpore, mare, quod Britanniam à Gallija ſeparat, transfretantes, in Frāciam peruenere: eamq; perluſtrantes cum ſacro pignore unde odores mirifici fundebantur, tandem ad Monaſterioli caſtrum appulerunt.

pulerunt. Sed quia illic non eo, quo par erat, honore afficiebatur, Arnulphus inclytus Marchio, multorũ ſalûri diuinitus deſtinatus, Blandinium illud transferendum curauit. Accerſito enim ad ſe reuerendo Abbate Gerardo, ſpectatæ religionis & induſtriæ uiro, ex authoritate Epiſcopi negotium demandauit. Abbas uerò cum multa fide & tremore magno precioſi corporis theſaurum accipiens una cum reliquijs, nullo precio æſtimandis, egregij confeſſoris Bertulphi, multa Cleri & monachorum frequentia ſtipatus, ad monaſterium beatisſimorum Chriſti Apoſtolorum Petri & Pauli, quod Blandinium appellant, deportauit. Conuenit autem eo utriuſque ſexus populus innumerabilis, manibus plaudens, & Dominum benedicens, quòd Eccleſiam illam precioſisſimis illis gemmis ornaret. Facta eſt hæc translatio. 3. Nonas Decẽbris, Clotario apud Francos ſceptra regni moderante. Atq; ita hoc in loco beatus Guduualus, glorioſus coram Deo in cælis, mirabilis ex Deo in terris, coniunctus præclaro Chriſti ſacerdoti Vuandregiſilo & ſocijs, omniuaria ſemper laude colendis, larga interceſſionum ſuarum impertit ſuffragia, & copioſa miſerationum Chriſti cum fide & deuotione quærẽtibus obtinet beneficia, ipſo largiente, qui in Trinitate & unitate perfecta uiuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum Amen.

Gerardus Abbas Blãdinienſis.

VITA S. NORTBERTI, ARCHIepiſcopi magdeburgenſis, & primi authoris ordinis Pręmonſtratenſis, a quodã eius ęquali fideliter conſcripta. Vtrum autem in ſanctos uir uitæ ſanctisſimæ relatus ſit, necdum compertum habeo. Stylum ſubinde nonnihil elimaui in gratiam Lectoris.

CAP. I.

Iunij 6.

FVit in diebus Hẽrici iunioris Cæſaris Auguſti, Paſchali ſummo Pontifice ſedis Apoſtolicæ regimen adminiſtrante, anno ab incarnatione Domini 1115. uir quidam nomine Nortbertus, natione Teutonicus, municipio Xanctis, quod antiquitus Troia dicebatur, genere de illuſtri proſapia Francorũ & Germanorum ortus, opibus auctus, forma decorus, ac paululum procerus, ætate adultus, inſtructus ſcientia, eloquio excultus, officio clericus, ordine Subdiaconus, uita & moribus pro ætate ſeculari conſuetudine admodum leuis. Nomen patris eius Heribertus, & mr̃is Hadevuigis. Quæ cũ eũ geſtaret in utero, audiuit per ſomniũ dicentem ſibi: Aequo animo eſto Hadevuigis: Archiepiſcopus futurus eſt, quem geſtas in utero. Deinde cum in omnibus ei præſentis uitæ obſecundaret felicitas, inter cætera etiam in magnatũ aulis celebris extitit. Primo quidem in aula domini Friderici Colonienſis Archiepiſcopi: deinde in aula Imperatoris: in hac quidem propter officium clericatus & ſcientiam literarum, in illa uerò propter generoſitatem animi & inſignem urbanitatem: In utraq; autem propter raram affabilitatem & elegantiã morum. Hic clarus, ibi nobilis: ſtrenuus, utrobiq; Dilectus & honoratus non minus à Dominis, quàm à familia vniuerſa: omnibus omnia factus, omnium, inter quos uerſabatur, ſtudijs cõgruebat. Erat enim adſpectu hilaris, uultu ſerenus, ſermone iucundus, conuerſatione placidus conuictu affabilis. In ſuos beneficus, comis erga extraneos. In manu conſilij ſui poſitus, & ante cogitationum ſuarum oculos conſtitutus, nihil ſibi denegans, neq; quicquam intentatum relinquẽs. Tranſglutiens præterita, præſentia deuorans, futura præoccupans. Cuius egregius huius ſeculi & inclytos Babyloniæ colonos, neſciẽs quid ſuper eum diſponeretur in poſterum, & ignarus, quid ſibi craſtinna pareret dies: immo, quod deterius eſt, non curans: religionis & quietis impatiens, inquietudinis autem & impatientiæ ſeruus. Augebant uerò in his omnibus ſpem uotorum eius, & dilatabant deſideria cordis ſecundorum prouentuum temporalia ſucceſsio & aura fauoris humani, plauſu dulcisſimo & homini ſic affecto uoce melliflua acclamantium undique & dicentium: Euge, euge.

Parentes Nortberti.

Eſt celebris apud Principes, & & charus omnibus.

CAP. II.

HIs igitur exagitatus, circunferebatur Nortbertus in medio Babylonis, multiplicibus & tortuoſis anfractibus, per uias difficiles & laborioſas, ſemper uadens & nunquàm rediens, errans & neſciens, uagus & profugus fluctuãs nec ſentiens, periclitans & ſecurus, exhauriens uentum & aucupans uanitatem. Cùm ecce ſubito & ex improuiſo ſermo uelox & manus præpotens imminet dorſo fugitiui, deijciens aſcẽſorem, & erigens curuum. Tum uero ſenſim atq; paulatim cœpit ab interioribus uerſa uice reformare, quod uanitate fuerat deformatum euellens & deſtruens, ædificans & plantans. Venitq; repente, & mutauit ſylueſtrem & rapacem accipitrẽ in ſimplicẽ & mãſuetam columbam. Factumque eſt, ſicut dicit Apoſtolus, ut ubi abundauit peccatum, ſuperabundaret & gratia. Et quia nouerat ſpiritus modum & ordinem operationis ſuæ, poſtquam inſpirauit amorem, addidit & aperuit intellectum, miſitque in animum eius, ut tempus adhuc modicum & ſibi congruum ſuſtineret exterioris hominis exuendi cũ actibus ſuis, locumque idoneum eligeret huic ſeculo publice abrenunciandi. Iam igitur edoctus pugnare cum hoſte, retraxit continuo pedem ab aula, ac domi reſidens, expectabat, & quaſi tyrocinia quædam futuræ conuerſionis exercens, apud ſe diſponebat: quicquid paupertatis, quicquid afflictionum & certaminũ accidere poſſet, inſatigabili præmeditatione leuabat. Imbutus itaque noua interioris uirtutis gratia, exterioris autem uetuſtatis tunica nondum exutus, demulcebat deſiderium ſuum ſpe uberioris fructus, malens ſimul noui hominis indumentum pariter & ornamentum ſuſcipere, illud quidem in habitu religionis, iſtud uerò in dignitate ſacerdotij, fierentque cumulata munera tanto iucundiora, quanto exiſterent ex mutua collatione potiora

Admodum huic mũdo dedi tus eſt.

Reſipiſcit non nihil.

Ro. 5.

Diſcedit ab aula.

CAP. III.

CVmque diu optatum iam tempus adeſſet, & ſacri ordines forent ex more in eccleſia celebrãdi: uir Dei piâ exultatione repletus, feſtinanter & cũ omni deuotione adijt dominum Fridericum Archiepiſcopum Colonienſem, petens ſe prima uice inter cæteros ordinari. Quo audito, Archiepiſcopus non mediocriter admirans, hominem per ſe petere, quod ab alijs ſæpe recuſaſſet oblatum: libenter tamen & læta reſponſione annuit ſe factorũ, quod quærebat. Mox ille ſubiunxit: Diaconus ſimul & presbyter uolo fieri. Ad hæc Archiepiſcopus uehementer ſtupens & pauens, quæſiuit quænam eſſet huiuſcemodi tam ſubitaneæ atque inopinatæ uoluntatis

tis cauſa. Ille ait: Sic eſt in animo meo, nec poteris ſcire modos ſcies autem poſteà. Cumque Archiepiſcopus cauſam ſcire uolens, uehementer ex aduerſo inſiſteret, cogitans apud ſe uir Dei, quòd per omnem modum honeſta & congrua eſſet perſona, cui poſſit & debeat ſecretorum ſuorum cõſcientiam aperire: procidens ad pedes eius, cum lachrymis & gemitu peccatorum ſuorum ueniam petens & accipiens, confeſſus eſt firmum & indeclinabile ſuæ uoluntatis propoſitum. Videns autem Archiepiſcopus hominẽ apud ſe, quod petebat, firmiter deliberaſſe, ac metuens gratam ſibi familiaris ſui amicitiam uiolare: conſiderãs quoque bonum, quod poſſet de tam laudabili uiro facillime prouenire, atque intelligens, quòd nõ ſine inſtinctu diuino talia contingerent, quamuis non liceret hos duos ſupremos ordines à quoquam ſimul recipi aut dari: admiſſa tamen pro cauſa & tempore diſpenſatione, tandem aliquando annuit. Facta itaque hora celebrandi officij, & ſingulis, qui ordinandi erant, ſacris & albis ueſtibus iuxta conſuetudinem eccleſiaſticam indutis, locisque diſpoſitis, affuit & Nortbertus in medio circunfluentium populorum. Spectantibus ergo cunctis & expectantibus, cùm ei cuſtos ſacrarij ueſtes offerret benedictas, quas, ut cæteri, ad ordines ſuſcipiẽdos indueret ille, in cuius pectore tuſſanctus iam inchoauerat templum ſuum, conuertit manum ad unum de famulis ſuis, qui erat ibidem iuxta eum, & innuit ſibi præſentari ueſtem pelliciam agninam, quam ad huiuſmodi opus de induſtria iuſſerat pparari. Qua accepta, & illis intuentibus exuit uarium & multiplicem diabolum, indumentum ſcilicet miræ æſtimationis & magni precij, & uidentibus uniuerſis, induit uniformem Chriſtum & ſimplicem, ueſtem uidelicet hominibus huius ſeculi & maxime illius ragionis apud nobiles prorſus inſolitam, uiliſſimi precij & nullius fere momenti. Tunc conuertit aliam manum ad ſacrarij cuſtodem, & induit oblatas ſibi ueſtes, quibus in accipiẽdis ſacris ordinibus uteret. Acceptis ergo ſacris ordinibus, conuertit continuo pedẽ, & contulit ſe ad Sigebergenſẽ quoddam, magnæ & præclaræ famæ monaſteriũ ubi inter religioſos ac deuotos in omni ſanctitate monachos, & accepti ſacerdotij addiſceret uſum, & certa religioſè uiuendi caperet documẽta. Cõpletisq; ibi diebus circiter quadraginta, rediens ad patriũ ſolũ, contulit ſe ad eccleſiã, ubi fuerat & erat canonicus ſecularis.

Hac eſt mutatio dexteræ excelſi.

Degit aliquã diu in Sigebergẽſi monaſterio.

CAP. IIII.

SEquenti uerò die cùm obtuliſſent ei decanus & cõcanonici ſui, ut maioris in cõuentu Miſſæ myſteria celebraret, ille humili reſponſione annuit ſe facturum. Temporis ergo hora inſtante, acceditur ad altare, & ſingula, prout res exigebat, uſque poſt euangelium ſolenniter peraguntur. Lecto itaq; euangelio, uir Dei zelo diuini feruoris accenſus, incaleſcente in præcordijs eius igne ſpiritus ſancti, uerſus eſt ad ueſtibulum eccleſiæ: ſubijciensq; uerbo Dei miniſterium uocis officium linguæ, cœpit, prout ei diuinitus adminiſtrabatur, proferre de theſauris ſapientiæ & ſcientiæ Dei pia futuræ uitæ monita, & ſalutaria æternæ beatitudinis hortamenta addens præterea & oſtendens, quam ſint omnia uitæ huius oblectamenta fluida & caduca, breuia tempore, nulla æſtimatione, nec amore digna, nec poſſeſſione idonea: gloria labilis, ambitio cæca, diuitiæ fugaces, delectatio momẽtanea, requies infida, ſecuritas incerta, gaudia uana, proſperitas falſa inflectẽs & retorquens totum negocij pondus in concanonicos ſuos, neminẽ tamen aperte deſignans. Poſt hæc autem reuerſus ad altare incepta ſacroſanctæ Miſſæ myſteria ad finem uſque perduxit. Craſtina rurſus die, cùm iam omnes ex more in Capitulo, ut uocant, reſediſſent, cœpit primo accepto codice, alloqui Decanũ oſtendens ex uerbis beatorum Gregorij atque Iſidori, quorum ſe regulã tenere dicebant, quia ipſe, qui erat omnium præpoſitus & magiſter, deberet eos ad rectũ honeſtæ ac ſanctæ uitæ tramitem, reuocare. Audientes hæc ſeniores & prælati, ut pote ſapientes, rem taciti conſiderabãt, & quia nullatenus ueritati & ſpiritui, qui loquebatur reſiſtere præſumebãt: Iuniores uero, quibus mos eſt, minus, quæ Dei ſunt, attendere ad alterum murmurantes & ſeorſum ſubſannantes, priſtinæ leuitati deputabant. Vnde factum eſt, ut inde recederent, exteriorem ei reuerentiam exhibentes, tum quia grauis erat inter eos authoritatis, tum quia ſignum & habitum præ ſe ferebat alicuius religionis. At ille ſingulorum aditus atque diuerticula procul quodammodo proſpiciens & attendens, in craſtinum rurſus, cùm iterum conueniſſent, cœpit proclamare eos nominatim, de unoquoque pronuncians, quis, quid, ubi, qua hora, cum quo, quod minimè liceret, egiſſet uel dixiſſet. Eo itaque in hoc per dies quamplurimos perſeuerante, cùm iam eis intolerabilis uideretur, altius reptante in cordibus eorum, ex occulta permiſſione Dei, ſpiritu maligno, qui operatur in filios diffidentiæ, concitauerunt aduerſus eum quendam ignobiliſſimum clericum, uilis conditionis humilisque fortunæ. Hic dum temeraria audaciq; præſumptione obloqueretur ei multis conuicijs proſcidit eum atque etiã incredibili arreptus dementia, fœdauit faciem eius. accepta uir Dei tanta contumelia, cõtinuit ſeipſum, & conticuit: deterſaque facie ſua, ac peccatis ſuis deputãs, maluit corã Deo lachrymis indulgere, quã ultioni. Qua in expertus, eſt quãtum ſibi per Dei gratiã uicium adeſſet ad maiora pro iuſtitia toleranda. Erat autẽ, ut ex relatu multorũ cognouimus, clerici illius, a quo per ſummã iniuriam conſputus fuit, talis perſona, ut ſi per cœnum trahi illum à cocis ſuis mãdaſſet, nullus dicturus fuerit aliud niſi rectè id eum iuſſiſſe.

Cũmulto feruore cõcionatur apud Xãctenſes.

In cõuentu Canonicorũ ut ſe geſſerit.

Eph. 2.

Ignominia uir ſanctus afficitur.

CAP. V.

POſt hæc cùm ſe ieiunio & abſtinentia maceraret, die noctuque uigilijs & orationibus inſiſteret, contigit, illo in quadam crypta Miſſam ſolito more celebrante, ut in calicem iam conſecratum aranea laberetur. Quo uiſo, ſtupuit ſacerdos, uitam & mortem ante oculos habens. erat enim aranea non modicæ corpulentiæ. Quid faceret homo, cuius fides iam in Domino ſolidata erat? Ne ergo aliquod ſacrificij præparati faceret diſpendium, magis elegit ſubire periculũ, & totũ quicquid erat, hauſit. Ergo peracto officio, ſe ſtatim moriturum præſtolabatur. Dum igitur nihil motus loco, ante altare exitũ, quem expectabat, Domino precibus commendaret, pruritu nariũ prouocatus, dum ſcalperet, ſubita ſternutationis commotione aranea integrã per nares excuſſa eſt. Tantam autem inde adeptus eſt fidem, ut in ea omnibus diebus uitæ ſuæ, cunctis tunc temporis uiuentibus, communi omnium iudicio facilimẽ præferretur. Vnde cum quidam diceret, quis in quo illa tẽpeſtate excelleret, ait: In Nortberto eminet fides; in Bernardo Clarauellenſi charitas, in Milone Taruanenſi epiſcopo humilitas.

Nota rem mirã.

Præſtãtia fidei eius.

CAP. VI.

PAtientiæ igitur clypeo protectus, & fidei fortitudine communitus, prædicãs & annuncians uerbum Dei opportune, importune, ſeſeque quotidie meliorẽ reddens, conuerſatus eſt per annos

ties

tres in eodem habitu. Cùm autem perſecutionem pa tere tur ab his, quibus erat eius prædicatio importuna, conferebat ſe iterum ab Sigebergenſe quoddam monachorum cœnobium quod tribus à Colonia diſtat milliaribus: aliquando in regularium canonicorum monaſterium, quod dicitur Roda: ſæpius autem ad quendam eremitam, nomine Lidulphum, miræ ſanctitatis & abſtinentiæ uirum, clericorum uitam argenteum. Ad huiuſcemodi autem uiros cõfugiebat cauſa recreandi ſpiritum, quotieſcunque perſecutiones patiebatur ab his, quibus uerba ueritatis erant moleſta: tum etiam, ut inter eos & ſanctæ uitæ addiſceret inſtituta, & ſpei cęleſtis ſuſciperet in crementa. Nonnunquam uerò domum ſuam, quæ erat Xanctis, rediens, cœptæ prædicationis ſtudijs inſiſtebat.

Lidulphus eremita.

CAP. VII.

His igitur ita ſe habentibus, accidit ut conciliũ quoddam fieret in Teutonicis partibus apud oppidum, quod dicitur Friteslare, coram domino Cunone, ſedis Apoſtolicæ legato. Ex qua re occaſione accepta, Epiſcopi, Archiepiſcopi, Abbates, alijque multi, qui negociorum ſuorum cauſas illuc conuenerant tractaturi, inito conſilio, uocauerunt hominem Dei. Quo præſente, cœperunt eum communi omnium aſſenſu coram præfato Domino accuſantes redarguere, quòd prædicationis officiũ uſurpaſſet, ipſoſque in ſuis concionibus uerbis & conuicijs acriter inſectaretur, cùm à nullo mitteretur, nec eorum princeps eſſet conſtitutus: tum etiam, quòd habitum religionis præ ſe ferret, cùm in nullo religio & proprietas conuenirent: denique quòd precioſas ueſtes abieciſſet, cùm mos terræ id non haberet, maxime apud nobiles, qualis ipſe eſſet, ut quandiu uerſantur in ſeculo agninis ſeu caprinis ueſtibus utantur. Ad hæc omnia ſapiens à Deo edoctus, ſapienter reſpondebat, inuictuſq; adiuuante eum gratia diuina, receſsit ab eis, quia non erat conueniens teſtimonium illorum aduerſus eum.

Concilium Friteſlarienſe.

CAP. VIII.

Omni ergo deſtitutus ſubſidio, diuino tantum fultus auxilio, orationibus & pſalmodijs iugiter incumbebat. Inde cùm propoſuiſſet totã noctem inſomnem ducere, & orando rogare Deum, ut ipſe, qui eſt dator recti conſilij, & bonorũ operum auditor, ſecundùm bene placitum uoluntatis ſuæ conſilium eius dirigeret & propoſitum adiuuaret, ac ſic in oratione pernoctaſſet, ſummo diluculo paululum dormitauit. Et ecce aduerſarius aſſuit, ita inſultando & ſubſannando loquens: Eia, eia, multa propoſuiſti, ſed ad quem finem peruenire ſperas, qui nec in unius noctis propoſito perſeuerare potuiſti? Expergefactus itaque homo Dei, & inſidias inimici non ignorans, reſpondit: Quis minis tuis crederet, cùm initio, teſte ueritate, mendax ſis & pater mẽdacij? Taliter ergo ſpiritus malignus confuſus, receſſit ab eo. Videns autem homo Dei, quòd ueritas, cui teſtimonium perhibebat, multorum mendacio ſuffocaretur, præſertim cùm peccatum eorum ex relatione uerborum Dei amplius innaneſceret: intelligens etiam, quòd in ipſum uſque ad falſi criminis illationem irruerent, eorum detrimentum ac perditionem potius, quàm quòd ſibi nocere poſſent, dolens ac metuens, uenit ad Archiepiſcopum ſuum & reſignauit ei, quicquid beneficiorum ac redituum, quibus plurimum abundabat, fuerat conſecutus in eccleſia. Vendidit inſuper domibus ac cæteris omnibus, quæ uel ex patrimonio, uel aliunde iure hæreditario poſsidebat cum omni ſupellectili ſua, & pauperibus erogatis, nihil ſibi retinens præter decem marcas argenti & mulam, ſacellumque ad Miſſam celebrandam, aſſumptis duobus tantum laicis comitibus itineris ſui, exemplo patriarchæ Abrahæ ſpontaneam adijt peregrinationem.

Io. 8.

Abdicat beneficia eccleſiaſtica.

Vendit oĩa ſua

Gene. 12.

CAP. IX.

Cumque ueniſſet ad quoddã caſtrum, Huyum nomine, ſuper Moſam fluuium ſitum, eadem ipſa, quæ ſibi retinuerat, ibidẽ pauperibus erogauit, ſolo ſacello ſibi retento ad ſacroſanctæ Miſſæ myſteria celebranda. Pede igitur nudo, tunica lanea & pallio ſibi ſufficiẽte, ſine tecto, ſiue certo domicilio, uitute ac horrẽdas hyemes & aſperã glaciẽ ſuperãs, ſolo Chriſto duce, cũ duobus ſingularis propoſiti comitibus proficiſcitur uerſus ſanctum Aegidium. Quo cùm perueniſſet, ibique gratia Dei ordinante, qui ſperantes in ſe non relinquit, Gelaſium Papam, qui ſucceſſit Paſchali, inueniſſet, confeſſus eſt ei uoluntatem & propoſitũ animi ſui, ueniamque de hoc ſpecialiter, quòd duos ſimul ſupremos ordines contra canonum inſtituta ſuſceperat, à præfato Pontifice poſtulans, impetrauit. Papa uerò uidens prudentiam eius & ſpiritum Dei habitantem in eo, uoluit eum ſecum retinere. At ille rogãs & obſecrans, ne hac ipſum obediẽtia cogeret, exponebat qualiter ſeipſum totum in aulis regum ac pompis pontificum laſciuiẽdo diſsipaſſet, & quid, quo inuitaret eum, tuuentuti ſuæ uel aſſumptæ pœnitentiæ minime congrueret. Quod ſi canonicum, uel monachum aut eremitã ſeu etiam peregrinum ipſum eſſe præciperet, libẽter ac per omnia ſe obtemperaturum aiebat.

CAP. X.

Videns igitur pontifex cõſtantiam hominis & deuotionem animi bonam, necnon & perſecutionem, quam pro uerbo ueritatis peruulerat, dedit ei licentiam & liberam facultatem prædicandi uerbum Dei, non ſolum ubi prius prædicauerat, uerumetiã ubicunque terrarum uellet & poſſet, idipſum ex perſona ſua monendo & præcipiẽndo iniungens. Præterea eis, qui prius ex inuidentia ei reſtiterant, inhibuit, ne ſaltem ſimplices prohiberent, ſi ipſi conciones eius ſuperuacaneas ſeu minus ſibi utiles iudicarent. Et hoc ipſum, ut ratum eſſet & ſtabile, authoritatis ſuæ literis ac ſigillo firmauit.

Gelaſius Papa facit concionandi poteſtatem.

CAP. XI.

Accepta itaque prædicãdi ex apoſtolica iuſsione poteſtate, cœpit media horrendæ hyemis aſperitate & intemperie cum duobus ſocijs nudis pedibus remeare. Tanta quippe charitate flagrabat in Deum, ut eum nec frigoris aſperitas nec inedia, nec corporis laſsitudo ab eo, quod cœperat, reuocaret. Pertingebant ei in itinere niues uſque ad genua aliquando, nonnunquam uſque ad femora, nec tamen uno ſaltem die eum poterant retinere. Cibus ab eo, niſi Quadrageſimalis & ueſpertinus, præterquam Dominicis diebus, minime ſumebatur. Piſcibus autem ſeu uino rariſsimè utebatur. Corpus eius nõ requieſcebat per diẽ: ſpiritus aũt neq; noctu neq; interdiu habebat requiem. Singularis enim fidei & miræ fortitudinis erat homo ille. Cùm ergo procedendo tranſiret Aurelianum, adiunxit ſe comitem eius Subdiaconus quidam: & ſic cum tribus ſocijs peruenie

Nota uita aſperitatem.

nit Valeſcenas ſabbato Palmarum. In craſtino ergo habuit ſermonem ad populum,& ita per gratiã Dei omnibus gratus fuit, ut cogerent eum feſſa membra ibi paululum recreare. Quibus cũ nulla ratione uellet acquieſcere, factum eſt per diſpenſationem Dei, ut socijs eius ſubita ægritudine oppreſſis,non poſſet inde tunc ulterius proficiſci. Remãſit itaque homo, ut curaret infirmos ſuos:qui tamen ſequentibus intra octauas Paſchæ diebus, beato fine quieuerunt. E quibus duo laici conditi ſunt in ſuburbio apud Valencenas in eccleſia beati Petri iuxta forum in ſiniſtro latere ad occidentem:Subdiaconus uero monachus effectus, ſepultus eſt in eccleſia beatæ Mariæ, quæ in eodem oppido ſita eſt. Interea dum ibi manoret, contigit dominum Burchardum Cameracenſem epiſcopum, piæ ac uenerandæ memoriæ uiſum tranſitum inde habere quarta feria, proximo die ante cœnam domini. Quo audito uir Dei, quia cognouerãt ſe mutuo, dum adhuc uerſarentur in ſeculo, acceſſit ad colloquendum cum eo. Veniens ergo ad oſtium domus, ubi hoſpitio receptus erat Epiſcopus, inuenit ibi ante fores per uoluntatem Dei unum de clericis eius ſtantem. Hunc igitur ſubmiſſa uoce rogauit,ut introduceret ipſum ad epiſcopũ. Erat enim gelu ſuper terram,& ipſe nudis pedibus incedens. Ingreſſus igitur prædictus clericus, locutusque ad Epiſcopum, introduxit hominem. Qui paululum inter ſe colloquentes, recognouerunt ſe continuo, memores priſtinæ familiaritatis. Epiſcopus autem intuens hominem, & intra ſe uehementiſſime admirans ac ſtupens, collachrymatus eſt. non enim poterat ſe cõtinere. Commota quippe ſunt uiſcera eius ſuper eũ. Et irruens in collum eius, ac pio eiulatu exclamans, cum ſuſpirio dixit: O Norberte, Norberte: quis unquam talia de te crederet aut cogitaret? Stans uerò prædictus clericus, qui eum introduxerat, & affectũ Epiſcopi uidens erga hominem, minime tamen ſermones eorum intelligens, quia Teutonice loquebantur, præſumens acceſſit & interrogauit quidnam hoc eſſet. Statim Epiſcopus: Ille, quem ſic uides inquit, in aula regis mecum pariter nutritus eſt, homo nobilis & delicijs affluens, intantum ut epiſcopatum meũ, cùm ei offerretur, reſpueret. Audiens hæc clericus, lachrymis ſtatim perfuſus eſt, tum quia dominum ſuum flentem uidebat, tum quia mens & ſpiritus eius in amorem tanti hominis charitate melliflua redundabat. Erat etiam ipſe præditus uoluntate relinquendi ſeculum, & huiuſmodi uiuẽdi modum, quem in homine illo cernebat, in corde ſuo iamdiu conceperat eumque nimie cum deuotione per dies ſingulos conſequi optabat. Poſt hæc uir Dei graui infirmitate corripitur. Epiſcopus autem præſtolabatur, quem exitum infirmitas, quę acciderat, haberet, & familiarem ſuum per Archidiaconum quẽdam & alios quoſdam ſuæ aulæ homines uiſitabat. Prædictus uerò clericus, utrum conualeſceret & quando, de die in diem ſolicitus inueſtigabat. Poſtquam ergo conualuit, acceſſit ad eum, & cùm ei confeſſus eſſet uotum & deſiderium animi ſui, ſeque cum ipſo ſponderet iturum, extendens homo continuo manus ſuas ad cælum,& immenſas gratias agens, dixit: Domine Deus hodie te rogaueram, ut dares mihi ſocium. Exiſtimabat enim ꝙ ſtatim cum ipſo remanens nuſquàm ad alia agendi digrederetur. At ille hoc nõ eo modo ſtatuerat: ſed primo uolebat res ſuas diſponere. Itaque cum poſt hæc uerba intuliſſet, uelle ſe de rebus ſuis diſponere, contriſtatus eſt homo ad huiuſcemodi ſermonem & ait: Eia frater, ſi eſt ex Deo, non diſſoluetur. Ad hæc ille cõtinuo reſpondit: Vinculo indiſſolubili colligaſti me tibi pr̃. Ac ſic abiens, rebus ſuis conſtitutis paulopoſt reuerſus eſt, & deinceps perpetuo ſecutus eſt hominem Dei Norbertũ.

Valencenis concionatur.

Buchardus Camera cẽ. Epiſcopus.

Nortbertus reſpuit ẽpatum Cameracenſe

CAP. XII.

ANno igitur poſt incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo decimooctauo, menſe Iunio, poſt comitum ſuorum ex hac uita deceſſum, acceſſit ei dominus Hugo, iam dictus clericus, hoc enim erat nomen eius, qui proximo poſt eum loco ſucceſſit in regimine Præmonſtratæ eccleſiæ, piæ & ſanctæ conuerſationis homo. Gauiſus ea re uir Dei, & immenſas gratias agens Deo animatur ad prædicationem. Et iam ſciẽs & pręſumens de uoluntate Dei, circuibat caſtella, uillas & oppida, prædicans & reconcilians male diſſentes, & inueterata odia & bella ad pacem reducens. Securi erant de gratia Dei, qui ſeruis ſuis prouideret quæ eſſent neceſſaria. Fixum enim in mente habentes, quia peregrini & hoſpites eſſent ſuper terram, nec ulla quidem nota ambitionis perſtringi poterãt, quorum tota ſpes de cælo pendebat. In tanta igitur admiratione & dilectione apud omnes eſſe cœperunt, ut quocunque iter agentes ſe uerterent cũ uillis aut caſtris propinquarent, etiam paſtores, relictis gregibus, concito curſu præuenirent, & populis ſeruos Dei aduenire clamarent. Tunc uerò cãpanæ pulſabantur, tunc concurſus populi omnis ſexus, omnis ætatis, omnis conditionis cateruatim ad eccleſiam confluens, Miſſarũ ſolennia libenter audiebat, & uerborum exhortationes ac monita libèrius ſuſcipiebat. Poſt ſermonem autem non modica facta collatione de cõfeſſionis frequẽtatione, de agenda pœnitentia, de coniugijs, de proprietatibus, & quomodo qui moriuntur in eis, debeant ſaluari: de omnibus his, inquã dato & accepto reſponſo, ſub ueſperam tandem ad hoſpitium ducebatur. Gaudebat uerò non modice, felicemque ſe ac Deo dignum iudicabat, qui eum hoſpitio ſuſcipere merebatur. Interdum autem alius trahebat aſellum, alius rapiebat aſelli capiſtrum, alius ui detinebat iuuenem illum, quem ſolum habebant ad aſellum cuſtodiendum. Sic itaque undique pertrãſeundo, multos ab errore reuocabat, & pęnitentiam ſuadens, multos retrahebat à crimine, multos etiam diſcordantes ad concordiam reducebat. Propter hæc & his ſimilia tantum amorem & gratiam ad populũ contulit ei Deus, ut uiſu & alloquio eius uix ſatiari quis poſſet, & ipſe tanta populi charitate teneret, ut multo tp̃e, relicto eccleſiarũ hoſpitio, potius recipi uellet in medio urbium & caſtrorum, ubi omnes aduentantes benigne & comiter exciperet. Erat præterea in his omnibus ſuprà, quam dici uel credi poſſit, patiens in uigilijs, ſedulus in labore, gratioſus in uerbis, gratus adſpectu, benignus in ſimplices, ſeuerus in hoſtes Eccleſiæ.

Hugo ſocius, deinde ſucceſſor Norberti.

Miro ſtudio oẽs uirũ Dei pſequuntur.

CAP. XIII.

COntigit quadam die, cùm trãſiret per quoddã caſtrum, Foſſas nomine, fieri concurſu hominum, tam clericorum quam laicorum, inſolitum eius uiuendi modum admirantium, & eo maxime, ꝙ quem ſocium acceperat, bene cognitũ haberent. Intelligentes autem eum concordiæ & pacis ex collata ſibi gratia a Deo, eſſe adminiſtrum, obnixe rogare cœperũt, ut apud eos requiem paulìſper caperet, aſſerentes in eadem regione funeſtis odijs & atroci diſcordia quoſdam laborare, eaque cauſa nõ minus ſexaginta eſſe peremptos, nec à quoquam, cũ à multis religioſis & potentibus iamdiu laboratum eſſet

eſſet, potuiſſe ſarciri concordiam. Cumq; multi hac de re multa loquerentur, non caſu æſtimandum eſt, ſed diuina diſponente gratia factum eſſe, ut illac trāſiret quidam, cuius frater eodem odio inſtigante illa ſeptimana interemptus erat. Quē cùm adſtantes cernerent: Ecce unus, inquiunt, ex his, de quibus ſermo habetur inter nos. Quo aduocato, ſtatim homo Dei, brachijs collo eius circundatis, ſic ait: Dilecte mi, peregrinus ego ſum, hac pertranſiens, & nihil à quoquam perij in iſtis partibus uel accepi. Sed quia te iuuenem bene armatam eleganremque uideo, placet mihi primum munus à te expetere & accipere, quod pro perſpicua probitate tua rogo, ne mihi negare uelis. Statim ille nutu diuino pietatis affectu permotus & lachrymis obortis, perfuſus, reſpondit: Quid eſt, reuerende pater, quod tibi à me, uel à quolibet poſſit negari? Qui cum condonationem perempti fratris ab eo peteret, continuo impetrauit: nec ſolū condonauit, ſed obſequium etiam uiro Dei præſtitit, oſtendēs opportunitatem acerba illa odia penitus ſopiendi, & integram pacem conciliandi. Erat tum feria ſecunda, quando homini Dei primo hæc indicata ſunt. ſequēti inde ſabbato ad uillam, quæ Monaſterium nuncupatur, utraque pars aduerſariorium conuenit, populus etiam multus ea eadem uicinitate confluxit, partim ut hominem Dei, de quo rara quædam nunciabātur, uiderent, partim ut diſſidentes, quorum odijs tota regio perturbatur, ad conciliationem prouocarēt. Cumque uir Dei intra cubiculum quoddam, clauſo oſtio, fere uſq; ad horā tertiā perſiſteret orādo, populus tædio & curioſitate quadam affectus, cœpit mirari non minimum, & murmurando alter ad alterum dicere: Qua cauſa conuenimus? Putabamus quòd ea iret, & uerbi Dei ſemina iactaret, & aquis fontis uitæ corda diſcordantium emolliret, & ecce in latibulis iacet dormiens, aut alia in re ſuæ uoluntati indulgens. Cum uerò adeo impatientes ultra ferre nollent, coegerunt ſocium eius, qui ad illos egreſſus fuerat, ut ingrederetur & diceret ei omnes mox receſſuros, ſi nō exiret. Ille ſciens eſſe eum in precibus, ne eum perturbaret, ingredi diſtulit. Importunitate tandem eorum compulſus intrauit, & ſtans coram eo tremens, ſubmiſſa uoce dixit, Pater, populus expectat te, & quia præſentiam tuam ei non exhibes, uult recedere. Et ille, Tace, inquit, fili mi: non eſt noſtrum ſeruire Deo pro uoluntate hominum, ſed pro uoluntate Dei. At tamen non diu poſt ſurgens ab oratione, eccleſiā ingreditur, & ſacris ueſtibus præparatis, primo Miſſam B. Mariæ, ut in ſabbatis ſolet fieri, celebrat: deinde Miſſam illorum defunctorum, quorum mors extitit cauſa odij, quod ſedare uolebat. Quibus deuotiſſimè peractis, iuxta conſuetudinem exiuit ad faciendum ſermonem. Sed quia prandij hora iā tranſierat (erat enim ferè nona) multis ad reficiendum egreſſis paucos, quibus prædicaret, inuenit. Apud illum autem hoc in more poſitū erat, ut ſic in paucis, ſicut in multis: ſicut in diuitibus, ſic in pauperibus ex abundantis charitatis uiſceribus, unicuique pro modulo ſuo & facultate, faceret ſermonem. Porrò paululum facta oratione, cùm cœpiſſet loqui & attraxiſſet ſpiritū, miro & ineffabili mō ſpiritus ille charitatis, quaſi uox diffuſa, ſonus factus eſt in cordibus eorum, qui præ tædio receſſerant, & ut ad ſonitum tubæ unuſquiſq; relicta refectione, de locis & tabernis, in quibus conſederant, quaſi meliores epulas accepturi, ad eccleſiā conuolabant. Cumq; uir Dei replerā uideret eccleſiā abbreuiato ſermone, ſic eos alloquitur: Viri fratres, Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum diſcipulos ſuos ad prædicandum mitteret, inter alia hoc eis mandauit, ut in quamcumque domum intrarēt, primùm dicerent: Pax huic domui. Et ſi ibi eſſet pax, hoc eſt, filius pacis, requieſceret ſuper eos pax eorum. Nos autem non noſtris meritis, ſed ſuperabundanti gratia Dei ſola, imitatores eorum affecti, eandem pacem uobis denunciamus, quæ mente incredula neganda non eſt: nam ad pacem perpetuam pertingere facit. Vobis igitur incognitum non eſt, qua cauſa conuenerimus. Non eſt noſtrum nec ex noſtro, utpote qui peregrinus ſum & aduena pertranſiens, ſed poteſtatis & uoluntatis Dei eſt perficere: ueſtrum eſt autem, uoluntati illius integro & deuoto affectu acquieſcere. Ad hæc uox omnium una factā eſt. Præcipiat, inquiunt, per te Dominus nobis, quod beneplacitum eſt ei: nō habemus ei contradicere, quod, te ordinante, in hoc negocio Dn̄s de nobis facere uoluerit. Quid plura? Egreſſa eſt utraque pars aduerſaria foras in atrium, reliquis in medio poſitis: Et paruo interuallo facto, abiurata eſt diſcordia & concordia confecta, pax que ſacramento confirmata.

Vide ſãcti uiri mirum artificium.

CAP. XIIII.

IN craſtinum ſummo diluculo conſurgens, receſſit ad aliam uillam, non longe poſitam, Gemblacum nomine, ut ſermonem faceret ad populum: ubi ſane deuotiſſime ſuſceptus eſt, quòd & uerbi Dei præconem & placidæ pacis eum internuncium eſſe didiciſſent. In eadem regione duo principes mutuis conflagrabant odijs, & ut fieri ſolet, rapina & incendijs tota regio in uaſtitatem & ſolitudinem redacta fuerat. Hoc uir Dei audiens, & populorum clamoribus permotus miſeriæque & paupertatis miſertus, ipſos, quo potuit, labore adijt: cumque primum alloqueretur, dicens Magnus es & potens, & ignorare nō debes, tibi à Deo collatam poteſtatem, & me ſeruum eſſe, ad te miſſum. Me ergo non pro me, ſed pro illius amore audire debes, qui pro tua & multorum ſalute ad te diuerti. Audi igitur pauperē & peregrinum, & Domini Dei tui mandata per me tibi allata ſuſcipe, ut ab eo tu quoq; ſuſcipiaris. Remitte ei, qui tibi nocuit: dimitte, ut tibi dimittatur: tibique ſit commodo pauperibus & egenis ſubſidio: ut commodum tuum fiat peccatorum tuorum remiſſio, pauperum ſubſidium, rerū diſſipatarum reparatio. His auditis, princeps ille & homine inſpecto, ut erat uultu angelico, & conſiderata ueſtitus & habitus humilitate, & facundia uerborum, totus intremuit, (cōmota quippe ſunt omnia uiſcera eius) & pietatis affectu reſponſionem emolliens, dixit: Fiat, quod uis. Non eſt enim aliqua certæ rationis oppoſitio, qua poſſit quis tuæ contradicere uel obſiſtere petitioni. Cum ergo tali affectu ad effectum perduxiſſet, quod petebat, ab eo tranſiuit ad alium. Sed ſeminator diſcordię præueniens, cor eius ſic obdurauerat, & ſui ſeminis radicem in eo ſparſerat, atque ita mentis oculos clauſerat, ut nullius ueri luminis auditus in mente, nullius charitatis feruor eſſet in corde, quo uiro Dei uel ad breue ſpatium placidem & humaniter reſponderet.

Videns autem atrocitatem uultus illius, & oculorum toruitatem atque feritatem uerborum & cordis duritiam, ne margaritas ante porcos iactaret, ſtatim conticuit: & uerſus ad ſocium, quem ſecum habebat: Inſanit, inquit, hic homo: ſed futurum eſt breui, ut retrorſum cadat, & ſterur inimicis ſuis ad capiendum & illaqueandum & conculcandum. Hæc dixit, & in eadem ſeptimana uerborum effectus ſubſecutus eſt. nam & captus ab inimicis, detentus eſt. Hæc ideo dicta nouerit lector, ut & in hoc uir Dei ſpiritum prophetiæ habuiſſe credatur.

Prophetico ſpiritu claret uir Dei.

CAP. XV.

** Celrois.*

ET procedens, inde uenit ad proximam uillam, quæ uocatur * Coteri. Et quia fama de eo iam undique percrebuerat, populus de eadem uicinia ad audiendum ſermonem confluebat. Et poſt celebrationem Miſſæ audito finitoque ſermone, ſicut cõſueuerat, de pace & cõcordia, &, ſi inter eos aliquod disſidium eſſet, cœpit inquirere. Cùm autem nominarent inter eos quoſdam diſcordãtes, cœpit eos humili exhortatione à ueteris, odij rixis reuocare. Sed cùm unus ex eis, multis rogatus precibus, nullatenus petitioni eius & omnium circunſtantium acquieſceret, foras exilijt, aſcendens equũ ſuum, (miles enim erat) nitebatur fugere. Sed cùm calcaribus fortiter iterum atque iterum urgeret eum, nullatenus uel paſſum unum potuit procedere. Exeuntibus autem cæteris, qui in eccleſia remanſerant, & undique concurrentibus cum ſtupore & admiratione nimia, quidam ſubſannando clamare, quidam condolendo flere cœperunt. Omnes tamen una uoce Deum laudabant, qui in ſanctis ſuis glorioſus eſt, & ibidem hanc oſtendebat gloriam. Ille uerò non minimum pudefactus ad uocem clamantium, ad eccleſiam coram uiro Dei redijt, & proſtratus ueniam petens, quod prius ab eo petebatur, quantocyus libens annuit, & abſolutionẽ, ꝙ ſanctum uirum Dei oſtendiſſet, petijt & accepit. Et ſic impletum eſt in eo, quod ſcriptũ eſt: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomẽ tuum Domine.

CAP. XVI.

Pſ. 82.

EOdem anno contigit, beatæ memoriæ Gelaſiũ Papam, à quo prædicandi authoritatem acceperat, migrare à ſeculo: cui ſucceſſit Calixtus Viennenſis epiſcopus, piæ & ſanctæ conuerſationis homo, & dignæ recordationis, quem conſtat apud Cluniacum electum fuiſſe, & in ſede uniuerſalis eccleſiæ poteſtatem, honoriſque & dignitatis culmen communi omnium electione ſuſcepiſſe. Tranſierat enim iam dictus Papa Gelaſius cum ſaniori parte Cardinalium, ut ſanctam matrem Eccleſiam in membris uiſitaret. Tanto denique patri orbati Cardinales, cæterique ſanctæ Eccleſiæ filij, qui ad exequias Gelaſij conuenerant, ab eo, qui dixerat, Non relinquam uos orphanos, conſilio quæſito & accepto, ad perficiendum, quod cœperat prædeceſſor, Calixtus Rhemis concilium conuocauit. Vbi & introitum ſuũ Eccleſia confirmauit, & ipſe, quæ bene geſta erant, approbauit & corroborauit: & quæ ſiniſtra inuẽta ſunt & corrigenda, authoritate Romana correxit. Audiẽs uerò homo Dei Apoſtolicæ ſedis dignitatem eſſe innouatam, (autũnus erat, quando primo brumale tẽpus hyemis incipit) Rhemos adijt: ubi ab Epiſcopis & Abbatibus, qui conuenerant, cum gaudio ſuſceptus eſt, nõ minimũ admirantibus ſuper excellentia uerborũ prædicationis & * reſpõſionis eius. Et ne ab aliquibus oblatrãtibus ſana eius doctrina in aliquo poſſet infirmari, literas Apoſtolicæ authoritatis, quas a Papa Gelaſio acceperat, iterum renouari poſtulauit.

Gelaſi⁹ Papa moritur, & Calixtus ſuccedit.

Io. 14.

Rhemẽſis Synodus.

** reſpõſis.*

CAP. XVII.

QVibus acceptis, dñs Papa uenerabili Laudonenſi epõ Bartholomæo præcepit, ut curam eius ſuſciperet. Erat.n.ipſe homo, habens ex progenie matris eius quoſdã in epiſcopatu, & eorum inſtinctu ſubmonitus erat epſ, humanitatis ei manum per aliquod tẽpus porrigere. Quo deducto, & finito concilio, Papa nõ poſt multum Laudunum deuenit. Tũ uerò Epſ cũ Papa conſiliũ inijt: quõ eum retinere poſſet: atque eo noĩe obtulit ei eccleſiam B. Martini, quæ in ſuburbio ſita eſt: in qua pauci fratres erant, ſub regula canonicæ profesſionis degentes. At uir Dei modis omnibus renuebat. Tandẽ cùm cogeretur, ne ſummi Pontificis offenſam, & inobediẽtiæ notã incurreret, quod petebat̃ annuit, ſi tamen canonici illic cõmorantes, ea quæ ſcdm Euangelicã & Apoſtolicã inſtitutionẽ eos docturus eſſet, obſeruare nõ recuſarent. Sed cũ oſtẽderet eis formã Euangelicæ inſtitutionis, quõ imitatores Chriſti, contẽptores mundi eſſe deberent, quõ pceptis & regulis ſanctorũ patrũ obedientes: illi ſtatim ad uerbũ & adſpectũ eius pterriti, dixerunt: Nolumus hunc regnare ſuper nos, quia talẽ magiſtrũ noſtra nõ nouit nec prædeceſſorum noſtrorum conſuetudo. Liceat nobis noſtro more uiuere: Caſtigare quidem Deus uult, non mortificare. Sic homo Dei & obediuit, & ab obedientia ſolutus, ab illa non receſſit.

Manſit itaq; ibidẽ: Socius.n.eius de quo ſuperius mentio facta eſt, cũ Cameracẽſi epõ Burchardo profectus erat: Habebat.n.de rebus ſuis quas nõ ita pridẽ reliquerat indiſcuſſas, quædam diſponere. Quæ ꝙ aliter q̃ uellet diſtraherentur, (nouitius quippe erat) æquanimiter nõ poterat ſuſtinere. Interea Epſ diſſoluta ieiunio & frigore hoſpitis ſui mẽbra nitebat̃ reficere: ſed ipſe quotidie ab hoſpite ſuo confouebatur ſpiritnali & melliflua uerbi Dei refectione. Ob hãc cãm amore nimio & charitatis igne ſuccẽſus, aſſidue pulſabat eũ pcibus quibuſcunq; poterat, ut in epatu ſuo uellet manere, quotidie circũducens eũ & oſtendẽs, ſi qua foret eccleſia, q̃ ei placeret q̃ ſolitudines, ſi qua deſerta, ſi qua terra culta uel inculta ad ædificãdũ & cõmanẽdũ. Victus tãdẽ ipſius & multorũ aliorũ religioſorũ quàm nobilium precibus, elegit locũ ualde deſertum & ſolitarium, qui ab incolis antiquitus Præmonſtratum uocabatur: in quo, ſi quando daret ei Deus colligere ſocios, ſe manſurum ſpopondit.

Præmõſtratũ ſibi delegit uir Dei

CAP. XVIII.

TRanſacta igit̃ hyeme, niniumq; & glaciei frigore uernali calore paululum deterſo, uir Dei, ut erat ſolitus uirtute diuini ſolatij accinctus, ad prædicãdũ exijt, & ſolus Cameracũ ueniẽs, ſermonẽ habuit ad populũ. Et ecce cecidit ſemẽ in terrã bonã, ſ.in iuuenẽ Euermodũ noĩe: q tanto rore ſpiritusſancti pfuſus fuit in uerbi Dei ſuſceptione, ut amoris eius cã ſtans oraret ad Dñm Deũ ſuũ in eodẽ loco & in eiſdẽ paſſibus, ubi Dei hominẽ ſtare diligenter cõſiderauerat in faciẽdo ſermone. Nec moras intulit, ſed ſtatim relictis oĩbus, ſecutus eſt eũ, tantoq; intimi amoris uinculo ei colligatus eſt, ut omni tẽpe uitæ eius ſpiritus uiri Dei in eo requiẽ caperet, & poſt deceſſum ſuũ, locũ ſepulturæ ſuæ ei cõmendaret. Perueniẽs autẽ * Niuigellã, alium iuuenẽ Antoniũ noĩe, a Deo ſibi datũ recepit. Hi duo & tertius quẽ prius receperat, radices & fundamentũ fuere futuræ multitudinis, quæ ſubſecuta eſt. Et intra Quadrageſimã illã tot ſocios obtinuit, ut in ſeptimana paſſionis Domini ante Paſcha cũ tredecim reuerſus prædictum locum poſſederit.

** Niuellam.*

CAP. XIX

LOcato igitur fundamẽto in Chriſto Ieſu, paulatim de uiuis & bene ſectis & politis lapidibus ereſcebat ædificiũ, & domus Dei ampliat̃. Sed nõ defuere tẽtantis inimici & aduerſantis hoſtis inſidiæ, q plantata eradicare, fundata euellere, con-

congregata deſpergere, diſperſa morti tradere multiformi dolo laboraret. Nã in ſingulis ſingulas & proprias ſibi cõſiderãs affectiones, modis oĩbus ſe opponebat, & decipiẽdos nouos tyrones Dei, ſeſe in angelũ lucis transformare nõ metuebat. Itaq; cõtigit quadã nocte cuidã ad matutinas ſtãti & contẽplanti, & de illa glorioſa & ineffabili Trinitate cogitãti, ut ille antiquus hoſtis uiſibiliter adſtaret & diceret: O quã felix es, o quã in tuo ꝓpoſito laudabilis, q & bene cœpiſti, & te ꝑſeueraturũ in tanta afflictione deliberas: idcirco ſanctã Trinitatẽ, ad quã toto mentis affectu ſuſpiras, uidere mereberis. Et his dictis, apparuit tria geſtas capita, Trinitatẽ ſe eſſe cõteſtãs. At ille expaueſcẽs & plurimũ admirãs, paululũ tñ præmeditatus, cũ non ſibilũ auræ lenis, ſed uentũ turbinis fœtidũ ſentiret, dixit: O miſer & infelix & oĩbus creaturis deterior: tu, inquã, q ſignaculũ ſimilitudinis Dei fuiſti, quõ arrogas tibi nõ tãtũ ſe ſcire Trinitatẽ, ſed illã ipſam te eſſe? Recede, recede, & me tuis fraudibus nõ obedientẽ, non ꝓſumas ulterius inquietare. Statim ille receſſit. Erat quidẽ frater ille ad obedientiã prõptus, in oratione deuotus, in ieiunio aſſiduus: ita ut per totũ annũ ieiunaret, tã æſtate, quã hyeme, & à nullo cogi poſſet, ut alterã interdiu perciperet refectionem, niſi diebus Dominicis: quibus tñ non niſi crudũ quid ſumebat, & nõ aliquã coctionẽ. Sed cùm id oẽs mirarentur, & tanta eius abſtinentiæ & continentiæ uirtus ubiq; in laudẽ eius prædicaretur, affuit iterùm ſatan, occulte ponẽs inſidias, ut nouũ militẽ proſterneret. Nã quarta feria in capite ieiunij, cùm deuotione cunctorũ fideliũ abſtinẽtia Quadrageſimalis inducitur, tanta fames & gulæ uoracitas eum inuaſit, ut diceret ſe nullo modo poſſe ieiunare, planeq; ſe moriturũ, ſi a lacte & caſeo cogeretur abſtinere. Cui cùm diceretur: Quid eſt frater? ſacrũ & annuũ ieiunium eſt, & non eſt fas alicui etiã ſeculari, bis reficere: ille toruo uultu & lupina ſabie rñdebat: Nunquid uult Deus hoïem mori, ſubtrahẽdo illi quocunq; tẽpore, quicquid ad uſus eius creauit, & neceſſitas ſumere cõpellit? Quid plura? Aberat pater Nortbertus, & fratres adhuc rudes, q ad huiuſmodi inſultus arma ferre nõ cõſueuerant, multimõdis ſupplicationibus hoc tãdem ab eo impetrauerunt, ut bis & quantum uellet, cibũ Quadrageſimalem comederet, timentes ne illud improperium in publicum exiret, q tam arcta & ſubita religio, uel ſecularium conſuetudinem in ſuis conuerſis non ſeruaret.

Diabolus in ſpecie. Trinitatis apparet cuidam. Ezech. 28.

Cùm ergo tranſiſſent quadrageſimales dies, & ad celebrandum Paſcha homo Dei reuerteretur Præmõſtratum ad fratres ſuos, ad introitũ ipſius uallis horror nimius inuaſit eũ, & uentus turbinis circumuallauit eum, quaſi uentus ueniens ab aquilone: & ipſe ſtatim ſentiens, ſecum uenientibus malignam prædixit adeſſe tentationem. Peruenienti aũt fratres narrauerunt, quid actũ eſſet. At ille dolens, & heu me, ingeminans, In meam, inquit miſeriã & in detrimentum animæ fratris, & ad tradictionẽ noſtræ inſipientiæ hoc cõſentire uoluiſtis, atq; per hoc locum diabolo, niſi uiriliter ei reſiſtatur, ad diſperdendum dediſtis. Vbi eſt, inquit, ille? Qui cum adduceretur, uix ſe ſuſtentare præ nimia pinguedine poterat, & uelut ueſica turgens, edacitatis ſpiritu plenus, non niſi toruis oculis magiſtrum, quem ſuper omnia diligere ſolebat, reſpicere ualebat. Videns ergo uir, cui Deus diſcretionem ſpirituũ dederat, non eſſe infirmitatis humanitatis, ſed tentationis diabolicæ, ſtatim uetuit omnino quicquam ei dari. Qui poſtquã per aliquot dies ieiunauit, ubi reddita eſt ei quarta pars rudioris panis, & uas aquæ ad menſuram, pro ſummis delicijs computauit. Et ſit ad priſtinam conſuetudinem bene & moderate uiuendi, Deo per magiſtrum ſuum ſubueniente, redijt.

CAP. XX.

POſt hæc homo Dei, ut erat ſolitus, ad prædicandũ egreſſus eſt, recepitq; ſociũ ſuũ, qui ad componendũ res ſuas abierat, & quãplurimis in itinere diſcordia laborantibus ad concordiã reuocatis, Niuigellã peruenerunt. Quia uero ab exordio prædicationis ſuæ in eodẽ oppido nimis charus habebatur, ſtatim ut Præmonſtratũ conceſſit, quidam ex eis conuerſionis gratia ad eũ cucurrerunt: ſed aſperitatẽ ordinis & inſtitutionis impoſitæ ferre non ualentes, ut canes ad uomitũ reuerſi ſunt. Qui ſuã nequitiã tegere uolentes, ad approbriũ hominis Dei, & ut conciones eius auerterẽt, zizania ſuperſeminauerũt, ita ut nec uidere illum, nec eius cõciones audire uellent. Sed ille hac re nullo modo expauit, confidẽs hoc magis fore materiã uictoriæ cõtra dęmones, qui eius prædicationi & ſaluti credentiũ, quã per eũ operabatur Deus, nitebantur obijcere impedimenta. Cũ ergo ob hanc cauſam in populo illo parui precij haberetur, ſuſcitauit Deus militi ſuo bellũ, de quo ipſius dono certãdo uiriliter, aſſecutus eſt uictoriam, amotiq; priſtino redditus, & nõ tantum apud Niuigellenſem plebẽ, ſed etiam apud omnes hoc audientes, adeptus eſt ſuauiſſimi odoris fauorem & gratiã. Nã ibidẽ aderat pater cuiuſdã puellæ, quæ iã per annũ à dæmonio uexata fuerat, & uinculis & carcere tenebatur. Qui grauiter flens & ſuſpirans, dolore filiæ affectus, cœpit rogare eũ, ut ſaltẽ uidere eã & tãgere dignaretur. Magnũ opus, ſed non diſpar fides in opere. Adducitur puella iã duodennis, & plurima populi frequentia cõuenit. Tunc igitur Dei ſacerdos tẽpus & locũ & materiã uidẽs, ut glorificaretur Deus, maiorẽ fiduciã cõcepit. Ita albis & ſtola ueſtitus, exorciſmũ agere aggreſſus eſt. Cœpitque diuerſa legere euangelia ſuper caput illius. Ad quem dæmon reſpondit: Huiuſmodi lyras audiui frequenter, neq; pro oĩbus iſtis hodie te cedam, neq; propter te è habitaculo iſto. Et propter quos tandẽ recedã? Columnæ Eccleſiæ ruerunt. Cum autẽ ſacerdos multiplicaret exorciſmũ, rñdit dæmon: Nihil agis, quia necdũ per concurſum ſanguinẽ martyrũ me adiuraſti. Tunc igitur, ut uere ſuperbus eſt dæmon, ſcientiã ſuã oſtentaret, Cantica canticorũ a principio uſq; ad finẽ ꝑ os puellæ edidit. Et reiterãs uerbũ ex uerbo in Romana lingua, uſq; in finẽ interpretatus eſt. Et reiterãs uerbũ ex uerbo, in Teutonico totũ expreſſit, cùm illa puella dũ adhuc ſana eſſet, nihil niſi Pſalteriũ didiciſſet. Nihilominus Dei ſacerdos imminebat, & dũ inſiſteret præciperet, ut exiret à creatura Dei, coactus rñdit dæmon: Si hinc me cõpellis exire, permitte me intrare in monachũ illũ. (ibi quippe monachus ſtabat, & nominauit eũ) Tũc uero Nortbertus exclamat in populũ: Audite, audite malitiã huius dæmonis, qui ut infamaret, ſeruũ Dei uexãdũ expetijt, quaſi peccatorẽ & dignũ hoc ſupplicio. Sed non ſit nobis iſthuc offendiculo. Ea eſt enim nequitia eius, ut bonis oĩbus uelit detogare, & quantũ põt infames eos reddere. Hoc dicto, iterum cœpit acrius inſiſtere officio. Tũc dæmõ: Quid agis, inquit? Neq; propter aliũ hominẽ exibo. Quòd ſi uideris me exclamare, iã tantũ uenient de noſtris, id eſt de nigris, ad bellũ. Eia ad bellũ, eia ad bellũ: Eia iã faciam corruere arcus iſtos & fornices ſuꝑ uos. Ad hoc uerbum populus diffugit: ſacerdos uerò imperterritus & intrepidus manſit. Tunc illa iniecit manus ad ſtolam eius ut proxime collũ eius adſtringeret. Cumque hi, qui aderant, uellent manus eius dimouere: Nolite, inquit:

Procax dæmonis petulantia.

quit: permittite illam, ſi accepit à Deo poteſtatem, faciat quod poteſt.

Tunc uero eius audacia hoc uerbo percullſa, tanq̃ reuerentiam exhibens, manus ſponte relaxauit. Iam itaque plurima diei parte cōſumpta, pater Nortbertus conſilium cepit, ut in aquam exorciꝫatam eã imponeret. Et ita factum eſt. Et quia flauis erat capillis, uerens ſacerdos, ne occaſione crinium diabolus in ea poteſtatem retineret tonderi eam iuſsit. Qua permotus dæmon iniuria, cœdit in ſacerdotem vlciſci, dicens: Peregrine de Francia, peregrine de Francia, quid tibi nocui? Quare non ſinis me quieſcere? Omne malorum genus & caſus mali omnes in caput tuũ incurrant, quia adeo me uexas. Iam ueſpertina hora erat, & uidens pater Nortbertus non exiſſe dæmonẽ, aliquantulum contriſtatus, iuſsit eam reddi patri, & in craſtinum iterum ad Miſſam adduci. Ipſe uero cœpit ſe expoliare alba & alijs indumentis. Cum ergo hoc uidiſſet impius dæmon, cœpit inſultando plaudere manibus & dicere: Ha, ha, ha: modo bene facis, nec hodie feciſti quicquam quod mihi ſic placeret: en hodie conſumpſiſti diem, & nihil profeciſti. Ad hæc ſtomachando pater Nortbertus, contulit ſe ad hoſpitium, & obfirmauit in animo ſuo non guſtare cibum, donec illa ſanaretur. Et ita tranſegit diẽ & noctem illam ſine cibo. Iam craſtina dies aduenerat, & Dei ſacerdos parat ſe ad celebranda Miſſæ myſteria, surſusque puella adducitur; & iterum fit multiplex concurſus populi, ut uiderent agonem ſacerdotis & dæmonis. Tunc uero mandauit duobus fratribus, qui ſecum erant, ut tenerent eam ibi iuxta, haud procul ab altari. Inchoato igitur miniſterio, uẽtũ eſt ad euãgelium, & illa applicata ad altare, plurima euangelia ſuper caput eius lecta ſunt. Et dæmon iterum cœpit ſuas repetere ſannas, huiuſmodi lyras frequenter ſe audiuiſſe. Cum ergo uentum eſt ad locum, ubi ſacerdos eleuat hoſtiam coram Domino, exclamauit dæmon: Videte, uidete, quomodo Dei culum ſuum inter manus ſuas tenet, Fatentur dæmones: quod hæretici negant. Tunc uero Dei ſacerdos inhorruit, & cõcepto ſpiritu uirtutis, in ipſa oratione ſua cœpit exagitare dæmonem & torquere. At ille coactus & tortus, per uos puellæ exclamat: Volo exire, uolo exire dimitte me. At illi duo fratres fortiter tenuerunt eã. Sed ſpiritus immundus nullas patiens moras, fœtidiſsimæ urinæ fœda relinquens ueſtigia, aufugit, uaſque poſſeſſum reliquit. Illa uero liberata a ſuo tortore, collapſa, languida delata eſt in domum paternam, & paulò poſt accepto cibo, ex integro incolumis & compos ſui, perfecte ſanata apparuit. Hoc itaque publice factum eſt, teſte omni populo, qui Dei laudes in commune prædicabat, & patrem Nortbertum uere Apoſtolicum uirum fatebatur.

Expellitur improbiſsimus dæmō.

CAP. XXI.

Vir Dei venit Coloniam

POſt hæc peruenit Coloniam, ubi & libenter ſuſcipitur, & libentius in ſermone & confeſsione auditur, quod illum prius & iuuenem nouiſſent, & iam mirabiliter mutatum uiderent. Et quia populus fere ſolet imitari, ſi quid noui coſpiciunt, multi ad uerbum & exhortationem eius tam clerici quàm laici concurrentes, illum ſecuti ſunt. Habebat ille iã tunc in animo ædificare eccleſiam, in qua adunatos fratres reciperet. Atque ob hanc cauſam petiuit ab Archiepiſcopo Friderico & cęteris fidelibus ſanctarũ reliquiarum ſibi munera donari, quibus nõ minimũ ab antiquo repleta & inſtructa erat felix Colonia. Annuit Archieps, annuit ceu iuſtæ petitiõi clerus & populus, At ille fratribus ſuis, quos ſecũ habebat, & quos ibidem Deus ei contulerat, ieiunio indicto, hoc precioſum donum Deo cõmẽdabat, ut uenerabile patrocinium is faceret inueniri. Nocte uero eadem uirgo quædam ex numero undecim millium uirginum, & nomen ipſius uirginis, & locus, ubi iaceret, per uiſionem cuidam deſignatus eſt, & in craſtinum ea ordine uiſionis corpus ibidem quæſitum, integrum inuentum eſt. Quo cũ hymnis & laudibus Dei & gratiarum actione ſuſcepto, de reliquijs etiam aliarum uirginum aliorumque quorundam martyrum, uidelicet Gereonis, Maurorum, duorum Euualdorum duo uaſcula inſtar feretri ei impleta ſunt. Sequenti uero die, cum à Præpoſito & Canonicis S. Gereonis ſimiliter ſibi dari reliquias ſupplicaret, conceſſum eſt ei, ut ſi quid, quod placeat ei in eccleſia eorum, uellet, id quæreret & acciperet. Gauiſus eſt homo Dei, & hoc promiſſum, ut erat ſolitus, Deo per totam noctẽ orãdo cõmendabat attentius. Mane autem facto, in medio monaſterio, ubi nullum alicuius ſepulcri patebat ueſtigium, effodi præcepit: ubi corpus integrum abſque cerebro repertum eſt, honorifice & cum omni diligentia collocatum. Quod cũ canonici & plebs innumerabilis, quę conuenerat, cerneret. Ecce inquit, hic eſt dñs nr̃ Gereon, & noſtrũ uenerabile patrocinium, quod à nobis & à prædeceſſoribus noſtris per multos annos quæſitum eſt, & peccatis noſtris exigẽtibus inueniri non potuit. Et exclamantes uoce magna, cum gaudio immenſas Deo gratias agebant, hominem Deo dignum efferentes, per quem talis ac tãtus theſaurus, diuque deſideratus mereretur inueniri.

Inuenitur corpus integrũ S. virginis.

Corpus integrũ S. Gereonis, vir Dei inuenit.

Et ne quis dubitet ipſum eſſe, ſciat pro certo uerũ agnitionis eius fuiſſe iudicium, quod de morte & martyrio eius legitur, partem capitis, & non totum caput, eẽ abſciſſum. Hanc partẽ habebant, ſed reliquum corpus ubi eſſet, prorſus ignorabant. Suſceptum eſt itaque corpus ſanctum, ut digne debuit, & eleuatum, parsque inde uiro Dei data eſt: quod reliquum fuit, magnifice à Clero & populo repoſitum eſt. Aſſumptis non diu poſt reliquijs, collectoque fratrum tam clericorum quàm laicorum collegio, quos Deo per uerbum prædicationis genuerat, redeũdi iter aggreſſus eſt, & ubique in eccleſijs, in congregationibus, cũ proceſsione magnifice ſuſcipiebatur. Audiens autem tranſitum eius nobilis matrona, Ermenſendis nomine, Namurcenſis Comitiſſa, uelociter occurrit ei, orans ut ad collocendos illic fratres, quandam eccleſiolam in uilla Floreſſiæ uellet ſuſcipere. Decreuerat etenim ipſa ea multo tempore, pro remedio animæ ſuæ ac prædeceſſorum ſuorum, in ea 'em eccleſia religionem propagare. Videns ille ſynceram mulieris deuotionem, ſuſcepit, quod petebat: ibidemque altero reliquiarum uaſculo derelicto, feſtinauit Præmõſtratum, (erat enim inſtans natiuitatis dies) habens clericos & laicos citciter triginta nouitios.

CAP. XXII.

COngregatis igitur clericis fermè quadraginta, & quamplurimis laicis, aſsidua conſolatione ueſpere & mane fouebat eos & multiplicibus ſermonibus hortabatur, ne deſiſterent à felici propoſito & ſpontanea paupertate, quam ſuſceperant: & quod docebat, uelut aquila prouocans ad uolandum pullos ſuos, operibus demonſtrabat. Cum autem multi religioſi, tam Epiſcopi quàm Abbates diuerſa conſilia darent, alius eremiticam, alius anachoreticam uitam, alius Ciſtercienſem ordinem aſſumendum ſuadentes: ille, cuius opus, & conſilium de ſupernis pendebat, qui ſuum principium non ſibi, non hominibus, ſed ei, qui eſt omniũ rerum initium, cõmendabat, in corde ſuo cũcta cõferens, ut ſapiẽs uelox ad audiẽdũ, quod differre & reſeruat in poſterũ, tãdẽ ne profeſsioni canonicę, cui & ipſe, &

quotquot cum eo uiuere uolebant, intitulari fue-
Ample rāt ab infantia, inferre iniuriam uideret, regulā, quā
ctitur B. Auguſtinus ſuis inſtituit, afferri ꝓcepit. Apoſtolica
cū ſuis enim uita, quā in ꝓdicatione ſuſceperat, iam optabat
regulā viuere, quā quidē ab eodē beato uiro poſt Apoſtolos
S Au- audierat cōſtitutā & rennuatā fuiſſe. Quā cū allatam
guſtini. diligenter inſpexiſſet, in paucis compoſitā, in multis
tō diſpoſitā, ſtatim in die natalis Dñi, q̄ inſtabat, in-
ſtar Dñicæ deſcriptionis, ſub eadē & ſtabilitatis in lo
co, & profeſsionis gratia, ad illam beatæ perennitatis
ciuitatem ſinguli ſeipſo conſcripſerunt.

CAP. XXIII.

QVadā die cū reuerteretur Rhemis cū q̄buſdā
ſocijs ſuis & duobus nouitijs, quos de ſeculo
traxerat ſermo diuinus ad eos factus, & ince
derent cū ſilētio per uiā, de Deo ſuo meditā-
tes, uox q̄dā de nube auribus eorū in hūc modū inſo-
nuit: Hæc eſt fratris Norberti ſocietas. Ad quā uox
altera ex altero latere rñdit: Ea his duobus nouitijs al
ter nō eſt: de ſocietate eorū. Audiebat hoc homo Dei
& alij, qui comitabantur eū, & rē taciti cōſiderabāt,
nihil mali ſuſpicātes: ſed tñ quidnā portēderet, hæſi-
tabāt. At pr̃ Norbertus, cui maior incūbebat ſolicitu
do, ſciens non ſuperuacuū eē, q̄ ex permiſsione diui-
na hæ uoces audirētur, perquirebat à Deo omni orō-
nū inſtātia, quid ſibi uellēt quæ audierāt, mores eorū
& actus cōſiderās de die in diē, de quibus fuerāt pro-
lata. Cūq; cōſideraſſet alterū eorū minus deuotum in
cōfeſsione, leuē in uerbis, inquietū corpore, incōſtātē
Heb. 4 moribus, tepidū in orōne, negligentē in obedientia:
(erat aūt Anglus) Quid eſt, inquit, frater: quid eſt, qđ
geſtas in corde? Expone quod latet. Si Deū q̄ris, nō ē
vlla creatura corā eo inuiſibilis: quia, ut ait Apoſto-
lus, oīa nuda & aperta ſunt oculis eius. Veritatē q̄ri-
mus, & prout fragilitati humanæ cōcediē, in verita-
Matt. te ambulare nitimur, nec eſt ulla veritatis & falſitatis
13. & cōuentio, nec aliqua fidelis cū infideli participatio.
Cui ille caput agitando, & leuiter uerba proferendo,
15. dicebat: Putasne, bone pr̃, quicq̄ uelle me tibi furari?
Pauper es, ſed oī hñti dabitur, & abūdabit: ab eo aūt,
qui nō hēt, & quod vr̄ hr̄e, auferetur ab eo. Hæc di-
xit, & dicta opere cōpleuit. Nā tūc quidā forte ad cō
uerſionē uenerat, & cū paruula ſubſtātia ſua aliquan
tulum argenti detulerat, quod retro altare pauperis
oratorij, quod tunc ſolum hēbant, proiectū iacebat.
Nocte uero quadā ille horā ſibi prouidens opportu-
nam, argentum illud rapiens, aufugit. Sic igitur dece
ptor ille, plenus fraude & miniſter diaboli, pauperes
eos in corde iudicans, pauperibus Chriſti nihil ma-
li ſuſpicātibus, paupertatē auxit in tm̄, ut nulla eis re
maneret ſubſtātia, vñ ſumptus procurari poſsēt uel
vnius diei.

CAP. XXIIII.

IAm tunc plurimi in diſciplinā eius uita & propo-
ſito, relictis omnibus, ſe conferebant, & definito cō
ſilio quærebatur, ubi in eodē deſerto certū ad com
manendū & ædificandū locum idoneum ꝓpararent.
Rom. 4 Erat.o. locus ille aſperrimus & plane incultus, arbu-
ſtis & paludibus & cęteris incōmodis occupatus, nec
quicquam apparebat habile ad commorandum, præ-
ter ſacellum & iuxta illud pomariū & ſtagnū quod-
dam paruulum, quod de aquis montium, pluuiarum
tantum tempore, & de ſicco paludum uſque in præ-
ſens impleri conſtat. Ibi conſederat homo Dei cum
paruula ſodalitate ſua, ſpei ancoram inconcuſſæ fidei
adiungens, & cum patriarcha noſtro Abraham ſpē
contra ſpem ponens. Verumtamen ne puſillus grex
deſperaret, & ut amicorum ſuorum corda lætifica-
ret, & æmulis derogandi occaſionem ſubtraheret,
num qua tali in loco poſſet eſſe commoditas, ipſe cir
cūiens conſiderare cœpit, & alios conſiderare præce
pit, addens vt ad omnipotentem Deum aſsidua fie-
ret & intenta orationum ſupplicatio, ut is oſtēderet
locum, in quo diuinus cultus omni tempore poſſet
peragi. Cumque multi aſsiduis precibus Domino
iſthuc commendarent, obniae beneplacitum uolun-
tatis eius ieiunijs, & orationibus exquirentes, appa-
ruit cuidam uiſio manifeſta ſatis & euidens locum,
& quæ in loco & de loco erant uentura, aperta ſigni- *Viſio*
ficatione denuncians. Nam ibidem, ubi præſens ſita *deꝑmi*
eſt eccleſia, Dominus noſter Ieſus Chriſtus tanquam *ſtrato.*
pendens in cruce uiſus eſt, ſuper quem ſeptem ſolis
radij mirabilis claritatis fulgebant, & à quatuor par-
tibus multitudo magna peregrinorum cum peris &
baculis properabat, ijque flexis genibus adorato ſuo
redemptore, & pedibus eius dato oſculo, quaſi per li
centiam recedebant reuerſuri. Quod cum uiro Dei
reuelatū fuiſſet, gratias egit Deo, qui ſeruis ſuis ſe in
ueritate quærentibus, & in fide & iuſtitia obſequenti
bus, de præteritis dat fiduciam, & de futuris ſecreta
reuelatione notitiam. Et poſt hæc exhilarata facie, aſ- *Prophe*
ſumpta fiducia, Eia, inquit, fratres, eia fratres dile- *tice fu-*
ctiſsimi: accingimini, & eſtote uiri fortes: nobis *tura*
plurima bellorum genera præparantur, quæ ab hoſti *ſuis ꝓdi*
bus tam uiſibilibus quàm inuiſibilibus futura ſunt, *cit vir*
Sed noui tyrones, qui uenerunt per uiſionem, uiſibili *Dei.*
ter uenturi ſunt, & accepto præcepto & obedientia
ab eo, qui patri fuit obediens, uobiſcum ſunt uſque
ad conſummationem bellaturi. Verbum hoc uerum
fuit, quod ſubſecuta actio quotidie declarat in his,
quæ relictis omnibus, ut peregrini ueniunt, & pro-
feſsione facta, quaſi oſculo dato, ad obtinendas præ-
liorum acies, ad diuerſas nationes recedunt.

CAP. XXV.

QVia uero ædificium & templum ſpirituale be
ne diſpoſitum & compoſitum fuerat, ad mate
riale neceſſarium erat laborem adhibere, vt
cuncta fierent cum benedictione. Itaque Epi-
ſcopo Bartholomæo aduocato, effoſſuq; fundamēto
& conſecrato, de conſecratis lapidibus fundari fecit
eccleſiam, adſtante Thoma domino de Colci, qui ho
minem Dei metuebat & reuerebatur propter Deum,
ſciens eum uirum iuſtum & omni honore dignum:
adſtante etiam filio eius Ingelerammo adhuc pueru-
lo, & multis nobilibus clericis & laicis & populorū
innumera multitudine admirante, & quaſi ſpectacu-
lum conſiderante, & intra ſe ad inuicē dicente: Quis
putas eſt homo iſte? cuius fidei? Putasne ſtabile erit
hoc opus, quod in tanta ſolitudine locatur, & cuius
fundamenta non in petra, non ſupra firmam petram
iacitur, ſed in palude? Tenta nanque ibi palus erat,
ut uix impleri poſſet, licet multa lapidum congeries
proijceretur. Sed non debuit titubare, nec potuit
eradicari: quia plantatio quam plantat cœleſtis pa-
ter, non eradicabitur. Porro pars cæmentariorum
Teutonici erant. (Conduxerant enim eos Colonien
ſes quidam, amici hominis Dei:) pars noſtrates ami-
ci Præmonſtratenſium, & cōtendebant in opere, alij
in uno latere eccleſiæ, alij in altero accelerantes. Cre
uitque quamcelerrime ædificium, & intra tempus
nouem menſium perfectum & conſummatum eſt,
& à ſupradicto Epiſcopo Bartholomæo conſecra-
tum. Sed quia lætis triſtia, proſperis aduerſa miſce-
ri ſolent, in eadem die conſecrationis quoddam in-
fortunium accidit. Nam cum innumera multitudo
eorum, qui conuenerant ad feſtum de remotis parti-
bus, certatim ad oblationē, & ad circuitū altaris cur-
rerent, motū eſt altare maius, & lapis diſſolutus, cōſe
cratioque caſſata, ut præcipit authoritas, & totus la-
bor in nihilum redactus. Expauit homo & contriſta-
tus eſt,

tus eſt, plus tñ puſillorum ſcandalum metuens, q̃ de diuinis operibus, quæ ſine cauſa non fiunt, diffidens. Sed uir Dei quid fecit? Reſumptis in Domino cõſolationis uiribus, denuo eccleſiæ dedicandę in octauis B. Martini diem ſecreto cum Epiſcopo ſtatuit.

CAP. XXVI.

Exiuit deinde homo Dei ad pdicãdum, relictis, qui præeſſent cœpto operi, & alijs rebus oib. & omnia integra conſeruarent, rũ ẽt qui pẽent tam clericorũ q̃ laicorũ cõuentui, binos, & binos in ſingulis ponens officijs: quos ad ultimum uale de pace, & vnanimitate docebat, dicens nunq̃ poſſe exorbitare congregatã aliquã multitudinẽ, quã ſplatorũ concordia moderetur. Sed recedente paſtore, rabido ore lupus ouibus molitur inſidias, prius tñ terrorẽ incutiebat: quia quibuſdã, uelut eẽnt inexpiabilis odij inimici, quos in ſeculo reliquerant, armata manu quaſi ad perimẽdũ, ẽt in luce diei cũ ſuis ſatellitibus ſe pſentabat. Illi uero territi, uenientibus in ſpecie armati exercitus & pópæ armorum, & fremitus equorũ, quibuſcũq; poterãt modis ſe opponebãt: ita ut cũ fugerent, uelociter raptis fuſtibus & ſaxis, obuolutis ẽt brachijs quibuſdã tegumentis uel tunica, reſiſtere feſtinarẽt. Et adeo pugnabatur, ut plane crederent iacula mitti & mittere, feriri & ferire, vulnerari & vulnerare, interfici & interficere. Ad quos cũ multi fratres alij cõcurrerent, arguentes eos, cur ſic inſanirent. An non aſpicitis, aiunt, q̄ ab inimicis noſtris opprimimur, & iam in fruſta ferè conciſi, ſummo cũ dedecore morimur? Tũc fratres ſcientes eos infeſtatione dæmonũ illudi, aquã benedictã ſpargũt, ſignũ crucis edũt, & recedente malignorũ ſpirituum turba, illi, quaſi hoſtibus deuictis & in fugã uerſis, cõcito curſu inſequebantur, altis uocibus inclamantes: Eia eia, reuertimini & reſiſtite fortiter: alioquin turpiſsima morte moriemini, ſi deinceps ad nos redire, minaſque & mortem intentare auſi fueritis. At poſtquàm in ſe reuerſi, quidam ex ipſis deluſos ſe eſſe cognoſcũt, fortiter in arrepto propoſito perſiſtunt, ijq; fortiter uicerunt, quidam uero ignominiã eã ferre non ualentes, & de perſeuerantia deſperantes, aculeo caudæ dæmonis perculsi receſſerunt.

Dæmõ abſente uiro Dei, fratres infeſtat quibuſdã præſtigijs.

Vide uim aquæ ſacratæ. Crucis

CAP. XXVII.

Sed quia huic falſo & maligno ſpiritui non ſufficit, nec miratur, ſi abſorbeat mare, ſed etiam Iordanem totum abſorbere nititur: qui manifeſte ad plenum ſeducere non potuit, iterum occultiores meditatus inſidias, redire non metuit. Conuenerat ſiquidem in eadem paupertate multitudo de diuerſis nationibus & diuerſo hominũ genere, nobiles & ignobiles, diuites & pauperes maioris minoriſque ætatis, ſapientes & ſimplices idiotæ, ſicut uir Dei recipere conſueuerat, in hoc Saluatoris imitator effectus, dicentis: Oẽm qui uenit ad me, non eijciã foras. Inter quos fallax ille ſpiritus quoſdã cõſiderans idiotas, & ſua illos quondã recognoſcẽs fuiſſe uaſcula, in quibus ſuæ quieti & uoluptati indulgere conſueuiſſet, ita eos falſa ſuæ alluſionis ſapientia repleuit, ut qui prius in lib. vix legere nouerant, iam ex libris magna q̄dã dicerent, & de futuris prophetãdo, maiora & ſtupenda pdicerent. Danielis denique vnus ex eis prophetiã ſe ſcire aſſerebat, & de ea quædam duce mendacio, loquebatur, ubi de quatuor & ſeptem & decem cornibus & regibus propheta ſcribendo, inducit & de Antichriſto. In quibus iam ſimpliciores quoſdam attentos reddiderat, & ſi fieri poſſet, etiam ipſum Dei hominem, & uenerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai, in errorem induxiſſet. Iam. n. eouſque progreſſa erat eius arrogantia, ut ipſis aſsidentibus, etiam in capitulo ſermonem facere non dubitaret. Et qui uidit & audiuit, præbet huius rei teſtimonium. Et hoc ſignum eius, quia de ſermone proferr initium. Erat. n. hic ſermo: Eſtote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente. Hæc ſpiritus ille mendax per organum illud ſuum proferebat. ſed ad ueritatem, quæ ſequitur, uidelicet, Et accipietis regnũ ęternũ, haudquaquam procedere ualebat. Porro cum ab auditoribus ueritatis & dulcedinis falſus ille ſpiritus ſe ex parte deprahendi cerneret, ut eſt mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera ſe cõuertit: ut q̄ a manifeſtæ operationi intentos non poterat ſubuertere, ſaltem contemplatores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius miniſter ſubita quadam, eaque grauiſsima infirmitate corripitur, & qui prius de uiſibilibus reſponſa dabat, iam in cœlum os ſuum ad inuiſibilia & ineffabilia promenda ponere non uerebatur. Cõcurrunt fratres, ſicut conſuetum eſt, ad inungendum eum, cõcurrunt ad ea, quæ dicebat, audienda. De ſe quidem magna, ſed de plurimis circũſtantibus aſſerebat maiora. De ſe q̄ eadem veſpera aut futurus eẽt cum angelis in cœlo, aut ſtaret ſanus cũ cæteris fratribus in choro. De alijs uero, ſingulorũ conſiderans habilitatem, quaſi prophetando & augurãdo dicebat: Hũc, cũ nuper in eccleſia ad ſuperiora raperer, uidi ad æternitatem uocatum: iſtum iam in ſede felicitatis poſitũ: ſolctũ illius in felicitate eadẽ præparatum. Iſte futurus eſt pontifex, iſte cõſtituẽdus rector multorũ, regularũ & magiſter, iſte in bono propoſito pſeueraturus, iſte alius deficiẽs receſſurus. His dictis, ita ſe comparuit, quaſi ultimũ exhalaturus ſpiritũ, unius horę ſpatio ſic in terra iacens, ut ſtatim moriturus facere ſolet: cũ audito ueſperarũ primo ſonitu ſurrexit, & ueloci curſu cũ alijs chorũ intrauit. Qđ cũ adſtãtes cernerent, alij alijs ſuũ errorẽ cõfitẽtes, ſe deluſos eẽ cõteſtabãtur. Sed nec ſic quidẽ deſtitit antiquus ille & malignilsimus inſidiator, totiuſq; bonitatis & ueritatis expers, & cũctorũ ſcelerũ ſubtiliſsimus architectus. Excitauit. n. aliũ clericũ, qui, ſicut ille de ꝓpheta Daniele ſpiritũ hauſerat impoſtorem, ſic iſte & de Ioannis Apoſtoli Apocalypſi nihilominus iactabat ſe ſcire & rimari debere dona cœleſtiũ ſecretorum. Quẽ cũ unus ex prioribus in Capitulum adduxiſſet, Ecce, inquit, nũc demũ uiſitauit nos oriens ex alto, quia hũc nõ diuturna ſcholarũ exercitatio inſtruxit, nec labor annorũ numero cõputatus edocuit, ſed angelica quædã reuelatio, q̃ per totã noctẽ ſub tenebrarũ ſilentio ad ipſum diligentes inſtruẽdũ, & nos per ipſum, laborauit. Audiẽtes hæc quidã de fratribus, q̇bus iã ex parte ſubtilitas fallaciũ ſpirituũ nota erat, oĩno prohibuerũt, dicentes poſt hæc nec hũc, nec aliũ quẽquã ſe uelle audire, donec pr Norbertus reuerteretẽ. Vides itaq; mẽdaciſsimus ille ſpiritus claritatem ſuã, qua ſe trãsfert in angelũ lucis, eẽ repulſam, ut leo frendens, qui eſurit & circuit q̄rẽs quẽ deuoret, quaſi incitatus ad irã, nec ultra latere ualẽs, aperte ſæuitiã ſuã & odij rabiẽ, quã aduerſus cõgregationẽ & aciẽ bñ inſtructã gerebat, exercere cœpit. Primo q̄dẽ, inter illos duos, q̇bus ſic illuſerat, & per quos alios illaqueare tẽtauerat, tãtas inimicitiæ diſcordias ſeuit, ut ſi alter alterum alicubi potuiſſet apphẽdere, interfecturus fuerit, & niſi ſeris & uinculis retenti eſſent, euadendi alter eorum non fuerit locum reperturus.

2. Cor. 11. 1. Pe 5

CAP. XXVIII.

Deniq; importuniſsimus ille inſidiator iuuenem quẽdã, cuiuſdã cõuerſi filiũ, arripuit, & nequiter eũ torquere cœpit. Quid facerent grex ſine paſtore, cui ſic lupus undiq; inſidiabatur? Ligatũ ipſũ dæmoniacũ recludũt, donec capiat cõſiliũ, q̇d ſcõ opus ſit. Ipſo ãt ſilẽtio noctis, cũ Prior, q̇ tũc alijs præerat ad eum

Importuniſsimus dæmõ iuuenẽ occupat.

cũ intrare uellet, & adhuc foris ſtaret, utcũq; longe
à domo, oſtijs omnibus clauſis, nec ullo patete fora-
mine, ꝑ qđ poſſet uideri maxime ꝙ eẽnt tenebræ, dæ
mõ interius alta uoce clamare cœpit: Mõ intrabit ad
me, mõ ĩtrabit ad me. Mõ uenit, mõ uenit magiſter il
le cũ clauata tunica ſua, maledictus ſit ille. Firmate
oſtiũ firmiter, firmate q̃ celerrime, ne poſsit ad me ꝑ-
uenire. Non ceſsit tamẽ ille, ſed proceſsit, & pulſans
oſtium intrauit, ſtansq́ue ante illum, dixit: Dic mihi,
rogo, quid eſt, quod loqueris? Reſpondit: Interrogas
ne quid loquar, an quis ego ſim, qui loquur? Neutrũ
tibi indicabo. Nũquid tu magiſter es, aut tutor iſtius,
aliorumue doctor? Recede, recede à me q̃ citiſsime
ne à me cum iniuria ignominioſe recedas. At ille cer
tus ſpiritum eẽ nequã, & ad decipiẽdũ ſæpiſsime ue-
niſſe, qui iam tãdẽ ad per imẽdũ intrauerat, ait: Adiu
ro te per Ieſum Chriſtũ filiũ Dei, qui tuas in cruce ui
cit inſidias, & prãtẽ, quã iniuſte & fraudulenter uſur
paueras in hominẽ, iuſte & potẽter eripuit, ut qs ſis,
celare non præſumas. Ait: ita ne me coges? Rñdit:
Nõ ego, ſed ille te coget, q alias ꝑ crucẽ uicit te. Et ex
clamãs dæmõ ille nequã: Hei mihi, hei mihi, q d agã?
Ego ſum ille idem, qui fui in puella Niuigellæ corã
Norberto magiſtro tuo, albo cane: maledicta ſit ho-
ra, qua natus fuit. Sic certus ille de ſuo & aliorũ adeo
importuno perſecutore, totũ conuocat cõuentum, &
hæc oĩa indicans, quid faciẽdũ ſit inquirit. Illi cõſilio
inito, timidi ıñ, utpote nouitij, qui hæc experiri non
cõſueuerãt, uirgis ſe cædũt, ieiunia & orones inter ſe
inſtituunt, aquã in uaſe ad hoc habili benedicunt, &
cũ proceſsione eò eunt, ubi erat ille dæmon. Cœpit
igit̃ fremere, & cũ ſtrepitu magno clamare: Veniant
nr̃i ad hoc bellũ, (plures.n.ſumus) & cõteremus eos,
ut à lapide grana tritici conteri ſolẽt, prorſusq; eos
delebimus. Cui cũ Prior rñderet: ſic facies, ſi à Deo ti
bi facta erit ptãs: ille uerſus ad eũ, extenſis manibus,
quaſi ſcindere uellet ueſtes, quibus erat induens, ait:
Putas te iſtorũ eẽ magiſtrũ? Et extendens digitum ad
crucẽ, quã ibi puer tenebat: Ille, inquit, eſt magiſter,
nõ tu. Tua cã nihil faciã, ſed ille eſt, à quo torqueor.
Dæmones Ieſum Chriſtũ crucifixũ cõfitent & timẽt,
Iudæi legẽ hñtes, & falſi Chriſtiani nõ agnoſcũt, ſed
deteſtãtur & ridẽt. Solutus ẽ ille, in quo ſpiritus erat
nequã, ſed cũ uix à multis circũſtãtib. teneri poſſet,
iuuenis quidã clericus humilẽ de uera obediẽtia, cui
totus deditus erat, ſumẽs fiduciã, dixit, Præcipiat̃ mi-
hi per obediẽtiã, & tenebo eũ, nõ meis, ſed obediẽtię
manibus & uinculis. Cui cũ præceptũ datũ fuiſſet, & *Nota ſancta obediẽtia uim*
alij receſsiſſent, ille ſolus eũ tenuit, & uſq; ad aquã be
nedictã adduxit. Ponit̃ itaque in aqua exorcizata, le-
gũtur exorciſmi, fiũt adiurationes, legũtur euãgelia,
alijs è fratribus flẽtibus, alijs in orone, alijs in diſci-
plinis, ut uocãt, corporis aut alijs afflictionib. ꝑma-
nẽtib. oĩb. tñ mirãtib. friuola rñſa & ridiculos ſermo
nes ei⁹. Quid plura? Tãdẽ poſt nimias & inumerabi-
les miſerrimi corpuſculi fatigatiões, dęmõ ſup liguã
dæmoniaci in forma grani nigerrimæ lẽticulæ ſe po-
ſuit, & aperto ore linguaq; exerta, ſe oñdit, dicẽs, Ec-
Ioã. 8. ce ego, ſed pp nos oẽs hodie nõ egrediar. Cui cũ rñdu
Nequiſſimus dæmon expellitur. ret, Mẽdax es, & ab initio in ueritate nõ ſtetiſti, nec ti
bi ab aliquo fideliũ credẽdũ ẽ, nõ diu poſt cũ fœdiſ-
ſimi fœtoris crepitu exiuit, fœda relinquẽs ueſtigia.
Mox uero à ſuo tortore corpus uacuatũ cecidit, & in
lectulum quendam reclinatum, poſt diuturnam re-
creationem ab ægritudine illa uix conualuit.

CAP. XXIX.

FAtigatis igitur mirabiliter fratribus, & artificio
ſa huius dæmonis calliditate inquietatis, idẽ dæ-
mõ totius quietis ĩpatiẽs, cum locum ſuæ im-
poſturæ apud ſimplices nullũ inueniret, uulatu
facili, ſicut leuis eſt agilitate naturali, Traiectum, vbi
erat pater Norbertus, repente adijt, & hominem *Mox inuadit aliũ*
quẽdam cuiuſdam principis villicum arripuit. Erat
ãt in eodẽ oppido annuæ celebritatis dies, qñ popu-
lus ad hmõi ſolẽnitates cõuenire ſolet. Et iã multi il
lic cõuenerãt, & ſacerdos Dei Norbertus in eccleſia,
ubi freq̃ntia populi maior erat, Miſsã celebrabat, ubi
ẽt erat hõ ille arreptus à dæmone intra Secreta, q cũ
magno tumultu & fremitu uix ligatus tenebat̃. Fini-
tis itaq; Miſſarũ ſolẽnijs, oblatus eſt ei ille cũ magno
ſuffragio plebis circũſtãtis, & admirãtis rei euẽtũ, &
expectãtis agonẽ militis Dei & dæmonis. Ille uero,
ut erat adhuc ſacris amictus ueſtibus, imo ſancti ſpiri
tus uirtute accinctus, ad debellãdũ hoſtẽ illũ ĩportu-
niſsimũ ꝓcedit. Cũque q dã circũſtãtes fratres diſce-
rẽt ei, ut ſuæ ĩbecillitati parceret, & hũc euẽtũ eẽ for
tuitum, neq; oẽs caſus poſſe emẽdari, ille ꝑmotus ait,
Neſcitis, fr̃es, neſcitis, q a inuidia diaboli mors intra
uit in orbẽ terrarũ, q̃ adhuc in eo ꝑſeuerat, nec reſipi
ſcẽdi vnq̃ hẽbit uolũtatẽ? Iſte ſiquidẽ eo ſe ingerit tã *Sap. 2.*
frequẽter & importune, ut & me odioſum reddat, &
uerbũ Dei, qđ ꝑ me miniſtrat̃, in cordib. faciat audiẽ
tiũ vileſcere, & ab eis, q illud ſuſceperint, ex innata ſi
bi arrogãtia illud poſsit auferre. Itane in auribus ue-
ſtris ueritatis nõ ſonuit expoſitio, q̃ dicit, Venit dia-
bolus, ut tollat ſemẽ uerbi Dei de cordibus eorum? *Matt.*
Hæc dixit, & ſtatuto dæmoniaco ante altare, exorciſ *13.*
mũ aggreſſus eſt, dęmonẽ cõpellẽs vt exiret. Et cũ ſal
exorcizatũ ori eius immiſiſſet, ille magno impetu in
faciẽ & oculos ſacerdotis expuit, dicẽs, Iã tu cõſiliũ
dediſti, ut in aquã mitterer, ut ibi duriſsimis cæſus
flagellis, uſque ad mortẽ fere uerberer. Fruſtra nite-
ris, me tua flagella nõ lædũt, minæ tuæ non terrent,
mors nõ cruciat, nec me mortis uĩcula ligãt. Cõſiliũ,
ut ꝓmiſſum eſt, datũ erat, vt in aquã exorcizatã mitte
retur, ſed eodẽ furioſo abſente. Cũ ergo circũſtarent
Clerus, & populus, alij pro curioſitate, alij pro pieta-
te, peſsimus dæmõ per os inuaſi hominis multorum
flagitioſam uitã & adulteria & fornicationes cœpit
detegere, & quicquid cõfeſsione tectũ nõ erat, mali- *Nota nõ põt dæmon ĩproperare pctã in cõfeſsione detecta.*
tioſo ore propalare. Hæc audiẽtes, cœperũt oẽs hac
illacq́ue diffugere, paucis cũ patre Norberto remanẽ
tibus. Et cũ iã dies eẽt inclinata, facto ueſpere, fatiga
ti qui aderant, ieiunio & uigilijs noctis præcedentis,
coegerũt eũ ad hoſpitiũ, ut requiẽ pauliſper caperet,
mẽbraq́ue debilia refectione aliqua refocillaret, &
dormitione recrearet. Vbi cũ ad cœnã cum fratribus
ſuis & quibuſdã hoſpitibus reſideret, nũciatũ eſt ei, ꝙ
æger ille quietus ſederet & ſolutus ante altare, de ad
miſsis in ipſum & maledictis, ueniã petẽs. Gratias ita
que egerũt Deo, tenera.n. nocte illa & die ſequẽti cu
ratus uidebatur. Hẽbat̃ uero inter ciues eiuſdẽ oppidi
quoddã exitiale odiũ. cũque per totũ diẽ pr̃ Norber
tus pro pace cõponenda laboraſſet, & fauẽte Dei gra
tia, eos ad pacẽ reuocaſſet, mox diabolus, qui è cordi
bus eorũ expulſus erat, nõ libẽter digrediẽs, in eũdẽ
miſerũ hominẽ, qui curatus uidebatur, ingreſſus eſt.
Qui ſtatim cœpit iterũ ſtridere & furere. Reuertenti
autẽ ab eccleſia ſacerdoti, Neſcis, inquiũt, quia ener-
gumenus ille heſternus inſanit? Niſi citius ſubueniat̃
ei, & cito curetur, furore confectus perhibẽt. Rñdit
homo Dei, Nõ iam à ſuo tortore liberari poterit, q a
propter peccata ſua iſthuc patitur. Nã officium pro-
curatoris uillæ gerit, & pro merito ſuo tortori tradi-
tus eſt. Sinite eũ modo, ut poſtq̃ uexauerit eũ hoſtis
ꝑ aliquot dies, ſatisfactione ſuſcepta, neq̃ſsimus ille
facilius expellat̃. Sapiẽs hõ doctusq́ue paleſtræ cũ ſpi *Curatur dæmoniacus.*
ritib. imũdis exercẽdæ, trib. diebus ꝑmiſit eũ torqri,
& uexari, & poſtea diuina miſeratiõe ab eo curat⁹ ẽ,
ita ut mẽtis ſuę cõpos & incolum⁹ ad ꝓpria reuerteret̃.

CAP. XXX.

EO tempore fama uiri Dei propter res præcla-
re geſtas longe lateque peruagante, cõpunctus
eſt paupertatis ſpiritu Comes quidã Vueſtpha
liæ potentiſsimus, Godefridus nomine. Qui ac

Comes quidã cõuertitur, & fit monachus

ceſsit ad eum, quod de eo multa audiſſet: ſed cum audi-
tis maiora, ſpiritu ſancto perdocente, qui per eũ ope-
rabatur, inueniſſet, omne conſilium & uoluntatẽ ſuã
ei aperuit, & qui ſe totũ iã Deo deuouerat interius,
ſine mora de omnibus relinquendis & de paupertate
uoluntaria amplectenda perdocetur exterius. Erat.n.
diues, potens in armis, utpote homo iuuenis, prædijs
multis, ſeruis & ancillis abũdãs: quibus omnib. mox
renuncians, ſe & ſua omnia Deo per manus hominis
Dei diſponenda tradidit ea conditione, ut propriȩ do
mus, caſtri uidelicet Capenbergenſis, mutaret faſti-
gia, Deoque cõſecrãda curaret: ut vbi regnauerat ui-
tiorũ execratio, uirtutum illic locum faceret diuinȩ
benedictionis cõſecratio. Quid faceret iuuenis, certa
men grauiſsimũ ſuſcepturus? Grauiſsimũ certamen
iure dixerim erat.n. illi uxor & frater ipſo iunior, qui
modis omnibus eius propoſito ſe opponebãt. Cõtra-
dicebãt etiã ſerui, ancillæ & oẽs miniſtri eius. Cõtra-
dicebat Comes Fridericus, pr̃ uxoris eius, magna ex
parte eleemoſynã, quã feciſſet, de dote filiæ ſuæ eẽ di
cẽs. Itaque manus eius contra hos oẽs, & manus ho-
rũ omnium cõtra eum. Vicit tãdem humilis impor-
tunitas: uxorque cõſenſit &, frater leonino furore de
poſito, agninã induit mãſuetudinem, itemque reli-
gionis habitum, quẽ ipſum Comitem velle nouerat,
cum illo ſuſcepit. Gauiſus eſt pr̃ Nortbertus, gaui-
ſus eſt, & Comes, & redditis omnibus Cæſari, quæ

Itẽ frater eius

Cæſaris erant, & quæ Dei, Deo retẽtis, tres de proprijs
allodijs eccleſias, ordinãte patre Nortberto, conſtru
xit. In quibus fratribus collocatis, & religione cõſti
tuta, cũ Dei cultus egregie cõpleretur, nõ defuit tẽta-
tio, nec malignorũ ſpirituũ perſecutio. Nam Comes
Fridericus, pr̃ uxoris comitis, ambitioni ſuæ indul-
gẽs, quod caſtrũ Capẽbergẽſe dñatũ Vueſtphaliæ tenuiſ
ſet, prætẽdẽs illud eẽ dotẽ filiæ ſuæ, cõminatus eſt fratri
bus, niſi quãtocyus ex eo abſcederẽt, ſe oẽs trucidatu
rũ. Aliquoties ẽt cũ equitatu ſuo illuc uſque accede-
bat, prĩ Nortberto cõminans, ſi eũ cũ aſino ipſius poſ
ſet cõpræhẽdere, ambos ſe ſuſpenſurũ, ut reipſa cape
riretur, quis eẽt eorũ maioris põderis. Tam ſuperbæ
ſermoni, qui aderãt, epi & alij principes cõtradicebãt,
& irã Dei illi cõminabãtur. Fratres ergo Capẽbergẽ
ſes in arcto poſiti, nec ullũ hñtes qui ipſos liberaret
de manu potẽtis, & iniqui, miſerũt ad patrẽ ſuum, ut
ipſos adiuuaret, ſimul hominis ſuperbi uerba ei nun
ciantes. Quo nũcio accepto, collectis uiribus fidei &
ſpei per eũ & in eũ, qui dixit: Confidite, ego uicĩ
mũdũ: ad ipſum ſe totũ cõtulit, & publice pronũcia-
uit ſe cũ aſino ſuo terrã illius ingreſſurũ, & copiã lui
ſe facturũ. Quid multa? Quãuis iter lõgũ eẽt, tñ aſi-

Ioã. 16

nũ ſuũ mutare noluit: ſed trãſito Rheno cũ aſino ſuo,

Nota S. uiri inſignẽ cõſtãtiã & mortis cõtẽptum.

inermis & debilis terrã illius Comitis intrauit. Nec
lõge poſt ille pacis inimicus languore correptus, in-
terijt, & reddidit ſimul finẽ malitiæ & uitæ. Sic paca
tis omnibus, fratribusq; Deũ timẽtibus electis, in tri
bus eccleſijs de eodẽ allodio cultũ Dei oĩ tpe peragẽ
dũ ordinauit, videlicet in Capẽbergẽſi, * Floſtatẽſi,

** Elephſtaenſi.*

Varlaiẽſi: in quibus multorũ fratrũ & ſororũ uſq; in
hodiernum diem uiget congregatio, & in cultu diui-
no floret honeſta religio.

CAP. XXXI.

CVm autẽ in Frãciã reuerteretur, & fama de con
uerſione ſupradicti principis, mirãtib. multis,
diuulgaretur, quod cũ habitu in monaſteria mutaſ-
ſet caſtra, totũq; comitatũ ſeruitio Dei mãci-
paſſet: exẽplo eius cõmotus & cõpũctus quidã nobiliſ
ſimus princeps Frãciæ, Comes Theobaldus hominẽ
Dei adijt, de ſalute ſua, & de remiſsione pcõrũ ſuorũ

Theobaldus Comes Bleſenſis.

ſimili mõ cõſiliũ quæſiturus. Conſiderãs aũt hominis
Dei facũdiã, & uultus elegãtiã, & maturitatẽ in uer-
bis & rñſis eius pietatis, affectu mẽs eius præ amore
dulcedinis Dei & mãſuetudinis ſic perfuſa eſt, ut ſta-
tim ſeipſum totũ cũ omni poſſeſsione ſua uiri Dei p-
miſerit uolũtati. Erat.n. & ipſe homo prudẽs & bene
doctus, & ſanã doctrinã ſapiẽtiãq; uerborũ Dei ſapiẽ
ter in corde ſuo & laudabiliter colligebat. Sed uir
Dei uidens generoſi principis pectus nobile, nobilẽ-
que & deuotã, quã de ſeipſo bene diuidens offerebat
oblationẽ, & holocauſtũ, quod de cũctis rebus & diuitijs
faciebat, paucis diebus ad rñdẽdũ acceptis inducijs,
Dño Deo cõſiliũ hoc attẽtius cõmẽdabat. Didicerat
enim principẽ illũ ampliſsimas hẽre poſſeſsiones, &
caſtra quam plurima, nec cũcta facile poſſe mãcipari alĩ-
cui religioni, tũ pp regni munitionẽ, tũ pp aliorum
multorũ nobiliũ, qui eius principis beneficiarij erant,
deſtructionẽ. Audierat ẽt eẽ eũ largiſsimũ in præſtã
dis eleemoſynis, in eccleſijs, monaſterijs, & cæteris
religioſorũ officinis ædificãdis, addẽdisq; cæterarũ
rerũ neceſſariarũ magnis ſubſidijs. Audierat eũ pr̃em
eẽ orphanorũ, tutorẽ viduarũ, nutritorẽ pauperũ, ſo-
lamẽ leproſorũ. Itaque uir per oĩa diſcretus, alterius in
ſtituti uitã minime illi cõplectẽdã ſentiebat. Expecta
bat aũt ille rñſum de cõtẽptu mũdi & deſerẽdis oĩb.
Sed hõ Dei, accepto poſt datas inducias diuinitus cõ
ſilio: Nõ erit, inquit, ita. Iugũ.n. Dñi, ut cœpiſti, cũ iu-
go mr̃imonij portabis, & ſemẽ tuũ cũ benedictione
patrũ tuorũ pcedẽtiũ terrã largiſsimã obtinebit: quia
nobis fas nõ eſt in te deſtruere, qđ de te diuina diſpo
añ oĩa ſecula hiſce nouiſsimis tpib. uoluit ordinare.
Ad quod ſic rñdit princeps: Si ſic neceſſe cõfirmas, reue-
rẽde pr̃, ex Dei uolũtate, Dñi eſt terra, & plenitudo
eius, nec ex ea quiſquã aliquid, niſi per illũ obtinebit. Quia
igitur ex illo hæc præcipis, nõ hẽo quod dicere: ſed certũ ti-
bi ſit, nullã me ducturum aliã, niſi quã Dñs Deus p-
te mihi uoluerit copulare. Põſet hic lector, quãta fue-
rit in uiro Dei uirtus diſcretionis, qui ex duob. princi-
pibus alterũ cũcta uoluit relinquere, alteri uero præ-
cepit tã quam nihil hñtẽ cũcta poſsidere. Cõſiderauit quippe
in altero, quod aliena ẽt ab egenis raperet: cõfidera-
uit in altero, quod propria egẽtibus largiri nõ ceſſaret.

CAP. XXXII.

COnſtituerat homo Dei iter Romanũ ingredi:
pro ſtatuẽdo ordine fratrũ ſuorũ, & pro cõfir-
mãdis rebus eorũ, ſibi à Deo collatis. Aſſũptis
itaque legatis Comitis, Ratiſponã uſque eos
adduxit. Erat.n. Eps eius ciuitatis nobiliſsimi ſtẽma
tis, & hẽbat fratrẽ Engelbertũ, potẽtiſsimũ Marchio
nẽ, cui erãt nobilis ætatis filiæ, è quibus vna experita,
Comiti Theobaldo deſpõſata eſt. Reuerſi ſunt legati
eius iſthuc nũciãtes, & pr̃ Nortbertus cœptũ iter proſe-
quẽs, Romã peruenit: ubi à beatæ memoriæ Papa ho
norifice ſuſceptus eſt, & quicquid iuſte petijt, ab eo faci-
le impetrauit. Peractis itaque oĩb. cũ iã de reditu cogi-
taret, quadã nocte ſummo diluculo, cũ de Deo medi-

Romæ uir ſanctus à Põtifice honorifici accipitur.

taretur ipſe et quidã ſociorũ eius, quos itineris ſolamẽ ha
bebat, audita ẽ uox ab illis manifeſte, Parthenopolis
ipſũ fore epm. His auditis, admirãtes ſtupebant, nec
audebat quiſquã eorũ alius alij indicare, quod audiſſet. Præ
miſerat interim vnũ ex clericis ſuis, qui nũciaret Comi
ti reditũ ſuũ, & acciperet rñſũ de mr̃imonio, qđ per le
gatos ſuos audiuiſſet expeditũ. Ipſe uero rediẽs, trãſi
tũ habuit per ciuitatẽ Vuirtzẽburg, ſeu Herpibolim, quæ
tũc epo carebat, coegerũtque eum Clerus & populus
Paſcha apud ipſos celebrare. Eo igitur retẽto, cũ in die
ſancto ſummam Miſſam in eccleſia celebraret cum.

magna frequentia populi, uentumque fuiſſet ad ſacroſancti Dñi corporis & ſanguinis perceptionē acceſsit ad eum cæca mulier, quæ omnibus nota erat, & eo poſt Dñici corporis & ſanguinis cõionē ſuſſlā ſe in oculos eius, lumē recepit. Vnde cũ omnis illic aſsiſtēs populus magnificētiā Dei altis uocibus extolleret, quidā diuites ē pcipuis ciuitatis, cõpũcti & amore Dei accenſi, ſe & ſua per manus hominis Dei Deo obtulerunt. De quorum facultatibus eccleſia ædificata illic eſt, quæ diuinis cultibus claret uſque in hodiernum diē. Recordati uero uocis, quam Romæ audierāt ipſe homo Dei & fratres eius, cũ Parthenopolis & Herbipolis, æquè in polis deſināt, timētes ne in epiſcopum aſſumeretur ab ijs, qui ſupra modũ magnificabant eum, celeriter ē ciuitate egreſsi ſunt.

CAP. XXXIII.

ACcepta igitur ptāte à Romano Põtifice de inſtitutione propoſita & ſtatuto ordine, cum ad Præmõſtratum reuerſus eēt, ſtatim confirmauit, quod prius fecerat, uidelicet eccleſiam B. Martini, quæ eſt Lauduni ſita in ſuburbio, quā ſub Abbate cum adhuc in nimia paupertate eēt, inſtituerat: quæ quātum in tꝑali & ſpũali ædificio creuerit, & plātata in qua terra radices fixerit, arbores ex ea in diuerſas terrarũ nationes translatæ dicāt: fructus ex ea ſuauiſſime redolēs pdicet, & q uiderunt & cooperatores extiterunt, uſque in æternũ ſuccedētes ſuccedētibus pbeāt teſtimonium. Ordinari fecit etiā in Viuarienſi eccleſia Abbatē, quā in Sueſsionēſi pago ſuſceperat, ubi & dæmon, qui eum perſequebatur, ad introitum fratrum, in hominē quendā ſtatim ingreſſus eſt, quē pater Nortbertus, Deo cooperante, hoc modo liberauit: Ille ſi quidem, ut erat ſolitus, heri & nudiuſtertius, exierāt agriculturā ſuā agere, & dum geminato laboris æſtu ſitiret, ad proximum fontem acceſsit. Vbi cum bibiturus ſe inclinaret, uidit immanē umbrā & terribilem in aqua. Qua uiſione perterritus, dũ temperat ſibi a potu aquæ, erectus uidet quaſi ingentem hominem cum terrore quærentem, cuius eſſet: Atque eo dicto diſparuit, & miſer arreptus à dæmone, furere cœpit. Hora erat pomeridiana, & ille apud uillā ad ueſperā inuentus, ligatus adductus eſt. Quē cum pater Nortbertus diligenter intuitus eſſet: Videtis, inquit, quõ malignus ſpiritus, qui bonis omnibus inuidet, nos etiam hoc in loco odioſos reddere nititur? uult.n. rumorem ſpargere ad ingreſsum noſtrũ hanc infamię notam exiſtere, & eius hoc eē ſignum, q̃ iſta mala pcedāt: ſed per gratiā Dei non pualebit. Tunc cœpit hominem exorciaare & ſignare, donec quieſceret, & ſana uerba proferret. Quod uidentes qui adſtabāt, gauiſi ſunt ualde, gratias agentes Deo, & dicentes: Eia benedictus Deus per omnia: modò quieſcere paululum poteſt hic pater nr̃, qui fatigatus longo itinere, huc acceſsit. Sed ille, qui diſcretionem ſpirituum habebat, propius accedens, cum de naribus illius obſeſsi fœtorē putidiſsimũ exire ſenſiſſet, ait: Non eſt ita, ut uos putatis: nõdũm ſpiritus iſte nequam receſsit, ſed latitat in calamo iſto, & uerba cõpoſita loquiē diuinæ uirtutis timore, ut non expellatur. ſed nobis recedentibus acrius hunc miſerũ ualeat cruciare. Attamen ſine cauſa non eſt traditus iſte aduerſariæ poteſtati. Permittamus eum hac nocte pœnas debitas ſoluere, orantes pro eo, & forſitā cras facilius miſerebiē eius Deus. Et ſic factũ eſt. Sed rei ueritas & ſubſecutæ ueritatis indicia, uera cõprobauerũt eē uerba ſacerdotis. Nā ut receſſerũt ab eo, cœpit arrepticius ille multo nequius ſtridere & furere, q̃ prius feciſſet. In craſtinum autem homo Dei reuerſus eſt ad eum, & in conſpectu innumeræ plebis, quaſi ad ſpectaculum adſtantis, ſanus per Dei gratiā redditus eſt æger, & ad domum propriam cum omni ſenſus integritate reuerſus.

Demoniacus ſanatur

CAP. XXXIIII.

NOn eſt aũt prætereũdum, quare uocatus fuerit ad ſuſcipiendā Antuerpienſem eccleſiam. Eſt Antuerpia oppidũ ampliſsimũ & populoſum, in quo unus erat tm̃ ſacerdos, qui curā totius populi ibidē cõmorātis gerebat. Sed præ nimia multitudine & frequenti negligentia nõ poterat: nec credebaē ei, q & ipſe quaſi in cõiugio & copula carnali, neptē ſuā in tertio gradu maniſeſte ſociā ſui ſceleris hēret. Hāc ob cām populus ille, quaſi grex abſq; paſtore, p multos errorũ anfractus deuiabat. Vñ cõtigit, ut hæreticus quidā miræ ſubtilitatis & ſeductor, Tāchelinus noīe, illuc adueniēs, in eadē gēte locum ſuæ impoſturæ inueniret. Erat is oim hoim ſceleratiſſimus, Deiq; & omniũ ſacramētorũ eius, totiuſq; religionis & Chriſtianæ fidei hoſtis, ita ut miniſteriũ Eporũ, & ſacerdotũ nihil eſſe diceret, & ſacroſancti corporis & ſanguinis Dñi nr̃i Ieſu Chriſti perceptionē, ad ſalutē perpetuā prodeſſe negat. Itaq; illũ populũ, cui iā per multa tpa ueritas bonũ nunciata nõ fuerat, in hos errores induxit. Credebāt ei, & ſequebātur eũ circiter tria millia armatorũ, nec erat Dux aut eps, uel princeps, qui auderet ei reſiſtere, uel occurrere, nec ante eũ, niſi ſectā eius amplecteretē, apparere. Cũ pcioſo apparatu in ueſtibus deauratis, triplici funiculo crinibus intortis, & aureo intexto ligamine triplicatis incedebat, uerbiſq; pſuaſibilibus magniſque cõuiuiorũ apparatibus beneuolētiā eorũ ad ſeducēdos eos exhauriebat. Res mira & ſtupēda: lotiones eius bibebāt, & reliquiarũ loco abſportātes recõdebāt. Eccũ filias in matrũ pñtia, ſpõſaſq; maritis uidētibus corrũperet, opus ſpũale id eē aſſerebat, intm̃ ut infelicē ſe diceret, qui huic cõiũctioni neſariæ miſceri nõ meruiſſet. Hæc turpiſsima & deteſtāda hominis impoſtura etiā poſt mortē eius extirpari nullatenus potuit, licet duodecim clericorũ cõgregatio ab Epo in ſubſidiũ ſacerdotis, qui ſolus erat in eccleſia ſancti Michaelis, inſtituta eēt. Tũ uero clerici & charitate & euidēti neceſsitate cogēte, prī Norberto, & fratribus eius p manũ epi hāc eccleſiā cũ qbuſdā redditibus dederũt, confidētes, q Deus meritis illius & fratrũ, mortiferæ peſtis auferret ſæuitiam, & tenebris ignorātię depulſis, lumē ueritatis repararet. Suſcepta eſt eccleſia, & clerici in eodē oppido aliā ſibi ædificauerunt, q̃ uſq; manēt uſq; in hodiernũ diē, Dei ſeruitio mācipatæ. At prī Nortbertus, peritos fratres ibi collocauit q mortifero uulneri uitale medicamentũ apponerēt. Itaque cœperũt & ipſi ſeminare uerbũ Dei, & eloquia dulcia faucibus eorũ ſup mel, & fauũ propinare, infirmis pulmētũ dulcedinis miniſtrātes. & debilibus panē, qui cor hominis cõfirmat, & uitā præſtat æternā, annũciātes. Aiebāt.n. Fratres, ne miremini, & ne timeatis: nos p ignorātiam ſecuri eſtis mēdacium, ueritatem eē exiſtimantes. Quam ſi quis prius nos edocuiſſet, ut faciles inuenti eſtis ad perditionem, ſic faciliores fuiſſetis ad ſalutem conſequendam. Audientes ergo quidā uerbum, & uidentes opera, quæ ſeqūebātur, cõpuncti reuertentes uiri, & mulieres, corpus Dñicũ, quod in ciſtis, uel in foraminibus per decem aut quindecim & eo amplius annos abdiderant, reportabant.

Tāchelinus hæreticus dementat Antuerpienſes.

Vide neſariā & planè Cynicam hæretici turpitudinē.

Eccleſia B. Mariæ extruitur Antuerpiæ.

CAP. XXXV.

CVm quadā nocte Præmõſtrati cũ quibuſdā fratribus infirmis & minutis plus ſolito reſediſſet, de ſpe cęleſti & beatitudinis gloria cõferens, & cõferētes audiēs, cũ in ſecretę noctis ſilentio quidam

excis

ex eis ſitirent, miſſum eſt ad fontem, ut afferet aqua.
Reuertentibus igitur, qui miſsi fuerant, ſtatim ut
oſtium cellulæ ingreſsi ſunt. Quare, inquit uir Dei,
aquam immundam huc attuliſtis? At illi timentes,
ſtupebant, & uas benè lotum, & aquam puriſsimam
ſe attuliſſe proteſtabãtur. Cũq; de urna in ſcyphum
effunderetur, ſemel atque iterum iuſsit aquam inſu-
ſam effundi, omnino prohibẽs, ne quis ex ea uel pau
xillũ guſtaret. & cũ tertio uſq; ad fundũ urnæ uentũ
eẽt, accenſoq; lumine clarius intuerent, uiderunt bu
fonẽ miræ magnitudinis in ſcypho reptantẽ, & ob-
ſtupuerunt. Obſtupeſcere iure poterant, & ſupra mo
dũ mireri, tũ quia hyems erat, qñ hmôi uermes appa
rer non ſolent: tum quia fons erat puriſsimus, & uas
mundiſsimum fuiſſe recordabant. Videns eos attoni
tos pater Nortbertus: Quid, inquit, fratres miram i-
ni? Mille artifex eſt ille ſpiritus nequã, qui nos hoſti
liter perſequitur: ſed prohicite eũ: quia maior eius eſt
uerſutia & arrogantia, quàm fortitudo. Quid quæſo,
de hoc uiro ſentiendum eſt? Nunquid ille ſpiritibus
immundis tam ſubtili ratione obuiare potuiſſet, niſi
ſanctiſpiritus infuſio & gratia abundãs eũ docuiſſet?

CAP. XXXVI.

ALio tpe, cũ ad ligna cędẽda fratres quidam in
ſylua fuiſſent, inuenerunt lupũ capreolũ deuo
rãtem. Exclamãtes aũt fugauerũt eũ, & acce-
pta pręda, quã lupi rapacitas ceperat, detule-
runt ſecũ domũ, & in angulo quodã nihil mali ſuſpi-
cãtes ſuſpenderunt. At lupus, quaſi de iniuria ſibi illa
ta conquerens, ſequebat eos, & ad oſtiũ domus, quã il
li fuerãt ingreſsi, ut canis quidã domeſticus, reſidẽs,
quod ſibi ablatũ fuerat, reperere uidebat. Neſcientes
autẽ qui aduentabãt, quod factũ fuerat, exclamabãt
contra eũ, ut fieri ſolet, ut eũ in fugã cõpellerẽt. At il
le uultu domeſtico reſpiciens ad eos, immobilis per-
manebat. Quod cũ uiro Dei nũciatũ fuiſſet, cõuoca-
tis fratribus cunctis, percontabat quidnã eẽt, dicens
non ſine cauſa tã rabidũ animal eiuſmodi frõtẽ ſum-
pſiſſe. Timentes uero fratres illi, qui cauſæ conſcij
erant, proceſſerunt in publicum, & ueniã petentes,
narrauerunt ea, quæ geſta fuerant. Quod uir Dei au-
diẽs, ait: Reddite ei, quod ſuum eſt. iniuſte.n. egiſtis,
tollentes quod ueſtrum non erat. Accepta deniq; lu-
pus præda ſua, neminẽ lædens, placide receſsit.

CAP. XXXVII.

CVidam etiam puero paſtori ouium quærenti,
cum canes non haberet, ſi lupus ei ouem au-
ferret, quid faceret, ioco reſponſum eſt, ut no
mine magiſtri ſui præciderer, ne auderet eam
deuorare uel lædere. Non diu poſt more ſolito ſeruã
te eo oues in agro, lupus ueniẽs unam ex eis rapuit,
& cõcito curſu aufugit. Quẽ frater procul adſpiciẽs,
præcepti non immemor, alta uoce clamare cœpit.
Quo fugis, o maligniſsime raptor, ſolito uelocior?
Depone ouem, depone, inquã: ex parte magiſtri mei
hoc tibi præcipio, & non lædas eam, nec longius ab-
ſportare auſus ſis. Mox lupus ouem illæſam depoſuit,
& ille feſtinus in humeros ſublatã, ad alias eã repor-
tauit. Cum die alio miſſus fuiſſet frater quidam in
agrum ad animalia cuſtodienda, lupus eis per totum
diem eo præſente, adſtitit, & quaſi cuſtodiæ fereus
ſolatium, nullam præ ſe ferebat feritatem. Cumque
appropinquante ueſpera, hora eẽt ut grex introdu-
ceretur, ſicut ex altera parte frater, ita ex altera parte
lupus gregem intrare compellebat. Introducto uero
grege, cum frater ianuam clauſiſſet, lupo excluſo, ille

Lupus fit cuſtos gregis.

quaſi de illata iniuria conquerens, & mercedem ſibi
debitam reddi poſtulans, pede prout poterat, pulſa-
bat ianuam. Pulſabat crebris ictibus, ſe uelle intrare
indicans, & alicuius alimenti portionem accipere.
Quod cum uir Dei audiſſet: Quare, inquit, pulſanti
hoſpiti non aperitis? Cui cum reſponderetur, nõ ho-
ſpitem, ſed lupum eſſe, qui ſe importune ingereret,
nec propter ipſos omnes uellet recedere, aduocatis
fratribus percontabatur, qua occaſione illuc ueniſ-
ſet. Sed cum tacerent omnes, accerſito clerico illo,
ſciſcitabatur, quis iuuiſſet ipſum in cuſtodia gregis.
At ille indicare, quod ei contigerat, timens, nec tamẽ
interrogata celare auſus, ait: illa fera pulſat ad oſtiũ,
quæ hodie mecum fuit, & gregem mihi commiſsũ,
haud aliter acſi cõmiſſus ſibi fuiſſet, mecum, donec
intra ianuam introduceretur, conſeruauit. Audiens
hæc uir Dei: Date ei, inquit, aliquod pabulum: mer-
cedem enim de impenſo ſeruitio requirit: quia di-
gnus eſt operarius mercede ſua. Cumque ad præce- *Lu. 10*
ptum uiri Dei carnes ei proiectæ fuiſſent, quaſi pro
mercede rapuit eas, & receſsit. Qui etiam non diu
poſt de manu cuiuſdam pueri uitulos ſeruantis, panẽ
accepit. Quid eſt hoc, fratres? Ecce rabidæ feræ, ra-
tionis expertes, manſueſcũt, & hominibus obediũt,
homo rationalis claudit aurem, & non obedit, quaſi *Proue. 28.*
qui finxit eum, non conſideret. Non audit miſer ho-
mo, quia cum placuerint uiæ eius Deo, omnes inimi-
ci eius pacifici erunt.

CAP. XXXVIII.

ARte multimoda hoſtis ille perſequebat aciẽ,
ad ipſum debellandum ordinatam, intantum
ut uix quiſquam ex ipſis, poſtquam noctis te-
nebræ aduentarent, alicubi exire auderet. Sed
cum unus, cui multum inſidiabat, ut ſe modicæ fidei
eſſe diceret, & ſeipſum repræhendens, aſſumpſiſſet fi
duciam, & ſolus pro ſingulari quadam neceſsitate
exijſſet, adſtitit dæmon coram eo, terribilis ualde ho
minis effigie aſſumpta, & aſpectu uigertimo ince-
dens, & quaſi ipſum eẽt in aerem delaturus, minas in
tentans. Ille autem fidei collectis uiribus, & uigore
animi reſumpto, intra ſe dicebat: Quandiu importu-
niſsimi inimici figmenta & phantaſias patiar? Et ſur
gens, appræhendere eum uoluit: ſed dæmon in fugã
uerſus eſt. Ille uero fugientem uelociter inſequitur,
& ueniens ad arborem, quæ prope ſtabat, luctari cœ
pit cum ea, dæmonem cupiens tenere & ligare. Sed
paruo interuallo facto, reſpiciens recognouit eẽ eſſe
arborẽ, quã ibidẽ eẽ nouerat. Et hac animi uirtute
ueneuoſi ſerpẽtis illuſione deuicta, nullũ poſteà eius
timorẽ paſſus eſt. Sed & alium ſimili modo aggredi
præſumpſit, eundem timorem ei incutiens, uiſibili
ter illi adſtans, cum reſideret ille ad opus naturæ ne-
ceſſariũ, Nec mouebat uterque de loco ab initio no-
cturnarũ pcũ uſque ad finẽ. Sed vicit tãdem probitas
opportuna fratris improbã importunitatẽ dęmonis.
Nam ſurgens, ſigno Crucis eapreſſo, per oſtium, qđ
à dæmone occupatum uidebatur, exiuit, & neminẽ
obſiſtentem inueniens, quòd talis illuſio nec ipſi nec
alicui nocere poſſet, perſpicue cognouit. Et liber iã
ab hoc uano timore permanſit, libertate ſanctiſpiri-
tus donatus, qua poſtea minime fuit deſtitutus.

CAP. XXXIX.

CVm uir Dei Nortbertus noctẽ quãdã totã in-
ſomnẽ orãdo trãſegiſſet, ſtãs añ altare oratorij,
qđ in primordio cõuerſionis ſuæ in Pręmõſtra-
tenſi loco ſuſceperat, adſtitit retro eum ſatan inſtar

horribilis urſi, dentibus & ungulis terribilem præ ſe ſpeciem ferens. Cumque uerteret ſe homo Dei, & uellet procedere, ut membra debilia modico ſomno recrearet, ea improuiſo uidens adſtantem belluam, expauit. Sed ilico ad ſe reuerſus, & oſtium oratorij clauſum conſiderans, nec alicuius intrantis ſonitum ſe prius audiſſe recordans, perſecutoris ſui cognouit eſſe inſidias. Et parumper orando, uiribus reſumptis, ait: Quid expectas cruenta beſtia? Vngulæ tuæ inanes ſunt, & horribiles dentes tui uentus, & hirſuta pellis tua fumus & uapor inaniter tranſiens, & uelut umbra, quæ ſole recedente diſparet. Tu ſignaculũ

Ezech. 28. ſimilitudinis Dei, ſua cum eſſes, in tenebras ſuperbiẽ

2. Cor. 6. do corruiſti. Recede nunc, præcipio tibi: quia nulla conuentio Chriſti ad Belial, nulla ſocietas luci ad tenebras, nulla pars fideli cum infideli. Recede ocyus: ſcis nulli nocere te poſſe, niſi permittat Deus: nec niſi illis, qui peccando tuæ ſubditi ſint poteſtati. Et his dictis, mendax ille, uerba ueritatis ferre non ſuſtinens, diſparuit.

CAP. XL.

IAm tunc tempus aduenerat, quo ad certum diem, per internuncios loco etiam præfixo, Comes Theobaldus ſponſæ ſuæ & patri eius occurrere debebat. Et inuitato patre Norberto, qui coniunctionis huius ſuaſor fuerat, ſecum illum uſque ad eundem locũ perduxit. Quo cum peruentum fuiſſet, non inuenerunt eam. ſubſiſterat. n. in uia, graui morbo detenta. Qua de re cum omnes, qui cum eo aderant, mirarentur, alicuius pœnitudinis, & fraudis cauſam ſuſpicãtes, conſilio inito magnis precibus rogatus eſt pater Norbertus, ut procederet in occurſum eius & renũciaret, utrumne uera aliqua eẽt huius dilationis occaſio. Acquieuit homo precibus deprecantium, ſuũ etiã dedecus fore putans, ſi non ad finem uſque perduceret curam, quam eius matrimonij conficiendi cauſa ſuſcepiſſet. Et accepta certa pecuniæ ſumma, miſit eam fratribus ſuis Præmonſtratenſibus, qui eo abſente quingentos pauperes paſcendos ſuſceperãt, tempus. n. famis erat, & alimenta ſibi & pauperibus emebant. Et quia hoc nomine eis ſucceſſuerat, præcepit in nomine ſuo centum uiginti pauperes addi, ita ut centum ex eis plenam haberent è cibo communi refectionem: tredecim uero in hoſpitali domo pane & carne ac uino recrearentur: ſeptem autẽ cum canonicis eſſent in refectorio. Culpam. n. qua Deum & fratres, ſe offendiſſe credebant, ꝙ diſplicuiſſet ipſi humanitas & opus miſericordiæ, quod in fide Ieſu Chriſti in pauperes declarandum ſuſceperant, ſic remitti & expiari putabat. Non. n. arbitrabaẽ ad eos ultrà ſe reuerſurũ, nec uolebat alicuius offenſionis no-

Ioã. 13 tam apud eos relinquere, quos eẽ ſciebat in Dei, & ſua, & omnium fidelium congregatos dilectione, ẽt in hoc magiſtri ſequẽs exẽplũ, qui cũ dilexiſſet ſuos, in finẽ dilexit eos. Deinde perrexit ire, quò mittebatur. Et ueniens Spiram, Saxones & clericos Parthenopolis ciuitatis ea magna parte ad eligendũ Archiepiſcopum coram rege Lothario cõgregatos inuenit. Qui audiẽtes eũ aduenisse hominẽ, quẽ per diuerſas terrarũ nationes uirũ ſanctũ populus affirmaret, nocauerũt eũ, tũ ad ſermonẽ faciẽdum, in quo libẽter audiri ſolebat, tũ ad audiendũ cõſiliũ ſuper negocijs quibuſdã, quod quorũdã ex ijs, qui cõuenerãt, neceſsitas expoſceret. Et primo quidẽ Parthenopolitanorũ cauſa, qui patre orbati erant, agebaẽ. Aderat ibidem quidã Cardinalis, qui a Romana ſede recẽs aduenerat, & aliorũ principũ innumera multitudo: & in electione, eorũ cõſilio, tres nominati ſunt, quorũ unus erat pater Norbertus, ſed eo ignorãte. Factũ eſt aũt, cũ illi hæſitarẽt, & è tribus optimũ ſibi cuperẽt, digito latenter ex aduerſo latere innuit eis Primicerius Metenſis Albero, qui poſteà Treuirẽſis eccleſiæ Archiepiſcopus fuit, ut uirũ Dei Norbertũ aſſumerent. Qui ſtatim porrectis manibus eũ arripiunt, uocibus iteratis exclamantes: Hũc in patrẽ noſtrũ eligimus, hunc paſtorẽ noſtrũ approbamus. Nõ potuit ſe homo debilis defendere, nõ licuit ei cogitare, nec cogitando quicquã de ſeipſo cõſtituere, ſed ſimulatq; raptus eſt, a rege cõmẽdatus eſt & ab omnibus adſtantibus approbatus, ab ipſo ẽt Romanæ eccleſiæ legato cõfirmatus. Deducitẽ ergo homo Dei graue onus ſecũ portãs, deducitẽ ad locũ, quẽ nõ nouerat. Ita ille qui gẽtẽ

Creatur uir Dei Magdeburgi Epiſcopus. neglexerat paganorũ incredulã, ad quã in primordio cõuerſionis ſuæ ire cõſtituerat, ut miſeros ab errore Infidelitatis reuocaret: nunc authoritatẽ & officium ſecum ferens, unde diſpoſitionem diuinam putauit effugere, inde cogitur obediẽtiam manifeſte ſubire.

CAP. XLI.

FVit itaq; ad introitũ eius populi cõcurſus innumerabilis, & cõgratulabãtur oẽs maioris ætatis & minoris: Maiores ꝙ celebrẽ & magni nominis perſonã elegiſſent: minores, ꝙ eũ qui infirmitatibus eorũ cõpateretẽ, recipere meruiſſent. Procul aũt adſpiciens ciuitatẽ illã, ad quã ducebaẽ, nuda

Vide S. viri humilitatem in tanto honore. eis pedibus incedebat. Inde cũ proceſsione deducitur in palatiũ, ſed ut pauper, paupere amictus pallio, alijs introeuntibus, repellitẽ nõ agnitus ab oſtiario. Dicebat quippe oſtiarius illi: Alij pauperes iãdiu intromiſſi ſunt: nõ decet, ut te ingeras importune, cõprimens horũ principũ multitudinẽ. Exclamabãt aũt, qui ſequebãtur, hæc uidẽtes: Miſer, quid agis? Sine miſer: quid eſt, quod feciſti? Nunquid nõ noſti, quia iſte eſt eps nr̃, & dñs tuus? At ille cõfeſtim aufugiẽs latitabat, patre Norberto eũ reuocãte, & ſubridẽdo dicente: Ne timeas, & ne fugias, mi frater. Melius. n. me noſti & perſpicaciori oculo intueris, q̃ illi, qui ad hæc alta palatia me compellunt, ad quæ non debueram, qui tam pauper & modicus appareo, ſublimari.

CAP. XLII.

COnſecratus igiẽ & eps factus, & in epali cathedra ſublimatus, nõ imemor illius Apoſtolici

1. Timo 3. præcepti, Epm ſuæ domui eſſe bene ꝓpoſitũ: conuocatis præfectis domus & cunctis miniſtris, perquirebat qui eſſent redditus epalis mẽſç, & ubi, & quinam illi, qui ſingulis præeſſe deberent. Et cũ annumerata cũcta fuiſſent & ſcriptis cõmendata, & qui ea ipſis ſumptus debebãtur, uix ſunt ex oĩbus inuenta, quæ quatuor menſibus anni poſſent ſufficere. Admiratus ſupra modũ Dei ſacerdos, interrogabat diligenter, utrũne ampliori prædiorũ poſſeſsione antiquitus inſtructa eſſet eccleſia, an ab aliquibus qui illi ante ipſum ꝓfuiſſent, quæ iuris eius erant, minus caute conſeruãdo eſſent diſperſa. Cognita autẽ ueritate, ꝙ nobilis fuiſſet eccleſia & à regia maieſtate fundata & ſublimata, liberaliterq; dotata & aucta, Vbi ſunt ergo hæc, inqt, aut qua rõne ab ea & à uobis ſunt abalienata? Aiũt illi: Quidã ex neceſſoribus tuis nimiũ ſuæ carnis affectibus indulgẽtes, fratribus & ꝓpinqs & parẽtibus ſuis alia prædia largiri ſunt, alia permiſerunt. Alij uero ijs ſuccedentes, quædam feudi, uel beneficij loco dederunt. Alij remiſsius ſe habentes, & à potentibus oppreſsi, defendere non ualentes quæ iuris erant eccleſiæ, quædam, perdide-

runt,

ruat,& ſic imminutæ ſunt, & penitus ad nihilum redactæ cunctæ res, quæ huic dignitati ſeruire ſolebãt, Audiens hæc uir Dei, memor illius, quod maledictus ſit qui confidit in homine, & ponit carnem brachiũ ſuum, & à Domino recedit cor eius: collectis uiribus in eo & per eum, à quo ſe uocatum ad hoc officium, adminiſtrandũ non diffidebat, imperterritus iubare poteſtatis aſſũpro legationẽ undiq; mittit, præcipiẽs ut quicunque poſſeſsiones eccleſiæ, cui Deo authore præſideret iniuſte obtinerẽt, nullo pacto deinceps eas ſibi uendicare auſi eſſent, niſi prius oſtendiſſent eas, ad ſe iure hæreditario eſſe deuolutas. Audientes hæc raptores & ſacrilegi illi multum indignabantur, qđ homo inermis & pauper, qui aſino uehente introductus eſſet, tam potens tamque feſtinũ auderet edictũ proponere, quod tamen pro nihilo putabant, nihil ex ijs, quæ uiolenter poſſederant, ſe perdituros exiſtimantes. At ille gladio ſpirituali, quo accinctus erat, eos perſequitur, in ſua quiete permanens, agreditur, percutit, deiectos anathematis uinculo ligat. At illi eam perſecutionem Epiſcopo facilem, ſibi diuturnã, & grauem eſſe non ignorantes, quandoquidem præcipit authoritas, qui anathema unius anni patiuntur, eos poſt annum *ex leges, nec in aulis aliquod habere reſponſum: dimiſerunt magna ex parte ea, quæ de beneficijs eccleſiæ ſibi præter ius faſque uſurparãt. Sed faciebant id ſane inuiti, & ob hoc inimicitiarum & odij fomitem aduerſus epiſcopum, utcunque & ubicunque poterant latenter miniſtrabant. Sed ille, qui uiam iuſtitiæ & curſum recti itineris ante epiſcopatum tenuerat immobilis permanebat prædicans uerbum & regnum Dei annuncians, pacemque in terminis ſuis faciens, domos religioſorum exaltans, & ubi non erant, nouas conſtruens: religioſos amplexans & ordinans, diſſolutis & irreligioſis, niſi reſipiſcerent, afferens aſsiduas perſecutiones. Decanis & ſacerdotibus, & ijs, qui habebant regere populum, omnibus ad ſacros ordines promotis modis omnibus caſtimoniam ſectandam eſſe dicebat cogens eos eam ſeruare aut, ſi eſſent notorij, cuncta eccleſiaſtica beneficia relinquere. Initia dolorum & occaſio perſecutionum omnia hæc. Dicebant enim de die in diem, ſuam quiſque quam ægre ferebant, moleſtiam conquerentes: Vt quid hunc aduenritium pro cuius ignorabamus conſuetudines, ſuper nos regnare uolumus? Contrarius quidem eſt operibus & conſuetudinibus noſtris, ſupra quam ferre poſsimus. Sic qui prius immẽſis laudibus eleuabatur, nunc uituperijs & improperijs deijcitur: ſed tamen proficiebat in opere exterius ipſo diſpenſante, qui cuncta exteriora, priuſquam fiãt ordinare conſueuit interius.

Ierem. 17.

Perſequitur uſurpatores rerum eccleſiaſticarum.

Nota ſancti Epiſcopi ſtudia.

CAP. XLIII.

Erat ante palatium epiſcopale haud longe ſita eccleſia in honorem ſanctæ Dei genetricis Mariæ, in qua uiginti erãt canonici ſeculares, ſub Præpoſito antiquitus conſtituti. Hanc ergo cũ præuidiſſet ſacerdos Dei ſibi eſſe neceſſariam, ut ibi fratrib⁹ ſuis repoſitis aliquãdo à tumultu, qui officio impoſito debebatur, Paululum ſpiritum refocillaret petebat multoties & à rege & à canonicis tum maioris, tum huius eccleſiæ, ut alibi ab ipſo alijs æqua uel meliori commutatione redditibus acceptis illam ſibi liberam concederent. At illi omnes una uoce contradicebant, aſſerentes eccleſiam tanti nominis non debere immutari, nec regiæ dignitatis poteſtatem, cui erat ſubdita, imminui: ſed nec alterius ordinis & conſuetudinis gentem introduci, quæ iura regalia ignoret, & ſubiectionem debitam & officia pro conſuetudine ipſorum preſtare neſciret. Paſſus eſt hanc per aliquot annos repulſam, ſed uicit tandem in petitione, humiliter perſeuerans: uicit quidem ratione, qua premebat eos, uicit & conſtantia, qua nouerant eum à bonis initijs uſque ad finem nunquam uelle deſiſtere. Amotis ergo clericis illis & ſingulis ubi uellẽt collocatis, fratres ſui ordinis, ſicut diu concupierat, in eam eccleſiam induxit, ubi etiam ſe uiuere ſecundum ordinem inſtitutũ, & poſt deceſſum ſuum perpetuis temporibus Dei cultum proſequendum, conſtituit.

In eccleſia S. Mariæ collocat ſui inſtituti fratres

CAP. XLIIII.

Creuit fratrum numerus & multiplicati ſunt, & in Saxonia, ubi religio repuerat & in Sclauonia, ubi nulla erat Radicati fructuoſo germine floruerunt, multiplicati ſunt, ut quondam Hebræi, Fremuerunt Saxones, fremuerunt Partheno politani, odioque & inuidia aduerſus hominem Dei inualeſcente, ipſe in Deo ſpem & fiduciam habens & aliorum inſtitutorum congregationes propagare nõ ceſſabat. Iam autem aduenerat dies ille ſanctiſsimus & celeberrimus Cœnæ Domini, in quo pœnitentes reconciliandos ſanctorum patrum decreuit authoritas, in quo agnus ille innocens ad conciliandas inimicitias inter Deum & hominẽ captus eſt, & ductus ad immolandum & ecce ad oſtium loci illius in quo ſacerdos Dei cõfeſsiones recipiebat adſtitit quidã amictus pallio ſub pœnitentis ſpecie, obnixe oſtiarium rogans, ut ad cõfitendum intrare ei liceret ad Epiſcopum. Hoc cum oſtiarius uiro Dei indicaſſet: Noli, inquit ille, intromittere eum. Et cum ex præcepto Domini ſui diceret paululum expectãdũ eſſe, ille magis inſtabat, ut introduceretur. Sic perſeuerauit pulſans, nec intromiſſus eſt, donec receſsit alia multitudo, q̃ conuenerat ad cõfitendũ & tunc nouiſsime illi copia intrãdi data eſt. Quẽ cũ procul uir diligenter inſpexiſſet, ait: Noli huc propius accedere, ſed ſta, & uide ne moueas pedẽ. Aduocatiſq; de miniſtris palatij qui foris aderãt, præcepit eis, ut adſtantẽ iuuenẽ pallio, quo obuolutus erat, nudarent. Nudato autem eo, apparuit cultellus acutus quẽ adſtrictũ lateri ſuo tenebat, cuius erat longitudo fere pedis & dimidij. Itaq; cũ eodem, iubente epiſcopo, cunctis qui aderãt intuẽtibus, ante eũ adductus eſt. Cũq; quæreretur ab eo cur ſic armatus ueniſſet tremens ac ſtupens, utpote ineffabilis & nefandæ crudelitatis conſcius, mortem timens procidit ad pedes eius, & quia ad ipſum interficiendum miſſus fuiſſet, confeſſus eſt. Nominatitque illis à quibus erat conductus, quorumq; inſtinctu & conſilio uenerat ad tam execrabile facinus perpetrandũ, cuncti qui aderant, ſupra modum mirabantur, qđ proditionis huius rei inuenti eſſent etiam illi, qui de præcipuis negotijs & ſecretioribus cõſilij cum eo tractare conſueuerant. At uir iuſtus, ut erat hilari facie, & uultu ſereno, ad eos reſpiciens, ait. Quid miramini ſi uas ſuum hoſtis antiquus recognouit, & in membris Chriſti opus ſuum exercere nititur, quod in hac ſacratiſsima nocte in ſancto capite noſtro Ieſu Chriſto non timuit efficere? O quam felix eſſet, qui in aliqua huius diei hora nõ ab inimicis, ſed etiam ab amicis, ut ſunt iſti, quos recitatos audiſtis, traderetur, & moreretur. Hæc eſt dies, qua deſperatus miſericordia peccantibus uenia, mortuis redditur uita. Attamen ille traditor in cuſtodia ponitur, non ut puniatur, ſed ut ſuffragatorum ſuorum conſiliũ detegatur, & in eis ignominia tanti ſceleris caſtigetur. Quid igitur? Nũ ſcire poterat homo Dei, quid ille, qui confeſsionis & pœnitentiæ cauſa uenire ſe ſimulabat, ſub ueſte ferret, niſi gratia ſuperabundans eum docuiſſet?

Sicarius ſub ſpecie pœnitẽtis immittitur ad cadendum uirũ Dei.

CAP.

CAP. XLV.

Cum quodam noctis tempore ad celebranda cũ clericis matutinarum ſolennia more ſolito ſur rexiſſet, aduenerat clericus quidam de domeſticis, & retro ſe ad oſtium in inſidijs poſuerat iniquitate plenus & crudeli malitia, ut pote armatus congruis armis, quibus innocẽtem in dolo ferire poſ ſet & interficere. Egreſsiſque Capellanis, qui præcedebant, ſicut mos eſt, in terra illa: (præcedunt enim dominos ſuos Capellani) ille de inſidijs proſiliens, nouiſsimum putans eum eſſe epiſcopum, ſed erat ex clericis, ueſte conſciſſa perculsit. Cumque ille exclamaret & diceret: Quis eſt qui me læditꝰ ille ex ſono uocis non eſſe ipſum, quem quærebat agnoſcens: Putaui, inquit, hunc nouiſsimum eſſe quem iugulare uolebam. Præceſſerat enim epiſcopus commiaum inter alios eundem caſum quaſi futurorum preſcius times. At ille concito curſu in fugam uerſus eſt, & cum alij, ad capiendum illum inſequerentur, Epiſcopus ait: Sinite eum fugere, nec malum pro malo reddatis. Fecit quippe quod potuit, & quatenus ei Deus permittere uoluit. Nondum uenit hora mea: ſed qui miſerunt illum, non dormiunt nec quieſcunt, donec opprobria ſatientur, & me uel morti tradant, uel, ſi diuinum hic opus, quod agitur de me, manifeſte probatũ reddãt.

Alius quidã mittitur pcutere Epiſcopum

CAP. XLVI.

Orbatus grex puſillus Præmonſtratenſis eccleſiæ tanto patre, ipſum per biennium patienter expectabant alijs ex ipſis cum quibuſdam ſecularibus dicẽtibus: ſubſiſtere nequaquam poterimus, quia recedente paſtore, oues abire ſolent in diſperſionem alij nullum magiſtrũ niſi ipſum alij, de ipſo deſperantes, alium uolebant eligere. Quod cum uiro Dei relatum fuiſſet, timens ne areſceret, q̃ á Deo per ipſum plantatum fuerat, ſi adhuc rore diuini conſilij non perfunderetur: aduocatis ad ſe quibuſdam ex prioribus & maioris & ſanioris conſilij, fratribus perquirebat ab eis, quid facto opus eſſet, ſingulatim perſcrutans de uoluntatibus eorum, ut per omnia in definitione ſui operis certior redderetur. Cumque intellexiſſet alios ſecum uelle habitare, alios conſilio ſuo alibi nelle uiuere, alios propoſitæ paupertatis uotũ uelle tenere, plurimos tamen ſub certo magiſtro & diſciplina eundem paupertatis tenorem uelle obſeruare, remiſit eos ad locũ ſuum pau cis ſecum retẽtis, ad pacis & unanimitatis ſtudiũ iterum, atq; iterũ eos adhortana, ut cum eis ab ipſo facultas eligendi patrem conceſſa fuerit, concordia in ſo Chriſti & dilectio, quam docuiſſet, in ipſis inueni retur. Receſſerunt illi & bonus pater non immemor filiorum quos in Chriſto genuerat, ne diu abſque magiſtro remanerent, fideles nõ diu poſt nuncios ad eos miſit, qui & eligendi facultatem, & de ipſa electione eius indicarent uoluntatem. Electione igitur approbata á filijs ut erat á patre datus aſſenſu, reuerſi ſunt ad eum qui fuerant miſsi, uoluntatis eius præceptum completum eſſe nunciantes. Habebat autem ipſe electum ſecum, ſed tamen rem diſsimulari iuſsit per aliquot dies, nec illi electo indicari Conſilium ad tẽpus occultabatur, non tamen ignorabat electus ille, quid de ſe factum eſſet quanuis rem tacite conſideraret, diuina edoctus reuelatione. Afferebat deniq; quod manè die illo, quo de ipſo facta fuit electio, ſtetiſſet in uiſione coram filio Dei Ieſu Chriſto, cũ patre & magiſtro ſuo Norberto. Extendensq; manum ſuam dexteram Ieſus, recipiebat fratrem illum, á cæteris fratribus electum de manu uiri Dei, dicentis: Apud te Domine mihi commiſſum tuæ ſanctiſsimæ maieſtati repræſento. Per hoc iam proculdubio, ſcire poterat, quid de ipſo diuina miſeratio cõſtituiſſet. Quid plura? Venit dies in qua placuit homini Dei, quod cœperat, perficere. Conuocatiſque fratribus, quos habebat, ſecum, conſilium ſuum indicauit eia. Et aduocato electo, ait: Tu mihi ſuccedes in electione fratrum tuo rũ, in domo paupertatis noſtræ. Cumque ille reſpõde ret: Tibi & in primis Deo patri omnia obedire oportet. Vadam & conſiderabo miſericordiæ Dei proceſſus & ſucceſſus. In quibus ſi eſſicere aliquid potero & proficere, gratias tibi agam, ſin autem, ad te, quem poſt Deum, patrem elegi & animæ meæ tutorem, mihi ſine offenſa liceat remeare. At ille illi uir Dei: Vade: manus enim Domini ſit tecum uſque in finem tecum erit. Hac accepta benedictione, ille receſsit, duobus adiunctis ſibi ſocijs, de quibus præceperat uir Dei, ut alterum, in Antuuerpienſi eccleſia patrem, alterum in Floreffienſi conſtitueret. Et ſic factum eſt. Poſitua & conſecratus eſt ille pater in Præmonſtratenſi eccleſia, & illi duo in duabus alijs ſupradictis. Sed & duo iam alij conſecrati erant in duabus alijs eccleſijs, Laudunenſi ſancti Martini, & Viuarienſi. Illi quinque & ſextus quem ad locum, qui dicitur Bona ſpes, ſtatim poſt in troitum ſuum Abbas Præmonſtratẽſis ablegarat, im minentem diſſolutionem Ordinis in pleriſque locis uidentes, & maiorem futuram metuentes, ad diem ſtatutum in loco determinato conuenerunt, & quicquid ad præſens in domibus ſuis ſuperfluum uidebatur eſſe recidentes, deinceps ad exemplum Ciſtertienſis Ordinis, annuatim ſe reuerſuros ſimul ad Ordinis ſui ſinitra corrigenda, firmauerunt. Quod cum in locis alijs diuulgatum fuiſſet, ſi in primo anno ſex, & in ſecundo nouem fuiſſent, in tertio duodecim, in quarto decem & octo fuere: & ita deinceps multipli cati ſunt, ubique terrarum, ſicut uoces & actus eorum & opera uſque in præſentem diem teſtantur.

Succeſſorem ſibi ſubſtituit in Præmonſtraten ſi monaſterio.

CAP. XLVII.

Deinde beatæ memoriæ Papa Honorio ad æter nitatem uocato, Innocentioque in ſancta Romana ſede canonica electione ſubrogato cum ſedem obtinere non poſſet propter intruſionem Petri Leonis & ſeditionem familiæ eius exiens inde, contulit ſe in Franciam ubi, ut decuit, honorifice ſuſceptus eſt. Conuocatoque Rhemis concilio conuenerunt undiq; epiſcopi de diuerſis nationibus, adueoit & pater Northertus ibique illum Petrum intruſum excommunicauerunt, & electione Innocentij approbata, eundem Petrum Leonis leoni rugienti niſi reſipiſceret, tradiderunt. Attulerat autem Nortbertus ſecum eccleſiæ ſuæ priuilegia uetuſtiſsima, & fere á uermibus conſumpta quæ cuncta Romano mu nimine fecit renouari & corrigi appoſitis ea, quæ te ceperat de manibus illorum, qui ea iniuſte & uiolenter rapuerant. Addidit præterea aliud priuilegium ſe creto, ut cum daretur oportunitas, Romana fultus, authoritate, ordinem ſuæ religionis in epiſcopali propagaret eccleſia. Finito ergo Concilio, cum ad ſedem propriam reuerteretur, iamque ex parte diuulgatum eſſet quod fecerat, magis fremebant, ad alterutrum, dicentes: Regnum noſtrum nõ ſtabit, & gloria noſtra nihil eſt: ſed & honor omnium noſtrum & prædeceſſorum noſtrorum redigetur in nihilum, niſi quã pri mum excludamus eum á nobis, & auferatur hæc eius ſubtilis poteſtas de terra noſtra. Et exinde quæ rebantur oportunitatem, ut facerent caute quod inordinate & inſipienter machinabantur. Accidit autem eodem tempore quidam caſus aduerſus in eccleſia maiore, quis

Synodus Remenſis. Petrus Leo Antipapa excommunicatur.

qui ſecreto uiro Dei fuerat reuelatus. Cumque eum ſenioribus eccleſiæ indicaſſet, & proteſtaretur eius cauſa expiari debere eccleſiam ex canonum præſcripto, illi acquieſcere ei uoluerunt, dicentes non eſſe denuo conſecrandam illam, quam conſtaret multorum regum & pontificum authoritate fuiſſe conſecratam. Hoc illi perhibebant, ſed ille contra aſſerebat, nunquam ſe in ea diuina celebrare uelle myſteria, niſi ab eo dæmonum infeſtationem, qua eſſet irretita, paterentur excludi. In hunc modum contendebant: ſed uir Dei ille, qui uerſutias eorum non metuebant: modo Deus eſſet in cauſa, notam fecit rem omnem, populo ex pulpito oſtendens quid in euiſmodi caſibus ſanctorum patrum ſanxiſſet authoritas. Hæc dixit, & ſequenti nocte, aſſumptis duobus Epiſcopis quos tunc ſecum habebat, & Præpoſito eiuſdem eccleſiæ, qui in hoc ei fauebat, & quamplurimis de fratribus ſuis clericis, intrauit eccleſiā ubi induti ſacris, ueſtibus, aqua conſecrata illud officium ſyncera deuotione compleuerunt. Sed ſimulatque peractum eſt miniſterium, adhuc omnibus, qui aderant, ſacris ueſtibus indutis, clamor nimius & tumultus grandis populi, foris auditus eſt. Commota quippe fuerat omnis ciuitas furore non minimo & inenarrabili, quod rumor plane barbarus manaſſet ad eos à quibuſdam aduerſarijs, ſcilicet fregiſſe epiſcopum altaria, ſacrarium reſeraſſe, feretra & Phylacteria diſſoluiſſe, ſibique repoſuiſſe, & cum his omnibus ſub eiuſdem noctis tenebris cum omni etiam theſauro eccleſiæ fugere conſtituiſſe. Audientes hæc, qui cum uiro Dei erant, territi ſunt, alij plus, alij minus ſed ille imperterritus ad eos exire uolebat, ut interrogaret quidnam eſſet. Porrò alij modis omnibus prohibebant, dicentes hunc plebis tumultum non facile tali horá à quoquam poſſe ſedari coegeruntque eum aſcendere in quoddam propugnaculum, quod ab Imperatore Ottone ibi conſtructum erat antiquitus, loco turris cuiuſdam eccleſiæ, quam cœperat ædificare, ſed morte præueniente non conſummauit. Ibi ſe reclinauit homo Dei, & qui cum eo erant ſacris adhuc amicti ueſtibus, mortem potius turpiſsimam corporis, quam uitam expectantes. Inualeſcebant interim uoces inſultantium, & inſilentium, atque ut prodirent, crebro clamitantium. Sed illi in turri econtrario in matutinatum, ſolennijs laudes Deo, canentes, cum hymnis, & canticis exultationis, in honorem prædicatoris egregij Pauli, uócibus immenſis reſonabant: Iſti uerò inſultationis uoces clamoribus inconditis multiplicantes, ſacerdotem Dei reum eſſe mortis proclamabant. Erat tum feſtum commemorationis beati Pauli, Apoſtoli. Hac fiducia freti quidam, ex ipſis, nihil formidabant ſed alij ſeculo & ſuæ carni tenere inherentes, cum multo eiulatu dicebant: Heu, cur illum ſecuti ſumus hominem; ut cum eo moreremur in peccatis noſtris? Quibus uir ſanctus, melliflua eos conſolatione exhortans, aiebat: Nolite fratres chariſsiſsimi, nolite terreri: Dei enim eſt, quod à nobis geſtum eſt: Dei eſt, quod geritur: Dei eſt permiſſio, quando ab inimicis eius bonum opus impugnatur. Hæc quandoque dicebat: interdum autem pro illis orabat attentius, ne deficiendo deſperarent. Illorum defectu creſcebat orandi affectus. Et ut ipſe poſtea aſſerebat, non tam metuebat mortem, quam ne deſperando illi deficerent. Cōgregabatur uerò per totam noctem multitudo aduerſaria: e diuerſo multiplicabat preces in articulo talis neceſsitatis pius ſacerdos & qui cum eo erant. Facto autem mane, cum ſummo diluculo illuceſceret, dum alij ad inſultum turris inſiſtunt alij ſagittis, alij iaculis pontificem & clericos eius appetunt, quidam, qui in necem eius

Seditio populi excitatur ī uirū Dei.

arraſſe dicebantur, tanquam auidiores crudelis illius cædis perpetrandæ, pertinaciter irrumpentes, ad ſuperiora turris audacter euaſerunt. Quos ut uidit diſtrictis gladijs irruere, ne in aliorum mortem deſæuirent, progrediens obuiam, magiſtri ſui exemplum ſecutus: Vnum, inquit, hominem quæritis. eccè ego: Parcite iſtis, qui nullam mortis ſententiam meruerunt. At illi eo uiſo, ut erat adhuc amictus epiſcopali & ſacerdotali ueſte purpurea, territi ſunt, & cum paululum retrocederent, in momento Deus, cuius nutu omnia diſponebantur declarata martyris ſui, quantum in eo fuit conſtantia, adeo mentes illorum perſecutorum compunxit, ut ad pedes eius, corruentes, ueniam tanti facinoris precarentur & acciperent, atque ex hoſtibus in defenſores prodirent. Alij uerò celeriter inſequentes eos, unum ex cubicularijs eius, qui fideliter ei adhærebat, quendam adiutum defendentem repererunt, & iam epiſcopum ab alijs trucidatum putantes, illum, quod Dominum ſuum diligeret, odio habentes, gladio percuſſerunt, & uſque ad guttur collum ſecantes, ſemiuiuum reliquerunt, cum extinctum crederent. Quod uidens uir Dei, omnibus inuitis, in mediam turbam proſilijt, & inimicis faciens ſui copiam, morti ſe obtulit, eligens mori potius, quam ut aliquis alius, ipſo ſuperſtite, occumberet. Cernens autem ille idem, qui miniſtrum eius percuſſerat, furore diabolico & iniquitate plenus, euaginatum, eumque cruentum adhuc, gladium tenens, extendit manum ſuam in pontificem, & audaci temeritate grandem, ictum in eius humerum intulit: ſed reſilijt gladius, perinde ac ſi cælus eſſet lapis adamantinus, & de recenti, quo erat tinctus, ſanguine fimbrias epiſcopalis mitræ quam in capite geſtabat, infecit quæ mitra, quandiu homo uixit, eam maculam retinuit. Videntes, autem, qui ſtabant ex aduerſo, rei exitum expectantes, quique magis hominis ſanguinem expetebant, quam hominem: uidentes, inquam, illi, quod non moreretur, dum à quibuſdam ei parcebatur, à nō nullis uerò percuſſus non lædebatur reliquias ſanctorum celeriter apportantes, eas in medio poſuerunt, faſsique ſunt perabſurdum id eſſe, ut tam improbè paſtor ab ouibus oppugnaretur. Hæc quidem illi præ ſe ferebant, falſam ſimulantes humanitatem. Nam & ipſi eum hoc in articulo poſitum cogebant ut fratres ſuos de eccleſia beatæ Mariæ eijceret, qui in ea, poſiti erant, ut ſuperius dictum eſt. At ille recuſabat, affirmans factum hoc, quoad uiueret, nunquam ipſos immutaturos, quod regali potentia Romana authoritate eſſet confirmatum. Dum hæc agerentur, aduenit eius urbis Comes ex itinere, & quaſi tumultus huius neſcius, in medias turbas ſe intulit, ſeparanſque alios ab alijs, diem certum eis præfixit, ad quem adeſſent, omnes iuſtam querimoniam habentes aduerſus Epiſcopum. Receſſerunt ergo illi ad præceptum iudicis: at Dei ſacerdos intrauit eandem eccleſiam, cuius cauſa omnis illa commotio facta fuerat, Miſſam celebraturus, & immenſas Deo ſuo gratias redditurus. Cumque acceſsiſſet ad altare accerſitis circunſtantibus ait: Ecce integra ſunt omnia ſaluaq; & ſana, quæ nunciata fuerant fracta & abſportata. Celebrauit igitur Miſſam in eodem loco, ſed & epiſtolam & euangelium ipſemet legit, (receſſerant enim omnes miniſtri eius tędio & timore affecti,) ita ut uerò dici poſſet de eo, ſicut de ſummo capite noſtro Ieſu Chriſto: Relicto eo, omnes fugerunt. Finita autem Miſſa, uenit ad palatium, purpuream miro & ineffabili modo habens faciem utpote calice Domini potatus. Hunc quippe colorem in ipſo mortis periculo tenuerat, & hoc teſtabantur, qui cum ipſo fuere, non uiſum

Iohan. 28.

Cōſtantia ſancti uiri.

En ſingularē iter tot pericula præclari antiſtitis fortitudinem.

Matt. 26.

uiſum illum eſſe uel ad modicum palleſcere. Ipſe uerò martyrum conſtantiam, facilem & ſuper mel & fauum eſſe dulciſsimam aſſerebat.

CAP. XLVIII.

PRædicti autem aduerſarij, coactis iterum peruerſis conuenticulis ſuis, ſuum animi dolorem promebant, dicentes ſe eſſe deluſos & arte magica tenebrarumque caligine ſenſus ipſorum, perſtrictos, quod hominem illum uiuum reliquiſſent qui eis non cederet, moresque & honorem ipſorum, dignitatemque urbis uiolare non metueret. Vere deluſi, quia doloſi. Nanque hoc ab eis, plane decretum eſt, ut cum ad prædictum diem conuenirent, ſinguli certam uini uel medonis menſuram exhaurirent, ut ſi quicquam uoluntati eorum contrarium in diſcuſsionibus querimoniarum accideret, id larciretur nece ſui paſtoris: & ſic ebrietati potius imputaretur, quam deliberationi. Eſtque hoc inter ipſos ſancitum ut quicunque huic decreto non obediret, domus eius euerſioni & tota ſupellex direptioni eſſet obnoxia.

Ioã. 8. & 12.

Quod cum relatum fuiſſet ad aures quorundã principum terræ, qui uirum Dei quadam ea parte diligebant, quod ſcirent eum uirum ſanctum & iuſtum, ſuadebant ei, ut ad tempus cederet, exemplo magiſtri ſui, qui à facie perſequentium ſe abſcondit. Quod cum ille renueret, palmamque martyrij gaudens expectaret, illi multiplicibus perſuaſionibus exire compellebant. Aduenit inde præfixus dies, & cœpit ciuitas immenſis clamoribus perſtrepere: interrogans autem homo Dei, quid eſſet, reſponſum eſt ei, quod populus multus congregatus, fratres de eccleſia beatæ Mariæ uellet eijcere. At ille ſubridens, aiebat: Non eſt ita: quia plantatio, quam plantauit pater cœleſtis, radicari non poterit. Attamen compulerunt eum ut exiret. Et præparatis equis exiuit ad Abbatiam quandam ſancti Ioannis, quæ eſt in ſuburbio ciuitatis, ubi ſatis ſpecioſè diſpoſitis omnibus abijt ad quoddam, caſtrum ſuum Hallam ubi à tãto tumultu quieſceret. Sed illud præcluſum inuenit. Præuenientes enim hoſtes eius munitiones omnes occupauerant. Quid faceret homo, qui nuſquam inueniebat, ubi requieſceret per eius? quid faceret humano deſtitutus auxilio? Contulit ſe ad eccleſiam quandam canonicorum regularium, quæ ibi prope erat, orans Deum ſuum per aliquot dies, ut uiam ſuam in ſuæ beneplacito uoluntatis dirigere dignaretur. Sed Deus uidens ſerui ſui humilitatem & conſtantiam reſpexit, uerſitatis eius preces: &, ſicut uoluit, pax rebus data eſt. Nam ut conuenerant certatim inimici ad perimendum, ſic conueniſſe feſtinabant ad ſatisfaciendum. Itaque omnimodam ſatisfactionem offerebant, & pecuniam multam. Sed ille, qui plus animas Deo quærere uenerat, quam pecunias, eas reſpuebat, ut animas eorum, quæ propter nefarios hos conatus perditionis periculo ſubiacebant, lucrifaceret.

Tandẽ miteſcũt hoſtes uiri Dei, & cum honorifice reſtituũt.

CAP. XLIX.

VIdentes hoc aduerſarij, ſtuduerunt eum lenire, & illi uulnerato domum ſuam, quam deiecerant, ex integro reparantes, ad curandum, uulnus, quod ei inflixerant, grandem pecuniæ ſummam contulerunt. Poſt hæc apertis ianuis caſtri quas ad aduentum eius prius clauſerant, intra illuc multo cum honore, multorum cœtu uallatus nobilium, multitudine etiam plebis, qui omnes Deum laudabant pro conſtantia tanti pontificis, ipſumque pontificatus honore dignum aiebát, quem Deus omnipotens ea tot perſequentium manibus eripuiſſet, quique in tam euidenti mortis periculo cum fidei ſuę integritate corporiſque incolumitate inuictus permanſiſſet. Tertio anno epiſcopatus ſui facta ſunt hæc & quinque poſtea ſedit annis, de die in diem miniſterium ſuum honorificans in omni religione & honeſtate proficiens, unitatem ſanctæ Eccleſiæ conſeruãs, eiusque perturbatores & ſchiſmaticos omnes perſequens & deteſtans, bonos amplectens, deſolatis dans conſilium, pauperes & orphanos uiduasque ſuſtentans, religioſos quoque fouens & augens, religioniſque præbens formam ſeipſum, quantum dignitas functionis pati poterat, tam minoribus quam maioribus affabilem ſe exhibens, diuinæ largitatis & gratiæ nõ immemor, Domino Deo ſuo per ſingulos dies bonæ exiſtimationis & intimæ ſuauitatis & dulcedinis offerens conſcientiam.

CAP. L.

ERat tum ſchiſma grauiſsimum & ad componendum difficilimum in ſancta Romana ſede ut iam ſupra dictum eſt, pontificibus Innocentio & Petro Leonis. E quibus Innocentius canonice electus Catholicus erat, & à catholicis omnibus approbatus recipiebatur: Petrus uerò erat intruſus, ſed tamen occupauit ſanctam ſedem, non Deo, neque Eccleſia ſancta, ſed uiribus humanis fretus. Erat enim etſi non nobilitate, multitudine tamen generis potens in urbe, legesque ſanctas & ordinem & omnia ſtatuta patrum & Eccleſiæ ſanctæ, regulamq; Chriſtianæ fidei, ambitione excæcatus deſtruebat, turres & munitiones urbis alias deijciens, alias muniẽs ut principatum ſecularem & ſuæ cupiditatis ſcopum obtineret. Itaque conſilio inito à rege Lothario & Chriſtianis principibus, ne cognitio & robur fideliũ Chriſtianorum his temporibus illa peſte mortifera ſiderentur, expeditionem in Italiam appararunt, ut ſacrilegum illum, quem gladius ſpiritualis, quo iam ſepiſsime percuſſus fuerat, penetrare non poterat materialis tandem conficeret. Cum eo autem & alijs tã Epiſcopis quam Archiepiſcopis, ex præcepto & obedientia Innocentij paſtoris catholici, pontifex Nortbertus profectus eſt. Tranſitisque caſtris & urbibus cum magna præeuntis & ſubſequentis exercitus, Romam, Papam uenerabilem Innocentium ſecum deducentes, perueniunt. Vbi cum impetu grandi & manu forti introeuntes, ipſum eundem Papam in ſancta ſede, inuitis hoſtibus & aduerſarijs omnibus, collocarunt. Porro Lotharium regem Pontifex in ſede poſitus & alij qui conuenerant, in Romanum Imperatorem conſecrauerunt. Erat enim uir ille ſtrenuus belli ductor præcipuus in armis, prouidus in conſilio terribilis inimicis Dei & ſanctæ Eccleſiæ, ueritatis amicus iuſtitiæ tenax, iniuſtitiæ hoſtis. Cuius probitas patuit in Sicilia, uiguit in Saxonia. Qui quandiu uixit, Romanum imperium, quod eius curæ mandatum fuerat, titubare non potuit. Diligebat autem & ipſe uirum Dei Nortbertum, quod eius conſilijs, quæ ſtrenuitate & prouidentia pollebant, aſsidue uteretur, ab eoque cœleſtis dulcedinis potum hauriret, & pane diuinæ refectionis quotidie ſouęretur. Cum autem ab Italia reuerſus eſſet in ciuitatem ſuã Parthenopolim, non diu poſt graui ægritudine correptus eſt, eaq; per aliquod tempus, id eſt ſpatio quatuor menſium, laborauit: epiſcopatuque ſapienter & fideliter annis octo adminiſtrato, plenus ſpiritu ſancto, cum omni integritate ſenſus adſtantibus benedictione data, beato fine quieuit. Neque enim, ut aie Beatus Auguſtinus, poterat male mori, qui bene uixerat

Petri Leonis Antipapæ nefarij actus.

Innocẽtius in ſua ſede collocatur.

Lotharius Imperator conſecratur.

Feliciter uir ſanctus migrat à corpore.

xerat. Annus erat Dominicæ incarnationis 1134. feria 4. Pentecoſtes, octauo Idus Iunij Pontificatus Innocentij anno quinto, regni Lotharij anno nono.

CAP. LI.

Defuncto igitur beatæ memoriæ patre Nortberto, contentio non minima orta eſt inter maiorem eccleſiam, & eam, quæ eſt beatæ Mariæ, de loco ſepulturæ eius. Volebãt enim alij, dignumque & iuſtum dicebant, ut quia caput eccleſiarum eius ciuitatis fuiſſet, eccleſiæ primariæ eius oſſa deferrent honorem, ibique aduentum ſummi iudicis expectaret, ubi erat titulus eius immobilis. Sed fratres ſanctæ Mariæ ſui iuris eum eſſe aſſerebant, quod per illum ſui creatori reconciliari, eum patrem elegiſſent, & per illum ſeipſos & ſuam deuotione Domino Deo ſuo, à quo auerſi fuerant reddidiſſent: præcipuè autem, quod adhuc uiuens præcepiſſet, & uſque in finem hanc ſuæ uoluntatis deuotionem indicaſſet ut inter fratres ſuos & filios ſepeliretur & quieſceret. Videntes tandem illi, qui erant medij, contentionẽ, hanc dirimi non poſſe, quod ſuam unaquæque pars ſententiam æquiorem aſſereret, conſilium dederunt ut ad Imperatorem Lotharium citò mitteretur: quod ille mandaret aut ſtatueret, id ratum haberetur. Et ſic factum eſt. Interim uero corpus inhumatum iacebat, ſicque de die in diem per ſingula monaſteria ciuitatis circulatum eſt, & in unoquoque uigiliæ & ea, quæ fidelibus defunctis debentur diligenter ſunt, celebrata, donec die octauo reuerſi ſunt, qui miſsi fuerant. Tum uerò iuſſu Imperatoris apud fratres in eccleſia Beatæ Mariæ corpus uiri Dei ſepultum eſt: Fuit autem hoc admiratione dignum & tacendum non eſt, quod cum eſſet æſtas nimia, ita ut eodem anno nullum fœnum in pratis præ nimia ſiccitate ſecaretur, de corpore eius per tot dies nihil fœtoris percipi potuit. Vnde licet intelligi, quod mandauerit eũ gratia ſuperãbundans à corruptione mentis, quæ conſeruauit corpus eius ne corrumperetur. Sepultus itaque ante altare ſanctæ Crucis, in medio monaſterio fuit per aliquot annos. Sed boni filij, qui memores benignitatis, quam ipſis exhibuerat, eum tenere diligebãt, ut ſine obliuione memoriæ ipſorum affigeretur, ante oculos ſuos in clauſtrum eum tranſtulerunt, ubi in tumulo diligenter pro loci oportunitate adornato diem expectat nouiſsimum, in ſpe certa reſurrectionis & gloriæ.

CAP. LII.

Viſio fratris cuiuſdam.

Eadem autem die & hora, qua ſeparata eſt anima eius a corpore, uidebat eum quidam frater in ueſte candida & forma uenuſta, ramum oliuæ tenentem in manu ſua. Qui cum quæreret ab eo, unde ueniret, uel quò feſtinaret, reſpondit: De paradiſo miſſus ſum, unde hunc ramum oliuæ florentem tuli, & uado celeriter, ut in loco paupertatis meæ, id eſt, in præmonſtratenſi eccleſia tranſplantem illum. Expergefactus frater de tam inſolita uiſione, cœpit intra ſe cogitare, quidnam ſignificaret. Deinde aperuit eam quibuſdam eius eccleſiæ hominibus, ijque memoriæ commendarunt diem & horam uiſionis, ſcire uolentes quemnam tam euidens apparatio, euẽtum eſſet habitura. Audito tandem deceſſu magiſtri ſui, inuenta eſt illa eadem dies eſſe, qua carne omnia eius ſoluta eſt.

Alia uiſio.

Alij quoque fratri, qui ſacerdos erat, apparuit in propria effigie, ſtans coram eo. Sed mox effigies hominis Dei mutabatur in florem miri candoris inſtar lilij, quem angeli ſuſcipientes, deferebant ad æthera. Euigilans igitur frater ſummo diluculo concurrit ad Priorem ſuum, copiam petiturus Miſſam celebrandi, Deoque per eam pij patris Nortberti animam commendandi. Cumque Prior quæreret, quid ſibi uellet tam ſubita conteſtatione, expoſuit ille ordinem rei, Cui Prior præcepit, ut diem illum memoria retineret. Eſt itaque inuentus dies ille, dies ſepulturæ hominis Dei. Erat alius quidam de his, quos in primordio conuerſionis eius contulerat illi Deus, qui fideliter & amãter adhæſerat ei, & de deceſſu chariſsimi magiſtri ſui dolebat eo magis, quòd de ſalute eius necdum certi aliquid comperiſſet. Cumque omni precum inſtãtia ſupplicans rogaret Deum ſuum, ut aliquod reſponſum acciperet de miſericordia quã contuliſſet militi ſuo nocte quadam apparuit ei in domo pulcherrima, quæ ſolis ſplendore perfuſa uidebatur. Recognoſcens ergo ille magiſtrum ſuum, procidit uelociter ad pedes eius humiliter petens ab eo, ut de ſtatu ſuo & de percepta à Deo miſericordia, certiorem ipſum reddere dignaretur. At ille erigens eũ à terra & brachijs ſuis collum eius ſtringens ſic ait illi: Fili mi, rem difficilem quæris: attamen ei, qui indeſinenter pulſat, aperitur. Veni, ſedeamus. Erat autem ibi ſedes pulcherrima præparata. In qua cum ſediſſet dixit illi. Dictum eſt mihi: Veni ſoror mea, requieſce In pace & requie ſum: Hac melliflua & deſiderata reſponſione frater ille refectus, timens ne recideret, quia per uiſionem, ſicut poſtulauerat, hoc ſe uidere ſciebat: Quæſo, ait, pater amantiſsime, ut dicas, num moleſtè tuleris, quod ad te non ueni, cum adhuc uiuens uenire me iuſsiſti. Et reſpondit: Tu uenies: ſicque diſparuit. Verum id fuit. Iturus enim erat frater ille: ſed alio interueniente negotio, non peruenit. Faxit omnipotens, ut ſecundum promiſsionis intellectum ad ipſum ueniat, & quem ſocium ac ſucceſſorem participemq; miſeræ afflictionis ſeculi huius reliquit, conſortem faciat felicitatis æternæ, & à Deo perceptæ benedictionis.

Apendix monachorum Capenbergenſium de patre Nortberto.

De communi patre nos quoque Capenbergenſes filij nobis comperta deſiderãter adijcimus ne in paterni meriti perſecutione uos tanquã ingrati, ueſtræ ſanctitati deeſſe uideamur. Eſt apud nos libellus, uitam Deo digni fundatoris noſtri continens, in quo ita ſcriptum eſt: illis diebus apparuit in Vueſtphaliæ partibus eximium quoddam iubar Eccleſiæ, memorabilis ille præco Dei Nortbertus, uir nimium admirabilis gratiæ, prædulcis eloquentiæ, ſummæ continentiæ informator ac propagator religionis canonicæ, ſeruorum Chriſti aggregator, cœnobiorum non paucorum fundator, tã habitu quàm uoce ſtrenuiſsimus, uerè pœnitentiæ prædicator, ac per omnia illius propheticæ iuſsionis executor, qua dicitur: Parate uiam Domini rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. *Eſai. 40.*

Prophetia uiri Dei de fame.

Quodam tempore famem Vueſtphaliæ affuturã, & ipſos quoque fratres parumper caſtigaturam, in ſpiritu prædixit. Quę iuxta uiri Dei pręſentiam adeo grauis euenit, ut pleroſque dira inediæ calamitas extingueret. Accidit ergo die quodam fratribus ad refectionem ituris, cũ hoſpitibus pauperibus erogarẽt quicquid ſibi abſtinendo ſubtraherent, ut panis deeſſet alimonia, ità etiam, ut unde fieret inueniri nõ poſſet. Cumque uir Dei ſæpius inſtimaſſet, quod ſcriptũ eſt: Non affliget Dominus fame animam iuſti: ecce ſubito per fideles ſuos Dñs tantam panis abundantiam tranſmiſit quod fratres ſufficienter rẽfecti ſunt,

& aue

& auenientibus cum alacritate obtulerunt. Atq; poſtmodum ex illa die nunquam defuerunt fratribus opportuna ſubſidia.

Febricitas repentè ſanat.

Tempore autem alio, cum uir ſanctus quendam è fratribus uellet pro cauſa monaſterij deſtinare, inueniens illum ualida proſtratum febre iniunxit ei cauſam obedientiæ, in uirtute Christi ſolo uerbo uſus imperij. Vade, inquit & reuertere, iamq; amplius noli febricitare. Statim ergo frater recuperatis uiribus, perfecit quàtocyus quod à patre ſancto fuerat iuſſus. Audiuimus eundem ueritatis aſſertorem in communi capitulo hæc, quæ ſequuntur, proſequentem: Scio unum ex profeſsionis noſtræ fratribus, cui de regula noſtra indaganti ſtudioſius, non quidem ſuis meritis, ſed fratrum orationibus, beatus uiſus eſt Auguſtinus, qui & auream regulam à latere dextro prolatam illi porrexit, ſeque luculento ſermone ei intimauit, dicens: Quem uides, Auguſtinus ego ſum Hipponenſis epiſcopus. Ecce habes regulam, quam ego conſcripſi: ſub qua ſi bene militauerint confratres tui, filij mei, adſtabunt ſecuri in extremi terrore iudicij. Et quidem iſta humiliter tàquam de alio proſecutus eſt: nos tamen ipſum fuiſſe, cui hoc reuelatum eſt, indubitantes aduertimus.

S. Auguſtini ei tradit regulam ſuam.

Res apud Floreſſiam geſta eſt, cum illic memorabilis pater diuina celebraret, in quibus nimirum exequendis ſe deuotiſsimum exhibere conſueuerat. Vidit repente ante ipſam perceptionem in patenæ medio non modicam ſtillam ſanguinis Dominici rubentem. Vocatoq; fratre Rodulpho ſacriſta noſtro, eius tùc diacono: Vidéſne, inquit, frater, quod ego uideo? Video, inquit, Domine: cœpitque pro tantæ rei magnitudine ubertim flere. Poſt cuius miraculi declarationem, nobis deinceps patenam abluere mandatum eſt. Cœpitque apud nos huius obſeruantia conſuetudinis cum à nobis eatenus neſciretur.

Stilla ſanguinis Chriſti apparet.

In uita B. Seruatij legimus, quod defuncto eodem præſule ſanctiſsimo, ſericum quoddam, populo ſpectante, multumque admirante, angelicis allatum manibus, ſuper illius uenerabile corpus poſitũ eſt. Quapropter idem ſericum in Traiectenſi eccleſia ſumma honoratur reuerentia præcipuaque conſeruatur & obſeruatur diligentia. Cum ergo uir Dei Traiectum deueniſſet, petijt hoc ſibi ſericum demonſtrari. At illi cœperunt ſimul omnes excuſare, præſertim cum uel ipſum ſcrinium, in quo repoſitum erat, introſpicere nullus auderet. Sed quid multa? Tandem uiri Dei obtinuit petitio. Cumque in eius præſentia ſacrum aperuiſſent repoſitoriũ, ſubito ecce ſericum illud (mira dicturus ſum) mirabili & diuino quodã impulſu ſub uectum euolauit ipſamque baſilicam aliquanto ſpatio circumuolans, tandem ſe ad ſumma templi prope laquearia diſplicatum contiuuit & illic quodam quaſi remigio alarum librabatur anixum. Quo uiſo alijs ſtupẽdo exclamãtibus, alijs penitus ſibi ſubtrahendũ cũ luctu formidantibus, uir Dei rem tacitus conſiderans, Miſſarum adorſus eſt ſolẽnia. Quæ dum ageret, ecce ſericum ſe recomplicans, ſuper expanſa ſacerdotis lente ſe demiſit brachia. Quod ipſe uenerabiliter, ſuſcipiẽs loco ſuo reſtituit. In hoc igitur facto, & meriti gloriã in præſule Seruatio & fidẽ atque orationis uirtutem in ſuo famulo Deum declaraſſe nõ dubito.

Res mira de panno ſerico.

Apud locum, qui Boulant dicitur, ubi ueſtrorum quoque floret fratrum cœnobium, potens quidã alienorum inuaſor commanebat. Hic inter cætera uiolẽtiæ ſuæ mala, quoſdã etiã nimis redditus, qui proprij erant Parthenopolitanæ eccleſiæ, & ad diuina celebranda ſpecialiter pertinebãt iniuſta uſurpatione aliquãdiu poſſederat. Illuc ergo cum deueniſſet Archiepiſcopus, ut mihi frater eiuſdẽ loci teſtatus eſt, pro eccleſia ſibi commiſſa non ſiluit, accerſitoque raptori, quanuis multis pauendo, dixit: Cur homo hanc iniuriam beato Mauritio inferre præſumis, ut redditus annos, ad diuina celebranda inſtitutos, temeraria inuaſione poſsidens in tuos uſus expendas? Cumque ille inflatus reſponderet, dicens, non hoc eſſe inuaſionem, ſed legitimam hæreditatis ſuæ poſſeſsionẽ: uir Dei prophetico ſpiritu reſpondit: Scio frater, quod hoc imminenti anno ab hac deprædatione Dei repelleris iudicio. Dixit, & factum eſt. Eodem quippe anno infelix ille ab inimicis ſuis occiſus fuit.

Prophetia S. uiri.

Alio quoque tempore, cum eſſet in expeditione regis Lotharij, una cum ipſo rege Vindelicam peruenit Auguſtam. Vbi famoſam ſeditionem, quæ inter populum eiuſdem ciuitatis & regem orta eſt, hoc ordine prædixit: Solebat hic ter beatus ad orationem eccleſiam quamlibet ingreſſurus, ad ipſa ſemper baſilicæ limina curuatis dicere genibus: Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. Cum ergo præfatæ ciuitatis eccleſiam ingrediens, orationem compleſſet, uocato diacono ſuo, ex cuius hoc ore cognouimus, q̃d per ſpiritum cognouiſſet, ei reuelauit dicens: Ego frater huic loco pacem imprecatus ſum pacem uptaui, ſed tamen pacis hic repulſam potius inueni. Pallium ergo noſtrum & cætera, quæ ſub manu tua ſunt, diligentiæ tuæ commendo attentius, quia huic loco imminet confuſio magnuſque conflictus. Ita factum eſt. Nam proximo die multis à rege proſtratis & uulneratis, temeritatis ſuæ pœnas ciues dedere: uixque tandem in regis gratiã poſt multa diſpẽdia recepti ſunt.

Alia eius prophetia de ſeditione Auguſtana.

Alio tempore, cum oblatus ei fuiſſet dæmoniacus, aquam ſale mixtam exorcizauit. Et cum procedens eandem ſpargere cœpiſſet, antequam perueniſſet ad hominem ſpiritus malignus abſceſsit.

Aqua benedicta ſanat dæmoniacum.

VITA S. PATRIS NOSTRI Pauli Confeſſoris Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, ex Simeone Metaphraſte.

Iunij 7. ſecundũ Latina martyrologia

QVando Conſtantius, Conſtantini Magni tertius filius, tenebat ſceptra Romani imperij, Arriani perſequutionem mouerũt aduerſus pios, ut qui ad hæc a Cõtio plurimum haberent adiumẽti, & Athanaſium quidem exterminatum accepit. Occidens: diuinus autem Alexander Antiſtes Bizantij, cum uitæ fini appropinquaſſet, nullum quidem ſuæ Eccleſiæ cõſtituit ſucceſſorem: ſed cum duos præcipuos elegiſſet ex alijs, populo hanc dedit optionem, ut ſi uelint quidem Doctorem & uirtutibus reſplendentem habere Pontificem, Paulum eligerent, quem ipſe ordinauit Presbyterum. Sin autem habitu ſolum grauem, & ueſtitu extrinſecus honeſtum, Macedonium, qui fuerat iam olim ordinatus diaconus, & iam uergebat ad ſenectutem. Hæc cũ eis dixiſſet, tranſijt ad ſedes melioſes cum fuiſſet quidem, Pontifex uigintitres annos, uixiſſet autem nonagintaocto.

Circa electionem autem eorum, qui dicti fuerant, exritit contentio. Nam Arriani quidem magis reſpiciebant ad Macedonium, Orthodoxi uero eligebant Paulum. Vincit tamen ſuffragium Orthodoxorum, & eligitur Paulus Byzantij epiſcopus in eccleſia quæ appellatur S. Irenes, q̃ tempus à noua ſeparatus, concedit ut uetus nominetur. Cõſtantius aũt eũ haud ita multo poſt Cõſtantinopolim rediſſet ex Antiochia, iratus fuit electo, quod non ex eius ſententia proceſ-

S. Paulus fit epiſcopus.

ſiſſet

ſiſſet electio & cõgregato Arrianorũ cõciliabulo, cõdemnauit quidẽ Paulũ, ut quieſceret: Euſebiũ uerò, ꝗ tertio mutabat ſedem ea Nicomediæ Epõ creat urbis regiæ Epiſcopum. Sed cum ille quidem impie hæc feciſſet, reuertitur rurſus Antiochiam. Euſebius autem omnem mouebat lapidem, ut ex ſacro ſymbolo tolleret homouſion, id eſt, conſubſtantiale.

Eijcitur è ſede ſua.

Celebratur dedicatio eccleſiæ Antiochenæ, quam Conſtantinus quidem magnus excitauit à fundamentis: Conſtantius autem ſtudium adhibuit ut conſecraretur: & dedicationis prætextu congregantur Epĩ numero nonaginta. Maximus uerò antiſtes Hieroſolymorũ, uir pius nõ aderat, neq; Romæ Iulius, nec per ſe, nec per aliquem ex ſubiectis. Congregatur ergo ſynodus, præſente etiã Cõſtantio. Euſebiani aũt ſtudẽt ante alia, ut deponatur Athanaſius. Primam uerò in eum intentat accuſationem ꝙ fecerit præter regulam dicentes, quam tunc ipſi ediderant. Reuerſus enim, aiebant, ab exilio, non communi ſententia, ſed ipſe ſibi tradidit epiſcopatum. Secundam autem, quod cum in eius aduẽtu exorta eſſet ſeditio multi ſint mortui. Tertiam, ea quæ facta ſunt Tyri. Ex quibus condemnato pietatis Athleta, eius loco cõſtituunt Gregoriũ, qui eadem, quæ ipſi, ſentiebat. Et cum hæc auſi eſſent audent etiam fidem transformare: nihil quidem aperte repræhendentes eorum, quæ facta ſunt Niceæ: ſed improbo & malitioſo conſilio ſemina prius iacientes ad deſtruendum homouſion. Et quæ Antiochiæ quidem habita fuit ſynodus, cum hæc & huiuſmodi alia auſa eſſet, & quoſdã feciſſet canones, fuit ſoluta.

Synodus Antiochiæ.
Athanaſius deponitur.

Euſebius autem fungitur legatione apud Iuliũ Romanum Epiſcopum, machinans, ut confirmaretur lata in Athanaſium ſententia. Sed nihil effecit eorum quæ ſperabat. Paulus uero Pontifex cum Romam ueniſſet, & alij non pauci Epiſcopi, quinetiam ipſe quoque Athanaſius, qui fuerant expulſi comparatis ab Euſebio inſidijs, ſimul Romæ degebant. Sanctus autẽ Iulius cum intellexiſſet eſſe calumniam, quæ facta fuerant aduerſus Pontifices, eos literis munitos mittit ad Orientem, ſuam unicuique reddens ſedem, & eos ſimul repræhendens, qui ipſos depoſuerant. Atq; ſuas quidem eccleſias ij rurſus accipiunt, & mittunt literas ad eos, ad quos ſcriptæ fuerãt. Cum Euſebius itaque interijſſet, Paulus in ſuam ſedem reſtituitur. Qui autem partes Arrij ſequebantur, in ea quæ nunc ad Paulum dicitur, eccleſia eligunt Macedonium: qui blaſpheme quidem filium dicebat eſſe patri ſimilem, circumſcribens homouſium, ſanctiſsimum autem ſpiritum à diuinitate omnino alienum.

Nota authoritatem Papæ.
Paulus recipit ſedem ſuam.

Cum Athanaſius autem ſuam recepiſſet eccleſiam qui conſidebant rurſus Antiochiæ, (etenim rurſus conuenerant, conantes uiciſſim criminari Iulium Romanum Epiſcopum) protinus impium Gregorium, quem ipſi præter leges elegerant, mittũt Alexandriã. Et eum quidem deducebat Prætor Alexãdriæ, ſecum ducens ſeptem millia militum. Quod cum neſciuiſſet Athanaſius, Romam iterum nauigauit. Populus Alexandrinus non ferens rem tam nefariam, eccleſiam, quæ uocabatur Dionyſij, non recte id faciens, exuſſit. Cum uerò reſciuiſſet Conſtantius, qui agebat Antiochiæ, Paulum præconem ueritatis in ſuam ſedem eſſe reſtitutum, iubet Hermogeni Duci exercitus, qui mittebatur in partes Thraciæ, exturbare eum ea eccleſia. Et ille quidem cum ueniſſet Cõſtantinopolim ſtudebat facere, ut ei fuerat imperatum. Populus autem non eſt hoc paſſus: ſed & domum eius incendũt, & ipſum extractum interimunt. Quod quidem cum audiſſet Conſtantius, ægerime tulit quod factum fuerat: & cum ipſe ueniſſet in ciuitatẽ, ſanctum quidem, Paulum ea ea expellit & ciuitatem mulctat frumẽto ablato ei dimidio doni quod illius pater benignus ſcilicet & clemẽs Conſtantinus ei, donauerat. Erat autẽ ſumma donationis, octoginta millia panum quotidianorum. Iraſcebat autem etiam Macedonio, non ſolum, quod præter eius ſententiam fuiſſet electus, ſed etiam propter cædes, quas ipſe, ſeditionem agitans, fuerat cauſa faciendi.

Rurſus expellitur.

Eo itaque demiſſo, uenit Romam & uerſabatur ſimul cum Athanaſio. Refert ergo, quæ paſſus fuerat, Romano Epiſcopo: & rurſus munitus eius literis & Conſtantis Imperatoris, ſtatim reuertitur, & ſuæ ſedi reſtituitur, cum magno gaudio exceptus a ciuitate. Conſtantius autem rurſus id factum ægrè tulit, & rurſus ab eo prodit iuſſus qui iuſtum mittat in exilium. Itaque cum eũ accepiſſet Præfectus Philippus ſanctum quidem mittit in exilium eius, uerò loco in eccleſia reponit ſancti ſpiritus hoſtem Macedonium. Proceſsit autem miſsio in exilium, non aperte, ſed ex inſidijs. Cædes enim Hermogenis, reddidit Philippum cautiorem ad maleſaciendum & honorifice quidem uocat Dei Pontificem ad lauacrum quod appellatur Zeuxippus, tanquam propter quædam in commune utilia & arcana conſilia: & illinc mittit in aulam Imperatoris, & per ipſam deinde Theſſalonicam quæ fuit patria eius maioribus & ei quidem eſt prohibitum aſcendere ad partes Orientis non autem in propinquas regiones.

Roma perfugiũ oppreſſorũ Epiſcoporum.
Paulus deportatur in exiliũ.

Impius autem Macedonius, militari manu ei inſeruiente, equitans ſimul cum Præfecto, Dei inuadit eccleſiam, cũ ſe extẽdiſſet interitus ad ter mille & quinquaginta. Huius contumeliæ fuerunt etiam participes Marcianus & Martyrius, qui erãt Lectores & ſcribæ diuini Pauli, ut qui ipſi quoque libere prædicarẽt homouſion. Si ergo Chriſtianorum cædibus, Eccleſię Inimicus collocatur ĩ ſedibus Eccleſiaſticis. Quo quidem tempore & Conſtantius magnam conſtruit eccleſiam, quæ denominatur à Dei ſapientia, & diuinus Paulus tertio paulo poſt uenit in eccleſiam: & accepto Athanaſio ſocio certaminis, docent Conſtantem ea quæ paſsi fuerant: quæ erat quidem Imperator Occidentis, erat uero frater Conſtantij. Cum ille autem diligenter didiciſſet ea, quæ nefarie paſsi fuerant ſcribit ad fratrẽ, ut tres Epiſcopi ad eũ ueniant ab Oriente, reddituri rationem eorum, quæ in Athanaſium & Paulũ ſunt perpetrata, & ſimul in ſcriptis allaturi expoſitionem fidei. Et Romam quidem mittuntur quatuor Epiſcopi, Narciſſus Cilix, & Theodorus Thrax, & Mares Chalcedonenſis, & Marcus Syrus. Ij cũ Romam ueniſſent, cum Athanaſio quidem & Paulo nõ auſi ſunt diſſerere cum autem eam, quæ ab eis Antiochiæ expoſita fuerat, fidem celaſſent, & aliam compoſuiſſent, quæ aperte quidẽ nihil cõtinebat blaſphemum, ſed non tuebatur homouſium, tradunt Imperatori & cum nihil amplius nec feciſſent, nec paſsi fuiſſent, redierunt.

S. Sophiæ tẽplũ extruitur

Cum triennium autem præterijſſet, rurſus congregantur Epiſcopi Orientales, & aliam fidem componunt, & emittunt ad eos, qui ſunt in Italia. Huius uerò ſcripti fuere miniſtri, Eudoxius, qui tunc erat Epiſcopus Germaniciæ, & Martyrius & Macedonius Mopſueſtiæ. Erat autem eorum fidei expoſitio alioqui eadem cum ea quæ prius fuerat expoſita: ſed alienis quibuſdam in fine additionibus extendebatur longius. Pontificum autem, qui erat Romæ, cœtus eam minime admiſit dicentes ſe cõtentos eſſe ſymbolo fidei ꝙ Nicena pronũciauit ſynodus. Cum eſſent autem omnia plena tumultu & contentione, indicitur. Oecumenica ſynodus ſententia duorũ Imperatorum, undecimo anno poſt deceſſum in primis pij, Imperatoris Conſtantini, eorum patris. Conuenerunt ergo Sardiceu,

Rom. Eccleſiæ fides integra.
Synodus Sardicenſis.

cen, ab occidente quidem pluſquam trecenti Epiſcopi: ex Oriente autem ſoli ſeptuagintaſex. Epiſcopi uero Orientis, non admittebant ad colloquium Epiſcopos Occidentis. Cauſa aũt erat, quod Paulus & Athanaſius athletæ pietatis, cum eis conſidebant.

Cum uerò nec defenſores ueræ religionis amouerent Athanaſium, nec hæretici deſiſterent ab inimicitijs, quas gerebant in athletas, à ſe inuicem ſcinduntur: & cum Philippos, quæ eſt Macedoniæ ciuitas, ueniſſent Orientales congregantur: & tunc aperte anathemati ſubijciunt homouſium. Qui autẽ erant Sardicæ, eos abſentes condemnant, & deponunt tamquã calumniatores: quæ uerò Nicææ confirmata fuerat, fidẽ corroborant, & anathemati ſubijciũt homouſion, id eſt, eſſentiæ ſimilitudinem. Quæ cum cognouiſſet Conſtans Imperator Occidẽtis, per literas docet fratrem Conſtantium, & ſuadet ut ſit clemens & benignus in Paulum & Athanaſium: & ne ſit eis impedimento, quo minus ſuis ſedibus reſtituantur: adijciẽs quod niſi uolens fauerit ijs, qui iure nituntur, ipſe ueniet, & eo inuito ius reddet ijs, qui afficiuntur iniuria. Fratris itaque minas extimeſcens Cõſtantius, ſanctum quidem Paulum non prohibuit reſtitui ſuo Epiſcopatui: eius autem certaminis ſocium Athanaſium diuerſis ad ſe accerſit literis: & cum ueniſſet, benigne accipit, & ſuæ ſedi reſtituit. Sic quidẽ magna perturbatio redacta fuit ad tranquillitatem, & eccleſia gaudebat ſe habere defenſores pietatis.

Paulus & Athanaſius reſtituuntur.

Cum autem Magnentius inuaſiſſet tyrannidem, & interemiſſet Conſtantem Imperatorem Occidentis, rurſus Arrianæ inſaniæ procella orbis terrarum cõturbabat eccleſias: & rurſus quidẽ fugit Athanaſius: eius autem ſedem arripit Gregorius, & relegatur Paulus, Cucuſum Armeniæ pietatis defenſor quo in loco per laqueum conſummatur martyrio, impijs noctu irruẽtibus. Conſtantinopoli autem eius loco introducitur impius Macedonius & extruduntur paſtores ex alijs eccleſijs: eas uero rurſus inuadunt lupi, & gentium in Chriſtianos crudelitatem contendit obſcurare inſania Macedonij: & uniuerſus quidem Oriens malis affligebatur: præcipuè autem Cõſtantinopolis. Quo tempore Angelius quoque Epiſcopus Nouatianorũ, ut qui ipſe quoque tueretur homouſium, mittitur in exilium eratque malum, quod non poteſt explicari, non ſolum procedens uſque ad Pontifices & ſacerdotes, ſed etiam fœminas & pueros, qui Macedonij repellebant communionem occupans. Nam ubera quidem fœminarum ò inſaniam, partim quidem in arcarum tegumẽta inıecta & compreſſa excindebãtur, partim autem ferro: & alia in alios excogitabantur grauia ſupplicia. Nam quæ uel à Deo alienos gentiles aduerſus communem naturam excogitare impediebat pudor, ea tũc facere impijs uenit in mentem.

Paulus relegatur Cucuſum & ibi ſtrãgulatur.

Nota hæreticorum rabiẽ.

Extendit rabiem Macedonius etiã aduerſus regionem Paphlagonum, audiuerat enim multos ex Orthodoxis & Nauatianis in eã uerſari & efficit, ut quatuor cohortes armatorum militum aduerſus eos mittantur, & armis cogantur ad impietatem. Qui autem habitabant Mantineum coacta multitudine cum zelo pietatis falces & ſecures & quicquid ſe optulerat, pro armis accepiſſent, aduerſus milites prodeunt in aciem. Deinde cõmiſſo prælio multi quidem interierunt etiam Paphlagonum ex militibus autem omnes paucis exceptis: Hoc ergo crudele & impudens facinus, non ſolum apud eos qui erant affecti iniuria, ſed etiam apud eos, qui uidebantur bene uelle Macedonio, iuſtum odium excitauit. Non hoc autem ſolum, ſed etiam quod corpus Cõſtantini inprimis, inquam, pij Imperatoris (uidebatur enim ædes, in qua erat ſitum, minari ruinam) acceptum ſine eius ſentẽtia trãſtulerat in templum S. Acacij. Et quoniam non placebat omnibus tranſlatio, ſed multis uidebatur impiũ, effodi corpora mortuorum, & maxime Imperatoris, q fuit pietate inſignis, facta eſt magna cædes, & multorũ & grauiũ malorũ, quæ fecerat Macedonius, par uas quaſdã luit pœnas dignitatis ſcilicet depoſitionẽ.

Vigebat tamen res Arrij per totum imperium Cõſtantij, & adhuc magis temporibus impij Valẽtis donec de illo quidẽ ſumpſit pœnas diuina iuſtitia Theodoſium autem Hiſpanum, iuſta ſententia Gratiani, qui adminiſtrabat Occidentem, ad ſedem Imperatoriam proueait Orientis, & fidei orthodoxæ per ipſum robur acquiſijt. Sed ſic quidẽ Arrij hæreſis, quæ quadraginta annos depopulata fuerat eccleſias, pietate Theodoſij fuit exterminata, & fides Orthodoxa fuit exornata ſuis iuſtis honoribus. Congregat itaq; idem pius Imperator ſynodum, ſtudens Macedonianos in concordiam redigere cum Orthodoxis & pijs qui tuebantur homouſium. Quamobrem uocat eos, qui præerant eorum hæreſi & cõuenerunt ex Orthodoxis ab Alexandria quidem Timotheus, ab Hieroſolymis autem Cyrillus, Meletius ab Antiochia, aderat que Gregorius Theologus, & Aſcholius Theſſalonicenſis, & Gregorius Nyſſenus, & multi alij. erat. n. centũ & quinquaginta cętus eorum uniuerſus. Hæreticæ autem cæteruæ dux erat quidem Eleuſius Cyzenus & Marcianus Lampſacenus, & Euſebius Epheſinus, & alij qui erant omnes ſimul triginta ſex.

Macedonius exauthoratur.

Synodus Cõſtãtinopoli cõtra Macedonium.

Admonebat autem Imperator & quotquot erant Orthodoxi, eos, qui ſequebantur partes hæreticorum ut cum eis conſentirent, & tuerentur homouſion, in memoriam reuocantes, quod Orthodoxorum communionem ſua ſpõte admiſerunt. Hæretici autem iuſtarum repræhenſionum & benignarum admonitionum nullam ducentes rationem ſuam non dimittebant impietatem. Propterea ergo eijciuntur è concilio & è ciuitate. Synodus autem eligit Nectariũ, qui erat quidem è ſanguine ſenatorio, tunc autem gerebat magiſtratum Prætoris. erat uero is moribus mitiſſimus. Confirmat autem ipſa quoque ſancta Synodus expoſitionem fidei, quam conſtituit concilium Nicenum & aſſentitur omnibus imperator, & curat eum magna exportari, reuerẽtia è Cucuſo confeſſoris Pauli ſacras reliquias & eis procedunt obuiam longe ante Chalcedonem, quicunque ex epiſcopis aderant. Nectario & cum multis hymnis & comitatu magno eas excipiunt, & eas per mediam portantes ciuitatem in Eccleſia, quæ fuit quidem extructa ſub nomine ſanctæ Irenes, antiqua autem ſic uocatur, quam Conſtãtinus Imperator ex modica excitauit ad ingentem latitudinem & magnitudinem, cui etiam præſedit, ad breue tempus depoſuerunt. & cum hymnos nocturnos peregiſſent, mane rurſus tota ciuitas, cum pari honore & gloria in ea, quæ ex eius nomine nunc appellatur, Eccleſia omnibus Pontificibus & clero, & ipſo ſimul cum eis aſsiſtente Imperatore, in ſepulcro, quod ſanctos excipit, deponunt eum honorantes longis & prolixis hymnodijs propterea quod magnos labores & grauia certamina fortiter, perpeſſus pro pietate, euaſit in cœlis dignus præmijs immortalibus, In Chriſto Ieſo Domino noſtro, quem decet omnis honor, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum Amen.

Nectarius fit Epiſc. Cõſtantinop.

Vide celeberrimã ſacrarũ Pauli Epiſc. reliquiarũ trãslationẽ.

VITA ROBERTI ABBATIS Ciſtercienſis Ordinis in Anglia, bona fide, ut apparet, licet incerto authore, conſcripta.

Stilum paſſim nonnihil correxit F. Laurentius Surius.

Iunij 7

VEnerabilis Abbas Robertus ex prouincia Eboracenſi ortus, in ipſa pueritia puerorũ leuitates, & ludos deuitans, atque in literarum ſtudij proficiens, cuiuſdã eccleſiæ rector poſtea effectus eſt. Sed ea eccleſia & animarum cura tandẽ ſeſe abdicans, in monaſterio Vuitebienſi (uulgo de Vuiteby) habitũ monaſticum petijt, & accepit. Per id tempus Richardus Prior monaſterij S. Mariæ Eboracenſis, cum duodecim ſocijs locum quendã, quẽ Fontes uocant, a Turſtino Archiepiſcopo accepit, & in Abbatẽ electus, monaſterium conſtruxit, in quo Ciſtercienſium habitu ſuſcepto, uitã illorum & mores æmulabantur. Nemo illic panem ocioſos edebat, nec quieti indulgebat quiſquã niſi labore fatigatus. Famelici accedebant ad menſam, feſſi ad lectum. Nunquàm ad ſatietatẽ refecti, nihilo minus abſque triſtitia & murmure, cum omni alacritate benedicebant Dominum.

Monaſtrice ſe ſubdit inſtituto.

Ad hanc ergo ſanctam ſodalitatẽ uir Domini Robertus, cum prius a ſuo Abbate copiã petijſſet, ſeſe adiunxit, eratque in labore ſtrenuus, in lectione & meditatione aſſiduus, in oratione deuotus, conſilio prouidus, ſermone facundus. Elapſus autẽ quinque annis cũ iam à Chriſto nato ageretur annus milleſimus centeſimus triceſimuſſeptimus, nobilis quidam in Northumbria regione amplam poſſeſſionem largitus eſt, in qua Robertus, creatus Abbas, aſſumptis ſecum undecim fratribus, nouũ monaſterium cõſtruxit. Multa autem eius fuit abſtinentia, ita ut à menſa nunquàm ſatiatus ſurrexerit, & in Quadrageſima pane & aqua uti cõſueuerit. Accidit quodam Paſchali tempore, ut extincto & proſtrato appetitu, cibis appoſitis ueſci non poſſet. Cumque frater, qui miniſtrabat ei, diceret: Quare non comedis pater? ille reſpondit: Si haberem panem auenaceum butyro illitum fortaſſis inde mihi ueſci liberet. Attulit ergo frater ille panem eiuſmodi: ſed uir Dei animaduertens ſe pauxillum concupiſcentiæ indulſiſſe, uehemẽter expauit, & ſeuerus ac rigidus in ſeipſum uindex, guſtare inde noluit, planeque ieiunus permanſit. Cibum autem illum iuſſit pauperibus ad monaſterij fores dari, ubi tum erat iuuenis quidam ſplendida facie, qui eum una cum ſcutella accepit, & mox euanuit. Loquentibus uero illis de ablata ſcutella, ſubito ea decidit in menſam coram Abbate. Erat enim Angelus Domini, qui eleemoſynam uiri Dei, è cœlo miſſus accepit.

Creatur Abbas.

Eius abſtinẽtia.

Præter ſolitum ſeruitutis & precum penſum, centum quinquaginta pſalmos quotidie Domino decãtabat. Quodam autem tempore ſolito attentius orans, & lachrymis ubertim faciem rigans, animam ſuam coram Deo effundebat, petens ut gratum ipſi eſſet ſeruitium ſuum & fratrum ſuorum, & ut nomina eorum in libro uitæ ſcriberet. Tum uero cœlitus lapſa uox eſt eiuſmodi: Confortare fili: exauditæ ſunt preces tuæ, & nomina filiorum tuorum, pro quibus rogaſti, in cœlis ſcripta ſunt. Non niſi duo ex ijs in terra ſcripti ſunt, quorũ pectora terrena, & rerum amori ſemper affixa fuere. Nõ multo poſt duo cõnerſi, quos uocant, excuſſo cucullo, uitã in ſeculo miſerè finierunt.

Preces eius.

Per nouum caſtrum quandoque iter agens uir Dei, in multam iuuenũ turbam incidit: inter quos uidit hominem mirabili curioſitate huc atque illuc diſcurrere, procaci illis uultu blandiri, & quaſi ad rem arduam illos adhortari & extimulare. Animaduertens autem non eſſe hominis illud officium, ſed mali dæmonis ludibrium, multa ui uerborum imperat illi, ut ab eis e ueſtigio recedat: Heus tu, inquit, calamiſtrate, non indigent uiri illi opera tua: recede uelociter, & ſequere me. Confeſtim ille demiſſo uultu, Abbatis ueſtigia per lutum platearum, tanquam ad caudas equorum alligatus, cunctis ad eam rẽ ualde attonitis, ſequitur. Vbi autem extra urbem ad ſemitarum diuerticula uentum eſt, dixit ei uir Dei: Quiſnã es tu, & quid tibi cum illis rei erat? Reſpondit ille: Quis ergo ſim, non te later, & conatus meos probe noſti. Nuptiæ à diuitibus cum magna pompa in uico illo celebrantur. Ego uerò in eam curam intentus eram, ut ſponſus ab æmulis ſuis in conuiuio cæderetur: porrò conuiuæ ira permoti, eam ſponſi cædem ulciſci properarent, ſicque ira & ebrietate occæcati, mutuis ſe uulneribus conficerent. Denique ut intra urbem ſeditione concitata, multorum animæ trucidatis corporibus in noſtras manus peruenirẽt. Iamque mihi perſuaſerã, me de parta uictoria gaudium ingens allaturum principi meo, at nunc per te diſsipato conſilio & machinationibus meis, uacuus & inanis abſcedo. His auditis, uir Domini nequitiã eius exectans, præcepit in nomine Domini, ut ad loca deſerta ſe conferret, nec unquàm deinceps auſus eſſet hominibus illudere. Ad eam iuſsionem nequã ſpiritus euanuit, ſed tantum poſt ſe reliquit horrorẽ, ut equi hinnitu, fremitu & ungularum foſsione ſæuientes, uix a ſeſſoribus poſſent contineri.

Dæmonis malignos conatus impedit.

Nocte quadã uir ſanctus uidit malignũ hoſtem ad chori aditũ cõſiſtere, & conari quidẽ ſæpius ingredi, ſed fruſtra tamen. Habebat formã ruſtici præcincti; longis iiſque nudis tibijs ferentis à tergo ſportulam & ad pectus lignũ funibus innexum. Cœpit porro producto collo circumire chorum, oculos in fratres attente conijcere, ſi quid forſitan poſſet ſibi gratum in aliquo cernere. At uiro Dei inſtantius orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diu fruſtra expectans, cum nil ſe proficere uideret, indignabundus ad chorum fratrum conuerſorum ſe contulit, illic quoque cunctos curioſe contemplans. Si quos uideret ſomnolentos, cachinnans ſpreuit ſi noxiis cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applauſit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam, animo ad illicita euagantem, nec niſi ſolo illic corpore præſentem, immo etiam clandeſtinam fugam meditantem. Animaduertens igitur illum ſuæ ſortis eſſe, fuſcinula appræhenſum in fiſcellã ſuam coniecit, & celeriter inde ſe præcipitauit. Cernẽs id uir ſanctus, multum pro illius ſalute anxius & ſolicitus, mane diligẽter eũ iuſsit inquiri. Sed ille ante auroram uagus & profugus, excuſſo ſuaui iugo Chriſti, ſequutus erat inimicũ. Adiunxit autem ſe hominibus ſceleratis, deditusque latrocinijs, non diu poſt captus eſt, & capite plexus, miſerrime è uita exceſsit.

Videt dæmonẽ fratrum culpas explorantẽ.

Apoſtata miſerè perit.

Die quodam ſub Miſſæ ſacrificio uidit in ſpiritu mare multiplicatis fluctuum uoluminibus tumeſcere & ſurſum deorſum iactari, porrò nauim quandam fracto gubernaculo & diruptis rudentibus, incerta uagatione ferri, & tandem ad ſcopulos illãliſam, à compage ſua penitus diſſolui, undiſque hiãtibus homines, qui in ea erant, abſorberi. Sacrificio

Viſio ſancti uiri

peracto, miſit fratres, qui die quarto in litore & loco, à uiro Dei deſignato, ſubmerſorum corpora inuenerunt, eaque Eccleſiaſticæ ſepulturæ mandarunt.

Matrona quædam admonita a ſeruo Dei, ad meliorem ſe frugem recepit, ſpretaque mundi pompa & ornamentorum faſtu atque uanitate, inter delicias domus ſuæ uitam ſolitariam agere uidebatur. Sæpius ergo dominam illam uir Dei inuiſere & ad meliora incitare conſueuit: ſed ea res fratribus quibuſdam prauarum ſuſpicionum materiam præbuit, exiſtimantibus familiaritatem illam ab impuro amore proficiſci. Iam multorum aures illi inſecerant, & tandem etiã ad B. Bernardum querimoniæ delatæ ſunt. Ad eum ergo cum ueniſſet uir Dei, cuius & nomen & meritum in ſpiritu iam illi reuelatum erat, uocauit eum ad ſe ſecreto, dixitque ei: Frater Roberte, falſa ſunt ea omnia, quæ ſiniſtra ſuſpicio de te ſparſit: atque in amoris argumentum dedit ei zonam ſuam, quæ meritis utriuſque multis poſtea ægrotis beneficium ſanitatis attulit.

S. Bernardus.

Sanctus Godricus uiri Dei confeſsiones recipere ſolebat. Ad eum ergo crebrò accedebat, & inter ſe de morbis uitiorum, uirtutum remedijs, itemque de ſecretis cœleſtibus angelicis uiſitationibus & ſanctorum patrocinijs conferẽtes, diem cum noctibus continuabant. Is Godricus eo tempore quo uir Dei migrauit è corpore, in cella ſua manens, duos muros candidos uidit, ad cœlum uſque porrectos. In ijs autem tres angelici ſpiritus uiſebantur, qui animam B. uiri in ſpecie globi ignei ad cœlos deferebant. Vnus ex ijs a dextris, alter a ſiniſtris erat: ſed præter illos tertius quidam ſpiritus ſupra omnium uerticem nimia cum exultatione antecedebat. Non enim, inquit Godricus, ita diſponente Domino, ſolus a corpore Robertus migrare potuit, ſed cum eo quædam bonæ uitæ fœmina, Editha nomine, deceſſit. Etſi autem longis terrarum ſpatijs a ſe fuerint ſeparati, attamen eadem hora in una beatitudinis ſorte ſunt coniuncti. Irruerunt autem in occurſum beati uiri ſpiritus nequam, ſed pugnantibus pro eo angelis Dei, illi ſua temeritate pudefiunt, & in ſinum Abrahæ Robertus Chriſti ſeruus deportatur. Obijt uir Dei anno ſalutis 1159. ſeptimo Idus Iunij.

S. Godricus.

Viſio Godrici.

Obitus S. Roberti.

Quidam ex matris utero mutus, diu cum multis lachrymis ſancti Thomæ martyris opem implorauit. Ei tandem per uiſum apparuit ſanctus Thomas, iuſsitque eum celeriter proficiſci ad nouum monaſterium, ubi a ſancto Roberto Abbate perfectam eſſet citra dubium ſanitatem adepturus. At ille in animo ſuo obmurmurans, Quis, inquit, mihi uel itineris dux erit, uel ſumptus neceſſarios præbebit? Reſpondit ſanctus Thomas. Ille tibi dux erit, qui uerbo cuncta creauit.

Credidit homo, & lætus eò perueniens, optatum uocis beneficium perfecit, laudans Deum. Multa alia uir Dei miracula edidit, quæ ſtudio breuitatis ſunt omiſſa.

VITA S. MEDARDI EPISCOpi Nouiomenſis, Authore primum Fortunato Presbytero: cui tamẽ ab alio quodam docto uiro non pauca poſtea adiecta eſſe nõ dubito lectu non indigna.

Beatiſsimus Medardus, egregiæ uir ſanctitatis, patre Nectardo, matre uero Protagia genitus, apud Salentiacum hæreditariã pdeceſſorũ ſuorũ poſſeſsionẽ, natus atq; altus eſt. Eſt aũt pdiũ illud Salẽtiacus in Epiſcopatu ſitũ Viromandẽſi, in regione aũt Nouimẽſi. Qui Nouiomus cũ tunc tẽporis caſtrum ſeu munitio haberetur, poſtmodũ ipſius eiuſdem glorioſi pontificis Medardi ordinatione, pontificalis cathedræ honore, ut poſtmodum dicendum reſeruamus, ſublimatus eſt. Sanctus itaque puer ſub parentum tutela diligenter educatus, diuinæ prouidentia gratiæ ſtudijs literarum eruditus, paruo in tẽpore inſpiratæ ſcientiæ lumine præ cæteris conſodalibus ſuis eminentius claruit.

Iunij 8

Ca. 1.

S. Medardi parentes & patria.

Erat aũt illi eo tẽpore conſodalis quidã Eleutherius nomine, quẽ ipſe tanq̃ ſimilis ſimilem, puer uidelicet puerũ, ſocius conſocium quammulta diligebat familiaritate. Hunc itaque, cũ aliquando inuicẽ colloquerentur, utpote propheticæ gratiæ afflatus ſpiritu, Epiſcopũ futurũ eſſe puer ipſe pdixit, & non multo poſt eius ſpiritualẽ prænunciationem ipſe, per quem prophetauerat, Spiritus ſanctus adimpleuit. Cum enim ætatis & morum ſibi diuinitus adſpiraſſet gratia, in Tornaco ciuitate pontificali, Deo annuente, ſublimatus eſt cathedra. Ita S. Medardus hoc, quod prædixerat quaſi propheta diuino ſpiritu, iam probauit.

Ca. 2.

S. Eleutherius fit Epiſcopus

Erat ei ſuper egentibus cura non modica, adeo ut adhuc puerulus multa ſeſe domaret abſtinentia, ea penſamque ſuã pauperibus diſtribueret, ac ueſtimenta ſua indigentibus beneuole largiretur. Quadam ſiquidẽ die caſulã, quã ei mater ſua non modici precij fecerat, dum ipſe in manibus haberet, fortuito cæcũ quendã obuium habuit, cuius quam tunc patiebatur, nuditati cõpaſſus, eã benignisſimè porrexit: & licet parentum temporalium indignationem uereretur, quod tamen ab eis ſuſceperat, ſpirituali patri Deo præſentare non dubitauit.

Ca. 3.

Medardi pueri abſtinẽtia &c.

Contigit in eo tẽpore genitorẽ ſuũ, quẽ pnominauimus, ab itinere rediſſe, equoſque ſuos, q defatigati erãt qa tunc ſeruiẽtes aberant, huic ſancto puero, quo in prato ſub eius cuſtodia reficerẽtur, cõmiſiſſe. Puer aũt ex patris pcepto equos hilariter ſuſcepit, & uolũtati eius aſſentiẽs, iniunctũ ſibi officiũ officioſisſime adimplere pperauit. Cũ uero in cuſtodia eorũ intẽtus eẽt, uidit fortuito ignotũ quẽdã ptrãſire, ac ſellã equeſtrẽ, & quę equitãtẽ cõdecẽt, à tergo geſtare. Percontari puer cœpit, qua de cauſa ſic incederet onuſtus, cũ ſolũmodo uia uiãri graui ſatis impedimẽto uideretur. Equũ meũ, ille reſpõdit, contigit caſu deperiſſe: q̃ tñ equi erant, inutile mihi uiſum eſt pdidiſſe. Facilius nẽpe ſolũ equũ mihi erit cõparare q̃ & equũ & ea, quæ hmõi cõdecẽt officiũ, reparare. puer aũt bonæ indolis, tantæ illius cõpatiens fatigationi, cum iam eum præ nimio labore deſudante, & pene iam deficientem uidiſſet ex piisſimo affectu mentis, In noĩe, ait, Dñi unũ ex his tolle, quos hic in cuſto-

Dat equũ homini afflicto.

cuſtodia ſuſcepi. Cũq; uiator hoc ſuæ poteſtatis nõ eſſe ambiguus, aliquãtulũ remoraretur, Tolle, ait, ſi cut diai, & quocunq; te ptranſire cõtigerit, me huius conceſsionis & authorẽ & patronũ incunctanter habebis. Perſuadẽti puero eques libẽtiſsimè, utpote omnis defatigatus, obtẽperauit, eo quoq; quã citiſsimè ſtrato, cũ multis grãrũ actionib. lætus abſceſsit.

Cap. 5.

Poſt eius abſceſſum, cum iã domi paratum eſſet, per quẽdã ſeruitorũ puer à parentibus, ut conuiuio intereſſet, inuitatur. Ille uero, qui ad hoc miſſus eſt, eminus proſpiciens, uidet puerum pp pluuiam, quæ tunc forte ingruebat, aliquantulũ ab equis receſsiſſe, ac tanq̃ latebrã pp imbrium effuſionẽ quærentem, ab officio declinaſſe. Et in altũ oculos eleuans, uidet aquilã alarũ expanſione, omniq; ad hoc diſtẽto corpore, tã cõgruenter puerũ cooperire, ut in nullo, cũ circunquaque pluuia illa graſſaretur, ab inundante aeris illius contingi poſſet exundatione. Hoc diu miratus, tandẽ nõ ſine multa trepidatione appropriãs, humilimè puerũ ſanctũ adijt, & ut ex præcepto patris paterno intereſſet cõuiuio, diligentiſsime inuitauit. Puer aũt ire recuſans, Precor, inquit, frater reuertens domũ, apud parentes meos ſup hoc me habeas excuſatũ. Ea de cauſa fortaſsis rememorari cõplebat, quo iam dictus eques in hac rememoratione longius ueheretur, ne forte ab aliquo, ſi eũ inſequi uellet, inueniretur. Reuerſus itaq; ſeruulus, parentibus filij replicat excuſationẽ, & non ſine multa ſtupefactione aquilæ ſup puerũ ex ordine pandit obũbrationẽ. Parentes cũ omni familia ſuper his, q̃ audierant, murmurantes inuicẽ lætantur. Vt uero certiores fiant, ad uidendũ tantũ hoc miraculũ hilariter ſeſe cohortantur. Relicto conuiuio pater, cum omni tuit familia, mater cũ ancillulis ſuis currendo pene atterit ueſtigia: unum omnibus uotũ, ſi fortè, quæ audire didicerant, uiſu ẽt probare poſſent. Vbi uero illo uentũ eſt, intuentur diligentius, & quod relatu didicerant, ipſo ſuorum oculorum teſtimonio ueraciter confitentur. Pater & mater ſuper filio quã familiariter illachrymantes, Deo puerũ cõmendãt, ac non ſine multa deuotione, chariſsimæ ſuæ ſobolis innocentiam retractant.

Cap. 6.

Inter hæc milites, quorum equos cuſtodire erat, equis recenſitis, unum deeſſe reperiunt, quẽ, ut huiuſmodi hominibus mos eſt, à puero intentè requirunt, blandè ac leniter paruulũ demulcent, inſtanter ab eo requirẽtes, ſi quã p eũ damni huius adinuenire poſſent recuperationẽ. Erat ſiquidẽ aliquantula iã ſuper talibus de illo ſuſpicio: quia eum erga pauperes nõ neſciebant eſſe munificũ, ac quicquid uſpiã reperire poterat, in uſus eũ audierant expendere miſerorũ. Cũque à famulis ea de cauſa & priuatim & publice argueretur, appropians patri, rem ei ex ordine pandit. Miratur pater clementiſsimam compunctionem filii, & licet damni aliquantulũ ſibi non neſciret imminere, admodũ tamen ſuper beneuoli pueri beneuola congratulatus eſt compaſsione. Tantum huius pueri Dominus in ſua perſpiciens uoluntate famulatum, ipſo eodem momento magnũ ſubito dignatus eſt declarare miraculum. Nam cum denuo equorum ſuorum ſolicite recenſerent numerũ, diuina ſic operante maieſtate, totam eorum integritatẽ ex improuiſo reperiunt. Mirantur adſtantes: familia cuncta lætatur. Pater cum matre filiũ q̃ familiariter amplexantur, & ut in altiora ſe ſubrigat, lachrymabiliter cohortantur. Filiũ, aiunt, omnia noſtra, tua ſunt utere noſtris, ut libet. Tuo, aiunt, & noſtro, ut tibi uiſum fuerit, in Dei gratia utere patrimonio, ut nos tecum conſortes perennis uitæ habeas in præmio. Nõ diffidebant enim ſe eius oratione ſaluari, quem iam tantis à Deo uidebant uirtutibus illuſtrari. Et hæc dicentes, ſecum adducunt puerum, multoque cũ gaudio in his & in alijs bonæ ſuæ ſobolis actibus Deo gratias referentes, gratanter ſeſe reficiunt.

Benignitas eius in pauperes.

Equus diminutus reſtituitur.

Cap. 7.

Accidit poſtmodum, dum domi puerulus haberetur, inter indigenas non modica quædam altercatio, de terminis uidelicet agrorum, ut frequenter fieri uidetur, longa & infinita diſceptatio. Ventilabãtur multoties à mane uſque ad ueſperam, & ut huiuſmodi ruſticis moris eſt, pene iã ad arma uſque inuicẽ exprobando proceſſerãt. Genus enim hoc agreſte hominũ ſi quid inter eos diſſenſionis exortum fuerit, niſi cũ multa ignominia terminare neſciunt. Cum uerò tãdem ex communi conſenſu ad dirimenda agriculturæ ſuæ proceſsiſſent confinia, contigit cum eis adfuiſſe, & hunc uenerabilem puerum. Vbi uero uentum eſt ad locũ, cum diuerſi diuerſa ſentirent, uidet puer lapidem terræ fixum, ut plerunque uideri ſolet in terminis agrorum. Super quẽ pedẽ ſuijciẽs, Hic eſt, inquit, terminus, & huius contẽtionis limes certiſſimus. Ad cuius leuiſsimum tactũ lapis ille ita ſubſidit, uelut cera à facie candentis ferri liqueſcit. Apparet equidem figura plantæ pedis eius in eadem cautè adeo ſubtiliter expreſſa, ut à nullo artificum expreſsius exculpi aut ſignari poſsit. Ita cõtentione ſedata, Dominum, qui magna operatur in minimis, glorificãtes, redierũt in ſua. Extat uſque in hodiernũ diẽ penes nos idẽ lapis, magnæq; apud eos, quibus eſt cognitum, habetur uenerationis. Hæc duo quę in pueritia eius acta cognouimus, dixiſſe ſufficiat. Amodo autem ad ea, quæ in maturiori eius ætate per eũ Dominus operatus eſt, Deo ipſo annuente, tota mentis intentio eſt dirigenda.

Veſtigiũ pedis ei⁹ in ſaxo perdurat.

Cap. 8.

Perſpicientes autem boni parentes bonæ ſobolis ſuæ beneuolentiam, & in ſeruitio Dei eius attẽdẽtes induſtriã, Epiſcopo eũ, qui tunc tẽporis Viromandẽſi præerat eccleſiæ, cõmendauerũt, orantes deuotiſſime, quatenus epiſcopali benedictione ad clericatus promoueretur officium. Cõmendatũ itaque ſibi benigne Præſul ipſe ſuſcepit, beneuole amplexatus eſt, & diligenter enutriuit, & tanq̃ unicũ & uterinũ filiũ in fide & doctrina Eccleſiaſtica educare liberaliter elaborabat. Quantæ ipſe liberalitatis, quantæ ſanctimoniæ ſeu caſtimoniæ ſe à puero exhibuerit, quanta humilitate ſeu reuerentia & apud Deũ & orbis pontificem claruerit, pro certo edicere, noſtræ non eſt poſsibilitatis. Erat quidem magnanimus in aduerſis, mitis in proſperis, cũctos ſibi obediẽtiæ ſedulitate præferẽs, morũ claritate præcellens, egentibus larga miſeratione ſuccurrẽs. Sicque uiriliter fomite cõculcato uitiorũ, auguſtiorẽ cõſcẽdens ſcalã uirtutũ, quicquid Deo contrariũ ſentiebat, declinabat. quicquid uerò placitũ nouerat, omni niſu exequebatur. Erat ſiquidem in oratione aſſiduus, ieiunijs & uigilijs intentus, aliorũ tribulationibus tanquàm ſuipſius lachrymabiliter compatiens. Omnibus omnia factus erat, ut omnes ad æternam confortaret conſolationẽ. Quid plura? Multis atteſtantibus, peregrinus erat in ſeculo, & iã pro certo manſionarius credebatur in cœlo. Facies eius iucunda, lingua eius facunda, os eius in laudẽ Dei ſemper erat apertũ. Carnis uoluptatibus reluctans, perfectiorem ſpiritualis uitæ lineã toto niſu exequebatur. Obedientiæ uirtute omnibus ſe imitabilem, frugalitate laudabilem, & uniuerſa morum probitate præbebat inſignem: de uirtute in uirtutem, ſecundum Pſalmiſtam, tranſmigrabat, ut Deum deorum uidere promereretur in Sion.

Catalogus uirtutum eius.

Pſ. 81.

Cap. 9.

Decurſis itaque cum multa honeſtate inferiorum ordinibus graduũ, poſt bonã eorũ adminiſtrationẽ, diuina ſibi adſpirante gratia, ſub multimodo utriuſ-

que ſexus teſtimonio, ſacerdotale coactus eſt ad offi-
Sacerdotio initiatur. ciũ. Simul uero ut tã ſublimi promotus ẽ dignitate,
quãta corpus ſuũ parſimonia macerauerit, quis poſ-
ſet eaplanare? Ipſe equidẽ multa ſe affligẽs abſtinen-
tia, eſurientes reficiebat: ſitiens ipſe, ſitientes refocil-
labat: nudos, ſuæ nõ parcẽs nuditati, miſericorditer
ueſtiebat: & omiſſis ſuis ſuorũq; uſibus, quicquid ſi-
bimet ſubripere poterat, pauperibus & egenis beni-
gne largiebatur. Poſtq̃ ergo uir beatus dignitatẽ, ut
prælibatum eſt, adeptus eſt ſacerdotij, diuinæ diſpo-
ſitionis gratia, multimoda miraculorũ meruit decla-
ratione publicari. Deus ſiquidẽ, cuius ipſe ſanctis in-
ſtitutionib. uiriliter elaborabat obedire, p multa eũ
inſignia mundo non dedignatus eſt declarare.

Ca. 10 Contigit fortè illis in diebus latronẽ quendã ui-
neã eiuſdem ſancti noctu irrupiſſe, multaq; cũ auidi-
tate uuas & palmites, & quicquid arripere potuit, ir-
reuerenter decerpſiſſe. Secabat gladio, quod manu
diſcerpere nõ poterat: quæq; manũ eius euadere po-
terant: pedibus atterendo conculcabat. Sanctus ipſe
Medardus ipſa fortaſſis eadem hora ſolitis incumbe-
bat orationibus, & ſicut huiuſmodi decet hominẽ,
Deũ tam pro inimicis, q̃ pro amicis ſuppliciter de-
precabatur. Oraſſet aũt, necne, nõ dormitabat tñ ne-
que dormiebat puigil cuſtos iſrael. Cũ.n. miſer ipſe
Pſ. 120 latro plenis præda manibus effugere conaretur, to-
Vltio diuina in furem. ta nocte uineã circuiens, aditũ exeundi reperire nõ
potuit, immo uellet nollet, aduſq; auroram ſuoipſo
furto deuinctus, ibidem tota ipſa nocte permanſit.
Quid ageret? A ſummo uſque ad ſummũ, uineã tum
repetendo, tũ diſcurrendo circunquaq; percurrebat,
obſtructos ſibi ſentiens exitus, iniquæ ſuæ malitia cõ-
ſcientiæ admodũ torquebatur. Miſer ipſe uuas, quas
decerpſerat, dimittere non poterat, immo tanq̃ pro-
prias ad augmentũ indicij ſui reſeruare cogebatur.
Aurora igitur illuceſcẽte, cuſtodes ſubito cõueniũt,
uineã conculcatã, palmites diruptos, uindemiãq; ir-
reuerenter deſecatã reperiunt, & e ueſtigio latronẽ
circunquaque inſequuntur. Stupefactus nimirum ra-
ptor infelix, latebat in uinea, quẽ ſuaipſius rapina, tã-
q̃ iã iudicatũ, pene cõdemnauerat. Tenebat quidẽ ra-
pinã in manibus, immo ipſe à ſuaipſius rapina tene-
batur. Nullũ iã miſero patebat effugiũ: immo in ma-
nibus ſuũ in palam præferebat iudicium. Abſtractus
demũ è latibulo, confuſionis ſuæ ignominiam con-
feſſus eſt ſe rapiendi cauſa furtim uineam irrupiſſe,
furtim quæ uidebant decerpiſſe, & cum maxima par-
te noctis ad id elaboraſſet, nuſquam exitum reperiſ-
ſe. Erat ibi uidere miſeriã. Videres miſerũ illũ in ſeip-
ſo ſuæ geſtare ſniã damnationis, qui & rapinã præ-
ripuerat. & ab ipſa ſua rapina publicè ſe confiteba-
tur coarctari. De latrocinio ſuo guſtare non potuit,
& quia ſanctum ſacerdotẽ iniuſtè ſequebatur, con-
demnationis ſuæ periculũ impunè non euaſit. Adiu-
dicatus ergo iam cogebatur ad ſupplicium, cum ſan-
ctus ipſe ſacerdos ex improuiſo accurrens, miſero fa-
Mat. 6 ctus eſt in munimentũ. Memor ſiquidẽ Dei ſeruus
Dominicæ orationis, in qua oramus, Dimitte nobis
Clementia in furem. debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus
noſtris, uia de manibus eum eripuit inſequentium,
blandeq; ac leniter demulcendo, ab hac eum culpa
clementer abſoluit, eumque, ſicut erat onuſtus, libe-
re abire permiſit.

Hac eadem patientia uir ſanctus plerunq; & in a-
Ca. 11. lios uſus eſt. Quodã nanq; tẽpore cũ noctu latro a-
lius apes ſuas ſubripuiſſet, apes ipſæ in ſancti uiri ul-
Apes produnt furem. tionem, relictis uaſis ſuis, in malefactorem illũ cir-
cunquaque diffugientẽ acerrima eatenus inſtimula-
tione perſecutæ ſunt, quouſque ad ſanctũ, uellet nol-
let, regrederetur, & eius prouolutus ueſtigiis, ſup-
pliciter pro commiſſo crimine ueniam precaretur.
Cui mox ut ſanctus manum extendit benedictionis
& apes tanquam obedientes, ab eius inſecutione ceſ-
ſauerunt, & antiquo domini ſui dominio euidenter
ſeſe reddiderunt.

De tauro quoq; qui ei ſimiliter furto ſublatus eſt, *Ca. 12*
nõ eſt tacendũ, nè neſciant malefactores curam nõ
modicã Deo eſſe ſuper oppreſſione fideliũ ſuorum.
Tantum illius malignus quidã furtim in exteras ab-
ducere partes præſumpſit, & ne ab aliquo inſequen-
tiũ depræhenderetur, tintinnabulum, quod à collo
dependebat, præreptum multa graminis impreſſio-
ne obſtruxit. Cũ ergo nemine ſe inſequente, in pro- *Videre mirum*
pria deueniſſet, & alienũ illud pecus iam ex certo
ſui eſſe iuris non deſperaret in tintinnabulum illud,
quod ſic dãnauerat, rediit ſonitus, adeo ut ubicunq;
eſſet repoſitum, & iugiter ſonaret, & circũquaq; au-
diretur. Abditũ ſæpius in cubiculis penetralium, in
ſcrinio uel arca frequentius reconditũ, ſemper tñ &
ubiq; liberrimo ſonitu latronis illius declamabat fla-
gitiũ. Audiebant uicini & mirabantur, quid tñ res p-
tenderet, necdũ ſcientes, magnum aliquid deſignari
arbitrabantur. Fraudulentus demũ latro, ſua diu tor-
tus conſcientia, cum iã ſe pro tanto miraculo diuina
iudicatũ pertimeſceret in præſentia, amicis ſuis & af-
finibus, quia iam celare nõ poterat, factionẽ hãc fla-
gitioſiſſimam lachrymabiliter diſſeruit, & eorum ſa-
pienti uſus conſilio, S. Medardo, quod malignè de-
fraudauerat, ſuppliciter reſtituit.

Rex poſtea Clotarius exercitũ mouens, Somenã *Ca. 13*
uiolenter tranſiuit filium, & ubicunq; potuit depda-
tus, adiacẽs omne deuaſtauit territoriũ. Cum multa
illa præda inter Nouiomum reuertebatur & Iſarã.
Verũ quia & Epiſcopũ Viromadenſem, & quæ ſub il-
la degebant eccleſia, deprædatus erat, diuinæ ulti o-
nis dignè & laudabiliter prædicandã non euaſit ſen-
tentiam. Parcens quippe Dñs & ipſi Clotario, & qui *Clotarius rex propter ablatas eccleſiæ res punitur.*
cũ ipſo huius erant participes criminis, equos tamẽ
eorũ & oĩa uehicula, plauſtra, ſ. & alia, quibus præ-
da illa euehebatur, adeo diuinitus afflixit, ut p om-
ne triduum à loco illo nullo modo poſſent moueri.
Perſpiciens aũt tantum hoc Dei miraculum, ad ſan-
ctum Dei ſacerdotem Medardum, qui tunc tempo-
ris Salenriaci remorabatur, ſuppliciter confugiunt,
eiq; unanimi deuotione, quæ deprædati fuerant, re-
ſtituentes, cum ab eo ſuper commiſſis abſolutionẽ
ſuſcepiſſent, diuino illo uinculo reſoluti, læti & ala-
cres ad propria reuerſi ſunt. O mira & ineffabilis
Dei clemẽtia. Quos ipſe Deus iudicii ſui per triduũ
iuſtiſſima ligauerat condemnatione, ſanctus confeſ-
ſor Medardus uno in momento indulta relaxauit ab-
ſolutione. Verè lingua Petri, & qui ab eo ſuſcipiũt,
claues ſunt regni cœlorũ, qbus conceſſũ eſt, ne repœ-
nitẽtes tã potenter à nexibus abſoluere peccatorũ.

Toſio poſtmodum quidam, qui ſic dicebatur, gra-
uiſſima dæmonis depreſſus infeſtatione, ad uirũ Dei *Ca. 14*
non ſine multa parentum ſeu amicorum ſuorum
perductus eſt fatigatione. Dolẽs aũt ſanctus ipſe à
diabolo Dei præoccupatã eſſe imaginẽ, fidentiſſimã
ad Deum fudit orationem: moxque ſigno Crucis im- *Signo Crucis ſanat dæmoniacũ.*
poſito, potentiſſima Spiritus ſancti uirtute & dia-
bolum expulit, & hominem illũ in priſtinã ſanitatẽ
reſtituit. Tantum hunc Dei ſeruum plebs uniuerſa
multum admiratur, & quicquid ex eius ore ſuſcepiſ-
ſet, cum deuotione ſtudioſius exequebatur. Erat.n.
iuſtus in iudicio, prouidus in conſilio, in proſperita-
te mitis in aduerſitate fortis. Erat patiens in tribu-
latione, larga miſeris ſubueniens miſeratione: & li-
cet omnibus ipſe præſtantior iudicaretur, omnibus
tñ tanq̃ præſtantioribus humiliter obſequebatur: &

per

per omnia prælatis ſuis obediens, ſubiectis ſuis amicabiliter ſeſe affabilem exhibebat. Erat in oratione aſsiduus, in eleemoſynis largus, aliorum Incommoda ſuaipſius æſtimans, pro uniuerſali omnium proſperitate Deum ſedulo exorabat.

Ca. 15.

Contigit ergo eo in tempore Viromandenſem Epiſcopum, qui per aliquot annorum curricula ipſam rexerat eccleſiam, Dei ſic præordinante clementia, diuinum ad iudicium euocari, & ſpôſo eccleſiæ prærepto, eccleſiam illam per aliquod temporis ſpatiũ uiduari. Peractis uero non ſine multo fletu Epiſcopi ſui excubijs, regis & optimatũ aſſenſu ſanctiſsimum ſacerdotem Medardum plebs omnis illa Viromandenſis, & omnes eidem prouinciæ adiacentes, Epiſcopum ſibi unanimiter acclamabant conſecrari.

Creatur Viromandenſis Epiſcopus licet inuitus.

Quorum petitioni cum diutius, indignum ſe iudicans, uir Dei reſtitiſſet, diuina tandem diſpoſitione multimodis eorum precibus fatigatus, aſſenſum dedit & Viromandenſis præſulatus curam regendã non ſine deuotiſsima cordis compunctione ſuſcepit. Flebat ſiquidem populus ille, tantam ſancti Confeſſoris duricordem ueritus obſtinationem: compungebatur & ipſe ſanctus, tantam plebis illius luctuoſam admiratus deuotionem. Vicit tandem populi ſupplicantis ſupplex oratio, & quæ ſibi à ſanctis pontificibus obijciebatur, obedientia: & licet inuitus, eccleſiaſtica tamen ſuſcepit gubernacula. Quod uero inuitus ſuſcepit, feliciter & intente adminiſtrauit. Huius quippe prælationis honore ſublimatus ſanctiſsimæque unctionis ſacramento confirmatus, die noctuque in lege Domini meditabatur, & infatigabiliter diuinis in laudibus perſiſtebat, & cũ ab ipſa infantia curandis pauperibus ſedulo inſudaſſet, tum præcipue maiorem in hoc diligentiam adhibens, in ipſis maieſtatem ipſam Dei ſe non diffidebat amplexari. Sedula quidem prædicatione ſubditorum animas à diabolica liberabat ſeductione, bono ſuæ conuerſationis exemplo ſubditorum animas confortabat, & quoſcunque deuios ſeu erroneos nouerat, de ipſis mortis faucibus ad uitã prædicãdo reuocabat. Quid plura? Quod ore prædicabat, opere indiſſimulate, ne alijs predicans, ipſe reprobus efficeretur, explere non negligebat.

Studia noui Epiſcopi.

Verum priuſquam beatiſsimus pontifex epiſcopali ſublimatus fuiſſet cathedra, crebris & intolerabilibus Vuandalorum, Hunnorum, Hungarorum & aliarum gentium irruptionibus, uniuerſalis deuaſtata erat Gallia. Deſtructis ciuitatibus, diruta Gallicana lamentabatur eccleſia: exectis matrum uiſceribus, inhumata infantium projciebantur corpora: coniugibus interfectis, matronæ uiduatæ remanſerant, & præ nimia deſolatione ad interneeionem uſque indignæ omnes pene deuenerant. Dolens itaque uir beatus ciuitatis illius Viromandenſis, quam regendam ſuſceperat, iam factam deſtructionem, ueritusque iterandam paganorum irruptionem, Nouiomum, quem moiitionem prænominauimus, ſano ſatis conſilio ſedem conſtituit epiſcopalem. Eſt etenim regio illa fertilis & amœna, uineis & hortis abundans, multaque annonæ cultura, belliciosos generãs homines, & in Eccleſiaſticis officijs utriuſque ſexus perſonas Deo generoſe ſeruientes. Eſt & regio ipſa ſyluis circundata & paludibus, & ſuaipſius habilitate contra hoſtiles non parum munita excurſus. Ipſe quoque inter geminos riuulos conſtitutus eſt Nouiomus, ab Oriente Galliola, ab Occidente Margareta circunfluitur: quos ambos tertius quidam ſuſcipit qui Verſa nominatur: & ſic pariter confluentes, non longe à mœnibus illis in Iſaram, qui magni eſt nominis, dilabuntur. Circunquaque ibi uirent pomœria: grata ibi planities eſt & amœniſsima, pratiſque & paſcuis uirentibus ſuis non modicum arridet habitatoribus. Eſt etiam locus ipſe ab Oriente & Occidẽte rupibus adeo uallatus & riuulis, montibus quoque & uallium cuniculis, quo cõtra plurimã hoſtium incurſionem à paucis commodiſsime poſsit defendi.

Ca. 16 Gallia à barbaris uaſta.

Epiſcopatus Nouiomẽ inſtituitur.

Ca. 17.

Ibi ergo, ne ulterius direptioni ſubiacerent gentium, Epiſcopali ſede confirmata, ſanctus præſul Domini, ſuæ omnes paſtoralitatis multa prædicationis inſtantia confortabat. Prædicabat inſtanter pœnitentibus promiſſam remiſsionem peccatorum. Prædicabat omnibus, regnum Dei appropinquare, citoque iudicium Dei futurum. His & alijs multimodis prædicationibus & Deo charus erat, & in populo amabilis admodum habebatur.

Ca. 18

Cum ergo eccleſiam, quam Nouiomi conſtruxerat, feliciſsime gubernaret, & ſuos quoſque, prout diximus, ad æternam remunerationem confortaret, ſanctum Eleutherium, Tornacenſis eccleſiæ pontificem, quem ipſe, ut prælibauimus, in infantia ſua futurum eſſe prædixerat Epiſcopum, hominem contigit exuere, ac poſt felicem pontificij ſui adminiſtrationem, de terrenis ad cœleſtia coronandum tranſmigrare. Poſt cuius lugubres exequias, cũ de poſt Põtificis electione inuicem differerent, peracto triduano ieiunio, & ſolennibus hoſtiarum uictimis Deo deuote oblatis, ſubita ſancti ſpiritus inſpiratione inflãmati, unanimiter ſanctum hunc Pontificem Medardum elegerunt, eius ſe orationibus confidentes contra impetus muniendos malignorum ſpirituum. Id populus acclamabat, in hoc rex ipſe proceresque palatij, præcipue cõprouinciales Epiſcopi cõſentiebãt.

S. Eleutherius. decedit

Legerunt ſiquidem, uocem populi, uocem ipſam eſſe Dominicam: & quod tam unanimiter populus expetierat, omni remota cunctatione fieri adiudicabãt. Recuſabat humillime inſignis Dei præſul, quod plebs tam unanimiter acclamabat: obſtinato eius animo, impotentem ſe & indignum uociferans, magnanimiter reſiſtebat.

Pontificali demum, metropolitani ſcilicet & comprouincialiũ ſuorum euictus authoritate, regiſque ac procerum aſſenſu, plebiſque coactus inceſſabili acclamatione, uix conſenſit, & unanimi, pontificali uidelicet ac regali, authoritate duas illas eccleſias unam fecit. Utrunque ouile paſtor egregius conſilio & authoritate cõprouincialium Epiſcoporum tempore Hormiſdæ Papæ ſub ſancto Remigio, tunc temporis Rhemorum Archiepiſcopo, aſſenſu regis & curialium ac utriuſque plebis acclamatione tandem ſuſcepit, & ut utrique eccleſiæ Cathedralis ſemper honor maneret, benigne cõceſsit. Quot & quanta in regione illa opprobria, quot & quantas perpeſſus ſit iniurias, quoties comminationibus iniuriatus fuerit Tornacenſiũ, quoties pro inceſſabili prædicatione adiudicatus fuerit ad ſuppliciũ, licet nos lateat, Deo tamẽ ſoli manifeſtũ eſſe, nulli eſt ambiguũ. Erat enim gens ipſa fera & indomabilis, duræ ceruicis populus & implacabilis, prauis admodum ſubditus obſequiis idolorum, & cum multa obſtinatione ſuorum defendens culturam deorum. His ipſe ſe uiriliter inijciens ſanctus Epiſcopus, Euangelicas & Apoſtolicas inſtitutiones imperterrite prædicabat, falſis eorum obiectionibus magnanimiter reſpondebat, & imaginarias eorum opiniones ueridica prophetarum prænũciatione uiriliter expugnabat. Aderat ſiquidem ei diuina ſemper gratia, quę illum & ab infidelium protegebat incurſu, & eorum quoque infidelium ad dulciſonam ſpiritualis doctrinæ inſtitutionem emolliebat auditus. Sicque factum eſt, ut paruo in tempore innumerabilis eorum multitudo ad

Compulſus Tornacẽnſem eccleſiã regẽdã ſuſcipit.

Tornacenſiũ barbari mores.

Tornacenſes conuertuntur. fidem catholicam conuerterentur, & Deo præordinante, per inæſtimabilem ſancti huius pontificis inſtantiam, ſacroſancti baptiſmatis unda, maxima ex parte ſanctificarentur.

Comprobatur in hoc ſancto paſtore ueridica ſummi paſtoris ſententia, quam eius ex ore ſancta & *Ca. 19.* Euangelica nos docet hiſtoria. Signa, inquit, eos, qui in me credunt, ſequentur. In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non *eos nocebit. *Marc. 16.* Super ægros manus imponent, & bene habebunt. **eis* Dæmonia quidem ſanctus Dei athleta eiecit, cum creatoris imaginem ab idolorum cultura in remiſſionem peccatorum prædicando reuocauit. Lingua eum noua locutum eſſe non diffidimus, cum ad eius prædicationem, quam eatenus non audierant, infideles ad fidem tranſiſſe non neſcimus. Serpentes ſiquidem eum manifeſtum eſt eieciſſe, cum prædicationis ſanctæ antidoto ab execrabilis ſerpentis uenenoſis immiſſionibus languentium ei gentium corda conceſſum eſt ſanaſſe. Mortiferum multoties bibit, uerum ei non nocuit, cum prophanis ſemper repugnans perſuaſionibus, neque diabolo, neque mi*Ioã 10* niſtris eius ſuccubuit. Aegros bene ſe fecit habere, cum eos ad ueræ fidei ſanitatem de infirmiſſima conuertit incredulitate. Sic itaque ad imitationem ſummi paſtoris, qui ſicut ab eo in Euangelio ſuſcepimus, alias habens oues, de duobus unum ouile fecit: ſanctus pontifex Medardus ferocem illam Flandrēſium gentem ſuæ Nouiomenſi eccleſiæ aſſociauit, & per quindecim annorum ſpatium, licet aliquo itineris interuallo remoti eſſent, ad diuinum eos cultum informare indeſinenter elaborauit. Quindecim annis commiſſam ſibi diuinitus ſedit cathedram, eo in tempore non ſine multo labore incredulos & infideles ad fidem educauit catholicam, reædificatis eccleſijs eos, qui Deo inibi ſeruirent, non ſine ſacra manus impoſitione decenter conſecrauit, & quicquid Deo placitum nouerat, inceſſabiliter & inexcogitabili deuotione ordinauit.

Huius ergo temporis tranſacto ſpatio, ſanctum *Ca. 20* Dei pontificem grauiſſima contigit deprimi corporis infirmitate, & inualeſcente morbo, corporeos *Graui morbo corripitur.* eius ſenſus de die in diem paulatim deficere. Iacebat ſiquidem ſancti corpus omni penè ſuaipſius uirtute deſtitutum, ſpiritus autem, quia ſemper Chriſtum deſiderauerat, omni niſu ſuſpirabat ad eum. Feſſum corpus ad ſuam anhelabat materiē: anima uerò ad eam, unde proceſſerat, tendebat *hæreditatem. **requiem.* Confluebant undique quos ipſe regendos ſuſceperat, ad paſtoris ſancti plorabundam uiſitationem: confluebant undique filij, paternam ſibi lugentes adimi conſolationem. Verum licet corpus & ſenſus eius corporeos grauis illa mortis occupaſſet inſtantia, non tamen à prædicationis eius officio ſanctiſſimæ ipſius linguæ retardabatur facundia. Deum corde ſuſpirabat, & ore fatebatur. Deum inceſſanter prædicabat, & ad fidem catholicam uſque ad ipſum mortis ſuæ momentum, quoſcunque poterat, inſtanter exhortabatur.

Cum autem beatus hic Pontifex uitæ appropin*Ca. 21* quaret ad exitum, contigit Clotarium regem, poſtquàm *Granum filium ſuum cum uxore ſua ac filia**Chramnum.* bus combuſſerat, à regione reuerti Britannorum. *Nota Clotarij regis deuotionē* Cognita uero huius inualitudine pontificis, ad eum uiſendum humiliter feſtinauit, eius ſe non diffidens contra diabolicas infeſtationes benedictione muniri, & interceſſione apud diuinam maieſtatem reconciliari. Cum ergo in hac regali uiſitatione, in conſpectu eiuſdem & principum de ſepultura Pontificis tractaretur, ſuorum aſſenſu filiorum, ſua ſe in ſede ſanctus ipſe præordinauit ſepeliendum. Cuius ſententiæ obſtinato rex animo reſiſtens, Sueſſionis eum conſtituit transferendum, aſſerens ſe ſuper corpus eius baſilicam decenter ædificaturum, & ad laudem & gloriam diuinæ maieſtatis cœnobialem ſeruorum Dei regulam ordinaturum. Ceſſit igitur *S. Medardus obdormiuit in Domino.* beatiſſimus pontifex regiæ diſpoſitioni, & indeſeſſè ſe ſuoſq́ue Domino commendans, finita oratione, ſpiritum exhalauit. O felix corpus, felicioréq; animam. Mox eorum certiſſimo, qui aderant teſtimonio cœli aperti ſunt, & diuina luminaria fere ꝑ duarum horarum ſpatiū ante ſancti apparuere præſentiam, de tenebris eum tranſitoriis ad lucem digna tia pro certo tranſiſſe perpetuam. Hoc tanto beatiſſimi præſulis animati miraculo, maiori, ut eū transferrent, accenſi ſunt deſiderio. Corpore itaque ſancto compoſito ac delato ad eccleſiam, nocte illa exequialē cū multa deuotione celebrauerūt uigiliā.

Mane uero facto, cum Epiſcopi, quibus intereſſe *Ca. 22* contigerat, ſuum defuncto celebraſſent officium, inopinabilis multitudo cōuenit nobilium, de caſtellis & ciuitatibus, de agris & municipijs adiacentibus inæſtimabilis accurrit conuentus: alii eius deuotè deſiderantes intereſſe obſequiis, alii admodum lugentes patrem ſeparari à filiis. Per medias ergo plorantium lachrymas rex irrumpens cum Epiſco*Rex ſuis humeris eius ſacrum corpus geſtat.* pis & optimatibus, ſuſſipſius humeris corpus ſuſtulit ſanctiſſimum, Sueſſionis, ſicut prædixerat, efferre uolens ad ſepeliendum. Ea nimirum hora, quibus intereſſe contigit, ineffabilem lugentis populi expauere gemitum, dum non modo illa eccleſia, ſed & per totam ciuitatē, & in ſuburbio, per uicos quoque & plateas unam & eandem uocem audirent plorantium. Recolebant ſiquidem orbis illius indigenæ patris ſanctiſſimi, qua catenus informati fuerāt, benigniſſimam prædicationem: dolebant uero & uehementer angebantur, quia cum patrem amiſiſſent, patris etiam ſepultura regis & procerum uiolentia fruſtrabantur. Compatiebantur qui ſuperuenerant ad tantam plebis illius compunctam illachrymationem: uerum quia regia urgebat dignitas, ad ſanctiſſimi corporis intente inſudabant translationem. Vix ergo & non ſine multo labore patre mœrentibus & lugentibus filiis erepto, ſicut a rege ſuſceperant, iter aggrediuntur. *Ca. 23*

Huius audita translatione ſanctiſſimi cōfeſſoris, & nō deſperās de tanti clemētia interceſſoris, intra portātiū cuneos cæcus quidam feretro ſe humilimè ſubmiſit, & protinus ſcḋm fidē ſuā, quia bene ſperaue*Cæcus lumen recipit.* rat, per ſancti Medardi meritum uiſum gratuito munere recepit. Quid plura? Qui prius in ciuitate tantā audierant deuotionē lugentium, & tunc ſup hac cæci illuminatione tm̄ Dei & ſancti Pontificis perſpiciebant miraculum, ulnas libentiſſime ſanctæ illius euectioni ſupponūt. Magna ſe credidit *ditarū remu**ditandum.* neratione, cui erſi nō geſtare, ſaltē illud ſācti feretrū quoquo modo licuit attrectare. Epiſcopi & optimates ad id ſe officii hilariter cohortātur, & onus illud leue ſentientes, ex præcepto regis Apud Attipiacū uillā fluuiū Axonā nauigio trāſgrediūtur. Poſt modū iter dirigētes ꝑ eiuſdē fluminis undā, ſicut rex ꝑordinauerat, iter ad urbem flectunt Sueſſionicam. *Ca. 24*

Dei & ſancti Pontificis gratia Bandaredus Sueſſionenſis Epiſcopus, cum debita proceſſione reuerē*Sancti ſunt urbium defenſores.* ter occurrit, ac ſanctiſſimum corpus, prout decebat honorificè ſuſcepit. Sic ſolenniter felix illa Sueſſionenſium ciuitas ſanctum Dei ſuſcepit confeſſorem, amplexata eſt feſtiue patronum, amodo proprium patriæ habitura defenſorem.

Inter

Inter hos properantium cuneos quidam ſe ingeſſit, aurium diutius fruſtratus officio: qui mox peplum, quo ſacrum tegebatur corpus, oſculando deuotè attigit, fraudati ſenſus uſum ilico ſancti pontificis interceſsione ſuſcipere promeruit. Gratulatur admodum rex, gratulantur etiam pontifices cum optimatibus: magnum fit in cœlis gaudium, & adſtantes uniuerſi Deum ex toto corde non ſine lachrymis compunctè uenerantur. [*Ca. 25*] [*Surdꝰ audit.*]

Retranſmeant ex præcepto regis prædictum flumen Axonam, perueniuntque in prædium, ubi rex ſancti pōtificis præordinauerat ſepulturam. Ibi, Deo diſponente, qui cuncta præuidet & prænoſcit lætitiam, qua ſanctum illius corpus euehebatur, neſcio qua de cauſa contigit deponi. Et ecce iterato miracula geminantur, & in uniuerſali conſpectu adſtantium ſanctisſimi præſulis merita glorificantur. Cum enim ſanctisſimam eius glebam ex iniuncto ſibi officio ad ſepulturam deportare uellent, diuino nutu tanti eam ponderis perſenſerunt, ut nullo modo corpus ſancti a loco, ubi eum depoſuerant, mouere poſſent. Alij aliis ſuccedentes, ad euectionem totis uiribus elaborabant, alij alios tanquàm inualidos & impotentes increpabant. Verum licet alios tanquam imbecilles cauſarentur, ipſi tamen cum ad id ſeſe præpararent, deſiderio ſuo ex toto fruſtrabātur. Rex & qui aderant, diligenter cauſæ huius receſſentes euentum, cum penitus quid res hæc prætenderet ignorarent, Dei ſolius ſuppliciter ſuper hoc exorabant ſubſidium. Tumultus non minimus ſuper hac retardatione perſtrepebat in populo dicentibus alijs, quia de ſede ſua tanquàm captiuus abductus fuerat, hoc diuinitus fieri, & merito: alijs autem obiicientibus, regem corpus ſanctum reuerēter tranſtuliſſe & ueræ deuotionis ſtudio. [*Ca. 26*] [*Corpꝰ ſacrū loco moueri nō poteſt.*]

Rex nimirum attonitus, ad ſancti loculū non ſine multa deuotione appropinquabit, & ſolenni ſacta traditione, uillæ illius regalis Croicsaei, in qua ſanctus ipſe ſepeliendus erat, medietatem ſancto eidē perenniter habendam ſigilli regalis impresſione confirmauit. [*Ca. 27*]

Contigit ilicò res mirabilis & laudabiliter recitanda. Mox enim ulnis ſuppoſitis, onus illud ſanctiſſimum parte quidem ex altera ſine ulla difficultate ſubleuare potuerunt: parte uerò ex altera incredibilis ponderis & penitus immobile perſenſerunt. Ad hæc rex iucundo ſatis uultu tantam Dei retractans gratiam, quàm citius potuit, ad ſanctisſimi confeſſoris dominium in illā, quam ſibi retinuerat, insſit rē ſigillari partem reſiduam. Nec mora: Dei adeo gratia ſanctum mox ſuſtulere leuiatum, ut quod catenus deſperauerant, ſine ulla difficultate a paucis deportaretur ad ſepulcrum. Defertur igitur corpus ſāctum ad ſepulturam: uerum illo in itinere Dominus precioſisſimam ſuam non eſt dedignatus clarificare margaritam. [*Ca. 28*] [*Nota mira quadam.*]

Antequam enim terræ corpus ſanctum conderetur, quidam uaſtis catenarum loris brachia ſurasq; deuinctus, per medias ſeſe properantium turmas nō ſine multa difficultate iniecit. Cui mox ut ſancti cōfeſſoris conceſſum eſt tangere operimentum, omnia mox diſſiluere repagula catenarum, diruptisq; compedum uinculis, liberrime cum multa gratiarum actione ſequebatur muneriarium ſuum. Peruentum eſt tandem ad eam, quam ei rex ſine Dei prouidentia præordinauerat, ſepulturam: Epiſcopi cū Abbatibus, peractis prius quæ Dei erant, ſanctisſimum illud corpus terræ decentisſimè commendāt. [*Ca. 29*] [*Miraculum inſigne*]

Ecce reiteratur ſancta ſancti gloria. Nam cū eius ſacratisſima membra tumulo clauderentur, cœlum apertum eſt, & duæ columbæ uiſæ ſunt deſcendiſſe quaſi nubes, ac de ore ſancti egreſſa eſt columba cādida tanquam nix. Sic igitur egregius Dei athleta Medardus de terris euocatus, lætatur cum angelis, lugentibus in terra filiis ademptus, cum fratribus ſuis, quos ſemper deſiderauerat, coronatur in cælis, ubi gratulabunde amodo, cum eiſdem fratribus ſequitur agnum, quocunque ierit. Sequitur ergo agnum, & inæſtimabilem inhabitat lucem: de terrenis incommoditatibus gaudet ſe ad cælicam tranſlatum proſperitatem. Gratulatur ſe, de hac noſtra trāſitoria infelicitate, ad perpetuam commoditatem tranſlatum, de tenebris his, ad incomparabile lumen eſſe aſſumptum. Lætatur quoque, ſe carnalibus exutum illicebris, angelicis choris eſſe adſcriptum. Exultemus ergo & nos, fratres dilectisſimi, ſuper hac beatisſimi paſtoris noſtri Medardi glorioſisſima remuneratione, exoremus remuneratorem eius, Deum uidelicet omnipotentem patrem, quo ſanctisſimi huius Pōtificis Medardi exoratus precibus, nos cum eo in æterna regni ſui adſcribere dignetur hæreditate, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtū filium ſuum, qui cum eodem in unitate ſpiritus ſancti uiuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen. [*Ca 30*] [*Ap. 14*]

Peractis celeberrimè beatisſimi Dei athletæ inferiis, rex Clotarius ſupra uenerabile ſancti corpus paruum ad tempus insſit ædificari tugurium, quouſque ad faciendam inibi eccleſiam neceſſaria pararet expenſarum. Contracta uero, undecunque potuit, non parua pecunia, ſanctum illud Dei habitaculum inſtanter ordiri perproperabat, & pleriſque negociis poſtpoſitis, ad hoc perficiendum enixius elaborabat, feciſſetque paruo in tempore, quod beneuola conceperat mente, niſi ſecundum quod unicuiq; imminet, rebus eum humanis nimis intempeſtiuè contigiſſet exceſſiſſe. [*Ca. 31*]

Cum enim in Cotia ſylua uenatu exerceretur, ualida prohdolor correptus febre, cum ad Compendii palatium repedaſſet, paruo poſt tempore morte præuentus, poſtmodum uero in eadem, quam iam ædificare cœperat, ante ſcilicet S. Medardi altare, honorifice eſt ſepultus. Expenſas uero, quas huic præparauerat operi, ſecundum quod Dauid rex filio ſuo Salomoni ad templi Domini ædificationem fecerat, filio ſuo Sigeberto nomine, ad ædificationem eccleſiæ, quam Deo uouerat, expendendas dereliquit, mandans & remandans ei, quatenus ſi qua ei erga patrem charitatis debitæ dilectio maneret, omni occaſione ſepoſita, ſanctæ huic, quam prænominauimus, ædificationi quouſque honorificè compleretur, totam prorſus intentionem adhiberet. [*Ca. 32*] [*Clotarij regis mors.*] [*1. Par. 29.*]

Sigebertus uerò, patre ſepulto, in regno confirmatus, quod à patre in hoc ſuſceperat negocij, largiſſiue proſecutus eſt. Admirabili enim diuerſi generis lapidum conſtructione, ſecundum quod a patre ſuo ſuſceperat, eccleſiam illam decorauit, auro & argento ac neceſſariis in officio eccleſiaſtico ornamentorum uarietatibus abundanter exornauit, cenſu & reditibus, prout regiam decebat dignitatem, affluenter & excellentisſimè ditauit. Eleganter uero eccleſia compoſita, undecūque potuit elegantiores ibi ſacri ordinis ordinauit perſonas, quo & patris ſui uotum benigniſsime compleret, & inibi Deo in æternum eccleſiaſticum officium ex debito pro uniuerſali, ſua uidelicet & patris ſui omniumque fidelium, ſalute perenniter exhiberetur. Idem ipſe uenerabilis rex Sigebertus, cum fratrem ſuum Chilpericum nomine, apud urbem Tornacum obſidere diſponeret, apud Victoriacum Fredegundis reginæ uerſutia interemptus, cum prius eum [*Ca. 33*] [*Sigibertus rex cōſtruit adē pclarā S. Medardi.*] [*Sigeberti cædes.*]

Lambris ſepeliſſent, ab ipſo eodem fratre ſuo Chil
perico poſtmoduni Sueſſionis relatus, in eccleſia,
quam decentiſſimè compoſuerat, prope patris ſui
tumulum decenter eſt ſepultus.

Quia uero pro ſanctæ illius eccleſiæ ædificatione,
Ca 34. pro ſancti quoquè, cui ædificata eſt, ueneratione, ad-
huc autem pro regũ, quos prænominauimus, bonori
ficentia, cœpto ab opere aliquãtulũ deuiamus, amo-
do neceſſarium ducimus ad propoſiti ſeriem redire,
quæque poſt tranſitum glorioſiſſimi confeſſoris ad ho
norẽ eius Deus operatus ſit miracula, licet pauca de
multis, non refidemus ſcripto commendare.

Ca. 35. Huius quidem ſancti fama circunquaq; increbre
Mira- ſcente, infirmos uarijs detentos languoribus, ad eius
cula memoriam ea multis terrarum partibus accidit con
poſt obi fluere, quibus per meritum ſancti ſui athletæ gratia
S. Me diuina nõ dedignata eſt ſubuenire. Quod ergò prius
dardi. memoriæ occurrit, prius dicamus: quatenus de ſin-
gulis non ſolummodo ſingulares, uerum multimode
Deo gratię referantur. Tuguriolum illud, quod cor
Habet pori ſancto ſuperædificatum eſſe præſcripſimus, tan
hac & tæ uirtutis, diuina diſponente gratia, compertum eſt
Grego. eſſe ut ſi quis dolore dentium attactus, ex uirgulis,
Turõ. quibus contextum fuerat, locum doloris tangeret,
de glo- confeſtim omnis illa dentium infirmitas abigere-
ria Cõ tur: quod & in palatio regis diuulgatum eſt. Quidã
feſſ. ca. nanque Charimeris nomine, qui eo in tempore Chil
95. deberti regis referendarius habebatur, quia hoc eo-
dem morbo grauiſſimè laborabat, ad eandem S. Me-
dardi baſilicam deductus eſt. Cumq; ianuas eccleſiæ
clauſas reperiſſet, & eum dentiũ dolor magis, ac ma
gis urgeret, de una ianuarum fiducialiter haſtulam
excidit, & ubi magis infirmitas graſſabatur, confi-
Nota. dentiſſimè quod exciderat, appoſuit: moxque ab eo,
quem diu perpeſſus erat, dolore liberatus eſt.

Habetur etiam baculus eius apud nos, per quem
Ca. 36 pleroſque infirmos diuerſorum languorum medica-
mina expertos eſſe comperimus.

Quidam quoque catenarum loris indiſſolubiliter
Ca. 37 arctatus grauiſſima nimis fatigatione, ſancta ſanctiſ
ſimi huius ſuffragia expetijt, confidens ſe ſanctiſſima
eius interceſſione ab illa impeditione poſſe reſolui.
Vt ergo ſanctæ baſilicæ ualuas attigit, repentino fra
Vincu- gore uno eodemque momento & cœlum intonuit,
la ſol- & uaſtis compedum uinculis diruptis, & longe diſſi-
uũtur. lientibus, homo ille indultæ adhuc inſcius liberta-
tis, multo attonitus ſtupore, ſolo ꝓſtratus eſt. Dein-
de reſumptis uiribus, cum iam ſe ſentiret expeditum
pro recepta libertate Deum & S. Medardum, cuius
hoc interceſſione obtinuerat, uocibus altiſonis cœ-
pit magnificare. Mirantur omnes tam citiſſimam di
uinæ uirtutis operationem, & concordi omnes accla
matione potentiſſimam ſancti præſulis collaudant
interuentionem.

Ca. 38 Anicula quædam annoſa nimis, & quodammodo
ſuo ipſius ſuperſtes cadaueri, cum ei manus arida
quaſi alienum quiddam de brachio dependeret, licet
iam de uita præ nimia ſuaipſius ætate deſperaret, ad
ſancti tamen confeſſoris memoriam, cuius celebrem
famam audierat, deuotiſſima mente peruenit, eumq;
multimodis precibus non ſine multa lacbrymarum
profuſione ſuper aridæ ſuæ manus, quia nimis auge-
batur, ſolicitabat recuperatione. Vt ergo ſe ante præ
ſentiam beatiſſimi pontificis cum multo eiulatu ex-
poſuit, adfuit repente per ſancti eiuſdem meritum
Mãus diuinæ maieſtatis ſuffragium. Reſtauratur mox mu-
arida lieri, quod uitio naturæ defraudatum erat: repara-
reſtitui tur in ea manus aridæ naturalis integritas, & quod
tur. minus de matris aſſumpſerat utero interceſſoris ſui
benigniſſimo reſumit præſidio. Reuiuiſcit manus
iuuenilis, iam præmortuo uetulæ illius brachio: &
quæ prius eleemoſynam, tanquam impos laboran-
di oſtiatim quæſierat, iamtunc effecta docilis, ſua-
rumipſius laborationum uiuere cœpit ſtipendijs. So
ſpes effecta gaudet & lætatur, gratias quamplures
ſuo rependens muneratio, Deum adorat & uene-
ratur.

Similiter & alia mulier cula, eodem manus mor-
bo laborans, ante ſancti eiuſdem præſentiam ſanita Ca. 39
ti reſtituta eſt.

Poſt aliquod uero temporis interuallum, cum iã
ipſe locus multæ circunquaque haberetur uenerario Ca. 40.
tionis, Vuaribertus quidam, qui ſic nominabatur,
poſt uenerabilis Autberti deceſſum, regia præceptio
ne regendum idem cœnobiale ſuſcepit monaſteriũ.
Quo cum aliquot potitus eſſet annis, Drauſionem
Sueſſionicæ ciuitatis Epiſcopum uita contigit exce-
dere, ſedemque illam aliquandiu abſque rectore ua
cuam manere. Poſt eius autem lugubres inferias,
unanimi conſilio regis & ciuium Vuaribertum hũc,
quem prædiximus, cathedræ illi pontificali ſuo ma-
gis, quàm Dei, ut poſt patuit, arbitrio rectorem ſub
ſtituunt.

Adeptus ergo regimen epiſcopale, multo ela- Ca. 41
borabat ſtudio, ne priori priuaretur dignitate:
& licet cum difficultate non minima, obtinuit ta-
mẽ, quod male quæſierat. Eheu ſocors nimis & igna
ua mens hominum. Miſer hic nimia exæſtuans cupi
ditate, dum prauę ſuæ ambitionis augere non ceſſat
commercium, corporis ſui, & quod dolendum eſt,
animæ quoque ſibi prohdolor præparat exitium.
Attentus ſiquidem extra modum negociis ſeculari-
bus ac ſuis plus iuſto prauis inhians cupiditatibus lo
cum illum ſanctum neglectui cœpit habere, quæque
inibi à regibus & aliis pro eleemoſynarum largitio-
ne deputata fuerant, ſuis male uſibus retinere. Quæ Vuarin
inibi Deo ſeruientibus fideles quique Dei & S. Me- berti E
dardi gratia præordinauerant, ſuis ipſe in theſauris piſcopi,
recondebat, ac ſeruorum Dei poſthabita ſolicitudi rebus
ne, reditus eccleſiæ ſuis ſatellitibus irreuerenter di- mona-
ſtruebat. Quibus præ nimia ingluuie eructantibus, ſterij a-
ſpiritualis illa congregatio eſuriebat, ſuis multo ui- buſẽtu
no exæſtuantibus, ſancta ſancti præſulis familia præ inſolen
nimio ſitis ardore pene deficiebat. Nudi & pauperes tia.
ſerui Dei lugebant & lamentabantur: familiare au-
tem miſerrimi illius Epiſcopi per plateas in ueſtibus
precioſiſſimis gloriabantur. Acclamationes ſeruorum
Dei ſurda Epiſcopus aure pertranſibat, cum eis præ-
latus eſſet, eorum querimoniam, tanquam a nullo
arguendus, non ſine multa cordis & oris arrogan-
tia, imminentis ſibi uindictæ neſciens, pro nihilo re-
putabat. Ad libitum ſuum miſerum illum, qui paſto
ris indignè ſibi nomen uſurpauerat, oues Domini,
non ſuas tractare licuit: uerum illius, cuius erant
propriæ manus effugere nullo modo potuit. Audiat
ergo intente, quicunq; prælationis Eccleſiaſticæ fun-
gitur officio, quàm terribili pro hac ſeruorum Dei
reclamatione percuſſus ſit iudicio.

Erat ſiquidem in pago Cenomanico quoddam præ
dium, quod rex Sigebertus, eiuſdem ædificator ec- Ca. 42.
cleſiæ, ad eius, quàm ibi Domino aggregauerat, cõ
gregationis firmauerat dominium. Prædium illud
Madualis dicebatur, ex Britannica uidelicet & La-
tina lingua nomine compoſitio, quod bona uallis, no
ſtro ſcilicet & Romanæ linguæ uulgari poteſt inter-
pretari eloquio Madualem itaque illam, id eſt, bo-
nam uallẽ, quia multis abundabat reditibus, ipſe ſibi
Vuarinbertus ad perditionem ſuam uſurpauerat, &
ea toto neglectis, ſicut diximus, fratrib. illis, uillæ il
lius cenſus ſuis uſib. mãcipabat. Gemebat S. Medardi
pauper

pauper congregatio, quia quod eorum erat uſibus deputatum, contra canonicam inſtitutionem male dilapidabatur in Epiſcopiu. Quadam itaque die, cum ſecúdum conſuetudinem de prædio illo plauſtra onuſta, ut diximus, ad palatium epiſcopale deducerêtur comperta fratres illi Epiſcopi abſentia, uehicula illa, utpote quæ ſui erant iuris, ad ſancti præſulis diuertere euegerunt eccleſiam, non diffugientes pro defenſione iuſtitiæ corporalem, ſi quoquo modo inferretur, ſuſtinere moleſtiam. Sua ergo cum ſuis repoſuiſſent in promptuarijs, ſanctiſsimi Dei athletæ lachrymabiliter ſolicitabant merita, quatenus aut eius interceſsione furibundus ille inuaſor placaretur, aut eius defenſione ab eius protegerentur inſania. Verebantur ſiquidem, quod non poſt multum proueniſſet niſi gratia diuina lugenti ſuæ familiæ propiciabili clementia ſubueniſſet. Vt enim ad Epiſcopi quod factum erat, peruenit notitiam, prohdolor non retractans inſtitutionem canonicam, nec ueritus iudicialem Dei ſentẽtiam, cum fuſtibus & gladijs non iã prælatus, uerum uir ſanguinarius ad ipſam B. Medardi cum multo ſuperbiæ faſtu, cum indoctæ plebis cõuentu auſus eſt properare baſilicam. Cumque irreuerenter ſanctuarij regias concuterent, eosque, qui pro ſubitanea tormẽtorum expectatione, aditum obſtruxerant, exprobrationibus contumelioſis inſequeretur, furibundus ipſe pontifex per medium eorum irrumpens, præſumptuoſe nimis & cũ multa ſuperbia excruciari cuſtodes minabatur, niſi cito ſibi ianuæ aperirentur. In tã imminente mortis diſcrimine ſerui Dei trementes, Deo & S. Medardo non ſine multa lachrymarum profuſione animas ſuas commendant, & ſic diuinitus animati, aperiri furentibus illis iubẽt eccleſiam. Mox infelix Epiſcopus ingreſſus monaſterium, ut eum, qui ſibi aperuerat, præ nimio timore ſe eius ianuas percepit deliteſcere, tam ualide illi baculum, quem manu geſtabat, illiſit in capite, ut pene totũ eius ueſtimentum exundanti cruentaretur ſanguine. Stupefactus frater & pene decidens, ad Deũ ſuſpirauit, & ei querimoniæ huius cauſam, cum aliter non præſumeret, intimo cordis murmure lachrymabiliter cõmendauit. Audiant tyranni ſeruorum Dei reclamationes, & uereantur: audiant fideles quique celerrimã Dei cõſolatiunẽ, & confortẽtur. Statim enim inſeliciſsimus ille Vuariubertus excors & impœnitens, mox ut ante ſanctiſsimi confeſſoris memoriam tanquàm oraturus genua flexit, diuino terribiliter percuſſus iudicio, diffuſis per alui ſecreta uiſceribus miſerabiliter expirauit. Fratres autem eccleſiæ, malũ pro malo reddere nolentes, fratris illius, quẽ percuſſum diximus, ſedata querimonia, corpus defuncti honorifice in ipſa eadẽ ſepelierunt eccleſia. Ibi ſæpe per beatiſsimi Medardi pontificis meritũ glorioſa fiunt miracula: ibi qui fideliter precantur, grata conſequuntur remedia: ibi certa uerè pœnitentibus non denegatur indulgentia: quã nobis quoque peccatoribus, de eiuſdem tamen gratia non deſperantibus, per eiuſdem S. Medardi largiatur interceſsionem, qui fidelibus ſuis æternæ felicitatis repromiſit conſolationẽ, Ieſus Chriſtus filius Dei, qui cum patre ſpiritu ſancto uiuit & regnat Deus p omnia ſecula ſeculorũ, Amẽ.

Nota terribilem uindictã ĩ Vuinbertum Epiſcopum

F. Laurentius Surius Candido Lectori.

Hvcuſque nihil mutato ſtylo totã hanc beatiſſimi Medardi uitã ex quodã MS. codice deſcripſimus. Teſtatur aũt q dã ſcriptor anonymus in uita S. Gildardi Rothumagen. Archiepiſcopi, Fortunatum presbyterum ſcripſiſſe uitam S. Medardi, & ex ea quædam citat, quæ conſentiant fere cũ alia hiſtoria S. Medardi longe breuiori, nec tamen auſim affirmare eã eſſe à Fortunato editam. Quicquid uerò illa hiſtoria refert, id totũ, paucis demptis, in hac, quã nos edimus, continetur, & permulta intermixta & addita ſunt, ſed lectu digna, ab alio quodam poſteriori, ſed non indocto uiro, qui ĩñ aliquoties nõ niſi ex locis cõmunibus ſancti uiri uirtutes celebret: quod idẽ ex toto fere ſe feciſſe in uita S. Gildardi, qui fuit B. Medardi frater, teſtatur is, qui eã ſcripſit: quã propterea noluimus huc adſcribere: ſed eius loco ſubiecimus carmina beatiſsimi Audoeni Rothomagenſis Archiepiſcopi, ſimplicia illa quidem, ſed propter authoris ſanctitatem reuerenter complectenda.

DE SS. MEDARDO ET GILdardo, quorum Prior Nouiomenſis, poſterior Rothomagenſis Epiſcopus fuit, beatiſſimi Audoemi Archiepiſcopi Rothomagenſis Carmen.

Iunij 8. Gildardus & Medardus gemini fratres

TEmpore Gildardus iam fratres atque Medardus,
De patre Nectardo procedunt iure paterno.
Illorum mater floret Protagia ſemper:
In mundum nati mox emeruere renaſci,
Priuati culpa carnis baptiſmatis unda.
Cælitus adſcripti congaudent numine dicti.
O quàm florentes uirtutum flore parentes,
Qui prolem tantam producunt lucis in auram.
Virtus cœleſtis ſtatim commiſerat ipſis.
Seruabant pueri tales documenta magiſtri,
Illorum quoniam dires it gratia cauſam.
Qui dedit infantes, dedit illos eſſe docentes
Emeriti ſenſus, quos luſtrat cœlica uirtus,
Et cunctos æternus quos replet ſpiritus almus.
Iam ſic Gildardus profecerat atque Medardus.
Tales ergo uiros morum dulcedine miros,
Fratres Gildardum conformes atque Medardum
Laudibus eximijs placeat ſuſtollere cunctis.
Hi ueri fratres, Chriſti ſub amore calentes.
Ipſos ut ſeſe rectus conantur amare.
Hi ſunt Gildardus, fratres gemini, atque Medardus.
Vna dies natos utero uiditque ſacratos,
Albis indutos, & ab iſta carne ſolutos.
Moribus in placidis ſtabiles & fœdere pacis.
Fratribus electis uerè concordat in iſtis
Vox nimium ſuauis Dauidica uaticinalis:
Eſt quàm iucundum habitare fratres in unum.
Meſsias Chriſtus, ſanctorum ſplendida uirtus,
Quicquid adeſt operis præclari monſtrat in ipſis,
Et ſic Gildardum dilucidat atque Medardum.
O Deus omnipotens, cœlos fulguribus implens,
Sanctis perpetuam uis iugiter eſſe coronam.
Tu quoque Gildardo regnum das atque Medardo.
Conſimilis Chriſtus genitori ſit benedictus,
Es Domino Dominus, cum ſolo principe ſolus,
Qui iam Gildardum conſouerit atque Medardum.
In cœlo meritus ciues ſuper æthera notos
Conſuaues melli, ſub carnis iure gemelli
Fratres, Gildardus conſors ſimul atque Medardus.
Orbi lætitiam cœleſti munere plenam
Donant: hinc omnes deuoti pſallite laudes.
Gloria ſanctorum, decus & ſaluator eorum,
Tu populo præſta tibi ſic perſoluere feſta,
Vt prece Gildardi ſacra, meritiſque Medardi

Eodem die & uita functi

Pſ. 132.

Nobis

Nobis æterna concedas poſt hodierna:
Quos geminos ortu, locat alto gratia porto,
Nobis eſſe boni digneutur ubique patroni.

Extat etiam inſignis Antiphona de his duobus ſanctiſsimis Epiſcopis, ab Gregorio Turoneuſi, ut habet quidam MS. codex, edita:

Auete magni toto orbe præſules, ortu gemelli, ſanctitate cõpares, ſacrati ſimul, coronati pariter, iuncti dicaſtis diẽ feſtũ: meritis ſanctæ Medarde cũ Gildardo inclyto, opem poſcenti ſemper ferte populo.

MARTYRIVM SS. PRIMI ET Feliciani ex Vetuſtis MS. Codicibus, per F. Laur. Surium, mutata phraſi, aliquanto breuius deſcriptum. Conſentiunt antiquiſſima Martyrologia.

Iunij 9.

TEmporibus Diocletiani & Maximiani Imperatorum, ſæua eſt Chriſtianis orta tempeſtas, ita, ut ſi quis huius uitæ ſectator eſſet inuentus, nec uellet idolis ſacrificare, diuerſis ſupplicijs afficeretur. Iraque ſancti uiri Primus & Felicianus in Domino perdurantes, à templorum pontificibus apud Imperatores delati ſunt, dictumque ab illis eſt, deos nolle reſponſa reddere, nec ulla ipſis præſtare beneficia, niſi prius Primus & Felicianus ad ſacrificandum cõpellerentur. Proinde rogabant, ut tum ipſis, tum ſuo imperio ſuccurrerent ne male perireot. Tunc Diocletianus & Maximianus miſerunt milites, qui eos diligenter inquirerent, & inuentos compræhenderent. erãt enim ciues Romani. Compræhenſos igitur duxerunt ad Imperatores, qui iuſſerunt eos ferro uinctos, in carcerem protrudi. Illis autem pro Chriſti nomine uinctis adfuit Angelus Domini, qui eos conſolans abſoluit à uinculis, quibus erant conſtricti. Illi uerò benedixerunt Deum, qui eos, ſicut olim Petrum Apoſtolũ, per angelũ ſuũ à uinculis liberaſſet: rogabantque, ut ab eiuſdem Apoſtoli meritis ipſos non fineret eſſe alienos. Poſt dies aliquot iuſſerũt eos principes corã ſe adduci. Illi intromiſsis, dictum eſt ab officio: Adſtant. Dixerunt eis Imperatores: Vos eſtis, qui iuſſa noſtra contemnitis? Sancti martyres reſponderunt: Nos ea ſemper pro nihilo ducemus. Imperatores dixerunt: Patienter interim ferimus iniurias noſtras: ſed uos iã ſacrificate Ioui & Herculi, ne perdatis generis ueſtri dignitatẽ. Beati martyres reſponderunt: Nos Deo placationis & laudis hoſtiã immolamus in odorem ſuauitatis, neque conſentimus operibus tenebratum, quibus uos addicti eſtis. Imperatores dixerunt: Facite ſacrificiũ dijs inuictiſſimis Herculi & Ioui: alioqui carnifices uos atrociter laniabunt. Beati martyres reſponderunt: Sic mereamur pro Chriſti nomine hæc pati, ut ad martyrij coronam liceat peruenire, & ſimus participes promiſſionum eius & bonorũ illorum, quæ promiſit ſe daturum illis, qui pro ipſius nomine reſpuerunt omnia mundi huius blandimenta, & ſequuntur agnum quocunque ierit. Qua autem ratione poſſumus à lapidibus & lignis opem petere, ueſtroſque non deos, ſed dæmones inuocare? qui ſane ad tantam ſunt redacti ignominiam, ut niſi ferro & plumbo confirmentur, ſtare nullo modo poſsint: eiſque cuſtodiendis canes adhibere neceſſe ſit. Quæ tandem hæc ueſtra amẽtia eſt? Tum uerò ira perciti Imperatores iuſſerunt eos duci ad fanum Herculis, &, ſi nollent ſacrificare, dire excruciari. Fecerunt milites, ut erant iuſsi: ſed cum nullo pacto ſanctos poſſent a ſententia deducere, cernerentque eos pro Chriſti nomine mori malle, quã uiuere, uirgis eos crudeliter ceciderunt, dixeruntq́; Cur nõ obeditis decretis imperatorum, & dijs omnipotentibus offertis ſacrificium, ad quod uos ipſa quoque natura hortatur? Reſponderũt martyres: Par eſt illi nos obedire Imperatori, qui poteſt & corpus & animam perdere in gehennam. Veſtros autem Imperatores, qui uana colunt ſimulacra, gehennæ ignis inextinguibilis ſuſcipiet. Milites hæc retulerunt ad Imperatores: qui ualde irati, præceperũt eos tradi Promoto præſidi ciuitatis Numentanæ, ut eos egregie excarnificaret, ſi nollent libare dijs.

Sancti martyres uincti mittũtur in carcerẽ

Ac. 12.

Irridẽt dæmonũ ſimulacra.

Cæduntur atrociter uirgis.

Tulerunt ergo eos milites ferro uinctos, & tertiodecimo milliario uia Numẽtana miſerunt eos in carcerem apud forum ciuitatis. At ſancti martyres a precibus & hymnis nunquam ceſſabant, & quotidie ab Angelo refocillabantur. Poſt multum temporis Promotus Præſes iuſsit in foro urbis Numentanæ ſibi tribunal apparari, ſedenſque illic, dixit, Intromittantur perſonæ. Intromiſsis ſanctis martyribus, ait: Ex præcepto Principum & dominorum noſtrorum immolate dijs, quos magnos eſſe probat diuinitas. Reſponderunt ſancti martyres, Impios rectius dixeris, quam dominos, qui in Chriſtum credentes interficiunt, coluntque ligna & lapides, qui cum nullo ſenſu prædiri ſint, nihil uobis præſtare poſſunt: cultores uerò illorum æternus uorabit ignis. His dictis, iuſsit eos Præſes abinuicem ſeparari, exiſtimans poſſe eos pœnis mutari, & ad ſacrificandum impelli. Abducto igitur Primo, ita ad Felicianũ locutus eſt: Conſule ſenectuti tuæ, & ſacrifica Ioui inuicto, ut iuſſere domini noſtri. Reſpondit Felicianus, Conſulat ſenectuti meæ Chriſtus, qui me hactenus in ſui nominis fide cuſtodiuit. Tuæ uerò minimæ terrorem aliquem afferre poſſunt, ſed mentem meam immutare nulla ratione ualebunt. Iratus præſes, iuſsit eum immaniter plumbaris cædi, deinde erecto dixit. Cur non abijcis hanc pectoris tui inſaniam, & iucundos potius eligis, quã uelis corpus tuum diuerſis macerari ſupplicijs? B. Felicianus ait. Ego iam octoginta habeo ætatis annos, & iam triginta ipſi ſunt anni, poſtquam ad ueri notitiam perueni, ſtatuique in Chriſto bene uiuere, qui me ex tuis crudelibus manibus liberabit. Nihil uerò de mundi huius oblectamentis cogitans, decreui ſempiterno & omnipotenti creatori meo uiuere. Hæc & his ſimilia multa dicentem iuſsit Præſes ad ſtipitem ligari, & acutos clauos manibus ac pedibus eius infigi, dixitque illi. Tandiu ſic confixus* manibus, donec dijs immortalibus debitum perſoluas officium. At S. Felicianus in Dei amore bene firmus, læto pendens in ligno canebat. In Deo ſperaui, non timebo, quid faciat mihi homo. Dicit ei Præſes. Miſer, depone hanc mentis tuæ uanitatem, & nega te Chriſtianum eſſe, ut poſsis multiuaria illa, quæ tibi parãtur lucrari tormenta. Felicianus reſpõdit. Infelix & mortalium omnium miſerrime, itane creatorem ego negabo meum, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt? Qui uero illum ego negare potero, & adorare truncos & uanos deos? Tum furore percitus Præſes, præcepit ut diu torqueretur. Ille autem dixit. Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, quod merui in eorum cenſeri numero, qui pro tuo nomine paſsi, ad martyrij coronam pertigere. Iratus Præſes, iuſsit eum totum triduum ita ſuſpenſum relinqui nec quicquam omnino illi cibi aut potus porrigi, ut uel ſic uictus ſuccumberet. At ille cœleſti refectus alimonia,

Rurſus incarcerẽ traduntur

Felicianus plũbatis uerberatur.

Atrociſſime cruciatur

Pſ. 55

monia, permanſit in laudibus Dei, Ea res male habuit Præſidem. itaque præcepit, ut flagellis cæſum, è ligno deponerent, & in cuſtodia ſeruarent, nec cuiquam omnino copiam facerēt ad illum ingrediēdi. Poſtero die iuſsit beatum Primum coram ſe ſiſti, eique dixit: Ecce frater tuus Imperatorum decretis obſecundans, & dijs omnipotentibus immolans, amicus eſt Auguſtorum & magnus in palatio. Tu ergo ſi idem feceris, pari frueris honore. Reſpondit ſanctus Primus: Tametſi ſatanæ filius es, tamē recte pronuncias fratrem meum obſecundatum eſſe Imperatori, ſed plane cœleſti, non hominibus uaniſsimis, qui ſpem ſuam in Deo collocare noluerunt, & ideo miſere peribunt. Fingis autem, ut me poſsis euertere: Nam Felicianus, quē tu excruciaſti, & cum eum flectere non poſſes, in carcerem conijci uoluiſti, illic pro Chriſti nomine haud ſecus atque in paradiſo lætatur. Porrò pœnas & uerbera abs te illi illata, mihi hodie Angelus Domini indicauit. Non igitur mihi contingat ab eius paſsione ſeparari. Tunc Præſes iuſſit eum fuſtibus ualidiſsimis cædi: ſed ille dixit: Etſi corpus meum habes in manu tua, at animæ meæ nocere nihil potes. Dixit ei Præſes: Sacrifica dijs. Reſpōdit S. Primus: Tu ſacrifica cum omnibus tuis. Ego Deo meo ſacrificium offero placationis. Deinde iuſſit Præſes lampadibus eius latera exuri. Ille in eculeum leuatus & lampadibus uſtus, ita pſallebat: Igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum. Benedico autem te Domine Ieſu Chriſte, quia in te confidens, nihil ſentio eorū, quæ mihi à ſatanæ miniſtris inferuntur. Audiens autem Præſes nihil eum ſenſiſſe dixit ad ſuos: Puto equidē aut deos hominibus ſuas uirtutes demonſtraſſe, aut magicis artibus hūc omnia ſuperare. Sanctus Primus ait: Tunc magicis artibus ea tribuis, quæ Chriſtus ad laudem ſui nominis præſtat ſeruis ſuis? Tum Præſes iuſsit eum deponi de eculeo, ſimulq́ue plumbum liquefieri, idq́ue bulliens in os eius, in lecto recumbētis, infundi. Voluit autem Felicianum coram adeſſe, ut his pœnis territus, ſacrificia offerret. At S. Primus plumbum omne inſtar aquæ frigidæ exhauſit, dixitq́ue Præſidi: Ecce non eſt à me ſeparatus ille quem tu dicebas dijs ueſtris immolaſſe. Confidit autē in Domino, qui nos liberabit de pœnis omnibus pro eius enim nomine hæc patimur. Omnia autem, quæ hic uidentur, tēporaria ſunt, quæ uero præparauit Deus diligentibus ſe, æterna ſunt. En adunati ſumus in gloriam redemptionis, ut nulla nos inimicus fraude circunſcribat, neque ulla tenebrarum caligo nos occupet. Poteris autem tu quoque, modo uelis credere in Chriſtum, agnoſcere creatorē tuū, & maiora his uidere.

Prim⁹ fuſtib⁹ ſumma- niter cadit̃.

Vritur lāpadi bus.

Pſ. 65.

Dicit eis Præſes: Sacrificate dijs, alioqui feris belluis uos lacerandos obijciam. Beati martyres reſponderunt. Audite nos, & intelligite, & recedite ab iſtis idolis mortuis & perituris, credatisq́ue in Deum uiuum & uerum, & in Ieſum Chriſtum filium eius, ut ſaluæ fiant animæ ueſtræ, poſsitisq́ue euadere pęnas ſempiternas. Tunc Præſes ceu furijs quibuſdam agitatus, dixit. Quid ita in hac inſania perduras Feliciane, ſicut & iſte perditus? Accedite & immolate dijs. S. Felicianus ait. Non eſt hic perditus, ſed ſi tu eius dictis obtemperares, poſſes introire in potentias Domini. At nunc quando te indurauit ſatan, aditus tibi patet in ignem æternum, qui paratus eſt tibi & omnibus tibi conſentientibus. Cum autem Præſes animi angore corriperetur, iuſsit eos duci in amphitheatrum, quod eſt apud forum urbis Nomentanæ, ſimulque leones duos ingentes in eos immitti, quorum rugitus omnes eius urbis ciues exterruit. Cum ergo ueniſſent ad ſanctos martyres leones cum impetu currentes, ad pedes illorum ſe uolutarunt, mireque illis blandiri & tanquam gratulari uiſi ſunt. Voluit igitur Præſes, ut illis reuocatis, urſi ferociſsimi dimitterentur ſed illi quoque omnis feritatis obliti, ceu agni quidam ſanctis blandiebantur, & ad eorum ſe ueſtigia prouoluebant. Dixerunt ergo ſancti martyres. Præſes inique, en feræ agnoſcunt creatorē ſuum, & uos in cordis cæcitate permanentes, non cognoſcitis eum, qui nos ad imaginem & ſimilitudinē ſuam creare dignatus eſt. Tum uero populus inter ſe fremitus dabat & infinitos clamores in cœlum, crediderunt q́ue in Dominum uiri amplius quingenti cū omnibus ſuis. Conuenerant enim plurimi ad ſpectaculum etiam ex uicinis urbibus.

Leones in martyres immiſſi, manſueſiūt itē urſi

Cernens uero Præſes ſe non poſſe illos ſuperare, permultosque eorum cauſa credere in Dominum, capitis ſententiam in eos pronunciauit. Eiecti ſunt itaque extra amphitheatrum, & illic decollati. Corpora autem illorum proiecta ſunt canibus, ſed neque feræ, neque aues, neque muſcæ illa attingere potuerūt Porro noctu à Chriſtianis fidelibus rapta ſunt, & ad Arcus Numentanos intra arenarium deportata. Vbi cum magnum feciſſent planctum, noua ſindone cum aromatibus ea inuoluerunt, & iuxta arenarium condiderunt, hymnis & pſalmis per dies triginta in Dei nomine uacantes. Magna uero illic beneficia exuberant uſque in præſentem diem. Annis autem aliquot euolutis, cum iam ceſſaſſet perſecutio, multi Chriſtiani in honorem beatiſsimorum martyrum illorū baſilicam ibi conſtruxere, ſperantes ſe per illos miſericordiam conſecuturos in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Abeſt ea baſilica ab urbe Roma milliario quartodecimo: dieſque natalis ſanctorum martyrum, incidit in quintum Idus Iunij, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor in ſecula ſeculorum. Amen.

Caduntur capite martyres.

ALOYSIVS LIPOMANVS
Epiſcopus Veronenſis, Candido Lectori.

ARbitror, te, optime lector, pro certo habiturum, aliam eſſe Pelagiam, cuius uita iam præmiſſa eſt, & aliam, quam deinceps duabus orationibus diuinus pater Iohannes Chryſoſtomus ſuaui ſuo eloquio ornatus eſt. Prior enim Pelagia in iudicium corā Diocletiano Imperatore, matre infideli prodente, adducta eſt, ac boue æneo incenſo combuſta. Secunda uero hæc Antiochena uirgo, Chriſtiana matre órta, in iudicium non eſt adducta, nec igne abſumpta, ſed ſe ex alto præcipitem dedit, atque ex eo conſummata eſt. Ex quo etiam admoneris, tertiam illam Pelagiam Antiochenam, cuius uitam in proxime præcedenti Tomo legiſti, quæ prius meretrix, mox ad Dominum conuerſa, ſingulare cunctis peccatoribus pœnitentiæ præbuit exemplum, aliam omnino ab his duabus eſſe, quæ Virgines extitiſſe leguntur, licet una ex eis, etiam Antiochena fuerit. At eſt aliud, quod hic te admoneamus. Chryſoſtomus ipſe hanc alteram Pelagiam, quæ ſe tecto præcipitauit, ne in illuſorum manus incideret, martyrem uocat, eiuſq́ue diem feſtum Antiochiæ celebrari aſſerit. Cui diuus Ambroſius Mediolanenſis Antiſtes haud diſsimilis, libro ij. Epiſtolarum, Epiſtola vij. ad Simplicianum ſcripta, Virginem hanc ſummopere com-

Deſuis Tomis hæc dicis.

commendat, ſanctamq́ue nuncupat. Idemq́ue libro iij. de Virginibus, quæſtionem mouens, quid ſuper eorum meritis exiſtimandum ſit, qui ſe præcipitaue runt ex alto, uel in fluuium demerſerunt, ne in perſe cutorum inciderẽt manus, cum ſcriptura diuina uim ſibi Chriſtianum prohibeat inferre, hoc tandem mo do eam ſoluit: Et quidem de uirginibus in neceſsitate cuſtodiæ conſtitutis, eundem habemus aſſertionem, cum martyrij extet exemplum. Præcipue ſanctã hãc Pelagiam uirginem Antiochenam, quæ ſeſe præcipi tauit, ſororesque eius duas cum matre, quæ & ipſæ in undas ſemetipſas dederunt, adducit in medium, eas que ad martyrium omnes properaſſe commemorat. Quòd ſi alterius forte ſententiæ eſſe tibi uideatur di uus Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus libro j. de ci uitate Dei, cap. xviij. hoc te non contriſtet. Idẽ enim pater libro eodem cap. xxvj. te conſolatur: De his, in quiens, nihil temere audeo iudicare. Utrum enim Ec cleſiæ aliquibus fidedignis teſtificationibus, ut earũ memoriam ſic honoret, diuina perſuaſerit authori tas, neſcio: & fieri poteſt, ut ita ſit. Quid ſi enim hoc fecerunt, non humanitus deceptæ, ſed diuinitus iuſ ſæ, nec errantes, ſed obedientes, ſicut de Sampſone aliud nobis fas non eſt credere? Hæc ille. Cum igitur Spiritus ſancti inſtinctu uirgines ſeipſas aliquando in teremerint, ne in perſecutorum manus uenirent, & idcirco dignis teſtibus Eccleſiæ ſanctæ fuerit diuina authoritate reuelatum, earum memoriam eſſe cele brandam, idq́ue omnino factum in ſancta Pelagia cre dere debeamus, præſertim cum duo hi ſanctiſsimi, pariterque doctiſsimi uiri, Chryſoſtomus, inquam, & Ambroſius, uirginem hanc inter Martyres collo cent, eiusq́ue martyrium in catholica Eccleſia uene ratione celeberrima frequẽtetur, uides de ſancta hu ius uirginis innocentia, atque felici conſummatione non eſſe nobis ultra relictum ambigendi locum. Le ge ergo Chryſoſtomi duas has Pelagiæ laudem conti nentes elegātiſsimas orationes. Videbis in ſancta uir gine præclarum fidei teſtimonium, egregiã animi for titudinem, inuiolabileque ſeruãdæ uirginitatis Chri ſto ſemel promiſſæ propoſitum. Utinam autem & nos, & Chriſtianæ omnes uirgines, tantæ fidei profi ciamus exemplo. Vale.

Iud. 16 (margin, beside "tas, neſcio")

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis epiſcopi Cõſtantinopolitani, cognomẽto Chryſoſtomi, Laudatio in ſanctã uirginẽ & martyrẽ Pelagiã Antiochenam.

Iunij 9.

LAudetur & ſummis præconijs ce lebretur Deus, quòd mulieres etiam ipſæ, quinetiam puellæ mortem contemnant ac deri deant, uirginesq́ue admodum adoleſcentes, & nuptiarum ex pertes, ultro inferorum ſtimu los inuadant, neque ob id ta men aliquid graue patiantur. Omnia hæc bona per Chriſtum ipſum è uirgine genitum nobis allata ſunt quandoquidem poſt partum illum & ortum maxime admirabilem, mortis uires diſſolutæ ſunt, & diaboli potentia ita eneruata eſt, ut non à uiris ſolum, ſed ab ipſis etiam mulieribus contemnatur, neque mulieri bus tantum, ſed uel ipſis puellis ludibrio ſit. Quemad modum enim optimus aliquis paſtor, cum leonem pecora ipſa & gregem totum uaſtantem ceperit, & ipſius dentes euulſerit, atque ungues ſecuerit, iubam que totũderit, talem reddit, quem uel paſtorum pue ri contemnant ac derideant, puellisque deinceps il ludendum tradit: ita & Chriſtus ipſe cum mortem, naturæ noſtræ antea horribilem, & totum genus hu manum perterrefacientem expugnauerit, & omnem eius timorem diſſoluerit, eam uirginibus etiam ipſis illudendam tradidit.

Eneruata dæmonũ uires.

A ſimili.

Quamobrem & beata uirgo Pelagia tanta cum uo luptate ad mortẽ cucurrit, ut neque carnificum ma nus expectarit, neq; in iudicium ingreſſa fuerit, ſed proprij animi ſtudio, & ſumma alacritate illorum ſæ uitiam anteuerterit. Parata erat ad cruciatus, tormẽ taque & omne ſuppliciorum genus perferẽdum: ſed metuebat tamen, ne uirginitatis coronam perderet. Hinc autem diſcas, impiorum hominum intempe rantiam, Pelagiæ uirgini timorem attuliſſe, quod ab intemperata illorum hominum iniuria uirgo ſe ſub mouit, ac præripuit. Id quod è marium numero ne mo antea facere aggreſſus fuit: omnes enim ad iudi cium acceſſerant, & illic fortitudinem ſuam oſtende rant. At mulieres ipſæ propter naturæ ſuæ conditio nem ad iniuriam accipiẽdam paratiorem, talem mor tis rationem ſibi excogitarunt. Nam ſi licuiſſet & uir ginitatem ad finem uſque ſeruare, & martyrij coro nam percipere, ad iudicium ire non recuſaſſent. Quo niam uerò neceſse erat omnino ab alterutro excide re, extremæ dementiæ hoc eſſe beata uirgo cogitauit dimidiatæ coronæ compotem factam abire, cũ utriuſ que uictoriæ palmam aſſequi liceret: ob idque noluit in iudicium accedere, ac intemperantium hominum adſpectui ſpectaculum proponi, atque procacibus ocu lis ſui adſpectus uoluptatem præbere, & ſanctum il lud corpus iniuriæ ſubijcere: ſed ex thalamo & mu lierum conclaui, ad alterum thalamum, hoc eſt, in cę lum ipſum aſcendit.

Magnum quidem eſt, carnifices ipſos circunſtantes & hominis alicuius latera fodientes uidere: ſed nihi lo minus, quàm illud, hoc eſt. Quorum enim latera fodiuntur, eorum ſenſus præ tormentorũ uarietate conſumitur, ut mors ipſa non amplius terribilis, ſed liberatio quædam, & urgentium malorum remiſsio uideatur. Pelagia uero cum nihil tale adhuc paſſa eſ ſet, & corpus integrum atque intactum haberet, ne que dolorem aliquem ſentiret, forti quadam excelſi animi magnitudine certe illi opus fuit, ut ex hac uita morte uiolenta ſeipſam eijceret. Quamobrem cum il lorum tolerantiam admiraris, huius etiam, quam di ximus, fortitudinem admirare: cum illorum patien tiam obſtupeſcis, & huius generoſam mentem obſtu peſcas, quod talem mortem ſubire auſa fuerit. Nul lam, rem hanc ſimpliciter prætereas, ſed cogita, quo modo par eſt teneram illam uirginẽ, quæ nihil aliud nouerat, niſi uirginalem aulam, illo tẽpore affectam fuiſſe, cum milites repente irruẽtes, & ad fores ipſas ſtantes uidit, qui ad iudicium illam uocabant, & per forum pro talibus tantisque rebus pertrahere uole bant. Non pater intus erat, non mater, non nutrix, nõ ancilla, non denique uicinus aliquis, aut amicus præ ſto erat, ſed ſola à carnificibus illis compræhenſa eſt. Quod enim exire, & carnificibus illis ac militibus reſpondere, quòd os erigere & uocẽ emittere, quòd eos adſpicere, quod denique conſiſtere & reſpirare potuerit, hoc certe tale ac tantum eſt, ut nemo, poſsit non illud admirari atque obſtupeſcere. Non erant hæc naturæ humanæ facta: ſed Dei maiorem partem conferentis auxilio id fiebat. At ipſa tamen ocioſa non erat, ſed à ſeipſa promptum & generoſum ani mum, uoluntatem, propoſitum, ſtudium & alacrita tem

Laudat uoluntariã necẽ i ſãcta uirgine Chryſoſtomus

tẽ afferebat. Diuina igitur ope ac beneuolentia factũ eſt, ut hæc omnia ad euentũ perlata ſint. Itaque ipſa & admirari, & beatã dicere merito debemus: beatã, quòd Dei præſidium atque opem habuerit: admirabilem, quòd tantam animi alacritatem oſtenderit.

Quis enim non iure obſtupeſcat, audiens illam tẽporis momento tale propoſitũ iniſſe, confirmaſſe, & ad exitum contuliſſe? Scitis enim omnes uos, quẽadmodũ poſt multa ſæpe ac multo tẽpore cogitata, cum occaſio ipſa rei conatũ à nobis exigit, ſi uel paululũ timoris mentẽ noſtrã corripuerit, formidine repente perculſi, conſilia omnia effundimus. At uerò illa momento temporis conſiliũ ita horribile ac formidoloſum inire, decernere & reipſa perficere potuit. Nõ præſentiũ uirorũ terror, non tẽporis celeritas, nõ ſua ipſius, cui tot inſidiæ paratæ fuerant, ſolitudo, non quia intra domũ ſola cõpræhenſa fuerat, non aliæ denique res beatã illã uirginẽ perturbarunt: ſed ita ſecuro & præſenti animo omnia faciebat, ut ſi amici & noti aliqui homines illic præſto eſſent: idq; iure optimo: non enim erat intùs ſola, ſed conſiliariũ habebat Ieſum ipſum: Ille uirgini præſto erat, ille ipſius mentem & cor excitabat, ille animum confirmabat: ſolus inquam, ille metũ omnẽ eijciebat. Hæc autem nõ ſimpliciter Ieſus faciebat, ſed quoniam martyr ipſa illius auxilio ſe dignam antea præbuerat.

Gratia Dei datur illis qui ea ſe dignos p̃ſtant. Nec tamen ob id gratia dari dicitur ex meritis, uel natura noſtra uiribus acquiri

E domo igitur egreſſa, petijt à militibus, ut ſibi liceret redire intro, & ueſtẽ mutare. Ingreſſa uerò intro, ueſtẽ mutauit, incorruptã pro corrupta, & pro fragili & caduca, ſtabilẽ ac ſempiternã. Ego uero præterea, quæ dicta ſunt, & illud miror, quomodo milites illi gratiã, quã Pelagia uirgo petierat, conceſſerunt: quomodo mulier uiros decepit: quomodo nihil eorũ, quæ futura erant, illi ſuſpicati ſunt, quomodo eius dolũ non animaduerterunt. Neque enim eſt, qđ aliquis dicat, neminẽ unquàm tale quippiã feciſſe. Multæ enim fortaſſe ſe præcipitarunt, & in mare ſeipſas inieceerunt, pectuſque ſuũ gladio traiecerunt, & laqueis colla inſeruierũt: nã multa huiuſmodi tẽporibus illis acciderant. Sed Deus ipſe multum illorũ corda excæcauit, ut uirginis Pelagiæ dolum non animaduerterent. Quamobrem è medijs retibus uirgo auolauit, & ſicut cerua, cum euadit uenatorũ manus, in quas inciderat, ad alicuius montis uerticẽ uenatorũ pedibus & telorũ iactibus inacceſſum ſtatim confugit, ac deinde à curſu deſtitit, è loco illo ſine timore aliquo eos deſpiciens, à quibus antea inſidiæ parabantur: ita & uirgo illa cũ in ipſas uenatorũ manus incidiſſet, & parietibus ipſis, uelut quibuſdam retibus, cõpræhenſa eſſet, cucurrit non in montis uerticem, ſed in ipſum cœli faſtigiũ, quo nulla erat ipſis accedendi facultas, deinde illinc uacuis manibus eos reuertentes adſpiciens, gaudebat, cũ infideles homines redargutos, & multo rubore adſperſos uideret.

Cogita quale illud fuit, ſedente iudice, adſtantibus carnificibus, paratis tormentis, uniuerſa multitudine collecta, cum milites ipſi expectarentur, qui Pelagiã adducerent, omneſq; præ uoluptate geſtirent, & tanquàm ebrij eſſent, prædã in manibus ſe habere ſperantes, tunc illos ipſos, qui eius rei cauſa miſſi fuerant, uult in terrã demiſſo redeuntes uidere, factumque illud narrantes audire. Quantũ dedecus, quantũ mœrorem ac probrum omnibus impijs illis tũc fuiſſe par eſt? Qua triſtitia, quo uultu & rubore perfuſos milites illos rediſſe credimus, qui reipſa didicerant, ſe non cum hominibus, ſed cũ Deo bellũ gerere? Ioſeph quo tempore à domina ſua inſidiis petebatur, ueſtẽ impuris ac ſceleſtis barbaræ mulieris manibus detentã reliquit, & nudus exijt. Pelagia uero neque corpus ſuũ ab intẽperatis illis hominibus tanga paſſa eſt

Ge. 39.

ſed cũ anima ipſa corpore denudata in cœlum aſcendiſſet, & ſanctam ſuam carnẽ apud hoſtes reliquiſſet ita dubios & perplexos aduerſarios reddidit, ut neſcirent quid facerent: neque enim habebant, quid reliquiis illis deinceps facerent. Talia ſunt perfecta Deì opera, rerũ deſperationẽ ad multã facilitate, ſibique aduerſantiũ res, quæ uidentur facilimæ, ad extremã deſperationẽ transferentis.

Quid difficultate illa maius, in quã puellã tunc inciderat? Quid facilitate illarũ rerũ, quas milites tũc tractabant, planius uideri poterat? Habebant puellã intus ſolã cõpræhẽſam, domo ipſa uelut carcere quodã concluſam, & tamen redierunt prædã non aſſecuti. Contra puella ipſa, cum omnibus auxilius atque adiutoribus deſerta eſſet, neque ullã euadendi uiã haberet, ſed prope illarũ ferarũ manus ſe poſitã uideret, ex ipſis faucibus, ut aliquis diceret, abrepta, omnũ inſidias diffugit, & milites ac iudices, principeſque illos ſuperauit, idque eo tempore, quo omnes ſe illius uictores futuros ſperabant.

Poſtea uero, quam puella ipſa mortua eſt, tunc in maiorem deſperationem inciderunt, ut diſcerẽt Martyrũ mortẽ, Martyrũ eſſe uictoriã. Hoc perinde fuit, ac ſi, undatũ impetu ad ipſum portus aditũ irruente nauigiũ merce copioſa & margaritis precioſis refertũ, cũ iamiã ab illa ipſa fluctuatione ſubmergendũ eſſe uideretur, periculũ mox diffugiens, ab ipſo aquarũ impetu impulſum, quamceleriime ad portũ tranſmiſſum eſſet. Sic militũ illorũ inuaſio ac terror, cum oĩbus undis formidoloſior incidiſſet, fecit, ut multo celerius puella feſtinaret ad cœlũ aſcendere: quæque nauim ipſam ſubmerſura uidebatur unda, illa ſaluã ad tranquillũ portũ tranſmiſit: ac deinde corpus illud omni fulgore ſplendidius, ex alto deferebatur, diabolũ id uidentẽ feriens. Non enim ita fulgur, è cœlis demiſſum, nobis terribile uideri ſolet, ut Martyris corpus fulgure grauius dæmonum turmas tunc perterrefecit.

Nota ſancta mortua corpus dæmonũ turmas p̃terere facere.

Sed ut diſcas nõ ſine diuina prouidentia id factum fuiſſe, hoc præcipue licet aperte intelligere ex ipſius uirginis propoſito & prompto animo, quodque milites illi uirginis dolũ non conſiderarint, ſed quod illa petierat, libenter conceſſerint: quod denique ad exitũ res ipſa perducta ſit. Licet ẽt nihilominus & ex ipſa mortis ratione hoc intelligere. Multi enim è ſublimi recto deiecti, nihil mali paſſi ſunt: alii uero, quibus corporis mẽbra læſa & mutilata fuerint, poſt caſum ipſum multo tẽpore ſuperfuerũt. At in illa beata uirgine nihil tale Deus ipſe, fieri permiſit: ſed ſtatim iuſſit animã corpus relinquere, eamq́ue ipſe accepit, quippe quæ quantum ſatis fuit, certauerat, & rem omnem impleuerat, non enim mos illa eiuſmodi caſus naturam, ſed Dei iuſſionem conſecuta eſt.

Iacebat igitur corpus illud non in lecto aliquo, ſed in ſolo. Nec propterea tamen honoris expers erat quia in ſolo ipſo iacebat, ſed ſolum ipſum ex eo fuit honoratũ, quod corpus illud tã glorioſũ excepit, quinimo quia in terra iacebat, eo ipſo corpus illud erat honoratius. Huiuſmodi enim ſunt iniuriæ, quæ propter Chriſtũ accipiuntur, ut honoris cumulum nobis afferant. Iacebat igitur in ſolo ipſo & anguſto quodam loco, ſed Angeli Pelagiæ corpus circundabant, & Archangeli omnes honorabant, Chriſtus denique ipſe præſens erat, nam ſi domini mortuos ſeruos aliquos nobiliores ad ſepulturã deducunt, neque id erubeſcunt, multo magis Chriſtus ipſe uirginem, quæ eius cauſa libenter animam emiſerat, & tantum periculum ſuſceperat, præſentia ſua honorare non recuſauit. Iacebat itaque illa, & epitaphium habebat martyrium, quod ſuſceperat, confeſſionis ornatu decora,

En quã tũ tributa tus uir exanimi uirginis corpori

cora, & ueſte omni regali purpura precioſiore induta. Erat aũt ueſtis illa duplex, una uirginitatis, altera martyrij. His funebribus donis ornata uirgo hæc, ad tribunal Chriſti aſsiſtit.

Talem habitum & uos uiuentes ac mortui, nobis ipſis parare ſtudeamus, illud ſcientes, quòd qui auratis ueſtibus corpus ſuum exornauerit, nullam ea ea re mortuo homini utilitatẽ attulerit: quinetiam multorum inuidiã & repræhenſionẽ excitauerit: quippe qui neque in morte ambitioſus, & falſæ gloriæ appetens eſſe deſierit. At ſi uirtute ſe ornarit, multos ẽt poſt mortem ſui laudatores habebit. Etenim ipſis ẽt regalibus aulis apud omnes homines ſplendidus erit ſepulcrum illud, ubi corpus iacuerit, quod cum uirtute ac pietate uixerit. Huius rei uoſipſi teſtes eſtis, qui diuitũ monumenta, quamuis aureis ueſtibus contecta, tanquam ſpeluncas quaſdam prætereuntes, ad ſanctã hanc uirginẽ multo cũ ſtudio & animi alacritate accurritis: quoniã cũ martyrio, cõfeſsione & uirginitate, multæ & aureæ ueſtis loco, funus ſuũ ornarit, hinc poſtea diſceſsit. Hanc igitur pro uiribus & nos imitemur. Cõtẽpſit illa uitã hanc: cõtẽnamus & nos delicias, irrideamus ſumptuoſos apparatus, abſtineamus à crapula & ebrietate, fugiamus unracitatẽ.

Non temere hæc nunc dico, ſed quoniã multos uideo, poſtquam concio hæc dimiſſa fuerit, ad ebrietatẽ, ad cauponas & menſas illas, quæ ſunt in hoſpitijs publicis, & ad alia inhoneſta opera ſtatim reuerſuros. Quamobrem precor uos & hortor, ut ſemper ſanctam hanc uirginẽ in memoria & mente habeatis, neque concionem hanc celebrẽ dedecoreris, nõ denique fiduciã noſtrã ex hoc die feſto ad nos proficiſcentẽ imminuatis. Etenim non temere cum Græcis diſſẽtientes, huius diei feſti celebritate gloriamur, eamque obiicientes, erubeſcere illos facimus, cum dicimus, quemadmodum urbem integra ac totam, tantumq; populum puella una mortua ſingulis annis ad ſe attrahit, idque poſt tam multos annos, neque tempus ullũ honoris huius ſeriem interrupit. Verum ſi ſenſerint, quæ in hanc celebritate committuntur, maiore laudationũ parte priuati erimus. Hæc enim multitudo, quæ nunc præſens eſt, ſi bene ordinata ad nos accedere poſthac ſtuduerit, ea res maximo nobis erit ornamento: at ſi cum ſegnitie & negligentia multa hic aderit, probrum & accuſationẽ nobis ea res afferet.

Dies feſtus S. Pelagia.

Vt igitur ueſtra multitudine, chariſsimi auditores nos exultare poſsimus, eodẽ recto ordine domum rẽuertamini, quo par eſt eos redire, qui cũ talibus martyribus uerſati fuerint. Nam ſi quis non ita domum redierit, non ſolum nihil profecerit, uerum etiam periculum maximum ſibi attraxerit. Scio uos hoc morbo non laborare: ſed non ſatis hoc nobis eſt ad excuſationem, niſi & fratres ipſos inhoneſte ſe gerentes, ad modeſtiam maximam, & ad conuenientem & cõpoſitum ſtatum redigatis. Honoraſti Martyrem præſentia tua: eandem illam & proximorum tuorũ emẽdatione honora. Si enim uideris inordinatum riſum, atque inhoneſtum curſum, & illiberalem inceſſum, indecentemque habitum & figuram, accede, & illos ipſos, qui talia committunt, acerbo & terribili uultu intuere. At contemnent illi & irridebunt potius. Sume tecum duos uel tres fratres, uel plures, ut qui hęc facit, multitudine ipſa præſẽte correctus, modeſtior fiat. Quòd ſi neque ſic illorum amentiam repreſſeris eos ipſos ad ſacerdotes deferas. Sed uia fieri poteſt, ut ad eam impudentiam illi deuenerint, ut ſi repræhenſi ac rogati fuerint, non cedant, uerecundentur, & ab inordinata & ludicra chorea ſe retrahãt. Quod ſi decem, ſi tres, ſi duos, ſi unũ, tantum lucrifeceris, multam utilitatem tibi comparaueris.

Proximi ut ad meliorem frugem reducẽdi.

At multa eſt uiæ longitudo, Longitudinem hanc ad eos, quos ſupra diximus, colligendos ſponte ſubeamus. Multo thuris uapore uiam implemus. Honeſtum quidem hoc eſt. Verum non tantum uia ipſa honeſta apparuerit, ſi uaporis atque odorum inſtrumẽtis per illam totã diſpoſitis, aerem ipſum odoris ſuauitate perfuderis, quantum ſi omnes qui hodie per illam ipſam uiam incedunt, Martyris certamina inter ſe narrãtes domum redeant, linguas ipſas ſinguli pro uaporis inſtrumento exercentes. An non uidetis cũ Imperator in urbem ingreditur, quàm compoſite atque ordinate milites ipſi ordine utrinque diſpoſito armati incedunt, uiciſsim ſe hortantes, ut quieto & ſedato ac reuerenti gradu procedant, quo ijs, qui eos ſpectant, cõpoſiti & ſpectatu digni uideantur? Illos igitur imitemur, nã & nos Imperatorem deducimus non corporeum aliquem, aut terrenum, ſed Angelorum Dominum. Atque ita ingrediamur, nos mutuo hortantes ad concinne atque ordinate progrediendũ, ut non multitudine ſolum, uerum ẽt ordine ipſo ſpectatoribus ſtuporem afferamus. Maxime quidem. Quanuis enim nemo præſens eſſet, quanuis ſoli per uiam incideremus, neque ſic tamen immodeſtos nos eſſe oporteret, diuinos illos oculos metuentes, qui ſemper patent, & ubique præſentes ſunt, omniaque intuentur.

Nunc uero etiam illud conſiderate, multos hæreticos hic eſſe inter uos commixtos, qui ſi uos ita ſaltantes, ridentes, uociferantes & ebrios uiderint, ſummè nos condemnantes diſcedẽt. Quod ſi aliquis uni alicui homini ſcandalum afferens, ineuitabiles pœnas dabit, & uos, qui tã multis ſcandalum afferimus, quas pœnas daturos putas? Sed prohibeat illud Deus, ut poſt hos ſermones, & hãc admonitionẽ aliquis ijs uitijs obnoxius inueniatur. Nã ſi antehac, qui huiuſmodi facinora committere audebant, uenia digni non erant, poſt conſilium atque increpationem hãc pœna ipſa multo grauior erit & ineuitabilior tam ijs, qui hæc faciunt, quàm qui fieri uident & contemnunt. Vt igitur & illos pœna liberetis, & uobis copioſiorem mercedem comparare poſſitis, fratrum noſtrorum curam ſuſcipire, ad ea, quæ dicta ſunt, colligenda atque enarranda eos impellite, ut per totã uiam hæc meditantes, & ijs, qui domi remanſerunt, menſæ huius reliquias afferentes, illuſtre conuiuiũ etiam illic habeatis. Ita enim & huius diei feſti guſtum maximum percipiemus, & ſanctam martyrem ad maiorem beneuolentiam prouocabimus, uero honore illam proſequentes, quæ maiorem etiam uoluptatem capiet, ſi fructum aliquem & utilitatem animas iuuantem adepti redierimus, quàm ſi huc uenerimus, & poſtea tumultuati ſimus.

Matt. 18.

Faxit Deus huius ſanctæ uirginis & eorum, qui ſimiliter certauerunt, orationibus ac precibus, & ut hæc & alia, quæ dicta ſunt, diligenter memoria teneatis, & ut ad opus ipſum omnia conferentes, in omnibus ad finem uſque Deo ipſi grati ſimus. Cui gloria ſit & imperiũ nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Sancti pro nobis orant.

DE S. PELAGIA VIRGINE ET. Martyre, Beati Ioannis Chryſoſtomi poſterior Laudatio in eandem ſanctam uirginē & Martyrem Pelagiā Antiochenā.

Iunij 9

MAiore quidem theatro ſancta uirgo Pelagia digna eſſet: magna enim huius puellę certamina extiterũt, ob idq; copioſiorem theatri frequẽtiam requirunt. At ſatis illi tñ eſt Chriſtus, q ſolus pro omni ornamento huius uirginis panegyrim ac celebritatẽ præſens ornat. Quo enim loco Chriſtus adeſt, illic omnium Angelorum chorus præſtò eſt. Et omnes quidem martyres ſua corpora cruciatibus fortiora præſtiterunt, ob idque magnũ quoddam theatrum aduerſus diabolum ibi parauerũt, cum incorporeos ſpiritus corpore ipſo ſuperauerint, & carnem ſuã cũ ferro cõtendentẽ fortiter exhibuerint. Cum uerò ẽt puellas ipſas uideo pro Chriſto crucifixo mori geſtiẽtes, tũc diaboli temeritatẽ magis rideo, qui cum per multa uaticinandi loca ſibi excogitauerit, quaſi res futuras in illis ipſis prænunciaturus eſſet, non illud præuiderit ac uaticinatus ſit, quantũ dedecus quouis riſu dignum, hodierno die paſſurus eſſet.

Dæmonũ imbecillitas & temeritas.

Quid enim magis ridendum aliquis duceret, quã quod hodie paſſus eſt diabolus? Qui licet uirginem irretitã haberet, à præda tamen ipſa excidit, & puellam, quã appræhendit, tenere non potuit, quaſi umbram, non uirginẽ, appræhendiſſet. Nam cũ illa ſimplicitatem columbæ cum ſerpentis prudentia coniũctã haberet, ut columba quidem ſimplex compræhẽſa eſt, ſed ut prudens ſerpens diffugit: quanuis enim eſſet compræhenſa, de uictoria tamen non deſperauit: neque animo aut conſilio capta fuit, licet corpore detenta eſſet: ſed artẽ quãdã atque cõſiliũ excogitauit, quo eorũ, à quibus cõpræhenſa fuerat, temeritatem eluderet, & eos tanquam ſtupidos redderet.

Prudẽs ſimplicitas Pelagiæ.

Sed quidnam hoc fuit? Se conſiliũ mutaſſe puella ſimulauit: idque ut credibile uideretur, quanuis in tãtæ fluctuationis & naufragij periculo cõſtituta eſſet uultu tamen ipſo hilaritatẽ præ ſe ferebat. Figmento igitur illo milites capti, & puellæ hilaritate decepti, humanius in illam ſe gerere cœperunt. Quæ cũ ab ipſis petijſſet, ut tandiu liceret abeſſe, quoad ornatũ ſpõſæ cõuenientẽ ſibi induceret, eundi poteſtatẽ milites ei conceſſerũt, quippe qui ea re non ſolum illi uirgini gratũ facturi eſſent, ad futurum ẽt cogitabant, ut à Iudice ipſo magis laudarentur, ſi puellã ueſte ornatam duxiſſent. Illa uerò cõſilij ſui compos facta, ſtatim ſe ueſte induit, quæ uere decora eſt. Cũ n. animi fortitudine, & reſurrectionis ſpe multa ſe induiſſet atque corroboraſſet, ad ipſius tecti faſtigium cucurrit, & illinc ſeipſam præcipitem dedit. Itaque paleſtræ genus illud exegit, quod ut magnum quippiam aliquando diabolus Domino ipſi proponere auſus fuerat, cum dixit: Si filius Dei es, mitte te deorſũ.

Virgo ſancta ſe præcipitio interficit.

Mat. 4

Huius puellæ fidem & animi magnitudinem ualde obſtupeſco. Quid enim tunc alia uirgo ſecum ipſa non cogitaſſet? Dixiſſet quidẽ: Do meipſam ex hoc loco præcipitem, cum id facere eo ipſo coacta ſim, q ſtuprum metuo. Laudabile eſt propoſitũ, modo caſũ ipſum mors conſequatur, quamuis enim in me mortuã hoſtes debacchati fuerint, id tamẽ ego non ſentiam, meque inſciente, hoc faciẽt. At ſi in terram colliſa, corporis membra perfracta fuerint, anima uero in membris permanſerit, corporis turpitudinem moleſte ferens ac dolens, tunc nihilominus ad iudicem ducta, ea patiar, quæ ſemper timui: tradent enim ſtupro corpus ipſum membris læſum, ac me uiolatam dimittent: ſicque duplicem feram calamitatem, tum corporis membris læſa, tũ uirginitate ſpoliata. Hæc ſatis quidem fuiſſent, ut aliam puellam perturbarent. At illa fide ipſa ita confiſa eſt, quaſi finis ipſius ſponſorem aliquem haberet: ob idque prompto animo ad eum caſum feſtinauit.

Itaque puellæ & uirginis fortitudine, atque animo illo uictus es, diabole. Quæ enim Domino ipſi ipſi olim propoſuiſti, ad ea puella quædam eius famula te prouocauit, & ad tecti faſtigium accurrens, illinc ſeipſam iaculata eſt: cumque à Iudice uocata eſſet tibi, qui hoc ſuggeſsiſti, non obtemporauit, neque ſubdolam pugnam ſubijt. nouit enim uerſutas cogitationes tuas, cum ſæpe uirgines ipſas ad iudices, tanquàm ad flagella excipienda, uocare ſoleas, poſtea uerò ſine pugna ijs, qui pugnam ſubierunt, acerbius detentas eijcis. At ſi uerè ad pugnam uel ad ſtadia puellam prouocas, congredere nunc cum illa è tecto ſe deijciente, eamque illinc decidentem ſuſtine. Audeas contra illam ſtare, & palæſtram experiri. Excita quamcunque uelis aſtutiam. Habes terram propugnæ campo. Vibra nunc gladios ipſos, ut mortem inferas: Subſterne interficiendis hominibus dura cædis inſtrumenta. Para decedenti puellæ confractionem. Omnes enim quantumuis abſtruſas atque abditas artes tuas, uelut firmiſsimas illa ſuperauit, quodque maius eſt, neque illud à Deo exegit, quod ſcriptum eſt: Angelis tuis manda de me Domine, ne unquam offendam ad lapidem corpus meum: ſed id petij, ut animæ præciperet, poſt caſum ipſum è corpore diſcedere. *Pſ. 9a.*

O puellam genere quidem & ſexu fœminam, animo autem ipſo marem. O uirginẽ duobus nominibus extollendam, quòd in uirginum grege, & martyrum choro numerata ſis. O puellam ita continentem ut neque aſpectu quidem ipſo fruendi facultatem intemperato Iudici præbueris. Huius igitur puellæ temperantiam & nos imitemur, & contra uoluptates ipſas uictoriæ trophæa erigamus. Incontinentiæ atque intemperatiæ imperium frangamus, & animũ ipſum ad pietatem ſeruandam corroboremus. Iudices ipſos a tentationibus ſubmoneamus, & cum opportunum eſt, non abiectus, ſed audaces nos præſtemus. Denique membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, mortificemus, ut & Dominus ipſe hoc humile corpus noſtrum tale, reddat, & in eam conditionem, transferat, ut corporis ſui formam cum eo cõmulcet: Cui ſit gloria & imperium in ſecula, Amẽ.

MARTYRIVM SANCTORVM Getulii, Cerealis, amantii & Primitiui, ex egregio MS. Codice, per F. Laur. Surium ſtylo mutato deſcriptum: cui fidem conciliant etiam antiquiſsima Martyrologia.

10. Iunij. TEmporis Hadriani Imperatoris fuit uir quidam omnis diuinæ legis peritiſsimus, idéque Chriſtianiſsimus, Getulius nomine. Degebat autem in Sabinorum regione haud procul ab urbe Roma, conuocabatq; ad ſe quotidie permultos tum ex Italia, tum ex Græcia Chriſtianos, iiſq; alimenta præbens, diuinam legem exponebat, eoſque erudiebat. Peruenit eius rei fama ad aures Hadriani Imperatoris, qui miſſo Cereale uicario iuſsit eum compræhendi. Vbi ad illum uenit Cerealis, inuenit eum domi ſedentē, & more ſolito Chriſtianos inſtituentem, qui eius doctrina magis ac magis in fide Chriſti confirmabantur. Dixit autem ei Cerealis: Audiſti, quæ ſint a principibus edicta apud omnes propoſita? Reſpondit S. Getulius: Itane principum iuſsis parere neceſſe eſt? Cerealis dixit: Tu ipſe edicito æquum ne ſit illis parere. Sanctus Getullius ait: Cui tandem, ô princeps, obtemperandum eſt? mortaline homini, & mox in putredinem abituro, an uero præpotentis Dei filio? Cerealis dixit, Habet ergo filium Deus ueſter? Getulius reſpondit. Habet plane, qui quidem & fuit, & eſt, & erit ſemper. Cerealis dixit, Qua uel doctrina, uel ſigno noſſe licebit, filium Dei, Deum eſſe, quemadmodum tu doces? Reſpondit ſanctus Getulius: Noueris uerbum Dei, uerum Deum ex Deo patre genitum, & de ſpiritu ſancto conceptum, ex uirgine Maria natum eſſe, eumque nouiſsimis temporibus dignatum eſſe uenire, ut mortuos ſuſcitaret, cæcos illuminaret, leproſos mundaret, ſuper mare pedibus ingrederetur, uentis & tempeſtatibus imperaret. Cerealis Vicarius dixit: Noſſe uelim, quinam iſthuc factum ſit.

Amantius tribunus frater Getulij Tum S. Getulius uocauit ad ſe Amantium tribunum fratrem ſuum, qui metu Hadriani principis latabat, narrauitque ei omnia de Cereali Vicario: porro ipſi Cereali iudicauit Amantium fratrem ſuum. Ad cuius conſpectum mirificè exhilaratus eſt Cerealis. Dixit autem ei S. Getulius: Abijce iam Cerealis frater artes diabolicas, & amplectere Chriſti patiētiam. Ego in Tyburtina urbe cum haberem uxorem, liberos & opes omnibus ualefeci, ut poſſem ad æternam peruenire ſalutem. Cerealis reſpōdit. Equidem nec uxorem nec proles habeo, quas relinquam. Si uero eſt aliquid æternum, ne quæſo id me celetis. S. Getulius dixit: Aeternum hoc eſt, ut manufactis idolis propudiatis, in Chriſtum Dei filium credas. Cerealis ait. At quo tandem ordine hæc fides ſuſcipienda eſt, ut ne quid fuſcatum in me reſidat? Dixit ei Amantius tribunus, amicus eius: Baptiſmum percipies in Chriſti Confeſsione, & ſic uitam habebis ſēpiternam. *Matt. 19.* Quod ſi uero reliqueris oīa, quæ in hoc mūdo apperis, centuplum accipies, & uitā æternam poſſidebis. Cerealis ait: Ecquid obſtat, quo minus pro Chriſto filio Dei ſanguinem meum fundam? Sed iā quæſo moras uos nectere ne uelitis. Tum S. Getulius ad pœnitentiam eum adhortabatur, ſimulque ei triduanum indixere ieiunium, donec diuinitus edocerentur, quid faciendum eſſet. Cumque tota nocte in uigilijs & precibus durarent, audierunt uocem angelicam ipſos admonentem, ut Sixtum urbis Romæ Epiſcopum ad ſe uocarent, & ab illo baptiſma perciperet.

Venerunt igitur Romam, & accerſito beato Sixto Epiſcopo, in cryptam quandam eius, quam diximus, regionis ingreſsi ſunt: ubi Beatus Sixtus more Chriſtiano eum cathechiſmo imbuit, ac deinde baptizauit. *Cereales poſt catechiſin baptizatū.* Eadem autem hora uidit Cerealis deſcendentem ſuper ſe ſpiritum ſanctum, & mox ingenti uoce clamauit: Ecce uideo lumen quoddā, Solis ſplēdore illuſtrius, in me delabi. Porro B. Sixtus pro ſingulis obtulit ſancta libamina, & participes eos fecit ſacroſancti corporis & ſanguinis Chriſti, & cum eos in fide confirmaſſet, gratias agens, diſceſsit ab eis. Eodem tempore officiales Cerealem quæſierunt. Venit autem Vincentius quidam eo, ubi erant ſancti aurum publica exactione collectum aſportaturus. Vt autem uidit eum Cerealis, dixit ei. Nos temporarias res iam abiecimus, ut fruamur æternis. Temporalia enim una cum illis, qui amore ea proſequūtur, in nihilum redigentur. Tum Vincentius magna uoce exclamauit. O principes orbis, & reipublicæ moderatores, ſeductus eſt Cerealis dignitate uicarius, relictiſque dijs phantaſmata ſectatur, multaque ira incenſus, celeriter cucurrit ad Hadrianum principem, eique quid comperiſſet expoſuit, nempe Cerealem ſe Chriſtianum confiteri. Itaque Hadrianus miſit Licinium conſularem, qui ipſi Cerealem ſiſteret. Licinius ueniens ad urbem Sabinorum, tenuit Cerealem, & cum illo Getulium, Amantium & Primitiuum, moxque ſcripto petijt ab Hadriano, quid de illis fieri iuberet. Reſcripſit autem Hadrianus, ut aut immolarent dijs, aut ignibus cremarentur. Eodem ergo die, quo lectæ ſunt literæ Imperatoris, iuſsit Licinius in ciuitate Tyburtina tribunal ſibi præparari, ſanctoſque ſibi uinctos exhiberi. Cūque ueniſſent, ita dixit. Adeone Cerealis uitam deſperaſti tuam, ut præcepta principum, qui toti imperāt orbi, contemnenda putes? *Sancti martyres iudici ſiſtuntur.* Cerealis reſpondit: Et theſauros publicos declinatione perfecta tradidi in publicum, & Chriſto Ieſu me ſeruiturum promitto, ut uitam obtineam ſempiternam. Licinius dixit: Vtrum uiuere aut mori malis, edicito. Cerealis ait: Ego ſi uiuere non appeterem, Chriſtum non confiterer ueſtra autem ſacrificiā nihil ſunt. Tunc ad Sanctum Getulium conuerſus Licinius dixit: Sacrifica Dijs Ioui, & Marti: alioqui extorquebo a te animam tuam. Reſpondit Sanctus Getulius: Ego non perdam animam meam: immo uero potius lucrabor eam.

Tunc ira inflammatus Licinius, iuſsit eos expoliatos cædi, dicens: Præcepta principum cōtemnere nolite, ſed magnis domnis obtēperate. Cum autem cæderentur, Beatus Getulius magnificans Deum, alta uoce dixit: Gratias ago Deo patri omnipotenti, & Domino Ieſu Chriſto, eique meipſum ſacrificium mundum offero. *Verberantur* Dixit ei Licinius. Quod eſt mundū ſacrificium? Getulius reſpondit. Spiritus contribulatum, & cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. *Pſa. 50.* Licinius dixit ad miniſtros: Abducite iſtos in carcerem: ubi ſane ad dies uigintiſeptem permanſere. Porro Licinius Romam proficiſcens, res geſtas narrauit Hadriano Imperatori. At ille furore percitus miſit milites, qui eos flammis exurerent. Ducti ſunt ergo Sancti Martyres ad tredecim milliaria ab urbe Roma, & illic ligatis manibus & pedibus

ad flumen Tyberim in ignem coniecti ſunt. Cùm autem beatum Getulium flammæ non contingerent, & ille magis etiam in Domino confortatus, ſolutis uinculis, Chriſtum Dei filium glorificaret, milites caput eius fuſtibus confregerunt: & ſic inuocans Dominum, emiſit ſpiritum. Cuius ſacrum corpus colligens Symphoroſa uxor eius, honorifice eum ſepeliuit in arenario prædij ſui.

Symphoroſa cum ſeptē filijs necatur.

Ado in ſuo Martyrologio hæc adiungit: Conſummati ſunt beati martyres in fundo Capreolis, uia Salaris, ab urbe Roma plus minus milliario tertiodecimo ſupra fluuium Tyberim in parte Sabinenſium. Quorum corpora collegit beata Symphoroſa, uxor beati Getulij martyris. Quæ non longe poſt eundem ipſum martyrem cum ſeptem ſuis filijs fuit martyrio confecta, uidelicet. 27. die menſis Iunij: & ſepulta eſt in prædio ſuo loco & oppido ſupra.

VITA S. MARGARETAE REginæ Scotiæ, Quam quidem S. Adelredus Abbas primo conſcripſit, ſed hæc, quam nos edimus, ab alio quodam incerto authore, ex illo breuius deſcripta eſt. Stylum in gratiam lectoris nonnihil elimauimus.

Iunij. 10.

MOrtuo Edmundo rege cum primis ſtrenuo, qui ab Anglis propter inſuperabilem eius fortitudinem ferrei lateris cognomen acceperat, Canutus rex, Angliæ conqueſtor, filios eius Edmundum & Edouardum propter fœdus cum patre illorum ictum, præ pudore ferire non ualens, ad regem *Suedorum feriendos tranſmiſit: qui pietate motus, eos ulterius ad regem Hungarorum Salomonem uitæ reſeruandos miſit. Edmundo uerò ſine liberis decedente, Edouardus frater eius Agatham Imperatoris filiam duxit, ex qua ſanctam Margaretam, poſtea Scotiæ reginam, progenuit. Quæ cùm in primæua adhuc floreret ætate, uitam ſobriam ducere ac Deum ſuper omnia diligere cœpit, in diuinarum quoque lectionum ſtudio ſe occupare, & in his animum delectabiliter exercere. Suorum tandem magis quam ſua uoluntate, immo Dei ordinatione, regi Scotorum Malcolino in matrimonium collocatur. Vbi licet ea, quæ mundi rebus & deſiderijs inhærere contempſit: Plus enim delectabatur bono opere, quam diuitiarum poſſeſſione. Omnia, quæ decebant, prudentis reginæ imperio agebantur, eius conſilio regni iura diſponebantur, illius induſtria religio diuina augebatur. Nihil illius fide firmius, uultu conſtantius, patientia tolerantius, conſilio grauius, ſententia iuſtius, colloquio iucundius.

** Suedorum*

Parentes S. Margarita.

Liberalitas eius in eccleſias.

In loco, ubi nuptiæ eius fuerant celebratæ, in honorem ſanctæ Trinitatis nobilem eccleſiam conſtruxit, eáque uarijs magni precij ornamētis decorauit: in quibus ex ſolido & puro auro & argento uaſa pauca fuiſſe conſtat. Crucem quoque contulit, quam auro & interlucentibus gemmis ueſtiri curauit. In alijs quibuſque eccleſijs deuotionis ſuæ ſigna reliquit. Tāta uerò ei inerat cum iucunditate ſeueritas, & cum ſeueritate iucunditas, ut omnes, qui in eius erant obſequio, illam & timendo diligerent, & diligendo timerent, atque in eius præſentia non ſolum nihil exercendum quiſquam auſus eſſet facere, ſed neque turpem proferre ſermonem. Liberos ſuos cum omni diligentia nutriri & honeſtis moribus inſtitui uoluit, eoſque coram ipſa ſæpius adductos fidem Chriſti docuit, utq; illum ſemper timerent, accuratè admonuit. Timete, inquit, ò filij Dominum: quoniam non erit inopia timentibus eum. Et ſi dilexeritis illum, præſentis uitæ proſperitatem, & cum ſanctis ſuis æternā uobis reddet felicitatem. Hæc matris deſideria, hæc crebra admonitio, hæc pro ſua ſobole quotidiana erat cum lachrymis oratio, ut ſuum creatorem agnoſcerent, agnoſcendo colerent, colendo in omnibus diligerent, & diligendo ad cæleſtis regni gloriam peruenirent. Nemo illa ingenio erat præſtantior, nemo eloquio illuſtrior. Regē ipſum ad iuſtitiæ, miſericordiæ, eleemoſynarum, aliarumq; uirtutum ſtudia & actus inſtigauit, & Deo cooperante obtemperantiſſimum reddidit. Videns enim ille in corde eius reuera Chriſtum habitare, illam quouis modo offendere formidabat, uotiſque eius & conſilijs in omnibus obedire ſtudebat. Quæ reſpuit illa, ea & ipſe reſpuere, & quæ amabat illa, ea ipſe itidem amore illius amare ſolebat: delectabatque illum manibus contrectare & oſculo uenerari librum, ex quo regina precari conſueuit.

Pſ. 33

Regis familiā ut in officio contineret.

Rege cum magno comitatu aliquo proficiſcente, omnes comites & ſatellites eius tāta ſeueritate coercuit, ut nullus quicquam rapere, nullus ruſticos uel pauperes quoſlibet lædere uel opprimere auderet. Tanto autem facilius ſancta regina omnem mundi pompam ſpreuit, & peccatorum euaſit maculas, quāto maiori cum tremore & pauore diſtrictum iudicij diem ante mentis oculos ſibi indeſinenter repræſentabat. Crebro etiam confeſſarium ſuum rogabat, ut quicquid in ipſius dictis & factis reprehenſione dignum aduerteret, id cum reprehenſione ſecreto ipſi indicare non dubitaret. Quod cùm ille rarius & remiſſius, quam ipſa uellet, faceret, importunam ſe illi ingerebat, ſomnolentum illum & ſuæ ſalutis incurioſum ac negligentem uocitans. Corripiat, inquit, me iuſtus in miſericordia, & increpet me: oleum autem id eſt, adulatio peccatoris, non impinguet caput meū. Reprehenſionem ſui, quam alius accipere poſſet ad contumeliam, illa ad uirtutis profectum expetebat. Malum aliquem ſi uidiſſet, admonebat, ut ad meliorē frugem ſe reciperet: bonos hortabatur, ut ſtuderent fieri meliores.

Vult ſua errata reprehendi.

Pſal. 140.

Cum autem in gente illa Scotorum contra uniuerſalis Eccleſiæ ſanctam conſuetudinem multa illicita fieri uideret, multa adhibuit conſilia, ut ad ueritatis uiam errantes, Chriſto donante, reduceret. In quo conflictu rex ipſe adiutor ei præcipuus aderat, quicquid in hac cauſa illa inſiſter, & dicere & facere paratiſſimus: qui quòd perfecte Anglorū idioma æquæ ut proprium calleret, uigilantiſſimus hac in re utriuſque partis interpres fuit. Itaque regina præfatione præmiſſa, qui cum catholica Eccleſia in una fide uni Deo ſeruirent, eos ab eadem Eccleſia nouis quibuſdā & peregrinis inſtitutionibus diſcrepare non debere: Primo propoſuit, eos Quadrageſimale ieiunium non legitime obſeruare, quia hoc non cum ſancta Eccleſia a feria quarta in capite ieiunij, ſed ſequenti ſeptimana feria ſecunda ſolerent inchoare. Cum autem illi ecōtrario dicerent, ieiunium ſuum ſe ex Euangelij authoritate, quæ Chriſti narret ieiuniū, obſeruare per ſex hebdomadas: illa rñdit, Longe in hoc ab Euāgelio diſcrepatis. Legitur.n. ibi Dñs quadraginta diebus ieiunaſſe, quod manifeſtū eſt uos non facere. Nā

Scotorū errores quoſdā corrigit.

Ma. 4

eum per ſex bebdomadas ſex Dominici dies à ieiunoio abſtrahuntur, triginta tantum & ſex dies ad ieiunandum ielinqui perſpicuum eſt, Non ergo Euangelica aurboritate quadraginta, ſed triginra duntaxat & ſex dierũ cõſtat uns obſeruare ieiuniũ. Reſtat itaq; ut quatuor diebus ante Quadradageſimæ initiũ ieiunare nobiſcum incipiatis, ſi Dominico exemplo quadraginta dierum numero abſtinentiam obſeruare uelitis. Alioquin cõtra ipſius Domini aurboritatẽ & totius ſanctæ eccleſiæ tradirionẽ uns ſoli repugnabitis. Hac illi ratione ueritatis conuicti, deinceps ſecundũ morẽ uniuerſalis Eccleſiæ ſua ieiunia inchoauerunt.

1. Cor. 11.

Deinde etiã illud regina propoſuit, iuſſit ut oſtenderent, qua ratione die ſancto Paſchæ ſecundum morem ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti ſumere negligerent. Reſpoderunt illi: Apoſtolus de his loquens ait, Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. Vnde nos peccatores agnoſcimus, ne iudicium nobis manducemus & bibamus, ad illud myſterium accedere formidamus. Quibus regina: Quid igitur? inquit, Qui peccatores ſunt, ſacroſanctum myſteriũ non percipient? Nemo ergo illud percipere debebit, quia nemo ſine ſorde peccati, nec infans, cuius eſt unius diei uita ſuper terram. Si autem nemo illud ſumere debet, cur in Euangelio clamat Dominus: Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis? Sed plane ſententiam, quam de Apoſtolo profertis, ſecundum Patrum expoſitionem aliter neceſſe eſt ut intelligatis. Non enim omnes peccatores ſalutis ſacramenta indigne ſumere affirmat. Nam cum dixiſſet, Iudicium ſibi manducat & bibit: adiungit, Non diiudicans corpus Domini: hoc eſt Non ſeparans illud in fide ab eſcis corporalibus iudicium ſibi manducat & bibit. Sed & ille, qui abſque confeſſione & pœnitentia cum ſuorum inquinamentis ſcelerum ad ſacra myſteria accedere præſumpſerit: ille, inquam, iudicium ſibi manducat & bibit. At nos, qui multis ante diebus, facta peccatorum confeſſione, pęnitentia caſtigamur ieiunijs attenuamur, eleemoſynis & lachrymis à peccatorum ſordibus abluimur, in die reſurrectionis Dominicæ ad eius menſam in catholica fide accedẽtes carnem & ſanguinem agni immaculati Ieſu Chriſti non ad iudicium, ſed ad peccatorum ſumimus remiſſionem, & ad ſalutarem percipiendæ beatitudinis æternæ præparationem. His ab ea perceptis, reſpondere nil potuerunt, atque agnita deinceps Eccleſiæ inſtituta, in myſterij ſalutaris perceptione obſeruarunt.

Ioã. 6.

Eucharistiam quis indigne percipiat.

Fuere præterea in quibuſdam Scotiæ locis, qui contra totius Eccleſiæ morem Miſſas celebrare ſolerent. Quod regina, zelo Dei accenſa, ita deſtruere & profligare ſtuduit, ut poſtea in toto Scotorum regno, qui tale aliquid attentaret nemo repertus ſit.

Li. 11. Epi. 3.

Solebant etiam, neglecta Domini diei reuerentia, quemadmodum alijs diebus, ita illo quoque laboribus inſiſtere Quod minime licere, ratione pariter & authoritate oſtendit. Dominicum, inquit, diem pariter & authoritate oſtendit. Dominicum, inquit, diẽ propter Dominicam, quæ in illo facta eſt, reſurrectionem uenerationi habemus, ut in eo ſeruilia opera iã non faciamus in quo nos à ſeruitute diaboli redemptos nouimus. Hoc & beatus Papa Gregorius affirmat, dicens: Dominico die à labore terreno ceſſandũ eſt, atque omnimodo orationibus inſiſtendum: ut ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur, per diem reſurrectionis Dominicę precibus expietur. Idem quoque pater Gregorius quendam propter opus terrenum, quod die Dominica fecerat, diſtricta increpatione ſeriens, eos quorum hoc conſilijs egerat, duobus menſibus excommunicatos eſſe decreuit. His rationibus reginæ contraire non ualentes, ita diem Dominicum deinceps obſeruabant, ut nihil quicquam in operari auderent.

Lib. 7. Epi. 1. indictionis. 2.

Illicita etiam nouercarum coniugia, ſimiliter & uxorem fratris defuncti fratrem ſuperſtitem ducere, quæ ibi antea fiebant, nimis oſtendit execranda, & a fidelibus, uel ut ipſam mortem, deuitanda. Multa quoque alia contra morem Eccleſiæ inoleuerant, quæ in eodem Concilio damnandus, de regni finibus extirpauit.

In templo ut ſe geſſerit

Quando autem de ſalute animæ confeſſario ſuo, & de ſempiternæ uitæ dulcedine loquebatur, uerba eius plena erant omnis gratiæ: tantumque inter loquendum compungebatur, ut tota in lachrymas reſoluenda putaretur. In eccleſia nemo illa ſilendo quietior, nemo orando attentior. Nihil unquam ſeculare & mundanum illic loqui, nihil terrenum agere, ſed tantum orare & lachrymas fundere ſolebat. Per nimiam autem inediam & abſtinentiam in grauiſſimum morbum incidit. Nihil illius pectore clementius; nihil erga egenos & inopes benignius fuit. Neque enim ſua duntaxat ſed ſeipſam quoque ſi licuiſſet, pauperibus libenter impendiſſet: atque interim omnibus pauperibus ſuis erat ipſa pauperior. Illi enim non habentes, habere cupiebant: illa uerò ea, quæ habebat, diſpergebat. Quando prodibat in publicum, miſerorum orphanorum, uiduarum greges quaſi ad matrem pijſſimam confluebant: nec ullus ex eis ſine cõſolatione ab illa recedebat. Interdum quicquid erat gregis propriũ, egenis erogãdum abſtulit: quã pietatis rapinam rex omnino gratam & raram ſemper habuit, ſeque neſcire ſimulauit. Neque modo pauperibus indigenis, uerumetiam omnium pœnè nationum ſuam liberalitatem & munificentiam impendit, innumerabileſque captiuos dato precio libertati reſtituit, quos de gente Anglorum poſt lis Scotorum uis in ſeruitutem abduxerat. Oculros etiam exploratores per prouincias miſit, ut qui duriori premerentur ſeruitute, & inhumaniter haberentur, ac tractarentur, eos liberalitate redimi poſſent.

Libera litas in pauperes.

Eremitas & ſeparatis cellis ubique incluſos, Chriſto ſeruientes, uenerari, diligere, ſuo aduentu & alloquio crebrius uiſitare cõſueuit, illorumque ſe precibus cõmendans, quicquid petijſſent, deuota compleuit. Cũ principio noctis paululum quieuiſſet, eccleſiam ingreſſa, nocturnas preces, quas matutinas uocant, primo de ſacroſancta Trinitate, deinde de ſancta Cruce tertio de beatiſſima Maria ſola abſoluebat. Illis finitis, officium defunctorum incipiebat, ac deinde Pſalterium integrum perlegebat. Quando Clerus hora congrua preces Canonicas celebrabat, illa Pſalterium uel iam cœptum finiebat, uel primo abſoluto, alterũ inchoabat. Finitis autem precibus horarijs, in cubiculum rediens, ſex pauperum pedes lauit, eiſque pecuniam dari iuſſit. Deinde parumper quieti ac ſopori indulſit. Mane facto ſurgens pijſſima regina, nouem infantulos orphanos, omni auxilio deſtitutos prima diei hora ad ſe introductos, cibis mollioribus flexis genibus reficiebat, & cibos in ora eorum immittebat. Præter hæc trecentos pauperes in aulam conſuetudo erat introduci, & clauſis oſtijs rex ab una parte, reginaque ab altera, Chriſto in pauperibus ſeruiebant, ciboſque ſpecialiter preparatos offerebant. Quo facto, regina ad eccleſiam ſe conferens, prolixis precibus & lachrymis atque gemitibus ſeipſam Deo ſacrificiũ immolabat, & ante ſummã Miſſam quinque uel ſex priuatim Miſſas audiebat. Ante refectionem uiginti quatuor pauperes humiliter eis miniſtrando reficie-

Humanitas erga eremitas & incluſos.

Preces eius.

Nota eximiã regis et reginæ pietatẽ

reficiebat. Sumebat deinde cibum, non ut delectationi acquieſceret, ſed tantum ut uitam ſeruaret. Erat uerò eius refectio tenuis & ſobria, & quæ eſuriem excitaret potius quàm extingueret: uidebaturque non tam ſumere, quam guſtare cibum. Quadraginta ante Paſcha & natalem Chriſti diem, incredibili abſtinentia ſe afflixit, ſed propter nimium ieiunij rigorem uſque ad finem uitæ ſuæ acerrimos paſſa eſt ſtomachi dolores: nec tamen ægra corporis ualetudo uirtutem operis debilitare potuit. In ſacra lectione erat ſtudioſa, in orationibus perſeuerans, in eleemoſynis indeficiens, denique in omnibus prorſus, quæ Dei erant, uigilanter ſeſe exercitans.

Codex quidam Euangelicus, gemmis & auro ornatus, in quo ſtudere & legere ſolebat, cuſtodis negligētia in aquam cecidit, & per diem ac noctem ſine aliqua iniuria uel læſione inuiolatus permanſit.

Habebat confeſſarium Turgotum, ſecundum Priorem Dunelmiæ. Illi ergo ad ſe accercito, uitam ſuam replicare cœpit, & ad ſingula uerba lachrymarum flumina profundere: tantaque erat ſub eius ſermonibus compunctio, tātus lachrymarum imber, ut nihil proculdubio eſſe uideretur, quod tunc à Chriſto impetrare non poſſet. Cumque de neceſſarijs ſermonē pertexuiſſet, ita ait ad eum: Vale: ego poſt hæc diu in hac uita non ſubſiſtam: tu uero paruo poſt me tempore uiues. Duo ſunt autem, quæ à te poſtulo: Vnum, ut quoad uixeris, animæ meæ in Miſſis & orationibus tuis meminiſſe uelis. alterum, ut liberorum meorum curam habeas, amorem eis impendas, Deum præcipue timere eos doceas, & cum ad culmen terrenæ dignitatis quemlibet eorum euehi conſpexeris, illius uel maxime patrem ſimul & magiſtrum te exhibeas, admonendo, &, ubi res poſtulauerit, etiam obiurgando, ne propter mundi proſperitatem, æternæ uitæ felicitatem ſua negligentia amittat.

Vult ſui in Miſſis poſt obitū haberi memoriā.

Dimidio poſt hæc anno, ingraueſcente morbi moleſtia, rarò è lecto ſurgere potuit: quarto autem ante obitum ſuum die, cùm rex Malcolmus in expeditione eſſet, triſtior ſolito effecta, aſſidentibus ait: Forte hodie tantum mali regno Scotorum accidit, quantum uix multis retro temporibus. Poſt dies aliquot nunciorum relatione eodem die, quo regina dixerat, regem cum filio Edouardo fuiſſe occiſum cognouerunt: quem illa, ceu futurorum præſcia, multum prohibuerat, ne quoquam tunc cum exercitu progrederetur. Quarto inde poſt mortem regis die, morbo nonnihil de ſua acerbitate remittente, miſſas auditura, oratorium intrauit, & exitum ſuum Dominici corporis & ſanguinis uiatico præmuniuit. Mox autem prioribus grauata doloribus, lecto proſtrata, ad extremum, creſcente moleſtia, uehementius urgetur. Tum illa Crucem Scotiæ nigram, quam ſemper in magna ueneratione habuit, amplecti, exoſculari, oculos faciemque crebro illa ſignare curauit. Rediens interea de exercitu filius eius Edgarus, cubiculum reginæ intrat: quem illa de patre & fratre interrogat: ſed ille quod uerum erat, dicere noluit, ne audita morte illorum, continuo & illa expiraret. Reſpondit autem, eos bene ualere. At illa grauiter ſuſpirans: Scio, inquit, fili, ſcio. adiurauitque eum, ne rei ueritatem celaret. Tum ille coactus, ſicut erant, geſta expoſuit. Quibus auditis, non peccauit labijs ſuis, neque ſtultum quid contra Deum locuta eſt: ſed manus ad cœlum eleuās in laudem & gratiarum actionem prorupit, dicens: Laudes & grates tibi ago omnipotēs Deus, quòd me tantas in exitu meo anguſtias perpeti, eaſque tolerantem, a quibuſdam peccatorum maculis, uti ſpero mūdare uoluiſti.

Malcolmi regis cædes.

Sentiens poſtea mortem adeſſe, hanc orationem dicere cœpit: Dn̄e Ieſu Chriſte, qui uolūtate patris, cooperante ſpiritu ſancto, per mortem tuam mundū uiuificaſti, libera me. atque ſub his poſtremis uerbis, liberata à uinculis corporis, anima ad ueræ libertatis, quem ſemper dilexerat, authorem Chriſtum migrauit, felicitatis eorum particeps affecta, quorum uirtutis eſt exempla ſecuta. Faciem autem eius quæ tota in morte palluerat, ita poſt obitum rubor candore permixtus perfudit, ut non mortua, ſed uiuens aut dormiens uideri poſſet. Obijt quarto Idus Iunij, & in eccleſia ſacroſanctæ Trinitatis, quam ipſa conſtruxerat, contra altare humata eſt.

Feliciter migrat ad Dominum.

Cum autem Dauid filius eius in aula regis Angliæ Henrici primi moraretur, nocte quadā à ſorore ſua Mathilde regina, quæ matris ueſtigijs puro corde inſiſtebat, uocatus, ad cubiculum eius acceſſit. Et ecce domus plena leproſis, & regina in medio ſtans, depoſito pallio, linteo præcinxit ſe, & miſſa in peluim aqua, pedes eorū lauare, lotos extergere, & extersos utriſque manibus conſtringere & deuotiſſime oſculari cœpit. Cui ille: Quid, inquit, agis domina mea? Certe ſi rex iſthuc ſciret, nunquā os tuum leproſorum pedum tabe pollutū, labijs ſuis contingeret. At illa ſubridens, ait: Pedes regis æterni quis neſciat labijs regis morituri eſſe præferendos? Ego certe idcirco uocauit te, frater clariſſime, ut meo exemplo ſimilia facere diſcas. Sumpta itaque peluī, fac quod me facere intueris. Ille uerò culpa ſua ſubridens, ad ſocios ſuos ſe recepit.

Præclarū in regina eximiæ humilitatis exēplū.

ALEXANDRI MONACHI Laudatio in Apoſtolum Barnabam, quam habuit rogatus à Magno ſacerdote, uenerandi templi præfecto, quod beato Barnabæ conſecratum fuerat.

11. Iunij.

MAximum orationis argumentū nobis, magna ſermonis paupertate laborātibus, patrio certe ſtudio & affectu commotus propoſuiſti, pater optime, & eorū, qui uirtutis exercitatione præſtātes ſunt, probatiſſime. Nobis.n. laudandū propoſuiſti diuinū & beatiſſimū uirū, inſignē Apoſtolū, conſolationis filiū, orbis terrarū facē, Barnabā, inquā, multarū laudū præconijs celebratū. Ego uero inſcitiam meā cū argumenti magnitudine cōferens, tractationē hanc exhorreſcens, iuſſis tuis parere diutius recuſaui. Quæ enim oratio tam perfecti Apoſtoli rebus narrandis par eſſe poterit, cū huiuſmodi negociū tale ſit, ut non ſolum meas uires omnino ſuperet, ſed omnibus ēt alijs difficultatē afferre poſſit? Omnes igitur inferiores eſſe arbitror, quàm ut Barnabæ res geſtas narrare ualeāt. Quod ſi quis de illo aliqd dicere aggreſſus fuerit, ſit quamuis ſapiēs, peritus & orationis facultate præſtantiſſimus, lōgo tñ interuallo à tergo relinquetur, lōge inferior exiſtēs, quam Apoſtoli dignitas poſtulat, & in eius laudū pelago omnino demergetur. Alius quidem ex iuſtorū hominum numero aliud quoddam à Spiritu ſancto donum aſſecutus eſt: Apoſtoli autem ipſi oēs diuinarū gratiarū theſauros acceperūt, & uirtutes oēs ſe habere oſtenderūt. Qui potero igit̄ miſer ego infinitis perturbationibus oppreſſus, Apoſtolicæ uirtutis pontum tranare? Nanq; tenui & tarda ſum lingua, (ut qđ eſt ī lr̄is diuinis ſcriptū de me dicā) ne-

Apoſtolorum præſtātia.

que ita eloquens ſum, ut diuinas admirabilis Apoſtoli Barnabæ uirtutes commode narrare poſſim. Ita enim perfecte uirtutem omnem uir hic exercuit, ut nemo alius in una aliqua uirtute profecit. Quamobrem prouinciam hanc mihi iniunctam ſuſcipere hactenus recuſaui, cum meam imbecillitatem tanti uiri glorioſis factis enarrandis imparem eſſe cognouerim.

Exo. 3.

At cum memoria repeterem, quod in literis diuinis ſcriptum legi, hominem, qui obedientiam nõ ſeruat, interitum ſubire: qui uero eſt obediens, eum ab interitu liberum eſſe: uix ad id, quod præcepiſti, multum certe metuens, aggreſſus ſum, ſatius eſſe ducens in eoipſo accuſari, quòd oratio mea manca ſit, quam in contumaciæ crimen incurrere. Illud igitur unum à uobis peto, ut mecum una ſanctiſſimum Barnabam orationis adiutorem mihi eſſe precemini. Ipſi autem uiro, quem laudabimus, non dubito id gratum fore, quod à nobis, qui nihil ſumus, dicetur: nam & eius Domino aliquando placuiſſe legimus duo illa minuta, olim à uidua & paupere muliercula oblata. Non enim Deo ipſi tam grata & accepta eſt earum rerum, quæ offeruntur, magnitudo, quàm mẽs ipſa & æquus animus, quem is oſtendit, à quo aliquid offertur, ſiue paruum, ſiue magnum illud ſit. Cum uero Barnabam laudamus, tunc & omnium Apoſtolorum ſacrum collegium collaudamus: quorum eum uocatio una fuit, eorum eadem eſt gloria: & quorum ordo unus, eorum eadem & eſt & dignitas: quorum paria certamina, eorundem coronæ diuerſæ non ſunt: quorum denique inſtitutionis ratio communis, eorũ præmia æque honorata ſunt. Iam uero Barnabã ipſum oratione noſtra in mediũ producamus, & quammaxime poſſumus, laudum præconia illi concinemus: ſum enim eius uiri amator ardentiſſimus, Scio autem, & mihi perſuadeo, huius Apoſtoli uel nomen ipſum auribus ueſtris iucundiſſimum accidere. Itaque illum honoremus, quatenus pro uiribus de illo dicentes, æqui animi ſignificationẽ demus: quod enim eius uiri dignitas poſtulat, id tale eſt, ut omnem orationem ab eo ſuperari fateamur.

Lu. 21

Laudetur igitur à nobis infimis magnus ille Apoſtolus Barnabas. Celebretur conſolationis filius ab hominibus, qui Chriſto crediderũt. Extollatur a quouis homine ille, qui à Patre ipſo honoratus, a Filio uocatus, & à Spiritu ſancto perfectus eſt. Barnabas, inquam, magnus Eccleſiæ orator, illa Euangelicæ prædicationis tuba, magna Chriſti uox, Spiritus ſancti cithara, diuinæ gratiæ plectrum. Barnabas in expediendis pro Chriſto bellis miles robuſtiſſimus: qui corpore incorporeum hoſtem, ſimul uerſans cũ Apoſtolorum exercitu, ualidiſſime profligauit: qui bonarum diſciplinarum religioſus præceptor extitit, & Chriſtiani ouilis dux certus, & rationalis quidã ſummi Dei paradiſus omnium uirtutum germina florentia in ſe continens: qui egregium quoddam fidei germen, fuit charitatis roſa, ſuauiſſimum odorem emittens, ſpei flos incorruptus diuinæ gratiæ fructus iucundiſſimus, illius uitis, quæ uitam omnibus præbet, palmes feraciſſimus, immortalitatis racemus, mel diſtillans, patientiæ propugnaculum firmum atque immobile, continentiæ ſectator ita ualidus, ut Crucem geſtauerit, & aduerſus Chriſti interfectores intrepidus militiæ dux fuerit, Chriſti Crucifixi germẽ ad cęlum uſque proſenſum. Barnabas conſolationis filius, pietatis magiſter, fidei columna ac faſtigium, turris firma & immobilis, fundamentum ſtabile, & * crepida indiſſolubilis, ſaxum immotum, fluctuantium portus ualde tranquillus, fidelis & prudens diſpenſator, architectus nobiliſſimus: qui cæleſtem in terris ſeruitam tenuit, & parẽ Angelis uitam duxit: qui fuit Eccleſiarum patronus, adiutor pauperũ, inopes abunde nutriens, uiduarum conſolator, & orphanorum diligentiſſimus procurator ac pater. Barnabas Chriſti myſteriorum theſaurus, orthodoxorum ſanctæ Dei Eccleſiæ dogmatum miniſter, ægrotantium medicus liberalis, ſanos & ualentes homines firma certaque animi iucunditate afficiens, Chriſtiani gregis cuſtos uigilantiſſimus, in terris manens, & in cœlis uita atque inſtitutione uerſans: qui in mundo pietatis dogmata clara & alta uoce prædicauit, & in cœlis ſempiternam coronam recepit: qui fuit gentium dux ad Deum eas perducens, & Eccleſiarum Dei beatiſſimus præco, campus quidã beneuolẽtibus Chriſti floribus refertiſſimus, uirtutum cæleſtem odorem ſpirantium quoddam roſetum, Chriſti gratiarum ager fertiliſſimus: qui uitam ualde ſynceram at puram in terris tranſegit, tam recte in terra uiuens, quàm Angeli ipſi in cęlis uiuunt. Idem uirtutum exercitatione inſignis, contemplationibus & miraculis præſtãs, uirginitatis margarita quedam precioſa, & caſtitatis beryllus lectiſſimus, temperantiæ gemma puriſſima, Chriſtum in ſe loquentem habens, electum Dei uas, qui mundum dereliquit, & omnia, quæ in illo ſunt, quiſquilias quaſdam duxit, ut Chriſtum tantum lucrifaceret ſeculorum Regem. Ille ſuam Crucem ſine dubitatione aliqua portauit, & ut uerus Diſcipulus prompto animo Chriſtum ſecutus eſt: qui dæmones profugauit, & diabolo uulnera inflixit: qui quatuor orbis terrarum fines firmo & conſtanti greſſu peragrauit, & ut ſacer ac bonus, ſuique Domini miniſter amantiſſimus, omnes gentes Euangelii prædicatione ad Chriſti fidem conuertit. Ille ſe domiciliũ paratum præbuit, in quo eiuſdem eſſentiæ particeps Trinitas habitaret. quique ſummi Dei templum fieret: Barnaba, inquam, Cypriorum inſigne ornamentum, & orbis terrarum propugnator inexpugnabilis qui Chriſtum ipſum mirum in modum dilexit, & pro ipſo quotidie animam ſuam expoſuit: qui nunc una cum illo in cœlis regnat, & omnibus ſeculis regnabit.

Preclara encomia. S. Barnaba.

** crepido.*

Barnabas uirgo.

Defeſſa eſt oratio noſtra dum admirabilem, diuinum & optatiſſimum Apoſtolum Barnabam laudibus extollere cupit atque, contendit, quodque mirũ eſt nondum ad exordium peruenit. Huius enim admirabilis uiri laudes maiores ſunt, quàm ut noſtra oratio illas attingere poſſit. Earum igitur tractationem, ut orationibus noſtris maiorem, omittentes, pauca quædam de eius uita & martyrio ab authore Stromatum Clemente, aliorumque ueterum hominum ſcriptis, repetita uobis, uenerandi auditores, exponam, & ita narrationi huic imponemus, diuinis literis concedentes, ut huius uiri ſemper decantati & celeberrimi caput magnifico illo præconio coronent: Erat Barnabas uir bonus, & plenus Spiritus ſancto & fide, Quid huic præconio par, aut unquam fuit ſimile?

Acto. 11.

Ortum duxit beatiſſimus hic uir de laudatiſſima illa tribu Leui, ex qua Moſes & Aaron magni illi Dei prophetæ & populi optimates ortum duxere, cuius cognationibus etiam Samuel propheta particeps fuit. Eius autem proaui bellorum cauſa cum ad Cypriorum regionẽ migrauiſſent, æquo animo illic habitant. Erant autem uiri admodum religioſi, Dei legem reuerentes, & ualde diuites: quamobrẽ & Hieroſolymis facultates multas poſſidebant, & agrum prope urbem illam pulcherrimum, non ſolum omnium generum fructuoſis arboribus elegantem, ſed ædificiorum magnitudine ualde illuſtrem. Ex quo enim tempore Eſaias propheta ita reliquit ſcriptum: Beatus, qui habet ſemen in Sion, & domum in Hieru-

Barnabas Leuitica ſtirpe ortus.

Hieruſalem: hanc eius prophetiam Hebræorum filij corporeo ſenſu interpretabantur, & ditisſimus quiſque dabat operam, ut aliquid in urbe Hieroſolyma posſideret. Cum uero in Cypriorum regione natus eſſet hic, de quo ſcribimus, & parentes elegantem puerum uidiſſent, ſtatim Ioſeph eum nominauerunt puerum ſuum Patriarchæ illius appellatione, honorantes. Factum uerò eſt, ut cum nominis appellatione, morum etiam nobilitas conueniret. ſi quis enim uocē hanc, Ioſeph, interpretetur, inueniet idē ualere, quod Dei additamentum. additus.n. fuit a Deo iuſtus hic uir Apoſtolorum cœtui, & ſacro Sanctorum conſortio. Ad hæc eandem uocem, Dei gloriam interpretari poſſumus. Neque quiſquam putet uerbum hoc exuperantiæ cauſa dictum, ſed à diuinis literis ſumptum ſciat. Ait enim Paulus: Vir non debet caput tegere, cùm ſit imago & gloria Dei. Quòd ſi uirū quemcunque, imaginem Dei & gloriā lectisſimus ille Apoſtolus appellauit, quid dicemus de hoc uiro, in rebus diuinis perfectisſimo? *1. Cor. 11.*

Barnabas Pauli condiſcipulus. Cum uerò Barnabas ipſe adoleuiſſet, illum in urbem Hieroſolymam parentes perduxerunt, & Gamalieli legem ac Prophetas diligenter edocendum tradiderunt, qui & Paulum, tunc Saulum appellatum, condiſcipulum habebat. Quotidie uerò Barnabas magis proficiebat, tum doctrina, tum omni uirtute, non dum tamen ad Leuitarum ordinem aggregatus fuerat, eo quòd non erat ætate illa, quam ea res poſtulabat: adhuc enim eum ephebis numerabatur. Non tamen a templo diſcedebat, cum in ieiunijs ac precibus die ac nocte uerſaretur. Ita uerò leges & reliqua diuina ſcripta memoriter pronunciabat, ut literarum monimentis non indigeret, quietemque ipſam charam habebat, ut temperantiæ matrem illam eſſe duceret. Pernicioſas uerò hominum conſuetudines execrabatur, ac uehementer fugiebat, purum & à uitijs intactum ſeipſum ita cōſeruans, ut uirtutis eſſet ſpecimō quoddam. Quamobrem apud omnes exiſtimatione & gloria florebat. *Ioa. 5.*

Accidit autem, ut tēpore illo Dominus Ieſus Chriſtus Hieroſolymam ueniret, & paralyticum in probatica piſcina ſanaret, aliaque ſigna multa & prodigia in templo ederet. Illa omnia cùm Barnabas uidiſſet, obſtupuit, & ſtatim ad Chriſti pedes ſe abiecit, eumque precatus eſt, ut illi benediceret. Chriſtus autem, qui cor hominum & animos inſpicit, Barnabæ fidem gratam habens, beneuole ipſum accepit, & diuini ſui congreſſus eundē participem fecit: qua re ad Chriſti charitatē magis accendebatur. *Fit Chriſti diſcipulus.* Quamprimum uerò adijt domū Mariæ matris Iohannis, qui Marcus poſtea dictus eſt: quæ Maria eius matertera eſſe dicebatur, quamobrem & Marcū Barnabæ conſobrinum appellabant. Illā cū adijſſet: Age, inquit, mulier, ueni & uide, quæ patres noſtri uidere concupiuerunt: ecce enim Ieſus quidam propheta è Nazareth Galilææ in templo eſt, magnifica quædam edens miracula, qui multis uidetur Meſſias eſſe, qui uenturus erat. *Col. 4.*

Cum hæc audiſſet admirabilis illa mulier, relictis omnibus his, quæ habebat in manibus, tēplum Dei adijt: ubi cum Ieſum templi Dominum uidiſſet, ad eius pedes ſe abiecit, eumque ſic precata eſt: Si gratiam inueni, ò Domine, in conſpectu tuo, ueni ad domum ancillæ tuæ, ut ingreſsione tua famulis tuis benedicas. *Hoſpitium Chriſti in Ieruſalem.* Eius petitioni Chriſtus Dominus aſſenſus eſt: quem mulier illa ualde læta in cœnaculum ſuum accepit. Ex illo igitur die, quoties Dñs Hieroſolymā ueniſſet, illic unà cum diſcipulis ſuis diuerſabatur, quibus cum & Paſcha illic fecit, ubi & myſteriorum ſacramenta eoſdem diſcipulos ſuos edocuit. *Marc. 14.* Sermo enim quidam à Patribus traditus, ad nos peruenit, eū qui lagenā aquæ portabat, quē Dominus ipſe diſcipulis ſuis præcepit, ut ſequerentur, Marcum fuiſſe beatæ illius Mariæ filium. Quod autē illum Dñs non nominarit, ſed dixerit, Ite ad quendam: prouidentia quadā factū eſt, ſicut Patres ſancti locum hunc interpretantes dixerunt, ut re obſcure dicta hoc nos doceret, Dñm Ieſum apud eum diuerſari, quicunque ſe paratum præbet. *Io. 20.* In illo igitur ipſe cœnaculo Dñs Paſcha fecit, in illo apparuit Thomæ Apoſtolo, cùm à mortuis ſurrexiſſet, illuc, poſtquam Ieſus in cœlum aſſumptus eſt, diſcipuli cum reliquis fratribus centū uiginti, in quibus erant Barnabas & Marcus, ex monte Oliuarum conuenerunt: illuc Spiritus ſanctus in linguis igneis ad diſcipulos deſcendit in die Pentecoſtes, illic collocata nūc eſt magna & ſanctiſſima Sion, omnium Eccleſiarum maxima. *Ac. 1.* *Act. 2.*

Tunc uero Barnabas ſecutus eſt Dominum reuertentem à Hieroſolymis in Galilæam. Cum autem multi undique ad Dñm conuenirent, & eius fidem ſequerentur, dixit diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. *Ma. 9.* *Lu. 10* Itaque deſignauit ſeptuaginta illos diſcipulos, quorū primus dux & ſūmus erat magnus Barnabas. Sed nemo audiens Apoſtolos, hanc appellationem illi uiro impoſuiſſe, temere, & ſine diuino conſilio, id factum fuiſſe opinetur: nam Petrus ipſe illi nomen hoc impoſuit, ille, inquam, Petrus, qui per ſancti Spiritus reuelationem filij Dei theologiam edidicit. Et quemadmodum Iacobus & Iohannes propter uirtutem, filij tonitrui uocati ſunt ita & Barnabas uirtutis ſuæ cauſa filius cōſolationis appellatus eſt, quippe qui propter ſanctitatis præſtātiam omnibus conſolationi fuit. *Marc. 3.* *Act. 4.*

Idem cum audiſſet Dominum docentem, Vendite quæ posſidetis, & date eleemoſynam, & facite uobis ſacculos, qui non ueteraſcunt, theſaurum nunquam deficientem in cœlis: nihil moratus, ſtatim rem omnem precioſam à parentibus mortuis ſibi relictā uendidit, & egentibus diſtribuit: ſibi uerò ſolum agrum unum reſeruauit, unde ali poſſet. *Lu. 12* *Act. 4.* Poſtea uerò quàm Dominus Crucem perpeſſus eſt, & a mortuis reſurrexit, ac Spiritum ſanctum ad diſcipulos ſuos miſit, tūc diuinus Barnabas Chriſti charitate magis inflammatus, illum etiam agrum uendidit, cumque multum pecuniæ ex eius precio accepiſſet, omnem pecuniam illam ad Apoſtolorum pedes depoſuit, neque quicquā omnino ſibi reſeruauit, ſuo exemplo omnes diſcipulos ad eandē uirtutē alliciens. Ille & cum Saulo diſputabat, quem ad Chriſti Domini fidem perducere cupiebat. Saulus autem cum legis inſtitutione diligēter atque accurate niteretur, Barnabā ipſum ut decēptū irridebat, & in Chriſtum maledicta iaciens, fabri filium, idiotam & agreſtem hominē appellabat, quē ut & morte uiolenta ſublatum deridebat. Cum uerò miracula, quæ per Apoſtolos efficiebantur, & populi multitudinem in dies maiorē ad fidei prædicationē confluentem uideret, animo cruciabatur: cumq; una cum Libertinis, Cyrenenſibus, atque Alexandrinis magnum illum Eccleſiæ oratorem Stephanum adortus eſſet, neque ſapientię & Spiritui, qui per Stephanum loquebatur, reſiſtere poſſet, inſania & furore multo correptus, inordinatos populi homines contra Stephanum cōcitauit. Quo interfecto, perſecutionem magnam commouit aduerſus Eccleſiam, quæ erat Hieroſolymis. *Act. 6.* *7.* *8.* *9.*

Verum cum ita inordinate Damaſcū proficiſceretur ad uexandos atque affligendos fideles homines, Chriſtus Dominus illum deiecit, & in terram ſupinum proſtrauit: qui cum proſtratus eſſet, eum tandem cognouit, quem perſequebatur, & uiſu corporeo excæcatus, mentis aciem ad cœli celſitatem *Ibidem*

omniuo erexit. Cum uerò Hieroſolymam reuerſus eſſet, dabat operam, ut Chriſti diſcipulis adhæreret: quem tamen omnes illi multam eius ſæuitiam formidantes, fugiebant. At magnus Barnabas illi occurrẽs, ait: Quouſque tandem, Saule, pergis eſſe Saul? Quare ita petulanter beneficiorum authorem Ieſum perſequeris? Deſine horribile illud myſterium oppugnare, quod à Prophetis ipſis olim clara uoce prænunciatum eſt, noſtris autem temporibus pro noſtra ſalute pateſactum fuit. Hæc cum audiſſet Saulus, ad pedes Barnabæ ſe deiecit, multiſque lachrymis & clamoribus: Ignoſce, inquit, mihi dux luminis, & ueritatis magiſter Barnaba: expertus enim ſum, & re ipſa cognoſce uera eſſe, quæ tu dixiſti. Quẽ enim ego maledictus perſequens, fabri filium appellabam, illũ nũc confiteor Dei uiui filium unigenitum, eiuſdem eſſentiæ, gloriæ & ſolij participem, coæternum, & principium coæuum, qui cum ſit ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ inuiſibilis Dei, in nouiſſimis his diebus propter nos & noſtram ſalutem ſeipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, hoceſt, perfectum hominem ex ſancta Virgine & Deiparente Maria ſe fe- *Heb. 1.* cit, non confuſionem non conuerſionem, nec diuiſio- *Phil. 2.* nem, aut ſeparationem paſſus: & figura inuentus ut homo, humiliauit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis: qui & reſurrexit a mortuis tertia die, & apparuit uobis Apoſtolis ſuis, & aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet ad dexteram Patris, & rurſus ueniet cum gloria iudicare uiuos & mortuos, & regni eius non erit finis.

Hæc cum audiuiſſet diuinus Barnabas à blaſphemo & perſecutore illo dicta, obſtupuit, & præ gaudio eius uultus lachrymis, ut matutino rore flos aliquis perfuſus eſt: cumque illum amplexus, & oſculatus fuiſſet: Ecquisnam, inquit, Saule, te docuit talia diuinitus inſpirata uerba pronunciare? Ecquis tibi perſuaſit, ut Ieſum Nazarenum Dei filium confitereris? Vndenam cæleſtium dogmatum tam perfectam ſciẽtiam didiciſti? Tum ille, demiſſo uultu, & lachrymas fundens, ac corde ualde compunctus, reſpondit: Ille ipſe Dominus Ieſus, quem ego peccator maledictis laceſſiui, & perſecutus ſum, hæc omnia me docuit. Nam tanquam abortiuo & mihi apparuit, cuius diuina & iucunda uoce aures ipſas adhuc perſonantes habeo: ſua enim benignitate ſingulari & omniũ maxima proſecutus me fuit, quippe qui mihi proſtrato, & miſerabiliter iacenti, ſeipſum defendens potius quam mihi ſuccenſens: Saule, inquit, Saule, cur me *Act. 9.* perſequeris? Ego uero horrens & metuens, reſpondi Quis es, Domine? Tum illa multa manſuetudine & miſeratione me proſequens: Ego, inquit, ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. Ob id ego ſingularem eius patientiam obſtupeſcens, ipſumque orans, dixi: Quidnam ego faciam, Domine? Tunc ille ſtatim omnia hæc, quæ dixi, & his plura me inſtruxit.

His auditis, magnus Barnabas Saulum manu ap- *Ibidem* præhenſum duxit ad Apoſtolos eiſque dixit: Quare paſtorem fugitis, lupum exiſtimantes? Quare gubernatorem, ut piratã, propulſatis? Cur bellatorem optimum, ut proditorem, execramini? Cur Chriſti ſponſam deducentem, ut thalami direptorem, reijcitis? (Spiritalis enim eſt thalamus, Eccleſia Dei) Hunc pro paſtore, gubernatore & propugnatore Dominus ſibi delegit: Tunc narrauit eis Paulus, quæcunq; ipſi acciderant in uia, quodque uidiſſet Chriſtum Dominum, & loquentem ſecum audiuiſſet, ac quemadmodum in urbe Damaſco Chriſti nomen libera oratione prædicaſſet. Itaque una cum illis in urbe Hieroſolyma Chriſti prædicationem exercebat. Erat autẽ Iudæis ipſis ualde moleſtus atq; inuiſus, quod qui heri & nudiuſtertius Ieſum perſecutus fuerat, ille ipſe mutato conſilio, nunc eundem Ieſum Dei filium eſſe prædicaret. Conſilium itaque inierunt Iudæi de Paulo interficiendo. Quod cum uidiciſſent Apoſtoli, eum miſerunt, ut in ſua patria Euangelium præ- *Ibidem* dicaret.

Cum uerò de his, qui propter Stephani cædem at- que anguſtias diſperſi, Antiochiam uenerant, & Chri- *Act. 10.* ſti Euangelium prædicauerãt, auditum fuiſſet, ab ijs, qui erant Hieroſolymis, Apoſtoli beatum Barnabam magnum & potentem uirum, ad ſanctiſſimum Eccleſiæ, quæ illic erat, & Chriſti gregem paſcendum miſerunt. Qui cum illuc ueniſſet, multo adiumento fuit hominibus Chriſti fidem ſequentibus: eius enim diuina prædicatione ac doctrina factum eſt, ut multa populi acceſſio ad Chriſtum fieret. Cum uerò diuino *Barnabas primus Romæ Christum prædicat.* Spiritu dictus Barnabas, ab urbe Antiochia egreſſus eſſet, urbes omnes, ac regiones peragrauit, Chriſti Euangelium longe lateque diffundens neque prius deſtitit, quam ad urbem Romam omnium maximam uenerit. Ex uniuerſis enim diſcipulis Chriſti primus Euangelium in urbe Roma prædicauit. Cumque multi ad Chriſti fidem ueniſſent, & Barnabam ipſum ſumme honorarent, humana gloria reiecta, clam fugiens, Roma exijt. Etenim beatus ille uir ita omnes homines, qui erant temporibus illis, animi ſubmiſſione ac modeſtia ſuperabat, ut ad huius uirtutis culmen perueniret. Id quod declarat eius hiſtoria. Cum enim diuinæ literæ ubique uirum hunc cum primis nominent ac laudent, ipſe priores alijs concedens, ſecundas partes amplexus eſt, diligenter imitatus Dominum ſuum, qui dixit: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde.

Poſtea cum idem Barnabas ad Aegypti urbem Ale- *Matt. 11.* xandriam ueniſſet, & Dei ſermonem ibi prædicaſſet, illinc exijt, peragrans deinceps urbes omnes, quoad uenit Hieroſolymam. Vnde etiam egreſſus, reuerſus eſt Antiochiam. In qua cum Dei gratia Eccleſiam copioſiorem factam uidiſſet, ualde gauiſus eſt. Inde autem diſcedens, Tarſum uenit, Paulum quærens: quem inuentum, Antiochiam perduxit. Ibi cum totum an- *Act. 11.* num tranſegiſſent, & multum populum ad Chriſti diſciplinam tranſtuliſſent, cumque ibi primum Chriſti diſcipulos Chriſtianos uocaſſent, atque illuc acceptiſſent ab Eccleſia, quæ pauperibus diſtribuerent, aſcenderunt rurſus Hieroſolymam quartodecimo anno poſtquam Dominus Ieſus Crucem pertulit, quemadmodum ſcribit Paulus, cum dicit: Quatuordecim annis poſtea Hieroſolymam aſcendi cum Bar- *Gal. 2.* naba. Cum uero miniſterium compleuiſſent, & fidẽ ac dexteram ab Apoſtolis datam accepiſſent, ut ipſi ad Gentes profecti, ij uerò, qui cum Petro erant, circumciſis prædicarent, deſcenderunt Antiochiam, habentes Marcum miniſtrum. Miſſi autem à Spiritu ſan- *Act. 13.* cto ex urbe Antiochia, uenerunt in Cyprum, & totã inſulam peragrarunt, Salamina Paphum uſque Euangelium prædicantes, & miracula facientes: quo tempore Elymam excæcarunt, & Proconſulem Sergium Paulum fide illuminauerunt.

Poſtea uerò quam multos ad Chriſti diſciplinam *Ibidem* conuerterunt, è Cypro diſcedentes uenerunt Pamphyliam. Cum uerò Marcus ipſe Apoſtolos uidiſſet pro Euangelij prædicatione pericula ſubeuntes, neque honori ſtudentes, ſed breuem & caducam hanc gloriam derelinquentes, ad bellum contra infideles homines ſuſcipiendum properare, ipſe ad pericula ſubeunda claudicare cœpit, quippe qui adoleſcens erat formidoloſus, & infirmior, quam ut mortem contemnere poſſet. Derelictis igitur Apoſtolis, reuerſus eſt Hieroſolymam ad matrem ſuam. Cum

uerò

uero Apoſtoli Barnabas & Paulus opus compleuiſ-
Acto. ſent,ad quod miſſi fuerāt,& infinita pro Chriſto cer
14. tamina ſuſtinuiſſent,uenerunt Antiochiam , unde à
Acto. diuina gratia miſſi ſunt ad Gentes. Neceſſe autē fuit
15. rurſus proficiſci , Hieroſolymam ad Petrum Apoſto-
lum propter falſos illos Apoſtolos, qui docebant di-
ſcipulos,ut ſe circuncidерent,& legem ſeruarent.Cū
autem Marcus illos ab omnibus honoratos uideret ,
quodq́ue poſt multa illa uerbera & pericula robuſtio
res facti eſſent, & integris corporibus præditi : pro-
priam imbecillitatem accuſans , doluitquod factum
à ſe fuerat , & ad Paulum quidem ipſum erubuit ſe
conferre. Barnabam uerò adijt lachrymans:cumque
ad eius pedes ſe abiecisſet, eum rogabat, ut ſuperio-
ris errati ueniā impetraret , & eius precibus firmior
fieret,in poſterū,futurum promittēs, ut omnia mor-
tis genera pro Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine
prompto animo ſufferret . Multis his lachrymis ma-
gnus ille uirtutibus ornatus Barnabas flectitur,eum-
que hortatus,ut a luctu deſiſteret:Fiat, Inquit, quod
Deus uult modo tu paratus ſis præſtare, quod pro-
miſeris .

Cum uero ſcripta accepiſſent, quæ ab Apoſtolis in
urbe Hieroſolyma decreta,fuerant,deſcenderunt An
Acto. tiochiam , & una cum fratribus exultabant . Marcus
15. autem ipſos animo parū fidenti ſecutus eſt . Poſt hæc
uiſum eſt Barnabæ & Paulo peragrare urbes omnes,
& fratres uiſere. Tunc Barnabas Paulum rogabat, ut
Marcum ſecum una uenire pateretur, quippequi pa-
ratus eſſet uſque ad mortem pro Chriſti fide certamē
ſuſtinere. Paulus uero contra rogabat Barnabam , ut
ſecum una Marcum non haberent.Hinc occaſio quæ
dam data eſt, ut Apoſtoli a ſe uiciſſim ſepararentur ,
diuina prouidentia id utiliter permittente. Deus.n.
ipſe Marcum populorum & gentium multarum pa-
ſtorem ac magiſtrum creaturus erat.

Sed nemo imprudenter proprio affectu metiatur,
quod eſt in ſacra de Apoſtolorum actis hiſtoria , quo
Ibidem loco de Paulo & Barnaba narratur illud : Facta eſt diſ-
ſenſio,ita ut diſcederent abinuicem.Nō enim ad hoc
iracūdiæ aut furoris affectu impulſi ſunt Chriſti Apo
ſtoli:(minime hoc nos cogitemus) nam qui carnem
cum affectibus & cupiditationibus crucifixerūt , qui
Eph.4 uoce magna ſic omnes Chriſto credentes admone-
bant:Omnis amaritudo, & ira,& indignatio, & cla-
mor,& blaſphemia tollatur à uobis cum omni mali-
tia: qui fieri poteſt, ut illi ipſi in huiuſmodi affectum
inciderint? Scimus autem, & ex diuinis literis diſſen
Hebr. ſionum diuerſitatem cognouimus, & uocem hanc
10. paroxyſmòs in bonam partē accipi ſolitam , ut cū ait
Apoſtolus Conſideremus noſmetipſos in prouocatio
ne charitatis,& bonorum operum.Talis fuit & Apo-
ſtolis diſſidēdi ratio,hoc eſt, Dei zelus. Paulus enim
accuratam cenſuram requirebat, Apoſtolicæ profeſ-
Hebr. ſioni conuenientem : Barnabas uerò ad humanitatē
10. propenſior erat : quamobrem & Marcum ſecum ha-
bens,in Cyprum nauigauit.

Cumq́ue eam inſulam totam peragraſſet,populos
Acto. multos ad Chriſti fidem conuertit, & Salaminam ue
15. nit,ubi pauliſper moratus eſt, edens miracula & præ
dicans regnum Dei : quo loco turbæ multæ ad Chri-
ſti fidem acceſſerunt . Diſputabat autem cum Iu-
dæis in Synagoga omnibus ſabbatis, diuinarum lite
rarum teſtimonijs Ieſum Chriſtū illum eſſe probans,
quem Deus promiſerat.Omnes autem Barnabam re-
uerebantur propter diuinam quandam honeſtatem;
Forma quæ in illius adſpectu uigebat. Erat enim oris ſpecie
S.Bar- ualde grauis, habitu ac ueſte admodum tenui, cuiuſ-
naba. modi illorum eſt, qui delicias abijcientes , in uirtutis
exercitatione uerſantur. Erat ſuperciliis contractis,&

oculis hilaritatem præ ſe ferentibus, non toruum ali
quid, ſed graue quiddam in ſe habentibus,& reueren
ter admodum deorſum ſpectantibus . Oris honeſtas,
& labia decora, mellis ſuauitatem diſtillantia,in eo-
dem illo inerant. Non enim aliquid unquam pronun
ciabat,quod foret ſuperuacaneum.Eius inceſſus com
poſitus,& ab oſtentatione alienus,totus denique om
ni ea parte Apoſtolus Barnabas erat tanquam recta
quædam Dei columna , omnium uirtutum ſplendo-
re illuſtris .

Hic cum in urbe Salamina Chriſti prædicationem
doceret , uenerunt è Syria Iudæi quidam,qui maledi
cta in eum conijcientes, quæq́ue ab illo dicebantur,
oppugnantes, turbam contra ipſum excitauerunt,
criminātes nihil ueri ab eo dici: ſed quem ipſe Ieſum
Chriſtum fuiſſe diceret, eum fallacem quendam ho
minem,& Deo ipſi contrarium fuiſſe,legem,prophe
tas & ſabbati obſeruantiam reprobantem . Iidem &
Barnabæ interficiendi opportunitatem obſeruabant.
Sanctus uero Chriſti Apoſtolus Barnabas, cum om- *2.Cor.*
nes fratres congregaſſet:Vos inquit,ſcitis,quomodo *3.*
una uobiſcum omni tempore uerſatus fuerim,unum
quenque admonens & hortans, ut in gratia & Domi
ni noſtri Ieſu Chriſti fide conſtanter permaneatis, &
eius præcepta obſeruetis , & ab omni prauo opere
mentem & manus cohibeatis . Nanque oportet om-
nes nos ſiſti ante tribunal Chriſti , ut recipiat unuſ- *Lu.12*
quiſque propria corporis ſui, quæ fecerit, ſiue bona,
ſiue mala: præterit enim figura mundi huius, & Do-
minus uenturus eſt de cœlo iudicare uiuos & mor-
tuos . Nolite igitur negligentes eſſe, ſcientes quòd
qua hora non putatis,Dominus noſter ueniet Aerū-
nas & labores libenter perferatis,corda ueſtra ſpe cō
firmantes, quòd aduentus Domini prope ſit.Recor-
demini, quæ uobis ſæpe dixi, præſentis uitæ res, ſiue
proſperæ,ſiue aduerſæ illæ ſint,breues & caducas eſ-
ſe,omniaque hæc celeriter præterire : futuri uerò il-
lius ſeculi bona , ſemper in eodem ſtatu permanere,
æterna & finem habentia. Neque enim regnum cœ-
lorum aliquando præterire poterit , neque iudicium
illud finem habebit,ſed ſemper erit,his, qui peccan-
do uitam tranſegerunt,immortalē pœnam afferens,
& finem nullum habituram. Date igitur operam, ut
ſine culpa & labe in die illo extremo inueniamini ,
ne in gehennam ſempiternam decidatis.Memoria re
petite , quod ſigna & prodigia per me ſeruum ſuum
Deus ipſe apud uos effecerit, & pro me Deum orate .
Ego enim iamiam immolandus ſum & tempus illud
prope eſt,quo ab hoc corpore diſſoluendus ſum,ſicut
Dominus noſter Ieſus Chriſtus mihi ſignificauit. Bo
num certamen certaui , curſum conſummaui fidem
ſeruaui:nunc repoſita mihi eſt corona iuſtitiæ:nō ſo-
lum autem mihi,ſed & omnibus , qui propter Chri-
ſti confeſſionem certamen ſuſtinuerint.

Hæc cum dixiſſet,una cum omnibus Deum orauit
multusq́ue fletus hominum fuit, eo quod Apoſtolus
ille dixerat,tempus prope eſſe, quo à corpore diſſol-
uendus foret . Barnabas uerò cum panem & calicem
ſumpſiſſet,& diuini miniſterij ordinem totum com-
pleuiſſet, una cum fratribus participes factus eſt Eu-
chariſtiæ myſteriorum.Quo facto,Marcum ſecum ha
bens ſeceſſit, & ipſi ſeorſum dixit : Hodie infidelium
Iudæorum manibus me conſummari oportet:tu ue- *S. Bar*
ro extra ciuitatem Occidentē uerſus egredere,& cor *nabas*
pus meum inuenies: quod cū ſepelieris , exi è Cypro *Miſſā*
& ad Paulum proficiſcere , & eſto cum illo , quoad *cele-*
Dominus res tuas diſpoſuerit : futurum enim eſt , *brat.*
ut nomen meum per totum orbem terrarum diuul-
getur .

Poſt hæc ingreſſus eſt Barnabas in Synagogam &

Iudæos ipſos docebat, illis perſuadere ſtudens, Dominum Ieſum eſſe Chriſtum uiuentis Dei filium. Illi uerò Iudæi qui è Syria illuc uenerant, furore perciti, è Synagoga ſurrexerunt, & manibus in eum coniectis, in obſcuram quandam Synagogæ illius cellã uſque ad multam noctem cuſtodierunt. Cumque illum eduxiſſent, & multis cruciatibus affeciſſent, poſtremo nefarij homines eundem lapidauerunt, & accenſo rogo quodam magno, beatum Barnabæ corpus in eum coniecerũt, ut nullæ ipſius reliquiæ ſupereſſent. Diuina uerò prouidentia factum eſt, ut Apoſtoli corpus integrum permaneret, neque ab igne ipſo læderetur. Marcus igitur, ut Barnabas præceperat, extra urbem egreſſus Occidentem uerſus cũ quibuſdã fratribus, reliquias ſancti Barnabæ clam abſtulit, & in ſpelunca quadam, ſtadijs ferè quinque ab urbe diſtante ſepeliuit. Mox in urbem reuerſi, planctu & lachrymis eum proſecuti ſunt.

A Iudæis in Cypro interficitur.

Illo autem tempore contra Salaminæ urbis Eccleſiam perſecutio magna commota eſt, omneſque alij alio diſperſi ſunt. Itaque ſancti Apoſtoli Barnabæ ſepulchrum deinde ignotum erat. Proinde Marcus cũ e Cypro nauigaſſet, ad Paulũ uenit, qui erat Epheſi, eumq; de Barnabæ martyrio certiorem fecit. Id cum ille audiuiſſet, lachrymauit, Marcum ſecum tenuit. Poſtea uerò cum Petrus Apoſtolus diuina reuelatione iuſſus eſſet Romam proficiſci, ſecum duxit & Marcum, quem quodammodo ſibi filium genuerat. Illic cũ eſſent, in urbe Roma, Euangelium Marcus cõſcripſit: quod Petrus Apoſtolus legit, & diuino Spiritu ſcriptum cognouit, atque approbauit. Itaque Marcum ipſum per manuum impoſitionem ordinauit, & ut maxime idoneum in urbem Aegypti Alexandriam, Libiam & Pentapolim miſit. Quo cum Marcus ueniſſet, Domini Ieſu Chriſti Euangelium illis regionibus prædicauit, ita ut multi ad Chriſti fidem conuerſi fuerint. Cum uero nouem annos Dei fidem Marcus in ea regione docuiſſet martyrio in urbe Alexandria functus eſt.

Marc⁹ Romæ ſcribit Euãgelium.

Multo autem tempore poſtea, cum Chriſtiana fides latius fuſa eſſet, & Imperatores Chriſtiani Romanorum imperio potirentur, miracula quædã magna Deus ipſe in eo loco edebat, ubi reliquiæ ſancti Apoſtoli & generoſi martyres Barnabæ repoſitæ fuerant. Nam cum multi homines impuros ſpiritus habentes, per locum illum tranſirent, ſpiritus ipſi uoce magna clamantes, egrediebantur. Multi etiam paralytici, & claudi, uarijſque morbis & cruciatibus uexati, ad eum locum profecti pernoctabant: qui omnes curabantur: ob idque Salamina ciuitas gaudio magno perfundebatur. Quod uerò diuina quædam potentia in eo loco miracula efficeret, id quidem omnes cognoſcebant: quænam nam tamen eſſe cauſa gratiæ illius tam copioſæ, id nequaquam intelligere poterãt. Regionem autem illam ſanitatis locum indigenæ appellabant.

Miracula ad ſepulcrum S. Barnabæ.

Cum uero beatus Martianus obijſſet, ſanctæ memoriæ Leo Imperio ſucceſſit. Huic erat gener Zeno Iſaurus genere, qui poſt Leonem & ipſe Imperator fuit. Tempore autem illo in religioſo Acœmetenſiũ monaſterio extitit monachus quidam, qui, ut Iudas inter Apoſtolos, diaboli mores imitabatur. Illi nomẽ erat Petrus, qui fullonis artem exercebat, ſanctã uero Synodum in urbe Chalcedone celebratam auerſabatur, & dogmatis Eutychiani erat ꝓpugnator. Eiuſmodi hominem, ut corruptorem & peſtilentem, atque Apoſtolicorum dogmatum hoſtem acerrimum, eius loci homines è monaſterio expulerunt. Qui cũ illinc expulſus fuiſſet, Conſtantinopolim profectus eſt, & aſtrotatorum uitam imitatus, modo illam domum obibat, uentri & gulæ ſeruiens: cumque execrabilis ſuæ hæreſis participes homines quoſdam honore præditos inueniſſet, illis adhærere cœpit, per quos etiam in eius notitiam uenit, qui erat gener Imperatoris, patritius & excubitorum Comes: ſic enim appellabatur, qui excubijs præſidebat. Itaque Petrus ille cum religionis ſpecie quadã ſe induiſſet, erat quidem aſſidue cum Zenone Imperatoris genero, nõ audebat tamen propriam impietatem aperire. Eundem autem Zenonem ad Orientis partes proficiſcentem ſecutus eſt fullo ille uſque ad urbem Antiochiã: ubi cum multos Apollinaris ſectatores inueniſſet, una cũ illis contra Patriarcham temeritatem exercuit, adſus eum ſeditioſiſſimum quenq; hominem concitãs, & Chalcedonenſem ſynodum conuicians, ac Patriarcham ipſum Neſtorianum appellans.

Petrus Fullo improbus monachus

Comes excubitorum.

Cum igitur Antiochena ciuitas multa ſeditione & tumultu perturbaretur, Petrus ille Comitem Zenonem dolo aggreſſus: Niſi, inquit huius ciuitatis Epiſcopus permutetur, fieri non poteſt, ut populus quiete uiuat. Quinetiam multam auri uim ei propoſuit, ſi ab eo impetraret, quod petebat: patefacit enim illi conſilium ſuum, quod antea occultauerat. Tunc infames quoſdam & improbos homines, qui eadem, quæ ipſe, ſentiebant, perſuaſionibus ſuis ſecum duxit, & grauiſſima quædam ſcelera contra Patriarcham falſo conficta, ad Imperatorem detulit. Sed eius malitia nihil profecit, cum Imperator Apoſtolicorum dogmatum eſſet propugnator. Poſtea uero, quàm Leo ipſe terreſtre Imperium dereliquit, & ad immortale illud regnũ tranſlatus eſt, Imperio ſucceſſit Zeno. Antiocheni uerò, quos ſupra diximus, Imperatori ſupplicationem obtulerunt, petentes fullonem illum Petrum ſibi Epiſcopum creari. Id quod factum eſt, Zenone ipſo omnibus, qui erant in aula regia, perſuadente, ut Petri fullonis patrociniũ ſuſciperent. Statim igitur ut Petrus ille ordinatus eſt Epiſcopus, ſanctam Chalcedonenſem ſynodum anathemate fuit deteſtatus. Cumque Apollinaris ſectatoribus placere ſtuderet, qui Theopaſchiani appellabantur, eo quod Deum ipſum paſſum fuiſſe dicebant, nouitatem quandam peſſimam excogitauit, ut hymno illi, qui Triſagion appellatur, hoc etiam in fine adderet: Qui crucifixus eſt propter nos. Hæc cum ſancti Epiſcopi & patres noſtri audiuiſſent, ad prauam illius opinionem refrenandã alacri & prompto animo aggreſſi ſunt: & primũ quidem literis eum ab impietatis uoragine reuocare conati ſunt. Sed cum eundem repugnantem maiore audacia & temeritate contra fidem orthodoxam efferri uidiſſent, omnes, qui ſunt in orbe terrarum, Epiſcopi, ſnĩa pronunciata, ſub anathemate illũ expulerũt.

Petrus Fullo fit patriarcha Antiochenus.

Ea ſede priuatur.

In hac orationis parte libenter eos, qui ex noſtris hominibus non uitio, ſed quadã mentis leuitate, nouitatẽ hãc temere amplexati ſunt, his uerbis cõpellarẽ: Quæ nã cauſa uos fratres, adduxit, ut recte ſentientẽ patrũ noſtrorũ doctrinã relinqueretis, & nouitatẽ ab hæreticis nuper excogitatã ſequeremini? Animaduertẽdũ uobis erat, quemadmodũ ſancti Patres noſtri nõ fictas fabulas ſecuti nobis hunc hymnũ canendũ tradiderunt, ſed diuina quadã reuelatione docti, quæ non uni aut alteri, neq; in aliquo terræ angulo, ſed meridie ipſo in luce clariſſima uniuerſo Conſtantinopolitanæ urbis populo Chriſti amantiſſimo facta eſt, quo tẽpore beatiſſimus pater Eps & magiſter cũ primis probatus Proclus Conſtantinopolitanæ præſidebat. Quicquid autẽ diuina gratia ſuggerẽre diuinitus nobis reuelatũ eſt, illud nulla ex parte mancũ, ſed omnino perfectum eſt, & ad ſalutem idoneum, non indigens humanarum argumentationum inuentis, neque additamento, uel ſubtractione aliqua, ut diuinæ

Sæpe hæretici nouitates excogitãt quibus ſimplices falluntur.

Deut. 12.

næ literæ docent, cum dicunt: Verbum, quod ego præcipio tibi hodie uide ut illud ualde obſerues, neque quicquam addas, neque ab eo aliquid imminuas cum re uera diuinis eloquijs aliquid addere uel detrahere, periculoſum ſit, & perniciem ijs qui hæc faciunt, magnam afferat: non enim ij ſumus, qui Chriſtum corrigere poſsimus, ſed qui Chriſto ſubijci & obedire debeamus. Hæc, & multa alia licet de hac re dicere noſtris hominibus ita ſentiētibus, quos doceri cupimus, extremæ inſcitiæ eſſe, hæretici huius nouitatem admittere. Deſinant igitur cum hæretico homine deinceps ſentire.

Zeno imperat. reſtituit Petrū.

Itaq; cū Petrus ille ab omnibus Epiſcopis ſub anathemate (ut diximus) damnatus eſſet, & Zeno propter inuaſionem Baſiliſci ab Imperio aufugiſſet, ipſe quoque fugiens ad ignota quædam loca ſe contulit. Poſtea uerò quàm Zeno ad Imperium reuerſus eſt, Petrum fullonem requiſiuit, & Antiochenæ Eccleſię Epiſcopum reſtituit, cum nondum anathemate liberatus eſſet beatum uerò Calendionē Patriarcham in Oaxim exulem relegauit, fullone illo Antiochenæ ledis Epiſcopatum ui capiente. Qui ut impius, & nullā ſpem reliquam habens, tyrannidem ipſam impunè, uel ſcelerate potius exercebat, interficiens, proſcribēs & omnes eos fugans, qui nolebant cum eius impieta ſe communicare. Sed hæc quidem miſſa faciam, cum multa ſint, & propriam hiſtoriam requirant. Cōferet autem ſe oratio noſtra ad id, quod magis urget, ut ſancti Apoſtoli Barnabæ gratiam omnibus notam faciamus, & quanta patriam ſuam cura & benignitate proſequatur, declaremus.

Cum nondum contentus eſſet Petrus fullo innumerabilibus illis malis, quibus Orientis partes affecit, in prouincias etiam illas, quæ nihil ad eum pertinebant, manus iniecit. Cum enim Imperatoris, & eorum, qui erant apud Imperatorem gratioſi, lenitatē auro ſibi comparaſſet ipſius etiam Dei legem deinceps contempſit, & Cyprios homines Dei & fidei amatores, ac recta ſentientes, omnibus modis uexare cogitauit quoniam eius inſulæ habitatores pietatem à patribus ſuis traditam ſeruantes, recuſabant cū eius impietate communicare. Itaque Cypri ſedem ſanctiſſimam, & à principio inde uſque ab Apoſtolorum tēpore liberam, ipſe arripere, & ſibi ſubijcere aggreſſus eſt, idque ad Imperatorem retulit falſum deferens ac dicens: Quoniam uerbum Dei ab urbe Antiochia ad Cyprū inſulam manauit, ob id Cypri Eccleſiam ſub Antiochenæ ſedis Patriarcha eſſe oportet, quandoquidem Apoſtolica & Patriarcha ſedes eſt.

Hæc ille rectæ fidei & ſententiæ deſertor contendebat, cum tamen non ignoraret ea, quæ in urbe Epheſo ſancta illa Synodus, Cyrillo præſidente, definierat, à le ulolari atque corrumpi. Sed pietatis præco, & ſanctiſsimus Apoſtolus Barnabas patriæ luæ opportuno tempore ſubueniens, illius Petri ſtultitiam uel malitiam potius redarguit. Cum enim Epiſcopus Salaminæ iuſſus fuiſſet ad regiam urbem ſe conferre & aduerſus Anthiochenos coram Patriarcha cauſam dicere, præ timore torpeſcebat, fullonis illius inſidias ſuſpectas habens. Erat tūc Salaminæ urbis Epiſcopus Anthemius, uir cum primis admirabilis, quod ad rectam fidem & uitæ innocentiam pertineret: ſed ad diſputationem cum aduerſarijs ſuſtinendam, parum ualebat. Cum igitur ancipiti cogitatione fluctuaret, neque certum haberet, quid ageret, num uidelicet Conſtantinopolim proficiſci deberet necne: nocte in ſomnis adſtitit illi quidam, diuinam quandam ſpeciem præ ſe ferens, & luminis ſplendore multo effulgens, lucidaque ueſte indutus, ac ſacro habitu decorus, qui & hæc dixit: Cur itā triſtis es nunc, Epiſcope? Quomodo tātus iſte torpor te corripuit? Cur uultus tuus ita concidit? Nihil mali ab aduerſarijs tuis patieris.

S. Barnabas apparet Anthemio Epō.

Hæc cū dixiſſet, ab Anthemio diſceſsit: qui experrectus, & timore perterritus Epiſcopus, in faciem ſe proſtrauit, & multis lachrymis Deū ita precatus eſt: Dñe Ieſu Chriſte, fili Dei uiui, adiuua Eccleſiā hanc. Scio autem, quod illam adiuuas. Si uiſio hæc à te profecta eſt, fac, quæſo, ut eadem iterum ac tertio mihi oſtendatur, ut te mecum eſſe certo ſcire poſsim.

Interea Epūs ille diuinis precibus attentius uacabat, ab omnium hominum congreſsione remotus. Nocte autem, quæ deinceps conſecuta eſt, cum adſtitiſſet idem ille uir eadem forma & habitu, quo antea uiſus fuerat: iam, inquit, tibi dixi, nihil mali te paſſurum ex ijs, quę tibi aduerſarij minātur. Nihil igitur ſuſpicans, prompto animo ad urbem Conſtantinopolim uenias. Hæc cum dixiſſet, diſceſsit. Epiſcopus uerò rurſus Domino gratias egit, neque quicquam alicui dixit, ſed expectabat tamen reuelationē tertiam. Nocte igitur conſequente idem uir apparuit, qui grauius eum increpans: Quouſque, inquit, non uis credere uerbis meis, quæ diebus his complēda ſunt? Proficiſcere in urbem Regiam prompto & alacri animo illinc enim cum gloria reuerteris, neque quicquam mali ab aduerſarijs paſſus fueris, cum Deū ipſum propter me ſeruum ſuum tui propugnatorē habeas. Tūc Epiſcopus: Quęſo, inquit, Domine mi, dic: Quis es tu qui hæc mecum loqueris? Tum ille ait: Ego ſum Barnabas, diſcipulus Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſegregatus à Spiritu ſancto, ut una cum Paulo Apoſtolo electionis uaſe, munus Apoſtolicum inter gentes exercerem. Huius rei ſignum hoc habeas: Egredere extra urbem Occidentē uerſus ſtadijs quinque, in eam regionem, quæ Sanitatis locus appellatur, (Per me enī Deus ipſe in loco illo miracula efficit) & ſub arbore Siliqua effodies: ſpeluncam enim atque arcam inuenies, quoniam illic totum corpus meū conditū eſt, & Euangelium manu propria ſcriptum, quod à ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Matthæo excepi. Quoniam uerò aduerſarij tui ſurſum & deorſum miſcentes omnia, & iura quædam obijcientes, tecū diſceptant, Antiochiæ ſedem Apoſtolicam eſſe contendentes, & tu contra ius tuum illis opponas: Et mea, inquiēs, ſedes Apoſtolica eſt: nam & Apoſtolum habeo in patria mea. His dictis, Barnabas diſceſsit.

Nota crucē ante latam.

Epiſcopus uerò experrectus, Deū adorauit, totoq; clero & populo Chriſti amātiſsimo cōgregato, exijt in eum locum, quem per reuelationem didicerat, multo apparatu, & cruce ipſa prælata. Cumque preces ad Deum miſiſſet, iuſsit locum effodi quem poſtquam pauxillum fodiſſent, inuenerunt ſpeluncam lapidibus obſtructam. Illis autem ſublatis, apparuit arca illa: qua detecta, inuenerunt uenerandas ſancti & uenerabilis Apoſtoli Barnabæ reliquias, ſuauem gratię ſpiritualis odorem ſpirantes, inuenerunt etiam Euangelium ſupra Barnabæ pectus impoſitum. Illam uero arcam plumbeo ſigillo munierunt. Cumque Deum precati eſſent & adoraſſent, diſceſſerunt, uiris religioſis in loco illo ab ipſo Epiſcopo conſtitutis, qui ueſpertinis & matutinis hymnis Deum collaudarent. Ille igitur inſigniores Epiſcopos ſecum habens, uenit in urbem regiam Conſtantinopolim, & ad Patriarchæ domum deductus eſt. De cuius aduentu cum Imperator audiuiſſet, Patriarchæ ipſi mandauit, ut cum Synodo quæ illuc conuenerat, omniū partium controuerſiam audiret, & quod illi uideretur, decerneret. Coacto igitur cōcilio, cū cauſa illa tractaretur, aduerſarij afferebāt ſua iura, ut ſibi uidebant, quod Antiochena ſedes Apoſtolica & Patriarcha ſedes eſſet: ob idq; contendebant, & alias prouincias ſibi ſubiectas eſſe debere.

S. Barnabæ reliquiæ reperiūtur.

Hæc

Hac cum aſſererent, ijs, qni præſentes erant, ratio ni conſentanea dicere uidebantur. Beatus uerò Anthemius paulum moratus, contra obijciens: Et mea, inquit, ſedes Apoſtolica fuit, indeisque à principio, & libertate honorata, qui & Apoſtolum habeo in patria mea integro corpore conſtantem, beatiſsimum, inquam, illum Barnabam, ſanctarum laudum præconiis celeberrimum. Hoc cum Anthemius oppoſuiſſet oihil loci aduerſarijs relictum eſt, cum Epiſcopi, qui præſentes erant, ſilentio Anthemi orationem confirmaſſent. Aduerſarij uerò ipſi rubore perfuſi, muti remanſeiunt, reſponſo illo tam iuſto perculſi. Hæc cum Imperator audiuiſſet, Epiſcopum Cypri ad ſe accerſiri iuſsit, & de reuelatione ſancti Apoſtoli Barnabæ diligenter ab eo quæſiuit. Ille nihil ea bis, quæ uera coghouerat, occultauit, ſed ordine rem omnem Imperatori narrauit. Ille hæc audiens, ualde gauiſus eſt, diuinæ gratiæ diuitias admirans, quod Imperij ſui tẽporibus tantum miraculum à Deo factũ cognoſceret. Tunc Antiochenæ urbis Epiſcopum illinc expulit, & iuſsit, ut in poſterum Cypri Epiſcopo, quod ad eam cauſam pertinebat, oihil omnino moleſtus eſſet. Beatum uerò Anthemium Epiſcopum ita rogauit: Quooiam ſancti Pontificatus tui temporibus Domino noſtro Ieſu Chriſto placuit, ſanctum ſuum Apoſtolum Baroabam reuelare, iube, quæſo, celeriter Euãgelium illud, quod inuentum eſt, nobis afferri. Id ſi feceris, mihi filio tuo gratiſsimum erit: habebis enim & meipſum poſthac tibi, pater, in omoibus obtemperantẽ. Aſcenſus eſt eius petitioni Epiſcopus, & quẽdam ex ijs, quos ſecum habebat, una cum fideliſsimo Imperatoris miniſtro Epiſcopum miſit: qui Euangelium illud in urbem Conſtantinopolim attulerunt. Erant autem libri tabellæ thyinis lignis compoſitæ. Euangelium ilud Imperator in manus ſumpſit, & deoſculatus eſt, auroque multo eaornatũ in palatio ſuo repoſuit, ubi ad hodiernum uſque diem ſeruatur, & in magna quinta Paſchæ feria quotãnis in palatij oratoria Euangelium ex eo libro recitatur. Epiſcopum uerò Anthemium manis honoribus proſecutus, pecunijs multis donatum, ad inſulam Cyprum remiſit eique mandauit, ut ſancto Apoſtolo Barnabæ templũ in eo loco erigeret, ubi uenerandæ ipſius reliquiæ fuerant. Multi autem ea optimatium numero pro illius templi ædificatione pecuniam contulerunt.

Euãgeliũ S. Mathei Barnabæ manu deſcriptũ

Ille igitur in Cyprum reuerſus, multos artifices atque operarios collegit, & ædificationi non mediocrem operam dedit, & Apoſtolo Barnabæ templum ualde magnũ rum ædificio, tum multo & uario ornatu inſigne conſtruxit. Ad eam uerò templi partẽ, quæ ad Libyam ſpectat aulam quãdam compoſuit, quatuor porticus habentem, & cellas hinc atque illinc è regione ſibi oppoſitas in aula conſtruxit, ut qui diuina officia in templo illo Monachi celebrarent, in illis cellis habitare poſſent. Quinetiam è longinqua regione aquæductum deriuari fecit, & in medio atrio cõchã quandã pulcerrimã coonſtruxit, in quã aqua illa defluerer, ut tã qni eo in loco habitabãt, quam quĩ peregre ueniſſent, abũde aqs illis frui poſſent. Multa ẽt alia hoſpitia illic ædificauit, in qbus pegrini & hoſpites recreari poſſent, ita ut qui locum illũ uidiſſet, paruæ alicuius & iucundæ urbis figurã uidere ſibi uiſus eſſet. De in arcam illam in qua, Barnabæ Apoſtoli reliquiæ conditæ erant, in deatera ſacrę aræ parte collocauit, qui locus multo argento & marmoreis colũnis ornatus erat. Diem uerò feſtum, quo beati Apoſtoli & generoſi martyris Baroabæ memoria celebraretur, Patres agi pẽr ſingulos annos conſtituerunt, tertio Idus Iunij, ut Romani numerant: ut uero Cypri Conſtantienſes, die undecimo ẹius menſis, qui ab illis dicitur Meſores, & decimus numeratur: ut autem Aſiani homines, uel Paphij numerant, decimonono menſis, qui Phrbipatus dicitur, & nonus numeratur. Hoc igitur anni tempore in eum locum, quem ſupra diximus, gentes plurimæ conueniunt, & diuina officia concelebrant in gloriam Patris, Filij, & Spiritus ſancti, cui debetur gloria in ſecula ſedulorum Amen.

Dei feſtus ſãcti Barnabæ Apoſtoli.

Reliquiarum ſancti Apoſtoli Barnabæ reuelatio ita ſe habuit, ut diximus. Quæ uerò miracula quotidie à ſanctiſsimo ipſius ſepulcro abunde proficiſcũtur, ea ſi quis conſcribere uelit, ne multis quidem uoluminibus (ut opinor) illa complecti poterit. Nos igitur ad eorum, quæ ſupra diximus, memoriam redeũtes, uirum hunc pietatis cauſa omnibus certaminibus egregie functum, ob idque cœleſti corona donatum, hymnis diuinis proſequamur, & eundem beatum prædicantes, laudum præconijs celebremus. Hic enim, tanquam oliua quædam fructifera, in domo Dei plantatus, quotidiẽ fructus ſuauem odorem ſpirantes Deo ipſi offert. Hic Imperatorum gloria, ſacerdotum iucunditas, populorum exultatio, eorum qui anguſtijs premuntur, conſolatio, afflictorum profugium ac recreatio, deſperatorum ſpes atque adiutor, peregrinorum requies, ægrotaorium medicina ſanorum cuſtos, ſpiritualium gratiarum fons, Eccleſiæ murus, Orthodoxorum firmamentum, fidelium hominum propugnatio, totius orbis terrarum decus. Cæterum tot & tantæ ſunt, beatiſsime Apoſtole Ieſu Chriſti Barnaba, laudes tuæ, ut omnium hominum mentem atque orationem ſuperent. Nihilominus tamen noſtri ſermonis paupertatem exiguam illam quidem, ſed promptam certè, acceptam habens, pro nobis apud eum, quem dilexiſti, Chriſtũ unigenitum Dei filium & Verbum, intercedere non graueris ut ille à præſenti & laborioſo hoc ſeculo nos eripiat, nobisque concedat, ut remiſsionem peccatorum, clementiam & miſericordiam multam aſſequamur in illo die terribili, cũ uenerit iudicare uiuos & mortuos.

Miracula innumera ad ſepulcrũ S. Barnabæ.

Tuum uerò ſucceſſorem, qui ſanctam Sedem tuam gubernat, firmam atque immobilem, cuius & tu propugnator fuiſti, fidem eodem ſenſu tuentem, Orthodoxæ ueritatis legitimum & uerum doctorem, Saluatoris noſtri imitatorem, paſtorem & patrem noſtrum, qui præſens eſt, & ſanctam tui memoriam illuſtrem repræſentat, Deum exora, ut multis annorum circulis in ſanctiſsima tua ſede conſeruet ualentem & populum ipſius in pace & tranquillitate regentem, qui & ueritatis doctrinam omni cum ſanctitate & iuſtitia dirigat. Te inſuper oramus, ut qua cura patriam, tuam ſemper proſecutus es, eadem & nunc illam proſequaris, eamq́ue tuis ſanctis apud Deum precibus cuſtodias, & à ſcandalis operantium iniquitatem eripias, ut in pace, modeſtia ac pietate uitam in hoc ſeculo ducamus, & miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti eapectantes, ad æternam illam uitam peruenire poſsimus, cuius nos omnes participes fieri optamus gratia, miſericordia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria ſit, Patriq́ue & ſancto Spiritui, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI HONOFRII Eremitæ & aliorum Patrum, quôs ego Paphnutius Anachoreta, Dei prouidentia: ut cognoſcerem, dignus fui habitus, & quorum audeo pijs ac religioſis fratribus narrare hiſtoriam. Habetur in Simeone Metaphraſte.

Iunij 11.

QVodam die ſtudium adhibui, ut in interiorem uenirem ſolitudinẽ, & uiderẽ an eſſet ullus alius frater monachus, qui interius meo ſeruiret Domino. Cumque ſurrexiſſem, profectus ſum iter quatuor dierum in interiorem ſolitudinem, licet nec panem interim comediſſem, neq; uinum aut aquam bibiſſem Quarto autem die, cum perueniſſem ad antrum uenerabile, manſi hora una pulſans oſtium, ſperans fore, ut pro more egrederetur aliquis ea fratribus, & me ipſe ſalutaret. Cum uerò pulſaſſem, & nemo reſpondiſſet, aperui oſtium, & ingreſſus ſum clamans, Benedic. Cumque uidiſſem quendam ſedentem, tetigi eius humerum: fuitque tanquam lanugo. Cumq; reliquum corporis contrectaſſem, inueni eum iam lõgo tempore mortuum. Vidi uerò pendens quoque colobium. Cumque ego id tetigiſſem, euaſit non ſecus ac puluis in manu mea, adeo ut ego ſtatim me ueſte propria exuerim, & mortui corpus contexerim, promptoq; & alacri animo proprijs manibus effoſſa terra arenoſa, eius depoſuerim reliquias cum præcibus & multis lachymis.

Illinc autem egreſſus, profectus ſum ad interiores partes ſolitudinis. Inuenio autem in altera ſpelunca ueluti ueſtigia hominis. Cumque cognouiſſem aliquem in ea habitare, fui parum animo commotus. Cum autem pulſaſſem, & nullam uocem audijſſem, ingreſſus ſum in eandem ſpeluncam. Cumque nullũ inueniſſem, ſum egreſſus, reputans ſeruum Dei illic ſolitum ſe exercere. Cum autem inueniſſem propriã eius cellam, in qua ſimiliter nullus erat, perſeueraui manere toto die, cupiens ſalutare hominem, & citra ullam intermiſsionem dicens ex pſalterio. Cum ille autem dies finiretur, uidi gregem bubalorum uenĩẽtem, & fratrem ambulantem in medio eorum. Cum uerò ij prope me ueniſſent, illum quidem uidi uirũ ueſte nudum, pilis autem tectum corpore. Qui eum perueniſſet in eum locum, in quo ſtabam, & me putaſſet eſſe ſpiritum, manſit orans. Multi enim ſpiritus in ijs locis eum tentarant, quemadmodum ipſe poſtremo mihi narrauit. Diai autem ei: Cur times, ſerue Ieſu Chriſti Dei noſtri? Contemplare & uide greſſus meos, ut ſcias, quòd ſum homo, ſicut tu: Palpa me, ut uideas, quòd caro & ſanguis ego ſum. Ipſe autem cũ me eſſet contemplatus, & gratias egiſſet, diait, Amẽ. Ego uerò rogaui eum, & perſuaſi, ut me in ſuam ſpeluncam deduceret. Ille autem ex me quæſiuit, quomodo eo acceſsiſſem. Ego uerò ei audacter ſcopum meum & inſtitutum expoſui, nempe quòd cum uellẽ cognoſcere Chriſti ſeruos, qui ſunt in ſolitudine, illuc acceſsi, nec Deus eo me fraudauit deſiderio. Tunc ex eo ſciſcitatus ſum, dicens: Quomodo huc ueniſti? & quanto tempore habitaſti in hac ſolitudine? & quamobrem nudus incedis, nulla re tectus? Is autem hæc mihi diait.

Ego fui nuper monachus, degens in cœnobio Thebaidis, magnoq́ue & fidenti animo operans. Statui autem egredi ex illo cœnobio, & ſolus quietè habitare in monaſterio, ſtudens maiorem inuenire mercedem. Hanc cogitationem cum libenter ſuſcepiſſem ædificaui paruam cellulam, & ſolus in ea habitaui, artem exercens meis manibus. Quo factum eſt, ut multi quoque ad me accederent, iubentes mihi opus, qđ meis facerem manibus. Neque uerò mihi parui fructus ex ijs redibant, ex quibus, pauperibus & egentibus & hoſpitibus ſuppeditabam. Inimicus autem, qui eſt omnino bonis infeſtus, illo mihi tempore inuidens, & meũ erga Deum uehementem ſcopum & inſtitutum impedire cupiens, cum ſubijſſet mentem cuiuſdam Monachæ, quæ apud me fuerat, iubens paruum aliquod opus, effecit, ut ea ad me rediret. Quo factum eſt, ut libere inter nos locuti ſimul quoque habitauerimus, & poſtremo (quod eſt grauiſsimum) iniquitatem peperimus, & ſex menſes in peccato manſerimus. Poſtea autem cum mihi in mentem ueniſſet meæ uitæ finis, & æternum ac magnum iudicium, & tenebræ exteriores, & ignis, qui extingui non poteſt, conflagratio, & uermis, qui non poteſt ſopiri, corroſio, dixi apud me: Hei mihi, ò anima, melius eſt mihi ſurgere, & abire in ſolitudinem, & fugere à peccato. Relictiſque rebus omnibus & illa muliere, ueni in hanc ſolitudinem, & inueni fontem, & hanc ſpeluncam, & hanc palmam. Ea autem mihi uictum ſuppeditat. Hæc enim palma generat quotannis duodecim ſpathas, nẽpe ſingulis menſibus unam. Vna autẽ ſpatha ſufficit mihi triginta dies. Et poſtea uenit alia ſpatha. Nihil autem aliud habeo cibi in hac ſpelũca, neque alium potum. Quinetiam ueſtes meæ longo temporis ſpatio interierunt, & capillis capitis mei corpus tegitur cum pudendis. Iam enim tempore triginta annorum habito in hac ſolitudine, nec unquã ceſſauit aer mihi ſalubrem dare temperiem, neque panem omnino guſtaui.

Inſidiatur uiro ſancto diabolus.

Poſtquam ex illo iuſto hæc audijſſem, eum interrogaui, dicens: In principio quando huc ueniſti, laboraſtinè, ualde, an non? Ipſe autem reſpondens mihi dixit: Primum quidem ualdè laborabam, ò frater, adeo ut dolore cruciatus, me in terram proijcerem, ut qui in uentre maximam ſentirem moleſtiam, nec poſſem caput erigere: ob idque cogebar meam ſynaxim peragere uolutatus, Deum, qui in omnibus eſt miſericors, rogans, tam propter eum, qui me tunc affligebat, dolorem, quam pro redemptione meorum peccatorum. Cũ uerò multos labores ſuſtinuiſſem, quodam die dum ſederem, & graui dolore uentris ueaaret intrinſecus, uidi uirum inſignem coram me ſtantem, qui me eſt allocutus, dicẽs: Quid habes, & quidnam tibi dolet? Statim autem, poſtquam hoc ex eo audiiſſem, confirmaui uires, & ei diai: Domine, dolet mihi iecur. Is uerò dixit: Oſtende mihi locum, in quo ſentis dolorem. Cum ego autem ei iecur oſtendiſſem ipſe manu extenſa, & mihi impoſita, & coniunctis digitis, perinde ac gladio ſcidit latus, & meum iecur eduait, meo maaimo cum dolore, & oſtendit mihi plagas quas in eo habebam. Illud uero manu ſua eraſit, & ei pannum mundum iniecit, & iecur meum in locum ſuum reſtituit. Cumque totum corpus meũ cõtrectaſſet benedictis ſuis manibus, lateris mei uulnus conglutinauit & diait: Eccè ſanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat: ſed ſerui Domino nunc, & uſque in ſecula. Ecce autem ab illo die curata ſunt omnia mea interiora, ceſſauitque dolor mei iecoris. Ex illo ergo tempore maneo ſine dolore, Deo benedicens, & ipſum glorificans propter ſuam in me miſericordiam.

Triginta annis non guſtauit panẽ

Diuinitus eſt curatur.
Ioan. 5

Mihi autem oſtendit uir ille inſignis pannũ amomi,

mi, quem meo lateri impoſuit. Quando uerò mihi Paphnutio narrauit hæc omnia, rogaui eum, ut cũ ipſo manerem in ſpelunca. Ipſe autem mihi reſpondit, dicens: Non poteris frater mi, ferre inſultus dæmonũ. Poſtea uerò rogaui eum, ut mihi nomẽ ſuum ſignificaret. Is uerò mihi dixit. Nomen eſt mihi Timotheus. Memento mei, & roga pro me, frater dilecte, ut Deus in me perficiat bonum, quo ſum dignatus. Ego autem Paphnutius procidi ad eius pedes, preces ab eo poſtulans. Ipſe autem reſpondens mihi dixit: Dominus noſter Ieſus Chriſtus benedicet te, & defendet te ab omni laqueo diaboli, & præbebit tibi uias rectas ad hoc, ut pergas ad ſanctos eius in ſecula. Benedictionem autem eius conſecutus, prompto & alacri animo cum gaudio ſum egreſſus, Deum laudãs propter egregios ſermones, quos audiui à ſancto illo Timotheo. Inter ambulandum uero apud me conſiderabam, & animo ualde anxius, dicebam. Quidnam eſt mea uita aut quodnam meum inſtitutum? Manſi autem non paucos dies hæc apud me cogitans, & huius iuſti uiri Deo grata opera ſequi cupiens. Cum uero clemẽtis Dei mihi illuxiſſet prouidentia, nõ abieci curam meæ uitæ, ſed excitatus, rurſus profectus ſum in interiorem ſolitudinem in uia auia, ubi eſt genus eorum, qui dicuntur Mazici. Omne enim ſtudiũ à me in eo ponebatur, ut ſcirem, an eſſet alius Anachoreta in interioribus partibus ſolitudinis Deo ſeruiens, ut ego quoque dignus haberer, qui id conſequerer.

Timotheus eremita.

Hoc autem iter cum cœpiſſem ingredi, tuli mecum paucos panes, & aquæ modicum. Quæ quidem mihi ſuffecerunt uſque ad quatuor dies. Cum ij autẽ præterijſſent, & expletum eſſet quod manducarem, affligebar adductus in magnas de uictu anguſtias. Statim uerò ſumptis uiribus, & mortem habens ante oculos, ea cura dimiſſa, alios quatuor dies & noctes ſum profectus, cum nec panem aut aquam guſtaſſem adeo ut rurſus cum mihi deeſſet cibus, ualde laborarem, & me humi abijciens mortem expectarem. Tũc uidi uirum inſignem uenientem, & manum ſuam labijs meis imponentem, non ſecus atque medicus ſcalpellum oculo, & protinus rurſus ſumpſi uires, adeo ut neque famem, neque ſitim ſentirem. Cum magnã autem & terribilem uidiſſem uiſionem, ſurgens rurſus prompto & alacri animo, profectus ſum in interiorem ſolitudinẽ alios quatuor dies & noctes. Defeſſus uero & extenſis in cœlum manibus, Deum oraui Cumq́ue rurſus uirum illum uidiſſem ad me uenientem, accepi ab eo magnas uires. Cumq́ue ſeptẽdecim dierum itineri finem (ut ſemel dicam) impoſuiſſem, uidi procul uirum uenientem adſpectu admodum terribilem, hirſutum pilis, eiſq́ue tectum toto corpore, non ſecus ac feram terribilem. Erat enim à ueſte nudus, lumboſq́ue cinctos habebat folijs herbarum. Cum is autem prope me acceſſiſſet, territus aſcendi ſupra cacumen montis ualde excelſum. Timui enim, exiſtimans eum eſſe homicidam. Ipſe uero cum ueniſſet ad radices illius montis, abiecit ſe in umbram. Affligebatur enim propter anguſtias ſenectutis & nutrimenti, ardoremq́ue & laborem quem, ſuſtinebat in illa ſolitudine. Cumque ſuſpexiſſet & me uidiſſet, clamauit dicens Deſcende ad me, uir ſanctiſsime. Nã ego quoque homo ſum, habitans in hac ſolitudine. Ego autẽ his auditis, protinus deſcendens, me humi abieci ad illius pedes Is uero dixit mihi: Surge, fili mi: nam tu quoque es ſeruus Dei & amicus ſanctorum. Surgenſque dignus ſum habitus, qui ſederem ex aduerſo eius.

Honofrij forma terribilis propter uitæ aſperitatem.

Sæpe autem rogaui, ut mihi diceret nomen ſuum. Is uero mihi dixit: Eſt mihi nomen Honofrius, Sexageſimus iã annus agitur, ex quo habito in hac ſolitudine, ambulans in montibus huius ſolitudinis: quo tẽpore nullũ omnino hominẽ uidi qui in carne cognoſceretur, te ſolo excepto. Habitaui autem antea in ſancto monaſterio, quod nomine appellatur Eriti Hemepolitani Thebanorum regionis, quod è fratribus impletur numero centum, qui eiuſdem ſunt fidei & animi, & omnes cõmuniter comedunt in charitate & multitudine pacis Domini noſtri Ieſu Chriſti, in magno ſilentio quieteque ſe exercent, & glorificant eius bonitatem. Cum ergo in iuuenili ætate illic degerem & erudirer, Deiquè amorem e ſanctis patribus, purãque ac ſynceram fidem docerer & regulã pietatis, audiui ſanctos patres dicentes de admirabili, pioque & religioſo patre noſtro Elia, quẽadmodũ ei fuerunt uires à Deo confirmatæ, per tolerantiã & patientiam eorũ, quæ ſuſtinuit in deſerto: & rurſus de Ioanne Baptiſta & præcurſore, cui nullus par fuit ex hominibus, & de ijs, quæ paſſus eſt in ſolitudine uſque ad diem, quo reuelatus eſt Iſraeli.

Sexaginta annis nullũ uidit hominem.

Rogaui autẽ ſanctos patres, dicens: Quid ergo? qui habitant in ſolitudine, ſunt uobis maiores apud Deum? Ipſi uero reſpondentes mihi dixerunt: Sunt nobis maiores, fili. Nam nos quidẽ alter alterũ uidemus quotidie, & noſtras ſynaxes cõmuniter celebramus cũ gaudio, & quando eſurimus, cibum paratum inuenimus. Similiter etiã ſi ſitierimus, habemus aquã & ſi contigerit aliquẽ noſtrũ, eſſe imbecillũ, alij eum conſolantur, propterea quod uiuamus cõmuniter. Quod ſi etiã eſculentum aliquid deſiderauerimus, hoc inter nos communicamus propter Dei charitatem. Qui autem habitant in ſolitudine, ſunt remoti ab his omnibus. Vndenã enim hæc eis ſuppeterent? Quod ſi eos aliquando inualerit afflictio, uel bellum ex laqueo aduerſarij, ubi inuenient hominẽ qui mutare poſsit mentẽ, aut conſolari? Quin etiam ſi deſit eis cibus, nõ eſt facile eũ cõſequi. Similiter ſi inuadat ſitis eis aqua non adeſt. Ibi autem, ò frater, maxime laborant, qui ſunt huiuſmodi, quãdo ſtatuunt ſolitudinẽ occupare ad habitandũ, & magis amplectuntur ſeruitutẽ in Deũ, & ſe tradunt exercitationi, famẽ & ſitim parati ſuſtinere, & occulta bella eius, qui eſt bonis infeſtus, contendentes uincere, & omnẽ uiã arctã in Dño perſequentes, ut nequaquã ſuperẽtur ab inſania aduerſarij. Is enĩ ſemper ſtudet, impedimentũ afferre ijs, qui talia deſiderant, & eos tentare, ut bonum ſcopum retardet, ne permaneant in exercitatione, & conſequantur Dei munificentiam, quando excedunt e corpore, quandoquidem ad eos, qui ſuſtinẽt in exercitatione, peruenit bona Domini noſtri miſericordia, ad ea remunerãda, quæ propter eum ſuſtinuerunt. His uero ab eius ſanctis Angelis, qui ad ipſos mittũtur, nutrimentũ ſuppeditatur, & aqua ex petra ſicut docet Eſaias Propheta, quod qui ſpherãt in Domino mutabũt fortitudinẽ: aſſumẽt pẽnas, ſicut aquilæ: current, & non laborabunt: ambulabunt, & nõ deficient. Et rurſus dicit: Si ſitierint, afferte eis aquã ex petra. Fiuntq; eis herbæ, quę* ſunt ſolitudine, dulce in ore plus quã mel. Quod ſi eis quoque laborẽ exoriri contigerit, aut bellũ aduerſarij, dum ſurgũt ea hora, qua extendentes manus accedũt ad Dominũ, ſtatim eis deſuper ab ipſo mittitur auxilium: diſpergunturq; ab eis oẽs tentationes ꝓꝑ ipſorũ in eũ rectitudinẽ & cor purũ. Nõ audita ſunt à te, ò fili, ea, quæ ferũtur in ſcriptura, nẽpe quod Deus nõ derelinquit pauperem in ſeculũ? Patientia pauperũ non peribit in finẽ? Et rurſus dicit: Exaudiet eos Dominus, & liberabit eos ab afflictione ipſorũ. Dat enim Dominus unicuique ſecundum laborem, quem propter ipſum ſuſtinuit. Beatus eſt ergo qui facit Dei uoluntatem ſuper terram

Eremitæ antecellũt cœnobitas.

Eſ 40.

Eſ 48.

** ſunt in.*

terram. Angeli miniſtrant ei,& faciunt eum eaultare,& ei uires addunt ſingulis horis,dum eſt in carne.

Cum autem à ſanctis patribus, qui erant in monaſterio, hæc didiciſſem ego minimus Honofrius tanquam melle ſuauiſsimo, & anima & corde repletus, magnam in me ſenſi correctionẽ, adeo ut ab ijs, quæ audiui,perindè ac ſi fuiſſem in alio mundo, mea mutata ſit cogitatio,promptoq; & alacri animo noctu ſurgens accepi paucos panes, qui mihi ſatis erant ad alimentum uſque ad quatuor dies. Studebam enim cognoſcere,deductus à Dei prouidentia, ubinam me uellet habitare. E monaſterio autem egrediẽs illa nocte, ueni in uiam montis, uolẽs ingredi in ſolitudinẽ Animaduerti uero lucem, quæ erat ante me. Cumq; eam uidiſſem, ualde ſum perterritus, adeo ut conſiliũ cęperim de reuertẽdo ad locum in quo erã prius, & de in eo habitãdo,ut prius. Sed hoc mihi fuit argumentum maioris profectus in Domino. Ecce enim cum ego fuiſſem territus, inſignia ille quicunque ia eſſet,id ſciens,eſt ad me conuerſus,& mihi appropinquans,dixit: Ne timeas,ego ſum Angelus, qui tecum ambulo à tua ineunte ætate. Hoc enim conſilium & hęc diſpenſatio,propter quam uoluit Deus me tecũ habitare,nunc tibi perficitur. Cum hæc autem mihi dixiſſet, mecum ambulauit,& uenit in ſolitudinem circa ſex uel ſeptem milliaria. Cum ergo ſpeluncam uidiſſem uenerabilẽ,acceſsi prope eam, uolens ſcire an homo in ea habitaret. Cumq́ue perueniſſem ad oſtium,clamaui: Benedic, Domine:id dicens pro more fratrum Chriſti amantium. Vidi autem ſenem uirum ſanctiſsimum forma uero admodum ſpecioſum & uultu magna plenum gratia. Cum eum autem uidiſſem,me ad eius pedes ſtatim proieci in terram, & eum ſum ueneratus. Ipſe uero me manu erigens: Tu es,inquit,frater Honofrius, qui es meus in Domino cooperator. Ingredere,fili: Deus tibi opem feret perſeueresq́ue,ut es uocatus, bona implẽs opera in eius timore. Ingreſſus autem,ſedi cum eo paucos dies,ſtudens ex eo diſcere ſanctum opus,quod etiam accidit Ne enim docuit inſtituta uitæ Eremitarum. Cum ipſe autem cognouiſſet illuminatum eſſe meum ſpiritum ad diſcendũ opus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & reſiſtendũ occultis bellis aduerſarij, & motum, quẽ habet ſolitudo, dicit mihi: Surge, fili & abducam te in alteram ſpeluncam in interiori ſolitudine,ut tu in ea ſolus habites,& laborem ſuſtineas. Ideo enim te miſit Dominus & hoc conſilio,ut tu in interiori habites ſolitudine. Cũ hæc autem mihi cõſuluiſſet,mecum in interiorem profectus eſt ſolitudinem, quatuor dies & totidem noctes. Poſtea uero deuenimus in quoddam paruum tugurium, ubi prope erat palma. Tunc autem mihi dixit uir ſanctiſsimus: Hic eſt locus,qui Dei prouidentia eſt tibi paratus ad habitãdum. In eo ergo manſit mecum triginta dies, me pulcra docens opera. Et poſt triginta dies uale dicens, receſsit à me:& ex illo tẽpore ſemel tantum ſingulis annis conueniebamus uſque ad illum diem, quo exceſſit è corpore. Cum eum autem mortuum oſtẽdiſſem, depoſui eius reliquias prope meam habitationem.

Angelus Domini confirmat Honofrium.

Honofrius inuenit ſenẽ eremitã.

Poſtq̃ hæc omnia mihi narrauit, rogaui eũ quoq; ego minimus Paphnutius,dicens: Bone pater,multũ ne laborem ſuſtinuiſti,qñ primũ ueniſti in hanc ſolitudinem? Dicit autẽ mihi B. ſenex: Crede,dilecte frater,tantum laborem ſuſtinui,ut mei ſepe ſpẽ omnem abijcerẽ uſque ad mortem,fame & ſiti mihi imminẽtibus,& ſimul etiam igne ſolis,in die,& frigore aeris noctu madefactaque fuit mihi caro a rore cæli. Cum uero bonus Deus uidiſſet hæc me ſuſtinuiſſe,& certamen ieiunij,& quod dediſſem animã meam exercitationi, iuſsit ſanctum ſuũ Angelũ mihi prouidere, & ad me afferre alimentũ quotidianum,& modicũ aquę ad meum corpus confirmandum,& hæc palma mihi quotannis producit duodecim ſphatas, adeo ut ſit una ſingulis menſibus. His ego cum ueſcerer cũ herbis ſolitudinis,fuerunt mihi per Dei prouidẽtiã melle dulciora. Scriptũ eſt enĩ: Non in ſolo pane uiuit homo,ſed in omni uerbo,quod proficiſcitur ex ore Dei Si ergo,ò frater Paphnuti, feceris uoluntatẽ Domini noſtri, ab eo tibi prouidebitur. Dicit enim in ſancto ſuo Euangelio: Nolite eſſe ſoliciti, quid comedatis, aut bibatis: Dominus enim & pater ueſter, qui eſt in cœlis,nouit quonam opus habeatis. Petite ergo primum regnum eius & iuſtitiã & hæc omnia adijcientur uobis.

Vide quãtas afflictiones paſſus ſit ſanctus ſte.

Deu. 8

Mat. 6

Hæc cum mihi expoſuiſſet ſanctiſsimus pater Honofrius ſub cacumine montis, ubi ei factus ſum obuiam, repletus omni gaudio,oblitus ſum omnium laborum,qui mihi acciderant in itinere, dum ambularem in montibus ſolitudinis, famẽ & ſitim nihil omnino apud me reputans. Cumque uires ſumpſiſſem & ſpiritu & corpore,& eſſem exultatione repletus,ei dixi: Sum beatus,qui dignus ſum habitus ut te uiderem Pater ſanctiſsime, & audirem tuos pulchros & iucũdiſsimos ſermones,qui me nullo non affecere beneficio. Ipſe autem reſpondens,mihi dixit: Surge modo, ò frater,& ſimul recedamus. Non ceſſabam autem, tanquam rem nouam & inauditam, admirari gratiã ſancti patris Honofrij. Deinde cum proceſsiſſemus duo aut tria milliaria,peruenimus ad tugurium maxime uenerandum, prope quod ſtabat palma. Ipſe uero cum ad locum acceſsiſſet,mecum eſt precatus. Impletis autem precibus, dixit, Amen. Poſtea uero ſedẽtes manſimus exponentes inter nos inuicẽ bona Domini. Cum autem occidente iam ſole dies deſiſteret, hæc uidi in medio tugurij,iacentem panem, & parũ aquæ. Dixit uero mihi uir ille beatus: Surge fili, ſume parum panis & aquæ,qui ſunt ante te. Video enim te adductum eſſe in periculum ex fame & ſiti, & labore itineris. Ego autem dixi ei: Viuit Saluator meus Dominus,non comedam nec bibam,niſi manus noſtras relaxemus,& edamus communiter. Eum ergo ualde rogaui,& uix potui perſuadere,ut manum immitteret,& pane fracto mecum ueſceretur, donec eſſet ſatiatus. Ex illo autem pane nobis ſuperfuit. Manſimus uerò tota illa nocte orantes.

Dum eſſet autem mane,uidi ipſum poſt matutinas preces mutaſſe faciei aſpectum & colorem,& fui cõterritus. Ipſe autem cum hoc cognouiſſet, me eſt allocutus,dicens: Ne timeas, frater Paphnuti. Deus enim qui eſt in omnibus miſericors,te ad me miſit, ut curã geras ſepulturæ mearum reliquiarum. Ecce enim hodierno die perficio meã adminiſtrationẽ, & abeo in requiem meã uſque in ſeculũ. Erat autem dies ſextus quidem decimus Pauen,nonus autem Iunij menſis apud Romanos. Mihi autem hoc quoque præcepit Si in Aegyptum exieris, frater Paphnuti, annuncia mei memoriã,ad thymiã ei præbendũ in medio fratrum,& omnium Chriſtianorũ. Si quis enim oblationẽ in nomine meo,& in mei memoriã obtulerit Dño Deo noſtro in omni loco,feret ipſum Dominus in primã horã annorũ meorũ. Hæc eſt enim petitio mea, quã ab ipſo petiui. Et ſi quis fratrẽ pauperẽ nutrierit in nomine meo, meminero eius, ut dignũ eũ cenſeat Dominus, qui ueniat in primã horã meorũ annorum Reſpondi uero ei,& dixi: Si quis autẽ ſit pauper, qui non poſsit offerre aliquid,aut nutrire pauperẽ in tui memoria, non ueniet is in primã horã annorũ tuorũ Is autẽ dixit: Modicum thymiamatis in nomine meo in odorem ſuauitatis ſi Domino obtulerit, dignus habebitur ſimili lætitia. Auſus ſum autem hoc quoque

His uerbis celerẽ ad futuri ſeculi felicitatẽ ad uẽtũ innuit.

ei

circuiui in medio arborum, admirans ipſorum fructuum multitudinem, & cogitans apud me, quiſnam eſſet is, qui illo loco plantauerat. Erant autem fructus illarum arborum multæ palmæ, citri, punica, ſycamina, zizipha, & uites, aliæ quoque amœnæ arbores & frugiferæ, quarum guſtus eſt melle dulcior. His accedebant myrti quoque, & aliæ uariæ arbores in medio earum, quæ illic ſitæ erant, ſuauem odorem emittentes. Ille quoque fons ex ſe ſcatens, & omnes illas arbores irrigans, adeo ut exiſtimarum eum eſſe Dei paradiſum. Cum ergo illud admirarer ſpectaculum, uidi quatuor adoleſcêtes hilares & ualdè ſpecioſos ad me procul uenientes, ſuccinctos pellibus ouium. Qui cum appropinquaſſent, dixerunt: Salue frater Paphnuti. Ego autem protinus humi cecidi in faciem, & eos ueneratus ſum. Qui cum me erexiſſent, mecum ſederunt, & locuti ſumus inter nos. Erant uerò tanta gloria inſignes, ut ego eaiſtimarem eos eſſe Angelos & deſcendiſſe de cœlo. Mecum autem magna ſunt affecti lætitia, & collectos fructus ex illis arboribus mihi dederunt ad ueſcendum, & lætatum eſt cor meũ eo, quòd ego ab eis diligerer. Manſique apud illos ſeptem dies, ueſcens fructibus illarum arborum.

Quatuor adoleſcẽtes eremitæ.

Rogaui autem eos: Quomodo huc ueniſtis, & unde eſtis? Ipſi uerò reſpondentes mihi dixerunt: Frater quandoquidem Deus te miſit ad nos, ad omnem noſtram tibi uitam narrabimus. Nos ſumus ex ciuitate, quæ dicitur Oxyrrynchos: Noſtri uerò parẽtes, ſunt ſenatores illius ciuitatis. Cum autem in illorum literis ab eis inſtitueremur, uni ſcholæ traditi, literas quidem pedeſtres didicimus. Cũ uerò etiam ſuperiorem incboaſſemus doctrinam, in unam conuenimus ſententiam, Deo nobis opem ferente ad id, quod eſt melius, & ſtatuimus eius quoque diſcere ſapientiam. Ea illo ergo tempore nos quotidie mutuo excitantes ad animi alacritatem & bonum ſcopum habentes in noſtris cordibus, ſtudenteſque locum inuenire, & paucos dies quieſcere donec ſciremus Dei de nobis prouidentiam, acceptis nobiſcum paucis panibus, & modico aquæ ad noſtrum cibum & potum uſque ad ſeptem dies, receſsimus. Cum uero peruenitſſemus intra ſolitudinẽ, fuimus in ecſtaſi, & uidimus ante nos uirum gloria inſignem, qui nos appræhenſos manibus deduxit in hunc locum, & nos tradidit uiro ualde prouectæ ætatis, qui Deo ſeruiebat. Ecce autem hic iam habitauimus ſex annos, manſimus uerò cum eo uſque ad unum annum, ab illo docti quemadmodum Domino ſeruiremus. Impleto autem illo anno, cõſũ matus eſt hic pater, & ea illo tẽpore hic ſoli ſumus. Ecce aũt, frater dilecte, nos tibi cõfitemur. Spatio ſex annorũ, ut diximus, in hoc loco degimus. Panẽ nõ guſtauimus, nec aliũ cibum ſumpſimus, niſi ſolummodo de fructibus harum arborũ. Singulis uero hebdomadis ſemel tantũ nos uidemus inuicẽ. In hoc enĩ loco inuenimur, & nobis inuicem occurrimus ſabbato & ſancta Dominica. Poſt hos autem duos dies unuſquiſque noſtrum uenit in locum propriũ, & apud ſe degit. Ipſi uero rurſus fructus attulerunt, & cõmuniter cibum ſumpſimus. Cumque poſtea egreſsi fuiſſemus, ſimul proceſsimus circiter quinque milliaria per ſolitudinem. Cum autem eis uale dicerem, rogaui eos ut dicerent mihi ſua nomina. Et primus quidẽ dixit, Ioannes: Secundus autem, Andreas: Tertius, uero, Heraclambon: Quartus, Theophilus: præcipiẽtes mihi dicere nomina ſua fratribus ad ſui memoriam. Ego uero eos rogaui, ut mei meminiſſent.

Panem ſancti iuuenes non guſtabãt, ſed fructibus duntaxat arborum ueſcebãtur.

Cum autem ab eis diſceſsiſſem, & non uiderẽ eos amplius, ambulaui triſtis, recordans & ea admirans, quæ uidi meis oculis. Rurſus uero apud me magnam capiebam lætitiam, admirans & recordãs earum quas conſecutus fui, benedictionum à ſanctis Eremitis & ſancto Angelo. Cum autem ueniſſem in Aegyptum itinere trium dierum, inter ambulandũ inueni duos fratres Deum timentes. Apud ipſos autem quieui ad decem dies, annuncians eis illa, quæ uidi, & ea, quæ mihi acciderunt. Ipſi uero mihi reſpondentes dixerũt cum omni gaudio: Vera, frater Paphnuti, magnã gratiam es conſecutus, qui dignus es habitus ut uideres magnos & perfectos Dei ſeruos. Ipſi autem fratres benigni & clementes, diligebant Deum ex tota anima. Nominatur autem locus eorum Scites. Cũ uero audiuiſſent ea quæ ego illis narraui, ea diligenter conſcripſerunt, & celeriter currentes, obierunt totã Scitem, ferentes librum, quem conſcripſerũt ex mea narratione. Et poſtquam ea legiſſent ſanctis patribus acceperunt eum in eccleſiam: quem quidem illic reliquerunt ad lucrum & lætitiam ijs, qui credunt & ea audiunt. Nam qua hora uoluerint hæc meditari, magis benedicunt Deum & ſanctos eius pleni lętitia & exultatione, cum hi ſermones ſint pleni contemplatione, quã ego minimus ſeruus Paphnutius, Dei prouidentia dignatus ſum aſſequi. Sit autem gratia & pax Domini noſtri Ieſu Chriſti nobiſcum, interceſſionibus ſanctorum patrum, qui ei placuerunt, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Habetur in fine ſermonũ eius, nuper in lucem edita ex biblioteca Cluniacẽſi Iunij 12.

VITA SANCTORVM MARtyrium Nazarij & celſi, per D. Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem ſcripta.

ETiamſi martyribus regionis extraneæ pia uotorum debita reddeternus, propriis conſulere utilitatibus & commodis probaremur. Noſtros enim eos fides faceret, & remotis quamlibet finibus, ſperata nobis patrocinia cõrogarẽt: ſtudiorum ſiquidẽ ſunt huiuſmodi ſuffragia, non locorum. Proinde apud domeſticos Dei tantũ interceſsionis promerueris, quãtum uenerationis impenderis. Oportet itaque ut alte nos potius nobis deuotio religioſa conciliet, quã forte proprios à nobis negligentia irreligioſi temporis alienet.

Agnoſcamus, chariſsimi circa eccleſiam noſtram uberiorẽ diuinorũ munerum largitatem. Exultant ſe hoes ſingulatum urbium populi, ſi unius ſaltem martyris reliquijs muniantur. Ecce nos populos martyrũ poſsidemus. Gaudeat terra noſtra nutrix cęleſtiũ militum, tantarum parens fœcunda uirtutum. Recte itaque & ea debito à filijs parentis eccleſiæ horum beatorum martyrum celebrantur Inſignia: Qui illuminantes uirtute fidei ſuæ innumerabiles populos, ſoli quidem illatã ſibi ſenſere mortem, ſed non ſoli mortis ſuæ beneficia poſſederunt. Immenſa enim Dei noſtri pietas multiplex ad bonitatem, & artifex ad ſalutem, proponens arduam uirtutum palmam, raro appetitore precioſam, in paucorum triumphis, plurimorum commodis proſpicit. Illorum ſiquidem merita noſtra uult eſſe ſuffragia. Simulq; dũ nobis fidẽ ueram duro martyrij agone commendat, afflictionem præcedentium, inſtructionem efficit poſterorum.

Nota priſtorum Chriſtianorũ erga ſacras reliquias deuotionem.

Quanta eſt circa nos Dei noſtri ſolicitudo? Illos examinat, ut nos erudiat. Illos conterit, ut nos acquirat eorumque cruciatus, noſtros uult eſſe profectus. Merito ergo eos colimus, qui periculis ſuis pugnant, & noſtris utilitatibus militant, qui per lucis uitæque cõtemptum edocens nos, quanturn Deo noſtro debeamus

Merito colimus Sãctos.

mus affectum. Nouerimus itaque, quia non ſine magno diſcrimine de religionis ueritate dubitamus, quã tantorum ſanguine confirmatã uidemus. Magni periculi res eſt, ſi poſt prophetarũ oracula, poſt Apoſtolorum teſtimonia, poſt martyrum uulnera, ueterẽ fidẽ quaſi nouellam diſcutere præſumas, & poſt tam manifeſtos duces in errore permaneas, & poſt morientiũ ſudores ocioſa diſputatione contendas. Congratulamur ergo dilectiſsimi fratres, magnæ fidei ueſtræ, per quam eum dulces profluа charitate ſuſcipitis, etiã incolas paradiſi & cœli ciues habere meruiſtis.

Beatum itaque Nazariũ martyrem Chriſti ſancta Mediolanenſis eccleſia licet totum corpore ſecũ retineat, & mundo tamen totum in benedictione tranſmittit. Hæc eſt enim ſanctorum martyrũ gloria, quorum etſi per uniuerſum mundum ſeminetur in cineribus, portio manet tamẽ integra in uirtutibus plenitudo. Veneramur ergo in tanto Chriſti milite fidẽ noſtram: mater namque martyrij, fides catholica eſt, in qua iſte illuſtrus athleta ſanguine fuſo mortem pro ipſa calcauit: mater inquam, martyrij fides eſt. Veneramur ergo in ſanctorum martyrũ gloria fidẽ noſtrã. Quomodo fidem noſtram? Ab iſtis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, ſpes immortalitatis euidenter aperitur. Nunquam enim hanc uitam tam conſtanter expenderent, niſi eſſe alteram incomparabiliter beatiorem perfecta definitionẽ ſentirent. In ſanctis itaque præconibus ueritatis reſurrectionis authoritas eſt. Prompti enim pereũt in melius reparandi, quibus per anguſtias tribulationum aperitur exitus ad amplitudinem gaudiorum.

Feſtus dies S. Nazarij.

Vnde & B. Nazarius, cuius hodiè glorioſam de mũdi hoſte uictoriam uniuerſalis Eccleſia feſta exultatione concelebrat, cum tempore gentilitatis non ignobilibus parentibus oriundus exiſteret, ſacrilegi adhuc puer genitoris militiam ſimul & doctrinam deteſtari ex improuiſo cœpit: atque ab innocẽte matre, quæ iam Chriſtianæ fidei titulis inſignita, Chriſto ſedulo inſiſtebat, ſacroſanctæ regenerationis fluenta, fideliſsam ſpiritu ac fide inſtituta præueniens, demonſtrari ſibi flagitabat. Nondum ſiquidem baptiſmum conſequutus, ſed inter religionis principia conſummatus, & nondum manifeſtatis ſibi legibus, Deo plenus, repente poſſeſsio atque habitaculum Dei factus eſt: ac que ita peruenturæ uſque ad cœlos turris prius meruit eleuare faſtigium, quam diſponeret fundamẽtũ. Nondum ſacramentorum conſcius, & in ſacrificium iam prælectus.

In eos qui poſt baptiſmũ relabuntur in flagitia.

Quid ad hæc nos infelices reſpondere poterimus? Qui poſt nitorem baptiſmi poſt collatum nobis ſacra regeneratione candorẽ, poſt acquiſitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem, in peccatorũ cœnum relapſi, & antiqua criminum uolutabra reuoluti, niueum ueſtimentum terris iniquitatum ac libidinum contagijs ſordidamus, & holoſericam, in qua ſigillum diuinæ imaginis acceperamus impreſſum, maculis mortiferæ corruptionis infecimus, & poſt ſingularem Dei noſtri indulgentiam innouata fœdamus, integra reſcindimus, expiata uiolamus, repetentes opera non iam undis purgãda, ſed flammis. Quid illud, quamque inſigne diuinæ gratiæ munus, quod accepto iam ſalutari lauacro, poſt innumera uirtutũ ſigna poſt peragratas circunquaque ob Chriſti prædicationem innumeras regiones, cum pro Dei ſummi confeſsione diuerſa per ſupplicia aduerſus eũ totus pene orbis bacchаretur, & nunc atrociſsimis arctaretur pœnis cruciandus, nunc in longinquis finibus tranſueheretur exulãdus, ita robuſtiſsimo Chriſti athleta pectore tormenta omnia deuincebat, ut ſtrenuum de proſtrato hoſte reportaret trophæũ, interque cruenta Cæſaris iuſſa uaſti maris deiectus gurgitibus, ambulare ei diuina ſuper aquas cõceſſum eſt prouidentia, & rerum obſtupeſcente natura, per inſueti itineris nouas uias pendulum inferens greſſum tumentia maris dorſa calcauit?

Videres æquoreas ſanctis ſubſterni meritis undas, ſupraque angelicis confortatum alloquiis, in Chriſti Ieſu laudibus exultare. Ecce prophanus hoſtis nunquam beato martyri tantum prodeſſet obſequio, quantum profuit odio. Sed tandem perfecto agonis certamine cum Celſo puerulo, quem ipſe in holocauſtum Deo polluto aſſumpſerat ex ſeculo, crudeli imperio damnatione abſoluitur, gladio cõſecratur. Felix hic tali exitu, quo omne delictum ita ab eo exijt, ut etiam redire non poſsit: quo ſic debita ſua ſoluit, ne ultra creditorem timeret: quo in ſe hoſtium peccata fide clauſit, fide damnauit, per quem innocẽtiam deuotione quæſiuit, perſeuerantia inuenit, morte ſeruauit.

Celſus puerulus martyr.

Quæ cum ita ſint chariſsimi, licet hic tantus Chriſti teſtis precioſus confeſsione, precioſior ſanguine, crudeli uulnere precioſior, & tincta ueſte candidior, licet hic Mediolanenſium peculiaris putetur priuilegio ſepulcri, ſed omnium eſt communione ſuffragij. Neque enim iſtius urbis charitas profluа, & fides auara, tantum huic martyri derogauerit, dum ſibi arrogat, ut ſolum erga mœnia ſua, patrocinij illius beneficia aſtutura eſſe crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti ubique martyrem, ubique te exaudit ille, qui honoratur in martyre.

Innocato martyrũ Dei honor eſt.

Moderante itaq; eo, qui penſat uota tua, & diſpenſat munera ſua, intantum uicina præſentia efficacis præbebitur aduocati, inquantum fuerit fides deuota ſuſcepti. Oratio enim, quæ caſtitatis, iuſtitiæ, eleemoſynarum operibus adiuuatur, excedit mundum penetrat paradiſum, euolat uſque ad ipſum ſummæ Maieſtatis, Angelo conferente, conſpectum. Sicut quodam loco uox teſtatur angelica: Et cum tu, inquit, orares, ego obtuli orationẽ tuam in conſpectu claritatis Dei.

Beata aĩa chariſsimi, cuius uotũ cuius cõpũctionis incẽſum, cuius ſupplicationis holocauſtũ, nulla infidelitate fumidũ, nullo carnales illecebræ fœtore pollutum, nulla ſæuitia cruentum, nulla odij ſimulatione maculatum, ſed fide igneum, conſcientia nitidũ, ſynceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, uſque ad Dei uultum per cœleſtium nunciorum defertur obſequia.

Tob. 12.

Quæ cũ ita ſint, honoremus beatos martyres, principes fidei, interceſſores mundi, præcones regni, cohæredes Dei. Quod ſi dicas mihi: Quid honoras in carne iam reſoluta atque conſumpta, de qua nulla iã Deo cura eſt? Et ubi eſt illud, chariſsimi, quod ipſa ueritas loquitur per Prophetam? Precioſa, inquit in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Et iterum: Mihi autem ualde honorificati ſunt amici tui Deus. Honorare debemus ſeruos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus, inquit, cuſtodit omnia oſſa eorum, & unũ ex his non conteretur. Honoro ergò in carne martyris exceptas pro Chriſti nomine cicatrices. Honoro uiuentis memoriã perẽnitate uirtutis. Honoro per confeſsionem Domini ſacratos cineres. Honoro in cineribus ſemina æternitatis. Honoro corpus, quod mihi Dominum meũ oſtendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud, fideles, quod reuerentur & dæmones? quod & afflixerunt in ſupplicio, ſed glorificant in ſepulcro? Honoro itaque corpus, quod Chriſtus honorauit in gladio, quod cum Chriſto regnabit in cœlo.

Martyres mundi interceſſores

Pſ. 115

Pſ. 138

Pſ. 33.

Nota de ueneratione Sãctorũ & reliquarum.

VITA

VITA S. ODVLPHI PRESBYteri ante aliquot ſecula ab incerto quidem Authore, ſed grauiter edita. Stylum mutauit magna ex parte F. Laur. Surius.

12. Iunij.

Bodgis pater Odolphi.

TEmporibus Ludouici pijſſimi Imperatoris uir quidam uenerabilis fuit, è Francorum nobili proſapia ortus. Dicebatur is Bodgis, & ex ea procreatus eſt Odulphus: qui ſimulatque è ſacratiſſima baptiſmatis unda renatus eſt, cœleſti quoque rore diuinitus eſt irrigatus. Porrò ubi deſijt ad materna pendere ubera, literarum ſtudijs traditus, & ſanctis ac Deo deuotis hoibus, ut ab illis canonica religione imbueretur, cõmendatus eſt. Præſtitit aũt illi Deus tãtũ diſcẽdi ſtudiũ, tãtãq; ingenij felicitatẽ, ut illos ẽt, qui ipſum ætate antecedebãt, ipſe lõgo poſt ſe interuallo relinqueret, ætatemque ſuam licet annis necdũ maturam, diuinis diſciplinis & dogmatibus egregiè ornaret. Porrò cum ætate accreuit ei etiam ſapientia & ſanctitas, idque adeo, ut ijs, qui per id tempus Deo religioſe ſeruire conabantur, nouus quidam Samuel ortus uideretur. Quibus ſanè adeo gratioſum illum diuina gratia effecit, ut unanimiter ab illis omnibus amaretur, & ob uitam probabilem ſummæ uenerationi haberetur. Atque ille ediuerſo par pari referens, ſyncero animi affectu eosquoque diligebat. Iam uerò puer religioſus ac uenerabilis in ipſis adoleſcẽtiæ initiis id ſe meditari & appetere declarabat, quod poſtmodum reipſa compleuit, non immemor illius Dominici ſermonis, Qui amat patrem aut matrem plus quã me, non eſt me dignus. Itemque, Qui uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam quotidiè, & ſequatur me. Quorum ille adhuc puer crebro memor, & die ac nocte ſæpe illa tacitus ſecum reuoluens, pijs moribus & ſanctis operibus planè apud ſe ſtatuit Deo perpetuo ſeruire, ſpiritalique matri ſanctæ Eccleſiæ inſeparabiliter adhærere.

Diſcendi celeritas.

Matt. 10.

Itaque ſanctus adoleſcens, uiris quidem probatis in primis charus, ſed tamen ſoli Deo ſeruire ſolicitus per uirtutum gradus ſemper ad ſublimiora tetendit donec in uirum perfectum euaderet. Mentem atque animum quemadmodum ſolent ſancti homines, ad cœleſtia continenter erigere, & mundanæ uanitatis ac pompæ uanis illecebras declinare ſtatuit, ut in illum quoque cõpleretur, quod in Pſalmo legitur. Ibũt de uirtute in uirtutem. Sic ergo in cunctis uirtutibus proficiens, etiam eccleſiaſticorum ordinum gradus aſcendit, & presbyterij eſt benedictionem adeptus, regis altiſſimi ſacerdos effectus. Tum uero mox apud ſe decreuit ſtudio piæ cõuerſationis ad quoddam ſacræ religionis monaſterium ſe conferre. At parentes eum dehortabantur ne id faceret, ſed potius ad ipſorum ſe uoluntatem accommodans, eccleſiam Oroſchotanam adminiſtrandam ſuſciperet. Illic enim & natus & educatus erat. Victus tandem precibus illorum, morem eis geſsit ea in re, quamuis inuitus. Sed non diu poſt uiſum eſt ei adire ſummæ reuerentiæ locum Traiectum, antiquitus Vuiltenburg dictũ idque eſt mente & conſilio, ut illic cum cæteris Dei famulis, Chriſto ibidem militantibus, quoad uiueret, præpotenti Deo fideliter ſeruiret. Memoria ergo retinens, quod in Euangelio Saluator ait: Qui non renunciat omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus: poſthabito patre neglectis propinquis, contemptis agris, familia, rebus & facultatibus omnibus ad locum illum Chriſto duce profectus eſt, rebus quidem pauper, ſed meritis diues. Nihil iam in hunc mũdo habere uolebat, ut à Domino iuxta illius promiſsionem centuplum acciperet, & uitæ æternæ hæres eſſe mereretur.

Pſ. 83.

Initiatur ſacerdotio.

Traiectum olim Vuiltenburg.

Luc. 9.

Matt. 19.

Erat per id tempus Traiecti Epiſcopus eximia ſanctitate, Fridericus nomine, qui uirum Dei cũ multo gaudio & honore excepit. Fecerunt idem omnes ſerui Dei, qui illic erant adunati, ex animo ſibi gratulantes tam ſanctum tamque religioſum ad ipſos Dei famulum acceſsiſſe. Nec potuit diu illos celare, quod oculos diuinæ maieſtatis non latuit: ſed cum aliquantiſper apud illos moratus eſſet, omnibus ardens cœleſti lumine lucerna reſplenduit. Erat enim in uigilijs ſtrenuus, in ieiunijs potens, in oratione ſedulus, in ſacra lectione ſtudioſus, in eleemoſynis largus, in curãdis pauperibus celebris, in hoſpitalitate feruens, in rebus eccleſiaſticis diſtribuendis prudens. Deniq; quibus poſt antiſtitem præfectus erat eos omnes mirum in modum antecedebat. Neque aliter uel ab omnibus illis, uel ab ipſo etiam præſule, quam monaſterij pater uocabatur, atque ab eius ore omnes cupiebant accipere conſilium. Omnibus enim omnia factus erat cum Apoſtolo, ut omnes Chriſto lucrifaceret.

Fridericus Traiecti Epũs

Virtutes S. Odolphi.

1. Cor. 9

Ea tempeſtate Friſones, homines feroces, in tã fœdos erant prolapſi errores, ut is, quem diximus, Epiſcopus, neque per ſeipſum, neque per ſuos Archidiaconos eos poſſet in uiam ueritatis reuocare. Itaq; literas per hominem fidelem miſit Traiectum ad uirum Dei Odulphum, rogans eum, ut qua poſſet celeritate traiecto maris ſinu ad ipſum ueniret. Literis illis acceptis, Chriſti ſeruus mirifice exhilaratur, perinde acſi ad cœleſtes epulas inuitaretur, cupiens cum ſuo paſtore, ſi ita res poſcat, in tam pio agone pro Chriſto ſanguinem ſuum fundere. Cum autem ad Epiſcopum perueniſſet, ille uiſo eo, immenſo perfuſus gaudio, cum pacis oſculo eum humaniter excepit. Deinde mutuo ſeſe conſolantes, &, ut ſummi regis generoſos præcones decebat, gladio ſpiritus egregiè accincti per eccleſias pariter proficiſci, iterum atque iterũ eas uiſere, habere contiones ad populum, Euangelica eruditione ad ueritatem reducere cœperunt. Deniq; crebro admonendo, arguendo, increpando homines qui antea inſtar luporum ſæui & rapaces fuerant ſalutari doctrina in oues manſuetas conuerterunt. His ita geſtis, antiſtes ille communicato cum clericis, nec paucis eius regionis laicis uiris conſilio, uirum Dei obnixe rogat ut intra illius terræ limites uelit permanere, & populum nuper ad ſanitatẽ reuocatũ, ſuis eruditionibus confirmare, & ab antiqui hoſtis mortiferis faucibus eripere. At uir Dei plane recuſat, aſſerit ſe ætate grauem, ad id miniſterium pares uires adferre non poſſe. Contra Epiſcopus ſuis eum precibus flectere conatur. Cedit tandem ſanctus uir, & paſtoris ſui iuſſa capeſsit, populiq; uotis obſecũdat, ea tñ conditione, ut liceat ei aliquot exactis annorũ curriculis Traiectum reuiſere, ubi ſe in Chriſti famulatu uitam finiturum promiſerat.

Volẽs igitur ſuo muneri nõ deeſſe uir plenus ſpiritu ſancto, nõ ceſſabat ſemina uerbi Dei ſpargere in populũ, cęlorũ regnũ multa inſtãtia prędicare, omnibus ceu prudẽs & fidelis diſpenſator, diuini ſermonis pręberę alimoniam, fortioribus ſolidũ cibũ, infirmis, ex Apoſtoli ſententia, lac offerre. Ita factum eſt, ut omnes ex eius ſanctitate gaudio replerentur. Cum autem eo miniſterio perfuncto eſſet, ſe recepit ad ſuos Traiectenſes, Deũ laudans, quod eius fretus ope, tot animas lucratus eſſet. Etſi aũt iã lõgo fractus eſſet ſenio, at tñ aio uincẽs ætatẽ, nihil de Dei ſeruitio & ſolitis pietatis exercitijs remiſit. Perſeuerauit.n. in ieiu-

Apud friſones degens, multũ illic fructũ ferens.

1. Cor. 3.

nijs aſsiduis, in uigilijs Deo gratis, in ſanctis precibus, in largiſsimis eleemoſynis: ſibi parcus, alijs omnibus pro Chriſti nomine largus, nihil terrenum ſibi acquirere cupiens, ut poſſet bonis æternis frui.

Claruit uerò etiam prophetiæ ſpiritu, ita futura prædicens, ac ſi iam coram fieri cerneret. Quod ut certius teſtatiusque fiat, ex plurimis pauca adferemus. Cum iam diſceſſurus eſſet ab eo loco, qui Staueran dicitur priuſquam ſe daret itineri, ingens ad eum cõuenit Friſonum multitudo, eius ſaluberrima adhortatione muniri cupientium. Ille uero Domino eos cõmendans, bene precatus eſt eis, amanterque admonebat, ne à uia ueritatis unquam deflecterent, certi non ſine graui animaduerſione id ſe facturos. Et ego quidem, inquit, ſat ſcio non uos permanſuros in ſana doctrina: ſed ea cauſa gentiles barbari in uos incurrent, quod mihi uobis iam ante prædicenti incunctanter credere poteſtis, ijque ueſtram regionem populabuntur, uoſque & res ueſtras ſecum in captiuitatem abducent. Euenit utrunque poſtea, ſicut erat à ſancto uiro prænunciatum.

Prædicit Friſonibus ipſorũ defectionem & Dei animaduerſionem.

Ingens ſaxum ad domus eius oſtium iacebat. Illud ergo digito demonſtrans ijſdem, Scitote, inquit, futurum eſſet ut abſque ullius hominis opera ſaxũ illud in flumen deuoluatur, ubi etiam latitabit ſub undis donec uos diuinæ pacis eritis beneficio deſtituti. Cũ autem uideritis iterum illud abſque humano opere ad litus emergere, non dubitetis me licet iam extinctum, nos reuiſcere, uobiſque pacem à Deo impetratam apportare, manſuram apud uos, donec ſuperbia periurijs, homicidijs, adulterijs atque omniuarijs flagitijs eã rurſus à uobis excludatis, irato Deo propter maleficia ueſtra. Huius quidem uaticinij & ſigni admirandi permulti teſtes hodieque ſuperſunt, qui ſe id ſuis oculis conſpexiſſe aſſeuerant: ſaxumque illud ibidem in eccleſia immobile perdurat, ut credẽtium confirmetur fides, & increduli pudefiant.

Eccleſia Traiectenſis, è uita ſublato Epiſcopo, paſtore orbata fuit. Mox collecti clerici cum beato uiro tractabant de eligendo ſucceſſore. Diu autem illis inter ſe contendentibus, tandẽ elegerunt eccleſiæ præpoſitum Craſtum. At ille rebus ualde locuples, arroganter ac tumide dixit ad illos: Habeo abunde multa: Cur in meos humeros tantum onus conijcitis? Ijs uerbis commotus beatus Odulphus, Quid, inquit, ais miſerrime? Spernis plane, ſed quod conſequi non mereris. Quod ſi nolebas in te recipere, diceres ſaltẽ te tanti honoris culmine indignũ. At nunc propter opes immenſas Apoſtolici ordinis ſpernens dignitatem, propediẽ ex hac luce ſubtraheris. Dixit uir Dei & ſermonis ueritatem hominis mors declarauit: Interim qui ex Clero conuenerant, cum animis nacillarent, ſinguli qui ipſis cumprimis idonei niderentur, elegere. At Chriſti ſacerdos non ad perſonam, ſed ad meritum reſpiciens, dicebat poſſe inter ipſos alium inueniri magis idoneum, nec tamen uituperabat ab ipſis electos. Itaque oſtendit eis presbyterum quendam Hungerum nomine, qui licet uultu deformis eſſet, at tamen neſcientibus hominibus, ſed non neſciẽte Deo, meritis inſignis erat. Eum ergo omnes elegerunt, & ſtatuto tempore conſecratus eſt Epiſcopus, cuius ſane tanta fuit uitæ integritas, ut poſt Vuillibrordum & Boniſacium ſanctos Epiſcopos, in illa ſede nullus repertus ſit, qui uſque ad ſupremum uitæ diem excolendis uirtutibus par illi fuerit. Apparet inde, non temere, eum à ſancto Odulpho alijs prælatum fuiſſe.

Prædicit mortẽ ſuperbi Præpoſiti.

Hungerus fit Traiecti Eps.

Iam ſenectus premebat ſanctum uirum Odulphũ & ad eccleſiam abſque ſcipione progredi nõ poterat. In ipſius autem ſcipionis ſuprema parte ceream affixerat tabellam, in qua ſolebat, oblata occaſione, nomina fidelium annotare, donec ea in libro uitę deſcriberet. Quodam autem die præ animi uigore & alacritate oblitus imbecillitatis ſuæ, cum ad Dei cultũ properaret, in domicilio ſuo reliquit ſcipionem illũ. Paulo pòſt opera maligni dæmonis inflammatum eſt domicilium illud, & cum omni ſupellectile conflagrauit. Erat tum uir Dei occupatus laudibus diuinis, ſed cum cerneret ualido igni iam correptum domiciliũ ad ſolita præſidia ſe cõtulit, Deum orans, ne loca ſancta ignis inuaderet, non admodum curans excidium cellulæ ſuæ. Exaudiuit uerò Deus preces eius, moxq; incendium repreſſum eſt, nec quicquam præter uiri Dei domicilium exuſſit. In medijs autem flammis adeo ſcipio manſit illæſus, ut ab igni cera indurata uideretur, ne minutiſsimo quidem apice ex illa abolito. Quo inſigni miraculo Deus oſtendere uoluit, quãti apud ipſum meriti eſſet ſanctus Odulphus. Scipionem autem illum in eius defuncti ſepulcrum defixere fratres, qui illic ita manſit fixus uſque ad beatæ memoriæ Ratbodi Epiſcopi tempora.

Scipionẽ & cerã uiri Dei nihil lædit ignis.

Aduentante tandem tempore, quo uir beatus ad optatam cœleſtis patrię gloriam erat tranſiturus, modica febre correptus, ſenſit adeſſe migrandi tempus. Accitis igitur fratribus, indicauit eis diem obitus ſui. Sub ipſam autẽ mortis horam rurſus fratres ſibi adeſſe uoluit, & cum ipſo cantare pſalmos pro expectatione deceſſus ſui. Omnibus denique ex ipſius præſcripto ritè peractis, ualefecit fratribus, rogans eos, ut pro ipſo Dominũ precarentur, ſe quoque pollicẽs pro ipſis & loco illo eiuſque habitatoribus perpetuò Domino preces oblaturum. Inde mox ad Dominum ſe conuertens, nihilque trepidans ad mortem, (quippe qui mortem ipſam in lucro poneret) hilari mente dixit: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum: ſub quibus uerbis ſanctiſsima illa anima è corpore egreſſa eſt, ſimulque ſuauiſsimi odoris fragrantia illic diffuſa eſt, ita ut omnes inæſtimabili ſuauitate replerentur, perſpicuèque inde liceret animaduerti, beatiſsimos angelicos ſpiritus animam illam è corpore abeũtem ſuſcepiſſe. Eius feſtus dies celebratur pridie Idus Iunij. Fiunt autem per eius merita nõ ſolum Traiecti, ſed etiam in Staueren innumera miracula in honorẽ & gloriam: Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Vult pro ſe defuncto rogari.

Pſ. 30.

F. Laur. Surius Pio Lectori.

In Aprili menſe uitam Iuſtini Philoſophi repoſuimus, authore Ioachimo Perionio, ſecuti Latina Martyrologia. Nunc rurſus damus Iuſtinum Philoſophũ, cum multis alijs pro pietate cæſum, authore Simeone Metaphraſte, qui eum habet die 12. Iunij. Verum autem plane idem utrobique ſit Iuſtinus, ob temporis penuriam necdum ſatis examinare licuit.
Mihi quidem diuerſus hic ab illo priori eſſe uidetur. Non enim tam obſcurus fuit Iuſtinus, ut Præfectum ex eo percontari oportuerit, quod in hac hiſtoria fit, in quarum diſciplinarum genere uerſaretur. Sunt & alia, quę facile perſuadeant non eundem eſſe.

MAR-

MARTYRIVM SANCTORVM Iuſtini Philoſophi, Charitonis & ſociorum, qui Romæ paſſi ſunt, authore Simeone Metaphraſte.

12. Iunij.

QVo tempore nefarij ſuperſtitionis idolorũ propugnatores impia contra pietatẽ ac religionẽ ſeruantes Chriſtianos, per ſingulas urbes ac regiones edicta propoſuerunt, ut quicũq; Chriſtiani depræhenſi eſſent, idolis ſacrificare cogerentur: comprehenſi Iuſtinus, & qui cum illo erant, adducti ſunt ad Romæ Præſidem, Ruſticum nomine. Quibus ante tribunal conſtitutis, Ruſticus Præſes dixit Iuſtino Age, uſto dijs ipſis obediens, & Imperatoris edictis. Illi autem Iuſtinus reſpondit: Nemo unquam repræhendi aut cõdẽnari poterit, qui Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti præceptis obedierit. Tum Ruſticus Præfectus: In cuiuſnam, inquit, eruditionis ac diſciplinarum genere uerſaris? Cui Iuſtinus: Omnium diſciplinarum genus diſcere conatus ſum, omnemq́ue eruditionẽ expertus, poſtremo uere Chriſtianorum diſciplinæ adhæſi, quamuis illa non placeat his, qui falſæ opinionis errore ducuntur. Tum Ruſticus dixit: Illane, miſerrime, eruditione delectaris? Maxime, inquit Iuſtinus, quoniam recto cũ dogmate Chriſtianos ipſos ſequor. At Præfectus: Qualenam eſt iſtud dogma? Reſpondit Iuſtinus: Rectum dogma, quod Chriſtiani homines cum pietate ſeruamus, hoc eſt ut Deũ unum exiſtimemus factorem atque creatorem omniũ, quæ uidentur, quæq; corporeis oculis non cernuntur, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Dei filium confiteamur olim à Prophetis prænunciatum, qui & humani generis Iudex uenturus eſt, ſalutis præco, & magiſter ijs, qui ab illo bene didicerint. *Chriſtianũ dogma* Ego quidem, ut homo imbecillis ſum, & longe minor quàm ut de infinita illius Deitate aliquid magnum dicere poſſim Prophetarum munus hoc eſſe fateor. Illi enim huius ipſius, quem Dei filium eſſe dixi, in orbẽ terrarum aduentum multis antea ſeculis diuinitus prædixerunt.

Quæſiuit Præfectus, quem in locum Chriſtiani cõuenirent. Cui reſpondit Iuſtinus, eò unumquenque conuenire, quò uellet ac poſſet. An, inquit, exiſtimas, omnes nos in eundem locum conuenire ſolitos? Minime res ita ſe habet, quoniam Chriſtianorum Deus loco in circunſcribitur: ſed cum inuiſibilis ſit, cœlum *Ier. 23* & terram implet, atq; ubique à fidelibus adoratur, & eius gloria collaudatur. Tunc Præfectus: Age, inquit, dicas, quem in locum conueniaris, & diſcipulos tuos congreges. Reſpondit Iuſtinus: Ego prope domũ Martini cuiuſdam ad balneum, cognomento Timiotinũ hactenus manſi. Veni autem in urbem Romam ſecũdo, neque alium quempiam locum, niſi quem dixi, cognoſco. Ac ſi quis ad me uenire uoluit, communicaui cum illo ueritatis doctrinã. Ergo Chriſtianus es tu? inquit Ruſticus. At Iuſtinus: Maximè, Chriſtianus ego ſum. *Chariton* Tum Præfectus dixit Charitoni: An & tu Chriſtianus es? Cui Chariton: Chriſtianus ego ſum, *Charitina.* Deo ipſo adiuuante. Quæſiuit Ruſticus à Charitina muliere, num & ipſa Chriſti fidem ſequeretur. Cui reſpondit illa, ſe quoque, Deo dante, Chriſtianam eſſe. *Euelpiſtus.* Tũc Ruſticus dixit Euelpiſto: Tu uerò quiſnã es?* ** Qui* Cui reſpondit: Seruus quidam Cæſaris ſum, ſed Chriſtianus, à Chriſto ipſo libertate donatus, & illius beneficio atq; gratia einſdẽ ſpei, cuius & iſti ſunt quos uides, particeps factus. Poſt hæc Præfectus quæſiuit ab Hierace, an & ipſe Chriſtianus eſſet. Cui Hierax dixit: Certe Chriſtianus & ego ſum: eundem enim Deum colo atque adoro. *Hierax.* An, inquit Præfectus, Chriſtianos uos fecit Iuſtinus? Ego, inquit Hierax, & fui, & ero Chriſtianus. *Paon.* Stãs autẽ & Paon dixit: Ego quoque ſum Chriſtianus. Et quiſnam, inquit Præfectus, te docuit? Reſpondit ille. A parentibus bonam hanc confeſsionem ego accepi. Poſt hunc Euelpiſtus dixit, Et ego Iuſtini quidem ſermones magna cum uoluptate audiebam, ſed à parentibus tamen & ipſe Chriſtianus eſſe didici. Tum Præfectus, Et ubinam parentes tui ſunt? In Cappadocia, inquit Euelpiſtus. Quæſiuit Præfectus & ab Hierace, ubinam gẽtiũ eſſent eius parentes. Cui reſpondit Hierax, uerus pater noſter Chriſtus eſt, & mater fides, qua in ipſũ credimus, terreni uerò parentes mei, mortui ſunt. *Liberianus.* Cæterum ego ab Iconio Phrygiæ abſtractus huc ueni. Quæſiuit Præfectus à Liberiano, quidnam & ipſe diceret, num Chriſtianus eſſet, atque in deos impius? Cui Liberianus, Et ego, inquit, Chriſtianus ſum, colo enim & adoro ſolum uerum Deum.

Tunc Præfectus conuerſus ad Iuſtinum, dixit, Audi tu, qui eloquens eſſe diceris, & putas te ueram diſciplinam tenere? Si à capite per totum corpus flagello cæſus fueris, perſuaſumne habes fore ut in cœlum aſcendas? Cui Iuſtinus, Spero, inquit, me habiturum quod habent, qui Chriſti dogmata ſeruauerint, ſi hęc ipſa, quæ dicis, perpeſſus fuero. Scio enim omnibus, qui ſic uixerint, diuinam gratiam conſeruari, quoad totus mundus conſummetur. Ad hæc Præfectus Ruſticus, Ergo futurum opinaris, ut in cœlos aſcendas, mercedẽ aliquam recepturus? Non opinor, inquit Iuſtinus, ſed ſcio, & hoc tam certum habeo, ut nihil dubitẽ. *De firma ſpe dicit.* Ruſticus dixit, Veniamus deinceps ad id, quod propoſitum eſt, & nos urget. Conuenite ſimul, & uno ſimul, & uno eodẽque animo dijs ſacrificate. Ad hæc Iuſtinus, Nemo, inquit, qui recte ſentiat, pietatem deſerit, ut in errorem atq; impietatem delabatur. Præfectus Ruſticus dixit, Niſi iuſsis noſtris parere nolueritis, cruciatus ſine ulla miſericordia patiemini. Iuſtinus autem, Maxime nos in uotis habemus, propter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cruciatus perpeti, ac ſaluari, hoc enim nobis ſalutem & fiduciam conciliabit ante eiuſdem Domini & Saluatoris noſtri terribile illum tribunal, cui totus mundus diuino iuſſu aſsiſtet. Idem & reliqui omnes Martyres dixerut, hoc addentes, Fac cito, quod uis, nos enim Chriſtiani ſumus, & idolis non ſacrificamus.

Sententia Iudicis in martyres. Hæc audiens Præfectus, talem ſententiam pronunciauit, Qui dijs ſacrificare, & Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæſi, ad capitalem pœnam abducantur, quemadmodum legis præcipiunt. Itaque ſancti martyres Deum collaudantes, ad conſuetum locum producti, poſt uerbera ſecuri percuſsi ſunt, & in Saluatoris confeſsione martyrium conſummarunt. Poſt hæc quidam fideles clam illorum corpora ſuſtulerunt, & in loco idoneo illa condiderunt, cooperante gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, Cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

MARTYRIVM SANTAE Aquilinæ Virginis, Authore Simeone Metaphraſte.

Iunij 13.

POſteaquam Saluator noſter Ieſus Chriſtus è cœlo deſcendit, & homo factus eſt, & pro peccantiũ hominum ſalute in terris apparuit, eiusque miraculis abundè mundus ipſe illuſtratus fuit atq; his, quæ ultro paſſus eſt diaboli qui hominem circuouenerat, imperium exinanitum fuit, diuinaque gratia per glorioſam ipſius reſurrectionem in mundum redundans, humanum genus ad fidem cõuertit, donique poſteaquam è terra in cęlum ipſe aſcendit, & ad Patris dexteram ſedit Apoſtoli, acceptis ab eo mandatis fidem ipſius per totum orbem terrarum prædicarunt. Cumque multi per Apoſtolicam prædicationem inſtituerentur, & Dei ope adiuuante, omnes illi à ſancto Spiritu illuminarentur, fides ipſa per totum orbem terrarum uigebat. Apoſtoli uerò, cum ſuum munus compleuiſſent, ad cœleſtem Dominum aſcenderunt. Sed illorum tamen prædicatio faciebat, ut per uniuerſam terram multi Deum timerent.

Biblos urbs Palæſtinæ.

Itaq; in urbe quadam Palæſtinæ regionis, quæ Biblos dicebatur, erãt Chriſtiani homines qui ab Apoſtolis ipſis pietatis doctrina inſtructi fuerãt, è quibus unus, Eutolmius nomine in urbe illa uxorem duxit qui cum una ſanctè uiuerent, Deus ipſe fructũ & progeniem illis dedit, quæ nefaria tyranni decreta exinaniuit. Cum enim fœmina illa ex Eutolmio uiro ſuo concepiſſet, puellam peperit, quam & Aquilinam parentes nominarunt. Hæc cum paulò grandior facta eſſet, & ætatem adhuc tenellam ageret, iniquorum Imperatorum de idolorũ cultu ſeruando conſtitutiones euertit. Cum enim puella ipſa quadrimeſtrem ætatẽ ageret, eius mater ad Euthalium Epiſcopum illã tulit, quam in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Epiſcopus ille ſignauit, & catechumenã fecit. Poſt duos uerò menſes cum eandem ad Euthalium ipſum mater portaſſet puella Chriſti baptiſmo illuminata eſt, Quæ cum annum ageret, eius pater Eutolmius ex humana uita ad Chriſtum migrauit. Mater uerò puellã educabat. Itaque cum ſeptẽ annos hæc ageret, à matre ſua omnem inſtitutionem mulieribus congruentem edocebatur, quæ quo ætate magis creſcebat, eo magis ſpiritu ſancto implebatur, & Chriſti gratia decorabatur.

Cum uerò decimũ annum ageret, nunquam deſinebat Deũ ipſum inuocare. Quo tẽpore, Diocletiani Imperatoris anno ſeptimo inſtante Voluſianus quidam homo tam nefarius, ut diaboli progenies dici poſſet, prouinciæ Palæſtinæ adminiſtrationem accepit: qui cum Deũ ipſum non cognoſceret, cœpit diuinæ pietatis cultores inſectari. Cum igitur Chriſti uictoria multi coronarentur, & Domini Ieſu athletæ certamina maxima rectè ſuſtinerent, diabolus ipſe uidẽs cõſilia ſua à uictoribus Chriſti militibus deſtrui omnem inſaniam ac furorem effundebat. Quæ cũ ita fierent, beata & honeſta uirgo Aquilina multam Dei notitiam habens, æqualesq; ſuas conueniẽs, & quotidie cum illis colloquens; Quæ nam, inquit, utilitas uobis eſt ab idolis iſtis, quæ uos colitis? An ignoratis, quod qui fidem in iſtis collocarunt, uanam expectationem, inanẽ, nugacẽ, animarũ corruptricẽ & dæmoniacã ſpẽ habẽt? Iſtorũ enim omnis inuocatio inutiliſſima eſt, quiq; illis dijs ſacrificiũ offerunt, ut eos propitios ſibi faciant, inanem operam conſumunt. Nam qui mortui ſunt, & loquendi facultatem ſibi

Voluſianus crudelis Palæſtinæ præfectus.

dare non poſſunt, quomodo illi poterunt alijs benefacere.

Hæc cũ Aquilina diceret, mulieres oẽs, quæ cũ ea loquebatur: Quõ inquiunt, deos ipſos negas, & eos euertere uideris, age dic: Quemnã Deum tu colis? Reſpõdit Aquilina: Ego Deũ illum colo qui cœlũ, terrã, & mare creauit, quique ab oibus ſeculis ijs oĩbus benefecit, qui fidẽ & ſpem in ipſo habuerunt, & adhuc poteſt benefacere in perpetuum ijs, à quibus inuocatur. Tum mulieres illæ: Et quomodo, inquiunt, nos audiuimus, à Iudæis interfectum fuiſſe iſtũ quẽ tu Deũ dicis? At Aquilina: Omnes, qui à morte abſorpti fuerant, Deus meus redemit. mors enim ipſi non dominatur. Hic igitur cum opera manuũ ſuarum, hoc eſt, homines ipſos in multo errore uagantes uidiſſet, hominem ſe facere uoluit, ut mundi errorem extingueret, & gratiam cum iuſtitia coniunctam nobis afferret. Dixerunt fœminæ illæ: Et quiſnam eſt, quẽ Crucifixum dicunt? Ille ipſe, inquit Aquilina, eſt omnium Saluator, qui propter ſuam in homines charitatẽ, cũ uellet omnibus hominibus per aquam & ſpiritũ nouam generationẽ afferre, Crucẽ ſubire & perpeti uoluit, ut non ſolum ijs, qui in terris ſunt, ſalutem conferret, ſed eos etiam, qui apud inferos tenebantur, liberaret: omnibusq;, eo quòd ipſe tertio die à mortuis reſurrexit futurum oſtendit, ut & ipſi omnes ſuo tempore à mortuis reſurgerẽt. Tunc illæ: Si hæc beneficia in orbem terrarũ, ut tu dicis, iſte contulit, quare Iudæi, ex quibus & ipſe erat, non ut Deũ colũt? Ad hæc Aquilina: Semper, inquit, Iudæorũ natio ueritatis uiã auerſata eſt, cumq; ceruice dura & aĩo obſtinato ſint, quæ iuſta & uera ſunt, reijciunt: Quãobrẽ & eũ, qui multis modis in ipſos pie ſe geſſerat, negauerunt, Pilato tradentes, & ut eum in Crucem tolleret, ab ipſo flagitantes. Ipſe tamen Ieſus ſponte Crucem illam ſubijt.

Aquilina defertur apud Voluſianum.

Dum Aquilina cum illis fœminis hæc loquebatur Nicodemus quidam ex illorum numero, qui erant cũ Proconſule, audiuit quæ Aquilina dicebat, & ſtatim ad Voluſianum Proconſulem cucurrit, & ait: En, Proconſul, Imperatores ipſi deorum beneficia profitentes, per omnes urbes edicta miſerunt, ut quicunque dijs ipſis non ſacrificant, peſſimis modis interficiantur. Eſt in urbe hac puella, quæ dijs aduerſatur, & edictis religioſorum Imperatorum non obedit, ſed totã ſpem ſuam in homine illo Crucifixo collocauit: quin etiam mulieres alias docet, & ipſas deorum ſtabilem & compoſitam religionem denegare. Adde, quod & deos ipſos dæmones uocat. Hæc cum audiſſet Procõſul, miſit quoſdam ex cohorte ſua, qui eam comprehenderent. Quam cum tenuiſſent, ad tribunal duxerunt. Tum in eam Proconſul intuens: Tù ne, inquit, es, quæ Imperatorum edictis repugnas, & fœminas alias falſis ſermonibus inſtruis, ne amplius dijs ipſis obediant, ſed Crucifixum hominem colant? An ignoras, Imperatores ipſos iſti Crucifixo iratos eſſe, quippe qui iuſſerunt, pœnis quibuſdam ineuitabilibus & ſummis cruciatibus illos interfici, qui Ieſum colunt? Quamobrem & tu ab illius doctrina diſcedas & inuictis dijs noſtris congruentes uictimas afferre ſtudeas, ne aliquo modo nos cogamur cruciatibus te ſubijcere, eo quòd dijs ipſis obtrectes. Ad hæc Aquilina: Cum inquit cruciatibus à te Proconſule ſubiecta fuero, tunc immortalitatis coronam à Saluatore meo me accepturam expecto, eò quod illum non negem. Quapropter ſine mora quæuis tormenta in me ipſam excogites, ut cognoſcas me fide armatam tibi aſsiſtere, neque minas tuas extimeſcere.

Conſtãtia S. Aquilinæ.

Tunc dixit Voluſianus: Video te ad tribunal meũ aſsiſtere ætate admodum iuuenili, ſpecie uerò & pul-

& pulchritudine ualde honeſta: itaque tui rationem habeo: nam ſi tormentis te ſubijciam, tenera mẽbra tua quamprimum gladiis deſtruentur. Quod ſi carnificibus meis iuſſero te cruciare, nullam tui rationem habebunt: tu uerò ætate ualde tenera ſupplicijs malè conſumpta, uitam finies, neque quicquam tibi prodeſſe poterit Chriſtianorum Deus, quem colis. Erat beata Aquilina duodecimum ætatis annũ tunc agẽs, cum Proconſuli aſsiſtebat: quæ reſpondens: Nolo, inquit, ego, ut miſericordia me proſequaris: putans enĩ te miſericordem in me eſſe, maiori damno me afficis: ſed à te peto, ut ferociorem te oſtendas, quo ex patiẽtia mea cognoſcas, eos, qui ſpem ſuam in Chriſto Domino poſuerunt, inuictos permanere.

Aquilinæ ætas

Hæc cum Voluſianus puellam dicẽtem audiuiſſet iuſsit carnifices ad eam accedere, & conſtanter colaphis illam percutere, & addidit: Vide, Aquilina, num iſtæ tormentorum primitiæ tibi ſuaues & iucundæ uideantur. Ad hæc Aquilina: Tu quidem, Tyrãne, nõ ueritus es iubere colaphis eam cædi, quę ad imaginẽ Dei facta eſt: itaque nec Deus meus tibi parcet in die Iudicij. Tum Voluſianus, Ego, inquit, exiſtimo, maximos noſtros deos terrarũ orbis ſalutem in manu ſua tenere, & in illo altero ſeculo omnium ſalutem in ſua poteſtate habituros. Idque cum dixiſſet, iuſsit puellã exui, & ſubligaculo cinctam à duobus carnificibus diſtentam acriter uerberari, hæc uerba addens: Nõne tu Aquilina, dixiſti futurum, ut Deus tuus in die Iudicij mihi non parcat? Et ubinam ille nunc eſt, qui mihi nõ parcit? Veniat, & liberet te de manibus meis. Sed admoneo, te ut uanam iſtam Chriſtianorum hæreſim fugias.

Colaphis cæditur.

Verberatur acriter

Tunc iuſsit carnifices uerbera intermittere, & ad Aquilinã conuerſus: Age, inquit, dic mihi, miſera: Et quem aliquando cognouiſti, aut audiuiſti ſpem habuiſſe in homine Crucifixo, qui manus meas effugere potuerit? Et quemnam eorum, qui eius fidem ſecuti ſunt, Imperatores uiuum reliquerunt? Age igitur, audi me, & ab inſania iſta te remoueas. Ad hęc Aquilina: Num, ò Tyranne ferociſsime, tormenta hæc putas me ſenſiſſe? Illud uellem ſcias, quotcunque machinas pater tuus diabolus tibi contra meipſam ſuggerit, totidem, & longe ijs plura, ſubſidia mihi a Deo ſuppeditari. Tunc Voluſianus: Nos inquit, edocti ſumus à ſapientibus ijs, qui ante nos fuerunt, dijs ipſis immolare: itaque tibi dies aliquod preſcribi iubeo, ut interea conſilium ineas, num meliorem mentem capiens, dijs cultum offerre, & uitam à nobis maximosq; honores ab Imperatoribus noſtris aſſequi uelis. Ad hæc Aquilina: Quotnam dies mihi præſcribis, quibus deliberem? Tot inquit Voluſianus, quot ipſa uoles, & à me petes. Aquilina autẽ dixit: Hoc à te peto, ut nullos mihi dies præſcribas, quod ad huius rei cõſultationẽ attinet. Ego.n. ab ineunte ætate hoc ſemper cogitans, nullum alium Deum inueni, qui poſsit mihi benefacere, & ad quem confugere oporteat, niſi cœleſtem illum Deum. Tunc Voluſianus: Vana eſt, ut uideo, admonitio mea, & fruſtra laboraui, cum te admonui. Nequaquam inquit Aquilina, hac in re tibi obtempero. Itaque ne fruſtra labores ſed quicquid ex cogitari poteſt, aduerſus me inutilem Dei ſeruã adhibeas, ut rurſus te uictum eſſe oſtendam, quemadmodum & ſuperioribus tormentis uictus es.

Tunc Voluſianus dixit: Accendantur ſubulæ, ita ut ignitæ ſint, & per eius aures tranſmittantur. Cum feciſſent carnifices, quod iuſsi fuerant, & ſubulas ardentes in aures puellæ eo uſque tranſmiſiſſent, quoad uel ſolus ignis uapor eius cerebrum combureret, & per nares effunderet, cumque ipſius cerebrum incẽderetur, puella Deum ſic precata eſt: Tu Domine Ieſu Chriſte, qui aluiſti me ab adoleſcentia mea, qui luſtitiæ tuæ radijs occultiſsimas cogitationes meas illuminaſti, qui generoſa & forti potentia tua me fortẽ reddidiſti, ut cõtra hoſtem & aduerſarium diabolum pugnarem, qui uerã & ſummã ſapientiã tuã omnibus fidelibus tuis impertiuiſti, perfice curſum certaminis mei, & uirginitatis meæ lãpadẽ inextinctam ſerua, ut & ego una cum quinque illis uirginibus ad puriſsimum thalamum tuum introire, ac teipſum celebrare poſsim qui petitiones meas mihi conceſsiſti.

Ignitæ ſubulæ in aures eius defiguntur.

Matt. 25.

Hæc cũ precata eſſet, & diutius ferreis & ardentibus ſubulis combureretur, ſemimortua iacta eſt, ita ut proconſul Voluſianus illam mortuam eſſe crediderit. Itaque iuſsit illinc eam aſportari, & extra urbem proijci, quippe quæ deos ipſos negauerat, & Imperatores contempſerat: ob idq; dicebat ſepulturæ mãdari non debere, ſed canibus ipſis eſcam proijci. Cũ uero Aquilina totum diem in uia proiecta iacuiſſet, circa medię noctis tẽpus deſcendit Angelus Domini & Aquilinã cũ tetigiſſet: Surge, inquit, & eſto ſana, Voluſianumq; Procõſulẽ redarguas, quod ipſe nihil, & eius cõſilia uana ſint. Statim Aquilina incolumis ſurrexit & Deum laudans, dicebat: Gratias ago tibi uitæ meæ authori, qui ſanitatem affers, & ab iniquitatibus homines liberas: tu enim es, Domine qui ante ſecula fuiſti, & in ſecula permanſurus es, nec præter te alius eſt Deus. Illud uerò à te ſupplex peto, ut cum patientiæ brauio conſummata fuero corona tua caput meũ circundes, ut certiſsimis promiſsis tuis fruens, una cum choro ſanctorũ tuorũ, qui ꝑ te martyriũ compleuerunt, hymnos tibi cõcinnã. Tunc illi Dominus reſpõdit: Vade, fiat tibi, ſicut tu dixiſti. Quo audito, Aquilina ualde lætata eſt. Tunc ab Angelo ducta, uenit ad portam urbis: qua ſtatim patefacta, in urbem ipſam eſt ingreſſa.

Ab Angelo ſanatur.

Fuit autem illi dux Angelus, donec ad Voluſiani prætorium eam duxit. Qui cum à ſomno excitatus, illam ante oculos ſuos ſtantem uidiſſet, ſtupore perculſus eſt: & ſtatim quoſdam uocauit ex ijs, qui in eius prætorio morabantur, dicens: Videte, quęnã hæc ſit, quæ ante oculos meos conſiſtit. Cumq;, allatis luminibus, illã uidiſſent, dixerunt: Profecto hæc Aquilina eſt quã tu canibus eſcam proijci iuſsiſti. Hæc cum audiſſet Proconſul, iuſsit illam ſeruari uſque ad ſequentis diei tempus. Quod cũ ueniſſet, iuſsit illã duci ante tribunal. Eã uerò affatus: Tune, inquit, es Aquilina? Tũ illa reſpondit: Sceleſtiſsime homo, & ſi cordis tui lumen excæcatum eſt à patre tuo diabolo, an & corporeis oculis non uides? Ego ſum Aquilina, quæ tibi nũc aſsiſto. Tũ procõſul manu ſua oculos terens, & præ ſtupore cũ pauliſper obmutuiſſe, ſecum dicebat: Si ipſius cerebrum combuſtum eſt, & morti ſubiecta non fuit, nullum igitur deinde aliud tormentum ipſam attingere poterit.

Hæc cum dixiſſet, ſententiam, ut ſecuri percuteretur, talem pronunciauit: Aquilinam peſsimæ Chriſtianorum ſectæ propugnatricem, natu quidem minorem, ſed ueneficijs tamen grandem, Imperatorũ edictis religioſiſsimis aduerſantem depræhẽdimus, neq; dijs obediẽtẽ neq; Imperatoribus aſſentiẽtẽ: quã cũ multis admonitionibus, conati ſimus ab inſania hoĩs. Crucifixi ad inuictorũ deorũ ueriſsimam cognitionẽ traducere, non potuimus. Hæc multa tormẽta experta quidẽ fuit, ſed ueneficijs tamen ſuis fecit, ut nullis tormẽtis perturbari poſſet. Reliquũ igitur mihi uiſum eſt, ne deorum ſacrificia irrideantur, ut hãc extra urbem eductam, capitali pœna plecti iubeamus. Cum igitur Aquilina educeretur & carnifex præiret, uenit ad eum locum, in quo illam gladio percuti definitũ fuerat. Ibi unius horæ tẽpus petijt, ut Deũ oraret.

Sententia Voluſiani in eam.

Erectis igitur in cœlum oculis: Domine inquit, Deus omnipotens, ago tibi gratias, quòd martyrij mei tempus mihi oſtēderis. Laudo te, Deus meus, rerum omnium effectorem, quòd non feciſti, ut fruſtra ſtadij mei curſum conficerem. Benedico tibi creator uniuerſorum, quòd Tyrannum confudiſti, & meipſam coronaſti. Hoc igitur à te ſupplex peto, ut accipias ſpiritum meum in pace, ut derelictis terrenis rebus, cœleſtibus bonis frui poſsim, &, te authore, immortalitatis coronam recipiam.

Hæc cum precata eſſet, uox è cœlo uenit, quæ dixit Age uirgo electa, quæ Tyranni fremitum conculcaſti, & diaboli ſtimulos certamine tuo comminuiſti, ducemque Voluſianum omnino ſuperaſti, accipe brauium tibi propoſitum. In terris labores & erumnas pertuliſti, in cœlis nunc iucunditate perfruaris. Cum hæc uox ad eam delata eſſet, pri uſquam carnifex in eius ceruicem gladium inieciſſet, beata Chriſti ueri Dei noſtri martyr perfectè mortem obijt. Carnifex uerò, licet illa ſpiritum reddidiſſet, tamen, Proconſule iubente, eius caput abſcidit, ex quo pro ſanguine lac in terram defluxit. Chriſtiani autem homines cum præſto eſſent eius reliquias gemmis præſtantiores ſuſtulerunt, & precioſis unguentis ac linteis nouis inuolutas, in monumento apud urbem Biblon ſepelierunt.

Expirat nec dum cæſa à carnifice.

Martyrio autem conſummata eſt beata Aquilina, Imperatore Diocletiano, & Voluſiano Proconſule, ter tiodecimo die menſis Iunij. Eſt autem eius martyrij locus in urbe Biblo, ubi uſque ad hodiernum diē multæ curationes hominibus afferuntur, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

De S. Felicula uideat Lector hiſtoriam SS. Nerei & Achillei in menſe Maio, die 12.

VITA S. ANTONII VLYSBOnenſis, profeſsione Franciſcani: quem uulgo à Padua uocant: ſcripta à quodam Patre Franciſcano grauiter & fideliter. Dictionem F. Laur. Surius in gratiam Lectoris mutauit, omiſſis pleriſque, parum ad hiſtoriam facientibus, abſque tamen hiſtoriæ detrimento.

Iunij 14.

EST in Luſitaniæ regno ad plagam Occidentalem, in ex extremis orbis finibus urbs quædam quam incolæ Vlyſbonam uocant quod ab Vlyſſe, ut aiunt, bene ſit condita In ea templū miræ magnitudinis extructum eſt in honorem matris Dei & perpetuæ uirginis Mariæ, in quo beati Vincentij martyris ſacrum corpus honorificè aſſeruatur. Ad eius templi partem occiduam felices beati Antonij parentes honeſtum habuere domicilium, ipſis templi foribus ualde propinquum. Ex illis in ipſo iuuentutis flore procreatus beatus Antonius, cum ſacri baptiſmatis ſalutaribus expiaretur undis, Fernādi nomē accepit. Qui deinde ab ipſis prope incunabulis multa fuit morum probitate & integritate, nec ſicut tenera puerorū ſolet ætas, mūdi laſciuiam & uanitatē cōplexus eſt, ſed bonorum parentum ſedulus imitator, eccleſiarum & monaſteriorum crebro terebat limina, manusq; ſuas libēter extēdebat ad pauperes, ut illorū inopiā ſubleuaret ut poſſet in illum quoque cōpetere, qđ de ſe beatiſsimus Iob ait: Ab infantia mea creuit mecū miſeratio. Pater eius uir nobilis, fuit miles Alphonſi regis, Martinus nomine. Mater eius Maria, non infimo genere fuit.

Patria S. Antonij.

In baptiſmo. Fernādus appellatur.

Iob. 31

Parentes eius

Cum autē puer eſſet rationis capax, à parentibus in ea, quam diximus, beatiſsimæ matris Dei eccleſia literis traditus eſt imbuendus, ſimul & educandus à miniſtris Chriſti, cuius erat præco futurus. Ita pueritiæ ætatem inſtar patriarchæ Iacob domi ſimpliciter exegit. Cum autem accedentibus annis ſentiret improbos corporis motus, de carnis corruptione naſcentes, nequaquam ceſsit petulantis ancillæ prauis cupiditatibus, nec frena libidini laxauit: ſed ſtrinxit habenas corpusque in ſeruitutem ſpiritus redigere nitebatur. Vileſcebat ei in dies mundus iſte, & ne puluis terrenæ felicitatis pedibus adhæreret, animoque in uia Dñi currēti offendiculo foret, retraxit eos, cum necdū totos illos in ipſo mūdi primo aditu poſuiſſet Eſt autem extra urbis Vlysbonæ muros monaſteriū Auguſtinianorum, in quo uiri ſpectatæ religionis degūt, quos Canonicos regulares uocant. Ad quos uir Dei, ſpretis mūdi oblectamentis, ſe contulit, & illorum habitum induit humiliter ac deuote. Sed cum biennio illo, quo apud eos manſit, amicorum crebra uiſitatione, quæ ſolet pijs mentibus non parū importuna uideri, interpellatus fuiſſet, ut omnes eiuſmodi occaſiones ſibi præcideret, natale ſolum deſerere decreuit, ut apud exteros Dōo tranquillius & liberius uacare poſſet. Impetrata igitur, ſed ægre, recedendi copia à ſuperiori, non uitæ inſtitutū, ſed locū mutauit ad monaſterium S. Crucis de Colimbria, feruenti ſpiritu cummigrans, idque zelo ſeuerioris diſciplinæ & ſtudio maioris quietis.

Fit Canonicus regularis.

Aliud monaſteriū petit.

Quam autem ille non locum, ſed murum mutatione & expetijſſet & feciſſet, ſatis declarabat uita eius ſolito feruentior. Et quoniā teſte D. Hieronymo, nō Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene uixiſſe, laudandū eſt: talē ſe moribus exhibuit, ut omnibus perſpicuū eſſet, loci opportunitatem maiorē idcirco illū appetijſſe, ut ad uitæ perfectionē facilius poſſet pertingere. Neq; uero mediocri ſtudio ſemper excolebat īgeniū, nec diebus nec noctibus pro tēporis rōne, à lectione diuina ceſsās, animūq; ſanctis cogitatiōib⁹ & meditationibus exercēs. Solebat aūt legēdo hiſtoricę ueritatis textū, allegorica cōparatione cōfirmare fidē, & rurſus ipſis ſcripturæ uerbis conformare mores & affectū inflāmare. Scrutabatur religioſa curioſitate ꝓfunda ſermonū Dei, & cōtra errorū foueas diuinæ ſcripturæ ſententijs intellectum communiebat ſimul etiam ſanctorum Patrum monumenta ſedula lectione euoluens. Denique lecta tenaci memoria cōplectens, præter omnium expectationem, magnam ſcripturæ diuinę eſt cognitionem adeptus.

Epiſt. 13. ad Paulinum.

Eius ſtudiū.

Cum autem reliquias ſanctorum martyrum, quinque fratrū, ordinis ſancti Frāciſci, dominus Petrus Infans, ſereniſsimi Luſitaniæ regis filius primogenitus à Marochio adduxiſſet, & ſe illorum meritis à magnis periculis liberatum per omnes Hiſpaniæ prouincias diuulgaſſet: Chriſti ſeruus Fernandus audiens mira, quæ per illos fiebant, multo cœpit flagrare deſiderio inſtar illorum pro Chriſto hauriendi martyrij calicem, factusque ſeipſo robuſtior, humano calcato timore, diuinæ gratiæ ualidiſsimo protectus clypeo dicebat apud ſe: Vtinam coronæ martyrum ſuorum participē me facere dignetur Deus. Vtinā liceat pro Chriſti nomine flexo poplite carnificis ictum excipere. Interim nocte ac die rogabat attentiſsime Dominum, ut menti ipſius adſpiraret, quod & illius uoluntati gratius, & ſuæ ſaluti conducibilius, & proximorum utilitati atque ædificationi opportunius eſſet.

Reliq. martyrū Frāciſcorū.

Erat

Erat per id tempus haud procul à Columbria eo in loco, qui S. Antonius dicitur, ubi fratres erant inſtituto & profeſsione Franciſcani, literas quidem neſcientes, ſed uim atque uirtutem literæ uita & uirtutibus exprimentes: qui ex præſcripto regulæ & profeſsionis ſuæ eleemoſynam petituri ad monaſterium uiri Dei ſæpè uenire ſolebant. Ad quos pro ſuo more die quodam uiſitandi gratia clam accedens, inter cætera ait ad illos: Ordinis ueſtri habitum, fratres chariſsimi, ardenti animo cupio accipere, modo id mihi polliceri uelitis, ſimul atque illum induero, miſſuros me uos ad regiones Saracenorum, ut cū ſanctis martyribus merear ego quoque ſanguinem fundere, & eſſe coronæ illorum particeps. Illi his auditis, non mediocriter tanti uiri ſermonibus exhilarati, diem craſtinum eius explendo deſiderio deſignant. Mox beatus Antonius Abbatem ſuum pro obtinenda abeundi facultate precibus pulſat, eaque uix extorta, fratres Franciſcani non immemores pollicitationis ſuæ mane redeunt, habitum ſuę profeſsionis illi tradunt.

S. Antonius fit Frāciſcan⁹

Quo cū ille indutus eſſet, quidam ex Canonicis monaſterij eius acerbo animo dixit ad eum: Eas, eas: forſitan ſanctus eris. Ad quem ille conuerſus, humili uoce dixit: Cum me in ſanctos relatum audieris, profecto Deum laudabis. Poſſumus ex his colligere, quam gratus ille fratribus ſuis fuerit, cui nec Prælatus niſi admodum difficulter diſcedendi uoluit facere poteſtatem, nec fratres hac in re ſuo eum ſouere conſilio nec ille quem diximus frater eius abſentiam æquo potuit animo perferre. Puto equidem nō abſque multo dolore & lacrymis talem à ſe uirum illos diuiſiſſe, quem ſui monaſterij idoneum ſeſe præfectum breui habituros ſperarent. Porrò autem fratres Franciſcani cum nouo ſocio ſuo domum properant, eumq; amanter accipiunt. Sed quia formidabat uir Dei, ne parētes aliquam ipſi moleſtiam faceſſerent, ut ipſum inquirentium curam eluderet, mutato nomine, Antonium ſe dici uoluit.

Nomē ſuum mutat.

Paulatim autem creſcebat in eo ſitis martyrij, & zelus fidei magis ac magis eum extimulabat, nec eū quieſcere patiebatur. Itaque quemadmodum ſe factu tos receperant, fratres Franciſcani fecerunt ei copiā ad Saracenos proficiſcendi. Nec ille ſibi moras nectēdas putans, celeriter abijt. Sed præpotens Deus hac in re illius propoſitum plane retardauit, totius hyemis ſpatio graui eum morbo affligens. Qua re compulſus ille, ad natale ſolum ob corporis curandam ualetudinem ſe recepit: ſed cum nauigando ad Hiſpaniæ litora nautas appulſuros ſperaret, ad Siciliam uentorum impulſu delatum ſe ſenſit. Habuit ergo pro Chriſto moriendi & deſiderium & conatum uir omnium ore merito celebrandus, ſed diuina prouidentia, ut poſt ipſa res docuit, plurimorum ſaluti eum ſeruauit quos ille in diuerſis regionibus è fecibus peccatorum reuocauit ad ſalutares pœnitentiæ fructus.

Cupit apud ſaracenos mori pro Chriſto, ſed impeditur.

Non longe tum aberat dies, in quem indictus erat fratrum conuētus apud Aſſiſium, quem Capitulum generale uocant. Id ubi Meſſanæ ex fratribus uir Dei reſciuit ſeipſum confirmans, eò, licet debilis & affecta ualetudine, profectus eſt. Eo autem conuentu ſoluto, cum ille, quem Miniſtrum uocant, commiſſos ipſi fratres ad ſua loca remitteret, ſolus Antonius à nemine expectebatur: quippe qui ut ignotus, ita parum utilis aut idoneus exiſtimaretur: atque ita ſolus in Miniſtri generalis manibus relictus eſt. Accito autem fratre Gratiano, qui tum in Aemilia ſiue Romādiola fratrum Miniſter erat ſecreto eum rogauit ſeruus Dei, ut a Miniſtro generali ipſum acceptū in Aemiliam perduceret, diſciplinis regularibus illic erudiendum. Nullam uerò literaturæ mentionem faciēs nihil eccleſiaſticam exercitationem iactitans, ſed intellectum & ſcientiam omnem captiuans in obſequium Chriſti, illum ſolum crucifixū ſe ſitire, ſe noſſe, ſe complecti uellet proclamabat. Frater autē Gratianus miram eius deuotionem exoſculās, uotis eius aſſenſit, ſecumque in Aemiliam abduxit: ubi uenia impetrata, ad eremum Montis Pauli ſeceſsit, quierē animi & conſcientiæ captare uolens. Cum autem in ea eremo aliquandiu moraretur, frater quidam cellulam precationi aptam in quadā crypta ſibi condidit, ut illic liberius Deo uacaret. Eam ut uidit uir beatus à fratre illo ſibi eius copiam fieri precibus contēdit. Non negauit ille, & uir Dei perſoluto quotidie nocturnarū precū officio, ad eā cellā ſecedebat, ſumptaque ſecū exigua panis particula & in uaſe aqua, cogebat carnem parere ſpiritui, ſolitariamq; illic, quātū licuit, uitā ducēs, ſanctis cogitationibus & meditationibus ſpiritum aduerſus tentationes cōmuniebat, & diuino amore ſe confirmabat. Perſtabat illic ſolus nocturnis horis in precibus, totumque ſe diuinæ moderationi permittens & commendans, in cœleſtibus ſpei ſuæ ancoram ſolidiſsime deſigebat. Nec deerant illi crebræ infeſtationes dæmonū, uolentium eum in ſanctæ orationis ſtudio perturbare. Tanta autem ſe inedia macerauit, ut quemadmodum teſtantur ij, qui id uiderunt hora refectionis ad fratres rediturus, nutante præ nimia imbecillitate greſſu, ſeipſum interdum ſuſtentare non poſſet. Sic igitur uir ille plenus ſapientia, non breui tempore ſimplex uixit apud ſimplices & omnem arrogantiam humili corde deuitans, ſub indocti perſona gratiæ lumen abſcondit.

Degit in loco ſolitario.

Magna eius abſtinētia

Sed non eſt paſſus Deus ſemper latere eum, uoluitque aliquando illum innoteſcere ſimplicicibus fratribus. Cum enim multum iam temporis fluxiſſet, fratres pro ſacris accipiendis Ordinibus ad Forum Liuij, quæ eſt Aemiliæ ciuitas, confluxerūt: inter quos adfuit etiam Antonius & quidam fratres S. Dominici. Inſtāte autē collationis hora fratribus ex more cō gregatis. Miniſter loci illius fratres Dominicanos rogauit, ut ſitientibus uerbum ſalutis proponerent. Illis recuſantibus, quod nihil ſe præparaſſent, inſtigante eum fortiter ſpiritu Dei, Miniſter ad Antonium, de cuius eruditione nihil comperti habebat, ſe conuertēs, iubet, ut apud fratres dicat, quicquid ipſi ſuggereret ſpiritus Dei. Non putabat eum quicquam ſcire de ſcripturis diuinis, aut legiſſe aliquid, niſi forte quæ ad eccleſiaſticum officium pertinerent. Spem tamen nonnullam ei adferebat, quod audierat illum neceſsitate cogente, idque perarò, aliquid literatè dixiſſe. Et certe cum tantus ille eſſet, ut memoria pro codicibus uteretur, & myſtici eloquij gratia mirè afflueret, peritior tamen apud fratres habebatur abluendorum culinæ utenſilium, quam ſcripturæ ſanctæ myſteria explicandi. Præfectum enim ſuum, quem Guardianum dicunt, ſupplex rogarat, ut magni beneficij loco ipſi permittere uellet eluere coquinæ uaſa, & uerrere quotidie fratrum domicilia, nulli alij rei aptum & utilem ſe confitens, cum eſſet reuera uas electum & ſancti ſpiritus gratia multiuaria ornatum. Mundabat ergo quotidiè humili ac deuoto corde culinæ res & fratrum domicilia, eximiæ cuiuſdam humilitatis & contemptus ſui de ſe exempla præbens. Non ita agunt plerique alij, qui ante, quàm ſint diſcipuli, magiſtri eſſe uolunt, ſeſequè in cathedram importunè ingerere non uerentur. Contra Antonius iam perfectus in ſcripturis diuinis, inter idiotas & rudes laicos haberi maluit, quam ſciolus aut magiſter uideri potiusquè laboribus occupari culinariis, quam magiſterij cathedram occupare. Verumenimuero licet to

Celat diu ſciētiam ſuam.

tis uiribus in id imcumberet, ut à Miniſtro impoſitũ munus liceret ſubterfugere, non poruit tamen uoto potiri ſuo. Tandem ergo cedens tum illius uoluntati, tum omnium precibus, cum timore Domini primo orſus eſt ſimplieiter ad eos dicere: ſed cum uellet Dominus lucernam hactenus ſub modio poſitam, io omnium conſpectum proferri, in orationis progreſſu taoto uerborum ſplendore, tanta myſticarum ſeotentiarum altitudine uſus eſt, ut omnes in ſummam admirationem adducerentur, maximè quod præter omnium opinionem id eueniret: ſimul etiam eximia eius charitate non mediocriter ædificarentur, nec affirmare dubitarent, eiuſmodi ſermonem nunquam ſe antehac audiuiſſe. Ita deinceps, non minima affecti conſolatione, uenerabantur in illo diuinitus detectam ſupernæ ſapientiæ claritatem, cum tam inſigni humilitate coniunctam.

Non diu poſt ad aures Miniſtri generalis huius rei fama perlata, illius uoluntate compulſus eſt, rupto diuturno ſilentio, prodire in publicum, demandataque illi concionandi prouincia, cultor eremi, miſſus eſt ad prædicandum uerbum Dei: dignus quidem tali miniſterio, quod ipſe, licet diuina pollens ſapientia, ſibi impudẽter nõ uſurpaſſet, ſed io collegio pauperũ uerè pauperẽ ſpiritu ſe declaraſſet, & nõ niſi uocatus ad concionãdũ acceſsiſſet. Fuiſſe autẽ diuinitus uocatum, & uita illius & obitus perſpicue docuere: è quibus priorem, nempe uitam, abiectio ſui uolũtaria, ſimplex innocentia, & diſciplinæ monaſtica ſtudium commendat: poſteriorem uerò, id eſt, doctrinã, cum zelo coniuncta charitas, ueritas & modeſtia approbarunt. Quæ cum non poſsint omnia ſingulatim referri, paucis dicemus, quemadmodum ueritatem io diſcriminatim omnibus annunciarit. Fecit nimirum inſtar Elaiæ, cui dictũ eſt: Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta uocem tuam, & aonuncia populo meo ſcelera eorum: mittẽtiſque Dei authoritate fretus, ex eremi cultore, ubi ſibi uni intenderat, factus præco Dei, non ſegniter fungens officio ſuo, ad proximorũ conciliandam ſalutem totum ſe contulit: in concionibus ſuis eam adhibens iuſtitiæ æquitatem, ut ſiue magnis, ſiue paruis loqueretur, ueritatis iaculis indifferenter omnes feriret. Arguebat incredulos, obſecrabat pios, impios obiurgabat, ut copioſiſsimè, ita feruentiſsimè ſingulis accommoda & conueoientia ſalutaris doctrinæ monita depromens. Qui enim iam ante, ut ſupra dictum eſt, paſsionis calicem tantopere concupierat, nullius magnitudini, etiamſi mortis impenderet diſcrimen, pro ueritate cedebat, ſed mirabili ſtrenuitate etiam poteotium tyrannidi ſeſe opponebat. Nulla prorſus flectebatur perſonarum acceptione, nulla adulatione molliebatur, non popularis tranſuerſum rapiebat fauor & opinio, ſed iuxta prophetæ uocem, quaſi plauſtrum triturans, habens roſtra ſerrantia, montes comminuit, & colles quaſi puluerem poſuit. Videbatur quaſi alter quidam prodiiſſe Elias, zelo Dei feruens: inflammatuſq; igne ſpiritus ſancti, igoitis ſermoonibus accendebat & urebat auditorum tepida, torpentia, frigida & obſcura corda. Perſonas quaſdam ſublimes repræhenſione dignas, tãta nonnunquàm ſeueritate obiurgabit, ut plerique alij celebres concionatores illum audientes, ad intrepidam illius conſtantiã trepidarent, uultuſq; ſuos quodam puſillanimitatis rubore perſuſi obtegerent. Circũibat per uicos, caſtra, urbes & agros, & uitæ ſemina ubique largiſsimè ſpargebat. Cumq; ob zelum animarum paſsim diſcurreret, omnẽq; requiẽ ſibi prorſus uellet interdictam, contigit eum Dei nutu Ariminum peruenire, ubi cum multos cerneret hæreſi correptos, mox totius oppidi conuocato populo, feruenti ſpiritu ad eos concionari cœpit, uerſutaque hæreticorum dogmata luculenter confutauit. Eas autem in auditorum pectoribus efficax ſermo & doctrina ſalutaris fixit radices, ut profligatis teteris erroribus, non pauci ad fidei integritatem ſint reducti. In quibus ẽt Boniuillum hæreſiarcham, quem annis errorum tenebrę obcæcauerat, ad ſanitatem reuocauit, effecitq; ut uſque ad mortẽ Eccleſiæ mãdatis deuotus ſteterit.

Vt ad concionandũ miſſus ſe geſſerit.

Eſ. 58.

Eſ. 41.

Boniuillum hæreſiarchã conuertit.

Poſtea uerò priuato quodam negocio urgeote, à Miniſtro Ordinis Romam miſſus eſt: ubi tãtam principum Eccleſiæ erga ſe beneuolentiam expertus eſt, ut & ab ipſo Pontifice Maximo & cæteris omnibus, concio illius incredibili ſtudio ac deuotione auſcultata ſit. Tã enim ſublimiter facundo ore ſcripturæ myſteria depromebat, ut Pontifex maximus ſingulari quadam prærogatiua eum arcam teſtamenti appellaret. Habebat hoc uir Dei, ut ſermo eius, pro rerum diuerſa ratione, ſemper in gratia ſale diſcretionis eſſet conditus, nouerатque pariter & placidum & ſeuerũ ſe exhibere, qua re fiebat, ut ſermo eius & amore & timore afficeret auditores. Mirabantur in illo uiri literati tantum ingenij acumen, tantamque eloquentiam, mirabãtur illum erga omnes miro quodam prudentiæ & diſcretionis pondere ſua uerba librãtẽ. Maiores non ſine admiratione attẽdebant ſpiritualibus ſpiritualia comparantem: minores ſtupebant uitiorũ cauſas & occaſiooes ſapienter reſecantem, & uirtutes ac bonos mores cum multa cautione inſerentem. Denique omnes omnium ætatum ordinum, conditionũ mortales accommodatas ſibi doctrinas & inſtitutiones e illo ſe ſuſcipere lætabantur. Nec immeritò illi tributum fuit à Pontifice, ut arca Teſtamenti diceretur. Ita enim utriuſque inſtrumenti paginas memoriæ planè affixas habebat ut inſtar Eſdræ potuerit, ſi ſic res poſtulaſſet, omnes ſcripturas diuinas in integrum de ſua memoria, etiam codicibus omnibus penitus abolitis, reſtituere. Teſtantur hoc, qui eius quotidiano conuictu & familiari conſuetudine diu uſi ſuere. Nec ei defuiſſet facultas, ſi res popoſciſſet, omnia ſcripta diuina luculenter & multiplici ratione exponendi & interpretandi.

Arca teſtamenti uocatur à Pontifice.

Multa uerò inſignia ordinis ſui monaſteria perlegendo, diſputãdo, cõcionãdo illuſtrauit & ornauit, idq; tũ zelo fidei & feruore Chriſto animas adducendi, tum ſtudio fratres inſtituendi, tum quoque deſiderio cohoneſtandi inſtitutum ſiue Ordinem ſuum, qui per id tempus propter imperitiam apud pleroſque in cõtemptu erat. Et certe fuit primus ille prælector in Ordine ſiue inſtituto ſuo, coolentiente beatiſsimo patre Franciſco, inſtitutus Bononiç, ut pręeſſet ſuis in theologica facultate. In ciſmontana enim regione cum tẽporis potiſsimum florebant ſtudia literarum, placuitque fratribus Antonium, tanquam præ cæteris magis idoneum, illic prælectorem conſtituere. Idem autem ipſe etiam in Aemiliæ prouincia permultis annis fratrum Miniſter cum laude fuit. Etſi uerò doctrina & uerbo in Italia uix quenquam parem haberet, at nihilo minus io ſua præfectura uel Miniſtri functione mirè commodum & humanum ſe præbebat.

Primus prælector in ſuo Ordini fuit.

Cum autem in ciuitate Podienſi Guardani miniſterio fungeretur, erat illic notarius quidam omnino lubricus, carni & mundo totus addictus. Eum quoties præteriret uir Dei, nudato capite coram illo genu flectebat. Ille uerò exiſtimans id in ſui irriſionem & contumeliam fieri, animo perturbabatur, dabatque modis omnibus operam, ne illum unquam obuium haberet. Sed cum die quodam ab inſperato eum tranſiret uir ſanctus, & ita, ut diximus, erga illum ſe gereret, exacerbatus homo, dixit: Niſi timerem Dei iram, gladio te percuterem, quòd ita me redicolum

Lubrico homĩ præſtat reuerẽtiã tanquã futuro martyri.

rediculum facis. Quid ſibi uult iſthuc, quod coram me poplitem flectis? Reſpondit uir beatus: Ego me libens Deo martyrem obtuliſſem, ſed illi nõ placuit. De te autem ille mihi reuelauit, præclarum te martyrem fore. Oro itaque, ut ubi ad martyrij agonem perueneris, mei memor eſſe uelis. Hoc ille audiens, riſit. At non multo poſt tempore Epiſcopus Podienſis cum multis alijs profectus eſt Hieroſolymam ue Saracenis Chriſtum prædicaret. Et ecce diuinitus permotus notarius ille, uenditis ſuis rebus omnibus, illo iter ingreſſus eſt. Cum autem perueniſſent ad Saracenos, & Epiſcopus ſic ſatis frigide haberet conciones, ſemel quidem & iterum & tertio notarius diſſimulauit. At tandem inſtar beati Vincentij increpat antiſtitem, quòd ita frigide fidem Chriſti & prædicet & propugnet: diuinoque afflatus ſpiritu, cũ multo feruore cœpit docere Saracenos, Chriſtum eſſe uerum Deum & Dei filium, Mahometem autem filium eſſe ſatanæ & perditionis. Quod illi non ferentes, rapiunt hominem, & per triduum diris eum ſupplicijs excruciant. Cumque iam ad mortem duceretur, expoſuit fratribus Antoniũ id prædixiſſe, quòd ipſe martyr futurus eſſet. Fuit ea res populo occaſio, multa deinceps reuerentia beatum Antonium proſequẽdi.

Abſoluitur ab omni fratrũ præfectura

Fratribus quandoquè in Prouincia ad Capitulum congregatis, uir ſanctus de titulo Crucis & dulciſſimi Saluatoris paſſione præclaram habuit concionẽ. Eo autem concionante, ſanctiſſimus pater Frãciſcus, qui tum procul aberat in alia regione, filijs ſuis in aere mirabili quodam modo apparuit. Viſus enim eſt uni ex illis, tanquam brachijs ad crucem extenſis, uelut approbando ſermonem Antonij, indicare quid fratres imitandum ſuſcipere deberent, illiſque benedicens, Crucis ſuper eos ſignum exprimere.

In illo generali Capitulo, quo ſacratiſſimæ beatiſſimi patris noſtri Franciſci reliquiæ ad eum locum, in quo nunc cũ ea, qua par eſt, ueneratione aſſeruantur, translatæ ſunt, qui fuit annus proximus ante obitum eius, ab omni fratrum regimine prorſus abſolutus eſt beatus Antonius, factaque ei eſt generalis poteſtas uerbum Dei ubicunque uellet prædicandi. Cum igitur eo tempore, quo conciones ſuas, quas de Tempore uocant, conſcripſit, Paduæ moratus fuiſſet, multãque erga ſe ciuium fidem & beneuolentiam eſſet expertus, mira erga eos deuotione affectus, primo libertatis ſuæ curſu ad eos ſe conferre decreuit. Cumque eò perueniſſet, Oſtienſis Epiſcopus eum hortatus eſt ut Conciones de ſanctis quoque conficeret. Itaque illi morem geſturus, Paduæ uoluit in illud opus incumbere. Sed ſacro Quadrageſimæ aduentante tempore, uidẽs uir Dei adeſſe tempus acceptabile & dies ſalutis, illud opus intermiſit, totumque ſe ad docendum pro concione populum, eius ſermones mirifice ſitientem, applicuit, illiſque quadraginta diebus quotidie concionatus eſt, non ſine multorum admiratione. Erat enim natura corpulentus, & ea cauſa perpetuo laborabat incommoda ualetudine: at tamen præ infatigabili animarum zelo, prædicando, docendo, confeſſiones auſcultando, ſæpiſſime uſque ad ſolis occubitum ieiunus permanebat.

Zelus animarum ingens.

Vidit hoc & inuidit malignus dæmon, perpetuus bonorum ſtudiorum hoſtis, & ut uirum ſanctum à ſuo propoſito deterreret, nocturnis illuſionibus infeſtus ei fuit. Rem non commentitiam refero, quam ipſe uir Dei cum adhuc uiueret, cuidam fratri narrauit. Nocte quadam ſacræ Quadrageſimæ, in exordio earum, quas diximus uirum Dei tunc ſuſcepiſſe, occupationum, feſſa laboribus membra ſomni beneficio nonnihil recreare uolebat. Ecce autem impurus ſatan adeſt, & hominis Dei guttur tanta ui comprimit, ut niſi diuinitus retardatus eſſet, hauddubio eũ præfocaturus fuerit. At ille beatiſſimæ matris Dei nomen inuocans, & fronti ſuæ uiuificæ Crucis ſignũ imprimens, ſimulque depromens hymnum illum, O glorioſa Domina, in fugam compulit nequiſſimum ſpiritum, & [...] ſe ſenſit liberatum. Cumque fugientem illum [...]re cuperet, oculos aperiens, totã illam, in qua c[...]bat, cellulam ſuperni luminis ſplendoribus perfuſam conſpexit.

Pellit infeſtũ dæmonẽ a ſe ſigno Crucis &c.

Pergens deinde in ſuſcepto per Quadrageſimam cõcionandi labore ac ſtudio, populũ habuit audiendi ipſum cupidiſſimum, ita ut certatim cunctis ad eum confluentibus oportuerit quotidianas in eccleſijs ſtationes indici. Sed cum nimiam auditorum frequentiam eccleſiarum ambitus non caperet, compulſus eſt ad patentes ſeſe campos transferre, atque ita ſalutaris doctrinæ pluuia de ſpiritus abundantia irrigare ſitibundos. Confluxit autem eo ex uicinis urbibus, caſtris, pagis innumera prope hominum multitudo, ſalutem ſuam in illius doctrina ſpe non dubia collocans. Surgebãt intempeſta nocte, & alij alios nitebantur anteuertere, accenſiſque luminaribus, ad locum, ubi erat facturus uerbum uir Dei, ſumma contentione properabant. Cernere illic erat milites, matronas nobiles medijs noctis tenebris accurrere & qui multam lucem prius ſtertere conſueuerãt, abſque ullo tædio uel moleſtia concionaturum uigiles expectare. Deponebant autem omnes cultiorem habitũ, & quæ ad ornatum ſpectare uidebantur, utebanturque ueſtibus religioſis. Ipſa quoque Antiſtes Paduanus cum Clero ſuo uirum Dei deuote ſequens, formaque gregi ſuo factus ex animo, omnes ſuo egregiæ humilitatis exemplo ad accurate auſcultandum incitauit. Itaque uiro Dei loquente, tanto ab omnibus ſtudio attẽdebatur, ut in triginta uel eo amplius hominum millibus uix murmur aliquod aut ſtrepitus ſentiretur. Tabernas ſuas mercatores non ualebant patere cuiquam ad emendas merces, niſi prius ſancti uiri cõcione abſoluta: adeo feruebant illius audiendi deſiderio. Fœminæ ex pietate & deuotione præcidebant forficibus particulas è tunica eius, pro reliquijs eas habituræ: & cui dabatur contingere fimbriam ueſtimenti eius, is beatum ſe arbitrabatur. Concione peracta, ab hominum irruentium ui defendi uix potuit, niſi fortium uirorum ſeptus præſidijs, uel fugæ opportunitatem callide exploraret, uel turbis tandem recedentibus, citra moleſtiam ipſi quoque abire liceret.

Frequẽtiſſimũ habet auditoriũ, dũ cõcionatur.

O quot ille rum odia inexpiabilia & implacabiles inimicitias ad pacem & concordiam reuocauit, quã multos diuturna captiuitate miſeros libertati reſtituit, quot ille res, per uſuras & nefariam uim alijs ereptas, reſtituendas curauit. Reddebantur pignora, remittebantur debita in uarijs negocijs conſilia a uiro Dei expetebantur, & promittebant omnes ſe ſtaturos arbitrio illius. Compeſcebantur ſcorta à flagitioſo concubitu, fures & inſignes prædones retrahebantur a contrectatione rei alienæ. Atque hunc in modũ dies illos quadraginta feliciſſime exigens gratam Domino meſſem ſolicitus adduxit. In tanta autem undiquè concurrentium turba id fuit admiratione dignũ quòd nullus ſeſe comprimentium clamor audiebatur nulla cernebatur diſſolutio, riſus nullus, nullæ uoces percipiebantur, nulli infantium uagitus, quibus uel parum eius conciones interpellarentur. Stabant omnes arrectis auribus, intentiſſimis perpetuo in uirum Dei oculis, ſine ullo tædio cum multa deuotione eũ ſuſtinentes, perinde ac ſi non homo, ſed Angelus lapſus è ſummo cęlo, ad illos concionaretur. Neque id mirum, quandoquidem tanta illum Dominus gratia perfuderat, ut lingua facundiſſima, uoce clariſſima,

Efficacia & fructus cõcionũ eius

ſua

ſua uerba inſtar tubæ cuiuſdam expromens, ab om-
nibus & audiretur,& intelligeretur. Nec id admiratio
ne uacat, cum in longinqua regione natus & educa-
tus multo tēpore fuiſſet, quod Italico idiomate adeo
polite potuit, quæ uoluit, pronunciare, ac ſi extra Ita
liam nunquam poſuiſſet pedem. Tā[...] uero utriuſq;
ſexus multitudinem ad confitenda [...]ccata ſua remi-
ſit, ut nec fratres, nec alij ſacerdote[s], qui non pauci
eum comitabantur, illis audiendis ſufficerent. Dice-
bant autem, qui ad agendam pœnitentiam ueniebāt,
diuino iuſſu admonitos & ad Antonium tranſmiſſos,
id ſe in mandatis habere, ut per omnia eius conſilijs
parerent. Nonnulli poſt eius deceſſum è uita, quibuſ-
dam fratribus ſecretius dixerunt, beatum Antonium
ipſis dormientibus apparuiſſe, & nomina fratrum,
ad quos illos mittebat, indicaſſe. Die quodam ſancti
uiri concione adeo quidam mente compunctus fuit,
ut cùm ad confitendum peccata ſua ex eius conſilio
ſe compareret, præ ſuſpirijs & ſingultibus nec unum
poſſet uerbum proferre. Cumque uir ſanctus ei dice
ret, ut peccata ſua in ſcripta redigeret, eaque ipſi legē
da offerret, fecit ille ut erat iuſſus. Sed cùm chartulā
uir Dei acciperet, ita ſcripturam omnem abolitam
& prorſus obliteratā inuenit, ac ſi prorſus nihil ſcri-
ptum fuiſſe. Cœperunt tum primum homines cater
uatim ſeſe uerberando, & pia cantica deuote depro-
mendo, procedere. Atque ea laudabilis conſuetudo, à
tanto authore profecta, deinceps ſuis eſt aucta incre
mentis, ita ut in omnibus fere Italiæ locis accuratiſ-
ſime hodieque obſeruetur.

Multi ſe palā uerberibus afficiunt.

Fuit autem uiri Dei id præcipuum ſemper ſtudiū
& conatus perpetuus, ut pernicioſiſſimas uulpeculas
quæ demoliuntur uineam Domini Sabaoth, nempe
hæreticos peſtilentes & falſas eorum doctrinas, pro
uiribus oppugnaret, funditus deſtrueret, ac radicitus
extirparet. Hæreſiarchas quoſdam in publicis diſpu-
tationibus Arimini, Toloſæ & Mediolani palam con
uicit, & errores eorum coram omnibus confutauit.
Adeo enim inſtructus erat & efficacibus ſcripturæ
diuinæ ſentētijs, & ſolidis ac perſpicuis rationibus, ut
qui nefanda eſſent hæreſi imbuti, coram illo conſiſte
re aut os aperire non auderent, ita ut ad illum quoq;
pertinere uideretur, quod Dominus promiſit diſcipu
lis ſuis: Ego dabo uobis os & ſapientiam, cui non po
terunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij ue
ritatis. Detegebat mirum in modum hæreticorum
fraudes & uerſutias, conatus retardabat, errores abo-
minandos cum multa uituperatione traducebat. Nec
facile quenquam ea tempeſtate uſpiam inuenire li-
cuiſſet, quod ipſe quoque publice fatebatur, qui tam
acriter & perpetuo illos inſectaretur, tamque conti-
nuam perſecutionis procellam illis excitaret. Vnde
factum eſt, ut paſſim ab omnibus indefeſſus hæretico
rum malleus diceretur. Nec ſine fructu fuit labor ui-
ri Dei, plerisque hæreticis cum ipſorum fautoribus
ad ueritatem & obedientiam ſanctæ matris Eccleſiæ
reuertentibus. Quod ut magis perſpicuum fiat, præ
ter illum, quem Arimini conuerſum diximus, Bono-
uillum nomine, alium quendam hic commemorabi
mus hæreſiarcham, inſigniter perfidioſum, quem uir
Dei ſtupendo miraculo ad ſanitatem reduxit. In par-
tibus Toloſanis quandoque incidit in diſputationē
acerrimam cum perfidiſſimo quodam hæreſis archi-
tecto de ſalutifero ſacramento Euchariſtiæ. Iam pe-
nè uicerat hominem, parumque aberat, quin ille Ca
tholicæ ueritati accederet, cum poſt multa & uaria,
per quæ elabi nitebatur argumenta in hæc ille uerba
prorupit: Miſſa faciamus uerba, & ad res ueniamus:
Si tu miraculo teſtatum efficere potueris, in Euchari
ſtia uerum haberi corpus Chriſti, omni perfidia abiu

Cāt. 2.

Lu. 21

Eſt malleꝰ hæreticorum.

rata, mox ceruices meas Catholicæ fidei iugo ſubmit
tam. Reſpondit uir Dei cum multa fiducia: Confido
in Chriſto Saluatore, me pro tui & aliorum conuer-
ſione id, quod poſtulas, ab eius miſericordia impetra
turum. Tum ſurgens hæreticus, & manu ſilentium in
dicens, ait: Ego iumentum quoddam triduana inedia
macerabo: poſt triduum uerò producam illud in po-
puli conſpectum, & paratas eſcas oſtendam illi: tuque
ſtabis ex aduerſo cum tuo illo, ut dicis, corpore Do-
mini: Si iumentum poſthabito pabulo ſuo, propera-
uerit ad adorandum Deum ſuum, Eccleſiaſticæ fidei
totus accedam. Accenſit ijs uir Dei abſque mora. Iā
dies præfixus aderat, & in plateam latiſſimam undiq;
fiebat hominum concurſus.

Adeſt etiam uir Dei Antonius, ingenti catholico-
rum frequentia ſtipatus: nec abeſt hæreticus cum ne
quiſſima ſuorum caterua. Prope aderat ſacellum, in
quod uir ſanctus ingreſſus, cum multa deuotione ob
tulit Miſſæ ſacrificium. Eo peracto, egreditur ad po-
pulum, cum ſumma reuerentia geſtans corpus Domi
ni. Producitur è conclaui mulus bene famelicus, con
gruumque illi pabulum offertur. Tum imperato ſi-
lentio, uir Dei cum multa fiducia bruto illi animanti
ita dixit: In uirtute & nomine creatoris ſui, quem in
manibus, licet indignus, re uera teneo, tibi præcipio,
ut confeſtim humiliter huc accedas, & eam, quam
par eſt, illi præſtes reuerentiam, ut hinc perſpicue in
telligat peruerſitas hæreticorum, omnem creaturam
ſuo ſubdi creatori, quem dignitas ſacerdotalis in alta
ri contrectat. Necdum Chriſti ſeruus dicendi finem
fecerat, & ecce iumentum illud, neglecto pabulo, uſ-
que ad poplites ſubmiſſo capite acceſſit, & coram il-
lo uiuifico corporis Chriſti ſacramento genu curua-
uit. Mox immenſo gaudio exultant catholici, hæreti
ci dolore animi contrahuntur. Laudatur & benedici
tur præpotens Deus, fides catholica extollitur, hære
tica prauitas pudore afficitur & opprobrio ſempiter
no. Hæreſiarcha autem ille coram omnibus abiu-
rata perfidia, ſanctæ Eccleſiæ mandatis deinceps,
paruit.

Inſigni miraculo mulus adorat Euchariſtia Vitibus hæretice.

Quodam tempore Romam innumera diuerſarum
gentium multitudo uenerat, condonationes ſiue in-
dulgentias Paſcales promeritura. Erat tum in Vrbe
uir Dei Antonius propter negocia quædam, uoluit
que ſummus Pontifex, ut ad peregrinos illos haberet
concionem. Renouatum illic cernere licebat præcla
rum illud miraculum, quo olim in Pentecoſte Apo
ſtolos illuſtrauit Chriſtus. Nam beati uiri linguam
ita inſtruxit gratia Spiritus ſancti, ut ſinguli & aperte
audirent, & plane intelligerent idioma regionis ſuæ,
in quo & nati & educati fuerant, quemadmodū mul
ti ex ijs poſtea pro certo affirmarunt.

Act. 1.

Eo tempore, quo apud Mōtem Peſolanum uir ſan
ctus prælegebat, quodam ſolenni die concionabatur,
omni & Clero & populo auſcultante. Sermone in-
choato occurrit animo, ſe officium quoddam ſibi in-
iunctum, alteri non demandaſſe. Moris illic erat, ut
in præcipuis Dei ſolennitatibus duo inſignes fratres
ſub ſummo ſacrificio Alleluia cantarent: quod offi-
cium tum incumbebat uiro Dei. Itaque magno quo
dam mœrore affectus, in pulpitum, caput cucullo
operiens ſeſe reclinabat, & coram omni illa audito-
rum frequentia ſic aliquandiu permanſit. Interim mi
rabili quodam modo illud officium peregit, quemad
modum olim ſanctus Ambroſius legitur beatiſſimi
Martini funus, licet procul corpore abeſſet, curaſſe, &
ſanctus Franciſcus, ut ſupra annotauimus, fratribus
ſuis in Arelatenſi conuentu ſine Capitulo apparuiſſe.
Eo autem munere diligenter perfunctus, ad ſe rediję
uir Dei, & ſermonē inchoatū egregie ꝓſecutus eſt.

Eiuſ-

Eiuſdemmodi quippiam etiam apud Lemouicenſes illi contigiſſe ferunt. Vbi cum in nocte natiuitatis Chriſti in ſumma æde concionandum ei eſſet, & eodem tempore nona in nocturno officio lectio apud fratres in ſuo monaſtrio recitanda: cum utrunque ſimul præſtare non poſſet rogauit Dominum, ut is ſua uirtute ſuppleret, quod humana ope fieri nequiret. Et ita eodem tempore & lectionem illam in fratrum Choro uiſus eſt legere, & in primario templo concionem habuit.

Alio tempore cùm à prædicatione rediens, & per ſolitudinem iter habens, populi applauſus declinaret, mulier quædam uiæ compendia captans, & uirũ Dei perdeuia quærens, filium ſuum bracchijs & cruribus a primo ortu contractum, ad eius pedes abiecit cum multis lachrymis rogitans, ut Crucis ſignum in illum exprimeret, nihil dubitans hoc facto illico filium ſanatum iri. Sed cum uir ſanctus præ multa modeſtia & humilitate id recuſaret, illa flens largius, & preces multiplicans, clamare cœpit: Domine pater Antoni, miſerere mei. Tandem uir pius & matris afflictione & filij clamitate permotus, tũ etiam flexus precibus ſocij ſui fratris Lucæ, eius perpetui comitis ſcientia & ſanctitate præclari, Crucis ſignum in Chriſti nomine in ægrum puerum edidit, & ille eodẽ temporis puncto ſanus & incolumis ſurrexit. Porrò uir Dei non hoc ſuis meritis, ſed mulieris fidei adſcribens, rogauit eam, ut dum ipſe eſſet in uiuis, nulli id propalaret.

Crucis ſigno cõtractũ puerũ ſanat.

Puella quædam annorũ quatuor pedum officio carens, inſuper morbo caduco laborans, crebro uolutabatur ſpumans, & ad terram ſe miſerandum in modũ allidens. Contigit autem, ut pater eius Petrus nomine, cùm illam geſtaret in ulnis, ab inſperato obuiam haberet patrem Antonium, à concione reuertentem. Itaque obnixe eum rogat, ut ſignum uitalis Crucis edat in puellam. Ille cernẽs hominis ſynceram fidem è capite uſque ad pedes Cruce eam conſignat, & derepente fit ſana.

Itẽ morbidam puellã.

Matrona quædam nobilis uirum Dei cum ingenti populi multitudine extra oppidũ ſequens, ut in agro concionaturum audiret, in anguſta quadam platea in denſiſſimum lutum decidit, nouis ijsque non parui precij ueſtibus induta. In ipſo autem caſu ſe Deo & ſancto uiro commendans, ex luto ita ſurrexit mũda, ut omnes in admirationem uerſi, Deum & fidelẽ ſeruum eius mirifice prædicarent.

Alia quædam pia fœmina in Francia, uirum Dei pro habenda concione extra urbem exeuntem ſequi deſiderans, à marito male ualente non permittebatur. Fuit hoc illi moleſtiſſimum, & cum concioni intereſſe non liceret, aſcendit in ſolarium domus ſuæ, & ex feneſtra ad locum concioni deſtinatum cupida reſpexit, ut uel ſic nõnihil ſuo deſiderio ſatisfaceret. Accidit tum res admiratione digna. Cum enim ad duo milliaria abeſſet locus ille, uocem uiri Dei prædicantis audiuit. Cuius ſuauitate delectata, hæſit diutius ad feneſtram, quàm uir eius ferre poſſet qui etiam eo nomine obiurgauit eam, ſed illa ſe reſpõdit patrem Antonium audire concionantem. Quod ille audiens, irriſit eam, delirare illam exiſtimans. Illa contra aſſerente ſe optime audire eum, aſcendit uir ad feneſtram eandem, & etiam ipſe uiri Dei uocem meritis fidelis coniugis percepit: atque ab eo die nunquam ex illius concione abeſſe uoluerunt.

Auditur uox eius procul per miraculum.

Cum beatus uir ex Toloſano Lectore & Podienſi Guardiano factus eſſet Cuſtos Lemouicenſis, & per regnum Franciæ proficiſcens concionaretur, tandem ad Bituricenſem urbem peruenit. Vbi cum die quodam prædicaret populo tam frequens habuit auditorium, ut nullus intra oppidum locus eſſet tantæ multitudinis capax. Canonici igitur cum populo inſtituta proceſſione in agrum latiſſimum exierunt. erat æſtiuum tempus. Sub ipſa autem concione immanis orta tempeſtas, fulguribus & tonitruis exiſtẽtibus, omnes imminentem pluuiam fugere compulit. Sed uir Dei cernens illos fugam meditantes, alta uoce dixit: bono animo, nec uos loco moueatis. Ne gutta quidem pluuiæ quenquam ueſtrum continget. Tum illi uerbis eius fidentes, nihil ſe mouerunt. Interim pluuia & grando craſſiſſima præceps è cęlo proruens, omnes illos prorſus intactos reliquit, ne locũ quidem, in quo ſtabant, madefaciens, eum tamen eũ undiquè inſtar muri ambiuiſſet. Ad tam inſigne miraculum omnes gratias egerunt Deo, & uirũ Dei deinceps in multa reuerentia habuere.

Grando & pluuia non contingunt auditores concionis eius.

Concionante quandoque uiro Dei ad ſex milliaria extra urbem Podienſem, abſoluto ſermone quidam uiri fideles uinum & alia quædam ei miſerunt. Quod uinum guſtans matrona quędam, cum eius palato nõ ſederet, feſtina domum abijt, melius uinum allatura Qua in re tam fuit ſolicita, ut uaſis epiſtomium apertum relinqueret, manuque ferens uertibulum ſiue partem illam, qua epiſtomium obturatur, ad hominem Dei properaret. Ad quem ut acceſſit, uidit in manu ſua inſtrumentum illud, ſenſitque ſe non clauſiſſe epiſtomium: moxque domum reuerſa totum cellarium uidit uino perfuſum. Confidens autem meritis ſancti uiri, in epiſtomio repoſuit uertibulum, ſtatimque dolium adeo eſt uino repletum ut exundarit.

Vas uacuũ redũdat uino.

In uſurarij cuiuſdam exequijs uir Dei concionaturus, thematis loco accepit illud ex Euãgelio: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuũ. Sub cõcione autẽ inter cætera ait: Mortuus eſt hic diues, & ſepultus eſt in inferno. Ite ad theſaurũ eius & in illius medio inuenietis cor eius corpore iam humato. Abierunt hominis parentes & amici, cor adhuc calidum in medio nummorum eius inuenerunt.

Ma 6.

Quodam ſolenni die uir ſanctus concionabatur, & quædam nobilis domina auide auſcultabat. Cernens hoc impurus ſatan, ut fructum concionis ab ea excluderet, curſoris ſpeciem præ ſe ferens, ad eam cum literis uenit, aitque filium eius ab hoſtibus captum & interfectum. Eas maligni hoſtis uerſutias ſpiritu cognoſcens uir Dei, (nam corporeis auribus nihil huius perceperat) coram omnibus dixit: Nihil timeas Domina filius tuus & uiuit, & recte ualet: Curſor autem iſte diabolus eſt. Ad quas uoces inſtar fumi ille egregius curſor euanuit.

Res ſane terribilis.

Malignitas dæmonis.

Cum Paduæ degeret uir Dei, Vlyſbonæ duo ciues inexpiabili odio ſe mutuo proſequebantur: è quibus alter iuxta ædes parentum beati uiri manebat, & cum hora ueſpertina filium hoſtis ſui in platea inueniſſet per ſummam crudelitatem iugulauit, & intempeſta nocte in horto parentum uiri Dei, facta ſouea, eum ſepeliuit. Cum autem nobilis eſſet is, cuius filius cæſus erat, inquiſitum eſt diligenter, & repertum eius filium illac tranſiſſe, ubi eius inimicus morabatur. Itaque eius domo & horto luſtrato, nihil compertum eſt. Itum eſt ad uicinas ædes, & in horto illatum pueri cadauer inuentum eſt. Itaque pater ſancti uiri cum tota familia coniectus eſt in uincula, tanquã reus cædis illius. Id uero ut per ſpiritum Paduæ cognouit uir Dei, a ueſperi Guardiano petijt copiam exeundi, quæ illi negata non eſt. Eadem nocte magno miraculo Vlyſbonam perductus eſt, & proxima luce ad Iudicem ſe contulit, rogans ut inſontes è uinculis dimiſſos pateretur abire domum. Illo modis omnibus recuſante, petijt cadauer perempti pueri ad ſe ad-

Nota inſigne miraculum.

ferri

ferri. Quo allato, iuſſit ſurgere puerum & dicere, nũ à parentibus ipſius occiſus eſſet. Ille ſurgens, dixit eius cædis illos prorſus non eſſe. atque ita diſcedendi eſt illis facta poteſtas. Manſit toto illo die cum parentibus ſuis uir beatus & mane angelico miniſterio Paduam reductus eſt.

Item aliud.

Effectus concionum eius.

Quando populum concionabatur eximius præco Chriſti, ſermo ex illius ore tanquam ex ardenti camino proficiſcens, mirabiliter ſolebat mouere auditores ipſaſque animorum penetrare medullas, & multam in ijs deuotionem & compunctionem, uitiorumque odium & deteſtationem excitare, ita ut plerunque alter alteri diceret cum multo gemitu: Heu me miſerũ, qui nunquam antehac iſthuc putarim eſſe peccatum quod ſi ſciuiſſem, certe nunquam illud admiſiſſem: mutuoque ſe hortabantur ad faciendam confeſſionẽ ad ſuſcipiendas peregrinationes religionis ergo, ad ieiunia certis diebus amplectenda in honorem matris Dei, aut ſimilia pietatis ſtudia ſectanda. Quis uero poſſit dicendo conſequi, quæ illic fuſæ ſint lachrymæ, quæ ab imo pectore ducta ſuſpiria, quæ pectorũ tunſiones in obſtinatis peccatoribus cõſpectæ. Adeo enim Dominus mirificauit ſanctum ſuum, ut non ſolum uſitatis quotidie coruſcaret miraculis, ſed etiam inaudita ab eo ſigna ederentur. Sicut enim beatus Nicolaus fertur per uiſum apparuiſſe Conſtantino Magno, eiusq; pfecto, minasq; intẽtaſſe ni dimitterẽt homines innoxios in carcerem coniectos: ita hic uir beatus, quos peccatum cernebat a maligno dæmone uinctos detineri, & ad mortem tendere ſempiternam ijs liberandis præcipuam nauabat operam. Et ſolebant nonnulli uenire ad fratres, cum adhuc uiueret uir Dei, & pro certo aſſirmare, ipſis in lecto iacentibus apparuiſſe eum, & dixiſſe: Surge Martine, ſurge Agnes: abi ad illum fratrem, & hoc ſiue illud peccatum ei confitere, quod tali in loco perpetraſti, cuius nemo præter Deum conſcius erat. Qua ratione peccata prorſus occulta expiata fuere.

Nota.

Paduanus quidam uiro Dei confitens peccata ſua, inter alia expoſuit ei, quod matrem ſuam tanta ui truſiſſe, pede, ut illa compulſa fuerit cadere. Id audiens uir ſanctus, omnis malitiæ hoſtis capitalis, cum quodam ſpiritus feruore dixit: Pes, quo pater aut mater percutitur, merito quamprimum deberet amputari. Quod ille homo ſimplex perperam accipiens, illico domum abit, & pedem amputat. Mox per omnium ora uolitat crudele facinus, & ad uirum Dei refertur. Qui abſq; mora adit hominẽ, & poſt oblatas Deo precẽs, Crucis ſigno expreſſo, iungit pedem tibiæ, & aliquandiu linit ſacris manibus ſuis. Confeſtim ſurgit homo incolumis, ambulans & exiliens, & laudans Deum, & ingentes agens gratias ſeruo eius fideli Antonio.

Pedem trũcatũ reſtituit.

Ecelinus tyrannus Veroneſes.

Tyrannidem apud Veroneſes occupante immaniſſimo illo Ecelino Romano, cum didiciſſet B. Antonius multam eũ hominem cædem per ſummam crudelitatem Veronæ feciſſe, intrepidus illum acceſſit, atque his uerbis compellauit: ceruicibus tuis tyrannẽ ſæuiſſimæ & rabide canis horrenda ſententia Dei: Quouſque non temperabis tibi à fundendo inſontiũ hominum ſanguine? pluraque his ſimilia uoce liberrima in faciem ei dixit. Qui uero aderant, nihil expectabant aliud, niſi illum more ſuo iuſſurum, ut trucidaretur: ſed ſecus euenit. Nam omni poſita feritate, inſtar ouis, ad collum ſuſpenſa zona, coram uiro Dei numi proſtratus, culpam ſuam humiliter edixit omnemque pro illius arbitrio promiſit emendationem: adiecitque: Viri commilitones, non uobis iſthuc mirum uideatur. Nam reuera diuinum quendam uidi fulgorem ex huius uultu uibrari, qui adeo me perterruit, ut me repẽte in tartarum demerſum iri uererer. Ex illo tempore multa erga hominem Dei deuotione fuit, & quoad ui xit, à multis malis, quæ alioqui, ſicut ipſe fatebatur, feciſſet, illo retrahente, abſtinuit.

Ge. 27.

Poteſt de beato uiro non abſurde dici, quod de filio ſuo Iacob dixit Iſaac patriarcha: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Adeo enim cæleſtis benedictionis gratia perfuſus erat, & uirtutum odoriferis floribus mirifice, ornatus, ut eſſet humilitate præcipuus ſapientia clariſſimus, eloquentia mellitiſſimus, charitate feruentiſſimus, paupertate inſignis, omni morũ elegantia illuſtriſſimus, honeſtate præcelſus, ſermone placidus, conuerſatione humaniſſimus, denique in omnibus & Deo & hominibus gratus. Moderatione autem ſiue diſcretione, quæ eſt uirtutum omnium parens, ſine qua uirtutes abeunt in uitia, præclare inprimis uſus eſt in concionibus, in dandis conſilijs, recipiendis cõfeſſionibus, deniq; in dictis, factis & rebus omnibus ut nihil in eo poſſet animaduerti huius uirtutis ſale non conditum. Solebat ſine perſonarum acceptione omnibus fidelem nauare operam, ut e peccatis extraherentur, & quibuslibet poſcentibus opitulari nunquam deſijt uiuens in terris, ut nec hodieque ceſſat poſt obitum ſuum, ut res ipſa teſtatur.

Virtutes ſancti uiri

Et ipſum quidem obitum ſuum longe ante præſciuit: ſed ne fratres mœrore afficerentur, illis indicare noluit. Decimoquinto fere ante mortem ſuam die, cũ è quodam colle cõtemplaretur amœnam Paduæ planitiem, exultans ſpiritu, ſitum urbis eius miris uehebat laudibus. Verſus deinde ad fratrem itineris ſui comitem, multo honore ciuitatem illam breui affectũ iri prædixit, non tamen exprimens, cuiuſmodi ille honor futurus eſſet. Sed ab illius obitu uſque in præſens gratulatur urbs illa felici rerum experimento quando propter uiri Dei præclara merita innumerabiliũ hominum frequentia uiſitatur, egregijs præconijs & eximijs muneribus cohoneſtatur, dum theſaurum illum miraculorum ſignis inclytum obtinet, rei prope incomparabilis titulo gaudet, in ſuo Antonio tot miſeris opitulatur.

Padua felix reliquys ſancti uiri.

Cum iam meſſis inſtaret, & uir Dei ſciret colligendis frugibus populum occupatum iri, ſtatuit ad tempus concionibus ſuperſedere. Pertæſus uerò crebri ſecularibus hominibus congreſſus, extra oppidum ad locum quendam ſolitarium, quem S. Petri campum uocant, ſeceſſit, Deo & ſibi uocaturus. Nec uero mediocriter eius aduentu exhilaratus Tiſo uir nobilis, in cuius ditione, erat locus fratrum, multa humanitatis officia propenſiſſimo animo illi præſtitit. Habebat is locum quendam nemoribus conſitum, haud procul à domo fratrum: in quo erat arbor procera, ex cuius trunco ſex rami emerſerant, coronæ ſpeciem referentes. Eam uir Dei conſpicatus, Cellulam ſibi ſuper eam extrui uoluit, quòd ſolitudini & quieti opportunus ille locus uideretur. Id ubi Tiſo ex fratribus cognouit, ipſe ſuis manibus uiro Dei & duobus ſocijs eius tres Cellulas cum multa deuotione confecit. In ea igitur Cellula uir Dei uitam degens ſolitariam inſtar apis ſedulæ lectioni ſcripturæ ſacræ & contemplationi uacabat. Atque hæc inter mortales illi ſua extrema fuit habitatio.

Degit ſolitarius.

Iam igitur ſeparatus ab hominum turbis, uiuebat ſibi ſanctis meditationibus & feruentibus precibus intentus, ut ſpiritum ab omni rerum terrenarum cõtagione repurgaret, & ſi qui pulueres ex hominum ſecularium conuictu & conſuetudine, ut aſſolet, illi aliqua ex parte inhæſiſſent, eos lachrymis compunctionis & capillis ſanctæ contemplationis abſtergeret, cœleſtis patriæ propediem ciuibus feliciſſime con

tungen-

ingrediendos. Cũ aũt de quadã ẽ ſua cellula prandij hora deſcendiſſet, eũ fratribus pro more diſcubuit. Facta uero eſt illic ſuper eũ manus Domini, cœpitque repente totius corporis uiribus deſtitui. Morbo autẽ magis ac magis inualeſcente, fratrũ manibus ſuſtentatus, à menſa ſurrexit: ſed cũ fatiſcentes artus ſuſtinere non poſſet, in cuiuſdã lectuli ſtramenta ſe præceps inclinauit. Sentiens itaque corporis diſſolutionẽ imminere ad ſe ſocio ſuo fratre Rogerio, dixit ei: Si tibi conſultum uidetur, frater, ob uitandũ horum fratrũ grauamen, Paduã me cõferam ad beatæ Mariæ locũ. Quod cum fratri illi placeret, in currum imponitur uir Dei, fratribus quidẽ loci illius, ne ipſos desereret obnixe contendentibus. Qui tamen ut uiderunt eius animũ inflecti non poſſe, paſſi ſunt, licet inuiti, eum abire. Iam uero ad urbem propius accedenti alius quidam frater obuiã uenit, qui illũ inuiſere conſtituerat. Is ut uidit eũ in uehiculo ualde affecta ualetudine, hortabatur ne propter ciuiũ importunitatẽ in urbẽ ingrederetur ad fratres de S. Mariæ, ſed diuerteret potius ad Cellã ſtatũ, iuxta monaſteriũ pauperũ dominarũ cõmorantiũ, & eis diuina miniſtrantiũ. Aſcenſit uir beatus, ſeque eò perduci curauit. Paulatim autem ingreſcente ægritudine, ad extrema feſtinauit: cumq; nonnihil quieuiſſet, facta cõfeſſione, hymnũ illũ de beata Maria, O glorioſa Domina, canere cœpit. Deinde ſublatis oculis, aliquandiu ſurſum diligentiſſime intentos eos tenuit. Cum antẽ interrogaretur, ecquidnam ita adſpiceret, reſpondit: Video Dñm meũ. Cernentes igitur fratres, qui aderant, felicẽ eius exitũ adeſſe ẽ proximo, ſacrã unctionẽ ei impendere uoluerunt. Vt autẽ uidit S. uir fratrem ex more ſacrum oleũ apportantẽ, intuens in eum, ait illi: Hanc unctionẽ ego habeo intra me: etſi autem neceſſe non eſt ut hanc mihi extrinſecus adhibeas, at placet tamen & utilis eſt. Suſcepit igitur ſacram unctionem, ea tenſiſque manibus & palmis innctis, pſalmos, quos pœnitentiales uocant, cum fratribus perlegit. Inde quaſi dimidia elapſa hora, inter manus adſtantium dormiẽti ſimilis, leniter expirauit, & anima illa ſanctiſſima carnis ergaſtulo abſoluta, in abyſſum claritatis abſorpta eſt. Corpus plane dormire uidebatur, manibus in candorem & colorem priſtinum mutatis, & mẽbris omnibus ad nutum contrectantium flexibilibus. Agebatur tum à Chriſti incarnatione annus 1231. & dies Iunij 13.

Viribus repente destituitur.

Videt Dominum Iesum.

Feliciſsime obdormit in Domino.

Abbas Vercellensis.

Eodem autem die celeberrimus ille Abbas Vercellenſis, ſacræ lectioni & diuinis meditationibus intentus, ſolus erat in cubiculo. Eum uir Dei cum eſſet in corpore, præcipue charũ habuit, maxime quòd olim in Theologia illum inſtituiſſet, & uiciſſim ab illo ex libris Dionyſij de rebus altiſſimis inſtructus fuiſſet. Et ille quidem Abbas in conuentu fratrum ſuorum hoc uiro Dei perhibuit teſtimonium: Frater, inquit, Antonius Ordinis illorum fratrum, de pura Theologia ſenſu myſtico hauſit pleniſſime diuini tapij gratia illuſtratus. Porrò in Abbatis eius cubiculum uir Dei ſubito ingreſſus, poſt mutuam ſalutationem ait illi: Ecce domine Abba, relicto aſello apud Paduam, feſtinus ad patriã proficiſcor. Laborabat tum Abbas grauiter ex gutture: ſed uir Dei leniter eum attingẽs totum illud incommodũ repente depulit, & diſparuit. At ille putans eum ad oræle ſolum iterum tendere, ignarus prorſus obitus illius, ſurgit, & ex famulis monaſterij perquiri, ubi ſit frater Antonius. Stupefacti illi reſpondent ſe neſcire. Abbate aſſerente ſe pro certo eum uidiſſe, & ex ſuo cubiculo quamprimum eum exijſſe, miſſus eſt quidam ad fratres, ut ex illis cognoſceretur, num quid de Antonij aduentu comperiſſent. Vbi ille reuerſus, fratres dixit nihil eius noſſe, Abbas tandem ad ſe rediens, certiſſime cognouit Antonium migraſſe ad cœlos: tempuſque annotans, poſtea dedicit, eodem die & hora eum deceſſiſſe, quo in cubiculo apparuerat, ſicut ipſe fratribus non ſine lachrymis narrauit.

Et apparet uir sanctus.

Cum iam abijſſet à uita beatus uir, noluerunt fratres ad hominum notitiam illico id perferri, ne populus ſubito ad ipſos accurreret: ſed latere non potuit. Pueri enim nemine quicquam ſciente de eius morte per urbẽ cateruatim incedẽtes, clamabant: Mortuus eſt pater S. Antonius mortuus eſt ſanctus Antonius. Mox in omnes urbis angulos rumor ille peruadit, & populus certatim neglectis laboribus, quibus ſe ſuoſque alebant, inſtar apum aduolat ad domum fratrum eamque circundat undique. In primis uerò ciues, ad pontis caput habitantes, cum armata iuuẽtute accurrunt ocyus, impedituri ne quis beati corpus rapiat. Omnium ibi lamentabiles uoces & gemitus audiuntur, lugentiũ orbitatẽ ſuam. Maxime uerò plorabant ſe tanto patre deſtitutas ſorores, quas pauperes dominas uocant, quæ etiam multum egerunt apud primarios eius ciuitatis uiros, ut liceret ipſis apud ſe retinere corpus ſancti uiri. Sed repetebant illud fratres, ad ſanctam Mariam degentes apud quos etiam ſæpe ſiri uoluit uir Dei, idque adeo, ut ſub mortem fratri quidam ipſi aſſiſtenti præceperit modis omnibus daret operam, ut corpus eius ad S. Mariæ eccleſiam deportaretur. Itaq; inſtabant fratres iſti, & ſacrum corpus abſportare uolebant: ſed ciues de pontis capite illis reſiſtebant, & ne attingere quidem permittebãt corpus. Interim etiam augent armatorum pompam, qui noctes & dies aduigilent, ne inde auferatur. Tum fratres neſcij quid facerent, adeũt ciuitatis Epiſcopum eique rẽ totã permittunt. Eps Canonicis conuocatis, ſingulorum ſuper hac re ſententiam inquirit. Multi uidebantur in eam ire ſententiam, ut pauperibus dominabus corpus ſancti uiri, relinqueretur. Tandem epiſcopus, non negligendas putans preces fratrum rationi conſentaneas, magiſtratui urbis præcipit, ut fratribus in deportando corpore pro uiribus adiumento ſit.

Pueri miro mõ mortẽ eius produnt

En quã charus Paduanis fuit uir Dei

Intereà dum hæc geruntur, pars ciuium de pontis capite ualde inflãmantur deſiderio humãdi ſacri corporis, neglectoque magiſtratu in uetitũ maiori contentione nituntur, inuitatoque ſeniores & amicos, ut ipſis auxilio ſint. Deniq; inter ſe unanimiter ſtatuũt, ſe ſuaque omnia in præſens mortis & excidij diſcrimen conijcere potius, quàm ſinãt ex eo loco tolli corpus uiri Dei. Et quod mirũ uideri queat, adeo in hac referuebant, ut quidam eorum odium inueteratum & bella inteſtina, quibus inter ſe multo tempore ſæuierant, plane ex animis abiecisse uiderentur, tãtum ut illud ſacrum pignus retinerẽt. Et ne cuiuſquã fraude aut machinis illo fortaſsis priuarentur, cõmunicato inter ſe conſilio, illud capere moliebantur. Sed quia præſens non eſſet Miniſter prouincialis, ad cuius nutum fratrum controuerſia pendebat, ſeniores quodã è ciuibus rogabant fratres, ut ad illius aduentum paululisper à ſuo propoſito deſiſterent, eiuſque arbitrio omnia permitterentur. Placuit hoc ciuibus, & omnes illi ſententiæ accedebant. Nocte incumbente, fratres emiſsis turbis, claudunt oſtia domorum & diligenter uectibus & feris ea obfirmant. Ecce media nocte clamor ingens exiſtit, & importuno deſiderio turbæ inhiant ad uidendum corpus ſancti uiri. Itaque oſtia perfringunt: ſed cum iam tertio, id feciſſent, nulla ratione in domũ ingredi potuerunt, ſtabantque, ut ipſi met facti ſunt, apertis oſtijs ſtupefacti: & cum domus plena eſſet luminibus, auditũ uidere non poterant. Mane facto, permulti ex urbe, caſtris, pagis & locis uicinis

Nota ſtudiũ Ciuiũ erga eiº ſacrum corpus.

cinis accurrunt, & quibus datur uel ſemel utcunque contingere ſacrum corpus, beatum ſe credit. Qui autem præ turba tangere non poterant, zonas, annulos, monilia, claues & cætera ornamenta per feneſtras & oſtia paſſim porrigebant, ut cõtactu ſanctiſſimi corporis ſanctificata reciperent.

Pendente interim propter Miniſtri abſentiam negocio, fratres propter æſtiuum calorem corporibus infeſtum, in capſa lignea ſacrum corpus conditum, in foueam deponunt, leuiter illud humo operientes. Mox rumor exit in populum, raptum eſſe ſacrum corpus. Aduolant igitur omnes furibundi in domum fratrum cum fuſtibus & gladijs, ſepes & oſtia euertunt, properant ad locum, in quo erat corpus, nec ceſſant a ſuo conatu, donec capſam illam inuenirent. Sed nec ſic credunt in ea haberi corpus, licet fratres id aſſeueraret. Tandem aduenit Miniſter, ad cuius reditum tota urbs ſuſpenſa hærebat. Ab eo igitur ciues de pontis capite corpus ſancti uiri petunt inſtanter, addunt etiam minas, ut terroribus frangant fratres, affirmãtque ſe nullius periculi cauſa à ſententia diſceſſuros. Videns Miniſter temeritate illos duci, cũ multa cautione & modeſtia dicit ad eos. Nihil quidem iure hic reſpoſcere poteſtis chariſſimi: ſed ſi de indulgentia agitur, de fratrum conſilio faciemus, quod Dominus inſpirabit. Interim ne aliquam poſſitis ſuſpicari fraudem, uobis permitto cuſtodire locum, in quo beati patris corpus quieſcit. Mane alterius diei Miniſter adit Magiſtratum, & conuocato ſenatu, humiliter opem & conſilium implorat. Magiſtratus de communi omnium ſententia cuſtodes adhibet loco ſacri corporis, & ſub pœna centum librarum cauet, ne quis uim afferat fratribus, aut armatus ad eum locum accedat, donec Epiſcopus & Clerus quid fieri oporteret, ſtatuerent. Altera luce Epiſcopus in eam curam & cogitationem diligenter incubuit, & audita utraque parte, tandem uoluit, ut omnia ex Miniſtri uoluntate fierent: iuſſitque ut & Clerus & populus omnis die craſtino ad efferendum ſacrum corpus ſummo mane cõuenirent: Magiſtratui quoque præcepit, ut fratribus, ne quid paterentur moleſtiæ, ſua ope adeſſent. Magiſtratus libenter iuſſa capeſſit, & ex aduerſo fluminis, quod Cellam fratrum ambit, ex nauibus & lignis celeriter curat pontem confici, ne ciues de pontis capite animis commouerentur, ſi cernerent corpus per ſuos fines deferri. At illi nihilominus uerſi in ſeditionem, pontem illum diſſipant. Ea res totius ciuitatis animos concitauit, quòd tanta temeritas ad omnium iniuriam redundaret. Itaque armis muniti, omnes proficiſcuntur contra illos pontis euerſores, & hi nõ minus fidenter ad arma ſe parant, omni periculo contempto.

Videntes autem fratres tantum urbis totius diſcrimen, magno timore correpti ſunt: nec minus terrebãtur pauperes dominæ, ſua culpa eas turbas concitatas aſſerentes. Tum uerò Magiſtratus illum populi tumultum non ferens, omnes uoce præconis ad palatium conuocat, & pontis euerſoribus interdicit, ne ea die auſi ſint redire ad ædes ſuas. Amotis ergo illis ſeditionis authoribus, Epiſcopus cum Clero, Magiſtratus cum militibus & innumera populi multitudine, inſtitutis uſque ad ſacri corporis locum proceſſionibus, cum hymnis & canticis ſpiritalibus per mediũ capitis pontis eccleſiam ſanctiſſimę matris Dei idem beatiſſimi uiri corpus mira omniũ exultatione transferunt. Supponebãt autem feretro humeros ſuos primarij uiri ciuitatis & magiſtratus, beatos ſe exiſtimantes, qui loculum uel leuiter attingere mererentur. Quotquot autem cereos habere potuerunt, eos accenſos manibus ferebant: quorum tanta erat copia,

Transfertur ſacrum corpus honorificẽtiſſime.

ut eorum lumine quaſi tota urbs inflammata uideretur. Vbi ad perpetuæ Virginis templum uentum eſt, Epiſcopus ſacrificium fecit: eo peracto, & exequijs celebratis, quinto ab obitu eius die terræ mandatum eſt ſanctiſſimum corpus.

Multis coruſcat miraculis

Eodem ipſo die, tempeſtate illa in tranquillitatem redacta, cęperunt miraculorum coruſcare ſigna, ita ut quouis affecti morbo, ad contractum tumbæ uiri Dei mox reualeſcerent: qui uerò præ turba propius accedere non poterant, coram omnibus etiam in platea ſani euaderent. Ibi tenera oculi cæcorum aperiebantur, aures ſurdorum patebant, claudus ſicut ceruus ſaliebat: ibi ſoluta mutorum lingua, uelociter & plane Deo laudes promebat: denique omnes genus ægritudinum depellebatur, & optata diuinitus beneficia impetrabantur. Porro ciues illi de capite Pontis, qui pontem deſtruxerant, lachrymis infuſis & detractis calceamentis, Clero cum Crucibus & uexillo præcedente, cum tanta reuerentia & humilitate coram tumulo ſe proſtraturi uenerunt, ut pœnitentia ſua animos intuentium ad multam commiſeratiõnẽ permouerent. Erant illi milites, delicatum hominum genus: quos etiam matronæ nobiles, præteneritudine uix ſe ferentes, nudatis pedibus ſequebantur. Nec ij dũtaxat, ſed ciues omnes in partes diſtributi, ſtatutis diebus cum ſimili proceſſione, abiectis à pedibus calceis, ad ſacrum beati uiri tumulum accedebant. Veniebant itidem religioſi, ac poſtremo Epiſcopus cum toto Clero, præceptores cum multa ſtudioſorum caterua, Magiſtratus cum militum & potentiũ frequentia, aliįque diuerſarũ artium profeſſores, ſingulatim ordinatis proceſſionibus, certis diebus & horis cereos habentes in manibus, poſitis calceis, decentiſſime aduenerunt. Erant autem cerei, qui ante ſingulos aduentantium cœtus portabantur, ea longitudine, ut non, niſi aliqua præciſa parte, intra ædem beatiſſimæ matris Dei inferri poſſent, multa etiam formarũ inter ſe uarietate artificioſe diſtincti. Quidam etiam præ ſuo pondere humeris portabantur, nonnulli curribus uehebantur. Cum nõ poſſent autem præ nimia multitudine ad eccleſiæ ualuas accedere, cereos in platea circa templi oſtia ſtatuebant. Nec deerant, qui ſuper muros lumina collocarẽt, & in plateis excubias perpetim agerent: ijque nec æſtiuis ardoribus, nec hybernis algoribus ab eiuſmodi pietatis ſtudijs arceri ſe patiebãtur. Iungebantur cũ noctibus dies & alijs poſt alios ſuccedentibus ſine ulla intermiſſione Deo laudes grateſq; agebantur. Lætabatur Padua (alij Patauium uocant) tantis ornata luminibus, tantis illuſtrata fulgoribus, nec ullas noctium ſenſit caligines. Accurrunt Veneti, properant Cenomani, adſunt Vicentini, Longobardi, Sclaui, Aquileienſes, Germani, Hũgari, Hiſpani, Galli: ſuiſque oculis cernẽtes diuinitus celeberrima declarari miracula, in laudes præpotentis Dei ſua ora laxabant, & corde compuncti, peccata ſua fratribus, tantæ turbæ uix ſufficientibus, confitebantur. Si qui uerò curationis cauſa ueniſſent, nec ſua uellent peccata confiteri, illi nihil obtinebant: facta autem confeſſione, & correctius uiuendi concepto propoſito, cunctis uidentibus mox miſericordiã experiebantur.

Eſ. 35.

Nota deuotionem.

Ex longinquis regionibus cõfluũt ad ſacrum corpus.

Interim exaltabatur catholica fides, pudefiebat cæca perfidia, mordaces hæreticorum dentes conterebãtur, Chriſti ſponſam calumnijs exagitare conantium caligo incredulitatis miraculorum ſplendoribus profligabatur. Fuit uero totius Cleri & populi ea cõcors ſententia, ut quamprimum apud Romanum Pontificem de uiri beati nomine ſanctorum catalogo adſcribendo ageretur, cum ab eius obitu necdum menſis fluxiſſet. Et eſt accurate ſane iuſſu Pontificis Grego-

rij

rij noni in eius miracula inquiſitum, & multa adhibita cura, ut omnia ritè fierent. Tandem cum eſſent à Pontifice conuocati Cardinales & Prælati omnes, qui tum Pontifici aderant, Inter cætera ab illis dictũ eſt: Indignum ualde eſt, nos, quod abſit, beatisſimi patris Antonij meritiſ uenerationem debitam in terris ſubtrahere, quem Dominus maieſtatis dignatus eſt gloria & honore coronare in cœlis. *Nota.* Sicut enim ueritati miraculorum cognitæ fidem non adhibere, perfidia eſt: ſic meritis ſanctorum laudem negare, genus inuidentiæ eſt. *Referutur in ſanctos* Itaque Pontifex, qui tum Spoleti erat, anno à nato Saluatore 1232. Pontificatus ſui anno ſexto, ipſo ſacratisſimo Pentecoſtes die, beatum uirũ in ſanctis deinceps numerandum cum ingenti celebritate decreuit cum necdum ab eius e uita deceſſu annus expletus eſſet.

Nota rẽ miram. Eo autem die, quo in ſanctos relatus eſt uir Dei, res ſtupenda accidit Vlysbonæ. Nam & uiri & fœminæ extra domos in plateis cantabant & tripudiabãt, & Campanæ omnes totius ciuitatis, nullo eas mouente, concrepabant egregie, nec poterant homines ſe cohibere, quin ſe lætitiæ & tripudijs darent. Ea autẽ re in multam illis admirationem adductis, non diu poſt superuenere ex Italia fratres, quorum relatu didicerunt eodem ipſo die inuſitatæ lætitiæ ſuæ, uirum beatum in ſanctorum albo inſcriptum fuiſſe.

SANCTI PATRIS NOSTRI Baſilij Archiepiſcopi Seleuciæ Laudatio in Prophetam Eliſeum & mulierem Sunamitidem, ex Simeone Metaphraſte.

Iunij. 14. *Chriſtum prophetæ multis modis prænunciarunt.* EX prophetarum numero alij ſermone Chriſtum pronunciarunt alij opere ac factis eius res indicarunt, alij diuinæ diſpenſationis figuram & rerum futurarum imaginem tanquam adumbratione quadam præmonſtrarũnt. Sermone Chriſtum prænunciarunt. Eſaias, Ieremias Ezechiel, & una cum illis duodecim alij prophetæ. Factis illum indicarunt Elias Thesbytes & Eliſeus eius diſcipulus. Figura ipſius ſepulturæ fuit Ionas propheta. Sicut enim, inquit ipſe Dominus in Euangelio, fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

Sed interea Ionæ & Eliæ, aliorumque narrationẽ *Matt. 12.* in aliud tempus differamus, Eliſeum uero in mediũ proferentes primum quæramus, quare Sunamitidis filium non oratione, ut Petrus Apoſtolus Dorcadem illam, à mortuis excitauit, ſed ſupra mortuum illius pueri corpus ſeipſum expandi: pueri enim ori ſui oris ſuperficiem, nares naribus, fronti frontem, pedibus *Actor. 9.* pedes accommodauit, pectus pectori, & oculi oculis adhibuit, &, ut ſummatim dicam, ſingula pueri membra ſuis membris Propheta contingens, uitam ipſi largitus eſt. Quæ igitur fuit cauſa, ut mortuum oratione non excitauerit, ſed ſeipſum eius corpori adiunxerit? Hæc illis quidem in figura contigerunt, & *1. Cor. 10.* ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ad quos fines ſeculorum deuenerunt. Narremus igitur, cuius rei figura fuit Eliſeus, & cuius filius Sunamitidis mulieris qui mortuus fuerat imaginem præmonſtrabat.

Eliſeus Chriſti figuram præferebat, Sunamitidis uero filius gentium populum figurabat: hic enim à peccato ipſo morti ſubiectus fuerat. Venit igitur ſpiritualis Eliſeus, & eius membra omnia, os, oculos, manus ipſas, pedes totum denique corpus mortuum depræhendit. Os uidelicet mortuum erat quòd non ad *Ierem. 2.* Dei gloriam celebrandam, linguam exercebat, ſed ligno dicebat, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuiſti. Eiuſdem oculi mortui erant quippe qui non ad uniuerſarum rerum opificem Deum erigebantur, ſed relicto creatore, his rebus ſeruiebant, quæ à Deo ipſo *Eliſe⁹ typus Chriſti* creatæ fuerant. Mortuæ erant & manus, quæ dæmonibus ipſis ſacrificia offerebant. Mortui & pedes quippe qui ad diaboli adorationem flectebantur. Totum denique eius corpus putidum erat, & potẽte illo medico indigebat: non quouis, inquam, medico, ſed eo, qui poſſet mortuis etiam hominibus uitam reſtituere. Venit igitur medicus ille, qui requirebatur ſpiritalis Eliſeus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui cum humanum corpus totum mortuum comperiſſet, ſe- *Coloſ. 2* ipſum totum toti mortuo corpori accommodauit. *Phil. 2.*

Dicet aliquis: Quidnam hoc eſt, quod dicis? Tota inquam, & plena diuinitatis perfectio totam noſtrã humanam naturam ſe geſtauit: hominem ſcilicet ipſum, in quo habitauit (ut inquit Apoſtolus) tota plenitudo diuinitatis corporaliter. Oculos habuit homines, ſimiliter & manus & pedes, non ſpecie aliqua, ſed re uera. Non enim rapinam arbitratus eſt ſe eſſe *Pſ. 50.* æqualem Deo: ſed exinaniuit ſeipſum, formam ſerui accipiens. Itaque uita ipſa mortis indumentũ geſtauit, ut mortalem illam conditionem ad propriam immortalitatem traduceret: cumque diuinitas ad huma- *Pſal. 144.* num corpus deſcendiſſet, omnia deinceps hominis membra ſancta ſunt effecta, & ad meliorem uſum cõuerſa. Ita igitur os ipſum didicit tandem illud dicere: Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Oculi uerò ipſi ad Dei gloriam intenti eſſe didicerũt, ut de ipſis dici poſſit: Oculi om- *133.* nium in te ſperant Domine, & tu das illis eſcam in *140.* tempore oportuno. Manus ad Deum extenſæ, Domino ſuo benedicunt, ut & de illis dicatur: In noctibus extollite manus ueſtras in ſancta, & benedicite Do- *121.* mino: item illud: Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. Iam uero & pedes ipſi in Eccleſijs conſiſtentes, & totum hoc Deo acceptum referentes: Stantes, inquiunt, iam ſunt pedes noſtri in ſanctis lo- *102.* cis. Item illud, Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem. Vidiſti, quæ ſit in membris exterioribus diuinæ gloriæ celebratio. Quid igitur? Num & interiora hominis membra, diuini miniſterij ſunt experta? Minime, inquam ſed anima ipſa cum interioribus membris clamans, & Deum inuocans, ait: Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.

Omittamus igitur Sunamitidem illam uiduam cum miraculis ab Eliſeo Propheta effectis, & Chriſti ad nos uenientis umbram quandam præ ſe ferentem, *Luc. 7.* & ad nouæ gratiæ miracula orationem noſtram conferentes, de hac ipſa re latius differamus, & primum conſideremus, quemadmodum unigenitus Dei filius a ſolo Patre ante omnia ſecula genitus, idem in extremis diebus, & ex Virgine matre ſola ſine ſemine aliquo natus, unicum uiduæ illius lachrymas, quæ cum filium mortuum, miſericordia motus, ab inferis excitauit. Sed recurramus ad uiduæ illius lachrymas, quæ cum filium ſuum unicum mortuum, deploraret, Dominum ipſum, qui noſtræ ſalutis cauſa in mundum uenerat, ad miſericordiam allexit. Illius enim uiduæ lachrymæ unigenitum Dei filium ad unicum eius filium à mortuis excitandum adduxerunt. Cum enim ille ualde miſericors eam fœminam dolore nimio affligi uidiſſet, ſponte uiduam adijt, & mæroris flam-

mam

Hæc cum Lyſimachos audiuiſſet, nihil Imperatori auſus eſt reſpondere, erat enim ætate admodum iuuenili, annum agens fere uigeſimum. Selenus uerò eius patruus, cum ad Imperatoris pedes procubuiſſet. Supplex, inquit, immortalem maieſtatem tuam oro, ut paucos dies Lyſimacho concedas, ut nuptias celebrare poſsit, poſtea & ego unà cum illo abibo, & omnia fient, quæ diuina maieſtas tua præcepit. Tunc Imperator. Prius ad Orientem profecti, Chriſtianorum religionem extinguatis. cumq; omnia recte perfeceritis, tunc reuerſi, me quoque habebitis omne ſtudium adhibentem ad conficiendas Lyſimachi nuptias. Hæc cum audiuiſſent, non amplius auſi ſunt Imperatori reſpondere. Acceptis igitur mandatis & militibus multis, ad Orientem iter fecerũt. Lyſimacus uerò ſecum duxit unũ quẽdam, Primum nomine, ex eorum numero, qui Comites uocantur. Erat autem ille ex matris eius ſorore genitus, quem & exercitui præeſſe uoluit. Cum igitur ueniſſent ad Orientem, & ad Meſopotamiam acceſsiſſent, in ea regione, quæ Palmyra dicitur, Chriſtianos homines partim in ignem coniecerunt, partim gladio percuſſerunt. Erat enim Selenus ille admodum ſæuus atque inhumanus qui non ſolum hæc, quæ diximus, faciebat, uerum etiam illorũ corpora canibus eſcam proijci iubebat. Multus igitur terror propter Seleni ducis tristis ſæuitiam atque atrocitatem totum, terrarum orbem continebat.

Selenꝰ atrox Chriſtianorum pſecutor

Nocte uerò quadam Lyſimachus Comitem Primum ad ſe accerſitum, his uerbis affatus eſt. Honeſtiſſime uir Prime, tu noſti, quòd licet pater meus Græcorum ſuperſtitionem ſequens, mortuus fuerit, tamẽ mater mea Chriſtiano cultui dedita uitam egerit, & diem obierit, quæ quidem multum ſtudium ac diligentiam adhibebat, ut Chriſtianus fierem; ſed ego propter Imperatoris & patris mei timorem, id facere adhuc non potui. Quinetiam matris meæ habeo mandata, ne quem Chriſtianorum hominum interficerem, ſed Chriſti amicus eſſe ſtuderem. Nunc autem Chriſtianos ipſos uideo ſub hoc homine perditiſſimo Seleno patruo meo cruciatos impie necari. Quamobrem animus meus illorum cauſa ualde affligitur. Volo igitur, ut Chriſtianorum incolumitati clã deinceps conſulamus, priuſquam a Seleno ipſo peſſime omnes interficiantur. Hæc cum audiſſet Primus ille, neminem Chriſtianorum comprehendi iubebat, ſed illis, quos nouerat, & monaſterijs etiam ſignificabat, ut uaſtatoris Seleni manus aufugerent.

Cum uerò adhuc in illis locis uerſarentur, uolebant Sibapolim peruenire, quæ ſita erat in finibus Aſsyriorum, ac ſub Romanorum ditione conſtituta. Erat autem in urbe illa monaſterium mulierum quinquaginta, quæ monaſticæ uitæ ſtudio ſeipſas exercebant. His præerat mulier quædam nomine Brienna, quæ magiſtram habuerat Platoniam, diaconatus officio ante ſe functam, cuius traditionem & canonẽ ad finem uſque optime ſeruauit. Platoniæ autem ea non talis fuerat. In die Paraſceues nulli ex ſororum numero licere opus aliquod facere, ſed in ſacello omnes conuenire. Itaque modo pſalmorum canendorũ regulam exequebantur, modo Platonia librum tenens, literas diuino ſpiritu afflatas, ſororibus legebat uſque ad horam tertiam. Poſt tertiam autem horã dabat librum in manus Briennæ, iubens ex eodem libro aliquid ſororibus legere uſque ad ueſperam. Ita igitur & Brienna faciebat, tale miniſterium obeundo. Cui duæ uirgines adoleſcentes aderant, bene apud illam educatæ, & exercitationis monaſticæ paleſtram obeuntes, quarum una Procla, altera Febronia nominabatur. Eratque Procla annos nata uiginti quinque, Febronia uerò uiginti, quæ Briennæ erat neptis. Eadem pulchritudinem & corporis ſtatura erat ualde inſignis, & adſpectu hilaris, ita ut uenuſtas ipſius efflorescẽs, humano artificio depingi non poſſet.

Monaſteriũ fœminarũ Sibapoli.

Porro erat Briennæ multa ſolicitudo, quo pacto Febroniam intactam ſeruaret, illam forma tam egregia præditam uidens. Cum uerò omnes ſorores illæ ab unius diei ueſpera uſque ad ſequentis ueſpertinã horam ieiunarent, iuſsit Febroniam poſt duorum dierum ſpatium comedere. Illa igitur cum ſe tali corporis habitu præditam uideret, tunc etiam neque panem, neque aquam ad ſatietatem uſque ſumebat. Ad hæc iuſſit paruum quoddam ſcamnum ſibi componi tribus cubitis longum, & uno palmo ac dimidio latũ in quo requieſcebat, quoties dormiendi tempus aduenerat. Interdum & in ſolo nudo carnes ſuas reclinabat. Quoties uerò à diabolo nocturnis cogitationibus tentabatur, ea urgebat, & multis cum lachrymis Deo ſupplicabat, ut diabolum tentantem a ſe fugaret: & ſtatim librum aperiens, diuinas literas laborioſe legebat. Cum enim adoleſcens eſſet diſcẽdi cupida, tam multa didicit, ut tantum Febroniæ ſcientiæ ſtudium Brienna ualde admiraretur. In die igitur Paraſceues omnibus ſororibus illis ad ædem ſacram conuenientibus, iubebat Brienna Febroniam diuina eloquia ſororibus legere. Quoniam uerò mulieres nobiles in die Paraſceues ad ſacellum ueniebant, & ſpirituali doctrina fruebãtur, iuſsit Brienna Febroniam uelo contectam diuina eloquia recitare: hominis enim externi uel mulieris adſpectum, cuiuſmodi eſſet, nunquam uiderat.

Febronia uirginis ieiunia.

Stratũ

Febroniæ igitur doctrina uſquequaque per totam urbem, & pulcherrima ipſius forma, & manſuetudo, atque animi modeſtia celebrabatur. Quòd cum audiuiſſet Hieria Senatorij generis mulier, miro quodã ardore inflammata, quærebat cum Febronia colloqui. Erat autem Hieria illa ſuperſtitiuis Græcæ uitæ, & necdum ad baptiſmum uenerat: quæ cum una cum uiro ſuo menſes ſeptem uixiſſet, uidua poſtea facta, reuerſa eſt in ſuam patriam ad proprios parentes, quieſte uiuens. Erant autem & ipſi Græcæ ſuperſtitionis cultores. Venit igitur monaſterium, & per ianuæ cuſtodem, conſilium ſuum Briennæ ſignificauit. Exijt Brienna ad illam. Cumque Hieria ipſa ante Briennã ſeſe proſtrauiſſet, eam adoraturi, & apprehenſis eius pedes: Obteſtor, inquit, te per eum, qui fecit cœlum & terram, ne me abomineris, quæ Græcam ſuperſtitionem ſecuta ſum, ob idque impure me geſsi, & ad hanc uſque diem idolorum fui ludibrium. Ne me priues ſororis meæ Febroniæ doctrina atque congreſſu. Per uos liceat mihi diſcere ſalutis uiam, ut per eã incedam. Liceat inuenire, quæ Chriſtianis parata ſunt. Liberate me ab huius ſeculi & impuræ idolorum ſuperſtitionis uanitate, quoniam cogunt me parentes mei ſecundis nuptijs copulari: & ſit mihi uita, Febroniæ cõſuetudo & doctrina: ſatis enim mihi eſt, præteriti temporis inſcitia, tanquam pœna quadam, mulctatam fuiſſe.

Hæc cum diceret Hieria, & lachrymis pedes Briennæ adſpergeret, ipſam in multã miſericordiã concitauit. Illi igitur Briẽna: Quòd ad Febroniã, inquit, pertinet, nouit Deus, quẽadmodũ cũ duos annos ageret, ipſam in hoc monaſterio in manus meas acceperim & hodie decẽ & octo anni ſunt, ex quo in monaſterio uiuit, neq; uiri alicuius, neq; mulieris in mũdo uerſantis formã adſpexit: ſed nec mundi figuram aliquã huiuſq; uidit: quinetiã neq; eius nutrix hactenus ipſius adſpectum cernere potuit. Quanuis enim lachrymis ſæpe mihi ſupplicauerit, ut liceret ei cũ ea colloqui, non tamẽ id aſſecuta eſt, nam hoc ego non conceſsi.

Nota tot annis Febroniã nec uirũ nec fœmina formã ui diſſe.

Cum uerò te eius uidendi deſiderio teneri intelligã, & Dei amantem eſſe cognoſcam, ad eam deinceps te intromittam, modo ueſte monaſtica induta fueris. Duxit igitur Brienna Hieriam ipſam ad Febroniam. Quam, cum uirgo Febronia monaſtica ueſte indutã uidiſſet, ad Hieriæ pedes ſe deiecit: exiſtimabat enim peregrinam aliquã monacham à ſe uideri. Viciſsim igitur ſe amplexæ ſunt, quas ambas iuſsit Brienna ſedere, & Febroniam diuinæ ſcripturæ libros legere. Eius autem lectione ac doctrina ita compuncta eſt Hieria, ut totam noctem inſomnem ſimul tranſegerint: neque enim Febronia dicendo, neque Hieria audiendo defatigabatur. Tantum uerò lachrymarum in terram effudit Hieria, ut totum ſolum eius lachrymis irrigatum fuerit. Diluculo autem uix Brienna potuit perſuadere Hieriæ, ut illinc ad parentes ſuos rediret. Cum igitur ſe uiciſsim iterum amplexæ, lachrymarum plenæ fuiſſent, deſcendit Hieria in domum ſuam, & perſuaſit parentibus, ut ab inanibus paternæ traditionis moribus, & idolorum ſeruituté diſcederent, & Deum omnium Creatorem cognoſcerent.

Febronia uerò interrogauis Thomaidem, quæ ſecũdas partes diaconatus gerebat: Quæſo, domina mea & mater: Quænam eſt illa hoſpes & ſoror, quæ ita lachrymis perfuſa erat, quaſi alias nunquàm diuinas literas legi audierit? Tunc Thomais Febroniæ reſpondit: An ignoras, quæ illa ſit? Et undenam, inquit illa, peregrinam mulierem cognoſcere poteram? Tũ Thomais: Hæc eſt Hieria, ſenatorij generis fœmina. Et quare, inquit Febronia, mihi non ſignificaſti, ne ego tanquàm cum ſorore loquerer? At illa: Ita fieri iuſsit Brienna Præſes. Illis diebus ægrotauit Febronia uſque ad mortem, & in ſcamno illo ſuo iacebat.

Interim fama quædam ad urbem illam peruenit, Lyſimachum & Selenum aduentare, ut Chriſtianos cruciatibus multis affligerent. Omnes igitur Chriſtiani, qui erant in ciuitate, clerici, laici & monachi, relictis rebus ſuis, aufugerunt, ita ut eius etiam urbis Epiſcopus propter imminenté terrorem ſe occultauerit. Cum hoc audiuiſſent eius monaſterij ſorores, adierunt Briennam, & hæc ei dixerunt: Quidnam faciemus, cum feræ urbem hanc occupauerint, & omnes propter imminentes minas aufugerint? Quidnã, inquit Brienna, uobis placet? Tum illæ: Iubeas, mater nos latere pauliſper, ut animas noſtras nos etiam ſeruemus. Ad hæc Brienna: Nondum, inquit, bellum uidiſtis, & de fuga cogitatis? Nondum palæſtra præſto eſt, & ſtatim uos uictas oſtenditis? Nolite, quæſo, filiæ ita facere: nolite, quæſo, ſed reſiſtamus, & certemus, ac moriamur pro eo, qui pro nobis mortuus eſt, ut & cum illo uiuamus. Hæc cum ſorores audiuiſſent, conticuerunt.

Die autem craſtino una quædam è ſororibus, nomine Aetheria, dixit: Scio ego, quòd Febroniæ cauſa non permittit nos Brienna hinc ſecedere. Fortaſſe propter hanc Febroniam nos omnes perire uult. Sed ecce ego dico uobis, ut illam adeamus: ipſa enim pro omnibus dicam, quod decet. Cum hæc audiuiſſent ſorores, aliæ paruerũt Aetheriæ, aliæ cõtradixerunt, eius conſilium condemnantes. Cumque multa diſſenſio inter eas per aliquot horas fuiſſet, poſtremo omnes concordes adierunt Briennam, ut ſcirent, quod conſilium illis daret. Poſtea uerò quàm uenerunt illæ, & Briẽna conſiliũ Aetheriæ cognouiſſet, intuens in illam: Quidnam, inquit, uis, ſoror Aetheria? Quæ reſpondit: Ut iubeas nos occultari, & imminentem furorem aufugere: non enim meliores ſumus clero & Epiſcopo. Oportet te illud cogitare, inter nos adoleſcentulas quaſdam eſſe, quibus cauendum eſt, ne aliquo modo compræhendatur à militibus, & corrupta corporis uirginitate, exercitationis monaſticæ mercedem amittant. Illud etiam timendum, ne nos tormentorum anguſtias ſuſtinere non ualentes, dæmonum cultrices effectæ, animarum noſtrarum iacturam faciamus. Si placet igitur, iubeas nos aufugere, & Febroniam nobiſcum ducere.

Etiam adoleſcentulas uirgines patres antiqui in monaſterijs ponebant

His auditis, dixit Febronia: Viuit Chriſtus meus, cui deſponſata ſum, cui animam meã dedicaui, quòd non egrediar è loco iſto: ſed hic moriar, & hic ſepeliar. Tum Brienna ad Aetheriam conuerſa: Tu, inquit uideto quid agas: ego innocens de hac refutura ſum. Deinceps dixit & alijs ſororibus: Unaquæque ueſtrũ nouit, quid ſibi expediat: quicquid igitur uult, illud eligat. Tunc oẽs ſorores illæ metu impulſæ, ſalutem dixerunt Briennæ & Febroniæ, multisque lachrymis & gemitibus ſua pectora percutientes, è monaſterio egreſſa ſunt: Procla uerò Febroniæ condiſcipula, eius collũ amplectens, ipſam deoſculabatur, clamãs & orans, ut pro illa Deum precaretur. At Febronia manu ipſam appræhendens, non permittebat è monaſterio egredi, dicens: Metuas Deum, Procla ſoror. Saltem tu nos non derelinquas, (An non uides me ægrotare?) ne forte moriar, & Brienna non poſsit me in ſepulcrum demittere. Maneas igitur hic, ut funus meum cures. Tunc Procla reſpondit: Non derelinquã te, ſoror mea, ut iubes. En, inquit Febronia, coram Deo mihi pollicita es, quòd me non derelinquas. Veſpere autem Procla illa, mutato conſilio, diſceſſit è monaſterio.

Brienna igitur cum monaſterium illud propter imminentes anguſtias ſororibus deſtitutum uidiſſet, ingreſſa eſt in ædem ſacram, & in ſolum ſe abiecit, ululans & lamentis Deum implorans. Thomais uerò, quæ ſecundas partes poſt Briennam gerebat, aſsidẽs illi, eamque rogans: Deſine, inquit, mater mea, flere: potens eſt enim Deus noſter cum anguſtijs & tentatione facere, ut felicem euentum habeamus, & tentationes ferre poſsimus. Quisnam credidit Domino, & unquàm confuſus eſt? Quis unquàm permanſit in timore illius, & ipſe eum contempſit? Ita profecto, inquit Brienna, res ſe habet, ſed quid faciam Febroniæ? Ubinam ipſam occultem, aut ſeruem? Quibus oculis adſpicere potero illam à barbaris captiuam duci? Ad hæc Thomais. Num oblita es eorum, quæ tibi dixi? Qui poteſt homines mortuos, exuſcitare, ille idem & Febroniam corroborabit, & ſeruare poterit. Itaque mater mea, quæſo, animum cõfirmes, & ſententiam mutes, deſiſtensque a gemitibus & lamentis, ueni, ut Febroniã confirmemus, eo quòd ipſa morbo afflicta, decumbit.

1. Cor. 10. Ecc. 2.

Cum igitur ad ſcamnum ueniſſent, in quo Febronia decumbebat, ſtatim Brienna granem ululatum emiſit: & cum faciem in ſua genua deieciſſet, lachrymis perfundebatur. Cum uerò in ipſam Febronia intueretur, ad Thomaidem orationem dirigens. Quæſo, inquit, mater, quinam ululatus fuit Briennæ? Audiui enim ipſam & paulo ante, cum adhuc eſſet in æde ſacra, clamores magnos emittere. Tui cauſa, inquit Thomais, gemitum & lamentationes emittit, ærumnas enim præuidet, quæ à Tyrannis nobis inferende ſunt, propterea quòd tu adoleſcens, & pulchritudine ualde inſignis es. Tum Febronia. Rogo uos, ut pro me ancilla ueſtra Deum oretis, potens eſt enim reſpicere humilitatem meam, & me infirmam corroborare, mihique patientiam concedere, ut omnibus ſeruis ſuis, qui uerè ipſum dilexerunt. Ad hæc Thomais. Filia, inquit, mea Febronia, en tempus certaminis præſto eſt. Igitur ſi a militibus compræhenſæ fuerimus, nos quidem ut ætate prouectæ, breui tẽpore a

Tyraonis

Tyrannis interficiemur: te uerò, ut adoleſcentem & pulrhritudine inſignem, detinebunt. Ergo ſi te blanditiis allicient, nequaquàm illis obtemperes. Quòd ſi auro uel argento, ueſte aut delicatis cibis te demulcere ſtudebunt, uide filia, ne illis credas, ne præteritorum laborum mercedem perdas, neue dæmonibus & idolis ludibrio ſis. Nihil uirginitate præſtantius. Multa enim eſt ipſius merces, & præmium uirginitatis ſponſus immortalis eſt, qui & immortalitatem his præbet, qui eum exoptant. Da operam, Febronia, ut illum uideas, cui & animam tuam dedicaſti. Vide, filia mea, ne reprobes eius pignus, & conuenta frangas, quibus cum Chriſto ipſo coniuncta es. Terribilis enim eſt dies ille, cum ſederit in ſolio gloriæ ſuæ Iudex ipſe, à quo unuſquiſque recipiet ſecundum opera ſua.

Virginitatis præſtantia et præmium.

Hæc cum audiuiſſet Febronia, confirmabatur, & fortiter ac generoſe contra diaboli ſpiritus ſeipſam præparabat: & reſpondens Thomaidi: Bene, inquit, feciſti, domina mea, quòd ſeruam tuam confirmans, animã meã alacriorẽ effeciſti. At ſi fugiẽdi certaminis propoſitum habuiſſem, & ego cum ſororibus ipſis exire, & meipſam occultare poteram. Sed quoniã illum deſidero, cui & animam meam dedicaui, ſtudeo ad ipſum accedere, ſi quidem dignam me faciet, quæ pro nomine ipſius certem, & moriar. Hæc cum audiſſet Brienna, cœpit & ipſa dicere: Filia mea Febronia, memoria repetas, quemadmodum doctrinã meam aſſecuta es. Recordare, quemadmodum & aliorum magiſtra fueris. Recordare, quòd te ſecundũ iam annum agentem, in manus meas à nutrice tua acceperim, & ad hanc diem nemo faciem tuam uidit. Feci, ut cum mundi huius mulieribus non uerſareris. En, ut hactenus te cuſtodiui immaculatam. Nunc autem quid faciam tibi, filia mea? Oro, ne ſenectutem Briennæ dehoneſtes, ne laborem ſpiritalis matris tuæ inanem efficias. Memoria repetas, certatores illos, qui ante te fortiter & glorioſe martyriũ paſsi ſunt, uictoriæ coronam ab illo cœleſti certaminum Præſide percepiſſe. Non uiros ſolum, ſed etiam mulieres recordare, Libiam & Leonidem ſorores illas duas, quæ martyrium glorioſè pertulerunt, e quibus Libia ipſe gladio percuſſa, capite priuata eſt: Leonis uerò, in ignẽ coniuncta fuit. Recordare, quẽadmodũ puella Eutropia, duodecim annos nata, martyriũ ſuſtinuerit. An nõ ſemper Eutropiæ obedientem animum, & eius tolerantiam ac patientiam admirabaris cũ eã. Iudex ipſe uinculis exolutã, ſagittis peti iuſſit, ut præ metu fugeret? Sed illa matrem ita ſibi dicentem audiens: Filia mea Eutropia, uide ne fugias: manus ſibi poſt terga deuinxit, & ſatis percuſſa, in ſolum cecidit, & ſtatim ſpiritum emiſit, & matris præceptum non uiolauit. Nonne puellæ huius patientiã tu ſemper admirata es? Et illa quidem puella erat omnium literarum rudis atque ignara: tu uerò & aliarum magiſtra exiſtis.

Febronia à teneris optime inſtituta

Libia & Leonis martyres.

Itẽ Eutropia duodennis.

Cum hæc & his plura dicerentur, nox præterijt, & dies illuxit. Poſt ortum autem Solis, tumultus & clamor ab his, qui urbem illam incolebant, emittebatur, cum Lyſimachus & Selenus eò ueniſſent. Vt igitur Chriſtiani multi a militibus capti, & in carcerem coniecti fuerunt, quidam ex Græcorum numero ad Selenum de monaſterio illo ſignificarunt. Ille autem ſtatim miſit in monaſterium milites. Qui cum illud circũdediſſent, & portas ſecuribus perfregiſſent, facto impetu, in monaſterium irruerunt, & ſtatim Briennam comprehenſam gladio interficere uoluerunt. Sed Febronia, cum periculum imminere uidiſſet, ſe ad militum pedes abijciẽs, dixit: Obteſtor uos per Deum cœleſtem, me me prius de medio tollite, ne dominam meam morientem uideam. Dum hæc Febronia diceret, Comes ille, qui Primus uocabatur ſuperuenit, indignatusq; aduerſus milites, eos è monaſterio expulit, & Briennam alloquens: Vbinam, inquit, ſunt aliæ, quæ in monaſterio iſto erant? Illa uerò reſpondit: Præ metu oẽs ſeceſſerunt. Vtinam, inquit Primus, & uos ſeceſsiſſetis. & adiunxit, Liceat uobis ſaluas abire, quocunque uolueritis. Mox ſecum milites abducens, è monaſterio diſceſsit. Cumque ad prætorium ueniſſet, adijs Lyſimachum. Cui Lyſimachus: dixit Verane audiuimus de monaſterio illo? Vera, inquit Primus. Cũque illum ſeorſum duxiſſet, hæc addidit: Omnes, quæ erant in monaſterio illo, fugæ ſe dederunt, neque inuenimus niſi duas uetulas, & unam adoleſcentem mulierem. Mirſi autem quiddam & peregrinum tibi ſignificare poſſum, quod uidi in monaſterio. Illam profecto adoleſcentem uidi eiuſmodi formam habentem, qualem hactenus nullam inter mulieres adſpexi. Scit Deus uerum eſſe, quod dico. Vidi inſuper adoleſcentem illam iacentem in quodam ſcamno, & mẽte perculſus fui. Quòd niſi paupercula & inops foret, dignam certe indicarem, quam dominus meus uxorem duceret. Ad hæc Lyſimachus: Si mãdata, inquit, habeo matris meæ, ne Chriſtianorum ſanguinem effundam, ſed illorum amicus potius ſim, quomodo potero Chriſti ſponſis inſidiari? Minime certe id faciam. Sed, quæſo, illas accipias, & è monaſterio educas, earumque ſis conſeruator, ne in patrui mei Seleni crudelis incidant manus.

Militeſ irrũpũt in monaſterium.

Nota Lyſimachi Chriſtiano homine dignã uocem.

Tunc unus quidam è numero peſsimorum militum, qui ex monaſterio uenerant, cum nonnulla ex his uerbis forte audiſſet, cucurrit ad Selenum, eique ſignificauit, inuentam fuiſſe adoleſcentem quandam in illius urbis monaſterio forma ualde inſignem de cuius matrimonio Primum Comitem cum Lyſimacho agere. Audiuit hæc Selenus, & furore concitatus, miſit cuſtodes in monaſterium, qui eas mulieres ſeruarent, ne fugam arriperent: & ſtatim iuſsit præcones per urbem edicere, craſtino die Febroniam productum iri. Cum hæc audiuiſſent eius urbis & finitimæ regionis homines, magna uirorum & mulierum turba ad ſpectandum Febroniæ certamen confluxit. Poſtea uerò, quàm dies illuxit, uenerunt milites ad monaſterium, & ingreſsi, à ſcamno illo Febroniam abripuerunt, & ferreis uinculis collo adoleſcentis adſtricto, e monaſterio pertraxerunt. At Brienna & Thomais Febroniam complexæ, lamentabili uoce clamantes precabantur milites, ut paulisper concederent eas cum Febronia loqui: Tum illi multa miſericordia Febroniam proſequentes permiſerunt facere quod petitum fuerat. Denique ambæ illæ mulieres eoſdem milites rogabant, ut liceret & ipſis idem certamen ſubire, ne Febronia ſola derelinqueretur, neve deſtituta aliquo modo formidaret. Milites uerò dixerunt, ſe non iuſſe iuſſos ut illas, ſed Febroniam tantum ad iudicium adducerent.

Febronia uincta abducitur

Cœperunt igitur Thomais & Brienna hortari Febroniam & cõfirmare: quarum prior Brienna his uerbis uſa: En, inquit, filia mea Febronia, ad certamen nunc egrederis. Conſidera cœleſtem ſponſum certaminis tui ſpectatorem eſſe, & uictoriæ coronam ab Angelicis potentiis teneri tibi dandam, ſi conſtans fueris. Vide ne tormenta expaueſcens, diaboli fias ludibrium: ne corpus tuum plagis dilaniari uidens, miſericordia illud proſequaris. Hoc enim, uelimus nolimus, paulò poſt ſepulcrũ excipiet, & in puluerẽ diſſoluet. En ego in monaſterio lamentans, nunciũ aliquod de te, ſiue bonum, ſiue malum, expectabo. Sed da, quæſo, operã, filia mea Febronia, ut ſauſtum aliquid de te

Cōſtās Febronia animus.

audiam. Vtinam mihi aliquis optatum nuncium afferat, Febroniam perfecte martyrio ſunctam, & in Martyrum numero aggregatam fuiſſe. His auditis, Febronia reſpondit. Fidem & ſpem habeo in Deo meo, mater Brienna, fore, ut quemadmodum mandata tua nunquam contempſi, ſic neque hoc tempore admonitiones iſtas & præcepta tua neglectura ſim, ſed uidebunt populi, & obſtupeſcent, & Briennæ ſenectutem beatam prædicabunt, & dicent. Vere hoc eſt Briennæ illius magnæ fœminæ germē & educatio. Oſtēdam enim in corpore muliebri uirilem mentem. Sed bene mihi precemini, & me diſcedere patiamini. Ad hæc Thomais. Viuit, inquit, Deus, Febronia ſoror mea, & ego ſeculari habitu indura, ueniam & certamen tuum adſpiciam.

Cum uerò milites ipſi Febroniam urgerent, illa: Precor, inquit, uos, matres meæ, ut benedictione pro uiatico mihi impertiatis, & magis magisq́ue pro me Deum oreris, meque ire permittatis. Tunc Brienna tendens in cœlum manus, & uocem magnam edens, ita precata eſt: Domine Ieſu Chriſte, qui ſeruæ tuæ beatæ illi Teclæ certanti ſub Apoſtoli Pauli habitu apparuiſti, quæſo, & huic humili ſeruæ tuæ in hora certaminum appareas. Hæc cum dixiſſet Brienna, & Febroniam ultimo ampleaa eſſent, illam ſalutatam dimiſit. Quam milites conpræhēſam ad Selenum duxerūt. Reuerſa eſt autem Brienna in monaſterium, dolens ac lamentās, & in ſolo eo in loco, ubi Deum orare conſueuerant, proſtrata, uociferabatur, Deum precans pro Febronia. Thomais uero, quæ ſecundas partes poſt Briennam in monaſterio habebat, illam dereliquit, & ſeculari habitu induta, ad ſpectaculū Febroniæ ſe contulit. Oēs igitur ſeculares mulieres, quę ad monaſteriū in die paraſceues conuenire, & eius doctrina frui conſuerant, pectora ſua uerberantes, cum lachrymis ad eius rei ſpectaculum currebant, & adoleſcentis doctrina ſe priuatas dolebant.

Hieria ualde affligitū Febronia cā.

Cum hæc audiuiſſet & Hieria, ſenatorij generis mulier, Febroniam ſcilicet monacham publice produci, ſurrexit, & uocem ita magnam edidit, ut parētes ipſius, & qui in eius domo erant, obſtupuerint, & ab Hieria ipſa quæſiuerint, quidnā ei accidiſſet, Quibus illa reſpondit: Soror mea Febronia producitur, magiſtra mea ad pœnas ducitur, ut Chriſtiana mulier. Cum igitur à parentibus admoneterur, ut à luctu deſiſteret, eo illa magis dolens, & uociferans, & parentes ſuos obſecrans: Sinite, inquit, me acerbe flere, & ſororem ac magiſtram meam deplorare. Hæc cum diceret, ſuis etiam parentibus luctum ita commonit, ut ipſi quoque Febroniam lamentarentur. Cum igitur perſuaſiſſet parentibus ſuis, ut liceret ēt ſibi ſpectaculum illud adire, pueros multos & ancillas ſecum habens, ad locum, in quem Febronia ducebatur, lugens properabat. Cumque mulierum cōcurrentium & lamentantium multitudinem conſecuta eſſet, inuenit & Thomaidem. Quæ cū mutuo ſe agnouiſſent, ambæ lugentes ad ſpectaculum certaminis illius conuenerunt. Multitudine igitur in eum locum congregata, ubi de Febronia quæſtio habenda erat, uenerunt & Iudices.

Præſidentes igitur Selenus & Lyſimachus, iuſſerunt Febroniam coram ſiſti. Illa itaque intromiſſa, manibus uincta, catenis etiā collo illigata, ibi conſtitit. Qua uiſa, turbæ oēs lachrymarūt, atque ingemuerunt. Cumque in medium producta eſſet, iuſsit Selenus præſentes à tumultu deſiſtere. Quod cum omnes feciſſent, dixit Selenus Lyſimacho: Interroga mulierem iſtam, & eam reſpondentem audias. Tunc Lyſimachus: Age, adoleſcens, dic: Liberane, an ſerua es? Tum Febronia reſpondit: Ego ſum ſerua. Cuiuſnam, inquit ille, ſerua es? At Febronia: Chriſti ancilla ego ſum. Quodnam, inquit Lyſimachus, nomen tibi eſt? Cui reſpondit Febronia: Chriſtiana ego uocor, humilis quidem & abiecta. Tum Lyſimachus: Nomen tuum cupio ſcire. Dixi, inquit illa, me Chriſtianam eſſe: quod ſi nomen meum ſcire uis, mater Febroniam me uocauit. Tunc Selenus Lyſimachum a quæſtione deſiſtere, & ipſe cępit Febroniam ſic alloqui: Norunt dij, me ita affectum fuiſſe, ut tecum loqui nollem: ſed quoniam manſuetudo & æquitas tua, cum pulchritudine & forma egregia coniuncta, furoris mei & indignationis, quam aduerſus te conceperam, magnitudinem ſuperarunt, non amplius te ut ream, ſed ut filiam interrogabo. Audi ergo, filia: Teſtes habeo deos, quod uera ſunt, quæ dico. Multis pecunijs & facultatibus locupletem mulierem Lyſimacho & ego & Anthimus frater copulauimus: ſed tamen, ſi uobis eris obediens, hodie coniugium cum filia Proſphori diſſoluemus, & tecum de matrimonio conueniemus & eris Lyſimacho coniuncta, ſedens ad eius dexteram cui ego nunc aſsideo. Ille, ut uides, perpulcher eſt, quemadmodum & tu. Audi igitur conſilium meum ut patris tui, & te glorioſam reddam, neque paupertas unquàm amplius te affliget. Cum enim mihi neq; uxor neq; filij ſuperſint, oīa mea tibi elargiar, & oīum mearum rerum dominam te conſtituam. Hæc omnia pro dote addam Lyſimacho meo, & ero uobis patris loco, & glorioſam ac beatam dicent te omnes mulieres, cum uiderint quanto honore digna effecta ſis. Largietur inſuper multis uictorijs ornatus Imperator noſter tibi multa dona: qui etiam promiſit ſe facturum, ut Lyſimachus Præſidis magiſtratum gerat. En audiſti omnia. Reſponde igitur mihi patri tuo ea, quibus ſignifices te deos colere, & ijs animum meum exhilara. Nam ſi non obedies admonitionibus meis, dii ſciunt, ita futurum, ut in manibus meis ne tribus quidem horis uiuas. Itaque nunc aperi nobis, quid ſentias.

Febronia corā Iudice confeſsio.

Blanditijs alicitur, ſed fruſtra.

Febronia egregiū reſpōſum.

Ad hæc Febronia: Ego, inquit, ò Iudex, thalamum habeo in cœlis non manuſactum, nuptias poſsidēs indiſſolubiles: dotem habeo totum cœleſte regnum. Sponſum igitur immortalem cum habeam, non patior cum mortali & corrupto homine copulari: quin etiam ne audire quidem poſſunt quod polliceris. Itaque Iudex noli laborare: neque enim adulando quicquam proficies, ne minis me perterrefacies. Audiuit hæc Iudex, & magnopere indignatus, iuſsit milites illius ueſtes diſcindere, & lacero quodam panno eam cingi, ut omnibus ſpectantibus, ignominia & turpitudine confunderetur, utque ſeipſam admodum turpem factam uideret, & miſeram iudicaret, quòd a magna gloria excidiſſet, & ad extremam ignominiā deueniſſet. Milites igitur quāprimū eius ueſtes diſciderunt, & uili facia eam cinctam, in omnium conſpectu reliquo corpore nudam conſtituerunt. Tunc Selenus: Quidnam agit Febronia? Videsne a quantis bonis excideris, & qualem miſeriam ſortita ſis? Audi Iudex, inquit Febronia: Licet omnibus pannis me exutam, & omnino nudam exhibeas, ego huiuſmodi turpitudinem pro nihilo facio. Vnus enim creator eſt maris & fœminæ Deus. Itaque non hoc ſolum æquo animo patior, ut ueſtibus exuar, ſed enſe obtruncari, & igne incendi cupio. Atque utinam digna ſim pati pro eo, qui pro me tot & tanta paſſus eſt.

Afficitū ignominia.

Tum Selenus: Impudentiſsima fœmina, & ignominia omni digna, ſcio te gloriantem de pulchritudine tua, propterea non exiſtimare tibi hoc turpitudini eſſe, ſed laudi potius tibi eſſe putas, ꝙ ſic nuda conſiſtis. Scit, inquit Febronia, Chriſtus meus, ad hodiernam diem uiri alicuius adſpectum a me uiſum

non

nõ fuiſſe, & ne in manus tuas inciderẽ, impudẽs uideri uelle? Age dulce & ſuaue Iudea, uelim dicas: Quis unquam ea athletarũ numero Olympiacũ certamẽ certans, indutus ueſte in palæſtra cũ aduerſario congreditur? An non certamen ipſum nudus exercet, donec aduerſarium ſuperet? Ego igitur tormentorum & ignis minas expectans, qui poteram ueſtibus induta cum his rebus congredi? An non corpus ipſum nudũ plagas excipiet, quoad expugnem patrem tuum ſatanã, cruciatus tuos cõtẽnens. Quoniã, inquit Selenus, mulier iſta pœnarum & cruciatuum conciliatrix, aduerſus ignis minas audacem ſe præbet, per quatuor corporis partes illam extendite, & infra ipſam ignẽ accenſum ſupponite, ſimulque quatuor milites uirgis eius terga uerberent, ac dilanient. Id cum fieret, & diutius uirgo illa uerberaretur, copioſus ſanguis ex utraque humeri parte in terram defluebat: ignis uerò infra eius corpus accenſus, uiſcera etiam ipſa cõburebat: ad hæc oleo magis excitatus, ac uehementiorem flammam erigens, Febroniam omnino conſumebat. Cum uero per multas horas uirgo ipſa uerberaretur, & combureretur, tota multitudo illa pro Febronia ſummis clamoribus Iudici ſupplicabat, his utens uocibus: Parce, benigne Iudex, parce uirgini & adoleſcenti. Cæterũ ille nihilominus ob id ſæuiẽs uehementius illam percuti ac torreri mandauit, quoad uidit eius carnes in terram defluere. Tunc iuſsit carnifices deſiſtere: qui exiſtimantes eam mortuam eſſe, extra rogum deiecerunt.

Flagellat tyrannũ verbis egregijs

Atrociſsime cruciatur.

At Thomais cũ uidiſſet cruciatus illos tam uehementes Febroniæ afferri, animo deficiens, in ſolum cecidit ad Hieriæ pedes. Quæ uoce magna emiſſa: Væ mihi, inquit, Febronia ſoror, uæ mihi, magiſtra mea, quoniam poſthac doctrina tua priuata fuero. Non ſolum autẽ te amiſi, ſed amiſi, ſed etiam Thomaidem. En & ipſa tui cauſa moritur. Cum aũt Hieriæ uocem Febronia iacens in ſolo audiuiſſet, rogauit milites, ut aquam in Thomaidis faciem adſpergerent, quo animũ colligere poſſet. Milites ſtatim aquam attulerunt quam cũ in eius faciẽ adſperſiſſent, illa ad ſe rediit. Tunc Iudex dixit Febroniæ: Qualiſnã tibi uiſus eſt, Febronia, primus palæſtræ congreſſus: Tũ illa: Ex primo, inquit, congreſſu didiciſti me inuictam eſſe, & tormenta tua contemnere. His auditis, Selenus dixit In ligno illam ſuſpendite, & ferreis pectinibus eius latera dilaniate: quinimmo ignem rurſus admouete, ut etiam oſſa comburantur. Statim igitur carnifices ceperunt pectines, & ita eam laniarunt, ut carnes ipſæ una cum ſanguine in terram deciderent. Admouerunt etiam ignem, quo uel ipſa uiſcera comburebantur. At Febronia, oculis in cœlum erectis: Veni, inquit, Domine in auxilium meum, & ne derelinquas me in hac hora. His dictis, conticuit, quamuis igne ualde ureretur. Multi uerò ſpectatores, non ferentes Seleni crudelitatem, à ſpectaculo aufugerunt. Alij ſummis clamoribus à Iudice contendebant, ut ignis ille tolleretur. Et iuſsit Selenus ignẽ amoueri.

Iterum tormenta immaniſsima ei adhibẽtur.

Cum uerò adhuc in ligno Martyr penderet, rurſus cœpit eam interrogare. Sed cum ea reſpõdere nõ poſſet, iuſsit illam è ligno deponi, & palo alligari, & carnificem illuc duci. Cui dixit. Cum ſceleſtiſsima hæc & nefaria mulier nolit mihi reſpondere, abſcindatur eius lingua, & in ignem deijciatur. Exemit linguam Febronia, & nutu ſignificabat carnifici, ut illã abſcinderet. Cum uerò is linguam tetigiſſet, & eam abſcindere aggrederetur, turbæ per deorum ſalutem Selenum obteſtantes, illi perſuaſerunt, ne id faceret. Cæterum ſceleſtiſsimus iuſsit illius dentes eradicari. Statimque carnifex ferrum cepit, & ſanctæ puellæ dentes illos, quos eradicabat, in terram deijciebat. Cum decem igitur & ſeptem dentes euulſi eſſent, & ſanguinis riui in terram defluerẽt, iuſsit Selenus nullum amplius euelli. At cum Febronia tantam ſanguinis copiam uidiſſet, eam uires defecerunt. Medico autem ſtatim remedium afferente, ſanguis fluere deſtitit.

Dentes illi extrahuntur.

Cœpit igitur Selenus ruſus eam interrogare: Nũ, ò Febronia, ſaltem nunc iudicio parere, & deos ipſos confiteri uis? Cui illa: Peſsime & ceſtiſsime ſenex, tu uiam meam impedire ſtudes, neq; ſinis me ad ſponſum meum accedere? Feſtina quammaxime potes ex huius mei corporis luto me eripere, quoniã amator meus Chriſtus me expectat. Tum Selenus: Omnino, inquit, enſe & igne corpus tuum delebo: uideo enim te etiam nunc, propter adoleſcentiæ tuæ temeritatem, impudentem eſſe. Sed non id tam cito erit, ut te cupere præ te fers: nanque iſta tua arrogantia multo plura & grauiora mala tibi afferet. Febronia cum propter tormentorum, magnitudinem non multa reſpondere poſſet, eo maiorem indignationem Iudici commouebat. Tunc Selenus iuſsit carnificem mammas eius ſecare. Acceſsit ille, & aggrediebatur id facere. Turbæ uero clamoribus magnis contendebant a Iudice, ut tormentum illud adoleſcenti Febroniæ condonaretur. Cũ uero diu clamarent, & Iudicem precarentur, indignatus Selenus aduerſus carnificem: Quid ceſſas, inquit, ſceleſtiſsime, & deorum inimiciſsime? Cur mammas iſtas non ſecas? Accepit ille nouaculam, & dexteram puellæ mãmam ſecare cœpit. At illa erectis in cœlum oculis, uoce magna dixit: Domine Deus meus, adſpice uiolentiam, quæ mihi affertur. Veniat anima mea in manus tuas. Neque amplius locuta eſt. Abſciſsis igitur duabus mammis, & in ſolum deiectis, Iudex impius mandauit ignem afferri, & in mammarum, quæ abſciſſæ fuerant, locum admoueri. Cum uero diutius combureretur, & ignis uſque ad eius uiſcera penetraret, turbæ ipſæ tam crudele facinus ſpectantes, maxima ex parte à ſpectaculo illo diſceſſerunt, clara uoce Diocletianum & eius deos execrabiles eſſe teſtãtes.

Excãtur ubera eius.

O crudelẽ tyrannũ.

Thomais uero & Hieria miſerunt ancillam quandam in monaſterium, ut Briennæ, quæ facta fuerant, nunciaret. Cum ueniſſet igitur ancilla ad Briennam, magna uoce: Thomais, inquit, & Hieria tibi ſignificant, ne amplius defatigentur manus tuæ in cœlum ad Deum extenſæ, neque cor tuum ſolicitum ſit aſsidue precando: magna enim præmia Febronia iam aſſecuta eſt. Cum hoc nuncium Brienna audiuiſſet, ad Deum uocem erigens, dixit: Domine Ieſu Chriſte, ueni & auxiliare ſeruæ tuæ Febroniæ. Et in ſolum proſtrata, clamabat: Vbinam es Febronia? Poſtea uero iterum manus in cœlũ erigens, Domine, inquit, reſpice humilitatem ancillæ tuæ Febroniæ. Veni, & illi auxiliare. Fac, ut uideant oculi mei Febroniam martyrio functam, & in Martyrum numero collocatam.

Rurſus Selenus iuſsit Febroniam è palo diſſolui. Quæ cum diſſoluta eſſet, in ſolum cecidit non enim poterat conſiſtere. Tunc Comes ille, qui Primus uocabatur, dixit Lyſimacho: Quorſum adoleſcentis huius uirginis tam ingentes & crudeles cruciatus. Sine, inquit Lyſimachus, ad multorum enim ſalutem huius uirginis tormenta ſpectant: fortaſſe autem ad meam quoque. Nanque talia multi olim à matre mea audiui. Nonne in mea poteſtate erat, illam diſſolui & ſeruari facere? Sed ſine illã certamen perficere. Tunc Hieria erecta, aduerſus Iudicem clamauit: O immanis, & humanæ naturæ expers, nondum contẽtus es malis præteritis, quæ huic uirgini attuliſti? Immemorne es matris tuæ? Nonne & ipſa muliebri corpore induta erat? Nõne & tu mãmas ſuxiſti, quas

Hieria palã arguit tyrannũ.

nunc ab iſta uirgine abſcidiſti? Nammiſne ideo nutriens fuiſti, ut tantam crudelitatem in fœminā exerceres? Miror plurimum ego, quòd, nihil eorum, quæ dico, immitē & inhumanam mentē tuam deflexit. Verum id perſuaſum habeas, quòd quemadmodum tu non pepeciſti huic puellæ, ita neque cęleſtis Rex tibi parcet. Cum hæc dixiſſet Hieria, iuſsit Selenus illam è tecto, in quo erat, deduci, & pœnas publice luere. Id audiēs Hieria, multo cum ſtudio, & gaudio deſcendit, atque ait: Domine Deus Febroniæ, accipe & me humilem mulierē cū ipſa Febronia. Dū aūt è tecto deſcenderet, Seleni Iudicis amici conſilium illi dabant, ne publice Hieriam produceret: futurum enim dicebant, ut tota multitudo cum ipſa martyriū ſubiret, & uniuerſa ciuitas periclitaretur ac periret. Placuit Seleno conſiliū. Itaque non amplius Hieriam produci iuſsit, ſed indignatus, & aduerſus eam, tanquam furioſus, exclamans uoce magna: Audi tu, inquit, Hieria: per deos multa mala & tormēta tui cauſa Febroniæ adijcientur. Et ſtatim iuſsit duas manus Febroniæ & dexterū pedem abſcindi. Carniſex igitur ligno eius manibus ſuppoſito ſecuri feriens dexteram, pariter & ſiniſtrā abſcidit, qui etiam in pedem dexterū, cum ei lignū ſuppoſuiſſet, ſecurim magna ui adhibita inuexit, ſed pedē ex talo abſcindere non potuit. Similiter & ſecundā plagā inflixit, neque tamē potuit. Id cū uidiſſent turbæ, ſummopere acclamarunt. Tertiam deinceps plagam intulit, & uix pedem abſcindere potuit.

Man⁹ amba & pes unus Febroniæ amputantur.

Febronia igitur toto corpore contremiſcens, licet iamiam defectura eſſet, dabat operam, ut alterum ēt ſuper lignum poneret, rogans ut & ille abſcinderetur. Cū id cerneret Iudex: Viderisne, inquit, impudētis mulieris pertinaciā? Et multo furore accēſus, carnifici dixit: Seca & alterum. Abſciſſo igitur & altero pede, ſurrexit Lyſimachus, & ad Selenū conuerſus: Quidnā, inquit, reliquum eſt, quod facias huic puellæ? Eamus iam, quoniam prandii tempus eſt. Ad hæc Iniquiſsimus Selenus: Per deorum uitā ego non dimittā mulierem hanc uiuam, ſed hic ero, quoad ſpiritū emiſerit. Cum igitur per multas horas animā ageret, Selenus ad ſatellites conuerſus, dixit: Viuitne adhuc mulier ſceleſtiſsima? Maxime, inquiunt illi, eius anima adhuc in ipſa eſt. Tunc iuſsit Selenus caput Febroniæ abſcindi. Cum igitur miles gladium accepiſſet, & Febroniæ coma altera manu appræhenſa, ita illā enſe ſuppoſito iugulaſſet, ut ſi quis ouem aliquā immolaret, ſanctū abſcidit caput. Statimque poſtea Iudices ad prandium acceſſerunt: Lyſimachus uero lachrymans reuertebatur.

Vide uirginis mirā fortitudinē.

Caput eius abſcinditur.

At turba cōcurſu facto, nolebat Febroniæ corpus abripere: ſed Lyſimacus iuſſit milites permanere, & corpus illud cuſtodire. Multis igitur anguſtiis & mœroribus detentus Lyſimachus, neque cibum, neque potum ſumebat: ſed ſeipſum in cubiculo concluſit, & Febroniæ mortē lugebat. Selenus uero eius patruus cum Lyſimachum triſtem eſſe accepiſſet, neque ipſe cibum ſumpſit: ſed cum ſurrexiſſet è loco, in quo erat deambulare cœpit: cumque multo mœrore & triſtitia detineretur, repente caput in cœlum erigens, atque intuens, diutius ſic mutus permanſit: deinde uero tanquàm taurus aliquis mugiens, in unam ex ijs columnis, quæ erant in prætorio, inſiliens, caput ſuū confregit, & in terram proſtratus, animam efflauit. Multo autem clamore & tumultu excitato, accurrit Lyſimachus, & uiſo patrui cadauere, quæſiuit, quænam res illa eſſet. Cum autem qui adſtabant, id, quod factum fuerat, Lyſimacho expoſuiſſent, ille diu caput quaſſans: Magnus, inquit, eſt Deus Chriſtianorū. benedictus eſt Deus Febroniæ, ultus eſt Deus ſanguinem iniuria effuſum. His dictis Seleni cadauer efferri. Quo elato, Lyſimachus, accerſito Comite Primo, ita fari cœpit. Obteſtor te per Deum Chriſtianorum ne mandatum meum uioles, ſed quamprimum iubeas Febroniæ arcam componi ex lignis, quæ putrefieri nō poſsint, & mittas præcones, qui ubiq; prædicēt, ut quicūque Chriſtiani ad Febroniæ martyris exequias accedere uoluerint, libere atque impune accedere ualeant, præſertim cū patruus meus iā mortuus ſit. Noſti, Prime mihi optatiſsime, quod ſit animi mei deſiderium. Accipe igitur cohortem, ac Febroniæ corpus afferri iubeas ad monaſterium Briennæ, neque quiſquam è turba aliquod eius corporis membrum abſcindat, uel abſciſſum à corpore auferat, neque permittatur cani, uel impuris aliis animalibus ſanguinem ab ea effuſum lingere, quinimo terram illam, in quam Febroniæ ſanguis effuſus eſt, effodi atque in monaſterium exportari præcipias.

Diuinaultio perdit tyrannum.

Fecit Primus quicquid Lyſimachus mandauerat, & Febroniæ corpus iuſsit milites baiulare, ipſe uero, ſumpto Febroniæ capite, pedibus & manibus, & omnibus ijs membris, quæ fuerant ab eius corpore abſciſſa, chlamide ſua illa inuoluit, & in monaſterium exportauit. Cum autem magnus turbarum concurſus factus eſſet, aggrediebantur illæ ipſæ turbæ aliquod membrum auferre, ita ut Comes Primus in magnum periculum uenerit, ne à turbarum uiolētia aliquid pateretur. Porro milites, ſtrictis gladijs, uix turbas ipſas propulſare potuērūt. Poſtea uero, quam ad monaſterium multo labore & ui ſe contulerunt, reliquias ſanctæ uirginis Febroniæ in monaſterium immiſerunt, neque quenquam, excepta Thomaide & Hieria, ingredi patiebantur. Brienna cum Febroniæ corpus ita obmutilatum uidiſſet, in terram cecidit animo deſtituta. Primus autem Comes, militibus in monaſterii cuſtodia conſtitutis, rediјt in prætorium ad Lyſimachum.

Reliquæ ſanctæ martyris honorifice tractantur.

Dein Brienna poſt multas horas ſurrexit, & Febroniæ corpus amplexa, clamans dicebat. Heu filia mea Febronia, hodie ex oculis matris tuæ Briennæ ablata es. Quiſnam literas diuino ſpiritu afflatas, ſororibus poſthac interpretabitur quænam manus tuos libros reuoluent? Hæc cum Brienna clamaret, omnes ſorores, quæ ſimul cum Aetheria diſceſſerant, ad monaſterium redierunt, & procidētes cū lachrymis martyris Febroniæ corpus ueneratæ ſūt. Similiter & Hieria clamabat. Venerabor ſanctos illos pedes, quibus ſerpētis caput cōculcatū eſt. Exoſculabor uulnera ſanctarū reliquiarū, quibus curata eſt anima mea. Coronabo floribus laudationū caput illud, qđ certaminū pulchritudine genus noſtrū coronauit. Hæc cū dixiſſet Hieria, aderat nonæ horæ tempus. Poſtea uero q̃ orationem compleuerunt, iterum planxerunt omnes & earum eiulatus ualde confuſus erat. Cum autem ueſpera aduenißet, lauerunt ſanctum illud corpus, & in ſcamno ſuo depoſuerunt, ſingula membra ſuis locis accōmdātes. Dein iuſsit Briēna monaſterij fores turbis patefieri. Cū igitur turbæ introiuiſsēt, Dei gloriā celebrabāt, & ſeculares mulieres magiſtrę ſuę Febroniæ orbitatem lamentabantur. Venerunt autem & quidam ex iis patribus, qui ſanctitate præſtantes erant, & monachorum plurimi, qui totam noctem inſomnem tranſegerunt.

Horæ nonæ preces.

Cæterum Lyſimachus cum Primum Comitem ad ſe accerſiri iuſsiſſet: Ego, inquit, omnibus patrijs inſtitutis, & uniuerſa facultate derelicta, ad Chriſtum me adiungo. Tum Primus. Et ego idem faciam. Valeat Diocletianus, & eius Imperiū. Omnibus patriis rebus, nuncium remitto, & ad Chriſtum accedo. Itaque derelicto Prætorio, uenerunt & ipſi

Lyſimach⁹ & Primus ſe Chriſtianos pſitēter.

cum

cum tota multitudine in monaſterium. Cum uerò dies illuxiſſet, uenerunt qui loculos portabant, & multis cum precibus ac lachrymis reliquias ſanctæ Febroniæ collegerunt, & ſingula membra, quæ abſciſſa fuerant a martyre illa ſancta, ſuo quæque loco accommodarunt, caput, pedes, manus & reliqua membra: dentes uero in pectore ipſius repoſuerũt. Turbæ autem ungueoto, & caſtoreo, atque ſuauiſsimis odoribus ita loculos repleuerunt, ut ſanctæ Febrooiæ corpus, uequaquàm appareret. Cum uerò ſeditio multa commota eſſet, turbis ipſis, clamantibus, neque loculos claudi atque obturari permittentibus, coutra uerò Epiſcopo urbis illius, monachis & clericis oalde precantibus, ut reliquæ reponerentur, turbæ ipſæ minime aſſentiebantur. Tunc aſcendit Brienoa in excelſum quendam locum, & hortabatur turbas his uerbis: Precor uos, domini & fratres mei, ut ſinatis illam in ſuo loco reponi. Hæc dixit Brienoa, & tota multitudo ei obtemperauit: multisque cum precibus ac lachrymis ſanctas illas reliquias exportarunt, & io inſigni quodam monaſterii loco repoſuerunt: omnesque Dei gloriam celebrabant. Græcorum uero multitudo credidit Domino, & eius baptiſmo tincta eſt. Item Lyſimachus & Primus baptiſmo purgati ſont, & rebus terrenis

Multi Credũt in Chriſtum.

de relictis, abierunt cum Marcello Archimandrita, & exercitationis monaſticæ palæſtram ad finem uſque cum recte tranſegiſſent, ex humana uita exceſſerunt, & Chriſto aggregati ſunt. Plerique etiam ex militibus, cum Domino crediſſeot, & ipſi baptizati ſunt. Eodem modo Hieria & eius patentes baptizati, crediderunt to Dominum Ieſom Chriſtum. Poſt hæc

Hieria ſe dat monaſterio.

patentes ſuos Hieria dereliquit, & terrenis rebus renunciatis, in monaſterium ingreſſa eſt, cui omnes facultates ſuas dedicauit, & Briennam precata eſt in hanc ſententiam: Rogo te, mater mea Brienna, ut me in ſanctæ Febroniæ locũ ſeruã accipias. Seruiam ego tibi, ut & illa ſeruiebat. Cum igitur omoi ornatu ſuo Hieria ſe exuiſſet, aureis pannis & margaritis loculos ſanctæ Febroniæ undique adornauit.

Quo autem tempore beatæ Febrouiæ martyrium eius ſcilicet certaminis memoria celebratur, conueniunt cœtus mulierũ, & ingens uirorum multitudo præſertim propter quoddã ſignũ, quod illic quotannis apparere ſolet. Nã memoriæ ſuæ die, mediæ oo-

Nota rem miram.

ctis tempore, cũ preces ad Deũ fundũtur, apparet ſancta Febronia uſque ad tertiæ horæ preces in illo eodẽ loco, quo ſolita erat iacere, ita cooſiſtens, ut magnus tremor in hora illa id ſpectantibus exoriatur. Nemo tameo audet illã attingere, uel eã interrogare. Cum enim primo anno apparuiſſet, & oẽs ſorores timore magoo perterrefactæ eſſent, Briẽna uoce magna: En, inquit, adeſt filia mea Febronia. Cumque ad illã ampleaandã cucurriſſet, ſtatim euanuit. Non igitur amplius ad illã accedere, uel ipſam tangere audent: ſed quo tẽpore apparet, lachrymarũ copia effũditur, ſimulque gaudiũ magnũ in oẽs ex huiuſmodi uiſione proficiſcitur.

Tẽplũ inſigne S. Febroniæ.

Eius uero urbis Epiſcopus, cũ tẽplũ ualde inſigne & pulchrũ Febroniæ martyri erigere cœpiſſet, per totos ſex annos opus compleuit. Quo perfecto, cõuocatis finitimarũ regionũ Epiſcopis, celebritate magna adhibita, per totã noctẽ officiũ celebrauit menſis Iunij die xv. Quo tempore multitudo ingeos concurrit, ita ut neq; tẽplũ, neq; monaſterium eã capere poſſent. Vbiq; oero & pſalmorũ caotus frequentabatur. Mane autẽ, precibus matutinis cõpletis, Epi coouenerunt in monaſteriũ, ut eius diei, quo Febrooiæ corpus depoſitũ fuit memoriã celebrarent. Sequebãtur Epiſcopos turbæ cũ facibus, & thure ac uapore multo. Ingreſsi igitur Epiſcopi in monaſteriũ, ac Deũ precati, conſederunt, & Brienna ad ſe accerſita, hæc illi dixerunt. Inſtitutionis & uitæ, multorumq; laborũ, quos uirtutis cauſa inſtituiſti, laudẽ aſſecuta es, neque quiſquã pro dignitate te laudare poterit. Tales decet eſſe monaſteriorũ Præſides, & tales fructus Deo ipſi offerre. Quoniã uero fieri non poteſt, ut Martyris, quæ tot & tanta certamina perpeſſa eſt, laudes per nos explicentur, decet illas ſilentio præterire. Neq; enim lingua oostra, quantũ ſatis eſt, Martyrem hanc laudare põt. Itaq; cũ neque ſermonibus, neque operibus aliquid aſſecuti ſimos, quod Martyre dignũ ſit, te ad hoc idoneã rogamus, ut de re propoſita diſſeras. Honora deniq; & ipſa nobiſcũ unã martyrẽ Febroniã, & cõcede nobis, ut in tẽplo, qđ ſub eius noĩe conditum eſt, Martyris corpus habitare poſsit.

Cũ hæc audiſſent ſorores, oẽs clamarũt una uoce, & ad pedes Epiſcoporũ proſtratæ, dixerũt: Precamur uos per ſanctos iſtos ueſtros pedes, ut noſtri uos miſereat, quæ humiles & abiectæ ſumus, oeq; precioſa hac margarita nos priuetis. Cumq; diu oẽs lamentarentur, & Epiſcopos obſecrarẽt, eius urbis Epiſcopus Briennã alloquens: Audi, inquit, ſoror: Noſti quantũ ſtudiũ adhibuerim ad martyris Febroniæ tẽplũ pro eius honore & gloria erigẽdũ. En ſex anni ſunt, quos in eo tẽplo cõſtruẽdo inſũpſi. Me igitur labores meos inutiles, & ſine fructu eſſe patiaris. Hæc cum audiſſet Briẽoa, reſpõdit: Si ita uobis placet, & ſi placet Martyri, quod petitis, accipiatis. Quis ſum ego, ut hoc impediã? Ingreſsi ergo illã accipite, & abite. Ingreſsi ſunt Epiſcopi, & preces ad Deũ fuderunt. At Hieria clamabat: Væ nobis, quod hodiernoo die monaſteriũ magna benedictione priuatur. Væ nobis, quod hodie anguſtiæ & orbitas in monaſterium allata ſunt. Væ uobis quod hodie margaritam noſtrã tradimus. Et ad Briennam conuerſa, clamabat. Quid facis, mater? Cur me prioas domina mea, cuius cauſa omnia dereliqui, & ad ueſtras manus confugi? Brienna cum uidiſſet Hieriam ita lamentantem, ad eam conuerſa: Cur, inquit, lameotaris filia mea Hieria. Si gratum eſt illi abire, abeat: ſin minus, non abeat.

Nõ patitur martyr ſuũ corpus extra monaſterium efferri.

Cũ Epi preces cõpleuiſſent, oẽs dixerũt, Amẽ. Cũ primũ aũt loculos martyris tetigerũt, tonitru in aere tã magnũ erupuit, ut uniuerſa multitudo præ timore ceciderit. Rurſus paulò poſt cũ luiſſeot aggreſſi idẽ facere, terræmotus tã magnus factus eſt, ut tota urbs ruere uideretur. Ex ea re cognouerũt Epi & uniuerſa multitudo Martyri nõ placere, monaſteriũ egredi. Itaq; triſtes facti, dixerũt Briennæ: Si Martyri non placet, monaſteriũ relinquere, unum aliquod ex membris abſciſsis nobis largiare, & diſcedemus. Brienna clauẽ ſumpſit, & loculos aperuit, & uidit corpus Martyris: inſtar ſolis effulgẽs. Multo igitur cũ terrore extẽdit manũ ſuã, & alterã Sãctæ ipſius manũ apprehenſam Epiſcopo illi prębere uoluit. Sed manus Briẽnæ denta eſt, & uelut mortua torpuit. Tunc Brienna lachrymans. Præcor, inquit, te, filia meo Febronia ne iraſcaris matri tuæ. Recordare laborũ meorũ neq; ſeoectu tẽ meã contẽoat. Remiſſa aũt ſana manu illa, rurſus ea Brienna extendit, & lachrymans rogauit: Præbe, inquit, nobis benedictionem, ne me triſtem efficias. Cumque accepiſſet vnũ ex dentibus, qui erãt in eius pectore, Epi dedit, & ſtatim loculos clauſit.

Ecce proceſſionis modus & quo honore Sanctorũ reliquia transferantur

Epiſcopi verò omoes acceperũt reliquias illas ſanctas, & io uaſe aureo portantes, læti abierunt: quibus preibat multitudo pſalmos cauens, cum cereis, facibus & thure multo.

Cum uero ad templum perueniſſent, aſcenderunt Epiſcopi in ſublimen quendam locum, & populo reliquias illas oſtenderunt Quicunque uero erant cæci

uel claudi, aut dæmone capiti, ſanati ſunt: idque omnibus manifeſtum factum fuit. Currebant adoleſcentes undique, & ægrotos homines, alios in grabatis poſitos, alios iumentis uectos ferebant, & omnes ſanabantur: & quocunque aliquis morbo detinebatur, ſanus fiebat. Quandiu uero ægroti ferebantur, turbæ non permiſerunt reliquias ſanctæ Febroniæ reponi. Cæterum cũ omnes, qui male ſe habebant, ſani facti eſſent, & Deo hymnos ceciniſſet repoſitæ Febroniæ martyris ſanctæ reliquiæ quintodecimo die menſis Iunij. Cumque omnes magna dona aſſecuti eſſent, in domos ſuas redierunt læti, & Dei gloriam ac Dominum Ieſum Chriſtum, & ſanctum Spiritum celebrantes: Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Miracula ad eius sepulchrum [margin: *Mira-la ad eius ſe-quias.*]

Brienna uero cum duos annos uixiſſet poſt conſecratum ſanctæ Febroniæ templum, & omnia bene diſpoluiſſet, in pace diem obijt. Ego uero Thomais, quę poſt Briennæ obitum eius miniſterio ſucceſsi, cum Febroniæ uitam & certamina & inde uſque à principio cognouiſſem, quæque præceſſerant, à Lyſimaco didiciſſem, in commentarios omnia collegi, ad laudẽ & gloriam Dei, eiuſdemque martyris Febroniæ, & ut eos, qui hæc audierint, excitarem & alacres redderem ad Domini Ieſu Chriſti cultum, in gloriam Patris, & Filij, & ſancti Spiritus, nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI Dulæ, Authore Simeone Metaphraſte.

Iunij 15.

QVo tempore ſatanas ab ijs colebatur, qui eo digni erant, & idolorum ſuperſtitio atque error uigebat, cum Maximus Ciliciæ præſideret, delatus eſt Tatianus cognomento Dulas, uir iuſtus & timens Deum, qui totius gentis teſtimonio pietatem, & in omni re iuſtitiam ſeruare probabatur. Hic, inquam, delatus fuit apud Præſidem, quod Chriſti fidem profiteretur. Quamobrem in carcere detinebatur, ſcriba ipſo ita Præſidi reſcribente: Quemadmodum tu iuſsiſti ſatellitum principes regionem omnem uſque ad Zephyritarum urbem peruestigantes, depræhenderunt quendam impiæ Chriſtianorum religionis ſectatorem, quem obtuli ſyncero & illuſtri tribunali tuo. Hæc ille dixit. Cui Præſes Maximus: Quo tempore, inquit, urbes ipſas circumiero, omnes, qui ſunt in carcere, ad me duci iubebo.

Cum igitur in urbem Prætoriadem ingreſſus eſſet, & ſederet in tribunali, iuſſit primum adduci ad ſe Dulam, quem ſupra diximus. Qui cum ad Præſidem ingrederetur, ita Deum orauit: Chriſte fili Dei, qui miſericors es, tu dixiſti per os Dauid: Dilata os tuum, & implebo illud. Tu & in Euangelijs dixiſti: Ne ſoliciti ſitis, quomodo aut quid loquamini. Nunc igitur Domine Ieſu Chriſti, mitte Angelum tuũ, & da mihi orationem os meum aperienti, ut ad ſceleſtiſsimũ Maximũ ingrediens, eius impietatem redarguã. Quod uero ad plagas pertinet, cum te præ oculis habeam huius tormenta non timeo, meumque corpus Præſidi libenter proponam. Niſi enim corpus meũ tradidero ita ut ardeam, qualium bonorum coronas accipere potero? quales Domino meo Ieſu Criſto cicatrices oſtendam, quas ille uidens, benignitate in me utatur, & peccata mea remittat? Hæc cum ille dixiſſet, millites pallio eum exuerunt, & uinctum Præſidi obtulerunt.

Pſ. 80. *Mat. 10.* *Fortis animus Dula.*

Tum Maximus Pręſes: Age, inquit, dic paucis uerbis, quo nomine appelleris. Tum Dulas: Seruus Chriſti ego ſum. Ad hæc Maximus: Cum nihil, inquit, utilitatis nomen iſtud tibi afferre poſsit, dicas naturale nomen tuum. Reſpõdit Dulas: An non manifeſtum tibi nomen meum feci? Vero quidem & certo nomine Chriſtianus appellor, eo autem, quod mihi ab hominibus impoſitum fuit, Dulas, itaque ſic appellatus, re uera ſeruus Chriſti ſum. Nondum, inquit Maximus, iudicij terrorem expertus es. Nunc igitur dicas, cuius nationis homo tu ſis, cuius loci, aut generis. Ad hæc Dulas ait: Ego ſum natione Cilix, ex urbe Prætoriade genere claro, & à puero Chriſtianus. Tũ Maximus Præſes dixit. Cum claro genere ortus ſis, inuictis Imperatoribus cedere uelis, & deos adiens, æquo animo illis ſacrifices, ut & à nobis honoreris, & apud Auguſtos Imperatos magnus atque illuſtris habearis, & apud Auguſtos Imperatores magnus atque illuſtris habearis. Reſpondit Dulas, Honores tui & Auguſtorũ gradus uobis ſint, & oĩbus ijs, qui Deũ ignorãt. A me uero Deus hoc auertat, ut alia in re proficiã, quam in fide Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Contẽnit uana promiſſa.

Cũ ita eũ ſentientẽ Maximus Pręſes uidiſſet Extenſum, inquit, iſtum uirgis percutite, & admone hominẽ, ut deſinat inſanire. At Dulas, cum uerberibus pulſaretur, dicebat. Gratias ago tibi, Chriſte, quod dignus habitus ſim, qui propter nominis tui confeſſionem hæc paterer. Audiebat iſta Maximus, & illi hæc exprobabat. Quidnam tibi prodeſt nunc Chriſtus tuus, cũ totus ſis uulneratus? An non adhuc ſentis, ſtulte homo? Cui Dulas. Quid? Nonne beatus Apoſtolus Paulus dicit. Nemo coronatur, niſi legitime certauerit? Tum Maximus. Ergo, inquit, uerberatus tu coronã aſſequeris? Reſpondit Dulas. Ego hodie contra patrẽ tuũ diabolũ certamen ſuſtineo. Si ergo ſatanæ prælιũ deuicero, te, inquam, ſatanæ miniſtrũ, in cœlis coronam accipiam. Cur, inquit Maximus, ſic erras, homini in Cruce ſuffixo fidem habens? Ad hæc Dulas. Velim dicas, præſterne homini Crucifixo hoc eſt, Deo uiuenti & uero, an lapidibus & lignis, operibus manuum hominum, credere. Sceleſtiſsime, inquit Maximus, num tibi humanum opus uidetur magnus deus Apollo? Dulas ait. Vere Apollinem iſto nomine appellaſti. nam illi mentem adhibens, animam tuam perdiſti, non ſolum autem tuam, ſed illorum etiam, quibus perſuadas, ut eum adorent. Illud autem ſcito, quod Deus ipſe requiret è manibus tuis animas, quas cogens perdidiſti. Cæterũ Apollo impius, dicam tibi, qualis fuit.

Virgis ceditur *2. Ti. 2.* *Apollo uel Apollini idem quod perdo.*

Erat ille, ut tu nunc es, incontinens, cumque Daphnes amore captus eſſet, & pecunias multas ei dediſſet, promiſſa, quæ ab ipſa acceperat, aſſecutus nõ eſt. Quæſo, qualisnam deus iſte eſt, qui amore uulneratus, eam, quam adamabat, aſſequi non potuit? Qui potes igitur ſperare, te aliquid per eum aſſecuturũ? Vere quæ a uobis de illo canũtur, riſu digna ſunt, uel potius luctu. Quem.n. mulier meretrix, execrabilis, atq; omnis impuritatis plena, ꝑ nihilo habuit, Apollinẽ, inquã, tuũ, in cuius faciem ipſa expuit, tunc illũ, ut Deũ, adoras? Vides ut luctu digna ſunt impia ueſtra facinora? Hæc audiens Maximus. Verſate, inquit iſtum in alteram partẽ, & uentrẽ percutite. Tũ Athanaſius Cornicularius dixit. Obtẽpera Præſidi. Nonne uides uiſcera tua exilire? Age, inquit Dulas, tu, q dia boli conſiliarius es & miniſter, tibi & Præſidi tuo da conſiliũ illud, quemadmodũ Daphnæ perſuadere potuiſtis, ut cũ deo noſtro Apolline coire uelit, ne amore cõſumptus pereat. Ego enim habeo cõſiliariũ meum Dominũ Ieſũ Chriſtum. Tum Maximus. Afferte craticulam, & illam uehementer accendite, atque iſtum

Apollinis incontinentia. *Ceditur in uentrẽ S. Dulas.*

ut dijs

ut dijs maledicentem, in eam imponite. At Dulas: Gratias, inquit, tibi agit Apollo tuus in gehenna, quòd ignem nunquàm extinguendum ei prouides: atque tibi gratiam referet, hanc ſcilicet, ut una cum ipſo ad tenebras exteriores detrudaris. Tunc & ego te ridere potero, impie Apollinis patrone.

Vritur craticula.

Cum autem totum fere Martyris corpus carnifices combusſiſſent, nihil profecerunt, neque enim Dei ſeruo perſuaſerunt, ut à fide Chriſti deficeret. Tunc iusſit Maximus Præſes, ut milites ita combuſtum in carcere interiore hominem cuſtodirent, neque cura aliqua illum proſequerentur, hęc addens. Ne quis, ea impijs hominibus eum ob id beatũ prædicet, quòd impie in deos noſtros ſe gerens, tormenta perpeſſus fuerit. Erat igitur ſanctus ille in uinculis, & ſine intermisſione Dei gloriam celebrabat, eũque precabatur, ut martyrij curſum perficeret. Poſt quinque dies Maximus in tribunali ſedens, quæſiuit an ſceleſtus ille, & impiæ Chriſtianorum religionis ſectator adhuc uiueret: quem & ad tribunal duci iuſſit. Athanaſius Cornicularius reſpondit Præfecto: Ita conſtans & ad defenſionem paratus, & incolumis eſt homo ille, ut ne cicatricem quidem aliquam in corpore ſuo habeat. Iusſitque illum introduci. Quẽ cum Præſes totum ſanum uidiſſet, & uultu admodum hilari, O ſceleſtisſima, inquit, cohors, nonne uobis præcepi, ne nulla cura iſtum proſequeremini? Ad hæc Pegaſius Commentariorum præfectus. Per tuam amplitudinem in carcere interiore cuſtoditus eſt, habens in collo Herculis effigiem, trecentarum librarum pondere grauem. Quomodo uero ſanus factus ſit, nemo noſtrum cognouit.

Tum Dulas, O inſipiens Præſes, en Chriſtus meus ſanum me fecit, & ad plagas tuas excipiendas corpus meum idoneum reddidit, ut cognoſcas Deum eſſe noſtrum medicum, qui homines in eo ſpem ſuam collocantes, admirabili quodam modo curare ſolet, ſimul etiam, ut ego duplicem martyrij coronam accipiam, & tu ſempiternas pœnas duplices patiare. At ſi tu tales plagas pro nomine Apollinis tui ſuſtinuiſſes, ſcilicet potuiſſet tibi ſanitatem afferre Apollo iſte, quem deum tuum dicis, quemadmodum mihi Chriſtus meus ſanitatẽ attulit. Tum Maximus. Quo-

Vritur caput eius.

niam homo iſte nõ deſinit maledicta in deos noſtros inijcere, ungite oleo eius caput, & carbones ardentes imponite. Cui Dulas: Licet, inquit, cerebrum meũ combuſſeris, quid tum, impie Præſes? Excogita alia tormenta. At Præſes dixit. Multa ſinapis grana in eius nares immittite. Derideo, inquit Dulas, omnes cruciatus tuos. Præſes autem, Lacerate conſtanter acuto ferro eius terga, & acerbisſimo aceto plagas perſundite, tum acutis teſtis terga conterite.

Hæc cum fierent, ſanctus martyr dicebat IESV Chriſte, adeſto ſeruo tuo, ecce enim ſupra dorſum meum ſabricant peccatores, prolongantes iniquitatem ſuam. Tunc dixit Maximus. Saltem nunc perſuaſus ſis, & deos eſſe confitearis. Ad hæc Dulas, Scilicet dij tui adiuuant te & malitiam tuam, præſertim

Item alij.

Venus & Diana. Dicam, ſi placet, & alias deas tuas & earum ſcelera. Conſringite, inquit Maximus, eius maxillas, ne dijs maledicat, ipſius etiam crura infringite, & talem reddite, qui uerbum quidem ullum proferre posſit. Tum Dulas, Mene, iniquiſsime Præſes, uerberas, qui uera dico, quòd Venus ipſa & reliquiæ deæ tuæ membra ſua in libidinibus & ſtupris exercuerunt, & Paridem paſtorem illum Iudicem ſibi conſtituerunt, cum periculum facere uellent, quænam ipſarum magis peccaret? Cur iraſceris, cum de execrabilium dearum tuarum facinoribus redargueris? Meus Deus uerus eſt, qui & homo fieri uoluit, qui etiam cum in Cruce fixus fuiſſet, & poſtea ſepultus, tertio die reſurrexit, & ſedet ad dexteram Patris, uenturusque eſt cum igne ad deos tuos perdendos. Hæc audiens Maximus, dixit: Videsnè, ſceleſte, ut & tu duos deus habes? Ad hæc Dulas, Ne pereas, inquit, & erres, dicens duos deos, Trinitas enim eſt, quã colimus. Ergo, inquit Maximus, tres deus habes. Trinitatem, inquit Dulas, confiteor & adoro. Credo in Patrem, confiteor Filium, adoro Spiritum ſanctum. Tum Præſes Maximus, Perſuadeas, inquit, mihi, quomodo in unum Deum credens, tres prædices.

Ad hæc reſpondit Dulas, Animalis homo nõ percipit ea, quæ Spiritus Dei ſunt. Eorum tamen cauſa, qui adſunt, dicam. Quemadmodum tu, qui homo es, habes ſermonem, ita & Deus pater omnipotens habet uerbum eiuſdem ſubſtantiæ & Spiritum ſuũ ſanctisſimum. Qui Deus noſter cum primum hominem formauit, & imagine ſua illum honorauit ſufflauit ipſi ſpiritum uitæ, quem & in Paradiſo conſtituit. Poſtea uero quàm ſatanas, qui nunc per te uoluntatem ſuam exercet, ſtuduit hominem ad diuini præcepti uiolationem impellere, quemadmodum nunc etiam per te facit, hominem ipſum a diuinis pceptis exterminauit. Quamobrem Deus cum opus, quod formauerat, & lapſum fuerat, erigere, idque, quod aberrauerat, in uiam reducere uellet, miſit filium ſuum hoc eſt, Verbum. Itaque Verbum Dei in ſancta illa Virgine habitauit, & ex ea genitum ſuit, per quod Pater ipſe mundo ſalutem dedit. Tum Maximus dixit. Verbum igitur aliquod uirum genuit? Minime, inquit Dulas, Dei myſterium intelligis, uerum ſi omnipotentis Dei uirtutem cognoſceres, ſcire poſſes, quòd qui è puluere hominem fecit, qui firmauit terram ſuper aquas, qui cœlum conſolidauit, qui uniuerſam naturam effecit, ille ipſe Chriſtus eſt. Cum enim hominis conditio diuinitatem uidere nõ poſſet, ille humani generis amator, propter ſuam in homines charitatem, homo factus eſt, & humanã humilitatem ſuſcepit, ut ſicut per unum hominem primo formatum mors ipſa in mundum egreſſa eſt, ita & per unum hominem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, reſurrectio mortuorum induceretur.

1. Cor. 2.

Pſ. 135

Ro. 5.

Tum Præſes, Quid ais? Eſtne ẽt reſurrectio mortuorum? Maximè, inquit Dulas. Quomodo enim Deus mundum iudicabit, niſi mortui reſurrexerint? At ille, Nolim artificioſos iſtus ſermones mihi afferas, ſed ſinas, ſi mortui fuerimus, non mortuos iacere. Vera, inquit Dulas, dixiſti uos mortuos eſſe, cum enim mortuis idolis fidem habeatis, nunquam ad reſurrectionem uitæ peruenieris, ſed ad dedecus & ſupplicium ſempiternum. Oportet autem omnes homines asſiſtere ante tribunal Chriſti, & eorum, quæ ſecerint, rationem reddere. Tunc dixit Maximus, Ligate hominem iſtum ferreis uinculis, & in carcere cuſtodite. Poſtridie uero mane Præſes iusſit Dei ſeruũ Dulam introduci. Cui iam intromiſſo. Quęnam, inquit, miſerrime homo, tibi utilitas fuit in deos noſtros impietatem exercenti? Reſpondit Dulas. Maximam utilitatem percipio apud Deum, cum eos, qui dij non ſunt, reprobo. Te uero adhuc uiuentem Chriſtus puniet. Tunc ait Maximus, Inijcite in eius os carnes uictimarum, & uinum libaminum. Licet, inquit Dulas, totam execrabilem aram tuam abluas, & in os meum infundas, nihil tamen ea re lædes Chriſti ſeruum. En inquit Maximus, ut è noſtris altaribus carnes guſtaſti, ſceleſtisſime homo. At Dulas Nihil mihi hæc obſunt, execrabilis & ſtolide Præſes. Quid enim mihi profuiſſet ſuperiores cruciatus pferre, ſi res ita ſe haberet, ut tu dicis? Sed Deo iuuãte, ipſe uideris, quid facias. Mihi uiuere Chriſtus eſt, &

2. Cor. 5.

Ferreis uinculis ligatus mittitur in carcerem.

mori

Laceratur atrociſſimè.

mori lucrum. Tunc Maximus iuſſit in ligno eum nimium ſuſpendi, & eius carnes uſque ad inteſtina lacerari, maxillas etiam cum mento diuelli. Cui Dulas: An, inquit, ſtolide, ignoras te a ſatana patre tuo iuſſum eſſe hæc facere?

Cruce ſe muniit & reddit ſpiritū.

Cum eius uiſcera denudata eſſent, & maxillæ ab oſſibus diſſolutæ, Præſes iuſſit Dulam in carcere ſeruari. Cumque ad Tarſum urbem Ciliciæ reuerteretur, iuſſit homines illos uinctos ſequi. Cum uero ad urgeſimū lapidem proceſſiſſent, beatus Dulas Chriſti ſigno ſe muniens, animam Deo tradidit. Itaque cum eſſent ſatellites quatuordecim milliaribus longe à Tarſo, Commentariorū magiſter nunciat Præſidi, Dulam in deos impie ſe gerentem, mortuū fuiſſe, & eius cadauer illucuſque perlatum: quærebat autem, quid fieri uellet. Tunc preſes: Proiicite, inquit, illum in uallem aliquam, ut ſepultura careat. Satellites igitur cadauer martyris in torrentem deiecerunt, qui ad Zephyrum uergebat.

Vide res miras.

Paſtorum uero canes cū ſancti martyris reliquias odorati eſſent, unus ex illis canibus uenerandum illud corpus cuſtodiebat, neque uolucrem aliquam ſinebat reliquias martyris attingere, alius uero canis paſtoris pallium ore appræhenſum, ad ſanctum martyrem Dulam tegendum attulit. Hoc autem, Caſtello quod illic erat, notum factum fuit. Venerunt igitur eius caſtelli habitatores, & ſanctas reliquias collegerunt, Deum laudantes, quòd reliquijs illis uenerandis priuati non eſſent, ſed unde corpus illud uiuum exierat, illuc & martyrio functum rediiſſet. Illud ergo acceptum multa cum ueneratione repoſuerunt, Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriam collaudantes in æterna ſecula, Amen.

ILLVSTRE CERTAMEN VITI Sanctiſſimi pueri, Modeſti & Creſcentię. Habetur in MS. codice, antiquiſſima manu exarato. Stylū hincinde modicè elimauit. F. Laurentius Surius.

Iunij 15.

Hylas nobiliſſimus pater S. Viti.

TEmpore illo, quo Valerianus Præſes ſub Diocletiano Imperatore in Chriſtianos perſecutionem exercuit, peruenit ad eum, beatū Vitum, nobiliſſimi uiri Hylæ filium, Chriſtum Ieſum Deum noſtrum colere & adorare. Itaq; uocauit ad ſe patrem uenerabilis pueri, dixitque ei: Quid iſthuc rei eſt, quòd audio filium tuum colere Deum illum, quem Chriſtiani adorant? Si ergo uis eum habere ſanum & incolumem, da operam, ut ab hac ſtultitia reuocetur. His auditis, Hylas dixit Vito filio ſuo: Fili dulciſſime audi patris tui utile & ſalutare conſilium, & à cultus huius ſtultitia, quem tu, neſcio quem mortuum hominem uenerando, inani labore ſectaris diſcede, ne princeps iratus, pro ſuæ poteſtatis furore ſæuiat in te ad perniciem tui, & augmentum doloris mei. Beatus Vitus puer reſpondit: Vtinam mi pater cognoſcere uelles, qualis & quantus ille ſit, quem tu contemptim mortuum hominem appellas, nempe Chriſtus filius Dei uiui, mihiq; in eius cultu & ueneratione aſſenſum præberet. Ipſe eſt enim agnus Dei, qui tollit peccata mūdi.

Ioā. 1.

Hylas dixit. Ego uero ſcio Chriſtum hunc, quem tu Deum dicis, iuſſu Pilati in Iudæa flagellis cæſum & cruci adiudicatum, atque in ipſam Crucem à Iudæis & Pilati miniſtris ſuffixum. Sanctus Vitus ait. Vt aſſeris, pater, ita eſt, ſed huius rei magnum eſt & admirabile ſacrumque myſterium. Hylas dixit, Quantū ad ipſā rē attinet ſuppliciū rectius dixeris, quàm myſteriū. S. Vitus ait, Patienter audi pater & ueritatis ſuſcipe rōnē. Traditio & crucifixio Ieſu Chriſti Dñi noſtri, redemptio & ſalus noſtra eſt. A cuius charitate, quod te certiſſimū habere uolo, nemo me unquā quacunq; afflictione poterit ſeparare.

Miraculis coruſcat ſanctus puer.

Multi uero cæci per B. Vitum diuina gratia illuminabantur, multi ſanabantur ęgroti: ſed & multa dæmonia uoce publica illius præclara merita fatebantur. Vbi hæc reſciuit Valerianus Præſes, ſedens pro tribunali, patrem B. Viti his uerbis coram omnibus compellat. Iam certis ad me nuncijs adfertur, Hyla uir illuſtriſſime, a filio tuo crucifixum illum, quem in Iudæa paſſum, Chriſtum eius cultores nominant, tota animi deuotione coli & adorari, deosq; noſtros contemni. Itaque dignum ducimus illum noſtris cōſpectibus exhiberi.

Siſtit ad tribunal.

Poſtquàm ergo uenerabilis puer Vitus ad tribunal Præſidis adductus eſt, dixit ad eum Valerianus: Quare dijs immortalibus non ſacrificas? An neſcis principes noſtros iuſſiſſe, ut ſi quis repertus ſit cultor illius Crucifixi, diuerſis pœnis interficiatur? Beatus Vitus, repletus ſpiritu ſancto, nec quicquam trepidans, neque, ut eſt illi ætati familiare, ulla de ſe timoris indicia præbens, cum Chriſti filij Dei ſignum expreſſiſſet, ita reſpōdit: Ego dæmonibus nō aſſentior, neque ſculptilibus ullam uenerationem impendo. Habeo enim Dei filium Deum uiuum, cui fideliter ſeruit anima mea. Tunc Hylas pater eius eiulans, magna uoce dixit ad amicos ſuos. Plangite quæſo mecum, quia uideo perire unicum filium meum. S. Vitus dixit, Non pereo ſane, ſi in congregatione iuſtorum liceat ingredi. Valerianus ait: Nobilitas generis tui & amicitia patris tui hactenus me retinuerunt, ne in te iuſſa principum, ut in ſacrilegū, exequerer. At nunc quia te obſtinata mente uideo in tua ſententia uelle permanere, periculum faciam, num caſtigatione poſſis à propoſito deduci.

Fuſtib. dirè uerberatur.

Iuſſit ergo fuſtibus mactari beatum puerum, cūque diutius id factum eſſet, dixit ei Præſes, Acquieſce nunc, & ſacrifica dijs. Beatus Vitus reſpondit. Semel dixi tibi Præſes, Chriſtum adoro filiū Dei. Tunc iratus Valerianus, precepit puerū catomo (ſic enim habent multi codices MS.) cædi. Miniſtri autem mox ut in eum manus inijcere tentauerunt, brachia ſua areſacta ſenſere, & Præſidis quoque manus exaruit. Tum ille exclamauit. Heu manum perdidi, & dolore torqueor. Aduocans autem Hylam patrē pueri, dixit ei. Vt uideo, filius tuus magus eſt. S. Vitus ait. Non ſum ego magus, ſed ſeruus Chriſti Domini mei, qui me docuit mandata ſua, cuius doctrina & opere repletus ſum, qui excitauit mortuos, & pedibus ſuper mare ambulauit, imperauitque ei, & ceſſauit a furore ſuo. Eius, inquam, ego ſum ſeruus, & eius uirtute poſſum curare manū tuam. Valerianus dixit. Fac, ut te non magum ſed ueri Dei, ut aſſeris, famulum eſſe comprobem.

Curat manū aridā Præſidis.

S. Vitus eleuans ad cœlum oculos dixit. Propter eos, qui adſtant, Domine, ut uideant & credant in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, uerum & omnipotentem Deum, in unitate ſpiritus ſancti tecum regnantem, in ipſius Ieſu Chriſti nomine ſit nunc manus Præſidis ſana, & ſtatim reſtituta eſt manus illius.

Tum ille ſanctum puerum tradidit Patri eius, dicens, Vade, & emenda hunc filium tuum, ut acquieſcat & ſacrificet diis, ne pereat. Itaque pater eius beatum Vitum ſuſcipiens, introduxit eum in domū

ſuam, multiſque adhibitis illecebris & blandimen
tis,ſuadebat ei:nec aberant cymbala & organa, qui-
Tenta bus demulceretur:ancillæ quoque coram illo ſaltare
turmul iubebantur,ut ea re delectaretur,& facilius perſuade
tis mo- retur recedere à cultu Dei ſui. At beatus puer cœ-
dis. lum inceſſanter ſuſpiciens,dicebat intra ſe:Cor con
tritum & humiliatum Deus nō deſpicies. Mandauit
Pſ.50. uero pater eius cubiculum omnibus, quibus pote-
rat, delicijs inſtrui, tapetis inſterni & ornari gem-
mis,introduxitque in illud filium ſuum,& juſſit oc-
cludi. Beatus autem puer flexis genibus precabatur
Dominum,dicens: Deus Abraam,Deus Iſaac,& De
us Iacob, Deus pr̄ dilecti pueri tui IeſuDñi mei, re-
ſpice in me & miſerere mei, & confirma me uirtute
tua, ut nō poſſit draco iſte,malignitatis & iniqtatis
ſuæ uoto potiri in me ſeruo tuo,ne inſultēt gētes fi-
delib. tuis,& dicant,Vbi eſt Deus eorū? Interim cu-
biculū illud inæſtimabili claritate fulgebat, & uide
banť in eo quaſi duodecim lapides,nimio fulgore ra
diantes:adſperſusq; in eo eſt odor ſuauiſſimus,ita ut
pater ſancti Viti omniſque familia cum ingenti ad-
miratione clamarent: Papæ, nunquam nec in deorū
templis tanta mirabilia uidimus. Attonituſque Hy-
las, dixit: Dij uenerunt in domum meam ad filium
meum. cœpitque curioſè attendere, per oſtium re-
ſpiciens in cubiculum:uiditq; angelos duodecim ala
tos inſtar aquilarum,inæſtimabili pulchritudine, &
ſplendore radiantes,cantantesque,Sanctus,Sanctus,
Sanctus. Eo autem ſplendore eius oculos perſtrin-
Hylas gente,excæcatus eſt, didicitque ſecreta cœleſtia non
fit cæ- niſi puro mentis cerni poſſe intuitu. At beatus puer
cus. Vitus, pietatis ductus affectu,pro patre ſuo ita ora-
bat:Deus cœli & Domine Ieſu Chriſte,fili Dei uiui,
qui natus es ex maria perpetua uirgine,operante ſpi
ritu ſancto,ne me ſepares à patre meo, ſed eum me-
cum aggregare digneris in aula ſancta tua. Veruntа
men Domine non uoluntas mea,ſed propoſitum fiat
gratiæ tuæ. Pater autem eius præ nimio dolore cla-
mitans: Heu, inquit,perdidi lumen oculorum,& in
genti dolore, atque anguſtia torqueor. Plangebat
pariter dominum ſuum ſeruorum & ancillarum plu
rima multitudo, quippe cruciatibus & ululatibus
miſerabiliter uexatum.

Ad eum autem clamorem adeo commota eſt ciui-
tas, ut etiam Valerianus Præſes ad uoces commoti
populi ad Hylæ domum propere accurreret:cumq;
eum uidiſſet inter manus ſeruulorum luminibus or
batum, & ingenti ſtridore clamantem, ſolicitè per-
quiſiuit,quinam id illi accidiſſet. Reſpondit ei Hy-
las: In cubiculo manentem filium meum curioſè cō
templans,uidi deos, quorum oculi erant inſtar ſtel-
larum, & adſpectus ſimilis fulguri. Tantum autem
ſplendorem ferre non ualens, infelix nimis oculos
àmiſi. Valerianus ait:Potentes, ut aſſeris, dij fuere.
Duxit autem illum cum ſeruis eius ad templum Io-
uis, ante cuius aram uotum nuncupauit Hylas, di-
cens: Iupiter inuictiſſime deus, ſi mihi reddideris
lumen oculorum,uictimas innumeras offeram tibi:
taurum conflatilem cum * cornuis aureis & uirgines
ſacras,o dea Veſta, tibidicabo, cum ueſtro eio ſola-
tio potitus. Sed cum nihil ſentiret remedij, immo
uero etiam acrioribus dolorum ſtimulis urgeretur,
beatus puer Vitus genua flectens, Dominum ſic o-
rabat. Qui Tobiam illuminaſti Domine, fac miſeri
Tobia cordiam cum patre meo,ſi tibi conſenſerit.Denique
11. ad aras dæmonum Hylas diutius inaniter clamans,
tandem domum reducitur, ubi beatus Vitus ſacrifi-
cium laudis Domino ſedulus immolabat,prociditq;
ad genua beati pueri,& ait:Fili,ſaluum me fac.S.Vi
tus dixit: Viſne ſanus fieri pater? Reſpondit Hylas:
Volo fili, & ſummopere deſidero. Porro ipſo etiam
dolore uoluntatem cogente, dixit ei beatus Vitus:
Si uis ſanus fieri,renuncia Ioui, Herculi, Iunoni, Mi
neruæ, Veſtæ & Apollini. Hylas dixit.Et qui tandem
illis renunciabo? B. Vitus ait. Non deos illos,ſed dæ-
mones eſſe dicas,& ſtatuas, quas hactenus coluiſti,
nihil habere uirtutis confitearis. Si id ea corde fece
ris, mox oculi tui pateſcent. Hylas dixit: Renuncio
illis. B. Vitus dixit, ea his uerbis tuis colligo indu-
ratum cor tuum:ſed propter eos, qui adſtant,ut cre-
dant & glorificent nomen Domini mei IeſuChriſti,
licet non merearis,declarabo in te miſericordiam.
Imponensque manum ſuper oculos eius,orauit, di- *Ioan.9*
cens,Domine Ieſu Chriſte,qui cæco nato lumen qđ
natura negauerat,tua potentia tribuiſti,quanquàm
fides eius non mereatur,tamen propter gloriam no
minis tui, illumina oculos huius patris mei, ut ui-
deant & confundantur inimici tui, lætenturque om
nes, qui nouerunt te Domine. Et ecce ceciderunt
quaſi ſquamæ ab oculis Hylæ,& curatus eſt,reſpiciēſ
que uidit clare omnia,& exclamans uoce magna, di
xit. Gratias ago dijs meis, qui me ſaluum fecerunt,
non autem Deo tuo. cœpitque miſer totus in eam
cogitationem incumbere, quibus pœnis filium ſuū
interficeret.

Angelus autem Domini apparuit pappati eius,re
ligioſo uiro,Modeſto nomine,dixitque ei. Tolle pue
rum,& deſcende ad mare,ubi nauiculam inuenies,
qua una cum illo tranſfretabis in regionem, quam
tibi oſtendero. Beatus Modeſtus dixit, Domine, uiā
quam dicis,neſcio,& quo ibo? Angelus reſpondit.
Ego uos ducam. Erat autem beatus Vitus annos na-
tus circiter duodecim. Itaque Angelus Domini de- *Acta*
ducebat eos, & cū ad mare uentū eſſet, inuenerunt *S Viti.*
nauiculā à Chriſto Domino ipſis præparatam Dixit
uero Angelus ad beatū puerū. Ad quā regionē tendi
tis?S Vitus dixit. Quo nos Dominus duxerit, prom
pti & hilares ſequemur. Dixit Angelus. Et ubi eſt
naulum tuum? Reſpondit S.Vitus,Ille,cuius nos ſer
ui ſumus,mercedē tibi dependet. At ita aſcendentes
in nauiculam,appulerunt ad locū quendā,quē Alle-
ctorū uocant,ſubitoque diſparuit is, qui eos è naui
depoſuit. Venerūt aūt ad Silerū fluuium, & illic ſub
arbore quieuerunt,ubi Dominus per B. Vitum multas
uirtutes effecit. Cibus aūt eis per aquilam adfereba
tur, cúque fama Domini uirtutem diuulgante,mul
tus ad eos populi concurſus fieret,clamabant dæmo
nia. Quid nobis & tibi Vite? Veniſti ante tpš pdere
nos? Porro beatus Vitus inſtāter docebat populū p-
cepta Dñi, & multi cōuerſi baptizabantur. At ſan- *Pſ.115*
ctus puer Dño gratias agebat,&cū pdicaret populo
Dei clementiā & præpotentē uirtutem, cum multa *Pſ.41.*
animi deuotione cantabat. Credidi, propter quod
locutus ſum,ego aūt humiliatus ſum nimis. itemque
Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarū,
ita deſiderat aīa mea ad te Deus. Interea filius Dio-
cletiani uexabatur à ſpiritu immundo,qui clamabat
per os eius. Ego hinc non exibo,niſi ueniat Vitus Lu
canus. Imperatore autem dicente, Et ubi poſſumus
hunc hominem inuenire? dæmon ait, Apud fluuium *Profici*
Silerum. Miſit ergo armatos milites Imperator,ut *ſcitur*
celeriter adducerent illum. Qui cum ueniſſent ad lo *ad Dio*
cum,quem dæmone indicante didicerant, inuene- *cletia-*
runt Chriſti athletam iuxta fluuium Dominum exo *nū Im-*
rantē,dixeruntque ei. Tunc es Vitus? Reſpondit ille. *perato*
Ego ſum. Milites dixerunt,Imperatori es neceſſarius *rem,ac*
S. Vitus ait.Et ego tantillus homuncio qua in re poſ- *citus*
ſum Imperatori eſſe neceſſarius? Milites reſpōderūt. *ab illo.*
Filius eius à dæmone arreptus eſt, & ea cauſa te uo-
luit ad illum perduci. Sanctus Vitus ait Eamus in no
mine

mine Domini. Vbi Romam uenerunt, iuſſus eſt ad Diocletianum introduci. Erat uero forma uultua eius cumprimis elegans, inſtar ignis ſplendens, & oculi tanquam ſolis radij: quippe qui plenus eſſet Chriſti gratia. Dixit autem ei Diocletiauus: Tune es Vitus? Ille uero tacuit. Cœpit ergo Imperator ex Modeſto de quibuſdam, quę ipſi uiſa ſunt, percontari. Sed cum Modeſtus & ſenea & natura ſimplea, congruum Imperatori reſponſum reddere non poſſet, Diocletiannus eum eaprobrando uoluit eaagitare. Dixit itaque ſanctus Vitua ad Imperatorem. Cur ita ſciſcitaris ea ſene perinde atque ex iuuene? Vel propter canitiem te oportebat illi habere honorem. Imperator reſpondit. Vnde tanta tibi loquendi confidentia, ut neglecta pietatis noſtræ authoritate, tam furinsè auſis reſpondere? Sanctus Vitus dixit. Nos iracundi non ſumus, quia ſimplicitatis ſpiritum, Chriſto largiente, accepimus, columbæque manſuetudinem imitamur. Magiſter enim noſter, qui nos docuit, natura eſt bonus, poteſtate magnus, ſimplicitate modeſtua. Atque idcirco qui eius diſcipuli uolunt fieri, mites & humiles corde debent eſſe, non iracundi & furioſi, ut tu nos uocas.

Sub his repẽte per os obſeſſi filij Imperatoris, horrendum in modum eaclamat. O Vitæ cur ante tempus ita crudeliter me torques? Cum autem ſanctus Vitus nihil illi reſponderet, Diocletianus diait. Potes ſanare filium meum? S. Vitua reſpondit. Poteſt illi reddi ſanitas, ſed ego reddere eam non poſſum. Chriſtus autem Dei filius, cuius ego ſeruus ſum, ſi uult, ab hoc hoſte peſſimo per me illum facilimè liberare poteſt. Cumque deprecante Diocletiano acceſſiſſet Vitus ad obſeſſum, manum impoſuit capiti eius, & ait, Spiritus immunde, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, exi ab hac creatura Dei, moxque receſſit dæmon, ſed non ſine ſtrage multorum infidelium. Videns igitur Imperator filium ſuum ſanũ, & multos infideles, qui S. Vito illuſerant, a dæmone præfocatos, captus elegantia pueri, blandè & comiter hortabatur eum dicens. Conſenti mihi, Vite chariſſime, & dijs ſacrifica, daboque tibi maximam partem regni mei, cumulaboque te magnis opibus auri & argenti & precioſarum ueſtium omnigenæque ſupellectilis, erisque mibi non immerito & chariſſimus, & cũprimis familiaris reſpondit beatus puer. Regnum tuum & ueſtes atque diuitiæ tuæ mihi neceſſariæ non ſunt. Habeo enim Dñm Deum meum, qui, ſi illi fideliter perſeuerauero, induet me ſtola immortalitatis, quam tenebiæ obſcurare non poſſunt. Diocletianus ait. Non ſic agas, Vite, ſed conſule uitæ tuæ, & ſacrifica dijs, ne diuerſis pœnis affectus intereas. Sanctus Vitus reſpondit. Ego uero hæc tormenta quæ minatis, ſupra quàm credi poſſit, expeto, ut ad illam poſſim palmam pertingere, quã Dominua dignatus eſt promittere electis ſuis.

Epellit dæmonem à filio Imperatoris

Blanditur ei tyrannus.

Tunc Diocletianus iuſſit beatum Vitum cum Modeſto in teterrimum carcerem retrudi, & ſingulos onerari ferro octoginta pondo, carceremque ſuo obſignari annulo, ne quis uel aquam illia poſſet porrigere. Sed cum incluſi eſſent, ſubito in carcere lux multa reſplenduit, ita ut etiam cuſtodes territi mirarentur. At S. Vitus uoce magna clamans, diait. In auxilium meum tu intende Domine, accelera, & libera nos ab hac pœna, ſicut liberaſti tres pueros de camino ignis ardentis, & Suſannam a falſorum teſtium iniquitate. Ad eam uocem repente terræmotua factus eſt in carcere, & lux incomparabilis radiauit, odorque inæſtimabilis illis diffuſus eſt, apparuitque ei Dominus noſter Ieſua Chriſtus, & ait, Vite eaurge, confortare & eſto robuſtus, ecce ego tecum ſum omnibus diebus. moxque uiſio abſceſſit. Ferrum uero, quo uncti erant & preſſi, inſtar cineris diſſiparũ eſt, & audita eſt una uox multorum angelorum, cum eis in carcere pſallentium & dicentium: Benedictus Dominus Deus iſrael, quia uiſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ &c. Audientes autem hoc cuſtodes carceris, præ nimio timore pene exanimes effecti, cucurrerunt ad palatium, uoce magna clamãtes: Succurre pijſſime Imperator: ciuitas omnia perit, cunctusque populus interit. Ea uoce commotus Diocletianus, diait cuſtodibus. Quod tantũ facinus eſt, ut ſic temere & præter rationem clamitetis? Cuſtodes reſponderunt: Vitum, quẽ iuſſiſti religari in carcere, immenſum lumen cinait, & ineffabilis odor totum carcerem compleuit, eſtque uir quidam cum illis, cuius conſpectum nullus mortalium ferre poteſt, eoſque alloquitur. Multitudo quoque candidatorum laudes iucundiſſimas depromit.

Mittitur cũ Modeſto in carcerem.

Dã. 3.

Dã. 13

Lu. 1.

Tunc Diocletianus furore percitus, iuſſit arenarium præparari, dicens. Beſtijs ferociſſimis tradam illna, ut uideam, num Chriſtus eorum poſſit eos liberare de manibus meia. Cumque Vitus & Modeſtus adducti fuiſſent in amphitheatrum, ſanctus Vitus admonuit pappatẽ ſuum (ut habet textus hiſtoriæ) ne expauelceret, ita dicens. Fortis eſto, pater, ne timeas gladium diaboli. Iam enim appropinquat corona noſtra. Aderant autem ad hoc ſpectaculum ſupra quinque millia uirorum, puerorum uero & fœminarum multitudo inæſtimabilis. Dixit autem ad ſanctum Vitum Diocletianus. Vbi iam te cernis Vite? At beatus Vitus, ſublatis ad cœlum oculis, nihil illi reſpondit. Rurſus autem dicenti Imperatori, Vbi te nunc conſpicis Vite? puer ſanctus reſpõdit. Video me in amphitheatro. Verum enimuero fac ocius, qđ facturus es. Diocletianus diait, Conſule uitæ tuæ Vite, & ſacrifica magnis dija. S. Vitus ait. Nunquam tibi bene ſit diabole, rapax lupæ, deceptor animarũ. Demiror frontem tuam, quod cum tantas cernas uirtutes, non erubeſcis iſthuc mihi uelle perſuadere. Ego uerum Chriſtum habeo, cui hactenus uotum pectoris mei ſacrificaui, nunc quod ſupereſt, meipſum ſacrifico. Tunc præ nimio furore ſeipſum nõ capiens Imperator, iuſſit miniſtris parare clibanum, & in eo inflammari plumbum, reſinam & picem. Fecerunt ita miniſtri, & depoſuerunt in eo beatum Chriſti athletam Vitum, atque Diocletianus, Videbimus iam, ſi Deus tuus poſſit te eripere ex manibus meis. Porro beatus Vitus, conſignãs ſe ſigno uiuificæ Crucis, iactatus eſt in medium clibani, inſtar maris feruescentis. Mox autem adfuit Angelus Domini, & omnem clibani, feruorem extinxit, ſanctuſque Vitus ſtans in medio clibani, hymnum dicebat Domino. Qui liberaſti, inquiens, filios Iſrael per Moyſeu ab Aegypti iugo duriſſimo & fornace ferrea, fac nobiſcum miſericordiam propter gloriam ſancti nominis tui. uocanſque Diocletianum Imperatorem, diait ei. Gratias tibi ago Diocletiane, & miniſtris tuis, q tam commodum mihi lauachrũ apparaſtis.

In clibanum ardentem cõijcitur S. Vitus.

Illaſus exuit clibano

Pſ. 16.

Tunc populus uniuerſus uoce ſublata exclamauit. Tanta mirabilia nunquam uidimus. Reuera uerus & magnus eſt Deus pueri huius. Exiliens autem beatus Vitus è clibano, nullã in corpore maculam habuit, immo uero caro eius niueo candore nitebat. Itaque pſallens dicebat. Probaſti me Domine quaſi aurum, igne me eaaminaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas. Porro Imperatorem obiurgans, Erubeſce, inquit, diabole cum patre tuo ſatana, dũ adſpicis quãtã uirtutem declarat Dñs meus in me ſeruum ſuum.

Imperator igiť magis ac magis ira inflammatus, iubet adduci leonem, cuius etiã rugitus hominibus

prope

prope eſſet intolerabilis. Adducto illo, ait ad S. Vitũ. Num etiam hic prævalebunt magicæ artes tuæ? ſanctus Vitus reſpondit: Inſipiens, ſtulte, inſulſe & ſine ſenſu, cur tandem non aduertis adeſſe mihi Dominum meum Ieſum Chriſtum, cuius iuſſu me Angelus eius de pœnis omnibus & de tuis manibus potẽtiſſime liberabit? Cumque dimiſſus eſſet leo, S. Vitus ſignum ſanctæ Crucis edidit in illum, corruitq; leo ad pedes eius, porrectaque lingua lingebat plantas eius. Dixit autem beatus puer ad imperatorem. En impiiſſime, bruta animalia reddunt honorẽ Deo, & tu non agnoſces creatorem tuũ? in quẽ ſi uel nunc credere uolueris, polliceor tibi ſaluum te fore. Imperator dixit. Credas tu illi & omne genus tuum. S. Vitus ſubridens, ait: Bene dixiſti Imperator. Ego enim & omne genus meum, quod ex Deo natum eſt per fidem, qua & ego renatus ſum, coronam ſempiternam in cœlis adipiſci deſideramus. Illa hora mille fere homines crediderunt in Chriſtum. Ait ergo ad beatum Vitum Diocletianus. Multi dum hæc tua Vite geſta conſpiciunt, credunt artibus tuis, quibus ferrũ & ignem domas. Sanctus Vitus reſpondit. Ego non artibus ullis ferro & igni impero, ſed creaturæ cum ſint, creatori ſuo Domino meo Ieſu Chriſto honorẽ exhibent. Quod te multo etiam magis pudefacit, quando res inſenſibiles & feræ beluæ faciunt, quod tu, qui ratione præditus es, facere non uis, ipſis proin de brutis deterior. Tum Diocletianus iuſſit beatum Vitum cum ſancto Modeſto pappate eius & Creſcẽtia, quæ prædicatione Viti in Chriſtum crediderat, in cataſta extendi. Dixit autem illi beatus puer. Ridiculam & imbecillem declaras uirtutem tuam, quando fœminam torqueri iubes. Torquebantur uero ſancti martyres in cataſta ualde atrociter, ita ut diſſipatis oſſib. uiſcera apparerẽt. Clamauit igitur ſanctus Vitus ad Dominum, Deus, in nomine tuo ſaluos nos fac, & in uirtute tua libera nos. Statimque ingens extitit terræmotus & corruſcationes terribiles, corrueruntque templa idolorum, & multi è populo extincti ſunt. Ipſe quoque Imperator territus, propere aufugit, percutiens manu frontem ſuam, & cum ingenti clamore dicens. Væ mihi, qui a tantillo puero turpiter ſuperatus ſum.

Signo Crucis edito Leonẽ domat.

Torquentur ſancti martyres atrociſſimè.

Deſcendit autẽ Angelus Domini, & à cataſta eos abſoluens, repente tranſtulit ad Silerum flumen, ubi ſanctus Vitus cum alijs ſub arbore quieſcens, has ad Dominũ preces fudit. Domine Ieſu Chriſte, fili Dei uiui, perfice deſiderium cordis eorum, qui in tuo ſancto nomine uoluerint gloriari de paſſione martyrij mei. Cuſtodi illos Domine ab omnibus periculis huius ſeculi, & perduc eos ad gratiam & gloriam magnificentiæ tuæ. Et cum compleſſet orationem, facta eſt de cœlo uox ad eum dicens. Vite, exauditę ſunt preces tuæ. Tum ſanctus Vitus dixit circunſtantibus. Sepelite corpora noſtra, & quicquid petieritis Dominum in uera ſalute ueſtra, percipietis per orationes noſtras, & liberabit uos à neq̃tia diaboli. His dictis, beatæ ſanctorum animæ cum gaudio cælum petierunt.

Vicini uero corpora eorum cum aromatibus cõdientes, ſepelierunt ea honorifice in loco, qui dicitur Marianus. Paſſus eſt ſctũs Vitus cum SS. Modeſto & Creſcentia 17. Calend. Iulias, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorũ, Amen.

VITA B. LANDELINI ABBAtis Criſpinenſis, Non Quidẽ certo Authore, ſed fide digno, & qui ea ſe ſcripſiſſe teſtetur, quæ ueridicorum hominum narratione compererit. Stylum autem, ubi uiſum eſt, correxit F. Laur. Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

BEnignitas Saluatoris noſtri ſemper adeſt parata ad promouendam ſalutem eorum, quos prædeſtinauit ad capeſſenda præmia futuræ uitæ, & ſicut ipſe dicit in Euãgelio, quoſdã prima, alios tertia, alios ſexta & nona, pleroſque etiam undecima hora uocat ad colendã uineã ſuam, id eſt, alios in pueritia, alios in adoleſcentia & iuuentute, nonnullos etiam in ſenectute perducit ad ſpiritalis ſationis laborem. Nec difficile eſt illi inueteratos ſcelerum mores corrigere, qui etiam Leuiathan illius ore abſorptos, armilla ſuę miſericordiæ reuocare nouit ad uitam, & ad concipiendam erga ipſius bonitatem fiduciam, eoſipſos, quos ab eius ore extraxit, ſublimiter in cœlis coronauit. Ex ijs fuere prophetæ, & uel maxime ille iudex Apoſtolorũ chorus, item triumphalis martyrum exercitus, confeſſorum inſignis numerus & monachorum admirabilis decor. Conſtat uero ad horum collegium pertinere etiam S. Landelinum, de cuius uita ego ingenij inops non ſine multo timore aliqua dicere tentabo. Poteſt autem Deus os meum aperire ad promendas ſerui ſui res præclare geſtas, qui os aſinæ quondam docuit diſertis uerbis increpare prophetam.

Matt. 20.

Iob. 40

Nũ. 22

Dicam uero illa, quæ hominum ueridicorum narratione comperi.

VITAE HISTORIA.

ITaque glorioſus & Deo cumprimis charus Landelinus, ex nobiliſſimo Francorum genere in uilla, quam Vallẽ uocant, ciuitate Cameracenſi, tẽporibus Dagoberti inclyti regis ortus eſt. Cũque bonis indolis puer adoleſceret, parẽtes eius beato Autberto antiſtiti, qui eũ de ſacro fonte ſuſceperat, literis imbuendum illum cõmendarunt. Poſtq̃ uero ætate nonnihil progreſſus eſt, idem Epiſcopus uoluit eũ Clerici tonſurã accipere. Sed ubi id quibuſdã cognatis eius innotuit, ab amore rerũ cœleſtiũ conati ſunt eũ ſuis perſuaſionibus reuocare. dicebant enim. En quantus iuuentutis decor eo inuitatur, ut mundo nũcium remittat. Sed noli frater aſſentiri. ſi enim feceris, nec tibi nec parentibus ulli uſui eris. Pręſtat igitur, ut nobis obtemperans, relinquas monaſterium, & fruaris mundi huius oblectamẽtis potius, quàm hic inſtar mortui cuiuſdam ocioſus deſideras. Si nobiſcum abire uolueris, ſuppeditabimus omnia, quæ libita erunt animo tuo, efficiemuſque ut diuitijs & honoribus abundes. His & id genus alijs blandis ſermonibus perſuaſerunt ei quod uolebant, ita ut à ſancto Autberto aufugiens, illiſque ſe iungens, deinceps rapinis & cædibus deditus eſſet, inſtar prædonum. Ea cauſa pius pater Autbertus multo mœrore affectus, aut ſecus, atque mortuum eum lugebat, & erat reuera mortuus, qui iã diabolo ſeruiret. Orabat

Iuny. 15.

Autbertus Camerac̃. Epiſcopus.

Inimici homĩnis, domeſtici eius.

Landelinus ſeductus ſit flagitioſè.

nihilo

nihilominus ſanctus pontifex Deum continenter pro illo, ut libertatem reſtitueret captiuo & uitam mortuo, faceretq; medicinam ſatanico uulnere ſauciato. Quid plura? Maleſana mẽs, quod improbe cœperat proſequi cõſtituit, nomenq; ſuũ mutans, Mauroſum ſe deinceps uult appellari, ſi ne oomẽ qſiq; proderet eum qui ſe in perditionis latebras abdiderat.

Interea dies multos in tam neſario opere perdurans, ſeruiebat diabolo à Chriſto profugus: ſed tãdẽ diuina potentia nõ deſeruit preces ſancti pontificis, & pro ſolita clemẽtia filiũ errabũdũ teſtituit ſanctæ matri Eccleſiæ. Volebat is cum ſuis ſocijs diuitis cuiuſdam domum diripere. Ea autem nocte, quæ huic flagitio deſtinata erat, quidã ex complicibus eius exceſſit è uita. Cuius morte ille uehementer afflictus, dedit mẽbra ſopori, uiditque miſeri illius animã in tartarum abduci. Cumq; nõ ſine ingenti tremore id adſpiceret, adſtitit Angelus Domini, & uoce terribili dixit ei: Cerne iam Landeline præmia laboris tui: uide ut anima ſocij tui ad inferorum æterna ſupplicia pertrahatur, ſimulque conſidera, utrum tibi præſtabilius ſit ita protrudi in barathrum æſtuantis gehennæ, an nobiſcum potius perfrui gaudijs ſempiternis. Miſſa igitur fac opera ſatanæ, & amplectere Chriſti militiam. Abijce obſcurati pectoris cæcitatem, ut poſſis intueri clariſſimam Chriſti lucẽ. Excute iamiam a ceruicibus tuis iugum diabolicæ ſeruitutis, ut poſt breuis huius uitæ curricula poſſis æternum regnare cum Chriſto. Audi beatum Autbertũ antiſtitem, & agnoſce ſpiritualem patrem tuum. Suſcipe libens ab ore eius monita cœleſtis doctrinæ. Hæc & alia multa cum angelus ei dixiſſet, cœlos petijt. Landelinus autem eo uiſu non mediocriter terrefactus, relictis ſocijs & rebus ſuis omnibus, pedes Cameracum feſtinat, & S. Autberti pedibus ſe aduoluens, orat pro admiſſis criminibus pœnitentiæ mulctam ſibi irrogari. Ille uero pius pater, eius gratulãs conuerſione & deſiderio, ſuſcepit pœnitentem, quẽ diu fleuerat à ſe profugum, ſinumque ei diuinæ miſericordiæ aperiens, reddidit eum ſanctæ matri Eccleſię.

Redit ad ſanitatẽ, & agit pœnitẽtiam.

Itaque ſub ſeculari habitu degens in monaſterio agebat pœnitentiam, macerans corpus ieiunijs, qđ mundi illicebris contaminauerat. Atque tandem diuturna excoctus pœnitẽtia, ſtatuit mũdi a ſe negocia omnino reijcere poſſit liberius cœleſtia cogitare. Rogat igitur beatum Autbertum, ut ſe tondeat, & militiæ cœleſtis chlamydem induat. Lætatur ſanctiſſimus præſul, comam capitis eius ſecat, à quo iã pridem cordis maculas deterſerat. Ille uero hanc dignitatem adeptus, conſtituit Romam proficiſci, ut poſt mundi reiectam pompam, etiam peregrinationis labore maceraret. Accepta ergo beatiſſimi antiſtitis benedictione, difficile emenſus iter, tandẽ Romam peruenit, ubi nouerat quieſcere iudices mundi, atque illic prædulcia ſanctorum Apoſtolorum liminibus oſcula affigens, rogabat ad putum condonari ſibi peccata & facinora ſua. Deinde cum deſiderio ſuo feciſſet ſatis, celeriter in Gallias redijt, nolens diu abeſſe a patrono ſuo. Cernens autem beatus Autbertus uirtute & ſanctitate prædi tum, Diaconum eum ordinauit, in quo miniſterio ita præclare ſe geſſit, ut nulli eſſet ambiguum, Dei gratia eum ad id muneris eſſe accitum. Erat enim animo benignus, ſimplex, humilis, deuotus, pius, omnibus promptam exhibens obedientiam, omnes ſyncero amore complectens. Præſtitit uero illi Deus tãtum ardorem & compunctionem cordis, ut bonorũ cœnobitarum uita minimè contentus, magis ac magis ſe extenderet id diuinum famulatum, & cum gemitibus & lachrymis crebro ſe uigilijs, ieiunijs, orationibus affligens, uitã ſanctorum æmularetur, nec ullã ſuo corpori requiẽ indulgerit, inedia, nuditate, frigore, ſiti, multiſq; reb. duris & moleſtis ſe afficiẽs.

Roma uiſitat limina Apoſtolorum.

Vita eius aſperitas.

Non multi interea dies interceſſerant, cum ille ſecundo Romam petijt, expletiſque pro uoto, quæ illic facere cõſtituerat, redit ad beatũ Autbertũ, & ab eo presbyteri honore afficitur. Tum uero ad eũ euectus honoris gradum, quantum ſanctitate excreuerit, uerbis explicari nõ põt. Volens aũt ſibijpſi cumulare labores, licet iam defeſſo eſſet corpore, tertio ſe Romano dat itineri cũ diſcipulis duobus, Adelino, & Domitiano, qui ei iamdudum in uerbi Dei prædicatione adhæſerant: adoratiſque Apoſtolorum liminibus, feliciter redit ad ſua: petitaque, & impetrata copia & benedictione a beato Autberto, ad pagum Haynauum locum adit, fluuio Sambræ adiacentem, qui à riuulo in hunc ipſum fluuium decurrente, Laubacus uocatur, atque illic ſibi & diſcipulis monaſtica domicilia conſtruxit. Quod uero ille tunc, Deo auxiliante, feliciter ortus eſt, a ſucceſſoribus eius, quos ille eo in loco congregauerat, pclare eſt cõſummatũ. Aliud quoq; monaſteriũ ædificauit in pago, quẽ Alnã dicunt, qui à Laubaco tribus abeſt milliaribus, quod monaſteriũ principis Apoſtolorũ ſacra ornant pignora, & præclaræ eius uirtutes cõmuniũt. Tertiũ quoque cõdidit monaſteriũ in Tẽpluienſi pago, quẽ Guaslarim uocant, quique octo diſtat milliaribus a Laubaco, primo ſuo monaſterio, idque, ſicut & ſuperiora, in S. Petri cœleſtis clauigeri honorem conſecrandum curauit. Et hæc quidẽ duo poſtrema monaſteria egregie ditauit. Laubias uero regijs auxit muneribus, & uillarum atque ſeruorum magna copia extulit. Quicquid.n. ſuperiorũ regum liberalitate & munificẽtia paſſim p Francorũ regna obtinuerat, Laubienſi cœnobio contulit, ut ueneranda fratrũ illic Deo ſeruientium congregatio non egeret ijs rebus, quæ monachis congruere feruntur. Cõſtructũ aũt idẽ monaſteriũ ab ipſis fundamẽtis ſub iuniore Clodoueo, tãto florebat auguſtius, quãto erat regijs opib & munificẽtiã copioſius locupletatum.

Fit pſbyter.

Cõſtruxit monaſteria.

Lobienſe monaſterium.

His ita geſtis, locisque ſupradictis honorifice extructis, fratribusque illic Chriſto militantibus, reb. aduictum neceſſarijs affatim inſtructis, Dei omnipotentis, ut credimus, inſtinctu & prouidentia ad aliũ cõmigrauit locũ, qui eſt iuxta Hon fluuium, cui adiacet ſylua, *Ambdgis dicta: ibique cum ſupra memoratis duobus diſcipulis ſuis extirpare cœpit uirgulta & parare locum conſtruẽdo monaſterio. Cum eſſent autem in hoc opus intenti, poſuiſſentque cucullos ſuos ad truncum arboris, dominus illius loci ſuperuenit. Qui ut uidit eos extirpare ſyluam ſuam, cucullos eorum tulit, & abſceſſit. Sed inuocata à ſeruis Chriſti clementia præpotentis Dei, mox adfuit, hominemque illum in membris omnibus cruciauit, ita ut mortuo ſimilis uideretur, diſceretque ex pœnis ſuis, non rectè ſe geſſiſſe erga famulos Dei. Prouolutus ergo pedibus eorum, rogat ſibi ueniam dari, cucullosque ſuos, ut recipiant, magnis uocibus poſtulat, ſimulque mediam ſyluæ partem ſe per manus ſancti uiri Deo oblaturum pollicetur, ſi pius Dominus culpam temere admiſſam, ipſi condonaret. Orante autem Beato Landelino, miro modo repente curatus eſt, & beati uiri prædicatione inſtitutus, cum pace ad ſua reuerſus eſt. Vir autem Domini gratias agens, quod ubique diuina ipſi adeſſet miſericordia, oratorium illic conſtruxit in honorem ſacratiſſimæ Virginis Marię, ubi cum duobus diſcipulis ſuis hymnis & orationibus uacans, diuinæ pietatis uiſcera quotidie implorabat.

** Ambliagu*

Sanat hominem diuinitus punitũ.

Quo-

Quodam autẽ die omnia circuncirca perluſtrans, comperit ibi fontem non haberi, unde fratres ſuis uſibus aquam neceſſariam haurirent. Fuſis igitur ad Deum precibus, ſcipione ſuo ſemel percuſsit terram, ſtatimque fons mire altus & dulcis erupit, undis criſpantibus largiter manans. Quæ res nomen loco dedit uiro ſancto illum Criſpinium appellante.

Fontẽ precib. impetrat.

Iam uero a beato Martino Romano Pontifice ordinatus, diuinæ prædicationis uomere Criſpinium excolebat. Itaque nonnulli, eius audita ſanctitate, è diuerſis partibus ad eum confluxere, adunataque eſt hominum non parua multitudo in eodem loco. At uir Deo plenus multitudini admiſceri nolens, ſolitudinemque omnibus mundi rebus anteponẽs, ne multorum ad ipſum acceſſus, mentis eius aciem hebetaret, & à ſtatu rectitudinis detorqueret, haud ita procul ab eo loco recedens, ſolitarium ſibi delegit habitaculum. In illo itaque loco, ubi fons Chriſpinij in flumen influit, in honorem S. Petri Apoſtolorum principis condens eccleſiam, inter ipſos, ut ita dicã, supernos Angelorum choros, etſi necdum corpore, mentis tamen contemplatione uerſabatur, ita ut poſſet ipſe quoque dicere cum Apoſtolo: Noſtra autẽ conuerſatio in cœlis eſt.

Criſpinium.

Philip. 3.

Viſum autem eſt operæprecium beato uiro, ut diſcipulos ſuos Adelinum & Domitianum à ſe ad ſeparata a ſe inuicem loca ablegaret, ut ipſi quoque miniſterio uerbi Dei Domino animas lucrifacerent, & ad ſe inuitarent quotidie: porro ipſe diuinæ philoſophiæ auidiſsimus, cœleſtium contemplationi liberius uacaret. Itaque S. Adelinum a ſuo monaſterio ad unum milliare prope fluuium Hon, Domitianum uero ad duo plus minus milliaria iuxta fluuium Hagnaum manere uoluit. His ita peractis, ſancta & immaculata Chriſto hoſtia, multiplici contuſione & ignis examinatione inſtar holocauſti præparatus, Deo dignus ſacerdos Landelinus, ipſi iã cœleſti aræ propinquabat. Cum enim omnipotens Deus pro laboribus, quos pro nomine eius quotidie perferebat, iam remunerari illum uellet, membra ſenilia, diuturno labore confecta, lenis quædam febricula corripuit. Tum ille accerſitis undique fratribus, indicat ſe è corporis ergaſtulo abiturum. Mox fratres omnes lugubri uoce dicunt: Quod domine pater erit nobis deinceps auxilium, ſi tu paſtor oues Chriſto acquiſitas, lupi tartarei dentibus lacerandas relinquis? His auditis, uir Dei lacbrymabundus dicit: Ne quæſo uos chariſsimi fratres, deceſſus meus mœrore afficiat. Plane non deerit uobis paſtor æternus, Dominus omnium Ieſus Chriſtus, ſi eius amori inhærere ſtudueritis. Seruite ergo ei in timore, & exultate ei cum tremore. Nulla uobis nocere poterit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. His atque eius generis alijs ſermonibus adhortatus fratres, in cinere & cilicio iacens, adſtantibus, quos undequaque ad Chriſtum adduxerat, chariſsimis filijs, animam bonorum operum floribus redimitam Chriſto reddidit, beatis angelorum ſpiritibus ſociandam. Diſcipuli autem uenerabile corpus eius honorifice in eodem monaſterio condiderunt, ubi eius meritis & interceſsione multa ac ſtupenda fiunt miracula: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto cui eſt honor & poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 2.

In cinere & cilicio reddit animam.

VITA SANCTI ABRAHAE ABbatis, Authore S. Gregorio Turonenſi Epiſcopo, Lib. Patrum, cap. 3.

NVlli catholicorum eſſe occultũ reor, quod Dominus ait in Euãgelio: Amen dico uobis, ſi habueritis fidẽ integram, & non hæſitaueritis, ſi dixeritis huic monti, Transfer te: transferet ſe, & omnia quæcunque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & uenient uobis. Ergo non eſt dubiũ quin ſancti obtinere poſsint a Domino, quod petierit: quia in eis fide, fundamine poſito, nullis hæſitationum fluctibus uacillat. Pro qua fide non ſolum intra patriæ terminum propriæ, dum cœleſtem uitam agere cupiunt, exules facti ſunt: ſed etiam transmarina ac peregrina petierunt loca, ut ei, cui ſe deuouerant, plus placerent, ſicut nunc beatus Abraham Abbas, qui poſt multas tentationes ſeculi, fines eſt territorij ingreſſus Aruerni: qui non immerito Abrahæ illi comparatur ſeni pro magnitudine fidei, cui quõdam dixerat Deus. Exi de terra tua, & de cognatione tua, & uade in terram, quam monſtrauero tibi: Reliquit autem hic non ſolum terram propriam, ſed illã etiam ueteris hominis actionem, & induit nouum hominem, qui ſecundum Deum formatus eſt in iuſtitia, ſanctitate & ueritate. Ideoque cum ſe perfectũ in Dei opere cerneret, non fuit dubius in fide petere, quod per uitam ſanctam cõfiſus eſt obtinere. Per quem opifex cœli, maris ac terræ, parua quidem numero, ſed admiranda miracula operari dignatus eſt.

Iunij 15

Matt. 17.

Gen. 12

Ephe. 4.

Igitur Abraham iſte ſuper Euphratis fluuij litus exortus eſt, ubi in Dei opere proficiens, ad uiſitandos eremitas adire Aegypti ſolitudines concupiuit. Eo autem dum tenderet, a paganis compræhenſus, & multis pro Chriſti nomine affectus uerberibus, in uincula conijcitur, in quibus per quinque annos exultans, tandem Angelo ſoluente laxatur. Occidentalem quoque plagam uiſitare cupiens, Aruernos aduenit, ibique ad baſilicam ſancti *Cirici, monaſteriũ collocauit. Erat autem miræ uirtutis, fugator dæmonum, illuminatorque cæcorum, aliorum quoq; morborum potentiſsimus curator. Igitur cum feſtiuitas ſupradictæ baſilicæ adueniſſet. Præpoſitum uocat, ut uaſa uino plena ad reficiendum populum, qui ſolẽnitati aderat, in atrio ex more componeret. Cauſatur monachus, dicens: Ecce Epiſcopum cum duce & ciuibus inuitaſti; & uix nobis ſuperſunt quatuor uini amphoræ. Vnde omnia iſta complebis? At ille. Aperite, inquit, mihi penum. Quo aperto, ingreſſus eſt, & fundens orationem, quaſi nouus Elias, eleuatis ad cœlum manibus, ac infuſis fletu luminibus ait, Ne deficiat, quæſo, Domine, de hoc uaſculo uinũ, donec cunctis miniſtretur in abundantia. Et irruente in ſe Spiritu ſancto, ait. Hæc dicit Dñs, Non deficiet uinũ de uaſe, ſed omnibus petentibus affatim tribuetur, & abundabit. Quo dicto, uinum ad uerbum & hilaritatem *diſpenſationis illius cuncto populo in abundãtia miniſtratum eſt, & ſuperfuit. Sed quia ſtrenuitas Præpoſiti prius menſurauerat uaſculum quinquagenarium, & repererat quatuor palmorum menſuram; cernens quæ acta fuerant, in craſtino iterum menſurans, tantum reperiit in uaſe, quantum in eo præcedente reliquerat die. Ex hoc ſancti uirtus in populis declarata eſt. In ipſo uero monaſterio plenus dierum obiit, ibique cum honore ſepultus eſt. Erat autem eo tem-

Abrahe patria.

Gentiles eum uerberant.

**Cyrici.*

3. Reg. 17.

Vinum precib. obtinet.

Decedit è uita.

tempore ſanctus Sidonius Epiſcopus, & Victorius Dux, qui ſuper ſeptem ciuitates principatum, Foricho Gotthorum Rege indulgente ſuſceperat. Huius uero ſancti Epithaphium B. Sidonius ſcripſit, in quo aliqua de his, quæ locutus ſum, eſt ꝓſatus. Ad huius aũt beati Abrahæ ſepulchrum plerunq; frigoritici decubãtes, medicinæ cœleſtis præſidio ſubleuãtur.

MARTYRIVM SANCTORVM, & magnorum Martyrum Quirici & Iulittę, Authore Simeone Metaphraſte, nec eſt quod Lector ſuſpicetur hanc eam eſſe hiſtoriam, quam Gelaſius Pontifex inter apocryphas numerat.

Iunij 16.

QVemadmodum non eſt neceſſe Domino ſalutem dare Iudæo, aut Græco, ſeruo aut libero, (in his enim omnibus fides & mores animæ, non aũt genus proprietatem tribuit, ut ea care ſalutem quis uel interitum ferat) ſic neq; maſculo, aut fœminæ, neque ei, qui corporis ſtatura eſt perfectus, aut imperfectus, qui uocatus ſit ad perfectionẽ ſanctificationis. Rectum autem eſſe corde, & habere bonum animum, & ad imitationem Dei accommodatum, omnino neceſſe eſt eum, qui futurus eſt dignus uera ſalute. Non enim naturæ, aut generis, aut fortunæ conſequentiã ſanctis acquiritur ſanctificatio, ſed conciliatur Dei ſpiritus operatione, neque uirtute corporis confirmatur, ſed in Dei uirtute perficitur & ſtabilitur, nõ ſo quibuslibet, ſed in ijs, qui ſunt rectis moribus, & quos conſtat eſſe bonos.

Sanctitas unde naſcatur, & confirmet.

Dirigamus ergo cor noſtrum ad eum, qui eſt rectus. Bonam reddamus mentem in eum, qui eſt bonus. Omnem obliquam & peruerſam cogitationem, omne uitium a noſtris animis auferamus & abiiciamus, ut ſanctus Dei ſpiritus, qui eſt bonus, rectus & principalis, in bono noſtro principali & recto tãquã ſimile ſimili collocatus & renouatus, eum ſua ſanctitate & diuinitate repleat. Et licet ſimus ſtatura corporis imbecilla, cor rectum & bonum adepti, nihilominus operabitur in nobis uirtus ſpiritus: ut nos quidẽ in ipſo, beneficio afficiamur, dum perficimur & diuini reddimur, glorificetur autem & extollatur Chriſtus in nobis.

Pſ. 50.

Sic multi corpore infantes & imperfecti, maxima uirtute reſtiterunt impiis, & cum eos mentis rectitudine euertiſſent per Chriſti potentiam, digni ſunt habiti, qui perfectiſſimo præconio renunciarentur uictores. Sic etiam mulieres anima rectæ & honeſtę, cum manus conſeruiſſent cũ ſæuis Tyrannis; & quorum tolerari non poterat potentia, aduerſus eos præclariſſimum in Chriſto erexere trophæum. Sic Quiricus ſcitus Deo, ſacerque & pulcherrimus puer, ſic Iulitta quoque, quæ ipſum pulchre concepit & peperit, & ablactauit, cum ſtatim donum quãpulcherrimum & gratiſſimum Deo dedicaſſet, ille quidem in admodum humili & infantili corpore, hæc autem in fœminina & imbecilla natura, cum principe tenebrarum huius ſeculi, & cum eius ualidis congreſſi defenſoribus, per mentis rectitudinem fidei ſuperarũt, & tandẽ euerterunt & proſtrauerũt ſuũ aduerſariũ.

Sed quoniam Quirici & Iulittæ meminimus, pulchrum fuerit ab initio eorum repetita hiſtoria, diuinum amorẽ, & pro Chriſto martyrium, & perfectionẽ illorum laudare pro uiribus; & per ea gloriã, honorem & laudẽ ei ſacrificare, qui in horum uicit ſimul ſtabilitate, & eorum, qui ſunt martyrum amatores, animus paſcere, & ad Chriſtũ ędificare. Hi orti quidem eſſe dicuntur ex Lycaonia, ciuitate autem Iconio, genere uero non obſcuri, nec plebeij, nec ignobiles, ſed nobiles, & magni nominis, ſi quis uelit uocare nobilitatem, ortum eſſe ex ſanguine regio, aut genus referre ad Reges, quæ quidem qui parua intuẽtur, iudicãt tãq maxima, ſicut & terrenas facultates, felicitatem nominauerunt & diuitias, ueriſſimam, quæ eſt ex uirtute, nobilitatem, & ueras diuitias, eas, quæ ſunt ex donis ſpiritus, fortaſſe ignorantes, & rebus fluentibus, tanquam ſtabilius adhærentes.

Patria Quirici & Iulitta, et genus.

Sed hi in terra quidem clari, ut dictum eſt apud ſuperos autem longe clariores, ut qui uitæ ſuum inſtitutum in cœlis reponerent, ubi etiam eorum nomina per magnã Dei præſcientiam omnia comprehendentem, & iuſtiſſimam dignorum prædeſtinationem, uere digito Dei prius ſcripta ſunt. Conſequenter autem terrenis facultatibus, atque adeo multo magis fide in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, pietatis florebant commodis, quibus antecellebant. Oportebat enim fortaſſe eos, qui in Deo erant euaſuri poſtea clariſſimi, humanis quoq;, & quæ ad corpus pertinent, commoditatibus ſuperare uulgus ab initio, & ſpiritalem his, tanquam umbris, prius deſcribere ſplendorem & claritatem.

Atque Iulitta quidem beatiſſima & honeſtiſſima fœminarum, cum ei maritus matrimonio fuiſſet paruo tempore coniunctus, oſtendit ſe firma ac ſtabili fide in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & in eũ dilectione. Totum enim animi amorem abducens a corporibus, & pie ac religioſe traducẽs ad ſpiritum, in uita, in quam non cadebat reprehenſio, pura que erat, immaculata & moderata, Domino ſeruiebat. In unigenito autem filio ſancto Quirico honeſtiſſima mulier ſpem collocans, cum eum quidem lacte ſecundum naturam ſuis aleret uberibus, ad ſacrum autem & diuinum baptiſmum produxit, & eum patri luminum mirandum in modum conciliaſſet, & Chriſto per ſanctum ſpiritum conſecraſſet, ſic ipſa in intemerata, & quæ repræhendi non poterat, uiduitate, pulcherrimè, ut leges iubent filium alens, uitã tranſigebat, omnium quidem, quæ ſtudio ſunt gentilibus, myſteriorum & morum actionem & participationem auerſans, tanquam rem execrandam, quæcunque ſunt autem apud Chriſtianos ueneranda & Apoſtolica mandata & traditiones, ut æquum eſt, amplectens, & in ea re orationibus confirmata.

S. Iulittæ uita integritas.

Poſtquam autem impium illud & dæmoniacum ab eo, qui tunc Tyrãnidem exercebat, prodit edictũ, non oportere Chriſtum colere, aut mortis impendere ſupplicium (Præerat autem tunc Diocletianus imperio Romanorum) quo tempore qui decretum cũ poteſtate ab eo acceperant, alij alibi per omnem regionem & ciuitatem excurrentes, & id medijs foris proponentes, & eos qui Imperatorio non parebant edicto, ſupplicijs, quæ dici nõ poſſunt, ſubiicientes, ita acerbe præſenti uita priuabant; & quo Domitianus ille comes Lycaoniæ propterea miſſus a Tyranno, uir crudeliſſimus & inhumaniſſimus, ipſum Iconium & omnem finitimam populans & obſidens regionem, omnes, qui ibi compræhendantur, Chriſtianos grauiſſimis afficiebat ſupplicijs, tunc hanc ſacram Dei fœminã, ſimul quidẽ mandatũ diuini Regis implentẽ, quod iubet nõ audacter inſilire in tentationes, ſed caute uitare, ſimul autem etiam humanam uerentẽ infirmitatem, ſimul hunc quoque uenerandum infantem, qui ubera adhuc ſugebat, recentem, & de eius ſalute, ut quæ filium ualde amaret, admodum anxiam, fugere oportuit.

Matt. 10.

Atque

S. Iulitta ſe cõfert Seleuciã.

Atque relinquis quidem, ò mulier ſanctiſsima, Iconium relinquis & omnes tuas poſſesſiones, & facultates, procul autem a tuis conſanguineis & & cognatis peregre profecta, fugiens uenis Seleuciam, omnibus opibus & carnis fomentis, omnique mundanæ felicitati delicijs, propter Chriſtum peregrinationem, mendicitatemque & afflictionem lubẽter perferens. Sed neque Seleuciæ diu erat habitatura. Nam cum Alexander, uir admodum improbus & malignus, ſortitus eſſet adminiſtrationem illius prouinciæ, & recenter ad eam acceſsiſſet, omnes quidem uiri & omnes mulieres cum eorum liberis, quicunque aſſentiebantur Chriſti confeſsioni, poſt plurima genera ſuppliciorum, occidebantur immiſericorditer.

Inde abit Tarſum.

Hæc uidens Iulitta, & illarum peſtium uerita crudelitatem, ulnis tollens dilectum filium, (Erat autem tunc triennis Quiricus) cum duabus ancillis fugiens Seleucia, Tarſum peruenit. Non licuit autem nec in ea quidem diu latere. Quomodo enim magnum uas aureum, aut etiam argenteum iacens in medijs ſilicibus, aut in aliqua alia uili materia, non poteſt facile latere eos, qui aſpiciunt, cum uiſus dirigatur ad id, quod eſt ſplẽdidius, ita fideliſsimi homines Ieſu, uerſantes in medio impiorum, non poſſunt occultari, uirtute & diuina uiuendi ratione reddente eos euidentes & manifeſtos omnibus.

Rom. 8

Eſt autem utique Patris quoque uoluntas, qui eſt in cœlis, ut quomodo cognita uniuſcuiuſque mente, prædeſtinauit perfectionem, ita in tempore uocet ſcilicet, & iuſtificet, & glorificet. Quamobrem illi quidem id, quod eſt humanum, agentes aut patientes, ſtudebant fugere perſecutores. Quoniam uero non erat æquum, ut in terræ aggere foderentur cœleſtes margaritæ, neque ut ſimiliter ac filij hominum ſubirent profundum obliuionis, proptereà beatos illos fugitiuos ſæuus ille Alexander ponè ſequitur. Tanquam enim diuino quodam iuſſu impulſus, relicta prorſus Seleucia, uenit Tarſum, quæ non longo ab ea diſtat interuallo.

S. Iulitta cũ filio ſiſtitur iudici.

Ad eum autem ingredientem ciuitatem, ſtatim defertur Iulitta, & eius filius Quiricus. Ille uero in delatos leoninum quendam edens rugitum, & præſidans in alto tribunali, iubet eos quamprimum ſiſti. Ingreditur autem non ſola, non enim occultauit unigenitum, neque tradens ancillis, curauit ut fugeret. Neq; enim beata illa aut uitæ erat adeo cupida, aut filium ſuum tanto habebat odio, ut aut à ratione alienis motа miſericordiæ motibus, non poſſet uidere filium interfici pro ueritate, aut ei abſolutam inuideret conſummationem, aut oblationem: ſed ut quæ eẽt re uera filia Abrahæ, & illius imitaretur fidem, & ſacrificium, unigenitum & dilectum contendebat ſacrificare ei, qui ipſum dederat: aut quomodo Anna Samuelem ablactatum, cum diploide obtulit aræ: ita etiam ueneranda mater uenerandum filium proprijs manibus tradidit ad holocauſtum: & quod eſt maius ijs, quæ dicta ſunt, non filium ſolum, ſed etiam ſeipſam tradidit præclara mulier ad cædem, magna uoce clamans ſe eſſe Chriſtianam, & ſolum noſſe Deum Chriſtum Ieſum, & eius patrem, à ſpiritu afflata, glorioſe confitebatur: deos autem & dæmones, ut qui neque eſſent, neque unquam fuiſſent, abdicabat, aſpernans & nihili faciens. Et omnes quidem Præſidis blãditias aut aſſentationes tanquam maligni eſcas repellebat & auerſabatur: omnibus autem ſuppliciorũ minis, & omnium tormentorũ generibus ſe lætari affirmabat.

Ge. 22

1. Re. 1

Eximia virtus eius.

Caditur boum neruis.

Quamobrem crudeliſsimus ille Iudex, qui cum Deo bellum gerebat, iubet quidem infantem auferri ab eius ulnis, ipſam autem nudam flagellari boum neruis, atque mater quidem, lictoribus in ea cædenda laborantibus, immaniter lacerabatur ſupplicijs: indignabatur uero, ut eſt conſentaneum, & uociferabatur, & ægre ferebat filius. Quem quidem, ut qui eſſet elegans, & forma ſpecioſus, uenuſtate delectatus Tyrannus, ui quidem auellit ab ulnis maternis: eum autem ſuis accepit manibus, eum tentans imponere genibus, & ſenſim palmis eius caput demulcens, nec id ſolum, ſed etiam impuris labijs caſtiſsimum impuriſsimus exoſculari aggrediens, uerbis ad perſuadendum accommodatis incantabat, ut putabat.

Tyrannus blãditur infanti Quirico

Attende, dicens fili mi ſuauiſsime, fili formoſiſsime, attende mihi tuo patri. Audi, o ſcite & chare fili, & intellige: hanc autem ueneficam & impiam, ut quæ uiolenta ſit morte peritura, & dijs inimica, expellens, nobiſcum ſuauiſsime uiues & iucundiſsime. Ego autem te adoptans in filium, omnibus bonis benigniſsime proſequar, & omnium mearum poſſeſsionum te relinquam hæredem.

Quid uero Quiricus, qui corpore quidem erat imperfectus, perfectus autem ſpiritu: qui ſpecie quidem erat infans, ſenex uero intelligentia? qui ſermone quidem & lingua balbutiebat, mente autem & corde intelligebat? num ceſsit Tyranni uiolentiæ, aut puerili timore exhorruit, aut oſculis & promiſsis eſt delinitus, aut uictus a flagellis, quæ in matrem intentabantur, diriguit timore reſolutus, aut fortiter quidem decertauit, ſed non prudenter? aut imperfecte quidam, non autem ut martyrem decuit laudabiliter? Nequaquàm. Immo uero perfectione utens fidei, perfectione prudentiæ. Erat enim ſpiritus Dei uere in eo perfectus; & ideo tota anima, totis uiribus & omnibus membris corporis unà cum matre decertans, bellum pro Chriſto gerebat, & ſimul ſuſtinebat. Nam corde quidem credidit nihilo ſecius, quàm infantes aut lactentes, qui Ieſum prius ſuſceperunt, quando ſedens ſuper pullum, Hieruſalem eſt ingreſſus, cum palmis & hymnis ab eis exceptus. Ore autem ſe eſſe Chriſtianum præclare eſt confeſſus, & diuinum Chriſti nomen uere Chriſtianus clariſsimus Quiricus, conuenienter ſuo nomini prædicabat, corde quidem ad iuſtitiam, confeſsione autem ad ſalutem utens, ut diuinus ait Apoſtolus.

Matt. 21.

Roma. 10.

Infans tyrãnũ auerſatur.

His ueluti ignitis telis diuiſit ipſam mediam Tyranni animam. Verum nec ocioſæ erant delicatæ manus noui athletæ, neque teneri pedes poterant ceſſare ab opere: ſed & pedibus, & manibus reſiſtens, & renitens luctator admirabilis, & pro uiribus repugnans, inimici auerſabatur oſcula, ad matrem autem toto animi ſtudio contendebat & proſiliebat. Tanquàm uero in retibus & crudiuoræ feræ manibus interceptus, aut potius, ut canora auis, laqueo implicatus, alas mouebat beatus puer, & omnibus modis machinans euadere laqueis uenatoris, manibus quidem eius vultum laniabat, & lacerabat, pedibus autem execrando lateri inſultans athleta breuiſsimus, ſic amorem illum dæmoniacum ſtatim conuertit ad iram cædem ſpirantem. Nam cum delicatum eius pedem appræhendiſſet uir ad cædem propenſiſsimus, crudeli autem animo, & ſpirante patricidium, & quid aliud, niſi digno anima diaboli? cum ſublime ſuſtuliſſet, ex alto tribunali manu ſua iaciens in ſubiectos gradus lapideos, una cum ſacro capite totum quoque athletæ corpuſculum aduerſis petrarũ aculeis contriuit & confregit.

Laceratur ut unguibus.

A tyrãno interficitur.

Sic corporis confracta compage, uictrix eius anima liberata eſt, tanquàm paſſer à uenatore, manibus autem ſanctorum Angelorum ſtatim ad magnum adducta Pontificem, tanquàm ſacrificium maxime odoriferum oblata eſt Domino. Sic paruus ille Quiricus cum magnus euaſiſſet decertatione, ter-

ram quidem ſanctificauit per ſanguinem, qui in ipſa eſt effuſus: aerem uero per ſanctum ſpiritum, qui ad ipſum peruaſit: & cœlum quidem impleuit exultatione, quæ non poteſt uerbis exprimi. Cum maioris aût & diuinioris Dei gloriæ fuiſſet occaſio, omnibus Chriſti Eccleſijs fuit diei feſti argumentum, & ſpiritalis laudationis gaudijq; ſuppeditator uel conciliator. Sic inſignis martyr mater Deo prius peregit ſacrificium, & cum tanquàm turtur formoſiſsima & caſtiſsima, quaſi pulcherrimum & ſpecioſiſsimū pullū Chriſto ad ſacrificium filium præmiſiſſet, cum gaudio & uoce exultationis orabat, ut ipſa quoq; citius liberaretur à carne, & nuda à cœni ueſtibus, nuda & ſyncera mente, ſupercœleſti ſponſo Chriſto & dilecto filio contendebat coniungi.

Quamobrem magnis quidem gratiarum actionib. & laudationibus magnificabat eum, qui eius ſuſceperat oblationem, & ut ipſa quamcelerrime ſolueretur à corpore, & ad deſideratum Chriſtum aſſumeretur, ſupplicabat: ualidis autem verborum inſultibus Tyrannum ſauciabat: Noli putare, dicens, me eē adeo timidi, & puſilli animi, ut uincar à tuis ſupplicijs. *Fortiſſimus animus S. Iulittæ.* Non enim me terrebit carnis laniatio, neque me mēbrorum conturbabit ruptura: ſed neque, qui deorſum fertur, torrens ſanguinis, non neruorum ſectiones, nō oſsium fractiones, non ignis minæ, nec mortis denique, quæ ea conſequitur, me ſeparabit à charitate Chriſti. Nullius tui (ut ſemel dicam) tormenti rationem duco, o acerbe Tyranne. Sunt autem omnia mihi quàm iucundiſsima, quæ uos ad me torquendum minitamini, & tanto magis, quanto uidentur uiolentiora. His enim ſpero me citius eſſe peruenturam ad meum chariſsimum, & cum eo coronam iuſtitiæ à Chriſti dextera conſecuturam.

His uerbis Iudex magis iritatus, & furore percitus, in ligno quidem iuſsit ſuſpēdi egregiam uictricem, eius autem carnes ualde laniari ac diſcerpi ferreis pectinibus: deinde picem ex lebete hauriri bullientem, & effundi in membra lacerata decertantis. *Valde eius corpus laceratur.* Ea autem ſtrenuè & fortiter reſiſtente omnibus tormentis, & deos quidem ac dæmones auerſante & aſpernante, Chriſtianam uero ſeipſam confitente, & ſolum Deum noſſe Chriſtum, & eius patrem, & ſanctum ſpiritum affirmante, condemnatur poſtremo, ut enſe moriatur. *Gladio caditur.*

Hoc eſt certamen Quirici & Iulittæ. Hæc eſt uerorum pietatis athletarum victoriæ publica declaratio. Sic ſalua fuit mater per ſacram liberorum procreationem. Sic filius accepit utilitatem ex materna educatione. Et talibus uiſceribus longe honeſtiſsima mulier ſuum infantem nutrijt, & talibus alimentis remuneratus eſt parentem uenerandus filius: adeo ut hic quidem fieret & uocaretur Dei filius, illa autem filia cœleſtis Hieruſalem, & ambo Dei filij, & inſignes Chriſti martyres, & uaſa ſancta, & electa, & precioſa diuini illius ſpiritus.

Nuncque licet uidere ijs, quibus datum eſt contēplari matrē propter filium in cœlis exultantem conuenienter diuinis eloquijs, matrem longe beatiſsimā, ualde beato filio mirandum in modum coniunctam, & ſimul exultantem: Cum prophetis quidem, ut qui ſint ſimilem aſſecuti gratiam ſpiritus & uirtutis. Cū Apoſtolis autem, ut qui fuerint ſocij parium pro pietate certaminum & laborum. Cum athletis uero & martyribus, ut qui æque, atq; illi, aut etiam ualidius ſuſceperint certamen confeſsionis, & curſum peregerint, & fidem ſeruauerint, & martyrij legis nihil omiſerint.

Quamobrem, quæ nunquàm marceſcent, iuſtitiæ coronis cum ijs, qui ſunt uniuerſorū ſanctorū perfectiſsimi, à dextera Chriſti ſunt redimiti. Quorū interceſsionibus noſtri quoque memento, o Deus, qui in ſanctis tuis glorificaris, & magnificas eos, qui te magnificant, & ſanctificant ſanctiſsimum nomen patris, & filij, & ſpiritus ſancti: Quem decet omnis gloria, *1. Re. 2* honor & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA LVTGARDIS SANctiſsimæ virginis, authore F. Thoma cātipratenſi Dominicano. Etſi autem necdum mihi conſtat de Virginis huius canonizatione, ut uocant, tamen uiſum eſt uitam eius huc adſcribere, ſtylo ſimpliciore paſsim nonnihil elimato.

PROLOGVS AVTHORIS.

Dominæ reuerendæ & in Chriſto plurimum diligendæ Hauuidi, diuina benignitate Abbatiſſæ Aquirianæ, ſanctoque eius Collegio, frater officio Supprior, fratrum pdicatorū minimus, ſalutē dicit.

Veſtra me duntaxat, immo erga monaſteria oīa charitas, amorque erga perſonam, de qua dicturus ſum, ſingularis, me incitauit, ut uitam piæ Lutgardis utcunque deſcriberem, in tres libros opus omne diſtinguens, conuenienter triplici illi ſtatui ſecundum animam, quē dicere ſolemus incipientium, proficientium, & perfectorum. Plane autem mihi perſuadeo, multis retro annis à nemine uitam alicuius conſcriptam eſſe, quæ tot uirtutum inſignia complectatur. Oratos autem uelim pios lectores, quibus Deus adſpirauerit gratiã amoris ſui, ut fidem adhibeant dictis meis. Quòd ſi quædam minus literate uel erudite à me dicta erunt, ferant quæſo æquo animo, quandoquidem non niſi uera dicētur. Bonorum enim ingeniorum, ut air beatus Auguſtinus, inſignis eſt indoles, in uerbis uerum amare, non uerba. *Dr Doctr. Chriſt. lib 4. cap. 11* Neque aurum minus precioſum eſt, q̄ è terra tollatur, neque minus ſapit uinum, q̄ è uili ligno noſcatur. Cupio autem, ut non modo ueſtrum collegium, ſed etiam omnes monaſteriorum Brabantiæ uirginei cœtus uitam piæ Lutgardis ſuſcipiant, ut quam fama uirtutum ueriſsima apud oēs diuulgauit, ea breuis libelli inſinuatione plenius omnibus innoteſcat.

LIBER PRIMVS.

Lvtgardis pia virgo ex illa quondam Tungrorum celeberrima ciuitate, patre ciue, matre nobili, traxit originem. *Iunij. 16.* *Patria Lutgardis.* Pater autem tenerrime illam diligens, & ſecundum ſeculi faſtum cupiens eam florere & proſperos habere ſucceſſus, cuidam mercatori, dum adhuc iuuencula eſſet, uiginti marcas argenti dedit, ut ex ijs, donec ea adoleſceret, multiplicatis copijs lucriſque partis, dos nupturæ filiæ augeretur. Interim creſcēs puella, & quid eius cauſa fieret, animaduertēs, quantum illa ætas patiebatur, ad nuptias inhiabat. Sed pius Dominus, futurorum præſcius qui uocat ea, quæ non ſunt, tanquàm ea quæ ſunt, *Rom 4* fruſtrato patris eius conſilio, de Lutgarde ſibi potius deſponſanda, aliter diſponebat. Ille enim, qui

Lutgardi

Lutgardi deſtinatam pecuniam negociationibus augmentandam ſuſceperat, crebro in Britanniam traijciens, & per multos aduerſos caſus diffluens, ad unam marcam redegit uiginti, alijs plane diſsipatis. Sed neque ſic tamen aut patris propoſitū, aut effrontem filiæ impudentiam ea res retardaſſet, niſi matris inſtantia mētem filiæ modo minis, modo blādimentis emolijſſet, ita illi dicentis: Si Chriſto nubere uolueris, monaſterium tibi, quodcūq; uoles, honeſtiſsimū conciliabo: Sin autem mortalē ſponſum malueris, non niſi bubulcum habebis. His atque huiuſce modi uerbis alijs & mariti uotum, & filiæ uoluntatē, ad ſalubrius propoſitum inclinauit. Etſi autem Lutgardis delectaretur ornatu ueſtiū, at tamen fugiebat prorſus amatorias confabulationes & ineptias puellares: & licet necdum cognoſceret Dominum, in corde tamen, cum ſola eſſet, intus neſcio quid diuinum, ſentiebat.

Traditur monaſterio.

Vbi igitur annos duodecim exceſsit, in monaſterio S. Catharinæ, quod eſt prope oppidum S. Trudonis in Hasbania, inter Deo ſacratas uirgines Ordinis S. Benedicti, diuino ſeruitio mancipatur. Cumq; iuuenis quidam genere & opibus præſtans illam procaret, animum illius interdum uerbis nonnihil permouere cœpit: obſeruansq; tempus & locum, clam nocte quam domū, in qua uirgo iacebat, adire tentauit: ſed cū acceſsiſſet, repentino timore correptus aufugit. Inſtitit uero miris modis diabolus, ut ad conſenſum animum puellæ inclinaret: ſed non permittente Deo, eius conatus irriti fuere. Sedente aūt quadoque ſimplice puella, & cū iuuene illo colloquente, apparuit ei Chriſtus ea forma, qua olim inter homines uerſatus fuerat, pectorique ueſtem ſuam detrahens, qua tectus uidebatur, vulnus lateris ei oſtendit quaſi recens cruentatum, dixitque ei: Blanditias inepti amoris poſthac uide ne requiras: hic iugiter contemplare, quid diligas, & quamobrē diligas. hic ego totius puritatis delitias tibi polliceor obtinendas. Hac illa uiſione & oraculo pauefacta, ſtatim oculis cordis inhæſit illi, quem uiderat, & ut eum acciperet, meditabatur ut columba: moxque ſuperno illuſtrata ſplendore, totius uanitatis à ſe ſenſit abſterſam caliginem. Cumque eam uidiſſet die quodam matrona nobilis, & deuota, ſpiritu prophetico dixit: Tu, ut uideo, bona es Agnes, & reuera altera Agnes eris. Subito uero adeſt iuuenis ſupradictus, & cœpit ſuos replicare ſermones. Cui illa, ut quondam Agnes beatiſsima, hiante ore reſpondit: Diſcede à me pabulum mortis, nutrimentum facinoris: quia iam ab alio amatore præuenta ſum.

Viſione mirabili amor vanus ab ea prorſus excluditur.

Alius quoque iuuenis, armis miles, eam iam Deo ſyncerius inhærentem, nihilominus adamauit: & cū multis annis renitentem animo procaret, illa primū modeſte, poſtea uero ſeueriter eum à ſe auertit. Cernens autem eū in ſtultitia pertinacem, etiam contumelioſis ſermonibus eū à ſe repulit. Ille uero cōtemptum ſe dolens, cogitat quidnam faciendū ſibi ſit. Et ecce Lutgardis accita à ſorore ſua, iter arripit. Id ubi reſciuit iuuenis, obuiā illi proficiſcitur cū turba ſatellitū, rapere illā uolens. Sed puella ab equo deſiliēs, ex illius manibus multa ui ſe extorſit, totaque nocte fugiens, per ſyluarū deuia, angelo ductore, ad domū nutricis ſuæ mane peruenit. Eam autem ut nutrix uidit, ſuſpicata raptū, dixit ei: Nū te hac nocte iuuenis ille ui oppreſsit? Reſpondit illa: Nequaquā. Cū autē iuuenis ab equo deſcenderet eā rapturus, quidā eius ſatelles equū freno tenens, ſuā ei ad eā rē operā nauauit. Clamauit ergo uirgo Lutgardis ad illū, Hac manu, qua nunc frenum tenes equi militis me infeſtantis, ta le quippiā breui deſignabis, quod tibi ignominiā perpetuam in hoc ſeculo notā inuret. Et ecce ubi ille domū fuit reuerſus, mox ea ipſa manu propriam ſuam uxorem interfecit. Ea cauſa expulſus è patria, rebus omnibus priuatus eſt.

Reſpuit militē ipſam procātē.

Prophetia eius

Poſtquā autem Lutgardis ad monaſteriū reuerſa eſt; ab omni ferè hominū colloquio & cōſolatione ſe ſubducens, tota rebus cœleſtibus inhiabat. Quibuſdā autē æmulis arctiorem eius uitā, quā imitari non poſſent, carpentibus, atque dicentibus, Sinite eā, dū feruor in motu eſt, ubi ille tepuerit, non abſque rubore redibit ad ea, quæ nunc ſtulta cōtēnit. Lutgardis id audiens, cū multa humilitate ſibijpſi timere cœpit, & pauida formidare, ne forte quęque accideret, quæ ætate prouectiores de ipſa dicebant. Apparuit autē ei beatiſsima Chriſti mater vultu gratulabundo, & ait, Non ſic erit, chariſsima filia, ut tu times. Non recides in peccata, ſed mea te ſolicitudine protegente, firmaberis in ſalutem, nec minuetur in te gratia, & uirtus, ſed cumulabitur. Fuit ea nimirum præclara, & amplectenda promiſsio.

Fugit hominū colloquia.

Quando in oratione Dño ſuauiter iungebatur, & eam aliquod ingens negociū foras euocabat, quaſi amico familiariter ei dicere ſolebat cū magna cordia ſimplicitate & puritate: Expecta me hic Dñe Ieſu, ubi me expediero, celeriter ad te reuertar. Mira profecto uirginis ſimplicitas, mira Saluatoris humanitas erga illam. Paratū.n. illū in omni loco dominationis ſuæ, paratum in quouis negocio experta eſt.

Familiaritas eius ad Chriſtum.

Eodem ferè tēpe beata Catharina uirgo & martyr, eius loci patrona, cū ingenti gloria apparuit illi flēti pariter & oranti. Cūque multū pauida ſuppliciter eā rogaret Lutgardis, ut pro ipſa Dñm deprecaretur, illa rñdit, Confide filia. ſemper.n. gratiā ſuā Dñs augebit in te, donec per ſummū uitæ faſtigiū, præcipuū inter uirgines meritū conſequaris. Quodā ēt tēpore eadem ſanctiſsima uirgo Catharina cuidam deuotæ fœminæ apparens, dixit, Lutgardem tibi interuentricem & matrem adſciſcas, quæ ab omnipotente Deo patrem mihi in cœlis locum obtinebit.

In ſacratiſsima Pentecoſte monialibus in Choro cantantibus, Veni creator ſpiritus, ij, qui in Choro erant, perſpicue uiderunt Lutgardem ad duos cubitos in aera ſublatam. Felicem illam, quæ tali miraculo meruit declarari, & corpore ſubleuari à terra, quę iam anima exultans in Domino, in cœlum ſuſtollebatur. Obtulit ſane ſeipſam quotidie Domino holocauſtum gratuitum, corpus afficiens inedia & ieiunijs, & ſpiritum ab oratione non relaxans. Ne autē in cordibus ſororum, quæ eam nonnihil æmulari uidebantur, ſuſpicionis alicuius ſcrupulus hæreret, Chriſtus ſponſam ſuam eiuſcemodi miraculo cohoneſtauit. Cum illa crebro uigilias continuaret, quadam nocte ſuper eam uiderunt moniales non breui ſpatio quoddam luminis iubar, quod ipſum quoque Solis ſplendorem uinceret. Quod quidem lumen intro diffuſum, non ſolum in illa, ſed in alijs quoque, quæ illud uiderunt, uitæ gratiam augmentauit.

Ieiunia & pces eius.

Mouebatur uero commiſerationis affectu & pietatis ſpiritu mirum in modum erga ægrotos & debiles, adeo ut ipſis afflictis condolens, plus ipſa ſpiritu affligeretur. Contulit ergo illi Deus ita generatim gratiam curationum, ut ſi quid eſſet uitij in oculo, uel in manu, aut pede, uel cæteris corporis membris, ad contactum ſaliuæ, uel manus eius, protinus curaretur. Cumque ea cauſa hominum multitudine, & frequentia obrueretur, ſæpiuſque in oratione impediretur, dixit ad Dominum, Quorſum mihi iſthæc gratia Dñe, cuius cauſa toties diſtineor, ne poſsim uacare tibi? Aufer eam à me, ſed ita, ut meliori munere cōmutetur. Rñdit Dominus, Quid uis

Cōtacta ſaliua uel manus morbos pellit.

Igitur eius loco accipere? Tum illa: Volo, inq̃t, ut ꝑ maiori deuotione poſsim intelligere Pſalteriũ. Præſtitit hoc illi Deus. Ve.n. illo tẽpore probatũ eſt, Pſalterium tanto perſpicacius intellexit, quanto erat radiantiori luce illuſtrata. Sed cum poſtea necdum tñ ex hac percepta gratia ſe proficere cõperiret, quãtũ ſperarat, (Reuerentia.n. uelati myſterij, mater eſt deuotionis: & res celata, auidius quæritur, & maiori ueneratione concupiſcitur) dixit Domino: Quorſum uero attinet me idiotã & ruſticam monialẽ ſcripturæ arcana noſſe? Ait illi Dominus: Quid uis igitur? Et illa: Volo, inquit, cor tuũ. Et Dominus: Quin ego potius, ait, & cor tuũ. Rñdit illa: Sit ita Dñe, at ſic tñ, ut cordis tui amorem cordi meo attemperes, & in te cor meũ poſsideã, omni tẽpore tua protectione ſecurũ. Facta eſt igitur ab eo die quædã permutatio cordiũ, uel potius vnio ſpiritus creati & increati per gratiæ excellentiam. Deinceps.n. ita Chriſtus cordi uirginis inhæſit, eam cõmuniens & protegens, ut nec tẽtatio carnis, immo ne turpis quidem cogitatio mentem eius uel temporis puncto infeſtarit.

Mira eam Chriſtus gratia afficit.

Per idem ferè tẽpus, cũ adhuc & corpore & ætate eẽt tenerrima, nocte quadã circa tps nocturnarũ ꝑcũ, quas Matutinas uocant, ſudor eam uehemẽs & naturalis inuaſit. Cũ ergo à ꝑcibus nocturnis abeſſe uellet, ut poſtea ad ſeruiendũ Deo fortior eẽt, credẽs illũ ſudorẽ corpori ſuo ſalutarẽ eẽ, ſubito ad eã uox facta eſt: Quid ita iaces? ſurge ocius: oportet ut pœnitẽtiã nũc agas pro peccatoribus, qui in ſuis ſordibus iacent, non ſudori indulgeas. Tum illa exterrita ſurrexit, & inchoatis iam Matutinis, ad Eccleſiam feſtinauit. In ipſo aũt Eccleſiæ oſtio Chriſtũ obuiã habuit, cruci affixũ & cruentatũ, qui brachiũ de cruce deponens, eãq; amplexãs, os eius vulneri lateris ſui applicuit: unde tantã hauſit ſuauitatẽ, ut ex eo tpe in Dei ſeruitio ſemper & robuſtior & alacrior fuerit. Retulerunt autem, qui ipſa reuelãte eo in tpe diu poſtea ꝓbauerunt, ſaliuam oris eius, mellis dulcedinem ſuperaſſe. neque id mirum, quãdo cor illius & diuinitatis Chriſti mel, & humanitatis lac inius ruminabat.

Ab effectu colligitur viſionis veritas.

Si quo cordis aut corporis incõmodo eẽt grauata, ſtabat corã imagine Crucifixi, eãq; diu cõtemplata, clauſis oculis & diſſolutis mẽbris, non poterat pedibus conſiſtere: ſed prorſus langueſcens, rapiebatur in ſpiritu, uidebatque Chriſtũ & lateris eius cruentum vulnus: cui os ſuũ admouens, tãtam inde ſugebat dulcedinẽ, ut nulla re poſſet affligi. Accidit qñq;, ut acutiſsima febre laborãs, criticis diebus è lecto ſurgens, abſque ulla difficultate in eccleſiam cũ alijs cantatura intraret.

In aduerſis unde cõfirmata ſit.

Ad recordationem illius acutiſsimi obtutus Aquilæ, nẽpe Ioannis Euangeliſtæ, qui fluenta Euangelij de ipſo ſacro Dñici pectoris fonte potauit, apparuit ei in ſpiritu aquila, tanto pennarum nitore refulgẽs, ut totus potuerit orbis claritatis illius radijs illuſtrari. Nimia igitur admiratione ſtupefacta, expectabat ut Dominus pro captu infirmæ aciei, tantam uiſionis eius gloriam temperaret. Quod cũ tactũ eẽt uiſionis illius modũ ꝓfeſsius cõtemplãs, uidit Aquilam illã ori ſuo roſtrũ apponere, animãq; ſuã tã ineffabilis lucis ſplendoribus cõplere, ut quatenus mortales capere poſſunt, nulla ipſam diuinitatis ſecreta laterent. Tanto aũt de torrente uoluptatis illius hauſit uberius, quanto in donis munificentior Aquila uas cordis eius maiori deſiderio diſtentum reperit. Et certe teſtimoniũ ego perhibeo, licet in familiari ſermone ſimplicisſima uideretur, nũquàm tñ me ex cuiuſquã nec in ſecreto ſpiritali colloquio tã ſyncera, tam ignita & ardentia ſecũdum ueritatis ſpiritũ uerba hauſiſſe, idque adeo, ut ad intelligenda dicta illius plane rudem & hebetem ſæpiſsime me exiſtimarim. Memini etiamnum & loci & temporis, qñ ad uerborum eius ſubtilitatẽ uſqueadeo obſtupui, ut ſi ſuauis illa & ineffabilis admiratio diu me tenuiſſet, aut amẽtem me fieri oportuerit, aut è uita excedere.

Præclarum de ea authoris teſtimonium.

Eſt Haſbaniæ oppidũ, quod Loſium uocant: ad cuius eccleſiã quædam incluſa Dño ſeruiebat, pro uitæ merito Lutgardi cũprimis familiaris. Apud eã mãſit qñque Lutgardis ad dies quindecim. Accidit autẽ, ut in orõnis cõtemplatione tanta dulcedine afficeretur, ut accerſita incluſa, manus ſuæ digitos illi oſtenderet, eosq; exprimens diceret: En ſoror mea, ut mecũ agit omnipotens. Ex interiori abundantia etiam digiti mei exterius ceu oleo diſtillant. Atq; hæc dicẽs, quaſi ebria, & uere ebria cũ geſtu & tripudio mirabili per incluſæ domiciliũ ferebatur. Inde ſummopere eo adſpirauit, ut miniſterio conſecrationis ꝑ manus Epi uni uiro Chriſto perfectius iungeretur. Obtulit autem ſeſe opportunitas, dño Huardo Leodienſi Epiſcopo cõplures ſanctimoniales conſecrare uolente, quibus adiuncta eſt etiam Lutgardis. Vt autem earũ capitibus in ſignum coronæ aureolæ Pontifex ſertũ ex zonis confectum impoſuit, atque ad Lutgardem ordine peruenit, quidam uir ſanctus & ſimplex, qui illic adſtabat, perſpicue uidit Epm grandẽ coronã auream Lutgardis capiti imponere, eãque præ alijs ſingulari quodam honore afficere. Cũque putaret ab oĩbus id uideri, quæſiuit ex uicino presbytero, cur ſoli Lutgardi Eps coronam auream admoneret. Irriſit aũt illum presbyter, & ait: Vbi ſunt oculi tui, ut auream coronam dicas, quam omnes lineã eſſe uident? Siluit uir beatus & riſit, atque in Lutgarde ſingulare meritum animaduertit. Ab eo die ſponſo ſuo perfectius adhærens Lutgardis, ſequebatur Agnum, quocũque iret. Si Chriſti enim uia humilitas eſt, Lutgardẽ uideas ita eũ ſequentẽ per hanc uiam, ut ſuperbia nũq̃ intumuerit. Si de paupertatis agitur uia, adeo fuit paupertatis ſtudioſa Lutgardis, ut nec de quotidiani panis alimonia cogitare uoluerit. Si Chriſti uia eſt miſericordia & humanitas, fateor equidem in hac uita neminẽ me uidiſſe illa magis miſericordẽ. Si uia Chriſti crux eſt & tribulatio, adeo ſe ieiunijs & multis modis affligit Lutgardis per oẽm uitã ſuã, ut nulli nřæ ætatis neque uiri, neque fœminæ ei hac in parte poſsint æquiparari. Denique per uiã incorruptionis & uirgineæ integritatis ſecuta eſt agnũ ad gloriã, qua ille uia ꝓceſsit, uirgineas cohortes ſui habens imitatrices. Vide aũt, quid Agnus ei rependerit. Aequum eſt.n. ſponſum ſponſæ uicẽ reddere. In monaſterio S. Catharinæ qualibet ſexta feria in Veſpertinis ꝓcib. quas Veſperas uocant, in beatiſsimæ uirginis Mariæ honorẽ certo numero deputatæ chſoriũ cũ uerſu cantabant. Eũ aũt uerſum deuotionis cauſa Lutgardis ſola cantare ſolebat: uidebaturque ei interim dum cãtaret, Chriſtũ in agni forma unũ pedem ſuũ dextro, alterum ſiniſtro ipſius humero imponere, atque os ori applicare: ſicque cantando cum ex Chriſti pectore ſugeret, mirabilem melodiæ ſuauitatem reſonare. Nec dubitare quiſquam potuit diuinum in hoc cantu adeſſe miraculum, cum in ſolo uerſu illo uox eius ſupra quàm dici queat, ſolito gratior audiretur, & corda audiẽtium ad deuotionem & pietatem interim mirabiliter promouerentur.

Chriſtum agnum ꝓclare ſecuta ſit.

Et quia talẽ lucernã ſub modio latere par nõ erat, poſita eſt ſuper candelabrum, ut fulgor gratiæ oĩbus appareret, factaque eſt Priorissa in eodem beatiſſimæ Catharinæ monaſterio, vno omnium conſenſu electa. Non enim habebat eius loci conſuetudo, ut Abbatiſſam ſibi crearent. Sed cum hac in re grauiſsima ſe affectam iniuria arbitraretur, decreuit & locũ,

Præficitur virginum monaſterio.

& inſtitutum

& inſtitutũ mutare. Interea accidit, ut Abbas S. Trudonis, pater ſcilicet ſpiritualis eius monaſterij, à generali Lateranenſi Concilio ueniens, cum proceſsione à monialibus exciperetur. Fuſa autem oratione in eccleſia, moniales omnes ad domum capitularem euocauit, & ut parum caura inter ſimplices conſuetudo obtinuit, ſingulas oſculo excepit. Sed cũ Lutgardis Prioriſſa oſculari eum deberet, prorſus renuit: at tamen per iocum ab omnibus retenta, paſſa eſt illud vi ſibi extorqueri: ſed benignisſimus Ieſus ita manũ ſuam interpoſuit, ut ne primi quidem motus contagionem ex eo oſculo perſenſerit. Fuit ea in illo monaſterio annis circiter duodecim monialis: eratque eodem tempore magiſter Ioannes Lyranus, Leodienſis diœceſis, uir eximia ſanctitate, qui non ignorans perfectisſimum animi eius propoſitum, admonuit eã, ut abdicato Prioriſſæ officio, ad Aquirianum Ciſterrienſis ordinis monaſterium ſe transferret. Opponente illa diuerſum Gallicarum monialium idioma, eiuſdemque Ordinis monaſterium in Herkenrode, ubi ſermone Teutonico utebantur, potius deligente, Dominus air ad eam: Volo, ut Aquiriam petas: niſi feceris, ego te deſeram. Quædam etiam ſanctisſima uirgo Chriſtina, cuius meminit Iacobus ille uenerabilis in uita beatæ Mariæ de Oegnies, cuius etiam uitã nos ſcripſimus, diuinitus compulſa, eam adijt, dixitque ei: Quid cunctaris facere, quod diuino inſtincto iuberis? Obijciente illa eadem, quæ diximus, quæq; ſecũdum hominem ſatis rationabiliter obijcere uidebatur: Chriſtina, Deo inſpirante, mox reſpondit: Ego uero uel apud inferos mallem eſſe cum Deo, quàm in cœlo cum angelis ſine Deo. Recte nimirum & cõgruenter illi reſpondit. Chriſti n. præſentia quemuis locum, quãtũuis inuiſum, ſumme efficit delectabilẽ, atque ideo merito appetendũ. Igitur Chriſtinæ uerbis cõfirmata Lutgardis, ad omnia paratam ſe offert, parensque ſupradicti magiſtri Ioãnis admonitioni, Aquiriam ſe contulit ſumma animi tranquillitate. Eſt uero monaſterium illud in Ducis Brabantiæ regione. Vbi autem id reſciuerunt moniales S. Catharinæ, ſummo dolore affectæ ſunt. Quod cum Lutgardis comperiſſet, condoluit eis, Dominoque pro illis ſupplices preces obtulit. Oranti autem apparuit beatisſima mater Dei, congratulabaturq; ei, ꝙ monaſterium & Ordinem ipſi ſpecialiter addictum, complexa eẽt, promittebatq; ſe monaſterium S. Catharinæ, propter ipſius preces, & temporaliter & ſpiritaliter promoturam. Quod quidem in illo monaſterio uſq; in hodiernũ diẽ ſic contingere uidemus, quãdo illius Ordinis ubiq; tepeſcente diſciplina, iſthuc monaſterium magis, quàm unquàm antea, uirtutibus floret, & rebus temporalibus copioſius auctum eſt. Sed hic primi libri finis eſto, qui ea continet, quæ Lutgardis in S. Benedicti ordine geſsit, ut ad librum ſecundum expeditiori ordine procedamus.

Ioãnes Lyranus vir ſanctisſimus.

Chriſtina mirabilis.

Cõfert ſe Lutgardis ad Aquiria cœnobium.

LIBER II.

CVm autem fama virtutum Lutgardis vndique increſceret, noua monaſteria in Gallijs cõſtruebantur, quæ, ſi uel parum aliq̃d Gallice didiciſſet, mirum in modum eam ſibi præfici cupiebant. Vbi ea id cognouit, multum exhorruit, rogauitque cum lachrymis matrem Domini, ut id auerteret. Apparuit autem ei mater Chriſti, dicens ne quicquam formidaret: ſe enim ſcutum protectionis ſuæ oppoſituram. Vide autem, oro te, Lector, quo pacto iſthuc impeditum fuerit, & uidebis uiſionis huius puriſsimam ueritatem. Vix annum ætatis quartum & uigeſimum attigerat, quando uenit in Aquiriam, & tamen licet poſtea annis quadraginta inter ſodales Gallicas uixerit, uix tantum potuit eius idiomatis perdiſcere, ut eſuriens commode poſſet Gallice panem petere. Qđ ubi ad omnium notitiam peruenit, permiſſa eſt ſponſa Chriſti in ſommo contemplationis quieſcere.

Nõ põt Gallice diſcere loqui, nõ ſine miraculo.

Imminente peſte ſæuiſsima Albigenſium hæreticorum, beatiſsima uirgo Maria apparuit ei vultu lugubri & obſcurato. Compatiens autem ei in uiſione Lutgardis, cum magno cordis & oris rugitu quæſiuit ab ea, quidnam haberet, & unde tantus eſſet faciei pallor & ſquallor, quæ alioqui plena eſſet omnis gratiæ. Cui beatiſsima Virgo reſpondit, Ecce ab hæreticis & pſeudochriſtianis rurſus conſpuitur, rurſus crucifigitur filius meus. Tu ergo aſſume tibi lamentum, & perpetuis ſeptem annis ieiunato, ut ſopiatur ira filij mei, quæ generatim uniuerſo imminet orbi. Itaque toto ſeptennio tale illa ſibi indixit ieiunium, ut pane & cereuiſia contenta eſſet. Vide autem ingẽs miraculum. Sæpe ſuperiorum uoluntate coacta, tentabat aliquid pulmenti ore haurire, ſed nihil inde uel ad fabæ unius quantitatem potuit deglutire. Etſi aũt ipſa mira quadam & incredibili abſtinentia ſeſe affìcerat, attamen lætabatur cæteras ſorores commodũ habere uictum, dicebatque totum menſem rectius ſe ualere, ſi uel ſemel paulò largior cibus illis appoſitus eẽt. Sciebat enim & fatebatur non poſſe omnes id præſtare, quod ipſa ſingulari beneficio pro multorũ remedio diuinitus accepiſſet. Quanto autem magis ſua continuabat ieiunia, tanto fuit & corpore & animo robuſtior.

Hæreſis Albigẽtiũ.

Septẽnr ieiuniũ ſibi indicit.

Cum Iacobus de Vitriaco, ut ipſe refert in uita beatæ Mariæ de Oegnies, eius uenerabilis fœminæ precibus concionandi gratiam eſſet adeptus, religioſam quandam mulierem, eamque ægrotam, non quidem turpi, ſed tamen plus ſatis humano amore proſequebatur, eratque illi conſolandæ ita aſsidue intentus, ut prædicationis munus ſegniter negligeret. Ac pia Lutgardis uinculum cordis eius & machinas diaboli in ſpiritu ſentiens, cum multis lachrymis Dominum pro illo deprecata eſt. Sed cum orando nihil ꝓficeret, & Dominum quaſi crudelem ea cauſa argueret, Dominus ei reſpondit, Homo iſte, pro quo oras, ea conatur, quæ ſunt contraria precibus tuis. Quod ut audiuit Lutgardis, impatientius ſe gerẽs, magnis uocibus clamauit ad Dominum, Quid eſt hoc, quod agis benigniſsime & iuſtiſsime Domine? Aut ſepara me à te, aut hominem, pro quo te rogo, libera etiã non uolentem. Mira res. Nulla mora inter preces & effectum earum interceſsit, ſed penitus & protinus liberatus ille, liberatori ſuo & famulæ eius gratias egit. Tumque apertis oculis iam liberatus, ſenſit periculum, quod antea, humano cæcatus amore, uidere non potuit. Nec grande poſtea tempus euolutum eſt, cum ille uenerabilis Iacobus in tranſmarinis locis Achonenſis Epiſcopus creatus eſt.

Nota eximiã charitatem.

Per idem ferè tempus Simon quidam, uir nobilis, Teuto natione, literis egregie inſtitutus, Ciſtertienſem Ordinem complexus, Abbas Foniacenſis factus eſt. Etſi autem ille ferueret deſiderio, tamen acerbiori zelo in ſubditos inuehabatur, morteque immatura deceſsit. Habuit is cũ uiueret, Lutgardẽ pro uitæ ſanctimonia chariſsimã, multũq; ei ſua morte mœrorẽ attulit. Sed ubi defunctũ cognouit, mox ieiunia & afflictiones ꝓ eo ſuſcepit, rogãs Dñm, ut animã eius liberaret. Cũq; multis ꝑcibus id a Dño cõtẽderet, reſpõdit ei Dominus, Bono animo eſto, tua cauſa benigne faciã ei, pro quo oras. At illa uehemẽtius inſtãs,

Abbatis animam è pœnis purgatorijs multa vi precũ liberat.

ſecundo audiuit eum propediem liberatum iri. Dixit uero ad Dominum: Quicquid mihi uis impertiri ſolatij, id illi animæ in Purgatorio largiaris: neque ego ullo pacto ceſſabo à lachrymis, nec tuis conſolationibus vnquàm me patiar recreari, niſi illum videam liberatum. Tum uero non eſt paſſus Dominus eã diutius affligi, ſed apparens illi, adduxit ſecum animam è pœnis ereptam, dixitque ei: Aequo animo eſto dilecta: ecce hæc eſt anima, pro qua poſtulas. Illa mox humi proſtrata in faciem, pro eius liberatione Dominum benedixit. Anima autem exultabunda & laudans, Lutgardi gratias egit, & ad potiora tranſiens, cum magna gloria cœlos penetrauit. Is idem Simon poſtea Lutgardi crebro apparuit, & inter cætera dixit ei, vndecim annos ſe in Purgatorio pœnas fuiſſe luiturum, niſi ipſa ſuis precibus ſibi opem tuliſſet.

Sancti trepidãt, & impij ſecuri ſunt. Iob. 31

Spiritu timoris adeo fuit inſignita hæc uirgo, ut cum beato Iob quaſi tumentes ſuper ſe fluctus Dominum timeret, & omnia opera ſua, tanquàm in dubio facta, vereretur. Diu itaque eiulans, quotidie Dominum precabatur, ut ipſam etiam in hac uita certam efficeret. Hoc deſiderio cum multo tempore æſtuaret, die quondam uocem audiuit apertiſsime ad ſe dicentem: Secura iam eſto chariſsima: placet Deo vita tua. Ad horam igitur exultans, deinde nihilo minus, vt antea, formidoloſa fuit. Dixit ergo ſecundo uox ad eam: Vis ne dominam Mariam de Roma, ſecuritatis tuæ teſtem tibi dari? At illa: Non, inquit: nimis religioſa eſt, diuque mihi iam anxiæ differret reuelare, quæ noſſet. Et uox diuina: Interim ergo, inquit, tranquillo animo eſto chariſsima: propediem redderis & manifeſte & omnino ſecura. Vix quatuor lapſi erant dies, cum ecce uir quidam ſpectabilis, ſed omnibus ignotus, in locum illum, ubi inter ſe colloquebantur ſorores, ingreditur, ſalutatisque omnibus, Lutgardẽ vt citius accerſitant, rogat. Eam uenientem ſalutat, cũctisque audientibus dicit: Hæc tibi mandat omnipotens: Deinceps ſecura eſto, quia Domino in te bene complacuit. His dictis, repente diſparuit, nec neceſſe erat quærere, vnde ueniſſet, vel quiſnam fuerit. Non diu poſt homo quidam ſanctiſsimæ uitæ, diuina reuelatione edoctus, in Aquitiam veniens, eam in ſupradictis conſolationibus confirmauit.

Chriſtus ei apparet.

Iam igitur animo feruentiori cupiens exire è corpore, & migrare in cœlos, quotidie lachrymas fundebat. Dominus autem clamoribus eius modum ponere volens, celeriter apparuit ei, vulneribusque manuum ac pedum & lateris detectis, dixit, En contemplare chariſsima, ut vulnera mea clament ad te, ne fruſtra ſanguinem fuderim, ne ve ſine cauſa mortem perpeſſus ſim. His & viſis & auditis Lutgardis admodum exterrita, cum timore & tremore quæſiuit, quis ille eẽt vulnerum Chriſti clamor, & reſpõſum eſt ei, Labore tuo & lachrymis iram Patris iam accenſam mitigabis, ne perdat peccatores, ſed ut ipſius miſericordia conuertantur & viuant.

Innocẽtius. 3. poſt obitũ apparet ei.

Hoc ferè tempore Dominus Innocentius Papa tertius, poſt celebratum Lateranenſe Concilium ab hac vita migrauit, moxq; apparuit uiſibiliter Lutgardi. Illa autem vt vidit eum ingenti flamma cinctum, quiſnam ſit percontatur. Reſpondit ſe eẽ Innocentiũ Papam. Et illa cum gemitu, Quid hoc eſt, inquit, cõmunem omnium noſtrum patrem tam dire cruciari? Reſpondit ille, Tres ob cauſas ita crucior, quæ etiã æternis ſupplicijs me iuſtiſsime adduxiſſent, niſi per interceſsionem pijſsimæ matris Dei, cui monaſteriũ condidi, in extremis me pœnituiſſet. Et æternã quidem mortem euaſi, ſed pœnis atrociſsimis vſque ad iudicij diem cruciabor. Quòd autem ad te ſuffragia petiturus uenire potui, mihi a ſuo filio mater miſericordiæ impetrauit. His dictis, confeſtim diſparuit. Lutgardis uero eius neceſsitatem ſororibus, vt ei ſuccurrerent, indicauit, porro admodum dolẽs vicem eius, mirabili ſe cruciatu illius cauſa affecit. Nouerit Lector nos, reuelante nobis Lutgarde, tres illas cauſas non ignorare, ſed pro tanti Pontificis reuerẽtia referre noluiſſe.

Itẽ Ioãnes Lyranus.

Alia uiſio per idem prope tempus oblata eſt Lutgardi. Venerabilis Ioannes Lyranus, cuius ſupra meminimus, cum ea pactum inierat, ut qui prior è uita migraſſet, ſuperſtiti poſt obitum appareret. Itaq; Ioãnes hic Romanam curiam ob quædam negocia religioſarum fœminarum, quas in Brabantia æmuli vexabant, adiens, Alpes cum attigiſſet, vita functus eſt. Eodem autem temporis puncto apparuit uiſibiliter Lutgardi, in monaſterij ambitu ſtanti. Illa viuere eũ exiſtimans, manu innuit, vt peteret locum, ubi ſolebant inter ſe ſorores conferre ſermones. At ille dixit, Ego è corpore deceſsi, ſed vt ueritati, quæ ex pacto inter nos interceſsit, ſatisfacerem, tibi apparui. Tum illa humi proſtrata, ſciſcitabatur ex eo, quid ſibi uellet triplex indumentum, quo mirifice erat ornatus. Reſpondit, ueſtimentum candidum uirginitatem ſignificat, quam ab vtero impollutam ſeruaui. Rubicũdum, labores & perpeſsiones, quæ mihi mortem attulerunt, quæque multo tempore pro iuſtitia & veritate ſuſtinui. Cæruleum idemque extimum, uitæ ſpiritualis perfectionem. His abſolutis, ab oculis admirantis ablatus eſt. Illa autem & viſionem & obitum eius ſorori illius & cæteris monialibus indicauit. Cũ autem poſtea uenerabilem virum, licet in cœlis beatũ, tamen ſibi ablatum fleret, ſub ipſo luctu Dominus ei dixit, Cur fles Lutgardis, & quamobrem affligitur cor tuum? Nunquid non melior ſum tibi, quàm decẽ filij? Illa non intelligens, quippe illiterata monialis, ubi ab alijs explanata didicit, non planxit amplius, ſed in eius morte Dominum benedixit.

Expletis ſeptem illis annis, quibus non niſi pane & cereuiſia vſa fuit, rurſus ei per reuelationem mandatum eſt, vt pro cunctis peccatoribus aliud ieiuniũ ſuſciperet.

Iterum ſeptẽne ieiuniũ ſuſcipit.

Quod illa libens fecit, iterumque alios ſeptem annos ſolo pane & olere tranſegit. Rapta autem in ſpiritu, uidit ſalutis noſtræ principem Ieſum cum vulneribus tãquàm recens inflictis atque rubentibus vultui paterno adſtare, & pro peccatoribus deprecari patrẽ, deinde autem uertere ſe ad ipſam atque dicere, Cernis, ut me totum offeram patri pro peccatoribus meis. Ita ergo uolo, ut tu quoq; te mihi totã offeras pro meis pctõribus, & zelum in illorũ animaduerſionem accenſum auertas. Hoc idem Dominus Ieſus Miſſæ ſacrificio quotidie ferè illi dicebat. Præclarum autem de illa eſt teſtimonium beatæ Mariæ de Oegnies. Sub cœlo, inquit illa, non habet mundus domina Lutgarde fideliorem efficacioremque tum pro animabus, quæ in locis Purgatorijs ſunt, tum pro peccatoribus precatricem. Spiritalia miracula facit modo uiuens, corporalia faciet poſt obitum.

Maria Oegniacen. teſtimoniũ de ea.

Dæmon illudit cuidam moniali.

Quædam ualde religioſa ſanctimonialis in reuelationibus quibuſdam, quas ipſa diuinas putabat, à ſatana fallebatur. Id ubi didicit Lutgardis, rogauit Dominum pro ea. Cui ille reſpondit, Illuminare ijs, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent. Ea uerba cum ipſa non intelligeret, à quadam moniali quæſiuit, quid ſignificarent. Poſtquam ea interpretante cognouit, inſtantius rogauit Dominum. Apparuit autem ei ſatan, & dixit, Ego ſum ſpiritus mendax, qui illã monialẽ decipio. Cui illa, Abi, inqt, ad fratrẽ Simonẽ, q eſt in Alnenſi monaſterio, & idẽ ei quoq; referas, ut habeã teſtẽ ueritatis. Obtẽperat

diabolus

diabolus, & frater Simon uenit in Aquiriam. Erat autem Simon ille plenus ſpiritu Dei, & ut liber uitæ eius teſtatur, permulta ei Dominus reuelauit. Ambo ergo illi ex diuina reuelatione inter ſe conſentientes, moniali illi protinus mandauerunt. Illa mox membris omnibus obriguit & contracta eſt, adeoque os eius obſtruebatur, ut nec cultello poſſet aliquatenus aperiri. Quod ut uiderunt aliæ, multo horrore correptæ, flexis genibus pro illa Dominum deprecabãtur. Vbi ab oratione ſurrexerunt, cõfeſtim illa curata eſt, ſumensque cibum, confortata eſt atque ab illo impoſtore ſpiritu liberata eſt. Tantis autem poſtea meritorum prærogatiuis, ut egoipſe uidi, excelluit, ut nõ ſolum ipſa illuminata in tenebris dici poſſet, ſed etiã multos alios in tenebris degentes, morum exemplis illuminarit. Vidi ego monialem quandam Ciſtertienſis Ordinis, multis annis à dæmone uexatam, quã ad ſe adductam, multa precum ſuarum inſtantia liberauit. Vidi etiam aliam à nequiſsimo dæmone permultis annis incredibili libidine pollutam, atq; eius precibus ereptam.

Eius monialis mira mutatio.

Monialis quædam Benedictini inſtituti, Iolendis nomine, in monaſterio, quod Sambrę adiacet, degẽs, mundi illecebris, dedita fuit: hortatu autem piæ fœminæ, ad Aquirianum monaſteriũ conuolauit. Erat genere nobilis & delicatiſsimo corpore. Pro ea Lutgardis Dominum inſtantiſsime orauit, ut & peccata ei remitteret, & gratiam deuotionis infunderet. Nõ potuit Chriſtus negare deprecanti, quod petijt. Perducta eſt Iolendis illa ad ſanctæ conuerſationis ſtatũ: cũque illic annis plurimis Domino ſeruijſſet, ipſo reuelante præſciuit obitum ſuum. Accedens itaque ad Lutgardem matrem in Chriſto & dominam ſuam: Pro me, inquit, Dominum multa inſtantia deprecerís: iam.n. aduentat finis uitæ meæ. Reſpondit Lutgardis: Intrepida expecta Dominum. certa ſum enim clementer eum acturum tecum, & à pœnis quas reformidas breui te extracturũ. Tu vero poſt obitũ reuertaris ad me, ſed primum dicito, Benedicite: deinde orationem Dominicam cum angelica ſalutatione recites, ne ſuo more diabolus aliquod figmentum adducat. Mortua eſt ergo, ut prædixerat, Iolendis cum ingenti ſpiritus feruore, & necdum triginta dies abierant, cũ illa oranti Lutgardi apparuit, & primo, Benedicite, deinde cætera dixit. Lutgardis ergo reſpondens, Amen, mox, ſubiunxit: Quomodo habes? At illa: Dominus, ait, nõ eſt me abominatus propter enormitatem peccatorum meorum, ſed tua cauſa magnã mihi præſtitit miſericordiam. Quod ubi dixit, repente abſceſsit: Lutgardis uero cum multis lachrymis diuinam erga peccatores clementiam laudauit.

Lutgardis ſuis ꝑcibus magnam gratiã ĩpetrat moniali diſſolutæ.

Eius quoque ſoror ſecundum carnem. poſt mortẽ ad Purgatorium migrans, priuſquàm Lutgardis quicquam de eius deceſſu cognouiſſet, lamentabili uoce in aere clamauit: Miſerere chariſsima ſoror, miſerere mei, nec mihi neges miſericordiã, quam alijs animabus impendis. Intellexit illa in precibus proſtrata ſororis animam precum ſuffragia expetere, moxque à cunctis ſororibus exegit, ut multis, quas uocant, diſciplinis uel flagellorum ictibus & orationibus eam adiuuarent.

Eodem ferè tempore, ſingulis Dominicis diebus, quemadmodum hortatur beatus Auguſtinus, Chriſti corpus percipiebat: ſed Agnes Abbatiſſa, parum cauto uſa conſilio, id ei interdixit. At pia Lutgardis: Ego quidem, inquit, mater chariſsima, libenter obediam tibi: ſed certiſsime præuideo Chriſtum hanc iniuriam in tuo corpore ulturum. Confeſtim Abbatiſſa intolerabili morbo afficitur, ut in eccleſiã ingredi nõ poſſet: nec ceſſauit dolor per momenta increſcens, donec indiſcretionis ſuæ culpam agnoſceret, & Lutgardem ſineret priſtino more uti. Aliæ quoque, quæ hac in re cõtra illam erant aduerſatæ, aut notabiliter ex hac luce ſubtractæ ſunt, aut humilitatis ductæ ſpiritu, ſe ad illam conuerterunt. Nimirũ dignus zelus ſponſi in improbos ſponſæ ſuæ perturbatores.

Abbatiſſa negans ei Eucharistiam punitur.

Cum quædam ſoror in extremis cum morte diriſſime luctaretur, apparuit Lutgardi dæmon inſultãs & dicens: En exagitaui ſororem illam: ſed cum ueniſſet populus, nihil amplius in eam potui. Populum dixit, cõuentũ ſororum, quæ ob cõmendandã Deo illius animam eò uenientes, uires dæmonis precibus eneruarunt. Sanctum ergo & pium eſt aſsiſtere morientibus, & eos aduerſus dæmones, qui finis noſtri calcaneo inſidiantur, orationibus adiuuare.

Morientes debẽt ꝑcibus iuuari.

Crebro ſolebant ad Lutgardem uenire dæmones, & ſoneſtum aut triſte aliquid nunciare. Illa uero conſpuebat eos, & uerbis importunos, Crucis ſigno depellebat. Adeo autem dæmones illam formidabant, ut ipſum etiam locum orationis eius, haud ſecus atque candens ferrum, attingere non auderent. Et ipſa quidem cum nec pſalmos intelligeret, nec quicquam de ſcripturis, dum tamen ruminaret uerſum illum, Deus in adiutorium meum intende, & alios quoſdã Pſalmorũ uerſus, uidebat dæmones cũ multo horrore diffugere, & à malis ſuggerendis ceſſare. Vnde intelligebat, uirtute uerborum etiam à ſe non intellectorum, dæmones profligari, & eorum in tentationibus uires debilitari.

Dæmones eã reformidãt.

Mirum in modum ad omnem animi perfectionem adſpirabat. Itaque dicendis precibus Canonicis ſiue horarijs ſummopere in id incũbebat, ut nõ ſolũ malas, ſed etiam bonas cogitationes à ſe excluderet, &, quod in mortali corpore impoſsibile eſt, ijs ſolis, quę diceret, animum occuparet. Sed cum id efficere non poſſet, grandes inde in eius pectore exiſtebant ſcrupuli, & tanquam nihil dixiſſet, cœpit ſingulas horarias preces bis terque repetere. Adeo uero hæc res animum eius afflixit, ut nullus amicorum eam poſſet cõſolari. Fiebãt autem ab amicis ad Deum preces pro illa, ut eam Dominus his ſcrupulis liberaret. Et ecce præter omnium expectationem, inſtar Amos prophetæ induit Dominus opilionem ouiculas ſequentem, & poſuit uerbũ in ore eius. Ille mox relictis ouibus, homo plane rudis, ad tredecim millaria conficiens, uenit in Aquiriam: accerſitaq; Lutgarde, cæteris audientibus, dixit: Hæc dicit Dominus: Nullo deinceps in dicendis precibus dolore aut ſcrupulo angaris. Placent Deo preces tuæ, & gratæ ſunt in conſpectu meo. His dictis, ille repente aufugit, nec dabatur opportunitas, quiſnam eſſet, inquirendi, aut aliquid pręterea cognoſcendi. At poſtea tñ, quis eẽt, reſcitũ eſt. Dominus quoque per ſeipſum dixit Lutgardi, Nihil poſthac formides, ego hũc in te ſupplebo defectum. Tum illa utrobique Dominum locutum eẽ ſentiens, tranquillitati ſe dedit, nec ullum poſtea ea in re inordinatum ſcrupulum paſſa eſt.

Scrupulis uexatur dicendis ꝑcibus Amos 7.

Per opilionem liberatur.

Nemo facile crediturus ſit, quãta ſpiritus alacritate in decãtãdis ꝑcibus illis Dño ſeruierit. Die quodã ſub Veſperarũ ꝑcibus cũ cęteris cãtãte illa in Choro, monialis qdã ſtãs è regione, oculis ſuis pſpicue uidit corporeæ lucis flãmã ab eius ore ꝑfectã, ſurſum ferri & aera penetrare. Qua inuſitata uiſione monialis cõſternata, ferè exanimata eſt. Finitis autẽ Veſpertinus ꝑcibus, Lutgardis eã blãde cõſolãs, tãdem adhuc trepidanti dixit, Nolo te filia chariſsima hac uiſione terreri. Noueris itaq; reuera diuinitꝰ eã cõtigiſſe. Mirabanẽ pleriq; ſpiritales hoĩes, quõ in tot rebus ꝑclaris & admirãdis humanã gloriam calcare poſſet: ſed quẽadmodũ ego ab eius ore accepi, adeo intus plena

Spiritus eius alacritas ſub ꝑcibus.

fuit ſpiritali & ſolida gloria, ut nulla eam extrinſecus uana gloria infeſtare poſſet.

Fuit uero etiam diſcretione præcipua, quod res ſequens docebit: Quodam Dominico die cum ſacram Euchariſtiam accepiſſet, & reliquiæ cogitationis diē feſtum in ea agerent Saluatori, ita ut moleſtum ei eſſet ad menſam pro corporeo alimento capiendo accedere, ita ait ad Dominum: Domine Ieſu, non eſt mihi iam opportuunm tuis delicijs occupari, ſed uade ad ſororem Elizabeth, quę nec vna hora a cibo abſtinere poteſt, illiusque interim animum occupa, me autem patiaris cibum corpori ſuſtentando neceſſariū accipere. Elizabeth illa eiuſmodi laborabat morbo, ut crebro & interdiu & noctibus eam cibo refici oporteret. Et ecce pijſsimus Dominus illi obediens, Mox ad Elizabeth ſe contulit, eiusque pectus tanta ſuauitate compleuit, ut ab eſca, præter ſuam conſuetudinem, longo temporis ſpatio ſine ulla moleſtia abſtineret. Poteſt hinc facile eius magna diſcretio animaduerti, quod etiam ſpirituali occupatione corpus ſuum debilitare noluit, conſultius exiſtimans, ſeruare illud multis alijs perferendis laboribus, qui animarum ſaluti prodeſſent, quàm tempore non ſuo, cū omnia tempus habeant, in ſui deſtructionem inutiliter fatigari. Elizabeth autem, quæ, ut diximus, non ſolum crebro admodum edere cogebatur, ſed ea etiam erat uirium imbecillitate, ut nullo modo pedibus ſubſiſtere poſſet, ſed perpetuo decumberet: experta Lutgardis uirtutem, cum multa inſtantia rogauit eam, ut à Domino ipſi impetraret uires ſurgendi è lecto, & cum alijs faciendi quæ facienda eſſent, quo ſic ante uitæ ſuæ finem Domino Ieſu Christo plenius ſeruire poſſet. Rogauit ergo illa Dominum, qui ei in hæc uerba reſpondit: Eleuare, eleuare filia Hieruſalem, quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ eius. Et ita factum eſt, ut Dominus ait. Eleuata enim illa eſt è lecto ægritudinis ſuæ, in quo iacuerat iam multis annis, ſurrexit indefeſſa ad ferenda onera Ordinis ſui, & perfectiſsima ſanitate diu poſtea Christo Domino ſeruiuit.

Eccl. 3

Precibus ſuis obtinet ſanitatē ægrota

Cogitabat quandoque de eo, qui talem à peccatoribus ſuſtinuerat afflictionem, miroque inflammata eſt deſiderio Christo uicem reddendi, & pro illo martyriū obeundi. Sed quia tēpus martyrij uelut hyems iam tranſierat, imber abierat & receſſerat, Christus aliud genus etiam corporalis martyrij ei præparauit. Accidit igitur nocte quadam, ut abſoluto Completorio, ante lectum ſuum ſtaret in dormitorio precibus occupata. Ibi tum miro quodam & ineffabili modo cœpit deſiderare, vt inſtar Agnetis uirginis poſſet pro Christo ſanguinem ſuum fundere. Cumque eo deſiderio uſque adeo arderet, ut iam ſe morituram præ eius ardore exiſtimaret, rupta eſt vena, quæ extrinſecus cordi oppoſita eſt. Inde uero tam multus dimanauit ſanguis, ut tunicæ eius & cucullus eo abūde maderent. Itaque debilitata, paululū reſedit, moxque Christus illi apparuit vultu gratulabūdo, & ait: Pro feruētiſsimo martyrij deſiderio, quod in ſanguinis huius effuſione habuiſti, idem cum beatiſsima Agnete martyre in cœlis præmiū conſequeris. Eius enim martyrium tuo deſiderio in ſanguine compenſaſti. O vere beatiſsimam fœminam, quam Christus ipſe pacis tempore corona martyrij dignam prædicauit. Eius rei teſtes fuere, quæ eius lauerunt ueſtes. Teſtis fuit cicatrix ruptæ uenæ, quæ in ea permanſit ad eum uſque diem, quo felix eius anima ab hac luce migrauit. Annos tunc habuit octo ſupra uiginti, quādo hæc ei contigerunt.

Præ martyrij deſiderio rūpitur vena eius.

Machtilidis matrona nobilis, ex territorio Leodiēſi orta, filios milites hæredes relinquens, in Aquiriæ monaſterio Domino ſeruiebat. Ea iam & ſenio & uirium infirmitate confecta, ſurda prorſus erat. Cum autem die quodam ſolenni moniales alta uoce canerent, idque ſigno quodam una ex monialibus huic ſurdæ indicaret, atque illa ſignum intelligens, ſuam ploraret ſurditatem, pia Lutgardis ad eam accedit, rogat cur ploret. Et illa, Ego, inquit, miſerrima lugere non debeo, quæ adeo obſurdui, ut etiam ſolennem cantum, quo Deus colitur, audire non poſsim? Mox Lutgardis eius miſerta, ad preces parumper ſe inclinat: inde ſurgens, & duos digitos ſuos ſaliua imbuēs, auribus ſurdæ admouet. Mira res. Confeſtim illa cū fragore, quodam aurium obſtructionem perrumpi audit, & ex tanto miraculo uirtutem Lutgardis colligens, Dominum magnifice benedicit.

Surdā preceb. & ſaliua ſua ſanat.

Quoties rapta in ſpiritu Lutgardis, Dominicæ paſſionis recordabatur, uidebatur ſibi re ipſa toto corpore ſanguine perfuſa. Id ubi quidam religioſus presbyter ſecretius audiuit, obſeruans tempus opportunū, quo dubium non erat eam Christi paſsionem cōmemoraturam, acceſsit ad illam ſub diuinarum rerum contemplatione ad parietem incūbentem: uiditque faciem eius & manus, quæ ſolæ uideri poterant, tanquam recenti ſanguine tinctas rubere. Porro ut etiā cincinnos quaſi guttis noctium infuſos ſanguine uidit, clam forfice aliquid præcidit, & ad lucem adducens, ſupra modum attonitus admirabatur. Interim Lutgarde ab illo mentis exceſſu ad ſe reuertente, cincinni quoque in manu ſtupentis presbyteri ad naturalem colorem ilico reducuntur. Ea re ſupra, quàm credi poſsit, presbyter obſtupefactus, parum abfuit, quin ſupinus corrueret.

Res mira.

Miles quidam & opibus & nobilitate conſpicuus, filiam monialem in Aquiria habuit. Quæ cum non ignoraret illum multis flagitijs coopertum, eū adduxit, ut Lutgardem rogaret, ut pro ipſo Dominū deprecaretur, ipſumque, ut in eiuſmodi moris eſt, in ſpiritualem filiū reciperet. Fecit ille, quod filia monuit, & Lutgardis eius preces admiſit, contulitque ſe ad deprecandum pro illo Dominum. Apparuit autem ſatan cuidam moniali eius monaſterij, dixitque ei: En domina Lutgardis nititur ex uinculis meis Reinerum militem, qui mihi tot annis ſeruiuit, eripere. Nitatur ſane: ſentiet ſe non parui temporis laborem ſuſcepiſſe. Ego uero etiam ſi nihil aliud, uel hoc unum efficiam, ut in camino paupertatis uratur cor eius, & tabeſcat anima illius perinde ut ſolet caro in patella torreri. Et ecce tibi uera dicentem mendacij patrem. Quamuis enim per id tempus eſſet mire opulentus uir ille, adeo tamen breui opes omnes dilapſæ ſunt, ut abſumptis primo mille quingentis promptæ pecuniæ libris, ac deinde diſtractis poſſeſsionibus, ad eam egeſtatem redactus ſit, ut in ſumma neceſsitate uix panis ei ſuppeteret. At interim tamen ea animi moderatione & patientia eam tulit inopiam, ut nullus ambigeret Lutgardis preces ei adeſſe. Hunc nos in Affliginienſi cœnobio, quo illius inſtituti nullum eſt rectius & religioſius conſtitutum, monachum uidimus, quem pro admirando conuerſatione in tali ætate, & patientia omnes uenerarentur. Hoc uero & id genus alijs modis Lutgardis precibus ſuis permultos è ſatanæ laqueis extraxit ac liberauit, & ad emendatioris uitæ ſtatum perduxit.

Nobile opulentū, ſed ualde flagitioſum cōuertit precib. ſuis.

Puella quædam Ordinis Ciſtertienſis grauiſsima tentatione laborans, ante multos annos uidit in ſomnis apparere ſibi Lutgardē. dictūq; illi eſt, ei⁹ ꝓcibus ſe liberatū iri. Poſtea multo euoluto tēpe uenit in Aquiriā agnouitque Lutgardis faciem, quam non niſi in ſomnis uiderat. Multa autem precum inſtantia eā

Lutgardis

Lutgardis ab omni tentatione liberauit. Tum illa in hac ſui liberatione eius experta uirtutem, rogauit eã, ut ab omnipotente Domino impetraret ipſi uires, quibus poſſet Ordinis labores ferre, & eſu carnium carere. Ab infantia enim languerat, ita ut etiam ieiunij diebus ægre poſſet carnibus carere. At Lutgarde eius omnis teneram ætatem, quæ talem abſtinentiam ferre non poſſet, prætexente, ac nihilo minus puella, inſtantiſsime in prece perſeuerante, tandem eius lachrymis uicta Lutgardis: Abi, inquit, & deinceps habeto uires, quibus & Ordinem ferre, & carere carnibus, atq; inſuper quod uiſum fuerit, ſuperaddere poſſis. Mirum uero & ſtupendum miraculum. Reuerſæ puellæ ad monaſterium ſuum, in ualetudinario pro more carnes apponebantur. Quas illa intuens, uidit abominabilem quandam ſpeciem præ ſe ferre, ita ut auerſa facie, prorſus eas comedere non poſſet. Cumque id ſæpius accidiſſet, tantus carnium horror eius mentem obtinuit, ut poſt Lutgardis uerba nunquã carnibus ueſci uoluerit: nec modo labores Ordinis perferre potuit, ſed etiam quicquid pro corporis caſtigatione tolerare uoluit, citra moleſtiam facilimè id fecit. Hęc mihi eadem puella, ſed iam uetula, & cuiuſdam monaſterij creata Abbatiſſa, uerecunde narrauit compulſa haud dubie Lutgardis uirtute, cuius meritas laudes tacere non potuit.

Nota uim p̃cũ eius

Alia quædam religioſa puella, Herſplendis nomine, inmodica tentatione ad deſperationem propemodum præ animi mœrore adducta, Lutgardem rogauit, ut pro ipſa Domino preces offerret. Illa cum multo lachrymarum imbre Dominum pro illa precata, ea diuina reuelatione ſic ei locuta eſt: Aequo animo te eſſe oportet charisſima. In paraſceue enĩ, ubi poſt adoratam Crucem ſacerdos illam exaltando dixerit, Ecce lignum Crucis, tu ab omni tentatione liberaberis & conſolationis fiduciam obtinebis. Quod ita poſtea euenit. Venerabilis Abbas Affliginienſis Ioannes uirum quẽdam ad Lutgardem ſecum adduxit, qui ut Lutgardem adſpexit, anxio uultu reuerberatus eſt. Miratus Abbas, cum iam procul abijſſent, ait ad illũ: Vidiſtine ſanctam illam fœminam? Et ille, ab imo pectore ſuſpiria trahens: Vidi, inquit, & ad conſpectum eius, tanquam ad ipſius diuinæ maieſtatis intuitum tantus me peccati horror inuaſit, ut eius adiutus precibus, iam liberatus ſim, & Deo bene propitio, non recidam in peccata. Id uero ita contigiſſe, ille quem diximus, Abbas memorabilis teſtatur.

Puellã à deſperatione liberat.

Nota.

Cuiuſdam mulieris filius Ioannes nomine, epilepſia laborans, magno eam dolore affecit longo tempore. Audiuit autem illa in ſomnijs: Accede dominã Lutgardem in Aquiria monialem, & per eam filius tuus curabitur. Manè uenit illa cum filio in Aquiriã, eumque Lutgardi obtulit. Lutgardis orat Dominum mittit digitum in hos pueri crucemque pollice pingit in pectore eius: nec luit auſus poſtea morbus ille infeſtare puerum.

Epilepſiã pellit è puero.

In quodam omnium ſanctorũ feſto die ingens beatorum multitudo Lutgardi in uiſu apparuit, reuelauitque ei ſpiritusſanctus, quod omni gratia plena eſſet. Et quid hoc mirum? Si enim, ſecundum Auguſtinum, uirtutes dona ſunt, quo uel dono uel gratia carere potuit, quæ omni uirtute fuit conſpicua? Quodã tempore aduerſa laborabat ualetudine, & domina Sibylla de Gagis, quæ à primo Ordinis ingreſſu deuotiſsimè ei ſeruierat, inſtigãte nequitiæ ſpiritu præ diuturno labore penè deficiens, corde & corpore defeſſa fuit dixitque apud ſe: Cur ego in dominæ Lutgardis miniſterio adeo me fatigo, cum mater mea toto uitæ ſuæ ſpatio nulli unquam ita ſeruierit, nec me deceat, tali addictam eſſe ſeruituti? Ea ipſa nocte audiuit uocem quandam dicentem ſibi: Nõ ueni miniſtrari, ſed miniſtrare. Ea uoce audita, ſeipſam reprehendit, atq; Lutgardi deinceps cum multa iucũditate & delectatione inſeruiuit.

Homo quidam, iam propter ſua facinora ſalutem, ſuam plane deſperans, ad eam adductus eſt, ut uel ex colloquijs eius aliquid conſolationis acciperet. Vbi ergo iuxta illam aſſedit, & uerba eius audire cœpit, uidit ineffabilem ſupra illam ſplendorem, quæ lucẽ omnem excelleret. Ea uiſione ſic eſt exhilaratus, ut ipſe ueniæ concepta, ab ea receſſerit.

Deſperatus ſpẽ cõcipit.

Sæpè illi pſalmos ruminanti ſpiritus ſanctus uim, & ſenſum uerborum aperuit. Quadam igitur nocte, cum in Cantico, Te Deum laudamus, uerſum illum, Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem non horruiſti uirginis uterum, diceret, ei beatiſsima uirgo Maria gratulabunda apparuit intellexitque Lutgardis uerſum hunc illi gratiſsimum eſſe, quo commemoratur ipſam Dei filium concepiſſe. Atque hoc illa mihi tanquam filio dilecto reuelans, admonuit, ut quoties uerſum illum dicerem, toto me corpore ad laudem ſacratiſsimæ uirginis inclinarem. Quod etiam diu feci hodieque facio, & ut idem faciant, lectores meos omnes adhortor.

Pauperculam quandam multa inopia preſſam conſpiciens, ad opitulãdum ei miro commiſerationis ſpiritu permouebatur, audiuitque ſtatim in ſpiritu dicẽtem ſibi Dominũ: In Pſalmo legis, & dicis mihi: Portio mea Domine, dixi cuſtodire legem tuam. Quod ſi intelligas, portio tua ego ſum, nec quicquam habes aliud. Itaque illi indigenti dicas: Aurum & argentum non eſt mecum: quod autem habeo, hoc tibi do: oreſque pro illa & dediſti quod tuum eſt. Hoc faciens, cuſtodiſti legem meam. His Dei ſermonibus illa mirabiliter intus illuſtrata, dominæ Sibyllę de Gagis quid à Domino audiuiſſet, indicauit.

Pſal. 118.

Conſtat multis idque per multa argumenta, Lutgardem etiam ſpiritu prophetiæ claruiſſe. Presbyter quidam in Gallias ad Iotrenſe monaſterium ueniens cum in crypta quadam, ubi ſanctorum corpora quieſcebãt, nocte oraret, & ſanctæ cuiuſdam tumulum ex alabaſtro confectum præter ſuam opinionem aperiret, nec tamen eius nomen & meritum ſcire poſſet, piam poſtea Lutgardem rogauit, ut à Domino eius, nomen ſibi peteret reuelari. Illa ſe totam confert ad rogandum Dominum, & cito quod uoluit impetrat. Apparuit enim ei prædicta ſancta & ait: Ego uocor * Oſmanna uirgo filia quõdam regis Scotiæ & per miraculum Domini in Gallias adducta, ſanctè uixi, defunctaque ibidem ſum ac ſepulta ſolenniter: ſed mei tandem per incuriam incolæ obliti ſunt. Hæc cũ Lutgardis presbytero referret, ſubiunxit: Vellem hæc eadem tibi quoque Dominus in ueritatis confirmationem reuelaret. At ille: Non ſum, inquit, dignus, ut mihi talia reuelentur. Et Lutgardis, Etſi, ait, fortaſsis minus dignus es attamen illa digna eſt, cuius præconia innoteſcant. Orante igitur Lutgarde, eadem nocte prædicta uirgo presbytero illi dormienti ter apparuit, & Oſmannam ſe dici indicauit. Qui uidit, teſtimonium perhibuit, & ſcimus, quia uerum eſt teſtimonium eius

**Oſanna Sãcta uirginis nomen per reuelationẽ diſcit.*

Erat quædam in Parco prope Louanium pijſsima monialis, quæ fratrem ſuum, qui profeſsione Franciſcanus fuerat, ſed iam annis duodecim apoſtata manebat acerbiſsime deplorabat. Rogata autem Lutgardis, ut pro illo Dominum oraret, qđ ſoror eius præ dolore non multum ab amentia abeſſe uideretur, illa utrique condolens, rogauit Dominum. Surgens ab oratione, ait, Dicatur illi bonæ puellæ, ut tranquillo prorſus animo ſit, certa, fratrem ſuũ hoc anno ad ſanctum

ctum ordinē ſuum reuerſurum. Quod ita præter om-
nium expectationem factum didicimus cum ille mul
tis modis eſſet mundi huius rebus & ſtudijs implica
tus & irretitus.

Eodem fere tempore illuſtris Duciſſa Brabantiæ
filia Philippi regis Frāciæ, graui erat affecta morbo.
Ea uerò ex multo iam tempore amabat Lutgardem,
mandauitque ei ut pro ſe Dominum rogaret. Fecit id
Lutgardis, & quamprimum remandat ei, ut tāquam
è lecto ægritudinis ſuæ minimè ſurrectura, per cōfeſ
ſionem præpararet ſe & cum multa cordis fiducia Do-
minum expectet. Nō diu poſt Duciſſa defungitur, ac
deinde apparet Lutgardi, indicans ei certiſsime, præ
ter ſpem ab omnibus pœnis purgatorij beatiſsime ma
tris Dei, quam uiuens mire dilexerat interceſsione ſe
liberatam. Idem contigit uiro nobili domino Gode-
frido, domini Godefridi Caſtellani Bruxelenſis filio,
cuius obitum, antequam aliūde cognita eſſet, Lutgar
dis ſororibus reuelauit.

Duciſſæ obitū prædicit.

Incluſa quędam ad ędem S. Stephani, in ętate puel
lari moleſtiſsima tentatione uexata orabat Lutgardē
ut ad Dominum preces pro ipſa funderet. Cum autē
genus tentationis ea ipſa ſcire uellet Lutgardis, & il-
la dicere uereretur, dixit ei: Quod tu erubeſcis aperi
re, Dominus mihi indicauit: expoſuitque puellæ rem
totam, quam ea ne in confeſsione quidem presbyte-
ris explicare uoluerat. Deinde adhortans eam ad pec
catorum confeſsionem & morū correctionem, adeo
perfecte ſanatam & multa conſolatione affectam, à ſe
dimiſit, ut poſtea cū ingenti ſpiritus alacritate & gau
dio Domino ſeruierit. Idem fere contigit fratri Vue
rico conuerſo Aquiriæ. Neque id mirum. Habebat il
lam ſecum Dominum, cuius oculi lucidiores ſunt ſu
per Solem, quod res ſequens etiam magis teſtatum ef
ficiet. Admiſerat quidam peccatum loco abditiſsimo
atq; id ſacerdoti reuelare uerebatur. Non diu poſt qui
dam ſub peregrinis ſpecie rogabat illum, ut pro obti
nenda uenia peccati illius quod præcipue ipſum an-
geret, ſibi caput lauaret. Fecit ille, ut erat rogatus, &
ecce in uertice illius oculum cernit lucidiſsimum, ex
clamatque. O hominem contra naturę morem in uer
tice oculatum. Dixit autem peregrinus: Hic oculus te
in abſcondito peccantem uidit quem nulla poſſunt,
ſecreta latere: His dictis ab oculis admirātis euanuit.

Nouit ſecreta cōſcientiæ.

Eccleſ. 23.

Nota.

Erat mirum in modum ſolicita Lutgardis, ut ipſi
notos ſacerdotes admoneret, quod etiam cum multa
oris gratia crebro faciebat ut gregem ipſis creditum
ſedulo curarent, & animas Chriſti ſanguine redēptas
à dæmonum ſeruitute liberarent. Ego autem, licet in
dignus, cum ad ſacerdotium ætate iuuenis acceſsiſ-
ſem, & necdum S. Dominici Ordinem complexus eſ
ſem, in recipiendis confeſsionibus cogebar indebitè
& ſupra uires, Epiſcopi uices agere. Cumq; non ſine
magna cordis formidine id facere cœpiſſem, aures,
auditione uexabantur, intus uerò tentationum ſtimu
li exiſtebant. Immodico igitur timore & horrore cor
reptus, Lutgardem tanquam matrem unice charam
acceſsi eique moleſtiam meam dolore compulſus ex
plicaui. Illa uerò mihi condolens, ad orandum Domi
num feceſsit, rediensque eum magna fiducia dixit
Reuertere fili in locum tuum, & laborem debitum
curandis animabus impende. Aderit tibi Chriſtus pro
tector & doctor, & in auſcultandis confeſsionibus à
iaculis inimici magna uire ſeruabit & in defectu ſciē
tiæ, quem formidas, addet ampliorem gratiam. Etſi
autem ego de me ipſo hæc non ſine rubore refero, ta
men rem geſtam in Chriſti & ancillæ eius laudem cō
memorabo. Ab illo die quādiu eo officio functus ſum
uſque in præſens, quando iam decimus ſextus igitur
annus beatæ Lutgardis prophetiam in me ueraciſsi-
mam expertus ſum. Et licet ijs temporibus, quibus
non eram occupatus audiendis cōfeſsionibus crebro
& quidē intollerabiliter uexatus ſim, ſub ipſis tamen
confeſsionibus quanto ſunt turpiora, quæ audio, tan
to minus ea curo, minusque me afficiunt.

Nota quod author hoc loco refert de ſeipſo.

Vt autem quibuſdam Aquirię monialibus, quæ for
taſsis minus digne de illa ſentiebar, Lutgardis meritū
innoteſceret, inſigne hoc miraculum accidit, qđ nūc
commemoro. Conſueuerat illa ſingulis diebus Do-
minicis corpus Chriſti percipere. Cumque euntem
ad altare nemo licet debilem ſuſtentaret, quidam qui
bus id uidere conceſſum eſt, perſpicue uiderunt duos
angelos mediam eam tenere & deducere ad altare.
Alias etiam manifeſtiſsimè uiſa eſt beatiſsima Dei
genitrix & Sancte Iohannes Baptiſta, eam officioſè
comitari.

Afflictos & tentatos mira ſolicitudine cōſolari &
confirmare nitebatur: & reuera mirā hac in parte gra
tiam Deus ei largitus erat ut nullus ab ea uel afflictus
uel tentatione pulſatus abſque leuamēto diſcederet.
Venit quandoque ad monaſterium eius mulier, quæ
omnem ſalutis & ueniæ ſpē prorſus abiecerat. Ingreſ
ſam in colloquij locum rogabant moniales, ut conſo
lationem admitteret, & ſpem ſuam in Deo colloca-
ret. Illa uero nihil mora earum uerbis fugere niteba
tur. Sed ut retentam orabant, ut Lutgardem expecta-
ret: quæ etſi nihil ad conſolationem dicere ei poſſet,
quippe cuius ſermonem ipſa non intelligeret, at ora
ret ſaltem Dominum pro ipſa. Erat enim fœmina il
la prorſus Gallicana. Theutonici idiomatis ignara Ad
ducta celeriter Lutgardis, ad remotiorem locum cū
ea ſeceſsit. Senſit enim in ſpiritu, fœminam ultra mo
dum afflictam. Mirari uero omnes & ridere cœperūt
quo pacto ſe inuicem intellecturæ eſſent, cum altera
alterius linguam neſciret. Cum ergo illic diu pariter
conſediſſent, ſurrexit mulier ad plenilsimam ſpei fi-
duciam reuocata & reuerſa ad communis Colloquij
locum, dixit monialibus. Cur dixiſtis hanc ſanctiſsi-
mam fœminam eſſe Teutonicam, quam ego prorſus
Gallicam cognoui? Neque eſt ſub cœlo ulla alia, quæ
me uerbis ſuis ad ſpem ueniæ reducere potuiſſet. Re-
fert frater Bernardus, ſe uidiſſe Lutgardem & uirum
uenerabilem ac Deo dignum magiſtrum Guiardum
Cameracenſem Epiſcopum, qui non minus Teutoni-
ci, quam illa Gallici ſermonis imperitus erat, inter ſe
colloquentes & ſe inuicem intelligentes. Nec mirum
ſi ad horam diuerſæ linguæ inter colloquendum mu
tuam intelligentiam nihil impediuere, quando Lut-
gardis plena fuit illo ſpiritu, qui diſcipulis præſtitit,
ut omnium gentium linguis loquerentur. Vidi ego
quandam, in die Pentecoſtes ab hora tertia uſque ad
ueſperam, omnium linguarum notitiam habentem,
ſed eam necdum prodere uolo, cum ſit hodieque, ſu-
perſtes.

Deſperata mulier intelligit eius idioma aliqui ignotū ſibi, & prorſus ſanatur.

Actor

Lamentis diuturnis propter peccatores adeo ſe af
flixit Lutgardis ut facie eius, ſecundum Ieremiā, fon-
tem lachrymarum deducere uiderentur. Tandem au
tem apparuit ei miſericordiæ Dominus inflectibus ru
gienti, congratulansque ei, quod miſerorum cauſam
diu fideliter egiſſet, illa manu, quam pro peccatori-
bus in cruce extenderat, à facie eius lachrymas de-
terſit, dicens: Volo te ab his lamentis, pro meis pecca
toribus ſuſceptis, iam abſolutam, nec patiar te dein-
ceps luctu & lachrymis affligi. Placido autem cordis
feruore poſthac in oratione perſiſtes atque hac perin
de, ut hactenus lachrymis, iram patris auertes. Et hic
ſtatus uitæ eius ad mortem uſque durauit.

Ier. 9. Beati qui lugent.

Quinque inde ſequentibus annis ſicut ipſa mihi
cum multis lachrymis dixit, quotidie fere uenerunt
ad eam uel ipſa Chriſti ſanctiſsima mater, uel ange-

Sancti eam ſæpiſſime uiſitarunt.

li, uel

li, uel alij ſpeciales ſancti demptis continuis angelorum uiſitationibus. Et tamen in his omnibus perfectam ſpiritus eius requiem non inuenit, donec ipſe ſanctos ſanctorum omnibus ineffabiliter dulcior, utpote ſanctificator omnium adueniret. Tum enim inueniſſe, ſe ſenſit, quem diligit anima eius: tenuitque eum, nec dimiſit. Tenuit, fide, nec dimiſit imitatione Sed quoniam librum hunc ſecundum, rebus, ut putamus, utilibus commemorandis longiorem fecimus: ut ad precioſæ mortis eius hiſtoriam alacriores ueniamus interim paululum reſpiremus.

LIBER III.

Admittit uiſum.

Libro ſecundo bona fide abſoluto tertiū de eius ex hac uita migratione iam aggredimur. Anno fere undecimo ante obitum ſuū, quoddam uitæ quietiſsimæ & felicis mortis præludium accepit. Nam inſtar patriarcharū Iſaac, & Iacob ambobus orbata luminibus luminis cœleſtis ſplendoribus ſolito eſt excellentius perfuſa. Dignum enim erat, ut mens radiantiſſima intus luce ornata, foris quodammodo luminis huius caligine obſcuraretur. Quis enim dubitet, rerū corporaliū formis & imaginibus, quæ per oculos forinſecus in animum influunt, ſpiritalem mētis aciem retundi? Cæcata ergo exterius, tota uiente interius in luce uerſabatur, hoc unum duntaxat in hac cæcitate plorans, quod ſpiritales amicos ſuos in hac uita amplius cernere non poſſet: at eo rurſus ſe conſolans, quod in cœleſti patria eos ſe uiſuram ſperaret. Refert frater Bernardus ab eius ore ſe accepiſſe. Dominum ita ipſi dixiſſe: Cæcitatem, quam tibi accidere uolui, patiēter feras: polliceor enim tibi ſine Purgatorij pœnis te ad me peruenturam, amicos uero, quos ais te in hac uita ulterius uidere non poſſe in æterna patria conſpecturam.

Nota hæc de Iordano Dominicano Magiſtro.

Non diu poſt beatæ memoriæ Iordanus Magiſter, Ordinis Prędicatorum, cum diu magno flagraſſet deſiderio inuiſendi terram ſanctam. inde rediēs per mare, occulto Dei iudicio cum magna hominum multitudine & duobus fratribus Dominicanis ſubmerſus eſt: moxque à ſummo cœli faſtigio uſque ad nauem illam in qua extinctus iacebat, maxima ignis columna quinque horarum ſpatio diuinitus accenſa de nocte apparuit: eumque iactum corpus litus attigiſſet, cœli lampas tertio ſuper illud, & quarto ſuper locū eius Geraldum reſplenduit: atque ita lampas recedēs nube excepta eſt. Huius rei teſtes fuere Chriſtiani catholici, Græci ſchiſmatici, & gentiles. Corpus autem eius mirifice fragrās, à fidelibus curatum eſt. Eodem anno in uigilia Natiuitatis Chriſti, à prima diei hora uſque ad ſextam horans Lutgardis, cum in ſpiritu quaſi tenebras quaſdam ſentiret, adeo cœpit tædio affici, ut in hæc uerba prorumperet: Domine, quid eſt, quod ſentio? quid eſt, quod patior? Certe ſi quiſpiam amicus uel in cœlo, uel in terra pro me oraret, talem ego duritiam minimè ſentirem. Hæc illa cum lachrymis dicente ſubito mentis eius oculis ſpiritus quidā adeo luculentus & glorioſus apparuit, ut præ ſplendoris magnitudine eum non cognoſceret. Dixit autē illi: Quis es Domine? Et ille: Ego ſum, inquit, frater Iordanus, quondam dictus Magiſter Ordinis Prædicatorum. Ego iam migraui ad beatam uitam, & inter Apoſtolorum & Prophetarum choros ſplendeo ſublimatus. Miſſus autem ſum ad te, ut in hac iucundiſsima ſolennitate te conſoler. Tu uerò de præmio ſecura eſto: propediē à Domino coronaberis. Porro Pſalmum, Deus miſereatur noſtri, cum Oratione de Spiritu ſancto, quæ me uiuente & rogāte, pro noſtro Ordine te, dicturam recepiſti, uſque ad finem uitæ dicere ne omittas. His dictis, diſparuit, tātamque in eius pectore conſolationē reliquit, quantā nunquam perſenſerat in uita ſua. Dilexerat ille adhuc uiuus Lutgardem haud uulgariter, & inter fœminas omnes illi uel maxime fidere conſueuerat, ita ut totius Dominicani inſtituti ſiue Ordinis eā matrem & nutricem conſtituerit.

Pſ. 66.

Notale ctor tāti uiri de Lutgarde ſententiam.

Cum iam alterum ſeptennium Lutgardis pane tātum & olere tranſegiſſet, rurſus per reuelationem dictū eſt ei, ut tertio ieiunia uotiua ſuſciperet, quo placatus Deus malum illud auerteret, quod ipſa quendā Eccleſiæ Chriſti hoſtem certiſsime illaturum uerebatur. Ab illo ergo tempore uſque ad ſupremum uitæ diem ita perpetuo ieiunauit, ut nullum omnino, ne ipſum quidem Paſchatis celeberrimum diem abſque ieiunio tranſmiſerit. Mortua eſt autem, ut poſt dicemus, anno ſeptimo huius ſalutaris ieiunij, nec ſine fructu, ut nos iam certiſsime ſperemus. Dixit enim mihi illud, quod iam memorauimus, periculum nō mediocriter formidanti, anno ſcilicet proximo ante obitum ſuum: Potes chariſsime æquo eſſe animo, quantum attinet ad illum, quem aiunt clam Eccleſiæ inſidias comparare. Nam aut humiliabitur precibus fidelium, aut breui excedens è uita, pacem Eccleſiæ relinquet, quam perturbare uidebatur. Necdum uidimus, quod prædixit: ſed indubitato confidimus fore iam ut compleatur. Neque enim quicquam omnino ex ijs, quæ futura prædixit, nō eueniſſe uidimus quippe quam de ſpiritu Dei ſua uerba hauſiſſe grauiſsimè doceri poteſt.

Nota etiam hoc authoris teſtimonium.

Peridem fere tēpus uenerabilis ille & Deo dignus Iacobus, Achonenſis quondam Epiſcopus, tum uerò Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, pridiè Calendas Maij Romæ uita functus eſt. Quarto inde die, id eſt, in feſto ſanctæ Crucis, cum Lutgardis in Brabantia eſſet, triginta dierum itinere procul ab eo loco, in quo ille defunctus eſt, rapta ſpiritu in cęlum, uidit eadem hora animam eius adduci in paradiſum eiq; ſpiritu gratulans, dixit. Neſciebam reuerēdiſsime pater te è corpore deceſsiſſe. Sed quando, oro, defunctus es? Reſpōdit ille: Quarto abhinc die. Interim 3. noctes & duos dies exegi in Purgatorio. Tum illa admirans: Et quare, inquit, non ſtatim ab obitu mihi indicaſti, ut ſororum noſtrarum præcibus pœnæ tuæ ſoluerentur? Dominus, ait ille, noluit te contriſtari pœnis meis, ſed mea potius liberatione & beatitudine exhilarari. Tu autem paulo poſt me ſequeris. His dictis, Lutgardis, redit ad ſe, diem mortis, itemque Purgatorij eius cruciatus, & in cœlos migrationem, ſororibus cum ingēti exultatione exponit.

Iacobi de Vitriaco animā uidet in Paradiſo.

Anno quinto ante obitum ſuum Dominica tertia à Pentecoſte, cum in eccleſia legeretur Euangelium, Homo quidam fecit cęnam magnam &c. illa prophetico ſpiritu dixit Sibyllæ à Gagis cui tanquam magis literatæ eius in omnibus cura demandata erat: Noueris charisſima, die illo Dominico, quo hoc recitabitur Euangelium, me ad cœnam nuptiarum Agni migraturam. Audiens hoc Sibylla, diem illum, tanquā ſupremum uitæ Lutgardis, cum ſumma expectatione præſtolabatur. Sed cum uideret Lutgardē eo die manere ſuperſtitem, putabat phantaſmate illuſam, ſicq; aliquandiu eius uiſionis manſit immemor. At ubi quinto anno dies ille rediJt & poſito Lutgardis iam defunctæ corpore in feretro, Euāgelium, quod diximus, ad Miſſam matutinā in eccleſia legeretur, Sybilla in memoriam rediens eorum, quæ à Lutgarde audierat, ob

Lu. 14

Prædicit diē obitus ſui.

ſtupuit,

ſtupuit, utque Lutgardis ante quinquennium ea dixiſſet, cum admiratione omnibus indicauit.

Tartari uaſtant multas regiões.

Quarto anno ante eius è uita deceſſum crudeliſſima gens Tartarorũ, è ſuis ſedibus erũpens, uaſtata Hungaria, Bulgaria, Ruſsia, Poloniæ quoque Duce potentiſsimo interfecto, & regione populoque uexato, cũ iam Boemiæ immineret, timor ingens per omnẽ Germaniam & Galliam peruaſit, ne a Barbaris idem pateretur. Itaque F. Bernardus Dominicanus, Pontificis Maximi pœnitẽtiarius, ualde anxius rogauit Lutgardem, ut precibus inſtãter pulſaret Dominum, ut a Germaniæ finibus illud Tartarorum flagellum depelleret. At illa: Ego uerò, inquit, non iam demum pro hac re cœpi rogare Dominum. Certa ſum autem ad has regiones non uenturos modo Tartaros. Quod ille haud aliter accepit, ac ſi de cœlo ſonuiſſet.

Eodem fere tempore uenerabilis Baldeuuinus Barbeuchonius, Prior de Oegnies, quondã uerò in Aquiria multis annis Capellanus, uerbi Dei concionator celeberrimus, inuitis ſpiritalibus amicis ſuis, parum digne ſe admiſcuit rebus temporalibus. Graui autem morbo correptus, priuſquam exceſsit è uita, digitũ beatæ Mariæ de Oegnies ſibi iuſsit adferri. Eo allato dixit: O uenerãda domina, cum adhuc eſſes in humanis, pollicita es te in mortis hora mihi opitulaturã. Succurre ergo nunc domina, ſuccurre. quia tẽpus eſt. Mortuus autem eſt Baldeuuinus, & in Oegnies honorifice tumulatus. Eius exequijs interfuit etiã Bernardus frater noſter: cumque a ſepultura mox in Aquiriam ueniſſet, ſalutato eo, dixit Lutgardis: Obijt ne dominus Baldeuuinus? Ille tam repentinam miratus percontationem, Mortuus eſt, inquit, & ſepultus. Sed quid tum poſtea? Reſpondit illa: Iam iam mihi apparuit domina Maria de Oegnies, & dixit: Surge chariſſima, feſtina rogare Dominum: quia hac hora anima amici noſtri domini Baldeuuini ad Chriſti tribunal ſiſtitur, de commiſsis & omiſsis illi rationem reddi-tura. Ecce quam uerax in teſtimonio quam fidelis in promiſſo, Maria ueneral ilis, extitiſti: quę Lutgardem præ cunctis mortalibus pro precum ſuffragiis adire, uoluiſti, ut quam uiuẽs adhuc in corpore, teſtata eras ad orandum pro animabus à Purgatorio liberandis, eſſe efficaciſsimam, eius iam in cœlis ſublimata pro amico defuncto preces expeteres.

Ecce quid prodeſt, homini ueri amici Dei.

Interroganti cuidam amico ſpiritali, & ſpeciali, cuiuſmodi Chriſti faciem in contemplatione uideret, reſpondit. In momento apparet mihi ſplendor inęſtimabilis & inſtar fulguris uideo ineffabilem eius glorificationis pulchritudinem. Quæ niſi raptim ſubduceretur adſpectui contemplationis meæ mortalis uitæ huius imbecilitas eam ferre nullo modo poſſet. Poſt eum autem fulgorem manet ſplẽdor intellectualis, & cum illo quæro eum quem raptim uideram, ſed non inuenio. Itaque dicebat oculos Chriſti tam ineffabili coruſcare ſplendore, ut ſi ſplendor ille ſolis lumini infunderetur in infinitum amplius ille ſolem obſcuraret, quam ſolis radij ſtellarum lumen obtegant.

Oculi Chriſti radiantiſſimi.

Ge. 49.

Religioſus quidam ſacerdos ſcire cupiebat, quid ſibi uellent ea uerba: Pulchriores ſunt oculi eius uino. Vidit ergo in ſancto calice, diuina myſteria celebrans, Chriſti faciem eiuſque oculos tanto lumine radiantes, ut mundum uniuerſum etiam in medijs tenebris longe uberius, quam uel mille Soles poſſent illuſtrare. Nec facile credi poſſet, quantopere arſerit Lutgardis Chriſtum uidendi deſiderio. Quodam die audiente moniali alia, eiuſmodi uox ſuper illã inſonuit, Deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum.

Pro. 8.

Paulo amplius anno uno ante mortem eius apparuit ei Dominus gratulabundo uultu blandiens, & dicens, Inſtat iam finis laboris tui nolo te diutius à me ſeparari. Tria duntaxat hoc anno à te expeto, Primo ut agas gratias pro beneficijs iam acceptis, & ad hoc petas ſuffragia beatorum. Deinde, ut pro peccatoribus meis totam te effundas in precibus ad patrem poſtremo, ut peruenire ad me uſque ulla alia ſolicitudine, ardenti deſiderio concupiſcas.

Proximo ante obitũ eius Paſchate apparuit ei Chriſtus cũ ſanctiſsima matre ſua inadmirabili claritate. Cumque Lutgardis, ut fere ſemper, de uitæ præſentis exilio & æternæ patriæ deſiderio illis proponeret, nõ ſine pia querimonia dixerunt ei: Non oportet te, chariſsima, diutius huius uitæ laboribus fatigari, paratur iam tibi ſempiternæ pacis refrigerium ad coronã nec uolumus tua præſentia ulterius carere. Decimoquinto ante mortem eius die apparuerunt ei beatiſsima Chriſti mater & ſanctiſsimus Ioannes Baptiſta, quem impenſe & ſingulariter diligebat, dixeruntque ei, Imminet iam finis uitæ tuæ ſupereſt tibi corona iuſtitiæ, nolumus te hic eſſe diutius omnes cœlicives te expectant. Alij quoque ſancti illo anno apparuerunt ei crebro in magna multitudine, prædixeruntque ei obitum ipſius. Apparebant ei etiam quidã ſpeciales amici eius, qui iam è corpore exierant, magnifice ſe lætari aſſerentes, quod breui ad ipſos peruentura eſſet. Hæc cum illa dixiſſet quibuſdã amicis ſuis quæſitum eſt ab ea, quomodo poſſet ſanctos internoſcere. Reſpõdit illa. Ex ipſo Chriſto, q eſt ſanctus ſanctorũ, quidã animam meam illuſtrans ſplendor egreditur, in quo ſingulos quoſque ſanctos mihi apparentes, perfecte cognoſco. Porro ſanctos ipſam inuiſentes obnixè rogabat, ut gratias agerẽt Deo pro ipſa & beneficijs ei collatis.

Crebro Lutgardi prædicitur obitus eius à Chriſto, etc.

Sæpè repræhẽderat moniales in ualetudinario manentes, quod parum attente perſoluerent preces Canonicas diuinitus inſtitutas. Cum autem dimidio ante obitum ſuum anno non uideret diuina maieſtate, & reuerentia dignam in ſororibus emẽdationem, ait, Scio equidem, quod poſt deceſſum meum culpã hãc manus Domini in ſororibus uindicabit & tunc memores uerborum meorũ, caſtigatæ cum multa humilitate ſe corrigent, & Dominus retrahet manũ ſuam, quam iam extenderat ad ultionem. Quam autem ueraci ſpiritu hæc illa prædixerit, res ipſa neminem ſinit ambigere. Nam ubi illa exceſsit è uita confeſtim dira peſtis inuaſit in illud monaſterium, & breuiſſimo temporis interuallo quatuordecim probatiſsimæ ſorores extinctæ ſunt. Ego uero eodem tempore illuc ueni, & duas carne ac ſpiritu ſorores: uno eodemque momento animã reddentes, oblato pro eis ſacrificio, in uno tumulo ſepeliui. Cum ſe autem infirmæ ſorores in ualetudinario in dicendis Canonicis precibus correxiſſent, Domino manũ ſuam retrahente, peſtis illa protinus ſopita eſt.

Peſtis caſtigat monaſteriũ propter preces horarias negligenter ſolutas.

Ex ſpecialibus Lutgardis amicis quidam uir ſecularis graui ſe ſcelere obſtrinxerat. Confeſſus eſt autẽ illud peccatum ſuum, & egit pęnitentiam ſed in precibus ſuis nullam indulgentiæ conſolationem ſentire potuit. Itaque parum abfuit, qui in deſperationis uoraginem præceps corrueret. Venit ergo ad Lutgardẽ, tanquam ad matrem ſuam, & ei tum facinus ſuum, tum quid pateretur eius cauſa cum multo animi mœrore explicauit. Illa uerò ſemel atque iterum & tercio etiam pro illo Dominum rogans, nullum, uti conſueuerat, à Domino reſpõſum obtinuit nec miſer homo melius ſentiebat. Tum uerò Lutgardis cum Domino in precibus mira ſpiritus inſtantia luctabatur. At ubi ſenſit, Dominum in ira miſericordias continẽtem, ſe uincere non poſſe, ait: Aut dele me de libro uitæ, aut dimitte illi noxam hanc. Mox ad miſericordiam flexus Dñs, Ecce, inquit, remiſi illi, quia con-

Exemplũ perfectiſſimæ charitas.

fidit

fidit tibi nec illi duntaxat, ſed etiã omnibus illis, qui tibi fidunt, & diliguntur abs te, propter te benigne faciam. Sub his uocibus homo ille confeſtim perfectam ueniæ ſpem concipiens, ad tranquilliorem animi ſtatum, quam fuerat ante lapſum, Domino miſerante peruenit.

Iam uero, quantum quidem ad illam attinet, dies ſequitur exultationis & laudis: quantum autẽ ad nos & omnes illos, qui illius patrocinijs & conſolatione fouebamur, dies luctus & mœroris: dies, quem ego tu felicisſimus omnium nec morte, ut ſæpè rogatam an teuertere potui, nec ſubſequi poſſum, quo uis orphano calamitoſior. Venit ergo dies, qui antecedit ſacro ſanctæ Trinitatis ſolennitatem, & illa graui quidem, ſed iucunda febre decubuit, trini Dei perpetua cultrix & ueneratrix. Ingraueſcente autem morbo exercebatur. Altero poſt illam ſolennitatẽ die uenit Guillemus conuerſus Affligenienſis (cuius monaſterij fratres propter religionis obſeruãtiam præcipuè charos habebat) illam inuiſere uolens, dixitque inter cætera: Vtinam ſciret Dominus Abbas noſter te tam male ualere. Et illa: Cras, inquit, ueniet ille meus amicus præcipuus, meque uidebit. Quod cum ille incredibile putaret admirans conticuit. Manè alterius diei Abbate illum locum ad duo milliaria prętergredi uolẽte, nec quicquam de aduerſa Lutgardis ualetudine ſciẽte, dixit idem ipſe ſocijs ſuis: Eamus uiſum Dominam Lutgardem iamdiu enim illam non uidi. Venit ergo in Aquiriam, & cum ad eam acceſsiſſet, illa multum gratulans, atque è lecto deportata reſidens, manum Abbatis tenuit, dixitque ei. Iam recedo chariſsimè, & nihil te charius ſub ſole relinquo. Noueris autem, quod ad te attinet, diuinitus me conſolationem accepiſſe. His dictis, Abbas in alia diſtractus abſceſsit & illa uſque ad quintam feriam in multa ſpiritus alacritate permanſit. Ipſa autem quinta feria cum uocẽ Sibyllæ à Gagis audiuiſſet, ait: Sedeas hic iuxta cor meum: en plenum eſt monaſterium militia cœleſtis exercitus: animæ beatorum præſentes ſunt, & multæ è ſororibus noſtris, quæ hinc emigrarunt. Quod cum dixiſſet, ſiluit, & deinceps tota ſexta feria uultu gratisſimo diuinæ contemplationi intenta, in ecſtaſi fuit. Sabbato autem, cum iam mortis hora adeſſet, oculos in cœlum ſuſtulit, & munita uiuificis ſacramentis, in medio iuuencularum tympaniſtriarum, admixtis cęleſtis exercitus principibus pſallentibus, felix anima ad liberas auras ſupernæ Hieruſalem exultans & lætabunda euolauit ſub ueſperã, Anno à Chriſti incarnatione 1249. decimoſexto Calẽdas Iulij, indictione 4. ætatis ſuæ anno 64. regnante Domino noſtro, Ieſu Chriſto, cui cum patre & ſpiritu ſancto eſt honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Toto die manet in ecſtaſi.

Abit è corpore.

Cum autem redderet ſpiritum, quædam è ſororibus, tanta ſpiritus ſuauitate & claritate perfuſæ ſunt, ut præ admiratione ſeſe non caperent. Nec mirum, cum in ſeipſis plane experirentur, cum immenſo ſupernorum ciuium tripudio ipſum ſalutis noſtræ principem Ieſum, animam illius in paradiſi delicias euocaſſe. In ſignum autem uirginalis integritatis, in ipſo obitu candor, cum lilij nitore coniunctus faciem eius obtinuit. Oculos, ut diximus, ſub ipſam mortẽ ad cœlum ſuſtulit, cum iam antea diu clauſos habuiſſet, nec eos poſtea uel in morte, uel poſt mortem clauſos habere potuit, quando ipſe oculorum habitus iter, per quod ſpiritus exceſsiſſet, indicauit. Totius uerò corporis cutis tanta fuit lenitate, ut contrectantiũ manus candidam eamque mollem byſſum ſibi tangere uiderentur.

Facies morientis.

Oculi.

Cutis corporis.

Miraculum.

Porro cum ſacrum corpus lauaretur, quædam ſoror multis annis unius manus uſu plane deſtituta, nõ de induſtria, ſed caſu manu illa arida inter lauandum illud attigit, & derepente curatam ſe ſenſit. Permultis annis ante obitum eius complures moniales & cõuerſos fratres inſtanter rogaueram, ut ſi accideret, ſicut proh dolor accidit, me ad eius è uita deceſſum, non adeſſe, manum eius abſcinderent, mihique pro ſacra illius memoria reſeruarent: quam ad rem conſenſum obtinueram uenerabilis, eius loci Abbatiſſæ Hauuigis. Vt autem eſt fœminarum ingenium, celãda prorſus celare non poſſe, moniales Lutgardi, quid de præcidenda ipſius manu rogaſſem, indicarunt tũque paulo poſt in Aquiriam ueniſſem, & cum ea colloquerer, illa me ſerio uultu intuens, Audiui, inquit, fili chariſsimè, te poſt mortem uelle mihi amputare manum. Ego uerò demiror, quid ea manu facturus ſis. Tum ego rubore ſuffuſus, Credo, inquam & corpori & animæ meæ profuturum, ſi, ut ſpero, manum tuam obtinuero. Non illa ſereno, ut erat, uultu ſubridens, & digitum auricularem dexteræ manus in feneſtra, ad quam loquebamur, deponens, Satis, inquit, tibi ſufficiet, ſi hunc digitum poſt deceſſum meum obtinere licuerit. Tum ego maiori fiducia in eam inuectus, Nihil, inquam, mihi de tuo corpore ſatis erit, niſi uel manũ, uel caput habeam, quod mihi ſit te orbato leuamentum. His dictis, ad alios ſermones deſcendimus: nec tamen quicquam illa alicui ea de re dixit, nec aduertit quidem aut alicuius penſi habuit. Poſtquam autem illa defuncta, & corpore in eccleſiam deportato, tempus opportunum ſe obtulit, Guido quidã ualde religioſus iuuenis & alius cõuerſus ſocius eius digitum illum, quem mihi Lutgardis ſuffecturum dixerat, amputarunt, & dentes ſexdecim ex eius ore extraxerunt. Ego uero cognita eius morte, cum pariter didiciſſem ex eius manu digitum exciſum, nec ſcirẽ tamen, quiſnam eſſet, Iam nunc, inquam perſpicue licebit intelligi, num uerè propheti ſſa fuerit Lutgardis, quę ante annos plurimos auricularem dexteræ manus ſuæ digitum mihi ſufficere poſſe prædixit. Itaq; ueni in Aquiriam, & illum ipſum, *quę prædixerat, digitum præciſum comperi, ſenſique illo planè me contentũ fore ſi eum liceat obtinere. Acceſsi ergo ad Abbatiſſam, & pro ea re preces ſupplices cũ lachrymis obtuli, ſed cum magno dolore meo ſolã Abbatiſſam inexorabilem inueni, ſed, ut arbitror, non abſq; ſuperni diſpenſatione conſilij. Voluit enim probare omnipotens, illum me Lutgardis digitum habiturum, quẽ ipſa promiſiſſet, licet eum neſcia ſimplicitas petenti negaret. Rurſus autem in Aquiriam uenıẽti mihi, & promittenti, ſcripturum me piæ Lutgardis uitam, cũ ingenti cordis mei gaudio donatum eſt omni auro & argento optatius munus. Nec me hac in re liuidus quiſpiam putet arguẽdum, quòd Lutgardis necdum in ſanctos relatæ digitum tanto amore complector. Legimus beatiſsimam Nataliam, Adriani martyris brachium, eo interfecto mox, amputaſſe, uenerabilis quoque Mariæ de Ognies, necdum ſanctorum catalogo adſcriptæ, digitum in eius obitu præciſum Iacobus, piæ memoriæ quondam Aconenſis Epiſcopus, & poſtea Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, annis multis ad collum ſuſpenſum pro maximo munere Gregorio IX. Pontifici Maximo contra blaſphemiæ ſpiritũ quo atrociter infeſtabatur, ferendum dedit. Beatæ quoque Elizabeth Lantgrauiæ Thuringiæ, noſtra tempeſtate defunctæ pollex cum indice mox præciſus fuit. Quod ergo S. Natalia, & uir memorabilis Iacobus Cardinalis & Pontifex maximus Gregorius, & multi alij fide digni, tanta authoritate ante me fecere, nemo iu me ceu ſtultum & impium carpendum ſuſcipiet, niſi qui plane ſtultus & impius ſit.

*quem

Ecce grauis uiri quanti faciant reliquias piorũ.

Porrò autem cum ſacrũ Lutgardis corpus humandum

dum

dum adhuc in feretro iaceret, quæſtio incidit, ubi tā præclaras reliquias condi oporteret. Contigit autem diuina ordinatione, ut uenerabilis Abbas Aluēſis monaſterij, ea Ordine illius cœnobij Viſitator, triduo ante ſepulturam Lutgardis deceſſum expectaret. Is ergo illic tum præſens, dixit: Vbi uerò tumulari eā par eſt, niſi in eccleſia, ubi pro dignitate omnes ad eam adire póſsint? Ea autem Abbatis uox conſenſum omnium obtinuit & ad dextrum Chori latus iuxta parietem, ubi orare conſueuerat, celebri & honorato loco condita eſt. Porro Sibylla à Gagis, hoc ei Epitaphium poſuit.

Epitaphium Lutgardis.

Lutgardis uixit, uitam ſine crimine duxit:
Cum Chriſto degit, quam lapis iſte tegit.
Eſuriens hæc & ſitiens cœleſtia, luxit.
* Mera dies ſponſi facies illi modo luxit.
Hæc ſpeculum uitæ flos clauſtri, gemma ſororum:
Fulſit in hac pietas compaſsio, gloria morum.

**Mira dies.*

Statim autē ab ipſa ſepultura apparuit Elizabethæ de Vuans moniali Aquirienſi in magna gloria, ſciſcitantique illi, num aliquo temporis ſpatio fuiſſet in locis Purgatorijs, reſpōdit: Nō ſolum nullum ego Purgatorium perpeſſa ſum, ſed etiā loca Purgatorij prætereuns, afflictiſque animabus condolens, illis bene precabar, compluresque ex illis Dei benignitate è pœnis ereptas, ad paradiſi amœniſsima loca mecum abduxi. Hęc ubi dixit, Elizabetha uidebatur ſibi audire, tanquam iuuenculæ cuidam moniali, Machtildi nomine, illam dicentem: Sequere me: intelligensque ijs uerbis Machtildem ad excedendū è uita inuitari, ſe quoq; ultro obtulit ad ita ſequendū illam dixitq;: Liceat etiam mihi ſequi te mater dulciſsima. Reſpondit autem Lutgardis: Nō potes me ſequi modo, ſed poſtea me matrem ſequeris filia. Habuit uero uiſio illa mox effectum ſuum Iuuencula enim à Lutgarde inuitata, intra nouē dies defuncta eſt: Elizabetha uerò etiamnum ſupereſt.

Apparet defuncta in multa gloria.

Cum autem iuxta Lutgardis propheticam prædictionem dira peſtis moniales Aquirienſes infeſtaret, quædam ſoror per uiſum multos conſpexit in monaſterij eccleſiam inſolenter irruere: cumque nullus eos compeſcere poſſet uidit Lutgardem ſurgere è tumulo, & omnes illos ſumma ui è templo exturbare. Habuit uero etiam illa uiſio celerem effectum, ſæua illa peſte à monaſterio Aquiriæ profligata. Poriò moniales quicquid è zonis, peplis, uelis, aut alijs rebus Lutgardis habere poterant, certatim quaſi pro reliquijs, & reuera præclaris reliquijs, ad ſe rapuere. Nobiliſsima autem puella Beatrix de Roauia monialis; quæ facultatibus ſuis Aquiriæ monaſterium ab inopia copioſiſsime uindicauit, anthracem, ſiue ut medici uocant, carbunculum, in collo patiens, uelum capitis Lutgardis ad collum appoſuit, perniccioſeque turgēs malum illud repente abſceſsit.

Velo capitis eius, carbunculus curatur.

Dominus Alardus qui in eo monaſterio permultis annis Capellanum egerat, pollice inflato multum anxie cruciabatur. Is Lutgardis reliquias poſtquam ad pollicem alligauit pro doloris, & tumoris remedio, mox remedium præſentiſsimum expertus eſt.

Miracula ex reliquijs eius.

Oda Aquiriæ Suppriorſſa, grauiter manū dolens ea circunligatis ei Lutgardis reliquijs continuo perfectiſsimè curata eſt. Eiuſdem nominis conſanguinea monialis, nata ea Brauiæ oppido, præ capitis debilitate, quia diu uexata fuit, nullum prorſus lilij odorem ferre potuit. Ea ut uidit ad tumulum Lutgardis lilia poſita, horruit quidem ipſo aſpectu: ſed cum caput ſolum ad tentandum, num poſſet ingredi, in oſtium intuliſſet, nihilque moleſtiæ ſentiret mox fidentius introgreſſa, tumulum adijt, lilia naribus admouit, nec ullum penitus dolorem perſenſit.

Eadem monialis nocte in tenebris ad ſepulcrum eius orandi gratia ſe proſternēs, oculo impegit in candelabri ferrum acuminatum, moxque appoſuit oculo manum ut iam è ſuo loco quaſi excidentem, ne penitus decideret, retineret. Itaque dolore intolerabili affecta dixit: Quid eſt, ſancta mater Lutgardis, quod mihi accidit? En pro tui ueneratione procidens, oculum perdidi, quē ſeruare te oportebat: atque inde moleſtiam refero, unde remedium ſperabam. Hæc ut dixit, ſurrexit, & momento temporis pleniſsime reſtituta, nihil neque angoris, neque doloris ſenſit.

Oculus reſtituitur.

Maria de Andeua Aquiriç monialis, grauiſsimo dolore capitis afflicta, ita ut ne puncto quidem temporis ullo corporis membro poſſet quieſcere, ſeque humi impatientius uolutaret, cunctis mirantibus, quippe qui eam quamprimum mentis inopem fore putabant, uelo Lutgardis adhibito uſqueadeo mox reualuit, ut nullius om̄no dolor in illa relictus uideretur.

Item de uelo eius.

Matrona quędā nobilis in partu diutiſsime & periculoſiſsimè laborās, allatū cingulum ex equorū ſetis cōfectū, quo Lutgardis carnē ſuā affligere, & macerare conſueuerat, utero impoſuit, cunctiſq; ſtupētibus, ſine dolore in ſuā & prolis ſalutem liberata eſt. Quod idē diuerſis in locis & perſonis efficaciter eſt probatū.

Itē cingulo.

VITA ET MARTYRIVM SANctorum & inclytorū Martyrum Manuel, Sabel, & Iſmael, qui fuerunt Martyres tēpore Iuliani: ex Simeone Metaphraſte.

17. Iuny.

PErſecutores quidam alij & Tyrāni, etiā ſi idolorū cultui erāt deditì, in errore tamen ab initio educati, non externum aliquem & alienum cultum, ſed propriū & patrium habere uidebantur, quem quidem iam tenentes, male quidem, ſed tamen iam tenentes, fidem noſtram eſſe plane abſurdam exiſtimabant & eos puniebant, qui ad eam accedebant. Quorū quidem cum ea facerent, quæ ſuæ conueniebant conſuetudini; nō magis quis mores uituperauerit, quam erroris, in quo fuerant educati, fuerit motus miſeratione. Præſens autem hic Tyrannus, cum in rebus diuinis pulchrē à principio fuiſſet eruditus, & in Chriſtianorum legibus & moribus educatus, nec id ſolū, ſed ſacris quoq; & arcanis ſcripturis fuiſſet dignus habitus, neſcio quanam de cauſa à fallacibus dæmonibus poſtea perſuaſus, illa quidē uia poſtea habuit proludibrio, ijs contumelioſè inſultans, quæ ſunt uenerabilia: gētiliū aūt ſolūmodo res magni fecit, & in ſummo honore habuit. Quocirca eorū, qui unq̄ fuere perſecutorū fuit & iniquiſsimus, & impudentiſsimus ut qui neq; fidē quā acceperat, ſeruauerit, & factis uiſus fuerit maleuolentiſsimus. Iulianū tranſgreſſorē ſcio nos omnes noſſe, quem uel ſolū cognomen facit omnibus exoſum & inuiſum nedum mores ipſi: quo quidem nemo fuit ad uitium promptior & procliuior.

Iuliani Apoſtata impietas.

Is ergo, q̄ nemo putaſſet, in Deum, & eū, qui illo tēpore imperabat, (is aūt erat Conſtantius) amentiā & in ipſos Chriſtianos, cū quibus erat ei nomē cōe defectionē parturijſſet, Romanorū neſcio quō arripit Imperiū. Propter q̄ ualde elatus, & in ſummā euectus ſuperbiam; omnibus erat intolerabilis, & nec ſe cōtinere poterat, niſi Chriſtianos oēs caperet & expugnaret alios quidem minis & tormentis terrefaciēs, alijs aūt turpiter & illiberaliter blandiens alijs uerborum ſtrophis ac technis aggrediens & illaqueans, ut quō liceret, eos, qui nō perſuadebātur, ſubiugaret. Cęterū

eius

eius improbitatem,&,quæ ſub blanda uerborum ſpecie latebat,fraudem & impoſturam peſpexerunt quidem multi & depræhenderunt,qui etiam cito uitarunt:multi autem tormenta quoque quibus ſunt cruciati,forti animo & exacriſo ſunt perpeſsi,adeo ut ne turpe quidem uerbum emitterent:complures autem etiam uſque ad mortem decertarunt, uitij callidum artificẽ in omnibus pudore afficientes & nihil aliud quam id,quod eſt eſſe malum,oſtendentes.

Quoniam autem præter omnes reliquos, hi tres quoque uiri egregij & plane interriti, qui ſunt etiã dicendi argumentum propoſiti,Tyranni crudelitatẽ non ſecus atque deſipientis pueri deriſerunt,eius minas perinde atque laruas reputantes res eorum ſunt in præſentia narrandæ, & ijs qui non norunt, quoad eius fieri poterit,explicandæ, ut eorum appareat fortitudo & inuictum animi robur. Præclarorum horũ uirorum Perſis quidem erat patria, genus autem ex parte matris piũ & religioſum. Pater uerò (eſt enim amica ueritas) permanſit quidem in errore uita autẽ erat honeſta & grauitate plena, & quæ pietati conueniret:omnes fratres & animis,& corporibus. Nomen primo erat Manuel,ſecundo autem Sabel,rurſus autem tertio Iſmael.quibus quidem ante alia hoc curæ erat maxime,ut à patrijs ritibus longiſsimè abeſſent,eoſque tanquam rem execrandam & auerſandã fugerent.Eſt.n. Perſis ritus patrius, lucernas & ignẽ ſuffomigare ſacrificijs, & alijs adhuc magis execrandis pollui.Quę quidem nec unquam obſeruare ĩ animum induxerunt,& uel ſolo adſpectu ſe iudicarunt, inquinari. Erant enim ab ineunte ætate pulchrè inſtituti in diuinis,utpotè quod quidã Eunoicus uir clariſsimus in eos pietatis fęmina deieciſſet,& eos aluiſſet pietatis dogmatibus.

Patria ſanctorũ martyrum, & gen⁹

Illos cum huc mitti oportuiſſet ab eo,qui tunc in regione dominatum,obtinebat,(uocabatur autẽ Alamundarus) ut Imperatorem conuenirent, certiſque pactis ac conditionibus cum eo pacem inirent, (hoc enim iam prius & lateris pe ierat,& miſsis legatis cõtenderat) neque uirorum uirtutem homo inſolens reueritus,quæ erat,adeo magna & admirabilis: neque id,propter quod accerſiti uenerant: neque de futuro ſi de nullo alio dubitans,eos,qui aduenerant,intolerandis excipit ſupplicijs, & tandem morte acerbiſsima,pulchrè uero eos accipiens,& ut amentem eius, decebat animum. Vndenam autem ad hoc ſit incitatus,iam dicet oratio.

Legati ad Iulianum mittuntur.

Poſtquam ergo hi tres,ut dictum eſt, uenerunt ex Perſide,& ea ſcripta,quæ acceperant, attulerunt,fœderaque certis conditionibus inita,Romanorum Imperatori & Principibus obtulerunt,eis quidem aliquantiſper permiſſum eſt,ut de more benigne tractarentur,& conſueto honore fruerentur,ut qui de tanta re,quam afferebant,Legati acceſsiſſent. Cum Imperatore itaque uerſabantur aſsidue, erantque eis cũ eo omnia communia domus,uictus & quicũque eſt alia in aula regia benignitas.Quidni enim ea participarent,qui tales erant,& morum bonitate excellebãt cum uel hoc ſolum quod tantum iter feciſſent,ſufficere deberet ad hoc ut benignißime acciperẽtur?Sed hæc quidẽ nequaquã uerè ac ſyncere fiebant à Tyranno,neq; eius erat hæc facere ſed mox depræhẽſus eſt, id ficte ac ſimulate iuxta iſſe,ut qui factis ipſis effecerit,quo facile argueretur.

Nam cum ei aliquando uiſum eſſet ire in quendã locum Bithynnorum,& fretum tranſmiſiſſet Chalcedonicum,& omnes iam,qui ei parebãt,accerſeret,& non permitteret, ut aliquis ab hoc cœpto deſiſteret, itinere & præter cæteros hos quoque pios uiros abduceret:Tunc enim ei publicum feſtum & celebre adueneràt ſanguine & nidore, & cæteris piaculis ſuos colenti dæmones:(Erat autem nomẽ loci,in quo hæc execranda peragebantur Orgia, Trygõ) Alij quidem omnes,ut qui denſis tenerentur tenebris,feſtum celebrabant cum Imperatore,& una ſacrificabãt,& ei parebãt in omnibus,ut qui corpore & animo eſſent imbuti impietate. Soli autem ij,ne apertis quidem oculis ea, quæ fiebant,uidere ſuſtinentes, tolerabant ſolĩ procul ſtare in angulo mœſti & lachrymãtes, & Deũ Saluatorem placantes, & rogantes, ut eis concederet integram & illæſam ſeruare religionem,& non pollui impiorum communione, quorum uel ſolam leuiter attigiſſe ſuperficiem, putabant impietatẽ. Potius autem obſecrabant eum qui eſt optimus, ut eos, qui iam morbo laborabant, conuerteret, & efficeret ut animaduerterent in quanto eſſent errore,& eis ſignificaret,quiſnam ſit,qui eos ad hoc,ut eſſent, produxerit & formarit:& rurſus,cum cecidiſſent,melius reformarit. Ne ſic enim,dicebãt,ò Domine,ſi ueris eos iacere in profundo malorum,nec cum ſint participes rationis,impleri tanta egeſtate rationis,ut ijs,quæ ab ipſis coluntur uideantur à ratione alieniores, & minus ſenſu præditi.Siquidem illa,cum ſint lapides & ligna,ſunt plane nullo ſenſu prædita:iſti autem cũ ſint ratione præditi,& acceperint,ut fierent ad tuam imaginem;& te,qui illos tanto honore affeciſti, ignorarunt,& naturam affecerũt dedecore,& ſibijpſis,quod eſt malum peſsimum fecerunt iniuriam.Sed hi quidẽ ſicut diximus,cum ſe ab alijs ſeparaſſent, ſoli & inter ſe inuicem ſteterunt,hæc petentes à Domino,& à ſuperis diuinum inuocantes auxilium.

Poſtquam autem uenit quidam ab Imperatore,(is erat cubicularius dignitate)eos trahens & producẽs ad ſacrificium,(exiſtimabat enim ſtultus,illos quoq; nõ minus quam ſe eſſe deceptos) bona uerba ei ex acclamarũt una uoce. Abſcede à nobis:fidem enim,in qua ſumus educati,nunquam abiurabimus,neque Deum noſtrum relinquemus,neque colemus eos, qui ſunt, apud uos,dęmones. Abſit enim,ut eo unquam animo ſimus,ut ijs qui non ſunt,nos abiungamus,& tam aperto errori mentem adhibeamus. Non ſumus adeo inſipientes,& mentis adeo emotæ,neque adeo procliues & ad dicendum faciles.Non enim hac de cauſa uenimus,aut propterea tam longum iter ingreſsi ſumus, ut nos quoque prodamus,religionemque noſtrã abiuremus, Venimus tantum ad ineunda fœdera.& ad ea confirmanda,quæ nobis uiſa ſunt:aliud autem habeamus,ut habemus. Hæc audiat & tuus Imperator, & quiſquis eum colit, & eſt ei proximus. Nos quidã nõ uinceris,nec ab ea,quæ eſt ex Deo,ſentẽtia dimouebitis, etiã ſi incitati fueritis ut omnia dicatis & faciatis : etiamſi igni & ferro, & alijs inſtrumentis ad puniendum inſtitutis tradideritis:etiamſi ipſas nobis animas abſtuleritis.

Noluẽt cum Iuliano ſacrificare dæmonib⁹

Conſtãtia animi.

Hæc ubi audiuit iniqui miniſter iniquior, omnia quamprimum aperit Imperatori,fortiumque uirorũ renunciãt conſtantiam & animos qui perterreri nequeunt.Hic autem mihi conſidera inuerſam parricidæ ſcenam,illamque,quæ erat paulo ante, ſimulationem & ſummam malitiam detectam quæ apud eos quidem,qui ſunt ignari fraudis,benignitas eſſe uidebatur & humanitas,re uera autem maleuentia & diſsimulatio,& malignitas erat ad uniuerſum. Poſtquam enim de ſanctis audiuiſſet uir pernicioſiſsimus,interim quidem nihil aliud imperat, quam ut includantur in carcere,ut feſtum ſibi quoq; perageret expers, omnis moleſtiæ,& quæ dæmonibus fiebant,ſacrificia non interrumperet propter aliud negocium. Hoc.n. tunc ſibi uiſum eſt expedire, & deinde conſiderare quemadmodum eos aggrederetur.Cæterum beati illi,dum

Coijciũtur in carcerẽ

Pſ. 94.

li, dum ducerentur in carcerem, in uia canebant: Ve-
Pſ. 76. nite exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari no-
ſtro: præoccupemus faciem eius in confeſsione, & in
pſalmis iubilemus ei. Et illud: Quis Deus magnus, ſi-
cut Deus noſter, qui ſemper facit nobiſcum in gloria
& poteſtate? Nos enim populus eius, & opera manuũ
eius, & eum perpetuo inuocabimus.

Siſtun-tur corã Iuliano Cum antem die ſequenti mane perſediſſet Tyran-
nus, iubet ſiſti martyres: qui eos primum blandis uer-
bis conatur inducere, ſic calide exiſtimans ſe poſſe ſol
uere robur animi, etiamſi propter eã, quæ illi coalue-
rat, immanitatem, aſperitatem minimè remiſerat. Tã
quam nobis, inquit, beneuolos, & eiuſdem nobiſcum
in omnibus ſententiæ, uos ueſter Rex ad me miſit, ut
hac in re fidelem ueſtrum & gratum animum magis
oſtenderetis, quod dies feſtos nobiſcum celebraretis,
& ſimul lætaremini, & quod eoſdem deos nobiſcum
coleretis, & in nulla re à nobis diſsideretis. Sic enim
& fœdera ſumus habituri ſtabiliora, & in ijs, quę agũ
tur, confidemus, ſi eadem mẽte & cultu inter nos col
ligemur. Quod ſi uos quædam alia & ſentitis & credi
tis, ſciatis uos non tam uenire legatos & reconciliato
res, quam hoſtes & aduerſarios. Nam ſi id non eſtis,
omnino, ſi nihil aliud, oporteret uos noſtra reuere-
ri. Perſæ enim una nobiſcum & Solem, & Lunam, &
reliqua aſtra colunt, & præterea lucidiſsimam quoq;
ignis potentiam, ne alios quoque deos ennmerem,
quos ab alte petito uenerantur principio, à quibus
nobis quoque donantur quæcunque ſunt optima, &
à quibus pendet uniuerſorum prouidentia. Cui ſan-
cti ſimul fortiter & prudenter reſponderunt.

Conſtãs eorum reſpon-ſum. Nos, ò Imperator, qui ab initio Chriſtiani ſu-
mus, (hanc enim rem, & hoc nomen maximè uenera
bile, nos noſter docuit pædagogus, uir ille in rebus di
uinis inſignis & uirtute incõparabilis, qui etiam pro
pter eam dignus eſt habitus ſacerdotio: ijs autem qui
cum eo uerſabantur, tantam ſui exercitabat beneuo-
lentiam, quanta ne dici quidem poteſt: nam eius quo
que nomen erat Ennoicus) hoc, inquam, uiro uirtutis
ſtudioſo, duce & magiſtro uſi in omnibus maxime cũ
ſciamus matrem quoque fuiſſe ab eo in pietate initia
tam, & ſummè ab eo captam, nunquam quæ ſunt ab
eo nobis tradita tam precioſa & tãti faciẽda, aut præ
terierimus, aut obliuioni mandauerimus: rebus autẽ
ueſtris inconſideratè animum adhibuerimus, quæ ha
benti fraudes innumerabiles, ſuntque plane uiles &
abiectæ, quoniã nec hæ quidem fuerint aliquid aliud
quam error & meræ nugæ. Quidnam autem hoc fece
rimus unquam inſipientius, ſi cœli quidem factorem
reliquerimus, malis uerò dæmonibus diuinum cultũ
tribuerimus? Hoc eſſet inſaniæ, & plane emotæ men-
tis. Si autem noſtri maiores manſerunt in ueteri erro
re, ne dicam quod ipſe quoque pater eadem, quæ illi,
errante animo eſt ſectatus non ideo à nobis fides ab-
iurabitur, quam profeſsi ſumus coram Deo & Ange-
lis. Nam multi quidem ex ijs, qui ſunt apud nos, Per
ſis, hoc quidem tentauerunt, non potuerunt tamen
noſtram mutare ſententiam. Et ſi, propter quæ ueni-
mus, nõ fuerint inita fœdera, tibi quidem id erit om
nino imputandum, qui mittens ea conſiderare & cõ-
ponere, de quibus miſsi ſumus, ſedes de ijs diſceptãs
quæ ad te nihil attinent nempe quis tuos quidẽ deos
colat & ſit eis beneuolus: quis autem eos deſpiciat, &
ab eis diſsideat.

Propter hæc amens ille ira plenus, quæ minimè co
hiberi poterat iracundæ dixit eis: Quomodo uos, qui
rudes & indocti ſemper uixiſtis, & linguæ Græcæ pla
ne ignari, tam impudentes eſtis, ut ueſtra mala & re-
proba oratione nobis uelitis perſuadere, qui ad ſum-
mam peruenimus eruditionem idque cum nec ſimus
quidem ueſtrarum ignari ſcripturarum? Sciatis enim
quod ego quoque, cum eſſem in eis aliquando uerſa
tus, & nouiſſem quam ex eſſent corruptæ & plane ad
diſſoluendum faciles eas quamprimum à lingua mea
abſterſi, ne ex illorum inſcitia & ineptijs aliquid erro
ris contraxiſſe uiderer. Nemo enim ueſtris fretus li-
bris, quos eleganter quiſpiam uocauerit Chriſtianos
aut ſe unquam euaſit melior, aut præclarum aliquid
fecit, & dignum quod commemoretur. Quos refelle-
re, & nihil eſſe oſtendere, nec longi eſt temporis, nec
uiri uel mediocriter cordati. Quamobrem his dimiſ-
ſis, & hac puerili & inconſiderata cogitatione credi-
te mihi uobis conſulenti ea, quæ ſunt meliora. Sin au
tem audire & parere nolueritis, uos docebit tormen
torũ experiẽtia pro qualibus qualia elegeritis, & quã
to ueſtro malo ſit hæc arrogantia, contentio, & abſur
diſsima religio.

Ex quibus ſancti magis confirmati, cum graues au
diſſent labores & dolores, Tyranno dixerũt audacius:
A Deo noſtro & Domino didicimus, non timere eos *Mat. 10.*
qui corpora occidunt, neque propter metum prode-
re ueritatem, neque quando deducimur, meditari qđ
reſpondeamus, cum ipſe ſpiritus ſanctus & paret ad
certamina, & animum impleat audacia, & det ſermo
nem in apertione oris. Quam autem rationis egeſtatẽ *Egre-*
nobis obijcis & inſcitiam tu, qui tibi eſſe uideris om- *gie per-*
nium eruditiſsimus? Neſcio uter ſit à ratione & omni *ſtrin-*
ſapientia alienior, is ne, qui Deum agnouit, & huius *gunt ty*
uniuerſi creatorem, & omnem ei honorem tribuit, à *rannũ.*
quo uel ſolo poſſunt omnia manu comprehendi, & *Pſ. 146*
ipſa quoque aſtra numerari, ut dicunt diuinitus inſpi
rata eloquia: an is, qui eum quidem reliquit, adorat
autem res ab ipſo creatas, & diuinum eis nomen tri-
buit inſipienter ne dicam honores dæmonum, & tur-
piſsimorum aliorum ſimulacrorum, quibus uos exul
tatis, qui magnifice ueſtram iactatis eloquentiam?
Nam ſi uobis uel tantillum ineſſet rationis, neq; uos
ijs adiungeretis, neque teneremini tantis inſcitiæ te-
nebris. Nam homo qui eſt rationis particeps, & in tu
ius poteſtate ſita eſt ratiocinatio, nunquam tam aper
to errore induceretur: ſiquidem hoc pertinet ad ratio-
nem ratione uti cum ratione, & eligere per rationem
ea quæ ſunt præſtantiſsima. Rerum autem omnium,
præſtantiſsima eſt Dei cognitio, quod quidem eſt ex
tremum omnium expetendorum, & aſcenſus mentis
diuinioris. Quę ſunt uerò apud uos orationes, linguę
que nimis redundans & inanis copia, non ſunt plenæ
nugis & uanis ineptijs, ſed etiam ueſtri nobis uanam
conciliant perſuaſionem, & ab omni quod bonum eſt
prolapſionem & adeo, quod eſt peſsimum, alienatio
nem. Quod quidem tibi quoque accidit qui eis aures
patefeciſti, & uniuerſis eis ſic es delinitus, ut mutaris,
etiam appellationem, nempe qui pro Chriſtiano Græ
cus, & pro pio impius, & Deo planè carens eſſe & di
ci uolueris.

Cædũ-tur la-ris in-manſ-ſimè, &c. Hæc cum audijſſet craſſa & terrena anima & idolo
rum uere plena caligine, impletur ira, quæ non poteſt
cohiberi iuberque ſtatim nudari extendi martyres, &
crudis loris & induratis per quatuor homines uacæ
di, ut totum corpus ſanguine circũfluat. Deinde cum
parum intermiſiſſet, eorum manibus & pedibus cla-
uis perforatis, eiſque ligno ad puniendũ inſtituto al-
ligatis, ſublimes ſuſpendit, iubens eorum carnes fer-
reis ungulis laniari. Quæ cum uehementer laceraren *Preces ſun- ad Do-minum.*
tur, & multa membra illis ungulis auellerẽtur, & gra
uibus doloribus omni ex parte peterentur, ne ſic qui
dem flectebatur robur eorũ animi, aut euadebat mol
lius: ſed ad ſolum Deum fixis adſpicientes oculis, &
lingua & mente hoc loquebantur: O Domine, qui ip
ſe quoq; ab impijs fuiſti in ligno ſuſpẽſus, qui de pec-
cato

cato non triumphaſſes, & id traduxiſſes, niſi per Crucem mortem ſuſtinuiſſes, in ligno nos quoque pendemus, qui te dileximus, ut omnino eradatur nobis carnis craſsitudo, & ictu ferri curentur ſauciatæ animæ. Sed quoniam naturæ noſtri imbecillitatem, da ex alto auxilium, & alleua laborem, & ſeda doloris acerbitatem. Te enim freti, auſi ſumus ſubire hæc grauia & laborioſa, quæ quàm ſint acerba, uides Domine, & quàm nos ualde crucient. Sed o Ieſu dulciſsime, qui es uelox ad defendendum, non eras dilaturus uel dare ſeruis tuis petitionem, uel etiam dare eis plura, quàm petierant. Cum enim preces adhuc lingua uerſarent, apparuit tuus diuinus Angelus, & leuauit eis dolores, & effecit, ut corpora melius ſe haberent, nec id ſolum, ſed etiam ad reliqua confirmauit certamina, magnam dans eis gratiam, & ſpe maiorem.

Diuinitus cõfortantur.

Intereà autem dum hæc fierent, Tyrannus quoque iuſsit eos relaxari à ſupplicijs. Quos ludificans & uelut irridens: Videtis, inquit, quomodo adhuc uobis parco, à grauioribus abſtinens, quòd ſperem fore, ut mutemini? Quod ægre ferentes ſancti, & maiori repleti fiducia: Noli putare, o Dei inimice, reſponderunt, fore, ut nos aliter ſimus affecti, quàm iam affectos uidetis. Fac decætero, ſi quid aliud uolueris, nos autem parati ſumus omnia perpeti, ſiue torqueamur, ſiue flagris cædamur, atque adeo ipſo igne comburamur, uoluptatem potius, quàm pœnam, tormenta exiſtimantes. Eſt enim reuera iucundum propter Chriſtum pati ijs, qui ſunt recto ſenſu præditi. Sed ille inſipiens, ne poſt tantam quidem præclarorum uirorum experientiam intelligens, ſed adhuc ſurdus & corde & auribus, inuictos illos conatur alio modo aggredi. Et cũ unum ex his primum procul à cæteris remouiſſet, cũ duobus ſolis, nempe Sabel, & Iſmael, ſibi loquendũ duceret, putauit fore, ut uerborum fucis eos induceret, utique conſulens, & quæ ſunt optima ſuadẽs, ut putabat. Qui, inquit, infeliciter ex præclaro ueſtro patre eſt natus, (neque enim eum utique ueſtrum fratrem dixerim, qui eſt malignus & improbus) cum ſit impudens & contentioſus, ea facit & ſentit, quæ eius arguunt amentiam, uobis quoque perſuadens illius uia ingredi, & nec in religione nobiſcum conuenire, nec in honore deorum, nec in ulla re alia. Sed uos cũ tandem id, quod oportet, didiceritis, illum quidem ſinite nugari, & hiare inaniter, ipſi aũt ſtare nobiſcũ, & noſtros deos colite, ut eos quoque uobis habeatis propitios, & innumerabiles remunerationes ab eis conſequamini.

Nota uerſutiã Apoſtatæ

Hæc uerba præclari uictores cum ne arrectis quidem auribus audire ſuſtinuiſſent, hæc libere & confidenter exclamauerunt: Cur teipſum decipis, attonite & moribus uerſutiſsime, uias uerſans innumerabiles, & inſtar ueſtri Protei te mutans & varians? Si noſtri nondum feciſti periculum, nec quæ præceſſerunt, adhuc tibi ſufficiunt, utere rebus tuis, nec abſtineas ab aliquo, quod ſit in tua poteſtate. Eſt autem tibi omnino magna malorum copia, cum habeas animã adeo malam & iniquam. Sin autem & feciſti periculum, & animaduertiſti rationem & cõſiderationem, quæ nõ poſsit cedere, & uidiſti iam immutabilem fidem in Dominum noſtrum & Deum, quidnam tibi uenit in mentem, ut exiſtimes nos futuros tam faciles, ut momento temporis nos capias? Non. n. ne ſi nos quidem contingat eẽ emotæ mentis, ueſtra ſimulacra coluerimus, quæ & ex luto facta ſunt, & non plus quàm lutũ ſapiunt, quæ oculos quidem habent, ſed non poſſunt uidere, & aures, ſed priuatę ſunt ſenſu auditus, & nares, ſed odorum minime ſuſcipiunt odoratum, rurſus manus, & pedes, neque ad aliquid uideri potuerunt utiles, neque vnquã amiſerunt id, quod habent lapideũ.

Egregie eius nequitia cõtunditur

Quomodo enim, cum ſint re uera lapis? Pulchre. n. ante nos quoque diuinus Dauid ueſtros deos eſt ludificatus, non eos autem ſolum, ſed eos quoque, qui in illis confidunt, quos etiam uocauit magis amentes, & nec ipſum quidem intelligentes, ad quantam rationis egeſtatem ſint conuerſi.

Pſal. 134.

His amens iſte totus perturbatus, cum ſe non poſſet amplius continere, eorũ protinus lateribus, ignis faces admouet, ut ſicut ille ira, ita ipſi igne arderent. Qui etiam cum toti omnino comburerentur, gratiarum quoque actionem in hoc intolerabili tormento Deo emittebant, non ad præſentes intuentes dolores, ſed ad æternam lætitiam, neque moleſtum pati, ſed non pati, eſſe grauiſsimum exiſtimantes. Ita eos affecit amor in Chriſtum, ut ipſius quoque, quam habebant, naturæ obliuiſcerentur. Sed iſte graui corde, & furore percitus, perinde ac ſi nihil uidiſſet, eorũ quæ facta fuerant: Non ſentitis, rurſus dixit uiris illis egregijs, nos nondum à dijs omnino haberi odio, qui ueſtram expectant conuerſionem, qui etiam propterea nos efficiunt malorum tolerantes, quæ ſunt in doloribus laborioſa & difficilia, mutantes? Sed hoc plane eſſe ridiculum & ſtultiſsimum beati illi arbitrantes: Nihil nobis rei cum tuis dijs, magna rurſus uoce clamauerunt, o infeliciſsime, habemus noſtrum ſeruatorem & Dominum, quem in omnibus adiutorem & fatemur, & ſcimus. Is & à præſentibus nos liberat doloribus, & in rebus aſperis præbet audaciam, & efficit, ut ignem, & ferrum, & quoduis aliud deſpiciamus. Quomodo enim aliter caro, & ſanguis ſufficeret aduerſus tantum examen tormentorum, cum uel lapidis natura, quæ nihil eſt aliud, quàm dura, ſit cõſumpta & plane eẽt confecta? & niſi nubes ignorationis impediens, rationi tuæ tenebras offunderet, & tibi ſenſum adimeret, cognouiſſes omnino noſtra eẽ omnia diuina & admirabilia, & uero Deo digna. Nunc autem nihil ſcis eorum, nec uis intelligere. Quomodo enim, qui rebus ſolis inhies turpiſsimis? quoniam ad ea ſola, quæ ſunt peſsima, te mali in errorem abduxerunt dæmones.

Igni urũtur

Veritus ergo transgreſſor, ne, dum eos magis examinaret, maiores acciperet contumelias, illos quidẽ, ut quos deſperaſſet ſe omnino perſuaſurum, omnino reliquit, conuertitur autem rurſus ad Manuelem, deceptus ſtultus, ut qui crederet fore ut is ad ipſum declinaret, ei minas & rurſus maiora proponens ſupplicia prioribus. Sed nec ille uir egregius eſt omnino cõuerſus ad ea, quæ iamdiu ante contempſerat, & maiorem oſtendit conſtantiam, libera & confidenti uoce clamans: Cur uane laboras? Cur te fruſtra impudenter geris, o Tyranne? Quid non ex noſtris noſti ſæpenumero? Neſcis quænam ſit nobis mens & ſententia, cum ſimus unus uni colligati, & unum omnes ſentiamus? Aut ergo tres ſupera, aut à tribus recede. Eſt uenerandus numerus ternarius, quo nos ſumus honorati. Sancta Trinitate nos tres ſumus muniti, à qua nobis, quod adeſt, ut ſimus uniti, & ut maneamus infracti, & nihil reformidemus ea ijs, quæ ſunt terribilia, iam enim rurſus dicemus ea, quę ſæpe diximus. Quæ enim ſunt unius, trium eſſe exiſtima. Fidem, in qua ſumus ſimul educati, minime abiurgabimus, tuos dæmones non colemus, Dominum noſtrum & Deũ minime relinquemus, præſentia futuris non mutabimus, neque uitam breuem & fluentẽ, æterna, & quæ ſtat, & ſemper eodem modo ſe habet.

Crudelis ſententia tyrãni in inuictos Martyres.

Cum poſt hæc perplexo eſſet animo ille infelix, & plane ſpem omnem abiecisset ualdę timens, ne inſigni ſanctorum conſtantia, ex ijs quoque, qui cum eo erant, conuerterentur aliqui, & illis adderentur, tunc fert in ipſos ſententiam, iubẽs ut clauis

ptius infixis eorum capitibus, & acutis arundinibus in ungues eorum immiſsis, abducerentur & uitam finirent gladio. Deinde ut ſtatim rogus quoque accenderetur, & eorum abijcerentur corpora, ut ne puluerem quidem liceret efferre Chriſtianis, ſi hoc facere uoluerint. Sancti ergo, qui ducebantur a militibus, peruenerunt ad locũ, in quo erant conſumandi, qui uocabatur Conſtantini: Erat autem præceps, & acceſſu admodum difficilis: in quo etiam conſtituti, has ultimas preces fuderunt Domino; Deus, qui es ante ſecula, & expers principij, qui ex eo, quod non eſt, ad hoc quod eẽnt, produxiſti vniuerſa, qui in ultimo dierum propter noſtram ſalutem teipſum exinanijſti, & in forma ſerui nobiſcum es uerſatus, & mortem per crucem ſubijſti, ut nos ſolueres à peccati uinculis, & regni tui faceres participes, ſuſcipe in pace tuos famulos, & coopta nos in numerum eorum, qui tibi placuerunt à ſeculo: quoniam propter ſanctum tuum nomen hanc mortem gladio afferendam noſtra ſponte ſuſcipimus, & a uita præſenti excedimus. Quineriam eam quæ nos circunſiſtit, multitudinem, & maligni fraude redacta eſt in ſeruitutem, conuerte, o miſericors, ad tuam agnitionem, & da eis mentem ſanam, & prudentem, ut te ſolum uerum Deum agnoſcant, & tibi ſoli ſe dedicent.

Hæc cum precati eſſent Martyres, uox eſt ab eis audita deſuper: Venite, dicens, gloriæ coronam accepturi, & beatæ uitæ fructũ percepturi. Pulchre enim à uobis peractus eſt curſus certaminũ. Et ſtatim fuerunt eis amputata capita, decimoſeptimo Iunij. Protinus autem locus, in quo ſtabant, ſciſſus in duas partes, eorum compræhendit corpora, ut ſalua conſeruarentur & illæſa, & iuſſus Tyranni appareret inanis, qui re uera erat huiuſmodi, ut igni eos mandari iuſſerit. Lictores uero cum hoc uidiſſent miraculum, ſe in fugam coniecerunt. Multi autem ex ijs, qui illic aderant, cum Domino credidiſſent, & errori renunciarunt, & cooptati ſunt in numerum Chriſtianorũ. Qui cum duos dies in loco manſiſſent, & Deo multas preces fudiſſent, ſanctorum corpora repente terra reddidit admirabiliter, longe optimo odore plena. Quæ cum ſuſtuliſſent, & honorabilia honorifice depoſuiſſent, eis iuſta ſplendide & magnifice fecerunt. Ex eis autem horis ſingulis ſcaturiunt curationes, & gratiam donant ijs, qui ueniunt.

Capite plectuntur.

Multi credũt.

Cæterum punire ea, quæ fecit transgreſſor, nõ diu diſtulit iuſtitia: ſed celerem & grauem de eo pœnã ſumpſit, quæ in Perſarum fines deduxit, & effecit, ut illic eius miſera erumperet anima. Nam cum rex Perſarum magna in eum ita æſtuaret propter ſuos interfectos, ut qui eſſet iniuſtus & fœdifragus, & pacis inimicus, & iſte cum magna arrogantia & exultatione appropinquaſſet Perſidi, & bellum inter eos erupiſſet, & impius turpiter eſſet uictus, iuſte plagam illam accepit in uiſceribus: riſus quidem à dæmonibus, qui ipſum deceperant, riſus autem à Chriſtianis quoque, quibus ſe eſſe facturum peſsima erat minatus vir perniciosiſsimus. Quocirca par eſt, vt nos quoque Deum glorificemus, qui non longo tempore emittit virgam ſuper ſortem iuſtorum, ſed celerem dat ſalutem & ſpe maiorem ijs, qui eum diligunt. Quoniã enim decet omnis honor, & gratiarũ actio, cum patre principio carẽte, & uiuifico ſpiritu, nunc & in ſecula ſeculorũ, Amen.

Iuliani interitus

VITA S. AVITI PRESBYTERI,

ex egregijs MS. codicibus, per F. Lauren. Surium mutato ferè ſtylo deſcripta. Eſt enim ualde obſcuro ſermone, ſed tamen grauiter contexta à quodam ſancti uiri prope æquali.

AVitus apud Aurelianos plebeio ex ſanguine ortus, parentes habuit humili loco natos. Mater eius patriam habuit Virdunũ, cui ingenuitatem uirtus & meritum cõciliauit. Vt autẽ Aureliam proficiſceretur, inopia & egeſtas eam cõpulit. Nupſit uero illic cuidam Belſicolæ, cui peperit Auitum egregium filium, qui quandoque populo magnam eẽt ſalutem allaturus. Eo naſcente, ingens lumen in cubiculo apparuiſſe, certa relatione compertum eſt, ita ut eo ſplendore obſtetrices ab officio ſint deterritæ, tantique miraculi perculſæ ſtupore, non fuerint auſæ lumen illud cœleſte intueri. Sed Dominus præſcius futurorum, non ignorans futurum illum fidelem ſeruũ ſuum, in ipſo ortu eum ſanctificauit.

Iunij 17 ita erat S. Auit.

Lumen in eius ortu uidetur.

Creuit inde puer, & cum infantiæ rudimenta exceſsiſſet, ad Mictianenſe monaſterium deuotus aduolauit, depoſitaque coma, monachum profeſſus eſt. Cũ autem nedum Abbati, ſed etiam omnibus pura animi ſimplicitate obediret monachi quidem inuidia corrupti, fatuum eum uel brutum appellabant, crebro illi obtrectantes. Habebat uero pro more, partem ciborum ſuorum clam egenis impartiri, ſæpe etiã ſibi detractis ueſtibus illorũ tegere nuditatem. Abbas itaq; cœleſte in illo lumen conſiderans, tacitus illũ amare cœpit, conſtruxitque ei cellulam intra ueſtibulũ monaſterij procul ab alijs, ne eius ieiunandi, & uigilandi aſsiduitas à fratribus oſtentationi, & arrogantiæ tribueretur. Vt uero omnes manifeſtis indicijs Dei hominem eum eſſe perſpicue cognouerunt, inuito Cellarij munus demandarunt. Non potuit ille recuſare Abbatis imperium: ſed cum eam miniſterij ſarcinam in ſuos humeros recepiſſet, ab inimici familia crebris inſidijs honeſta eius ſimplicitas appetita & exagitata eſt.

Fit monachus.

Quadam autem nocte, cum ex more Abbati incũbere uolenti inſeruijſſet, cingulum cum clauibus colligatis caute ad eius caput depoſuit, relictoque illo onere, ad Calauniæ loca abditiſsima ſeceſsit, ubi cellulam è uilibus texens uirgultis, multis diebus delituit, decem plus minus milliaribus procul à monaſterio. Cumque Abbas ad nocturnas laudes canendas pro conſuetudine ſurgeret, labente cingulo, clauium cellarij ſtrepitum audit. Obſtupefactus igitur, nihil dubitat aufugiſſe Auitum, citusque ad cellulam eius ſe conferens, omneque cœnobium & cellulæ nemoroſa ſepta perluſtrans, nulla ratione inuenire potuit, quem noctis tenebræ facile occultabant. Non multũ autem interceſsit temporis, cum uir ſanctiſsimus Maximinus, qui per id tempore, Abbatis miniſterio perfunctus erat, migrauit ad cœlos, cuius ſacro humato corpore, monachi ad inquirendum Auitum ſimul omnes profecti ſunt, tandemque repertum, ad monaſterium precibus flexum adducunt, ſibique Abbatẽ, pontifice iubente, conſtituunt.

Secedit in locũ deſertũ

Fit Abbas ſui monaſterij.

Tum uero ingrato ſub faſce humilitas ſublimata gemiſcit, rurſumque fugam meditans uir Dei, terrena faſtigia reſpuens, uno tantum puero comite contentus, uaſtas ſolitudines latitaturus expetit. Erat quidam eremi locus, nemoroſa fronde contectus,

ctus, planeque abditiſsimus in Pictiacæ ſyluæ fundo, quem olim priſca manus conſtruxerat, hæredemque complexu horrebant culmina ſenſim diruta. Ibi ille ultro ſeſe in illud protrudit deſertum, exiguamque ex corticum fragmentis domum prouidus Chriſticola ſibi conſtruens, longe à uillarum culminibus clandeſtinum amplectitur exilium, & diu multumque ruricolis ignotus, pomiferis dapibus, quas ſylua miniſtrabat, ſeſe ſuſtentat.

Rurſus fugit in eremũ.

Per id tempus, uberrimos glandium prouentus nemus omne ſuppeditauit: cumque duo ſubulci immẽſam illam uaſtitatem luſtrarent, unus iam olim mutus longo ſilentio, fratrem per auia comitabatur. Itaque paſtorali ritu inter cæruleæ noctis ſpatia accenſis tedis uagantem pecudem illis ſequentibus, ſubito extinctis tedis ab immenſo imbre, pecus ab oculis euanuit, & omnia rapuere tenebræ, nec iam ſpem ullam luminis recuperandi eremi uaſtitas offerebat. Interim formidantes gregi, oculis maiori cura inuigilant. Tandem uelut ſtellam radiantis Olympi procul ignem conſpiciunt, atque eò mutus ille, non tam uocibus, quàm nutibus uſurus, properat. Vbi ad tugurium beati uiri peruenit, fixus in limine, balbutienſque, protenſa teda nutibus rogat ignem ſibi commodari. At uir Dei in medijs denſæ noctis tenebris, cernens hominem terra facie, deformi capillo, uilibus pãnorum fragmentis ſemitectum, nonnihil perterritus ꝙ putaret ſe aliquod immanis eremi monſtrum uidere, aut inter nocturnas tempeſtates dæmonem ſibi apparere, mox ad orationis pſidia ſuo more confugiens, humi ſe proſternit, & diu multumque Dominum deprecans cum lachrymis, orat indicari ſibi, utrum à bono, uel malo ſit is, qui ſe ipſi repræſenter, & ut nullis artibus illum celari patiatur, quin & genus & conatus ſuos exponat. Poſt preces à terra ſurgens, Crucis ſignum manu pingit contra hominem, ſicque affatur ignotum: Quiſnam ſis, tam ſubito meo illatus tugurio, prorſus ignoro: ſed per Chriſtũ omnipotẽtis Dei filium, cruci ſuffixum, te adiuro, ut cuius generis monſtrum ſis, uel quid in deſertis his locis agas, mihi edicas. Mox ad imperantis uocem inſontis lingua laxatur, uoxque intra fauces reuaſcitur, indicat homo, quid neceſſario petiturus uenerit, fatetur maiora ſe accepiſſe, quàm petierit, quippe qui lumen ſolum expetens, etiam uocem ſin precio referat. Deinde ſentiens uiri Dei uirtutem, ad eius pedes ſe abijcit, immenſas agit gratias pro collata ſibi medicina. At uir Dei intelligens hominem non tam a paſtoribus, quàm ab ipſo Deo ad ſe miſſum, multum lętatur Dei benedictio, eique gratias agit: hominẽ quoque complexus, Crucis ſigno munit, redditoque lumine incolumem à ſe dimittit, qui querulus ad ipſum uenerat.

Mutus loquitur, à ſancto uiro interrogatus.

Porrò autem effrenis porcorum grex cum cuſtode longius abſceſſerat, nec iam ſcire potuit homo, ubi illum inter opaca ſyluarum & noctis umbras quæreret. Mox nouo iubilo complet nemus, & fratris nomen crebra uoce compellat. Ille ut nomen ſuũ audit iactari per auras, obſtupeſcit, turbatuſque animo, miratur quis uel muto reformarit uocem, uel importunis clamoribus ipſum auſit appellare, uel prius incognitus eò aduenerit. Hæc autem illo inter arborum umbras cogitante, lumen obuium conſpicitur, aduentantiſque uultus exploratur. Poſtquàm ergo prodente lumine fratrẽ incolumẽ uidit, irruit in collum eius, eumque complexans, gaudia lachrymis pmiſcet, ſciſcitatur de medico, uirtutis uim illo narrãte cognoſcit.

Sole orto, ambo pariter properant ad hominem Dei, proſtrati, ingentes agunt gratias, gaudem pro impetrata ſanitate porcum offerunt ſacerdoti. Sed cũ ille omnem ſibi carnis eſum penitus interdixiſſet, noluit accipere, iubet ſuo gregi porcum reſtitui, obſecrat, ne uel ipſum, uel locum, aut rem geſtam ulli reuelent. Sed celari diu non potuit, ꝙ cœleſtis uirtus ipſo Domino iubente prodebat. Digrediuntur inde à uiro Dei, mutuſque ad paternas ædes iam bene uocalis remittitur, qui ubi feſtinus paternæ domus limen exceſsit, in medio ſtans, in has prorumpit uoces: En genitor optime, natus tuus multos dudum damnatus per annos, hodie te noua ſalutis uoce compellat, & cœleſti uirtute ſoluta lingua te pronunciat. Surgite ergo læti & alacres, & una mecum ſimul omnes abite ad ſyluas, diuinum medicum ueneraturi, & ſancto Auito pro reddita mihi uoce gratias acturi in deſerto. Pater ergo ut audiuit filium rem geſtam ordine explicantem, paululum ſubſtitit: inde in collum filij incumbens, membra complectitur, & multis inter gaudia lachrymis caput eius rigat. Occurrit etiam mater non minus hilaris, cupiens filium audire loquẽtem. Mox in uicinos rei geſtæ fama diffunditur, & Auitus ubique celebratur. Vndique deuoti cõfluunt populi, arctaque deſtructos ad ſanctum ſemita ducit tuguriũ ſacerdotis, languentium eum turba cupit attingere, immenſa miſeris ſtipatur ſylua cateruis. Verſari uidetur in foro, qui prius abditus delitefcebat in ſolitudine. Morbus omnis depellitur, languores omnes curantur, tolluntur in cœlum uoces Deum laudantium, & gratias agentium atque dicentium, Benedictus qui uenit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis per ſanctum Auitum. Sed cum uir Dei immenſa populi multitudine premeretur, uoluit nocturnis horis clam ad loca occultiora ſe transferre, ſed tam populi precibus, quàm præſulum authoritate, uix tãdem potuit retineri. Conſtruxit autem eo in loco inſigne monaſterium, in quo in hunc uſque diem priſcorum patrum Pauli & Antonij inſtituta, inconuulſa ſeruantur.

Vir Dei perpetuo abſtinet carniũ eſu.

Multi ad eum morbidi confluũt, et ſanãtur Pſal. 117.

Monaſteriũ cõſtruit

Per id tempus uir Dei Aureliam pficiſcebatur, liberaturus miſeros, qui in ergaſtulis uincti tenebãtur. Venit autem ei obuiam immenſa turba languẽtium: è quibus unus paruulum filium à natiuitate cæcum, ad eius pedes depoſuit, orans ut ei lumen reſtituat. Iũgunt cum illo preces ſuas ſimul uniuerſi, ne poſsit pater pueri uoto fruſtrari ſuo. Itaque ſanctus Auitus tã illorum precibus, quàm paterna pietate permotus, in oculos cæci pueri ſignum ſalutis impreſsit, & e ueſtigio ille præſentem potuit cernere mundum. Quod quidem nos ab eius ipſius cæci, ſed nunc clare uidentis, ore accepimus. Nimis uero prolixi operis eſſet cuncta annotare, quæ tum Aureliæ, tum alijs diuerſis in locis uir Dei effecit. Certe eius uerbis iudicum ſuperba poteſtas, uiſis eius miraculis, adeo ei addicta fuit, ut ante omnia uincti, eo rogante, relaxati ſint.

Signo Crucis cæco reddit lumen.

Non eſt autẽ illud quoque ſilentio prætereundum miraculũ, ꝙ quidã * Mictiacenſis monachus, quem ſanctus Auitus peculiariter charũ habuit, qui etiã in ſolitudinẽ cũ illo profectus fuerat, cũ iam ſupremũ duceret ſpiritum, fratres rogauit, ne ipſius corpus prius tumularẽt, ꝙ beatiſsimus Auitus ſuper corpus eius precatus eẽt. Porro beatus Auitus more ſuo abſque ullo uehiculo iam procul ſeceſſerat in deſertum itinere longo, & ad ſolis occaſum uſq; illic conſtiterat, cũ ecce unus è fratribus derepente ei nunciat obitum illius, quẽ diximus. Ille uero eo nuncio non mediocriter afflictus, qua potuit celeritate ad monaſteriũ ꝓperauit. Iã noctis medię ſpatia abierant, & ingreſſus uir Dei in oratoriũ, circa defunctũ ipſe quoq; inſtar aliorũ in medio tẽpli ſe pſtrauit. Iam uero uigilijs defeſſos monachos ſomnus obtinuerat. Tacuit uir Dei lę-

tuſque illo ſilentio, ad feretrum ſe adiunxit, conuerſuſque ad ſolita precum arma, more ſuo humi ſe abijcit, multo lachrymarum imbre ſanctorum metnēda pauimenta perfundit, ad omnipotentem Dominum indeſinenter preces ſupplices tranſmittit. Abſolutis precibus, ſurgit a ſolo, ſentit diuina benignitate uitá monachi ſui ſibi donatam, defunctumque inter ipſa noctis ſilentia ita compellat: In nomine Dei patris omnipotentis ſurge frater, & tam repentini deceſſus tui rationem nobis expone. Ilico ſurgit, qui fuerat mortuus, ſedenſque in feretro, omnia, quæ ipſi eueniſſent, & quemadmodum eius oratione à terræ mortis uinculis ad lucem eſſet reuocatus, ordine explicauit. Monachi eorum mutuis colloquijs excitati, obſtupeſcunt cœleſti miraculo, q uita functum cum S. Auito ſermones conferre uiderent. Itaque omnes humi proſtrati, ſacerdotis ueſtigia lambunt, Deo in excelſis gratias ſublimiter agunt, q tanta per Auitum uirtutis ſuæ miracula in eo monaſterio declararit. Porro is, qui excitatus fuit à morte, beati uiri complexus dexteram, incolumis a feretro ſurrexit, & cum hymnis & canticis ſpiritalibus ad amicam cellulā abceſſit, multiſque poſteà annis ſuperuixit. Fuit hoc miraculum à ſancto Leobino Carnotenſi Epiſcopo diuulgatum, qui ſe ab ipſo ad uitam reuocato fratre id didiciſſe teſtabatur. Sumus autem in commemorādis beatiſsimi Auiti miraculis, quorum iam olim probata teſtimonia collegimus, ſuccincti, ne myſteriorum ſolennia in ueſperam uſque protrahamus.

Nota, Sanctorū metuenda pauimēta.

Excitat uita functū.

Is S. Leobinus floruit Anno Chriſti 525.

Quidam ea Dunenſi caſtello, pro eius plebeculæ ſalute deprecaturus, ablegatus eſt ad S. Auitum. Accedit deuotus ad uirum Dei, obſecrat ut corpus ſuum pro caſtelli eius munimine, apud ipſos patiatur poſt obitum ſuum humari: pollicetur eorum uerbis, egregiam fabricam ipſis nomini ſe dedicaturos. A uir ſanctus, Indignum eſt, inquit, hominem peccatorem & multis criminibus inuolutum, intra templum tumulari, campis patentibus ad futuram examinationem, oſſa humiliata in foſſa humo decet recondi. Sed tamen ut ueſtro ſatisfiat deſiderio, ſi in propoſito pmanetis, templum in Dei nomine ut conſtruatur, nō recuſo. Meum uero corpus ad Aurelianorum urbē ex Dei uoluntate condetur. Si quid tamen opportunum ueſtro loco exiſtimatis, inter futura mea iurgia, ex abeunte indignas meas, ſi poſcitis, reliquias capietis. Quod ita quoque factum eſt. Illo enim in loco hodie magna degit congregatio hominum, Deo ſacra officia ſine intermiſsione reddentium.

Nota quid priſca ætas tribuerit ſanctorū reliquijs.

Nec multo poſt uir beatus certaminis ſui finem obtinuit, ſanctumque cœlis ſpiritū reddidit. Vbi uero Aurelianenſes & Dunenſes de eius obitu certiores facti ſunt, propter ſacrum corpus ſibi uendicandum utrinque arma capeſſunt. Dunenſes Abbatis ſui corpus tanquàm quodam ſuo priuilegio repoſcebant, Aurelianenſes monachum Miccianenſis monaſterij ſibi deberi contendebant. Cum autem monaſterium, in quo uir Dei deceſſerat, Dunenſibus eſſet propinquius, celeriter omnes eò aduolant, deuoti corpus tanquàm inſtructa acie rapiunt, ſublatumque ad extructam baſilicā abſportare nituntur. Sed non ſegnes Aureliani, licet aliquanto poſterius, armis inſtructi occurrunt, fores baſilicæ occupant, clypeis tecti, parant ſe ad confligendum cum Dunenſibus ſacrum corpus abſportantibus. Id ubi è ſylua progreſsi hactenus ſecuri Dunenſes conſpiciunt, animis perturbati, deſperant ſe poſſe uoto potiri ſuo. Itaque ſubmotis illis in media æde onus ſacrum inuiti deponunt, caſtris caſtra opponunt, inter media utrorūque tela theſauros conſtituitur: ſed cœlitus adeſt præſidium, ne eius cauſa, q multis ſæpe uitā attulerat, in mutuę cędis diſcrimē illi coniicerent. Adeſt, Deo uolente, Leuſus, uir inſignis ac ſumma poteſtate præditus: iurgantium lites dirimit, armatorum læua conſilia diſsipat, corpuſque ſalutiferum per publicum aggerem Aurelias deportari iubet.

Eius obitus.

Nota lector antiquam deuotionem.

Tum uero Dunenſes magno dolore correpti, lamētabiles dant uoces in cœlum, & quia non poſſent ſacros artus uiimpediti, apud ſe retinere, orant beati uiri aliquas reliquia ſibi permitti. Nō potuit hoc negari petentibus, maxime q æquiſsimis præcibus etiá lachrymas adiungerent. Accedūt ad funus ſummi ſacerdotes, & cum tremore corpus ſacrum attrectātes, magnum reliquiarum munus conferunt poſtulantibus. Deinde proficiſcentes, corpus in ſublime tollūt ſacerdotes, & urbana manus feretro pretioſo nobilia colla ſupponit: gaudent, qui poſſunt ſacrum contingere lignum. Sanctiſsimum funus hoſtilis turba cominus antecedit, urbemque petentes populi, condenſo pede feruntur. Cerneres illic cereis ardentibus rufalia arua quaſi candere flammis, & millibus multis ſtipata caterua, iam prima populi pars arcem attingebat, cum multi necdum è Dunenſi caſtello pedem extuliſſent. Quis uero ingentem illum Clericorum pſallentium chorum, qui ex uicinis urbibus ſtudio religionis ad Auito perſoluenda officia alacres conuenerant, explicare queat? quorum ardens & ignitus clamor, inſtar cœleſtis tonitrui ſidereū pulſabat Olympum. Vox erat una omnium clamantium & dicentiū: Gloria in excelſis Deo, & in terra Aurelianorum perpetua ſub Auito pax. Atque ij uix tandem denſa populorum agmina perrumpentes, ſacrum corpus perferunt ad ſepulcrum: atque in loco ſancto cētum ab urbe paſsibus religioſe & cum ſumma reuerentia magni pontificis tumulant defenſorem. Titulus quidem ex uiliſsimi ligni materia illi poſitus eſt, ſed membra interim totus uenerabatur orbis.

Cū tremore epiſcopi ſacrum eius corpus attrectāt.

Cæres ardētis.

Ea tempeſtate rex Childebertus, inclitus Francorū princeps, comparato exercitu Hiſpanias ſuo addere imperio uolebat. Audita uero tanti uiri fama, & q ſepulcrum eius exigui parietes uallarent, cœleſti regi uotum integra deuotione nūcupauit, ſi incolumis in regnum ſuum ſancti Auiti interceſsione reuerteretur, ampliſsimam ſe ſuper eius monumentum baſilicam conditurum. Itaque in itinere multa quidem ab hoſtibus perpeſſus eſt, ſed quoties ei ſtructæ eſſent inſidiæ, toties ſancti Auiti interceſsione ab impendentibus periculis liberatus eſt: atque ita ſoſpes & triumphans rediit in regnum ſuum. Tum uero inſignem ædem, ut erat pollicitus, in loco ſupradicto extruendam curauit, uſus ad eam extruendam ſolertia Vuaddonis, unius ex proceribus ſuis. Cuius operis mercede eum credimus minime fruſtratum. Illic enim aſsiduis miraculis uirtutum geſta clareſcunt. Clauſi pateſcunt oculi, debilium membra ſubito conualeſcunt, mutus uocem recipit, ſurdus auditum. Datur regionibus ſalus integra, & per omnium infirmitates uelox medicina percurrit.

Nota.

Childebertus rex inſignē ei extruit ædem.

Vir ſanctus coniungitur
Aniano, & urbs
Aurelianorum
illorum circumſepta uirtutibus, ſeruatur in
medio: Quorum patrocinio nos diuina Trinitas cuſtodire & conſeruare dignetur: cui eſt honor & uirtus & poteſtas in ſecula ſeculorum,
Amen.

DE EODEM S. AVITO, EX Grægorio Turoneſ. De gloria Confeſſorum, Cap. 99.

AVitus Abbas Carnoteni pagi, quem Pectenſem uocãt, ſæpius imminere diſſolutionẽ ſui corporis ſpiritu ſancto reuelante prædixit, qui recedens à corpore, honorifice apud Aurelianenſem urbem humatus eſt, ſuper quem fideles Chriſtiani eccleſiã conſtruxerunt. Poſt cuius obitum cum anniuerſarius aſſumptionis eius dies cum ſummo coleretur honore, vnus è ciuibus, alijs ad Miſſarum ſpectanda ſolennia euntibus, accepto raſtro, uineam paſtinare direxit. Increpatusque à multis, cur huic feſtiuitati deeſſet, redire noluit, dicens: Et hic, quem colitis, operarius fuit. Verum ubi ingreſſus uineam, primo ictu terram aperuit, protinus retorta ceruice, facies eius ad tergum conuerſa eſt. Tunc tremens, ſpectantibus populis, cum fletu magno baſilicam ſancti ingreditur. Poſt paucos uero dies, orans in eodem loco aſsidue, directa ceruice conualuit.

Vltio diuina in eũ, qui noluit feriari in feſto S. Auiti.

VITA S. VVLMARI ABBATIS, apud Boloniam quieſcentis, incerto quidem authore, ſed non contemnenda fide conſcripta. Dictionẽ paſsim nonnihil expoliuimus. Puto autem hic non niſi Vitæ eius Epitomen haberi.

Iunij. 17. quo die trãslatũ teſtatur MS. codex.

SAnctus Vulmarus, uir admirandæ ſanctitatis, petijt monaſterium, quod eſt in pago Hannonienſi ad Sambram fluuium, diciturque Altimontis, ubi tum monaſticus ordo cernebatur. Suſceptus uero à patre eius monaſterij, demandatum ſibi ab illo miniſterium in ſe recepit, humile illud quidem & abiectum, ut quod circa paſcendos boues & ligna ad fratrum officinas importanda uerſaretur. Prompto interim animo illud munus exercens, inſtigante eum ſpiritu Dei, ad ludum literarium ſe cõtulit, rogauitque ſibi Alphabetum exarari. Inde reuerſus cum tabella alphabetica, quoties ad ſyluam eundum erat, illam manu geſtans lectitabat, bobus ipſum ſequentibus. Poſtquàm autem ſanctum eius ſtudium Abbati innotuit, ab hoc miniſterio abſolutũ, in Clerum adſcribi curauit. Tum ille nocturnis horis, cum ſe fratres ſomno dediſſent, omnium repurgabat calceos, mundatosque clam ſuis locis reſtituit. Porro Abbas noſſe percupiens, quiſnam tantæ humilitatis officiũ obiret, quadam nocte ante lectum ſuum in dormitorio, ubi cubare ſolebat, calceos ſuos ſordibus affectos depoſuit. Quos cum Vulmarus ſuo more tacitus auferret, ab Abbate deprehenſus eſt.

Præclara humilitas S. viri.

Poſteà ſacerdotio initiatus, ob uitæ meritum ab omnibus prædicabatur: ſed ille hominum laudes reſpuens, in eremum aufugit, nihil ſecum ferens præter ea, quæ ad ſacerdotalis miniſterij executionem pertinerent, & bipennem. Vbi in eremum uenit, cauam illic arborem conſpicatus in ea tres dies delituit, non ſolum humano carens alloquio, ſed etiam omnis alimenti inops. Apparuit autem Angelus Domini cuidam homini fideli, monuitque ut Vulmaro in deſertis locis fame laboranti cibos ferat. Parat ille eſcas, ſed quò deferendæ ſint, prorſus ignorat. Dixit autem illi uxor eius: Dimitte equũ, ut quò uultcunque eat: & ſi à Deo hæc eſt admonitio, duce iumẽto hoc inuenies quod requiris. Facit uir, ut vxor uoluit, perduciturque recta ad concauam arborem, in quam ſe uir Dei abdiderat. Quem ut uidit, exponit uiſum & quid facere ſit iuſſus. Surgit ergo uir Dei, & cum illo pariter cibum capit. Poſteà ille idem portionem quandam hæreditatis ſuæ dedit ſeruo Dei. Ea accepta, condit monaſteria, plurimosque ad ſeruiẽdum omnipotenti Deo in ea adducit.

Fit p̃ſbyter, ſed vt hominũ vitet laudes, petit eremũ.

Condit monaſteria.

Cum autem bonum ille certamen certaret, & fidelem Chriſto Domino nauaret operam, multis cœpit clarere miraculis. Ea re permoti homines, etiam ex longinquis regionibus ad eum confluebant. At ille humanos fauores declinans, ne quam illi animi elationem adferrent, ad pagum Bolonienſem, in quo natus fuerat, profectus, in quadam eremo, quæ ipſius erat, in ſanctiſsimæ matris Dei ſemperque Virginis Mariæ, & beatiſsimi Petri Apoſtoli honorem, eccleſiam extruxit. Quo cum illum inuiſendi gratia complures utriuſque ſexus aduenirent, uerbo Dei illos reficiebat, & ſub regulari habitu regebat.

Acceſsit autem ad eum etiam* Ceadula rex occidentalium Saxonum à Chriſti religione alienus, dixitque ei: Audiui te uirum eſſe ſanctum. Duo igitur peto abs te, ut me fluctuantem animo, in fide confirmes, & quæ ſit animæ certiſsima ſalus edoceas: ſimul etiam ores pro me Deum tuum, ut contempto deorũ cultu, in ipſum credam. Cum ergo uir Dei audiſſet regem, & ei bene precatus eſſet, ille diuinitus permotus, profectus eſt Romam, & illic ſacrum baptiſma ſuſcepit, ac poſtea plenus operibus bonis, feliciter migrauit ad Dominum.

**Ceadualla.*

Ceaduella rex Romæ baptizatur,

Fur quidam praua ductus cupiditate, abſtulit equũ uiri Dei: ſed cum totam noctem errabundus uagarẽ, non potuit attingere locum, quo tendebat. Mane alterius diei ad portam monaſterij inuentus eſt equo inſidens, de quo nec per ſe deſcendere potuit, nec ab alio deponi. Tandem uir Dei acceſsit ad eum, & depoſuit, liberumque à ſe dimiſit. Tum uero permulti ad eum ueniebant, multas eulogias & munuſcula offerentes. Ille omnes in Dei ſeruitio confirmans, res quas attulerant, ſuis manibus pauperibus elargiebatur.

Fur proditur diuinitus

Denique multo iam ſenio grauatus, in moleſtam corporis ægritudinem incidit: accitisque ad ſe fratribus, ſuum illis obitum prædixit. Rogabant autem eũ ſanctimoniales, non procul ab eo loco commorantes, ut ſe inuiſendi copiam ipſis faceret. Sed ille plenus ſpiritu ſancto, proteſtabatur ſe nunquàm hic fœminam conſpecturum. Eadem nocte obdormiuit in Domino. Accurrebant autem moniales illæ, cupientes uel defunctum uidere: ſed nebula corpus eius diuinitus tegente, non niſi luminaria, quæ funus antecedebant, & turbam, quæ ſequebatur, cernere potuere, loculo, in quo ſacrum corpus habebatur, ſub illarũ adſpectum prorſus non ueniente. Humatum eſt autẽ beati uiri corpus cum multa reuerentia apud Boloniam, ubi hodieque multis coruſcat miraculis. Obijt xiij. Calendas Auguſti. Sic habet MS. codex, unde hanc uitam deſcripſimus: idem autem teſtatur tranſlatum eſſe uirum Dei xvij. die Iunij: quo die nos eũ propterea repoſuimus, quòd antiquiſsima Martyrologia eo ipſo die habeant ſanctum Vulmarum, quem equidem puto eſſe eum, cuius Vitam deſcripſimus: quanquàm nolim pro certo aſſirmare.

Feliciter migrat è corpore quod à monialibus videri n. poteſt.

De SS. Martyribus Marco, & Marcelliano offendet Lector multa lectu digniſsima in Hiſtoria S. Sebaſtiani eximij martyris: quæ eſt in I. Tomo die 20. Ianuarij. Paſsi ſunt autem 18. Iunij.

MARTYRIVM S. LEONTII & ſociorum, per Cyrum Scribam. habetur in Simeone Metaphraſte.

18. Iunij.

Adrianus Senator ſæuiſſimus.

QVo tempore Veſpaſianus Romanorum Imperium tenebat, uicquidã ordinis Senatorij, Adrianus nomine crudelis, & animo ualde immanis omniumq; peſſimarum artium inuentor, cum audiuiſſet quoſdã Chriſtianos eſſe ab omnibus illis abhorrentes, qui dijs ipſis ſacrificia offerrent, deosq; ipſos deſpicientes, & alios homines magicis artibus ac diſciplinis & adulationibus à deorum familiaritate remouentes, quippe qui dicerent, non eſſe deos, ſed unum tantum Deum, furore percitus, Imperatorem adijt, & ab eo petijt, ut ſibi contra homines Chriſtianos poteſtatem daret. Imperator uero ſtatim omnem poteſtatem Adriano contulit, eique mandauit, ut quicũque eius edicto parere, & dijs ſacra facere uellent, honore magno donati, ad eum mitterentur, qui uero nollent, cruciatibus grauiſsimis ſubiecti, morti addicerentur.

Cũ igitur Adrianus ex magna Roma diſceſsiſſet, ſignificatum ei fuit à quibuſdam, in urbe Tripoli eſſe militem quẽdam, Leontium nomine, qui deos ipſos reprobaret, & eos qui ſacra illis facerent, ab eorũ cultu auerteret, & patrias leges diſſolueret. Cum hæc Adrianus de Leontio audiuiſſet, hilaritate nõ mediocri affectus eſt, & militum cohortes præmiſit, ut Leõtius, qui talia faceret, compræhenderetur. Cum uero prope urbem ueniſſent, eorum Tribunus, qui & ipſe dæmonum ſuperſtitioni & idolis addictus erat, repẽte febre totus correptus eſt, & militibus ſuis dicebat: Ita mihi dij propitij ſint, ut ego ſcio, vndenam hoc malum in me profectum ſit. Dij aduerſus me indignati ſunt: cum enim huc profecturus eſſem, congruentẽ uictimam illis non obtuli. Milites igitur cum Tribunum ſuum ita febri æſtuantem per tres dies, neque cibũ aliquẽ ſumentem, ſed magis magiſque febri laborãtem uiderent, multis anguſtijs premebantur. Nocte autem illa Angelus Domini apparuit ei dicens: Tribune, ſi uis ſanus fieri, vnà cum militibus, qui tecum ſunt, ter clames: Tu, qui ſancti Leontij Deus es, mihi, quæſo, auxilium feras. Si hoc dices, ſtatim ſanus fies.

Angelus apparet Tribuno idololatræ.

Cum Tribunus in talem mentis exceſſum ueniſſet, & ſobrius eſſet, uidit Angelum, ut adoleſcentem aliquem, candida ueſte indutum, & aſpectus ſpeciem quandam terribilem præ ſe ferentem. Tum ille: Ego, inquit, miſſus ſum vnà cum his militibus, ut Leontium compræhendam, & ſeruem uſque ad reditum Adriani Ducis, & tu mihi dicis, ut clamem, Deus ſancti Leontij, auxilium mihi afferas, ut ſaluus ſim? Cũ hæc Angelo diceret, ille ab ipſo euanuit, & ſtupor Tribunum corripuit, qui cum adhuc iaceret in lectulo, & febre uehementi teneretur, militibus ad ſe accerſitis ſic ait, Audite fratres. Cum primum ſomnum cepiſſem, uir quidam illuſtris ad me uenit, & dixit, Si uis ſanus fieri, ter clames, Deus ſancti Leontij, opem mihi afferas. Et his dictis, euanuit. Cum hæc Tribunus dixiſſet, Theodulus quidam miles plus cæteris obſtupuit, & quæſiuit à Tribuno, an eius quem dicebat, ueſtis alba, & adſpectus terribilis fuiſſet, idq; ita ſe habere didicit. Poſtridie uero mane Theodulus ipſe aſsidebat Tribuno, quæ audiuerat, in mente habens. Cum autem & cõpotationis tempus ueniſſet, Theodulum milites uocarunt, ut vnà cum ipſis, quẽadmodum ſemper conſueuerat, ſe oblectaret. Erat enim Theodulus ipſe inter Græcos homines maxime illuſtris. Ille ad compotationem inuitatus, omnes cibos reiecit, neque quicquam guſtare uoluit, ſed humi iacens, diutius ieiunus permanſit, ac tandem ſomnum cepit. experrectus autem, commilitonibus ſuis, Adrianus, inquit, Præſes craſtino die ueniet, & Leontius captus nõ eſt? Sed ſi placet omnibus uobis, mecum habens Tribunum, ad urbẽ proficiſcar, & quæram, quiſnam ſit iſte Leontius: quem poſtquàm cõpræhenderimus, cautè ſeruari iubebimus, quoad Adrianus Præſes uenerit. Erat autem Tribunus ſanus iam factus, & à febre liberatus, cum uiſioni illi obediuiſſet.

Tribunus uero modeſtiſſimus.

Poſtquàm igitur illi ad ſummum urbis uerticem uenerunt, ecce Leontius ipſe illis occurrit, quibus ait: Saluete in Domino, fratres. Id cum audiuiſſent duo illi milites Tribunus, & Theodulus: Salue, inquiunt, & tu amice. Tum Leontius dixit: Quidnã, fratres, quærentes huc ueniſtis? Tunc milites: Virũ, inquiunt, quẽdam, Leontium nomine, doctum & probatum, Imperatori Veſpaſiano hoc loco habitare ſignificatum fuit. Hunc igitur nos conuenire cupimus, ut iuſsi ſumus. His enim diebus Adrianus prẹſes huc uenturus eſt, ut & ipſe Leontiũ uideat, eumque ut deorum amantem, honore maximo proſequatur, atque ad Imperatorem ducat: totus enim Romanorum Senatus illum uidere cupit, cum eius præclara facta, & in deos obſeruantiam audiuerit, præſertim cum ſit unus è principibus uiris, qui ſunt in urbe Tripoli. Cum hæc audiſſet Leontius, Vt uideo, inquit, peregrini eſtis, & huius regionis ignari. uenite igitur, & mecum vnà requieſcite, ego uobis Leontium illum monſtrabo, quem uos deorum amicum eſſe dicitis, ille uero non eſt ijs dijs amicus, quos uos colitis, ſed ſcio ego Chriſtianum illum eſſe, & Domini Ieſu Chriſti fidem tenere. His auditis, illi ſecum dicebant, Quiſnam iſte eſt, qui dicit, Leontium Chriſtianum eſſe? Num aliquis ex eius cognatione eſt? Itaque Theodulus, Quodnam, inquit, eſt nomen tuum? Tum Leontius? De nominis mei ſignificatione in literis diuinis ſcriptum eſt his uerbis, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Oportet igitur à me conculcari leonem & draconem, leonem, inquam, hoſtem illum, qui corporeis oculis non cernitur, & draconem, hoc eſt, Præſidem ipſum, & eius conſiliarium. Tum Tribunus ad Theodulum conuerſus, Et quiſnam, inquit, iſte eſt, qui dicit, Oportet à me conculcari leonem & draconem, & Præſidis conſiliarios? Dubitatione igitur detenti, ambigebant quidnam facturi eſſent. Eo enim, quòd tam benigne inuitati erãt, remorabantur, ne prauum conſilium ſuum uiro illi aperirent, ueruntamen cum Adriani ſæuitiam perſpectam haberent, & eam formidarent, neque uellent re infecta reuerti, iter ad Leontij domum, amicitiam ſimulantes, vnà fecerunt. Deinde, Eu, inquiunt, uir optime, domum tuam peruenimus, & rebus tuis omnibus fruimur. Feſtina igitur nobis Leontium oſtendere, ut cum uenerit Adrianus Præſes, honore maximo dignus habearis, & Imperatorũ amiciſsimus in eorum palatio uerſeris.

Pſal. 90.

Nota quòd Leõtius idẽ ualet, ac ſi quis dicat, leonem puniẽs, uel conculcans

Hæc cum illi dixiſſent, tum Chriſti martyr, Ego, inquit, ſum Leontius ille, quem uos quæritis, ego ſum ille Chriſti miles, ego ſum, quem Adrianus per uos inſequitur. Illi cũ audiuiſſent quod dixit, Ego ſum, in faciẽ proſtrati, clamare cẹperũt, Serue Dei altiſsimi, remitte nobis hoc peccatũ, feſtina Deũ tuũ placare, ut nos ab idolorũ fœditate, & ab illa imani fera Adriano eripiat, & nos.n. Chriſtiani ſumus.

Leõtius ſe prodit Tribuno.

mus. Hæc cum illi dixiſſent, ſanctus Dei ſeruus Leontius in terrã ſe deiecit flens, & dicens: Domine Deus, qui uis omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis peruenire, qui dediſti nobis ſalutis pignora, reſpice nos, quæſo, in hac hora, qui feciſti, ut qui contra me uenerant, pro me eſſent, me ouem illam perditam ſerues, oro, & iſtos mecum unà illumines miſericordiæ tuæ luminibus, quibus & ſancti Spiritus tui gratiam effundas; & cor purum crees, tuoque ſigno notatos, inuictos milites contra hoſtem diabolũ efficias, potentiã & arma illis pbẽs propter uiſcera miſericordiæ tuę. Pro ſcuto, & haſta ſit illis ſapientia tua. Tu, qui tribus diebus in ſepulcro eſſe uoluiſti, qui maleſici draconis caput conculcaſti, da, quæſo ut Tribunus hic & Theodulus conterant caput malitioſi draconis Præſidis Adriani, tuique roboris gratia illos cõfirmes. Tu enim deſperatos ad cognitionem & ſpem inuitas, tu errantes miſericordia tua in uiam reuocas, quippe qui cordis arcana cognoſcis, & uniuerſæ humanæ naturæ creator es. Accipe, quæſo, preces peccatoris Leontij. Oſtende & his præter te non alium Deum eſſe. Fac, ut qui dijs inanimatis & mutis fidem habent, illos uanos & inanes eſſe cognoſcant, & tuæ cognitionis lumine illuſtra eos, qui ueritatem nõ cognoſcũt. Ita, quæſo, facias, Deus Saluator noſter, quoniam tuum eſt regnum, potentia & gloria Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

1. Timo. 2.

Cum dixiſſet, Amẽ, deſcendit nubes aquæ in Theodulum, & Tribunum, eoſque illuminauit. Quod cum ſanctus Leontius factum uidiſſet, uoce magna clamans, Gloria, inquit, tibi ſit, Deus meus, qui uoluntatem quærentium te non aſpernaris. Tum illos albis ueſtibus induit; & cereos accenſos ante ipſos ferri iuſsit. Cum uero, quidam ex Græcorum numero tantum miraculum per Leontium factum uidiſſent, cœperunt per urbem tumultuari, & ita clamare, perniçioſo igne comburantur illi, qui deos noſtros reprobant. Itaque non mediocri tumultu ciuitas illa perturbata erat. Biduo autem poſtea uenit Adrianus Pręſes, & omnes, qui cum illo erant, cumque ante urbis portas conſtitiſſet, quæſiuit, quænam uoces & tumultuatio illa, quinam populorum clamores eſſent. Tũ eius ciuitatis optimates, Vir, inquiunt, quidam Leontius nomine, qui Chriſtianus appellatur, omnes à deorum noſtrorum cultu dehortatur, ac remouet, magicis quibuſdam artibus homines ipſos circũueniẽs, dum prædicat & nugaci oratione celebrat, extollitque uirum quendam ab hominibus in Cruce ſuffixũ, quem Pilatus ipſe inquiſitum flagellis, & Iudæi alapis uerberarunt. Quinetiam Imperatoris noſtri milites ueneficijs ſuis decepit, & ad Galilæi hominis illius religionem attraxit, eoſque albis ueſtibus indutos, tertium iam diẽ apud ſe habet, & maximos deos noſtros reprobat.

Leõtius atrociter defertur apud Adrianum.

Tunc Adrianus Præſes furore accenſus, iuſsit militibus, quos ſecum habebat, ut tres illos compræhenſos, cautè in carcere cuſtodirent, quoad ante Tribunal ſiſterentur. Fecerunt milites quod iuſsi fuerant, & homines compræhenſos in carcerem coniecerũt. Leontius uero per totum diem non deſiſtens magni Dei fidem & doctrinam illis tradere, Agite, inquit, fratres, eſtote fortes, & cogitate, præſentes cruciatus paruos eſſe, & ad breue tempus, gaudium uero illud & iucunditatem ſempiternam futuram. Itaque ſi nos hic nefariorum hominum iniurias ſuſtinemus, illic requiem perpetuam inueniemus. Nocte uero cœpit pſalmi uerſus illos canere, Deus noſter in cœlo, & in terra, omnia quæcunque uoluit fecit. Deus qui præcinxit me uirtute, & poſuit immaculatam uiam meam. Cum uero dies illuxiſſet, Adrianus præſes in tribunali ſedens, iuſsit ad ſe duci Leontium, Tribunumq; & Theodulum. Qui cum pręſtò eſſent, Tune, inquit, Præſes, Leontius es? Ego, inquit, ille, ipſe ſum. Tum Præſes, Cuius fortunæ & conditionis homo es? Quomodo prauis & maleficis ueneficijs tuis milites ab Imperatore noſtro ſubripuiſti? Eos, inquã, qui ſemper cum Imperatore noſtro erant, ſubripiens; feciſti, ut ei, quem tu Deum dicis, crederent. Reſpondit Leontius, Ego Chriſti mei ſum miles, ego ſum illius ueræ lucis filius, quæ illuminat omnem uenientem in hunc mundũ. Omnis, qui uenit ad hanc lucẽ, non offendit. Scit Tribunus, & Theodulus, quæ ſit huius luminis origo & perfectio, Chriſtus uidelicet, Itaque dereliquerunt deos tuos, è lignis, lapidibus & animaliũ oſsibus confectos, quippe qui fragiles ſunt, & cõminui facilè poſſunt. Cũ Præſes audiſſet Leontium tam libera oratione utentem, furore inflammatus, præcepit ſeruis, ut uerberibus Leontium ipſum contenderent. At ille cum uerberaretur, erectis in cœlum oculis, Tune, inquit, Adriane, putas cruciatum mihi afferre, qui teipſum crucias?

Sancti martyres in carcerẽ truduntur.

Pſal. 113. & 134

Pſal. 17

Ioan. 1.

Leõtius uerberatur.

Cum uero illum Adrianus uidiſſet cruciari quidẽ, ſed in Chriſti confeſsione conſtanter permanere, illum iuſsit in carcerem duci, & ad Tribunũ ac Theodulum conuerſus, Quare, inquit, uos patrios ueſtros mores abiecistis, in quibus educati eſtis, & derelicto militari ſtipendio, Imperatori noſtro mœrorem paratis? Tum illi reſponderunt, Nobis datus eſt panis, qui conſumi non poteſt, quique è cœlo deſcendit, & uino poculum è latere altiſsimi Dei acceptum, pro illis autem carnibus, quæ corruptioni ſubiectæ ſunt, corpus puri & omni macula carentis agni nobis datum eſt. Tum Adrianus: Iſta, inquit, uobis ſuggeſsit improbus Leontius. Facite igitur, quæ Imperatori grata ſunt. An ignoratis, ita Imperatorem iuſsiſſe, ut qui dijs ſacra fecerint, maximis honoribus & militiæ gradibus honeſtentur: qui uero iuſsis parere noluerint, illi peſsimis modis uita priuentur? Ad hæc Tribunus & Theodulus reſponderunt: Noſtra militia in cœlis eſt: fac quicquid uis. Tu quidem, cum turpiſsimorum idolorum ultor ſis, contra nosipſos te armas: ſed tota uita tua deſerta erit, & tempus dierum tuorum minuetur. Hæc cum Adrianus audiuiſſet, iuſsit Tribunum in ligno ſuſpendi, atque conſtanter unco lacerari: Theodulum uero in terram proſtratum uerberibus cædi. Qui cum acerbe cruciarentur, nullum aliam uocem emittebant, niſi hanc: Salua nos, Domine, quoniam defecit ſanctus. Adrianus uero cum illorum ſententiam ſtabilem atque immobilem uidiſſet, iuſsit eos ſecuri percuti. Qui dum ad ſupplicium ducerentur, canebant uerſus illos: Tu es protector noſter, Domine, in manus tuas commendamus ſpiritus noſtros. Cum orationem compleuiſſet, a carnifice percuſsi ſunt, & animas ſuas in confeſsione illa ſancta Deo tradiderunt.

Ducitur in carcerẽ

Tribunus laceratur et Theodulus ceditur

Capite plectuntur.

Poſthæc iuſsit Adrianus duci ſanctum Leontium. Qui cum præſto eſſet, Age, inquit, Leonti, miſereat te fortunæ tuæ, ne graues cruciatus experiare, quales experti ſunt Tribunus, & Theodulus, homines à te circumuenti, iamque audi me, & dijs ſacrifica, ſic enim honores maximos à me, & Imperatore, totoque Senatu conſequeris, nam Imperator ualde cupit adſpectum tuum uidere. Auertat Deus, inquit, Leontius, ut ego Imperatoris adſpectum uideam, qui execrabilis hoſtis Dei eſt, ſed ſi placet, tu, Adriane, Chriſti amicus ſis, id enim ſi feceris, oſtendam tibi, quantam ſalute, quã tam opẽ, & quàm perennes diuitias ab ipſo pcipies.

Tum Adrianus præ bili ſubridens: Tantam, inquit, & me ſalutem conſequi uis, quantam Tribunus, & Thendulus conſecuti ſunt? An neſcis, ſceleſtiſsimũ caput, quali ſupplicio illi conſumpti ſunt? Ad hæc Leontius, Minime ſupplicium appelles, quod ipſis intuliſti: ſed uitam potius, pacem & gaudium, nunc enim gaudent & exultant, & una cum Angelorum choris uerſantur. Tum Adrianus: Adhibe, inqt, Leonti, mentem ijs, quæ à me dicentur. Quiſnam mẽtis compos, hanc Solis lucem & maximos illos deos, Iouem, Apollinẽ, Neptunum, Venerem, & reliquos unquam relinquere uoluit, ut morte peſsima uitam finiret? Nemo certe, niſi qui a te circũuenti ſunt. Ad hæc Leontius, Minime tu audiſti, quod ſcriptum eſt, Dij gentium dæmonia, &c. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quis igitur

Pſal. 115. & 134. eſt, modo ſanæ mentis ille ſit, qui mutis lapidibus, & talibus rebus anima & ſenſu carentibus, cuiuſmodi ſunt iſti ueſtri dij, ſimilem ſe eſſe uelit, nedum ipſis ſacra facere?

Cum hæc Iudex audiret, Martyris ſententiam firmam eẽ uidẽs, iuſsit in terram proſtratum à quatuor carnificibus uerberari, & præconem ipſum clamare,

S. Leontius dire verberatur Qui deos noſtros pro nihilo faciunt, & Imperatoris edictum non obſeruant, ita peribunt. Cum diutius Leontius uerberaretur, & carnifices defeſsi eẽnt, ad Præſidem loquẽs, Quãuis, inquit, corpus meum peſſime homo dilaniaueris, nunquam tamẽ animæ meæ dominus fueris. Iuſsit deinde Adrianus illũ in ligno ſuſpendi, & eius latera atque crura lacerari. Qui cum diutius laceraretur, neque quicquam aliud diceret,

Eius latera & crura lacerãtur. niſi hoc tantum, Deus in te ſperaui, ſalua me Domine, cũque cœlum Martyr ſuſpiceret, tũc ad miniſtros ſuos Adrianus conuerſus, Deponite, inquit, illum de ligno, ſcio enim, ꝙ cũ in cœlum intueatur, deos ipſos orat, ut requiem illi afferant. Ad hæc. S. Leontius dixit, Pereas tu cum dijs tuis, Adriane infeliciſsime & execrande. ego enim Deũ meũ precor, ut robur ac uires mihi ſuggerat, quo tormẽta tua ſuſtinere poſsim.

Vide ſupplicij genꝰ immane. Cum igitur Adrianus Leontij mentẽ conſtantem & firmam uidiſſet, rurſus iuſsit in ligno eum ſuſpendi, capite in terram deuoluto, & magnum ſaxũ ex eius collo pendere, ut ita cruciaretur. At ſanctus martyr generoſo & forti animo cruciatus illos perferens, ac cœlum intuens, ſic Deum orauit: Domine Ieſu Chriſte, qui corroboraſti ſeruos tuos Tribunum & Theodulum ad præſtandam tui nominis confeſsionem, & me ſeruum tuum ſupplicem & peccatorem confirmes, ut tormenta hæc ſuſtinere poſsim, neque expectationi meæ deeſſe uelis.

Tum Adrianus: Scio, inquit, Leonti, dijs noſtris te amicum futurum. At ille: Ego ſeruus ſum Dei altiſsimi, tu uero deorum tuorum ſeruus es. Cum illis igitur & tu, & exercitus tuus peribit. Porro Adrianus cũ Leontij mentem ſtabilem uidiſſet, illum iuſsit in carcere ſeruari uſque ad diem poſterum. Ille uero in carcerem ingreſſus, per totam noctem pſalmum cane-

Pſa. 26 bat, Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quẽ timebo? Cũ uero pſalmum caneret, Angelus illi apparuit, & dixit, Eſto fortis Leõti, ego n. tecũ ſum. Me Dominus Deus tuus miſit, quẽ tu quæris. Cũ uero dies illuxiſſet, iuſsit Adrianus ad ſe Leontiũ adduci, quẽ ſic affatus eſt, Nunquid, Leõti, cogitaſti quid tibi expediat? Tum ſanctus martyr, Cũ ſemper, inquit, cognouerim, quid mihi expediat, uanis tuis ſermonibus reſtiti, quare ſemel, bis & ter tibi affirmo, me nũquam commiſſurum, ut derelinquam eũ, qui fecit cęlũ & terrã, mare & omnia, quæ in eis ſunt, Dñm Ieſum Chriſtum Dei filium, qui propter nos homines Crucem pati uoluit: illũ, inquam, minime deſeram; in eo enim ſolo, & in eius nomine ſpem collocans, miſericordiã conſequar. Tum iuſsit Adrianus in aere à quatuor carnificibus ſuſpendi, & uehementer uerberari. Cũ uero ille uerberaretur, clamauit Adrianus: Fac, Leonti, quod dico, & dijs ſacrifica: id. n. ſi feceris, per deorum noſtrorum ſalutem ac benignitatem faciam, ut dignitatis gradum, & longe plura conſequa-

Iterum crudeliter uerberatur. ris. Ad hæc ſanctus martyr Leontius: & quænam, inquit, dignitas tanti erit, ut ego Deum meũ negem, & tibi obediã? Mene hortaris, ut dæmonibus tuis ſacrificem, cũ ne totus quidẽ mundus tanti ſit, ut cũ Chriſti mei charitate conferri poſsit? Cũ igitur Adrianus eius mentem ita firmam uidiſſet, ut mutari non poſſet, hanc ſententiam contra illum tulit: Leontiũ, qui dijs libare, & Imperatoris edicto parere noluit, noſtroſque nobis proprios deos contempſit, iubemus è quatuor nectibus ſuſpenſum, tam diu uerberari donec animam emittat.

Cum igitur ſanctus martyr Leontius diutius uerberaretur, & uulneribus ac plagis laceraretur, ſpiritũ

Inter uerbera reddit ſpiritũ. ſuũ Domino tradidit, & in ipſius Tripolis portu ſepultus eſt decimooctauo die menſis Iunij, cũ mundo ipſi bonum uirtutis monumentũ dereliquerit: martyr, inquam, Leontius, per quem Deus ſui regni partem nobis concedat.

Hæc commentaria beati martyris Leontij Cyrus quidam ſcriba in tabulis plũbeis conſcripſit, & apud ſancti martyris monumentum ea depoſuit, ut ijs, qui poſtea futuri ſunt, optimum exemplum relinqueret in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Quiſquis igitur ea leget. & bonam ac ſanctam Martyris confeſsionem audit, manus in cœlum erigat, & Deo ipſi gloriam reddat, qui Martyri patientiam ſuggeſsit. Martyrium aũt cõpleuit Chriſti martyr Leontius decimooctauo die menſis Iunij, ut iam diximus, ſub Imperatore Veſpaſiano, in nobis autem regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. SOSIMI,
Authore Simeone Metaphraſte.

19. Iunij. QVibus temporibus Traianus Imperator Romanorum Imperiũ tenebat, multa idolorum inſania, & error, multaque cæcitas Græcos hoĩes detinebat. Quam obrem magna perſecutio cõtra Eccleſiã Dei commouebat. Erat autem Domitianus quidam Antiochiæ Piſidiæ Præſes: qui cum Imperatorem Traianum adijſſet, petijt ſibi dari poteſtatem aduerſus Chriſtianos homines, ut quicunque dijs ipſis immolare noluiſſet, graui ſupplicio afficeretur. Hic cũ huiuſmodi poteſtatem accepiſſet, & armatura diaboli indutus eẽt, tanquam leo quidam fremebat aduerſus eos, qui ad mortem uſque Dei confeſsionem ſeruabant. Venit autem in urbem Apolloniam per Sozopolitarum regionem. Cumque perſecutio immineret, Soſimus quidam miles fidem Chriſti cupiens ſequi, arma bellica tunc abiecit, & ad ſanctiſsimam Eccleſiam confugit, & Chriſti fide inſtructus, immortalitatis lauacrum accepit, in fidei operibus & caſtitate, multiſque ieiunijs & orationibus, ſeipſum diligenter exercens.

Hæc ſunt boni Chriſtiani exercitia. Cum dies multi præterijſſent, & Domitianus eẽt in ea urbe, quã ſupra diximus, uir quidã illum adijt, & Soſimũ deferẽs, Eſt, inquit, quidã Soſimus miles, qui & Imperatorem, & ueſtram poteſtatem contemnit. cumque arma deiecerit, & militiam abnegauerit, in

quam

quam ab Imperatore Traiano adſcriptus fuerat, dicit ſe Chriſtianorum religionē ſectari pro nihilo faciēs deos noſtros: quinetiam Imperatoris conſtitutiones execratur, & eius poteſtatem deſpicit. Tum Præſes dixit: Ducatur huc Soſimus ad tribunal. Abit igitur cohors, iuſſa ut fuerat, & Soſimū cōprehenſum, ad tribunal duxit. Quem Præſes interrogans: Tune, inquit es qui Soſimus appellaris? Reſpōdit: Ego ipſe ſum Soſimus, ſeruus Domini mei Ieſu Chriſti. Ad hæc Præſes: Fatere prius, cuius conditionis homo ſis, & poſtea dices, cuius ſeruus ſis. Tum ille: Miles ego ſum, q ad humanam cōditionem pertinet, qui ueſtros illos deos perditiſsimos dereliqui, & Chriſtianus factus ſum. At Domitianus: Sceleratiſsime, inquit, Soſime, nihil tibi proderit nomen iſtud. I nunc, & dijs ſacrifica, ut peccatum iſtud tibi condonetur, quod Imperatorem & dñm noſtrum Traianū deſpexiſti, qui militarem ornatum tibi conceſsit. Ad hæc Soſimus: Minime dijs ueſtris ego ſacrifico. Adducatur, inquit Domitianus, in carcerem.

S. Martyr in carcerē ducitur

Craſtino autem die iuſsit eum duci ad tribunal, quem: manibus poſt terga colligatis, ante Præſidem ſtatuerunt. Tum Præſes iuſsit eum in ligno ſuſpendi cui ſuſpenſo dicebat: Sacrifica, ſceleſte Soſime, priusq̃ membra tua deſtruantur. Ad hæc Soſimus: Non ſolū inquit, non uerbis, ſed neque factis poteris mihi perſuadere, ut ſacrificem. Tum Domitianus: Verberetur uehementer à robuſtis militibus. Cumque diutius beatus Soſimus uerberaretur, dixit Præſidi: Fruſtra miniſtri tui laborant Dei enim corroborantis uoluntate uerbera tua non ſentio. Cum igitur tam diu uerberatus fuiſſet, quoad ſolum ipſum ſanguine repletū eſſet uoce magna clamans dixit: Domine Deus omnipotens, qui ſedes in throno firmiſsimo, qui extendiſti cœlum, & fundaſti terrā, qui aquas omnes in unū locum congregaſti, tu, noſtra ſeruorum tuorum ſpes, exaudi me, qui te precor: neque permittas huius Domitiani minis me ſuperari, ut omnes qui nomē tuum non cognoſcunt, per me diſcant, te ſolum eſſe Deum.

Verberatur duriſſimè.

Has preces cum habuiſſet, uenit uox è cœlo, dicens: Soſime, eſto fortis & robuſtus, ego enim tecum ſum, neque quiſquam tibi obeſſe poterit. Cum hanc uocē Domitianus, & quidam alij, qui cum illo erant, audiuiſſent: Certe, inquiunt, magus hic eſt. Alij dicebant: Minime magus eſt, ſed magnus eſt Deus Chriſtianorum, & ab illo uox iſta, ad hominem hunc miſſa eſt.

Cœleſti uoce cōfirmatur.

Iuſsit rurſus eum Præſes colligatum à quatuor militibus extendi. Qui cum ualde diſtenderetur, oculos in cœlum erexit, ac dixit: Domine Deus, qui hominum mentes cognouiſti, tu Chriſtianorum ſpes, refugium & requies illorum, qui ſunt in anguſtijs, libera me à fraude peſtilentis & diaboli Domitiani, ut cognoſcant omnes, qui præſentes ſunt, te Deum uiuentem eſſe, qui ſemper fuiſti, & eris in ſecula. Cum multi ex ijs, qui præſentes erant, egregiam Martyris patiētiam cognouiſſent, ad Chriſti fidem conuerſi ſunt.

Valdè diſtenditur.

Multi credūt.

Præſes uerò cum id factum uidiſſet, & metueret, ne omnes ad eandem fidem conuerterentur, erubeſcens ac dentibus frendens, cogitabat, quo mortis genere hominem interficeret. Iuſsit igitur grabatum æreum ferri, & ignem multum ſubijci. Cumque multæ flammæ in grabatum aſcenderent, iuſsit. Beatum Soſimum nudum illuc conijci. Cum uerò ſanctus martyr Crucis figura ſe muniuiſſet, & in grabatum cōiectus eſſet, ſtatim Dominus ignem in rorem conuertit: etenim per Angelos ſuos Deus Martyri opem attulit. Omnes uerò, qui præſentes erant, opinabantur ob nimium illum ignem Soſimū animam efflauiſſe. At Angeli à Deo miſsi, ſanctum martyrem è grabato ſublatum, omnibus ſpectantibus, extra grabatum conſtituerunt. Turba uerò cum admirabilia Dei facta uidiſſet, eius gloriam collaudauit, qui miſit Angelos ſuos, & à tali flamma uirum illum eripuit. Itaque plurimi ad Chriſti fidem conuerſi ſunt.

Angeli eum liberant.

Tum Præſes cum ſanctum martyrem ad ſe uocaſſet: Obtempera, inquit, mihi Soſime, & dijs ſacrifica. Ad hæc Soſimus: Fœdiſsimè omnium hominum, quibus dijs iubes me ſacrificare? Ioui, inquit ille, & Iunoni. Tunc Soſimus: Ego multos iſtos deos non colo: unum enim cognoſco uiuentem Deum, huicque ſoli pie ſeruio. Hæc cum audiſſet Præſes: Soſime, inquit, tibi dixi, ut ad deorum aram accedas, & ipſis ſacrifices: ſin minus, te igne conſumam. Ad hæc Soſimus: Stolide, ſemel dixi tibi, qđ Deo meo ſeruio, qui in cœlis eſt. Cum uero Præſes à tribunali ſurrexiſſet, & ad Cononenſium urbem iter facturus eſſet, iuſsit Martyrem ligatum illuc ſequi, ut ibi ad ignem conijceretur. Cūq; ad eam, urbem Domitianus ueniſſet & ſederet pro tribunali, iuſsit crepidis quibuſdā clauos aptari, & Martyris pedes crepidis illis configi, catenisque conſtrictum ad equos ligari, & cogi celeriter ambulare. Ille ad equos ferociſsimos alligatus, non lentus erat ad iter faciendum, ſed equos ipſos anteuertens præcurrebat. Deus enim erat cum illo, qui ſe ipſi adiutorem præbebat. Itaque has uoces protulit: Domine Deus, qui feciſti pedes meos tanquam ceruorum, perfectam patientiam mihi ſuggeras. At Præſes cum martyris, patientiam uidiſſet, iuſsit ipſum in carcere clauſum, cuſtodiri, neque cibum aliquem omnino illi dari.

Vide cruciatum & præſentē Dei virtutē

Cum uerò tres dies præterijſſent, & Soſimus cibū non guſtaſſet, duo pueri uenerunt in carcerem, quorum unus panem, alter uas aquę portabat, & Martyri dixerunt: Accipe precioſum munus à Domino Deo tuo ad te miſſum. Hæc cum ille accepiſſet, cibum guſtauit, ac dixit: Benedico tibi, Domine, quoniam miſertus es mei, & non neglexiſti me, ſed ſatiaſti cœleſti tuo cibo. Laudo & celebro gloriam & magnificentiam tuam in ſecula, Amen. Cum uerò dies illuxiſſet Præſes in tribunali ſedens, iuſsit ſanctum martyrem ad ſe duci. Præſto autem fuit ſanctus Soſimus hilari uultu, & mente ad Deum erecta: Præſes uero ſtupore magno affectus erat, quod tantos pedum cruciatus ſuſtinuiſſet, neque uultum mutaſſet. Tum ille, Soſime, inquit, ſacrifica tandem dijs ipſis, ne uulneribus multis laniatus, peſsimè moriaris. At hæc Soſimus, Si tu uis ſacrificare tui ſimilibus, ſacrifica, ego, ut ſupra dixi, Deo meo ſeruio. Tunc furore accēſus Domitianus Suſpendatur, inquit, in ligno. Cum uerò ſuſpenſus, fuiſſet, ei Præſes dixit, Videſ'ne, miſer, quam multa tormentorum genera tibi propoſita ſint? An non obediens mihi dijs immolabis? Ad hæc Soſimus, Qui uiuentem Deum amant, iſta ueſtra tormenta nihil curant. Tum Præſes, Ferreo, inquit, pectine nefarius iſte homo dilanietur. Cum uero Martyr laniaretur, alta uoce Deum orans dixit: Equidē magis nūc agnoſco miſericordiæ tuæ uiſcera, Chriſte author luminis, quoniam tu es, qui docuiſti me nō blaſphemiā aliquam pronunciare, ut per hæc tormenta diuinitatem tuam magis cognoſcerem.

Præclara ſententia. S. Soſimus laniatur.

Hæc cum dixiſſet, neque Præſes tormentorum ſatietate affectus eſſet, iuſsit hominē ante tribunal duci, cui hæc dixit: Multis cruciatibus propter nomen Chriſti afflictus, nullam utilitatem aſſecutus es: ſaltem nunc accede, & dijs ſacrifica. Tum Soſimus. Domitiane, inquit, ſæuiſsime, atq; inhumane, & impietate omni refertiſsime, Deum illum cęleſtem metuas & erroris, quo detentus es, obliuiſcaris neque ſimulacra iſta deos nomines. ſunt enim dæmones, non dij. Tum præſes: Túne, ò ſceleſtiſsime audes deos noſtros

dæmones

dæmones appellare, per quos mundus ipſe dies feſtos celebrat? Tunc Soſimus: Qualem, inquit, diem feſtum agũt iſti dij, quod dicis talem Imperator tuus, & qui eis credunt, agant. Præſes uerò, Vides'ne Soſime, quẽ admodum dijs ipſis repugnas, & illos in iram prouocas? Define iſta dicere, ne propter blaſphemiam tuam & ipſi peſsimè pereamus. Pietatis, inquit ille, & diuinæ confeſsionis cauſa tibi repugno & aduerſor. Tum Præſes dixit: Afferte faces accenſas, & uentrem ipſius incendite. Non ſolum, inquit ille, faces uentri admoueri iubeas, ſed etiam, ſi placet, totum corpus meum combutas: nunquam enim me uinces, preſto eſt Chriſtus, qui me corroborat. En ego à te interfici ualde cupio: hæc enim eſt mea iactatio in Chriſto Ieſu.

Egregia martyris conſtantia.

Præſes cum nõ amplius ſciret quid ageret, & à uerbis illis ſancti Soſimi ſe nihil profecturum eſſe intelligeret, iuſsit ſecuri hominem percuti. Cum uerò Martyr ad obeundum martyrium duceretur, cœpit dicere: Domine Deus meus, reſpice me peccatorem, & accipe animam cum his, qui ab omnibus ſeculis ſibi placuerunt: quoniam tu es gloria mea ex hoc tempore, & in æterna ſecula, Amen. Martyrium compleuit ſanctus Zoſimus decimonono die menſis Iunij in urbe Cononenſium, Imperatore Traiano, in nobis autẽ regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Caditur ſecuri.

ALOYSIVS EPISCOPVS Veronenſis. Pio Lectori.

DVo in hac uita, quæ ſequitur, uidebis, quæ primo ſtatim occurſu animum tuum facile percellere poterunt. Primum, quod ſancti Martyres Nazarius, Geruaſius, Protaſius & Celſus, ſiue Celſius puer, ſimul gladio conſummati ſint in ciuitate Mediolanẽſi. Secundum quòd ſub Anulino, ſiue Anolino præſide ad Neronis Cæſaris iuſsionem. Nam in primo Tomo uitarum Sanctorum, quem edidimus, uitam Sanctorum Geruaſij & Protaſij per diuum patrem Ambroſium ſcriptam poſuimus, in qua de ſanctis Nazario & Celſo nulla fit mentio: quod utique ſubticendum nõ uidebatur, ſi hi in martyrio illis conſortes fuiſſent. Sed & ibi priores ſub Aſtaſio Comite ad bellum contra Marcomanos (quos hodie uulgari ſermone Morauos uocant) proficiſcente, non autem ab Anolino præſide, peremptos fuiſſe legimus.

Hanc nos huic hiſtoria ubiunximus.

Verum hæc tanti eſſe non uidentur, ut à legenda hac Sanctorum uita te deterrere debeant, cum diaboli miniſtri in ſanctorum martyrijs ſatellites plurimos habere conſueuerint, quorum aliqui dum alijs forſan occuparentur negocijs aut in ſanctorum laniadis corporibus iam feſsi eſſent, aut forte, quod alium magis idoneum eſſe ad ſanctos torquendos arbitrarentur, ſibi inuicem ſucceſſores & uicarios dabant, uel aſſeſſores ſuis tribunalibus adhibebant. Cuius rei ſexcenta per teipſum exempla inuenire poteris. Potuit ergo Anolinus præſes author eſſe Sanctorum agonis, deinde Aſtaſius Comes ad finem illum deducere, aut aliquid occurrere, quod ſub utroque illorum ſancti hi omnes gladio feriri iuſsi ſint. Quod autem diuus Ambroſius non ſolum in uita ſanctorum Geruaſij & Protaſij nõ meminerit beatorum Nazarij & Celſi, ſed neque in uita horum in ſecundo noſtro Tomo poſita, quam idem ſcripſit Dei ſacerdos Ambroſius de prioribus illis ullam prorſus mentionem faciat, non te cõtriſtet: nam in huiuſmodi rebus locus ab authoritate negatiuè ſumptus infimam partem habet. Potuerunt namque ſocij ſimul eſſe in paſsionis certamine, licet ſanctus uir hoc non dixerit. Nam & diuus Cyprianus Carthaginenſis, & ſanctus Petrus Alexandrinus Epiſcopus, plures coronæ ſocios habuiſſe leguntur, & tamen eorum dũtaxat ſingulorum martyrium celebratur, aliorum nominibus ſuppreſsis. Quod ſi adhuc te taciturnitas iſta ſolicitat, lege Adonem Treuirenſem Epiſcopum in uita ſanctorum Nazarij & Celſi, in Tomo noſtro quarto poſita, ubi in fine hæc uerba habentur: Inuenti autem ſunt (nempe Nazarius & Celſus, de quibus loquitur) pridie Idus Iunij. Feſtiuitas uerò agitur de martyrio quinto Calendas Auguſti: Commemoratio autem eorum publica & celebris, in die ſanctorum martyrum Geruaſij & Protaſij à fidelibus frequentatur, & uenerabiliter excolitur. Quod profecto non fieret, ſi aliqua inter ſanctos ipſos non interceſsiſſet communio. Vale, & Dei gratia ſit ſemper tecum.

VITA ET DECERTATIO SANctorum & glorioſorum Chriſti Martyrum, Nazarij, Geruaſij, & Protaſij & Celſi: ex Simeone Metaphraſte.

NEronE tenente ſceptra imperij Romanorum, Nazarius admirabilis, tanquam ſtella quædam lucida fulgebat in ſua patria. Eum enim habebat Roma uelut imaginẽ uirtutis aliquam, illius glorians moribus. Nam hæc quidẽ erat patria Nazario. Parẽtes autem alter quidem Lybicus, altera uerò ipſa quoque erat Romanæ genere, ambo quidem diuites & facultatibus, & uirtute: Petro autem inſtitutore, chori diſcipulorũ principe, Deo rediti magis familiare, aqua que & ſpiritu conſummati. Eorum pietatem Deus uelut remunerans, quomodo olim Abrahæ hoſpitalitatem, eis dedit filiũ hęredem ſimul uirtutis & bonorum, Nazarium. Ille autem tanquam à Deo datus, ſe rurſus totum tradit Deo. Et ipſe quidẽ in diuino adoptatur baptiſmate à Lino, qui erat ipſius Petri ſedis, & uirtutis ſucceſſor. Cum autẽ ad perfectiorẽ perueniſſet ætatem, perfectiorem quoque gratiam ſõſequitur. Ipſe enim ſimul augebatur, & ſui accipiebat incrementum, & magnus eius amor in Chriſtum, reddebatur maior & feruentior.

19. Iunij.

Nazarij patria.

Parentes.

Baptizatur à Lino.

Cum uerò pietatis, quæ erat in ipſo, fax ualde eſſet in altum ſublata & multos ad eum uocaret, & tumultus & continuum eorum, qui ad ipſum accedebãt aduentum declinans, ſtatuit patriam & ſuos relinquere neceſſarios, & uerſari in aliena, ut & cum eo, quẽ deſiderabat, ſeorſum colloqueretur, & multis prædicaret pietatem. Cum ergo hæreditatem quæ ad eum pertinebat, accepiſſet à parentibus, egreditur è patria: & ex una ciuitate errantiens in aliam, ad quoſcunque acceſsiſſet, ijs opem ferebat ex ſuis facultatibus. Deinde etiam eis maiora ſuppeditabat, ut qui eos deduceret ad ueram Trinitatis cognitionem. Et cum ueniſſet Placentiam, & acceſsiſſet Mediolanum conuenit. Geruaſium & Protaſium uiros admirabiles, qui ab Italiæ quidem præſide Anulino iam fuerant in carcerem incluſi propter ſuam in Chriſtum confeſsionem: ijs autẽ quæ fiebant præter omnium opinionem, & miraculis extendebantur fama ad finitimas etiam regiones.

Venit Mediolanum.

Cum eos ergo diuinus conueniſſet Nazarius, fidei & uirtutis cõmunione eis effectus familiaris, (Ingeneratur

neratur enim quidam amor in ijs, qui earundem rerum amore tenentur, nõ minus quã in conſanguineis) eos incitat, & eis animum addit ad martyrium, & reddit acriorem eorum in Chriſtum amorem. Hinc Nazarij fama in omnem partem diſperſa peruenit etiam uſq; ad Præſidem Anulinum. Ille autem cum ſiſti curaſſet Nazarium, fit ei tanquam cõſiliarius, & ſuadet nè ſit impius, & illius deos probrijs inſectetur & contumelijs. Deinde poſtquam cognouit ſanctum ne dignum quidẽ, quod audiretur, putare conſiliũ, (Quid enim eſt ad probris appetendum aptius, quam multa quæ colũtur, ſimulacra?) eius maxime multos impingit colaphos, & tanquam aliquod piaculum uir execrandus eum cum probro & dedecore expellit è ciuitate. Hoc autem quantum iudici uidebatur magnum ad ſupplicium, tantum Nazario exiſtimatum eſt magis ad beneficium: quod dignus habitus ſit plagas accipere propter Chriſtũ, qui pro ipſo paſſus eſt. Egreſſus eſt ergo non ſilens, neq; elinguis ac mutus, & metu uinctus, ſed pergens docere, ut conſueuerat, & multos infideles inducens intra Chriſti ſagenam. Porrò autem illa nocte uiſa eſt mater Nazario adeſſe, & eũ hortari, ut obiret Galliæ ciuitates, & in eis deijceret ſemina ueritatis. Ille autem, ut ei à matre dictum fuerat, uenit Meliã, (eſt aũt ea una Galliæ ciuitas) & omnes, quos cõueniſſet, deducit ad Dei cognitionem, & apertè prædicat pietatem.

Siſtitur coram Præſide. *Ceſus ab urbe pellitur.* *Venit in Gallias.*

Interim autem ad eum accedit fœmina quædam illuſtris & ex primis ciuitatis adducens quẽ habebat filium nomine Celſium, iam tres annos natum, & deponit ipſum in eius manibus: Sequetur te hic puer, dicens, in omni uia, donec ipſe quoque dignus euaſerit, qui ſiſtatur ante thronum Domini Chriſti. Et illa quidem diſcedit. Nazarius autem infantem lubenter accipit, quem propemodum in ulnis circunferebat. Cumque preces dixiſſet cõſuetas, eum per baptiſmũ efficit Deo familiarem: quoniam nec alium nouerat uerum honorem, niſi cum Deo coniunctionem & familiaritatem. Sic ergo ſe habens Nazarius, & Galliarum ciuitates ſic doctrina complectens ne illarum quidem Præſidem latuit Dinobaum. Itaque acceritus ad eum, uenit cum puero Celſio: & è quo quidẽ genere eſſet natus, quibuſnam autem parentibus, & cuiuſnam ſit religionis, percontanti Dinobao: Ego quidem, inquit, genere quidem ſum Romanus. Chriſtianam autem ſequor religionem & Deum confiteor eum, qui fuit crucifixus. Tunc fertur Dinobaus, ad iram motus, dixiſſe: Habes dæmonium. Quid enim aliud ſibi uolunt hæ tantæ nugæ? Non eſt tibi pater? non eſt tibi mater? Ille uerò: Si dæmonium haberem, inquit, non quos tu colis dęmones inſectarer probris & contumelijs. Dinobaus autem furorem non ualens continere, cum puerum quidem Celſium abſtraſſet e x illius manibus, intolerandis eum plagis afficit, ingenio puer eum, qui erat canus prudentia. Deinde eũ conijcit in carcerem, in ſequentem diem eum reſeruans. Magna enim crudelitas & inhumanitas ne tantulæ quidem ætatis mouebatur miſericordia. Quod quidem etiam in bruta animantia & nouas plantas clementi & benignæ euenerit animæ: ea nanque digna, quibus parcatur cenſuerit. Atque intolerabiles quidem plagas propter Chriſtum puer lubenter accipiebat Celſius, balbutiente lingua hoc ſolum dicens Deus, cui ego ſeruio, ipſe te iudicabit, O Iudea: irritãs ipſe quoque Dinobaum propter ſuum in Chriſtum deſiderium, ſicut diu ante Iudeos æqualiũ puerorum chorus, meum Ieſum hymnis celebrantes & laudem ei perficientes.

Celſius puer baptizatur. *Dirè cæditur.* *Matt. 21.*

Quædam autem inſignis fęmina nomine Dinomeda, conſulit coniugi Dinobai, ut ſuadeat marito, ut moueatur miſericordia pueri ætatis, & ſimul etiã abſoluat Nazarium. Illa autem hæc marito cõmunicat quomodo olim uxor Pilato. Poſtridie itaque cum ſedem iudiciariam aſcendiſſet Dinobaus, & adduxiſſet Nazarium, ſuadebat pro uiribus, ut aſſentiretur impietati. Ne eum enim tunc puniret, prohibebant uxoris ſuaſiones. Poſtquam autem non potuit perſuadere eum expellit è ciuitate ſic eũ placide allocutus: Vxoris meæ conſilia te liberum dimittunt ab omni cruciatu. Illinc ergo abit Nazarius in uicinam Temerum cũ puero Celſio. Eſt autẽ hæc urbs Temerus propinqua Meliæ. In ea ergo uitam agebat, diuinis ſuis doctrinis augens gregem Chriſti, & multos inducens ad agnitionem. Non ferebat autem omnino, qui inuidiã parturiebat, diabolus res ita ſe habẽtes. Quomodo enim ſi ille erat diabolus, & qui ab initio bonis aduerſabatur? Blandis itaque uerbis aggrediens præſidem ciuitatis, perſuadet, ut Neroni Imperatori ſignificet de Nazario. Cum ergo de Nazario ei eſſet ſignificatũ miſſæ ſunt literæ per uniuerſam illam regionem, iubẽtea ſummo ſtudio quæri Nazarium, & eum qui inueniſſet ad ipſum ducere.

Matt. 27. *Nazarius expellitur*

Cum autem is latere nõ poſſet, ut qui in illuſtri ſtaret loco uirtutis, & magno ore ab ipſa prædicaretur, citò inuenitur ab ijs, qui ſcrutabantur. Illi autem, cũ is iam eis euaſiſſet manifeſtus, læti lætum ſiſtunt ante Neronem. Quid ergo ille? Propoſitis ei tormentis, aſſentationibus aggreſſus eſt Nazariũ, ut cum illis quidem ei terrorem attuliſſet his autem eum emolliſſet perſuaderet ei, ut tranſiret ad ſuam uoluntatem. Nazarius uerò erat omnino immobilis, ut qui ab his, ac martyrium magis acueretur, non autem emolliretur. Et ideo maiori utebatur conſtantia. Cum neſciret ergo Nero quid ageret, tunc eum cum puero tradit in cuſtodiam. Parum interceſsit temporis, & Neronem quidem rurſus ſedes habuit iudiciaria. Introductus autem fuit Nazarius cum puero. Et rurſus ſimiliter nunc quidem minis uehemens erat Nero, nunc autẽ ſuauis blanditijs & promiſsis. Poſtquam autem uidit eum tanta eſſe conſtantia, deſperans ſic poſſe induci Nazarium iubet eum inijci in profundum maris cũ puero Celſio ut nec eos quidem poſſet uidere, quos ne uolebat quidem uiuere ſic affectos. Sed erant omnino uera, quæ dixit diuinus Eſaias, tanquam de eis pronunciata: Si tranſieris per aquam, tecũ ſum: & nõ te cõcludent fluuij. Et ſi tranſieris per ignem, non cõbureris. Nam cum iam eſſent in profundo, & qui eos iecerãt, crederẽt fore ut à multis piſcibus deuorarentur: magna contentione, Angelica quædam uirtus deſuper aduolauit, & è profundo ſeruauit, & illæſos eos terræ reddidit, puero Celſio propter ætatem adhuc imperfectã, nauſea & faſtidio pleno, ut eſt conſentaneum. Sed precibus & ſigno Crucis, & diuino oſculo eum ſanum reddidit Nazarius.

Siſtitur coram Nerone. *Traditur in cuſtodiam.* *Eſ. 43.* *E mari educitur cũ Celſio.*

Capit, tanquam piſces hoc miraculo Neronis quoque ſeruos, qui ipſos in mare demiſerant. ſanctum.n. deinceps ſunt ſecuti, & ita ſe ei adiunxerunt, ut prioris uitæ magna ducerentur pœnitentia, & ægrè ferrent quod non diu ante, relicto Nerone, animum illi adhibuiſſent. Terræ ergo cum puero redditus Nazarius, tranſit cum eo ad ciuitatem, quæ dicitur Tenuſa & illinc profectus, uenit mediolanum rurſus quoque priorem pergens dare doctrinam, & dulci potare nectare eos, qui erant uere filij regni. Sed ciues rurſus ei non permittebant libere prædicare ueram religionem: ſed eum comprehenderunt, & eum Pręſidi Anulino, qui ei prius multas impegerat alapas, tradiderunt, uel per illos, ut uerius dicam, is qui fuit ab initio inuidus, & odio habuit homines. Ille autem iubet eum rurſus includi in priori cuſtodia. Nazario autẽ

Mediolani includitur in cuſtodia.

ipſa

ipſa cuſtodia erat multis regijs precioſior, pratũ flori
dum, nouus paradiſus. In eã enim ingreſſus uerſaba-
tur cum Geruaſio & Protaſio ſocijs certaminis: à qui
bus aſsiduè ille, tanquam ab aliquibus fluminibus, ir
rigatus carpebat ſuauiſsimos flores illorum conſue-
tudinis, ut propemodum gratias haberet Anulino,
quod eum rurſus coniunxiſſet cum ijs, quos deſidera
bat. Cum eis ergo congreſſus, & magnam accepit uti
litatem, ut ipſe etiam uiciſsim intulit ea, quæ erant
utilia: & eos ſatis ad certamina, & puerum incitauit
Celſium: quem puerum quidem ſermo, perfectum au
tem oſtendit actio.

Anulinus autem cum de Nazario ſingula exacte di
diciſſet, mirabatur quemadmodum potuiſſet effuge-
re Neronem (ſciebat enim, quam eſſet furioſus &
quam ferus Nero) lupum agnus, ut aiunt. Hinc etiam
de ſancto Nazario, & eius ſocijs eum facit literis cer
tiorem, rogans quidnam iuberet, ut faceret ſanctis Il
le autem cum audiuiſſet Nazarium adhuc eſſe ſuper-
ſtitem, cædem ſpirabat aduerſus lictores, quibus iuſ-
ſerat, ut eum in maris profundum inijcerent: & præ
ira è ſede exiliens, cum uociferatione currebat per re
giam clamãs inſidiatores, ingratos, aduerſus deos im
pios: & cupiebat eos inuenire, ut ipſos etiam interi-
meret ſimul cum Martyribus ignorans ſtolidus, quod
Deus poteſt non ſolum à mari ſeruare eum, qui in ep
ſo habuerit fiduciam, ſed etiam ipſum mare exiccare.
Teſtatur autem diuus Dauid dicens, eum poſuiſſe flu
106 uios in deſertum, contra autem, deſerta in lacus aqua
rum. Cum eos ergo multum quæſiuiſſet, & non inue-
niſſet, ſic literis exponit ſuam aduerſus ſanctos ſen-
tentiam: Quoniam ij, qui ante nos aſcenderunt in
hanc excelſam imperij ſedem, non ſolum eos qui in
maximos deos erant impij, morte ſua damnabant ſen
tentia: ſed etiam, ſi inuenirentur aliqui qui maleficijs
& præſtigijs multos corrumperẽt, par quoque in eos
ſtatuebant ſupplicium: noſtra quoque decernit poten
tia, quod iſti quamprimum uita priuentur, gladio ca-
pitibus eorũ amputatis deinde eorum corpora obij-
ciantur feris ad deuorandum, ut ne omnium quidem
cõmunem conſequãtur ſepulturã. Sit ergo tibi curæ
id, quod in præſentia iuſsi, exequi. Eſt enim mihi ma-
iori curæ honorare deos, q̃ curam gerere reipublicæ.

Poſtquam hæ literæ uenerunt ad Anulinum, iubet
ſtatim ad mortem duci Martyres. Illi autem muniti fi
gura Crucis, admodum læti exierunt, ut qui non ad
mortem, ſed ad uitam potius (quod uerum erat) æter-
nam uocarentur: & contendebant alius alium præue
nire, & pulcro decertabant certamine, timentes ne
Neronem ſuæ pœniteret ſententiæ & beatum finem
non aſſequerentur. Poſtquam autem Domino confi-
tentes, peruenerunt ad locum conſummationis, inuĩ
dens Chriſtianis malignus beneficium, perſuadet li-
ctoribus, ut prius abigerent pios qui illic aderant, ne
omnino fruerentur ſanctificatione ſanguinis ſancto-
rum, qui effundebatur: & ſic Martyrum capita ampu-
tarent. Sed ſic quoque à ſpe decidit execrandus & pa-
rum cõmodi accepit ea improbitate. Precioſæ enim
ſanctorum reliquię, Nazarij, inquam & Geruaſij cum
ſocijs à Chriſtianis quibuſdam, non ſine Dei numine
motis, clam ablatæ, depoſitæ ſunt honorifice apud
portam ciuitatis, quæ etiam uocatur Romana, quar-
todecimo menſis Octobris. Paulo pòſt autem diuini
Martyres in ſomnis apparent cuidam ex ijs, qui erãt
amici Martyrum, iubentes, ut eorum corpora aſſume
ret. Proprium eſt hoc ſanctarum & benignarum ani-
marum, non ut ipſi glorificentur, (quomodo enim,
qui propter eam, quæ illic eſt, beatitudinem, contem
pſerunt omnem, quæ eſt hic gloriam?) ſed ut pijs ac
religioſis prodeſſent inuẽtione. Ille autem uiſione ual

Notà quàm antiquum apud Chriſtianos Cruce ſe ſignare.

de lætatus, ſtatim ſurgens, & cum ueneratione illinc
ſanctas aſſumit reliquias, & domi ſuæ deponit. Nouit
quod factum fuerat eius filia, quæ erat paralytica: nã
aduentu Martyrum priorẽ recuperauit ualetudinem.
Atque latuit quidem Martyricarum reliquiarum the
ſaurus abſconſus in eius ædibus, donec ad Magnum
Theodoſium, qui ex Iberia, quæ nunc Hiſpania dici-
tur duxit genus peruenerũt ſceptra Romani imperij.

Cum autem is poſt Dei hoſtem Valentem, à barba
ris in Thracia interfectum, eſſet conſtitutus Impera
tor, & in Deum erat pius, ſi ullus alius, & Martyrum
lætabatur honoribus tunc quoque ſacræ eorum reli
quiæ, tanquam theſaurus reconduntur in Eccleſia Me
diolanenſi, Nazarij, inquam & Geruaſij, Protaſij &
Celſij, inclytorum Chriſti Martyrum. Quinam autẽ
fuerunt adminiſtri in transferendis & deponẽdis his
reliquijs? Ambroſius ille uirtute clarus & qui tunc de
corabat ſedem Eccleſiæ Mediolanenſis. Is primus eſt
executus miniſterium translationis ut cui non illotis
(quod dicitur) manibus ſed ualde mundis mũda fue-
rint credita. Præterea autem uniuerſus Clerus, & om
nes magiſtratus, linguis hymnos canentes, & quas
manibus geſtabant, lampadibus ea illuſtrantes, quæ
tamen magis miraculis reſplendebant, quam lampa-
dibus. Nam cæci quidem manu deducti ad eas uſq; re
liquias, lucem ſtatim adſpexerunt, nec opus amplius
habebant aliquo, qui eos manu deduceret: ſed ſuos ha
bebant duces oculos. Claudi qui uix fuerant portati
ab alijs, proprijs ſuis reuertebantur pedibus, pernici-
bus ad currendum & aptis ad ſaltandum. Leproſos qui
in templum uenerant, domus adſpexit mũdos. Et qui
cunque à malignis detinebantur ſpiritibus, eos quo-
que licebat uidere liberatos ab ijs, qui ipſos uexabant
furioſaque & amentia eorum uerba, conuerſa in gra-
tiarum actionem & cõmuniter Chriſti Martyres lau
dibus celebrari & glorificari ab omnibus. In eos cum
Magnus incidiſſet Theodoſius, tũc enim agebant Me
diolani, aduerſus Tyrannum Maximum, inquam, de
certans cum accepiſſet partes ſacratũ harum reliquia
rum pro quibuslibet ſpolijs aut manubijs, aut potius
pro quibuslibet armis & munimentis, in urbem detu
lit regiam, ijs, quæ ipſe uidit, miraculis confirmatus,
& aduerſus Scythas, ſocios inexpugnabiles aſſecutus
Martyres.

S. Ambroſius ſacras martyrũ reliquias transfert, &c.

Nota de Theodoſio Imperatore.

Ante hanc magnam itaq; ciuitatem eis excitat pul
crum & elegans templum, & in eo ſacras Martyrum
reliquias deponit, tanquam theſaurũ ſuper millia (di
uinus dicit Dauid) auri & argenti. Eæ præter alia, un Pſ. 118
guentorum quoque fontes emittunt abundantes, nõ
ſolum corporibus ſalutares, ſed etiam, qui auriũt, ani
mas expurgantes: ut non ſolum habeant apud ſe Mar
tyres ea, quæ acceperunt, ſed alijs quoque ſua bona
communicent. Sic Chriſtus hic quoque eos glorificat
qui illum amauerunt. Talium certaminum tales
dat remunerationes quædã omnino proœ
mia illius ſupernæ beatitudinis. Cu-
ius nobis quoque liceat eſſe par-
ticipes gratia ſanctiſsimi &
uiuifici ſpiritus, nunc
& ſemper, &
in ſecu
la ſeculorum,
Amen.

VITA ITEM SS. GERVASII ET Protaſij Martyrum, Authore S. Ambroſio Epiſcopo, ut teſtantur ueruſti MS. codices, & uiri doctiſſimi approbant. Habet hinc quædam ad uerbum Petrus Damianus, quē Sermone Lector in 2. Tomo 28. Aprilis offendet.

19. Iunij.

AMbroſius ſeruus Chriſti, fratribus per omnē Italiam, æternam in Domino ſalutem. In diuinis uoluminibus reus ſcribitur, qui non ſtuduerit dare gratis, quod ipſe gratis acceperit. Quicquid enim Domini Eccleſiæ profuturum erat, ſubtraxiſſe arguitur, cùm noluerit tradere omnibus, quod ipſe non celandum accepit. Vndè & Pſalmographus uates canit: Iuſticiam tuam non abſcondi in corde meo: ueritatem tuam & ſalutare tuum dixi. Non celaui miſericordiam tuam & ueritatem tuam a concilio multo. Et pro hoc opere quaſi uiciſſitudinem a Deo poſtulans, adiecit: Tu autem Dñe nè elonges miſericordiā tuā a me. quaſi Deo diceret: Sicut ego feci alios miſericordiā inuenire, ita & ipſe non patiaris lōgè fieri miſericordias tuas a me. Aperiamus ergo, cur illa præmiſimus, & ueſtros aīos, q pié de Deo ſentitis & creditis, de inuētione ſanctorū corporū ad lætitiā inuitemus.

Pſ. 39.

In diebus trāſactæ nuper Quadrageſimæ, cùm dominus mihi donaſſet, ut ieiunantium & orantiū me faceret eſſe participē, in oratione poſito ita mihi ſomnus obrepſit, ut nec uigilans apertè, nec dormiēs integrè, uiderem apertis oculis mecum duos iuuenes ephebos, ueſtibus cādidiſſimis, id eſt, collobio & pallio indutos, caligulis calceatos, manibus extēſis orantes. Nullā quidem granedinē patiens, loqui cum eis non poteram: ſed ut dixi, pars in me ſomni incumbebar, qui me ad eorum interrogationē uerbum proferre non fineret: plenè autem euigilanti uiſio eorum ab oculis elapſa eſt. Vnde factū eſt, ut rogarem Domini miſericordiā, ut ſi ludificatio dæmonū eſſet, abſcederet: ſi uerò ueritas eſſet plenius appareret. Ad impetrandum uerò, quod poſcebam a Domino, augmentaui ieiunium: ſimiliq; modo, canente gallo, orantes mecum iuuenes apparuerunt. Tertia uerò nocte, defecto ieiunijs corpore, non dormienti, ſed ſtupenti cū quadā mihi tertia apparuere perſona, quæ ſimilis eſſet beato Paulo, cuius uultū me pictura docuerat, ut tantū ipſe mecū illis tacentibus loqueretur, dicens: Iſti ſunt, qui ꝓpter monita mea reſpuentes prædia & diuitias, ſecuti ſunt Domini noſtri Ieſu Chriſti ueſtigia, nihil terrenum, nihilq; carnale concupiſcētes, in media hac Mediolanenſi urbe per decē annos in Dei ſeruitio perdurantes, ad hoc pertingere meruerunt, ut Chriſti martyres fierēt: quorum corpora in eo loco inuenies, in quo ſtas & oras. Duodecim pedum altitudine terra coopertā arcam inuenies: quā arcā ſuperius exaltabis, & in nomine eorū eccleſiam fabricabis. Cumq; eorū nomina ab eo requirerem, dixit mihi: Ad caput eorū libellū ſcriptum inuenies, in quo ortus eorum & finis ſcriptus eſt. Cōuocans itaq; oēs per circuitū fratres & coepiſcopos urbium uicinarum, referens uniuerſa, quæ uiderā & audiueram, ipſis coram poſitis, primus ego terræ foſſor acceſſi: cæteri Epiſcopi proſecuti ſunt. Fodientes, peruenimus ad arcam, quā ſanctus promiſerat Paulus. Quā aperiātes, inuenimus quaſi ipſa hora poſitos ſanctos, miro odore fragrantes. Ad quorum caput illum libellum inuenimus, in quo erant hæc per ordinem uniuerſa conſcripta.

Viſio S. Ambroſio oblata.

Viſus imaginū tēpore Sancti Ambroſij.

EGo ſeruus Chriſti Philippus, intrà domū meā ſanctorum corpora cum filio meo rapui & ſepeliui: quorum mater Valeria, & pater Vitalis dicti ſunt, quos uno ortu geminos genuerunt: & unum Protaſium, alium Geruaſium uocauerunt. Quorū pater Vitalis erat militans conſularis. Hic cùm fuiſſet cum Paulino iudice ſuo Rauennam ingreſſus, & uideret in conſpectu iudicis ſui Chriſtianum, nomine Viſicinū, arte medicū, natione Ligurē, poſt nimia tormenta capitalē accepiſſe ſniam: locus aūt, ubi decolabantur Chriſtiani, hoc habebat uocabulū, ut diceretur, Ad palmā, eo ꝙ arbores antiquæ palmæ illic eſſent. Igitur cùm, ut diximus, poſt nimia tormenta decollandus ueniret ad palmam, expauit: & dum uellet malè euadere, exclamauit Vitalis, dicēs: Noli, noli Vrſicine medice. Qui alios curare conſueuiſti, teipſum æternæ mortis iaculo uulnerare uis? Qui per paſſiones nimias ueniſti ad palmā, coronam perdere noli, tibi a Domino præparatam. Audiens hæc Vrſicinus, genu poſuit, & ſpiculatorē, ut feriret, hortatus eſt: & agens pœnitentiā, ꝙ expauiſſet, Chriſti martyrem ſe fecit. Statimq; ipſe Vitalis corpus martyris rapiens, intra Rauēnatium urbē ſepeliuit: & cū omni honore martyri debita explens obſequia, ad iudicē ultrà uenire contēpſit. Quē Paulinus cōſularis iudex, ideò teneri maximè mandauit, non tm̄ quia contēpſit ad eum redire, quantùm ꝙ ita Chriſtianus eſſe detectus eſt, ut etiam uolentem Vrſicinum ſacrificare, nè periret, ita inſtituit, ut rediret ad coronam martyrij, & Deo redderet margaritam precioſam, quam diabolus rapere ſtudebat.

Libellus de martyrio SS Geruaſij & Protaſij.

Vrſicini medici martyrium.

Paulinus igitur, iuſſit eum leuari in eculeo, ut per tormenta poſſet eius ſenſum ad ſacrificandum idolis conuertere. Cui Vitalis ait: Infinita tibi dominatur ſtultitia, ut putes meipſum decipere, qui alios a periculo deceptionis liberare ſtudui. Tunc Paulinus conſularis dixit ad officium ſuū: Ducite eum ad palmā, & ſi ſacrificare contēpſerit, nolite eū ui decollare, ſed facite foueam in terra, quoadulque perueniatis ad aquā: & ibi eum ſupinū deponite, & terra atq; lapidibus obruentes dimittite. Quod cùm factum fuiſſet, Deus ſibi Vitalē ita martyrem conſecrauit. Sacerdos autē Apollinis, qui hoc conſiliū Paulino dederat, a diabolo repletus eſt, ita ut per ſeptē dies energumenus ibi clamaret, ubi obrutus erat ſanctus Vitalis, dicens: Incendis me ſancte Vitalis martyr Chriſti, & crucias me. Poſt ſeptem autē dies præcipitatus a diabolo, in flumine expirauit. Sāctus autem Vitalis glorioſus martyr Chriſti, ſepultus eſt iuxta ciuitatem Rauennatium, præſtans orationibus ſuis multa beneficia omnibus hominibus credentibus in Dominum, uſque in hodiernum diem.

Martyrium S. Vitalis.

Valeria autem coniunx eius, cùm uellet corpus S. Vitalis auferre, a Chriſtianis prohibita eſt, & ab ipſo in uiſionibus ſæpè admonita, ne ſanctum corpus a malo homine benè poſitum uiolaret. Ipſa autē cùm reuerteretur ad urbem Mediolanenſiū, idolatras Syluano ſacrificantes incurrit: qui eam deponentes de ſaumario, hortabātur ſecum epulari. At illa dicebat: Chriſtiana ſum; non licet mihi de Syluani ueſtri ſacrificijs manducare. Illi uerò hæc audientes, tantā eam cæde mactauerunt, ut uix ſeminecē eam ſui homines ad Mediolanenſem urbem perducerent, ita ut intrà triduum migraret ad Chriſtum.

Item S. Valeria.

Cùmq; ab inteſtato Geruaſius & Protaſius parentibus ſucceſſiſſent, domum propriam & res parentū & catellulas uenundantes, dederunt precium omne pauperibus & familiolæ ſuæ, quam etiam ingenuam fecerunt. Ipſi uero in uno cœnaculo ſe concluſerūt, & per decē annos lectioni & orationi & ieiunijs uacantes

Geruaſius & Protaſius dās ſua pauperibus &c.

eantes, hoc ordine in anno conuerſionis ſuæ undecimo ad palmam martyrij peruenerunt. Eodem tempore ſuperueniente Comite Aſtaſio, qui proficiſcebatur ad bellum, quod a Marcomannis fuerat excitatum, occurrerunt illi templorum cultores cũ ſacerdotibus ſuis, dicentes: Si uis lætus ad Auguſtos noſtros reuerti & uictor, Geruaſium & Protaſiũ ſacrificare cõpelle. Vehementer enim dij noſtri de eorum contẽptu commoti, dare nobis reſponſa cõtemnunt. Audiens hæc Aſtaſius Comes, iuſsit eos teneri & ad ſe adduci, quibus & dixit: Hortor uos & moneo, ut à deorum noſtrorum iniurijs tẽperante, ad immolãdũ eis deuoti ſtudeatis inſiſtere, ut expeditio mea unanimiter celebretur. Geruaſius dixit: uictoriã de cœlo debes à Deo omnipotẽte requirere, nõ de ſimulacris mutis & uanis, quæ oculos habent ſine lumine, aures ſine auditu, nares ſine odoratu, os ſine ſermone, manus ſine tactu, pedes ſine greſſu: & uentrẽ ſine interioribus probant habere, & ſine flatu eſſe noſcũtur. Tũc indignatus Aſtaſius Comes, iuſsit eũ tandiù plũbatis contundi, quamdiu exhalaret ſpiritum. Quo mortuo, iuſsit adſtare Protaſiũ, cui & dixit: Miſer, uel tu uiuere ſtude, & noli biothanatus fieri, ſicut & frater tuus. Cui Protaſius reſpõdens, ait: Quis eſt miſer, ego, qui te non timeo: an tu, qui me timere probaris? Aſtaſius Comes dixit: Ego te miſer homo, quomodò timeo? Beatus Protaſius dixit: In eo, quòd times lædi à me, ſi non ſacrificauero dijs tuis. Si enim non timeres lædi à me, ad ſacrificandum me non compelleres. Ego autẽ te non timens, contemno minas tuas, & omnia idola tua uelut ſtercora reputãs, Deũ ſolum qui regnat in cœlis, adoro. Audiens hæc Aſtaſius Comes, iuſsit eũ fuſtibus cædi. Poſtea uerò *erecto eo, dixit ad eũ: Miſer homo, ut quid tã ſuperbus & tam rebellis exiſtis? Vis perire, ſicut tuũ probaſti germanũ periſſe? Protaſius dixit: Non tibi iraſcor Aſtaſi, nec ego, nec ipſa iuſtitia: quoniam cœcos oculos tui cordis attendo. Incredulitas enim, quæ in tuis ſenſibus regnat, nõ te permittit uidere, quod Dei eſt. Nã & Dominus meus Ieſus Chriſtus crucifigentibus eũ non maledixit: ſed potiùs, ut eis indulgeretur, orauit, addens hoc, quia neſcirẽt quid facerẽt. Vndè & ego tui miſereor, quia neſcis quid facias. Nunc ergò age, quod cœpiſti, ut mihi poſſit cũ meo fratre hodiè benignitas Saluatoris noſtri occurrere. Tunc impijſsimus Comes Aſtaſius iuſsit eum capite cædi. Quod cum factum fuiſſet ego ſeruus Chriſti Philippus abſtuli cum filio meo furti nocte corpora ſancta, & in domo mea, Deo ſolo teſte, in iſta arca marmorea ſepeliui, credens me orationibus eorũ conſequi miſericordiã Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Geruaſius necatur.

**erecto Protaſius fuſtibus caditur.*

Lu. 23

Decollatur Protaſius.

De eorundem ſanctiſſimorum Martyrum inuentione Epiſtola S. Ambroſij ad ſororem ſuam.

Eſt Epiſt. 85

DOminæ ſorori, uitæ atque oculis præferendæ, frater. Quia nihil ſanctitatem tuam ſoleo eorũ prætetire, quæ hic te gerantur abſente, ſcias etiã ſanctos martyres Geruaſium & Protaſiũ à nobis repertos. Nam cum baſilicã dedicaſſem, multi tanquã uno ore interpellare cœperũt, dicẽtes: Sic in Romana baſilicam dedices. Reſpondi: Faciam, ſi martyrum reliquias inuenero. Statimq́; ſubijt ueluti cuiuſdam ardor præſagij.

Quid multa? Dominus gratiam dedit, formidantibus etiam clericis iuſsi eruderari terram eo loci, qui eſt ante cancellos ſanctorum Felicis atque Naboris. Inueni ſigna conuenientia, adhibitis etiam, quibus per nos manus imponenda foret: ſic ſancti martyres imminere cœperunt, ut adhuc nobis ſilentibus arriperetur urna, & ſterneret prona ad locũ ſancti ſepulcri. Inuenimus miræ magnitudinis uiros duos, ut priſca ætas ferebat. Oſſa omnia integra, ſanguinis plurimum, ingens concurſus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad ordinẽ tranſtulimus, ueſpere iam incumbente, ad baſilicam Fauſtæ: ibi uigiliæ tota nocte, manus impoſitio. Sequenti die tranſtulimus ea in baſilicam, quam appellant Ambroſianã. Dum transferimus, cæcus ſanatus eſt. Talis mihi ad populum fuit ſermo.

Nota antiquam deuotionem

Cum tam effuſam, tamque inauditam conſiderarẽ cõuentus ueſtri celebritatẽ, & diuinæ gratiæ munera, quæ in ſanctis martyribus refulſeruut, imparem me, fateor, huic muneri iudicabã, nec fieri poſſe, ut ſermone abſoluerem, quod uix poſsimus animo intendere, oculis comprehendere. Sed ubi ſanctarum legi cœpit ſeries ſcripturarũ, largitus eſt ſpiritus ſanctus, qui locutus eſt in prophetis, quo dignũ aliquid tanto cœtu & expectatione ueſtra, martyrumque ſanctorũ meritis, proferamus: Cœli enarrant (inquit) gloriam Dei. Cum legitur ſic pſalmus, occurrit quòd non tam elementa materialis, quàm cœleſtia merita, dignum Deo præconium deferre uideantur. Hodierna tamẽ fortuita lectione patuit, qui cœli enarrant gloriam Dei. Adſpicite ad dexteram meam, adſpicite ad ſiniſtram reliquias ſacroſanctas, uidetis cœleſtis cõuerſationis uiros, ſpectantes animi ſublimis trophęa. Hi ſunt cœli, qui enarrant gloriam Dei. Hæc opera manuũ eius annunciat firmamentũ. Non enim eos ſecularis illecebra, ſed diuini gratia operis ad firmamẽtũ ſacratiſsimæ paſsionis euexit. Multoq́; antè morũ uirtutumq́; documentis annũciauit in his martyriũ, quòd aduerſus lubricũ ſeculi huius ſtabiles permanſere.

Pſ. 18.

Nota reliquias ſacroſanctas

Cœlum erat Paulus, qui ait: Noſtra cõuerſatio in cœlis eſt. Cœli erãt Iacobus & Ioãnes, denique filij tonitrui nuncupantur: & ideò quaſi cœlum Ioannes uerbum apud Deum uidit. Ipſe Dominus Ieſus perpetui luminis erat cœlũ cũ enarraret Dei gloriam, ſed eam, quam nemo antè conſpexerat. Et ideò dixit: Deum nemo uidit unquàm, niſi unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, enarrauit. Opera quoq; manuũ Dei ſi quæris, audi Iob dicentem: Spiritus diuinus, qui fecit. Et ideo aduerſus diaboli tentamenta firmatus, inoffænſæ ueſtigium conſtantiæ reſeruauit. Sed ueniamus ad reliqua: Dies (inquit) diei eructat uerbũ. Ecce ueri dies, quos nulla caligo noctis interpolat. Ecce ueri dies, pleni luminis & fulgoris æterni. Qui non perfunctorio ſermone uerbum Dei, ſed intimo corde eructarunt, in confeſsione conſtantes, in martyrio perſeuerantes.

Phil. 3.

Mar. 3.

Ioan. 1.

Iob 26

Alius pſalmus lectus dicit: Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo & in terra? Reſpexit ſanè humilia Dominus qui latentes ſub ignobili ceſpite reliquias ſanctorum ſuæ Eccleſiæ reuelauit, quorũ anima in cœlo, corpus in terra. Suſcitans à terra inopẽ & de ſtercore erigens pauperem: Quos uidetis, ut eos cum principibus populi ſui colocarit. Principes populi, quos alios niſi ſanctos martyres ęſtimare debemus, quorum iam in numerum, diù ignorati, Protaſius Geruaſiusque proferuntur, qui ſterilem martyribus eccleſiam Mediolanenſem, iam plurimorum matrem filiorũ, lætari paſſionis propriæ fecerunt & titulis & exẽplis? Nec hoc abhorreat à uera fide. Dies diei eructat uerbũ, anima animæ, uita uitæ, reſurrectio reſurrectioni. Et nox nocti indicat ſcientiam, hoc eſt, caro carni, quorum paſſio uerã fidei ſcientiam omnibus indicauit. Bonæ noctes, noctes lucidæ, quæ habẽt ſtellas. Sicut.n. ſtella à ſtella differt in claritate, ità & reſurrectio mortuorũ.

Pſal. 112.

1. Cor. 15.

Non

Miracula ad ſanctorum reliquias.

Non immeritò autem plerique hanc martyrum reſurrectionem appellant. Videro tamen, utrum ſibi, an nobis certe martyres reſurrexerunt. Cognouiſtis, imò uidiſtis ipſi multos à dæmonijs purgatos: Plurimos etiam, ubi ueſtem ſanctorum manibus contigerunt, his quibus laborabant, debilitatibus abſolutos, reparata ueteri corporis miracula, quo ſe per aduentum Domini Ieſu gratia terris maior infuderat, umbra quadam ſanctorum corporum pleroſque ſanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? Quanta indumēta ſuper reliquias ſacratiſſimas, ut tactu ipſo medicabilia repoſcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, ſaluus erit. Gratia tibi Domine Ieſu, quod hoc tempore tales nobis ſanctorum martyrum ſpiritus excitaſti, quo Eccleſia tua præſidia maiora deſiderat. Cognoſcant omnes quales ego propugnatores requirã, qui propugnare poſſint, impugnare non ſoleant.

Nota lector.

Sancti ſunt noſtri propugnatores.

Hos ergò acquiſiui tibi plebs ſancta, q̃ proſint omnibus, nemini noceant. Tales ergò ambio defenſores, tales milites habeo: quorum quo maiora, eo tutiora patrocinia ſunt. Horum etiam illis ipſis, qui mihi inuident, opto præſidia. Veniant ergò & uideant ſtipatores meos: talibus me armis ambiri non nego. Hi in curribus, & hi in equis, nos autē in nomine Domini Dei noſtri magnificabimur. Eliſeū ſcripturæ diuinæ ſeries refert, cum ab exercitu Syrorum eſſet abſeſſus, dixiſſe timenti ſeruulo, ne timeret: quia plures (inqt) pro nobis ſunt, quàm cōtra nos. Et ut hoc probaret, petiſſe ut oculi Hiezi aperirētur, quibus innumeros adeſſe uidit propheta exercitus angelorum. Nos etſi eos uidere non poſſumus, ſentimus tamen. Itaque trepidantibus nobis, quaſi dixerit Dominus: Adſpicite, quantos nobis martyres dederim. Ita reſeratis oculis gloriam Domini ſpeculamur, quæ eſt martyrum paſſione præterita, & operatione præſens.

Pſ. 19.

4. Reg. 4.

Euaſimus fratres non mediocrē pudoris ſarcinam: patronus habebamus, & neſciebamus. Inuenimus unū hoc, quo uideamur præſtare maioribus. Sanctorum martyrum cognitionem, quam illi amiſerūt, nos adepti ſumus. Eruuntur nobiles reliquiæ ſepulchro ignobili, oſtenduntur cœlo trophæa. Sanguine tumultus madet, apparent cruores triumphales, notę inuiolatæ, reliquiæ loco ſuo & ordine repertæ, auulſū humeris caput. Nunc ſenes repetūt, audiiſſe ſe aliquādò horum martyrum nomina, titulumq́; legiſſe: perdiderat ciuitas ſuos martyres, quę rapuit alienos. Etſi hoc Dei munus eſt, tamen gratiam, quā temporibus ſacerdotij mei Dominus Ieſus tribuit, negare nō poſſum: quia ipſe martyr eſſe nequeo, hos uobis martyres acquiſiui. Succedant uictimæ triūphales in locū, ubi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaueram mihi. Dignum eſt enim, ut ibi requieſcat ſacerdos, ubi offerre conſueuit. Sed cedo ſacris uictimis dexteram portionem: locus iſte martyribus debebatur.

Cōdamus ergò reliquias ſacroſanctas, & dignis ædibus inuehamus, totumq́; diē fida deuotione celebremus. Acclamauit populus, ut in dñicū differretur diē martyrū depoſitio: ſed tādē obtentū, ut ſequēti fieret die. Sequēti die talis mihi ad populū iterū ſermo fuit.

Eſt ſer. 91.

Item de eorundem inuentione Corporum, D. Ambroſii Sermo.

Pſ. 18.

Et hic habes priſcū Chriſtianorum-

Heſterno tractaui uerſiculum, Dies diei eructat uerbum, prout noſtri tulit captus ingenij: hodie mihi non ſolum ſuperiore tempore, ſed præſenti quoq́; propheta ſſe uidetur ſcriptura diuina. Nam cum diebus ac noctibus continuatam uideam ſanctitatis ueſtræ celebritatem, iſtos eſſe dies prophetici carminis, oracula declararunt heſternum atque hodiernū, de quibus opportuniſſimè dicitur: Dies diei eructat uerbum: & illas noctes, de quibus aptiſſimè diſputatur, quia nox nocti indicat ſcientiā. Quid enim aliud hoc biduo, niſi uerbū Dei intimo eructaſtis affectu, & ſcientiam uos habere fidei probauiſtis? Cui tamen celebritati ueſtræ, qui ſolent, inuident. Et quia celebritatem ueſtram inuidis animis ferre non poſſunt, cauſam celebritatis odere, atque in tantū amentiæ prodeunt, ut negent martyrū merita, quorum opera etiam dæmones confitentur.

Nota hæretice, & erubeſce.

Sed hoc non mirū. Siquidem tanta eſt incredulorum perfidia, ut tolerabilior ſit diaboli confeſſio. Dicebat enim diabolus: Ieſu fili Dei uiui, quid ueniſti ante tempus torquere nos? Et cū hęc audirent Iudęi, ipſi tamen Dei filium denegabant. Et nunc audiſtis clamantes dęmones, & confitentes martyribus, quod pœnas ferre non poſſint, & dicentes: Quid ueniſtis, ut ante tempus nos tam grauiter torqueatis? Et Ariani dicunt: Nō ſunt illi martyres, nec torquere diabolum poſſunt, nec aliquem liberare, cum tormenta dęmonum ipſorū uoce probentur, & beneficia martyrum, remedijs cæcorum, & abſolutorum indicijs declarentur. Negant cæcum illuminatum, ſed ille nō negat ſe ſanatum. Ille dicit: Video, qui non uidebam. Ille dicit: Cæcus eſſe deſiui, & probat facto. Iſti beneficium negant, qui factum negare non poſſunt. Notus homo eſt, publicis cum ualeret emancipatus obſequijs, Seuerus nomine, lanius miniſterio. Depoſuerat officium, poſtquam inciderat impedimentum. Vocat ad teſtimonium homines, quorum ante ſuſtentabatur obſequijs. Eos indices ſuæ uiſitationis acceſſit; quos habebat teſtes & arbitros cæcitatis. Clamat, quia ut contigit fimbriam de ueſte martyrum, qua ſacræ reliquiæ ueſtiuntur, redditum ſibi lumē ſit.

Matt. 8.

Inſigne miraculum ad tactum fimbriæ

Nonne ſimile illud eſt, atque illud, quod in Euangelio legimus? Vnius enim potentiam laudamus authoris, nec intereſt utrum opus ſit, an munus, cum & muneret in opere, & operetur in munere. Quod enim alijs faciendum donauerit, hoc in aliorū opere nomē eius operatur. Legimus ergo in Euangelio, Iudæos cū uiderent in illo cæco ſanitatis remedium, requiſiſſe parentum teſtimonium. Interrogabant, Quomodò uidet filius ueſter? cum ille diceret: Cæcus cū eſſem modò uideo. Hoc & iſte dicit: Cæcus fui, & modò uideo. Interrogate alios, ſi mihi nō creditis: interrogate extraneos, ne diſtipulari mihi parentes putetis. Deteſtabilior iſtorū, quā Iudæorū pertinacia. Illi cū dubitarent, uel parētes interrogabant. Iſti occulte interrogant, palā negāt, iam nō operi increduli, ſed authori.

Ioā. 3.

Quod ſanctis donat Deus, ut faciant, hoc in eorum ope nomen eius operatur.

Sed quæro quid non credant, utrum à martyribus poſſint aliqui uiſitari? hoc eſt Chriſto non credere. Ipſe enim dixit: Et maiora his facietis: an ab iſtis martyribus, quorū merita iādudum uigent, corpora dudum reperta ſunt?

Ioan. 14.

Quæro hic, utrùm mihi, an ſanctis martyribus inuideant? Si mihi, nunquid à me aliquæ uirtutes fiunt? Nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident, quod meum non eſt? Si martyribus, (reſtat enim, ut ſi mihi non inuident, martyribus inuidere uideantur) oſtendunt alterius fidei fuiſſe martyres, quàm ipſi credunt. Neq́; enim aliter eorum operibus inuiderent, niſi fidem in his fuiſſe eam, quam iſti non habent, iudicarent: fidem illam Maiorum traditione firmatam, quam dæmones ipſi negare non poſſunt, ſed Ariani negant.

Hic planè ingulātur hæretici, dum martyrū miraculis derogant.

Audiuimus hodie dicentes eos, q̃bus manus imponebatur, neminem poſſe eſſe ſaluum, qui patrem & filium & ſpiritum ſanctū negaret, qui Trinitatis omnipotentem

potentem uirtutem non crederet. Confitetur hoc diabolus, ſed Arriani nolunt fateri. Dicit enim diabolus: Si torquetur, qui ſpiritusſancti deitatem negarit. Non accipio à diabolo teſtimonium, ſed confeſſionẽ. Inuitus dicit diabolus, ſed exactus & tortus, Quod nequitia ſupprimit, ea torquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere neſciũt Arriani. Quãta perpeſſi ſunt, & quemadmodũm Pharao, malis ſuis indurantur. Dicebat diabolus, ut ſcriptum legimus: Scio te, quis ſis. Tu es filius Dei uiui. Dicebant Iudæi: Neſcimus, quis ſit. Dicebãt hodiè & ſuperiore die uel nocte dęmones: Scimus, quia martyres eſtis: & Arriani dicunt: Neſcimus. Nolumus intelligere, nolumus credere. Dicunt dæmones martyribus: Veniſtis perdere nos: Arriani dicunt, Nõ ſunt dæmonũ uera tormẽta, ſed ficta & compoſita ludibria. Audiui multa cõponi: hoc nemo unquam fingere potuit, ut dæmoniacum ſe eſſe ſimulet.

Luc. 4. Ioan. 9. Hæretici dæmonib⁹ priores.

Quid illud, quòd ita exagitari eos uidemus, quibus manus imponitur? ubi hic locus fraudi eſt, ubi ſuſpicio ſimulandi? ſed non ego ad ſuffragium martyrum uſurpo uocem dæmoniorum. Beneficijs ſacra paſſio ſuis cõprobetur. Habet iudices, ſed purgatos: habet teſtes, ſed abſolutos. Melior uox eſt, quam ſanitas loquitur eorum, qui debiles aduenerũt. Melior uox eſt, quam ſanguis emittit. Habet enim ſanguis uocem canoram, quæ de terris ad cœlum peruenit. Legiſtis, dicente Domino: Sanguis fratris tui clamat ad me. Et hic ſanguis clamat coloris indicio: ſanguis clamat operationis præconio: ſanguis clamat paſſionis triumpho. Satisfactum eſt petitioni ueſtræ, ut condendas heſterno, in hodiernũ diẽ differremus reliquias.

Gen. 4.

DE S. ROMVALDO ABBATE,

Prologus Beati Petri Damiani in vitam S. Romualdi.

ADuerſum te, immunde munde, cõquerimur, quia habes intolerabilem ſtultorum ſapiẽtium turbã, tibi facundam, Deo mutã. Habes qui per uanam eloquentiam, & inanem philoſophiam ſe ſciũt in ſuperbiæ cornibus arrogãter extollere: non habes, qui profuturũ aliquid ædificationi proximorum, ad poſterorũ uelit memoriam ſchedulis adnotare. Habes, inquam, qui prætorijs iudicum, negociorum ſecularium lites, & cauſarum iurgia continuis ualeant declamationibus perorare: non autem habes, qui poſſit in ſancta Eccleſia uel unius ſanctorum uirtutem, & clara geſta deſcribere. Sapientes ſiquidem ſunt, ut faciant mala: bona autem facere neſciunt. Eccè enim tria iam ferè luſtra tranſacta ſunt, ex quo beatus Romualdus, depoſito carnis onere, ad æthere regna migrauit, & nemo adhuc ex huius mundi ſapientibus extitit, qui de tot mirabilis uitæ præconijs pauca ſaltẽ hiſtorico ſtylo digereret, & auidiſſimæ deuotioni fidelium ſatisfaciens, ad cõmunem utilitatem recitanda ſanctæ Eccleſiæ traderet. Nobis autem in anguſto cellulæ angulo reſidentibus, utilius erat, ſicut propoſuimus, propria peccata ad mentis oculos aſſiduè reuocare, quam alienæ uirtutis hiſtoriam texere: magis expediret cõmiſſi reatus tenebras plangere, quam ſplendida ſanctitatis inſignia imperitis ſermonibus offuſcare. Veruntamen cum ad ſepulcrũ eius ex longinquis terrarum partibus toto anno, maximeque in eius feſtiuitate fidelium multitudo conueniat, miracula per eũ diuinitus facta conſpicia, audire uitæ eius hiſtoriam deſiderabiliter quærat, ſed, utpote quæ nõ ſit, audire non ualeat, non irrationabiliter pertimeſcimus, ne celeberrima eius fama, quæ adhuc populi totius ore depromitur, labente curriculo temporum, de memoria hominũ penitus deleat. Quapropter hoc timore compulſus, multorumque fratrum precibus, & germana charitate deuinctus, quod de prædicto mirabili uiro ab egregijs eius diſcipulis didici aggrediar, Deo authore, deſcribere, uitæque eius initium, curſum & finem, nimirum imperitus homo, nõ hiſtoriã texens, ſed quoddam quaſi breue commemoratoriũ faciens, quibuſcunque tentabo literarum apicibus exarare. Hoc autem unum ioptimis lectorem meum noſſe deſidero, quia non multa per eum facta miracula in hac ego deſcriptiuncula colligam, ſed potius (quod ad ædificationem omnimodis) conuerſationis eius ordinem referre contendam. Beatus ſiquidẽ uir intantum ſe humilitatis tegmine à uento uanæ gloriæ cuſtodiuit, quod undecunque humanis oculis uideri mirabilis potuit, ſtudioſiſſima occultatione ſuppreſſit. Quæ tamen miracula etiam ſi minime feciſſet mirabilem uitam ducens, minori ueneratione dignus non eſſet. Neq; enim præcurſor Domini feciſſe miracula legitur, quo maiorem nullum inter natos mulierum ſurrexiſſe Veritas ipſa teſtatur. Nonnulli enim Deo ſe deferre exiſtimant, ſi in extollendis ſanctorũ uirtutibus mendacium fingant. Hi nimirum ignorãtes Deum noſtro non egere mendacio, relicta ueritate, quæ ipſe eſt, de falſitatis ei putant ſe placere poſſe commento. Quos bene Hieremias redarguit, dicẽs: Docuere linguas ſuas loqui mendacium; ut inique agerent, laborauerunt. Qui enim ultro oblatam ſimplicem ueritatem referre facile poterant, in componendis quæ neſciunt, caſſo labore deſudant. Et quo ſe pro Deo ſtare quaſi adiutores autumant, eo reuera, ut falſi teſtes, contra Deum pertinaciter pugnant, Apoſtolo Corinthijs atteſtante, qui ait: Si Chriſtus non ſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt fides ueſtra. Deinde ſubiungit: Inuenimur falſi teſtes Dei, quoniam diximus teſtimonium aduerſus Deum qui ſuſcitauerit Chriſtum, quem non ſuſcitauit. Sed quia neceſſitate ad ſcribendum coacti, uelut commoti, iſta præmiſimus, iam precibus eius, de quo loquimur, deo opitulãte, ad narrationis ordinẽ ueniamus.

nimium ad ſancti uiri ſepulcrum.

Matt. 11.

Iere. 9.

1. Cor. 15.

Iere. 4.

Ex longinquis regionibus ue-

VITAE HISTORIA.

ROmualdus igitur Rauennæ ciuitatis oriundus, ex Illuſtriſſima Ducum ſuit ſtirpe progenitus. Qui cum iam in adoleſcentiam perueniſſet, cœpit in peccato carnis procliuis exiſtere, quo ui delicet uitio illa ætas impugnare homines præſertim diuites, uehementius ſolet. Mente tamen Deo deuotus, frequenter ſe tentabat erigere, facturumq; ſe magnum aliquid proponebat. Nam ſi quando ſe ad ſtudiũ uenationis accingeret, ubicũq; per ſyluas amœnũ locum reperire poterat, mox ſe ad eremi deſideriũ eius animus accẽdebat, dicens intra ſe: O quàm bene poterãt eremitæ in his nemorũ receſſibus habitare: quàm congrue poſſent hic ab omni ſecularis ſtrepitus perturbatione quieſcere. Et ita mens eius cęlitus inſpirata, iã diuinabat in authore, quod impleturus erat poſtmodum opere.

19. Iunij. S. Romualdi patria.

Huic erat pater, nomine Sergius, mundo uehementer intentus, & omnino ſecularibus negocijs amplicatus: qui dum aduerſus quendã propinquum ſuũ exortis ſimultatibus pro poſſeſſione partis inimicitias exerceret, uidens filiũ Romualdũ in contẽtione molleſcere

leſcere, crimenque fratricidij medullitus formidare, minari cępit exhæredem facere, ſi in eadem diutius ſententia permaneret. Quid plura? Tandem utræque inimicantium partes ex urbe ad litis materiam prorumunt, arma corripiunt, bellum ſociale committunt: & dum cominus hincinde pugnatur, repente manu Sergij inimicus & affinis occiditur. Romualdus autem, licet nullum perempto uulnus inflixerit, quia tamen interfuit, pęnitentiam tāti reatus accepit: moxque ad Claſſenſe monaſterium beati Apollinaris, more homicidarum, diebus quadraginta permanſurus in luctibus, properauit. Illic autem diſtricta ſe pęnitentia iugiter macerans, cœpit cum quodam conuerſo quotidianum habere colloquium, à quo etiam iuxta mediocritatem ſenſus bonæ exhortationis, audiebat ſæpe conſilium. Quem cum conuerſus frequēter admoneret, ſecularem uitam omnino poſtponere, & ad ſanctæ conuerſationis ordinem feſtinare, ſed ad hoc mentem eius humiliare nullatenus poſſet, aliquando inter cætera uelut gratulabundus intulit, dicens: Si tibi ego beatum Apollinarem corporali ſpecie, ita ut eum manifeſte uidere poſsis, oſtendero, quid à te præmij reportabo? Ad hæc Romualdus: Firma, inquit, & inuiolabili me obligatione conſtringo, quia mox, ut beatum martyrem uidero, apud ſeculum ulterius non manebo. Hortatur ergo conuerſus, ut ipſa nocte Romualdus dormire poſtponeret, & una ſecum intra eccleſiam in orationibus uigilaret. Cumque nocturno ſilentio longanimiter ambo in oratione perſiſterent, ecce circa gallicinium noctis beatus Apollinaris, his duobus manifeſte uidentibus, exijt de ſua altari, quod in medio eccleſiæ ad honorem beatæ uirginis Mariæ cernitur eſſe conſtructum. Viſus eſt autem exire ab orientali parte, illinc uidelicet, ubi marmor porphyreticum iacet. Confeſtim uero tantus ſplendor totam repleuit Eccleſiam, ac ſi ſol fulgoris ſui radios intra ipſius parietes cohiberet. Tunc beatiſsimus martyr ſacerdotalibus infulis mirabiliter exornatus, aureum in manu portans thuribulum, cuncta eccleſiæ incēſauit altaria: & hoc facto, ſtatim unde exierat redijt, moxque omnis ille ſplendor proſequens apparere ceſſauit.

Romualdi pœnitentia.

Nota antiquum uſum altaria thurificandi.

Cœpit itaque conuerſus Romualdo, durus nimirum exactor, uehementer inſiſtere, & ut adimpleret quod ultro promiſerat, anxie poſtulare. Cumque Romualdus adhuc reſiſteret, & eandem uiſionem denuo cernere flagitaret, alia nocte ſimiliter in oratione perſiſtunt, & beatum martyrem per omnia, ſicut prius, aſpiciunt. Vnde etiam poſtmodum ſi de corpore prædicti martyris aliquando quæſtio oriretur, Romualdus penitus affirmabat, in ipſa eccleſia eſſe reconditum, & quandiu uir ſanctus uixit, hoc proferre teſtimonium non ceſſauit. Habebat quoque Romualdus conſuetudinem, ante præcipuum altare eccleſiæ orationi frequenter incumbere, ibique poſtquam fratres abſceſſerant, multis Deum ſatagebat gemitibus exorare. Dumque hoc quadam die poſt uiſionem attētius faceret, tanto mox diuini amoris igne mentem illius Spiritus ſanctus accendit, ut in fletum repente prorumperet, uberes lachrymarum riuos reſtringere non ualeret, monachorum ſe pedibus proſtratus aduolueret, tradique ſibi monachicum habitum inenarrabili deſiderio flagitaret. Monachi uero dum patris eius duritiam metuunt, conuerſioni illius aditum pādere non præſumunt. Honeſtus autem, qui tunc Rauēnæ Archiepiſcopalem cathedram obtinebat, olim Claſſenſis cœnobij Abbas extiterat. Hunc ergo Romualdus impiger adijt, eique ſui cordis deſiderium patefecit. Qui alacer factus, caſtæ concupiſcentiæ exhortationis ſtimulos addidit, fratribusque ut eum ſuo collegio incunctanter aſciſcerent, imperauit. Huius itaque patrocinio cœnobitæ ſuffulti, Romualdum intrepida ſecuritate ſuſcipiunt, eique ſanctæ cōuerſationis habitum tradunt.

Induit Romualdus habitū monaſticum.

In eo igitur monaſterio triennium ferè tranſegit. Sed cum ibi cerneret nonnullos per lata gradientes, remiſsius uiuere, ſibi autem arduam perfectionis ſemitam, quam mens dictabat, arripere non licere, quid ſibi agendum eſſet, ſolicite in ſemetipſo cœpit inquirere, multiſque cogebatur cogitationum fluctibus ęſtuare. Præſumebat autem leuiter conuerſantium uitam dure corripere, & ſæpe ad eorum confuſionem præcepta regulæ in teſtimonium conuocare. Cumque redarguendis eorum uitijs uehementer inſiſteret, illi autem iunioris & nouitij uerba pro nihilo deputarent, tandem hoc opprobrium non ferentes, dum propriam emendare uitam deſpiciunt, de corripientis morte tractare cęperunt. Solebat porro Romualdus per noctem cæteris fratribus maturius ſurgere, & ſi oratorij adhuc ianua clauſa eſſet, intra ipſum dormitorium in orationibus excubare. Erat autem prædictum ædificium more ſolarij alte ædificatum. Hoc itaque inuenerūt filij Cain, diabolo dictante, conſilium, ut dum Romualdus ante alios ſolito more conſurgeret, ipſi eum per ſolarij ſpeculam, uerſo deorſum capite, in terram præcipitarent. Quæ res poſtquam Romualdo per conſcium conſpirationis innotuit, ille iam decætero intra cordis cubiculum, clauſo oris oſtio, orans Patrem ſuum, imminens periculum deuitauit. Quo quidem modo dum ſibi cauit præcipitium corporis, fratribus, ne in animarum mortem corruerent, barathrum clauſit iniquitatis.

Improbi monachi chi necē moliūtur.

Cumque in eiuſdem animo perfectionis amor magis ac magis in dies creſceret, nullamq; mens eius requiem inueniret, audiuit quia in Venetiarum partibus quidam ſpiritalis uir eſſet, Marinus nomine, qui eremiticam duceret uitam. Conſenſo itaque ab Abbate & fratribus nimirum facilime impetrato, ad præfatum uenerabilem uirum nauigio diſcurrente peruenit, & ſub illius regimine degere humilima deuotione mentis inſtituit. Erat autem Marinus inter cæteras uirtutes, uir ſimplicis animi, & ſynceriſsimæ admodum puritatis, qui nullo quidem magiſterio eremiticæ conuerſationis edoctus, ſed ad hanc ſolum modo bonæ uoluntatis impulſu fuerat incitatus. Porrò autem hunc uiuendi morem habebat, ut per continuum anni circulum tribus hebdomadæ ferijs mediam panis buccellam, & pugillum fabæ guſtaret: tribus uero uinum & pulmentum diſcreta ſobrietate perciperet. Pſalterium quidem per tres dies ſingulos totum canebat. Sed nimirum rudis, & nullatenus uitæ ſingularis inſtructus, ſicut ipſe poſtmodum beatus Romualdus hilariter referebat, plerunque de cella exiens, una cum diſcipulo paſsim per latitudinem eremi pſallendo ſpatiabatur, nunc ſub iſta arbore uicenos, nunc ſub illa tricenos, uel quadragenos concinens pſalmos. Romualdus autem qui ſeculum idiota reliquerat, aperto pſalterio, uix ſuorum uerſuum notas ſyllabatim explicare ualebat, & hæc oculorum in ima deflexio, intolerabilem ſibi importunitatem acediæ generabat. Marinus uero uirgā in dextera gerens, Romualdo è diuerſo ſedenti, ſiniſtram capitis partem ſæpiſsime uerberabat. Poſt multa autē Romualdus graui admodū neceſsitate cōpulſus, humiliter ait: Magiſter, ſi placet, à dextro me deinceps tēpore percute, quia iam læuæ auris auditū funditus perdo. Tunc ille tantam eius patiētiam admiratus,

Degit apud Marinū eremitam

Marini ab̄ſtinentia & preces.

indiſcretæ ſeueritatis temperat diſciplinam.

Petrus Vrſeolus Dux, uel rex Dalmatiæ.

Eodem uero tēpore Petrus, cognomine Vrſeolus, Dalmatici ducatus gubernabat habenas. Qui uidelicet ad huius faſtigiũ dignitatis idcirco peruenerat, quia deceſſoris ſui, Vitalis. ſ. Candiani perēptoribus fauor extiterat. Cur autem ille à ſuis extinctus ſit, non ab re eſſe arbitror, ſi ſeruatæ compendio breuitatis exponam. In coniugium germanam Hugonis magni illius Marchionis acceperat, & æmulatione leuitatis ſuadente, multos ex Longobardiæ & Thuſciarum partibus milites, profligatis pecuniarum ſtipendijs, acquirebat. Hoc autem Venetiarum incolæ non ferentes, clam iniere conſilium, ut repentino impetu Ducis palatium armati uiolanter irrumperent, eumque cum omni domo ſua in ore gladij abſque vlla retractatione necarent. Huius uero conuenticulæ coniuratione comperta, Vitalis Dux nocturnis diurniſque uallatus excubijs, hoſtiles inſidias ad nihilum redigebat. Illis autem hæc & illa tentantibus, ſed ad inceptæ factionis effectum attingere non ualentibus, tādem uiſum eſt, ut domum Petri, quæ Ducis Palatio adiacebat cōtigua, prius incenderent, ſicque modo & Ducem caperent, & uniuerſa eius domeſtica concremarent. Iſtius uero rei experiendæ conſenſum à Petro, qui eorum conſilij particeps fuerat, flagitantes, ita inter ſe pacti ſunt, ut pro una eius domo, quam igne conſumerent, totam illius ditioni Venetiam ſubderent, & deiecto illo, quem exoſum habebant, Ducem hũc loco eius protinus ſubrogarent. Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus eſt principatum, q poſtmodum ambitionis ſuæ uoluptate potius, reſpectu diuinæ gratiæ demum corde compunctus eſt.

Quidam uenerabilis Abbas, Guarinus nomine, ex ulterioris Galliæ finibus orationis gratia per diuerſas mundi regiones peregrinari ſolitus erat. Hic igitur ad Ducem ueniens, ab eo protinus, ut ſibi ad euadendum tanti reatus periculum conſilium præberet, rogatus eſt. Itaque accerſitis Marino, & Romualdo, hoc ſibi communi iubetur ſententia, ut ſeculum ſimul cum ipſo, quem per nefas inuaſerat, Ducatu relinquere. quia alienæ poteſtatis dominium ſubiugauerat. Ille homo nimirum in poteſtate poſitus, quia conuerſionem ſuam manifeſte facere auſus non eſt, tutum putauit hoc utendum eſſe conſilio. Imminente igitur feſtiuitate ſancti cuiuſdam martyris, & cuius uocabulo baſilicam in propria poſſeſsione adhuc priuatus habuerat, illuc pridie uxorem ſuam præmiſit, ipſe quaſi mox ſecuturus, hoc ei præcipiens, ut & ornatum eccleſiæ accuratiſsimum prouideret, & ſecum uenientibus ſumptuoſas epularum delicias in craſtinum præpararet. Ipſe autem poſt coniugem remanens, ijs de ſuis theſauris, quæ ſibi uidebātur, ablatis, cum quodam ſuo familiari, Ioanne ſcilicet Gradenico, qui prædictæ coniurationis conſcius fuerat, & cum tribus illis beatis uiris, quos præmiſimus, nauē aſcendit, deinde in Galliam ad monaſterium Abbatis Guarini magnus conuerſus aufugit.

Petrus Dux fit monachus

Petro igitur & Ioanne monachis in ſancti Michaelis cœnobio factis, Marinus, & Romualdus non longe à monaſterio degentes, ad ſingularem uitam, cui aſſueti fuerant, reuertuntur. Quibus etiam ipſi iam dicti fratres, peracto uix annuo ſpatio, ad perferendam eiuſdem ſolitudinis diſtrictionem aggregati ſunt. Intereà Romualdus accenſo mentis deſiderio, cœpit de uirtutibus in uirtutes mirabiliter creſcere, & reliquos fratres ſanctæ conuerſationis greſſibus longius anteire, ut iam quicquid inter fratres ſiue de ſpiritualibus, ſiue etiam de corporalibus ipſe decerneret, cunctis uolentibus, eius omnino ſententia præualeret. Ipſe quoque Marinus gaudebat Romualdo eſſe deuotus, cui fuerat paulo ante prælatus. Per continuum itaque annum Romualdus oĩhil aliud in cibum habuit, niſi tantum per ſingulos dies unum pugillum elixi ciceris. Tribus uero annis ipſe & Ioannes Gradenicus ſarculis terram frangentes, & triticum ſeminantes, ex manuum ſuarum labore uixerunt. Qui nimirum dum agriculturam exercebant, pondus ieiunij duplicabant. Impugnabat tamen diabolus Romualdum multis & uarijs tentationum immiſsionibus, maxime initio conuerſionis, mentemque eius per multa uitiorum incentiua raptabat, modo illi in memoriam reuocans, quæ & quanta, utputa uir ſtrenuus, in ſeculo acquirere potuit, modo quæ ingratis propinquis necdum poſt ſe concupiſcibiliter hæreditanda reliquit, modo parua nimis & nullius meriti eſſe, quæ faceret, accuſabat: modo tanti laboris horrorem incutiens, longæ uitæ ſpatium promittebat. O quàm ſæpe cellulam eius percutiens, eum, cum adhuc uix obdormiſceret, excitauit, & quaſi iamiam imminente crepuſculo, per totam noctem uigilādo perduxit. Per continuum ferme quinquennium ſuper pedes eius & crura diabolus nocturno tempore iacuit, & ne hinc illucque ſe facile uerteret, typo phantaſtici ponderis aggrauauit. Quis explicare ualeat, quantum frementes uitiorum beſtias pertulit? quàm ſæpe præſentes iniquos ſpiritus duriſsimis increpationibus effugauit? Vnde etiam ſi fratrum aliquis ſilentij tempore cellam eius quauis neceſsitate compulſus adiret, ſtatim miles Chriſti paratus ad prælium, ſolito more, ipſum eſſe exiſtimans diabolum, claris uocibus increpabat, dicens: Quo tendit modo turpiſsime? qui tibi in eremo de cœlo deiecte? Recede, canis immunde: euaneſce, coluber ueternoſe. His igitur & huiuſmodi uerbis declarabat ſe cum malignis ſpiritibus in acie ſemper aſsiſtere, & fidei ſe armis accinctum, pronunciatoribus hoſtibus in campum protinus obuiare.

Mox eremita.

Magna Romualdi abſtinētia.

Tentatur à demone.

Vide demonis improbitatem.

Contigit autem, ut aliquando librum de uita patrum legens, in illum locum incideret, ubi continetur, quòd quidam fratres per continuam hebdomadam ſingulariter ieiunantes, ſabbatorum die pariter conuenirent, ipſoque & Dominico die ieiunij rigorem interponerent, & remiſsius uictitarent. Quem uiuendi ordinem ſtatim Romualdus arripuit, & in eo quindecim ferè annis, uel eo amplius, continua auſteritate permanſit. Petrus autem Dux quia multis educari delicijs ſolitus fuerat, iamiam ſub tam diſtricti ieiunij pondere ſuccumbebat. Vnde ſe ad pedes beati Romualdi humiliter ſtrauit. Iuſſus uero ut ſurgeret, neceſsitatem ſuam cum uerecundia coactus aperuit. Pater, inquit, quia magnum corpus habeo, pro peccatis meis ex hac paximatij medietate ſuſtentare me non poſſum. Romualdus igitur fragilitati pie compatiens, conſuetæ menſuræ quadram paximatij ſuperaddidit, & ſic labenti iam fratri, ne omnino deficeret, miſericordiæ manum tetendit, & ad peragendum bene uiuendi iter, quod cœperat, confirmauit. Hunc filius eius ſibi æquiuocus, uir ualde ſecundum ſeculum prudens, aliquando uiſitauit. Cui pater, neſcio utrum Prophetiæ ſpiritu, ſeu reuelatione aliqua, quæcunque ſibi eſſent euentura prædixit. Noui, inquit, fili mi, proculdubio, quia Ducem te conſtituent, & proſperaberis. Tu tantummodo ſatage, ut & Eccleſijs Chriſti ſua iura conſerues, & erga ſubditos alicuius amore, uel odio, à iuſtitia non declines.

Petri Ducis prophetia.

Poſt

Poſt hæc autem Romualdus legens, quia ſanctus Syluester urbis Romæ Epiſcopus, ſabbatorum diem ieiunandum eſſe, ut reuera ſancti Paſchatis uigilias, inſtituerit, mox remiſsionem ſabbati in quintam feriam commutauit, & ſic infirmorum imbecillitati conſulens, longum ieiunium diſcretione habita faci lius reddidit, hanc nimirum uiuendi regulam cũctis ſectatoribus ſingularis uitæ præfigens, ut tũc ſe unuſquiſque eremiticæ uitæ ieiunium tenere cognoſcat, ſi per hebdomadam triduanas, aut biduanas ieiunando, quinta feria & Dominicis diebus olera, uel quodcunque liquamen cum gratiarum actione percipiat, exceptis uidelicet duabus anni Quadrageſimis: in quibus non ſolum ipſe, ſed & plerique eius diſcipuli, totius hebdomadæ ſoliti erant continuare ieiunium. Et certe ſatis congruum erat, ut qui Deum in choro laudare ſemper ſtudebat & tympano, præcipuas modulationis harmonicæ conſonantias, diapaſon uidelicet, & diapente, atque diateſſeron, iugiter in aures incircũſcripti luminis perſonaret. Ieiunare autem omnino, hoc eſt, diem ſine ullo cibo tranſigere, licet id ipſe ſæpiſsime fecerit, alijs omnino prohibebat. Itaque ſemper eſurijt, quatenus hoc modo caro per conſuetudinem leuigaretur, quod graue nouitijs initio conuerſionis apparet. Paruipendebat autem, ſi quis ad tempus magnum quid inciperet, ſi non etiam in eo longanimiter perſeueraret.

Canon ieiuniorũ, à S. Romualdo præfixus.

Vigilias uero temperate, & cum magna diſcretione faciendas maxime ſuadebat, ne cui fortaſſe cõtingeret, ut ſopori, paratis nocturnis officijs, conſentiret. Sanè huiuſmodi ſummum uir ſanctus iotantum habebat exoſum, ut ſi quis ei confiteretur, poſt duodecim pſalmorum uigilias, uel maxime circà diluculum obdormiſſe, nequaquã poſſet eo die cũ euualicẽtia ſacra Miſſarum ſolennia celebrare. Dicebat enim melius eſſe, ſi poſsibile ſit, unum pſalmum ex corde, & cum compunctione cantare, quàm centum cũ mẽtis ſabulatione percurrere. Cui autem hæc gratia perfecte data non eſſet, hortabatur tamen, nequaquam uel ab ipſa corporali exercitatione tepeſcere, donec ipſe, qui uoluntatem dederat, tribueret etiam aliquãdo facultatem. Tantummodo orationis inceſſum mẽtis intentio in Deum ſemel fixa cuſtodiat, quem exterius ueniens cogitationum aura perturbat. Vbi.n. eſt intentio recta, contra uoluntatem cogitatio ueniens non eſt nimium formidanda.

Vigiliæ nocturnæ.

Quodam uero tempore dum adhuc in Galliæ finibus moraretur, familiarem, ſibi quendam habebat agricolam, qui ſibi & utenſilia, quibus in cella opus eſt, aliquando faciebat, & ſi quid ei opportunum eſſet, ditior charitate, quàm rebus, de ſuæ paupertatis inopia hilariter miniſtrabat. Huius vaccam Comes quidam ſuperbus & tumidus, miſsis paraſitis, impetu barbarico rapuit, eiusque carnes ſibi ad prandium cum magna gulæ auiditate præparari præcepit. Ecce autẽ ruſticus cellam Romualdi feſtinus aggreditur, iacturæ ſuæ caſum clamoſis ululatibus uociferatur, ſpem ſuam & ſuæ domus ablatam eſſe conqueritur. Sanctus itaque Romualdus ad eundem Comitem cõcitò gradu nũcium dirigit, & ut pauperi animal ſuũ reddat, humilima ſupplicatione depoſcit. Cuius preces lubricus Comes proteruo ſpiritu reſpuit, & quẽ ſaporem craſsi uaccæ lumbi potuiſſent habere, ſe ipſo die guſtaturum eſſe aſſeruit. Adueniente autem hora prandij, appoſita menſa, uaccæ carnes allatæ ſunt. Sed & diuinæ ultionis iam imminente ſententia, in ipſo edendi initio Comes fruſtum bouini lumbi abſcindens, ſibi in os miſit. Quod repente in illius gutture tam immobiliter hæſit, ut nec ad interiora deſcẽdere, nec foras eijci ullis conatibus poſſet. Sicque inter ſuorum manus, intercluſo ſpiraminis aditu, terribili morte necatus eſt, & unde contra Dei ſeruum cõcupiſcẽtiã carnis explere ad ſaturitatẽ uoluit, inde iuſto Dei iudicio carnalẽ uitam adhuc ieiunus amiſit.

Horrẽda mors crudelis Comitis.

Alius quidã Comes Olibanus noïe, in eiſ'ẽ Galliarũ partibus erat, ſub cuius iure monaſteriũ prædicti Guarini Abbatis fuerat poſitũ. Qui ſublimi quidẽ culmine terrenæ prãtis erectus, ſed multis erat peccatorũ molibus aggrauatus. Hic aliqñ Romualdũ gratia uiſitationis adijt, & cæteris extra cellulã manentibus ſolus cũ ſolo geſtorũ ſuorũ ſeriẽ narrare quaſi per confeſsionẽ cœpit. Cui uir uenerabilis, his quæ ab eo referebantur auditis, reſpondit, aliter eum ſaluari minime poſſe, niſi mũdũ relinquẽs, ad monaſteriũ cõuolaret. Comes aũt non mẽte turbatus, ait, qui ſui ſpirituales uiri, qui eius acta cognoſcerent, nequaquã ita ſentirent, neque tã intolerabilẽ rẽ ſibi aliqñ ſuaderẽt. Accitis itaque Epis & Abbatibus, qui ſecũ uenerant, cœpit in cõe perquirere, ſi ita res, ſicut Dei ſeruus reſtabat, ſe haberet. Illi aũt beati Romualdi ſentẽtiam oẽs una uoce confirmant, ſe uero id Comiti eatenus non dixiſſe, terrore conſtrictos excuſant. Tũc Comes ſemotis omnibus, hoc cũ beato Romualdo ſecreto ualde cõſilio pepigit, ut ad Caſsinũ mõtẽ ſub prætextu orationis pergeret, & in monaſterio S. Benedicti diuino ſe ſeruitio irreuocabiliter manciparet.

Interea Sergius pater Romualdi monachus efficitur, ſed aliquanto poſt ſuadente diabolo, factæ cõuerſionis pœnitens, in Aegyptum redire conatur. Qđ protinus monachi cœnobij ſancti Seueri, quod non longe ab urbe Rauenna eſt poſitũ, ubi corpore, non corde Sergius habitabat, beato Romualdo indicare per nuncium ſtuduere. Hac ille ſiniſtra relatione perculſus, neceſſarium eſſe decreuit, ut Guarinus Abbas & Ioannes Gradenicus unà cum Comite ad eius conuerſionem pergerent, ipſe uero pereunti patri quantocyus ſubueniret. Petrus aũt Dux extremũ iam diem feliciter clauſerat. His itaque duobus Comitẽ in eorũ fide cõmiſit, utrique quidẽ, ſed Ioanni præcipue, qui ei ſubditus erat, per obedientiã ſpẽaliter mandãs, ut etſi Guarinus abſcederet, ipſe ſe nunq̃ à Comite ſeparatet. Audientes autem illius regionis incolæ, quia Romualdus abire diſponeret, nimio mœrore turbati ſunt. Et tractantes intra ſe, qualiter ab hac illum intentione reprimerent, hoc illis tandem potiſsimum uiſum eſt, ut eum miſsis interſectoribus impia pietate perimerent, quatenus quia ipſum non poterant retinere uiuẽtem, haberent pro patrocinio terræ uel cadauer exanime. His uero cognitis, Romualdus caput ſuum undique decaluauit, & huius rei executoribus ad cellam eius iam appropinquantibus, primo ſerè diluculo comedere quaſi per auiditatem cœpit. Illi autem hoc uidentes dementiam credidere, & arbitrantes mentem delæſam eſſe, corpus lædere dedignati ſunt. Sic uidelicet, ſic prudens ſpiritualis Dauid inſania ſtultã carnaliter ſapiẽtiũ ſuperauit aſtutiã. Nã & uolẽtes peccare cohibuit, & ad meritorũ ſuorũ cumulũ ſiue mortis formidine mortis periculũ declinauit.

Sergius pater S. Romualdi fit monachus

Prepoſtera pietas quorũdam.

1. Re. 21.

Deinde iam libera uti facultate permiſſus nõ equo fultus, non uehiculo deportatus, ſed ſolũ in manu ferens baculũ, nudis plãtis ex intimis Galliarũ finibus Rauẽnã uſque peruenit, ibique patrẽ ad ſeculum reuerti uolẽtem reperiẽs, in ligno pedes eius fortiter ſtrinxit, clauibus duris affixit, & tamdiu corpus eius pia ſeueritate perdomuit, donec eius mentem ad ſalutis ſtatum, Deo medente, reduxit. Sergius igitur tandem ſanæ mentis recepto conſilio, quicquid prius retrograda uoluntate deliquit, multipliciter poſtmodum rectis ſanctæ conuerſationis greſsibus emẽdauit. Habebat deniq; inter cætera cõſuetudinẽ,

Patrẽ ſuũ retinet ſeueritate in monaſterio.

chi ſancti Michaelis, beluino contra eum furore commoti ſunt: tum, quia prauis eorum moribus contrarius iam ea multis annis extiterat: tum, quia, quæ illi deferebantur, non eis omnia, ſed quædam alijs impendebat. Facta igitur conſpiratione, unanimiter cellam eius cum fudibus & phalangis irrumpūt, uerberibus eum multis afficiunt, & direptis omnibus, turpiter dehoneſtatum, de finibus ſuis expellunt. Cum itaque ſic eliminatus abiret, & nimia triſtitiæ uis in mentis eius iam interiora deſcenderet, hoc apud ſemetipſum deliberat, ut iam de cæterò ſuæ contentus, alienæ ſalutis curam omnino poſtponat. Poſt hanc vero cogitationem tantus animum eius terror inuaſit, ut ſi in eo, quod mente conceperat, obſtinate perſiſteret, periturum ſe, damnādumque diuino iudicio nullatenus dubitaret.

Monachi cū expellunt.

Monachi autem compotes diu deſideratæ ultionis effecti, & quaſi proiecto graui onere leuigati, hoc quod in Dei famulum egerant, multis inter ſe laudibus efferunt, & in immoderatū ludum, atque cachinnum ſe, lætitia lenocinante, reſoluunt: deinde etiam, ut tanti gaudij ſolennitatem quodammodo iucundiſſimam faciant, ſumptuoſas deliciarum copias ſibi ad conuiuium parant. Erat uerò tunc hyems, quæ non ſolum uiciſſitudini temporum, ſed frigidis quoque eorum mentibus aptiſſime congruebat. Vnus autem ex eis, qui in beatiſſimum Chriſti famulum ſæuior fuerat, mel acquirere, unde mulſum epulantibus faceret, ſatagebat. Cumque Sapin fluuium hoc ſtudio tranſmearet, offendentibus in plancas pedibus, ſubito de ponte deijcitur, & fluuiali uoragine funditus abſorbente raptatus extinguitur, iuſto uidelicet Dei iudicio, ut turbida illum aqua ſatiaret ad mortem, qui in eo, quod flere debuerat, mellis dulcedinem ad iræ concupierat uoluptatem. Nocte uerò, dum omnes ea more, quieſcerent, deſcendente crebra niuium multitudine, repente tota communis ædificij ſuper eos fabrica corruit, & alteri caput alij brachia, alij crura, uel quælibet alia membra contriuit. Vni etiam eorum oculus euulſus eſt, & merito diuiſionē corporeæ lucis pertulit, qui diuiſus à proximo, etiam ſi alterum haberet, geminæ charitatis unum lumen amiſit.

Diuinitus puniūtur monachi illi

Aliquando autem uir ſanctus non longe manſit à Caria. Cumque ibi aliquandiu moraretur, manifeſte ſibi beatus Apollinaris apparuit, & quatenus ad ſuū monaſterium pergeret, ibiq; potius habitaret, ex magna authoritate præcepit. Quod uir ſanctus nequaquā negligendum ducens, locum, in quo morabatur, ſine cunctatione deſeruit, & quo miſſus fuerat, impiger feſtinauit. Incluſus eſt etiam quodam tempore uir uenerabilis in palude Commaclenſi, quæ dicitur Origarium, unde poſtmodum præ nimio paluſtris cœni fœtore & corrupto aere, ita totus tumefactus, & depilatus exijt, ut nequaquam eadem, quæ incluſa fuerat, ſpecies uideretur. Nam & caro eius tota eatenus erat uiridis, ut tanquam ſtellio diſcolor appareret. Alio quoque tempore in inſula, quæ Pererum dicitur habitauit, quæ uidelicet inſula à Rauenna urbe duodecim fere millibus diſtat. Ibi uero dum in cella cum quodā uenerabili uiro, ſuo nimirum diſcipulo, Guillelmo nomine, moraretur, anguſti parietes habitaculi repente flamma corripuit, deinde ad alta conſcendens, dominari per tecta liberis iam uiribus cœpit. Protinus uir ſanctus ad ſolitæ defenſionis argumenta confugiens, non quæ ibi erant repoſita, foras extrahere, non ut mos eſt, tecti ſcindulas diſſipare, nō aquarum abundantiam ſpargere, non ullis impulſus eſt ad extinguendos ignes niſibus anhelare, ſed ſolummodo orationem fudit, & confeſtim ſtridentes ignium globos diuina uirtus extinxit.

Ex paluſtri loco ualde affligitur.

Precibus domat flāmas.

Eodem uerò tempore iunior Ottho Imperator Claſſenſem Abbatiam ordinare deſiderans, optionē fratribus dedit, ut quem ipſi uellent, indubitanter deligerent. At illi continuo unanimiter expetunt Romualdum. Imperator autem diffidens beatum uirum ad regiam aulam euocari poſſe per nuncium, ire ad eum per ſemetipſum uoluit, & ad cellam eius ſole iā occidente peruenit. Cui Romualdus, quia magnum hoſpitem in parua domo ſuſceperat, lectulum ſuum ad quieſcendum dare dignatus eſt. Coopertorium tamen Rex noluit, quia aſperrimum iudicauit. Mane autem facto, Rex eum ſecum ad palatium duxit, tandemque ei inſtare, ut Abbatiam ſuſciperet, multis precibus cœpit. Qui cum reluctaretur, & regiæ petitioni aſſenſum penitus denegaret. Rex autem è contrario excommunicationem & anathema ab omnibus Epiſcopis, Archiepiſcopis & toto ſynodali concilio minaretur, tandem imminente neceſſitate ſuccubuit, & animarum regimen coactus accepit. Referebat tamen hoc ſibi nequaquam uideri nouū, ſed ante quinquennium ſibi fuiſſe diuinitus reuelatum. Regebat itaque monachos ſub diſtriſtricta regulæ diſciplina, neque alicui ab ea declinare licebat: non denique nobilis, non literis eruditus per actus illicitos in dexteram, læuamque partem deflectere, uel à rectæ cōuerſationis audebat rectitudine deuiare. Vir nanque ſanctus cordis oculos in cœlum figens, ut Deo in omnibus obtemperaret, non timebat hominibus diſplicere.

Otthe Imperato. cū iuuſſit.

Claſſenſi Abbatiæ inuitus præficitur.

Hoc autem fratres ſero conſiderantes, ſemetipſos prius accuſant, quia hunc ſibi præeſſe popoſcerant: deinde multis eum detractionum ſuſurrationibus lacerant, & duris ſcandalorum aculeis uexant. Romualdus itaque uidens, & ſuam perfectionem aliquatenus minui, & illorum mores procliuius in deteriora conuerti, Regem impiger adijt, & eo non leuiter reluctāte unacum Archiepiſcopo Rauennate, in utriuſque conſpectu uirgam proiecit, & monaſterium dimiſit. Porrò autem Rex Tyburtinam tunc ciuitatem obſidebat. Ciues enim inclytum eius Ducem, Matholinū nomine interfecerant, ipſum quoque Regem correptis armis, à ſuis mœnibus exturbauerant. Vnde nō dubium eſt, beatum Romualdum illuc ea diuina prouidentia miſſum, qui imminens tot animarum periculum, ſequeſtra pace deleuit. Hoc etenim inter eos pactus eſt, ut Tyburtes ad honorem Regis murorum partem diruerent, ac obſidem darent: Ducis uerò interfectorem ad eius mortem catenatum dirigerent. Quæ ſancti uiri fuſis ad iram precibus mitigata, crudeli homicidæ crimen indulſit, & incolumem ad propria redire permiſit.

Ea cura ſe abdicat.

Fecit quoque uenerabilis uir apud Tybur alium boni operis fructum, quem ſilentio prætereundum eſſe non arbitror. Quidam nanque beatus, Venerius nomine, habitare primitus in monaſterio cœpit cum tanta humilitate & ſimplicitate, ut omnes illum fratres ſubſannando deſpicerent, & delirum eum atque dementem eſſe putarent. Alij enim illum ſæpe colaphizare, alij ſordida, qua lebetes lauabantur, aqua perfundere, alij diuerſis eum ſolebant conuiciorum iurgijs lacerare. Cumque ille ſe perpenderet inter tot aduerſa tranquillum ſuæ mentis ſtatum ſeruare non poſſe, conſortium deſerens, in ſolitudinem properauit. Vbi per ſex annos abſque uino omnique pulmento ſub nimiæ diſtrictionis ariditate permanſit. Qui Romualdo interroganti, ſub cuius regimine obedientiam exhiberet, reſpondit ſe alieno ſolutum imperio, hoc ſequi, quod ſibi utilius uideretur. Cui Romualdus ait: Si Crucem Chriſti portas,

Nota de obedientia

ſupereſt, ut Chriſti obedientiam non relinquas. Vade igitur, & conſenſu a proprio Abbate ſuſcepto, reuertere, ac ſub eius dominio humiliter uiue: quatenus ſancti operis ædificium, quod bona uoluntas ædificat, humilitas erigat, atque obedientiæ uirtus extollat. Hæc & multa alia ædificationis monita proferens docuit eū qualiter cogitationibus ſuis reſiſtere, qualiter poſſet iniquorum ſpirituum infeſtationibus repugnare: & ita confirmatum & inſtructum, in multa eum alacritate reliquit. Ille igitur ſancti uiri documēta grataner amplectens, Abbatem ſuum protinus adijt, conſenſum accepit, & ad dilectam ſolitudinem quantocyus remeauit. Volens autem in poſſeſſione ſui monaſterij habitare, aſcendit in quoddam ſaxum, nullis hominum ueſtigijs peruium & ab humana penitus conuerſatione remotam, ibíque per quatuor annos, omni humano ſolatio deſtitutus, ſingulariter habitans, exceptis tribus buccellis, quas de monaſterio ſecum detulerat, non panem comedit, non uinum bibit, non coctum aliquid omnino guſtauit, ſed ſolis arborum pomis & herbarum radicibus uixit. Erat autem in eodem ſaxo quædam concauitas, ubi colligebatur aqua in hyeme, ex qua uir ſanctus tota bibebat æſtate. Tandem cognito, quòd ibi ſeruus Dei moraretur, cœpere ad eum multi confluere, ciborum alimēta deferre, & quæcunque ſibi quaſi neceſſaria miniſtrare. Quorum ille nullius indigens, cuncta paſtoribus pecorum & alijs indigētibus exhibebat. Laborante autem loci Epiſcopo, baſilicam ibi fieri & conſecrari permiſit. In qua ipſe aliquanto poſt tempore defunctus eſt, & à quibuſdam ſe quærentibus eſt inuētus acclinis ante altare quaſi cauſa orationis in cubitis & genibus iacens. Vbi nonnulla per eum Dominus miraculorum ſigna operari dignatus eſt. Sic denique, ſic bona terra uberes fructus reddidit, quæ uerbi ſemen ea ore Romualdi multiplicandum ſuſcepit.

Venerij eremitæ mira abſtinentia.

Apud prædictam quoque ciuitatem conuertit beatiſſimus uir Thammum quendam Theutonicū, qui, ſicut dicitur, intantum Regi familiaris & charus extiterat, ut utriuſque ueſtes utrunque contegerent, & amborum manus una paropſis communi ſæpe conuiuio ſociaret. Creſcentius nanque ſenator Romanus, indignationem Regis incurrens, in montem, qui dicitur, ſancti Angeli, confugium petijt, & quia munitio inexpugnabilis eſt, obſidente Rege, ad defendendum ſe fiducialiter præparauit. Ei uerò Thammus ex præcepto Regis iuſiurandum ſecuritatis præſtitit: & ita ille deceptus, adnitente Papa, qui ſibi inimicus erat, quaſi reus maieſtatis, capitalem ſententiam ſubijt. Cuius uxorem poſtea Imperator in concubinā accepit. Quia igitur Thammus & fraudis conſcius, & periurio tenebat obnoxios, idcirco à beato Romualdo iuſſus eſt relinquere ſeculum. Qui mox à Rege licentiam expetens, modo facilem repetit, ſed omnis etiam alacrem fecit. Erat autem prædictus Imperator monaſtico ordini ualde beneuolus, & nimia circa Dei famulos affectione deuotus.

Creſcētius Senator capite plectitur.

Ipſe quoque ex eodem crimine beato uiro confeſſus, pœnitentię cauſa nudis pedibus de Romana urbe egrediens, ſic uſque in Garganum montem ad ſancti Michaelis perrexit eccleſiam. Per totā etiam Quadrageſimam in Claſſenſi monaſterio beati Apollinaris, paucis ſibi adhærentibus, manſit. Vbi ieiunio & Pſalmodiæ, prout ualebat, intentus, cilicio ad carnem indutus, aurata deſuper purpura tegebatur. Lecto inſuper fulgentibus pallijs ſtrato, ipſe in ſtorea, de papyris confecta, tenera delicati corporis membra terebat. Promiſit denique beato Romualdo, quòd Imperium relinquens, monachi cum ſuſciperet habitū: & cui innumeri mortales erant obnoxij, iam ipſe pauperculo fratri cœpit eſſe ſubiectus.

Nota de Imperatoris pœnitētia

Romualdus autem cum eo, de quo iam diximus, Thammo & cum Bonifacio uiro clariſſimo, quem nunc feliciſſimum martyrem ſe habere Ruſſiana gloriatur Eccleſia, & cū alijs conuerſis Theutonibus, à Tyburis oppido ad monaſteriū ſancti Benedicti, quod in Caſſino conſtitutum eſt monte, deuenit. Ibi uerò grauiter infirmatus eſt, ſed cito ex diuina miſericordia conualuit. Habebat autem equum ſatis egregium quem ſibi Buſclauinus, Sclauonici Regis filius, dono dederat, factus ab eo monachus. Hunc uir ſanctus humilitatis ſtudio permutauit, & pro eo aſinum, laudabilis negociator accepit. Nimio quippe Redemptoris noſtri deſiderio, qui aſellæ tergo conſederat, uir uenerabilis hoc ipſum animal libètius equitabat. Cū his igitur omnibus ſuperius nominatis Romualdus ad Pereum, ubi dudum habitauerat, redijt, ibiq; his & alijs multis fratribus aggregatis, & per cellas ſingulas conſtitutis, tanto feruore eremiticæ conuerſationis rigorem & in ſe, & in alijs tenuit, ut illorum uita omnibus, ad quos fama eorundem peruenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obſtupeſceret? Quis non immutationem diuinæ dexteræ prædicaret, cum uidiſſet prius homines ſericis, immo deauratis ueſtibus indutos, crebris obſequētium cuneis cōſtipatos, omnium deliciarum affluentijs aſſuetos nunc uno birro contentos, incluſos, diſcalceatos, incultos, & tanta abſtinentiæ ariditate contuſos? Faciebant autem omnes opera manuū; alij ſcilicet cocleariа, alij nebant, alij retia nectebant. Quorum tamen omnium uitam beati Bonifacij conuerſatio longius tranſcendebat.

Buſclauinus rex fit monachus.

Matt. 21.

Nota de ſocijs ſancti uiri

Hic regis fuerat cōſanguineus, & ita charus, ut rex illum non alio uocaret nomine, niſi Anima mea. Erat autem apprime liberalium artium doctrinis inſtructus, maximeque in modulationis muſicæ ſtudijs approbatus. Is itaque cum in capella regia moraretur, uidens Eccleſiam antiqui martyris Bonifacij, non exemplo ſui æquiuoci ad martyrij deſiderium prouocatus, ait: Et ego Bonifacius uocor. Cur ergo etiam ipſe martyr eſſe non debeo? Poſthæc igitur monachus factus, tanta ſe abſtinentiæ frugalitate conſtrinxit, ut ſæpe Dominicis diebus tantum, & quinta feria per hebdomadam manducaret. Nonnunquam uerò ſi urticarum, uel etiam ueprium cerneret dēſitatem, illuc ſe proijciens uolutabat. Ex quo cum quidam frater aliquando eū corriperet, dicens: Hypocrita, quare hoc ad captandos popularis auræ rumores coram omnibus facis? nihil aliud reſpondit, quam, Tui ſunt confeſſores, mei ſint martyres. Cum uerò poſt diuturnam eremiticæ conuerſationis uitam ad prædicandum iā ire diſponeret, Romam primum pergere ſtuduit, & ab Apoſtolica ſede conſecrationem Archiepiſcopatus accepit. Retulit autem mihi quidam ſenex monachus, qui eum illuc de Rauennæ finibus comitatus fuerat quia in toto illo itinere uir uenerabilis cū omnibus quidē, qui eū ſequebantur pedeſter ibat, ſed ipſe iugiter pſallens, & cæteros longe præcedens, nudis ſemper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidie comedebat, ſed per ſingulos dies de medio pane & aqua uiuens, in diebus feſtis, ignoro uidelicet omni liquamine, quotidiano uictui poma qualibet, uel herbarum radices addebat.

S. Bonifacij hiſtoria.

Magna eius uitæ auſteritas.

Poſtquam autem conſecratus eſt, quotidie obſeruabat & monaſticum pariter & Canonicum in celebrandis Horarum officijs ordinem. Cum uero iam ultramontanos peteret fines, equo quidem uehebatur, ſed uenerabilis Pontifex (ſicuti dicitur) nudis cruribus ſemper & plantis adeo intolerabilem frigidiſſimæ regionis ſufferebat algorem, ut uolens deſcen-

deſcendere, non pedem ab ſubhærente ferro diſiungeret, niſi aqua calida ſubueniret. Ad gentiles autem poſtremo perueniens, cum tanta cœpit feruidi pectoris conſtantia prædicare, ut iam nullus ambigeret, quia uir ſanctus martyrium flagitaret. Illi uerò timentes, ne ſicut poſt martyrium beati Adelberti, coruſcantibus miraculorum ſignis, Sclauonicæ gentis pleriq; conuerſi ſunt, ipſis quoque ſimiliter eueniret, longo tempore à beato uiro manus artificioſa malitia reprimunt, & cupidiſsimo mori, nolentes occidere, crudeliter parcunt. Cumque ad Regem Ruſſorum uir uenerabilis perueniſſet, & conſtanti animo prædicationi uehementer inſiſteret, uidens eũ Rex ſqualidis ueſtimentis indutum, ac nudis pedibus incedẽtem, opinatus eſt quia uir ſanctus talia non religionis cauſa perferret, ſed idcirco potius, ut pecunias cõgregaret. Promiſit igitur ei, quia ſi ab huiuſmodi uanitate recederet, ipſe paupertatem eius largiſsima diuitiarum liberalitate ditaret. Verum Bonifacius mox ad hoſpitium ſine mora reuertitur, precioſiſsimis Pontificalibus ornamentis decenter induitur, & ſic ad Regis palatium denuo præſentatur. Rex autem uidens eũ tam decoris ueſtibus adornatum, ait: Nunc ſcimus, quia te ad uanam doctrinam, non paupertatis inopia, ſed ueritatis impulit ignorantia. Veruntamen ſi uis uera credi, quæ aſſeris, erigantur duæ excelſæ lignorũ cataſtæ, breuiſsimo à ſe interſtitio ſeparatæ, & igne ſuppoſito cum uaporatæ fuerint, ita ut utriuſq; ſtruis unus ignis eſſe uideatur, tu tranſi per medium. Quod ſe læſus ex aliqua parte fueris, ipſis te penitus conſumendum ignibus trademus. Sin autem (quod credi non poteſt) ſanus euaſeris, omnes nos Deo tuo abſq; difficultate credemus. Cumque hoc fœdus nõ ſolum Bonifacio, ſed & cunctis, quæ aderant gentibus placuiſſet, Bonifacius ita ueſtitus ut Miſſarum ſolennia celebraturus, prius cum ſanctificata aqua, & inceuſo thure undique perluſtrans ignem, de inſtridẽtes flãmarum globos ingreſſus, ita exiuit illæſus, ut nec minimus capitis eius capillus uideretur exuſtus. Tunc Rex & cæteri, qui huic ſpectaculo interfuerant, certatim ad pedes ſe beati uiri proijciunt, indulgentiam lachrymabiliter petunt, & baptizari ſe inſtantiſsima ſupplicatione depoſcunt.

Apud Ruſſos concionatur.

Ecce ſãctificata aqua uirtutẽ & thuris incẽſi.

Cœpit itaque tanta gentium multitudo ad baptiſmæ cõfluere, ut uir ſanctus ad ſpatioſum locũ quẽdã pergeret, & in ipſa aquarũ abũdantia populũ baptizaret. Decreuit autem Rex, ut regnum relinquens filio, ipſe quandiu uiueret, à Bonifacio nullatenus ſepararetur. Frater autem Regis cum ipſo pariter habitans, dum nollet credere, abſente Bonifacio, ab ipſo Rege peremptus eſt. Alios uerò frater, qui iam a Regis erat cohabitatione diuiſus, cum ad eum uir uenerabilis uenit, audire uerbum eius noluit, ſed de conuerſione fratris nimia aduerſus eum ira ſuccenſus, cõtinuo comprehendit: deinde timens, ne ſi uiuum teneret, Rex eum de manibus eius eriperet, in ſua præſentia, circumſtante non parua hominum multitudine, decollari præcepit. Statim uerò & ipſe cæcatus eſt, & tantus eum cum omnibus, qui adſtabant, ſtupor oppreſſit, ut nec loqui, nec audire, nec aliquod humanitatis officium agere aliquatenus poſſent, ſed cuncti uelut lapides rigidi & immobiles permanerent. Rex autem hoc audiens, nimio dolore perculſus, omnino deliberat non ſolũ fratrẽ occidere, ſed & cunctos, qui ſibi tanti reatus fautores extiterant, gladijs trucidare. Sed cũ illuc protinus aduenisſet, & corpore martyris adhuc in medio poſito, fratrem ſimul cum reliquis hominibus ſine ſenſu & motu ſtupefactus adſtare conſpiceret, hoc ſibi cum ſuis omnibus placuit, ut prius pro eis oratio fieret, ſi forſitan illis diuina miſericordiæ ſenſum, quem amiſerant, reformaret: deinde ſi acquieſcerent, credere, indulto crimine, uiuerent: ſin autem, omnes ultoribus gladijs interirent. Cum igitur & ab ipſo Rege, & à cæteris Chriſtianis diutius fuiſſet oratum, non ſolum prior ſenſus ſtupefactis hominibus redditur, ſed inſuper conſilium fugitandæ ueræ ſalutis immittitur. Nam continuo pœnitentiam ſui criminis flebiliter expetunt, baptiſmi ſacramenta cum magna alacritate ſuſcipiunt, ſuper corpus quoque beatiſsimi martyris Eccleſiam conſtruũt. Veruntamen ego, ſi de huius mirabilis uiri cuncta, quæ dici ueraciter poſſunt, uirtutum dona referre tẽtarem, deficeret forſitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacij uirtus proprio indigeat ſtylo, idcirco tamen illum cum alijs Romualdi diſcipulis per tranſcurſum hic memorare curamus, ut ex eorum laude, quàm magnus & glorioſus magiſter eorum fuerit, demonſtremus: quatenus dum celſitudo clientium auribus fidelium inſonat, quam excelſus doctor eorum fuerit, ex ſchola, quam tenuit, innoteſcat.

Ruſſi credũt in Chriſtum.

S. Bonifacius decollatur.

Eius interfectores credunt.

Interea Romualdo in Pereo habitante, Buſclauus Rex preces Imperatori direxit, ut ſibi ſpirituales uiros mitteret, qui regni ſui gentem ad fidem uocarent. Mox Romualdum Imperator aggreditur, & concedi ſibi de ſuis monachis, qui illuc deſtinari utiliter ualeant, deprecatur. Ille uerò nulli ſuorum hoc præcipere uelut ex prælationis authoritate uoluit, ſed in eorum uoto ponens: ſiue manẽdi, ſiue abeundi eis optionem dedit. Ignorabat.n. metuẽdo negocio uoluntatẽ Dei: & ideo non illud ſuo, ſed fratrũ potius arbitrio cõmittebat. Inſtante igitur Imperatore & humiliter obſecrante, tandẽ duo ſolũmodo inuẽti ſunt ex omnibus, qui ſe ultro ad eundũ promptos obtulerũt. Quorũ unus Ioannes, Benedictus alter uocabatur. Hi itaq; ad Buſclauũ euntes, in eremo prius, eo ſuſtẽtante, manere cœperũt, & ut prædicare poſtmodũ poſſent, Sclauonicã linguam laborioſè diſcere ſtuduerunt. Septimo uerò anno, cũ iã loquelã terræ plene cognoſcerent, unũ ad Romanã urbẽ monachũ mittunt, & per eũ à ſummæ ſedis Antiſtite prædicãdi licentiã petũt. Iniungunt etiã, ut nuncius alius ſecũ de B. Romualdi fratribus duceret, qui eremiticæ cõuerſationis edocti, cum eis ſimul in Sclauorum partibus habitarent. Buſclauus autẽ, nolens coronã ſui Regni ex Romanæ authoritate ſuſcipere, prædictos uenerabiles fratres obnixa cœpit ſupplicatione depoſcere, ut ipſi plurima eius dona Papæ deferrent, & coronã ſibi a ſede Apoſtolica reportarẽt. Qui regiæ petitioni aſſenſum penitus denegantes, dixerunt: Nos in ſacro ordine poſiti ſumus, tractare nobis ſecula, in negocia minime, licet: & ita relinquẽtes Regẽ, ad cellulã reuerſi ſunt. Quidã uerò regis familiares, agnoſcentes ipſius deſiderũ, ſed quid ſancti uiri reſpondiſſent, ignorantes, copioſum auri põdus, qđ mittendũ Papæ fuerat, ſecum eos detuliſſe ad cellulã falſo opinati ſunt. Deinde intra ſe cõditione pacta cõdicunt, ut noctu eremũ latenter ingreſſi, & monachos interficerent, & pecuniã aſportarent. Quos cũ beati uiri tentantes irrũpere perſenſiſſent, aduẽtus eorũ cãm protinus agnoſcentes, cõfeſſionẽ inter ſe facere, & ſanctæ Crucis ſe cœpere uexillo cõmunire. Erãt aũt ibi duo pueri, eorũ obſequio ex aula regia deputati, qui, prout uires dabãt, ſtare pro ſanctis, & furibus reſiſtere niſi ſunt. Fures uerò reperto tandem aditu irruentes, extractis gladijs omnes pariter occidere. Tunc theſaurum anxie perquirentes, ſed euerſis omnibus nihil inuenientes, ut ſancti reatus crimen obtegerent, & humana ſuſpicio non armis ſed flammis potius, quod fuerat, deputaret cellam incendere, & ipſa martyrum conati ſunt cadaue-

Sancti uiri ab impijs iugulantur.

Vide miraculũ.

ra conflagrare. Sed admoti igues, amiſsis naturæ uiribus, nil omnino conſumere ullis hominum ſtudijs potuere. Ita enim eos ipſa etiam parietum materies repellebat, ac ſi pro lignis duriſſimi ſilices eſſent. Fruſtrati itaque fures, in fugam ſe conferre nituntur: ſed & hoc illis ex diuina prouidentia denegatur. Tota ſiquidem nocte per fruteta nemorum, per latitudinem ſaltuum, per opaca ſyluarum, uiá anxiati ſunt quærere, quá nullatenus naluere errabundis ueſtigijs inuenire. Sed neque pugiones in uaginas recondere, areſactis brachijs, potuerunt. Vbi uerò ſanctorum iacebant corpora, copioſum lumen uſque in diem ſplendeſcere, & dulciſſima Angelicæ cantilenæ non deſijt ſuauitas reſonare.

Adueniente autem die, quod factum fuerat, Regẽ latere non potuit. Qui ilico ad eremum cum numeroſa populi multitudine feſtinauit, & ne fures enaderent, facta corona hominum, totam ſyluam undique circuncinxit. Qui tandem reperti ſunt manifeſti criminis rei, & ad gladios ſuos adhuc ultione diuina ligati. Rex autem quid de eis faceret, habita conſideratione deliberans, hoc poſtremo decreuit, ut nequaquam eos ſicut merebãtur, occidi præciperet, ſed ferreis catenis uinctos ad ſepulcra martyrum deſtinaret, quatenus aut ibi uſq; ad obitũ in uinculis miſerabiliter uiuerent, aut ſi ſanctis martyribus aliter uideretur, ipſi eos ſua miſericordia liberarent. Qui cum ad ſanctorum tumulum fuiſſent ex præcepto Regis attracti, mox ineffabili diuinitatis omnipotentia fractis ſunt nexibus abſoluti. Deinde facta ſuper corpora ſanctorum baſilica, innumerabilia non ſolum tũc ſed & nunc ibi fiunt ex diuina uirtute prodigia.

Miracula ad corpora ſanctorum

Imperator autem Henricus Buſclaui conſiliũ non ignorans, undique uias cuſtodiri præceperat, ut ſi Buſclauus Romam nuncios mitteret, in eius illico manibus deuenirent. Monachus igitur, qui nuper miſſus à ſanctis martyribus fuerat, demum captus eſt, & mox carcerali cuſtodiæ mancipatus. Nocte uerò illum Angelus Domini in carcere uiſitauit, & conſummatos eſſe eos, quorũ legatione fungebatur, admonuit, ſtatimq; aperto diuinitus carcere, præparatum ſibi eſſe nauigiũ in fluuio, quẽ tranſiturus erat, aſſeruit. Quòd feſtinans monachus, Angelicæ promiſsionis fidem ueram eſſe probauit.

Dum moraretur aũt Romualdus adhuc, in Pereo, Imperator Ottho monaſterium ibi ad honorẽ ſancti Adelberti, eo ſuggerente, conſtruxit, cui contigua Claſſenſis cœnobij prædia contulit, & ea ſibi ex fiſcali poſſeſsione in Firmẽſis monarchiæ partibus recompenſauit. Abbate quoq; illic ex Romualdi diſcipulis conſtituto, & fratribus congregatis, cœpit eos ſub magna Romualdus tenere cuſtodia, & docebat eos ſub regulari uiuere diſciplina. Præcepit etiam Abbati, ut eremũ ſecedens, per totá hebdomadá in cella cõſiſteret: diebus uerò Dominicis fratres, ad monaſterium ueniens uiſitaret. Qui ſancti uiri iuſſa contemnens, cœpit ſeculariter uiuere, & pede operis ſemel exorbitante à rectitudinis tramite, iam lõgius declinare. Videns ergo Romualdus quòd ſecundum ſuæ uoluntatis ardorem ibi laborare non poſſet, Regem protinus adijt, & acceptæ ꝓmiſsionis exactor, ut Rex monachus fieret, inſiſtere uehementius cœpit. At ille facturũ ſe quidẽ quod exigebatur aſſeruit, ſi tamẽ prius Romá, quæ ſibi rebellabat, impeteret, & ea deuicta, Rauennã cũ uictoria remearet. Cui Romualdus: Si Romá, inquit, ieris, Rauennã ulterius non uidebis: & apertiſsimá illi mortem propinquam eſſe denuncians quia eum reuocare non potuit, proculdubio de eius certus interitu, ab eo receſsit. Dum uerò Rex Romá properat, Rumualdus nauim aſcendens, ad ciuitatẽ

S. Romualdus prædicit Otthoni Impe. mortem.

Parentium transfretat. Rex itaque ſecundum beati uiri prophetiam uix à Roma reuerti incipiens, mox languore correptus, apud Paternum defunctus eſt.

Romualdus autem tribus annis in Parentinæ ciuitatis finibus habitans, in uno monaſterium conſtruxit, in duobus uerò incluſus manſit. Ibi nempe ad tá magnæ perfectionis cumulum pietas illum diuina prouexit, ut ſancto afflatus Spiritu & nonnulla uentura proſpiceret, & multa ueteris ac noui teſtamenti occulta myſteria radijs intelligentiæ penetraret. Anxiabatur aũt ibi aliquandò in lachrymas erũpere, ſed nullo ualebat conamine ad contriti cordis compunctionem uenire. Factum eſt ergo quodam die, dum in cellula pſalleret, ut in hunc pſalmi uerſiculum incideret: Intellectũ tibi dabo, & inſtruá te: in uia hac, qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos. Repente igitur tanta ſibi lachrymarum effuſio orta eſt, & ita mẽs eius ad intelligendas diuinæ ſcripturæ ſententias illuſtrata, ut ex eodem die, quandiu uixit, uberes ſibi lachrymæ, quandocunque uoluiſſet, facilime fluerent & plurima illa ſcripturarum myſtica non laterent. Frequenter enim tanta illum diuinitatis contemplatio rapiebat, ut quaſi totus in lachrymas reſolutus, æſtuante inenarrabili diuini amoris ardore clamaret Chare Ieſu, chare mel meum dulce, deſiderium ineffabile, dulcedo ſanctorũ, ſuauitas Angelorum: & cætera huiuſmodi, quæ ille ſancto Spiritu dictante in iubilũ proferebat: nos humano ſenſu exprimere talia non ualemus. Sicut enim Apoſtolus dicit: Nos, ſicut oportet, orare neſcimus: ſed ipſe Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et ideo Romualdus Miſſam celebrare coram pluribus nunquam uolebat, quia ſe à lachrymarum inundantia continere non poterat. Vnde etiam poſtmodum præ nimia iam conſuetudine uir ſimplicis animi putans gratiam ſibi diuinitus prærogatam omnibus eſſe cõceſſam, dicebat plerunque diſcipulis: Cauete, ne multas lachrymas effundatis: quia & uiſum minuunt, & uerticẽ lædunt. Vbicunque autem uir ſanctus habitare diſponeret, oratorium cum altari primitus intra cellulam faciens, deinde ſe recludens, aditum damnabat.

Pſ. 31.
Gratia lachrymarũ ĩ S. Romualdo.
Ro. 8.

Miſerunt aliquando ad illum fratres, qui morabãtur in ſolitudine, quæ Biſurcũ dicitur, conſilium flagitantes, qualiter conſeruari in eremo deberent, qualiter Deo ſeruirent, qualiter diabolicis impugnationibus reſiſtere poſſent. Quorum nuncij eum ad monaſterium, à quo Romualdi cella longius aberat, perueniſſent, illico uenerabilis uir per ſpiritum eorum cognouit aduentum, præcepitque Abbati Anſoni, qui ſibi tunc adſiſtebat dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus aduenere. Qui continuo cœpit eum deridere, & dicere, quia uerè falſus propheta eſſet. Poſtremo tamen uelut coactus ad monaſterium ueniens, eos, quos uir ſanctus prædixerat, orantes iam in eccleſia reperit. Quos uidelicet Romualdus multo ſalutaris doctrinæ ſale condiuit, multis denique contra antiqui hoſtis inſidias uirtutũ armis inſtruxit: & poſtquá eos de omnibus ſubtiliter utiliterque docuit, cũ multa eos ad eremum alacritate remiſit.

Per ſpiritũ cognoſcit fratrũ aduentum.

Alio quoque tempore rurſus prædicti fratres ad eũ nuncios dirigunt, & de eadẽ re cõſiliũ maiori adhuc anxietate requirunt. Quibus uir uenerabilis ait: Ego nunc libellũ de pugna dæmonũ ſcribo, quẽ uobis, cũ redieritis, dabo, uel certe uobiſcum fortaſſe ueniam. Hoc illi audiẽtes, protinus in faciẽ ſe proſternunt, ut cũ illis ire dignaretur, importuna admodũ ſupplicatione depoſcunt. Altera uerò die iturũ ſecũ incunctánter aſſeruit, & ut nauim requirerẽt iuſsit. Audiẽs hoc Parentinus Epiſcopus, nimio mœrore perculſus eſt.

Inueniens

Inueniēs quoq; monachos propter nauigium diſcurrentes, multis cōrnmeliarū eos dehoneſtauit iniurijs. Hoc etiam cunctis iuxta portum manentibus promulgauit edictum, ut quicunque Romualdo nauim dare præſumeret, ipſe quoque un cum ipſo irreuocabili profectione demigrans, Parentium ulterius non rediret. Feſtine igitur nuncius ad Polenſem Epiſcopum mittitur, ut beato uiro nauigium mittere nō moretur. Sæpe nanque præfatus Epiſcopus adhortatus illum fuerat, ut nequaquam de cætero in tam obſcuro receſſu iuclusus lateret, ſed illuc potius ſe conferret, ubi animarum lucrum copioſius facere potuiſſet, ne uidelicet ſicut carbo ſoli ſibimet arderet, ſed magis, ut re uera lucerna ſuper candelabrum poſita, omnibus, qui in domo Dei ſunt, radios ſuæ lucis infunderet.

Dum igitur nuncius, qui miſſus eſt expectatur, Romualdus his qui ſecum erant, fratribus ait: Noueritis proculdubio, quia frater ille tardius ueniet: unde io alia naui nos ire prius, quam ille reuertatur, oportet adueniente autem ſancto die Dominico, in ipſo primæ lucis crepuſculo dixit aſsiſtenti ſibi cuidam fratri, nomine Ingelberto, qui poſtea Archiepiſcopus factus eſt Reſpice, inquiens, procul in pelagus, & uide duas naues longinquis adhuc ſpatijs pari aduerſum nos uelocitate tendentes: earum nos definite debet una ſuſcipere. Qui curioſius intendens, & expāſis oculorum radijs ſolicite cuncta perluſtrans, aliquod nauigij ſignū omnino uidere non potuit. At cū dies iamſamq; clareſceret, ecce extremo uidet intuitu duas naues eminus aduentantes, & præ nimia adhuc longinquitate quaſi totidem uolucres apparentes. Quibus tandem ſubeuntibus portum, interrogati remiges, utrum Romualdus cum ſuis in propria uellent naue ſuſcipere, noua mox repleti lætitia, ſe & ſua omnia in eius poteſtate conſtituunt, & beatos ſe fore tā precioſæ margaritæ pondere profitentur. Verum illo die minas aeris formidantes, ire nolebant. Romualdus autem exhortatus eſt eos, ut ſtatim in ſpe diuinæ gratiæ iter caperent, ſpondens eis quia nullum omnino periculum ſuſtinerent. Illi tamen tota die ibidem commorantes, nocte nauigare cœperunt.

En quā ti fit sā ctus uir.

Circa diluculum autem ſubito uenti ſæuiunt, tempeſtas oritur, mare ab imo fundo uerſatur. Iamq; furentes undique procellæ, ipſos quoque remiges proſternunt, & nauim hincinde cōcutientes, totas penè tabulas laxāt. Videres itaque homines, alios quidē ſe ad natandū exuere, alios uerò diuerſis ſe funibus religare, quoſdam autē, ut ſupernatare fluctibus poſſent, remos, aut lignū aliquod ſtrictū tenere. Cumq; in tanto diſcrimine non iā dubiū deſperatis omnibus naufragium immineret, ilicò Romualdus ad ſolita orationis armamēta encurrit, & reclinato paululum capitio capite deuexo in gremium, preces in ſilētio ad Dominū fudit: deinde Anſoni Abbati, qui cominus aſsiſtebat, ſecure præcepit, dicens: Denūcia nautis, ut nequaquā timeant, ſed omnes ſe incolumes euaſuros abſque ulla penitus ambiguitate cognoſcāt. Vix modicū poſt hæc tempus tranſierat, & ecce ultra omniū ſpē abſque ullo humano ſtudio ipſa ſe nauis dirigit, & mox in portū Capreolæ ciuitatis delapſa, celeriter ſubintrauit. Tunc omnes liberatori Deo dignas referre gratias, & manifeſte ſe de faucibus mortis ereptos Romualdi meritis profitentur.

Oratione maris tempeſtatē ſedat

Veniens itaq; Romualdus Biſurcū, uiſis omniū fratrum cellis, quia ſuperſtitione quadā ambitioſæ uidebātur, in nulla earū habere hoſpitium uoluit, niſi in illa ſolūmodo, in qua Petrus uenerabilis eius diſcipulus habitabat. Vir ſiquidē erat admirabilis abſtinentiæ, multæq; admodū extremitatis, qui cellulā ſibi ad ſancti hilarionis exemplū uix unquam largiorē fieri quatuor cubitis permittebat. Referebat autē poſt idē uenerabilis uir, quia dū beatus Romualdus cū ipſo maneret, & pſalmos uterq; in ſe uicarijs uerſibus alternaret, tricies in nocte, uel eo amplius ſe Romualdus ad requiſita naturæ ire ſimulabat, quoniā affluētiū lachrymarū inundantiā atque ſingultus cohibere non poterat. Cūq; ibi Romualdus aliquādiu moraretur, & fratres nō ſolū de ſpirituali certamine, uerū etiā ut ſibi Abbatem præferrent, admoneret, illi quia ſuum habebat unuſquiſq; ſuſtentatorem, & prout cuique libuerat, proprij ſequabatur arbitrij libertatem, Romualdi pcepta ſuſcipere nō magnopere curarunt.

Affluētia lachrymarū.

Romualdus ergo ſterilitatis impatiens, anxia cœpit auiditate perquitere, ubi terram poſſet ad proferendos animarum fructus idoneā inuenire. Miſit itaque nuncios ad Camerinæ prouinciæ Comites. Qui audito nomine Romualdi, nimio repleti gaudio, cūcta ſuæ ditionis obtulere prædia, non modo ſyluarū & montiū, ſed ſi ſibi etiā placeret, agrorum. Poſtremo repertus eſt in eorum poſſeſsione locus, eremiticæ cōuerſationi ſatis congruus, montibus undiq; uallatus & ſyluis. In medio uerò ampla quædam planities, nō ſolum proferendis frugibus apta, ſed perſpicuis etiā fontibus irrigua. Hic itaque locus, Vallis de caſtro, antiquitus uocabatur, ubi iā parua erat eccleſia, in quā quarundā conuerſarū mulierū uidebatur eſſe conuētus. His itaque loco cedentibus, conſtructis cellulis, illic habitare cū ſuis diſcipulis uir uenerabilis cœpit.

Ibi autem quantos animarū fructus per illū Dominus acquiſiuerit, quis ualeat uel atramento deſcribere, uel lingua proferre? Cœpere nanque homines ad pœnitentiam hincinde confluere, & ſua pauperibus miſericorditer erogare: alij ſeculū omnino relinquere, & ad ſanctæ conuerſationis ordine ſpiritu feruido feſtinare. Erat. n. uir beatiſsimus quaſi unus de Seraphin, quia & ipſe flamma diuini amoris incōparabiliter æſtuabat, & alios quocunq; pergeret, ſanctæ prædicationis facibus accendebat. Sæpe nāque dum prædicationis uerba proferret, tanta illum compunctio in lachrymas excitabat, ut ſubito interruptum ſermonem relinquens, aliquorſum repentino impetu uelut amens aufugeret. Et ſi quando cū fratribus equitabat, longe poſt alios ueniens, ſemperque pſallens, nihilo minus ac ſi in cella reſideret, iugiter lachrymas effundere non ceſſabat.

Ingens animarū fructus.

Inter cæteros autem præcipue ſeculares clericos, qui per pecuniam ordinati fuerant, duriſsima ſeueritate corripiebat, & eos, niſi ordinē ſponte dęſererēt, omnino damnabiles & hæreticos aſſerebat. Qui nouam rem audientes, occidere illum moliti ſunt. Per totam nanque illam monarchiam uſque ad Romualdi tempora, uulgata conſuetudine uix quiſquam nouerat, Simoniacam hæreſim eſſe peccatum. Qui dixit eis: Canonum mihi libros afferte, & utrum uera ſint, quæ dico ueſtris atteſtantibus paginis comprobate. Illis igitur diligenter inſpectis & crimen agnoſcunt, & errata deplangunt. Conſtituit autē uir ſanctus plures Canonicos & clericos, qui laicorum more ſeculariter habitabant, præpoſitis obedire, & communiter in congregatione uiuere docens. Nonnulli quoq; Epiſcopi, qui per Simoniacam hæreſim ſacras ſedes inuaſerant, ad eum cauſa penitentiæ concurrebant. Qui etiam uenerabili uiro ſe committentes, & Epiſcopatum termino ſtatuto deſerere, & ad ſanctæ conuerſationis ſe promittebant ordinem feſtinare. Ex quibus tamen uir ſanctus quandiu uixit, neſcio ſi uel unum conuertere potuit. Eſt enim uenenata illa hæreſis, præſertim in Epiſcopali ordine, tam dura & ad conuertendum rigida, ſemper promittens, ſemper

Simoniacos ſeuere caſtigat

de

de die in diem producens, atque in futurum procraſtinans, ut facilius poſsit Iudæus ad fidem conuerti, quam hæreticus plene ad pœnitentiam prouocari.

In eiſdem quoque partibus ſanctus uir monaſterium condidit puellarū. Solenni autem quadā die, dū uir uenerabilis illic cum fratribus in capitulo reſideret, & eos ſalutaris doctrinæ dapibus ſatiaret, repēte ipſum interrumpens ſermonē, anxia quadam uoce exclamare cœpit & dicere: Agite, agitè, quantocyus properare, quia iam fratris Gregorij cellam fur frangit, (hic autem Gregorius Archiepiſcopus in gentibus poſtmodum conſecratus eſt) Qui protinus exiliētes, ad cellam perniciter currunt, & furem iam parietes infringentem inueniunt. Quem corripientes, ad magiſtrum pertrahunt, & quid de tam ſacrilego raptore faciendum eſſet inquirunt. quibus uir ſanctus cœpit hilariter dicere: Et ego fratres, ignoro, quid de tam malo homine poſsimus facere. Eruimus illi oculos? Sed poſtea non uidebit. Incidimus ei manus? Sed amplius non laborabit, & per hoc forſitan fame peribit. Quod ſi pedem truncamus, ambulare non poterit. Sed intro eum ducite, & cibum illi prius apponite, ut quid de eo faciendū ſit, interim pertractemus. Ita uir ſanctus exultans in Domino, poſtquam cibari latronē fecit, illum modeſte correptum, & dulcibus uerbis admonitum, redire ad propria in pace permiſit.

Furem abſens prodit.

Eius iucunda in furē humanitas.

Poſtremo dimiſsis in Valle de caſtro nonnullis de ſuis diſcipulis, ad regionem ſe urbis ueteris contulit, & in poſſeſsione Pharulphi Comitis monaſterium, multis quidem ſuffragantibus, ſed eo maxime expenſas præbēte cōſtruxit. Tātus nāq; in ſancti uiri pectore faciēdi fructus ardor incāduerat, ut effectis nunq̃ cōtētus, dū alia faceret, ad faciēda mox alia pperaret, adeo ut putaret totū mundū in eremū uelle cōuertere, & monachico ordini oēm populi multitudinē ſociare. Multos denique illic de ſeculo abſtulit, quos per plura ſacra loca diuiſit. Nonnulli quoque nobilium filij, contemptis parentibus, ad uirum beatiſsimum fugiebant. Ex quibus etiam filius Guidonis comitis fuit qui in ipſa pueritia non longo tēpore, poſtquā monachus factus eſt, ad mortē ueniens, uidit duos iniquos ſpiritus, quaſi nigerrimos uultures, terribiles in eum oculos figentes. Cumq; hoc aſsiſtenti ſibi beato Romualdo puer ediceret, protinus addidit: Ecce, inquiens, magiſter, tanti nunc Aethiopes intrant, ut iam totum ædificium repleant. Exhortatus autem, ut confiteretur quid deliquiſſet, hoc ſolummodo crimen felix ille peccator cum magno terrore confeſſus eſt, quia iuſſus fuerat à Priore neſcio quot ſcopas accipere, & illas nondū acceperat. Romualdo igitur ei tanti facinoris ueniā indulgente, in pace defunctus eſt. poſtero uerò die cæcus quidā, præbendarius uidelicet patris eius, ad ſepulcrum illius uenit, & altiori uoce clamāns: Heus domine mi, inquit, ſi cum Deo es, ſicut credo; preces pro me ad eū funde, & oculorum mihi lumē reſtitue. Quo dicto, ſtatim illuminatus eſt. Nonnulli quoque ægroti ad eius tumulum uenientes, redditi ſunt ſanitati. Cuius ſepulcrum uelut multis plenū aromatibus redolebat. Ita ille à Deo meruit honorari poſt mortem, qui pro eius amore, dum uiueret, carnalium ſpreuit hæreditatem.

Valde propagat monachiſmum.

Cæcus uidet ad ſepulcrū Guidonis Comitis & monachi.

Interea Romualdus audiens, quia beatiſsimus uir Bonifacius martyriū ſuſcepiſſet, nimio deſiderij igne incenſus, ut pro Chriſto ſanguinem funderet, Hungariam mox ire diſpoſuit. Interim tamen dum in ipſa intentione perſiſteret, breui tempore tria cōſtituit monaſteria, unum uidelicet in Valle de Caſtro, ubi nunc ſanctiſsimum corpus eius conditum eſt aliud prope Iſinum fluuium, tertium iuxta oppidū condidit Eſculanum. Deinde licentia ab Apoſtolica ſede ſuſcepta & duobus è ſuis diſcipulis in Archiepiſcopos conſecratis, cum uigintiquatuor fratribus iter arripuit. Tātus.n. ardor moriēdi ꝑ proximo in omnibus æſtuabat, ꝙ uir ſanctus ad tale negociū cū paucis ire difficile poterat. Euntes ergo cum iam ipſis Pānoniarū finibus intereſſent, repente Romualdus languore correptus, ulterius ire nō potuit. Cumq; diutius pateretur, ſiquando redire diſponeret, protinus ex ægritudine cōualeſcebat. Sin aūt ire ultra tentaret, tota eius facies protinus intumeſcebat, cibos quoq; iā retinere ſtomacho langueſcente nō poterat. Aduocatis itaque fratribus ait: Perpendo nequaq̃ diuinæ uoluntatis eſſe iudicium, ut ultra progrediar. Verūtamē quia intentionis ueſtræ deſideriū nō ignoro, neminem ueſtrū redire cōpello. Multi nēpe etiā ante nos totis niſibus ſtuduerunt ad martyrij culmen pertingere, ſed quia diuina prudentia aliter ſenſit, in ſuo gradu coacti ſunt remanere. Licet ergo nobis omnibus martyriū defuturum eſſe non ambigam, qui tamen ire, quā mecum redire uoluerit, unuſcuiuſque relinquatur arbitrio. Quindecim igitur Hungariam prodeuntibus, duobus alio iam dimiſsis, uix ſeptem cum magiſtro diſcipuli remanſerunt. Euntiū aūt quidam flagellātur uēduntur plures, ac ſeruitutē pro Domino ſubeunt; ad martyriū tn̄, ſicut uir ſāctus ꝓdixerat, nō ptingūt.

Vult Hungaris prædicare Chriſtū ſed à- [illegible] retardatur.

Romualdus autem, cōuerſo quodā nobiliſsimo uiro, Aldeberani Ducis conſanguineo, qui poſtea monachus factus in ſancta uſque ad mortē cōuerſatione permāſit, alijsque Theutonicis, ad monaſteriū, qđ in urbis ueteris regione conſtruxerat, redijt. Notādum itaque eſt, quia ſanctus uir nequaquā uelut leuitate huius falli inaniter potuit, qui ſecundū intētionē quidē ſuā martyriū ſubijt iuxta diuinū uerò conſiliū pro ſalute eorum miſſus eſt, quos conuertit. In prædicto igitur monaſterio multa perſecutionis ſcandala paſſus eſt. Volebat enim Abbatē ut reuera monachū, extremitatē diligere, ſecularia ex deſiderio non tractare, res monaſterij pro uana gloria non expēdere, fratrū uſibus neceſſaria miniſtrare. Quæ omnia dū ille ſurda aure contemnit, Romualdus locū cū ſuis diſcipulis deſerens, nō longe à caſtro prædij ditionis Raynerij, qui poſtmodū Tuſciæ Marchio factus eſt habitauit. Hic autem Raynerius coniugē ſuam occaſione propinquitas abiecerat, & cōſanguinei ſui uxorē, quē ipſe inſequētè quodāmodo inuitus occiderat, in coniugiū copularat. Ob hoc itaq; Romualdus, ne criminis eius particeps fieret, gratis manere in eius poſſeſſione noluit, ſed unū ei aureum pro aqua, alterū uerò pro lignis appendit. Quos cū ille omnino reſpueret, malens uidelicet ſua dare, quā à ſancto uiro quicquā recipere poſtremo tamē uictus aſſenſit potius, quam Romualdus abiret. Dicebat autē idē Raynerius, cum monarchiā obtineret: Quia non Imperator, nō aliqs omnino mortaliū tantum mihi metū ualet incutere, quātū me Romualdi terret adſpectus. Ante eius quippe uultum neque quid dicā ſcio, neque quibus me defendere ualeam, ullas excuſationes inuenio. Habebat reuera uir ſanctus hanc ex diuino munere gratiā, ut quicūque peccatores, præſertim potentes ſeculi, in eius præſentiā deueniſſent, mox uelut antè maieſtatē Dei tremefactis uiſceribus formidarēt. Sanctus nimirum Spiritus, qui pectori eius habitator inerat, hunc terrorem iniuſtis diuinitus intendebat.

Raynerius Marchio.

uirum ſanctū admodū ueretur.

Nota

Illis uerò tēporibus uir uenerabilis monaſterium non longe à Maſsiliano caſtro conſtruxit. Audiens autem aliquando, quia Venerus quidam Claſſenſem Abbatiam per coemptionem Simoniacæ hæreſeos inuaſerat, inſuper quoque in corpus ſuum inique peccabat, illuc protinus ire miles Chriſti impiger ſtuduit, diuerſiſque modis ipſam monaſterium purgare tētauit.

uit. Vir autem reprobus dum Abbatiam metuit perdere, non timet homicidium perpetrare. Intempeſta ſiquidem nocte, dum Romualdus in lecto ſecurè quieſceret, ille eum latenter aggreſſus, impijs cœpit digitis guttur eius adſtringere, uitens eum crudeliter ſuffocare. Sed dum uir ſanctus uecdũ prorſus intercepto ſpiramine, anhelitu uia eluctante, raucirer, Ingelbertus ilico magiſtri ſingultibus excitatus, torrē mox ex ſopito igne corripuit, & miniſtrum diaboli ab incepto nefandiſsimo crimine exturbauit.

Quidã improbus uirũ Dei præfocare nititur.

Poſt hæc Romualdus denuo Parentiũ nauigauit, ſed Apoſtolicæ ſedis Antiſtes & Romani ciues, ut Romam rediret, legationem dirigunt. Quo ſi reuerteretur, facturos ſe omnia eius præcepta promittunt: ſin autem, excõmunicationis ſententiã cõminãtur. Hoc itaq; modo ſuũ Romualdũ Italia recuperare promeruit. Eo tempore in faucibus Calleuſium montiũ aliquandiu mãſit, deinde in Petranũ montē, non longe uidelicet à monaſterio ſancti Vincentij, quod iuxta Candilianũ conſtitutũ eſt fluuium, cõmigrauit. Quocunque aũt uir ſanctus ibat, ſemper fructificans, ſemper animarũ lucrũ magis ac magis accumulãs, & homines de ſeculo abſtrahens, uelut totus in ignē conuerſus, ad cæleſte deſideriũ animos horum accēdebat.

Multos conuertit.

Volēs autē tunc locum ad eremum faciendam idoneũ inuenire, præcepit cuidam presbytero, ut ad domum propriã rediens, ſibi & his qui eũ comitabãtur alimenta deferret. Deinde montē indagine ſtudioſa perluſtrãs, poſtremo quendã monachũ iuxta paruã baſilicã habitantē reperit, à quo mox ut ſecum pergeret, & locũ oſtenderet, ubi aqua inueniretur, exegit. Qui nimirũ denegauit ſe domũ ſine cuſtode poſſe relinquere quia latronũ inſidiantiũ impetũ formidaret. Ad hæc Romualdus recompenſaturũ ſe, ſi tale quid accidiſſet, cuncta ſpopondit. Sicq; iam alienę iniuriæ debitor factus, monachũ ſecum duxit. Illis itaq; locũ quærentibus, ecce presbyter ut iuſſus fuerat, prãdiũ deferēs, furem iam domũ infringentē reperit repertũ cœpit captũ uſque ad Romualdi reditũ cuſtodiuit. Quē Romualdus intuens, prius illũ pia ſtuduit uerborũ auſteritate corripere, deinde dulciter admonens, incolumē permiſit ad propria remeare. Sic nimirum, ſic diuina prouidentia ſeruauit illæſum, quod in abſentis Romualdi fuerat cuſtodia derelictum.

Rurſus dũ in eiſdē partibus cellas cõſtrueret, (erat autē ſarcina procul ab eis ſub quodam ſaxo repoſita) tunc uir uenerabilis quendam fratrem illuc quaſi cũ quodam impetu protulit, præcipiens ei, ut nimis anxie feſtinaret. Qui mox furibus ſuperueniens, illos quidē iam eam rapere tentantes reperit, ſed nihil adhuc ex his, quæ repoſita fuerãt, deeſſe cognouit. Qua ex re rectè colligitur, beatũ uirũ non ſine diuinæ reuelationis inſtinctu fratrem cum tãta ſolicitudine deſtinaſſe, ipſo uidelicet puncto quo fures ad rem non cuſtoditã contigit perueniſſe. Poſt hæc Romoaldus ad monaſteriũ Vallis de caſtro, reuertitur, moxq; Abbatem ſic alios regere, ut ſemetipſum tamen nequaq̃ negligeret, exhortatur. Volebat inſuper, ut cellulam qua uſus fuerat, occaſione regiminis non omnino deſereret, ſed in ea ſibimet ſpiritaliter uiuens, præcipuis tantum feſtiuitatibus fratres admonitionis gratia uiſitaret. Erat enim beato uiro tam odioſa iſta quã cernimus, Abbatum conuerſatio, ut non minus gauderet, ſi de manu cuiuſquam Abbatiam potuiſſet euellere, quam ſi ei datum fuiſſet potentiſsimum quemlibet ſecularium ad ſanctæ conuerſationis ordinē conuocare. Sed ſicut per Salomonē dicitur: Velut acetum in uitro, ita qui caneat carmina cordi peruerſo: ille prædicatione uenerabilis uiri de malo deterior factus, Comitiſſas loci dominas protinus adijt, & ut ligna, quibus Romualdi cellæ debebant conſtrui, minutatim incidi præciperent, ſacrilega machinatione ſuggeſſit. Eo itaque modo alta paradiſi cedrus de terrenorum hominum ſyluis eiecta eſt.

Fures per ſpiritũ diſcit & impedit.

Prou. 25.

Inde uerò progrediens, non longe ab Apennino monte in loco, qui dicitur Aqua bella, manere conſtituit. Illic igitur dum ſeculares quidam cum diſcipulis eius habitationum tecta conſtruerēt, Romualdus autem, quia iam præ ſenectute laborare non poterat ſolus opificium cuſtodiret, Presbyter quidam intolerabilem dolorem in dentibus ſentiens, opus ædificij inuitus reliquit, & poſtulata à fratribus licentia, redire domum miſerabiliter eiulans cœpit. Cũ uerò Romualdus tranſitum reuerſionis haberet, interrogatus ab eo Presbyter cur abſcederet, mox caſum ſuæ paſſionis aperuit. Tũc Romualdus hiãti locũ ubi patiebatur, digito tetigit, dicens: Ignitam ſubulam, ne labrũ lædat, in calamum mitte, & hic pone: ſicq; dolor aufugiet. Vix Presbyter unius iugeris ſpatio ultra progreſſus eſt, & confeſtim omni dolore depoſito, ad opus, quod reliquerat, ſanus & incolumis repedauit, claris nimirũ uocibus exclamans & dicens: Gratias tibi agimus, omnipotens Deus, qui regionem noſtrã ſplendore tanti ſideris illuſtrare dignatus es. Vere Angelus Dei uere propheta ſanctus, & lux magna occulta mundo, in finibus noſtris apparuit. Hæc & alia multa in Dei laudem uociferans, uix à beati uiri diſcipulis tacere compulſus eſt. Nam ſi talia uerba ad beati uiri Romualdi aures qualibus occaſione perueniſſent, grauiſsima cor eius indignatione cõmouiſſent.

Pellit dolores dentiũ digiti ſui cõtactu.

Alio uerò tempore magnam quandam fagũ, quæ prope cellam eius adſtabat, incidi præcepit. Erat autē fagus ita cellæ accliuis & imminens, ut iuxta humanam opinionē, ſi cecidiſſet, totum mox ædificium indubitanter obrueret. Cumq; operarij uellent iuſſa perficere, ſed ruinam arboris formidarent, ille ut nequaquam timerent inſtabat. Itaq; cum impactis circunquaque ſecuribus, in ipſa iam arboris uiſcera ueniretur, arbor autem ſuper beatũ uirum nõ iã dubie impetũ minaretur, cœpere omnes rogare, & uocibus clamoſis uehementer inſiſtere, ut ſi cellam poſtponeret, ſemetipſum exiens conſeruaret. Ille autem nequaquam eorum clamoribus acquieſcens, ut cœptũ citò perficerent, diffinite præcepit. Poſtremo fagus grauiſſimo ſonitu corruens, ita auerſum eſt ex diuina uirtute proiecta, ut cunctis mirantibus cella omnino manſerit illæſa: omnes igitur tanto obſtupefacti miraculo ad cœlũ uoces tollunt, & immenſas Deo gratias referunt. Sed quid nos de diuina circa uenerabilē uirũ cuſtodie dicimus, eũ & alios ſæpe per eius præſentiam ex magnis ereptos fuiſſe periculis non ignoremus? Ex quibus unum hic memorare ſufficit, ut plures fuiſſe prudens lector agnoſcat.

Ruentē arborē alio auertit.

Aliquando namque ipſe cum operarijs manens, nimiæ magnitudinis ilicem in monte Petrano faciebat incidi. Quæ uidelicet arbor in prærupto montis decliuo pendens in ima uergebat. Ruſticus autem quidam paulo inferius ſtabat. Cum igitur præciſa arbor grauiter corruens, per deuexum montis uolueretur in præceps, mox repertum ruſticum repentino impetu cœpit ad inferiora rotare. Cuncti protinus dolentes exclamant, & nõ ſolum eſſe hominem mortuum, ſed totum quoq; dilaceratũ eius corpus exiſtimant. Sed ò diuinam uirtutem, ita mox ſanus & incolumis repertus eſt, ac ſi ſuper eum non arbor, ſed arboris folium cecidiſſe. Hinc iure perpenditur, ſancti uiri meritum quantum apud Deum pondus habuerit in cuius conſpectu grauiſsima arboris moles pondus habere neſciuit.

Poſtmodum uero Romualdus cum Appenninum deſruit,

deſeruit, montem Sytriæ habitaturus aſcendit. Cauẽdum autem ſummopere eſt, ne quis cũ audierit, quia uir ſanctus tot loca mutauerit, pij operis pondus uitio leuitatis adſcribat. Hæc nanque mutationum eius cauſa proculdubio fuit, quia ad uenerabilem uirũ, ubicunque degeret, turba hominum pene innumerabilis concurrebat. Ratio ergo poſcebat, ut cum unius loci ſpatium plenũ habitatoribus cerneret, illic Priore conſtituto, ad replendum mox aliud feſtinaret. In Sytria uerò quot contumelias, quot ſcandala, à ſuis diſcipulis paſſus ſit, non eſt noſtræ facultatis euoluere. Ex quibus uidelicet unum hic ponẽtes, cætera breuitatis ſtudio præterimus.

Cur ſæpè loca mutarit.

Habebat quendam diſcipulum, Romanum nomine, qui nobilis quidẽ fuerat genere, ſed omnino degener actione. Hũc itaque uir ſanctus cum pro ſuæ carnis immunditia non modo uerbis argueret, ſed ſæpe etiam uerberibus grauiſsimis coerceret, auſus eſt diabolicus uir titulum illi eiſdem reatus opponere, & impudenter contra ſancti Spiritus templum ſacrilego ore latrare, dicens uidelicet, ſanctum uirum unà ſecum ex eadem contagione peccaſſe. Mox itaque diſcipuli omnes aduerſus eum irati, omnes infeſti, alij clamant ſenem impium laqueo debere ſuſpendi, alij dignum iudicant, ut cum ipſa cella ignibus concremetur. Quod utrique ualde fuit mirabile, præſertim ſpirituales uiros ex decrepito ſene, & ultra quam centenario, tam nefarium ſcelus credere potuiſſe, cui etiã ſi uoluntas adeſſet natura tamen & frigidus ſanguis, ariditasq; attenuati corporis hoc penitus denegaret. Sed credendum eſt proculdubio, ad augendum ſancti uiri meritum, hoc ſibi tam grauis aduerſitatis cælitus accidiſſe flagellum. Nam & ipſe aſſerebat, hoc in eremo, unde nuper abſceſſerat, ueraciter agnouiſſe, & ad hoc dehoneſtatis improperium ſubeundũ alacriter aduenisse. Ille autẽ Sarabaita reprobus, qui ſancto uiro crimen intenderat, Epiſcopatum poſtmodum Nucerinum per Simoniacam hæreſim acquiſiuit, & per biennium illum occupans, in primo anno ædem incenſam cum libris & tintinnabulis, ac cæteris ſacris ornamentis, exigentibus ſuis meritis, uidit: in ſecundo autem dignitatem cum uita, diuina illum feriente ſententia, perdidit.

Calũniatur cum diſcipul⁹ eius.

Impoſuere itaque diſcipuli ſancto uiro quaſi de cõmiſſo crimine pœnitentiam, & celebrandi ſacra myſteria penitus abſtulere licentiam. Quod ille præiudicium libenter amplectens, & pœnitentiam uelit reuera obnoxius crimini obſeruauit, & ad ſacroſanctũ altare per ſex ferè menſes accedere non præſumpſit. Tãdem uerò, ſicut ipſe poſtmodum eiſdem ſuis diſcipulis retulit diuinitus ſibi iuſſum eſt, ut ſi diuinam timeret gratiam perdere, iam indiſcretam ſimplicitatẽ poſtponeret, & ſacra Miſſarum ſolennia fiducialiter celebraret. Poſtera igitur die ſacrificare incipiens, cũ ad ſecunda Miſſæ ſecreta peruẽtum eſſet, in ecſtaſim raptus, tam longo temporis ſpatio ſiluit, ut omnes, qui aderant, mirarentur. Interrogatus autem poſtmodum, cur in offerendo ſacrificium tantas moras præter ſolitum habuiſſet: Raptus, inquit, in cœlum, oblatus ſum ante Deum, & continuo mihi diuina uoce præceptum eſt, ut ſecundum hunc intellectum, quem mihi Deus immiſit, pſalmos exponerem, & pro modulo mei ſenſus chartulis per ordinem commẽdarẽ. Ego autem nimio & in enarrabili terrore conſtrictus reſpondere nihil aliud potui, niſi tantummodo, Fiat, fiat. Vnde poſtea uir ſanctus totum pſalterium, & omnia prophetarum cantica luculenter expoſuit, & licet corrupta grammaticæ regula, ſanum tamen ſenſum ubique ſeruauit.

Agit pœnitẽtiã non admiſſi criminis.

Interrogauere eum aliquando diſcipuli, dicentes: Magiſter, cuius eſſe ætatis anima cernitur, uel in qua figura ad iudicium præſentatur? Reſpondit: Scio hominem in Chriſto, cuius anima delata eſt ante Deum ſplendida uelut nix, humana quidem effigie, ſtatura uerò perfectè ætatis. Inquiſitus iterum, quis ille eſſet, indignans & confundens eos, dicere noluit. Mox diſcipuli rem, ut ueraciter erat, inter ſe inuicem retulere, & ipſum fuiſſe hominem certa manifeſtatione cognoſcunt. In Sytria denique uir uenerabilis per ſeptem annos incluſus manſit, & ſilentium continuum inuiolabiliter tenuit. Veruntamen tacente lingua, & prædicante uita, uix uſquam tantum laborare aliquando potuit, uel in conuertẽdis hominibus, ſiue ad pœnitentiam concludendis. Viuebat autem, uergente iã ſenectute, nimis diſtrictè, uidelicet cum iam & ipſi perfecti uiri ſolent remiſsius uiuere, & aliquid ſibi de ſui propoſiti rigore laxare. Nam per unius Quadrageſimæ ſpatium nihil aliud neque in cibo, neque in potu penitus habuit, niſi de modica farina & paucis herbis ſorbitiunculam, ex qua ad imitationem Hilarionis uixit. Quinque uerò hebdomadibus nihil aliud comedens, ad modicum ſe infuſi ciceris adſtrinxit. Et ita Romualdus per multa alia uiuendi genera quid ſua uirtus poſſet, per hæc & illa ſe iugiter exercendo tentabat. Studebat quippe diſcretus Chriſti miles ad nouum ſe certamen ſemper accingere, & cum iamiamque cadere uideretur, adhibita mox miſericordia, uacillans corpuſculum releuare. Duo autem, uel etiam tria quandoque habebat cilicia propter naſcentem corporis importunitatem, quæ lauari nullatenus permittebat, ſed ea potius ad imbrem proijciẽs, poſt triginta dies mutare conſueuerat. Nouaculam autem nunquam in ſuum caput patiebatur aſcendere, ſed ipſe ſibi perraro ſolebat excrementa capillorum & barbæ forpicibus attondere. Siquando uerò eum ex aliquo eſculentiori cibo gulæ uitium titillaret, mox accurate illum præparari præcipiens, ori & naribus apponebat, & ſolum captans odorem, dicebat: O gula, gula, quam dulcis, quam ſuauis modo tibi ſaperet iſte cibus, ſed uæ tibi, ex eo nunquam guſtabis, & ſic intactum ad cellarium remittebat.

7. annis degit ſol⁹ in ſilentio.

Ieiuniũ ſancti ſenis in Quadrageſima.

Gulam ut caſtigarit.

Sed quãquam uir ſanctus tãtã erga ſe ſeruaret auſteritatem, ſemper tamen hilarem uultum, ſemper ſerenam faciem oſtendebat. Nam frater quidam, Gregorius nomine, grauiſsimum capitis dolorem ſe perpeti aliquando conqueſtus eſt. Qui cum ad beati uiri cellulam, ubi alij fratres tunc erant, cum nimia lamentatione ueniſſet, mox ut eum uir uenerabilis uidit, hũc dolorem nequaquam humorum inæqualitati, ſed inſidijs antiqui hoſtis indubitãter adſcripſit, & mox quaſi deridens eum, ut erat ſemper alacri uultu, per feneſtram cellulæ inſufflauit in eius frõtem, & ut cæteri omnes qui aderãt, ſimiliter facerent, innuit. Hoc autem facto, ita ſanatus eſt, ut nullum penitus ſentiret in ſuo capite doloris remanſiſſe ueſtigium. Arbitror quod idcirco uir ſanctus hoc facere uoluit, quia per Spiritum ſanctum, qui in eius pectore præſidebat effugandum eſſe iniquum hoſtem, doloris auctorẽ credidit. Ad euitandum uero propriam laudem, & ludum finxit, & ſocios quæſiuit. Nam & redemptor noſter inſufflaſſe legitur, cum Spiritumſanctum dediſſe Apoſtolis perhibetur.

Pellit dolorẽ capitis à fratre.

Iohã. 20

Vir quidam capitis patiebatur inſaniam, ita ut ſenſu rationis admiſſo, uel quid ageret, uel quid diceret, funditus ignoraret. Huic Romualdus nihil aliud fecit, niſi quòd ſolummodo oſculum præbuit, & protinus illum ad incolumitatem priſtinam reuocauit. Sicque cum inquieto homine dum pacem fecit, ad mentis eum ſuæ pacem reduxit. Referebat autem poſtmodum ille, qui ſanatus fuerat, dicens: Quia cum ſacra beati

Oſculo ſanat amẽtẽ.

beati uiri labia tangere merui,ſtatim prodire ex eius ore quaſi uehementis auræ ſpiritum ſeoſi qui totam faciem meam, & ipſum denique ſinciput perflans, omnem cerebri æſtuantis ardorẽ protinus effugauit.

Alio quoque tempore idem,qui ſupra, Gregorius tam uiroſam & marcidam tolerabat in cruribus ſcabiẽ, ut iam ex elephãtiæ morbo credere tam grauem prodire tumorem. Huic Remualdus hoc præcipuæ medicinæ genus indixit, ut crura per tres dies frigida aqua perfunderet,promittens quia boc modo ſanitatem priſtinam recuperaret.Quod ille quidẽ adimplere ſtuduit, magis tamen oeceſſitate iuſſionis quã recipiendæ fiducia ſoſpitatis. Mitum ſatis, & ſoli diuinæ potentiæ referendum.Cõfeſtim tibiarũ tumor deponitur,uirus omoe ſiccatur, & penitus omni languore depoſito, frater ſanus per omnia reddit. Credi quoque rationabiliter poteſt, quia eodem ſpiritu Romualdus diſcipulo, ut rer aquis tumentia cru ra perfunderet,iuſſit,quo Eliſeus Naaman leproſum lauari

4. Reg. 5. ſepties in Iordane mãdauit.Nonnuli tamẽ, carnales uidelicet bomines, eum malitioſe reprehendere, & ei⁹ dicta uel facta nõ timebãt leuitatis uitio deputarẽ.

Quidã nanq; eius diſcipulus in alia procul eremo morabatur. Qui propinquorum neceſſitati aliquãdo condeſcendens, pro eorum utilitate, tandem uelut inuitus Romam ire Quadrageſimali tẽpore acquieuit. Quod mox uir ſanctus per Spiritũ recognoſcẽs, uelut indignans, dixit adſtanti cuidam fratri, quod uidelicet ille boous uir pro huiuſmodi oegocio Romam ire præſumpſit. Ille autem admiraos,unde hoc magiſter cognoſceret, cũ quo uidelicet nemo aliũde ueniens colloquium habuiſſet, rem ſolicite perquiſiuit,& ita eſſe,ſicut uir uenerabilis dixerat, comprobauit. Pergit ille ad alium ſuum condiſcipulum, uidelicet Ingelbertum, qui incluſus manebat,& magiſtrum hæc dixiſſe, & ſine dubio prophetiæ ſpiritum habere, prorſus affirmat. Ille autem boc deteſtans,& penitus denegans,fratrem corripuit,& quia boc falſum eſſet,imprecationis ſe uinculis obligauit, dicẽs: Si Romualdus boc per propbetiæ ſpiritum, & non magis per diabolum dixit,non me omniporens Deus in hoc recluſorio perſeuerare permittat. Dictum fa-

Pœna temerarij diſcipuli. ctumque eſt. Nam uix paucis diebus tranſactis, Ingelbertus,fracto recluſorio, ſine magiſtri licentia abijt, & eum in bac uita (ſicut dicitur) amplius non uidit.

Alius frater,Gaudẽtius nomine,Abbatis uidelicet huius monaſterij ſancti Vicentij pater, cum magno feruore conuerſus,ardentiori poſtmodum ſpiritu in Dei eſt ſeruitio conuerſatus.Hic aliquando à beato Rnualdo licentiam petijt,quia uellet cuncta iam pulmenta relinquere, & pane cum aqua contentus, pomis quoque ſiue crudis oleribus uictitare.Hoc igitur imperato, cum io eodem propoſito infatigabiliter permaneret, Tedaldus quidã alius frater infirmitati illius indiſcrete cõpatiens, adire magiſtrum ſtuduit & quaſi frater ille tam graue pondus portare non poſſet, hanc eius obſtinationem frangi omnino debere ſugeſſit.Romualdus autem,utputa uir ſimplicis animi,Tedaldi uerbis aſſenſum dedit,& Gaudentio talis uitæ licentiam abſtulit. Ille uero indigne ferens,oequaquam amplius cum Tedaldo in eremo, in qua eos Romualdus poſuerat,paſſus eſt babitarẽ,ſed Ingelberto, qui à Romualdo diſiunctus fuerat, ſe ſubdidit,&

Non uult orari p̃ fratre inobediente. ab eo conſenſum prælatæ conuerſationis obtinuit. Hic itaque Gaudentius non multo poſt tempore defunctus eſt,& in cœmeterio beati Vicentij iuxta corpus Berardi uenerabilis uiri,qui æque Romualdi diſcipulus fuerat,eſt ſepultus.Romualdus autem, quia ille in præuaricatione inobedientiæ uitã finierat,orationem pro eo penitus fieri interdixit.

Aliquanto autem poſt tempore monachus quidã prædicti cœnobij, dum matutinam ſynaxim cum reliquis fratribus celebraret,repente tam acrẽ dolorem ſentire in dentibus cœpit, ut iam in choro ad pſallendum ſtare omnino non poſſet. Qui protinus exiens,ſuper ſepulcrum ſe Berardi atque Gaudentij lamentando iactauit: dumque ibi aliquandiũ iacens oraret, mox eum ſomnus oppreſſit. Ilico ſane uidet Berardum ſacerdotalibus oroamentis ſplendidiſſime ornatum,& tenentem in manibus librum aureis literis ſcriptum,ante altare ſcilicet ſtare, & Miſſarũ ſolẽnia celebrare. At cernit Gaudentiũ mœrentẽ, demiſſo uultu poſt tergum Berardi procul manere,& uelut excommunicatum, ſacris appropinquare myſterijs nõ audere. Qui mox locutus eſt ei, dicẽs: Vides frater illum Berardi librum mirabiliter deauratum? Ego quoque ralem per omnia nunc haberẽ,niſi illũ mihi, heu,heu, Tedaldus monachus abſtuliſſet. Statiq; frater euigilans ſanus & incolumis,fugato omni dolore ſurrexit. Deinde letus uiſionẽ ſuam fratribus p ordinem retulit. Quod Romualdus audiens,ilico præce-

pit fratribus, ut iam Gaudentio fraternam charitatẽ impenderent,atque pro eo enixius orarent. Vnde nõ ſine ratione colligitur, quod ille, qui priuatus ſocietate Romualdi librum, quem meruerat, perdidit, iã eius gratiæ reſtitutus,& orationibus ſubleuatus,eundem librum recuperare meruit:& quẽ Tedaldus non niſi per Romualdũ abſtulerat, iã Romualdus orando pro illo cum omnibus ſimul fratribus redit. *Iubet ut orẽt fratres pro aĩa illius.* Aliquando uir uenerabilis cuiuſdam cauſa neceſſitatis in uiã ire diſponens,uni diſcipulorum cellam commiſit, & uſque in ſuum reditum in ea illum manere præcepit. Ille uero temerarius, dum debiti bonoris reuerentiã magiſtro non ſeruat, audacter in eius ſtrato iacere nõ dubitat. Ecce autem in illa nocte maligni ſpiritus ſuper eum immaniter irruũt, grauiſſimis eum uerberibus atterunt,& proiectum de lecto, pene ſeminecẽ derelinquunt. Merito ſane tam ſuperbos ſue offenſionis ultores pertulit,qui in talem uirum,poſtpoſita humilitate,peccauit:& dum pio magiſtro non exhibuit reuerentiam, ex duris & impijs ſenſit manibus diſciplinã. ſimiliter poſtmodum uenerabilis uir iter acturus,alium io eadem cella diſcipulum dereliquit. Cui cũ diſcipulus diceret:Magiſter,ego in lecto tuo non iacebo, quia quod alij contigit,mihi etiam cõſequenter euenire formido:ille reſpondit:Fili mi, iace & dormi ſecurus: Ille enim in eo recubans,idcirco in manus inimicorum incidit, quia paruitatis meę licẽtiam non accepit. Tu autem accepto cõſenſu, in Deo ſpẽ pone,& ſine pauore quieſce. Qui uidelicet in eo ſicut iuſſus fuerat iacuit, & nullum omnino caſum aduerſitatis incurrit.

Secularis quidam uir, Arduinus nomine, Romualdo ſe ad ſuſcipiendum ſanctæ conuerſationis babitũ tradidit:deinde domum, ut ſua quęque diſponeret, remeauit. Cumque eum uxor ſua uenientem uidiſſet, fœmineo nimirum furorẽ ſuccenſa,exclamauit aduerſus eum, dicens: Sic bone uir ab hæretico illo & antiquo ſeductore nũc uenis,& me miſeram & deſtitutã

Vltio diuina in fœminã ſanctũ uirũ criminantem. omni bumano ſolatio derelinquis? Quæ, boc dicto, protinus in amentiam uertitur, & ita furere & conquaſſari cœpit, ac ſi pateoter à dæmonio uexaretur. Habebat autem uir ſanctus buiuſmodi conſuetudinẽ ut ſi quando fratres in uiam dirigeret, benedictum illis ſiue panem,ſiue pomũ,ſeu quodcunque aliud daret. Vñ diſcipuli,ut experti multoties fuerant, certũ tenebant, quod ſi ex benedictione magiſtri cuilibet ægroto porrigerent ad ſalutem,illum incolumẽ redderent. Nã & ex aqua,unde manus eius abluebãtur, plures languidi ſæpe reſtituti ſunt ſanitati. Quod tñ

cautil.

cautiſsime oportebat fieri, ne ſi uir ſanctus hoc aliquatenus comprehenderet, in grauiſsimam triſtitiã deueniret. Cum igitur diu fœmina miſerabiliter uexaretur, quidam fratres, qui aderãt, de benedictione panis, quam à magiſtro ſuſceperant, ei particulam tradiderunt. Quam cum mulier comediſſet, mox mẽte ſedata, ab omni redditur, inſaniæ furore liberrima. Itaque protinus omnipotenti Deo, & Romualdo famulo eius recuperatæ ſanitatis gratias retulit, & uiro ſuo conuerſionis licentiam ulterius non negauit.

Nota num benedicti panis.

Alio quoque tẽpore puer quidam dæmoniacus ad beatum uirum delatus eſt, cui ille nihil aliud fecit, niſi quod pro benedictione illi panis particulam tradidit. Qua mox puer ille refectus, confeſtim à dæmonio liberatus eſt. Iure quippe poſtquam benedictio Romualdi male poſſeſſum corpus intrauit, inde confeſtim maledictus ſpiritus cauteriatus exiuit. Nunquam tamen diabolus à ſancti uiri poterat impugnatione quieſcere. Et quia occulta iam aduerſus eum fraude nil poterat, non ceſſabat uirus ſuæ malitiæ uiſibiliter demonſtrare. Aliquando nanque, dum uir uenerabilis in cella conſiſteret, ecce malignus ſpiritus, ut eſt re uera teterrimus, hiſpidus, horribilis, immenſum cœpit ſancto uiro terrorem incutere, & cum nimio furore ac impetu, mortem ei minitans intẽtare. Cũque Romualdus auxilium de cęlo imperterritus quæreret, & ut ſibi Chriſtus ſuccurreret, fiducialiter exclamaret, mox antiquus hoſtis aufugiens, ipſum cellæ parietem tanto iracundiæ felle percuſsit, ut grauem fagi tabulam unius cubiti ſpatio, uel eo amplius fiderit. In habitaculo igitur patenter oſtendit, quãta aduerſus habitatorem flamma crudelitatis exarſit, & quodammodo ſcriptum reliquit in pariete, quod occultum gerebat in mente.

Malignũ dæmonem ipſi mortẽ intẽtãtẽ profligat.

Aliquando etiam dum uenerabilis uir cum ſuis diſcipulis equitaret, ecce malignus ſpiritus rubei canis effigiẽ ſimulans, cũ magno impetu obuiam iruit & equum, cui inſedebat, ut pene uir ſanctus excuteretur, exterruit. Interrogantibus diſcipulis, ſi eum uidiſſet, exhorreſcẽtem quidem equum conſpexiſſe ſe aſſeruit, ſed nil tale ei apparuiſſe teſtatus eſt, dicens: Miſer ille, qui olim præclarus Angelus fuiſſe cognoſcitur, nunc ſe immundi ſpecie canis oſtendere non ueretur. Rurſus alio tempore cum monaſterium ancillarum Dei, quod eſt in Valle bona, conſtruere decreuiſſet, diſcordia inoa inter ſancti uiri diſcipulos oritur: quia uidelicet alij nolunt, alij uerò ut fieret, uehementer inſiſtunt. Cumque ante uenerabilem uirum utræque diſsidentium partes, diuerſa utentes allegatiòne, contenderent, cœpit diabolus ante portellam cellæ quaſi malleo ſine ceſſatione percutere, & per reboantem ſyluam crebris audiebatur tunſionum ictibus inſonare. Deinde cum iam omnes monaſterium fieri unanimiter concordaſſent, ecce malignus ſpiritus cunctis audientibus ululare, plorare, & flebiles non ceſſabat uoces emittere. Poſtremo autẽ cum iam diuiſi ad ſuum quiſque reuerteretur hoſpitium, proſequebatur eos antiquus hoſtis cum tanta tempeſtate & turbine, ut quaſi omnia uentorum genera commouens, totam ſyluam radicitus euellere putaretur. Quidam uero fratrum increpans eũ, dixit: Præcipio tibi in nomine Trinitatis, immunde ſpiritus, ut deſinas uenire poſt nos. Et ita fugatus eſt. Iure quippe auctor diſcordiæ, compoſita pace, compulſus eſt in fletum prorumpere, qui prius audiebatur creſcẽte rixa gaudere: & quia tunc circulum uacui uaſis abſtrahere, & partes, quibus cõpactum fuerat, diſſipare tentauit, conſtrictis iam in uinculo Pacis & Charitatis compage diſcipulis, triſtis abſceſsit.

Taliter autem tunc in Syttia uiuebatur, ac ſi ex ſimilitudine non ſolum nominis, ſed etiam operis altera denuo Nitria uideretur. Omnes ſiquidem nudis pedibus incedentes, omnes inculti, pallidi, & nimia omnium rerum extremitate contenti erant. Nonnulli uero obſeratis ianuis clauſi, ita mortui uidebantur mundo, uelut in ſepulcro iam poſiti. Vinũ ibi nemo nouerat, nec ſi etiam grauiſsimã quis ægritudinem pateretur. Sed cur ego de monachis loquor, cum & ipſi monachorum famuli, ipſi quoque cuſtodes pecorum ieiunarent, ſilentium tenerent, diſciplinas inter ſe inuicem facerent, & de quibuslibet ocioſis uerbis pœnitentiam flagitarent? O aureum Romualdi ſeculum, quod etſi tormenta perſecutorum non nouerat, ſpontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, ſeculum, quod inter montium & ſyluarum feras tot cœleſtis Hieruſalem ciues alebat. Cum uero ibi fratres iam tanti eſſent, ut illic in unum habitare uix poſſent, tunc Romualdus monaſterio ibi conſtructo, & Abbate præpoſito, inuiolatum ſeruans ſilentium, Bifurcum ſeceſsit ad habitandum. Illic etiam uolens Abbatem ſpiritualiter uiuere, & rectitudinis iter tenere, multam ab eo paſſus eſt perſecutionis iniuriam.

Vita aſperrima S. Romualdi & diſcipulorum eius.

Interea Imperator Henricus de ultramontanis partibus in Italiam ueniens, miſit beato uiro deprecatoriam legationem, ut ad eum uenire dignaretur, promittens ſe facturum quæcunq; præciperet, ſi ſuum ei colloquium non negaret. Cumque uir uenerabilis prorſus abnueret ſilentium frangere, cœpere unanimiter diſcipuli eius omnes eum obſecrare, dicentes: Magiſter, uide quia nos, qui te ſequimur, tanti iam ſumus, quod hic congruenter habitare non poſſumus: quapropter, ſi placet, ab Imperatore magnũ aliquod monaſterium quære & multitudinem te ſequentium ibi conſtitue. Quibus uir ſanctus, neſcio ſi accepta reuelatione, aut ſubita Dei inſpiratione, fidenter ſcripſit: Scitote quia montis Amiati monaſterium ex dono Regis habebitis: conſiderate tantummodo, quem illic Abbatem conſtituere debeatis. Igitur inuiolato ſilentio perrexit ad Regem. Cui Rex protinus aſſurgens, ex intimo cordis affectu in hanc uocem erupit, dicens. O utinam anima mea eſſet in corpore tuo. Quem mox, ut loqueretur, ſuppliciter obſecrans, ipſo die hoc impetrare non potuit.

Venit ad Henricum Imperatorẽ.

Poſtera autem die Romualdo ad palatium ueniente, ecce Theutonicorum multitudo certatim hinc inde concurrunt, capita ſalutatores humiliter flectunt, uillos quoque pelliceæ ueſtis, qua erat indutus, auide decerpentes, pro ſacris reliquijs in patriam portaturi, ſtudioſe recondunt. Quæ uidelicet res uenerabilem uirum tanto mœrore affecit, ut niſi diſcipulis obſtantibus acquieuiſſet, ad cellam protinus repedaſſet. Ingreſſus igitur ad Regem, non pauca ei locutus eſt de reſtituẽdo iure eccleſiarum, de uiolentia potentum, de oppreſsione pauperum. Et poſt multa unum ſibi pro ſuis diſcipulis monaſteriũ petiit. Cui poſtmodũ Rex montis Amiati monaſterium tradidit, & Abbatem, quia multis erat malis obnoxius, foras eiecit. Vbi uir ſanctus quanta aduerſa perpeſſus ſit non ſolum ab eo, qui eiectus fuerat, ſed etiam ab illo, quem ipſe ex ſuis diſcipulis Abbatem conſtituerat, ille quidẽ perferre patientiſsime potuit, nos referre etiamſi adeſſet facundia, non ualemus. Sed qualiter illum Deus in cunctis adiuuerit, uno exemplo monſtrare ſufficiat, ut prudenti cuilibet, quid etiam in reliquis euenerit, innoteſcat.

Monachus quidam ueſano aduerſus eum furore ſuccenſus, pilum latenter exacuit, & id reponens, ut beatum uirum beatum uirum interficeret, expectare congrui occaſionem temporis cœpit. Nocte uerò dũ de-

depreſſos ſopore quieſceret, ecce uidet malignū ſpiritum in ſe immaniter irruentem, qui retortam in collum eius mittens, tanta ferocitate conabatur guttur eius adſtringere, ut iam ille cogeretur funditùs expirare. Tūc monachus in extremo iam ſpiritu poſitus, Romualdum, ut ſibi ſuccurreret, obſecrauit. Qui (ut monacho uidebatur) protinus aduolans, de manibus eum iniqui hoſtis eripuit. Hic igitur mox expereſtus, ad pedes uenerabilis uiri proſtratus, aduoluitur: ut alliſionem ceruicis adſpiciat, deprecatur. Confiteri etiam crimen ſuæ malitiæ non ueretur. Poſtremò cōſeruatæ uitæ ſibi gratias retulit, & pœnitentiam tātis reatus accepit. Et ità qui Romualdo uitā inſidiabatur eripere, iam per eundem ſanctiſſimum uirum & ſuā meruit conſeruare: & cui inferre mortem ſtuduit, per eum ſuæ periculum mortis euaſit.

Liberat monachū ipſum occidere uolētem.

Habebat autem uir ſanctus conſuetudinem, cum monaſterium teneret, ut niſi cum ieiunaret, ad communem menſam cū fratribus quotidiè ueniens, unū quidem pulmentum comedere, poſtmodum uero lectioni, uel quid etiam apud unumquenque ageretur intentus, de reliquis nō guſtaret. Quadrageſimali autem tempore, niſi neceſſitate ineuitabili cogeretur, in cellula iugiter morabatur. Dum igitur prædictum cœnobium uir beatiſſimus regeret, Quadrageſimali iam appropinquantem ieiunio, quærebat cum diſcipulis per uicina montium loca, ubi eremum facere potuiſſet. Dumque longas in quærendo moras protraheret, repente aquis undique circunfluentibus ità cōcluſi ſunt, ut nec ipſi iam redire, nec de monaſterio quiſquam ad eos poſſet aliquatenus trāſuadare. Viuebant autem ex aliquantis caſtaneis, quas ſecum detulerant. Cunque dies Dominicus aduenisſet, & alia cibi ſpes nulla iam ſupereſſet, cœpere fratres pauculas, quæ remanſerant, caſtaneas deglubere, iam quodammodo credentes ultimum ex eis conuiuium preparare. Romualdus autem, ut erat ſemper alacri uultu, fidenter ait, quia niſi Deus ſibi panem per aliquem mitteret, ipſo die nullatenus manducaret. Diſcipuli uero mirantes inter ſe, in qua ſpe hoc ille præſumeret, certi tamen quia magiſter incaute aliquid mouere non poſſet, cibum iam tantæ ſolennitati congruum cœpere fiducialiter expectaret. Sexta igitur diei hora iam appropinquante, ecce tres uiri onuſti pane & uino & alijs cibis, adueniunt, qui ſe de longinquis partibus cum multo labore ad eos perueniſſe dicut. Tunc itaq; ſpiritali omnes repleti gaudio, benedicentes Deum, pariter cibum ſumunt, & beatum uirum per reuelationē hoc penitus agnouiſſe indubitāter agnoſcunt.

Quodam tempore uenit uir uenerabilis Sytriam. Qui cū adhuc ieiunus eſſet, & fratres, utpote in arduis montibus, piſcem, quem ei ad comedendum apponerent, non haberent, cœpere inter ſe quodammodo confuſi erubeſcere, & quid pro tam uenerabili hoſpite parare potuiſſent, anxie cogitare. Tūc frater quidam, puto diuinitus inſpiratus, ad ſiccum penè riuū, qui iuxta præterfluebat, cū feſtinatione cucurrit, ubi minimum & aquæ exiguum erat, & piſcis illic uiſus nunquam penitus fuerat. Cœpit itaq; Deum deuote depoſcere, ut qui Iſraelitico populo aquam potuit ex arida petra producere, ipſe ſibi dignaretur piſcem in arenti riuulo demonſtrare. Confeſtim igitur miſſa manu, in exigua aqua piſcem reperit, qui beato uiro ad refectionem abundanter ſufficere potuit, Deo ſcilicet ſeruo ſuo prouidente conuiuium. Inuentum quippe eſt in ſaxeo & arido monte, uelut in piſcoſa ualle, uiuarium. Sed quia de uita beati uiri hæc, quæ nimirū pauca de multis dicta ſunt, ſufficere credimus, iam ad tranſitum ueniamus.

Exod. 27. Num. 20. Piſcis capitur per miraculum.

Vir denique ſanctus permulta alia, præcipue à ſuis diſcipulis, perpeſſus eſt mala, plura quoque per eum ſunt facta miracula, quæ nos deſcribere ideo prætermittimus, quia longioris ſtyli prolixitatem uitamus. Poſt cuncta igitur habitationū ſuarum loca, cum iā finem ſuum imminere conſpiceret, tandem ad monaſterium, quod in Valle de Caſtro cōſtruxerat, redijt, ibiq; appropinquantem obitum indubitanter expectans, cellam ſibi cum oratorio ædificari, in qua recluderetur, & ſilentium uſque ad mortem ſeruaret, mandauit. Sane uiginti annis, antequam uitam finiret, diſcipulis ſuis manifeſte prædixerat, quia in præfacto monaſterio oporteret eum quieſceret, nulloq; adſtante, uel funeris exequias procurante, expediret, eum ſpiritum exhalare. Facto itaque reclusorio, cum mens eius in eo eſſet, ut mox includi debere, cœpit corpus eius magis magiſque moleſtijs ingraueſcere, & deorſum iam uelut non tam languore, quam decrepiti longæuitate ſenij declinare. Nam à medio fere anno, nimia ſibi phlegmatis abundātia cum ipſo læſi pulmonis marcore defluxerat, & graui eū tuſſis anhelatione uexabat. Non tamen propter hoc uir ſanctus uel lecto decumbere, uel inquantum poſſibile erat, ſoliti rigorem ieiunij acquieuerat relaxare.

Quadam igitur die cœpit paulatim corporis uirtute diſtitui, & ingruente moleſtia grauius fatigari. Sole itaque iam ad occaſum uergente, præcepit duobus fratribus, qui adſtabant, ut foras exirēt, & cellulæ poſt ſe ianuam clauderent: celebraturi uero ſibi matutinos hymnos, ad eum diluculo remearent. Cunq; illi de eius fine ſoliciti uelut inuiti exirent, nō ſtatim ad quieſcendum properant, ſed magiſtrum ne obire contingere, anxij, precioſi teſauri talentum prope cellulam latentes obſeruant. Aliquandiu igitur commorantes, cum deinceps curioſis auribus attentius auſcultarent, & neque motum corporis, neque ſonū uocis audirent, iam quod euenerat, ueraciter opinantes, impulſa ianua uelociter irruunt, lumen accēdunt, & beata anima in cœlum rapta, ſupinum iacere ſanctum cadauer inueniunt. Iacebat itaq; uelut neglecta cœleſtis margarita, in ſummi poſtmodum Regis erarium honorifice reponēda. Nimirum qui ſic obijt, ut prædixit, illuc tranſiuit, quo ſperauit.

Feliciſſimè obdormit in Domino.

Vixit autem uir beatiſſimus cētum uiginti annis, ex quibus uiginti expendit in ſeculo, tres duxit in monaſterio, nonaginta ſeptem in eremitico tranſegit propoſito. Nūc igitur inter uiuos cœleſtis Hieruſalē lapides ineffabiliter rutilat, cum ignitis beatorum ſpirituum turmis exultat, candidiſſima ſtola immortalitatis induitur, & ab ipſo Rege regnum uibrante in perpetuum diademate coronatur. Poſt ſacratiſſimum autem uiri uenerabilis obitum quanta miraculorum ſigna per eūm Deus oſtenderit, quis quærat trāſacta legere, cū frequenter ualeat & noua uidere? Quia igitur ea, quæ apud ſepulcrum eius fiunt miracula tanta ſunt, ut melius putemus cuncta ſilentio præterire, quam pauca narrare: duo ſolummodo, quæ per eundem beatiſſimum confeſſorē alibi facta ſunt, ſufficiat uobis exponere.

Grandis eius ætas.

Miracula ad eius ſepulcrū innumera.

Frater quidam, qui ſancti uiri diſcipulus fuerat, paruam baſilicā pro anima ſua monaſterio dederat, ad quam uidelicet baſilicam extremitatem manicæ præciſſam ex beati uiri cilicio miſit, & ſub altari honorifice recondi præcepit. Quam tū gerulus ſub altari, ſicut iuſſus fuerat, collocare neglexit, ſed miſſam in rima parietis incaute dereliquit. Factū eſt poſtea, ut dæmoniacus quidam ad prædictā duceretur eccleſiam. Cumque adſtans in medio, huc illucque rotans caput, cuncta undique circumſpiceret, tādem toruos oculos in ipſum parietem terribiliter cœpit infigere, & intentus illuc, ubi ſancti cilicij iacebat particula,

Nota miraculum ex ſancti viri cilicio.

cula, crebris non ceſſabat uocibus exclamare: Ille me eijcit: & ita clamãs, protinus ab eo expulſus eſt. Hinc ergo iure perpenditur, quid per ſemetipſum apud diuinam clementiam impetrare non poſſit, ante cuius breuiſſimam ueſtimenti particulam dæmon ſtare non potuit: & qui talia abſens exhibet, quid per corporis præſentiam non exercet?

Alio queque tempore Caſtaldius quidam pauperculæ mulieri uaccam uiolenter abſtulit, & eam uoci ferantem, multiſque precibus obſecrantem audire cõtempſit. Illa protinus accurrẽs, duos gallinarum pullos ad eccleſiam, quam ſupra memorauimus, detulit, & eos ante altare proijciẽs, huiuſmodi uerbis clamare flebiliter cœpit: Ehò ſancte Romualde, exaudi miſeram, ne deſpicias deſolaram, & redde mihi gubernatricem meã iniuſte ſublatam. Mira res. Vix adhuc uicilicus cum ipſa tapina, per emiſſæ ſagittæ ſpatium à domo mulieris abierat, quod continuo percuſſus, uaccam in eodem loco dimiſit: deinde domum perueniens, protinus expirauit.

En q̃d poſſint ſancti inuocati.

Poſt quinquennium uero à ſancti uiri obitu, data monachis ab Apoſtolica ſede licẽtia, ut ſupra uenerabile corpus eius altare conſtruerent, Atho quidã frater ſyluam perijt, quatenus modicam capſam faceret, quæ ſancti Confeſſoris oſſa & puluerem tantùmodo capere potuiſſet. Nocte igitũ inſecuta, dormienti cuidam fratri uenerabilis quidam ſenex apparuit, quem protinus interrogans, ait: Vbi eſt huius monaſterij Prior? Quod cũ ille ſe ſcire negaret, ilico ſenex addidit: Pro fabricanda capſa ire in ſyluã ſtuduit, ſed beati uiri corpus in tam exiguum uaſculum non intrabit. Poſtera igitur die Prior, compoſita capſa, reuertitur, & mox à fratre, qui uiſionem uiderat, quæ illũ cauſa ad ſyluam inuitaſſet, inquiritur. Quod cum ille uelut labore defeſſus dicere uoluiſſet, ilico frater & ſui cauſam itineris retulit, & quod ipſe uiderat, exponendo per ordinem non celauit. Defoſſo igitur tumulo, ità propemodum totum ſancti uiri corpus ſanum illibatumque reperierunt, uelut tunc fuerat, cum ſepulturæ illud primitus tradiderunt, excepto quod tenuis quædam mucoris lanugo in quibuſdam eius membris excreuiſſe uidebatur. Reiecta igitur modica capſa quæ facta fuerat, ilico uas aptum ad menſuram beati corporis præparant, & in eo ſanctarum reliquiarum patrocinia recondentes, deſuper altare ſolenniter conſecrant.

Corpus ſancti viri integrũ poſt quinquennĩu ab eius obitu.

Obijt autem uir beatiſſimus decimo tertio calendarum Iuliarum, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto cum Patre & Spiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM ILLVSTRE S. Albani Martyris Angliæ, Quẽ plerique Albinũ uocant: ex Hiſtoria Eccleſiaſtica gentis Anglorũ Bedæ lib. 1. Cap. 6. & 7.

22. Iunij. Ex capit. 6.

ANno incarnationis Dñicæ ducẽteſimo octogeſimoſexto, Diocletianus triceſimuſtertius ab Auguſto Impatore, ab exercitu electus annis uiginti fuit. Maximianũq;, cognomento Herculeũ, ſociũ creauit imperij: & Diocletianus quidem in Oriẽte, Maximianus aũt Herculeus in Occidente uaſtari eccleſias, affligi interficique Chriſtianos, decimo poſt Neronem loco, præceperunt. Quæ perſecutio omnibus ferè anteactis diuturnior atque immanior fuit. Nam per decem annos incendijs eccleſiarum, proſcriptionibus Innocẽtum, cædibus martyrũ inceſſabiliter acta eſt. Denique etiam Britaniam cum plurima confeſſionis Deo deuotæ gloria ſublimauit.

Perſecutio Eccleſiæ immaniſſima.

Cap. 7

Siquidem in ea paſſus eſt S. Albanus, de quo preſbyter Fortunatus in laude uirginum, cum beatorum martyrum, qui de toto Orbe ad Dominum uenirẽt, mentionem faceret, ait:

Albanum egregium fœcunda Britania profert.

Albanus ut fuerit conuerſus.

Qui uidelicet Albanus paganus adhuc, cum perfidorum principum mandata aduerſum Chriſtianos ſæuirent, clericum quẽdam, perſecutores fugientẽ, hoſpitio recepit: quem dum orationibus continuis ac uigilijs diu noctuque ſtudere conſpiceret, ſubito diuina gratia reſpectus, exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari: ac ſalutaribus eius exhortationibus paulatĩ edoctus, relictis idololatriæ tenebris, Chriſtianus integro ex corde factus eſt. Cumq; prędictus Clericus aliquot diebus apud eum hoſpitaretur, peruenit ad aures nefandi principis, confeſſorẽ Chriſti, cui necdũ fuerat locus martyrij deputatus, penes Albanũ latere. Vnde ſtatim iuſſit milites diligentius eum inquirere. Qui cũ ad tuguriũ martyris perueniſſent, mox ſe S. Albanus pro hoſpite ac magiſtro ſuo, ipſius habitu.i. caracalla, qua ueſtiebatũ, indutus, militibus exhibuit, atq; ad iudicẽ uinctus perductus eſt.

Vltrò ſe offert ad mortem.

Contingit autem iudicem ea hora, qua ad eum Albanus adducebatur, aris aſſiſtere ac dæmonibus hoſtias offerre. Cumque uidiſſet Albanum, mox ira ſuccenſus nimia, quod ſe ille vltrò pro hoſpite, quem ſuſceperat, militibus offerre ac diſcrimini dare præſumpſiſſet, ad ſimulacra dæmonũ, quibus aſſiſtebat, eum iuſſit pertrahi: Quia rebellem, inquiens, ac ſacrilegum celare, quam militibus reddere maluiſti, vt contemptor diuum meritam blaſpemiæ ſuæ pœnam lueret, quæcunq; illi debebantũ ſupplicia, tu ſoluere habes, ſi à cultu noſtrę religionis diſcedere tentas. At S. Albanus, qui ſe vltro perſecutoribus fidei Chriſtianum eſſe prodiderat, nequaquam minas principis metuit: ſed accinctus armis militię ſpiritualis, palam ſe iuſſis illius parere nolle pronunciabat. Tum iudex: Cuius, inquit, familiæ vel generis es? Albanus reſpondit: Quid ad te pertinet, qua ſim ſtirpe genitus? Sed ſi ueritatem religionis audire deſideras, Chriſtianũ iam me eſſe, Chriſtianiſque officijs uacare cognoſce. Ait iudex: Nomen tuum quæro, quod ſine mora mihi inſinua. At ille: Albanus, inquit, à parẽtib⁹ uocor, & Deũ uerum ac viuum, qui vniuerſa creauit, adoro ſemper & colo. Tum iudex repletus iracundia, dixit: Si vis perẽnis vitæ felicitate pfrui, dijs magnis ſacrificarũ nè differas. Albanus reſpõdit: Sacrificia hæc, quæ à uobis reddũtũ dæmonibus, nec auxiliari ſubiectis poſſũt, nec ſupplicãtiũ ſibi deſideria uel vota cõplere: Quinimo quicunque

Cõſtantia eius.

cunque

cunque his ſacrificia ſimulacris obtulerit, æternas inferni pœnas pro mercede recipiet.

Verberibus afficitur.

His auditis, iudex nimio furore commotus, cædi ſanctum Dei confeſſorem à tortoribus præcepit, autumans ſe uerberibus, quam uerbis non poterat, cordis eius emollire poſſe conſtantiam. Qui cum tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, immo gaudenter ferebat. At ubi iudex illum tormentis ſuperari, uel à cultu Chriſtianæ religionis reuocari non poſſe perſenſit, capite eum plecti iuſsit. Cumque ad mortem duceretur, peruenit ad flumen, quod muro & arena, ubi feriendus erat, meatu rapidiſsimo diuidebatur. Viditque ibi non paruam hominũ multitudinẽ utriuſque ſexus, conditionis diuerſæ & ætatis, quæ ſine dubio diuinitatis inſtinctu ad obſequiũ beatiſsimi confeſſoris ac martyris uocabatur, & ita fluminis ipſius occupabat pontem, ut intra ueſperã, tranſire uix poſſet. Denique cunctis pene egreſsis, iudex ſine obſequio in ciuitate ſubſtiterat. Igitur S. Albanus, cui ardens inerat deuotio mentis ad martyriũ ocyus peruenire, acceſsit ad torrentem & dirigens, ad cęlum oculos ilico ſiccato alueo uidit undam ſuis ceſsiſſe ac uiam dediſſe ueſtigijs. Quod cum inter alios etiam ipſe carnifex, qui eum percuſſurus erat uidiſſet, feſtinauit ei, ubi ad locum deſtinatum morti uenerat, occurrere: diuino nimirum admonitus inſtinctu, proiectoque enſe, quem ſtrictum tenuerat, pedibus eius aduoluitur, multum deſiderans, ut cum martyre, uel pro martyre, quem percutere iubebatur, ipſe potius mereretur percuti.

Inſigne miraculum.

Carnifex credit.

Dum ergo is ex perſecutore factus eſſet collega, ueritatis & fidei ac iacente ferro, eſſet inter carnifices iuſta cunctatio, montem cum turbis reuerendiſsimus Dei confeſſor aſcendit: Qui oportune lætus gratia decentiſsima, quingentis ferre paſsibus ab arena ſitus eſt, uarijs herbarum floribus depictus, immo uſquequaque ueſtitus, in quo nihil repente arduum, nihil præceps, nihil abruptum, quem lateribus longe lateque deductum, in modum æquoris natura complanat dignum uidelicet eum pro inſita ſibi ſpecie uenuſtatis iam olim reddens, qui beati martyris cruore dicaretur. In huius ergo uertice S. Albanus dari ſibi aquam à Deo rogauit ſtatimque incluſo meatu, ante pedes eius fons perennis exortus eſt, ut omnes agnoſcerent, etiam torrentem martyri obſequium detuliſſe. Neque enim fieri poterat, ut in arduo montis cacumine martyr aquam, quam in fluuio non reliquerat, peteret, ſi hoc oportunum eſſe non uideret. Qui uidelicet fluuius, miniſterio perſoluto, deuotione completa, officij teſtimonium relinquens, reuerſus eſt ad naturam. Decollatus itaque martyr fortiſsimus ibidẽ accepit coronam uitæ, quam repromiſit Deus diligẽtibus ſe. Sed ille qui pijs ceruicibus impias intulit manus, gaudere ſuper mortuum non eſt permiſſus. Nã oculi eius in terram unà cum beati martyris capite deciderunt.

Fõtem ĩpetrat precib⁹

Capite truncatur.

Pœna percuſſoris.

Decollatus eſt ibi etiam tum miles ille, qui antea, ſuperno nutu correptus, ſanctum Dei confeſſorem ferire recuſauit. De quo nimirum conſtat, quia etſi fonte baptiſmatis non eſt ablutus, ſui tamen eſt ſanguinis lauacro mundatus ac regni cęleſtis dignus factus ingreſsi. Tunc iudex tanta miraculorum cœleſtium, nouitate perculſus, ceſſari mox à perſecutione præcepit honorem referre incipiens cœdi ſanctorum, per quam eos opinabatur prius à Chriſtianæ fidei poſſe deuotione ceſſare. Paſſus eſt autem beatus Albanus, die decimo Calendarum Iuliarum iuxta ciuitatem. Verolanium, quæ nunc à gente Anglorum Vuerlamaceſtir ſiue Vuarlingaceſtir appellatur ubi poſtea, redeunte temporum Chriſtianorum ſerenitate, eccleſia eſt mirandi operis atq; eius martyrio condigna, extructa. In quo uidelicet loco uſque ad hanc diem, curatio infirmorum, & frequentium operatio uirtutum celebrari non deſinit. Paſsi ſunt ea tempeſtate Aaron & Iulius Legionum urbis ciues, alijq; utriuſque ſexus diuerſis in locis perplures: qui diuerſis cruciatibus torti, & inauditi membrorum diſcerptione lacerati, animas ad ſupernæ ciuitatis gaudia perfecto agone miſerunt. Hactenus Beda.

Hodie beatiſsimi martyris huius Albani ſacræ reliquiæ Coloniæ in monaſterio S. Pantaleonis religioſe aſſeruantur. Latuerat illic aliquãdiu præclarus theſaurus, in quodam nõ magni precij & qui eius dignitati minus congrueret, loculo conditus, attamen crebra miraculorum ſigna præſentiam martyris & efficatiam perſpicue declarare uidebantur. Itaque cœpit proferri in publicum & palam innoteſcere, quod diu fuerat in occulto. At ubi res innotuit Anglis, conſtãter illi aſſerere non dubitarunt, S. Albanũ martyrem, apud ipſos ortum & paſſum & conditum, eam, quam ſuo ſanguine illuſtraſſet inſulam nequaquam reliquiſſe, ſed in ea ſemper permanſiſſe. Ea occaſione is, qui per id tempus apud S. Pantaleonem Abbatis fungebatur officio, communicato cum fratribus ſui monaſterij conſilio, cum ſacrę beati martyris reliquiæ iam trecentis & quinquaginta annis in ipſorum eccleſia quieuiſſent, atque ab ipſius martyrio mille & eo amplius anni fluxiſſent, ad loculum cum ingenti deuotione & reuerentia acceſsit, eoque aperto uidet ipſe, uident & cæteri fratres non ſine multa admiratione, multisque lachrymis, magna omnipotentis Dei uirtute clariſsimi martyris corpus tot ſeculis incorruptũ conſeruari, lætanturque ſingulari Dei beneficio tanti theſauri ſe compotes fieri potuiſſe.

S. Albani corpus incorruptũ poſt mille annos.

Vt autem certius de rei ueritate conſtaret, & fidelium deuotio excitaretur è loculo uenerandas exuiłere reliquias, & ut Deus laudaret in ſancto ſuo publicè eas adſpectandas propoſuere: ac deinde in thecam aliam, auro argentoq; & lapidibus precioſis, quãtum eorum ſinebant facultates ornatam repoſuere, in qua hodieque reſeruantur. Tam autem recentes uidebantur, ac ſi non ita pridem pro Chriſto cæſus eſſet inclytus martyr. Caput enim cũ barba, ceruicem etiamnum ſanguinolentam brachia & manus, ſcapulasque pelle & carne tectas, pectus cum cratibus laterum, denique ſpinam dorſi cum renibus inuenerunt. Pannus etiam, quo ſacrum corpus trecentis & quinquaginta annis obuolutum fuerat inſtar niuis candidus & plane incorruptus erat. Cum autem hę ſacrę reliquię ita oſtenderentur multi paralytici, claudi, curui, contracti, humi repentes, gibboſi, cæci, muti, dæmoniaci, manci, febricitantes, alijsque diuerſis affecti morbis nõ pauci etiam mortui & in aquis extincti, quorum omnium numerus quingentos excederet, curati ſunt ut nihil dicamus de iumentis quibus ęque eſt reſtituta ſanitas. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis 1327. ſub Philippo Colonienſi Archiepiſcopo, & Henrico Abbate. Sed nec hodie ſancti martyris beneficijs fraudantur, qui humiliter ac pie incorruptas etiamnum corporis eius reliquias inuiſunt, & ſupplices ei preces offerunt.

Miracula ad eius reliquias.

VITA S. PAVLINI NOLANI Epiſcopi, authore Vranio presbytero, ut habet egregius MS. codex.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOmino illuſtri & in Chriſto merito uenerabili Parato, Vranius presbyter literis nobilitatis tuæ iterata uice ſolicitor, ut tibi obitum S. Paulini fideliter referam. Faciam quidem quod præcipitis ſed timeo, ne non tam efficaciter ut uis faciam, quod facere cupio. Tamen quia iubere dignaris fideliter & ſine mendacio faciam. Noui & enim melius eſſe linguam ſilētio premere, quam ad peccatum animæ falſa narrare dicente ſcriptura: Os, quod mentitur, occidit animā.

Sap. 1. Et ideo uenerationem tuam plurimum quæſo, ut imperitiæ meæ ueniā dare digneris. Alioquin ſi tibi ſermonis mei utilitas cœperit diſplicere, non mihi, ſed tibi rectius imputabis, qui aquam puriſsimi fontis à cœnoſo riuulo poſtulaſti. ſed hæc breuiter dicta ſint. Nunc autem ueniamus ad ea, quę tibi, qui uitam eius uerſibus illuſtrare diſponis, dicendi materiam ſubminiſtrent.

HISTORIA.

Iunij. 22. S. Paulini patria.

IGitur S. Paulinus Epiſcopus Burdegala oppido Galliarum oriundus fuit, ſed in Campania apud beatiſsimum Felicem confeſſorē glorioſo fine defunctus atque ſepultus eſt. Eius uitam ex merito mortis agnoſcimus, cuius & mortem de conuerſatione uitæ probamus. Denique cum ante triduum quàm de hoc mūdo ad cœleſte habitaculum uocaretur, cum iam de ſalute eius omnes deſperaſſent, & duo ad eum. Epiſcopi uiſitandi ſtudio conueniſſent, id eſt S. Symmachus & Benedictus Hyacinthinus, ita in eorum aduentu, recreatus atque refectus eſt, ut oblita omni carnali infirmitate, totum eis atque angelicum exhiberet affectum. Et quaſi profecturus ad Dominum iubet ſibi ante lectulum ſuum ſacra myſteria exhiberi, ſcilicet ut una cum ſanctis Epiſcopis oblato ſacrificio animam ſuam Domino commendaret: ſimul etiam eos, quos pro diſciplina Eccleſiaſtica à communione ſacri miniſterij extorres eſſe præceperat, ad pacem priſtinam reuocaret.

Sub mortē uult ad lectulū ſuum Miſſā celebrari.

Et cum hæc omnia ſanctus Epiſcopus, læto atque perfecto ordine celebraſſet, ſubito clara uoce interrogare cœpit, ubi eſſent fratres ſui. Tunc unus ex circunſtātibus, qui putauit, quod fratres ſuos, id eſt, Epiſcopos qui tūc aderant, quæreret, ait illi: Eccè hi ſunt fratres tui. At ille: Sed ego nunc fratres meos Ianuarium atque Martinum dico, qui modo mecum locuti ſunt, & continuo ad me uenturos ſe eſſe dixerunt. E quibus Ianuarius Epiſcopus ſimul & martyr, Neapolitanæ urbis illuſtrat eccleſiam: Martinus autem, uir per omnia Apoſtolicus, cuius uita ab omnibus legitur, Galliarum Epiſcopus fuit. Et his dictis extēſis ad

Pſalm. 120. cœlum manibus, hunc pſalmum Domino decantauit, dicens: Leuaui oculos meos ad montes, unde ueniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cęlum & terram. Deinde collecta oratione, commonitus eſt à ſancto Poſthumiano presbytero, quod pro ueſtimentis, quę pauperibus fuerant erogata, quadraginta ſolidi deberētur. Quod cum audiſſet S. Paulinus, leuiter ſubridens, ait: Securus eſto fili, crede mihi, quia non deerit, qui debitur pauperum ſoluat. Et eccè non longa interpoſita mora, ingreditur quidam presbyter, de Lucaniæ partibus ueniens, miſſus à ſancto Epiſcopo Exuperantio, ſiue à uiro clariſsimo fratre eius Vrſatio, qui ei per ipſum nuncium muneris, gratia quinquaginta ſolidos miſerant. Quos cum accepiſſet S. Paulinus, benedixit Dominum dicens: Gratias ago tibi Domine, qui non derelinquis ſperantes in te. De his autem quinquaginta ſolidis ipſe presbytero, qui eos exhibuerat, manu ſua duos dedit, reliquos uerò negociatoribus, qui ueſtimēta pauperibus dederant reddi mandauit. *ſor. ° decem.*

Inter hæc autem, cum iam nox diei ſucceſsiſſet, uſque ad mediam noctem paululum quieti conceſsit, donec crudeſcente dolore, qui lateri eius nimius inerat, grauaretur excitatus, multiſque etiam ex ſuperfluo archiatrorum uſtionibus fatigatus, uſq; ad quintam horam noctis laſſum atque anhelum pectus duxit. Deinde adueniente luce, conſuetudinem ſuā uir ſanctus agnouit. Itaque ut ſolebat, excitatis omnibus matutinum ex more & ordine celebrauit. Facta autē die presbyteris & diaconibus atque omnibus clericis *Iuā. 20* exēplo Dominico pacem hæreditariam prædicauit. Tranſactis autem his tacitus uſque ad ueſperam perdurauit. Deinde quaſi ex ſomno excitatus, lucernarię deuotionis tempus agnoſcens, extenſis manibus, lenta licet uoce, Paraui lucernam Chriſto meo, decantauit Domino. Tunc deinde facto aliquandiu ſilentio, *Pſalm.* circa horam quartam noctis omnibus, qui aderāt, ſolicite uigilantibus, ſubito tam ingēti cellula eius terræmotu concuſſa eſt, ut hi, qui lectulo eius aſsiſtebāt *131.* exterriti atque turbati, ad orationem ſe iactarent, nihil tamen ſcientibus his, qui pro foribus conſiſtebāt. Neque enim publicus ille, ſed priuatus in cellula ſuerat terræmotus. Nā ille angelicis ſuſceptus manibus, *Spiritū feliciter reddit.* debitum Deo ſpiritum exhalauit. Vidimus fili chariſſime, uidimus, & inter lachrymas atque ſingultus uidiſſe gaudemus, uidimus quomodo tollitur iuſtus, & nemo intelligit, & uiri iuſti tolluntur, & Neque ulli *Eſ 57.* Chriſtianorū incredibile debet uideri, ſi in trāſitu S. Paulini unus angulus ſpecialiter terręmotu cōcuſſus eſt, in cuius obitu totus penè orbis ingemuit. Et ſanè quis locus eſt in orbe terrarū tam remotus aut abditus quem trāſitus domini Paulini non commoueret? Aut quis Chriſtianæ religionis ita alienus effectus eſt, qui audita morte eius nō planxerit? Fleuit planè Eccleſia quòd talem ſacerdotem amiſit, ſed exultat paradiſus, quòd talem ſanctum ſuſcepit. Plangunt populi, ſed lætantur angeli. Gemunt prouinciæ hominum, *Pſ. 83.* ſed gaudēt loca ſanctorum, ad quæ quotidie euolare cupiebat, cum diceret: Quam amabilia ſunt tabernacula tua Domine Deus uirtutum? concupiuit & deficit anima mea in atrijs tuis.

Sancti is coluerāt pro uobis. O uirum ſanctum & omnium ore laudabilem, qui ſic uixit, ut non ſolum ſibi, ſed etiam omnibus uiueret. Et ideo quia multis uixit in ſeculo, nūc ſibi uiuit in Chriſto. Et tamen non ſibi tantum ſed etiam nobis qui quotidie orat pro nobis. Lucerna fuit ardēs in domo Dei, non ſub modio poſita, ſed ſupra candelabrū, conſtituta, ita ut etiam multas lucernas ſuo præclaro lumine redderet luminoſas. Suauis enim & mitis fuit, etiam cum in ſuperbia ſeculi uerſaretur. Cum *S. Paulini liberalitas in pauperes.* autem ad Chriſtum conuerſus eſt, aperuit horrea ſua pauperibus, apothecas ſuas aduenientibus patefecit. Nam parum ei erat proximos alere, niſi etiam undique euocaret, quos paſceret atque ueſtiret. Quantos inique, oppreſſos erexit? quantos captiuos, redemit? quantos intricatores debiti, à creditoribus

bus

bus ſuis reddita pecunia liberauit? Vna ſcilicet negociatione & planctu debitores multos exterſit, & creditorum gaudia reparauit.

Cum autem ad ſummum ſacerdotij gradum prouectus eſt, noluit ſe talem exhibere Epiſcopum, qui ab aliquo timeretur, ſed talem ſe redidit ſacerdotem, qui ab omnibus amaretur. Nunquam ſic iratus eſt, ut non in ira miſericordiæ memor eſſet. Neque enim poterat uir ille iraſci, qui cõtumelias deſpiciebat, & odia uitabat. nunquam in iudicio ſine miſericordia ſedit, quia nouerat miſericordiam meliorem eſſe, quam ſacrificium: ueſtiendum eſſe omne Chriſtianorum iudi-

Oſee 6.

cium, dicente uenerabili ſcriptura: Miſericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine. Iuſtitiam quoque bo-

Pſalm. 100.

nignioribus, reis uerò miſericordiam fecit. Spiritus ſanctus quantum æquitati & iuſtitiæ fauet, tantum ſuis gratiam pietatis, qui benignus eſt, indulget. Et ideo tenebat rigorem in examinatione iuſtitiæ, miſericordiam autẽ in definitione ſententiæ proferabat.

Catalogus uirtutum eius.

O admirabilem uirum, atque omnium uirtutum, laude cenſendum. Hic etenim omnium patriarcharũ exempla ſecutus fuit fidelis uidelicet ut Abraam, credulus ut Iſaac, benignus ut Iacob, munificus ut Melchiſedech, prouidus ut Ioſeph, rapax ut Beniamin. Rapuit enim diuitibus, & pauperibus erogauit: & tamen plus diuitibus quã pauperibus profuiſſe cognoſcitur: quia pauperibus in hoc ſeculo profuit, diuitibus in futuro prouidit. Ergo ut dicere cœperam, fuit manſuetus ut Moyſes, ſacerdotalis ut Aaron, innocẽs ut Samuel, miſericors ut Dauid, ſapiens ut Salomon, Apoſtolicus ut Petrus, amabilis ut Ioannes, cautus ut Thomas, doctor ut Paulus, uidens ut Stephanus, feruens ut Apollo. De ſolicitudine autem & cura eccleſiarum in fide & charitate omnes Apoſtolos & Epiſcopos imitatus eſt. Hæc omnia in ſe habuit, hæc à tẽpore conuerſionis ſuæ fideliter cuſtodiuit. Et ideo cum de hoc corpore ad cœleſte habitaculum uocaretur, ſicut inferius doluit terra, ita ſuperius lætatum eſt cœlum, fleuit caro, ſed ſpiritus gloriatur. Denique

Etiam Iudei et ethnici plangunt mortẽ eius.

non ſolum Chriſtiani, ſed etiam Iudæi atque pagani in fletu, ſciſsis etiam ueſtibus, ad domini Paulini exequias conuenerunt. Ereptum ſibi patronum, defenſorẽ, tutorem unà omnes nobiſcum uoce planxerunt.

Et uerè talis erat, ut ab omnibus amaretur. Vixit enim cunctis in exemplum acquirendæ ſalutis, & in refrigerium conſolationis. Neque enim ſolius hæc mea uox eſt. Teſtes etiam barbaræ nationes ſunt, ad quas fama domini Paulini peruenerat. Nec immeritò ab omnibus amabatur qui aderat omnibus: Quem enim iacentem non ſua dextera erexit? Quem interpellantem ſe, non pia uoce conſolatus eſt? Erat enim pius miſericors, humilis & benignus, nullum ſpernens, nullum deſpiciens. Omnibus tribuebat, omnibus indulgebat. Animabat trepidos, mitigabat uiolẽtos. Hos uerbis, illos ædificabat exemplo. Alios epiſtolis, alios ſumptibus adiuuabat. Nullas opes, nullas diuitias, niſi quas ſanctis ſuis Chriſtus promiſerat mirabatur. Aurum atque argentum & cætera ſic definiebat, ut ea ſibi ad largiendum liberalitas, non ad retinendum cupiditas, uendicaret. Et ut breuiter dicam, omnia bona in ſe habuit, quia Chriſtum amauit: Habuit enim fidem, manſuetudinem, curam proximorũ ingem promiſeris ſolicitudinem, compaſsionem pro infirmis, nihil aliud reſpiciens, niſi pacem & charitatem. Solus nanque medicabatur, ut omnes emundaret. Denique quis locus eſt in orbe terrarum, quæ ſolitudo, quæ maria, quæ S. Paulini beneficia non ſenſerunt? Omnes eum agnoſcere cupiebant, omnes uidere deſiderabant. Quis ad illum non lætus aduenit? aut quis ab illo non deſideraturus abſceſsit? Nam qui corpore eum uidere non poterant, ſaltem epiſtolas eius contingere cupiebant. Erat enim ſuauis, blandus, in literis ducis, & benè ſuauis in uerſibus. Quid plura? Vix quæcunque de illo dicuntur admitteret credulitas fidei, niſi propellerent ſua facta mendacium. Taceamus generis nobilitatem, paternis maternisque natalibus in ſenatorum purpura mirabiliter rutilantem præterea & opulentias diuitiarum, quas propter Deum pauperibus erogauit. Nunc ueniamus ad ea, quæ de obitu eius dicere cœperamus.

Eius genus & opes

Igitur cum S. Paulinus debitum Deo ſpiritum reddidiſſet, ita niueo cãdore uultus eius & omne corpus affectum eſt, ut omnes inter ſingultus & lachrymas benedicerent Dominum Deum noſtrum, qui educit ſanctos ſuos in magnificentia, ut oſtendat ſeruis ſuis, quia hæc eſt gloria omnibus ſanctis ſuis. Et ideo laudetur in Deo anima eius & reuelentur opera eius omnibus timentibus Deum: quia concupiuit in mandatis Dei ſui, & intellexit ſuper egenum & pauperem, ut potẽs eſſet in terra ſemen eius, & iuſtitia eius maneret in ſeculum ſeculi. Veruntamen & hoc, quod ad meritũ S. Paulini pertinet ueneratio tua debet agnoſcere, quod etiam ſanctus Ioannes, Neapolitanæ urbis Epiſcop⁹, à Domino Paulino de hac uita ad Chriſtum accerſitus atque euocatus agnoſcitur. Nam ante diem tertium, quàm de hoc mundo ſanctus Ioannes ad Dominum commigraret, retulit ſe uidiſſe S. Paulinum, angelica dignitate ueſtitum atque ornatũ totum aureum, totum ſidereum, atque odore ambroſio renidentem, fauum etiam candidiſsimum mellis in manu tenentem, ac dicentem ſibi: Frater Ioannes, quid hic facis? Solue uincula tædiorum tuorum, & iã ad nos ueni. Hæc enim eſca, quam in manu teneo, apud nos ſatis abundat. Et cum hæc dixiſſet, complexus eſt eum, & immiſit in os eius partem faui illius. Cuius dulcedinem atque odorem ita ſanctus Ioannes concupiſſe ſe dixit, ut ſi in ipſa reuelatione poteſtas fuiſſet, ab eius ueſtigijs nullo modo receſsiſſet. Et tamen hoc non diu diſsimulauit. Nam excitatus à ſomno, eadem die, id eſt, quinta feria, iuxta conſuetudinẽ ſuam remunerans omnes Clericos, atque pauperibus tribuens ſanus Dominicam cœnam celebrauit, ſexta uero feria orationi uacauit, Sabbato autem, ſecunda hora diei, lætus ad eccleſiam proceſsit, & aſcenſo tribunali, ex more populum ſalutauit, reſalutatusque à populo orationem dedit, & collecta oratione, ſpiritũ exhalauit. Ea tamen nocte in eccleſia uigilatum eſt.

Corpus defuncti niueo candore cõſpicuũ.

Apparet Epiſcopo Neapolitano.

Poſtera autem die, id eſt, Paſcha illuminatis lampadibus cum ingenti neophytorum pompa proſequente etiam multitudine populorum uſque ad ſepulcrũ, glorioſam atque laudabilem ſepulturam adeptus eſt. Hæc ideo commemoraui nobilitati tuæ ut etiam hic meritum S. Paulini agnoſceres. Habes enim materiã dicendi, ſi tibi tamen non deſit fides credendi. Et ideo quæſo nobilitatem tuam ut ſicut promittere dignatus es, præclari operis munus accelerare digneris, conſecuturus præmium laudis & gloriæ, ſi uitam ſancti uiri poſteris profuturam uerſibus illuſtraueris. Vtinam antequam proficiſcar, huius operis lectione dignum me facias quia ſi Chriſto placuerit, continuo nauigare diſpono. Obijt S. Paulinus Epiſcopus X. Calendas Iunij Buſto & Antiocho Conſulibus.

Is fuit annus Chriſti 431. iuxta Onuphrium.

DE EODEM S. PAVLINO Nolano Epiſcopo, per D. Gregoriũ Papam Lib. III. Dialogorum. Cap. I.

DVm uicinis ualde patribus inten do maiorum facta reliqueram, ita ut Paulini miraculum Nolanæ urbis epiſcopi, qui multos quorum memini uirtute & tempore præceſsit, memoriæ defuiſſe uideatur. Sed ad priora nunc redeo, eaque quanta ualeo breuitate perſtringo. Sicut enim bonorum facta innoteſcere citius ſimilibus ſolent, ſenioribus noſtris, per iuſtorum exempla gradientibus, prædicti uenerabilis uiri celebre nomen innotuit, eiusque opus admirabile ad eorum ſe inſtruenda ſtudia tetendit: quorũ me neceſſe fuit grauitati tam certe credere, ac ſi ea, quæ dicerent, meis oculis uidiſſem.

Omnia ſua largitur captiuis & egenis.

Cum ſæuientium Vandalorum tempore fuiſſet Italia in Campaniæ partibus depopulata, multique eſſent de hac terra in Africanam regionem traducti: uir Domini Paulinus cuncta, quæ ad epiſcopi uſum habere potuit, captiuis indigẽtibus largitus eſt. Cũque iam nihil omnimodo ſupereſſet, quod petẽtibus dari potuiſſet: quodam die quædam uidua aduenit, quæ à regis Vandalorum genero filium ſuum in captiuitatem fuiſſe ductum perhibuit atque à uiro Dei eius precium poſtulauit: ſi forte illius dominus hoc dignaretur accipere, & hunc concederet ad propria remeare. Sed uir Dei magnopere petenti fœminæ quid dare potuiſſet inquirens, nihil apud aliud niſi ſe inuenit petentique fœminæ reſpõdit, dicens: Mulier, quod poſsim dare, non habeo: ſed memetipſum tolle, ſeruum me iuris tui profitere, atque ut filium, tuum recipias, me uice illius in ſeruitiũ trade. Quod illa ex ore tanti uiri audiens, irriſionem potius credidit, quam cõpaſsionẽ. At ille ut erat uir eloquẽtiſsimus, atq; apprime exteriorib⁹ quoq; ſtudijs eruditus, dubitãti fœminæ citius perſuaſit, ut audita crederet: & pro receptione filij ſui, in ſeruitiũ epiſcopum tradere nõ dubitaret. perrexere igitur utriq; ad Africã.

Nota inſignẽ tãti uiri charitatẽ.

Procedente autem regis genero, qui eius filium habebat, uidua rogatura ſe obtulit, ac prius petijt, ut ei filium donare debuiſſet. Quod cum uir barbarus typho ſuperbiæ turgidus, gaudio tranſitoriæ proſperitatis inflatus, non ſolum facere, ſed etiam audire deſpiceret uidua ſubiunxit, dicens. Ecce hunc hominẽ pro eo uicarium præbeo, ſolũmodo pietatem in me exhibe, mihique unicum filium redde. Cumque ille uenuſti uultus hominem conſpexiſſet, quam artem noſſet, inquiſiuit. Cui uir Dei Paulinus reſpondit, dicens: Artem quidem aliquam neſcio ſed hortum bene excolere ſcio. Quod uir gentilis ualde libenter accepit, cum in nutriendi oleribus quia peritus eſſet, audiuit. Suſcepit itaque ſeruum, & roganti uiduæ tradidit filium. Quo accepto, uidua ab Africana regione diſceſsit, Paulinus uerò excolendi horti curam ſuſcepit. Cumque idem regis gener crebro ingrederetur hortum, ſuumque hortulanum quædam requireret & ſapientẽ ualde hominem uideret, amicos cœpit familiares deſerere, & ſæpius cum ſuo hortulano colloqui, atque eius ſermonibus delectari. Cui Paulinus quotidie ad menſam olera, uirentesq; herbas deferre conſueuerat, & accepto pane, ad curam horti remeare. Cumque hoc diutius ageret, quadam die ſuo domino ſecum ſecretius loquenti ait, Vide quid agas & Vandalorum regnum qualiter diſponi debeat prouide, quia Rex citius, & ſub omni celeritate eſt moriturus. Quod ille audiens, (quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur) ei minime tacuit: ſed quid à ſuo hortulano, ſapienti ſcilicet uiro, agnouiſſet, indicauit. Quod dum rex audiſſet, ilico reſpondit: Ego uellem hunc, de quo loqueris, hominem uidere. Cui gener eius, uenerabilis Paulini temporalis dominus reſpondit, dicens, Virentes herbas mihi ad prandium deferre conſueuit. Has itaque ad menſam eum deportare facio, ut quis ſit, qui mihi hæc eſt locutus agnoſcas. Factumque eſt. Et dum rex ad prandium diſcubuit, Paulinus ex ſuo opere olera quæque & uirentia delaturus aduenit. Cumque hunc rex ſubito conſpexiſſet, intremuit, atq; accerſito eius domino, ſibi per filiam propinquo, ei ſecretum, quod prius abſconderat, indicauit, dicens, Verum eſt, quod audiſti. Nam nocte hac in ſomnio, ſedentes in tribunalibus contra me iudices uidi inter quos iſte etiam ſimul ſedebat, & flagellum, quod aliquando acceperam, eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percontare quiſnam ſit. Nã ego hunc tanti meriti uirum popularem ut conſpicitur, eſſe non ſuſpicor. Tunc regis gener ſecreto Paulinum tulit, & quiſnam eſſet inquiſiuit. Cui uir Domini reſpondit, Seruus tuus ſum, quem pro filio uiduæ uicarium ſuſcepiſti. Cumque inſtanter ille requireret, ut non quis eſſet ſed quis in terra ſua fuiſſet, indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquiſitionis exigeret, uir Domini conſtrictus magnis coniurationibus, iam non ualens negare quid eſſet, epiſcopum ſe fuiſſe teſtatus eſt. Quod poſſeſſor eius audiens, ualde pertimuit, atque humiliter obtulit, dicens: Pete quod uis, quatenus ad terram tuam à me cum magno munere reuertaris. Cui uir Domini Paulinus ait. Vnum eſt, quod mihi impendere beneficiũ potes ut omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes. Qui cuncti protinus in Africana regione requiſiti, rũ onuſtis frumento nauibus, pro uenerandi Paulini uiri ſatisfactione in eius comitatu laxati ſunt. Poſt nõ multos uerò dies Vandalorum rex occubuit & flagellum quod ad ſuam perniciem, diſpenſante Deo, pro fidelium diſciplina tenuerat, amiſit. Sicque factum eſt, ut omnipotentis Dei famulus Paulinus uera prædiceret, & qui ſe in ſeruitium ſolum tradiderat, cum multis à ſeruitio ad libertatem rediret: illum uidelicet imitatus, qui formam ſerui aſſumpſit, ne nos eſſemus ſerui peccati. Cuius ſequens ueſtigia Paulinus, ad tempus uoluntariè ſeruus factus eſt ſolus, ut eſſet poſtmodum liber cum multis.

Multi captiui cum illo dimittũtur.

Phil. 2.

Petrus: Dum me audire contigit, quod imitari nõ ualeo, flere magis liber, quam aliquid dicere.

Gregorius: De cuius etiam morte apud eius eccleſiam ſcriptum eſt, quia cũ dolore eſſet lateris tactus, ad extrema perductus eſt. Dumq; eius omnis domus in ſua ſoliditate perſiſteret, cubiculum, in quo iacebat æger facto terræmotu cõtremuit, omnesque qui illic aderant, nimio terrore concuſsit. ſicq; ſancta illa anima carne ſoluta eſt: actũq; eſt, ut magnus pauor inuaderet eos qui Paulini mortem uidere potuiſſent.

ITEM DE S. PAVLINO, EX Gregorio Turonenſi, De gloria Confeſſorum. Cap. 107.

Genus & opus eius.

FVit uir uitæ uenerabilis Paulinus Nolanæ urbis Eps, ex nobili ſtirpe ortus. Theraſiã ſimilẽ ſibi ſortitus eſt coniugem habens diuitias multas & tã in fundorũ poſſeſsione, q̃ in præſidio domorũ, ualde diues erat ac locuples. Sed cum primũ aures eius Euangeliorum lectio illa penetrauit, in qua Dñs adoleſcentem pro diuitijs

Mat. 19.

diuitijs arguit, dicens. Vade, uende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & ueni, ſequere me. Et: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem introire in regnum Dei, ſtatim uenditis omnibus, quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus igitur a cunctis cupiditatibus, magiſtrum liber ſequitur, per hæc ſe putans paradiſi diuitijs locupletari, ſi uideretur nihil de tranſitorijs poſſidere. Cuius maieſtas diuina tribuit, ut quod impoſſibile diserat per Euangelium, hic poſſibiliter adimplere mereretur per actum.

Quadam uero die uenit ad eum, qui ſtipem peteret, & ait coniugi. Vade, & da ei, quod habet neceſſarium. Quæ reſpondit. Non eſt nobis amplius, quā unus panis. Cui ille. Vade, inquit, porrige eum: Dominus enim dabit nobis uictū. Sed illa quaſi ſtrenua reſeruare cupiens, ne aliquid deeſſet, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam, dicentes miſſo ſe a dominis ſuis, ut illi annonæ ac uini deferrent ſpeciem, ſed pro hoc ſe moratos, quòd orta tempeſtas, *Nota rē miram.* unam eis cum tritico abſtulerit nauem. Tunc uir Dei conuerſus ad mulierem, ait. Intellige te illi pauperi unum panem fuiſſe furatam, & ideo hanc nauem eſſe merſam.

Perrexit ergo cum coniuge quaſi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens præter ſtatum proprium. Poſt multum uero tempus, cum ab incolis regionis ſuæ requireretur, nec poſſet penitus reperiri, negociator de ciuitate illa ad hanc urbem aduenit, in qua uir beatus cœleſti Domino ſeruiebat, cumq; uidiſſet eum, ſtatim proijciens ſe in ſolum, & pedes ſancti amplectens. Hic eſt, inquit, beatus Paulinus, toto uulgatus orbe, qui multum a ſuis ciuibus quæſitus, prorſus non potuit inueniri. Et eo narrante omnes actiones eius, obſtupuerunt hæc audientes. Nec mora, decedente ſacerdote apud Nolam urbem, ipſe in locum Epiſcopi ſubrogatur. Habebat autem Eccle- *Matt. 19.* ſia illa multas diuitias, impleuitque in eo Dominus, quæ per Euangelium promittere eſt dignatus: Quia qui reliquerit omnia propter me, centuplum in hoc ſeculo accipiet, in futuro autem uitam æternam poſſidebit.

Humilitas et liberalitas eius. Verum aſſumpto Epiſcopatu, ſemper ſe humilem proferebat, quia ſciebat ſe apud Deum excelſum futurum, ſi humilitatem ſectatus fuiſſet. Pecunia uero de redditibus Eccleſiæ, quæ manus eius attingebat, confeſtim pauperibus erogabatur. Erat autē uir ſanctus miræ prudentiæ, & rhetoricis literis eruditus, quod ſcripta eius, quæ ad nos peruenerunt, ualde patefecerunt. Nam cū ad diuerſos tam uerſu, quàm proſa, ſcriberet, de uirtutibus beati Martini ſex uerſu, conſcripſit libros. Scripſit & alios uerſiculos in laudem eius, uiditque eum in corpore poſitum, & oculum ſuum ab eo illuminatum recepit. Qui tantum in uirtute multiplicata gratiarū ſpiritualiū chariſmata reſplenduit, ut ante obitum ſuum, ipſum Martinū, Ianuariumque Italicum, priuſquam ſpiritū redderet, corporeis oculis contemplaretur. Iam enim de hoc mūdo illi migrauerant. Et quia de huius beati uita nihil legeramus, idcirco ea quæ per relationē fidelium cognouimus, dum de eleemoſynis proloqui uoluimus, memorauimus. De tranſitu autē eius eſt apud nos magna lectio, ideo eum ex ordine proſecuti non ſumus. Ecce quid tribuit eleemoſynam, ecce quales theſauros ſanctis ſuis, qui ipſum in pauperibus diligunt, Deus indulget. E contrario auaritiæ *Matt. 25.* malo inhiantibus, quæ nequiter concupiſcunt, aufert, iuxta illud Euangelij ſancti oraculum: Quia qui habet, dabitur ei, & abundabit, qui autem non habet, & quod uidetur habere, auferetur ab eo.

VITA SANCTAE EDILTRVDIS
ſiue Edildriadæ Reginæ & uirginis, Authore Venerabili Beda, Hiſtoriæ Eccleſiaſt. gentis Anglorum libr. 4. Cap. 19.

ACcepit autem rex Egfridus coniugem, nomine Edildridam, *Iunij 23.* filiam Annæ regis Orientalium Anglorum, cuius ſæpè mentionem fecimus, uiri bene religioſi, ac per omnia mente & opere egregij, quam & alter ante illū uir habuerat uxorem, princeps uidelicet Auſtralium Giruiorū, uocabulo Tonbert: ſed illo poſt modicum temporis, ea quo eam accepit, defuncto, data eſt regi præfato. Cuius conſortio cum uteretur duodecim annis, perpetua tamen manſit uirginitatis integritate glorioſa, ſicut mihimet *Edildrudis in cōiugio permanet uirgo.* ſciſcitanti (cum hoc, an ita eſſet, quibuſdam ueniſſet in dubium) beatæ memoriæ Vuilfridus Epiſcopus referebat, dicens ſe teſtem uirginitatis eius eſſe certiſſimum, adeo ut Egfridus promiſerit ſe ei terras ac pecunias multas eſſe donaturum, ſi reginæ poſſet perſuadere eius uti connubio, quia ſciebat illam nullum uirorum plus illo diligere. Nec diffidēdum eſt, noſtra etiam ætate fieri potuiſſe, quod æuo præcedēte aliquoties factum fideles hiſtoriæ narrant, donante uno eodemque Domino, qui ſe nobiſcum uſque in finem ſeculi manere pollicetur. Nam etiam ſignum diuini miraculi, quo eiuſdem fœminę ſepulta caro *Matt. 28.* corrumpi non potuit, indicio eſt, quòd a uirili contactu incorrupta perdurauerit. Quæ multum diu regē poſtulans, ut ſeculi curas relinquere, atque in monaſterio tantum uero regi Chriſto ſeruire permitteret, ubi uix aliqñ impetrauit, intrauit monaſterium Ebbæ Abbatiſſæ, q̄ erat amita Egfridi regis poſitum *Petit monaſteriū.* in loco, quē Coludi urbē nominant, accepto uelamine ſāctimonialis habitus a p̄fato antiſtite Vulfrido.

Poſt annum uero ipſa facta eſt Abbatiſſa in regione, quæ uocat̄ Elge, ubi cōſtructo monaſterio, *Fit Abbatiſſa.* uirginū Deo deuotarū per pluriū mater uirgo & exēplis uitæ cœleſtis eſſe cœpit, & monitis. De qua ferunt, quia ex quo monaſteriū petijt, nunq̄ lineis, ſed ſolū laneis ueſtimentis uti uoluerit, raroq; in calidis balneis, *præter imminentibus ſolennijs maioribus, uerbi gratia, Paſchæ, Pentecoſtes, Epiphaniæ, lauari **præterquā.* uoluerit, & tunc nouiſſima omnium, lotis prius ſuo ſuarūque miniſtrarū obſequio cæteris, quæ ibi eſſent famulabus Chriſti. Raro ēt, præter maiora ſolennia *Perpetua abſtinentia eius.* uel arctiorē neceſſitatē, plus quā ſemel p̄ diē manducauerit ſemper, ſi non infirmitas grauior prohibuiſſet. Ex tp̄e matutinæ ſynaxeos, uſq; ad ortū diei, in eccleſia precib. intenta p̄ſtiterit. Sunt ēt, qui dicunt, quòd p̄ prophetiæ ſpiritum, & peſtilentiā, qua ipſa eſſet moritura, prædixerit, & numerū quoque eorū, *Preces eius.* qui de ſuo monaſterio hoc eſſent de mundo rapiendi, palā cūctis p̄ſentib. intimauerit. Rapta eſt aūt ad Dominum in medio ſuorū poſt annos ſeptē, ex quo *Abit è uita.* Abbatiſſæ gradum ſuſceperat, & æque, ut ipſa iuſſerat, non alibi quàm in medio eorum iuxta ordinem, quo tranſierat, ligneo in locello ſepulta.

Cui ſucceſſit in miniſterium Abbatiſſæ ſoror eius Sexburga, quam habuerat coniugem Earconbertus rex Cantuariorum, & cum *ſexdecim **decē.* annos eſſet ſepulta, placuit eidem ſorori Abbatiſſæ leuari oſſa eius, & in locello nouo poſita, in eccleſiam trāsferri. Iuſſitque quoſdā è fratribus quærere.

lapidē, de quo locellū in hoc facere poſſent. Qui aſcē ſa naui (ipſa enim regio Elge, undique eſt aquis & paludibus circundata, neque lapides maiores habet) uenerunt ad ciuitatulam quandam deſolatam, non procul inde ſitam, quæ lingua Anglorum Grandaceſtic uocatur, & mox inuenerunt iuxta muros ciuitatis locellum, de marmore albo pulcherrimè factum, operculo quoque ſimilis lapidis aptiſſime tectum.

Poſt multos annos corpus defunctæ incorruptum.

Vnde intelligentes a Domino ſuum iter eſſe proſperatum, grates agentes, retulerunt ad monaſteriū. Cūq; corpus ſacræ uirginis ac ſponſæ Chriſti aperto ſepulchro eſſe prolatum in lucem, ita incorruptū inuentum eſt, acſi eodem die fuiſſet defuncta, ſiue humo condita, ſicut & pręfatus antiſtes Vuilfridus, & multi alij, qui nouere, teſtantur. Sed certiori notitia medicus Ciofridus, qui & morienti illi, & eleuatæ de tumulo adfuit, referre erat ſolitus, quòd illa infirmata, habuerat tumorem maximum ſub maxilla: & iuſſerunt me, inquit, incidere tumorem illum, ut efflueret, noxius humor, qui inerat. Quod dum facerem, uidebatur illa per biduum aliquanto leuius habere, ita ut multi putarent, quòd ſanari poſſet à languore. Tertia autem die prioribus aggrauata doloribus, & rapta conleſtim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua ſalute ac uita mutauit.

Cumq; poſt tam multos annos eleuanda eſſent oſſa de ſepulchro, & extento deſuper papilione, omnis congregatio, hinc fratrū, inde ſororū pſallens circunſtaret, ipſa autem Abbatiſſa intus cū paucis oſſa eleuatura & delatura intraſſet, repente audiuimus Abbatiſſam intus clara uoce proclamare. Sit gloria nomini Domini. Nec multo poſt clamauerūt me intro, reſerato oſtio papilionis, undique eleuatū de tumulo & poſitum in lectulo corpus ſacræ Deo uirginis, quaſi dormientis ſimile. Sed & diſcooperto uultus indumento, monſtrauerunt mihi etiam uulnus inciſuræ, quod feceram, curatū, ita ut mirum in modū pro aperto & hiante uulnere, cum quo ſepulta erat, tenuiſſima tunc cicatricis ueſtigia apparerent. Sed & linteamina omnia, quibus inuolutum erat corpus, integra apparuerunt, & ita noua, ut ipſo die uiderētur caſtis eius membris eſſe circundata. Ferunt aūt, quia cū præfato tumore, ac dolore maxillæ ſiue colli premeretur, multum delectata ſit hoc genere infirmitatis, ac ſolita dicere. Scio certiſſime, quia merito in collo pondus languoris porto, in quo iuuenculā memini me ſuperuacua monilium pondera portare. & credo, quod ideo me ſuperna pietas dolore colli uoluit grauari, ut ſic abſoluar a reatu ſuperuacuæ leuitatis, dum mihi nunc pro auro & margaritis, de collo rubor tumoris ardorque promineat.

Rē linteamina.

Eius patientia.

Miracula ad ueſtes & loculum eius.

Contigit autem tactu indumentorum eorumdē, & dæmonia ab obſeſſis fugata corporibus, & infirmitates alias aliquoties eſſe curatas, & loculum, in quo primo ſepulta eſt, nonnullis oculos dolentibus ſaluti fuiſſe perhibent, qui cum ſuum caput eidē loculo apponentes oraſſent, mox doloris ſiue caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauerūt igitur uirginis corpus, & nouis indutum ueſtibus intulerūt in eccleſiam, atque in eo, quod allatū erat, ſarcophago poſuerūt, ubi uſque hodie in magna ueneratione habetur. Mirum uerò in modum ita aptum corpori uirginis ſarcophagum inuentum eſt, acſi ei ſpecialiter pparatū fuiſſet, & locus quoq; capitis ſeorſum fabrefactus, ad menſurā capitis illius aptiſſime figuratus apparuit. Eſt aūt Elge in prouincia Orientalium Anglorū regio familiarum circiter ſexcentarū, in ſimilitudinē inſulæ uel paludibus (ut diximus) circundata, uel aquis. Vnde & a copia anguillarū, quæ in eiſdem paludibus capiuntur, nomē accepit, ubi monaſteriū habere deſiderauit memorata Chriſti famula, qm̄ de prouincia eorundem Orientalium Anglorum ipſa, ut præfati ſumus, carnis originem duxerat.

VITA SANCTAE MEMORIAE Mariæ de Oegnies, Authore Iacobo de Vitriaco Epiſcopo & Cardinali doctiſſimo. Etſi autem necdum Sanctorum Catalogo adſcripta eſt, tamen oblata opportunitate, uitam eius uirtutibus admodū conſpicuam, omittere hic noluimus, in qua etiam ſtylum hincinde propter eruditos lectores nonnihil expoliuimus.

Prologus Authoris ad Fulconem Toloſanum Epiſcopum.

PRęcepit Dn̄s diſcipulis ſuis, ut colligerent fragmenta, ne perirent. Quid eſt aūt, fragmenta a cœna colligere, niſi ſanctorum exempla poſt eorū obitum ad memoriam reuocare, ut cophini impleantur, id eſt pauperes & paruuli exemplis eorum reficiantur? Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Vnde etiam olim ſancti patres de talento ipſis commiſſo, æquiſſimi iudicis ſententiam ſemper ab oculos uerſantes, in poſterorum uſum & utilitatem uirtutes & res geſtas ſanctorum hominum in ſcripta redegerunt, ut infirmorum fidē roborarent, indoctos erudirent, deſides excitarent, pios & uirtutum ſtudioſos ad eorum imitationem inuitarent, refractarios & incredulos confutarent. In ijs, ut alios innumeros omittam, uidere licet ſanctum Patrem Hieronymum, quanto is labore uitas patrum Aegyptiorum didicerit, quanta cura eas memoria retinuerit, quanta lectoris utilitate ad poſterorum notitiam tranſmiſerit, diuerſis ex locis ligna colligens, in altari Domini igni materia ſubminiſtraretur. Ioan. 6. Matt. 15.

Nec fortaſſis minori ſtudio cytharista Domini, organum Spiritus ſancti beatus Gregorius, exempla & uirtutes ſanctorum Italiæ hominum Dialogo complexus eſt, tanquàm cineres colligens è multorum ſacrificijs, in loco mundo reponendos, id eſt, in puris fidelium mentibus aſſeruandos, ut uarijs ſanctorum exemplis quaſi quibuſdam calceamentis agnum paſchalem comedentium pedes munirentur, & qui duris præceptorum funibus, ſi ſoli eſſent, fortiſan læderentur, interpoſitis pannis ueteribus, id eſt, priſcorum patrum actibus, è lacu cum Ieremia extraherentur. Multi enim permouentur exemplis, quos præcepta non mouent. Quamobrem etiam ſanctus & uenerabilis Toloſanæ eccleſię Epiſcopus, ab hæreticis è ſua ciuitate expulſus, cum in Galliam Belgicam, periturus auxilia contra fidei hoſtes, ueniſſet, & tandem ad Leodienſe territorium, quorundam ſinceram humilitate Chriſto militantium fama & odore attractus, deſcendiſſet, non potuit ſatis admirari fidem & deuotionem, præſertim ſanctarum fœminarum, cum eas uideret ſummo ſtudio, deſiderio & reuerentia Chriſti Eccleſiam & ſacramenta ſanctæ eccleſiæ proſequi, quæ in ipſius regione ab omnibus fere uel prorſus reijciebantur, uel parui pendebantur, cupiebatque ſummopere quædam ex ijs, quæ uidiſſet & audiuiſſet, ne perirent, tanquàm fragmenta colligere. *Exod. 12.* *Ierem. 38.* *De Albigenſibus hæreticis dicit.*

Scis enim pater ſanctæ, Toloſanæ eccleſiæ paſtor, immo totius Eccleſiæ Chriſti columna fortis, (ad te namque mihi ſermo eſt) quo præcipiente, & me negligentiæ arguente, præſens opuſculum ſcribendum ſuſcipere auſus ſim. Noſti, poſteaquàm ad partes noſtras perueniſti, ut tibi uiſus ſis tanquam in promiſſionis terra uerſari. Te enim narrante, memini me audiuiſſe, in tua regione reliquiſſe te Aegyptum, & transeuntem per deſertum, terram promiſſionis in ditione Leodienſi inueniſſe. Videras apud tuos, multos noſtræ regionis Cruce ſignatos contra hæreticos, fide feruentes, in afflictione mirabiliter patientes, miſericordiæ operum ualde ſtudioſos: immo, quemadmodum ipſe mihi dixiſti, audieras non ſine multa admiratione fœminas quaſdã apud nos acerbius lugere unum aliquod ueniale erratum, quã ueſtrates homines uel mille mortifera peccata lugerẽt: cumque ad nos ueniſſes, non aliter uidiſti, quàm audieras, immo plus etiam quàm audieras, ita ut ægrè potueris credere, niſi certa oculorum fide & experientia cognouiſſes.

Multæ ſanctæ uirgines. Vidiſti enim in hortis liliorum Domini, multas diuerſis in locis ſanctarum uirginum cateruas, quæ Chriſti amore ſpretis carnis illecebris, & præ deſiderio regni cœleſtis, contemptis mundi huius opibus, in paupertate & humilitate ſponſo immortali adhærentes labore manuum tenuem ſibi uictum acquirerent, & licet parentes earum multis diuitijs abundarent, at tamen obliuiſcentes populum ſuum & domũ patris ſui, mallent anguſtias paupertatis perpeti, quã male partis opibus affluere, uel inter homines faſtuoſos & pompis deditos ſeculares, cum ſalutis periculo permanere. *Sanctæ matronæ.* Vidiſti non ſine exultatione ſanctas & Deo ſeruientes matronas, magno zelo puellarum pudicitiam tueri & conſeruare, & eas in ſancto propoſito confirmantes, ut ſolum ſponſum cœleſtem concupiſcerent, ſalutaribus monitis inſtruere: Vidiſti ipſas uiduas in ieiunijs, orationibus, uigilijs, lachrymis, manuum laboribus Domino ſeruientes, quemadmodum maritis ſuis, quondã in carne placere ſtuduerãt, ita iam, immo uero, multo etiam amplius in id incũbere, ut ſponſo Chriſto in ſpiritu placeant, crebro illud Apoſtolicum reuoluentes. *1. Ti. 5* Vidua quæ in delicijs eſt, uiuens mortua eſt: & ſanctas uiduas, quæ ſanctorum neceſſitatibus communicent, quæ pedes pauperum lauent, quæ hoſpitalitatem ſectentur, quæ operibus miſericordiæ deditæ, fructum ſexageſimum promereri.

Sanctæ mulieres. Vidiſti præterea, & gauiſus es, ſanctas mulieres in matrimonio Domino pium exhibere famulatũ, proles ſuas in Dei timore erudire, honeſtas ſeruare nuptias & torum immaculatum, ad tempus uacare orationi, & poſtea in idipſum cũ timore Dñi reuerti, ne tententur a ſatana; ex quibus tamen multæ, conſentientibus maritis a licitis amplexibus abſtinentes, continenter uiuunt, & angelicam ducunt uitam, eo illuſtriori digne corona quod etiam in igni poſitæ non arſerunt. At uidiſti nihilo minus non ſine admiratione, atque etiam multo animi dolore, impuros quoſdam homines, totius religionis hoſtes, earum fœminarum religionem maligne traducere, & canina rabie mores ipſorum ultæ plane aduerſos, lacerare & proſcindere, cumque nihil poſſent aliud, nouis quibuſdã a ſe confictis nominibus eas appellare, quẽ admodum olim Iudæi Chriſtum Samaritanum, & *Ioan. 8.* Chriſtianos Galilæos dicebant. Neque id mirum: Aegyptij enim abominantur oues, & tenebriones atque malitioſi homines ſimplicium innocentiam derident, inter pocula & epulas, in ebrietate & crapula uitam abſtinentium proſcindentes. Itaque ſanctus quidem monachus Ciſtercienſis Ordinis, in Alnenſi Abbatia Chriſto militans, præ ſimplicitate dubitare cœpit, cuiuſmodi illi eſſent homines, qui inuſitatis nominibus à maleuolis uocarentur: ſed cum oraret, a ſpiritu ſancto reſponſum eſt ei: Inuenientur in fide ſtabiles, & in opere efficaces. Ab eo uero tempore ſenex ille tanta dilectione illis coniunctus eſt, ut ferre non poſſet ſe præſente mali quippiam de eis dici. Et illi quidẽ opprobria & perſecutiones mirabili patientia pertulere, ſæpe animis cõmemorantes illud Euangelicum. Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligere, & illud: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. *Ioã. 15* Si me perſecuti ſunt, & uos perſequentur, ſed quia ſcriptum eſt, A fructibus eorũ cognoſcetis *Ibidem* eos, quòd ſynceriter & reuera Deo inhæſerit, in Leodienſis urbis deuaſtatione cõpertum eſt. *Mat. 7* Quæ enim ad ſacras ædes confugere nõ potuere, in flumen ſeſe præcipitarunt, potius mori uolẽtes, quàm caſtitatis iacturam facere. Nonnullæ etiam in cloacas inſilierunt, fœtore extingui malentes, quàm prodere uirginitatem. At interim benignus ſponſus ea humanitate curauit ſponſas ſuas, ut in tanta multitudine nulla prius uel uitæ, uel caſtitatis acceperit detrimẽtũ. *Nota lector.*

Vna ex ijs ſancta muliere in flumine periculoſe laborante, duo ex hoſtibus in nauicula ad eam properarunt, & cum illam extraxiſſent, uolebant turpiter ea abuti. Sed quid fecit caſta inter lenones, agna inter lupas, columba inter accipitres? Maluit iterũ in flumen ſe demergere, quàm corrumpi. Itaq; deſilijt ea naui in ondas, ſed cum nauicula illius ſaltu depreſſa mergeretur, duo illi merſi perierunt, illa uero abſque ullo corporis & animæ damno, fluuio obſequente, ad littus emerſit. *Inſigne miraculum.*

Mirandis plus miranda ſuccedunt. Cum diuturna & intolerabilis fames regnum Francorum & magnam imperij partem adeo obtinuiſſet, ut utriuſq; ſexus homines paſſim in agris & pagis fame morerẽtur, atque illi etiam, qui antea diuites fuerant, publice mendicare cogerentur, & inedia confecti perirẽt, in tanta multitudine nec una reperta eſt, quæ uel fame deficeret, uel palam mendicare cogeretur.

Veniamus nunc ad ſingulares perſonas & ſpecialia miracula. Teſtẽ hic adhibeo ſanctitatẽ tuã. Tuis enim oculis uidiſti mira Dei opera, & in perſonis diuerſis gratiarum diuerſitatem. Quædam enim diuinitus tantam accepit gratiam, ut tuipſe certiſſime comperiſti, ut peccata hominũ, quæ per uerã confeſſionem tecta non eſſent, in multis cognoſceret, eumque peccata occulta eis indicaret, & ad faciendam confeſſionem illos inuitaret, non paucis poſt Deum cauſa ſalutis eſſet.

Quaſdam ẽt uidiſti fœminas, tã mirabili & ſingulari ergaDeũ amore liquefactas, ut p̃ deſiderio lãguerent, nec poſſent multis annis è lecto, niſi raro, ſurgere, quorũ debilitas nullã aliã habebat cauſã, niſi illũ ſolũ, cuius amore & deſiderio liquefactę, cũ Dño ſuauiter quieſcentes, quanto plus ſpiritu confortabãtur, tanto corpora amplius debilitabantur, clamãtes corde, licet præ uerecundia aliud ore ſimularent. *Chriſti amore quædã lãguent.* Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore lãgueo. *Cant. 2* Cuiuſdã ẽt anima præ amoris magnitudine liqueſcente, eius genæ miro quodã modo, etiã ſenſibiliter extenuatæ, reſoluebantur. Pleriſque ex ſano ſpiritalis dulcedinis, quã in corde pcipiebant, melleus guſtus redundabat in ore ſuaues eliciẽs lachrymas, & mentẽ in deuotione conſeruans. Quędã uero tantã accepere gratiã lachrymarũ: ut, quoties Deus uerſaretur cogitatione in pectore, p̃ deuotione riuulus lachrymarũ manaret ab oculis, idq; adeo, ut lachrymarũ ueſtigia ex fluẽdi aſſiduitate in genis apparerent:

nec tamen lachrymæ illæ euacuabant caput, ſed quadam plenitudine confouebant mētem, ſpiritum ſua ui unctione imbuebant, corpus mirabiliter recreabant, & tanto fluminis impetu totam Dei ciuitatem lætificabant.

Nonnullæ tanta ſpiritus ebrietate extra ſe rapiebantur, ut in illo beato ſilentio totum fere diem illis quieſcentibus, dum erat rex in accubitu ſuo, non eſſet illis uox neque ſenſus ad ullas res exteriores. Pax enim Dei exuperabat & ſepeliebat ſenſus earum, ut ad nullum poſſent euigilare clamorem, nullā prorſus ſentire corporis læſionem, etiam ſi multum pun-

Vide rē admirandā. gerentur. Vidi ego quandam tanto zelo triginta ferè annis intra monaſterium à ſponſo cœleſti detineri, ut extra illud nulla poſſet ratione egredi, etiā ſi mille homines per manus eam trahere niterentur. Sæpius enim exire tentabat, quibuſdam etiam eam trahentibus, ſed fruſtra: quippe quæ facilius dirumpi poſſet.

Miri raptus & ecſtaſes cuiuſdam Vidi aliam quandam quæ cum crebros pateretur mentis exceſſus, nonnunquàm uiginti & uno diebus (quæ etiam me præſente amplius ſepties, uti credo, extra ſe rapta fuit) ubicunque ecſtaſim patiebatur, illic permaneret immobilis, donec eſſet ſibi reddita, nec tamen quantumcunque inclinaretur, Dei ſpiritu eam ſuſtentante, corrueret: manus quoque in aere immota penderet eo in ſtatu, in quo ecſtaſis eam obtinuiſſet. Cum autem illa ad ſe rediret, tanto complebatur gaudio, ut reliquijs cogitationum diem feſtum agentibus, gaudium interius quodam corporis

Pſ. 75. plauſu foris prodire cogeretur, inſtar Dauidis coram

2. Reg. 6. arca ſaltantis: ut poſſet etiam ipſa dicere, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Quædā

Pſ. 83. uero in perceptione illius panis, qui de cœlo deſcendit, non ſolum cordis refectionem, ſed etiam ſenſibilem in ore ſuauitatem & conſolationem experie-

Ioan. 6. bantur, dulciorem, ſuper mel & fauum: dum carnes ueri agni a faucibus cordis, quas repleuerant, uſque ad fauces oris guſtu mirabili redundarent. Nonnullæ tanto deſiderio ad odorem tanti ſacramenti currebant & inhiabant, ut nullo modo illo diu carere ſuſtinerent, nullam neque conſolationem, neque requiem capientes, ſed prorſus præ languore deficientes, donec ſuauitate cibi illius, animę illarum crebro uegetarentur. Erubeſcant igitur infideles & perfidioſi hæretici, qui cibi huius dulcedinem nec fide, nec corde & ore percipiunt.

Noui ego quandam in ijs ſanctis fœminis, cui, cū ingenti ueri illius agni carnes edendi deſiderio teneretur, ipſe agnus ſeipſum impertiit, non ferens diu

Hæc eſt Chriſtiana mirabilis, cuius uitā ſcripſit Tomas Cātipratēſis. tius illam languere: atque ex ea refectione illa conualuit. Vidi aliam, circa quam mirabiliter operatus eſt Dominus, ita ut cum diu iacuiſſet exanimis, antequàm corpus eius in terra ſepeliretur, anima in corpus reuertente, reuixerit, atque a Domino obtinnerit, ut in hoc ſeculo uiuens, Purgatorium pateretur. Itaque multo tempore mirum in modum a Domino afflicta, quandoque ſe uolutabat in igne, nonnūq̄ hyberno tempore in aqua congelata diu morabatur, interdum in mortuorum ſepulchra ingredi cogebatur. Tandem uero peracta pœnitentia, in tanta pace uixit, tantamque a Domino gratiam adepta eſt, ut crebro rapta in ſpiritu, animas defunctorum uſque in Purgatorium abſque ulla ſui læſione & ad ſuperna regna deduceret.

Sed quid me neceſſe eſt diuerſarum diuerſas & admirandas diuinorum chariſmatum & cœleſtis gratiæ uarietates enarrare, cum in una eximia multumque precioſa margarita, omnium fere chariſmatum liceat cernere plenitudinem, quæ inter alias, perinde ut carbunculus inter gemmas, & ſol inter ſtellas, mirabiliter enituit, cuius fama rei ueritate inferior, te ad noſtram regionem adduxit, cuius uirtutem in primo ad illam acceſſu, in te mirabiliter expertus es? Cum enim iam fere ad dies quadraginta nihil penitus manducans, beatum obitum ſuum iam propinquum cum deſiderio & mentis hilaritate expectaſſet, & tu de eius uita multa admiranda & uidiſſes, & audiſſes, impenſiſſime rogaſti, ut poſt eius deceſſum uitam eius cōſcriberem, ut qui ei familiaris fuiſſem, multaque de eius uirtutibus memorię commendaſſem, nec eius duntaxat uitam, ſed etiam aliarum ſanctarum fœminarum, in quibus mira ſane in Leodienſi ditione Dominus operatur. Etſi autem affirmares tu & tibi & alijs cumprimis hoc eſſe commodum & opportunum, ſi ea quæ Deus in ſanctis noſtræ ætatis hominibus efficit, pro concione publice poſſes annunciare, non tamen uolui ego earum, quæ adhuc ſuperſunt, uirtutes & actus ſcripto compræhendere, certus nulla ratione ad eas toleraturas. Ne tamen penitus tuæ ſanctitati immorigerus uidear, fretus precibus tuis compulſus deſiderio tuo, multorum etiā, qui hęc lecturi ſunt, utilitate incitatus, præſens opuſculum aggredior, ſarmenta cum Apoſtolo collecturus, quibus & me & alios calefaciam: tametſi nondu-

bito, fore ut a ſerpente mordear, ſed nec Apoſtolus a uipera læſus eſt, nec ego ex obtrectatorum morſibus āliquod me damnum facturum pertimeſco. *Act. 28.*

Quamuis enim animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt, propter multorum inuidiam, ne multorum utilitatibus deſim à ſuſcepto opere non deſiſtam. *1. Co. 2* Sunt enim quidam animales, ſpiritum Dei nō habentes, apud ſemetipſos prudentes, qui nihil uolunt recipere, niſi quod humana poſſint ratione conſequi, porro ea, quæ non intelligunt, derident & contemnunt, contra quos dicit Apoſtolus, Spiritum no- *1 Theſ.*

lite extinguere, prophetias nolite ſpernere. Illi e- *5.*

nim, quantum in ipſis eſt, ſpiritum extingunt & ſpernunt prophetias, qui homines ſpiritales tanquā inſanos uel idiotas deſpiciunt, & prophetias ſiue reuelationes ſanctorum, haud ſecus, atque phantaſmata uel ſomniorum ludibria, reijciunt. Non eſt autem abbreuiata manus Domini, & iam inde ab initio nul- *Eſ. 59.*

la fuit ætas, qua ſpiritus ſanctus non effecerit res admirandas in ſanctis ſuis, ſiue clam, ſiue palam. Vnguentum enim, quod deſcendit a capite in barbam, *Pſ. 133*

& a barba in oram ueſtimenti, etiam uſque ad fimbriam, id eſt, uſque ad ſanctos extremæ ætatis deſcendet. Nos igitur, quæ uidimus & nouimus, & magna ex parte experientia didicimus, ad Dei & ancillæ eius honorem, eiuſdemq; ancillæ Chriſti amicorum conſolationem, pauca ex multis annotabimus. Neque enim omnia uitæ eius admiranda colligere poſſumus, quandoquidē multis illis annis, quibus Deo religioſe ſeruiuit, uix ullus dies aut nox prætetijt, quin aliqua uel Dei, uel angelorum eius, uel ſanctorum in cœlis degentium, cum quibus fere tota eius fuit cōuerſatio, uiſitatione frueretur.

Vt autem facilius in tanta rerum uarietate id quod quęrit, lector inueniat, ſingulis capitib. operis huius ſuos titulos præfixi, quibus quaſi clauibus quibuſdam, eorum quæ iiſdem capitibus continentur, intellectus reſeretur, & citra ullam cōfuſionē lectoris animus tanq̄ ſtellis intermicantibus illuſtretur.

VITAE

VITAE EIVS LIBER PRIMVS.

De eius pueritia. Cap. 1.

Iunij 23. *Patria Maria.* FVit Epiſcopatu Leodienſi in oppido, quod Niuella dicitur, puella quædam, uita & nomine præclara, Maria: quæ mediocribus orta parentibus, licet diuitijs & multis rebus temporarijs abundaret, nunquàm tamen ab ineunte ætate eius animus talium rerum amore illectus eſt: immo ab ipſo matris utero adeo fere in Dominum proiecta fuit, ut nunquàm uel raro, ut ſolent puellæ, ſe ludentibus miſcuerit, neque iis, qui in leuitate ambulant, participem ſe præbuerit, conſeruans animam ſuam ab omni concupi-
Pietas puerilis. ſcentia & uanitate: in ipſa pueritia iam non obſcura de ſe indicia præbens, qualis in prouectiori ætate futura eſſet. Solebat tum crebo ante lectum noctu genua flectere, & preces quaſdam, quas didicerat, ceu uitæ primitias Domino offerre. Adeo uerò ab ipſa infantia cũ illa creuit miſeratio & pietas, adeoque naturali quadam pietate diligebat monaſticam religionem, ut fores paternæ domus eius interdum prætereuntibus fratribus Ciſtercienſis ordinis illa ſuſpiciens & admirans eorum habitum, clam illos ſequeretur, & cum nihil poſſet aliud, ſuos pedes in illorum ueſtigijs præ deſiderio defigeret. Cum autem parentes eius, ut apud ſeculares more comparatum eſt, ueſtibus eam delicatis & cultioribus ornare uellent, illa cõtriſtata reſpuebat, acſi ab ipſa natura id animo ſuo
1. Pet. 3. inſculptum legeret, quod de fœminis ait beatus Petrus Apoſtolus: Quarum ſit non extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti ueſtimen-
1. Ti. 2. torum cultus: & quod Paulus Apoſtolus: Non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueſte precioſa. Sed parentes eius id uidentes, & puellam deridentes, dicebant: En qualis eſt filia noſtra?

De eius coniugio. Cap. 2.

ITaque pijs eius actibus inuidentes, cum eſſet annorum quatuordecim, inueni cuidam eam nubere noluerunt. Tum uerò illa iuncta uiro, & hac oc-
Nubit uiro. caſione ſeparata à parentum conuictu, tanto feruoris exceſſu inflammata eſt, adeoque corpus ſuum
Vt corpus caſtigarit caſtigauit & in ſeruitutem redegit, ut non raro, cum iam magnam noctis partem laboribus manum impẽdiſſet, deinde in preces admodum prolixas incumberet: quod porro reliquum erat noctis ſpatium, id quoties liceret, in aſſeres, quos clam in extrema lectuli parte abſconderat, ſe reponens, exiguo ſomno tranſmitteret. Cum autem proprij corporis poteſtatem palam non haberet, funem adſperrimum ſecreto ſub ſubucula geſtabat, eoque corpus ſuum mire conſtringebat. Quod non idcirco hic commemorare uolui, ut probem exceſſum, ſed ut eius feruorem indicem. In his uerò & plerìſque alijs, quæ ſingularis gratiæ priuilegio illa fecit, prudens lector meminerit, paucorũ priuilegia nõ efficere legem communem. Itaque uirtutes eius imitemur. actus autem uirtutum eius, abſque priuata quadam prærogatiua, imitari non poterimus. Etſi autem cogendum eſt corpus, ne ſeruiat ſpi-
Pſ. 98. ritui, dandaque nobis opera eſt, ut ſtigmata Domini noſtri Ieſu Chriſti in noſtro feramus corpore: at tamẽ non ſumus neſcij, honorem regis diligere iudicium, nec gratum eſſe Deo ſacrificium de rapina pauperis. Nec debemus pauperi ac miſeræ carni ſubtrahere neceſſaria, ſed uitia coercere. Quod uerò ſanctos quoſdam ex familiari ſancti ſpiritus conſilio feciſſe legimus, admiremur potius, quàm imitãdũ ſuſcipiamus.

De mariti eius conuerſione, & ut omnibus renunciantes, caſte uixerint. Cap. 3.

CVm autem non multo tempore cum marito ſuo Iohanne in matrimonio ita uixiſſet, reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ, exaudiuitque lachrymas ſupplicantis. Quam enim hactenus uxorem habuerat Iohannes, eam ex inſtinctu diuino habuit poſtmodum Mariam commendatã. Caſto caſtã Dominus cõmendauit ancillã, ut pro ſolatio haberet cuſtodem: & ut liberius Domino ſeruiret, fidelẽ ei adhibuit prouiſorem. Qui enim prius
naturali quadam ingenij humanitate & ſuauitate sãcto cõiugis ſuæ propoſito, ut ſolẽt plerunq; mariti, *Maritus eius cũ illa uiuit cõtinẽtia.*
nõ contradixerat, ſed comiter ac benigne ſatis, licet eius labores miſeraretur, illud tolerarat: eam eſt ex diuina uiſitatione gratiã adeptus, ut non ſolum deinceps continentem & plane angelicam duxerit uitam ſed ſociam ẽt ſuam in ſancto propoſito & religione imitatus ſit, omnia ſua pro Chriſti amore in pauperes erogans. Quanto autem magis carnali affectione ab ea ſeparatus eſt, tanto plus ei ſpiritalis nexus matrimonij per dilectionem cõiunctus eſt. Quamobrẽ etiam Dominus poſtea ancillæ ſuæ in uiſione promiſit, ſe ſocium ipſius tanquàm inſtaurato matrimonio in cœlis ei redditurũ, qui ſtudio caſtitatis à carnali commercio in terris ſe retraxiſſet. Erubeſcant hic & expaueſcant infelices, qui extra matrimonium illicitis ſe commixtionibus polluunt, quãdo ambo iſti beati iuuenes, etiam a licitis amplexibus, cauſa Chriſti, *Eſ. 56*
abſtinentes, feruentis adoleſcentiæ impetum feruore religionis ſuperarunt, ignẽ igni extinxerunt, & coronas triumphalis promeruerunt. Itaque dedit illis Dominus in domo ſua & in muris ſuis locũ & nomẽ melius à filijs & filiabus: quandoquidem inſtar beatorum martyrum, in igne non ardentes, in uoluptatũ copia propriam uoluntatem mactantes, apud fluuiũ ſitientes, inter epulas eſurientes, carnes ſuas cõfixerũt clauis timoris Dei: imò uerò Chriſti amore ſeſe penitus abijciẽtes, leproſis quibuſdã apud Niuellã eo in loco, quem Villenbroc dicunt, aliquãdiu inſeruierũt.

De contemptu & perſecutione, quã à conſanguineis pertulere. Cap. 4.

VIdebant uerò hæc dæmones, & inuidebant: uidebant ſeculares & cognati, & frendebant dentibus in eos: & quos antea erant uenerati diuites, iam Chriſti cauſa pauperes ſua ſponte effectos irridebant & aſpernabantur. Viles ergo & abiecti pro Domino habiti ſunt, opprobria exprobrã-
tium Domino ceciderunt ſuper eos. Sed ne timeas an- *Amo hominũ mundanorum fallax.*
cilla Chriſti, propoſito tibi gaudio & honore ſecularì, ad crucis contumelias cum Chriſto tuo ultro accedere. Præſtabilius tibi eſt, abiectam eſſe in domo Domini tui, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Perdidiſti quidem gratiam cognatorum, ſed Chriſti gratiam tibi conciliaſti. An te putas iam demum deſtitutam amore conſanguineorum? Immo uerò nunquàm illi te dilexerunt, ſed tua. Vt enim muſcæ mel, cadauera lupi, ſic prædam ſequitur hæc turba, non hominem.

De compunctione & lachrymis eius.
Cap. 5.

Thr. 3

Bonus es Domine ſperantibus in te: uerax es exſpectantibus te. Ancilla tua regnum mundi & omnē ornatū eius pro tui amore contēpſit: tu uerò centuplum ei reddidiſti in hoc ſeculo, & uitā æternam in futuro. Intueamur enim, quantis uirtutum gemmis, tanquàm uas auri ſolidum, ornatum omni lapide precioſo, præclaram hanc amicam tuam ornaueris, quibus miraculis abiectam illam, & quam homines mundo dediti irriſere, illuſtraueris. Principium conuerſionis eius ad te, primitiæ dilectionis, Crux tua, paſsio tua fuit. Audiuit auditum tuum, & timuit: conſiderauit opera tua, & expauit. Cū enim die quadam, præuenta & uiſitata a te, beneficia immenſa, quæ tu in aſſumpta carne humano generi benignus impendiſti, conſideraret, tantam compunctionis gratiam, tantam uim & copiam lachrymarum, torculari Crucis tuæ expreſſam, in tua paſsione percepit, ut ueſtigia eius per eccleſiam ingredientis, lachrymæ in pauimentum ubertim defluentes proderent. Porrò ab hac uiſitatione multo deinceps tempore nec Crucis imaginem intueri, nec uel ipſa loqui, uel alios de paſsione Chriſti loquentes audire potuit quin præ cordis defectu ecſtaſin pateretur. Itaque ut dolorem aliquando temperaret, & fluuium lachrymarum cohiberet, ad Chriſti diuinitatem & maieſtatem animarum attollebat, ut in eius impoſsibilitate conſolationem inueniret. Sed unde fluminis impetū reprimere conabatur, inde mirabiliter maior lachrymarum impetus excitabatur. Cum enim attenderet, quantus ſit ille, qui propter nos tam indigna & abiecta perpeſſus eſt, dolor recrudeſcebat, nouisque lachrymis anima eius ſuaui compunctione renouabatur. Die quodam ante paraſceuen, cum iam imminēte Chriſti paſsione, maiori lachrymarum imbre, gēmitibus & ſingultibus ſecum Domino Ieſu mactare cœpiſſet, quidam ex eccleſiæ ſacerdotibus quaſi blande increpando, hortabatur eam, ut cum ſilentio oraret, & lachrymas compeſceret. Illa uerò, ut ſemper erat, uerecunda & omnibus columbina ſimplicitate obedire ſtudens, cum non ignoraret id ſe præſtare nō poſſe, clam è templo egrediens, in ſecretum quendā & ab omnibus remotum ſeceſsit locum: impetrauitque cum lachrymis è Domino, ut illi ſacerdoti indicaret, non eſſe in hominis poteſtate lachrymarū impetū retinere, quando flante ſpiritu uehementi fluūt aquæ. Cum igitur eodem die presbyter ille Miſſam celebraret, aperuit Dominus, & non fuit qui clauderet: emiſit aquas, & ſubuerterunt terram. Tanto enim lachymarū diluuio ſubmerſus eſt ſpiritus eius, quòd parum abſuit, quin præfocaretur: & quò plus nitebatur coercere impetum, tanto amplius multo lachrymarum imbre non ille duntaxat, ſed & liber & altaris linteamina irrigabantur. Quid hic ageret incautus ille Chriſti ancillæ repræhenſor? Certa experientia non abſque rubore didicit, quod paulo ante per humilitatem & commiſerationem ſcire noluit. Poſt multos ſingultus, cum multa inordinate & cum interruptione pronunciaſſet, tandem à naufragio uix euaſit. Qui uidit & cognouit, teſtimoniū perhibuit. Diu poſt Miſſæ abſolutionem Chriſti ancilla reuertens, miro modo perinde acſi præſens fuiſſet, quæcūque acciderant, ſacerdoti illi improperando retulit: Iam nunc, inquit, propria didiciſti experientia, non eſſe in manu hominis, impetum ſpiritus Auſtro flante continere. Cum autem per dies & noctes perpetuos aquarum exitus deducerent oculi eius, & ne lachrymæ eius non modo non hærerent in maxillis, ſed nec in eccleſiæ pauimento pulueri mixtæ ſordes efficerent, panno lineo, quo caput ſuum tegebat, exciperentur, multis eiuſmodi pannis ſeu uelaminibus utebatur, cū humectata lachrymis, ſicca flagitarent. Mihi uerò condolētis & commiſerantis affectu, poſt longa ieiunia, poſt uigilias multas, poſt tātas lachrymarū inundationes ex ea percontanti, num exinanito, ut aſſolet, capite aliquam uel læſionem uel dolorē ſentiret, ita reſpōdit: Hæ lachrymæ ſunt refectio mea hæ ſunt mihi panes die ac nocte: nec caput affligunt, ſed mentē nutriunt: non dolore ullo afficiunt, ſed animā quadā ſerenitate exhilarāt: non cerebrū euacuāt ſed animum ſatietate implent, & ſuaui quadam mulcent unctione: dum non ui extorquentur, ſed à Domino ſponte ſuppeditantur.

Ingens eius cōpūctio.

Nota efficacia p̄cū eius.

Magna copia lachrymarū eius.

Nota de lachrymis.

De eius confeſsione. Cap. 6.

Iam de eius confeſsione Poſt compunctionē breuiter uideamus. Teſtem Deū inuoco, me nūquàm in tota eius uita uel conuerſatione uel unum potuiſſe mortiferū peccatū depræhendere. Si quod autem fortaſsis exiguum ueniale ſibi admiſiſſe uideretur, eum tacito cordis dolore, tanta cum uerecundia & rubore, cū tanta contritione ſe oſtendebat ſacerdoti, ut plerunque præ nimio cordis angore inſtar parturientis exclamare cogeretur: tametſi etiam ab exiguis & uenialibus culpis adeo ſibi caueret, ut crebro ad dies quindecim nec unam inordinatam cogitationem in ſuo poſſet pectore reperire. Et quia bonarum mentium eſt ibi culpam agnoſcere, ubi culpa nō eſt: ſacerdotum pedibus aduoluta, ſeſe accuſans, quædam eiuſmodi etiam cum lachrymis cōfitebatur, ad quæ nos uix potuimus à riſu abſtinere: puta, quædā uerba puerilia, quæ in pueritia ſe dixiſſe recolēs, dolebat. Poſtq̄ autē euacuauit ea, quæ ſunt pueri, tāto cū timore animā ſuam, tanto ſtudio ſenſus ſuos, tāta puritate cor ſuum cuſtodire nitebatur; ſemper illud præ oculis habens, Qui modica negligit, paulatim decidit: ut ne uerbum quidē ullū aut adſpectū inordinatū nec inhoneſtū corporis habitū, nec riſum immoderatū, nec indecentē uel indecorū corporis geſtū, in ea unquam aut certe raro aduertere potuerimus: quanquàm plerunque præ immenſo cordis gaudio, dum ſeipſam uix poſſet capere, aliquanto liberius exhilarato uultu, externo corporis geſtu mentis iubilū prodere cogebatur, utpote uel riſum modeſtum ex cordis ſerenitate edendo, aut aliquē è ſuis ſociabus modicō, eoq; pudico amplexu humaniſsime excipiendo, uel ſacerdotis alicuius manus uel pedes præ eximia deuotione oſculando. Cum autem ad ſe tāquam à mentis quadam ebrietate rediſſet, & ueſperi omnes actus ſuos ſeueriter commemoraret & examinaret, ſi uel in minimo modū ſe exceſsiſſe depræhenderet, cū admirāda cordis cōtritione id cōfitebatur, & à ſeipſa pœnas exigebat: non raro ēt illic trepidans, ubi nullus erat timor. Nos uerò ea ſola cauſa, noſtræ pigritiæ conſulere uolentes, eā reprehēdebamus, q̄ crebrius, quàm uellemus, eiuſmodi minutias confiteretur.

Magna eius innocentia.

Ec. 19.

De eius pœnitentia & ſatisfactione.
Cap. 7.

Poſtquàm de eius confeſsione dictū eſt, iā porrò uideamus, quàm multa & admirāda peritia corpus ſuū Domino immolarit, quam magna & inſigni delectatione, Crucē Chriſti amplectēs, carnē ſuā excruciarit. Primā illā diſcipulorū Chriſti prę lectionem, primam illam euangelicæ diſciplinæ inſtitutionem,

Luc. 9.

tutionem, qua Dominus ait: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me: ſæpius apud ſe animo reuoluebat, & his tanquàm paſsibus tribus Chriſtum ſequi nitebatur. Non ſolum enim aliena abnegauerat, nihil eorum appetendo, nec ſua duntaxat, omnibus illis nuncium remittendo: nec modo corpus, illud affligendo: ſed ſeipſam etiam, propriæ uoluntati penitus ualefaciendo. Itaque ſibijpſi renunciauit, uel ſeipſam abnegauit, alterius uoluntati per obedientiam ſe ſubmittendo: tulit crucem ſuam, corpus inedia & abſtinentia caſtigando: Chriſtum ſecuta eſt, per humilitatem ſeſe abijciendo. Guſtato autem ſpiritu, omnis carnalis delectatio ei deſipiebat: cúmque aliquando in memoriam rediret, poſt quadam grauiſſimam ægritudinem ad breue tempus carnibus & uino, tanquam cogente neceſsitate, uſam ſe fuiſſe, præ horrore & abominatione præteritæ delectationis ſeſe afflixit, nec potuit ſpiritus eius quieſcere, donec illas qualeſcunque delicias mirabili cruciatu cõpenſaret. Feruore enim ſpiritus ceu ebria præ ſuauitate carnium agni paſchalis, carnem ſuam faſtidiens, non exiguas eius particulas cultello abſcidit, & præ uerecundia in terra abſcondit. Et quia uehementiſsimo amoris igni accenſa, carnis dolores cõtempſit, unum ex Seraphicis ſpiritibus in hoc mentis exceſſu ſibi adſtantem uidit. Horum autem uulnerum loca, cum defunctæ corpus lauaretur, fœminæ non ſine admiratione uiderunt: qui uerò ex eius confeſsione iſthuc didicerant facile nouerunt, unde uulnera illa profecta eſſent. Iam qui Simeonis Stylitæ uermes, ex eius uulneribus ſcaturientes, qui beati Antonij ignem, quo pedes inflammauit, uenerantur & admirantur, cur non etiam in ſexu fragili tantam mulieris fortitudinem ſuſpiciant, quæ charitate uulnerata, & Chriſti uulneribus uegetata, proprij corporis uulnera contempſit?

Vide feruorem ſpiritus

De eius ieiunijs. Cap. 8.

Tanta ſane ieiunandi gratia Chriſti ancilla prædita fuit, ut diebus illis, quibus ob corpuſculi recreationem eam ad cœnam perindeatque ad medicinam accedere oportebat, ſemel, idque modice in die, æſtate quidem ad ueſperam, hyeme uerò prima noctis hora ederet, ſed neque uinum bibebat, neq; carnibus ueſcebatur, piſcibus raro, & nõ niſi minimis. Fructibus arborum, herbis & leguminibus utcunque ſuſtentabatur, panem nigerrimum atque aſperrimum, quem uix canes poſſent edere, multo tempore comedit, cuius nimia duritia & aſperitate fauces eius adeo lacerabantur, ut ſanguis inde manaret. Sed eum ſanguinem ſuauẽ ipſi efficiebat Chriſti memoria, cuius uulneribus uulnera eius mulcebãtur, & dulcedine panis cœleſtis aſperrimi panis duritia edulcabatur. Quodã die cibum capiens, uidit hoſtem antiquum inuidia rabeſcentem, & cũ nihil poſſet aliud, inſultantem ipſi atque dicentem. Nimium te reples guloſa. Lõgis enim confecta & conſtricta ieiunijs, quandoque laborabat edendo, &, ſi ſenſiſſet ſtomachum frigidum & conſtrictum, uelut alimenta reſpuentem, ex modico cibo tumeſcere; dolebat. At uerò mali dæmonis fraudem & uerſutias intelligens, quòd ipſam, utpote religioſe formidoloſam, perturbare caperet, ut nimia inedia conficeretur, deridens illum, tanto plus conabatur comedere, quanto ſerpens uirulentus acrius inde torquebatur. Sed ſiue mãducaret, ſiue ieiunaret, omnia in Dei gloriam faciebat. Triennio perpetuo, à feſto S. Crucis uſque ad Paſcha, ſolo pane & aqua uſa eſt, nec tamen ullum inde uel ualetudinis, uel laboris manuarij accepit detrimentum. Quando in cellula ſua, iuxta eccleſiam ſitã, ueſperi aut nocte corpuſculum ſolo pane & aqua reficiebat, à principio benedictionis uſque ad peractas gratiarum actiones, quidam ex ſanctis angelis ſobriæ cœnæ aſsiſtentes, coram illa quaſi per ſcalam illuſtrẽ aſcendebant, quorum præſentia tantam ei adferebat conſolationem & ſpiritus exultationem, ut omnis ſuauitas guſtus illa ſpiritali dulcedine facile uinceretur. Sanctus quoque Iohannes Euangeliſta, quem impenſe amabat, illa cibũ ſumẽte, nonnunquàm ad eius menſam ueniebat, ad cuius præſentiam præ deuotionis affectu appetitus omnis ita proſternebatur, ut ẽt exiguam eſcam capere uix poſſet. Ita corporales delicias, quibus Chriſti amore ſibi interdixerat, Domi nos mentis delicijs compenſabat. Scriptum eſt enim. Non in ſolo pane uiuit homo. Ea huius autem cibi fortitudine ita roborabatur, ut plerunque ad octo, interdum ad undecim dies, puta à Chriſti aſcenſione uſque ad aduentum Spiritus ſancti ſiue Pentecoſten, nihil prorſus cibi potusve acciperet, & quod mirum uideri poſſet, nec caput propterea doleret, nec aliquid de labore remitteret, non minus prompta & expedita ad laborandum poſtremo ieiunij die, atque primo, nec ſi uellet, ijs diebus edere potuiſſet, donec portio ſenſitiua, quæ à ſpiritu quaſi abſorpta erat, ad ſeſe, ut ita dicam, rediret. Nam quandiu anima, ſpiritali refectione exuberans, ita plena erat, nullum cibũ corporeum eam percipere ſinebat. Aliquãdo ad dies trigintaquinque in tranquillo & beato ſilentio cũ Domino ſuauiter quieſcẽs, nulla corporea utebatur eſca & dies aliquot nullum poterat proferre ſermonem, niſi hunc ſolũ. Volo corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo percepto, rurſus cum Domino in ſilentio permanebat. Illis uerò diebus ſentiebat ſpiritum ſuum, tanquàm à corpore ſeparatum, ſic eſſe in corpore, ac ſi in luteo iaceret uaſe, & ipſo ſuo corpore tanquam luteo ueſtimento circundari. Ita ergo à rebus ſenſibilibus abſtracta, & ſupra ſe in quandam ecſtaſin rapta tandem poſt hebdomadas quinque ad ſe reuertens, aperiebat os ſuum, & mirantibus illis, qui aderant, loquebatur, cibumque ſumebat. Poſtea uerò accidit illi, ut multo tempore nulla ratione neq; carnium, neq; frixuræ alicuius, ſed nec uini poſſet odorem ferre, niſi quando poſt ſumptum Chriſti corpus pro ablutione uinum ſumebat, tunc enim citra ullam moleſtiam & odorem & ſaporem illius admittebat, & cum iret per pagos aliquot, ab Epiſcopo Confirmationis ſacramentum perceptura. nihil affligebatur iis odoribus, qui antea ei fuerant intolerabiles.

Eius cibus.

Deu. 8

Vide ſtupendam abſtinẽtiã.

De precibus eius. Cap. 9.

Quanto accuratius corpus ſuum macerabat ieiunijs, tanto ſpiritus liberior precibus pingueſcebat. Corpus extenuabatur inedia, & anima in Domino magis corroborabatur. Tã uerò ſingularem à Domino obtinuit orandi gratiam, ut diu noctuque iniunctam ab oratione ſpiritum aut nunquàm, aut raro relaxaret. Sine intermiſsione enim orabat, uel tacito corde clamando, uel oris officio cordis affectum exprimendo. tantusque ab altari cordis eius fumus aromatum in conſpectu Domini aſcendebat, ut etiam tum, cum manibus operaretur, cum manum mitteret ad fortia, & digiti eius apprehenderent fuſum, pſalterium coram ſe expanſum haberet, atque inde Domino pſalmos ſuauiter eructaret, ijsq; ceu clauis quibuſdã cor ſuum, ne ocioſe uagaretur, Domino copularet. Cum autẽ ſpeciales pro aliquo, Domino preces offerret, miro quodam modo ille ei in ſpiritu reſpondebat. Ex adipe enim deuotionis,

Perpetuũ eſt õrandi ſtudiũ.

nis,ſpiritus eius Domino coniunctus,ſuauiter in oratione pingueſcebar,cum ſe ſentiret à Domino impetraſſe,quod uellet. Ex ipſa nanque ſpiritus ſui uel eleuatione,uel depreſsione,utrum exaudita eſſet,necne plerunque animaduertebat. Orauit quandoque pro anima cuiuſdam defuncti,dictumque eſt ei:Non ores pro illo,quia à Domino reiectus eſt. Lethali enim uulnere confiaus in illo haſtarum congreſſu uel certamine,quod torneamentum uocant,miſere perierat & æternis fuit ſupplicijs addictus. Die quodam in cella ſua apud eccleſiam Oegniacēſem multas uidit manus tanquàm ipſi ſupplicantium. Admirans autem & ignorans,quid iſthuc ſibi uellet, nonnihil timore correpta,fugit ad eccleſiam. Altero die iterum in cellula ſua eaſdem uidit manus: & expaueſcens, rurſus uolebat fugere ad eccleſiam, ſed manibus eam retinentibus retardabatur. At nihilo minus ad eccleſiam tanquàm ad tabernaculum,confugiens, ut Dominū conſuleret,rogauit eum ut,quid illæ manus ſibi uellent,ipſam certiorem efficeret. Reſpondit autem illi Dominus,defunctorum animas, quæ in Purgatorio pœnas luerent,orationum ipſius ſuffragia expetere, quibus quaſi unguento quodam precioſo, dolores illarum lenirentur. Nam præ diuinæ contemplationis dulcedine,ſolitas preces ſuas nonnunquàm intermittebat:interdum nec os aperire, nec de ulla re alia,q̄ de Deo,cogitare poterat. Solebat autem peregrinationis ſiue orationis cauſa quotannis uiſitare eccleſiam beatiſsimæ Mariæ Oegniacenſem, ſiue de Oegnies,ubi magnam obtinebat à matre Domini conſolationem. Ea autem eccleſia, ab eo loco, in quo ipſa morabatur,ad duo milliaria aberat: cumque acriua horrebat gelida hyems,nudis pedibus ſine ulla ſuſpēſione ad eccleſiam illam uſque ingrediebatur. Comitabatur autem illam una duntaxat ancilla,& cum uia illa admodum diſtorta & flexuoſa atque nemoroſa eſſet,nec ipſi ſatis cognita, at tamen lumine quodam illam antecedente & uiam monſtrante,nunquàm aberrabat. Et illo quidem die nihil prorſus edebat,& totā noctem in eccleſia peruigil exigebat, dieq; altero ad ueſperam uſque ieiuna permanebat, at nihilominus domum reuertens,ſine ulla difficultate iter conficiebat,angelis eam dextra læuaque ſuſtentantibus. Angelis enim ſuis mādauerat Deus, ut eam in omnibus uijs eius cuſtodirent,& in ſuis portarent manibus,ne forte ad lapidem offenderet pedem ſuum. Quòd ſi aliquando ea illud iter agente,uehemens imber è nubibus immineret,nec haberet illa ueſtes pluuiæ excipiendæ opportunas,ſuſpiciens ad cœlum,uidit quaſi ſtellas quaſdam,ipſi obſequendo, retinere pluuiam, atque ita inter ruentes è cœlo imbres prorſus intacta permanſit.

Nudis pedib⁹ hyberno tēpe uiſitat eccleſiā B. Mariæ.

Pſ. 90.

Nonnunquàm,cum inter orandum holocauſtum eius pinguius fieret,& ſicut adipe & pinguedine anima eius repleretur, non poterat ceſſare à precibus. Itaque per diem & noctem millies & centies flectēs genua,ſalutabat beatam Virginem, atque admirandum hoc & inauditum ſalutandi genus & officium, ad quadraginta dies continuabat. Primo autem in ſpiritu uehementi ſine intermiſsione ſexcenties flectebat genua:deinde integrum Pſalterium ſtans legebat,ad ſingulos pſalmos beatiſsimæ Virgini flexis genibus angelicam ſalutationem offerens. Tertio, Auſtro flante uehementius, trecentis uicibus ad ſingulas genuflexiones uirga ſe percutiens, Deo & beatiſſimæ Virgini prolixo martyrio ſeſe immolabat. Tri[illegible] autem ultimis ictibus,tanquàm ad aliorum con[illegible]rum,copioſum à ſuo corpore extrahebat ſan[illegible]m. Tandem quinquagies flexis ſimpliciter geni[illegible]crificium conſummabat. Hæc autem nō humana uirtute,ſed angelico freta præſidio & ſuſtentaculo,faciebat. Vim autem & efficaciam precum eius ſæpe experti ſunt non ſolum homines in ſubſidium,ſed etiam dæmones ad tormentum:quos adeo exagitabat & perurgebat,& quaſi quibuſdam uinculis implicatos ad ſe pertrahebat,ut precum eius flammis& incendio ad ipſam uenire compellerentur,modo dentibus frendentes in illam, modo ululantes & de illa conquerentes,interdum etiā ceu ſupplicantes. Quòd ſi quiſpiam ex eius familiaribus aliqua tentatione eſſet infeſtatus,non reſtabat precioſa illa Chriſti margarita,ſpiritu commiſerationis eam perurgente, donec orationum ſuarum pondere authorem nequitiæ obrueret, & de manu fortiorum pauperem & inopem liberaret.

Vide ꝑcū inſtātiā rarā & admirandā.

Magna eſt poteſtas in dæmones.

Quidam ex amicis eius præcipuis, à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tāto periculoſius,quanto ſubtilius, infeſtabatur. Callidus enim hoſtis,transfigurās ſe in angelum lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat, nonnunquàm quædam eius uitia reprehendens,ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortaos, ut potius tanquàm antidoti cuiuſdam falſa ſpecie oblata,poſtea occultius uenenū inſtillaret:& mellita lingua blanditer exerta,poſtmodū dentē infigeret & ad extremum caudam ſuam quaſi cedrum ſtringeret. Cum enim iam illi fides ceu ueraci haberetur,tū inſtar ſophiſtæ & impoſtoris, ueris quibuſdam proditor ille falſa permiſcebat,bonorum intermixtione falſis quandam umbram inſidioſe prætexens. Tandem ſuis machinis eò perduxit fratrem illum, ut res eius peſsimum fuerint exitum habituræ, ſi non ancilla Chriſti,reuelante ſpiritu ſancto, calidi ueteratoris fraudes didiciſſet. Cum autem diceret homini,reuelationes illas non eſſe à Deo,ſed maligni dæmonis illuſiones eſſe,& ille ediuerſo non ſancto, ſed ſuo ſpiritu obijceret:Cum tot mihi beneficia præſtiterit ſpiritus ille,tot uera & futura prædixerit, nullo pacto mihi uult imponere:illa ad ſolita orationum arma confugiens,pedes Domini rigat lachrymis, cœlum precibus inſtanter pulſat,nec facit finem, donec impius ille impoſtor,cum multo gemitu & pudore, ipſi nocte in cellula ſua oranti adſtaret: quem illa commentitio præditum ſplendore intuens: Quiſnam es tu?inquit,aut quis uocaris? Ille ſuperbo,ut erat, uultu eam toruis oculis uiciſsim adſpiciens,Ego ſum,aie quem tu maledicta precibus tuis cōpuliſti uenire ad te,quæ meum mihi amicum per uim auferre conatis. Somnium autem ego uocor. Multis enim, præſertim religioſis,in ſomnis inſtar Luciferi appareo, mihique obediunt illi,& ex meis conſolationibus animis efferuntur,dignoſque ſe putant,qui diuinis & angelis fruantur colloquijs. Amicum illum meum, quē pro tua uoluntate mihi abſtuliſti, a bono propoſito iam eram retracturus. Et id ſane rei euentus docuit: ſed oua aſpidum rupta ſunt,& maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata.

Nota impoſturā fallacieſ dæmonis.

Iob. 40

Puella quædam in monaſterio Ciſtertienſis Ordinis inter ſanctimoniales ſub habitu monaſtico Domino ſeruiebat. Inuidit uerò illi tanto acerbius antiquus ſerpens,quòd in ſexu fragili & ætate iuuenili tam arduæ uitæ inſtitutum eam complexam uideret. Itaque cernens illam ſimplicem,formidoloſam & humilem ut per puſillanimitatem & immodicum timorem, eam in deſperationem adduceret,blaphemis & ſordidis cogitationibus eius animū uexauit. Illa uerò, ut erat meticuloſa & talium tentationum rudis ac imperita,in ipſo eiuſmodi cogitationū primo acceſſu putabat ſe fidem amiſiſſe:& diu quidem multo cum dolore reſtitit.ſed tandem uirulenti ſerpentis ſibilū am-

Dæmō ualde infeſtus eſt cuidā ſanctimoniali.

plius

plius ferre non ſuſtinens, nec interim pectoris ſui nulnus, ut medicinam acciperet, aperiens, præ puſillanimitate in deſperationem prolapſa eſt. iamque adeo eius mentem malignus hoſtis depreſſerat, ut nec orationem Dominicam, nec Symbolum Apoſtolicum dicere poſſet. Nec uoluit confiteri peccata ſua: & ſi nõnunquàm uel blanditijs adducta, uel minis cõpulſa, quædam confiteretur, nulla ratione permoueri potuit, ut ueniam peteret Non potnit intereſſe ſacramentis Eccleſiæ, non Chriſti corpus percipere: nec raro præ animi perturbatione ſibiipſi manus adferre conara eſt: uerbũ Dei & ſalutares admonitiones ſpernebat: omnis boni odio laborabat: multas per os eius diabolus blaſphemias euomebat. Fiebant quidem à pijs lororibus eius multæ ad Dominum preces pro illa, ſed columbam ſuam è faucibus tartarei accipitris extorqnere, & illud genus dæmonij precibus & ieiunijs eijcere nequibant: non quòd clemẽs ſponſus tot ſanctarnm nirginum orationes ſperneret, ſed quòd dæmonium atrociſsimum ſingulari ancillæ ſuæ uincendum & profligandum ſernaret, quæ precum ſuarum efficacia maxillas Leuiathan perloraret, & ab eius ore prædam illam ui extraheret. Adducta eſt itaque puella ad eam: illa uerò, ut erat ſpiritu commiſerationis & melle ſpiritalis dulcedinis affluens, eam benigne ſuſcepit, non modo in cellulam ſuam ſtudio hoſpitalitatis, ſed etiam in cor luum charitatis ſpiritu & beneuolentia: cumque multum pro ea rogaret Dominnm, nequam ſpiritus, quam ſe lortirer tenere exiſtimabat, relinquere noluit. Tnm illa ſeipſam Domino prolixius immolans, quadraginta diebus in lachrymas, preces & ieiunia incubuit, ſed ita tamen, ut bis uel ter hebdomadibus ſingulis cibum acciperet. Eo ieinnio abſoluto, teterrimus ille ſpiritus, relicta puella, ad Chriſti ancillam cum dolore & ignominia uenit coactus, & ab Angelo Domini mirabiliter uinctus & tortus, ita ut uideretur quaſi reiectis per uomitum uiſceribus, omnia inteſtina ſua ad collum geſtare. Quod enim inuiſibiliter Dominus in ſpiritu operatnr, id quandoque per ſigna quædam exteriora niſibiliter oſtendit. Rogauit autem gemebundus Chriſti amicam, ut ipſius milereretur, & mulctã ipſi irrogaret. aiebatque quicquid ipſa iniungeret, id ſibi neceſſario faciendum incumbere. Illa uerò, ut quæ nunquàm quicquam ſibi arrogaret, nec aliquid uellet ſine conſilio facere, acciuit ad ſe magiſtrum quendam, ipſius familiarem amicũm, cui bene confidebat. Illo conſulente, ut enm iuberet ire in deſertũ locum, ubi nulli unquàm uſque ad ſupremi iudicij diem nocere poſſet, alius quidam lupetuenir, utriq; ſatis familiaris: qui cum rem cognouiſſet, pro maiori ſpiritus nehementia & fernore, Nequaqnàoi, inquit, ſic euadet ille ſurciſer, ſed iubeas illum confeſtim abire in profunda inferorum. Illa ergo id præcipiente, & dæmone cum ululatu deſcendente, tantus tartareorum ſpirituum clamor excitatus eſt, ipſa in ſpiritu audiente, quòd magnus & potẽs quidam è ſuis princeps ad ipſos ueniret, ut multum illa obſtupeſceret, & Domino gratias ageret. Porrò puella eadem hora liberata, facta confeſſione peccatorum ſuorum, Chriſti corpus accepit, & Deo gratias agens, ad ſuum monaſterium reuerſa eſt.

En ut cõprimitur ſuperbiſſimi dæmõis arrogãtia.

Nonnunquàm Chriſti ancilla poſt multas uigilias & preces in lectnlo ſuo nonnihil quieſcente, ſub diuerſis formis apparebat ei diabolus, lrẽdens in eam, eique maledicens: Malo tuo, inquiens, quieſcas: nobiſcum in gehenna ſit requies tua. Non minus enim torqueor quiete tua, quàm labore & precibus tuis. At illa ſubridens, edito Crucis ſigno, eum diſcedere compellebat.

De uigilijs & ſomno eius. Cap. 10.

GRauem & intolerabilem temporis ocioſe traducti iacturã fortis illa & prudens mulier cenſebat. Dies enim præterlabũtur, ſed nõ redeũt, nec reuocari poſſunt. Itaque temporis amiſſi damnum irrecuperabile eſt. cæteræ autem res temporariæ, ſi ſint amiſſæ, reſtaurari poſſunt. Quamobrem ſummo cauebat ſtudio, nequam unquam noctis uel diei horam, quantum fieri poterat, ocioſa tranſmitteret. Noctibus raro dormiebat, ſciens homini ſomnũ non ad meritum, ſed ad humanæ infirmitatis recreationem a Deo clementer attributum. Non enim meremnr dormientes, cum nulla tunc nobis ſit liberi arbitrij uſura. Vnde quantum potuit, à ſomno abſtinẽs nocturnis uigilijs tanto deuotius, quanto liberius abſque ullo circunſtrepentium ſonitu, Domino uacabat. Abſtinentia enim, qua corpus ſuum conficiebat & exiccabat, & ignis diuini amoris intus ardens, omnem ab ea ſomnolentiam profligabat: ſuaues etiam angelorum cantus, cum quibus non raro noctes inſomnes ducebat, omnem ab eius oculis ſomnum abſque ulla corporis moleſtia abigebant. Separatæ enim ab hominum frequentia nocturnis horis, aderat beatorum ſpirituum exercitus, quorum ſonus mirabilis, tanquam caſtrorum, dulci quadam harmonia mulcebat aures, torporem omnem repellebat, recreabat caput, mira ſuauitate alficiebat mentem, excitabat deuotionem, inflammabat affectum, & ad laudẽ & gratiarum actionem ſuo inuitabat exemplo, cum ſæpius repeteret, Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus. Attendant hæc, & lugeant miſerabiles & ſtultæ fœminæ, quæ laſciuis cantionibus ignem libidinis in ſeipſis excitant, & anhelitu ſuo prunas ardere faciunt: ſicq; à cantu Angelorum alienæ, pereunt in uanitate ſua, earumque riſus in luctnm, gaudium in mœrorem ſempiternum, cantus in ululatum mutabitur: habebuntque, ut Dominus ait per Eſaiam, pro zona ſuniculum, pro ſuaui odore fœtorem pro criſpanti crine caluitium.

Tẽpu. nõ ſinit ocioſe labi.

Somn. pauciſſimi eſ

Eſa. 3.

Ac noſtra Maria choreas nanitatis & omnes ſatanæ pompas Chriſti amore proculcans, felicius & ſnauius iucundiſsimis Angelorum choreis meruit intereſſe. Et quia precioſas ſanctorum reliqnias, quibus copioſe munita & ornata eſt eccleſia Oegniacenſis, nocturnis cuſtodiebat excubijs, ſancti, quorum erant ex reliquiæ, noctem feſtam cum ea ducentes, & cuſtodi ſuæ tanquam applaudentes, mirabili conſolatione ſpiritum eius exhilarabãt. In extrema quoque eius ægritudine commiſerantis affectu eam conſolantes, patrocinium ei apud Deum & mercedẽ pro labore atque cuſtodia pollicebantur. Habebat uero lectum in cellula ſua, in quo non niſi patum ſtraminis inerat. Et dormiebat quidem in illo, ſed raro: nam frequentius ſedens in eccleſia, capite ad murum inclinato, exiguo ſe ſomno recreabat, & ita ad iucũdos uigiliarum labores reuertebatur. Sicut enim ſitiens, dum dormit, fontes aquarum ſomniat: & eſuriens, ſercula ſibi apponi immaginatnr: ſic illa eum, quem cõcupiſcebat & ſitiebat, per nocturnam etiam quietem ſemper ob oculos habebat. Vbi enim amor, illic oculus: ubi theſaurus eius, ibi etiam cor illius erat. Inde eſt, quod Dominus ait: Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Nec raro eam Dominus, perinde ut ſanctũ Ioſeph & alios ſanctos, per ſomnum admonuit: imo multa ei dormienti oſtendit, multis reuelationibus, ne uel ſomnus ocioſus eſſet, eam uiſitauit, ſicut erat per Prophetam ſuum pollicitus: Senes, inquit, ueſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes ueſtri uiſiones uidebunt.

Lectn. luſcius

Mat. 6

Ioan. 12

Mat. 1 & 2.

Per-

Præſentiam Chriſti in Euchariſtia dicit, q̃ ĩ tēplis aſſeruatur.

Permittebatur interdum ſomnum capere in cellula ſua: nonnunquam uerò, cum magnæ imminerent ſolennitates, non niſi intra eccleſiam in Chriſti præſentia potuit obtinere requiem: & tunc noctes atque dies illic permanere cogebatur. Angelo enim ſuo, ipſius cuſtodiæ deputato, tanquàm Abbati ſuo eā oportebat obedire, iſque eam interdum nimijs confectā ieiunijs, ut quieti ſe daret, admonebat: cumque paulu lum quieuiſſet, excitabat eam, & ad eccleſiam reuocabat. Eoipſo uehementer eam incitante & uirtutē ſupeditante, quodam tempore à feriis S. Martini uſque ad Quadrageſimam adeo eccleſiæ pauimento adhæſit anima eius, ut ſiue ſederet, ſiue iaceret, inter ſe & nudam terram nihil penitus, ne feſtucam quidem exiguam ferre poſſet: cumque ante altare dormiret, non niſi meram humum, uel lignum ad altaris baſim tranſuerſim poſitum, pro puluinari haberet. Et tamē ea hyeme tanta erat frigoris immanitas, ut etiā ſub ſacrificio in ſancto calice, uinum repente, quod equidem memini, congelaret: cum interim illa nec frigus ſentiret, nec caput, ſancto Angelo manum ſuam humaniſsime interponente, uel tenuiter doleret. Væ uobis, qui dormitis & laſciuitis in ſtratis ueſtris, & in lectis eburneis, qui mollibus delectamini, in neſtris uoluptatibus mortui & ſepulti: qui ducitis in bonis

Iob 21. dies ueſtros, ſed in puncto ad inferni nouiſsima de-
Eſa. 14 ſcendetis, ubi ſubter uos ſternetur tinea, & operimentum ueſtrum erunt uermes. Ecce famulæ Chriſti, dū ſuo Domino religioſe ſeruit, humus obſequitur, ne eius duritia atteratē, parcit hyems, ne frigore cruciētur, ſancti miniſtrant angeli, ne ulla ex parte lædatur. Contra nos autem inſenſatos pugnabit orbis terrarum pro Domino, armabitur creatura Dei ad ultionem inimicorum eius, quæ ſuo authori inſeruiens,
Sap 5. aduersū uos excādeſcet, de uobis ſupplīciū ſumptura

De eius ueſtibus & habitu corporis. Cap. 11.

Quæ uellere agni immaculati ueſtiebatur, quæ ueſte nuptiali intrinſecus ornata erat, quæ Chriſtum intus induerat, cultum uel ornatum externum habebat neglectui. Interim tamen mediocribus utebatur ueſtibus, & neque affectatæ ſordes, neque exquiſitæ munditiæ unquàm ei placuere. Itaque ornatum & ſordes æque fugiebat, quòd alterum delicias, alterum uanam gloriam redoleat. Sciens autem beatiſsimum Iohannem ab aſperi-
Mat. 11 tate ueſtium à Domino commendatum, & dictum eſſe à Chriſto, Qui in domibus regum ſunt, mollibus ueſtiuntur, ſubucula ad carnē uti noluit, ſed aſpero ſacco cilicino. Tunicam habuit laneam coloris albi, & eiuſdem coloris pallium ſimplex, abſque ulla uel pellium uel alterius panni ſubductione, non igno-
Gen. 3. rans primos parentes noſtros poſt ruinam, à Domino, cum nudi eſſent, non ueſtibus precioſis, uel niua arte tinctis, ſed tunicis pelliceis induros fuiſſe. Harum ergo neſtium ſimplicitate contenta, cum intrinſecus ferueret, nullum externum metuebat frigus, nec opus habebat igne, quo frigus hyemis depelleret imo mirandum in modum cum hyems aſperior glaciali frigore aquas conſtringeret, uti feruebat intus ſpiritu, ſic foris corpore, præſertim inter orandum, calebat, idque adeo, ut ex ſudore eius aromatico non nunquam etiam ueſtes redolerent. Et erat plernaque ſane odor ueſtimentorum eius ſicuꝫ odor thuris, cū ex cordis thuribulo preces Domino offerret. Quid hic dicturæ eſtis uanæ & faſtuoſæ mulieres, quæ mul-
Nota rē miram. ta indumentorum uarietate oneratis cadauera ueſtra & ueſtibus longas caudas trahētibus, degeneres uos & belluinas declaratis, circumornatæ templorum in ſtar? Veſtra ueſtimenta comeduntur à tineis, & putent, ſanctæ huius mulieris ueſtes in reliquijs habentur, & ſuauiter redolent. Sunt hæ nimirum precioſæ ueſtes, quas licet admodum tenues, nullum potuit penetrare frigus, atque ideo propter frigus ſanctificatæ ſunt: propter ſanctificationē autem, poſt eius obitum ab hominibus pijs & diligenter aſſeruantur, & pietatis affectu, honore afficiuntur.

De eius labore manuario. Cap. 12.

Sciebat prudens mulier primis parentibus generis noſtri poſt peccatum admiſſum, & in ijs omni poſteritati eorum hanc, Dominum, irrogaſſe mulctam, ut in ſudore uultus ſui ueſcerentur pane ſuo. Quamobrā manibus ſuis, quandiu potuit, ut corpus per pœnitentiam affligeret, ut indigentibus neceſſaria, & ſibi uictum & ueſtes, quæ omnia Chriſti amore reliquerat, acquireret, laborauit. Tantam autem operandi uirtutē ei Dominus contulerat, ut ſocias ſuas longo poſt ſe interuallo relinquens, & ſe & aliam fere ſuo labore ſuſtentare potuerit, diligenter attendens illud Apoſtolicum: Qui non laborat,
non manducet. Ducebat autem omne laboris exerci *2. Th.*
tium iucundiſsimum cum attenderet unigenitum *3.*
excelſi regis filium, qui aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione, laboribus ſancti Io- *Pſ. 144*
ſeph & pauperculæ Virginis enutritum. Itaque in quiete & ſilentio, iuxta Apoſtoli conſilium, manibus operando, panem ſuum manducabat. In ſilētio enim
& ſpe erat fortitudo eius. atque intantum turbam & *2. Teſ.*
ſtrepitum fugiabat, quietem & ſilentium diligebat, *3.*
ut quodam tēpore à feſto S. Crucis uſque ad Paſcha *Eſ. 30.*
Domini, ne unum quidē uerbum locuta ſit: quod quidem uſqueadeo gratum fuit Domino, ut ex Spiritus ſancti reuelatione didicerit, eo uel maxime ſe id impetraſſe, quòd citra Purgatorij pœnas, migraret ad cœlos. Poteſt inde haud obſcure animaduerti, quàm ſit graue loquacitatis uitium, cum tam gratum ſit Domino ſilentium. Vir linguoſus, ait Propheta, non dirigetur in terra uiuentium. *Silētiū eius quātū Deo placuerit.* Tandem autem talentum ſibi creditum in dies ſolerti negociatione multiplicans, & ſemper de uirtute in uirtutem per ſcalam,
quam uidit Iacob patriarcha, aſcendens, cum iam in *Pſ. 139.*
excelſo conſtituta, & tanquàm in ſupremo gradu ſita omnia ſub pedib⁹ ſenſibilia reliquiſſet, adeo ab uber-
tate ſpiritus abſorpta eſt eius potrio ſenſitiua, ut iā *Gē. 28*
nō niſi cibum illū, qui non perit, Chriſto totam eā occupāre, operari poſſet. Atq; ita ceu emerita & ab omni manuario opere immunis, deinceps ſoli Domino uacauit, qua libertate Chriſtus donauit ancillā ſuam.

De compoſitione uultus & totius corporis. Cap. 13.

Interiorem mentis eiuſ constitutionem geſtus exterior, corporis totius compoſitione declarabat, cordiſque eius gaudium uultus ſerenitas latere non ſinebat. Miro autem moderamine cordis
grauamen uultus hilaritate temperabat, & mentis *1. Cor.*
iucunditatem uerecundæ faciei ſimplicitate nonni- *11.*
hil celabat, cumque uelit Apoſtolus, ut mulieres uelato capite orent, uelamē candidum, quo caput tegebat, ad oculos eius ſubmiſſum erat, ſicque demiſſo in terram uultu, tardo maturoque inceſſu humiliter ingrediebatur. Adeo autem de plenitudine cordis in faciem eius ſpiritus ſancti gratia redundabat, ut multi ſolo eius adſpectu ſpiritaliter refecti, ad pietatem & lachrymas prouocarentur, atque in eius uultu, tanq̃

in codice

in codice unctionem ſpiritus ſancti legentes, uirtutem ab eo proficiſci ſentirent. Quodam die Guido, eccleſiæ Cameraſcentis quondam Cantor, uir humanus & hominum religioſorũ ſtudioſus & amicus, ut eã poſſet inuiſere, à ſuſcepto itinere deflexit. Quidam autem ex ſocijs eius, qui fortaſsis necdum expertus erat, quantum hominibus pijs conferat cõgreſſus & familiaritas bonorum, eius pium laborem deridens, ait: Quid iſthuc rei eſt, Domine Cantor? Cur ab itinere fruſtra diuertis? Viſne muſcas & papiliones inſtar puerorum perſequi & cõpræhendere? Ille uerò, ut erat mitis & patiens, nihilo minus in ſuo permanſit propoſito, Chriſtique ancillam, ea cuius præſentia non exiguam antea conſolationem perceperat, religioſe inuiſit. Cum autem cum illa miſceret ſermones, ſocius eius, ut ſolent homines mundo dediti, eos paruipendens, interim cum alijs de rebus uarijs & infrugiferis colloquebatur. Sed cum iam longa expectatio tædium illi adferret, uenit ad Cantorem, moniturus ut finem faceret: & ecce dum forte in ancillæ Chriſti uultum oculos defigit, ſubito mirabiliter mutatus animo, tantam profudit lachrymarum uim, ut etiam poſt longum temporis interuallum, ab eo loco & eius præſentiam ægre potuerit amoueri. Tum Cantor, licet ille præ uerecũdia latere uellet, animaduertens quid ei accidiſſet, exhilaratus animo, eumque uiciſsim. Eamus, inquit: quid hic ſubſiſtimus? fortaſsis papiliones abigere uis. At ille cũ poſt multa ſuſpiria & lachrymas uia inde auulſus eſſet, ita ait: Ignoſce mihi: neſciui enim antea, quid dicerem, at nunc in hac fœmina omnipotentis Dei uirtutem experientia cognoui.

Quidã ſolo adſpectu uultus eius mire cõpũgitur.

Quodam tempore, cum corpuſculum eius feruorem ſpiritus diutius tolerare nõ poſſet, in magnam incidit ægritudinem, piusque pater filiam, quam diligebat, adeo diſciplinæ flagello caſtigauit, ut membra corporis eius mirabiliter torquerentur. Nam ueluti in orbem brachia eius præ dolore agitabantur, pectuſque manibus tundere cogebatur. Paululum aũt ad tempus ui morbi ſe remittente, illa ad ſe reuerſa, tanto cum gaudio Domino gratias agebat, qui flagellat omnem filium, quem recipit, ut illud Apoſtoli in ea impletum cerneretur: Cum infirmor, tunc potens ſum. Poſtquàm autem tanquam in fornace hac infirmitate electam ſuam probauerat Dominus, excocta iam ad purum & prorſus expolita, tantas deinde a Domino in uigilijs, ieiunijs & laboribus perſerẽdis accepit uires, ut etiam fortes homines tertiam laborum eius partem ægre fint toleraturi. At tamen accidit nonnunquàm, ut ſi quis ex amicis eius aliqua moleſtia laboraret, uel tentationi ſuccumberet, tunc illa quoque cum infirmo infirmaretur, & cum ſcandalizato uehementi dolore ureretur: & plerunque ẽt eũ, quẽ iã diximus, morbũ in aliquo mẽbro ſuo ſpeciatim ſentiret. Mox autem nouo quodam miraculi genere, accito ad ſe ſacerdote, illoque digito ſignum Crucis, ad locum a morbo infeſtatum exprimente, tanquam ſanctæ Crucis uim reformidans morbus, ad locũ aliũ ſe transferebat: rurſus autem edito Crucis ſigno, & ad ſingula loca repetito, uagus & profugus morbus ſanctæ Crucis pondus ferre amplius nõ ſuſtinens, tandem mirabili & inaudito uenationis genere exagitatus, à corpore ancillæ Crucifixi penitus recedebat. Illa autem intuens oculis fidei in ſerpentem æneũ, a ſerpentini morbi liberata morſibus, Deo & ſanctæ Cruci multiplices agebat gratias. Non ſolũ aũt ea cõtẽplatione uultus eius multi deuotionis gratiã hauriebãt, ſed ẽt ex mutuo colloquio quibuſdam dulcedinẽ ſtillabat: idq; adeo, ut nõ modo ſpiritaliter in animo, ſed ſẽſibiliter ẽt ceu mellis quẽdã guſtũ in ore pciperẽt. Sed hæc audiẽt duri & tardi ad credẽdũ & murmurabunt: qui uerò eiuſmodi diuinas conſolationes experti ſunt, facile ſibi perſuaderi ſinunt, memores illius in canticis canticorum: Fauus diſtillans labia tua ſponſa: mel & lac ſub lingua tua. Vnde cũ uir quidam eximius, licet ſuo ipſius iudicio exiguus, qui pro ſingulari modeſtia & humilitate atque inſigni charitate ea longinqua regione ad eam inuiſendam uenerat, quandoque cum illa loqueretur, ex eius conſpectu tantam percepit conſolationem, ex ſermone uero tantam dulcedinem, ut toto illo die mellitum guſtum, quem in ore ſentiebat, nullus cibi corporei ſapor abolere poſſet. Eius autem ſancti uiri nomen de induſtria ſubticemus, quòd ſui prædicatione mirabiliter crucietur, & uelut aurum in fornace, laudantium ore probetur. At inde tamen id conſecutus eſt, quòd pius animarum conſolator ſerui ſui, ſua cauſa exilium patientis, uel maxime releuauit amaritudinem. Sed quæſo te, cur uerecundia afficeris? Cur mihi iraſceris? Quis uerò nomen expreſsit tuum? Nũ tu ſolus exulas? An non multi ante te fuere exules? nõ multi Epiſcopi, multi. Toloſani ante te fuere & poſt te eſſe poterunt? An uerò propter tuam uerecundiam ancillæ Chriſti laudes ego reticere debui? Quid iſthuc ad te attinet? Quid habes, quod non accepiſti? Non tua hęc, ſed Chriſti gloria eſt. Neque enim qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Non tua ſunt, ſed Domini, quæ dixi: quanquam & Dei ſunt dantis & tua, humiliter ea accipientis, & ancillæ Chriſti, cuius meritis Dominus peregrinationis tuæ moleſtias releuauit. Sed iam primo huic libello finem imponamus in quo de iis, quæ ad exteriorẽ hominẽ pertinẽt & ſenſibiliter extrinſecus exercẽtur, diximus, ut quaſi dimidij itineris confectis ſpatijs, priuſquam ad interiora & ſubtiliora trãſeamus, pauliſper reſpiremus.

Hrb. 12
1. Cor. 13.
Magnus à Dño uires accepit.
Vis S. Crucis.
Nũ. 21
Can. 4
Falconẽ Toloſanum Epm haud obſcure dicit.
1. Cor. 3

LIBER II.

De varijs filiæ regis uirtutibus, & ut ornata fuerit ſeptem donis Spirituſſancti. Cap. I.

IAm porrò, quanta fuerit filiæ regis gloria intrinſecus, qualique uirtutum uarietate circundata & ornata ſit à patre luminum, uideamus. Multæ quidem filiæ in diebus noſtris congregauerunt diuitias, ſed hęc ſola, ut pie credimus ſupergreſſa eſt uniuerſas, cui pater eius cœleſtis tunicam talarem polymitam, omigenis uirtutibus pictam, omniuarijs hortorum Domini floribus decoratam contexuit. Cum ſit autem impoſsibile nobis, omnes ſplendidi firmamenti huius ſtellas, cunctos amœni prati huius flores, & uniuerſas uirtutum eius uarietates ſingulatim commemorare, ad ipſas cauſas originarias, è quibus ceu fontibus quibuſdam bona cuncta manarunt, puta ad ſeptem ſancti ſpiritus dona nos uertemus. Impleuit enim eam Dominus ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis, & ſpiritu timoris Domini. Spiritus ſapiẽtiæ, delicijs ſpiritalibus affluentem & charitate feruentem, ſpiritus intellectus, rerum cœleſtium contemplatricem, ſpiritus conſilij, prouidam, ſpiritus fortitudinis, patientem & longanimem, ſpiritus ſcientiæ, circunſpectam & moderatam ſiue diſcretam, ſpiritus pietatis, miſericordiæ uiſceribus abundantem, ſpiritus timoris Domini, cautam & humilem regis filiam effecit.

Eſ. 11.

De ſpiritu timoris Domini. *Cap.* 2.

DE ſpiritu timoris Domini primo loco age-
mus: qui non ſolum principium eſt ſapientiæ,
Pſ. 110. ſed etiam bonorum omnium cuſtos. Etſi aũt
Pro. 1. perfecta charitas timorem omnem, id eſt, ti-
& 9. moris pœnam & angores foras miſit & excluſit à
filia regis: at nihilo minus præ amoris abundantia
adeo erat ſolicita & religioſa ſiue timorata, tantamq́;
cautionem cunctis ſuis nedum operibus, ſed etiam
uerbis & cogitationibus adhibebat, ut nulla etiã eat
gua negligeret. Crebro enim attendebat eam ſcriptu
ræ ſententiã: Qui ſpernit modica, paulatim decidit.
Ec. 19. Verebatur omnia opera ſua, prouidens Dominum in
conſpectu ſuo ſemper, atque in omnibus uiis ſuis co-
gitans illum, ne forte in aliquo ei diſpliceret. Sciebat
enim, etiamſi quis uitet grandia, poſſe tamen arena
paulatim obrui. Multi capilli Abſoloni ab arbore pẽ
2. Reg. denti exitium attulere: & multa peccata uenialia, dũ
18. ea contemptu placent uel negliguntur, ad æternum
interitum perducunt. Erat igitur ei timor caſtus in
corde, tanquàm faſcia pectoralis, quæ cogitationes
conſtringeret, tanquàm frenum in ore, quod linguã
coerceret: in opere ceu ſtimulus, ne deſidia torperet,
denique uelut norma & regula in omnibus, ne nũq̃
modũ excederet. Timor hic inſtar ſcoparum purga-
bat cor & animum à duplicitate, os a falſitate, opera
ab omni uanitate. Ita illa, tanquàm hortus conclu-
ſus & fons ſignatus, nihil præter Chriſtum & ea quæ
ad Chriſtum attinerent, facile recipiebat. Chriſtus
erat meditatio eius in corde, ſermo in ore, exemplum
in opere. Nunquàm ego uerbum ſeculare, ſiue quod
mundum reſipetet, ab eius ore audiuiſſe me memini
porro uix periodum unam inter loquendum abſolue
bat, quin Chriſtum crebro intermiſceret. Vſqueadeo
timor Domini ſanctus mentem eius occuparat, ut cũ
eſſet apud Villenbroc prope Niuellam, herbas dun-
taxat, quæ non ſeminantur, & alia ſponte naſcentia,
non raro colligi uoluerit, ut inde ſibi pulmentum
coqueret. ne forte captum a beſtia, id eſt, eleemoſy-
nat, quas raptores & fœneratores domibus leproſo-
rum conferre ſolent, manducaret. Abſtinebat enim
non ſolum ab illicitis, ſed a licitis etiam, ne laxa qua
dam nimiaque libertate aliquo modo ad illicita de-
Studiũ flecteret. Ea eodem timoris ſpiritu tantum concepe
pauper rat paupertatis amorem, ut etiam res neceſſarias uix
tatis. retinere uellet. Quandoque fugere conſtituerat, ut
inter extraneos ignota & contempta, oſtiatim ſibi ui
ctum emendicaret, ſicque nuda nudum Chriſtum
ſequeretur, relicto pallio omnium rerum tempora-
lium cum Ioſeph, hydria cum Samaritana, ſindone
cum Iohanne. Sæpe enim apud ſe conſiderans Chri
Gẽ. 39. ſti paupertatem, ut ei nato non fuerit locus in diuer-
Iohã. 4. ſorio, ut non habuerit, ubi caput reclinaret, ut pecu-
Marc. nia defuerit, unde tributum ſolueret, ut denique ex
14. eleemoſynis uictitare, & alienis hoſpitiis excipi uo-
luerit: tanto aliquando paupertatis deſiderio incenſa
fuit, ut aſſumpto ſacculo, in quo eleemoſynas repo-
neret, & paruo ſcypho, unde aquam biberet, uel in
quo etiam fortaſsis pulmentum, ſi mendicanti dare-
tur, acciperet, uetuſtis induta pannis, adeo prorſus di
ſcedere uoluerit, ut multis amicorum lachrymis æ-
gre tandem poſſet retineri. Cum enim ualedixiſſet
ſuis, & in tali habitu cum ſacculo & ſcypho Chriſti
paupercula iter uellet arripere, tantus dolor, tanta la
chrymarum uis amicos eius, qui illam in Chriſto di
ligebant, obtinuit, ut ea, quippe uiſceribus charita-
tis affluens, id ferre nequiret. Coarctata ergo utrin-
que, cum flagraret deſiderio fugiendi & mendicandi
cum Chriſto, potius tamen eo inclinauit, ut maneret
propter fratres & ſorores, quibus eius abſentia into-
lerabilis uidebatur. Fecit igitur, quod potuit. Tantus
autem deinceps paupertatis amor in ea perſeuera-
uit, ut interdum mappam, de qua panem edebat, uel
alia lintreamina ſciderit, partem ſibi retinens, partẽ
dans pauperibus. Væ uobis, qui coniungitis domum
ad domum, & agrum agro copulatis uſque ad termi *Eſa. 5.*
num loci. qui impleri non poteſtis pecunia, nec fru-
ctum ex illa capere, qui theſaurizatis uobis in terra,
ubi erugo & tinea demolitur, ubi fures effodiunt & *Mat. 6*
furantur, ſemper congregantes, & ſemper in opia ta
beſcentes. Quid unquam huic Chriſti pauperculæ de
fuit, quæ diuitias ſemper reſpuit, & tamen ſemper
quod aliis largiretur, habuit? ſemper paupertatis ſtu
dioſa fuit, & tanto copioſius res neceſſarias ei Domi
nus ſuppeditauit?

Nec tamen hoc ſpiritu timoris diuitias duntaxat
contempſit, ſed præ ſpiritus paupertate adeo erat exi
gua in oculis ſuis, adeoq́; ſe deiiciebat, ut nõ alio fere, *quàm*
quam nihili, loco ſe haberet, & cum omnia bene & *nihil de*
recte feciſſet, non ſolum ore ſatebatur, ſed etiam ani *ſe ſenſe-*
mo ſentiebat, inutilem ſe eſſe, cunctiſque inferiorẽ *rit.*
ſe exiſtimans, nihil unquã de ſe præſumebat, ſed om
nes ſe ſuperiores arbitrabatur. Cumque aliquid à Do
mino beneficii acciperet, aliorum meritis id adſcri-
bebat, nunquam ſuam quærens gloriam, ſed omnia
referens ad eum, a quo bona cuncta procedunt, imo
ipſis Dei beneficiis indignam ſe putans. Nullum quã
tumuis abiectum aut peccatis obnoxium ſpernens, ſe
ſolam deſpiciebat, atque ab alijs ſe deſpici pro nihilo
ducebat. Per infamiam & bonam famam, a dextris &
a ſiniſtris ſcuto ueritatis circundata, cum eſſent tene
bræ eius, ſicut & lumen eius, nec uituperiis deprime
batur, nec laudibus efferebatur. Præ multa autem hu
militatis abundantia, quantum in ipſa erat, ſemper
latere appetebat. Vnde cum præ cordis iubilo & gra
tiæ plenitudine intra ſe occultare ſe non poſſet, quan
doque ad uicina rura uel dumenta confugiebat, ut
humanos uitans oculos, ſecretum ſuum Deo & ſibi
intra puræ conſcientiæ arcam conſeruaret. Interdum
tamen, precibus amicorum compulſa, uel à Domino
ad aliquem ſpecialiter miſſa, ſiue etiam commiſera
tionis affectu, ut puſillanimes conſolaretur, incita, ex
multis, quæ ſentiebat, pauca humiliter & uerecunde
referebat. O quoties dixit ad amicos: Quid de his ex
me quæritis? Non ſum ego digna talia ſentire, qualia
uos ſciſcitamini nec raro cum murmure quodam Do
mino reſpondit: Quid iſthuc ad me attinet Domine
Mitte quem miſſurus es: non ſum digna, ut eam, & cõ
ſilia tua alijs nunciem. Nec tamen ſancti ſpiritus in-
ſtinctui potuit reſiſtere, quin, ut aliorum cõſuleret in
firmitati, quædam nũciaret. Quoties illa familiares ſuos
ab impendentibus periculis præmonuit ac præmuni
uit? Quoties occultos malignorum ſpirituũ laqueos
amicis ſuis detexit? Quoties puſillanimes & in fide
uacillantes, diuinæ reuelationis miraculis confirma-
uit? Quid igitur, ò meticuloſa, erubeſcis. Cur indi-
gentibus tot bona, ò auara, ſubtrahis, præ nimia hu-
militate a proximorum ædificatione te ſubducens?
Num tua cauſa, quæ Deo quaſi inſeparabiliter adhæ
rebas, nec eiuſmodi reuelationibus indigebas, tot &
tanta tibi oſtendit Deus: ac non pro illorum potius
commodo & utilitate, qui tibi credebant, & auxilio
tuo habebant opus? Sed eheu quam multa & magna
intra ſilentium continuiſti, quibus & firmi magis ac
magis roborari, & pigri urgeri, & indocti illuminarĩ
poſſent, imo ipſe etiam Dominus in ſanctis ſuis mira
bilis declarari? Cur ita talentum abſcondis? cur Chri *Can. a*
ſtum tuum non indicas mundo, qui tibi in nullo erit
minor, ſi eum aliis communices? Aut nos quandoq́;

à rege introducta in cellã uinariam, ita præ ſpiritus ebrietate clamaſti: Cur te Domine abſcondis? Cur te qualis ſis, non declaras? Profectò ſi mundus te cognoſceret, de cætero non peccaret, ſed quàm primum curreret poſt te in odore unguentorum tuorum. Sed benedictus Deus, qui tenacitatem tuam retudit liberalitate ſuæ, & latebras tuas, uelis nolis, in lucem produxit. Nam cum feruentis ſpiritus æſtuante muſto, niſi ſpiraculum haberes, iam rumpi te opporteret, & ignis ardorem abſque ſpiramento ferre diutius non ſuſtineres: tũ demũ è puero, quod dici ſolet, & ebrio extorquebatur ueritas: tunc mira & inaudita de interiori plenitudine eructans, e libro uitæ, modo nos capaces fuiſſemus, multas & mirabiles prælectiones nobis feciſti, e diſcipula in magiſtram repente mutata. Cum autem, tanquàm potens crapulatus à uino, poſt ſomnum expergefacta ad te redires, tum uel oblita, quid dixiſſes, ſilebas: aut ſi qua fortaſsis memoriæ redderentur, præ uerecundia pudefacta, ſatuam, loquacem & garrulam te cenſebas, admirãſque quidnam paſſa eſſes, à Domino ueniam precabaris.

Can. 1.

Percontantibus nobis quandoque, num ea laudibus humanis, uel diuinis reuelationibus uana gloria uel leuiter titillari ſe ſentire, ita reſpondit: Comparatione ueræ illius gloriæ, quam ego expeto, nihil prorſus eſt uel æſtimari poteſt omnis humana gloria & prædicatio. Erat illa ſane in Domino tanta ueritate fundata, tanta grauitate ſolidata, adeo ueris bonis plena, adeo ſpiritalibus epulis ſaginata & exuberans ut omnem humanam gloriam, omnem humanæ laudationis uanitatem, præ bonorum æternorum dulcedine, non ſolum non admitteret, ſed etiam cum quadam animi abominatione reſpueret ac faſtidiret: perinde atque naris deliciarum ferculis exatiatus, ſi ei inſulſum & inſipidum aliquid offeratur, auerſari ſolet. Sicut autem non poteſt illi Chriſtus dulceſcere, cui adhuc dulcis eſt mundus: ita Chriſti dulcedo totam eius mentem adeo occupauerat, ut nihil illi ſaperet extra Chriſtum.

Quàm prorſus floccipẽderit uanã gloriã.

De ſpiritu pietatis. *Cap.* 3.

PORrò autem non ſolum ab omni ſpecie mala cauebat ſibi ſpiritu timoris ſed etiam pietatis ſpiritu ad bona omnia prona & propenſa erat. Exercitationem corporis pro paruo ducebat comparatione pietatis, quæ, iuxta Apoſtolum, ad omnia ualet, promiſsionem habens uitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. In lampade cordis ſui ignem charitatis oleo miſericordiæ iugiter fouebat, ne forte cum fatuis uirginibus abſque oleo depræhenſa, à nuptiis æternæ iucunditatis repulſa excluderetur. Satagebat itaque pro uiribus cuncta miſericordiæ opera ex abundanti cordis pietate foris exercere: & uel maxime adeſſe & opitulari ægrotis, & defunctorum ſepulturæ intereſſe: ubi ſane multa ei arcana cœleſtia ſæpiſsime à Domino reuelata ſunt. Cum ſoror fratrum de Oegnies ſupremum traheret ſpiritum, illa intra cellulam ſuã perſenſit multitudinem frementium & rugientium dæmonum ad eius ægrotæ lectulum adeſſe, cum iam pro ea fieret commẽdatio. putabant enim iam defunctam. Tum illa ſolitæ grauitatis & innatæ uerecũdiæ quaſi oblita, ad lectulum illius accurrit, teterrisque illis ſpiritibus ſe opponens, nõ ſolum precibus eos oppugnabat, ſed etiam pallio tanquam muſcas abigebat. Cum autem ſceleſti illi terribiliter reſiſterent, ſororiſque animam, ut ſuam, ſibi uendicare uellent: tũ illa amplius non ferens, clamabat ad Chriſtum ſuum eiuſque crucifixi ſanguinem & mortem continenter implorabat: cumque rugientes illi, præparati ad eſcã multis calumniis animam illam exagitarent, illa tãdẽ a ſpiritu ſancto fiduciã cõcipiens, (ubi enim ſpiritus Domini, ibi libertas) in hæc uerba prorupit: Domine ego pro hac anima fideiubeo. Nam tametſi peccauit, at confeſſa eſt peccata ſua. Quod ſi fortaſsis negligẽtia aut ignorantia quippiam in ea hæſit, licet loqui non poſsit, manet tamen adhuc illi tua benignitate contritionis ſpatium. Fratres interim uoces tantum & geſtus eius aduerſus dæmones percipiebãt, & Domino pro anima ſororis ſuę deuotas preces fundebãt. Tandem uictis & pudore affectis dæmonibus, ſanctiſque angelis aduentantibus, illa Deo laudes gratesq; agens, ad ſe reuerſa, quieuit: receptoque pallio ſuo, quod in illo conflictu abiecerat, ad cellulam ſuam cũ uerecundia recurrens, clauso oſtio, deliteſcebat: Non diu poſt, cum in feriis Apoſtolorum Petri & Pauli pro eadem anima deuote ſupplicaret, & de eius ſtatu, quippe pro qua fideiuſsiſſet, ſolicita eſſet, beatiſsimus Petrus Apoſtolus oſtendit ei animam illam dieris Purgatorii pœnis affectam, ſimulque & pœnas ipſas, & pœnarum cauſas ei indicauit. Magno cruciabatur ardore, quòd mundum & ſeculi uoluptates nimis ardenter amaſſet. Interdũ etiam acerrimo affligebatur frigore, quod pigra & deſes fuiſſet ad bona agenda, tum uel maxime, quod liberos & familiam ſuam admodum negligenter correxiſſet. Siti etiam miſerã dum in modum torquebatur, quod plus ſatis fuiſſet potationi dedita. Nuditate quoque, quod ueſtes ſuperfluas habuiſſet, ualde affligebatur. At pia Chriſti ancilla, ut uiſceribus pietatis tota affluebat, erga illos præſertim, qui in Purgatorio torquebantur, non fuit contenta precibus ſuis, ſed multa illi, etiam ab aliis precum, & ſacrificiorum ſuffragia conciliauit.

1. Ti. 4

Matt. 25.

2. Co. 3

Vide in ſignem charitatem.

Pœna cuiuſdã aĩæ in Purgatoriis locis.

Religioſa quædam uidua, quæ in ſancta uiduitate diu ſeruierat Dño, & filias ſuas in ſancta uirginitate ſpõſo cœleſti integras ſeruabat, in Villenbroc prope Niuellam in extremis laborabat. Vidit aũt hęc noſtra Maria beatam Virginem ſanctæ uiduæ aſſiſtentem, & quaſi flabello quodam caloris æſtum, quo torquebatur, humaniſsime temperantem. Cum autem anima illius iam eſſet egreſſura è corpore, turba dæmonum inſidiantium nullis orationum inſtantiis cedere noluit donec clauiger æthereus crucifixi uexillo eos turpiter pudefactos profligaret. Poſtquam autem defuncta eſt, uidit Chriſti ancilla beatam Virginem cum multitudine cœleſtium puellarum pſallentium & Deũ laudantiũ, & uelut in duos choros diſtributarum circa eius corpus uerſari: cumque ſacerdos pro more exequias celebraret, ſummus ſacerdos Chriſtus cum ſanctorum frequentia officium, ut uidebatur, etiam complebat, & mirandum in modum Eccleſia triumphans militanti reſpondebat. Poſt humatum corpus eius, uidit Chriſti famula animam eius, quod in hoc ſeculo ad purum purgata non fuiſſet, in Purgatoriis locis pœnas luere. Habuerat enim maritum mercatorem, qui non nulla, ut ſolent mercatores, mala fide acquiſierat: quoſdam etiam ex familia Ducis. Louanienſis hoſpitio acceperat, qui multa de rebus male partis in eius ædibus expenderant, quæ cum necdum eſſent reſtituta, aiebat ſe eorum cauſa in Purgatorio retineri. Id uerò ubi reſciuit filia eius uirgo Deo deuota, Margareta de Villenbroc, & ſorores eius, multa pro ea preces fieri curarunt, & pro uiribus reſtituerunt male poſſeſſa. Nec diu poſt anima illius uiduæ nitro purior, niue candidior, ſole ſplendidior apparuit ancillæ Chriſti, ad æternas epulas gaudens & gratulabunda proficiſcens, & quaſi librum uitæ, ut uide-

batur, tenens manu, & in illo, ſummi magiſtri facta diſcipula, lectitans.

Iohānis Duniacēſis uiri ſanctiſſimi obitus.

Sanctus quidam & beatus ſenex, qui à puero in innocēria & uirginitate perſeuerauerat, iam morti propinquabat. (dicebatur is Iohannes Duniacenſis, cognomine Hortulanus, cunctaque pro Chriſti amore reliquerat, & tum exemplis, tum ſanctis adhortationibus ſuis multas Domino animas lucratus fuerat.) Aderat illi ægrotanti Chriſti famula, uiditque frequētes angelos ſeni hilariter aſſiſtere, ſimulque ſenſit odores gratiſsimos. Itaque præ gaudii immenſitate capere & continere ſe non potuit. ualde enim amabat uirum, & ceu patris loco eum habebat. Reuelatum autem ei eſt à ſpiritu ſancto, ſenem illū, qui in uita ſua tantam egiſſet pœnitentiam, tot opprobria & perſecutiones Chriſti cauſa æquo animo tolerasset, tam iuſte & religioſe uixiſſet, tot Chriſto animas lucrifeciſſet, citra ullam Purgatorii moleſtiam libere ad Dominum euolare. Itaque quoties ſepulcrū eius, quod eſt apud Oegnies, præteriret, ſemper humiliter inclinabat caput. Poſtea uerò, cum extrema laboraret ægritudine, anima ſancti ſenis huius cum alio amico eius defuncto, fratre Richardo de Menesar Capella, cauſa uiſitationis & conſolationis ſpecialiter ad eam miſſa eſt à Domino.

Erat Chriſti ancilla multa commiſeratione prædita, & erga ægrotos piiſsima, adeo ut apud illos etiam interdum noctes duceret inſomnes. Mater fratrū Oegniacenſium grauiſsimo eoque diuturno laborabat morbo. Ei nonnunquàm aderat Chriſti famula, ut eā conſolaretur: ſed cum eſſet iā prope centenaria anus illa, & tenderet ad extrema, eius anhelitus admodū fœtebat, ita ut nocte quadam ei aſſiſtens ſancta mulier, ſine magno cordis dolore uix ferre illum poſſet. At nihilominus hærebat apud illū, & quaſi per uim à ſeipſa extorquebat, ut illic permaneret. Sed cum iam amplius ferre non poſſet ac prope deficeret, reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ, & in os eius immiſit guſtum quendam uini aromatici, & in eo guſtu odorem ſuauiſsimum tanquā̄m accenſi thuris, iſque fere triduo manſit illi, ita ut nullius cibi ſapor eum guſtum aromaticum ab ea poſſet excludere. Multis uerò ægrotis ex eius præſentia conſolationem & patientiam præſtitit Deus, ſæpe etiam corporis ſanitatem eius meritis reſtituit.

Curat pueros ruptos manus impoſitione

Oblati ſunt ei quandoque pueri rupti, & illa manus eis imponens, ſanos à ſe dimiſit.

Puer quidam prope Oegnies periculoſe laborabat ab eius auricula ſanguine è capite perpetuo manante. Nihil arte ulla medicorum curari potuit: tandem medicina precū ancillæ Chriſti & admonitione manus eius integerrime reſtitutus eſt, eumq; mater eius ad eccleſiā attulit, & Deo ancillæq; eius gratias egit.

Itē fœminam morbidam.

Quædam mulier ad tactum eius à gutturis apoſtemate ſiue anginæ morbo, quo periculoſiſsime laborabat, ſe ſenſit liberatam: itidem & clericus quidam apud Oegnies, eodem affectus incommodo. Audiui ego ex ſacerdote Niuellenſi, Guerrico nomine, ipſum aduerſa ualetudine, uſque ad medicorum omnium deſperationem, laborantem, cū iam nemo eſſet, qui ei auderet ſanitatem promittere, ueniſſe ad Chriſti ancillam, multiſque precibus ab ea obtinuiſſe, ut ipſi manum imponeret: porrò eadem nocte uiſum ipſi eſſe in ſomnis, beatiſsimam Virginem Mariam uenire ad eū, illaque recedēte, ipſum reualuiſſe.

Item alios quoſdam.

Alius ſacerdos, uir pius & humilis, eiuſque ſpiritalis pater, Guido Niuellanus tumorem gutturis patiebatur: quem ubi ſua manu Chriſti ancilla tetigit, curatus eſt.

Alius quidam, cuius uitam omnes deſperauerant, quique medicis multis fruſtra adhibitis, iam nihil niſi mortem expectabat, contactu capillorum eius ſanatus eſt. Sed quid ego in paruis commemorandis hæreo, cum multa & magna & admirāda ſuperſint? Etſi enim pium eſt morbis corporum mederi, longe tamen præſtantius eſt animabus adferre ſanitatem. Nullum enim ſacrificium tam placet Deo, quàm zelus animarum. Semper illa læta, ſemper hilaris, ſemper cordis iubilo perfuſa erat, niſi cum doloris nubē quandam periculum uel ruina animarum eius animo adferret. In hoc ſolo, ut pace eius loquar, modum nō habuit.

Miro cruciatu periculis animarū.

Lugebat anxia, mœrēbat deſolata, cibum nō capiebat, ſomnū ab oculis repellebat, & plerunque clamabat, inſtar parturientis. Quanto, putas, dolore ſauciata eſt, cum rugientes & frementes dæmones cateruatim incurrerent in congregationem illam ſanctarum uirginum, Deo religioſe ſeruientium in pago, quem Manni uocant? & cum tandem uoti compotes impii & inuidi illi præ gaudio tripudiarent, cum ſanctæ fœminæ inde expellerentur? Certe clamans illa & eiulans, præ dolore ſeipſam ferre uix potuit.

Leodij uaſtatio.

Vidit quandoque maximum damnatorum ſpirituum exercitum, qui ueluti à prælio adhuc cruenti, cum ſuperbo & faſtuoſo ſtrepitu à uaſtato Leodio reuertentes, multo atrociora elato uultu minarentur. Paulo poſt uenerunt nuncij in Oegnies, qui Leodiū euerſum, eccleſias prophanatas, mulieres ui oppreſſas, ciues iugulatos, res omnes totius urbis ab hoſtibus direptas referrent. Erat tum forte apud Oegnies uir ſanctus, inculpatis moribus, & bona etiam apud improbos exiſtimatione, totius Leodienſis diœceſis lumen, doctor & Pater ſpiritalis, magiſter Iohānes Niuellanus. Is ubi infauſtos hos percepit rumores, mente cōſternatus, incredibili dolore affectus eſt, ueritus pro paterna ſolicitudine, ne forte ſanctæ uirgines, quas ille ſuis concionibus & exemplo Domino lucratus erat, ui oppreſſæ eſſent, quemadmodum [illegible] quidam ſparſerant. Non multum doluit direptionem rerū temporalium, quas ſemper luti inſtar habuit. [illegible] eccleſiarum prophanationem & animarum per[illegible]ionem uir ſanctus, cunctis uirtutibus egregie & inſigniter ornatus, acerbiſsime deplorabat: lugebat pater filios, patronus eccleſias, amicus ſpōſi uirgines, quas caſtiſsimo ſponſo caſtas exhibere cupiebat. At uerò Chriſti ancilla, iiſdem auditis rumoribus, non admodum turbata eſt, ita ut mirarentur, qui non erant neſcii, quātopere amaret pudicas uirgines, Leodii Chriſto deuote famulantes. Sed præuenerat & præmunierat eam Dominus, quippe qui non ignoraret, quam atrocem eius animo dolorem allaturi eſſent rumores eiuſmodi, ni præmuniretur. Cumque fratres Oegniacenſes, ut ſolent Clerici, non mediocriter ſibi timerent, quòd fama ſparſerat hoſtes eò uenturos, illa interim nihil perturbabatur, nihil formidabat, ſanctis Angelis eam cōſolantibus, & in terra pacem hominibus bonæ uoluntatis nunciantibus. Porro quòd ad domum Oegniacenſem attinet, multa pace & trāquilitate, fruebatur, in ſpiritu certior effecta & de pace ſuorum, & de ſanctarum, quas diximus, uirginum minime corrumpenda integritate. Attamen uidebatur ipſi terra tremere & quaſi conqueri, quòd iis hominibus alimenta ſuppeditaret, qui in creatorē ſuum tam immani ſcelere incurrerent.

Miles quidam eius regionis, unde ipſa traxerat originem, genere nobilis, militia ſtrenuus, & ſeculi uanitatibus deditus, inanis ſcilicet & uanus, diuinitus permotus, & ſanctæ mulieris admonitionibus & precibus adiutus, relicto mundo, ad Dominum conuerſus eſt. Tum uerò dæmon effrenis & mirabiliter pudefactus, apparuit ancillæ Chriſti querubundus, & minaci uultu, inſtar canis prægrandis ſæuiēs in eā

& di-

& dicens: O te proteruam, & nobis inimicam atque aduerſam, quæ ingens damnum nuper dediſti mihi quando unum è præcipuis miniſtris meis abſtuliſti. Iam aliquandiu milite illo in bono propoſito perſeuerante, accidit ut quodam die ederet apud hoſpitem & creditorem ſuum, ciuem Niuellanum opulentum: cuius in ædibus, cum eſſet ſecularis, ſæpe admodum diſſolute uixerat, & ut ſolêt milites, res ſuas prodige dilapidarat. Nec ita facile ab eius familiaritate ſubducere ſe poterat, quòd etiamnum illi eſſet obæratus. Cum autem hoſpes ille multa ei delicata fercula apponeret, & epularentur ſplendide, animaduertens impurus ſatan tempus ſibi ad tentandum hominem opportunum adeſſe, extruxit aggerem, ut caperet ciuitatem munitam. Reduxit itaque ille in memoriam, qua fuiſſet gloria præditus in hoc mundo: pepones quoque & alia Aegypti & ollas carniũ, uerſ pellis ille ob oculos reuocauit. Illo uerò iam animo uacillante, quippe quem inſtar tritici cribraret ſatan clementiſsimus hominum amator, qui neminem patitur tentari ſupra uires, qui linum fumigans non extinguit, & calamum quaſſatum non conterit, ancillæ ſuæ ſpiritu indicauit, quemadmodum miles ille, dum non uitat ſecularium hominum conſortia, animo imbecillo fluctuet. Itaque illo mente uaga multa ſecũ ad menſam agitante, ecce nuncius ancillæ Chriſti adeſt, clam ad oſtium domus expectans, & ubi eũ cõpellandi data fuit opportunitas, ut ad dominam ſuam quamprimum ueniat, ei denuncians. Cum ergo ueniſſet ille ad locum, ubi Chriſti margarita extra Niuellam degebat, inuenit eam præ mœrore & cordis anxietate quaſi languidã, & pedes Crucifixi, quos complexa erat, lachrymarum imbre rigantem. Admirans itaque, & præ uerecundia animo conſternatus, cur ita lugeret, ſciſcitatur. At illa: Merito, inquit, lugeo & doleo cauſa tua: miſeria tua perturbat animũ meum. Spiritu cœpiſti, & iam carne uis miſerabiliter conſummari & perire, quando miſſa manu ad aratrũ retro cum uxore Lot reſpicis, ingratus plane & immemor beneficii & immenſæ miſericordiæ illius, qui te ex mundi conflagrantis incendio, tam multis aliis pereuntibus, extraxit. Tum ille ad ſe reuerſus, & tantæ reuelationis miraculo ſalubriter compunctus. Ignoſce mihi, inquit, pia mater, & ora pro me miſero: en ego Deo & tibi polliceor, me deinceps in eius, qui me per te reuocauit, ſeruitio conſtanter permãſurum. Cum autem mundus eum quadam ex parte detineret, multiſque etiamnum ſecularibus implicatum negociis, crebro ad potentium aulas ire compelleret, ſocii quondam eius, itemque cognati & familiares, uelut mortuum eum deplorantes, immo ceu in monſtrum quoddam digitos in eum intẽdentes, partim eum irridebant, partim blanditiis emollire, partim iniuriis & contumeliis exacerbare & frangere nitebantur. Quidam etiam ſatanæ ſatellites uirum nobilem & eiuſmodi iniuriis non aſſuetum, per cucullũ uel capitium trahebant: quibus omnibus ille admirãdæ patientiæ ſcutum opponebat, licet nonnunquàm humano more nonnihil erubeſceret. Cum autem domum rediret, inſtar ouis è luporum rictibus elapſæ, poſt tantas tempeſtates ad ſpiritalis matris conſolationem recurrebat. Ea uerò miro quodam modo diuinitus edocta, & conuicia atque opprobria, quæ pertulerat, & horam, in qua nonnihil perturbatus fuerat, prophetico ſpiritu referebat. Heri, inquit, hac hora indigebas auxilio, & ego piiſsimo Saluatori pro te preces obtuli, ut tibi præſtaret imitatione ſui proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare. Quo miraculo & ancillę Chriſti cõſolatione adeo confirmabatur, ut domum eius, ſuper firmam petrã fundatam, nec uenti, nec flumina poſſent impellere in ruinam. Nec raro ſane impellebatur ut caderet, ſed Dominus ancillæ ſuæ meritis permotus, manum ne laberetur, ſupponebat

En quantũ nocet, nõ uitare peccãdi occaſiões.

Gẽ. 19.

Filij ſeculi huius irridẽt & exagitant Chriſto ſeruire cupientem.

Vidit quandoque Chriſti famula apud Villenbroc dæmones callidis machinationibus tendere clam laqueos, ut quoſdam ex ipſius amicis caperet, quorum ruina ingens poſſet ſcandalum afferre. Sed cum iam intendiſſent arcum, ut ſagittarent in obſcuro rectos corde, illa non contenta lachrymis & precibus ſuſcipiebat ieiunium, ſciens eiuſmodi genus dæmoniorũ non facile eiici, niſi oratione & ieiunio. Itaque cum diebus quadraginta humiliaſſet in ieiunio animam ſuam, Dominus miſertus ancillæ ſuæ, nec eius afflictionem diutius ferre uolens, oſtendebat illi, quemadmodum ipſius amicum liberaſſet, ſimul indicans, in quàm horrendam peccati foueam ille corruiſſet, niſi ieiuniis & precibus eius ſatan oppreſſus eſſet. Vę nobis, qui in hac miſeria tantum amiſimus ſolatium tantum in afflictionibus & tentationibus præſidium: niſi compenſet uobis in cœlo, quod perdidimus in hoc exilio.

Pſ. 10. Marc. 9.

Etſi autem aduerſum uarios & multiplices animorum languores & morbos precum eius inſtantia efficax eſſet, medicina, at tamen contra blaſphemiæ & deſperationis ſpiritum ſingulari quadam gratia eminebat: & ut inter alios omnes ſpiritus ille nequiſsimus eſt ad infeſtandum, ita illa fuit potentiſsima ad opitulandum. Monachus quidam Ciſtertiẽſis inſtituti, immoderato quodam innocentiæ & puritatis zelo impulſus, præ ſpiritus feruore ad ſtatum primi parentis Adæ pertingere nitebatur. Suſcepit ea cauſa laboris plurimum, affligebat ſe inedia, uigiliis & precibus: ſed cum hæc omnia fruſtra eſſent, nec poſſet ad illam innocentiam peruenire, primo incidit in tædium & acediam. Volebat ille cibum ita ſumere, ut nullam inter edendum ſentiret delectationem. Primos ſenſitiuæ portionis ſiue ſenſualitatis motus conabatur nõ ſolum reprimere, ſed etiam extinguere penitus. Contendebat abſque ullo ueniali peccato uitam in perfecta puritate tranſigere. Erat ea tentatio dæmonii meridiani, ad impoſsibilia eum inſtigantis. Laborabat ſane permultum, ſed nullo labore potuit eo, quò intendebat, pertingere. Itaque præ mœrore tandem in deſperationis foueam prolaſpus eſt, cum perſuaſum haberet, ſe in eo corruptionis ſtatu, in quo eſſet, ſaluẽ nulla poſſe ratione adipiſci. Veniales enim culpas, quas in hac uita omnes uitare nõ poſſumus, ille mortiferorum criminum loco habebat: nec uolebat propterea ſumere corpus Chriſti etiam illis diebus, quibus id monaſticus Canon uult percipi. En ad quam calamitatem, quàm horrendam & miſerabilem ruinam ſub ſpecie boni, hoſtis ille teterrimus ſimplicẽ hominem perduxit, ita ut infirmus reſpueret medicinam, & iugum obediẽtiæ à ſe repelleret, qui propriæ uoluntati ſemel nuncium remiſerat. Et ut hic aliquid ex fabulis non tamen fabuloſe, & uana non uane & fallaciter referamus, monachus hic, qui ad primi hominis innocentiam & puritatem peruenire nitebatur, cui ſimilis putandus eſt, niſi ranæ illi, quæ cũ uideret bouẽ magno robore & grãdi corpore, uolebat & ipſa illas uires & corporis molẽ adipiſci, Itaq; intendit ſe totã, & quoad potuit, inflauit: ſed fruſtra. nec enim ſi uel rumperet ſeſe, unquàm poſſet ad bouis quantitatem pertingere. Sic frater iſte, dum uoluit excedere limites uirium ſuarum & ſupra ſe efferri, infra ſe per deſperationem miſere collapſus eſt. Eius autem animi morbum pius quidã & bonorum omnium fautor Abbas ubi cognouit, cum aliis multis Dominum pro illo deprecabatur: ſed præualuit inimicus, & quẽ

Monachi cuiuſdam periculoſa tẽtatio.

laqueo forti conſtrinxerat, cum ſine intermiſsione uo
aabat. Tandem Abbas ille, quòd non ſolum ancillæ
Precib⁹ Chriſti eſſet amicus, ſed etiam uirtutem eius, quippe
ſuis quam in ſeipſo expertus erat non ignoraret, mona-
Chriſti chum illum ad eam curauit adduci. Et ecce orante il
ancilla la pro monacho cum lachrymis & ſuſpirijs, cum ille
eũ mo- ante Miſſæ Introitum, Confiteor, diceret, & illa in-
nachũ ſtantius pro eo oraret, quaſi atri quidam lapilli ad ſin
liberat. gula confeſsionis uerba ex ore monachi decidere ui
debantur. Tum illa animaduertens in hac uiſione,
obſtinationem deſperationis & triſtitiæ nigredinem
Ez.18. à monacho receſsiſſe, Domino gratias egit, qui non
uult mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat.
Monachus uerò peracto ſacrificio tanquàm è longin
qua regione ad ſe reuerſus, Chriſti corpus accepit,
& ea ſalutari percepta medicina, perfectè curatus eſt.

De ſpiritu ſcientiæ. Cap. 4.

QVoniam autem in uitandis malis per ſpiritũ
timoris, & faciẽdis bonis per ſpiritum pieta
1. Ioã. 2 tis, neceſſaria eſt cautela & circumſpectio mo
derationis ſiue diſcretionis, pater luminum,
cuius unctio docet nos de omnibus, ſpiritu ſcientiæ
Leui. 3 filiam ſuam illuſtrauit, ut ſciret, quid quemadmodũ
uel fugiendum eſſet, uel agendum, ut ſic omne ſacri-
ficium ſuum ſale condiret. Mala enim ſunt uicina bo
nis, & plerunque dum uolumus unum aliquod uita-
re uitium, labimur in contrarium: ut cum quis cauet
ne ſit prodigus, incidit in auaritiam: & uolens uitare
pompas ueſtium, è ſordido indumento gloriam uena
Vitia in tur. Vitia enim non raro uirtutum ſpeciem mentiun
duunt tur: ſed ita pernicioſius homini imponunt, cum ſibi
uirtutũ ſumunt habitum uirtutum. Sic ſub iuſtitiæ prætextu
ſpeciẽ. crudelitas exercetur: remiſſa ſegnities, humanitas &
manſuetudo creditur: plerunque neglectus corporis
id agit, quod putatur eſſe indulgentiæ. At Chriſti an
cilla neque ad dextram neque ad ſiniſtram declinãs,
mediam eamque beatam uitam atque uiam miro ſe-
ctabatur moderamine. Reddebat Deo, quod erat Dei
& cum proximis, quantum in ipſa erat, pacem cole-
bat: nec cum pacificis duntaxat, ſed cum illis etiam,
qui oderunt pacem, erat pacifica, prudenter inter ho
mines prauæ nationis conuerſans, omnibusque om-
nia facta, ut omnes Domino lucrifaceret.

Duo ſecundum carnem fratres eius & quidam alii
licet mundo deuiti, diuina inſpiratione & eius pru-
denti adhortatione permoti, relictis omnibus, Ciſter
tienſe inſtitutum complexi ſunt. Nonnunquàm ſua-
uius Domino, tanquàm quæ unus cum illo ſpiritus
effecta eſſet, amoris glutino inhærenti nos ſignifica-
bamus, quoſdam è longinquis regionibus adueniſſe,
qui eam uidere cuperent, & abire feſtinarent. Nam
tametſi adiuraſſet nos Dominus per capreas ceruoſ-
Can 2. que camporum, ne ſuſcitaremus neque euigilare fa-
ceremus dilectam, donec ipſa uellet: quando tamen
id nunquàm illa uolebat, ſed ſemper optabat cum
Domino cubare in meridie, cum fiducia quadam illã
compellantes, uix excitare potuimus. Vbi uerò didi-
cit exteros adeſſe, ne cui forte eſſet offendiculo, à ſua
ui illa contemplationis quiete & iucunditate, & a ca
ſtiſſimis ſponſi immortalis amplexibus, ſibiipſi uim
adhibens, tanto cum dolore ſeſe abſtrahebat, ut in-
terdum quaſi ruptis uiſceribus, purum eumque be-
ne multum uomeret ſanguinem uel expueret: malẽs
hoc affligi cruciatu, quàm fratrum, præſertim pere-
gre uenientium, perturbare pacem. At nonnunquàm
tamen, ea diuina ſancti ſpiritus reuelatione quoſdã,
licet adhuc procul poſitos, aduentare ſciens, in pro-
pinqua rura uel nemora ſe abdebat, ita ut uix toto die
poſſemus reperire latitãtem. Interdum propter quo-
rundam indigentium utilitatem, non niſi ſpiritu ſan
cto eam incitante, cogebatur ſomnum ſuum abrum-
pere. Dicebat illi ſpiritus: Quidam te, non curioſita-
se, ſed neceſsitate adactus, expectat.

Quamuis autem nõ ſolum erga proximos bonos,
ſed etiam improbos mira moderatione ſiue diſcretio
ne pacem conſeruaret: at tamen erga ſe unam uiſa eſt
nobis nonnunquàm immoderata & indiſcreta, nimi
rum ſeſe abiiciens, & ultra modum affligens. At nihi
lominus eo magis erga ſe diſcreta fuit, quòd nihil
de ſe attentare auſa eſſet, niſi familiariter docta a ſpi
ritu ſancto. Neque enim uel diem unum ſine ulla cibi
perceptione tranſigere auſa fuiſſet, niſi portione ſeu
ſitiua abſorpta, ſe pura ſe raptam pro comperto ha-
buiſſet. At tamen interdum, ut aliorum paci conſule-
ret, etiam ſic affecta, quippiam ſumere tentabat, ſed
nihil omnino potuit, imo præ dolore propemodũ de
fecit. Vnde eam poſtea libertatis prærogatiuam ob-
tinuit, ut nemo iam illi dicere auderet, Cur ita facis?
cumque rationem humanã uita eius excederet, quo-
dam ſpeciali priuilegio Deo ſibique relicta, omnia *11. Cor.*
ipſa iudicabat, ſed à nemine iudicabatur. Sæpe enim *2.*
ſpiritus ſanctus rationem eiuſmodi in agẽdis & omit
tendis ei declarauit, quam nos ſenſu humano attin-
gere non poſſemus. Ita cum aliquando ter hebdoma
tibus ſingulis cibum caperet, ſexta feria edebat, die
Dominico ab omni cibo prorſus abſtinebat, itemque
feria quinta: cumque nobis rationi magis conſenta-
neum uideretur, ut ſextà feria, quæ eſt pœnitentiæ,
immo mortis Dominicæ dies, nihil penitus ederet,
quintaque feria & die Dominico cibum caperet, illa
mihi reſpondit: Nonnunquam ad ſenſibilia non ſine
labore deſcendo, gaudio contemplationis interrupto
cibum accipiens. Quinta autem feria, quæ eſt dies ſpi
ritus ſancti, & die Dominica propter gaudium reſur
rectionis ſpiritali refectione cõtenta, æternisque epu
lis ſatiata, totum diem feſtiuum ago, dum nulla cor-
poreæ refectionis cauſa cogor me ad inferiora demit
tere. Quis audiens, ego ſilui, & rationem meam pro
nihilo ducens, humiliatus ſum in oculis meis ſapien
tia autem iuſtificata eſt a filiis ſuis.

Non ſolebat illa quidem peccatores cum indigna
tione abiicere, imo uerò præ commiſeratione, prudẽ
ti adhortatione nõ rarò complures a uia perditionis
retraxit: attamen ſpiritus eius hominum peccata ual
de abominabatur, malorumque conuictum & fami-
liaritatem, nunquam de ſe temere præfidens, uita-
bat. Corrumpunt enim mores bonos colloquia ma *Menã-*
la. & Dominus præcepit diſcipulis, ut ingreſsi in ciui *der.*
tatem, quærerent quis ibi dignus eſſet, cuius hoſpitio *1. Cor.*
honeſtius & tutius uterentur. Accidit aliquando, ut *15.*
cum apud Oegnies moraretur, cauſa inuiſendi quoſ- *Matt.*
dam ipſi familiares amicos, iret in Villenbroc, rediẽs *10.*
que per mediam Niuellam tranſiret, ibique recorda
retur peccatorum & immanium facinorum, quę illic
crebro perpetrare ſolent homines ſeculares. Inde ue-
rò tantam animo indignationẽ & horrorem conce-
pit, ut præ dolore clamare inciperet, petitoque cul-
tello ab ancilla ſua, cum extra oppidum eſſet, uellet
pellem a pedibus reſecare, quòd per ea loca iuiſſet,
in quibus cœci & miſeri homines creatorem ſuum
tot iniuriis afficerent, tot flagitiis exacerbarent: cũ-
que non ſolum animo, ſed, quod admiratione dignũ *Liben-*
eſt, etiam pedibus ea cauſa doleret, uix tandem, cum *ter au-*
ſæpius pedes terrã alliſiſſet, quiete potuit perfrui. *dit ſa-*

Diuinis ſcripturis prudens & diſcreta fœmina ſa- *cras cõ*
cris inſtructa fuit. Sæpe enim ſacris intererat concioni *ciones.*
bus, uerba ſacrarum literarum conſeruans & confe-
rẽs in corde ſuo, & diuina mandata ſagaciter in ſuo *Pſ. 118*

condens

condens pectore,& quia intellectus bonus omnibus facientibus eum,quod deuote audiebat,maiori deuotione in opus conferre nitebatur. Vnde cum in extrema ægrotatione ſua morti propinqua:iam pene deficeret,& quidam in eccleſia ad populum concionaretur,ſpiritu eius ad uerbum Dei reuiuiſcente, aures repugnante morte arrigebat, animum aduertebat, quædam etiã concionis uerba circunſtantibus referebat. Adeo uerò concionatores & fideles animarum paſtores diligebat,ut pedes eorum,abſoluta concione,miro affectu conſtringens, etiam illis inuitis aliquandiu oſculari cogeretur, &, ſi illi id recuſarent, pedesque retraherent,præ anguſtia clamaret. Multis autem lachrymis & ſuſpiriis,multis precibus & ieiunijs inſtantiſsime à Domino poſtulando obtinuit,ut meritum & officiũ concionandi,quod ipſa per ſe exequi non poſſet,in alio Dominus ipſi compenſaret, & magni beneficii loco quendam concionatorẽ præberet. Quo accepto licet per eum Dominus, tanquã per inſtrumentum,uerba prædicationis ederet,at ſanctæ mulieris precibus & meritis cor eius præparabat uires corpori in labore ſuggerebat, miniſtrabat uerbum,greſſus dirigebat,gratiam & fructum in auditoribus excitabat. Pro iſto enim quotidie, cum eſſet concionando occupatus,Domino & beatiſsime Virgini preces offerens,centies Angelicam ſalutationẽ dicebat:quemadmodum Hilario prædicante, Martinus oraſſe legitur. Porro illum ipſum concionatorẽ ſuum,quem moriens præſentia corporali dereliquit, Domino deuotiſsime commendauit. Cum enim dilexiſſet ſuos,in finem dilexit eos.

Quodam die in uiridario apud Villenbroc apparuit ei diabolus ſuo ſpecie paſtoris. Nam per id tempus ſceleſtus ille multos congregauerat milites, qui die craſtino haſtis inter ſe congreſſuri erant apud pagum Traſigineſiũ: ea autem nocte manſuri Niuellæ. Cumque execrabilis ille & ſuperbus dæmon paſtorẽ ſe iactaret,Christi ancilla ait:Non es paſtor: ſed magiſtri noſtri,qui prædicant uerbum Dei, & fideliter paſcunt animas noſtras,ueri paſtores ſunt. Contra uerò nequam ille & tumidus ſatan,Ego,inquit, plures habeo greges,mihique magis obtemperantes, q̃ magiſtri illi. Et ego cognoſco illos,& illi me,& uocẽ meam audiunt,& pro uoto mihi obſequuntur. Tum illa amplius non ferens,quòd lupus ille nomen ſibi paſtoris uendicaret,qui hœdos ſuos per paſcua uanitatis ducit ad paſcua damnationis,ubi mors miſerabiliter depaſcet eos:ſed gemens & miſerorum uicem dolens,relicto dæmone,ad eccleſiã confugit:& in ulto poſtea tempore,quoties deterrimi illius paſtoris recordabatur,non potuit à lachrymis abſtinere.

O miſeros mortales, dæmõi potius q̃ Deo obſequẽtes.

Quanquàm autem unctione ſancti ſpiritus & diuinis reuelationibus intus doceretur,at tamẽ diuinæ ſcripturæ teſtimonia, quæ cum ipſius ſpiritu plane concordabant,libenter exterius audiebat. Nanque & Dominus tametſi potuiſſet diſcipulos interna illuminatione abſque uoce inſtituere & docere: at nihilo minus etiam externum uocis miniſterium adhibens, ſcripturas illis exponebat,iiſdemque dicebat: Iã uos mũdi eſtis propter ſermonem,quem locutus ſum uobis. Itaque ancilla Chriſti de die in diem ſcripturæ diuinæ ſermonibus amplius lauabatur ad munditiam ædificabatur ad morũ ornatũ,illuminabatur ad fidẽ, ſi tñ fides in pro dici potuit,quæ Dño reuelante, inuiſibilia quaſi uiſibiliter fide oculata percipiebat.

Ioã. 15.

Cum enim eſſet aliquando in pago Nitrenſi prope Niuellam,& ipſa præſente puer quidam ad oſtiũ eccleſiæ catechizaretur, uidit impurum dæmonem à paruulo illo cum magna ignominia recedentem,eũdemque è ſacro fonte leuans,apertis oculis uidit ſpiritum ſanctum in animam eius deſcendentem,angelorumque beatorũ circa illum iam renatum frequentiam. Sæpius autem,ſacerdote ſacram hoſtiam eleuãte,inter manus eius uidit elegantiſsimi pueri ſpeciẽ, & cœleſtiũ ſpirituum exercitũ cum multo lumine deſcendentem. Cum autem poſt confeſſionem, ſacramenta ſacerdos perciperet, uidebat in ſpiritu Dominum in anima illius permanere,eamque mirabili ſplendore illuſtrare:uel,ſi indigne ſumeret,Dominum cum magna indignatione recedere. Porrò aũt etiam tunc,quando in templo non erat, ſed in cellula,opertis ex more oculis uelamine candido,orabat, Chriſto ad prolationem ſacrorum uerborum in altare deſcendente,illa mirabiliter mutata, ſentiebat aduentum eius. Denique quando unctionis extremæ ſacramentum ipſa præſente ægroti percipiebant, illa Chriſtũ cum ſanctorum multitudine adeſſe ſentiebat, ægrotumque illum miſericorditer corroborantem,dæmones expellentem,animam purgantem,ſeque,dum membra eius ungerentur, quaſi in lumine per totum corpus eius diffundentem.

Nota de baptiſmo.

Itẽ Eucharistia.

Itẽ extrema Vnctione.

De ſpiritu fortitudinis. *Cap.* 5.

AT quia parum prodeſt ſpiritu timoris declinare à malo,ſpiritu pietatis facere bonum,ſpiritu ſcientiæ in omnibus auream ſeruare mediocritatem & diſcretionem,niſi etiam ſpiritu fortitudinis rebus duris & malis reſiſtamus, bona noſtra patientia conſeruemus, conſtantia uſque in finem perſeueremus,longanimitate uitæ æternæ prę mia expectemus:pater eius cœleſtis, apertis theſauris ſuis,quarto lapide precioſo,id eſt,ſpiritu fortitudinis illam exornauit, & contra aduerſa omnia communiuit, ut nec rerũ aduerſarum in curſu frangeretur, nec proſperarum & ad uoluntatem fluentium blanditiis extolleretur: ut cõtumelias tranquillo ferret animo,nulli malum pro malo redderet,ſed benedictione maledicta, bonitate malitiam compẽſaret, bona redderet pro malis,calumniantibus non reſpõderet,pro perſecutoribus oraret: mentis conſtantia in propoſito perſeueraret, animi firmitate cuncta placide toleraret magnanimitate ardua & difficilia ſpõte ſuſciperet,ſecuritate imminentia incommoda non metueret fiducia ſpe bona & certa frueretur. id quod bene propoſuiſſet, ſe ad felicem exitum perductu ram,poſtremo quadam magnificentia uel animi præſtantia præclarum propoſitũ feliciter conſummaret.

Porro autem in perſecutionibus, & flagellis non modo patientiam conſeruabat, ſed etiam gaudebat in afflictionibus,diſciplinamque ſiue caſtigationem Domini cum magno deſiderio appræhẽdebat. Cum in poſtrema ſua ægritudine ad dies fere quadraginta grauiter laboraſſet, quæreremusque ex ea, num ex morbi dolore aliquid tædii pateretur,illa reſpondit: Imò uerò, ſi id gratum eſſet Domino, uellem iſtos quadraginta dies hodie ſuum habere initium, addiditque,quod eſt etiam admirabilius, nunquam ſe ægrum aliquem uidiſſe, cuius quantumuis aduerſam ualetudinem ſibijpſi non optarit. Væ igitur nobis, qui crucem Domini in angaria fertis, qui diſciplinã Domini abiicitis,qui uirgam Domini ſerientis,dum contra eius flagella murmuratis, inſtar canis rabidi mordetis, qui dolores corporis cordis impatientia duplicatis. Non ſic precioſa hæc Chriſti margarita, quæ modeſti animi exultatione id conſequebatur, ut quaſi inſenſibiliter affligeretur, & ſuauiter cruciaretur. Interior enim dulcedo externum dolorẽ deliniebat,& põdus aduerſæ ualetudinis releuando demulcebat. Cum autẽ interdũ paralyſi uexata,præ-

Nota eximiã animi fortitudinem.

nimio dolore clamare, & pectus tundere cogeretur, quidam eius familiaris, ei condolens, in quodam loco clam pro ea Domino ſupplicabat. Tum illa ſentiens pii hominis precibus ſuos dolores nonnihil minui. Vade, inquit ad ancillam ſuam, dic homini illi ut ceſſet orare pro me. Eius enim precum medicina, huius caſtigationis meæ, dum melius habeo, accipio detrimentum.

Non uult ſibi minui paralyſis dolores.

Laborabat aliquando moleſtia quadam, & quidā ex amicis eius apud ſe tacitus dolebat uicem illius. At illa ea diuina reuelatione arcanas pectoris eius cogitationes intelligens, miſſa ad eum ancilla ſua, iuſsit ne amplius doleret ipſius cauſa. Tum enim, inquit, grauamen auget cordis mei dolorem, nec poſſum ſerre, ut propter me doleas. Adeo plus eam cruciabant aliorū afflictiones, q̄ proprii corporis incommoda.

Neque tamen ſpiritu fortitudinis id ſolum obtinuit, ut poſſet æquo animo & uirili aduerſa perpeti, ſed illud etiam, ut ab omnibus carnis illecebris facile abſtineret. Adeo enim corpus ſuum caſtigauerat, & in ſeruitutem redegerat, ut ad nutum ſpiritui obediret, in nullo contradicens, nec ulla ſe ſimulatione excuſans: nec cōtra dn̄m murmurabat, ſed eius imitādo fortitudinē, nunq̄ ignauia torpebat, nunq̄uel raro labori ſuccūbebat. Adeo iuuencula illa tympaniſtria, ceu inter duo ligna Crucis corpus ſuū extēdēdo ſiccauerat, ut per multos annos etiam primos libidinis motus minime experta ſit: qua ex re tantam inter homines fiduciam concepit, ut præ eximia innocentia & pura ſimplicitate omnes ſui ſimiles arbitraretur. Vnde cū quidā eius familiaris amicus, quodam ſpiritualis affectionis exceſſu manum eius aliquādo ſtringeret, nihil tamen caſto animo turpe cogitans, ſenſit ex nimia illa uicinitate primos motus in ſuo corpore exiſtere. Sed cum illa id prorſus ignoraret, uocē ab excelſo audiuit, Noli me tangere: nec tamē ſciuit, quid ea ſignificaret. Deus enim benignus, & noſtris infirmitatibus condolens, noluit illum corā ſancta muliere pudore affici: at nihilo minus uoluit tanquàm zelotes, amicæ ſuæ caſtitatem tueri, & illū propter imminentia pericula caſtigare. Itaque cum illa diceret ei, Audiui nunc quandam uocem, ſcilicet. Noli me tangere: ſed quid ſibi uelit, plane me fugit: ille, quid ea innueret, intelligens, & ſibi de cætero cauit, & Domino, quòd ipſius infirmitatem prodere noluerit, gratias agens, receſsit.

De ſpiritu conſilij. Cap. 6.

SPiritu conſilij Chriſti ancilla inſtructa, nihil præceps, nihil inordinate facere uolebat: ſed omnia diligenter, circunſpecte, & cum deliberatione agens, in omnibus, quæ uel fieri uel omitti oporteret, expectabat eū, qui ſaluam faceret ipſam à puſillanimitate ſpiritus & tēpeſtate: nihil interim per puſillanimitatem omittens, nihil turbulenter uel tempeſtuoſe, nihil inconſiderate, nihil per impetum efficiens. In omnibus uiis eius palpebræ præcedebant greſſus eius: & ne poſt factū ſuccederet uel leuis pœnitentia, omnia cum conſilio faciebat. Quid uerò illa ſine grauitate & abſque cōſilii maturitate facere poſ-

Prou. 8

let, cuius mentem impleuerat & inhabitabat is, qui de ſeipſo dicit: Ego ſapientia in conſiliis habito, & eruditis interſū cogitationibus? Et ſi aūt familiari ſācti ſpiritus conſilio uteretur, quanuis diuinis ſcripturis ſatis eſſet inſtructa, at tamen præ eximia animi ſūmiſsione & humilitate, ne ſapiens in oculis ſuis uideretur, aliorum conſiliis, propriæ uoluntati renunciās libenter & deuote ſe ſubiiciebat. At uerò multi ex eius familiaribus amicis, qui diuinitus collatam illi prudentiā nō raro compererant, abſque eius conſilio nihil, quod alicuius eſſet momenti, facere auſi erant.

Hæc nota ē ueri ſpiritus.

Quod enim humana ratione ſcire non poterat, cum ad Dominum fudiſſet preces, diuinitus edocebatur. Ita cum quidam eius amicus, mediocritatē ſua contentus, tanto ſecurius, quanto ab hominum conſpectu & pompa ſeculari remotius, Domino in humilitate ſeruiret, & a quodam nobili rogaretur, ut magiſtri loco apud ipſum eſſet, isq; ei promitteret equos, ueſtes & multa alia abunde ſe ſuppeditaturū: ille ſancta hanc fœminā conſuluit, quid agere deberet. At illa, nihil unquam ſibi præfidens, prius ad Dn̄m precādum ſe contulit, & inde ab arcanis diuinorum conſiliorū thalamis reuerſa, ita dixit: Vide atrum equum parari tibi, qui ad inferos hinniens, dæmonum turbis applaudebat. Si quid igitur apud te ualet conſiliū meum, maneas in ea uocatione, qua uocatus es à Domino, ne per ambitionem uel ſeculi pompam, des occaſionem diabolo. Alius quidam amicus eius, tanto illi charior, quanto humilior, cum haberet ſacerdotiū unum ſiue beneficium eccleſiaſticum, quod ei ſufficeret ad mediocritatem, multis uictus precibus etiam alterum accepit, quod & dignitate potius, & prouentu locupletius eſſet. Sed cum pro ſua pietate & modeſtia Chriſti ancillam conſuleret, uelletque ab ea ſcire num hac re Deum offendiſſet: illa more ſuo breues ſibi inducias petiit, & tandem inſpiratione diuina, & cœleſtibus reuelationibus abſque ullo hæſitationis ſcrupulo certior effecta. Videbam, inquit, hominem ueſtibus albis indutum, & ſatis ad curſum expeditū, atro inſuper pallio indui, & mentis ſarcina onerari.

Nota q̄ nō ſit tutum plura habere ſacerdotia uel beneficia eccleſiaſtica.

Cum autem hæc, ijsque alia ſimilia dixiſſe, is, qui iā in ſeipſo diuinitus ſenſerat, quæ illa loquebatur cœlitus edocta, primum ſacerdotium, utpote ſufficiēs, retinuit, & alterum ſine mora, ne locum alterius ambitioſe occuparet, uir prudens & Deum timens atque ſalutari conſilio obtemperans, reſignauit. Ignoſcite mihi, fratres, qui dignitatem dignitati adiungitis, & ſacerdoria ſiue beneficia eccleſiaſtica alia aliis coaceruatis. Non enim eſt meū, quod retuli, ſed Chriſti reuelantis. Parcite etiam ancillæ Chriſti, nec uelitis obtrectare innocenti. Qua enim re uos læſit, ſi amico p̄buit ſalutare conſilium, ſi ueritatē è Domino hauſtā enunciauit? Fortaſsis autem, dū crebro libellum hūc inſpicitis, & quadam acerbitate reuoluitis, ancillæ Chriſti uiſiones more ueſtro ridebitis, & pro ſomniis & phantaſmatis habenda ſtatuetis. Sed etiam Phariſæi Dominum de auaritia diſputantem, & diuites in regnum cœlorum difficile introituros aſſerentē, non ſolū irriſerunt, ſed inſanū quoque iudicarūt.

Matt. 19. Luc. 19

Vt autem ſine perſonarum acceptione ſanctæ mulieris res præclare geſtas commemorem, etiam mihi ipſi non parcam, ſed infelicitatis meæ referam hiſtoriam. Cum uerbum Dei, licet indignus, ad laicos prædicare inciperem, & ea in re necdum eſſem exercitatus, neque concionandi uſum & conſuetudinem haberem, ſemper mihi metuens, ne inter dicendum materia me deficeret, multa mihi undecunque colligebam: iisque coaceruatis, quicquid in buccam ueniſſet, proferre uolebam. Totum enim ſpiritum ſuum profert ſtultus: ſapiens uerò reſeruat in poſterum. Cum autem tanta prodigalitate meipſum confunderem, ad me abſoluta concione reuertens, quodam mentis tædio afficiebar, quòd nullo ordine & incompoſite multa mihi dixiſſe uiderer: quo animi mœrore cum ancilla Chriſti aliquando preſſum me cerneret, ego præ uerecundia cauſam ei indicare nolebam: & quod erat miſerabilius, quodam me, tāquàm qui bene, ſubtiliter & accute dixiſſem, à concione, ut eſt moris, commendante, libens id audiebā

Prou. 29.

& aliquid inde capiebam ſolstii. Erubeſco, fateor, tur pitudinem meam prodere, ſed ſanctæ mulieris laudes reticere non ſum auſus. Illa enim quandoque huius me triſtitiæ nube confuſum, & tanquàm operarium confuſibilem ad ſe uocans, triplex tentationum uulnus, quibus clam eram ſauciatus, mihi miro modo detexit. Vidi, inquit, effigiem tanquam hominis in nubilo uerſantis, nimia capillorum copia operti. Quædam autem meretrix ſubornata, quoddā ex ſe radios ſpargens, eum blande intuens circumibat: cumque id crebro faceret, radium unum in illum uibrans, partem quandam nubili illius diſcutiebat. Hanc ubi illa parabolam pertexuit, triplici me morbo laborantem, mox certiſsime depræhendi. Capillata enim ſuperfluitas mihi mœrorem adferebat: meretrix uerò ſubornata, id eſt, elatio, radiis adulationis fota, quoddam mihi miſerabile ſolatium pariebat. Quibus ego te laudibus efferam, ò ſancta mulier quæ ſecretorū Dei cōſcia fuiſti? Nec fruſtra tibi Deus hominū cogitationes aperuit: ſed tuis precibus uim tribuit & efficaciā animorum languoribus medendi.

Heluidis incluſa,

Magna ei erat familiaritas cum pia quadam & ſancta puella Heluide, apud Villenbroc incluſa atque ſolitariam uitam agente: eamque impenſe amabat, & uelut mater filiam annis fere duodecim in Domino nutrierat. Ea puella aliqua moleſta tentatione laborante, Chriſti ancilla tentationes & cogitationes cordis eius ipſi indicabat, ualde admiranti, quo pacto mentem eius cognitam haberet: itemque contra imminētes tentationes longe ac, antequā acciderent, eā præmuniebat. Erat eidem puellæ magno ſolatio magiſtri Guidonis præſentia, qui per id tempus eccleſię Villēbrocenſis ſacellanum agebat: & quia quæ repente accidunt, maiorem ſolent adferre perturbationem, dimidio anno ante prædixit illi, magiſtrum illum cum fratre ſuo Iohanne a Villenbroc abiturum, multiſq; exhortationibus confirmabat eam, ut tranquillo animo illorum ferret abitionem, quorum præſentia illi erat gratiſsima. Itidemque de quadam religioſa fœmina, nomine Beſele, quæ diu ancillæ Chriſti fideliter inſeruierat, cuius æque præſentia eidem puellæ incluſæ magnam adferebat conſolationem, longe ante illi prædixit eam receſſuram, præmonuitque ut ſedato animo quod Dominus decreuiſſet, toleraret.

Spirit' propheticus in Maria.

Quidam magiſter in Francia degens, animo conſtituerat ad Oegnies proficiſci: cumque unus è fratribus domus Oegniacenſis, Pariſios uſque magiſtrum illum adducendi cauſa ire uellet, Chriſti ancilla ait ad eum: Suſtine parumper, nec ita uelis feſtinare. Nūcius enim à magiſtro illo ad uos ablegatus, iam eſt in itinere. Ceſsit frater conſilio eius, & nuncium, quem illa prophetico ſpiritu uenturum prædixit, apud Oegnies, donec ueniret, expectauit. Porro eodem magiſtro Romam, ut beatiſsimorum Apoſtolorum limina uiſitaret, peregre profecto, fama mendax ſparſit eum obiiſſe. Et autem famæ amicis eius fide commodantibus, multumque eius obitu dolentibus, & pro illo ſacrificium facere uolentibus, Chriſti ancilla dixit: Non eſt mortuus, ſed uiuit, talique die Roma diſceſsit, rediturus ad ſuos. Cunctis uerò admirantibus, & Miſſarum ſuffragia differentibus, ſicut illa dixerat, ita rei confirmauit euentus.

De ſpiritu intellectus. *Cap.* 7.

Iob 7.

His igitur ornata monilibus filia Ieruſalem, hiſce ſancti ſpiritus donis illuſtrata, corde purificato, per ſpiritum intellectus in cœleſtibus uerſabatur: adeoque eum S. Iob ſuſpendium elegit anima eius, ut plerunque ſublimis uolans, per diem integrum, nonnunquàm plures dies, nihil ad inferiora reductis cordis obtutibus, in Solem iuſtitiæ inſtar aquilæ ſuos haberet oculos defixos: cuius ſolis ab omnium rerum ſenſibilium humore ſiccata, ab omnium corporearum formarum nube purgata abſque ulla phantaſia uel imaginatione formas ſimplices & diuinas, perinde ut in mundo ſpeculo, in anima ſua ſuſcipiebat: relegatiſque formis ſenſibilibus, uniformes & immutabiles rerum ſuper cœleſtium ſpecies in eius animo tanto purius reſultabant, quāto ſummæ illi & ſimplici atque incommutabili maieſtati propius coniungebatur. Cum autem ſubtilis & extenuatus ſpiritus eius, atque incendio pij amoris concrematus, tanquàm uirgula fumi ex aromatibus, ſupercęleſtia penetraret, & quaſi per gradusquoſdam in regione uiuorum perambulans, per uicos & plateas quæreret, quem diligebat, nunc ſanctarū uirginum delectatus liliis, nunc ſanctorum martyrum roſis odoriferis recreatus, nonnunquàm à ſanctorum Apoſtolorum ſenatu honorifice exceptus, interdum Angelorū cœtibus admixtus: denique ſuperatis gradibus omnibus, cunctis paradiſi, regionibus ſumma cum lætitia peragratis, cum omnia pertranſiſſet, inueniebat eum, quem ardenter deſiderabat: & tum demum perfecte quieſcebat, atque illic immobiliter defixus hærebat, omnium die poſteriorum oblitus, nō iā pro amicis quantuncū que charis poſſet orare, ſed neq; de ſanctis Angelis cogitare. Oēs enim quaſi poſt ſe relinquens, illi adhærebat quē auidiſsime ſitiebat.

Eius diuturnæ contemplationes rerū diuinarū.

Cant. 3

Dabatur illi tunc propius inſpicere librum uitæ, atque ex illo per ſpiritum intellectus multa diſcebat, quæ, tandem ad ſe reuerſa, prophetico ſpiritu prænūciabat. Ita triennio ante quam Cruce ſignarentur Chriſtiani contra hæreticos prouinciales, dixit ſe uidere Cruces in magnam hominum turbam è cœlo copioſe deſcendentes, cum tamen nulla adhuc in noſtra regione hæreticorum illorum mētio haberetur. Crebo tunc et in ſpiritu ceu conquerendo dicebat Dominus, ſe terram illam fere totam perdidiſſe, et ſe ex eis locis tanquam exulem profligatum eſſe.

Quidam zelo Crucifixi à longinquis regionibus, ut Chriſti ignominiam & iniuriam uindicarent, ad eum locum, qui Mons gaudij dicitur, peruenere, ſed ibi ab hoſtibus Chriſti trucidati ſunt. Aberat ab illis per tanta terrarum ſpatia ancilla Chriſti, at nihilo minus uidit ſanctos Angelos gratulabundos, cæſorum animas ſine ullis Purgatorij pœnis in cœlum deportare. Inde uerò tantus in eius animo peregrinationis illius ardor extitit, ut ab ea ſuſcipiēda nulla ſe ratione paſſura fuerit, diſtineri, ſi ullo pacto ſine proximorū ſcandalo eā ſuſcipere potuiſſet: cumq; ridendo quæreremus ex illa, ecquid illic factura eſſet, reſpōdit: Si nihil aliud, certe uel Dominū meū honorarē libera cōfeſsione nominis eius, quē illic uiri impij blaſphemādo abnegarūt. Moriebatur apud Oegnies quidā familiaris amicus domus noſtræ, idēq; Cruce ſignatus. Circa illū uidit Chriſti famula dæmonum multitudinē, quaſi rugientiū & ad eſcā inhiantiū. Tū illa obiurgauit dęmones, & ut à Chriſti miniſtro, qui Crucis ueſillo munitus eſſet, recederēt præcepit. At illi è diuerſo multa ei crimina malitioſe attingebant, & q mala fide egiſſet, obiiciebāt. Illa uerò Dn̄o ſupplices pçes pro ægroto offerēs, uidit quādā Crucē luculētā in ipsū deſcēdere, eūq; undiq; tueri. Quanuis aūt morte impeditus, nō potuit ſuſceptam peregrinationē proſequi, at tñ magna pœnarū Purgatorij pars condonata eſt illi, quòd cum cruce ſignatis uoluerit pficiſci. Ita enim Dominus ſāctæ mulieri reuelauit.

Inſpirita peculiariter in decedentem Chriſtianorum.

Quidā amicus noſter, nobilis genere, ſed fide nobilior, Deo deuote ſeruiens, & oia, quātū in ipſo erat, Chriſti amore relinquēs, uxorem habuit ualde huic

mundo deditam, & ipſius propoſito plane repugnantem. Ea cauſa formidabat, ne malæ coniugis importunitate è ſua domo extruderetur. Tria enim ſunt, ut ait Salomon, quæ hominem è ſua domo eiiciunt: fumus, ſtillicidium, & mala atque litigioſa mulier. Sancta autem Chriſti ancilla dolens uicem iuuenis, multas pro eius uxore Domino preces fudit, eumque blande conſolans, prædixit illi fore, ut coniunx eius breui ad Dominum conuerteretur. Quod quidem ita euenisse nos cognouimus, & Domino gratias egimus. Perfecte enim mundi uanitatem deſpiciens, uti prius religioſo mariti propoſito aduerſa fuit, ita deinceps illud promouebat: imo quaſi antecedendo iam trahebat illum, quem antea diſtinendo retrahebat.

Fœmina nobilis, eius precib⁹ cōuertitur.

Laborabat in extremis canonicus quidam eccleſiæ S. Gertrudis Niuellenſis. Eius obitus diem fratres Oegniacenſes non temere noſſe cupiebant, certa ratione permoti. Itaque dicebant laico cuidam Niuellano qui tunc apud Oegnies erat, ut eo ſe conferret, & diem quo canonicus moreretur, ipſis denunciaret. Eidem autem laico homini dixit ancilla Chriſti: Si uis opportune, quod iuſtus es, nunciare, mane proficiſcaris oportet. Illo igitur poſtera luce Niuellam ingrediente, iam pro defuncto Canonico campanæ pulſabantur.

Nocte tertiæ feriæ, quæ caput ieiunij, ſiue diem illum, qui Cinerum uocatur, proxime antecedit, quando ſolent homines ſeculares comeſſationibus uacare uidit dæmones quoſdam, à quadam religioſa fœmina cum mœrore & ignominia reuerti: quam quidem grauiter illi oppugnarant, ſed Domino opem ferente, minime expugnauerant. Sciſcitabatur poſtea ex illa, quid habuiſſet, eaque reſpondit: Admodum per id tempus grauata fui, ſed ea ipſa hora Dei benignitate ſum liberata. Itaque didicit ex uerbis eius eodem tempore ſe uidiſſe dæmones, pudore affectos, ab ea receſſiſſe.

Sacerdos quidam ea præſente ſacrificium Miſſæ obtulit: cumque non eſſet neſcius illam pro ipſo crebro preces Domino offerre, nec haberet maius aliquid, quod ei retribueret, ne ingratus uideretur, ſtatuit pro illa Miſſam eam celebrare. Peracto autem ſacrificio, ait illa ad eum: Miſſa hæc mea fuit. Hodie enim filium pro me patri obtuliſti. Illo uerò admirante, & unde hoc ſciret, percontante, cum ſolus Deus cognitas habeat cogitationes hominum, illa reſpondit: Vidi columbam elegantiſsimam in caput tuum ad altare deſcendere, & quaſi uolitando alas ſuas ad me extendere, didicique in ſpiritu, ſanctum ſpiritum illud ſacrificium ad me transferre.

Nouit occultas cogitatiōes.

Sacerdotibus digne & deuote ſacrificantibus uidebat illa ſanctos Angelos gaudentes, & illis cum multa hilaritate cooperantes, uultu quoque benigno in eos intuentes, & eos officioſiſsime uenerantes. Væ autem ſacerdotibus miſeris, Iudæ proditoris aſſeclis qui Chriſtum Dominum, quantum quidem in illis eſt, denuo crucifigunt, & ſanguinem teſtamenti pollutum ducunt, qui manibus pollutis, oculis impudicis, ore uirulento, corde impuro ad uenerandum illud ſacramentum irreuerenter accedentes, ſanctos Angelos, qui illic adſunt, grauiter offendunt, & ex medicina ſalutari mortem ſibi miſerabiliter conſciſcunt.

Quidam ex præcipuis amicis eius, Pariſiis ſacerdotio initiabatur: illa uerò corpore abſens, præſens ſpiritu, quemadmodum ordinaretur, quomodo affectus eſſet cum ordinaretur, ipſum locum ordinationis, pontificis quoque & ipſius habitum perſpicue uidit, illique admiranti poſtea omnia narrauit: cumq; ei literas quaſdam per illius nuncium mitterent, inter alia quædam ſcripſit, quæ ille, donec completa eſſent, intelligere non potuit. Erant autem eiuſmodi uel iis conſimilia: Arbor noua iam floruit, cuius primos fructus mihi Dominus deſtinauit. Statuerat idem primum ſacrificium ſuum facere in Francia, ſed Domino diſponente, apud Oegnies, præſente ſancta muliere, id fecit.

De ſpiritu ſapientiæ. *Cap. 8.*

Porrò uerò ut opus ſuum ſapiens artifex, templum ſuum ſummus ſacerdos, filiam ſuā rex ſublimis ad perfectionis faſtigia perduceret, ſeptimo ſeptiformis ſpiritus dono, quaſi pro aliorum condimento, eam præclare illuſtrauit & ornauit eximie, nempe ſapientiæ ſpiritu: quod eſt primum donum dignitate, poſtremum conſummatione. Hac ſapientia guſtauit & uidit, quoniam ſuauis eſt Dominus, cum ſicut adipe & pinguedine repleretur anima eius, cū de ſponſi labiis mel & lac ſugeret, & in horto uoluptatis manna abſconditum manducaret. *Pſ. 33.* Huius melliſiſsimæ ſapientiæ dono cor eius medullitus afficiebatur, uerba edulcabantur, cuncta opera ſpiritualis unctionis ſuauitate imbuebantur. Inde fiebat, ut eſſet mitis corde, dulcis ſermone, actione ſuauis, ebria charitate. adeo uerò ebria & à ſenſibus abſtracta, ut nōnunquam ad Nonam uel Veſpertinas preces, nobis pulſantibus campanas, illa quaſi expergiſcens percontaretur è nobis, num hora eſſet matutina. Aliquando in lectulo ſuos tres continuos dies illa iacens, & cū ſponſo immortali ſuauiter quieſcens, præ nimia ſpiritus iucunditate & ſuauitate uix uno temporis momento ſibi iacuiſſe uidebatur. Mirabili autem affectionum uarietate, modo eſuriebat Deum, modo ſitiebat, & quia ſcriptum eſt, Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient: quanto plus Dominum ſentiebat, tanto amplius creſcebat deſiderium. Itaque angebatur, clamabat, & ut remaneret ſuppliciter deprecabatur: & ne recederet, quaſi inter brachia complexando ſtringebat, utque ſe magis ei exhiberet, cum lachrymis obſecrabat. *Ec. 24* Nonnunquam per tres aut eo amplius dies, uidebatur ſibi illum tanquam paruulum inter ubera commemorantem ſtringere, & ſeſe, ne uideretur ab aliis, occultare. Interdum uerò ludebat cum eo ceu puero, eumque oſculabatur. Quandoque ceu agnum iuxta ſinum illius aliquando inſtar columbæ pius Virginis filius ſe filiæ ſuæ exhibebat: nonnunquam etiam inſtar arietis, ſtellam luculentam in fronte habentis, eccleſiam circumiēs, filios ſuos, ut ei uidebatur, uiſitabat. Sicut enim dubitantibus diſcipulis ſub ſpecie peregrini ſe oſtendit, & beatum Thomam miſſurus ad Indos, ut eius habet hiſtoria, formam mercatoris induit: ita amicis ſuis pro illorum conſolatione amabili ſpecie apparere dignatur: quemadmodum etiam, authore S. Hieronymo, beata Paula in Bethleem illum ſibi uidere uiſa eſt ceu paruulum in præſepio iacentem. *Lu. 14* *Epiſto. 27. in uita S. Paulæ.*

In diuerſis autem Domini ſolennitatibus ita ſe illi oſtendebat, ut ratio ſolennitatis poſcere uidebatur uerbi gratia: In Natiuitate ceu puerum ubera matris ſugentem, uel in incunabulis uagientem. Tum uerò afficiebatur erga eum, ut puerum, pro uariis modis, quibus illi apparebat uarias etiam ſentiens affectiones. atque ita ſingulis annis ſolemnitates illæ renouabantur. In feſto Purificationis uidebat beatiſsimam Virginem filium ſuum in templo offerentem, & Simeonem illum inter ulnas recipientem: atque in hac uiſione non minus exultabat præ gaudio, quam ſi præſens fuiſſet, cum ita geſtum eſt olim in templo. *Luc. 2.* In hac ſolemnitate quandoque cereus illius, cum diu fuiſſet extinctus, in proceſsione ſubito non niſi diuinitus clariſsimo lumine accendebatur. In paſsione

nonnun-

nõnunq̃ Dñs illi in Cruce apparebat, ſed raro, qđ uix poſſet ſuſtinere. Aduẽtãtibus magnis ſolennitatibus, interdum octo diebus ante gaudio ſe affici ſentiebat: atque ita pro totius anni curſu ſine ratione uarijs mutabatur modis, & mirabiliter afficiebatur. Cũ ſancti alicuius feſtus immineret dies ſanctus ille ferias ſuas ei nunciabat, & in ipſis ferijs uiſitabat eã, multos ſecũ beatos ciues adducens ſicque ſpiritus eius cũ ſancto totum illum iucundum ducebat diẽ. Ex familiari aũt & crebro ſanctorũ colloquio id obtinuit ut quẽadmodum homines ſuos uicinos alios ab alijs internoſcunt, ita ipſa angelos & ſanctos homines alios ab alijs poſſet diſtinguere. Nonnunquam ſanctus quiſpiam, in his regionibus prorſus ignotus, feſtum ſuũ diem, qui in locis remotis colebatur, ut in eius ferijs ipſa quoque gauderet, ei indicabat. Immo uerò etiam nullo indicante palato cordis diſcernebat dies feſtos à non feſtis, quod dulcius illud afficerent dies ſolennes, quam alij. Celebrabat autem feſtos dies, pectori ſuo atque animo haud aliter, atque in calendario uel martyrologio inſcriptos. Vnde cum eſſet aliquãdo in eccleſia S. Gertrudis in oppidulo, quod Lauias dicitur, & quædam eiuſdem S. Gertrudis feriæ in diem craſtinum inciderent, nec tamen eius loci ſacerdos id aduerteret, illa intra ſe ſentiens ferias imminere, ſe continere non potuit. Itaque cum ſacerdos eo non ueniret, nec alius quiſquam, qui campanas pulſaret, quemadmodum fieri ſolet pridie ad primas veſperas, ut uocant, illa ſurgens è loco ſuo, campanas, ut potuit, pulſare cœpit. Id uero audiens ſacerdos & admirans, ad eccleſiam propere accurrit, aitque ad illam. Cur pulſas campanas perinde ac ſi feriæ ſint, cum non habeat apud nos conſuetudo, ut præterquam in ferijs, hac hora pulſemus? Tum illa uerecunda & pauida: Ignoſce mihi, inquit, domine: magnæ enim feriæ cras erunt, ſed neſcio cuius ſancti. Sentio enim eccleſiam hanc gaudio perfuſam. Sacerdos uerò inſpiciens calendarium, uidit craſtinum diem S. Gertrudi ſacrum fore.

Magna familiaritas cũ cœli ciuibus.

Tot illa & Tantas à Domino conſolationes percipiebat, ut etiamſi nullis exterioribus, ut fit, nonnunquam pro recreatione, intenta eſſet ſemper in uno aliquo loco abſque ullius hominis conſortio ſine tædio permanere poſſet. Sedens aliquãdo in cellula ſua, audiuit uocem dulciſsimam Domini, dicentis: Hæc eſt filia mea dilecta in qua plurimum delector. Quando extra ſe rapiebatur, uidebatur ſibi caput ſuum deponere ad genua Chriſti. Interdum per angelos ab aliquo ſupernorum ciuium ſalutabatur. Cũ oraret quandoque ad altare S. Nicolai, uidebatur ei ex illius reliquijs lac manare. Ab imagine Crucifixi uidit nonnũquam radios quoſdam uſque in pectus ſuum uibrari. Porro in ijs oĩbus ualde delectabatur, & miro modo ſpiritus eius confortabatur. Apparuit ei quandoque beatus Bernardus, Ciſtertiẽſis ordinis pater & lumẽ alaſque ſuas, quibus prędirus uidebatur, circa eam expandit: cumque diu cum illa intra eccleſiæ cancellos ſediſſet, ſciſcitanti ei, quid ſibi uellent alæ iſtæ, reſpõdit ſe inſtar aquilę ſublimi uolatu ſubtilia & ſublimia ſcripturæ diuinæ attigiſſe, multaque arcana cœleſtia Dominum ſibi reſeraſſe. Magna ueneratione & ſingulari amore proſequebatur beatiſsimum Ioannẽ Euangeliſtam. Accidit autem, ut cum multis lachrymis & ſuſpirijs cuidam ſacerdoti exiguam culpam uenialẽ; confiteretur, Sacerdote illo interrogante, cur ita lachrymis affluetet, illa reſpondit: Non poſſum reprimere lachrymas. Videbat enim aquilam quãdam ad ſpectus ſuum perinde ut in fonte, ita in illo roſtrum ſuum tingentem, & magnis clamoribus aere complẽtem. Intellexit autem in ſpiritu, B. Ioannem lachrymas & gemitus ipſius ad Dominum proferre. Vidit, quandoque ſacerdotem quendam cum lachrymis deuote ſacrificantem, atque columbam quãdam in eius humerum deſcendentem, ex eoque humero fontem puriſsimum ſcaturientem. Interdum etiam uidit Virginis filium ſub forma pueri eum immenſo lumine circa arculam, in qua Euchariſtia reponebatur: cumque ex ea quæreremus, cuiuſmodi eſſet illud lumen, reſpondit: Quantum lumen Solis, candelæ lumen ſuperat, tantum, immo plus etiam, lux illa uincit Solis ſplendorem. Quando reliquiæ ad noſtram eccleſiam adferebantur, illa in ſpiritu aduentum earum præſentiebat, totamq́ue noctem cum illis iucundam ducebat, Chriſtumq́ue gaudẽtem, & à prioribus reliquijs illas iam recens illatas, cum quadam exultatione, & ueneratione ſuſcipi uidebat. Vtrum autem eſſent ueræ reliquiæ, ſpiritu ſuo mirabiliter percipiebat. Ex parua illa Cruce, quæ eſt in Oegnies, in qua particula ligni ſanctæ Crucis habetur radium quendam ualde luculentum & tanquam cœleſti claritate conſpicuum, prodire uidebat. Quidã familiaris amicus domus noſtræ inter alias reliquias, quas habebat, os cuiuſdam ſancti ſine ſcriptura reperit. Itaque cuius eſſent reliquiæ ignorans, attulit eas ad Chriſti ancillã ut per illam certior fieret. Illa uerò in ſpiritu uirtutẽ & ueritatem illarum ſenſit: orauitque Deum, ut ipſi indicaret, cuiuſnam eſſent. Apparuit autem illi ſanctus quidã ualde præclarus & excellentis meriti: qui ab ea interrogatus, quis eſſet, non quidem nomen expreſsit ſuum, ſed quatuor literas ob mentis eius oculos deſcripſit. Quas cũ illa memoriter retineret, ſed quid ſignificarent neſciret, accito ad ſe Clerico, literas commemorauit, puta, Aiol, & quid ſignificarent, indicari ſibi petijt. Ille literas inter ſe coniugens, dixit, Aiol ex ijs confici, Tum illa perſpicue cognouit, beati Aiulphi, qui apud Priminum in multo honore habetur eas eſſe reliquias.

Corporalis Chriſti præſentia in Euchariſtia.

Alij Aiulphum uocant.

Etſi autem præ deſiderio æternæ fruitionis, præ amore uiſionis Dei, & pro dilatione æternæ beatitudinis in hoc exilio langueret, unicum tamen & ſummum erat ei remedium & ſingulare ſolatium, manna & panis cœleſtis, donec ueniret ad terram promiſsionis. Ex eius perceptione angor cordis & deſiderium, temperabatur, dolores omnes leniebantur, ſpiritus confirmabatur. Summo hoc & celſiſsimo ſacramento freta, omnes peregrinationis huius ærumnas patienter tolerabat, omneſq́ue miſeræ uitæ huius defectus hoc cibo uegetata paruipendebat. Panis ſanctus cor illius confirmabat, uinum ſanctum mentem eius ſanctificans inebriabat. Caro ſancta ſaginabat ſanguis uiuificans abluendo purificabat. Hoc uno ſolatio oĩno carere non potuit. Corpus Chriſti edere, hoc illi uiuere erat: ab illo uero diutius abſtinendo ſeparari, hoc ei erat emori: iamque in ſeculo ſua experientia didicit, quod Chriſtus in Euangelio dicit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem. habet uitam æternam. Nec erat ei durus hic ſermo, ſicut Iudæis, ſed ſuauis: quippe quæ omnem delectationem & omnem ſaporis ſuauitatem in eius perceptione, nõ ſolum intus in animo, ſed etiam foris in ore perſentiret: cum plerunque ſub ſpecie pueri cum mellis guſtu & odore aromatico, in puro & bene ornato cordis ſui thalamo Dominum ſuum feliciſsime ſuſciperet. Nonnunquam uerò, cum ſitim uitalis ſanguinis eius diutius ferre non poſſet, poſt Miſſarum ſolennia petebat ſibi copiam fieri uel nudi calicis in altari diu conſpiciendi.

Singulare et ſolamẽ ſacra Euchariſtia.

Iohã 6

De Aduentu eius in Oegnies.
Cap. 9.

POſtquam huius filiæ regis precioſa, monilia, huius ſponſæ Chriſti ueſtimenta fragrantia, et ſi non pro dignitate, tamen pro uirium faculta te deſcripſimus, iam ad ueſtimẽtorum eius fimbrias, id eſt, ab beatum eius è uita deceſſum ueniendum eſt, ut etiam caudam noſtræ hoſtiæ offeramus. Cum multo tempore in eo loco, quem iam crebro diximus Villembroc appellari, ſeipſam Domino immolaſſet, è uicinia proximi oppidi, quod Niuella dicitur, hominum ad ipſam cum deuotione confluentiũ frequentiam diutius ferre non potuit: quippe quæ ſoli Deo cuperet uacare. Sæpius iam multis præcibus, apud Dominum id egerat, ut locum propoſito ipſius accommodum, & perſonas quæ ipſius deſiderio ſecũdum Deum humiliter inſeruirent, poſſet eius prouidentia obtinere. Itaque in ſpiritu oſtenſus eſt ei locus quem Oegnies uocant, nunquam illi antea uiſus, cuius propter recentem ſtructuram & paupertatem uia tenuis apud homines mẽtio fiebat. Interim diu apud ſe deliberabat, ignorãs cuiuſmodi eſſet locus ille: Porro de Domini promiſsione confidens, longe, ante, q̃ eò ueniret, à marito ſuo Ioanne & eius fratre magiſtro Guidone, qui illi erat patris ſpiritalis loco, tanquam obedientiæ filia, facultatem petijt locum illũ inuiſendi, atque ſi placeret, illic commorandi. Nec difficilè illi precibus eius aſſenſerunt, ne mœrore afficerent, quam charitatis uiſceribus complectebantur.

In ſpiritu uidet locũ ipſi incognitũ.

Permouit quoque illos Deus, ut id permitterent, nec ullo modo ſibi poterant perſuadere eam in loco, quẽ nunquam cognouiſſet, & in quo commorantium nullam haberet cõſuetudinem & familiaritatem, diu permanſuram. Itaque illa, duce Deo, ad locum ipſi deſtinatum iter ingreſſa eſt, & cum adhuc aliquanto interuallo ab illo abeſſet, beatus Nicolaus, eius loci patronus, gratulabũdus ei uenit obuiam, eamque ad ſuam eccleſiam perduxit. Multum eo die, cum adhuc eſſet, in itinere, ſecum admirata fuerat, in animo ſuo ſentiens magnam S. Nicolai ſolennitatem adeſſe, licet non ignoraret eius ferias in Decembrem, non in Maium, quo illud iter faciebat, incidere. Eodem autem ipſo die, quo uenit in Oegnies, fratres loci eius S. Nicolai tranſlationem ſolenniter celebrabant. Poſtquã autem ad locum peruenit, miro modo & loci ſitum & fratres domus illius, ſicut prius in uiſione Dominus ipſi oſtenderat, agnouit, ſimulque comperit feſtũ diem S. Nicolai illic agi: prædixitque ſe eo in loco ab hac luce migraturam locum etiam in eccleſia, ubi poſt obitum humanda eſſet, mihi poſtea ſecreto oſtẽdit: & ueram eã dixiſſe rei euẽtus probauit. In Oegnies enim, tametſi multi eam inde reuocare conarentur, naturæ debitum moriens perſoluit, & in ea parte eccleſiæ, quam mihi dixerat, licet plerique aliter uellẽt, poſt obitum ſepulta eſt.

Futura quadã prædicit.

De manſione eius apud Oegnies, & de ijs, quæ illic ei acciderunt. Cap. 10.

POſteaquam de terra & cognatione ſua, Domino præcipiẽte, egreſſa eſt: poſtquam ſub umbra illius, quem deſiderabat, tanto ſuauius, quanto ſecretius ſedit: quæ illi bona illic Dominus præſtiterit quoties ſolito frequentius ſanctorum Angelorum uiſitationibus eam conſolatus ſit, quam crebro, cum matre Domini in eccleſia familiaria miſcuerit colloquia, quoties ipſe Dominus præſens ei apparuerit, nec mente poſſum concipere: tantum abeſt, ut ſermone explicare queam. Quanto autem propius accedebat, optatus uitæ terminus & annus extremus, tanto profuſius munificentiſsimæ largitatis ſuæ theſauros illi Dominus pandebat. Ipſo uerò ultimo uitæ eius anno aduetante, quem & Dominus poſtremum illi fore promiſerat, & illa præ gaudio celare non poterat, (Sex enim annis ante illum magiſtro Guidoni Niuellano prædixerat, nobiſque non raro & annum, & tempus obitus ſui, non tamen exprimẽtio diem, indicauerat) eo, inquam, anno propinquante iam ſe amplius continere nõ ualens, anhelabat, ſuſpirabat, præ deſiderio clamabat, quaſi moræ impatiens, cum Dominum amplexaretur: Nolo Domine, ut ſine me recedas, nõ cupio hic morari amplius, domum ire uolo. Et miro quodam modo, dum ſic extra ſe rapta uehementi deſiderio cruciaretur, præ cordis plenitudine fere toto corpore dirumpi uidebatur: cumque ad ſe rediret, diu non poterat pedibus conſiſtere. Porro cũ extra ſe raperetur, prę feruore ſpiritus uultu igneo uidebatur, quodque eſt admirabilius, ſub eiuſmodi mẽtis exceſſu, immota acie in ſolem potuit ſuos oculos defigere. Non potuit tunc præ ſpiritus ebrietate tacere, ſed clamãs dicebat: Audiui a Domino, me ituram in ſancta ſanctorum. O dulciſsimum uocabulum, Dic mihi mea Clementia, (ſic enim eius ancilla uocabatur) quid eſt ſancta ſanctorum? Ea famula uolebat ſcire, quid eæ dictiones ſignificarent, cum neutra id ſciret. Sed ut dixi, ſpiritu ebria id faciebat. Sæpè autem has dictiones repetebat, quibus animus eius ſuauiter afficiebatur. Reddita autem ſibi, mirabatur ſe iam ſolito crebriores pati mentis exceſſus ſed dicebatur ei: Ne mireris iſthuc poſtremus hic eſt annus uitæ tuæ poſt quã nihil tibi tẽporis reliquum erit. Audiebat etiam uocem Domini ipſam uocantis, & dicentis Veni amica mea, ſponſa mea, columba mea, iam coronaberis. Nonnunquam uehementi ſpiritu incitata, & ſui plus ſolito oblita, ex cordis abundantia inter alia multa hæc quoque dicebat, Veſtimenta filia regis inſtar atomarum redolent, membra corporis eius ceu precioſæ reliquiæ à Domino ſunt ſanctificata.

Sancti uitam habent in patientia mortẽ in deſiderio.

Nota rẽ miram.

Eo anno, quo migrauit ad Dominum, cum ex officio mihi à Pontificis maximi legato demandato, ad prædicandum & Cruce ſignandos, quibus Dominus eam mentem adſpiraret, contra hæreticos me compararem, illa ex me ſciſcitabatur, quando redire decreuiſſem. Me autem reſpondente, longas memorias facturum, illa dixit, licet prorſus nulla tum laboraret aduerſa ualetudine, Teſtamẽto ego tibi relinquo quædam, quæ poſt obitum meum tua erũt. Iam enim obitum ſuum, ut diximus, longe ante præuiderat, dicebatque mihi corporis ſui diſſolutionem imminere & quia incerta erat quando eſſem rediturus, in faciẽdo teſtamento properabat, quo me ſcripſit hæredem zonæ ſuę, qua cingebatur, & ſudarij linei, quo lachrymas detergebat, & quorundam aliorum non magni quidem præcij, ſed quæ mihi auro & argento chariora ſint. Appropinquante autem tempore ægrotationis optatæ & extremæ, dixit ancillæ ſuæ, religioſæ uirgini ipſi miniſtranti, Vereor ne tibi & alijs moleſta fiam diuturna enim & graui ægritudine confecta proficiſcar ad Dominum. Ecquis uerò tam diuturni temporis moleſtiam apud me perferre poterit? Semper enim reformidabat, ne cauſa eius quiſpiam grauaretur, tametſi potius dolerent omnes, ſæpius ipſi aſsiſtendi & inſeruiendi copiam denegari. Prædixit autem, ſe quadam ſecunda feria humi collocatum iri. Itaque toto illo anno ſemper fere illa feria ieiunabat nihil prorſus cibi recipiens. Quãto uerò tempus mortis eius magis accedebat, tanto illa ſine intermiſsione diebus ac noctibus Domino ſtudioſius ſeruire &

Prædicit obitũ ſuũ.

placere

Triũ menſiũ ſpatio non niſi undecies cibum ſumit.

placere nitebatur. Vnde etiam à feſto die Annunciationis beatiſsimæ Virginis uſque ad beati Ioannis Baptiſtæ ferias, non niſi undecies, idque parce admodum cibum ſumpſit, ſemper gaudens, & diem cœleſtium nuptiarum cum exultatione expectans. Beatum uerò Andream Apoſtolum qui Crucem Domini tãto amore complexus fuit, ut de ea deſcendere noluerit, ualde habuit familiarem, eumque inter cæteros ſanctos præcipuè diligebat: qui etiam ante ſupremã infirmitatem his uerbis eam conſolabatur: Confide filia, ego te non deſeram, ſed quemadmodum Chriſti nomen, & fidem confeſſus ſum, & nõ negaui: ita in obitu tuo tibi adero, & coram Deo meo te confitebor, tibique teſtimonium perhibebo.

De cantu eius ante ægritudinem.
Cap. 11.

IAm tempus promiſſum prope aderat, quod illa multis lachrymis anteuerterat, multis gemitibus & ſuſpirijs, ut adeſſet, poſtulauerat. Et ecce repente factus eſt ſonus, & uox turturis audita eſt in terra noſtra, uox exultationis & confeſsionis, quaſi ſonus epulantis & iubilantis, tãquam ſonus ſublimis Dei. Exterſit Dominus omnem lachrymam ab oculis ancillæ ſuæ, & repleuit cor eius exultatione. Cœpit enim clara uoce & alta cantare, nec ceſſauit ſpatio dierum trium & noctium laudare Deum, Deo gratias agere, ſuauiſsimam cãtilenam de Deo, de beatiſsima Virgine, de ſpiritibus Angelicis & ſanctis alijs, de amicis ſuis, de ſcripturis diuinis rhythmice & dulci modulatione contexere, nec deliberabat, ut ſententias inueniret, neque moras nectebat, ut inuentas ante diſponeret, ſed tanquam ſi dictarentur ſcribẽti, ita dabat illi Dominus illo tempore, quid diceret. Continua uocis contentione iubilans, nec cogitando laborabat, nec diſponendo cantum interrumpebat. Vnus autem è Seraphin, ut ipſi uidebatur, alas ſuas ſupra pectus eius habebat expanſas, quo ſubminiſtrante & humaniſsime adiuuãte, aſpirabatur ei carmẽ iſthuc ſine ulla difficultate. Porro cum ſic tota die uſque in noctem cecinißet, propter uocis contentione raucæ factæ ſunt fauces eius, ita ut in primis noctis initijs uix poſſet uocem ullam edere. Ea te lætabatur Prior domus noſtræ, quod proxima luce, nempe Dominico die, è diuerſis locis ſoleant homines ſeculares ad eccleſiam noſtram confluere, quos uerebatur, ſi eam tam contenta & alta uoce ſine ceſſatione concinentem audirent, offenſionem & ſcandalum inde accepturos, & pro fatua eam habituros. Et tamen filij huius ſeculi, filij doloris, non mirãtur, ſi quis clamet pro anguſtia & dolore, ut fit à parturiente, ſtupent autem & admirantur, ſi quis præ gaudio ex cordis abundantia erumpat in clamores, nec ſe poſsit intra ſilentium continere. Sed filij gaudij, cum talia audiunt, non murmurãt nec offenduntur, ſed cum multa humilitate & modeſtia, Dei magnalia in ſanctis eius uenerantur.

Vide rẽ admirandã in fœmina.

Manè alterius diei tympaniſtria noſtra altius, & clarius cœpit citharizare. Angelus enim Domini illa nocte omnem raucedinem ab eius gutture deterſerat, immittẽs in pectus admirandæ ſuauitatis unctionem, ſicque reparatis arterijs & uoce inſtaurata, toto ferè die non ceſſauit à laudibus Dei. Homines tamẽ eo aduenientes non niſi uocem exultationis & harmoniam modulationis audiebant. Clauſis enim oſtijs & omnibus excluſis Prior noſter & ancilla ſanctæ mulieris cum illa permanſerant in eccleſia, atque ij ipſi multa ex illis, quæ de arcanis cœleſtibus illa depromebat, aſſequi non potuerunt, quædam uero intellexere, ſed pauca prohdolor memoria retinuerunt. A ſummo autem & primo tono ſuam cantionem ordita fuit, nempe à ſacroſancta Trinitate, Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate diutiſsime laudãs & mirabilia & quaſi ineffabilia interſerens, quædam etiam è ſcripturis diuinis nouo & admirabili modo exponens, ex Euangelio & Pſalmis, è nouo & ueteri teſtamento, quæ nunquam audierat, multa ſubtiliter ediſſerens. A Trinitate uero ad Chriſti humanitatem deſcendit, inde ad beatiſsimam Virginem, poſtea de ſanctis Angelis, de Apoſtolis & alijs ſanctis multa prouincians: ad extremum tanquam in ultimo iã puncto conſtituta, multa de amicis ſuis, qui etiamnum ſuperſtites ſunt, dicẽs eoſque per ordinem Domino ſingulatim cõmendãs & multas pro eis preces fundens. Atque hæc omnia, rhythmicè & Latine ab ea enunciabantur. Dicebat uerò inter cætera, à lumine ſacroſanctæ Trinitatis ſanctos Angelos habere intelligentiam à lumine uero corporis Chriſti glorificati in ſanctis animabus fructum eos capere & exultationẽ. Beatiſsimam quoque Virginem Mariam iam cum corpore glorificatam conſtanter aſſerebat: & corpora ſanctorum, qui Chriſto paſſo ſurrexerunt, nunquam poſtea in puluerem reuerſa aiebat multumque eo nomine lætabatur, quod Spiritus ſanctus propediem eſſet uiſitaturus Eccleſiã ſuam, & ſolito copioſius per uniuerſam Eccleſiam miſſurus operarios ſuos qui animarum fructus adferrent, mundumque maxima ex parte illuminaturus.

Per id tempus Dominicanorũ Frãciſcanorũ &c. Ordines inchoabãtur.

Dicebat etiam, cum de beato Stephano protomartyre caneret, quem paradiſi roſarium appellabat, illi ſub mortem oranti Dominum pro munere dediſſe ſanctum Paulum, & beato Paulo, peracto martyrio, è corpore excedente, ſanctum Stephanum adfuiſſe, eiuſque ſpiritum obtuliſſe Dño atque dixiſſe: Domine, hoc ingẽti & ſingulari munere tu me donaſti, ego uero multiplici fructu auctum tibi illud reddo.

Pro quodam etiam Concionatore, quem ei Dominus dederat, multum orãs rogabat, ut pius Dominus eum conſeruaret, quo ſpiritum illius morientis poſſet ipſa ei offerre, & quem ab illo accepiſſet, ei cum uſura reſtituere. Miro autem modo omnes concionatoris illius tentationes, cunctaque fere peccata, quæ olim admiſerat, commemorans, Dominum præcabatur, ut ab eiuſmodi illũ, ſeruaret. Audiebat hoc Prior noſter, qui eius hominis nouerat conſcientiam & audiebat confeſsiones cumque ad illum ueniſſet, dixit ei, Ea poſuiſti dominæ Mariæ peccata tua? Illa certe inter cantandum ita ea recitauit, ac ſi coram ſe in libro ſcripta uideret.

Canticum beatiſsimæ Mariæ uirginis, puta Magnificat, rhythmice & Romana lingua creberrimè repetebat, multam ſuauitatem ex ea perſentiẽs. Cum iam autem ſub finem cantionis ad Simeonis canticũ perueniſſet, deuotiſsime commendauit Domino amicos & amicas ſuas, fœminas religioſas, Leodij degentes, atque pro pace illarum orans, per ſingulas clauſulas primum eius cantici uerſum, Nunc dimittis Domine &c. repetebat. Atque etiam pro religioſis Niuellanis, multiſque alijs in Leodienſi diœceſi manentibus Domino preces offerens, ſemper Nunc dimittis repetebat. Expletis tandem tribus illius iubilationis diebus, lectulum ſuum in eccleſia ante aram iuſsit præparari, & ad ſe reuerſa, accitis fratribus, dixit: Præceſſerunt lamentationes me pro peccatis lugente, præceſsit carmen, me propter bona ſempiterna, exultante & iubilante, & ecce ſequitur Væ infirmitatis, & mortis. Nunquam deinceps cibum ſumptura ſum, nũquam lectura in hoc codice. Atque ita tradens fratribus libellum, quem habebat, in quo preces & carmina quę-

na quædam de beata Maria, quæ canere ſolebat inerant, diſciplinæ Domini patienter ſe permiſit & ſubdidit, finemque beatum in ſilentio & ſpe capectauit.

De ægrotatione eius ſub mortem
Cap. 12.

In grauiſſima ægritudine diuinitus uiſitatur.

IN hac uerò ægritudine grauiter quidem corpore laborabat, ſed eius animo ſuauiter quieſcebat. Sancti enim, qui illi adhuc rectè ualenti crebro adſtiterant, crebrius eam iam afflicta correptam ualetudine inuiſebant. Et ipſe Christus ſępè illi apparēs & quaſi commiſerantis uultu in eam reſpiciens, itemque ſanctiſsima mater eius, ei fere ſemper aſsiſtens, illam conſolabantur. Inter omnes autē beatus Andreas Apoſtolus ad eam ſæpe ueniens haud uulgari eam cō ſolatione afficiebat, ita ut pene omnem doloris ſenſum ab ea auferret. Sancti etiam Angeli aderant ei, & officiosè inſeruiebant. Ita cum nocte quadam ſiti laboraret, nec poſſet tamen nimia morbi ui impedita, ſuis uiribus ſurgere & ambulare, duobus ſanctis Angelis eam ſuſtentantibus, & ducētibus ad locum, ubi repoſita erat aqua, bibit, & rurſus illis eam reducentibus, ad lectulum ſuum abſque ullo labore reuerſa eſt. Cum autem, beatiſsima Virgine ipſam præmonente extremam unctionem acciperet, Apoſtoli omne præcipuè adfuere, & beatus Petrus claues oſtendens, pollicebatur ſe illi cœli ianuam pateſacturū porro Chriſtus ſignum crucis, uexillum uictoriæ ſuæ, ad eius pedes fixit. Cumque in diuerſis locis ungeretur, In ipſa ſacramenti eius perceptione ſancti ſpiritus operationem cum ingenti ſingulorum locorum illuſtratione perſenſit. Quidam etiam amici & noti eius, qui iampridem obierant, eius conſolandæ cauſa ad eam miſſi ſunt: Ioannes Dinantinus, qui iam cum Chriſto regnabat, & frater Richardus de Meneſar Capella, uir ſanctus & bonus cum uiueret, ſed etiamnum luens pœnas Purgatorias. Alius quidam, grauiſsimis ſubditus Purgatorij cruciatibus, apparuit illi, poſcens opem ab illa. Habuerat ille & habitum & nomen religionis, & perfectionis profeſsionem præ ſe tulerat: ſed poſtem cum multorum ſcandalo & religionis opprobrio ad ſeculum reuertens, cum quadam contraxerat, coniugium quæ itidem diù perfectionis uitam præ ſe tulerat, ſed deinde primam fidem irritam fecerat. Ante omnia autem eo nomine ſe cruciari dicebat quod Dei Eccleſiam ſcandalo ſuo læſiſſet.

Notate hoc deſertores uitæ monaſticæ

Sanctus Toloſanæ eccleſiæ Epiſcopus quandoque eius inuiſendi cauſa ad eam uenit, ex cuius præſentia maximam illa cœpit conſolationem, & ad tempus etiam corporis uires, porro beatiſsima Virgo, ut ipſi uidebatur, quaſi in aera contra ſanctum Epiſcopum eam ſublenauit. Cum autem idem Epiſcopus in ea eccleſia altari beatæ Virginis conſecrato, Miſſarum ſolennia celebraret, Domino oſtendente, uidit in perceptione ſacramenti columbam candidam, ſancto Epiſcopo in os Euchariſtiam inferentem, & ingētem claritatem eum intus penetrantem, eiusque animam illuſtrātem. In ea infirmitate tametſi nihil penitus edere poſſet, immo nec modici panis odorem perferre facile tamen & quidem crebro Chriſti corpus ſumebat, quod ſtatim quaſi liqueſcens, & in animam eius tranſiens, nō ſolum illam confirmabat, ſed etiam corporis infirmitatem ſine mora releuabat. Quandoque ſumente illa cū Euchariſtiam, facies eius quoſdam ex ſe luminis radios uibrare & diffundere uidebatur.

Nota ſanè rē notatu dignā.

† Nos quidem tentabamus aliquādo, num hoſtiam nō conſecratā ſumere poſſet, ſed illa à panis odore mox abhorruit, & cum niſi exiguā particulā dentibus attigiſſet, cœpit clamare exſpuere, & perinde ac ſi pectus rumperetur, anhelare & cum ingenti anxietate ſingultire. Cūq; diu præ dolore clamaſſet, & ſæpius os aqua abluiſſet, magna noctis parte exacta, uix potuit quieſcere. Nunquam autem, quantūuis imbecillo eſſet corpore quanlibet euacuato & exhauſto capite, ne pote quæ quinquaginta & tribus diebus ſub mortem prorſus nihil cibi accepit, lumen ſolis ferre nō potuit nunquam ad lucis ſplēdorem oculos clauſit: &, quod eſt mirabilius, cum iuxta eam & prope ad aures eius in eccleſia alta uoce cantaremus, campanas diu & fortiter pulſaremus, quoddam etiam altare, ut ab Epo, Toloſano conſecraretur, multorum cæmentariorum malleis cædētium opera iuxta eam extrueremus nullo unquam ſtrepitu, quem Dei & eius eccleſiæ cauſa fieri ſciret, affligi potuit. Sonus.n. ille ut ipſa cum nos ei condoleremus, aſſerebat, nulla caput eius moleſtia afficiebat.

Confluxere tum ad illam è diuerſis locis amici & noti, ut eam uiſitarent. Nobis autem de quibuſdā, qui necdum ad illam uenerant loquentibus, de alijs dicebat, ſe illos adhuc uiſuram de alijs uerò, ſe nunquam in hac uita eos conſpecturam, quod ita etiam euenisſe ſcimus: Illuſtris quædam matrona, Louaniēſis Ducis quondam coniunx, quæ contempto ſeculo, ordinis Ciſtertienſis monaſterium petierat, monaſticam in illo uitam profeſſa longe ante eius obitum, cum adhuc eſſet in Villembroc, eam uidit, recedēsque ab ea, dixit: Neſcio domina, an poſthac unquam te uiſura ſim. At illa reſpondit, Immo uidebis me, Itaq; ubi audiuit procul à nobis uerſus Coloniam habitās ſanctam mulierem in extremis agere: Confido, inquit, in Domino quemadmodum promiſit mihi, illam me adhuc conſpecturam, & ita factum eſt. Quando enim illa uenit ad nos, iam pro defuncta campanæ pulſabātur, attamen præſens adfuit cum eius corpus lauaretur, & monumento conderetur.

Duciſſa Louanienſis ſanctam mulierem uidit.

Prædixit etiam cuidam ex noſtris Chriſti ancillis, ſecreto quædam, poſt mortem eius euentura, quæ ſpiritu ſancto reuelante & promittente didicerat, quæ nos ita propter ſcandalum infirmorum ſubiunximus ut cum euenerint, facile è ſcriptura poſsint animaduerti. Interim uerò ſermones ſignauimus, & diligenter clauſimus fortaſsis enim pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Sunt quidam, qui ꝙ Deus, ad poſterorum uſum & utilitatem ſeruat, niſi ſtatim uiderint ſuos habere progreſſus, murmurent, & dicant cum Iudæis, Manda, remanda: expecta, reexpecta. Quædam certè iam uidimus ita contigiſſe, ut illa prædixit, ut de loco ſepulturæ eius de ueſtibus ſanctificatis & honoratis propter frigus, & de ſecunda feria, qua iacuit in terra iam exanimis. Quæ cum ita acciderint ut illa futura dixit, cętera etiam certiſsime euentura expectamus, puta de cantu * nouo ſolennitatis, propter uoces Angelorum, quas audierat, ipſi à Domino promiſſo de miraculis, propter ſplendores, quos uiderat ſicut ſupra dictum eſt, Dominum illi cū multo lumine ſæpè apparuiſſe, de duplici ieiunio in duabus ſolēnitatibus. Nā ꝓpter Biduana ieiunia, illa non raro tertio demū die capiebat cibū, deniq; de imagine propria & ueneranda imagine beatiſsimæ Virginis, quam ſæpè ipſa ſupplicando uenerata eſt.

Da. 12

Eſ. 28.

**noua legenda ſuper*

De morte eius. Cap. 13.

ADuentante autem hora deceſſus eius oſtendit Dominus filiæ ſuæ portionē hæreditatis eius inter fratres, uiditq; locum in cœlis ſibi præparatum, uidit, & gauiſa eſt. Cuius quidē loci celſitudinem & gloriæ magnitudinē poſſemus, utcunque ſaltem æſtima ſi lapides precioſos & uires

gemmarum

gemmarum, itemque nomina, quæ Domino indicante expreſſit, memoriæ mandare potuiſſemus. Sed quoniam ſcriptum eſt, Oculus non uidit, Deus, prçter te, quæ præparaſti diligentibus te: non poſſumus compræhendere, ſed tantum utcunque conijcere, quanta gloria digna ſit, quæ tam pie, tam deuote Domino ſeruiuit, tam ardenter dilexit Chriſtum quam tot priuilegis Dominus in terris peculiariter cohoneſtauit. *Eſai. 64.* Quinta feria ante obitum eius, cum eſſemus præſentes, & aſſiſteremus ei ad ueſperam, nec loqui nobis uoluit, nec ad nos oculos aduertit: ſed defixis immobiliter in cœlum oculis, (iacebat enim extra cellulã ſubdio) uultus eius cœpit quaſi ſerenitate quadam clarere: illa uerò præ gaudio dulciſſimè ſubridens, neſcio quid ſubmiſſa uoce cantabat. non enim poterat iam altius intendere uocem. Ego tum propius accedens, & accuratius aures accommodans, non niſi parum aliquid eius cantilenæ potui percipere, iſthuc uidelicet: Quam pulcher es rex noſter Domine. In eo gaudio poſtquam diu perſtitit cantando, ridendo, & interdum plaudendo manibus, tandem ad ſe reuerſa uelut denuo ad ſenſum morbi, quem interim non ſenſerat, reducta, nonnihil ingemuit. Sciſcitantibus autem nobis quidnam uidiſſet, parum & uoluit & potuit nobis dicere: Mirabilia, inquiens, dicerem, ſi auderem.

Veſpere autem ſabbati, cum iam immineret dies, quam fecit Dñs, dies nuptialis, dies gaudij & exultationis, dies, quã ancillæ ſuę Dñs prouiderat & promiſerat, dies Dominica, dies reſurrectionis, dies uigiliæ S. Ioannis Baptiſtæ, qua fertur etiam S. Ioannes Euangeliſta migraſſe è ſeculo, licet eius feſtus dies alio tempore ab Eccleſia celebretur, eo, inquam, die ancilla Chriſti, quę iam diebus quinquagintaduobus nihil prorſus comederat, dulci uoce cantauit Alleluia, & tota fere nocte illa, tanquam ad epulas inuitata fuit in iubilo & exultatione. Die uerò Dominico apparuit ei ſatan, & inſidias faciens calcaneo eius multum eum uexauit, ita ut nonnihil paueſceret, & à circunſtantibus opem poſceret. Sed rurſus fiduciam in Dominum concipiens, caputque draconis fortiter conterens, & ſeſe muniens Crucis ſigno: Diſcede, inquit, ſanies & turpitudo. Non enim turpem eum dicere uoluit, ſed ipſam turpitudinem. Illo ergo profligato, rurſus cantauit Alleluia, & Domino gratias egit. Appropinquãte deinde ſancto ueſpere eius diei qui natalem S. Ioannis Baptiſtæ antecedit, circa illã horam, qua Chriſtus in Cruce ſpiritum reddidit, ipſa quoque ad Dominum migrauit, nullo unquã mortis dolore uultus hilaritatem amittens, neque memini etiam tum cum eſſet bene incolumis, talé me quãdoq; in ea uidiſſe uultus ſerenitatem & alacritatem. Nequ enim, ut in cæteris uidemus, poſt mortem pallor aut fuſcus color eius obtinuit faciem: ſed uultu angelico, columbina ſimplicitate, candida & luculẽta facie multos & in morte & poſt deceſſum ad pietatem & deuotionem permouit. Multi etiam multo lachrymarum imbre ad eius obitum ſuauiter perfuſi meritis eius à Domino ſe uiſitari ſenſerunt, quod quidem ſancta quædã mulier ex diuina reuelatione prædixerat, fore ut qui ea moriente adeſſent, diuina conſolatione afficerentur.

Migratura è uita infeſtus eſt ſatan.

Ab ea profligatur.

Feliciſſime abit ad Dominum.

Cum aũt defunctæ ſacrum corpuſculum ablueretur, adeo uiſa eſt exhauſta, extenuata, morbo & ieiunijs confecta, ut dorſi eius ſpina uentri adhæreret, & uelut ſub tenui panno lineo, oſſa dorſi ſub uẽtris pellicula cernerentur. Porro poſt mortem non reliquit eos, quos in uita dilexerat: ſed ad quoſdam rediens, ſanctas etiam & probatæ uitæ fœminas crebro alloquens, amicos ſuos docuit in agendis, & præmuniuit in periculis, certis ſecretis quibuſdam ſignis omnem ab illis hæſitationem excludens. Quibuſdam etiam amicis ſuis impetrauit à Domino precibus ſuis & ſapientiæ & ſplendorem, & charitatis ardorem. Quidam Ciſtertienſis inſtituti ſanctus monachus uidit in ſomnis ab eius ore calicem aureum prodire, unde plerisque amicis ſuis potum præberet. Retulit mihi alius quidam in ſomnis ſe uidiſſe corpus eius tanquã lucidiſſimã gemmam mutatum. Anno aũt incarnati Verbi milleſimo ducenteſimo tertiodecimo, nono Calendas Iulij, pridie natiuitatis S. Ioannis Baptiſtæ die Dominico ſub horam nonam, precioſa Chriſti margarita Maria Oegniacenſis ſiue de Oegnies, annum circiter triceſimumſextum ætatis ſuæ ad regis ſempiterni palatiũ introducta eſt: ubi uita ſine morte, dies ſine nocte, ueritas ſine mendacio, gaudiũ abſque mœrore, ſecuritas timoris expers, requies laboris neſcia, æternitas finem nullum habitura: ubi curis nullis agitur animus, nullo dolore afficitur corpus. Vbi torrens uoluptatis diuinæ omnia implet & ſatiat ſpiritu ueriſſimæ libertatis, ubi cognoſcemus, *1. Cor. 13.* ſicut & cogniti ſumus, quando erit Deus omnia in omnibus cum dederit regnum Deo & patri Chriſtus *1. Cor. 15.* Ieſus Dñs noſter: Qui cum eodem patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat per infinita ſecula ſeculorũ Amẽ.

VITA SANCTAE MEMORIAE Chriſtinæ uirginis, quam mirabilem Vocant, Edicta à F. Thoma Cantipratenſi Dominicano: quemadmodum habetur in exemplari MS. quod ſolum & unicum apud nos eſt: in quo ſane uereor deeſſe nonnulla. Etſi autem mihi necdum conſtat, qua die obierit, tamen ob multas rationes, quòd fuerit contemporanea Mariæ Oegniacenſi, quòd eius, quanuis tacito nomine, in Præfatione in uitam eiuſdem Mariæ, uir grauiſſimus Iacobus Vitriacenſis faciat mentionem, quòd fide digniſſimum eius uita authorem habeat, quod multam utilitatem eius cognitio poſſit lectori adferre, & ob alia quædam eam hoc loco collocare uolui, certus me ea gratificari piis, qui eiuſmodi lectione nõ mediocriter incitantur ad pietatem. Stylum fere totum mutauimus, & quædam reddidimus paraphraſticos.

PROLOGVS AVTHORIS.

SCripturi uitam memorabilis Chriſti uirginis Chriſtinæ, id in ipſo opuſculi limine commemorandum putamus, quod uenerabilis ille Iacobus Achonenſis Epiſcopus, pòſtea Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, in uita beatæ Mariæ Oegniacenſis, à ſe edita, his fere uerbis commemorat: Vidi aliã, (Chriſtinam accipe) circa quam admirabiliter operatus eſt Dominus, ita ut cum diu iacuiſſet exanimis, antequàm corpus eius monumento conderetur, anima in corpus reuertente, reuixerit. Itaque multo tempore mirum in modum à Domino afflicta, quandoque ſe uolutabat in igne, nonnunquàm hyberno tempore in aqua congelata diu morabatur, interdũ in mortuorum ſepulcra ingredi cogebatur. Tandem uerò, *Eſt in uita eius Præfatione.*

peracta

peracta pœnitentia, in tanta pace uixit, tantamque à Domino gratiam adepta eſt, ut crebro rapta in ſpiritu, defunctorum animas uſque in Purgatorium uel per Purgatorium abſque ulla ſui læſione, & ad ſuperna regna deduceret. Hæc quidē ille uenerabilis Iacobus Eps de ea annotauit: ego uero indignus frater ordinis Prædicatorū, ad Chriſti gloriā & lectoris ædificationē, uitā eius conſcribendam ſuſcepi, imperito quidem & inculto ſermone, ſed certa ueritate, quam habeo ea aliorum relatione. Neque temere id dixerim, certa me commemoraturum, cum tot plane teſtes producere liceat in permultis, quæ à me adferentur, quot tum in oppido Trudonenſi rationis compotes eſſe potuere. Neque enim in angulis & latebris, hæc geſta ſunt, ſed plane in luce & ſub adſpectu plurimorum neque tam lōga temporum ſpatia interceſſere, ut ea potuerit obliuio abolere, & ab hominum memoria excludere, cum ab eius obitu uſque in præſens, non niſi octo anni fluxerint. Ea uerò, quæ nullus mortalium præter ipſam noſſe potuit, ab illis didici, qui ſe ea ex eius ore percepiſſe teſtati ſunt. Certus autem ſit, quiſquis hæc legerit, ijs me teſtibus fidem adhibuiſſe, à quibus tam longe abfuit fingendi libido, ut uitam potius ipſam prodituri fuerint, quam à ueritatis tramite deflexuri. Fatemur quidem, & res ipſa docet, ea, quæ dicturi ſumus, humana ratione plerunque capi non poſſe, quippe quæ pro naturæ uſu & ordine fieri nequiuerint: nec tamen negari poteſt poſſibilia eſſe Deo præpotenti creatori: quanquam nec ſic ego ullo pacto ea ſcripturus fuerim, niſi me eius, quem dixi, reuerendiſsimi antiſtitis Iacobi, in maioribus teſtimoniū confirmaſſet. Itaque opuſculū hoc ita diſtinguere placuit, ut primo loco quemadmodū educata ſit & nutrita, atque deinceps cætera, quæ ab illa geſta ſunt, uti ea certiſsima & indubitata relatione didicimus, explicemus.

Veritas huius hiſtoriæ.

VITAE HISTORIA.

De Chriſtina patria, & educatione. Cap. 1.

Chriſtina patria.

ITaque uenerabilis Chriſti uirgo Chriſtina in oppido S. Trudonis in Hasbania honeſtis parētibus orta eſt: quibus è uita abeūtibus illa cum duabus ſororibus relicta eſt, ijs natu minor. Porrò ſorores illæ uitā ſuam religioſè & piè inſtituere cupiētes, ita inter ſe ſua munia partitæ ſunt, ut maxima natu uacaret precibus, media domus & rei familiaris haberet curam: poſtremo loco nata Chriſtina, ad paſcua euntia pecora cuſtodiret. Quod illa, tametſi præ cæteris humilius & abiectius uideretur, libēs ſuſcepit: nec Chriſtus ei ſuam adhibere conſolationem diſtulit, internę ſuauitatis illi ſuppeditans gratiam, & ſecretorum cęleſtium eam non raro conſciam, & participem reddens. Interim tamen illa manſit omnibus incognita ſoli Deo tāto notior, quāto occultior cæteris. Vnde apud Eſaiā gloriatur Dñs: Secretum meū mihi, ſecretum meū mihi. Eſt n. uerecundus amator Dñs Ieſus.

Diuinis conſolationib. & reuelationib. fouetur.

Eſ. 24

Vt mortua fuerit. Cap. 2.

POrro autem ab internis illis ſanctæ contemplationis exercitijs uires corporis eius adeo debilitatæ ſunt, ut uitam cum morte commutarit. Poſitum itaque in medio eſt corpus exanime, amicis & inprimis ſororibus eius acerbè lugentibus deinde mane ad templum deportatum eſt, ubi cum pro anima eius Miſſæ ſacrificium offerretur, ſubito ſe ſe commouente corpore in feretro, illa ſurrexit, & mox inſtar auiculæ ſurſum ſcandens, ad templi trabes uſque peruenit, Rei nouitate perterriti omnes, qui illic aderant, inde aufugerunt ſola ſoror natu maxima, non abſque formidine illic permanſit. Sedit autem Chriſtina immota, donec peractum eſſet ſacrificium. Eo abſoluto, ſacerdote eam coniurante, coacta eſt deſcendere. Id uero quidam ſic interpretantur, quod purus & ſubtilis ſpiritus eius, ab humanorum corporum odore abhorruerit. Inde cum ſororibus domum abijt, ciboque corpus refecit. Venerunt autem ad illam ſpirituales quidam amici illius, & quidnam uel uidiſſet, uel paſſa eſſet, ab ea percontati ſunt.

Redit à morte ad uitam.

Quemadmodum è corpore educta, & in illud reducta fuerit. Cap. 3.

TVm illa: Statim, inquit, ut e corpore exceſsi, animam meam exceperunt lucis miniſtri angeli Dei, deduxeruntq; illā in locum quendā, obſcurū & horridū, animabus hoīum refertū. Quæ uerò tormenta eo in loco conſpexi, ea tam immania & acerba ſuere, ut nullus poſsit ſermone idea plicare. Vidi illic non paucos uita functos mihi, cum uiuerent, non ignotos. Valde autem miſerata ego animas illas miſerabiles, quærebam quis eſſet ille locus. Suſpicabar enim tartarum eſſe. Reſponderunt mihi duces mei, locū eſſe Purgatorij, ubi peccatores, quos in uita quidem peccaſſe pœnituiſſet, ſed non ſatis, ſcelerum ſuorum meritas pœnas darent. Inde perduxerunt me ad inferorum ſupplicia, in quibus itidem agnoui quoſdam, mihi olim in uita notos. Poſtea uerò tranſlata ſum in paradiſum uſque ad thronum diuinæ maieſtatis ubi cum uiderem gratulantem mihi Dominum, ultra omnem modum lætabar, quod arbitrarer illic me deinceps cum Domino in omnē æternitatem permanſuram. At ille mox reſpondens deſiderio meo: Reuera, inquit, dulciſsima filia hic mecū eris: ſed nunc, utrum è duobus malis, optionem tibi facio, uel æternum hic nunc apud me permanere, uel redire ad terras, ibique in mortali corpore abſque illius detrimento pœnas perferre, ijſque omnes illas, animas, quas in locis Purgatorij miſeraberis, libera & eripere, efficereque ut homines adhuc in corpore manentes, tuæ pœnitentiæ & uitæ exemplis ad me conuerſi, à ſui facinoribus abſtineant & reſipiſcant, peractiſque omnibus ad me tandem multis aucta meritorum cumulis reuerti. Ego uerò abſque ulla cunctatione, ſub conditione mihi propoſita dixi me uelle ad corpus redire. Et pius Dominus, gratulās quod me prompta obtuliſſem, iubet animam ſuo corpori reſtitui. Qua in re exequenda admirari licet beatorū ſpirituum incredibilem celeritatem. Ea enim hora, cum in Miſſæ ſacrificio, quod pro me fiebat diceretur primo, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi &c. anima mea ſiſtebatur coram throno diuinæ maieſtatis, cumque tertio id repeteretur, illi me corpori reddidere. Ita ſe habet & exceſſus meus è uita, & ad uitam reditio. Propter hominum correctionem & emendationem ad corpus reuocata ſum. Itaq; deinceps oro, nè vos perturbent ea, quę uiſuri eſtis in me. Excedent enim mentis humanæ captum, quæ Domino uolente fient in me: nec talia inter mortales quandoquè comperta ſunt. His auditis, admirati ſunt amici eius, & non abſque ſtupore, quæ futura eſſent, prǫſtolabantur.

Pœna Purgatorij.

Habet exemplū eximiæ charitatis.

Vtâ

Vt à cognatis capta, à Domino uero liberata, ſuo lacte uirgineo ſe ſuſtentarit. Cap 4.

Ferre nõ põt homi- num cõ uinctũ.

COepit deinde hominum conuictum & conſpectum incredibili, cum horrore fugere, & ad loca deſerta, in arbores ad turrium & templorũ, aut aliarum rerum exrellarom faſtigia confugere. Id eius amiri ronſpicari, quòd putarent eam à malis dæmonibus occupatam, randem multo labore compræhenſam, in uincula ſerrea coniecerunt. Vbi cum multas moleſtias, præſertim ex homioum odore, multamqne penuriam pateretur, nocte quadam diuinitus adiuta uincolis & compedibus diſſolutis euaſit, fugitque in remotam ſolitudioem, inſtar auium illic degens io arbotibus: cumque egeret alimento, (neque enim quanuis ſubtiliſsimum corpus eius cibo carere poiuit) diriſsimaque famę cruciaretur, nullo pacto ad hominum cõuictum redire uoluit, ſed ſola cum Domino manere in deſertis locis. Itaque preces Domino offerens, ſuppliciter eum rogauit, ut ipſius angoſtias & neceſsitatem benigniſsimæ miſericordiæ ſuæ oculis reſpiceret. Vix precandi finem fecit, cum ecce ad ſe oculos reflectens, uidet ex aridis mammillis uirginei pectoris ſui contra ipſa naturæ iura lac diſtillare. Mira profecto res, & præterquam in ſingulari & iocomparabili Chriſti Domini uirginea matre, cunctis ſeculis inaudita. Illũ igitur lacteũ liquorem alimenti loco ſumens ad nouem hebdomadas ſuo ſe lacte ſuſtentauit. Rurſus autem à ſuis quæſita, reperta & capta eſt, & ut prius, uinculis ferreis conſtricta, ſed fruſtra.

Virgo ſuo ſe lacte alit.

Vt per Moſam nihil læſa tranſierit. Cap. 5.

LIberata enim iterum à Domino uenit Leodiũ ubi ſacroſãctas immaculati Agni paſchalis carnes eſuriẽs, ſupplex rogauit ſancti Chriſtophori ſarerdorem, ut ipſam multis angoribus rorreptam, ſacra cõmooione muniret. Promiſit ille quidem ſe id facturum, ſed addidit, necdum intra horã expedire ſe poſſe. Illa moram non ferens, ad alterius eccleſiæ ſarerdotem ſe cootolit, petijtque ab illo ſimiliter uenerabili corpus Domini Ieſu. Is uerò abſq; mora eius precibus ſe accomodans, illi ſatisfecit. Ee ecce repente quodam impetu incitata, extra urbem aufugit. Miratur presbyter & vnà cum S. Chriſtophori ſacerdote fugientem inſequitur uſque ad ipſas Moſæ fluminis ripas, Cumque ſperarent illã ſe ad oboias lati fluminis undas compræhenſuros, cum multo ſtupore cernunt fœminã uero & naturali rorpore haud aliter atque phantaſtico, profundos penetrare gurgites, & in ulteriorem ripam abſque ullo ſui detrimento euadere.

Per fluuium il læſa penetrat.

Vt igne ſe mirabiliter Cruciarit. Cap. 6.

TVm uero cœpit illa exercere, quorum cauſa à Domino remiſſa fuerat. Ingrediebatur io ardẽtes clibanos, coqoendis panibus præparatos, & illis incẽdijs haud ſecùs, atque aliquis è oobis, cruciabatur, ità vt præ aoguſtia & dolore horreodos ederet clamores. Poſtquam autem inde egreſſa fuit, ueſtigium onllum alicnius uſtionis in eius corpore uiſebatur. Quando ad manum non erãt eiuſmodi furni, in hominum ædibus, iactabat ſe io copioſos ignes, uel pedes tantum aut manus immittebat, tam diu illic tenens, ut niſi diuino eſſet ſeruata miraculo non potuerint non io cineres redigi. Interdum deponebat ſe in cacabos plenos bullientis aquæ uſque ad mãmillas, uel ſi non eſſent profundi ſatis cacabi, uſq; ad renes, mẽbra illa, quæ in aquam eiuſmodi mergere non poterat, aqua feruenti perfundens. Etſi autem præ dolore inſtar parturientis, clamaret, attamen detrimenti nihil in egredientis rorpore apparebat.

notale ctor, et cogita Deum mirabilem in ſanctis ſuis.

Vt in aquis gelidis ſe afflixerit. Cap. 7.

SVb aquis Moſæ fluminis hyberno tẽpore, rũ rigeret omnia gelu crebro & diu morabatur, ſex & eo amplius diebus in eis perdurãs. Accedente aũt ad fluuiũ ſacerdote qui eius gerebat curã eamque per Chriſti nomen adiurante, cogebatur inde exire. Solebat & hyeme ſub molendini rota erecta ſtare, ita ut aqua, uertente ſe rota, in mediũ uerticem & totum corpus eius dilaberetur. Interdum in aquis natans, ſimul cum illis ferebatur in rotam, atque ita horrendum in modum circumacta cum ipſa rota, membris omnibus manſit incolumis.

Vt in rotis & patibulis, ſe torſerit. Cap. 8.

IN rotis &, quibus piratæ plerũq; poniri ſolebant, inſtar eorũ, qui illis excarnificãtur, cootorquebat brachia & crura ſua: nec tñ, poſtquã ab illis deſcẽdit, vlla in membris eius cõtritio uel fractura uidebat. Nõnunquã in patibulo inter fures ab illo pẽdẽtes, ſe ſuſpẽdebat ad unũ aut alterũ diẽ ſæpè in monumẽto mortuorũ ingrediebat, lugẽs illic hoium peccata.

Vt ſpinis & uepribus, à canibus agitata, ſe lacerarit. Cap. 9.

SVrgebat quandoq; medijs noctibus, & totius oppidi Trudonẽſis carnes in ſe concitans, ante illos ipſam inſectãtes inſtar ferè cuiuſdam curſitabat ſicque per deuia & per denſos uepres & ſpineta agitata, adeo ab illis compungebatur, & lacerabatur ut nulla corporis eius pars uulneris eſſet expers, & tamen multo fuſo ſanguine, nulla plagarum aut uulnerum ueſtigia conſpiciebãtur in eius corpore. Alias ipſa ſe ſua ſponte ſpinis & ſentibus compungebat, ut toto corpore ſanguine perfuſa uideretur. Multis id non raro cernentibus, magnæ fuit admirationi, undè tanta ſanguinis copia in uno corpore abundaret. Nã præter has ſanguinis profuſiones, ſæpiſsimè permultum ſibi ſanguinis uenæſectione detrahebat.

Miro laceratur ſpinis.

De corporis eius ſubtilitate & agilitate, & inter orandum quid ei acciderit. Cap. 10.

COrpus eius tantæ erat ſubtilitatis, agilitatis & leuitatis, ut in arduis & excelſis ambularet, & inſtar paſſeris à tenuiſsimis arborum ramuſculis penderet. Preces Domioo olatura ad arborum, uel turrium, aut aliarum rerum ſublimium faſtigia ſe recipere cogebatur, ut illic ab omnibus remota, ſpiritus ſui requie potiretur. Inter orandum autẽ cum mens eius eſſet diuinæ contemplationi intenta, inſtar liqueſcẽtis ceræ omnia eius mẽbra in globi cuiuſdã formã rõuoluebantur, ita ut corpus eius planè ſphæricum cerneretur. Illa aũt ſpiritus ebrietate ſe remittente, & ſenſibus ſuas ſedes ſuaque in mẽbris loca repetẽtibus, in ericij ſpeciẽ conglobatum corpus, ad priſtinã redibat formam, membraque extendebãtur, quæ informis cuiuſdam materiæ congeriem præ ſe paulò ante ferebant. Sæpè quoque uiſa eſt in palis ſepium erecta ſtare, & pſalmos depromere. Moleſtiſsimum enim illi erat, immundam humum contingere.

Toto corpore liqueſcit, dũ uacat contemplationi.

De tibia eius confracta, & ut rurſus capta rurſus diuinitus erepta ſit. Cap. 11.

AT uerò ſorores, & cognati eius miro afficiebãtur pudore, quod propter eiuſmodi res inuſitatas, homines eam putarent plenam malo dæmone

mone. Itaque non minus improbum, quam robuſtũ uirum precio conduxere, ut eam perſequeretur, & ca piam ferreis nexibus implicaret. Fecit ille, quod iuſſus erat: perſequebatur per deſerta loca fugientem, ſed cum manibus eam compræhendere non poſſet, tandem tibiam eius claua confregit. Ducta eſt igitur domum, & à ſororibus chirurgus accitus, qui tibiam eius curaret. Ea cauſa miſſa eſt Leodium, curru eam uehente. Sed cum chirurgus ille non ignoraret, quanta eſſet uis & robur ſpiritus eius, eam in cellario quodam omni ex parte murato, uinculis fortiter colligatam, & ad columnam religatã, obſeratis oſtijs, incluſit. Stringente autem illo tibiam faſcijs ſuis & opportunis remedijs ſouente, poſtquam ab ea receſsit, illa quicquid ab eo fomentorum adbibitum fuiſſet, abſtrahebat, indignum plenè cenſeus alium ſuis uulneribus adhibere medicum, præter Saluatorem noſtrũ Dominum Ieſum Chriſtũ. Nec fuit fruſtra ſpes eius. Quadam enim nocte, irruente in illam ſpiritu Domini, ſalutis uinculis, quibus conſtricta erat curato uulnere tibiæ, obambulabat per cellarium tripudians, laudansque & benedicens illum, cui uni & uiuere & mori conſtituiſſet. Sentiens autem ſpiritum ſuum ſeptis cellarij coarctari, arrepto ſaxo è cellarij pauimẽto, multa vi perfregit murũ: & quemadmodum arcus quanto fortius tenditᷓ tãto ualidius à ſe uibrat ſagittã: ita ſpiritus eius, plus quã par erat, preſſus (ubi enim Domini ſpiritus, ibi libertas) cũ ipſa mole corporeæ carnis, perinde ut uolucres, per aera uolitaſſe fertur.

Tibia eius cõfringitur.

Reijcit chirurgi cataplaſmata.

A Domino curatur.

2. Cor. 3.

Vt oleo ab eius ubere manante à cognatis dimiſſa ſit. Cap. 12.

AT nec ſic tamen ſorores & cognati eius, ab eius inſectatione deſiſtere uoluerunt. Vbi .n. reuertentem illam compræhendere potuere, iterum uinculis fortiter conſtrixerũt, & haud ſecus atque canem exiguo pane & aqua eam ſuſtentarunt. Et Chriſtus quidem, ut eximia in ea ſuæ uirtutis miracula declararet, ad tempus paſſus eſt eam uinci & affligi. Itaque duritia ligni illius, ad quod religata erat, nates eius attritæ ſunt, & humeri computreſcebant, quo factum eſt, ut præ dolore illum ipſum panẽ ſuum edere non poſſet. Nullo uerò eius uicem miſerãte, mirifice illius miſertus eſt pijſsimus Dominus Ieſus, effecitque in ea inſigne miraculum, cunctis ſuperioribus ſeculis inauditũ. Nam ex uirgineis eius uberibus oleum manare cœpit. Quod illa tum pro condimento ſicci panis, tum pro unguento uſurpans, partim fami remedium adferebat, partim putreſcentia uulnera perungebat. Id uero poſteaquam eius ſorores & conſanguinei uidere, ſibi à lachrymis temperare non potuerunt, nec deinceps auſi diuinæ uoluntati in Chriſtinæ miraculis reluctari, eam à uinculis abſoluerũt, & eam, flexis genibus, ob illatas iniurias ueniam petijſſent, ſuæ illam libertati permiſere.

Tractatur en humaniter a ſuis.

Nota.

Vt precibus religioſorum hominum nonnihil eius uita temperata ſit. Cap. 13.

ILla igitur hac freta libertate, quantum licuit & libuit, pro hominũ peccatis à ſeipſa pœnas repoſcebat ita, ut iam ſupra dictũ eſt. Sed cũ multi deſiderio uidendi in illa admiranda Dei opera, à propinquis & longinquis regionibus quotidie aduentarent homines religioſi utriuſque ſexus, in S. Trudonis oppido degentes, ueriti nè quæ in illa diuinitus fiebant humanæ mentis captum excederent, materiamque præberẽt carnalibus hominibus opera Dei malignè interpretandi, ea præſertim, quòd hominum conuictũ fugiens inſtar auis ardua loca peteret, & in aquis piſcium more diu maneret ſedulis precibus egerunt apud Dominum, ut miracula potentiæ ſuæ in Chriſtina ad communem hominum conſuetudinem moderaretur. Nec uerò ſpreuit Deus pias pces & lachrymas ſeruorum ſuorum. Quodam enim die, ſpiritu uehementiſsimè eam impellente, ad eccleſiã pagi Vuellenſis confugiens, cum cerneret apertum ſacri baptiſmatis fontem, illi ſe totam immerſit. Inde uerò fertur id aſſecuta, ut eius uiuendi ratio deinceps eſſet tẽperatior & accommodatior ad hominum cõſuetudinem, moderatiusque ſe gereret, poſſetque cõmodius ferre & odores & conuictum aliorum.

Vt ſpiritus eam compulerit eleemoſynas emendicare: & quam gratum ſit Deo præſtare eleemoſynas. Cap. 14.

PRæſtantiſsimum Dominici corporis & ſanguinis ſacramentum crebro, maximeque Dominicis diebus, cum multa deuotione percipiebat, ea eoque, ut ipſa ait, & corporis robur, & ingentem ſpiritus lætitiam capiebat. Nihil autem eorum, quæ propria illius erant, & Chriſti cauſa reliquerat, quæve hæreditario iure ad ipſam deuolui oporteret uel eſſent deuoluta, in ſuos uſus conuertere potuit: ſed in cibum ſumebat ea, quæ quotidiè oſtiatim emẽdicaſſet, ut eorum peccata portaret quorum eleemoſynis alebatur. Dicebat uero, ea cauſa diuinitus ſe cõpelli ad ſceleratorum hominum petendas eleemoſynas, ut ij per eas ad peccati horrorem & ad agendam pœnitentiam perducerentur: addens etiam, nulla re magis Deum flecti ad miſericordiam erga peccatores quam ſi illi ſint benigni & miſericordes erga proximos. Nec unquam ſane miſericordia, nunquam benignitas aliò, quàm ad bonum finem & felicem obitũ perducere potuit hominem. Poſſumus id exẽpli cauſa quodam Chriſtinæ experimentuel teſtimonio cõfirmare. Die quodam intolerabili ſiti uexata, Deo eã inſtigante ad menſam cuiuſdam ſceleratiſsimi hominis ſplendide apparatã accurit, potum ab illo petens. Ille præter morem ſuum inſolita humanitate permotus uinum, ei obtulit, unde illa parum bibit. Ea cauſa contra omnium opinionem, qui uirũ nouerant, Chriſtina affirmauit eum in morte ad pœnitentia & contritionis gratiam perueniſſe.

Sæpe Eucharistiam accepit.

Peccatoribus quid præcipue Deum concilíet.

Quid pertulerit uescens flagitioſorum hominum eleemoſynis. Cap. 15.

HAec ergo, ut diximus, illi ratio fuit, Quamobrem ſceleratorum hominum uti diuinitus cogebatur, eleemoſynas emẽdicaret. Sed cum aliquid è rebus male partis acciperet eleemoſynæ nomine, eoque ueſceretur, uidebatur ſibi ranarum aut bufonum uiſcera, aut ſerpentum inteſtina glutire. Itaque eiuſmodi cibos edens, inſtar parturientis clamitabat, dicens: O pie Ieſu, quid ita mecũ agis? Cur adeo me excrucias? tundensque pectus, & corpus aiebat? O miſera anima, quidnam appetis? cur iſthæc horrida concupiſcis? quid his ſordibus ueſceris? Hunc in modum illa torquebatur, cum cibos ſumeret ab illis, qui per uim aut fraudem illos rapuiſſent. Nec minus tamẽ cruciabatur ſi ab ſceleratis peccatoribus aliquid petijſſet, nec impetraſſet. Accidit quandoque, ut petenti quippiam homo impius dare nollet. At illa ui ab eo tollens dixit: Etſi in præſentiarum dare non uis, tamen poſtea tibi ablatum non dolebis:

Hæc ſecit ſanctiſſima uirgo non aliqua temeritate, ſed Deo illam cogête, haud dubiè in ſalutem illorum, quibus ea eripiebat.

lebis: & tunc proderit tibi, quod iam non prodeſt. Cum illi deeſſet manica in ueſte, uel capitium in pallio, ſi quis ei ueniret obuiam, a quo, ſpiritu eam intus admonente, ea accipere deberet, primo rogabat illum: & ſi daret ille, agebat gratias: ſin minus, auferebat etiam recuſanti, & ad ſuas ueſtes aſſuebat. Nec erubeſcebat, ſi ad unam tunicam diſpares uel diuerſi coloris manicas haberet. Veſtes autem eius erant tunica alba, & palium album, tegens totum corpus uſque ad talos, non alijs fere conſutum filis, niſi arboris tiliæ cortice, aut ſalicum uiminibus, aut ligneis ijsque paruis haſtulis. Calceis non utebatur, quibus ſuis temporibus indiſcriminatim nudis pedibus incedens. Epularum loco habebat eſcas uiles & abiectas & ſcutellarum purgamenta. Aquam appoſitam bibebat, panemque furfureum nimiſque durum, ſed aqua maceratum edebat: ijsque poſt biduana plerunque etiam triduana ieiunia ueſcebatur.

Vt luxerit eorum cauſa, quos didicit damnatos: utique miro affecta ſit gaudio propter eos, quos nouit ad cælos abijſſe.

Cap. 16.

Pœna ambitioſorũ.

HOnores ſummopere fugiebat & gloriam, dicebatque eorum cauſa apud inferos & in locis Purgatorijs illos grauiſsime cruciari, qui ueritatis in hac uita à Chriſto notitiam accepiſſent. Porrò ſemper ferè tanquàm mœrens & lugens ibat cogitabunda: quippe cui Deus quotidiè morientium uel ad ſalutem, uel ad perditionem, merita reuelaret. Si quis intra oppidum vita functus eſſe, quem illa apud inferos damnatum ſpiritu cognoſceret, fundebat lachrymas, affligebat ſeſe, torquebat cum multo cruciatu brachia ſue & digitos, perinde ac ſi ſine oſsibus eſsent flexiles. Erat uerò dolor eius tolerabilis cunctis illam cernentibus, ut nulla quanuis adamantina pectora eum abſque multa lui contritione & compunctione ſuſtinere poſſent. Illorum autem nomine, qui ibant ad uitam ſempiternam, ineffabili exultatione & tripudio afficiebatur, ita ut ſine ſumma admiratione tanta eius iucunditas uideri non poſſet. Atque illi, qui ſpiritus eius uirtutem nouerant, facilè animaduertere potuere ea eius tum gaudio, tum mœrore, quis in eo oppido morientibus eſſet ad futurus*

**deeſt, opinor, ſuns.*

Adeſt libẽter morituris.

Illa ſane libentiſsimè atque officioſiſsimè è uita migraturis aderat, adhortans eos ad faciendam peccatorum confeſsionem & fructus pœnitentiæ, ad concipiendam ſpem uitæ beatæ, ad uitandos ſummo cum horrore æſtuantis gehennæ cruciatus. Neque id Chriſtianis duntaxat, ſed etiam Iudæis, quorum erat eo in loco ingens numerus, mirabili commiſeratione & ſolicitudine præſtabat. Dicebat uerò Chriſti ſumma eſſe miſericordiam in eos, qui ad ipſum conuerti uellent, eumque ualde inuitum in hominum peccata animaduertere: & propemodum dolore affici eum, quoties ad id hominum ſceleribus adigeretur: porrò accuratè eum occaſiones inquirere miſeris ſalutem conferendi, eosque ſaluos faciendi. Hæc autem illa de Chriſto dicente, mira oris gratia perfundebatur. Referebat etiam locum eſſe uicinum inferis, in quo illi ex diuinæ maieſtatis decreto punirentur, qui immanium ſcelerum rei, ſub uitæ finem ſe peccaſſe doluiſſent, & ità cum cordis contritione obijſſent. Eum autem locum propter cruciamentorum immanitatem nihil ab inferni ſupplicijs diſcrepare aiebat, niſi quod ij, qui illo continerentur, ſpe ueniæ reſpirarent. Ijs uerò excarnificandis dæmones præeſſe ferebat, qui tanto maiori crudelitate in eos ſæuirent, quanto ſe ſcirent breuiora ad illos excruciandos tempora habituros.

Vt claruerit ſpiritu Prophetiæ. Cap. 17.

Videt pugnã ſpiritu, procul abſens corpore.

SPiritu prophetię præditam illam fuiſſe, non uno modo doceri poteſt. Præmonuit multos, ut ſuæ ſaluti conſulerent multos de occultis ſceleribus ſecreto obiurgauit, ijsque agendæ pœnitentiæ author fuit. Confligente Brabantiæ Duce cum hoſtibus ſuis, quę fuit pugna miſerabilis, cęſis permultis, illa haud ſecus atque ſolent parturientes, clamitabat, dicens, Eheu eheu, uideo aera gladijs & ſanguine plenum. Properate ſorores properate, preces fundite ad Dominum ſtillent lachrymas oculi ueſtri, ne contineat Dominus in ira ſua miſericordias ſuas. Cuidam etiã ſanctimoniali in eodem monaſterio S. Catharinæ, dicebat: Feſtina filia, propere te confer ad deprecãdum Dominum pro patre tuo, qui in preſentiſsimo iam ſalutis ſuæ periculo uerſatur.

Vt cuiuſdam ſanctimonialis apoſtaſiam prædixerit. Cap. 18.

ERat in illo monaſterio ſanctimonialis quædam quæ fugam meditabatur. De ea igitur ita dixit Chriſtina: O uas inane, huic monaſterio magno dedecori & offendiculo futurum. Non multum inde temporis intercesſit & ut Chriſtina dixerat, illa à monaſterio aufugit, monaſterioque ſua incõtinẽtia magno probro & ſcãdalo fuit. At tñ reſipuit, & monaſterio ſe ad agẽdã pęnitentiã reddere uoluit ſed cũ ea in re ſanctimoniales ſupra modũ difficiles & inexorabiles ſe præberent, Chriſtina eas repræhendit, dicens: Tametſi uos nõ magnipẽditis perditionẽ eius, ac tñ non paruo illius anima Chriſto cõſtitit, qui eius cauſa fudit ſanguinẽ ſuũ, & mortem perpeſſus eſt. Nec deſtitit hunc in modum inſtare apud eas, donec pœnitentem illam rurſus in ſuam ſodalitatẽ admitterẽt.

Vt precibus ſuis nobilem quendam peregrè profectũ religionis ergo, ſeruarit. Cap. 19.

Prædicit obitum cuiuſdam nobilis.

VIr quidam nobilis ad ſepulcrum Chriſti uiſitandum peregrè profectus eſt. Eius uxor orauit & adiurauit Chriſtinam, ut eum ſuis precibus ſaluum & incolumem ad ſuos reduceret Fuit quidem moleſta Chriſtinæ illa nobilis fœminæ obteſtatio, attamen multas pro eius marito preces Domino obtulit, multos labores ſuſcepit, effecitque; ut ille ſanus domum rediret. Dixit autem uxori eius quaſi ſubſtomachando: Eccè importunitate obteſtationis tuę compulſa, ſanum tibi reſtitui maritũ tuum: ſed noueris tamen non diù te illius præſentia fruituram. Dixit illa, & res ipſe uera illam dixiſſe declarauit, nõ diu poſt ab hac luce ſubtracto nobili illo uiro, & uxore cũ liberis in mœrore multo derelicta.

Vt Hieroſolymam captum iri prædixerit. Cap. 20

LOnge etiam ante prædixit terram ſanctam & Hieroſolymam in impiorum Saracenorum ditionem redactum iri. Quo autem die à Saladino Aegypti Sulthano capta fuit Hieruſalem cum ſepulcro & Cruce Chriſti illa in caſtro Loenenſi tum conſtituta, ſpiritu cognouit rem geſtam cumque multũ exultaret, ab ijs, qui aderãt, rogata ut eius lętitiæ cauſam exponeret, Iurè, inquit, exulto: nam & Chriſtus Dñs cum Angelis ſuis exultans occaſionem præbuit, qua magna poſsit hominũ copia ſalua fieri. Illis rurſus ſciſcitantibus, quænam eſſet hæc occaſio, reſpondit: Noueritis terram ſanctam hodie ueniſſe in manus hominum impiorum, atque hac re magnam ſalutis oblatam occaſionẽ. Chriſtus.n. pro illa ra ipſi cõtumelia dignũ cenſuit, ut terra illa ac ignominia afficia-

tur, quamuis ipſius paſsione ſanctificata, at tamen in fine mundi cum ipſo mundo peritura, quando illius recuperandæ cauſa animæ ſemper uicturæ, eiusq; ſanguine redemptæ, ab iniquitate ad iuſtitiæ ſtudium cõuertentur, fundentque homines ſanguinem ſuum, & quãdam morti Saluatoris uicem cum multa deuotione rependent. His dictis mirabantur omnes, & quidã annotarunt tempus.

Vt magnam famem uenturam prophetauerit. Cap. 21.

FAmem illam ingentem, quæ incidit in annum, à Chriſto nato milleſimum ducenteſimum ſeptuageſimum, longe ante futuram prædixit, & per multa talia propheticè pronunciauit, que iã partim completa ſunt partim complenda credimus. Fuit autem ualde familiaris monialibus S. Catharinæ extra oppidum Trudonenſe: cum quibus aliquando de Chriſto colloquens, præter expectationem omnium rapiebatur ſpiritu, corpusque eius inſtar ludentium puerorum tanta celeritate in orbem crebro uertebatur, ut nulla poſſent in illo membra diſcerni. Cũque id diu duraſſet, tandem quaſi ultra ferre non ſuſtinens eam corporis agitationem, membris omnibus quieſcebat: & eccè inter guttur & pectus eius audiebatur melodia quędam admirabilis quam nemo mortalium uel capere poſſet uel ulla induſtria & arte imitari. Audiebatur quidem muſicus concentus, ſed uerba melodiæ, ſi tamen uerba dici queant, modo quodam incompræhenſibili exprimebantur. Nulla enim uel de ore uel naribus eius uox aut ſpiritus proficiſcebatur, ſed ſolummodo inter pectus & guttur angelica melodia reſonabat, Interim mẽbris omnibus quieſcentibus, & ipſis quoque oculorũ palpebris clauſis, haud ſecus, atque dormientibus. Deinde poſt aliqua temporis ſpatia ad ſe nonnihil reuerſa quaſi ebria, & uerè ebria, ſed non à uino, exurgens clamabat: Adducite ad me ſorores omnes, ut tantæ benignitatis Dominũ Ieſum in eius mirabilibus collaudemus. Mox undique aduolantibus ſanctimonialibus, (multum enim delectabantur Chriſtinæ conſolatione) illa incoabat, Te Deum laudamus: cæteriſque proſequentibus, totum illud canticum abſoluebat. Inde iam plenè ſibi reddita, ut audiuit ex alijs, quid egiſſet pręe uerecundia aufugit, fatuam ſe ſimulans.

Admirabilis melodia.

Quemadmodum mundo exprobrarit, quod creatorem ſuum non coleret. Cap. 22.

NOnnunquã ad ſe reuerſa ab huiuſcemodi mentis ecſtaſi cum multo cordis dolore dicere ſolebat: O miſerum & miſerabilem mundum nõ agnoſcẽtem opificem & creatorem ſuum. Cur illi non ſeruis, ò miſer? Cur longanimitatis eius patiẽtiam uſqueadeo paruipendis & negligis? Eius immẽſam bonitatem ſi perfectũ haberes etiamſi alius quiſpiam mundus retrahere te uellet non poſſes tamen eò adduci, ut illum nõ amares. Sed ò te miſerum, qui te auertiſti ab illo qui oculos clauſiſti, nec uis uidere & intelligere. Sub his uerbis tanquam parturiens cõtorquebat membra ſua, uolutabaturque humi, cum ingenti eiulatu identidem repetens, Cur miſer munde non cognoſcis creatorem tuum?

Mundi erga ſuum creatorem ingratitudo.

Vt ſuis relictis, ad caſtrum Loen uenerit. Cap. 23.

POſt hæc è domo & cognatione ſua exiens, ad caſtrum quoddam Germaniæ cõterminum, quod Loen uocant, peruenit, ibiq; apud incluſam Iueram, eximia pietate conſpicuam, nouem ma[o]ſit annis. Quo tempore mira per eam operatus eſt Dominus. Ex illa autem inclula multa ego didici ex ijs, quæ de Chriſtina ſcribenda ſuſcepi, ad quam ego ea cauſa ex longinquis Galliarum partibus profectus ſum.

Vt diuinitus edocta, ſcripturas diuinas intellexerit. Cap. 24.

EO igitur in loco Chriſtina noctibus intererat precibus nocturnis, quas Matutinas uocant. Cunctis autem ab eccleſia recedentibus, illa obſeratis ianuis per templum ambulans, tãtæ ſuauitatis promebat melodias, ut angelicæ potius, quã humanæ, uiderentur. Omnium enim muſicorum inſtrumentorum harmoniam, mortalium omnium uoces ille cantus uincebat, tametſi longe impar erat illi melodiæ longe ſuauiſsimè, quæ illa mente excedente, inter guttur & pectus eius ſentiebatur. Erat autem Cantus ille Latinus rhythmis quibuſdã tinnulis aut dictionibus inter ſe pulchrè conſonantibus ornatus. Intelligebat autem illa ſcripturæ diuinæ Latinas dictiones, ſenſum quoque & mentem illius pleniſsimè aſſecuta, licet nunquam didicerit literas, imo illarum planè rudis eſſet. Quęſtiones etiam ſacræ ſcripturæ obſcuriſsimas, ſpiritalibus quibuſdã amicis ipſam rogantibus, luculenter admodum explicabat: ſed id tamen faciebat prorſus inuita, & quidem rariſsimè, dicens, ſcripturas diuinas interpretari Clericorum eſſe, non ſuum. Porro Clerum & inprimis ſacerdotes propter eximium erga Chriſtum amorem, miro ſtudio colebat ac uenerabatur, licet ediuerſo multas ipſa ab illis iniurias pateretur. Sacerdotes peccantes, itemque alios è Clero, ſecretius & cum mira reuerentia haud ſecus atque patres ſuos comiter admonebat darent operam, ne ſanctum Chriſti nomen propter ipſorum peccata, in populo contumelia afficeretur.

Suauiſſimas promit melodias, haud dubiè ſpirituales Deo dictante (?) munitus.

Reuerentia erga Clerũ.

Quantoperè eam obſeruarit Ludouicus Comes Cap. 25.

COmes Loenſis Ludouicus, multa nobilitate illuſtris, ubi eius ſanctitatem fama uulgante cognouit, ex animo eam cœpit diligere, eiusque colloquijs & cõſilijs ſynceriter ſeſe accommodare. Vbicũque illam uidiſſet, aſſurgebat ei, matrem appellabat. Si quid autem Comes ille uel contra ius faſque, uel aduerſum Chriſti eccleſiam aut eius miniſtros deſignaſſet, eius uicem haud aliter atque mater filij dolebat, eumque in ſuo caſtro accedens, materna fiducia obiurgabat, impetrabatque ab illo, quicquid ex iuſtitiæ præſcripto eum ſatisfactionis loco præſtare oporteret. Die quodam illo in eccleſiæ atrio procũbente, cum eſſet multo ſtipatus milite, Chriſtina ſuperueniens, clam ad eius caput ſe inclinauit. Illo uero & corpus & oculos ſuſtollente, mira oris gratia dixit: O quam ſpecioſus es Domine. Id autem milites audientes, dicebant Comiti: Audisne domine, ut te hæc ſancta prædicet? At Comes, Ego uerò, inquit, noui, quem laudet illa. Non me, ſed cœleſtem & immortalem Dominum laudat, à quo pulchritudo omnis proficiſcitur, quique eſt omnium pulcherrimus. Tum illa: Verum, loquit dixiſti. Tu igitur quare illum non diligis? Idem Comes quandoque æſtiuo tempore hora meridiana in caſtro ſuo Loenenſi, quod iam euerſum eſt, cum Limburgenſi Duce & alio quodam Comite colloquebatur. Ad illos igitur intrepida accurrens Chriſtina, magna uoce dixit Comiti Ludouico. O te miſerum cum quibus iam miſces colloquia! En amicum ſe ſimulat, qui hoſtili animo tui proditionẽ, medita-

Prodit proditorem.

meditatur. His uerbis proditor ille perterræfactus, ad horam conticuit, remque, ut erat, uerbis diſsimulans, poſtea uera dixiſſe Chriſtinam facto declarauit.

Vt ſe geſſerit erga Comitem illum vita functum. Cap. 26.

Non planè deſipuit hic Comes, qui Chriſtũ in Chriſtina ueneratur.

CVm autem idem Comes ageret in extremis, Chriſtianam ad ſe acciuit, eamque obnixe rogauit, ut apud ipſum donec ſpiritum redderet permaneret. Annuente illa, pius Comes omnes qui in cubiculo erant, iuſsit ſecedere, ſolam Chriſtinam apud ſe retinens. Poſtquam omnes exierant, uirtute, qua potuit, erexit ſe, & ſuppliciter ad pedes Chriſtinæ ſe abijciens corpore toto, omnia peccata ſua, quæ ab anno ætatis undecimo uſque in diem illũ perpetraſſet, cum multo lachrymarum imbre recitauit: non quod ab illa uellet abſolutionem petere, quã ſciebat illam impendere nõ poſſe: ſed ut amplius hac re illam ad orandum pro ſe permoueret. Deinde iuſſit omnes ſuos uocari in cubiculum, & ex Chriſtinæ, conſilio rebus ſuis diſpoſitis defunctus eſt. Vidit autem Chriſtina animam eius in Purgatorium perduci, acerrimis pœnis excruciandam. At pia fœmina eius uicem non mediocriter miſerata, obtinuit à Domino, ut poſſet illius animæ pœnas partim in ſe recipere. Apparenti autem illi poſt obitum ſuum, ut ab ea opem peteret, Chriſtina dixit: Agè abſcede hinc, & ex diuinæ ſententiæ præſcripto pœnas luito. Ego uerò à meo corpore pœnas exactura, dimidiam Purgatorij tui partem in me recipio. Videre tum licebat Chriſtinam non breui tempore nocturnis horis modo flammarum incendijs modo frigoris algoribus cruciari, prout Comitis animam id genus tormenta, uicisſim excipiebant. Loca etiam, in quibus Comes peccare conſueuerat, illa lachrymis nullam conſolationem admittẽtibus irrigabat: & ubi ille lætatus fuerat ipſa lugebat.

Cuiuſmodi uita eius fuerit anno extremo. Cap. 27.

Degit in locis deſertis

EXtremo uitæ eius anno frequens illi erat habitatio in deſertis locis & in ſolitudine: unde quidem nonnunquam reuertebatur, ſed rariſsimè tamen, cum ad promouendam hominum ſalutem aut cibum ſumendum diuinitus redire compellebatur. Nec potuit tunc ad deſerta properantem ulla monialis retinere: neque reuertentem quiſquam ſalutare, aut quippiam ex ea percontari auſus erat. Nã interdum ueſperi rediens, per mediam domum ita tranſibat, ut ſpiritus potius, quam corpus, uideretur: nec facile licebat internoſci, an ſpiritus eſſet uel corpus, quandoquidem uix terram attingere uidebatur. Adeoque illa poſtremo uitæ ſuæ anno omni ferè ex parte corpus eius ſpiritus quaſdã proprietatis induiſſe cernebatur, ut humanæ mentes uel oculi corporis eius umbram uix abſque horrore & tremore ſpiritus intueri poſſent. Solebat tum ex ſolitudine reuertens, apud S. Trudonẽ in beatæ Catharinæ monaſterio utplurimum morari.

Quid de ea retulerit Thomas Abbas S. Trudonis. Cap. 28.

NArrauit mihi quiddam de ea uenerabilis Thomas, nunc quidem Abbas S. Trudonis, tum uerò parochus, quod ſit annotatiõe digniſsimũ. Ad auroram cum ſocio quodam reuertente illo à precibus, quas Matutinas uocant, Chriſtina cum impetu quodam tranſiens, in eccleſiam ingrediebatur. At illi clam eam ſecuti, retro columnam quandã ſeſe abdentes, obſeruabant quid illa uel faceret, uel precaretur: Ibi tum Chriſtina coram altari haud aliter atque ſaccum quendam aridis oſsibus plenum ſeſe humi abiecit, grauiter ingemiſcens, ac crebro pugnis pectus & corpus uerberans ita dicebat: O miſerum & miſerabile corpus, quandiu me miſeram cruciabis? quouſque tandem me retardabis à Chriſti conſpectu? Quando tandem miſſam me facies, ut anima poſsit libera reuerti & euolare ad creatorem ſuum? Væ tibi corpus miſerrimum, & uæ mihi, quod cõiuncta ſum tibi. Hæc & id genus alia dicens, tundebat pectus ſuum. At rurſus corporis partes agẽs, dicebat ſpiritui: O anima miſera, cur adeo me affligis? ecquidnã te retinet intra me, aut quidnam eſt in me, quod te delectet? Cur nõ pateris me redire in terram, unde ſumptum ſum, ut illic quieſcam, donec in nouiſsimo magni iudicij die tibi reſtituat? Quare non proficiſceris ad requiem tuam, ut potioribus fruaris bonis in illis ſedibus ſempiternis? Hæc dicens, ducebat alta ſuſpiria, & angelo pectore lacbrymas fundebat. Deinde paululum quieſcens & cum ſilentio & ſancta meditatione in Deum ſincerius incaleſcens, in dulciſsimum riſum ſoluebatur appræhenſoſq; pedes manibus ſuis cum ingenti affectu oſculabatur plantas ſuas ita dicens: O mihi ſuauiſsimum & feliciſsimum corpus, cur ita te uerberaui? cur his ego cõuicijs te proſcidi? An nõ mihi morigerũ te præbuiſti ad quæuis rectè facta & bona opera, quæ Deo authore faciẽda ſuſcepi? Tu certe cruciatus & labores placidiſsimè ac patientiſsime toleraſti, quos ſpiritus à te exigebat: rurſus oſcula repẽtes, dicebat: Agè nũc comiter ſuſtine optimum mihique grauiſsimum corpus meum: aderit propediẽ finis laboris tui iam in puluere requieſces iam dormitabis paululum ac demum canente tuba, reſurges omnis corruptionis expers rurſuſque animę ſociaberis in illis gaudijs ſempiternis, quam in hac uita mœroris & doloris ſociam habuiſti. Talibus uerbis & oſculis blanditer demulcens corpus ſuum, poſt horam in illud quod diximus, admirabile iubilum, prorupit, tantaque in homine interiori iucunditate complebatur, ut corpus eius rumpi uideretur. Reuera mirabilis Deus in ſanctis ſuis, & in Chriſtina ſua, ut ita dicam, ſuper omnem admirationem mirabilis.

Agit partes animæ.

Item corporis.

Pſal. 67.

Sub mortem quis eius uitæ modus fuerit. Cap. 29.

EXtremo tempore uitæ ſuæ cibo admodum rato, & quidem exiguo utebatur. Cum ſanctimonialibus & religioſis hominibus, uti antea conſueuerat, noluit miſcere colloquia ſed parum aliquid cibi capiens, & ſomno momentaneo refecta, medijs noctibus ibat ad deſerta loca. Per id tempus nemo unquam ridentem eam uidit, ſed perinde affecta cernebatur, atque ſolent illi, qui præ nimio dolore è poteſtate exierunt & mente capti ſunt. Incedebat orans plangens, & multum mœrens: cuius eam plerique cauſam autumant, quod de mundi ſtatu & malitia plures ſolito diuinitus reuelationes ei obtigerint. Illud uero incredibili eiulatu ſæpius deplorabat totum ferè genus humanũ corporis pollutione corrumpi, eaque cauſa iram Dei & animaduerſionem uniuerſo prope orbi Chriſtiano imminere.

Incredibili dolore aficitur propter hominũ peccata quæ miſeri & caci paruipendũt.

De eius ſub mortem ægrotatione. Cap. 30.

ADuentante tandem eo tempore, quo morbo, & ęgrotatione conficienda erat, tantã aſsiduè contemplationis gratiam adepta eſt, ut per moleſtum ei eſſet aliorſum aciẽ mentis intendere.

dere. Omnibus igitur poſthabitis, Beatricem monaſterij S. Catharinæ ſanctimonialem rogauit, ut lectulum ipſi clam in cubiculo componeret ſimul indicās morbum ſibi imminere. Fecit Beatrix, & quidem libē ti animo, quod illa uoluit decubuitque Chriſtina, & morbo ingraueſcente exercebatur. Cum iam autem tres hebdomadas ita laboraſſet, ſacram Corporis Dominici communionem, & extremæ Vnctionis oleum petijt. Ijs perceptis, beatrix in genua procombens, orauit ut priuſquam è uita excederet, de quibuſdam ipſam efficeret certiorem. Illa uerò tacente, Beatrix exiſtimans alibi eam animo occupari quęſtiones ſuas diſtulit, atque aliquid factura operis è cubiculo egreſſa eſt, Chriſtina ſola relicta.

Euchariſtiam & Vnctionē accipit.

Vt ſecundo tertioque obierit. Cap. 31.

Aiunt pleriquę ſæpius Chriſtinam rogaſſe Dominum, ne ipſam morientem ullis miraculis cohoneſtaret ſed inſtar aliorum ſineret migrare ex hac uita: id quod etiam præſtitum eſt illi à Domino. Prius enim quam Beatrix ad eam eſſet reuerſa, Chriſto uocante, ſpiritum exhalauit. Celeriter autem reuerſēs Beatrix cum ſocia ſorore, corpus eius in terra exanime inuenit, ita proſtratum, ut ſolent cadauera defunctorū, ſed ut equidem mihi certo perſuadeo, miniſterio angelorum. Ea re conſpecta, Beatrix, doloris quibuſdam ſtimulis percita, impatientius ſeſe gerens, ruit ſuper defunctæ corpus clamans & eiulans non mediocriter. Interim uerò identidem ſciſcitabatur ex ea, cur abſque illarum bona uenia & ſine ſororum commendatione ad Dominum abijſſet, ac tandem ſpiritu uehementi cōcepta fiducia, defixo in defunctæ ora uultu ita dixit: Semper mihi Chriſtina, dum uiueres, obediuiſti. Itaque adiuro te & obteſtor per Dñm Ieſum Chriſtū, quem in uita ardenti deſiderio amaſti, ut etiam nunc mihi obedias (nanque potens potes per illum, cui iuncta es, quicquid uelis) reuertarisque in corpus exponasq; mihi quod à te ſub obitum cupidiſsime mihi optabā explicari. Mira res, ſimulatque Beatrix hæc ad aures mortuæ inclamauit Chriſtina reuixit, ſed grauiter ingemiſcens anxioque uultu beatricem reuerberans, dixit: Cur meam Beatrix, requiem interpellaſti? Cur me huc reuocare uoluiſti? Iam ducebar ad Chriſti conſpectum. At nunc, mea ſoror propere quicquid uiſum eſt, proponas, ſinaſque me, obſecro, ad diu optata reuerti. Vbi Beatrix propoſuit, quod uoluit, ab ea reſponſum eſt ei. Interim ſorores undique congregantur ad illam: quas poſtquam Crucis ſigno conſignauit, tertio uita functa eſt, abijtque ad immortalia ſecula ſeculorum. Vixit autem ab eo tempore, quo primo reddidit ſpiritum, annis duobus & quadraginta, obijtque anno à Chriſto nato milleſimo ducēteſimo uiceſimoquarto, aut circiter.

Abit ad Chriſtum feliciſſime.

De eius ſepultura, & corporis tranſlatione. Cap. 32.

Humata eſt autem extra S. Trudonis oppidum in monaſterio beatæ Catharinæ, illicque ſeptē annis corpus eius quieuit, in illud uſque tempus, quo omnem eius monaſterij ſtructuram in locum propinquum magiſque oportunum tranſtulere. Tum enim, uniuerſis ciuibus congregatis, ad tumulum reuerendæ Chriſtinæ Clerus cum ſanctimonialibus acceſsit: cumque amouiſſent inde operculū, tanta ſuauitas & omnes & ſingulos peruaſit, ut cuncti pariter una mente, unoq; ore conclamarēt Chriſtinam & in uita fuiſſe mirabilem, & poſt obitum nihilominus glorioſam. Neque uerò quiſquam ambigit morbis liberatos eſſe eos, qui cum fide cōgrua ad eius tumulum adiere: ſed einſmodi proſequi, nobis non eſt integrum.

Poſt ſeptennium ex eius ſepulcro mira odoris ſuauitas funditur.

Adhortatio ad agendam pœnitentiam. Cap. 33.

Quæſo te Lector, diligenter animum aduerte, quam nos iure meritoque culpandi ſimus, qui cum cernamus Chriſtinam tot pœnas tanque immanes & diros cruciatus non tam propter ſua, quam propter aliorum peccata pertuliſſe, ob culpas & maleficia noſtra pœnitentiam agere reformidamus. Veniet certe quandoque, & celeriter ueniet dies ille, quo nos libēter etiam his acerbiora ſimus toleraturi, ſi daretur locus pœnitentiæ, & ad negligenter quondam exacta tempora redire liceret. Et uæ ijs, qui ad miſericordiæ emendum oleū, tum demum ſe comparare uolunt, quando iarum tempus omne elapſum eſt. Veniēt ij cum lampadibus uacuis ianuamque pulſabunt, ſed omnem ſibi ſentient, aditum præcluſum, audientque uocem illam ſane terribilem; Amen dico uobis: neſcio uos. Vigilemus igitur, quia neſcimus diem, neque horam. Merito illi excluduntur, qui iam ſtertentes, diemque illum & horam negligentes, nolunt lampades ſuas implere oleo bonorum operum ex condignis pœnitentiæ fructibus. Vtinam uerò audiant Dominum dicentem. Vigilate ergo, quia neſcitis diem neque horam qua Dominus ueſter uenturus ſit. Ecquid uerò aliud per omnem uitam ſuam Chriſtina clamauit, niſi ut pœnitentiam agerent homines, & nunquam non ſeſe paratos exhiberēt? Hoc illa uerbis multis, hoc lachrymis hoc planctu & eiulatu, hoc infinitis clamoribus, hoc eiuſmodi uiuendi exemplis docuit, qualia de nullo alio, qui eam aut anteceſſerit, aut ſecutus ſit, uel ſcripto cuiuſquam uel ſermone percepimus: in laudem & gloriam Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat Deus per, omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Matt. 25.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET Confeſſoris Theodori ſtuditi oratio de Natali ſancti prophetæ, præcurſoris & Baptiſtæ. Habetur in Simeone Metaphraſte.

24. Iunij.

Si occali alicui luſciniç, quæ uerno tempore pulchrè reſonat, noſtra eſſet ſimilis oratio, inueniret fortaſſe, quemadmodum poſſet parumper laudare magnam illam uocem ueritatis, qua hodierno die naſcitur. Cum ſit autem uoce admodum gracili & impedita, quomodo laudabit magnum decus Prophetarum? quomodo celebrabit eximiam Apoſtolorum gloriam? Quomodo glorificabit nouum & admirandum ornamentum martyrum? Porrò autem hoc quoque eſt mihi conſiderandum, quod in alijs quidem ſanctis tractauit alter alterius encomia: eius autem, qui nunc laudatur, ante alios ipſe Chriſtus Deus, qui eſt ipſa ueritas. Dicit enim: Maior Iohanne Baptiſta non ſurrexit inter natos mulierum. Quoniam ergo ſunt tantæ laudes magni Præcurſoris, ut uel ſumma dicendi facultas eas aſſequi nequeat, nunquid ei deerit* noſtra orationis breuitas, ſtudioſi auditores? Abſit: ſed ſeruile redentes debitum, & iuſſum implētes

Matt. 11.

** ueſtri*

tes ſpiritalem, & tanquam qui ſimus ſanctificandi ex ſola Præcurſoris commemoratione, noſtram oſtẽdemus audaciam.

Agedum ergo diem feſtũ deinceps celebremus, ad natalem honorandum conueniamus frequenti multitudine, non ſolum accolæ, ſed etiam uniuerſa regio, quæ eſt circa Iordanem, qui percipitur intelligentia. Videamus pulcherrimum hoc, nouum & inauditum myſterium. Videamus id, quod fit admirabiliter, & præter opinionem. Zachariam mente conſideremus, res quoque Elizabethæ rurſus confiteamur. Non ex obſcuris itaque parentibus, ut uel ea hoc maximus oſtẽdatur Præcurſor ſed uel ex ualde claris & inſignibus originem habuit. Nam alter quidem erat Aaron propter canos & dignitatem, ueſte indutus ſacerdotali, pectorali, inquam, & ſuperhumerali, talari cincinata tunica, cidari & zona quæ ex auro, & gẽmis hyacintho, & byſſo erant uariata: & ſic ingrediens in ſancta ſanctorum in uice ſacrificandi.

Generis nobilitas S. n.

Mater autẽ Sarę gloria ęqualis uel potius ſuperior ut quæ eſſet propinquitate coniuncta Dei matri. Ex ſterilitate enim gignit per promiſsionem, non Iſaac qui fuit uocatus Dei ſeruus, ſed Ioannem, qui fuit appellatus Dñi uerus & germanus amicus. O ſterilem uterum, qui talẽ concepiſti filium. O terram infrugiferam quæ ſpicam produxiſti. Quocirca non eſt dubitandum, illud Eſaiæ, cuius una eſt altiſsima, ad eam quoque nouo quodam modo eloqui: Lætare ſterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis: quæ ex deſerta matrice produxiſti lilium caſtitatis, roſam ſpiritalis fragrantiæ, pratum bonorum feracis continentiæ, interdiu lucentem facem Chriſti aduentus, Ioannem à Deo electum, militem regni cœleſtis optimum Chriſti Eccleſiæ pronubum, ſilentio non mandandum teſtem eius, quæ uerè eſt, ueritatis: Ioannem canorum præconem pœnitentię, eius, qui in corpore eſt, Angelus Domini, indicatorẽ Agni, qui tollit peccatum mundi.

Eſa. 54.

Mat. 3 Iohan. 1.

Neque uerò potuerim eius complecti dignitatem etiam ſi plura nomina fuero complexus uocationis. Multa enim habet nomina, & plures cauſas, qui id, quod eſt maximum, eſt fortius præter omnes Chriſtos Domini. Atque honoratur quidem Iſaaci quoq; antiqui parentis natalis, quem cum concepiſſet Sara & peperiſſet filium in ſenectute, hæc ait, Quis annunciabit Abrahę, quod Sara lactat filium? Quocirca magnum quoque uidetur facere conuiuium in die eius ablactationis. Et rurſus honoratur natalis Samſonis qui Manue erat ipſe quoque natus ex promiſsione, ut qui procederet ea ſterili. Qui, inquit, non bibet uinũ & ſiceram, & non comedet quicquam immundum & ipſe incipiet ſaluum facere ex manu alienigenarum. Præterea autem, ut aliorum natalem prætermittam, Samuelis quoque honoratur natalis qui ea, quæ erãt ante uidebat, quem peperit celeberrima Anna marito ſuo Elcanæ, dedicatum Deo ab infantia. Sed non aſſecuti ſunt, ô dilecti, Iohãnis magnitudinem, quoniam alij quidem fuerunt ante legem ſcriptam, alij vero poſt legem. Iohannes autem filius Zachariæ ſacerdotis, & Elizabethę admirabilis, exortus eſt flos præcedens Chriſti aduentum, in medio legis & gratiæ apparens. Prælusit enim, qui intelligentia percipitur, Lucifer, ſignificans ortum ſolis iuſtitiæ. Præceſſit miles, ſignificans aduentum Regis omnium. Venit Paranymphus, indicaturus adeſſe ſponſum. Et alij quidem aliquãdiu poſtquam nati eſſent, aut prophetarunt, aut alia fecerunt miracula, Hic autem cum adhuc ferretur in utero, repletus fuit ſancto ſpiritu, & extitit effector rerum admirabilium.

Ge. 21 Ibidẽ. Iudic. 13. 1. Reg. 1.

Luc. 1.

Mihi ergo uidetur id eſſe eiuſmodi, ut tanquam in ſimilitudine, Præcurſoris oſtendam magnificẽtiam, Quomodo ergo Rex aliquis regaliter procedens ex Regia, habet quidem primum præcedentes quoſdã, qui ferunt virgas, & quoſdam, qui ſceptra geſtant, deinde Conſules, Præſides & Ductores ordinum, poſtremum autem, quendam maiori dignitate præditum, poſt quem ſtatim Rex apparet, nullo interiecto, reſplendens auro & gemmis perlucidis, ſic mihi cogita etiam in vero & ſolo uniuerſorũ Rege Chriſto Deo noſtro. Eo enim per carnem ingreſſuro in orbẽ terrarum, præceſſerunt quidem patriarchæ, utpote Abraham, Iſaac & Iacob, deinde Moiſes Dei interpres, & Aaron, & Samuel, & uniuerſa turba Prophetarum, vltimus enim extitit manifeſtus Ioannes, & ſtatim Chriſtus Dominus, de quo dicit. Qui poſt me uenit, ante me factus eſt, quia prior me erat. Et qui era vltimus ordine, maior dignitate extitit pro proportione. Sic ergo & Prophetis, & Apoſtolis, & alijs omnibus reuera prior eſt magnus Præcurſor, illis quidem, ut ſequens, his uero, ut præcedens.

Iohan. 1.

Verum enimuero Euangelicam explicantes hiſtoriam, audiamus quæ à Gabriele annunciantur Zachariæ. Viſus eſt ei, inquit, Angelus Domini, ſtans à dexteris altaris incenſi, & conturbatus eſt Zacharias cum uidiſſet, & timor irruit ſuper ipſum. Quam eſt terribilis etiam uiſio Angelica, & quam in loco terribili apparuit? Quam terribilis, inquit, eſt locus iſte? Nihil eſt hoc, niſi domus Dei. Nec eſt mirum, ſi cum eſſet iuſtus ſacerdos, conturbatus eſt, & timor irruit ſuper ipſum, cum Daniel quoque uir deſideriorum, cum uidiſſet, ſtupore eſt affectus, & in faciem cecidit & ore hianti manſit attonitus, propter Angelicæ excellentiæ ſplendorem incomparabilem. Viſus eſt ei, inquit, Angelus Domini. Qui ad hæc nobis dicunt ſemichriſtiani, qui nõ admittunt imagines? Si ab homine uiſus eſt Angelus, omnino habuit imaginem, & non aliam, q̃ in qua uiſus eſt, Viſus eſt aũt in ea forma in qua Moyſi prius in mõte Sina in figura oſtenſa ſunt Cherubin, quæ erant circa propitiatorium. Si autem id, quod eſt incorporeum, & quod caret figura, ea quæ fuit oſtenſa figura, circunſcribitur, quõ id quod eſt corporeũ & figuratũ, & quod colori & tactui ſubijcitur, & tres ſuſcipit dimenſiones, imagine non repreſentabimus, ad euidentem demonſtrationem ab eo ſuſceptę carnis quę uiſione nõ poteſt apprehendi?

Luc. 1. Gen. 28. Dan. 8. Cõtra iconomachos Exod. 25.

Neque vero putent ſtulti, nos diuinitatem in hoc circunſcribere, quæ neque uerbis exprimi, neque compræhendi poteſt, cuius nulla eſt politura, nulla figura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ea ijs, quæ ſunt intra fines circunſcriptionis, propterea quod ſit infinita, & non poteſt compræhendi. Nam hic quoque eius, qui eſt homo, ſolummodo effingentes imaginẽ, non materiæ expectem & informem animam una omnino effingimus: Non enim contingit: ſed utrique conuenienter attribuimus ea, quæ ſunt eius propria: ei, quod circũſcribi non poteſt, id, quod non poteſt circunſcribi: & ei, quod poteſt circunſcribi id, quod circunſcribi poteſt: ſicut verbum oſtendit ueritatis.

Reuertamur autem rurſus ad propoſitum. Dixit autem ei Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua, & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium. O deſideratum, qui à Deo præbetur, iuſſum. O valde optandam, quæ affertur ab Angelo, promiſsionem. Aſſecutus eſt id, quod optauerat: obtinuit id, quod rogabat: inuenit id, quod quærebat, ut tolleretur ſterilitas, pulcram haberet prolem, non conſequentia naturæ, ſed precibus. Non enim maledicti erat pœna ſterilitas: abſit, ſed magni myſterij ſignificatio. Nam cum Zacharias eſſet frequen-

tibus ad Deum intentus præcibus, ut ſolueretur ſte-
rilitas, arbitror eum fortaſſe hæc audiuiſſe: Non-
dum eſt perfectum tempus, nondum uenerunt dies
aduentus. Tunc, ò Zacharia, ſpera fore ut liberos ſu-
ſcipias, quando uenerit expectatio gentium. Tunc
expecta ſterilitatem, quando uenerit ſpes omnium fi
nium terræ. Poſtquam autem uenit tempus: Accipe,
inquit, id quod eſt tibi cordi per Gabrielis prædictio
nem: renouare tanquam aquila iuuentute. Cognoſce,
inquit, coniugem, exaudita eſt enim tua deprecatio,
& uxor tua Elizabet pariet tibi filium, & uocabis
nomen eius Ioannem. Cognoſce etiam nomen,
quo uocabitur, uel ex ipſa etymologia tibi procede
re ex alto.

Dixit autem Zacharias Angelo, (deinceps enim
cum eo tanquam cum conſeruo libere loquitur) Quo
modo hoc cognoſcam? Ego enim ſum ſenex, & uxor
mea proceſsit in diebus ſuis. Atque prompta quidam
& paterna demõſtratio ſacerdotem facit reum incre
dulitatis. Præſens autem ſermo non ſe ſubmittens,
ſed procedens tanquam ad examinationem, dicit eo
modo fuiſſe affectum Zachariam, quo magnus Tho-
mas. Non enim erat conſentaneum, eum hoc ignoraſ
Iohan. 20. ſe, cum eſſet Propheta, & in rebus diuinis eruditus,
poſſe Deum uel ipſam naturam innouare, & ex ſene
iuuenem efficere, & ea reddere facilia, quæ uidentur
nullo modo poſſe fieri, ut in Abrahamo & Sara, ſicut
in Sunamitide, & in alijs eius uarijs & omne genus
miraculis. Sed quoniam magnarum, & quæ ſunt præ-
ter opinionem, expectationum promiſsiones, ſi repẽ
Gen. 21. te audiantur ſolent aliquo modo cõturbare animum
non ad incredulitatem, ut arbitror, differens, ſed feſti
4. Reg. 4. nans ad perfectionem, ſtatim ueluti captus à uolu-
ptate, exclamat & dicit: Quomodo hoc cognoſcam?
Ne me deceperis, ne me feſelleris da mihi ſignum,
præbe mihi pignus, ut Deus olim Abrahæ, ad hoc,
quod ipſe eſſet pater multarum gentium, & egrede-
Gen. 17. rentur Reges ex eius lumbis, ſignum circuncitionis,
ſicut antea Noe, quod non induceret diluuium ſuper
Gen. 8. terram, arcum qui eſt in nube: Et Moyſi uirgam in ſer
Exod. 3. pentem conuerſam, & cito reſtitutam, ad hoc ut cre-
derent Aegyptij, quod, Qui Eſt, ei apparuerit.

Reſpondens autem ei, dicit Angelus: Eccè eris ta-
cens, & non poteris loqui, propterea quia non credi-
diſti uerbis meis. Adijciendum eſt, tacitè & abſolutè
& citra examinationem. Accepit ſignum Zacharias
rei conueniens, nempe ſermone ſoluto ſilentium,
quod ad uiuum ſermonem, & qui conſiſtit, eſt ei pa-
riendum & complicatis labijs uocibus quæ audiri nõ
poterant, laudauit datorem partus. Egreſſus enim, in
quit, non poterat loqui, & cognouerunt, quod uidiſ-
ſet uiſionem in templo. Et ipſe erat annuens illis, &
permanſit mutus, partim quidem, ne interrogaretur,
utpote quod ſuſtinendum non eſſet, ut audiretur ui-
ſio, partim autem, ut qui quodammodo exceſsiſſet ex
ſenſibus, & totus ſeipſum conuertens ad id, quod ui
ſum fuerat, mutus eſſet, manibus & aerem temere
uerberantibus ſermonibus. Par autem fortaſſe fuerit,
eum utpote Prophetæ patrem, hic quoq; opus ſigni
ficare prophetiæ. Et hoc fortaſſe eſt ceſſatio legalis
cultus ad eam, quæ fit in gratia, prolationẽ per exor-
tum Ioannis.

His ergo prætermiſsis, quæ intercedunt, ut quæ ne
que ad diem pertineant, neque ea poſsint uires no-
ſtræ aſſequi, ueniamus rurſus ad inſtitutum. Et factũ
Luc. 1. eſt, inquit, ut audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth,
exultauit infans in utero eius. O Ioannes felix infans
fœtus qui ſopiri non potes. Qui es in utero, quomodo
es in mundo? Qui nondum es perfectus, quomodo es
pleniſsimus? Qui es ſemeſtris, quomodo multum ha-
bes tempus? Qui non potes cogitatione percipere,
quomodo es prudentiſsimus? Qui loqui non potes
Quomodo bene loqueris? Dic nobis, dic, quomodo
cum continearis in tenebroſo loco uteri matris, non
dum uidendi facultatem exerceas, auditus ſonum
nondum admittas, uocalem ſermonem nondum emit
tas, ambulandi motus nondũ ſis particeps, ridẽdi pro
prietatem nondum exercueris, quomodo intueris?
quomodo audis? quomodo res diuinas contemplaris
quomodo exilis & exultas? Reſponde, reſponde no-
bis, ò uir optime. Magnum eſt inquit quod peragitur
myſterium, & actus eſt ab humana remotus compræ
henſione. Merito innouo naturam propter eum, qui
eſt innouaturus ea, quæ ſunt ſupra naturam. Video,
etſi ſim adhuc in utero, quoniam in utero geſtari ui-
deo ſolem iuſtitiæ. Auribus percipio, quoniam audio
ut qui naſcar uox magni Verbi. Exclamo, quoniam fi-
lium patris unigenitum cõſidero eſſe carne indutum.
Exulto, quoniam uniuerſi effectorem uideo formam
hominis ſuſcipere. Exilio, quoniam mundi redem-
ptorem cogito corporatum. Principium, inquit, no-
bis ſignifico Dei in mundum ingreſſus, & aduentus
corporei.

Præcurro aduentum, & quodammodo nobis præ
co confeſsionem. Accipite pſalmum, ut dicam Da-
uidice, & tympanum propheticæ, pſalterium iucũdũ *Pſal. 80.*
eum cithara. Cantate ei, & pſallite ei, narrare om-
nia mirabilia eius. Nunquid ergo, ò Ioannes ſuper *Pſal. 104.*
terrena aſcendiſti, ad cęleſtia prouectus es, Angelicos
& primo operantes ornatus tranſcendiſti? Quomodo
ergo quorum naturam non appręhendiſti, eorum es
ſortitus ordinem & dignitatem? & quod eis eſt à ſe-
culo obſcurum, & quod minime didicerunt, ſtatim,
tanquam poſt Deum, traieciſti, & nobis annunciaſti
idque cum adhuc eſſes in matris uiſceribus?

Non uolaui, inquit, per aerem, non peruaſi nubes,
non ſuperaui cælos, non tranſcendi flammeas & in-
corporeas uirtutes: ne hoc exiſtimentis: ſed qui ſupra
omnia, & in ſinu patris manet cum ſancto ſpiritu,
neſcientibus alijs igneis eius miniſtris, tãquam aliud
cœlum ingreſſus, in vtero ſemper uirginis Mariæ ſe-
ipſum patefecit, & hęc mihi talia expoſuit myſteria.
Sum ergo pueri index, quod ſcilicet filius nobis na- *Eſa. 9.*
ſcit, & filius datus eſt nobis (ut magnus dicit Eſaias)
qui quidem eſt ante ſecula. Sum natus ex ſterili, quo-
niam prodibit fœtus Virginis.

O opus magnificum, & ſupernaturale. O prodigiũ
admirabile, & quod omnem ſuperat opinionem.
Qualia nobis infans nondum natus annunciat? Quan
ta nobis fœtus Elizabeticus diuinè ſignificauit? Exi-
liat tota, quæ eſt ſub Sole, regio: choros agat Eccleſia,
feſti præludia, & natalis Chriſti ingreſſum celebrãs:
& lætitia impleantur uniuerſa, ſuſcipientia Iudicem
aduentus Regis vniuerſorum. Sed, ò beate Iohannes,
qui maximorũ es Propheta maximus, qui es primo-
rum primus inter Apoſtolos, qui es Martyrium Mar-
tyr excellentiſsimus, qui es ſolitudinis à Deo ordina-
tus patronus, qui ſpecioſiſsimi ſponſi es amicus dile-
ctus, qui lucis, quæ dici non poteſt, es parata lucerna,
cui Agni inculpati fuit creditum præconium, qui pa
ternæ vocis es optimus auditor, qui prædicatus fuiſti
Baptiſta Chriſti, qui Herodis libidini liber fuiſti re- *Mat. 3*
præhenſor, qui ijs, qui erant apud inferos, uitam præ- *Matt. 14.*
ſignificaſti, qui Deum ſignificans fuiſti tuba orbis
terrarum: nunc quoque nobis ſonum ede cœlitus ſa
cratiſsimis interceſsionibus, & eſto propitius popu-
lo tibi decantanti, & minimo tuo gregi, eum excel-
lente tuo Patre, condonans rurſus hoc audax mei
miſeri inceptum, ut quod non ſit munus oblatum,
ſed tanquam inutilis ſerui, quod tibi offertur, debi-
tum

tum cum tributo & deſiderio in Chriſto Ieſu Domino noſtro cui gloria & honor & aduratio cum patre omnipotente & ſa.ctiſsimo ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

S. PATRIS NOSTRI IOANNIS Ahchiepiſcopi Conſtantinopolitani Chryſoſtomi Encomiumnatalis uenerandi Præcurſoris.

Feſtū Natiuitatis S. Iohānis antiquiſſimum.

FEſti celebrandi & publicæ letitię dies eſt oportunus, in quo mihi reuocatum eſt in memoriam Gabrielis miniſterium & Zacharię ſacerdotium. Nuper enim audiuiſti Euangeliſtam dicentem, Quod Zacharię obtigerat ut ſuffiret ingreſſus in templum Dei, Et uniuerſa multitudo expectabat eatra templum hora ſuffitus. Et uiſus eſt ei Angelus Domini ſtans à dextris altaris ſuffitus. Et conturbatus eſt uidens Zacharias, & timor irruit ſuper ipſum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Eijcit metum & eius loco inijcit deſiderium. Nam cum diaiſſet, Nè rimeas: non tacuit, ſed etiam precationis lucrum ſignificauit. (eaaudita eſt enim, inquit, deprecatio tua) Quodnam? Leuiticę tribus augmentum. Et eccè uaor tua Eliaabeth pariet filium, & uocabis nomen eius Ioannem.

O admirabile & miſticum miraculum. Merito Zacharias ratiocinando & cogitando impeditus, repugnauit Angelo. Aliud enim rogabat & aliud accepit. Pro populo precabatur, & nominabatur pater filij. Quærebat ueniam peccatorum, & uteri ſterilis accepit promiſsionem Maluiſſet Zacharias curari animas infidelium, qoam intumeſcere uterum Eliſabethæ. Merito ergo fuit conturbatus. Erat enim homo ſeruiens mutationi, etiamſi eſſet prædicus dignitate ſacerdotali. Deinde etiam apud ſe cogitabat, quænam eſſet aliena & admirabilis uiri uiſio: quiſnam is eſſet qui audaci pede in ſacrum tēplum aſceudebat: quis is eſſet, qui à dextris altaris ſuffitus adſtaret, tanquā qui nulli eſſet peccato affinis.

Quis hic eſt, aiebat, qui alienis & diuerſis formis
.1. circuncirca corruſcar, & metu meam comprimit animam? Nunquam enim ego uidi rem tam admirabilē hominémne alatum, an uoluciē humana forma præditā? Quid hoc ſit, dubito. Mei enim ſuffitus uidetur eſſe aliquis ſpeculator, & meæ intercelsioni eſſe impedimento. Populi multirudo me foris orans eapectat, tanquam ſcribam cœleſtis Regis, & hic me intus retinet. Per me regi preces offerunt, ueniam petētes delictorum: & incertus ſum, an poſsim eaplere populi deſiderium, & meo ſatisfacere officio: & hic conſtitit nouum mihi afferens nuncium. Ceſſa deinceps tu, qui me terres. Si enim eſſes à Deo miſſus Angelus, ad ea, quæ ſunt mihi uſui, adiumento fuiſſes, & miſertus eſſes eorum, qui foris lachrymantur: affligereris unà cum ijs, qui affligūtur. Recede hinc, qui me terres filij nullam duco rationē. Cur mihi ſignificas, promiſsionem? Quid enim lucrifaciet populus ſi ego habuero filium? Quænam ad eos redibit utilitas ſi Elizabeth infantem lactauerit Quid accipient commodi, ſi ego facultatum hæredem reliquero? Recede ergo, qui me terres, quicunque ſis. Sumus iam prouectę ætatis præterijt tempus cupiditatis tempus refrigètauit calorem fructum negauit ſterilitas natura ſecū agitauit ſeditionem mortui ſumus ambo ea parte, quæ ſpectat ad coitum. Quod ergo non produxit iuuentus, quomodo germinauit ſenectus?

Sed hæc quidem animo agirabat & dicebat Zacharias: Ei autem diait Angelus, Ne timeas Zacharia, neque conturberis cogitationibus, ſum enim Angelus lucis: non tenebrarum. Ego ſum Gabiel, unus ex principibus Regis cœleſtis, iuſſa affero, non mea iubeo authoritate: miſſus ſum ad tibi ſignificandum non autem ad metum tibi incutiendum hanc indui figurā. Ne timeas Zacharia, miſſus ſum ad tibi nunciandum non autem ad te obſtupefaciendum. Profers ſenectutem, & ætatem non aptam generationi, & matricem quæ ſemen non ſuſcipit. Quis autem, licet uelit, generari Dei eſt donum, non inuentum eſt hominis. Non audiuiſti Dominum dicentem: Ego ſum qui facio hominem, & fingo ſpiritum in homine? Non credis Zacharia? Quomodo formatus eſt Adam? Quomodo creata eſt Eua? Quomodo genitus eſt Iſaac? Cum audiſſet Abraham, non eſt ſpe deceptus, & tu ſacerdos non eſt credis? Non eſt impoſsibile apud Deum omne uerbum. Propter ſenectutem cōtradicis, ò Zacharia, & corpus emortuum plus ſtatuis poſſe efficere, quam Deum? Si non uidiſſes Abraham, recte dubitaſſes. Naturalem profers imbecillitatem, & cum adſit diuina promiſsio, non credis? Qui parua petiiſti, magna ſumis & clamas, tanquam qui damnum patiaris? Tu zacharia oras pro ſolo populo Iudaico. Ego autē hunc bonum tibi affero nuncium, Pertinere ſalutem ad omnes gentes. *Zacha 12.* *Luc. 1.*

Zacharias autem cum hæc audijſſet, & adſpectum parum auertiſſet, diait reſpondens Angelo, Quid dicis, O Angele? Vaor mea pariet? num ego propterea oraui? an ſuffitum moueo hac de cauſa? Meo fungens officio, populo bonam ſpem affero, & peto ueniā peccatorum, non ſolutionem deſidero ſterilitatis. Volo meam leuari ſynagogam, non prægnantem effici Eliaaberb. Rogo, lauciatæ ut curētur animę, non ut exiccata ubera lacte fluāt. Quid dicis ò Angele Vxor mea pariet? & quid lucriſacient ij, qui foris præcantur? Nunquid cum audierint, me obruent lapidibus, dicētes, me nō orare pro ipſis, & communi ſalute, ſed pro meipſo ſolo, & me nō uerbum accepiſſe, ſed fœtum? Nulla mihi res eſt cum liberorum ſuſceptione. Abſit hoc nolo. Quod precatus ſum, nō accepi, & nunc mihi ſignificas alia pro alijs. Filiorum procreationis nullam duco rationem. Non poſſumus ingredi ſine baculo & iubemur dare operam liberis. Senectus negauit naturam. Non ero frequens in templo ad obeundum miniſterium, ſed *condam nutricem propter infantem. Nulla mihi res eſt cum liberorum procreatione. Quæro ſalutem populi, & gentis felicitatem, & gentium captiuitatem, & noſtram proſperitatem, non autem pueri fletus, & faſcias, & nutrimenta puerilia. ** Conducā, opinor legendum.*

Horum ego nullam duco ratione. Quomodo enim inueniar pater germani filij? Senectus repellit modū. Ea res eſt deinceps à natura aliena. Sunt diſſoluta mēbra genitalia. Virgam, tanquam equum, tenens ingredior, & me excitas, ut matrimonialem in eam coniunctionem? Vnde hoc ſciam? Eccè membra mihi tremunt. Eccè uides amborum ſenectutem. Eccè adſpicis uteri imbecillitatem. Eccè intueris colla noſtra in terram inclinata. Torum corpus emarcuit. Nihil expectamus aliud, niſi falcem mortis. Spicę iam ſunt maturæ ad meſſem. Vnde hoc cognoſcam? Si ergo uerum omnino dicis, ò Angele, da mihi ſignum arrhæ gratia, & credam, promiſsioni. Accipio promiſsionem, ſi miraculi uideam effectionem. Aaron enim non crediduſſet, niſi uirga floruiſſet.

Moyſes pro certo & firmo non habuiſſet, niſi eius ma
Num. 17. nus fuiſſet dealbata. Gedeon non intellexiſſet niſi ros
deſcēdiſſet in uellus. Ezechias ſpem amiſiſſet, niſi ſol
Exod. 3. fuiſſet impeditus. Da ergo tu quoque ſignum, & ſalta
bo iuueniliter. Da ſignum, nè Elizabeth profusè ri-
Iudic. 6. deat, ſicut Sara. Vnde hoc ſciam Archangele, qui hęc
ſignificas? Quid mihi dicis nomē infantis, & eius qui
non adeſt, uirtutes enumeras? Oſtende mihi id, quod
4. Reg. 20. eſt ſupra naturam, ut credam id, quod eſt præter na-
turam. Si cœli conueaum in partem conuertatur con
Gen. 18. trariam, ego quoque renouabor. Si mare ſuſcipiat di-
menſionem, Elizabeth quoque pariet. Si ſol compræ
hendatur, ſicca quoque ubera lacte fluēt. Si luna cin
gatur mœnibus, matrix quoque ſicca humectabitur.
Vnde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & uxor mea,
præceſsit in diebus ſuis.

Angelus autem dicit Zachariæ: Non credis Deo omnipotenti? Neſcis Deum poſſe omnia? ſtaruis Domini promiſsionem eſſe infirmam & inſtabilem? Eū, qui bonum affert tibi nuncium, non uereris eaamina re ac percontari? Vnde hoc ſciam, dicis, ò Zacharia? Num te mittam in Aegyptum ut terrore afficias Pharaonem? Nihil facit Deus ſupra naturam? Quæris naturæ conſequentiam, non diuinitatis effrctionem admirabilem? Dic enim mihi, Vbinam fiaæ ſunt ignis columnæ? Cęli moles ubinam eſt collocata? Vbinam inueniuntur nubium cubilia? Pluuiæ autē guttæ ubinam contexuntur? Niuis uerò ceſpites ubinam excinduntur? Solis currus qui eſt auriga? Lunæ decremento quis imponit terminum? Furens mare quomodo reueretur arenam? Tenebræ caliginis quomodo contexerunt? Homo autem quomodo formatur in matrice? Et maſculo quomodo fęmina inuenitur leuior? Vnde, inquis, hoc ſciam? Eris, inquit, tacens, & non poteris loqui.

O benignum ſupplicium, quod effecit potius correctionem. Angelus enim caſtigat ipſam uocem, quę lapſa fuerat: refrenat ipſam linguam, quæ fuerat audacior. Erat enim, inquit, annuens ipſis, & permanſit ſurdus. Pulchrè Euangeliſta conſcripſit illud, Permāſit. Permanſit enim ſilentium, eapectans uocem, quæ naſcebatur, Zacharias Ioannem ſenea infantem ſacerdos Prophetam, cum dicit Angelus: quoniam tāquā incredulus à Deo ſignum quæris, in proprijs membris porta ſignum, quod te caſtiget. Eris enim tacens & non poteris loqui uſque ad diem, quo hæc fiāt. Vbi eſt audacia temeritatis, illic eſt frenum diſciplinæ: Vbi calcitrauit contumelia, illic pœnæ pronunciatur ſentētia. Volebat quidem Deus, ò Zacharia, te fieri præconem talis miraculis: quoniam autem corporis imbecillitatem duaiſti eſſe firmiorem ac ſtabiliorem promiſsione Domini eris tacens & non poteris loqui uſque ad eum diem quo hæc fiant: propterea quod non credidiſti uerbis meis, quæ quidem implebuntur ſuo tempore. Vides nihil ſummum ac perfectum effici ſine fide.

Solum autem audiuit Zacharias hæc uerba, & ſtatim egreſſus eſt ea templo, ſermonis priuationem ferens mercedem incredulitatis. O miraculum. Ingreſſus eſt ut alios liberaret, & ipſe eaiję condemnatus. Thuribulum ferens ad miniſtrandum, circumferebat titulū eailij. Populus expectabat, ut aliquid boni ab eo audiret ille autem annuebat: Nemo mihi appropinquet, nemo me interroget: fero horrorem Dominicæ iracundiæ. O res admirabiles, & quæ ſunt præter opinionem. Zacharias mutus redditur, & ueluti, camo conſtringitur: Eliaabeth autem opipare conuiuatur. Lingua obtunditur, & uterus inflatur, Quæ diſerta erat lingua, ſterilis efficitur: & quæ erat infertilis, mater redditur. Vox frenatur, & mulier liberatur Zacharias ſilet, & Ioānes exilit. Solum enim uidit ſterilis Virginem, & ſolem animaduertit Lucifer, & ualde eailiji Ioannes in materno utero, accuſans naturę tarditatem. Domini, inquit, ſum ſeruus, non teneor ijſdem legibus, quibus conſerui. Non expectabo quo ad patiar, ut præcurſor ſim. Nè dominæ partus præueniat ſeruum, qui parturiendi doloribus in utero inuoluitur. Nè ſit naturę conſequentia ordinis trangreſſio. Agnoui enim qui me præmiſit, ut ambularem ante eius faciem, ad parādam uiam eius ante ipſum. Labefacto uincula naturæ: propero enim prædicare. *Malac. 3.*

O res admirabiles, & quæ ſuperant opinionem. Quæ in cœlo ignorauerunt. Angeli cognouit Ioānes qui geſtabatur in utero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice, minimè præterijt. Celauit Dominationes, & ei, qui erat in uentre, reuelauit myſterium ſuſceptæ carnis œconomiæ: & quem uenit Archangelus ferens bonum nuncium, is eum narrauir in utero. Nam cum ad nos aduenilſet, ſicut modo audiuiſti Redemptor noſtri generis, uenit protinus ad ſuum amicum Ioānē, dum adhuc eſſet in utero, & licebat uidere figulum lutum ſalutantem Regē habitantem in tabernaculo militis, Dominum qui uenerat in ſerui domunculam.

Quem cum ea matrice in matrice adſpexiſſet Ioānes, terminos naturæ cōcutiens, exclamat: Video Dominum, qui naturæ im poſuit terminos, & non expecto tempus naſcendi. Nouem menſium enim tempus in utero non eſt mihi neceſſariū. In me eſt enim, qui eſt æternus. Egrediar ea hoc tenebroſo tabernaculo, rerum admirabilium compendio ſam prædicabo cognitionem. Sum ſignaculum, ſignificabo Chriſti aduentum. Sum tuba, proferam filij Dei in carne œconomiā. Tuba canam, & eoipſo paternæ linguæ benedicam, & eam trabam, ut loquatur. Tuba canam, & uterum maternum uiuificabo.

Vides ò dilecte, quam ſit nouū & admirabile myſterium. Nondum naſcitur, & ſaltibus loquitur, nondùm apparet, & minas intentat. Nondum ei permittitur clamare, & per facta auditur. Nondum diſcit uitam, & Deum prædicat. Nondum adſpicit lucem, & ſolem indicat. Nondum paritur, & properat præcurrere Non fert enim præſente Domino contineri, nō ſuſtinet naturæ eapectare terminos: ſed contendit rūpere carcerem uentris, & ſtudet præſignificare uentē tem Saluatorem. Acceſsit, inquit, qui ſoluit uincula, & quid ego ſedeo uinctus, & retineor, ut maneam? Venit uerbum, ut omnia cōſtituat, & ego adhuc maneo detentus? Exibo, præcurram, & prædicabo omnibus, Eccè Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Et hæc quidem Ioannes. *Iohā. 1.*

Eliaabeth autem impletum eſt tempus pariendi & genuit filium, & audierunt cognati & uicini eius & gratulabantur ei. Cur autem peperit & genuit? Quod illud quidem eſt opus naturæ, hoc uerò ſupra naturam: quandoquidem peperit quidem, ut mulier: ſed ſuperuenit gratia ſancti ſpiritus & genuit ſupra naturam. Aliud enim eſt naturæ opus, aliud gratiæ. Erat enim miraculum, quod fiebat ab Ioanne, & non tantum habebat paterni generis, quantum Dei uerbi. Hoc autem ſignificabat Archangelus Gabriel, dicens Zachariæ; Eccè uxor tua pariet filiū, & ſpiritu ſancto replebitur ab utero matris ſuæ & multos filiorum Iſrael, conuertet ad Dominum Deum ipſorum: Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & uirtute Eliæ.

Elizabeth et perperit & genuit Iohannem.

Quoniam ergo eſt admirabilis naturæ ortus infantis, & Zacharias quidem non credidit Eliaabeth autē nō dubitauit, tarde genitū præter ſpē habēs filiū: ea de cauſa dicitur parere & gignere, illud quidem pro

pter

pter naturam, hoc uerò propter fidem. Qui enim gignit, ſicut prius dixi, gignit cum lætitia: quæ autem parit, parit in doloribus. Quænam uerò triſtitia fuit in Elizabeth, ubi aderat ſanctus ſpiritus: non erat autem obſtetricis circũcurſatio, nec gratiæ tumor onus extendens, miſerabilem efficiebat laborem, ſi conferatur cum lætitia? Non enim poſtquàm fuit natus, & ad uirilem peruenit ætatem, gratiam accepit Iohannes: ſed ex ipſo materno utero amictus ueſte ſanctificationis, præter opinionem procedit, tanquàm miles admirabiliter: ſicut dicit Angelus: ſpiritu ſancto ex utero matris ſuæ implebitur: & ipſe præcedet ante ipſum in ſpiritu & uirtute Eliæ. Ante quem præcedet?
Iohã. 1. ante Dominum Chriſtum. Et ideo appellatur etiam Præcurſor, ut licet ipſum audire Iohannem dicentẽ: Venit poſt me uir, qui ante me factus eſt. Poſt me, propter tempus: Ante me, propter thronum. Cur ergo in ſpiritu & uirtute Eliæ dixit Gabriel præcedere Iohannem? Audi prudenter: Elias Deus exponitur.

Quoniam ergo Iohannes Deum habebat in ſeipſo, impletus eſt ſpiritu ſancto ab utero matris. Spiritus autem Deus eſt. De eo enim multis ante annis di
Mala. cḣ. 3. xit Dominus: Ecce mitto Angelum ante faciem tuã, qui præparabit uiam tuam ante te, & multos conuertet ab errore ad ueritatem. Ea de cauſa in ſpiritu & uirtute Eliæ Iohannes præcedit Dominũ. Quinetiam inuenies Iohannem habere multa Eliæ ſimilia. Certe infans naſcitur, & uox patris reuertitur. Interrogatus enim, inquit, Zacharias, quo nomine uellet uocari puerum, petiit pugillarẽ, & ſcripſit, dicens: Iohannes eſt nomen eius. Qui non credidit uerbis Angeli, nunc neceſſe habuit ſcriptis prædicare uiſionẽ. Qui tunc auditione non acceperat ea, quæ dicta fuerant: nunc ea, quæ ſiunt, manu conſtituit. Quamobrẽ inquit, mirati ſunt uniuerſi. Statim enim apertũ fuit os eius, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, & locutus eſt, Deo benedicens.

O nouum & alienum miraculum. Nomen ſcribitur, & os patris, quod loqui non poterat, aperitur: Iohannes uocatur, & eius, qui uocat, lingua componitur ac concinnatur. Vides nos non aberraſſe, cum diximus præſentem expoſitionem eſſe eiuſmodi, ut ei nihil poſsit obiici? Ecce enim ipſum iuſti nomen, & os aperit ſilentii, & excitat linguã ad mouendum difficilem. Sic enim oſtenditur uox clamans Iohannis, quoniam ipſum quoque nomen ſit uocis operatio. Ego enim, inquit, ſum uox clamantis in deſerto, Pa-
Eſ. 40. rate uiam Domini, rectas facite ſemitas eius. O mira
Luc. 3. culum. In populo uerſatur Verbũ, & Vox prædicat. Dominus uenit, & ſeruus prius mittitur. Rex accedit & miles præparatur. Gaudeamus ergo hodie, & lætemur, & exultemus, quòd Elizabeth peperit, & Zacharias eſt locutus: quòd ſterilis peperit, & ſenex clamauit: quòd quæſitus eſt pugillaris, & ſoluta eſt lingua ſacerdotalis: quòd Iohãnes proceſsit, & uox eſt reuerſa: ꝙ natus eſt Præcurſor, & totus mũdus eſt lætatus.

Sed hic quidem oportebat finire orationem: & Zacharias non concedit, clamans: Benedictus Dominus, quoniam uiſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. O res admirabiles. Quid dicit Zacharias? Primam uocem poſt reſurrectionem exclamauit Zacharias, Benedictus Dominus. Quid ergo? Mortuus eſt Zacharias, quod ſurrexit? Nõ mortuus eſt, inquit, ſed quiddam mortis inſtar ſuſtinuit. Tanquàm enim ſepulcrum tenuit ſilentium, & faſciis alligatus fuit, hoc eſt linguæ uinculis. Vitam egit interea non exercens ſacerdotium, & luctum ſuſtinuit populi triſtitiam. Rogante enim ſacerdote pro iis, qui ſunt in luctu, omnes pro quibus interceditur, conſequuntur miſericordiam. Hanc ergo primam exclamauit uocem poſt figuratam reſurrectionem: Benedictus Dominus Deus Iſrael.

Ergo nos quoque hanc uocem conſequentes, bonum Deum noſtrum benedicentes, eum glorificemus, & per bonos mores & bona opera eũ colamus, ut bona quoque æterna conſequamur. Quæ licet nobis omnibus conſequi gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quoniam eum decet gloria, honor & adoratio & magnificẽtia, cum principii expertc eius Patre, & cum ſanctiſsimo & uiuifico ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Chryſoſtomi oratio de natali ſancti Prophetæ, Præcurſoris, & Baptiſtæ.

BEnedictus Deus. Ecce enim rebus ipſis oſtenſæ ſunt ſalutationes Iohannis, quæ fiebant in utero. Proceſſerunt iuſti boni nuncii, qui afferebantur pedibus. Venit gratia, quam, cum in utero eſſet ſignificauit. Nouit mundus exultationem, quam Præcurſor in aluo deſcripſit pedibus. Reuera alii laborarunt, & uos ingreſsi eſtis in ipſum laborem. Proclamabant Prophetæ, dum expellebantur. Non ſilebant iuſti, dum uerberabantur. Periclitabatur catalogus Propheta-
rum. Reſiſtebant tyranni. Reges bellum gerebant. *Iohã. 4*
Principes ſtabant in acie. Populi ira concitabantur. Totus mũdus aduerſabatur iuſtorum certaminibus. Vbi producebantur ad tribunalia, illic flagris cædebantur. Vndique tormenta & ſupplicia. Vndique afflictiones & eiulatus. Vndique triſtitia & tenebræ. Sed cum eſſent in tali ac tanta uitæ triſtitia, annunciabant ſolutionem tempeſtatis.

Iohannes enim ille magnus Præcurſor Domini, cum eſſet adhuc naturæ faſciis alligatus, uerè nobis oſtendit ſalutare, & ſtudens uoce prædicare eũ, quẽ ſignificauit pedibus, conatur egredi ipſos naturæ terminos: & quæ tarde pareret, agitabat Elizabetham. Saliebat ſimul chorum ducens, & ægre ferens, quod teneretur in utero. Exclamabat aduerſus menſium cõuerſionẽ. Tanꝗ in iniuſtã cuſtodiã quatiebat matricẽ. In clauſtra naturæ inſultabat calcibus: modum naſcendi accuſabat, & clauſis labijs, uociferabatur figuris, talia propemodum motu dicens Elizabethæ: Inique facis, o mater, quæ tardas. Prophetam geſtas in utero: cõtines gaudiũ orbis terrarũ: portas Præcurſo-
rẽ Chriſti Regis: cõtines militẽ regiæ prædicationis *Matt.*
conſtringis martyrẽ, & maiorẽ omnibus inter natos *11.*
mulierũ: & impedis ueločẽ curſorẽ pietatis. Inique facis, o mater: non noſti futura, ignoras ea, quæ ſunt uẽtura. Lux uenit, ſolue matutinũ. Sol oritur, prius lucebit Lucifer. In foribus lux eſt, & uoce eſt opus. Prope eſt ſponſus, & iuſtum eſt, ut thalamus extendatur in Iordane. Opus eſt ſanguine, qui mundum emat: & oportet me agnũ eminus oſtendere. Inuolutum eſt humanũ genus faſciis peccatorũ. Venit, qui ſoluit ligatos. Opus eſt deinceps præconæ, ut oẽs eũ reſciuerint, ueniant oẽs: & tu in utero retines Præcurſorem? Non tibi uenit in mentẽ, o mater, Adã tot ſecula teneri apud inferos? Nõ cõſideras Euæ luctus & gemitus? Nõ intueris mundi triſtitiã, uel potius interitũ. Adhuc clamat ſanguis Abelis contra Cain interpellans?

lans.His ingemiſcunt uel ipſa elementa . Propterea
enim es liberata à uitio infœcunditatis , ut qui na-
ſcetur ea ſterili,eum indicet , qui naſcetur ea Virgi-
ne.Propterea ego in matrice exilii in ea ulatione, ut
non amplius ſaltet in mundo diabolus.Talia ergo nõ
dum natus Iohannes dicebat Elizabethæ.

Cum autem ea ipſa proceſsiſſet , & iure maiorem
ſuſcepiſſet illuminationem,effectis oſtendit effecto-
rem , & figmentis digito oſtendit fictorem , magna
Iohã.1. uoce clamans : Ecce Agnus Dei,qui tollit peccatum
mundi . Sed quomodo illum celebrabo ortum , qui
uerbis nequit exprimi ? Quomodo illa enunciabo,
quæ mentem ſuperant & rationem ? Quamnam ſu-
ſcipiam linguam , quæ ſufficiat miraculus ? Noua eſt
& aliena conceptio partus ſine dolore : ſpica , quæ
prouenit ſine cultura : fructus ſine ſemine: alienæ na
turæ partus : ignota generatio : filius,qui non habet
in terra patrem:narratio, quæ eſt re uera in uita incõ
parabilis.Virgo rurſus manſit,non prohibuit partus
Virginitatem,non corrupit uterum , non uitium at-
tulit ei,quę pepererat.Merito is quoque,qui eſt natus
matri talia præbuit priuilegia.Quæ enim habuit ſo-
lus,ea illi quoque ſoli dedit . Nõ habuit ipſe fratrem
ad generationem neque dedit matri ſororem mira-
cu.i.O Dei in homines liberalitas & munificentia .
Quænam dona per mulierem conſecuta eſt natura?
Vnde cœpit bellũ, illinc Rex pacem conciliauit . Ex
quo enim eſt uirgo mater,& mater uirgo,ceſſauit lu
ctus Euæ.Filia ſoluit crimen maternum . Per ipſam
enim,carne ſuſcepta,Dominus ad nos acceſsit. Ve-
nit autem,ut quæ erant triſtitia,mutaret in gaudiũ.
Venit ut dolore affectum mutaret conſuetudinem.
Venit ut,inferna pacaret ſupernis.

Audi autem quomodo.Illic probro affectus fuerat
Paradiſus,hic ſpelunca effecta eſt glorioſa.Illinc duo
Adam & Eua,expulſi ſunt à peccato , hic fines orbis
Gen.3. terræ deducti à gratia. Non habemus amplius ſuſpe-
ctam exilii eaprobrationem: non extimeſcimus am-
plius flammeam romphæam: non timemus amplius
clauſtra portarum paradiſi : non metuimus amplius
morſus ſerpentũ:non amplius à ficu accipimus folia,
nõ amplius ad ſomnũ greſſus cõtremiſcimus.Quę.n.
Ibidẽ. ex Virgine facta eſt,adorauimus proceſsionẽ: medicũ
naturæ adſpeximus.Quis.n.uidit?quis audiuit? Quis
ea imbecilla radice cognouit unq̃ efloruiſſe medicũ?
Quænã fœmina uiſa eſt matre patris proprii? Quænã
eum genuit, qui diuina uirtute genuerat ? Quænam
eum peperit , qui uidebatur quidem figmentum, in-
telligebabatur autem eſſe fictor ? Quænam fuit con-
ſecuta,ut haberet filium,& nullum ſenſerit damnum
uirginitatis?

Quid ergo dicis ò Iudæe ? Quid ſenſu uideris eſſe
infans,cum canis tegaris malitiæ?Quid tuos prophe
tas,uel potius meos fruſtra legis? Tu enim literas,ego
uero res teneo.Tu teſtamentũ,ego hæreditatem . Tu
in lege gloriaris,ego aũt in gratia me magnifice cir
cunſpicio.Cur pugnas cum Prophetis?Cur à Deo ac
ceptas & ueraces eorũ effugis prædictiones ? Quàm
multis ante ſeculis legiſti ea,quæ nunc euenerũt?Ne
Baru- ſciebas ad homines uenire Deũ uerbũ?Quomodo er
ch 3. go dixit propheta Hieremias?Hic eſt Deus noſter,nõ
reputabitur alius præter ipsũ.Inuenit omnẽ uiã ſcië-
tiæ,& dedit eã Iacob filio ſuo,& Iſrael dilecto ſuo.Po
ſtea in terra uiſus eſt,& cum hoibus conuerſatus eſt.

Sed Virginem,ò Iudæe,non credis peperiſſe.Quo
Eſa.7. modo legiſti Prophetã Eſaiam clamantẽ: Ecce uirgo
in utero concipiet,& pariet filium , & uocabitur no-
mẽ eius Emmanuel: Quod eſt interpretatũ,Nobiſcũ
Deus.Sed quod poſt partum manſit uirgo,hoc quo-
Ez.44 que didiciſti ab Ezechiele.Duxit me,inquit,Angelus
& poſuit me ad portam Orientis,& dixit mihi : Fili
hominis,quid tu uides?Et dixi. Video ego portã clau
ſam.Et dixit mihi,Hæc eſt porta, nemo ingredietur
per ipſam , neque egredietur niſi Dominus Sabaoth
ſolus. Ipſe ingredietur , & egredietur, & erit porta
clauſa.Quinetiam quod qui eſt omnis creatæ natu-
ræ Dominus,naſcatur in uili loco Bethleem,hoc quo
que prius didiciſti à Propheta Michea,dicente. Et tu *Mic.5*
Bethleem terra Iuda,nequaquàm es minima in prin-
cibus Iuda. Ex te enim mihi exibit Dux, qui paſcet
populum meum Iſrael.Tum uero quod Herodes quo
que ſit infantes occiſurus propter Chriſtum, qui nõ
poteſt compræhendi,ne hoc quidem eſt præteritum
ſilentio,ſed ſic ſcriptum eſt.Vox in Rama audita eſt,
luctus multus & fletus.Rachel plorans filios ſuos, & *Ier.31.*
noluit conſolationem admittere,quoniam non ſunt.

Hæc ergo prius didiciſti,o Iudæe , per Prophetas,
ut paratus eſſes,ut ei ires obuiam, non ut Crucem pa
rares.Sed illis in præſentia prætermiſsis, ad prius in
ſtitutum reuertamur.Elizabeth autem impletum eſt
tempus pariendi,& peperit filium. Et audierunt uici
ni & cognati eius,quia magnificauit Dominus miſe-
ricordiam ſuam cum illa,& congratulabantur ei. Et
factum eſt in die octauo,ut, eum ueniſſent ad circun
cidendum puerum , uocabant eum nomine patris ſui
Zachariam. Et reſpondens mater eius dixit Nequa-
quàm,ſed uocabitur Iohannes. Porro autem eius quo
que patri annuebant,quidnam eum uellet uocari. Et
poſtulans pugillarem,ſcripſit , dicens , Iohannes eſt
nomen eius. Et mirati ſunt uniuerſi . Et loquebatur
aperte,benedicens Deo.

Infans naſcitur , & uox patri reſtituitur . Ex quo
manifeſtum factum eſt,clamantem naſci uocẽ, quod
uocis ipſius,hoc eſt, Iohannis, nomine prolato, uox
patri reſtituta eſt.Ego enim,inquit,uox clamantis in
deſerto,Parate uiam Domini , rectas facite ſemitas *Luc 3.*
eius.Cum enim ſuſcepiſſet Iohannes illuminationẽ
ſancti Spiritus effectis oſtendit effectorem, & digito
oſtendit omnibus affictorem magna uoce clamans. *Iohã.1.*
Ecce Agnus Dei qui tollit peccatũ mundi . Nõ enim
amplius ea ueteri legere & figura,unum eſt templum
quod ſuſcipit ſacrificia,& eis gloriatur,ſed in uniuer
ſo orbe terrarum,Eccleſiæ & aræ pure ac ſyncere cle
menti Deo emittunt gloriam. Accepimus enim ani- *1.Pet.*
marum noſtrarum Pontificem Ieſum Chriſtum Do-
minum noſtrum,qui peccatum non fecit,nec inuen-
tus eſt dolus in ore eius.Habemus enim, inquit,Pau
lus Pontificem magnum, qui cœlos penetrauit , Ieſum
Chriſtum Dominum noſtrum:Quem decet , omnis *Heb.4.*
gloria,honor & adoratio,cum Patre,qui caret princi
pio , & cum ſanctiſsimo & uiuifico ſpiritu , nunc &
ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen.

ANTIPATRI BOSTRORVM Epiſcopi oratio de ſancto Iohanne Baptiſta, & de ſilentio Zachariæ, & de ſalutatione ſãctiſſimæ Deiparæ.

INter natos mulierũ nullus eſt ma
ior Iohanne,Verbũ pronũciauit *Matt.*
ſalutare. Quomodo ergo ea uer- *11.*
bis cõtextã ei offerã coronã , qui
talẽ accepit coronã à Domino?
Quomodo eũ laudabo,qui anteq̃
naſceretur,didicit occultũ myſte
rium?Ei enim, anteq̃ eſſet natus,
Deus,aperte tradidit gratiæ myſteriũ,gratiæ theſau-
ros apud eũ depoſuit,& ea,quæ ignorarunt in cœlo,

choros ducentes Angeli, ſicut nuper audiuiſtis, Iohãnes dicebat, qui in matris geſtabatur utero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice Deus nõ præteriit. Cælauit Dominationes, & ei, qui erat in utero, reuelauit myſterium ſuſceptæ carnis œconomiæ. Et quẽ ueniens Archangelus è cœlo tulit, bonum nuncium intrinſecus narrauit fœtus ſaliens. Nam cum aduenisset, ſicut modo audiuiſtis, redemptor noſtri generis ad ſuum amicum, qui in utero geſtabatur, ſtatim uenit ipſe quoque, cum eſſet in utero.

Licebat autem uidere lutum ſalutari à figulo, excipi Regem in tabernaculo militis, & uenisse Dominũ in ſerui domuncula. Quem cum ex matrice in matrice adſpexiſſet Iohannes, præuidens, exiliens, naturæ terminos conatus eſt tranſilire. Video enim Dominũ (apud ſe dicebat) qui imponit naturæ terminos. Non capecto tempus, quo ſolet fœtus geſtari in utero, tẽpus nouem menſiũ non eſt mihi neceſſarium. Quænã mater Deũ uerbũ perſuaſit ad nos aperte uenire? Quis, cum functus eſſet legatione, excitauit ex ſinu patris eum, qui eſt ſine matre? Quænam autẽ eſt hæc uirgo, quæ Deo uiſa eſt præſtantior uniuerſis poteſtatibus? Quænam ea eſt, quæ eum, qui capi non poteſt, continet in utero? Quænã ea eſt, quæ fert in uẽtre eum, ad quem non poteſt accedi? Quænã ea fuit, quæ interceſsit, ut fœno humanitatis admoneretur ignis diuinitatis? Quis primi parentis renunciabit uxori id, quod nunc peragitur, myſteriũ? Quis dicet, ab ea, quæ fuerat olim condemnata, intus, in uentre

Gen. 3. ſcilicet, habitũ fuiſſe iudicẽ atque Præcurſorem: quæ audiuit, In doloribus paries filios tuos: eã uenisſe illum portantem, qui nobis annunciauit doloris ſolutionẽ? Papæ, quantus honor, & quæ uerbis non poteſt exprimi mutatio. A Paradiſo ſeparauit Deus primũ creatũ hominẽ, & ipsũ cepit, quæ ab eo deſcẽdit.

Ibidẽ. Qui pelles in Paradiſo cõſuit, tegitur in utero. In quẽ primũ parentem ita percitus expulit, in eam miſericordia commotus aduentauit. Quã execratus eſt terrã eam calcauit, diuino greſſu latam infirmans ſentẽtiam, ſpinam peccati conterens impollutis ueſtigiis. *Ibidẽ.*

Hæ erãt exultationes Iohannis, uel uerba potius. Verba enim erant pueri nondũ nati ſaltationes. Quis ab æuo apud Græcos talia ſapientes docuit, qualia ante faſcias narrauit hic præcurſor? Talia ſunt myſteria huius celebritatis, quæ ſi uelim prædicare, inueniar obrui profundo miraculorũ, & per aerẽ ingredi, narrando cœleſtia. Quocirca te rogo, ò Baptiſta, concede mihi ancorã deprecationis, & ut qui ſis uox, conſerua mihi certos & ſtabiles ſenſus uocis inſtrumentorũ. Veni enim certã habens fidẽ, nõ hæſitans, uerborum tibi ſuffitum offerens. Qua quidẽ re fretus, tua narrabo certamina. Quòd ſi ẽt ſim uincẽdus, gaudeo, eſt .n. mihi uictoria, uinci à mei patroni miraculis.

Luc. 1. Fuit, inquit, in diebus Herodis Regis. Ne fallatur *Matt. 14.* aliquis in expoſitione, quod eodẽ nomine utantur Euangelia. Fuit enim alius Herodes, qui Præcurſorẽ *Mat. 2* ſuſtulit, & alius hic Herodes, qui herbam demeſſuit infantium, dũ quærit ſpicam pietatis. In huius diebus fuit quidam ſacerdos nomine Zacharias, & eius uxor Elizabeth. Erant aũt ambo iuſti (Vitæ enim cũ uiro ſocietatẽ habebat mulier, honeſte ſe gerẽs) iugũ legis ferentes, iuſtitia abundantes, liberos non habẽtes. Læſa enim matrice tẽporis longitudine, erat Eliſabeth ſine liberis & ſterilis. Ambo aũt proceſſerãt in diebus ſuis. Natura, inquit, carebãt filiis, & cũ procreãdorũ filiorũ tempus definitum conſumpſiſſent, non ſpe, ſed lege amiſſa, mores habuerũt pro ſecũdo tpe. Defecit generatio, ſed preces nõ fuerũt imbecillæ.

Factum eſt autem cum ſacerdotio fungeretur Zacharias, (erat enim feſtũ ſanctũ & inſigne) ueſte indutus, & lamina circumpoſita, accepto incenſo ibat in ſanctorum adyta. Præcurrente autem ſonitu tintinabulorũ, multitudo orabat ante fores, ſacerdotem ſenẽ ad Deum mittens, tanquàm nuncium. Qui cum fuiſſet intra uelum, uiſus eſt ei Angelus Domini, ſtans à dextris aræ incenſi. Conturbatus eſt autẽ Zacharias, & non potuit ultra progredi, propter Angeli adſpectum retrocedens, diu autem manſit attonitus, hæc apud ſe dicens. Quid ſit hoc, quod uidetur, dubito? Alius ad altare incenſi fungitur munere ſacerdotali, ego autem quomodo imponam igni incẽſum? Vnum ſolum lex iubet fungi munere ſacerdotali. Eſt Angelus, non homo, qui uidetur. Neque ſic tamen in templum patet aditus. non enim didicimus una miniſtrare cum Angelis. Quid igitur de me fieri quid agam? quemnam accipiam cõſiliariũ? Sanctone cedã ſanctis? ſalutabo, & accedens dabo incenſum? Nũquid me accipiet ſocium? Num uenit ſermocinaturus cum miniſtris ſanctorũ? Video terribilẽ & lætum. Venitne bonum afferens nuncium, famemne an bellum minitãs? quòd uerò is quidem, qui uidetur, ſit ſatelles cœleſtis, & non Deus, ſtatio indicat. Eſaias enim uidit Dominum ſedentem. Ezechiel ſupra thronum adſpexit in corporeum. Daniel ſimiliter antiquum dierũ ſedentem. Hic autem ſtat, implens miniſterium, capiens partibus altaris magis honorabilibus. Hei mihi, num propter meum peccatum etiam à populo rationem exiget? Num magnitudo honoris, erit mihi occaſio maioris ſupplicii?

Hæc ratiocinans conturbabatur zacharias. Non latuit autem Angelum Gabrielem ſacerdotis conturbatio. Quocirca ei ſtatim placidam uocem dedit, tanquàm dexteram, clamans. Ne timeas zacharia. Prius eius compreſsit timorem, & tunc bonum narrauit nunciũ, ut nõ perturbato animo acciperet zacharias id quod ei ſignificabatur, dicens. Ne timeas zacharia tibi gratus affertur nuncius, exaudita eſt tua deprecatio. Vxor tua pariet filium, & uocabis eum Iohannẽ. Ad te enim ueni de cælo, nõ ſolũ portans filiũ, ſed ẽt ueni, cum ex libro ſuperno, dixiſſem nomen eius, qui naſcitur. In ciuium cœleſtium numerum eum aſcripſit Deus, non talem mortalis produxit uterus. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Eſt enim tuus quidem filius, tuum germen, fructus autem communis. Tu pater, qui autem naſcitur, eſt lucerna omnium.

Hæc cũ audiſſet zacharias, euaſit ſimul lætus & curioſus. Curioſa certe cogitatione cum accepiſſet id quod ei ſignificabat Gabriel, reſpondit non cum ſatis magna fide. Vnde hoc ſciam? Non tulit Gabriel zachariæ interrogationem, ſed nihilipendit ſacerdotẽ, qui offert quidem ſuffitum, fidẽ aũt non habet, & cũ iram uultu indicaſſet, hæc dixit. O zacharia, eorum quæ dixi, à me poſcis rationem? A Dei miniſtro exigis rationem? Cum bonus tibi afferatur nuncius, pignus petis? Non gratias agens, ſed examinans, diuina dona ſuſcipis, & dicis: Vnde hoc ſciam? Ego ſum Gabriel, eorum quæ dicta ſunt pignus, nomen meum accipe, &, ſi hoc a te paruiducitur, cognoſce authoritatem. Ego ſum, qui adſto ante Dominum. Me ſi deinceps falſa narrare exiſtimas, num tibi ſuccedet accuſatio? Ego enim ſum, qui adſto ante Dominum, & dicis. Vnde hoc ſciam? Vnde hoc ſcies? Tu es enim, inquit, ſenex, & uxor tua proceſſit in diebus ſuis. Tempus, ò ſacerdos, maiorem apud te habet authoritatẽ, quàm Architectus temporis? Nõ ceſſas ergo Deo nõ fidere, & tempori cedere, ſed dicis, Vnde hoc ſciam? Quomodo didiciſti Iſaac naſci ex Abrahamo? Quandoquidem credidit, ætas confirmauit, non quoniam credidit, ſenectus non obediit? Si autem quod ſterili dicitur, uidetur nõ poſſe fieri, quomodo tibi audebo

credere

credere myſterium uirginis? Si ergo cu m multas habeas *Eſa. 7.* ſimilitudines, pignora exigis, quomodo narrabo eam, quæ eſt ſuperior, Verbi conceptionem? Qua de cauſa multis ante ſeculis Eſaias id prædixit, dicẽs: Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet filium? Ille cum crediſſet, prædicauit id, quod eſt maius: Tu autem cum ei, quod eſt minus, non credideris, à me exigis rationem, qui è cęlo ad te propter te ſum miſſus? Sed quoniam tibi eſt cordi ſignũ accipere, (hoc enim petiiſti, & utinam non petiiſſes) mutus eris, & uoce carebis, & hoc erit ſignum filii procreationis. Eris tacens, donec re uerba confirmauerint. Ex generandi inſtrumentis ad uocis inſtrumenta tranſeant uincula ſterilitatis. Voce impeditus, uocem mihi concipe. Illi enim ſolis patris delictum condonabo. Eſt amicus Domini. Quæ uult, petit ut amicus.

Cum hæc intus fierent & dicerentur, tempus quod trahebatur, multitudinẽ populi affecit admiratione, & quæ in multa diſtrahebatur, ſuſpicio, unicuique dictabat id quod uidebatur, donec, poſtquàm apparuiſſet zacharias ſilens ea docuit, quæ paſſus eſt dũ latuit. Poſtquàm aũt impleſſet dies miniſterii, abiit domũ, in uiſceribus habens bonum nuncium, & in ore frenum. Et hoc quidem eſt, ut dixerit quiſpiam, Præcurſoris principium conceptionis. *Luc. 1.* Cuius partum ſi uelimus prædicare, proximi feſti neceſſe eſt omnino meminiſſe. *De Gabriele angelo miſſo ad B. Mariã* Sexto enim menſe conceptionis. Nazareth uenit Gabriel ad Virginem afferens Patris bonũ nũcium. Quàm cum domi uidiſſet, prior ſalutauit, dicẽs Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue quæ prima & ſola paris infantem liberũ ab execratione. Aue, quæ in mundo paris uitæ occaſionem. Aue, quæ es incorrupta, ſed non es expers prolis. Aue, quæ ſatu caruiſti ſed nõ fructu. Aue, quæ partus dolores expectas, qui te minime inuadent. Aue, quæ tuo primo parẽti Adam exhibes defenſorem. Aue, quæ fers ſine dolore naturæ creatæ fundamentum. Aue, quæ citra laborem intercedis inter mortalitatem & diuinitatem. Aue, quæ paris Deum non nudum, & hominem non ſolũ hominem. Aue gratia plene, Dominus tecum.

Illa aũt, cũ audiiſſet lætitiã, nõ porrexit aures, ſed uocẽ examinauit, dicẽs: Qualis eſt hæc ſalutatio? Qui per ſe, & nõ uocatus, noſtrã eſt ingreſſus domũculã, quiſnã, inquit, eſt hic, nõ familiaris, nõ cognatus, nõ genus ducens ab Adamo? Ex uoce conijcio, hanc eſſe nouam & alienam ſalutationem. Non adeſt Ioſeph: uoci non aſſentior. Cum ſola prima parente, ut aiunt locutus eſt ille, qui fuit primus author malorum. Ei aũt dixit Angelus: Ne timeas, Maria, inueniſti enim gratiã, quã perdidit, quæ primũ fuit creata fœmina. Illa ſola ſuſcepit deceptionẽ: tu aũt ſola attuliſti ſolutionẽ deceptionis. Paries filiũ, & uocabis eũ Ieſũ. Illa aũt cũ partũ audiiſſet, & filiũ: Quomodo, aiebat, erit mihi illud, quoniã uirũ nõ cognoſco? nõ cõtradicens ſed ut per interrogationẽ diſceret: Quomodo erit mihi illud? Ego, inquit, ſola naturã innouo? liberorũ procreationis in me ſoluentur rationes? Dic mihi modũ ò hoſpes: nouus .n. & alienus eſt tuus bonus nũcius.

Spiritus ſanctus, ait Gabriel, ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obũbrabit tibi. Suſcipe, inquit, ò Virgo, id quod dictũ ẽ. Ne ſis ſolicita de eo, quod eſt mãdatũ ſilentio. Partus fero teſtimoniũ, modũ dimitto. Veni ad te nũcius, nõ doctor œconomiæ. Miſſus ſum præco aduentus Dominici, nõ interpres. Quomodo, nouit ipſe qui adeſt: adeſſe enim ſcio. In te enim proſilit ſignũ internũ nõ poſſum aũt dicere modũ. Quòd aũt nõ falſa dicã, teſtimoniũ mihi feret Eliſabeth, quę in ſterilitate & ſenectute cõcepit Præcurſorẽ. In ſterilitate aũt & ſenectute dixi eã cõcepiſſe, qđ quidẽ eſt nõ paruũ pignus. Inter anum enim ſterilem & Virginem, nihil eſt intermediũ, quòd attinet ad pariendũ.

Hæc cũ Virgo audiiſſet, uenit ad ædes zachariæ: & cũ Eliſabeth inueniſſet cõcepiſſe, eã ſalutauit. *Maria ſalutat Eliſabeth, & Iohãnes exultat.* Infans aũt intus reſpõdit. Infanti enim auditio extitit auditio matris. Et quoniã Iohãnes, qui intra naturæ fines coercebatur, loqui non poterat, ſaliens dicebat, cum propria matre loquẽs per exultationes, matri aũt Seruatoris reſpondens per linguam maternam. Cum aũt Eliſabeth non ferret ſaltus filii, ſpiritu ſancto repleta exclamauit, dicens Virgini: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui. Tu, inquit, es benedicta, quæ execrationis portas ſolutionẽ. Tu es benedicta, quæ portas donũ ſapientiæ. Tu es benedicta, quæ eũ geſtas in utero, qui ambulauit in paradiſo. Tu es benedicta, cuius ſanctũ tẽplũ fuit uenter. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uẽtris tui: ex quo cũ comederit Adã, uincet inimicũ. Benedictus fructus, qui fuit mundi cibus & amictus. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Hæc, ò uirgo, infans me docuit, intus propter tuam ſalutationem ſaliens ſupra naturam. Hæc ſunt uerba Elizabethæ inſpirata diuinitus.

Zacharias aũt, ut dixi, domi manſit, ut cui eſſet impoſitũ frenũ incredulitatis, accepta uocis amiſsione æquali cõceptioni, ut qui ſuſcepiſſet ortũ filii, terminũ cõdemnationis. Poſtquàm uerò ex deſerta matrice proceſsit ciuis deſerti, pater petitis pugillaribus, ea grate ſcripſit, quæ nõ credẽs audierat: & cum filio reddidiſſet appellationẽ, uocẽ recepit. Talia, ò Præcurſor Baptiſta, tua ſunt, anteq̃ naſcereris, myſteria. Tale tibi Deus largitus eſt dignitatẽ ante conceptionẽ. Gabriel ortũ Domini, & tuã annunciauit conceptionẽ in tẽplo, quomodo in thalamo te eſſe cõceptũ dixit. Piũ ac religioſum populo donũ in celebri feſto, ortũ tuũ attulit Archangelus. Fuiſti ſpiritu afflatus, ut qui donũ Prophetiæ accepiſti in utero. Saliens in uentre, ea dicebas, quæ Moyſi, cũ cõſenuiſſet, Deus ſignificauit. *Matt. 11.* Qua de cauſa te maiorẽ prophetis uocauit ſponſus Eccleſiæ. Quis enim ex prophetis, ex utero matris narrauit myſteriũ? Quis ex iuſtis, in ipſo ortu patri uocẽ attulit hoſpitalẽ? Tu aũt ſimul eũ, qui te genuerat, a uocis priuatione liberaſti, & dignatus fui ſti prophetia. Qui enim erat paulo ante mutus, Spiritu Sãcto impletus nobis cecinit canticũ: qđ paululũ mutatũ ego opportune inchoabo. Ille .n. dicit, Benedictus Dñs Deus Iſrael. Ego ãt dico, Benedictus Deus Chriſtianorũ: Ipſi gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO IOHANNE BAPTISTA, alii aliis hunc ſermonem tribuunt. Aloyſius Tomo 8. de Vitis Sanctorum, Petri Damiani nomẽ ei præfixum habet.

HOdie, dilectiſsimi, dies illuxit inſignis, tanto cæteris diebus ſanctior, quãto ſanctiorẽ hominem terris effudit. *Præconia S. Iohãnis.* In hac ſiquidẽ die natus eſt ille ſanctorũ ſplendor, iuſtorũ gloria, lætitia Angelorũ excellẽtiſsimus homo, cõſanguineus Chriſti, amicus ſpõſi, ſpõſę præparator. Vnus eſt, & ſecũdũ nõ habet, qui choris intertextus Angelicis, ſublimioris coronæ titulis uniuerſitatis humanæ trãſcẽdit aſcensũ. Deniq; inter natos mulierũ nõ ſurrexit maior Iohãne Baptiſta. *Matt. 11.* Felix homo, qui feliciter cęlorũ perãbulãs officinas, curſu uelo-

uelociſsimo ſequitur Redemptorem, nec alicuius in
tercluditur faſtigio dignitatis, quem ſummæ felicita
tis immenſitas largius irrorauit. Lætantur Angeli, &
utriuſque naturæ numero, ſiras admiratur hominem
ſic ingreſſum abyſſum luminis, & in æternæ diuinita
tis pelagus abſorptum, ut ipſam reuerberet Angeli-
cæ puritatis originē. Eſeueotur oēs uiri meritorū, &
prærogatiuis ante conſiſtorium maieſtatis exultent:
non erit tamen, qui ad Baptiſtæ Iohannis priuilegiū
audeat adſpirare. Age iā aggrediamur uirtutum inſi-
gnia, quæ Deus maieſtatis in amico ſuo glorioſa cu-
mulatione ſignauit: ſic enim ab ortu uitæ uſque ad oc
caſum cū hominibus conuerſatus eſt, ut forma uitæ,
morū informatio habeatur. Et licet hic ſermonis au-
rei nō rutilet pulchritudo, tētabimus tñ rerū ueritatē
tē qualicunq; ſtylo perſtringere, illud ſapiētis attēdē
tes, prudētibus uiris nō placere phalerata ſed fortia.

Prim⁹ honor S. Iohā nis. Primus eius honor eſt gloria in annūciatione. Nō
eſt diſsimulanti ſilētio transeundū, q̄ ſolenni glorifi-
catione pueri huius in hunc mundum nunciatur in-
greſſus. Adeſt Angelus Gabriel, & à ſuperiori cœlo-
Luc. 1. rum cardine Domini fortitudo deſcendēs, ſtat à dex
tris altaris inceoſi: nec quilibet Angelus ſed ille ſubli
mior, qui beatæ Virgini nuncium attulit ſingulare: &
electus eſt ut nunciaret militē, qui Regē nunciare de
bebat. Adſtat ſacerdos ſacerdotalibus indutus, & mul
tiplici ueſtimentorū uarietate, cœleſtium ſacramen-
torū præfigurans imaginē, purgationē peccatorum
myſtici ſanguinis adſperſione præſignat. Conſiſtit co
rā arca fœderis, & ante teſtamenti tabulas, urnam au
reā habentem manna, uirgam Aaron, Cherubin, &
propitiatorium, ſolemniter infulatus, uultui Dei, glo
riæ maieſtatis, rerū omnium Dño uota percelebrat.
Dies inſtat ſolennis, & cæteris diebus multitudini Iu
dæorum celebrior, Domini præcipientis atteſtatione
ſublimis, plane ſpectabilis & feſtiua, in qua ſola ſoli
Pontifici licebat introire in ſancta ſanctorū, & adſpe
gine multiformi ſummæ diuinitatis iram refrigera-
re. Conuenitur undique in ſanctā ciuitatē, & populo
rū turba frequentior cumulat materiā gaudiorū. In-
ter hæc ſacra conſiſtens Archangelus: Ne timeas, in-
quit, Zacharia, quia naſcetur tibi filius, parentū gau
diū, nobilitas generis, orbis exemplū, finis legis, Euā
gelii principiū, mortis expulſio, ianua uitæ, decus ho
minū, conuerſationis ſplendor, omnis iuſtitiæ prin-
cipatus. Et ne diffuſiori tractatu rerum excellentiam
confundamus, naſcentis & conuerſantis integritas,
in libris Euangelicis plenius aſſignatur.

Conſidera nunciantis ſublimitatē, dignitatē loci,
diei reuerentiā, & tunc intelligere poteris, q̄ ſuperex
cellenti gloria Iohannis Baptiſtæ genitura prædici-
tur. Salua igitur reuerentia Redemptoris, quia non
derogamus Regi, ſi Regis militē honoramus, cū ille
Dominus, hic ſeruus: ille Creator, creatura iſte: dig-
niori præ mōſtratione Iohānes nūciatur, q̄ Chriſtus.
Chriſtus fortaſsis in thalamo, Iohānes in tēplo: & nō
ſolū in tēplo, ſed ēt ante ſancta ſanctorū in inſigni die
ſolēnitatis eorū. Iohannes ab eodē Archangelo in lo
co digniori, tempore ſacratiori, apertiori miraculo
prædicatur. Recole Iſaac ab Angelis nunciatum,
Sampſonem per Angelum prędicatum, & uniuerſam
Gen. 17 Nazaræorum ſectam circunſpice, ſolumquàm Bapti-
Iud. 13 ſtam tam in hoc, quàm in aliis, inuenies digniorem.

Secundus honor eſt, ſanctificatio in uentre matris.
2. hon. Quicunque de maſſa præuaricatrice mundum ingre
dimur, longā reſtē originalis peccati trahimus nobiſ
cū. Solus ille, qui peccatū non fecit, excipitur, quem
Virginalis thalamus, ignorāte uiro, terris effudit. Lō
ge quippe aliter & diſsimili modo cōceptus eſt. Spi-
ritu ſancto tota maieſtate Virginē inundante, atque
mundante ſuperans uſum carnis, naturæ ordinem,
uiri commixtionem. Sic quippe decebat ut peccatum
neſciret qui peccata tollebat, ut ſimilitudinem car-
nis peccati ſuſciperet, non autem carnem peccati.
Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti ſint, ne
minem unquàm mortaliū intra materna uiſcera ſan
ctificatum legimus, præter Hieremiam, & Iohannem *Pſ. 50.*
Baptiſtam: quanquam & de ſingulari Virgine nulla *Ierē. 1.*
ſit ambiguitas, quin ipſa maternis circumſepta uiſce-
ribus, ſublimiori ſanctificationis genere mundata ſit
utpote ſacrarium illud, in quo Deus Dei Filius carnē
fuerat ſuſcepturus. Sed longe minor Hieremiæ ſancti
ficatio, quàm Iohannes. Iſte quidem in matris utero
ſanctificatus, hic Spiritu ſancto repletus fuiſſe cogno
ſcitur. Multo quippe excellentius eſt, Spiritu ſancto
repleri, quàm ſanctificari: ibi enim ſanctificatio emū-
dationē, hic repletio mundationem ſignificat. Deni-
que & Apoſtoli, qui manibus ſuis tractauerūt de Ver
bo uitæ, cum Spiritum Sanctum de Saluatoris acce- *1. Ioā. 1*
piſsēt afflatu, uix quinquageſimo è reſurrectionis die *Iohan.*
ad illum gradum peruenire potuerunt, ut diceretur *20.*
de eis: Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. Et licet Spi *Act. 2.*
ritus ſanctus largiori tunc munere credentium corda
repleuerit, hoc tamen Iohannes in utero legitur aſſe
cutus, quod Apoſtolica celſitudo tādem largiori pro
miſsione meruit obtinere. Attende, obſecro, diligen
ter, quàm ordinata diſpoſitione Spiritus ille multi-
plex Hieremiam ſanctificat, implet Iohannem, ſuper
uenit in Mariam. Et Hieremiæ quidam admiranda
ſanctificatio, quia etſi in peccato conceptus eſt, naſci
tur tamen ſine peccato. Antequàm enim exiret de uē
tre, ſanctificatus eſt: nec poterat naſci nō ſanctus, qui
in matris utero erat ſanctificatus. Mira res, & à retro
tranſactis ſeculis inaudita, hominē cōceptum in pec
catis, naſci ſine peccato. Iohānem uerò longe glorio
ſior uirtus impleuit, qui & ſanctificatus eſt à peccato
& ita dominante Spiritu ſuperfuſus, ut & purgatus
exeat, & repletus. Vere magnus coram Domino, quē
Angelus nunciat, ſanctificat Deus, ſanctus replet Spi
ritus, uita commendat. Ineffabiliori autem modo ſu
peruenit in Virginē, quā tota diuinitatis plenitudo
ſine menſuræ diſcretione perfudit, ut totam caperet,
qui fecit totum: ut non ſolū à peccatis ablutā, reple-
ta Spiritu, ſed & de Spiritu ſancto concepiſſe creda-
tur: quia quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. *Mat. 1*
Inde eſt, quòd ſingulari prærogatiua fides catholica
Filium Dei natū de Virgine, conceptū de Spiritu cō
fitetur, ut Deitatis & humanitatis indiuiſibilis adu-
nata connexio, uocabulorū indifferentia deſignetur.
Vides ergo, quàm remotiori priuilegio ſpecioſus for
ma præ filijs hominum, a filijs hominum in conci-
piendo diſcretus ſit? Illi etenim de peccatis, & in pec
catis concepti ſunt: hic in Spiritu, & de Spiritu ſan- *Pſ. 44.*
cto concipitur. Hæc ſane dicta ſint de conceptione
Iohannis, nihil præiudicantia ſanius ſapienti. Sed
in aliquo ſanctorum authoritatibus uidentur obuia-
re, uolumus ut ſine omni excuſationum uel defenſio
num patrocinio ſubruantur.

Tertius honor eſt, excellentia in exultatione. A ſe *3. hon.*
culo non eſt auditum, quòd exultauerit quis in utero
matris, cum hic in gaudio exultaſſe legatur. Prorſus
obſtupenda dignatio, puerum uix conceptum, in mo
tum exultationis erumpere, eique gratanter occurre
re ſeruitio dulciori, quem Virginali ſubſtantiæ præ-
ſenſit infuſum. Beata anima, quæ in uia peccatorum
non ſtetit, ſed ſecretiori ſemita de cœleſtibus offici-
nis egrediens, inauditæ gratulationis eſt ſortita dul-
cedinem. Felix Eliſabeth, ad quam Mater properat
Redemptoris, quam ſalutatorus obſequiis cœlorū
Imperatrix alloquitur. Sed puer multo felicior, qui

ſalu-

ſalutantis maieſtatem agnoſcent, intra uiſcerum te-
nebroſa uolumina gaudio gaudet, quia uim tam bea
Luc. 1. tæ ſalutationis attendit. Et factum eſt, inquit, ut audi
uit ſalutationem Mariæ Elizabethæ, exultauit in gau
dio infans in utero eius. Aſcendit Virgo cum feſtina
tione in domum Zachariæ ad ſalutandam Eliſabeth,
portans in utero filium Dei, Regem gloriæ, Domi-
num maieſtatis. Occurit Elizabeth, & antique ſterilita
tis carens opprobriis, amicum ſponſi, præconem Ver
bi feliciſſimo uentre deportat. Iunguntur amplexus
uenitur ad oſcula, copulantur felices uteri, Regemq́;
& militem non niſi duo tenerrimi parietes abiungũt.
Quid mirum, ſi miratur & exultat puer ad tactum tã
proximæ diuinitatis afflatus? Poteratne uacare à quo
cunque miraculo, cui præſens aderat Regis præſen-
Ibidẽ. tia, regnantis mater, mundi Redemptor? Quid quòd
non ſemel tam ſanctorum amplexuum fuit celebrata
coniunctio? Manſit autem Maria cum illa quaſi men-
ſibus tribus, ait Euangeliſta. Tãto tempore manet cũ
Elizabeth uirginalis integritas, & nunc dulciori col-
loquio, nũc amplexu feliciori Iohannem puerum cõ
ſecrat, & inſignit. Et forteaſsis uſque in diem natiuita
tis eius glorioſa Virgo cum cognata ſua morata eſt,
donec puerum natum ſinu beatiſsimo confoueret, &
uno pariete remoto, propinquiorem redderet præſen
tiæ Creatoris. Facile autem hoc ex Euangelii conie-
ctura liquet, quia iam ſex menſes à conceptione Io-
hannis defluxerant, cum ad Virginem Archangelus
miſſus eſt, qui renouationem mũdi pudori uirgineo
noua ſalutatione portauit. Ex hinc Virgo feſtinat ad
Elizabeth, & tribus menſibus præſentia ſua cognatæ
dignatur hoſpitium, donec non imenſis fine conclu-
ſo, natiuitatis immineret Patriarchæ. Alii, qui librũ
iuſtorum diligentioribus oculis inſpexerũt, ibi ſe ui-
diſſe teſtantur, quòd ipſa Dei genetrix felicem pue-
rum primum de terra leuarit, & cognatæ partum om
ni proſecuta ſit ſeruitute. Quocunque autem modo
rei huius ueritas decernatur, illud pro certo certum
eſt, quia non parum contulit puero naſcituro tam fe
lix & morosum intemeratæ genitricis hoſpitium.

4. Hon. Quartus honor, gaudium in natiuitate. Erubeſce
lucifer, qui mane oriebaris, & conatuum tuorum fru
ſtratus impulſibus, tandem intellige, quia in nouiſsi
mo dierum, tanquàm perdix ſtultiſsimus remanebis
Machinationibus tuis factum eſt, ut humani generis
uniuerſitas in peccatis conciperetur, naſceretur in tri
Gen. 3. ſtitia. Sed ecce iſte in utero ſanctificatur, oritur in gau
dio, lætitiamq́ue mundo ſua natiuitate refundit. Ec-
ce genus armaturæ, quod tibi conſtitueras ad uicto-
riam, Iohanni naſcitur ad coronam. Appræhende ar
ma & ſcutum, & toto malignitatis tuæ ſpiritu debac
chare: non tamen poteris irrumpere Iohannis priui-
legium, quod benigna ſcribentis manus proprio cha
ractere conſignauit. Multum deceptus, multum delu
ſus es. An ignoras, quia tibi uir bellator ab adoleſcen
tia, & etiam à matris utero conſurgit? Neſcis quia à
Mat. 11 diebus illius regnum cœlorum uim patitur, & uio-
Luc. 1. lenti rapiũt illud? An oblitus es, quia iſte mittitur pa
rare Domino plebem perfectam? Intuere ordinem re
rum, & ab ipſis ſuæ conceptionis initiis inuenies hũc
ualidori conamine tuam fortitudinem irrupiſſe: Tu
Gen. 4. feciſti, ut fratricida Cain, qui prius natus eſt, pollu-
tus & abuolutus exiret, & originalis peccati reſperge
retur infamia. Hunc excepit orbis exterritus, & hu-
mani generis ſubſecuta natiuitas, ad infinitæ triſtitię
cumulatum trãſmigrauit. Natiuitas autem hominis
iſtius in gaudio eſt, & in ſolennitatem præclaram. Læ
tatur orbis, & quatuor mundi climata circunſonat
glorioſæ feſtiuitatis inſtantia, ipſis etiam cœlis cele-
bris & famoſa. Quis, putas, puer iſte erit? Amicus ſpõ
ſi, inimicus tibi, tua poteſtate potentior. Conſiderau
dum eſt, quanta dignitate pręppolleat natiuitatis hu-
ius celebranda deuotio, quantamque gratiam in ocu
lis Eccleſiæ potuerit inuenire. Nullius hominis nati-
uitatem præter ſolius Dei, eiusque Matris in authori
tatis arcem recepit Eccleſia, huius iſtius exceptione
ſeruata. Nouit enim, quia melior eſt dies mortis die
natiuitatis, & quòd ortus hominum triſtitia comita- Eccl. 7.
tur. Inde eſt, quòd martyrum mortes, non natiuitatis
ſolenniaat Eccleſia mortem eorum natalitiorum no
mine nominans, quibus factus eſt de morte natalis.
Tunc enim inceperunt naſci ad uitam, cum uitam de
poſuerunt pro uita. Huius uerò natiuitatem ſponſa
Chriſti tanto ſecurius beneuolentiſsima dignatione
ſuſcepit, quanto ſingularius eam ueritatis Euangeli-
cæ irrefragabilis commendat authoritas.

Quintus honor eſt, ſingularitas in conuerſione & 5. Hon.
conuerſatione. Intra teneritudinem annorum beatus
iſte puer ad eremum Spiritu ducente deductus eſt,
nec obſtitit ætatis infirmitas, quam maieſtas Domi-
ni fœcundabat. Spiritus enim ſanctus non attendit
differentiam ſexuum, fragilitatem corporum, tempo
rum annoſitatem: ſed quemcunque & quandocunq;
& quomodo uult, dignantiſsima replet benignitate.
Relinquit Iohannes mundum, homines fugit, neſcit
patriam, parentes aſpernatur, & in ſolius diuinitatis
apicem beatæ contemplationis figit obtutus. Mira re
rum conuerſio, hominem uix mundum ingreſſum,
mundi fugere gloriam, & ſeculi cupiditates non ſo-
lum obliuiſci, ſed & neſcire, perpetuumq; cum diuini
tate habere conſortium. Receſſus montium, ſyluarũ
anfractus, & uallium ſubteriacens uaſtitas, puero Pa
triarchæ domicilia præbuerunt. Non opponatur mi
hi Hieremias, nec prædicãtis pueritiæ uirtus audeat
obuiare: quia ſi ille conſecratur in Prophetam, hic in Mat. 11
pluſquàm Prophetam: & licet ille populo futura prę
dicet, non tamen conuerſationis humanæ declinat a-
ſpectus. Iohãnes autem ætatis ſupergreſſus infantiã,
& nobilioris generis generoſitatem oblitus, ſoli na-
cat diuinitati, forma uitæ, monachorum propoſitum
anachoretarum principium, totius religionis aſſer-
tio. Et hæc quidem pro conuerſione. Porro quãta ſub Mat. 3
limitas in conuerſatione fuerit, non eſt currentis lin
guæ uolubilitatibus differendum, ſed Euangelicæ di-
uinitatis comprobandum eloquio. Iohãnes, inquit, ha
bebat ueſtimentum de pilis camelorum, & zona pelli
cea circa lumbos eius, eſca autem eius erat locuſta, & Mat. 11
mel ſylueſtre. Ecce qui mollibus ueſtiuntur, in domi-
bus regum ſunt. Rigida ueſtis, & duriſsimis hiſpidi-
tatibus circuntexta, rigore ſqualorifero corpus afficit
Patriarchæ, carnemque tenerrimam immatura diſtri
ctio diſciplinæ feritate coarctat, teneros artus & ſa-
cratiori Spiritu ſuperfuſos continui quaſſat longitu
do martyrii. Cibus autem eius qualis erat? Non quæ-
runtur phaſiani ſeu aliæ aues, nec per totam diſcurri
tur regionem, ut Patriarchalis ſtomachus impleatur.
Sed erat, inquit, eſca eius locuſta, & mel ſylueſtre. Cę
li rore paſcitur, & animalis uiliſsimi ſatiatur edulio
nihilque coctum accipit ieiunantis auſteritas. Caſti-
gato quippe uentri, & diuturna maceratione diſten-
to ignota fuit uarietas ferculorum, nec introiuit in
os eius, quod gulam alliceret, ſufficeret uentri, ſtoma
cho blãdiretur. Elias comedit carnes, & ſi quid aliud
apponitur, cũ gratiarum percipit actione, nec aliquẽ
(niſi fallor) legimus illa ueteri officina ad legis huius
adſpiraſſe faſtigium. Veſtis aſpera, cibus tenuis, mens
deuota profectio perfectum conſecrant Patriarchã. 3. Reg.
Sextus honor eſt, nouitas in prædicatione. Hic uo 17.
lo attẽtius attẽdat intẽtio ueſtra, quia paulo ſubtilius
ordiẽdũ materiæ præcipit magnitudo. Poſt peccatũ
Adæ,

Adæ,& illius diluuii uaſtarionē ſolemnē,electa eſt iu
ſtorū infinita pluralitas, cū quibus Deus facie ad fa-
ciem locutus fuiſſe dignoſcitur; Transfertur Enoch,
eligitur Noe,uocatur Abrahā,Iſaac diligitur, Iacob
Deum facie ad faciem cōtemplatur, Ioſeph uocatur
mundi Saluator,nec tamen in ſermone Dei ad illos,
uel illorum ad homines, fit aliqua mentio de regni
cœleſtis perpetua manſione.Moyſes aſſumitur in Du
cem populi Iudæorum, Pharaoni in Deum conſti-
tuitur.Facit Deus in Aegypto magnalia,& mirabilis
in terra Chā,terribilia in mari rubro.Aſcendit Moy
ſes ad caliginem, in qua erat Deus, datur in monte
multiplica præceptorum authoritas,loquitur ille cū
Deo,quaſi homo ad uicinum ſuum:non eſt occultarū
à Moyſe,quod facit Dominus in occulto,& glorioſū
nomen Adonai, quod omnibus obuelatum fuerat,re
uelatur:ſed in his omnibus regni cœlorum memoria
nec nominatur,nec auditur. Adſtat Aaron ſummus
ſacerdos,potentis uirgæ geſtarius, unctus & delibu-
tus cœleſtium ſacramentorum unctione:ſuccedit Io
ſue,& omnis illa Iudicum multitudo,nec eſt uel ulla
tenuis mentio regni cœleſtis.Inuenit Dominus Da-
uid uirum ſecundum cor ſuum, Salomon filium eius
ſapientia cumulat ſingulari,& omnem illum Prophe
3. Reg. 17. talem chorum Spiritus ſanctus ordinat & infundit,
nihilque & cœleſtis regni gloria prophetatur. Clau
4. Reg. 4. dit Elias cœlum annis tribus & menſibus ſex.Eliſæus
mortuus mortuum uitæ reſtituit,& ab his nec uel ul
la ſcintillula beatæ manſionis eluceret. Quid plura?
A principio mundi uſque ad Iohannem uniuerſitatis
humanæ electionem recollige, nec in ſermone, uel
opere illius ſanctuarii poteris reperire dulcedinem.
Veni ergo ad Iohannem,& audi uocem exultationis
uocem nouitatis, uocem lætitiæ, miſericordiæ uerbū
ſermonem gloriæ gratiæ largitatem, quod celauerat
Deus,tacuerat Angelus latuerat Patriarchas, Pro-
Mat. 3 phetæ neſcierant. Pœnitentiam, inquit,agite:appro-
pinquabit enim regnum cœlorum. Verbum pœnitē
tiæ dulce & glorioſum,uerbum regni cœlorū ſciū &
adorandū,illi ſoli primario conueniens, qui primus
Apoc. 14. noui teſtamenti poſuit fundamenta. Hæc eſt illa uox,
de qua maximus ille conteplator cœleſtiū uiſionum
in hæc uerba proſequitur:Et uox prima,quam audi-
uit tanquàm citharœdorum citharizantium in cítha
ris ſuis. A diebus Adæ uſque ad Iohannē,organū no-
ſtrum uerſum eſt in uocem flentium:quia ubi pecca-
torū frequentia,nec pœnitentiæ locus, duplex erat
Nū. 15 deplorandi materia. Occidis, occidi; iuberis; ſabbato
ligna colligis,lapidari iuberis:& ille,cui propriū eſt
Ez. 20 miſereri ſemper & parcere,niſi ferire non nouit. De-
derat quippe eis præcepta non bona traditor præce-
ptorum,& iuſtificationes,in quibus uiuere non poſ-
ſent. Hoc eſt,quod iuſtus miratur,dicens: Vbi ſunt mi
Pſ. 88. ſericordiæ tuæ antiquæ, Domine? Iohānes natus oſtē
dit medicamentū uulneri,peccato pœnitentiam, ue
niam iniquitati. Hæc prima uox quam nox claman-
tis in deſerto propoſuit, & uox turturis audita eſt in
terra noſtra. Ea tunc miſit in os noſtrū canticū nouū,
Can. 2 carmen Deo noſtro,& reſonat in ore noſtro gratiarū
actio,& uox laudis:ſuperexaltatur miſericordia iudi
cio,peccatoribus parcitur,regnat pietas,iuſtitia diſ-
ſimulatur:& miſerendi,non feriendi, quærit occaſio
nem miſericors & miſerator Dominus. Citharizant
ergo in citharis ſuis,qui uoluptatum effuſionem pœ-
nitentiæ diſtrictione reuerberant,& de profunda pec
catorum uoragine reſpirētes. Pharaone ſubmerſo,cā
tant in uiis Domini,quoniā magna eſt gloria Dñi.

Septimus eſt, dignitas in baptiſmate. Singularis
Iohan. prorſus humilitas, Verbum caro factum, & in per-
fectum egrediens uirum, relicta hominum uniuer-
tate, Iohannem quærit, Iohannem deſiderat, ad
Iohannem uadit. Terribilis in conſiliis Deus ſu-
per filios hominum, portansque omnia uerbo uir- Pſ. 65.
tutis ſuæ,purgationem peccatorum faciens, uenit à Heb. 1
Galilæa in Iordanem ad Iohannem, ut baptizaretur
ab eo. Stupet Iohannes,& timore cōcutitur,totum- Mat. 3
que Patriarcham infinitus horror inſilnit. Ego, in-
quit,à te debeo baptizari,& tu uenis ad me? Dicit ei
Saluator:Sine modo,ſic enim decet nos implere om-
nem iuſtitiam. Acquieſcitur utrinque ſalutaribus mo
nitis,& accingit ſe Iohannes ad baptizandum, ad ſu-
ſcipiendum Dominum Angelorum. Exuitur ueſtimē
tis ſuis Rex gloriæ,ſplendor luminis, & figura ſubſtā
tiæ Dei,Iohannis manibus attrectatur. Caro illa ſum
pta de Virgine, candidiorique deriuata materia nu-
datur in flumine,felicibus Baptiſtæ manibus infun-
denda. Deſcendunt Angeli,& cœlorum agmina tota
reuerentia currunt ad Creatorem, baptizantemque
& baptizatum dominantia numina circuncingunt.
Infundit aquam capiti Creatoris creatura nobilior,
& Dei uerticem mortalis dextera contremit,& con-
tingit. Pauet cœlum ſtupet terra, Iordanis arridet,
mirantur Archangeli Dominū Sabaoth inter manus
baptizantis includi. Quid eſt Iohannes? Cherubin &
Seraphin uix audent reſpicere,& tu nudum tenere
præſumis? Hic eſt, in quem deſiderant Angeli proſpi
cere,cui, Sanctus, Sanctus, Sanctus, ſublimi melodia
cum organo beatæ ciuitatis conuentus geminat, qui
ſolus habitat lucem inacceſſibilem, Dominus uirtu-
tum, Deus ſcientiarum, miſericordiarum Pater,& tu
non metuis? Tibi datum eſt,quod omnibus eſt nega-
tum, baptizare eum, qui baptizat in Spiritu ſancto
& igne, Virginemque Virginis filiū uirgineis mani-
bus irrorare. Totus obſtupeo, baptizantem hominem
que Deumque reuereor, magiſtrum dignantē admi-
ror,uereor dignationem,& hominem uideo uiolen-
tiam ipſius cœlis inferre. Porrò illud quale eſt,quód
in iſto baptiſmate terminatur lex,finem accipit Pro-
phetia,& omnis illa ſacrificiorum multitudo propul
ſatur,& pellitur? Hic incipit & ſtabilitur nouæ rege-
nerationis perduranda purgatio,& in unam baptiſ-
matis formam legalium tranſeunt diſpendia figura-
rū. Ad ablutionē enim aquæ,& inuocationē Spiritus
ſepelitur hircorum & uitulorum ſanguinolenta con
geries,& pecora pecoribus Iudæis relinquimus,illud
Dauidicum attendentes: Holocauſtum & pro pecca-
to non poſtulaſti.

Octauus eſt, prima reuelatio de Trinitate. A crea- Pſ. 29.
tione cœli & terræ uſque ad hunc locum, nunquàm
Trinitas hominibus manifeſte apparuit, ſed rerum & 8. hom.
uerborum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis
æternitas. Denique creationem hominis Creator re
rum ſumma dignitate commendas: Faciamus, inquit
hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Gen. 1.
Reuerendum reuera priuilegium, nec ulli traditum
creaturæ. Creatur illa ſublimior numeroſitas Ange-
lorum,& elementorum omnium ordinatur uariata
connexio,ſed omnipotentis præſentia tantum opus
alta taciturnitate proſpectat. Vt uerò uenitur ad ho-
minem,& nobilis creatura creari diſponitur, accin-
git ſe Trinitas ad creandum,& conſilium accipit ſa-
pientia,ut creaturæ dignitas Creatoris priuilgio cla
ra eſſe monſtretur. Nec ibi tamen ſatis aperte diuinæ
maieſtatis eluxere uocabula, cum ad Angelos obſe-
quentes quidam referant diuini ſermonis oraculum,
uel,ſi minus hoc cautum eſt, ſignata pluralitas abſq;
nominum differentia prædicetur: Abraham tres ui-
dit,& unum adorauit. Sed & ibi ſcripturæ ſacræ tene Ge. 18.
rentia nunc mixtim, nunc ſeparatim claudit eloquiū
ut modo Dominum modo uiros placet nominare.

Iudæ

Iudæi tamen longam hic texunt repræbenſionis pa-
rabolam, tres Angelos á Domino miſſos aſſeueran-
tes, unum ad natiuitatem Iſaac prædicendam, duos
ad Sodomam ſubuertendam. Illum enim, cum quo
locurus eſt iuſtus, dicens: Domine, ſi inueni gratiam
in oculis tuis: prophetali ſpiritu ſomniant cognouiſ-
ſe, natiuitatis Iſaac aduenıſſe præconem. Illum ado-
3. Reg. tat Abraham, ſicut Berſabee Dauid Regem, ſociiſq;
1. eius propter ipſius reuerentiam indefeſſus aſſiſtit. Vn
de & non niſi duo in ſubuerſione ciuitatum infeliciũ
numerantur, illo ſuperius iam reuerſo, qui natiuita-
tem Iſaac fideli deuotione compleuerat. Tres enim
uiri Saram uocari præcipiunt. ſed unus eſt, qui promiſ
ſionis inſperatæ manifeſtat arcanũ. Hęc Iudęi, & qui
magis elegerunt iudaizare, quàm credere. Sed ut bre
uiter concludamus, omnis illa ſiue Patriarcharũ, ſeu
Prophetantium copulata ſocietas, nullam uel in ſer-
monibus, uel in rebus de Patre, & Filio, & Spiritu sã
cto reperitur aperte feciſſe mentionem. Veni ergo, &
intuere filium Zachariæ, Deum & hominẽ propriis
manibus continentem, & uide quia cœli aperiuntur
ibi, & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſi-
cut columba in Chriſtum, & uox Patris audita eſt:
Mat. 3. Hic eſt Filius meus dilectus. Vide quia ad ſacratiſſi-
morum nominum nouitatem cœlorum palatia reſe-
rantur? Pater auditur in uoce, Filius baptizatur in flu
mine, Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie demonſtra
tur. Adeſt Iohannes totius medius Trinitatis, glorio
ſumque Baptiſtam ſanctificant indiuiſæ ſubſtantiæ
perſonata uocabula, & nomen Trinitatis, prioribus
ſeculis obuelatum, abſque totius uelaminis obum-
bratione relucet. Dñe, quis eſt iſte, quia innotuiſti ei?
11. hon. Nonus eſt teſtimonium ueritatis. Cum audiiſſet
Matt. Iohannes in uinculis opera Chriſti, miſit ad eum di-
11. ſcipulos ſuos, & reſponſum eſt eis: Cæci uident, & cæ
tera, quæ ueritatis Euãgelicæ proſequitur copioſa nar
ratio. Recedentibus autem nunciis, ne forte in eorũ
præſentia adulationem redolere uideretur, cœpit Ie
ſus dicere ad turbas de Iohanne: Quid exiſtis in de-
ſertum uidere? Arundinem uento agitatam? O mira
teſtificatio Redemptoris. Quis ingreſſus eſt mundũ
& mundum uel in aliquo non cognouit? Quis eſt,
quem uel uentoſa felicitas, uel aduerſitas turbida, uel
cuiuslibet peccati aura tennior non inflexit? Ad
extremum ſubinfertur quod terram excedat, trãſeat
cœlum, ipſumque uerticem Angelicæ dignitatis at-
tingat. Inter natos, inquit, mulierũ non ſurrexit ma
ior Iohãne Baptiſta. Quid uis amplius? De nullo alio
dici potuit (dicit Auguſtinus) quod dictum eſt de Io
hanne. Non opponas mihi Euangeliſtam, inter cœte
ros Apoſtolos magis dilectum, non Apoſtolorũ prin
cipem, omnibus Apoſtolis antelatum non uas ele-
ctionis, ſed cœli tertii ſecreta translatum, nec Apoſto
licus ſplendor audeat occurrere Præcurſori, quia iam
omnes iſti adoleſcentiæ metas exceſſerant, cum à Ve
ritate prolatum eſt: Inter natos mulierum non ſurre-
xit maior Iohanne Baptiſta. Conſidera manſiones re
gni, & uniuerſum ordinem humanæ generationis ob
ambula, ſolumque Iohannem tam nouis quàm uete
ribus uidebis eſſe præpoſitum, uel æquatum: tamen
ſuper omnia benedictus Deus.
10. hõ Decimus eſt, aſſertio matris Eccleſiæ. Texitur ora
chlamydi, unguentum profuſum in capite, extremã
quoque ueſtimenti fimbria inundanter infundit. Illa
enim mater, & magiſtra omnium Eccleſiarum Eccle
ſia Romana, cui dictum eſt: Ego pro te rogaui, ut nõ
deficiat fides tua: in honore Iohannis Baptiſtæ poſt
Lu. 22 Saluatoris nomen conſecrata eſt, & ſignata: Dignum
nanque erat, ut ſententiam ſponſi ſponſæ ſequeretur
authoritas; & ſingularem amicum eius illuc prouehe-
heret, ubi principatum ipſa conſcendit. Electio pro-
culdubio ſingularis, in illa ipſa urbe Iohannem pri-
matum Eccleſiæ uendicare, quem duo cœli lumina-
ria morte clariſſima conſecrarunt. Crucifigitur Pe-
trus, Paulus obtruncatur, dignitas remanet Præcur-
ſori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, tota
que ſublimitas beato refunditur Patriarchæ. Iohan-
nes ubique maior, in omnibus ſingularis, mirabilis
ſuper omnes. Quis ſic glorioſe annunciatus eſt? Quis
ita ſpecialiter in matris utero Spiritu ſancto legitur
fuiſſe repletus? Quem legiſtis infra matris uterum
exultaſſe? Cuius natiuitatem uidiſtis celebrare Eccle
ſiam Dei? Quis ſic puer eremum cõcupiuit? Quis ita
legitur ſublimiter conuerſatus? Quis pœnitẽtiã & re
gnum cœlorum primus oſtẽdit? Quis baptizauit Re
gem gloriæ? Cui ſe primum Trinitas reuelauit? Cui
tale teſtimonium perhibuit Deus? Quem ſic honora
rauit Eccleſia? Vide, ſi non hæc omnia ita ſingulariter
ſunt huic ſingularia, ut nullus mortalium prædictis
dignitatibus audeat inhiare.

Forſitan mihi diſponis opponere, quia ſic iſta ha-
bet propria, ut cætera ſanctorum communia non at-
tingat. Audi ergo: Iohannes Patriarcha, immo Patri
archarum finis & caput. Iohannes Propheta, immo Ibidẽ
plus quàm Propheta, quia quem uenientem nunciat,
digito demonſtrat. Iohannes Angelus, ſed & inter
Angelos electus, Saluatore teſtãte qui dicit: Ecce mit
to Angelum meũ, qui præparabit uiã ante faciẽ meã Matt.
Iohannes Apoſtolus, ſed & Apoſtolorum primus, &
princeps, quia fuit homo miſſus à Deo. Iohãnes Euã 11.
geliſta, ſed & Euãgelii primus inciſor, prædicans Euã
gelium regni. Iohannes uirgo, immo uirginitatis in-
ſigne, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum. Iohan-
nes martyr, ſed & martyrum lumen, inter natiuita-
tem, mortemque Chriſti conſtantiſſimi forma marty
rii. Prætereo quia Vox clamantis in deſerto, quia Præ
co Verbi, quòd Iudicis Pręcurſor. Illud quoque relin
quo, quia uſque ad Iohannẽ lex & Prophetæ, quia Io
hannes ipſe eſt Elias, quòd lucerna ſit ardens & lu-
cens, quòd amicus ſponſi, ſponſæ præparator. Silẽtio Ibidẽ.
tranſeo, quòd ſic nouem Angelorum ordinibus in-
ſertus eſt, ut etiam ad Seraphin apicem transferatur.
Verum hoc laborioſi operis eſt, & ſenſus noſtri pau-
pertas nõ ſufficit. Sufficiant hæc ad præſens, quæ di-
cta ſunt de laude Iohannis ad gloriam Redemptoris,
qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA ROMVLAE VIRGINIS, per D. Gregorium Papam deſcri- pta, Homilia XL. in Euangelia.

QVotieſcũq; aliquos in hoc mũdo 24. ho
abiectos adſpicitis, frẽs chariſ- mi.
ſimi, etſi qua rephenſibilia eorũ
eſſe uideant, nolite deſpicere: qa
fortaſſe quos morum infirmitas
uulnerat, medicina paupertatis
curat. Quorũ ſi qua ſunt talia, q
debeãt iure rephendi, hæc ſi uul
tis, ad uſũ ueſtræ mercedis inflectitis, ut ex ipſis eorũ
uitiis cumulẽtur uobis incremẽta pietatis, quatenus
panẽ pariter detis & uerbum, panem refectionis cũ
uerbo correptionis, & duo à uobis alimẽta percipiat
qui unũ quærebat dũ exterius cibo, & interius ſatia-
tur eloquio. Pauper ergo cum ræprehenſibilis cerni
tur, moneri debet, & deſpici non debet. Si uerò re-
pręhenſionis nil habet, uenerari ſummopere ſicut
interceſſor debet. Sed ecce multos cernimus: quis
cuius

cuius ſit meriti, neſcimus. Omnes ergo uenerandi ſunt tantoque neceſſe eſt ut omnibus te humiliare debeas, quanto, quis ſit Chriſtus, ignoras. Rem fratres refero, quam bene is, qui præſto eſt frater & cōpresbyter meus Specioſus, nouit. Eodem tempore, quo monaſterium petij, anus quædam, Redempta nomine, in ſanctimoniali habitu conſtituta, in urbe hac iuxta beatæ Mariæ ſemper uirginis Eccleſiã manebat. Hæc illius Herundinis diſcipula fuerat, quæ magnis uirtutibus pollens, ſuper Præneſtinos montes uitam eremiticam duxiſſe ferebatur. Huic duæ in eodem habitu diſcipulæ adhærebant, una nomine Romula, & altera, quæ nunc adhuc ſupereſt, quam quidem facie ſcio, ſed nomine neſcio. Tres itaque hæ in uno habitaculo commorantes, morum quidem diuitijs plenam, ſed tamen rebus pauperem uitam ducebant. Hæc autem quam præfatus ſum, Romula aliam, quam prædixi, condiſcipulam ſuam, magnis uitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, ſummæ obedientiæ, cuſtos oris ſui, ad ſilentium ſtudioſa ualde & ad continuæ orationis uſum. Sed plerunque hi, quos iam perfectos homines æſtimant, adhuc in oculis ſummi opificis aliquid imperfectionis habēt, ſicut ſæpe imperiti homines necdum perfecte ſculpta ſigilla conſpicimus, & iam quaſi perfecta laudamus, quæ adhuc artifex conſiderat, & limat, laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando non deſinit. Hæc, quam prædiximus, Romula, ea, quam Græco uocabulo paralyſin medici uocant, moleſtia corporali percuſſa eſt, multiſque annis in lectulo decūbens, pene omnium iacebat membrorum officio deſtituta, nec tamen hæc eadem eius mentem ad patiētiam flagella perduxerant. Nam ipſa ei detrimenta membrorum, facta fuerant incrementa uirtutum, quia tanto ſolicitius ad uſum orationis excreuerat, quāto & aliud quodlibet agere nequaquam ualebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus ſum (quæ utraſque diſcipulas ſuas filiarum loco nutrierat) uocauit, dicens, Mater ueni, mater ueni. Quæ mox cum alia eius condiſcipula ſurrexit, ſicut utriſque referentibus, & multis res eadē claruit, & ego quoque in eodem tempore audiui. Cumque noctis medio lectulo iacentis aſsiſterent, ſubito cœlitus lux emiſſa, omne illius cellulæ ſpatium impleuit, & ſplendor tantæ claritatis emicuit, ut corda aſſiſtentium inæſtimabili pauore perſtringeret, atque (ut poſt ipſæ referebant) omne in eis corpus obrigeſceret, & in ſtupore ſubito remanerent. Cœpit nāque quaſi cuiuſdam magnæ multitudinis ingredientis ſonitus audiri, oſtium cellulæ concuti, ac ſi ingredientium turba premeretur, atque (ut dicebant) intrantium multitudinem ſentiebant, ſed nimietate timoris & luminis nil uidere poterant, quia earū oculo & pauor depreſſerat, & ipſa tanti luminis claritas reuerberabat. Quam lucem protinus miri odoris eſt fragrantia ſubſecutā, ita ut earum animum, quia lux emiſſa terruerat, odoris ſuauitas refoueret. Sed cum uim claritatis illius ferre non poſſent, cœpit eadem Romula aſsiſtentem & trementem Redemptā ſuorum morum magiſtram, blanda uoce conſolari, dicens: Noli timere mater, non morior modo. Cumque hoc crebro diceret, paulatim lux, quæ fuerat emiſſa, ſubtracta eſt, ſed his, qui ſubſecutus eſt, odor remanſit, ſicque dies ſecundus & tertius tranſijt, ut aſperſa fragrantia odoris remaneret. Nocte igitur quarta eandem magiſtram ſuam uocauit, qua ueniēte, uiaticum petijt, & accepit. Necdum uero eadē Redempta, uel alia eius diſcipula à lectulo iacentis diſceſſerat, & ecce ſubito in platea ante cellulæ eiuſdem oſtium duo chori pſallentium conſtiterunt, & ſicut ſe dicebant ſexus ex uocibus diſcreuiſſe, pſalmodiæ cantus dicebant uiri, & fœminæ reſpondebant. Cumque ante fores cellulæ exhiberentur cœleſtes exequiæ, ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Qua ad cœlum ducta, quanto chori pſallentium altius aſcendebant, tanto cœpit pſalmodia leuius audiri, quouſque & eiuſdem pſalmodiæ ſonitus, & odoris ſuauitas elongata finiretur. Hæc igitur quandiu uixerat in corpore, quis illam haberet in honore? Indigna cūctis hominibus & deſpecta uidebatur. Quis enim ad illam accedere, quis illam uidere dignaretur? Sed latebat in ſterquilinio margarita Dei. Sterquilinium, fratres, hanc ipſam corruptibilitatē corporis appello, ſterquilinium, abiectionem paupertatis nomino. Aſſumpta eſt ergo margarita, quæ iacebat in ſterquilinio, & poſita eſt in cœleſtis regis ornamento. Iam inter ſuperbos ciues emicat, iam inter ignitos lapides æterni diadematis coruſcat.

Redēpta ſanctimonialis. *Romula præclara uirtutes.* *Lux cœlitus ſpargitur in Romulæ cellulam.* *Item odor ſuauiſſimus.* *Eucharistiã accipit ſub mortem.* *Abit in cœlū.*

O uos qui in hoc mundo uos diuites aut eſſe creditis, aut eſtis, conferte, ſi poteſtis, falſas ueſtras diuitias ueris diuitijs Romulæ. Vos in huius mundi uia omnia amiſſuri poſsidetis, illa nil quæſiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam uitā ducitis, triſtem mortem timetis, illa triſtem uitam pertulit, ad lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obſequia hominum, illa deſpecta ab hominibus, inuenit ſocios choros angelorum. Diſcite ergo fratres temporalia cuncta deſpicere, diſcite honorem temporalem contemnere, æternam gloriā amare. Honorate quos pauperes cernitis, & quos foris conſpicitis deſpectos ſeculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, ut quādoque dignētur uobiſcum participare, quod habent. Penſate quod ore magiſtri gentium dicitur: In hoc tempore ueſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia ueſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Penſate, quod ipſa per ſe Veritas dicit: Quandiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Ad tribuendū ergo pigri cur eſtis, quando hoc, quod iacenti in terra porrigitis, ſedenti in cœlo datis? Sed hæc omnipotens Deus, qui per me in ueſtris auribus loquitur, per ſe in ueſtris mētibus loquatur. Qui uiuit & regnat cum patre in unitate Spiritusſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Pauperes honorādi. *2. Cor. 8.* *Matt. 25.*

VITA S. LVPICINI RECLVSI, authore S. Gregorio Turonenſi Epiſcopo, lib. de uita Patrum, Cap. 13.

ATHLETÆ Chriſti atque triumphatores mundi, uitæ iſtius fugitiuæ iacturam facere cupientes, pertēdere ad illam uitam uoluerunt, quæ in exultatione perpetua manet, quæ nullo gemitu obſtrepit, nec ullo fine concluditur, cuius lumen nunquam extinguitur, cuius ſerenitas nulla obſcuritate nubis obtegitur. Ideoque ſemper præſentium dolorum cōtumelias pro nihilo habuerunt, ſcientes ſe in paucis uexatos, in multis bene diſponendos. Et ob hoc quiſquis ille eſt, qui in iſto agone contendit, metu non terretur, pœna non ſoluitur, dolore non frangitur, ut tantum illa æternæ iucunditatis amœnitate cū electis Dei perfrui mereaī, ſicut multos feciſſe nouimus de ſanctis uiris, quorum nūc uita tractatur aut legitur.

Iunij 24. *Sap. 3.*

Igitur Lupicinus quidam magnæ uir ſanctitatis,

 fortiſsimusq;

fortiſsimusque in operibus Dei, qui primum eleemoſynas per domos deuotorum depoſcens, quæcunque acquirere potuiſſet, ſibi ſimilibus erogabat: ad extremum iam mediam habens ætatem, ad uicum Berbereníem, qui nunc Lipidiaco dicitur, ueniens, parietes antiquos reperit, ibique reclusus, ab omnium ſe hominum adſpectibus inhibebat, ac per modicam feneſtellam parumper panis, uel aquæ accipiens, quod ei aliquoties, etſi eſſet ualde exiguum, uſque ad diem tertium perdurabat. Aqua enim per canalem paruulum inferebatur: feneſtella uero uelo operiebatur, ac utriuſque aditus ita obtectus erat, ut nullus beatum eius vultum poſſet aduertere. Et dum ibidem die noctuque in Dei laude pſalmorum modulis delectatur, tormentum ſibi, quod corpuſculum plus grauaret, adhibuit, non immemor uerborum Apoſtoli: Quia non ſunt condignæ Paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Lapidem nanque grandem, quem duo homines uix leuare potuerunt, ceruici impoſitum, tota die, dum Deo caneret, per cellulam deportabat. Nocte autem ad additamentum iniuriæ, in uirga, quam manu gerebat, duas defixerat ſudes, deſuper acumina parans, quæ ad mentum ſuum, ne ſomnum caperet, ſupponebat. Denique ad extremum uitæ tempus corrupto pectore à pondere ſaxi, ſanguinem per os eijcere cœpit: quem per parietes præfatos proijciens ſpuebat. Plerunque autem fidelibus uiris nocte ad cellulam clam appropinquantibus, quaſi uox multorum pſallentium reſonabat. Sed & multos infirmos, & præſertim ab acceſsionibus frigoriticis, uel puſtulis malis oppreſſos, tactu tantum, uel ſigno ſalutari impoſito, ſanitati reſtituebat.

Mira S. Lupicini abſtinẽtia.

Rom. 8

Nota rigorẽ.

Solo tactu uel ſigno Crucis pellit morbos

Cum autem iam ſenio inclinatus eſſet, uocauit miniſtrum ſuum, dicens: Præteritum tempus occulendi fuit, manifeſtandi nunc tempus aduenit: ſcito ergo me poſt triduum ab hoc ſeculo liberandum. Voca ergo nunc fideles quoſque fratres & filios, quibus ſum uale dicturus, ut ueniant ad nos uiſitandum. Illuceſcente autem die tertia, confluentibus fratribus, oſtium, quod clauſum erat, aperuit, atque ingredientibus cunctis, qui aderant, conſalutatis deoſculatiſque, orationem fudit ad Dominum, dicens: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui me ſaluari iuſsiſti ab huius mundi impedimentis, & ita me fouere dignatus es in hoc ſeculo, ut nihil ſuum in me author criminis inueniret. Et conuerſus ad plebem, ait: Magnificate, quæſo, dilectiſsimi, Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in commune, qui me erectum de ſtercore, erutum de tenebrarum opere, amicorum ſuorum fecit eſſe conſortem: qui miſit Angelum ſuum ad ſe accreſcendum ab hac mundana ſtatione, & pollicitus eſt me in requiem ſempiternam perducere, ut collega amicis eius effectus, merer regno eius adſcribi. O beatum uirum, qui ita conſolari meruit in hoc corpore, ut prius cognoſceret, quo erat fruiturus in cœlo, quàm migraret a ſeculo, meruitque hic obtinere apud diuinam potentiam, quòd Dauid ſæpius decantabat: Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, ut ſciam quid deſit mihi. Dehinc humo incumbens, ſpiritum cœlo intentum præmiſit ad Dominum.

Pſ. 38.

Migrat ad Dominũ.

Tunc omnes in fletu proſtrati, alij plantas oſculantur, alij fimbrias ueſtimenti diripiunt, alij de pariete beatum ſanguinem, qui ab eius ore fuerat proiectus, inter ſe certantes excudunt. Miſerum ſe quiſque dicebat, ſi immunis ab eius pignoribus diſceſsiſſet. Teſtis eſt hodie quoque & ipſe paries, qui tot foſſulis patet, quot ab ore beati confeſſoris ſputos emeruit. Teſtis eſt & ipſe canalis, de quo uir beatus aquam ſumpſit ad uſus, quem fideliter oſculantes, hauriunt ſanitatem. Iam uidi ego multos, qui excuſſos à pariete ſacrati oris ſputos, in diuerſis infirmitatibus ponentes, meruerũt accipere medicinam.

Nota de ſputo ſancto eius.

Deniq; hoc, ut diximus, defuncto, affuit quædam matrona, quæ ablutum dignis induit ueſtimentis: & cum eum ad uicum Tranſaliacenſem inferre uellet, reſtitit ei populus pagi Lipidiacenſis, dicens: Noſtrũ hunc ſolum fouit, nobis corporis eius gleba debetur. Matrona autem reſpondebat ad hæc: Si aliqua de uictus eius exprobratis neceſsitate, ſæpius ei ego & triticum miſi, & hordeum, quod uel ille ſumeret, uel alijs miniſtraret. At illi dicebant, Noſtri generis homo effectus eſt, noſtri fluminis aquas hauſit, noſtra eum terra cœlo tranſmiſit. Aequumne ergo eſt, ut tu de terra aliena ueniens, rapias eum de manu noſtra? Noueris autem, quia non hoc ſuſtinebit quiſquam noſtrum, ſed hic ſepelietur. Matrona reſpondit, Si germen ſtirpis eius inquiritis, ex alijs hic regionibus aduenit, ſi aquas fluminis ingeritis, parum ſitim eius mollierunt, quam potius è cœlo manans fons ille reſtinxit. Cumque hæc & huiuſcemodi inter ſe uerba proferrent, & Lipidiacenſes effoſſa humo, & depoſito ſarcophago eum ſepelire niterentur, conuocatis matrona auxilijs, fugatis pagẽſibus, rapuit ſanctum corpus, ac ferre cœpit in feretro ad uicum Tranſaliacenſem, diſpoſitis in itinere pſallentium turmis cum crucibus, cereis, atque odore fragrantis thymiamatis. Quod illi cernentes, pœnitẽtia moti, miſerunt poſt matronam, dicentes, Peccauimus reſiſtendo tibi, profecto enim cognoſcimus in hoc eſſe Domini uoluntatem. Nunc autem petimus, ut non abijciamur ab huius funeris obſequijs, ſed admittamur officijs eius. Illa uero permittente, ut ſequerentur, coniunctus eſt uterque populus, & ſic pariter uſque ad Tranſaliacenſem uicum uenientes, celebratis Miſsis, beatum corpus cum ſummo honore gaudioque ſepelierunt. In quo uico ſæpius ſe beatiſsimus in uirtutibus declarauit. Sed & Lipidiaco plerunque opus eius ſanctum oſtenditur. Vterque enim locus unius ſancti præſidijs communitur. Fortaſsis autem quorundam incredulorum latratus ad hæc conatur obſtrepere, ſed nouerit à me uiſum Deodatum presbyterum, ſummam octogenarij æui ferentem, qui mihi hæc, ut ſcripta ſunt, contulit, cõfirmans ſacramento, nihil ſe de his admixto mendacio enarraſſe.

Nota antiquum. ſepeliẽdi ritũ.

VITA BREVIS S. SIMPLICII Epiſcopi Auguſtudunen. ex Gregorio Turonen. lib. de Confeſſorum gloria, Cap. 76. & 77.

Iunij 24.

DEcedente (Egemonio) beatus Simplicius Eccleſiæ ipſi (Auguſtudunenſi) præponitur. Fuit autẽ de ſtirpe nobili, ualde diues in opibus ſeculi, nobiliſsimæ cõiugi ſociatus. His fuit caſtiſsima, obtegente ſeculo, uita, ſoli Deo cognita, mortalibus autem ignota. Erant etiam ambo iuſti, & in eleemoſynarum ſemina ac uigilarum tolerantiam prompriſsimi. Interea propter illa, ut diximus, ſeculi dignitatẽ Simplicius, decedente Egemonio, à populis eligit, ſed à Deo pro caſtitatis & ſcitatis gloria deſtinat. Accepto quoq; põtifi. ordine, B. ſoror, q̃ pri⁹ fuerat nõ libidne,

Cõtinẽter uiuit cũ uxore uirgine.

ſed

ſed caſtitate uiro coniuncta, non paſſa eſt à ſtratu pontificis ſubmoueri: ſed in illa puritatis caſtitate qua prius uiri caſtiſſimi totum adibat, ſecura de conſcientia mentis ſanctæ, ſciens ſe uti non poſſe ab incentiui ignis ardore. Sed ſæua dæmonis inuidia contra ſanctos Dei probroſa excitat bella, & quæ inſtinctu ſuo deſtruere non potuit, uetitur uerbis ſubdolis infamare. Quid plura? In illo Dominici natalis die commouentur ciues in ſcandalum, & ad beatam uirginem rapido curſu concurrunt, dicentes: Incredibile eſt, mulierem uiro iunctam, populi nô poſſe, ſed nec uir poterit artubus mulieris iunctus, à coitu abſtinere. Sic etenim Salomonis Prouerbia proferunt: Nemo, ait, tangens picem, mundus poterit eſſe. Neque enim in ſinu ignem quia geſtans, non cremabitur. Ergo uidemus uos uno in toro recumbere, & ſuſpicari aliud non poſſumus, niſi quòd miſceamini ſimul. His commota uirgo ſanctiſsima, aggreditur pontificem ſimili caſtitate pollentem, repleti catisque coram omni populo ſermonibus; quos audierat, (Arculam puella tunc plenam, ut aſſolet pro iniuria hyemis, cum carbonibus retinebat) uocat puellam, expanſoque pallio prunas ardêtes ſuſcipit, & ferè horæ unius ſpatio tenens, ſacerdotem euocat; dicens: Accipe mitiorem ſolito ignem, nequaquam tuis uelaminibus nociturum, ut oſtendant in nobis hæ flammæ extinctas flammas eſſe luxuriæ. Suſcipiente uero pontifice, nihil nocitum eſt uelamê eius ab igne. Hoc miraculo populus, qui erat tunc incredulus, credidit Deo, & inter ſeptem dies amplius quàm mille homines, ſacri innouatione lauacri ſunt renati. Quos ſuſcipiens Eccleſia gaudens, cœleſti regno per hos milites copulauit.

Ex hoc populi ſcãdala aduertis, non licere Epiſcopis habere uxorê. Eccle. 13. Prou. 6.

Cap. 77. Dea Berecynthia apud Galles.

Feruntetiam in hac urbe ſimulacrum fuiſſe Berecynthiæ, ſicut ſancti martyris Symphoriani paſsionis declarat hiſtoria. Hanc cum in Carpento pro ſaluatione agrorum ac uinearum ſuarum miſero gentilitatis more deferrent, adfuit ſupradictus Simplicius Epiſcopus, haud procul adſpiciens cantantes atque pſallentes ante hoc ſimulacrum, gemitumque pro ſtultitia plebis ad Deum emittens, ait: Illumina, quæſo, Domine oculos huius populi, ut cognoſcat, quia ſimulacrum Berecynthiæ nihil eſt. & facto ſigno Crucis contra, protinus ſimulacrum in terram ruit, ac defixa ſolo animalia, quæ plauſtrum, quo hoc uehebatur, trahebant, moueri non poterãt. Stupet vulgus innumerum, & deam læſem omnis caterua conclamat: immolantur uictimæ, animalia uerberantur, ſed moueri non poſſunt. Tunc quadringenti de illa ſtulta multitudine ad inuicem: Si uirtus eſt ulla deitatis, erigatur ſponte, iubeatque boues, qui telluri ſunt ſtabiliti, procedere. Certe ſi moueri nequit, manifeſtum eſt, nihil eſſe diuinitatis in ea. Tunc accedentes & immolantes unum de pecoribus, cum uiderent deam ſuam nullatenus poſſe moueri, relicto gentilitatis errore, inquiſitoque antiſtite loci, conuerſi ad unitatem Eccleſiæ, cognoſcentes ueri Dei magnitudinem, ſancto ſunt baptiſmate conſecrati.

Libet his adiungere eiuſdem libri caput 78. ex quo perſpicue poſsit animaduerti, Epiſcopis non licere etiã cũ uxoribus ſuis rẽ habere, idq; in eccleſia ſemper eſſe accurate obſeruatum.

Cap. 78.

Sed quoniam ſuperiore capitulo expoſuimus, qualiter caſtitas diligentes Deũ ornauerit, uenit in memoriam, quæ Felicem Nanneticum referẽtem, dum de his confabularemur, audiui. Aiebat enim fuiſſe antiſtitem in ciuitate ſua cum coniuge, ſed cum ad honorem ſacerdotij acceſsiſſet, lectulum iuxta ordinem inſtitutionis Catholicæ ſequeſtrauit, quod mulier ualde moleſte tulit. Cumque diebus ſingulis cũ eo ageret, ut in eodem ſtratu quieſcerent, nec acquieſceret pontifex rem tam improbam aggredi, quàm Canonum decreta non admittebant, quadam die accenſa furore, ait intra ſe: Nô puto eſſe abſque aliqua conſcientia uiri mei, quòd amplexu eius taliter ſum repulſa, ſed ibo & uidebo, ne forte alia mulier cum eo decumbat, pro cuius me amore deſpiciat. Et ſtatim adfuit in cubiculum Epiſcopi, inuenitque ante eum poſt meridiem dormientem: accedenſque lectulum eius, uidit agnum immenſæ claritatis ſuper pectus eius quieſcentem. Tunc timore perterrita, uelociter ſe à lectulo ſancti remouit, nec adiecit ultra quærere, quid uir Deo plenus ageret in occultis, ſed cognouit manifeſtiſsime illud cum ſeruis Dei impleri, quod ipſe Dominus ſuis fidelibus eſt polliceri dignatus, dicens Ecce enim uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.

Nota inſtitutionis Catholicæ.

Matt. 28.

VITA S. PROSPERI AQVItanici, Epiſcopi Regienſis, authore Ioanne Antonio Flaminio Imolenſi.

BEatus Proſper Regienſis Epiſcopus, uir quidem multiplici doctrina & ſanctitate inſignis, ex qua urbe quibuſue parentibus ortus fuerit, non ſatis compertum habemus. Illud ſatis conſtat, Aquitanum fuiſſe, qui cũ adhuc in patria eſſet, mira iecit futuræ ſanctitatis fundamenta, futurus aliquando in Eccleſia Dei præfulgens longa lateque lucerna. Cum autem ſacræ ſcripturæ aſsiduus ac diligens lector eſſet, ac frequenter Euangeliſtarum libro in manibus haberet, diuinitus ei oblatus eſt locus ille, ubi Chriſtus quendam admonet, dicens: Si uis perfectus eſſe, vade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni, ſequere me. Igitur Diuini conſilij non ſurdus aut ſegnis auditor, ad eam ſe ratus perfectionem uocari cœpit continuò, ut fidelis Domini ſui diſpenſator, bonorum, quæ poſsidebat, inter pauperes Chriſti ſuas facultates diſtribuere; ut rerum terrenarum ſarcina leuatus, expeditus ac liber Chriſtum ſe uocantem ſequeretur, ac illi ſoli uacaret: ſeruis etiam & ancillis libertate donatis, Romam ſe contulit, ut celebrem in toto orbe principum Apoſtolorum ædem uiſeret. Romanam tunc Eccleſiam ſanctiſsimus ac facundiſsimus Pontifex Leo primus adminiſtrabat: ad quem mox tanti uiri aduentus fama eſt perlata: cuius uidendi miro deſiderio tactus, non prius deſtitit, quàm illum in ſuum hoſpitium attraxit. Quanta uero charitate illum ſuſceperit, & quanto ſit affectus gaudio, ubi ſe talem eſſe nactum hoſpitem uidit, dici nunquam poſſet: nec aliter quidem gauiſus eſt, quam ex aduentu Pauli Petrum eſſe lætatum legimus.

Iunij 25.

Matt. 19.

Res ſuas pauperibus elargitur.

Videbat enim inter cætera, quæ ſuam lætitiam cumulabant, magnũ ſibi tẽpore maxime opportuno

*for * Cōſtantinopolitana.*

adiutorem à Deo miſſum, inualeſcente quotidie magis diuerſis in locis, præcipueque in * Chalcedonenſi urbe, Neſtoriana, & Eutychiana hæreſi, quæ unam tantum in Chriſto naturam aſſerebat. Ad quam euertendam beatum Proſperum cum multis alijs Romanæ Eccleſiæ præſulibus miſit, qui ſecundum ſanctionem catholicæ fidei, promulgatam in Synodo Nicena, ſanctam Trinitatem aſſeruerunt, & in Chriſto Deo uero, ante Luciferum ex patre genito, & homine ſimul in hoc ſeculorum, de immaculata Virgine nato, duas eē naturas, certiſsimis approbationibus aſſerẽtes, añdictas hęreſes ſuſtulerũt, atq; earũ authores Eutychen & Neſtorium iuxta chirographum, tunc ad Martianũ Imperatorẽ miſſũ unanimiter damnarunt. Cum autem, uictus eiuſdem Pontificis precibus aliquandiu ibidem cõmoratus eſſet, & miſsis ad diuerſas eccleſias epiſtolis, multas hęreſes contriuiſſet, Pontifex ſuperne admonitus, Regienſi eccleſiæ ualde reluctãtẽ, q̃ ſe tanto imparem oneri diceret, præfecit. Cęleſti aũt B. Proſper uictus imperio, ad eccleſiã ſibi creditũ iter ingreſſus eſt. Ad quã dũ tenderet, iã Eps illius ſenio confectus, & graui morbo correptus, diẽ ſuũ obierat. Ingenti igitur mœrore ob amiſsũ antiſtitẽ optimũ ciuitas affecta eſt. Tunc ſacerdos quidã, uitæ admodũ probatæ, & omnibus uenerabilis, cœlitus admonitus, omnẽ illã triſtitiã depulit, aſſerens nouũ aduentare antiſtitem, à Deo electũ, & ab eius Vicario ad regendã Regienſem eccleſiã ab urbe Roma miſſum, & mox ad futurum. Quibus auditis, populus & Clerus omnẽ mœrorẽ depoſuit, & miro cũ deſiderio illius aduẽtũ p̃ſtolabantur. Quotidie autẽ magis vulgata de ſanctitate noui præſulis fama creſcebat. Vbi uero factus eſt urbi vicinior, in occurſum illius tota ciuitas effuſa eſt, & cum incredibili gaudio ſanctũ antiſtitẽ ſummis lætis acclamationibus ſuſcepit. In Epali deinde cathedra collocatus, ut iã populo ſuo & cõmiſſo ſibi gregi lucerna ſuper candelabro eſſe inciperet, huiuſmodi orationem habuit.

Pſ. 109

Fit Regienſis Eps.

Oratio eius ad Regienſes.

Video, fratres chariſsimi, quantũ meis imbecillibus humeris onus impoſitũ ſit. Neque.n. maior, q̃ aĩarũ, cura demandari cuiquam poteſt. Quod quidẽ onus eo certe grauius eſt, quo qui regendi ſunt, maiora & paucis conceſſa expectant. Iudicijs.n. eiuſmodi & concitatis ſuis opinionib. reſpõdere difficilimum eſt. Videre uideor, quid expectetis, & quid de me uobis polliceamini. Quare dandam mihi enixę operã intelligo, ne quid à me prętermittatur, quod ad uerũ aĩarum paſtorẽ pertineat. Verum quia ſcio, quanto fiat leuior ſarcina, quam plurium colla ſuſtentant, mecum hoc, filij; onus diuidite, & ſanctum onus partimini. Quod erit facile, ſi ueſtræ ſalutis, ſi mandatorum Dei memores, mutuam charitatem amplexabimini, de qua uelut de uberrimo fonte mirifice uirtutes emanabunt.ſ. humilitas, proximi dilectio, pax certa & animorum concordia, quibus quidem bonis ſi nõ carebitis, ſicut carere uos minime decet, nuſquam à uobis Chriſtus aberit, & proſpere uobis omnia cedere uidebitis. Hoc erit, quod modo dixi, quodque in primis opto, mecum onus diuidere. faciliora.n. ſic mihi & leuiora fient omnia. Nihil.n. tam durum ac tam laborioſum regenti eſt, q̃ in peruerſa hominum incidere ingenia, quę quo longius à recti ſemita abierint, hoc difficilius à facinoribus & improbitate ſua retrahuntur. Subditorum uirtutes ac uitia, aut ſuauẽ aut duram faciunt regentis adminiſtrationem. Vos quidem dilectiſsimi, populus Dei & oues paſcuę illius eſtis. Quare ſi tales eritis, quales uos maximè futuros ſpero, & opto, ceſſura uobis & mihi feliciter omnia præſtante Deo, minime dubito. Vt autem tales eſſe poſsitis, Deũ uobis in rebus omnibus proponite, illum in primis colite illum ut æquiſsimum dictorũ ac factorũ omniũ noſtrorum iudicem reueremini, iuſtum retributorem, ſi recta ſequamini, diſtrictum iudicem, ſi mandatorum illius contemptores inueniemini. Hæc ſunt, quæ in huius noſtræ curæ paſtoralis primordijs uobis dicenda putauimus, quibus & bene currentes in curſu cõtineamus, & ſegniores, ſi qui ſunt, ad eandem metam tanquam ſubditis calcaribus excitemus.

Hæc felicia fuere ſanctæ adminiſtrationis illius initia, quibus qualem ſe populo ſuo pontificẽ præſtiturus eēt, & qualis cõmiſſo ſibi gregi paſtor futurus, ſic facile declarauit. Sed & longe omnium opinionẽ ſuperauit, & expectatione illa, quæ pectoribus hominum ſtatim inſederat, quotidie maior apparuit. Nihil ſtudioſius quærebat, nihil procurabat attentius, q̃ quõ populũ ſuum Deo maxime placentẽ efficeret. Idcirco crebris illũ declamationibus, quibus nihil facundius aut efficacius dici poterat, ad rectam uiuendi normam incitabat, & in uia Domini continebat: quæ tametſi gratia & lepore admirabili ob innatam illi facundiam condiebantur, & ſanctæ ſcripturæ teſtimonijs refertæ erant, & mirifice proderant, maiorem tamen uim & authoritatem illis probatiſsimi eius mores & uitæ ſanctitas adferebat. Nihil enim dicebat, quod opere ipſe non impleret, ſciens parum utilem eſſe doctrinam, quæ docentis uitam argueret. Erat illius pectus charitate ardens, mitis præſentia, omnibus affabilis, temperata in delinquentes ſeueritas, ut magis illos corripientis charitas moueret, quam uerborum aſperitas.

Officiũ boni paſtoris.

Docet opere & ſermone.

Quid referam, quantæ illi curæ egeni eſſent, qua pietate pupillos proſequeretur & uiduas? Non ſexus, non ordo, non ætas erat in ciuitate, cuius tanquam omnium pater curam non gereret, ac propterea frequenter populum in Eccleſiam uocabat, ac ſalutaribus documentis inſtruebat, & quod audiebãt ut opere complerent, diligenter procurabat. Oculos in omnes, de eorum ſalute ſolicitus, intentos habebat ſuper gregem ſuum inceſſanter inuigilans, ne qua de ſanctæ gremio Eccleſiæ antiqui hoſtis fraude ouis exiret. Idcirco mirus erat indagator, ut quæ uita, qui mores multitudinis ſibi commiſſæ eſſent, non ignoraret. Seniores eccleſiæ ſuæ ſacerdotes, Imitatus Apoſtolum, ut patres reuerenter admonebat, iuniores inſtruebat ut fratres, anus ut matres, & puellas vt ſorores aut filias, icredibili ſtudio in uiã Domini dirigebat, rectum & uerum agens animarũ Epiſcopum. Ipſe autem cauens cum Apoſtolo, ne, cũ alijs prædicaret, reprobus efficeretur, exemplo magis quam uerbo prodeſſe ſuis, ac illorum animos cõfirmare ſtudebat. Propterea uigilijs, orationibus, ieiunijs ac multiplici maceratione carnem domabat,

Cura pauperum.

1. Timo. 5.

1. Cor. 9.

& parere ſpiritui cogebat. Magno etiam charitatis impulſu finitimarum urbium Epiſcopos tanquam collegas, crebro per epiſtolas hortabatur, ne dignitatis ſuæ, ne impoſiti ſibi oneris obliuiſcerentur. Quæ quidem omnia tantam illi apud omnes, nõ ſolum ſuos, ſed etiam alienos gratiam & amorem cõciliarunt, ut non aliter ac omnium parentem, illum diligerent ac uenerarentur. Talis ac tantus præſul duos & uiginti annos Regienſem rexit eccleſiam, hoc eſt, ab anno aduentus Chriſti quadrageſimoquarto, uſque ad annum quadringenteſimum ſexageſimumſextum. Floruit maxime ſub Leone primo Pontifice Maximo, cui, ſicut oſtendimus, chariſsimus extitit. Vbi uero tempus aduenit, in quo tot uirtutum ac meritorum ſuorum propoſitum ſibi mercedem reciperet, in ægritudinem incidit, quæ uitæ finis illi fuit. Igitur ſuos ad ſe conuocans filios, uelnti iam præſagientes, quid mox futurum erat, & ingẽti metu perculſos ac flentes ſic allocutus eſt:

Oratio eius ad ſuos ſub uitæ finem.

VIdeo, dilectiſsimi, quantus pectora ueſtra mœror occupauerit, quia meę uitæ finem aduentaſſe cernitis. nec miror, ſcio enim, quàm moleſtum ſit amãtibus diſiungi, cum præſertim ſic adſpectibus, inuicem ſeparantur, ut uiſuri eos amplius non ſint, quorum præſentia maxime delectentur. Vehemens iſtud deſiderium uera charitas gignit: ſed moderate illud ferendum eſt, ubi credunt qui remanẽt, multo utilius eſſe diſcedẽtibus proficiſci, quàm hic diutius eſſe. Sic mihi quidem contingit, qui cum Apoſtolo cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ea eſt meta, ad quam iandiu propero, & ad quam ſemper omnia mea contuli uota. Quare ſic à uobis diſceſſurus ſum, ut multo magis in poſterũ ſim uobiſcũ futurus. Neque uelim diſceſſum hunc à uobis meum arbitremini, ſed ad longe meliorem ſtatum acceſſum, ubi multo melior uobis ſim futurus, ſi in dilectione, ad quam uos ſemper hortatus ſum, permanſeritis, ſi maturę charitatis & mandatorum Dei eritis memores. Si enim putatis me potuiſſe uobis hucuſque prodeſſe, qualem me futurum erga uos deinceps credere debitis, ubi inexhauſtum bonorum omnium theſaurũ attigero? Igitur abſtergite iam lachrymas, & flendi finem facite, & gaudendũ magis hac in re uobis, quàm dolẽdũ, exiſtimate.

Phili. 1.

Hæc cum dixiſſet, & non ſolum ſacerdotibus ac Leuitis, ſed quamplurimis etiam de populo, qui frequentes aduenerant, benedixiſſet, oculos & manus in cœlum ſuſtulit. Tunc mite facies illius exhilarata eſt atque reſplenduit, & ſtupentibus qui aderãt omnibus, & pſalmis & hymnis egredientem animam comitantibus, felicem præſenti, ut creditum eſt, Deo an ſanctis eius Angelis ſpiritum tradidit. Quantum uero ſui deſiderium reliquerit, totius ciuitatis mœror ac luctus teſtatus eſt. Vbique ſuſpiria, ubique gemitus audiebantur, nec ullus erat lachrymis modus. Non enim aliter, quàm ſi domeſticus vnicuique luctus eſſet, dolebant & lamentabantur. Ductæ ſunt deinde ſolenni apparatu, ac totius populi, omnium ætatum ac omnium ordinum concurſu, exequiæ: ſepultuſque eſt extra urbem in templo, quod in honorem beati Apollinaris ipſe conſecrauerat. Obijt autẽ ſeptimo Calendas Iulij, hoc eſt quinto ac uigeſimo Iunij die, qui beati Ioannis Baptiſtæ natiuitatem ſubſequitur, anno ab aduentu Chriſti quadringenteſimo ac ſexageſimoſexto, Hilario Pontifice Maximo Eccleſiam regente, Leone uero Romanum tenente Imperium. Quàm uero gratus Deo extiterit, & quẽ locum in Angelicis choris adeptus ſit, mira ad illius ſepulcrum prodigia continuo ſubſecuta declararunt: ad quod nullus, quacunque detineretur ægritudine, fruſtra confugit? Claudi greſſum impetrarũt, cæci uiſum: paralyticis cõfirmata ſunt mẽbra, ab obſeſſis corporibus dæmones fugati. Nemo uerbis ſatis digne conſequi poſſet, quanto ſplendore diuinum pontificem ſuũ Deus populis oĩbus, ac in Eccleſia ſua ueluti cœleſte quoddã iubar fulgere uoluerit, ut ſe tãto felicẽ p̃ſule ac patrono Regienſis ciuitas merito dicere poſsit. Sed nõ tãtus ad illius ſepulcrũ honor ac ueneratio t̃pis lõginquitate cõſenuit, ſed ad hoc uſq; t̃ps perdurat ac uiget, nec ullius ad id pie accedẽtis diuina gratia fidem ac ſpem eſſe irritam ſinit.

Oblit. Felic. abit ad Dominum — *Feliciter abit ad Dominum*

Miracula ad ſepulcrũ eius

De ſacri corporis illius translatione.

VErum quia, ſicuti oſtendimus, extra urbis muros erat ſepultus, & ſæuientibus Barbarorum bellis, quibus uexata diu fuerat Italia, frequẽtari ea more ſepulcrũ nõ poterat, ne tãti p̃ſulis ueneratio paulatim obſoleſceret, diuina prouidẽtia, quę in ſanctis ſuis clareſcere nõ deſinit, miro quodã modo cauere uoluit. Præerat eccleſiæ Regiẽſi uitæ ac morũ ſanctitate uenerabilis Eps, noĩe Thomas, qui dignus beati Proſperi ſucceſſor, ita gregẽ ſibi cõmiſſũ regebat, ut uerbo & exẽplo cũctis recte uiuendi norma eſſet. Hic uigilijs, orõnibus, ieiunijs, eleemoſynis & cæteris, quæ Epale faſtigiũ decẽt, aſsiduę erat intentus. Is dũ ex more oraret in tẽplo, ſubitus illũ ſopor inuaſit, quieſcẽti beatus Proſper apparuit, auguſta ſpecie, cãdida indutus ſtola, & uenerabili canitie cõſpicuus, q̃ ei mãdauit, ut paruã eccleſiã, quã diximus, in qua corpus ſuũ parũ decẽter quieſcebat, amplificaret, & in ea locũ extrueret, ubi ſua deinceps oſſa decẽtius ſeruarentur, addẽs, ne differret mãdatum exequi. Diuino monitu expergefactus Eps, ſacerdotes ſtatim ſuos & populũ ad ſe uocauit, & quid ſibi mãdatũ foret aperuit, & ne diuini p̃cepti parũ diligẽs executor uideri poſſet, opus cõtinuo eſt aggreſſus. Extructa igit̃ æde, ac p̃parato magnifice loco in quẽ ſacræ trãſferentur reliquiæ, conuocatis religioſorũ omniũ collegijs & populo, qui frequens cõfluxit, ſepulcrũ uetus, in quo uſq; ad Luitprãdi Lõgobardorũ regis Chriſtianiſsimi t̃pa quieuerãt, apertũ eſt: de quo tanta diuini odoris fragrantia effuſa eſt, ut nulla ei aromata uel opobalſami riuuli, ſi per ædẽ fluerent, cõparari poſſent. Ita eductæ ſacræ reliquiæ cũ ingenti omniũ plauſu atq; letitia, manãtibus uberrim p̃ nimio gaudio p ora cunctorũ lachrymis, nouo ſepulcro magno cũ honore, cum pſalmis & hymnis illatæ ſunt. Vbi mira quã plurima, antedictis nõ diſsimilia, meritis ſancti cõfeſſoris ſui deus cũ omnium ſtupore operatus eſt. Nã ibi opẽ illius implorãtes ſurdi ſtatim audire, muti loqui, cęci uidere, claudi ambulare, paralytici confirmari cœperũt, & alij quacũq; laborãtẽt ægritudine, ſanari. Quid memorẽ fugatos ab obſeſsis corporibus imũdos ſpiritus, & alia, quæ nimis longum eſſet, ſi omnia recenſere uellem, omni admiratione ac ſtupore miracula digna?

Thomas Regiẽſis Eps.

Alia miracula ad trãſlatas eius reliquias.

Catalogũ operũ S. uiri, quẽ huius author hiſtoriæ his ſubiũgit, omiſim⁹. Paſsim n. habetur apud diuerſos.

VITA S. ADALBERTI CONFESSORIS & Leuitę, diſcipuli Vuillibrordi Epiſcopi, edita à Cœnobitis Medelocēſibus circa annũ ſalutis 1390. ſed ſtylus paſsim mutatus eſt per F. Lauren. Surium.

Iunij 25. *Cap. 1.* *S. Egbertus multos Chriſto lucratur.*

LEgimus in Eccleſiaſticis Hiſtorijs beatum Egbertum, cœleſti aſſiatum deſiderio, patriam, parentes omnemque frequentiam cognatæ nobilitatis reliquiſſe, atque ſtudio peregrinationis, & ardore uitæ remotioris in Hyberniã ſeceſsiſſe. Vbi cum præclaro uirtutum profectu & haud obſcura uitæ ſanctimonia in multorum admirationem ueniſſet, Deo id agente, multos ſui ſectatores effecit: certatimque ad eum tam Angli quàm Scoti confluebant, ultro ſe in eius diſciplinam tradere cupientes. In ijs erat etiã S. Adalbertus, qui tanquam apis generoſior, arctioris uitæ inſtituta non ſegniter eſt complexus. Actiones enim ſuas ad exempla pij præceptoris conformabat, & ceu mundum animal, quicquid boni auditione acceperat, animo ruminabat, & opere exercebat: nec de ſola ſcientia ſibi inaniter applaudabat, nec animis tumeſcebat: ſed eam perpetuo in opus conferre magis magiſque connitebatur. Atque ita per anguſtam mandatorum Dei uiam ingrediens, breui adeptus eſt cœleſtium uirtutum latitudinem.

Adalbertus eius diſcipulus

Cap. 2. Porro uir Domini Egbertus, quotidiana ſanctitatis capiens incrementa, pro paruo ducebat ſuæ vnius ſaluti conſulere: ſed pro inſita animo eius ſingulari benignitate, ſummopere appetebat prodeſſe plurimis, in primis autem ſanctæ prædicationis ſtudio ad Chriſtianæ religionis complexum adducere homines ethniciſmi erroribus implicatos. Audiens igitur Germaniæ populos infidelitatis nexibus præ cæteris tenacius irretitos, quippe qui ob ferocitatẽ ſuam Diuini uerbi præconibus hactenus pene inacceſsi manerent, plane inſtituit ad eos commigrare, periculum facturus num quos ex illis, Chriſti cooperante gratia, ex filijs perditionis poſſet adoptionis & conciliationis filios efficere. Cumque in hanc cogitationem & curam totus incumberet, diuino oraculo, ne eam ad effectum perduceret, retardatus eſt. Itaque uir ſanctus, cùm neque uellet, neque poſſet diuinæ ordinationi reluctari, alios quoſdam delegit, quos ſuo loco mitteret, & ſanctitatis meritis & eruditionis efficacia tantæ rei idoneos. Et primo quidem miſit Vuigbertum, integerrimæ conuerſationis presbyterum: qui diu multumque cum obſtinata Barbaræ gentis duritia colluctatus, cum uideret non poſſe eam à ſua perfidia reuocari, infecto negocio eſt reuerſus. Atqui uir prudentiſsimus non ignorans, de Dei miſericordia nunquam deſperandum, alios ſubrogauit, qui illud prædicationis officium explerent, Vuillibrordum Apoſtolicæ gratiæ presbyterum, eumque, de quo diximus, clariſsimum Chriſti confeſſorem Adalbertum: adiunctis ijs decem alijs eodem fidei calore feruentibus: ex quibus nonnulli poſt multiplices ſuſcepti laboris agones, martyrij palmam adepti ſunt, alij in pontifices promoti, cum præclare illo munere perfuncti eſſent, in pace quieuerunt.

Vuigbertus presbyter. *Vuillibrordus pſbyter.*

Cap. 3. Ij ergo Chriſtianæ religionis prorogatores, ſacræque fidei propugnatores, tam iuſſu patris, quàm ſua uoluntate & deliberatione ad Euangelij prædicandi opus inhiantes, ſuperatis pelagi periculis, cœleſti illis gratia adſpirante, optatum portum gratulabundi attigere. Tum uero in terram egreſsi ſtrenuiſsimum Francorum principem Pipinum adierunt: à quo cum multa reuerentia ſuſcepti, & per omne tempus, quo apud illum manſere, humaniſsime & officioſiſsime tractati ſunt. Porro ubi cognouit aduentus illorum cauſam & pium animi propoſitum, miſit illos in Friſiam quam nuper ſubegerat, ut ſuo miniſterio gentem illam Chriſto lucrifacerent, ipſius principis præſidijs tutos, & authoritate munitos. Cumque egregij illi rationabilium noualium cultores, iactis ſeminibus, è ſuo labore viderent frugum incrementa exiſtere, communicato inter ſe conſilio, cum bona uenia Principis Pipini, ſanctum Vuillibrordum mittunt Romam, à Præſule Apoſtolico in Epiſcopum promouendum. Ille uero ea dignitate ornatus, ad cœptum redit opus, ſedemque Epiſcopi apud Traiectum caſtrum obtinet: cuius quæ fuerit uita, qui eius in prædicando Dei uerbo ſudores & labores, quibus claruerit miraculis, ſi quis noſſe uelit, poteſt ex libro geſtorum eius luculenter ſcripto, perdiſcere. Nos pauca hæc in teſtimonium uirtutum ſanctiſsimi patris noſtri Adalberti commemorare uoluimus, ut qui ijs omnibus efficiendis comes, & adiutor interfuerit indefatigabilis: iam porro, Deo fauente, ad ea nos conferemus, quæ peculiariter ad illum attinent.

S. Vuillibrordus cũ ſuis Chriſtũ in Friſia prædicat.

Cap. 4 Itaque in beato Adalberto tanta fuit comitas morum, ut mirabili uitæ ſuauitate omnes ad ſui imitationem alliceret. Quicquid ſermone faciendum oſtendebat, prius ipſe factis declarabat, maximo ſe detrimento affectum exiſtimans, ſi non uerba & inſtitutiones ſuas re ipſa & exemplis optimis confirmaret. In primis autem ueræ humilitatis ſtudioſus fuit, aſſerens eius induſtria & cautione cætera omnia conſeruari. Superuacaneum ſit, hoc loco eius eximiam uelle charitatem commemorare, cum ea illi cauſa fuerit, patriam, propinquos & dulces patriæ fines, cunctaque natalis ſoli commoda, relinquendi. Ne ſimus autem prolixiores, quàm par ſit, hoc compendio retuliſſe ſufficiat, ita eum ſingulis initiatum uirtutibus, ut nunquam ab illis quatuor primarijs, quas Cardinales uocant, deflexerit, eamque uiro ſanctiſsimo ſpiritalis militiæ perpetuam atque indeſeſſam fuiſſe contentionem, donec ipſam hoſtiæ ſuæ caudam Domino immolaret, conuenienter illi ſententiæ Saluatoris: Qui perſeuerauerit uſque in finem, hic ſaluus erit. Eiuſmodi ergo eximius heros munitus & inſtructus apparatu, quoquouerſum proficiſcens, lucrandis animabus operam nauabat.

Mat. 24.

Cap. 5. Vt plurimum tamen eo in loco hærebat, quem Egmundam uocant, ad cuius receſſus ab importuna hominum frequentia ueluti receptum quendam habere uſus eſt: ubi inter complures, quos fama uirtutum eius inuitarat, Eggo quidam ad eum uenit, & breui tempore in eius ſe familiaritatem inſinuans, accurate illi adhæſit, adeo ut uir Dei non raro eius hoſpitio uteretur, feliciq; cõpenſatione eius meteret carnalia, cui ſpiritalia ſeminabat: utque inter ipſos conflata charitas & beneuolentia eſſet confirmatior, eius filium e ſacro fonte ſuſcepit, & ut par erat, etiam pleraque ſecreta ſua cum illo uel maxime communicauit. Itaque die quodam inter cœnandum cum

Apud Egmũdã liberter degit S. Adalbertus.

ſe mutuis

ſe mutuis ex more colloquijs oblectarent, uir ſanctus illi amico ſuo aperuit, uelle ſe patriam parenteſque reuiſere, ut poſſet etiam illis aliquid gratiæ ſpiritalis impertiri. At Eggo nimis moleſte ferens tanti amici abſentiam, cũ lachrymis curioſe ea eo ſciſcitabatur, ad quod tempus rediturus eſſet. Tũ uir Deo plenus, eius piæ ſolicitudinis miſertus, fragmentum pomi, quod forte manu tenebat, in ignem proijciens, Cum huius, inquit, pomi grana in uirgulta exctreuerint, me, Deo bene propitio, tibi reſtitutum uidebis. Dein

S. Adalbert⁹ redit ad ſuos

de ſuſceptam profectionem proſequens, emenſo mari, in patriam uenit, diuque optatam ſui præſentiam natiuæ regioni exhibuit, illicque aliquandiu moratus, uerbis & exemplis non paucos ad ſui imitationẽ illexit. Semper enim Dei gratia uirum ſanctum, quocunque ſe conferret, & præuenit & ſubſecuta eſt. Ita ergo lucrandis Deo animabus totus incumbens, præſentis laboris aſperitatem futuræ mercedis contemplatione leniebat.

Cap. 6.

Interea Eggo ille, quem diximus, ſponſionis uiri Dei eſtimator auidiſsimus, eius reditum mire ſitiebat. Vt autem miraculum, beati uiri declarandis meritis diuinitus deſtinatum, auguſtius exiſteret, accidit ut hoſpiciolum, in quo grana pomi ignis, mittente S. Adalberto, exceperat, uoracibus flammis in fauillas redigeretur. Ecquis uero ex eiuſmodi ambuſto loco germen ullum unquam emerſurum, nedum bene frugiferas plantas ex carbonum reliquijs proditu-tas ſperaret? Sed Deo, cui omnino idẽ eſt uelle, quod

Inſigne miraculum.

poſſe, nihil ad efficiendum difficile eſt. Denique ubi opportunum aduẽtauit tempus, ea eodem loco prodijt germen odoris Domini, & grana in ignem iacta, rediuiuos protulere flores, nec tamen fructus adferẽdo, tantam ſui admirationem exciarunt, quantum attulit gaudij reditus optatus beatiſsimi patris Adalberti, qui, ut prum iſerat, in Friſiam reuerſus, tanto maiori omnium ſtudio & beneuolentia accipitur, quanto eius ſanctitas euidentiori miraculorum atteſtatione, & propheticæ ſponſionis certiori exhibitione quoque uerſum ſeſe celebrius diffudit. Attamen uir ſanctus omni uirtutum exercitatione inſtructus, & omni ex parte circunſpectus, & aduerſus tentatoris uerſutias cautus & peruigil, in uia propoſiti ſui non tam in id erat intentus, quantum iam confeciſſet itineris, ſed quantum adhuc certaminis ſupereſſet: ſicque quotidie aliquid ad ſuperiora pietatis ſtudia adijcere nitebatur, acſi iamprimum nouus tyro ſpiritalis militiæ & ſanctæ conuerſionis ſemitam ingrederetur.

Cap. 7.

Igitur de uirtute in uirtutem proficiens, quod feliciter cœperat, felicius cõſummauit, & immarceſsibilem ſui agonis percepturus coronam, præſentis ſeculi obſcuram lachrymarum uallem cum Paradiſo deliciarum permutauit: Chriſtoque, cui fideliter ſeruierat, ſeptimo Calendas Iulij ſanctiſsimam reddit ani-

Eius felix obitus.

mam, lætiſsime iam concinens in Chriſti præſentia: Sicut audiuimus, ita & uidimus. Vbi ſane nos & cre-

Pſal. 47.

dimus & optamus eum noſtrarum miſeriarum memorem, tanto utique noſtris releuandis incommodis efficaciorem, quanto diuinæ pietati coniunctior eſt. Corpus autem beati uiri à fidelibus eius temporis, qui eius curabant exequias, diligentiſsime conditum ac humaniſsime terræ mandatum, beatæ reſurrectionis tempus præſtolatur. Condita eſt ſupra illud eccleſia, quantum quidem earum rerum adhuc rudes poterant, eiuſque memoria ab illis celebrabatur. Sed eam eccleſiam Nortmanni, crebro facta irruptione, ſæpe euerterunt, uaſtatis atrociter locis omnibus illi adiacentibus.

Cap. 8.

Vt autem diuina prouidentia, cuius meriti eẽt uir ſanctus, qui illic corpore quieſcebat, oſtẽderet, id effecit, ut nunquam illi loco deeſſet, qui cultum debitũ perſolueret. Nec mirum tamen humanis illum excubijs honorari, qui quotidianis illic miraculis coruſcaret: quæ quidem tam multa ſunt, ut ſi ea ſingulatim deſcribere uelimus, non modo difficilem ſed etiam impoſsibilem & cui pares eſſe nequeamus, laborem ſuſcepturi ſimus. Quamobrem neceſſe eſt eum nos imitari, qui amœna prata perluſtrans, dum, quos decerpat flores, animi dubius eſt, eatenus ſuo deſiderio moderatur, ut tot carpat, qui ſufficiant ad delectationem, non qui ſuo pondere premant abeuntem. Ita & nos ea debemus uti mediocritate, ut recitatio compendiaria & ſtudioſis, & faſtidioſis uiciſsim ſatisfaciat. Cæterum ut fidem dicendis adſtruamus, non ualde nobis laborandum credimus, cum profecto abſurdum ſit inde apud fideles aliquem ambiguitatis ſcrupulum exiſtere, unde, authore Deo, certum eſt, incredulos priſtino ualefeciſſe errori.

Cap. 9. Irruptiones barbarorum.

Mulier quædam Eſenuar nomine, S. Adalberti ſeruitio ſe deuouit, certo ſibi perſuadens, inopiam & anguſtias uiduitatis ſuæ, eius patrocinijs reuelatum iri. Cumque multis annis deuotis inſtitiſſet obſequijs, piratæ in ea loca irrumpentes, omnem circunquaque regionem hoſtiliter deuaſtarunt: direptiſque rebus & facultatibus, homines captiuos abduxerunt. Manſit autem ſola hæc uidua, in tanta uaſtitate quid ageret, quo ſe uerteret, modis omnibus ignorans: quippe quæ prorſus nihil haberet alimoniæ, nec ubi uel unde eam compararet, ulla ei copia ſuppeditaret. Tãdem hoc unum ei reliquum fuit, ut de conſueta ſancti Adalberti benignitate confideret. Nec ſanctus deſpexit de ipſo bene ſperantem, ſed opportunum illi remedium & opem tulit: quotidianum ei uictum ab Oceani litoribus ſubminiſtrans, atque hoc ipſo ſatis declarans, quàm uerum ſit, Deum timentibus nihil deeſſe. *Pſal. 33.* Non potuit pia uidua communem ſentire calamitatem, quæ ſpecialius ſancti Adalberti patrocinium ſibi conciliarat.

Cap. 10.

Poſtea uero presbyter quidam, Amalathus nomine officij ſui religioſus cultor, angelico eſt oraculo admonitus, ut inſtaurandæ ſancti Adalberti eccleſiæ, ſine ulla dilatione operam daret. Ne qua autem poſſet illi inhærere ambiguitas, eadem uiſio etiam alijs tribus uiris, laicis illis quidem, ſed bene religioſis, oblata eſt. Qui cum ei quid uidiſſent indicaſſent, & ille omnia uideret cum ſua uiſione conſentire, multo ad aggrediendum opus factus eſt alacrior. Itaque accitis undique operarijs, in opus illud feruenter incubuit. Vbi autem artifices materiam comportatam inſpexere, trabem unam cæteris multo breuiorem uiderunt: eaque re non mediocriter afflicti, in alterum diem diſtulere conſultationem. Mane uident præſenti Dei beneficio trabem illam etiam cæteris longiorem, multaque affecti lætitia, tanto accuratius cœpto inſiſtunt labori, quanto certius cognouere etiam diuinis ſe miraculis confirmari. Erat autem eccleſia illa, ſanctiſsimo Adalberto conſecrata, ad litus maris ſita, atque ea cauſa piraticæ infeſtationi expoſita. Sed quàm admirabiliter ſæpius eam potenti miſeratione ab ea uexatione defenderit, non eſt ſilentio tegendum. Crebro enim Barbari in illam incurrere uolentes, & propemodum attingentes portum, nube ſe interponẽte uidere illã nõ potuerũt, atq; ita fruſtrati conatu ſuo, inanes abiere. Quæ res in cauſa fuit, ut non modo à Chriſtianis, ſed etiam ab ethnicis frequenter uiſitaretur, illis ſuam animi deuotionem crebris oblationibus haud obſcure declarantibus. Neq; id immerito, quandoquidem nullus eò fruſtra acceſſit, nec quenquam ſui laboris pœnituit.

Ob uitandam prolixitatem, ea quæ ſequuntur, redigimus in compendium.

Cap. 11. *Pœna ſacrilegi.* Ruſticus quidam oblatum ad ſancti uiri ſepulcrũ caſeum, per temeritatẽ furatus eſt. Eum uoraturus, in denſas ſpicas ſe abdidit. Et ecce percuſſus amẽtia, pro caſeo proprios rodit digitos. Vbi id herus eius cõperit, cõfeſtim iubet eũ duci ad ſacratiſsimas beati uiri reliquias. Curatur illic, & ipſi eccleſiæ mancipatur.

Cap. 12. Solet mare procelloſum ſecum arenas trahere, & eas in litus eijcere: quæ flante uento plerunque ita coaceruantur, ut altiſsimos montes æquare uideantur. Eiuſmodi moles quandoq; proxime ad beati Adalberti oratorium conſtitit. Forte autem eò appulit Roritus Barbarorum rex, iuſsitque ut miniſtri ſui illam arenam à ſacra æde ocyus amouerent. Accingebantur illi in proximam lucem ad iuſſa regis capeſſẽda: ſed ecce manc conſpiciunt arenam omnem meritis S. Adalberti ad lapidis iactum inde tranſlatam.

Cap. 13. Apparuit idem Chriſti confeſſor ſanctimoniali cuidam in ſomnis, (dicebatur ea Vuilfit) iuſsitque ut ſacra ipſius oſſa, quæ inſtar aliorum profunda humo condita erant, ſub omnium conſpectum eleuarentur, ut fidelium deuotio efficatius incitaretur, & eius meritorum interceſsio ſtudioſius impetraretur. Et ne ambigua eſſet ea apparitio, tertio repetita eſt. Itaq; ſanctimonialis illa Theodorico primo Comiti, & eius loci domino, quid uidiſſet & audiuiſſet, indicat. *Theodorici Comitis deuotio.* Comes porro, ut ſemper promptus fuit & officioſus ed ea; quæ religionis ſunt, non diſtulit in opus conferre, quæ erant ſanctimoniali demandata.

Cap. 14. Eleuata igitur ſunt beati uiri oſſa, & ecce ſub ſarcophago repertus eſt fons mirè perſpicuus, qui hodieque multis adfert corporum ſalutem. Aperto autem loculo, pallium quo ſacrum erat corpus obuolutum, penitus incorruptum inuentum eſt.

Cap. 15. Porro is, quem diximus, Comes Theodoricus, in loco, quem Hallen uocant, ex materia ſiue ex lignis conſtruxit oratorium: conſtitutoque die, in quem fideles poſſent adeſſe, eò ſacrum fecit theſaurum adduci: nec facile certus poſsit eorum numerus iniri, qui interim, dum ſacræ reliquiæ deportarentur, ſanitatis beneficium impetrarunt. Sed quid ſibi uult, ꝙ confeſſor Chriſti ſanctiſsimus, qui iam beatus in cœlis, nullius indiget, qui etiam cum eſſet in humanis, humana omnia faſtidiuit, ſua uult oſſa eleuari, & in meliori loco reponi? Certe non ob aliud hoc ille uoluit, niſi ut ij, qui ea cernerent, animis compungerentur, atque ita facilius diuinitus adiuuari mererentur: tum etiam, ut magis magisque pij homines ad appetenda cœleſtia inflammarentur.

Cap. 16. In eo autem conſtruendo oratorio cunctis ſtrenue laborantibus, Sigifridus quidam ſociorum diligentiam imitari nolens, omni membrorum officio deſtitutus, toto corpore contractus eſt. At ſalubri pœnitentia correctus, mox reualuit.

Cap. 17. Brumali tempore, omnibus frigore rigeſcentibus, Comes Theodoricus, de quo iam diximus, traha uehebatur per lacum mire profundum, ſed congelatũ. Vt eſt autem periculoſa eiuſmodi in aquis frigore cõcretis ambulatio, cum iam medium ferè attigiſſet lacum, dirupta non ſatis ſolida glacies, præſens exitiũ Comiti minitabatur, qui cunctis fugientibus, ſolus illic relictus eſt. At ille cernens omni ſe humana ope deſtitutum, ad crebro compertum beati Adalberti patrocinium confugit. *Egregiũ miraculũ.* Mox, quod dictu mirum eſt, ubi incredibilis pene eſt laci profunditas, non niſi ad cingulum uſque mergi potuit, & tum ipſe, tum ea omnia, quę curru uehebãtur, periculũ illud euaſere.

Cap. 18. Non ſunt autem obliuioni tradenda, quæ temporibus Theodorici iunioris, qui fuit eius, quẽ diximus, Comitis filius, nos ipſi uidimus declarata miracula. Is enim paternæ deuotionis feruentiſsimus æmulator, in honorem S. Adalberti confeſſoris Chriſti baſilicã lapideam non ſine multa difficultate cõſtruxit: quippe cum tellus hæc, arenoſa & lapidum & calcis admodum inops ſit. Ipſum quoque beati uiri corpus ſarcophago impoſitum, elegantis fabricæ ſtructura ornauit, & ne quid apud Deum de futuræ beatitudinis præmio illi deeſſet, monaſticæ uitæ cultores illic Deo uacare uoluit, de ſuis prouentibus tantum illis conferens, quantum ad uictum quotidianum ſufficeret. Pater quidem illius ſanctimoniales illic collocarat: ſed imminente eis ſæpius Friſonum feritate, ad propoſiti ſui obſeruantiam facultas eis minime ſuppeditabat.

Cap. 19. Porro Theodoricus Comes iunior, filium genuit Egbertum, quem ſtudio religionis in Clerum uoluit adſcribi. Is uero Egbertus iam adultus, cum Subdiaconus eſſet, à die Palmarum uſque ad ferias S. Adalberti huius quæ incidunt in ſeptimum Calendas Iulij, acri febre laborauit. Cum autem feſtum illum diem cum cæteris celebrare conſtituiſſet, fiducia meritorum ſanctiſsimi cõfeſſoris fretus, ita prorſus eo morbo abſolutus eſt, ut nunquam illo correptus uideretur: multaque hilaritate perfuſus, ad Miſſarum ſolennia ſui miniſterij deuotionem adhibuit. *Egbertus Treuirorum Ep̃s.* Hic eſt Egbertus ille, qui poſtea in Treuirenſem promotus Archiepiſcopum, tum uiuaciſsimo religionis ardore tum egregiæ moderationis libramine eam gubernauit eccleſiam.

Cap. 20. Idem uero Comes Theodoricus filiam habuit in primis charam, Erlindam nomine, quæ diu luſca fuit. Ea quoque ſancti Adalberti experta eſt uirtutẽ. Qui uero illam uir ſanctus negligeret, tot ab eius patre modis honoratus? Recepit ergo oculum incolumẽ, plus gaudens illo reſtituto, quàm ſi nunquàm eius uſu caruiſſet.

Cap. 21. Presbyter quidam ex Angelorum genre, Vuolmarus nomine, ad uiginti annos cæcus fuerat. Multa ille ſanctorum loca adijt, ipſa quoque Apoſtolorum limina Romæ uiſitauit. At quanuis diuina benignitas per merita Apoſtolica multis ſæpe modis ſe declarauit, at tamen huius uiri ſanitas S. Adalberto ſeruata eſt. Itaque Roma reuertens, ubi celebrem eius famam comperit, Egmodam uenit, ex fonte illo, quem ſub ſacri corporis locello repertum diximus, tertio oculos abluit, & uidit clariſsime. *Cæcus uidet.*

Cap. 22. Hac quoque tẽpeſtate permulti uarijs affecti morbis, integram beati uiri meritis ſanitatem recepere. In primis autem dæmoniaci efficaciſsimam eius in ſe uirtutem experiuntur. Nec mirum, cedere illi dæmones, iam cum Chriſto regnanti, cuius adhuc in carne militantis, ineluctabile certamen crebro experti ſunt.

Cap. 23. Comes Ruoſekinus haud procul à monaſterio beati Adalberti morabatur. Is filium ſuum in eo monaſterio Chriſto ſeruiturum deuouerat. At ubi poſtea eius uoti incurioſus præuaricator effectus eſt, *Nota iſthuc.* puer uſqueadeo cœpit aduerſa laborare ualetudine, ut eius uita plane deſperaretur. Sed poſtquam ad altare ſancti uiri regulariter oblatus eſt, ſalus ei reſtituta eſt. Vnde ſatis licuit animaduerti, paternam perfidiam eius amiſſæ cauſam fuiſſe.

Cap. 24. Mulier quædã infantẽ peperit, qui ad uiginti dies maternis uberibus nullũ omnino lac ſugere uoluit. Erat res plena præſentis periculi, cui humana ratione mederi nemo poſſet. Itaque parentes offerunt illum ad altare. S. Adalberti, & puer mox ad ubera inhiat. Qua in re, dum paruulo ſubtrahitur naturalis

lis nutrimenti appetentia, & ſancti confeſſoris in curandis morbis pateſcit excellens uirtus, & eidem infanti ſublimioris inſtituti profeſsio conciliatur.

Cap. 25.

Oratorium beati uiri cuſtodum incuria bis flamma uorax abſumpſit, & cum nihil ignis reliquũ feciſſet ex ijs, quæ in oratorio illo habebantur, ſolum pallium, quo erat ſacrum ſancti Confeſſoris corpus obuolutum, nihil ab igne detrimenti accepit.

Nota de pallio.

Cap. 26.

In regione tranſmarina quidam fuit homo opulẽtiſsimus, idque hiſce noſtris temporibus. Idem autẽ ipſe cũ eſſet rapaciſsimus, nepotũ ſuorum agros ſibi uoluit uſurpare. Multis modis per amicos & cognatos illis hominem a ſententia deducere molientibus ille contemptis omnibus ſuos colonos iuſsit ijs agris colendis operam dare. At contra iuuenes feroces ira inflammati propter rei indignitatem, palam teſtabantur ſe quiduis malle perpeti quam paternæ hæreditatis facere iacturam. Exiſtunt igitur utrinque lites, militares manus utrique parti adulantur, tandemq́ue immani exemplo ad bellum parricidale uenitur. Succumbit iuuenum patruus, cæſus ab illis. Eius autem cædis poſtea ducti pœnitẽtia iuuenes, ſine mora Epiſcopum, cuius erãt diœceſis, adeunt: cum lachrymis ſuum crimen fatentur: orant, ut ferro, quo patruum ſuum trucidaſſent, ipſos conſtringi iubeat, donec diuino iudicio abſoluerentur. Non recuſat Epiſcopus, ne, impune abeunte tanto facinore, æternis gehennæ incendijs illi addicerentur. Alter igitur ex gladij capulo ſibi lorum conficiens, brachium illo ſuum uinxit, alter ipſo gladij ferro, perinde ut faſcia pectorali ſe ſtrinxit, pariterq́ue adibant permulta Sanctorũ loca, ut eorum ſuffragijs admiſſorum criminum ueniam obtinerent, quorum uotis non ignorabant Dominum citiſsime annuere. Interim ueniunt ad Niuelleuſe monaſterium, ubi multis claret miraculis uirgo Gertrudis: cumq́ue illi multis fuſis lachrymis aliquãtiſper in preces incumberent, eius ſanctiſsimæ uirginis meritis alter eorum uinculis ſuis abſolutus eſt cũ ctis non mediocri lætitia affectis: alter uero dum enixius diuinam implorat opem, id reſponſi cælitus accipit, ut propere ſe conferat ad eccleſiam beati Leuitæ Adalberti. Cępit igitur de loco ipſi ignoto percontari ex alijs, nihil interim cuiquam indicans, quid illic facturus eſſet. Tandem non ſine multo labore optatum attingit locum, & aliquandiu illic hærens, nihilq́ue dubitans fore ut diuinitus ipſi promiſſa uinculorum diſſolutione potiretur, cũ aliquando, uti ſemper conſueuerat, ſub diuino officio ſtaret coram imagine Saluatoris, repente ferreum illud ligamen diruptum eſt.

S. Gertrudis multa miracula.

Hæc de uita & uirtutibus celeberrimi Confeſſoris Chriſti Adalberti, Medelocenſis cęnobij fratres conſcripſere, iubẽte ſupradicto eximio Præſule Egberto eius monaſterij domino, rerum ad diuinum cultum facientium ſtudioſiſsimo procuratore.

Quæ ſequuntur, ab alijs adiecta ſunt, habenturquè in MS. codicibus, grauiter & bona fide conſcripta. Nos ea contraximus ob uitandam prolixitatem.

Florentius Craſſus 8. Comes Hollandia.

Temporibus Florentij Craſsi, qui fuit octauus Comes Hollandiæ, cuius multa in Deũ pietas, erga ſanctum Adalbertũ deuotio, & eius monaſterium beneuolentia extitit, id, quod iam commemoraturi ſumus, geſtum eſt. Paludem effecerat maris inundatio, cuius etiamnũ ueſtigia magna ſuperſunt. Ea plerunque hyeme increſcens, adeò Egmondenſi monaſterio ſolebat imminere, ut ægrè ab eius ambitu arceri poſſet. Quadam autem hyeme plus ſolito inundans, pago uicino, quem Caſtrixen uocant, non mediocrem agrorum & ædium uaſtationem minabatur. Incolæ autem eius pagi per id tẽpus & generis nobilitate, & rerum copia præpollebant: quæ res illis inſolentiæ, contentionis & multorum malorum fomitem ſuggerebant. Illi ergo concitatis animis & armata manu Egmundam ueniunt, aggerem undis obiectum perfringere uolẽtes, id quod ſine magno monaſterij damno fieri non poterat. Hac aũt rõne undas tumeſcentes illi à ſuo pago auertere moliebantur. Vbi hæc ad Abbatis Stephani, admodũ uenerandi ſenis peruenere, quod uiribus non poterat, conſilio egregie præſtitit. Miſit enim ad illos ſcrinium aureũ, in quo erant ſacrę reliquiæ, & unà Adalardum, qui ei in Abbatis functione ſucceſsit, ut cum ſanctorum reuerentia tum Adalardi, qui ſanguine coniunctus erat illis, qui in ijs præcipui fuere, precibus permoti, ab ea temeritate abſiſterent. At illi mente obſtinata, quod animo conceperant, re ipſa perfecerunt, perrupto ui aggere monaſterij. Tum uero Adalardus ſcrinium illud cum ſancti patris Adalberti cõmemoratione aquis impoſuit, & eccè aere tempeſtate concitato, grando & nix è cœlo ruunt, aquæ in ſeipſas conuertuntur, nec audent ad loca humiliora ſe effundere. Eius miraculi nouitate fracti & pudefacti Caſtrikenſes, domum abiere.

Reliquiæ S. Adalberti auertunt aquas à monaſterio.

Alio tempore, cum iam Adalardus Abbatis illic officio fungeretur, eadem palus præſens periculũ monaſterio intentabat. Itaque Abbas maius incommodum minori depellere uolens, aggerem intra ſui iuris limites interrumpit, ut aquas inundantes à monaſterio auerteret. Id uerò indigne ferentes CaſtriKenſes, mox armati aduolant, uim Abbati & ſocijs eius illaturi. Abbas fugam init cum ſuis: ſed illi equis inſidentes, facile eos appræhendunt, & extremos quouſque uel iniurijs afficiunt, uel cædunt. Erant in ijs ſex germani fratres, opibus & uiribus cæteris præſtantiores homines in cædes & rapinas auidi, diuina humanaq́ue promiſcua habentes. Tres ex illis, puta Arnoldus, Vulbrandus & Eilgerus, cum duobus conſobrinis Siero & Garbrando, in ſancti Adalberti, cuius ſacras reliquias in ſcrinio Abbas ſecũ ferebat, iniuriã procaciores, ſcrinium illud armis ſuis pulſant, ſed nõ impunè, Deo ſancti ſui iniuriam egregie uindicante. Nam Arnoldus cæteris crudelior, eodem in loco, nõ multo poſt à fratre iuniore in capite & pectore cæſus gladio, tremens toto corpore, & in furiam uerſus, animam exhalauit. Qui autem eum percuſsit, cum ipſe quoque ſanctum Adalbertum læſiſſet, amentia quadam affectus, ex diuite, nobili & potente, ad tantam miſeriam deuolutus eſt, ut aliquot annis publice oſtiatim mendicarit, & tandem à uermibus conſumptus florente ætate deceſſerit.

Horrẽda Dei uindicta in ſacrarum reliquiarũ uiolatores

Porro Vulbrãdus ſuo ſe enſe pemit: Sierus intra ſex menſes miſerabili morte perijt, & Garbrandus, quo nemo erat in pago illo robuſtior & agilior, adeo mẽbris omnibus contractus eſt, ut nunquam ſine duobus ſcipionibus ad axillas applicatis ingredi poſſet: & ut nobis retulere illi, qui eum & incolumem & debilem nouerunt, ad id tandem calamitatis redactus, eſt, ut peroſus fratribus & cognatis amicisque omnibus, in quodam uiliſsimo tugurio ſolus habitarit miſeram illic uitam uiuens, nihil etiam ex rebus hæreditarijs percipiens, omnium ope deſtitutus, ita ut tandem inedia confectus ſit. Denique alij eius facinoris authores, partim morte, partim amentia, partim alijs magnis moleſtijs affecti, pęnas dederunt: nec deinde unquam auſi fuere pagi illius habitatores criſtas erigere, omnipotente Deo tum aquarum inundationibus,

tum arenarum molibus eos naſtante, ità ut nunc humiliter ſancti Adalberti patrocinia implorent, contra quem ſtolide intumuerant.

Friſones uicini noſtri, quemadmodum nobis retulit uir quidam eaimia pietate, ad ſolennitatem ſancti Adalberti perpetua quadam conſuetudine cum oblationibus frequentes uenire ſolebant. Inter eos uenit quandoque etiam mulier uno oculo orbata: quæ cum ſedulis precibus in beati uiri eccleſia uacaret, lumẽ amiſſum recepit. Curatus eſt etiam quidam presbiter cæcus. Teſtantur uerò homines fide dignisſimi, tot ſe ſæpenumero miracula conſpexiſſe, præſertim in ferijs ſancti Adalberti, ut certus eorum numerus iniri non poſſet. Noſtra quoque memoria non rarò uidimus, hominibus cum multa fide & deuotione ad eius diem feſtum confluentibus, diuerſis morbis & incommodis affectos, atque etiam dæmoniacos templum gemitibus & clamoribus implere, permultoſque ex ijs incolumes abire.

Luſca uidet. Item cæcus.

Petronilla, uaor quondam Florentij Craſsi Comitis Hollandiæ, marito defuncto, cum res haberet filios teneræ ætatis, Comitatũ ſtrenue adminiſtrabat. Cum ſint autem fœminæ molles, poſsintque facilè in fraudem impelli, malè perſuaſa Petronilla à quibuſdam potentibus familiaribus ſuis, ab Egmundanis fratribus petijt Aſſelinum Capellanum ſuum in monachum recipi, ut illo mox Abbate creato, ipſa de monaſterii rebus liberius uſurparet. Factus eſt ille monachus, & licet ſimplici eſſet ingenio, planeq; rudis monaſtici inſtituti, etiam Abbas ſed ſolo nomine effectus eſt. Tum uerò res monaſterij alij ſibi uendicare cœperunt eratque uidere miſeria, nobis penuriam patientibus, alios noſtri oppreſsione gloriari. Fuere tum etiam, qui conſulerent Petronillæ, auaritia eos potius, quàm religione, ſtimulante, ut uetus eccleſia tanquàm anguſta & parum decora, deſtrueretur. Itaque tres laici eius eccleſiæ prælati conſtituti ſunt, lupi uerius quàm paſtores, Folpertus albus, Eilgerus, & Stephanus. Qui eam nacti opportunitatẽ, ſub conſulendi prætextu, clam de peculio noſtro prædas agebant, domumquè Dei paulatim expilãtes, homineſque eccleſiæ in ſuam ditionem redigentes, domos ſuas pecunijs impleuerant. Vidiſſes tum eorum proles, cognatos & affines inire matrimonia, dotes ſibi parare ex facultatibus noſtris, & ita breui magnas opes eccleſiæ noſtræ ad magnam tenuitatem redigi. Sed nõ ſemper dormitat ille, qui dicit: Qui tãgit uos, tãgit pupillã oculi mei. Cũ facerent ergo illi, quæ minime deceret, ira diuinitus mulctati ſunt, ut oẽs anno uno inopinata & immatura morte perierint, ſuo eaemplo docẽtes uerisſimè diaiſſe Apoſtolum, Qui deſtruit templum Dei, diſperdet illum Dominus. Deinde non ſolum eccleſiæ & monaſterii eiusque officinarum omnium ruinæ inſtauratæ ſunt, ſed etiam collapſi mores & fratrum atque religionis magnus defectus, Domine fauente, in melius reformata ſunt.

Zach. 2.

Vltio diuina in uſurpatores rerũ monaſterij

1. Cor. 3.

Quædam etiam alia miracula his ſubiungũtur, quæ, ne ſimus prolixi, prætermiſimus: hoc unum tamẽ minime prætereundũ arbitrati, quod ibi de quodam Friderico pio & religioſo monacho eſt annotatum, qui anno Chriſti milleſimo centeſimo quadrageſimo tertio, cum nouum templum Egmundanum dedicaretur ab Hartberto Traiectẽſi Epiſcopo, præſẽtes Theodorico nono Hollãdiæ Comite & Sophia uxore eius & populi maxima multitudine, ſacræque reliquiæ ſanctorum ab eodem Epiſcopo in altaribus conderentur, in perquirendis, inſpiciendis, tractandis diuidendis & exportandis reliquiis omnium fuit ſtudioſiſsimus. Sed ecce mox à dedicatione idemipſe Fridericus diuinitus caſtigatur, laboratque corpore, & fit mentis inops, ita ut nec uerba nec geſtus eius, moribus & perſonæ illius congruerent. Poſt paucos autem dies morbo eum grauiſsime infeſtante, & fratribus pro illo orantibus, illa cruce conſignatus eſt, quam Egbertus Treuirorum Archiepiſcopus Egmundanæ eccleſiæ dedit, cuius uirtutes crebrò experti ſunt & commemorare ſolent eius loci fratres, & plerique laici. Ab ea conſignatione mox ſenſu integro, Crucem illam, reuerenter ſeſe inclinans, ſalutauit, nec multo poſt totus curatus eſt. Multi tunc in ea fuere ſententia, idcirco caſtigatum eum fuiſſe, quod tam audacter minusque cautè ſacras reliquias tractaſſet: ut diſcat homo, putredo & uermis, eiuſmodi ſe rebus non temere ingerere, ſed cum tremore & ſumma reuerentia tractare diuina.

Virtutes S. Crucis

Nota.

MARTYRIVM SS. IOHANNIS & Pauli, item Gallicani uiri Clariſſimi, à Terentiano conſcriptum. Conſentiunt antiquiſſima Martyrologia: Ado Epiſcopus maximam eius partem ferè ad uerbum habet in ſuo Martyrologio. Nos aliquot nonnihil elimauimus.

Iunij 26.

SVb Conſtantino Auguſto, & Gallicano Duce Romani exercitus, Perſarum gens, quæ Syriam inuaſerat, uicta & profligata eſt: cumquè idem Gallicanus, triũphalibus infulis ſublimatus, acceptus eſſet Auguſto Conſtantino & charus, filiam eius ſacratiſſimam uirginem Conſtãtiam ſibi poſcebat uxorem: idq; non mediocri inſtantia tum efflagitabat, cũ gẽs Scythica, quæ Trachiam occupauerat, immineret. Et quia magna erat authoritate, Comites omnes & pfecti cum uniuerſo populo Romano, ut id fieret, poſtulabant Conſtantinus uerò Auguſtus magno cœpit animi dolore affici, quod ſciret filiam ſuam in ſancto propoſito manentem, facilius occidi poſſe, quam uinci. Quæ cum patris ſolicitudinem ſtudio ſanctitatis conaretur excludere, dixit ad eum: Si certiſsimũ non haberem, quod me non deſerat Deus recte & formidini meæ, & ſolicitudini tuæ locus aliquis daretur. Cum uero certa ſim de Deo meo, pone pater omnem hanc ſolicitudinem tuam, teque me illi coniugem daturum promitte ea conditione, ut ſi Scytharum gentem ſuperauerit, me uictor ſimul & Conſul accipiat: porrò ſponſionis huius gratia duas filias uirgines, quas ex amiſſa coniuge ſuſcepit, uſque ad nuptiarum diem apud me eſſe ſinat: atque ipſe Iohannem Præpoſitum & Paulum Primicerium meum apud ſe comiter habeat: ut & ipſe me per familiares meos alloqui & cognoſcere poſsit, & ego per eius filias notum, mores, inſtitutaque illius cognoſcam. Facta ſunt omnia hæc, ſicut uirgo diſpoſuit, & quaſi inſtar arrhabonis cuiuſdam dantur Gallicano duo fratres eunuchi ex parte Auguſtæ, & duæ ſorores, Gallicani filiæ, ipſi Auguſtæ traduntur: quæ ita erant liberalibus ſtudiis eruditæ, ut uix in uirorum ſapientium numero illis pares ſcientia inueniri poſſent. Altera ex ijs Attica, altera Arthemia dicebatur. Quas cum Conſtantia ad ſe uenire didicit, expandens manus ad Dominum ſic orauit.

Oratio Conſtãtiæ Virginis.

Domine Deus omnipotẽs, qui me orationibus tuę martyris Agnæ à lepra mundaſti, & ſemitam mihi timoris tui propitius oſtendiſti, uirginitatiſque thalamum reſeraſti: ubi tu ſponſus, tu filius manifeſtatus

es: tu

es:tu genitus ex Maria, tu genitor probatus es Mariæ: tu lactatus uberibus Mariæ, tu omne ſeculum nutriens, ſimul etiam illam, à qua lactatus es & nutritus: tu infanculus creſcens ætate, tu omni ſeculo incrementa tribuens: tu ſapientia proficiens, cū ipſe ſis ſapientia: tu ita magnus, ut te magnificentius nihil ſit: tu uerus homo ex matre editus in tempore tu uerus Deus ex patre ſine matre genitus: Deus de Deo, feciſti quæ non erant, ex matre ſine patre carnali editus, quæ lapſum incurrerant, reparaſti: tu ſuſus in lucem, illuminatus es, cum ſis ille, qui illuminat omnē hominē uenientē in hunc mūdū. Te deprecor, credens qđ iuſsiſti, te quæſo petēs quod ipſe promiſiſti, cū diceres: Amē dico uobis, ſi quid petieritis à patre in nomine meo, dabit uobis. Peto itaque Dñe, ut has Gallicani filias tu lucreris, ipſū quoq; Gallicanū, qui me tibi auferre conatur, tuæ fidei adiungere digneris. Aperi Domine os meum auribus earum, & aperi aures cordis earū ſermonibus meis, conſenſusque illarū mihi pande ianuam, & tantam uerbis meis uim largiaris, ut carnis commercium reſpuentes, tibi conſecrari deſiderent, atque ex hoc deſiderio tātus amor in earum pectore exiſtat, ut feruenter inhiantes ad thalamum illum tuum cœleſtem, plenis oleo lampadibus & tuæ charitatis ſplendentibus flāmis ad eum pertingant, ut loco ipſis inter ſapientes uirgines attributo, de tua miſericordia gloriantes, nihil terrenum apperant, ſed te ſolum integro uiſcerū ſuorum affectu concupiſcant. Hanc uerò orationem fuiſſe Conſtantiæ, ipſa narrāte didicimus, quam etiā ab ea ſcriptam legimus. Vti uerò Atticam & Arthemiam ad Dominum conuerterit, quòd ad Gallicani martyrium explicandū properem, ſtudioſe prætereo.

Iohā.1.

Iohā.15

Igitur ueniens Gallicanus ouans, à Conſtantino eiusque liberis, atque ab omni Comitatu & Senatu excipitur: nec prius ingreſſus eſt urbem Romā, quā ad ſacra Petri Apoſtoli limina perrexiſſet. Dixit autē ad eum Conſtantinus: Cum ad bellum proficiſcereris in Capitolium & templa ingreſſus, dæmonibus immolaſti: & iam inde uictor rediens, Chriſtum adorās & eius Apoſtolos? Quid uerò iſthuc rei ſit mihi noſſe cupienti pande per ordinem. Gallicanus eum adorans ait: Cum Scytica gens me in Thraciarum Philippopoli concluſiſſet, ſtragesque noſtrorum plurimas edidiſſet, formidante me cum illis confligere, quod exigua eſſet mihi militum manus, illorum autem innumera multitudo, inſiſtebam ſacrificiis, & uarias Marti uictimas offerebam, & quid dediderc. Cum autem cuperem ego fugæ aditum reperire, Paulus & Iohannes, quorum alter præpoſitus, alter primicerius eſt dominæ meæ, pietatis ueſtræ filiæ, Conſtantiæ Auguſtæ, dixerunt mihi: Nuncupa uotum Deo cœli, ſi te liberauerit, fore te Chriſtianū: ſicque eris uictor amplius quàm fuiſti. Fateor, ſacratiſsime Imperator: ſimul atque uotū hoc ore meo prolatum eſt, apparuit mihi iuuenis ſtatura excelſus, ferens in humero Crucem & dicens: Sume gladium tuum, & ſequere me. Cumque ego ſequerer illum, apparuerunt mihi hinc inde milites armati, confirmantes me atque dicētes: Nos tibi præſtamus officium: tu ingredere caſtra, & dextra læuaque tenens gladium euaginatum, reſpice donec ad ipſum regem peruenias. Ad quem cum perueniſſem, proſtratus ille ad pedes meos rogauit ut ſāguini ipſius parcerem. Ego fleſus pietate, nullum penitus ex illis occidi nec occidi, iuſsi ab aliis. Atque ita uniuerſa Thracia à Scythis liberata eſt, & Scythæ facti ſunt tributarij. Tribuni omnes, qui ad me cū ſuis militibus reuerti uoluerunt, niſi fierent Chriſtiani, à me minime recipi potuerunt. Eos autem, qui in id conſenſere, gradu ſublimiori affeci, cæteris militia priuatis. Porrò meipſum iam Chriſtianum effectum ita Deo deuoui, ut etiam à coniugio promiſerim abſtinere. Et habes quadruplicatum exercitum, habes Schytas tributarios, & omnem Thraciam in libertatem uindicatam. Mihi, quæſo, propitij, ſuccedi iubete, ut libere poſsim uacare religioni quam didici, & in ueritate perſtare, quam profecto cognoui. Hæc dicente Gallicano, Imperator miſit ſe in amplexus eius referens uniuerſa quæ geſta ſunt circa filias eius, quēadmodum uirgines Chriſto conſecratæ eſſent, & per illas ſua gratia Chriſtus alias duas acciuerit, utq; doctrinæ ſummam compleæ, ad perfectionem contenderent, & inter ipſa rudimenta, quæ perfectionis ſunt conſectatæ ſint. Deinde cum Auguſto Gallicanus intrauit in palatium: cui beata Helena cum Conſtantia & duabus eius filiabus occurrit, fundebanturque lachrymæ gaudiis plenæ. Nec permittebatur ad domū ſuam redire Gallicanus, ſed quaſi gener Auguſtorum in palatio morabatur, cernens filias ſuas flentes in laudibus Dei. Cum uellet autem priuatus abſcedere, rogatus ab Auguſtis, Conſul proceſsit, & in faſcibus poſitus, quinque millia ſeruorum libertate donauit, & ciues Romanos fecit prædia quoque & domos eis largitus eſt, omnesque facultates ſuas, ijs exceptis, quæ filiarum erant, diſtrahi & pauperibus erogari iuſsit: manenſq; in urbe Oſtienſi, ſancto uiro Hilarino ſe adiunxit, eiusq; ædea auxit ad ſuſcipiendos peregrinos quos permultos recipiebat. Adhæſerūt autem ei multi ex ſeruis eius, quos manumiſerat, diuulgataquè eſt fama eius per totum orbem, & ita ut ab Oriente & Occidente uenientes, uiderent uirum ex patritio & conſule, qui eſſet Auguſtis amiciſsimus, lauantem pedes, ponentem menſam, aquam manibus effundentē languentibus ſolicite miniſtrantem, & cætera ſanctæ ſeruientis officia exhibentem. Ipſe primus in Oſtienſi urbe extruxit eccleſiam, & ditauit officia Clericorum. S. Laurentius Leuita ei apparuit, adhortans eū, ut in ipſius nomine eccleſiā fabricaret in porta, quæ hodiequè Laurentia nuncupatur. Rogatus autem, ut ibi inſtitueretur ipſe Epiſcopus, non conſenſit, ſed ex ſua uoluntate quendam, qui ordinaretur, elegit: tantāque gratiam ei largitus eſt Dominus, mox ut in eius conſpectum ueniſſent, mundarentur, & multa in eo eſſet curandorum morborum uis & efficacia.

Gallicanus uouet ſe Chriſtianū fore, & uincit Scythas.

Manumittit 5000. ſeruorū Gallicanus.

Potens in miraculis

Cum autem decedenti Conſtantio Iulianus ſucceſſiſſet, legem is tulit, ne Chriſtiani quicquam in hoc mundo poſsiderent. Porrò Gallicanus, in pago Oſtienſi quatuor caſas habebat quarum penſiones in eos, quos diximus, conferebat uſus, adeoque Dominū meruit habere defenſorem, ut quicunque in eas ingrederetur ad fiſci titulos conſtituendos, aut penſiones exigendas, ſtatim à diabolo obſideretur, & quiſquis actorum eius eſſet exactor, leproſus fieret. Tum uero conſulti dæmones reſponderunt, niſi ad ſacrificandum cogeretur Gallicanus, exactores prouentuū eius hęc pericula minime euitaturos. Sed cum nemo ad hoc ſcelus auſus eſſet hortari Gallicanum, mandauit ei Iulianus, ut aut ſacrificaret dijs, aut è finibus Italiæ excederet. Tum ille mox, relictis omnibus Alexādriā petiit, & ibi per annum integrum iunctus eſt confeſſoribus Chriſti. Poſtea ſeceſsit in eremum, ibique à Rauciano Comite templorum, cum cogeretur ſacrificare, & contemneret, percuſſus gladio in corpore, Chriſti martyrem fecit, atque ita gaudens cum triūpho perrexit ad Dominum. Cui ſtatim baſilicam ſui nominis conſtruxerunt, in qua exuberant beneficia martyrij eius ex eo, & nunc, & uſque in ſecula ſeculorum, Amen.

Caditur martyr clariſsimus.

Hilarinus autem qui quondam Gallicanum in urbe Oſtienſi ſuſceperat, cum cogeretur è fidei Chri-

ſtianæ

ſtianæ perſecutoribus ſacrificare, & nollet, fuſtibus cæſus martyr effectus eſt eiusq́ue corpus in eadem urbe Chriſtiani honorificè tumularunt.

Hilari ni mar tyrium

Luc. 4.

Porro uero Iulianus, captus cupiditate ſacrilega, auaritiæ ſuæ Euangelij ſententiam prætexebat. Facultates enim & patrimonia Chriſtianis auferens, dicebat: Chriſtus ueſter dicit in Euangelio: Qui non renũciat omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Peruenit autem ad eum, Paulum & Iohannem quotidie turbas Chriſtianorum pauperum recreare ex ijs opibus, quas ſacratiſsima uirgo Chriſti Conſtantia reliquiſſet. Itaque miſit ad eos qui dicerẽt illos debere ipſi adherere. At illi reſponderunt: Homines Chriſtiani ſumus. Auguſtæ memoriæ Conſtantinus & eius liberi, cum Auguſtæ dignitatis apicem ornarent, & ſe Chriſti ſeruos gloriarentur, nos illorum imperio famulabamur. Illi enim euntes in eccleſiam, poſito diademate, ad adorandum Deum proni ſe in terram proſternebant. At poſtquam mundus dignus non fuit tales habere Auguſtos, & cœli eos inter Angelos ſuſceperunt, tibi uerò a Conſtantio regni ſoliũ traditum eſt, tu religionem uirtutibus plenam deſeruiſti, & ea ſectaris, quæ optime noſti Deo minime ꝓbari. Ea igitur cauſa te ſalutare noluimus, ſed à ſocietate Imperij tui nos penitus ſubduximus. Sumus enĩ non pſeudochriſtiani, ſed ueri & gnſij. Iulianus rurſus mandauit eis: Ego etiam Clericatum in Eccleſia obtinui, & ſi uoluiſſem, ad primum Eccleſiæ gradum

Vox apoſtata digna.

perueniſſem. Sed conſiderans uanum eſſe relictis rebus neceſſarijs & utilibus, inertiam ſectari & otium ad bellicas res animum appuli, & dijs ſacrificaui, quorum fauore ad imperij faſtigium perueni. Vnde perpendere debetis æquum non eſſe, ut uos in aula regia nutriti, deſitis lateri meo, ſed potius id congruere, ut primos uos habeam in palatio meo. Quod ſi contemptus à uobis fuero, neceſſe mihi erit agere, ut contemni non poſsim. Paulus & Iohannes dixerunt: Non tibi hanc facimus iniuriam, ut qualemcunque hominem tibi præferamus. Dominum tibi anteponimus, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt. Idcirco autem tuam hominis mortalis amicitiã declinamus, ne in Dei immortalis inimicitiam incur

Conſtãtia ſanctorum martyrum.

ramus. Noſſe igitur te uolumus, nunquam ad te ſalutandum uel colendum, nunquam ad palatium tuum nos eſſe uenturos. Iulianus reſpõdit: Habetis à me decem dierum inducias, ut animum ueſtrum componẽtes, prudentiori uſi conſilio, non coacti, ſed ultro ad me uenire maturetis. Quod ſi ita nõ feceritis, poſtea uel inuiti facietis, quod ſponte non uultis. Paulus & Iohannes dixerũt: Iam illos decem induciarum dies puta prætetijſſe, & quod te illis elapſis facturum minaris, hodie facito. Iulianus ait, putatis, quod martyrum loco uos Chriſtiani habituri ſint? Et cum hoc dixiſſet, ſurrexit iratus, dicens, Poſt diem decimũ ad me ſponte uenientes, amicos uos habebo, nolentes autem, tanquam hoſtes publicos uos puniam.

Oĩa ſua dãt pauperibus.

Tum uerò ſancti uiri Iohannes & Paulus Chriſtianos ad ſe inuitantes, ordinauerunt de omnibus, quæ relinquere poterant, ac totos decem dies diu noctuq; eleemoſynis inſiſtebant. Vndecimo autem die intra domum ſuam conſtricti ſunt, miſſusquè eſt Terentianus Campiductor ad eos cum militibus hora cœnandi. Qui ingreſſus, ut eos uidit orãtes, dixit, Dominus noſter Iulianus ſtatuũculam auream Iouis ad uos miſit, ut illam adoretis, & thura ei incendatis, quod ſi non feceritis, ambo gladio feriamini. Non enim uos in palatio nutritos, publice occidi par eſt. Iohannes & Paulus reſponderunt, Si Iulianus tuus eſt dominus

** pacẽ.*

habeto *partem cum domino tuo. Nobis alius dominus non eſt, niſi unus Deus pater & filius & ſpiritus ſanctus quem ille negare non timuit. Et quia ſemel à facie Dei proiectus eſt, uult etiam alios ſecum trahere in perditionem. Hæc & his ſimilia multa cum illi dicerent, Terentianus, uolens placere Iuliano, à quo in mãdatis habebat, ut ſine ſtrepitu eos puniret, poſtquam eos ad adorandum Iouem & thura cremanda compellere nõ potuit, poſt tertiam noctis horam intra domum illorum foueam iuſsit fieri, in quam, ipſo iubente, capite, cæſos & mox inuolutos deponi mandauit, eiuſmodi ſparſa fama, iuſſu Cæſaris eos in exilium relegatos eſſe. neque enim ullum cædis eorũ ueſtigium extabat,

Non diu poſt Iuliano in bello aduerſus Perſas interfecto, & Iouiniano Chriſtianiſsimo Imperatore illi ſubrogato, apertæ ſunt eccleſiæ, & Chriſtiana religio gaudere cœpit. Dæmones autem ex obſeſsis corporibus intra domum Iohannis & Pauli eijciebantur confitentes ſanctam paſsionem eorum: & ita ut unico filio Terentiani, qui eos nocte decollauerat, in illã domum ueniente, clamaret dæmon per os eius, à Paulo & Iohanne ſe inflammari. Tunc Terẽtianus ueniẽs proſtrauit ſe in faciem, clamans quòd neſciens quid faceret, homo paganiſsimus iuſsis Cæſaris paruiſſet Atque ita dato nomine ſuo, ad proximum Paſchæ diem percepit Chriſti gratiam. Cumq́ue deinde multum dolens, aſsiduè preces & lachrymas funderet in loco illo, in quo ſanctorum corpora quieſcunt, ab illis filius eius curatus eſt. Ipſe uerò Terentianus ſcripſit hanc ſanctorum martyrum paſsionem ad laudẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti: qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Terentianus credit in Chriſtum.

VITA SANCTAE MEMORIAE Anthelmi, ex primæ Carthuſiæ præfecto Epiſcopi Bellicenſis: edita à quodam eius æquali, & familiari amico. Stylum mutauit F. Laur Surius pleriſquè redditis paraphraſticos.

PROLOGVS AVTHORIS.

APud ethnicos antiquitus more comparatum fuiſſe nouimus, ut maiorum ſuorum, qui fortiter & præclarè ſe geſsiſſent, imagines ſiue ſculptas, ſiue pictas ſtatuerent, ut earum contemplatione, poſteri ad expetendam uirtutis & probitatis gloriam uirorũ fortium exẽplis admoniti, incitarentur. At uerò fideles unius ueri Dei cultores, multo & ſolidius, & conuenientius atque dignius tum beatiſsimorũ martyrum inuictiſsimos agones & illuſtriſsimos triũphos, tum ſanctorũ Confeſſorũ præclara certamina & cũ ſæuiſsimo hoſte diabolo cõflictus diuturnos, egregiasq; uirtutes & ſtupenda miracula ſcripto compræhendere, & ad poſteritatis notitiã tranſmittere uoluerunt: qđ nemo dubitat cũ pictura, tũ ſculptura longe eſſe præſtantius. nec ſanè immeritò id illi ſibi faciendum putauere. Si enim ethnici illi uel potentia, uel rebus fortiter & ad uirtutis præſcriptum geſtis inſignes, laude digni uidentur, multo potius martyres confeſſores Chriſti commemorandi, laude & prædicatione efferendi, multoque honore afficiendi ſunt idque in præpotentis Dei, qui in illis & per illos operatus eſt, lau-

dem,

dem, gloriam & honorem. Illi enim hoſtes ſuos, homines mortales & infirmos: iſti totum mũdum & hoſtes inuiſibiles, multa ui & uerſutia inſtructos uicerunt. Illi opes & facultates perituras, hi theſauros indeficientes & regnum ſempiternũ obtinuerunt. Qua ex re facile poteſt animaduerti, quam ſit nobis neceſſarium eos omni, qua poſſumus, deuotione uenerari & precibus agere apud illos, ut uelint nobis ſemper & ubique eſſe patroni & protectores, ut etiam nos in aliqua eius regni parte adſcribi mereamur. Laudemus igitur Deum mirabilem in ſanctis ſuis, eiq; gratias agamus, quod noſtris temporibus beatũ Anthelmum Bellicenſem Epiſcopum ſanctorum ſuorũ meritis æquatum perſpicue declarauit, lucolẽtis ſignis crebrisque miraculis illum longe lateque celeberrimum efficiens. De cuius uita & ſancta conuerſatione, nè negligentiæ arguamur, ego N. qui nomen meum modeſtiæ cauſa latere cupio, licet exili ingenio & tantæ rei impar, amore tamen illius, & ut eius mihi patrocinium conciliem, impolito quidem ſtylo, ſed bona fide ac deuota mẽte, ex multis pauca ſcribenda ſuſcepi, non meis fretus uiribus, ſed illius uirtute & benignitate, qui bruti animantis os uerba edere docuit, & infantium linguas deſertas facit.

Sancti honorãdi & inuocãdi.

Num. 22. Sap. 10

VITAE HISTORIA

Iunij 20.

CElſa magnaque progenie claris in mundo parẽtibus, tali prole beatis, patre Arduino, ea Allobrogũ (author Saneiæ habet) caſtello Signiuo, matre nobiliſsimis ſuæ patriæ hominibus orta, beatus Anthelmus editus eſt: cui ea cura fuit, ut Deo, cui placuit, ſeruiret: & ita qui erat nobilia genere, Chriſti ſeruitute multo factus eſt nobilior. Diuina autem prouidentia cui is curæ erat, id agente, parentum uolũtate adhuc puer ſacris diſcẽdis literis traditus eſt. Poſtquã aũt adoleuit, egregia indole fuit, tantaque diuinitus gratia perfuſus eſt ut eſſet omnibus gratus, & ab omnibus, qui eum noſſent, charus haberetur. Etſi autem iã Deo quoque gratus eſſet, ut arbitramur, non tamen ilico ad religioſam uiuendi rationem ſe conſerre uoluit arridentis ipſi ſeculi blandimentis illectus. neq; enim adhuc accurate uerſabatur in commemorãdis nouiſsimis, quorum ſedula cogitatio retrahit à peccatis. Facile autem mihi perſuadeo diuinæ ſapientiæ id ita factum eſſe diſpenſatione, quæ fortiter ſuauiterque omnia diſponit: ut quo illi res magis ſecundæ magisque ad uoluntatem fluerent, eo à patre cœleſti tractus ad Chriſtum, maioribus ſanctitatis meritis cumulatus uideretur. Itaque in Gebennenſem & Bellicenſem eccleſias aſcitus, breui magnus eſt auctus opibus & prouentibus, honoribus quoque & dignitatibus eccleſiaſticis, ita ut prouectioris ætatis uiris, atq; etiam grauiſsimis ſenibus anteferretur. In Gebennenſi enim eccleſia Præpoſitus & Secretarius, in Bellicenſi Secretarius, creatus eſt quæ illic præcipuæ dignitates habentur. Cumque multæ ei eſſent facultates, nõ id ei ſtudio fuit, ut opes colligeret & coaceruaret, ſed ut liberaliter & honeſte eas expenderet. Delectabatur enim fauoribus & laudibus hominum, ut ſolẽt illi, qui in precio haberi uolunt. Prætereuntes uel aduentantes illuſtres uiros, tam religioſos, quam ſeculares, reuerẽter accipiens, immo & pertrahens, honorifice tractabat, & obſequia opportuna officioſiſsimè exhibebat. Ita fiebat, ut ſecundum ſapientis ſapientiã regno utilius meritis innumeros ſibi longe lateq; parare amicos. Habuiſſe uero fertur aliud quiddam longe præſtabilius, erga pauperes ſcilicet & afflictos animum pium & benignum. Certum eſt autem, unam aliquam uirtutem, ſi inſit in homine, etiam ad alias eum perducere, quod quidem uel maxime facit charitas, ſine qua cæteræ uirtutes nullæ ſunt. Charitatis autem eximia proles eſt eleemoſyna: cuius qui ſtudioſi ſunt amorem Dei & theſauros inæſtimabiles ſibi acquirũt, tum etiam bona præſentis uitæ & ætatis annos plurimos, amicos certos, fidos, magnos, atque ſempiternos.

Tradi tur lite ris.

Ecc. 7.

Sap. 8.

Mu͂nus illi blã. dusur.

Benignitas eius in pauperes.

Eleemoſyna quid pͣſtent.

Etſi autem, ut diximus, Anthelmus uanis & caducis eſſet rebus implicatus, attamen ſummopere cauebat, ne q̃d flagitoſe, impure aut turpiter admitteret. Et hæc quidem pauca de ſeculari eius uita præmiſiſſe ſufficiat: nunc ad ea referenda accedimus, quæ illum efficiunt uerè beatum. Appropinquante tempore illo, quo ad Chriſti imitationem ſe erat compoſiturus & felici mutatione in alium uirum abiturus, nempe perfectum, & in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, Cœpit hominum religioſorum, inprimis Carthuſianorum, loca inuiſere, uitam eorum explorare, libẽter illorum ſermones audire, at necdum tamẽ magno conuerſionis deſiderio, ſed quadam potius curioſitate. Admonebatur interim ab ijs, quos adhibat, ſeruis Dei. ſed quis illius faciem ſibi conuerſionem auſus eſſet polliceri, cui tam proſperi eſſent rerum ſucceſſus tanta felicitas, tantæ etiam maiorum honorum propoſita ſpes? Ecce autem inuiſente illo cum quibuſdã coætaneis ſuis Carthuſiam, quam Portarum uocant, ut Chriſto illic ſeruientes accederet, cum dominus Bernardus uenerabilis Prior uerba ſalutis ei loqueretur, (cuius ſanè opera innumeri à deuijs uitiorum callidus ad Deum conuerſi ſunt, & in diuerſa loca ablegati, itemque nonnulli ex fratribus eum ſummopere ad conuerſionem hortarentur, Chriſti gratiam & uitam æternam ſummamque felicitatẽ & ampliſsimos in cœlis honores ei promittens non tum quidem ſtatim aſſenſit, ſed petens ut pro ipſo Dominum orarẽt atque illorum precibus ſe commendans, ijsque ualedicens, abſceſsit. Cumque ad inferiorem eius Carthuſiæ domum ueniſſet, ea nocte retentus eſt à fratribus & Boſone Procuratore, mirabilis induſtriæ uiro, eiusquè cognato. Mane iterum aſcendit ad domum ſuperiorem, fratres denuo adit, illorum domicilia & cætera omnia perluſtrandi copia ei datur. Vt ſenſere autẽ fratres emollitum animum eius, tempus nacti opportunum, de contemptu mundi ſermones repetunt, hortantur ut exigua pro magnis, pauca pro multis, falſa pro ueris, pro ſempiternis fluxa & caduca, pro ſalutaribus noxia, pro uita mortem, pro Deo mundum contemnere ne dubitet. Quid multa? Diuini timoris ſpiritu correptus, conſilij & fortitudinis ſpiritu confirmatus, repentina mutatione iam alius effectus, amicus Dei aut uulgaris propediem futurus, omnia quæ mundi ſunt prorſus reſpuit & à ſe abdicat, uni Deo inhærere conſtituit, eiusq; cultui & ſeruituti totum ſe addicit, moxque in fratrum illorum collegium & ſodalitatem admitti ſe poſtulans, ab illis comiter receptus eſt. Hortantibus autem illum fratribus, ut propere res ſuas diſponeret, ijsquè compoſitis ocyus rediret, certumq; ad quem adeſſe deberet, diem illi præſtituerent, ille non abſurde ratus, iuxta ſententiã Domini Saluatoris, manu ſemel ad aratrum miſſa, nõ eſſe reſpiciendum retro, ne parũ aptus eſſet regno Dei. Hæc eſt, inquit, illa dies, qua deliberatum eſt mihi perpetuo cum Domino permanere. Suppetunt, undeæs alienum diſſoluatur, nec deſunt amici fideles, qui omnia exequantur. Ita monaſtico eius Ordinis habitu hilariter ſuſcepto, cum multa pietate, deuotione, feruore

Bernardus Priar Carthuſianus egregius

Subitò totus ad Deum conuertitur.

Luc. 9.

Fit Carthuſianus.

nore animi uixit inter illos, atque diſciplinis regularibus & arrepti inſtituti obſeruantia ita breui inſtructus eſt, ut iam perfectus uideri poſſet.

Per id tempus primaria Carthuſia pauciſſimos habebat monachos. Quamobrē dominus Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus, uir prudens & eximia uirtute, qui beato Hugoni ſucceſſerat, & poſtea Viennēſis Archiepiſcopus creatus eſt, multis precibus à portarum Carthuſiæ fratribus contendit, ut fratrem Anthelmum, qui adhuc nouitius erat Carthuſiæ magnæ permitterent.

Mittitur ad primariam Carthuſiā.

Dimiſſus ille ad eam Carthuſiam, ubi Ordo Carthuſianus primum cœpit, adeo fuit propoſiti tenax & monaſtici Canonis diligens, conſtans & ſtrenuus cultor, ut multas de ſeipſo uictimas offerret Deo, & uita eius cæteris exemplo eſſet: quibus tamen certe id impoſſibile uidebatur, ut eius ſtudia imitarētur, cum ille ſupra uires humanas ſeſe perpetuo exerceret. Sed neque ille id potuiſſet, niſi diuina fretus uirtute, per illum & in illo omnia efficiente.

Eius exercitia.

Erat crebro pernox in uigilijs: orationi, lectioni, ſanctæ meditationi, laudibus diuinis die noctuque uacabat: cumque ſcriptura dicat, Multam malitiam docuit ocioſitas, certumque ſit, ocium animæ inimicum eſſe, ne ullum tempus uacuum abſcederet, etiam labori manuario incumbebat, ſed multo amplius exercitijs ſpiritualibus.

Eccle. 33.

Lachrymarum tanta illi copia fuit, ut in precibus & meditationibus, quarum magna illi erat aſſiduitas, in ſuorum alienorumq; peccatorum commemoratione, erga afflictos & quaſuis hominum calamitates commiſeratione, denique pro cœleſtis regni deſiderio quidam lachrymarū riuuli ab eius oculis manare uiderentur, intimo pietatis affectu expreſſi. In eccleſia ſub ſolenni quotidianarum precum perſolutione, torrentes quidam ex eius oculis prorumpebāt. Sub Miſſæ ſacrificio, ubi totum ſe Deo mactabat in holocauſtum, totus erat ſpiritualis, totusquē Deo inhærebat. Frequentiſſimum id illi erat, nocte ac die uerberare pectus, genua flectere, toto corpore ſe humi proſternere, terram exoſculari, atque ita humiliare & abijcere ſeſe coram Deo. Quotidiē creberrimis uirgarum ictibus cædebat dorſum & latera, plagasq; plagis cumulando, nunquam patiebatur carnem liuoris expertem aut cutem integram manere. Solitudinem, ſilentium, ieiunia, obedientiam, ceteraquē Ordinis inſtituta accurate obſeruabat.

Cum his autem alijsquē maioribus, quibus nec cō memorandis quidem ſufficimus, Dei ſeruus ſtudijs ſeſe exerceret, Prior & fratres id cōſultum fore arbitrati ſunt, ut eius induſtria in rerum externarum adminiſtratione, tanquam neceſſaria uterentur.

Fit procurator.

Itaque inſtituitur Carthuſiæ Procurator. Et ille quidem, ne in obedientiæ culpa ſe obſtringeret, id miniſterium humiliter ſuſcepit, prudēterque ac ſtrenue executus eſt. Si qua noxia uel inutilia aut reperiret, aut fortaſſis exiſterent, ea mox profligauit, religioni contraria demolitus eſt, inhoneſta correxit, fratres laicos ab illicitis compeſcuit. Si quem uidiſſet diſſolutum, uagū aut negligentem, arguendo, obſecrando, increpando, caſtigando eum emendatiorem efficere conabatur, nec quenquam ſinebat à regulæ præſcripto deflectere.

Pauperibus & egenis pro diuinitus ipſi indita pietate & humanitate, multam exhibebat commiſerationem, eſurientes cibo recreabat, nudis præbebat ueſtes, afflictis & miſeris non ſolum conſolationem, ſed etiā ſeipſum impendebat. Quanuis autem his atque id genus alijs miſericordiæ officijs diligētem nauaret operam, attamen ſtudioſius ad amica Cellulæ ſuæ, tanquam nutricis & omnium magiſtræ, exercitia & quietem atque tranquillitatem aſſiduē receptum habebat, atque ita Marthæ bonum quidem, ſed tamen in multa diſtractum & actuoſum curabat miniſterium, ut potiorem Mariæ partem, quam ſibi delegerat, nequaquam deſerendam putaret: ſicq; erat ſolicitus erga plurima, ut uni illi, quod neceſſarium eſt, cui uacare cœperat, inhæreret, in neutro deficiens. Nanque ieiunia uigilias, corporis caſtigationes, & cætera, quæ ante memorauimus, auxit potius, quam quicquam illis detraxit. Mira quidem ſunt hæc, quippe quæ humanarum uirium excedunt calculum: ſed præpotens Deus, qui eſt bonorum omnium largitor & author, cui uoluntatem dederat, etiam uires ſuggeſſit.

Cum iam autem tempus adeſſet à Deo præſtitutū quo non uni ſibi, ſed plurimis ad Deum adducendis eum intentum eſſe oporteret, uir Deo deuotiſſimus cedente, immo cogente illo, qui tunc primæ Carthuſiæ præerat, & fratribus, Prior creatus eſt.

Creatur magnæ Carthuſiæ Prior. Guigonis encomiū.

Fuerat eius loci Prior, ſempiterna memoria dignus Guigo uir uenerabilis, qui pro diuinitus ipſi collata gratia mellifluæ doctrinæ, hāc obtinet prærogatiuam, ut bonus prior uocetur ab illis, qui de illo loquuntur. Is Carthuſienſi inſtituto modum certosque limites ſtatuit. Regulam enim ipſe conſcripſit, quam Conſuetudines uoluit appellari: ſubditos inſtruit uerbo & exēplo: ſolerti & uigilanti cura, honeſte, religioſe ac ſobriē, quæ ad ipſum attinerent, moderabatur: qui ab eo conſilium peterent, ijs recte & ſalutariter conſulebat. Cuius celeberrimi uiri idcirco hic mentionē facere uoluim⁹, quod ſeruus Chriſti Anthelmus Prior creatus, ad eius ſe imitationem compoſuit, & ſubditos ita uiuere uoluit, quemadmodum ille in ſuis conſtitutionibus præſcripſerat: ſi quid uerò collapſum eſſet, id inſtaurare curauit. Intepuerat enim Ordinis obſeruantia poſt deceſſum memorati Prioris, nec erat is, qui antea fuerat, religionis feruor ſiue ſeueritas diſciplinæ propter defectum uirorum fortium, quod inde accidit, quod beatus ille ſanctorum conuentus, paucis periculum euadentibus, uno die uel potius una hora pariter extinctus, laboris ſui præmium à Domino percepit: quando ab altiſſimis montibus nix, humus & ſaxa in Cellas monaſterij ruentia, fratres ſua mole oppreſſere.

Fratres in Carthuſia miſerè pereunt.

Dedit igitur operam nouus Prior Anthelmus tam ædificijs, quam moribus inſtaurandis, ut ſi quid ſancti Ordinis priſtina religio & obſeruantia accepiſſet detrimenti, id ad pridem conſcriptas conſtitutiones reformaretur. Negligentem ſi quem cerneret, aut contumacem, admonitionibus, blandis uerbis & minis, præceptis quoque & obiurgationibus ad meliorem frugem reuocare nitebatur, quod ſi quis nollet reſipiſcere, planeque obſtinatus eſſet, è fratrū ſodalitate illum extrudere non dubitabat. Erāt enim nonnulli, qui ſanas inſtitutiones eius non ferentes, cū eſſent grandes in oculis ſuis, homines maligna mente & in contentiones procliues, illi ſeſe opponere nō uererentur. At ille non ferens eorum arrogantiam, ne aliorum pacem & quietem interturbarent, è monaſterio eos eiecit. Sub illius itaque manu & diſciplina proficiebant fratres, fortiter perſeuerantes in exacta monaſticarum conſtitutionum obſeruantia, idq; non in prima Carthuſia tantum, ſed etiam in cæteris illo Priores extimulante & adhortante. Et florebat tum Carthuſiana religio, creſcebatque & multiplicabatur. Quanuis autem pauci quidam fortaſſis plus æquo ſeuerum illum & rigidum in ſubditos arbitrarentur, at plures tamen, qui ſaniori eſſent iudicio, tali patre gaudebant, & ſanctorum delectabantur exercitatione ſtudiorum. Diligebat enim ſuos uir ſanctus & paterna beneuolentia complectebatur, prouidens eis de omnibus, quemadmodum ſolet mater, de filiorum ſuorum ſalute ſolicita. Gaudebat cum gaudentibus, cum lugentibus lugebat, aliorum damna & incō

moda, ſua putabat, ut poſſet ipſe quoque de ſuis dicere illud Apoſtoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror? Solebat ſingulos crebrò inuiſere, eloquio mulcere, non ſolum animabus, ſed etiam corporibus res neceſſarias præbere, prout cuiuſque moribus uel conſtitutioni congruere nouerat. Si quid autem admiſſum eſſet ab aliquo, id lenitate ac manſuetudine potius, quam ſeueritate corrigere ſtudebat, & cum ſibiipſi non parceret, aliis indulgendum ſentiebat. Ita ſi qua ab aliquo culpa eſſet perpetrata, ueniã dabat pœnitenti, cunctiſque fratribus ea, quæ ad uictum pertinent, & multiuaria ſolatia atque beneficia conferebat. Infirmis uel animo uel corpore, aut qui tentationibus pulſarentur, ingenti cura ſalutis & conſolationis fomenta adhibebat. Perfectiores uerò omni honore dignos exiſtebat, & tãquam Chriſtum Dominum in illis uenerans, multa reuerentia eos proſequebatur, ita ut etiam illis aſſurgeret modeſtiæ cauſa, magiſter diſcipulis, præpoſitus ſubiectis, omnes ſibi anteponens, nulli ſe iuſtitia parem ſentiens. Sed cũ erga morigeros & gratos talem ſe præberet, ingratos duros, rebelles, arrogantia tumidos ſeueriter coercebat, & ſub iugum ſuperbas ceruices mittens, humiliabat, æquo iuſtitię libramento ſingulis pro dignitate reſtituens. Pœnitentiam autem agentibus & ſe peccaſſe dolentibus, mira humanitate & commiſeratione propitius erat.

2. Cor. 11.

Humanitas & charitas eius erga ſubditos.

Atque hoc pacto uir beatus in fratrum ſalutem cura peruigili intentus, uitia perſequebatur, uirtutes fouebat & promouebat. Hortabatur eos, ut magis magiſque proficerent, præmia illis cum Chriſto immenſa & ineffabilia proponens. Dicebat cum beatiſſimo Apoſtolo, ut quæ retro ſunt, obliuiſcentes, in anteriora ſe ſemper extenderent. Neque uerò his paucis duntaxat, ſed permultis prodeſſe curabat. Fratrẽ etiam ſuum traxit ad Chriſtum. nam alius frater eũ iam præceſſerat. Traxit uero etiam Patrem. Felicem nimirum parentum, qui tribus filijs, magna uirtute uiris, præeuntibus, ipſe quoque, contempto cum ſuis uanitatibus & mortiferis illecebris mundo, ſecutus eſt Saluatorem. Felicem plane, qui tales meruit habere liberos, qui rerum caducarum & inſtar fumi labentium ſpreta hæreditate, & ſibi & parenti æternã ſemperque manſuram compararunt. Felix felices feliciter ſecutus eſt, non iam filios, ſed patres in Chriſto. Aduentantes etiam, quos non raros habet ea domus, hoſpites, animarum ſuarum ſaluti conſulere cupientes, ad agendam pœnitentiam & uitæ emendationẽ inuitabat, habita ratione morum & conditionis ſingulorum. Faciebat uerò in indiſcriminatim apud Clericos & laicos, apud ſeculares & monaſticæ uitæ profeſſores: quippe qui omnes cuperet ſaluos fieri, illã S. Iacobi ſententiam animo uerſans: Qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit animã eius nonnunquam graues quidem uerbis, ſed charitate & beneuolentia refertæ, & quanuis nonnulli eas grauiter acciperent & moleſte ferent, mitibus ſanè gratæ erant & iucundæ: nec panci ijs correcti ſunt, multi ad peccandum facti cunctantiores & tardiores, multi ad agendam pœnitantiam adducti ſunt. Caſtigabat uerbis male uiuentes, maxime literatos, nec illorum diſſimulabat uitia, omnis adulationis expers, & perſonas accipere neſciens, nemini parcens, ne ipſis quidem negligentibus aut auaris, uel munera exigentibus Epiſcopis, non Abbatibus erga ſubditos parum ſolicitis, uel non bona de ſe exempla præbentibus, nõ presbiteris fœdæ libidinis mancipijs, non denique quibuſcunque ſanctæ Dei eccleſiæ præfectis uel miniſtris publice peccantibus. Et certè reformidabant eum omnes, ſed diuerſa planè ratione alij nõ ſine amore, alij cum indignatione & odio: alij beneuolentia cũ complectentes, alij ſtomachantes: alij blaſphemãtes & conuiciis proſcindentes, alij laude & prædicatione eum efferentes. Nec deerant ſane, qui ſanctum uirum ruſticum dicerent & importunum, nec tamẽ poterat uel auſus erat quiſquam ſynceritati & æquitati zeli illius ſeſe opponere.

Philip. 3.

Iaco. 5.

Omniũ uitia ſeuere carpit & caſtigat.

Interea uero multarum bonarum conſuetudinum & inſtitutorum ipſe Carthuſiæ magnæ author fuit. Inſtituit nanque, ut ex ijs, quæ monaſticus Canõ præſcribit, nihil deeſſet fratribus, nihil illi unquam carũ ſentirent: ſed præpararentur illis ea omnia, non habita precij ratione, ſtatutis miniſtranda temporibus. Atque ijs alijſque commodis, hactenus ſuppeditatis ſtatuit non fraudandos eſſe fratres, ne de rebus neceſſarijs ſolliciti & anxij, minus uacarent diuinarum rerum contemplationi & regularibus diſciplinis. Terminos Carthuſiæ dilatauit & ita obſtruxit, ut fœminæ, quæ antea prohiberi non poterant, quin in eos ingrederentur, iam ſe exclusas ſentirẽt. Structuras quaſdam, prout expedire uiſum eſt, partim meliores reddidit, partim mutauit, partim nouas effecit. Agriculturæ, paſtorum gregum, denique omnium, quæ eius monaſterij eſſent, curam geſsit. Nec hoc ſilentio tegẽdum, quoſdam illum aquæductus multo labore prolixis ſpatijs effeciſſe, per quos ad Cellas fratrum, ad culinam cæteraſque officinas tanta aquarum copia deriuatur, ut perpetuo decurrentium lapſu etiam molendini tota poſtmodum illic conſtructa circumagatur.

De neceſſarijs hac dicit non de exquiſitis lautitijs aut rebus ſuperuacaneis.

His igitur aliiſque permultis, quæ nimis operoſũ ſit omnia annotare, quæ illius prudentia & induſtria effecta ſunt, Carthuſiæ primariæ & ſpiritualium & temporalium bonorũ non paruæ acceſsiones allatæ ſunt. Poſſunt autem monaſteriorum præfecti, beati uiri exemplis edoceri, quemadmodum tum ſeipſos, tum ſuæ curæ commiſſa, id eſt, ſubditorum corpora & animas, cæteraque omnia regere ac moderari debeant. Erat ille ita ſtudioſus lenitatis & manſuetudinis, ut eſſet tamen etiam ſuis locis & temporibus ſeuerus. Nouerat uir prudens & grauitatem lenitate, & lenitatem grauitate temperare: quanquam uincebat in illo, naturali quodam Dei munere ei inſita, pietas & miſericordia. Cum eſſet autem talis & tantus uir, ad cellę quietem & ſolitudinem inhiabat, quod parum ſibi pſtare uideretur, immo multam etiam iacturam feciſſe, dum multis occupatus, non poſſet pro uoto ſpiritalibus exercitijs inhærere.

Itaque cum annis duodecim ſtrenue ac religioſe Carthuſiam illam, alio in alium locum ſuum ſubrogato, ſubeſſe malens quã præeſſe, obedire potius quã imperare, ad Cellam, cuius ardebat deſiderio, ſe recepit, eius gratiſsima habitatione mirifice delectatus. Lætabatur enim ſolitudine: nec tamen ſæpius à Priore uocatus ad conſilium, ſuam operam negabat: neq; etiam deſtitit unquam repræhendere, ſi quid fieret præter decorum aut Ordinis honeſtatem, uel quod inſtituto Carthuſiano minime conueniret: immo uero quoad uixit, toti Ordini Carthuſiano corrigendo, conſeruando, tuendo & propugnando ſuam operam quaſi communis quidam parens nauauit, & niſi ille fuiſſet, non tantus in Carthuſia diſciplinæ monaſticę uigor & rigor perſeueraſſet, ſed illa quoq; inſtar aliarum laxo fluitaſſet ſinu. Multis uerò etiam alijs ſãctis locis permultis tum Clericis, tum laicis ad emendationem & religionis incrementum non parum contulere eius feruentes adhortationes & optima uiuendi exempla. ſed iam ad alia pergamus.

Abdicat ſe Prioratu.

Per id tempus in Portarum Carthuſia primi Prioris locum obtinebat eximius pater Bernardus: qui

quanti

Encomia Bernardi Prioris Carthuſiani.

quanti apud Deum meriti ſit, qua memoriæ celebritate dignus, multa & præclara, tã in ſpiritalibus quã temporalibus, eius opera & ſtudia teſtantur: nempe eius monaſterij amplitudo, terræ ſpatia abunde ſufficientia, domus ipſa ædificata & ſtrenue gubernata, plurimisque referta bonis fratrum diligens cura, diſciplinæ monaſticæ integritas, & boni mores fratrũ pursque religio, larga manus in Chriſto, & ad dandũ & benigne faciendum egenis porrecta, alia etiã loca, quibus ſuæ facultates non ſufficerent, crebris & magnis fota beneficijs, è quibus ſane nonnulla peſſum iiſſent, quæ iam eius ſuffulta liberalitate conſiſtunt. Dabat nanque ille indigentibus liberaliter, inprimis autem religioſis ſiue monaſticæ uitæ cultoribus, & ſuppetebat abunde, quod largiretur. Atque hoc illi diuinitus collatum erat munus, ut ab omnibus, qui uel uiderent eum, uel de illo audirent mirè diligeretur, non à uicinis modo ſed etiam procul degentibus, adeo ut etiam plerique in longinquis regionibus, quicquid ille mandaſſet, libenter eius parerent uolũtati.

Innumeros peccatis deditos & implicatos, ad bonam frugem & uitæ emendationem adduxit, & ad diuerſa monaſteria & propinqua & remota remiſit, illic Deo ſeruituros. Vbi autem ſenectute premi ſe ſenſit, ab externis laboribus quieſcere cupiens, ut poſſet accuratius uni uacare Deo, ſimul etiam indignum ſe exiſtimans, qui ſemper alijs dominaretur, tandem apud ſe ſtatuit alijs ſubeſſe potius, quam præeſſe.

Abdicato itaque Prioris officio de alio ſubſtituendo ſolicitus, cum eſſet uir prudens, nec uellet in incerto ſpem collocare, talẽ ſibi ſubrogare conatus eſt, qui diligentia, authoritate & integritate ſua Ordinis inſtituta, diu illic feruenti ſpiritu obſeruata tueretur, nec ſineret tepeſcere feruorem, aut fratres in deteriora prolabi. Nemo autem moleſte ferat, aut nos temeritatis arguat, quòd hæc de ſancto uiro noſtræ narrationi attexere uoluimus, quando ſine ijs non ſatis perſpicuum eſſet, quid uelimus, & ſolent plerunque exẽpla exemplis adiuncta, non parum orationi ornatũ addere. Elegit ergo uir ſanctiſsimus Anthelmum, eũque, uti par erat, reuerenter petens à magnæ Carthuſiæ patribus, impetrauit.

Anthelmus præficitur Carthuſiæ Portarum.

Poſtquam autem eo uenit Anthelmus, quemadmodum in illo exequendo munere ſe geſſerit, cum ſint eius mores iam ſupra explicati, recenſere ſupernacaneum arbitramur. Non eſt tamen prætermittendum, quod domum illam plurimis bonis temporarijs abũdantem, ſancto quodam fœnore potioribus & præſtãtioribus cumulauit. Nam cum inueniſſet pecuniæ nõ parum, frumenti & diuerſi generis annonæ ſine legu minum aceruos & horrea plena, cogitare cœpit, nulli ea uſui fore, ſi ſic congeſta manerent. Statuit igitur pecuniam elargiri ijs, à quibus cum uſura eam reciperet, nempe egenis frumentum quoque mutuò dare potius, quam putredini aut uermibus perdendum relinquere. Erat enim id temporis magna annonæ caritas: ſed meſſe aduentante, iam bonas fruges carpere licebat: cui tamen rei alia acceſsit calamitas, in mõtanis locis grandinis tempeſtate omnibus plane perditis & uaſtatis, quæ monachorum illorum agricolæ ſeminarant. Nec habebant iam, quid uel ederent, uel unde ſementem nouam facerent. Aduertit ergo prudens & pius fœnerator, ea ijs, quæ habebat, poſſe ſe maxima lucra facere. Itaque maluit ea mutuo dare miſeris, quam pro precio diſtrahere. Quæ enim diſtracta ſunt, non redeunt ad uenditorem: mutuo uerò & fœnori data cũ multo lucro reuertuntur. Iuſsit ergo frumẽtũ agricolis diſtribui, alijs plus alijs minus, prout res poſcere uideretur: idque ulla ſtipulatione, bonum habens fideiuſſorem, qui fallere nõ nouit, Deũ,

Frumentum distribuit indigentibus.

quem non dubitabat cum immenſo fœnore data reſtituturum. At pauperes illi ruricolæ acceptis portionibus ſuis laudabant Dominum, qui per fidelem ſeruum ſuum tanta eis beneficia præſtitiſſet. Quotquot autem ea eo frumento ſeminarunt, eos planè confidimus uberum ſpe frugum minime fruſtratos. Deinde mittens etiam manum ad pecuniam, mille aureos, quos inuenit, & alia, ſui Ordinis & alijs religioſis locis elargitus eſt. Ita nimirum fidelis ſeruus & prudẽs nouit conſulere ea fœnore domui ſuæ, theſauros nũquam defecturos acquirere, nempe temporaria ſapiẽter diſpergendo, ſpiritalia uerò intemerata ſeruando, animarum potius quam terrenæ ſubſtantiæ doctus lucra aucupari. Porro etiam ſi qua uiſa eſſent in eccleſiæ ornamentis ſuperflua, ea alijs locis, quæ ijs indigerent, impertijt. Idem fecit de uaria domus ſuppellectile, qua abundabat. Acceſsit uerò etiam ad ſyluas, quas illa domus amplas poſsidet, & magna arborum ſtrage edita, ſpatia pratis opportuna effecit, & agros accipiendis ſeminibus aptos. Curauit etiam pomarium ingens conſtitui, & in eo diuerſi generis ſurculos truncis inſeri. Diligebant autem eum fratres, quandoquidem non talem eum experiebantur, qualem eum fore exiſtimarãt, puta durũ, ſeuerũ & aſperum. Placidũ enim & affabilẽ ſe exhibebat, non prælati dignitatẽ præ ſe ferens, ſed ipſis quoq; ſubditis humiliorẽ ſe pręſens. Dño Bernardo pſtabat reuerentiã, illũ ſibi antepones. Idẽ erat erga religioſũ Chriſti ſeruũ Iohannẽ, cui aduẽtanti ſolebat reuerẽter aſſurgere, nec id unq̃ pretermiſit, etiã cum Epiſcopi, Abbates, aut cuiuſcunque dignitatis perſonæ adeſſent. Pietas uerò & cõmiſeratio eius erga afflictos, quanta fuerit, quanta erga omnes liberalitas, ab uno, quod memoratu dignum uidetur, eius exemplo animaduertere licebit.

Item pecuniã.

Syluã mutat in prata.

Ea tempeſtate Comes Forenſis dolo captum Lugdunum uaſtauit, diripiens omnia, inprimis autem malignitatis ſuæ rabiem in eccleſiam exercens, Clericorum euerſis ædibus, cum illi Deo protegente ſalui euaſiſſent. Itaque ipſe Archiepiſcopus Erachius, & cæteri inſignis dignitate uiri haud ſecus ac profugi & proſcripti ad Portarum Carthuſiam aduolarunt, ad quã alioqui conuenire conſueuerant, de rebus magnis cõſultuti. Poſtquam autem eos conſolatus erat uir magnanimus & fortis in Domino Anthelmus Prior, ita etiam addidit: Ne, quæſo, uelitis Domini mei huc illac errabundi uagari uel alio uos conferre. Apud nos permanere, aut ſi pro expediendis negocijs interdũ uultis egredi, ad nos reuertamini. Nos enim, demptis equis ueſtris, & uos & presbyteros & Clericos ueſtros quandiu neceſſe erit, alemus. Erit id pergratum nobis, & uobis nequaquam indecorum. Euntibus igitur & redeuntibus illis quibuſdam etiam iugiter illic hærentibus, largis impenſis cum multa gratia & alacritate ad uictum pertinentia accuratè ſunt ſubminiſtrata, donec non diu poſt, non ſine grandi miraculo profligatis hoſtibus, Clerici ad ſua reuerterentur.

Lugdunũ uaſtatur.

Sũma humanitas erga Clerũ Lugdunenſẽ.

At cum uir Dei multis occupatus, ab illis, quibus potiſsimũ inhiabat, ſpiritalibus ſtudijs & exercitijs ſe diſtineri uideret, uix biennij euolutis ſpatijs Prioris officio, quod pacis reformandæ neceſsitate, & Superiorum præcepto adactus ſuſceperat, ſeſe abdicans ad tutiſsimum ſemperque concupitum ſe in magna Carthuſia Cellæ portum recepit. Etſi autem ſolitudinis & ſecreti eſſet amans, at crebro tamẽ magnorum uirorum, Deum timentium, qui eius amici erant, grata uiſitatione recreabatur, & illi uiciſsim ſanctis eius colloquijs delectabantur. Audiebatur enim etiã procul nomen eius, & cuncti eius conſtantiam mirabantur. At ille laudari ſe ferebat moleſtiſsimè, non ab hominibus uanam & lubricam, ſed à Deo ſtabilem, ue-

Iterũ ſe abdicat Prioratu.

ram, ſempiternamque gloriam appetens. Inter alias uirtutes eius, quibus erat egregiè inſtructus, non mediocriter eum cōmendabat ſtudium & zelus inuictus catholicæ unitatis, eiusq; aduerſus ſchiſmaticos uirilis & conſtans propugnatio. Cum enim Romæ curiæ Epiſcopi & Cardinales, totaq; curia Alexandrū Apoſtolicæ Sedi & uniuerſæ Eccleſiæ ſummum pontificem Canonicè electum præfeciſſent, & Octauianus, qui primus eum elegerat, malo dæmone impellente & ambitione obcæcante, ſedem Apoſtolicam arripuiſſet, & quod eſt execrabilius, Eccleſiam illam in Imperatoris ditionem redigere non eſſet ueritus, (Erat enim quidem, ſed meliores, ſtuderent) atque ea cauſa uniuerſa penè Eccleſia anceps uacillaret: Ordo Carthuſianus primus ante oēs in Eccleſia Occidentali, quemadmodum ſatis conſtat, Alexandrum pro Catholico & uero pontifice habendum, eique præſtandū obedientiam confirmauit. Ecquis autem eius rei author fuit? Nimirùm Anthelmus, & cū eo Gaufredus, ſapiens & egregia facundia uir, atque in diuinis ſcripturis eruditiſsimus. Horum ſtudio, labore & opera effectum eſt, ut diu nutantes confirmati priores, cæterique Carthuſiani inſtituti fratres, Pontifici Alexandro obedientiam promitterent. Atque ij ipſi permultos Eccleſiaſtici Ordinis prælatos & ſubditos, illorum, in ſchiſma propendentes, aut nutabundos & dubios, ab errore reuocarunt, & in ſana ſententia confirmarunt, Alexandrum catholicum probantes, Octauianum reprobum reprobantes, reum condemnantes, & ſchiſmaticum cū eius fautoribus execrantes. Imperator igitur, qui nō niſi ſua uoluntate & authoritate pontificem creari uolebat, cuius adminiſter erat, non dominus, iſthuc de Anthelmo reſciuit, ueræque fidei cultorem & defenſorem non ſolū odio habuit, ſed etiam condemnauit, cùm illius nec maledicere eſſet, nec benedicere. Interim uerò præeuntibus Carthuſianis ac Ciſtertienſibus, Alexander pontifex à Gallis, Hiſpanis, Britannis breui receptus eſt. Quæ quidem inter cætera nos referre uoluimus, ut perſpicuum fieret, quanto animi feruore iuſtitiam & ueritatem æmulatus ſit Chriſti ſeruus Anthelmus Deusque laudetur & glorificetur, qui ſanctos ſuos adiuuando, claros & celebres reddit.

Schiſma in Eccleſia Romana.

Carthuſianorū ſtudiū erga uerum Pontificem.

Quanuis autem, ut diximus, ſolitudine & ſilentio delectaretur, libenterque carnis afflictioni, ſpiritus cōtritioni, ſanctæque meditationi perpetuo uacaret, non tamen licuit ei diu manere intra Cellulæ amicos receſſus, Domino uolente, ut tam illuſtris lucerna non ſub modio lateret, ſed poſita ſuper candelabrum luceret in domo Dei. Accidit tum Bellicenſem eccleſiam orbari paſtore ſuo: & cū de ſucceſſore ageretur, pars potentior quendam elegit adoleſcentem, genere nobilem, eique ædes Epiſcopi traditæ sūt. Sed pars altera in eius electionem minimè conſentiens, monachum quendam in defuncti locum ſubrogauit, miſsis legatis ad pontificem maximum, qui tum in Gallijs morabatur, ut eius authoritate confirmaretur & conſecraretur. Eius legationis facile princeps & dux erat Sigibodus, homo aſtutus & mire eloquens, multæq; literaturæ: qui oratione polita & phalerata facile in ſuam ſententiam pertraxit eos, qui erant in curia pōtificis: at pontifex ipſe neutram electionem uoluit ratam habere, diſtulitque legatis dare reſponſum, non dubitans etiam alterius partis nuncios uenturos, quorum rationes æquè ut priorum audire uolebat. Interea Chriſtus illius eccleſiæ curam gerens, utilem & benè idoneum illi antiſtitem contulit. Erant in fratribus moderatiores aliquot, pauci illi quidem, ut ſemper rariores ſunt ſapientes, quibus neutrius partis ꝓbabatur electio. Ij cæteros in concordiam redigere cupientes, magnum illū Carthuſianæ ſolitudinis cultorem Anthelmum eligunt. Conſentiunt illis reliqui omnes gratulabundi, adeoque etiam ille, qui prior electus fuit cum amicis ſuis. erat enim Anthelmi conſanguineus. Sed cum non ignorarent ſine multa difficultate illum à Carthuſiæ ſolitudine auelli non poſſe ad pontificem Alexandrum propere abierunt, qui ubi cognouit quid molirentur, gauiſus eſt, dicens illos felices fore tali paſtore, talequè conſilium propitio Deo ipſos ſuſcepiſſe. Et primo quidem pius pontifex & iſtos & alios, qui ad ipſum uenerāt, per ſeipſum conatus eſt in concordiam redigere: ſed Sigibodus, qui ſe omnia pro uoto habiturum putabat, tam bonā electionem moliebatur abolere, multis rationibus aſſeuerans ſuam ratam, hanc uero irritam eſſe debere. Blande uero admonitus, quin & rogatus a pontifice, cum tanti patris non poſſet reſiſtere uoluntati, inuitus tandem aſſenſit. Omnibus itaque conciliatis & animo coniunctis, pontifex datis ad Anthelmum literis, Apoſtolica authoritate præcepit, ut eccleſię Bellicenſis, cuius eſſet præſul electus, curā ſuſcipere nulla occaſione differret. Mandauit etiam priori Carthuſiæ & fratribus, ut eum traderent petentibus, & ſi recuſaret, præcepto compellerent.

Anthelmus eligitur Bellicē. Epiſcopus.

At ubi Anthelmus didicit quid gereretur, & iam adeſſe, qui ipſum eſſent abducturi, fugæ ſe mandare conſtituit, exemplo Chriſti Saluatoris, qui Iudæis eum rapere uolentibus & regem conſtituere, fugam inijt, docens ea re dignitates & honores neutiquam ambiendos, ſed fugiendos potius eſſe. Sed Dominus Chriſtus cur eam fugam capeſſeret, non ignorabat, Anthelmus uero propemodum extra ſe poſitus, quid faceret, neſciebat. Dominus, qui non ſuam, ſed patris uenerat facere uoluntatem, idcirco fugit, quod tempus ab omni æternitate præfixum nondum adeſſet, quo à patre clarificatus regnaret, Anthelmus uero ea cauſa ſubducere ſe uoluit, & neceſſario recuſato miniſterio, ſuæ obſequi uoluntati, quod necdum compertum haberet rem à Deo geri. Perquirentes autem fratres, poſtquam eum repererunt, è latebris extractum, uix in conuentum perducere potuere. Exponunt ei pontificis mandatum, exhibent litera, addit prior etiam ſuum præceptum, rogant legati nomine totius eccleſiæ Bellicēſis, hortantur fratres, ut prouinciam diuitus ipſi demandatam ſuſcipiat, nec ſuam uoluntatem auſus ſit diuinæ anteferre. Ecquid uero ijs omnibus effectum eſt? Ille prorſus renuit, palam proteſtans, ſe extra illam eremum nunquam egreſſurum. Tandem pia quadam fraude, & callida machinatione proponunt ei, alterum e duobus ut eligat, aut pontificis mandato impoſitum amplectatur miniſterium, aut ipſum pontificem adeat, quem aiunt eius cognita uoluntate, nunquam illi uim adhibiturū. Ea igitur ſpe ductus ille, iter ingreſſus eſt, legatis eum non deſerentibus. Vt autē peruenit ad pontificē, ab ipſo & tota curia honorifice acceptus eſt. (Nouerant enim uirum eſſe magni meriti & eximiæ uirtutis) Poſtquam autem ad colloquium uentum eſt, dixit Anthelmus ſe non alia cauſa eo acceſſiſſe, niſi ut poſſet Pontificis experiri miſericordiam ne eius authoritate ad id adigeretur, quod neq; ſibi, neque eccleſiæ, a qua expeteretur, conducibile foret. Multa tum in ſeipſum cœpit iactare conuicia, illiteratum, idiotam, imperitum, improbum, inutilem ſe clamitans, atque ijs alijsque id poſtremò adijciens, ſe uotum nuncupaſſe Deo, nunquam ab eremo ſeſe ceſſurum, atque idcirco inuitum cogi non debere.

Subduxit ſe, ne ſit Epiſcopus. Iohan. 6.

Ibidē.

Enixe igitur illo petente, ut Pontifex ipſi parceret, ille reſpondit: Noli, fili, noli caluas excuſationes prætexere, neque enim te fingere decet. Nouimus qua ſis induſtria, ubi animum adijcere & intendere uis. Qui ita nũc inerti puſillanimitate contraheris? Obedias oportet. Ego enim quod ſcripſi, ſcripſi. Memineris ſcripturæ dicentis, Quaſi peccatum ariolandi eſſe, repugnare: & quaſi ſcelus idololatricæ, nolle acquieſcere. Simul animaduerte, quanta ſit obedientiæ uirtus, quam profeſſus diù coluiſti. Qui teipſum abnegare, *1. Reg. 15.* & Chriſtum ſequi uelle profeſſus es, non debes tuæ obſequi uoluntati, ſed ad Chriſti exemplum & imitationem te componere, *Phil. 2.* qui factus eſt patri obediens uſque ad mortem Crucis: à qua etſi pro humana conditione abhorreret, attamen conſtanter dixit patri: *Matt. 26.* Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat uoluntas tua. His atque id genus alijs ſermonibus Pontifice eum demulcente, ille pudefactus conticuit, & pro tanti patris reuerentia non fuit auſus ulterius reluctari. Conſecratus inde eſt ſolenniter ab ipſo Apoſtolicæ Sedis Pontifice Alexandro ipſis ferijs natiuitatis perpetuæ Virginis, quæ tunc in dominicum diem inciderant, eodemque Pontifice ipſum retinente, ad dies aliquot manſit in Curia, & *Cedit tandẽ & conſecratur à Rom. Pontifice.* cum multa de rebus uarijs familiariter inter ſe colloquerentur, & Anthelmus crebro ex ſcripturis opportuna teſtimonia proferret, Itanè inquiebant, rudis planè & indoctus eſt ille, ut ipſe nobis perſuadere uoluit? Cum autem ſolicitus in eam curam incumberet, ut diſcedendi ipſi facultas daretur, Pontifex congruis quibuſdam munuſculis donatum, à ſe cum benedictione dimiſit. Hactenus nonnullis de uita & moribus beati uiri ante pontificatum commemoratis, nunc ad ea, quæ Epiſcopus geſsit, breuiter exponenda, Deo fauente, accedemus.

Non habuit ſanè in illo locum, quod uulgò dici ſolet, Honores mutare mores. Idem enim permanſit, qui anteà fuerat, *Epiſcopus factus ut ſe geſſerit.* uitæ grauitate, uirtutum conſtantia, perſeueranti religionis ſtudio: ad preces, uigilias, ieiunia & cæteras corporis afflictiones adiecit potius aliquid, quàm detraxit. Diuinum officium non in ſacello ſuo, ſed dignius & maiori cum decoro, in ſumma ęde cum Canonicis humiliter perſoluit. Quotidiè ferè, quod antea raro permittebatur, ſalutarem Deo hoſtiam offerebat cum multa deuotione & copia lachrymarum. Sacris initiatos, maximè ſacerdotes, ſummo honore dignos affirmabat pro concione, iuſsitque ſuis auditoribus, ut multa eos reuerentia proſequerentur: illos porrò admonuit, ut ſine criminis nota ſeipſos integros & inculpatos Deo miniſtros exhiberent. Sed audiebat de illis, quæ animo eius non poſſent non eſſe moleſta. Erant enim nonnulli in eis, qui, quod ſine pudore dici non poteſt, publicè ſuas fouerent cõcubinas: quidam etiam, quod execrabilius eſt, qui ſe fœdiſsima adulterij infamia contaminarent. Itaque primo anno ſuſcepti miniſterij ſui ad ſynodum conuocatis præsbyteris, & blanditijs & minis eos ſuis officij admonere uolens, ità locutus eſt: Quis honor, quæ dignitas ſit ſacerdotij, aduertere debetis fratres & conpresbyteri mei. Vos, authore beatiſsimo Petro Apoſtolo, genus electum, regale ſacerdotium: *1. Pet. 2.* uos inter Deum & homines mediatores eſtis. Sacerdos enim Angelus Domini exercituum eſt. *Malac. 2.* Vos ſicut luminaria in mundo lucere debetis, & alios optimis exemplis potius, quàm uerbis ſolis, docere. Quantæ, oro, dignitatis eſt, creatorem omnium, Deum immenſæ maieſtatis contrectare manibus panemque illum uiuum, *Iohan. 6.* qui de cœlo deſcendit, è menſa Dñi accipere? Sanè quiſquis hoc non mundo corpore & pura mente per temeritatem facere non dubitat, is, Apoſtolo teſte, iudicium ſibi manducat, non dijudicans corpus Domini. *1. Cor. 11.* Et ſunt tamen etiam in nobis, qui id minimè attendant: non quod ignorent ſed, quod negligant & paruipendant. Nam quod abominabile & ualde execrabile eſt, turpiter ſeſe abijcientes, & à tanti honoris faſtigio in ſordes & cœnum ſeſe præcipitantes, ſancta polluere non uerentur, turpitudine ſua omnipotentis Dei in ſe iram concitantes. An uerò parùm uobis eſt, (uobis loquor, qui huius facinoris rei eſtis) quòd quemadmodùm per Ezechielem dicit Dominus, *Ezech. 34.* paſcentes uoſmetipſos, non modò oues, quod uos facere oportebat, non paſcitis, infirmos confirmando, debiles roborando, fractos conſolidando, diſperſos reducendo, & ex luporum faucibus raptos extrahendo: ſed etiam turpiſsimæ uitæ toxico oues Chriſti inficitis, & quibus ad obtinendam uitam æternam authores, & duces eſſe deberetis, eas uobiſcum in æternæ mortis præcipitia adducitis? Sed hæc quidem hactenus à uobis perpetrata, tametſi par erat, eorum cauſa uos & eccleſiaſticis prouentibus & ſacris ordinibus priuari, tamen in præſens mihi meritas non dabunt pœnas. Si qui uerò deinceps ſeſe ad meliorem frugem recipere noluerint, in illos ego certè multa ſeueritate animaduertere non omittam. Nolim enim diſsimulando ueſtrę me iniquitatis reddere participem. Quod ſi uos noueritis parcere ſaluti ueſtræ, Deum quoque propitium ſentietis.

Hæc primo anno dicta ſunt ab illo: altero anno *Eius ſeueritas in Concubinarios.* cum quidam nollent reſipiſcere, ſed ſuis inuoluti fecibus, pro infami contubernio mallent uincula catenaſque colla prementes perpeti cum ignominia, quàm ad pudorem & honeſtatem cum Dei amore ſe componere, ſex aut ſeptem audiuimus ordine priuatos. Ita quos non potuit humanitate & manſuetudine corrigere, illos ſeueritate & iuſta animaduerſione emendatos dilexit, fouit, tuendoſque *ſuſcepit,* ut nemo eſſet, qui ſacerdotes aut lædere *ulla ex parte* auſus eſſet, aut turpe aliquid de eis dicere. Suas uel eccleſiæ terras, homines, cœmeteria, & quæcunque ad ipſum attinerent, integra conſeruare, clericos, uiduas, pauperes defendere ſummopere curauit. Si quis illis, quæ tuenda ſuſceperat, illata aliqua iniuria ipſum offendiſſet, (erant autem per id tempus illis in locis non pauci raptores & maligni homines) quantacunque is dignitate uel authoritate eſſet, nulli parcens, nullius perſonam accipiens, nihil quicquã reformidans, immò tum multo etiam conſtantior, ſi ſperaret martyrem ſe futurum, ſicut ſcriptum eſt, Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit: *Prou. 28.* anathemate eum percellebat, nec unquam niſi ſatisfactione accepta, abſoluebat.

Comes Hubertus, Amedei filius, quendam eius *Non patitur à Comite presbyterũ teneri captiuum.* presbyterum iuſſerat compræhendi. Petijt ille presbyterum ſibi reſtitui: ſed cùm non impetraret, præpoſitum eius, qui presbyterum ceperat, cum tota domo eius excommunicauit. Poſtquam autem cognouit, ubi presbyter detineretur, Epiſcopum Mauricenſis dominum Vuilhelmum miſit, ut eum ex illa captiuitate extraheret. Inuenit hominem Epiſcopus ille, monuit Præpoſitum, qui tum aderat, ut miſſum eum faceret. Nolente Præpoſito, Epiſcopus eum è cuſtodia abduxit, contradicente eodem Præpoſito & uociferante: Equidem tibi non reſiſto: ſed tamen ſciet haud dubiò dominus meus, quis captiuum eius abſtulerit. Pòſt ubi presbytero illi ſignificatum fuit inſidias illos moliri, ut rurſus ipſum caperent, fuga ſibi conſulere ſtatuebat. Peruenit id ad notitiam ſeruorum præpoſiti, illique abeunti inſidias tendentes, cum gladijs repente ei occurrunt. Illo ſe defendere

Preſbyter interficitur.

defendere noleute, tam atroci eum uulnere affecere ut intra paucos dies moreretur Idem uero Comes per calumniam aſſerebat, quædam in poſſeſsionibus eccleſiæ eius regalia eſſe: nec tamen, uiuente ſancto Epiſcopo, propterea iniuriam facere eccleſiæ, aut aliquid ab ea exigere auſus ſuit. De his igitur cum eũ compellaſſet Epiſcopus, ille ira percitus minari cœpit, non ſe diutius diſsimulaturum, quinque ſui eẽnt iuris, exigeret. Rurſus autem monente Epiſcopo & excommunicationis ſententiam intentante, niſi & calumnia abſtineret, & pro ſacerdotis nece, quantũ ad ipſum attineret, Deo ſatisfaceret: Comes monita eius contemnens, minasq́ue iactans & pericula intẽdens, aſſerensq́ue ſe Pontificis Maximi priuilegio munitum, à nemine poſſe excommunicari: ab Epiſcopo, nulla eius potentiæ habita ratione, anathemate plectitur, cum præſens adeſſet. Tum uero illo furore inflammato, & grauiter comminante, illis quoque, qui ei aderant, affirmantibus, pro tanta in principem temeritate mox Epiſcopum capite puniri oportere: uir Dei maiori conſtantia ſententiam ſuam repetẽs, pertinacem Comitem multo etiam expreſsius à Chriſto & eius corpore, quod eſt Eccleſia, prædicit, ſatanæ illum tradens. Stupebant ſane, qui huic negocio intererant, nec parùm timebant uiro Dei, cum ille maneret intrepidus, magni beneficij loco habiturus & impenſe etiam gauiſurus, ſi tanta poſſet gratia dignus haberi, ut propter iuſtitiæ defenſionem, ad martyrij palmã & beatitudinem liceret peruenire.

Comes excommunicatur.

Ezec. 13.

Erat enim non mercenarius, ſed uerus paſtor: non ex illis negligentibus, quibus per Ezechielem Dominus improperat: Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, ut ſtaretis in prælio in die Domini quæ uerba exponẽs beatus Gregorius Papa: Ex aduerſo, inquit, aſcendere, eſt quibuſlibet poteſtatibus prauè agentibus rationis libera uoce contraire. Et in die Domini pro domo Iſrael in prælio ſtamus, ac murum opponimus, ſi fideles innocentes contra peruerſorum iniuſtitiam ex iuſtitiæ authoritate uindicamus. Itaque boni paſtoris, id eſt, Chriſti ueſtigia ſecutus Anthelmus, & gregi ſuo cuſtodiendo accurate inuigilans, lupo ueniente haudquaquam fugiebat, nec afflictorum leuandis calamitatibus & miſerijs ſe ſubducebat: ſed ſi ita res poſceret, etiam animam pro ouibus ponere paratus erat. In illum autem lupum ſæuiſsimum, non corpora, ſed animas iugulare cupientem, diabolum uel maxime intentum ſe præbebat, non ignorans illum ouili Dominico die noctuque perpetuas moliri inſidias, & mentes fidelium mille modis lacerare & diſcerpere. Illum ergo extra ſe à populo admonitionibus & obſecrationibus: à ſeipſo ieiunijs, uigilijs & uariis corporis afflictionibus, multisq́ue ad Deum fundendis precibus depellere curabat. Abigebat, inquam, illum à fidelium cordibus ſagittis potentis acutis & carbonibus deſolatorijs, id eſt, uerbis Dei compungentibus corda per pœnitentiam, & ſanctorum exemplis uetuſtatem uitiorum conſummentibus, & ad uirtutum ſectãdam nouitatem amicos inflammãtibus. Qui iam autem mortiferi illius ſerpentis eſſent toxico correpti aut iaculis ſauciati, eos inſtar periti medici ita curare nouerat, ut ſingulis quibuſque opportuna & conuenientia remedia adhiberet. Paterno omnes complectebatur affectu, cunctiſque prouidere & conſulere nitebatur. Nec deerat ei zelus, quem in Phinees ſcriptura diuina commendat, ſed accinctus gladio iuſtitiæ, impios puniebat neque tamen odij id faciebat acerbitate, ſed beneuolentia & amore, non minus illorum, quã ſuã ſalutem appetens, taleſque eos cupiens efficere, qualis ipſe erat. Et certe plus illorũ dolebat uicem, qui animo, quàm qui corpore læſi eſſent. Itaque uitia dãnans & perſequens eos quiſpias eius admonitiones negligerent, caſtigabat ut emendatiores rederentur, damnabat, ne damnarentur.

Hom. 8. in Euãgelia.

Pſ. 119

Num 25.

Non eſt autem prætermittendum, quanta iuſtitiæ authoritate & conſtantia ſuam in Comitem ſupradictum ſententiam proſecutus ſit. Cum enim Comes ille Sedis Apoſtolicæ Pontifici ſignificaſſet, ſe contra datum ſibi priuilegium à Bellicenſi Epiſcopo excõmunicatum, idem Pontifex mandauit beato uiro per Tarentaſium Archiepiſcopum Petrum & alium quẽdam Epiſcopum, ut chariſsimum filium ſuum Comitem Hubertum, quem ſatis temere excommunicaſſet, abſolueret: ipſis etiam ijſdem Epiſcopis præcipiẽs ut ſi nollet Anthelmus, cuius conſtantiam nouerat, ipſi eum abſoluerent. Veniunt Epiſcopi, adferũt mãdata à Pontifice, multis hortantur uerbis ut ſummo Pontifici debitam præſtet obedientiam, & irati principis animum impendenda abſolutione ſibi cõciliet. Ille reſpondit: Qui iuſte ligatus eſt ſolui non debet niſi prius per pœnitentiam ſatisfaciat illi quem læſit atque ita etſi fortaſsis non digne & pro meritis, ſaltẽ miſericordia perſuadente & iuſtitia parcente, catholicæ Eccleſiæ reſtituatur. Neque enim uel ipſi beato Petro ſic eſt hæc collata poteſtas, ut uel non ſoluenda ſoluere, uel non liganda ligare debeat. Quanto igitur minus uobis? Id igitur certum habetote, me à ſemel pronunciata ſententia non deflexurum ſed eam plane retenturum. His auditis, Epiſcopi diſceſſere, nec, quanuis id mandatum illis eſſet, Comitem ſuere auſi abſoluere. Attamen Pontifex cum id didiciſſet, Comitem abſoluit, idque Anthelmo ſignificauit. Ea autem re permotus uir fortis in Chriſto, & moleſte ferens, relicta Bellicenſis eccleſiæ cathedra, cupiens uni Deo in ſilentio & ſolitudine uacare ad cellæ optatam ſe quietem recepit. Sed Dominus, qui ad id eum honoris euexerat, non permiſit ut illic maneret. Cum enim Bellicenſis eccleſia & omnis illa regio eius abſentia ſe deſolatam ſentiret, Clerici illius Pontificis maximi literis, quas impetrauerant, freti, eum repetierunt, atque ægre tandem obtinẽtes cum debito honore & reuerentia eum reduxerunt.

Ab anathemate quis nõ ſit abſoluendus.

Anthelmus relinquit Bellicẽſem eccleſiam

Reducitur honorifice.

Porrò Comes ille noluit ſe pro abſoluto habere, neque in eccleſiam ingredi auſus ſuit, donec coram ſancto uiro ſeſe humilians, & ſatisfactionem pollicens, ab illo abſolutus, & eccleſiæ reſtitutus eſſet: Etſi aũt magnopere eum charum ſemper habuit uir Dei, etiã tum enim eum ab eccleſia ſepararet, at nunc familiarius & cum quadam reuerẽtia crebro illum hortabatur, modo blandis, modò acrioribus utẽs uerbis. Sed cum negligentem & incurioſum ſalutis ſuæ eum cerneret, & neque ſtare promiſsis, neque mala uelle corrigere, immo uerò ea potius cumulare, durius eum appellare, mala, quæ ſub eo, uel per eum fiebant, improperare, clientelaris officij ſponſionem & agnitionem, quam uulgo homagium uocant, ab eo exigere cœpit. Ea igitur rurſus Comiti materiam & fomitẽ odij miniſtrabant, ita ut teſtaretur nullum eſſe ſub ſole hominem, quem perinde haberet exoſum, atque Anthelmum Epiſcopum. Minabatur etiam illi, & uix ſeſe continens, mala ei machinabatur Interim tamen ualde eum reuerebatur, ſanctitati eius deferẽs etiam animo hoſtili: neque unquam in ijs, quæ calumniabatur, eum aut lædere, aut dehoneſtare auſus fuit. Si quid aũt ab alio ei illatũ eſſet mali, gratulabatur. Cũ aliquando admoneret eum Epiſcopus, ut pro ijs, quæ diximus, ſatisfaceret, ille reſpondit, ſe in foro paratum reſpondere. Mox adiecit Epiſcopus: Tu me iure fori, ego te legibus poli conuenio, diemque tibi

Comitem abſoluit.

Comitis odiũ increſcit.

dico illum ipſum, quo omnes ſtabimus ad tribunal Chriſti. Sed de his hactenus.

In Epiſcopatu ſuo uir ſanctus in eam curam ſemp incubuit, ut ea ueritatis & miſericordiæ præſcripto omnia fideliter & accurate gereret: nec minus tamē priſtinæ uacabat religioni, immo uero ſolicite ne alicubi in toto ordine Carthuſiano ſanctarum inſtitutionum ſiue conſuetudinum rigor langueret, ſeruor tepeſceret. Ab eius nutu pendebāt Carthuſiani Priores, & illo moderante, ſancta negocia diſponebātur. Dabat uero operam, ut omnia religioſe & ex Ordinis inſtituto atque præſcripto fierent. Habuit autem ſemper locum ſuum in prima Carthuſia, & in ea Cellam uacuam, ita ut unus eſſet ex ijs, quos habitatorū certus numerus admittebat. In ea autem Cella ſæpe morari ſolebat, cum eſſet pertæſus negociorum temporalium, ut illic recrearet ſpiritum ſuum, non Epiſcopi maieſtatem, ſed humilis monachi ſubiectionē præ ſe ferens. Recreabat autem ſeſe, non ciborum lautitijs, ſed ieiunijs et precibus: nō ſomno uel deſidia, ſed uigilijs & ſanctis exercitijs, non rumoribus aut fabulis uel muſicis inſtrumentis & modulationibus, ſed ſacris meditationibus, diuinis contemplationibus & iubilo mentis: non gaudio, cuius extrema luctus occupat, ſed luctu & mœrore, cui æterna conſolatio promittitur. His, inquam, Dei fidelis ſeruus reficiebatur & confirmabatur alimentis, petentur gloriæ ſpe illum roborante & conſolante.

Sæpe degit in cellula Carthuſiana.

Prou. 14. Mat. 5

Solebat etiam non raro uiſitare loca religioſa, in primis autē ipſi domeſtica aut ſuæ profeſsionis, cūquè ueniſſet ad quamlibet ſanctam cōgregationem, conuocatis fratribus, gratiſsima & melliflua oratione proponebat illis magnorum exempla uirorū, quos aut uidiſſet ipſe, aut de quibus auditione accepiſſet, mores eorum, dicta factaquè commemorans. Deinde comiter & iucunde ſingulos ad ſe accitos, ſibi aſſidere noluit, aut ipſe è ſuo loco ſurgens, ad illos ſe conferebat, omnibus ſe conformās & accommodās, nec plus deferens maiori, atque minori. Tum uero familiari & placida exhortatione, uultu ad hilaritatē & iucunditatem compoſito, animabat eos ad ſuſcepti inſtituti perſeuerantiam & Profectum, ad ferendum libentibus animis iugū Domini ſuaue & onus leue, ſimul ob oculos eis ſtatuens illud immenſum præmium futuræ beatitudinis, à Deo ipſum diligentibus præparatum, quale nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Et quia uir ſanctus nihil ſibi tribuebat, nec ſua ſibi ſufficere arbitrabatur, ſed aliorum ſe ope indigere ab animi humilitate perſuaſum habebat, ſtudioſe eos orabat, ut in precibus ſuis ipſius eſſent memores. Ad quācunque ueniſſet ſeruorum Dei congregationem, ab ijs ſe in fratrem recipi & petijt, & impetrauit, idquè ſpeciatim in cūctis Ordinis Carthuſiani monaſterijs. Erat enim rationi conſentaneum, ut quem Deus in illo cœleſti regno eximium fore ſciebat, et in præſenti Eccleſia optata ſuffragia non negarentur. Concilijs Eccleſiaſticis, aut ſecularium negociorum tractatibus quoties interfuit, nullus uel Epiſcopus, uel alterius ordinis aut ſtatus fuit, qui non eum ſibi anteponeret. Omnes eum reuerebantur, ipſa etiam Romana Curia. Si quid enim uitioſum aut repræhenſione dignum in aliquo cerneretur, quantacunque is authoritate polleret, non dubitabat eum arguere. tantus illi inerat iuſtitiæ & ueritatis zelus. Neque enim ex arrogantia uel hypocriſi id faciebat, ſed feruore charitatis. Nec deerant, quibus ille eius iuſtitiæ zelus eſſet inuiſus: atque illi quidē eo præſente ori ſuo digitū imponebant, ſed abſenti detrahebant, eiuſquè facta rodebant dente canino. Compluribus ſene eius caſtigationes & repræhenſiones non erant ingratæ. Aduerſum ſuperbos ſeuerus & rigidus erat, eorum contemnens arrogantiam: humilibus comem, placidum & affabilem ſe præbebat. Obſtinati, pertinaces, & qui nollent reſipiſcere, durum & quaſi indignabūdum eum experiebantur, obedientes & morigeri, lenem, humanum & familiarem. Erga peccatores pœnitentes quàm pius, benignus & miſericors fuerit, norunt illi, qui ei peccata ſua confeſsi ſunt, & eius manus impoſitione cum Deo in gratiam reſtituti. Totis ſanè uiſceribus condolebat illis, idquè non ſine lachrymis, quas ab oculis eius eliciebat, non mœror animi, ſed ingens pietas & miſericordia & lætitiæ magnitudo. Iure enim gaudendum exiſtimabat, cum ipſo Chriſto teſtante, gaudium ſit in cœlis coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiā agente. Conſolabatur quoque illos, dicens ueniam & Dei gratiam ipſos eſſe adeptos, atque deinceps, licet omnes ea animo diligeret, illos tamen peculiarius, non aliter, quàm ſuos mater filios. Miſeris & afflictis condolebat, eosquè conſolatione, conſilio, auxilioquè fouebat. In pauperes uero & inopes quis illo unquam benignior, quis humanior uiſus eſt? quis maior erga illos miſericordia, quis de illorum ſublenanda inopia ſolicitior fuit? Ex ijs, quæ habebat, nihil ſuum arbitrabatur, ſed omnia pauperum, quod quidem etiam re uera ſic erat. Non incubabat ille pecuniæ theſauris, qui non permanent, ſed illis potius coaceruandis intētus erat, qui in cœlis repoſiti, amitti uel corrumpi nunquam poſſunt. Itaque demptis ijs quæ moderatus uictus poſcere uideretur, cætera omnia in pauperes erogabat, in primis autem religioſos ſiue monaſticæ uitæ cultores. Cum autē ſancta loca omnia amore & beneuolentia complecteretur, duas quaſdam ſanctas congregationes ſibi tuendas fouēdasquè ſuſceperat, ſingulari quodam ſtudio illas proſequens, & magnis ſuſtentans beneficijs, tū in ijs, quæ ad ſtructuras, tum quæ ad uictum ueſtitūquè eſſent neceſſaria. Ex his una erat ancillarū Chriſti, uiduarum & uirginum, quæ ſexum imbecillem cum ipſo mundo uirili animo uicerāt, & in loco, qui Tuncis dicitur, eremiticam ducebant uitam. Altera erat leproſorum, ſub regula degentium, quam quidem uir ſanctæ conuerſationis & miræ humilitatis, Deo deuotus Guido miles Chriſti eo in loco, quem, Inter ſaxa, uocant, ad Rhodani magni fluminis ripam conſtruxerat inſtitueratquè. Hæc duo loca crebro ſolebat ſanctus Epiſcopus inuiſere, animarūquè & corporum curam gerere, delectabaturquè eorum colloquijs, nec fœminarum reformidans acceſſum uir caſtiſsimus, nec leproſorum faſtidiens familiaritatem ſeruus Chriſti humilimus.

Quàm eum omnes fecerint.

Eſa. 64. 1. Cor. 2.

Erga cōfitentes quis fuerit.

Luc. 15

Item erga afflictos & inopes.

Eo anno, quo ab hac uita deceſsit, magna annonæ caritas magnam tamen & calamitatem inuexit in homines. Tum uero ille quaſdam ſanctorum congregationes ſuis fouit bñficijs, & cōfluentiū vndique pauperū turbā uſq; ad meſsis tp̄s quotidianis eleemoſynis ſuſtētauit. Mirabant̄ oēs, vñ tāta illi ſuppeterēt. Sed Dñs, q̄ quinq; panibus totidē hominū millia ſatiauit, poterat ſeruo ſuo fideli augere & multiplicare ea, q̄ illius cauſa diſtribuebat. Certū aūt diē præfixerat, ad quē uſq; ꝓmiſerat ſe illas eleemoſynas cōtinuaturū. Itaq; Dño, qui extra mūdi huius exiliū ad patriā eū euocare conſtituerat, tātiſp expectante, donec id, qđ nouerat, eēt executurus, eodē ipſo die, quē eleemoſynis illis ꝓſtādis extremū ꝓſtituerat, à Dño uocatus, deceſsit è uita. Illo aūt die aduētāte, & futuræ uitæ, cuius obtinēdæ cā fideliter laborauerat, initio ꝓpinquāte, acuta febre correptꝰ, cū, ut fit i ea ægritudine, uerbis erraret, atqꝫ de reb. neceſſarijs interrogatus,

In annona caritate multos fouet beneficijs.

Matt. 14.

Febre corripitur.

rogatur, prudenter & accuratè reſpondebat, in nullo prorſus errans. Flebant autem omnes eius amici & familiares, idque pietate potius, quàm mœrore ducti. ſciebant enim eius obitu dolendum non eſſe, quod ad illum attineret. Petebãt uero ab eo benedictionem & conſilium: & ille bene eis precabatur, & conſilia ſuppeditabat. Cumque dicerent, ut res ſuas diſtribueret, reſpondit: Abſit à me, ut faciam teſtamentum, qui nihil habeo: quippe qui non ſum de hoc mũdo. Hucusque ex miniſterio ſacerdotij licuit mihi res commendatas curare & diſpenſare: at nunc quãdo ijs frui non poſſum, nec diſpenſare licet. Rogabãt porro, ut Comiti ignoſceret, cum quo erat illi controuerſia, at ille nũquam ſe id facturum aſſeuerabat, niſi à calumnia ceſſaret, fidemque daret, ſe nihil vnquam ab Epiſcopi uel Eccleſiæ eius poſſeſsionibus exacturum: tum etiam de cæſo presbytero culpam ſuam pœnitens agnoſceret. Atque hæc quidem Comiti, qui in uico illo aderat, indicanda uidebantur, ſed non erat qui id auſus eſſet. Interfuere autem huic conſilio duo ex Carthuſiæ fratribus, genere nobiles, ſed humilitatis & fidei conſtantia multo nobiliores, nempe Haymo, quondam potens in ſeculo & magnificus, atque Giraldus. Hi Comitem adeunt, indicãt quid audierint ex Epiſcopo, hortantur ut miſſam faciat calumniã, à tanto patre ueniam petat, ut eius, qua ſe felicem fore ſperet, poſsit benedictione potiri. Audiens hoc Comes, Deo ſuam illi gratiam adſpirante, & beati uiri, qui eius ſitiebat ſalutem, intercedentibus meritis, timore correptus & corde cõpunctus, erupit in lachrymas, ſtatimque ueniens ad uirũ Dei, culpam ſuam confeſſus eſt, & calumniam omnẽ miſſam fecit, promiſitque ſe eccleſiam defenſurum paratus etiam iureiurando id confirmare, & cum humiliter & obnixe ueniam peteret, cum illo in gratiam rediit, impoſitisque ei manibus uir Dei bene precatus eſt ei, dicens: Deus omnipotens Pater, & Filius & Spiritus ſanctus, benedictionis ſuæ & gratiæ tibi tribuat largitatem: creſcere te faciat & multiplicari, itemque filium tuum, cum nõ haberet niſi filiã. Rati autem plerique illum errare, ſuggerebant ut filiam diceret, non filium. At ille ſemel atque iterum repetiit filium. Quam quidem prophetiam non multo poſt tempore nouimus completam, nato illi filio.

Non uult cõdere teſtamentum.

Comes ueniam petit ab illo.

Prædicit filiũ habiturũ Comitem.

Porro Clericos ſuos ipſum conſulentes admonuit uir pius, ut mutua ſe charitate complecterentur, ſtuderent concordiæ & unitati, & pacis uinculo inter ſe colligarentur. Ita demum illuſtri curſus ſui agone peracto, ſanctus Dei cõfeſſor Anthelmus Epiſcopus æternum adeptus eſt brauium: expleriſque circa eũ, quæ ei præſtari par erat, officijs, inter litanias & cantica ſpiritum Domino reddidit, ſexto Calẽdas Iulij, anno ætatis ſuæ amplius ſeptuageſimo, Epiſcopatus uero decimoquinto, ipſo regnante, cuius regnum nõ habet finem, Domino noſtro Ieſu Chriſto: cui eſt cũ Patre & Spiritu ſancto gloria, laus & honor, uirtus & poteſtas per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Chriſto ſpiritũ reddit.

De quibuſdam miraculis eius, quæ aliquot locis contraximus.

Etſi uero non impar eſſet meritis, nec Deo minus gratus beatus Anthelmus pleriſque miracula facientibus, at tamen in uita ſua haud ſecus atque peſtem quandam id uitare conſtituit, ne ſanctus diceretur. Non enim in ſe gloriari ille nouerat, ſed in Domino, nec æquum arbitrabatur, ut efficiendorum miraculorum gratiam ſibi uſurparet ipſe indignus (ita enim de ſe ſentiebat) peccator. Sed interim tamen eximiæ uirtutes & præclara opera eius, miracula erant, & licet ille ſe celaret, nõ paucis tamen eius meritis ſe ſenſere moleſtijs liberatos. Quàm uero celeriter fides eius optata impetrarit à Domino, ex eo, quod ſubijcimus, poteſt miraculo animaduerti. Cum die quodam iter faceret, qua tranſiturus erat, miſer quidam iacebat homo à ſerpente ictus. Is, ueneno ſe per corpus diffundente, uerſus in tumorem, acerbiſsime cruciabatur, nihil niſi mortẽ expectans. Venientem ad eum locum uirum Dei orabant qui aderant, ut paululum ſubſiſteret, præſtaretque conſilium, quid remedij eſſet homini calamitoſo adhibendum. Tum ille miſertus eius, non ſine lachrymis Crucis ſignum in eum expreſsit, moxque tumor & dolor omnis euanuit. Dignum ſane erat, ut Chriſtus propter ſeruum ſuum, qui crucem ſuam tollens, ipſum ſecutus erat, & carnem ſuam crucifixerat cum uitijs & concupiſcentijs, Crucis miniſterio & mala pelleret, & bona largiretur. Seueriſsime autem uir Dei prohibuit ſocijs, ne cui id indicarent, cæteris quoque, qui illic aderant, dicebat, Dei beneficia non ſuis meritis, ſed illorum fide impetrata, ne ſibi adſcribenda putarent. Neque enim tantopere fur in furto deprehendi reformidat, quàm hic uir ſanctus hominum laudibus celebrari, quippe qui nõ alio, quàm peccatoris, loco ſe haberet.

Crucis ſigno ſanat à ſerpẽte ictum.

Non uult laudari.

Poſtquam autem ex mundi huius caligine ad illã lucem ſempiternam commigrauerat. Dominus non eſt paſſus ſanctum ſuum, qui ſe occultauerat, diutius in obſcuro latere, ſed euidentibus miraculorũ ſignis eius ſanctitatem declarauit. Nam cum eius uenerabiles celebrarentur exequiæ, & ſacrum corpus monumento conderetur, eo loco, ubi humatus eſt, tres lampades erant, quæ non interdiu, ſed noctibus accẽdi ſolebant, præterquam in præcipuis ſolennitatibus. Erat igitur etiam hæc ſolennitas præclara, non funeris, ſed triumphi. Ecce enim, dum cuncti ad ſacrum funus intenti ſunt, uident in una ex ijs lampadibus ignem immenſo lumine coruſcare. Admirantibus illis & ſtupentibus, etiam aliæ duæ diuinitus accenduntur, ſimulque omnes illuſtrius de ſe lumen ſpargunt. Fit clamor eccleſiæ exultantis, & Deum laudantium. Accurrunt omnes tum indigenæ, tum peregrini, qui illic aderãt, tantoque ſpectaculo obſtupeſcũt. In ijs fuit etiam Comes Hubertus & ſocer eius Giraldus Viennenſis, & qui cum illis erant uiri illuſtres non pauci. Vt uidit autem Hubertus Comes inſigne miraculum, tremefactus, ex Epiſcopi ædibus, in quas ingreſſus fuerat, egreſſus eſt, & omnia, quæ ibi ſibi uendicarat, ibi reliquit.

Tres lãpades in eius funere diuinitus accẽduntur.

In territorio Gratiopolitano uir nobilis erat, Deũ timens cum coniuge ſua. Amauerat illos Anthelmus, totius boni amator. Deerant ijs proles, quòd matrona ſterilis eſſet. Vt autem peruenit ad eos fama tot miraculorum, quæ ad ſepulcrum uiri Dei fiebant, ait uxor marito ſuo, Ibo ad Dominum meũ ſanctum Anthelmum, nihil dubitans, quin ſit mihi à Domino prolem impetraturus. Abijt preces obtulit deuotas cum multa fide & ſpe, domum reuerſa, concepit & enixa eſt. Eiuſmodi miraculum fecerat etiam in uita ſua. Negocij cuiuſdã expediendi cauſa uenit Geneuam. Hoſpitio acceptus eſt à Buiamundo amico ipſius. Poſtquam aſſedit, Vbi eſt, inquit, domina? Volo eam uidere. Venit illa, hortabatur uir beatus ambos, ut fidẽ cõiugij & mutuũ amorẽ cõſeruarẽt, bonis operibus eẽnt deditι, diuinoque timori ſemp inhærerẽt. Dixit aũt ad illũ Buiamudus, Dñe, ſatis quidẽ oĩa ex ſnia hẽmus, ſed vnũ, qđ uel maxime optamus, deeſt, nẽpe proles. Tũ uir ſanctus uocat ad ſe matronã, pingit crucẽ in frõte ei, dicit ore iucũdo,

Sterilis parit.

Nota uim S. Crucis.

In nomine Domini fac mihi unum filium. Mox in uirtute Crucis mandatum fidei, fidem effectus conſecutus eſt. Concepit enim ex marito, & opportuno tempore edidit filium.

Adoleſcens quidam nobilis, nondum adeptus militiæ cingulum, oderat ſanctum uirum, fortaſsis ab illo quandoque obiurgatus. Is cum tranſiret reuerēdum eius ſepulcrum, uideretque ibi iacere homines morbidos & male affectos, illorum fidem ſtultitiæ tribuens, ibat cachinnans. Et ecce ſubito acri corripitū febre, & intolerabili ardore uexatur, ſpem uitæ abijciens. At colligens ſeſe, duci cœpit pœnitentia, ſociorumque manibus, cum per ſe non poſſet, eo perductus, humiliter ueniam petijt, uota nuncupauit, & liberatus eſt. Idcirco enim corpore pœnas luit, ut animo ſanaretur.

Cælitus punitur ridens miracula uiri Dei.

Alius quidam nobilis adoleſcētulus hemitritæo, id eſt, ſemitertiana febre dire cruciabatur, cui accedebat etiam morbus caducus. Is de uino, quo ablutū fuit ſacrum beati uiri corpus, bibens, curatus eſt: eiuſdemque uini potu multi à diuerſis ſunt morbis liberati.

Miracula ex uino, quo corpus beati uiri ablutū fuit.

Mercator quidam ab extera regione reuertens, ꝑ diſtractis mercibus ſuis aurum, argentum & magnā ſerici copiam reportabat. Cum tranſmitteret autē Rhodanū flumen, equus, cui ea omnia impoſuerat, cum ſarcina è naui decidit. Et primo quidem uidebatur ab illis, qui erant in naui, dum fluminis impetu traheretur; ſed preſſus ſarcina, ab eorum oculis ſubductus eſt. Poſtquam igitur caſſo labore eum deſijt mercator inquirere, eumque ſe recuperaturum deſperauit, ꝙ eo in loco ſit quaſi abyſſus quædā, ut audiuit beati Anthelmi nomen & miracula, fide & ſpe animatus, uenit ad ſacrum corpus eius, poſitoq; illic cereo, quem in eius honorem confecerat, in uigilias & preces incubuit, munera obtulit, uota fecit. Mane poſt celebrata diuina myſteria, per pijſsimi confeſſoris merita de diuina confidens miſericordia, redijt ad locum, à quo mœſtus receſſerat, ſpe bona factus hilarior, & ecce uidet cadauer equi, quem longius ui fluminis raptum conſpexerat, in portū eiectū, rēque ſuam omnem ſaluam & illæſam, cum ſane admiratione dignum eſſet, ſericum nihil madefactum, nihil ulla ex parte corruptum. Itaque ablata ſarcina, ſolius equi iacturam non magnipendens, Deo & pijſsimo eius confeſſori gratias egit, lætusque abſceſsit.

Inſigne miraculum.

Sed ſi ego ea omnia, quæ benignus Deus ꝑ ſeruū ſuum mirabiliter efficere non deſinit, annotare uelim, tempus me citius, quàm materia, deficiet. Non poſſum tamen unum illud prætermittere, quod cæteris longe antecellere uidetur. Fiſciliacum uocāt rus, quod à Bellicēſi urbe ſex abeſt milliaribus. In eo puerulus quidam trium circiter annorum, matre eius alibi occupata, domo egreſſus, longiuſque progreſſus, hac illac errabundus uagari cœpit. Tarda tandem hora recordata mater pignoris ſui, undique circūſpiciens, nec tamen ulla eius ueſtigia aſpiciens, metu & tremore correpta, ꝙ male agi, cum paruulo ſuſpicaretur, circūquaque ſedula curioſitate inquiſiuit eū. ad extremum ad præterfluentis riui alueum ſe conferens, uidet filiolum ſuum lapſum in aquas: cumque procul ab aquis corpuſculum agitari cerneret, exiſtimans eū adhuc uiuere, in hanc erupit uocem, Deus & ſancte Anthelme à uobis repoſco filium meum. Deinde accedens propius, & eum extrahens ab aqꝫ, ut uidit exanimem, uellere capillos, ſcindere ueſtes, genas unguibus lacerare, pugnis uerberare pectus, uallem omnem mœſtis complere clamoribus cępit, miſeram ſe uociferans, & ſibijpſi uolens adferre manus. Accurrit uero pater anxius, aduolant uicini ad tam miſerandum ſpectaculum, dolent uicem parentum miſerorum. Inde domum deportatur puer, diu fouetur, ſed non caleſcit, nec quicquam in eo uitalis ſpiritus deprehenditur, cum à mane uſque in ueſperam ferè confotus eſſet. Igitur de eius ſepultura agitur, ſed mater ſe opponit, conſtantique animo dicit, Ego cadauer feram ad beatum Ioannem & ſanctum Anthelmum dominum meum. Credo eorum meritis a Domino reſtitutum mihi iri filium meum, quē propter peccata mea abſtulit mihi fraus inimici. Illa ſic inſtante, pater paruuli corpuſculum, comitante matre & uicinis, in eccleſiam Bellicenſem adducit, & ad beati Anthelmi depoſuit ſepulcrum. Aderant eius urbis permulti utriuſque ſexus homines, qui eos ſecuti erant in Eccleſiam, quibus miſeræ matris lamenta & fideles preces lachrymas excutiebant. Nā inſtar Cananææ illius, multa fidei conſtantia, precūque inſtantia clamabat ſe peccatricem, ſibi dicebat pœnam deberi, atque à ſe ultionem expetendam, nō ab innoxio infantulo, ſimul implorans ſanctorum illorum, quos diximus, ſuffragia. Nec eſt fruſtrata ſpe ſua. Nam paulo poſt cœpit moueri puer, ſed mater territa, ab eo receſsit, rei euentum contemplatura. Deinde audiuntur leues quidam infantuli uagitus, poſt paululum, cum nemo ad eum accederet, cūctis ſtupentibus ſurrexit, & arrepto Scipione, qui iuxta illum erat, ad menſuram iactus corpuſculi eius, ad ſanctum ſepulcrum progreſſus eſt, ibique reſedit. Tum demum mater auſa accedere cum alijs affatur puerum, & ille reſpōdet, prorſus incolumis, nec quicquam mali ſentiens, perinde ac ſi nihil incommodi perpeſſus eſſet. Exiſtit apud omnes ingens exultatio, cum timore quodam & admiratione coniuncta, flent parentes præ gaudio, pietate mouentur uniuerſi. Clerus, nobiles, plebij adueniunt, Deum pariter omnes lætabundi laudant & prædicant, qui per ſanctos ſuos facias magna & admiranda, Cuius imperium & poteſtas ſe porrigit in omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Matt. 15.

Puer mortuus reuiuiſcit ad ſepulcrū Anthelmi.

In Eccleſia ſanè Bellicenſi meritis beati Anthelmi multa alia facta ſunt miracula, quæ hominum incuria non ſunt in ſcripta redacta, quanquam eorum tam ingens profecto eſt numerus, tantaque aſsiduitas, ut commemorari omnia non poſsint, quando confluentibus undique turbis ad eius uenerabile corpus, innumera credentibus beneficia obtingunt. Gaude igitur & lætare Eccleſia Bellicenſis cum tota diœceſi, tam eximij patris illuſtrata præconijs. Lætamini ciues, quia quem in uita meruiſtis habere paſtorem, nunc multo etiam magis protectorem & pium apud Deum interceſſorem habetis. Lætamini uel maxime omnes uos, qui in clero eſtis, quibus tātus obtigit theſaurus, quo locupletati, non ſentietis inopiam, ſi tamen digna ueneratione uos noſſe oſtēderitis, quantus & qualis ſit, & quanto colendus honore. Non deſinet ille ueſtri curam gerere, per illū, Domino largiente, multa uobis aderit proſperitas & pax, ſine qua nō poteſt ulla creſcere eccleſia, niſi forte, quod abſit, circa illum negligentes ſitis. Date igiť operam, ut ex aīo illū diligatis ac ueneremini, ſi modo Deū uere diligitis, ſi Deo placere cupitis, cui placet ille. Eō.n. uos inuitat oīpotēs remunerator, qñ tot admirādis, ut cernitis, cū ſignis ornauit. Quē ergo Deus potēter & magnifice, illū uos pie ac religioſe, quātū humana fert fragilitas, honorate cū ſumma reuerētia. Qui uos in cœlis cupit hēre ſocios, deuotos habeat in terris cultores. Quicqd ei a uobis honoris ipēſū, in uos redūdabit. Ille uobis ꝯferre aliqd pōt, uos illi nihil. Nō eget ille nr̃a ope, qui ſummo fruiť bono. Sanctis habere honorē, nihil aliud eſt, ꝗ Deum

Innumera eius miracula.

ipſum

Sãctis impenſus honor, in Dei redũdat.

ipſum hnnorare,qui in eis eſt,& cuius corpntis mẽbra ſunt illi. Habetis in illo exempla uirtutum illuſtria, ſit ille uobis inſtar ſpeenli ob oculos ꝓpoſitus, ſanctiſque ſectandis moribus illum imitamini,ut ad quam ille iam peruenit beatitudinem, eam uos quoque,illius meritis & precibus adiuti,adipiſci mereamini. Quæ noſtra humilitas ueſtræ amplitudini auſa eſt ſuggere,ea uos longe rectius curaturos non dubitamus, quàm nos ulla dicendi ſacultate conſequi poſsimus: præſtante Domino nuſtro Ieſu Chriſto, qui eum Patre & Spiritu ſancto uiuit & regnat per infinita ſecula, Amen.

VITA S. PATRIS NOSTRI Samſonis Hoſpitum Exceptoris, Authore Simeone Metaphraſte.

27. Iunij.

PArtim quidem magno Samſoni gratum noſtrum animum ſignificantes, & ei cultum debitum exhibentes: partim autem hominnm iuſtam uitantes repræhenſionem, ad hanc acceſsimua orationem, & illius ſcribendæ uitæ munus grate ſubijmus. Quomodo enim non optimo inre repræhẽderemur, ſi eum multorum aliorum ſanctorum, partim quidẽ Martyrum,partim autem, qui Deo alia ratione placuerunt, horum quidem labores & certamina,illorum uero uitam & res geſtas diligenter conſcripſerimus: hunc antem magnnm Samſonem uideamur cõtemnere,& maaime qui eſt adeo propinquus,& (quod ad ſepulcrum quidem attinet, quod res efficit admirabiles) eſt nobis uicinus: idque cum nullum ex ijs, qui nos pceſſerũt, inneneri mus, q fuerit eiuſdẽ,cuius nos animi,& uitã illius ſcriptis diligẽter mãdauerit.

Encomiũ Sãſonis cõpoſitum ab epõ.

Neque uero me latet, à uiro pio & Pontifice,& cuius etiam magna fuerit eruditio, magni Samſonis cõpoſitnm fuiſſe Encominm. Ego autem dico uitã ſingulatim cõpoſitam, & accurate res illius tractantẽ, & quæ præterea rerum mirabilium ſatis amplam faciat mentionem. Hoc enim, neque alios nouimus, qui in hodiernum uſque diem fecerint, neque nos id ſatis facere poſſumus,qui ab illis temporibus ſimus multum remoti:neq; eius uitam perfecte perſequi, niſi ſolum eam referre paulo diligentius, & panca ex eius miraculis uiris pijs ad Dei gloriam exponere. Eius enim parunm uitæ opuſcnlum, in qnod è clero acceptum incidimus,id uiſum eſt non ſolum negligenter compoſitum, ſed etiam teſtatur eum, qui id compoſuit, nihil habuiſſe eruditionis: immo uero nec ea ipſa,quæ narrat,ſatis perfecte & abſolute traduntnr,& longe abſunt à ſumma perfectione. Quin etiam illnd opus,quo diu uſi ſumus, inuenimus ſe habere ſimiliter,& ea eadem (ut aiunt) factum eſſe fidelia, & inſcriptum qnidem eſſe Encomium dinini Samſonis, & habere ſingularem quandam narrationem eorum,quæ ab illo in uita geſta ſnnt: ſed parce admodum, & maligne uiris bonis præbens guſtum eius miraculorum. Qnod autem nos omnium maaime conturbat eſt quòd ipſi (quòd ad res geſtas attinet) cum eas aliunde habere non liceat,eos ſumus ſecuturi. Ea de canſa petimus a obis dari ueniam ab ijs, qui legent ea, quæ ſunt à nobis elaborata, ut nos nõ condemnent negligentiæ,neq; hanc minime examinatam reijciant narrationem. Neque enim noſtrum eſt hoc opus,ut prius diximus, ſed ſnmus aliornm ſecuti ueſtigia. Illud itaque Herodoti hic poterit cõmode dici eſſe potius Iſtiæi calceum, etiamſi ipſum ioduerit Ariſtagoras: Ita autem habet.

Samſonis patria Genus & parentes.

Hic ergo magnns, & cuins omnem orbem terræ peruaſit fama, Samſon genns quidem dnxit ex illa celebri & inclyta Roma. Ortus eſt autem ea non ignobilibus, nec vulgaribus parentibus, ſed etiam ualde honeſtis & claris: quornm magnæ quidẽ erant opes: gloriabantur autem ſe genus ducere ex ſanguine Imperatoris. Sed cum uiri huius maximi res eaternæ, ita ſe haberent, neqne res qnoque ſuas habebat contemptui. Quomodo? Nam & uirtutis magnam curã gerebat, & diuinæ ſcripturæ lectioni erat intentus: & tanquam iucundiſsimo cibo ei diligenter adhærebat: & breui tempore uenit ad omnem eius cognitionem.

Studet medicinæ.

Vernm enm neque medicinæ, quæ erat ars ualde humana, uir longe humaniſsimus ſtudium abieciſſet, ſed ſe etiam ei diligenter dediſſet, etiam ſi arte parum admodum ad quæſtum ſit uſus, in pauperibus tamen celsit diuinæ gratiæ miniſterio, morbos curans immedicabiles, & tanquam gratiæ uelamento arte utẽns propter ſnmmam humilitatem.

Matt. 19. & 6. Liberalis eſt in pauperes.

Poſtquam autem eius parentes è uita eeceſsiſſent, non amplins eunctabatur, nec differebat: ſed apta accepta occaſione, utpote quòd nullus eſſet prohibiturus, ea faciebat, quæ ſibi uidebantur, & ijs, in quas ea dit interitus, diuitijs, & quæ ſunt ad breue tempus, diuitias commutabat æternas, conuenienter diuinæ uoci Domini, quæ iubet uendere ea, quæ habet, & præbere eleemoſynam, & hinc parare crumenas, quæ minime ueteraſcunt. Dabat uero opes non parce, nec paulatim, ſed nec guttatim diſtillans, ſed profuſe admodum & large, ambabus, ut dicitur, manibus effundens in uentres pauperum, aut eſurientium: idque oon ſemel, aut bis, ſed per totam uitam: Ei enim ſemper æqualis, & cum eo nutrita fuit eleemoſyna. Seruorum autẽ greges nolebat amplius apud ſe manere, neqne in ſeruos uti arroganter imperio: ſed potius libertate dignabatur ingenue, eis abunde præbens, quod ad uictum ſufficeret. Quid enim ei opus erat ſeruitute hominum, qui ſe uerum & germanum ſeruum Domino conſecrauerat? Sic itaque in facultates affectus, & quibuſdam temporalibus, tanquam uinculis laxatus, erat re uera leuis & accinctus, & una quidem tunica, uno antem famulo contentus. Deinde Roma relicta, hic uir egregius in hanc nouam uenit Romam diuini, inquam, Conſtantini ciuitatem. Atque quænam quidem eum cauſa permouerit, neqnaquam poſſum dicere. Sed oon ſine Dei numine, neque omnino inutiliter uerſatus eſt in hac regia ciuitate: in qua eſt etiam ſacrnm eius corpus repoſitum, theſaurus ſacroſanctus, diuitiæ, quæ minime conſumuntur, omnium morborum remedinm.

Morbidos excipit hoſpitio.

Hic ergo oĩ ea parte magnns Sãſon, cũ ad hãc peruenisset ciuitatẽ, in quadã parua & humili domo habitabat. In ꝓximi aũt cura gerenda erat aſsiduus. Nã cũ hanc domũ benignitatis argumẽtũ, & gratuitam feciſſet officinã, eos, qui morbo ꝓmebant, hoſpitio excipiebat, & fraterne tractabat: nec ſolũ in eos omni utebat̃ cura & diligẽtia, ut nolũt leges artis, ſed & cibũ, & cubile eis impertiebat, cõuenienter Chriſti pceptis, partim qdẽ artẽ, partim autẽ atq; adeo magis oſtẽdẽs gratiã. Vbi.n. eſt artis opus, dæmones expellere, & morborũ mirabilẽ efficere curationẽ? Quæ qdẽ ei facere, nõ minus q̃ uelle, erat facile. Et (ut ſemel dicã) alterius qdẽ aliqd aliud, Sãſonis aũt hoſpitalitas & benignitas, & in egẽtes miſericordia, erat adeo ꝓpria, ut ꝓpemodũ rediret ad neceſsitatẽ naturæ: ſicut ſoli quidem illuminare, igni autem urere. Hinc etiam euadit manifeſtus ei, qui tũc erat Chriſti Põtifex. Boni.n. artis.n. ſplẽdor & decus eos, q eã exercent, cito propalat. Is autẽ era Menas, uirtute nõ obſcu-

Initiatur ſacerdotio

rus. Et ab illo ordinatur ſacerdos, triginta iam annos natus, & pauloplus. Deinde ei etiam euadit manifeſtus, q̃ adminiſtrabat Imperiũ. Id autẽ ea eo accidit.

Iuſtinianus quidem erat, qui imperabat, cuius & Imperij diuturnum fuit tempus, & uita illuſtris. Ei morbus incubuit ualde grauis, cum ei male affecta eſſent pudenda, & ueſica graui laboraret ulcere. Atque ille quidem patiebatur & laborabat, nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circunfuſum examen medicorum, & circa eum, ut mos eſt, aderant magno ſtudio diſputantes: qui ad promittendum quidem, & ad bona ſpe implendum ſunt ualde prompti, ut qui & eius manum, qui laborat, hinc incitent, & efficiant, ut ſit ad dandum alacrior, ut autem quod promiſerunt, deducant ad effectum, & eum, qui laborat, liberent ab eo, quod eum male habet, non ſolum breui non poſſunt efficere, ſed neque longa mora & dilatione, neque longi temporis utẽtes auxilio: ſed parati quidem ſunt eorum, qui laborant, accuſare tarditatem, aut etiam ad id, quod eſt deterius, proclioitatem, ut qui, uel præceptis non acquieſcant, uel in cibo, & potu non ea, qua par eſt, cautione utantur: ſe autem, & ea, quæ ad curandum adhibẽt, medicamẽta minime reprehendunt. Quid ergo Imperator? Poſtquam uidit eos multa quidem dicere, & magna uerbs loqui, nihil autem conferre ad curationem, imo uero lædere, & maiores dolores afferre, ipſe agitabatur quidem doloribus, ferre uero non poterat. Atque omnes quidem medicos ex æquo condemnãs ut inutiles, in malam rem abire iuſsit, ad Deum aũt confugit, & ei magno ſtudio adhæret, & illinc quærit auxilium. Nonnunquam enim egeſtas docet, q̃d nobis ſit utile, & efficit, ut diſcamus, undenam uerõ ueniat auxilium. Auxilium enim meum, inquit, à Domino.

Pſ. 120

Viſio Iuſtiniani Imper.

Cum itaque uehementer petijſſet, non tarde conſequitur, ſed ei in ſomnis oſtenditur multitudo medicorum, qui ordine quidem aditabant, honeſta uero, & quæ ſacerdotibus conueniebat, erant ueſte induti. Vidit autem quendam accedentem Eunuchum, ex auro quidem contexta ueſte indutum, Præpoſito uero amictu ſimilem, qui uiſus eſt oſtendere vnumquẽquam ex medicis, quo ſit vultu, ætate & habitu, inter quos vnum, qui erat ſpecie humilis, canis decorus, ueſtitu honeſtus & compoſitus, & diligentius curare, ut notus eſſet Imperatori, & efficere, ut ſciret qualis eſſet in omnibus, & dixiſſe: Hic ſolus, & nullus ex alijs, tibi poteſt dare, ut à morte libereris. poſtquam autem à ſomno fuit excitatus Imperator, uerum iudicans eſſe ſomnium, (Vt crederet enim effecerat, qui prouiderat ut uideret, & quæ uiſa fuerãt, erat re ipſa confirmaturus) impletur quidem gaudio, accerſit autem ſtatim medicos. Et illi quidem cõuenerunt, & ſe ei omnes coram ſtiterunt. Ille uero unũquenque luſtrabat, diligentiſsime perſcrutans, & nõ minus examinans, quàm aurum lapis Lydius, vultũque & figuram, & ætatem, conuenienter ſignis, quæ erant oſtenſa per ſomnia. Poſtquam autem nullum uidit tale ſignum in eis, qui aderant, dolore afficiebatur, & perplexo erat animo, & erat adhuc ſitientior, ut qui non eſſet promiſſum aſſecutus. Hinc acris & uehemens facta eſt inquiſitio, donorumque & maximorum honorum promiſsiones, quos, qui uirũ, qui quæritur, erat oſtenſurus, conſequenter ſignis quæ uiderat Imperator, mox erat accepturus. Quo cognoſceretur autem, ſignum erat, non quomodo Pelopidis (ut narrat fabula) humerus, ſed uirtus inſignis, & præcipue moderati mores & compoſiti.

Cum autem eſſet difficilis inuentio, (celabatur enim, non formam mutans, ut fingunt Proteum, ſed quodam diuino hoc eueniente conſilio, ut tardior oſtenſio eum redderet magis deſiderabilem) uix tandem unus ex medicis Imperatoris, notus quidem Imperatori, magno autem Samſoni familiaris, & qui res illius optime nouerat, non uirtutis ſolũ, ſed etiã gratiæ & miraculorum, eum manifeſtum reddit. Hic autem illi facile erat conijcere, eum eſſe, qui illũ erat curaturus. Hic ergo ipſe magnum illum Samſonem notum reddit Imperatori, & ei tantam conciliat lætitiam, quantam ij, qui laborant morbo corporis, & ab eo cupiunt liberari, ſoli poſſunt intelligere. Atq; ſtatim quidẽ uenit admirabilis Samſon, neque enim inter uiſum & auditum interceſsit tempus, uel breuiſsimum, tantum eius uiuendi Imperatorem ceperat deſiderium. Cum uero eum uidiſſet, ex ijs, quæ noctu uiſa fuerant, pulchre recognouit ea, quæ cernebantur interdiu, utpote oculorum manſuetudinem, formæ hilaritatem, morum honeſtatem, barbæ ſqualorem, adſpectus triſtitiam, & quæ eum decebant ſigna moderationis. Hæc cum ille, admirabili accedente Samſone, eſſet contemplatus, non potuit amplius contineri, ſed ſurgens præ immoderata lætitia eum, qui ſpecie uilis erat & abiectus, is, qui erat inſignis Imperio, amplectitur, & ſuauiter admodum oſculatur, non os ſolum, ſed etiam caput, dicens: Certe, o pater, tu es ipſe, qui mihi admirabiliter in ſomnis apparuiſti: Quinetiam te morbum meum pollicitus es curaturum. Hæc cum dixiſſet, ſtatim ingreſſus eſt in Regiæ penetralia, ſanctum illum manu tenens. Neque enim exiſtimabat ſe magnum quid facere, illam honorans, quam erat aſſecuturus facientem miraculum.

Iuſtinianus Sãſonem oſculatur.

Poſtquam autem ingreſſus eſt Imperator, & eum habuit ſecum ſedentem, nondum eum humane accipiendo ſatiatus, plura adhuc faciebat. Eius manus capiens, ſuis imponebat oculis, & eas cum maxima uoluptate deoſculans, & in eas diſtillãs lachrymas, lætabatur. Morbi enim, qui eum premebat, neceſsitas efficiebat, ut homo appareret potius, quàm Imperator, & qui humanis flectebatur miſerijs, quàm qui Imperatoria efferebatur magnificentia. Verum enimuero hæc magna Imperatoris moderatio & religio, grauem ſancto iniecit moleſtiam, & perinde acſi ei fieret iniuria, & in eum nimia exercetetur modeſtia, non potuit tenere ſilentium: ſed ne ſic feceris, o Imperator, neque tam demiſſe & abiecte, acclamabat, nec eo, quòd te ipſe immodice deijcias & deprimas, efficias ut damner arrogantiæ. In quo enim ſum communibus hominibus ſuperior, qui ſum miſer, & peccatis obnoxius, & opus habeo magna Chriſti benignitate & clementia? Veromenimuero hæc tua fidei abundantia & feruor, eſt futuri à Chriſto auxilij certus nuncius, qui eſt Rex Regnum, & põt omnia facer. Cũ ſic dixiſſet, impoſuit manũ parti patienti. Et ea quidẽ ſuo fungebat officio: Is aũt copia humilitatis uolẽs celare abũdãtiã gratiæ, q̃buſdã rebus, quas parti laborãti ex arte impoſuit, curationẽ conabat aſcriber. Sed medicamẽrũ, quod applicabat, nincebat, q̃ celabat, ueritas, & q̃ in alijs fuerat cognitus rerũ effector mirabiliũ, in hoc quoq; fuit cognitus feciſſe miraculũ. Nõ multi. n. dies p̃terierũt, & Imperator fuit oĩno liberatus à morbo, & eſt integram aſſecutus ſanitatẽ, repletusq; eſt lætitia & admiratione, illa q̃dẽ pp recuperatã ualetudinẽ, hac aũt ppea, q̃ q̃ eũ ſanũ fecerat Deo eẽt familiaritate cõiũctus.

Sãſonis modeſtia.

Vult celare miraculũ, ſed non poteſt.

Deinde etiam, ut magni Samſonis opportunis donis remuneraret curationem, aurum donauit ſplendide ac magnifice, & quæcunque poterant incitare deſiderium eius, qui ſecundum carnem, inquam, uiuit, & non ſecundum ſpiritum, ut dicit diuinus

Apoſtolus

Apoſtolus. Illi autem tenuiter & frugaliter uiuere, erat bonum per ſe expetendum, omnibus quidem diuitijs beatius, quauis uero gloria ad dignitatem excellentius. Imperatoris certe liberalitatem & munifitiam opportunis & ualidis recuſauit excuſationibus Illa mihi das, dicens, ò Imperator, quæ lubenter reliqui propter Chriſtum ut qui multas poſsiderem pecunias, & multas haberem poſſeſsiones. Qoomodo ergo ea accipiam, ſine quibus uiuere aperte inueni utilius, & à quibus prudenter diſceſsiſſe, Deo eſſe cõiunctum, dilucide eſt oſtenſum? Quod ſi propter ſummam tuam benignitatem & humanitatem, uis nobis aliqua in re gratificari, id fiat Deo potius, & ita quod factum fuerit, ad nos quoque tranſibit. Fiet autẽ hoc, ſi prope meam domunculam, quam & ipſe habito, & aliquos ex ijs, qui morbis laborant, introducens curo pro uiribus, ægrotantibus domum aptam excitaueris. Hoc enim tibi & clarum nomen pariet, & conciliabit mercedem, quæ auferri non poterit. Audiuit Imperator, & quod petitum fuerat, lubenter admiſit, tanquam donum potius, quam tanquam petitionem Et ſtatim (tunc enim diuinum conſtruebat templum nomine Dei Sophiæ) inſsit ut id quoque ſimul ædificaretur promptu & alacri animi ſtudio, & eorum, qui ædificabant, magna multitudine, & omnium impenſarum copia ipſo quidem ſuppeditante liberaliter, ex magni uerò Samſonis ſententia effecto ædificio. Poſt quam autem pulchrè & magnificè fuit ędificatum, & ab eius fuit nomine denominatũ, protinus illi fuit permiſſum. Et ipſe erat diuinus ille Samſon, cui commiſſa fuerat domus adminiſtratio.

Galat. 5.

Tẽplũ Sophiæ & domus hoſpitalis ædificãtur.

Adijcit autem Imperator aliud quoque dignũ Imperatoria munificentia. Non exiguam enim ſuorum bonorum partem, & nõ ſine egregio propoſito, huic ædi ſanctæ conſecrat, diuiſam ſcilicet ex prædis, quas admirabilis ille Beliſarius ad eum attulerat è terra Aſſyriorum, quæ re uera erant præclaræ & opime. Deinde domum quoque munit donis poſſeſsionum, quę & ad alios eius ſumptus ſufficiebant, & ad alimentũ medicorum, & eorum, quibus erant alia commiſſa munera. Cum multos autem annos ſic tranſegiſſet ille beatus in cura gerenda ægrotorum, de quibus omnibus erat inſtar patris ſolicitus, & iam ad grauem deueniſſet ſenectutem, & corpus imbecillum ei mortem parturiret, parum quidem ægrotat, & quod poſſet oſtendi eſſe procœmium & occaſio mortis. Moritur autem non triſtis, neque grauiter & ægrè ferens deceſſum, ut ſolent animæ quæ corporis & mundi nimio tenentur amore: ſed leuiter & hilariter, ut qui pulchrè ſciret, à quo uocaretur, & à qua perturbatione ad quam tranſiret requiem, & quantæ uoluptates eſſent beatam eius animam excepturæ. Ex laboribus enim remunerationes, & fructus nouerat ex ſeminibus. Atque Deo quidem digna & munda illius anima ad cæleſtes tranſit habitationes: ſacrum uerò & ſanctũ eius corpus deponitur honorabiliter in Maximo templo Mocij martyris, utpote quod magnus ille Sãſon ex eo diceretur trahere cognationem, non corpore ſolum, ſed multo magis animo & moribus. Quam multis autẽ clarus fuerit miraculis, qui eſt in rebus omnibus maxime admirabilis, non in uita ſolum, ſed etiam multò magis poſt mortem, neque linguæ poteſt dicere, neque auris admittere. Quomodo enim cuius nec in hodiernum quidem diem conſtiterunt fluenta miraculorum? Immo uero nec conſiſtent quidem, donec ille idem fuerit, & eiuſdem utetur uiſceribus, pro hominibus apud Deum intercedens. Pauca ergo, ſi uidetur, ad Dei gloriam, & ad eorum, qui audiunt, delectationem ex ijs, quæ poſt eius hinc exceſſum facta ſunt, tractanda ſunt oratione.

S. Samſonis.

Miracula eı̓

Et primum quidem id, quod & multæ linguæ canunt, & libri ferunt, & omnes credunt, & quod in populari tumultu, qui aduerſus magnum illum & inter Imperatores clariſsimum eſt excitatur, ut fieret accidit: quo tempore audaciſsimorũ atque inprimis temerariorum hominum manus, igne accenſo, præclariſsimas & ditiſsimas ædes aggrediuntur. Atque ſucepit quidem malum à maximo templo Dei Sophiæ, quod cum in orbẽ omnia exediſſet, deinde ſerpens uenit uſque ad præclaras ædes diuini Samſonis & tectum arripit celeriter, & fremens ulterius procedit & exiſtimabatur fore, ut mox tota domus omnino interiret. Quid ergo eſt poſtea conſecutum? Multæ quidem ex aduerſo in eo mouebantur manus gratæ & piæ, quid non facientes, & quid non molientes ex ijs, quæ poſſunt fieri ad ignis cohibẽdum impetũ? Sed malum erat inexpugnabile, & omne ſuperabat auxilium. Vincitur tamen, & eo fuit potentior cura magni Samſonis. Fuerunt enim, fuerunt qui tunc digni ſunt habiti, qui diuinum uiderent Samſonẽ per tectum circumcirca curſitantem, & ignem increpantem, & ueluti frementem, & admirabiliter eius impetum retardantem. Cuius quidem adſpectu ille ueluti obſtupefactus retrociſsit, & eſt repreſſus. Deinde cum tonitru repente erupiſſet, copioſa quoque affluxit pluuia, quo factum eſt, ut ignis quidem extingueretur, domus autem conſeruaretur illæſa præter tectum.

Incendiũ Cõſtantinopoli diuinitus extinguitur.

Adijciantur alia quoque miracula, non quæ multis ante annis facta ſunt, quòd ſint noua & recẽtia: non enim in hodiernum uſque diem deficiũt, ut quæ perennes fluuios imitentur: ſed ea quæ pauloante facta ſunt quo ſint magis credibilia, ut quæ partim quidem habeant illos ipſos narrantes, qui ſunt gratiam conſecuti, quorum ſunt linguæ ueridicæ, & mendacio omnino infeſtæ: partim autem, qui genere attinẽt uel inſeruierunt, uel alias ſunt familiaritate coniuncti illis ipſis, qui ſunt experti miracula. Iã enim Theodoritus procedat, qui Spatharo cubiculariorum erat ordine inſignis, de cuius uirtute magnum fertur teſtimonium, & de eius benignitate ac ueritate, & ſumma moderatione. Is erat famulus, & famulorum familiariſsimus, & fideliſsimus Leonis illius, qui erat relatus in chorum patriciorum, & præpoſitorum, & qui exercuit magiſtratum Drungarij, qui eſt eorum, qui nauigant. Geſsit etiam magiſtratum ratiocinatoris curſus, in quo etiam eſt mortuus, non pluſquam quatuor ad ſummum menſibus poſt mortem illius. Huic autem Theodorito erat collega alius ex ijs, quę inſigni Leoni miniſtrabant, & erant ei familiares, quę etiam uocabatur Leo. Erat autem ijs quoque nõ unus ex uulgo, ſed & Protoſpatharius, &, ut mos eſt nominare, ut Maglabio, & ſummus Theodoriti amicus, & unanimis ſocius in miniſterio. Huic autem Leoni cũ aliqua de cauſa ſuccenſuiſſet Drungarius, & eum habuit ſuſpectum, & tempore non paruo eum à conſueta remouit familiaritate, & ab ea, quam prius habebat, fiducia. Sum uerò ipſe quoque teſtis eius aduerſus Leonem indignationis, & ſcio auerſionem & diuturnam ſeparationem. Nam ego quoque rogaui pro Leone, ut qui eſſem Drungario amicus, & familiaris Valde itaque angebatur Leo, & magna afficiebatur animi ægritudine, dolorque uel ipſa oſſa & medullas tangebat, & ualde conſumebat. Quinetiam Theodoritus idem iugum trahebat, ut dicitur, eiuſque mouebatur miſericordia, & per conſenſum, dolorem accipiebat, legibus cedens amicitiæ, ut qui eſſet amicus, & in miniſterio ſocius, ut prius eſt oſtenſum.

Cum itaque ferre non poſſet uidere Leonem ſic affectum, auſus eſt uerbis ſuum aggredi dominum. Neque

que enim facilis ad eum patebat aditus, & aſper erat in ſermonis congreſsione, maxime inter famulos. Et prudenti inita ratione, pro eo rogauit: Perit, dicens, Leo perit: timendum eſt, ne ſibi graue aliquid faciat quod quidem certè nolimus, neque ſimus authores eius mortis. Miſer enim iam extabuit, & eſt planè cõſumptus, non ferens tuam auerſationem, & ſtatim amittet etiam animam. Hoc cum non ſemel, ſed ſæpe dixiſſet, aſsiduitate & opportunitate perſuadet, & Leoni pulchre procurat reconciliationem. Deinde iuſſus uenire in conſpectum, cum ille præ nimio gaudio per ſcalas, quod ita contigiſſet, deſcenderet, & celeritate nimia eſſet impeditus, pedis iuncturam euertit, & loco ſuo dimouet. Statimque ore hianti mutus euadit, & immobilis præ dolore, eumque habebat lectus, cum uia ad eum eſſet delatus. Tres dies præterierant, & ipſe ſic iacebat ſupinus; mutus, ſomni & cibi expers, & nec aquam quidem omnino admittens nec omnino ſe mouens, ſed ueluti lecto affixus, & à re inanima nihil differens. Sanctum tamen etiam tacendo rogans, uidet eum ſtantem pro pedibus, tangentẽ talum pedis affecti, & dicentem: Surge: nihil erit tibi amplius mali. Simulatque autem hoc dixit, egreſſus eſt, uidentibus Theodoriti oculis, ore autem non potente eloqui. Poſtquam uero magnus ille Samſon procul fuit ab oculis, ad ſe quidem redit Theodoritus, & efficitur quodammodo animatus, & redditur ei, qui mouetur, aſsimilis. Vocale uerò corpus habuit quoq; ſicut prius, & lætiori uoce Deum glorificabat, & ſubmiſſa uoce dicebat: Sanctus eſt Samſon. Statimq; miniſtrum eſt allocutus, dicens: Surge Baſili, (ita enim uocabatur) & da mihi ueſtem, ut me induã: & ſimul pedem tetigit. Eum autem uidens ſanum, alteri manem admouit, qui erat illæſus ab initio. Rei enim admirabilitas eum reddebat, prope emotæ mentis, & erat tanquam ſui oblitus, & dubitans, & hæſitãti ſimilis. Alioqui autem nimium gaudium, & bonum inexpectatum ac præter opinionem, mentem ſolet dimouere. Vbi autem nouit ambos eſſe ſanos, alacri ſtatim animo & pedibus it ad ſepulcrum eius, qui ipſum curauerat, & beneficium ei refert acceptum, & ei piè agit gratias, ut ſcit gratus & memor animus.

S. Samſon per uisũ curat Theodoritũ.

Huic uerò Theodorito accidit, ut in alio quoque miraculo, quod circa dominum eius factum eſt, (quisnam autem is ſit, iam oſtẽſum eſt) inſeruiret. Sed quo modo accidit? Cum Drungarius hic Leo aliquando equitaret, euenit, ut equus illius pedem muro alidẽs eum feriret grauiter. Malè autem ſe habebat pes, non breui aliquo tempore, ſed multis diebus. Deinde cũ ſic affectus oſtenderetur medicis, neceſſario hortabatur ad ſectionem & chirurgicam operationẽ. Atque erat quidem dies quartus, quo medicis uiſum fuerat ſic facere. Et Nicolaus (erat autem is quoque unus ex ijs, qui ſeruiebant Drungario, & eius domum complebat) ſtatuerat ipſa afferre ſectionem. Illa uerò nocte apparent Theodorito uiri tres, domum Drũgarij ingredientes, habitu & amictu Romani. Quibus factus obuiam, Quonam itis? rogauit. Illi autem uoce & adſpectu placido, Ad dominum tuum, inquiunt, accedimus. Ad hæc autem Theodorito uenit in mentẽ ut diceret: ſed uos, ò domini, latet quanto in præſentia dolore laboret Drũgarius, & quod ſint hodiè medici illius pedi ſectionem adhibituri? Illi autem, Nequaquam, inquiunt: ſed hoc tibi minime eſt admittẽdum: Nos enim ad ipſum ueniemus in Paraſceue, & ipſum uiſitabimus. Mane ergo medicos iam nolentes manum admouere operi, & pedi inferre ſectionẽ, prohibuit Theodoritus ſtatim recordatus uiſionis, & eis narrans, quemadmodum ea ſe habuiſſet. Quam cum ipſi intellexiſſent, & uiſionem non eſſe deſpiciendam piè iudicaſſent, ſe ſuſtinuerunt. Cum uero iam adeſſet paraſceue, (O tua Chriſte magnalia, Quam admirabilis es Deus in ſanctis tuis?) pes erat, qualis antequàm læderetur, purus, & totus ſaniſsimus, non modo ſectione, ſed nec ulla alia indigens curatione.

Pes Drũgarij ſanatur per miraculum.

Non hanc ſolum inſignis hic Leo, ſed aliam quoque à magno Samſone eſt conſecutus miraculi effectionem. Morbo enim grauiſsimo laborans, & alijs corporis partibus utebatur impotentibus, genibus autem propemodum inutilibus, & quæ ſuo officio minime fungi poterant. In loco enim plano & æquali utcunque fortaſſe ingredi poterat: ſcalas autem aſcendere, aut per locum accliuem incedere, erat is conatus ei unus ex laboribus Herculis. Ea medicis uerò omnibus, & qui alioqui opem ferre pollicebantur, nihil præter promiſſa eſt aſſecutus. Deinde cum ei in mentẽ ueniſſet ſanctus, agitat animo aliqd magis piũ, & magis uerũ adiuuãdum. Alijs oĩbus deſpectis, tanq̃ inutilibus, accedit ad illius ſepulcrum. Ad quod cum ueniſſet, non utitur quidem aliquibus negocioſis uacationibus, neque multos alioqui dies illic aſsidet, ſed ſola tũc precatione & unctione unguẽti, quod illinc ſcaturit, utitur in genibus ſuis laborantibus. Quod cum factum eſſet ſtatim quidem exuit morbi pedicas: confirmat autem pedes robore intentiſsimo. Deinde & ſano toto corpore, & læto animo domum reuertitur. Verumenimuero cum nellet oſtẽdere, non in ignauum hominem, & beneficij accepti memorem, id fuiſſe collatum, ſed in uirum gratum & pium, quoniam diuini huius Samſonis domus tũc laborabat, & in genua labebat, quòd attinebat ad pecunias & ſumptus opportunos, petit à bono Iohãne, (ille enim tunc obtinebat Imperium) ut cura huius domus ſibi demandaretur. Atque ille quidem dedit. Sciebat enim, quanta eſſet uiri induſtria & diligentia. Ipſe autẽ cum accepiſſet, non remittebat, ſed omnem rudentem apte mouebat, & manibus, ut dicitur & pedibus contendebat, & omne ad id ſtudium adhibebat, donec eam reſtituit, & quantum in ſe fuit, effecit, ut ſatis bene ſe haberet.

Nota miraculum.

Aliud miraculum.

Nec hoc quoque par eſt prætermittere, quod eũdem habet, qui paſſus eſt, & eundem, qui curant yelops eſt unus morbus ex ijs, qui corrumpunt oculos hominũ Qui cum in illius canthum incubuiſſet, eum ualdè premebat. Eum cum aliquis execuiſſet medicus, lædebat potius, quam iuuabat: & in hoc ſolo ſe non geſsic improbè, quod non ſua ſponte damnum attulit. Fit enim ſectio maxima, & ualde periculoſa, quã ipſam quoque diuinus curat Samſon, dum illius unguento ungitur frequentius, quodam admodum paruo relicto foramine, idque dedita opera, & propter utilitatẽ Nam per ipſum humor quidam facile effluẽs, & oculo & capiti multum profuit.

Adijciatur alijs magni Samſonis miraculis miraculum quoque Geneſij. Nam cum eo, quòd affert terrorem, habet etiam in ſe iucunditatem, & eſt auditu digniſsimum. Hic ergo Geneſius erat quidem unus ex clero: fuit autem multos annos miniſter Xenodochij non minus enim quàm triginta annorum fuit eius miniſterium. Erat autem in eo admodum ſocors & negligens. Vna itaque nocte accedens ſanctus, multas ei plagas inflixit. Cur non dicens, ea præbes, quibus egent ij, qui laborant? Et cur negligenter uerſaris in hoc tuo miniſterio? Hæc autem non in ſomnis, neque ad nudam ſolum uiſionem facta ſunt, ſed ea res ipſa oſtendit. Manè enim mutum quidem erat os Geneſio, nigrores autem & liuores manifeſti corpore, qui non minus, quàm lingua id, quod factum fuerat ſignificabant. Cum itaque quidnam ſibi accidiſſet, rogatus explicare non poſſet, ei datur charta, & in ea

Geneſium S. Sãſon uerberat.

ſcribit,

ſcribit, quomodo ſe habuiſſent ea, quæ facta fuerant. Tres interim dies præterierunt, & ille quidem adhuc erat elinguis. Cum hæc autem iam audijſſet Drungarius, non amplius contineri poterat, ſed ad ſacrã domum ſtatim accedit, cupiens quidem per interrogationem & reſponſionem audire apertius ea quæ facta fuerunt, ſed modum non inueniens propter uincula, quibus adhuc erat adſtricta lingua eius, qui paſſus fuerat, rem committit precibus: Sancte Dei, dicẽs ſi ſcis quanta mea ſit in te fides, & q̃ fuerim in tuo miniſterio diligens, concede, ut Geneſius ipſa lingua ea quæ paſſus eſt, enunciet. Cum ille ſic eſſet precatus

Geneſio uox reformatur.

non fuit fraudatus ſua petitione: ſed ab ipſo rogatus Geneſius, primum quidem balbutiebat, exiliterque & interciſe loquebatur, & ea dicebat, quæ minus intelligi poterant. Lingua autem ei paulatim relaxata, omnia explicat, adijciens etiam de domo magni Samſonis, propter illam enim magis ſuccenſebat, quæ, uiuente quidem ſancto, & in uita adhuc ſuperſtite, male ſe habebat, & nullius erat precij: cum autem è uita migraſſet, & manifeſta iam eſſet eius ſanctitas oportebat eam omnino honorari, & tãquam domũ illius reputari. Quod quidem factũ eſt piè & religioſe: mutata enim eſt in templum, & aſſecuta eſt eam, quam par eſt uenerationem.

Sed neque quod in Euſtratium factum eſt miraculum, qui eſt in Protoſpathariorum quidẽ relatus numerum, (eſt autem adhuc uiuus & ſuperſtes) paruum eſt & uulgare, & indignum commemoratu. Nam ei quidem ualde dolebat alter ex oculis. Cum ei autem eſſet amicus & familiaris Leo Protoſpatharius, quẽ prius diximus miniſtraſſe Drũgario, cui etiam fuerat ab illo commiſſa cura Xenodochij, & uidiſſet eum effici tanto dolore oculi: Si feceris inquit, ò amice Euſtrati, id quod ego tibi ſuggeſſero, nihil habebis, qđ prohibeat, quo minus ſanum habeas oculum cum uero rogaſſet Euſtratius, dicẽs. Quidnam eſt, quod ſum facturus? Oleo, inquit, opus habet Xenodochium, & ſi præbueris id, quod eſt opus, cõualeſces citra ullam dubitationem, & ſi uelis, id ego mãdabo literis, quod tibi polliceor. Sic ait, & uerba non in hoc ſolum conſtiterunt. Magni enim Samſonis uirtute fretus, & ijs, quæ ab eo uidit fieri, miraculis, Euſtratio fidem facit per ſcripturam, quæ ſic habebat: Ego Leo fratus uirtute ſancti Samſonis, & fide, qua ſum in eum confirmatus, ſpondeo ac fideiubeo tibi Euſtratio, quod præbenti tibi ad uſum eius domus oleum, præbebit quoque, magnus Samſon è Deo miſericordiam, neque tibi amplius dolebit oculus. Atque ſanctus quidem præuenit illius donationem, illæſumque & omnis doloris expertem oculum habuit Euſtratius. Ille autem ſimul, ut uulgo dicitur, & miſericordiam eſt aſſecutus, & illi mortua eſt gratia. Contempſit enim ea, quæ erat pollicitus, poſtquam ea, quæ uoluit, eſt conſecutus, indigne admodum & periculoſe, & ſãctæ domui ne minimum quidem præbuit oleum. Sed cum magnus illi noctu apparuiſſet, (oportet autem uti eius uerbis) Me, inquit, babes ludibrio! Efficit uera hæc uiſio, ut ad ſe redeat Euſtratius, & eum replet timore. Nam cum diluculo totum oleum miſiſſet ad Leone: Iam, inquit, exolui tibi debitum, tu autem placa mihi ſanctum. Neque enim poſſum ferre eius minas.

Nota ſcripturã hãc.

Ingratũ per uiſum terret S. Sãsõ

Quod autem in protoſpatharium Bardam factum eſt, fidem prope ſuperat, qui erat quidem frater Iohannis Patritij, qui ducebat genus ex Macedonia. Ei uero magna intercedebat familiaritas cum Romano Imperatore, benigno & clemente, quem ſciunt omnes fuiſſe filium Conſtantini: qui (ut omnia ſemel dicam) fuit Imperator egregius. Huic ergo Bardæ morbus incumbit in latus, iſque longe grauiſsimus: eum morbum medici uocant carbonem: qui totum fere latus comprænbendebat, & quinque habebat foramina laboranti uerò afferebat dolores intolerabiles. Etenim ne euſque quidem mali conſtitit acerbitas, ſed etiam uſque ad mamillam ex latere dimanauit, aut etiam propagatum eſt quoddam aliud tuber acerbiſsimum, quod eã maxime tumeſecit, & ita creuit morbus & adeo inualuit, ut uideretur etiam medicis ſuperare curationem, & efficere, ut omnem ſpem uitæ abijcerent. Cum autem & ſancti appropinquaret memoria, medici omnes, & qui ſic uocabantur carthularij, & quicunque die ſequenti erant, ut mos eſt eis uenturi in templum præclari martyris Mocij, & ſolitas peracturi precationes, ueſpere eo relicto, planè animum deſpondentes & omni bona ſpe uacuo, receſſerunt. Is autem manè quendam accerſit ex chartularijs: is uerò erat Michael oſtiarius, qui hæc mihi narrauit. Xenodochio uerò tunc præerat Barbas, qui hoc morbo laborabat. Cum ergo ad eum ueniſſet is oſtiarius, uidens eum ſtantem rectum, & mũdis indutum ueſtibus & ſanum, impletur quidem admiratione. Putans autem deſipere, & eſſe emotæ mentis: Hei mihi, inquit, quid tibi accidit? Sed tu, reſpondit Barbas mittens Deo, ut par eſt, offerre gloriam, fles potius & uociferaris, perinde ac ſi lugeres? Michael autem eo, quod præter ſpem accideret, ſpectaculo magis obſtupefactus, diligenter eum interrogabat, & ſciebat diſcere, quod factum fuerat. Ille uero clara & elata uoce ſtatim cœpit dicere. Res enim eiuſmodi eſt nimia exultatio.

Repente curatur per S. Samſonem Barbas.

Poſtquam, inquit, me ita affectum relinquentes, domo receſsiſtis, ego à morbi doloribus agitatus, & quod nulla relicta eſſet ſpes uitæ, uictus ægritudine, & maxime quòd non mihi liceret cum alijs uenire ad ſancti ſepulcrum, & cum eis celebrare memoriam, totam quidem noctem tranſegi inſomnis. Sic autem iacens, uideo quendam ſenem egreſſum è templo domus meæ. Videbatur uero eſſe monachus. Is cum acceſsiſſet in medium huius domus, & ad me adſpexiſſet: Tibi dico, inquit, ſurge. Cum ego autem eſſem locutus, dicens: Quomodo hoc dicis? neque enim puſſum, Ille bis & ter eadem repetiit. Tandem autem: Ego tibi dico, inquit, ſurge, & ad ſancti Samſonis ſepulcrum uade quamprimum. Cum ſic dixiſſet, ego ſtatim me parum è lecto extuli, & illum uidi rurſus reuerſum in templum, ex quo mihi uiſus fuerat eſſe egreſſus, & tandem omnino ſublatum ab oculis. Tũc uerò totus exurexi, & uiſus ſum liberatus eſſe ab omni dolore. Tunc mamille tumorem ambabus adſtringens manibus, ſenũ ſpiritum, qui retro emittebatur è latere. Deinde coniugem bilariter allocutus: Mihi uideor, inquit, nihil mali ſentire: ſed tu ſenſim ſolue uincula plagæ impoſita. Ea autem ſic fecit, & fuit interim magna affecta moleſtia: Et: Hei mihi, dixit, Quis eſt hic Amanites, qui plagæ impoſitus? Id uerò erat caro putrefacta, & reiecta, quæ una cum pannis euulſa fuerat. Sic ego ſanatus, & præter ſpem & opinionem priſtinæ reſtitutus ualetudini, non me puſſum amplius continere: ſed parens eius, qui me curauerat, præcepto, eo ad eius ſepulcrum, cum alijs feſtum celebraturus. Cum ſic dixiſſet, ſtatim quoque ſic fecit, & ad ſanctum abijt plenus gaudio & lætitia. Ijs autem, qui ei fiebant obuiam, res uidebatur incredibilis, & uel de ſuis dubitabant oculis.

Viſio Bardæ.

Coniungatur præcedentibus Georgij quoque miraculum: non eſt enim leue, nec uulgare, neque dignũ quod contemnatur. Is erat quidem miniſter, monachi cuiuſdam & ſacerdotis, nomine Ephedim. Cum autem hydrope laboraret, & in ſacra magni Samſonis æde eſſet repoſitus, omnia quidem repulit, quæ

ei à

ei à medicis prius erant ad medelam adhibita, ne à quibus omnibus nihil opis ſẽſiſſet. Deinde cum ægrè ferret, quod tandiu illic decumberet, ſacra illa æde relicta abit in domini domunculam. Non ceſſat autẽ dominus eum monere & hortari, ut reuertatur, & in ſancti domo adhuc maneat. Cum uerò non perſuaderet. (a uerbis enim abſtinebat aſperioribus propter morbi grauitatem). At oratòrium, inquit, ſaltem ingredere, adoraturus ipſam ſancti imaginem. Deinde cum oleum acceperis, & te unxeris, in tuo lecto recũbe. Ille autem fecit quod iuſſus fuerat. Poſtquam uero fuit dies, iubebatur quidem à domino adhuc facere ſimilia. Ille autem: Sed ego, inquit, conualui, & ſancti uirtute ſum puram aſſecutus ſanitatem. Hac enim nocte mihi apparens in ſomnis ſanctus, & meum uentrem tetigit, & dixit mihi: Abi, cum ſis ſanus: nihil enim mali te uexat amplius. Hæc ad fidem faciendã domino non ſuffecerunt, ſed eius fecit periculum, & diligenter eſt ſcrutatus illius uultum, & uentrem, & pedes, & reliqua membra. Cum uerò nullas morbi uidiſſet reliquias, nec ueſtigia, Deum laudauit, & ſancto egit gratias, cum uideret famulum habuiſſe medicum non mercede conductum, nec fallacem, eumque priſtinam recuperaſſe ualetudinem.

Nota unum olei, de ſancti ſepulcro ſcaturiẽtis

Porro autem Irene quoque erat morbus ſimilis. Erat enim hydrops, iſque morbus grauiſsimus, qui etiam elegantem, & magis admirabilem adeptus eſt curationem. Atque erat quidem Irene maritus unus ex ijs, qui ædi ſacræ miniſtrabant. Propter quem cum decubuiſſet, à medicis quidem deſperarat ſe poſſe cõſequi ſalutem. Sanctus autem noctu apparens cum quibuſdam aliis duobus, cum quibus ut plurimum ſolebat apparere, (eos uerò eſſe dicunt diuinos illos, qui ſine ulla medentur pecunia, Coſmam & Damianum) eam primum rogauit ſanctus, quidnam mali pateretur. Illa autem uidebatur oſtendere, ſanctus uero unum eorum alloqui, & dicere: Oportet eius femori adhibere ſectionem. Et ille quidem ſic fecit. Ea autem, ut quæ dolorem quendam ſenſerat, è ſomno eſt excitata, nihil uero cognouit ex ijs, quæ paſſa eſt. Cũ autem eſſet dies, ad eam accedẽs famula, cum uidiſſet aquam ſub lecto fuſam, ut eſt ueriſimile, arbitrata eam eſſe urinam, quod turpiter & indecorè ſe gereret exprobrauit, & quod neque ſurrexiſſet, neque ullam uocaſſet ex ancillis, ſed inquinaſſet & ueſtes & ſtragula. Illa autem negabat, dicens, ſe nihil tale feciſſe: Deinde remota tunica, cum uiſa eſſet ſectio, & humor effluens, cognitus quidem fuit medicus: ipſa uerò ſana extitit, & domum pulchrè eſt reuerſa.

Satis eſt his exhibitum eſſe guſtum illius magni gratiæ. Quid enim (ut eſt in Tragœdia) numerare oportet innumerabilia? Hæc enim nunquam ceſſant fieri, ſed ſimiliter ſe habent atque fluenta fluuiorum & alioqui unum ſufficit pro omnibus: diuinitus, inquam, fluens fluentum, quod ſepulcro quidem procedit, & ex eo oritur, & ſcaturit. Procedit autẽ non ſemper, ſed paucis quidem diebus ante feſtum miraculi, ueluti quidam humor apparet, deinde paulatim augetur, & remanet poſt feſtum ſic ſcaturiens, donec aliquot dies præterierint, deinde ceſſat. Sicque ut opinor, eſt in maiori honore & admiratione, quàm ſi perpetuo flueret. Nam ſic conſeruare certum, & nunquam aberrans tempus fluxus & defectus, præter id, quod eſt gratius & admirabilius, eſt etiam magis uenerabile. Quod enim eſt perpetuum, affert fortaſſe etiam ſatietatem. Satietas autem inducit contemptionem.

Nota de liquore ex eius ſepulcro manante.

Hoc eſt, quod tibi à nobis offertur donum, maxime pater Samſon, neſcio quidem, an ex tui animi ſententia, ſed certè pro noſtris uiribus. Quod quidẽ benigne & placide accipias, qui es benigniſsimus: morborumque noſtrorum, atque ideo animæ potius, quã corporis bonus ſis medicus, dux & cuſtos totius noſtræ uitæ Chriſtum reddens mihi propitium. Quẽ ipſe quidem inſigniter dilexiſti, ego autem peccatorum multitudine, hei mihi, pluſquam dici poſſet prouocaui ad iram: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM Plutarchi, ſereni Heraclidis, Herois, (is à Chriſtoforſono Heronex dicitur) item alterius Sereni, Potamienæ &c. ex Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebii Cæſarienſ. Lib. 6 cap. 4. interprete Iohanne Chriſtoforſono Angliæ Epiſcopo.

ORigines igitur cum talia uitæ ex ſapientiæ præceptis diuinitus inſtitutæ exempla his qui ad ipſum obſeruandum oculos adijciebãt, propoſuiſſet, meritò quidem complures ex diſcipulis ad ſimile uitæ genus libenter amplexandum prouocauit: ut iam etiam ex infidelium numero uiri non plebei, ſed præſtantes cum in omni genere literarum, tum in philoſophia uel maxime, ad eius diſciplinam cupide raperentur. Qui quidem cum eius ſedulitate fidem & certam in uerbo Dei perſuaſionem interiore mentis ſuæ receſſu ingenuè ſyncereque hauſiſſent, in illo perſecutionis tempore præclare ſed admodum & cõſtanter geſſerunt, unde nonnulli eorum capti, beato martyrio ſidem uiuendi glorioſe fecerunt. Ex quorũ numero primus erat Plutarchus, de quo paulo ante mentionem feci quo ad mortem abducto, parum aberat, quin iſte, de quo ſermo inſtituitur, Origenes dũ illi in extremo iam uitæ ſuæ caſu adeſſet, à Plutarchi ciuibus (quippe cauſam mortis Plutarchi in eum trãſferebant) iam denuo interfectus fuiſſet. Cæterum perſpicua Dei prouidentia illum etiam eo tempore è periculo eripuit. Poſt Plutarchum ſecundus ex Origenis diſcipulis martyr fuit Serenus: cuius in Chriſtum fides quam animo imbiberat, ignis incendio ſatis explorate probata fuit. Heraclides, tertius martyr, & quartus Heronex, eadem ſchola profecti. quorum uterque, prior, dum adhuc catechumenus erat posterior ante nuper iam baptizatus, ſecuri percuſſus fuit. Præterea ex eodem ludo alius à primo Serenus quintus athleta, pro pietatis defenſione, quam ſuſceperat, pleno ore laudatur, cui poſt ingentem tormentorum perpeſsionem, fama eſt, caput ceruicibus abſciſſum eſſe.

Iunij 28. ut habent Martyrologia quãquã non omnes uno die paſſi ſunt.

Plutarchus.

Seren⁹

Heraclides. Heronex. Seren⁹ alter.

Ex mulierum numero, quæ erant eius diſciplina inſtitutæ, Rhais adhuc catechumena baptiſmum, ut ipſe Origines quodam in loco ait, per ignem cõſecuta, exceſsit è uita. Septimus inter iſtos numeratur Baſilides, qui Potamiœnam, multorum commendatione inſignem, ad ſupplicium deduxit, de qua frequens & celebris ſermo apud ciues ſuos iam habetur, utpote quæ cum infinitas prope pugnas pro corporis pudicitia & uirginitate, qua præ cæteris excellebat, contra inſanos amatorum ſuorum impetus (ſi ea enim præter

Rhais fœmina. Baſilides Potamienam.

ter animi uirtutes, eximia præterea & integra corporis pulchritudo cum mira uenuſtate elucebat) cō lianter ſuſtinuit, tum multiplices & graues ærumnas pro fide in Chriſtum exhauriens, ad extremum poſt tormenta acerba dictuque horrenda, una cum matre Marcella ignis incendijs abſumpta, mortem oppetijt. Ferunt quidem Aquilam (hoc enim Iudicis nomen fuit) poſtquam graues uniuerſo illius corpori plagas inflixiſſet, tandem ad corporis ignominiam & contumeliam libidinoniſsimis gladiatoribus illā ſe traditurum interminatum, illam autem pauliſper intra ſe meditatam, cum rogaretur, quid ſentiret, eiuſmodi reſponſum dediſſe, unde uiſa eſt illis aliquid impietatis (ſic enim putabatur) manifeſto elocuta. atque eueſtigio, poſt definitiuam de ea latam ſententiam, Baſilides unus ex ſatellibus, eam acceptam ad locum ſupplicii deduxit. Simulque autem multitudo ei moleſtiam faceſſere, & uerborum petulantia inſectari conabatur, hic eos, qui contumeliam ei faciebant, repulſos coercuit, & maximam clementiam ſummamquè humanitatem in eam declarauit. Illa uerò hominem pro illius erga ſe commiſeratione uehementer amplexata, bono animo eſſe hortatur. nam ait ſe ſimulac abiret è uita, à Domino ſuo ueniam & gratiam pro eo efflagituram, & nō diu poſt eius in ſe merita iuſta remuneratione compenſaturam. Hæc cum dixiſſet, pice ferventi per uaria & diuerſa corporis membra ab imis pedibus uſque ad capitis uerticem ſenſim ac pedetentim diffuſa, generoſo & excelſo animo migrauit è uita. Tale certamen ab hac perecelebri & glorioſa uirgine confectum fuit.

Marcella.

Sancti in cœlis orant pro nobis.

Non longo temporis interuallo interpoſito, Baſilides, cum ſatellites ſocij ſui certa de cauſa iuſiurandum ab ipſo exigerent, aſſeueranter affirmat, omnino ſibi non licere iurare, Chriſtianum enim ſe eſſe, & hoc ſe propalam fateri. At illi primo eum etiamnum iocari putabant. Verum ubi illud conſtanter aſſeruit, abducitur ad Iudicem, & coram illo intentionem confeſſus, in uincula conijcitur. Cum fratres in Domino ad eum aduentarent, cauſamque repentinæ & admirabilis huius mutationis ſciſcitarentur, fertur reſpondiſſe: Potamiænam triduo poſt martyrium noctu ei aſsiſtentem, coronam ipſius capiti impoſuiſſe dixiſſeque ſe pro eo gratiam à Domino poſtulaſſe, poſtulatam obtinuiſſe, & Dominum non longo tempore poſt eum ad ſuam gloriam recepturum.

Baſilides martyrium.

Poſt illa, ubi fratres ſigillum in Domino
ei impertiuerant, poſtero die ſecuri
percuſſus, præclara martyrij co
rona donatus eſt. Alij
item complures Ale-
xandriæ eiſdem
tempori-
bus,
utpote quibus Po-
tamiœna ſe-
cundum
quietem apparuiſſet, eoſquè fuiſ
ſet impenſe ad Dei uerbum
amplexandum cohor
tata, frequentes
ad fidem
Chri-
ſti acceſsiſſe com-
memoran-
tur.

VITA SANCTORVM APOSTOLORUM Petri & Pauli, per Egeſippum Scripta Lib. 3. De excidio Hieroſolymitano, cap. 2.

ERant Neronis tēporibus Romæ Petrus & Paulus doctores Chriſtianorum, ſublimes operibus, clari magiſterio, qui uirtute ſuorum operum Imperatorem aduerſum fecerant, captum magni Simonis delinimentis, qui ſibi animum eius conciliauerat. Cui adiumentum uictoriæ, ſubiectiones gentium, uitæ lōgæuitatem, ſalutis cuſtodiam feralibus artibus pollicebatur, atque ille credebat, qui enim uerum neſciret examinare. Denique ſummum apud eum tenebat amicitiæ locum quandoquidem etiam præſulē ſuæ ſalutis, uitæque cuſtodem arbitrabatur. Sed ubi Petrus eius uanitates & flagitia detexit, & ſpecies illum rerum mentiri, non ſolidum aliquid aut uerum efficere demonſtrauit; ludibrio habitus, & digno eſt conſumptus mœrore. Et quamuis in alijs terrarū partibus Petri eſſet expertus potentiam, tamen præueniens Romam, auſus eſt iactare, quod mortuos reſuſcitaret.

Iunij 29.

Petrus & Paulus docent Romæ.

Simon Mag⁹.

Defunctus erat id temporis Romæ adoleſcens nobilis, propinquus Cæſaris, cum uniuerſorum dolore Admonuere pleriqúe experiendum, utrum poſſet reſuſcitari. Celeberrimis in his operibus habebatur Petrus: ſed apud gentiles nulla facti huiuſmodi deferebatur fides. Dolor exegit remedium: perrectum eſt ad Petrum. Fuere qui etiam Simonem accerſendum putarent: uterque affuerunt. Ait Petrus Simoni: qui ſe de ſua iactaret potentia, priores ſeſe partes dare: ut ſi poſſet, mortuum reſuſcitaret. Si ille non reſuſcitaret, ſe non defuturum, ut Chriſtus opem ferret defuncto, quo poſſet reſurgere. Simō, qui putaret apud urbem gentilium plurimum ſuas ualituras artes, conditionem propoſuit; ut ſi ipſe reſuſcitaſſet mortuum Petrus occideretur, qui magnæ potentiæ (ſic enim appellabatur) laceſſendo iniurias irrogauiſſet: ſin uerò præualuiſſet Petrus, in Simonem pari genere uindicaretur. Acquieuit Petrus, adortus eſt Simon: Acceſſit ad lectulum defuncti, incantare atque immurmurare dira carmina ut cępit, uiſus eſt caput agitare, qui mortuus erat. Clamor ingens gentilium, quod iam uiueret, quod loqueretur cum Simone. Ira & indignatio in Petrum, quod auſus eſſet conferre ſeſe tantæ poteſtati. Sanctus Apoſtolus popoſcit ſilentium, & dixit: Si uiuit defunctus, loquatur, ſi reſuſcitatus eſt ſurgat, ambulet, fabuletur. Phantaſma illud eſſe, non ueritatem, quod uideatur caput mouiſſe. Denique ſeparetur, inquit, Simon à lectulo, & tunc ne id quidem oſtentui futurum. Abducitur Simon à lectulo, manet ſine ſpecie motus alicuius, qui mortuus erat. Adſtitit Petrus longius, & int... ſe pauliſper orationi intētus, cum magna uoce ait: Adoleſcens, ſurge: ſanet te Dominus Ieſus. Et ſtatim ſurrexit adoleſcens, & locutus eſt, ambulauit, & cibum ſumpſit: & dedit eū Petrus matri ſuæ. Qui cum rogaretur, ut ab eo non diſcederet, ait: Nō derelinquetur ab eo, qui eū fecit reſurgere, cuius nos ſerui ſumus. Secura eſto mater de filio, non uereat is: habet cuſtodem ſuum. Et cum populus in Simonem inſurgeret, ut lapidaretur, ait, Petrus: Satis eſt ad pœnam eius quod cognoſcit ſuas artes nihil ualere: uiuat, & Chriſti regnum creſcere uideat uel inuitus.

Simoni Mago quantū tributū Romæ.

S. Petrus excitat mortuū

Tot-

Torquebatur Magus Apoſtoli gloria, collegit ſe ſe, atque omnem excitans carminum ſuorum potētiam congregat populum, offenſumque ſe dicit à Gallilæis: relicturum ſe urbem, quam tueri ſoleret. Diē ſtatuit, pollicetur uolatum, quo ſupernis ſedibus, inneheretur, cui quando uellet, cœlum pateret. Conſcendit ſtatuto die montem Capitolinum, ac ſe de rupe deijciens, uolare cœpit. Mirari populus, & uenerari plerique, dicentes Dei eſſe potētiam, non hominis, qui cum corpore uolitaret: nihil tale feciſſe Chriſtum. Tunc Petrus in medio ſtans, ait: Ieſu Domine, oſtende ei uanas artes ſuas eſſe, ne hac ſpecie populus iſte, qui crediturus eſt, decipiatur. Decidat Domine, ſic tamen, ut nihil ſe potuiſſe uiuens recognoſcat. Et ſtatim in uoce Petri implicatis remigijs alarum, quas ſūpſerat, corruit: nec exanimatus eſt, ſed fracto debilitatoque crure, Ariciā conceſsit, atque ibi mortuus eſt.

Simon Magus dū uult uolare, corruit deinde moritur.

Quo comperto, deceptum ſe Nero & deſtitutum dolens tanti caſum amici, ſublatumq; ſibi uitum utilem & neceſſariū Reipublicæ, indignatus, quærere cœpit cauſas, quibus Petrum occideret. Et iam tēpus aderat, quo ſancti uocarentur Apoſtoli Petrus & Paulus. Denique dato ut compræhenderetur præcepto rogabatur Petrus, ut ſeſe alio conferret. Reſiſtebat ille, dicens, nequaquam ſe facturum, ut tanquam metu mortis territus cederet: bonum eſſe pro Chriſto pati, qui pro omnibus ſe morti obtuliſſet, non mortem illam, ſed immortalitatem futuram, tanquam indignum, ut ipſe fugeret paſsionem ſui corporis, qui multos doctrina ſua compulerit ſe hoſtias pro Chriſto offerre, deberi ſibi ſecūdum Domini uocem, ut & ipſe in paſsione ſua Chriſto gloriam atque honorem daret. Hæc & alia Petrus obtexere, ſed plebs lachrymis quærens, ne ſe relinqueret & fluctuantem inter procellas gentilium deſtitueret: uictus fletibus Petrus ceſsit: Promiſit ſe urbem egreſſurum, Proxima nocte ſalutaris fratribus, & celebrata oratione, proficiſci ſolus cœpit. Vbi uentum eſt ad portam, uidet ſibi Chriſtum occurrere, & adorans eum, dixit: Domine, quo uadis? Dicit ei Chriſtus: Iterum uenio crucifigi. Intellexit Petrus de ſua dictū paſsione, quòd in ea Chriſtus paſſurus uideretur, qui patitur in ſingulis, non utique corporis dolore, ſed quadam miſericordiæ compaſsione, aut gloriæ celebritate. Et conuerſus, in urbem rediſt, captuſque à perſecutoribus cruci adiudicatus, popoſcit ut inuerſis ueſtigijs cruci affigeretur, quòd indignus eſſet, qui ſimili modo crucifigeretur, ut paſſus eſt Dei filius. Quo impetrato, uel qa ita debebatur, ut Chriſtus prædicaretur, uel quia perſecutor non inuitus indulget pœnarum incrementa, & ipſe Paulus, alter cruce, alter gladio necatus eſt.

Ioā. 21.

In huius rei memoriā extat adhuc hodie Romæ extra portā Appiā erectū ſacellum, quod uulgò appellatur, Domine quo uadis?

ITEM VITA D. PETRI APOſtolorum Principis per D. Hieronymum ſcripta Lib. De Viris illuſtribus.

Simon Petrus filius Iohannis, prouinciæ Galilææ, uico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli, & princeps Apoſtolorum, poſt epiſcopatum Antiochēſis eccleſiæ & prædicationem diſperſionis eorum, qui de circūciſione crediderant, in Pōto Galatia, Cappadocia, Aſia & Bithynia, ſecundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romā pergit, ibique uigintiquinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, uſq; ad ultimū annū Neronis, id eſt, decimum quartū. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus eſt, capite ad terrā uerſo, & in ſublime pedibus eleuatis: aſſerēs ſe indignū, ut ſic crucifigeretur, ut Dñs ſuus.

Scripſit duas Epiſtolas, quæ catholicæ nominātur quarum ſecūda & pleriſq; eius eſſe negatur, propter ſtyli cum priore diſſonantiam. Sed & euangeliū iuxta Marcū, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus unus Actorum eius inſcribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus Iudicij, inter apocryphas ſcripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano, iuxta uiam triumphalem, totius Vrbis ueneratione celebratur.

Eccleſiam tā olim utrumq; Epiſtolam tribuit Apoſtolo Petro.

VITA SANCTI PAVLI APOſtoli per D Hieronymum ſcripta, Lib. De Viris illuſtribus.

Paulus Apoſtolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorū, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Giſcalis fuit. Quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ cō migrauit, à quibus ob ſtudia legis miſſus Hieroſolymam, à Gamaliele uiro doctiſsimo, cuius Lucas meminit eruditus eſt. Cum aūt interfuiſſet neci martyris Stephani & acceptis à pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, reuelatione compulſus ad fidem, quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, in Vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cumque primum ad prædicationem eius Sergius Paulus proconſul Cypri crediſſet, ab eo, quod eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus, & iuncto ſibi Barnaba, multis urbibus peragratis, reuertensque Hieroſolymam, à Petro Iacoboq; & Iohāne gentiū Apoſtolus ordinatus.

Act. 5. *Act. 7. & 9.* *Act. 13.*

Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſsime de eius conuerſatione ſcriptum eſt, hoc tantum dicam quod poſt paſsionem Domini uigeſimoquinto anno, id eſt, ſecundo Neronis, eo tempore, quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſsit Felici, Romam uinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit: Sciendum autem in prima ſatisfactione, necdum Neronis imperio roborato, nec in tāta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ, Paulum à Nerone dimiſſum, ut euangeliū Chriſti in occidentis quoque partibus prædicaret: ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheū eo tēpore, quo & paſſus eſt, de uinculis dictans epiſtolam: In prima mea ſatisfactione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerūt: nō eis imputetur. Dñs aūt mihi affuit, & cōfortauit me, ut per me prædicatio compleretur, & audirēt oēs gētes, & liberatus ſum de ore leonis. Maniſeſtiſsime leonem propter crudelitatem Neronem ſignificās. Et in ſequentibus; Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnum ſuum cœleſte, quod ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epiſtola præmiſerat: Ego enim iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat.

Gala. 2 *Act. 24. 27 & 28.* *2. Ti. 4.*

Hic ergo quartodecimo Neronis anno, eodē die, quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, ſepultusq; eſt in uia Oſtienſi, anno poſt paſsionem Domini trigeſimoſeptimo. Scripſit autem nouem ad ſeptem eccleſias epiſtolas: ad Romanos unam, ad Corinthios

Corinthios

rinthios duas, ad Galatas unam, ad Epheſios unam, ad Philippẽſes unam, ad Coloſſenſes unam, ad Theſ ſaloniceoſes duas, præterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni uoam. Epiſtola autem, quæ fertur ad Hebræos, ooo eius creditur, propter ſtyli ſermonisque diſtantiam, ſed uel Barnabæ iusta Tertullianum: uel Lucæ euangeliſtæ iusta quoſdam: uel Clementis Romanæ poſtea Eccleſiæ Epiſcopi, quem aiuot ipſi adiunctum, ſeorentias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone. Vel certe quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiã ſui apud eos oomiois, titulum io principio ſalutationis amputauerat: ſcripſerat ut Hebræus Hebræis Hebraicè, id eſt, ſuo eloquio diſertiſsime, ut ea, quæ eloquẽter ſcripta fueraot in Hebræo, eloquentius uerterentor in Græcum, & hanc cauſam eſſe, quòd à cæteris Paoli epiſtolis, diſcrepare uideatur. Leguor quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus eaploditur.

Ex Euſebij Cæſareenſ. Eccleſiaſt. Hiſt. lib 2. cap. 23. interprete Iohanne Chriſtoforſono.

Petrus & Paulus Romæ occiſi.

NEro igitur, qui hoc pacto infeſtiſsimus Dei hoſtis primus prædicatus fuit, ad Apoſtolos etiam trucidandos incitabatur. Paulum proinde Romæ, eo regnante, ſecori percuſtum, & Petrum etiam ſuſſisum cruci, hoſtiarium monimẽtis proditum eſt. Quinetiam iuſigois ac reſtata Petri & Pauli ioſcriptio, quæ in cœmererijs Romæ ad hoc uſque tempus maner, huius rei geſtæ fidem facir. Atque hæc ita ſe babere, confirmat itidem uir Eccleſiaſticus, Caius oomine, qui Zephyrini Pootificis Romaoi temporibus uiait, inque diſputatione ſcriptis prodita, quam cum Proclo, Cataphrygum hæreſis & opioionis patrono habuit, eadem ipſa de locis, ubi ſacra Apoſtolorum, quos ſupra citauimus, tabernacula locabantur, aſſerit: Ego, inquit, Apoſtolorom trophea perſpicue poſſom oſtẽdere. Nam ſi lubet in Vaticanum proficiſci, aur io oiam, quæ Oſtiẽſis dicitur te conferre, trophæa eorum, qui iſtam Eccleſiam ſuo ſermooe & uirrute ſtabiliuerunt, iooeoies.

Porro Dionyſius Corinthiorũ Epiſcopus illos ambos martyrium eodem tempore pertuliſſe, ſic ad Romanos ſcribens commemorat. Petrum & Paulũ, qui Romanos & Coriothios primum in eccleſiam Chriſti ioſeruerunt, prudenti quadam admonitione impulſi, in unum locum cooclusiſtis. Nam ambo, cum & noſtram Coriotbi, & ueſtram Romæ Eccleſiã fundaſſent, & eiuſdem doctrioę prçcep iis tũ noſtros animos, tũ ueſtros imbuiſſent, eodem tempore pariter martyrium ſubierunt. Atq; iſta hoc loco intesoimus quo rei geſtæ maior certiorqoe adiungatur fides.

COMMENTARIVS QVI TRACTAT ſingulatim Certamina, labores & peregrinationes, & conſummationem ſanctorum & principum Apoſtolorum Petri & Pauli: ex Simeone Metaphraſte.

29. Iunij.

NOn eos ſolũ, qui fuere ab initio patres artiũ, admittimus, & eorũ fauemus laboribus: ſed ẽt, ſi quid aliud poſtea inuentũ eſt à poſteris, id fouemus & amplectimur. Quin ẽt iſtos, ob id maxime laudamus, & eorũ honorificã facimus mẽtionẽ, ꝙ q̃ ſparſim & ſingulatim ab alijs inuẽta ſunt, ij cõiũgẽtes & cõciooãtes, io unũ corpus redegerũt, & ei formam dederũt, & artes poſteris perfectas reliqueruot. Nos quoqoe eos ſequẽtes. ut fideliũ ſatisfaciamus deſiderio, taoq̃ ioſormẽ materiã, ea, quæ de ſummis Apoſtolorum Petro & Paulo, hic & illic decaotantur, tractãtes, eis formã tribuimus, corpusque articulis eapreſſum efficimus. Qooniã ergo hoc eſt nobis ioſtitutũ, & ad res tantas ooſtrũ ſtudiũ cooſerimus, incipieodum eſt dicere, uodenam primis Chriſti diſcipulorum fuerit ad uitam ingreſſus.

Petrus ergo (ot illius primum faciam mentionem cuios primi fidei comoiſſa fuit cura Eccleſiæ) foit quidem genere Hebræus: Palæſtioæ autem regiooem habitabat Galilæam. Patria uero ei foit Bethſaida, quoddam paruum & uile oppidulum, eioſdem tribus & patriæ, cuius ij, qui de Simeooe gloriantur Patriarcha. Pater autem erar Ionas, non is, qui redditus fuit à uentræ balenæ, ſed qui es monſtro, quod cadit in intelligentiam, multos liberauir per filium. Fuit autẽ in diebus Hyrcani, cui aures una cum Regno ablatæ fuot à fratre. Non is uerò ſolus oatos eſt patri, ſed cũ eo quoque erat ſrarer Andræas. Cum autem accepiſſet Petrus filiam Ariſtobuli fratris Barnabæ Apoſtoli, es ea geouit filiũ uoum, & unam filiã. Et Audreas quidem, qoi uitam à negocio remotam, & cooiogis expertem agebat, fit Iohãnis Præcurſoris diſcipulus qui Baptiſmum prædicabat ad pœnitentiam. A quo cum aodiſſet illud Ecce Agous Dei dum ſeruatorem Chriſtum digito iodicauit, relicto Baptiſta Iohanne ſecutus eſt Ieſum. Magnus autem ille Perrus, cũ eſſet acerrimus & diligẽtiſsimus, magis uerſabator in ijs, quæ ad uictum comparandum pertinent, ut qui & cũ oaore habiraret, & ſenis patris prouideret ſenectuti. Cum eum aotem aliquando ocioſum iouenifſer Andreas, adduxit ad Chriſtum. Ille uerò eum admiſit, & Petrum uocauit, eis mentis ſoliditatem per nomen ſignificans.

Ioã. 21
Patria S. Petri.
Ion. 2.
Iohã. 1
Ibidem

Poſtquã autẽ fuir relatus in nomerom diſcipulorũ, apparet ſtatim uir probus, & feruens ſpiritu. Quocirca regoi cœleſtis claues ei creduntor: ſuper mare periode ac iocorporeus, proprijs pedibus iogreditur Dñi traosfigurationis ſpectator efficitur: Patris uocẽ ſuis audir auribus: in eos qui peccant, docetur eſſe patiens: & uoioerſi orbis terræ cura ei committitur. Sed hæc quidẽ, & his plura fuſios tractãs ſacer liber Euangeliorũ, ipſas quoq; reiũ caoſas oobis declarat. Quas quidem io præleoria oon espoſuimos, cum oratio malit eſſe breuis, quam oimis fuſa.

Matt. 16.
Matt. 14. 16
18.
Iohã. 21

Cũ iam aũt magnus Deus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus per uoluntariã & ſalutarẽ ſuã paſsionẽ, aboleuiſſet diabolũ, qui mortis reoebat Imperiũ, & mortis uincula perfregiſſet, & tertio die reſurrexiſſet, hic Petrus prioceps Apoſtolorũ, cũ eẽt magiſtri dicatus præſidẽtia, os efficitur reliquorũ Apoſtolorũ, uel, ut magis ꝓprie dicã, magiſter. Et cũ deinde duodeoariũ quidẽ oumerũ Apoſtolorũ, in alterius locũ ſubſtituto Matthia, ſuppleuiſſet: plurimas autem concioοes Iudæis, qui io ſancti ſpiritus effuſiooe aderaot, & propterea ſtupebãt, ꝙ alijs linguis Dei magnalia anounciarẽt, effudiſſet, & alijs orõnibus eis tuliſſet teſtimooiũ, tria millia ſtatim ad fidẽ in Chriſtũ euocauit. Et cũ eũ, qui erat ab orto claudus, in ſpecioſa tẽpli porta, uoa cũ Iohãne Euangeliſta curaſſet, & rurſus eos, qui erãt cõgregati, arguendo inſtituiſſet, & ad ſalutẽ iooitaſſet, & uerũ Deũ eſſe Dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ ex Moſe & Propheris euidẽter oſtẽdiſſet, nõ ſolũ Miracoli magnitudine, ſed orationis quoq; uehemẽtia omnes obſtupefecir, & ad fidem in Chriſtum attraxit, & decies mille uirorum Eccleſiam conſtituit Hieroſolymis. Ananiam autem & Sapphiram eius uaorem

Act. 1. 2.
3.

ſpectu ueſtro mandabo angelis meis,& me tollent in manibus, & ad patrem meum aſcendam in cœlum, & illinc uos extremo afficiam ſupplicio: ut qui non in ijs,quæ uobis dixi, perſtiteritis. Hæc cum dixiſſet, plaudens deindè manibus,per aerẽ miſſus cœpit uolare,quibuſdã umbris, uel malis potius dæmonibus, eum impellentibus & portãtibus. Magnus autem ille Apoſtolus Petrus cum ſe parum retinuiſſet,audientibus omnibus,cœpit dicere: Dñe Ieſu Chriſte, qui es Deus meus, ne ſinas eũ implere, quod propoſuit,nè immittat petram ſcandali, & lapidẽ offenſionis malignus in eos,qui in te crediderunt. Et ſublatis ad Simonem oculis,clara uoce clamauit: Vobis ſatanæ miniſtris præcipio,ne eum portetis, ſed eum dimittatis in eo loco, in quo nunc eſt. Statimque, cùm quæ circa ipſum apparebant, umbræ receſsiſſent, & in nihilum reſolutæ eſſent, Simon lapſus ab aere, ad terram fertur caſu miſero & miſerabili, & contrito toto infelici corpore, ſecundo pòſt die miſeram emittit animam, acribus excruciatus doloribus. Cùm hoc autem factum eſſet, & turba multis horis clamaret: Magnus eſt Deus,qui nobis à Petro prædicatur: Petrus cùm altũ quoddam ſedile aſcendiſſet, manumq; mouiſſet, & turbis præcepiſſet ſilentium, poſtquàm ex Moſe & Prophetis Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum Deum ante ſecula annunciaſſet, & plurimos dæmones fugaſſet ab hominibus, & morbos curaſſet uarios, eos dimiſit.

Magus uolitãs ruit in terrã.

Cum autem non diù manſiſſet apud Romanos, & ſancto baptiſmo multos regeneraſſet, & Eccleſiam conſtituiſſet,& Linum Epiſcopum ordinaſſet, uenit Tarracinam. In qua cum Epaphroditum ordinaſſet Epiſcopum,uenit Sirmium ciuitatẽ Hiſpaniæ. Quo in loco cum Epænetum conſtituiſſet Epiſcopum,deuenit Carthaginem ciuitatem Aphricæ. In qua cum Creſcentem ordinaſſet Epiſcopum, uenit in Aegyptum. Et cum Thebis, quæ ſeptem habent portas, Ruffum, Alexandriæ autem Marcum Euangeliſtam eorum,qui ſe in diſciplinam tradiderãt, Epiſcopatui præfeciſſet,rurſus uenit Hieroſolyma ea reuelatione, propter Deiparæ Mariæ migrationem. Deinde reuerſus in Aegyptum, per Aphricam rurſus Romam rediJt. Ex qua uenit Mediolanum, & Photicem, quæ ſunt ciuitates in continente. In quibus cum conſtituiſſet Epiſcopos & presbyteros, uenit in Britãniam. Quo in loco cum longo tempore fuiſſet moratus, & multas gentes non nominatas attraxiſſet ad fidem Chriſti, Angelicam adſpexit uiſionem, quæ dicebat: Petre, inſtat tempus tuæ reſolutionis, & oportet te ire Romam: in qua cum mortem per crucem ſuſtinueris,recipies mercedem iuſtitiæ. Cum ergo propterea Deum glorificaſſet,& egiſſet gratias, & apud Britannos manſiſſet dies aliquot, & uerbo gratiæ multos illuminaſſet, & eccleſias conſtituiſſet, Epiſcopoſque,& presbyteros,& diaconos ordinaſſet, duodecimo anno Cæſaris Neronis rurſus Romam reuertitur.

S. Petrus in Britannia docet

Quo in loco cùm Linum inueniſſet conſummatum, eius loco ordinauit Clementem recuſantem, & non admittentem eam curationem. Cui cùm ad id accommodatis verbis perſuaſiſſet, & ut bono eſſet animo, fuiſſet hortatus, ſuorum ſermonum eum prouehit ad cathedram. Qui cùm, ſicut quidam uitulus, collum ſuum bono iugo ſubiecisſet, cum Magiſtro ſuo trahebat currum uerbi. Quocirca multi quidem illuſtres prompto & alacri animo fidei obediebant: multæ autem nobiles fœminæ addebantur ijs, qui ſalui fiebant. Cùm uerò duæ fœminæ Imperatoris,quæ plùs quàm aliæ ab eo diligebantur, fidei acceſsiſſent,& pudicè uiuere ſtatuiſſent,quoniã erat libidinoſiſsimus Nero & impudiciſsimus,furebat aduerſus omnem Eccleſiam,maxime aũt Petrum principem Apoſtolorum, ut qui fuiſſet cauſa pudicitiæ eius fœminarum, quæ crediderant in dominum. Quamobrem cum ira ſupra modum efferbuiſſet, capitis pronunciat ſententiam aduerſus omnes, qui in Chriſtum ſperaſſent. Cum itaq; milites omnes protinus compræhendiſſent, eos deducunt ad locum damnatorum: & Clementi quidem parcunt, ut qui eſſet cognatus Cæſaris: Herodionem autem & Olympam, vna cum magna multitudine gladio ſubijciunt. Petrum vero illum magnum Domini Apoſtolum inuerſum Cruci affigunt. Quamobrem cum ex clauis dolores, ſimiliter atque Chriſtus Deus noſter, ipſe quoque ſuſtinuiſſet, puram & immaculatam ſuam animam in manus Dei depoſuit. Clemens autem eius diſcipulus & Epiſcopus, cum maxime uenerandum & ſanctum eius corpus magnificè compoſuiſſet ad ſepeliendum, in loco inſigni depoſuit. Sed de uita quidem, & prædicatione, & fine magni Apoſtolorum Petri, huculque ſit à nobis dictum breuiter. Neceſſe eſt autem de claro quoque & beato Apoſtolo Paulo, quomodo poterimus, dicere.

Clemens fit Romanus pontifex.

S. Petrus cruci figitur.

Magnus ergo & beatus Domini Apoſtolus Paulus, erat ipſe quoque Hebræus quidem genere, ex tribu autem Beniamin, claris natus parentibus, hæreſi Phariſæus, aſcribens ſibi patriam Tharſum ciuitatẽ Ciliciæ, ſub præceptore Gamaliele in lege Moſis inſigniter eruditus, ardens morum paternorum æmulator, qui à pueritia Romanus uocabatur Saulus. Perſequebatur autem & populabatur Dei Eccleſiam per ignorantiam. Quamobrem ei grata erat interfectio Stephani primi Martyris, ut qui omnium, qui lapides in eum iaciebant, ſuſceperit veſtes cuſtodiendas ut ad illius cædem omnium manibus uteretur. Porrò autem primus quoque vbique aderat cum ijs, qui agitabant ſeditionem, ſtudens deſtruere præconium pietatis: multaque erant & magna, quæ ab ipſo fiebant aduerſus Eccleſiam: & nihil ei ad ſummam deerat inſaniam. In hoc enim pietatem exercere, & ſe præclare gerere arbitrabatur, ſicut ipſe fatetur in Epiſtolis, & Lucas refert in libro, qui inſcribitur Actus Apoſtolorum. Etenim nõ ſolum is, quomodo multi Iudæi, odio habebat & auerſabatur præconium pietatis, ſed etiam maiorem totius gentis iram prouocabat aduerſus eos, qui miniſtrabant.

Act. 7 & 8.

Gal. 1. 1 Tit.

Poſtquam enim id uidit repentè refulſiſſe, & fidei præcones euaſiſſe minis ſuperiores, æmulatione percitus, & ratus ſe maxima affici iniuria, ſi præconium quidem per vniuerſam terram diffunderetur, præcones autem perſecutorum paruifacerent periculum, omne ſtudium adhibuit, ut hos quidem de medio tolleret, illud uerò retardaret, ac reprimeret. Quamobrem cum à ſacerdotibus & doctoribus illo tempore accepiſſet epiſtolas ad Iudæos, qui erant Damaſci iter ingreſſus eſt cõtra eos, qui erant in ea, diſcipulos. Sed qui ex utero matris eum ſegregauit ad ſuum miniſterium, uidens eum iniuſta iniecti inſania, iuſta uoluntate & iuſto animi propoſito, ei in media via apparens, corporeis quidem eum orbat oculis, magnitudine puriſsimæ lucis, quæ ei apparuit: eius autẽ mentem & animam adeo illuminat, vt eum, qui erat olim perſecutor, dilectum ſtatim & fideliſsimum fecerit ſuum præconem. Sauli itaque nomine in Pauli nomẽ tranſmutato, eoque ex ſalo perſecutionis traducto ad quietem eius fidei, mittit ad Ananiam quendam diſcipulum in vrbe Damaſco. A quo cùm Paulus ſanctum accepiſſet baptiſmum, & Chriſti intemeratis communicaſſet ſacramentis, efficitur fidelis ſocius prædicationis. Tantam ergo mutationem oſtendit

Act. 9.

hic beatus poſt uocationem, & ad tantum in Chri-
ſtum exarſit deſiderium, ut præcones ueritatis non
ſolum uerbis, ſed factis etiam confirmaret: qui eum
adhuc timebant, & ſuſpectum habebant, oſtẽdens ſe
toto animi ſtudio erupiſſe in amorem Dñi. Quocirca
cũ fuiſſet cũ ijs, qui erant Damaſci, diſcipulis, ſtatim
Ibid. cœpit prædicare Chriſtum in ſynagogis, Iudæos con
futans, & rurſum confirmans eum eſſe Chriſtum.

Cùm autem ei fuiſſent cognitæ, quæ à Iudæis pa-
rabantur, inſidiæ, per murum in ſporta dimittitur à
diſcipulis, & in Hieruſalem accedit ad Apoſtolos.
In qua liberè loquens in nomine Domini Ieſu, diſſe-
rebat & diſceptabat aduerſus Gentiles. Sed cùm
ei quoque rurſus ſignificatæ fuiſſent inſidiæ, à fratri-
bus deducitur Cæſaream, & illinc uenit Tarſum.
Quò cùm uenisſet Barnabas, & eum inueniſſet, de-
Act. duxit Antiochiam. Cum toto autem anno illic cœ-
13. tus haberent, & ſatis magnam docuiſſent multitu-
dinem, & diſcipulos primum nominaſſent Chriſtia-
nos, in Iudæam ad fratres mittuntur cum miniſte
rio, propter famem, quæ fuit tempore Claudij Cæ-
ſaris. Cũ impleſsent autem miniſterium, reuerſi ſunt
Act. Hieroſolyma. Vbi Dño ſacrum obeuntes miniſteriũ,
13. & ieiunantes, à ſancto ſpiritu ſegregãtur ad opus, ad
quod uocati fuerãt. Emiſsi autẽ, uenerunt Seleuciam,
& illinc in Cyprum nauigarunt: & cum fuiſſent Sa-
laminæ, Dei uerbum annunciarunt. Cum uero per-
uaſiſſent inſulam uſque ad Paphum, excæcant pſeu-
doprophetam Barieu, qui multos peruertebat. Quod
cum factum eſſet, euenit ſtatim ut multi crederent,
atque etiam ipſe Proconſul, qui erat Inſula. Illinc
autem profecti, ueniunt Pergen Pamphyliæ, & illinc
Antiochiam Piſidiæ. In qua cum die ſabbatorum
concionatus eſſet Paulus in ſynagoga, attraxit mul-
tos ad fidem in Chriſtum. Quamobrem Iudæi pleni
æmulatione, eum & Barnabam eiecerunt è ciuitate.
Ij uero ea egredientes, excuſſerũt puluerem è ſuis
Matt. pedibus, conuenienter præcepto Domini.
10. Et cum ueniſſent Iconium, & illic longo tempore
uerſati eſſent, multoſque Iudæos & Gentiles, atque
Act. etiam beatam Teclam ad fidem Domini euocaſſent,
a Iudæis, qui non crediderant, & Gentilibus, afficiun-
14. tur contumelijs, & appetuntur lapidibus. Cumque
Lyſtram & Derben confugiſſent, quæ ſunt urbes Ly
caoniæ, medentur ei, qui fuerat claudus à matris ute-
ro. Quo in loco cum presbyteros ordinaſſent, & Pi-
ſidiam peruaſiſſent, uenerunt in Pamphyliam. Et
cum Pergæ locuti eſſent ſermonem, deſcenderunt in
Attaliam. Cum autem ueniſſent Antiochiam, & con-
gregaſſent eccleſiam, annunciarunt quæcunque cum
eis feciſſet Dominus. Illinc dimiſsi, peruaſerunt Phœ
Actor. niciam & Samariam, narrantes conuerſionem gen-
tium. Cum uenisſent autem Hieruſalem, reuertun-
15. tur Antiochiam, Quòd non oporteat circuncidi, ne-
que ueſci ſanguine, & abſtinendum ſit à ſuffocato &
immolatis, & Apoſtolis afferentes tractantem Epi-
ſtolam. Quò cùm uenisſent, & ſatis longum tempus
illic egisſent, abierunt. Barnabas quidem in Cyprũ,
Marco aſsumpto, Paulus autem in partes Syriæ &
Ciliciæ, cum Silam elegisſet, & quæ erant in ciuita-
te, Eccleſias confirmaſset. Cumque uenisſet Derben
& Lyſtram, & Thimotheum aſsumpſiſset diſcipu-
Act. lum, eum circuncidit. Deinde cum obijsſent Phry-
16. giam & Galatiam, à ſancto ſpiritu loqui ſermonem
prohibiti, uenientes per Myſiam, tentarunt proficiſci
in Bithyniam neque ſinit eos ſanctus Spiritus.

Cum autem tranſijſſent Myſiam, deſcenderunt in
Troadem: & cũ illinc acceſsiſſent in Samothraciam,
ueniunt Neapolim. Et cum ueniſſent Philippos Mace
doniæ verſati ſunt illic dies aliquot. Quo in loco cum

credidiſſet Lydia purpuraria, in domum eius uenien
tes gratia præcationis, ſpiritum Pythonicum eijciũt
ab ancilla. Quamobrem ab eius dominis appetiti
maledictis, vt qui alienos mores annunciarent, cæ-
duntur virgis à Magiſtratibus, & in carcerem conij-
ciuntur, eorumque pedes ligno caute & diligenter
ſtringuntur. Quo in loco eum media nocte orarent,
& Deum laudarẽt, fit maximus terræmotus, & carce
ris fores aperiuntur, & uincti omnes relaxantur, &
cuſtos carceris efficitur fidelis cum tota familia, cum
quod ducit ad ſalutem, à Paulo accepiſſet baptiſmũ. Act.
Egreſsi autem è ciuitate, cum Amphipolim tranſmi- 17.
ſiſſent & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam. In
qua cum multos accepiſſent in diſciplinam, Iudæos
ad iram prouocarunt: Qui etiam collecta multitudi-
ne, conturbabant ciuitatem. Et cum acceſſiſſent ad
ædes Iaſonis, quærebant eos producere ad populum.
Et cum non inueniſſent, traxerunt Iaſonẽ, & aliquot
ex fratribus ad magiſtratus ciuitatis. A quo cum ſatis
accepiſſent, eos dimiſerunt.

Illinc autem egreſſus Paulus cum ijs, qui cum eo
erant, uenit Berœam. Quo in loco cum multos acce-
piſſet diſcipulos, Timotheus quidem & Silas illic re-
manent, magnus autem Paulus per mare uenit Athe
nas. Tranſiens autem, & ea contemplans quæ ab eis
colebantur, aram quoque inuenit, in qua erat ſcri-
ptum, Ignoto Deo. Ex quo parua accepta occaſione,
annunciat eis in medio Areopago Dominum noſtrũ
& Deum Ieſum Chriſtum, initium ducens ab ipſa
aræ inſcriptione: ſtatimque ſatis multos baptizauit
ad fidem in Chriſtum. Inter quos Dionyſium quo-
que Areopagitam, & honeſtam quandam mulierem,
nomine Damarim, & cum eis alios. Poſt hæc uero
Athenis abiens Paulus, venit Corinthum: & cum Pri
ſcillam & Aquilam inueniſſet eiuſdẽ, cuius ipſe erat, Act.
artis, apud eos diuerſatur. Quo in loco cum annum 18.
& menſes quinque tranſegiſſet, & multos tam ex Iu
dæis, quam ex Græcis, gratiæ verbo illuminaſſet, &
ad Domini fidem euocaſſet. Priſcilla & Aquila &
Timotheo aſſumptis, venit Epheſum, eiſque illic re-
lictis, venit Cæſaream vna cum Timotheo. Cumque
ſalutaſſet Eccleſiam, deſcendit Antiochiam. In qua
cum aliquantum temporis eſſet verſatus, egreſſus eſt,
deinceps tranſiens per Galatiam & Phrygiam.

Et cũ per ſuperiores partes veniſſet Epheſum, tri- Act.
bus mẽſibus cũ Iudæis diſſerens in ſynagoga de Re- 19.
gno Dei, perſuaſit ne ijs attẽderent, quæ adumbrate
dicebantur à lege, ſed ea ad ſpiritum transferrent &
componerent. Cum autem apud eos alios duos an-
nos, & paulo plus manſiſſet, & fere totam Aſiam ad
fidem Chriſti attraxiſſet, & non vulgares uirtutes, nõ
per ſe ſolum, ſed etiam perſudaria & ſemicinctia ſua
perfeciſſet, & omne genus morbos & dæmones exe-
giſſet, & Timotheum Epiſcopum eis conſtituiſſet,
egreſſus eſt, ut iret in Macedoniam. Cum illas autem Act.
partes tranſmiſiſſet, uenit in Græciam. Et cum tres 20.
illic menſes tranſegiſſet, & multos accepiſſet diſci-
pulos, venit Troadem. Quo in loco cum Eutychum,
qui, dum diſſereretur, dormitauerat, & ex tertio cœ-
naculo deorſum ceciderat, & mortuus erat, ſuſcitaſ-
ſet, venit Aſſum, deinde Mitylenem. Et cum die ſe-
quẽti eſſet ex aduerſo Chij, altera die appulit Samũ.
Et cum manſiſſet Strongilæ, die ſequenti venit Mile-
tum. Ex qua cum miſiſſet Ephum, accerſijt presbyte-
ros Eccleſiæ. Poſtquam autem acceſsiſſent, cum eis
diſſerit de humilitate, & malorum tolerantia: deinde
de conſtitutione Eccleſiaſtica, & gregis cura. Et rur-
ſus cum ea, quæ & ſibi Hieruſalem eunti, & eis poſt Act.
eius receſſum erant euentura, prædixiſſet: &, quod 21.
oporteat vigilare in eos, qui inſtar luporum ſunt gre

gem auide diuulſuri, eis mãdata dediſſet, eosq; Deo commendaſſet, & precatus eſſet, nauem aſcendens ſtatim ſoluit. Qua uectus, cum ueniſſet in Coum Inſulam, Rhodum nauigauit: & illinc Patara. Quo in loco cum alterum aſcendiſſet nauigium, Cypro relicta à ſiniſtris, præternauigauit Syriam: & cum ueniſſet Tyrum (illic enim nauis impoſitum onus exonerabat) & inueniſſet diſcipulos, manſit apud eos ſeptẽ dies. Et naui rurſus uſus, uenit Ptolemaida, & illinc Cæſaream, & ad Philippum Euangeliſtam, qui erat ex ſeptẽ diaconibus, diuerſatur. Et poſt dies aliquot, ſublatis ſarcinis, uenit Hieruſalem. Et ſeptem dies purificatus, templum ingreditur, annuncians impletos eſſe dies purificationis.

Paulus Hieroſolymæ capitur

Ac. 23

Ac. 25

Ac. 27

Quo in loco qui erant ex Aſia Iudæi, cum eum adſpexiſſent, conturbarunt omnem multitudinem, & manus ſuas in Paulum immiſerunt, clamantes: Viri Iſraelitæ, ferte auxilium. Cum fuiſſet autem maximus populi concurſus, cœperunt in eum hæc dicere: Hic eſt, qui aduerſus legem & locum hunc, omnes ubique docet: Quinetiam gentiles introduxit in tẽplum, & id inquinauit. Statimque mota multitudo incitata eſt, ut eum tolleret de medio. Sed mox adueniens Tribunus Lyſias, eum liberat, & cum militari auxilio eum mittit ad Præſidem Felicem, cui ſucceſſit Feſtus. Cum ſenſiſſet autem Paulus a Iudæis in ipſum ſtrui inſidias, pro tribunali ad Cæſarem ſtatim prouocat & tũc quidem dimittitur à iudicio: ceſſant autem, quæ in eum à Iudæis parabantur inſidiæ: & deinceps à Præſidibus & magiſtratibus mittitur ad Cæſarem. Cum uerò eſſet conſtitutum, ut Paulus nauigaret in Italiam, cumque eo accepto, Centurio quidam nomine Iulius, una cum aliis uinctis nauem aſcendiſſet Adrumentinam, uenit Sidonem, & illinc in Cyprum. Cum autem præternauigaſſent pelagus, quod eſt ex aduerſo Ciliciæ & Pamphyliæ, ueniũt * Miram urbem Lyciæ. Et cum nauẽ aſcendiſſent Alexandrinam, uix Cnidum perueniunt. Et cum ſubnauigaſſent Cretam per Salomonem, uenerunt in locum, qui dicitur Pulchri portus. Ex quo cum ſoluiſſent, & Cretam præterlegerent, & uentus, qui dicitur Typhonicus, qui latas excitat undas, ſpiraſſet, prope Caudam, quæ ſic dicitur, decurrunt Inſulam, & uehementi tempeſtate exagitati, & nauis armamentis proiectis ſuis manibus.

** Lyſtram.*

Cum autem omnes magna affecti triſtitia & mortem expectarent, ſurgens Paulus in medio eorum, iuſſit eos eſſe bono animo cum nulla ſit eorum peritura anima, præter nauem: hortatusque eſt eos, ut cibũ ſumerent, ut qui iam quatuordecim dies manerent ieiuni. Cumque ſeruati eſſent ii, qui erant cum Paulo, ex nauigatione naue diſſoluta ab undarum uiolentia, deſcendentes in terram, cognouerunt inſulam uocari Meliten. Quo in loco cum congregaret Paulus ſarmentorum multitudinem, uipera eius manũ appræhendit. Quam cum in ignem excuſsiſſet, nihil mali paſſus, deus exiſtimatus eſt à Barbaris. Quinetiam cum patrem Publii liberaſſet ab eo, quo laborabat, tormine inteſtinorum, & plura alia feciſſet miracula, cum iis, qui ſecum nauigabant., alia naue uenit Syracuſas, & illinc Regium, deinde Puteolos deinde Romam ipſam. Cum autẽ cognouiſſent fratres eius aduentum, ierunt ei obuiam uſque ad Forum Appium, & tres Tabernas. Et Centurio quidem reliquos uinctos tradidit duci exercitus: Paulus autem toto biennio ſeruabatur ab uno militẽ, omnes qui ad ipſum ueniebant, excipiens, & Dei Regnum cum omni fiducia prædicans abſque impedimento. Atque hæc quidem hucuſque narrauit Lucas in Actibus Apoſtolorum, qui librum eo tẽpore compoſuit.

Ac. 28

Quæ autem ſunt poſtea conſecuta, poſtquàm, Paulo Romæ relicto, profectus eſt Thebas Bœotiæ, minime compoſuit.

Euſebius autem, qui in ſecundo libro hiſtoriæ Eccleſiaſticæ hæc eſt accurate perſcrutatus, dicit Paulum, cum tunc quidem cauſam dixiſſet apud Neronem, fuiſſe abſolutum, & Dei uerbum cum eſſet relaxatus, Romæ agentem prædicaſſe totis decem annis. In quibus dicitur peregre profectus in Hiſpaniam, Galliam & Italiam, Chriſti præco uerbum diſſeminaſſe, & multos à diis patriis euulſiſſe, & cum grege Domini coniunxiſſe. Iam uerò cum eſſet in Hiſpania tale quid dicunt accidiſſe. Mulier quædam & genere & opibus, & doctrina inſignis, cum iam olim auditionem accepiſſet Apoſtolicam, cupiebat ipſis quoque intueri oculis præconem ueritatis, & ipſis auribus inſtitui in ueræ pietatis dogmatibus. Cum ergo ei uiſum eſſet diuina quadam inſpiratione in forum proſicilci, quo tempore qui uel ex ſola fama ab ea diligebatur, per medium eius tranſibat, dicitur & eum uidiſſe leniter & placide ingredientem: ut qui non ſolũ gratia plenos mores haberet cæteros, ſed etiam ipſũ inceſſum, & marito ſuo perſuaſiſſe, cui nomen erat * Probus (eorum autem qui illic erant, erat facile princeps) ut intra ædes ſuas hoſpitẽ exciperet: Poſtquàm uerò fuit accerſitus, & fuit prope illos, eiuſmodi aliquod miraculum accidiſſe mulieri: nempe apertis mentis ſuæ oculis, uidiſſe in fronte eius, qui fuerat hoſpitio acceptus, literas aureas, quæ dicebant, Paulus Chriſti præco. Illam autem propter uiſionem in ſeparatam inuaſit & uoluptas, & timor: & lachrymis plena, procidit ad pedes Apoſtoli, & catecheſi ab eo inſtituta, primũ quidem ſuſcipit baptiſmum, appellata Xanthippe: poſtea autem * Probus eius maritus, qui erat notus Neroni, deinde etiam Philotheus præfectus: & deinceps omnes, qui illam habitabant regionem. Quod autem in Hiſpania prædicauerit Paulus, hoc aperte dicit in Epiſtola ad Romanos, ſic ſcribens: Nunc autem non amplius habens locum in his regionibus, deſiderium autẽ habens ueniendi ad uos à multis annis, cum proficiſcar in Hiſpaniam, ueniã ad uos, ſpero enim tranſiens uos uidere. Quoniam ergo etiam antequàm fuiſſet Romæ, in animo habuit prædicare in Hiſpania, cum ei feliciter ſucceſsiſſet, ut ad primam ueniret ex ciuitatibus, non neglexit ea, quæ ei prius uiſa fuerant: etiãſi Romam rurſus reuerſus, in ea ceſſat à longis laboribus. Quomodo autem, & quanam de cauſa, iam ſum declaraturus.

Paulus prædicat Chriſtũ Hiſpanis.

Hiſpãi multi credũt in Chriſtum.

Rõ. 15.

Cum ad inſaniam ſummam proceſsiſſet Nero, primum, quidem ſuſtulit Agrippinam matrem propriam: præterea uerò patris quoque ſororẽ, & Octauiam ſuam uxorem, & alios innumerabiles, qui genere ad eum attinebant. Poſtea autem generalem mouit perſecutionem aduerſus Chriſtianos, & ſic uenit ad cædem Apoſtolorum. Quo tempore accidit, ut Paulus quoque triceſimoſexto anno ſalutaris paſsionis, tertiodecimo autem Neronis, fieret martyr, ei capite gladio amputato. Gaius uerò quidam uir Eccleſiaſticus, & Zephyrinus Romanus Epiſcopus, & Dionyſius Epiſcopus Corinthius ſcribunt, uno tempore, & ſimul Petrum & Paulum ſubiiſſe martyrium, tertiodecimo anno Imperii Neronis. Dicunt enim Neronem eo tempore fuiſſe motum aduerſus Chriſtianos, propter eius fœminas, quæ in Dominum crediderant, & pudice caſteque uiuere ſtatuerant: nec cum eo congredi, deinceps ſuſtinebant: non autem propter Simeonem magum. Ei uerò, quod ab eis dicitur, fert teſtimoniũ Iohannes quoque ille lingua aureus, in rebus diuinis egregius, & cuius mens eſt plena ſpiritu, ſcribens in oratione aduerſus eos,

Nero ſæuit in ſuos.

S. Paulus gladio cæditur.

qui prohibent, ne fiant monachi: Neronem omnino auditis: fuit enim uir inſignis libidine, qui primus & ſolus inuenit in tali imperio intemperantiæ nouos quoſdam modos, & turpitudinis. Hic ergo Nero beatum Paulum (fuit enim iiſdem, quibus ille, temporibus) eo modo criminans, quomodo nos nunc hos uiros ſancto (Eius enim pellici ualde dilectæ perſuaſit ut ſimul acciperet uerbum fidei, & liberaretur ab immunda illa cõgreſsione) hoc modo (inquam) ille criminans, corruptoremque & ſeductorem, & ea, quæ uos nunc loquimini, Paulum uocãs, primum quidẽ uinxit incluſum in carcere. Poſtquàm autem non perſuaſit, ut deſiſteret puellæ dare conſilium, tandem ei caput amputauit. Et hæc quidẽ is, qui moribus & ſermone eſt uir Apoſtolicus, de beato fine diuini Pauli. Principes ergo & diuini (ut prius diximus) Apoſtoli decimotertio anno Neronis conſummantur. Execrã dum autem Simonem circa medium annorum Claudii aiunt mortem ſubiiſſe teterrimam. Dicunt uerò quidã præceſsiſſe quidem Petrum anno uno, & beatam illam & Dominicam ſuſcepiſſe perpeſsionem, cum animam poſuiſſet pro ouibus. Eum autem fuiſſe conſecutum magnum illum Apoſtolum Paulum, ut dicit Iuſtinus & Irenæus, cum totis quinque annis ſynaxes & deceptationes per ſe facerent ante reſolutionem ad Chriſtum. Atque ego quidem eis magis aſſentior. Euſebius autem Pamphili dicit, Petrũ duodecim quidem annos eſſe uerſatum in Oriẽte, uiginti autem & tres annos tranſegiſſe Romæ, & in Britannia, & in ciuitatibus, quæ ſunt in Occidente: adeo ut ſit totũ tempus prædicationis Petri triginta & quinque anni. Paulum autẽ ipſum quoque uiginti & unũ annum prædicaſſe pietatem in Chriſtũ, & alios duos annos Cæſareæ tranſegiſſe carcere. His uerò coniungit duos quoque priores annos, quos egit Romæ, & ultimos decem: ut eius quoque prędicationis, & uocationis uniuerſum tempus ſit triginta quinque anni.

Lex Chriſti & Apoſtolorũ eius.

Et ſunt quidem noſtra huiuſmodi, & quæ poſſunt noſtrum in nos deſiderium oſtendere, ò Apoſtoli, & fraternum amorem in eos, qui ſunt congregati. Hæc enim eſt ueſtra lex, & communis Domini & magiſtri ut nos inuicem diligamus, & quæramus multorum utilitatem. Vos autem uiciſsim nobis reddite curam quam noſtrum geratis, aduerſus uitia uictoriam, cõtra dæmones reſiſtentiam, animi quietem ac pacem erga omnes, atque adeo etiam ipſos, qui nulla de cauſa ſunt nobis inimici, animi ſimul lenitatem ac patiẽtiam, benificentiam & mutuum amorem. Vos certe rogamus, in quocunque uniuerſi loco ſitis, ſeu etiam in uniuerſo, ut credimus, nos quoque reſpicite, & ad animi tranquillitatem noſtram uitam deducite, peccatorum expertem, rectis factis & bonis operibus plenam, diuinis dignã oculis: ut in hac uita uobiſcum feſtum perpetuo celebrantes, in futuro bona quoq; promiſſa conſequamur: gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo Patri ſimul cum ſancto ſpiritu gloria, potentia & honor nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis archiepiſcopi Conſtantinopolitani Chryſoſtomi encomiũ ſãctorũ & principum Apoſtolorum Petri & Pauli.

COeli & terræ uideo certamen propter præſentem celebritatẽ memoriæ Apoſtolorum, cęleſtibus quidem uirtutibus laudantibus & bonis uerbis proſequentibus doctrinã laboris eorum, utpote quòd per eos cognitum fuerit carnis à Verbo ſuſceptæ myſterium quomodo clamet Paulus: Vt innoteſcat nunc principatibus & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiplex Dei ſapientia: qui ſunt autem in terra, hominibus contendentibus per commemorationem, ſummis Apoſtolis dignas laudes afferre, ut qui per ipſos redierint ad ſalutem. Quid enim eſt Petro maius? Quid uerò poteſt conferri cum Paulo? qui quidem opere & ſermone omnem naturam creatam uicere tam in cœlo, quàm in terra: qui luto corporis implicati, uel ipſis Angelis inuenti ſunt maiores. Quid ergo dicemus de magiſtris naturæ creatæ tam infernæ, quàm ſupernæ? Non inuenio orationem dignam ad laudandum eos, qui noſtrum genus laudauere: qui uniuerſam terram & mare obiere, & peccatorum radices euulſere & pietatis ſemina deiecere in cordibus hominum, qui erant increduli. Petrus magiſter Apoſtolorum, Paulus cognitor Oeconomiæ ſupernarum uirtutum: Petrus frenum ingratorum Iudæorum, Paulus adhortatio gentium.

Eph. 3.

Petrus magiſter Apoſtolorum.

Vide autem excellentem Domini ſapientiam. Petrum quidem elegit ex piſcatoribus: Paulum autem ex iis, qui conſuebant tabernacula. Et quod electionis quidem apparet, eſt his artibus: quod autem intelligitur, eſt ualde admirabile, quia Dei quoque eſt electio. Quoniam enim obruebatur gloria Iudæorum, piſcatori commiſit Deus, ut ſcrutaretur profunda maris, quod percipitur intelligentia, dicens ei: Vade ad mare, & iace hamum, & eum qui aſcenderit, primum piſcem ſuſtuleris, aperi os eius, & inuenies ſtaterem. Mare dicens, mentem Iudæorum inſtabilem: hamum autem doctrinæ uerbum artificioſum: & piſcem, legem. Aperire autem os eius, ſignificat eam interpretari: quomodo rurſus in eo inuenire ſtaterem, ſignificat examinare ipſam ſpiritaliter. Paulo autem, utpote ſutori tabernaculorum, totas gentes tradidit, ut eos qui lege & gratia nudati erant, pelle indueret coccinea, quæ aqua & ſanguine Domini tincta fuerat. Audiuit enim ipſe quoque Dominum ad ipſum clamantem: Ad gentes Procul ego mittam te. O beata Dyas, cuius fidei ſunt creditæ animæ mundi uniuerſi. Petrus principium fidei orthodoxæ, magnus interpres ſacrorum Eccleſiæ, Chriſtianorum neceſſarius conſiliarius, theſaurus ſupernarum uirtutũ qui fuiſti honoratus à Domino Apoſtolus. Paulus magnus præco ueritatis, orbis terrarum gloriatio: qui es homo in cœlis, & Angelus ſuper terram, gloria Eccleſiæ: qui uolas Aquila in excelſis, qui es lyra ſpiritus: qui es hirundo & cicada, qui inſtrumentum Dominicum, qui uigilans Chriſti miniſter.

Matt. 17.

Nota interpretationẽ

Ac. 22

Paulus & Petrus iuncti boues Eccleſiæ, qui uniuerſo orbi terrarum bonam, intulerunt negociationem, qui crucem pro iugo ſuſtulerunt, pro onere autem, nomen Saluatoris: pro collaribus uerò, teſtamentum ſcripturarum: pro ſtimulo, gratiam

ſpirit-

ſpiritus. Paolus & Petrus, qui Eccleſiam indies læ-
tificant, receptacula ſpiritalia, orbis terræ publica
diuerſoria, ſanctæ interpretandæq; Trinitatis inſtrumē
ta, à Deo Verbo ſuſceptæ carnis œconomiæ interpre
tes. Petrus, amor meus ſpiritalis: Paulus, uas electio-
nis, meus baculus. Petrus, templum Dei: Paulus, os
Rō. 15. Chriſti: qui es trium cubitorum, & ad tertium cœlū
peruenis: qui loco circunſcriberis, & mundum uni-
Act. 9. uerſum Domino circunſcribis qui ab Hieruſalem &
circuncirca uſque ad Illyricum ſparſiſti Euagelium:
qui es uelox curſor, qui diuina es impletus gratia: Cui
fecit Dominus teſtimonium, quòd portes nomē eius
in conſpectu totius orbis terræ: qui tertium cœlum
peruaſiſti, & ingreſſus es in paradiſum, & uſque ad
2. Cor. Dominicam, quæ mente comprehendi non poteſt,
10. cathedram aſcendiſti, & arcana myſteria audiuiſti,
quæ non licet homini loqui.

Quid autem Petro quoque dicemus, qui eſt dulce
Eccleſiæ ſpectaculum? Is reuera eſt lampas uniuerſæ
Matt. terræ, alba & caſta columba, acris & uehemens Apo
16. ſtolus, feruens ſpiritu, Angelus & homo, gratia ple-
nus, ſolida petra fidei, ueruſtus Eccleſiæ ſenius. Qui,
Ibidem Beatus es, & columbæ filius, propter caſtitatem au-
diiſti ea ore Domini. Qui claues regni cœlorum ac-
Mat. 5 cepiſti ab ipſo Domino. Vos Angelorum ordines ſpo
liaſtis. En quid dicam amplius? Vos laudat ipſe Domi
2. Cor. nus, Vos eſtis lux mundi, dicens. Qui eſtis potentio-
6. res Regibus, fortiores militibus, ditiores diuitibus,
ſapientiores philoſophis, eloquentiores oratoribus,
qui nihil habetis, & omnia poſsidetis. Vos eſtis mar
tyrum tolerantia. Patriarcharum orthodoxa ſenten-
tia. Monachorum exercitatio. Virginum coronato-
res: eorum, qui ſunt matrimonio coniugati, pacifica-
tores: raptorum refrenatores: intemperantium caſti-
gatores: tegumentum Regum: muri Chriſtianorum:
Barbarorum aduerſarii, qui camum hæreticis impo-
nitis: qui à ratione alienas morte afficitis animi per-
turbationes: qui legiones dæmonum expuliſtis, qui
aras idolorum diruiſtis: qui & infra & ſupra diuites
fuiſtis: ut qui ſuperorum quidem claues acceperitis:
eorum autem, qui ſunt infra, ſoluendi & ligandi pec-
cata poteſtatem habetis.

Act. 5 O rudis idiotæ miraculum. O illiterati ſapientia.
& 19. Petrus umbra ſua Paralyticos adſtringit, & ſoluit
mortem: Paulus ueſtimentis ſuis morbos expellit, &
fugat dæmones. Qui intermediam habetis matrem
Domini, & quouis iuſto ſpiritu eſtis præſtantiores:
columbæ Eccleſiæ, magna orbis terræ lumina. Qui
Petrus, uobis inuicē eſtis præſtantiores, & ſimul omni crea-
petra ta natura meliores. Gaudeas, Petre, petra fidei. Gau-
fidei. deas, Paule, gloriatio Eccleſiæ, qui mala innumerabi
lia propter ipſam ſuſtinuiſtis, in carceribus incluſi, à
Iudæis odio habiti, à Barbaris tracti & raptati, à Re-
gibus cæſi & ignominiam paſsi, quibus nec facile quī
dem licuit reſpirare, nec permiſſum fuit ceſſare à do
ctrina, qui propter pondus uinculorum membra mo
uere non poteratis, & omnem orbem terrarum pec-
cato alligatum ueſtris ſoluebatis Epiſtolis. Vos dæ-
monum phalanges fudiſtis, per uos ſancti ſpiritus
gratia diffuſa eſt in orbem terræ, caliginem erroris
uos è terra contraxiſtis.

Quaſnam ergo uobis referemus gratias, qui tantū
laboraſtis? Memini tui Petre, & obſtupeſco. Recor-
dor tui, Paule, & mēte emotus opprimor lachrymis.
Quid enim dicam, aut quid loquar, ueſtras contem-
plās aſflictiones, neſcio. Quot carceres ſanctificaſtis?
Quot catenas decoraſtis? Quot tormenta ſubiiſtis?
Quot maledicta toleraſtis? Quomodo Chriſtum por
taſtis? Quomodo prædicatione Eccleſias lætificaſtis?
Sunt benedicta ueſtræ linguæ inſtrumenta. Sanguine
cōſperſa ſunt membra ueſtra propter Eccleſiam. Vos
ſine defectu imitati eſtis Chriſtū in omnibus. In om- *Pſ. 18.*
nem terrā exiit ueſter ſonus, & uerba ueſtra in fines
orbis terræ. Inſeparabilem, quæ eſt à uobis eſt deſpōſa
Chriſtus conſeruet Eccleſiam. Nemo ante uos, neq;
poſt uos talis apparuit. Quis enim ſermonem, qui in
docendo uerſatur, ſuſcipiens, auſus eſt aliquid dicere
abſque ueſtra traditione? Vos omnes effeciſtis magi-
ſtros, noſtram uicit cæcitatem ueſtra tolerantia, ut
qui optaretis eſſe anathema, ut mundum lucraremi-
ni. Quid de cætero uobis retribuemus pro omnibus
bonis, quæ nobis tribuiſtis? Fit hodie commemora-
tio ueſtræ decertationis.

Gaudeas, Petre, cui datū eſt, ut ligno Crucis Chri *Petrus*
ſti fruereris. Et ad magiſtri quidem ſimilitudinem uo *crucifi-*
luiſti crucifigi, non recta tamen figura, ſed potius ca *xus.*
pite demiſſo deorſum tanquàm qui à terra in cœlum
iter faceres. Beati claui, qui membra tua penetrarunt
mihi deſiderabilia, & quæ cœleſti gloria ſunt mihi
præſtantiora. Tu qui cum omni fiducia in manus Do
mini animam tradidiſti, qui induiſſe Domino ſerui
ſti, & ei deſponſæ Eccleſiæ, qui diligis Dominum, qui
ferues ſpiritu, qui es Domino fideliſsimus omnium
Apoſtolus.

Gaudeas, Paule, cui beatum caput fuit enſe ampu
tatum, cum homo eſſes, quem uerba enarrare nō poſ *Paulus*
ſunt. Quiſnam enſis tuum guttur peruaſit diſcernen- *gladio*
di maxima poteſtate præditum, Dominicum inſtru- *cæſus.*
mentum, quod à cœlo habetur in admiratione, &
quod terra reueretur? Quiſnam locus tuum excepit
ſanguinem, qui cruentauit quidem exteriorem tuni-
cam Barbari, qui te palo affixit, alteram autem eius ani
mæ ueſtem dealbauit modo inexplicabili, & uſque
adeo, ut lucem fidei induerit, & ea citra inuidiam
contribules impertierit. Sit mihi enſis ille pro coro-
na, & claui Petri pro lychnitibus gemmis, infixis in
orbem diadematis, & illuſtrantibus formam meam
ex peccato turpiſsimam.

Non eſt nobis, ò uenerandi Apoſtoli, oratio, neque
mens ſufficiens, ut aliquid ſuppeditet ad uobis agen
das gratias. Egeni ſumus omnis doni, quod offeratur
excellentibus poteſtatibus. Mutuo date uos, qui eſtis
uere diuites, indigentibus, uel potius donate, neque
enim poſſumus mutuum reddere. Et ſi beatas uoces
à uobis acceperimus, exclamabimus. Salue beata bi
ga, quæ una es anima in duobus corporibus, Petre &
Paule. Saluete uos ſemper in Domino, ſine intermiſ-
ſione pro nobis, rogamus, orate. Promiſſa ueſtra im
plete. Sunt enim hæc ueſtra conuenta, unius quidem
hoc. Venite mecum, & bonis ne deficiamur, alterius
uerò illud. Studebo poſt meum aduentum ueſtri face
cere mentionem. Pactorum ergo conuentorum *2. Pet. 1*
nolite obliuiſci, ſed Trinitati principio
carenti nullo, intermedio aſsiſten-
tes, petite, quæ ſunt nobis om-
nibus ſalutaria. In Chri-
ſto IESV Domino
noſtro, quem
decet glo-
ria
in ſecula ſeculorum,
Amen.

ENCOMIVM SANCTORVM & principum Apoſtolorum Petri & Pauli, quod habetur in Simeone Metaphraſte.

PEtrum & Paulum diſcipulos Domini laudare quidem eſt laudabile & beatum: ſcopum autem aſſequi, eſt arduum & difficile, quandoquidem uis laudationũ ex rebus inferioribus & terrenis ſumitur. Quibus autem totus mundus eſt crucifixus, quomodo eis fuerit grata laus, ducta ea iis quæ habuere contemptui? Quinam uerò, ut par eſt, eorum aggreſſus fuerit encomia, qui laudem ſortiti ſunt ab ipſa per ſe ſapientia, Chriſto uere magiſtro: poſt quem omnis mortalis oratio ex illius participatione paruum quẽ-
Matt. 26. dam ſuſcipit ſplendorem, conuenientem eius prompto, qui id ſuſcipit, ſtudio? Quorum alter quidem dignus eſt habitus, ut beatus pronunciaretur, & cœlorum queſtor conſtitueretur: Alter autem ſegrega-
Act. 9. tus in uas electionis, diuinum uehiculum ad omnem uſum Dei constitutum appelatus fuit utiliſſimum.

Quid ergo? Quoniam eorum magnitudo ad tantam peruenit altitudinem, quæ ad eos pertinent, mãdabimus ſilentio: quoniam ita eſt comparatum, ut in rebus maximis ſilentio honoretur earum ſumma excellentia. Quid uerò lucri ex hoc redibit ad eos qui illorum ardenti amore inflammantur? qui & iis, qui feſti præſentem congregauere celebritatem, uident zelum extingui, & periclitari eis cupiditatẽ, eo quod ſit ceſſatio? Si enim ſunt apud ipſos ocioſæ leges encomiorum, res autem maximas eſſet quiete tranctandas cenſuit ſapiens & uetus oratio, ſilentio potius quàm ſermone eis honorem tribuens: neceſſe eſt, ut una deſinant feſti lætitiæ indicia, & quodcunque in uitam ſordidam & abiectam, in pauperes, inquam, in tali feſto effunditur fluentum benignitatis, & quicunque ſonus in tabernaculis iuſtorum uocis exultationis & confeſſionis celebratur.

Ne hæc ergo omnino contemnantur, & uobis à nobis hanc gratiã petẽtibus, id, quod deſideratis, omninò deſinat in deſperationem: age age, ueluti quoddã modicum medicamentum ægritudinis animi uobis adhibentes, ea philoſophemus, quæ feſto conueniũt onus quidem fortaſſe, quod uires ſuperat, ſubeuntes ſed ueſtris confirmari precibus, non deſperamus fore ut aliquid utile adducamus. His ergo omnibus prætermiſſis, quæ nos à re propoſita aggredienda retardant, nouum quoddam & alienum ſuſcipientes argumentum, ſi ipſos, qui laudantur, cum nobiſipſis in rebus ab eis præclare geſtis comparauimus, quod noſtros pellat dolores, inueniemus. Erit autem hoc quo modo? Cum primam utriuſque uocationem, tanquàm ea qua ſit genus eorum deriuatum, primo loco poſuerimus, per quam ipſi & ad uerisſimam lucem adacti ſunt progreſſionem, & per hoc ad uirilem ætatem peruenientes, diuinæ prædicationis ſuſcepere plenitudinem: ne uideamur procul diſcedere à legibus encomiorum: aggrediemur ad eam, quæ nos urget, gratiam.

Iohã. 1. Ad eum, qui eſt Deus & homo, Petrus eſt deductus, ut eius eſſet diſcipulus, fratre utens, ueluti quodam ſatore partus Euangelici. Quinetiam Pau-
Act. 9. lus non utique opus habuit alio, qui ei ad hoc inſeruiret, ſed ipſo, qui eum aſſumpturus erat ad Apoſtolatum, ictu oculorum per fulgur ſtuporem afferendo, ipſum, qui prius erat fera agreſtis, conuertẽte ad manſuetudinem. Et quid hoc, & quomodo? Nã mitis quidem & facilis erat Petrus, nec tanto tuendæ legis zelo tenebatur, ut aduerſus ſtimulos calcitraret non ſentiens. Paulus autem cum ſero quidem didiciſſet, quod oportebat, fracta autem nimia eſſet eius audacia, tantus uiſus eſt in ſeruiendo ei, quod eſt melius, quantus fuit ad impediendam prius prædicationẽ. Exegit umbra Petri morbos: ſed ueſtium quo- Act. 5.
que Pauli ſuperficies & ſemicincta, erant iis, qui ho- & 19.
mines uexabant, morbis terribilia.

Atque hæc quidem eſt (ut dixerit quiſpiam) eorũ in genere comparatio. Quænam autem ea quoque fuerit, quæ poſt illam fuit laudibus aſſumptio, licet
ea iis, quæ deinceps ſequuntur, intelligere. Magnus Matt.
Petrus, qui dignus eſt habitus, qui beatus pronunciã- 19.
retur, cui fuerunt creditæ claues regni cœlorum, & à quo licet hominibus conſequi, quicquid refertur ad id, quod eſt melius. Non minor eſt Paulus, qui ut uas
eſſet electionis, ab eo ipſo eſt ſegregatus, audacique Act. 9.
& periculoſo conatu contendendo aduerſus gentes & reges reſiſtentes, perfecit uiam Euangelii. Diuiniſ-
ſimus Petrus, qui ad templum legale ei, qui ab utero 3.
matris erat claudus pedibus, integram reſtituit ſanitatem. Gratia eſt digniſſimus Paulus, qui claudo, qui
erat Lyſtris, fecit ſimile miraculum. A Deo fuit adiu 14.
tus Petrus, qui ab Angelo Domini fuit liberatus ex 12.
carcere Herodis, & à cædem ſpirantium Hebræorum expectatione. Non minor eſt Paulus, qui ſporta
fuit e muro demiſſus: qui ipſe quoque ab Angelo Dei, 9.
etiam cum carne, in hac fuerit actione directus: ſi quidem eum, à quo in piis inſeruitur operibus, ad Angelum Domini referunt labia à Deo mota.

Sed quid hoc, & quanam de cauſa Dominus utriuſque tantam in his gerit curam? num ut ſicut Petrus circuncisſioni, ita etiam Paulus præputio edat, quod ſit probatum: & ſic, quæ & ſententia, & uita
erat diſtincta, concordem referrent & conſentien- Act 5.
tem Dei cognitionem? Admirabilis eſt Petrus, 10.
qui linteo è cœlo demiſſo, pleno omnis generis animantibus, caſtigatus fuit, & didicit eſſe indifferen- 2. Cor.
tem cum gentibus communionem. Non minor eſt 12.
Paulus, ſi non etiam maiorem dicere ſit religio, qui in tertium cœlum raptus, eorum, quæ dici nequeunt, iis, qui ab ipſo initiabantur, in tempore ape-
rit myſterium. Venerandus eſt Petrus, Tabitham Act 9.
ſuſcitauit. Quid uerò? num à tergo eius relinqui- Ac. 20
tus Paulus, qui Eutychum, qui cum è feneſtra ce-
ciddiſſet, uita exceſſerat, in uitam reuocat? Romæ Ac. 16
repreſſit Petrus Simonem ab arte magica: qua de cauſa ad ſuum quoque abiit Dominum, cruce ſubiens magiſtri paſſionem. Paulus quoque eduxit Philippis mulierem, quæ inſtar Phytbiæ dabat reſponſa, ab errore quo populum tenebat irretitum. Qua de cauſa & uirgis cæſus fuit crudeliter, & enſe rurſus ei caput amputatur, ut qui eam inuenerit mercedem, quòd ea Cæſaris familia quoſdam Chriſto conciliaſſet.

Deficiet me tempus, & ante tempus deficiẽtis uerbi fluxus, qui quidem à graui ſenectute reciſus omninò defeciſſet, niſi ueſtrarum precum uires, ut hæc dicerem, ceſſiſſent. Confirmarunt enim, ut prophe- Eſ. 35.
tice dicam, manus remiſſas & genua diſſoluta: mentem, inquam, meam, quæ imbecillitate corporis ſimul euaſit imbecilla, ut diuino ueſtro ſatisfacerem deſiderio. Id quidem, quod ſperaſtis, præſtiti, aut parum abeſt, quin id ſim aſſecutus: ueſtra eſt hæc, &

non

non mea gloriatio, qui me ad hoc indns iſtis, & noſtram plane reſolutam & imbecillem ac defectā ætatem, ueſtra ad Deum fiducia roboraſtis. Sin antem à ſcopo procul aberrauimus, indignitatis noſtræ infelicitati id eſt attribuendum, quæ ita multitudine malorum eſt conturbata, ut ne in precibus quidem poſſim iuſti munus implere. Sed quomodocunque res ſe habeat, Gloria principii experti patri, & coæterno filio, & qui cum eis eſt coæternus, diuino & bono ſpiritui uni diuinitati in Trinitate, quæ non poteſt diuidi, quæ uitam præbet omni ſpiritu, & ab omni creatura natura colitur & adoratur nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

THEODORI DAPHNOPATI Encomium Sancti & magni Apoſtoli Chriſti Pauli, collectum ex diuerſis Orationibus Diui Chryſoſtomi & encomijs, quæ fecit in magnum Paulum. Habetur autem in Symeone Metaphraſte.

Niuerſa quidem lex encomiorū, & omnis oratio compoſita arte oratorum, à ſplendoris ſanctorū uincitur magnitudine: maxime autem, quæ de diuinis & principibus habetur Apoſtolis. Quan tum enim alios, martyres, inquā & inſtos gloria & honore, & apud Deū propinquitate ſuperant, tanto etiam ſunt ſuperiores legere encomiorum eorum decertationes, & ea, in quibus aliis antecellunt: quòd humanā rationem ſuperant & cogitationem, quæ pro uniuerſo orbe terrarum certamina ſuſcepetunt, & quæ præclare geſſerunt. Quamobrem ueſtrum uelnti placantes deſiderium, etiam ſi cœptum ſit audax, cum eorū laudes uerbis ſtuderemus extollere, cogitaſſemus autem id plane fieri non poſſe, nec à nobis eſſe ſuſcipiē dum, ex iis, quæ à diuino Patre, & melle fluēte Chryſoſtomo uarie dicta ſunt, moralibus, inquam, orationibus & ſuaſionibus, ſermonibusque & encomiis, & iis, quæ ſunt aliter ab eo laborata, id quod eſt utile (ut pat eſt) eligentes, & in unā harmoniā & cōſonantiam coponentes, eis unum ex omnibus encomium obtuliimus, eiſdē (ut ſemel dicam) dictionibus, quoad eius fieri potuit, & ſententiis & uerbis id ornantes.

Sic autem habet: Apoſtolicorum quidem actuum inſcriptionis rotum iam nobis debitum exolnimus. Deinceps autem erat conſequens, libri aggredi principium, & dicere, quidnam ſit illud: Primum quidē *Act. 1.* uerba feci, ò Thophile, de omnibus, quæ Ieſus cœpit facere & docere: Sed Paulus non finit nos uti hoc ordine, conſequentiæ, ad ſe & ad recta eius facta linguā noſtram uocans. Cupio enim uidere ipſum uinctum introduci Damaſcum, non catena ferrea, ſed uoce Do *Act. 9.* mini. Cupio uidere ipſum captum, hunc, inquam, magnum piſcem, qui mare uniuerſum agitauit, qui fluctus innumerabiles excitauit in Eccleſiam. Cupio uidere eum uinctum non hamo, ſed uerbo Domini. Nam quomodo quidam piſcator ſedens ſuper altam petram, & ex alto tenens arundinem, hamum mittit in mare: ita etiam noſter Dominus, qui piſcatum oſtendit ſpiritalem, ſedens tanquàm in alta petra cœlorum, tanquàm hamum uocem illam emittens de ſuper, & dicens: Saule, Saule, quid me perſequeris? ſic *Ibidē.* cœpit hunc magnum piſcem.

Quis enim illum crudelem & inhumanum, & perſecutorem, & blaſphemum, & Eccleſiam ſic uaſtantem, ut etiam domos ingrediens traheret uiros & fœminas, & omnia confunderet & perturbaret, ſuſtinuiſſet, ſi nō repente eū Rex noſter tranſmutaſſet, & ad ſe reduxiſſet? Et enim diſcipuli quoque, ubi eum uidiſſent affuiſſe, timore affecti horrebant, & ne cum quidem audebant adſpicere: & quando rurſus fuit ex amicis, eundem metum oſtendebant. Si eum ergo timebant etiam reconciliatum, ſi fuiſſet inimicus & hoſtis, quid non feciſſent? Ego autem quid agam? Ne ceſſe eſt, ut maximā fugiam celeritate, ne ſi me rurſus apprehenderit, abducat à propoſito. Scitis enim, quòd cum ſæpe mihi aliò eunti, & ad aliud conuerſo occurriſſet, me in media detinuit oratione, & ſic cœpit, in ea perſuaſerit finire orationem.

Hic ergo beatus Paulus, qui uniuerſum orbem terræ illuminauit, in tempore uocationis aliquando eſt excæcatus: ſed illius excæcatio facta eſt totius orbis terræ illuminatio. Quoniam enim male uidebat, eū Deus recte excæcauit, ut utiliter adſpiceret. Et quo- *Cur cæcitate percuſſ. Paulus* niam Dei Eccleſiam ſumme perſequebatur, & erat adeo uehemens & alienus à congreſsione, accipit frenum uehementius, ne ſi eum abduceret impetus illius animi alacritatis, non obediret iis, quæ dicebantur, & ut ſciret, cum quo bellum gereret: quem non ſolum punientem, ſed neque beneficio afficientem ferre poteſt. Neque enim eum obcæcauerunt tenebræ, ſed lux modum excedens, ei offudit tenebras.

Si nos ergo bellum circūſiſteret barbaricum, & in acie hoſtes maximam exibuiſſent moleſtiam: deinde Imperator hoſtium, qui innumerabiles admouebat machinas, & noſtra omnia confundebat, multoque tumultu & turba replebat, & ipſam minabatur ſe urbem diruturum, & igni mandaturum, & nobis intentabat in ſeruitutem, repente à noſtro Rege ligatus in urbem duceretur captiuus, non omnes cum fœminis & iufantibus exiliiſſemus ad illud ſpectaculum? Cum autem nunc quoque eſt bellum conflatum, Iudæis omnia perturbantibus, & ad oppugnandam Eccleſiam machinas omnes adhibentibus, hoſtium uero caput eſt Paulus, qui omnia magna facit, & dicit, qui omnia permiſcet & perturbat, eum autem alligauit Dominus noſter Ieſus Chriſtus Rex noſter, non egredimur omnes ad hoc ſpectaculum, ut uideamus eum duci captiuum? Etenim Angeli è cœlis uidentes eum uinctum introduci, exultabant, non quoniam uidebant eum uinctum, ſed quoniam mente agitabant, quot homines è uinculis eſſet liberaturus: nō quoniā eum manu duci cernebant, ſed quoniam intelligebant, quàm multos ille homines eſſet è terra in cœlum deducturus: non quoniam eum lumine orbatum adſpiciebant, ſed quoniam cogitabant, quàm multos ille eſſet educturus è tenebris.

Propterea ego quoque aliis omnibus dimiſsis, ad Paulum exilire contendo, Paulus enim, & Pauli deſi- *Pſ. 105* derium coegit nos hunc facere ſaltū. Quis loquetur potentias tuas, Domine? Quoniam non ſiuiſti Paulum latere, quoniam talem uirum oſtendiſti orbi terræ. Laudauerunt te omnes Angeli uno animo, quando aſtra feciſti, & quando Solem: ſed non ſic, ut quando Paulum oſtendiſti uniuerſo orbi terræ. Propterea terra fuit cœlo lætior quoniā hic eſt lætior ſolari luce. Et hic quidem Sol, cecidit noctiſ: ille aūt ſuperauit diabolum. Et hic quidē in alto fertur, & deorſum im

mittit radios:ille autem inferne oriens,non medium
cœli & terræ luce impleuit:ſed & os aperuit, & An-
Lu. 15 gelos magna impleuit uoluptate. Si enim propter
unum peccatorem pœnitentiam agentem eſt gau-
dium in cœlis,ipſe uerò ex prima concione uenatus
eſt quinque uirorum myriades,quemadmodum ſupe
riores uirtutes gaudio non implebit infinito? Quid
autem dico?Sufficit Paulus ſolummodo loquendo ad
Labo- efficiendum,ut cœli exultent & lætētur. Quid enim
res S. eſt huius uiſceribus feruentius,qui totum orbem ter
Pauli ræ percurrit tractus,lapidibus appetitus, ut uinctus
& uinctos ſolueret,& ad ſe traduceret?

Neque enim tanquàm pugnans ſic res confecit,
ſed tanquam ad promptam & paratam ueniens ui-
ctoriam,ſic erexit trophæa,deſtruens, diruens,deii-
ciens diaboli munitiones,& machinas dæmonum.
Et neque parum quidem reſpirabat,ab his ad illos,&
ruiſus ab illis ad alios tranſiliens, tanquàm optimus
aliquis Imperator,quotidie trophæa erigẽs & uicto
tiat,uel potius horis ſingulis.Tunica enim ſola indu
tus ueniens in aciem,eum ipſius uiris capiebat urbes
Act. aduerſariorum,telaque & lanceas. Et omnia lingua
19. Pauli.Solum enim loquebatur, & illius uerba, quaſi
ignis fluxiones in hoſtes incidentes, fugabant quidẽ
dæmones,& eos,qui ab ipſis detinebantur, homines
ad ipſum deducebant. Quando enim malum illum
eiecit dæmonem,quinque præſtigiatorum & malefi-
ciorum hominum conuenientes myriades, combuſ-
ſerunt libros artis magicæ,& tranſierunt ad ueritatẽ.
Et quomodo cum in bello turris cecidit,aut deiectus
fuit tyrannus,qui cum illo erant,omnes abiectis ar-
mis accurrunt ad Imperatorem:ita etiam tunc factũ
eſt.Eiecto enim dæmone, obſeſsi omnes cum libros
abieciſſent, uel potius diſſoluiſſent, ad Pauli pedes
concurrebant.

Act.14 Ille autem tanquàm uno exercitu dirigens aciem
13. aduerſus orbem terræ,nuſquàm conſiſtebat,ſed tanq̃
16. alatus eſſet quiſpiã,oĩa faciebat.Et nũc quidem clau-
1. Reg. dũ corrigebat:nunc autem alium orbabat,magnũ,in
17. quàm.Et nec in carcere quidem incluſus quieſcebat,
ſed illic quoque cuſtodem carceris ad ſe traduxit,
efficiẽs illam pulchram captiuitatẽ. In admiratione
habetur Dauid,qui Goliath uno ſolo deprimit lapi-
de:ſed ſi quis præclara Pauli facta examinauerit,& cũ
facto illius pueri comparauerit, quantum intereſt in
ter paſtorem & Imperatorem,tanta aſt inter huoc &
illum differentia. Hic enim non lapidem iaciens pro-
ſtrauit Goliath,qui percipitur intelligentia: ſed ſolũ
loquens,perfregit uniuerſam diaboli cateruam. Et tã
quàm leo rugiens,& flammam lingua emittens, ſic
inuadendo erat omnibus intolerabilis,& in omnem
partem aſsidue tranſiliebat:Ad hos currebat: ad il-
los ueniebat:ad hos tranſibat,ad illos reſiliebat, uen-
to inuadens celerius,& perinde ac demum unam,aut
nauigiũ unũ,gubernãs uniuerſũ orbẽ terræ & eos q-
dẽ,qui ſubmergebãtur,ſurſũ attrahẽs:eos uerò,qui ca
ligabant,confirmãs,nautas adhortans,ceruicibus im
minens,proram circunſpiciens, funes tendens,remũ
tractans,uelum trahens,cœlum ſuſpiciens.

Ipſe denique erat omnia,& nauta, & gubernator,
& qui proram regit,& uelum, & nauigium, & om-
nia patiens,ut mala ſolueret aliorum. Et quomodo
quidam athleta ipſe luctans,currẽs, pugnis decertãs
aut miles muros oppugnãs,pedes,manus conſerẽs,&
nauali pugnans certamini,nullum non pugnæ genus
obibat,& ignem ſpirabat,neque ullus poterat ad eũ
accedere,uno corpore totum orbem terræ occupans
Ioſue 9 & una lingua omnes fundens ac fugans. Non ſic mul
tæ tubæ irruebant in lapides urbis Hierichuntinæ,&
eos diruebat, ut uox Pauli,quæ reſonabat,humi dia-
bolicas deiecit munitiones,& ad ſe traduxit *aduerſa-
rios.Et per feneſtram demiſſus fuit è pariete, ut ab
inferiori loco ſurſum tranſmitteret eos, qui humi Act.9.
ſunt abiecti.

Atque famem quidem,& ſitim, & nuditatem, &
naufragia,& metus,& inſidias,& carceres,& plagas,
& alia omnia, quæ ſuſtinuit beatus Paulus propter
prædicationem,nihil arbitror oportere dicere. Suffi
ciebat enim unumquodque eorum ad ualde contur-
bandam & frangendam ſanctam illam animam.Quã 2.Cor.
do autem dicit,Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? 11.
Quis ſcandalizatur,& ego nõ accẽdor?hoc eſt, quod
omnium maxime perpetuam & intolerabilem ei præ
bebat animi ægritudinẽ.Si enim in unoquoque eorũ
qui ſcandalizabantur,ipſe accendebatur, nõ poterat
ardor ille extingui ex illius anima.Nõ deerant enim
qui ſcandalizabantur, & igni præbebant materiam.
Videre autem Iudæos non credentes, quãnam eum
uel paruam ſinebat habere dilationẽ doloris & ægri Rom.9
tudinis?Optarẽ enim,inquit, anathema eſſe à Chri-
ſto pro fratribus meis,cognatis meis ſecundum car
nem,qui quidem ſunt Iſraelitæ. Quod autem dicit,
eſt eiuſmodi:Mihi eſſet optabilius in gehennam inci
dere,quàm Iſraelitas uidere non credentes. Qui aũt
in gehenna elegit ſupplicium, ut poſsit omnes Iu-
dæos adducere,clarũ eſt,ꝙ qui hoc nõ fuit aſſecutus,
ijs,qui puniebantur in gehẽna,uitam egit grauiorẽ.

O ardentem amorẽ charitatis. Qui aduerſus ignẽ
fuit audax Paulus,qui adamãtinus,qui firmus & uali
dus,qui immobilis,qui inflexibilis,qui dicebat:Quis Rom.8
nos ſeparabit à charitate Chriſti?afflictio, an angu-
ſtia,an fames,an perſecutio,an nuditas, an periculũ
an gladius?qui in terra & mari ſuã oſtẽdebat audaciã
qui adamantinas irridebat mortis portas, is poſtquã
uidit lachrymas quorundam dilectorum, adeo fuit
fractus & contritus,ut ne celaret quidem affectionẽ,
ſed ſtatim diceret:Quid facitis flentes, & cor meum Act.21
conterentes?O miraculum.Non contriuit eum abyſ
ſus aquarum,& paucæ eum lachrymæ contriuerunt
& ſregerunt.Quid facitis flentes, & conterentes cor
meum?Quid dicis?Dic mihi,Adamantinam illã ani
mam potuit conterere lachryma?Certe, inquit:ma-
gna eſt enim uis charitatis:Ea me uincit & ſuperat:
reſiſto enim omnibus,præterquàm charitati.

Audite quicunque ne pecunias quidem propter
Chriſtum deſpicitis,immo uerò propter uos ipſos &
ſtupetis,Pauli amorem in Chriſtum cogitantes & ad
mirantes. Neque enim Chriſtum ſic diligebat pro-
pter ea,quæ ſunt Chriſti,ſed propter ipſum res illius.
Et unum ſolum timebat,ne excideret ab ea, quæ eſt
in illum,charitate.Hoc enim erat ei uel gehenna ter
ribilius,ſicut etiã in ea manere uel regno optabilius.
Quando ergo ille propter Chriſti deſiderium uel in
gehennam non recuſat incidere,& à regno excidere,
ſi utraque hæc eſſent propoſita, nos autem ne præſen
tem quidem uitam deſpicimus,ſumus ne digni uel il
lius calceis,cum tantum abſumus ab eius animi ma
gnitudine? Si enim qui unius domus tantum curam
gerit,etſi habeat procuratores,miniſtros,& œcono-
mos,ſæpenumero ne reſpirat quidẽ propter curas,cũ
nemo ſit,qui ei moleſtiam exhibeat: qui nõ unius do
mus,ſed ciuitatũ,& populorũ,& gẽtiũ,& uniuerſi de
oiq; orbis terræ curam gerit,ſuntque tot & tanta ne
gocia,& tam multi,qui inſultant & obſtant, idque cũ
ſit ſolus,& tot & tanta patiatur,& tantam curã gerat
quantam nec pater filiorum,cogita quid ſuſtinuit.

Si quis uult diligere germane & ſyncere, & ſci-
re uim charitatis, currat ad eius alumnum beatum
Paulum, & ille eum docebit, quantum ſit certa-
men ferre ſeparationem à dilecto, & quanto animo
opus

opus habeat. Hic enim, hic, qui carnem exuerat, & corpus depoſuerat, & orbem terræ ferè nuda obierat anima, & omnem perturbationem ex animo expulerat, & incorporearum uirtutum imitabatur impatibilitatem, alia quidem omnia ferebat facile, tanquam patiens in alieno corpore & carceres, & catenas, & abductiones, & flagella, & minas, & mortem & omne genus ſupplicij: ab una autem ſeparatus anima, quæ ab eo diligebatur, adeo fuit confuſus & conturbatus, ut in qua dilectum ſperans ſe uiſurum non inuenit, ea ciuitate protinus receſſerit. Quid hoc, ò beate Paule? ligno quidē alligatus, & carcerem habitans, & flagris cæſus, & in tergo ſanguine circūfluens & myſterijs initiabas & baptizabas, & offerebas ſacrificium, & neminem deſpiciebas, qui eſſet ſaluus futurus. Cum ueniſſes autem in troadem, & terram
2. Cor. 2. inueniſſes purgatam, & paratam ad excipienda ſemina, tantum lucrum eiecisti è manibus, & ſtatim reſilijſti Certe, inquit, magna enim me inuaſi tyrannus animi ægritudine, & meum animum ualde confudit Titi abſcentia, meque ſic uicit & ſuperauit, ut cogeret, hoc facere.

Vidiſti quam ſit magnum certamē dilecti ferre ſeparationem, quam res ſit moleſta & acerba, quam excelſo opus habeat & iuuenili animo? Neque enim ſufficit ijs, qui diligunt, ſolum eſſe uinctos animo neque eo ſunt contenti ad conſolationem: ſed etiam corporea opus habent præſentia & ſi hoc non adfuerit, nō reciſa eſt parua pars lætitiæ. Vis ſcire, quam pulchra ſint arma ad attrahendos fratres, etiam ſi ſint infideles, eſſe mitem, & manſuetum, & facilem moribus?
act. 26 Audi quid dicat Paulus, ad iudicem ingrediens infidelem, ab eo iudicandus: Beatum me exiſtimo, qui ſum à te iudicandus. Hæc autem dicebat, non ei adulans, abſit: ſed uolens lucrifacere per māſuetudinem, Quamobrem eum etiam ex parte lucrifecit & Iudicem cœpit is, qui exiſtimabatur tunc eſſe condemnatus: & Pauli eſſe uictoriam ipſe, qui erat uictus, alta uoce confitetur, præſentibus omnibus, dicens: Prope modum mihi perſuades, ut fiam Chriſtianus Quid er-
Ibidem go Paulus? Optarim ego non ſolum te, ſed etiam omnes, qui adſunt, hoc eſſe quod ego ſum.

Atque in multis quidē locis ſunt multa ſigna Pauli miraculorum: ſed non ſunt tam deſiderabilia quam ſtigmata, & non tam in ſcripturis quidem delectat faciens miracula, quam male patiens, flagellatus tractus lapidibus appetitus. Lapidantes enim eum, inquit, traxerunt extra ciuitatem. Et rurſus: Cum eum
Act. 14 flagellaſſent, & multas ei plagas impoſuiſſent, conie-
Act. 16 cerunt in carcerem. Quanta gloriatio, quanta uoluptas, quantus honor, quantus ſplēdor, ſcire ſe eſſe uinctum propter Chriſtum? Sed uide rem admirabilem. & commotus eſt, inquit, carcer, alligato Paulo & omnium uincula ſunt relaxata. Vidiſti uinculorum naturam uincula reſoluētem? Expergefactus autem cuſtos carceris cum uidiſſet ianuas apertas carceris, ſtricto gladio ſe erat interfecturus. Quid ergo Paulus? Clamauit magna uoce dicens: Nihil tibi mali feceris uniuerſi enim hic ſumus.

Vides quam hic ſit à uana gloria & ſuperbia alienus, & quam beneuolus? Non dixit: Propter nos hæc facta ſunt: ſed tanquam unus ex uinctis, dicit: Omnes enim hic ſumus. Si enim tacuiſſet, & non per magnā uocem manus illius continuiſſet, enſem per guttur trāiegiſſet. Clamauit autem, quoniam in interiorem, carcerem erat coniectus. Cōtra teipſum, inquit, hoc feciſti, cum interius conieceris eos, qui te ſunt liberaturi à periculo. Vidiſti quam ſit benignus, & quantā hominum curam gerat Paulus? Maluit ipſe eſſe uictus & periclitari, quam illum deſpicere pereuntem. Quo modo autem miles aliquis habens uniuerſum orbem terræ contra ſe bellantem, & ſe in medijs uerſans hoſtium ordinibus, & nihil graue patiens, ita etiam Paulus ſolus inter barbaros & inter Græcos, ubique terrarum, & ubique in mari ſe oſtendens, manſit inexpugnabilis. Et quomodo ſcintilla in ſtipulam & fœnum incidens, ea, quæ uruntur, tranſmutat in ſuam naturam: ita hic quoque omnes inuadens, traducebat omnes ad ueritatem.

Quem non obſtupefeciſſet potentia uinculorum, beato Paulo impoſitorum, quod qui eum uinxerant, eos ad pedes uincti duxerit, & illos ei ſubiunxerit? Procidit enim, inquit, cuſtos carceris ad Pauli pedes & qui erat ſolutus, iacebat ad pedes uincti: & qui uin- *Ibidem* xerat, rogabat uinctum, ut ſolueretur à metu. Dic mihi: Non tu uinxiſti? non in interiorem conieciſti cuſtodiam? non pedes ligno conſtrinxiſti? Cur tremis? Cur tumultuaris? cur lachrymaris? cur enſem ſtrinxiſti? Neſciebam inquit Chriſti uinctorum tantam eſſe potentiam. Quid dicis? Accepit poteſtatem cœlos aperiendi, & nō erat aperturus carcerem? Soluit eos qui uincti erant à dæmonibus, & erat ferrum eum ſuperaturum? Qui ligatus itaque ſoluebat animas, cor- *Act. 19* pus ſuum ſoluere non potuiſſet? Qui per ſuas ueſtes alios ab illis ſoluebat uinculis, & liberabat à dæmonibus, ipſe per ſe nō ſoluiſſet? Propterea primum fuit uinctus, & tunc ſoluit uinctos, ut ſcias quod Chriſti, ſerui uincti, maiorem habent uim, quàm ſoluti. Sic enim præclariores oſtenduntur ſancti uires, quando uel uinctus uincit ſolutos.

Quando ergo is, qui qui eſt uinctus, non ſolum ſeipſum ſoluit, ſed etiam ſolutos, quiſnam eſt uſus murorum? quidnam accepit commodi ex eo, quod ad interiorem coniecerit cuſtodiam, cum aperuerit etiam exteriorem? Vis ſcire, quanta res ſit catena ferre propter Chriſtū corpori ſerui eius impoſita? Audite bea- *Vis catenarū Pauli* tum Paulum de hoc ipſo gloriātem, & dicentem: Rogo ergo uos ego uinctus in Domino. Magna eſt & in- *Eph. 4* ſignis dignitas regni & conſulatus: eſt autem omniū maxima, eſſe uinctum propter Chriſtum, ac catenæ impoſitæ ſanctis illis manibus. Hoc eſt longe præcla- *Nota q̄ hic dicuntur* rius & magnificentius, quam eſſe Apoſtolum, quam doctorem, quam Euangeliſtam. Si quis diligit Chriſtum, nouit id quod dicitur.

Si quis uehementi ardet amore Domini & nouit uim uinculorum, maluerit eſſe uinctus propter Chriſtum, quam cœlos habitare. Forte enim eſt hoc quoque præclarius, quam ſedere à dextris eius & magnificentius iudicandum & beatius, quam ſedere ſuper duodecim ſedes: Si quis mihi daret optionem aut uniuerſi cęli, aut illius catenæ, qua Pauli uinctæ ſunt manus illam ego præponerem. Si quis me collocaret, aut ſupra cum Angelis, aut cum Paulo uincto, carcerem elegiſſem. Si quis me faceret, aut confeſſorem illarū, quæ ſunt circa thronum, poteſtatum, aut eiuſmodi uinctum, mallē eſſe talis uinctus. Nihil enim melius, quam male aliquid pati propter Chriſtum. Si quis mihi daret, ut mortuos ſuſcitarem, nō hoc elegiſſem, ſed catenam. Etenim nihil eſt illa catena beatius.

Vellem nunc eſſe in in illis locis in quibus manent *Vide quanti faciat magnus hic doctor Pauli catenas* illa uincula, & uidere catenas quas timent quidem & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Si ab Eccleſiaſticis curis eſſem remotus, & haberem corpus robuſtum ac ualidum, non recuſarem tantam ſuſcipere peregrinationem, ut uiderem catenas & carcerem in quo uinctus erat Paulus. Si quis mihi concederet, ut uiderem Paulum è cœlo deſpicientem, & uocem emittentem, aut è carcere, mallē è carcere. Qui enim ſunt in cœlo, ad eum ueniunt, quando eſt in carcere. O beata uincula, ò beatas manus, quas ornauit illa catena,

tena, quæ Paulo eſt impoſita. Non erant tam ueneran *Act.14* dæ eius manus, quæ Lyſtris claudum eacitarunt, quã quæ erant circundatæ uinculis.

Si fuiſſem ego illis temporibus, tunc ego eas maxime eſſem complexus, & meis pupillis impoluiſſem. Non ceſſaſſem deoſculari manus, quæ dignæ ſunt habitæ, quæ pro meo Domino uincirentur. Non tã beatum eſſe cenſeo, quod raptus fuerit in tertium uſque cœlum, & in paradiſum, quam quod coniectus ſit in *2Cor. 12.* carcerem. Non tam eum beatum pronũcio, quod uerba audierit, quæ nomini loqui non licet, quam quod uincula ſuſtinuerit. Etenim ſunt hęc illis quoque multo maiora. Eſt enim mihi magis expetendum, ut male patiar pro Chriſto, quam ut honorer à Chriſto.

Hoc Paulus quoque cogitans dicebat, ut eſt uerisimile: Si ipſe, qui propter me factus eſt ſeruus, & gloriam exinaniijt, nõ exiſtimabat ſe unquam iam eſſe in gloria, quam quando pro me fuit crucifixus, quid me non oportet pati? Audi enim eum dicentem: Glorifica me tu pater. Quid dicis? Ad crucem duceris cum *Ioã.17* latronibus & ſepulcrorum effoſſoribus, ut ſceleratorum & execrandorum hominum mortem ſubeas es conſpuendus, & alapas ſubiturus, & hæc gloriam uocas? Certe, inquit, Nam pro his, quos diligo, hæc patior, & hæc merito eſſe gloriam exiſtimo. Si ergo Dominus meus, qui miſeros dilexit & miſerabiles, eam rem uocat gloriam, & eam præfert gloriæ quæ eſt in ſede paterna, multo magis ego hæc debeo putare gloriam.

Act.20 Sic Pauli anima nihil eſt beatius. In quibus nam autem gloriatur? In uinculis, in afflictionibus, In catena in ſtigmatibus. Vado enim, inquit, Hieroſolyma alligatus ſpiritu, quæ in ea euentura mihi ſunt, ignorans niſi quod ſpiritus ſanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicens, quod uincula & afflictiones Hieroſolymis me maneut. Propter hoc ergo, ut uinciar *Act.21* propter Chriſtum, ut moriar propter ipſum. Non ſolum enim alligari, ſed etiam mori paratus ſum propter nomen Domini mei Ieſu. Quid hoc ergo eſt? Nõ erubeſcis, non uereris orbem terræ captiuus obiens? non times ne quis Deum tuum damnet imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Non talia ſunt, inquit, mea uincula: ſciunt, inquit, reſplendere uel in regnis. Vt uincula mea, inquit, manifeſta fierent in omni Prætorio, & multi ea fratribus in Domino, confiſi *Phil.1.* meis uinculis, multo magis ſine metu auderent uerbum Dei loqui.

Vides uinculorum maiorem potẽtiam, quam mortuorum reſurrectionis? Vinctus fui Romæ, & plures attraxit. Vinctus fuit Hieroſolymis, & uinctus concionans Regem obſtupefecit, & Præſidem metu affecit. *Act.* Metu enim affectus eum dimiſit. Vinctus nauigauit, *25.* & naufragium prohibuit, & ſedauit tempeſtatem. *26.* Cum eſſet ipſe in uinculis, illud uenenatum eum tetigit *27.* animal, & eo illæſo cecidit. Vide autem hoc ubiq; *28.* fieri. Nam cum multas ei plagas impoſuiſſent, & eſſet *16.* uinctus, idque rurſus ualide, (eum enim in interiorem coniecerant cuſtodiam) uel in his tunc ualde ſecurus, media nocte, quando ualde remiſsi dormiunt, canebat & Deum laudabat. Quid hac anima eſſe poſſit magis adamantinum? Cogitabat enim pueros quoque in igne ceciniſſe & in fornace. Forte enim ratio*Dã.3.* cinabatur: Ego nihil tale paſſus ſum.

Sed recte faciens oratio, me ad alia rurſus eduxit uincula, & alium carcerem. Quid agam? Volo tacere, ſed non poſſum. Inueni alterum carcerem illo multo mirabiliorem. Sed nunc erectis mihi adeſſe animis, perinde ac ſi nunc incipiam orationem, mentemque adhibete alacrem & uegetam. Volo orationem abrũpere, ea autem non permittit. Non poſſum quieſcere non poſſum tacere: multa me circunfluunt. Neſcio, quid primum dicam, quid ſecundum. Quamobrem rogo, ne quis à me poſtulet ordinem. Magna eſt rerum cognatio. Longa fuit Pauli catena, & diu nos detinuit.

Sed non propterea tacebo. Si enim ipſe in carcere non tacuit, nec in flagellis, ego ſilebo ſedẽs, cum dies ſit, & loquens in magna animi quiete & relaxatione. Et quomodo hoc fuerit cõſentaneum. Quis enim nõ ſtupeat, quis non admiretur, uel potius quis pro dignitate ſtupeat & admiretur nobilem illam, & magnitudine cœlo parem Pauli animam, quod uinctus & incluſus, & tanto interuallo diſiunctus, ſcripſit ad Philippenſes? Scitis enim, quantum ſit ſpatium inter Romam & Macedoniam. Sed neque uiæ longitudo, neque temporis diuturnitas, neque moleſtia ac turba negociorum neque periculum & mala frequentia, neque aliquid aliud charitatem, & memoriam expulit diſcipulorum, ſed de eis omnibus in animo cogitabat & non tam catenis uinctæ erant eius manus quam deſiderio diſcipulorum alligata erat & ſua anima. Et quomodo Rex, qui thronum manè aſcendit, & ſedit in aula regia protinus innumerabiles undique accipit epiſtolas: ita ille quoque ſedens in carcere, tãquã in aula regia, longe plures frequenter accipiebat, & mittebat literas ijs, quæ ubique erant gentibus ad illint ſapientiã de ſuis rebus omnia referentibus. Et eo plura, quam Imperator, adminiſtrabat negocia, quo maius ei creditum fuerat Imperium.

O Pauli potentiam. Implicatus erat catenis & diademate redimitum Neronem feriebat. Sordidis erat indutus pannis, ut qui habitaret carcerem: & magis quam purpura omnes conuertebat ad uincula ſibi impoſita. Super terrã ſtabat retentus, & deorſum intuẽs & eo demiſſo, qui erat in curru aureo, omnes illi attendebant: idque merito. erat enim uſitatum ſpectaculum, uidere Imperatorem in albo curru ſedentem hoc autem erat nouum & admirabile uidere captiuũ ęquè libere alloquentem Imperatorem, atque Imperator ſeruum uilem & miſerabilem. *Paulus uinctus Nerone ſublimior.*

Magna circunſiſtebat multitudo, & erant omnes ſerui Imperatoris, admirabantur autem eum, non ſuũ dominum. Verumenimuero non animaduertebant, ſe leonem laudare ex unguibus, cum oporteret dicere ea, quæ uerè erant. Quęnam uerò ea ſunt? Ea, quę ſunt in cœlis. Quando ueniet cum Rege cœlorum, cum pręclaro curru quomodo tunc Nero ſedebit męſtus & triſtis? Si enim nondum erat tempus coronarum, & athleta tantum eſt honorem conſecutus, quãdo uenerit athleta, quanto honore fruetur? Erat inter alienos hoſpes & peregrinus, & ſi in tanta tunc habetur admiratione: quando fuerit inter ſuos, quid non boni conſequetur? quid non participabit? quid non adipiſcetur?

Nullus Romæ Imperator tantum eſt honorem aſſecutus, quantum Paulus. Sed Imperator quidem foris iacet alicubi, Paulus autem tenet medium ciuitatis, tanquam regnans & uiuens. Si autem hic, ubi ſuſtinuit perſecutionem, & ubi fuit uexatus & agitatus, tantum eſt honorem conſecutus, quando uenerit, quid erit? Si ubi erat tabernaculorũ opifex, fuit adeo ſplendidus, quando uenerit, ſplendore contendens cum radijs ſolis, quid erit? Si cum tanta humilitate tãtam ſuperauit magnificentiam quando uenerit, quid erit? Res nõ licet effugere. Quis non pudore afficitur quod tabernaculorum opifex in maiore fuerit honore, quam is, qui in maiori habitus eſt admiratione, quam omnes reges? ſi autẽ hic ea facta ſunt, quæ ſunt ſupra naturam, in futuro quanto magis? *Alexãder Magnus.*

Quid in mundi gloria eſt Alexandro glorioſius, aut quid

aut quid ſublimius non uiuus multa magna geſsit & præclara? Non & gētes, & urbes ſubegit, & bella multa ūicit & prælia, & ereait trophea? Non exiſtimatus eſt eſſe Deus tertiusdecimus à ſenatu Romanorum; ſed quod uiuus quidem bella recte gereret, & uictorias obtineret, cum & Rex eſſet, & exercitus haberet nihil mirum. Poſt mortem autem & ſepulturam, ubique & in terra, & in mari quotidie tam multa facere hoc eſt, quod maximam affert admirationem. Vbi enim eſt (dic mihi) corpus Alexandri? oſtēde mihi & dic diem, in quo deceſsit. Sed non poteris. Pauli autem & præclarum corpus uiderit, qui ad maximè regiam uenerit ciuitatem, & illuſtrem eius mortis diem uniuerſus orbis terræ celebrat. Et res quidem illius etiam ſui ignorant: res autem huius ſciunt etiam barbari: & Chriſti ſerui ſepulcrum eſt regijs atrijs ſplendidius. Nam ipſe quoque, qui eſt indutus purpura, uadit corpus illius complexurus, & faſtu depoſito conſiſtit orans mortuum, ut eius curam gerat apud Deum. Et tabernaculorum effectoris, & piſcatoris, & mortui, tanquam defenſoris eget is, qui eſt redimitus diademate. Idque uideris non ſolum Romæ fieri, ſed etiam Conſtantinopoli. Etenim hic quoque magnum Conſtantinum ſe magno honore eſſe affecturum exiſtimauit filius, ſi eum deponeret in ueſtibulis piſcatoris. Et quod ſunt ianitores in regia Imperatoribus, hoc ſunt in corpore Reges Piſcatoribus. Et hi quidem, tanquam loci domini tenent interiora: illi autem, tanquam accolæ & uicini, ſatis habuerunt, ſi ianua aulæ eis attribueretur. Et Reges quidem, miniſtrorum & famulorum: qui ſunt autem ſubiecti, tenēt locum Regum.

Pauli feſtus dies.

Quis nunc mihi dederit, ut Pauli circunfundar corpori & ſepulcro affigar & uideam puluerem illius corporis per quod peruaſit uniuerſum orbem terræ? quod, quæ deerant, Chriſto ſuppleuit? quod ſtigmata portauit: quod prædicationem ubique ſeminauit! Puluerem corporis, per quod Chriſtus eſt locutus, & lux illuxit quouis fulgore lucidior! & uox illuxit quouis tonitru dæmonibus terribilior! Neque enim tonitru eſt tam nobis terribile, quam illa uox fuit dæmonibus. Si enim horrebant eius ueſtes uocem quoq; multo magis. Huius oris uellem uidere puluerem, per quod Chriſtus magna locutus eſt, & arcana, & maiora, quam per ſeipſum, per quod beatum illud uerbū eſt locutus, Vellem eſſe anathema pro meis fratribus per quod locutus eſt coram Regibus, & non erubuit per quod fugiebant dæmones, non ſolum loquentem audientes ſed etiam cum procul eſſent per quod compoſuit omnia, quæ ſunt in terra, quinetiam ea, quæ ſunt in cœlis, quomodo uoluit adminiſtrauit, illic ligans & ſoluens quos uolebat, pro ſibi data poteſtate.

Nota de ſacris reliquijs.

Rom. 9

Quis mihi oſtenderit puluerem Pauli cordis quod in unoquoque eorum, qui peribant inflammabatur, & infantes abortiuos iterum parturiebat? Hoc deſiderarem uidere uel diſſolutum, quod eſt cœlis ſublimius, orbe terrarum latius radio ſplendidius, igne calidius, adamante ualidius, quod nouam uixit hanc uitam, nempe noſtram. Viuo enim iam non ego, uiuit autem in me Chriſtus, inquit. Fuit ergo cor illius cor Pauli, & tabula ſancti ſpiritus & liber gratiæ: quod dignum fuit habitum, ut Chriſtum amaret, ut nemo alius: quod mortem deſpiciebat & gehennam, & conterebatur à fraternis lachrymis. Quid enim facitis flentes, inquit, & conterentes cor meum? Vellem uidere puluerem manuum Pauli, quæ erant in catena, per quarum impoſitionem ſuppeditabatur ſpiritus, per quas diuinæ ſcribebantur literæ. Vidiſtis enim inquit, quot literis ad uos ſcripſi manu mea? manus illas, quas cum uidiſſet uipera cecidit in rogum.

2. Cor. 11.

Galat. 2.

Act. 21.

Galat. 6.

Vellem uidere puluerem oculorum, qui pulchrè fuerunt occæcati, qui rurſus adſpexerunt ad ſalutem orbis terræ, qui digni ſunt habiti Chriſtum uidere in corpore. Vellem illorum quoque pedum uidere puluerem, qui orbem terræ obierunt, & non fuere defatigati, qui in ligno uincti erant, quando fuit terræmotus in carcere, qui tam habitabilem, quam inhabitabilem orbis regionem peruaſerunt. Et quid opus eſt dicere ſingula? Vellem illum ipſum uidere leonem ſpiritalem. Quomodo enim leo ignem ex oculis emittens in greges uulpium, ita in dæmonum & philoſophorum irruebat cateruam, & tanquam aliquod fulmē immiſſum irrumpebat in turmas diaboli. Neque enim diabolus aduerſus eum prodibat in aciem, ſed uſqueadeo timebat & tremebat, ut ſi uel umbram uidiſſet, & uocē audiuiſſet eminus protinus aufugeret.

Act. 28.

Act. 9.

Cogitate & ſtupete, quale ſit Roma uiſura ſpectaculum, Paulum repente ſurgentem è capſa cum Petro, & ſe extollentem, ut Chriſto fiat obuiam: quale donum ſit Roma ad Chriſtum miſſura quibuſnam ſit duabus coronis redimita quibuſuam ſit aureis cincta catenis. Cęlum non eſt tam ſplendidum, quando Sol emittit radios, quam ciuitas Romanorum has duas emittens lampadas per uniuerſum orbem terrę. Quęnam ergo oratio ſufficiet pulchris Pauli factis enarrandis? Aut quænam poterit lingua conſequi huius encomia? Siue enim Prophetæ præclarum aliquid ef fecerunt, ſiue Patriarchæ, ſiue iuſti ſiue Apoſtoli, ſiue Martyres hęc omnia Paulus adeò ſummè habet comprehēſa, ut nullus magis illorum poſſederit, id quod habebat bonum.

Nota Lector

Quando ergo quæcunque ſunt bona inter homines, ita una comprehendit anima, & omnia inſigniter: non ſolum autem quæ ſunt hominum, ſed etiam quæ Angelorum, quomodo aſſequemur laudum magnitudinem? Qua non ergo fuerimus digni condemnatione, ſi cum unus homo omnia in ſe bona ſit complexus, nos ne minimam quidem eius partem imitari ſtudeamus? Nam ex multis quidem alijs rectè factis habetur Patriarcha in admirationem maxime autem ex eo, quod ſuum ſacrificauit filium. Iſaac uerò propter patientiam, quod cum à ſuis expelleretur finibus, non reſtitit, ſed ſuis omnino ceſsit poſſeſsionibus, donec eorum, qui ei moleſtiam afferebant iniuſtam ſatiauit cupiditatem. Porro autem Iacob quoque propter fortitudinem atque patientiā. Et Dauid propter manſuetudinem. Et Elias, quod fuerit zelo percitus pro Domino.

Gene. 22.

26.

31.

Sed quid eum Paulo fuerit conferendum, qui hæc omnia ſimul inſigniter eſt complexus? Neque enim ipſe ſacrificauit filium, ſed ſeipſum ſacrificauit millies. Nec ex proprijs ſolum fuit expulſus finibus, ſed & terram, & mare, & Græciam, & Barbariam, & uniuerſam, ut ſemel dicam terram, quantam Sol adſpicit obijt, tanquam alatus, tractus uerberatus, lapidibus, appetitus quotidie moriens: Neque bis ſeptem annos ſeruijt, æſtu diei aduſtus, & frigus noctis perpeſſus: ſed totam uitam tranſigens in fame & nuditate catenisque, carceribus, inſidijs & periculis. Lenitatem uero & manſuetudinem quis magis quidem, immo uero quis ęque atque Pauli anima utraque hæc factis recte præſtitit? Si autem eius zelum adſpexeris, tantum uidebis eum ſuperare Eliam, quantum ille fuit alijs Prophetis ſuperior. Sed Ioannes quidem comedebat locuſtas & mel agreſte, hic autem uerſabatur in medio orbe terrarum, ſicut ille in deſerta ſolitudine, locuſtas quidem & mel agreſte non comedens, ſed hac longe frugaliorem ſibi menſam apponens, & nec neceſſarium quidem habens alimentum, propter ſtudium prædicationis.

3. Reg. 19.

Mat. 3.

Reſtat

Mal. 3 *Matt. 11.* Recta: decætero, ut eum exæquemus Angelis. Nemo autem id, quod dicimus, nimiæ arguat audaciæ. Si enim Ioannem ſcriptura uocauit Angelum, quid mirum, ſi eum, qui eſt omnium præſtantiſsimus, contulerimus cum illis poteſtatibus? Etenim quidnam ſit homo & quanta ſit noſtræ naturæ nobilitas, & quãtæ uirtutis ſit capax hoc animal, maximè omnium hominum oſtẽdit Paulus. Et nunc ſtat, ex quo factus eſt, clara uoce Dominum defendens aduerſus eos qui noſtrum reprehendunt conſtitutionem, & oſtendens inter Angelos & homines non multum intereſſe, ſi nobis uelimus attẽdere. Non aliam enim ſortitus naturam, neque aliã adeptus animam, nec alium mundum habitans, ſed in eadem regione, legibusque & moribus educatus, omnes homines ſuperauit, qui fuerũt, ex quo nati ſunt homines. Et quomodo mortuus in mortuum fuerit immobilis, ita naturæ inſultens accurate ſopicos, io oullare humani aliquid unquam paſſus eſt.

Si ergo Paulus, qui tot rebus recte geſtis erat præclarus, & tanquam Angelus uidebatur in terra, quotidie ſtudebat lucriſacere & ſtare in acie aduerſus pericula ueritatis & ſibi merces colligere ſpiritales, & nunquam conſiſtere quænam fuerit relicta nobis excuſatio, qui non ſolum ſumus uacui omnibus recte factis ſed etiam tam multis ſubiecti delictis, quorum ſi uel unum nobis adſit, ſufficit ad nos deducendos in barathrum perditionis, & nihil ſtudij ponimus ut ea ſaltem corrigamus, tantum abeſt, ut uirtutis opera attingamus? An non erat iſte eiuſdem, cuius nos ſumus naturæ? Incendor enim huius uiri deſiderio, & ideo non ceſſo circa idem aſsiduè uerſari, & tanquam ad exẽplar aliquod archetypum ad eius animam intuẽs conſidero uitiorum deſpicientiam, inſignem magni, fortiſque animi uirtutem, amoris in Deum ardorem & ualde miror, quemadmodum in uniuerſo quidem uirtutum cœtu unus homo uolẽs ſe recte geſſerit noſtrum autem unusquiſque ne in re quidem qualicunque ſe uelit recte gerere.

Quis nos liberabit à ſupplicio ineuitabili, cum Paulus tantam oſtenderit uirtutem, qui eſt eiuſdem nobiſcum naturæ particeps, qui eſt obnoxius eiſdem animi perturbationibus, qui conflictatus eſt cum tãta temporum difficultate, & quotidie ut ſemel dicam trahebatur, lacerabatur & publice conuellebatur ab ijs, qui bellum gerebant aduerſus prædicationem? Ne ex noſtra lingua audiat aliquis, quæ hic beatus recte geſsit, magniq; & excelſi animi uirtutem, quam quotidie oſtendit pro prędicatione Euangelij, neceſſe eſt ipſum audire dicentem: In eo autem, quod audet ali-

2. Cor. 11. quis, (in inſipientia dico) audeo & ego.

Conſidera pium & religioſum animum, Non ſolũ audaciam rem uocat, ſed etiam inſipientiam, nos erudiens, non temere abſque neceſsitate, nemine cogente, glorioſe proferre, quæ à nobis facta ſunt, ſi aliqui ex nobis inuenti fuerint, qui aliquid boni fecerint. Hebræi ſunt, & ego, Iſraelitæ ſunt, & ego, Semen

Ibidem Abrahæ ſunt, & ego. Propter hoc, inquit, ſibi placent & ſe magnifice circunſpiciunt. Ne exiſtiment nos his defici. Nam nos quoque ſumus eorundem participes.

Ibidem Deinde ſubiunxit, Miniſtri Chriſti ſunt? Deſipiens loquor, Plus ego.

Hic mihi contemplare beatæ huius animæ uirtu-

Pauli ingens modeſtia. tem. Quoniam enim & audaciam & inſipientiam uocauit id, quod ab eo factum eſt, etiamſi eſſet ad tantam redactus neceſsitatem ne ſic quidem contentus fuit ijs, quæ dicta ſunt, ſed quando erat oſtenſurus ſe eos longe ſuperare, ne quis exiſtimaret eum hæc loqui inductum nimio ſui amore rurſus uocat inſipientiam id, quod à ſe dicitur propemodum dicens: An nõ ſcio me rẽ facere, quæ uulgo fit, & quæ me non decet? Sed me cogit multa, quæ eo me impulit, neceſsitas. Quarè mihi, inquit, ignoſcite loquenti uerba inſipientiæ.

Huius uel umbram ſaltem nos imitemur, qui tam multa peccatorum onera habemus impoſita. O ſæpè ſi paruum aliquid recte geramus, ne hoc quidem ſuſtinemus recondere intra cordis penetralia, ſed propterea quod hominum uenemur gloriam id glorioſe tra ducimus, & in medium proferimus, & propter intẽpeſtiuas has nugas nos Dei priuamus remuneratione. Sed non ſic iſte beatus, ſed cum dixiſſet, Plus ego, enumerat deinceps ea, quæ fortiter geſſerat, & dicit: In laboribus abundantius, in plagis ſupra modum in mortibus frequenter. Quid dicis? Nouum quid eſt & admirabile id, quod à te dicitur. Licet ne mortem ſæpè ſubire? Certe, inquit, ſi non experientia quidem, at uoluntate: docens nos, quod aſsiduè talia adhibat pericula propter prædicationem, quæ mortem ei pariebant. Sed Dei gratia in ipſis medijs periculis conſeruabat athletam, ut ad diſcipulos magna ex eo redũdaret utilitas. *Paulus ut crebro mortuus.*

Id autem rurſus, quod deinceps ſubiungitur, ut ſemel dicã, obſcurat omnia, quæ dicta ſunt. Quis enim inquit, eſt infirmus, & ego non ſum infirmus? Quis ſcandalizatur, & ego non uror? Papè, quanta eſt huius uiri benignitas & beneuolentia, quanta uigilantia, quanta ſolicitudo? Cuiuſnam matris ſic diſſecabãtur uiſcera, eius filio febricitante, & in lecto iacente, ut hic ſanctus pro his, qui erant in unoquoque loco infirmi, magis erat infirmus, & pro ijs, qui ſcandalizabantur, urebatur? Conſidera enim mihi emphaſim dictionis. Non dixit, Quis ſcandalizatur, & ego non crucior? Sed uror inquit, nobis intenſum dolorem ſignificans, & mirum in modum oſtendens ſe intrinſecus inflãmari & accẽdi pro ijs, q patiuntur ſcandala.

Scio me extendiſſe orationem in magnam longitudinem. Sed neſcio quomodo cum incidiſſem in diuitias rectè factorum huius ſancti, tanquam ab aquarum uehementiſsimo impetu lingua mihi trahebatur. Quamobrem in hoc loco ſiſtens orationem, rogo ueſtram charitatem, ut eum aſsiduè in mente circunferatis, & hoc aſsiduè cogitetis, quod cum eandẽ quam nos, haberet naturam & eſſet ſubiectus iiſdem affectionibus, eſſetque eius ſtudium uile & abiectum ut qui pelles conſueret, & ſtaret in officina, poſtquã ſe uoluit dedere uirtutis laboribus, & ſe dignum reddere, qui ſuſciperet ſpiritum ſanctum largam munificentiam fuit conſecutus à ſuperis. Quam detur nobis conſequi gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti Cui gloria & potentia cum patre & ſancto Spiritu, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, nunquam deſinentium, Amen. *Act. 18*

DE CASSIO NARNIENSI EPIſcopo, Authore S. Gregorio Papa.

20. In. nij. Dia log. lib. ca 63. Neque hoc Petre ſileam quod multi nunc, qui hic de Narnienſi ciuitate adſunt, mihi ſedulo teſtificantur. Eodem nanque Gotthorum tempore, cum præfatus rex Totila Narnijs ueniſſet, ei uir uitæ uenerabilis Caſsius, eius urbis Epiſcopus occurrit. Cui quia, ex conſperſione ſemper facies rubere conſueuerat hoc rex Totila non conſperſionis eſſe credidit, ſed aſſiduæ potacionis, eumque omnimodo deſpexit. Sed omni

omnipotens Deus, ut quantus uir eſſet qui deſpiciebatur, oſtenderet, in Narnienſi campo, quo rex aduenerat, malignus ſpiritus coram omni exercitu eius ſpatharium inuaſit, eumq; uexare crudeliter cœpit. Qui cum ante regis oculos ad uenerandum uirũ Caſſium fuiſſet adductus hunc ab eo uir Domini, oratione facta, ſigno Crucis expulit: qui in eum ingredi ulterius non præſumpſit. Sicque factum eſt, ut rex barbarus ſeruum Dei ab illo iam die ueneraretur ex corde, quem deſpectum ualde iudicauit ex facie. Nam quia uirum tantæ uirtutis uidit, erga eum illa mens effera ab elationis faſtu detumuit.

Signo Crucis pellit dæmonem.

Item ex einſdem Homilia 37 in Euangelia.

Lu. 14

AVdiſtis dicentem Dominum fratres chariſſimi. Aut quis rex iturus commitere bellum aduerſus alium regem, non ſedens prius cogitat ſi poſsit cum decem millibus occurrere ei, qui cum uiginti millibus uenit ad ſe? Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens, rogat ea, quæ pacis ſunt. Rex contra regem ex æquo uenit ad prælium, & tamen ſi ſe perpendit non poſſe ſufficere, legationem mittit, & ea quæ pacis ſunt poſtulat. Quibus ergo lachrymis nos ſperare ueniam debemus qui illo in tremendo examine cum rege noſtro ex æquo ad iudicium non uenimus, quos nimirum conditionis infirmitas & cauſa inferiores exhibet? Sed fortaſſe iam mali operis culpas abſcidimus, iam praua quæque exterius declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis noſtræ ſufficimus? Nam cum uiginti millibus uenire dicitur is, contra quem minime ſufficit iſte, qui cum decem millibus uenit. Decẽ millia quippe ad uiginti milia, ſimplum ad duplum, ſunt. Nos autem ſi multum proficimus, uix exteriora noſtra opera in rectitudine ſeruamus. Nam etſi iam luxuria carnis abſciſſa eſt, tamen adhuc à corde funditus abſciſſa non eſt. Ille autem qui iudicaturus uenit, exteriora ſimul & interiora iudicat, facta pariter & cogitationes penſat. Cum duplo ergo exercitu contra ſimplum uenit, qui nos uix in ſolo opere præparatos, ſimul de opere & cogitatione diſcutit. Quid igitur agendum eſt, fratres chariſsimi, niſi ut dum nos cum ſimplo exercitu contra duplum illius ſufficere non poſſe conſpicimus, dum adhuc longe eſt, legationem mittamus rogemus ea, quæ pacis ſunt? Longe enim eſſe dicitur qui adhuc præſens per iudicium nõ uidetur. Mittamus ad hunc legationem lachrymas noſtras, mittamus miſericordiæ opera, mactemus in ara eius hoſtias placationis, cognoſcamus nos cum eo in iudicio non poſſe contendere. Penſemus uirtutem eius fortitudinis, rogemus ea, quæ pacis ſunt. Hæc eſt noſtra legatio quæ regem uenientẽ placat. Penſate fratres quam benignum ſit, quod is, qui ſuo aduẽtu ualet opprimere, tardat uenire. Mittamus ad hunc, ut diximus, legationem noſtram flendo, tribuendo, ſacras hoſtias offerendo. Singulariter nanq; ad abſolutionem noſtram, oblata cum lachrymis & benignitate mẽtis ſacri altaris hoſtia ſuffragatur quia qui in ſe reſurgẽs à mortuis, iam non moritur, adhuc per hanc in ſuo myſterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hoſtiam ſuæ paſsionis offerimus, toties nobis ad abſolutionem noſtram paſsionem illius reparamus.

Sacri altaris hoſtia quid p̃ſtet.

Multos, ut arbitror, ueſtrum fratres chariſsimi, cõtigit noſſe hoc, quod uolo ad memoriam ueſtrã narrando reuocare. Non longe à noſtris fertur temporibus factum, quod quidam ab hoſtibus captus, longe traductus eſt. Cumque diu teneretur in uinculis, cũ uxor ſua eum ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit: Pro quo iam uelut mortuo hoſtias hebdomadibus ſingulis curabat offerre. Cuius toties uincula ſoluebantur in captiuitate, quoties ab eius coniuge hoſtiæ fuiſſent oblatæ pro animæ eius abſolutione. Nam longa poſt tempora reuerſus, admirans ualde, indicauit uxori ſuæ, quòd diebus certis hebdomadis ſingulis eius uincula ſoluebantur. Quos uidelicet dies eius uxor atque horas diſcutiens, tunc recognouit eum abſolutum, cum pro eo ſacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo fratres chariſsimi, hinc certa conſideratione colligite, oblata à nobis hoſtia ſacra quantum in nobis ſoluere ualeat ligaturam cordis, ſi oblata ab altero, potuit in altero ſoluere uincula corporis.

Nota uim ſacrificij Miſſæ.

Multi ueſtrum, fratres chariſsimi. Caſsium Narnienſis urbis epiſcopum nouerunt, cui mos erat quotidianas hoſtias offerre Deo, ita ut pene nullus dies uitæ eius abſcederet, quo non omnipotenti Deo hoſtiam placationis immolaret. Cui cum ſacrificio ualde etiã concordabat uita. nam cuncta, quæ habebat, in eleemoſynis tribuens, cum ad horam offerendi ſacrificij ueniſſet, uelut totus in lacbrymis defluens, ſemetipſum cum magna cordis contritione mactabat. Cuius & uitam & exitum quodam uenerabilis uitæ diacono, qui ab eo fuerat nutritus referente cognoui. Aiebat enim, quod quadam nocte eius presbytero per uiſum Dominus adſtitit, dicens: Vade & dic epiſcopo: Age quod agis, operare quod operaris: non ceſset pes tuus, non ceſſet manus tua: natali Apoſtolorum uenies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Surrexit presbyter: ſed quia è uicino Apoſtolorum natalitius dies imminebat, tam propinqui exitus diem epiſcopo nunciare pertimuit. Alia nocte Dominus rediit, eiuſque inobedientiam uehementer increpauit, atque eadem iuſsionis ſuæ uerba retexit. Tunc presbyter ſurrexit, ut pergeret ſed rurſus infirmitas cordis, impedimentum facta eſt indicandæ reuelationis. Ad admonitionem quoque iteratæ iuſsionis obduruit pergere, & quæ uiderat, manifeſtare neglexit. Sed quia magnã manſuetudinem contemptæ gratiæ, maior ſolet ſequi ira uindictæ, uiſione tertia Dominus apparens, iam uerbis addidit uerbera, & tam diſtricta cæde mactatus eſt, ut in eo duritiam cordis emollirent uulnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex uerbere, perrexit ad Epiſcopum, eumque iam ex more iuxta beati Iuuenalis martyris ſepulcrum ad offerendum ſacrificium conſiſtentem reperit ſecretum à circunſtantibus petijt, ſeque eius pedibus ſtrauit. Cumque eum ubertim flentem, Epiſcopus uix ad ſe leuare potuiſſet, lachrymarum cauſas cognoſcere ſtuduit. Ille uerò relaturus ordinem uiſionis, prius ueſtimento ex humeris deuoluto, detexit plagas corporis (ut ita dicam) teſtes ueritatis & culpæ monſtrauit quanta animaduerſione diſtrictionis membra illius accepta uerbera liuore inflicto ſulcauerãt. Quæ mox ut epiſcopus uidit, exhorruit, & quis ſibi talia facere præſumpſiſſet, cum magnæ obſtupefactionis uocibus inquiſiuit. At ille reſpondit, hæc ſe pro ipſo fuiſſe perpeſſum. Excreuit cum terrore admiratio. Sed nullas iam presbyter inquiſitioni eius moras adijciens ſecretum reuelationis aperuit eique iuſsiones Dominicas per ea quæ audierat uerba narrauit dicens: Age quod agis, operare quod operaris: non ceſſet manus tua, nõ ceſſet pes tuus: natali Apoſtolorũ uenies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Quibus auditis, eps in oratione ſecum magna cordis contritione proſtrauit. Et qui oblaturus ſacrificium ad horam tertiam uenerat, hoc pro extenſę orationis magnitudine

Presbyter inobediẽs diuinitus flagellat.

dine, ad horam nonam uſque protelauit, atque ex ipſo iam die magis magiſque aucta ſunt ei lucra pietatis, factuſque eſt tam fortis in opere, quam certus ex munere quippe qui eum, cui debitor ipſe fuerat, ex ea promiſsione iam cœperat habere debitorem.

Huic autem conſuetodo fuerat ſingulis annis natalitio Apoſtolorum die Romam uenire: iamque ex hac reuelatione ſuſpectus uenire iuxta morem noluit. Eodem ergo tempore ſolicitus fuit, ſecũdo quoque anno uel tertio in mortis ſuæ expectatione ſuſpenſus, quarto quintoque & ſexto ſimiliter. Qui deſperare iam de ueritate reuelationis poterat, ſi uerbis fidem uerbera non feciſſent. Cum ecce anno ſeptẽmo uſque ad expectati natalis ſacras uigilias incolumis peruenit, ſed lenis hunc in uigilijs calor attigit, atque ipſo die natalitio filijs ſuis ſe expectantibus, Miſſarum ſolennia implere ſe poſſe recuſauit. Illi uero, qui de eius erant egreſsione pariter ſuſpecti, ſimul ad eum omnes uenerunt, ſeſe unanimiter adſtringentes, ut die eodem nequaquam acquieſcerent Miſſarum ſolennia celebrare, niſi pro eis ad Dominum idem antiſtes ſuus interceſſor accederet. Tunc ille compulſus, in Epiſcopi oratorio Miſſas fecit, & manu ſua corpus Dominicum, pacemque omnibus, tribuit. Qui cuncto miniſterio oblati ſacrificij peracto, ad lectulum redijt, ibique iacẽs, dum ſacerdotes ſuos ac miniſtros circunſtetiſſe ſe cerneret, quaſi uale ultimum dicens, de ſeruando eos uinculo charitatis admonebat, & quanta debuiſſent concordia inter ſe uniri, prædicabat: tum ſubito inter ipſa ſanctæ exhortationis uerba, uoce terribili clamauit, dicens: Hora eſt. Moxque aſsiſtentibus ipſe ſuis manibus linteum dedit, quod ex more morientium ſibi contra faciem tenderetur. Quo tenſo, emiſit ſpiritum. Sicque ſancta illa anima ad gaudia æterna perueniens, à carnis corruptione ſoluta eſt.

Sacra uigilia natalis Apoſtolorum.

Feliciſſimus ſancti uiri obitus.

Quem fratres chariſsimi, quem uir iſte in morte imitatus eſt, niſi eum, quem in uita ſua fuerat contemplatus? Dicens enim, Hora eſt, de corpore exijt: quia & Ieſus, peractis omnibus, cum dixiſſet, Conſummatum eſt inclinato capite, tradidit ſpiritum. Quod ergo Dominus, fecit ex poteſtate, hoc egit famulus ex uocatione. Eccè quotidianæ hoſtiæ, illa cum eleemoſynis & lachrymis miſſa legatio, quantam cum rege ueniente gratiæ pacem fecit. Relinquat ergo omnia qui poteſt. Qui autem omnia relinquere non poteſt, cum adhuc rex longè eſt, legationem mittat lachrymarum, eleemoſynarum & hoſtiarum munera offerat. Vult enim placari precibus, qui ſcit quia non poſsit portari iratus.

Ioã. 19

DEO LAVDES ET GRATES.

Tertij Tomi Finis.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA